DECRETVM GRATIANI

EMENDATVM ET NOTATIONIBVS ILLVSTRATVM

Vnà cum glossis,

GREGORII XIII. PONT. MAX.

iussu editum.

ROMAE
In Aedibus Populi Romani
M D LXXXII.

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad futuram rei memoriam.

CVM pro munere pastorali humeris nostris iniuncto id præcipue nobis propositum habeamus, vt omni studio, diligentiaque omnes Christifideles his præsertim tam grauibus, calamitosisque temporibus in recta, & Catholica fide continere curemus, ac propterea id in primis nobis agendum, & prouidendum sit, vt omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Dudum ob huius rei executionem, adhibitis nonnullis ex fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, adiuncto etiam aliquorum doctrina, & pietate insignium virorum studio, Decretum Gratiani nuncupatum absque glossis, necnon idem Gratiani decretum cum Decretalibus Gregorij Papæ Noni prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, non modo cum veteribus glossarum auctoribus, quibus cum viri pij, & Catholici fuerint, ignoscendum videtur, si quid vel ob errorem in illis, vel quia non dum pleraque à sacris Concilijs diffinita fuerant, liberius locuti sunt: Verum etiam cum his, quæ ab impijs scriptoribus tam extra in marginibus, quàm etiam intra aspersa fuerant Catholicæ veritati contraria reuidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandauimus. Cum autem ipsum Decretum absque glossis à præfatis à nobis deputatis iam totum emendatum, & correctum, ac nonnullis annotationibus illustratum existat, ipsiusque maior pars à dilecto filio Paulo Constabili, tunc sacri nostri Palatij Apostolici Magistro vnà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Gregorij Noni prædecessoris nostri iam impressis recognita, & approbata sit: Reliquum vero eiusdem decreti vnà cum annotationibus prædictis tam absque glossis, quàm ipsum totum cum glossis, Sextumque & Clementinas simul, & Extrauagantes à dilecto filio Sixto Fabri, eiusdem Palatij nostri Apostolici Magistro recognoscenda omnia, & approbanda in officina Populi Romani, quæ ad hoc potissimum vt libri sacri in ea fideliter, & incorruptè imprimantur, erecta fuit, imprimi, & impressa diuulgari iusserimus, ac vt ad maiorem Christifidelium vbique tam intra, quàm extra Italiam citra, & vltra montes commorantium commoditatem hoc Iuris Canonici Corpus fideliter, & incorruptè iuxta exemplar hic Romæ impressum à Catholicis Typographis à Romano Populo, siue ab eo Deputatis, vel pro tempore deputandis electis imprimi possit. Nos opportunè prouidere volentes, vt hoc Ius Canonicum sic expurgatum ad omnes vbique Christifideles sartum tectum perueniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quicquam addere, vel immutare, aut inuertere, nullaue interpretamenta adiungere, sed prout in hac nostra Vrbe Roma nunc impressum fuit semper, & perpetuo integrum, & incorruptum conseruetur: Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine omnibus, & singulis in nostro, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Dominio, nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subiecto commorantibus, vel ad illud quouis prætextu aduenientibus, ac etiam extra dictum dominium vbilibet existentibus Typographis, & librorum impressoribus, ac Bibliopolis, & quibuscumque alijs personis vtriusque sexus cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis maioris latæ sententiæ, & quo ad nunc, & pro tempore in dicto nostro, & Romanæ Ecclesiæ dominio mediate, vel immediate subiecto commorantes, etiam vltra præmissa sub amissionum librorum, ac mille ducatorum auri de Camera pro vna videlicet officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis, & pro alia accusatori, & pro reliqua tertijs partibus Iudici Executori irremissibiliter applicandorum, alijsque arbitrij nostri pœnis eo ipso si & quoties contrafactum fuerit, & per quemlibet contrauenientem incurrendis apostolica auctoritate tenore præsentium inhibemus, & interdicimus, ne ipsius Gratiani Decretum cum annotationibus, & idem cum glossis, Decretalibus Gregorij Noni prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, vt præfertur, de cetero per Decennium à Data præsentium sub quouis titulo alibi quam in Vrbe nostra, & in eadem officina impressoria dicti Populi Romani, & ijs, quibus ab eodem Populo Romano, & ab eo ad hoc pro ipso Populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam vbilibet facultas, & licentia per dictum

tempus

tempus desuper concessa fuerit, prout nos eidem Populo Romano, & eisdem ab eo Deputatis, vt huiusmodi licentiam, & facultatem tam in Italia, quàm extra Italiam vbilibet cuicumque, & quibuscumque ipsi Populo Romano, seu eius pro eo Deputatis pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem Populo, & eius Deputatis visum fuerit, significata prius nobis, & approbata persona, concedere, illamque sic concessam prout, & quando sibi placuerit, reuocare libere, & licite valeant, indulgemus, impressum, & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere, vel transferre: neque etiam ipsi absque expressa etiam in scriptis licentia eiusdem Populi Romani, & ab eo Deputatorum dictum Gratiani decretum cum ipsis annotationibus, & idem cum glossis, Gregorij Noni prædecessoris nostri Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, vt dictum est imprimere, nec per dictum decennium ab eis, vel alijs præterquam à dicto Populo Romano, & ab eo Deputatis, vel de eorum licentia, vt præfertur, impressum, & imprimendum aliàs habere, seu tenere, aut etiam vendere; vel donare, seu imprimi, teneri, vendi, donari, aut alias transferri facere per se, vel alium, seu alios publice, vel occulte, directe, seu indirecte quouis quæsito colore, vel ingenio audeant, seu præsumant: ita quòd etiam nulli omnino hominum tam in Vrbe, & tota Italia, quàm extra vbiuis Terrarum, Regnorum, Regionum, & Prouinciarum totius orbis liceat huiusmodi libris dicti Iuris Canonici sic, vt præfertur, de mandato nostro recognitis, correctis, & expurgatis quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, nullaue interpretamenta adiungere, sed pro ut opus huiusmodi Romæ nunc impressum fuit semper, & perpetuo integrum, & incorruptum conseruetur, statuimus, sancimus, & ordinamus, Mandantes vniuersis, & singulis venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & episcopis, Cererisque locorum ordinarijs, & eorum Vicarijs in spiritualibus, & temporalibus, & in statu temporali sanctæ Romanæ Ecclesiæ etiam Legatis, Vicelegatis, Sedis Apostolicæ, ac ipsius status Gubernatoribus, Potestatibus, & Locumtenentibus, vt quoties pro parte dicti Populi Romani, & ab eo Deputatorum, seu licentiam, & facultatem ab ipsis, vt præfertur, pro tempore habentium, fuerint requisiti, vel eorum aliquis fuerit requisitus, eisdem Populo, & Deputatis, ac ab ipsis licentiam, & facultatem haben. efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa ad omnem Populi Romani & ab eo Deputatorum prædictorum licentiam, seu facultatem haben. requisitionem contra inobedientes, & rebelles etiam per censuras Ecclesiasticas, etiam sæpius aggrauan. & per alia iuris remedia auctoritate Apostolica exequantur: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Et insuper quia difficile admodum esset præsentes litteras ad quælibet loca deferri, Volumus, & eadem apostolica auctoritate decernimus, illarum transumptis, & exemplis manu Notarij publici subscriptis, & sigillo Curiæ, vel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, & etiam in ipsis operibus impressis plenariam, & eandem prorsus fidem vbique tam in iudicio, quàm extra iudicium haberi, quæ præsentibus haberetur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac quorumcumque locorum, Gymnasiorum, & Vniuersitatum, etiam studiorum generalium iuramento confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris apostolicis etiam illis, & illorum, ac quibusuis alijs personis sub quibuscumque tenoribus, & formis, etiam Motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, ac aliàs in contrarium quomodolibet concessis, & approbatis, ac imposterum concedendis, & approbandis. Quibus omnibus etiam si de illis specialis mentio habenda esset, eorum tenores præsentibus pro expressis haben. illis aliàs in suo robore permansuris hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, Contrarijs quibuscumque. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facien. plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die prima Iulij. M. D. LXXX. Pontificatus nostri Anno Nono.

Cæ. Glorierius.

DECRETVM ABBREVIATVM SIGILLATIM CVNCTA ATTINGENS.

Liber Decreti diuiſus eſt in tres partes: quarum Prima eſt de Diſtinctionibus, Secunda de Cauſis, Tertia de Conſecratione. Prima pars diſtincta eſt in Diſtinctiones centum & vnam.

PRIMA Diſtinctio tractat de iure naturali & humano, ius ipſum naturaliter eiusque ſpecies oẽs diffiniens, & inter ius ſcriptum & non ſcriptum differentiam ponẽs. col. 1

¶ Secunda, de iure Quiritum ſiue Romanorum, ipſum per ſpecies diffiniens. 7

¶ Tertia, iuris canonici varia nomina diſtinguit: breuiterque exponit. 9

¶ Quarta, ad quid leges inuentæ ſunt: & quid ſacri canones mandent. 11

¶ Quinta, quomodo ius naturale eſt immobile, nec obſtat quod ibi ponitur. 17

¶ Sexta, an illuſiones nocturnæ ad peccatum imputentur: & circa finem proſequitur de iuris naturalis dignitate. 19

¶ Septima, ponit legiſlatores: oſtendendo qualiter ius inceperit. 25

¶ Octaua, ponit differentiam inter ius naturale & conſuetudinem. 27

¶ Nona, auctoritate & exemplo probat conſtitutiones hominum iuri naturali cedere. 35

¶ Decima, oſtendit, quòd leges Imperatorum vincuntur à canonibus. 39

¶ Vndecima, dicit conſuetudinem legibus approbatis cedere. 45

¶ Duodecima, habet laudabilem conſuetudinem eſſe ſeruãdã: quæ nec canonibus ſacris, nec veritati, nec bonis moribus obuiet. 53

¶ Decimatertia, vult quòd contra ius naturale non admittatur diſpenſatio: niſi in fuga maioris mali. 62

¶ Decimaquarta, quòd quis non debet minus peccatum cõmittere, vt aliud maius euitare poſſit. 67

¶ Decimaquinta, notat de tempore quo ſacri canones, librique & concilia celebrata fuerunt: & quæ opuſcula ſunt admittenda. 67

¶ Decimaſexta, ponit quòd canones Apoſtolorum ſunt recipiendi: poſtea oſtendit quo tẽpore & quo reſidente in papatu, vel imperio quodlibet concilium eſt celebratum. 76

¶ Decimaſeptima, dicit non concilia ſed conuenticula celebrari ſine Papa. 87

¶ Decimaoctaua oſtendit quòd prouincialia concilia nihil generaliter poſſunt conſtituere; ideo conſequenter declarat ad quid ſint vtilia, & quoties in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate ſunt celebranda, & quòd metropolitanus nihil debet exigere ab epiſcopis ad concilium conuenientibus. Addit de pœna epiſcopi qui vocatus ad ſynodũ non venit. 93

¶ Decimanona, vim Decretalium oſtẽdens dicit mandata eccleſiaſtica deuote ſeruãda. 103

¶ Vigeſima, dicit quòd in cauſis diffiniendis ſacri canones: in exponenda vero ſacra ſcriptura ſancti doctores attenduntur. 113

¶ Vigeſimaprima, tractat de diuerſis ordinibus & gradibus miniſtrorum: docendo qui ſunt executores ſiue miniſtri canonum, a maiori vſque ad infimum. Et differentias miniſtrorum locorum aſsignat: probans quòd maior à minori non debet iudicari. 117

¶ Vigeſimaſecunda, de dignitate Romanæ eccleſiæ. & quarumdam aliarum. 129

¶ Vigeſimatertia, de ordinatione miniſtrorũ, incipiens à Romano pontifice, & deſcẽdens vſque ad oſtiarium. 133

¶ Vigeſimaquarta, de examinatione ordinandorum. 159

¶ Vigeſimaquinta, de officiis clericorum, incipiendo ab oſtiario, & aſcendendo vſque ad ep̃m. Circa medium Diſtinctionis, inchoat tredecim præcepta regulæ Apoſtolicæ: & proſequitur ibi, Oportet ep̃m eſſe ſine crimine. Et inde nacta occaſione, ponit varias ſignificationes huius nominis, crimen. Et oſtẽdit quod ſit mortale & quod veniale. 155

¶ Vigeſimaſexta, exequitur ſecundum præceptum Apoſtolicæ regulæ, Oportet epiſcopũ eſſe vnius vxoris virum. 165

¶ Vigeſimaſeptima, probat quòd volentes vouere continentiam, ad ſacros ordines promouendi non ſunt; aſsignans differentiam inter ſolemne & ſimplex votum. 171

¶ Vigeſimaoctaua, probat quòd clericis habere vxores non licet in eccleſia occidentali: addens de ſubdiaconatu, qui olim prohibitus non erat. Vide quod ibi notatur. 175

¶ Vigeſimanona, oſtẽdit quędam capitula tradita eſſe ex cauſa; quædam ex tempore; quædam ex loco; quædam ex perſona. 187

¶ Trigeſima, quia dictum ſuit 28. diſt. ſupra ꝙ ſacerdotes non debent à ſe abijcere vxores ſuas prætextu religionis; hic dicit ꝙ ex cauſa ſuit hoc ſtatutum: ſcilicet propter quoſdam hæreticos, qui coniugia deteſtabantur. 189

¶ Trigeſimaprima, probat & ponit exempla in terminis qualiter clerici continere debent; & quòd ab omnibus eſt ſeruanda continentia, niſi ab orientalibus. 195

¶ Trigeſimaſecunda, adhuc proſequitur de cõtinentia clericorum. Et dicit quòd conſtituti in quattuor ſacris ordinibus tenentur continere: & ſi habent publicas cõcubinas, nullus eorum Miſſam audiat. 203

¶ Trigeſimatertia, oſtendit quòd bigami, corpore vitiati, vſurarij, publice pænitentes, luſores in ſcena, ludentes, furioſi, arreptitij, accipientes meretrices in vxores, & concubinas habentes promoueri non poſſunt. 215

¶ Trigeſimaquarta, ponit ꝙ oportet epiſcopũ vitare nimiam familiaritatem domeſticarũ perſonarum, & etiam conſanguinearum: & quòd venari non licet. 221

¶ Trigeſimaquinta, agit de tertio capitulo apoſtolicę regulæ, Oportet ordinandum nõ eſſe vinolentum. 231

¶ Trigeſimaſexta, exponendo illud, prudentẽ, dicit quod clerici debent habere peritiam litterarum ſacrarum. 235

¶ Trigeſimaſeptima, oſtẽdit ꝙ clerici non debent libros gentiliũ reſpicere: peritiam tamẽ ſæcularium ſcientiarum debent habere. 239

¶ Trigeſimaoctaua, probat quòd litteris debet eſſe eruditus ſacerdos, & canones ignorare non debet. Ignorantia enim ipſi eſt perículoſa. 249

¶ Trigeſimanona, oſtendit ꝙ oportet ep̃m eſſe prudentem in negotijs ſæcularibus, vt ſua cautela reddantur eccleſiæ indemnes. 255

¶ Quadrageſima proſequitur quintum capitulum Apoſtolicæ regulæ, Oportet epiſcopum eſſe ornatum. Et primo de ornatu interiori, qui conſiſtit in virtutibus. 257

¶ Quadrageſimaprima, tractat de ornatu, qui conſiſtit in grauitate, inceſſu, habitu, & temperantia potus & cibi. 263

¶ Quadrageſimaſecunda, declarat illud, hoſpitalem. 269

¶ Quadrageſimatertia, illa duo, pudicum, & doctorem. 271

¶ Quadrageſimaquarta, illud, non vinolentũ: quod eſt pars eius quod diximus ſupra 35. diſtin. 279

¶ Quadrageſimaquinta, illud, non percuſſorem. 283

¶ Quadrageſimaſexta, illud, non litigioſum. 297

¶ Quadrageſimaſeptima, illud, non cupidum domui ſuæ bene præpoſitum. 299

¶ Quadrageſimaoctaua, illud, non neophytum. 307

¶ Quadrageſimanona, prædicta præcepta apoſtolicæ regulæ ſub compendio, & breuiter recapitulat. Et ponit cauſas & rationes quare criminoſi & vitioſi non debent in epiſcopos promoueri. 309

¶ Quinquageſima agit, de lapſu & reparatione clericorum. 313

¶ Quinquageſimaprima, de curialibus ſiue officiarijs ratiocinijs obligatis, iudicibus & aduocatis ordinandis, vel non. 359

¶ Quinquageſimaſecunda, de præpoſteratione ſacrorum ordinum, ſiue de clerico per ſaltum promoto. 363

¶ Quinquageſimatertia, de curiæ annexis in clero vel monaſterio recipiendis, vel non. Et ibi probat quare curiales & aliter obligati ordinandi non ſunt. 363

¶ Quinquageſimaquarta, de ſeruis à non dominis manumiſsis non promouendis; niſi libertatem ſint conſecuti. 365

¶ Quinquageſimaquinta, de corpore vitiatis, bigamis, illitteratis, publice pænitentibus ordinandis vel non. 381

¶ Quinquageſimaſexta, de filiis presbyterorũ, & natis de fornicatione & adulterio non ordinandis. 387

¶ Quinquageſimaſeptima, de baptizatis in ægritudine an ordinentur. 395

¶ Quinquageſimaoctaua, de monachis non ordinandis ſine licentia abbatis. 395

¶ Quinquageſimanona, de laicis literatis non ſubito ordinandis. 397

¶ Sexageſima, oſtẽdit ex quibus ordinibus aliquis eligendus ſit in præpoſitũ, vel decanũ, vel archipresbyterum, vel epiſcopum. 399

¶ Sexageſimaprima, oſtendit ꝙ laici non ſunt eligendi in epiſcopos, ſed poſtulandi. 401

¶ Sexageſimaſecunda, oſtendit quòd clericorum eſt eligere, & populi conſentire. 415

¶ Sexageſimatertia, probat quòd nullo modo laici debent ſe ingerere electioni epiſcoporum. 415

¶ Sexageſimaquarta, ponit quo tp̃e & quibus præſentibus debent epiſcopi conſecrari. 441

¶ Sexageſimaquinta, dicit quòd præſentibus omnibus epiſcopis comprouincialibus vel ſe excuſantibus debet epiſcopus conſecrari ab ar-

¶ *Secunda pars, quę est de Causis, distincta est in Causas xxxvj. quarum quælibet plures sub se Quæstiones continet.*

¶ *Prima Causa quæstiones habet septem.*

¶ *Secunda causa habet octo quæstiones, & in ea quinta precedit quartam.*

¶ *Tertia causa quæstiones xj complectitur.*

¶ *Quarta causa habet quæstiones vj.*

¶ *Quinta causa habet vj. quæstiones.*

¶ *Sexta causa quæstiones v. continet.*

lancea

¶ *Vigesimaquarta causa habet quæstiones iij.*

¶ *Vigesimaquinta causa habet ij. quæstiones.*

¶ *Vigesimasexta causa quæstiones vij. continet.*

¶ *Vigesimaseptima causa habet quæstiones ij.*

¶ *Vigesimaoctaua causa gerit quæstiones iij.*

¶ *Vigesimanona causa habet duas quæstiones.*

¶ *Trigesima causa habet quinque quæstiones.*

¶ *Trigesimaprima causa habet tres quæstiones.*

¶ *Trigesimasecunda causa habet octo quæstiones.*

¶ *Trigesimatertia causa habet quinque quæstiones.*

¶ *Notandum hic quòd ratione huius tertiæ quæstionis mota agitur de Pœnitentia, cuius tractatus per Distinctiones septem est distinctus.*

¶ *Trigesimaquarta causa habet duas quæstiones.*

¶ *Trigesimaquinta causa habet ix. quæstiones.*

¶ *Trigesimasexta & vltima causa habet duas quæstiones.*

Tertia pars est de Consecratione: quæ quinque Distinctiones dumtaxat complectitur.

DECRETI TOTALIS MATERIA
PER METRA NOTATUR SEQUENTIA.

Decretum domini Gratiani tres habet partes principales. Prima est de Distinctionibus, quæ sunt vna supra centum. Et singulas Distinctiones singuli versus sequentes luculenter aperiunt.

1 Primu legat quisque diuinum ius, hominisq;. col. 1
2 Altera dat textum quo uusces iura Quiritum. 7
3 Canonico varia iuri dat nomina terna. 9
4 Quarta docet legum quæ causa, modusq; statoti. 11
5 Ius naturale probat immotabile quinta. 17
6 Sexta docet vitiom distinctio Iudificatum. 19
7 Septima signat eos qui leges composuere. 25
8 Parte sub octaua mores naturaque pugnant. 27
9 Nona statuta monet naturæ cedere iuri. 35
10 ¶ In decima regum leges canon superabit. 39
11 Canonis & secli superatur legibus vsus. 45
12 Id quod Roma tenet, discretio sæpe relinquit. 53
13 Si perplexum te reddunt malaltune minus imple. 62
14 Non faciat leuia, quo quis vitet grauiora. 67
15 Canonis hæc ortum dabit, apocryphusque libellos. 67
16 Suadet apostolici vim canonis ista teneri. 76
17 Auctor sit Papa, si concilium celebretur. 87
18 Dicitur hic q̄ bis synodus celebretur in anno. 93
19 Hæc decretalis referat quid epistola possit. 101
20 ¶ Bisdena Papæ sanctorum dogmata ceduot. 113
21 Inferior summum non iudicat hac prohibente. 117
22 Ista locos distinguit & ordinat ecclesiarum. 129
23 Ordinat hæc omnes, maiores, siue minores. 133
24 Post examen honos est ordinis attribuendus. 159
25 Optat apostolus hic quòd sit sine crimine præsul. 155
i.e. apostolice regule & 10. 26 Sit post baptisma contentus coniuge sola. 165
27 Nullus post factum præsumat nubere votum. 171
28 Ista sacratorum connubia pagina damnat. 175
29 Hac locus, & causa, tempus, persona notantur. 187
30 ¶ Connubium ter dena probat contra Manichæos. 189
31 Tangitur hic quod contineant offerre volentes. 195
32 Desere presbyterum qui scorta palam retinebit. 203
33 Lusuri, bigamove sacer non traditur ordo. 215
34 Femina pontifici persona domestica non sit. 221
35 Non violentus præsul, sed sobrius esto. 232
§ 3. 4. 6. 36 Instruit hæc, prudens quòd debeat esse sacrandus. 235
37 Hæc prohibet legere gentilia metra sacratum. 239
38 Scripturas sacras sacrandus scire iubetur. 249
39 Vult hæc pontifices callere negotia secli. 255
3. cap. 40 ¶ Internia pars dena quater virtutibus ornat. 257
41 Sit modus ingressu, cunctis: verboque, ciboque. 263
6. cap. & 8. 42 Clericus hospitijs peregrinos collocet omnes. 269
43 Factis & verbis doctor sit, atque pudicus. 271
44 Vites ingluuiem, conuiuia, siue tabernas. 279
45 Atque caue quemquam palma linguave ferire. 283
6. cap. 10. & 46 Respuit hæc hominem distinctio litigiosum. 297
11. & 7. 47 Non bene præpositos domus, cupidosque repelle. 299
53. cap. 48 Abijcitur sacrandus in hac, si neophytus sit. 307
49 Crimina non delet reliquorum, crimine vinctus. 309
50 ¶ An reparetur habet pars quinquagesima lapsus. 313
51 Sacrari vetat hæc homines quos pondera stringunt. 359
52 Præpositus primo datus hic præposterus ordo. 363
53 Est ratio ne quis annexos ordinet vllus. 363
54 Hæc prohibet seruos sine libertate sacrari. 365
55 Cæsos ista viros reijcit, membrisque carentes. 381
56 Condemnatur in hac generatio presbyterorum. 387
57 Qui baptizatur æger, manet ordinis expers. 395
58 Hæc vetat abbate monachos nolente sacrari. 395
59 Officium negat hæc; nisi sit bene quisque probatus. 397
60 ¶ In sacris præsul vult sexagesima quòd sit. 399
61 Non in pontifices laicos assumere debes. 401
62 Clerus, plebs, princeps; hic eligit, hæc petit, hic vult. 413
63 Vsurpans laicus id vt eligat, audiat istam. 415
64 Pars hæc pontifices iubet à tribus esse sacrandos. 441
65 Vt sacretur ab omnibus archiepiscopus, hæc vult. 451
66 Cum dissensio sit, à pluribus edita stabunt. 445
67 Presbyter institui valet hic à præsule solo. 453
68 Si dubitas præsul quos ordinet, hi resacrentur. 455
69 Si benedictus erit lectoratum dabit abbas. 459
70 ¶ Expertes tituli pars septuagesima pellit. 461
71 Respice dicta patrum, ne promoueas alienum. 463
72 Vilis non detur missoriis ut rogitetur. 467
73 Illius hæc nobis formam distinctio præbet. 467
74 Iunctus nullus erit hic ad sacra trahendus. 469
75 Distinguit tempus hæc in quo promoueantur. 477
76 Temporibus vult hæc nos ieiunare quaternis. 483
77 Rectos indicat hæc modulos interstitiorum. 491
78 Ista dat annorum numerum quo promouearis. 497
79 Ad Cardinales spectat electio Papæ. 499
80 ¶ Vrbes præsulibus pars octogesima tradit. 505
81 Crimine quòd careat sacrandus, in hac replicatur. 509
82 Præsul pauperibus dabis, & lapsos reparabis. 523
83 Numquam peccatis consensum des alienis. 531
84 Solicitus quòd sis, & monogamus, iubet ista. 533
85 Non præsul fies: hospes nisi nosceris esse. 539
86 Corrigito, doceas, des; sed non turpibus vllis. 545
87 Libertos, inopes, vidoas defendere debes. 553
88 Respuitur clerus opus exercens, & auarus. 559
89 Ista beneficia te dispensare docebit. 565
90 ¶ Placat discordes pars nonagesima fratres. 569
91 Arte parabis opes: nisi sint satis ecclesiæ res. 575
92 Hęc plus corde probat domino, quàm voce canendum. 577
93 Hæc dat obedire maioribus inferiores. 583
94 Sub leuita vices Papæ gestare valebit. 603
95 Presbyteris præsente licent hic præsule multa. 603
96 Hic secli princeps non ordinet ecclesiæ res. 611
97 Ecclesiæ precibus huic princeps auxilietur. 627
98 Vult ius muniri peregrinos quinque sigillis. 631
99 Vniuersalem nullum sinit ista vocari. 633
100 Pallia prælatis donat centesima multis. 637
101 Absit vt vna duos habeat prouincia partes. 641

DECRETI SECVNDA PARS
principalis est de Causis: quæ sunt xxxvj.

¶ Prima causa.

Causa prior labem condemnat simonialem.

¶ Septem quæstiones primæ causæ.

1 ¶ Delinquit qui res mercatur spirituales. 649
2 Ecclesias intraos non cogatur dare nummos. 745
3 Si pro præbendis dederis quid: dicere Simon. 753
4 Ignaros maculant natos delicta paterna. 767
5 Vult rigor vt linquat natus sibi quæ pater emit. 779
6 Ordinet ignaros si quos Simon, tolerantur. 783
7 Abiurans hæresim præsul poterit tolerari. 785

¶ Secunda causa.

Accusare docet, ac appellare secunda.

¶ Octo quæstiones secundæ causæ: & in ea quinta præcedit quartam.

1 ¶ Si sit causa patens iuris non quæritur ordo. 809
2 Nemo suis rebus dijudicet expoliatum. 823
3 Talio punit eos qui falso crimina ponunt. 835
5 Si cadit accusans: se non purget reus inde. 853
4 Per testes binos præsul conuincitur apte. 861
6 Qui causas differt appellans reijciatur. 863
7 Arguit inferior maiorem crimine vinctum. 903
8 Mandato legis datur accusatio scriptis. 941

¶ Tertia causa.

Tertia restituens tempus dabit induciarum.

¶ Vndecim quæstiones tertiæ causæ.

1 Singula restituit ius omnibus expoliatis. 947
2 Inducias debet varias spoliatus habere. 951
3 Inducijs varium dat tertia quæstio tempus. 955
4 Accusare nequit hominem vir turpis honestum. 991
5 Ipsa domestica vox nulli nocet, aut inimica. 995
6 Sub censore reum proprio producere debes. 973
7 Hic non condemnet, similis quem culpa remordet. 985
8 Solus pontificem iudex non iudicet vnquam. 995
9 Pellitur accusans absentem: testificansque. 997
10 Submoueri à reliquis testem defectus in vno. 1007
11 Mutua numquam sit delatio iure vetante. 1009

¶ Quarta causa.

Quarta quis accuset, quis possit testificari.

¶ Sex quæstiones quartæ causæ.

1 ¶ Accusare nequit aliquos anathemate vinctus. 1013
2 Impubes testis in causa criminis haud est. 1015
3 Qui nequit accusare, nequibit testificari. Ibidem.
4 Testis & accusans nemo simul esse valebit. 1015

Quę

4 Quatuor his genera Varro fert ſortibus eſſe. ibidem.
5 Ceſſent ſortilegi, ne ſint anathemate ſtricti. 2919
6 Quando neceſſe iubeſt, vinctos à præſule ſolues. 2940
7 Aegris non dentur pœnæ, ſed notificentur. 2947

¶ Vigeſimaſeptima cauſa.

Edocet an ſponſas ducant ter nona vouentes.

¶ Duæ quæſtiones vigeſimæſeptimæ cauſæ.

1 ¶ Si ſit ſolenne, dirimit connubia votum. 2957
2 Sponſum ſponſa, verum non vxor deſerit vnquam. 2987

¶ Vigeſimaoctaua cauſa.

Biſdena octaua gentiles nubere noſces.

¶ Tres quæſtiones vigeſimæoctauæ cauſæ.

1 ¶ Inter gentiles connubia dicimus eſſe. 2019
2 Deſerat vxorem vir Chriſtum deſpicientem. 2039
3 Vir poſt baptiſma reliquam ducens, bigamus fit. 2041

¶ Vigeſimanona cauſa.

Coniugium ſeruile tenet vigeſimanona.

¶ Duæ quæſtiones vigeſimænonæ cauſæ.

1 ¶ Connubij vires perſonæ diſſipat error. 2043
2 Inſcia cui nupſit dimittat libera ſeruum. 2047

¶ Trigeſima cauſa.

Terdena claret cognatio ſpiritualis.

¶ Quinque quæſtiones trigeſimæ cauſæ.

1 ¶ Fonte leuans proprium puerum non vincula ſoluit. 2051
2 Infantes prohibet ius coniugium celebrare. 2059
3 Tu naturalem non iungito ſpirituali. 2061
4 Vxor compatris vxoris non mihi nubat. 2065
5 Fœdera non fiant clandeſtina coniugiorum. 2069

¶ Trigeſimaprima cauſa.

Terdena prima mœcho polluta negatur.

¶ Tres quæſtiones trigeſimæprimæ cauſæ.

1 ¶ Ni certis cauſis mœcham bene ducit adulter. 2079
2 Inuitam ſponſo non det natam pater vlli. 2087
3 Tunc niſi conſenſum dederit: reliquo bene nubit. 2091

¶ Trigeſimaſecunda cauſa.

An meretrix nubat, tangit terdena ſecunda.

¶ Octo quæſtiones trigeſimæſecundæ cauſæ.

1 ¶ Turpia linquentem bene ducit vir meretricem. 2095
2 Obſtat coniugio ſacro complenda libido. 2103
3 Liber auus neptem ſponſat ſeruo patre natam. 2127
4 Illicito prolem coitu quærat ſibi nullus. ibidem.
5 Non ſine mente caro ſeruit violata puellæ. 2131
6 Non valet vxorem mœchus vir linquere mœcham. 2145
7 Non aliam ducas vxore ſuperſtite prima. 2147
8 Non duc gentilem ſi ſpondeat eſſe fidelem. 2161

¶ Trigeſimatertia cauſa.

Terdena terna friget, compunctio, votum.

¶ Quinque quæſtiones trigeſimætertiæ cauſæ.

1 ¶ Si vir ſit gelidus, ab eo ſeiungitur vxor. 2163
2 Nubere mœcha poteſt mœcho ſeiuncta marito. 2167
3 Quæritur an crimen purget contritio ſola. 2183

TRACTATVS DE PAENITENTIA habens ſeptem Diſtinctiones hic inſeritur.

1 GRatia diuina contritis crimina delet. 2183
2 Perditur hic diuinus amor: non in paradiſo. 2255
3 Fœnam peccator bene pro vitijs iterabit. 2299
4 Iſta probat dimiſſa ſemel peccata redire. 2341
5 Vt purus ſias pro crimine plurima voluas. 2363
6 Crimina presbytero proprio dic, qui ſapiens ſit. 2371
7 Tandem lætus erit, qui continue gemet illic. 2375

¶ Redeamus ad quartam quæſtionem trigeſimætertiæ cauſæ.

4 ¶ Reddito temporibus poſcemus debita ſacris. 2379
5 Mens vtriuſque niſi ſit, non bene continet alter. 2385

¶ Trigeſimaquarta cauſa.

Terdena quarta nubit viuente marito.

¶ Duæ quæſtiones trigeſimæquartæ cauſæ.

1 ¶ Morte viri dubia quæ nupſit, adultera non ſit. 2397
2 Reddatur primo coniunx hæc nupta ſecundo. ibidem.

¶ Trigeſimaquinta cauſa.

Cognatos gradibus numerat trigeſimaquinta.

¶ Decem quæſtiones trigeſimæquintæ cauſæ.

1 ¶ Cognatam ducat propriam pro coniuge nemo. 2405
2 Omnes vxoris conſanguineas reprobabis. 2409
3 Copula ſeptenis gradibus talis prohibetur. ibidem.
4 Hic graduum numerus ætates reſpicit orbis. 2419
5 Truncus ponitur hic cum ramis, vt docet arbor. 2420
6 Edocet in teſtes aſſumi ſexta parentes. 2439
7 Filius eſſe nequit, inceſtæ qui genitus ſit. 2445
8 Diſpenſat ſolus cum iunctis ſanguine Papa. 2447
9 Non bene ſeiuncta connubia priſca reformes. 2449
10 Non conſanguineis prolem viduæ dato priſci. 2455

¶ Trigeſimaſexta cauſa.

Vltima de raptis tractabit cauſa puellis.

¶ Duæ quæſtiones trigeſimæſextæ cauſæ.

1 ¶ Raptum committens per vim rapiendo puellam. 2459
2 Hæc vbi iungetur, purgato crimine raptus. 2461

DECRETO TERTIA PARS ADIVNgitur: quæ eſt de Conſecratione quinque diſtinctiones continens.

1 COnſecrat eccleſias, miſſaſque canit tibi prima: 2469
2 Sacrati tractat panis ſacramenta ſecunda. 2503
3 Tertia dat ferias: & poſt ieiunia ponit. 2571
4 Tempora baptiſmi diſtinctio quarta notauit. 2585
5 Frontes confirmans dabit vltima pneuma beatum. 2665

Expliciunt verſus peculiares, quibus ſatis clare vniuerſalis materia Decreti comprehenditur.

¶ Quæſtiones cauſarum ſunt clxxij.

Quæſtio centuplex, & ſeptuageſima duplex.
Eſt in cauſarum tractatu rite notata.

¶ Quot quæſtiones habeat quælibet cauſa, oſtenditur per quinque carmina ſequentia: in quibus ſunt tot dictiones quot ſunt cauſæ, ſcilicet xxxvj. Et quælibet dictio cauſam vnam repræſentat. Prima dictio primam cauſam: ſecunda ſecundam, &c. Item quot ſunt litteræ in qualibet dictione, tot ſunt quæſtiones ſub illa cauſa per illam dictionem repræſentatæ. Verbi gratia: prima dictio, ſcilicet diſcere, quæ primam cauſam repræſentat, ſeptem habet litteras: & hoc ſignificat primam cauſam ſeptem quæſtiones continere. Secunda dictio eſt cauſarum, vbi ſunt octo litteræ: ad denotandum quòd ſecunda cauſa habet octo quæſtiones: & ſic de alijs. Aduerte tamen, quòd ſuperior numerus ſignificat cauſas: & inferior quæſtiones. Verſus.

1 2 3 4 5
7 8 11 6 6
Diſcere cauſarum quarumlibet ordine membra.
6 7 8 9 10 11 12 13 14
5 2 5 3 3 3 5 2 6
Opes vi doceo: ſed non ſis deſes, et anceps.
15 16 17 18 19 20 21 22
8 7 4 2 3 4 2 5
Inſtanti dabitur quod tu vis, quod petis illud
23 24 25 26 27 28 29 30
8 3 2 7 2 3 2 5
Efficies. Res id famatum te dat ad omnes:
31 32 33 34 35 36
3 8 5 2 10 2
Vſu doctrinæ totum ſi conſtituas te

¶ Carmina ſubiecta eamdem prorſus materiam complectuntur, neque ſunt ſententiæ ſalubris expertia.

Tempora labuntur vernantibus indita formis.
Dum te lædit res tua. nam miſer es.
Sperne fluentia, reſpice certa ea non tibi fumes.
Multa recondis, cur? vt moriens ea des.
Da celer. eſt ſiquidem totum da præueniens te.

¶ Do. Baptiſta de ſancto Blaſio in repet. primæ rubricæ Decreti dicit canones eſſe ter mille & nonaginta, ponens tales verſus:

Si numeres caute, ter mille capitula lector,
Atque decem nouies, Decretum continet in ſe.

¶ Cauſæ decreti ſunt trigintaſex.

Sub magni longa Decreti parte ſecunda.
Sex & triginta cauſas reperire licebit.

¶ Cauſæ ipſæ xxxvj. patent per xxxvj. vocabula, in ſeptẽ ſubiectis verſibus poſita: ex quibus non tantum numerum, ſed etiam principalem materiam cuiuslibet facile cognoſces. Quilibet quinque vocabula complectitur, dempto vltimo, qui ſex habet.

1 2 3 4 5
Simón [a] appellat [b] ſpoliatus [c] teſte [d] libello [e].
6 7 8 9 10
Infames [f] viuens [g] ſucceſſor [h] ſolue [i] regendo [k].
11 12 13 14 15
Cenſuram [l] teſtor [m] funus [n] fœnus [o] furioſus [p].
16 17 18 19 20
Monachus [q] occidit [r] abbates [ſ] clauſtra [t] volentes [u].
21 22 23 24 25
Commendat [x] iurans [y] pugnas [z] hæreſis [a] violatas [b].
26 27 28 29 30
Sortilegus [c] ſponſis [d] infidis [e] ſeruiat [f] infans [g].
31 32 33 34 35 36
Mœcha [h] coit [i] mẽte [k] dubitans [l] gradibus [m] rapiente [n].

SECVNDA PARS DECRETI, vbi tractantur Causæ: quia longe prolixior & difficilior est reliquis: ideo diligentius pro eius cognitione elaborandum est. Illius profecto obscuritatem paucis elucidatã conspiciet, quisquis hic impressa diligenter adnotauerit.

Simon. Simoniacus est, & peccatum committit, qui spiritualia vendit. Damnantur episcopi per pecuniam facientes ordinationem, & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorũ sacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores facilius quam reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Christi, qđ eius corpori æquiparatur. cap. interrogo. Et in fine de crimine concussionis tractatur.

1 (margin)

2 Simonia cõmmittitur, si pro ingressu monasterij pecunia exigatur, vel exacta persoluatur. Ecclesiastica stipendia accipere non debet qui bonis patrimonialibus sustentari potest. c. clericos.

3 Simonia an committatur si præbendæ emantur. Inuestitura ecclesiæ à laicis fieri prohibetur. c. saluator.

4 Simonia paterna, an sit ignoranti filio nociua. & ibi tractatur an pro crimine vnius alter pœnam patiatur.

5 Simoniace acqsita ecclesia p patrẽ, an possit p filiũ licite obtineri. Itẽ an possit filius fungi ordinatione, quã paterna pecunia est assecut⁹.

6 Simoniacus est, qui pecuniam largitur, vt eligatur.

7 Simoniaci in ordine male accepto pœnitentiam agere non possunt. & ibi principaliter tractatur, an ab hæresi redeuntes sint in suis ordinibus & dignitatibus recipiendi: & q decreta possunt temperari: & canones quandoque relaxari.

b 1 **Appellat.** Appellare non est opus à sententia à non suo iudice lata: quia talis sententia nulla est. c. in primis. circa fi. & in prima q. huius ij. causæ principaliter tractatur, an ordo iudiciarius, sit in manifestis obseruandus. & q excommunicatio non est ferenda anteq̃ causa fuerit examinata. c. nemo. & iudex peccatum sibi soli notũ damnare non debet. c. si peccauerit.

2 Appellare posset spoliatus si ante restitutionem sibi factam accusatori respondere cogeretur. Nullus enim debet accusari dum suis rebus fuerit spoliatus.

3 Appellandus est calumniator, qui scienter falsa crimina intendit. Præuaricator, qui vera crimina abscondit. Tergiuersator, qui in vniuersum ab accusatione desistit. §. notandũ. & in hac 3. q. principaliter tractatur qua pœna feriendi sunt, qui in accusatione defecerunt.

4 Appellatur purgatio quædam vulgaris, quædam canonica & ibi tractatur, an deficientibus accusatoribus reus sit ad purgationẽ cogẽdus.

5 Appellatur testimonium sufficiens quod ore duorum vel trium firmatur. & ibi tractatur principaliter quot testes requirantur, non tantũ ad conuincendum epm, sed etiam contra quemlibet clericum.

6 Appellatio est remedium cõtra causas vitiatas. Appellatio intra decendium debet interponi. c. anteriorum. & ibi de libellis dimissorijs, & de iudicibus à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero maior nõ ratione dignitatis, sed vitæ. c. quãquam. Dignitas enim non facit episcopum, sed vita. c. non omnes episcopi. & ibi tractatur principaliter, an laici possint episcopos accusare. Christiani per infideles accusari non possunt: nec sacerdotes per eos q ad sacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accusatio rite facta quando fit in scriptis. Et regulariter accusator se debet inscribere ad pœnã talionis, præterquam in sex casibus in summa positis.

c 1 **Spoliatus.** Spoliatus & eiectus ante oĩa venit redintegrandus. c. redintegranda. Boni a malis semper molestantur.

2 Spoliatus & eiectus postq̃ fuerit restitutus, quas inducias debet habere anteq̃ cogatur in iudicio respondere. & ibi in summa videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis epis, & alijs ad iudiciũ venientibus, induciæ sunt p̃standæ.

4 Spoliati cõione ecclesiæ, & anathematizati, infames, incestuosi, sacrilegi, detractores, & multi alij sunt ab accusatione repellendi. & ibi dicitur q anathema differt ab excommunicatione. c. Engeltrudam.

5 Spoliatis & alijs quibuscumque inimici iudices esse nõ possunt, nec accusatores, nec testes. vox enim inimicorum contra nullos est audienda. Dicitur etiam ibi q testes familiares & domestici & etiam consanguinei non sunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius si aduersarium vult conuenire, ipsius forum sequi debet. c. pulsatus. Nec episcopi damnari, nec concilia celebrari possunt sine Papa.

7 Spoliati & alij volentes litigare, non debent aduersarios suos coram infamibus trahere: quoniam tales, scilicet infames & criminosi non possunt esse iudices. Solus enim ille iudicare debet alios, qui nihil in se habet reprehensibile. c. iudices.

8 Spoliationem vel alium reatum committens episcopus, à quot episcopis est iudicandus.

9 Spoliatorum & aliorum testes, testimonium dicant de his tantum, quæ præsentialiter & veraciter nouerunt. nec contra absentes sunt pducendi. Absentes enim non debent iudicari nec accusari.

10 Spoliatorum & aliorum testes in vno deficiẽtes an sint in alijs admittendi. Et accusans de pluribus criminibus, si in vno deficiat, an in alijs admitti debeat.

11 Spoliati accusantes suos spoliatores & inuasores, ab eis accusari nõ possunt: quoniam accusati nisi prius se purgauerint, alios accusare nõ possunt.

d 1 **Testes.** Testes iuris dispositione excommunicati non possunt ad accusationem admitti.

2 Testis esse non potest qui ad xiiij annum nondum peruenit.

3 Testificantis personam assumere nõ potest qui ab accusatione prohibitus est.

4 Testis, accusator, & iudex aliquis simul esse non potest.

5 Testantur iura illum non esse à communione repellendum, qui die statuta ad causam venire non potuit.

6 Testis est iuris dispositio deficientem in episcoporum accusatione non posse de cetero agere nisi in ciuili & proprio dumtaxat negotio.

e 1 **Libello** Libello famoso vtentes, & ipsum contra aliquem scribentes, qualiter puniendi sunt.

2 Libellum diffamatoriũ scribens, aut aliter reus tribus citationibus debet in ius euocari. Et per scripta nullius accusatio debet suscipi.

3 Libelli famosi scriptor, aut aliter criminosus, an admittatur in iudicio per prouocatorem.

4 Libellus accusatorius si in episcopum datur, idest, si episcopus accusetur: eius causa a xij. episcopis audiatur.

5 Libellum famosum scribẽtes, aut aliorum crimina sponte confitentes, non debent ad accusationem admitti. c. illi. Et ibi habetur q nec qui parcit, est amicus; nec qui verberat, est inimicus. c. non omnis.

6 Libellum famosum in alterum scribens aut alteri crimen inferens, qua pœna ferietur, si crimen illatum non probetur.

f 1 **Infames.** Infames, excommunicatos, & criminosos à sacerdotũ accusatione ius repellit. Et ibi tractatur qui dicantur infames. c. infames.

2 Infamis est quodammodo eps & reprehendendus, qui sibi soli dicit aliquem crimẽ suum fuisse confessum. & ibi dicitur q episcopis alios accusantibus non creditur, nisi probent quod obijciunt.

3 Infamem quocãmodo dicimus & reprehendendũ q ponit falcẽ in messem alienam. c. 1. Et ibi dr q alicui alterius parochianum iudicare non licet. Et quot ciuitates vnaquæque pũincia habere debeat. c. ſcito te. Et q episcopus iudicio primatis, & non aliorum se subijcere debet.

4 Infamia aut criminalis accusatio si imponatur episcopo, idest si episcopus criminaliter accusetur, & episcopi comprouinciales de causa cognoscentes sint in sententia ferenda discordes, quid iuris.

5 Infamis esset quodammodo & reprehẽdẽdus iudex qui vellet reũ cogere ad probandum accusatore in probationibus deficiẽte: quia negatiua per rerum naturam est improbabilis. c. accusator.

g 1 **Viuens.** Viuens si adhuc sit eps, alius sibi succedere non valet, nec in eius locum subrogari: quod verum est, nisi esset depositus, vel de licentia Papæ renunciasset, aut per ambitionem se ad aliam ecclesiam transtulisset. Episcopo autem ægrotanti, aut nimia senectute grauato dandus est coadiutor. Eps ecclesiam suã deserere nõ debet. c. sicut vir. Nec etiam est a suis subditis relinquendus. c. denique. Prælati duo in vna ecclesia esse non debent. c. in apibus. Beatus Aug. accessit & non successit Valerio Hipponensi episcopo. c. non autem.

2 Viuens episcopus aut sacerdos, qui pro ægritudine à missarum celebratione abstinuit: an possit celebrare recuperata sanitate. Et ibi habetur de morbo caduco laborantibus.

h 1 **Successor.** Successor an possit eligi ab episcopo viuente, hoc est an successorem sibi possit episcopus eligere. Et ibi habetur q locus regiminis est fugientibus offerendus. Et episcopari potest qui prodesse desiderat. c. qui episcopatum.

2 Successor episcopi mortui non est eligendus munerum datione, aut amicorum patrocinijs.

3 Successor episcopi an post electionem teneatur iuramentum præstare pro indemnitate ecclesię.

4 Successus seu prosper euentus denegatur clericis, qui ante sententiã suspensionis vel depositionis a suo episcopo discedere præsumunt. In tales enim ferenda est censura.

5 Successus non continget epo à sede Apostolica vocato, si ad pp̃ria reuertatur, nisi prius fuerit purgatus, & apostolicis litteris munitus.

i 1 **Solue.** Solue & solui procura tertium ò prælate excommunicate; alias non poteris ordinare: nec tua ordinatio erit rata.

2 Soluti sunt clerici vnius prouinciæ à prælato alterius: adeo quod archiepiscopus, primas, vel patriarcha clericos alterius prouinciæ non potest ordinare.

3 Soluere vel dãnare subditos suffraganei non licet archiepo illo inconsulto. Solus Papa ab alijs excõicatos & cuiuslibet ecclesiæ clericos potest ordinare. Est enim ordinarius ordinariorum. c. cuncta p mũdũ.

k 1 **Regendo.** Regendo vnamquamq; parochiam, & res ipsius disponendo facit eps quod debet. c. regenda. & c. nouerint. Regendi sunt subditi per episcopos visitantes, vt c. placuit.

2 Regendi officium episcopus transgreditur, si bona ecclesiarum vsurpare nititur : quamuis de illis precarias facere posit.

3 Regendi sunt subditi sine exactionibus. Et ibi de cathedratico quantum nomine ipsius valeat episcopus habere.

l 1 *Censuram.* Censuram formidare debēt qui clericos ad iudices seculares trahunt, c. insolita. & cap. placuit. Et ibi de conuicatoribus, & eorum punitione.

2 Censura ligatus, idest, excommunicatus vel suspensus celebrans est depositione dignus.

3 Censura siue iusta siue iniusta est timenda. Censura ligati sunt vitandi plusquam pagani. c. ad mensam. Censura ecclesiastica terreri debet, & ore dæmonū discerpi qui suo episcopo est inobediens. c. absit. Censurā ex ira proferens grauiter delinquit. c. ira. & c. cum apud. Censura siue sententia vel iudicium quattuor modis peruertitur. c. quattuor modis. Censura ferendi sunt & Iudæ proditori comparandi qui veritatem negant & occultant. c. quisquis. & c. absit Iudas. Censura siue sententia iniuste prolata, viribus caret. Episcoporum præceptis non semper obediēdum est. Censuræ seu anathematis forma habetur in c. debent.

m 1 *Testor.* Testari seu testamenta facere cum de proprio liceat, an permittatur clericis proprium habere. Clericis causas agere non licet. c. duo sunt genera Christianorum.

2 Testamenta condentes clerici an possint quibus voluerint ea relinquere quæ de bonis ecclesiæ acquisiuerunt. Testatur multiplex canon illos esse grauiter puniendos, qui res & prædia ecclesiastica inuadunt. De bonis ecclesiæ quattuor sunt portiones faciendæ. cap. quattuor. Et ipsarum rerum alienatio an sit permissa. c. sine exceptione. & c. terrulas. Liberti ecclesiæ an possint ab ea discedere. Res sacræ ex quibus causis alienari valeant. c. aurum habet ecclesia. Pauperibus est prouidendum. c. gloria episcopi.

3 Testamentum an facere possint illi, qui prius nihil habentes tempore suæ administrationis aliqua acquisiuerunt : & quod iuris de talibus bonis.

4 Testamenta an facere possint clerici de bonis ex suis & rebus ecclesiæ quæsitis.

5 Testamenta facere de rebus ecclesiæ an sit permissum sacerdotibus. Et quis succedat eis ab intestato.

n 1 *Funus.* Funera & exequias suas celebrare, & decimas soluere vbi debent illi, qui se de vna diœcesi aut parochia ad aliam transtulerunt.

2 Funerandi iura an possint præscribi. Funera, idest, corpora mortuorum vbi debent sepeliri. Et an pro sepultura aliquid possit exigi. Funerum, idest, mortuorum animæ quattuor modis soluuntur. c. animæ. Funera, idest corpora mortuorum deflenda non sunt. c. quàm præposterum.

o 1 *Fœnus.* Fœnus siue vsuram quodammodo committit & peccat qui vltra debitum exigit. c. quod debetur. Et ibi principaliter tractatur an clerici possint sua repetere, & pro illis litigare.

2 Fœneraria causa siue criminali aut etiam ciuili an possint produci testes domestici. Et an clerici possint pro sua ecclesia testificari.

3 Fœnus seu vsura committitur si præter sortem aliquid exigitur.

4 Fœnera seu vsuras nec clericis nec laicis licet exercere.

5 Fœnera seu vsuræ an sint aptæ vt inde fiant eleemosynæ.

6 Fœneratores & vsurarij veram pœnitentiam agere non possunt, nisi restituant quæ rapuerunt.

p 1 *Furiosos.* Furiosos punire non decet ex his quæ faciunt, cum sint mente alienati. & ibi habetur de Loth & alijs ebriosis.

2 Furiosis clerici quodammodo comparandi essent si pro patrocinijs impensis munera exigere vellent.

3 Furioso iudex comparari posset, qui ex mulieris confessione clericū condemnare vellet. Regulariter enim mulieres contra clericos testimonium ferre non possunt.

4 Furiosi quodammodo sunt ecclesiæ ministri, qui diebus dominicis & festiuis causas tractare volunt.

5 Furioso similis dici posset iudex qui neganti purgationem indiceret, nisi infamia laboraret.

6 Furoris quodammodo plena res esset si à ministris & subditis confessio cruciatibus extorqueretur. Iuramenta quædam sunt irritanda, quædam relaxanda. c. auctoritate & c. alius. in quo c. habetur quòd solus Romanus Pontifex regem Franciæ tamquam inutilem deposuit. Excommunicatis fidelitas seruanda non est.

7 Furiose procederetur si diaconus vel presbyter sine concilij examinatione deijceretur.

8 Furore quodam plenus censetur qui carnis fragilitate ante ordinationem lapsus & in iudicio confessus vel conuictus, postea præsumit offerre & in ordine suscepto ministrare, quod verum est de crimine depositionem inducente.

q 1 *Monachus.* Monachus an possit licite officia populis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare. Decimæ de consensu episcopi sacerdotibus dari debent. c. reuertimini.

2 Monachi an possint in suis capellis presbyteros instituere.

3 Monachorum & ecclesiarum iura an per præscriptionē tolli possint.

4 Monachi an possint præscribere cōtra ecclesias & p̄latos seculares.

5 Monachi & prælati res ecclesiæ sua auctoritate repellere nō valēt.

6 Monachi, episcopi, & alij prælati si sua auctoritate vsurpant quæ ad se pertinere putant, an cadant à causa.

7 Monachi & abbates an possint retinere ecclesias, decimas, & iura patronatus de manibus laicorum sibi concessa sine episcopi consensu. Et ibi habetur ꝙ episcopus habet dispositionem omniū ecclesiarum, quæ in sua diœcesi constitutæ sunt. c. omnes basilicæ. Et etiam ibi plene de iure patronatus. c. quicumque. c. filijs. c. decernimus.

r 1 *Occidit.* Occidit seipsum spiritualiter qui à voto resilit.

2 Occidit quodammodo temporaliter seipsum qui suū resignat beneficium: sed si in infirmitate resignauit, an sit ei restituendum postquam conualuerit. Et ibi habetur quòd ante probationem triennij nullus in monasterio debet suscipi.

3 Occidit animam suam monachus ad propria rediens, postquam se & sua monasterio tradidit.

4 Occidens vel percutiens clericos diabolo suadente est excommunicatus ipso iure c. si quis suadente diabolo. & ibi habetur ꝙ ecclesiæ concessa non sunt reuocanda: & qui talia aufert, sacrilegium committit: & ecclesiæ immunitas non est violanda.

s 1 *Abbates.* Abbates aut monachos factos episcopos ius obligat ad relinquendum quod ante habuerunt monasterio: quod post, ecclesiæ propriæ. c. statutum.

2 Abbates sunt a proprijs fratribus eligendi, & non ab episcopis. Abbates expellere non est permissum monachis : neque commatres facere. Abbates & monachos possunt episcopi visitare, & conditiones exigere tempore dedicationis constitutas. Abbates & monachi cum sanctimonialibus habitare non debent: quia sexuum commistio est periculosa. c. diffinimus.

t 1 *Claustra.* Claustra siue religionem intrare volentibus clericis non est à suo episcopo denegandus ingressus.

2 Claustrum ingredi clericis permittitur etiam episcopo inuito.

3 Claustrum vnum petere altero derelicto an sit permissum monachis regularibus canonicis, sine permissione abbatum.

v 1 *Volentes.* Volentes & spontaneos monasterium intrantes pueros an cogant iura religionis propositum tenere. Voluntariè puellæ virginitatis propositum suscipientes, nuptias eligere non possunt.

2 Voluntate patris spreta, si filius religionem ingreditur, an à patre reuocari possit.

3 Voluntariè habitum religionis suscipientes, illum deserere non possunt : sed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.

4 Volentes religiosi ad arctius monasteriū transire non sunt impediēdi.

x 1 *Commendat.* Commendatam vnam ecclesiam potest habere clericus in altera intitulatus. Commendandi sunt clerici qui in vna & non in pluribus ecclesiis volunt conscribi. Et ibi habet. ꝙ duobus episcopatibus pōt quādoque quis præfici. c. relatio.

2 Commendandi non sunt clerici qui sine litteris dimissorijs de vna ecclesia transeunt ad alteram. Matrimonium spirituale contrahitur inter curatum & ecclesiam suam, quæ non debet esse scortum. c. sicut.

3 Commendatio nulla sed potius vituperium est clericis, qui secularium negotiorum procuratores esse volunt.

4 Commendandi sunt clerici, qui vestibus sibi congruentibus vtuntur, vnguenta & fulgida vestimenta fugientes.

5 Commendare non debemus clericum, qui à suo episcopo depositus Imperatorem aut iudicem secularem adit.

y 1 *Iurans.* Iurans verum non peccat: sed secus si peierat. & per creaturas iurare non licet.

2 Iurans falsum quod putat verum, an sit periurus. Quot comites habeat iuramentum: & quot sunt genera mendacij.

3 Periurum prælatum & criminosum ante sententiam diffinitiuam derelinquere non licet.

4 Iuramenta illicita an sint seruanda.

5 Peierare & contra iuramentum suum venire qui cogit aliquem, licet periurus non sit, tamen mortaliter peccat. In qua ætate, quis cogatur iurare. Et ibi ponitur forma iuramenti fidelitatis c. de forma.

z 1 *Pugnas.* Pugnas committere seu militare an sit peccatum.

2 Pugna siue bellum quod dicatur iustum.

3 Pugna an debeat committi pro repellenda sociorum iniuria.

4 Pugna non semper est exercenda contra malos. Mali enim sunt quandoque à bonis tolerandi, & non abijciendi. Quædam tamen mala sunt repellenda & punienda, quædam toleranda. Mali sunt medicinali seueritate ad bonum cogendi. vt Nabuchod. Et hæretici etiam inuiti sunt ad salutem trahendi. Pugnis & bellis sunt coercendi ecclesiasticæ religionis inimici.

5 Pugnas seu bella qui Deo auctore gesserunt, præcepta non occidendi minime transgressi sunt. Et ibi an mali sint occidendi. Habens gladij potestatem potest occidere, si hoc faciat amore iustitiæ.

6 Pugna & coactio est exercenda in malos vt teneant bonum iam susceptum. Non autem sunt ipsi mali ad bonum non susceptum cogendi.

7 Pugna si iusta sit, possunt hæretici & omnes hostes licite suis rebus spoliari.

8 Pugna seu bellum an possit per clericos committi: & an possint clerici arma sumere. Qui sacramenta Dei tractant, iudicium sanguinis agitare non debent.

a 1 *Hæresis.* Hæresis qualibet ab ecclesia Romana destruitur. Hæreticus an possit alium excommunicare, priuare, vel sententia notare. Excommunicatus alium excommunicare non potest. Hæreticorum consortia & eorum sacrificia sunt à catholicis fugienda.

2 Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi. Ecclesia viuentes & non mortuos an ligare possit vel soluere.

3 Hæreticus si dominus est, aut alio crimine irretitus, an possit excommunicatio ferri in familiam suam pro delicto ipsius domini, & in filiú pro peccato patris. Excommunicandi sunt qui corrigi nolunt: & etiam illi qui duas vxores habent: testes falsi: homicidæ, & multi alij. Hæreticorum tandem variæ species ponuntur.

b 1 *Violatas.* Violatas Romanorum Pótificum censuras à nullo decet esse. Violantes sacros canones in spiritum sanctum blasphemant. Violanda non sunt, sed seruanda sanctorum statuta, & eorum regulæ in synodo constitutæ.

2 Violari non debent priuilegia ecclesiarum: nec archiepiscoporum. Violans ciuitates & occidens suos præsules episcopali dignitate priuatur. c. ita nos.

c 1 *Sortilegus.* Sortilegus quis sit: siue qui dicantur sortilegi.

2 Sortilegum esse an sit peccatum: sortibus an sit credendum.

3 Sortes siue diuinationes a quibus exordium sumpserunt. Et de multiplici genere diuinationis: & quot modis dæmones futura prænoscunt.

4

5 Sortilegi vel diuinatores an sint excommunicandi, si cessare noluerint. Sortilegia & magicam artem debent episcopi eliminare. Sortilegijs vel maleficijs nullo pacto debent sacerdotes operam dare, aliás abijciendi sunt.

6 Sortilegus vel alius ab episcopo excommunicatus an per alium ipso inconsulto possit absolui. Et an presbyteri possint reconciliare pœnitentes. Pœnitentia morientibus non est deneganda etiam à simplici sacerdote.

7 Sortilegis & alijs morientibus non est pœnitentia imponenda, sed bene innotescenda. In pœnitentijs imponendis multa sunt consideranda. Melius est sacerdotem pœnitentiam imponentem esse nimis misericordem, quam nimis seuerum. Sortilegi sunt & excommunicati qui dies, menses & annos paganorum ritu obseruant.

d 1 *Sponsis.* Sponsis Dei se Deo dedicantibus & virginitatem vouentibus nuptias contrahere non licet. Sponsalia de præsenti siue matrimonia per vouentes solenniter contracta non tenent.

2 Sponsa vnius an possit á suo sponso recedere, & alij nubere. Sponsa sine consensu sponsi & econtra religiosam vestem suscipere non potest post copulá carnalem: secus ante. Sponsalia vera an fuerint inter Ioseph & Mariam. Sponsam alterius nullus rapiat. & ibi aliquid de raptu.

e 1 *Infidis.* Infidis seu infidelibus coniugium contrahere licet: & inter eos dicitur esse matrimonium licet nó sit ratum. Infidelis vxor virum cogens ad malum licite dimittitur. Infidelium vt Iudæorum conuiuia & etiam coniugia sunt á Christicolis vitanda.

2 Infidelium vnus si conuertatur ad fidem altero remanente in infidelitate, an possit ad fidem conuersus alij se copulare.

3 Infidelis qui ante baptismum vná vxorem habuit, & post baptismú aliam, bigamus est censendus: nec potest esse episcopus. c. acutius. ibid.

f 1 *Seruiat.* Seruire adstrictus, vt puta seruus si contrahat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum, non est inter eos coniugium: quia error personæ & conditionis impediunt & dirimunt: secus autem est de errore fortunæ & qualitatis.

2 Seruum scienter acceptum in maritum non potest mulier dimittere secus si ignoranter. Serui possunt matrimonia contrahere.

g 1 *Infans.* Infans proprius si teneatur á patre in sacro baptismate: licet per tale factum suæ vxori compater efficiatur: non propter hoc ab ipsa vxore separabitur: nisi ad seruandam continentiam possit induci.

2 Infantes sponsalia contrahere nequeunt: quia in illa ætate consentire non possunt.

3 Infantes siue filij spirituales vel adoptiui an possint naturalibus per matrimonium coniungi.

4 Infantes siue filium aliquem non debet vxor simul cum viro suo in baptismate suscipere. c. si. quia esset eius commater. Et ibi dicitur quòd non potest quis ducere in vxorem relictam compatris sui vxoris: nec etiam duas commatres.

5 Infantibus si conceditur nuptias contrahere, ipsorum & quorumcumque aliorum nuptiæ seu matrimonia non debent clam fieri, sed publice: & sic non debent esse clandestina. Tandem instruuntur iudices ad cuncta rimandum.

h 1 *Mœcha.* Mœcha siue adultera & ab aliquo per adulterium polluta an possit per eum duci in vxorem. Et ibi matrimonia secunda conceduntur. c. quòd si dormierit.

2 Mœcham sæpe mulierem efficit coactio: & ideo nulla mulier est cogenda nubere: quia in matrimonio animus plena libertate potiri debet & gaudere. Non licet viro vxorem deserere, vt fecit Lotharius.

3 Mœchiæ notam an dicitur incurrere filij & filiæ, qui post sponsioné parentum cum alijs cótrahunt: hoc est an filij & filiæ post promissioné & sponsionem parentum suorum possint licita cũm alijs contrahere.

i 1 *Coit.* Coire solita (vt est meretrix) potest in vxorem duci si de eius correctione spes habetur. Coitus siue fornicationis causa potest vxor dimitti.

2 Coitus siue incontinentiæ causa ducta an sit coniunx appellanda. Abortum procurantes an sint homicidæ.

3 Coitus siue copula coniugalis apta puella si habet patrem seruum, & auum liberum in matrimonio contrahendo sequatur de honestate arbitrium aui, & non patris qui liberum non habet arbitrium, cú sit seruus.

4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: viuente enim vxore ex quacumque causa neque ex ancilla neque ex alia licet prolem procreare. Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur. c. meretrices.

5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem. Carnis virginitas non seruatur si mens corrumpitur. Viro vxorem extra fornicationis causam derelinquere non licet.

6 Coiens vir cum alia, & sic adulter, vxorem adulteram dimittere non potest.

7 Coitus seu fornicationis causa dimittens vxorem: ea viuente aliam ducere non potest. Coitus contra naturam & cum personis coniunctis est grauissimum peccatum.

8 Coitum siue incontinentiam incurrere non debet aliquis vt aliqua ad fidem conuertatur. Et sic non licet ducere vxorem infidelem sub ea conditione vt conuertatur & fidelis efficiatur.

k 1 *Mente.* Mente seu voluntate mulier cupit vt fiat mater, & habeat liberos: tamen eius vir est frigidus & maleficiatus: an propter hoc sit ab eo separanda.

2 Mens & voluntas est mulieri post mortem viri cum illo contrahere, cum quo prius fornicata fuit: an possit. Viro vxorem dimittere propria auctoritate & sine iudicio ecclesiæ non licet: neque eam occidere. c. admonere.

3 Mentis seu cordis sola contritione absque oris confessione an possint peccata deleri: & vtrum possumus Deo satisfacere. Istam quæstionem prolixe tractat Gratianus: eius occasione interserens tractatum de pœnitentia septem distinctiones continentem.

4 Mentis scrupulo cessante, an possint maritus tempore orationis & pœnitentiæ vxori debitum reddere. Et ibi habetur quòd tempore quadragesimali nuptias celebrare non licet.

5 Mens & voluntas est viro continentiá vouere. Non potest hoc facere sine consensu vxoris tacito vel expresso: etsi sit sponsa nondum cognita. Mulier viro debet subesse: cum vir sit caput mulieris. c. hæc imago.

l 1 *Dubitans.* Dubitans vxor de morte mariti: & credens illum esse mortuum, si contrahat cum alio, an dicatur rea adulterij.

2 Dubitans mulier de morte mariti si cum alio contraxit, & postea maritus eius rediit, an sit cogenda ad eum redire, & primum dimittere.

m 1 *Gradibus.* Gradibus consanguinitatis nobis contingentes mulieres non possumus ducere in vxores. Quare constitutum fuit ne consanguineæ ducantur.

2 Gradu consanguinitatis vxori contingenté non licet vxoré ducere.

3 Gradus consanguinitatis & affinitatis secundum decreta vsque ad septimam generationem habent prohibitionem: hoc est quòd ratione consanguinitatis & affinitatis prohibitum est matrimonium vsque ad septimum gradum.

4 Gradus vij. consanguinitatis quare prohibitus est secundú canones.

5 Gradus consanguinitatis quomodo computandi sunt.

6 Gradibus prohibitis coniuncti ad quorum accusationem vel testificationem sunt separandi. Et ibi de iuramento separationis & reconciliationis. Et de iuramento eorum qui consanguinitatem probant. cap. de parentela.

7 Gradu prohibito coniuncti si adinuicem carnaliter commisceãtur, filij ex tali incestuoso coitu procreati non sunt filij appellandi.

8 Gradus consanguinitatis & affinitatis quis dicatur esse dispẽsabilis, idest quo gradu possit dispensari cum consanguineis & affinibus.

9 Gradu prohibito coniuncti (licet forte sententia pro matrimonio fuerit lata) possunt separari. Sententia enim pro matrimonio vel contra ipsum lata potest retractari veritate comperta: quia talis sententia nullo cursu temporis transit in rem iudicatam. Et ibi dicitur sententiam etiam Romani pontificis in melius posse mutari. c. sententiam.

10 Gradus affinitatis (siue ipsa affinitas) in superstite non deletur. Item soboles ex secundis suscepta nuptijs consanguineis prioris viri copulari non debet secundum decreta: sed hoc corrigitur per c. non debet. de consangui. & affini.

n 1 *Rapiente.* Rapiente virginem per vim ab aliquo raptus committi dicitur.

2 Rapientes violenter puellam potest illam peracta pœnitentia in vxorem ducere. Et sic rapta raptori iure canonico nubere potest. cap. denique. & melius extra de rap. c. cum causa. cum similibus.

DECRETI TOTIVS CANONES HIC SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI IMPRIMVNTVR,

Quod præter ceteras vtilitates multimodæ correctioni est adiumento non mediocri.

De littera A.

Arianoru m

Consti-

D.

De ho-

F.

Fiatu

Illud

Ius

Na-

N

O

P

ε

Pacer

Q

Qu...

Quod

Si quis

Vos

F I N I S.

NOTATV DIGNA IN GLOSSIS
ET NOVIS NOTATIONIBVS.

Ausil-

E

Error

F

Filius

Lineæ

Pagani

Possessio

Notatu digna in glossis,

Sacerdos

Sethiani.

T

Testamentum

Visita-

F I N I S.

Errata hæc, quæ adnotantur, in multis voluminibus magna ex parte suis locis sunt emendata. Vbi autem id factum non est, sic emendentur.

Col. 5. *In margine in fine adnot.* ★ *Vide B. Thomam, &c. habetur c. 3. corrige*, art. 3.

35. *In not.* β ¶ Idem.] *in fine post verbum*, ob glossam. *adde hæc verba*, in ver. Græci.

48. *In margine citatio* Heb. 23.) Heb. 13.

49. *In epistola Græca lin. 7.* ζωπυρεῖτε) ζωπυρεῖτε. *& lin. 8.* οἶοι) οἷοι. *& lin. 9.* τοὺς) τοῖς. *& lin. 10.* ὑμῶν) ὑμῶν. *lin. 14.* ἂν) ἄν. *lin. 18.* τοῦ) τῷ. *ead. lin.* αὐτοῦ τοῖς) αὐτοῖς. *lin. ead.* σιωπᾷ) σιωπᾷ.

81. Cap. Quoniam sanctæ.] *lin. 3.* patre suo) patre tuo.

82. *Adnot.* γ ¶ Confirmamus.] *lin. 6.* ταυτίζω) ταυτίζω.

95. *Adnot.* α ¶ Idest media.] *lin. 7.* ἀπὸ) ὑπό.

118. *In adnot. marginali* ★ Semper fuit, *&c.* licet olius) licet olim.

187. *Adnot.* β ¶ Isidorus.] Nonnihil, &c. *deleatur, & in noua impressione non ponatur.*

193. *In margine est varietas lectionis*, al. ἑαυτοῦ) ἑαυτῷ.
Ibid. *In adnotat.* β ¶ Eos qui suscipiunt habitum.] Græce, &c. *lin. 2.* ὑποσφραγίσουσι) ὑποσφραγίσωσι. *lin. ead.* βιώσουσι) βιώσωσι. *lin. 3.* ἰσοδύναμον) ἰσοδύναμα.

259. *In adnot.* α ¶ Dictis Bonifacij.] *lin. 35.* diciplina) disciplina.

403. C. Miramur.] *lin. 6. post ver.* principatus. *deest nota* α *respondens suæ notationi.*

455. C. Presbyteris) Presbyteri.

493. *Adnotat.* α ¶ Vigesimum.] *lin. 2.* in antecedente capite) in antecedente notatione.

511. C. Quicumque ex his.] *lin. 2. in verbo*, contemptu. *deest græca nota* α *respondens suæ notationi.*

765. C. Peruenit.] *lin. 7. è regione horum verborum*; & sicut Nicæna, *ponatur in marg.* In canonibus Nicænis ex Arabico versis, cap. 49.

801. *In adnot.* α ¶ Negotiorum.] *post ver.* ἀπολύειν, *addatur*, aut fortasse illam in suo codice habuit.

853. C. Quoties frater.] *lin. 22.* vosque adesse) vos, qui adesse.

937. *In margine vbi citatur*, Item Stephanus epist. 2. & Melchiades epistola vnica, *adde hæc verba*, infra 3. q. 4. hi qui.
Ibid. *In adnotatione*, β ¶ Non humanis.] *in penul. lin.* ect) est.

947. C. Redintegranda.] *vltima verba ipsius cap.* & reliqua. *debebant imprimi vario charactere.*

963. C. Hi, qui.] *In margine è regione istorum verborum in lin. 6.* atque decreta habemus, *pone.* 3. 2. q. 7. c. placuit.

979. C. Hæc quippe.] *lin. 17.* approbauerunt nec ipsos) approbauerunt; nec ipsos.

1045. *In adnot.* α ¶ Iudex.] *lin. 3.* testis, autem. *dele comam.*

1159. *In vlt. lin. textus & in vltimo verbo*, ho) hoc.

1393. *In adnot.* ¶ α ¶ Virginitate.] *in fi. adde hæc verba*, Sic etiā §. Quod præcipitur. restitutū est B. Hieronymo.

1443. *Adnotatio*, α ¶ Quosque.) α ¶ Quousque.

1451. *In adnot.* ¶ Caput hoc.] *in fi. adde*, Est aliquid simile in canonibus Nicænis versis ex Arabico. can. 76.

1537. *In prima linea textus est*, vnde alijs) vnde alij.

1591. *Adnotatio*, ¶ Libro quarto regesti.] *lin. 3. habet*, de quo superius) de quo in proximo superiori cap.

1667. Cap. Faciat.] *in extremo*, quod non recte faciat. *Quoniā interpretatio, quæ in casu ponitur, oculos fugerat; sic corrige hunc locum, & sequentem notationem*, quod recte β faciat.
β ¶ Recte. *In originali legitur*, non recte. *sed non est emendatum propter casum.*

1701. 23. q. 1. *Adnotatio post cap. 1.* α ¶ In prouerbijs.] *in 2. lin.* coniucte) coniuncte.
Ibid. *In marg.* Ecclesia aliàs) Ecclesia vniuersalis.

1725. *Adnotatio*, ¶ Sensus huius.] *lin. 2. hæc habet* vers.) ver.

1763. *In marg. vbi ait*, Idē c. 14. &c.) Idē Prosper, c. 14. &c.

1984. *Adnotatio marg.* ★ Non proprie monachi, &c. ibi, votum committentes) votum non emittentes.

2112. *Glossa in verbo*, Sicuti. *prope finem habet*, ex qua voluntas) ex quo voluntas.

2185. *Adnotatio in marg.* ★ Idest solua, &c. *post medium habet*, quare continuo) quare contritio.
Ibid. *Adnotatio*, β ¶ Item.] *vbi ait in penul. linea*, delictum, &c. *adde hæc verba*, Nec multo aliter in sermone 46. de Petri pœnitentia.

2206. *In adnot. marg.* ★ Immo Gratianus, &c. iudicio) inducit.

2222 *In margine est varietas lectionis*, † non pro eo dico vt reget) † non pro eo dico vt roget.

2255. *Adnotatio*, ¶ Burchardus etiam.] *lin. 3. habet*, non siue magno) non sine magno.

2295. *In tex. lin. 12. vbi ait*, Angelicæ virtutes, &c. *è regione in margine pone*, B. Greg. 27. mor. c. 25. & glo. ord. in c. 1. Gen. ad ea verba [Fiat firmamentum] ex Grego.

2341. C. Si Iudas.] *lin. 1. in fi. habet*, ve) vel.

2393. *Adnotatione quæ incipit* γ ¶ Imaginem.] *adde in fi. hæc verba*, & Origenes Periarchon, lib. 3. c. 6.

2545. *Adnotatio*, α ¶ Corpus.] *illa verba sub parenthesi* (de Paulo loquitur) *imprimenda erant vario charactere.*

2589. *Adnotatio*, β ¶ Carnem peccati.] *lin. 6.* erat peccati; non caro peccati, quomodo) erat peccati, non caro peccati; quomodo.

2639. C. Si multa.) Si nulla.

Si qua alia occurrent, æquus Lector veniam dabit.

EA DE QVIBVS LECTOREM principio visum est admonere, hæc sunt.

IN Ecclesia Romana omnium ecclesiarum magistra solitos esse asseruari conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac ceteris ecclesiis communicari plane compertum est. Atque in vsu præcipue videtur fuisse collectio illa, quam Nicolaus Papa in c. si Romanorum. dist. 19. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones, & regula illa, quæ recensentur à Leone IIII. cap. de libellis. dist. 20. Huius codicis tria manuscripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca. Extat etiam impressus Moguntiæ An. Sal. M. D. XXV. Repertus est autem in vetustissimo Cardinalis Vercellensis codice Cresconij ad episcopum Liberinum quidam quasi nomocanon: in quo, cum pluribus causarum titulis propositis, exponatur deinde, quibus synodorum, ac Decretalium epistolarum locis causæ illæ tractentur; capita capitibus Moguntini codicis, & numeri numeris optime respondent. Quæ quidem à Cresconio adhibita diligentia satis indicat frequentissimum fuisse huius collectionis vsum: & hæc ea est, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, absolute codex canonum vocatur. De codice canonum

Ceterum inter priuatos collectores, qui multo plura congerere studuerunt, perantiquus est, Isidorus: cuius collectio protenditur à canonibus Apostolorum vsque ad concilium Hispalense secundum: habeturque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & vno monasterij Dominicani sanctæ Mariæ supra Mineruam: extat autem impressa in editionibus conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem, multis alijs concilijs, scriptisq. admistis. Isidorum hunc Igmarus archiepiscopus Remensis in libro de synodis celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat, à quo testatur etiam Trittemius librum Decretorum esse conscriptum: ac certe multa verba, quæ in præfatione huius collectionis leguntur, sunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ bibliothecæ initio præfationis ita legitur, Isidorus mercator seruus Christi lectori conseruo suo, &c. *nec multo secus in Vaticanis: quo loco in impressis est,* Isidorus peccator seruus Christi, &c. *Secutus deinde est (vt de ijs primum, quorum opera typis excusa sunt, loquamur) Burchardus Vuormaciensis episcopus Othonis III. & Henrici II. Bauari Imperatorum ætate: qui non ordinem temporum, & prouinciarum, vt Isidorus, sed rerum, & causarum sibi sequendum putauit. Iisdem vestigijs institit non ita multo post Iuo Carnotensis episcopus: sed exorta interim Berengarij hæresi multa ad illam confutandam pertinentia addidit, ac multa etiam præterea ex Pandectis, & codice: dum de laicorum quoque officijs sibi agendum putat: quod Burchardo minus necessarium visum fuerat. Extant autem duo volumina Iuonis nomine inscripta, eamdemque habentia præfationem: quorum vnum, quod Pannormia, alterius, quod absolute Decretum inscribitur, quasi epitome quadam est. Verum in hoc eodem campo alij etiam grauissimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in priuatis bibliothecis manuscripti habentur) Cresconius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, Gregorius presbyter: qui volumen suum Polycarpum* De collectione Isidori Burchardus Iuo Pannormia Cresconius Anselmus Deusdedit cardinalis

ζ

Gregorius presbyter auctor Polycarpi. *lycarpum inscripsit, aliique nonnulli praeclare se exercuerunt, suamque operam probauerunt. Nouissimus istorum omnium praeter auctorem Pannormiae (nam is recentior fortasse est)* GRATIANVS *Gratianus Monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod superiores fecerant, operam dedit: sed Iuonis fortasse praefatione excitatus eo potissimum incubuit, vt certis quaestionibus propositis, quid in vtramque partem ex canonibus, qui inter se nonnumquam pugnare videbantur, dici posset, ipse & afferret, & explicaret; omninoq; eorum varietatem, quae speciem dissensionis habebat, ad concordiam reuocaret. Ceterum in longo, ac perdifficili opere multa à parum aequis hominibus exagitabantur: nonnulla pij etiam & verecundi interdum desiderabant.*

Quamobrem ne huiusce vtilissimi & grauissimi codicis vacillaret auctoritas, placuit primum Pio iiij. ac subinde Pio v. & Gregorio xiij. (apud quem etiam huius perfecti operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit,) vt illi corrigendo summa opera daretur, menda librariorum tollerentur, si qua etiam in re Gratianus vt homo minus vidisset, modeste notaretur, ipsaque omnino capita suis auctoribus quamdiligentissime restituerentur. Itaque & Romae Vaticana bibliotheca, & monasterij Dominicani supra Mineruam, aliaque non pauca excussa sunt; & ex alijs vrbibus, atque regionibus inuitati doctissimi homines, qui idem facerent; & si quid inuenissent, quod ad hanc rem pertineret, pro sua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Qua diligentia illud factum est, vt cum iam magnam partem suum vnicuique tributum sit, ac propterea intelligi plerumque possit, quae synodorum generalium, quae summorum Pontificum, quae prouincialium conciliorum, quae Patrum decreta, ac sententiae, atque inter haec, quae sanctae Romanae sedi probata sint, quae minime; vix quisquam errare, atque incerta pro certis sequi, certa vero pro incertis suspecta habere posthac queat. De citationibus. *Quod ad citationes auctorum pertinet, vbi error euidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab alijs collectoribus allata citatione consentiebant, sublatis falsis inscriptionibus vera sunt restituta. Vbi vero, quamuis caput apud alium auctorem esset inuentum, fieri tamen poterat, vt illius quoque esset, quem Gratianus citaret; (sunt enim haud raro decreta tralatitia, & sententiae similes in bonis auctoribus) retenta Gratiani citatione satis visum est locum, vbi hodie habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis aliqua quidem pars illius auctoris est, qui citatur, aliqua vero minime, aut verba valde sunt mutata; id quoque est indicatum, adscriptumque praeterea in margine, quo loco idem caput in glossa Bibliorum ordinaria, in libris sententiarum, & apud ceteros collectores habeatur, eos praesertim, qui in huius operis emendatione magno vsui fuerunt. Animaduersum vero est multa olim fuisse (quorum nonnulla hodie etiam habentur) homiliarum ex varijs auctoribus collectarum volumina: quibus homilijs nomen auctoris aut non esset praepositum, aut etiam mutatum: quod decretorum collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerumque non poterant, errandi interdum dederit occasionem. Saepe etiam Gratianus multas Patrum sententias simul colligit, atque in vnum caput concludit, (quamuis in uulgatis codicibus plerumque in diuersa capita sint distracta, sed fere sine rubrica:) idque cum facit, non ipsa prorsus auctorum uerba affert: sed arbitratu suo mutat, addit, imminuit, summatim complectitur: quod*

tur: quod etiam Burchardus, & Iuo faciunt, cum citant hoc modo, ex dictis Augustini, ex dictis Hieronymi.

In emendando textu, primum initia capitum ob vsitatas doctorum citationes non sunt mutata: sed vbi ab originali discrepabant; in margine, aut in notatione est indicata germana lectio. Deinde hac glossa ipsius habita ratio est, vt nihil in textu sit mutatum; vbi mutatio ipsa impeditura erat, quominus quid sibi auctor glossa voluisset, animaduerti posset: sed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum est indicatum. Vbi vero hac non obstabant, hac fere seruata corrigendi ratio est: vt si videretur voluisse Gratianus auctorum, quos citaret, ipsa prorsus verba referre, ea ex ipso originali emendarentur, & interdum etiam non leui proposita vtilitate, aliqua adderentur: nisi sicubi vulgata lectio visa est melior: nam tunc illa retenta notatum est, quomodo originale ipsum habeat. Sin autem Gratianus non eadem prorsus verba afferre voluerat, sed aut in summam quamdam ipse redigere, aut ab alijs redacta, vt ab auctore glossa ordinaria, ab Iuone, & alijs collectoribus referre; tunc nihil fere emendatum, vel additum est: nisi forte Patris illius, vnde collector acceperat, restituta lectio magnam afferre visa esset vtilitatem: multisque locis id notatum est, & verba ipsius originalis allata: vt lector identidem in memoriam huius adhibita cautionis reuocaretur, & labore ad originalia adeundi leuaretur. Quod si idem caput ex pluribus vicinis alicuius Patris locis confectum est; (nam qua multum distabant, satis plerumque fuit in margine indicare) adiecta sunt in textu particula illa, & supra, & infra: *Scilicet, vbi seriem & nexum collectionis impeditura non erant. Vbi vero Gratianus ipse loquitur, ex manuscriptis huius libri exemplaribus pura, germanaque lectio est restituta.* De emendatiōe textus.

In codice canonum capita, qua ex gracis synodis recitantur, sunt à Dionysio Exiguo in linguam latinam conuersa: cuius prafatio manuscriptis ipsius codicis exemplaribus praposita legitur. Isidorus autem partim hac ipsa Dionysij versione, quamquam raro, partim fortasse prisca illa, cuius mentionem in prafatione sua Dionysius facit, vsus est aut integris, aut aliquantulum immutatis, partim etiam alijs, qua tunc, vt ipsemet Isidorus testatur, extabant, hodie, praterquam apud istos decretorum collectores non extant. Quocirca mirandum magnopere non est; si ceteri collectores, & omnium fere postremus Gratianus, qui & codicem illum canonum, & Isidori collectionem, & alias etiam habebant, eumdem canonem non semper ex eadem versione recitent. Qua de re sape in notationibus lector est admonitus, & vbi necessarium visum est, graca canonis verba cum versione noua sunt allata: idemque in ceteris Patrum gracorum sententijs factum est. De versionibus.

De nomine Palea sunt varia doctorum hominum sententia. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leues continerentur, hoc nomine appellari censuerunt: alij quasi τὰ παλαιὰ, *id est antiqua: alij quasi additiones quasdam, deriuata, aut potius deprauata voce ab aduerbio* πάλιν, *id est, rursum, quo scriptores etiam latini tempore Gratiani vterentur. Verum Ioannes Andrea in addition. ad Specul. tit. de dispu-* De paleis.

sputation. & allegation. prope finem (quem Imola in rubri. de verborum obligation. Alexandrinus in proœmio Decretal. Iason in rubr. tit. de action. & alij sunt secuti) putat quemdam Protopaleam, quem Iason addit Cardinalem fuisse, collectioni Gratiani capita hæc adiunxisse. Atque vt in re tam incerta aliquid elici coniectura possit, exponetur, quid in collatis exemplaribus obseruatum fuerit. In tribus, quæ sunt antiquissima, & videntur scripta paulo post Gratiani ætatem, paucissima ex huiusmodi capitibus habentur. In vno valde emendato sunt apposita in margine sine vlla nota, sed non omnia, quæ in impressis: quamuis vicissim in illo additiones aliquæ sint, quæ in his non habentur. In alio litteris perantiquis descripto, Paleæ ipsæ recentiori scriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes, aut pleraque, & partim quidem cum paleæ nomine, partim vero sine vllo à ceteris capitibus discrimine. Ex qua obseruatione illud videtur posse colligi, has paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primum adscriptas, ac nonnullas fortasse ab ipsomet Gratiano, vt fit, inter componendum, aut relegendum: quas deinde librariorum quidam omiserint, quidam in contextu posuerint, interdum coniunctè cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo discrimine. Falsam vero esse illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo constat, quòd multæ & in Decretalibus, & apud vetustiores Gratiano collectores habentur: quod suis locis indicabitur.

De titulo. *In plerisque vetustis huius collectionis exemplaribus hæc tamquam inscriptio rubris litteris posita est,* Concordia discordantium canonum, *addita in quibusdam dictione,* Incipit, *sine vlla Gratiani mentione. Verum in Vaticano illo vetustissimo, cui voluminis ipsius initio recentiori scriptura paleas esse præpositas dictum est, ante ipsas paleas est hic titulus,* Decretum Gratiani monachi sancti Felicis Bononiensis, ordinis sancti Benedicti, compilatum in dicto monasterio Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimoprimo, tempore Eugenij Papæ tertij. *In alijs vero duobus codicibus, in extremo est.* Explicit Decretum compilatum à Gratiano monacho monasterij sancti Felicis de Bononia. *In chronico, quod inscribitur* Pomærium Ecclesiæ Rhauennatis, *qui liber in Bibliotheca Vaticana seruatur, hæc de Gratiano leguntur,* Anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo primo, Gratianus monachus de Classa † ciuitate Thusciæ natus Decretum composuit apud Bononiam in monasterio sancti Felicis. *Idem testatur Hugutio vetustissimus huius codicis interpres secunda, quæstione sexta, cap. post appellationem. & Vincentius in libro Historiarum bis, semel libro vigesimotertio, capit. trigesimoprimo, loquens de Isidoro, & iterum libro vigesimoquinto capit. octuagesimo quarto, agens de Iuone, & alijs Decretorum collectoribus: & sanctus Antoninus par. tertia histor. titulo decimooctauo, capit. sexto. Trittemius vero in libro de scriptoribus ecclesiasticis Gratianum agnoscit huius collectionis auctorem: itemque in libro secundo de viris illustribus ordinis sancti Benedicti,: quo tamen loco addit (ipsam fortasse operis inceptionem spectans) fuisse ab eo compositum Anno Domini Millesimo centesimo*

† Alij, Clusio, alij Ginsa.

ſimo vigeſimoſeptimo. Hanc collectionem Innocentius tertius in epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellanum vocat corpus Decretorum. Ob has igitur auctoritates, & receptam apud omnes opinionem in prima huius voluminis pagina præpoſitus eſt titulus nomine Gratiani.

Quod ad gloſſas pertinet, quæ pios & catholicos auctores habuerunt; quæ in illis errata paulo maioris ponderis pro humani ingenij infirmitate obrepſerunt, ea in margine ſunt notata, & quid catholice ſentiendum ſit, oſtenſum eſt. Hæ autem notæ, quibus aſteriſcus affixus eſt, neceſſario poſthac in omnibus impreſſionibus apponendæ erunt. **De notationibus in gloſſas.**

INDEX LIBRORVM QVI VARIIS EX LOCIS SVNT HABITI.

A

Ambrosii sermones aliquot, qui adhuc non extant impressi, ex bibliothecis Vaticana, & monasterij Mediolanensis sancti Ambrosii.

Anselmi collectio canonum ex Vaticana, & Hieronymi Parisetti.

Alexandri ij. epistolæ aliquot, partim missæ ab Antonio Augustino archiepiscopo Tarraconensi, partim ex bibliothecis, Vaticana, Nicolai Ormanetti episcopi Patauini, Michaelis Thomasii episcopi Ilerdensis.

Anastasii bibliothecarij chronicon, & versio septimæ synodi, & octauæ sub Hadriano ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

B

Bonifacij Papæ concilium ex Hispania ex vetusto codice monasterij Populeti.

Bonifacij martyris epistola ex bibliotheca monasterij B. Mariæ supra Mineruam.

C

Cresconij Nomocanon ex bibliotheca Cardinalis Vercellensis.

Capitula aliquot Pontificum ex eodem codice monasterij Populeti.

Capitularium liber septimus, & capitularia adiecta, missa à Iacobo Amioto episcopo Antissiodorensi ex bibliotheca ecclesiæ Belluacensis.

Collectio decretorum Romanorum pontificum ab Augustino archiepiscopo Tarraconensi.

Codex canonũ, qui apud veteres pontifices in vsu fuit, ex Vaticana, Dominicana, & Cardinalis Sirleti.

Collectio canonum incerti auctoris ex Vaticana.

Collectio canonum ex bibliotheca ecclesiæ Mutinensis.

Collectio canonum pænitentialium incerti auctoris ex bibliotheca Michaelis Thomasii episcopi Ilerdensis.

Conciliorum Hispaniensium, & Carthaginensium varietates lectionis ex bibliothecis regis catholici Lucensi, & Soriensi à Cardinali Quiroga.

Centij Camerarij liber de formis iuramentorum ex bibliotheca Achillis Stathij.

Concilij alicuius fragmenta quædam post Anselmi collectionem in codice Hieronymi Parisetti.

Cypriani operum exemplaria ex Vaticana, & monasterio sancti Saluatoris Bononiensi.

D

Decreti huius vndeuiginti exemplaria manuscripta, partim sine glossis, partim cum glossis, duodecim quidem ex Vaticana, reliqua vero ex bibliotheca Marcelli Papæ ij. Cardinalium Vercellensis, & Sirleti, Michaelis Thomasii episcopi Ilerdensis, Achillis Stathij.

Decretorum excerpta ex bibliotheca sancti Trudonis ab Alberto Leonino nomine vniuersitatis Louaniensis.

Deusdedit Cardinalis collectio canonum, & libri quattuor de rebus ecclesiasticis ex Vaticana.

E

Eugenij ij. concilium ex Vaticana, & tertij ex Vaticana, & ex Gallia.

Emeritense concilium à Cardinali Quiroga.

Ephesini concilij primi antiqua versio ex Vaticana.

F

Fulberti episcopi epistola descripta ex vetusto codice ecclesiæ Belluacensis à Iacobo Amioto episcopo Antissiodorensi.

G

Gregorij iij. epistola ex bibliotheca monasterij supra Mineruam.

Gelasii scripta quædam, & aliorum Pontificum epistolæ ex Vaticana.

Gelasii epistola ab Antonio Augustino archiepiscopo Tarraconensi.

Gregorij primi epistola manuscripta ex Vaticana, & episcopi Ilerdensis.

Gregorij vij. regestum ex Vaticana, & multis priuatis.

Gregorij iiij. epistola ad vniuersos episcopos per Galliam, &c. ex bibliotheca monasterij supra Mineruam.

Gregorij x. epistola ad regem Armeniorum ex bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Græcorum patrum commentarij in sacram scripturam, aliaque eorumdem scripta, & cõcilia ex Vaticana.

H

Humberti legati Leonis ix. ad libellum Nicetæ contra Latinos responsio ex monasterio S. Mariæ nouæ.

I

Isidori Hispalensis operum codex ex monasterio Neapolitano sancti Augustini in Carbonaria.

Isidori collectio canonum ex Vaticana, & Dominicana supra Mineruam.

Ioannis viij. epistola ex Vaticana.

Isidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata; missa ab archiepiscopo Tarraconensi, & Aluaro Gomez ex bibliotheca ecclesiæ Toletanæ.

Isidori epistola ad Laufredum ex bibliotheca supra Mineruam.

Innocentij ij. concilium ex Vaticana.

Isidori Hispalensis regula monachorum ex Hispania.

L

Leonis iiij. epistolæ duæ, vna ex bibliotheca M. Antonij Mureti, altera ex bibliotheca Francisci Turriani.

Leonis ij. epistola à Cardinali Quiroga ex vetusto codice regia bibliotheca.

Leonis iiij. concilium ex Vaticana.

Nicolai

Hæc sunt, quorum nunc memoria suppetit. Ceterum & alia aliunde habita: & omnium fere librorum, quorum in hoc opere mentio fit, editiones cum manuscriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum bibliothecarum diligenter collatæ sunt.

GREGORIVS PAPA XIII.

Vniuersis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

EMENDATIONEM Decretorum, locorumque à Gratiano collectorum, (erat enim is liber mendis, & testimoniorum deprauationibus plenissimus,) à nonnullis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris optimo consilio susceptam, selectisque ad id negotium sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & alijs eruditissimis viris adhibitis commissam, multis autem, varijsque impedimentis hactenus retardatam, nunc tandem vetustissimis Codicibus vndique conquisitis, auctoribusque ipsis, quorum testimonijs vsus erat Gratianus, perlectis, quæque perperam posita erant suis locis restitutis, magna cum diligentia absolutam, atque perfectam, edi mandauimus. In quo magna ratio habita est operis ipsius dignitatis, & publicæ eorum præsertim, qui in hoc studio versantur, vtilitatis. Iubemus igitur, vt quæ emendata, & reposita sunt, omnia quamdiligentissime retineantur, ita vt nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die secunda Iunij. M. D. LXXXII. Pontificatus nostri Anno Vndecimo.

Ant. Buccapadulius.

CONCOR-

Glossa Ioannis suppleta i mul. Bart. Brix.

QVONIAM nouis superuenientibus causis, nouis est remedijs succurrendum: idcirco ego Bartholomæus Brixiensis confidēs de magnificentia Creatoris, apparatum Decretorum duxi in melius reformandū, non detrahēdo alicui, nec attribuendo mihi glossas, quas non

uerso verbum rogandi pro verbo pcipiendi ponitur 11.q.3.rogo. f ¶ *Prohibetur.*] Nunq̄ inuenimus expresse phibitum in lege, vel in Euangelio, nisi per quandam consequentiam. Nam vbi vnum cōtriorum præcipitur, per consequens aliud phibetur: sic vbi aliqd iudicatur meū esse, p consequens indicat tuum nō esse. ff. de pcu. Pomponius. §. 2.

De hoc titulo dictum est in præfatione.

CONCORDIA

DISCORDANTIVM CANONVM,

AC PRIMVM DE IVRE DIVINAE & humanæ constitutionis.

DISTINCTIO PRIMA.

HVmanum genus[a] *duobus*[b] *regitur, naturali*[c] *videlicet iure, & moribus*[d]. *Ius naturale est, quod in lege & Euangelio continetur: quo quisq; iubetur alij facere, quod sibi vult*[e] *fieri; & prohibetur*[f] *alij inferre*[g], *quod sibi nolit fieri. Vnde Christus in Euangelio*[h]: [*Omnia quæcunque vultis*[i] *vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hæc est enim*[k] *lex & prophetæ.*]

Matth. 7.

Hinc[l] *Isidorus in quinto lib. etymologiarum. c. 2. ait.*

NOT. a ¶ Ac primum.] *Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio: partim vero legitur.* De iure scripto, & non scripto, & quod cui præponatur, & legum auctoribus, & duorum malorum electione, siue dispensatione. *Aut,* Ac primum de iure constitutionis naturæ diuinæ, & humanæ. *Aut,* De iure naturæ, & humanæ constitutionis, *quam Dominicus de Geminiano agnoscit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut,* De iure naturæ, & constitutionis: *quæ inscriptio maxime videtur conuenire tractationi Gratiani, qui sæpe ad hæc capita reuertitur, vt initio distin. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 1. c. si quæ causa. hunc totum locum indicans scribit:* Require in principio, vbi differentia signatur inter ius naturale, & ius constitutionis. *Veruntamen in hac tanta varietate, quæ, vt alia coniectura mittantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipso positam esse rubricam, satis visum est retenta vulgata lectione cæteras indicare.*

¶ Diuinæ leges natura, humanæ moribus constant. C. I.

OMnes leges[m] aut diuinæ sunt, aut humanæ. Diuinæ natura, humanæ moribus constant: ideoque hæ discrepant[n]; quoniā aliæ alijs[o] gentibus placēt. ¶ Fas lex diuina est: ius lex humana. ¶ Transire per† agrum alienum[p] fas est[q]; ius non est.

† per alienum.] in Isid. manusc.

non feci: sed supplēdo defectū solūmodo, vbi correctio necessaria videbatur, vel propter subtractionem decretalium, & diminutionem earumdem, vel propter iura, quę superuenerit de nouo. Interdum etiam solutiones interposui, quæ prætermissæ fuerant à Ioāne. Hoc feci ad honorem omnipotentis Dei, & Ecclesiæ Romanæ, & ad cōem vtilitatem omnium studentium in iure canonico. Bar.

HVmanum genus.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima probat per quattuor canones, q̄ humanum genus regitur duobus, scilicet iuribus, & cōsuetudinibus. In secūda parte, quæ incipit ibi, *Est & alia.* ponit septem differentias iuriū. Ioan. de Fant. & Pet.

CASVS. Iste sic ponitur. Dicitur hic q̄ duo sunt instrumenta per quæ genus humanum regitur & gubernatur, scilicet ius naturale, & consuetudo siue mos. Ius naturale est quod in lege & in Euangelio continetur: quo iure quisq; iubetur alij facere, qđ sibi vult fieri: & hoc prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri: & hoc pbatur auctoritate Christi dicentis: Omnia quæcumq;, &c.

a ¶ *Humanum genus.*] Tractaturus dominus Gratianus de iure canonico, primo incipit à simplicioribus sm naturam, scilicet à iure naturali, qđ antiquius & dignius est[1]; Cœpit enim ab ipsa rationali creatura, vt Instit. de re. diui. §. commodius. Assignat ergo multas differentias iuris naturalis ad alia iura, vsq; ad 15. distin. in qua aggreditur principale propositum de iure canonico, originem eius assignans.

b ¶ *Duobus.*] Signat ꝯriū j. 96. dist. duo. sed illis duob' regit tamq̄ auctoribus, istis tamq̄ instrumentis. 11. q. 1. c. sicut enim. §. ex his.

c ¶ *Naturali.*] idest, diuino[a].

d ¶ *Moribus.*] idest, cōsuetudinario iure, vel etiam iure humano, siue scripto, siue non scripto. 25. q. 2. institutionis.

e ¶ *Vult.*] Sed nonne ego volo q̄ alter det mihi rem suam, nō tñ ego volo ei dare rem meā? Expone ergo, vult, idest debet velle. & sic exponitur ibi, Habe charitatem, & fac quod vis. & sic exponit lex. d. de solu. l. 1. vel expone, iubetur, idest consulitur[b]. sic econ-

Ius naturale reliquis antiquius.

[1] Vt 5. distin. c. 3. in prin.

[a] Idem Alexā. & Ioan. in l. ... C. de test. milit.

Volo, idest, velle debeo.

[b] Consiliarius maleq... non ... praecipit.

lex humana continetur. In tertia parte dr̄, q̄ trāsire p agrū alienū fas est, idest iure diuino permittit: ius aūt non est, idest, non permittitur iure humano. Secūda pars incipit ibi, *Fas.* Tertia ibi, *Transire.*

m ¶ *Omnes leges.*] idest, omnis lex. & ponitur plurale pro singulari. si enim demonstrares duas leges, vnam diuinam, & aliam humanam, nō potest vere dici: istæ leges aut sunt diuinæ, aut humanæ. Et valet talis interpretatio in rescriptis qnq; cum ita scribitur: si ista vera sunt, idest, si hoc verum est, & si illud verum est: sic extra de appel. significauit. in fin. & extra de præben. cum iam dudum. & extra de rescrip. ex parte. sic. j. 2. q. 1. in primis[c]. & ff. de cond. & demon. falsa. & ff. de statu homi. summa.

n ¶ *Discrepant.*] Non tamen sunt cōtrariæ. nam transire per agrū alienum diuina lex permittit, humana prohibet: sed prohibitio & permissio non sunt ꝯria. nam Dominus permittit vxorem infidelem dimitti, Apostolus prohibet, vt 28. q. 1. iam nunc.

o ¶ *Alijs.*] vt j. 12. distin. illa. & j. 32. dist. placuit.

p ¶ *Alienum.*] Sed nonne iure naturali omnia sunt cōmunia, vt j. cap. ius naturale. & j. dist. 8. quo iure. nō ergo aliquis ager alienus est, ideo expone, alienum, idest, qui est alienus modo.

q ¶ *Fas est*] idest, æquum est[d] cum subest causa, & innoxius est trāsitus, vt 23. q. 2. c. vlt. Item iure diuino licitū est comedere vuas in agro alterius, sed non exportare, conterere spicas & comedere licitum est. 6. q. 3. c. 1. sed non mittere falcem, vt j. de conse. dist. 5. discipulos. sed licet sit æquum iure diuino, tñ non est ius, idest, ius non dat eiusdem actionem. Vbi enim aliquid mihi prodest, & tibi non nocet: æquum est vt mihi non prohibeas, licet ius ibi deficiat, vt ff. de aqua plu. arcē. in summa. §. item Varus. Transire tñ p agrū alienū licet in casibus, scilicet, si seruitutē debeat, vt C. de serui. per agrum. Itē si thesaurū suū quis vult effodere. ff. ad exhib. thesaurus. in fi. Item si glans mea decidit in agrum suū. ff. de glan. legen. l. vnica. & dum quęro hoīem fugitiuum. ff. de ser. fugi. diuus. & in alio casu. 23. q. 5. c. vlt. Item dum via publica destructa est, vt ff. quemadmo. ser. amit. si locus. §. vlt. In.

est: sibi exponas vult ex eodem naturali dictamine, non aute ex perturbatione concupiscentiæ.

g ¶ *Inferre.*] Sed nōne iudex vult iferre mortem reo, sed tñ non vult vt sibi mors inferatur? Sed dic, q̄ iudex non infligit mortē, sed lex, vt 23. q. 5. homicidas. & c. cum homo. Vel intelligas hæc omnia de operibus misericordiæ, ad quæ q̄libet tenetur, vt 86. dist. non satis. Ioan.

Iudex non condēnat, sed lex.

h ¶ *In Euangelio.*] Matthæi. 7.

i ¶ *Vultis.*] idest, debetis velle.

k ¶ *Hæc est enim.*] idest, in his cōsistit. sic ponitur ibi, Deum time, & mandata eius obserua, hoc est omnis homo, Ecclesiastici 12. de pœn. dist. 2. charitas.

l ¶ *Hinc.*] Ad pbandā diuisionē supradictā.

OMnes leges.] C. a. CASVS. Capitulū istud diuiditur in tres partes. In prima parte dr̄, q̄ legum aliæ sunt diuinæ, aliæ humanæ, diuinæ natura, humanæ aūt moribus constāt: & quia mores hominū sunt diuersi, pp quos humanæ leges statuunt, ideo humanę leges discrepāt: qm̄ aliæ alijs placēt, & aliæ alius. In secunda parte dr̄ q̄ hoc nōie, fas, lex diuina: hoc nōie, ius,

Plurale in singulare resoluit.

[c] Ibi, si alij necessarium, &c.

Prohibitio & permissio contraria nō sunt.

Omnia sunt cōmunia iure naturali.

[d] Vel dic, i. licitum est, & domino non prohibente. Prohibitio enim domini tollit hanc permissionem. ... esse in sua natura, & à iure naturali permissum, & à l. Mosaica non ... sed ex ... semper ... est, secundum Laur.

EX VERBIS. CASVS. Cõcludit Gratian^a ex supradicto cap. differentiã esse inter legẽ diuinã & legẽ humanã: cũ omne ꝙ fas est, noĩe diuinæ vel naturalis legis intelligatur: noĩe vero legis humanæ mores cõscripti & traditi intelligant. In fine dicit, ꝙ ius est generale nomen multas continens species. & hoc probat per sequentia.

I Vs generale.] Casus trium capitulorum sequẽtium planus est: & per te videbis.

a ¶ Ius generale.] quia iustum est: nec iudex dr̃ nisi iustus sit, vt 23. q. 5. c. 1. Qñq; est aliquod ius qđ non est æquũ nec iustum, vt si alicui^9 vxor adulteratur, ꝙ ille non possit promoueri, vt 34. dist. si cuius. qđ intelligo si ille postea cognouerit eam 1 : qa sine culpa sua puniri nõ debet, vt 26. q. 7. inuentũ. Item æquũ & iustum est, vt nemo cum alterius iactura locupletetur, vt extra de pœnis, suam. & ff. de condi. inde. nã hoc. & tñ ꝫ illam æquitatem inducta est vsucapio siue præscriptio. Itẽ iniquũ est vt vnus puniat pro alio: qa nõ debet vltra ꝑgredi pœna q̃ reperiat delictũ, vt extra de his q̃ fiũt a ma. pār. cap. q̃uit. tñ ꝫ hãc æqtatẽ multa iura loquũtur, vt 1. q. 4. ecclesia. §. item ex peccato Achor. & 6. q. 1. sunt plurimi §. verũ. & extra de ĩpõ. nõ est vobis. Sed dic ꝙ in oĩbus casib^9 ex causa & ꝓ bono pacis vel publico inducit qñq; rigor ꝫ naturalem æquitatem, qñq; tñ sine ratione inducitur rigor ꝫ æquitatem: & hoc solum pro ratione sufficit, ꝙ ita scriptum est, vt ff qui & a quib. manu. libe. non fi. l. prospexit.

Rigor quãdoq; præfertur æquitati.

b ¶ Lex est, &c.] iustum præcipiens, & ꝫrium prohibens. 23. q. 4. si ecclesia. in fi. & dr̃ lex eo ꝙ legitime ligat. 2. dist. oĩs. Archi.

Consuetudo quot vicibus inducatur.

c ¶ Mos est longa.] Quam consuetudinem dicis esse longam, vel quot vices dicis inducere consuetudinem? nunquid illud qđ bis factum est, vt 25. q. 2. ita nos. Vel illam quæ ter facta est, vt extra de elect. venerabilem. in fi. Vel illam quæ sæpius q̃ ter est facta, vt extra de causa pos. & proprie. cum ecclesia Sutrina. Vel illã quæ decies facta est: sicut lõga ꝑscriptio dr̃ quæ est x. annorum, vt C. de præscrip. lon. temp. per totũ. Vel illam cuius nõ extat memoria, vt 3. q. 6. hæc quippe. ff. de aqua quoti. hoc iure. §. ductus aquæ? Dici consueuit ꝙ in criminalibus duæ vices inducunt cõsuetudinem: sed in alijs tres non sufficiunt. C. de epi. aud. l. 4. in fi. Io. Hoc teneas pro certo, ꝙ s̃m ius canonicum non valet consuetudo, nisi ꝑscripta sit & rationabilis, vt extra de consue. cap. vlt. Vr̃ tñ hic ꝙ quaternarius actus inducat consuetudinẽ. C. de ser. l. vlt. Bar. Brix.

d ¶ De moribus.] Hæc descriptio dupliciter vr̃ inconueniens, & quia idem ponitur in descriptione quod in descripto: & quia idem ponitur pro specie & genere. Sed dic ꝙ aliter sumitur hic hoc nomen, mos; & aliter hoc nomen, moribus: & aliter hoc nomen, cõsuetudo. Nã mos sumitur pro iure non scripto, consuetudo sumit generaliter pro iure scripto & non scripto, vt ĩ. cap. prox. sed hoc nomen moribus, sumit hic pro frequentibus actibus hominũ. Ioã.

Mos & consuetudo differunt.

C Onsuetudo.] CASVS. Capitulũ illud diuiditur in tres partes. In prima parte ponitur diffinitio consuetudinis, quæ talis est. *Consuetudo est ius quoddam, &c.* In secunda parte quæ incipit ibi, *Nec differt*, dr̃ ꝙ non refert vtrum consuetudo sit scripta, an sola ratione, idest sine scriptura constet: qm & legem ratio commẽdat. In tertia parte quæ incipit ibi, *Porro*, dicitur ꝙ lex est ratio: quia rõnem habet: & cõsuetudo erit lex, idest, seruabitur pro lege, quæ rõnem habet, dummodo religioni congruat, disciplinæ conueniat, saluti proficiat. & dicitur consuetudo, quia in vsu cõi est.

Consuetudo an egeat institutione.

e ¶ Institutum.] Videtur hic manifeste, ꝙ plures vices non sufficiunt ad hoc vt aliquid dicatur consuetudo: nisi institutum sit, ꝙ illud pro consuetudine amodo seruetur. nam potest esse ꝙ ex gratia vel tolerantia hoc sæpius permissum sit, vt extra de verb. sig. abbate. & 1. c. q. 3. quia cognouimus. vnde licet aliquid sæpius factũ sit: nisi eo animo factum sit vt in posterum fieret: etiam si suo iure id faceret, talis vsus non dicitur vsus, vt ff. de tunc. actuq; priua. l. 1. §. Iulianus recte ait & l. vlt. Item alia ratione patet, ꝙ solæ vices non inducunt consuetudinem: quia licet pluribus vicibus aliquid iudicatum sit, non ideo in posterum ita iudicandum est: quia non exemplis, sed legibus est iudicandum, vt C. de sen. & inter. nemo. sed secundum consuetudinem bene iudicatur 2, vt extra de eo qui mit. in pos. cum venissent. 12. dist. illa. & 32. dist. placuit. Item multa alia requiruntur ad hoc, vt aliquid dicatur consuetudo, vt dicemus ĩ. dist. 8. frustra.

Ex verbis huius auctoritatis euidenter datur intelligi, in quo differant inter se lex diuina & humana; cum omne quod fas est, nomine diuinæ vel naturalis legis accipiatur; nomine vero legis humanæ, mores iure cõscripti, & traditi intelligantur. Est autem ius generale nomen, multas sub se continens species. Vnde in eod. lib. Etymolog. c. 3. Isidorus ait.

¶ Ius genus, lex autem species est. C. II.

IVs generale^a nomen est; lex autem iuris est species. Ius autem est dictum: quia iustum est. Omne autem ius legibus, & moribus cõstat.

¶ Quid sit lex. C. III.

LEx est ^b constitutio scripta. Isid. eod. c. 3.

¶ Quid sit mos. C. IIII.

MOs est longa ^c consuetudo de moribus ^d tantummodo † tracta. Isid. ibidem Iuo p. 4. c. 200. † tantundem.] in orig. manusc. & aliquot Gratiani.

¶ Apud Isidorum hæc antecedunt. Mos est vetustate probata cõsuetudo, siue lex non scripta. Nam lex a legendo vocata est, quia scripta est. Mos autem longa consuetudo est, &c.

¶ Quid sit consuetudo. C. V.

COnsuetudo autem est ius quoddam moribus institutum ^e, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex ^f. ¶ Nec differt, an scriptura, an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. ¶ Porro si ratione ^g lex constat: lex erit omne iam quod ratione constiterit; dumtaxat, quod religioni conueniat ^h, quod disciplinæ congruat ^i, quod saluti proficiat ^k. Vocatur autem consuetudo, quia in cõmuni est vsu.

Isid. ibidem Iuo ibidem. Pann. l. 2. c. 162. Tertullianus in l. de corona militis.

f ¶ Cum deficit lex.] Hic vr̃ ꝙ tunc demum recurrendum est ad consuetudinem, cum lex deficit. Et sic est arg. ꝙ nunq̃ s̃m consuetudinem est iudicandum, si ius ꝫrium præcipiat, & arg. ĩ. 11. dist. consuetudinis. & cap. consequens. & ĩ. dist. 8. si consuetudinem. & cap. consuetudo. & extra de sen. & re iudi. cum causa. & extra de foro compe. quod clericis. R̃ndetur, ꝙ non s̃m cõsuetudinem, sed s̃m iura est iudicandũ, vt ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus. s̃m hoc multa occurrunt ꝫria, vt ĩ. dist. 32. placuit. & extra de eo qui mit. in pos. cum venissent. & extra de cog. spi. super eo. & extra de arbi. dilecti. & extra de consue. cap. 2. & extra de testa. cap. ad hæc. Ex istis omnibus habetur, ꝙ consuetudini statur ꝫ ius scriptum. Solutionem asst istius qñ consuetudo ꝑiudicet iuri, dicemus ĩ. 8. dist. cap. frustra. Ioan. Hoc tene, ꝙ consuetudo rationabilis & ꝑscripta iuri scripto præiudicat. ita mihi vr̃, vt extra de consue. cap. vlt. etiã si alia non interueniant, de quibus facit mentionem Ioan. in illo cap. frustra. B. Sed ad quam consuetudinem dicis recurrendum? an ad consuetudinem terræ: an ad Romanam consuetudinem; an ad consuetudinem loci vbi ꝯctum fuit: an ad consuetudinem vicinarum prouinciarum? Videtur ꝙ ad consuetudinem Romanam, vt ĩ. 11. dist. cap. vlt. Insti. de satisd. §. vlt. Econtra vr̃, ꝙ ad consuetudinem loci, vt 12. dist. illa. & C. de ædi. priua. an in totum. & iura præalleg. ad hoc inducas. Ad hoc dico, ꝙ iudex maxime delegatus primo s̃m canones iudicabit: deficientibus canonibus iudicet s̃m leges 3, vt extra de no. oper. nunt. intelleximus. & ĩ. distin. 10. si in adiutorium. deficiente omni iure procedat ad generalem consuetudinem 4, vel etiam particularem, cum defuerit generalis; licet quidam tunc dicant recurrendum ad consuetudinem Romanam: deficiente iure & consuetudine procedat de similibus ad similia, vt 20. dist. de quibus. ff. de legib. l. non possunt. oĩbus deficiẽtibus, ad Romanam consuetudinem procedat, vt ff. de legi. & const. de quibus, in princ. licet sit arg. ꝙ ad consuetudinem vicinarum prouinciarum sit recurrendum, vt extra de cen. super eo.

Consuetudo vera præiudicat iuri scripto.

Iudex per quæ iura debet iudicare.

g ¶ Ratione.] Arg. ꝙ deficiente lege vel canone potest allegari ratio, vt 19. dist. si Romanorum. & dist. 8. frustra.

h ¶ Quod religioni conueniat.] multa enim sunt cõtra rationem ^*, tamen congruunt religioni, vt virginem peperisse.

i ¶ Quod disciplinæ congruat.] quia licet prælatus de rõne possit coercere subditum delinquentem: tñ disciplinate tenetur ipsum coercere, vt proficiat ei ad salutem, vt 45. dist. cum beatus.

k ¶ Quod saluti proficiat.] licet ratio ^* sit ꝙ homo debeat ꝑsequi inimicum, tamen non proficit hoc ad salutem.

CVM ITAQVE. Casvs. Infert ex supradicto cap. consuetudo dicens, cum non refert, an scripta sit consuetudo, vel non sit scripta: apparet quòd quædam cōsuetudo est tradita in scriptis: quædam moribus vtentium reseruatur. quæ aūt scripta est, constitutio siue ius vocatur; quæ scripta non est, consuetudo vocatur. Et di-

d ¶ Educatio.] Patres enim thesaurizant filijs, non filij parētibus, vt 16. q. 1. pdicator. similiter filius patrem egentē cogit alere. 2. q. 4. inter. & C. de alend. lib. l. 1. & 2. & in casu mater filium, & libertus patronū, vt ff. de lib. agno. si quis. §. idē in liberis. & §. solēt.

e ¶ Cōis omnium.] idest, nihil erat ppriū alicui iure diuino. Vel dic cōis, idest, cōicanda tpe necessitatis, vt 47. dist. sicut. nam etiā s̄m legē Rhod. tpe periculi cibaria maxime erāt cōia, vt ff. ad leg. Rhod. l. 2. §. cum in eadē naue. in fin. 12. q. 1. dilectissimus.

Filius egenum patrem cogitur alere.

Cōcor. tex. in Lex hoc...

Tpe necessitatis omnia sunt cōia...

Quādo ita sim pliciter, vt ex nūc statuitur: sed si cōsuetudo publica auctoritate in scriptis redigit. & auctoratur, ne dubitetur, et alia probatione opus sit; nihilominus consuetudo est.

Cum itaque dicitur, non differt vtrum consuetudo scriptura, vel ratione consistat; apparet, quòd consuetudo est partim redacta in scriptis, partim moribus tantum vtentium est reseruata. Quæ in scriptis redacta est, constitutio, siue ius vocatur†: quæ vero in scriptis redacta non est, generali nomine, consuetudo videlicet appellatur. Est autem & alia diuisio iuris; vt in eodem libro 5. c. 4. testatur Isidorus ita dicens.

¶ Quæ sint species iuris. C. VI.

IVs† autem aut naturale est, aut ciuile, aut gentium†.

† Ius aut naturale.] orig. & aliquot Gratiani codices.

¶ Quid sit ius naturale. C. VII.

Isid. eod. c. 4.

IVs naturale[a] est commune omnium nationum, eo quòd vbique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur; vt viri & feminæ coniunctio[b], liberorum successio[*][c], & educatio[d], cōmunis omnium[e] possessio, & omnium vna libertas, acquisitio eorum, quæ cælo, terra, mariq; capiuntur[f]; item depositæ[g] rei, vel commendatæ† [h] pecuniæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. ¶ Nam hoc, aut si quid huic simile est, numquam iniustum, sed naturale, æquumq; habetur.

† al. commodatæ restitutio

* ¶ Successio.] *In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani legitur,* liberorum susceptio, & educatio: *quæ lectio conuenit cum l. 1. ff. de iust. & iur. vers. hinc descendit.*

f ¶ Capiuntur.] Hæc enim & alia, quæ in nullius bonis sunt, cedunt occupanti, vt Insti. de re. diui. §. feræ.

g ¶ Item depositæ.] Fallit in duobus casib⁹, vt j. 22. q. 2. c. ne quis. & si dñs & deponens simul petūt rem, potius restituitur dño, vt ff. depo. bona fides.

h ¶ Commendatæ.] cōmendare idem est qđ deponere, vt ff. depo. Lucius Titius.

i ¶ Per vim.] qđ cuilibet licet, vt ff. de iust. & iur. vt vim. in h. extra de sent. excom. c. 3. §. si vero. in fin. De alia materia habes not. 23. q. 1. in summa. Ioan.

¶ Quid sit ius ciuile. C. VIII.

Isid. eo. l. c. 5.

IVs ciuile est, quod quisque populus, vel quæque ciuitas[k] sibi proprium diuina[l], humanaque causa constituit†.

IVs ciuile.] Casvs. Dr̄ hic ius ciuile qđ populus vel ciuitas sibi proprium cōstituit in causa Dei vel hoīum.

k ¶ Vel quæq; ciuitas.] hic aliqua ecclesia ius sibi statuit, vt j. dist. 11. catholica. & de conse. dist. 3. pronuntiandum.

l ¶ Diuina humanaque.] idest, contemplatione Dei. de conse. dist. 3. c. 3. & hominum, vt ff. de fer. l. 1.

¶ Quid sit ius gentium. C. IX.

Isid. eod. l. c. 6.

IVs gentium est sedium[m] occupatio, ædificatio, munitio, bella, captiuitates, seruitutes[n], postliminia[o], fœdera, paces, induciæ†, legatorum[p] non violandorum religio, connubia inter alienigenas[q] prohibita. Hoc† inde ius gentium appellatur; quia eo iure omnes fere gentes vtuntur.

† Et inde ius gentium, quia eo.] orig.

¶ Quid sit ius militare. C. X.

Isid. eod. l. c. 7.

IVs militare est belli inferendi solennitas, fœderis[r] faciendi nexus, signo dato egressio in hostem, vel pugnæ cōmissio; item signo dato

dicit etiam q̄ est alia diuisio iuris, & ad hoc inducit sequens capitulum. exempla ponendo de quolibet membro diuisionis.

IVs autem.] Casvs. Capitulum istud diuiditur in tres partes. In prima diuidit Isidorus ius trifariam, in ius naturale, in ius ciuile, & in ius gentiū. In scđa parte, quæ incipit, *Ius naturale.* dr̄ q̄ ius naturale est cōe oium nationum, eo q̄ instinctu naturæ pcedit, & non ex constitutione aliqua. In tertia quę incipit ibi, *Vt viri.* ponit viij. quæ ex naturali iure procedunt, vt viri & feminæ coniunctio, &c. nam ista aut his similia de iure naturali procedunt.

a IVs naturale.] Ad intelligētiam istorum nota q̄ natura multis modis dr̄: qñq; dr̄ natura vis insita rebus similia de similib⁹ procreans. Scđo modo dr̄ natura quidā stimulus, seu instinctus naturę ex sensualitate pueniens ad appetēdum, vel ad pcreandum, vel ad educandum. 32. q. 5. horrendus. ff. de ven. inspi. l. 1. §. ius naturale. Insti. de iure nat. gen. & ciui. in prin. Tertio modo dr̄ instinctus naturę ex rōne pueniēs, & ius ex tali natura pueniēs dr̄ naturalis æquitas, & s̄m hoc ius naturę dñr oia cōia, idest, cōicāda tpe necessitatis, vt 47. dist. sicut. Quarto modo dr̄ ius naturale pcepta naturalia, hoc est: Non furtum facies: Nō mœchaberis. 32. q. 7. qd adulterio. Insti. de obli. quę ex delic. nas. circa prin. & oē ius diuinum* dr̄ naturale ius. & s̄m istud ius similiter oia dñr cōia, idest, cōicanda, bene enim fuit aliquid ppriū* de iure diuino. nam ipsi Adæ fuit dictū: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. & alibi: Nō concupisces rem proximi tui 47 dist. virum. Similiter ius ciuile dr̄ varijs modis. Qñq; dr̄ ius ciuile illud ius, qđ non est naturale, vel ius gentium. s̄m hoc ius canonicum dr̄ ius ciuile, s̄m q̄ hic sumitur. Secundo modo dr̄ ius ciuile oē illud qđ non est canonicū ius. Tertio modo ius ciuile dr̄ lex xij. tab. ff. de orig. iur. l. 2. §. exactis. Quarto modo dicitur ius ciuile ad differentiam iuris prætorij. Io.

b ¶ Coniunctio.] si intelligas de cōiunctione corpum, s̄m hoc est ius naturale pueniens ex sensualitate. Si intelligas de cōiunctione aiorū, est ius naturale ex rōne pueniens. extra de biga. debitū.

c ¶ Successio.] No intelligas de successione quæ fit per hereditatē, cum illa non sit naturalis; sed de successione per carnis ppaginē. Vel etiam intelligi potest de illa qua liberi iure naturæ succedunt parentibus. ff. vnde lib. l. 1. & l. scripto. §. non sic.

IVs gentium.] Casvs. Hic enumerantur xj. quæ pcedunt à iure gentium, scilicet sedium occupatio, &c. & dicitur ius gentium: quia fere omnes gentes indifferenter vtuntur eo.

m ¶ Sedium.] s. hostilium, vt 23. q. 7. si de rebus. & q. 5. dicat aliqs. Insti. de re. di. § item quę ex hostibus. ff. de acq. re. do. naturalem. §. fin. Vel dic sedium vacantium, quæ occupanti cōceduntur, vt Insti. de rer. diui. §. feræ. Alioquin si propria auctoritate raperet etiam rem suā, cadit à dnio³, vt j. 16. q. 6. placuit. ff. quod met. cau. extat. C. vnde vi. si quis in tantam. nisi forte alio modo non posset eā consequi per iudicem, vt 23. q. 2. c. 1. & 2. & ff. quæ in frau. cre. aīt prætor. §. si debitorem. Ioan.

n ¶ Seruitutes.] alibi dr̄ q̄ seruitus sit inducta per ebrietatem. 35. dist. sexto die. alibi vr̄ inducta ex præscriptione septennij, vt dicā j. dist. 7. §. ius autem. in summa. in glo. quæ incipit, a iudicijs. sup illo ver. iustificationibus. sed dr̄ inducta de iure gentium: quia ius gentium eam approbat: non q̄ eam primo inuenerit. Si ergo bellū iustum est, qui capitur, fit seruus capientis, vt 23. q. 5. dicat. & s̄m hoc peccat taliter captus, si recedat a domino suo, vt 17. q. 4. si qa seruum. sed si bellum nō est iustum, licitum est ei fugere dum potest, vt ff. de cap. nihil interest. Ioan.

Ad huius dif. declarationē vide qđ not. extra de causa pos. & propriet. in glo. sed numquid. & in glo. sed si nō possunt.

Captus in bello an licite possit aufugere.

o ¶ Postliminia.] Postliminium est ius quo restituitur alicui res quam per captiuitatem amiserat, vt 16. q. 3. prima actione. & 34. q. 1. cum per bellicam. nisi sint arma, quæ non restituuntur: quia illa turpiter amisit, vt ff. de captu. l. 2.

p ¶ Legatorum.] si quis legatum vel amicorum vel hostium impedit, secundum canones excommunicatur, vt 94. dist. si quis. 24. q. 3. si quis. secundum leges traditur hostibus, vt sit seruus illorum. ff. de lega. l. vlt. Ioannes Theutonicus.

q ¶ Alienigenas.] vt 28. q. 1. c. 1. & cap. seq.

IVs militare.] Casvs. Hic ostendit Isidorus quæ spectant ad ius militare: videlicet belli inferendi solennitates, fœderis faciendi nexus, &c.

r ¶ Fœderis.] idest, pacis componendæ.

Pœnæ fugientis in bello.

a ¶ *Deseratur.*] secundum canones qui fugit in bello publico, infamis est, vt 6.q.1.infames. secũdum leges capite punitur, vt ff. de re mili. omne §. qui in acie. Ioannes Theutonicus.

b ¶ *Modus.*] J.1 2.q.2. Vulteranę. & J.16.q.vlt. c.1. & cap. contra.

c ¶ *Dignitatum.*] quis sit dignior vel superior alio.

d ¶ *Cum corona.*] idest, maius munus.

e ¶ *Vel torques.*] idest, minus munus.

f ¶ *Ac principis portio.*] non ergo oia, quæ capiuntur in bello, sunt principis, & sic est ꝯ 23.q.5. dicat. vbi dr̃ ꝙ regis sunt oia. Sed dic ꝙ principis sunt oia quo ad tuitionẽ: sed ipse tenetur ex diuidere ſm merita personarũ. 12.q.2. Vulteranę. & cap. concesso.

receptio: item flagitij militaris disciplina, si locus deseratur a; item stipendiorum modus b, dignitatũ c gradus, præmiorum honor; veluti cũ corona d, vel torques e donantur: item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus † iusta diuisio, ac principis portio f. — † *laboris*] orig.

¶ Quid sit ius publicum. C. X I. — Isid. eod. l. c. 8. l. 1. §. Ius publicum. ff. de iust. & iur.

IVs publicum est g in sacris, & in sacerdotibus, & in magistratibus.

¶ Quid sit ius Quiritum. C. X I I. — Isid. ibid. c. 9.

IVs Quiritum h est proprie Romanorum, quod nulli i tenent, nisi Quirites, idest Romani †. ¶ In quo agitur de legitimis hereditatibus k, de cretionibus *, de tutelis, de vsucapionibus l; quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur; sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solos constituta.

* ¶ Cretionibus.] *Antea legebatur* vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quàm manuscriptis. Quid autem sit cretio, declarat Vlpianus in suis titulis c. 22. & ipsemet Isidorus eod. lib. 5. Etymolo. c. 24.* — *Alciatus 3. dispunct. c. 7.*

IVs publicum.] CASVS. Ius publicum consistit in sacris, sacerdotibus & magistratibus, quia si aliqs istos vel alias publicas psonas offendit, ius publicum est, & ꝯ publicũ facit, cum hæ personæ principaliter ad statũ reipublicæ spectent.

g ¶ *Ius publicum est.*] Vnde q lædit sacerdotes, vel res sacras, ab oibus tamq̃ ꝓ publico crimine potest accusari, arg. 2. q. 1. ꝗ primis.

IVs Quiritum.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicit, ꝙ ius Quiritum est proprie Romanorum, qđ nulli habẽt, nisi Romani, vel eis subiecti. In secunda parte dr̃ ꝙ iure Romanorum agit de legitimis hereditatib', de cretionibus & tutelis, & de vsucapionibus: quæ omnia tantũ Romanis competunt. Scđa pars ibi, *In quo.*

h ¶ *Ius Quiritum.*] à Quirino, i. Romulo.

† Tex. est sumptus in §. sed ius quidẽ ciuile. cum glo. in ver. ius Quiritum. & in versic. à Quirino. Instit. de iur. nat. gen. & ciui.

DISTINCTIO II.

CONstat m autem ius Quiritum ex legibus, & plebiscitis, & senatusconsultis, & constitutionibus principum, & edictis †, siue responsis prudentum. — Ex Isid. ibid. — † antea legebatur] *ex edictis senatorum*

¶ Quid sit lex. C. I.

LEx est constitutio populi n, qua maiores o natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt. — Isid. eod. l. c. 10.

¶ Quid sit plebiscitum. C. I I.

PLebiscita p sunt, quæ plebes tantum constituunt: & vocantur † plebiscita, quòd ea plebs sciat; vel quòd sciscitatur, & rogat, vt fiãt. — Isid. eod. l. c. 11. — † *vocata scita*] orig.

¶ Qnid sit senatusconsultum. C. I I I.

SEnatusconsultum est, quod tantum senatores populis consulendo decernunt †. — Isid. eod. l. c. 12.

† Cõcor. tex. in §. constat autẽ. versi. senatusconsultum cum gl. in ver. senatus. Instit. de iur. nat. gen. & ciui.

¶ Qoid sit constitotio vel edictum. C. I I I I. — Isid. eod. l. c. 13.

COnstitutio q, vel edictum est, quod Rex, vel Imperator constituit, vel edicit †. — † antea legebatur] *edidit.*

¶ Quæ sint responsa prudentum. C. V. — Isid. eod. l. c. 14.

REsponsa r prudentum sunt, quæ iurisconsulti respondere dicũtur consulentibus: vnde & responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidã prudentes, & arbitri æquitatis, qui institutiones † ciuilis iuris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites, contentionesq; sopirent s. — † *al. constitutiones*

i ¶ *Quod nulli.*] contra C. de Iudæis. Iudæi. vbi dr̃, ꝙ Iudæi vtunt̃ Romano iure. Sed ibi oẽs vocant̃ Romani subiecti Romano imperio: prout dr̃, Proprium Romanorum est habere filios in potestate: prout etiam gentiles sunt sub Romano imperio. nam Imperator est princeps totius mundi. vt 7.q.1. in apibus. sed in diuersis prouincijs diuersi reges sub eo constituti sunt. 6.q.3. scitote. & ff. ad legem Rhod. de iac. qui leuandæ. & l. deprecatio. Qui ergo nõ vult esse sub Romano imperio, nec hereditatẽ habere potest, nec alia quæ hic de iure Romano enumerantur. arg. 8. dist. quo iure.

k ¶ *De legitimis hereditatibus.*] ab intestato vel ex testamento delatis. Et hereditas est successio in vniuersum ius quod defunctus habuit tempore mortis, vel quod superest deducto ære alieno.

l ¶ *De vsucapionibus.*] Vsucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege diffiniti. ff. de vsu. l. 3. 1 — 1 De hoc dic. vt plene not. 16. q. 3. in princ.

COnstat autem.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. In prima parte ponit quinque differentias secularium legum. Secunda ibi, *Quadam.* Ioan. de Fantu. CASVS. In superiori dist. facta fuit mentio de iure Quiritum, ideo Gratianus annectit secundam distinctionem, in qua ostendit ꝙ ius Quiritum constat ex legibus, plebiscitis, & senatusconsultis, cõstitutionibus principum, edictis senatorum, & prudentum responsis. Interserit etiam de quibusdã legibus, quæ a nominibus conditorum nominantur, vt consulares & tribunitiæ, &c. Et exempla ponit de singulis. Quattuor autem sequentia capitula plana sunt, & per te videbis.

m ¶ *Constat.*] In hac secunda distinctione agitur quæ sint partes siue species Romani iuris: agitur etiam quare leges consulares vel tribunitiæ vel aliæ sic sunt appellatæ, &c.

n ¶ *Lex est.*] *Populi.* olim populus statuit leges: sed hodie non; quia transtulit hanc potestatem in Imperatorẽ 1, vt Instit. de iure nat. §. sed quod principi. Vel dic ꝙ populus hodie potest, & quod dicitur ibi, transtulit, idest, concessit.

1 Adde an possit facere statutum, & si potest a principe constare in ciuitate non consentiente, not. Bal. in l. hominum. C. de lega.

o ¶ *Qua maiores natu.*] Maiores natu dñr nobilitate, antiquitate, dignitate, scientia, vt 1. q. 7. quærendum. & c. criminationes.

p PLebiscita sunt.] Plebiscita primo facta fuerunt ꝓpter discordiam, quæ fuit inter nobiles & plebeios, vt ff. de origine iuris. l. 2. §. eisdem temporibus.

q COnstitutio vel edictum est.] Proprie dicuntur constitutiones principum, & edicta prætorum 1. Dicitur etiam edictum iudicis, vt est citatio. 24. q. 3. de illicita. ff. de re iudi. contumacia.

1 De hoc nota. ff. de adul. edic. per totũ. Laurẽ.

REsponsa.] CASVS. Dicitur hic ꝙ responsa sunt quæ iurisconsulti interrogantibus respondebant, vt fuerunt responsa Pauli. Fuerunt enim quidam prudentes electi æquitatis arbitri, qui responsiones suas ediderunt in scriptis, quibus dissidentium lites sopiebant.

r ¶ *Responsa.*] olim * licuit cuilibet totã hereditatem suam relinquere alteri: sed Falcidius statuit, ꝙ quarta pars hereditatis deberet relinqui legitimis heredibus. Est aũt triplex Falcidia. Vna est debita iure naturæ, quæ competit legitimo heredi. Alia est debita iure institutionis, quam potest iure heres institutus petere cum tota hereditas est exhausta. Io. Et istas duas potest hodie habere fili' institutus. extra de test. Raynaldus. & ita cessat opi. dominorum. C. ad leg. Fal. quamquã. B. Tertia quæ dr̃ quarta Trebellianica 1; & competit heredi instituto, qui rogatus est hereditatem alteri restituere, vt legitur extra de test. Raynutius. Ioannes.

* *Hæc glossa est transposita, pertinet enim ad cap. proxime seq.*

1 Adde an appel. Falcid. vel Trebellianica, not. in l. si quis als. tesla. prohi. & in l. 1. ff. de iure codic.

s ¶. *Sopirent.*] nec enim licet iudici ab eorum responsis deuiare, vt Insti. de iure natu. §. responsa.

Q *Vædam etiam.*] Hæc est secunda pars distinctionis, in qua ponit quasdam leges denominatas à conditoribus. Io. de Fan. CASVS. Hic enumerantur septem leges denominatæ à noibus conditorum, quorum quatuor, Octauianum Cæsarem pcesserūt: tres aūt fuerūt sub Octauiano Cæsare: scilicet Papius & Poppæus qui

Omnes hę.] Hæc distin. diuiditur in tres partes. In prima probat quid sit canon. Secunda ibi, *Porro.* Tertia ibi, *Officium.* Ioan. de Fan. CASVS. Ab illo cap. ius aūt naturale. assignauit partes legum sæcularium: sed quia constitutio alia est ciuilis, quę ius ciuile vel forēse appellatur, alia ecclesiastica, de qua principaliter intēdit tractare, ideo supponit dist. 3. i qua ostē dit quo noie lex ecclesiastica censeatur, & dicit q noie canonis cēsetur. Interserit etiam quid sit priuilegiū, & quod sit officiū legis. Casus autem sequētis cap. patet per se.

d *Omnes.*] Sed quia s. tractauit de speciebus secularium legum, modo vult tractare de ecclesiasticis cōstitutionibus, quę variis nominibus appellantur, qnq; illud appellat canon, qnq; decretū, qnq; decretalis epistola. Canon dr id qd statuit in vniuersali cōcilio. extra de biga. altercationis. Decretum dr qd Papa statuit de cōcilio Cardinaliū suorū ad nullius cōsultationem. Decretalis epistola dr quam statuit Papa vel solus, vel cum Cardinalibus ad cōsultationem alicuius. 59. dist. hoc ad nos. 19. dis. si Romanorum. Item adhuc alias inuenimus appellationes canonicę cōstitutiōis, vt dogma, mandatū, interdictum, sanctio, vt 21. q. 2. si qs dogmata. Dogma est, qd consistit in doctrina fidei Christianę. 23. dist. qui eps. Mādatum quod consistit in doctrina de moribus. 13. dist. his igit. Interdictū in quo nulla poena adijcitur. 32. dist. interdicit. Sanctio vbi poena adijcit. 16. dist. c. 2.

e C *Anon.*] Habet aūt canon sub se quatuor species, vt

¶ Quę sint tribunitiæ, vel consulares leges. C. VI.

Isid. ibid. c. 15.

a p̄s Q Vædam etiam leges dicuntur ab ijs, qui condiderunt; vt consulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ. Nam & sub Octauiano Cæsare suffecti consules Papius a, & Poppæus legē tulerūt; quæ à nominibus eorum appellatur Papia Poppæa continens patrum præmia a pro suscipiendis liberis. sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legē fecit; ne quis plus extraneis β in testamento legaret, quàm vt quarta pars superesset heredibus; ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est.

α ¶ Papius.] *Antea legebatur* Papius, & Pōpeius. *& paulo post*, Papia & Pompeia. *Emendatū est ex manuscriptis exemplaribus Isidori. Nam in impressis notauerat errorē Alciatus lib. 3. disp. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno vrbis* DCCLXI. *ex kal. Iul. suffecti consules numerantur M. Papius. Q. Poppæus.*

β ¶ Extraneis.] *Hæc dictio non est in Chronico Eusebij à D. Hieronymo latinitate donato, ac locupletato (vnde hæc videtur sumpsisse Isidorus) neq; in l. 1. §. 2. ff. ad leg. Fal. vbi referuntur propria verba ipsius legis. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.*

b ¶ Quæ sit lex Satyra. C. VII.

Isid. ibid. c. 16.

† al. Satura

S Atyra † γ b vero lex est, quæ de pluribus simul rebus loquitur; dicta à copia rerum, & quasi à saturitate: vnde & satyram scribere est poemata varia condere, vt Horatij, Iuuenalis, & Persij.

γ ¶ Satyra.] *In aliquot Gratiani manuscriptis codicib. & vno Isidori legitur* Satura, *de qua ita Festus:* Satura est cibi genus ex varijs rebus conditū: & est lex multis alijs conferta legibus. Itaq; in sanctione legū adscribitur; neve per saturā abrogato, aut derogato. *& alia quædam in hanc sententiam.*

¶ Quæ sint Rhodiæ leges. C. VIII.

Isid. ibid. c. 17.

R Hodiæ c leges naualium commerciorum sunt, ab Insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum vsus fuit.

DISTINCTIO III.

a p̄s *OMnes d hæ species, sæcularium legum partes sunt. Sed quia constitutio alia est ciuilis, alia ecclesiastica; ciuilis vero forense, vel ciuile ius appellatur; quo nomine ecclesiastica constitutio appelletur, videamus. Ecclesiastica constitutio, canonis nomine censetur. Quid autem sit canon, Isidorus in lib. 6. Etymolog. c. 16. declarat dicens.*

¶ Quid sit canon. C. I.

C Anon e græce, latine regula nuncupatur.

¶ Vnde dicatur regula. C. II.

Isidorus ibidē.

† prauūq; quid] orig.

R Egula dicta est, eo quod recte ducit; nec aliquando aliorsum f trahit. Alij dixerunt regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam recte viuendi præbeat; vel quòd distortum, prauumq; † corrigat.

a p̄s *Porro canonū alij sunt decreta Pōtificū; alij statuta cōciliorū. Cōciliorū*

qui leges condiderunt, præmia pro suscipiendis, idest, susceptis liberis continēes, & Falcidius tribunus plebis, q parētibus pmisit facere de sua substantia quicquid vellent, & extraneis relinquere, præter quartam, quam suis heredibus relinquere tenentur iure naturæ. Casus autem duorum seq. cap. planus est, & per te pone.

a ¶ *Præmia.*] Hæc fuerunt præmia, q si quis haberet Romæ tres filios, in Italia quatuor, in prouincia quinq; non poterat vocari ad onus tutelæ †. Insti. de excusa. tu. in prin. Vel aliter constitutū est, q si quis habet minus q̄ xxv. an. excluditur ab honoribus: sed si esset xx. an. & haberet quinque filios, numerus filiorum supplet numerum annorum. ff. de mu. & ho. ad rem. & ff. de mino. l. 2.

† Is habere prouisum. C. qui numero fi. exc. l. 1.

b S *Atyra.*] De hac satyra nihil habemus; sed tangitur in C. de lati. lib. l. vnica. in princ. & in procemio digestorum §. & antea. in fin. a.

a Dicitur enim hæc lex de latina libertate esse, quæ quasi per satyrā fuit introducta secundum Hugo.

c R *Hodia.*] Iniquissima est illa lex, scilicet q patientibus naufragium inhabitatores omnia auferant, vt ff. eod. Modestinus. Sed hodie lex illa correcta est. C. de fur. Auth. nauigia. & extra de consue. c. fin. immo tales sunt excommunicati ipso iure, vt extra de cap. excommunicationis.

25. q. 2. si quis dogmata.

R *Egula.*] CASVS. Regula dicta est, eo q recte ducit: nec aliorsum nos trahit q̄ ad rectitudinem. Alij dixerunt regulā esse eo q regat, vel qd normam viuēdi pbeat, vel prauū corrigat.

f ¶ *Aliorsum.*] Ergo si regula nunq̄ trahit aliorsum, omnis regula est ius. male ergo dicit lex quę ita diffinit regulam. Regula est quę rem breuiter enarrat, non vt ex ea ius fiat. ff. de reg. iur. l. 1. Ad hoc dicas q si illud appellas regulā, in quo aliqd generaliter statuit nō adiunctis exceptionibus, sm hoc ex regula non sumitur ius: & ita loquitur lex. sed si appellas regulam id quod includit in se suas exceptiones, sm hoc regula numquam fallit: & ita sumitur hic.

PORRO. Hęc est ij. pars dist. in qua distinguitur inter concilia prouincialia, & generalia, & priuilegia. Ioan. de Fan.

CASVS. Facit hic Gra. quandā dist. scilicet, canonū alij sunt decreta Pontificum, alij sunt statuta conciliorū vniuersaliū, alij sunt statuta prouincialiū conciliorum, quę qnq; sūt auctoritate Papæ vel patriarcharum, vel archiepiorum: & hæc quidem generales regulæ dicuntur. Sunt aūt quædam priuatæ leges, quæ priuilegia appellantur. & ad hoc inducit seq. cap. cuius casus planus est.

Legatus verum possit concilia habere.

a ¶ *Legato.*] ad hoc specialiter destinato. licet enim aliquis sit generalis legatus, non tamen potest facere generale, vel etiam prouinciale concilium; quia ea quæ specialiter Romano Pontifici conceduntur, mandata generali iurisdictione non transferuntur, vt extra de offi. leg. c. translationem. & mandata generali iurisdictione concilium non potest exercere is cui mandatur, vt ff. de offi. ei cui man. est iu. l. 2. Sed nunquid metropolitani in suis concilijs possunt condere canones? Non vr, vt j. 17. dist. nec licuit. et c. seq. Arg. ɔ. j. 11. dist. catholica. & de conse. dist. 3. cap. 1. Dicas quod de paruis negotijs, & de his quæ spectant ad onus, possunt condere canones. de magnis rebus non possunt, vt 17. distin. multis. & 24. q. 1. quotiens.

Metropolitani vtrum possint canones condere.

ADDITIO. Et de hoc no. 18. dis. in summa. & hanc sequitur de verbo ad verbum. Ioan.

¹ Hanc sententiam hic anter Huguc. 18. dist. in sum.

b ¶ *Priuilegia.*] *Priuatorum.*] Priuati dicuntur proprie qui non sunt constituti in aliqua dignitate, vt 24. q. 1. §. Sed hic priuati dicuntur oēs excepti a iure cōi siue sit collegium, siue aliqua specialis psona. 7. q. 1. petisti. Hic patet rō quare verba posita in priuilegiis potius ponuntur cautaliter quam conditionaliter, cū dr sicut iuste possides. si illud verbū inuenias in priuilegio, exponas, sicut, pro quia: & hac rōne, quia cū priuilegiū sit lex, & lex debet esse certa, vt j. dist. 4. xi cap. erit. & verba priuilegij debēt esse certa ². hanc rōnem assignat Innocen. extra de verb. sig. abbate. & sup ver. pteriti ipis mora.

Priuati dupliciter dicuntur.

Priuilegiorum verba caulaliter ponenda sunt.

² Aliàs inutile esset priuilegiū. extra de priui. in his. arg. ff. de leg. 2. si quādo. Io.

c ¶ *In priuato.*] idest, in priuatis.

ent potest dicere ius interroganti: sed non potest illud suscipere vel consulere. fic. 5. q. vlt. delatori. 23. q. vlt. pessimā. Ioan. sed videtur hodie correctum de exces. præla. ex litteris. B.

f ¶ *Fecerit.*] vt de pœni. dist. 1. si quis cum telo.

g ¶ *Eius.*] idest, legis.

Pre-

vero alia sunt vniuersalia, alia prouincialia. Prouincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, præsente videlicet legato ᵃ *sanctæ Romanæ ecclesiæ: alia vero auctoritate patriarcharum, vel primatum, vel metropolitanorum eiusdem prouinciæ. Hæc quidem de generalibus regulis intelligenda sunt.* ¶ *Sunt autem quædam priuatæ leges tam ecclesiasticæ, quàm sæculares, quæ priuilegia appellantur: De quibus. 5. lib. Etymolog. c. 18. Isidorus ait.*

¶ Quid sit priuilegium. C. III.

PRiuilegia sunt leges priuatorum ᵇ, quasi priuatæ leges. Nam priuilegium ᵃ inde dictum est, quòd in priuato ᶜ feratur.

a ¶ Priuilegium.] *Cicero. 3. lib. de legibus hæc habet:* Maiores nostri in priuatos homines leges ferri noluerunt: id est enim priuilegium. *Verum non semper eadem notione hanc vocem vsurpari solitam fuisse Budæus, & alij notarunt.*

3 gr. *Officium vero sæcularium, siue ecclesiasticarum legum est, præcipere quod necesse est fieri* ᵝ, *aut prohibere quod malum est fieri, vel permittere licita, vt præmium petere; vel etiam quædam illicita, vt dare libellum repudij, ne fiant grauiora. Vnde in cod. lib. c. 19. Isidorus scribit dicens.*

β ¶ Fieri.] *Quæ sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habent,* prohibere, quod malum est fieri, permittere vel licita, vt præmium petere, vel etiam quædam, &c.

¶ Quod sit officium legis. C. IIII.

OMnis autē lex aut permittit ᵈ aliquid, vt vir fortis petat præmiū, aut vetat, vt sacrarum virginū nuptias nulli petere liceat; aut punit, vt qui cædem ᵉ fecerit ᶠ, capite plectatur: eius ᵍ enim præmio ʰ, aut pœna vita moderatur ⁱ humana: diuina ᵞ autem præcipit ᵏ, vt [Diliges dominum Deum tuum. Deut. 6.

γ ¶ Diuina] *Hinc vsque ad finem non sunt in codicibus Isidori: neque in aliquot exemplaribus vaticanis Gratiani. In alijs vero, omissa voce* diuina, *legitur* sic: præcipit, vt diliges dnm Deū tuum.

DISTINCTIO IIII.

1 gr. *CAusa* ˡ *vero constitutionis legum est, humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem refrænare: sicut in cod. lib. c. 20. Isidorus testatur dicens.*

¶ Quare leges factæ sint. C. I.

FActæ sunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur ᵐ audacia, tutaque ⁿ sit inter improbos innocentia; & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas.

2 gr. *Præterea in ipsa constitutione legum, maxime qualitas constituendarum*

OFFICIVM. Hæc est iij. pars. in qua dicit quid sit officium legis. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur quod officiū legis est præcipue necessaria, phibere mala: permittere licita, & quandoque illicita, ne grauiora fiant.

OMnis autem. CASVS. Dicitur hic quod quadruplex est officiū legis. aut enim pmittit aliquid, vt si vir fortis pmium petat: aut vetat, vt monialium petere nuptias: aut punit, vt qui cædem fecerit, capite plectatur: aut præcipit, vt diliges dnm Deum tuum.

Permissio fit triplicitur.

d ¶ *Permittit.*] Tribus modis dicitur aliquid permitti. Vno modo qd nullo iure prohibet, vt secundas nuptias contrahere, vt 31. q. 1. hac ratione. Scdo modo qd contra constitutiones humanas indulgetur, vt contrahere in quinto gradu, vt 35. q. 3. quædam & est hæc vera pmissio: & dr absoluta pmissio. Tertio modo dr illicitum permitti, vt magis illicitum vitetur, vt comessationes die dnico. vt dist. 4. denique. & pmittitur adulterium, ne fiat homicidium, vt 33. q. 2. si qd verius, & pmittitur subdiacono habere vnā feminā, ne peccet cū pluribus, vt extra qui cler. vel vo. significauit. & hæc dr comparatiua permissio ³: sed potius appellatur tolerantia, quam permissio. & secundum hanc permissionem dicit canon quod ea, quæ permittimus, non approbamus, vt 31. q. 1. hac ratione. & secundum hanc permissionem dicit decret. quòd multa toleramus quæ si in iudicium deduceremus, cassarentur, vt extra de præbend. cum iam dudum.

Permissio comparatiua.

³ De hoc loquitur 26. q. 2. illi qui.

Iudex ecclesiasticus an de causa sanguinis se intromittat.

e ¶ *Vt qui cædem.*] Sed nunquid iudex ecclesiasticus potest taliter dictare sententiam in causa sanguinis: cum nec causis sanguinum possit interesse, vt 23. q. 8. his a quibus? Sed dic quod iudex ecclesiasti-

h ¶ *Præmio.*] idest, permissione.

i ¶ *Moderatur.*] passiue.

κ ¶ *Diuina autem præcipit.*] hoc respicit superiora.

CAusa] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes. In prima quæritur quare sunt factæ leges. Secunda ibi, *Præterea*. Tertia ibi, *Ideo autem.* Quarta ibi, *Hæc esse.* Ioan. de Fan.

CASVS. Dixit supra qd sit legis officium: in hac 4. dist. ostendit ad quid sit lex instituta, & quid in ea conoueatur, & qn instituitur: & quod etiam quædam capitula sunt abrogata.

l ¶ *Causa.*] Hic intitulatur 4. distin. in qua ostendit qualiter leges sint inuentæ: secundo ostendit quæ sint consideranda in constituendis legibus: vltimo ostendit quasdam leges esse abrogatas per contrariam consuetudinem.

FActæ] CASVS. Quæsitum fuit ab Isido. quare leges sunt factæ & institutæ: & respondet. quod triplici de causa factę sunt. Vna, vt earum metu humana audacia coerceatur. Secunda, vt tuta sit inter improbos innocentia. Tertio, vt vnius supplicio aliorū facultas nocendi refrenetur.

m ¶ *Coerceatur.*] nam per leges nemo cogitur benè facere, sed malefacere prohibetur, vt 23. q. 5. ad fidem.

n ¶ *Tutaque.*] idest, vt boni inter malos quiete viuant, vt 23. q. 5. non frustra. Ioan.

PRAETEREA. Hæc est ij. pars dist. in qua ponit viij. quæ sunt seruanda in legibus promulgandis. Ioan. de Fan.

CASVS.

CASVS. Modo dicit Gra. quæ sint illa quæ in lege constituenda considerantur, vt contineat, &c. & ad hoc inducit c. seq.

LEX.] CASVS. In hoc cap. enumerat Isidorus x. quæ lex in se continere debet, ita quòd hæc, scilicet patriæ, loco, tempori vere conueniens, pro vno ponantur, scilicet honesta, iusta, possibilis, &c.

IDEO AVTEM. Hæc est iij. pars dist. in qua ponit, q leges per desuetudinem abrogantur, & per consuetudinem confirmantur. & hoc probatur per iiij. auctoritates. Io.

CASVS. Dicit Gra. q ideo ista in lege considerantur statuendæ: quia cum institutæ fuerint, non erit liberum de ipsis iudicare: sed postq̃ institutæ fuerint, minori iudici non licebit iudicare de ipsis: sed s̃m ipsas. & ad hoc inducit cap. seq.

IN istis.] CASVS. Dicit Aug. q q̃n leges instituútur, potest quis de ipsis iudicare: sed postq̃ institutę fuerint, minori iudici nõ licebit de ipsis iudicare: sed secundũ ipsas.

c. 11. & l. 2. c. 10. *est obseruanda; vt contineant in se honestatem, iustitiam, possibilitatem, conuenientiam, & cetera, quæ in eod. lib. Isidorus enumerat dicens.*

¶ Qualis debeat esse lex. C. II.

Iuo p. 4. c. 168. Pann. l. 2. c. 142

ERit autem lex honesta [a], iusta [b], possibilis [c], secũdum naturam [d], secundum patriæ consuetudinem [e], loco [f] tẽporiq; [g] cõueniens, necessaria [h], vtilis [i]; manifesta [k] quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem [l] contineat: nullo priuato [m] commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

a ¶ In captionem.] *Antea legebatur*, incautum captione. *Restituta est vera lectio ex codicibus Isidori manuscriptis lib. 5. c. 21. & ex impressis etiam lib. 2. c. 10. vbi eadem scribuntur; partimq; ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abest dictio*, cautum. *Simili vero locutione utitur Paulus lib. 5. senten. tit. 33. c. 2.* Ne quis, inquit, in captionem verborum in cauendo incidat.

3 Ps *Ideo autem in ipsa constitutione ista consideranda sunt, quia cum leges institutæ fuerint, non erit liberum iudicare de ipsis; sed oportebit iudicare secundum ipsas. Vnde Augustinus ait in libro de vera religione. c. 31.*

¶ De legibus tunc est iudicandum, cum instituuntur; non cum institutæ sunt. C. III.

Iuo p. 4. c. 169. Pann. l. 2. c. 143

IN istis temporalibus legibus, quãquam de his homines iudicent [n], cum eas instituunt; tamen cum fuerint institutæ & firmatæ, non licebit [o] iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus vtentium approbantur. Sicut enim moribus vtentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ [p] sunt, ita moribus vtentium ipsæ leges confirmantur. Vnde illud Telesphori Papæ, (qui decreuit, vt generaliter clerici à quinquagesima [a] à carnibus, & delicijs ieiunent) quia moribus vtentium approbatum non est; aliter agentes, transgressionis reos non arguit.

Telesphorus vrbis Romæ episcopus omnibus episcopis, epist. 1.

a ¶ Quinquagesima.] *Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur*, ieiunandi propositum susciperent, & à carnibus, & delicijs abstinerent: *sed omnes fere manuscripti habent eo modo, quo restitutum est.*

¶ Septem hebdomadibus à carne, & delicijs ante Pascha clerici abstineant. C. IIII.

Iuo par. 4. c. 25 Pann. l. 2. c. 174.

† al. carne, & delicijs

STatuimus, vt septem [q] hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sortem Domini vocati à carne † ieiunent: quia

a ¶ Honesta.] quia in iure non tam desideratur iustitia, q̃ honestas. 35. q. 3. porro.

b ¶ Iusta.] aliter enim non est ius, nisi sit iustum, vt ſ. distin. 1. ius generale.

c ¶ Possibilis.] quia si de impossibilitate legis quis transgrederet, frustra imputaretur ei ad poenam, vt 15. q. 1. non est. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & ff. quando appellan. sit l. 1. §. dies autem istos.

d ¶ Secundum naturam.] idest, naturalem rationem. ſ. dist. 1. consuetudo. Ioan.

e ¶ Secundum patriæ consuetudinem.] quia si est 𝔷 consuetudinem inhabitantium, per contrariam consuetudinẽ abrogatur, vt ῑ eod. §. leges. & cap. statuimus. Item quia consuetudo interpretatur legem, vt extra de verb. sign. abbate. ff. de legib. cum de consuetudine. & l. si de interpretatione.

f ¶ Loco.] quia in aliquibus locis aliqua statuuntur, quæ alibi non reciperentur, vt 31. dist. ante. & c. aliter. Item in iure constituendo cõsideranda est vicinitas locorũ vel remotio, vt 63. dist. cũ longe.

g ¶ Temporique.] Omnia enim debẽt conuenire suis temporibus, vt 23. q. 4. si ecclesia. & 2. q. 1. si peccauerit.

h ¶ Necessaria.] quia non nisi instante necessitate ius statui debet, vt 29. dist. regulæ.

i ¶ Vtilis.] quia inutilis esset abijcienda. 68. dist. corepiscopi. 12. distin. omnia.

k ¶ Manifesta.] 4. q. 3. non in testibus.

l ¶ Captione.] ne aliquis captiose possit eam interpretari, vel etiã ne alicui laqueus paretur per eam 1. 27. q. 1. de viduis. Ioan.

m ¶ Priuato.] Tunc enim esset priuilegium.

† Vide q̃ not. 14. q. 1. plerisq. & ii. de le. Cassa legit. Io. de lan.

n ¶ Iudicent.] cum ergo Papa vult condere canones, epi possunt ꝓdicere, & dicere: canon iste non cõuenit consuetudini regionis nostræ, vt ῑ. cap. ꝓxi. Sed nũquid potius stabitur sniç Apostolicç, vel omnium eporum? vr̃ q omnium eporũ: qa orbis maior est vrbe, vt 93. dist. legimus. Arg. q sentẽtia Papæ præualet. 35. q. 9. veniam. nam etiam error principis ius facit, vt ff. de sup. leg. l. 3. in fin. Dicas q sententiæ Papæ stabitur 𝔷 omnes. 9. q. 3. nemo. & c. cuncta. nisi contra fidem diceret. 25. q. 1. sunt quædam.

Papæ sententia præfertur sententiæ omniũ episcoporum.

o ¶ Non licebit.] ar. q̃d semel est approbatũ, amodo non potest reprobari, vt 8. q. 2. dilectissimi. & cap. licet. & 31. q. 5. horrendus Ioan. Nisi ex noua causa, extra de offi. deleg. cap. insinuante.

Vnde dicas q hæc litera loquatur de inferiori iudice: nã si inferior iudex vellet aliqd proponere quare lex illa non deberet condi, facilius audiretur primo q̃ postea. ad hoc arg. 91. dist. Nicæna. nam multa impetrant primo iuncdum. &c. 15. q. 1. cap. fin. secundum Lau.

LEGES. CASVS. iste §. diuiditur in duas ptes. In prima parte, dr̃ q leges instituũtur, cum ꝓmulgantur: & confirmantur, cũ moribus vtentium approbantur. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sicut*. dicitur, q sicut leges moribus vtentium confirmantur: ita quædam leges sunt per desuetudinem abrogatæ: sicut & illud Telesphori abrogatur qd̃ dixit de proposito ieiunandi suscipiendo à clericis à quinquagesima. & ad hoc inducit seq. cap.

p ¶ Abrogata.] Abrogare est in totum tollere legem: derogare est ꝑ parte detrahere legi, vt ff. de verb. sig. derogatur. sed qualiter potest populus abrogare canonem, cum non possit condere canonẽ? maxime ex quo tota potestas translata est in principem. ff. de consti. prin. l. 1. Sed dic quòd non potest abrogare nisi per expressum cõsensum Papę: vt extra de præb. cum iam dudum. licet quidam dixerint, quòd sufficeret sola scientia Papę. Io. Sed credo, q consuetudo rationabilis & ꝓscripta tollit leges, vt extra de cõsue. cap. vlt. etiam sine scientia principis. difficile enim esset eum oẽs consuetudines, quæ seruantur, scire. B.

STatuimus.] CASVS Hoc cap. diuidit̃ i duas partes. In prima dr̃, q clerici debent incipere ieiuniũ a quinquagesima: vt clericorum vita à laicali discernat̃. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Has ergo*. dicitur quòd per septem hebdomadas ante Pascha clerici ieiunando hymnis, vigilijs, & orationibus insistere debent die noctuque.

q ¶ Statuimus vt sept.] istis duobus cap. ob. ῑ. de consec. dist. 3. à sacerdotibus. vbi quadragesima ꝑcipitur seruari. Sed dic q illud cap. non tenet, quia hodie quinquagesima nõ seruatur, cum ipsa celebretur post Pascha. Io.

Quinquagesima hodie non seruatur.

q ¶ Statuimus.] id est, abrogamus: vel ponitur statuimus pro consulimus.

ſicut diſcreta debet eſſe vita clericorum[a] à laicorum cõuerſatione; ita & in ieiunio debet eſſe diſcretio. *& infra.* ¶ Has ergo ſeptem hebdomadas omnes clerici à carne & delicijs ieiunẽt, & hymnis, & vigilijs, atq; orationibus Domino inhærere die noctuq; ſtudeant.

Item Ambroſius in lib. ſermonum[a]:

a ¶ Sermonum.] *Inuenti ſunt Romæ in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca monaſterij S. Ambroſij ſermones aliquot manuſcripti, Ambroſij nomen præferentes: inter quos eſt ſermo de ſexageſima, cuius initium eſt:* Adeſt tempus. *unde hoc caput ſumptum eſt.*

¶ Septimam hebdomadam Teleſphorus quadrageſimæ addidit. C. V.

QVadrageſima ſex ſeptimanas habet, cui addidit Teleſphorus Pontifex ſeptimam hebdomadam: & vocatum eſt hoc tempus quinquageſima.

Quod ſimiliter de eo capitulo eſt intelligendum, quod B. Gregorius Auguſtino Anglorum epiſcopo ſcribit dicens.

¶ A quinquageſima ieiunandi propoſitum ſumant, quos eccleſiaſtici gradus dignitas exornat. C. VI.

DEnique ſacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas[b] eccleſiaſtici gradus exornat, à quinquageſima propoſitum ieiunandi ſuſcipiant; quo & aliquid ad penſum[c] ſanctæ inſtitutionis adijciant, & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſeruantiam, ſicut loco[d], ita religione præcellant. ¶ De ipſa vero die dominica[e] hæſitamus[f], quid nam dicendum ſit: cum omnes laici, & ſæculares[g] illa die plus ſolito ceteris diebus accuratius cibos carnium appetant: & niſi noua quadam auiditate vſque ad medias noctes ſe ingurgitent, non aliter ſe huius ſacri temporis obſeruationem ſuſcipere putant; quod vtique non rationi, ſed voluptati, immo cuidam mentis cæcitati adſcribendum eſt: vnde nec à tali conſuetudine[h] auerti poſſunt: & ideo cum venia[i] ſuo ingenio relinquendi ſunt; ne forte peiores[k] exiſtant †, ſi à tali conſuetudine prohibeantur. Vt enim ait Salomon. [Qui multum emungit, elicit ſanguinem[l].] *& poſt pauca.* ¶ Par[m] autem eſt, vt quibus diebus à carne animalium abſtinemus, ab omnibus[n] quoque, quæ ſementinam † [o] carnis trahunt originem, ieiunemus: à lacte videlicet, caſeo, & ouis. *& poſt pauca.* ¶ Ceterum piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, vt hoc ei infirmitatis ſolatium, non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abſtinet, nequaquam ſumptuoſiora[p] marinarum beluarum conuiuia præparet. Vinũ quoque ita bibere permittitur †, vt ebrietatẽ omnino fugiamus: alioqui[q] reſtat, vt omnia, quæ corpori libent, ſimiliter faciamus.

4 P̄s *Hæc etſi legibus conſtituta ſunt; tamen quia communi vſu approbata non ſunt, ſe non obſeruantes tranſgreſſionis reos non arguunt: alioquin his non obedientes proprio priuarentur honore; cum illi, qui ſacris neſciunt obedire canonibus, penitus officio iubeantur carere ſuſcepto: niſi forte quis*

Scãdali ratione toleramus crimina.

Iuo par. 4. c. 29.

Prouerb. 30.

† al. ſementinam

† al. permittimur.

Adde fere ſimile per Iaſon. in l. cũ hæc. col. 12. C. de ſum. Trin.

Ex Greg. infra 25. q. 1. hæc conſona.

a ¶ *Clericorum.*] aliàs viles reputentur. 1. q. 1. viliſſimus.

Q *Vadrageſima.*] CASVS. Iſtius cap. patet per ſe. Et hæc duo cap. abrogata ſunt ſicut & ſeq. cap. in prin. & hoc dicit ſequens § quod ſimiliter.

D *Enique.*] CASVS. Iſtud cap. diuiditur in quinque partes. In prima parte quærebat Auguſt. à Greg. an clerici incipere debeant ieiuniũ à quinquageſima. & rñd. q̄ ſic: vt ſicut loco præcellunt laicos, ita & religione præcellãt. In ſecunda parte quæ incipit ibi, *De ipſa vero.* q̄rebatur an laici qui in diebus dñicis conſueuerint ſolennius epulari, debeant à tali conſuetudine remoueri? & rñd. quòd non, ne deteriores fiãt, & hoc probat auctoritate Salo. dicentis, q̄ qui nimis emũgit, elicit ſanguinem. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Et poſt pauca.* quærebatur an tpe ieiuniorum ſit abſtinendum ab ouis, caſeo, & lacte, & rñdet Gre. q̄ ſic: q̄a ſicut à carnibus, ita ab oĩb' quæ trahunt ſementinam originem carnis eſt abſtinendum. In quarta parte quæ incipit ibi, *Et poſt pauca. Ceterum.* quærebatur an piſcibus in quadrageſima ſit vtẽdum: & reſpon. q̄ ſic, ad infirmitatis ſolatium, & non ad luxuriam: & nõ magnis piſcibus, ſed paruis. Quinto loco in fi. cap. quærebatur an vino ſit vtendum, & rñdet q̄ ſic, vt tñ ebrietatem vitemus.

b ¶ *Dignitas.*] Hic habes q̄ quilibet ordo eccleſiaſticus dicetur dignitas vel honor, vt 1. q. 1. reperiuntur. quandoq; ſeculares poteſtates dicũtur dignitates. 23. q. 5. adminiſtratores. q̃q; cõſtantes homines dicũtur habere dignitatem, ſecũdum quod ſerui dicũtur habere dignitatem, vt ff. de vſufruct. ſed & ſi quid. §. 1. Et ex hoc patet clericos nõ eſſe priuatas perſonas; cum illę ſolę dicantur priuatæ perſonæ, quæ non habent dignitatem, vt 24. q. 1. qui contra.

c ¶ *Ad penſum.*] id eſt, ad quantitatem[1], vt ſint duæ partes.

d ¶ *Sicut loco.*] id eſt, dignitate. Et eſt hic argu. quòd qui præcedit alium dignitate, debet etiam præcedere in alijs, vt 1. q. 1. viliſſimus. Ioan.

e ¶ *Dominica.*] carniſpriuij.

f ¶ *Haſitamus.*] Non quid iuris ſit, ſed quid ſtatuendum ſit, ne ſcãdalum oriatur. C. de teſta. l. omnium. 1. q. 1. quam pio.

g ¶ *Et ſaculares.*] Et pro ideſt.

h ¶ *Conſuetudine.*] Arg. quòd conſuetudo excuſat in delictis, vt hic, & 32. q. 4. obijciũtur. & extra de temp. ordin. ſanes. Sed contra, conſuetudo non minuit peccatum, ſed auget, vt 24. q. 1. ſchiſma. 32. q. 7 flagitia. extra de ſi. non ſatis[3]. immo conſuetudo veniale peccatum facit mortale, vt 25. diſt. vnũ orarium. §. criminis. Sol. conſuetudo excuſat a pœna temporali, ſed non a gehennali.

i ¶ *Venia.*] Quid eſt ergo quod dicitur alibi nũquam eſſe veniam datam impœnitẽti, vt 24. q. 2. legatur. ideo intelligas de venia pœnæ, non de venia culpæ. tolerat ergo Gregor. crimen tale propter periculum ſchiſmatis vel ſcandali. vnde non eſt dicendum quòd ignoſcatur eis: licet nõ puniat eos propter multitudinem vel ſcandalum. ſuſtinenda enim ſunt crimina ratione ſcãdali vel ſchiſmatis, vt 23. quæſt. 4. non poteſt. & ratione multitudinis, vt 50. diſtin. vt conſtitueretur. hodie non toleratur, vt extra de vi. & hon. cle. à crapula.

k ¶ *Ne forte peiores.*] hæc eſt comparatiua permiſsio.

l ¶ *Sanguinem.*] ſic qui multum corrigit, offendit, vt 45. diſt. cum beatus. & alibi dicitur: Noli eſſe nimium iuſtus, vt de pœn. diſt. 1. ſerpens. 2. q. 7. c. plerumque. §. de his.

m ¶ *Par.*] id eſt, æquum & iuſtum.

n ¶ *Ab omnibus.*] q. d. ex quo caro prohibetur: ergo & omnia quæ de carne procedunt.

o ¶ *Sementinam.*] id eſt, ſemen.

p ¶ *Sumptuoſiora.*] ſed paruos piſciculos poteſt homo comedere, vt ĩ. 82. diſt. presbyter.

q ¶ *Alioqui.*] Arg. ex quo vnum cõceditur: ergo omnia ſimilia intelliguntur eſſe cõceſſa, vt ĩ. diſt. prox. ad eius. & 27. diſt. quod interrogaſti. 22. q. 2. ſi quis per teſtamentum[4].

HAEC ETSI. Hæc eſt iiij. pars diſtin. in qua ſoluit ſupradicta Arch.

CASVS. Dicit Gra. q̄ hæc tria cap. ſupradicta ſunt abrogata: & ideo qui non obſeruant ea, non dicuntur tranſgreſſores: ſed ſi non eſſent

1 Siue menſuram, ſiue inſtructionem.

Conſuetudo an excuſet in delictis.

3 Vbi plene de hoc. & ĩ. diſt. 8. mala.

3 Extra de conſue. cum tanto.

4 Ad hoc facit gl. in c. & not. 91. diſt. aliud. in gl. arg. omnia, &c.

non essent abrogata, non obedientes eis proprio priuarentur honore: nisi forte quis velit dicere, quòd hæc supradicta cap. loquantur de consilio, & non de præcepto.
a ¶ *Conscripta.*] nam qui exhortatur, mandatoris opera non fungitur. ff. de his qui no. infa. ob hęc verba.

In origine differt: quia cœpit ab exordio rationalis creaturę, vt Insti. de re. di. §. commodius. sed alia iura ortū habent ab inuentione hominū; . j. dist. 6. c. vlt. Dignitate differt: quia hoc ius nullam patitur immutationem. Insti. de iur. nat. §. pen. nam si quid est ɔtrium iuri naturali, illud iniquū est. s. dist. 1. ius naturale. in fi. Itē amplitudine: qa iure naturali omnia sunt cōia: sed hoc non est alio iure. Item sentētię rigore: quia contra ius naturale nulla fit dispensatio, sed aduersus alia iura sæpe.

1 Vt in fi. præcedentis §. & j. distin. proxi. §. his itaque.

dicat hæc non decernēdo esse statuta, sed exhortando conscripta[a]. *Decretū vero necessitatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem excitat.*

DISTINCTIO V.

HÆc, quæ[b] *de priuilegijs, & ceteris infra positis scripta sunt, tam sæcularibus, quàm ecclesiasticis legibus conueniunt. Nunc*[a] *ad differentiam naturalis iuris, & ceterorum reuertamur. Naturale ius inter omnia primatū obtinet tempore, & dignitate. Cœpit*[c] *enim ab exordio rationalis creaturæ; nec variatur tempore, sed immutabile*[d] *permanet.* ¶ *Sed cum naturale*[e] *ius in lege & Euangelio supra dicatur esse comprehensum; quædam autem contraria his, quæ in lege statuta sunt, nunc inueniantur concessa; non videtur ius naturale immutabile*
Leuit. 12. *permanere. In lege namque præcipiebatur, vt mulier, si masculum pareret, quadraginta*[f] *: si vero feminam, octuaginta diebus à templi cessaret ingressu: nunc autem statim post partum ecclesiam ingredi non prohibe-*
Ibid. 15. *tur. Item mulier, quæ menstrua patitur, ex lege immunda esse reputabatur; nunc autem nec statim intrare ecclesiam, nec sacra communionis mysteria percipere; sicut nec illa, quæ parit; vel illud, quod gignitur, statim post partum baptizari prohibetur. Vnde eidem Augustino Anglorum episcopo Gregorius scribit dicens.*

a ¶ Nunc ad differentiam.] *In vulgatis legebatur*, Nunc autem ad doctrinam. *Emendatum est ex vetustis codicibus, & ex principio dist. 15. vbi hoc repetitur.*

PALEA[g] C. I.

c. 10. ad interrogata Aug. Anglorū episcopi.

CVm enixa fuerit mulier, post quot dies intrare ecclesiam debeat; testamenti veteris præceptione didicisti: quia pro masculo xxxiij. pro femina vero lxvj. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

β ¶ Palea.] *De Paleis vniuerse in præfatione dictum est. Hæc vero, cui primum præponitur nomen Paleæ: habetur etiam in manuscriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quattuor coniunctum est cum sequenti capite* Si mulier. *addita ad illius initium voce*, Nam; *quemadmodum est apud Gregorium.*

Gregorius ibidem cōtinēter. Beda l. 1. de hist. Angl. c. 27. Nicolaus ad cōsulta. Bulgarorum. c. 68.

¶ Mulier enixa gratias actura ecclesiam intrare hora eadem non prohibetur. C. I.

SI mulier[g] eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiā; nulllo pondere peccati[h] grauatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commistione voluptas est: in† prolis vero partu dolor & gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium dici-
Gen. 3. tur [In doloribus paries.] Si itaq; enixam mulierē prohibemus intrare ecclesiam; ipsam ei pœnam[i] suam, in culpam deputamus.

† *nam in prolis prolatione gemitus.*] orig.

Idem ad eumdem.

c ¶ *Capit.*] per intelligentiam, non per essentiam: immo verius posset dici, q cœpit quo ad vsum: qa ius naturale, idest naturalis æqtas ab æterno fuit: nisi velis intelligere de iure diuino. illud enim prius fuit, quam esset redactum in scriptis.

2 Et exercitium nam tunc creaturæ cœperunt eo vti. Arch.

d ¶ *Sed immutabile.*] quo ad pcepta & prohibitiones, vt distin. 6. §. vltimo.

e ¶ *Sed cum naturale.*] Hæc est 2. pars dist. in qua obijcit contra id qd dicit, q ius naturale nō mutatur, & probat per tria seq. cap. q mutetur. Sol. ponet j. dist. proxi. §. His itaq. Et est talis obiectio magistri. Puerpera & menstruata vsq; ad certum tēpus phibebantur intrare ecclesiā: sed modo neutra phibetur, & hæc prohibitio est de iure naturali: ergo restat q ius naturale sit variatum.

f ¶ *Quadraginta.*] qa tot diebus mortu' est partus ante infusionē animæ: sed fœtus femineus lxxx. diebus. Sm hoc videt, q tpe quo cōcipit, debet abstinere: sed rōne dubitationis secus est: qa nescit quo tpe concipit: item quia nescit vtrum masculum vel feminam pariat. Io.

Animæ masculorum infunduntur q feminæ.

SI mulier. CASVS. Mulier statim post partum potest ecclesiam ingredi: nam ex hoc, nullo peccato grauatur: quia voluptas carnis in culpa est, non dolor: alioquin dolorem partus sibi verteremus in culpam. h. d.

HÆc quæ.] Hęc dist. diuiditur in duas partes. In prima probat, quòd naturale ius non mutatur. secunda ibi, *Sed cum naturale.*

CASVS. Continuat magister dicta ab illo c. priuilegia hucusq; dicendis: & dicit q illa oia conueniūt tam sæcularibus, q ecclesiasticis legibus. Nunc aūt in hac 5. dist. reuertitur ad ius naturale, assignando differentiam iuris naturalis ad alia iura: nam istud ius primatū obtinet inter alia iura tpe & dignitate: tpe quia cœpit ab exordio rationalis creaturæ: dignitate, quia non variatur. Sed cū ius naturale dicatur supra cōprehensum lege & euangelio, quædā aūt ɔtria legi nunc inueniantur concessa; apparet q ius naturale mutabile[a] est & variatur. & hoc probatur exemplo mulieris, quæ statim post partū & menstruū potest nunc ingredi ecclesiam: licet aliter esset secundū legem: & puer statim cum natus est potest baptizari. & ad hoc inducit cap. sequentia.
b ¶ *Hæc quæ.*] In hac 5. dist. incipit assignare differētiam iuris naturalis ad alia iura. Notādum ergo q ius naturale in iiij. differt ab alijs iuribus, i. origine, dignitate, amplitudine, & sententię rigore.

a Declaratur j. dist. 6. c. nō est peccatum. §. his itaque.

Ius naturale in iiij. differt ab alijs.

g ¶ *Si mulier.*] quidam libri habent, cum enixa: sed illud est palea vsque ad hunc locum.
h ¶ *Pondere peccati.*] Sed nōne in brochardo legitur in pœnitentiali Theodori, q femina post partum masculi abstinebit xxxiij. diebus ab ingressu ecclesiæ: sed post partum feminæ lxvj. & si ante intrabit, tot diebus pœnitebit in pane & aqua, quot diebus ante intrauit ecclesiam: & qui illis diebus commiscetur ei, x. diebus pœnitebit in pane & aqua? Item consuetudo est ɔtria illis c. Gre. Sed illud Theodori intelligas de ea, quæ non ex deuotione intrat: vel de illa quę sine necessitate intrat. Sed verius credo q potest intrare siue sit necessitas, siue non: vt extra de pur. post partum. volens. consuetudo tamen in contrarium se habet. Io.
i ¶ *Pœnam.*] Afflictis enim non debet afflictio addi, vt 7. q. 1. cum percussio. istud tñ fallit: quia corrupta per violentiam non consecratur. j. 16. dist. Acutius. & 32. q. 5. ille autem. & mutilati mēbris non promouentur, vt 55. dist. per totum; 3.

Mulieres enixæ non tenentur hodie ab ingressu ecclesiæ abstinere.

Afflictio afflictis non danda.

3 De hoc not. j. eo. ad eius in gl. hoc est. Archid.

B *apricare.*

B *Aptizari.*] Casvs. Mulier vel quod ex ipsa natum est, statim in periculo mortis baptizari potest: ne parua mora imminente inueniri non possit quod redimatur.
a ¶ *Mora*] ar. quod mora est vitanda vbi timetur periculum, vt 28. dist. de Syracusanæ. de conse. dist. 4. ne quod absit. arg. contra ff. de iudi. si debitori. & ff. de sol. l. quod dicimus. Sol. illud in spiritualibus, istud in periculo animæ. Ioan.

A *Deum.*] Casvs. Tria dicit præsens cap. Primo quod vir non debet dormire cum vxore sua tempore purgationis antequam puer ablactetur: nec alij debet tradi ad nutriendum causa incontinentiæ. Secundo ibi, *Quæ tamen.* dicit quod mulier tempore purgationis potest ecclesiam ingredi: quia superfluitas non debet culpæ adscribi. Tertio ibi, *Sanctæ quoque.* dicit quod mulier tempore partus non est arcenda à corpore Christi: si tamen abstinet ex deuotione, laudanda est.
b ¶ *Ablactetur.*] tempus ablactationis hic appellat tempus post partum, quando mulier nimis abundat lacte: & nisi extraheret per puerum, oporteret ipsam infirmari. ideo autem prohibetur illis temporibus commisceri cum eis, quia ex tali coitu nascuntur morbosi & leprosi. sed quid si mulier petat debitum à viro tempore menstrui, vel tempore purgationis? Dico quod non reddet debitum ei, nisi timeretur fornicatio eius. 13. dist. duo mala. Item si vir petit debitum tempore menstrui à muliere: mulier negabit, & exponet ei causam quare non potest. ff. de solu. l. quod dicimus.
c ¶ *Prohibeantur.*] idest, sub forma prohibitionis dissuadeantur. sic exponunt quidam.
d ¶ *Inuita.*] hoc est regulare, vt quod quis inuitus patitur, non afferat ei præiudicium, vt hic, & 50. dist. presbyteros. & C. de insti. & sub. l. 1. & C. qui pe. tu. l. cum a matribus. C. de ap. præses. Arg. contra. infra 55. dist. c. vlt. 49. dist. c. vlt. C. de codi. infer. legatum. Item arg. quod quæ fiunt ab inuitis & nolentibus, eis imputari non debent, vt de consec. dist. 5. discipulos. 15. q. 1. aliquos. & q. 6. c. 1. & 31. q. 2. Lotharius. In. Sol. si aliquis cogitur coactione absoluta aliquid facere contra Deum, non imputatur ei quo ad Deum: secus si conditionali coactione, vt extra quod me. cau. sacris. 50. dist. presbyteros. In spiritualibus si aliquis cogitur per metum qui debuerit cadere in constantem virum, non imputatur ei, vt ibi. & quod me. cau. ad audientiam. nisi culpa sua incideret in talem metum, vt ff. quod me. cau. si mulier. Sed in ordinibus secus. nam si quis per vim mutiletur, promoueri non potest, vt extra de cor. vi. ex parte. ex posuisti. etiam corrupta per vim non consecrabitur inter virgines, vt 32. q. 5. ille. & hoc fit propter reuerentiam sacramentorum. & defectum mysterij. sic mihi Bar. Brix. videtur breuiter distinguendum.
e ¶ *Quod vni personæ.*] Arg. quod vni conceditur, per consequens videtur alijs esse concessum. sic ante dist. 4. denique. & hoc verum est si de iure communi aliquid conceditur. secus si ex priuilegio, vt 16. q. 1. hinc est. & 7. q. 1. petisti.

Menstrui tempore coniugale debitum an debeat reddi.

Facta ab inuitis non sunt imputanda.

Nec talia possunt, vt patet in eo quod legit. & not. infra 15. q. 6. quod presbyterum.

¶ Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eadem hora nihil prohibet baptizari. C. III.

B Aptizari autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si periculo mortis vrgetur, vel ipsa hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia[a] sicut sancti mysterij gratia viuentibus, atque discernentibus cum magna discretione prouidenda est; ita quibus mors imminet, sine vlla dilatione offerenda est: ne, dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interueniente paululum mora[a], inueniri non valeat qui redimatur.

Greg. ibid. côtinenter. Burch. l. 4. c. 32. Iuo par. 1. c. 62.

a ¶ Quia sicut.] *Hinc vsque ad ver.* Ne dum. *addita sunt ex B. Gregorio.*

Item.

¶ Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad eius concubitum vir non accedat. C. IIII.

A D eius vero concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur[b]. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, vt mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque alijs mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa † incontinentiæ videtur inuentum; quia dum se continere nolunt; despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine alijs ad nutriendum tradent, nisi purgationis tempus prius transierit †, viris suis non debent admisceri: quippe cum & sine partus causa, cum in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur[c]: ita vt morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet; quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari: & per hoc quod inuita[d] patitur, iustum non est, vt ecclesiæ ingressu priuetur. Nouimus namque, quòd mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini veniens †, vestimenti eius fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere; cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? *& infra.* ¶ Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentum Domini in languore posita, tetigit; quod vni personæ[e] infirmanti conceditur; cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est: sed si percipiat, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est ibi etiam [aliquo † modo] culpas suas agnoscere[f], vbi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur quod venit ex culpa. Vnde etiam cum esurimus, sine culpa[g] comedimus; quibus ex culpa primi hominis factum est, vt esuriremus.

Greg. ibid. continenter. Nicolaus ad consulta Bulg. c. 68. Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 27. Iuo par. 8. c. 88.

† al. carnis incontinentia

† transierint.] orig.

Leuit. 15.

Matth. 9.

† al. humiliter veniens

† addita sunt ista duo voces ex B. Greg. & Beda.

DISTINCTIO VI.

Q *Via vero de naturæ superfluitate sermo cœpit haberi; quæritur, an post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.*

De his ita scribit B. Gregorius August. Anglorum episcopo, resp. 11.

ex 11. interrogatione Augu. Anglorum epi.

Beda lib. 1. hist. Ang. c. 27.

f ¶ *Agnoscere.*] Arg. contra. infra 22. q. 2. cum humilitatis. Dic quod quilibet potest dicere se peccatorem, dum tamen non credat contrarium. de pœn. dist. 3. ad hæc.
g ¶ *Sine culpa.*] Arg. quod non semper imputatur factum, vbi culpa præcedit. 15. q. 1. sane.

Q *Via vero.*] Casvs. Grat. quærit an post nocturnam pollutionem vel illusionem valeat quis sumere corpus Christi: & an sacerdos Missam valeat celebrare? & de hoc quid iuris sit, in cap. seq. distinguitur.
h ¶ *Quia vero.*] Hic intitulatur. dist. 6. in qua, qui fecerat mentionem de superfluitate naturæ, digreditur à principali

proposito

proposito agens de nocturna pollutione. ostendit ergo auctoritate Gre. quibus modis, & ex quibus causis contingit, & qn̄ sit peccatum, & qn̄ nō: postea respōdet obiectioni factæ in præmissa dist. in illo §. his itaq;. Et not. ſm quosdā, ꝙ nocturna pollutio, & illusio, quæ procedit ex infirmitate non est peccatum, etiā veniale, maxime cū sit poena, vt ꝟ. c. proxi. ibi; omnino hæc pollutio, vel illusio non est timēda, quia animus, &c. Illa vero quæ procedit ex crapula, est veniale peccatū, vt ꝟ. c. proxi. ibi; habet exinde animus aliquē reatū. similiter illa quæ prouenit ex cogitatione præcedente, peccatum est, sed distinguitur; quia si illa cogitatio nō processit ad cōsensum, veniale peccatū est [1] pollutio ex ipsa ꝓueniens. Si vero processit, tūc est mortale [2], ſm illorū opi. accedit, ꝙ aliquis nesciēs peccat mortaliter & venialiter [3], & operatur bonū, & ēt meretur vitam æternam; quia si corpus dormit anima vigilat. Vnde illud: Cor meū vigilat ad te Deus. Idem in furioso dicunt, si culpa sua deuenit ad furorem. arg. 15. q. 1. si quis. in si. immo nesciens peccat. 31. q. 7. quemadmodum. Arg. ꝯ. ff. de act. & ob. ex maleficio. §. si quis absens. vbi dr̄, ꝙ nesciens nō peccat. Alij dicūt, ꝙ dormientes nō peccant. 15. q. 1. si concupiscentia. & c. aliquos. dormiens. n. furioso cōparatꝰ. ff. de acqui. pos. l. 1. §. adipiscimur. & ita non peccat. Si ergo in nocturna pollutione homo non venit ad cōsensum, nullo modo peccat; si vero peruenit, peccat mortaliter ſm istos, nisi forte imaginetur cū vxore ꝓpria; qa tūc dirigit affectū i vxorē, & nō peccat mortaliter. hanc opi. fouet H. & probatur. ꝟ. ea. di. non est. ibi; luxuriæ, &c. Sed hoc non est verū; quia nullo modo peccat, vt ꝟ. c. proxi. & 15. q. 1. aliquos. Sed ꝯ priorē opi. obijcitur; quid si cogitaui turpiter, sed antequā dormiui statim pœnitui, post polluor in somno, peccaui, vel non? & vr̄ ꝙ sic. Resp. licet cōtritus sim: tamē vestigia remanēt, & reliquiæ, sicut in liberto vestigia seruitutis. vnde patronus ei succedit. insti. de succ. lib. §. sed nostra. sic matrimonium in furiosis manet propter reliquias prioris voluntatis ff. de his qui sui, vel alie. iuris sunt. l. patre furioso. Imputetur ergo mihi saltem h̄ venialiter turpiter cogitaui.

T *Estamentum.*] Casus. Capitulū istud diuiditur in tres partes. In prima parte dr̄, ꝙ si quis pollutus fuerit pollutione nocturna, nisi aqua lotus fuerit, ei vsq; ad vesperā intrare ecclesiā nō cōceditur. In secūda parte quę incipit ibi, *Quod tamen.* dicit Greg. ꝙ hoc potest intelligi spūaliter. s. de illo qui in mēte prauis cogitationibus est pollutus, qui aqua pniæ lauādus est, & nisi prius ignis tentationis recesserit, se reum vsq; ad vesperā cognoscat. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Sed est.* dr̄, ꝙ pollutio tripliciter accidit. Aliquādo enim accidit ex sup̄fluitate naturæ, vel infirmitate, aliqñ ex crapula, aliquando ex præcedēti turpi cogitatione. Cū ex superfluitate vel infirmitate naturæ procedit, pollutio non imputatur alicui; quia potius est pœna q̄ peccatum. Cū vero procedit ex crapula, talis pollutio habet aliquē reatum; verūtamen, si necessitas adest, ꝓp hoc sacerdos non prohibetur á celebratione missarū; sed si alij sacerdotes adsint, celebrare nō debet: sed á corpore Christi non ꝓhibet, maxime, si dormientē turpi imaginatione nō cōcusserit pollutio. Cum autē ex turpi cogitatione præcedenti ꝓcedit, abstinere debet ab vtroque; quia animo patet reatus suus; quia qđ cogitauit sciens, pertulit nesciens.

Pollutio tripliciter accidit.

[1] Sicut & ipsa cogitatio ex qua procedit.

[2] Sub. sicut inuenimus ꝟ in fin. cap. seq. & in pa lea. sed pensandum.

[3] Hoc respicit dictum antecedens, ibi, sed cogitatio, &c.

Pollutio nocturna turpem cogitationē sequens imputatur.

¶ De multiplici genere illusionis. C. I.

Burch. l. 5. c. 43.
Iuo par. 2. c. 52.
Pann. l. 1. c. 160.
Polyc. l. 3. ti. 16.

T Estamentum [a] veteris legis hunc [b] pollutum Domino dicit; & nisi lotum aqua, etiam vsq; ad vesperam † intrare ecclesiam non concedit. ¶ Quod † tamē aliter intelligens populus spiritalis quasi per somnium eum illudi reputat, qui tentatus immundiria [c], veris [a] imaginibus [d] in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aqua [e], vt culpam cogitationis lacrymis abluat, & nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi vsque ad vesperam [f] cognoscat. ¶ Sed est in eadem illusione valde necessaria discretio; qua † subtiliter pensari debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda; quia hanc animus nesciens pertulisse [g] magis dolendus est, quàm fecisse. Cum vero vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum [h], non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterij, vel missarum solemnia celebrandi; cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere † mysterium pro eo, quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas [i] compellit. Nam si adsunt alij, qui implere mysterium valeant, illusio per crapulam facta, à perceptione sacri mysterij prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterij abstinere †, vt arbitror, humiliter [k] debet: si [β] tamen [l] dormientem turpi imaginatione illusio non concusserit [m]. Nam sunt, quibus ita plerumque illusio nascitur, vt eorum animus etiam in somno corporis positus non fœdetur turpibus imaginationibus. ¶ Qua in re vnum ibi ostenditur, quòd ipsa mens rea [n] non sit tunc: sed suo iudicio penitus libera [o]; cum se, etsi dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluuiem cecidisse. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animo suus reatus: Videt enim à qua radice [p] inquinatio illa processerit; quia †, quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens; & [γ] propter talem pollutionem à sacro mysterio ea die abstinere oportet.

† al. vesperum † paulo aliter in orig. & apud ceteros collectores.

† al. qua
Iuo p. 9. c. 111.

† al. exhiberi

† al. abstineri

† al. qui

[a] ¶ Veris.] *In plerisq; codicib. B. Gregorij, & apud Bedā, & in collectione conciliorū Colonia* 1530. *impressa, legitur* varijs: *in aliquibus vero B. Gregorij codicib.* varijs: *sed ob glossam nō est mutatū.*
[β] ¶ Si tamen.] *In codicibus B. Gregorij, & apud Bedam est,* si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit.

a ¶ *Testamentum.*] In Leuitico legit̄ Dominū dixisse, Si fuerit homo pollutus nocturno somne, egrediatur extra castra, & non reuertatꝰ vsque ad vesperam donec lauetur, & post solis occasum reuertatur ad castra. hoc Greg. exponit hic, & retorquet̄ ad illos qui polluuntur mente.

b ¶ *Hunc.*] talem morem, ut quo quæris, adhuc Romani seruant [4], vt 33. q. 4. vir cum propria vxore.

[4] Sub. Iudæi à contactu mortui in pollutione. de conse. dist. 4. nec quemquam. Hug.

c ¶ *Immunditia.*] idest immunda cogitatione.
d ¶ *Veris imaginibus.*] cum videt mulierem, & delectatur in ea.
e ¶ *Aqua.*] idest pœnitentia.
f ¶ *Ad vesperam.*] idest quousque recessit ignis tentationis. Additio. Id est, prauæ cogitationis. i. quousque cedat illa cogitatio reatu: licet enim peccatum transeat actu, remanet tamen reatu. 22. q. 7. non solum. de conse. dist. 4. non ex quo. Vel dic, ad vesperam, idest, pœnitentiam; quia vespera, idest finis est peccati. & idem sensus est. Hu.
g ¶ *Pertulisse.*] quasi dicat, potius intelligitur tunc pati, quàm facere.
h ¶ *Reatum.*] idest veniale peccatum, & ideo non prohibet à sumptione Eucharistiæ, sed prohibet vel dissuadet a confectione, nisi sit necessitas.
i ¶ *Necessitas.*] quæ legem non habet. de conse. dist. 1. sicut.
k ¶ *Humiliter.*] ergo est consilium bene. n. pōt celebrare, si vult: nam pro leuibus criminibus non abstinebit sacerdos à celebratione missarum, sed pro talibus abstinebit, pro quibus posset excommunicari, vt de conse. dist. 2. si non sunt. & c. quotidie. tamen pro quolibet mortali peccato quilibet est suspensus quo ad se, vt extra de coha. cle. & muli. cap. vlt. nisi peregerit pœnitentiam, vt extra de temp. ord. quæsitum. Hu.
l ¶ *Tamen.*] idest maxime.
m ¶ *Non concusserit.*] pollutio ipsa.
n ¶ *Rea.*] quasi dicat, nec mens est rea in somno, nec est rea post somnum, cum est libera in suo iudicio: sed tunc fuit rea quando se ingurgitauit. vnde satis patet hic, quòd homo in somno non peccat.
o ¶ *Libera.*] supple. sed prius peccauit.
p ¶ *Radice.*] idest mala cogitatione.

Non

Non est.] Casus. Quæsitum fuit ab Isidoro, an peccet homo cum dormiens nocturna illuditur pollutione? & respondet q non; nisi adsit concupiscentia: sed tunc peccauit cũ vigilans luxuriam prouocauit; sed tamẽ quocumque modo accidit pollutio, suæ culpæ attribuere debet.

sine præcepta, vt de circumcisione, & obseruatione sabbati, de quibus habes extra de bapt. maiores, & extra de cõstitu. translato. Cæremonialia sunt de quibus ratio reddi nõ potest, quare ad litteram sint mandata, vt non arabis in boue & asino, vt 16.q.7. in noua. nõ feres vestem de lana, & lino contextam. non feres agrum diuerso semi-

a Non cõcupiscendo.] idest absq; libidine præcedentis ardoris.

His itaque. Casus. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte soluit Gratianus q̃õnem, quã fecit s̃. in illo. c. hæc quæ de priuilegijs. in 5. dist. de mutabilitate, & variatione iuris naturalis dicens, q ius naturale in lege, & in Euangelio continetur; sed tamen nõ oia quę sunt in lege & i Euãgelio cohærẽt iuri naturali quantum ad superficiẽ. Sunt enĩ in lege quædã pcepta moralia, vt nõ occides, &c. ista nõ mutantur, nec ius naturale in eis: quædã mystica præcepta, vt de agno sacrificãdo, & his similia. ista mutantur quantum ad superficiẽ, & nõ quãtũ ad moralẽ intelligẽtiã: & quantum ad hoc ius naturale immobile perseuerat, & permanet sicut fuit ab exordio rõnalis creaturæ. In secũda parte, q̃ incipit ibi, *Ius vero consuetudinis*. dr̃, q ius cõsuetudinis cœpit post legẽ naturæ, l̃: ex quo hoĩes cœperũt simul habitare, qđ creditur factum eo tpe quo Cain legitur ædificasse ciuitatem; quod ius cum fere esset extinctum propter diluuiũ, fuit reparatum à Nemroth siue potius immutatũ; quia cœpit opprimere homines. & hoc probat auctoritate Genes. ibi; *Cœpit Nemroth*, &c.

b *His itaq.*] Hic ponit Magister sol. obiectionis quam fecerat in præcedenti distin. Nos ergo cum ipso plenius distinguamus, q eorũ quæ continentur in lege, alia sũt moralia, alia mystica. moralia sunt quæ mores informant, & sic sunt intelligẽda, vt ipsa verba sonant, vt diliges Deum: non occides: honora patrem, de q̃bus notatur 32. quæst. 7. quid in omnibus. mystica sunt figuralia, quæ aliud significant præter id quod littera sonat. horum alia sunt sacramentalia: alia sũt cęremonialia. Sacramentalia sunt de quibus ratio reddi potest, quare ad literã sic suo-

pis imaginatio non concusserit. *In collectione vero Isidori etiam manuscripta*, si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt: *quem sensum retinet etiam lectio Pannormiæ. nam Burchardus, & Iuo parum ab originali discrepant.*

γ Non fit tunc: sed suo.] *Omnia fere Gratiani manuscripta exemplaria habent*, vel suo: *Cæterum magna hoc loco est inter cæteros collectores, & Bedam, & B. Gregorij codices varietas. In collectione Isidori etiam manuscripta est*, qua in re vnum ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo iudicio libera. *Verum ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.*

δ Et propter] *Hæc vsque ad finem, neque in codicibus B. Gregorij, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, & Pannormiam, & Polycarpum.*

¶ Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solum, sed delectatione, & consensu. PALEA a. C. II.

Beda ibidem. Burch. l. 5. c. 43. Iuo par. 2. c. 52.

SEd pensandum est, ipsa cogitatio vtrum in suggestione, an delectatione, vel (quod maius est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatũ, videlicet suggestione, delectatione, cõsensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & † primo culpam serpens suggessit, Eua velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, vt inter suggestionem β, delectationem, & consensum iudex sui animus præsideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente: si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est: cũ vero caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est; in delectatione fit nutrimentum; in consensu perfectio. Et sæpe contingit, vt hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat; nec tamẽ animus eidem delectationi consentiat. Et cum caro sine anima delectari nequeat; ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit; sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vnde, & ille cælestis exercitus præcipuus miles gemebat dicẽs: [Video aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuum me ducentẽ in lege † peccati, quæ est in membris meis.] Si autem γ captiuus erat, minime repugnabat: quapropter & captiuus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis eius lex, quæ in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captiuus non erat. Ecce itaque homo est (vt ita dixerim) captiuus, & liber; liber ex iustitia, quam diligit; captiuus ex delectatione, quam portat inuitus.

† al. cum primũ

Rom. 7. † al. legem

a Palea.] *Abest hæc palea non solum à primo, & decimo Vaticanis, verũ & ab alijs, quæ aliquot paleas habent. Rubrica autem abest ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, coniunctè ponitur cum superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum, & Iuonem.*

β Suggestionem.] *Sic emendatum est ex originali, à quo parum discrepat Iuo: antea legebatur* & necessaria est magna discretio inter suggestionem & delectationẽ; & inter delectationẽ, atque consensum, iudicem sui faciat animum præsidem. *Burchardus,* iudicem sui præsidere animum. *Reliqua fere vt Gratianus. Apud Bedam vero,* & inter suggestionem, atque delectationem, inter delectationem, & consensum iudex sui animus præsideat. *In collectione Isidori,* & necessarium est magna discretione inter suggestionẽ, & delectationem, atque cõsensum iudicem sui prodere animum.

γ Si autem] *Magna etiam hoc loco codicum varietas est: breuissima, & satis integra lectio est in codice epistolarum B. Gregorij olim Lutetiæ impresso.* Si autem captiuus erat, minime pugnabat; sed pugnabat, quapropter captiuus non erat. Ecce itaq;, &c.

Item Isidorus lib. 3. sententiarum de summo bono. cap. 6.

¶ Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illudi. C. III.

Iuo p. 9. c. 112.

NOn est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum; si, antequam illudamur, cogitatio nis affectibus præuenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate gessimus, sæpe dormientibus in animo apparent: sed innoxiæ, si non concupiscendo a occurrunt. Qui nocturna illusione polluitur, quamuis extra memoriam turpium cogitationum se se persentiat inquinatum; tamen hoc vt tentaretur, culpæ suæ tribuat, suamque immunditiam statim fletibus tergat.

His itaq; † b respondetur. In lege, & in Euangelio naturale ius continetur.

† al. ita

semine. Lex ergo quantum ad moralia non recipit immutationē: sed quantum ad sacramentalia, & cæremonialia mutatur quātum ad superficiem litteræ: sed non ob hoc dicitur esse mutatum ius na turale: quia in his non consistebat ius naturale, quo ad superficiem litteræ, secūdum quam hæc sunt mutata: sed quā ad mysticam intel-

netur; non tamen quæcumque in lege & Euangelio inueniuntur, naturali iuri cohærere probantur. Sunt enim in lege quædam moralia præcepta, vt non occides: quædā mystica, vt pote sacrificiorum præcepta; vt de agno, & alia similia his. Moralia mandata ad naturale ius spectant; atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica vero, quantum ad superficiem à naturali iure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam, inueniuntur sibi annexa; ac per hoc, etsi secūdum superficiem videantur esse mutata; tamen secundum moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. Naturale ergo ius ab exordio rationalis creaturæ incipiens, vt supra dictum est, manet immobile. Ius [a] vero consuetudinis post naturalem legem exordium habuit; ex quo homines conuenientes
Gen. 4. *in vnum cæperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur;*
Gen. 7. *ex quo Cain ciuitatem ædificasse legitur: quod cum diluuio propter hominum raritatem fere videatur extinctum [b]; postea à tempore Nemroth re*
Gen. 10. *paratum, siue potius immutatum existimatur: cum ipse simul cum alijs alios cæpit opprimere, alij sua imbecillitate eius ditioni cæperunt esse subiecti: vnde in Genesi legitur de eo [Cæpit Nemroth robustus venator esse corā Domino [c]] id est [a] hominum oppressor, & extinctor; quos etiam ad turrim ædificandam allexit.*

a ¶ Id est.] *Glossa ordinaria ad istum locum ex Alcuino ita habet.* id est hominum oppressor, & extinctor: quos allexit, vt turrim contra Deum construerent.

DISTINCTIO VII.

Exod. 12. *IVs autem [d] constitutionis cæpit à iustificationibus [e]; quas [f] Dominus tradidit Moysi dicens: [Si emeris seruum Hebræum, &c.] Vnde Isidorus in lib. 5. Etymol. c. 1. ait.*

¶ De conditoribus legum. C. I.

MOyses gentis Hebrææ primus omnium diuinas leges sacris litteris explicauit. Phoronæus Rex Græcis primus leges, iudiciaque constituit. Mercurius Trismegistus [g] primus leges Aegyptijs tradidit. Solon primus leges Atheniensibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmonijs iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo successit in regno, primus [h] leges Romanis edidit. Deinde, cum populus seditiosos † magistratus ferre non posset; Decemuiros [i] legibus scribendis creauit, qui leges ex libris Solonis in latinum sermonem translatas xij. tabulis exposuerunt.

† al. seditiosus

¶ Nomina eorum, qui leges xij. tabularum exposuerunt. C. II.

Isidorus ibidem continenter.

FVerunt autem hi †, Ap. Claudius. T. Genucius, P. Sestius. Sp. Veturius. C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius. P. Curatius, T. Romilius, Sp. Postumius. Hi Decemuiri legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris † primus consul Pompeius instituere voluit: sed non perseuerauit obtrectatorum metu [k]. Deinde Cæsar cœ-

† al. libros

¶ Add. tex. sin. in l. 2. §. rursus ci uilis. cum § seq. ff. de orig. iuris.

telligentiam, secundum quam non sunt mutata: sed mysticus eorū intellectus nō est mutatus. vnde lex nō dr̄ mutata. 1. q. 1. Marchion.

a ¶ *Ius.*] nunc ostendit à quo tempore cœpit ius consuetudinarium, & constitutionis, & dicit, ꝙ à tempore Cain cœpit ius consuetudinarium, qui primo ædificauit ciuitatem, quam ex nomine filij sui vocauit Enoch: sed ius constitutionis à Moyse ¹ . Io.

b ¶ *Extinctum.*] ius ergo non terminatur. i. nō finitur in vij. sicut nec incipere potest à vij. quia ad minus x. debent facere plebem, vt j. 10. q. 3. vnio.

c ¶ *Coram Domino.*] idest eorū qui sunt Domini, vel permittente Domino, quicquid enim fit iudicio Dei fit, vt 16. q. 5. nec mirum.

IVs autem.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. secunda, ibi: *Paulatim.*

CASVS. Supra ostensum est, quo tempore ius naturale, & ius consuetudinis incœperunt. Nunc autem ostendit in hac 7. dist. quo tempore incœpit ius constitutionis, & dicit Gra. ꝙ primo incœpit à Moyse, & postea ab alijs, vt dicitur in seq. cap.

d ¶ *Ius autem.*] In hac vij. dist. ostendit quando, & à quibus cœperint constitutiones humanæ tam ecclesiasticæ, q̄ sæculares. Ecclesiasticæ cœperunt à Moyse, & tēpore Moysi: Sæculares à diuersis, & tempore diuerso cœperunt, vt patet in seq. cap.

¹ Hoc non debet hic esse, quia hoc dicitur in seq. dist. nec hoc ponit Hug. nec Laur. nec est posit. in antiqua glos. Io.

e ¶ *A iustificationibus.*] i. à iudicijs. Legit̄ in Exo. ꝙ Dn̄s dixit filijs Israel per Moysen. Si emeris seruū Hebrçū. i. q ante seruus nō fuit, vj. an. seruiat tibi, nisi annus iubilę⁹ interueniat. i vij. an. egrediat̄ liber & gratis, cū quali veste intrauit. si habuit prius vxorē cū filijs, cū vxore & liberis exeat: si dn̄s dedit ei vxorē, mulier cū filijs erit dn̄i: sed si elegerit seruus manere cū dn̄o amore dn̄i, vel vxoris, et filiorū, offeret eū dn̄s dijs .i. sacerdotib. & applicabit ad ostiū tabernaculi, & pforabit aurē ei⁹ cū subula i signū ppetuę seruitutis ² : & eius erit seruus vsq; dū viuet, vel vsq; ad annū iubilæū: Ab hac cōstitutiōe cœpit Moses iudicia sua: vt dr̄ in Exod. Io.

² Et sic hic inducitur seruitus ex præscriptione septēnij, vt not. 1. dist. ius gentium.

f ¶ *Quas.*] nā & à diuinis scripturis ornatus omnis scientiæ sumpsit initium, vt j. 37. distin. legimus. § hinc etiam.

MOyses.] CASVS. In prima parte huius c. enumerāt septē psonæ q̄ pmo leges alijs ediderūt, vt Moyses Phoroneus, Mercurius, &c. In scd̄a pte, q̄ ē ibi, *Deinde* dr̄, ꝙ populus Romanus ordinauit x. viros q leges ex libris Solonis x. tab. trāstulerunt in latinū sermonē; & eas postea exponētes duas tabulas addiderunt.

g ¶ *Trismegistus.*] propter tres potētias. i. eloquentiā, sciam, & virtutem. de quibus habes 37. dist. relatū. & 16. q. 1. sic viue. C. de profes. l. magistros.

h ¶ *Primus.*] imo prius Romulus tradidit: sed paucas. ff. de origi. iur. l. 2. & quia paucas: ideo dicitur iste primus edidit ³.

³ Vi ff. de orig. iur. l. 2. Laur.

i ¶ *Decem viros.*] cum enim leges pp discordiam plebeiorum cum nobilibus fere per xxx. an. in desuetudinem abijssent, creati sunt x. viri, qui de Græcis ciuitatibus leges collectas transtulerunt in latinum, & eas in tabulis eburneis scripserunt. postea ijdem x. viri accepta potestate corrigendi, & interpretandi leges, videntes multa deesse tabulis x. postea duas tabulas superaddiderunt: & appellatæ sunt illæ leges xij. tabularum: qui autem fuerunt illi x. viri, statim determinat Isidorus dicens sequen. cap.

FVerunt.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte ponuntur noīa x. virorum, qui leges primo transtulerunt: & dicitur etiam, ꝙ Pompeius primus consul, & Cæsar leges cōdere voluerūt, sed nō potuerūt pficere. In scd̄a parte dr̄, ꝙ leges pp vetustatē ab vsu ceciderunt, quarū notitia est necessaria, etsi in vsu nō sint. In tertia parte dr̄, ꝙ nouæ à Cōstātino & eius successoribus cœperunt: sed q̄a permistæ & confusæ erant, Theodosius minor ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicis, composuit codicem ex constitutionibus Imperatorum, quem Theodosianum vocauit. secunda pars incipit ibi: *Paulatim.* tertia ibi: *Noua.*

k ¶ *Metu.*] Arg. ꝙ metus verborum excusat. arg. j. 23. q. 8. conuenior. ibi, dic aliqd̄ verbū in Deū, & morere. & arg. ff. de acq. hær. l. 6. in

l.§.in fi.ar.contra, extra quod me.cau. faceris.

a ¶ *Necessaria.*] sed si nullus est earum vsus, vt quid membranas occupant. 19.dist. si Romanorũ. sed ideo notitia est necessaria, vt sciatur causa quare tollantur, vt C. de cadu.tol.l. vna. quia & ipse Papa argumentatur ex abrogato iure, vt extra de iud.nouit. Vel est necessaria nõ vt probẽtur, sed vt reprobentur male dicta, vt 37.di.legimus. & cap. qui de mensa.

b ¶ *Vocauit.*] hunc tamen immutauit postea Iustinianus, & fecit vnum codicem ex tribus. C. de no. cod. com. ver. princ. Ioan. Theutonicus.

sub iure humano. & hinc[a] habes, quòd petenti restitutionem obstat exceptio hæresis. Hæretico enim nihil est licitum possidere, vt 23.q.5. si vos: & quæst. 7. c. 1. & 2. Itẽ hic est arg. quòd à petente restitutionem possumus quærere quo iure petat: an per interdictum, vel iudicis officio. Item quòd causam petendi tenetur explicare: &

Illud hinc elicitur secundum illam expositionem quæ fit l. c. in ver. defendis. i. petis. secundũ Io. de Fan.

Adde an leges abrogatæ sint abrogandæ, no. C. de iau. lib. tol. l. 1. & c. de nou. C. cõpen. l. 1.

pir id facere: sed ante interfectus est. Paulatim autẽ antiquæ leges vetustate, atque incuria obsoluerunt† ; quarum etsi nullus iam vsus est; notitia tamen necessaria[a] videtur.† ¶ Nouæ leges à Constantino Cæsare cœperunt, & reliquis succedentibus: erantque permistæ, & inordinatæ. Postea Theodosius minor† Augustus ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum constitutionum à Constantini temporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocauit[b].

† *exoleuerunt.*] orig. Iuo p. 4. c. 170. Pann. l. 2. c. 144. † *al. iunior.*

DISTINCTIO VIII.

Differt autem[c] ius naturale† à consuetudine, & constitutione. Nam iure naturali omnia sunt communia omnibus: quod non solum inter eos[d] seruatum creditur; de quibus legitur. [Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, &c.] verum etiam præcedenti tempore à philosophis traditum inuenitur. Vnde apud Platonem illa ciuitas iustissime ordinata traditur; in qua quisque proprios nescit[e] affectus. Iure vero consuetudinis, vel constitutionis hoc meum est, illud alterius.

† *al. natura* · *Act.* 4.

Vnde Augustinus ait tract. 6. ad c. 1. Ioannis.

¶ Iure diuino omnia sunt communia omnibus: iure vero constitutionis hoc meum, illud alterius est. C. I.

Quo iure defendis[f] villas ecclesiæ? diuino, an humano? Diuinum ius in scripturis habemus; humanum ius in legibus Regum. Vnde quisque possidet, quod possidet? nonne iure humano? Nam iure[g] diuino [Domini est terra, & plenitudo eius]. Pauperes, & diuites Deus de vno limo fecit: & pauperes, & diuites vna terra supportat. Iure tamen humano dicitur†; hæc villa mea est; hæc domus mea; hic seruus meus est[h]. Iura† autẽ humana, iura Imperatorum sunt: quare? Quia ipsa iura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit generi humano. *Item ibidem paulo inferius.* ¶ Tolle iura Imperatorum: & quis audet dicere, mea est illa villa; aut meus est ille seruus; aut domus hæc mea est†? si autem, vt teneantur ista ab hominibus; regum iura fecerunt; vultis, vt reticeamus leges, vt gaudeatis[i]? *Item ibid. paucis interiectis.* ¶ Legantur[k] leges; vbi manifeste præceperũt Imperatores, eos†, qui præter ecclesiæ catholicæ communionem vsurpant sibi nomen christianum; nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine ecclesiæ audeant possidere[l]. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi: de iure humano agitur: & tamen Apostolus voluit seruiri Regibus: voluit honorari Reges; & dixit [Reges reueremini]. Nolite dicere[m], quid mihi, & Regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per iura Regũ possidentur possessiones.

Ansel. l. 12. c. 62. Iuo p. 3. c. 194. Pann. l. 2. c. 63. · *Psal.* 23. · *Gen.* 2. · † *dicis*] orig. · † *Iure ergo humano, iure Imperatorum: quare?*] orig. · Cod. li. 1. tit. 5. cap. 4. & Cod. Theod. lib. 16. tit. 5. cap. 43. § 2. · † *al. vt* · 1. *Pet.* 2.

Contra. rex. in l. ex hoc iure eã ibi no. ff. de iust. & iur.

c ¶ *Differt autem.*] Hæc distinctio diuiditur in duas partes, in quarum prima pbat, quod de iure naturali omnia sũt communia. Secunda, ibi: *Dignitate.*

Casus. Supra in 7. dist. assignata fuit differẽtia iuris naturalis ad alia iura in origine, & dignitate. nunc aũt assignat drĩa iuris naturalis ad alia iura in amplitudine; quia hoc iure oĩa sunt cõia: sed non alio iure. Repetit ẽt de dignitate. Dicitur ergo in hoc § quod hoc ius naturale differt à consuetudine, & cõstitutione: nam iure naturali omnia sunt communia. & hoc probatur auctoritate noui.tes. & auctoritate Platonis: sed iure consuetudinis dicitur hoc meum, illud tuum: & ad hoc inducitur seq. cap.

c ¶ *Differt autem.*] in hac 8. dist. ostendit magister qualiter ius naturale excellat alia iura amplitudine; quia secundũ hoc ius omnia sunt communia.

d ¶ *Inter eos.*] i. apostolos. 12. q. 1. dilectissimis.

Vt de pœnit. dist. ... eius in ... ha.

e ¶ *Nescit.*] quisque enim tantum diligit alium, vt se. finxit enim Plato quandam rempublicam, in qua omnia sunt communia. 12. quæst. 1. cap. 2.

Quo iure.] Casus. Quidam hæretici conquerebantur se iniuste expoliatos rebus quas noĩe ecclesiæ possidebãt, cõtra quos inuehit Aug dicens eos non posse cõqueri. nã aut possidẽt iure diuino, aut iure humano. si iure diuino omnia sunt cõia, & ita res ecclesiæ possidere non possunt: si iure humano; sed iura humana sunt leges Imperatorum, quæ statuunt, vt hæretici nil noĩe ecclesiæ possiderent. si ergo renuntiant legibus Imperatorum, per consequens & possessionibus: siue nomine ecclesiæ, vel proprio nomine velint possidere: cum Apostolus Reges præceperit honorari.

f ¶ *Defendis.*] id est petis, vel defendendo retines.

Possessio an sit de iure diuino an humano.

g ¶ *Nam iure diuino.*] ex hoc videtur, quòd tantum iure humano aliqua possideantur, & non diuino. & sic ob. j. 23. q. 7. c. 1. vbi dicitur, quòd iure diuino aliquid possidetur. Sed non est contrarium; quia dicitur ibi, quod iustorum sunt omnia cõia iure diuino, & bene potest esse, quòd iure diuino aliquid sit proprium: sed ideo dicit hic, quod iure humano possidentur possessiones; quia iura humana potissime tractant de possessionibus: sed ius canonicũ principaliter de decimis, vel primitijs. Vel dic. quod ibi ius diuinum stricte sumitur pro iure canonico: sed hic ius canonicum comprehenditur & quòd secundum iura cano. actio sit proponenda: habes extra de iud. examinata. & extra de lib. ob. dilecti. nec obstat extra de iu. dilecti. Ioan. Sol. ego credo, quòd causa, & modus agendi est proponendus, vt secundum illum modum iudex ferat sententiam. extra de simo. licet Heli. licet non cogatur, actionem proponere; quia etiam secundum leges, sola causa sufficit, vt C. de edic. diui Adria. tol. l. 3. Bar.

Vbi de hoc & 2. q. 6. decreto.

h ¶ *Meus est.*] hæc verba meum, & suum spectant ad dominum nõ ad bonæ fidei possessorem, vt ff. de re. & sump. fu. l. 2. § 1.

i ¶ *Gaudeatis.*] retinendo possessiones, vel eas recuperando.

k ¶ *Leges.*] constitutiones Imperatorum super rebus ecclesiasticis, non valuissent, nisi postea confirmatæ fuissent ab ecclesia, vt 96. distin. bene.

l ¶ *Possidere.*] hoc canones præcipiunt, vt 23. q. 7. c. 1. & 2.

m ¶ *Dicere.*] arg. est hic, quod qui vnum dicit, dicit & omnia quæ sequuntur ex illo, vt 21. quæst. 3. æstimant, & cap. seq. & extra de dona. & contu. cum dilectus filius. & ff. quod met. cau. l. 1. Item argum. quòd idem iuris est in vno conexorum, quod in reliquo, vt prima quæst. 3. si quis obiecerit. & 3. quæst. 6. hæc quippe. Item arg. quòd qui renuntiat vni, renuntiat omnibus quæ sequuntur ex illo, & etiam omnibus cohærentibus, vt 81. distin. si quis sacerdotum. & prima quæst. prima. si quis episcopus. & 9. quæst. 2. nullus primas.

Connexorũ est idem ius.

DI-

DIGNITATE. CASVS. Ostendit, quod differt dignitate ab alijs ius naturale: quia si constitutio, vel consuetudo aliqua sit huic contraria, irritatur: & hoc probatur seq. cap.

a ¶ *Dignitate*] hic incipit ij. pars dist. in qua ostendit quare ius naturale, sit dignius quàm alia iura: nam quæcumque constitutio, vel con-

ctum, vel cõsuetudinẽ, ci est obtemperãdũ: nam si regi est obtemperãdum in regno, vel ciuitate sua, multo fortius regi vniuersæ creaturæ est obediendum.

b ¶ *Mores.*] bones.

c ¶ *Flagitia.*] idest quasi flagitia. 32.q.7. flagitia.

ad ipsa] ori-gi. & Iuo

Dixisti, quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas; quia ipsa † iura humana renuntiasti, quibus possidentur possessiones.

a ¶ Ecclesiæ.] *Hæc dictio non est apud B. Augustinum. Nam ibi agit contra Donatistas; qui legibus Imperatorum villas sibi ademptas, & Ecclesiæ catholicæ attributas esse querebantur. Quare, cum Donatistæ dicerent,* villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, *vt eos ipse conuincat nullum ius in illas habuisse, aut habere: quibusdam præpositis addit ista.* Quo iure defendis villas? diuino, &c. *Et infra 11.q. 2. c. si quæ causa. vbi Gratianus citat initium huius capitis, ista dictio* Ecclesiæ *non habetur. Est tamẽ apud Anselmũ, Iuonẽ, & in Panormia locis indicatis.*

ß ¶ Tolle.] *Quoniam glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbantur; placuit integrum apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post ver.* humano, *antecedentis paragraphi, hæc sequuntur:* Vultis legamus leges Iurisperitorum? & secundum ipsas agamus de villis? Si iure humano vultis possidere; recitemus leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Sed quid mihi est Imperator? secundũ ius ipsius possides terram. Aut tolle iura Imperatorum: & quis audet dicere; mea est illa villa, aut meus est ille seruus, aut domus hæc mea est? Si autem vt teneantur ista ab hominibus, iura acceperunt Regum; vultis recitemus leges, vt gaudeatis, quia vel vnum hortum habeatis, & non imputetis nisi mansuetudini columbæ: quia vel ibi vobis permittitur permanere? leguntur enim leges manifestæ; vbi præceperunt Imperatores, &c.

2 *Dignitate* [a] *vero ius naturale similiter præualet consuetudini, & constitutioni. Quæcumque enim vel moribus recepta sunt, vel scriptis comprehensa; si naturali iuri fuerint aduersa; vana & irrita habenda sunt. Vnde Augustinus ait lib. 3. confess. c. 8.*

¶ Aduersus naturale ius nulli quidquam agere licet. C. II.

Iuo p. 4. c. 178.

QVæ contra mores [b] hominum sunt flagitia [c], pro morum diuersitate [d] vitanda sunt; vt pactum inter se ciuitatis, aut gẽtis consuetudine, vel lege firmatum, nulla ciuis, aut peregrini [e] libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo vniuerso non congruens. Cum autẽ Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet; etsi numquam ibi factum est, faciendum est; & si omissum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. si enim Regi licet in ciuitate, cui † regnat, iubere aliquid; quod neque ante illum quisquã, nec ipse vmquã iusserat, & non contra societatẽ ciuitatis eius obtemperatur, immo [f] contra societatem nõ obtemperatur (Generale [g] quippe pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis) quanto magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ suæ, ad ea quæ iusserit, sine dubitatione seruiẽdum est? sicut [h] enim in potestatibus societatis humanæ maior [i] potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

† al. in qua

Item Nicolaus Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo.

¶ *Caput hoc est ex epistola Nicolai, quæ incipit,* Epistolam Beatitudinis tuæ; *extatque vnà cum alijs eiusdem, & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Romæ in Bibliotheca monasterij Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est.*

¶ Radicitus est euellenda perniciosa consuetudo. C. III.

Iuo p. 4. c. 203. Pan. l. 2. c. 28.

† al. vana

MAla [k] consuetudo, quæ non minus [l] quàm perniciosa corruptela † vitanda est, nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis assumitur: & incipiunt præuaricationes, & variæ † præsumptiones celerrime non compressæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuo celebrari.

Sub persona Libosi Vagensis.

Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas. c. 6.

Veritati & rationi consuetudo est postponenda. C. IIII.

Iuo p. 4. c. 208. Pan. l. 2. c. 165. j. ead. c. qui cõtempta. ibid. c. 8. sub persona Felicis à Bussacensis.

VEritate. [m] manifestata [n] cedat consuetudo veritati: plane respondeo, quis dubitet, [o] veritati manifestatæ debere cõsuetudinem cedere? *Item.* Nemo consuetudinem rationi, & veritati præponat: quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

d ¶ *Diuersitate.*] id est aduersitate. Io.

e ¶ *Aut peregrini.*] ergo quid ergo peregrini, & Scholares tenent sequi cõsuetudinẽ illorũ inter quos cõmorant. Ar. vt hic: quod sic 1. & 12. d. illa. & 41. di. c. 1. Arg. cõtra quia viatores nõ sortiunt forũ illius loci per quem trãseũt, vt ff. de iudi. hæres. §. 2. Et est ar. quod soli pperpetuo habitãtes obligantur legi ciuitatis, vt ff. de pi. debitor.

f ¶ *Immo.*] q. d. nõ est cõtra pactũ humanæ societatis ei obtẽperare: imo secundum pactũ: quia in oĩ pacto semper itelligit excepta maioris auctoritas, vt extra de iu. iu. veniẽtes.

g ¶ *Generale.*] idest generalis lex.

h ¶ *Sicut.*] in hoc facit ad ppositũ: quia id quod Deus præcipit cũ sit de iure naturali pferẽ consuetudini, vel cõstõni.

i ¶ *Maior.*] ergo magis obedit monachus epo quàm Abbati [a]: quod falsum est, vt 18. dist. c. 1. & 2. sed de hoc dic, vt not. 11. q. 3. qui resistit.

MAla.] CASVS. Quædam praua cõsuetudo inoleuit i archiepatu Remeñ. quare Papa pcepit Hincmaro Remeñ. archiepo, vt illã cõsuetudinẽ tollat: quia nisi illa consuetudo radicitus euellaĩ, ab impijs in ius assumet: & psumptiones incipient pro legibus venerari.

k ¶ *Mala autem consuetudo.*] ar. quod id quod alias est illicitum, rõne cõsuetudinis nõ fit licitũ. Ar. cõtra 8. di. 4. denique. arg. cõtra extra de cõsue. c. vlt. et minus rõnabilis cõsuetudo inducit ius. extra de i integ. rest. cõstiturus. Itẽ hic est ar. quod honesta cõsuetudo inducit priuilegiũ, vt 9. q. 3. conquestus. & 82. dist. plurimos.

l ¶ *Nõ minus.*] hæc vij. cap. de mala consuetudine loquuntur.

CASVS autẽ sequẽtis cap. planus est, & per se patet.

m ¶ *VEritate.*] arg. quod veritas præiudicat opinioni, vt hic. & 81. di. quicũque. & extra de biga. no p. extra quod si sint legi. per tuas. & ex. de pur. vul. significãtib. & extra de frig. & ma. fraternitatis. ar. cõtra. j. 3. q. 7. i fannis. & tria. & ex. de surrepa. cõsultationib. & C. de test. l. j.

n ¶ *Manifestata.*] per doctrinam, & reuelationem.

o ¶ *Dubitet.*] quicquid sit cõsuetudo præualet legi. extra de cõsue. c. vlt. & con-

cõsuetudo est cõtra illud ius, est irrita, & ad hoc inducũtur oĩa c. seq.

QVæ contra.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod flagitia, quæ sunt cõtra mores hominũ vitari debẽt: ita vt pactum hominũ, vel cõsuetudo ciuitatis seruetur, nec ab aliquo violet: sed perpetua gaudeat firmitate: si tamẽ Deus iubet aliquid fieri cõtra pa

Et est hic arg. quod cõsuetudo loci attendẽda est in sacrorum loco secũdũ Lau. sed arg. contra 41. distin. illud. in fi.

[a] Ad hoc facit quod no. 1. q. 7. cũ pastoralis. sed contra 18. q. 2. in fi. Archid.

¶ Concor. tam. in Auth. habita. cũ gl. in ver. peruersa consuetudine. C. ne fil. pro. pat. & in c. Malfona. de elect.

S*I consuetudinem.*] CASVS. Quidam episcopus habebat quandam prauam consuetudinem. scribit ei Greg. & mandat, vt illam aboleat, & q hoc facere debeat, probat auctoritate Christi, qui dixit: Ego sum veritas, & non dixit: Ego sum consuetudo. & sententia Cypriani, qui dixit, q quantũcumque sit vetusta consuetudo veritati contraria, est abolenda.

populi, vt extra de ver.sig. abbate. ff. de leg. cum de consuetudine. Item q eo animo fiat, vt credant se iuis habere, & in posterum illud intendant facere. alioquin talis vsus non dr vsus, vt ff. de iti. actuq; pri. l. 1. §. Iulianus recte ait, Itẽ vt res illa sit præscriptibilis, vt 93. dist. c. illud. Itẽ q possit dici antiqua & approbata, vt extra de

a ¶ *Dicit.*] arg. q verbis est inhærendũ. extra de deci. ad audientiã.

b ¶ *Vetusta*] 1. q. 3. si quis præbendas. ar. contra. ff. de legi. de qbus. §. inueterata. cõmunia prædi. l. venditor. §. si cõstat. & extra de consuetu. cum dilectus. & extra de increpa. c. cura pastoralis. in his propter diuturnitatẽ temporis sustinetur, id qđ est minus rationabile, dic q vetustas est seruanda, si potest sine scãdalo seruari. contra di. 4. denique.

Item Gregorius a *VVimundo* † *Auersano Episcopo.* † al. Guitmũdo.

a ¶ Gregorius.] *In aliquot manuscriptis, & apud Iuonem est,* Gregorius vij. *Et in huius Pontificatu Guitmundus Auersanus episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini contra Berengarium, qui liber extat.*

¶ Qualibet consuetudo veritati est postponenda. C. V.

SI consuetudinem fortassis opponas; aduertendum est, quòd Dominus dicit a:[Ego sum veritas, & vita.] Non dixit, Ego sum consuetudo; sed, veritas. Et certe (vt Beati Cypriani vtamur sententia) quælibet consuetudo, quantumuis vetusta b, quantumuis vulgata; veritati omnino est postponenda: & vsus qui veritati est contrarius, abolendus.

Iuo p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166 *Ioa.* 14. Cyprianus in toto illo suo concilio.

Item Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas. cap. 5.

Sub persona Casti Siccensis.

¶ Veritate reuelata, consuetudinem sibi cedere oportet. C. V I.

QVi contempta veritate præsumit consuetudinem sequi; aut circa fratres inuidus est & malignus, quibus veritas reuelatur; aut circa Deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia eius instruitur. *et infra.* In Euãgelio Dominus, Ego sum, inquit, veritas: nõ dixit, ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata, cedat consuetudo veritati. *& infra.* ¶ Reuelatione facta veritatis, cedat consuetudo β veritati: quia & Petrus, qui prius circumcidebat c, cessit Paulo veritatem prædicanti. *& infra.* Cum Christus veritas sit; magis veritatem, quàm consuetudinem sequi debemus: quia γ consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

Iuo p. 4. c. 234. Ibid. c. 6. sub persona Libosi Vagensis. Io. 14. I. ead. c. veritate Ibid. c. 7. sub persona Zozimi à Tharassa. Gal. 2. Ibi. c. 9. sub persona Honorati à Tucca. I. ea. c. veritate

β ¶ Cedat consuetudo.] *Apud B. Augustinum, & Iuonem, & in Pannormia legitur,* cedat error. *Sed vere B. Augustinus ex ipsiusmet Zozimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse consuetudinem. Ita enim respondet.* Noluit quidem iste dicere, consuetudinem; sed, errorem. Verumtamen, cum dicit, quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti, satis indicat, quòd aliud etiam de baptismo fieri solebat.

γ ¶ Quia consuetudinem.] *verba hæc vsque ad finem, apud Iuonem, & Gratianum satis commode hoc adnectuntur, repetita ex verbis Felicis, quæ referuntur I. c. veritate.*

Q*Vi contempta.*] CASVS. Quidam cõtempta veritate consuetudinẽ sequebãtur, quos dicit Aug. facere contra fratres, & contra Deum q dixit: Ego sum veritas, & non dixit: ego sum cõsuetudo; & hoc ẽt pbatur exemplo Petri, q cessit Paulo veritatem prædicãti. Ratio igitur & veritas consuetudinem excludit.

c ¶ *Circumcidebat.*] & cibos discernebat propter quod Paulus ei restitit in faciem, vt 2. q. 7. c. Paulus Petrum. 27. q. 1. sicut enĩ. ver. ecce.

Idem in lib. 4. de baptismo contra Donatistas. c. 5.

Hic refert. B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Iubaia.

¶ Consuetudo rationi frustra opponitur. C. V I I.

FRustra, inquit, quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem d nobis obijciunt: quasi consuetudo maior sit veritate; aut non id sit in spiritalibus sequendum; quod in melius fuerit a spiritu sancto reuelatum. ¶ Hoc plane verum est; quia ratio, & veritas consuetudini præponenda est. Sed cum consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retineri.

Iuo p. 2. c. 94 & par. 4. c. 235. Hic B. Augustinus respondet.

F*Rustra.*] CASVS. Quidam contra sacramenta, & alia spiritualia consuetudinem veritati ppõnebãt, quare quæsitum fuit ab Augustino, qd iuris esset? Et respondet Augustinus, q frustra obijciũt consuetudinem veritati. si tñ cõsuetudini veritas suffragaẽ, nil oportet firmius retineri.

Item Cyprianus in epistola ad Pompeium contra epistolam Stephani.

¶ Rationem consuetudo impedire non debet. C. V I I I.

COnsuetudo e, quæ apud quosdam obrepserat, impedire non de-

d ¶ *Consuetudinem.*] ex his omnibus cap. videtur, q semper ius præiudicet consuetudini. Videamos ergo quando consuetudo præiudicet iuri. Ecce inuenio in electione consuetudinem præiudicare iuri. nam persona, quæ aliás est ineligibilis, ratione consuetudinis fit eligibilis, vt I. 1 2. distin. nos consuetudinem. Item ratione consuetudinis coguntur aliqui eligere de aliena ecclesia, vt extra de consuetu. cum dilectus. in fi. Item ratione consuetudinis potest episcopus eligi in præpositum. extra de conces. præben. cum nostris. Item ratione consuetudinis eligit minor ecclesia cum Cathedrali. extra de causa poss. & proprie. cũ ecclesia. extra de concess. præben. & ec. non va. cum nostris. & c. literas. Item ratione consuetudinis solus abbas sine consensu fratrum confert stipendia, vt extra de his, quæ fi. à præla. sine con. ca. ea noscitur. Item in sacramento baptismi præualet consuetudo, vt I. de conse. dist. 4. c. de trina. Item in matrimonio respicitur cõsuetudo. extra de cog. spi. super eo. Item in continentia clericorũ. 84. dist. cum de quorumdam. Item in alijs casibus quos not. I. 1. dist. c. consuetudo. Scias ergo, q ad hoc quòd consuetudo præiudicet iuri, requiritur, q sit pscripta, vt extra de causa pos. cũ ecclesia. & extra de cõsue. c. vl. Item q obtinuerit in contradictorio iudicio de postula. pla. bone 2. circa fi. Itẽ cõtinere debet naturalẽ æquitatẽ. extra de do. & cõtu. c. 1. extra de cõsue. ex parte. Itẽ q sit de sciẽtia principis inducta, nõ tñ de tolerantia 1, vt extra de pbẽ. cũ in dudũ. Itẽ q nõ per errorem sit inducta. ff. de leg. q nõ rõne. I. ea. cõsuetudo. Itẽ q maior pars populi cõsueuerit illa consuetudine vti: quia sicut minor pars populi non posset inducere legem: sic nec consuetudinẽ. Quidã tamen dicũt, q illa cõsuetudo pjudicat iuri, quæ excedit hoim memoriã. Illud. n. loco cõstituti habetur, vt ff. de aq. quot. & æstiu. hoc iure. §. ductus aquæ. & 3. q. 6. hæc qppe. Io. Hoc breuiter teneas, q sufficit fm canones, q sit rõnabilis, & præscripta, vt extra de consue. c. vl. Bar. Brix.

C*Onsuetudo*] CASVS Hoc capitulũ diuidiẽ in duas ptes. In prima parte dr, q cõsuetudo praua, q̃ apud quosdã obrepserat, pjudicare nõ debet veritati, & rõni. & hoc probaẽ exẽplo Esdræ, qui dicit: veritas valet, & inualescit. In scda parte, quæ incipit ibi, *Idem Ignosci.* dr q simpliciter erranti pôt & debet ignosci: & hoc probatur exemplo Pauli dicentis; Misericordiam merui; quia ignorans feci: sed qui scienter facit, veniam non meretur.

e ¶ *Consuetudo.*] pone casum, vt I. de conse. dist. 3. c. 2. & 3.

a ¶ *Esdram.*]

Consuetudo in multis præiudicat iuri

Consuetudinis multæ sunt conditiones.

1 Idem sentit Inno. quod dic vt plene not. extra de consue. in gen. ibi videas. & eod. tit. c. vlt. in glo. arg. contra; quia & c. quam glo. quã item habent signatam. ad ... parte. De hoc ... not. ... in illis. §. leger ibi vide ... Ant.

a [Esdrae.] quando prohibuit Iudaeis ne alienigenas ducerent vxores, nisi essent de tribu sua: ipsi autem duxerunt alienigenas de filijs Chananaeorum, vt 28 q. 1. §. 1. Vel tangit qualiter bibliotheca & psalterium à Babyloniis destructa, per Esdram reparata sit. Vel tangit quaestionem est quae virtus esset maior? Respondet quidam mulieris, alius regis, alius viri, alius vini, alius veritatis. hanc approbauit Esdras.

[Iudaei] consuetudo imitanda est, sed Christi veritas: & illud quod ipse fecerit, qui prior est ante oēs. Et hoc probatur auctoritate Esaiae rēprehendentis Iudaeos, qui veritatem non sequebantur.

c [Si solus.] id est, nullus ei contrarius. sic J. 8 q. 1. sciendum. in fi.

d [Hominum.] ergo Iudaei reguntur humanis constitutionibus, & sic est contra. J. 12. distin. omnia. vbi dicitur quod Iudaei tantum diuinis constitutionibus reguntur: sed verum est quod olim regebantur constitutionibus humanis, scilicet Scribarū & Pharisaeorum, vt hic dicit. sed hodie non, vt ibi.

Iudaei verum constitutionibus reguntur.

bet, quominus veritas praeualeat, & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes, quia & apud Esdram [a] veritas vicit, sicut scriptum est: Esdrae 3. & 4. {Veritas manet, & inualescit in aeternum, & viuit, & obtinet in saecula saeculorum.} *Idem in epist. ad Iubaianum, circa med.*

Ignosci [a] potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus {Qui primo, *inquit*, fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: 1. Tim. 1. sed misericordiam merui; quia ignorans [b] feci.} Post inspirationem vero, & reuelationem factam, qui in eo quod errauerat, perseuerat; prudens & sciens sine venia ignorātiae peccat: praesumptione enim atque obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur.

a [Ignosci.] *Apud B. Cyprianum legitur,* Ignosci enim potest, *& hic antecedunt ea, quae leguntur* S. c. frustra. *vsque ad ver.* reuelatum.

Idem lib. 2. epist. 3 ad Caecilium.

Dei veritatem, non hominum consuetudinem sequi oportet. C. IX.

Ansel. l. 9. c. 6. Matth. 17. *Hic est filius meus, &c.*

SI solus [c] Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid, qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neq; enim hominis cōsuetudinem sequi oportet; sed Dei veritatem, cum per Esaiam prophetam Deus loquatur, & Esa. 29. Matth. 15. dicat {Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum [d] docentes.}

Liquido igitur apparet, quod consuetudo naturali iuri postponitur.

DISTINCTIO IX.

Q*Vod autem [a] & constitutio naturali iuri cedat, multiplici auctoritate probatur.*

Ait enim Augustinus ad Bonifacium comitem, epist. 50.

Leges principum naturali iuri praeualere non debent.

PALEA [β]. C. I.

IMperatores, quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronantur perseuerantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges, terrentur saeuientes, & corriguntur intelligentes.

Quicumq; [γ] ergo legibus [g] Imperatorum, quae pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicumque vero legibus Imperatorum, quae contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande praemium. Iuo p. 4. c. 184. Pann. l. 2. c. 154.

Nam & temporibus prophetarum omnes reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt, quae contra Dei praecepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt, & euerterunt, super aliorum merita laudantur. Et rex Nabuchodonosor, cum seruus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, vt simulacrum adoraretur: sed eius Dan. 3. impiae constitutioni qui obedire noluerunt, pie, fideliterque fecerunt. Idem tamen rex diuino correctus miraculo piam, & laudabilem legē Ibid. pro veritate cōstituit, vt quicumque diceret blasphemiam in Deum [†] Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus interiret.

† Deum verum] Orig.

β [Palea.] *In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullae, aut paucae sunt paleae, hoc loco habetur tantum à vers.* Quicumq; *vsque ad vers.* Nam & temporibus. *In alijs autem in quibus sunt, habetur integrum hoc caput, & sine nota Palea. Est autem totum in eodem B. Augustini loco.*

γ [Quicumque.] *Commutatus etiam apud Iuonem, & in Panormia est ordo verborum. B. Augustinus, apud quem quae meretur praemium, prior, quae supplicium, posteriore loco ponitur.*

Item ex verbis Isidori, lib. 3. sententiarum de summo bono, c. 52.

Ioan. de Fan. — Quod autem.] Haec distinctio diuiditur in duas partes. In prima probatur quod non valet consuetudo cōtra Deum. In secunda ibi, Nab. probatur per ix. cap. quod commenta Sanctorum non praeiudicant nouo & veteri testa. Ioan. de Fan.

CASVS. In superiori distin. ostensum est quod ius naturale praeponitur consuetudini, in hac 9. distin. ostendit quod ius naturale praeponitur cōstitutioni: & hoc probatur per sequentia cap. & intellige hoc de iure naturali quod consistit in praeceptis & prohibitionibus.

a [Quod autem.] Sū. in proxi. distin. 8. ostendit qualiter ius naturale praeualet consuetudini. In hac 9. dist. ostendit qualiter ius naturale praeiudicat & praeualet constitutioni hominum. & sumitur per totam hanc distin. ius naturale pro iure diuino, quod continetur in lege & in Euangelio. Item per totam hanc distin. vocat canonicam scripturam nouum & vetus testamentum.

[Imperatores.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod qui bonis legibus, & quae pro veritate latae sunt, non obtemperat, puniri debet: qui vero malis legibus, & quae contra Dei voluntatem latae sunt, non obtemperat, remunerari debet.

f [Quicumque.] Hic incipit cap. aliud est palea. & habes idem 23. q. 4. non inuenitur.

g [Ergo legibus.] Not. arg. à contrarijs, vt 15. quaest. 3. de crimine. & 24. quaestione prima. quodcunque ligaueris. & ead. causa. quaest. 2. sane 35. distin. qualis. & fortissimum est arg. à contrarijs ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. 1. & 28. quaest. 3. Imperatores.

Argumentum à contrario, est in iure fortissimum. Vide hoc loc. & not. 8. q. 7. sciendum, in fine.

b [Quia ignorans.] Arg. quod ignorantia iuris excusat, vt hic, & 30. q. 1. de his. & 2. q. 3. si quem. §. notandum & 24. q. 1. si quis dederit. & 28. dist. presbyterum.

Not. vers. 38. dist. in prin. de consec. distin. 2. cap. 1.

S [solus.] CASVS. Dicit Cyprianus in hoc cap. quod non oīs con-

NOli meis.] CASVS. Querebat quidam ab Aug. vtrum scriptis eius esset fides adhibenda tamquam scripturis canonicis noui & vete. testa. & respondet quod non. In scripturis enim canonicis quod inuenit, incunctanter credendum est. in scripturis autem Augustini quod reperitur, non est habendum pro firmo nisi certum appareat.

a ¶ Canonicis.] quia de canonicis scripturis non possumus disputare an iustæ sint, vel non, vt j. eo. qui nesciat. b ¶ ista.] Loquitur hic secundum illa tempora, cum adhuc scripta Aug. & aliorum sanctorum Patrum non erant authentica: sed hodie iubentur omnia teneri vsque ad vltimum iota, vt j. 15. dist. c. vlt. Vel hoc ideo dicit, vt ostendat quod maior sit auctoritas veteris testamenti, quam sanctorum Patrum, vt 19. dist. in canonicis.

NEgare.] CASVS. Vinc. reprehendebat opuscula Aug. dicens ibi esse multa mendacia. Et certe non est mirum, dicit Aug. si sua opuscula culpanda sunt, cum maiorum opuscula reprehendantur.

c ¶ Negare.] iusto iudicio. Vnde Aug. multa opera postea retractauit, vt 29. q. 6. vides. 12. q. 1. certe. & 26. q. 4. quodam loco.

EGo solis.] CASVS. Quæsiuit Hiero. ab Aug. an credat scriptores vete. & noui testa. errasse in scribendo. Et respondet Aug. quod non: sed si aliquid in illis scriptis mendacij inuenit, dicendum est codicem esse mendosum, vel interpretem non bene de græco in latinum transtulisse, aut dicam me non intelligere quod scriptum est. Alijs autem scriptoribus non est credendum, & si sancti sint: nisi quod scripserint probauerint per canonicas auctoritates.

d ¶ Scriptorum.] idest, scriptoribus.

* Iuo hoc c. illo. vlt. subiicitur de epistola B. Leonis ad Flauianum.

† sed idem 26. q. 4. c. vltimo.

gis corrupta sunt quam latinorum, ad quod tempus respicit Hieron. Vel respicit ad latina exemplaria à fidelibus interpretibus translata.

breæ. Sed Aug. ad primitiuam ecclesiam respicit, quando exemplaria græca & hebræa non erant corrupta: sed procedente tempore cum populus Christianus multum esset auctus, & hereses multæ essent factæ inter Græcos, in inuidiam Christianorum Iudæi & Græci sua exemplaria corruperunt: & sic factum est, quod exemplaria eorum magis

¶ Principes tenentur & ipsi viuere legibus suis. C. I I.

IVstum est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se conuenit† posse damnare iura, quæ in subiectis constituunt. Iusta est enim vocis eorum auctoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur. Burc. l. 15. c. 45. Iuo p. 16. c. 43.

† conuenit frustrare iura] orig.

¶ In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc non habetur: in alijs vero coniunctum est superiori, & non habet rubricam.

Item Augustinus in prologo libri tertij de Trinitate.

¶ Scripturis canonicis tractatorum literæ deseruiunt. C. I I I.

2 NOli meis litteris, quasi canonicis[a] scripturis inseruire. Sed in illis, & quod non credebas, cum inueneris, incunctanter crede: in istis[b] autem quod certum † non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum † tenere. Iuo par. 4. c. 71. Pann. l. 2. c. 120.

† al. certum habebas] exempp.

† al. firmiter retinere.] orig.

Idem ad Vincentium Victorem lib. 4. de anima, & eius origine, cap. 1.

¶ In tractatorum opusculis multa corrigenda inueniuntur. C. I I I I.

NEgare[c] non possum, nec debeo, sicut in ipsis maioribus †, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nulla temeritate damnari. Iuo par. 4. c. 73.

† moribus.] orig. & Iuo.

Idem ad Hieronymum, epist. 19.

¶ In scriptis canonicis mendacia non admittuntur. C. V.

EGo solis eis scriptorum †[d], qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum† scribendo errasse[e] audeam credere: ac si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati; nihil aliud quam vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet[f] sanctitate, doctrinaque; polleant †, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi[a] per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles[g] rationes, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Iuo par. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119.

† scriptorum libris] ori. & Pan.

† eorum auctorum in scribendo aliquid errasse firmissime credam] orig. Iuo, & Pano.

† prępolleant] orig.

a ¶ Mihi per alios.] Sic etiam in manuscriptis, & in glossa. Apud B. Augustinum est, mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione. nec multo secus apud Iuonem. Alias vero nonnullas varietates satis visum est in margine indicare.

Idem[β].

β ¶ Idem.] Verba huius capitis sunt B. Hieronymi ad Lucinium Bæticum epist. 28. sed mutata non est inscriptio ob glossam.

¶ Libris veterum hebræa volumina, nouis græca auctoritatem impendunt. C. V I.

VT veterum[h] librorum † fides de hebræis voluminibus examinanda est, ita nouorum, græci[i] sermonis[k] normam desiderat.

† Adde Iac. Ra. & cui aliquid per Bar. in l. in tantum. ff. de re di. & Alexand. de Imol. in l. bene ad cognitionem. col. 9. ff. si cert. pet.

Item Augustinus ad Hieronymum, epist. 9.

Scriptura non mentitur.

e ¶ Errasse.] Nefas enim est dicere, quod scriptura mentiatur, vt 23. q. 5. quid ergo. immo quod in eis dicitur, defendere debemus vsque ad sanguinis effusionem, vt 25. q. 1. sunt quidam.

f ¶ Quantalibet.] Arg. quod non est considerandum quis dicatur, vt 39. dist. sm. & est arg. pro dictis quorumdam testium, quod non est credendum magis honorabiliori personæ quam alij: quia veritas à quocumque; prolata semper præferenda est, vt 2. q. 7. quæritur. & j. eod. neque. ff. de sup. leg. l. Labeo. Eis enim magis creditur qui rei aptiora dicunt, vt 4. q. 3. §. item in criminali. versi. si testes. Nec sanctitas personæ prodest, vt citius credatur, 50. dist. si quis præpostera. & arg. ad idem 1. q. 1. teneamus. 6. q. 2. placuit. & 3. q. 9. cap. vlt. Arg. contra, 11. q. 2. quicumque. 97. dist. in. nobilissimus. & j. q. 3. c. 1. & 41. dist. cap. 1. & 11. q. 3. absit.

g ¶ Probabiles.] Arg. quod ratio æquiualet canoni, vt j. dist. 1. consuetudo. & j. cap. sane. Ioan.

VT veterum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod sicut recurrendum est ad volumina Hebræorum, si dubitatio aliqua oriatur de veteri testamento: sic si dubitatur super libris noui testa. recurrendum est ad Græcorum scripta.

h ¶ Veterum.] idest, veteris testamenti.

i ¶ Græci.] Hierony. in secundo prologo Bibliæ 3 ait dicens, quod emendatiora sunt exemplaria latina quam græca, & græca quam hebræa.

Verius à quocumque dicatur, omnibus est præferenda.

Ista contraria omnia quæ sequuntur, aut nullo modo contradicunt, aut vilia sunt contraria. Vel dic. quod hoc sunt contraria: quia vni soli quandoque creditur, vt illa intrabant propter dignitatem personæ secundum Ioan. de Fan.

lata. Aug. respicit ad exemplaria latina à non fidelibus & falsatoribus translata: in quibus si quid falsitatis videatur, dicit eundum esse ad originalia. Vel dic quod in hoc magis credendum est Hieronymo, quam Aug. quia inter illos tres Aug. Hiero. & Greg. Augustino magis credendum est in disputationibus, Hieronymo in historijs, & translationibus: Gregorius in moralibus præponitur, quia non omnes in omnibus: sed certi per certa, &c. C. de vete. iure enu. l. 1. ibi, quia non omnes. Et est hic arg. quod quantumcumque authenticum sit aliquod instrumentum: si tamen de ipso aliquid in dubium reuocetur, semper exhibendum sit illud à quo originem ducit, vt 76. dist. in. cap. ieiuniuo. in prin. & j. 25. q. 2. sancimus. & optime extra de senten. & re iud. cum inter. Et hoc contra dominum Alberic. qui dicit, quod si vna publica charta originem ducit ab alia publica charta, non est necesse exhibere originale. arg. in Authen. vt fratrum filij. §. quia vero. coll. vlt. secus in priuata. Authen. vt spon. larg. §. & hoc insuper. coll. 8. arg. pro ipso 19. dist. si Romanorum. Quid iuris sit de hoc, dixi j. 500. dist. contra morem.

k ¶ Sermonis.] totum enim nouum testamentum scriptum est græce præter euangelium Matthæi, & epistolam Pauli ad Roma. quæ est scripta latine. Ioan.

Augustinum disputationibus, Hieronymum translationes, & Gregorium moralibus commendans.

S *Ied.*] Casus. Dicit Aug. quod si in sacris scripturis inueniatur mendacium etiam officiosum, nihil auctoritatis remanebit in eis: nec ex illis potest sententia ferri.
a ¶ *Officiosa.*] Officiosa dicuntur quæ continent pietatem, quæ nulli obsunt, & alicui prosunt: sicut inofficiosum dicitur testamentum, quod est contra officium pietatis, vt ff. de inoffi. testa. l. 3.
b ¶ *Quid in eis.*] Arg. quod si instrumenta, vel attestationes pro parte inueniuntur falsæ, quod in totum reprobantur, vt j. 16. dist. canones. & 3. q. 9. pura. & j. de consec. dist. 3. non liceat. & ff. de ædil. edic. eiusdem. Arg. contra 37. dist. qui de mensa. 12. q. 2. si quis. & de consec. dist. 4. si non sanctificatur. & 17. q. 4. quesiti sunt. & extra de arbit. cum tpe. & de præb. dilectus. & C. de transac. si ex falsis. Sol. si plura cap. sibi connexa sunt, vel vnum est accessorium alteri, vno cassato connexa & accessoria cassant: secus si diuersa & separata sunt. ff. de mi. etiã. §. fi. & ff. de neg. gest. cum actum. & 2. q. 6. diffinitiua. ver. est aũt quidquid circa fi. Vel distingue, vt distinguit extra de fide instr. ex litteris. Ioan. ego dico quod si aliquid falsitatis reperiatur in instrumento, quod totum redditur suspectum: nec ei creditur, vt ff. de fide instr. l. 2. in fi. & hoc notaui in quæstionibus. Bart. Brixien.
c ¶ *Pondere.*, idest, auctoritate.

Iuo p. 4. c. 215.

¶ Nihil auctoritatis canonicis remanebit scripturis, si ad eas mendacia fuerint admissa. C. VII.

SI ad scripturas sanctas admissa fuerint vel † officiosa [a] mendacia; quid in eis [b] remanebit auctoritatis? Quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur; cuius pondere [c] contentiosæ falsitatis obteratur † improbitas?

† al. *velut officiosa.*] orig. *al fuerint officiosa*
† al. *subruatur*

Idem de baptismo contra Donatistas lib. 2. c. 3.

¶ Litteris omnium episcoporum sacra præponitur scriptura. C. VIII.

Iuo p. 4. c. 227. Polyc. l. 3. tit. 22

QVis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris, quàm noui testamenti certis suis terminis [d] contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum litteris ita præponi, vt de illa omnino dubitari, & disceptari [e] non possit, vtrum verum, vel vtrum rectum sit quidquid in ea scriptum esse constiterit? Episcoporum autem litteras, quæ post confirmatum canonem vel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonem forte sapientiorem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum episcoporum grauiorem auctoritatem, doctiorumque † prudentiam, & per concilia licere reprehendi, si quid in eis forte à veritate deuiatum est?

† al. *doctiorumq.*

Idem ad Vincentium epist. 48. contra Donatistas.

¶ Ex dictis quorumlibet episcoporum contra diuina mandata calumniæ non colliguntur. C. IX.

Deusdedit p. 2. Ansel. l. 4. c. 58. Iuo p. 4. c. 236.

NOli frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia colligere velle calumnias [f] ex episcoporum scriptis, siue nostrorum, sicut Hilarij, siue, (antequam pars Donati [g] separaretur,) ipsius vnitatis, sicut Cypriani, & Agrippini: primo, quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis distinguendum est: non enim sic leguntur, tamquam ita ex eis testimonium proferatur, vt contra sentire non liceat, sicubi forte aliter sapuerint, quàm veritas postulat. In eo quippe numero sumus, vt non dedignemur etiam nobis dictũ

Phil. 3.

ab Apostolo accipere. [Et si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis reuelauit β.]

α ¶ Siue antequam.] *Antea legebatur*, siue Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati separetur. *Restituta est vera lectio ex B. Augustino, & aliquot exemplaribus Gratiani, & Iuone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati schisma in ecclesia vnitate decesserant: quo in re errauit auctor glossæ.*

β ¶ Reuelauit.] *Ita etiam originale, & Iuo, & aliquot editiones noui testamenti. Sed idem B. Augustinus in Ioannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi fere semper legit*, reuelabit, *& explanat. Græce est* ἀποκαλύψει.

Item ad Fortunatianum, epist. 111.

¶ Non debetur par auctoritas canonicis scripturis, & expositionibus earum. C. X.

Iuo p. 4. c. 237.

NEque quorumlibet disputationes [h], quamuis catholicorum, & laudatorum hominum, velut scripturas canonicas habere debemus; vt nobis non liceat salua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis [i] improbare, atque respuere; si forte inuenerimus, quòd aliter senserint, quàm veritas habet, diuino adiutorio vel ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis † ego sum in scriptis aliorũ, quales † volo esse intellectores meorum.

† al. *Qualis*] orig. Antu.
† *al. tales*]

Idem ad Marcellinum de ciuitate Dei lib. 1. c. 23.

¶ Exemplis ratio sana præfertur. C. XI.

Polyc. l. 1. tit. 26

SAna [k] quipque ratio etiam exemplis anteponenda est: cui [l] quidem

QVis nesciat sacrã. Casus. Dicit in hoc cap. quod quilibet debet scire scripturã veteris & noui testa. præponi scripturis episcoporum: & nemo debet dubitare de ea vtrum verum sit vel rectum quod in ea continetur. scripta vero aliorũ possunt reprehẽdi per homines peritiores & diligẽtiores, & qui sunt maioris auctoritatis.

d ¶ *Terminis.*] i. libris.
e ¶ *Disceptari.*] ita vt in dubium reuocẽtur quæ ibi statuta sunt. Sed disputare licet de eis ad maiorem intelligẽtiam, nõ reprobando. 96. dist. satis.

¹ Scilicet super diuersis articulis, l. si ille articulus non est vi violatur, in quo non est vis quæstionis, vt l. has docent. ex litteris. & sic intelligitur C. de testa. si vnus. & ff. de fide instru. l. 2. secundum in. de fac.

NOli.] Casus. Vincẽ. Donat. ista reprehendebat scripta noui & vete. testa. quia in scriptis quorũdam episcoporum quædã reprehendẽda inueniebant. Sed eum reprehendit Aug. quia illa reprehẽdenda non sunt; hæc vero sic: quia ab auctoritate canonum distinguunt. vnde reprehendi possunt, si contra veritaté scripta sunt. Et hoc probatur auctoritate Pauli: Et si quid aliter sapitis, &c.

f ¶ *Calumnias.*] verba enim iuris non sunt calumnianda. j. 37. dist. relatũ. & ff. ad exhib. l. penult.

g ¶ *Donati.*] Donatus primo fuit catholicus: sed postea est in hæresim lapsus: cuius hæresi adhæserũt Cyprianus & Agrippinus.

NEque.] Casus. Aug. reprehẽdebat dicta quorũdã piorũ, de quu Fortunatus eũ reprehendebat. Nũc aũt ei rescribit & dicit quod non vult adhibere tãtã fidẽ illis scripturis quantam adhibet canonicis. & licet eis honor debeatur, tñ vult eas corrigere si quid inuenerit in eis corrigendum. Idem vult fieri de suis scripturis.

h ¶ *Disputationes.*] idest, expositiões. nõ enim ex ipso lædit famam alicuius per id quod reprobat testimoniũ suũ, vt extra de excep. deniq.

i ¶ *Eorum scriptis.*] Arg. quod quisque iuris in alterum statuit, &c. sic 2. q. 6. qui se scit. 22. q. 5. de forma. ff. quod quisque iur. l. 1. extra de consti. cum omnes.

SAna.] Casus. Quæsitum fuit ab Aug. vtrum ratio iuris naturalis sit exemplis anteponenda? Et respondet quod sic, sed non illis quæ cum ratione concordant.

k ¶ *Sana*] aliàs sane.

l ¶ *Cui.*] rationi.

 2 ¶ Cui-

& exempla concordant[a]; sed illa[b], quæ tanto digniora sunt imitatione, quanto excellentiora[c] pietate[d].

Cum ergo[e] in naturali iure nihil aliud præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri; nihilque vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri; denique cum in canonica scriptura nihil aliud, quàm in diuinis legibus inueniatur; diuinæ vero leges natura consistant; patet, quòd quæcumque diuinæ voluntati, seu canonicæ scripturæ contraria probantur, eadem & naturali iuri inueniuntur aduersa. Vnde quæcumque diuinæ voluntati, seu canonicæ scripturæ, seu diuinis legibus postponenda censentur; eisdem naturale ius præferri oportet. Constitutiones ergo vel ecclesiasticæ, vel sæculares, si naturali iuri contraria probantur, penitus sunt excludendæ.

DISTINCTIO X.

Constitutiones[f] vero principum ecclesiasticis constitutionibus non præeminent, sed obsequuntur.

Vnde Nicolaus Papa scribit episcopis in concilio apud Conuicinum congregatis.

¶ Lex Imperatorum ecclesiastica iura dissoluere non potest. C. I.

Lege[a] Imperatorum non in omnibus ecclesiasticis controuersijs vtendum est, præsertim cum inueniantur euangelicæ, ac canonicæ sanctioni aliquotiens obuiare. *Item*†. Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus. Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui. Ad quod ostendendum duorum horum†, scilicet Innocentij, & Gregorij satis sufficiunt testimonia. Sanctus quidem Innocentius in decretali epistola sua ad Alexandrum Antiochenum episcopum ait: [Nam quod sciscitaris, vtrũ diuisis[g] imperiali iudicio prouincijs, vt duæ metropoles fiant, sic duo metropolitani episcopi debeant nominari; non visum† est ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei ecclesiam[h] commutari, honoresq́; aut diuisiones[i] perpeti; quas pro suis causis faciendas duxerit Imperator.] Beatus autem Gregorius scribens ad Theoctistam patritiam, inter cetera: [Si, inquit, religionis causa coniugia debere dissolui dicantur; sciendum est, quia etsi hoc lex humana[k] concessit; lex tamen diuina prohibuit.] Ecce quemadmodum imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui. Ecce qualiter, quod lex humana concessit, diuina lex prohibuit. ¶ Non quòd Imperatorum leges (quibus sæpe ecclesia vtitur contra hæreticos[l], sæpe contra tyrannos, atq; contra prauos quosq; defen-

Iuo par. 4. c. 87. Pann. l. 2. c. 238. Ansel. l. 1. c. 97. Polyc. l. 1. ti. 27.

† al. Idem. In cap. adiectis. c. 17.

Burch. l. 15. c. 20. Iuo p. 16. c. 11. Pann. l. 2. c. 139.

† *barorum*] orig.

Innoc. 1. epist. 18. c. 2.

† *vere visum*] orig.

Lib. 9. reg. epist. 39.

Iuo p. 4. c. 187. Pann. l. 2. c. 140. ex capit. adiectis. c. 17.

a ¶ *Concordant.*] quandoque.
b ¶ *Sed illa exempla.*] Hoc ideo dicit, quia non semper imitanda sunt exempla. C. de sen. nemo. sed exemplum Papæ est sequendũ, vt 16. q. 3. licet. extra de sen. & re iud. in causis.
c ¶ *Excellentiora.*] Non est tale exẽplum Lucretiæ[1], 32. q. 5. ppo sito. versi. Lucretiam.
d ¶ *Pietate.*] Arg. pro misericordia à iudice impetrãda, vt 45. dist. licet plerũq;. 26. q. vlt. alligant. 50. dist. ponderent. 1. q. 7. dispẽsationes. & c. exigunt. 86. dist. non satis. 35. q. 9. veniã. de pœn. dist. 1. ꝗa diuinitatis[2]. Arg. ꝯ 50. dist. absit. 23. q. 4. est iniusta. 35. q. 9. loci. contra 45. dist. sed illud. extra de sortileg. ex tenore.
e ¶ *Cum ergo.*] Infert ex supradictis vel continuat ad inferiora hoc modo. cum in iure naturali nihil præcipiatˀ, vel vetetur ꝗ qđ Deus vult fieri vel non fieri, & ĩ canonica[*] scriptura nihil aliud ꝗ quod in diuinis legibus inueniatur: diuinæ vero leges natura consistunt; patet ꝙ quæ ꝯria diuinæ seu canonicæ legi inueniuntur, iuri naturali ꝯria sunt, & iuri naturali postponunt. Et facit hic correlationem iuris naturalis ad canonicam scripturã & diuinas leges.

Constitutiones.] Hęc dist. diuiditur ĩ duas p-tes, in quarũ prima ꝓbat per quinq; capitula, ꝙ leges principum non præiudicãt canonibus. Secũda ibi, *Ecce.* Ioan. de Fan.

Casvs. Ostensum est supra, ꝙ ius naturale ꝓfertur consuetudini & cõstitutioni tã ecclesiasticæ, ꝗ̃ sæculari. In hac vero 10. dist. ostenditur, ꝙ constitutio ecclesiastica præfertur sæculari constitutioni. & ad hoc inducuntur sequentia cap.

f ¶ *Constitutiones.*] in hac 10. dist. ostendit magister, ꝙ sæcularis constitutio cedit ecclesiasticæ: quia sacræ leges non dedignantur sequi sacros canones, vt 2. q. 3. §. hinc colligitur. extra de iudic. clerici[1].

Lege.] Casvs. Hoc cap. diuidiť in tres partes. In prima parte quærebatur à Nicolao, an legibus imperatorum sit in oĩbus controuersijs ecclesiasticis vtendum. Et rñdet ꝙ non, vbi leges videntur canonibus obuiare. In secunda parte quæ incipit ibi, *Item, &c.* quærebatur an lex Imperatoris præsit diuinæ, vt per eam iura ecclesiastica dissoluantur. Et rñdet ꝙ non: & hoc probatur duorũ auctoritate, scilicet Innocentij & Gregorij. Dicit enim Innocentius, ꝙ in vna prouincia non debet esse nisi vnus metropolitanus; cum ecclesia hoc statuat. Vnde si Imperator diuidat vnam prouinciam in duas, non ꝓpter hoc erunt ibi duo metropolitani. Item statutum est ab ecclesia, vt dicit Gregorius, vt post carnalem commistionem alter coniugum non possit ad religionẽ transire sine consensu alterius: sed lex sęcularis statuit ꝯrium. sed statutum ecclesię præualet: quia etsi lex humana concessit, lex tñ diuina prohibuit. In tertia parte quæ incipit ibi, *Non quòd.* circa fi. dicit ꝙ bene vti possumus legibus vbi canonibus non contradicunt.

g ¶ *Diuisis imperiali iudicio prouincijs.*] Imperator diuidit prouincias, vt ff. de offic. assel. si eadem. & Papa epatus diuidit: & vnis epis ecclesias, vt extra de excess. prælat. sicut vnire. Quid aũt iuris sit dum vniuntur vel diuiduntur, not. 16. q. 1. postꝗ̃. &c. & epis. Licet ergo Imperator diuidat vnam prouinciam in duas, non ideo erũt duæ metropoles, vt hic. & 101. dist. puenit. Et est hic arg. ꝙ si princeps legitimat aliquem in tẽporalibus, non ideo est legitimatus in spiritualibus, extra qui filij sint legi. per venerabilem. nisi vbi princeps restituat aliquem, qui fuit infamis ratione paterni criminis, vt 6. q. 1. §. verum.

h ¶ *Ecclesiam.*] Ecclesia non adstringitur mundanis legibus. 33. q. 2. inter. nec etiam de rebus ecclesiasticis potest Imperator legem cõdere, vt 96. dist. bene[1]. nisi hoc ecclesia petat, vt 17. dist. §. hinc etiam. & nisi in ecclesia priuilegium statuat aliquid, vt 16. q. 1. generaliter. & q. 3. nemo. Ioan.

i ¶ *Diuisiones.*] Arg. ꝙ epũs inuito plebano non potest diuidere parochiam eius: nec Papa inuito epo diuidere epatũ, vt 16. q. 1. multis. quod enim est vnum, diuidi non potest, vt 24. q. 1. loquitur. & cap. schisma. Ioan. Sed credo ꝙ Papa hoc possit facere ex causa, & etiam episcopus[†], vt in ea. decre. sicut vnire. Bart.

k ¶ *Lex humana.*] vt habes 27. q. 2. sunt qui dicũt. Sed mirum est cum Iustinianus fuerit valde catholicus Imperator; qualiter illud statuerit ꝯ legem Dñi; cum Dñs dixerit ꝙ ob solam causam fornicationis mulier possit separari à viro, vt 33. q. 2. quos Deus. Sed dic (vt quidam dicunt) ꝙ ignoranter fecit: & ideo veniam meruit, vt ĩ. 8. dist. consuetudo. Vel errauit sicut Hiero. vt 26. dist. c. 1. Vel ideo permisit[†] hoc, vt grauia vitarẽtur: sicut vsuras permisit vt vitarent rapinæ: & coniugia permisit dissolui, vt vitaretur vxoricidium, vt 33. q. 2. si quod verius.

l ¶ *Contra hæreticos.*] Et sic vtor pro me quo non vtor contra me. ĩ. 37. dist. si quid verius. & 2. q. 7. si hæreticus. & sic est ꝯ 19. distin. si Romanorum. in fi. 4. q. 3. c. si testes. §. item si quis testibus.

1 Sed in mulier q. d. vbi exemplum non concordat rationi, non est sequendum nam illud exemplum Lucretiæ non concordat rationi. Archid.

2 Et extra de sent. l. c. 2. in parte decisa.

* Vide supra dist. 6. c. non est peccatum. §. his itaque.

Legitimatus quo ad temporalia non censetur quo ad spiritualia.

Canones præferuntur legibus.

1 Concor. sex. in l. 1. leges sacratissimæ. cum ceteris. vulga. C. de episcopis & cle.

Leges seculares ecclesiam non adstringunt.

1 Vide quæ not. 1. q. 6. presbyteri. 2. & 12. q. 2. canonum. in glo. ecclesia omnem. &c.

† Sub. & hoc est verum cum nulla fit præiudicium aliis locis. 2. q. 6. qui se scit. Io. de Fan.

† De comparatiua permissione. de qua not. ... dist. cap. vlt.

N On licet.] Casum præsentis capituli pone per teipsum.
a ¶ Non licet.] Arg. ꝯ illas leges quæ pmittunt vsuras exigere. arg. 11. q. 1. c. quicūq; litem. & 9. dist. c. 1. ver. qcunq;. & 96. dist. bene. 11. q. 3. qui oipotentem. 15. q. 1. oē quod. & c. nulli. & c. generali. 23. q. 8. conuenior. arg. contra dist. 63. cap. Hadrianus 2.
c ¶ Et sacrosancta.] idest, præcepta.
d ¶ Cuius.] scilicet ecclesiæ.
e ¶ Submittere.] Imperator enim filius est ecclesiæ, non præsul, vt 96. dist. si Imperator. & inclinabit caput suū epis, vt 63. dist. Valētinianus. & excōicari potest ab epō, vt 18. dist. quoniam quidem. & 96. dist. duo. — Imperator inferior est episcopo.

* Sed illud ex permissione ecclesiæ.

Cer-ditur) dicamus penitus renuendas; sed quod eas euangelicis, apostolicis, atque canonicis decretis (quibus postponenda sunt) nullum posse inferre præiudicium asseramus.

a ¶ Lege.] *Caput hoc sumptum est ex epistola Nicolai, quæ extat in codice bibliotheca Dominicana; de quo dictum est supra dist. 8. c. mala. Titulus autem epistolæ, hic est,* Nicolaus seruus seruorum Dei, Reuerendissimis, ac sanctissimis confratribus nostris metropolitanis episcopis, & ceteris diuersarum prouinciarum, ac vrbium præsulibus, qui in Conuicinum villam publicam, secus ciuitatem Siluanectus conuenistis. *Eadem epistola nuper impressa est in appendice bibliotheca sanctorum Patrum.*
b ¶ Obuiare.] *Apud Nicolaum sequitur continenter,* ad quod ostendendum, &c. *Quæ autem apud Gratianum sunt interiecta, non sunt hoc loco in epistola, neq; in Polycarpo, neque apud Anselmum: sed verba illa,* Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus. *à Burchardo, & Iuone citantur ex decretis Pij Papæ c. 3. habentur autem in capitularibus additis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite. §. ecce quemadmodum.*

† & Calixt⁹ epist. 1. & Marcellin⁹ i extrema epist. 2. & i capitulis Hadriani c. 76. ex quo citant Burchar. & Iuo par. 16. c. 9.

Item Symmachus† Papa in sexta synodo Romana tempore Theoderici Regis.

Deusd. p. 1. & 3 Burch. l. 15. c. 8. Iuo p. 4. c. 231. & par. 16. c. 9. Pann. l. 2. c. 141. Polyc. l. 6. tit. 1.

¶ Nihil quod euangelicis regulis obuiet, Imperatori agere licet. C. II.

N On licet[a] Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra diuina mandata præsumere, nec quidquam quod euangelicis, propheticis, aut apostolicis regulis obuiet, agere.

In exemplari Vero nése est] Felix iiij.

Item Felix Papa.

¶ In ecclesiasticis causis regia voluntas sacerdotibus est postponenda. C. III.

Ansel. l. 4. c. 13. Polyc. l. 1. c. 18.

† al. ecclesiæ

† al. dispensationis

† antea legebatur] Idem Habetur in cap. Hadriani n. 39.

C Ertum est[b] hoc rebus vestris esse salutare, vt cum de causis Dei agitur, iuxta ipsius constitutionem, regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non præferre; & sacrosancta[c] per eorū præsules potius discere, quàm docere, ecclesiasticam † formam sequi, non huic humanitus sequenda iura præfigere; neque eius sanctionibus velle dominari, cuius[d] clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla submittere[e]: ne, dum mensura[f] cælestis dispositionis † exceditur, eatur in contumeliam disponentis.

Item †.

¶ Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, constitutiones contraire non possunt. C. IIII.

Deusdedit par. 1. & 3. Ansel. l. 3. c. 88. Burch. l. 15. c. 9. Iuo par. 5. c. 38. & par. 16. c. 10. Polyc. l. 1. c. fin.

† sine] orig.

C Onstitutiones[g] contra canones, & decreta præsulum Romanorum, vel bonos mores[h] nullius sunt † momenti.

Item Nicolaus Papa I. in epistola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium est, [*Proposueramus.*]

¶ Quæ sacerdotum sunt, regibus vsurpare non licet. C. V.

I Mperium vestrū suis publicæ rei quotidianis administrationibus[i] debet esse contentum; non vsurpare quæ sacerdotibus Domini solum conueniunt.

Item Gregorius Nazianzenus in oratione ad ciues Nazianzenos angoris plenos, & Magistratum iratum.

¶ Tribunalia Regum sacerdotali sunt potestati subiecta. C. VI.

S Vscipitis ne libertatem[k] verbi? libenter accipitis[l], quòd lex Christi sacerdotali vos subijcit potestati, atque istis tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem: dedit & principatum multo perfectiorem[m] principatibus vestris. Aut numquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus[n] carni[o]; si à terrenis cælestia superētur; si diuinis præferantur humana!

a *Ecce quòd constitutiones Principum ecclesiasticis legibus postpo-*

f ¶ Mensura.] idest, Imperator excedit mēsuram suam.
g C Onstitutiones.] Nunquid ergo legibus semp derogat per canones? Absit, nisi quo ad causas spirituales. & hoc est qd' dr de consec. dist. 3. celebritatem. ibi alia est ratio causarū secularium, alia diuinarum. arg. ī. eod. c. 1. vtrumq; enim suo modo rationabiliter cōstitutum est, sed diuerso modo. arg. ī. ead. certum. Nec Papa potest leges tollere, nisi quo ad suū forū. — Casus duorum istorum capitulorum planus est.
Imperium enim & sacerdotium ex eodem principio pcesserunt, vt i Authētica qūo oporteat epos. in prin. coll. 1. arg. ī. ead. dist. qm. Sed hoc non credo, vt extra de præscriptio. quoniam omne. — Imperium & sacerdotium ex eodem procedūt.
h ¶ Mores.] nec iuramentum obligat ꝯ bonos mores, vt extra de iureiu. quemadmodū. & ff. de leg. 1. si qs inquilinos. §. vlt. — Iuramentum cōtra bonos mores, nō obligat.
i I Mperium.] ¶ Administrationibus.] Distincta est enim potestas sua à potestate Pōtificali, vt ī. ea. qm. & 96. dist. cū ad verū. Aliogn si vsurpat eorum officia, lepra pcutitur, vt Ozias. 2. q. 7. §. item Dauid. Tn̄ inuenitur, q reges cōferūt decanatus, vt extra de consue. cum inter. in parte decisa. Ioan. — Imperator lepra percutitur, si officium sacerdotale vsurpet.
S Vscipitis.] Casus. Imperatores Constantinopolitani volebāt suas cōstitutiones pferri ecclesiasticis: ꝯ quos inuehit Gregorius Nazianzenus, & dicit q maiorem principatum dedit Christus pīulibus ecclesiarū & pfectiorē, q̄ ipsis Imperatoribus. vnde si legē susceperūt Iesu Christi, potestati ecclesiæ subijci debēt; cū ipsa carni pferat, & lex diuina pferat humanæ.
k ¶ Libertatem.] idest, verbum prædicationis.
l ¶ Accipitis.] idest, accipere debetis.
m ¶ Perfectiorem.] vt 95. dist. duo sunt.
n ¶ Spiritus.] idest, ecclesiastica constitutio.
o ¶ Carni.] idest, sæculari constitutioni.

C Ertum.] Casus. Imperator volebat præesse rebus ecclesiasticis; & prælatis ecclesiarum obedire nolebat; immo quod plus est, eis dn̄ari volebat, & iura præfigere, quem Felix Papa docet ecclesiæ debere colla submittere, & nō velle eius sacerdotibus dominari; ne si contra fiat, eatur in contumeliam creatoris.
b ¶ Certum est.] Hoc cap. & c. suscipitis. & c. quoniam. loquuntur quasi de eadem materia.

Ecce. Hæc est ij. pars distin. in qua probatur per vij. cap. quòd quando leges non contradicunt canonibus, amplectendæ sunt. Archid.

c a v s. per se patet,& ad pro bandum istud quod dicitur in §.inducit Grat.seq.cap.

SI in adiutorium.] C a v s a. Petilianos defendebat se legibus cõ Augustinum,& alios catholicos. Aug.de hoc ipsum nõ repre hendit:quia & Paulus hoc fecit,cum testatur se esse ciuẽ Romanũ.

distinctas,licet Papa quãq; vtrãq; potestatem sibi assumat: scilicet cum legitimat aliquẽ in spũalibus & tpalibus, ut extra qui fil. sint legi.per uenerabilem.sed illud fuit ad petitionẽ regis, qui hoc ipsum fecisse potuit,ut ibi dr. Nec ob. q à sæculari iudice appellatur ad Papam:quia hoc fit pp defectum iudicis sæcularis,ut exprimit ex-

nenda sunt. Vbi autem euangelicis, atque canonicis decretis non obuiauerint; omni reuerentia digna habeantur. Vnde Augustinus ait in dialogo,idest lib.2.contra litteras Petiliani.c.58.

¶ Leges Imperatorum in adiutorium ecclesiæ a licet assumere †. C. V I I. — † al. assumi

SI in adiutorium a vestrum etiam terreni imperij leges assumendas putatis,non reprehendimus. ¶ Fecit hoc Paulus,cum aduersus iniuriosos ciuem b Romanum se esse testatus est. — Iuo p.4.c.183. Pann.l.2.c.153. Act.22.

a ¶ Ecclesiæ.] Auctor huius rubricæ caput hoc ita accepit, quasi hic agatur de legibus Imperatorum in fauorem ecclesiæ latis;cum ibi B. Augustinus Petiliano, & Donatistis hæreticis concedat, legibus Imperatorum ipsos in adiutorium suum uti posse; modo id fallaciter non facerent; quod eos fecisse conuincit.

Item Nicolaus Papa I.in epistola 7.ad Michaelem Imperatorem.

b ¶ Huic capiti in codicibus impressis erat propositus hic titulus,Cyprianus Iuliano Imperatori:quod est contra omnium temporum rationem. In manuscriptis omnibus,excepto undecimo Vaticano,abest dictio, Imperatori,quemadmodum & apud Iuonẽ.Nonnemo aũt habet, Iuliano episcopo. aliud peruetustũ,Iubiano.Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit, Proposueramus; ex quo refertur infra dist.96.c.cum ad verum. vnà cum alijs verbis eiusdem epistolæ,ex quibus hæc pendent.Et sumptum est ex Gelasio in tomo de Anathematis vinculo.

¶ Reges Pontificibus pro æternis,& Pontifices Regibus pro temporalibus indigent. C. V I I I. — Iuo p.4.c.188. J.dist.96.c.cũ ad verum. 1.Tim.2.

QVoniam c idem mediator Dei d, & hominum homo Christus Iesus sic actibus e proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusq; discreuit f propria γ, volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri,non humana superbia rursus in inferna demergi:vt & Christiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro cursu g temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret incursibus; & † ideo militans Deo minime se negotijs sæcularibus implicaret; ac vicissim non † ille rebus diuinis præsidere videretur;qui esset negotijs sæcularibus implicatus. — † al. & militans — † al. ne

γ ¶ Propria.] In originali est, propriam volens medicinali humilitate sursum efferri. Iuo habet vt Gratianus hic in plerisq; codicibus. In nonnullis tamen est,propria volens medicinali humilitate sursum efferri; quemadmodum etiam infra dist.96.c.cum ad verum. Apud Gelasium loco indicato legitur, sic actionibus proprijs, dignitatibusque distinctis officia potestatis vtriusque discreuit,suos volens medicinali humilitate saluari, non humana superbia rursus intercipi,vt & Christiani,&c.

Item Leo iiij.Lothario Augusto.

¶ Leges Imperatorum custodiri oportet. C. I X. — Ioo p.4.c.176. Pann.l.2.c.149.

DE capitulis,vel præceptis imperialibus vestris,vestrorumq; 𝔄 pontificum h prædecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conseruandis;quantum valuimus,& valemus Christo propitio,& nunc & in æuum † nos conseruaturos modis omnibus profitemur. Et si forstasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem i. — † al. æternum

𝔄 ¶ Vestrorumq;.] Epistola hæc non est inuenta: & in istis verbis videtur subesse mendum; ex quo auctor glossæ errandi occasionem sumpserit,qui Christianis Imperatoribus,cuiusmodi fuerant prædecessores Lotharij, attribuat illud, quod Isidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores solitos

a ¶ Si in adiutorium.] Hoc ideo dicit,quia non sunt allegandæ leges nisi in defectum canonum, vt extra de oo. ope.nũt. intelleximus. — Idest, in causa ecclesiastica recipiendæ.

b ¶ Ciuem.] ciuẽ Romanum appellat se:quia pater eius societatem pacrat cum Romanis: & in signum fuit data ei penula. — Ad horũ intelligentiã scias quod glo.2.tit. §.dicit sic: Penula vestis erat consularis, qua induebantur consules ingredientes curiam.

QVoniam.] C a v s. Iulianus Imperator vẽdicabat sibi imperium & pontificatum:quod locũ habuit in veteri testamento. Sed dicit Cyprianus, quod postquam Christus venit,sic officia vtriusq; potestatis discreuit, vt Imperator terrenis, Pontifex cælestibus præsideret: ne pp duplicem potestatẽ homo superbiẽs rursum ad inferna demergatur: sed cũ opus est, altera potestas vicissim alterã sublenaret. Idem casus est 96.dist.cum ad verum.

c ¶ Quoniã.] Hoc cap. est pars illius 96.dist. cum ad verum.

d ¶ Dei & hominum.] idest,diuinæ & humanæ naturæ. de consec.dist.2. i Christo pater.

e ¶ Sic actibus.] scilicet ipsorum officiorũ. Quãdã enim fecit tãquam Imperator, cũ vendentes & ementes flagellando de templo eiecit. 1.q.3.ex multis. & c. vendentes. Quædã vt sacerdos,cũ seipsum obtulit hostiã discipulis suis dicens: Hoc est corpus meũ, &c.de cõsec.dist.2.sacerdos. Sed contra hoc probatur p auctoritatem istam: scilicet quod Deus noluit ea esse distincta, cum per seipsum vtriusq; potestatis act9 exercuit. Rñ. hoc ideo fecit, vt ostenderet quod vtraq; potestas ab eo procedit, nõ quod vna persona illa duo officia exerceat,vel gerere debeat.hæc enim duo dona, imperiũ & sacerdotiũ, ab eodẽ principio sunt,vt in Authen.quõ oporteat episcopos in princ.coll.1. — Christus fuit Imperator & sacerdos. — 1.q.7.confidentur. — Ad hoc 23.q.4.quæsitum.

f ¶ Discreuit.] Cum ergo potestates istæ sint distinctæ, est hic arg. quod imperium non hr̃ a Papa,& quod Papa non habet vtrunq; gladiũ. nam exercitus facit Imperatorem, vt 93.dist. legimus.& imperiũ à solo Deo habetur,vt 23.q.4.quæsitum.alioquin si ab ipso haberetur,licite appellaretur in tpalibus ad ipsum: qđ prohibet Alex. & dicit quod illa nõ contingunt suam iurisdictionem. extra de app.si duobus.& extra qui filij sint legi.causam; .& c.lator. Item ecclesiæ soluunt tributum Imperatori,vt 11.q.1.magnum.Sed cõ,& cælestis & terreni imperij iura sunt ei concessa,vt 22.dist.c.1. Item Imperator iurat Papæ, vt 63.dist.tibi dño.& Papa deponit Imperatorem,vt 15.q.6.alius. Item ipse transtulit imperium de Oriẽte in Occidentẽ.extra de elect.venerabilẽ. Ego credo potestates esse extra de foro cõpe.licet.sed facit ad petitionẽ regis. Nam etiã vacante imperio supplet defectũ imperij,ut extra de fo.cõpe.licet. — Papa an habeat vtrũq; gladiũ. — a. vbi de hoc in glo. in pare. & di. ind.nouit. in glo.2.

g ¶ Pro cursu.] Arg. quod in matrimonio & ceteris causis spũalibus non sit utẽdum legibus imperialibus. Sed cõ 35.q.5.ad sedem. Dic ergo quod illud tantummodo determinat illud uerbum,tpalium: sed non illud verbum,uterentur,ut sicut spirituales causæ ad iudicem sæcularem non pertinent, sic nec causa sanguinis ad ecclesiasticũ, vt J.23.q.8 sæpe principes.& cap.his à quibus. — Causæ matrimoniales, an sint legibus decidendæ.

DE capitulis.] C a v s. Lotharius audiuerat,quod Leo Papa nolebat leges seruare imperiales.vnde interrogauit de hoc Papam,an esset verum.quare Leo scribit ei,& dicit,quod ipse vult leges obseruare irrefragabiliter,& qui aliter dicit,mendax est.

h ¶ Pontificũ.] Impatores.n.oli põtifices appellabãt,vt 21.dis.cleros.

i ¶ Mendacem.] ex magna humilitate hic loquitur, sicut alibi. J.2.q.7.nos si incompetenter.

V ides.

V *Ides.*] C A S V S. Quorum sequentium. cap. planus est.

a *Dissolui.*] ꝟ. 25. q. 2. imperiali. hęc regula suppletur per aliam regulā, ꝙ principali destructo destruitur accessorium, & oē quod sequitur ex eo. ꝟ vt extra de fi. instr. inter dilectos. in fi. sed hæc regula multas recipit instantias. ꝯ legem enim si fit ꝯtuit post fine-

temnere ꝗ, aliud est non parere. Ioan.

C *Ertum est*] C A S V S Quidam nolebant seruare leges in negotiis clericorum, sed in negotiis laicorum bene seruabant. de hoc scribit Papa regi Theodorico, ꝙ si leges seruantur in negotiis laicorum, multo fortius debent seruari in negotiis clericorū.

c *Quas.*] id est, quia eas.

d *In negotijs.*] hoc vult dicere, ꝙ ex quo leges seruātur in negotiis laicorū, multofortius sunt seruandæ in negotiis clericorum, nisi obuient canonicis institutis.

V *Estram.*] C A S V S. Quidam nolebant leges seruare, vt possent alios licentius offendere. Quare Papa scribit Lothario, & rogat eum, vt faciat leges obseruari sicut sunt hactenus obseruatæ.

e *Et pro nullius.*] quia in nullius persona omittendum est, quod statutis generalibus continetur, vt 61. dist. miramur.

f *Reminiscitur.*] pafsiue.

fuisse appellari Pontifices.de qua re optime Gelasius in tomo de Anathematis vinculo, & infra dist. 21. c. cleros Apud Iuonem legitur, vestris, nostrorumque etiam Pontificum prædecessorum, *in Pannormia,* nostris, nostrorumq; Pontificum, & prædecessorum. *Sed fortasse cetera quidem recte apud Gratianum habent: tantummodo ante dictionem,* prædecessorum, *est addenda coniunctio,* &, *quemadmodum est in Pannormia. Nam hoc significabitur, imperatores illos solitos fuisse edere capitula adhibitis in consilium Pōtificibus regni, quod verissimum est. Omnino hæc, quæ à Leone scribuntur, spectare videtur ad capitula Caroli, & Lodouici, quæ Lotharius in vniuersa Italia seruari mandauerat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita cōstituisse traditur.* Placuit nobis, vt capitula, quæ excerpsimus de capitulari bon. mem. gloriosissimi Domini nostri Caroli, & genitoris nostri Lodouici Imper. inuictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctæ ecclesiæ in regno Italiæ consistentibus per legem teneantur, & seruentur: & quicumque horum capitulorum cōtemptor extiterit, sexaginta solidis cōponatur. *Id populo Romano, qui iure antiquo Romanorum vti prohiberetur, valde displicuit, sicut ex. c. si infra ead. dist. colligi potest: disseminatusque etiam rumor fuit eamdem esse Pontificis ac populi sententiam. De qua re Leo hac se epistola videtur purgare voluisse, & tamen postea pro conseruando iure ciuili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex dicto cap. finali.*

Item Ioannes. viij. Ludouico Imperatori.

¶ Legis auctoritate dissoluitur, quod contra eam fit. C. X.

Iuo p. 4.

V Ides fili charissime; quia quod contra leges accipitur, per leges dissolui[a] meretur.

Item Gelasius Rufino, & Aprili episcopis.

ꝟ. dist. 54. c. quis aut. Iuo p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150. † al. aut † al moderans

¶ Leges principum, aut regulas patrum contemni non licet. C. X I.

Q Vis autem † leges principum, aut regulas patrum, aut admonitiones paternas † dicat debere contemni[b], nisi qui impunitū sibi tantum æstimet transire commissum?

Item Theoderico regi.

¶ Leges Romanorum principum seruandæ sunt ab omnibus. C. X I I.

Iuo p. 4. c. 180 Pann. l. 2. c. 151. † al. propter

C Ertum est magnificētiam vestram leges Romanorū principum, quas[c] in negotiis[d] hominum custodiendas esse præcepit, multo magis circa † reuerentiam beati Petri apostoli pro suæ felicitatis augmento velle seruari.

Item Leo iiij. Lothario Augusto.

¶ Romana lex nullius temeritate debet corrumpi. C. X I I I.

Iuo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152.

V Estram * flagitamus clementiam, vt sicut hactenus Romana lex viguit absque vniuersis procellis, & pro nullius[e] persona hominis reminiscitur[f] esse corrupta; ita nunc suum robur, propriumque vigorem obtineat.

* ¶ Vestram.] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo petiit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 2. tit. 57. sic habetur,* vt interrogetur populus Romanus, qua lege vult viuere, *& sequitur constitutio.*

Lotharius Imperator.

¶ Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, qua lege vult viuere vt tali lege, quali lege viuere professi sunt, viuant: illisque denuntietur, vt hoc vnusquisque tam iudices, quàm duces, vel reliquus populus sciat, ꝙ si offensionem contra eamdem legem fecerint, eidem legi, qua profitentur viuere per dispensationem Pontificis, & nostram, subiacebunt.

DISTINCTIO XI.

In Synonymis c. 16. quòd malis iussionibus non sit obtemperandum.

Q Vòd vero[g] legibus consuetudo cedat, Isidorus testatur dicens in synonymis, lib. 2.

V *òd vero.*] Hæc dist. diuiditur in duas partes. In prima probat Gratia. ꝙ consuetudo cedit legi. secunda ibi, *Cum vero.* Io. de Fan.

C A S V S. Supra in 8. dist. dictum est, ꝙ consuetudo cedit iuri naturali; nunc autem dicit, ꝙ consuetudo cedit diuinæ, & humanæ constitutioni, & ad hoc inducit cap. seq. quorum primum planum est, & intelligitur. & c. vsque ad §. *Cum vero* de prava consuetudine, & c. vsque ad finem de bona.

g ¶ *Quod vero.*] Hic intitulatur. 11. distin. in qua dr, ꝙ consuetudo praua cedit legi tā ecclesiasticæ, ꝙ secularis. Sed not. ꝙ consuetudo quædā est gñalis: quædam est specialis. Specialis, vt ꝟ. ea. catholica, & 12. dist. illa. Generalis est, quæ vniuersaliter consensu omnium est approbata, & omnes adstringit, & hæc tā quam canon, vel tanquam lex est obseruanda, vt ꝟ. ea. ecclesiasticarum: & cap. quis nesciat. Specialis siue particularis est illa, quæ homines alicuius loci adstringit, & in eodem loco habet legis vigorem, vt ꝟ. ea. distin. catholica nisi sit onerosa, vt 12. distin. omnia. 68. dist. corepiscopi. vel nisi pariat occasionem malignandi; tunc enim reiicitur. arg. 2. dist. nos consuetudinem. Olim enim Donatistæ de facili recipiebātur, & de consuetudine ad primariam promouebantur, qđ abolitum est: quia hæretica prauitas inde minus cauebatur, vel nisi sit contraria constitutioni, vt ꝟ. co. c. 2. & 3. Et nisi consuetudo sit producta ex illis causis, vt ꝟ. 29. dist. sciendum. vel nisi princeps consentiat. vel nisi sit super tali articulo, qui indifferens est, vt ꝟ. prox. dist. illa. Hu. S. u melius distingue, vt dixi. § 8. dist. frustra. Io.

Consuetudo duplex est.

simplex votū, ꝗ ꝯtus tenet, vt 27. q. 1. nuptiarum. Itē prohibetur ne sñia feratur suo cōditione, tamē si lata fuerit tenet, vt 2. q. 6. §. biduum, circa princ. Itē prohibetur ne eps cōsecret alterius ecclesi, si tamen si cōsecrauerit, tenet consecratio, vt 7. q. 1. eps in diœcesi. Sed dic, ꝙ hæc regula intelligitur de talibus vbi est perpetua causa prohibitionis, vt ne filius contrahat cum matre. Vel dic, ꝙ merentur dissolui, nisi vbi per constitutionem aliā tolerarētur. ar. contra 45. dist. de Iudæis. sed hoc in fauorem fidei. ff. de relig. & sump. fu. sunt personæ.

b Q *Vis autem*] ¶ *Contemni.*] qui contemnit leges, peccat, non tamen oīs peccat qui non paret legibus vbi de consilio loquuntur, vt 14. q. 1. quisquis. & sic aliud est con-

Pœna vendē mul sa qua lex prohibente.

a De hoc facit no. extra de sp̄ā. donat. inter vir. & vxo. Io. Tan. Gof. & Ber. hoc latius vide per Archid.

Legum contemptus quā peccatū.

Ad hunc l. nō dubitat. a. ibi no. C. de leg. & l. cō. C. de via & inst. de pupil. substit. & ib latius.

Ad huius declarationem vide quod not. 3. q. 7. metropolitanum. in gl. ca. no contempti.

a Ad hoc facit. Placet dicēs cōsuetudinem legi contrariā nō valere, ubi tacite consensu in ea non nisi specio vbi consuetudo de cōsensu principis orta arg. ff. de le. ff. & vend. § 6 fi tum.

¶ Prauus vsus ratione superatur, & lege. C. I.

Vsus [a] auctoritati [b] cedat; prauum vsum lex, & ratio vincat [c]. — Iuo p.4.c.207. Pann.l.2.c.165.

Item Nicolaus Papa I. Michaeli Imperatori.

¶ Non potest statutis Pontificum consuetudo cuiusquam refragari. C. II. — Sententia elicitur ex epist. cuius initium, *Proposueramus.* Iuo p.4.c.251.

COnsequens est [d], vt quod ab huius sedis rectoribus plena [e] auctoritate sancitur, nullius consuetudinis [f] præpediente occasione, proprias tantum sequendo voluntates, remoueatur: sed firmiter, atque inconcusse teneatur.

Item Iulius Papa ad episcopos Orientales, epist. 1.

¶ A consuetudine Romanæ ecclesiæ membris dissentire non licet. C. III.

NOlite errare fratres mei charissimi: Doctrinis varijs, & extraneis nolite abduci. En, instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesque habetis: his fruimini, his circumdamini [a], his delectamini, his armamini; vt his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum iacula persistere valeatis. Satis enim indignum est, quemquam vel Pontificum, vel ordinum subsequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri sedem & sequi videat, & docere [g]. Multum enim conuenit, vt totum corpus ecclesiæ in hac sibimet obseruatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, vbi Dominus ecclesiæ totius posuit principatum. — Ansl.1.c.8. Polyc.l.1.c.17. *Heb.*23. Ansl.5.c.4. Polyc.l.3.tit.3.

a ¶ His circumdamini.] *Locupletatus est hic locus ex originali, & Anselmo.*

Item Imperator Constantin. Aug. ad Proculum, lib. 8. Cod. tit. Quæ sit longa consuetudo. — tit.53.leg.2.

¶ Non potest vsus, & consuetudo legem, & rationem vincere. C. IIII.

COnsuetudinis, vsusque longæui non vilis auctoritas est, verum non vsque adeo sui valitura momento, vt aut rationem vincat [h], aut legem. — Iuo p.4.c.202. Pann.l.2.c.163.

Cum vero nec sacris canonibus, nec humanis legibus [k] cõsuetudo obuiare monstratur, inconcussa seruanda est.

Vnde ex dictis Basilij. — Basilius in l. de spiritu sancto. c.27.

¶ Inuiolabilis est consuetudo, quæ nec humanis legibus, nec sacris canonibus obuiare monstratur. C. V.

ECclesiasticarum institutionũ quasdam scripturis, quasdam vero Apostolica traditione per [l] successiones in ministerio [m] cõfirmatas accepimus; quasdã vero cõsuetudine [n] roboratas approbauit vsus; qbus par ritus, & idẽ vtrisq; pietatis debetur affectus: vnde [o] quis vel [p] aliquantulũ sacrarũ expertus scripturarũ hæsitauerit [q]? Si enim attentauerimus consuetudines ecclesiæ nõ per scripturas [r] à Patribus tradi- — Burc.l.3.c.127. Iuo p.4.c.69. Pann.l.2.c.159.

a ¶ *Vsus.*] malus.
b ¶ *Auctoritati.*] scriptæ.
c ¶ *Et ratio vincat.*] vt s. dist. 8. veritate. Io.

COnsequens.] CASVS. Ignatius Patriarcha Cõstantinop. iniuste fuit à suis suffraganeis depositus fauore Michaelis Imperatoris, & auctoritate: sed Nicolaus Papa eũ reprehẽdit se pp cõsuetudinẽ excusantẽ. Dicit ergo Nicolaus i hoc c. q nulla cõsuetudo põt impedire, q̃n illud, qđ statuitur à Papa, inconcusse seruetur.

d ¶ *Consequens est.*] id est, conueniens.

e ¶ *Plena.*] Papæ auctoritas plena est, aliorũ epõrũ semiplena ẽ: qa ipsi sunt i partẽ sollicitudinis vocati nõ in plenitudinẽ ptãtis, vt 2. q.6. decre. & e q̃se scit. — Potestas Papæ, & eps coporum singularis est.

f ¶ *Consuetudinis.*] nisi talis sit cõsuetudo, q̃ possit ꝑiudicare iuri, vt no. s. 8. di. frustra. Io.

NOlite.] CASVS. Quidã epi deserẽtes regulã Rom. ec. varijs doctrinis, & cõsuetudinibus multũ extraneis abducebant: quos Iulianus Papa reprehendit dicens eos seruare dẽre regulã, quã Sedẽ, beati Petri sequi videat & docere, vt i de auctoritẽ habeãt vbi Dñs posuit principatũ.

g ¶ *Et docere.*] patet hic, q nõ semper cõsuetudinẽ Rom. eccl. tenemur sequi, nisi ipsa ꝑcipiat eã esse seruãdã, vt j.eo.c. vl. multa. n. seruat Ro. ec. quæ aliæ nõ seruãt, vt 31. dist. aliter. & de consec. dist. 4. de trina. & distinct. 5. de hymnis. — Consuetudo Romana non semper est seruãda.

COnsuetudinis.] CASVS. Dicitur hac lege, q magna est auctoritas cõsuetudis: & nõ vilis. verũtñ non est tantæ auctoritatis, vt generaliter vincat rõnẽ, aut legem, sed tñ in eo loco in quo obseruatur vincit. Quidã tñ intelligunt primã partẽ de bona cõsuetudine, & secũdã d̃ mala, qđ nõ credo.

h ¶ *Vincat.*] arg. q cõsuetudo numq̃ tollit legem. vt s. 1. dist. consuetudo. Sed obijcitur hæc lex, aut loquitur de bona cõsuetudine, aut de mala: si de bona, illã nulla rõ vincet: si de mala, de illa non põt dici, q non sit vilis eius auctoritas. Ad hoc dicunt quidã, q principiũ loquitur de bona: finis aũt de mala cõsuetudine: sed ille intellectus ineptus est qui separat caudam à capite, qđ nõ licet. extra de bap. maiores. Alij fere oẽs ita exponunt, q hic dicitur, non vincit [i] legẽ, supple gñralem, sed in eo municipio bene vincit vbi seruatur. Sed certe de hoc numq̃ aliquis dubitauit, q cõsuetudo particularis nõ debet vincere legẽ in oĩbus alijs locis: ideo exponas de cõsuetudine particulari, quæ licet bona sit, tñ nõ vincit legẽ etiam in illo loco, nisi adsint illa quæ dixi: s. dist. 8. frustra. — Cõsuetudo vtrũ vincat legem. — i Sub. immo æquiparatur ei. s. eo. in his.

i ¶ *Cum vero.*] Hæc est secunda pars, in qua probat per 7. c. q cõsuetudo bona est amplectenda. Io. de Fan. — i Idem sentit Io. de Im. hic.

CASVS. Ab hoc loco tractat de bona cõsuetudine vsq; in finem.

k ¶ *Legibus.*] 25. q. 1. ideo. Archid.

ECclesiasticarum.] CASVS. Quidam nolebant vti consuetudine, nisi quæ in scriptis esset redacta à Patribus, quos reprehendit Aug. in hoc c. ostendens tria genera institutionum esse in ecclesia, quasdam scilicet in scripturis, quasdã ab Apostolis traditas, & per successores in ministerio confirmatas: quasdam vero sola consuetudine roboratas: quibus omnibus par ritus, & affectus debetur. Alioquin nisi consuetudines in ecclesia seruarentur, Christiana religio multum detrimenti pateretur; & hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Quæ enim.* probat q hic supra dicta in ecclesia seruari debent. & hoc probatur, vers. *Exemplis.* Primum est de crucis signaculo. Secundum est de verbis trifariam digestis, id est, ter repetitis super panem, & calicẽ. Tertiũ de oratione, quæ fit versus orientem. Quartum de benedictione baptismatis cum oleo. Quintum de olei vnctione, quæ fit in baptizato. Sextum de abrenuntiatione satanæ, & angelorum eius.

¶ Casus seq. c. per se patet.

l ¶ *Traditione.*] sine scriptis. Io.
m ¶ *In ministerio*] diuino.
n ¶ *Consuetudine.*] non ab Apostolis, sed nescitur à quo.
ADDITIO scilicet ritu, id est, obseruantia Hug.
o ¶ *Vnde*] id est, de quo ritu, vel obseruantia.
p ¶ *Vel.*] id est, etiam.
q ¶ *Hæsitauerit.*] quasi dicat, nemo etiam inscius hic dubitat.
r ¶ *Non per scripturas.*] sed per consuetudinem.

s ¶ *Ecl-*]

a ¶ *Aestimare.*] id est, valere.
b ¶ *Latura.*] id est, passura.
c ¶ *Intente.*] id est, mente.
d ¶ *Scriptura.*] veteris vel no. te. nō enim scriptura vete. vel no. te. hoc docuit, sed docet canonica in frōte, & in aliis membris signaculum crucis debere fieri. de conse. dist. 4. postea signatur. & dist. 5. numquid 1. verumtū videtur signū crucis traxisse originem ex ve. te. q̄ cum Angelus deberet occidere primogenita Aegypti, præceptum est filius Israel vtrumque postē linire de sanguine agni ad modū thau litteræ, quæ est ad modum crucis, & dicitur, quòd Iacob cancellatis manibus suis benedixit filiis Ioseph, scilicet Effraim, & Manasse. Item in Ezechiele legitur, q cū apparuissent ei sex viri vasa habentes ī manibus, & quidam vir apparuisset in medio eorū habēs atramentariū ad renes, Dñs dixit ad eū; signa thau in frontibus dolentium, & gementium: sed illud fuit tantum in figura præceptum. 1 a. quæst. 2. gloria.

Crucis signaculum in quibus membris debet fieri.

Istæ concor. non erant scriptæ tempore Augus. & ideo ipse ne loquitur: nam hodie sec. secundum Ioā. de Fan.

tas nihil æstimare [a], quantū religio detrimenti sit latura [b], intente [c] inspicientibus liquido constabit. ¶ Quæ enim (vt inde ordiamur) scriptura [d] salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? vel quæ trifariam [e] digesta super panem & calicem prolixæ orationis, vel consecrationis verba commendauit? Nam non modo, quod in Euangelio continetur, vel ab Apostolo insertum est, in secretis dicimus; sed & alia [f] plura adijcimus magnam quasi vim commēdātia † mysterijs. Quæ orientem [g] versus nos orare litterarum forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo vnctionis. Huc accedit, quòd ter oleo [h] inungimus, quos baptizamus: verbis abrenuntiare Satanæ, & Angelis eius informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi quia tacita, & mystica traditione à Patribus ecclesiastico more, reuerentiori diligentia sunt in mysterijs obseruata silentio, quàm publicata scripto?

† al. consummandis accommodantia] Burch.

1 Vel vt no. in pandicta c. numquid. Ezech. 8.

a ¶ Ex dictis.] *Hoc caput antea citabatur* ex Augustino in lib. ex dictis Basilij. *In codice Vercellensi est:* vnde Augustinus ait, vel ex dictis Basilij, *& retenta est posterior pars huius distinctio, quoniam ita citat Burchar. & auctor Panormiæ. Ivo autem citat, ex lib. Basilij de spiritu sancto, c. 27. quemadmodum in margine est indicatum. Ceterum, quoniam multis locis glossa obsistit, ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilij locum & græce, & latine afferre.*

Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα, ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται. εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν, ὡς οὐ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιιστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ ἀπόστολος, ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τό τε ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον, ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τοῦ ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν; καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι.

.i. Dogmatum, & Institutorū, quæ in ecclesia seruata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ litteris consignata est; alia vero ex Apostolorum traditione ad nos transmissa in mysterio recepimus. Quæ vtraque eamdem vim ad pietatem habent: atque his nemo sane contradixerit, qui vel exigua legum ecclesiasticarum peritia sit præditus. Nam si aggrediamur ea, quæ non scripto, sed tantum consuetudine cōstant, repudiare, imprudentes Euangelio, & quidem in præcipuis ipsius partibus officiemus: vel potius ipsamet solitura ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli causa (vt quod primum, maximeque commune est, primo loco commemorē) eos, qui in Domini nostri Iesu Christi nomine spem posuerunt, figura crucis signari, ecquis scripto docuit? dum oramus, ad orientem solem conuerti, ecquæ nos litteræ docuerunt? Verba inuocationis, cum panis Eucharistiæ, & calix benedictionis offertur, quis ex sanctis Patribus scripta nobis reliquit? Non enim ijs contenti sumus; quorum Apostolus, & Euangelium mentionem fecerunt; sed alia quoque cum antea, tum post, dicimus, vt pote quæ magnum momentum ad ipsum mysteriū habeant, doctrina non scripta, sed tradita eruditi. Benedicimus aquam baptismatis, & oleū vnctionis, atque illum ipsum præterea, qui baptizatur, ex qua scriptura? nonne ex occulta, & mystica traditione? Quid? ipsam olei vnctionem quis sermo scriptus docuit? Quòd homo ter mergendus sit, vnde accepimus? Abrenūtiare Satanæ, atq; Angelis eius, & reliqua omnia, quæcumque in baptismo obseruamus, quæ scriptura iussit? An non hæc ipsa minime vulgata, sed secreta doctrina, quam quieto, minimeque curioso silentio Patres nostri custodierunt? probe quidem illi intelligentes, mysteriorum maiestatem taciturnitate seruari.

Item Pius Papa I. in decretis, decreto septimo.

e ¶ *Trifariam.*] trifaria dicuntur verba: quia eadem tertio repetuntur in secretis. s. hostiam sanctam, hostiam puram, hostiam immaculatā. Hic ordo, nec in veteri test. nec in nouo est præfixus; sed à sanctis Patribus viualiter traditus: vel ideo dicūtur trifaria quasi sub triplici silentio fiāt. primum est vsque ad sanctus. secundum vsque ad dominicam orationem. tertium vsque ad agnus Dei.

f ¶ *Alia plura.*] hæc habes extra de celeb. mis. cum Marthę.

g ¶ *Quæ orientem versus.*] scilicet noui & vet. te. Sed tamen legit, quòd Daniel in Babylonica captiuitate orabat versus templum, & Iudæi similiter. templum autem erat versus oriētem, & in Salomone legitur; mane ad solem orabis. sed dic, q illa faciebāt in veneratione templi.

Orandū est versus orientem.

Additio Potest tamen dici secūdum Io. Damas. quòd octo sunt causæ quare ecclesiæ sic sunt ordinatæ, quòd fideles orent versus orientem, quæ habentur in Archidiac. hoc loco.

h ¶ *Oleo.*] oleo in scapulis, & pectore. vt de consecra. distin. 4. deinde. tertio in vertice fit vnctio: sed hoc fit crismate, vt de consec. dist. 4. postquam ascendit. sed larga acceptione hic appellatur oleum crisma. sicut ec̄ouerso. 1. 95. dist. Illud superfluum. Ioan.

Oleo quæ membra sunt vngenda.

a ¶ *Consue*

¶ Laudabilis est consuetudo, quæ nihil fidei contrarium vsurpat. C. VI.

COnsuetudinem [a] laudamus, quæ tamen contra fidem [b] catholicam nihil vsurpare dinoscitur.

Burc. l. 3. c. 124. Ansl. l. 4. c. 42. Iuo p. 4. c. 66. Pan. l. 2. c. 157. Poly. l. 3. tit. 23.

¶ *Verba huius capitis, quod antea tribuebatur B. Augustino, leguntur in editione conciliorum Coloniensi tribus tomis inter decreta Pij 1. decreto septimo, & in epistola eiusdem Pij ex codice sexdecim librorum, lib. 3. c. 19. quam etiam citant Burchardus, Iuo, & author Pannormiæ: cuius tamen epistolæ omnia fere verba habentur 1. lib. registri B. Gregorij (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referuntur infra dist. 12. c. nos consuetudinem.*

Item B. Augustinus ad Casulanum, epist. 86.

¶ Vbi auctoritas deficit, mos populi, & maiorum instituta pro lege seruantur. C. VII.

IN his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorū pro lege [c] tenenda sunt. Et sicut [e] præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum cōsuetudinum [d] coercendi sunt.

Ansel. l. 4. c. 43. Burc. l. 3. c. 126. Iuo p. 4. c. 68. Pann. l. 2. c. 158. Poly. l. 3. tit. 23. c. fin.

¶ Et sicut.] *Hinc vsque ad finem non sunt in epistola indicata: sed à Burchardo etiam, & Iuone, & in Pannormia referuntur.*

Idem in libro de fide Christiana.

¶ *Hodie inter opera B. Augu. nullum extat hoc titulo. In epistola vero ad Ianuarium, quæ est. 118. c. 1. & 2. hæc eadem sententia copiose exponitur.*

¶ Auctoritate, & traditione generali, vel speciali, ecclesia regitur. C. VIII.

CAtholica ecclesia per orbem terrarum diffusa tribus modis probatur existere. Quidquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarū, aut traditio vniuersalis, aut certe propria, & particularis institutio. Sed auctoritate [f] tota [g] constringitur, vniuersali traditione maiorum, nihilominus tota: priuatis vero constitutionibus, & proprijs informationibus vnaquæque pro locorum varietate, prout cuique visum est, subsistit, & regitur [h].

Idem in libro contra Manichæos.

¶ Valet ad fidem, catholicæ auctoritas ecclesiæ. C. IX.

PAlam est [i], quòd in re dubia, ad fidem [k] valeat auctoritas ecclesiæ catholicæ [l], quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet episcoporum serie, & tot [m] populorum consensione firmatur.

¶ *Apud B. Augustinum lib. 11. contra Faustum Manichæum c. 2. legitur.* Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur) quid ecclesiæ catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis, & c. *Hanc vero episcoporum successionem potissimum in sede Petri, & in libro contra epistolam Fundamenti, & in epist. 165. de schismate Donatistarum merito certissimum putant ecclesiæ catholicæ indicium.*

Item Leo Papa ad episcopos per Siciliam constitutos, epist. 4. c. 6.

Ab Apostolicis institutis non licet recedere. C. X.

HOc vestræ indicimus charitati, vt ab Apostolicis institutis nullo vlterius recedatur excessu; quia inultum post hoc [n] esse nō poterit; si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

Ansl. l. 1. c. 45. Poly. l. 2. tit. 17.

Item Innocentius I. ad Decentium [o] episcopum Engubinum, epist. 1.

¶ Ab omnibus seruari debet, quod Romana seruat ecclesia. C. XI.

QVis nesciat, aut non aduertat, id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc

Burc. l. 3. c. 125. Ansl. l. 1. c. 41. Iuo p. 4. c. 67. Poly. l. 5. tit. 17. & l. 3. tit. 24.

C Onsuetudinem.] CASVS huius cap. per se patet.

a Consuetudinem.] j. dist. 12. c. nos consuetudinē. & j. dist. prox. c. oīa contra. ibi enim dicitur, quod quamuis consuetudo non sit cōtra fidem, tamen est repellēda. Sol. hic de tolerabili, ibi de superstitiosa, & intolerabili consuetudine: & sic omnes auctoritates intelligendæ sunt, quæ contra illud c. reclamare videntur.

b Contra fidem.] i. cōtra bonos mores, & quod ita sit exponēdū, hēs de cōse. dist. 4. si nō sanctificatur. vbi ex necessitate oportet facere eādem expositionem.

IN his.] CASVS. Quærebat Casulanus ab Aug. vtrū cōsuetudines essent seruandæ vbi nihil statuit diuina scriptura certum. Et respōdet, quod sic: & tunc pro lege seruandæ sunt; & sicut transgressores legū puniuntur, ita & cōtēptores ecclesiasticarū cōsuetudinū puniri debent.

c Pro lege.] semper diuturni mores pro lege seruātur, vt j. dist. prox. diuturni. sic. s. e. dist. consuetudinis.

d Consuetudinum.] no. quod æque punit trāsgressor legis, vt 1. q. 7. si qs oēm. & s. e. ecclesiastica. ū. vnde sicut canonice non licet obuiare legi hoc licētia Papæ, sic nec consuetudini, vt dicitur in hoc c. c. & tñ de cōi cōsensu pōt venire cōtra consuetudinē et iuramēto firmatā, si cā subest. vt extra de his quæ fi. à ma. par. ca. cum in cunctis: sed contrariū est in statutis 15. q. 6. auctoritatē. 10.

CAtholica ecclesia.] CASVS. Tria sūt quibus ecclesia per orbem diffusa regitur, & subsistit. s. scriptura vet. & no. te. & traditio patrum, & vsus: & particularis institutio, vel cōsuetudo. Primus duobus modis vsus tota regitur ecclesia: particulari vero instōne, vel cōsuetudine nō tota. sed pro locorum varietate regitur, & gubernatur, prout vnicuique visum est.

e Particularis.] sed contra j. e dist. 100. contra morē. vbi dicitur, quod particularis cōsuetudo nō excusat, sed tm̄ gn̄alis. Sed hoc verū est in illis, quæ tm̄ ex priuilegio pōt haberi, vbi non valet cōsuetudo, nisi vsus sit.

f Sed auctoritate.] scilicet scripturæ.

g Tota.] ecclesia.

h Regitur.] quia qlibet prouincia abundat in suo sensu, vt 76. dist. vtinam. & extra de sepul. c. certificari.

PAlam.] CASVS. Manichæi dicebāt, quod auctoritas Ro. ec. in re dubia nō debebat introduci ad fidē faciendā. Cōtra quos inuehit Aug. dicens, quod auctoritas Ro. ecc. ad fidē faciēdā valet, cū sit ab ipsis Apostolis, & eorum successoribus confirmata.

i Palam est.] In his tribus c. loquitur de generali consuetudine Ro. ecc. quam etiam in alijs ecclesijs statuit obseruandam.

k Ad fidem.] scilicet astruendam.

l Catholicæ.] s. Romanæ ad quam recurritur in dubiis, vt 20. dist. de libellis. & sic seruādæ sunt leges Apostolicæ, sicut leges Petri. 19. dist. sic omnes.

m Et tot] arg. quod priuilegium, qd̄ à pluribus epis datur, præualet illi, qd̄ à paucioribus datur. & arg. 19 dist. in canonicis.

HOc vestra.] CASVS. Quidā epi volebant recedere ab institutis, & consuetudine Ro. ec. sed Leo Papa præcipit ne hoc faciant, quia decetero non poterit inultum remanere.

n Post hoc.] arg. quod grauius punit delictū iteratū, vt 15. q. 8. hi q.

o Ad Decentiū.] iste fuit electus in episcopū, & licet sciret cōsuetudines Ro. ecc. tamen petiit à Papa, vt ei scribat eas propter maiorem auctoritatem. 23. dist. quamquam.

QVis nesciat.] CASVS. Quidam cui nota erat institutio, & consuetudo Rom. ecc. electus est in epm in ciuitate quadā vbi erant hoīes, qui superinducebant alias institutiones, & con-

---

Longe rectius exponitur ibi in glo. a. si nō sanctificatur. de cōs. dist. 4. Vide Turrecre super hoc cap.

Consuetudinis transgressor punitur, vt transgressor legis.

Antiquæ consuetudinis ordo sub decreto mādatur obseruari, vt 10 q. 1. decernimus. in prin.

Ad idem ex. de iure iur. licet nostrum. Arch.

Cōsuetudo particularis an excusat.

Arg. cōtra ex. de pen. & remis. lib. 6. c. vnde ponitur.

& consuetudines, quã beatus Petrus docuit, & successores ipsius, quod patefaciens episcopus domino Papæ supplicauit, vt sibi institutiones Ro. Ec. scriberet, quibus suum populum erudire volebat. Cui Papa respondet dicens: Licet noueris consuetudinem nostram in qua toties interfuisti, vt sufficiat ad informationem ecclesiæ tuæ; quia

fid. instru. inter dilectos. in quo est ergo maioris auctoritatis? Dicunt quidam, quod solet plus timeri, &c. vt 13. distin. quamquam. immo dico, quòd auctoritas Papæ, vel eius confirmatio id quod minus fuit validum facit validum, vt extra de transac. c. 1. Item quia nulli præter auctoritatem Rom. Pon. licet illud reuocare, vt extra de confir. vti. vel inuti. c. 2.]

† al. auctoritatem debeat aliunde accipere, vel exemplum?

vsque custoditur, ab omnibus debere seruari? nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut† auctoritatem non habeat; aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interiacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus[a], aut eius successores constituerunt sacerdotes: aut legant, si in istis prouincijs alius[b]. Apostolorum inuenitur, aut legitur docuisse. Quòd si non legunt, quia nusquam inuenitur, oportet eos hoc sequi, quod ecclesia Romana custodit; à qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum peregrinis sermonibus† student; caput institutionum videatur omittere†. Sæpe dilectionem tuam ad vrbem venisse, ac nobiscum in ecclesia conuenisse; & quem morem[c] vel in consecrandis mysterijs, vel in ceteris agendis arcanis teneat[d], cognouisse[a]. Quod sufficere arbitraremur ad informationem ecclesiæ tuæ, vel reformationem; si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, & satis certum haberemus[e]; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset[f]: quibus idcirco respondemus; non quòd te aliqua ignorare[g] credamus; sed vt maiori auctoritate[h] tuos instituas: vel si qui à Romanæ ecclesiæ institutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas: vt scire valeamus, qui sint, qui aut nouitates[i] inducunt, aut alterius[k] ecclesiæ, quàm Romanæ, existimant consuetudinem esse seruandam.

† al assertionibus
† al. amittere

a ¶ Cognouisse.] *Locus hic in originali concilij quatuor tomorum inserto sic habet*, cognouisse non dubium est. Quod sufficere ad informationem ecclesię tuæ, vel reformationem, (si prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint) satis certum haberem; nisi de aliquibus cõsulẽdos nos esse duxisses; *Sed ob glossam præcipue in ver. morem. non est mutatũ.*

DISTINCTIO XII.

Q *Vòd*[l] *absque discretione iustitia nulli agere licet.*

Vnde Calixtus Papa primus omnibus Episcopis ait in epistola prima ad Benedictum episcopum.

¶ Nulli agere licet sine discretione iustitiæ contra disciplinam Romanæ ecclesiæ. C. I.

Ansel. l. 1. c. 12. Polyc. l. 1. c. 17.

NOn decet à capite membra[m] discedere; sed iuxta sacræ scripturæ testimonium omnia membra caput sequãtur. Nulli vero dubium est, quòd Apostolica ecclesia mater est omnium[n] ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris; sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est ecclesia; cuius caput, vt prædictum est, Romana existit ecclesia. Quidquid ergo sine discretione[o] iustitiæ contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

Item Gregorius[a] *Papa quartus.*

a ¶ Gregorius.] *Integrum hoc caput inuenitur in epistola Gregorij quarti vniuersis episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & vniuersas prouincias constitutis: quæ est in codice supra citato Bibliotheca monasterij Dominicanorum. Initium vero est etiam in epistola Anastasij. II. ad Anastasium Augustum. c. 6.*

i ¶ *Nouitates.*] j. 33. di. & hęc aũt scripsimus. & ff. de consti. princ. in rebus. §. 4. distin. erit au tem lex.

k ¶ *Alterius.*] scilicet contrariæ bonis moribus, sic soluitur contra. j. dist. prox. nouit. contra sic. Insti. de satisda. §. vlt.

Q *Vòd absque.*] Hæc distinctio diuiditur in tres partes. In quarum prima probat, quòd bona consuetudo seruanda est. secunda ibi, *Hoc autem.* tertia ibi, *De his.*

CASVS. In superiori di. ostendit, quod cõsuetudo Ro. Ec. est seruanda. Nunc vero ostẽdit, quòd a consuetudine Ro. Ec. non est recedendũ sine causa, & sine discretione. Et ad hoc probandum inducit prima duo cap. à cõtrario sensu. Addit etiam, quòd bona consuetudo est seruanda: mala vero relecãda: & quod cõsuetudo metropolit. ecclesiæ est seruãda in prouincia, exceptis monasterijs.

l ¶ *Quòd.*] id est, vt noua cõsuetudo teneatur. In hac 12. distin. magister prosequitur materiã præcedentis. dist. scilicet, quòd consuetudo sit seruanda, quæ non est contraria iuri naturali, vel constitutioni. In fi. dicit, quòd omnes ecclesiæ debeant seruare consuetudinem Metropolitanæ ecclesiæ, vt j. e. dist. de his. nisi sint monasteria, vt ibi dicitur. Ponit autem in principio duo c. per quæ vult interpretari vlt. c. præcedentis di. vbi dicitur, quòd a consuetudine Rom. Ecc. deuiare non debemus: & sic intelligit, quòd sine discretione deuiare non debemus: sed cum ratione possumus, quod probat per duo. cap. prox. à contrario sensu. Io.

ADDITIO. Et male: Nam non est in eo argumentandũ à contrario sensu, secundum Laur. sed contra hoc dictũ Lau. est 56. dis. c. 2. in fi. Hu. tenet contra.

NOn decet.] CASVS. Quidam epi deuiabant à regulis Rom. Ecc. quare Calixtus Papa scribit omnibus episcopis, vt ipsi tãquã membra Ro. Ec. quæ est caput, non discedant sine discretione: sed voluntatem eius faciant velut suæ matris: sicut Christus venit facere voluntatem patris.

quia tamen auctoritate nostra tuum vis populum informare: faciemus quod petisti, vt populum tuum instruas, & errantes commoneas, aut nobis indices, vt qui sint scire valeamus.

a ¶ *Petrus Apostolus.*] vel aliquis ex eius mandato, vt Paulus: nã Petrus Paulo dedit licentiam prædicãdi auctoritate Domini dum dicit: Segregate mihi Paulum, & Barnabam, vt 75. dist. quod die.

b ¶ *Alius.*] id est contrarius; sic ponitur. 11. q. 3. c. 2.

c ¶ *Morem.*] sic cõstrue, satis certum haberemus dilectionẽ tuam agnouisse quem morem in celebrandis. &c.

d ¶ *Teneat.*] scilicet Rom. Ecc. vel teneat, id est tenere debeat dilectio tua.

e ¶ *Haberemus.*] scilicet tuam dilectionem.

f ¶ *Duxisset.*] dilectio tua.

g ¶ *Ignorare.*] hic indicat eum scire, & nescire: sed volgariter loquitur quasi dicat, satis crederem te scire, nisi à me quæsiuisses.

h ¶ *Auctoritate.*] cum iste episcopus hoc tua auctoritate poterat facere, & per confirmationem Papæ nihil noui iuris datur, vt j. dist. prox. præceptis qui enim confirmat nihil donat, vt extra de

m ¶ *Membra.*] sic j. de conse. dist. 3. celebritatẽ. & in Auth. de eccle. tit. in prin. & est hic ar. idẽ iuris esse in toto, quod in parte, vt 1. q. 3. si quis episcopus. vbi de hoc.

n ¶ *Omnium.*] ergo & Græcorum, vt 24. q. 1. rogamus.

o ¶ *Discretione.*] nũquid ergo cũ discretione licitum est contra illã agere? certe nõ, vt 27. q. 4. g aũt. vnde hic vacat ar. à contrario sensu.

a ¶ Pro-

Non videtur hic bona expositio: quia nullus Apostolus fuit Petro obtrarius: & ideo alij subaudiunt primo ex xij nullus nisi Petrus, vel ab eo missus. Arch.

Ad hoc 25 q. 1. nõ tam nouũ. & no. 1 ea. q. in fin. omn. ibi in c. Arch.

Confirma (...) Papa (...) effectus

De hoc si legitur, & not. 17. q. 4. frater & extra. de transa. venientes ibi videas & de elect. c. per. & per (...) contra. de don. dum.

Laurent.

Nisi quod (...)

¶ Apostolicis præceptis nullus superbe resistat. C. II

PRæceptis Apostolicis non dura [a] superbia resistatur; sed per obedientiam, quæ à sancta Romana ecclesia †, & Apostolica auctoritate iussa sunt, salutifere impleantur; si eiusdem sanctæ Dei ecclesiæ, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. *& post multa.* ¶ Non nouum [b] aliquid præsenti iussione præcipimus; sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cum nulli dubium sit, quòd nō solum Pontificalis causatio † [c], sed omnis sanctæ [a] religionis relatio ad sedem Apostolicam, quasi ad caput ecclesiarum debeat referri, & inde normam sumere, vnde sumpsit exordium; ne caput institutionis videatur omittere. Cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicæ petræ, super quam Christus vniuersalem fundauit ecclesiam, soliditate diuelli. Si quis hæc † Apostolicæ sedis præcepta non obseruauerit, percepti honoris esse hostis non dubitetur.

Anſel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. tit. 17

† abest ab orig. & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus.

† *al. accusatio*

† *al. hæc præcepta sedis Apostolicæ præcepta.*] orig.

a ¶ Sanctæ religionis.] *Sic emendatum est ex ipsa epistola, & aliquot manuscriptis Gratiani codicibus; indultis his vocibus,* ipsi Romanæ ecclesiæ.

Item Leo ix. Michaeli episcopo Constantinopolitano epist. 1. c. 29. & Nicolaus 1. epist. 2 ad Photium.

¶ Non est resistendum consuetudini, cui canonica non obstat auctoritas. C. III

SCit sancta Romana ecclesia; quòd nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco, & tempore consuetudines [d]; si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus: vnde nil iudicamus eis debere, vel posse resistere †.

Ino p. 4. c. 223. & par. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155.

† *al. resisti.*

¶ *Caput hoc confectum est ex duobus longe diuersis locis. Nam vsque ad ver.* si illis, *sumptum est ex prima epistola, seu libello Leonis ix. aduersus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani episcoporum, c. 29. vbi loquens de Romana ecclesia ait:* Scit namque, quia nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco & tempore consuetudines: quando vna fides per dilectionem operans bona, quæ potest, vni Deo commendat omnes: *& hæc fere ab Iuone, & in Panormia referuntur. Altera vero pars accepta est ex epistola secunda Nicolai ad Photium, quæ incipit,* Postquam Beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De consuetudinibus, quas nobis opponere visi estis, scribentes per diuersas ecclesias diuersas esse consuetudines: si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua obuiare debeamus; nihil iudicamus, vel eis resistimus.

Item Hieronymus ad Lucinium epist. 28:

¶ Consuetudines, quæ fidei non officiunt, vt à maioribus traditæ sunt, obseruentur. C. IIII

ILlud breuiter te admoneendum puto, traditiones [e] ecclesiasticas [f] præsertim quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt, nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more [g] subuerti.

Item Nicolaus Hincmaro archiepiscopo.

Præceptis.] CASVS. Quidam Patriarchæ, vel archiepiscopi contra statuta Rom. ecclesiæ faciebant episcopos sine licentia sedis Apostol. deponendo: quos Greg. reprehendit dicens, quòd accusatio episcoporum, & depositio sicut quæstio fidei tñ ad sedē Apostolicam spectant: sicut antiqua statuta declarant, quæ Greg. in hoc c. confirmat nihil nouū circa hoc statuendo: quare præcipit eis Grego. ne caput suū omittant, vnde normam assumere debent. & qui contra hoc fecerit, deponetur.

a Non dura.] quamuis graue, & intolerabile sit, tñ adimplendū est, vt 19. dist. in memoriā. & 100. dis. contra morē. vel assigneť ratio quare adimpleri non possit, vt extra de rescrip. si quando.

b Non nouum.] arg. quòd nō dicitur nouū, quod quandoque statutum fuit: licet modo renouetur [1], vt 24. q. 1. Achatius. & 34. q. 1. non satis. vnde si episcop⁹ iurauit, q̃ nō alienabit nouum feudum, tamē feudum de nouo vacans potest licite alienare, vt extra de feu. ex parte. Item habes hic, quòd per confirmationem Papæ nō datur ius nouū, vt extra de confir. vti. vel inuti. cū dilecta. Quid iuris sit, dixi de hoc s. dist. prox. c. vlt.

c Causatio.] id est accusatio episcoporum. solus enim Papa potest condemnare episcopū, licet ab alio possit absolui, vt 3. q. 6. quāuis. & c. dudum. & 3. q. 4. duodecim. Item solus Papa restituit eum, vt 2. q. 6. ideo 1. Item solus agit de eorum renūtiatione, vt 6. q. 3. denique. & de eorū mutatione, vt 7. q. 1. mutationes. & de eorum exemptione, vt 16. q. 1. frater.

Scit sancta.] CASVS. Reuertitur modo Gratianus ad propositum suum ostendens, quòd cōsuetudo, quæ nō obuiat iuri naturali, vel cōstitutioni est seruanda. Dī ergo in hoc c. q̃ bene possunt diuersæ cōsuetudines pro locis & temporibus obseruari, dūmodo illis canonica auctoritas nō obstaret, nec obest hoc saluti credentium.

d Consuetudines.] vt 31. dist. aliter. & de conse. dist. 4. de trina. & de conse. dist. 2. quotidie.

ADDITIO Ad idem j. ea. dist. illa.

Illud.] CASVS. Lucinius inueniebat varias cōsuetudines, & diuersas vnde dubitabat vtrū altera deberet alteri præiudicare: & de hoc Hierony. consulebat: qui rñdit dicēs, q̃ cōsuetudines à sanctis patribus traditæ obseruari debent, quæ fidei non obstant: nec vnius loci cōsuetudo alterius loci consuetudine debet subuerti. Tria autem sequentia capitula plana sunt.

e Traditiones.] i. consuetudines. 8. dist. quæ contra mores.

f Præsertim.] i. tñ. sic ponitur 11. q. 3. si quis eps dānatur, & 16. q. 3. p singulas. 7. q. 1. si quis psbyter. & 27. q. 2. multorū. Et dic nō officiant. i. q̃ fidei nō aduersentur, vel moribus bonis, vt j. ea. omnia.

g Contrario more.] arg. est hic cō̃ epos qui sic argumentantur contra ecclesiam aliquam: ex quo aliæ ecclesiæ hoc, vel illud faciūt: ergo & ista idē faciet. Rñdeatur ergo eis, q̃ consuetudo vnius ecclesiæ nō subuertit pp̃ cōtrarias cōsuetudines aliarū. arg. tñ est pro eis. 100. dist. contra morem. extra de censi. ex parte [2]. arg. cō̃ extra de ca. mo. dilectus. circa. fi. Io. Sol. quælibet ecclesia faciat id qđ aliæ faciunt de iure cōi. 61. dist. miramur. nisi præscripserit, vt extra de præscri. auditis. vel nisi habeat priuilegium. 16. q. 1. hinc ēt. B. Ex his duobus. c. vi q̃ iudex delegatus iudicabit sm cōsuetudinē loci, ut j. ea. dis. illa. & s. dist. 8. c. quæ contra mores. vbi dicit; nulla ciuis, vel peregrini. & extra de consue. cū olim. in fi. & de cog. spiri. super eo. & optime extra de eo, qui mit. in poss. cū venisset. & C. de ædi. pri. an in totum. vbi dī, q̃ iudex seruabit [3] ea q̃ i oppido frequēter seruata sunt [4]. Et legatus seruabit cōsuetudinē prouinciæ. nā magnum existimāt prouinciales sibi seruari cōsuetudines suas. ff. de offi. procon. obseruare. Itē lex præcipit, q̃ iudex seruet cōsuetudinē prouinciæ. ff. de testa. l. 3. in fi. Ecōtra probatur, q̃ iudicabit sm ius Romanū. vt s. dist. prox. c. vlt. & c. consuetudinis. & in satisdatione dicit lex seruandā cōsuetudinē vrbis Romanæ, vt Insti. de satisda. §. vl. & extra de sen. & re iudi. i causis. & c. cū cā. & 25. q. 2. seruatis. in fi. Itē q̃a delegatus non sua, sed delegantis vice fungitur [5], vt 93. dist. c. vl. extra de offi. deleg. sane 2. ff. de off. eius cui māda. est iurisdictio. l. 1. & 3. Item magnum sequeretur inconueniēs, si secundum consuetudinē loci iudicaret: q̃a si illa loca haberēt diuersas cōsuetudines i quibus iudicat: itā sequeretur, q̃ eadē causa regeretur sm cōsuetudines cōtrarias. 11. q. 3. monem⁹. Itē vī, q̃ sm cōsuetudinē rei sit iudicādū: tū q̃a actor semper sequit forū rei, vt 11. q. 1. experientiæ. tū q̃a fauorabiliores rei sunt, quam actores. ff. de reg. iur. fauorabiliores.

Ad

Et c. sopitæ. vbi de hoc. & c. super eo. vbi de hoc. extra de off. archi. c. fi. vbi plene de hoc p Ioa. & facit ad hoc quod no. extra de dona. quoniam.

[1] Et est arg. contra illos, qui iniunctas quæstiones vilipendunt. 22. dist. renouantes. 1. q. 1. antiquos. Lan.

Papa solus condemnat epos.

Iudex iudicādo loci cōsuetudinem seruare debet.

[3] In iudicādo.

[4] Scilicet in simili genere controuersiarum. Archid.

[5] Idem Bal. in l. aduersus. C. si aduer. rem iu. & Alex. de Imo. in l. solet. ff. de iurisd. om. iu. circa princ.

Ad hoc dicunt quidam, ꝙ si aliqui se sponte subijciant iudicio alicuius, vel sponte petant iudices delegatos, ꝙ semper secundũ consuetudinem delegantis iudicandum sit. Si aũt inuitis datus sit iudex: tũc iudicabit sm cõsuetudinẽ litigantiũ, & potius sm consuetudinẽ rei, ꝙ̃ actoris, vt ĩ d.l. fauorabiliores. Melius põt distingui

¶ Traditiones à Patribus institutæ non sunt infringendæ. C. V.

Iuo p.4.c.212. Pan.l.2.c.156. RIdiculum est[a], & satis abominabile dedecus, vt temporibus nostris vel falso insimulari sanctam Dei ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus à Patribus suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur.

¶ *Habetur in epistola scripta Hincmaro, & ceteris archiepiscopis, & episcopis in regno Caroli ecclesias regentibus; quæ extat in codice iam memorato Bibliotheca Dominicanorum, & ex eo caput hoc locupletatum est. Nam antea breuius erat, vt etiam apud Iuonem, & in Pannormia.*

Item Iustinianus Institutionum lib.1.tit.2.

¶ Diuturni mores pro lege sunt habendi. C. VI.

Iuo p.4.c.194. Pann.l.2.c.160. DIuturni[b] mores consensu vtentium approbati legem imitantur.

Item Cod.lib.8.tit. quæ sit longa consuetudo. l.1.

¶ Quidquid contra longam consuetudinem fit, reuocari oportet. C. VII.

Iuo p.4.c.201. Pann.l.2.c.162. COnsuetudo[c] præcedens, & ratio, quæ consuetudinem suasit, tenenda est. Et quidquid[a] contra longam[d] consuetudinem fiet, ad solicitudinem suam reuocabit præses prouinciæ.

a ¶ Quidquid.] *In originali est,* & ne quid cõtra longã consuetudinem fiat, *sed quoniam rubrica videtur magis conuenire lectioni Gratiani, quæ est etiam apud Iuonem, & in Pannormia; non est mutatum.*

Item Gregorius vniuersis episcopis Numidiæ lib.1.epist.75.

¶ Immota permaneat consuetudo, quæ contra fidem catholicam nihil vsurpare dignoscitur. C. VIII.

I.dist.11.c. consuetudinem. Iuo p.4.c.204. NOs consuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur, immotam[e] permanere concedimus; siue de primatibus[f] constituendis, siue de ceteris capitulis; exceptis ijs, qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt: quos prouehi ad primatus dignitatem (etiam cum[g] ordo[h] clericorum[a] eos ad locum eumdem deferat) modis omnibus prohibemus[i]. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis † curam gerere; non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in ecclesiæ sinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire.

† tantummodo.] orig.

a ¶ Ordo clericorum.] *Sic etiam legitur in aliquot vetustis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorij codicibus; sed auctor glossæ non videtur habuisse verbum* clericorum: *quemadmodum neque Iuo neque pleraque Gratiani manuscripta exemplaria, neque aliqua etiam B. Gregorij operum editiones.*

Idem Gregorius ad Maximum Salonitanũ episcopũ lib.7.reg.epist.81.

¶ Non negantur, quæ consuetudinis sunt. C. IX.

QVemadmodum illicita perpetrari non patimur; sic[a] quæ sunt consuetudinis non negamus.

---

gui, aut appellat ad Papã, aut nõ: si pp appellationẽ obtinet iudex, dico tũc delegatũ debere sequi consuetudines illius loci à quo est appellatũ; quia iudex appellationis tenet sequi legẽ prioris iudicis, vt ĩ Aut.coll.8.vt cũ. de ap.cog.in prin.ar.ad hoc extra de test. Rainutius. vbi iudex ap. sequitur cõsuetudinẽ loci à quo fuit appellatum. Sed si sine ap. impetretur iudex: tunc tenetur sequi consuetudinẽ delegantis. ar. ad hoc ff. de condi.& dem. quæ conditio. in fi. Io. Ego credo, ꝙ iudex iudicabit, secundum consuetudinẽ rei, cũ actor forum rei sequatur: vt extra de fo.cõpe. cũ sit generale. nisi ratione contractus, vel maleficij factus sit de foro alterius: quia tunc seruabitur consuetudo loci vbi ꝯxit, vel vbi deliquit, vt 8.di. quæ contra mores. & extra de for.compe.c.vlt. Bar.

Consuetudo ni debet à iudice seruari.

¶ *Contrariæ more.*] C.de temp.in integ.rest.l.vl. cõtra vbi dicitur, ꝙ absurdum est ex locorum differẽtia aliquod induci discrimen. Sol. verum est, ꝙ propter loca diuersa non debet induci ius diuersum: nisi alia ratio subsit. 19.dist. sciendum.

a R *Idiculum est.*] ff. de interdictis, & relegatis. l. relegatorum. §. vltimo.

b D *Iuturni.*] Hoc dr̃ Insti. de iure naturali. §. ex nõ scripto:

c C *Onsuetudo.*] vbi non est contraria iuri scripto.

d ¶ *Contra longam.*] sed longum est illud quod est x. vel xx. annorum, vt C.de præscript.long.temp.per totum. Non ergo requiritur, quòd consuetudo excedat hominum memoriam, vt dicunt quidam: vel etiam, ꝙ sit præscripta. Sed illud verum est, vbi consuetudo non est cõtra ius, vel quando est vetusta: ita vt excedat memoriã hominum. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. item varus. quia tunc habetur loco cõstitutionis, vt l. hoc iure. §. duct[9] aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. vbi autem est iuri ꝯria, requiritur ea, quæ not. §. 8. dist. frustra.[1]

[1] Sub. & sic profertur: vel quando est vetusta, ita ꝙ excedit memoriam hominum. ff. de aqua plu. ar. l. in summa. §. Cassius. Tunc enim habet loco constitutionis habet, vt d.l. hoc iure. §. ductus aquæ.

N *Os cõsuetudinem.*] CASVS. In Numidia erant multi Donatistæ, quos cum ad ecclesiam redibant archiepiscopi, & primates de consuetudine in episcopos promouebant: cum hæc consuetudo esset contra ecclesiasticas constitutiones. Dicit ergo Papa in ceteris articulis consuetudinẽ esse seruandã. In promotione vero Donatistarũ seruari non debet; licet in dignitatibus ex dispẽsatione tolerentur, cũ in quibusdam antea cõsistebant.

e ¶ *Immotam.*] contra extra de consue. cũ venerabilis, sed ibi de consuetudine circa statuta canonum, vt 25.q.1. & iurabunt.

f ¶ *De primatibus.*] ar. est hic, ꝙ consuetudo attẽditur in electione, vt 24.q.1. pudenda. in fi. & extra de elec. cum inter vniuersas, & c. cum ecclesia. de causa possessionis & proprie. Item est hic argu. quòd persona, quæ aliàs est ineligibilis, ratione consuetudinis fit eligibilis. & sic extra de clericis coniuga. cũ olim[2]. & ff. de decu. non tantum. in fin. arg. cõtra extra de cõsuetu. cum venerabilis. Item habes hic, quòd dispensatur in vno ordine cum aliquo, qui tamen non potest promoueri ad superiorem ordinem, vt 34. distin. lector. & 1. quæst. 5. ca. primo. & quæstio. 7. saluberrimum. potest enim aliquis habere minorem honorem, qui nõ potest habere maiorem, vt ff. de interdi. & rele. relegatorum. §. vlt. & 15. quæst. vlti. c. 1.

Consuetudo in electione attenditur.

[2] Potest dici id quod decretum in hac decre. plus fieri propter scandalum vitandum, ꝙ propter consuetudinem: vt in hoc c. non consuetudinem.

g ¶ *Etiam cum.*] id est quamuis.

h ¶ *Ordo.*] licet sint talis ordinis, ꝙ possint esse primates.

i ¶ *Prohibemus.*] 23.q.4. ipsa pietas[3]. ver. itẽ si ꝯ 1.q.1. si quis hæreticæ. 1.q.7.c.1. & c. cõuenientibus. contra. Sol. de iure communi est ꝙ nullus rediẽs ab hæresi potest ordinari. 1.q.7.c.1. sed dispensatur cum eis multipliciter. Dispensatur enim cum eis quandoque semiplene, quando ad minores ordines promouentur, vt 1.q.1. si quis hæreticæ. plena est, quando potest fieri sacerdos, & non vltra 1.q.7. conuenientibus. plenior quando potest fieri episcopus: sed nõ primas, ut hic. plenissima quãdo ad omnes ordines, & dignitates promouetur. 23.q.4. ipsa pietas. Io.

Rediens ab hæresi an possit ordinari.

[3] Hoc cap. positum est ꝯtra quia est hoc, & tales permutantur episcopi, secundum Hu.

Q *Vemadmodum.*] CASVS. huius cap. per se patet.

a ¶ *Sic.*] similis comparatio est 2. quæst. prima. sicut sine. Ioan.

Nouit.] Casus. Gregorius misit Augustinum monachum suum ad prædicandum in Angliam, qui iuit, & conuertit eos; & factus est ibi episcopus. Vnde quæsiuit à Gregorio, an secundum consuetudinem Romanæ ecclesiæ, quam Aug. bene nouit deberet Angliam informare? Et respondet Greg. quod vbicumque inuenerit bonas consuetudines, illas assumat, quibus in vnum collectis Anglicorum mores informet: nec debet propter loci dignitatem consuetudinem approbare: quia non res propter loca, sed loca propter res, & consuetudines sunt amanda.

f ¶ Liberas.] Hic edicit Aug. quod liberum est sabbato ieiunare quantum ad extraneos, non quantum ad illos vbi talis consuetudo seruata est. Sed contrarium dicit Inn. j. de consec. dist. 3. sabbato. Sed ibi loquitur de consilio. Vel specialiter illud præcipitur Romanis. 76. dist. vtinam.

g ¶ Societate.] ar. quod quilibet tenetur viuere secundum consuetudinem illorum inter quos versatur, vt s. 8. dist. quæ contra & 41. dist. quisquis B. Vnde versus. *Si fueris Romæ, Romano viuito more.*
Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

Idem Gregorius ad Augustinum Anglorum episcopum, resp. 3.

¶ Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat. C. X.

Iuo. par. 2. c. 80.

NOuit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in Gallicorum † a, siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, solicite eligas; & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc in fide noua est, institutione præcipua, quæ de multis ecclesijs colligere poteris †, infundas Non enim pro locis res b, sed pro rebus † loca amāda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesijs, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige: & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

† Gallicanorū] orig. Gallicana.] Iuo.
† potuisti] orig.
† bonis rebus] orig.

Item Augustinus ad Ianuarium, epist. 118. c. 1.

¶ Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum. C. XI.

Ibidem. c. 2.

ILla autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi c vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas, commendata d, atque statuta retineri e: sicuti quòd Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus de cælo spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur: & si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa, quacumque se diffundit, ecclesia. ¶ Alia vero, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est, quòd alij ieiunant sabbato, alij vero non; alij quotidie communicant corpori, & sanguini dominico, alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi sabbato tantum, & dominico, alibi tantum dominico; & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest; totum hoc genus rerum liberas f habet obseruationes. Nec disciplina vlla est in his melior graui, prudentique Christiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit ecclesiam, ad quamcumque forte deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur †, indifferenter est habendum; & pro eorum inter quos viuitur, societate g seruandum est. Mater mea a Mediolanum me consecuta inuenit ecclesiam sabbato non ieiunantem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium. At ille ait; cum Romam venio, ieiuno sabbato: cum Mediolani sum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiam veneris h, eius morem serua; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Hoc, cum matri renunciassem, libenter amplexa est i.

fere idem epist. 119. c. 18.
† al. esse conuincitur

a ¶ Mater mea.] *In hoc capite, quemadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco vsque in finem, quoniam verba B. Augustini apud erant in epitomen redacta, nihil additum est.*

Hoc autem k de consuetudine illa intelligendum est, quæ vel vniuersalis ecclesiæ vsu, vel temporis prolixitate roboratur. Ceterum si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ consuetudines introducantur; inuenta opportunitate resecanda sunt potius, quàm obseruanda.

a ¶ Siue in Gallicorum.] s. proxi. dist. c. vlt. contra. Sed ibi de generali consuetudine. Vel ibi de illa, quæ consistit in ordine. 54. dist. ex antiquis. hic de illa, quæ consistit in obsequijs.

b ¶ Res.] id est consuetudines. quasi dicat non ideo est comprobanda consuetudo mala; quia bonus locus est. 40. distin. non loca.

ADDITIO. Nec bona consuetudo repellēda est, ideo quia locus sit vilis ac ignobilis, secundum Hu.

Illa autem.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte quærebat Ianuarius ab Augustino, quare generaliter per totum orbem seruentur passio domini, resurrectio, & ascensio: & his similia: cum non inueniatur in scriptura, quod illa seruari præcipiatur? Et respondet Aug. quod ideo seruantur: quia intelligere debemus, & credere hoc esse traditum ab Apostolis, vel à concilijs statutum. vnde debet ab vniuersis seruari. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Alia vero.* dicit, quod particulares consuetudines liberam habent obseruantiam nec ad alios qui ibi non habitant, pertinent: sicut est de ieiunio sabbati, & de quotidiana sumptione corporis Christi, & de his similibus. & hoc probatur exemplo Ambrosij. Nam cum mater Augustini assiset Mediolanum, & dubitabat vtrum deberet ieiunare die sabbatis cum ibi ecclesia non ieiunaret, Aug. consuluit Ambrosium super hoc, qui respondit. Cum sum Romæ, sabbatum ieiuno: Cum sum Mediolani, non ieiuno: & tu Augustine ad quācumque ecclesiam veneris, eius morē serua: ne scandalum generetur alicui per te. Hoc cum Aug. renontiasset matri, libenter amplexa est.

c ¶ Intellig.] arg. quòd præsumendum est consuetudinem esse iustam, & ex iusta causa processisse, nisi probetur contrarium. argu. contra. infra eadem distinctio. omnia, & 68. dist. corepiscopi. & extra de censi peruenit. vbi habes, quòd licet ordo corepiscoporum diu seruatus ab omnibus fuerit: tamen aboletur; quia causa institutionis ignoratur. Sed illa consuetudo mala fuit & onerosa, & ideo fuit extirpata. Hic autem loquitur de bona consuetudine, & non onerosa, vt in Auth. de referen. §. si. Item est hic arg. quod ex tempore præsumitur aliquid esse debitum, vt 18. q. 2. seruitium.

Consuetudo præsumitur iusta.

Potest dici secundum Lau. quod ibi non negat ibi manifestam causam institutionis fuisse: sed cum institutionis dicit se negare.

d ¶ Commendata.] esse.

e ¶ Retineri.] id est, vt retineantur.

h ¶ Veneris.] ar. quod viatores tenentur sequi consuetudinem loci ad quem veniunt, vt hic, & s. dist. 8. quæ contra. arg. contra s. de iudi. his absens. Sol. vt in dict. q. 3. quia refert an sint moraturi, vel cito recessuri, vel an sit consuetudo apparens, vel latens.

i ¶ Amplexa est.] sed forte non libenter ieiunauit.

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars in qua dicitur, quod licet consuetudo non sit contra fidem, si tamen grauat, remouenda est si potest fieri sine scandalo. Io. de Fant.

CASVS. Hic assignat Gratianus, quod supradicta c. loquuntur de generali consuetudine, vel particulari rationabili, quæ omnino seruari debent, & si malæ, vel onerosæ consuetudines sint, resecari debent opportunitate inuenta. & ad hoc probandum inducit capitulum sequens.

k ¶ Hoc autem.] quod supra dictum est de consuetudine seruāda.

Omnia.]

O Mnia.] Capvt Quædam consuetudines onerosæ inueniebantur, quæ nec auctoritatibus scripturarum, nec in concilijs episcoporum, nec consuetudine vniuersali roborate erant, & vix ratio poterat inueniri quare essent inuentæ. Vnde Ianuarius ab Augustino quæsiuit, an tolerandæ essent? sic respondet, quod non imo

d ¶ Religionem.] Christianam.

e ¶ Quam paucissimis.] argum. contra illos, qui nimias fundunt orationes. ff. quod me. causa. l. 1. quia gaudent breuitate Moderni, vt no. ff. eod. tit. l. 1.

f ¶ Manifestissimis.] s. d. ff. 4. erit.

Vnde Augustinus scribit ad inquisitiones Ianuarij, epist. 119. c. 19.

¶ Resecanda sunt quæ neque auctoritate, neque moribus vniuersalibus comprobantur. C. XII.

Iuo p. 4. c. 206. Pann. l. 2. c. 168.

OMnia a talia, quæ neque sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersalis † ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omnino numquam inueniri possint causæ b, quas in eis instituendis homines secuti sunt, vbi facultas c tribuitur, sine vlla dubitatione resecanda existimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit, quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem d, quam paucissimis e, & manifestissimis f celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberã voluit, seruilibus oneribus † premunt, vt tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam si tempus libertatis non agnouerint; legalibus tamen sacramentis †, non humanis præsumptionibus subijciuntur.

† vniuersa] orig. Iuo, Pann.
† al. adeo seruilibus operibus.
† sarcinis] orig.

Item ex concilio Toletano 11. c. 3.

¶ Omnes prouinciæ † eumdem in psallendo modum teneant, quem metropolitanam sedem † habere cognouerint. C. XIII.

† al. prouinciales
† al. ecclesiam.

Ephes. 4. 3 DE ijs, qui contra Apostoli voluntatem g circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic sancto concilio, vt metropolitanæ sedis auctoritate coacti vniuscuiusque prouinciæ a ciues h, rectoresq; ecclesiarum vnum, eumdemque in psallendo teneant modum, quem in † metropolitana sede cognouerint institutum; nec aliqua diuersitate cuiusque ordinis, vel officij à metropolitana se patiantur sede disiungi. Sic enim iustum est, vt inde vnusquisque sumat regulas magisterij, vnde honoris consecrationem accipit, vt iuxta maiorum decreta, sedes, quæ vnicuique sacerdotalis dignitatis est mater, sit ecclesiasticæ magistra rationis. Abbatibus sane, indultis officijs, quæ iuxta voluntatem sui episcopi i regulariter illis implenda sunt, cetera officia publica k, id est vesperas, matutinum, siue missam aliter quàm in principali ecclesia, celebrare non liceat. ¶ Quisquis autem horum decretorum violator extiterit, sex mensibus communione priuatus apud metropolitanum sub pænitentiæ censura permaneat corrigendus; quatenus apud illum & præteritæ transgressionis culpam lacrymis diluat, & necessariam officiorum doctrinam studiose addiscat. ¶ Sub ista ergo regula disciplinæ, non solum metropolitanus totius suæ prouinciæ pontifices, vel sacerdotes adstringat l; sed etiam ceteri episcopi subiectos sibi ecclesiarum rectores obtemperare his institutionibus cogant.

† al. à

a ¶ Prouinciæ ciues.] *in codice Lucensi peruetusto bibliothecæ Regis catholici, & in concilijs impressis, in margine legitur*, prouinciæ pontifices: *quæ dictio in fine huius capitis repetita ostendit hanc esse veram lectionem. Verum in omnibus conciliorum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur*, ciues.

Item ex concilio Bracarensi 1. c. 19.

Sententia habetur etiam in Toletano 4. c. 2.

¶ Ordo seruetur in matutinis, & vespertinis officijs vnus & idem. C. XIIII.

PLacuit m omnibus communi consensu, vt vnus atque idem psallendi ordo in matutinis, vel vespertinis officijs teneatur, & non diuersæ, ac priuatæ, neque n monasteriorum consuetudines cum ecclesiastica regula misceantur.

DE ijs.] Hæc est tertia pars, in qua dicitur, quod consuetudo in celebrandis officijs, quã obtinet metropolitana ecclesia debet obseruari in omnibus ecclesijs, exceptis monasterijs, in quibus celebrantur officia secundũ regulã beati Benedicti. Hug.

Capvt 13. Quidã erant episcopi, qui non seruabãt ordinem in diuinis officijs, quem seruabat metropolitana ecclesia: quare statutũ fuit in cõcilio Tolet. vt oẽs episcopi eũdẽ modũ in officijs seruẽt, q in ecclesia metropolitana seruatur. Abbates vero officia publica. i. vesperas: matutinas, & missas celebrent sicut in ecclesia principali celebrantur: alia vero officia dicant sicut in eorũ regula cõtinetur. Et hæc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Quisquis* dicitur, quod si quis contra hoc fecerit. vj. mensibus excõicationi subdatur. In tertia parte quæ incipit ibi, *Sub ista*. dicitur quod metropolitani debẽt ep̃os prouinciæ cogere supradictum modum seruare, & episcopi sibi subiectos rectores supradictam regulam seruare compellant.

g ¶ Voluntatem.] scilicet doctrinis varijs nolite abduci, vt j. dist. prox. nolite.

h ¶ Ciues.] ciues ergo cantant cũ clericis. & dicunt amen. 38. distin. sedulo.

i ¶ Sui episcopi.] ar. quod regimen omnium monasteriorum spectat ad ep̃m, vt 9. q. 3. per singulas, & 16. q. 1. quod vere. & 61. dist. obitum. Sed nonne monasteria monachorum potius sunt secundum Abbatem regẽda, ad quem tota potestas monasterij spectat. 18. q. 2. c. nullã? Sed illud verum est de regulis viuendi, non de regulis cantandi. 12. q.

Monasteriorum regimen ad quẽ spectat.

mo resecandæ cũ se facultas obtulerit: quia Deus voluit religionẽ Christianã liberã esse in paucissimis sacramentis: nec eã voluit seruilib⁹ oneribus premi, sed hodie in tm̃ ecclesiã premunt, vt tolerabilior sit cõditio Iudæorũ, q nostra: qui licet legẽ Christi nõ susceperint: legalibus tñ sacramẽtis, nõ præsumptionibus subijciuntur humanis.

a ¶ Omnia talia.] Loquitur de consuetudine irrationabili, ne sit contra. s. eo. illud.

b ¶ Causæ.] ar. quod nõ sufficit dicere ita statutũ est, nisi cã statuti assignet, vt extra de cẽsi. peruenit. j. 2. q. 5. cõsuluisti. j. de conse. dist. 1. placuit. j. 68. dist. corepiscopi. arg. cõtra. ff. de leg. non omnium.

c ¶ Facultas.] i. vbi põt fieri sine scãdalo, vt 50. dist. vt cõstitueret

Statuti causa est assignanda.

1. non dicatis.

k ¶ Publica.] s. clericorũ secularium, quorũ officia publica sunt, cũ ipsi populum habeãt: sed monachi non semper habent populum, vnde ipsi nõ faciunt publica officia, vt 16. q. 1. interdicimus.

l ¶ Adstringat.] ar. metropolitanum posse suspendere, & excommunicare suum suffraganeum, vt j. 18. dist. placuit, & c. si episcopus. j. 10. q. 3. quia cognouimus. 11. q. 3. si quis episcopus.

Metropolitanus suffraganeos excommunicat.

PLacuit.] Capvt 14. huius capituli planus est, qui de eadẽ materia loquitur cum superiori.

m ¶ Placuit.] j. de conse. dist. 5. conuenit. istis tamen capitulis derogatur per contrariam consuetudinem.

Item

I *Tem aduersus.*] Hæc dist. diuiditur in duas partes. secunda ibi, *Est tamen.*
C A S V S. Supra in 5. dist. ostendit Gratianus ius naturale præferri alijs in origine & dignitate, & in 8. dist. ostendit, quòd præfertur amplitudine. In hac vero 13. d. ostendit, quòd præfertur in sententiæ rigore: quia nulla dispensatio admittitur contra ius naturale in præceptis, & prohibitionibus, nisi duo forte mala ita vrgeant, vt necesse sit alterum eligi, & ad hoc probandum inducit sequentia cap.

a ¶ *Item aduersus.*] Assignauit magister differentiam iuris naturalis ad alia iura in origine, & dignitate, & amplitudine: nunc assignat differentiam eiusdem iuris ad alia iura in suæ rigore: nam contra alia iura admittitur dispensatio. 25. quæst. 1. c. si. i sed contra ius naturale, quod consistit in præceptis & prohibitionibus, numquam: magister tamen excipit vnum casum de perplexitate, & male. Videamus ergo quid iuris sit de perplexitate. Dicunt quidam, quòd aliquis potest esse perplexus inter duo mortalia, vt Iudæi qui crucifixerunt Christum, peccauerunt mortaliter. de pæni. dist. 1. periculose. & si nō occidissent, similiter peccassent mortaliter: quia fecissent contra cōsciētiā, quæ dictabat eis contrarium quia dictum erat eis. Quicūq; fecerit se filiū Dei, morte moriatur. & omne quod fit contra conscientiā, ædificat ad gehennā. 28. q. 1. c. 2. §. ex his. extra de præscrip. quō. Itē vt dicūt, potest aliquis esse perplexus inter mortale, & veniale, vt cū aliquis quærit aliquē inimicū suum, quē scio esse in loco aliquo, si dico quærenti illū esse in loco illo, pecco mortaliter: quia prodo eū; si nego eū esse ibi, pecco saltē venialiter, vel etiā mortaliter si sum perfectus, vt 22. q. 2. ne quis. si taceo, ex taciturnitate mea præsumitur eum esse in loco illo. Itē in alio exemplo: si vxor petit debitum a viro, & vir negat, peccat mortaliter. si reddit, vr peccare venaliter: quia delectatio carnis non potest esse sine veniali peccato, vt vr 33. q. 4. vir cū propria, & sic est perplexus. Similiter vr, q aliquis potest esse perplexus inter duo venialia, vt si aliquis simplici verbo promisit se bibere plusquā possit: si plus bibat peccat venialiter. 25 dist. vnū orariū. §. criminis. si contra verbū suū facit peccat venialiter, vt 22. q. 2. primū Sed dicendū est, q nullus potest esse perplexus inter duo mala: quia secundum hoc sequeretur, q aliqs ex necessitate teneretur facere malū: sed dicit cano. q Deus numquā redderet interitū, nisi spōtaneū reperiret homo habere delictū, vt 23. q. 4. Nabuchodonosor. ver. vasis iræ. Præterea si ex necessitate teneremur aliqd malū facere, lex quæ illud prohibet esset impossibilis: cū tamen ois lex debeat esse possibilis, vt 4. di. 4. erit. Perplexio ergo quantū ad rē nihil est: sed quantū ad animū, & ad stultā opi. alicuius pplexio aliqua est: vnde Iudæi nō erant pplexi nisi quātū ad animū, & ideo debuissent cōsulere peritiores, vt Apostolos, vel sacras scripturas. In alio exēplo dr, q ille, q interrogat delos, vel sacras scripturas ... bet tacere: nec hoc ei nocet, si alter ex taciturnitate sua aliquid præsumat. Absit. n. q ea quæ, &c. vt 23. q. 5. de occidendis. præterea nō semper sequitur, q qui tacet cōsentit, vt 86. dist. tanta. Quod aūt obijcit de vxore, nō credo q talis delectatio sit aliquod pctm, vt 32. q. 2. quidquid. Si tū vis tenere, q sit tibi veniale peccatū, dicas cum H. q vir debet mulierem petentem debitū prudenter eludere, promittēdo se postea facturū donec ipsa efferueat: & si nec sic illa desisteret, tunc vir det ei copiā corporis sui, vt quā cito mulier expleuerit libidinem suam, statim vir recedat, nec procedat ad actum.

D *Vo mala.*] C A S V S. Statutū fuit in concilio Toleta. q quoties duo mala instant, ita q alterū eligi sit necesse: illud debet eligi, quod minus grauat: & illud vitari, quod magis. & hoc in prima parte. In secūda quæ incipit ibi, *Quid aūt.* ostēditur quod grauius, & quod leuius. Nā si iuram hominē interficere, magis pecco interficiendo, quam deierando: quia occidendo tripliciter pecco, deierando tantum duplicieter, & ideo eligendum.

b ¶ *Duo mala.*] intellige quantum ad fatuam illius op. qui se credit pplexū: & sic intelligas omnia verba hic posita: nō enim vtrūq; illorum malum est: licet ille opinetur vtrumque esse malum.

c ¶ *Necessitas.*] id est casus, vel refertur ad opi. stultam.

Re-clesiastica regula sint permissæ.

a ¶ Neque monasteriorum.] *In concilio ipso postremo Coloniæ excuso, abest vox, neque. In correctis autem editionibus sic legitur,* priuatæ monasteriorum consuetudines contra ecclesiasticas regulas sint permissæ.

DISTINCTIO XIII.

I *Tem aduersus* [a] *naturale ius nulla dispensatio admittitur; nisi forte duo mala ita vrgeant, vt alterum eorum necesse sit eligi.*

Vnde in concilio Toletano 8. c. 2 legitur.

¶ Minus malum de duobus eligendum est. C. I.

Iuo p. 13. c. 16. Pann. l. 8. c. 119.

D Vo mala [b], licet sint omnino cautissime præcauenda, tamen si periculi necessitas [c] ex his vnum perpetrare † compulerit; id debemus resoluere [d], quod minori [e] nexu noscitur obligare †. ¶ Quid autem ex his leuius, quid ve sit grauius, puræ † rationis acumine inuestigemus. Etenim dum peierare [f] compellimur, creatorem quidem offendimus; sed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbe contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus. Illic † [g] enim duplici [h] culparum telo perimimur †, hic † [i] tripliciter iugulamur.

† al. tentare] al. temperare] al. temerare
† obligari.] ori. Iuo Pan. & Gr.
† al. piæ] al. pio] al. pietatis acumine.
† al. Illinc] Gra.
† percutimur.] orig.
† al. hinc] Gra.

¶ *In ipso concilij capite multa antecedunt, & sequuntur, quæ perlegenda sunt.*

Item Gregorius in moralibus in c. 40. Iob, lib. 32. c. 18. & 19. & 20.

¶ De eodem. C. II.

N Erui [k] testiculorum [l] Leuiathan [m] perplexi sunt [n]: quia sug- Iob 40.

d ¶ *Resoluere.*] id est facere.

e ¶ *Quod minori.*] secundum q ipse opinatur, cum alterum illorum non obligat ipsum.

f ¶ *Peierare.*] secundum q talis opinatur: non enim peierat, licet non seruet tale iuramentum, vt 22. q. 4. si aliquid.

g ¶ *Illic.*] id est in iuramento.

h ¶ *Duplici.*] Non intelligas, q in homicidio tria peccata cōmittantur, & in periurio duo: sed ibi dicit, q in homicidio tres offenduntur, in periurio duo. Et est hic arg. q qui plures offendit, plus peccat. 94. dist. si qs aliū legationē. & 13. q. 3. præcipue. Item est hic arg. q pro illo potius est iudicandum pro quo plures rationes faciunt, vt extra de proba. licet, in fi. & qui potiora iura ostēderit obtinebit. a 14. dist. 1. & C. de edi. diui adri. tol. l. vlti. Sic & deterior est causa illius contra quem plura faciunt, vt 18. dist. de Syracusanæ. Item contrarium hic signatur. 22. q. 5. ille qui. vbi dicitur, q periurium sit maius homicidio. Sed ibi soluitur.

i ¶ *Hic.*] scilicet in homicidio.

N *Erui testiculorum.*] C A S V S. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima parte ostenditur, q perplexitas prouenit ex suggestione diaboli. In secūda parte, quæ incipit ibi: *Quod melius.* ponuntur tria exempla perplexitatis. Vnū est de illo, qui iurat se celare oīa secreta socij sui quē scit velle interficere maritum adulteræ suæ: sed timet eum propter iuramentū, quod fecit, manifestare. Secundum de eo, qui malo prælato obedientiam fecit, timens si non obediat ei etiam in malo, propter obedientiam quam ei fecit. Tertiū exemplum est de eo, qui per simoniam prælaturā acquisiuit, qui timet peccare si gregē sibi cōmissum derelinquat. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Est tamen.* datur cōsiliū quid in huiusmodi perplexitatibus sit faciēdum. Nam dicitur, q de duobus malis: minus malum est eligendum, & hoc probatur exemplo Pauli, qui concessit minimū, id est matrimonia, & coitum coniugalē causa incontinentiæ, vt maiora, & grauiora vitentur, scilicet fornicationes.

a ¶ *Nerui.*] id est suggestiones diaboli neruosæ, id est callidæ, & illaqueantes.

l ¶ *Testiculorum.*] testiculi dicuntur suggestiones eius: quia sicut testiculi sunt ministri, & instrumentum humanæ generationis, & in se continent omne incentiuum libidinis, ita suggestiones diaboli generant in hominibus vitia, & ad omnia illicita accedunt. 5. 6. dist. sed pensandum.

m ¶ *Leuiathan.*] id est diaboli.

n ¶ *Perplexi sunt.*] id est perplectentes, & sic omnia verba intelligas actiue.

A R C H I D. Perplectentes dicit, quòd reddant hominem perplexum

Margin notes:

Perplexitatis vanitas.

* Vide D. Th. 3. sen. dis. 38. q. 1. a. 4. quarta.

Mendacium. salutem aliquem a morte, an sit mortale.

a 27. q. 1. si vero. 31. q. 1. si quis.

i Idest necessitas adstringens ad aliquod malum perpetrandum, secundum Lau.

a Verū q ex necessitate peccat, peccatum non meretur, quia velut coactus, &c. 15. q. 1. illa.

Coitus coniugalis, an careat peccato.

Homicidio & periurium duos offendi.

a Sub. Sed vnde periurium: sed hoc dicitur ad exaggerationem arg. 22. q. 5. reliquum. secundum Laur.

v Ad hoc 40. dist. 5. i.

plexum, in veritate tamen perplexio nihil est. Archid.
a Implicatis.] idest, implicantibus.
b Inuentis.] idest, inuentionibus.
c Particeps.] Secundum opinionem eorum stultam semper intelligas.
d A transgressionis contagione.] Iste admonebit illũ ne faciat, vt Deũ securè non obediat: quia licet generaliter iurauerit ei obedire in oibus, non tamen est intelligendum nisi de licitis & iustis & honestis[1], vt 11.q.3. nõ semper. & c. si dñs. & c. Iulianus. & extra de iureiuran. ad nostrã 2. & c. veniẽtes. ff. de pigno. obligatione, generali. Sed si dubitet an sit contra Deum, obedire debet, vt 23 q.1. quid culpatur. in fin. Verũ aũt tenetur recipere ordines ab eo quem scit simoniacũ esse, not. 1.q.1. si quis a simoniacis.

[1] Subditus an semper teneatur obedire praelato.

Ad hoc extra lib. 6. de iureiur. contingit.

† al. per suggestionum

† al. inuentionibus] orig.

Ibid. c. 19.

† conferamus] orig.

† al. silendo

† agi] orig.

fractus] orig.

† al. gregis

Ibid. c. 20.

† vtiliter] orig. vt infra.

1. Cor. 7.

Ibidem. 6.

gestionũ† illius argumẽta implicatis[a] inuentis[†b] illigãtur, vt plerosq; ita peccare faciant, quatenus si fortasse fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo peccati laqueo nõ euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab vna valeant soluere, nisi in alia consentiant se ligari. ¶ Quod melius ostend imus, si qua ex conuersatione hominum illigationis huius exẽpla proferamus† & nonnullis interiectis. ¶ Ecce quidam, dum mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quòd secreta illius omni silentio contegat, se iureiurando constringit. Sed is, cui iuratũ est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui iusiurandum præbuit, ad mẽtem reuertitur, & diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atq; hoc silere formidat, ne silentio† adulterij simul & homicidij particeps[c] fiat, & prodere trepidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorum neruis ligatus est, quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne à transgressionis contagione[d] liber non sit. ¶ Alius cuncta, quæ mũdi sunt, deserens, atq; per omnia frangere proprias volũtates quærens, alieno se subdere regimini appetit, sed eum, qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit: cui fortasse is, qui sine iudicio eligitur, cũ præesse iam cœperit, agere† quę Dei sunt, prohibet, quæ mũdi sunt, iubet. Pensans itaq; subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagiũ sæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat[e], ne aut obediẽns, Deum in suis præceptis deserat, aut rursus nõ obediens, Deum in electo priore contemnat. & infra. ¶ Alius pensare pondus honoris ecclesiastici negligens, ad locũ regiminis præmijs ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriã culpa reuocatur, doletq; se ad laborem cum culpa peruenisse, & quàm sit iniquũ quod admiserit, ex ipsa fractus† difficultate cognoscit. Reum igitur se cũ impensis præmijs agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet, ne grauius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse: vult suscepti[f] gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratiæ† empta possidere. Per honoris ergo ambitũ, ligatũ culpa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursum sacra actio sæculariter empta teneatur. Vndiq; metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine nõ digne, lugeat, quod non etiam deserens[a] emendat; aut certe regimen delerens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione committat. & infra.

2 ¶ Est tamẽ quod ad destruendas Beemoth versutias subtiliter† fiat, vt dum mens inter minora, & maxima peccata costringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia, & qui murorum vndiq; ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugã præcipitat[g], vbi breuior murus inuenitur. Hinc Paulus, cum quosdã in ecclesia incontinentes aspiceret, cõcessit[h] minima[i], vt maiora[k] declinarent, dicens: [Propter fornicationẽ autem vnusquisq; vxorem suã habeat.] Et quia[l] tũc solum cõiuges in admistione sine culpa sunt, cũ nõ pro explenda libidine, sed pro suscipienda[m] prole miscẽtur, vt hoc etiã, quod concesserat, sine culpa (quamuis minima) non esse monstraret, illico adiunxit [Hoc autem dico secundũ indulgentiam, non secũdum imperium.] Non enim est sine vitio: quod ignoscitur, non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quod posse indulgeri præuidit. Sed cũ in dubijs constringimur, vtiliter minimis[n] subduntur, ne in magnis sine venia[o] peccemus. ¶ Itaq; plerũq; neruorũ Beemoth illius perplexitas soluitur, dũ ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

a ¶ Emendat.] Hoc loco in originali vt constructio verborũ glutinata, & restituenda ex Gratiano.

pat. in fin. Verũ aũt tenetur recipere ordines ab eo quem scit simoniacũ esse, not. 1.q.1. si quis a simoniacis.

f Suscepti.] Iste si vult saluari, dimittat locũ, & sit in perpetua pœnitentia, vt 1.q.1. si quis neqi. & q.7. requiris. & extra de simo. Matthæus. non tñ dimittat sine auctoritate Papæ[2]; vt 7.q.1. mutationes. & c. suggestũ. Sed credo, vt Ioan. de Fan. dicit quod bene põt dimittere sine licentia Papæ: quia rem habet furtiuam: vnde ipsam tenet statim restituere: aliter nõ pœnitet. 14.q.6. si res aliena. & fur semper est in mora, vt ff. de cond. fur. si pro fure. §. vlt. Sed arg. contra extra de renun. c. nisi. & c. post translationẽ. Sed illa intelliguntur in his, qui non per ostiũ intrauerunt, vt 1.q.1. ordinationes.

[2] Ista erit sententia Hug. quam sequitur Laur. Ad hoc 6. q.1. denique. Arch.

EST TAMEN.

Hæc est secunda pars dist. in qua consulit quid in prædictis perplexitatibus faciendum sit. Archid.

g Præcipitat.] quid si præcipitet se in fugam, & moritur, vtrũ peccet mortaliter, quæritur? Et distinguendũ est[5], quod si non ita esset altus murus, quod bene præsumebat se euadere, nõ peccat mortaliter: aliter sic. Arg. pro primo. 23. q.5. de occidendis. pro secundo arg. 23.q.5. si non licet. & c. non est nostrum. & maxime si ex honesta causa se præcipitasset, vt extra de sepult. ex parte 2.

Præcipitans se an mortaliter pecc.

[5] Hæc fuit dist. Hug.

h Concessit.] i. cõcessum ostẽdit: sicut alibi exponit da, i. datũ pronũtia, vt 23.q.5.c. remittunt §. hinc notandũ.

i Minima.] idest, matrimonia[4].

k Maiora.] idest, fornicationẽ. Vel minima appellat imoderatam exactionem debiti coniugalis. & illud potius permisit Apostolus, quàm fornicationẽ, vt 22.q.2 quidquid. & secundum hoc propriè ponit cocessit. secundum priorẽ intellectũ ponitur cocessit, idest concessum ostendit.

[4] Sed. quæ dicuntur minima respectu continentiæ 17. q.1. nuptiarum.

l Et quia.] Arg. contra H. qui dicit, quod vir nunquam potest cognoscere vxorem sine peccato, vt not. 33.q.4. vir cum propria.

m Sed pro suscipienda.] Et causa reddendi debitum, vt not. 32. q.2. quidquid.

n Minimis.] quotiès enim sine captiõe nihil fieri potest, id faciẽdũ est quod minus captiosum est, vt ff. de reg. iur. quotiès. & l. semp.

o Sine venia.] simile dicitur alibi. Quod permittimus, nolentes præcipimus, vt 31.q.1. hac ratione.

e Formidat.] Quid si subditus credit, quod præceptum prælati sit contra 2.q.1. si peccauerit. Si nolit cessare, faciat quod dicitur 22.q.5. hoc vtrũ. & sic liberabit se. quia sacramentũ nõ fuit inuentum, vt esset vinculũ iniquitatis. 22.q.4. inter cetera. vnde si quis iurauit aliũ nõ accusare, tamen põt denunciare crimẽ eius: vt extra de iureiu. quẽadmodũ. in fi. cũ aũt non potest probare, debet tacere, vt 2.q.7. plerique. si autem potest probare, faciat quod dicitur 2.q.1. si peccauerit. Vel dicat alij sic: frater scias, quod quidam te vult occidere; nõ tñ nominando aliquẽ: extra de offic. iudi. ordina. si sacerdos. Contra tñ est extra de fur. quum fure. sed non est contra; quia fur non manifestauerat furtũ indicanti.

Iuramentum non est iniquitatis vinculum.

Minus malum de duobus est faciendum.

V*Erum.*] Hæc dist. diuidit in duas partes, in quarū prima probat, q nullus debet peccare minus, vt maius sine grauius alius nō peccet. Secūda ibi, *Cōsuetudinis.* CASVS. Hic dicit Grat. q illud qđ dictum est in superiori dist. de minori malo eligēdo, intelligendū est cū duo mala circa eādem psonam cōtingunt. sed si circa diuersas contingant, vtrum minus malū sit eligendū & faciēdū, vt alius vitet maius, q̄ritur in hac dist. & probat q nō, p capitulū sequēs. dr etiam q ius consuetudinis vel cōstitutionis relaxatur q̄nq;.

a ¶ *Verū.*] In hac dist. 14. q̄ritur, an aliquis debeat minus malum cōmittere vt alter euitet grauius malum? Et dicendū est q non, vt j. c. pxi. & continuatur iste §. ad id qđ dixerat i superiori dist. s q cū duo mala nobis istāt, minus est eligēdū: sed hoc non est verum circa diuersas personas.

Q*Vod ait Sodomitis.* CASVS. Legit i Genesi, q misit Dns duos Angelos i specie iuuenū ad Sodomam subuertendā, & cū hospitarēt i domo Loth, venerūt Sodomitæ ad domū eius volētes eis abuti. Loth aūt ne illi violarent, obtulit eis duas suas filias, vt illi Sodomitæ potius cum illis fornicarent, q̄ hospites aliqd paterent, scilicet opus Sodomiticū. Modo q̄rit Aug. an talis cōpensatio sit admittenda, s. an Loth potius debuit consentire fornicationi filiarum, q̄ vt illi cum hospitibus opus Sodomiticum facerent. Et respondet q talis compensatio periculosa est, & hoc est attribuendum perturbationi Loth.

b ¶ *Quod ait*] verba sunt Aug. & incipit ibi, merito quæritur.

c ¶ *Periculosissime.*] Hic dicit Aug. q nemo debet minus malum cōmittere, vt alter euitet maius malum: & intelligunt hoc quidā, q nemo debet minus mortale committere, vt alius euitet maius mortale, sed veniale debet cōmittere vt alter euitet mortale. nam etiam aiam quis debet ponere pro proximo 1, & sic mortē tpalē potest aliquis subire, ne alter incurrat pœnā æternā. de pœn. dist. 2. charitas. & §. proxi. sed pro veniali debetur tm̄ pœna tpalis 2, pro mortali æterna. 11. q. 3. nemo. ergo aliquis potest peccare venialiter, ne alter peccet mortaliter. Item qa Apostolus dicit: Optabam esse anathema p fratribus meis. sed nemo anathematizat nisi pro mortali, vt 11. q. 3. nemo. Item cum virtus & vitiū sint ɔ̄ria, nec se compatiantur, vt 32. q. 1. cum renūtiatur. sed venialia simul cum virtutibus insunt homini. non ergo proprie dnr vitia, vt de pœn. dist. 3. septies. Alij dicunt, q nullum peccatum debet homo facere, vel pro suo bono vel alterius, vt 23. q. 5. cum homo. ver. qd si alius. non enim Deus vult tale damnum cū tali lucro cōpēsari, vt 33. q. 1. si dicat. non enim debet quis crimen suum alienis commodis impendere, vt 46. dist. sicut non suo. Præterea neq; pro salute alterius tpali vel æternali debet quis peccare venialiter: qa nullus perducendus est ad salutem 3 opitulante mendacio, vt 22. q. 2. c. faciat. & c. primum. 10. Sed quare redarguitur hic Loth, ab Aug. cum alibi cōmendetur ab Ambrosio, vt 32. q. 7. offerebat? Sed Ambrosius considerauit pietatem quam habuit ad hospites. Aug. vero delictum filiarum. 26. dist. c. 1. & 2.

d ¶ *Hac compensatio*] Arg. q non est admittenda compensatio in malis, vt 24. q. 3. sorte. & 23. q. 5. c. 1. & 32. q. 8. non solū. & 1. q. 1. non est putanda, admittitur tñ compensatio in criminibus vel excipiendo vel replicando, vt 32. q. 6. nihil. & ff. sol. mat. viro. verum est in iudicijs admittitur compensatio, non in foro pœnitentiali. 34. q. 5. quod Deo.

CONSVETVDINIS. Hæc est secda pars hui9 distinctionis:

Veniale potest quis cōmittere vt alter euitet mortale.

1 De pœn. dist. 2. qui vult. & c. sequen.

2 14. dist. §. pœnam.

Ad Rom 9.

3 De hac materia not. extra ne cleri. vel mo. c. 3. in glo. arg. q. & c. Arch.

Compensatio a pœnitentiali foro non admittitur.

DISTINCTIO XIIII.

Grat. V*Erum* a *hoc in vna eademque persona intelligitur. Ceterum an in diuersis eadem dispensatio locum habeat, videlicet, vt committamus minora, ne alij grauioribus implicentur, merito quæritur.*

De his ita scribit Augustinus lib. Quæst. super Gen. cap. 42.

¶ Non sunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alij grauiora committant. C. I.

QVod ait b Sodomitis Loth [Sunt mihi duæ filiæ, quæ nondum nouerunt viros: producā illas ad vos, vtimini illis quomodo placuerit vobis, tantum in viros istos ne faciatis iniquum:] quoniam prostituere volebat filias suas hac compensatione, vt viri hospites eius nihil a Sodomitis tale paterentur; vtrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, vt nos faciamus mali aliquid, ne alius grauius malum faciat; an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, merito quæritur. Et nimirum periculosissime c admittitur hæc compēsatio d. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda est.

Iuo p. 9. c. 117. Gen. 19.

2 *Consuetudinis autem, vel constitutionis rigor nonnumquā relaxatur. Vnde Leo Papa ait ad Rusticū Narbonēsem episcopū, epist. 90 ante caput 1,*

¶ Quæ constitutiones valeant temperari, vel quæ non. C. II.

SIcut quædam sunt e quæ nulla possunt ratione conuelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum f, aut pro consideratione ætatum g oporteat temperari: illa consideratione h semper seruata, vt in ijs, quæ vel dubia i fuerint, aut obscura, id nouerimus sequēdum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inueniatur aduersum.

Pann. in prologo. c. 12.

Ordo verborū nō restitutus ob glossam.

i conditione] orig.

DISTINCTIO XV.

Grat. Q*Voniam de iure naturali* k, *& constitutione, vel consuetudine hactenus disseruimus, differētiam, qua inuicem discernuntur, assignantes, nunc ad ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earum originem, & auctoritatem, prout ex libris sanctorum Patrum colligere possumus, breuiter assignantes.*

nis: in qua dicitur qñ rigor est relaxandus, & qñ non. Io. de Fan.

CASVS. Iste §. continuatur ad illud qđ dictum fuit supra in principio 13. dist. vbi dictum fuit, q aduersus ius naturale non admittitur dispensatio. sed hic dr, q cōsuetudinis vel constitutionis rigor relaxatur. quandoque etiam hoc probatur in seq. cap.

S*Icut.*] CASVS. Quæsitum fuit à Leone Papa, vtrū ɔ̄ consuetudinem & constitutiones posset dispensari. qui r̄ndit, dicens q sicut sunt quædam ɔ̄ quæ dispensari non potest, vt ius naturale: sic quædam sunt, vt consuetudines & constitutiones ɔ̄ quas ratione tporum & ætatum potest dispensari: hac habita discretione, vt in dubiis nihil contra Euangelium vel decreta fiat patrum.

e ¶ *Sicut quædā sunt.*] vt pcepta decalogi. & forma baptismi: & forma cōficiēdi corp9 Chri. de cōse. dist. 4. pprie. & dist. 2. accipite.

f ¶ *Temporum*] vt 1. q. 7. quod pro remedio. & 81. dist. presbyter. & 34. dist. fraternitatis.

g ¶ *Ætatum.*] vt j. 33. q. 2. in adolescentia 6. & 86. dist. tanta.

h ¶ *Consideratione.*] j. 29 dist. sciendum.

i ¶ *Vel dubia.*] extra de sponsa. iuuenis.

Q*Voniam de iure.*] Hęc dist. diuiditur in duas partes. In prima quæritur, & probat ex quo tempore habuerunt concilia ortum. Secunda ibi, *Quantum vero.*

CASVS Supra de naturali iure, consuetudine & constitutione dixit Gratianus, inter ista differentiam assignando. In hac vero dist. reuertitur ad constitutiones ecclesiasticas: & earum originem & auctoritatem breuiter ostendit.

k ¶ *Quoniam de iure naturali.*] Hactenus tractauit magister de naturali iure; hic incipit tractare de iure canonico. assignat itaque rationem & originem ipsius. & ostendit quæ opuscula recipiātur ab ecclesia, & quæ non.

4 Extra de sep. cap. 1.

5 De conse. dist. 2. c. 2.

6 Hoc cap. loquitur de iuuenili ætate, sed sequens concor. loquitur de senili. ut hoc 26. q. 3. stpora. & cap. hoc fit.

7 Sola eius diuisione & distinctione, quæ ad cetera in eo excultiori assignans, vt ob potius ad tradendū de iure canonico descenderet. nunc ad. Hug.

Canones.

Canones.] Casus. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte ostenditur, q a tpe Constantini canones generalium conciliorũ incœperũt. Ipse enim primo dedit auctoritatẽ Christianis libere congregandi: cũ ecclesia antea fuisset passa persecutionẽ. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Inter cetera.* dr q sub quattuor Imperatoribus sunt quattuor concilia vniuersalia celebrata, s. sub Constãtino, Theodosio seniore, Theodosio iuniore, & Martiano: & ostẽdit qđ in eis fuerit reprobatũ: & q ista quattuor concilia & his similia debẽt inuiolata seruari. In tertia parte q̃ incipit ibi, *Synodus.* ponit etymologias istorũ nominũ, s. synodus, conciliũ, & cœtus.

§ Quo tempore cœperint canones generalium conciliorum. C. I.

Pann. l. 2. c. 104.

CAnones generalium conciliorũ (vt Isidorus ait lib. 6. etymol. c. 16.) a temporibus Constantini ᵃcœperunt. In præcedentibus namq; annis persecutione feruente, docendarum plebiũ minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est: quia non erat licentia episcopis in vnũ conueniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere cõgregari. Sub hoc etiã sancti patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarũ conuenientes iuxta fidem Euangelicam & Apostolicã, secundũ post Apostolos ᵇ symbolum tradiderunt. ¶ Inter cetera autem concilia, quattuor esse scimus venerabiles synodos, quæ totã principaliter fidem complectũtur, quasi quattuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. ¶ Harum prima Nicæna synodus cccxviij. ᶜ episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est: in qua Arianæ perfidiæ condẽnata blasphemia, ᵈ quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat, cõsubstantialem Deo patri Deum filiũ eadem sancta synodus per symbolũ definiuit. ¶ Secunda synodus cl. Patrum sub Theodosio seniore Constantinopoli ᵉ congregata est, quæ Macedonium ᶠ spiritum sanctum Deum esse negantem condemnans, cõsubstantialem patri & filio spiritum sanctũ demõstrauit, dans symboli formã, quam tota ᵍ Græcorũ, & Latinorum confessio in ecclesiis prædicat. ¶ Tertia synodus Ephesina ʰ prima cc. episcoporum sub iuniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestoriũ duas personas ⁱ in Christo asserentem, iusto anathemate condemnauit, ostendens manere ᵅ in duabus naturis vnam ᵏ Domini nostri Iesu Christi personam. ¶ Quarta synodus Chalcedonẽsis DCXXX. sacerdotũ sub Martiano principe habita est; in qua Eutychem ˡ Constantinopolitanum abbatem verbi Dei & carnis vnam naturam pronuntiantem, & eius defensorem ᵐ Dioscorum, quondam Alexandrinum episcopum, & ipsum rursus Nestorium cum reliquis hæreticis vna Patrum sententia damnauit, prædicans eadem synodus Christum Dominũ de Virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ, & humanæ cõfiteamur naturæ. ¶ Hæ sunt quattuor synodi principales, fidei ⁿ doctrinam plenissime prædicantes. Sed, & si qua sunt concilia, quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerũt, post istorũ quattuor auctoritatẽ, omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere ᵒ cõdita continentur. ¶ Synodus autem ex græco interpretatur comitatus, vel cœtus. Concilij ᵝ vero nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim quo causæ agebantur, conueniebant omnes in vnum, cõmuniq; intentione tractabant. Vnde concilium à communi intentione dictum quasi consilium; consilium, quasi considium. d. in l. litterã transeunte: vel cõciliũ dictum est à cõmuni intentione, eo quòd in vnum dirigãt omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorũ sunt: vnde qui sibimet dissentiunt, non agunt concilium, quia non consentiunt in vnum. Cœtus vero conuentus est, vel congregatio, à coeundo, idest à conueniendo in vnum. Hinc etiam conuentus est nuncupatus, eo quòd ibi homines conueniunt in vnum: sicut à conuentu cœtus dicitur, sic & concilium à societate multorum in vnum.

§ *Caput hoc habetur etiam in conciliorum collectione Isidori ante ipsius præfationem, non autem in codice bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen vsque ad versiculum.* Inter cetera. *ponitur etiam (quemadmodum & in alijs) ante initium concilij Nicæni.*

α ¶ Manere.] *In plerisque antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso legitur vt est emendatum. Sed in alijs eiusdem manuscriptis, & impressis Gratiani legitur,* manere in Christo duas naturas, & vnam Domini nostri Iesu Christi personam.

β ¶ Concilij vero.] *Apud Isidorum in lib. Etymol. locus hic mendose legitur. Verum in præfatione eiusdem Isidori, editione Parisiensi conciliorum præposita, quæ cum aliquot vetustis codicibus collata est, sic legitur:* Concilij vero nomen tractum ex communi intentione, eo q in vnum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt. vnde & qui sibimet dissentiũt, non agunt concilium, quia non sentiunt vnum. Cœtus vero conuentus est, vel cõgregatio à coeundo, idest conueniendo in vnum: vnde & conuentus est nuncupatus, q ibi homines conueniant. Sicut conuentus, cœtus, vel concilium à societate dicitur multorum in vnũ. *In Gratiani codicibus sunt multæ varietates, ex quibus ea lectio retenta est, quæ visa est melior, quamuis adhuc aliquid fortasse desideretur.*

a ¶ Cõstantini.] s. 16. dist. Isidorus. s. ibi dr à tpe Clementis fuerunt celebrata concilia. Rñ. q ante fuerunt celebrata: sed non ita generaliter: & ita hoc verbum, generaliter, soluit Ɔtrarium.

b ¶ Apostolos.] Apostoli enim fecerunt primũ symbolũ, s. Credo in Deũ patrẽ: sed Nicæna synodus fecit, Credo in vnum Deum. & dr à syn, qđ est cũ: & bolos, qđ est morsellus: quia quilibet Apostolorum de suo morsello aliquid apposuit.

c ¶ Cccxviij.] Alibi dicit de ccc. epis, vt 10. q. 1. hãc. Sed dic q minor numerus non excludit maiorem. ff. de in lit. iuran. cum furti.

d ¶ Quam de inæqualitate.] Dicebat. n. prẽm maiorem filio, & filium maiorem spiritu sancto. 24. q. 3. quidam. ver. Ariani. Hug.

e ¶ Constantinopoli.] ĩ. ea. sicut.

f ¶ Macedonium.] q dixit spiritum sanctum seruũ patris & filij. vt 1. q. 1. eos qui. 24. q. vlt. quidã. ver. Macedoniani.

g ¶ Quam tota.] Hoc non habemus: quia non habemus nisi Apostolorũ, & Nicænũ, & Athanasij, Quicumque vult.

h ¶ Ephesina.] ice dicit ad differentiã scdæ, quæ fuit reprobata, vt ĩ. 16. dist. quoniam sanctæ.

i ¶ Personas.] verbi, & hominis.

u ¶ Vnã.] Vna est persona: sed nõ duas naturas, s. diuinam & humanã. j. c. sicut. ver. quoniã.

l ¶ Eutychem.] qui post resurrectionẽ Christum habere vnam naturam dixit, s. diuinam. 16. dist. c. sexta. ver. quarta.

DOSITIO. Habet enim vtrãque, extra de hæreticis, cũ Christus. vbi notat Ala. q ante istam definitionem, de qua loquitur ipsa decr. Ɔtrium dicere licebat, cũ prohibitũ non esset: sed post, nequaq̃. ergo qđ prius non fuit fidei articulus, post Ɔsecratione factus est fidei articulus. Arch.

m ¶ Defensorem.] Peccabat ergo in fide, ex quo erat defensor hæreticorum, vt 24. q. 1. c. 1. & q. 3. qui aliorum. & extra de hære. vergentis 3. sicut dicit lex de latrone. C. de his qui la. oc. l. 1. Sed cõ ra 21. dist. in tantum. & 24. q. 2. sane profertur. vel ff. item Romanorum. ibi enim dicitur, q Dioscorus non peccauit in fide: sed expone, non peccauit in fide, idest, non peccauit in fide tantum: quia in hoc peccauit, q ausus fuit Papam Leonem excommunicare. 21. dist. in tantum.

n ¶ Fidei.] articulos.

o ¶ In hoc opere.] Isidori: nec sic contra 19. dist. si Romanorum. versi. præterea.

Quod dicit litera generaliter: tenent solutionem. Hug. Lau. & Archid.

Notandum q Damasus Papa cõstituit vt symbolũ cantaretur in Missa ex decretis sanctæ synodi vniuersalis apud Constantinopolim celebratæ. Archid.

Parum aut nihil tacet, sed merius nod. cu. ... & c. ... Pet.

De quatuor vero† conciliis scribit B. Gregorius ita dicens, lib. 1. Regesti, epist. 24.

† al. quinque

¶ De auctoritate quatuor conciliorum. C. II.

SIcut sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo peruersum Arii dogma destruitur, Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error conuincitur, Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas iudicatur, Chalcedonense vero, in quo Eutychis, Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his uelut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitæ ª, atque actionis norma consistit. ¶ Quintum quoque conciliū pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur ª, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris ᵇ Dei & hominum in duabus substantiis ᶜ separans, ad impietatis perfidiā cecidisse conuincitur; & in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector: quia, dum vniuersali sunt consensu cōstituta; se, & non illa destruit quisquis præsumit ᵈ aut soluere, quos religant †; aut ligare †, quos soluunt.

† al. ligant
† al. religare

a ¶ Cuiuslibet.] *Apud B. Gregorium legitur:* Et cuiuslibet vitæ, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificiū iacet. Quinctū, &c. *& in sequentib. significantur tria illa capitula, quorū occasione nō nulli quintā synodū nō recipiebāt.*

De ysdem etiam Gelasius in concilio habito Romæ cum 70. episcopis scribit dicens.

Quæ † concilia sancta Romana ecclesia suscipiat. C. III.

† al. Quas scripturas

Burc. l. 3. c. 220. Iuo par. 4. c. 64. Pann. l. 2. c. 91. Poly. l. 3. tit. 20.

SAncta Romana Ecclesia post illas veteris testamenti & noui scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet: Sanctam synodum Nicænam cccxviii. patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est: Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Cælestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Arcadio episcopo ab Italia destinato: Sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Martiano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæreses simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatæ sunt: sed & si qua sunt concilia à sanctis patribus hactenus instituta, post † istorum quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus. ¶ Iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum patrum, quæ in ecclesia catholica recipiuntur. ¶ Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. ¶ Item opuscula beati Athanasii Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Gregorii Nazianzeni episcopi. ¶ Item opuscula beati Basilii Cappadociæ episcopi. ¶ Item opuscula beati Ioannis Constantinopolitani episcopi. ¶ Item opuscula Theophili Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini episcopi. ¶ Item opuscula beati Hilarii Pictauiensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Ambrosii Mediolanensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Augustini Hipponensis episcopi. ¶ Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. ¶ Item opuscula beati Prosperi viri religiosissimi. ¶ Item epistolam beati Leonis Papæ ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum destinatam: cuius textum quispiam si vsque ad vnum iota disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit; anathema sit. ¶ Item opuscula, atque tractatus omnium patrum orthodoxorū, qui in nullo à sanctæ Romanæ ecclesiæ consortio deuiauerunt, nec ab eius fidei prædicatione seiuncti sunt, sed communionis ipsius, gratia Dei, vsque ad vltimum diē vitæ suæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum Patrum consultatione dederūt, venerabiliter suscipiendæ sunt. ¶ Item gesta sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. ¶ Quis ita esse catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed gratia Dei, & adiutorio vniuersa tolerasse? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur: quia & eorū, qui conscripsere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cuiusdā Quirici † & Iulitæ: sicut Gregorii, aliorumque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter quod, vt dictū est, ne vel leuis subsannādi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia nō legūtur. Nos tamē cū prædicta eccle-

† al. prætor

Ans. l. 6. c. 193.

Ede, vel prædicatione] orig. & Burch.

Nicolaus in epistola impressa ad epos Galliæ, cuius initium, [Quamuis]

† al. ista

† al. difficil
† al. Cyrici

Sicut sancti Euangelii.] CASVS. In prima parte huius cap. dicit Greg. quod ita vult seruare quatuor concilia sicut quatuor Euangelii libros: & ostendit in vtroque illorū quid fuit reprobatū. In secūda parte, quæ incipit ibi, Quintum, dicit Greg. quod quintum concilium vult venerari, in quo tria sunt reprobata, s. epistola erroris plena, quæ Ibæ dicebatur, & opinio Theodori, qui personā Christi mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separabat, id est, personis, dicēs Christū duas habere psonas: & scripta Theodori, qui vitam B. Cyrilli, & fidem reprehendebat: & quod supradicta cōcilia nō obseruat, seipsū destruit.

a ¶ Ibæ dicitur.] ab inuentore.

b ¶ Mediatoris.] id est, Christi. Ioan.

c ¶ Substantiis.] scilicet personis.

d ¶ Præsumit.] Vñ ergo, quod Papa non possit destruere statuta concilii: quia orbis maior est vrbe. 93. dist. legimus. circa medium. vnde requirit Papa consensum cōcilii. 19. dist. Anastasius. Arg. contra 17. dist. §. hinc etiam. & extra de elect. significasti. vbi dř quod conciliū non potest Papæ legē imponere. & 35. q. 9. veniam. Sed intellige, quod hic dicitur, circa articulos fidei. 25. q. 1. sunt quidam.

Sancta Romana Ecclesia.] CASVS. In hoc cap. ponuntur fere eadē, quæ dicta sunt in illo cap. canōes. & in c. sicut. Dicit enim Gelasius, quod supradicta quatuor concilia vult venerari: & si qua alia fuerint à sanctis Patribus instituta: & ostēdit quæ opuscula sanctorū Patrum in ecclesia recipiantur.

a ¶ Cy-

cta ecclesia omnes martyres, & eorũ gloriosos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. ¶ Item Actus beati Siluestri Apostolicæ sedis præsulis, licet eius, qui conscripsit, nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu multæ hoc imitantur ecclesiæ. ¶ Item scripta de inuentione sanctæ Crucis Dominicæ, & alia scripta de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem † reuelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholicorum manus peruenerint, beati Pauli Apostoli sententia præcedat, [Omnia probate, quod bonum est, tenete] ¶ Item Ruffinus vir religiosus plurimos ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Ruffino, sed etiam de vniuersis †, quos vir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione † reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. ¶ Item Chronicon † Eusebij Cæsariensis, atque eiusdem historiæ ecclesiasticæ libros, quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent, vsquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraque breuitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude preferimus †. ¶ Item Iuuenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Ceterum, quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica, & Apostolica ecclesia Romana. ¶ E quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & à catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda. In primis Ariminensem synodum à Constantio Cæsare Constantini filio congregatam mediante Tauro præfecto, ex tunc, & nunc, & vsque in æternum confitemur esse damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis lib. viij. † apocryphũ. Actus nomine Andreæ apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi apostoli, apocryphi. Actus nomine Petri apostoli, apocryphi. Actus nomine Thomæ apostoli, apocryphi. Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euangelium nomine Thomæ apostoli, quo vtuntur Manichæi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi apostoli, apocryphum. Euangelium nomine Andreæ apostoli, apocryphum. Euangelia, quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Euãgelia quæ falsauit Hyrcius †, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris apocryphus. Liber de natiuitate Saluatoris, & de sancta Maria, & de obstetrice Saluatoris, apocryphus. Li-

† quod à relationes] orig.

1. Thess. 5.

† al. diuersis] orig.

† al. religiose

† al. Chronica] orig.

† al. proferimus.] orig.

Burch. l. 3. c. 221. Iuo par. 4. c. 65. Pann. l. 2. c. 123.

† decē.] orig.

† al. Esitius, al. Hesychius]

ber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticius † discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel † Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur, Actus Teclæ, & Pauli apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber prouerbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xysti † nomine signatus est, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur transitus † sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuiũ pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Iacob †, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur pænitentia Iamnis, & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur, sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusanæ †, apocryphus. Liber canonum Apostolorũ, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & B. Ambrosij nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani †, siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha †. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha †. Opuscula Cassiani presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiẽsis †, apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentij †, apocrypha. Epistola Iesu ad Agbarũ regem, apocrypha. Passio Georgij, apocrypha. Passio Cyrici *, & Iulitæ, apocrypha. Scriptura quæ appellatur, contradictio Salomonis, apocrypha. Philacteria omnia, quæ non Angelorum, vt illi confingũt, sed dæmonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his similia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiã Samosatenus, Photinus & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoq; cũ suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valẽtinus, siue Manichæus, Faustus †, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cælestius †, Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus, & † Latiensis, Cælestinus, Maximinus, Priscianus † ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, e quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiã maculauit, Acacius Constantinopolitanus cum cõsortibus suis, nec nõ & omnes heresis †, quas ipsi, eorumque discipuli, siue schismatici docuerũt, vel cõscripserũt: quorũ nomina minime reti-

a * Cyrici] al. Quirici.

APOCRYPHA. Apocryphum dr̃ occultum & secretũ, ab apo, quod est de; & cryfis, quod est secretũ. inde liber dr̃ apocryphus, id est, occultus & secretus: scilicet cuius auctor ignoratur: non tñ ab ecclesia recipitur, sed reprobat. quasi dicat, non in ecclesia, sed remote & secrete ab ecclesia est legendus, sm Hug. Vnde dic apocrypha græce, latine secreta. Et quia in eamotis solant virgines abscondi, & secrete morari, secũdum Ioan. de Fan. inde est, q virgo in Hebræo alma, in Græco apocrypha, Latine dicitur secreta.

† al. Lencius] al. Leucius

† abest ab orig.

† al. Sixti

† transitus, id est, assumptio] orig.

† al. Iob] orig.

† qui appellatur, laus Apostolorũ] orig.

† Tertulliani apocrypha. Opuscula Lactantij apocrypha. Opuscula Africani apocrypha] orig.

† Opuscula Commodiani apocrypha] orig.

† Opuscula Tatij, Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobij apocrypha. Opuscula Tyconij apocrypha] orig.

† al. Petabiensis

† al. Frumentij caeci] orig.

† Africanus] orig.

† al. Calistus

† Iulianus Celanensis, Celestinus, &c.] orig.

† orig.] Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus Cynicus, Lampetius

† hæreses, eorumque discipuli] orig.

retinentur,non solum repudiata, verumetiam ab
omni Romana, & Apostolica ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata. ¶ Ceterum ε, qui libri in ecclesiasticis officiis per anni circulum à nonnullis legantur (quòd ritum illum Apostolica non reprobat, sed sequitur ecclesia) pro fidelium ędificatione adnotandum censuimus.
Burch. l. 3. c. 222. Iuo par. 4. c. 63. Pano. l. 2. c. 90. Quidam, quòd in Septuagesima ponũt Pentateuchum ζ vsque in xv. diem ante Pascha, xv. die ponunt Hieremiam vsque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ (Quomodo sedet sola ciuitas, &c.) & tres de tractatu sancti Augustini in psalmũ
Psal. 54. 54. η (Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris.) & tres de Apostolo, vbi ait in epistola ad
1. Cor. 11. Corinthios (Conuenientibus vobis in vnum.) Secunda lectio sic incipit, (Similiter & calicem post-
1. Cor. 10. quam cœnauit,) Tertia, (De spiritalibus autem nolumus vos ignorare fratres.) In Parasceue tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, & tres de tractatu sancti Augustini in psalmũ 63. (Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.) & tres de Apostolo; vbi ait in epistola ad Hebræos, (Fe-
Heb. 4. stinemus ingredi in illam requiem, &c.) Secun-
Heb. 5. da lectio, (Omnis namque pontifex.) Tertia, (De quo grandis nobis sermo.) In sabbato Sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ prophetæ, & tres de tractatu sancti Augustini in eundem psalmum 63. (Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.) & tres de Apostolo, vbi
Heb. 9. ait in epistola ad Hebræos, (Christus assistens pontifex futurorum bonorum.) Secunda lectio,
Heb. 10. (Vbi enim testamentum est.) Tertia, (Vmbram enim habens lex futurorum bonorum.) In Pascha Domini homilias ad ipsum diem pertinen-
† al. octaua tes, infra hebdomadam homilias. In octauis θ †
Paschæ ponunt actus Apostolorum, & episto-
† al. octauam las canonicas, & Apocalypsim vsque in octauas † Pentecostes. In octauis Pentecostes ponunt libros Regum, & Paralipomenon vsque in kalendas Augusti. In Dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem vsque in kalendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt
† Iudith, Hester.] Iuo Iob, Tobiam †, Hester, Esdram vsque in kalendas Octobris. In Dominica prima mensis Octo-
† libros] Iuo bris ponunt librum † Machabæorum vsque in kalendas Nouembris. In Dominica prima mensis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danie-
† al. in natali lem, & minores prophetas vsque in kalendas
† al. in vigilia natalis Dñi] Bur. & Iuo, & ordo Romanus Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam prophetam vsque ad † Natiuitatem Domini. In Natali ι † Domini legunt primum de Esaia tres lectiones. Prima le-
Esa. 9. ctio, (Primo tempore alleuiata est terra Zabu-
Esa. 40. lon, &c.) Secunda, (Consolamini, consolamini.)
Esa. 52. Tertia, (Consurge, consurge.) Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani homilia de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali Innocentium similiter. In natali sancti Siluestri similiter. In octaua natalis Domini homilia de ipso die. In Dominica prima post Natiuitatem Domini ponunt epistolas Pauli vsque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de
Esa. 55. Esaia. Prima lectio incipit, (Omnes sitientes.)
Esa. 60. Secunda, (Surge, illuminare Hierusalem.) Ter-
Esa. 61. tia, (Gaudens gaudebo in Domino.) Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes.

α ¶ Mandamus.] *Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continenter:* Item opuscula beati Cypriani, &c. *Sed Burchardus, & Ivo, & Pannormia habent vt Gratianus. At certe in toto hoc capite tot modis discrepant collectiones ab originali, vt satis certo statui non possit, quæ vera, & pura sit Gelasii lectio; nec magnopere sit mirandum, si nonnulla sint, quæ difficultatem faciunt. Quamobrem, quæ auxilio codicum tuto emendari poterant, ea sunt emendata: ceteris locis partim indicatæ varietates; partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adeundo accurato lectori est relictus.*

β ¶ Item gesta.] *Hinc vsque ad finem capitis omnia absunt à plerisque vetustis Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus adnotauit. Sunt tamen eiusdem Gelasii vsque ad vers.* Ceterum qui libri, *& apud Burchardum, & Iuonem referuntur proxime post superiora.*

γ ¶ Iuuenci.] *Antea legebatur,* Item Vincentii. *restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Iuone. De quo Iuuenco meminit B. Hieronymus in Catalogo.*

δ ¶ De sancta Maria.] *In collectione Isidori legitur,* & de Maria & obstetrice. *Apud Burchardum,* & de Maria vel obstetrice. *Apud Iuonem vero,* & de sancta Maria, vel de obstetrice Saluatoris.

ε ¶ Ceterum.] *Hinc vsque ad finem neque in collectione Isidori, neque in vllo vetere codice Gratiani eorum, quæ collata sunt, inuenitur. A verbo tamen,* in Septuagesima ponunt, *referuntur à Burchardo, & Iuone sine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelasio ipso cum lxx. episcopis. Fere autem omnia habentur sparsim in libro, qui ordo Romanus nuncupatur.*

ζ ¶ Pentateuchum.] *Apud Iuonem legitur,* Heptateuchum, *vt vltra quinque libros comprehendat librum Iosue, & Iudicum, qua voce, ac librorum coniunctione Beatus Hieronymus ad Lucinium scribens vtitur. Alii vero Heptaticum appellant, vt sanctus Gregorius lib. 7. ind. 2. epist. 48. & lib. 10. epist. 22. & alibi, & Rabanus in præfatione in Hieremiam, & ordo Romanus, cap. de Septuagesima.*

η ¶ In Psalmum 54] *sic etiam apud Iuonem. In ordine Romano, cap. de officiis diuinis a cœna Domini vsque in octauas Pentecostes, & apud Burchardum legitur,* in Psalmum 63. *idest,* Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. *Itemque in cap. de ordine in nocte Parasceues,* Tres de tractatu sancti Augustini de Psalmo 63.

θ ¶ In octauis.] *Ipsam diem octauam solitam fuisse proferri nomine multitudinis, idest octauas, notabitur infra de consecratione dist. 3. c.* pronuntiandum.

ι ¶ In natali Domini.] *Burchardus, & Ivo habent* in Vigilia natalis Domini. *& ita in ordine Romano. cap. quod inscribitur,* In Christi nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in ecclesia Romana ponuntur. *Pannormia autem habet vt Gratianus.*

DISTINCTIO XVI.

κ ¶ *Apostolorum*[a] *vero canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati*[α], *sunt quinquaginta.*

α ¶ Translati.] *In titulo qui præponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori, & in concilio Stephani Papæ IIII. (cuius magnam partem Deusdedit Cardinalis in sua canonum collectione refert) pro voce,* translati, *habetur,* prolati. *Dionysius certe Exiguus nullam huius versionis mentionem facit. & aliqui scriptores solent epistolas Clementis hoc modo citare,* ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis; *vt auctor Polycarpi, & alii.*

Apostolorũ. Hæc distinctio diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Et si* [illegible]

Casvs. In hac 6. distin. ostẽdit Gratianus canones Apostolorum esse recipiendos. prima tamen ponit quãdam 3rietatem de canonibus apostolorum: primo de non recipiẽdis, & postea de recipiendis; & eam soluit.

a ¶ *Apostolorum.*] hic intitulatur 16. dist. in qua probat, q̃ canones apostolorum sunt recipiendi: postea ostẽdit quo tempore & quo residente in Papatu vel Imperio qđ-libet

libet concilium est celebratum. Et nota ꝙ Gratianus ponit quandam contrarietatem de canonibus Apostolorum, & eã non soluit. probat enim auctoritate Isidori, ꝙ canones apostolorum nõ sunt recipiendi, q̃a sunt apocryphi: postea ꝓbat auctoritate Zepherini & Leonis, ꝙ sunt recipiendi, & nõ sunt apocryphi. Sol. breuis est, quia [b]

d C *Lementis*] idest, qui sub nomine Clementis compositus est ab hæreticis.
e *Itinerarium.*] qui actus Petri continet, quos per orbem itinerando peregit [a].
f *Exceptis.*] impropria videtur hæc exceptio: quia aut excipitur à veris canonibus, aut à falsis.

Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos Isidorus scribit dicens.

¶ Apostolorum canones Apostolica reijciuntur auctoritate. C. I.

CAnones [a] qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt, pro eo quòd ab hęreticis sub nomine Apostolorum compositi dinoscuntur, quamuis in eis vtilia [b] inueniantur; tamen ab auctoritate canonica, atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha [c] deputata.

¶ *Caput hoc est in præfatione Isidori ad collectionem conciliorum, quæ ex bibliotheca ecclesiæ Toletanæ descripta Romam missa est. Nam in illa, quæ vulgata Isidori collectioni, de qua initio dictum est, proponitur, contrarium potius videtur dici. & refertur infra* c. Placuit. *hac ead. dist si modo idem est Isidorus.*

Zepherinus autem econtra scribit episcopis per Siciliam constitutis, epist. 1.

¶ Apostolorum canones sunt recipiendi. C. II.

Iuo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 105. Polyc. l. 3. tit 50. al. præfixerũt] orig.

SExaginta [a] sententias Apostoli præscripserunt [†] cum alijs plurimis episcopis, & seruandas censuerunt.

[a] Sexaginta.] *Iuo etiam, & auctor Panormiæ habent,* Sexaginta. *Itemque originale in margine. Sed in textu,* Septuaginta. *Polycarpus,* Quinquaginta.

Item Leo [a] Papa nonus contra epistolam Nicetæ abbatis.

¶ Exceptis quinquaginta capitulis, canones Apostolorum inter apocrypha deputantur. C. III.

Iuo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. c. 124. al. regulis orthodoxã] al. regulis orthodoxiæ]

CLementis [d] librum, idest Petri Apostoli itinerarium [e] & Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis [f] quinquaginta capitulis, quæ decreuerunt orthodoxæ [‡] [g] fidei adiungenda.

[a] Item Leo.] *Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti legati Leonis noni ad libellum Nicetæ presbyteri, & Monachi contra Latinos editum: quæ Romæ in monasterio sanctæ Mariæ nouæ, & in multis priuatis bibliothecis extat manuscripta. Merito autem potuit citari Leo ix. quòd eius auctoritate, & iussione Humbertus legatus sedis Apostolicæ ea scripserit.*

Item vi. synodus, cap. 2.

C. IIII.

Iuo p. 4. c. 106. Pann. l. 2. c. 125.

PLacuit [h] huic sanctę synodo, vt amodo confirmata & rata sint canonum Apostolorum lxxxv. capitula.

Epistola [a] Isidori in capite canonum.

Iuo p. 4. c. 107. Pann. l. 2. c. 125.

ISidorus [a] seruus Christi lectori suo cõseruo. ¶ Propter eorũ auctoritatẽ ceteris cõciliis pręponimus [i] canones, q̃ dicuntur Apostolorũ, licet à quibusdã apocryphi dicantur, quoniã plures eos recipiunt, & sancti Patres eorũ sentẽtias synodali auctoritate roborauerũt, & iter canonicas

(f, cont.) Non de falsis: quia nullus ex illis obseruatur. Item non de veris: quia nullus eorum est apocryphus. Vel dic ꝙ hoc nomen, canones, sumitur large, tam pro veris, quàm pro falsis canonibus, vt ponitur j. 32. distin. §. verum.

g *Orthodoxæ.*] idest, rectæ. orthos, rectum: doxa, gloria. Inde dicitur fides orthodoxa, idest, catholica recta, scilicet in qua rectè gloriamur. Ioan. de Fan.

h P *Lacuit.*] Ex his tribus cap. surgit contrarietas, quam Gratianus non soluit nec ponit. sexta synodus dicit lxxxv. capitula canonum Apostolorum esse seruanda: Zepherin⁹ lx. & Leo quinquaginta. quidam [‡] ita soluunt, quòd sexta synodus fuit ante Zepherinum, & Zepherinus ante Leonem, & obseruabantur lxxxv. canones, ꝓut dicit sexta synodus. sed postea in desuetudinem abierunt xxv. & remanserũt lx. vt dicit Zepherinus. procedente vero tempore x. ex illis perierunt, & sic remanserũt tantum l. vt dicit Leo. Sed hæc solutio stare non potest: nam Zepherinus præcessit vj. synodum. nam vj. synodus fuit celebrata tempore Agathonis, vt j. ead. distin. c. sexta. qui lõgo tempore fuit post Zepherinum, vt ex chronicis apparet. Omissis alijs solutionibus, dic quòd non contradicunt sibi: quia dicebat synod⁹ lxxxv. fuisse capitula: Leo dicebat quinquaginta fuisse capitula; Zepherinus non dicit de capitulis, sed de sententiis: & potest esse, quòd in vno capitulo sunt sententiæ plures.

quia illi canones sunt recipiẽdi, q̃ à veris Apostolis sunt editi: sed illi non, qui a pseudoapostolis sunt editi. s. prox. dist. ver. itẽ gesta.

C *Anones.*] CASVS. Quærebatur ab Isidoro an canones qui dicuntur Apostolorum, sint approbandi: & respondet quoniã ab hæreticis sub nomine Apostolorum sunt compositi, nec Rom. eccle. nec sancti Patres eos approbauerunt: quamuis in eis multa vtilia inueniantur, tamen apocryphi reputantur.

a *Canones.*] Sic cõstrue: quamuis in eis canonibus qui canones dicuntur Apostolorum.

b *Vtilia.*] Arg. ꝙ vtile viciatur per inutile [a], vt not. s. dist. 9. si ad scripturas.

c *Atque inter apocrypha*] idest, sine certo auctore [a], vt sapiẽtia Salomonis: liber Iesu filij Sirach, qui dicitur Ecclesiasticus: & liber Iudicum, & Thobiæ: & liber Machabæorum: hi apocryphi dicuntur, & tamen leguntur: sed forte non generaliter.

S *Exaginta.*] CASVS tria sequentia capitula plana sunt.

ISIDORVS CASVS. Probat Isidorus in hoc cap. canones Apostolorum esse recipiendos tribus rationibus. Primo, q̃a plures eos receperunt. Secundo, quia sancti Patres eorum sententias confirmauerunt, & eas inter canonicas constitutiones posuerunt. Tertio, quia positi sunt & inserti in Breuiario, in quo decreta diuersorum conciliorũ posita sunt: quod factum fuit à Clemẽte vsque ad Siluestrum. Quæ autem sequuntur, plana sunt.

i *Preponimus.*] Argumen. ꝙ illi qui sunt maioris auctoritatis, debent habere priorem vocem in electione. 19. distin. in canonicis [b]. vnde licet Ancyrana synodus fuerit prior Nicæna, tamen propter maiorem auctoritatem Nicęna præponitur, vt j. ead. distin. c. sexta. ibi, *Prima adnotatio, &c.* arg. extra de rescrip. ab excommunicato.

[a] Vel dic ꝙ ideo hinerarium appellatur, q̃a ibi agitur de itinere, idest actione huius mundi, idest de nobis in hoc mundo remanentibus, quid f. facere debeamus. Ioã. de Fan. & Hug.

[‡] Vt Goffredus.

[a] Ad idem 1. q. 7. pura. Arch.

[a] Quamuis libri isti non apocryphi, sed canonici sũt, quamuis olim quidam etiã catholici de illis dubitauerint. Cõc. Triden. sess. 4. de can. scrip.

[b] Ad idem s. de pact. l. maiorem. Archid.

S Extam.] sed dubitatur.

CASVS. Probat Gratianus, quòd sexta synodus canones fecit: & hoc probat per seq. cap.

a ¶ Sexta synodo] Falsa est littera, & debet ibi esse septimæ, synodi. qualiter enim dubitaret sexta synod' de eo qđ ipsa fecerat. stiogue tempora, & concordabis scripturas. 2. q. 7. multi.

e ¶ Eadem] Not. q eadem dicitur synodus, quia ijdē patres illic conuenerunt. simile 7. q. 1. denique. & ff. de iud. proponebatur. Et est hic arg. q eadem sit causa, appellationis, cum causa principali. 2. q. 6. si quis in quacumque.

Tu dic, q in sexta synodo fecit mentionē de sexta synodo congregata, quæ debet septima dici: sed propter eos patres, qui in vtraque fuerunt, non mutat nomen, & per hoc patet, q illa littera septimæ &c. est falsa, & illa sextæ est vera, secundū Io. de fant. Archid.

H Abeo.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q sexta synodus canones fecit, quæ cōgregata fuit sub Constantino Imperatore, reprobans perfidiam hæreticorum quorūdam dicentium, Christum fuisse tantū operatum secundum opera humanitatis, vt comedere & ambulare: alia vero virtutis opera, vt resuscitare mortuos, & ambulare super aquas, phantastica fuerunt, & non vera. & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Et soluta* dicit, q hæc sexta synodus fuit postea congregata sub Iustiniano filio Constantini: in qua ijdem plures patres eosdem canones condiderunt, qui primo fuerant conditi in eadem sexta synodo. In tertia parte quæ incipit ibi, *Eadem sancta*. repetit fere ea, quæ dicta erant in secunda parte.

¶ Casus §. planus est.

b ¶ *Voluntatem.*] quidam dicebant tantum vnam fuisse voluntatem in Christo. Sed dicendum est, quòd duæ fuerunt voluntates in eo quòd homo fuit, vna sensualitatis, secundum quam ipse dixit: Pater si fieri potest, transeat à me, &c. alia rationis, secūdum quam ipse dixit: veruntā non sicut ego volo: sed sicut tu vis.

Voluntates duæ fuerunt in Christo.

c ¶ *Constantini.*] non illius magni Constātini, qui fuit tpe Siluestri: sub eo enim fuit Nicænum concilium tempore Siluestri.

e ¶ *Constantino.*] ℥ Insti. de do. §. est & aliud. Insti. qui non est. per. fa. te. §. secus. vbi Iustinianus vocat patrem suum Iustinum. Sed Inquit hic de alio Iustiniano, sub quo sexta synodus celebrata fuit tpe Agathonis Papæ, vt J. ea. c. sexta. Sub Iustiniano autem, cujus leges leguntur, celebrata est quinta synodus, vt J. eo. c. sexta.

d ¶ *Sub Iustiniano.*] Sed certe nec sic cessat contrarietas: quia tam Leo quam synodus loquitur de cap. Tu di-

posuerunt constitutiones. *Item infra.* ¶ Primo quidē ordo, vt prædictū est, de celebrando concilio insertus habetur: & postmodum canonum Apostolorum, ac primorum apostolicorum (idest à sancto Clemente vsque ad sanctum Siluestrum) decretorum, atque diuersorum conciliorum breuiarium interpolatur sequens ordinem suum. a Q ...

Idem Spec. & Io. An. in tit. de treu. calum. Secuitur. vet. qđ de causa. & plene per Cy. & Sa. in l. 1. 6. C. de preca. & per Alex. de Imo in l. 1. ... cod., col. 3. ...

a ¶ Epistola.] *Hæc epistola ab Iuone vocatur præfatio in opus canonum, & est ea, quæ Isidori nomine est praeposita tomis conciliorum, licet in vetustiore editione, in qua purior est Isidori collectio, nonnulla verba desiderentur. Est autem confectum hoc caput ex duobus locis illius præfationis. Nam verba illa,* Propter eorum auctoritatem, & c. *vsque ad* vev. constitutiones. *non longe absunt ab initio. Reliqua vero sunt in extremo.*

A ¶ Isidorus seruus.] *In Pannormia est eodem modo atque apud Gratianum. Apud Iuonem, & in manuscriptis collectionis illius codicibus est,* Isidorus Mercator seruus Christi conseruo suo, & parenti fideli† in Domino salutem. *In vulgatis autem conciliorum editionibus,* Isidorus peccator, seruus, &c.

† al. fideli.

Item cum Hadrianus Papa sextam synodum recipiat cum omnibus canonibus suis, cum etiam sancta octo vniuersalia concilia professione Romani Pontificis sint roborata; in sexta† autem synodo, siue in septimo concilio, Apostolorum canones sint recepti & approbati: patet, quòd non sunt inter apocrypha deputandi: Vnde scribit Hadrianus Papa Tharasio Patriarchæ.

† al. septima synodo, siue concilio.] al. sexta synodo, siue in sexto concilio.

¶ Sexta synodus auctoritate Hadriani corroboratur. C. V.

S Extam ᵃ synodum sanctam recipio cum omnibus canonibus suis. Iuo p. 4. c. 122.

a ¶ Sextam.] *Hoc habetur in secunda actione septimæ synodi in epistola Hadriani ad Tharasium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba synodica epistola à Tharasio ad se missa. Et hic Gratianus non refert propria eius epistola verba. In versione enim Anastasii bibliothecarij sic legitur,* Inuenimus autem in prædicta synodica epistola sanctitatis vestræ, post plenitudinem fidei, & confessionem sacri symboli, & omnium sanctarum sex synodorum, & de sacris & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & easdem sanctas sex synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ iure, ac diuinitus ab ipsis promulgatæ sunt. *Et hæc quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasii epistola: quod ex concilio Græco, & noua interpretatione clare apparet.*

Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit: quod ex quarta actione sextæ ᴮ synodi facile absoluitur.

B ¶ Sextæ] *In secundo & xij Vaticanis est,* sextæ, *aliàs* septimæ, *& vere septima est, sed ob glossam nihil est mutatum.*

Ait enim Petrus episcopus Nicomediæ.

¶ Sexta synodus canones conscripsit. C. VI.

H Abeo ᵞ librum continentem canones sanctæ sextæ synodi. Patriarcha dixit: ¶ Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis, dicentes; numquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo, quoniam sancta synodus sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant vnam operationem, & vnam voluntatem ᵇ esse in Christo: in qua sancti Patres illos, vt hæreticos anathematizauerunt, & orthodoxam fidem explanauerunt. 2 ¶ Et soluta synodus est Constātini ᶜ xiiij. anno. Post quattuor vero, aut quinq; annos ijdem sancti Patres congregati sunt sub Iustiniano ᵈ filio Constantini, & prædictos canones promulgauerunt: de quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, ijdem ipsi episcopi sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim vt synodus vniuersalis canones ecclesiasticos promulgaret. *Item.* ¶ Sancta sexta synodus post promulgatam ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Constantino Imperatore, qui eam congregauerat, non multo post defuncto, & Iustiniano eius filio regnante pro eo. ¶ Eadem ᵉ sancta synodus diuinitus inspirata, iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & canones numero cij. ad correctionem ecclesiæ promulgauit.

Ex actiōe quarta septimæ synodi.
Iuo p. 4. c. 121.

Ex sexta actione septimæ synodi.

γ ¶ Habeo librum.] *Verba sunt Petri episcopi Nicomediæ, ac Tharasii patriarchæ Constantinopolitani actione quarta septimæ synodi: quod quidem ipsi de centum, ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Iustiniani Rhinotmeti secundo anno suæ reuocationis ad Imperium, editi sunt. Verum ex his ipsis verbis Tharasii apparet, eos canones non*

nenes non esse proprios sextæ synodi; quia fatetur post annos quattuor, aut quinque, quàm ea synodus fuerat absoluta, canones illos fuisse editos; quo tempore certissimum est neque eumdem Romanum Pontificem, neque eosdem episcopos fuisse. Quamquàm in hac ratione temporis potius credendum est diligentissimo chronologo, Theophani, (cuius etiam verba quæ ad hunc locum pertinent ex originali Græco, quod in bibliotheca Vaticana extat, satis fideliter tralata leguntur apud Franciscum Turrianum libro de vi. vij. & octaua synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quàm Tharasio. Illi enim non quattuor, aut quinque, vt Tharasius, sed viginti septem annos à fine sextæ synodi tempore Agathonis habitæ, vsque ad hanc huiusmodi Decretorum editionem asserūt intercessisse. Episcopos vero, qui hos ediderunt, noluisse ipsos edere tamquam canones sextæ synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta synodo deesse, ipsamet illorum ad Imperatorem allocutio testatur. Itaque noua dicenda est hæc episcoporum coitio, ideoque Græci illam, vt scribit Balsamon [Greek illegible], *idest quintam sextam synodum appellant. Ceterum non fuisse omnes illos canones à Romana ecclesia receptos, duo viri rerum ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis ix. Legatus apertè testātur. Humbertus quidem his verbis:* Non autem miror, si Agathoni Papæ, & sanctis Patribus sextæ synodi vestra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupistis, aut finxistis capitula: cum & ipsi Domino Iesu, & Apostolis eius imputetis figmenta. Vnde nos scientes sextā synodum ad destruendam hæresim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis nouas cōstitutiones congregatam, capitula, quæ nobis sub eius auctoritate apponitis, omnino refutamus; quia prima & Apostolica sedes nec aliquando ea accepit, nec obseruat hactenus. *Anastasius vero in præfatione in septimam synodum ad Ioannem viij. Romanum Pontificem ita scripsit:* Ergo regulas, quas Græci in sexta synodo perhibent editas, ita in hac septima synodo principalis sedes admittit, vt nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum sedis huius Pontificum, aut certe bonis moribus inueniuntur aduersæ: quamuis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum Patriarchalium sedium, licet græca vtantur lingua, reperiuntur archiuis: nimirum, quia nulla earum, cum ederētur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem præsens inuenta est. Quamquam eosdem Patres illas Græci promulgasse perhibeant, qui in sexta synodo sunt inuenti: sed nullis certe probare possunt indicijs.

Ex his ergo colligitur, quòd sexta synodus bis congregata est, primo sub Constantino, & nullos canones constituit: secundo sub Iustiniano filio eius, & præfatos canones promulgauit.

Iuo septimā vocat

Vnde sancti Patres in eadem synodo secundo congregati dixerunt.

Iuo par. 4. c. 113.

¶ Constitutiones synodi sextæ. C. VII.

In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo cō uenerant, ad Iustinianum Imperatorē.

QVoniam [a] sanctæ, & vniuersales synodi, quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre suo Augusto [β], de mysterio fidei plenissime disputantes, canones non fecerunt, sicut ceteræ quattuor vniuersales synodi; propterea nos conuenientes in hanc Imperialem vrbem sacros canones conscripsimus. *Item.* ¶ Placuit huic sanctæ synodo, vt amodo confirmata, & rata sint canonum Apostolorum lxxxv. capitula. *Item.* ¶ Confirmamus [γ] & ceteros sanctorum canones, & synodos, id est Nicænam, Ancyranam, Neocæsariensem, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, & Carthaginensem [δ], & opuscula Theophili Alexandrini episcopi, & Dionysii [ε] Alexandrini episcopi, & Petri Alexandrini episcopi & martyris, Gregorij Thaumaturgi Neocæsariensis episcopi, Athanasij episcopi Alexandrini, Basilij Cæsareæ Cappadociæ episcopi, Gregorij Nyseni episcopi, Gregorij Theologi, Amphilochij Iconiensis episcopi, Timothei Alexandrini episcopi, Gennadij † Constantinopolitani episcopi, Cyrilli Alexandrini episcopi, Cypriani Carthaginensis episcopi, & synodum [ζ] suam.

c. 2. eius synodi.

ī. ead. c. placuit

Iuo. 4. 106.

Iuo par. 4. c. 134.

Pann. l. 2. c. 117.

† al. Germani.

a ¶ Quoniam.] *Emendata sunt multa in hoc capite ex canone secundo eorum, qui sextæ synodo tribuuntur, in quo indicantur concilia, & auctores canonum, quibus Græci vtebantur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Iuonem in summam redacta.*

β ¶ De mysterio.] *Græce est,* [Greek illegible], *idest* fidei mysterium paterne declarantes.

γ ¶ Confirmamus.] *Iuo habet,* confirmamus sanctorum Patrum canones, & synodos, &c. *Græce est,* [Greek illegible], &c. id est, obsignando autem confirmamus & ceteros omnes sacros canones, qui á sanctis, & beatis Patribus nostris sunt editi, idest ab ijs, qui Nicææ conuenerunt, &c.

δ ¶ Carthaginensem.] *Apud Iuonem sequitur,* Constantinopolitanam sub Nectario, & opuscula Theodosij, al. Theophili, &c. *Græce autem est* [Greek illegible], id est & eorū, qui rursus in hac a Deo custodita, & imperiali vrbe conuenerunt sub Nectario imperialis huius ciuitatis præside, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit archiepš.

ε ¶ Et Dionysij.] *In canone græco vulgato sere est, quemadmodum antea apud Gratianum,* Dionysij Alexandrini episcopi, & martyris. *Sed apud Balsamonem, & Iuonem legitur, quemadmodum restitutum est,* Dionysij archiepiscopi Alexādrinorum megalopolis, & Petri Alexandriæ archiepiscopi, & martyris. *Reliquas varietates per se accuratus lector notabit.*

ζ ¶ Et synodum.] *In isto canonis loco est error; quia illa synodus Cypriani probatur, in qua ipse cum multis aliis Africæ episcopis putauit baptizatos ab hæreticis verum baptisma non recepisse: cum tamen B. Augustinus asserat aliam extitisse traditionem Apostolorum, & ipsam Cypriani sententiam plenario totius orbis concilio exclusam fuisse tollitur.*

a QVoniam sanctæ.] CASVS Dicitur in hoc c. q quinta, & sexta synodus non ita plene canones fecerunt, sicut ceteræ synodi, & ideo sancti patres eiusdem sextæ synodi cōuenerunt apud Constantinopolim, vt canones conderent in eadem sexta synodo sub Iustiniano cōgregata super quo iam primo fuerant congregati, & dicitur quinta primo congregata sub Iustiniano propter maiorem auctoritatē, quia in ea confirmati fuerūt canones facti sub Constantino, quæ etiam sexta fuit. Sequentia capitula plana sunt vsque ad cap. quod dicitis.

b Sancta.] viij. hæc concilia dicuntur octo; quia octies sunt celebrata, vt hic dicuntur, & quattuor, quia in quattuor locis celebrata, vt ī. dist. proxi. sicut.

c Sexta synodus, &c.]

Item ex diurno [a] libro professio Romani Pontificis.

¶ Auctoritate Romani Pontificis sancta octo concilia roborantur. C. VIII.

Iuo par. 4. c. 132.

Pann. l. 2. c. 103.

SAncta [b] octo vniuersalia cōcilia, id est, primum Nicænum, secundum Constantinopolitanum, tertium Ephesinum, quartum Chalcedonense, item V. Constantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octauum quoque Constantinopolitanum vsque ad vnum apicem immutilata seruare, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicauerunt & statuerunt modis † omnibus sequi, & prædicare; quæque condemnauerunt, ore & corde condemnare profiteor.

† al. omnimodis. Iuo

a ¶ Item ex diurno.] *Integram professionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promouebatur, refert Deusdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ seruatur in bibliotheca Vaticana.*

Quo autem tempore sexta synodus, & prima, secunda, tertia, quarta, & quinta congregatæ sint, Beda in libro de temporibus, c. 65. scripsit dicens.

¶ De temporibus conciliorum. C. IX.

Iuo par. 4. c. 115.

Pann. l. 2. c. 113.

SExta synodus [c] vniuersalis Constantinopoli celebrata est, & græco sermone conscripta temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac residente piissimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis Apostolicæ sedis, & episcopis cl. residentibus. ¶ Prima enim vniuersalis synodus in Nicæa congregata est contra Arium cccxviij. Patrum, temporibus Iulii [a] Papæ sub Constantino principe. ¶ Secunda in Constantinopoli cl. Patrū contra Macedonium, & Eudoxium temporibus

Dama-

Damasi Papæ, & Gratiani principis; quando Nectarius eidē vrbi est ordinatus episcopus. ¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum contra Nestorium Augustæ vrbis episcopum sub Theodosio magno principe, & Papa Cælestino. ¶ Quarta in Chalcedone Dcxxx. Patrū sub Leone Papa, temporibus Martiani principis contra Eutychem nefandissimorum præsulem monachorum. ¶ Quinta item Constantinopoli temporibus Vigilij Papæ sub Iustiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

Pann. l. 2. c. 113.

Iulij.] Certum est synodum Nicænam primam celebratam esse tempore Siluestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est Bedam & alios errasse.

C. V.

Ans. in prolegom. In principio collectionis conciliorum

PRima autem synodus in Nicæa cccxviii. Patrum contra Arium Alexandrinum presbyterum, qui tres gradus in Trinitate asserebat, patrem scilicet maiorem, filium minorem, spiritum sanctum creaturam temporibus Constantini principis, & Siluestri Papæ Romani, Macharii Hierosolymitani, Alexandri Alexandrini; qui condemnata eadem hæresi statuerunt canones viginti: quorum auctor maxime præfatus† Alexander episcopus fuit. ¶ Secūda in Cōstantinopoli contra Macedonium, Constantinopolitanum episcopum, qui negabat spiritum sanctum Deum esse, temporibus Gratiani, & Theodosij principum, Damasi Papæ Romani, Cyrilli Hierosolymitani, Nectarii† Constantinopolitani; qui condemnata præfata hæresi statuerunt canones tres: quorum maxime auctor Nectarius Constantinopolitanus fuit.

† *Sanctus Alexander*] orig.

† *deest in*] orig.

¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui dicebat beatam Virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo genitricem, vt aliam personam carnis, aliam faceret deitatis, temporibus Theodosii principis† iunioris, Cælestini Papæ Romani, Iuuenalis Constantinopolitani episcopi, Cyrilli episcopi Alexandrini: qui duodecim capitula contra Nestorij blasphemiarum totidem capitula auctore eodem sancto Cyrillo anathematizando cōscripserunt. ¶ Quarta in Chalcedone sexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Constantinopolitanum abbatem, qui asserebat Christum post humanam assumptionem non ex duabus naturis existere, sed solam in eo diuinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuuenalis Hierosolymitani, Anatolii Constantinopolitani, qui condemnata præscripta hæresi statuerunt canones vigintiseptem: quorum auctor maxime idem sanctus Anatolius Constantinopolitanus episcopus fuit.

† *magni principis*] orig.

¶ Quinta in Constantinopoli contra Theodorum Mopsuestenum, & omnes hæreticos; qui Theodorus dicebat aliud† esse Dei verbum, & aliud Christum, & sacram virginem Mariam negabat Dei genitricem fuisse, temporibus Iustiniani principis, Vigilii Papę Romani, Domnini† Antiocheni, Eutychii Constantinopolitani; qui quatuordecim capitula anathematizando scripserunt contra Theodori, & sociorum eius blasphemias.

† *al. alium Deum esse verbum, & aliū Christum*

† *al. Domni*

¶ Sexta in Constantinopoli cl. Patrum contra Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius qui vnam volūtatem, & operationem in Christo falsa suspicione asserebant, temporibus Constantini principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Constantinopolitani: qui condemnata hæresi præfata, anathematizando scripserunt nouem capitula inferius annexa.

Prima.] Caput hoc inuenitur & in recentioribus editionibus conciliorum, & in vetustiore Coloniensi An. M D X X X. & in manuscripta collectione, quam dictum est asseruari in bibliotheca Vaticana: sed non in collectione, quæ est in bibliotheca monastery Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationē, quæ nomen Isidori mercatoris quidem in manuscriptis peccatoris autē in impressis præfert. Et sane in illa præfatione tantum quatuor generalium synodorum mentio fit, sexta vero post Isidori Hispalensis ætatem est habita.

Alexandri.] Apud Anselmum est vt apud Gratianū. In originali, Alexandri Constantinopolitani. *Sed integra videtur lectio, si vtraque coniungatur. Nam & episcopus Constantinopolis, & episcopus Alexandriæ, tempore illius synodi, Alexandri nomine vocabantur.*

Nectarij.] Antea legebatur quemadmodum etiam apud Anselmum, Nectarij Alexandrini. *Emendatum est ex originali. Sed fortasse & hoc loco integra lectio hæc est,* Nectarij Constantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

Nouem.] In loco citato ex collectione Isidori legitur, scripserunt octo capitula, *& verba illa,* inferius annexa, *ibi non habetur. In conciliis deinde Coloniæ impressis post actionem sextæ synodi ex vetusto codice monasterij S. Bauonis referuntur nouem capitula, & ante primum capitulum sunt hæc verba,* scripserunt nouem capitula inferius annexa, *quæ apud Anselmum quoque habentur.*

PRima adnotatio] *Masori.* larg. q. non qui prior est tempore potior est iure, sed melior præferēdus est; quia non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur, vt 23. q. 4. sicut. & 40. dist. non loca. & c. multi. in fin. in Auth. de monachis. §. ordinatione. honestioribus enim honores debentur. arg. l. 25. distin. c. 1. in fin. & ff. de mune. & hono. honores. Argu. contra. C. de offic. magi. officiorum nemo agentiū, & 41. dist. miramur. & arg. contra. 65. distin. c. penul. & vlt. vbi de hoc in fin. & no. de hoc 67. dist. episcopus, Archid.

De hoc & in 74. dist. cōr rā. & facit ad hoc quod dixi l. eo. quoniā in versu. sexto. ibi videas. Archid.

§ epitua-

C. XI.

Deusdedit Cardinalis Anselmus in proleg. Ante eādem Isidori collectionem.

PRima adnotatio Ancyranæ synodi, quæ ante Nicænam fertur fuisse, sed propter auctoritatem maiorem postponitur; in qua Patres xviii. statuerūt canones xxiiii.† quorum auctor maxime Vitalis Antiochenus episcopus extitit. ¶ Secunda Neocæsariensis, quæ post Ancyranam, & ante Nicænam legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones xiiii.† quorum auctor maxime Vitalis episcopus Salaminius† extitit. ¶ Tertia Gangrensis, quæ post Nicænam legitur fuisse, in qua Patres xvi. statuerunt canones xx. propter quasdā necessitates ecclesiasticas; maxime contra Eustathium: qui dicebat, quòd nullus in coniugali ordine positus, nec vllus fidelis, qui non omnibus renuntiaret, quæ possideret, spem apud Dominum haberet; & multa alia venenosa, quæ enumerare longum est. ¶ Quarta Sardicensis, in qua Patres sexaginta statuerunt canones xxi. quorum auctor maxime Osius Cordubensis episcopus, & Vincentius Capuanus episcopus, & Ianuarius Beneuentanus, & Calepodius Neapolitanus sanctæ Romanæ ecclesiæ legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres xxix.† statuerunt canones xxv. quorum maxime auctor Eusebius Palæstinensis episcopus extitit. ¶ Sexta Laodicensis, in qua Patres xxxii. statuerunt canones lix. quorum auctor maxime Theodosius episcopus extitit. ¶ Septima Carthaginēsis, in qua Patres ccxvij.† statuerunt canones xxxiii. quorum auctor maxime Aurelius Carthaginensis episcopus extitit. Etiam sanctus Augustinus Hyponēsis episcopus in eadē synodo legitur fuisse, tēporibus Honorii Augusti. ¶ Octaua Africana sub Theodosio minore Augusto: in qua Patres ccxvii. recitauerunt, & firmauerunt canones cv. qui per diuersa concilia Africanæ prouinciæ temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi leguntur esse conscripti. ¶ Nona Arelatensis, in qua Patres cc.† statuerūt canōes quattuor: quorū auctores maxime Siluester vrbis Romę episcopus

in græco uulgato, & apud Balsamonem sunt xxv.

ibidem sunt xv.

al. Salaminianus

al. xxx.

al. ccxvij.

abest numerus à collectione etiam Vaticana

pus, & S. Marinus Arelatẽsis episcopus extiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidã asserunt. ¶ Decima itẽ Arelatensis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime S. Cæsarius Arelatensis episcopus extitit. ¶ Vndecima item Arelatensis, in qua Patres xvi. statuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatensis in Vico Hortensij †, in qua Patres xi. statuerunt canones: quorum maxime auctor sanctus Cæsarius Arelatensis episcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatensis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime Sarpidius † Arelatensis episcopus extitit. ¶ Quartadecima Arausicensis, in qua Patres xvi. † statuerunt canones: quorum auctor maxime Hilarius episcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunensis ζ, in qua Patres xxvi. statuerunt canones xxxix. quorum auctor maxime Cæsarius episcopus extitit. ¶ Sextadecima Agathensis, in qua Patres xxix. † statuerunt canones: quorum auctor maxime Cæsarius episcopus extitit. ¶ Septimadecima ⁎ Aurelianẽsis, in qua Patres lxxij. statuerunt canones: quorum auctor maxime Aurelius Arelatensis episcopus extitit, temporibus Clodouei Regis. ¶ Octauadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Melanius Rhedonensis episcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxx. statuerunt canones, quorum auctor maxime S. Albinus Andegauensis episcopus extitit. ¶ Vigesima Aruernensis, in qua Patres xv. statuerunt canones: quorum auctor maxime Honoratus Breuensis † episcopus extitit. ¶ Vigesimaprima Maticensis †, in qua Patres xxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesimasecunda item Maticensis, in qua Patres lxxxvi. statuerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesima tertia Lugdunensis, in qua Patres xviij. statuerunt canones: quorum auctor maxime Philippus Viennẽsis episcopus extitit. ¶ Vigesimaquarta item Lugdunensis, in qua Patres xx. constituerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit.

† al. Hortensio

† al. Sapardus] al. Sapidius

† al. xvi.

† al. xxxiiij.

Hactenus in collectione Isidori impressa.

† al. Brinagensis] al. Borturicensis

† al. Matisconensis

Hactenus in collectione Isidori Vaticana

α ¶ Prima.] *Maior pars huius capitis, id est vsque ad finem versiculi,* Nonadecima, *habetur in collectione Isidori impressa, ante præfationẽ ipsius Isidori: In Vaticanâ autem vsque ad finem vers.* Vigesima prima. *Deusdedit, & Anselmus integrum ante suas collectiones habent. Neque vero summula hæc eiusdem Isidori esse potest: nam neque præfationi ipsius, neque collectioni respondet; in qua, vt cætera mittantur varietates, multa referuntur concilia Hispana, quorum hic nulla mentio.*

β ¶ Ante Nicænam.] *Sic est emendatum ex Anselmo, & Deus dedit, & Vaticana collectione. Nam ante legebatur,* Antiochenam. *In collectione autem Isidori impressa legitur quidem,* Nicænam, *sed deest vox,* ante. *Sic autem legendum esse, quemadmodum est emendatum, ostendunt verba, quæ ipsum Neocæsariense concilium antecedunt,* οἱ κανόνες οὗτοι ... Νικαίᾳ ... *id est* q. canones posteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis sunt, *quo loco in collectione Isidori impressa mendose est,* Et hi quidem canones secundi sunt eorum, qui in Ancyra, & Cæsarea expositi sunt, *redundat enim illud,* & Cæsarea, *quare in recentioribus editionibus conciliorum omissum est. Similis error est in codice canonum Moguntino.*

γ ¶ Sexaginta.] *In codice canonum lx episcopi reperiuntur subscripsisse: sed postea additur,* & cæteri, & subscripserunt omnes episcopi diuersarum prouinciarum, vel ciuitatum, nu. cxxi. *Socrates lib. 2. c. 16. meo concilio ex occidentis partibus episcopos circiter ccc. conuenisse dicit, ex orientis vero lxxvi. qui etiam secessionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. c. 12. & Tripart. 10. Theodoretus autem lib. 2. c. 7. docet ex antiquis narrationibus, episcopos ccl. conuenisse. Omnino & in his, & Patrum, & canonum numeris multa sunt emendata. Sed in multis etiam satis visum est indicare varietates: nonnulla autem lectoris diligentiæ sunt reseruata.*

δ ¶ Et Ianuarius.] *Anselmus habet vt Gratianus. In collectione indicata est,* & Vincẽtius capuanus episcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. *In concilio ipso c. 18. nominatur Ianuarius Episcopus: in subscriptione vero in codice canonum, non nominatur, sed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calepodius Neapolitanus legatus S. R. E.*

ε ¶ Septima.] *hic numeratur tantummodo vnica synodus Carthaginensis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferius xx. dist. c. de libellis. dicetur.*

ζ ¶ Epaunensis.] *Ita emendatum est ex aliquot manuscriptis, & collectione Isidori Vaticana. Nam antea legebatur,* Empanchsis. *Verumtamen in concilio Epaunensi impresso nullus Cæsarius nominatur: sed Auiti primum est mentio.*

η ¶ Septimadecima.] *Hic numerantur tria concilia Aurelianensia, quorum hæc in concilijs impressis indicia continentur. In quinto Aurelianensi, subscribit primo loco Aurelius Arelatensis. In primo inter alios legitur nomen Melanij Rhedonensis. In tertio subscribit quarto loco Albinus episcopus Andegauensis.*

a ¶ Septuaginta.] Sed contra 4. dist. in nouo 68. dist. corepiscopi. ibi enim dicitur, q discipuli fuerunt lxxij. secundum Hug. Dic, q minor numerus non excludit maiorem. arg. 10. q. 1. hâc. sic no. §. 15. dist. c. 1. ver. harum.

Sed quòd Nicæna synodus xx. canones supra statuisse dicitur, contrarium videtur ei, quod in epistola Athanasij inuenitur. Scribit enim Athanasius Alexandrinus episcopus Marco Papæ ita dicens.

In epistola Athanasij, & vniuersorũ Aegypti episcoporũ ad Marcum Papã: sed copiosius, quam hic.

¶ Epistola Athanasij postulantis capitula Nicæni concilij. C. XII.

Septuaginta Nicæni concilij capitula, quæ de præfata synodo, iubente domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quæ sunt igne combusta, optamus, vt à vestræ sanctæ sedis auctoritate percipere per præsentes legatos mereamur. *Item.* ¶ Præsentibus nobis octoginta capitula in memorata synodo tractata sunt; quadraginta à Græcis, græca edita lingua, & quadraginta à Latinis similiter latina edita lingua. Sed visum est cccxviij. episcopis † spiritu sancto repletis, & maxime iam dicto Alexandro, & Apostolicæ sedis Apocrysarijs, vt decem capitula adunarentur alijs, atque congruis locis insererentur, & ad formam lxx. discipulorum, vel totius orbis terræ linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis concilij fierent capitula; quæ omnem Christianorum informarent orbem.

Iuo par. 4. c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Ansel. l. 5. c. 59 Polycar. l. 3. tit. 10. Ibidem paulo superius

† Patrib. us] orig.

θ ¶ Septuaginta.] *Ex his Athanasij verbis constat, non omnes Nicænæ synodi canones aut græce, aut latine nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorij decimi ad Regem Armenorum, cum concilium Lugdunense indixisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum concilium in lingua Armenorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit:* Quia vero multipliciter expedit, vt in eiusdem celebratione concilij, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, quatenus integrum Nicænum concilium, & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica litera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris, celeritate transmittas. *Tomoti quoque, & Alexandria inuenti sunt octoginta canones Arabice scripti sub nomine huius concilij, qui Romæ in Arabica, & Armenia lingua scripti penes eundem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in latinam linguam conuersi sunt, & impressi.*

Quomodo ergo viginti tantum capitula in Nicæna synodo statuta dicuntur, cum septuaginta capitula (vt Athanasius scribit) in ea statuta monstrentur? ¶ *His ita respondetur: Capitulorum Nicænæ synodi quædam in desuetudinem abierũt: viginti tantum in Romana ecclesia habentur.*

Vnde Stephanus Papa scribit dicens Luythobio episcopo Moguntino.

¶ Nicæni

a ¶ *Viginti.*] A Sardicensi.

Q *Vod dicitis.*] C A S V S. Clerici Constantinopolitani dicebant se non habere statuta concilij Sardicensis, vel sanctorum Patrum, nec recipere, sed Papa redarguit eos dicens, non esse facile credendum eos non habere statuta illa, cum publice penes eos facta fuerunt, & cum tota ecclesia ea recipiat, Constantinopolitana ea recipere debet.

b ¶ *Regionibus.*] hic est duplex arg. vnum tale. ex quo omnes alij hoc faciunt, ergo & tu obseruabis hoc, vt not. s. 12. dist. illud & c. quemadmodum. Item arg. quod nulli licet ignorare ea, quæ publice facta sunt. 12. q. 2. qui & humanis. 8. q. 1. licet. 11. q. 3. cure. 20. dist. si decreta. 87. distin. c. vlt. 33. q. 2. paratus. ff. de institutoria ac. sed & si. §. præscribere. C. de lib. cau. si filia. extra de postu. prælat. ad hæc [1] argu. contra. 82. dist. proposuisti. & 1. q. 1. si qui à simoniacis. & 24. q. 1. si quis dederit. primum regulare secundum casuale propter casum ignorantiæ. extra qui ma. ac. poss. cum in tua.

Facta publice debent ab omnibus sciri.

1 Vnde hoc. & extra. de consti. ex granssommes. magio. vlt. Arch.

dum ad condendum canones cõgregaret: sed Marcellus dicit, quod nõ põt sine licentia Papæ quiuis posset particularem synodũ facere.

d ¶ *Synodum.*] scilicet generalem.

A D D I T I O. Vel etiam prouincialem ad aliquid generaliter statuendum. Archid.

¶ Nicæni concilij viginti tantum capitula habentur. C. X I I I.

V Iginti [a] tantum capitula Nicænæ synodi in sancta Romana ecclesia habentur, sed quo neglectu alia defecerint, ambiguum est. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno concilio esse inserta. — Iuo p. 4. c. 232. Pann. l. 2. c. 107

¶ *Apud Iuonẽ parte quarta c. 232. habetur magis integrũ hoc caput.* Capitula Nicæni cõcilij testimonio Athanasij septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus, è quibus viginti tantum in ecclesia sancta Romana, & quæ sequuntur.

Sardicense quoque concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Vnde idem scribit Clero† Constantinopolitano.

† al. clerico

¶ Auctoritate Apostolica Sardicense concilium recipitur. C. X I I I I.

Habetur in epistola 6. quæ prima ad Photium est.

Q Vod dicitis neque Sardicense cõcilium, neque decreta † alia vos habere sanctorum Pontificum, non facile nobis facultas credendi tribuitur, maxime cum Sardicense concilium, quod penes vos in vestris regionibus [b] actum est, & omnis ecclesia recipit, qua ratione conuenerit †, vt hoc sancta Constantinopolitana ecclesia abijceret; &, vt dignum est, non retineret? — Iuo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. ver. Quod dicitis.]

† decretalia vos

† al. conuenerat

DISTINCTIO XVII.

G *Eneralia [a] concilia quorum tempore celebrata sint, vel quorum auctoritas ceteris præmineat, sanctorum auctoritatibus supra monstratum est. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apostolicam sedem est.*

Vnde Marcellus Papa scribit Maxentio [a].

a ¶ Maxentio.] *Antea legebatur*, Maxentio episcopo. *In tomis autem conciliorum in epistola inscriptione est*, ad Maxentium tyrannum, *sed in principio epistolæ ipsius est*, Marcellus Maxentio, *quæ lectio visa est retinenda.*

¶ Absque Romani Pontificis auctoritate synodus congregari non debet. C. I.

S Ynodum [d] episcoporum absque huius sanctæ sedis auctoritate (quamquam quosdam episcopos possitis congregare [e]) non potestis regulariter facere. Neque [a] vllum episcopum, qui hanc appellauerit Apostolicam sedem, damnare, antequã hinc sententia definitiua procedat. Nam si seculares in publicis iudicijs libellis vtuntur appellatorijs, quanto magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, quî super illos sunt? De quibus dictum est [Ego dixi, Dij estis.] — Ansel. l. 2. c. 60. Iuo p. 4. c. 140. Polyc. l. 1. c. al. tit. 13. — Psal. 81.

a ¶ Neque vllum episcopum.] *hinc vsque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

Item Iulius Papa primus in rescripto contra orientales pro Athanasio c. xxix.

¶ Non est ratum concilium, quod auctoritate Romanæ ecclesiæ fultum non fuerit. C. I I.

R Egula vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc cõcilium actum est, nec Romanæ ecclesiæ Legatus † [f] interfuit; canonibus præcipientibus sine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec vllum ratum est [g], aut erit vmquã concilium, quod non fultum fuerit eius auctoritate. — Ansel. l. 2. c. 47. Polyc. l. 1. c. 13. — † al. legatio

Item Damasus Papa. I ad Stephanum, epist. 3.

G *Eneralia.*] Hæc distinctio diuiditur in tres partes. In quarum prima magister intendit probare, quod nullum robur habet concilium generale sine licentia Papæ celebratum. Secũda ibi, *Quapropter.* Tertia ibi, *Hinc etiam.* C A S V S. Supra distin. 15. c. 1. & 16. c. sexta. ostensum est quo tempore generalia cõcilia celebrata fuerunt, & quorum auctoritas ceteris præeminebant est similiter ostensum. In hac vero 17. dist. ostendit, quod tãntum auctoritate sedis apostolicæ possunt congregari, & hoc probat per cap. seq.

c ¶ *Generalia quoque concilia.*] In hac 17. distin. ostenditur qui possunt facere concilia. Sunt autem conciliorũ quædam vniuersalia, quædam particularia siue prouincialia, quædã episcopalia. Vniuersale est quod a Papa, vel eius legato cũ omnibus episcopis statuitur: [a] particulare, siue prouinciale est, quod metropolitanus, vel primas facit cũ suffraganeis suis, vt 18. dist. c. 1. 92. dist. si quis eps. Sed vniuersale nõ debet fieri sine auctoritate Papæ, vt hic, nec particulare sine auctoritate metropolitani, vel primatis, nec epale sine auctoritate epi, metropolitanus tamen potest facere conciliũ sine auctoritate primatis, vt 92. dist. si quis eps. similiter eps sine auctoritate metropolitani, vt 38. dist. quando. & 15 q. 2. placuit. Nec ob. quod legitur. 3. dist. prox. c. propter. in fine. & c. pe. quia illud est intelligendum de prouincialibus concilijs, vel intellige illud de canonibus constituendis. Ioan.

a Vniuersale enim concilium sine auctoritate Papæ vel eius legati celebrari nõ potest] c. 1. & 2. 3 dist. 3. §. porro. Archid.

S *Ynodum.*] C A S V S. Maxentius eps volebat generalem synodum ad condendum canones cõgregare: sed Marcellus dicit, quod nõ põt sine licentia Papæ quiuis posset particularem synodũ facere.

e ¶ *Congregare.*] Cum conueniunt epi ad examinandam causam criminalem alicuius clerici in sacris, & secundum hoc est arg. quod talis congregatio episcoporum non dicitur synodus generalis.

R *Egula*] C A S V S. Orientales epi facti hæretici multas fecerunt facto concilio constitutiones: cui cõcilio, nec Papa, nec eius legatus interfuit. Et ideo Iulius Papa dicit illud nullas vires habere, vel quod in eo est statutum. & hoc probat auctoritate canonũ dicentiũ, cõcilia sine auctoritate sedis Apo. fieri nõ debere. C A S V S seq. cap. patet.

f ¶ *Legatus.*] ad hoc speciãliter destinatus, aliãs nõ posset legatus facere concilium, vt no. s. dt. 3. c. regula. §. porro. & ext. de off. le. quod translationẽ.

g ¶ *Ratum est.*] arg. quod id quod nullum est, non potest ratum habere,

beri, vt not. 9. q. 2. c. nullus alterius. extra de elect. in fitis.

a *Huic soli sedi concessa.*] Hic expresse habetur, quòd illud quod soli Papæ competit, non transfertur generali mandato: nisi specialiter mandetur, vt extra de off. leg. quod translationem: quæ autem illa sint, dixi 12. dist. preceptis. & alia habes ex-

senten. excom. inter. de iudi. cum venissent.

c *Ad recipiendam.*] Eo ipso quòd quis errat, non dicitur hæreticus, si paratus est corrigi, vt 24. q. 1. hæc est fides. sed si dubitat de fide, hæreticus dicitur, vt extra de hære. c. 1.

d *Per seculares.*] Possunt ergo laici coercere clericos etiam nõ depositos in casibus, vt not. 23. q. 5. principes. aliàs autem etiam depositum non potest laicus punire: nisi incorrigibilis sit, vt extra de iudi. cum non ab homine. nunquam enim clericus quantũcumque sit criminosus tradendus est curiæ seculari, dum modo possit corrigi per ecclesiasticam potestatem, vt 81. dist. dictum. extra de iudi. at si clerici. nisi in crimine falsi litterarum Apostolicarum, vt extra de crimi. fal. ad falsariorum. Itẽ habes hic, quòd vbicumque deficit ecclesiastica potestas, semper recurrit ad brachium seculare, 11. q. 1. petimus. & 23. q. 5. de Liguribus.

Papæ soli competens, generali mandato non transfertur.

Laici vtrum possint aliquando clericos punire. His vtrum quæ leguntur & notantur 17. q. 4. de presbyterorum. Archid.

¶ Nullus vsurpet concessa Romanæ ecclesiæ. C. III.

Ans. l. 2. c. 55. Polyc. l. 1. c. 17.

HVic soli sedi concessa nullus vsurpare sine eius consultu præsumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, vt contemptor, iudicari.

Item Gregorius[a].

al. Pelagius Papa Valeriano Patritio

¶ Absque Apostolicæ sedis auctoritate synodum particularem contra vniuersalem aliquibus congregare non licet. C. IIII.

Iuo p. 4. c. 139. Ans. l. 12. c. 43. Polyc. l. 1. c. 14.

NEc licuit alicui aliquando, nec licebit particularem [b] synodum[β] congregare: sed quoties aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem, aut sponte ij, qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam sedem pro recipienda ratione conueniant: aut si forte (sicut de talibus scriptum est [Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit]) ita obstinati, & contumaces extiterint, vt doceri non velint; eos ab eisdem Apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quoquomodo necesse est, aut (ne aliorum perditio esse possint) secundum canones per seculares comprimi [d] potestates.

Apostolicas sedes] Iuo. *al. percipienda* *al. quibusdam* Prou. 18. *al. opprimi*

a Gregorius.] *Hoc proculdubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Iuone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio huius argumenti, ad Apostolicas sedes recurrendum esse, cum inferiores episcopi, aut quiuis alii cognoscere desiderarent quid in aliqua vniuersali synodo esset constitutum, & valde illos condemnandos, qui Apostolicis sedibus non communicant, vt 23. q. 5. c. non vos. & c. de Liguribus. Ex hoc autem capite, nos tamen. & capite, istud. 11. q. 1. habetur integra epistola Pelagii, quemadmodum ab Anselmo refertur. Verum in Polycarpo notatur ex Gregorio, & in margine est additum,* ad episcopos Mauritaniæ. *Atque in summariis capitum dictatus ipsius Papæ, qui habetur lib. 2. Registri Gregorii septimo inter cetera hoc est,* quod nulla synodus absque præcepto summi Pontificis debet generalis vocari.

β Synodum.] *Apud Anselmum, Iuonem, & in Polycarpo adduntur hæc,* ad iudicandum vniuersalem synodum. *Hoc enim est, quod prohibetur hoc à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia, aut animi peruersitate adducti nolebant quintum concilium recipere, (Qua de re B. Gregorius, lib. 7. epist 53. & alibi sæpe) & particularem synodum vniuersali, ac sedium Apostolicarum auctoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, siue Gregorius, ne episcopi possint diœcesanas, & Metropolitæ prouinciales synodos conuocare, sed ne ipsas ad iudicandam vniuersalem synodum congregent, atque ita est in rubrica emendatum.*

Item Pelagius Papa II. episcopis, qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani, epist. 1. c. 1.

¶ Non est concilium, sed conuenticulum, quod sine sedis Apostolicæ auctoritate celebratur. C. V.

Ans. l. 2. c. 36. Polyc. l. 1. c. 14.

MVltis denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis concilia celebrari. Quapropter, vt iam dictum est, rectè non concilium, sed vestrum conuenticulum, vel conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte, vt nullius hortatu [e] talia præsumatis, si Apostolicæ sedis communione carere non vultis. *& infra.* Si vero in qualibet prouincia ortæ fuerint quæstiones, & inter ipsius prouinciæ episcopos discrepare cœperit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conueniat; ad maiorem [f] tunc sedem referantur. Et si illic facile, & iuste non discernuntur; vbi fuerit synodus regulariter congregata, canonice, & iu-

Cap. 3.

Ad idem 23. q. administratores.

Casus. MVltis.] Hoc ca. diuiditur in duas partes: In prima parte dicitur, quòd Cõstantinopolitani episcopi celebrauerunt concilium ad vocationẽ Ioãnnis, qui tũc erat patriarcha: quod factum fuit absque sedis Apostolicæ licentia: quare Papa conciliũ illud euacuat & cassat, & quidquid in eo fuit constitutum, & prohibet ne decetero talia fiant. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Si vero.* dicitur, quòd si episcopi cœperunt super aliquo discrepare negotio, referatur quæstio ad sedem archiepiscopi, vel patriarchæ: & si ibi non potest terminari, referuetur ad synodum episcoporum: difficiliores vero quæstiones ad sedem Apostolicam referuentur.

e *Hortatu.*] Argu. quòd auctoritas superioris nõ excusat, vt 11. q. 3. quicumque militum. argu. contra 12. q. 2. de rebus. 63. dist. Salonitanæ. Tu dic, quòd in leuibus excusat, aliàs non.

f *Ad maiorem.*] idest, ad metropolitanum: & ita cum appellatur ab omnibus episcopis prouinciæ ad metropolitanum, videtur, quòd metropolitanus solus maior sit omnibus episcopis prouinciæ: quia de pari ad parem non licet appellare. 2. q. 6. c. anteriorũ. ver. illis videlicet. Item hic appellatur à metropolitano ad concilium metropolitanum. J. 2. q. 6. omnis. & sic cõcilium est maius ipso metropolitano. & sic appellatur ab aliquo ad se ipsum cum aliis, & est simile ff. quando appell. sit l. 1. §. solent. Sed quid est, quòd hic dicitur, quòd si dissentiunt episcopi, recurratur ad superiorem? quare non statur hic sententiæ plurium. 65. dist. sane? Intelligunt quidam, quòd hoc dicitur in causa criminali episcopi, vbi oportet omnes episcopos consentire, vt 6. q. 4. c. 1. & 2. Sed potest intelligi in eo casu, quando in prouincia dubitatur de negotio aliquo inter episcopos: tunc recurritur ad sedem superiorem. Vel intelligas in eo casu etiam quando dissentiunt episcopi in sententia, non

extra de off. leg. quod translationem:

NEc licuit.] Casus. Celebrato concilio quinto apud Constantinopolim, episcopi Venetiæ, Histriæ & Liguriæ volentes recipere statuta illius concilij, conuenerunt ad examinandũ, an illa statuta essent bona, vel mala, cõtra quos inuehitur Gregorius dicẽs, quòd si aliqua dubitatio emerserit de statutis in eodẽ concilio, mittere debebant ad sedem Apostolicam. Si vero fuerint contumaces, ab ecclesia sunt coercendi, & si per ecclesiam non possunt, per secularem debent comprimi potestatem.

b *Particularem.*] Ad aliquid generaliter statuendum, vel ad reuocandum illud, quod in vniuersalibus concilijs est statutum, vt isti episcopi, qui volebant retractare statuta Constantinopolitanæ synodi. videtur hic, quòd ad solum Papam spectat interpretari statuta vniuersalis concilij, vt extra de concess. præben. & eccles. non vacan. dilectus. Argu. contra, quòd ab omnibus episcopis, vel a sanıori parte eorum qui interfuerunt, potest fieri interpretatio; quia ab eo iudice prodire debet interpretatio, qui ius statuit, extra de

Vel dic quòd per similarum dicitur propter illos, qui partem faciunt, scilicet hæreticorum, quibus nullo modo licet concilium celebrare, secundũ Lauren.

Statuta vniuersalis concilij per quos possint interpretari.

Vbi de hoc. & 86. dist. an putabis. Archid.

Appellatur de episcopis prouinciæ ad metropolitanum.

Ex hoc dicto vt. quòd concilium potest cognoscere de causis dissidentium metropolitanorum. de hoc dicam 11. q. 1. si clericus. ibi videas. Archid.

non ꝙ sententiam aliquam proferant, sed videtur quibusdam vno modo sententia, alijs alio modo.

a ¶ *Maiores.*] vt de fide, vt 24. q. 1. quoties.

C ¶ *Oncilia.*] CASVS. Quidam episcopi singulis annis sine sede Apostolica concilia faciebant, quare Symmachus Papa ea cassat, cum nõ inueniatur aliqd cõstitutũ sine auctoritate sedis Apostolicæ, immo semper ei maiora negocia referuntur.

tur rex conferre decanatum: sed hoc forte ex consuetudine, & ex priuilegio. 16. q. 1. hinc etiam.

g ¶ *Immunis.*] 3. 2. q. 7. §. item cum Balaam. in fi. contra, ibi dicit, ꝙ simoniacus post restitutionem tenetur respondere accusatoribus. Sed dic, ꝙ primo fuit accusatus de hæresi, sed cũ appareret ca-lum-

ste iudicentur. Maiores ᵃ vero & difficiliores † quæstiones (vt sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad sedem Apostolicam semper referantur.

† al. difficiles

Item Symmachus Papa.

In lib. Enno. p defensiõe 4 & 5. syn. sub Sym pp

¶ Prouincialia concilia sine Romani Pontificis præsentia pondere carent. C. VI.

COncilia sacerdotum ᵇ ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præsentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt ᵃ ᶜ Legistis † insanissimi, aliquando in illis præter Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutũ; & non de maioribus negotijs ad cõsultationẽ † , si quid occurrerit, præfatæ sedis arbitrio fuisse seruatũ?

Iuo p. 4. c. 142. Ans. l. 2. c. 56. Polyc. l. 2. tit. 7.

† al. Legite

† collationem] orig.

a ¶ Perdiderunt.] *Hic in libello Ennodij in recentioribus editionibus est nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi hoc tamquam absurdum quidpiam obijcientium. Quibus Ennodius in sequentibus verbis respondet, Legite, &c.*

3 [*Hinc etiam cum auctoritas Theodorici Regis ex diuersis prouincijs ad vrbem Romam sacerdotes conuenire præcepisset* ᵈ; *vt sanctum cõcilium iudicaret de ijs, quæ venerabili Papæ Symmacho præsuli Apostolicæ sedis ab aduersarijs ipsius dicebantur impingi; Liguriæ, & Aemiliæ, seu Venetiarum episcopi suggesserunt ipsum, qui dicebatur, impetitus, debere synodum conuocare, scientes, quia eius sedi, primum Petri apostoli meritum, deinde secuta iussione* † ᵉ *Domini, conciliorum venerandorum auctoritas singularem in ecclesijs tradidit potestatem, nec antedictæ sedis antistitem minorũ subiacuisse iudicio*]& *infra.*[¶ *Ad hæc serenissimus Rex, Deo adspirãte respondit synodalis esse arbitrij in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiam* ᶠ *de ecclesiasticis negotijs pertinere, committens etiam potestati Pontificum, vt siue propositum vellent audire negotium, siue nollent, quod magis putarent vtile deliberarent, dummodo venerandi prouisione concilij pax in ciuitate Romana daretur* † *: episcopi vero in synodo residentes congregata auctoritate eiusdem Symmachi dixerunt: Symmachus Papa sedis Apostolicæ præsul ab huiusmodi oppositionibus* † *impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis* ᵍ, *& liber, cuius causam totam Dei iudicio reseruamus.*] *& infra.*¶ [*De clericis vero memorati Papæ, qui ab episcopo suo ante tempus* ʰ *contra regulas discesserunt, & schisma fecerunt; hoc fieri decernimus, vt* † *illi satisfacientes episcopo suo misericordiam consequantur, & officijs ecclesiasticis se gaudeant restitui.*] *ibidem infra.*¶ [*Laurentius ecclesiæ Mediolanensis episcopus huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commisimus, subscripsi. Petrus ecclesiæ Rauẽnatis episcopus sub eisdem verbis subscripsit, & post eum septuaginta quinque episcopi.*] *Illud de clericis pro pace in vrbe reformanda misericorditer, & dispensatiue factum dinoscitur.* ¶ *Hoc quoque notandum est, quòd in hoc concilio, & in alia synodo* ⁱ *Symmachi Papæ, ante Rauennatem episcopum Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur: ex quo & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur.*

Verba omnia sumpta sunt ex quarta synodo Romana sub Symmacho.

† iussione] Vatic. cod. & Nicola⁹ ad Michaelem Imper. pag. 501.

† Christianis omnibus redderetur] orig.

Ibidem infra

† al. propositionibus] orig.

† vt eos satisfacientes episcopo suo misericordia subsequatur] orig.

Ait enim Gregorius primus lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio episcopo Augustudunensi.

C. VII.

EPiscopos secundum ordinationis suæ tempus ᵏ, siue ad considendum in concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia

Ans. l. 6. c. 134.

b ¶ *Sacerdotum.*] idest episcoporum.

c ¶ *Perdiderunt*] Not. ꝙ aliquis dicitur perdere quod numquam habuit, sic 5. q. 6. quia iuxta. 23. q. 4. Guilisarius. 23. dist. quorumdam ¹ ᵃ, sic 33. q. 2. ꝙ vero, & c. Moyses.

¹ Vbi de hoc. Archid.

HINC ETIAM. Hæc est a pars distin. in qua ponitur quid iuris sit de synodis.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ Symmachus Papa erat de quibusdam criminibus diffamatus; Vnde Theodoricus Rex veniens Romam, concilium congregauit, vt examinarentur ea quæ obijciebantur Papæ; Tunc surgentes episcopi Liguriæ & Aemiliæ & Venetiæ dixerũt Imperatori, ꝙ ad Papam spectabat conuocare cõcilium; Imperator ad hoc benigne respondit omnia esse in potestate synodi: cõmittens negotium auctoritati Pontificum, dummodo pax in ciuitate Romana seruet. In scda parte quæ incipit ibi, *Episcopi vero*, dicitur, ꝙ epi ibi cõgregati auctoritate eiusdem Symmachi interueniente absoluerũt ipsum ab humano iudicio, a solo Deo iudicandũ, & restituendos clericos, qui recesserant à Symmacho Papa, in suis officijs decreuerunt; dummodo primo Symmacho satisfaciãt; Cui statuto primo subscripsit Laurent.ᵃ episcopus ecclesiæ Mediolanensis, secundo Rauennas, & postea lxxv. epi. Omnia quæ postea sequuntur, plana sunt vsque ad dist. 18.

d ¶ *Præcepisset.*] Isti episcopi venerunt ad citationem Regis, non quòd venire tenerentur, sed vt reuocarent eum ab errore suo. Simile ad hoc extra de exceptionibus, olim.

ᵃ *Concilia proprie non dedit vnde prima tñ Romanæ ecclesiæ, sed explicarũt datum à Domino.*

e ᵃ *Iussione Domini.*] Habet ergo Romana ecclesia auctoritatem à concilijs, sed Imperator à populo, vt 93. dist. legimus. in fi. Contrarium huic signatur a 21. dist. quamuis. & 22. dist. omnes. vbi dicitur, ꝙ Romana ecclesia habet primatũ à Domino, & nõ à cõcilijs. Sed hic principaliter habuit à Domino, secundario à concilijs.

f ᵃ *Reuerentiam.*] Debet Imperator reuerentiam ecclesiæ; sed de rebus ecclesiæ nihil potest disponere, vt 96. dist. bene. vnde nec dignitates, nec præbendas dare potest ᵃ, vt 16. q. 7. si quis deinceps. arg. contra, extra de consuetu. cum inter. in parte decisa. vbi dici-

ᵃ Contra not. 10. dist. imperiali bi dixi. Arch.

lumnia accusantis, postea fuit absolutus, vt hic dicitur.

h ¶ *Ante tempus.*] quod fieri non debuit, vt 8. q. 4. nonne. §. illud.

i ¶ *Synodo.*] vt 96. dist. bene.

k ¶ E *Piscopos.*] *Tempus.*] Generale est, ꝙ qui prius dignitatẽ receperunt, præferendi sunt alijs ᵃ, vt 74. dist. eporum & 75. dist. c. vlt. & extra de maio. & obed. c. 1. quoniam ille gradus cæteros antecedit, quẽ labor plurior & stipendia lõgiora tẽcerũt antestre, vt C. de offi. ma. offi. l. nemo. nisi aliquis receperit dignitatẽ à principe: ille enim præponitur alijs, vt extra de maio. & obed. per tuas. & ff. de albo scrib. l. 2. & nisi sint loco metropolitani, vel alicuius maioris dignitatis, qui licet sint posterius ordinati, tamẽ præponuntur alijs, vt hic in Palea, placuit dist. prox.

ᵃ Ordo inter beneficiatos ... Contra 16 ... fin. 6 ... ver. ... nomina ... in d... h.c. ...

E *Piscoporum.*] Hæc distinctio diuiditur in tres partes: In prima probat, quod concilia episcoporum debent fieri bis in anno; & hoc probat per sex canones: quod tamen correctum est. Secunda ibi, *Quoniam quidem.* Tertia ibi, *Singuli.*

bet exigere ab episcopis conuenientibus ad concilium. addit de pœna episcopi, qui vocatus ad synodum non venit. In fine dicit, quod intra sex menses debet episcopus indicare suis subditis ea, quæ in concilio acta sunt.

b *Constituendum.*] Illud non est verum; quia episcopi bene possunt condere canones episcopales, & archiepiscopus prouinciales; quia quilibet populus, & quælibet ecclesia sibi potest statuere aliquod ius, vt 1. distinct. 1. ius ciuile. & 8. distin. quæ cōtra. & 11. distin. catholica. & 12. dist. illa. & de consec. dist. 3. cap. 1. & extra de fer. conquestus. sed de maiorib. negotijs nō possunt aliquid statuere, vt hic, & 12. distinct. præceptis, vbi de hoc.

re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vindicare.

Verum tempus ordinationis non ad ecclesias, sed ad personas refertur, sicut ex consuetudine Cardinalium sancta Romana ecclesia, & episcoporum vniuscuiusque prouincia euidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

EPiscoporum [a] *igitur concilia, vt ex præmissis apparet, sunt inualida ad definiendum, & constituendum* [b] *non autem ad corrigendum. Sunt enim necessaria episcoporū concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etsi non habent vim constitutionis* [†] *habent tamen auctoritatem imponendi, & indicendi, quod aliàs statutum est, & generaliter, seu specialiter obseruari præceptum.*

[*Ex Cabilonensi concilio, c. 6.*]

¶ *In peruetusto Gratiani codice palea hæc est in extremo præcedentis distinctionis, conueniique cum vltimo illius capite*, episcopos. *Ex Cabilonensi autem citant etiam cæteri collectores. extat vero in Bracarensi primo, c. 24. & concordat cum c. 83. concilij Mileuitani, & c. 53. concilij Africani.*

PALEA. C. I.

Burch. l. 1. c. 55. Iuo p. 5. c. 265. Pann. l. 4. c. 20.

[†] *al. sedendi deferat*

PLacuit, vt conseruato Metropolitani primatu cæteri episcopi secundum suæ ordinationis tempus alius alij deferat [†] locum.

Vnde Leo primus, epist. 82. c. 7. Anastasio Thessalonicensi episcopo.

¶ Bini conuentus per singulos annos ab episcopis celebrentur. C. II.

Burch. l. 1. c. 43. Iuo p. 4. c. 241. Pann. l. 4. c. 23. Poly. l. 3. tit. 19.

DE conciliis autem episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti Patres salubriter ordinarunt, vt scilicet bini [c] conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus [d] querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci assolent, iudicetur. At si forte inter ipsos, qui præsunt, de maioribus (quod absit) peccatis causa nascatur;

Poly. l. 1. tit. 15.

quæ prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotij qualitate Metropolitanus [e] curabit instruere [f], & si coram positis partibus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram cognitionem quidquid illud est, transferatur.

Item ex Nicæno concilio, c. 5.

¶ Quo tempore concilia episcoporum sint celebranda. C. III.

Poly l. 3. tit. 19.

HAbeatur semel cōcilium ante dies quadragesimæ [g], vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus [h] amputatis, mundum [¶] ieiunium, & solenne Deo possit offerri: secundum vero agatur circa tempora [i] autumni.

¶ Mundum.] *Caput hoc est ex versione, qua vsus est Isidorus. In ea tamen hoc loco est,* mundum solenne Deo munus; *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus est,* mundū, & solenne Deo munus. *Græce est,* ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, id est, vt omni sublata animi angustia munus purum Deo offeratur.

Item ex Antiocheno concilio, c. 20.

D *E conciliis.*] CASVS. In hoc c. statuit Leo, vt concilia episcoporū fiant bis in anno, & ibi clericorum quæstiones dirimantur: & si ibi dirimi non possunt, referantur ad primatem: & si nec ibi poterunt terminari, ad sedem Apostolicam referantur.

c *Bini.*] Hoc corrigitur j. eo. quoniam. & extra de accu. sicut olim.

d *De omnibus.*] ad eos spectantibus.

d *Ordines.*] Id est, laicos vel clericos. loquitur Primati vel Patriarchæ.

e *Metropolitanus.*] Nota quòd in magnis negotijs semper consulet archiepiscopus suū Primatem, vt hic, & 65. distinctione, de persona. & 6. quæst. 4. si inter episcopos. Item habes hic, quòd Primas non debet interesse concilio metropolitano. & 92. distin. cap. pen. & 11. q. 1. si clericus aduersus.

f *Instruere.*] Ergo iudex à quo appellatur, potest instruere iudicem ad quem appellatur, & eius causam quare non recipit eius appellationem, & exemplum sibi reddere debet, vt ff. de appella. recip. l. sciendum. non tamen tamquam testis, vt 2. q. 6. statuendum.

Ecclesia quælibet pôt sibi ius statuere.

Primas in concilio archiepiscopi non debet interesse.

CASVS. Dictum est supra & ostensum, quòd episcopi non possunt celebrare concilia sine licentia Romanæ sedis, in quibus aliquid generaliter definiant, vel statuant: ad correctionem tamen concilia celebrare, & indicere quæ iam statuta sunt generaliter vel specialiter, possunt.

a *Episcoporum.*] Hic intitulatur 18. distin. In proxima distinc. magister ostendit, quòd prouincialia concilia nihil generaliter possunt constituere: ideo consequenter ostendit ad quid sint vtilia; addit etiam quotiens in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate sint celebranda; & quòd metropolitanus nihil de-

H *Abeatur.*] Casus trium sequentium capitulorum plani sunt.

g *Dies quadragesimæ.*] In seq. cap. dicitur, quod post tertiam hebdomadā Paschæ, sed iste canon præiudicat illi, quia iste canon est Nicæni concilij; vel loquitur secundum diuersas consuetudines. 16. dist. cap. sexta. ver. primo.

ADDITIO. arg. 76. dist. vtinam. Archidiaconus.

h *Simultatibus.*] Simultas est odium priuatum. 65. distinct. cap. tertio.

i *Circa temporis.*] Idibus Octobris, vt j. cap. seq.

† 18. dist. par. i. c. concilia. secun. clerum Hugonem.

§ vt j. eo. c. 2. & 3. c. personam & c. quoniam.

Oporr.

a Propter.] ¶ Admoneant.] id est, conuocet, vel proprie, & sic est arg. quod mora potest purgari, licet certus dies sit appositus, aliàs quare admonerentur? sic j. ea. dist. quoniam. & extra de concess. præben. & eccle. non va. quia diuersitatem. & ff. de peri. & cō. rei ven. l. 1. §. licet autem. Arg. cōtra extra de elect. cum in cunctis. arg. contra 7. q. 1. præsentiū. & 10. q. 2. puella. & C. de contrah. stipu. magnā. & extra de dolo & contuma. cum dilecti. Sol. vbi dies præfigitur à canone, mora potest purgari: secus si ab homine præfigitur dies. arg. ff. de arb. si cū dies. §. vlti. & l. Celsus. Io. Sed hoc non est verum, vt extra de sup. neg. præ. licet. ibi dici videtur, quod mora purgari non possit. sed certe noua decr. dicit quod in solutione pensionis mora intra breue tempus possit purgari, vt extra de loc. c. vlt. sed illa loquitur in alio casu quam decre. licet. Vel dic, quod illa corrigit decre. licet. B.

celebrabant, quod apparebat ex eo, quòd correctione egebant multæ res ecclesiasticæ, quæ iam neglectæ fuerāt: Quare statutum fuit in synodo, vt bis in anno episcoporum cōcilia celebrentur ad correctionem eorum quæ fuerunt emendanda. Statuit etiam quòd omnes episcopi prouinciæ intersint: nisi necessitate aliqua excusentur,

[1] Id est, aliis diei non fa... aliquem esse in ... Lau.

¶ Ad morum correctionem, & controuersiarum dissolutionem bis in anno episcopale concilium fiat. C. IIII.

Propter ecclesiasticas causas, & quæ existunt, controuersias dissoluendas, sufficere visum est bis in anno per singulas prouincias episcoporum concilium fieri, semel quidem post tertiam hebdomadam Paschalis festiuitatis, ita vt in quarta hebdomada, quæ consequitur, id est [a] media Pentecoste, concilium compleatur [β]. Admoneant autem comprouinciales episcopos ij, qui in amplioribus, id est in metropolitanis ciuitatibus degunt. ¶ Secundum vero conciliū Idibus [b] Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi † mensis [c], decimus [γ] inuenitur. In ipsis autem concilijs, & presbyteros, & diaconos præsentes esse oportet, & omnes [d] quotquot se læsos existimant, & synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semetipsos concilia [e] sine Metropolitanorum episcoporū conscientia facere, quibus de omnibus causis constat [f] permissum esse iudicium.

Burch. l. 1. c. 44. Iuo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 15. Polyc. l. 3. t. 19.

• Vide in his locis Io. Bap. Pal. annotationem ad ... Kalendas, nonas, & idus.

[a] ¶ Id est media.] *Antea legebatur*, & in medio temporis inter Pascha & Pentecostem, *nec multo aliter apud Iuonem*, id est medio temporis, &c. *Sed repostta est hæc lectio, ex plerisque Gratiani exemplaribus, & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nam cæteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysii, quæ est in codice canonum: quamuis & Burchardus, & Panormia hoc loco habeant*, id est medio Pētecostes, *vel*, in medio Pētecoste. *vbi in versione Dionysii est*, ita vt quarta septimana Pētecostes, *verbū plane e verbo. Græce enim est*: ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς.

[β] ¶ Compleatur.] *vocem*, ἐπιτελεῖσθαι, *Dionysius vertit*, conueniat.

[γ] ¶ Decimus.] *prorsus ex græco. Dionysius autem, quem Burchardus, & Iuo sequuntur, habet*, Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apostolorum 37. legitur secundam ann synodum celebrandam esse*, ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ, *id est*, duodecimo die hyperberetæi. *Non conuenire autem omnino Latinorum menses cum Græcorum satis constat. Suidas quidem scribit apud Macedonas hyperberetæum eundem esse qui October, Galenus autem Pergami eundem qui September.*

Item ex concilio Laodicen. c. 40.

¶ Semetipsos accusant, qui vocati ad synodum venire contemnunt. C. V.

Non oportet vocatos episcopos ad synodum, cōtemnere: sed adire † debere, & aut docere, aut doceri [g] quæ sunt ad ecclesiæ ceterorumque correctionem vtilia: quòd si contempserint, seipsos videntur accusare [h], nisi forte pro infirmitate ire non possint.

Burch. l. 1. c. 47. Iuo p. 5. c. 157. † al. abire

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 19.

¶ Corripiantur episcopi, qui ad concilium vocati, venire contemnunt. C. VI.

Peruenit ad nostras aures, quòd in prouincijs constituta episcoporum concilia minime celebrentur. Hoc [δ] ex eo probatur, quòd multæ [i], quæ correctione opus habent, ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc sancta synodus, secundum regulas Patrum bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias episcopos, vbi singula [ε], quæ emerserint, corrigantur. Qui vero noluerint conuenire episcopi constituti in suis ciuitatibus, & hoc maxime, cum sui corporis sanitate consistentes, etiam ab omnibus alijs vrgentibus necessitatibus † [k], & inexcusabilibus negotijs liberi sunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

Aos. l. 6. c. 199. Iuo p. 4. c. 143.

† abest à collectione Isidori, & Iuone

[δ] ¶ Hoc ex eo.] *In collectione Isidori, vbi alioquin eadem videtur esse versio, legitur*, Ex hoc probatur, quòd multæ, &c. *itemque apud Iuonem, addita tamen particula*, &, *Græce est*:

b ¶ *Idibus.*] Hoc falsum videtur: quia idus semper est in xiij. die vel xv. secundum quod nonæ præcedunt: si enim mensis habet quattuor nonas, sunt idus in xiij. die. si vero sex nonas, sunt in xv. die. Et ita idus numquam sunt in x. die, verum est apud nos, sed apud Græcos bene est in x. die. Dicūt quidam [a], quod idus quandoque dicitur large, vt hic, scilicet totum illud tempus ex quo post nonas statim incipiunt cōputari, vt cū dicitur viij. idus. vij. idus. & sic deinceps, nam in principio mēsis dicitur kalēdæ, deinde iiij. vel vj. nonas, deinde terminatis nonis dicitur viij. idus. vij. idus. quare ergo dicit, quod sit decimus? Sed dicas quod hic vocat hoc nomine idus quemlibet diem qui est inter illos dies qui dicuntur idus, non vltimum diem illorum, qui proprie & absolute dicitur idus. Alia expositio quæ sit hic, non valet.

[a] Vt Laurētius.

c ¶ *Hyperberetæi mensis.*] id est, Octobris.

d ¶ *Et omnes.*] Et, pro, id est: aliàs si omnes debent conuenire de prouincia, quare episcopus referaret eis omnia ea quæ fierent ‡ in synodo, vt j. c. decernimus.

‡ De hoc j. eo. dist. pen. Laur.

e ¶ *Concilia.*] Prouincialia, quia quilibet episcopus irrequisito metropolitano potest facere concilia episcopalia, vt 38. distinct. quando.

ADDITIO. Sic legitur & o ot. j. ea. dist. c. pen. in fi. Archid.

f ¶ *Causis constat.*] quæ ad statum prouinciæ spectant.

g ¶ *Non oportet.*] ¶ *Doceri.*] Licet enim non debeant indigere doctrina, vt 1. q. 7. cōueniētibus *. tamē discere debēt. 24. q. 3. si habes. Laur.

* Ad idem 16. dist. Sanct.

h ¶ *Accusare.*] id est, debent excommunicari, vt 2. q. 6. quisquis probatus.

Peruenit.] CASVS. Quidam erant episcopi, qui concilia non tur, alioquin corripiantur.

i ¶ *Multa.*] Arg. quod per sequentia intelliguntur, & præsumuntur præcedentia: nam si quis ab hæreticis per violentiam tractus fuerit, & per mensem steterit cum eis, præsumitur non tractus: vt 1. q. 1. constat. Item arg. contra prælatos ex vitijs subditorum, & contra magistros ex vitijs discipulorum ‡, vt 28. dist. priusquam & 22. q. 2. quod autem ait. 53. dist. legem, 12. q. 2. quattuor. 44. dist. multis. 34. q. 1. cum per bellicam. & C. de adul. si quis.

Præcedentia per sequentia præsumuntur.

k ¶ *Necessitatibus.*] Quæ necessitas excuset, habes de consec. dist. 4. hi qui *: Item si quis propter tempestatem vel flumē, vel quia vocatus est ad testimoniū vel ad dignitatē, vel si incipit abesse causa reipublicæ, vel si domestico funere impeditur, vel si maius negotiū ipsum trahit, excusatur, vt ff. si quis cau. l. 2. §. 1. & 3. & l. 4. & ff. ex quibus cau. maiores. itē hi. vel si ad maius tribunal vocatus est, vt ff. de re iudi. quod pupillum. §. is qui. Itē timor hostiū, extra de app. ex parte.

Clerici ... excusat.

‡ Et 25. dist. ... de hoc in ... quod Archid.

Quoniam

Q *Voniam quidem.*] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat, q sufficit q semel in anno fiat prouinciale concilium. Ioan de Fan. & q singulis annis cõcilium prouinciale debeat celebrari, ponitur sub præcepto. Archidiaconus.

C a s v s. Hoc capitulum diuidi in duas partes: In prima parte dicitur, q antiqua regula præcipiebat synodum bis in anno celebrari: Sed quia hoc difficile erat, ideo sexta synodus statuit semel in anno fieri. Princeps vero q hoc prohibuerit, excõicetur, & metropolitanus qui cõcilium neglexerit celebrare, canonice puniet. In sa parte, quæ incipit ibi, *Dum autem*: dr, q donec synodus agitur, e͂pi debent esse intenti diuinis mandatis: & q metropolitanus non habeat licentiam petendi aliquid ab episcopis venientibus ad synodum: & si conuictus fuerit aliquid exegisse, in quadruplum restituet.

a ¶ *Quoniam quidem regula.*] Illud not. q cum hæc synodus velit corrigere antiquam constitutionem, facit mentionẽ de ipsa: & sic est arg. q vna constitutio nõ reuocet per aliam, nisi faciat mẽtionem illius: sic est in rescriptis, alias aliter non vr Papa ex certa scientia p̃rium constituere. Sed hoc non dico verum: & licet in rescriptis & priuilegijs requiratur q fiat mẽtio priorum, ad hoc vt priora reuocẽtur 1, non tñ est ita in constitutionibus: & hoc ideo quia cõstitutio procedit ex libero motu domini Papæ: & quia omnia iura habet in scrinio sui pectoris, vt C. de testa. omnium. Itẽ & est arg. ad hoc extra de cog. spi. c. 1. similiter in testamentis non requiritur q fiat mentio prioris: quia testamentũ pro lege seruatr. 13. q. 2. c. vlt. nisi in duobus casibus, vt si sic testamentũ factũ inter liberos 2, vt C. de test. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. & Authen. hoc inter liberos. & nisi ipse testator legẽ sibi testãdi dixerit 3 cum dixerit: si fecero aliud testamentum, non valeat: quia tunc faciendo secundum, oportet q faciat mentionem de primo: vt ff. de leg. 3. si quis in prin. in concilijs autem antiquius obtinet, si est potioris auctoritatis, vt 50. dist. domino sancto. in fi. Ioan. Verum est quòd in rescriptis continetur: sed omnium factorum habere memoriã, potius est diuinitatis q̃ humanitatis. C. de vete. iur. enu. l. 2. §. si q s. nec præsumit Papa ex certa scientia indulgere per suũ rescriptum post primum super eodẽ: sed præsumitur q hoc faciat immemor prioris. extra de offic. deleg. ex parte 2. Ipsum enim fallit obliuio. 23. dist. præterea. sed vt tangitur in glos. Ioan. ipse habet vel præsumitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui. In legibus & cõstitutionibus conuenit iura: & posterior tollit priorẽ, licet non faciat mentionẽ de ipsa. ff. de legibus. nõ est nouũ. In testamẽtis autem alia est ratio, ne libertas supremi iudicij infringatur: quod esse non debet. ff. pro socio. cũ duobus. §. idẽ respõdit. quia nihil est quod magis hominibus debeatur, quàm qd supremæ voluntatis liber sit stylus: & liberũ qd iterum nõ redit arbitriũ. C. de sacrosã. ecc. l. 1. in fi. sed in duobus casibus s. not. in glos. Ioan. est speciale. Bar.

A d d i t i o. 33. q. 2. hoc ipsum in fi. Archidiaconus.

b ¶ *Excusatione.*] friuolas nam rationabiles exceptiões semper admittunt 4, vt extra de offi. deleg. ex parte.

c ¶ *Communione.*] Not. principes posse excõicari: quod verũ est etiã à sacerdotibus, vt 96. dist. duo sunt. 11. q. 3. si autem vobis. & C. vbi de crimi. agi opor. Authen. qua in prouincia.

d ¶ *Vel vi.*] Videtur ergo q si aliquis per vim detineatur ab aliquo, & aliquid interim fiat 5 ipsum, q retractatur postea illud. Idem est si per dolum alterius non veniat: vt extra de in integ. resti. ex literis. Sed contrarium. ff. ex quib. cau. ma. si quis cau. l. 2. §. vlt. & ff. de eo per quem factum erit. l. vlt. vbi dicitur, q si per dolum aut per vim alicuius aliquis non venerit ad iudicium, non reuocatur id quod factum est, sed datur actio 5 ipsum impedientem. Sed dic q non reuocatur ipso iure: sed per in integrum restitutionem 5: vel in eo casu reuocatur quando detentor non est soluendo. extra de restitu. spo. olim.

e ¶ *Quadruplum.*] Argu. q clerici possunt pecuniariter puniri & punire, vt 23. dist. quamquam. in fine. & 17. q. 4. definiuit. & cap. si qs deinceps. & 23. q. 5. de Liguribus. Arg. 5, extra de pœn. sicut. 6 Sed dic q vbi pœna spiritualis est in iure statuta, non debet infligi pecuniaria: alias secus. extra vt lit. non contesta. quoniam. in fine. ideo autem punitur in quadruplum: quia crimen concussionis 7 commisit: quod punitur pœna quadrupli. 1. q. 1. quidam. & q. 7. sanctimus. in fine. & tam laicus, quàm clericus punitur pœna concussionis, vt 23. q. 1. militare. hic signatur 5 trum 1 10. q. 2. textum. tas. vbi dicitur, quod ecclesia non debet suum cum augmento recipere. Sed dic q hic non recipit nomine ecclesiæ, sed proprio nomine. 16. q. 6. si episcopum.

D *E eulogijs.*] C a s v s. Quærebat quidam e͂ps à Papa, verum presbyteri tempore synodi deberent afferre eulogias, id est, munuscula e͂pis? Et respondet Papa nil se inuenisse à maioribus definitum: sed est in arbitrio cuiuslibet presbyteri, qui voluerit exhibere: Nam si definitum esset aliquid tempore synodi à presbyteris dandum, minus libenter venirent ad synodum. Vnde eulogiæ ab aliquo pẽt, non debent nec debitæ tempus.

f ¶ *Eulogijs.*] Eulogiæ dicuntur munera, quæ deferunt subditi suis prælatis.

g ¶ *Minus.*] Arg. q magistri non petant collectam à scholaribus, vt libentius veniant ad scholas. sic 1. q. 1. baptizandis. & cap. placuit, vt vnusquisque. 1. q. 2. vendentes.

ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. idest:

& propterea multæ ex rebus ecclesiasticis, quæ correctionis egent, negliguntur.

a ¶ Vbi singula.] *Ita in collectione Isidori, & apud Iuonem, & Anselmum Græce est:*

ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. *quæ Dionysius sic vertit:*

Quò Metropolitanus Antistes probauerit, & corrigere singula, si qua fortassis emerserint.

Ex versione Anastasij.

Item ex septima synodo, c. 6.

¶ Canonicis subiaceat pœnis metropolitanus, qui saltem semel in anno celebrare concilium negligit. C. VII.

In concilio Niceno. c. 5. & Antiocheno. c. 20. Iuo p. 4. c. 237. & ead. c. habeat. & c. propter. Cap. 9.

2 Q Voniam quidem regula [a] est, quæ dicit, bis in anno per singulas prouincias oportere fieri per conuentũ episcoporũ regulares inquisitiones; propter fatigationem, & vt opportune habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi sunt, definierunt sextæ synodi sancti Patres, omni excusatione [b] remota, omnibus modis semel in anno fieri, & deprauata corrigi. Hunc ergo canonẽ & nos renouamus: & si quisquam Princeps inuentus fuerit hoc prohibere; communione [c] priuetur. Si quis vero metropolitanorum hoc neglexerit agere absq; necessitate, vel vi [d], seu aliqua rationabili occasione; canonicis pœnis subiaceat. Dum autem synodus agitur super canonicis, & euangelicis negotijs; oportet congregatos episcopos in meditatione, & solicitudine fieri custodiendorum diuinorum, & viuificorum Domini mandatorum. *& post pauca.* ¶ Porro non habeat metropolitanus licentiam ex his, quæ defert episcopus secum, siue iumentum, siue aliam speciẽ expetendi. Quòd si hoc egisse cõuictus fuerit, soluat quadruplum [e].

c ¶ Et vt opportune.] *Græce est:*

καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν. *idest:*

Et quod non bene parati sint ad iter faciendum.

Item Leo iiij. ad episcopos Britanniæ, c. 3.

¶ Non cogantur presbyteri ad sacra concilia eulogias deferre. C. VIII.

D E eulogijs [f] ad sacra concilia deferendis nihil inuenimus à maioribus terminatum: sed sicut vnicuique presbytero placuerit. Nam si constitutũ fuerit illo in tẽpore benedictiones afferri, forsitã minus [g] libenter ad synodos occurrent: & magis venire obtrectabunt. Quæ, vt

Constitutio secunda non reuocat priorem de illa mentione nõ facta.

1 Scilicet specialiter, secundum Hug. Ioan. de Fan.

2 Extra de pœn. vt. veniens. & de rescri. ad dilectos. Archid.

Testamentum secundum non rescindit primum.

3 Item & si priorem derogatoriam esse iussit, ut Authen. 5. vlt. Archid.

4 Supra eod. c. prox. Ioan. si ipse Archi.

Reuocant facta contra violentos detentos.

5 ff. de eo per quem factũ est. l. vlt. §. 1. Archi.

Clerici pecuniariter puniri.

6 Dic vt not. 23. q. 5. si vos. Arch.

7 Agere tñ quo accepit ex causa superiorem 1. q. 1. si detrimenti. Archid.

Magistri debent gratis docere.

a ¶ *Respondendo.*] Arg. q quædam licitè possumus recipere, quæ tamen petere prohibemur, vt 1.q.2. placuit. ea.quæstio. quaio pro. 13.q.2. questa.

ADDITIO. Ad idem ff.de orig.iur.l.2.iuxta finem.§.diuus. vbi de hoc Archidiaconus.

cum alijs epis non communicabit: quia non venit ad negocia ipsorum, vel ad consecrandum episcopum cum alijs.

E *Piscopus.*] ¶ *Abbatem*] Hoc intelligi potest de abbatibus Cisterciensis ordinis, vt extra de statu mona. cap. 5. nisi pro crimine enormi. 11.q.3.priuilegium. Arg.extra de priuileg. tutorū. sed alij

arbitror, nō sunt rationabiliter quærendæ; nec vltro delatæ, respuēdæ[a].

¶ *Habetur hæc epistola Romæ manuscripta, vt in indice dictum est.*

Item ex concilio Carthaginensi iiij. c.21.

¶ Sine graui necessitate episcopus ad synodum ire non tardet. C. IX.

EPiscopus ad synodum ire non tardet, nisi satis graui necessitate inhibeatur: sic tamen, vt in persona sua legatum[b] mittat, suscepturus salua fidei veritate, quidquid synodus statuerit. Ansel.l.7.c.191.

¶ *Simile sententiā, & pene eadē verba refert Burch. l.1.c.51. & Polycar.l.2.tit.16. ex Felice.*

Item ex concilio Carthaginensi 5.c.10.

¶ Excusatorias litteras dirigant, qui grauati ad synodum ire non possunt. C. X.

PLacuit, vt quotiescumque congregandum est concilium, episcopi, qui neque ætate, neque ægritudine[c], neq; alia grauiori necessitate impediuntur, competenter occurrant. *& infra.* ¶ Quòd si non potuerint occurrere, excusationes suas litteratorie[d] cōscribant: nisi autē rationē[e] impedimenti sui apud Primatem suum reddiderint, ecclesiæ suæ communione[f] debent esse contenti. Ansel.l.7.c.188.

a ¶ Litteratorie.] *In concilijs impressis legitur*, in tractatoria. *Dubitatū fuit, an legendum esset*, in tractoria. *Nam epistola, quibus Imperatores, vel Reges suos præsides vocabant, vel mansionem aliquam concedebant, tractoria dicebantur. Sic in codice Theodosiano lib.8. titulus sextus est*, de tractoriis, & statiuis. *& sic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quamuis in impressis legatur*, de tractatorijs. *quam vocem* tractoria *eadem significatione Carolus Magnus in suis capitularibus vsurpauit lib.4.c.30. & 69. & eadem notione est in concilio Meldensi c.71. Sanctus quoque Augustinus in lib. post collationem contra Donatistas c.24. tractoriam pro epistola vocatoria vsurpat, his verbis:* Sic autem a Primate suo per tractoriam fuerunt euocati. *Atque in hoc canone, vbi de vocandis episcopis ad concilium agitur, vox ista esset aptissima. Nam in concilio Africano inserto in codice canonū, c.43. vbi hoc idē reperitur, & c.57. S. Lucianus. & S. Alypius. in vetustis codicibus semper legitur*, tractoria: *vbi in impressis est*, tractatoria. *& in Carthaginensi græco c.91. est* [illegible]. *Verum idem B. August. vtitur dictione*, tractatoria *in eam, quæ ubi subjicitur sententiā. Loquitur enim de ep̄is, si vocati noluissent venire ad concilium, & ibi obiecta crimina purgare, epist. 162. ait:* Quod si non fecerint, ibi etiam eorum prauitas, & peruersitas innotesceret: missaque tractatoria super eorum nomine per totum orbem terrarum, quacumque iam Christi ecclesia dilatata est, ab omnibus ecclesijs eorum communio præcideretur. *In concione quoq; secunda in ps.36. eadem vox quater inuenitur: & epistola Syricij, quæ recitatur in concilio Telepensi, ibi vocatur tractatoria. Cuius mentionem faciens Innocentius in epistola ad Exuperium Tolosanum c.1. ait:* De his, & beatæ recordationis viri Syricij episcopi monita euidentia commearunt: *quibus verbis videtur indicare non ad solos Africa episcopos, sed ad omnes prouincias missam fuisse illam Syricij tractatoriam. Ita Leo Papa secundus, postquam sextum vniuersale concilium finem habuerat, breuem eius concilij summam ad Hispania episcopos, vt ei subscriberent, misit, quam tractatoriam vocat, quæ Leonis 2. epistola manuscripta ex Hispania Romam fuit missa.*

β ¶ Nisi autem] *In originali est*, vel si post aduentum tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitā ortæ fuerint, nisi rationē impedimenti sui apud suum Primatē reddiderint, ab ecclesiæ cōione debere esse cōceptos. *In Africano c.43. reliqua eodē modo. Sed in extremo est sicut apud Gratianū:* ecclesiæ suæ cōione debere esse contētos. *Ita q; in Carthaginensi græco* Ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. *Similis quædam pœna imponitur in eodem concilio, infra dist.18.c.finali.*

Item ex concilio Turonensi, c.2.

PALEA. C. XI.

EPiscopus non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat. Burch.l.8.c.73. Iuo par.7.c.91.

¶ *Hæc Palea abest ab illis tantum exemplaribus, in quibus paucissima reperiuntur, & refertur infra 18.q.2. post c.fin. a Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & a Burchardo, & Iuone.*

Item ex concilio Arelatensi.2.c.19.

¶ A communione sit alienus, qui synodo adesse contempserit. C. XII.

SI quis autem synodo adesse neglexerit, vel cœtum fratrum, antequā dissoluatur concilium, crediderit deserendum; alienum se à fratrū communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo[g] fuerit absolutus. Burch.l.1.c.50. Polyc.l.2.ti.15. Iuo p.5.c.160. ex cōcilio Spalensi, vt Burch.

Item ex concilio Agathensi, c.35.

E *Piscopus.*] CASVS. Dicitur hic q eps vocatus debet ire ad synodum: nisi graui necessitate fuerit impeditus: & tunc mittat pro se legatum, q suscipiat quę in synodo statuentur.

b ¶ *Legatum.*] Arg. q licet citatus ad iudiciū venire non possit: nihilominus tenetur mittere procuratorem. 5.q.3. si ægrotans. & extra de appel. constitutus. Arg. ꝯ extra de procurato. querelam. De hac materia quæras 5.q.3. si ægrotans. sed illud c.querelam. loqu. in ardua causa.

P *Lacuit.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q epi nisi fuerint impediti, semper debent ad synodum ire: & si ire non potuerint, suas excusationes in litteris mittāt: q si neglexerint ad Primatem mittere, à cōione fratrum priuentur, & ecclesia sua tantum sint contenti. Idē fere est casus triū cap. sequentium: & per te videbis. Additur tñ ibi, q priuantur cōione fratrum vsque ad sequentem synodum.

c ¶ *Neque ægritudine.*] graui, vt ꝯ. ead. si quis eporum: non enim excusat leuis febricula, vel vetus quartana, vt ff. de ædil. edic. l.1. §. sed sciendum.

ADDITIO. Arg. ꝯ 7.q.1. præsentium. & extra de procur. quędam. vbi de hoc. Archidiaconus.

d ¶ *Litteratorie.*] vel etiam per certum nuntium: cui credi possit, vt 97. dist nobilissimus. extra de offi. deleg. prudentiā. extra de rescrip. ex parte. & cap. sciscitatur.

e ¶ *Rationem.*] Notā: nō sufficit dicere se non posse venire, nisi rationem impedimenti assignet. sic extra de offi. & potest. deleg. prudentiā. & de rescrip. sciscitatus. & illam causam probabit, vt 4.q.5. quisquis. in fi. & per vnum testem eam potest probare, vt extra de procura. ex insinuatione. licet sit argu. contra. extra de in integ. resti. ex litteris 2. Ioan. Sed certe credo hoc esse speciale, vt vni testi credatur cum suo iuramento.

f ¶ *Communione.*] Videtur q aliquis potest esse excōicatus in vna ecclesia, & non in altera, vt hic, & 58. dist. si quis de alterius. & sic est contra 4.q.5. quisquis. Sed dic q ille non est excōicatus: sed alij abbates debent venire ad conciliū, vt 18.q.2 abbates. & ꝯ. eod. decernimus. & hanc paleam habes 18.q.2 §. vlti.

S *I quis autem.*] ¶ *Antequam.*] sic ꝯ. de consecr. dist. 1. omnis 4. 11.q.3. certum.

g ¶ *Nisi in sequenti synodo.*] sic ergo quandoq; differtur absolutio vt maior rubor sit ei absolui coram multitudine. similiter in sacrilego,

Citatus impeditus an mittere teneatur.

Teneт hoc idē Hugo.

Vbi de hoc. & causa de testi. venientibus. ibi videas.

Excommunicatus verum quis possit esse in vna ecclesia, & non in alia.

Hanc glo quidam nō habēt, sed ista est in antiquo apparatu. Ioa.

Abbates veniunt ad concilium episcopo vocante.

Cum eiu[s] cap. ing. thed[illegible]

crilego differtur, vt diutius confundatur. 17.q.4. si quis suadente. sic differtur absolutio illius qui multum deliquit, vt 11.q.3. qui iubente. vnde licet ante voluerit absolui, non auditus, alias regulariter non debet differri, vt extra de appella. qua fronte.

a S *I Episcopus.*] *Summi Pontificis.*] idest, epi, vt 2.q.7.c. accusatio. vel audire de eis quæ ordinauerit summus Pontifex.

b *Præceptione regia.*] licet eps suo metropolitano tamquam maiori teneat obedire, vt 8. distin. 8. quæ contra mores. tamen hic defertur regiæ dignitati [1], vt 12.q.2. de rebus. 63. dist. Salonitanæ. Itē in hac synodali citatione, vnica citatio sufficit, vt hic, & simile j. 4. & 5. quisquis. sed in iudiciali trina requiritur, vt 24.q.3. de illicita. b *Regia.*] 23.q. vlti. si vobis. & c. si quis eps cōtra. sed hic loquitur de iis q habēt feudū [2], ibi non: immo & quilibet deberet venire, si vocaret propter negotium regni. vel illud intelligitur cū episcopus relicto ecclesiastico iudicio pergit ad Imperatorē petens ibi iustitiā: q nullus clericus debet facere. 11.q.1. placuit.

1 Arg. contra 16. q. 2. nullus. vbi de hoc Archidia.

2 Et videas qd leg. & not. extra de appella. cum parati. in glos. Argu. quod. &c. Archidiaconus.

¶ Vsque ad proximam synodum à communione abstineat, qui à metropolitano vocatus absque graui necessitate synodo adesse neglexerit. C. XIII.

Burch. l. 1. c. 49. Iuo par. 5. c. 159 Pann. l. 4. c. 17.

SI episcopus metropolitanus ad comprouinciales episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem summi Pontificis [a], aut ad synodum inuitet; postpositis omnibus (excepta graui infirmitate corporis aut præceptione regia [b]) ad constitutū diem adesse non differant. Quòd si defuerint (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vsque ad proximam synodum à charitate fratrum, & ecclesiæ communione priuentur.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 6.

¶ A communione priuetur episcopus, qui à metropolitano vocatus ad synodum venire contemnit. C. XIIII.

Simile in Panormia l. 4. c. 18 ex Auernensi.

SI quis episcoporum commonitus à metropolitano ad synodum nulla graui intercedente necessitate corporali venire contempserit; sicut statuta Patrum sanxerunt [1]; vsque ad futurum concilium cunctorum episcoporum charitatis communione priuetur.

1 *al. censuerunt*

S *I quis episcoporum.*] Nihil notatur.

Item ex concilio Martini [a] Papæ.

Apud Martinū Bracarensē episcopū in cap. synod. græc. c. 18.

Presbyteri, & diaconi, & cuncti, qui se læsos existimant, ad metropolitanam synodum conueniant. C. XV.

Poly. l. 3. tit. 17.

PRopter ecclesiasticas causas [c], & altercationū solutiones, bene placuit per singulas prouincias bis in anno concilium fieri, conuocante metropolitano episcopo omnes prouinciales episcopos; ita vt ad conciliū veniant [1] omnes presbyteri, & diaconi, vel [A] hi [d], qui se læsos existimant; vt in concilio causæ examinatæ ad iustum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi, vel presbyteri, aut diaconi inuenti fuerint in offensa; secundum rationem excōmunicentur: quamdiu communi consensu [e] de his placuerit dare sententiam [f]. Nulli autem episcopo liceat propria apud semetipsum concilia [g] facere, præter eos, quibus metropoles sunt creditæ.

1 *præcedāt* orig.

a ¶ Martini.] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum synodorum Martini episcopi Bracarensis. (antiquitus enim Episcopi Papæ dicebantur). Hic enim, cum esset græcus, ad vtilitatem ecclesiarum Hispaniæ, vbi episcopatum obtinebat, ea capitula latina fecit: & in nonnullis quædam addidit: in aliis vero aliqua detraxit; quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno. c. 20. & ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis conciliis in eum libellū retulit.*

A Vel hi.] *In aliquot cōciliorū editionib. legit.*, vt eorū, q se læsos existimāt, in cōcilio cāç, &c.

P *Ropter ecclesiasticas causas.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q metropolitanus bis in anno debet cōciliū cōgregare, oēs epos prouinciæ cōuocādo: ad qd etiā cōuenire debēt sacerdotes vel diaconi, vel oēs qui se læsos existimāt: & q in aliquo delicto inuenti fuerint, secundū rationē excōmunicentur. In fine capituli dicit q nullus eps pōt cōciliū celebrare, nisi fuerit metropolitanus. c ¶ *Propter ecclesiasticas causas.*] Martinus q fuit solicitus pro Republica, renouauit canones: vnde dicitur renouator canonum.

d ¶ *Vel hi.*] quasi dicat. vel oēs veniāt: vel saltē hi q sūt læsi [3]: nō enim oēs tenēt venire, vt j. ea. cap. prox.

3 Vt supra. ea. cap. propter. vbi de hoc.

e ¶ *Communi cōsensu.*] episcoporum. Ioan.

f *Sententiam.*] absolutionis.

g ¶ *Concilia.*] prouincialia scilicet, cū aliis episcopis sed episcopale potest [4], vt 38. dist. c. qñ. 12.q.2.c. placuit.

4 Vel dic vt I. eo. in summa, i fine.

[Item ex concilio Bylon.]

PALEA, C. XVI.

ANnis singulis episcopus in sua diœcesi synodū faciat de suis clericis, necnon abbatibus: & discutiat alteros clericos, & monachos. *Singuli vero episcoporum suis ecclesiis notificare studeant, quæ in conciliis statuuntur.*

γ ¶ Palea.] *In nullo collatorum exemplarium habetur. sed versiculus, singuli. coniunctus est præcedenti capiti:* Propter ecclesiasticas. *suntque verba Gratiani.*

SINGVLI VERO. Hæc est 3. pars dist. in qua dicitur, q singuli epi ecclesiis suis notificare debeāt quæ in cōciliis statuuntur.

Vnde in concilio Toletano 16. c. 6.

¶ Quæ in conciliis statuuntur, singuli episcoporum suis ecclesiis notificent. C. XVII.

DEcernimus, vt dum [h] in qualibet prouincia concilium agitatur, vnusquisque episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spatia omnes abbates [i], presbyteros, diaconos, atque clericos, seu etiam omnem conuentum ciuitatis ipsius, vbi præesse dinoscitur, necnon & cunctam diœcesis suç plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus [A] coram eis plenissime omnia referet, quę eodem anno in concilio acta, vel definita esse noscuntur. *& infra.* ¶ Quòd si quispiam hęc paruipendenda crediderit, sententia excommunicationis [k] duorum mensium curriculo persistat vsquequaque multatus.

A ¶ Quatenus.] *In duobus exemplaribus huius decimisexti concilii Toletani, locus hic ita legitur:* quatenus coram eis publice omnia reserata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.

D *Ecernimus, vt dū.*] CASVS. In hoc capitulo dicit, q epi postquā redierit à concilio archiepiscopi, intra sex mēses debet omnes suos subditos conuocare, & eis indicare quę sunt in synodo acta: qd si nō fecerit, duobus mensibus excommunicetur.

h ¶ *Vt dū.*] idest, postq.

i ¶ *Abbates.*] imo abbates non vocabit ad synodum, vt s. eo. in illa palea, Episcopus.

k ¶ *Excommunicationis.*] id est, suspensionis ab officio duorum mensium. hc 86. dist. tanta. & 10.q.3. vnio. in fi.

DISTINCTIO XIX.

DE epistolis[a] vero decretalibus quaeritur, an vim auctoritatis obtineant, cum in corpore canonum non inueniantur. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis.

¶ Decretales epistolae vim auctoritatis habent. C. I.

SI Romanorum Pontificũ decreto, ceterorũ opuscula tractatorũ approbātur [b], vel reprobātur; ita vt, quod sedes Apostolica probauit, hodie teneatur acceptũ; & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur; quāto [c] potius, quae ipsa pro catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro varijs, & multifarijs ecclesiae necessitatibus, & fideliũ moribus diuerso tempore scripsit; omni debent honore preferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus, discretione, vel dispēsatione magistra reuerenter assumi? Quamquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorũ Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri descripta; cum ipsi, vbi hęc suę intentioni suffragari [d] cōspiciunt, illis indifferenter vtantur; & solum nunc ad imminutionē sedis Apostolicę potestatis, & ad suorũ augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant. *Item infra.* ¶ Si ideo nō esse decretales epistolas priscorum † Pontificum Romanorũ admittendas dicunt, quia in codice canonum nō habentur adscriptae, ergo nec sancti Gregorii, nec vllius alterius, qui ante uel post ipsum fuit, est aliquod institutũ, vel scriptum recipiendum, eo quòd in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorũ, & sanctiones, quę ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptae, de codicibus suis eradant. Vt quid vel membranas [e] occupāt, postquam non habentur acceptae? Sed quare multum immoramur, cum nec ipsas diuinas scripturas veteris, & noui testamenti iam recipiemus, si istos duxerimus audiendos? Etenim † neutrum horum in codice canonũ ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quàm ad resistendum semper sunt parati, dicentes †, quòd inter canones inueniatur capitulum sancti Papae Innocentii, cuius auctoritate doceatur à nobis vtrũque testamentum esse recipiendum, quāquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto cōtineatur insertum. Quibus ad hęc asserendũ † est; quoniam si vetus, nouumq; testamētum recipienda sunt, nō quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papae Innocentij prolata videatur esse sententia; restat [f] nimirum, quòd decretales epistolae Romanorum Pontificũ sunt recipiendę; etiā si non sint codici canonũ cōpaginatę: quoniā inter ipsos canones vnũ B. Leonis capitulũ [g] cōstat esse permissum; quo ita omnia decretalia cōstitutā sedis Apostolicę custodiri mādantur, ut si quis in illa cōmiserit; nouerit sibi

Iuo. p. 5. c. 33.

† al. sanctorum

† al. etiam

† al. aientes

Innoc. PP. 1. ad Exuperiũ epist. 3. c. vlt.

† al. referendum

Leo PP. 1. epi. 1. in fine.

DE epistolis.] Haec dist. diuidit in duas partes. In prima dicitur qđ dictũ est, scilicet quod decretales vim habent canonum, P. Secunda ibi, *Sit ergo.*

CASVS. Supra tractauit Gratianus de auctoritate canonũ, & cōstitutionibus sanctorũ in dist. 18. In hac vero 19. dist. tractat de epistolis, quae emanāt à Papa: & ostēdit quod decretales epistolę eamdē vim habēt & auctoritatē quā & canones: & hoc per sequentia cap. patet.

a ¶ De epistolis.] S. in proxima dist. tractauit magister de auctoritate canonũ. Hic agitur de auctoritate decretaliũ: & ostēdit hic quod eiusdē sint auctoritatis decretales & canones. Sciendũ itaque quod quaedam decretalis epistola est generalis: quaedā specialis. Generalis est, quae ad omnes dirigitur, vt 3. q. 5. omnibus. Specialis est, quae specialiter ad aliquos mittitur, vt 35. q. 3. quod scripsit. 7. q. 1. petisti. siue sit generalis, siue sit specialis: dummodo aliquid definiatur per eā, pro iure generali habenda est: vt 16. q. 3. licet. extra de sen. & re. iudi. in causis. nisi sit tradita ex tēpore, ex loco, & ex causa: vt 29. distin. sciendum. Sed si dubium est an sit decretalis, recurrendum est ad registrum, vt s. dist. 9. vt veterum. Praesumitur tamen quòd sit decretalis, si reperitur inter alias decretales: ad instar illius quae reperitur inter alias monitales, quę praesumitur ex hoc monitalis. arg. 30. q. 1. quę progenitores. Vel si plures eam tenent, tenenda est, vt 16. distin. Isidorus. distingue prout dicitur extra de fide instrum. pastoralis.

SI Romanorum.] CASVS. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima parte Nicolaus reprehendit quosdā, qui nolebant recipere decretales epistolas, quia in corpore canonũ, qđ Isidorus fecit, nō habētur insertae: & facit hoc Nicolaus trib. rationibus. Prima est: quia cũ Papa praestet auctoritatē opusculis aliorum, multo fortius suis. Secũda ratio est: quia ipsi recipiũt eas cũ pro se faciũt: ergo & cũ contra eos faciunt, recipere debent. Tertia ratio est: si ideo nō admittũt eas, quia in corpore canonũ non habentur: ergo eadē ratione nō debent admitti scripturę beati Gregorij, & aliorũ multorũ, qui ante ipsum & post ipsum fuerunt, & nouũ & vetus testamentũ in corpore canonũ nō inueniuntur. Prima ratio est in principio cap. Secũda incipit ibi, *Cum & ipsi.* Tertia ibi, *Itē si ideo.* In secunda parte quae incipit ibi. *Sed responsuri sunt.* continet responsio illorũ dicentium, quod etsi nouũ & vetus testamentũ in corpore canonũ non inueniantur: tamē ea admittimus, quia vnũ cap. Innocentij vtrumque testamētum approbat, & dicit esse recipiendum: etsi nullum eorum in corpore canonum sit insertũ: quibus Nicolaus respondet dicens, quòd eadem ratione debent recipere decretales epistolas: quia vnum cap. Leonis Papae praecipit omnes decretales epistolas custodiri; vt si quis in illas commiserit, puniatur. & ad hoc inducit cap. Gelasij. In tertia parte quae incipit ibi: *Hic itaque.* concludit ex supradicto decreto tales epistolas sicut canones esse recipiendas, breuiter recapitulando supradicta.

b ¶ Reprobantur.] Arg. quòd illud quod Papa approbat, vel reprobat, & nos approbare vel reprobare debemus, vt 24. q. 1. haec est fides. & 35. q. 9. veniam.

c ¶ Quanto.] Satis enim absurdum est aliquem alij opitulari, & non sibi, vt C. de natura. liberis. l. nuper. in fi.

d ¶ Suffragari.] Arg. quòd illud quod pro se quis inducit, etiam contra ipsum inductum non debet reprobare, vt instrumenta, & si qua similia sunt. arg. dist. 9. neque quorumlibet. & 4. quaest. 3. placuit. §. item in criminali. ver. si qs testibus. & 4. q. 8. cuius in agendo. extra de cen. cum olim. Arg. contra 1. q. 7. si haereticus. contra, dist. 38. si quid veri. & s. dist. 10. lege. primum regulare, secundum speciale in odium haereticorum, & fauorē fidei & religionis, arg. ad hoc extra de foro competenti, cum sit generale.

e ¶ Membranas.] licet leges abrogatas non teneamus, tamen notitia earum est necessaria. s. dist. 7. fuerunt. & est hic arg. quòd nullum verbum positum in aliqua scriptura debet vacare, vel superflue poni, vt 28. quaest. 1. sic enim. & extra de maio. & obe. solitae. & ti. de vsuris. l. 4. Arg. contra. C. de fideiussoribus, non recte.

f ¶ Restat.] quasi diceret, quod obtinet ab vno, debet obtinere in omnibus similibus, vt 4. distin. denique. in fin. & 26. dist. deinde.

g ¶ Capitulum.] Illud cap. est 16. quaest. 1. omnia. vbi tamen attribuitur Damaso Papae: & potest esse quòd vterque fecerit illud. & est simile 1. q. 1. de caetero. & de consec. dist. 1. consulto.

Papam imitari debemus.

Decretales sunt duplices.

Reprobare non possumus pro...

¶ Di-

Verbum generale omnia debet comprehendere.

a ¶ *Dicendo.*] arg. q. verbo generali oia debeāt cōprehendi, ut hic, & 1.q.1.sunt ... & 14.q. ... & ... 13.q. ... Cōtra de ... 7.dist. q. dic. b ¶ *Desinat.* ... arg. q. si Papa ... aliquo priuilegio vel ... pro confirmat alicui ecclesiæ priuilegia exemptionis, vel alterius rei,

d ¶ *Petri.*] Nā Papa sciatiæ recipit a cathedra, vt 40. dist. nō nos. Io.

In memoriam.] Hoc cap. diuidit in duas ptes. In prima parte dr q. Romana ecclesia ob reuerētiā B. Petri intantum debet honorari, vt si etiā vix ferendū pcipiat, tn tolerari debet. In scda parte, q incipit ibi, *Si vero.* dr, q. si qs presbyter vel diaconus arguat ab Apostolica sede, falsam epistolam detulisse: licētia sit epo tenere eum in carcere vel alia custodia, donec consulat Papam p litteras vel legatos, q̄d de hoc voluerit definire: vt is corrigatur, & certus modus iponat.

e ¶ *Iugum.*] Vt 100. dist. contra morē. 11.q. 3. quid ergo. idē est in aliis prælatis, vt 2.q. 7. sacerdotes.

f ¶ *Falsam.*] Dicitur charta falsa ex dicto vel tacito: & in tali fal so distinguit, vt extra de rescrip. sup litteris, & talis dr bene falsatus, vt ti. de fal. si quis obrepsent. Itē dicitur falsa scriptura, vt cum scribit, omnes vel maiorē partē tractū fuisse præsentē, quę non fuit vere præsens: vt extra de his quæ fiunt a pla. sine co. cap. quanto. & talis falsarius suspēditur ab officio & benefi cio, vt extra de testi. tā litteras, nec. Ite ipso fa cto dicit falsarius, vt si charta apparet rasa vel cancellata ... & talis falsar depon ... extra de crimi. fal. ad audientia. Qui autem falsam chartā fabricat de nouo, nō solum deponitur, sed & curiæ traditur vt extra de fal. ad falsariorū. Poe ... falsitatis secundū leges ... depo sitio, & omniū bonorū confiscatio in libera ... seruo mors. ... de fal. l. 3. Dicit ea falsa char ta quæ nō habet testes intrinsecos, vt extra de pen. c. 1. Itē dicit falsa quæ habet subtentiones varijs manibus notatas: & q nō est perfecta eadē manu, vt extra de priuilegiis, c. eū olim. & tamen si ea hoc sit ibi directū, q̄ sit ibi calami vel atramenti mutatio, vt in auth. de fide istr. & cau. i prin. ... 6. Ite dicit falsa si est alieno sigillo sigilla ta, dūmodo ille habuit ... priū: vel mi dicunt

¶ al. quinto fuerunt decr.

¶ al. ordinata

venia denegari. Ait enim cap. decimo suarū decretaliū: [Ne quid uero sit, quod prætermissum a nobis forte credatur, omnia decretalia cōstituta tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium decessorū nostrorū, quę de ecclesiasticis ordinibus, & canonū promulgata † sunt disciplinis, ita a vestra dilectione custodiri mandamus, vt si quis in illa cōmiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.] Dicendo vero omnia decretalia constituta, nullum de decretalibus constitutis prætermi sit, quod non mandauerit esse custodiendum. Et rursus afferendo omnium decessorum nostrorum, nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit. cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodiri, vt si quis in illa commiserit, veniā sibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil refert, vtrum sint omnia nec ne decretalia sedis Apostolicæ constituta inter canones conciliorum immixta; cū omnia in vno corpore paginari non possint: & illa eis intersint, quæ firmitatem ‡, quę desunt, & vigorem suū assignent, præsertim cum synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur. & ... nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni sanctus & facundissimus in decretis suis Papa Gelasius, ita inquiēs: [Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma pro diuersorū Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiēdas decernimus.] In quo notandum est, quia non dixit decretales epistolas, quæ inter canones habentur, nec tantum, quas moderni Pontifices ediderunt; sed quas beati Papæ diuersis tēporibus ab vrbe Roma dederunt. Dictis autem his & ad tempora etiam illa tempora vir sanctus coprehendit; quæ crebrescentibus paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam deferri causas cooporunt difficillime permittebant. His ita diuina fauente gratia præmissis, ostenditur nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice canonum habentur, & Apostolicorum prælatū, & ea, quæ præ multitudine vix per singula voluminū corpora reperiuntur, cum omnia, & omnium decessorū suorū decretalia constituta, atq; decretales epistolas, quas beatorum Papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma dederūt, venerabiliter fore suscipiēdas & custodiendas, eximios præsules, Leonē scilicet & Gelasiū mādasse probauimus.

Gelasius Papa 1. cum 70. epi. Idē opis Habetur 3.15. dist. c. sancta Romana. §. Itē decretales.

‡ al. corpora

a ¶ Cum ipsi.] *Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, qua Roma manuscripta habetur: & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum Patrum ... dictum est, & ... c. leges, in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales ... antiquissimas pertinentia.*

Item Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ ...

Deusdedit. p. 3. Poly. l. 1. tit 17. Iuo p. 4. c. 238.

SIc omnes Apostolicæ sedi. sanctiones accipiendæ sunt, tamquam ipsius diuini Petri voce firmatæ sint.

Item ex capitulis [b] *Caroli Imperatoris.*

¶ ...

Extat in concilio Triburiensi, c. 30. Burc. l. 1. c. 130. Iuo par. 5. c. 50.

IN memoriam Beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam & Apostolicam sedem; vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistra rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas: vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum [e], tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Si vero (quod non decet) quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus, ... eam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam [f] ab Apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit; salua fide [b], & integra circa Apostolicū humilitate, penes episcopum sit potestas, vtrū cum

al. Apostolico detulisse

al. commenerit

Cū ista glos. ... Bal. Aug. & ... de Lmo ... dum in princip. & de ver. oblig. & quæ notāturi per Bal. i authē. quas ... ab ... Ange ... & hoc ... ... falsās & ... Alex. de ... monado. & de fuoruam.

rei, quā habent in priuilegiis suis, q eo ipso robur habeāt: illa priui legia ... licet nō possint exhiberi: dicit enim hoc, q decretales sint recipiēdæ, cū capitula ... quæ ... cope canonum ... dicit: quis ille nō ... i corpor canonū. De hoc dicit ... vt veterū.

¶ *Diuersis.*] No. q verbū intelligendū ... ... 15.q. ... nec his ... q. ... adolatras. 31.q. 1. q si dormierit. Arg. contra 1. q. 1. sunt nonnulli.

Pro prima parte habetur extra de primi. quia circa. & extra de sefta. relatū. & in princi. vbi de hoc. Archidiaconus.

¶ *Et ceteri.*] Casus huius cap. planus est.

q tūc nō habeat ppriū, vt extra de appellationibus, signi... dr falsa si est contraria alteri ex eadē parte prolatæ, vt ... de fide instrumentorum ... Itē littera Papæ propter falsam grammaticā extra de rescriptis, ad au diem ... dicuntur falsæ, si hic suspectæ, ... non imponit fides, vt C. de proba. iubemus. Ite dicit falsa ... sigillū est fractū: vel si nō est annū indictionis appositus, vt extra de fide instr. ... Itē si hiū est ruptū, vt extra de crimine fal. ... Itē si sunt impetratæ litteræ pendente appellatione, vt extra de testi. cautam. Itē si sunt impetratæ sine mandato domini, vt extra de rescr. nonnulla.

Vtrum dicitur falsa malupietas.

Extra de fal. ... de fal. ... de pecun ... sed quid si ... Respondeo ... Corbe. de fal. ... e ... ecclesia ... duca Lenom.

Damasi Papæ, & Gratiani principis; quando Nectarius eidē vrbi est ordinatus episcopus. Tertia in Epheso ducentorum Patrum contra Nestorium Augustæ vrbis episcopum sub Theodosio magno principe,& Papa Cælestino. ¶ Quarta in Chalcedone. Dcxxx. Patrū sub Leone Papa, temporibus Martiani principis contra Eutychem nefandissimorum præsulem monachorum. ¶ Quinta item Constantinopoli temporibus Vigilij Papæ sub Iustiniano principe contra Theodorum & omnes hæreticos.

Pann. l. 2. c. 113.

Iulij.] *Certum est synodum Nicænam primam celebratam esse tempore Siluestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est Bedam & alios errasse.*

C. X.

Ans. in prolegom. In principio collectionis conciliorum

PRima autem synodus in Nicæa cccxviii. Patrum contra Arium Alexandrinum presbyterum, qui tres gradus in Trinitate asserebat, patrem scilicet maiorem, filium minorem, spiritum sanctum creaturam temporibus Constantini principis, & Siluestri Papæ Romani, Macharij Hierosolymitani, Alexandri Alexandrini; qui condemnata eadem hæresi statuerunt canones viginti: quorum auctor maxime præfatus† Alexander episcopus fuit. ¶ Secūda in Cōstantinopoli contra Macedonium, Constantinopolitanum episcopum, qui negabat spiritum sanctum Deum esse, temporibus Gratiani, & Theodosij principum, Damasi Papę Romani, Cyrilli Hierosolymitani, Nectarii † Constantinopolitani; qui condemnata præfata hæresi statuerunt canones tres: quorum maxime auctor Nectarius Constantinopolitanus fuit.

† Sanctus Alexander] orig.

† deest in] orig.

¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui dicebat beatam Virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo genitricem, vt aliam personam carnis, aliam faceret deitatis, temporibus Theodosii principis† iunioris, Cælestini Papæ Romani, Iunenalis Constantinopolitani episcopi, Cyrilli episcopi Alexandrini: qui duodecim capitula contra Nestorij blasphemiarum totidem capitula auctore eodem sancto Cyrillo anathematizando cōscripserunt. ¶ Quarta in Chalcedone sexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Constantinopolitanum abbatem, qui asserebat Christum post humanam assumptionem non ex duabus naturis existere, sed solam in eo diuinam naturam permanere, temporibus Martiani principis, Leonis Papæ Romani, Iuuenalis Hierosolymitani, Anatolii Constantinopolitani, qui condemnata præscripta hæresi statuerunt canones vigintiseptem: quorum auctor maxime idem sanctus Anatolins Constantinopolitanus episcopus fuit.

† magni principis] orig.

¶ Quinta in Constantinopoli contra Theodorum Mopsuestenum, & omnes hæreticos; qui Theodorus dicebat aliud† esse Dei verbum, & aliud Christum, & sacram virginem Mariam negabat Dei genitricem fuisse, temporibus Iustiniani principis, Vigilii Papę Romani, Domnini† Antiocheni, Eutychii Constantinopolitani; qui quatuordecim capitula anathematizando scripserunt contra Theodori, & sociorum eius blasphemias.

† al. alium Deum esse verbum, & aliū Christum

† al. Domni

¶ Sexta in Constantinopoli cl. Patrum contra Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius qui vnam volūtatem, & operationem in Christo falsa suspicione asserebant, temporibus Constantini principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Constantinopolitani: qui condemnata hæresi præfata, anathematizando scripserunt nouem capitula inferius annexa.

Prima.] *Caput hoc inuenitur & in recentioribus editionibus conciliorum, & in vetustiore Coloniensi An.* M D X X X. *& in manuscripta collectione, quam dictum est asseruari in bibliotheca Vaticana: sed non in collectione, quæ est in bibliotheca monasterij Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationē, quæ nomen Isidori; mercatoris quidem in manuscriptis, peccatoris autē in impressis præfert. Et sane in illa præfatione tantum quattuor generalium synodorum mentio fit; sexta vero post Isidori Hispalensis ætatem est habita.*

Alexandri.] *Apud Anselmum est vt apud Gratianū in originali,* Alexandri Constantinopolitani. *Sed integra videtur lectio, si vtraque coniungatur. Nam & episcopus Constantinopolis, & episcopus Alexandriæ, tempore illius synodi, Alexandri nomine vocabantur.*

Nectarij] *Antea legebatur quemadmodum etiam apud Anselmum,* Nectarij Alexandrini. *Emendatum est ex originali. Sed fortasse & hoc loco integra lectio hæc est,* Nectarij Constantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

Nouem.] *In loco citato ex collectione Isidori legitur,* scripserunt octo capitula, *& verba illa,* inferius annexa, *ibi non habetur. In conciliis deinde Coloniæ impressis post actionem sextæ synodi ex vetusto codice monasterij S. Bauonis referuntur nouem capitula, & ante primum capitulum sunt hæc verba,* scripserunt nouem capitula inferius annexa, *quæ apud Anselmum quoque habentur.*

PRima adnotatio] Maior.] arg. 9. non qui prior est tempore potior est iure, sed melior præferēdus est ¶ quia non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur, vt 23. q. 4. sicut. & 40. dist. non loca. & c. multi. in fin. in Auth. de monachis. §. ordinatione. honestioribus enim honores debentur. arg. j. 55. distin. c. s. in fin. & ff. de mune. & hono. honores. Argu. contra. C. de offic. magi. officiorum nemo agentiū, & 41. dist. miramur. & arg. contra. 65. distin. c. penul. & vlt. vbi de hoc in fin. & no. de hoc 67. dist. episcopus. Archid.

De hoc & no 74. dist. ēp̄i. & facit ad hoc quod dixi l. 10. quoniā in verū. sexm. ibi videas. Archid.

S epcua-

C. XI.

Deusdedit Cardinalis Anselmus in in proleg. Ante eadem Isidori collectionem.

PRima adnotatio Ancvranæ synodi, quæ ante Nicænam fertur fuisse, sed propter auctoritatem maiorem postponitur; in qua Patres xviij. statuerūt canones xxiiij.† quorum auctor maxime Vitalis Antiochenus episcopus extitit. ¶ Secunda Neocæsariensis, quæ post Aneyranam, & ante Nicænam legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones xiiii.† quorum auctor maxime Vitalis episcopus Salaminius† extitit. ¶ Tertia Gangrensis, quæ post Nicænam legitur fuisse, in qua Patres xvi. statuerunt canones xx. propter quasdā necessitates ecclesiasticas; maxime contra Eustathium: qui dicebat, quòd nullus in coniugali ordine positus, nec vllus fidelis, qui non omnibus renuntiaret, quæ possideret, spem apud Dominum haberet; & multa alia venenosa, quæ enumerare longum est. ¶ Quarta Sardicensis, in qua Patres sexaginta statuerunt canones xxi. quorum auctor maxime Osius Cordubensis episcopus, & Vincentius Capuanus episcopus, & Ianuarius Beneuentanus, & Calepodius Neapolitanus sanctæ Romanæ ecclesiæ legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres xxix.† statuerunt canones xxv. quorum maxime auctor Eusebius Palæstinensis episcopus extitit. ¶ Sexta Laodicensis, in qua Patres xxxii. statuerunt canones lix. quorum auctor maxime Theodosius episcopus extitit. ¶ Septima Carthaginēsis, in qua Patres ccxvij.† statuerunt canones xxxiii. quorum auctor maxime Aurelius Carthaginensis episcopus extitit. Etiam sanctus Augustinus Hyponēsis episcopus in eadē synodo legitur fuisse, tēporibus Honorii Augusti. ¶ Octaua Africana sub Theodosio minore Augusto: in qua Patres ccxvii. recitauerunt, & firmauerunt canones cv. qui per diuersa concilia Africanæ prouinciæ temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi leguntur esse conscripti. ¶ Nona Arelatensis, in qua Patres cc.† statuerūt canōes quattuor: quorū auctores maxime Siluester vrbis Romę episcopus

† in græco vulgato, & apud Balsamonem sunt xxv.

† ibidem sunt xv.

† al. Salaminitanus

† al. xxx.

† al. ccxviij.

† abest numerus à collectione etiam Vaticana

pus, & S. Marinus Arelatẽsis episcopus extiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidã asserunt. ¶ Decima itẽ Arelatensis, in qua Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime S. Cæsarius Arelatensis episcopus extitit. ¶ Vndecima item Arelatensis, in qua Patres xvi. statuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatensis in Vico Hortensi † , in qua Patres xi. statuerunt canones: quorum maxime auctor sanctus Cæsarius Arelatensis episcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatensis, in quã Patres xix. statuerunt canones: quorum auctor maxime Sarpidius † Arelatensis episcopus extitit. ¶ Quartadecima Arausicensis, in qua Patres xvi. † statuerunt canones: quorum auctor maxime Hilarius episcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunensis ζ, in qua Patres xxvi. statuerunt canones xxxix. quorum auctor maxime Cæsarius episcopus extitit. ¶ Sextadecima Agathensis, in qua Patres xxix. † statuerunt canones: quorum auctor maxime Cæsarius episcopus extitit. ¶ Septimadecima ⁎ Aurelianẽsis, in qua Patres lxxij. statuerunt canones: quorum auctor maxime Aurelius Arelatensis episcopus extitit, temporibus Clodouei Regis. ¶ Octauadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Melanius Rhedonensis episcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aurelianensis, in qua Patres xxx. statuerunt canones, quorum auctor maxime S. Albinus Andegauensis episcopus extitit. ¶ Vigesima Aruernensis, in qua Patres xv. statuerunt canones: quorum auctor maxime Honoratus Breuensis † episcopus extitit. ¶ Vigesimaprima Maticensis † , in qua Patres xxi. statuerunt canones: quorum auctor maxime Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesimasecunda item Maticensis, in qua Patres lxxxvi. statuerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit. ¶ Vigesima tertia Lugdunensis, in qua Patres xviij. statuerunt canones: quorum auctor maxime Philippus Viennẽsis episcopus extitit. ¶ Vigesimaquarta item Lugdunensis, in qua Patres xx. constituerunt canones: quorum auctor maxime idem Priscus Lugdunensis episcopus extitit.

Marginalia (left): † al. Hortensis · † al. Sapard. † al. Sapidius · † al. xxvi. · † al. xxxiij. · Hactenus in collectione Isidori impressa. · † al. Brinonensis † al. Brituriensis · † al. Matisconensis · Hactenus in collectione Isidori Vaticana

α ¶ Prima.] *Maior pars huius capitis, id est vsque ad finem versiculi,* Nonadecima, *habetur in collectione Isidori impressa, ante præfationẽ ipsius Isidori: In Vaticana autem vsque ad finem vers.* Vigesima prima. *Deusdedit, & Anselmus integrum ante suas collectiones habent. Neque vero summula hæc eiusdem Isidori esse potest: nam neque præfationi ipsius, neque collectioni respondet: in qua, vt cetera omittantur varietates, multa referuntur concilia Hispaniæ, quorum hic nulla mentio.*

β ¶ Ante Nicænam.] *Sic est emendatum ex Anselmo, & Deusdedit, & Vaticana collectione. Nam ante legebatur,* Antiochenam. *In collectione autem Isidori impressa legitur quidem,* Nicænam, *sed deest vox,* ante. *Sic autem legendum esse, quemadmodum est emendatum, ostendunt verba, quæ ipsum Neocæsariense concilium antecedunt,* [Greek text], *id est* q canones posteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis sunt, *quo loco in collectione Isidori impressa mendosè est,* Et hi quidem canones secundi sunt eorum, qui in Ancyra, & Cæsarea expositi sunt, *redundat enim illud,* & Cæsarea, *quare in recentioribus editionibus conciliorum omissum est. Similis error est in codice canonum Moguntino.*

γ ¶ Sexaginta.] *In codice canonum lx episcopi reperiuntur subscripsisse: sed postea additur,* & cæteri, & subscripserunt omnes episcopi diuersarum prouinciarum, vel ciuitatum, nu. cxxi. *Socrates lib. 1. c. 16. in eo concilio ex occidentis partibus episcopos circiter ccc. conuenisse docet, ex orientis vero lxxvi. qui etiam secessionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. c. 12. & Tripartita. Theodoritus autem lib. 2. c. 7. docet ex antiquis narrationibus, episcopos ccl. conuenisse. Omnino & in his, & Patrum, & canonum numeris multa sunt emendata. Sed in multis etiam satis visum est indicare varietates: nonnulla autem lectoris diligentiæ sunt reseruata.*

δ ¶ Et Ianuarius.] *Anselmus habet vt Gratianus. In collectione indicata est,* & Vincẽtius capuanus episcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. *In concilio ipso c. 12. nominatur Ianuarius Episcopus. In subscriptione vero in codice canonum, non nominatur, sed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calepodius Neapolitanus legatus S. R. E.*

ε ¶ Septima.] *hic numeratur canonum modo vnica synodus Carthaginensis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferius xx. dist. c. de libellis. dicetur.*

ζ ¶ Epaunensis.] *Ita emendatum est ex aliquot manuscriptis, & collectione Isidori Vaticana. Nam antea legebatur,* Empanchna. *Veruntamen in concilio Epaunensi impresso nullus Cæsarius nominatur: sed Auiti primum est mentio.*

η ¶ Septimadecima.] *Hic numerantur tria concilia Aurelianensia, quorum hæc in concilijs impressis indicia inueniuntur. In quinto Aurelianensi, subscribit primo loco Aurelius Arelatensis. In primo inter alios legitur nomen Melanij Rhedonensis. In tertio subscribit quarto loco Albinus episcopus Andegauensis.*

a ¶ Septuaginta.] Sed contra. 41. dist. in nouo 68. dist. corepiscopi. ibi enim dicitur, q discipuli fuerunt lxxij. secundum Hug. Dic, q minor numerus non excludit maiorem. arg. 10. q. 1. hãc. sic no. 8. 15. dist. c. 1. ver. harum.

Sed quòd Nicæna synodus xx. canones supra statuisse dicitur, contrarium videtur ei, quod in epistola Athanasij inuenitur. Scribit enim Athanasius Alexandrinus episcopus Marco Papæ ita dicens.

¶ Epistola Athanasij postulantis capitula Nicæni concilij. C. XII.

SEptuaginta a Nicæni concilij capitula, quæ de præfata synodo, iubente domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quæ sunt igne combusta, optamus, vt à vestræ sanctæ sedis auctoritate percipere per præsentes legatos mereamur. *Item.* ¶ Præsentibus nobis octoginta capitula in memorata synodo tractata sunt; quadraginta à Græcis, græca edita lingua, & quadraginta à Latinis similiter latina edita lingua. Sed visum est cccxviij. episcopis † spiritu sancto repletis, & maxime iam dicto Alexandro, & Apostolicæ sedis Apocrysarijs, vt decem capitula adunarentur alijs, atque congruis locis insererentur, & ad formam lxx. discipulorum, vel totius orbis terræ linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis concilij fierent capitula; quæ omnem Christianorum informarent orbem.

Marginalia (right): In epistola Athanasij, & vniuersorũ Aegypti episcoporũ ad Marcum Papã: sed copiosius, quam hic. · Iuo par. 4. c. 108. · Pann. l. 3. c. 106. · Ans. l. 1. c. 59. · Polycar. l. 3. tit. 10. · Ibidem paulo superius · † Patribus] orig.

θ ¶ Septuaginta.] *Ex his Athanasij verbis constat, non omnes Nicænæ synodi canones aut græcè, aut latinè nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorij decimi ad Regem Armeniorum, cum concilium Lugdunense indixisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit:* Quia vero multipliciter expedit, vt in eiusdem celebratione concilij, antiquorum conciliorum copiam habeamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attentè, quatenus integrum Nicænum concilium, & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica littera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris, celeritate transmittas. *Tunoti quoque, & Alexandriæ inuenti sunt octoginta canones Arabicè scripti sub nomine huius concilij, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua scripti penes eundem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in latinam linguam conuersi sunt, & impressi.*

Quomodo ergo viginti tantum capitula in Nicæna synodo statuta dicuntur, cum septuaginta capitula (vt Athanasius scribit) in ea statuta monstrentur? ¶ His ita respondetur: Capitulorum Nicænæ synodi quædam in desuetudinem abierũt: viginti tantum in Romana ecclesia habentur.

Vnde Stephanus Papa scribit dicens Luythobio episcopo Moguntino.

¶ Nicæni

a ¶ *Viginti.*] A Sardicensi.

Q *Vod dicitis.*] CASVS. Clerici Constantinopolitani dicebant se non habere statuta concilij Sardicensis, vel sanctorum Patrum, nec recipere, sed Papa redarguit eos dicens, non esse facile credendum eos non habere statuta illa, cum

dum ad condendum canones cōgregare: sed Marcellus dicit, quod nō pōt sine licentia Papæ: quāuis possit particularem synodū facere.
d ¶ *Synodum.*] scilicet generalem.
ADDITIO. Vel etiam prouincialem ad aliquid generaliter statuendum. Archid.

¶ Nicæni concilij viginti tantum capitula habentur. C. XIII.

V Iginti[a] tantum capitula Nicænæ synodi in sancta Romana ecclesia habentur, sed quo neglectu alia defecerint, ambiguum est. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno concilio esse inserta. Iuo p. 4. c. 232. Pann. l. 2. c. 107

¶ *Apud Iuonē parte quarta c. 231. habetur magis integrū hoc caput.* Capitula Nicæni cōcilij testimonio Athanasij septuaginta in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus, è quibus viginti tantum in ecclesia sancta Romana, & quæ sequuntur.

Sardicense quoque concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur.
Vnde idem scribit Clero† Constantinopolitano. † al. electo

¶ Auctoritate Apostolica Sardicense concilium recipitur. C. XIIII.

Habetur in epistola 6. quæ prima ad Photium est.

Q Vod dicitis neque Sardicense cōcilium, neque decreta † alia vos habere sanctorum Pontificum, non facile nobis facultas credendi tribuitur, maxime cum Sardicense concilium, quod penes vos in vestris regionibus[b] actum est, & omnis ecclesia recipit, qua ratione conuenerit †, vt hoc sancta Constantinopolitana ecclesia abijceret; &, vt dignum est, non retineret? Iuo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. ver. Quod dicitis.] † decretalia vos † al. connumeras

DISTINCTIO XVII.

G *Eneralia[a] concilia quorum tempore celebrata sint, vel quorum auctoritas ceteris præmineat, sanctorum auctoritatibus supra monstratum est. Auctoritas vero congregandorum conciliorum penes Apostolicam sedem est.*

Vnde Marcellus Papa scribit Maxentio[a].

a ¶ Maxentio.] *Antea legebatur,* Maxentio episcopo. *In tomis autem conciliorum in epistola inscriptione est,* ad Maxentium tyrannum, *sed in principio epistolæ ipsius est,* Marcellus Maxentio, *quæ lectio visa est retinenda.*

¶ Absque Romani Pontificis auctoritate synodus congregari non debet. C. I.

S Ynodum[d] episcoporum absque huius sanctæ sedis auctoritate (quamquam quosdam episcopos possitis congregare[e]) non potestis regulariter facere. Neque[a] vllum episcopum, qui hanc appellauerit Apostolicam sedem, damnare; antequā hinc sententia definitiua procedat. Nam si seculares in publicis iudicijs libellis vtuntur appellatorijs, quanto magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt? De quibus dictum est [Ego dixi, Dij estis.] Ansel. l. 2. c. 60. Iuo p. 4. c. 140. Polyc. l. 1. c. al. tit. 13. Psal. 81.

a ¶ Neque vllum episcopum.] *hinc vsque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

Item Iulius Papa primus in rescripto contra orientales pro Athanasio c. xxix.

¶ Non est ratum concilium, quod auctoritate Romanæ ecclesiæ fultum non fuerit. C. II.

R Egula vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc cōcilium actum est, nec Romanæ ecclesiæ Legatus[f] † interfuit; canonibus præcipientibus sine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec vllum ratum est[g], aut erit vmquā concilium, quod non fultum fuerit eius auctoritate. Ansel. l. 2. c. 47. Palyc. l. 1. c. 13. † al. legatio

Item Damasus Papa. I. ad Stephanum, epist. 3.

publice penes eos facta fuerunt, & cum tota ecclesia ea recipiat, Cōstantinopolitana ea recipere debet.
b ¶ *Regionibus.*] hic est duplex arg. vnum tale. ea quo omnes alij hoc faciunt, ergo & tu obseruabis hoc, vt not. 3. 32. dis. illud. & c. quemadmodum. Item arg. quod nulli licet ignorare ea, quæ publice facta sunt. 15. q. 2. qui & humanis 8. q. 1. licet. 11. q. 3. curę. 20. dist. si decreta. 87. distin. c. vlt. 33. q. 2. paratus. ff. de institutoria ac. sed & si. §. præscribere. C. de lib. cau. si filia. extra de postu. prælat. ad hāc[1] argu. contra. 82. dist. proposuisti. & 1. q. 1. si qui à simoniacis. & 24. q. 1. si quis dederit. primum regulare secundum casuale propter casum ignorantis. extra qui ma. ac. poss. cum in tua.

G *Eneralia.*] Hæc distin. diuiditur in tres partes. In quarum prima magister intendit probare, quod nullum robur habet concilium generale sine licētia Papæ celebratum. Secūda ibi, *Quapropter.* Tertia ibi, *Hinc etiam.* CASVS. Supra distin. 15. c. 1. & 16. c. sexta. ostensum est quo tempore generalia cōcilia celebrata fuerunt, & quorum auctoritas ceteris præminebant est similiter ostensum. In hac vero 17. dist. ostendit, quod tantum auctoritate sedis apostolicæ possunt congregari, & hoc probat per cap. seq.
c ¶ *Generalia quoque concilia.*] In hac 17. distin. ostenditur qui possunt facere concilia. Sunt autem conciliorū quædam vniuersalia, quędam particularia siue prouincialia, quædā episcopalia. Vniuersale est quod à Papa, vel eius legato cū omnibus episcopis statuitur:[a] particulare, siue prouinciale est, quod metropolitanus, vel primas facit cū suffraganeis suis, vt 18. dist. c. 1. 92. di. si qs epi. Sed vniuersale nō debet fieri sine auctoritate Papæ, vt hic, nec particulare sine auctoritate metropolitani, vel primatis, nec epale sine auctoritate epi, metropolitanus tamen potest facere conciliū sine auctoritate primatis, vt 95. dist. si quis eps. similiter eps sine auctoritate metropolitani, vt 38. dist. quando. & 12. q. 2. placuit. Nec ob. quod legitur. 3. dist. prox. c. propter. in fine. & c. pe. quia illud est intelligendum de prouincialibus concilijs, vel intellige illud de canonibus constituendis. Ioan.

S. *Ynodum.*] CASVS. Maxentius eps volebat generalem syno-

e ¶ *Congregare.*] Cum conueniunt epi ad examinandam causam criminalem alicuius clerici in sacris, & secundum hoc est arg. quod tali congregatio episcoporum non dicitur synodus generalis.
R *Egula.*] CASVS. Orientales epi facti hæretici multas fecerunt facto concilio constitutiones: cui cōcilio, nec Papa, nec eius legatus interfuit. Et ideo Iulius Papa dicit illud nullas vires habere, vel quod in eo est statutum. & hoc probat auctoritate canonū dicentiū, cōcilia sine auctoritate sedis Apo. fieri nō debere. CASVS seq. cap. patet.
f ¶ *Legatus.*] ad hoc spāliter destinat', aliās nō posset legat' facere cōciliū, vt no. 3. di. 3. c. regula. §. porro. & ext. d' off. le. quod trāslationē.
g ¶ *Ratum est.*] arg. quod id quod nullum est, non potest ratum haberi.

beri, vt not. 9. q. 3. c. nullus alterius. extra de elect. significasti.

Papæ soli commissa, generali mandato non transfertur.

a *Huic soli sedi concessa.*] Hic expresse habetur, quòd illud quod soli Papæ competit, non transfertur generali mandato: nisi specialiter mandetur, vt extra de off. leg. quod translationem: quæ autem illa sint, dixi 12. dist. præceptis. & alia habes ex-

senten. excom. inter. de iudi. cum venissent.

c *Ad recipiendam.*] Eo ipso quòd quis errat, non dicitur hæreticus, si paratus est corrigi, vt 24. q. 3. hæc est fides. sed si dubitat de fide, hæreticus dicitur, vt extra de hære. c. 1.

d *Per seculares.*] Possunt ergo laici coercere clericos etiam nõ

¶ Nullus vsurpet concessa Romanæ ecclesiæ. C. III.

†sedis

Ansl. l. 2. c. 55. Polyc. l. 2. c. 17.

HVic soli † sedi concessa a nullus vsurpare sine eius consultu præsumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, vt contemptor, iudicari.

Item Gregorius † a.

al. Pelagius Papa Valeriano Patritio

¶ Absque Apostolicæ sedis auctoritate synodum particularem contra vniuersalem aliquibus congregare non licet. C. IIII.

Iuo p. 4. c. 239. Ansl. l. 12. c. 43. Polyc. l. 1. c. 14.

NEc licuit alicui aliquando, nec licebit particularem b synodum β congregare: sed quoties aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam c de eo, quod non intelligunt, rationem, aut sponte ij, qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam † sedem pro recipienda † ratione conueniant: aut si forte (sicut de talibus † scriptum est [Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit]) ita obstinati, & contumaces extiterint, vt doceri non velint; eos ab eisdem Apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quoquomodo necesse est, aut (ne aliorum perditio esse possint) secundum canones per sæculares d comprimi † potestates.

† Apostolicas sedes] Iuo. *† al. percipienda* *† al. quibusdam* *Prou. 18.* *† al. opprimi*

a † Gregorius.] *Hoc proculdubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Iuone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio huius argumenti, ad Apostolicas sedes recurrendum esse, cum inferiores episcopi, aut quiuis alii cognoscere desiderarent quid in aliqua vniuersali synodo esset constitutum, & valde illos condemnandos, qui Apostolicis sedibus non communicant, vt 23. q. 5. c. non nos. & c. de Liguribus. Ex hoc autem capite, nec licuit. & capite, illud. 11. q. 1. habetur integra epistola Pelagii, quemadmodum ab Anselmo refertur. Verum in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum,* ad episcopos Mauritaniæ. *Atque in summariis caporum dictatus ipsius Papæ, qui habetur lib. 2. Registri Gregorii septimo inter cætera hoc est,* quod nulla synodus absque præcepto summi Pontificis debet generalis vocari.

β Synodum.] *Apud Anselmum, Iuonem, & in Polycarpo adduntur hæc,* ad iudicandum vniuersalem synodum. *Hoc enim est, quod prohibetur hic à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantia, aut animi peruersitate adducti nolebant quintum concilium recipere, (Qua de re B. Gregorius, lib. 7. epist. 53. & alibi sæpe) & particularem synodum vniuersali, ac sedium Apostolicarum auctoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, siue Gregorius, ne episcopi possint diœcesanas, & Metropolitæ prouinciales synodos conuocare, sed ne ipsas ad iudicandum vniuersalem synodum congregent, atque ita est in rubrica emendatum.*

Item Pelagius Papa II. episcopis, qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani, epist. 1. c. 1.

¶ Non est concilium, sed conuenticulum, quod sine sedis Apostolicæ auctoritate celebratur. C. V.

Ansl. l. 2. c. 36. Polyc. l. 1. c. 14.

MVltis denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis concilia celebrari. ¶ Quapropter, vt iam dictum est, rectè non concilium, sed vestrum conuenticulum, vel conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte, vt nullius hortatu e talia præsumatis, si Apostolicæ sedis communione carere non vultis. *& infra.* ¶ Si vero in qualibet prouincia ortæ fuerint quæstiones, & inter ipsius prouinciæ episcopos discrepare cœperit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conueniat; ad maiorem f tunc sedem referantur. Et si illic facile, & iuste non discernuntur, vbi fuerit synodus regulariter congregata, canonice, & iu-

Cap. 3.

depositos in casibus, vt not. 23. q. 5. principes. aliàs autem etiam depositum non potest laicus punire: nisi incorrigibilis sit, vt extra de iu di. cum non ab homine. numquam enim clericus quantùmcumque sit criminosus tradendus est curiæ seculari, dummodo possit corrigi per ecclesiasticam potestatem, vt 81. dist. dictum. extra de iudi. at si clerici. nisi in crimine falsi litterarum Apostolicarum. vt extra de crimi. fal. ad falsariorum. Itẽ habes hic, quòd vbicumque deficit ecclesiastica potestas, semper recurrit ad brachium seculare, 11. q. 1. petimus. & 23. q. 5. de Liguribus. Ad idem eo q. administratores.

Laici verum possint aliquando clericos punire. Hic videas quid legitur & notatur 17. q. 4. de presbyterorum. Archid.

NOTATE. CASVS.

M *Vltis.*] Hoc ca. diuiditur in duas partes: In prima parte dicitur, quòd Cõstantinopolitani episcopi celebrauerunt concilium ad vocationẽ Ioãnnis, qui tunc erat patriarcha: quod factum fuit absque sedis Apostolicæ licentia: quare Papa conciliũ illud euacuat & cassat, & quidquid in eo fuit constitutum, & prohibet ne decetero talia fiant. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Si vero*, dicitur, quòd si episcopi cœperint super aliquo discrepare negotio, referatur quæstio ad sedem archiepiscopi, vel patriarchæ & si ibi non potest terminari, referuetur ad synodum episcoporum: difficiliores vero quæstiones ad sedem Apostolicam reseruentur.

e *Hortatu.*] Argu. quòd auctoritas superioris nõ excusat, vt 11. q. 3. quicumque militum. argu. contra 12. q. 2. de rebus. 63. dist. Salonitanæ. Tu dic, quòd in leuibus excusat, aliàs non.

extra de off. leg. quod translationem;

N *Ec licuit.*] CASVS. Celebrato concilio quinto apud Constantinopolim, episcopi Venetiæ, Histriæ & Liguriæ volentes recipere statuta illius concilij, conuenerunt ad examinandũ, an illa statuta essent bona, vel mala, cõtra quos inuehitur Gregorius dicẽs, quòd si aliqua dubitatio emerserit de statutis in eodẽ concilio, mittere debebant ad sedem Apostolicam. Si vero fuerint contumaces, ab ecclesia sunt coercendi, & si per ecclesiam non possunt, per secularem debent comprimi potestatem.

b *Particularem.*] Ad aliquid generaliter statuendum, vel ad reuocandum illud, quod in vniuersalibus concilijs est statutum, vt isti episcopi, qui volebant retractare statuta Constantinopolitanæ synodi. videtur hic, quòd ad solum Papam spectat interpretari statuta vniuersalis concilij, vt extra de concess. præben. & eccles. non vacan. dilectus. Argu. contra, quòd ab omnibus episcopis, vel a maiori parte eorum qui interfuerunt, potest fieri interpretatio, quia ab eo iudice prodire debet interpretatio, qui ius statuit, extra de

Vbi dic quòd particularem dicit propter illos, qui partem faciunt, scilicet hæreticos, quibus nullo modo licet concilium celebrare, secundũ Laurent.

Septem volunt exo concilij per quæ possunt interpretari.

f *Ad maiorem.*] idest, ad metropolitanum: & ita cum appellatur ab omnibus episcopis prouinciæ ad metropolitanum, videtur, quòd metropolitanus solus maior sit omnibus episcopis prouinciæ; quia de pari ad parem non licet appellare. 2. q. 6. c. anteriorũ. ver. illo videlicet. Item hic appellatur à metropolitano ad concilium metropolitanum. J. 2. q. 6. omnis. & sic cõcilium est maius ipso metropolitano. & sic appellatur ab aliquo ad se ipsum cum alijs, & est simile ff. quando appell. sit l. 1. §. solent. Sed quid est, quod hic dicitur, quòd si dissentiunt episcopi, recurratur ad superiorem? quare non statur hic sententiæ plurium. 65. dist. sane? Intelligunt quidam, quòd hoc dicitur in causa criminali episcopi, vbi oportet omnes episcopos consentire, vt 6. q. 4. c. 1. & 2. Sed potest intelligi in eo casu, quando in prouincia dubitatur de negotio aliquo inter episcopos: tunc recurritur ad sedem superiorem. Vel intelligas in eo casu etiam quando dissentiunt episcopi in sententia, non

Vbi de hoc. & 86. dist. in prætoribus. Archid.

Appellatur de episcopis per unum ad metropolitanum.

Ex hoc dicito vt. quòd concilium potest cognoscere de causis delictorum metropolitani de hoc dicam 11. q. 1. si clericum. ibi videas. Archid.

ste iudicentur. Maiores [a] vero & difficiliores [†] quæstiones (vt sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad sedem Apostolicam semper referantur.

† al. difficiles

Item Symmachus Papa.

¶ Prouincialia concilia sine Romani Pontificis præsentia pondere carent. C. VI.

In lib. Enno. p defensiōe 4 & 5. syn. sub Sym pp.

COncilia sacerdotum [b] ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præsentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt [a] [c] Legistis [†] insanissimi, aliquando in illis præter Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutū; & non de maioribus negotijs ad cōsultationē [†], si quid occurrerit, præfatæ sedis arbitrio fuisse seruatū?

Iuo p 4. c. 242. Ans. l. 2. c. 56. Polyc. l. 1. tit. 7.

† al. Legite

† collationem] orig.

a [a] Perdiderunt.] *Hic in libello Ennodij in recentioribus editionibus est; nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi hoc tamquam absurdum quidpiam obijcientium. Quibus Ennodius in sequentibus verbis respondet, Legite, &c.*

a [*Hinc etiam cum auctoritas Theodorici Regis ex diuersis prouincijs ad vrbem Romam sacerdotes conuenire præcepisset* [d]; *vt sanctum cōcilium iudicaret de ijs, quæ venerabili Papæ Symmacho præsuli Apostolicæ sedis ab aduersarijs ipsius dicebantur impingi; Liguriæ, & Aemiliæ, seu Venetiarum episcopi suggesserunt ipsum, qui dicebatur, impetitus, debere synodum conuocare, scientes, quia eius sedi, primum Petri apostoli meritum, deinde secuta iussione* [†] [e] *Domini, conciliorum venerandorum auctoritas singularem in ecclesijs tradidit potestatem, nec antedictæ sedis antistitem minorū subiacuisse iudicio*]& *infra*. [¶ *Ad hæc serenissimus Rex, Deo adspirāte respondit synodalis esse arbitrij in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiam* [f] *de ecclesiasticis negotijs pertinere, committens etiam potestati Pontificum, vt siue propositum vellent audire negotium, siue nollent, quod magis putarent vtile deliberarent, dummodo venerandi prouisione concilij pax in ciuitate Romana daretur* [†]: *episcopi vero in synodo residentes congregata auctoritate eiusdem Symmachi dixerunt: Symmachus Papa sedis Apostolicæ præsul ab huiusmodi oppositionibus* [†] *impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis* [g], & *liber, cuius causam totam Dei iudicio reseruamus.*] & *infra*. [¶] [*De clericis vero memorati Papæ, qui ab episcopo suo ante tempus* [h] *contra regulas discesserunt, & schisma fecerunt; hoc fieri decernimus, vt* [†] *illi satisfacientes episcopo suo misericordiam consequantur, & officijs ecclesiasticis se gaudeant restitui.*] *ibidem infra*. ¶ [*Laurentius ecclesiæ Mediolanensis episcopus huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commisimus, subscripsi. Petrus ecclesiæ Rauēnatis episcopus sub eisdem verbis subscripsit, & post eum septuaginta quinque episcopi.*] *Illud de clericis pro pace in vrbe reformanda misericorditer, & dispensatiue factum dinoscitur.* ¶ *Hoc quoque notandum est, quòd in hoc concilio, & in alia synodo* [i] *Symmachi Papæ, ante Rauennatem episcopum Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur: ex quo & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur.*

Verba omnia sumpta sunt ex quarta synodo Romana sub Symmacho.

† iussione] Vatic. cod. & Nicola' ad Michaelem Imper. pag. 501.

† Christianis omnibus redderetur] orig. Ibidem infra

† al. propositionibus] orig.

† vt eos satisfacientes episcopo suo misericordia subsequatur] or.

Ait enim Gregorius primus lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio episcopo Augustudunensi.

C. VII.

EPiscopos secundum ordinationis suæ tempus [k], siue ad considendum in concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia

Ans. l. 6. c. 134.

non q̄ sententiam aliquam proferant, sed videtur quibusdam vno modo sententia, alijs alio modo.

a [†] *Maiores.*] vt de fide, vt 24. q. 1. quoties.

C [†] *Oncilia.*] CASVS. Quidam episcopi singulis annis sine sede Apostolica concilia faciebant, quare Symmachus Papa ea cassat, cum nō inueniatur aliqd cōstitutū sine auctoritate sedis Apostolicæ, immo semper ea maiora negotia referuntur.

b [†] *Sacerdotum.*] idest episcoporum.

c [†] *Perdiderunt*] Not. q̄ aliquis dicitur perdere quod numquam habuit, sic 5. q. 6. quia iuxta. 23. q. 4. Guilisarius. 23. dist. quorumdam [†], sic 33. q. 2. q̄ vero, &c. Moyses.

† Vbi de hoc. Archid.

HINC ETIAM. Hæc est 2 pars distin. in qua ponitur quid iuris sit de synodis.

CASVS. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q̄ Symmachus Papa erat de quibusdam criminibus diffamatus; Vnde Theodoricus Rex veniens Romam, concilium congregauit, vt examinarentur ea quæ obijciebantur Papæ: Tunc surgentes episcopi Liguriæ & Aemiliæ & Venetiæ dixerūt Imperatori, q̄ ad Papam spectabat conuocare cōcilium; Imperator adhoc benigne respondit omnia esse in potestate synodi: cōmittens negotium auctoritati Pontificum, dummodo pax in ciuitate Romana seruet. In scda parte quæ incipit ibi, *Episcopi vero*, dicitur, q̄ epi ibi cōgregati auctoritate eiusdem Symmachi interueniente absoluerūt ipsum ab humano iudicio, a solo Deo iudicandū, & restituendos clericos, qui recesserant à Symmacho Papa, in sua officia decreuerunt; dummodo primo Symmacho satisfaciāt; Cui statuto primo subscripsit Laurent.' episcopus ecclesiæ Mediolanensis, secundo Rauennas, & postea lxxv. epi. Omnia quæ postea sequūtur, plana sunt vsq; ad dist. 18.

d [†] *Præcepisset.*] Illi episcopi venerunt ad citationem Regis, non quòd venire tenerentur, sed vt reuocarent eum ab errore suo. Simile ad hoc extra de exceptionibus, olim.

e [†] *Iussione Domini.*] Habet ergo Romana ecclesia auctoritatem à concilijs, sed Imperator à populo, vt 93. dist. legimus. in fi. Contrarium huic signatur 21. dist. quamuis. & 22. dist. omnes. vbi dicitur, q̄ Romana ecclesia habet primatū à Domino, & nō à cōcilijs. Sed die principaliter habuit à Domino, secundario [†] à concilijs.

† *Cōcilia propria non dederunt primatū Romanæ ecclesiæ, sed explicarūt datum à Domino.*

f [†] *Reuerentiam.*] Debet Imperator reuerentiam ecclesiæ; sed de rebus ecclesiæ nihil potest disponere, vt 96. dist. bene. vnde nec dignitates, nec præbendas dare potest [†], vt 16. q. 7. si quis deinceps. arg. contra, extra de consuetu. cum inter. in parte decisa. vbi dicitur rex conferre decanatum; sed hoc forte ex consuetudine, & ex priuilegio. 16. q. 1. hinc etiam.

† Contra not. 10. dist. imperial ibi dixi. Arch.

g [†] *Immunis.*] 3. q. 7. §. item cum Balaam in fi. contra, ibi dicit, q̄ simoniacus post restitutionem tenetur respondere accusatoribus. Sed dic, q̄ primo fuit accusatus de hæresi, sed cū appareret calumnia accusantis, postea fuit absolutus, vt hic dicitur.

h [†] *Ante tempus.*] quod fieri non debuit, vt 8. q. 4. nonne. §. illud.

i ¶ *Synodo.*] vt 96. dist. bene.

k E [†] *Piscopos.*] *Tempus.*] Generale est, q̄ qui prius dignitatē receperunt, præferendi sunt alijs [†], vt 74. dist. eporum & 75. dist. c. vlt. & extra de maio. & obed. c. 2. quoniam ille gradus ceteros antecedit, quē labor plurior & stipendia lōgiora fecerūt anteire, vt C de offi. ma. offi. l. nemo. nisi aliquis receperit dignitatē à principe; ille enim præponitur alijs, vt extra de maio. & obed. per tuas. & ff. de albo scrib. l. 2. & nisi sint loco metropolitani, vel alicuius maioris dignitatis, qui licet sint posterius ordinati, tamē præponuntur alijs, vt hic in Palea, placuit dist. proxi.

Ordo inter beneficiatos

l. Leges

EPiscoporum.] Hæc distinctio diuiditur in tres partes: In prima probat, quod concilia episcoporum debent fieri bis in annos & hoc probat per sex canones: quod tamen correctum est. Secunda ibi, *Quoniam quidem.* Tertia ibi, *Singula.* bet exigere ab episcopis conuenientibus ad concilium. addit de pœna episcopi, qui vocatus ad synodum non venit. In fine dicit, quod intra sex menses debet episcopus indicare suis subditis ea, quæ in concilio acta sunt.

b *Constituendum.*] Illud non est verum; quia episcopi bene possunt condere canones episcopales, & archiepiscopus prouinciales; quia quilibet populus, & quælibet ecclesia sibi potest statuere aliquod ius, vt 1. distinct. ius ciuile. & 8. distin. quæ cōtra. & 11. distin. catholica. & 12. dist. illa. & de consec. dist in. 3. cap. 1. & extra de fer. conquestus. sed de maioribus negotijs nō possunt aliquid statuere, vt hic, & 12. distinct. præceptis, vbi de hoc.

Ecclesia quælibet pōt sibi ius statuere.

re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vindicare.

Verum tempus ordinationis non ad ecclesias, sed ad personas refertur, sicut ex consuetudine Cardinalium sancta Romana ecclesia, & episcoporum vniuscuiusque prouinciæ euidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

EPiscoporum ^a igitur concilia, vt ex præmissis apparet, sunt inualida ad definiendum, & constituendum ^b; non autem ad corrigendum. Sunt enim necessaria episcoporū concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etsi non habent vim constitutionis †, habent tamen auctoritatem imponendi, & indicendi, quod aliàs statutum est, & generaliter, seu specialiter obseruari præceptum.

† al. constituendi

[Ex Cabilonensi concilio, c. 6.]

¶ *In peruetusto Gratiani codice palea hæc est in extremo præcedentis distinctionis, connexaque cum vltimo illius capite.* episcopos. *Ex Cabilonensi autem citant etiam cæteri collectores. extat vero in Bracarensi primo, c. 24. & concordat cum c. 13. concilij Mileuitani, & c. 53. concilij Africani.*

PALEA. C. I.

Burch. l. 1. c. 55. Iuo p. 5 c. 165. Pann. l. 4. c. 20. PLacuit, vt conseruato Metropolitani primatu cèteri episcopi secundum suæ ordinationis tempus alius alij deferat † locum.

† al. sedendi deferat

Vnde Leo primus, epist. 82. c. 7. Anastasio Thessalonicensi episcopo.

¶ Bini conuentus per singulos annos ab episcopis celebrentur. C. II.

Burch. l. 1. c. 43. Iuo p. 4. c. 241. Pann. l. 4. c. 93. Poly. l. 3. tit. 19. Poly. l. 1. tit. 15.

DE conciliis autem episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti Patres salubriter ordinarunt, vt scilicet bini ^c conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus ^d querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci assolent, iudicetur. At si forte inter ipsos, qui præsunt, de maioribus (quod absit) peccatis causa nascatur; quæ prouinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de toto tius negotij qualitate Metropolitanus ^e curabit instruere ^f, & si coram positis partibus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram cognitionem quidquid illud est, transferatur.

Item ex Nicæno concilio, c. 5.

¶ Quo tempore concilia episcoporum sint celebranda. C. III.

Poly. l. 3. tit. 19. HAbeatur semel cōcilium ante dies quadragesimæ ^g, vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus ^h amputatis, mundum ✱ ieiunium, & solenne Deo possit offerri: secundum vero agatur circa tempora ^i autumni.

✱ ¶ Mundum.] *Caput hoc est ex versione, qua vsus est Isidorus. In ea tamen hoc loco est,* mundum solenne Deo munus; *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus est,* mundū, & solenne Deo munus. *Græce est,* ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, id est, vt omni sublata animi angustia munus purum Deo offeratur.

Item ex Antiocheno concilio, c. 20.

DE conciliis.] CASVS. In hoc c. statuit Leo, vt concilia episcoporū fiant bis in anno, & ibi clericorum quæstiones dirimantur: & si ibi dirimi non possunt, referantur ad primatem; & si nec ibi poterunt terminari, ad sedem Apostolicam referantur.

c *Bini.*] Hoc corrigitur j. eo. quoniam. & extra de accu. sicut olim.

d *De omnibus.*] ad eos spectantibus.

d *Ordines.*] Id est, laicos vel clericos. loquitur Primati vel Patriarchæ.

e *Metropolitanus.*] Nota quòd in magnis negotijs semper consulet archiepiscopus suū Primatem, vt hic, & 65. distinctione, de persona. & 6. quæst. 4. si inter episcopos. Item habes hic, quòd Primas non debet interesse concilio metropolitani. & 92. distin. cap. pen. & 11. q. 1. si clericus aduersus.

Primas in concilio archiepiscopi non debet interesse.

f *Instruere.*] Ergo iudex à quo appellatur, potest instruere iudicem ad quem appellatur, & eius causam quare non recipit eius appellationem, & exemplum sibi reddere debet, vt ff. de appella. recipi. l. sciendum. non tamen tamquam testis, vt 2. q. 6. statuendum.

CASVS. Dictum est supra & ostensum, quòd episcopi non possunt celebrare concilia sine licentia Romanæ sedis, in quibus aliquid generaliter definiant, vel statuant: ad correctionem tamen concilia celebrare, & indicere quæ iam statuta sunt generaliter vel specialiter, possunt.

a *Episcoporum.*] Hic intitulatur 18. distin. In proxima distinc. magister ostendit ^a, quòd prouincialia concilia nihil generaliter possunt constituere: ideo consequenter ostendit ad quid sint vtilia; addit etiam quotiens in anno, & quo tempore anni, & cuius auctoritate sint celebranda ^b; & quòd metropolitanus nihil de-

a 1. dist. prouincia. concilia. secundum Hugucc.

b Vt j. eo. c. 1. 2. & 3. c. peruenit & c. quoniam.

HAbeatur.] Casus trium sequentium capitulorum plani sunt.

g *Dies quadragesimæ.*] In seq. cap. dicitur, quod post tertiam hebdomadā Paschæ, sed ille canon præiudicat illi; quia iste canon est Nicæni concilij ^g; vel loquitur secundum diuersas consuetudines. 16. dist. cap. sexta. ver. primis.

ADDITIO. arg. 76. dist. vtinam. Archidiaconus.

g Sub. quod inter alia primatū ob... 12. dist... 1. & ...

h *Simultatibus.*] Simultas est odium priuatum. 65. distinct. cap. tertio.

i *Circa tempora.*] Idibus Octobris, vt j. cap. seq.

Opter.

a Propter.] ¶ Admoneant.] id est, conuocēt, vel pprie, & sic est arg. qd mora potest purgari, licet certus dies sit appositus, aliàs quare admonerentur? sic j. ea. dist. quoniam. & extra de conces. præben. & eccle. non va. quia diuersitatem. & ff. de peri. & cō. rei ven. l. 1. §. licet autem. Arg. cōtra extra de elect. cum in cunctis. arg. contra 7. q. 1. præsentiū. & 20. q. 2. puella. & C. de contrah. stipu. magnā. & extra de dolo & contuma. cum dilectu. Sol. vbi dies præfigitur à canone, mora potest purgari: secus si ab homine præfigitur dies. arg. ff. de arb. si cū dies. §. vlti. & l. Celsus. Io. Sed hoc non est verum, vt extra de sup. neg. præ. licet. ibi dici videtur, q mora purgari non possit. sed certe noua decr. dicit q in solutione pensionis mora intra breue tempus possit purgari, vt extra de loc. c. vlt. sed illa loquitur in alio casu q̃ decre. licet. Vel dic, q illa corrigit decre. licet. B.

b ¶ Idibus.] Hoc falsum videtur: quia idus semp est in xiij. die vel xv. secundum quod nonæ præcedunt: si enim mensis habet quattuor nonas, sunt idus in xiij. die. si vero sex nonas, sunt in xv. die. Et ita idus numquam sunt in x. die, verum est apud nos, sed apud Græcos bene est in x. die. Dicūt quidam, q idus quandoque dicitur large, vt hic, scilicet totum illud tempus ex quo post nonas statim incipiunt cōputari, vt cū dicit viij. idus. vij. idus. & sic deinceps, nam in principio mēsis dicit a alēdæ, deinde iiij. vel vj. nonas, deinde terminatis nonis dicitur viij. idus. vij. idus. quare ergo dicit, q sit decimus? Sed dicas q hic vocat hoc nomine idus quemlibet diem qui est inter illos dies qui dicuntur idus, non vltimum diem illorum, qui proprie & absolute dicitur idus. Alia expositio quæ fit hic, non valet.

c ¶ Hyperberetai mensis.] id est, Octobris.

Propter.] celebrabant, quod apparebat ex eo, quòd correctione egebant multæ res ecclesiasticæ, quæ iam neglectæ fuerāt: Quare statutum fuit in synodo, vt bis in anno episcoporum cōcilia celebrentur ad correctionem eorum quæ fuerunt emendanda. Statuit etiam quòd omnes episcopi prouinciæ intersint: nisi necessitate aliqua excusentur,

¶ Ad morum correctionem, & controuersiarum dissolutionem bis in anno episcopale concilium fiat. C. IIII.

PRopter ecclesiasticas causas, & quæ existunt, controuersias dissoluendas, sufficere visum est bis in anno per singulas prouincias episcoporum concilium fieri, semel quidem post tertiam hebdomadam Paschalis festiuitatis, ita vt in quarta hebdomada, quæ consequitur, id est a media Pentecoste, concilium compleatur β. Admoneant a autem comprouinciales episcopos ij, qui in amplioribus, id est in metropolitanis ciuitatibus degunt. ¶ Secundum vero conciliū Idibus b Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi † mensis c, decimus γ inuenitur. In ipsis autem concilijs, & presbyteros, & diaconos præsentes esse oportet, & omnes d quotquot se læsos existimant, & synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semetipsos concilia e sine Metropolitanorum episcoporū conscientia facere, quibus de omnibus causis constat permissum esse iudicium.

Burch. l. 1. c. 44. Iuo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 5. Polyc. l. 3. ti. 29.

† Vide in hoc locū Io. Bap. Pið admonitionē ad patres c. 66 Kalendas, nonas, & idus.

a ¶ Id est media.] *Antea legebatur*, & in medio temporis inter Pascha & Pentecostem, *nec multo aliter apud Iuonem*, id est medio temporis, &c. *Sed reposita est hæc lectio, ex plerisque Gratiani exemplaribus, & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nam cæteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysii, quæ est in codice canonum: quamuis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habeant*, id est medio Pēteco stes, *vel*, in medio Pētecoste. *vbi in versione Dionysii est*, ita vt quarta septimana Pētecostes, *verbū plane e verbo. Græca enim est*, [illegible]

β ¶ Compleatur.] *vocem*, [illegible], *Dionysius vertit*, conueniat.

γ ¶ Decimus.] *prorsus ex græco. Dionysius autem, quem Burchardus, & Iuo sequuntur, habet*, Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apostolorum 37. legitur secundam anni synodum celebrandam esse*, [illegible], *id est*, duodecimo die hyperberetæi, *Non conuenire autem omnino Latinorum menses cum Græcorum satis constat. Suidas quidem scribit apud Macedonas hyperberetæum eundem esse qui October, Galenus autem Pergami eundem qui September.*

Item ex concilio Laodicen. c. 40.

¶ Semetipsos accusant, qui vocati ad synodum venire contemnunt. C. V.

NOn oportet vocatos episcopos ad synodum, cōtemnere: sed adire † debere, & aut docere, aut doceri g, quæ sunt ad ecclesiæ cæterorumque correctionem vtilia: quòd si contempserint, seipsos videntur accusare h, nisi forte pro infirmitate ire non possint.

Burch. l. 1. c. 47. Iuo p. 5. c. 157. † *al. abire*

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 19.

¶ Corripiantur episcopi, qui ad concilium vocati, venire contemnunt. C. VI.

PEruenit ad nostras aures, quòd in prouincijs constituta episcoporum concilia minime celebrentur. Hoc a ex eo probatur, quòd multæ i, quæ correctione opus habent, ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc sancta synodus, secundum regulas Patrum bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias episcopos, vbi singula, quæ emerserint, corrigantur. Qui vero noluerint conuenire episcopi constituti in suis ciuitatibus, & hoc maxime, cum sui corporis sanitate consistentes, etiam ab omnibus alijs vrgentibus necessitatibus † k, & inexcusabilibus negotijs liberi sunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

Anſ. l. 6. c. 199. Iuo p. 4. c. 243.

† *abest à collectione Isidori, & Iuone*

a ¶ Hoc ex eo.] *In collectione Isidori, vbi alioquin eadem videtur esse versio, legitur*, ex hoc probatur, quòd multæ, &c. *itemque apud Iuonem, addita tamen particula*, &, *Græce est* [illegible]

d ¶ Et omnes.] Et, pro, id est: aliàs si omnes debent conuenire de prouincia, quare episcopus referaret eis omnia ea quæ fierent in synodo, vt j. c. decernimus.

e ¶ Concilia.] Prouincialia, quia quilibet episcopus irrequisito metropolitano potest facere concilia episcopalia, vt 38. distinct. quando.

ADDITIO Sic legitur & not. j. ea. dist. c. pen. in 6. Archid.

f ¶ Causis constat.] quæ ad statum prouinciæ spectant.

g NOn oportet.] ¶ Doceri.] Licet enim non debeant indigere doctrina, vt 1. q. 7. cōuenientibus. tamē discere debēt. 24. q. 3. si habes. Laur.

h ¶ Accusare.] id est, debent excommunicari, vt 2. q. 6. quisquis probatus.

PEruenit.] CASVS. Quidam erant episcopi, qui concilia non

tur, alioquin corripiantur.

i ¶ Multæ.] Arg. q per sequentia intelliguntur, & præsumuntur præcedentia: nam si quis ab hæreticis per violentiam tractus fuerit, & per mensem steterit cum eis, præsumitur non tractus: vt 1. q. 1. constat. Item arg. contra prælatos ex vitijs subditorum, & contra magistros ex vitijs discipulorum, vt 58. dist. priusquam & 25. q. 2. quod autem ait. 53. dist. legem, 12. q. 2. quattuor. 44. dist. multis. 34. q. 1. cum per bellicam. & C. de adul. si qui.

k ¶ Necessitatibus.] Quæ necessitas excuset, habes de consec. dist. 4. hi qui: Item si quis propter tempestatem vel flumē, vel quia vocat est ad testimoniū vel ad dignitatē, vel si icipit abesse caussa reipublicæ, vel si domestico funere ipedit, vel si maius negotiū ipsum trahit, excusat, vt ff. si qs. cau. l. 2. §. 1. & 2. & l. 4. & ff. ex qbus cau. maiores. itē hi. vel si ad maius tribunal vocatus est, vt ff. de re judi. ꝫ pupillum. §. is qui. Itē timor hostiū. extra de app. ex parte.

Præcedentia per sequentia præsumuntur.

Causæ multis casibus excusat.

Quoniam

Quoniam quidem.] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat, q sufficit q semel in anno fiat prouinciale concilium. Ioan de Fan. & q singulis annis cõcilium prouinciale debeat celebrari, ponitur sub præcepto. Archidiaconus.

Casus. Hoc capitulum diuidit in duas partes: In prima parte di-

scriptum post primum super codẽ, sed præsumit q hoc faciat immemor prioris. extra de offic. deleg. ex parte. 2. Ipsum enim fallit obliuio. 23. dist. præterea. sed vt tangitur in glo. Ioan. ipse habet vel præsumitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui. In legibus & cõstitutionibus continentur iura: & posterior tollit priorẽ, licet non faciat mentionẽ de ipsa. ff. de legibus. nõ est nouũ. In testamẽtis autem alia est ratio, ne libertas supremi iudicij infringatur quod esse non debet. ff. pro socio. cũ duobus. §. idẽ respõdit. quia nihil est quod magis hominibus debeatur, quam qđ supremæ voluntatis liber sit stylus: & liberũ. qđ iterum nõ redit arbitriũ. C. de sacrosã. ec cle. l. 1. in fi. sed in duobus casibus. ẽ. not. in glo. Ioan. est speciale. Bar.

ε ἐν τούτῳ πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. *idest:*

& propterea multæ ex rebus ecclesiasticis, quæ correctionis egent, negliguntur.

a ¶ Vbi singula.] *Ita in collectione Isidori, & apud Iuonem, & Anselmum Græce est:*

ἵνα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. *quæ Dionysius sic vertit:*

Quò Metropolitanus Antistes probauerit, & corrigere singula, si quæ fortassis emerserint.

Ex versione Anastasij.

Item ex septima synodo, c. 6.

¶ Canonicis subiaceat pœnis metropolitanus, qui saltem semel in anno celebrare concilium negligit. C. VII.

In concilio Nicæno. c. 5. & Antiocheno. c. 20. Iuo p. 4. c. 237. & ead. c. habeat. & c. propter. Cap 9.

a QVoniam quidem regula [a] est, quæ dicit, bis in anno per singulas prouincias oportere fieri per conuentũ episcoporũ regulares inquisitiones; propter fatigationem, & vt opportune habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi sunt, definierunt sextæ synodi sancti Patres, omni excusatione [b] remota, omnibus modis semel in anno fieri, & deprauata corrigi. Hunc ergo canonẽ & nos renouamus: & si quisquam Princeps inuentus fuerit hoc prohibere; communione [c] priuetur. Si quis vero metropolitanorum hoc neglexerit agere absq; necessitate, vel vi [d], seu aliqua rationabili occasione; canonicis pœnis subiaceat. Dum autem synodus agitur super canonicis, & euangelicis negotijs; oportet congregatos episcopos in meditatione, & solicitudine fieri custodiendorum diuinorum, & viuificorum Domini mandatorum. *& post pauca.* ¶ Porro non habeat metropolitanus licentiam ex his; quæ defert episcopus secum, siue iumentum, siue aliam speciẽ expetendi. Quòd si hoc egisse cõuictus fuerit, soluat quadruplum [e].

ζ ¶ Et vt opportune.] *Græce est:*

καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν. *idest:*

Et quod non bene parati sunt ad iter faciendum.

Item Leo iiij. ad episcopos Britanniæ, c. 3.

¶ Non cogantur presbyteri ad sacra concilia eulogias deferre. C. VIII.

DE eulogijs [f] ad sacra concilia deferendis nihil inuenimus à maioribus terminatum: sed sicut vnicuique presbytero placuerit. Nam si constitutũ fuerit illo in tẽpore benedictiones afferri, forsitã minus [g] libenter ad synodos occurrent: & magis venire obtrectabunt. Quæ, vt

ADDITIO. ex 33. q. 2 hoc ipsum in fi. Archidiaconus.

b ¶ Excusatione.] friuolas nam rationabiles exceptiões semper admittunt 4 vt extra de offi. deleg. ex parte.

4 Supra eod. c. prox. Ioa. fi. Archi.

c ¶ Communione.] Not. principes posse excõicari: quod verũ est etiã à sacerdotibus, vt 3. dist. 96. duo sunt. & 1. q. 3. si autem vobis. & C. vbi de crimi. agi opor. Authen. qua in prouincia.

d ¶ Vel vi.] Videtur ergo q si aliquis per vim detineatur ab aliquo, & aliquid interim fiat contra ipsum, q retractari possit illud. Idem est si per dolum alterius non veniat: vt extra de in integr. resti. ex litteris. Sed contrarium legitur ff. si quis cau. l. 2. §.

Reuocant facta quæ a violentis detinentur.

vlt. & ff. de eo per quem factum erit. l. vlt. vbi dicitur, q si per dolum aut per vim alicuius aliquis non venerit ad iudicium, non reuocatur id quod factum est, sed datur actio contra ipsum impedientem. Sed dic q non reuocatur ipso iure: sed per in integrum restitutionem 5 vel in eo casu reuocatur quando detentus non est soluendo. extra de restitu. spo. olim.

5 ff. de eo per quem factũ est. l. vlt. § 1. Archi.

dicitur, q antiqua regula præcipiebat synodum bis in anno celebrari: Sed quia hoc difficile erat, ideo sexta synodus statuit semel in anno fieri. Princeps vero q hoc prohibuerit, excõicetur, & metropolitanus qui cõcilium neglexerit celebrare, canonice punieẽ. In 2a parte, quæ incipit ibi, *Dum autem*: dr, q donec synodus agitur, epi debent esse intenti diuinis mandatis: & q metropolitanus non habeat licentiam petendi aliquid ab episcopis venientibus ad synodum: & si conuictus fuerit aliquid exegisse, in quadruplum restituet.

a ¶ Quoniam quidem regula.] Illud not. q cum hæc synodus 1 velit corrigere antiquam constitutionem, facit mentionẽ de ipsa: & sic est arg. q vna constitutio nõ reuocet per aliam, nisi faciat mentionem illius: sic est in rescriptis & alias aliter non vr Papa ex certa scientia contrarium constituere. Sed hoc non dico verum: & licet in rescriptis & priuilegijs requiratur q fiat mẽtio priorum, ad hoc vt priora reuocẽtur 2, non tñ est ita in constitutionibus: & hoc ideo quia cõstitutio procedit ex libero motu domini Papæ: & quia omnia iura habet in scrinio sui pectoris, vt C. de testa. omnium. Itẽ & est arg. ad hoc extra de cog. spi. c. 1. similiter in testamentis non requiritur q fiat mentio prioris: quia testamentũ pro lege seruaẽ. 13. q. 2. c. vlt. nisi in duobus casibus, vt si sit testamentũ factũ inter liberos 3, vt C. de test. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. & Authen. hoc inter liberos. & nisi ipse testator legẽ sibi testãdi dixerit; cum dixerit: si fecero aliud testamentum, non valeat: quia tunc faciendo secundum, oportet q faciat mentionem de primo: vt ff. de leg. 3 si quis. in prin. in concilijs autem antiquius obtinet, si est potioris auctoritatis, vt 50 dist. domino sancto. in fi. Ioan. Verum est quòd in rescriptis continetur: sed omnium factorum habere memoriã, potius est diuinitatis q humanitatis. C. de vete. iur. enu. l. 2. §. si qs. nec præiudicat Papa ex certa scientia indulgere per sua rescripta.

1 Constitutio secunda an reuocet priorẽ de illa mentionẽ nõ facta.

2 Scilicet, episcoporum. Hag. Ioa. de Fa.

2 Intra de præse. contra. & de rescrip. ordinem. Archid.

Testamentum secundum an reuocet primum.

3 Item & si priorum derogatorium est hoc. ff. de lega. 1. si seruus. §. 1. Archid.

e ¶ Quadruplum.] Argu. q clerici possint pecuniariter puniri & punire, vt 23 dist. quamquam. in fine. & 17. q. 4. definiuit. & cap. si qs deinceps. & 23. q. 5. de Liguribus. Arg. contra, extra de pœn. licet. 6 Sed dic q vbi pœna spiritualis est in iure statuta, non debet infligi pecuniaria: alias secus. extra ve lit. non contesta. quoniam. in fin. ideo autem puniatur in quadruplum: quia crimen concussionis 7 commisit quod punitur pœna quadrupli. 1. q. 2. quidam. & q. 7. sanctimus. in fine. & tam laicus, quam clericus punitur pœna concussionis, vt 23. q. 1. militare. hic signatur contrarium 12. q. 2. fraternitas. Vbi dicitur, quòd ecclesia non debet suum cum augmento recipere. Sed dic q hic non recipit nomine ecclesiæ, sed proprio nomine. 16. q. 6. si episcopum.

Clerici possint pecuniariter puniri.

6 Dic vt not. 3. 21. q. 5. si vos. Arch.

7 Age iste 3 quo accepit contra eum superioremi 11. q. 1. si clericus. Archid.

DE eulogijs. C A S V S. Quærebat quidam eps à Papa, vtrum presbyteri tempore synodi deberent afferre eulogias, id est, munuscula epis? Et respondet Papa nil se inuenisse à maioribus definitum: sed est in arbitrio cuiuslibet presbyteri, qui voluerit exhibere: Nam si debitum esset aliquid tempore synodi à presbyteris dandum, minus libenter venirent ad synodum. Vnde eulogiæ ab aliquo peti non debent, nec debent recipi.

f ¶ Eulogijs.] Eulogiæ dicuntur munera, quæ deferunt subditi suis prælatis.

g ¶ Minus.] Arg. q magistri non petant collectam à scholaribus, vt libentius veniant ad scholas. sic 1. q. 2. baptizandis. & cap. placuit, vt vnusquisque. 1. q. 2. vendentes.

Magistri debent gratis docere.

D à ¶ Quando.

a ¶ *Respondenda.*] Arg. ꝙ quædam licite possumus recipere, quæ tamen petere prohibemus, vt 1.q.2. placuit. ea quæstio. quaro pro. 13.q.2. questa.

ADDITIO. Ad idem ff. de orig. iur. l.2. iuxta finem. §. diuus. vbi de hoc Archidiaconus.

cum alijs epis non communicabit: quia non venit ad negotia ipsorum, vel ad consecrandum episcopum cum alijs.

E*piscopus.*] ¶ *Abbatem.*] Hoc ȝ intelligi potest de abbatibus Cistercien. ordinis, vt extra de statu mona. cap. 1. nisi pro crimine enormi. 11.q.3. priuilegium. Arg. extra de priui le. tuterũ. sed alij

b Hanc glo quidam nõ habẽt, sed illa est in antiquo apparatu. Ioa.

Abbates tenentur ad concil. episcopi venire.

arbitror, nõ sunt rationabiliter querendę; nec vltro delatæ, respuẽdæ.

¶ *Habetur hæc epistola Romæ manuscripta, vt in indice dictum est.*

Item ex concilio Carthaginensi iiij. c. 21.

¶ Sine graui necessitate episcopus ad synodum ire non tardet. C. IX.

EPiscopus ad synodum ire non tardet, nisi satis graui necessitate inhibeatur: sic tamen, vt in persona sua legatum [b] mittat, suscepturus salua fidei veritate, quidquid synodus statuerit. Anselm. l. 7. c. 191

¶ *Simile sententiã, & pene eadẽ verba referũt Burch. l. 1. c. 51. & Polycar. l. 2. tit. 16. ex Felice.*

Item ex concilio Carthaginensi 5. c. 10.

¶ Excusatorias litteras dirigant, qui grauati ad synodum ire non possunt. C. X.

PLacuit, vt quotiescumque congregandum est concilium; episcopi, qui neque ætate, neque ægritudine [c], neq; alia grauiori necessitate impediuntur, competenter occurrant. *& infra.* ¶ Quòd si non potuerint occurrere, excusationes suas litteratoriæ [a] [d] cõscribant: nisi autẽ [β] rationẽ [e] impedimenti sui apud Primatem suum reddiderint, ecclesiæ suæ communione [f] debent esse contenti. Anselm. l. 7. c. 188

a ¶ Litteratoriæ.] *In concilijs impressis legitur,* in tractatoria. *Dubitatũ fuit, an legendum esset,* in tractoria. *Nam epistolæ, quibus Imperatores, vel Reges suos præsides vocabant, vel euectionem aliquam concedebant, tractoriæ dicebantur. Sic in codice Theodosiano lib. 8. titulus sextus est,* de tractorijs, & statiuis. *& sic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quamuis in impressis legatur,* de tractatorijs. *quam vocem* tractoriæ *eadem significatione Carolus Magnus in suis capitularibus vsurpauit lib. 4. c. 30. & 69. & eadem notione est in concilio Meldensi c. 71. Sanctus quoque Augustinus in lib. post collationem contra Donatistas c. 24. tractoriam pro epistola vocatoria vsurpat, his verbis:* Sic autem a Primate suo per tractoriam fuerunt euocati. *Atque in hoc canone, vbi de vocandis episcopis ad concilium agitur, vox ista esset aptissima. Nam in concilio Africano inserto in codice canonũ. c. 43. vbi hoc ide reperitur. & c. 57. S. Lucianus. & S. Alypius. in vetustis codicibus semper legitur,* tractoria *vbi in impressis est,* tractatoria. *& in Carthaginensi græco c. 91. est* ἐνοδία. *Verum idem B. August. vetitur dictione,* tractatoria *in eam, quæ nũc subijcietur sententiã. Loquens enim de epis, si vocati noluissent venire ad concilium, & ibi obiecta crimina purgare, epist. 162. ait:* Quod si non fecerint, ibi etiam eorum prauitas, & peruersitas innotesceret: missaque tractatoria super eorum nomine per totum orbem terrarum, quacumque iam Christi ecclesia dilatata est, ab omnibus ecclesijs, eorum communio præcideẽ. *In concione quoq; secunda in ps. 36. eadem vox quater inuenitur: & epistola Syricij, quæ recitatur in concilio Telepensi, ibi vocatur tractatoria. Cuius mentionem faciens Innocentius in epistola ad Exuperium Tolosanum c. 1. ait:* De his, & beatæ recordationis viri Syricij episcopi monita euidentia commearunt: *quibus verbis videtur indicare non ad solos Afros episcopos, sed ad omnes prouincias missam fuisse illam Syricij tractatoriam. Ita Leo Papa secundus, postquam sextum vniuersale concilium finem habuerat, breuem eius concilij summam ad Hispaniæ episcopos, vt eã subscriberent, misit; quam tractatoriam vocat, quæ Leonis 2. epistola manuscripta ex Hispania Romam fuit missa.*

β ¶ Nisi autem] *In originali est*, vel si post aduentum tractatoriæ aliquæ necessitates repente fortè fortuitã ortæ fuerint, nisi rationẽ impedimenti sui apud suum Primatẽ reddiderint, ab ecclesiæ cõione debere esse contẽptos. *In Africano c. 43. reliqua eodẽ modo. Sed in extremo est fere vt apud Gratianũ:* ecclesiæ suæ cõione debere esse contẽtos. *Itiq; in Carthaginensi græco* Ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. *Similis quædam pœna imponitur in eodem concilio, infra dist. 58. c. finali.*

Item ex concilio Turonensi, c. 2.

PALEA. C. XI.

EPiscopus non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa exstat. Burch. l. 8. c. 73. Iuo par. 7. c. 91.

¶ *Hæc Palea abest ab illis tantum exemplaribus, in quibus paucissimæ reperiuntur, & refertur infra 18. q. 2. post c. fin. a Gratiano ex eodem Turonensi: quemadmodum & a Burchardo, & Iuone.*

Item ex concilio Arelatensi. 2. c. 19.

¶ A communione sit alienus, qui synodo adesse contempserit. C. XII.

SI quis autem synodo adesse neglexerit, vel cœtum fratrum, antequã dissoluatur concilium, crediderit deserendum; alienum se à fratrũ communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo [g] fuerit absolutus. Burch. l. 1. c. 50. Polyc. l. 2. ti. 15. Iuo p. 5. c. 160. ex cõcilio Spalensi, vt Burch.

Item ex concilio Agathensi, c. 35.

E*piscopus.*] CASVS. Dicitur hic ꝙ eps vocatus debet ire ad synodum: nisi graui necessitate fuerit impeditus: & tunc mittat p se legatum, q suscipiat quę i synodo statuent.

b ¶ *Legatum.*] Arg. ꝙ licet citatus ad iudiciũ venire non possit: nihilominus tenetur mittere procuratorem. 5. q. 3. si ægrotans. & extra de appel. constitutus. Arg. ȝ extra de procurato. querelam. De hac materia quæras 5. q. 3. si ægrotans. sed illud c. querelam. loqu.ẽ in ardua causa.

Citatus impeditus an mittere teneatur.

P*Lacuit.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ eps nisi fuerint impediti, semper debent ad synodum ire: & si ire non potuerint, suas excusationes i litteris mittãt: ꝙ si neglexerint ad Primatem mittere, à cõione fratrum priuentur, & ecclesia sua tantum sint contenti. Idẽ fere est casus triũ cap. sequentium: & per te videbis. Additur tñ ibi, ꝙ priuantur cõione fratrum vsque ad sequentem synodum.

c ¶ *Neque ægritudine.*] graui, vt j. ead. si quis eporum: non enim excusat leuis febricula, vel vetus quartana, vt ff. de ædil. edic. l. 1. §. sed sciendum.

ADDITIO. Arg. ȝ 7. q. 1. præsentium. & extra de procur. quædam. vbi de hoc. Archidiaconus.

d ¶ *Litteratorie.*] vel etiam per certum nuntium: cui credi possit, vt 97. dist. nobilissimus. extra de offi. deleg. prudentiã. extra de rescrip. ex parte. & cap. sciscitatus.

Teneas hoc idi longo.

e ¶ *Rationem.*] Not. nõ sufficit dicere se non posse venire, nisi rationem impedimenti assignet. sic extra de offi. & po. iu. deleg. prudentiã. & de rescrip. sciscitatus. & illam causam probabit, vt 4. q. 5. quisquis. ut si. & per vnum testem eam potest probare, vt extra de procura. ex insinuatione. licet sit argu. contra. extra de in integ. resti. ex litteris. & Ioan. Sed certe credo hoc esse speciale, vt vni testi credatur cum suo iuramento.

Vbi de hoc. & extra de sela. ve ibi ve dicas.

f ¶ *Communione.*] Videtur ꝙ aliquis potest esse excõicatus in vna ecclesia, & non in altera, vt hic, & 58. dist. si quis de alterius. & sic est contra 4. q. 5. quisquis. Sed dic ꝙ ille non est excõicatus: sed

Excommunicatus vnum quis potest esse in vna ecclesia, & non in alia.

alij abbates debent venire ad concilium, vt 18. q. 2. abbates. & ȝ. cod. decernimus. & hanc paleam habes 18. q. 2. §. vlti.

S*I quis autem.*] ¶ *Antequam.*] sic ȝ. de consecr. dist. 1. omnis. 4. 11. q. 3. certum.

g ¶ *Nisi in sequenti synodo.*] sic ergo quandoq; differtur absolutio vt maior subor ista absolui coram multitudine. similiter in sacrilego,

Cum tribus sup. iur. clerc.

crilego differtur, vt diutius confundatur. 17.q.4. si quis suadente. sic differtur absolutio illius qui multum deliquit, vt 11.q.3. qui iubente. vnde licet ante voluerit absolui, non auditur, aliás regulariter non debet differri, vt extra de appella. qua fronte.

a S *I Episcopus.*] *Summi Pontificis.*] idest, epi, vt 2.q.7.c. accusatio. vel audire de eis quæ ordinauerit summus Pontifex.

b *Præceptione regia.*] licet eps suo metropolitano tamquã maiori teneat obedire, vt 8. distin. 8. quæ contra mores. tamen hic defertur regiæ dignitati [1], vt 12.q.2. de rebus. 63. dist. Salonitanæ. Itẽ in hac synodali citatione, vnica citatio sufficit, vt hic, & simile 3.q.4. & 5. quisquis. sed in iudiciali trina requiritur, vt 24.q.3. de illicita.

b *Regia.*] 23.q. vlti. si vobis. & c. si quis eps cõtra. sed hic loquit de ijs q habẽt feudũ [2], alias non: immo & quilibet deberet venire, si vocaret propter negotium regni. vel illud intelligit cũ episcopus relicto ecclesiastico iudicio pgit ad Imperatorẽ petens ibi iustitiã: q nullus clericus debet facere. 11.q.1.c. placuit.

1 Arg. contra 16.q.1. nullus. vbi de hoc. Archidia.

2 Et videtur qđ leg & not. extra de appella cum parati. in glos. argu quod. &c. Archidiaconus.

¶ Vsque ad proximam synodum à communione abstineat, qui à metropolitano vocatus absque graui necessitate synodo adesse neglexerit. C. XIII.

Burch. l.1.c.49. Iuo par. 5.c.159 Pann. l.4. c. 17.

SI episcopus metropolitanus ad comprouinciales episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem summi Pontificis [a], aut ad synodum inuitet; postpositis omnibus (excepta graui infirmitate corporis aut præceptione regia [b]) ad constitutũ diem adesse non differant. Quòd si defuerint (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vsque ad proximam synodum à charitate fratrum, & ecclesiæ communione priuentur.

Item ex concilio Tarraconensi, c.6.

¶ A communione priuetur episcopus, qui à metropolitano vocatus ad synodum venire contemnit. C. XIIII.

Simile in Panormia l.4.c.18 ex Auernensi.

al. consueuerunt

SI quis episcoporum commonitus à metropolitano ad synodum nulla graui intercedente necessitate corporali venire contempserit; sicut statuta Patrum sanxerunt [al. consueuerunt]; vsque ad futurum concilium cunctorum episcoporum charitatis communione priuetur.

Apud Martinũ Bracarensẽ episcopũ in cap. synod. græc. c.18.

Item ex concilio Martini [a] Papæ.

Presbyteri, & diaconi, & cuncti, qui se læsos existimant, ad metropolitanam synodum conueniant. C. XV.

Poly. l.3. tit. 17.

al. procedite] orig.

PRopter ecclesiasticas causas [c], & altercationũ solutiones, bene placuit per singulas prouincias bis in anno concilium fieri, conuocante metropolitano episcopo omnes prouinciales episcopos; ita vt ad conciliũ veniant [al. procedite] omnes presbyteri, & diaconi, vel [a] hi [d], qui se læsos existimant; vt in concilio causæ examinatæ ad iustum iudicium perducantur. Et si qui manifeste episcopi, vel presbyteri, aut diaconi inuenti fuerint in offensa; secundum rationem excõmunicentur: quamdiu communi consensu [e] de his placuerit dare sententiam [f]. Nulli autem episcopo liceat propria apud semetipsum concilia [g] facere, præter eos, quibus metropoles sunt creditæ.

a ¶ Martini.] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum synodorum Martini episcopi Bracarensis. (antiquitus enim Episcopi Papæ dicebantur). Hic enim, cum esset græcus, ad vtilitatem ecclesiarum Hispaniæ, vbi episcopatum obtinebat, ea capitula latina fecit: & in nonnullis quædam addidit: in alijs vero aliqua detraxit; quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex concilio Antiocheno. c. 20. & ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis concilijs in eum libellũ retulit.*

a Vel hi.] *In aliquot cõciliorũ editionib. legit.,* vt corũ, q se læsos existimãt, in cõcilio cãę, &c.

[*Item ex concilio Bylon.*]

PALEA, C. XVI.

ANnis singulis episcopus in sua diœcesi synodũ faciat de suis clericis, necnon abbatibus: & discutiat alteros clericos, & monachos.

Singuli vero episcoporum suis ecclesijs notificare studeant, quæ in concilijs statuuntur.

7 ¶ Palea.] *In nullo collatorum exemplarium habetur. sed versiculus,* Singuli. *continuatus est præcedenti capiti:* Propter ecclesiasticas. *suntque verba Gratiani.*

Vnde in concilio Toletano 16.c.6.

¶ Quæ in concilijs statuuntur, singuli episcoporum suis ecclesijs notificent. C. XVII.

DEcernimus, vt dum [h] in qualibet prouincia concilium agitatur, vnusquisque episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spatia omnes abbates [i], presbyteros, diaconos, atque clericos, seu etiam omnem conuentum ciuitatis ipsius, vbi præesse dinoscitur, necnon & cunctam diœcesis suę plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus [a] coram eis plenissime omnia referet, quę eodem anno in concilio acta, vel definita esse noscuntur. & *infra.* ¶ Quòd si quispiam hęc paruipendenda crediderit, sententia excommunicationis [k] duorum mensium curriculo persistat vsquequaque multatus.

a ¶ Quatenus.] *In duobus exemplaribus huius decimisexti concilij Toletani, locus hic ita legitur:* quatenus coram eis publice omnia referata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur.

S *I quis episcoporum.*] Nihil notatur.

P *Ropter ecclesiasticas causas.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q metropolitanus bis in anno debet cõciliũ cõgregare, oẽs epos prouinciæ cõuocãdo: ad qđ etiã cõuenire debẽt sacerdotes vel diaconi, vel oẽs qui se læsos existimãt: & q in aliquo delicto inuenti fuerint, secundũ rationẽ excõmunicentur. In fine capituli dicit q nullus eps põt cõciliũ celebrare, nisi fuerit metropolitan°. ¶

c ¶ *Propter ecclesiasticas causas.*] Martinus q fuit solicitus p Republica, renouauit canones: vnde dicitur renouator canonum.

d ¶ *Vel hi.*] quasi dicat, vel oẽs veniãt: vel saltẽ hi q sũt læsi [3]: nõ enim oẽs tenẽt venire, vt j. ea. cap. prox.

3 Vt supra. ea. cap. propter. vbi de hoc.

e ¶ *Communi cõsensu*] episcoporum. Ioan.

f *Sententiam*] absolutionis.

g ¶ *Concilia.*] prouincialia scilicet, cũ alijs episcopis sed episcopale potest [4], vt 38. dist. c. qñ. 12.q.2.c. placuit.

4 Vel dic vt I. eo in summa, i fine.

SINGVLI VERO. Hæc est 3. pars dist. in qua dicitur, q singuli epi ecclesijs suis notificare debeãt quæ in cõcilijs statuuntur.

D *Ecernimus, vt dũ.*] CASVS. In hoc capitulo dicit, q eps postquã redierit à concilio archiepiscopi, intra sex mẽses debet omnes suos subditos conuocare, & eis indicare quę sunt in synodo acta: qđ si nõ fecerit, duobus mensibus excommunicetur.

h ¶ *Vt dũ.*] idest, postq.

i ¶ *Abbates.*] imo abbates non vocabit ad synodum, vt s. eo. in illa palea, Episcopus.

k ¶ *Excommunicationis.*] id est, suspensionis ab officio duorum mentium. hc 86. dist. tanta. & 10.q.3. vnio. in fi.

D E *epistolis.*] Hæc dist. diuidit in duas partes. In prima dicitur qđ dictū est, scilicet q decretales vim habēt canonum, P. Secunda ibi, *Sit ergo.*

CASVS. Supra tractauit Gratianus de auctoritate canonū, & cōstitutionibus sanctorū in dist. 18. In hac vero 19. dist. tractat de epistolis, quæ emanāt à Papa: & ostēdit q decretales epistolę eamdē vim habēt & auctoritatē quā & canones: & hoc per sequentia cap. patet.

a ¶ *De epistolis.*] S. in proxima dist. tractauit magister de auctoritate canonū [1]. Hic agitur de auctoritate decretaliū: & ostēdit hic q eiusdē sint auctoritatis decretales & canones. Sciendū itaque q quædam decretalis epistola est generalis: quędā specialis. Generalis [2] est, quæ ad omnes dirigitur, vt 3. q. 5. omnibus. Specialis est, quæ specialiter ad aliquos mittitur, vt 35. q. 3. q scripsit. 7 q. 1. petisti. siue sit generalis, siue sit specialis: dummodo aliquid definiatur p eā, pro iure generali habenda est: vt 16. q. 3. licet. extra de sen. & re. iudi. ī causis. nisi sit tradita ex tēpore, ex loco, & ex causa: vt 29. distin. sciendum. Sed si dubium est an sit decretalis, recurrendum est ad registrum, vt s. dist. 9. vt veterum. Præsumitur tamen quòd sit decretalis, si reperitur inter alias decretales: ad instar illius quæ reperitur inter alias moniales, quę præsumitur ex hoc monialis. arg. 30. q. 1. quę progenitores. Vel si plures eam tenent, tenenda est, vt 36. distin. Isidorus. distingue prout dicitur extra de fide instrum. pastoralis.

Decretales cano nibus æquipolēt.

1 Subaudi & essentiis omnibus 15 dist. & vt 23. dist.

Decretales sunt duplices.

2 Hanc sententiam hic sequuntur Hug. & Lau.

DISTINCTIO XIX.

1 pa D E *epistolis*[a] *vero decretalibus quæritur, an vim auctoritatis obtineant, cum in corpore canonum non inueniantur. De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis.*

¶ Decretales epistolæ vim auctoritatis habent. C. I.

SI Romanorum Pontificū decreto, ceterorū opuscula tractatorū approbātur [b], vel reprobātur; ita vt, quod sedes Apostolica probauit, hodie teneatur acceptū; & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur; quāto [c] potius, quæ ipsa pro catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis, & multifariis ecclesiæ necessitatibus, & fideliū moribus diuerso tempore scripsit; omni debent honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus, discretione, vel dispēsatione magistra reuerenter assumi? Quamquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorū Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri descripta; cum [*] ipsi, vbi hęc suę intentioni suffragari [d] cōspiciunt, illis indifferenter vtantur; & solum nunc ad imminutionē sedis Apostolicę potestatis, & ad suorū augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant. *Item infra.* ¶ Si ideo nō esse decretales epistolas priscorum † Pontificum Romanorū admittendas dicunt, quia in codice canonum nō habentur adscriptæ, ergo nec sancti Gregorii, nec vllius alterius, qui ante uel post ipsum fuit, est aliquod institutū, vel scriptum recipiendum, eo quòd in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorū, & sanctiones, quę ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis eradant. Vt quid vel membranas [e] occupāt, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multum immoramur, cum nec ipsas diuinas scripturas veteris, & noui testamenti iam recipiemus, si istos duxerimus audiendos? Etenim † neutrum horum in codice canonū ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quàm ad resistendum semper sunt parati, dicentes †, quòd inter canones inueniatur capitulum sancti Papæ Innocentii, cuius auctoritate doceatur à nobis vtrūque testamentum esse recipiendum, quāquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto cōtineatur insertum. Quibus ad hęc asserendū † est; quoniam si vetus, nouumq; testamētum recipienda sunt, nō quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papæ Innocentii prolata videatur esse sententia; restat [f] nimirum, quòd decretales epistolæ Romanorum Pontificū sunt recipiendę; etiā si non sint codici canonū cōpaginatę: quoniā inter ipsos canones vnū B. Leonis capitulū [g] cōstat esse permistum; quo ita omnia decretalia cōstituta sedis Apostolicę custodiri mādantur, ut si quis in illa cōmiserit; nouerit sibi

Ino. p. 5. c. 33.

† al. sanctorum

* Concor. l. ab hostibus. § sed q. Simplic. vers. & ex quibus cau. ma. s. ff. de offic. p. ind. l. 3.

† al. etiam

† al. aientes

Innoc. PP. 1. ad Exuperiū epist. 3. c. vlt.

† al. referendum

Leo PP. 1. epi. 1. in fine.

nones esse recipiendas, breuiter recapitulando supradicta.

b ¶ *Reprobantur.*] Arg. quòd illud quod Papa approbat, vel reprobat, & nos approbare vel reprobare debemus, vt 24. q. 1. hæc est fides. & 35. q. 9. veniam.

Papam imitari debemus.

c ¶ *Quanto.*] Satis enim absurdum est aliquem alii opitulari, & non sibi, vt C. de natura. liberis. l. nuper. in fi.

d ¶ *Suffragari.*] Arg. quòd illud quod pro se quis inducit, etiam contra ipsum inductum non debet reprobare, vt instrumenta, & si qua similia sunt. arg. dist. 9. neque quorumlibet. & 4. quæst. 3. placuit. § hē in criminali. ver. si qs testibus. & 4. q. 8. cinus 10 agendo. extra de cen. cum olim. Arg. contra 1. q. 7. si hæreticus. contra, dist. 38. si quid veri. & s. dist. 10. lege. primum regulare, secundum speciale in odium hæreticorum, & fauorē fidei & religionis, arg. ad hoc extra de foro competenti, cum sit generale.

Reprobare non possum pro me inductum.

e ¶ *Membranas.*] licet leges abrogatas non teneamus, tamen noticia earum est necessaria. s. dist. 7. fuerunt. & est hic arg. quòd nullum verbum positum in aliqua scriptura debet vacare, vel superfluę poni, vt 28. quæst. 1. sic enim. & extra de maio. & obe. solitæ 3. & ff. de vsuris. l. 4. Arg. contra. C. de fideiussoribus, non recte.

Iuris abrogati noticia est necessaria.

f ¶ *Restat.*] quasi diceret, quod obtinet ab vno, debet obtinere in omnibus similibus, vt 4. distin. denique. in fin. & 16. dist. deinde.

1 Vltra medium capituli, versic. sin aut. vis de hoc. Archidia.

g ¶ *Capitulum.*] Illud cap. est 26. quæst. 1. omnia. vbi tamen attribuitur Damaso Papæ: & potest esse quòd vterque fecerit illud. & est simile 1. q. 1. de cætero. & de consec. dist. 1. consulto.

S ¶ *Romanorum.*] CASVS. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima parte Nicolaus reprehendit quosdā, qui nolebant recipere decretales epistolas, quia in corpore canonū, qđ Isidorus fecit, nō habētur insertæ: & facit hoc Nicolaus trib⁹ rationibus. Prima est: quia cū Papa præstet auctoritatē opusculis aliorum, multo fortius suis. Secūda ratio est: quia ipsi recipiūt eas cū pro se faciūt: ergo & cū contra eos faciunt, recipere debent. Tertia ratio est: si ideo nō admittūt eas, quia in corpore canonū non habentur: ergo eadē ratione nō debent admittere scripturę beati Gregorii, & aliorū multorū, qui ante ipsum & post ipsum fuerunt, & nouū & vetus testamentū in corpore canonū nō inueniuntur. Prima ratio est in principio cap. Secūda incipit ibi, *Cum & ipsi.* Tertia ibi, *Item si ideo.* In secunda parte quæ incipit ibi. *Sed responsuri sunt.* continet responsio illorū dicentium, q etsi nouū & vetus testamentū in corpore canonū non inueniantur: tamē ea admittimus, quia vnū cap. Innocentii vtrumque testamētum approbat, & dicit esse recipiendum: etsi nullum eorum in corpore canonum sit insertū: quibus Nicolaus respondet dicens, quòd eadem ratione debent recipere decretales epistolas: quia vnum cap. Leonis Papæ præcipit omnes decretales epistolas custodiri: vt si quis in illas commiserit, puniatur. & ad hoc inducit cap. Gelasii. In tertia parte quæ incipit ibi: *His itaque.* concludit ex supradicto decreto tales epistolas sicut ca-

¶ Di-

Verbum generale omnia debet comprehendere.

a ¶ *Dicendo.*] Arg. q verbo generali oia debet cõprehédi, vt hic, & 1.q.1.sunt [illegible] & 14.q. [illegible] 3.d. [illegible] & 13.q.2.nõ est [illegible] extra de c[illegible] reuera [illegible] 3.15.di.q dic. b ¶ *Desinet.*] Est hic arg. q si Papa in aliquo priuilegio vel rescri pto confirmat alicui ecclesiæ priuilegia exemptionis, vel alterius rei,

d ¶ *Petri.*] Nã Papa sctitatẽ recipit a cathedra, vt 40.dist.nõ nos Io. ¶ *IN memoriam.*] [illegible] Hoc cap. diuidit in duas pres. In prima parte dr q Romana ecclesia ob reuerẽtiã B. Petri intantum debet honorari, vt si etiã vix ferendũ pcipiat, tn tolerari debet. In secũda parte, q incipit ibi, *Si vero.* dr, q si qs pbyter vel diaconus arguat ab Apostolica sede, falsam epistolam detulisse: licẽtia sit epo tenere eum in carcere vel alia custodia, donec consulat Papam p litteras vel legatos, qd de hoc voluerit definire: vt is corrigatur, & certus modus iponat.

e ¶ *Iugum.*] Vt 100. dist. contra morẽ. 11.q.3. quid ergo. idẽ est in alijs prælatis, vt 2.q.7. sacerdotes.

f ¶ *Falsam.*] Dicitur charta falsa ex dicto vel tacito: & in tali falso distinguit, vt extra de rescrip. sup litteris. & talis dr bene falsarius, vt ff. de fal. si quis obrepserit. Itẽ dicitur falsa scriptura, vt cum scribit, omnes vel maiorẽ partẽ litatũ fuisse p̃ntẽ, quæ non fuit vere præsens: vt extra de his quæ fiunt a pla. sine co. cap. quanto. & talis falsarius suspẽditur ab officio & beneficio, vt extra de te[illegible] litteris. hinc ltẽ ipo facto dicit falsarius, vt si charta apparet rasa vel mutata. & talis falsari depon[illegible], v extra de crimi. fal. ad audientiã. [illegible] autem [illegible] falsam chartam [illegible] bricat de nouo, nõ solum deponit, sed & curiæ tradit [illegible] vt extra de fal. ad falsariorũ. Pœna falsitatis secundũ leges est depositio, & omniũ bonorũ confiscatio in libero. in seruo mors. ff. de fal. l. 1. Dicit etiã falsa charta quæ nõ habet testes inscriptos, vt extra de pcur. c. 1. Itẽ dicit falsa quæ habet subscriptiones varijs manib' notatas: & q nõ est pfecta eadẽ manu, vt extra de priuilegijs, c. cũ olim. & sumit ex hoc sit illa diuersitas, q sit ibi calami vel atramenti mutatio, vt in auth. de fide instr. & cau. i pri. n. co. 6. Itẽ dicit falsa si est alieno sigillo sigillata, dũmodo ille habuit p[illegible]riũ: vel nisi dixerit

Unum dicitur falsa multiplicatur.

Extra de fi[illegible] instr. cap. [illegible] de fal. c. [illegible] de [illegible] cum [illegible].

Sed quid si [illegible] se qui vitium fal[illegible] [illegible] vult se purgare, [illegible] Respondeo [illegible] & [illegible] decepisse [illegible] [illegible] Corne. de fal. l. [illegible] [illegible] contra extra de crim. fal. [illegible] Sed [illegible] [illegible] suspicio, vel [illegible] dum Lauson.

¹ al. quinto suorum decr.

veniã denegari. Ait enim cap. decimo ¹ suarũ decretaliũ: [Ne quid vero sit, quod prætermissum a nobis forte credatur, omnia decretalia cõstituta tam beatæ recordationis Innocentij, quam omnium decessorũ nostrorũ, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonũ promulgata ² [illegible] [illegible] a dilectione custodiri mandamus; vt si quis in illa cõmiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.] Dicendo vero [omnia decretalia constituta] nullum de decretalibus constitutis prætermisit, quod non mandauerit esse custodiendum. Et rursus asserendo [omnium decretorum nostrorum] nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit, cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodiri, vt si quis in illa commiserit, veniã sibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil refert, vtrum sint omnia nec ne decretalia sedis Apostolicæ constituta inter canones conciliorum immista; cũ omnia in vno corpore [illegible] paginari non possint; & illa eis intersint, quæ [illegible] quæ desunt [illegible], & vigorem suũ assignent; præsertim cum synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur, sed a nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni sanctus & facundissimus in decretis [illegible] Papa Gelasius, ita inquiẽs: [Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma pro diuersorũ Patrum consultatione d[illegible] [illegible]erabiliter suscipiẽdas decernimus.] In quo notandum [illegible] quia non di[illegible] decretales epistolas, quæ inter canones habentur, nec [illegible] quas moderni Pontifices ediderunt;] sed [quas beatissimi Papæ di[illegible] tẽporibus ab vrbe Roma dederunt.] Dictis au[illegible] [illegible] tempo[illegible] [illegible] tempora vir sanctus cõprehendit; quæ crebrescentibus pa[illegible] norum persecutionibus, ad sedem Apostolicam deferri causas episcoporum difficillime permittebant. His itaque diuina fauente gratia præ[illegible]atis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice [illegible] canonum habentur, [illegible]dis Apostolicæ præsuli, & ea, quæ præ multitudine vix per singula voluminũ corpora ³ reperiuntur, cum omnia, & omnium decessorũ suorũ decretalia constituta, atq; decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma dederũt venerabiliter fore suscipiẽda, & [illegible]ẽdas, eximios præsules, Leonẽ [illegible] & Gelasium madasse probauimus.

Gelasius Papa 1. cum 70. episcopis. Habetur 8. 15. dist. c. sancta Romana. §. Itẽ decretales.

³ al. corpora

a [illegible] Cum ipsi.] *Locus sunt emendatus est ipsa epistola Nicolai, quæ Romæ manuscripta habetur: & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum Patrum [illegible] dictum est, ẽ. dist. 10. c. leges. in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimas pertinentia.*

Item Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ [illegible]

Deusdedit. p. 3. Poly. l. 1. tit. 17. Iuo p. 4. c. 138.

SIc omnes Apostolicæ sedi. sanctiones accipiendæ sunt, tamquam ipsius diuini Petri voce firmatæ sint.

Item ex capitulis ᴮ Caroli Imperatoris.

¶ [illegible]

Extat in concilio Triburiensi, c. 10. Burc. l. 1. c. 220. Iuo par. 5. c. 50.

IN memoriam Beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam sedem; vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistra rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas: vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Si vero (quod non decet) quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insi[illegible]o, redarguatur falsam ab Apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit; salua fide, & integra circa Apostolicũ humilitate, penes episcopum sit potestas, vtrũ eum

al. Apostolico detulisse

al. commenterit

[illegible] glos. [illegible] per Bal. Aug. de Imo Lisera dum in princip. & ver. oblig. & quæ noctur per Bal [illegible] C. [illegible] Ang. [illegible] de Imo. in Ladmonendi. ff. de [illegible]

rei, quã habet in priuilegijs suis, q eo ipso robur habeat: alia priuilegia [illegible] licet nõ possint exuberi: dicit enim hic, q decretalia sint recipiẽdæ cũ capitulũ Leonis qd e[illegible] corpore canonũ, d[illegible] quis illæ nõ sint i corpore canonũ. De hoc dic [illegible] vt veterũ. ¶ *Diuersis.*] Not. q verbũ indefinite prolatum generaliter est intelligendũ. vt 1.q.3. salu[illegible]ator & 15.q. [illegible] nec his. [illegible] q. [illegible] idololatria. 31.q.1.q si dormieri [illegible] contra. 1.q.1. sunt non[illegible] nulli. [illegible] Pro prima parte habetur extra de priui. quia circa. & extra de testi. relatũ 2. in princi. vbi de hoc. Archidiaconus. ¶ *Sic omnes.*] Casus huius cap. planus est.

q tũc nõ habuit pprĩũ, vt extra de appellationibus, signific. aute. Itẽ dr falsa si est contra [illegible] aliam ex eadẽ parte prolatæ, vt extra de fi[illegible] de [illegible] tr. imputari. & [illegible] inde instr. scriptura. Itẽ dicuntur falsæ litteræ [illegible] apæ propter falsam grammaticã extra de rescriptis, ad audientiã. [illegible] e dicuntur falsæ, si sint suspectæ, & e[illegible] nõ imponit fidei, vt C. de proba. iubemus. Itẽ dicit falsa charta, si sigillũ est fractũ: vel si nõ est aon' indictionis appositus, vt extra de fide instr. inter. Itẽ si filũ est ruptũ, vt extra de [illegible] imune [illegible] licet. Itẽ si sunt impetratæ litteræ pendente appellatione, vt extra de testi. cautam. Itẽ si sunt impetratæ sine mandato domini, vt extra de rescri. nonnulli.

a ¶ *In carcerem.*] Si certum est eum esse falsatorē . 50 dis. si eps. & extra de . . . fal. ad falsariorū . sed ubi est dubiū, fit qđ hic dr. *Numcro* . . . atis illius capituli planus est.

b ¶ *In speculum*] Speculū per doctrinā: exemplum per bonam operationem. 16. q. 1. prædicator. & cap. nulli 7. q. 1. suggestum. 8. q. 1. si ergo. 25. q. quçit. 2. institutionis. & 1. q. 1. nulli & c. oia. Lau. 12. distin. scit sancta. Archid.

ria e auctoritatis quam qđ a paucioribus . vt 8. 20. dist. decretales. & 2. q. 7. puto. 63. dist. c. vlti. Sed qualiter stare potest qđ hic dicitur? Nunne omnes canonicæ scripturæ æqualiter sunt recipiendæ, arg. 15 dist. sancta Romana. Quomodo ergo vna præponitur alijs? Respōdeo potest esse q̄ omnes recipiant, nō tamē q̄ oēs in eadē veneratione habeãtur. Vel intelligas istud de localibus canonibus, vt ille præponatur alijs, qui a pluribus tenetur . . . & sic potest intelligi 50. dist. Do . . . tio sancto, in fi. vbi de . . . gio . . . ne.

¹ Forsan specialis est in falsariis litterarum domini Papæ. Archid.

² Idest præter quibus extra de crimi. ng. prædictorum. 61 distinct. & 1 Archid.

in carcerem[a], aut aliam detrudat custodiam, vsquequo per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos Apostolicā interpellet sublimitatē, vt potissimū sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, vt & is corrigatur, & ceteris modus imponatur.

Scripturæ canonicæ nō sunt in eadem veneratione.

β Capitulis.] *Sic emēdatum est ex aliquot manuscriptis, & Iuone. At Nauclerus vol. . . . gen 18. narrat hoc esse vnum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas prouincias misit. Burchardus autem citat ex concilio Triburiensi, cap. . . . o vbi etiam extat.*

γ ¶Salua fide. *Apud Burchardum est,* salua fide, & uoo integra.

Item Stephanus . . . *Papa.* ¹ al. Stephanus v.

¶ [illegible]

N Nimuero, quia in speculū[b], & exemplū sancta Romana ecclesia, cui nos Christus præesse voluit, proposita² est ab omnibus qdqd statuit, quidquid ordinat, perpetuo, & irrefragabiliter obseruandū est. ² al. posita est omnibus, quicquid.

Item Gregorius iiij.

¶ [illegible] , q . . .

N Quidam erāt epi exigētes calcaneū contra Romanā ecclesiam & nolentes sedis Apostolicæ præcepta obseruare, sed Græcos reprehēdit, & hortat eosdē ne ab Ec. Romana recedant: aliogn deponētur, & eorū sententiæ inutiles erunt: qa quāto maiora eis committuntur, tanto magis pu niri debent.

Papa Romanis non obediens, an sit hæreticus.

c ¶ *Prostratus.*] Hac videt q̄ omnis q non obedit statutis Romanæ sedis sit hæreticus: & variis modis hære sis notatur 24. q. 3. §. qa vero. &c. quidā. Sed tu intelligas, q̄ hic di citur, q̄ qui dicit Romanā ecclesiā nō esse caput, nec posse condere canones, iste est hæreticus, vt 22 dist. c. 1. & 25. q. 1. violatores. & q. 2. si qs dogmata. Sed si qs alias trāsgreditur eius mādata, nō ppterea est hæreticus, licet peccet. ex. 1a de 1c . . . scrus si lo.

Poly. l. 1. tit. 17. Ansel. l. 2. c. 21. Iuo par. 5. c. 11. & 349.

N Vlli fas est vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta. nec nostræ dispositionis ministerium; quod vestrā sequi oportet charitatē. ¶ Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus[c], quisquis Apostolicis voluerit cōtraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris a sancto ministerio fiat, nec de eius iudicio quisquam postea curam habeat, quonia iam damnatus a sancta & Apostolicā ecclesia, ac auctoritate, sua de inobedientia, atq; præsumptione a quoquam esse nō dubitatur quia maioris excommunicationis deiectione est abijciēdus[d]³, cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solum prefatæ sanctæ Ecclesiæ iussionibus parere debuit, sed etiam alijs[e], ne præterirent, insinuare. Sitq; alienus a diuinis, & Pontificalibus officijs, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare⁴. ³ al. exigendus ⁴ al. obedire.

¶ *Caput hoc est in eadem epistola Gregorij iiij. ex qua sumptum est c. Decreto nostro.*]. 2. q. 6. *Extat autem in codice sæpe memorato bibliotheca Dominicana.*

Item Augustinus de doctrina Christiana, lib. 2. c. 8.

¶ [illegible] V.

d ¶ *Iudicio.*] Sed § 24. q. 1. subdiaconus. Sed ibi nō admittit dānatū ab hæreticis: sed si vult pænitere, admittit eū. sed hoc nō est 16 qa hæreticus eū dānauit, sed qa aliās malus est.

e ¶ *Maioris.*] Arg. q̄ quāto aliquis delinques est maior, tanto magis est puniēdus, vt 40. dist. homo Christianus. 11. q. 3. præcipue. 25. q. 1. nulli . . . as.

f ¶ *Sed etiam alijs.*] Arg. q̄ q tenet aliquem defendere cōtra alios, multo fortius cōtra se, vt 16. q. 1. canonum. & 8. si fer. ven. altius.

¹ Intelligēdum dicit minimam eius quod legit & non extra de . . . si quando . . .

Polyc. l. 1. tit. 25 Ansel. l. 3. c. vlt. & l. 6. c. 218.

I N canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quamplurimum diuinarum scripturarum solertissimus indagator auctoritatē sequatur, inter quas[g] sane illæ sint, quas Apostolica sedes habere[h] & ab ea alij meruerunt accipere epistolas. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quæ ab omnibus recipiuntur ecclesijs, præponat[i] eis, quas quædā non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioresq; accipiunt eis, quas pauciores, minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent. Si autem alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi quāquam hoc inueniri[k] facile[¹] possit) equalis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet:* In canonicis aūt scripturis ecclesiarū catholicarū quāplurium auctoritatem sequatur. Inter quas sane . . . quæ Apostolicas sedes habere & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quæ ab oibus accipiunt ecclesijs, præponat eis quas quædam non accipiunt. In eis vero, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures, grauioresq; accipiunt, eis, quas pauciores, minorisq; auctoritatis ecclesiæ tenent. Si aūt alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi, quamquā hoc . . . inueniri non possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. *Quæ quidem B. Augustini sententia non ad decretales Romanorū Pontificum, sed ad canonicas, & sacras scripturas referenda est.*

¹ facile] orig. Antuerp.

² Arg. extra de . . . alius in . . . & de . . . indeb. . . . de pact. . . .

N canonicis.] Hoc cap. diuidi in duas partes: In prima parte dicitur quod bonus indagator diuinarū scripturarū debet sequi auctoritatē catholicarū ecclesiarum in scripturis recipiendis & præponendis inter quas scripturas præponendæ erunt scripturæ sedis Apostolicæ. In secunda parte quæ incipit ibi, *Tenebit igitur.* dicit, q̄ illæ scripturæ quæ recipiunt ab oibus, sunt præponēdæ illis, quas nō recipiunt qdā: inter illas vero q̄ nō recipiunt ab omnibus, præponendas eas, quas plures & grauiores recipiunt, eis, quas pauciores & minoris auctoritatis recipiūt. Sed si aliæ a grauioribus, aliæ a pluribus recipiantur, æquales erunt auctoritatis, licet hoc de facili inueniri non possit.

g ¶ *Inter quas.*] canonicæ scripturæ sunt epistolæ.

h ¶ *Habere.*] meruit ab alia ecclesia.

i ¶ *Præponat.*] Argu. q̄ semper præsumitur pro multitudine, vt 61. dist. c. nullus inuitis. Item argu. q̄ a pluribus recipitur maior . . .

a ¶ *Pauciores.* Nota q̄ hic dignitas personarum compēsatur cū numero; similiter in testibus, vt extra de . . . nostra. similiter in creditoribus, vt ff. de pactis, maior . . . electione sēp par numerus prædicat, licet maior . . . dignitas ex parte altera, & maius meritum personæ, vt extra de elect. dudum 2. licet sic arg. § 63. dist. c. vlt. & 76. dist. ieiuniū §. no autem.

Dignitas an cū numero compensatur.

A . . . Non est contra: ibi enim erant æquales in numero, non in meritis. C.

¹ Item Koen. . . . ibi. . . . frum. . . . Archi.

k ¶ *Inueniri.*] Arg. q̄ iura aptantur ad ea, quæ raro accidunt. de conse. dist. 4. sanctum est. & ff. si pars hered. pe. antiqui. Arg. cōtra 38. dist.

Item Leo Papa I. ad episcopos Viennenses, epist. 87.

Mysterii
Iuo par. 5. c. 6.

¶ Ministerii divini se exortem intelligat, qui à soliditate Petri recedit. C. VII.

ITa Dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit, vt veritas, quæ antea legis, & prophetarum præconio continebatur, per Apostolicã tubam in salutem vniuersitatis exiret: sicut scriptum est [In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.] (Psal. 18.) Sed huius muneris sacramentum[a] ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit; vt in beatissimo Petro Apostolorum omniũ summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodã capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet: vt exortem se mysterii † (al. ministerii) intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc[b] enim in consortium indiuiduæ[c] unitatis assumptũ, id quod ipse erat[d], voluit nominari dicendo, [Tu es Petrus, & super hanc petram[e] ædificabo ecclesiam meam:] (Matth. 16.) vt æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac ecclesiã suam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere[f], nec portæ[g] contra illam inferi præualerent. Verũ hanc petræ istius sacratissimam firmitatem Domino, vt diximus, ædificante constructam, nimis impia vult præsumptione violare; quisquis eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus[h] suis, & id quod accepit à veteribus[i], non sequendo.

Hoc autem[k] intelligendum est de illis sanctionibus, vel decretalibus epistolis, in quibus nec præcedentiũ Patrum decretis, nec Euangelicis præceptis aliquid contrarium inuenitur. Anastasius[l] enim secũdus fauore Anastasii Imperatoris, quos Acacius post sententiã in se prolatã sacerdotes, vel leuitas ordinauerat, rite fungi acceptis officiis debere decreuit, ita inquiens.

¶ Anastasius] *Minime verum est scripsisse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam, rite fungi acceptis officiis potuisse. Hoc enim duntaxat inquit in capite sequenti, firmam esse sacramenti gratiam ab Acacio traditã: quod verissimũ est, sicut & aliæ omnes sententiæ, quæ in ea epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, veræ sunt. Habetur autem hæc eadem Anastasii Papæ II. epistola in corpore canonum, quod Romana ecclesia semper approbauit, vt infra dist. 20. c. de libellis. est adnotatum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius à Gratiano.*

Anastasius II. ad Anastasium Augustum, epist. 1. c. 7. & 8.

In codice canonum, fol. 156 B. Poly l. 3. tit. 10. Ans. l. 9 c. 62. Iuo p. 3. c. 51.

Nicolaus ad cõsulta Bulg. c. 15.

¶ Nulla læsionis portio attingit eũ, qui ab hæreticis iã damnatis ordinatur. C. VIII.

SEcundum[m] ecclesiæ catholicæ cõsuetudinem sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat, quód nullum de his, quos baptizauit[n] Acacius, vel quos sacerdotes, siue leuitas secũdum canones ordinauit, vlla ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quo forsitã per iniquũ tradita sacramẽti gratia minus firma videatur. Nam & baptisma (quod procul sit ab ecclesia) siue ab adultero, vel à fure datũ fuerit, ad percipientẽ munus[o] peruenit illibatum: quia vox[p] illa, quæ sonuit per columbam[q], omnẽ maculam humanæ pollutionis exclusit: qua declaratur, ac dicitur [Hic est, qui baptizat in spiritu sancto, & igne[r].] (Ioan. 1.) Nam si

18. dist. de Syracusanæ. 14. q. 5. denique. ff. de leg. nam ad ea.

ADDITIO. Ad idem in Auth. de consul. coll. 4. in authen. vt sine prohib. ma. & c. circa med. coll. 7 Archidiaconus.

ITa Dominus] Casus. Quidam epi contra ecclesiam Romanam erigebãt ceruicem, ei obedire nolentes: nec volebant sequi doctrinã, quam à veteribus receperunt: cõtra quos inuehitur Leo, probãs, q ab ecclesia Romana non debent recedere: quia ita est cõfirmata à Domino & corroborata in Petri soliditate, q nec temeritas hominũ, nec portæ inferi aduersus eã præualebunt: ostendit etiã q à principio sic voluit Dominus Euangelicã prædicationem ab Apostolis & aliis prædicatoribus per vniuersum orbẽ diffundi, vt Petrus cuius vice Papa fungitur, esset quasi quoddã caput illius prædicationis: & quicũque à Petri soliditate recedere voluerit, deponat.

a ¶ Sacramentum.] idest, hoc sanctum munus.
b ¶ Hunc.] idest, Petrum.
c ¶ Indiuiduæ] scilicet Ecclesiæ.
d ¶ Erat.] idest, ab eo quod ipse Dominus erat, scilicet petra: voluit eum vocari dominus Petrum. de conse. dist. 4. vera.
e ¶ Et super hanc petram.] Per hanc dictionem non credo Dominũ aliud demonstrasse, quã ea verba quæ Petrus respondit Domino cũ dixit: Tu es Christus filius Dei viui: quia super illo articulo fidei fundata est Ecclesia. [ergo sup seipso fundauit Deus ecclesiã.]
f ¶ Appetere.] idest, lacessere & calumniari.
g ¶ Nec portæ.] idest, vitia vel etiam hæreses: quia ecclesia non potest errare, vt 24. q. 1. à recta. Nec Ecclesia potest esse nulla, vt 24. q. 1. pudenda. quia ipse Dominus rogauit pro ea vt non deficeret, vt 21. dist. c. 1. in fin.
h ¶ Cupiditatibus.] idest, voluntatibus.

i ¶ A veteribus.] Arg. q dicta veterum sunt sequenda, vt 37. dist. relatum. 24. q. 3. transferunt. &]. dist. prox. de quibus.

HOC AVTEM. Casus. Dictum & probatũ est supra, q decretales epistolæ vim habent auctoritatis: qd verum est (sicut dicit Gratianus) de decretalibus quæ decretis patrum & scripturis Euãgelicis nõ contradicunt. Vnde quia Anastasius Papa fauore Anastasii Imperatoris ordinatos ab Acacio hæretico decreuit rite & de iure cõi posse suis officiis fungi: ideo Romana ecclesia eius decretũ repudiauit.

k ¶ Hoc autem.] scilicet q decretales epistolæ sint paris auctoritatis cum canonibus.

l ¶ Acacius.] Hæreticus & excõmunicatus. 24. q. 1. Acacius. fuit enim excommunicatus propter hæresim à Gelasio, & à Felice Papa, vt ibi dicitur. (Secundum Archid.)

SEcundum.] Casus. Acacius hæreticus baptizauit & ordinauit multos tempore suæ hæresis, quos dicebat quidã non posse sua officia de iure communi exequi: quare Anastasius Imperator de hoc dubitans quæsiuit à Papa, q respõdit eos posse de iure cõi suis officiis fungi: nec per malitiã Acacii lædi posse. Nam baptismata & ordines à malo collata, per ipsius malitiã non impediuntur. Et probatur hoc vi. rationibus. Prima ratio est: quia in sacramentis virtus Christi operatur, quæ omnem maculam repellit. Secunda est de radiis solis, qui & si trãseant per loca fœtida, tamen non coinquinãtur: idem est de sacramentis per malos ministratis. Tertia est de Iuda: qui licet malus fuisset, multa tamen fecit, quæ rata sunt habita. Quarta est de auctoritate Domini, qui præcepit verba Scribarũ & Pharisæorũ seruanda & implenda. Quinta ratio est, q oẽ bonũ à quocũq; fiat, fit à Deo. Sexta rō est, qa in sacramẽtis nõ est attẽdẽdũ qualis vel qs cõferat: sed qd cõferat: qa incremẽtũ solus Deus præt, & nẽq; q plãtat neq; q rigat est aliqd: sed q incremẽtũ, &c. Postea cõcludit ex supradictis, q sacrã eis seruari debet.

m ¶ Secundum.] Variis modis ponitur casus huius c. G. inducit quasi sit abrogatũ: & Melendus sentit cũ eo, & omnes q dicũt veritatem sacramentorũ nõ esse apud hæreticos, vt 24. q. 1 schisma. & 1. q. 1. extra ecclesiã. H. dicit q nec capitulũ est reprobatũ, nec auctor pro iis quæ hic continent, damnatus fuit: quia nihil hic continetur qd nõ canonice dicat: sed ideo fuit ille dãnatus: qa cõicauit Photino hæretico: & quia voluit reuocare Acaciũ hæreticum post mortẽ, & ideo ille Anastasius fuit dãnatus, vt]. c. Anastasius. Alii dicunt, q hoc c. cũ auctore reprobatũ est: qa voluit dicere q ordinati ab hæretico sine omni dispensatione de iure possunt sua officia exercere. Dicit enim H. q hæretici habẽt veritatẽ sacramẽtorũ, sed nõ habent executionẽ eorũ, vt de conse. dist. 4. sicut in sacramẽtis. &c. non in vobis. vt noc. 1. q. 1 qui perfectionem. &c. dominus. (Sacramentorum veritas an sit apud hæreticos.)

n ¶ Baptizauit.] in forma ecclesiæ.
o ¶ Munus.] idest, baptisma.
p ¶ Quia vox.] Hic est qui baptizat. de conse. dist. 4. baptism'. in fi.
q ¶ Per columbam.] idest, per spiritũ sanctũ in specie columbæ. Hu.
r ¶ Et igne.] idest, charitate.

a ¶ Nam si visibi ¶.] 1.c.1 si fuerit.
b ¶ Contemeri] idest, perfici.
c ¶ Implente diuinitatis effectu.] idest, Deo cooperante.
d ¶ Plantaui.] prædicando.
e ¶ Apollo] discipulus Pauli.
f ¶ Rigauit] baptizando.

nicauit ei in maleficio, vnde potuit transire ad tertiam personam, vt extra de sent. excom. nuper.
y ¶ Occulte] magis inde præsumitur côtra ipsum, vt extra vt eccl. benefi. vt nostrum. extra de offi. deleg. consuluit. ff. de ritu nupt. pa lam. ff. de admi. tut. non existimo. Lau.

z ¶ Di

visibilis [e] solis istius radij, cum per loca fœtidissima trãseunt, nulla contactus inquinatione maculantur; multo magis illius qui istũ visibilem fecit, virtus nulla ministri indignitate cõstringitur. Nam & Iudas, cum fuerit sacrilegus, atq; fur, quidquid egit inter Apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima voce [Scribæ, inquit, & Pharisæi super cathedram Moysi sedent: quæ dicũt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt.] Quidquid ergo ad hominũ profectũ quilibet in ecclesia minister pro officio suo videtur operari; hoc totum contineri [b] implente † diuinitatis effectu [c]. Ita ille, per quem loquitur Christus, Paulus affirmat, [Ego plantaui [d], Apollo [e] rigauit [f]: sed Deus incrementum [g] dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus.] Adeo autem non quæritur, quis, vel qualis [h] prædicet [i], sed quid † prædicet, vt inuidos [k] etiam bene Christum prædicare affirmet [l]: quo malo ipse diabolus deiectus est, & hoc [m] ipse † prædicare non desinit. Ideo ergo & hic [n], cuius nomen dicimus reticendum, male bona ministrando sibi tantum nocuit. Nam inuiolabile sacramentum, quod per illum datum est alijs [o], perfectionem suæ virtutis [p] obtinuit. Quod † quidẽ generaliter [q] verum est, nisi aliquorum in tantum se extenderet curiosa suspicio, vt imaginẽtur [r] prolato a Felice Papa iudicio, postea inefficaciter in sacramentis, quæ Acacius vsurpauit, egisse; ac proinde eos metuere [s], qui vel in consecrationibus, vel in baptismate mysteria † tradita susceperunt, ne irrita beneficia diuina videantur.

Ioan. 12.
Matth. 23.
† al. implendo diuinitatis effectu.
1. Cor. 3.
† al. quem
Philip. 1.
† al. ipso
cap. 8.
† Quod cum ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa] &c.
† al. ministeria

Quia ergo illicite, & non canonice, sed contra decreta prædecessorum; & successorum suorũ hæc rescripta dedit (vt probat Felix, & Gelasius, qui Acacium ante Anastasium excommunicauerunt, & Hermisda, qui ab ipso Anastasio tertius eumdem Acacium postea damnauit) ideo ab ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur fuisse hoc modo.

¶ Anastasius à Deo reprobatus, nutu diuino percussus est. C. IX.

ANastasius [a] secundus, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis. Eodem tempore multi clerici, & presbyteri se à communione ipsius abegerunt [t], eo quod communicasset sine concilio [u] episcoporum, vel presbyterorum, & cleri cunctæ ecclesiæ catholicæ, diacono Thessalonicensi, nomine Photino, qui communicauerat [x] Acacio: & quia voluit occulte [y] reuocare Acacium, & non potuit, nutu diuino [z] percussus est.

Ex libro (vt in corpore conciliorum citatur) Pontificali. Iuo p. 14. c. 40.

a ¶ Anastasius.] *Caput hoc habetur quidem tomo secundo conciliorum in vita Anastasij: sed esse omnino confictum, cum ex multis alijs argumentis, tum ex hoc manifeste ostenditur, quòd Acacius (sicut Nicephorus lib. 16 c. 12. & Euagrius lib. 3 cap. 18 & sequentibus, & clarissime Anastasius bibliothecarius in chronologia testantur) tempore Felicis vi obijt, eius successit Gelasius. & Gelasius Anastasius, qui iuxta epistola sua, & cap. 1 ad Anastasium Imperatorem, Acacium mortuum iã & ante tribunal Christi vnà cum Felice astare scripsit, vt Gelasius quoque ante ipsum scripserat, & habetur infra 24. q. 2. c.* nec quiquam. *quomodo ergo potuit Anastasius de eo reuocando tractare, qui iam obierat?*

Hinc etiam de Maximo [a] episcopo in Constantinopolitana synodo statutum est sub Damaso Papa, 6.6.

¶ Quæ circa indisciplinatos prælatos, vel ab eis geruntur, in irritum reuocantur. C. X.

PRopter totius indisciplinationis eius doctrinam, quæ Constantinopoli orta est, statutum est, ne Maximus fuisse, aut esse iam putetur episcopus, neq; hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcumque gradum clericatus obtineant [a], omnibus scilicet, quæ circa eum [b], vel ab eo gesta sunt, irritum reuocatis.

a ¶ De Maximo.] *Ex verbis huius canonis præsertim græcis, & interpretatione Balsamonis, ac vi*

g ¶ Incrementũ.] idest, gratiam & remissionẽ peccatorum.
h ¶ Vel qualis.] hoc intellige de toleratis, alias bene quæritur, vt 42. dist. quiescamus. nam nemo potest prædicare nisi mittatur, vt 16 q. 1. adijcimus. & extra de hære. cum ex iniuncto. Vel loquitur secundum antiqua tẽpora, qñ omnes poterant pdicare.
i ¶ Prædicet.] sed quæ prædicet?
k ¶ Vt inuidos.] idest, pseudoapostolos.
l ¶ Affirmet] s. hoc in epistola ad Philippenses, cũ dicit: siue per veritatem, siue alio modo Chrs pdicetur, in hoc gaudeo & gaudebo.
m ¶ Hoc.] i. inuidiam.
n ¶ Et hic.] s. Acacius.
o ¶ Alijs.] scilicet ignorantibus.
p ¶ Suæ virtutis.] quo ad veritatẽ sacramenti.
q ¶ Generaliter.] idest, in nostro sacramento.
r ¶ Vt imaginentur.] scilicet Acacium.
s ¶ Metuere.] s. sm suã opinionẽ falsam. Nam in veritate susceperunt ordinẽ, sed non executionem. 1. q. 1. ordinationes. 1. q. 7. Daibertum.

QVIA ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, & dicit q ga Anastasius ita decreuit, ideo Felix, & Gelasius & Hormisda eum excõicauerunt: sed Acaciũ prius.

ANastasius.] CASVS. Photinus diaconus Thessalonicensis cõmunicauit Acacio in hæresi. Post mortem vero Acacij Anastasius Papa cõmunicauit Photino sine concilio clericorum, & occulte voluit reuocare Acacium defunctum in hæresi, vt orationes pro eo in ecclesia fierẽt, & ideo multi clerici recesserunt ab obedientia eius, & lepra percussus est.
¶ Casus autem sequentis s. planus est.

t ¶ Abegerunt] idest, remouerũt. 32. dist. c. præter hoc §. verum. Sed 8. q. 4. nonne. vbi cõ, q ante tẽpus sententiæ non possunt clerici recedere ab epo. Sed hic non recesserunt ante sententiã: quia inciderunt in hæresim iam damnatam, vt 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.
u ¶ Concilio] Videtur ergo q Papa tenetur requirere côcilũ episcoporum: quod verũ est vbi de fide agitur: & tunc synodus maior est Papa, vt 15 dist. sicut. in fi. Arg. ad hoc 93. dist. legimus.
x ¶ Qui communicauerat.] §. 11. q. 3. quoniam. vbi dicitur, q excommunicatio non transit in tertiam personam: sed hic commu-

z ¶ Diuino.] quia dum assellaret, emisit intestina, ignominiose lapsus.
a ¶ Propter.] ¶ Obtineant.] quia præter formam ecclesiæ contulit. 1. q. 1. extra ecclesiam.
b ¶ Quæ circa eum.] Arg. q quidquid fit ab intrusis vel vitiose electis, totũ cassatur, vt 12. q. 2. alienationes. 25. q. 1. omne. Arg. §. 3. q. 7. c. infamis. §. verum tamen. in prin. & C. de sacrosan. eccle. l. decernimus. Sed hic fauor tutorum ecclesiæ: quia aut sunt in vtilitatem ecclesiæ, & tunc valent, alias non. 16. q. 6. §. episcopum.

1. 1. q. 1. c. vlt. Archid.
Sub. qui ex studio bonorum, & causa lucri christi prædicabant. 18 q. 1. tam nunc. in § Archid.
Quia concludit Grac. facile fit forte sub. sciliset, qua asse rit veritatem sacramentorum nõ esse apud hæreticos: quod falsum est. Ioan. de Fant.
q quæ videtur est 1. q. 7. [illegible]
Synodus si [illegible] Papa (de quo nunc glos. loquitur) est maior Papa solo exstante, non tamen Vide Card. Apostolorum parte 1 c. 13. ad 6. & Turrecremata de ecclesia 3. c. 64. Non tamen omnis, si quid facit, aliud concludunt.
Dicitur aut. de elect. nihil. in gloss. vlt. & de schism. c 1. & de consec. dist. 3. hic ergo & 1. q. 1. si qui à pseudo. ibi videas. Archid.

Decreta

Decretales.] Casus. Supra ostendit Gratianus decretales epistolas parem vim habere cum canonibus conciliorum. In hac vero 20 dist. quaerit an expositiones sanctorum Patrum exaequentur canonibus & decretalibus, vel praeferantur. Quòd praeferantur videtur

exponendam praeualet sanctorum auctoritas: quantum autem ad causas definiendas praeualet auctoritas Romanorum Pontificum. b ¶ Scientia.) Arg. quod nullus potest esse iudex, maxime ecclesiasticus, nisi sit peritus, vt extra de consan & affini. ex litteris. in fi. & 2. q. 1. vt euidenter. 11. q. 3 & si ad tempus 1. 24 q. 3. si quis nō. de pœn. dist. 5. consideret. & distin. 6. qui vult. & quia leges scire tenetur. in authent. de iud. colla. 6. §. quia vero. Item quia sententia ferēda est in scriptis, vt 2. q. 1. in primis. in fine. Item quia iudices per se debent scribere sententias & recitare, vt C. de assel. praesides. Sed §. C. de iud. c. certi. vbi dicitur, quod milites possunt esse iudices; quia per quotidianum vsum possunt habere peritiā iudicandi. Mediocris tamen scientia sicut in praelato, ita & in iudice sufficit, vt extra de electio. cum nobis olim.

Auctoritas sanctorum quandoque papali praefertur auctoritati.

Imperitus non potest esse iudex ecclesiasticus.

Ista contra & proxima sequens parū aut nihil faciunt ad hoc. nec est pronunc Hug. & Laur. dicebat. Archid.

na Gregorij Theologi per Gregorium presbyterum descripta, & alijs ex locis (tametsi Theodoretus videtur parum diligenter hoc tractasse) apparet hunc Maximum nunquam fuisse episcopum, ac propterea voluit statui nullum ab eo potuisse imprimi ordinis characterem, quod non erat de Acacio asserendum. Verba graeca huius canonis haec sunt:

Περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι, ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδή ποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων, id est,

De Maximo cynico, deque ijs rebus, quae nullo ordine circa ipsum Constantinopoli gestae sunt. Neque Maximum aut fuisse, aut esse episcopum, neque eos, qui ab ipso sunt ordinati, in vllo cleri gradu censendos: omnibus, quae & in ipso, & ab ipso facta sunt, infirmatis. *At de eodem Maximo, quòd nunquam fuerit episcopus, est locupletissimum testimonium in epistola Hadriani Papae scripta Basilio Imperatori, quae habetur actione prima octauae synodi manuscriptae, quae est penes Cardinalem Sirletum. Citans enim Leonem primum ait:* Dicit enim altisona tuba, sanctus videlicet sedis Apostolicae Papa Leo, cuius sententiam, quidquid vbique catholicum est, velut caeleste miraculum celebrat, & veneratur oraculum, Cum saepe quaestio de male accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam illis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Neque enim inter Photium moechum, & Maximum cynicum à synodo secunda damnatum, vel inter ordinationes huius & illius, distinctionis aliquid esse coniicimus.

DISTINCTIO XX.

1 Decretales[a] itaque epistolae canonibus conciliorum pari iure exaequantur. Nunc autem quaeritur de expositionibus sacrae scripturae, an exaequentur, an subijciantur eis. Quo enim quisque magis ratione nititur, eo maioris auctoritatis eius verba esse videntur. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampliori scientia alijs praecellentes, rationi magis adhaesisse probantur. Vnde nonnullorum Pontificum constitutis, Augustini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur esse praeferenda.

¶ al. expositoribus] exemp.

2 ¶ Sed aliud est causis terminum imponere: aliud sacras scripturas diligenter exponere. In negotijs definiendis nō solum est necessaria scientia[b], sed etiam potestas. Vnde Christus dicturus Petro [Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis, &c.] prius[c] dedit[d] sibi claues regni caelorum: in altera dans ei scientiam discernendi inter lepram & lepram[e], in altera dans sibi potestatem eijciendi aliquos ab Ecclesia, vel recipiendi. Cum ergo quaelibet negotia finem accipiant vel in absolutione innocentiū, vel in condemnatione delinquentium, absolutio vero vel condemnatio non scientiam tantum, sed etiam potestatem praesidentium desideret; apparet, quòd diuinarum tractatores scripturarum, etsi scientia Pontificibus praemineant, tamen, quia dignitatis eorum apicem non sunt adepti, in sacrarum quidem scripturarum expositionibus eis praeponuntur; in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur.

Matth. 16.

Vnde Leo Papa IIII. scribit episcopis Britanniae.

In suo registro.

¶ Aliorum scripturae, Romanorum Pontificum decretis non sunt praeponendae. C. I.

Deusdedit p. 2. Poly. p. 3. tit. 20. Ansel. l. 3. c. vlt. Iuo p. 4. c. 72. Pann. l. 2. c. 118.

De libellis[f] & commentarijs aliorum[g] non conuenit aliquem iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel de-

c ¶ Prius.] Arg. ex ordine facti aliquid praesumendum, vt 23. q. 4. displicet. & 1. q. 1. vt euidenter. Similiter ex ordine verborum, vt 43. dist. sit rector. & extra de rescrip. cum dilecta. §. de solu. nec ordo. §.

d ¶ Dedit.] G. hic videtur velle, quod alia sit clauis ligandi, & soluendi, alia scientiae: & ita quod sint duae claues. Sed dico tantum vnam esse, sed & dicuntur duae esse per duos effectus. Sed qualiter scientia dicitur esse clauis, cū aliquis possit habere scientiam, qui non habet clauem. & eō? Sed dic, quod licet scientia prius non fuisset clauis ante quam haberet ordinē; tamen post ordinem incipit esse clauis. Si tamen quaeras quid propriè sit clauis sacerdotalis, dico ipsam potestatem sacerdotalem, per quam ligat & soluit.

Clauis sacerdotalis an sit vna an plures.

e ¶ Inter lepram & lepram] id est, inter causam & causam. alludit ei quod fiebat in lege. cum enim dubitabatur de aliquo an esset infectus lepra, ducebatur ad sacerdotes: & secundum eorum arbitrium vel recipiebatur, vel deijciebatur, vt 11. q. 3. quomodo. de pœn. dist. 1. §. ex his. versi. Moysi.

Inter lepram & lepram vnde dicitur.

cernere, quia maioris auctoritatis videntur, cum pleniori gratia spiritus sancti ea praecellat. Vnde expositiones Augustini, Hieronymi, & aliorum videntur praeponendae statutis Pontificum. & hoc in prima parte. In secunda parte, quae incipit ibi, *Sed aliud.* soluit Gratianus, & dicit quod in negotijs definiendis non solum necessaria est scientia, sed etiam potestas: quod significatur per claues, quas Christus tradidit Petro. In quarum altera denotatur scientia discernendi inter lepram & lepram: in altera vero notatur potestas soluendi, & ligandi. Cum ergo in causis definiendis necessaria sit potestas, apparet, quòd Pontifices expositoribus praeferuntur. & hoc probatur per sequen.

a ¶ *Decretales.*] In hac 20 distin. magister quaerit de expositionibus sacrae scripturae an sint paris auctoritatis cum canonibus & decretalibus. & infra soluit, quòd quantum ad sacram scripturam

Additio. Hug. & de pœn. dist. 1. §. denique. versi. Moysi. & capit. qui filij sint leg. per venerabilem 4 rationibus. Archid.

De libellis.] Casus. Epi Britanniae iudicabant causas secundum expositiones Aug. & Hierony. & aliorū, postponētes canones conciliorū, & decreta Pontificū: quos Leo redarguit, ostendēs quod in causis definiendis primo recurrendū est ad canones conciliorū, & ad decreta, vel decretales Pontificum. Secundo ad Sanctorū expositiones, s. Hierony. & Aug. & aliorum sanctorū, in quibus si veritas non reperiatur, tunc recurrendum est ad sedem Apostolicam, cuius statuta qui non recipit, haereticus esse conuincitur.

f ¶ *De libellis.*] id est, secundum libellos, & commentarios.

g ¶ *Aliorum.*] id est, Hieronymi & Augu. per quorum scripta non

non est iudicandum omissis canonibus. 50. dist. si ille.

a ¶ *Iunioris.*] Ecce hic approbantur dicta Gregorij iunioris, alibi videtur reprobari. 32. q. 7. c. quod proposuisti & in seq §. vbi dicit G. quod sunt contraria Euangelio. sed illud cap. intelligitur de arcta, & sic bene tenet. Ioan.

h ¶ *Exempla.*] argu. per exempla posse iudicari, vt 37. dist. qui de mensa. & 24. quæst. 3. si habes. arg. contra. C. de senten. nemo. Sed illud intelligitur cum ius habetur. tunc enim per exempla nō est iudicandum. Vel dic, quòd exemplis priuatorum non est vtendum, sed exemplis publicæ personæ siue authenticæ, vt exemplis

Ad idem 1 q. 5. quia suspecta. C. de edi. prin. an in totum. ff. de leg. nam Imperator. 2. q. 5. de Lipparibus in fi. Archi.

b ¶ *Illorum.*] Hic videtur, quod potius iudicandum sit secundum illum, qui innititur auctoritati canonis, quam secundum illum, qui innititur auctoritati Hieronymi, vel Aug. quod verum est, nisi Augustinus inuetur auctoritate noui vel veter. testamenti, vel etiā aliquo canone. nam licet concilium apud Aquisgranum factum, cōstituerit, quod raptor non possit matrimonialiter iungi cum rapta, vt 36. q. 2. placuit. tamen Hieronymus contrarium statuit, & ei statur, vt 36. q. 2. tria. Sed hoc est quia iuuatur auctoritate Meldensis concilij. ead. causa & quæst. cap. si autem.

Auctoritas canonis maior est auctoritate sanctorum.

Idem Bal. in Auth. ad hæc in 2 col. C. de vsur. & Alex. de Ima. in l. bene ad curationem. ... ff. ... vbi dicit illā gl. sin.

c ¶ *Conuincitur.*] Sed nonne Orientalis ecclesia recipit canones? Videtur, quod non, vt 31. dist. aliter. numquid ergo ipsa est hæretica? Sed dic, quod licet ipsa nō recipiat istos canones, non tamen contemnit eos. Vel dic quòd Papa approbat consuetudinē ipsorum. 5. dist. prima. si Romanorum.

S I *decreta.*] Casus huius cap. planus est.

d ¶ *Non habetis.*] per scientiam.

e ¶ *De neglectu.*] Nulli enim est licitum ignorare canones, vt j. 38 dist. nulli. & cap. omnes. 8. dist. proxima, si Romanorum.

f ¶ *Corripiendi.*] Arg. simile. 10. dist. in. quod dicitis.

D E *quibus.*] C a s v s. Quidā quæsiuit, si aliqua dubitatio emergat in solutione alicuius quæstionis, ad quas scripturas potius sit recurrendum, & dicitur in hoc c. quòd iste ordo seruandus est. Primo enim recurritur ad vetus, & ad nouum testamentum, & ad scripturas Apostolorum: Et si in illis non appareat quid sit faciēdum, ad Græcorum scripturas recurrendum est: postea ad gesta Cōciliorum & Pontificum: deinde ad Sanctorum expositiones, vltimo ad seniores. Sic Beneuenta. posuit casum Hu go sic dicit, quòd primum locum obtinent vetus & nouum testamentum: secundum canones Apostolorum & conciliorū: tertium decreta, & decretales epistulæ Romanorum Pontificum: quartum scripta græca: quintum dicta sanctorum patrum Latinorum: vltimum exempla sanctorum patrum: deinde ad seniores est recurrendum. Tu autem pone secundum quod littera iacet.

g ¶ *Apostolorum.*] idest, Apostolicorum.

cretalium regulas, idest, quæ habentur apud nos simul cum † canonibus. Quibus autem in omnibus ecclesiasticis vtimur iudicijs, sunt canones [a] Apostolorum †, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Constantinop. Ephes. Chalcedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium [A], & cum illis regulæ præsulum Romanorum, Siluestri, Syricij, Innocentij, Zozimi, Cælestini, Leonis, Gelasij, Hilarij, Symmachi, Hormisdæ, Simplicis, & Gregorij iunioris [a]. Isti omnino sunt & per quos iudicant episcopi, & per quos episcopi simul iudicantur, & clerici. Nam si tale emerserit, vel contigerit inusitatum negotium, quod minime possit per istos definiri; tunc si illorum [b], quorum meministis, dicta, Hieronymi, Augustini, Isidori, vel ceterorum similiter sanctorum doctorum similiū reperta fuerint; magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apostolicam sedem referendum de talibus. Quam ob causam luculentius, & magna voce pronuntiare non timeo; quia, qui illa, quæ diximus, sanctorum patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, (siue sit ille episcopus, siue clericus, siue laicus) non [y] indifferenter recipere conuincitur [c]; nec catholicam, & Apostolicā fidem, nec sancta quattuor Euangelia vtiliter, & efficaciter ad effectum † suum retinere, vel credere probatur.

† al. cum illis in canone

† al. qui dicuntur Apostolorum

Apud Anselmū, & Polycarpum desunt omnia Pontificum nomina.

† al. profectum

[a] ¶ Sunt canones.] *Indicat canones, & regulas, ex quibus constat corpus, vel codex canonum, de quo in præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in iudicijs vtebantur, in quo codice sunt canones tantum, non synodalia gesta, vt superius Nicolaus, in c. Romanorum, 19 dist. scripsit.*

[A] ¶ Carthaginensium.] *In codice canonum vnica est synodus Carthaginensis, continens canones triginta tres: qui ex varijs concilijs Carthagini habitis collecti fuerunt. Eos canones sedes Apostolica videtur probasse, & vsa eis esse, quando in codicē canonum referendos curauit. Eosdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum alijs præterea multis Africanarum synodorum canonibus in linguam suam verterunt, & hi ipsi sunt, quos ijsdem numeris Anselmus, Burchardus, & Iuo citant: quamuis Gratianus interdum quidem his vtatur, interdum vero ex singulis Carthaginensibus concilijs canones accipiat: quod suis locis indicabitur. Et de hac vnica Carthaginensi synodo intelligendum est, quod habetur supra dist. 16 c. prima annotatio, versi. septima, quod hic declarandum duximus fuit.*

[y] ¶ Non indifferenter.] *Anselmus, Deusdedit, & Gregorius presbyter in Polycarpo habent,* qui eadem indifferenter non recipit, ipse se conuincit minime catholicam, & Apostolicam fidem ad effectum suæ retinere salutis.

Item Nicolaus I. Photio, in epistola, cuius initium est [Postquam beato Petro.]

Est eadem epistola 6. ex qua sumptum est c. quod dicitis. 8. dist. 16.

¶ Corripiendi sunt qui decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non obseruant. C. I I.

SI decreta Romanorum Pontificum non habetis [d]; de neglectu [e], atque incuria estis arguendi. Si vero habetis, & non obseruatis; de temeritate estis corripiendi [f], & increpandi.

Ans. l. 3. c. 33.

Item Innocentius [e] Papa.

¶ Ad quos sit recurrendum, cum sacræ scripturæ auctoritas non occurrit. C. III.

Polyc. 7. tit. 3. Burc. l. 3. c. 128. Iuo p. 4. c. 70.

DE quibus causis nulla soluendi, ligandique auctoritas in libris veteris testamenti, quattuor Euangeliorum cū totis scriptis Apostolorum [g] appareat; ad diuina recurre scripta græca †. Si neque in illis; canones Apostolicæ sedis intuere. Si nec in illis; ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas à doctoribus catholicis scriptas manum mitte. Si nec in illis; sanctorum exempla [h] perspicaciter recordare. Quòd si omnibus his inspectis, huius quæstionis qualitas non lucide inuestigatur; seniores [i] prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur quod a pluribus [k] senioribus quæritur. Verus enim repromissor Dominus ait { Si duo ex vobis, vel tres conueniunt

† al. græca

Matth. 18.

plis Principis primi, siue Apostolicorum, vt 16 quæst. 3. licet. extra de senten. & re iudic. in causis, vel dic, quòd exemplis paucorum non est vtendum, sed plurium bene.

Exemplis quibus est vtendum.

i ¶ *Seniores.*] idest, sapientes, vt 84. dist. porro.

k ¶ *Pluribus.*] Sic extra de offic. deleg. prudentiam. in fi. & respon. nam per ampliores homines manifesta veritas reuelatur, vt C. de fideicom. l. penul. & C. de inge. manu. l. 3. Hic patet, quòd primo ad consuetudinem loci recurritur, cum lex deficit, quam ad consuetudinē Ro. eccl. Sic 12. dist. illa. & ff. de leg. & senatusco. de quibus

Alij

Alij dicūt, quòd primo ad consuetudinem Rom. eccle. recurrendum est, vt arg. ī. 11. dist. c. vlti. Io. quid autem de hoc seruetur, notatur ī. 12. dist. illud melius 1. dist. consuetudo.
Abbas. De hoc etiam not. C. quæ sit lon. consuetu. l. 1. ibi vide. Archid.

Do-

tio incepit à paganis, qui habebant flamines, & archiflamines. Similiter in nouo testamento incepit a Christo, qui Petrum in summum sacerdotem constituit. 21j. Apostolos maiores sacerdotes, lxxij. discipulos minores. Sed nūc loco Petri est Papa: loco duodecim Apostolorum episcopi, loco lxxij. discipulorum sunt archipresbyteri. Leuitas vero statuerunt Apostoli. Ecclesia vero subdiacones, & acolythos sibi constituit.

super terram in nomine meo, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo.]

a [1] Innocentius.] *Caput hoc non est inter epistolas Innocentij primi, quæ multa extant; neque vero Innocentij secundi esse potest, cum ante ipsum scripserint Burchardus, & Ivo, à quibus hoc ipsum citatur.*

e [1] Canones.] *verba hæc, quæ apud Gratianum desiderantur, sunt apud Burchardum, & Iuonem, & Polycarpum; in quo Polycarpo habentur hoc ipso loco, in quem sunt restituta.*

DISTINCTIO XXI.

Decretis [a] ergo Romanorum Pontificum, & sacris canonibus conciliorum ecclesiastica negotia, vt supra monstratum est, terminantur. Ministri vero sacrorum canonum, & decretorum Pontificum sunt summi Pontifices, & infra præsules, ac reliqui sacerdotes, quorum institutio in veteri testamento est inchoata, & in nouo plenius consummata. ¶ Summi enim Pontifices, & minores [b] sacerdotes à Deo sunt instituti per Moysem, qui ex præcepto Domini, Aaron in summū Pontificem, filios vero eius vnxit in minores sacerdotes: Postea vero Dauid, cū ministeria domus Domini ampliaret, ianitores & cātores instituit. Porro Salomon quemdā modum exorcizandi inuenit, quo dæmones adiurati, ex obsessis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, exorcistæ vocati sunt, de quibus Dominus in Euangelio [Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri (videlicet exorcistæ) in quo eijciunt?] Hæc oīa in nouo testamento ecclesia imitata, habet ianitores suos, quos ostiarios appellamus. Pro cātoribus lectores et simul cātores instituit. Exorcistas aūt nomine antiquo, & officio permanente recepit. Pro filijs vero Aaron, oēs infra summum Pontificem sacerdotium administrantes sunt consecrati. ¶ Inter eos quædam discretio seruata est, vt alij appellentur simpliciter sacerdotes, alij archipresbyteri, alij chorepiscopi, alij episcopi, alij archiepiscopi, seu metropolitæ, alij primates [c], alij patriarchæ, alij summi Pontifices. Horum discretio à gentilibus maxime introducta est, qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant. Simpliciter vero maiorum, & minorum sacerdotum discretio in nouo testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apostolos tamquam maiores sacerdotes, & lxxij. discipulos [d] quasi minores sacerdotes instituit. Petrum vero quasi in summum sacerdotem elegit; dum ei præ omnibus, & pro omnibus claues regni cælorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro eius fide se specialiter rogasse testatus est, & vt ceteros confirmaret, sibi iniunxit, dicens [Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.] Hanc eamdem formam Apostoli secuti in singulis ciuitatibus episcopos, & presbyteros ordinauerunt. Leuitas autem ab Apostolis ordinatos [e] legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiacones [f], & aco-

Exo. 28.
1. Paral. 25. & 2. 23.
Luc. 11.
Luc. 22.
Act. 6.

a *Decretis.*] Hic agitur de ecclesiasticis ordinibus, & ostendit originem ipsorum, & vnde sic appellentur: postea ostendit, quod ille qui est in maiori ordine, vel dignitate, non potest iudicari a minori, & sic Papa a nemine potest iudicari. [1] Vt infra eo. inferior. & cap. submittitur. Arch.

b *Et minores.*] Cum ergo Moses elegerit sacerdotes in veteri testamento, & Dominus in nouo, vt ī. ea. in nouo videtur, quod ad episcopū de iure spectet electio canonicorum. Et Imperator dicit, quod episcopus eligit clericos in Constantinopolita. ciuitate, vt in Authen. de mensura ordinandorū clericorum. in s. §. colla. 3. Ad hoc dicas, quòd episcopus de iure communi cum alijs eliget, vt extra de ijs quæ fiunt à prælatis sine consen. cap. nouit. & cap. ea noscitur. consuetudo tamen est seruā[da], vt extra de electio. cum ecclesia [t]. Item videtur ex loco isto, quod Moses fuit sacerdos, cum vnxerit sacerdotes, & idē dicit Innocen. extra de ma. & obedi. solitæ. Sed contra ho[micid]a fuit, ergo non potuit esse sacerdos, vt 23 q. 3. non inferenda. Sed dic, quòd olim sacerdotes bene erant homicidæ, vt 2. q. 7. §. his ita. Sed Dauid primo fuit prohibitus construere templū,

Id est, quare.

Papa à nemine iudicatur.

Electio canonicorum ad quos spectat.

[t] Hæc sententia communiter approbatur per Io. an. Vinc. Laur. Goffr. & Ber. in illa decret. cum ecclesia.

Decretis.] Hæc distinct. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicit, quod ministri ecclesiæ sunt summi Pontifices & præsules infra positi cum reliquis sacerdotibus. Secunda ibi, *In nouo.* Tertia ibi, *In his.* [Casus.] Supra actum est de decretis, & canonibus conciliorum, quibus negotia dirimuntur. In hac vero 21. distinct. agit Gratianus de ministris ecclesiæ & sacrorum canonum, & dicit quod sunt summi Pontifices & præsules infra positi cum reliquis sacerdotibus. Et hoc in prima parte. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Summi enim* dicitur quòd summi Pontifices & minores sacerdotes a Domino per Mosen sunt instituti in veteri testamento, qui vnxit Aaron in summū Pontificem, & filios eius in minores sacerdotes & leuitas. Dauid instituit cantores, & ianitores. Salomon exorcistas: & hæc omnia in nouo testamēto ecclesia imitatur. Habet enim ostiarios, & lectores pro ianitoribus, & habet exorcistas: pro filijs vero Aaron habet omnes positos infra summum Pontificem, pro quo summo Pontifice ponitur Papa. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Inter eos.* dicitur quòd inter istos est discretio seruanda. Nam alij appellātur simpliciter sacerdotes, &c. Et hæc discre-

quia vir sanguinum erat [t] de consecr. dist. 1. c. [..] Quare autem iudices & executores testes & aduocati in causa sanguinis promoueri non possunt, dic vt notaui in quæstionibus in illa quæstione quæ sic incipit: Aliquis ex officio suo hominem interfecit. De hoc dicit quinquagesima distinct. per totum. Quæstio venerialis est. Archid.

c [1] *Alij primates.*] Hæc diuisio non est nisi ratione nominum: 2a ijdem [..] [pri]mates, quod patriarchæ. 99. dist. c. 1.

d [1] *Lxxij discipulos.*] Contra ī. ead. dist. in nouo. vbi dicitur, quod discipuli Domini, id est, Apostoli elegerunt lxxij. discipulos, hic dicitur, quod à Domino. Sed dic, quod Dominus bene dicitur fecisse quod eius minister facit: quia qui per alium facit, per seipsum facere videtur, vt extra de sen. excom. mulieres.

e [1] *Ordinatos.*] vt 93. dist. Dominus noster. & c. diaconi.

f [1] *Subdiacones.*] Non videtur verum dicere, quia tempore Apostolorum aliqui fuerunt subdiaconi, vt 51. distinct. episcopus. quia ille est canon Apostolorum. Sed dic, quòd subdiaconatus tunc fuit: sed non [t] fuit sacer ordo adhuc. extra de ætate, & qualitate, a multis.

[t] Vt 2 q. 7. § qe omnem de hom. facta. dist. 1. & casu Archid.

[t] Semper fuit sacer, licet olim quidā de hoc dubitauerint. Vide glo. in cap. à multis. de æta. & quali. ord. vers. soleo. & D. Thomā 4. sent. distin. 24. art. primo. quæstiuncula 3.

-leros

C *Leros.*] Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima ostendit Isidorus, quo nomine generaliter ministri ecclesiæ vocentur: & dicit, quod generaliter clerici vocantur: & dicit quare sic vocantur: & ponit nomina, & numerum ministrorum. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Ordo vero.* facit quadrimembrem diuisionē huius nominis episcopi: & ponit ethymologiam eorum, quæ sub diuisione illa continentur. In tertia parte, quæ incipit ibi, *Pontifex princeps sacerdotum*, ponit officia singulorum ordinum, interserendo interpretationes eorum.

a *Cleros.*] Primo ostendit Isidorus quo nomine vocentur ministri ecclesiæ, & quare sic vocentur ministri ecclesiæ. Secundo ponit quadrimembrem diuisionem episcoporum. Tertio ponit interpretationes omnium ordinum ecclesiasticorum, & eorum officia. Secunda pars incipit ibi, *Ordo vero episcoporum.* tertia ibi *Pontifex.*

b *Matthias.*] Cum quo fuit electus Ioseph. 26. q. 2. cap. 1. Hic habetur, quod hoc nomen clericus a Matthia incepit. ipse enim sorte electus est. Hug.

c *Primum*] In clericum scilicet, alius scilicet Iacobus fuit primo episcopus factus, vt 7. 66. distin. porro. Et est hic arg. pro sorte faciēda, vt ff. de iudi. sed cū ambo. & quod in electionibus tempore necessitatis possumus secundum sortem procedere, vt 26. q. 2. non exemplo. cōtra extra de ele. ecclesia vestra. & ita ista glo. non valet. extra de elec. ga propter. Vel dic tunc esse vtendum sorte, cum est vtrobique paritas in omnibus, & subest causa necessitatis, vt cum est cōtentio de electione. 26. q. 2. non exemplo.

d *Partem.*] id est, decimas & primitias, quæ dicuntur Dei, vt 12. q. 2. ca. quisquis. 10. & c. q. abstulerit.

lythos procedente tempore ecclesia sibi constituit. ¶ *De his ita scribit B. Isidorus lib. 7. etymol. c. 12. nomina illorum, & nominum causas exponens, ita inquiens.*

¶ V[illegible] nomina e[illegible] mari[illegible]

De officijs l. 2. c. 1. Rabanus de isti. cler. l. 1. c. 2.

C Leros [a], & clericos hinc appellatos credimus, quia Matthias [b] sorte electus est, quem primum [c] per Apostolos legimus ordinatum. Κλῆρος enim græce, sors latine, vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti sunt clerici; quia de sorte Domini sunt; vel quia Domini partem [d] habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes, qui in ecclesia Christi deseruiunt; quorum gradus, & nomina sunt hæc, ostiarius, psalmista [e], lector, exorcista, acolythus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus [f]. ¶ Ordo episcoporum quadripertitus est, id est in patriarchis [g], archiepiscopis [h], metropolitanis, atque episcopis. Patriarcha, græca lingua, summus patrum interpretatur; quia primum, id est [*] Apostolicum retinet locum; & ideo, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexādrinus. Archiepiscopus græco dicitur vocabulo, quod sit summus episcoporum; tenet enim vicem apostolicam, & præsidet tam metropolitanis, quàm ceteris episcopis. Metropolitani autem à mensura [i] ciuitatum vocantur: singulis enim prouincijs præeminent, quorum auctoritati, & doctrinæ † ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet [k] episcopos: sollicitudo enim totius prouinciæ ipsis cōmissa est. Omnes aūt superius designati ordines vno eodēque vocabulo episcopi nominātur: sed ideo priuato nomine quidā vtuntur, propter distinctionē potestatū, quā singulariter acceperūt. Patriarcha patrum princeps. Ἀρχὸς enim princeps; inde archiepiscopus princeps episcoporum, sicut metropolitanus a mensura ciuitatum. ¶ Episcopatus autem vocabulum inde ductum, quod ille, qui efficitur † episcopus, superintēdat, scilicet curam gerens subditorum. Σκοπεῖν enim græce, latine intendere dicitur. Episcopi autem græce, latine speculatores interpretantur: nam speculator est præpositus in ecclesia dictus, eo quòd speculetur, & perspiciat populorum infra se positorum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes, atque leuitas; ipse oēs ordines ecclesiasticos disponit [l]; ipse, quid vnusquisque facere debeat, ostendit. Antea autem qui Reges erāt, & Pontifices erant. Nam maiorum hæc erat consuetudo, vt Rex esset etiam sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur. ¶ Vates a vi mentis appellatus est, cuius significatio multiplex est: nam modo sacerdotem, modo prophetam significat, modo poetam. ¶ Antistes sacerdos dictus est, quod antestat: Primus est enim in ordine ecclesiæ, supra se nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compositum ex græco [m] & latino, quasi sacrum dans: sicut enim rex a regendo, ita sacerdos à sacrificando vocatus est; consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autē gentilium flamines dicebātur. Hi in capite habebant pileū, in quo erat breuis virga [n] desuper habens lanæ aliquid, quod cum propter æstum ferre non possent, filo tantum capita religare cœpe-

Act. 1.

† *al. doctrinæ, & potestati*] orig.

† *superefficitur, superintendat*] orig. & Rab.

e *Psalmista.*] Hic patet, quod psalmista, & ostiarius, & lector sunt clerici. 25. distin. perlectis. & 32. dist. irratum. & 72. dist. clericum. & 11. q. 1. de persona. & deponi possunt sicut alij clerici, vt 27. q. 1. si quis episcopus. & qui iniecit manus in illos, excommunicatus est, vt 17. q. 4. si quis. & extra de sentent. excom. non dubium. & c. parochianos. Et per primam tonsuram fit aliquis [illegible] missa, vel clericus, & illa tonsura est sacramentale signum, vt 12. q. 1. duo. Sed si hoc dicatur, tunc erunt nouem ordines: Veruntamen videtur, quod nō sit ordo: quia vbi tractatur, quod clericus alij obedientiam præstabit, nihil agitur de illis ordinibus, vt 93. distin. a subdiacono. similiter ibi, vt 7[illegible] dist. illud. Sed dic quod tantum septem sunt ordines qui cōferuntur cum solemnitate, sed tamen nouem sunt. 10. Sed certe omnes conferuntur cum solemnitate hodie præter Psalmistatum, qui à solo sacerdote confertur, vt 23. distin. psalmista. Bar.

f *Episcopus.*] arg. quod episcopatus est ordo, vt 93. dist. diacones.

g *In patriarchis.*] Quo nomine comprehendit principales patriarchas, vt Romanum, Constantinopolitanum, Alexandrinū, Hierosolymitanum, Antiochenum.

h *Archiepiscopis.*] id est, primatibus, quo nomine comprehendit alios patriarchas siue primates, vt Aquilegiensem, Cantuariensem, [illegible]ricensem.

i *A mensura.*] Quia x. vel xj. debet sub se habere, vt 6. q. 3. scitote. Vel dicitur à metros, quod est mater, & polis, quod est ciuitas, quia est mater aliarum ciuitatum. 12. dist. de his.

k *Licet.*] de ijs, quæ spectant ad totam prouinciam: sed de ijs, quæ ad [illegible] diœcesim spectant, sine eorum licentia possunt disponere. 11. q. 3. c. 1. & 2.

l *Disponit.*] Ergo episcopus confert dignitates ecclesiasticas, vt 75. d. in episcoporum. Arg. contra. 93 distinctione, legimus. vbi dicitur, quòd tantum ad episcopum spectat confirmatio: sed hoc refertur ad diuersas consuetudines, vt extra de electio. cum in cunctis. & cap. cum ecclesia Vulterana. Io. Ego credo, quòd de iure communi tantum electio dignitatum spectet ad capitulum, cum episcopo, vt extra de ijs quæ fiunt à prælatis sine consensu cap. ea noscitur. & cap. quanto.

m *Ex græco.*] scilicet dos, quod est datio.

n *Virga.*] qua arcebant aues a carnibus sacrificiorum

Archiepiscopus quos suffraganeos habeat.

Dignitatum electio ad quos spectat.

runt. Nam nudis [a] penitus eos capitibus incedere nefas erat. Vnde à filo, quo vtebantur, flamines dicti sunt, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito pileum imponebant pro sacerdotij eminentia. ¶ Presbyter græce, latine senior interpretatur: non modo pro ætate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem [b], quam acceperunt, presbyteri nominantur. vnde [β] & apud veteres, ijdem episcopi, & presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis est, & nō [γ] ætatis [c]: ideo autem & presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut & episcopi; qui licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec

Act.8. paraclitum spiritum dant, quod solis deberi episcopis lectio Actuum Apostolorum demōstrat. Leuitæ ex nomine auctoris vocati. De Leui enim leuitæ exorti sunt; à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hi græce diaconi, latine ministri dicuntur;

† *al. mysterij.* quia sicut in sacerdote consecratio, ita in diacono ministerij † dispensatio habetur. Hypodiacones græce, quos nos subdiaconos dicimus, qui ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis, & officiis leuitarum. Oblationes enim in templo Dei a fidelibus ipsi suscipiunt, & leuitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos Nathinæi [d] vocantur. Lectores à legendo, psalmistæ a psalmis canendis vocati: illi enim prædicant [e] populis, quid sequantur; isti canunt, vt excitent ad compunctionem animos audientium; licet & quidam lectores ita miserabiliter [f] pronuntient, vt quosdam ad luctum, lamentationemque compellant. Iidem etiam & pronuntiatores vocantur,

† *al. populo* quòd porro † annuntient. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, vt quamuis longe positorum aures adimpleant. Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines latine dicere potuerunt, præcentor, & succentor: præcentor scilicet, qui vocem præmittit in cantu: succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. Concentor autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit; nec can-

Iuo p.6. c.8. tor, nec cōcentor erit. Acolythi grece, latine ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, vt sub typo luminis corporalis il-

Io.1. la lux ostendatur, de qua in Euangelio legitur [Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum]. Exorcistæ ex græco in latinum adiurantes, siue increpantes vocantur: inuocāt enim super catechumenos, vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini Iesu, adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis. Ostiarij ijdem, & ianitores, qui in ueteri testamēto electi sunt ad custodiam templi, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem ostiarij, quòd præsint ostijs templi. Ipsi enim tenentes clauem, omnia intus, extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles [g].

a ¶ Id est apostolicum.] *Antea legebatur*, post Apostolicum. *Restituta est vera lectio non modo ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidoro allata ratione, quia Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat. quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epist. 37. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis:* Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est: ipse decorauit sedem, in qua Euangelistam discipulum misit: ipse firmauit sedem, in qua septem annis, quamuis discessurus, sedit. *Atque hoc idem ait Anacletus c. sacrosancta. infra dist. 22.*

β ¶ Vnde & apud.] *Restituta hæc sunt in locum suum, quo loco habentur apud sanctum Isidorum.*

γ ¶ Et non ætatis.] *In originali est, hoc ætatis, & ita apud Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum, sed ob glossam non est mutatum.*

Item Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Romana ecclesia à Christo primatum accepit. C. II.

Ansl.1.c.2. Burch.l.1.c.1. Iuo p.5.c.1. Pano.l.3.c.82. *Matth.16.*

IN nouo testamento post Christum Dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo. quia ipsi primo Pōtificatus in ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum: [Tu es Petrus [h], & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus

a ¶ *Nudis.*] Arg. quod non incedit nudus qui filum fert in capite.
b ¶ *Dignitatem.*] vt. 84. dist. porro.
c ¶ *Et non ætatis.*] tantum supple: quia alibi dicitur, quod est nomē ætatis, vt 93. dulan. legimus.
d ¶ *Nathinæi.*] Isti dicuntur ministri ministrorum, & interpretantur in humilitate Deo seruientes, vel Deo donati. & sunt dicti ab eo tempore, quo Iosue Gabaonitas donauit ad ministerium templi, scilicet, vt ligna ibi cæderent in ipso, & aquam portarent ad opus sacrificij, de quibus dicitur 1. q. 4. innocens. H. Et not. quod isti Nathinæi lauabāt hostias in probatica piscina. Probaton græce, dicitur ouis latine. sic ergo dicta erat, quia in ea Nathinæi, &c. sicut prædixi, vt legitur in historijs euangelij c. post hoc erat, &c. Arc.

Probaton quid dicatur.

e ¶ *Prædicant.*] id est, legunt recitando, non autem prædicando: quia illud est officium sacerdotum. 16. q. 1. adijcimus.
f ¶ *Miserabiliter.*] Nō per prauam, vel raucā vocem: sed potius per altam vocem & sonoram, & iste intellectus patet ex littera sequenti, vbi dicit, tanta. n. &c.
g ¶ *Et respuunt infideles.*] id est, excommunicatos. Et ita ostiarius remouet [1] excommunicatos ab ecclesia [2], vt hic, & 25. distinct. perlectis.

[1] Scilicet ab ingressu ecclesiæ corporaliter arcendo. Hug.

[2] Arg. contra 5. q. 1. qui studet. in fi. vbi videas quod non ab... ...

IN *nouo testamento.*] Hæc est secūda pars huius distinctionis, in qua probatur, quod Romana ecclesia sit caput, ab ipso Domino specialiter instituta; secūdario a concilijs. Io. de Fan.
CASVS. In hoc cap. ostendit Anacletus, quod primus sacerdos post Christum fuit Petrus, cui data est potestas ligandi & soluendi: cæteri vero Apostoli, qui cum eo parem honorem adepti sunt, ipsum in principem elegerunt, loco quorum hodie sunt episcopi. Videntes autem apostoli prædicatores paucos, elegerūt lxxij. discipulos, loco quorū sunt presbyteri in ecclesia. & qui hos recipit, Christum recipit: & qui hos spernit, Christum spernit, & ab eo spernetur.
h ¶ *Tu es Petrus.*] videtur ergo, quod per hæc verba tu es Petrus, &c. datus fuit Petro pontificat⁹, & ita ante passionem; quia ante fuit ei dictū: & ita vr̄ cōtradicere 50. dist. consideradum, & ca. fideliter. nam ibi dicit, quod post passionem fuit datus ecclesiæ pastor, & non ante. Solut. primo fuit Apostolus ante passionem: sed post passionē fuit pastor creatus per illa verba. Si diligis me, &c. vt extra de electio. significasti. quod & hic innuitur cū dicit: tibi dabo claues, &c. [3] hoc est, promittere, & non dare. [1] ADDI-

[3] Idem tenet Alex. de Imola in ... ...

eam: & tibi dabo claues regni celorũ.] Hic ergo ligandi, atq; soluendi potestatẽ primus accepit à Domino; primusq; ad fidẽ populũ virtute suæ prædicationis adduxit. Ceteri vero Apostoli cũ eodem pari[a] consortio honorem, & potestatem acceperunt; ipsumque principem eorum esse voluerunt: qui etiam iubente Domino in toto orbe dispersi Euangelium prædicauerunt. Ipsis quoque decedentibus in locum eorũ successerunt episcopi: quorum ordinatio prætaxato[b] debet fieri ordine, & modo: quos qui recipit, & verba eorum, Deum recipit: qui autem spernit eos; eum, à quo missi sunt, & cuius legatione funguntur, spernit; & ipse indubitanter spernetur à Domino. Videntes autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios[c] paucos; rogauerũt[d] dominum messis; vt mitteret operarios in messem suam: inde ab eis electi sunt lxxij. discipuli; quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia.

Matth. vlt. Luc. 10. Matth. 9.

Item Gelasius vrbis Romæ episcopus omnibus orthodoxis.

In decretis cũ 70. episcopis.

¶ Primatum Romanæ ecclesiæ non aliqua synodus, sed Christus instituit. C. III.

Polyc. l. 1. tit. 2. Ansel. l. 1. c. 69. Burc. l. 3. c. 220. Pann. l. 4. c. 3.

QVamuis vniuersę per orbem Catholicæ ecclesiæ vnus thalamus Christi sint; sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis synodicis constitutis[e], ceteris ecclesijs prælata est, sed euãgelica voce Domini, & saluatoris nostri primatum obtinuit, [Tu es Petrus (inquiens) & super hanc petram, ædificabo ecclesiã meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum; & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cęlis.] Cui data est etiam societas beatissimi Pauli vasis electionis, qui non diuerso (sicut hæretici garriunt) sed vno tempore, vno eodemque die[f] gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam ecclesiam Christo domino consecrarũt[g], eamq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergo prima[h] Petri apostoli sedes Romana ecclesia non habens maculam, neq; rugam, nec aliquid[i] huiusmodi.

Matth. 16. Ĵ. dist. 22. c. sacrosancta. ex Anacleto.

3 *In his omnibus, quanto gradus[k] celsior, tanto maior auctoritas inuenitur. In maioribus si quidem est regendi, & iubendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas.*

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola cuius initium est [Proposueramus.]

¶ Inferiorum facta, superiorum sententijs obnoxia sunt. C. IIII.

INferior[l] sedes superiorẽ absoluere non potest. Sola ergo potior in-

---

ADDITIO. Ad huius verbi declarationẽ vide quod legitur & not. 23. q. 6. iam vero. §. ex his. iuxta princ. in gl. sed qualiter. Arch.

a ¶ *Pari.*] Arg. q omnis eps sit par apostolico quantum ad ordinem & rationem consecrationis. 24. q. 1. loquitur in princ. Petrus tamen maior fuit alijs in administratione, vt 2. q. 7. puto. potest enim aliquis esse maior alio in ordine, sed tamẽ minor in administratione, vt archipresbyter maior est archidiacono, vt 25. dist. perlectis. De apostolis quando fuerunt consecrati, nõ legimus: Dicunt tamen quidam q in cœna, quando dictum est eis: Hoc facite in meam commemorationẽ. de cõsecra. dist. 2. in Christo. in fine. Alij dicunt, q cum dictum est eis: Ite, baptizare omnes. de consec. dist. 3. proprie. De Paulo & Barnaba habemus 75. dist. q dic. & de Iacobo. 66. dist porro.

(Petrus in administratione, maior alijs fuit.) (Apostoli quando fuerunt consecrati.)

b ¶ *Prætaxato.*] in parte cap. quæ hic nõ est.

c ¶ *Operarios.*] arg. hic signauerũt doctores[1] q licet sit statutus certus numerus canonicorũ, si tñ excrescant ecclesię facultates, q prębendę debent augeri, vt extra de vita & hone. clerico. quoniam. hoc expeditum est, extra de cõsti. cum M. Fer. & extra de censi. quanto.

(1 Vt Lau.)

d ¶ *Rogauerunt.*] Arg. q non nisi volentibus dabit prælatus, etiam à Papa, vt Ĵ. dist. proxi. sacrosancta. & 8. q. 1. sciendũ. & c. audacter. Dic, à principio non dantur inuitis, sed ex postfacto sic, si sint negligẽtes. 61. distin. nullus inuitis.

(Prælatus nolentibus nõ est dādus.) (Aliud, si ergo.)

QVamuis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q ecclesia Romana caput est aliarum ecclesiarum, & q præfertur alijs. Et hoc probatur duabus rationibus. Prima est, quia Christus dedit ei primatum & auctoritatẽ voce sua, dicens: Tu es Petrus & super, &c. Secunda est, quia Petrus & Paulus vna die gloriosa morte in vrbe Romana sub Cæsare Nerone coronati, ecclesiam Romanam consecrauerunt, & eã alijs sui præsentia prætulerunt. Et ostenditur hic quis minister præsit alijs: vnde bene facit ad propositum Gratiani.

e ¶ *Constitutis.*] scilicet, tantum.

f ¶ *Eodemque die.*] Hic videtur q eodẽ die Petrus & Paulus fuerunt crucifixi. 2. q. 7. beati dicunt tñ quidam q reuoluto anni spatio Paulus fuit decollatus, sed eodem die post annum. Historia[2] tamen dicit, xiiij. an. imperij Neronis eos fuisse occisos.

(Petrus & Paulus eodem die passi sunt.) (2 Scilicet, Romana. H.)

g ¶ *Consecrarunt.*] Sic ergo ecclesia consecratur sanguine alicuius; sicut aliquis baptizatur in sanguine suo, vt de consecra. dist. 4. baptismi vicem.

h ¶ *Prima.*] dignitate. Nam ecclesia Antiochena præcessit istam, vt 24. q. 1. rogamus.

i ¶ *Nec aliquid.*] Arg. q vbicumque sunt boni, ibi est ecclesia.

INferior. Hæc est tertia pars dist. in qua ponit sex cap. de materia de pœnis Ignatij Cõstantinop. patriarchæ, qui fuit depositus à suis subditis & excõicatus, & postea per Romanam ecclesiam restitutus. 63. dist. Hadrianus. Io. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. quòd quanto gradus est celsior, tanto maior est auctoritas in maioribus, & regendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas.

k ¶ *Gradus.*] In ordinibus[4], de quibus Ĵ. dixi ead. dist. cleros.

(4 Et ordinatis. Archid.)

l ¶ *Inferior.*] CASVS. Omnia cap. seq. loquunt de Ignatio Constantinopolitano patriarcha, qui fuit depositus à suis suffraganeis auctoritate & fauore Michaelis Imperatoris, cõ quos inuehitur Nicolaus Papa dicens, q suffraganei Ignatium deponere non potuerunt: quia inferior sedes non potest superiorẽ absoluere vel ligare. & hoc probatur auctoritate Esaiæ dicentis: Numquid gloriabitur securis, &c.

l ¶ *Inferior.*] Ex hoc cap. & Ĵ. ea. denique tres colligunt regulæ. Prima est hæc: inferior superiorẽ non potest ligare vel soluere[5]. Secunda hæc est: qui potest ligare, potest & soluere. Tertia: talis q potest soluere, potest & ligare. quælibet harum regularum vr̃ habere exceptionem. Prima regula videtur recipere instantiam cum maior se subijcit arbitrio minoris, vt 11. q. 1. peruenit. Secunda regula similiter fallit in incẽdiarijs & excõicatis, qui debent per Papam absolui. extra de sen. excõ. tua. & extra de offi. deleg. quærenti. & in excõicato p p rem iudicatam vltra annum post sententiam, q per Papam absoluitur. Tertia regula fallit. Ĵ. de conse. dist. 4. sanctum. vbi habes q quidam pœnitens absoluit aliũ tempore periculi: quem tñ ligare non posset. Item fallit 3. q. 6. quamuis. & C. vbi senatores. l. 3. Similiter fallit (vt videtur) cum aliquis confitetur extraneo sacerdoti, q ipsum tunc absoluit: non tñ posset ligare. Ioan. Sed illa exceptio non valet: quia non cõcedo q aliquo modo cõsequat̃ remissionẽ qui confitet̃ extraneo sacerdoti, vt dr̃ extra de pœni. & remis. omnis. nisi prius obtenta licẽtia à proprio sacerdote, vt dr̃ in ea. decre. omnis. nisi i necessitate, vt extra eod. ti. c. vlt. de pœni. dist. 1. quẽ pœnitet. versi. tãta. Bar. Et est hic arg.

(5 De hoc etiam habetur 26. q. 1. in summa. Archidia.) (Cõfitens extraneo sacerdoti non consequitur rem. peccatorum.)

arg. quòd si Papa mandat alicui quòd excōicet aliquem, quòd possit etiā ipsum absoluere: quia excōmunicatio & absolutio pari conditione censentur, vt cui vnū permittitur, & reliquū, vt j. de pœni. dist. 1. verbū. argu. contra. 17. q. 1. si homo 2. Sed ibi Papa præcipit non absolui eius auctoritate, secundū quosdā. In omnibus possunt iudicare minores, & benedicere, sed non econtra. Et hoc probat exemplo Melchisedech, qui sicut legitur in epistola ad Hebræos, benedixit minori, scilicet Abrahæ. Similiter hoc probatur consuetudine ecclesiæ: quia numquam maior legens lectionem, benedicitur à minori. Vnde patet quòd maiores possunt iudicare minores, cum ab eis benedici non possint.

Vid. de hoc extra de mai. & obe. cū inferior. ubi i gl. 1. dic vt ibi. Archid.

feriorē conuenienter absoluit. Hinc [a] liquido peruidetur, quia quem non potest absoluere, non potest iudicio inferior potiorem ligare. & *infra*. Vnde propheta [b] ait: [Nūquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, qui trahit eam?] His ita ex diuina scriptura, & probabilium Patrum doctrina commemoratis, sole clarius exhibuimus [c], non posse quemquam, qui minoris auctoritatis est, eum, qui maioris potestatis est, iudicijs suis addicere, aut proprijs definitionibus subiugare.

Esa. 10.

Idem eadem epistola.

¶ De eodem. C. V.

NOlite nos existimare facta cuiuscumque proximorum nostrorum, quæ sunt digna reprehensione, velle defendere; sed quòd ita velimus filios circa spiritalem patrem, & discipulos erga magistrū deuotos, ac sobrios esse; vt nulla penitus temeritate ad eorum vitam (vt non dicam diiudicandam,) sed nec saltem tenuiter reprehendendam [d] prosiliant.

Idem Nicolaus Papa eadem epistola.

¶ Inferiores maioribus nec benedicere, nec maledicere possunt. C. VI.

Ans. l. 7. c. 144. Iuo par. 5. c. 17. & par. 6. c. 355. Heb. 7.

DEnique si in epistola legimus ad Hebræos [c], quòd minor à maiore benedicitur; restat profecto, vt exigente ratione etiam maledicatur [f]. Siquidem hæc vtique prænoscentes periculosa tempora illi, qui ante nos fuerunt, prouidam in ecclesiis consuetudinem tradiderunt; hodieque in Romana ecclesia, quæ magistra est omnium ecclesiarum, impretermissa † seruatur: ita vt nullus sacerdos maiore [g] suo non innuente † consacerdote, cuilibet rei benedictionem †, dare nitatur: sed & anterior stans ad pronuntiandam aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet penitus benedicere [h]. Cur hoc? numquid benedicere peccatum [i] est? absit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apostolus; quia regnum Dei non possidebunt: sed per hoc innuitur, quantæ censuræ fræno inferiores quique à suis præpositis iudicandis coercendi sunt, si his nec etiam benedicendi ius vllum penitus obtineant.

† al. impreter-missā. † al. iubente. † al. benedicere nitatur.

Gal. 5.

Idem eadem epistola.

De eodem. C. VII.

Poly. l. 1. tit. 10. Ans. l. 2. c. 67. al. 65. Iuo. par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6.

NVnc autem diuina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit, ostendere vobis (si tamen audire velitis) non posse quemquam rite ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt, iudicialibus submitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani [k], & Maximiani Augustorum Marcellinus [l] episcopus vrbis Romæ,

c ¶ *Ad Hebræos.*] vbi legitur quòd Melchisedech benedixit Abrahæ. & per hoc probat Apostol⁹ Melchisedech fuisse maiorem.

f ¶ *Etiam maledicatur.*] Contrariorum n. eadem est ratio, vt j. ea. inferior. ff. de verb. obli. inter stipulātem.

g ¶ *Maiore.*] Argu. φ minor iudex non potest exercere iurisdictionem suam præsente maiore iudice, vt 95. dist. presbyter. ff. de offic. proconsul. l. vlti. Arg. contra. 11. quæst. 1. peruenit. & C. de donat. in hac. 95. distinc. ecce. Dic quòd si minor habet iurisdictionem a maiore, nihil agit, quod fit ad derogationem illius. extra de offic. leg. volentes.

Minor quid faciat præsente maiore.

h ¶ *Benedicere.*] Sed dicitur episcopo, qui postulat hanc benedictionem: Ora pro nobis pater sancte. in quibusdam locis ipse inferior dicit episcopo; Iube domne benedicere. & episcopus benedictione facta legit.

i ¶ *Peccatum.*] Argu. quòd aliquid prohibetur, non quòd ipsum malum sit, sed quòd inde malum potest sequi, vt 22. quæst. 1. in nouo. & 11. quæst. 3. nolite. & 63. dist. cum Hadrianus. §. verum.

NVnc autem.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc c. quòd subditi non possunt iudicare prælatos. Et hoc facit duobus exemplis, scilicet Marcellini Papæ, qui licet confessus fuisset in synodo episcoporum se a Paganis compulsum grana turis diabolo immolasse: nullus tamen episcoporum ausus fuit eum iudicare, sed omnes dixerunt: Ex ore tuo iudica teipsum: quia prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et exemplo Xisti Papæ: cui cum in concilio vbi Valentinianus Imperator interfuit, multa obijcerentur: tribuit ei Imperator potestatem iudicandi seipsum: cum ipse non sit subiectus iudicio minorum.

bus istis cap. vsque in finem loquitur de eadē materia, scilicet de facto suffraganeorū Ignatij Constantinopolitani archiepi, qui à suis suffraganeis est depositus fauore Imperatoris.

a ¶ *Hinc.*] Arg. φ idem iuris est in vno contrariorū, qđ in reliquo, vt j. ea. denique. & 26. dist. deinde. & 3. q. 6. hæc quippe. & ff. de verb. oblig. inter.

b ¶ *Vnde propheta.*] Esaias.

c ¶ *Exhibuimus.*] id est, probauimus.

NOlite.] CASVS. Clerici Constantinopolitani obijciebant Nicolao Papæ φ vellet defendere Ignatiū in malo: quibus Nicolaus respondet, dicens se nolle eū in malo defendere: sed vult φ filij sint deuoti patri spirituali, & discipuli magistro: ita vt eos nullo modo iudicent: sed nec etiam reprehendant.

d ¶ *Reprehendendā.*] Sed contra j. 2. q. 7. oues. 2. & ca secuti. & 9. q. 3. si autem. vbi dicitur φ subditi possunt reprehendere prælatos. Sol. triplex est reprehensio; imperiosa, quæ fit imperio potestatis: hæc tantū maioribus conceditur. 43. dist. sit rector. vt hic. Alia socialis: hæc minoribus conceditur. 81. dist. in omnibus. Tertia temeraria est, quæ infamandi causa fit: & hæc nulli conceditur, vt 5. q. vlti. delator.

Hoc cap. post factū pro. quia in eius, procut ibi notatur in glo. vlti. Archi. Reprehensio est triplex.

ADDITIO. Quarta humilis & deuota, vt 2. q. 7. nos si. §. item cum Balaam.

DEnique.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc cap. φ maiores

k ¶ *Diocletiani.*] Nota simul duos fuisse Imperatores. Dic quòd erant duæ personæ, sed tamen erant loco vnius. Sed contra 7. q. 1. in apibus. Sed forte vnus habuit dignitatem; alter administrationem.

Imperatores duo eodem tempore fuerunt.

ADDITIO. Dic quòd huic contrario standum est: quia non debet esse nisi vnus. Ad hoc extra de offi. ordi. quoniā. §. 1. & hoc casuale fuit secundum Pet.

l ¶ *Marcellinus.*] Sed de isto legitur, quòd concilio congregato confessus est quod fecerat, & in se tulit sententiam depositionis: & veniens coram Diocletiano confessus est se Christianum esse: & excommunicauit quicumque eum post mortem sepeliret. Sed videtur quòd hæc sententia, qua præcepit nō sepeliri corpus suū, contineat errorē: vnde nulla debet ei esse: vt extra de sent. exc. per tuas. si quis. n. præcipiat φ corpus suū nō sepeliat, hoc præceptū nō ē adimplen-

adimplendum, vt ff. de condict. institu. quidam. Præterea qualiter poterat iste seipsum excommunicare, vel deponere, cum par in parem non habeat imperium, vt extra de electio. innotuit? Ad hoc potest dici, quod non fuit sententia quam tulit, sed quædam interpretatio, & infuit ei tacita conditio, scilicet, nisi Deus aliter reuelauerit, & Dominus reuelauit aliter: quia sepultus fuit post xxx. dies post mortem. Item quæritur, quare illi episcopi non deposuerunt Papam cum esset confessus de hæresi, vt 40. distinct. si Papa? Dicit Hugo: quia paratus erat corrigi. licet enim Papa, vel alius sit hæreticus, si tamen paratus est corrigi, non deponitur, vt 24. quæstio. 3. dixit Apostolus. Vel ideo non debebant ipsum deponere: quia coactus fecit. 50. distin. presbyteros.

a Videmus, q. hec 11. q. 3. ii ta qui... de hæret. Archid.

b Argu. ad hoc 07. q. 1. §. ubi vero. Arch.

c Immo dicit Hugo, q... non deberent eum condemnare ... quia sponte & humiliter confessus est errorem suum. Tunc enim Papa potest condemnari de hæresi, cum pertinax fuerit, alias non. Hugo.

a Compulsus.] Conditionali non absoluta coactione. si enim fuisset absoluta, non deliquisset, vt 50. distinct. presbyteros.

b Ex ore.] Arg. quòd aliquis potest esse iudex in propria causa. sic. ff. de adop. l. 3. C. de fideicomm. l. vlti. sed iudex ibi impropriè dicitur, id est, arbitrator. in iurisdictione contentiosa non potest, sed in voluntaria sic.

Submittitur.] CASVS. Probat Nicolaus in hoc cap. quòd Ignatius non potuit deponi à subditis, quia canones & exempla sanctorum patrum præcipiunt semper esse recurrendum ad maiorem sedem in causis episcoporum: quod non solum à catholicis, sed etiam ab ipsis hæreticis obseruatur, quia etiam clericus à solo episcopo iudicari non potest; & nisi Dominus Papa intersit vbi episcopus iudicatur, acephalum erit tale concilium.

c Hæreticis.] argum. quòd ab exemplis gentilium est argumentandum, vt 11. quæstio. 3. sacerdotibus. 13. quæst. 2. quæsta. & canon æthinicus.

d Inferioris.] ss. 15. quæst. 7. si autem. in fi. contra, vbi dicitur, quòd solus episcopus illorum causas potest audire. Sed non excluduntur ibi clerici, sed alij episcopi. 15. q. 7. episcopus nullus.

e Præsumptionem.] scilicet depositionem Ignatij.

f Vt Dioscorum.] qui inthronizatus fuit per Regem, & qui postea excommunicauit Papam.

g Quoniam secundis.] Videtur hic, quòd iudex in sententia tenetur exprimere causam quæ ipsum mouit, vt C. de iudic. properandum. §. illo. & ff. de ijs qui not. infa. l. quod ait. §. penul. argu. contra extra de senten. & re iudic. sicut. Ad hoc dico, quòd semper tenetur exprimere causam, si tamen non expresserit, tenet sententia. 2. q. 6. biduum.

qui postea insignis martyr effectus est, adeo compulsus [a] est à paganis, vt in templum eorũ ingressus, grana thuris super prunas imponeret: cuius rei gratia collecto numerosiorum concilio episcoporum, & inquisitione facta, hoc idem Pontifex se egisse confessus est. Nullus tamen eorũ proferre sententiam in eũ ausus est, dũ ei sæpissime omnes perhiberent: Tuo ore iudica causam tuã, nõ nostro iudicio. Et iterum: Noli, aiunt, audiri in nostro iudicio; sed collige in sinu tuo causam tuam. & rursus: quoniam ex te, inquiunt, iustificaberis, aut ex ore [b] tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima sedes non iudicabitur à quoquam. *Idem in eadem.* ¶ Sed & cum quidam tempore quodam contra Xistum Papam tentassent quędam mali † rumoris obijcere, & in concilio, cui & Valentinianus Augustus intererat, dictum fuisset: Non licere aduersus Pontificem dare sententiam; surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præsati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus Pontificum minorum, vel inferiorum vrbium subactus iudicijs inuenitur.

† al. non boni] orig.

Idem Nicolaus eadem epistola.

¶ Maiores à minoribus iudicari non possunt. C. VIII.

Submittitur Ignatius minorum, inferiorum, & subiectorum deliberationibus, cum sacris canonibus præcipientibus, & exemplis sanctorum Patrum, semper, vbi est maior auctoritas, sit eundum, & in omnibus cõtrouersijs ad potioris sedis iudicia actio † dirigatur. Quod non solum à catholicis, verum etiam ab ipsis constat obseruatum hæreticis [c]. Alioquin acephalum liquet esse concilium, vbi de tanta persona agitur, & maiorum non expectatur sententia; cum nec in causa clericorum inferioris [d] gradus, solius episcopi sui iudicium tantummodo postulandum † sit.

† orig. non habet

† al. postulandũ

Idem Nicolaus ea l. epist.

¶ Sine maiorum sententia, maiores damnari non valent. C. IX.

Intantum hanc præsumptionem [e] sancti Patres apud Chalcedonem detestati sunt, vt Dioscorum [f] Alexandrinum Antistitem inter cetera, idcirco potissimum sine vlla restitutione damnauerint, quia in contumacia [a] permanens erga primæ sedis Romanæ priuilegium, resipiscere à suis superstitionibus, vt seruaretur à prima sede Apostolica, noluit: & ponens in cælo os suum, & lingua eius transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictauit, ita vt in sententia contra ipsum prolata, hoc videantur memorare præcipue, dicentes: [Quoniam secundis [g] excessibus priorem iniquitatem valde transcendit. Præsumpsit enim & excommunicationem dictare aduersus sanctissimum, & beatissimum archiepiscopum magnæ Romæ, Leonem]. Numquid ibi legitur inquisitionem fuisse factam, vtrum iuste, an iniuste ipsam Dioscorus excommunicationem dictasset? Non plane: sed absque omni controuersia hoc in eo vlti sunt: quia cum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere cõtumelijs, teste Anatolio Constantinopolitano præsule: qui dicit. [Propter fidem [h] non est damnatus Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino archiepiscopo Leoni.]

Poly. l. 3. ti. 10. Ans. l. 2. c. 65. Iuo p. 5. c. 8. Pa. l. 4. c. 6. & 7.

Psal. 72.

In cõcilio Chalcedonen. actione. 5.

a ¶ In contumacia.] Hinc vsque ad verb. ponens. addita sunt ex originali.

Ni tantum.] CASVS. Dioscorus in tribus deliquit, quia scilicet per Regem fuit inthronizatus in ecclesia Constantinopolitana, vnde multi clerici recesserunt ab eo. Item quia factus fuit hæreticus. Post hæc duo delicta ausus fuit excommunicare Papam Leonem: vnde sancti patres apud Chalcedonem congregati ipsum damnauerunt, nõ tantum de hæresi, sed etiam quia ausus fuit suum maiorem excommunicare.

ADDITIO. De hoc not. in prædi. c. sicut. & extra lib. 6. de senten. excomm. cum medicinalis. in princ. Archid.

h Fidem.] tantum, ne sit contra. 15. dist. canones. circa medium versi. quarta synodus.

Qui

Via ergo.] Hæc dist. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Prima ergo*. CASVS. Dictum est supra, quod maior à minori iudicari non potest. In hac vero 22. dist. videndū est quæ dicatur prima sedes, quæ secunda, & quæ tertia.

O *Mnes.*] CASVS. Mediolanenses nolebāt Ro. ec. sequi, nec ei reuerētiā exhibere, sed Nicolaus Papa probat quod Ro. ec. omnibus est plata, & omnes alias instituit & hoc probat duobus modis. Primo quia illud verbum per quod celū & terra & cetera elementa sunt creata, dedit Petro potestatem cælestis & terreni imperij. Vnde qui priuilegijs Rom. ec. detrahit, hæreticus est: qui vero alijs, iniustitiā facit. Secūdo probat exēplo Ambrosij, qui confessus est in omnibus se velle sequi Ro. ecclesiam.

DISTINCTIO XXII.

*Q**Via*[a] *ergo maior à minori iudicari non debet, videndum est, quæ inter ceteras ecclesias primum locum quæ secundum, vel tertium obtineat. Romana ecclesia (sicut supra dictum est) primum locum inter ceteras obtinet: Alexandrina secundum, Antiochena ecclesia tertium ab ea locum accepit.*

Vnde Nicolaus Papa y. scribit Mediolanensib. per Petrum Damianum legatum suum.

¶ Romana ecclesia ceterarum primatum tenet. C. I.

Anf. l. 1. c. 63 al. 64.

OMnes[b] siue patriarchij cuiuslibet apices, siue metropoleon primatus, aut episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana ecclesia. Illam vero solus ille fundauit, & super petram fidei mox[c] nascētis[d] erexit, qui beato æternæ uitæ clauigero terreni simul & cælestis[e] imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructū est cęlum, & terra: per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit ecclesiam. Illius certe priuilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium, quia quisquis cuilibet ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam[f] facit. Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur[g], hic procul dubio in hæresim labitur, & cum ille vocetur iniustus, hic est procul dubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui aduersus illam agit: quæ mater est fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis ecclesijs prætulisse cognoscitur *& infra.* ¶ Vnde & ipse S. Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam Romanam profitetur[h] ecclesiam.

Lib 3 de sacramentis c. 1.

Item Anacletus seruus Christi Iesu ad omnes episcopos, epistola 3. c. 3.

In præfatione concilij Nicęni. Poly. l. 1. c. 2. Ans. l. 2. c. 2 & 65. suo par. § c. 2. & 26. Pan. l. 4. c. 2. Matt. 16. 2. dist. 11. cap. quamuis.

¶ Non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Romana ecclesia primatum accepit. C. II.

SAcrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est: sicut ipse B. Petro Apostolo dixit: [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam; & tibi dabo claues regni cęlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cęlis.] Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi apostoli Pauli vasis electionis, qui vno die, vnoque tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est: & ambo sanctam ecclesiam Romanam consecrauerunt; alijsque omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio: his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicēs: [Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius: quòd sine intermissione memoriā vestri facio semper in orationibus meis.] Prima ergo sedes est cęlesti beneficio Rom. ecclesiæ, quā (vt memoratum est) beatissimi Petrus, & Paulus suo martyrio cōsecrarūt. Secūda autē sedes apud Alexandriā, B. Petri nomine à Marco[k] eius discipulo atq;

Rom. 1.

Pann. l. 4. c. 4.

b *Omnes.*] Sic construe. Rom. ec. instituit omnes, scilicet plates, siue apicē cuiuslibet patriarchæ, idest, patriarchatus. & per hoc patet quòd sol' Papa nouas facit dignitates. — Ordo literæ.

c *Mox.*] idest ab initio.

d *Nascentis.*] quo ad nouum testamentum.

e *Cælestis.*] Arg. quod Papa habet vtrūq; gladiū scilicet spirituale & tēporalē. 63 dis. tibi dño. & 15. q. 6. alius. & cap. nos sanctorū. & c. iuratos. 1. q. 4. quia pluralitas. & 86 distin. duo. transtulit enim de Græcia imperium, vt ex. ca. de elec. venerabilē. Arg. contra 96. di. duo, & 93. dist. legimus. & 11. d. l. 5. 1. — Papa habens vtrumque gladium translulit imperium. — Excepto, si imperator in priuilegio de hoc &c. q. 6. item cum deus. Arch.

f *Iniustitiam.*] Nec Papa debet vni ecclesiæ detrahere, & dare alteri, vt 99 dist. ecce. & cap. nullus. & 25 q. 2. de ecclesiasticis. nisi subsit causa, vt 9. q. 3. conquestus. & cap. nūc vero. & cap. per principalem. — In cuiusquam enim iniuriā beneficiū tribuere nostri moris nō est, dicit Imperator C. de emā. et nunc autem. ad hoc 14. q. 5. denique. Archi.

g *Conatur.*] solus ergo conatus hic punitur, vt 6. q. 1 § ecce verum. & 1. q. 1. qui studet de pœn. dist. 1 si quis.

h *Profitetur.*] Arg. quod cōfessio plati nocet ecclesiæ suæ. arg. j. ca. de Constantinopolitana. i. ii.

S *Acrosancta.*] CASVS. Capitulum hoc diuidit in tres partes. In prima parte probat Ro. ecc. primā esse siue priorem, & alijs plerasq. & hoc ostendit tribus modis. Primo auctoritate Christi dicentis: Tu es Petrus, &c. Secundo in gloriosa morte Petri & Pauli, qui Rom. ecc. consecrauerunt: & eā alijs sui præsentia prætulerunt. Tertio speciali oratione facta pro Romanis. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Prima ergo.* dicitur quod prima sedes est Romana: secunda Alexandrina: tertia Antiochena. In tertia parte quæ incipit ibi, *Et post pauca.* discretio fuit inter Petrum & alios apostolos: quæ hodie est inter Papam & alios episcopos. Hoc etiam fuit in ueteri testamento. Vnde Moyses & Aaron ceteris præfuerunt sacerdotibus.

& quidē primū locum obtinet Roma. eccle. Alexandrina secundum. Antiochena tertiū. & hoc probat Gratianus per 7. cap. sequentia.

a *Quia ergo.*] In hac dist. ostendit ordinē maiorū ecclesiarū. Et primo ostendit quē ordinem habuerunt secundum antiqua tempora. Secundo ostendit quē ordinem habuerunt postea secundum moderna tempora. Secundū antiqua tempora talis fuit ordo: Prima fuit Romana ecclesia: Alexandrina secunda: Antiochena tertia: quarta Hierosolymitana, vt j. ea. § 1. & c. 2. sed Constantinopolitana nullū locū habuit, ut ea. quia traditione. sed postquam imperiū fuit translatū Cōstantinopolim, Cōstantinopolitana ecclesia obtinuit secundum locū post Ro. Alexādrina: tertiū: Antiochena quartū: Hierosolymitana quintum. & hoc di. j. ea. renouantes. extra de priuileg. antiqua. — Ecclesiarum maiorum ordo.

Casus autem sequen. §. & c. per se patet.

i *Sine intermissione.*] Non tamen in quolibet instanti, sed horis constitutis, sic j. 31. dist. si laicus. & 37. dist. de quibusdam. — Quod fieri sine intermissione dicatur si certis horis assidue in seruientibus. al. fl. de diuinis offi. lege diuinus dici. Arch.

k *A Marco.*] ut 2. q. 4. scitum beatissimus.

E a2 Primam

Euangelista consecrata est: quia[a] & ipse in Aegypto primum verbum veritatis directus à Petro prædicauit: & gloriosum suscepit martyriũ; cui venerabilis successit Abilius. Tertia vero sedes apud Antiochiam eiusdem, idest, beati Petri apostoli nomine habetur honorabilis; quia illic, priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium episcopum constituit: & illic primum [b] nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. *& post pauca.* Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio [†] potestatis: & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino concessum est (& ipsi inter se idipsum voluerunt) vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas[β] idest caput, & principium teneret apostolatus: qui & eamdem formã suis successoribus, & reliquis [γ] episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo testamento est cõstitutum, sed etiam in veteri fuit: vnde scriptum est [Moyses [c] & Aaron in sacerdotibus eius.] idest primi inter eos fuerunt. *& post pauca.* Hæc vero Apostolica sedes cardo, & caput (vt prætactum est) omnium ecclesiarum a Domino, & non ab alio est constituta: & sicut cardine ostium regitur; sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ (Domino disponente) reguntur.

Polyc. l. 1. tit. 1. Ansl. l. 1. c. 7. Burch. l. 1. c. 159. Iuo p. 5. c. 269. [†] *al. discretio, & licet.* *Psal. 98.* Poly. l. 1. tit. 1. Ansl. l. 1. c. 2. Burc. l. 1. c. 178. Iuo p. 5. c. 294.

α [Quia] *Hinc vsque ad ver. Tertia addita sunt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.*
β [Cephas] *In Euangelio Ioannis c. 1. Cephas (quæ vox Syriaca est) exponitur πέτρος, quod græce petram significat: idq; docet etiam B. Hieronymus in comm. epist. ad Galatas, c. 2. neq; credendum est ignorasse Anacletum: sed voluisse eam dictionem ad græcam linguam eo tempore notissimã referre. Quod fecit Cyrillus Hierosolymitanus catechesi decima in nomine Iesus, nõ modo hebraicam, sed etiam græcam illi etymologiam tribuens. Atqui hoc ipsum nomen Cephas, Optatus Afer antiquus, & probatus author, quem Hieronymus, & Augustinus magni faciunt, libro secundo eodem modo, quo Anacletus, accipit, his verbis:* Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: vnde & Cephas appellatus est. *Et Isidorus lib. 7. Etym. c. 9 sic de Petro loquitur:* Cephas dictus, eo quòd in capite sit constitutus Apostolorum. Κεφαλὴ enim græce caput dicitur. *Verum apud Burchardum & Iuonem sic habetur:* vt reliquis omnibus præesset Apostolis Cephas, idest vt Petrus principatum teneret Apostolatus.
γ [Et reliquis.] *In originali est,* & reliquis Apostoli episcopis.

Hac auctoritate, Alexandrina ecclesia secundum à prima locum habere censetur. Sed postea in Constantinopolitana synodo ecclesia Constantinop. secundum à sede Apostolica locum accepit. Vnde in eadem synodo, idest, Constantinop. 1. c. 5. ita constitutum est.

¶ Secundum a Romano Pontifice Constantinopolitanus obtinet locum. C. III

CONstantinopolitanæ [d] ciuitatis episcopũ habere oportet primatus honorem post Romanũ episcopũ: propterea quòd sit noua Roma.

Ex prisca versione. Poly. l. 2. tit. 22.

Canon hic ex ijs est, quos Apostolica Romana sedes à principio, & longo post tempore non recepit: quod ex epistola 51. aliàs 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Constantinopolitanum, & alijs eiusdem epistolis facile est cuiuis cognoscere: itemq; ex duabus epistolis Leonis noni, vna aduersus præsumptiones Michaelis, & Leonis, c. 28. altera ad eumdem Michaelem. Sed multo clarius ex B. Gregorij epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum: atq; ex epistola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem: quæ incipit, Proposueramus. *Quanquam Constantinopolitani episcopi, Imperatorum potentia freti secundum locum Patriarchalium sedium sibi vsurparunt: idq; tandem pacis, & tranquillitatis causa fuit ipsis concessum, sicut in c. antiqua, de priuileg. Innocentius Papa iij. declarauit.*

Item Gregorius Ioanni Episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 63.

¶ Apostolicæ sedi Constantinopolitanam constat esse subiectam. C. IIII.

DE Constantinopolitana [e] ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? quod & D. pijssimus Imperator, & frater noster Eusebius eiusdem ciuitatis episcopus assidue profitentur? Tamen si quid boni, vel ipsa, vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus [f] est enim, qui in eo se primum existimat, vt bona, quæ viderit, discere [g] contemnat. *Idem ibidem, epistola 64.* Nam, quòd Primas Byzantenus [h] sedi Apostolicæ dicit se subijci [i], si qua culpa in episcopis inuenitur, nescio [k] quis [†] ei subiectus non sit: cum vero culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis [l] æquales sumus.

Ansl. l. 5. c. 66. [†] *al. ei episcopus subiectus.*

Hoc caput sumptũ est ex duabus epistolis eidem Ioanni episcopo Syracusano scriptis: sed in epist.

a [Primum.] vt 7. q. 1. mutationes.
b [Christianorum] Primo enim omnes fideles fuerunt dicti discipuli. de conse dist. 2. prima. vel fratres. 11. q. 3 c. ad mensam. sed postquam Apostoli fecerunt concilium Antiochenum, dicti sunt Christiani. 24. q. 1 rogamus.
c [Moyses.] Licet Moyses & Aaron primi & summi dicti sint sacerdotes: tñ Moyses fuit maior q̃ Aaron in administratione, non quò ad consecrationẽ sacerdotalẽ. In hoc enim ambo pares fuerũt: Moyses tamẽ hostias non offerebat: sed vota offerebat pro populo, vt 36. dist. si quis vult. & 88. dist. decreuit. Itẽ & in hoc erat maior Moyses, q̃ Aaron: quia instruebat & redarguebat eum tanquam minorem [l], vt de pœn. dist. 3. inter hæc hircum.

[l] Nam in hoc casu discipulus maior [illegible] poenitentia alio. 2. q. 7 Paulus Petrum Arched.

d [Constantinopolitanæ.] § Roma noua.] dicta est Constantinopolis: quia Constantinus illuc cũ alijs Romanis iuit, & eam construxit. vnde & Constantinopolis & Roma noua est dicta. 96. dist. in. Constantinus.

DE Constantinopolitana.] CASVS. Dicit Grego. in hoc cap. q; nullus debet dubitare Constantino. ecclesiam esse Romæ subiectam: & tñ si quid boni habet ipsa, vel alia ecclesia, libenter sumere ab ea paratus est: quia stultus, &c. Nam cũ Constanti. eps confiteatur eam esse subiectam Romanæ eccle. nullus de hoc dubitare debet.
e [De Constantinopolitana.] Immo ipse Imperator eã fatẽ subiectã Ro ece. vt in Auth. de ecc. ti. i prin. coll. 9. ADDITIO Et C. de sum. tri. l. inter claras. Lau.
f [Stultus.] Stultus, ta, tum. dr quasi extultus, ab extollo, lis. q2 se extollit. vel dr stultus, quasi statim vltus, ab vlciscor, eris. quia stultus statim vltionẽ expetit: nec deliberat. Vel dic q; proprie stultus est qui per stuporem non mouet iniuria; sæuitiam enim pfert, nec vltus est, nec vllo ignominiæ mouet dolore: quia stultus est hebetior corde. vnde qdam ait: Ego me esse stultũ existimo: fatuum esse non opinor, id est, obtusis quidem sensibus, non tamen nullis: secundum Pap. & Hug.

Stultus vnde dicitur.

g [Discere.] Arg. est hic q̃ seniores qui erubescunt discere a iuuenibus. sic 38. dist. nullus. & 24. q. 3. si habes. & 84. dist. peruenit. Item habes hic q; maiores tenentur sequi exempla minorũ si bona sunt. 1. q. 1. si fuerit. & c. neq; in homine. & 19. dist. secundum.

Seniores non debent erubescere à iunioribus discere.

h [Bizantenus.] id est, Constantinopolitanus. prius enim Cõstantinopolis dicta fuit Bizantium.
i [Subijci.] ita demum si qua culpa, &c.
k [Nescio] q. d. ex quo Cõstantinop. eps fatet se esse subiectũ Ro. ecc. multo magis & alij tenẽt fatẽri. Sic vt q; cõfessio plati nocet ecclesiæ, vt extra de ca. mo. dilectus. & de sen. & re iu. suborta. & de postu. pla. ad hæc. 1oã. qđ credo verũ esse si de cõsensu sui capituli facta est in iudic. o, vt extra de iudi. causã & de pcu. c. 1. B.

Prælati confessio an noceat ecclesiæ.

l [Humilitatis.] Hoc vult dicere, q; oẽs essent equales, si omnes vellent esse boni: sed qa aliq peccare volũt, necesse est q; aliq sint maiores

De hoc tamen vt legis extra lib. 6. de re iud. præsenti. quæ est Innoc. 4. & no. de cle. decim. S. Ar. clud.

Culpa est subiectionis causa.

maiores qui puniant peccata eorum.culpa enim causa subiectionis est.nam non peccantes legi non subijciuntur,vt in Authen. de incest.nup.§.si vero.coll.5.19.q.2.duæ sunt.Et aliter nõ posset cõsistere genus humanum nisi quidam essent maiores, & alij minores,sicut est in Angelis,vt 89.dist.ad hoc.

Qua

d ¶ *Qui sacri.*] ironice dicit.

e ¶ *Nullum nomen.*] quia tẽpore Gelasij Constantinopolitana ecclesia non habuit secundum locum adhuc. vel nullum vocat propter hæresim ibi statutam.

f ¶ *Renouantes.*] ¶ *Similia.*] Simile priuilegium habet in quibusdã,q.ad ipsum appellatur medijs prætermissis, vt 11.q.1.si clericus. Et q.a deponit epm,vt vñ,xi 3.q.5.qa suspecti. Et Imperator dicit, q idẽ iuris habet i suis subditis,qd Papa in suis,vt in Auth.de eccle.tit.§.1.coll.9.Similiter Alexãdrina ecclesia forte in pdictis simile habet priuilegium Romanæ,vt 65.dist. quoniã.&c. mos antiquus.

g ¶ *Priusquam.*]Sic ergo aliqua ecclesia priuať iure suo sine culpa sua, & hoc fit: qñq; pp fauorẽ, qñq; pp odiu. Propter fauore multipliciter. vno modo vt hic: alio modo fauore sacerdotij,vt 54.di. frequẽs. Et alio modo pp vim consecrationis, vt 14.q.6.cõperimus.Qñque pp fauorẽ religiosis,vt extra de ecc.ædi. ad audiẽtiã 2.Qñq;pp scãdalũ, vt extra de cle.egro. tua. Qñq; pp defectũ sacramenti, vt 34.dist.si cuius.Itẽ pp odium alterius, vt 70. dist.oẽminẽ.16.q.7.decernimus. Propter paupertatẽ.10.q.3.c. vnio. Itẽ pp ordines,vt dist.54.frequẽs.Alias regulare est, q nemo sine culpa sua priuãdus est iure suo,vt 16.q. 7. inuentũ. & 16. dist. satis peruersum 3. Hic põt habere locũ distinctio, q qñq; perdit priuilegiũ pp fauorẽ, vt hic, qñq; pp enorme damnũ,vt extra de deci.suggestũ. qñq; pp abusũ. 11.q.3.priuilegiũ.qñq; pp delictũ.25.q. 2.ita nos.quandoq; propter negligentiã.ff.de nundinis.l.1. quandoq; propter contrariũ factum.extra de priui.si de terra.& c.accedentibus.Et not. q licet quis sine culpa perdat priuilegium,numquam tamen sine causa.extra vt lite non contesta.quoniam frequenter.§. porro. vnde versus:

Paupertas,odium,vitium, fauor,& scelus,& ordo.

Personas spoliant & loca iure suo.

Appellatio potest ad Papam omisso medio interponi.

Iure suo multis modis quis priuatur.

63. ex qua accepta est prior pars,agitur de Constantinopolitana ecclesia: in sequenti vero 64.agitur de Primate Byzaceno prouincia Africa,non autem Constantinopolitano,quod videntur & Gratianus, & Anselmus,apud quem eodem modo legitur,voluisse;adducti fortasse summula illa, qua præposita est epistola Gregorij. Auctor quodã glossa,quod Gratianũ putauit sensisse, aperte exposuit,

Item Gelasius Papa 1.ad Faustum magistrum legationis.

¶ Constantinopolitanus episcopus auctoritate Romani Pontificis deponitur. C. V.

Iuo p.5.c.9.

QVa traditione maiorum, Apostolicam sedem in iudicium vocant [a]? An secundæ sedis Antistites, & tertiæ, ceterique bene sibi conscij sacerdotes depelli [b] debuerunt;& qui religionis extitit inimicus [c],depelli nõ debuit? Viderint ergo,si alios habent canones,quibus suas ineptias exequantur.Ceterum isti, qui sacri [d],qui ecclesiastici,qui legitimi celebrantur, sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt, & Constantinopolitanæ ciuitatis episcopus, quæ vtique per canones inter sedes nullum nomen [e] accepit, in communionem recidens perfidorum,non debuit submoueri?

Item ex vi.synodo sub Iustiniano congregata,c.36.

¶ Constantinopolitana ecclesia secundum a Romana obtinet locum. C. VI.

† *Petimus,id est, statuimus.*

REnouantes [a] sancti Cõstantinopolitani decreta cõcilij,petimus †, vt Constantinopolitana sedes similia [f] priuilegia, quæ superior [β] Roma habet, accipiat; nec nõ [γ] in ecclesiasticis rebus magnificetur,vt illa: sed hæc secunda post illam existens, prius quàm [g] Alexandrina sedes numeretur; deinde Antiochena, & post eam Hierosolymitana.

α ¶ Renouantes.] *Hic agitur de quinto illo canone primæ synodi Constantinopolitanæ, de quo supra ead.c.Constantinopolitana dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones,qui sextæ synodo tribuuntur,videnda est notatio ad c.sextam.supra 16.dist.*

β ¶ Superior,] *Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus: nam in vulgatis erat,* inferior. *græce est,* γῆς πρεσβυτέρας ῥώμης. *id est* antiquioris uel senioris Romæ,*vt infra ca.proximo.Omnino autem caput hoc longe breuius est in hac versione,quàm in græco exemplari,vno tantum loco copiosius,quòd Antiochenam numerat sedem:cuius in græco vulgato nulla mentio.*

γ ¶ Nec non.] *sic emẽdatũ est ex aliquot manuscriptis,& græco:antea enim legebatur*, non tñ.

Hinc datur intelligi,quòd Alexandrina ecclesia de secunda facta sit tertia,& Antiochena de tertia sit quarta, nisi forte quis duas contendat esse secundas,vt Constantinopolitanam,& Alexandrinam parem suæ dignitatis velit locum obtinere.

Vnde in viij.synodo habita sub Hadriano Papa ij.can.21.

¶ Quæ Patriarchalium sedium primũ,vel deinceps teneat locum. C. VII.

Deusdedit p.3. Ansel.l.2.c.72.

DIffinimus neminẽ prorsus mũdi potentũ,quemquã eorũ, qui Patriarchalibus præsunt sedibus,inhonorare, aut mouere a proprio throno tentare;sed omni reuerẽtia, & honorẽ dignos iudicare,pcipue quidẽ sanctissimũ Papã senioris Romæ,deinceps aũt Cõstãtinopoleos Patriarchã,deinde vero Alexãdriæ,ac Antiochiæ,ac Hierosolymorũ [h].

DISTINCTIO XXIII.

i [a] BReuiter [i] *qua inter ecclesiastica officia sit differẽtia,mõstrauimus.Nunc à summo incipientes,& vsque ad vltimũ gradũ descendentes, qualiter quisque eorum debeat ordinari,sanctorum auctoritatibus ostendamus.*

Vnde Nicolaus Papa ij.in conc.Lateranensi.

QVa traditione.] CASVS. Acacius Constantinop. patriarcha cũ esset in hæresi,excõicauit Alexandrinũ,& Antiochenũ patriarchas,& eos à suis sedibus fecit expelli,quia sibi nõ fauebãt in suo errore.quare Gelasius Papa in illa synodo cõgregata excõicauit Acacium & Constantinopolitanos ei fauentes q inciderãt in hæresim iã dãnatam. Acacius vero Constantinopolitanus eps & cõplices cõquerentes dicebant, Papã non debuisse eos excõicasse nisi in synodo cõgregata,& sic volebant cogere Papam congregare cõciliũ,vt de suo facto iterũ cognosceret in synodo, & hoc intẽdebant probare auctoritate quorumdã canonum,quos fallaciter inducebant.Sed Gela.ↄ eos dicit, q iustissime sunt damnati, cũ illi iniuste cõdẽnauerint Alexandrinũ, & Antiochenũ patriarchas:nec auctoritates quas allegant,eos defendere possunt [1].

¶ Capitula quæ sequuntur cũ §.plana sunt vsque ad finem dist.

a ¶ *Vocant.*] ad concilium faciendum [2].

b ¶ *Depelli.*] ab Acacio Constantinopol.patriarcha.

c ¶ *Inimicus.*] Acacius.

h ¶ *Diffinimus.*] ¶ *Ac Hierosolymorum.*] Sunt & alij [4] patriarchæ, vt Bituricen.Aquilegien.vt 9.q.3. conquestus. & c. nunc vero.ĩ.32.dist.erubescant.

BReuiter.] Hæc distinct. diuiditur in sex partes, in quarum prima ponit quid iuris sit de electione Romani Pontificis. Secunda ibi, *Episcopi vero.* Tertia ibi, *His igitur.* Quarta ibi, *Dalmaticam.* Quinta ibi. *Quarterus.* Sexta ibi, *Subdiaconus.*

CASVS. Supra ostensum est quæ differentia sit inter ecclesiastica officia,& ministros ecclesiæ in illo cap.cleros. In hac vero 23. distin.ostenditur qualiter quisque debet ordinari a summo vsque ad vltimum gradum.

i ¶ *Breuiter.*] In hac dist.23. ostenditur qualiter singuli ordines

1 De hac materia loquitur 24. q.3.c.l quibus.

2 Scilicet quia dicebant illi, quod Papa non posset sine concilio aliquẽ damnare,quod falsum est. Hu.

3 De hoc etiam extra de priui.antiqua. Arc.

4 Scilicet qui patriarchalibus sedibus præsident, vt Pisanus, Bituricensis,Gradẽsis ac plures debent esse qui in capite cuiusque prouinciæ, &c. 99 dist.c.1.secundum Hug.

sunt conferendi. Et primo ostendit qualiter debet Papa eligi & ordinari [1]. Secundo qualiter ordinandus in episcopum debeat examinari [2]. Tertio qualiter episcopus, & alij inferiores sint ordinandi [3]. Quarto annectit de habitu clericorum, & quòd moniales non debent contingere sacra vasa.

1 ¶ s. eo. c. 1.

2 ¶ s. eo. c. 2.

3 ¶ eo. c. 3. & 4. Et annectit & quid sequitur si in aliqua ordinatione fuerit contradictio in ordinatione episcopi, & de professione obedientiæ, quam debent inferiores facere suis prælatis ¶. eo. ca. illud. & c. seq. in de fen.

respectu Cardinalium, sed aliorum clericorum. Vel religiosos appellat hic episcopos Cardinales.

k ¶ *Legitimus.*] id est, canonicus.

l ¶ *Nulla.*] .dist. 62. c. 1.

m ¶ *Funguntur.*] Non tamen ideo sunt maiores Papa; quia cõsecrant eum

Sed aliis religiosis vasis vel sacris renunciare. Lau.

Consecratus est inferior consecrato.

I[N nomine Domini.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte ponuntur verba notarij. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Nouit beatitudo.* dicit Nicolaus, quod mortuo Stephano Papa, ecclesia multas passa fuit tribulationes, & iniurias. & ideo volens futuris casibus prouidere, statuit, vt quoties mortuo Papa electio de successore eius imminet facienda, conuenire debeant Cardinales, & vocare qui vocandi sunt, qui debent eligere vnum de seipsis, si ibi idoneus inuenitur: alioquin de alia ecclesia eligatur, & consecrabitur a Cardinalibus, sicut archiepiscopi cum episcopis suis consecrant, & confirmant episcopos: & hæc electio fiat in ciuitate Romana, vel alibi in necessitate, & ex sola electione habeat potestatẽ disponẽdi de rebus ecclesiæ, & ordinandi Rom. Eccle. si inthronizari non pōt. In tertia parte quæ icipit ibi, *Quod si quis contra hoc*, maledicit ei qui contra hoc decretum fuerit ordinatus, cum suis fautoribus, pœna depositionis adiuncta; & benedicit omnibus obseruatoribus. Et no. quod ab illo verbo, *Nouit beatitudo*, vsque in finem, sunt verba Nicolai.

Cas. §. seq. p se patet.

a ¶ *In nomine.*] hæc sunt verba notarij vsque ibi, *Nouit beatitudo.*

¶ Decretum Nicolai Papæ de electione summi Pontificis. C. I.

IN nomine [a] Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi. Anno ab incarnatione eiusdem M L I X. mense Aprili, indictione [b] xij. propositis sacrosanctis Euangelijs, præsidente quoque reuerẽdissimo †, ac beatissimo Nicolao Apostolico Papa in basilica Lateranẽsis Patriarchij [c], quæ cognominatur Constantiniana, considentibus etiam reuerendissimis episcopis abbatibus, presbyteris, diaconis, idem venerabilis Pontifex auctoritate Apostolica decernens de electione summi Pontificis, inquit. ¶ Nouit beatitudo vestra dilectissimi fratres, & coepiscopi, inferiora quoque membra Christi non latuit, defuncto piæ memoriæ Domino Stephano prædecessore nostro, hęc Apostolica sedes, cui auctore Deo, deseruio, quot aduersa pertulerit, quot denique per simoniacæ hæresis trapezitas [d] repetitis malleis, crebrisque tunsionibus subiacuerit; adeo [e], vt columna Dei viuentis iam iam pene videretur concussa nutare, & sagena summi piscatoris, procellis intumescentibus cogeretur in naufragij profunda submergi. Vnde, si placet fraternitati vestræ, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus [f] prudenter occurrere; & ecclesiastico statui, ne recidiua † (quod absit) mala præualeant, præcauere. Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, vt obeunte huius Romanæ vniuersalis ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales episcopi diligentissime simul de electione tractantes [g], mox Christi † clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquus clerus, & populus ad consensum nouæ electionis accedat; nimirum prę cauentes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat. Et ideo religiosissimi [h] viri preduces [i] sint in promouẽda Pontificis electione; reliqui autem sequaces. Certus vero, atque legitimus [k] hic electionis ordo perpenditur: si perspectis diuersorum Patrum regulis, siue gestis, etiam illa beati Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla [l], inquit, ratio sinit, vt inter episcopos habeantur; qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati]. Quia vero sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur ecclesijs, atque ideo super se metropolitanum habere non potest; Cardinales episcopi proculdubio metropolitani vice funguntur [m]; qui videlicet electum episcopum ad Apostolici culminis apicem prouehãt. Eligatur autem de ipsius ecclesiæ gremio [n], si reperitur idoneus; vel si de ipsa non inuenitur, ex alia assumatur; saluo debito honore, & reuerentia dilecti filij nostri Henrici; qui in præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, speratur; sicut iam sibi concessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede psonaliter hoc [o] ius impetrauerint. Quòd si prauorum, atque iniquorũ hominum ita peruersitas inualuerit, vt pura, sincera, atque gratuita fieri in vrbe [p] non possit electio; Cardina-

Pann. l. 3. c. 1.

† al. reuerentissimo

† al. rediuiua

al. episcopi

¶. dist. 62. Nulla ratio

concordia. Sic 8. q. 3. Artaldus. 16. q. 1. hinc est etiam. & 1. q. 7. conuenientibus. ar.

b ¶ *Indictione.*] indictio dicitur spatium trium lustrorum.

c ¶ *Patriarchij.*] in quo Papa residet.

d ¶ *Trapezitas.*] id est, campsores.

e ¶ *Adeo.*] Hic tãgitur latẽter qđ legitur in chronicis, quod Benedictus x. qui successit Stephano, eiectus est de pontificatu, & factus est Papa Ioannes Sabinen. eps pro pecunia [4]: cui impositum est nomẽ Siluester. & iste ẽt deiectus est. & deinde reparatus, & restitutus est Benedictus, & iterũ eiectus est Benedictus, & datus papatus Ioanni archipresbytero ante portam Latinã, cui impositum est nomẽ Gregorius: & hic ab Henrico Imperatore est depositus, & vltra montes translatus est. hoc totũ vno anno factum est, & propter hoc datum fuit priuilegium Henrico de quo hic fit mentio.

f ¶ *Futuris casibus.*] No. ad cautelã futurorũ aliquid statui, vt 63. dist. cũ Hadrianus. & 1. q. 7. cõuenientibus. ff. loc. si quis domũ. §. 2. arg. cõtra, quia non imputatur alicui si non dãnauit ecclesia, vt extra, vt eccl. benefi. vt nostrõ, & ff. ad leg. Aquil. l. si putator.

g ¶ *Tractantes.*] Videtur, quod electionẽ semper debet pcedere tractatus: alioquin electio nulla est; sicut alienationẽ debet pcedere tractatus, vt 12. q. 2. sine. Io. quod hodie expressum est extra de electio. in Genesi. & cap. quia propter. B. [5]

h ¶ *Religiosissimi.*] id est, episcopi Cardinales.

i ¶ *Preduces.*] ¶. dist. 89. c. 1. contra. Sed hic dixit, preduces non

Multiplex Papæ mutatio.

4 Numquid iste sic electus, possit accusari de simonia tur. quod sic 79. d. si quis pecunia. vbi de hoc ¶. 20. di. c. 1.

Electionem tractatus præcedere debet.

5 Et no. quod hinc colligitur, quod clerici primo deberent in aliquẽ consentire, & po-

eum, quia suffraganei consecrant metropolitanũ, non tamen ideo sunt maiores, vt 66. dist c. 1.

n ¶ *Gremio.*] Ergo aliquis io Romana eccle. põt esse nõ idoneus ad papatũ, & sic est ¶. 21. dist quãuis. in fi. vbi dr, quod ibi nõ est macula, nec ruga, sed bene põt esse, quod oẽs sunt sancti, oẽ tñ oẽs sunt idonei ad papatũ, vel quia sunt corpore vitiati, vel aliud habẽt impedimentũ. Itẽ habes hic, quod semper de clericis ipsius ecclesiæ eligẽdus est platus, si ibi est idoneus, vt 61. dist. nullos. & c. obitũ. & 63. dist. metropolitano. idẽ i Abbate, vt 18. q. 2. ¶ sit [6]. & tunc sufficit, quod sit bonus [7]: sed si de altera ecclesia eligitur, requirit quod sit optimus, vt dicunt qdã. & est arg. ad hoc ff. de tutori. & curatori. diuus. De hac materia plene inuenies 8. q. 1. licet In. & tñ tali iuri põt renuntiari. vnde si maior pars capituli eligat de alia ecclesia, valebit electio. extra de elect. cum nobis olim. & cap. cum inter canonicos. & cap. in causis. licet Io. dixerit ꝯ. & sufficit ẽt tunc, quod sit bonus, vt in prædi. decreta. cum nobis. B.

o ¶ *Personaliter hoc.*] Ex his verbis apparet personale priuilegiũ hoc fuisse: & ideo ad alios nõ prorogari. ff. de censi. ætatẽ. & 7. q. 1. peusti. & 16. q. 1. hinc etiam.

p ¶ *Fieri in vrbe.*] Semper. n. ibi faciẽda est ordinatio, & examinatio clericorũ, vt 24. dist. qñ. & si alibi fit electio, ¶ in loco ad hoc determinato, electio est nulla, vt extra d' ele. venerabilẽ. nisi subsit causa, vt hic dr, & 63. dist. quãto. & extra de elect. bonæ memoriæ.

Papa an possit esse quis nõ idoneus.

Eligendus an debeat esse de gremio ecclesiæ.

6 Et cap. Abbatem. 18. Arch.

7 Ad hoc extra de elect. cum nobis olim. immo sufficit ne mal' existat, vt 16. q. 1. §. monasteria.

Electio quæ fit in loco non determinato nulla est.

ADVERSIO. Nam duæ partes Cardinalium semper debent adesse, extra de ele. licet. nisi sint valde remoti. Io. de Fan.

a ¶ *Laicis licet.*] hoc tantum ad laicos refertur.

b ¶ *Et disponendi*] In alijs prælatis secus est. nam illi ante confirmationem non habent ius administrandi, vt extra de elect. nosti. nisi gatur audientia. At contra extra de resti. spol. in litteris. Ioan. Sol. quilibet spoliatus restitui debet, nisi spoliatus sit à iudice iusta de causa, vt extra de rescrip. dilectus 2. & nisi in casibus exceptis, vt extra de resti. spo. litteras. & c. ex transmissa. 3. q. 1. in summa. nec excommunicatus directe poterit restitutionem petere, vt extra de except. cum inter. 3. quæst. 1. in summa. vbi de hoc. Ber.

Electus ante confirmationem non administrat. ... Io. de Fan.

les episcopi cum religiosis clericis, catholicisque laicis, licet[a] paucis, ius potestatis obtineant, eligere Apostolicæ sedis Pontificem, vbi congruere viderint. Plane, postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscumque hominum conatus malignitatis studio restiterit, vt is, qui electus est, in Apostolica sede iuxta consuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, sicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam ecclesiam, & disponendi[b] omnes facultates illius: quod beatum Gregorium ante suam consecrationem fecisse cognouimus. Quòd, si quis contra hoc nostrum decretum synodali sententia promulgatum, per seditionem, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit, auctoritate diuina, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum suis auctoribus, fautoribus, & sequacibus a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ separatus abijciatur, sicut Antichristus, inuasor, & destructor totius Christianitatis: nec aliqua † super hoc ei audientia[c] reseruetur: sed ab omni ecclesiastico gradu, in quocumque fuerat prius, sine retractatione deponatur: cui quisquis adhæserit, vel qualemcumque tamquam Pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sententia † sit mancipatus. Quisquis autem huius nostræ † decretalis sententiæ temerator extiterit, & Romanam ecclesiam sua præsumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentauerit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impijs, qui non resurgent in iudicio, reputetur; omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam præsumit confundere) in hac vita, & in futura furorem[d] sentiat: fiat habitatio eius deserta, & in tabernaculis eius non sit, qui inhabitet: fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua: commotus amoueatur ipse, & filij eius, & mendicent, & ejciantur de habitationibus suis: scrutetur fœnerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius: orbis terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa[e] sint ei contraria, & omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant[f]: & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant[g]. Obseruatores autem huius nostri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum apostolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis absoluat.

† al. aliquando
† al. sententia
† al. nostri.
Psal. 8.
Psal. 68.
Psal. 108.
Apo. 5.

¶ *Huius decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiæ monasterij Farfensis litteris Longobardicis ante annos fere quingentos scripto, & alibi.*

Episcopi vero, & ceteri ordines infra constituti, qualiter ordinari debeant, ex auctoritate Carthaginensis concilij quarti, c. 1. cui interfuit Augustinus tempore Honorij Augusti, ostendamus; ab eorum examinatione incipientes.

¶ Quomodo sit examinandus, qui in episcopum eligitur. C. II.

Ordo Roman. pag. 95. Burch. l. 1. c. 8. Iuo pa. 5. c. 62. Poly. l. 2. tit. 9.

QVi episcopus ordinandus[h] est, antea examinetur[i], si natura sit prudens, si docibilis[k], si moribus temperatus[l], si vita[m] castus, si sobrius, si semper suis negotijs cauens[n], si humilis, si affabilis, si misericors, si litteratus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus; & ante omnia, si fidei documenta[o] verbis simplicibus[p] asserat[q], id est, patrem, & filium, & spiritum sanctum

d ¶ *Furorem*] id est, vindictam.

e ¶ *Elementa.*] id est, siue sit in terra, siue in aqua, puniatur.

f ¶ *Confundant.*] id est, à confusione non liberentur.

g ¶ *Ostendant.*] Nec peccauit iste maledicendo: quia maledictorum duo sunt genera. 24. quæst. 3. cum sancti.

EPISCOPI VERO. Hæc est secunda pars dist. in qua ponit quæ sunt quærenda in episcopo tempore consecrationis. Io. de Fan.

¶ Casus huius §. per se patet.

QVi episcopus.] CASVS. In hoc ostenditur quæ & quæ in electo in episcopum & confirmando sunt quærenda tempore consecrationis: in quibus si inueniat instructus, ab omnibus episcopis consecretur præsente archiepiscopo, vel auctoritate præsentis.

h ¶ *Ordinandus.*] id est consecrandus: quia tunc est scrutinium faciendum.

i ¶ *Examinetur.*] Ista examinatio non est facienda, nisi circa ignotos. 47. dist. de Petro. & 94. distin. valete. & hoc verum est de scrutinio electionis: antea te sumatum, etiã circa notos quæreret de modo eligendi, & de ijs quæ habes extra de ele. cum in cunctis. Scrutinium autem quod fit in consecrando, illud numquam est omittendum, etiã circa notum, vt hic, & 65. dist. cap. 1. 2. & 5. & 75. dist. c. 1. imo repellitur, & si in vno deficiat. 38. distin. quæ ipsis.

k ¶ *Et docibilis.*] Melius diceretur, docilis: quia homo est docilis

Ad idem 7. q. 1. præsenti. 63. dist. quorumdã. Archidia.

Idẽ no. Inno. extra de exces. prælat. cum nostris, in glo. penultima sunt ... 9. q. 3. ... in glo. ... Archi.

Consecrandus non scis ante examinandus.

Arg. ... dist. ... Io. de Fan.

Docilis & docibilis differentia.

nisi sint archiepiscopi transmontani: extra de elec. quod sicut. Vel nisi sint exempti. qui si transmontani sunt, statim possunt administrare, vt extra de electio. nihil. sed certe videtur, quod in omnibus idem iuris est, vt si electus non posset intrare possessionẽ rei ad quã est elect[us], nihilominus pro possessore est habendus, vt 9. distin. si quis eps. & extra de restitu. spolia. sæpe. sed illa cap. loquuntur quando impeditur per aduersariũ: secus posset dici quando impedimentũ est in seipso: puta quia nondũ est cõsecrat[us]. extra de do. & cõtu. cõtigit.

c ¶ *Audientia.*] Hic habes casum vbi alicui denegatur audientia, scilicet in casu intrusionis: & 3. q. 1. §. patet. Itẽ & in casu schismatis, vt 23. quæst. 5. non vos. Itẽ cũ quis recipit ecclesiam de manu laici, vt 16. quæst. 7. si quis deinceps. Itẽ cum quis excommunicat suum maiorẽ, vt 21. distin. inferiũ. vnde videtur quod spoliatus pro aliquo illorũ casuũ non possit petere restitutionẽ, ex quo ei dene-

Audientia in multis casibus denegatur.

& doctrinalis, liber docibilis: quandoque tamen ponitur vnũ pro alio, vt hic: & Ioan. in euang. Et erunt omnes docibiles Dei. debet autẽ rationẽ reddere omni poscenti. 36. distin. c. quod ecclesia. §. ecce.

l ¶ *Temperatus.*] 3. 11. q. 3. illa præpositorum.

m ¶ *Vita.*] infra dist. 53. legem.

n ¶ *Cauens.*] Nam propter simplicitatem repellitur quis, vt 39. distin. Petrus. sed iã promotus non deponitur: sed ei coadiutor datur. 7. quæst. 1. quia frater noster.

o ¶ *Fidei documenta.*] id est, fidem.

p ¶ *Simplicibus.*] id est, apertis non implicitis. extra de sum. trin. firmiter. & 3. distin. 4. erit autẽ, non insultatis[r], 3. dist. 36. illitteratos. melius 37. distin. relatũ. argu. ad testes repellẽdos. argu. 4. q. 3. si testes. §. item in testibus arg. contra instrumenta.

q ¶ *Asserat.*] Propterea debet quod obseruabit patrum regulas. in Authen.

Vnde Apost. ad T... prædicatos ... Io. de Fan.

h 3

Auth. quomodo oportet episcopos. §. ad nos ergo. circa pri. coll. j.

a ¶ *Non per conditionem.*] id est, per creationem ¹. vult enim dicere, quod non est creatus malus, vt quidā dicunt, sed ex libero arbitrio factus est malus, immo adhuc habet liberum arbitrium, sed illud est ad malum tantum: alioquin, si non haberet liberum arbitriū, non demereretur. 23. q. 3. vasis iræ. imo quotidie fit * peior. similiter angelus habet liberum arbitrium, sed illud est tantum ad bonum, & per id quotidie meretur, & fit melior. Homo habet liberum arbitrium æque ad bonum & ad malum, vt 23. quæst. 4. Nabuchodonosor.

b ¶ *Dimittantur.*] id est *, dimissa ostendantur. nam per contritionem dimittuntur adulto peccata, non per baptismum ², aut enim adultus accedit ad baptismum cum charitate, aut non: si cum charitate, iam nullum in eo est peccatum, vt legitur de Centurione, vt 26. dist. deinde. & de cōsec. dist. 4. non dubito. si sine charitate, nullum peccatum ei dimittitur, de consec. dist. 4. ostenditur. Dimittūtur tamē satisfactiones, quas pro peccatis facere debet, vt de consec. dist. 4. sine pœnitentia. Item & originalia dimittuntur per baptismum adultis, sed nullum mortale, si non habet charitatem. 5. q. 1. vide.

c ¶ *Extra ecclesiam.*] 1. q. 1. extra ecclesiā catholicam. & cap. ex ecclesia.

d ¶ *Et laicorum.*] Sed quare hic post examinationē requiritur consensus clericorū & laicorum? qui enim electioni consensit, postea electo nihil obijcere pōt, vt 8. q. 2. dilectissimi. Sed dicas hic loqui de examinatione, quæ fit tempore consecrationis: nec aliud vult dicere, nisi quod consecrari debet, si ita est, quod omnes consenserint in eum. Item patet hic, quod laici possunt contradicere electioni, vt dicam j. cap. illud, &c.

His igitur.] Hæc est tertia pars dist. in qua ostēdit Isidorus qualiter clerici debeāt viuere, & quæ vitare, & quæ obseruare debēt, vt doctrinæ gratiā possint populis ministrare. Io. de Fan. & P. & hæc sine loco casus.

e ¶ *Non spectaculis.*] vbi turpes ludi exercentur, vt j. de cōsec. dist. 5. non oportet. & 34. dist. presbyteri.

f ¶ *Pudica.*] i. cōtinētia quo ad sermones lasciuos ³, & quotidie esurire debēt, & esse cū vacuo ventre, vt j. de conse. dist. 5. sint tibi.

g ¶ *Pecuniæ.*] Diuites tamen non sunt abijciendi cum bonis operibus. 30. dist. hæc autem scripsimus.

h ¶ *Pro beneficijs.*] & pro sacramentis ecclesiasticis, quæ dicuntur medicina; quia sanant vulnera peccatorum. 13. q. 2. animæ. Ioan Fa. dixit in omnibus sacramentis committi simoniam, nisi in matrimonio, ideo forte quia ibi non confertur gratia * spiritus sancti, vt 32. q. 2. connubia. sed in alijs sacramentis confertur, vt 1. q. 1. quidquid inuisibilis. Greg. dixit, quod ibi cōmittitur simonia, cū sit maius inter sacramenta, vt dixi 32. q. 2. honorantur.

i ¶ *Frequentationē.*] Nota solam frequentationem prohiberi. ex eo enim quod frequenter fit, præsumitur quod male fiat, vt 81. distin. clericus, & si quispiam. & volumus. & 32. dist. hospitiolum.

k ¶ *Senioribus.*] id est, prælatis.

l ¶ *Exercitio.*] j. de consec. dist. 5. numquam.

---

vnum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternalem, & coomnipotentē prædicans; si singulas † quasque in Trinitate personas plenum Deum, & totas tres personas vnum Deum; si incarnationem diuinam non in patre, neque in spiritu sancto factam, sed in filio tantum credat, vt qui erat I diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus verus ex patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simulque in eo veritas vtriusque naturæ, idem Deus & homo, vna persona, vnus filius, vnus Christus, vnus Dominus creator omniū, quæ sunt, & auctor, Dominus, & rector cum patre, & spiritu sancto, omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passione; mortuus vera corporis sui morte; resurrexit vera carnis suæ resurrectione †, & vera animæ resumptione; in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si noui, & veteris testamenti, id est legis, & prophetarum, & Apostolorū vnum eumdemque credat auctorem, & Deum; si diabolus non per conditionem ᵃ, sed per arbitrium factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat huius, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem; si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his, quæ in carne gesserunt, vel pœnas, vel præmia †; si nuptias non prohibeat †; si secunda matrimonia non damnet; si carnium perceptionem non culpet; si pænitentibus reconciliatis communicet; si in baptismate omnia peccata, id est tam illud originale contractum, quàm illa, quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur ᵇ; si extra ecclesiam ᶜ catholicam nullus saluetur. Cum in his omnibus examinatus, fuerit inuentus plene instructus: tunc cum consensu clericorū, & laicorum ᵈ, & conuentu totius prouinciæ episcoporum, maximeque metropolitani vel auctoritate, vel præsentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non suæ delectationi, nec suis motibus, sed his Patrum definitionibus acquiescat ᵃ.

¶ *Caput hoc integrum extat in ordine Romano, additis ad initium his vocibus,* Statuta ecclesiastica, *cum similem titulum tota Carthaginensi quarto concilio esse propositum in aliquot vetustis codicibus, testantur illi, qui tomos conciliorum ediderunt.*

a ¶ Acquiescat.] *Post hoc verbum tam in concilio, quàm in ordine sequitur,* Io cuius ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti Patres in præeligendis episcopis constituerunt.

Item Isidorus de ecclesiasticis officijs, lib. 2. c. 2.

¶ Qualis esse debeat clericorum conuersatio. C. III.

His igitur lege Patrū cauetur, vt à vulgari vita seclusi, à mundi voluptatibus sese abstineant; non spectaculis ᵉ, non pompis intersint; conuiuia publica fugiant, priuata non tantum pudica ᶠ, sed & sobria colant; vsuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisque cuiusquam studium appetant; amorem pecuniæ ᵍ, quasi materiem cunctorum criminum fugiant, & sæcularia officia, negotiaque abijciant; honoris gradus per ambitiones nō subeant: pro beneficijs ʰ medicinæ Dei, munera non accipiant; dolos, & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiā fugiant: nō vagis oculis, nō effræni lingua, aut petulanti, fluidoque † gestu incedant, sed pudorē, & verecundiam mentis simplici habitu, incessuque ostendant: obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem ⁱ † fugiant; cōtubernia extranearum feminarum nullatenus appetant; castimoniā quoque inuiolati corporis perpetuo conseruare studeant: aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur; senioribus ᵏ quoque debitam obedientiam præbeant, neque vllo iactantiæ studio semetipsos attollant: postremo doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio ˡ iugiter † incumbant. Tales enim debent esse qui diuinis cultibus se mancipandos student exhibere; scilicet, vt dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

---

¹ Sub non necessitatem.

* *Nec diabolus fit peior, nec Angelus melior; neque eorū meritū vel demeritū augetur, nisi quo ad pœnā, vel præmium accidentale. Vide B. Tho. 4. distin. 50. art. 1. q. 6. & 1. par. q. 62. art. 9.*

* *Per sacramentum ex attrito quis fit contritus, ideo dimittuntur peccata non tantum ostenduntur dimissa. Vide B. Tho. 4. dist. 4. q. 2. ar. 1. q. 1. ad primū. & distin. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. ad quintum. & 1. par. q. 69. ar 4. ad secundum.*

² Sed remanet iniquitas ipsa, i. fomes peccati. de pœni. dist. 4. cap. ille Rex. & videas quod legit & not. de obse. dist. 4. c. 1. & ca. nōs ex quo. Arch.

Electioni possūt laici contradicere.

³ Scilicet vt nō dicant ibi vel fiant impudica, vel inhonesta. 44. dist. chorus. secundum Hug.

† al. singulam quamque personam

† al. receptione

† al. gloriam

† al. improbet

Refertur in concilio Maguntino primo c. 10.

† al. tumidoque gressu.

† al. visitationes frequentissimas

† al. iugi

¹ Simonia in omni sacramento committitur.

* *Matrimonij etiam sacramentū confert gratiam: nec textus allegatus facit ad propositū. & vide concil. Trid. sess. 24. c. 1. & B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 6. arg. & 4. dist. 25. q. 3. art. 1. q. 1. ad 2. dist. 26. q. 2. art. 3. per tot.*

Tales

T*ales.*] C a s v s. Quidam episcopi multitudinis ordinandorum pompam quærentes, promouebant indignos, quos Papa reprehendit, dicens q̀ melius est habere paucos & bonos, q̀ multos & inutiles, qui graue onus ordinatori afferant.

a ¶ *Multos.*] Multitudo enim aliquos facit magis viles, vt 93. dist. legi-

g ¶ *Tres.*] qui soli possent consecrare eum: sed ipsi non possunt audire causam criminalem.

h ¶ *Tantum.*] scilicet accedere. alias est in textu, accedere.

i ¶ *Et in eadem.*] Ibi enim melius pôt inquiri de crimine, vbi aliquis côuersatus est, vt 24. q. 1. pudenda. extra de elect. postquam.

Item Clemens ad Iacobum fratrem Domini, epist. 2.

¶ Qui digne sacramenta tractare non possunt, ad ministerium non eligantur diuinum. C. IIII.

Poly. l. 4. tit. 31.

TAles ad ministerium eligãtur clerici, qui digne possint dominica sacramẽta tractare. Melius est enim domini sacerdoti paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quàm multos [a] inutiles, qui onus graue [b] ordinatori adducant.

Et in conc. Afri. c. 57.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 40.

¶ Si electo in episcopum aliqua obijciuntur, quinque vel sex episcopi ad eius purgationem conueniant. C. V.

Polyc. l. 2. ti. 8. Ans. l. 6. c. 65. Burch. l. 1. c. 6. Iuo p. 5 c. 60.

ILlud [c] statuendum est, vt quando ad eligendum [d] episcopum conuenerimus; si qua contradictio fuerit oborta [e], (quia sæpe talia facta sunt apud nos) non præsumant ad purgandum [f] eum, qui ordinandus est, tres [g] tantum† [h]; sed postulentur ad numerum supradictorũ duo, vel tres, & in eadem [i] plebe [k], cui ordinandus est, discutiantur primo personæ contradicentium: postremo illa etiam, quæ obijciuntur [l], pertractentur, & cum purgatus fuerit [m] sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis† responsione. Ab vniuersis episcopis dictum est: Satis placet.

† al. tantum accedere

† al. dignationis

Item ex concilio Toletano xi. c. 10.

¶ Vota suæ promissionis spondeant, quos ecclesiastica promouet disciplina. C. VI.

Ansl. 7. c. 88.

QVamquam omnes, qui sacris [n] mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneãtur adstricti; expedibile [o] tamen est, vt promissionis suæ vota sub cautione [p] spondeant, quos ad promotionis gradus ecclesiastica probat† disciplina. Solet enim plus [q] timeri, quod singulariter pollicetur, quàm quod generali sponsione concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio, vt vnusquisque, qui ad ecclesiasticos gradus est adscensurus, non ante honoris consecrationem accipiat, q̃ placiti† [r] sui adnotatione [s] promittat, vt fidem [t] catholicam

† al. prouehit

† al. placita sibi

k ¶ *Plebe.*] Not. arg. q̀ laici admittuntur ad accusandum electum, vt s. ca. qui eps. in fin. 62. dist. studij. 63. dist. vota. nam eps. debet habere bonũ testimoniũ ab his qui foris sunt, vt 8. q. 1. licet. & de conse. dist. 1. iubemus. itẽ quia interest ipsorum, vt extra de testi. cap. decetero. & est arg. ad hoc extra de testi. ex pte Adq. & in Auth. de san. epi. §. si qs aũt. coll. 9. & est arg. ad hoc 81. dist. Maximianus. argu. contra 28. dist. cõsulendũ. vbi ẽt ad denuntiationem non admittuntur laici, si malo zelo ducantur. Itẽ, si ideo dicis admittendos laicos, quia ipsorum interest, ergo siue sint bonę famæ siue malæ, admittuntur, quia nullus remouetur ab accusatione, qui suam iniuriã prosequitur, vt 4. q. 6. omnibus. male ergo dicit decretum, q̀ laici infames nõ admittunt ad accusationẽ clericorũ [a], vt 2. q. 7. accusatio. Potest hic dici, q̀ hic loquit cũ ciuiliter agit, & in eo casu quilibet admittit, ẽt femina, vt extra de testi. tã

Electũ laici possunt accusare.

a Præterea ex hoc sequeretur, q̀ siue ille electus male famæ fuerit, siue non: semper admitterentur laici per illud c. omnibus. quod tamen falsũ est. 2. q. 7. in princ. versi. sed dic sec.

legimus. & multitudo est canonibus inimica, vt extra de præben. quia intantum. & multitudo onerosa nihil habet honesti, vt in Authen. de referendarijs. in si. coll. 2. Item est hic arg. contra illos qui allegant multa. de consec. dist. 5. non mediocriter. 24. q. 1. odi. & projeci. nam vilius est pauca effundere, &c. C. de vete. iur. enucle. l. 2. §. si quid autem.

b ¶ *Graue.*] Qui ex certa scientia indignum ordinat, aut deponitur, aut priuatur potestate ordinandi [a], vt 50. dist. ex proueniētibus. & 51. dist. aliquantos.

a De hac materia legis. & not. 96. dist. q. in eccle siasticis. & ibi dicam. Arch.

ILlud.] C a s v s. Quidam epi conueniunt ad epm consecrãdũ in scrutinio contradicunt quidã de cõsecretor, & crimina obijcientes deficiunt in probatione. cogitur clericus ad purgationem ꝓp infamiã; quærebat per quot vel vbi debeat fieri purgatio? Et sn. q̀ non trĩ cũ tribus, sed cũ quinq; vel sex debet se purgare, & debet fieri purgatio coram plebe, cui ipse est præferendus, & facta purgatione ordinari debet. Pôt & alio modo poni casus. Quidã epi côuenerunt ad côsecrandum epm. ꝫ dicitur ei, nô debet ordinari nisi de causa cognoscatur. sed de causa illa cũ sit criminalis, non debẽt cognoscere pauciores quàm sex epi; & si tres côueniant, addantur tres: si quattuor, addantur duo; & tũc si accusator deficiat, ille se purget publice, & postea ordinetur.

c ¶ *Illud.*] Si electo côsecrando obijcitur crimen, nô est côsecrandus ante causæ examinationem, & si prius venerant quattuor epi ad consecrationem, adhuc veniant duo: & si ante venerãt tres, veniant adhuc alij tres ad audiendam causam criminis obiecti. & secundum hoc exponas, eligendum, id est, côsecrandũ [a]. & expone, purgandũ. i. examinandum. & ita intellige, q̀ hic obijciebatur crimẽ in modũ accusationis. nam si esset obiectum in modum exceptionis, non viderentur necessarij tot epi, cũ causa illa posset expediri per procuratorẽ, vt extra de accu. super his. & sic patet q̀ metropolitanus possit audire causam criminalem episcopi, licet non possit eum deponere: tũ requiritur præsentia plurium episcoporũ. Alij intelligunt tantum de eo qui tenetur se purgare. Dic vt 3. q. 6. c. quamuis. & c. accusatus.

a Sub & sic tenetur. hic impr. exponitur eligere, id est, confirmare. 7. q. 1. temporis & eligens. & obseruare. 8. q. 1. episcopo. in si. secundum Hug. & sic dic Ioan.

d ¶ *Ad eligendum.*] id est, consecrandum.

e ¶ *Suborta.*] id est, quod obijcitur crimen ei.

f ¶ *Ad purgandum.*] id est. examinandum.

litteris. Si q̃ris: quare ergo tot epi côuocãt, cum ciuiliter agitur? Respon. quia agitur de crimine, licet nô criminaliter. Vnde oportet etiam inscribi ad pœnam extraordinariam, vt extra de accu. super his. Et est arg. ad hoc 3. q. 6 hæc quippe. vbi xij. episcopi requiruntur, & tamen ibi ciuiliter agitur, vt videtur.

l ¶ *Illa quæ obijciuntur.*] si sint grauiora, vel non.

m ¶ *Et cum purgatus fuerit.*] i. est, iudicatus innocens.

QVamquam.] C a s v s. Quæsitum fuit in concilio Toleta. an clerici qui promouẽtur ad ordines, & præ. . .turas promittere debeant suis maioribus viuere iuxta fidem catholicam, & eis reuerentiam & obedientiam præstare. & respondet, q̀ quamuis ad hoc teneantur generaliter: tamen ab eis hoc exigitur expresse. Solet enim plus timeri, &c. & qui contra hoc promissum venerit, iuxta consuetudinem, pœnam persoluat.

n ¶ *Sacris.*] id est, ecclesiasticis.

o ¶ *Expedibile.*] id est, iustum.

p ¶ *Cautione.*] scilicet iuratoria.

q ¶ *Plus.*] Si ergo aliquis iure communi se pôt tueri [a], & priuilegio. 87. dist. quicquis. & extra de rescrip. c. 1. arg. contra de fid. inst. inter. vbi dicitur, q̀ idem non pôt dari & confirmari. Item argu. contra. C. de thesau. l. vnica. de hoc plura arg. inuenies 100. dist. cõtra morem. Sed ita dicat consilio meo, si quæratur ab eo; hoc habeo de iure communi: & si hoc non esset, habeo ex priuilegio, vt extra de præscrip. veniens. Item not. q̀ plus valet specialis cautio, quàm generalis, vt hic, & ff. si quis cau. l. sed & si. §. quæsitum. Itẽ & plus specialis confirmatio quàm generalis. extra de confirmatio. bonæ. Item & specialis appellatio quam generalis, vt extra de appell. super eo. & specialis delegatio quam generalis, vt extra de rescrip. ad hoc. & specialis subscriptio quam generalis. ff. ad l. Corne. de fal. diuus. §. respon. & speciale mandatum, vt extra de rescri. c. 1. & melius cap. pastoralis. alias tamen plus valet generalis correctio, quàm specialis, quando multitudo est in causa. 23. q. 4. non potest. & generalis petitio, vt 23. q. 5. non æstimemus. & generalis quæstio. ff. de quæstio. l. 1. §. qui quæstionem.

a Scilicet contra promissionem. & dic. solet enim, & c. q. 4. ad causæ 18 fi: hoc enim non magis tenetur si specialiter promittat q. si generaliter. & q. dicit gl. ex priuilegio, dic iure speciali, scilicet ex sua promissione. Ar. hu.

Specialitas an sit generalitati præferenda.

r ¶ *Placiti.*] id est, pacti.

s ¶ *Adnotatione.*] id est, scriptura.

t ¶ *Vt fidem.*] Not. q̀ quilibet clericus suo prælato præstabit obedien-

Electus suo superiori multa iuramento promittit.

obedientiam, vt infra de consecra.dist. 5. in omnibus. & not. quòd præstat electus suo maiori iuramentum de fide & canonibus seruandis, vt hic de indemnitate rerum ecclesiæ seruanda, vt 18 dist. de Syracusanæ. de immoderata exactione non facienda. 10.q. vlti. c. 1. in fi. Item de fidelitate. extra de iureiuran. ego N. Item de pensionibus debitis soluendis. argu. extra de nou. ope.nuntia. cum ex iniũcto. extra de elec. qualiter. Itẽ de pẽsionibus nõ augẽdis. arg. extra de iu.m.tua. Itẽ suspectus de inobedientia, iuramentũ præstat de obedientia seruanda. extra de maiorita. & obe. cũ in ecclesijs. in fine. Nec obstat contrarium extra de maiori. & obedien. legebatur. quia ibi loquitur de iam promoto, & non suspecto.

Clericus sub pœna se potest obligare.

a ¶ *Transgressores*.] Hic habes, quòd clericus se potest obligare sub pœna spirituali, & pecuniaria ad spiritualem pœnam se potest obligare, scilicet ad pœnam depositionis, vel anathematis, vt 1.q.7. quoties. de cõsecratio. distin. 2. ego Berengarius. extra de elect. cum dilectus. io fi. similiter ad pecuniariam pœnã se potest obligare. 21. q. 5. si quis cuiuslibet. extra de arbit. cum dilecti. Sed numquid pœna soluta potest agi ad obedientiam, vel ad id quod promissum est sub pœna, vel an sufficiat tñ pœna esse cõtẽtum? De hoc dic, vt 22. q. 2. quæcumque.

De hoc etiam 80. 1. q. 6 quis presbyter. Arch.

DEHINC. Supra ostensum est de electione, & ordinatione Papæ. & de examinatione episcoporum, & quales esse debeant episcopi, & alij clerici. Nũc vero ostẽdit qualiter debeat fieri ordinatio, primo ẽpi & postea cæterorũ.

Episcopus.] CASVS. Quando ordinatur episcopus, duo episcopi debent tenere librum Euangeliorum super caput ordinandi. tertius super eum fundat benedictionem; reliqui episcopi qui adsunt caput eius tangãt.

d ¶ *Corporis*.] Not. q̃ si in ægritudine sumit sacerdos Eucharistiam, circumdabit stola vtrumque humerum.

e ¶ *Ceruicem*.] Si sacerdos legit Euangelium, numquid vtetur stola secũdum q̃d diaconus? Arg. q̃ sic, vt 93. dist. præcipimus. & 94. distinctio. c. 1. & 2. Potius credo loquendam consuetudinem, vt 12.

Cõsecratio in eucharistia ...

sincera cordis deuotione custodiens, iuste & pie viuere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat; atque vt debitum per omnia honorem, atque obsequij reuerentiam præeminenti sibi vnusquisque dependat, iuxta illud beati Leonis Papæ edictũ: [Qui se scit aliquibus esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat.] Pœna etiam † iuxta ecclesiasticæ consuetudinis morem, & placitis talium inferenda †, & ab ijs, qui transgressores a fuerint, persoluenda est.

epist. 8 s. ad Anastasium Thess. episcopum

† al. tamen] ori.

† al. inferenda

Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinantur, in concilio Carthag. 4. c. 2.

¶ Qualiter ordinetur episcopus. C. VII.

EPiscopus, cum ordinatur, duo episcopi ponant, & teneant Euangeliorum codicem b super caput, & ceruicem eius; & vno super eũ fundendo benedictionem, reliqui omnes episcopi, qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.

Ordo Romanus, pag. 100. Polyc. l. 2. tit. 9. Ansel. l. 6. c. 49. al. 55. Iuo p. 5. c. 154. Pann. l. 3. c. 28.

¶ Qualiter ordinetur presbyter. C. VIII.

PResbyter cum ordinatur, episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant. Sicut autem in die suæ ordinationis sacerdos orario, vtroque humero ambitur; ita tempore consecrationis, eodem orario debet vti instanter.

Ex eod. concilio. c. 3. Poly. l. 2. tit. 35. Ansel. l. 7. c. 53. Iuo p. 6. c. 12. Pann. l. 3. c. 33.

Vnde in concilio Bracharensi 3. c. 3. legitur.

¶ Quod quisque accepit tempore consecrationis, ferat tempore oblationis. C. IX.

ECclesiastica, & antiqua institutione præfixum nouimus, vt omnis sacerdos, cum ordinatur, orario c vtroque humero ambiatur, scilicet, vt qui imperturbatus præcipitur cõsistere inter prospera & aduersa, virtutum semper ornamento, vtroque circumseptus appareat humero. Qua ergo ratione tempore sacrificij non assumit, quod se in sacramento accepisse non dubitat? Proinde modis omnibus conuenit, vt quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione suæ salutis; scilicet, vt cum sacerdos ad sollemnia missarum accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus, aut sacramentum corporis d & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quam orario, vtroque humero circumseptus, sicut & tempore ordinationis suæ dinoscitur consecratus, ita vt de vno, eodemque orario ceruicem e pariter & vtrumque humerum premens signum in suo pectore præparet † crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ subiaceat.

† perferat] manusc.

4 *Dalmaticis autem nec episcopis, nec diaconis absque Apostolica licentia vti permittitur.*

Vnde Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.

¶ Absque Apostolica licentia Dalmaticis, nec episcopis, nec diaconis vti licet. C. X.

COmmunis filius f Petrus Diaconus nobis innotuit, q̃ fraternitas

Ansel. l. 6. c. 88. al. 96.

¶ Casus sequentis cap. & §. per se planus est.

Episcopus solus consecrare non põt episcopum. Consecrare quid sit.

b ¶ *Codicem*.] Consueuit quæri, an quilibet istorum episcoporũ ordinet episcopum, & an appositio libri sit de substantia consecrationis? & potest dici, q̃ nullus solus eum ordinat, sed quilibet eorum consecrat eum; quia consecrare est cum alio sacrare, vt 24. q. 1. pudenda. sicut plures ferunt trabem, ita q̃ nullus per se. ff. ad legem Aquil. ita vulneratus. §. 1. non autem credo, quòd liber sit de substantia consecrationis.

Ecclesiastica] CASVS. Quidam episcopi vel sacerdotes cum cantabant Missam, non habebãt orarium, id est, stolam. Quæsitum fuit in concilio Bracharen. quid iuris esset? sic respondet, q̃ sicut in die suæ ordinationis habuerunt orarium, sic cum Missam cantant, orarium teneãt, quod vtrique humero attribuatur; & qui aliter fecerit, debet excommunicari. Sequens. §. patet.

c ¶ *Orario*.] id est, stola.

12. distin. scit. maxime de his, quæ breuiter sunt edita. ff. de ventre inspicien. l. 1. §. vlt.

DALMATICIS. Hæc est quarta pars vbi quæritur quid iuris de dalmaticis. Io. de Fan. & P.

Communis filius.] CASVS. Episcopi & archidiacones olim dalmaticis non vtebantur, nisi Papa eis cõcederet specialiter: quare Aregius episcopus supplicauit Papæ per Petrum diaconũ, vt concederet sibi, & archidiacono suo vsum dalmaticarum: sed tunc temporis Papa nõ concessit; quia Petrus nuntius episcopi citò recessit propter infirmitatem suorũ hominum, & quia multis implicitus negotijs erat illud nouum subito & inconsulte sibi cõcedere non potuit: nunc vero concedit eis priuilegium vtendi dalmaticis, & eas per Cyriacum abbatẽ sibi transmittit. Quod sequitur, planum est vsque ad capitulum, præterea.

f ¶ *Communis filius*.] ille diaconus.

Lau. & Hu. dicit hoc non esse in iure determinatũ, & ideo standum esse consuetudini, aliàs crederet rum esse quod ... subdiacono stolã habere vt diaconus. Scripsit & Lau. de subdiacono ... la quam portat in manu ... stra consuetudine reperitur non iure.

g ¶ ...

a ¶ *Suorum infirmitate.*] Nota quòd propter infirmitatem suorũ potest aliquis se excusare, sicut propter amorẽ suorũ, vt extra de appella. ex parte. Item nota, quòd propter intemperiem loci aliquis excusatur, vt hic, & 74. distinctio. quorundam. Argu. contra, extra de dolo & contuma. cum dilecti. in fine. Ioan. rochia. maxime à Romana ecclesia, quæ omnia cum magna maturitate solet tractare, vt 35. q. 9. apostolicæ. quia in rebus nouis constituendis euidens debet esse vtilitas, vt ff. de consti. principum, rebus. hodie vero diaconi indistinctè vtuntur dalmatica, vt 12. q. 3. episcopus aut presbyter; 76. dist. de ieiunio.

Loci intemperies excusat.

Ne-

vestra tempore, quo hic fuit, poposcerit, vt sibi & archidiacono suo vtendi dalmaticis licentiam præberemus. Sed quia ita hominum suorum infirmitate a compulsus festinanter abscessit, vt nec ipse mœror incumbens diutius (vt dignum erat, & res desiderata poscebat) sineret permanere, & nos in multis implicitos, ecclesiasticæ rationis consideratio nouum b hoc inconsulte, & subito non permitteret indulgere; idcirco postulatæ rei prolongatus effectus est. Nunc vero charitatis tuæ bona reuocantes ad animum, huius auctoritatis nostræ serie, petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum dalmaticarum vsu decorandos esse concessimus, easdemque dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate deferente transmisimus.

¶ Qualiter ordinetur Diaconus. C. XI.

Ex conc. Carth. 4. c. 4. ordo Romanus 91. col. 2 Poly. l. 2. tit. 32. Ans. l. 7. c. 52. al. 60. Iuo par. 6. c. 13. Pano. l. 3. c. 34.

Diaconus dum ordinatur, solus episcopus c, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat; quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

5 *Quæritur autem, an post benedictionem manus presbyterorum, & diaconorum chrismatis liquore debeant perungi.*

De his ita scribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiscopo Bituricensi.

¶ Nec presbyteris, nec diaconis in consecratione, chrismate manus perungere licet. C. XII.

Iuo par. 6. c. 121

Præterea sciscitaris, vtrum solis presbyteris, an & diaconis debeant, cum ordinantur, manus chrismatis d liquore perungi. Quod in sancta hac Romana ecclesia, cui Deo auctore deseruimus, neutris agitur. Sed & quia sit a nouæ legis ministris actum, nusquam (nisi nos fallat e obliuio) legimus. Ergo ad B. Innocentij Papæ canonica decreta sanctitatem tuam transmittimus, & quæ tibi sint in consecrationibus, & ordinibus 1 obseruanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum episcopum missæ te affatim edocebunt.

Inno. PP. 1. ep. 1

1 al. ordinationibus.

PALEA. C. XIII.

Ex conc. Hispalens. 2. c. 5. Burch. l. 1. c. 3. Iuo par. 5. c. 213 & 6. c. 102.

Adde de hac *Palea* allatum, par. in c. vlt. in glo. super ver. aff. ... extra de sol. ... lib. 6. & per Archid. hic.

Ex a epistola Simplicij Papæ Seuero, & Florentino episcopis directa. Ad cognitionem nostri examinis, Gabrenensis diaconi relatu, peruenit de quibusdam ipsius ecclesiæ clericis; quorum cum vnus ad presbyterium, duo ad leuitarum ministerium consecrarentur, episcopus eorum, oculorum dolore detentus fertur manum suam super eos tantum posuisse, & presbyter quidam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse: qui propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari non potest. ij, qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium acceperunt, ne sibi licentiam talis vltra vsurpatio faciat, decreuimus, vt à gradu sacerdotalis, vel leuitici ordinis, quem peruerse adepti sunt, depositi æquo iudicio abijciantur. Tales enim merito iudicati sunt remouendi; quia praue inuenti sunt constituti.

a ¶ Ex epistola.] *Hæc palea in nullo manuscripto exemplari est inuenta Burchardus, & Iuo ante hoc caput, quod incipit,* Ad cognitionem, *referunt aliud quoddam caput, quod incipit,* Relatio, *ex epistola Simplicij missa Equitio, Florentio, (seu Florentino) & Seuero episcopis. Quamobrem inde potest hic esse translatus titulus. Ceterum caput hoc à Burchardo citatur ex concilio Bragga: ab Iuone in quinta quidem parte c. 213. ex Carthaginensi; in sexta vero, c. 102. ex Hispalensi 2. c. 5. quo etiam loco extat. & sequens caput,* Quorundam, *est quasi huius summa.*

Item quæritur, an eorum ordinatio sit rata habenda, quibus episcopus oculorum languore detentus manus imponit, & presbyter super eos orationem dicit.

In conc. Hispal. 2. c. 5.

De his ita statutum est in concilio Toletano.

b ¶ *Nouum.*] No. quòd ea quæ de nouo petuntur, non sine magna deliberatione conceduntur, vt hic, & 16. quæstio. 1. in parochia. ... tionem: quia omnia interpretari potest oam & quandoque impeditur minori intelligentia. vt extra de consti. cum instantia.

c ¶ *Diaconus dum ordinatur, solus episcopus.*] Sacerdotes autem imponunt manus omnes presbyteri astantes, vt supra ea. presbyter.

1 Hoc cap. non videtur hoc probare: quoniam ibi habetur de alba in c. 93. dist. diaconus in conuentu. sed Hug. & Laur. intelligunt albam. i. dalmaticam. sic etiã exponitur in præcedenti cap. diaconum.

QVAERITVR. Hæc est quinta pars distincti. vbi quæritur, vtrum sacerdotes vngantur oleo vel chrismate, & respondetur q oleo tm. Io. de Fan.

Præterea.] CASVS. Bituricen. archiepiscopus quæsiuit à Papa, an manus presbyteris tantum debent vngi chrismate: an etiã presbyteris & diaconibus, quando ordinantur? & respondit Papa, quòd neutris debet hoc fieri: sed transmittit eũ ad decreta Inno. vbi in prima pagina ad Decentium epm missa inueniet q sũt in cõsecrationib' obseruanda.

d ¶ *Chrismatis.*] Manus sacerdotis inunguntur oleo: similiter inũgitur & brachium siue humerus principis: sed & manus & caput epi inungitur chrismate, vt extra de sacra vnc. cũ venisset. in fin. cõtrũ hic assignatur 16. q. 1. §. ecce sufficienter. vbi dicitur, quòd manus sacerdotis sicut manus episcopi consecrantur: sed verum est, quòd consecrantur oleo 1 sed non chrismate 2 vt dixi. si autem aliquis est vnctus oleo pro chrismate, vel econuerso: nihilominus ordinatus est: sed suppleri debet id quòd omissũ est: vt extra de sacra. non ite. pastoralis.

2 Vnde q̃ hic dicit, chrismate, sol. ... in contractu ... de vnctione olei secundũ Lau.

e ¶ *Fallat.*] Non ergo Papa habet omnia iura in pectore suo 3, vnde etiam Vrbanus dicit, quòd non reperitur prohibitum quin vir & vxor simul possint suscipere puerũ, vt 30 q. 4. quòd autem & tamen antecessor huius Leo illud prohibuerat. de consecra. distin. 4. non plures. & hoc concedo. Quòd autẽ dicitur quòd Papa habet omnia iura in pectore suo 4, vt C. de test. omnium. verum est per interpretationem ...

3 Hoc non videtur procedere hic. nam hic nõ erat obliuio iuris, sed exemplorum, secundum Laur.

4 Ad hoc facit l. pen. C. de his qui. vt indig. quandoque tamẽ Papa vel Imperator errant in iure, vt l. 3. § fin. & ibi glo. ff. de supp. leg. adde Bald. in l. præscriptione. col. 6. C. si contra ius vel vtil. publ.

Quorundam.

Q *Vorumdam.*] C A S V S. Vnus in presbyterum, duo in leuitas promoueri volebant episcopus autem cum pateretur infirmitatem oculorum, manum super caput ordinandorum imposuit, & presbyter quidam orationem dixit: quærebatur quid deberet fieri de episcopo, & de ordinatis. & respondet, vt episcopus qui defunctus est, relinquatur diuino examini: ordinati vero careant ordine, quem peruerse acquisierunt.

¶ Casus autem alij q sequuntur vsque in fi. distinct. plani sunt, & per te facile videbis.

a ¶ *Imposuisse.*] Hic habes q duo imperfecta sacramenta non constituunt vnu perfectu. & hoc ideo, quia sacramenta sunt vnitatis. de conse. dist. 2. q a passus, & vnitas diuisionẽ nõ recipit. 24. q. 1. loquit. a. Idem dico in sacramento baptismi & eucharistiæ, & in omnib illis, vbi certa forma desideratur, q duo imperfecta non faciunt vnu perfectu. Idẽ est in excusatione tutorũ, q duæ imperfectæ excusationes non faciũt vnã perfectã, vt C. qui numero tutela l. 1. Idẽ est i stipulatione, quia illa non diuiditur. ff. de verb. obli. l. 1. & l. continuus. Sed sacramentum solennitatis (vt est Missa) bene diuiditur: & ibi duo imperfecta faciũt vnũ perfectum, vt 7. q. 1. nihil.

b ¶ *Non potest.*] quia crimina morte extinguuntur, & nullus post mortem potest accusari, vt 24. q. 2. c. 1. ff. de bonis eorũ qui ante sententiã mortẽ sibi cõsci. l. vlt. & 23. q. 2. admonere. nisi i crimine hæresis, vt 24. q. 2. sane 2. vel si aliquis hæreticos instituit hæredes, vt extra de hære. si qs epus. vel si in notorio crimine decessit, vt 88 dist. neque. prout cõsueuit notari 24 q. 2. in sũma.

c ¶ *Amittant.*] & tamẽ numquã eũ receperũt: & ita aliq dicit amittere qd numquã habuit, vt 5. q. 6. quia. 23. q. 4. Guilisarius.

A. Ar. contra 16. q. 1. § præsciendũ. vet. q si abeo. vbi de hoc in gl. ar. aliquis, &c.

a. Adde glos. huic obuiatiam in c. nihil. in verb. presbytero. 7. q. 1. & contra. eas, vt ibi.

Defunctus de quibusdã criminibus potest accusari.

Amittit quis qd nũquã habuit.

d ¶ *Eucharistiam.*] id est, calicem.

k E *Xorcista cum.*] ¶ *Super energumenum.*] Energumeni dicuntur lunatici, & obsessi a dæmonibus: ab en quòd est in: & erge, quòd est labor: & mene, quòd est defectus: quòd est quasi in opere deficiens. Archidia.

Energumeni.

¶ Et ordinator, & ordinatus damnationis subeat pœnam, cum episcopus manum imponit, & alius orationem dicit. C. XIIII.

Q Vorumdam clericorum, dum ynus ad presbyterium, duo ad leuitarũ ministeriũ sacrarẽtur, episcopus oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos imposuisse [a] tãtum, & presbyter quidã illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari nõ potest [b], ij, qui supersunt, gradum sacerdotij, vel leuitici ordinis, quem peruerse adepti sunt, amittant [c].

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 5.

Ordo Roman pag. 91. Raban de instit. cler. li. 1. c. 8. Isidorus lib. 2. offic. c. 10.

¶ Qualiter subdiaconus ordinetur. C. XV.

6 S Vbdiaconus, cum ordinatur, quia manus impositionem [e] non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuã, & calicem vacuũ: de manu vero archidiaconi accipiat vrceolum cum aqua †, manile, & manutergium.

Item ex eodem concilio, c. 6.

Poly. l. 2. tit. 32. Ans. l. 7. c. 59. Iuo. p. 6. c. 14. Pan. l. 3. c. 35. † al. aquamanili

¶ Qualiter acolythus ordinetur. C. XVI.

A Colythus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed ab archidiacono accipiat cerofe rarium cum cereo, vt sciat se ad accẽdenda [g] ecclesiæ luminaria mancipari: accipiat & vrceolum [h] vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

Item ex eodem, c. 7.

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 58. Iuo par. 6. c. 15. Pann. l. 3. c. 35.

¶ Qualiter exorcista ordinetur. C. XVII.

E Xorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo [Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum [k], siue baptizatum, siue catechumenum.]

Item ex eod. concilio, c. 8.

Poly. l. 2. tit. 32. Ans. l. 7. c. 57. Iuo par. 6. c. 16. Pann. l. 3. c. 37.

¶ Qualiter lector ordinetur. C. XVIII.

L Ector cum ordinatur, faciat de illo episcopus verbum ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam, atque ingenium: post hæc spectante [l] plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicẽs ad eum [Accipe, & esto relator † verbi Dei; habiturus, si fideliter, & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministrauerint †.]

Item ex eodem. c. 9.

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 55. Iuo par. 6. c. 17. Pann. l. 3. c. 38. † al. lector. † bene administrauerũt] ordo Ro.

¶ Qualiter ostiarius ordinetur. C. XIX.

O Stiarius cũ ordinatur, postquã ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari; ad suggestionẽ archidiaconi tradat ei episcop claues [m] ecclesiæ de altario, dicẽs [Sic age, quasi redditurus Deo rationẽ pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.]

Item ex eodem concilio, c. 10.

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 54. Iuo par. 6. c. 18. Panu. l. 3. c. 39.

¶ Qualiter psalmista ordinetur. C. XX.

P Salmista, idest cãtor, potest absq; licẽtia episcopi, sola [n] iussione pre-

Poly. ibidem. Ans. l. 7. c. 53. Iuo par. 6. c. 19. Pann. l. 3. c. 40.

ADDITIO Ad idẽ 17. dist. concilia. vbi de hoc. Archi.

S *Vbdiaconus.*] Hæc est sexta pars distinct. in qua probat per xvij. cap. qualiter minores ordinantur. Io. de Fan. & P. Ab hoc loco vsque ad finẽ distinctionis pone casum, quia littera plana est.

d ¶ *Quia manus*] scilicet consecratoriam, sed ordinatoriã accipit.

e ¶ *Impositionem.*] Verum est, quòd non imponitur manus super caput subdiaconi sicut super caput diaconi vel sacerdotis: sed imponitur manus super ipsum secundum q impositio manus idem est, q ordinatio: & sic non obstat contrarium 79. distin. quoniam. vbi dicitur, q etiam lectori manus imponitur.

f A *Colythus.*] ¶ *Ceroferarium.*] id est, candelabrum.

g ¶ *Ad accendenda.*] non in lapadibus, sed cũ legitur Euangelium, vt 21. distinct. cleros.

h ¶ *Vrceolum.*] ad vinum

Hic videtur q legitur & not. 5. 6. quia. 1. responso.

l L *Ector.*] ¶ *Spectante.*] 67. dist. reliqui. contra, vbi dicitur, q episcopus minores ordines potest conferre sub testimonio trium. Sed hic loquitur de ignotis.

m O *Stiarius.*] ¶ *Claues.*] vt eijciat excommunicatos, & infideles, & vt 21. dist. cap. 1 in fin.

n P *Salmista.*] ¶ *Sola.*] de abbatibus, non dubitatur, & corepiscopis, quin minores ordines conferant, vt j. 68. distinct. quamuis. & 69. distinct. quoniam. similiter episcopus, qui renunciauit episcopatui. extra de eo qui renun. epi. requisiuit. Sed qualiter sacerdotes cõferunt ordinẽ primũ, cũ ordinari nemo possit sine titulo, vt 70. dist. cap. 1. & solus eps titulũ confert, vt 16. quæst. 7. c. nullus. & extra de offi. archidia. cũ satis? Sed hoc verum est de maioribus ordinib. Vel dic q possũt assignare titulũ, sed nõ curã animarũ. Signat contrariũ 25. dist. perlectis. vbi dicitur, q collatio illorũ ordinũ spectat ad epum: sed illud verũ est de solẽni ordine.

¶ Et recipiat fidelis. Arch. ¶ Scilicet benedictus: alias nõ est verũ q minores conferant, vt dicam in hoc ca. quoniã. hic ab. sing. Arch.

a ¶ *Debet.*

Corona nō debet esse magna.

a ¶ *Debet.*] parū. Nam magnitudo coronæ est signum conuersionis, vt extra de success. ab intest. cum dilectus. in parte decisa. duodecima q. 1. duo.

b P*Rohibete.*] ¶ *Iuxta Apostolum.*] in epistola ad Corinthios dicitur † : Vir si comam nutrit, ignominia est ei. mulier si comam nutrit, gloria est ei.

c ¶ *Sphæra.*] J. 12. q. 1. duo.

d C*Lerici.*] etiam vxorati, vt extra de vita & honestate clericorum, clericus. 32. dist. si qui vero. sed illud potest intelligi si vult gaudere priuilegio clericali, aliàs secus, vt 84. dist. quisquis.

† Apostolus tamen dixit illud generaliter: non de clericis tantū secundum Lau.

sbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: [Vide, vt quod ore cantas, corde credas; & quod ore credis, operibus cōprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur, quorum caput desuper in modum sphæræ rasum esse debet[a].

Vnde Anicetus Papa episcopis Galliæ.

¶ Clerici comam nutrire prohibentur. C. XXI.

Iuo par. 6. c. 46. PRohibete fratres per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt clerici iuxta Apostolum [b] comam non nutriant; sed desuper caput in modum sphæræ [c] radant.

Item ex concilio Agathensi, c. 20.

¶ De eodem. C. XXII.

Iuo cōcor. par. 6. c. 265. & 378. CLerici [d], qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam si noluerint, inuiti detondeantur. Vestimenta etiam, vel calceamenta eis, nisi quæ religionem [e] deceant, vti, aut habere non liceat.

Item Gregorius ij. in concilio Romæ habito in Basilica S. Petri, c. 17.

¶ De eodem. C. XXIII.

Extra de vit. & honest. cler. c. si quis. SI quis ex clericis relaxauerit comam [f], sit anathema [g].

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 11.

¶ Quibus vestibus monialis sit induenda, cum consecratur. C. XXIIII.

Poly. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 23. Iuo par. 7. c. 43. SAnctimonialis virgo, cum ad consecrationē suo † episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper [h] vsura est, professioni, & sanctimoniæ aptis.

† al. sui

Vasa quoque sacrata, & vestimenta altaris mulieres Deo dedicatæ contingere, & incensum circa altaria deferre prohibentur.

Vnde Soter Papa omnibus episcopis Italiæ, epist. 2.

¶ Vestimenta altaris, & vasa sacrata mulieres tangere prohibentur. C. XXV.

Polyc. l. 3. tit. 9. Ans. l. 7. c. 140. Burch. l. 3. c. 115. Iuo par. 2. c. 72. & par. 3. c. 265. SAcratas Deo feminas, vel monachas [i] sacra vasa, vel sacratas pallas [k] penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre perlatum est ad Apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione plena esse, & vituperatione, nulli rectè sapientum dubium est. Quamobrem huius sanctæ sedis auctoritate hæc omnia vobis resecare funditus, quamto citius poteritis, censemus. Et ne pestis [l] hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi citissime mandamus.

Item ex concilio Laodicensi, c. 21.

¶ Sacrarium subdiaconis ingredi non licet. C. XXVI.

Ans. l. 7. c. 90. Iuo par. 3. c. 105. NOn oportet subdiaconos licentiam habere in sacrarium [m], siue secretarium (quod Græci diaconium [n] appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

Item ex eodem, c. 22.

¶ De eodem. C. XXVII.

Ans. l. 7. c. 88. MInistrum [o] non oportet vti orarijs; nec hostias • derelinquere [p].

• ¶ Hostias.] *Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuscriptis, est,* ostia. *sed ob glossam non est restituta.*

Item ex eodem, c. 23.

¶ De eodem. C. XXVIII.

Ans. l. 7. c. 83. NOn oportet lectores, aut psalmistas orarijs vti, & sic legere aut psallere.

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 99. & 98.

J. de conse. dist. 4. c. mulier. Burch. l. 8. c. 83. Iuo p. 7. c. 101. & par. 8. c. 324.

¶ Mulier in conuentu viros docere non permittitur. C. XXIX.

MVlier quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere [q] non

Ioan. Ego dico, quod clericus coniugatus non potest gaudere priuilegio clericali: nec debet ferre tonsuram, cū hoc faceret in vituperium ordinis clericalis, vt extra de cleri. coniu. cap. Ioannes. Bar.

Clericus coniugatus non gaudet priuilegio clericali.

ADDITIO. Ad hoc plene nota 50. dist. c. vlti. 20. q. 3. eos. & 32. dist. si qui. Archi.

e ¶ *Religionem.*] alioquin perdit priuilegiū clericale. extra de vi. & hone. cle. c. vlt. extra de sen. exc. in audientia. De habitu clericorum plene habes 21. q. 4. in summa.

f S*I quis.*] ¶ *Comam.*] vel barbam, vt extra de vi. & hone. cleri. cap. 5.

g ¶ *Sit anathema.*] Videtur ergo, quod omnis apostata sit excōicatus, vt extra de apost. c. 1. & infamis est. 3. q. 4. si quis à vero † . 6. q. 1. infames. quod non concedo a: & expone sit, id est, fiat. nam & monachus in apostasia potest recipere ordinem, vt extra de temp. or. ex parte. & Inno. dicit, quod admoneri debet priusquam suspēdatur, vt extra de sen. excom. sacro.

Apostata qui liber an sit excōicatus.

† Aliās. si quis vero à suo.

a Dicas quod hoc non potest verū intelligi in clericis secularibus, nā in regulari secus, vt extra lib. 6. ne cleri. vel mo. vt periculoso. Archidia.

h S*Anctimonialis.*] *Semper vsa.*] etiā in lecto, & in infirmitate, vt 20. q. 1. vidua.

† Et est arg. quod monachus electus in episcopū non debet habitum mutare: secūdum Lau. Ad idem extra de vi & honest. cle. in magna. in fin. & hoc arguitur ex eo, quod hic dicitur, semper.

i S*Acratas.*] ¶ *Monachas.*] nō sacratas.

k ¶ *Sacratas pallas.*] scilicet corporalia.

l ¶ *Et ne pestis.*] sic J. 8. dist. mala.

N*On oportet subdiaconos.*]

m ¶ *Sacrarium.*] id est, altare: ne sit contra J. ea. non liceat.

n ¶ *Diaconium.*] Diaconiū, appellatur altare: quia ibi diaconus ministrat sacerdoti.

o M*Inistrū.*] id est, subdiaconum.

p ¶ *Derelinquere.*] sed sumere debet eas cum alijs ministris, vt de consecr. dist. 2. tribus.

q M*Vlier.*] ¶ *Docere non præsumat.*] Hoc enim est sacerdotale officium, vt 16. q. 1. adijcimus. idem plenius habes 33. q. 5. mulierem.

ADDITIO. Idem Hug. not. hic. scilicet, quod habent a Papa liberam licentiam docendi, & præ-

& prædicandi populo, secundum Lau.

Templarij & hospitalarij nõ sunt laici.

a ¶ *Laicus.*] Arg. contra templarios & hospitalarios. Sed illi non dicuntur laici, cum sint Deo deuoti, vt 32. q. 1. duo. vel ipsi habẽt hoc ex speciali priuilegio.

b ¶ *Præsentibus.*] maxime: nam nec absentibus. quomodo enim prædicabit quis, nisi mittatur extra de hære. ad abolendam. & c. cũ ex iniuncto.

l ¶ *Manus*] 78. dist. quid est.

ADDITIO. Et extra de elect. cum nobis olim. & est hoc c. secundum Hug. & Lau.

k ¶ *Præiudicio.*] id est, præcedenti iudicio.

l ¶ *In alteram.*] id est, in contrariam, prout ponitur 2. q. 3. §. notandum. ibi, præuaricator.

præsumat. Laicus[a] autem præsentibus[b] clericis (nisi ipsis rogãtibus) docere non audeat. Ibid. c. 98.

Item ex concilio Agathensi, c. 66.

¶ Ministris non sacratis vasa Dominica contingere non licet. C. XXX.

NOn oportet insacratos[c] ministros licẽtiã habere in sacrariũ (quod græci diaconiũ appellant) ingredi, & cõtingere vasa Dominica. Fere idẽ §. ead. c. non oportet subdiaconos.

Item ex concilio Bracarensi 1. c. 28.

¶ Cuilibet ex lectoribus vasa sacra altaris portare non licet. C. XXXI.

NOn liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare[d], nec alijs, nisi ijs, qui ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati. Apud Marti. Bracar. §. cap. græc. synod. c. 41. & c. 66.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 41.

¶ De eodem, vt clerici comam non nutriant. C. XXXII.

NOn liceat cuilibet ministeria tangere, nisi subdiacono, aut acolytho in secretario[e] vasa Dominica. ¶ Nec oportet clericos comã nutrire, & ministrare; sed attonso capite, patentibus auribus, & secundum Aaron talarem vestem induere, vt sint in habitu ornato. Iuo p. 6. c. 377. Ibid. c. 66. Iuo p. 6. c. 378. Exo. 28.

Item ex concilio Carthagin. 4. c. 13.

¶ Qualiter sponsus & sponsa sint benedicendi. C. XXXIII.

SPonsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis, vel à paranymphis[f] offerantur, qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerẽtia ipsius benedictionis in virginitate[g] permaneant. §. 30. q. 5. c. Spõsus. Burch. l. 9. c. 5. Iuo p. 8. c. 143.

DISTINCTIO XXIIII.

Qualiter episcopus sit examinandus, & qualiter ipse simul cum reliquis infra ipsum constitutis sit ordinandus, breuiter monstratũ est. Nunc autem[h] videndum est de sacerdotibus, & reliquis, an sine examinatione sint promouendi. De his ita scribit Paulus ad Timotheum [Manus[i] nemini cito imposueris, & nihil sine præiudicio[k] facias in alteram[l] partem declinando.] Epistola 1. c. 5. Paulo aliter in orig.

Ex decretis Siluestri Papæ in synodo Rom. c. 9.

¶ De eodem. C. I.

NVllus acolythorum vel subdiaconorum[a] rem consecratam à presbytero alijs porrigat (quia aliud est minister, aliud assistens) nisi tantum supportet, quod ei sacerdos imposuerit suo ore benedictũ. Burch l. 5 c. 34. Iuo par. 2. c. 43

a ¶ Vel subdiaconorum.] *Verba hæc non sunt in synodo Romana sub Siluestro, sed habẽtur apud Burchardum, & Iuonem, & in ijs Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus est hoc caput. Nã in antiquioribus non est: sed post versiculũ,* declinãdo *sequitur consequenter,* Nullus ordinetur.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 22.

¶ Ante probationem nullus ordinetur clericus. C. II.

NVllus ordinetur clericus, nisi † probatus fuerit, vel episcoporum examine, vel populi testimonio[m]. Ansl. l. 7. c. 89. † non probatus vel] orig.

Item Gelasius Papa Cælestino episcopo.

c NOn oportet insacratos.] id est, non sacros.

d NOn liceat.] ¶ Portare.] in processione. & vocat hæc vasa sacra, vbi continentur reliquiæ.

e NOn liceat.] ¶ In secretario.] hic secretarium dicitur locus, in quo sacra vasa ponuntur. & sic non est contra §. ea. dist. nõ oportet. vbi dicitur, quod subdiaconi secretarium ingredi non debent.

f SPonsus.] ¶ Vel à paranymphis.] idest parentibus vel ancillis. & dicuntur paranymphæ, quasi parãtes nympham.

ADDITIO. Dicas quod paranymphi, vel paranymphæ sunt custodes puellæ ei assistentes, & docẽtes qualiter se debeat habere: à para, quod est iuxta: & nympha, quod est puella, secundum Hug. Vel dic, lympha, id est, aqua, secundum Lau.

g ¶ *In virginitate*] Alibi dicitur de biduo vel triduo, vt 30. quæst. 5. aliter. Sed intelligo & illud & istud esse consilium.

QValiter episcopus.] Hæc dist. diuiditur in tres partes: in quarum prima dicitur quod probatæ vitæ debẽt esse ad ecclesiam sacerdotes: & ad hoc tres canones inducuntur. Secunda: ibi, *Cum itaque.* Tertia: ibi, *Quæritur quid fieri.* Io. de Fan.

CASVS. Supra dictũ est, qualiter eps sit examinandus, & qualiter ipse sit ordinandus. In hac vero 24. dist. quæritur de sacerdotibus & reliquis clericis, an sine examinatione sint promouẽdi: & probat Gratianus auctoritate Pauli, quod examinandi sunt, dicentis: Manum cito nemini imposueris: & nihil sine præiudicio facias, id est, præcedente iudicio, idest sine præexaminatione. Item probatur per sequentia. Et casus primi capituli per se patet.

1 Ab hoc vsque ad §. §. eod. cum itaque.

h ¶ *Nunc autem.*] In hac distin. agit magister de examinatione clericorum. Primo ostendit omnes examinandos esse 1. Secundo ostendit qualiter & quando examinandi sunt, & à quibus 2. Tertio qualiter puniantur, qui sine examinatione promouentur, 3.

2 Ab hoc facit ab illo §. etiam vsque vsque ad §. quæritur,

m NVllus.] ¶ *Testimonio.*] Hic habes, quòd testimonium populi æquiualet examinationi. Vnde sufficit quòd clericus ordinandus habeat famam pro se: & per hoc etiam patet, quòd noti. non sunt examinandi sed tantum ignoti, vt 47. distinct. de Petro. 94. distin. valde. extra de præsump. mandata 3.

Ignoti sunt examinandi, & nõ alij.

1 De hoc no. §. dist. proxi. cui eis. in puncto Archidia.

Presbyteri

P *Resbyteri.*] Casus. Vacante Stomesi. ecclesia, defecit sacerdos in ecclesia beati Eleutherij martyris & cum illa ecclesia epo indigeret, nec erat episcopus qui eã ordinaret: clerici Stomensis ciuitatis supplicauerunt Papæ, vt præciperet Cælestino episcopo, quatenus nomine visitatoris tantũ, & nõ tamquã proprius episcopus

ire ad Papã omnibus omissis medijs, sicut ad eũ appellatur omissis medijs. 2. q. 6. ad Romanam. & cap. omnes. Vel capitulũ ipsum elegit: & petijt a Papa confirmationem. nam idem non potest eligere & confirmare.

b *Sciturus.*] Semper hoc ergo est exprimendum, ne pro iure possit hoc in posterũ sibi vendicare, vt 7. quæst. 1. pontifices. extra de iure par. ex litteris.

Ansl. 7. c. 85. al. 89. 93.
† *Stomensis.*] Ansl.

¶ Ad ministerium alicuius ecclesiæ, clerici eiusdem promoueantur. C. III.

PResbyteri, diaconi, & vniuersi clerici Stomensis † ciuitatis[a] petitorio nobis suggessere porrecto, in ecclesia beati martyris Eleutherij episcopi (quæ in supradicta ciuitatis parochia probatur esse constructa) presbyterum, qui constitutus fuerat, defecisse; atque in eius locum Iulianum diaconum ipsius ecclesiæ pro celebritate ipsius loci quantocyus debere ordinari. Et ideo frater carissime, si de eius vita, vel moribus nihil est, quod contra canonum veniat statuta, supraſcriptum presbyterij honore decorabis, sciturus[b], eum visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse[c] põtificis. Pariter etiam & Felicissimum diaconum in eius ecclesiæ ministerio, si conuersatio eius patitur, subrogabis, vt locus processionis celeberrimus ad mysteriorum ‡ consecrationem nec sacerdote indigeat, nec ministro[d].

† al. ministeriorum.

a ¶ Parochia.] *In omnibus antiquis codicibus tam impressis, quàm manuscriptis sic legitur: cuius vocis loco in recens impressis erat positum* paroecia. *sed visum est antiquam lectionem esse retinendam, præsertim cum dictio hæc etiam græce aptissimam habeat etymologiam.*

Item ex concilio Laodicensi, c. 12.

Dist. 61. c. episcopum. & 63. c. non licet. Burch. l. 1. c. 9. Iuo par. 5. c. 63
‡ al. potestatem.

¶ Metropolitanorum, & episcoporum examine promoueantur episcopi. C. IIII.

EPiscopi iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circumcirca sunt, prouehantur ad ecclesiasticam dignitatem ‡ 1 ij videlicet, qui plurimo[e] tempore probantur tam verbo fidei, quàm rectæ conuersationis exemplo.

2 *Cum itaque sine examinatione nullus sit ordinandus, quemadmodum, & quo tempore, sacerdotum, & ceterorum infra positorum examinatio debeat fieri, considerandum est.*

De his in concilio Nannetensi, c. xi. ita legitur.

Burch. l. 2. c. 2. Iuo par. 6. c. 21. Poly. l. 2. tit. 29. Pann. l. 3. c. 21.
† al. presbyteris.

¶ Qui ordinandi sunt, feria quartã ad examinationem conueniant. C. V.

QVando episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem vnà cum archipresbyteris †, qui eos repræsentare debent: & tunc episcopus à latere suo eligere debet sacerdotes[f], & alios prudentes viros gnaros diuinæ legis, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus: qui ordinandorum vitam, genus, patriam[g], ætatem, institutionem[h], locum, vbi educati sunt, si sint bene litterati, si instructi in lege Domini, diligenter inuestigent[i]; ante omnia, si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille, qui indigne accessit, ab altari remouebitur; & illi, qui donum sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati[k] ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter exa-

c ¶ *Creasse.*] id est, ordinasse illum.

d ¶ *Nec ministro.*] Et ita quælibet ecclesia habebit sacerdotem & diaconum: alibi dicitur quod habebit duos sacerdotes. 7. q. 1. illud. & extra de fil. presbyterorum. propoſuit.

e E*piscopi.*] ¶ *Qui plurimo.*] Tales enim præferendi sunt alijs in ordine, & in dignitate 1: vt 61. dist. c. statuimus. 75. dist. c. vlt.

1 Idem Alex. de Imo. in l. cum quid. circa prin. ff. si certũ pet.

CVM ITAQVE. Hæc est secunda pars, in qua dicitur, quod ordinandi sunt examinandi. Ioan. de Fan.

Q*Vando.*] Casus. Dicitur in hoc c. quod in feria quarta ante sabbatum ordinationis archipresbyteri & sacerdotes debẽt præsentare ordinandos in ciuitate: & tunc episcopus ad examinationẽ illorum tribus diebus continuis faciendã debet eligere viros prudentes, qui diligenter de vita & statu eorum inquirant: & illi quibus hoc cõmittitur sint tales, qui gratia vel pecunia non corrumpantur: quod si secus fecerint, deponantur, & promoti repellantur.

f ¶ *Sacerdotes.*] Tamẽ hoc videtur esse officiũ archidiaconi, & repræsentare abbates ordinandos, & abbatissas i sede ponere, vt extra de offi. archi. vt nostrũ. Et est argu. ad hoc 7. dist. proxi. ostiarius. Et secundũ hoc videtur, quòd si archidiaconus debet examinare instituendum, quod tenetur

Archidiaconus instituẽdos examinare debet.

scopus ordinaret in præfata ecclesia Iulianũ presbyterũ diaconẽ in locũ deficientis presbyteri electũ. Præcipit ergo Papa episcopo Cælestino, vt Iulianũ diaconẽ promoueat in presbyterũ in prædicta ecclesia tãtũ nomine visitatoris: & Felicissimũ i locũ Iuliani substituat diaconẽ, vt ecclesia illa nec sacerdote idigeat, nec ministro.

¶ Casus sequentis capituli & §. patet.

a ¶ *Ciuitatis.*] carentis epo. Sed nõne vacante sede episcopali capitulũ potuit dare inuestiturã, vt extra de here. ad abolendã. & extra de elect. quia diligentia 1? Rñ. quod inuestitura tantũ ad episcopos spectat, vt 16. q. 7. nullus. Ioan. & est hodie expressum extra ne sc. va. illa. vbi dicitur, quod capitulũ non supplet defectum episcopi in collationibus præbendarũ. B. Vel dic, quod capitulum, illum diaconũ nõ potuit alienare sede vacãte: quia ecclesiasticæ res alienari non possunt sede vacante, vt 12. q. 2. si qua de rebus. & 71. dist. fraternitatẽ. & maior est alienatio 2 personæ quam alterius rei, vt 15. q. 1. præcipimus. Sed quare nõ petebant hoc ab archiepiscopo? Forte quia ecclesia erat exempta. Item quare non petebant hoc à vicinis episcopis, vt 65. dist. in. si forte? Rñ. forte nolebant. poterant enim

1 Hic dormitales nõ probant intentũ id, ad quod probandum inducuntur.

2 Dic quod per non firmationẽ nulla fit alienatio: nec præiudicat futuro episcopo: & sic loquitur extra de maiori. & obedi. his quæ. &c. cum olim Ioan. de Fan.

ordinato ab beneficiũ conferendũ. arg. 54. dist. si seruus. Arg. cõtra extra de præbend. episcopus. Sol. illud est quando episcopus ordinat sine repræsentatione: vel quando repræsentás non est soluẽdo.

ADDITIO. De hoc not. extra de offi. archi. ad hæc.

g ¶ *Patriam.*] Nam propter natiuitatem vel patriã carior vel vilius emitur mancipiũ. ff. de ædi. edic. quòd si nolit. §. qui mancipiũ.

h ¶ *Institutionem.*] id est, vsum.

i ¶ *Inuestigent.*] Sed numquid ordinandi ita rigide sunt examinandi? quod videtur, vt extra de pur. cano. constituimus. & extra de elect. cum in cunctis. Argu. contra. ff. de ædil. edict. si quid venditor. in princip. vbi dicitur, quòd non ita amare, sed cũ quodã temperamẽto accipiendũ est, vt non requiratur nimia perfectio. extra de elect. cum nobis olim. Hæc autem tria potissime; requirenda sunt, ætas legitima, litteratura sufficiens 4, morum honestas, vt extra de elect. cum in cunctis. & si non fuerit in his tribus examinatus, deponendus est, vt extra de elect. nihil est.

k ¶ *Iam condemnati.*] Sunt ergo tales ipso iure suspensi. 1. q. 1. reperiuntur.

Ordinandi de quibus sunt examinandi.

4 Hæc in monacho nõ est necessaria. vt legitur & not. ff. 16. q. 1. legi.

ALIAS.

minentur: & sic sabbato, qui probati inuenti sunt, episcopo repræsententur.

Aliàs [a] *autem, sine clericorum videlicet concilio, & populi testimonio nullum episcopus ordinare præsumat.*

Vnde in concilio Carthagin. 4. c. 22. legitur.

¶ Sine clericorum suorum concilio episcopus clericos non ordinet. C. VI.

EPiscopus sine concilio † clericorum [b] suorũ clericos non ordinet, ita vt ciuium conniuentiam †, & testimonium quærat.

† al. consilio
† assensum, & conniuentia] orig.

3 *Quæritur, quid fieri debeat de his, qui sine examinatione prouecti sunt. De his ita legitur in concilio Martini Papæ.*

¶ De ijs, qui sine examinatione ordinantur, & postea peccata sua cõfitentur. C. VII.

Apud Martinũ Bracarensem c. 54.

SI quis presbyter, aut diaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certe, cum discuterentur criminosa peccata sua confessi [a] [c] sunt, aut post ordinationem ab alijs detecti sunt, abijciantur ex clero. Similiter vero, & de vniuerso ordine clericorum seruetur: Nam hoc sibi, quod irreprehensibile [d] est, sancta catholica defendit ecclesia.

Facit ad hoc c. epist. 5. Zachariæ ad Bonifacium epum. & 15. q. 8. Siquis presbyter.] Ansl. l. 8. c. 13.

a ¶ Confessi sunt.] *In originali est.* confessi non sunt, & post ordinationem, &c. *Verum in concilio Niceno, c. 9. vnde hoc caput videtur sumptum, habetur sine negatione, quemadmodum hic & infra dist. 81. c. si quis sine.*

DISTINCTIO XXV.

*Q*Vòd nullus sine examinatione ordinandus sit, breuiter demonstratum est. Quid autem [e] ad episcopum, quid ad vnumquemque inferiorem pertineat, Isidorus Hispalensis episcopus in epistola ad Ludifredum † scribit ita dicens.

† al. Lansfredũ.

¶ *Integra hæc epistola habetur in codice bibliothecæ monasterij Dominicanorum.*

¶ Quod episcopi, & ceterorum sit officium in ecclesia. C. I.

Burch. l. 3. c. 50
Iuo. par. 6. c. 50
Pann. l. 3. c. 41.

PErlectis sanctitatis tuæ litteris gauisus sum, quòd optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autem, quæ in sequentibus insinuare eloquij tui sermo studuit, gratias ago Deo, quòd solicitudinem officij pastoralis impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur, perquiris: & licet omnia prudentiæ tuæ sint cognita [f] tamen, quia affectu fraterno me consulis, ex parte, qua valeo, expediam: & de omnibus ecclesiæ gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. Ad ostiarium nãque pertinent claues ecclesiæ, vt claudat, & aperiat tẽplũ Dei, & omnia, quæ sunt intus, extraq; custodiat: fideles recipiat; ex-

---

ALIAS. Dictum est §. q clerici collaterales episcopi debẽt probare & examinare ordinandos: & ordinandi debent esse probati populi testimonio. Nũc vero dicitur, q si neutrũ istorum interueniat: episcopus non debet præsumere facere ordinationem. ¶ Casus sequ. cap. cum §. patet.

a ¶ *Aliàs.*] scilicet, si nõ sunt examinati a collateralibus episcopi [1], vel probati p testimoniũ populi. ad hoc §. ead. nullus.

b ¶ *Episcopus.* ¶ *Clericorum.*] Sed contra 15. q. 7. cap. vlti. ibi dicitur, quòd solus episcopus honorem dare potest: solus auferre non potest. Sed ibi hęc dictio, solus, non excludit clericos suos: sed alios episcopos. adhuc signatur aliud contrariũ 67. dist. reliqui. Sed illud loquitur de notis clericis. requirit ergo consensus canonicorũ in ordinibus conferendis, vt hic. Item in eandem diffinitionibus, vt 15. q. 7. episcopus. Itẽ in conferendis beneficijs. extra de his quę fi. á præla. sine consensu cap. ea noscit. 93. dist. legimus. Item in priuilegijs conferendis, & alijs negotijs, vt extra, de ijs quæ fi. á præla. quanto [2].

QVÆRITVR QVID FIERI. Hæc est tertia pars dis. in qua dicitur, q si aliqui sine examinatione ordinantur: si criminosi sint, deponãtur. Ioã. de Fan.

S*I quis.*] CASVS. Tres casus in hoc c. cõtinentur. Primus est, quòd si quis presbyter vel diaconus sine examinatione fuerit ordinatus, debet deponi. Secundus est, q si examinatur, & confitetur crimina sua in examinatione, debet repelli & nõ promoueri. Tertius si examinator, & nõ confitetur crimina sua: si postea inde conuincatur, debet deponi. Idem dicendum est de ceteris clericis inferioribus.

c ¶ *Confessi.*] Si metu probationũ aliquis confitetur crimen, talis habetur pro conuicto. sed si sponte aliquis confitetur crimen nulla examinatione precedente, seruatur qd legitur 15. q. 8. qui admiserit. & cap. si quis presbyter. & ponitur hoc verbum abijciantur, impropriè: vno modo exponitur quantũ ad ordinandos: alio modo quantũ ad ordinatos. Et q dicit, ordinatũ dejciendum, si prius fuerit criminosus, intelligas de maiori crimine: quia si quis in minori crimine existens ordinari se permiserit, nõ deponitur: sed imponitur ei pænitentia, vt 68. dist. cap. 1. 82. dist. presbyter. extra de renon. ois. [3] propter criminis conscientiã. Qui ergo tẽpore ordinationis suæ tacet crimẽ suũ, deponitur, vt 50. dist. ex pænitentibus. vel si quis sine examinatione promotus fuerit, vt 84. dist. quisquis. & 81. dist. si qui sine examinatione. Sed pone, q in omnibus sit idoneus, qui ordinatus est sine examinatione: numquid propter hoc solũ deponendus est [3], q non est examinatus? ita videtur hic dici: & hoc non est propter suũ vitiũ, sed propter vitium ordinantis, vt 70. dist. cap. 1. & 16. q. 7. decernimus. Itẽ q non intrauit per ostiũ, vnde moueri debet, vt Rhemus. ff. de rerũ diuisio. l. vlt. Alij contrariũ dicunt: argumen. contra extra de præben. cum secundum. Ioan.

d ¶ *Quod irreprehensibile.*] Ergo minores ordines cũ examinatione [4] conferendi sunt. Nam & deponitur quis á minoribus ordinibus, vt 27. q. 2. si quis eps.

Vòd nullus.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima ponuntur officia minorũ clericorũ episcoporũ & aliarum dignitatũ, scilicet archidia. archipresbyt. primicerij, sacristæ, Thesaurarij. Petrus. Secunda ibi, *Ex hac.* Tertia ibi, *Nunc autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Supra ostensum est de examinatione clericorũ. In hac vero 25. dist. ostenditur quid ad episcopũ, & quid ad alios inferiores pertinet. & hoc probat per sequentia c. Et postea interserit regulam Apostoli: Oportet episcopũ esse sine crimine, &c. & eius occasione ponit significationes huius nominis, crimen.

e ¶ *Quid autem.*] In hac dist. ostendit quid pertineat ad vnumquemq; ordinẽ [5]. Secundo ponit regulã Apostoli: Oportet epũ esse sine crimine: & inde nacta occasione ponit varias significationes huius nominis, crimen: & ostẽdit qđ sit mortale, qđ veniale.

P*erlectis.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Isidorus, quæ officia pertineant ad singulos ordines. In secunda parte: quæ incipit ibi, *Hi sunt ordines* ostendit q quattuor dignitates debent esse sub episcopo in ecclesia maiori, scilicet, archidiaconus, archipresbyter, primicerius, & thesaurarius: & quæ ad ipsos pertineant, & quibus præponantur: quod prosequitur vsque ad §. *Nunc autem.*

f ¶ *Cognita.*] Not. q quærere possumus ea quæ sunt nobis nota, vt 38. dist. quis nesciat. 24. q. 1. pudenda. vers. fin.

g ¶ *Insido*

---

[1] vt supra cap. proximo.

Episcopus debet habere capituli consensum in multis.

[2] Reliquo in disp. [illegible]

Confessus de crimine an habeatur pro conuicto.

[3] Hæc depositio fieri debet non ab eo qui ordinauit: cũ ipse debeat deponi: sed ab eius superiore, secundum Hugo. idem [illegible]

[4] Ar. contra §. ea. dist. quando. sumpto arg. á contrario sensu. sed ista hic & ibi sub. maxime Archid.

[5] Et hoc vsq. ad §. nunc autem.

Nota quærere [illegible]

a ¶ *Infideles.*] Contra ī. de cōse. dist. 1. episcopus nullum. sed illud non tenet: ita cōtraria cōsuetudine abrogata sunt. dist. 4. §. leges. ADDITIO. Hoc legitur & no. 1. q. 1. non liceat. ibi videas. Vel dic vt not. in prędic. cap. episcopus. & 30. q. 3. de incestis. in glos. de hac materia, &c. sed quòd hic not. fuit in summa Gof. Archi. de præben. referente. & extra de insti. cum venisset. Arg. contra 16. q. 7. nullus. & extra de offic. archid. cap. 4. & 5. Item vicarius est episcopi, vt ī. cap. 1. & extra de offic. archidia. c. 1. ergo habet delegatam iurisdictionem, non ordinariam. Ad hoc dico, quòd archidia. habet ordinariam iurisdictionē [a] & quòd legitur extra de offic. archidia. c. 4. intelligo cum archidiaconus extendebat manus ad ea quæ sibi non competebant ex officio: nisi consuetudo sit præscripta, vel generalis aliarum ecclesiarū illius diœc. Nec ob. quòd dicit esse vicarius episcopi: quia nihilominus est ordinarius iudex. nā & vicarius alicuius ecclesiæ perpetuus dicitur & ordinarius, vt extra de præben. de monachis. Sic video quòd vicarius iudicis ordinariā habet potestatē: quod ex eo patet, quia interponit decretum de non alienandis rebus minorum. C. de offi. eius qui vi. alie. gerit. l. 1. sed hoc non posset facere, si haberet delegatam iurisdictionem, vt ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. 1. videtur tamen ex hoc quòd habeat delegatā iurisdictionem: quia appellatur ab ipso ad archiepiscopū, vt extra de præben. referēte. sed si haberet ordinariam iurisdictionem, gradatim fieret appellatio, vt 2. q. 6. anteriorum. Item alia ratione videtur hoc, quia tantū de humilioribus negotijs cognoscit, vt hic dicitur: ergo est pedaneus iudex, vt C. de peda. iudi. l. viti. sed pedanei iudices delegati sunt, vt C. de ped. iudi. l. penult. Item quia episcopus hoc officiū delegat alijs, vt 10. q. 1. episcopū. Sed illud intelligas de illo iure visitandi, quod episcopo competit. H. dicit ipsum habere ordinariam: sed tamen eam non potest exercere sine auctoritate episcopi: sicut metropolitanus ius habet consecrandi episcopum: illud tamen ius non potest exercere sine alijs episcopis. 64. dist. cap. 1. Ioan. Mihi videtur quòd solus episcopus in ciuitate sua debeat esse iudex ordinarius, vt 7. q. 1. in apibus. nisi secus sit de consuetudine iam præscripta, vt extra de præscript. de quarta. & cap. auditis. & melius de off. archi. cap. vlt. quod est Honorij. B.

[a] Idem Bal. in l. præcipimus. in prin. C. de ap. & Alc. de form. in ru. ff. de offi. eius cui man. est iuris. in 4. col. vbi ad hoc multa adducit iura.

† al. ejectas

† al. vasa suggesta

† laudis sacrificium] or.

† aquamanilem] orig.

† al. sacrificium

† al. responsoria

† Solennitatē] orig. & Pann. Solennitatum] Burch. & Iuo.

† Parochitanorum] orig.

† Parochiam.

† Parochitanorum] orig.

† al. & libertatē

cōmunicatos, & infideles [a] excipiat. † ¶ Ad exorcistā pertinet exorcismos memoriter retinere, manusq; super energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad acolythū pertinet præparatio luminariorum in sacrario: ipse cereū portat: ipse suggesta † pro Eucharist. a, calices subdiaconis pręparat. ¶ Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones [b], laudes † [c], sacrificium [d], responsoria, & quidquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad lectorem pertinet lectiones [e] pronuntiare, & ea quæ prophetæ vaticinarunt, populis prædicare [f]. ¶ Ad subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Christi deferre, & leuitis tradere, eisque ministrare; vrceolum quoque, & aquam †, manile, & manutergium tenere; episcopoque, & presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus aquā præbere. ¶ Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi; in baptismo scilicet, in chrismate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & disponere in altario: componere etiam mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, & prædicare Euāgelium, & Apostolum [g]. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconis nouum prædicare præceptum est: ad ipsum quoque pertinet officium precum, [h] & recitatio [i] nominū: ipse præmonet [k] aures haberi ad Deum: ipse hortatur clare [l]: ipse donat pacem [m], & ipse annuntiat [n]. ¶ Ad presbyterum pertinet sacramentū † corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris, & confectio chrismatis [o]. Ipse prædicta officia, & ordines ecclesiasticos distribuit: ipse sacras virgines benedicit: & dum præcellit vnusquisque in singulis; ipse tamen est pręordinator in cunctis. ¶ Hi sunt ordines, & ministeria clericorum; quæ tamen auctoritate Pontificali in archidiaconi cura, & primicerij, ac thesaurarij solicitudine diuidūtur. ¶ Archidiaconus enim imperat subdiaconis, & leuitis: ad quem ista ministeria pertinent, ordinatio vestiendi altaris à leuitis, cura incensi, & sacrificij [p] necessaria solicitudo; quis leuitarum Apostolū, & Euangelium legat, quis preces dicat, seu responsoria † in dominicis diebus, aut solennitatibus † decantet. Solicitudo quoque parochiarum † [q], & ordinatio, & iurgia [q] ad eius pertinent curam: pro reparādis [r] diœcesanis basilicis ipse suggerit sacerdoti [s]: ipse inquirit parochias † cum iussione [t] episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum [u] parochiarum † gesta libertatum † ecclesiasticarum episcopo idem refert: collectam pecuniam de communione [x] ipse accipit, & episcopo defert, & clericis proprias partes idem distribuit. ¶ Ab archidiacono nuntiantur episcopo excessus diaconorum: ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies, atque solennitatum, & ab ipso publice in ecclesia prædicatur: quando vero archidiaconus absens est, vicem eius diaconus [y] sequens adimplet. ¶ Archipresbyter [z] vero se esse sub archidiacono, eiusque præceptis, sicut episcopi sui, sciat obedire: & (quod specialiter ad eius ministerium pertinet) supra omnes presbyteros in ordine positos curam agere, & assidue in ecclesia stare; & quando episcopi sui absentia cōtigerit, ipse vice eius Missarum so-

b ¶ *Benedictiones.*] idest, benedicamus.
c ¶ *Laudes.*] idest, alleluia. vel illud, Christus vincit, &c.
d ¶ *Sacrificium.*] idest offertorium.
e ¶ *Lectiones*] legendas in matutinis.
f ¶ *Prædicare.*] idest, legere: ne sit contra 16. q. 1. adijcimus.
g ¶ *Apostolum.*] idest, epistolam: cum desit subdiaconus.
h ¶ *Precum.*] dicendo litanias.
i ¶ *Et recitatio.*] ordinandorum, & baptizandorum, & mortuorum, & excommunicatorum. 2. q. 1. legum.
k ¶ *Præmonet.*] cum dicit, Humiliate vos, &c.
l ¶ *Clamare.*] Kyrie eleison in rogationibus. Idem Gof.
m ¶ *Pacem.*] cum dicit, Dominus vobiscum. vel pax vobiscum: secūdū cōsuetudinē alterius loci. Vel cū dicit, Agnus Dei, &c. Lau.
n ¶ *Annuntiat.*] festiuitates.
o ¶ *Chrismatis.*] alia plura spectant ad episcopū, vt 68. dist. quis.
p ¶ *Et sacrificij.*] portandi ad altare.
q ¶ *Et iurgia.*] Hic videtur quòd archidiaconi habeant ordinariā iurisdictionem: & quòd possint instituere clericos, & suspendere vel excommunicare [b], vt 63. dist. in. si in plebibus. & extra de pœ. licet. & extra de exces. prælat. ad hoc. & de offi. deleg. super eo. &

[b] Ad hoc facit quod not. 9. q. 4. nullus primas. in gl. ergo nec. & 3. dist. & omnino de hoc dicit 24. q. 3. si sacerdotes. ibi videas. Archi.

r ¶ *Pro reparandis.*] Alibi dicitur, quòd hoc ad præpositum spectet, vt 70. dist. sanctorum. sed ibi nomen præpositi large sumitur, vt extra de verbo. significa. quamuis.
s ¶ *Sacerdoti.*] idest, episcopo.
t ¶ *Cum iussione.*] generali: quando recipit archidiaconatum ab episcopo.
u ¶ *Basilicarum.*] ruralium: quia ex quæ sunt in vrbe, custodit primicerius.
x ¶ *De communione.*] idest, de oblationibus.
y ¶ *Diaconus.*] Cum ergo possit vices suas delegare, ergo est ordinarius, vt C. de iudi. a iudice.
z ¶ *Archipresbyter.*] In quibusdam ecclesiis vocatur iste decanus [c]. 50. dist. in capite. sed ille est archipresbyter ruralis.

[c] De quo hic est loquel. Similiter Lau.

a ¶ *Collectas.*]

a ¶ *Collectas.*] scilicet orationes.
b ¶ *Signum*.] id est, pulsatio campanarum.
c ¶ *Modus*.] id est, cum organo, vel sine eo.
d ¶ *In vrbe*.] sed archidiaconus extra vrbē, vt supra dictum est.
e ¶ *Clericos*.] Ciuitatenses.

tractatui vsq; ad 12. causam, assignando quales in quolibet ordine, & ex quo, & in quē debeāt promoueri, q lapsi valeāt reparari & qui nō: & sub quo iudice quilibet accusetur, & sub quo iudici sint ligandi vel absoluendi. si qua autem alia interponit, inciden tia sunt, vt in 6. 7. 8. 9. & 10. causis continua.

lennia celebret, & collectas a dicat, vel cui ipse iniunxerit. ¶ Ad primicerium pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ, atque lectores: signum b quoque dandum pro officio clericorum, pro vitæ honestate, & officij meditandi, & peragendi solicite: lectiones, benedictiones: psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus c psallendi † in choro pro solennitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quę sunt in vrbe d, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus ieiunio rum parochitanis † per ostiarios ipse dirigit clericos e, quos delinquere cognoscit, ipse distringat; quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat: basilicanos † f ipse constituat, & matriculam † g ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea, quæ prædicta sunt, ipse exquirat, qui ei aut lege † h proximus est, aut eruditione. ¶ Ad thesaurarium pertinet basilicarum, & ostiarij ordinatio † i, incensi præparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterij ordinandi, præparatio luminariorum in sacrario, & in sacrificijs † k.

† al. canendi
† al. parochianis
† basilicarios
† al. matriculas] or. & manuscr.
† loco.] orig.
† paratio] vel præparatio sacrificij.] orig.

a ¶ Clamare.] *In epistola B. Isidori, & apud Iuonem legitur*: ipse hortatur orare, ipse clamat, & pacem ipse annuntiat.
b ¶ Parochianorum.] *In epistola legitur*. parochitanorum *quemadmodum & paulo inferius & vox illa frequens est in antiquis exemplaribus conciliorum Toletanorum.*
c ¶ Prædicatur.] *Sic emendatum est ex manuscr. Grat. & originali, Antea legebatur*, prædicātur.
d ¶ Archipresbyter.] *Hinc vsq; ad vers.* Ad primicerium *nō, non in ipsa epistola Isidori neq; in Panormia, neq; apud Burch. & ex ea c. de offic. arch presb. citatur ex conc. Toletano.*
e ¶ Clericos.] *In primo Vaticano est* clericos vrb., *& post verbum* diale *at additur*, ceteri enim qui sunt extra vrbē, ad archidiaconi curā pertinēt, *quemadmodū & in nonnullis alijs exēplarib.*
f ¶ Eruditione.] *In originali est*, eruditione his explendis certus.

Ex hac epistola liquet, quid cuiusque officij sit. ¶ *Est etiam alia distinctio episcoporum presbyterorum, diaconorum, quam fecit Clemens in epistola sua tertia ita dicens.*

¶ Quid ab episcopis, quid a presbyteris, quid à diaconis audire oportet. C. II.

Audire episcopum attentius oportet k: & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita l autem vitæ à presbyteris inquirere, à diaconis vero ordinem disciplinæ m. — Ans. l. 7. c. 76. al. 81.

Sacerdos quoque vtrumque humerum orario ambit: diaconus vero sinistrum tantum, vt ad ministerium expeditius discurrat.

Vnde in concilio Toletano 4. c. 39.

¶ Quare leuita vnum tantum humerum orario ambit. C. III.

Vnum n orarium oportet leuitam gestare in sinistro humero, propter quod o orat, id est, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, vt expeditius ad ministerium sacerdotale discurrat. — Ans. l. 7. c. 80. al. 86.

Nunc autem p *per singulos gradus ordine recurrentes; qui ex quibus ordinibus in quem gradum conscendere possint; qui post lapsum valeāt reparari, vel qui non; quibus culpis à proprio gradu mereātur deijci; quo accusante, quibus testificantibus possint conuinci; cuius sententia sint absoluēdi, vel cōdēnandi, breuiter* q *consideremus. Ac primū à Pontificali gradu incipientes, qualē oporteat eū esse, qui in episcopū est ordinandus, diligenter inuestigemus, Apostoli regulā* r *secuti, quā in huiusmodi re Timotheo, & Tito scribit dicens. Oportet episcopum irreprehensibilem esse.] id est nō ob noxium reprehensioni. Hoc ad Timotheum* s. *Ad Titum autem, Oportet*

1. Tim. 3. Ex glossa interlineari ad eum locum. cap. 1.

f ¶ *Basilicanos*.] id est, custodes basilicarū.
g ¶ *Et matriculam*.] id est, tabulam, nam in matricula faciat scribi, quod quilibet canonicus legere debeat.
h ¶ *Aut lege*.] i. ordine. & est ar. litteraturam æquipollere dignitati.
i ¶ *Ordinatio*.] id est, vt ordinet ea, quæ sunt necessaria ad basilicā. s. claues & candelas.

Alias: accipit pro dist. primicerio. Archidia.

Litteraturam equipollere dignitati.

EX HAC EPISTOLA. Hæc est secunda pars huius dist. in qua ponit de ordinatione presbyterorum & diaconorum.

k ¶ *Audire*.] ¶ *Oportet*.] sub d. os.
l ¶ *Monita*.] id est, cōuersationem.
m ¶ *Disciplinæ*.] id est, regulam viuendi, et 16. q. 1. sicut.
n ¶ *Vnum*.] ¶ *In sinistro humero*.] Et hoc ideo, vt ostendatur, q debet transire de læua ad dexterā, id est, de temporalibus ad spiritualia: & hoc ostēditur cū circumflectit postea versus dexterā.

NVNC AVTEM. Hæc est tertia pars huius dist. in qua ponit 13. capitula apostolicę regulę: & sub hac occasione ponit quattuor acceptiones criminis. Ioan. de Fan.

CASVS. Ostēso qualiter in quolibet ordine sint examinandi clerici & ordinandi: nunc Grat. breuiter eius ad 12. causam tractat ex quibus ordinibus quis valeat promoueri. & q post lapsum valeāt reparari, & quib° culpis deijci mereant, & quo accusāte, & quibus testificātibus possint cōuinci clerici: & sub quo iudice sint absoluendi vel damnandi. Et incipiēdo ab episcopo prosequitur 13. c. apostolicæ regulæ. Prim ū cap. est, oportet episcopum esse irreprehensibilē, vel sine crimine. Et dicitū primo crimē quod libet peccatū mortale vel veniale ex deliberatione procedēs, vel sine: de quo dicitur, res pene contra naturam est, &c. sed talis eligatur cuius comparatione ceteri grex dicantur. Secūdo dicitur crimen accusatione & cōdemnatione dignū: vt i. infamia criminalis. Quod autem dicitur, oportet epūm esse sine crimine, intelligit post baptismū, & nō añ.

Quam tractat vsque ad 50. dist. per ordinem eorum repetit eadem & ordinate à dist. 81. vsque ad dist. 91. si qua alia interponit in distinctionibus vel in contrarietatibus sunt, vt J. sequitur in gl. secundā Hu. Regula apostolica habet 13. capitula.

o ¶ *Propter quod*.] id est, quia. simile ponitur 23. dist. de constantinopolitana. vers. nam quod.
p ¶ *Nunc autem*.] Ab hoc loco vsque ad 49. dist. assignat 13 cap. apostolicæ regulæ, quæ in locis suis distinguemus. & ponit his

¶ Hactenus ostendimus quales sint promouēdi, & qualiter sint examinandi: nunc autem ostendit quales in quolibet ordine debeant ordinari. Ioan. de Fan.
q ¶ *Breuiter*.] id est, eisque ad 12. causas.
r ¶ *Regulam*.] Hæc sunt 13 capitula quæ prosequitur. Oportet episcopū esse sine crimine, Vnius vxoris virū, Nō vinolentū, Prudentem, Ornatū, Hospitalem, Pudicum, Doctorem. Nō percussorē, Nō litigiosū. Nō cupidū, Domui suæ bñ pposit ū, Non neophytū.
s ¶ *Ad Timotheum*.] scribit.

s ¶ No

a ¶ *Nomine autem.*] Gratianus volēs exponere auctoritatē Apostoli oportet epm esse sine crimine, assignat hic plures significationes huius nois, crimē: licet hic qdā qnq; significationes assignēt: ego nō assigno nisi quattuor. Dicit enim quandoq; crimē omne delictū siue mortale, siue veniale, siue ex deliberatione ꝓcedat, siue ex

g ¶ *Late.*] sed latius ꝗ. ibi. nomine autem. hoc enim solum mortale & veniale quod ex deliberatione procedit.

h ¶ *Ex ignorantia*]scilicet venialia peccata.

i ¶ *Quia facile.*] Quia etiā laico * possumus ea cōfiteri, quis habeat copia sacerdotis: sed mortalia nō ɔfitebimur nisi sacerdoti, dūmodo possit haberi et capitalia laico possumus ea confiteri, vt de pæ. dist. 1. quē pænitet: & di. 6 q vult. Vel ideo facile, qa per orationē dñicam, vel p eleemosynam, vel per modicū ieiunium, vel p aspersionem aquę benedictę dimittunē, vt de pæni. dist. 3. de quotidianis: & dist. 6. q vult. & de conse. d. 3. aqua m.

Epist. 83. & ꝗ. ead. c primum. & in glossa ordinaria ad locū epist. ad Timotheum.

Episcopum sine crimine esse] quod (vt Hieronymus scribit ad Oceanum) idē est. *Nomine autem*[a] *criminis*[b] *quodlibet peccatū intelligitur: vnde in eadē epistola*[c] *Hieronymus dicit* [*Res*[d] *cōtra naturā pene*[e] *est, vt sine peccato aliquis sit: sed talis eligatur, cuius comparatione ceteri grex*[f] *dicantur.*] *In epistola uero ad Titū, crimē vocatur criminale peccatū*[i] *, vel criminalis infamia: vnde ibi*[k] *legitur* [*Crimen est querela, id est peccatū accusatione, & dānatione dignū.*] *Quòd autē sine criminatione iubetur esse, qui in episcopum eligitur, non ante baptisma, sed post baptismū intelligendū est: vt à tēpore uidelicet baptismatis nullius criminis cōsciētia mētē eius remordeat.*[y]

In glossa interlineari.

ꝗ. dist. 81. c. Apostolus 1.

ead. c. primum.

¶ *Criminis autem appellatio aliàs late*[g] *patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Vnde Beda*[e] *super epistolam Iacobi* [*Peccata, quæ ex ignorantia*[h] *, vel infirmitate humana committuntur, dicit, & præcipit alterutrum confiteri; quia facile*[i] *dimittuntur: quæcumque vero fiunt ex deliberatione, non, nisi per pænitentiam.* ¶ *Hinc etiā*[k] *Augustinus ait* [*Nullum peccatum*[l] *est adeo veniale, quod non fiat criminale*[l] *, dum placet.*] ¶ *Aliàs autem ea demum significat, quæ semel commissa ad damnationem sufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt: quæ nisi sæpius iterata, & in consuetudinem fuerint deducta; quamuis grauent post mortem, non tamen æternaliter perdunt: quia & si quadam ratione crimina appellentur; tamen mortifera, & capitalia non sunt. Vnde Augustinus in homilia de igne purgatorio exponens verba Apostoli* [*Si quis super hoc*[m] *fundamentum ædificauerit ligna*[n] *fœnum, & stipulam, &c.*] [*Multi sunt, qui lectionem istam male intelligentes, falsa securitate decipiuntur: dum credunt, quòd si supra fundamentum Christi capitalia crimina ædificent; peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari; & ipsi postea ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iste, fratres charissimi, corrigendus est: quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiūtur. Illo enim transitorio igne, de quo dicit Apostolus* [*Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem*] *non capitalia*[o] *, sed minuta peccata purgātur: de quibus, & si non omnia*[p] *, vel*[q] *aliqua commemoranda sunt; ne aliquis se inaniter excusare conetur; & dicat se nescire, quæ sunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamuis Apostolus capitalia plura commemorauerit; nos tamē, ne desperationē facere uideamur, breuiter dicimus, quæ sunt illa, sacrilegium, homicidiū, adulteriū, fornicatio*† *, falsum testimoniū, furtū, rapina, superbia, inuidia, auaritia; & si longo tēpore teneatur, iracundia; & ebrietas*[r] *, si assidua sit, in eorū numerū cōputantur. Quicumq, enim aliquod*† *de istis peccatis in se dominari cognouerit; nisi digne se emendauerit, et si habuerit spatiū, lōgo tēpore pænitētiā egerit, et largas eleemosynas*

Iacob. vlti.

Sermone 41. de sanctis, siue 4. de animabus defunctorum.

1. Cor. 3.

Ibidem.

hic omittuntur aliquot B. Augustini uerba.

† Vox ista abest ab originali.

† aliquo] orig.

k ¶ *Hinc etiam.*] Respicit ad id qd dixit, si ex deliberatione. Ioan.

ADDITIO. Et expones sic. Hinc, id est, ad ostendendū, q illa quę cōmittunē ex deliberatione indigent pænitētia. & possunt ista esse verba Grat. vel Bedæ introducētis auctoritatem Aug. ſm Hug.

l ¶ *Criminale*] id est, cuius assiduitas, & cōtemptus vitandi veniale nō fit mortale, nō enim vr q id qd est veniale, possit fieri mortale: quia sc̄o opinionē istos nihil potest ipsa cē ꝑmutare: nisi velis dicere, q veniale & mortale non sint spēs pcti, sed accidentia. Vñ sicut mortale fit veniale recepta pnīa, de pæni. dist. 1. serpēs. sic econuerso fit veniale mortale: Alij dicūt, q tñ ipse cōtēptus venialiū est mortale peccatū: ſm hoc exponē, fit mortale, id est, tibi p contēptum fit, mortale: sicut ibi exponitur, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. 1. q. 1. detrahe.

* Nec venialia nec mortalia possumus confiteri sacerdoti ... vide S. Th. 4. dist 17. q. 3. art 4 q. 1. & 3.

Venialia remittuntur variis modis.

* Vide S. Th. 1. 2. q. 88. art 4. & 5. & q. 74. ar 8 ad 2.

Quid dic vt depœnit & noc. d. pe. dist. 1. c. fere prope finem.

* Id est, oriens. Archid.

* Inepta similitudo.

ex ignorantia, ſm quod dr̄; Nemo sine crimine viuit. & hanc significationē innuit ibi, nomine autē criminis. Quandoq; dr̄ crimen infamia ꝓcedens ex crimine: prout ibi sumit in epistola ad Titū. qñque dr̄ crimen solū id, quod ex deliberatione ꝓcedit: siue illud sit mortale, siue veniale: prout ibi sumit criminis appellatio, &c. Quarto modo dr̄ crimē solum id, quod est dignū depositione, ꝓut ibi sumit: aliàs ea demū. Io. Deinde exemplificat qd̄ crimē sit mortale, quod veniale: ostendens q mortalia delenē p pænitentiā, venialia in purgatorio. hęc videas qualiter dixi in casibus. B.

b ¶ *Criminis.*] in præcedenti auctoritate.

c ¶ *Vnde in eadem epistola.*] sic continua: licet quodlibet delictum dicatur crimen, non tñ ita accipitur in præcedenti auctoritate: qa secundum hoc fere nullus esset idoneus, &c.

d ¶ *Pene.*] ꝗ. de pæni. dist. 1. cap. vlti.

d ¶ *Pene.*] pene dicit p p beatam virginē & sanctū Ioannem, qui fuerūt sanctificati in vtero. vel est philosophicū temperamentū.

e ¶ *Grex.*] sic 1. q. 1. vilissimus. 61. dist. in sacerdotibus.

f ¶ *Vel.*] pro id est.

† HÆ CRIMINIS APPELLATIO C. a. r. v. Ponit tertia acceptio huius nominis, crimē. Dicit enim crimē quodlibet mortale pctm, vel veniale qd̄ ex deliberatione ꝓcedit: & non deleē nisi per pænitentiā. Quæ vero ꝓcedūt ex infirmitate vel ignorātia, præcepit Iacobus alterutrum confiteri: quia facile dimittuntur.

Virgo enim & sanctus Ioannes fuerūt in vtero sanctificati.

* Vide Turrecremata ibi.

* Vide S. Th. 4. dist 17. q. 3. art. 4. q. 1. ad 1.

ALIAS EA DEMVM. Hic ponitur quarta acceptio huius nominis crimen. scilicet, q semel commissum sufficit ad damnationē & depositionē: non tñ infamat: & ostēdit in hoc §. quæ peccata sint mortalia, & quæ venialia: & quædā ex his enumerant mortalia, quę p pænitentiā purganē: venialia in purgatorio post mortē. Et dr̄ q per lignum magna venialia designantur: per fœnum minora: per stipulam minima intelliguntur.

m ¶ *Super hoc.*] i. super fidē, id est, post q̄ fidē qs susceperit. licet qs post fidē sumptā venialiter peccauerit, nihilominus saluus erit.

n ¶ *Ligna.*] Per hoc innuit tria genera uenialiū. ligna uocat grauiora uenialia: fœnū minora: stipulā minima. ligna enim diutius sunt in igne quam fœnum: & fœnum diutius quàm stipula.

o ¶ *Nō capitalia.*] Hac auctoritate dicūt quidā, q nullus ꝓ mortali peccato punit igne purgatorio: sed tm̄ ꝓ uenialı. Alij dicunt, q si aliqs cœperit pęnitere ꝓ mortali, & non pfecit hic pænitentiā: pficiet eā i purgatorio. sed si hic nō est cōtritus de mortali, nō purgabit ꝓ illo i purgatorio. sic vr̄ Augu. hic uelle, & de pęni. dist. 1. si peccatum. & c. sicut primū & de pæn. dist. ult. c. ult.

p ¶ *Non omnia.*]scilicet quæ sint mortalia, quæ uenialia.

q ¶ *Vel.*] pro saltem.

r ¶ *Ebrietas.*]quæ qñqz est mentis obliuio: & hæc est pęna, & nō est aliqd̄ peccatū, ut 15. q. 1. sane. qñq; dr̄ studiū ad inebriādū se: & hoc est mortale pctm̄, ut 35. dist. ante oīa. extra de ui. & ho. cleri. a crapula. qñq; dr̄ frequēs actus bibēdi: & illud ē uēiale, ut i vers. seq.

Venialia triplicia sunt.

* Vide B. Th. 4. dist 18 q 1. art 2. q 3. & dist. 21. q. 1. art. 1 q. 1.

Puniuntur aliqui in purgatorio pro mortalis peccato.

Ebrietas quandoque est ueniale.

a ¶ *Plus accipit.*] Casu, nõ ex contẽptu, & non ad ingurgitationẽ: aliàs esset mortale peccatum, vt 4. dist. denique.

b ¶ *Plus tacet.*] In prælatis est taciturnitas mortale peccatum, vt 44. dist. sit rector 40. dist. si Papa in alijs est veniale.

c ¶ *Ieiunantibus.*] Sed nonne comedere ante horam comedẽdi est mortale peccatũ ? vt de conse. dist. 1. solent. & dist. 5. quinq; modis? Sed non intelligas de ieiunijs statutis: sed de illis quæ quilibet pro sua voluntate seruat. 76. dist. vtinam.

d ¶ *Tardius.*] sic peccatũ est, aliquid tardius dare. 13. q. 2. q oblationes. 16. q. 1. decimæ.

ADDITIO. Dic quod ipsum surgere non est peccatum: sed tarditas & negligentia. cũ illis conco. secũdum Hug.

e ¶ *Excepto*] Arg. contra H. qui dixit, quod vir non potest cognoscere vxorem quin venialiter peccet, vt dixit ĩ. dist. 13 nerui.

f ¶ *Desiderio.*] supple. & causa reddendi debiti.

g ¶ *Neglexerit.*] Hoc est in prælato mortale, vt 90. dist. præcipimus.

h ¶ *Seruum.*] In hoc casu seruus auditur agẽs contra dominum suũ: & dominus talis cog ẽ eum vendere, vt ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l. 2. §. dominorum. Similiter maritus vxorem tenetur moderate castigare, vt 7. q. 1. sicut. in fine. nisi sit clericus, qui eam durius potest castigare, vt 33. q. 2. placuit.

i ¶ *Adulari.*] 2 2. q. 2. primum. Contra 11. q. 3. nemo peritorũ. & 46. dist. clericus qui. Solu. Tribus modis adulatur quis: vel attribuendo alicui homini bonum quod non habet: vel nimium extollendo bonum quod habet. vtrũque istorum est veniale. vel approbando malũ quod habet: & istud est mortale. 11. q. 3. væ qui dicunt.

k ¶ *Vel sumptuosa.*] 41. dist. non cogantur.

ADDITIO. Hoc vult sonare ista cõcor. sicut infirmatur diues, si vtatur vilibus: ita infirmantur pauperes, si vtuntur delitiosis, secundum H. Archi.

Taciturnitas in prælatis est peccatum mortale.

¶ Quæris, nõ asserit. nam hoc dicere esset dogmatum. Arch.

Maritus vxorẽ castigare potest.

adulatio triplicitur fit.

Iuramentum an semper sit mortale peccatum.

spiritum sanctum, nec in hoc sæculo, nec in futuro remittetur ei. Vnde à contrario sensu apparet, quod peccata quædam in futuro remittentur. nam quod de vno negatur, de alijs conceditur.

n ¶ *Qualis hinc.*] Hoc verum est de summe bonis vel summe malis. nam quidam sunt summe boni: quidam summe mali, &c.

De hoc etiam secundum ea de celeb. missa. cum Marthæ in fi.

erogauerit & à peccatis ipsis abstinuerit; illo transitorio igne, de quo ait Apostolus, purgari non poterit: sed æterna illum flamma sine vllo remedio cruciabit. Quæ autem sint minuta peccata, licet omnibus nota sint; tamen quia longum est, vt omnia replicentur; opus est; vt ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit[a]*, quàm necesse sit, ad minuta peccata nouerit pertinere: quoties plus loquitur, quàm oportet; aut plus tacet*[b]*, quàm expedit: quoties pauperes importune petẽtes exasperat: quoties cum sit sanus corpore, alijs ieiunantibus*[c] *prandere voluerit, aut somno deditus tardius*[d] *ad ecclesiam surgit: quoties, excepto*[e] *desiderio*[f] *filiorũ, vxorem suam cognouerit: quoties in carcere clausos, aut in vinculis positos tardius requisierit: quoties infirmos tardius visitauerit: si discordes ad cõcordiam reuocare neglexerit*[g]*: si plus aut proximum, aut vxorẽ, aut filium, aut seruum*[h] *exasperauerit, quàm oportet: si amplius fuerit blanditus, quàm expedit: si cuicumque maiori personæ, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari*[i] *voluerit: si pauperibus esurientibus, nimium*† *delitiosa, vel sumptuosa*[k] *conuiuia sibi præparauerit: si se in ecclesia, aut extra ecclesiam fabulis otiosis (de quibus in die iudicij ratio reddenda est) occupauerit: si dum incautè iuramus*[l]*, & cum hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus, vtique periuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate*[m] *maledicimus, cum scriptum sit [Neque maledici regnum Dei possidebunt.]*

† Cibum nõ dederit, aut nimis.] orig.

1. Cor. 6.

α ¶ Res contra.] *Sic fere in glossa ordinaria ad vocem illam:* irreprehensibilem. *& est epitome quadam verborum B. Hieronymi in epistola ad Oceanum, explanãtis locum Apostoli ad Timotheũ, & ad Titum.*

β ¶ Vnde ibi] *Id est non apud B. Paulum, sed in glossa ordinaria ad locum B. Pauli. Sumpta autem sententia est ex B. Augustino ex tractatu 41. ad c. 8. Ioannis: cuius verba habentur & apud Bedam ad eundem B. Pauli locum, & infra dist. 81. c. Apostolus, primo.*

γ ¶ Remordeat.] *Sequebatur in vulgatis:* vnde Hieronymus scribit in eadem epistula ad Titum: *quæ verba sunt inducta, quoniam in nullo manuscripto sunt inuenta: habentur autem infra ead. dist. c. primum.*

δ ¶ Vnde Beda] *In commentarijs ipsius ad c. 5. epistola Iacobi, ad illa verba:* confitemini alterutrum, *sic legitur:* In hac autem sententia, illa debet esse discretio, vt quotidiana leuiaque peccata alterutrum, coæqualibus confiteamur; eorumque quotidiana credamus oratione saluari: porro grauioris lepræ immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus, atq; ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iusserit, purificari curemus.

ε ¶ Nullum peccatum] *In glossa ordinaria in cap. 11. 1. Corinth. ad ea verba:* reus erit corporis & sanguinis Domini, *citatur hæc sententia ex B. August. homilia 24. in Ioannem in hæc verba:* Nullum peccatum veniale est, dum placet, quantumcunque paruum: sicut mortale, si vere displicet, nullum iudicatur.

Item Gregorius Dialog. lib. 4. c. 39.

¶ Quæ sunt venialia peccata, quæ post hanc vitam purgantur. C. IIII.

QValis hinc[n] quisq; egreditur, talis in iudicio[o] præsentatur: sed tamẽ de quibusdam leuibus culpis[p] esse ante iudicium purgatorius ignis credẽdus est[q]. pro eo, quod veritas dicit [Quia si quis in spiritum sanctum blasphemiã[r] dixerit; neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro.] In qua sententia datur intelligi, quasdã culpas in hoc sæculo, quasdam vero in futuro posse laxari. Quod enim de vno negatur[s], cõsequẽs intellectus patet, quia de quibusdã cõceditur. Matt. 12.

l ¶ *Iuramus.*] Intellige cum quis iocando iurat. Nam pro temerario iuramento bene peccat aliquis mortaliter, licet, non tãta pœnitentia imponatur ei, sicut si solenniter & ex discretione iurasset, vt 22. q. 4. qui sacramento. Idem dico in iuramento per metum extorto, vt extra de iureiur. verum. Contra. 2. q. 4. nos sanctorum Sol. ibi de solenni, hic de non solenni.

m ¶ *Temeritate*] sed si ex odio, esset mortale. vnde sequitur, quoniã.

¶ *Qualis hinc.*] CASVS. Quærebatur qualis repræsentabitur homo ante Deum in die iudicij. Et respondet quòd si bonus decedit, bonus repræsentabitur: & si malus decedit, malus repræsentabitur. Sed tamen sunt quædam peccata in illo quæ purgantur post mortem: scilicet venialia, vt sermo otiosus: risus immoderatus: & peccatum curæ familiaris. & hoc probatur auctoritate Euangelij dicentis: Si quis dixerit blasphemiam in

o ¶ *In iudicio.*] vt 13. q. 2. tempus. Ioan.

p ¶ *Culpis.*] scilicet uenialibus.

q ¶ *Credendus est.*] Hic uult dicere, quod quædam culpæ tollentur per ignem purgatorij ante diem iudicij.

r ¶ *Blasphemiam.*] Qui peccat per impotentiam, dicitur peccare in patrem: quia patri attribuitur potentia. 24. dist. qui episcopus. Qui peccat per ignorantiam, dicitur peccare in filium: quia filio attribuitur scientia. 38. dist. si iuxta. Sed qui ex contemptu peccat, dicitur peccare in spiritumsanctum, ut ille qui est obstinatus in peccato, & illud dicitur irremissibile, id est, non ita de facili remittitur sicut præcedentia. de pœnitent. dist. 1. §. potest, & dist. 2. sciendum.

s ¶ *Negatur.*] Argumen. quod de uno negatur, de alio conceditur, ut. 16. q. 3. de crimine. ff. de iudi. l. cum prætor. sic quod de uno cõceditur, de alio negatur, ut 45. dist. disciplina. 1. q. 1. per Esaiam. 33. q. 1. qui sius ¶. Argumen. contra C. de natu. lib. Authen. item si quis

Peccatur varie modo in patrẽ & filium & spiritum sanctum.

Quod dic uo [illegible] & non. de pœn. dist. 1. §. potest etiam & dist. 2. & c. sciendum. Anthedia.

¶ In fine.

quis. vbi licet vnum nominet, tamen extenditur ad alios. sic 61. dist. miramur. arg. ff. de custo. reo. si quis.
a Sine culpa.] Similiter militia, mercatio, procuratio, siue administratio aliqua vix sine peccato fit, vt de pœni. distin. 5. falsas. &c. qualitas.

Negotia multa sunt quæ vix sine peccato fiunt.

ædil. edic. quod ita sanatum est. quia status nostri temporis, &c. vt 84. dist. fraternitatis. & dicunt quod ille canon corrigit alios, qui de rigore loquuntur. Tertij dicunt, quod quantumcumque sit graue delictum, dummodo sit occultum, post pœnitentiam non impedit promouendum, vt 50. dist. de his. Ego credo, quod siue sit occultum, siue manifestum, dummodo sit enorme, impedit promouendum, licet egerit pœnitentiam. 50. distin. miror. Ioã. Sed certe hoc non est verum, licet Ioan. hoc dicat. nam pro occulto crimine nemo repellitur post pœnitentiam, nisi in homicidio, vt dicit noua decre. extra de temp. ord. cap. vlti. quæ declarat hoc totum. Ber.

Ad idem de pe. dist. 1. quantumlibet &c. quæ mulierem ver. neque enim. &c. & 32. q. 1. quod autem. & 56. dist. nunquam. nam Deus vitijs tantum irascitur, non hominibus. de pe. distin. 1. quamobrem. Archid.

Sed tamen, vt prædixi, hoc de paruis, minimisque peccatis fieri posse credendum est; sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt; aut in non grauibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positus minime fuerint relaxata.

Infra de pœnit. dist. 7. c. vltimo. §. fin.

[Item Augustinus in libro de vera & falsa pœnitentia, c. 18.]

¶ De eodem. PALEA. C. V.

QVi in aliud sæculum distulit fructum conuersionis, prius purgabitur igne purgationis. Hic autem ignis, & si æternus non sit, miro tamen modo grauis est. Excellit enim omnem pœnam, quam vmquam aliquis passus est in hac uita, uel pati [a] potest.

a ¶ Vel pati potest.] *Hæc verba non sunt in originali, neque infra de pœnit. dist. 7. c. vlt. § fin. vbi hoc idem recitatur.*

In commentarijs ad c. 1.

Aliàs autem ea tantum delicta significat, quorum est perpetua infamia. Vnde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum, c. 1.

¶ A die baptismi sine crimine debet inueniri; qui in episcopum est ordinandus. C. VI.

† sit] orig.

PRimum [b] itaque sine crimine iubetur esse † episcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehensibilem nominatum; non quòd eo tantum tempore, quo ordinandus est sine vllo sit crimine, & præteritas maculas noua cõuersatione diluerit: sed quòd ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nulla peccati cõscientia remordeatur. Quomodo enim potest præses [c] ecclesiæ auferre malũ de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate corripere [d] peccantem potest; cum tacitus sibi ipse respondeat [e] eadem admisisse, quæ corripit?

1. Cor. 5.

¶ Concor. l. fratre à fratre. ff. de de cond. indeb. & l. alium. ff. si fin. vendi.

Ecce, qui ordinandus est in episcopum; non solum tempore suæ ordinationis, sed etiam omni tempore post baptisma à crimine immunis esse debet.

Ad idem

e Prases.] id est, episcopus.
d Corripere.] Not. quod potest quis accusari de peccato, de quo pœnituit. 33. q. 2. admonere.
e Respondeat.] sic j. distinct. proxi. vna tantum. & 42. distinct. §. 1, & 62. dist. in sacerdotibus. §. 1.

DISTINCTIO XXVI.

1. Tim. 3. & Tit. 1

SEquitur [f] in vtraque epistola [*vnius vxoris virum*] *post baptisma videlicet, non ante baptismum.*

Vnde Hieronymus [a] scribit ad Oceanum, epist. 83.

¶ Post baptismum debet esse monogamus, qui in episcopum est ordinandus. C. I.

Sequitur.] Hæc dist. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, *Sicut duobus.* Io. de Fant.

CASVS. Supra tractatum est primum cap. apostolicæ regulæ, scilicet; oportet episcopum esse sine crimine: quod intelligitur non solum suæ ordinationis tempore, sed etiam omni tempore post baptismum. In hac vero 26. dist. prosequitur secundum cap. apostolicæ regulæ, scilicet; oportet episcopum esse monogamum, id est, vnius vxoris virum, id est, non plurium. & hoc intelligitur post baptismum: quod probatur per sequen. cap. quod abrogatum est.
f Sequitur.] in hac 26. distinct. exequitur secundum præceptum apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse vnius vxoris virum; quod negatiue exponitur, id est, non plurium: tamẽ in casu necessitatis bigamus promouetur vsque ad subdiaconatum, vt 34. distinct. lector. Assignantur autem quattuor rationes, quare bigamus non possit promoueri. Vna propter defectum sacramenti; quia non est ibi sacramentum veritatis, cum carnem suam diuiserit in plures, vt j. ead. acutius. Item propter prærogatiuam ordinum, vt j. ead. vna. Item propter signum incontinentiæ, ex eo quòd de vna transiuit ad aliam, vt 82. distinct. proposuisti. Item ex eo quòd non habet frontem hortandi viduitatem, vt j. ea. vna, in fi.

Bigamus propter quattuor rationes promoueri non potest.

Beda, & Gloss. ord. 1. Tim. 3. ad hæc uerba.

VNius [g] vxoris virũ, id est, monogamũ [h] post baptismũ [i]. Si enim &

QVi in aliud.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quod si quis nõ egit pœnitentiam in hac vita de aliquo veniali, in futuro sæculo purgabitur igne purgationis, qui superat omnem pœnam, quam aliquis potest pati in hoc mundo.
ALIAS. Hic prosequitur Gratianus secundum H. quintam acceptionẽ huius nominis, crimen, dicens quod crimen dicitur quodcumque irrogat perpetuam infamiam.
PRimum.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quod qui eligitur in epm, debet esse sine crimine, & sine criminali infamia post baptisma, nec sufficit, si eo tẽpore sit sine crimine quo est ordinãdus, cum forte per pœnitentiã diluit peccata sua. Quomodo. n. poterit alios corrigere, qui in simile corruit delictum?
b ¶ Primum.] Ex hoc cap. tres oriuntur opiniones. dicit H. quod qui semel peccauit, non potest amodo promoueri, vel aliquos actus legitimos exercere, vt hic, & 48. dist. quoniã. & 1. q. 7. si quis omnem. & 50. dist. illud. & 6. q. 1. qui crimen. & 8. q. 1. in scripturis, in fi. & extra de temp. ordi. cap. ex tenore. Sit arg. pro eis. ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. §. responsio. fur enim non purgat vitium furti, licet rem restituat. ff. de furtis, qui ea mente, nec raptor vitiũ rapinæ. ff. vi bono. rap. l. penul. Alij dicunt, quod post quodlibet mortale acta pœnitentia potest quis promoueri, nisi sit crimen enorme, vt 81. dist. Apostolus. Et est arg. ad hoc 50. distin. ferrum. ff. de

Promoueri vtrum possit ille qui semel peccauit.

VNius.] CASVS. Quæsitum fuit à Hierony. vtrum cap. apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse monogamum, intelligatur ante baptismum, vel post. Et respondet quòd post baptismum & non ante. si enim ante coniugem habuit, non imputatur ei, sicut nec stuprum.
g ¶ Vnius.] id est, non plurium. sic extra de testi. licet. Et sic verba affirmatiua exponuntur negatiue, vt 1. quæstiõ. 1. iudices. 23. quæstio. 4. si ea.
h ¶ Monogamum.] Monos vnum, gamos mulier vel nuptiæ. inde monogamus, scilicet qui vnam tantum habuit vxorem. H.
i ¶ Post baptismum.] Non dicit uerum, quia matrimonium non

F 2 fSlui-

solvitur in baptismo, vt J. ead. cap. deinde. & male sentit hic Hieronymus. vnde Augustinus eum corrigit in proximo cap.

a ¶ *Nouo homini.*] Sub eo modo loquendi seruus post manumissionem dicitur nouus homo, vt ff. de adi. leg. si seruus legatus. & alia lex dicit, quòd post manumissionem alius intelligitur, vt ff. de solu. qui res. §. aream.

aliquis ante baptismum tres habuerit vxores, & post baptismum quartam, quæ quarta est, erit prima secundum eos. Secundum incõueniens est, quod hæc talis quæ quarto ducta est, debet loco virginis reputari. Secunda opinio erat, quod totũ quidquid agit homo ante baptismũ, in baptismo deletur, quod Inn. reprobat, cum in baptismo tantum pec-

ante coniugem habuit, quæ obierit, non ei imputatur, cui prorsus nouo homini † a nec stupra, nec alia, quæ ante fuerunt, iam obsunt.

† Glossa non habet.

a ¶ Hieronymus.] *Sententia quidem huius, & sequentis capitis sunt Patrum, qui citantur, id est, Hieronymi, & Augustini: verba tamen ipsa potius videntur sumpta ex collectaneis Bedæ, & ex glossa ordinaria, huius quidem capitis in primam ad Timot. c. 3. sequentis vero in epistolam ad Titum, c. 1.*

Augustinus vero contra testatur scribens † in epistola ad Titum.

† In glossa ordinaria in c. 1. epistolæ ad Titum sumpta tamen sententia ex B. Aug. in lib. de bono cõiugali, c. 18.

¶ Qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum aliam, ordinandus non est. C. II.

ACutius intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt: quia de sacramento b agitur, non de peccato β. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur: & qui dixit [Si nupserit virgo, non peccat] satis declarauit nuptias non esse peccatum. Propter sanctitatem autem sacramenti, sicut femina, si catechumena vitiata est, non potest post baptismum inter Dei virgines consecrari c: ita non absurde visum est bigamum non peccasse, sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessariam. Et sicut plures antiquorum patrum vxores, significauerunt futuras ex omnibus gentibus ecclesias, vni vero subditas, id est Christo: ita noster antistes, id est, episcopus vnius vxoris vir significat d ex omnibus gentibus vnitatem vni viro e Christo subditam f. 2 ¶ Itaque sicut duobus dominis seruire, sic ab vno Deo apostatare, & in alterius superstitionem ire, non licet †.

28. q. 3. c. acuti. Iuo p. 8. c. 294. Pann. l. 6. c. 60. Ansel. l. 9. c. 59. Poly. l. 2. tit. 32. 1. Cor. 7. Mat. 6.

β ¶ De peccato.] *sequebatur, propter sanctitatem sacramenti, sicut si femina, &c. Restitutus est totus hic locus ex glossa ordinaria. Nam apud B. Augustinum, & reliquos collectores copiosior etiam est.*

Item Innocentius Ruffo, & Eusebio, & ceteris episcopis Macedon. epistola 22. c. 2.

¶ Bigamus reprobatur, qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram. C. III.

DEinde ponitur non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiserit vxorem, si post baptismum fuerit aliam sortitus, eamque primam videri, quæ nouo homini copulata sit; quia illud coniugium per† baptismi sacramentum, cum ceteris g criminibus sit ablutũ †. Quod cum de vna vtique dicitur, certe, si tres habuerit in vetere positus homine vxores, erit ei, quæ post baptismũ quarta est, sic interpretãtibus prima, & virginis æque h nomẽ accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis (oro) istud nõ videat contra Apostoli

Burch. l. 4. c. 98. Iuo p. 1. c. 292. & p. 8. c. 303. Poly. l. 6. tit. 4.
† post] orig.
† al. ablutum

CAsus.] Acutius. Capitulũ hoc diuiditur in duas partes. In prima parte probat Aug. quod ille qui habuit vnã coniugem ante baptisma, & aliam post, promoueri non potest, cũ sit bigamus. & hoc fit, nõ propter peccatũ, quod contraxit, sed propter sacramenti defectum, quod in eo deficit, cum hic non de peccato, sed de inordinatione agat. Et si catechumena fuerit ante baptismum corrupta, licet postea baptizetur, tñ non poterit inter virgines cõsecrari. In secũda parte quæ incipit ibi, *Sicut*. dicitur, quod sicut vnitas vni viro, id est, Christo debet esse subdita, & non diuersis, id est, Deo & diabolo, ita a Deo recedere in superstitionẽ diaboli nõ licet. Vel intellige sic, vt faciat ad propositũ Gratiani, id est, sicut duobus coniugijs non potest aliquis deseruire simul, sic ab vno coniugio in aliud ire non licet, quia talis apostataret a via ordinandi.

b ¶ *De sacramento.* Sensus est, bigamus nõ repellitur quia peccauit, sed propter sacramenti defectum, qui est in eo. extra de biga. à nobis. & c. ouper. Et not. quod in matrimonio triplex designatur sacramentũ: coniunctio animorum per verba de præsenti designat cõiunctionem fidelis animæ ad Christum, sed commistio carnis designat coniunctionem Christi, & ecclesiæ. vt extra de biga. debitũ. Itẽ designat ibi vnio deitatis cum humanitate, vt de consecrat. dist. 2. in Christo. & illam designat coniunctio corporum.

Hic videtur q[illegible] dicam de pe. di[illegible] 2. § Arch. super gl. dicẽ hoc, &c. Archid.

c ¶ *Consecrari.*] quæri consueuit, cum consecratio episcopi maior sit & dignior quam virginum, quare possit consecrari in episcopum, qui non solum vxorem habet, sed etiã post mortuã vxorẽ habuit cõcubinã, vt 33. dist. habuisse, & 34. dist. c. fraternitatis. & si qua fuerit corrupta vel ante baptismum vel postea, non possit inter sacras virgines consecrari, vt 20. q. 1. iuuenculas? Respondetur, sacra virgo significat ecclesiam triumphantem, vbi non est macula neque ruga. 51. dist. quamuis. sed episcopus ecclesiam militantem, vbi sunt boni & mali. 31. dist. quoniam. 11. q. 3. audi.

Corruptus in episcopum consecrari potest, sed non corrupta in virginem.

d ¶ *Significat.*] Et ita ipse episcopus est sacramentum, sicut aqua ipsa. prima quæstio. 1. detrahe verbum ab aqua, quid erit nisi aqua?

Neque episcopus neque aqua proprie est sacramentum. Vide Turrecrematam hic.

e ¶ *Vni viro.*] id est, Deo, & non diabolo, & sic bene aptatur sequens littera.

f ¶ *Subditam.*] id est, non ab eo diuisam. & bene sequitur.

DEinde.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod Rufus, & Eusebius, & ceteri episcopi Macedoniæ tres prauas opiniones habebãt. Prima erat, quod ille non debet bigamus reputari, qui ante baptismũ habuit vnã & postea aliam, & eam quam post baptismum aliquis habuit, videri quasi nouo homini copulatã. Sed hãc opinionem reprobat Inn. per duo inconuenientia. Primum est, quod secundum illorum opinionem, si

peccata deleantur, & non matrimonia, cum Deo auctore sint constituta. Tertia opinio erat, quod matrimonium ante baptismum non erat legitimum: & hoc improbat tali ratione; quia si hoc verum est, filij inde nati non erunt legitimi, nec hereditatem habebunt: sed erunt spurij vel naturales. Hoc etiam improbatur auctoritate Domini. nam interrogatus a Iudæis, si liceret homini dimittere vxorem suam, respondit: Quos Deus coniunxit, homo non separet. & de his tantum loquebatur, scilicet Iudæis, qui ante baptismum contraxerunt. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Quare, & solicitus.* reuertitur Inno. ad secũdam opin. & eam improbat duabus rationibus vsque in finem. Prima est, quod secundum hoc filij nati ante baptismum, & post non erunt fratres, nec inter eos erit familiæ erciscundæ iudicium, quod est absurdum. Secunda est, quia secundum hoc, bona quæ facit aliquis catechumenus, non prosunt ei, si quod ante baptismum gessit, in baptismo deletur, quod non fuit verum in Cornelio gentili, nec in præceptis legalibus diligenter impletis. Et sic concludit, quod per baptismum nõ abolетur matrimonium, sed peccatum.

g ¶ *Cum ceteris.*] Impropriè ponitur hæc dictio, ceteris, vt ibi: & cum eo alij duo latrones. sic 16. dist. Cenomanensem. 34. dist. si quis viduam. 8. q. 3. Artaldus. vnde licet sic inueniatur scriptum in aliquo instrumento: hæc ecclesia cum ceteris capellis, per hoc nõ probatur ecclesiam istam esse capellam.

ARGVMEN. argumen. contra 1. q. 7. & ff. illaa princip. vbi ponitur hoc. Archid.

h ¶ *Æque.*] id est, simili ratione.

Et cap. quando [illegible] 1. 1. §. debitum. Archid.

a ¶ Sed

a ¶ *Sed obijcitur.*] Nunc obijcit contra secundam opinionem.
b ¶ *Quid de talium.*] Hic obijcit contra tertiam opinionem.
c ¶ *Vel naturales.*] Qui dicūtur legitimi, qui naturales, habes 32. q. 4. liberi. qui spurij. ff. de statu homi. l. vulgo.
d ¶ *Sortiuntur.*] vxores & viros.

i ¶ *Concessus.*] quasi dicat, eadē causa non operatur 3rios effectus sic 17. dist. si quis in ægritudine. sicut eadem solutio nō parit liberationem & repetitionem, vt ff. de solu. qui hominem. §. vlti. extra de bap. maiores.

Causa eadē diuersos effectus non operatur.

K ¶ *Inter peccata.*] Videtur ergo, ꝙ infamia contracta ante baptismum non tollitur per baptismū. & ita qui ante baptismū fuit infamus, postea non potest promoueri, vt 48. dist. quoniam. & 1. q. 7. si quis omnem. Hoc non credo: sed dico infamiā & irregularitatem ex proprio delicto prouenientem tolli in baptismo; quia dona baptismi sunt sine omni pœnitentia, & satisfactione, vt de conse. distinct. 4. fine. Si enim peccatum non deleretur quantum ad infamiam, adhuc post baptismum obesset, quod negat Ambro. ʃ. ead. vna. vnde si aliquis occidit mille homines ante baptismum, omnis infamia & irregularitas tollitur, vt 51. dist. si quis post acceptum. hoc etiam patet in Paulo, qui ante baptismum fuit homicida: & tamē postea factus est apostolus, vt 50. dist. §. econtra. Si obijcis, quòd secundum hoc illa quæ corrupta est ante baptismum, post baptismum non sit irregularis: & ideo debet consecrari: bene concedo, ꝙ non est irregularis: sed tū impeditur à consecratione propter defectum sacramenti. Sed quare repellitur mulier prætextu fornicationis, quam ante baptismū commisit, vt extra de diuor. gaudemus in fine. sic videtur in promouēdo. Sed hoc ideo est, quia illud delictum non tantum vxorem, sed etiam virum maculat, vt 32. q. 1. in coniugio. Sic vides, ꝙ per libertatem tollitur delictum, vel īfamia quā quis in seipso commisit: sed illud delictum quod in alio commisit, non tollitur, vt ff. de his qui not. infa. l. penulti. & l. athletas. §. Pomponius. Præterea per baptismum tollit crimen præcedens: non tamen tollitur exceptio competens ex crimine: sicut per pœnitentiam tollitur crimen, non tamen exceptio competens ex crimine, vt §. dist. proxi. c. vlt. & 33. q. 2. admonere. Io. Quod autem hic dr̄, non est peccatum, sed sequela pecca ti, scilicet infamia ex peccato 3cta. secus autem est in illa quæ nō prouenit ex peccato, sed ex constitutione ecclesiæ, vt in illa quæ iuxta est corrupta, vt § ea. c. 2. & i iudice & executore, vt. 50. dist. si quis viduā & 51. dist. aliquantos. & tamen non peccant tales. si. 23. q. 5. miles. Sed secundum H. videtur sequi inconueniens, scilicet ꝙ melioris conditionis sunt delinquentes, q̄ illi qui non delinquerunt. 34. dist. fraternitatis. 9. q. 3. mandamus. in glo. non quòd. sed hoc contingit virtute sacramenti.

Baptismus tollit infamiā per delictum.

Ar. ʃ. de consec. dist. 4. non ex quo. in fi. Archid.

Idem non in. extra de diuortijs gaudemus. sic videas & idē no. ʃ 1. 3. q. 5. Anch.

Resp.

1. Tim. 3. ad Tit. c. 1. esse præceptū, qui ait, vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotē? Sed obijcitur,ᵃ quòd in baptismo totū, quidquid in vetere homine gestū est, sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) crimina tantum dimittuntur in baptismo, an & illa, quæ secundum Domini † præcepta, ac Dei instituta complentur? Vxorem ducere crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa: qui, vt crimina committerentur, in paradiso præcepitᵇ: cum ipse eos benedixit. Si vero non est crimen, quia quod Deus instituit †, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit [Etenim à Deo præparatur viro vxor,] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod auctore Deo legitur consummatū? Quid de taliumᵇ filijs percēsetur? Numquid non erunt admittendi in hereditatis consortio †, quia ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit vxor, eruntque appellandi vel naturalesᶜ, vel spurij: quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (vt vobis videtur) quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus, cum interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod ergo Deus iunxit, homo non separet.] Ac ne de his locutus esse credatur, qui ᵟ post baptismū sortiunturᵈ; meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsumᵉ. ¶ Quęro, & solicitus quęro, si vna eadēq; sit vxor eius, qui ante catechumenus, postea fit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus, susceperit; ac postea alios, cum fidelis; vtrum sint appellandi fratres, an non habeant postea, defuncto patre, herciscundæ hereditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse? Quod cum ita sentire, atq; iudicare absurdum est, quæ (malum) ratio est, hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua auctoritateᶠ roborari? cū non possit inter peccata deputari, quod lex præcepitᵍ & Deus iunxit? Numquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatosʰ qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit, quæro, si hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit; quia per baptismum, totum, quod vetus homo gesserat, putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium orationibus, atque eleemosynis vacantem, angelum audientem per reuelationem, ipsumqueᵋ Petrum videntem: numquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptismus videtur esse concessusⁱ? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quidquid bene gestum fuerit, & secundum pręcepta legalia custoditum, nō potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum: & quod peccatum non est, solui inter peccata,ᵏ credi omnino non debet: eritque integrum æstimare aboleri non posse prioris nomen vxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod † ex Dei sit voluntate completum.

legis.] orig. *Gen. 1.* *iussit*] orig. *Prouerb. 19.* 28 q. 1. Numquid. *al. consortium.* *Matt. 19.* *Act. 10.* *al. quia*

α ¶ Bigamus.] *Rubrica huius capitis, & sequentis, quæ in codicibus impressis erant transposita, in suum locum ex aliquot manuscriptis sunt restituta.*
β ¶ Homine vxores.] *Sic in omnibus manuscriptis, & apud Burchardum, & Iuonem par. 1. c. 292. quamuis in originali, & apud eundē Iuonem par 8. c. 301. paulo aliter, & obscurius legatur.*
γ ¶ Præcepit.] *In orig. & apud cæteros collect. legitur:* in paradiso cū ipse eos iungeret, benedixit.
δ ¶ Qui post baptismum.] *Apud Burchardum, & Iuonem in prima parte legitur:* quæ post baptismum sortiuntur. *Sed in originali, & apud Iuonem par. 8 & in Pannormia, & infra 28. q. 1. c. numquid, hoc modo:* qui post bapt. sexū vxores sortiuntur. *Verum ob glossam nihil est mutatū.*
ε ¶ Ipsumque Petrum.] *Apud Innocentium in codice canonum, & Burchardum est:* atque eleemósynis reuelationem, Petrumque ipsum vidisse. *Apud ipsum Innocentium in tomis conciliorum:* per reuelationem angelum, Petrumque ipsum vidisse. *Apud Iuonem:* Petrum ipsum reuelatione vidisse.

e ¶ *Responsum.*] No. interpretandas esse locutiones secundū personas quæ loquuntur, quid vel quibus loquuntur, vt hic, & prima q. 7. dici. & extra de maiori. & obe. solitæ. & ꝙ persona loquens comprehenditur in generali sermone, argumen ff de pigno. Paulus. § vltimo. Sed contra argu. C. de solu. inquilino. & argu. cōtra. ff. locati, qui insulam §. vlti. vbi nec dominus nec familia excipit in generali sermone.
f ¶ *Auctoritate.*] Quod enim ratione probari non potest, exe*m*pandum est, vt 68. dist. corepiscopi.
g ¶ *Lex præcepit.*] 23. q. 3. qui peccat, non peccat legis auctoritate, &c.
h ¶ *Destinatos.*] Quid de hoc iuris sit, habes 23. q. 5. reos.

Persona loquens an in generali sermone comprehendatur.

V *Na tantum.*] Casus. In hoc cap. dr, q si quis iterauerit coniugiu, id est secundã habuit vxoré, non potest postea promoueri sm legem promotionis: quod quibusdam mirum vr, scilicet vt matrimonia ante baptismum contracta obsint: peccata vero nõ obsint volentibus promoueri: quod non debet videri mirum: cum peccata i baptismo deleantur, bigamia vero non. Per §. autem sequentem, q planus est, probatur, q bigami reputantur, non solum q ante baptismu, sed etiã qui post coniugia frequentauerunt.

¶ Casus seq. §. patet.

a ¶ *Ordinationis.*] simile ⅉ.3.q.. vniuersatim.

b *Non so'eant.*] Ergo infamia ex delicto procedens non nocet, quã tum ad legem promotionis: sed ea cet per baptismum deleta.

c ¶ *Hortator.*] sic 25. dist. c. vlt. & 47. dist. c. sicut hi §. necesse.

d *Bigamus.*] Bigamus componitur a bis & gamos, qd est nuptiae, vel vxor, & hic di bigamus, qui duas habet vel habuit vxores. Archi.

e ¶ *Sacerdotis.*] idẽ de quolibet sacro ordine. 42 dist. quicumque.

Q *Vi sine crimine.*] Casus. Dicit in hoc cap. q ille qui habuit tantũ vnam vxorem, & est sine crimine, promoueri potest: q vero bis duxit, licet no peccauerit, tñ prærogatiua sacerdotij est exutus, nec potest promoueri.

Q *Vod autẽ*] Hęc dist. diuiditur in duas partes. In prima ...

nibus. 32. dist. ante. sed hoc expone pro accipiendo, id est, pro cõtracto retinendo. Licet enim etiam tẽpore Siricij vsq; ad Greg. subdiaconi vti iam contracto matri. 87. distin. quicumque. § 2. dist. propofuiti. expone ergo quod dicit, matrimonium desiderauerit [f], id est, desiderauerit vti iam contracto. Secundum autẽ q — *Scilicet ad effectus, & de facto contrahere. Archid.*

Item Ambrosius lib. 1. de officijs, c. vlt.

¶ In baptismate culpa dimittitur, non lex coniugij aboletur. C. IIII.

V Na tantum, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipso cõiugio lex est non iterare coniugium, nec secundæ coniugis sortiri coniunctionem. Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterata [a] coniugia electioni muneris, & prærogatiuæ ordinationis impedimenta generent, cum etiã delicta obesse non soleant [b], si lauacri remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus, quia in baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In coniugio nõ culpa, sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismo relaxatur: quod legis est, in coniugio non soluitur. Quomodo autem potest hortator [c] esse viduitatis, qui ipse coniugia frequentauerit? — Iuo p. 8. c. 291. Pann. l. 6. c. 64.

a ¶ Iterata.] *Apud D. Ambrosium locus hic varie legitur. Nam in antiquis impressionibus habetur*, iterato coniugio. *in recentioribus vero*, i erata coniugia. *itemque in Pannormia, & apud Iuonem. In his tamen, quæ sequuntur, concordant, sic legendo*, ad electionem muneris, & prærogatiuam ordinationis impedimenta generentur.

Ioannes etiã Baptista dum Herodem ab incestu prohiberet dicens: [Nõ licet tibi habere vxorem fratris tui;] *euidenter ostendit inter infideles cõiugia esse. Vnde datur intelligi, quòd bigami dicuntur non solum, qui post bapt. smũ coniugia frequentant, sed etiam, qui ante bapt. smum vnam, & post baptismum alteram habuisse probantur. Bigamus* [d] *vero in sacerdotẽ ordinari non debet: non quia deliquerit secundam accipiendo vxorem: sed quia prærogatiua exutus est sacerdotis* [e]. — Matt. 14.

Vnde Ambrosius ad Vercellenses, lib. 10. epist. 82. ait.

¶ Non peccat bigamus, sed prærogatiua sacerdotis exuitur. C. V.

Q Vi sine crimine est vnius vxoris vir, tenetur† ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur sacerdotis. — Iuo p. 8. c. 290. Pann. l. 6. c. 63. † al. tenetur.

DISTINCTIO XXVII.

[1] Q *Vòd autem* [1] *vnius vxoris vir episcopus esse iubetur, quæritur, an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum, vt tempore suæ administrationis, eius possit copula fungi, quam vnicam, & virginem sibi desponsauit.*

Hoc Martinus Papa prohibet dicens. — Apud Martinũ Bracarẽsẽ. c. 39.

¶ Non ordinetur diaconus, nisi castitatem fuerit professus. C. I.

D Iaconus [g] qui eligitur, si contestatus [h] fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quòd si in ordinatione tacuerit [i], & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desiderauerit, alienus sit à ministerio, & vacet à clero. — Dist. 28. diaconi. Iuo. p. 6. c. 176. Pann. l. 3. c. 97.

... Gratianus superficialiter allegando probare, q si diaconus fuerit protestatus, q non poterit continere, si 5h, tenet matrimonium, sed hoc est falsum, secundum Io. 2dam Ioan. de Fan.

Casus. Supra ostensum est, q oportet epm esse vnius vxoris virũ. In hac 27 dist. quærit, an tempore administrationis possit eius copula fungi quam vnicam & virginem habuit? Et respon. q nõ. & hoc probatur per sequens cap.

[1] ¶ *Quod aut. m.*] In hac 27. dist. primo ponit incidentem [1] quæstionem, scilicet, an eps possit vti matrimonio contracto. Secundo ponit contrarietates capitulorum quorundã, quę loquunt de vouentibus: & ea soluit distinguendo inter vouentes solemniter, & vouentes simpliciter. Et incipit hic tractare de continentia clericorum. & protenditur ille tractatus vsque ad 36. distin. — *1 Non solum ponit quæstionem principale hoc interstitium ... vsq; ad 35. dist. ... Archid.*

D *Iaconus*] Casus. Aliquis volebat in diaconũ promoueri, sed castitatem seruare nolebat: quæsitum fuit an deberet ordinari? Et respondet M. Papa q non: sed si cũ ordinaretur tacuit, & post ordinationem contraxit, deponi debet.

g ¶ *Diaconus.*] ẽm q patet per § sequentem, hoc cap. potest intelligi de matrimonio iam ptito, & de 5hendo. & ẽm hoc diuersis modis exponitur littera: ẽm q intelligatur de contracto, planũ est: quia ille ... Greg. q indixit continentiã subdiaconis — *Tes si duplices expositiones.*

q loquitur de contrahendo, de diacono fuit tantũm quæsitum, & de eo tantum responsum. Idem tamẽ est de subdiacono ⅉ. 32. dist. si quis eorum. & secundum hoc plana est littera. Quod tamen dicit, q M. præcessit Greg H dicit per chronicam suam falsum esse. & dicit q Gregorius præcessit Mar. lxvj. annis.

h ¶ *Si contestatus.*] Nota q protestatio valet, vt extra de no. oper nũti. cũ ex in iũcto. & ⅉ dist. proxi. diaconi. extra qd met. cau. plarũ. & 31. q. 2. Lotharius & ff de neg. gest. Nesennius ff qui. mo. pig. vel hy. sol. si debitor. §. 1. Arg 5 extra de consti. cum M. Ferrariensis. & de ap. solicitudinem. Ioan. Hoc credo tenendum, q protestatio semper valet si fiat præsente aduersario, nisi contradicat aduersarius [1], vel iudex si facta fuerit re adhuc integra ea stante, vt in hoc cap. & extra de in integrum resti. cum venissent. nisi in casibus quibus expressum est, quod protestatio non valeat, vt ibi, extra de consti. cum M. & de ap. solicitudinem. — *1 Arg. ad hoc extra de ele. cu. ... Archid.*

i ¶ *Tacuerit.*] Not. taciturnitaté haberi p consensu, vt hic, & 54 dist.

dist. si seruus. & 61. dist. si forte. & 20. q. 2. puella. ff. sol. ma. l. 2. arg. contra extra de prae. c. nihil. Sol. taciturnitas semper habetur pro consensu, nisi in tribus casibus no. 2. q. 7. plerumq;. Itẽ & in casibus illis vbi requiritur expressus consensus, vt in seruitute imponenda non sufficit cõsensus tacitus, sed expressus, vt ff. de ser. vrb. praed.

bat per sequẽtia. Quod tamen dicitur ab illu versi *Si vero*, falsum est, nisi hoc intelligas in orientali ecclesia.

¶ Casus autem plani sunt vsque ad cap. quod interrogasti.

a ¶ *Licite.*] allegandu dicit.

Q *Vidam.*] Haec est secunda pars dist. io qua corrigit & dicit,

Hac auctoritate datur intelligi, quòd illi, qui vxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. ¶ Si vero diaconus à ministerio cessare voluerit, & contracto matrimonio licite ᵃ potest uti. Nam etsi in ordinati. ne sua castitatis votum obtulerit, tamen tanta est vis in sacramento coniugij, quod nec ex violat ione voti potest dissolui ipsum coniugium.

Vnde Augustinus [a] *in libro de bono viduitatis ad Iulianam viduam, c. 10.*

¶ Nubentes post votum non sunt adinuicem separandi. C. I I.

3. 27. q. 1. c. nuptiarũ. §. proinde.

2 QVidam nubentes post votum [b] asserunt adulteros esse. Ego autem dico, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt.

a ¶ Augustinus.] *Verba propria huius capitis non sunt inuenta apud B. Augustinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omnino autem intelligendum hoc est de voto simplici, vt Gratianus in fine huius distinctionis exponit.*

Item Theodorus in paenitentiali.

¶ De eodem. C. I I I.

Ibidem. c. si qs votum.

SI vir simplex [β] votum [c] virginitatis habẽs adiungitur vxori, postea non dimittat vxorem, sed tribus annis [d] paeniteat.

β ¶ Simplex.] *Abest vox ista ab omnibus manuscriptis, & infra 27. q. 1. c. si quis votum. & ab impressis. In aliquot tamen peruetustis, est glossa interlinearis.*

Hieronymus [γ] *vero econtra scribit.*

¶ Damnabile est vouentibus virginitatem, velle nubere. C. I I I I.

3. 17. q. 1. c. vouentibus. Sent. 4. dist. 38.

VOuentibus virginitatem, non solum nubere, sed etiam velle [e] damnabile est.

γ ¶ Hieronymus.] *Gratianus hoc, & infra 27. q. 1. c. vouentibus. & Magister sententiarum hoc tribuunt Hieronymo, apud quem non est inuentum. In glossa ordinaria 1. Tim. c. 5. ad ea verba,* habentes damnationem, *refertur ex B. Augustino, cuius propria verba habentur infra in c. nuptiarum. 27. q. 1. post principium.*

Idem contra Iouinianum, lib. 1.

¶ Damnationem habebit, si nupserit, quae virginitatem vouit. C. V.

Iuo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 192. 1. Cor. 7.

† peccauit] Hier. ‡ ad. quae se semel 1. Tim. 5.

† Valde uariant haec nomina in exẽplaribus, & Burc. & Iuone.

SI nupserit virgo [f], non peccat †, non illa virgo, quae semet ‡ Dei cultui dedicauit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem; quia primam fidem irritam fecit.

Item Nicolaus Papa ad Albinum † *Vienen. ecclesiae archiepiscopum.*

¶ Quae sanctimonialem se esse finxerat, nubere non valet. C. V I.

Burc. l. 8. c. 47. Iuo par. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205.

QVod interrogasti de femina, quae post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & finxit [g] se sub eodem

quòd vouentes simpliciter, licet non debeant contrahere, tamen tenet matrimonium. Io. de Fan.

b ¶ *Post votum.*] Quidam dicunt illud uotũ esse simplex, quod fit per uerba de futuro, ut ego uoueo, quod post mortem uxoris continebo. hoc uotum impedit, ut dicunt, sed non dirimit matrimonium. Votum solẽne est, quod fit per uerba de praesenti, ut ego uoueo continentiã illud impedit & dirimit, extra qui cle. uel uo. monemtimus. & c. consuluit. Ego credo tribus modis uotum solemnizari, uel per ordinem, uel per habitũ, uel ex eo quod coram aliquibus testibus deuouit se alicui religioni. & dic ut no. 27. q. 1. cap. 1. Ioan. Quod Ioan. dicit de habitu, intelligas si recipiendo habitũ fecit professionem expressam uel tacitam, ut extra de reg. statuimus. & cap. praeced. quia solus habitus non solennizat uotum, ut eo. ti. porrectũ. Bar.

c ¶ *SI vir simplex votum.*] id est, propositum perpetuae continentiae habendae.

d ¶ *Sed tribus annis.*] Alibi dicitur, quòd isti sunt peiores adulteris, ut 27. q. 1. nuptiarum. Quare ergo illis tantũ triennij paenitentia indicitur, cum adulteris septennij indicatur. 33. q. 2. hoc ipsum? ite cũ alij in Deum peccent, grauius essent puniendi, quam illi qui in hominẽ peccãt, ut 17. q. 4. sicut qui. 22. q. 1. mouet. Sed illud est propter bonũ matrimonij adductũ: & sic habes, quod minuitur poena delicti propter adiunctum bonũ, ut 32. q. 2. quidquid. &

praed. inuitum. Item in procuratore constituendo. ff. de procur. filius. §. inuitum. Itẽ in furto, vt ff. de fur. qui vas. §. vetare. Item in soluendo matrimonio, vt ff. de ritu nupt. in eo iure. §. 3. Vel distingue, an tale sit factum quod possit fieri me prohibente. in eo casu non obest taciturnitas, vt rem meam quis possit vendere me inuito: & ideo ibi non nocet taciturnitas, vt ff. de contrahen. emp. rem alienã. Si aũt tale factum est, quod nõ potest fieri me prohibente, ibi taciturnitas habetur pro consensu †, vt extra de his quae fiunt à prael. c. 2. sic distinguit lex. ff. de re iud. saepe. sic 23. q. 3 quãdo & extra de sent. & re iud. quamuis. Ioan.

HAC AVCTORITATE. CASVS Cõcludit Gratianus ex supradicto ca. quod illi qui habent vxores vel habere volunt, nec diaconi nec sacerdotes fieri possunt: sed si diaconus à ministerio cessare voluerit, matrimonio iam cõtracto uti potest. quia etsi etiam in sui ordinatione castitatem promittat, tamen tanta est vis matrimonij, vt ipsum matrimonium non dissoluatur. & hoc pro-

q. 4 dixit. & cap. origo. & 22. q. 2. si qualibet.

e ¶ *VOuentibus.*] ¶ *Etiam velle.*] sic ergo videtur, quod sola voluntas etiam quia ad ecclesiã punitur, vt 29. dist. Anastasius. sic ergo licet nubere per se sit bonum, tamen malum est istis, sicut corpus Christi malum fuit Iudae, vt de conse. dist. 2. sicut Iudas. & arbor paradisi mala fuit Adae, ut 11. q. 3. quid ergo.

f ¶ *SI nupserit virgo.*] quae non uouit.

¶ *QVod interrogasti.*] CASVS Quaedam uidua claustrum monialium intrauit, & uelamen super caput suum imposuit continentiam profitendo, & inter alias monachas sicut sanctimonialis est morata. postea contraxit matrimonium, dicens se ficte monasterium intrasse. quaesitum est, quid fieri debeat. Et respondit Nicolaus Papa, quod ipsa debet agere paenitentiam de illusione nefanda, & reuerti ad monasterium, ut seruet quod promisit. Omnia autem quae sequuntur, plana sunt, & per te videntur.

g ¶ *Et finxit.*] Quaedam simulatio fit ex honesta causa, quaedã ex

Tamen ex consensu.

Votum solenne tribus modis.

Nubens post votum non est adulterum.

† De hoc etiam not. extra de praes. c. ...

† Arg. ad hoc extra de clerico ...

† Ad hoc facit quod no. 1. q. 1. quibusdam. in ... arg. dec.

Simulatio est duplex.

velamine sanctimonialem esse; postea vero ad nuptias rediit: bonum mihi videtur; quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit; vt pœnitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur [a] ad id, quod spopondit, & in sacro ministerio [†] permaneat, quod inchoauit.

† al. ministerio inchoauit

PALEA. C. VII.

NAm si cōsenserimus, quòd omnia sacramēta ecclesiastica quisq; prout vult, fingat, & nō vere faciat; omnis ordo ecclesiasticus turbabitur; nec catholicæ fidei iura cōsistunt, nec canones sacri rite obseruātur. Quid enim profuit Simoni mago baptismum sacrū ficte suscipere, & in Christianitate permāsurū se finxisse, cū per Apostolū fraude eius detecta, quod sibi futurum esset, prænūtiatum fuit? Ait enim [Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuū non est rectū coram Deo. Pœnitentiā itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse]. Ideo tales, nisi resipiscant, spirituali gladio percutere censemus. Nō enim fas est spirituisancto mentiri, sicut Ananias, & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

Burchar. & Iuo ibidem. Pān. l. 3. c. 206. Act. 8. Act. 5.

§ *Caput hoc in multis Gratiani codicibus, (in quibus habetur sine nomine Palea,) est coniunctum superiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Iuonem. In Pannormia autem est separatum.*

Item Calixtus Papa. 2.

¶ In sacris ordinibus constituti non ducant vxores; & si duxerint separentur. C. VIII.

PResbyteris, diaconis [b], subdiaconis, & monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi [c], & personas ad pœnitentiam redigi debere iuxta sacrorum canonum diffinitiones iudicamus.

[a] Hic canon inuentus est in cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cuiusdam concilij ab Vrbano secundo habiti, c. 2. ex eodem vero concilio sunt canones, Alienationes. 12. q. 2. & Paternarum 24. q. 3.

Hic distinguendum est, quòd vouentium alij sunt simpliciter vouentes, de quibus Augustinus, & Theodorus locuti sunt: alij sunt, quibus post votum, benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.

Vnde idem Hieronymus contra eumdem Iouinianum libro primo scribens ait.

¶ Incestæ sunt virgines, quæ post consecrationem nubunt. C. IX.

VIrgines, quæ post consecrationem nupserunt, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ [d].

Iuo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 193.

DISTINCTIO XXVIII.

ECce ostensum est [e], quòd nolentes vouere continentiam, nec ad subdiaconatum, nec ad superiores possunt gradus conscendere. Vnde ad subdiaconatum accedentes, non sine voto castitatis iubentur admitti, auctoritate B. Gregorij, qui scribens Petro subdiacono lib. 1. epistola 42. in fine ait.

---

inhonesta. Ex honesta, vt 23. q. 2. vtilem. & 33. q. 2. dominus. Similiter si aliquis simulat se religionem intrare propter timorem, talis simulatio non nocet: dummodo protestatio præcedat [1], vt extra quod met. cau. perlatum. Simulatio autem ex inhonesta causa semper facit monachū: nec admitteretur, si vellet probare cōtrarium, vt 27. q. 1. vidua. & extra de reg. vidua. & C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. sed & q. Dñi, sanus pileam. Et not. q Io. Fauentinus distinxit: est fictio intentionis, & fictio operis. Fictio intentionis est cū quis ficte ad baptismum accedit; & licet ficte accedat, tamē verum baptismum recipit, vt 1. q. 1. sicut ficti [2]. similiter si quis ficte fit monachus ad hoc, vt possit fieri abbas, nihilominus ē monachus, licet ficta, & non sincera sit eius intentio [3]. Fictio operis dicitur, vbi factum fingitur esse qd non fit, vt ff. de rit. nuptia. simulate. vel cum simulat se vendere, & donat, & secundum qd dicitur C. plus valere, quod agitur, quàm qd simulate concipitur. Similiter dico, q si aliqa eo proposito copulatur alicui mulieri, q nolit stare legitime cum ea, & hoc paratus sit probare, q non est audiendus. nam in spōsalibus recurritur ad communem intelligentiam verborum, licet contrahens alium intellectum habuerit, vt extra de spōs. ex literis 1. vbi enim verba non sunt ambigua, nō est locus interpretationi, vt ff. de leg. 3. ille aut ille [4].

a [a] *Reuertatur.*] Hoc intellige, quando post habitum assumptū steterit inter moniales, vt 27. q. 1. vidua. aliàs solus habitus non dirimeret sequens matrimonium, vt extra de regular. porrectum. & extra de conuersione cōiugatorū, ex parte, in fi.

b *PResbyteris, diaconibus.*] vt extra qui cle. vel vo. ca. 1. cō. tra. Sed ibi fuit dispensatio comparatiua.

c [c] *Disiungi.*] Non enim debet dissimulatione culpabili nefanda sententia corroborari. C. de incest. nup. l. vlt. i fi.

c [†] *Disiungi.*] quo ad carnis copulam: quia quod non est, non potest dissolui neque accusari, extra de despon. impu. ad dissoluendum. sed dicit lex q matrimonium non dicitur dissolui, quod ab initio nullum fuit, vt in Auth. de nup. §. si vero ab initio.

d *VIrgines.*] [†] *Quā incestæ.*] sacrilegæ ēt sūt. 27. q. 1. virginibus. qa vasa dñi. i. seipsas cōtamināt [5]. infra dist. 81. decernimus.

ECce.] Hæc dist. diuiditur in xi partes, in quarū prima probatur, q nullus debet esse subdiaconus, nisi promissa castitate, & hoc per cap. Greg. & cap Inno. Ioan. de Fan. Quæ autem fuit causa institutionis, habetur 31. dist. §. causa. Secūda ibi, *Quando.* Tertia ibi, *Priusquam.* Quarta ibi, *De his.* Quinta ibi, *Assumi.* Sexta ibi, *Presbyter.* Septima ibi, *Quia sunt.* Octaua ibi, *De Syracusana.* Nona ibi, *Siquis docuerit.* Decima ibi, *Presbyterum.* Vndecima ibi, *Consulendum.* Io. de Fant.

e [e] Ostensum est supra in illo cap. diaconus. & cap. presbyteris. q diaconi, presbyteri & subdiaconi debent continentiā promittere. Adhuc in hac 28. dist. de eodem tractat, & annectit de his qui ab infantia ecclesiasticis officijs mancipantur, & q relictæ diaconorum & sacerdotum non contrahant, & q sacerdotes proprias vxores à sua cura non abijciant. Sequentia plana sunt vsque ad cap. *priusquam.*

e [e] *Ecce ostensum est.* [6]] in hac 28. dist. agit de continentia clericorum in tribus ordinibus, ostendit etiam qualiter sint ordinandi qui ab infantia ecclesiasticis officijs adiunguntur. Item ostendit, q relictæ presbyterorum & diaconorum non possunt alijs nubere, & quòd sacerdotes à sua cura non debent abijcere mulieres.

vltimo

Et hoc idem in quo semper protestatur ...

Fictio intentionis, & fictio operis.

[1] Vide B. Th. p. 3. q. 68. art. 7. & q. 69. ar. 9. & 10.

[2] Quod leg. & not. ... q. sponsum. secus quandoque sit.

[3] Ad hoc 26. q. 7. per laicos. Io. de Fan.

[4] Idem gl. not. Io. & Ber. extra de reg. vt cleri. vbi not. de matrimonio huius glo.

Quod non est, non potest dissolui.

[5] Sub. & idem in omnem ecclesiā delinquere videtur. 26. q. 2. sed & illud. 95. dist. in cap. sed illud in fi. Arc.

[6] Hic sub. ... supra dist. ... c. 1. & per ... sum, quod ... omni subdiaconi & presbyteri ... bent continentiam promittere, & adhuc in hac sec. ... Arch. ...

vltimo dicit, quòd ad laicos non spectat iudicare de sacerdotibus, licet mali sint.

a **N**[Vllum.] [Promiserit.] expresse vel tacite. expresse, vt 23. dist. quamquam. & 27. q. 1. vt lex. Tacite, vt infra ea. diaconi. Si quæris quô ecclesia imponat alicui necessitatē cōtinēdi, cū cōti-

tradicentibus: quia filiam habebat paruulam. supplicabatur Papæ vt ipsum confirmaret: sed Gregorius noluit eum confirmare, dicens, quòd nec ipsi debuerunt eum eligere, nec ipse debuit electioni consentire, cum filia teste conuincatur sui corporis continentiam non habere.

¶ Non fiat subdiaconus, qui se caste victurum non promiserit. C. I.

Infra dist. 31. c. ante triennium.

NVllum facere subdiaconū præsumant episcopi, nisi qui se victurū caste promiserit [a]; & nonnullis interiectis: Quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Item Innocentius secundus in concilio Rom. c. 5.

¶ Subdiaconus, & supra constituti, incontinentes, vxorem, aut concubinam ducentes, ecclesiastico beneficio, & officio careant. C. II.

Pann. l. 8. c. 142. [1] diaconatus] Pann.

DEcernimus, vt ij, qui in ordine subdiaconatus [1], & supra, vxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque ecclesiastico beneficio careant [b]. Cum enim ipsi templum, vasa Domini, & sacrarium spiritus sancti debeant esse, & dici; indignum est eos cubilibus, & immunditijs deseruire.

Item ex concilio Toletano 4. c. 26.

¶ Caste se victuros promittant in diaconos, vel presbyteros ordinandi. C. III.

Burc. l. 2. c. 197. Ansl. l. 7. c. 106. Iuo p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann. l. 3. c. 22. [1] al. pro [†] al. disciplina retineat.] cod. Regius.

2 **Q**Vando presbyteri, aut diaconi [c] per parochias constituuntur; oportet eos primum professionem [d] episcopo suo facere, vt caste, & pure [1] viuant sub Dei timore, vt dum eos talis professio obligauerit, vitæ sanctæ disciplinam [†] retineant.

Item Gregorius clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis, lib. 8. epistola 40.

¶ Qui longam corporis sui continentiam non habet, in episcopum eligi non debet. C. IIII.

Ansel. l. 6. c. 9. al. 16. Polyc. l. 2. tit. 2. [†] al. recurrerit] al. discurrissent

3 **P**Riusquam ad nos scripta vestra discurrerent [†], Ioannem diaconum, qui ab altera parte [e] electus est, paruulam [f] habere filiam [g] ex quorumdam relatione cognouimus. Vnde, si rationem voluissent attendere; nec alij eum eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam qua præsumptione ad episcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiola [a] teste conuincitur nō habere?

a [Filiola.] *Sic emendatum est ex originali, Anselmo, & Polycarpo; cum antea legeretur*, filia. *Superius etiam dixerat*, paruulam filiam, *quibus vocibus recens incontinentia manifeste exprimitur.*

Item ex concilio Toletano 2. c. 1.

¶ Ad subdiaconatum accessuri continentiam profiteantur. C. V.

Ansl. l. 7. c. 42.

4 **D**E ijs, quos voluntas parentum à primis Infantiæ [h] annis clericatus [a] officio mancipauit, statuimus obseruandum, vt mox deton-

e [Ab altera parte.] id est, medietate: quia nomine partis medietas designatur, vt ff. de verbo. sign. nomen. §. portionis. & ff. de vsufru. l. etiam.

f [Paruulam.] paruitas filiæ fuit argumentum, quòd non diu fuerat continens. vnde aliud esset si habuisset magnam filiam [1], vt sic non obstet, vt j. ead. de Syracusanæ. vnde ibi fuit dispēsatum. Sed hodie iure cōmuni nullus talis promouendus est in episcopum, vt 61. dist. Catinensis.

[1] Nam per tota portio procedunt quandoque post garum victum. 4. q. 1. cap. & not. 2. q. 1. in primis. Archid.

g [Filiam.] Nota quòd per factum ipsum probatur aliquid, vt 82. distin. proposuisti. 12. q. 2. quatuor. & 18. dist. peruenit. Ex hoc cap. videtur, quòd iudex ex suo officio possit aliquid supplere de facto, quod sibi nō cōstat tāquā iudici. Et licet non obijciatur aliquid a partibus contra personam electi: ipse tamen superior potest obijcere. [1] Sed hoc ideo supplet de facto, quia illud spectat ad substantiam electionis; sicut supplet de tali facto, quod spectat ad substātiā iudicij, vt dixi 2. q. 7. alieni. Ioan. Alias iudex non supplet de facto, nisi quod spectat iudici tāquā iudici, vt C. de tēp. ap. l. 1. §. vlt. & C. de appe. ampliorē. circa principiū. & ff. de testib. l. 3. §. tu magis scire. Sed licet possit supplere, tamen ei soli non creditur, vt extra de probat. quoniam contra falsā. Sed de iure supplet. C. vt quæ desunt aduoca.

Index quandoque de facto supplet.

[1] Quod dic, vi [illegible] extra de electione [illegible] ... hic adde [illegible] 2. q. 7. iudicet. Archid.

tinentia sit res voti, non præcepti, vt 32. q. 1. integritas? Dico quòd ecclesia neminem cogit continere, sed in ordine quem dat, potest imponere legem quam vult, sicut quilibet alius in traditione rei suæ, vt ff. de pact. in traditionibus.

b **D**[Ecernimus.] [Careant.] Mitius agit cū eis decretalis, quæ iubet eos amoueri post admonitionem, vt extra de coha. cler. sicut.

Additio. Vt hoc dictum cesset dic, careant si præmoniti non cessauerint, secundum Lauren. vel dic, quòd decret. loquitur in concubinario clerico, hic autem in eo qui de facto duxit vxorem, qui plus contemnit. Arch.

Q[Vando.] Hæc est secunda pars, in qua probat quòd prælati ecclesiarum parochialium debent facere professionem episcopo, quòd honeste viuent.

c [Aut diaconi.] Hoc dic etiā acolythis conferuntur ecclesiæ ex dispensatione [1], vt extra de ætā. & quali. præterea.

[1] Hæc dispensatio est in corpore iuris clausa, ideo etiam episcopis est permissa. secundum Ala. & Goffre.

d [Professionem.] Quid promittere debeat, dixi 84. dist. quamquā.

P[Riusquam.] Hæc est tertia pars in qua probatur, quòd habens filiam paruulam non debet esse episcopus.

Casus. Vacāte ecclesia Neapolitana, quidam nomine Ioannes fuit ibi in episcopum electus a minori parte capituli, alijs con-

l. vna. Bar. Brix.

D[E ijs.] Hæc est quarta pars huius distin. in qua dicitur, quòd in xviij. anno debet perscrutari conscientia iuuenum, vtrum velint contrahere, vel castitatem tenere.

Casus. Hoc capitulum loquitur de illis filijs, qui traduntur à parentibus in ecclesijs sæcularibus erudiendi. Dicitur enim, quòd illi receptis minoribus ordinibus in pueritia, cum ad decimumoctauum annum peruenerint, interrogari debent, an velint continentiam profiteri, vel non. Et si dixerint se velle cōtinere, post xx. annum, debent ad subdiaconatum promoueri: & si postea caste vixerint, post xxv. annum diaconi fiant: ita tamen quòd decetero ad nuptias vel illicitos concubitus nō accedant: quod si fecerint, deponantur. Si vero dixerint se nolle continere, ducant vxores: ita vt si postea renuntiauerint pari consensu copulæ nuptiali, ad sacros ordines poterunt promoueri.

h [Infantiæ.] id est, pueritiæ: quia infantia non durat nisi vsque ad septennium: vt C. de iur. delib. si infanti. Sic ergo videtur, quòd pueri bene possunt habere beneficia ecclesiastica. nam & promoueri possunt vt 77. dist. in singulis. Sed contra 1. quæstio. 3. pueri. Sed dic, quòd beneficia possunt habere, sed non prælaturas, vt extra de ætā. & quali. indecorum.

Pueri beneficia sed non prælaturas habere possunt.

a [Ecclesi-

a ¶ *Lectorum.*] Nomine lectoris hic comprehendit omnes minores ordines. s. 25. dist. cap. 1.
b ¶ *Octauumdecimum,*] In clerico sæculari requiritur votum in xviij. anno, vt hic, & 77. dist. in singulis. sed in monacho in av. vt 20. q. 1. illud. qđ ideo fit, ne monachalis habitus propter nuptias deseratur, nisi vbi dura est côuersatio, vt in insulis, vbi daẽ maius spatium, vt extra de regu. quia in insulis.

nentia, vt 31. dist. quoniam. sed occidentales numquam promouentur nisi continentia promissa, vt s. eod. nullum. & cap. assumi. A tempore autem Siricij & Innocentij non licuit occidentalibus ad diaconatum, vel supra promoueri, nisi promissa continentia, vt 82. dist. propolusti. & ca. plurimo. Sed subdiaconis vsque ad tempus Gre-

si, vel ministerio [β] lectorum [a] traditi, in domo ecclesiæ sub episcopali præsentia à præposito sibi debeant erudiri. At vbi octauumdecimum [b] ætatis suæ compleuerint annum, coram totius cleri, plebisque conspectu voluntas eorum de expetendo côiugio ab episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirante placuerit, & promissionẽ † casti moniæ suæ absque coniugali necessitate spoponderint seruaturos; hi tamquam appetitores arctissimæ viæ, leuissimo Domini iugo subdantur; ac primo subdiaconatus ministerium habita probatione professionis suæ à vigesimo anno suscipiant †. Quòd si inculpabiliter, ac inoffense vigesimum quintum annum ætatis suæ peregerint, ad diaconatus officium, (si scienter implere posse ab episcopo comprobantur) promoueri debent. Cauendum tamen est his, ne quando suæ sponsionis immemores ad terrenas [d] nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltra recurrant. Quòd si forte fecerint, vt sacrilegij rei † ab ecclesia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre [e] nô possumus; ita vt cum prouectæ ætatis in coniugio positi renuntiaturos se pari consensu operibus carnis spoponderint, ad sacros ordines † adspirent.

† al. professionem

* Adde quod hæc distinctio, quia hic ponitur excelsior... est in l. ... ff. de ... [marginal note, partly illegible]

† al. abortiuos † vel domentur, & ab Iosep. manuscrip. reg.

al. gradus

β ¶ Clericatus.] *In omnibus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis conciliorum legitur*, in clericatus officio, vel monachali [al. monachis] posuit. *Sed in codice Lucensi regio habetur eodem modo atque apud Gratianum.*
γ ¶ Ministerio lectorum] *In omnibus codicibus conciliorum, ante citatis (etiam Lucensi) legitur*. ministerio electorum. *Verum in epistola prima Syricij ad Himerium, c. 9. & Innocentij 24. c. 5. (vbi de eadem fere re agitur) est*, lectorum ministerio, seu officio.

Item ex concilio Arelat. 2. c. 2.

¶ In coniugio constitutus ad sacerdotium assumi non debet. C. VI.

5 ASsumi aliquem ad sacerdotium in coniugij vinculo constitutum non oportet; nisi fuerit promissa conuersio. paulo aliter in orig.

Item ex eodem tertio.

¶ Non ordinentur diaconi, qui castitatem non profitentur. C. VII.

PRæterea placuit, vt deinceps non ordinentur diaconi, nisi qui prius conuersionis proposito professi fuerint castitatem.

¶ *In Arelatensibus, quæ extant, his ipse penitus canon non inuenitur. Sed sententia habetur in tertio c. 2. in fine.*

Verum illa priori auctoritate diaconis videtur permitti coniugium, cũ ad sacerdotium tantum coniugati prohibeantur assumi. Porro sequenti auctoritate videtur permitti subdiaconis, cum de diaconis specialiter præcipitur, vt sine probatione castitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyrana synodo videtur esse permissum, in qua, c. 10. (al. 9.) sic statutum est.

¶ Diaconi non prohibeantur à ministerio, si in ordinatione dicunt se continere non posse. C. VIII.

DIaconi [f] quicumque, cũ ordinãtur, si in ipsa ordinatione protestati [g] sunt dicentes, velle se habere vxores, nec posse se continere; hi si postea [h] ad nuptias venerint, maneant in ministerio [i]; propterea quòd his episcopus licẽtiam dederit. Quicumque sane tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiã, si pôstea ad nuptias venerint, à ministerio cessare debebunt. Pann. l. 3. c. 87. Poly. l. 4. tit. 31.

PALEA. Hæc palea est 20. q. 1. quia.
c ¶ *Probatione*] Debet enim longa præcedere continentia, vt s. eod. proxi cap. & 77 distin. quicumque.
d ¶ *Ad terrenas.*] quia terram repient, virginitas vero paradisum. 33. q. 1. nuptiæ.
e ¶ *Auferre.*] quod ergo de iure communi côpetit, negandũ non est. in Auth. de nupt. circa finem. §. sed hoc quia. ff. de re iu. l. 4. §. si quis condemnatus.

ASsumi] Hæc est 5. pars distin. in qua probatur, quod nullus debet esse sacerdos, diaconus vel subdiaconus, nisi promissa castitate. Io an. de Fan.
CASVS. Ab hoc loco vsque ad §. ecce, omnia cap. inducuntur ad probandum, quod subdiaconi non tenentur continere contra priora ca. Et idẽ probat de sacerdote & diacono. Inducunt duo prima à contrario sensu, & inducũtur omnia sophistice: vel verum est quod dicit, si de illorum tempore intelligatur quo continẽtia cœpit introduci. Omnia quæ sequuntur vsque ad cap. diaconi, plana sunt.
DIaconi.] CASVS. Statutum fuit in synodo Ancyrana, quod si aliqui in diacones ordinentur, & dicant se nolle vel non posse continere, & episcopus nihilominus ordinat eôs, si postea contraxerint, ab vxore separabuntur, sed in ministerio remanebunt; quia videtur, quod episcopus eis licẽtiam dederit: si vero in ordinatione sua tacuerint, videntur continentiam profiteri: & ideo si postea contraxerint, officio & beneficio priuabuntur.
f ¶ *Diaconi.*] Ad intelligentiam horum capitulorum notabilis, quod in orientali ecclesia & in occidentali licite contrahitur in minoribus ordinibus, vt 32. dist. si quis eorum. & cap. lectores. & cap. placuit. sed constitutus in superiori ordine nec apud nos nec apud græcos possunt contrahere, nec poterant tempore Apostolorum, & si contrahant, non est matrimonium: & hoc patet ex sexta synodo, quæ in oriente fuit celebrata: & regulam statuit eis, vt 32. distin. si quis eorum. 31. dist. Nicæna. & 84. distin. cum in præterito. In hoc autem est differentia inter eos, & nos. ipsi enim siue sint coniugati siue non, promouentur ad sacros ordines non promissa conti-

Orientales ab occidentalibus differunt.

Gregor. licuit, vt 31. distin. ante triennium. Orientales ergo licite vtuntur matrimonio contracto ante sacros ordines: postea in sacris ordinibus contrahere non licet, vt 31. dist. quoniam. & cap. aliter. & extra de cle. coniuga. cum olim sed post receptum sacrum ordinem non possunt contrahere, vt ibi dicitur.
g ¶ *Protestati.*] supra dist. proxi. diaconus. & extra de in integr. resti. c. 1. in fin.
h ¶ *Postea.*] Sic extra de cle. coniuga. diuersis. & extra de concess. præb. & eccl. non va. cũ super, in fi. de filijs presbyterorũ. veniẽs.
i ¶ *In ministerio.*] quia videretur venire contra promissionem propriam, vt extra de condi. appo. per tuas.

PResbyter.] Hæc est 6. pars, in qua ponitur pœna sacerdotibus fornicarijs. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si presbyter duxerit vxorem, debet deponi. Si vero adulterium vel fornicationem commiserit, debet extra ecclesiã abijci, & ad pænitentiam inter laicos redigi.

nem sacrũ, illa non mutauit vestem, nec continentiã promisit. Tertio, quia ante quã ille perueniret ad diaconatum, & postea mulier illa vixit incontinenter. Quare Grego. præcipit cuidã, vt inquirat, vtrum illa fuerit vxor diaconi: & tradat eũ puniendum Faustino defensori: si non fuerit, nullo modo puniatur.

a

Item ex concilio Neocæsariensi, c. 1.

¶ Presbyter ducens vxorem ab ordine deponatur. C. IX.

Burc. l. 2. c. 108. Iuo p. 6. c. 185. Pann. l. 3. c. 91.

6 **P**Resbyter si vxorẽ duxerit, ab ordine [a] suo illum deponi debere: Quòd si fornicatus fuerit, vel adulteriũ commiserit, extra ecclesiam abijci, & ad pænitentiam [b] inter laicos • redigi oportet.

• ¶ Inter laicos.] *Græcè legitur*, ἐξωθεῖσθαι τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν: *quæ Dionysius exiguus vertit:* amplius pelli debet, & ad pænitentiam redigi. *vbi nulla mentio fit pænitentiæ inter laicos agendæ: de qua re copiosius dicetur infra 30. dist. c. fin.*

Item Gregorius lib. 11. epist. 59.

¶ De eo, qui relictam cuiusdam diaconi duxit vxorem. C. X.

Iuo pa. 9. c. 126

Iuo. p. 6. c. 84.

7 **Q**Via sunt culpæ, in quibus culpa est, relaxare vindictam, quærenda semper est veritas, vt inquiri debeat, vtrum accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat. Itaque peruenit ad nos Fantinum defensorem vltionem exercere in Petrum latorem præsentium voluisse, pro eo, quòd (quantum dicitur) relictam cuiusdam diaconi, tempore, quo conductor [d] fuit, marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens [e], nec eam virginem [f] ad eum venisse; denique nec religiosam [g] mutasse vestem, postquam ille in ordine sacro promotus est; adijciens etiam, priusquam ad diaconum perueniret, & postea, praua illam opinione vixisse: ideo fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum Dei, sicut decet, timore causam hanc subtili omnino inuestigatione perquirat, vt, si in coniugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse [h] constiterit, & suprascriptus lator memorato defensori, & rectori patrimonij, ad vindictam modis omnibus tradatur [†], & cum competenti emendatione ij, qui male sociati sunt, disiungantur. Si vero in eius coniugio non fuit; memoratum Fantinũ ex nostro mandato commonere te volumus, vt ei facere nil præsumat, nec falsa [†] illum accusatio apud eum in aliquo prægrauet.

† virginem illã] orig.
† vt nec religiosam vestem mutare psumeret] in orig. & apud Iuonem.
†
† Ad hoc facit extra de Lob(?)... in fi. & de off. ... pœn.
† Est etiam apud Iuonem, non autem in orig.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 15.

¶ De vxore presbyteri, vel diaconi, si alijs se coniunxerit. C. XI.

SI se cuiquam mulier duplici [i] coniugio, presbyteri, vel diaconi relicta coniunxerit, aut [†] separentur [k]: aut certe, si in criminis [†] intentione perstiterint, pari excommunicatione plectantur.

† al. castigati al. castitate seruata separentur
† al. criminum

c ¶ Quia sūt.] quòd hæc allegatio valeat, probatur 34. dist. quiuis.

d ¶ Conductor.] idest, defensor.

e ¶ Dicens.] & ita nõ potuit vxor eius censeri: quia marit' corrupte nõ pōt pmoueri.

f ¶ Nec eam virginē.] Hic per duo extrema colligit mediũ: ex eo enim quòd ab initio non erat virgo, & postea iste promotus fuit in diaconũ, colligitur eã non fuisse vxorẽ. argu. ff. de hære. instit. l. sed & si. §. solemus. & 55. dist. cap. legem. quãdoque mediũ trahit extrema. ff. de ser. ru. præ. quĩ sella. §. vlti. & l. certa præd. quandoque principium trahitur ad finẽ. 35. dist. ab exordio. ff. delega. 3. si quis. in principio. quandoq; finis trahit ad se principium, vt 13. q. 2. cap. vltima voluntas. ff. de adimen. lega. l. 5. & l. 4.

g ¶ Nec religiosam.] idest, religiosum habitum, quẽ solent sumere viduæ, vel aliæ deuotæ, licet nõ conuertantur ad aliquã ecclesiã. Nec enim credo, quòd vxor illius qui promouetur ad sacrũ ordinẽ, teneatur intrare religionem: sed sufficit, quòd voueat perpetuã continentiam, vt 77. dist. episcop'. Nec ob. extra de conuer. con. sane. quia illud speciale est in vxore episcopi. Sed adhuc ob. extra de cleri. coniug. quod à te. Sed illud intellige cũ ordinatus vult transire ad religione. Sed nec hic Papa aliquid dicit de veste: sed Petrus illud allegauit.

Principium medium & finem ad se vnum trahit aliud.

Coniugatus promoueri potest, licet vxor religionem nõ ingrediatur.

a ¶ Ab ordine.] idest, ab officio, & non beneficio: & secundũ hoc magis punitur sacerdos qui fornicatur, quam qui legitime contrahit: & hoc ideo, quia facit contra sacrum ordinẽ, & etiam contra legem: & ideo minus peccat ducendo vxorẽ: quia credit hoc sibi licere: sicut illa minus punitur, quæ publice delinquit, quàm quæ priuate delinqueret: quia credit hoc sibi licere, vt ff. de ri. nup. l. vlti.

b ¶ Ad pænitentiam.] 50. dist. confirmandum. contra. Sed illud intelligitur de solenni pænitentia, quã clericus facere non debet: sed illud de publica, vt 30. q. 1. si quis sacerdos. & 50. dist. si quis presbyter. sed si depositus fuerit, bene potest solenniter pænitere, vt de pæn. dist. 6. sacerdos. Adhuc signatur contra. 80. dist. presbyter. vbi dicitur, quòd sacerdos nõ debet publice pænitere inter laicos. Sed illud verum est quando crimen est occultũ. sed hic loquitur quando crimen est publicum apud laicos. 2. q. 1. si peccauerit.

ADDITIO. Et publica delicta publico remedio egẽt. de pæni. dist. 1. quamuis. & 5. hoc ergo. & videas quod legitur & not. 30. q. 1. cap. vlti. & 81. dist. si quis episcopus. Archid.

QVia sunt culpæ.] Hæc est 7. pars dist. in qua probatur, quòd vxor subdiaconi, diaconi vel presbyteri post mortem mariti contrahere nõ pōt: & probat p tres auctoritates. Ioã. de Fan.

CASVS. Clericus quidã in consortio suo quamdã habuit mulierem: postea factus est diaconus: eo mortuo Petrus qui erat bonorum eius procurator, vel qui antea fuerat procurator patrimonij beati Petri, tradidit eã nuptui: propter quod Faustinus, qui nũc erat procurator & defensor patrimonij beati Petri, volebat ipsum Petrum punire. Vnde ille Petrus de hoc conquestus est domino Papæ: & tribus rationibus se excusauit: quibus probat, quòd illa mulier non fuit vxor diaconi. Primo quia corrupta venit ad illũ diaconum, cũ adhuc clericus erat. Secundo, quia cũ ille recepit ordi-

Presbyter fornicans plus punitur, quã legitime contrahens.

Clericus solenniter pænitere non potest.
† Hoc est contra de pæn. c. ... & c. quãdocumq;

h ¶ Fuisse.] supple, & eũ ordinatũ ipsa sciente [†]: nam si ea inuita ordinaretur vel ignorante, non fieret ei præiudiciũ. sed si sciuit & tacuit, fit ei præiudiciũ, vt post mortem illius non possit nubere, vt 32. dist. seriatim. Vnde non requiritur quòd mulier voueat: sed sufficit, si scit virum suum ordinari.

SI se cuiquam.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si relicta presbyteri vel diaconi nupserit secundo, separari debet: & si castigari, id est, moniti noluerint separari: excommunicentur. Si est in littera, *castitate*, id est, propter castitatem seruandam.

¶ Casus sequẽtis capituli de eadẽ materia loquitur, & per se patet.

i ¶ Duplici.] quantum ad primum.

k ¶ Separentur.] Dubitatur de vxoribus ordinandorum, qualiter vouere debeant, & dare licentiã. videtur quòd solo verbo, vt s. ea. dist. de his. in fin. & cap. quia sunt culpæ. & 32. dist. seriatim. sed cõtra extra de conuersi. coniug. sane & 34. dist. fraternitatis. vbi dicitur quòd vxor promouendi intrabit monasterium [†]. Item alia ratione: quia cœtus clericorũ præeminet cœtui monachorũ: quia vix bonus monachus facit bonum clericũ. 16. q. 1. legi. & facit ad hoc extra de conuer. coniug. coniugatus. sed nullus suscipitur in monachum nisi conuertatur vxor. 27. q. 2. Agathosa. Dic non esse necesse, quòd conuertatur, sed quòd voueat castitatẽ tantum, nisi de ea habeatur suspicio. extra, de conuer. coniugato. cum sis præditus. Et speciale est in illa decre. sane. in vxore episcopi. Sed obijcitur: hæc mulier non vouit solenniter: ergo si contraxerit, tenet matrimonium. quod hic negatur. Solu. secundũ quosdã, votũ illud est solenne ex propria professione [†], vt extra qui cle. vel vo. cõtrahunt. aliás

Sub. & continentiam professe, vt extra de conuer. coniu. coniugatus. Arch.

Vxores ordinandorum quid vouere debeant.

Dicunt quidã, quòd mora triennij sibi assignabitur per episcopũ, & ... & sic separatur ... 27 q. 2. si ... videas. Archi.

† consilio(?)

aliàs non videtur q sola scientia mulieris solennizet votum, nisi ipsa expresse vouerit. Ioan. Sed videtur quòd sola constitutio ecclesiæ hoc matrimonium dirimat, non scientia vel votũ: quod ex eo patet, q Græcus non promittit continentiam dũ recipit sacros ordines, vt 31. dist. quoniam. tamen si contraxerit post sacros ordines, non tenet matrimonium. hoc ergo nõ facit votum, sed sola constitutio ecclesiæ.

a ¶ *Si qua.*] ¶ *Aut diacon.*] ideo nõ facit mentionem de subdiaconis: quia tempore Gregorij promouebatur quis in subdiaconatũ non promissa continentia: nec fiebat vxorib' aliqđ præiudiciũ, vt 27. q. 2. multorum.

De Syracusanæ.] Hæc est 8. pars distin. in qua probat, q nullus debet fieri episcopus habẽs filios & vxorem, nisi ex necessitate, & remota causa impedimẽti, scilicet q p tales res ecclesiæ nõ lædantur. Ioan. de Fan.

CASVS. Dum ecclesia Syracusana pastore vacaret, quidã minus idoneus ibidẽ est electus, habens filios & vxorẽ: pro quo Cethegus patricius supplicauit Papæ Pelagio, vt eius electionẽ confirmaret. sed quia persona illius electi erat minus idonea, Pelagius non exaudiuit Cethegum, imo distulit eum cõfirmare fere per annũ, vt Syracusana electio in melius prouenirer. Sed quia irreuocabiliter in suo proposito perstiterunt, & in illa ecclesia nõ erat alius idoneus: ne amplius insanirẽt (sicut prætor magnificus Papæ significauit) ideo Papa eius electionẽ confirmauit: prius tamen ab eo cautione recepta, in qua continebatur, quãta esset suarum rerũ substãtia: & quòd nihil de rebus ecclesiæ vsurpabit: & quòd quæsita tempore episcopatus ecclesiæ reseruabit.

tres de quibus est timor: aliàs non repellit quis propter vxorẽ vel filios, cum hoc permittat Apostolus. Et est arg. ad hoc 12. q. 2. episcopus, qui filios ³. & extra de testa. cap. 5. dum tamen longa continentia præcesserit, vt ĩ. eod. prius quam. & 77. distinct. quicumque.

Et ea facerd. 12. q. 1. fanc manifeste.

Item ex concilio Martini Papæ:

¶ De eodem. C. XII.

Apud Martinũ Bracar. c. 59. & conc. Tol. 1. c. 18.

SI qua vidua episcopi, vel presbyteri, aut diaconi[a] maritum acceperit; nullus clericus, nulla religiosa persona † cum ea conuiuium sumat; numquam communicet: morienti tamen † ei sacramenta subueniant.

† abest à concilio. † al. tantum

Item[a] *Pelagius Cethego patricio.*

¶ Cuiusdam episcopi ordinatio differtur, quia vxorem habet, & filios. C. XIII.

Ans. l. 6 c. 45. al. 46. Polyc. l. 2. tit. 5.

8 DE Syracusanæ vrbis antistite optaueramus in ipso initio, gloriæ vestræ desiderijs obedire, nisi nos multiplex ratio, ipsius non paucis temporibus ordinationem differre sacerdotis coegisset, ob hoc, quòd vel personæ qualitas (sicut & vos melius nostis) vel superstes vxor, aut filij (per quos ecclesiastica solet[b] periclitari substantia) nostros animos diutius ab eius ordinatione suspenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro pene anno distulimus, opinantes, quòd in melius Syracusanorum prouenire posset electio: Sed quia in voluntatis suæ proposito irreuocabiliter perstiterunt[c], & nullus est alius in eadem repertus ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatijs; ne paulo amplius insanirent (sicut filij nostri magnifici viri prætoris testificatione didicimus) inter huiusmodi ambiguitates illud consultius iudicauimus faciendum, vt cõgrua prouidentia causam, propter quam principalis[d] constitutio habentem filios, & vxorem ad episcopatus ordinem promoueri prohibet, salua dispositione consilij † muniremus. Qua de re summo studio ab eodẽ Syracusanæ vrbis episcopo, priusquam à nobis contingeret ordinari, huiusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam; & nihil vmquam per se, aut per filios, & vxorem, siue quamlibet propinquam, aut domesticam, vel extraneam forte personam de rebus vsurparet ecclesiæ, & vniuersa sui episcopatus quæsita[e] tempore, ecclesiæ suæ dominio sociaret; nihil vltra id, quod modo descriptum est, filijs suis, vel heredibus relicturus.

Nouella. 6. & 123. in princ.

† al. consilij.] Gra.

a ¶ Item Pelagius.] *Anselmus, & auctor Polycarpi ex eadem epistola referunt hæc, quæ caput istud antecedunt:* Quod de ordinando ecclesiæ Catinensis episcopo, salubris electione iudicij fieri desiderastis, agnouimus: confestim sequenti die eum iuxta morem discutientes, tertio, quo venit, die episcopum consecrauimus: simili quidem modo & de Syracusanæ, *& quæ sequuntur. In Polycarpo tamen inscriptio est.* Gelasius Papa Ceto. *Ivo autem in epistola ad Hugonem archiepiscopum Lugdunensem, quæ incipit,* Causam Beluacensis, &c. *ita scribit.* Si enim Papa Gelasius quondam Syracusanæ vrbis electum vxorem habentem, & filios interueniente Cetego patricio, &c.

Ecce hac auctoritate electus in episcopatum non[a] *prohibetur habere vxorem, & filios*† *. Eligi autem ad episcopatum non debet, nisi aut sacerdos, aut diaconus: subdiaconus vero non, nisi necessitate cogente*[f] *: siue ergo*

¶ Infra ex hoc ... q aliquo ... pter ... cuncti ... cotur, que ... quo 12. dist. aliquando. in ad. di. gl. fina.

b ¶ *Solet.*] Nota cauere debere ea eo, quòd solet aliquid fieri, vt 98. dist. Afros. & 63. dist. nosse.

Eligentes an variare possunt.

c ¶ *Perstiterunt.*] Nota argu. quòd ambulatoria est voluntas eligentiũ vsque ad confirmationẽ, vt 61. dist. studij. & 63. dist. quãto. & extra de elect. cum terra. & quòd nullum ius acquiritur electo ante confirmationem ², vt extra de accusa. super his. & 27. q. 5. nõ est dubiũ. & extra de elec. cum in cunctis ³: & cap. nosti. Arg. contra extra de ele. cum inter. in fine. & per illã decret. dico quod non potest variari. Ioã. Sed hodie publicato scrutinio variare nequeũt electores, vt extra, de elect. publicato. postulatio autẽ variatur si postulantes diffidunt de iure suo: nisi sit iam præsentata superiori, vt extra de postu. præla. bonæ 2.

Hoc est falsũ: sed dic vt no. 63. dist. quanto. Archidia.

Ver. est omnem. sed multũ à longe ibi sumitur hoc. ergo vnde dic q nil aut parum facit si bene videtur. Arch.

d ¶ *Principalis.*] idest, principũ, vt in authen. de sanc. episc. circa princ. Hic prohibet in episcopũ eligi habẽs vxorẽ & filios, & 61. distin. Catinensis. idem est si habet nepotes, vt in auth. quomodo oportet epis. 1. coll. 1. Sed hoc potest intelligi, quando filij mali sunt vel nepotes. nam propter tales ab alijs legitimis actibus patres remouent, vt 6. q. 1. qui crimen. vel quando ita tenerẽ diligit eos, q præsumitur ratione ipsorum, quòd dilapidentur bona ecclesiæ, vt hic dicitur. idem est si habet patrem. vel si habet fratres

Eligi non debet in episcopũ habens vxorẽ & filios.

e ¶ *Quæsita.*] de rebus ecclesiæ, vel intuitu ecclesiæ, vt 12. quæst. 3. manifesta. & cap. seq. & q. 5. cap. pen.

ECCE HA. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit Gratianus ex supradictis ab illo cap. assumi. vsque huc, quòd siue sit subdiaconus, siue diaconus, siue presbyter, licite potest vti matrimonio contracto. Et ad hoc allegat breuiter supradicta recapitulando. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed quid de electione.* soluit prædictas obiectiones, quia qđ dicitur in illo c. de Syracusanæ. nõ ob. quia in minoribus ordinibus cõstitutus, vel in laicali habitu potuit electus ille habere vxorẽ & filios: & postea de consensu vxoris continentiam professus bene potuit promoueri. illud autẽ c. quia sunt culpæ. intelligitur de diacono, cuius ecclesia nondum susceperat votũ cõtinentiæ: vel de eo diacono q suscepit eã in minoribus ordinibus: sicut dictũ est de episcopo Syracusano. Alia autẽ cap. ex tempore vel loco intelliguntur. Ex tẽpore: q a nõdũ erat indicta continentia ministris altaris. Ex loco: quia orientalis ecclesia nondũ susceperat votũ continentiæ. hoc tamen seruat: q si moritur vxor, quæ ducta est in minoribus ordinibus, cũ qua est aliquis factus sacerdos, si postea contrahit, deponetur.

f ¶ *Nisi necessitate cogente.*] Hodie iure communi eligitur, vt extra de æta. & quali. a multis.

a ¶ Gre-

a ¶ *Gregorij.*] supra ea. quia sunt.
b ¶ *Susceperat.*] Hæc solu. non valet quia à tempore Apostolorum non licuit in ordine illo contrahere: nec in subdiaconatu, vt g ¶ dist cum in præterito.
c ¶ *Neocæsariensis.*] supra eod. c. presbyter si.

Ad idē Hug. & Lau. quorum sententia gl. Archi.

A n d e t e o. Alij vero sentiunt cum Gratiano, & secundum hoc quòd dicit ibi, professi, &c. dic, de cetero: quia prius licuit ei contrahere. Archid.
f ¶ *Ex loco*] G. ita credebat, quòd in orientali ecclesia diaconi possent contrahere: sed hoc non est verum.

presbyter, siue diaconus, siue subdiaconus fuerit, apparet, quòd in præfatis ordinibus constituti licite ¶ *matrimonio vti possunt.* ¶ *Quia ergo auctoritate Gregorij, qui relictam diaconi, marito tradidit, puniendus est. Item in Neocæsariensi concilio presbyter ducens vxorem, non diaconus, iubetur deponi; item in Ancyrana synodo, diaconi, qui in ordinatione sua dicunt se velle habere vxores, si postea venerint ad nuptias, non prohibentur à ministerio: patet, quòd nec diaconi, nec subdiaconi sunt prohibendi à coniugio. Sed quod de electione obycitur, verum quidem est in episcopatū non eligendum, nisi in sacris ordinibus constitutum: sed ipsum vxorem habere, & filios, non repugnat præmissis auctoritatibus de continentia clericorum.* ¶ *In laicali enim habitu, vel in minoribus ordinibus cōstitutus potuit habere vxorem, & filios: & si postea ex consensu vxoris continentiam professus subdiaconatum, vel diaconatum, vel presbyterij gradum adeptus fuerat, attamen vxori, & filijs ipsum necessaria subministrare oportebat.* ¶ *Illud autem Gregorij* a *duobus modis soluitur: vel quia ecclesia illa, cui diaconus ille ministrauerat* †, *nondum continentiæ votum susceperat* b *in diaconis, & reliquis ministris: vel quia (sicut de electo in episcopum antea scriptum est) ante subdiaconatum memoratus diaconus eam in vxorem duxerat.* ¶ *Illud autem Neocæsariēsis* c *& Ancyranæ* d *synodi, vel ex tempore* e, *vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia ministrorum altaris. Ex loco* f, *quia vtraque synodus orientalis est, & orientalis ecclesia non suscipit generale votum castitatis: hoc tamen diligenti obseruatione custodit, vt post adeptum sacerdotium, defuncta priore vxore, cum qua sacerdos factus fuerat, si alteram duxerit, deponatur.*

¶ al. legitime

† alias, ministrauerat

B ¶ Non prohibetur.] *A plerisque vetustis exemplaribus abest dictio, non: Retenta tamen est, quoniam hic Gratianus in alteram partem disputando, ex canonibus prius citatis præ se fert hoc probare, subdiaconis, diaconis, atque etiam presbyteris non fuisse prohibitū vsum coniugij. Quod tamen qualiter accipiendum sit, ipse postea declarat à vers.* Sed quòd *vsque ad vers.* Illud autē. *Hac de re agetur etiam infra in notatione ad principium dist. 31.*

Item opponitur illud, quod legitur in canone Apostolorum, c. 6. al. 5.

¶ Presbyter causa religionis non contemnat propriam vxorem. C. X I I I I.

Burch. l. 1. c. 78. Iuo par. 5. c. 184. Pann. l. 3. c. 113.

SI quis docuerit sacerdotem sub obtentu religionis propriam vxorem contemnere g, anathema sit.

¶ *Gratianus refert sensum canonis, ceteri collectores ipsa etiam fere verba.*

Item ex concilio Gangrensi, c. 4.

¶ Anathema sit, qui presbyterum coniugatum discernit à communione, nuptiarum occasione. C. X V.

Burch. l. 3. c. 75. Iuo p. 2. c. 128. & par. 3. c. 158.

SI quis discernit h presbyterum coniugatum tamquam occasione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo se abstinet, anathema sit.

¶ *Græce est.* Εἴτις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω. *id est:* Si quis secernat se à presbytero, qui vxorem duxit, tamquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema sit. *quæ versio nonnullū discrepat à versione Dionysij exigui.*

Item ex sexta synodo in Trullo, c. 26.

¶ Ab officio abstineat presbyter non legalibus nuptijs detentus. C. X V I.

Simile etiā in 3. canone eiusdē synodi, & apud Basiliū in epist. ad Amphilochium c. 27.

¶ vel in vet. synod. ἀθεμίτῳ γάμῳ.

10 PResbyterum per ignorantiam nō legalibus i nuptijs detentū cathedram quidē habere k, sed ¶ ab officio abstinere præcipimus: sufficit enim huiusmodi indulgentia ei: Quia benedicere alijs eum, qui vulnera sua debet curare, cōsequēs nō est. Benedictio enim, sanctificationis traditio est. Qui vero hanc nō habet propter delictū † l ignorātiæ m,

ITEM OPPONITVR. Adhuc opponit p sequētia cap. quorū prima duo sunt plana. & postea in distin. 30. ponit solutionem.

¶ *quis.*] Hæc est 9. pars dist. in qua dicit presbyterum religionis causa non debere contemnere propriam vxorem.
g ¶ *Contemnere.*] quātum ad exhibitionē necessariorum, vt 31. distin. omnino. & s. potest.
h ¶ *quis discernit.*] & infra, &c.
¶ *Resbyterum.*] Hæc est 10. pars huius dist. in qua dicit presbyterū non legalibus nuptijs detētū ab officio abstinere debere.
C A S V S. Quidā presbyter orientalis mortua sua vxore duxit secundam, cū putaret sibi licere. quæsitum est in sexta synodo, quid de eo fieri debeat. Et responderur, quòd debet priuari omni sacro ministerio: ita quod neque publice, neque priuatim benedicat: quia benedictionem non habet propter delictum suum: sed imploret veniā à Domino de suo delicto: honorē tamen suæ cathedræ per dispēsationem tenebit.
i ¶ *Non legalibus.*] potest intelligi de eo qui contraxit secūdas nuptias per ignorantiam iuris, &c.
k ¶ *Habere.*] scilicet dignitatem: beneficiū enim retinebit, & locū in choro, & cantabit cum alijs, & intererit electionibus: sed hoc solum deest ei, quòd non debet ministrare vt sacerdos, vt 15. q. vlti. qui admiserit. & cap. si quis presbyter. Et not. quòd de vtroque iure esset priuandus, vt 84. distinct. quilquis. sed hoc beneficium cōceditur, sublato officio, vt 50. dist. presbyteros. & cap. illud eat. & extra de cle. pug. Henricus. & extra de cle. ægro. tua.
l ¶ *Propter delictum.*] idest, quòd factum commiserit per ignorantiam.

Sic intelligit Gra. 31. dist. §. illis.

Ratio est, ne sæcularia negotia tedeat in opprobrium ordinis clericalis. 91 dist. n. diaconi. Archid.

d ¶ *Ancyrana.*] s. eodem. diaconi.
e ¶ *Ex tempore.*] Illud stare non potest, quod dicitur in s. illius cap. diaconi professi continentiam.

m ¶ *Ignorantia.*] Arg. quòd licet aliquis ignoret se debere continere qui ordinatur: tamen ex eo quòd recipit ordinem, tenetur continere. 23. dist. quamquam.

Ordinis susceptio obligat ad continendum.

Presbyter excōmunicatus tenetur ad horas dicendas.

a ¶ *Priuatus est.*] Videtur hic quòd si sacerdos est excōmunicatus vel suspensus, q non debet priuatim dicere horas suas: quòd non est verū: imo ad hoc tenetur, dum tamen non faciat hoc officiando suam ecclesiā, vt colligitur 11. q. 3. si quis episcopus.

C ·*Onsulendum.*] Hæc est 21. pars dist. in qua dicit presbyteros non à laicis esse iudicandos, licet aliquando sint reprehēsibiles. CASVS. Bulgari sūt populi inter Vngariā & Greciam constituti: apud istos presbyteri quidā habebāt vxores. quare quæsiuerūt Bulgari (qui laici erant) à Nicolao Papa, an deberent illos eijcere. Et respondet quòd nō, licet illi sacerdotes sint reprehensibiles. & hoc probatur exemplo Domini, qui Iudā proditorē non eiecit: & quia laici clericos iudicare non debent: sed si quid mali fecerint, episcoporū iudicio reseruaē.

Bulgari q̄ sunt.

b ¶ *Reprehensibiles.*] sic 15. q. vlt. cap. vlti. Sed contra. 32. dist. nullus. Sed illud intelligitur 1, cum notorium est crimen eius.

Hunc intellectum approbat hic Lau. qd dic vt ibi dixi. Arch.

S *Ed notandū.*] Hic intitulatur 29. distio. in qua soluit pdictas oppositiones Gratianus, & exponit: Et dicit q quædā cap. intelliguntur ex tēpore, & loco, & causa, & persona.

c ¶ *Sed notandum est.*] Quia dixerat s. proxi. dist. §. ecce. in fin. quædam cap. esse temporalia vel localia: ideo ad soluendū multa cōtraria, ostendit in ista 29. dist. quædā capitula tradita esse ex causa, quædā ex tēpore, qdā ex loco, quædā ex persona, quædam ex negotio, quædam ex necessitate.

S *Ciendum.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd quædam cap. ex causa, & psona, & tpe designātur, & qa hoc multi non respiciunt, cadunt in labyrinthū & laqueū erroris: nec recte iudicant, cū non intelligant ad plenū.

¶ Casus sequētis cap. patet.

h ¶ *Intelligant.*] quod esse non debet. 11. q. 3. eorum.

i ¶ *Perquirant.*] quod in ciuile est, vt ff. de legi. inciuile.

k R *Egula.*] ¶ *Negotio.*] idest propter qualitatē negotij aliquid statuitur qđ est contra ius: sicut in causa matrimonij, consanguinei admittuntur in testimoniū, vt 35. q. 6. consanguineos. & pro- propter causam ecclesiæ statuitur, q domestici admittantur in testimonium, vt 14. q. 3. super prudentia.

quomodo alijs tradet? Non igitur publice, neque priuate benedicat; nec corpus Domini dispenset alijs; nec alio modo ministret: sed sufficiat ei, quòd præsidet: & imploret à Deo, vt dimittatur ei iniquitas ignorantiæ suæ. Manifestum est autem, quòd huiusmodi non legitimæ nuptiæ soluentur, & nullatenus vir accessum habebit ad eam; propter quam sacro ministerio priuatus est [a].

a ¶ Ab officio.] *græce est* τῶν δὲ λοιπῶν ἱερουργιῶν *idest* a ceteris officijs.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 70.

¶ De presbyteris non est laicis iudicandum. C. XVII.

11 CONsulendum decernitis, vtrum presbyterum [a] habentem vxorem debeatis sustentare, & honorare; an à vobis proijcere. Ad quod respondemus, quoniam licet ipsi valde sint reprehensibiles [b]; vos tamen Deum conuenit imitari; qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Deijcere vero eum à vobis ideo non debetis: quoniam nec Iudam Dominus, cum esset mendax discipulus, de numero Apostolorum eiecit. Verum de presbyteris, vobis, qui laici estis, nec iudicandum est, nec de eorum vita quidpiam inuestigandum; sed episcoporum iudicio, quidquid est, per omnia reseruandum.

Iuo. par. 2. c. 82. Pann. l. 5. c. 22.

Matth. 5.

a ¶ Presbyterum.] *In vltimo capite harum responsionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium multos apud se esse Græcos, & Armenos, & alios, qui diuersa docerent. Nondum enim à Romana sede episcopum, aut presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, si presbyter, de quo in hoc capite agitur, coniugatus erat.*

DISTINCTIO XXIX.

s [c] S*Ed notandum est, quòd secundum Isidorum pleraque capitula ex causa, ex loco, ex tempore, ex persona consideranda sunt. Ait enim Isidorus* [β].

β ¶ Isidorus.] *Non nihil simile habetur in libro ipsius de homine. & ratione per synonyma, c. de doctrina, & igne.*

¶ Ex tempore, loco, & persona, & causa regulæ canonum intelliguntur. C. I.

SCiendum est, quòd pleraque capitula ex causa [d], ex persona [e], ex loco [f], ex tempore [g] consideranda sunt; quorum modi, quia medullitus non indagantur; in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur; cum ante iudicant, quàm intelligant [h]; ante inculpant; quàm iterando lecta perquirant [i].

Hinc etiam Gregorius ait.

¶ Pro diuersitate rerum temperantur regulæ sanctorum. C. II.

REgulæ sanctorum Patrum pro tempore, loco, & persona, & negotio [k], instante necessitate traditæ sunt.

Aug. l. 4. c. 53.

Item Hieronymus in proœmio epistolæ ad Ephesios.

¶ Pro diuersitate locorum, temporum, & hominū, scripturæ intelligendæ sunt. C. III.

NEcesse est, vt iuxta diuersitates locorum, & temporum, & hominum, quibus [l] scriptæ sunt; diuersas & causas [m], & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Ioannes in Apocalypsi sua ad septem scribens ecclesias, in vnaquaque earum specialia,

Apocal. 1.

d ¶ *Ex causa.*] Ex causa fuit statutum ne neophyti promouerentur ad episcopatus, vt 48. dist. c. 1. scilicet ne in superbia extollerentur. sed hæc causa cessauit in Ambrosio, qui cathecumenus est electus in episcopum, vt 61. dist. §. his omnibus.

e ¶ *Ex persona.*] vt in Augu. qui factus est coepiscopus alio viuente, vt 7. q. 1. non autem. & c. petisti.

f ¶ *Ex loco.*] quia propter propinquitatem vel remotionem loci aliquid statuitur, vt 64. dist. cum longe. 24. q. 1. pudenda. & s. dist. 4. erit autē. Vel ideo dicit: quia quædam sunt localia, quædam non.

Ad idē 93. dist. fina.

g ¶ *Ex tempore.*] sicut Anglicis datum fuit propter nouitatē, vt cōiugantur in quarto gradu, vt 35. q. 3. quædam.

l ¶ *Necessitate.*] lex non debet institui nisi propter necessitatem; vt s. dist. 4. erit.

N *Ecesse.*] CASVS. Quidam scripturas varias & diuersas tamen vno modo intelligebant: quos docet Hieronymus intelligere scripturas secundū diuersitatem temporū, locorū, & causarū. Et hoc probat exēplo Ioannis euangelistæ, qui scribens vij. ecclesiis, in vnaquaque speciali vitia vario modo corrigebat: nec imitatus medicos imperitos, qui vno collyrio oculos omnium infirmorum volunt curare.

m ¶ *Causas.*] 23. q. 8. occidit.

Dicit Ioan. de Fan. Quod dicit Ioā. nō est verū: imo de iure cōmuni est vt domestici admittātur. C. de repu. l. ex cōsensu. extra de test. in super. nā ratiōē de testib. est prohibitio: vt quibus admittātur quos nō prohibet. ff. de test. l. 2. & de his materia no. 4. q. 3. in sum. & c. 2. Archidia.

a ¶ *Vulneribus.*] Not. quòd varietas delictorum requirit varietatem pœnarum, vt 45. dist. licet. 50. dist. vt constitueretur. 44. dist. comessationes. 41. dist. non cogantur.

b ¶ *Collyrio.*] Arg. cõtra illos q̃ tales in oĩbus cõtrarijs ponũt solutiones: aliud ẽm leges, aliud ẽm canones. vel hoc nouũ, illud vet⁹. *Illud.*]

chæorum, qui coniugia detestabantur: sicut multi statuit ecclesia in detestationem aliorum hæreticorum. & ad hoc inducit cap. sequẽtia. de tempore dicet 31. dist.

c ¶ *Illud autem.*] Dictum fuit 8. 28. dist. cap. si quis docuerit. & cap. seq. quòd sacerdotes nõ debẽt à se abijcere vxores suas prætextu religionis. hic dicit, q̃ ex causa fuit hoc statutũ. scilicet propter quosdã hæreticos qui cõiugia detestabantur.

d ¶ *Quorumdam.*] scilicet hæreticorum.

vel vitia reprehendit, vel virtutes probat; ita & sanctus apostolus Paulus per singulas ecclesias vulneribus a medetur illatis nec ad instar imperiti medici vno collyrio b omnium oculos vult curare.

a ¶ Quibus scriptæ.] *Antea legebatur*, quibus diuersæ scripturæ factæ sunt. *Emendatum hoc est ex manuscriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.*

DISTINCTIO XXX.

c *ILlud autem* c, *quod in canone Apostolorum, & in Gangrensi concilio, & in sexta synodo legitur, ex causa consideratur, & ex tempore. Causa fuit hæresis Manichæorũ* a, *quia coniugium detestabantur. sicut etiam quorumdã* d *superstitio multa in catholicorum detestationem introduxisse inuenitur: contra quos in Gangrensi concilio capitibus sexdecim statutum legitur.*

a ¶ Manichæorum.] *Propriè Gangrensis synodus statuit contra Eustathianos, vt sup. dist. 16. c. prima adnotatio. Sed hunc errorem Eustathiani hauserant à Manichæis.*

¶ De multimoda superstitione hæreticorũ, quos Gangrense cõciliũ anathematizauit. C. I.

Iuo p. 8. c. 319. SI qui filij parentes, maxime fideles e, deseruerint occasione Dei cultus f, hoc iustum esse iudicantes; & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, vt hoc ipsum a in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sint †.

† al. sit

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus hæc omnia, quæ hic citantur ex concilio Gangrensi, vnico capite, & continuata oratione leguntur. Sunt autem ex prisca versione. Sed ea, quæ est Dionysii exigui, longe magis respondet originali græco, quamuis neque ipsa vsquequaque.*

a ¶ Vt hoc ipsum.] *græcè est.* Προτιμωμένης δηλονότι παρ αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας. i. Quòd scilicet diuinus cultus apud ipsos omnibus rebus præferatur.

Item ex eodem, c. 17.

¶ De eodem. C. II.

Burch. l. 8. c. 62. Iuo par. 7. c. 80. & par. 8. c. 320. QVæcumque g mulier, religioni a indicans cõuenire, comã sibi amputauerit, quam Deus ad velamen eius a, & ad memoriam subiectionis illi dedit, tamquam resoluens ius subiectionis, anathema sit †.

¶ Hic verbũ dixit [illegible] in suo dictiona. [illegible] mulier esse [illegible] ad hoc quod [illegible].

a ¶ Religioni.] græcè est. Διὰ νομιζομένην ἄσκησιν; *idest:* Ob eam, quæ existimatur pietatis exercitatio: *quod Dionysius vertit:* propter diuinum cultum, vt extimat. *Græci enim religiosorum, quos nos dicimus, vitam propriè ἄσκησιν nominabant. Burchardus, & Iuo in par. 7. secuti sunt versionem Dionysii, in octaua autem Iuo priscam.*

a ¶ Ad velamen eius.] *hæc non sunt in græco originali, neque in versione Dionysii. Videntur autem sumpta ex epist. prima ad Corinthios, c. xi.*

Item ex eodem, c. 14.

¶ De eodem. C. III.

Iuo par. 8. ca. 319. & 317. SI qua mulier derelicto viro discedere h voluerit soluto vinculo coniugali, nuptias condemnando †, anathema sit.

† al. abominando

Item ex eodem, c. 10.

¶ De eodem. C. IIII.

Repetitũ ĩ. dist. 31. c. quicũq; ex versiõe Diony. Burch. l. 8. c. 64. Iuo par. 7. c. 82. & par. 8. c. 316. & hoc secundo loco ex hac eadem versione. SI quis propter Deum virginitatem professus, in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit.

Item ex eodem, c. 9.

¶ De eodem. C. V.

Burc. l. 8. c. 61. Iuo par. 7. c. 79. SI quis vel virginitatem, vel continentiam professus a, tamquam abominabiles nuptias iudicat; & non propter hoc solum, quòd continentiæ, & virginitatis bonũ, sanctum propositũ est, anathema sit.

a ¶ Professus.] *Hic erat additum*, in coniugio: *quod neque est in canone græco, neque etiam in*

Si qui filij.] CASVS. SQuidam filij occasione illius verbi Euangelij. Qui non reliquerit patrem & matrem propter me, nõ est me dignus: debitum honorem parentibus denegabant, & alimenta eis subtrahebãt, putantes hoc religioni conuenire. Dicitur hic q̃ tales debẽt anathematizari. Plana sunt cap. vsq; ad cap. si quis eorum.

e ¶ *Fideles.*] Fidelib⁹ & infidelibus parentibus tenemur subuenire: magis tamen fidelibus 86. dist. nõ satis. Sed pone q̃ habes patrẽ hæreticũ: numquid preferes ipsum extraneo bono? P. manducator dixit hanc quæstionem esse nebulã, & tenebrosam aquã in nubibus aeris. Sed dicas q̃ patrem, qualiscunq; sit, debemus præponere extraneo, etiam sancto, in his quæ spectãt ad opus misericordiæ in prouidendo ei in necessarijs: nisi alter magis indigeat: quia tunc potius tenemur extraneo subuenire, vt 86. dist. pasce. Ambrosius tamen videtur contradicere huic opinioni in cãticis, in illo loco: Ordinauit in me charitatẽ. ait enim: Multorum est charitas inordinata: quidã enim id, qđ est primũ, ponũt tertium vel quartũ. Sed primo diligendus est Deus, secũdo parẽtes: deinde filij: postea domestici: q̃ si boni sunt, malis filijs sunt præponẽdi. de pæ. dist. 2. charitas. sed illa auctoritas intelligẽda est de affectu interiori, non de beneficiorum exhibitione. nã magis debemus diligere extraneos bonos q̃ propinquos malos, licet illis potius debeam⁹ subuenire. 13. q. 2. non æstimemus.

Pater malus [illegible] sit extraneo bono præferendus.

Dicit beatus Bernar. in li. de diligendo Deũ. causa diligendi Deum Deus est: modus, sine modo diligere. ob duplicẽ causam Deũ propter se diligendum dixerunt: siue quia iustius, siue quia nil diligi fructuosius possit. Arch.

Sed in multis locis moniales abscindunt sibi crines & amputant sibi comas: forte & male faciunt ac. 30 q. 5 c. 2 vbi di. dicam. Arch.

ILlud.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. Secunda ibi, *Hæc autem.* Tertia ibi, *Si quis presbyter.* In prima ponuntur quædam cap. contra Manichæos.

CASVS. Hic ponitur 30. dist. in qua adhuc soluit oppositionem quã fecerat 28. dist. in quattuor cap. & dicit q̃ tria prima ca. intelliguntur ex causa & tẽpore. causa fuit hæresis Mani-

f ¶ *Dei cultus.*] quod quidam hæretici fecerunt ratione illius auctoritatis: Qui reliquerit patrem & matrem propter me, centuplũ accipiet. 18. q. 1. in princip.

g QVæcumque.] infra, de conse. dist. 5. fucare. 33. q. 5. mulier. Ioan.

h SI qua mulier.] ¶ *Discedere.*] sine eius consensu.

latine, qui citatur infra dist. 31. c. quicumque. neque in multis manuscriptis Gratiani codicibus.

Item ex eodem, c. 13.

¶ De eodem. C. VI.

SI qua mulier suo proposito [a] vtile iudicans, vt virili veste vtatur, propter hoc virilem habitum imitetur [*], anathema sit. — Burch. l. 8. c. 60. Iuo par. 7. c. 78.

[a] ¶ Imitet.] *Græce legitur* Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβοι. *quæ Dionysius exiguus apte vertit*, & pro solito muliebri amictu virilem sumit; *sicque habet Burchardus, & fere etiam Ivo.*

Item ex eodem, c. 18.

¶ De eodem. C. VII.

SI quis tamquam hoc continentiæ conuenire iudicans, die Dominico ieiunauerit in eiusdem [β] diei contemptum [b], anathema sit. — Burch. l. 13. c. 219. Iuo par. 4. c. 31.

[β] ¶ In eiusdem.] *In originali huius priscæ versionis est*, aut in eiusdem diei contemptum: *quod in versione Dionysii, quam secuti erant Burchardus, & Ivo, istis vocibus videtur exprimi*, aut contumaciam, *al.* propter contumaciam. *Sed in græco vulgato nihil est, quod istis respondeat.*

Item ex eodem, c. 19.

¶ De eodem. C. VIII.

SI quis eorum, qui in proposito sunt continentiæ, propter [γ] necessitatem [c] corporalem superbiat, & ieiunia communia putauerit contemnenda, totius ecclesiæ perfectam in sua conscientia iudicans rationem, anathema sit. — Burc. l. 13. c. 5. Iuo par. 4. c. 38.

[γ] ¶ Propter necessitatem.] *Nihil mutatum est ob glossas: ceterum multis modis discrepat à prisca versione, & à Dionysiana, quam secuti sunt Burchardus & Ivo. Prisca sic habet:* Si quis eorũ, qui in proposito sunt continentiæ, præter necessitatem corporalem, & superbiens ieiunia communia totius ecclesiæ putauerit contemnenda, perfectam in sua scientia vindicans rationem, anathema sit. *Dionysiana autem hoc modo:* Si quis eorum, qui continentiæ studeat, absque necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab ecclesia custodita, superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit. *Quæ versio in ceteris quidem partibus originali græco, etiam vulgato, satis respondet: sed in postrema insignis est varietas. Nam vbi Dionysius habet*, stimulo suæ cogitationis impulsus; *in græco vulgato est*, ἐνοικοῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, i. nimirum pfecta, quæ in ipso est, ratiocinatione, illa abrogante. *In manuscriptis autem huius canonis exemplaribus partim est*, ἐνοικούντος, i. perfecta in eo residente ratione, *partim*, ἐπικουροῦντος. *idest*: perfecta, quæ in ipso est, ratione sibi auxilium ferente. *Notantur vero Eustathiani (qui postea Bogomilici sectati sunt) qui ita statuebant, peracto certo quodam triennio, ad eam se perfectæ vitæ rationem peruenisse, vt postea omnia sibi essent indifferentia, nullisque præceptis obligarentur; sed soluti omnino essent, ac ne peccare quidem possent: qua de re Balsamon in capitis huius interpretatione.*

Item ex eodem, c. 20.

¶ De eodem. C. IX.

SI quis per superbiam tamquam perfectum se existimans, conuentus, qui per loca, & basilicas [d] sanctorum martyrum fiunt, vel accusauerit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, memoriasque sanctorum contemnendas, anathema sit. — Pann. l. 2. c. 8.

Item ex eodem, c. 5.

¶ De eodem. C. X.

SI quis docet domum Dei cotemptibilem esse debere, & congregationes, quæ in ea fiunt, anathema sit. — Burch. l. 3. c. 94. Iuo par. 3. c. 84.

Item ex eodem, c. 6.

¶ De eodem. C. XI.

SI quis extra [e] ecclesiam priuatim populos congregans, contemnat ecclesiasticas sanctiones [δ], ipsamque ecclesiam apud se sine concilio [†] episcopi cum presbytero agat, anathema sit. — Burch. l. 3. c. 95. † al. consilio

[δ] ¶ Sanctiones.] *Post hoc verbum in prisca versione ista sunt interiecta*, aliterque ea, quæ sunt ecclesiæ, voluerit vsurpare, non conueniente presbytero iuxta decretũ episcopi, ipsamque *& cetera, quæ hic sequuntur. Dionysii autem versio, quæ optime respondet verbis græcis, & refertur à Burchardo, hæc est:* Si quis extra ecclesiam seorsum conuentus celebrat, & despiciens ecclesiam, ea, quæ sunt ecclesiæ, voluerit vsurpare, non conueniente presbytero, iuxta decretũ episcopi; anathema sit.

Item ex eodem, c. 1.

¶ De eodem. C. XII.

SI quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem, ac religiosam cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tamquam non posse coniugatos in regnũ Dei ingredi, anathema sit. — Infra 31. di. c. si quis nuptias. ex versione Dionysii. Burch. l. 8. c. 61. Iuo par. 7. c. 79.

Item ex eodem, c. 2.

¶ De eodem. C. XIII.

SI quis carnem manducantem ex fide [f] cum religione, præter sanguinem, & idolo immolatũ [g] [‡] & suffocatũ, crediderit condẽnandũ. — Iuo. par. 4. c. 30. ‡ al. immolatũ, & suffocatam

---

[a] ¶ SI qua mulier suo proposito.] q̃a magis est habilis, & magis parata in scissa veste, quam in clausa ad meretricandum.

[b] SI quis contemptũ.] quia si non facit in contemptum illius diei, etiã omni die bonum est ei si ieiunat, vt 76. dist. vtinam.

SI quis eorũ.] Casus. Beneuentanus sic ponit casum. Quidam dum ieiunasset, cœpit eum fames affligere. ille propter famem superbiens dicebat non esse ieiunandum, & sufficere solã cõscientiã pro facto. de isto dicitur q̃ debet anathematizari. Ego Barth. Brix. aliter casũ intelligo, sic ponens. Quidã dũ permaneret in proposito abstinentiæ, idest, continentiæ: ꝓpter necessitatẽ corporalẽ, idest, abstinẽtiã, ꝑ quã multa necessaria corpori subtrahuntur, superbiebat, omnia ieiunia paruipendens, cũ plus alijs ieiunaret: ꝑfectã constitutionẽ ecclesiæ iudicans in sua conscientia. dicitur q̃ talis anathema sit. Seq. cap. vsque ad cap. si q̃s virorum. patent.

[c] ¶ Necessitatem.] idest, continentiam.

[d] SI quis per Basilicas.] N. sicut hũc per inanes reuelationes, vt de consecra. dist. 1. placuit.

[e] SI quis extra.] Et domus in qua hec fiunt, publicanda est: vt in auth. de eccl. tit. §. si quis in sua domo. collat. 9. Ioan.

[f] SI quis. Ex fide] idest, ex bona cõscientia. extra de præscrip. quoniã omne.

[g] ¶ Immolatum.] idolothytis non debemus vesci, vt hic, & 50. dist. presbyteros. & 32. q. 4. sicut satius. Sed contrariũ videt̃ illud Apostoli ad Corinth. Si q̃s infidelium vocat vos ad cœnam, omne q̃d vobis apponitur manducate nihil interrogã tes [1]. sed illud, loquit̃ secundũ sua tempora, cũ adhuc pauci erant fideles. Quod autẽ dicit de sanguine & de carne suffocata, hodie non tenet: quia tantũ in figura fuit illud prohibitum.

1. Vere 11. q. 3. ad mensam & 1. q. 4. nouandum. Archid.

ADDITIO. 11. q. 3. gloria episcopi. Archidia.

a Si quis. ¶ Filios.] Nam ex iuramento non possumus adstringi ad illud, vt 22. q. 4. inter. de hoc habuisti i. dist. 1. ius naturale.

Si quis virorum.] Casus. Quidam in quadam pretiosa veste iustitiam ponebat, quasi proposito continentiæ conueniret, reprehendens eos, qui alia veste vtebant. dicit quod talis anathema sit. Ve-

vt Italici, nõ obstãte noua cõstitutione, extra de vi & honestate cle. clerici. quia lex debet conuenire consuetudini, vt s. dist. 4. erit.

Hæc autem scripsimus.] Hæc est secunda pars dist. in qua concilium interpretatur prædicta. Archi.

Casus. Dicitur in hoc cap. quod ea quæ statuta sunt in superioribus cap non sunt statuta, nisi contra eos qui religionis habitum & propositum continentiæ assumentes in superbiam efferuntur cõtra eos qui simpliciter viuũt, facientes noua statuta contra diuinas scripturas, & ecclesiasticos canones: illi vero commendantur, qui continentiam seruant, & proprijs abrenunciant cum humilitate: & qui diuitias possident cum iustitia, & bonis operibus.

tamquam spem non habentem, qui eam manducat, anathema sit.

Item ex eodem, c. 15.

¶ De eodem. C. XIIII.

Iuo p. 8. c. 318. Si quis dereliquerit proprios filios a suos, & non eos aluerit, & (quod pietatis b est) necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit.

a ¶ Quod pietatis est] *Longe fidelius Dionysius:* & quod ad se pertinet, non ad pietatem diuini cultus informat. *Græce enim est.* καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ † τὴν θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγῃ. *Subintelligitur autem particula negans, idest, μὴ, ex superiore membro.*

† al. 3 anteq.

Item ex eodem, c. 12.

¶ De eodem. C. XV.

Burc. l. 8. c. 63. Iuo. par. 7. c. 81. Si quis virorum putauerit sancto proposito (id est continentiæ) cõuenire, vt pallio vtatur, tamquam ex eo iustitiam habiturus; & reprehendat vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris † vtuntur, & alia veste c communi, quæ in vsu est, anathema sit.

† al. beris

Item ex eodem, c. vltimo.

c ¶ Et noua] ff. de cõstitu princ. in rebus.

d ¶ Diuites] Hoc verum est de talibus, qui faciunt misericordiam non habentibus, vt 33. q. 5 secundum. nam & Dominus habuit pecuniam, vt 12 q. 1 exemplum. aliàs abijcienda est pecunia exẽplo Cratis, vt 12. q 5. gloria epi S. Crates. nam aliena rapere conuincitur qui vltra necessaria sibi retinet, vt 42. dist. §. 1. Io.

Rapere aliena dicitur qui vltra necessitatem sibi retinet.

¶ De eodem. C. XVI.

Iuo p. 8. c. 321. Hæc antem scripsimus non abscindentes eos, qui in ecclesia Dei secundum scripturas tantum propositum continentiæ eligunt: sed eos a, qui suscipiunt habitum eius, & in superbiam efferuntur aduersus eos, qui simplicius viuunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollunt aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones, & noua c introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus: & renuntiationem sæcularium negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum b vinculum, quod secundum castitatẽ † perdurat, honoramus; & diuites d cum iustitia, & operibus bonis non abijcimus c.

† ab stat scil] orig. & Iuo.

a ¶ Eos, qui suscipiunt habitum] *Græce est:* τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφανίαν καὶ τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε παρὰ τὰς γραφὰς, τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντας: idest, qui ex instituto exercitationis huiusmodi, capiunt occasionem sese efferendi, seque extollunt aduersus eos, qui simplicius viuunt, & aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones introducunt nouitates.

b ¶ Et nuptiarum vinculum] *Græce,* καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν, *quæ Dionysius vertit:* & nuptiarum castum vinculum.

c ¶ Non abijcimus.] *Post hæc verba in concilio ipso proxime sequuntur, quæ habentur infra c parsimoniam. dist. 41.*

d ¶ Diuites] Non est contra illud, facilius est camelum per foramen acus transire: quia illud de talibus intelligitur qui in diuitijs spem ponentes, gratius intuetur aurum quàm solem: de quibus habetur 47. dist. sicut hi.

Diuites aliqui boni sunt.

Apud Martinũ Bracarensem, c. 57.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Anathematizatur, qui Manichæorum superstitiones sequitur. C. XVII.

Burc. l. 13. c. 10. Iuo par. 4. c. 32. Si quis presbyter a propter publicam e pænitentiam à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate die Dominica pro quadã religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit. Similiter a quia, quod ab Apostolis traditum est, canon tenet antiquus; placuit, vt per omnes Dominicas, & per omnes dies Paschæ vsq; ad Pẽtecosten †, non f prosternant se in oratione causa † humilitatis: sed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio. quia in his diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus. Si quis a etiam non pro abstinentia, sed pro execratione escarum a carne abstineat; placuit sancto concilio vt prægustet g, & sic, si vult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita vt olera cocta cum carnibus non degustet, iste non obediens, nec suspicionẽ hæresis a se remouens, deponatur de ordine clericatus.

† al. quinquagesimam

† abest vox ista ab orig.

ibid. c. 58.

a ¶ Presbyter.] *Sequebatur,* vel diaconus. *Quæ sublata sunt, quoniam absunt a vetustis manuscriptis, & originali. Ceterum Burchardus, & Iuo similem canonem citant ex concilio Turon. atque ita habent:* Si quis propter publicam pænitentiam a sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. *In aliquot Gratiani manuscriptis est* si quis præter publicam pænitentiam, à sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in capite 18. concilij Gangrensis, vnde hoc videtur Martinus sumpsisse, nulla presbyteri fit mentio, sed vniuerse pronuntiatur vt supra ead. c. si quis tamquam.* Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico ieiunet, anathema sit, *& verba illa:* absque aliqua necessitate, *videntur huc importata ex cap. 19. eiusdem concilij. Neque vero presbyteris*

Si quis presbyter.] Casus. Hoc cap. diuiditur in tres partes. in prima parte dicitur quod si quis presbyter accepta publica pænitentia in die Dominica ieiunauerit ea intentione qua Manichæi ieiunabant, anathema sit. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Similiter.* dicitur quod in diebus Dominicis & inter Pascha & Pentecosten non debemus flectere genua, sed vultu erecto orare ad Dominum. In tertia parte quæ incipit ibi, *Si quis etiam* dicitur: *Si quis nõ comedit carnes vel olera, in quibus carnes coquuntur propter execrationem escarum, compellitur debet degustare. & si noluerit, tamquam hæreticus deponatur.*

Ut dicit Hieronymus, ... [illegible] ... Archidiaconus.

e Si quis. ¶ Propter publicam] qua facere potest sacerdos, sed nõ solennem, vt dixi s. 28. dist. presbyter.

b ¶ Veste.] Sufficit ergo quod quis veste vtatur secundum consuetudinem regionis. & sic transmontani non coguntur vti assibulatis vestibus,

f ¶ Prosternant] vt de consecr. dist. 3. quoniam sunt.

g ¶ Prægustet.] licet quod suspectus cogitur comedere siue gustare

G Sed

Sed numquid idem est si aliquis est suspectus eo ꝙ non cõicat in anno [1] tunquid cogendus est cõicare? Non: quia illa non recipitur sine peccato, si recipiens est peccator: sed ad hoc potest cogi vt faciet se dignum, id est, vt pœniteat. de consec. dist. 2. si qui intrat. ea. dist. hi qui. secundum Hu. cuius fuit ista glo.

[1] Vide conse. dist. 2. seculares. cũ duobus cap. seq. secundum Ioan. & c. & à nõ.

vt subdiaconi nullo modo cõmisceri debeãt amodo vxoribus suis: & illã constitutionẽ quidam subdiaconi seruabant: quidam nõ: sed quia illa cõstitutio fuit iniqua, scilicet ꝙ aliquis qui nõ promisit continentiã, cogeretur cõtinere: ideo retractatur hic a Gre. & statuit, ꝙ si qui subdiaconi nõ sunt, nõ cogantur cõtinere, nisi velint. si quis autem in fu-

T Empus quoque.] Hæc dist. diuidit in sex partes. In prima corrigitur sententia Pelagij per Greg. vt in cap. seq. Secunda ibi, *Causa vero.* Tertia ibi, *Potest & aliter.* Quarta ibi, *Sed obijcitur.* Quinta ibi, *aliter.* Sexta ibi, *Similiter.* Ioan. de Fan.

huiusmodi pœnitentia more laicorum imponebantur. c. illud. cum sequentibus dist. 50. & c. fin. vers. nec enim. 8 2. dist. Sed quando in grauissima crimina publice incurrebant: depositi peregrinari iubebantur. c. si quis sacerdos. 30. q. 1. c. sacerdos. de pænit. dist. 6.

A ¶ Similiter, quia.] *Hoc sumptum est ex canone vltimo concilij Niceni.*

y ¶ Non prosternant.] *In codice Lucensi regio legitur:* non prostrati, sed erecto vultu ad dominum fungantur orationis officio.

δ ¶ Si quis etiam.] *Hoc sumptum est ex concilio Ancyrano, c. 13. al. 14. & in eo mentio fit presbyteri, ac diaconi.*

DISTINCTIO XXXI.

T Empus [a] quoque, quia nõdum [a] erat institutum, vt sacerdotes continentiam seruarent.

a ¶ Nondum.] *Quod ait hic Gratianus, fuisse tempus, quo nondum erat institutum, vt sacerdotes continentiam seruarent, in subdiaconis (Nam & hi sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetque idem sacerdotis nomen atque in sacris constitutus, vt infra ad initium distinctionis 33. notaturque in glossa 1. q. 1. Qui per pecuniam) locum habere potest. Fuit enim tempus, cum subdiaconi in aliquibus prouincijs, vt in Sicilia, cõtinẽtia legibus nõ adstringebantur: quod Gregorij locus, qui solus ad hanc rem confirmandam proxime à Gratiano citabatur, manifeste probat. Diaconos autem & presbyteros in Latina ecclesia numquam licuisse vxoribus, quas ante sacros ordines duxerant, vti, ex canonibus, qui post primũ in hac eadem distinctione citãtur, & alijs multis, præsertim epistola secũda Syricij ad Himeriũ Tarraconensẽ clare demõstratur.*

Vnde Gregorius scribit Petro subdiacono Siciliæ, lib. 1. epistola 42.

¶ Qui castitatem non promisit, ab vxore sua separari non cogatur. C. I.

A Nte triennium subdiaconi omnium ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, vt more Romanæ ecclesiæ nullatenus suis vxoribus miscerentur. Quod mihi durum [b], atque incõpetens videtur, vt qui vsum eiusdem continentiæ non inuenit [c], neque castitatem ante promisit [d], compellatur a sua vxore separari, atque per hoc (quod absit) deterius cadat. Vnde videtur mihi, vt a præsenti die episcopis omnibus dicatur, vt nullum subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurũ caste promiserit, quatenus & præterita [a] mala [e] quæ per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura caute caueantur. ¶ Qui vero post eamdem prohibitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum suis vxoribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi sunt, & vt in bono suo † permaneant, exhortandi. ¶ Eos autem, qui post prohibitionem factam se a suis vxoribus continere noluerint, ad sacrum ordinem nolumus promoueri: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Pann. l. 3. c. 89. Poly. l. 4. tit. 31.

3. dist. 28. c. Nullum.

† sic] orig.

a ¶ Mala.] *Vox ista abest à Polycarpo, & aliquot vetustis Gratiani codicibus.*

2 *Causa vero huius institutionis munditia sacerdotalis fuit, vt liberi cunctis diebus orationi possint vacare. Si enim (vt Paulus ait) ab vxoribus est cessandum, vt expeditius orationi vacemus; ministris vtique altaris, quibus quotidiana necessitas orandi incumbit, numquam coniugali officio vacare permittitur.*

1. Cor. 7.

Vnde Beda in commentarijs super Lucam ad c. 1. ait.

CASVS. In hac 31. dist. dicit Gratia. quod illa cap. quæ fuerũt posita in dist. 28. intelligũtur ex tempore: quia nondũ erat indicta cõtinentia sacerdotibus: & hoc probat per sequentia. Dicit etiã quæ est causa, scilicet ꝙ propter munditiã fuit cõtinẽtia indicta: & quòd sacerdotes vxores non abijciant à sua cura, quin eis necessaria ministrent.

a ¶ Tempus.] In hac 31. di. ostendit, ꝙ a tempore Grego. statutum [2] fuit vt subdiaconi non ordinarentur nisi promissa continentia [3]. Secũdo agit de causa continentiæ presbyterorum & diaconorum [3]. Tertio dicit, ꝙ licet ordinati in sacris ordinibus vxoribus non debeant cõmisceri, tamen necessaria prouidebũt eis [4]. Vltimo assignat differẽtiam inter orientales & occidentales.

[2] Vt ƺ. eo. c. 1.

[3] Vt ƺ. eo. c. causa. cũque ad ƺ. ꝓ autem.

[4] Nec fane ad perpetuũ ƺ. eo. c. autem, vsque ad cap. Aragonũ. Acthadia.

A Nte triennium.] Casus istius cap. ex quadam constitutione Pelagij pẽdet: vnde scire debes, ꝙ vna cõstitutio facta fuit ab Apostolis de continentia clericorum, vt 84. dist. cum in præterito. Item fuit postea á Siricio repetitũ in 82. dist. plurimos. Tertia fuit facta auctoritate Pelagij, quæ habet 27. q. 2. multorũ. de qua fit hic mentio. Est ergo casus huius cap. Pelagius fecit quandã constitutionẽ per quemdã diaconem nomine Seruumdei, vt omnes subdiaconi Siciliæ a suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus ordinibus duxerant, aut ab officio cessarent: quam cõstitutionem, quia dura fuit & iniqua vt subdiaconi compellerent ad continentiã, Grego. primus qui successit Pelagio, retractauit, & statuit vt nullus decetero fiat diaconus, nisi continentiã promittat: ita tñ, vt mala præterita, id est, cõtinentia, quæ solet esse iuuenibus mala, id est, pœnalis: vel mala si nõ seruet, per violentiã non exigat: & hoc in prima parte. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Qui vero.* cõmendat illos qui constitutionem illam, quæ facta fuit ante triennium seruauerunt: & hortatur eos vt debeãt in suo proposito permanere. illi vero qui noluerint á suis vxoribus abstinere, promoueri nõ debent: quia nullus debet promoueri, nisi eius castitas fuerit approbata. Vel sic: Olim promouebant subdiaconi non ꝓmissa continentia: & licite vtebant vxoribus & beneficijs: Postea Pelagius prædecessor Gregorij statuit, vt vel contenti essent vxoribus tñtum, vel beneficijs tantum: de qua constitutione Gre. facit mentionẽ 27. q. 2. multorũ. Postea idẽ Pela. aliam edidit constitutionẽ, in qua præcise prohibuit, futurum sunt ordinandi, nõ admittant nisi promittãt continẽtiã.

b ¶ *Durum.*] Statutũ Pelagij fuit ꝯ Euangeliũ, in quo excipit sola fornicatio [5] 33. q. 5. quos Deus. & ideo reprobatũ fuit. Sed quare reprobat illa cõstitutio Pelagij, in qua statuit, vt aut beneficia, aut vxores dimittant: cum idẽ statuerit Alexander extra de cle. cõiug. cap. 1. Sed dic, cum aliquis in minoribus ordinibus existens postea ꝯhit, potest priuari beneficio prius habito. & de illis loquit Alexã. cũ vero aliquis primo ꝯhit, & postea ecclesia sciẽter ei cõfert beneficiũ, postea nõ potest illud ei auferre: & de illis loquit Pelagius. & ideo cõstitutio eius fuit iniqua. simile extra de cler. cõiug. diuersis.

c ¶ *Non inuenit.*] id est, non suscepit.

d ¶ *Promiserit.*] Hoc intelligo si habeat licentiam vxoris.

e ¶ *Mala.*] id est, continentia, quæ iuuenibus est mala. 33. q. 2. in adolescentia [6].

CAVSA VERO Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, ꝙ causa huius constitutionis fuit munditia sacerdotalis. & hoc ꝓbat per vi. c. Io. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus, ꝙ ꝓp munditiã sacerdotalem inducta fuit continentia in ecclesia: quia cũ sacerdotes semper debeant orare, semper debent ab vxoribus abstinere. Et hoc probatur auctoritate Apostoli per seq. cap. quorum prima duo patent.

[5] Vt 32. q. 1. dixit.

[6] Scilicet ad pœnam, & ad onus. 28. dist. de his. & accipitur hic nomen mala pro pœna: & est sensus à subdiaconis vxorẽ habẽtibus sine voto per violentiam non exigatur continentia sed ab ordinandis decetero quam si promittere noluerint, repellantur. Io. de Fan.

Sacerdotibus

a S[acerdotibus.] idem est de alijs clericis. Lauren.
b ¶ Semper.] id est, horis debitis. sic j. eo. si laicus. 22. dist. sacrosan. & j. 3. 7. dist. de quibusdam. 36. dist. c. vl. Arch.
c E[piscopos.] Hoc c. habetur 84. dist. cum in præterito.
d ¶ Vel qui.] id est, subdiaconi. nam & subdiaconi sacramentis in-

T[enere debet.] CASVS. Victorius Rothomagẽ. episcopus habebat quosdam presbyteros & leuitas in sua diœcesi, qui nolebãt à suis vxoribus abstinere. Ideo quærit à Papa, an presbyteri & leuitæ deberẽt viuere continẽter? Et rñdet q̃ sic, & hoc probat auctoritate prophetę dicẽtis, Sancti estote, &c. ut est, mũdi. & exẽplo sacerdotũ veteris, q in sua hebdomada à suis vxoribus abstinebãt, sed finita sua hebdomada, suis vxoribus cõmiscebantur propter sobolẽ procreandã: quia nullus poterat fieri sacerdos nisi de tribu Aarõ. hodie vero cũ sacerdotes quotidie debeãt orare, nec regnũ de qua tribu promouẽri, ideo debet ab vxoribus abstinere. Sequẽtia duo c. plana sunt, & per se videntur.

¶ Sacerdotibus semper castitas obseruanda præcipitur. C. II.

Pann. l. 3. c. 92.

SAcerdotibus [a], vt semper [b] altari queant assistere, semper ab vxoribus continendum, semper castitas obseruanda præcipitur.

Item in concilio Carthaginensi 2. c. 2.

¶ Qui diuinis sacramentis inseruiunt, continentes esse oportet. C. III.

j. dist. 84. c. cum in præterito. Pann. l. 3. c. 95. Raba. pæn. c. 29

EPiscopos [c], presbyteros, & diaconos ita placuit (vt decet sacros antistites, ac Dei sacerdotes; necnõ & leuitas, vel qui [d] sacramentis diuinis inseruiunt) continentes esse in omnibus.

Item Innocentius I. Victricio Rothom. episcopo, epist. 2. c. 9.

¶ Sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus suis misceri non debent. C. IIII.

Burc. l. 2. c. 118. Ansl. l. 7. c. 134. Iuo par 6. c. 94. & 194. Pann. l. 3. c. 94. *Leuit. 11. Luc. 1. Num. 18.* † *al. præceptum fuerat*

TEnere debet omnino ecclesia, vt sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus suis non misceantur; quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim [Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum [e] Dominus Deus vester.] Nam si priscis tẽporibus anno [f] vicis suæ de templo Dei sacerdotes non discedebant (sicut de Zacharia legimus) nec domum suam omnino tangebant, quibus vtique propter sobolis successionem, vxoris vsus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus accedere præcipiebatur †; quãto magis hi sacerdotes, vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent; quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit [g] dies, qua vel a sacrificijs diuinis, vel à baptismatis [h] officio vacent?

PALEA. C. V.

Ibidem continenter Ansl. l. 7. c. 131. *1. Cor. 7.* † *al. officium*

NAm [a] sicut Paulus ad Corinthios scribit dicens [Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi:] & hoc vtique laicis præcepit; multo magis sacerdotes, quibus orandi, & sacrificandi iuge sacrificium † est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere.

a ¶ Nam sicut.] *Hæc palea in duobus vaticanis (in quibus solis reperitur) est coniuncta cum superiori capite, quemadmodum etiam in epistola Innocentij: & legitur,* Nam si Paulus. *Sed non est mutatum, quoniam est initium capitis.*

Idem Exuperio Tholosano episcopo, epist. 3. c. 1.

¶ Qui ab vxoribus suis abstinent, ad sacrificia admittantur. C. VI.

Infra dist. 82. c. proposuisti. Pann. l. 3. c. 95.

EOs [β] ad sacrificia fas sit admitti, qui vel cum vxore [i] non exercent carnale officium [k].

β ¶ Eos.] *Apud Innocentium, & infra dist. 82. c. Proposuisti, vbi hoc idem est repertum, legitur,* neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale consortium.

Item Hieronymus contra Iouinianum, lib. 1.

¶ Sacerdoti, cui est semper orandum, matrimonio semper est carendum. C. VII.

Pann. l. 3. c. 96.

SI laicus, & quicumque fidelis orare [l] non potest, nisi careat officio coniugali; sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est; ergo semper matrimonio carendum [m].

Quòd autem [n] Manichæorum causa de coniugio [γ] sacerdotum illud supradictũ sit, ex Gangrensi concilio apparet, in quo c. 1. sic statutũ legitur.

γ ¶ De coniugio.] *Sequentem canonem Gratianus restringit ad coniugia sacerdotum, cum tamẽ in eo damnentur illi, qui omnino nuptias vituperabant, nec volebant aliquẽ Christianum etia laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus proprie contra Manichæos, sed contra quemdam Eustathium, qui hunc errorem cum alijs multis in Armenia disseminauerat. Est autem caput hoc idem cum capite, si quis nuptias, supra dist. 30. sed ex alia versione.*

e ¶ *Quoniam ego sanctus sum.*] Ex quo dñs se commendauit, & ... Similiter actio nostra est altera ... lectio, 8. dist. veritatẽ. ergo & nos possumus nos cõmendare, & Aug. se cõmendat, æquiparãdo se prophetis, vt 23. q. 4. ecce. & proconsul potest præmittere libel lũ cõmendationis suæ, vt ff. de offi. procõ. obseruare. Similiter ille q̃ impetrat veniã ætatis, se cõmẽdat. C. de his qui ve. æta. imp. l. 2.

Cõmendare potest ... se ipsum.

f ¶ *Anno.*] id est septimana. nã alibi ponitur dies pro anno, vt 33. q. 2. hoc ipsum. & ipse pro anno, vt de cõse. dist. 4. omni tempore.

Ad idẽ q̃ dies ... animam ... in psalmo ... laetitia Domini.

g ¶ *Nec præterit.*] excepto sabbato sancto, & die veneris præcedente, vt de cõse. dist. 3. sabbato. q̃ duo dies nulli reputat propter paucitatẽ. sic j. de cõ. dist. 2. reuera.

Ideo autẽ sic ... dicitur ... Lauren.

h ¶ *Vel à baptismatis.*] dum est necessitas, ar. 5. dist. baptizari.

i E[os.] ¶ *Vel cũ vxore.*] se du cu alia.

k ¶ *Officium.*] post votum factum.

l S[i laicus.] ¶ *Orare.*] Quid de hac materia iuris sit, habes 33. q. 4. ca. 1. & 2.

m ¶ *Matrimonio carendũ.*] ar. q̃ si aliqua sibi cohęrẽt, vt si aliqd seqẽ ex alio, vno probato & reliquũ est probatũ, vt 33. dist. si quis viduam, 26. dist. deinde. 3. q. 6. hæc q̃ppe. arg. õ de pæ. dist. 1. sicut primi. in fi.

Probato vno est ... reliquũ.

Sic de ... vno concesso & aliud ... 1. q. sicut Christum. vbi de hoc Arch.

QVOD AVTEM. CASVS. Dr̃ in hoc §. q̃ illud quod dictum fuit in Gãgrẽsi cõci. s. 28. dist. in c. si q̃s docuerit. & c. si quis discernit ex causa fuit statutũ, scilicet propter Manichæos, qui nuptias condemnabant exemplo sacerdotum. Et hoc probat duobus seq. cap. quæ plana sunt, & per se patent.

n ¶ *Quod autem.*] Respicit tria pen. cap. 28. dist. dicẽs q̃ illud statutũ fuit propter hæresim Manichæorum, qui nuptias contemnunt.

inseruiunt. 84. dist. cum in præterito. Et expone istud, vel, pro &, secundum Hug. & ita per hoc, & per illud j. 32. dist. in. placuit. suppletur illud 84. dist. in c. cum de quorumdam. quia hæc tria cap. sunt Carthaginensis concilij, & faciunt pro opi. Hug. secundum. Lau.

Q *Vicumque.*] POTEST ET ALITER. Hæc est tertia pars dist. in qua dr̃, q illud quod supra dictum est in ca. si quis docuerit. dist. 28. ex causa vel ex tempore intelligitur. Nũc autem aliter exponit, dicens q illud cap. potest intelligi de sacerdotibus nostri temporis, vt si quis docuerit sacerdotem cõtemnere vxorem, quam in minoribus ordinibus duxit, vel cum erat laicus, vt eam á sua cura abijciat, cũ qua postea cum promoueretur continẽtiam est professus, anathema sit. & hoc probatur per duo cap. seq.

a ¶ *In canone.*] s. 28. distin. si qs docuerit. Io.

L *Ex.*] CASVS. Rusticus Narbon. episcopus q̃sivit á Leone, vtrum diaconi possint vel debeant cognoscere vxores suas? Qui respõdet q nõ, sed debent cõtinere sicut episcopi & presbyteri. nã cum erant laici vel lectores, hoc eis licebat, sed postquam promoti sunt ad sacros ordines, cœpit eis nõ licere qđ ante licebat: s eas tñ á sua cura abijcere nõ debẽt, quin eis necessaria subministrent.

b ¶ *Eis non licere.*] Nota q propter cõtinentiã statim incipit aliquid non licere quod prius licuit. 32. q. 1. nolo. & 22. q. 2. ne quis arbitretur.

O *Mnino.*] CASVS. Abbas Niceta dicebat licere epo, pbytero & diacono amplecti vxorem suam, & cognoscere. & hoc probabat auctoritate Apostoli dicentis se habere potestatẽ circunducendi mulierẽ sicut fratres Dñi, & Cephas. Leo autem Papa eum reprehendit, & scribẽs contra eum dicit non esse verum ut possint cum ea dormire more solito: sed debent eis largiri victum & vestitum, & hoc probat exẽplo Apostolorum, reprehendẽs eum ex eo q male intelligebat illud verbũ, circumducendi.

c ¶ *Et vestitum.*] Ex quo dicit victum & vestitum, videtur q nomine victus non comprehendatur vestitus, ut ff. de transf. cum his. §. transigit. s. quod non est verum. ff. de verb. sig. verbo, victus.

d ¶ *Largiatur.*] sequestrato tamen habitaculo, ut 77. dist. episcopus. & hoc cum persona est suspecta.

e ¶ *Paulo apostolo dicente.*] Ducebant enim vxores secum, vt seruirent eis in cibis parandis, & ab eis pascerentur (cum essent pauperes) de mercede prædicationis.

f ¶ *Sororem.*] id est, quasi sororem.

g ¶ *Circumducendi.*] nobiscum.

h ¶ *Vt de mercede.*] arg. q si qs habet vxorẽ & filios, de bonis ecclesiæ ipsos põt pascere, si non habet propria, vt 86. dist. non satis. s. dist. proxi. si quis vero. & 50. dist. studeat. in fi. & 37. dist. legant. quia nemo carnẽ suam vnquam odio habuit, vt 13. q. 2. nõ nulli. memus. & hæc vera sunt si indigent: alias secus, vt 28. distin. de Syracusanæ. vnde & si viro relictus est vsus alicuius rei, mulier eadem re potest vti, vt ff. de vsu & habi. l. ceterum §. mulier.

i ¶ *Hinc & illud.*] s. in illo c. presbyter quidam. quod est s. distin. proxi. Ioan.

VT IGITVR. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, q sacerdotes debẽt suis vxoribus cũ quibus in minoribus ordinibus vel in laicali habitu cõtraxerũt, necessaria ministrare, sed debitum reddere nõ valent. Sed cõ hoc duo sequentia cap. inducunt, scilicet q sacerdotes debent reddere debitum vxoribus suis.

¶ Anathema sit, qui nuptias vituperat. C. VIII.

SI quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut, quæ regnum Dei introire non possit, anathema sit. — s. dist. 30. c. si qs nuptias.

Item ex eodem, c. 8. & 9.

¶ De eodem. C. IX.

QVicumque virginitatem custodiens, aut continentiæ studens, velut horrescens nuptias, nec propter hoc, quòd bonum, & sanctum est, nomen virginitatis assumit, anathema sit. — s. dist. 30. c. si qs vel virginitatẽ. ex alia versione Burch. l. 8. c. 61. Iuo p. 7. c. 79. s. distin. 28. c. si quis.

3 *Potest & aliter intelligi illud, quod in canone* [a] *Apostolorum legitur, vt iste sit sensus capituli: [si quis docet sacerdotem vxorem suam contemnere,] non quam vxorem in sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset laicus, vel in minoribus ordinibus cõstitutus, sibi copulauit, cum qua cõtinentiam professus est, cum ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet cõtemnere, hoc est ab animo, & cura sua abijcere, quin ei necessaria prouideat. Probatur autẽ hæc interpretatio auctoritate Leonis Papæ, qui epist. 90. c. 3. scribens Rustico Narbonensi episcopo ait.*

¶ Ministris altaris cum episcopis, & presbyteris eadem est lex continentiæ. C. X.

LEx continentiæ eadem est altaris ministris, quæ episcopis, atque presbyteris: qui cum essent laici, siue lectores, licite & vxores ducere, & filios procreare potuerunt, sed cum ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere [b], quod licuit. Vnde, vt de carnali fiat spiritale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant, sic habere, quo & salua sit charitas, & cessent † opera nuptiarũ. — Burc. l. 2. c. 114. Ansl. l. 7. c. 135. & 6. c. 204. Polyc. l. 4. tit. 31. Iuo p. 6. c. 68. Paon. l. 3. c. 106. 1. Cor. 7. † al. cesset exercitatio nuptiarum

Item Leo [a] *ix. contra epistolam Nicetæ Abbatis.*

a ¶ Leo.] *Habetur in responsione Humberti ad libellum Nicetæ presbyteri, & monachi aduersus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis ix cuius erat legatus, scripserit, potest vt illa nomine ipsius citari, sicut multa ex Ennodij libro, nomine Symmachi citata inueniuntur, supra dist. 12. c. concilia. & infra 40. dist. c. non nos. & 81. dist. c. nemo recte. 8. q. 4. c. nonne. & 9. q. 3. c. aliorum. Ac supra dist. 22. nomine Nicolai q. citatur caput, omnes. quod habetur in oratione Petri Damiani.*

¶ Episcopus, vel presbyter vxorem propriam á cura sua non abijciat. C. XI.

OMnino confitemur non licere episcopo, presbytero, diacono, subdiacono propriam vxorẽ causa religionis abijcere á cura sua, scilicet, vt ei victum, & vestitum [c] largiatur [d]; non vt cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic & sanctos Apostolos legimus egisse, beato Paulo apostolo dicente [e] [Numquid [β] nõ habemus potestatem mulierem sororem [f] circumducendi [g], sicut fratres Domini, & Cephas?] Vide insipiens, quia non dixit [nũquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi?] sed [circumducendi], scilicet vt de mercede [h] prædicationis substentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale coniugium. — Pann. l. 3. c. 115. 1. Cor. 9.

β ¶ Numquid non habemus.] *variæ sunt huius loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus in primo libro contra Iouinianum ostendit.*

Hinc & illud [i] *Gregorij [Presbyter quidam.] quod require infra dist. sequenti. c. penultimo.* ¶ *Vt igitur ex his auctoritatibus apparet, sacerdotes vxoribus, quas in laicali habitu, vel in minoribus ordinibus constituti sibi legitime copularunt, necessaria ministrare, debita vero reddere non valẽt.*

Ad hoc s. 27. q. 1. nuptiarum. 12. q. 4. c. vlt. 27. q. 2. sunt quidã. & habes et ad hoc 28. dist. fornicatio. ff. de solu. cũ quis. 1. respon. arg. contra ei 28. de diuort. gaude mus. Arch.

Vistus nomine con prehenditur vestitum.

s Vbi nos. sed hoc verũ est quo ad transactionẽ, aliter bene continentur. Arch.

Beneficiatum suis consanguineis subuenire pñt.

s Ad hoc 12. q. 1. habemus. & pal.

SED OBIICITVR Hæc est 4. pars dist. in qua ponit duos canones orientales, in quibus côceditur clericis habere vxores. Ioan. de Fan.

Nicena synodus.] CAPUT. Nicæna synodus volebat legẽ imponere & necessitatem epis, presbyteris, diaconibus & subdia-

c *Sententiam.*] Vnus ergo potest cõtradicere toti vniuersitati si habet rationabilem causam, vt extra de his quæ fi. a ma. par. ca. c. i. nam sententia vnius potest alios trahere ad partem suam, vt extra de eo qui mit. in pos. cap. cum licet. ff. de arbi. ité si vnus. §. vlt. C. de vete. iu. enu. l. 1. §. sed iis, &c.

4 *Sed obiicitur illud tripertita historia, lib. 2. c. 14.*

Dissuasu Paphnutij Nicæna synodus non constituit, quòd presbyteri cum suis vxoribus non dormirent. C. XII.

Pann. l. 3. c. 85.

NIcæna synodus corrigere volens hominum vitam in ecclesiis cõmorantium, posuit leges, quas canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere a legem, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & a subdiaconi cum coniugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem b esse dicens, cum propria coniuge concubitum: suasitq; concilio, ne talem poneret legem, grauem esse asserens causam, quæ in ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius (licet nuptiarum esset inexpertus) exposuit: synodusque laudauit sententiam c eius; & nihil ex hac parte sanciuit: sed hoc in vniuscuiusque voluntate, non in necessitate dimisit.

a Et subdiaconi.] *In aliquot vetustis codicibus, & in originali Socratis non sunt duæ istæ voces. Sozomenus tamen lib. 1. c. 22. habet tam græce, quàm in latina vetere, & noua versione, vt etiam Nicephorus.*

Item synodus sexta, c. 13. lib. 8. c. 19.

Non in perpetuum, sed tempore oblationis à complexu suarum vxorum sacerdotes abstineant. C. XIII.

Pann. l. 3. c. 86.
Ordinãdi.] sed ob glossam non est mutatum.

QVoniã d in Romani e ordine canonis esse cognouimus traditũ, eos qui ordinati f sunt, diaconi, vel presbyteri, debere confiteri, quòd iam suis non copulentur vxoribus; nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ g diligentiæ, & constitutiones, sacrorũ virorum legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cum vxoribus suis eorum connubia dissoluentes; aut priuantes eos familiaritate adinuicem in tempore opportuno h. Quicumque ergo diligens i inuẽtus fuerit in subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem ascendere gradum pro vxoris suæ legitimæ cohabitatione. Nec etiam tempore ordinationis suæ profiteri cogatur; quod abstinere debeat à legalis propriæ vxoris familiaritate. *Item infra.* Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes k esse in omnibus; vt à Deo possint consequi, quæ simpliciter postulant. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos canones, aliquos presbyterorum, & diaconorum priuare contactu, & communione legalis vxoris, deponatur. Similiter & presbyter, aut diaconus, qui religionis causa vxorem suam expellit, excommunicetur: si vero in hoc permanserit, deponatur.

leg. dignus] sed ob glossam non est mutatum.

vel tractationis

a Quoniam] *Græce sic habetur:* ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδοθέντα διέγνωμεν. *id est.* Qm̃ in Romana ecclesia loco canonis traditũ esse cognouimus, &c. *Hanc vero ecclesiæ Romanæ traditionẽ non solum B. Hieronymus contra Iouinianum, Humbertus supra citatus, & alij Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explicatione huius canonis satis aperte probat. Verum de omnibus huiusmodi canonibus, qui sextæ synodo adscribuntur, quid sit sentiendum, ad caput, Habeo librum. dist. 16. satis explicatum fuit.*

Hoc autem ex loco intelligendum est. orientalis enim ecclesia (cui sexta synodus regulam viuendi præscripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit.

Vnde Stephanus Papa ait in prima actione synodi ab ipso in Basilica Lateranensi congregata.

---

conibus vt seruarent castitatem cum vxoribus, cum quibus in minoribus ordinibus matrimonium cõtraxerunt. Sed quia hæc lex erat occasio fornicandi, surrexit Paphnutius confessor inexpertus nuptiarum, & synodo contradixit ne talem poneret legem, cũ castitas sit cognoscere vxorem propriam. synodus autem sententiam eius laudauit, & approbauit.

a *Introducere.*] de consensu vxoris, aliter esset iniqua.

b *Castitatem.*] sic qui bene comedit, abstinens est. 44. distinct. conuiuia. in fine.

nec fit ei præiudicium aliquod. Sed certe præiudicium fit ei: quia post mortem viri non potest cõtrahere. Item & in alio fit ei præiudiciũ: quia tempore vicis suæ nõ debet ei commisceri: cũ etiam ad tempus vir inuita vxore non possit orare, vt 33. q. 4. Apostolus. sed ibi expone orare, id est, peregrinari. Ioan.

HOC AVTEM. Modo Gratianus soluit supra dictã obiectionẽ: & dicit q̃ hæc duo cap. intelligunt de clericis orientalis ecclesiæ, q̃ non susceperunt votũ castitatis, cui sexta synodus præscripsit: licet occidentalis sic: & hoc probatur per sequens cap.

Quoniam.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur q̃ in canone Romano statutum erat q̃ diacones & presbyteri orientalis ecclesiæ deberent continentiam profiteri: quod male seruabãt, q̃d sexta synodus cognouit: ideo statuit iuxta antiquum canonem Apostolorum, vt vnusquisq; clericus suã possit habere vxorem: nec propter hoc repellatur a promotione si dignus fuerit: nec tempore suæ ordinationis cogatur continentiam profiteri: eo tamen tempore quo ministrat altario, debet abstinere. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Si quis* dicit q̃ si quis presbyteros vel diacones a contactu legitimæ vxoris priuauerit, deponi debet: & quicumq; clericus causa religionis suam vxorem abiecerit, deponi debet si in contumacia perseuerat.

d *Quoniam.*] id est, quamuis.

e *Romani.*] Hic assignat differẽtia inter orientales & occidentales.

f *Qui ordinati sunt.*] id est, ordinantur.

g *Apostolicæ.*] quia Apostolus præcepit, vt vir reddat debitũ vxori. 33. q. 1. c. 1.

h *Opportuno.*] istud est contra Gandulphũ & alios, qui dicunt q̃ vir quolibet loco etiã in ecclesia, & quolibet tẽpore tenetur reddere debitum vxori petenti. Sed hoc non est verum: quia sicut debitor non debet semper venire cum sacco paratus, vt ff. de so. quod dicimus. sic nec vir semper debet esse paratus. 33. q. 4. Christiano.

i *Diligens.*] id est dignus.

k *Continentes.*] Sed nũquid in orientali ecclesia vir potest promoueri sine licẽtia vxoris? Dicit H. q̃ sic: quia

Cõtradicere potest vn° multis.

Et est hic arg. q̃ vnus canonicus potest se opponere pro defensione ecclesiæ suæ. Ad idẽ extra de concess. preben. ex parte. vbi dicit Ioan. de fan. hoc esse verum cũ is capitulũ ... ecclesiæ nollet defendere. Et hoc sauore ecclesiæ. arg. ff. de liberali causa. l. 1. &c. & 3.

Vir debitũ vxori non semper nec vbique reddere tenetur.

Melius est causa & q. c. apostolus. in gl. vlt.

Scilicet Laudensis.

Hæc ratio ... videtur bona ... orientalium ... habens ... culpa ...

G 3 *Alios.*

A *Liter.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q alia est traditio orientalis ecclesiæ, & alia occidentalis. Nam in orientali ecclesia omnes clerici indistinctè possunt vti matrimonio cótracto. In occidentali vero ecclesia aliter seruatur.
a ¶ *Copulantur.*] id est, copulato vtuntur. Multi ex hac littera dixerũt, q orientales possunt contrahere in sacris ordinibus. sed eis obstat ĩ. dist. proxi. si qs eorum. sed ipsi dicunt q ibi sexta synodus nobis præfixit regulam.

pue dicuntur sacri à sanctimonia, id est, castitate & continentia, quam indicant ĩ. 28. dist. nullum. & cap. decernimus.

O *Mnium.*] CASVS. Quæsitum fuit a Leone, an subdiaconi possint habere vxores. Et respondet quod clerici in minoribus ordinibus constituti si contrahant, immunes sunt à culpa: sed

¶ Occidentalis, non orientalis ecclesia castitatis obulit votum. C. XIII

5 ALiter se orientalium traditio habet ecclesiarum, aliter huius sanctæ Romanæ ecclesiæ. Nam earum sacerdotes diaconi, atque subdiaconi matrimonio [a] copulantur [a]: istius autem ecclesiæ, vel occidentalium nullus sacerdotum à subdiacono vsque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi. Pann. l. 3. c. 84.

a ¶ Matrimonio.] *Id est possunt simul esse in sacris ordinibus, & matrimonio iungi. Nam neque illis, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium.*

SIMILITER. CASVS. In hoc §. ostẽdit Gratianus qualiter intelligantur tria cap. in 28. dist. scilicet, consulendũ. & presbyterum. & si quis discernit & vnum cap. in 34. dist. si subdiaconus. Dicit enim q illud cap. consulendũ. locale fuit: quia Bulgari nondum susceperant votum cõtinentiæ. In cap. presbyterum. nõ legitimæ nuptiæ intelliguntur secũdæ, scilicet, si qs discernit. locale fuit; vel intelligitur de vxore quæ ducta fuit ĩ minoribus ordinibus. Similiter cap. illud, si subdiaconus. de secũda vxore intelligit.
b ¶ *Nicolas.*] 28. dist. consulendum.
c ¶ *Synodi.*] 28. dist. presbyterum.
d ¶ *Si quis.*] ĩ. 28. distin. si quis.
e ¶ *Si subdiaconus.*] ĩ. 34. dist. si subdiaconus.

Similiter & capitulum Nicolai [b] *ex loco consideratur; quia gens Bulgarorum nouiter ad fidem conuersa, propositum sacræ religionis ex integro assumere nondum didicerat.* ¶ *Quòd antẽ in cap. 6. synodi* [c] *presbyter nõ legitimis nuptijs detẽtus punitur, nõ legales nuptiæ secũdæ intelligẽdæ sunt, à quibus auctoritate canonica sacerdos quilibet debet esse immunis. Illud antẽ Gangrensis cõcily [Si quis* [d] *discernit presbyterum cõiugatũ, &c.] similiter intelligendum est vel localiter traditum, vel coniugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinationis suæ duxerat. Illud quoque Martini Papæ. [si subdiaconus* [e] *secundam duxerit vxorem] non dissimiliter intelligendum est. Primam enim vxorem ante subdiaconatum habere permittitur: qua defuncta, vel castitatem professa, promouetur iste ad subdiaconatum. Promotus autem, si secundas desiderauerit nuptias; sententiæ Martini Papæ subiacebit.*

ĩ. 28 dist. c. vlt.
ĩ. 28. dist. c. presbyterum.
ĩ. 28. dist. cap. si quis.
Infra 34. dist. c. si subdiaconus. ex Martino Bracarensi.

DISTINCTIO XXXII.

S *Eruanda est.*] Hæc distin. diuidit in sex partes. In prima parte probat q in sacris nullus potest habere vxorẽ: in minoribus autem potest: & etiam habere beneficium. hoc probat per tres auctoritates. Secunda ibi, *Nullus*. Tertia ibi, *Verum*. Quarta ibi, *Prohibentur*. Quinta ibi, *Interdixit*. Sexta ibi, *Presbyteram*. Ioannes de Fan.
CASVS. Hic intitulatur 32. dist. in qua dicitur, q in occidentali ecclesia clerici in sacris ordinibus cõstituti debent continentiam seruare, vt probatur per sequens cap. Sed in minoribus ordinibus non cogũtur: & hoc per cap. ĩ. ea. seriatim.

S *Eruanda est* [f] *ergo continentia ab omnibus in sacris ordinibus constitutis.*
Vnde Leo. Papa ad Anastasium epistola 82. c. 3. & 4. ait.

¶ Neque etiam subdiaconis connubium conceditur. C. I.

Burch. l. 1. c. 5. & l. 2 c. 148. Ansl. 7. c. 137. & l. 6 c. 18. in fi. Iuo par. 5 c. 59. & par. 6. c. 98. & 221. Pann. l. 3. c. 100.

OMnium sacerdotum tam excellens est electio, vt hæc, quæ in alijs [g] membris ecclesiæ vacant † a culpa; in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum [h] ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur; vt & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant singulares [i]. Quod si in hoc ordine [k], qui quartus est à capite [l], dignum est custodiri, quanto magis in primo, vel in secundo, tertioue seruandum est; ne aut leuitico ministerio, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate vxoria [a] nec dum frenasse detegitur.

† al. non vocantur ad culpam.

a ¶ Vxoria.] *Sic emendatum est ex epistola Leonis, & ceteris collectoribus, præterquam Iuone in parte 6. c. 98. nam ibi est, vt antea apud Gratianum,* luxuriæ. *Ex isto autem epistolæ loco ostenditur eo quoque tempore in multis ecclesiis eam fuisse consuetudinem, vt subdiaconi à proprijs vxoribus abstinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erat generatim omnibus ecclesiis præceptum, quippe cum in Sicilia aliter obseruaretur. c. nullum supra dist. 28. & c. ante triennium. dist. 31.*

[*Item* [m] *Gregorius Leoni Episcopo Catin. lib. 3. epist. 34.*]

f ¶ *Seruanda est.*] In hac 32. dist. adhuc prosequitur de continentia clericorum. Dicit ergo q cõstituti in quattuor sacris ordinibus tenentur continere: & qui non fuerint continentes, priuantur officio & beneficio: & si habent publicas cócubinas, nullus Missam eorum audiat [2]. & vt facilius possint seruare continentiam, præcipit eis vt extranearum feminarũ familiaritatem vitent [3]. Ioan. Sed nũquid quilibet ordo est sacer? Et certe vr q sic. nam dr in lib. 4. sententiarum. 24. dist. cap. 1. in princi. q ordo est sacrum signaculum, in quo traditur spiritualis potestas ordinato, & officium: & in quolibet ordine confertur gratia si digne sumatur, vt ibi dicitur. Solut. reuera quilibet ordo [4] sacer est: sed quattuor præci-

sed hoc subdiaconis non licet. Vnde qui habent, sint tamquam non habentes: & qui non habent, permaneant singulares. Et si hoc custoditur in subdiacono, multo fortius in diacono, presbytero, & episcopo custodiri oportet.
g ¶ *Quæ in alijs.*] id est, laicis.
h ¶ *Clericorum.*] sacrorum.
i ¶ *Singulares.*] id est, diuisi ab eis.
k ¶ *In hoc ordine.*] id est, subdiaconali.
l ¶ *A capite.*] id est, ab episcopatu. & sic videtur q episcopatus sit ordo. 54 dist. si seruus. & 93. dist. diacones. & dist. 21. cleros. sic. 28. distin. nullum.
m ¶ *Item.*] Hic habẽt qdam cap. quod est 27. q. 2. multorum, &c. Si quis vero.

Episcopatus est ordo.

SI qui vero.] CASVS. Quæsiuit Augu. Anglorum episcopus à Greg. quid deberet fieri de clericis in minoribus ordinibus cōstitutis, qui continere non possunt. & respondet Greg. q ipsi debēt vxores accipere, & stipendia sua recipere exterius. Et hoc probat exemplo patrum, qui diuidebant singulis prout quibusque opus erat.

ceno ducere vxorem, de quo Nicolaus Papa eum reprehendit, cum tantum clericis infra subdiaconatum liceat contrahere matrimonium.

e ¶ *Damus.*] Sed numquid Papa dare potest subdiacono licentiam contrahendi? Videtur quòd sic. Nam dispensat ecclesia cū consanguineis: & dispensat in alijs votis, vt extra de vot. & voti redemp. ex multa. & in iuramentis, vt 15. q. 6. auctoritatē. vbi dicitur, dissolue obligationes impietatis. Econtra videtur, vt extra de statu mona. cum ad monasterium. in fi. Solu. si votū ipsum obliget ordinatum, Papa non pōt dispēsare. sed si cōstitutio obliget, & non votum, tunc potest Papa dispēsare: quia contra constitutiones ecclesiæ bene dispensat. 25. q. 1. sunt quidam. Ioan. Ego credo q Papa possit* dispensare, cum hoc non sit contra articulos fidei, & ipse habeat plenitudinem potestatis, vt 2. q. 6. decreto. & cap. seq. B.

Subdiaconus an de licentia Papæ possit vxorem ducere.

; Si licet vt obtinebant. 15. q. 3. quidam. & c. q. sequitur.

* *Vide B. Th. 2. 2. q. 88. ar. 7. & 11. & Caiet. ibidē.*

; Nec etiam potest dispensare contra apostolum. 25. q. 1. sūt quidam. Ioan. de fan. sed hoc videtur quod sit. & not. extra de voto. c. non est.

PALEA. C. II.

Infra 27. q. 2. Ans. l. 7. c. 138. Polyc. l. 4. ti. 38.

MVltorum relatione comperimus hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, vt subdiaconi suis licite miscerentur vxoribus. Quod ne denuo quisquam præsumeret, à Seruodei sedis nostræ diacono ex auctoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, vt eodem tempore ij, qui iam vxoribus fuerāt copulati, vnum è duobus eligerent, id est, aut à suis vxoribus abstinerent, aut certe ministrare nulla ratione præsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & vsque in obitus sui tempus, notarij quidem gessit officium, & à ministerio quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessauit. *& post aliqua.* ¶ De cetero vero fraternitas tua sit omnino solicita, vt quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maxime diligenter inspiciat, ne si vxores habent, miscendi se cum eis licentia potiantur; sed ad similitudinem Apostolicæ sedis, eos cuncta obseruare sua nihilominus districtione constituat.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, cap. 2. ad secundam interrogationem.

¶ Extra sacros ordines constituti ducant vxores, & ab ecclesia stipendia accipiant. C. III.

Infra 12. q. 1. quia tua. S. fi. q. Iuo p. 6. c. 86. Pann. l. 3. c. 108. Ab. 2.

SI qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debent, & stipendia sua exterius[a] accipere; quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, quòd diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus viuant, & canendis psalmis inuigilent[b], & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent.

† al. Adoni

Item Nicolaus Papa Odoni† Viennensi Archiepiscopo.

Subdiacono vxorem ducere non licet. C. IIII.

Iuo p. 6 c. 139. † al. Aluico. † al. habendi

DE illo clerico, Aluerico † nomine, quē per ordines ecclesiasticos vsque ad subdiaconatum caste vixisse dicitis, cur vestra auctoritate vxorem duxerit, miramur; eo quòd nulli vmquam (exceptis illis, quibus ecclesiastica regula habere permittit) vxorem ducendi † licentiam damus[e].

In synodo Romana cxiij. eporum in basilica Cōstātiniana.

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶ Non audiatur Missa presbyteri concubinam habentis. C. V.

Pann. l. 3. c. 135.

a. NUllus Missam audiat [d] presbyteri, quem scit[e] concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Vnde etiam ipsa sancta synodus hoc capitulū sub excōmunicatione statuit, dicens [Quicumque sacerdotum, & diaconorum, &c.] [*Sicut in* [a] *subsequenti capitulo Alexandri secundi continetur.*]

a ¶ Sicut in subsequenti.] *Hæc clausula est Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus secun-*

NVlla.] Hæc est secunda pars distin. in qua dicitur quod in duobus cap. seq. continetur. Ioan. de Fan.

CASVS. Præcepit Nicolaus Papa in hoc ca. vt nullus audiat Missam sacerdotis, quē scit indubitāter habere cōcubinam, aut subintroductam mulierem. Synodus etiam hoc sub excōmunicatione præcipit. quod sequitur, est S. Gratiani.

d ¶ *Audiat.*] Contrarium legitur 28. distin. consulendum. 15. q. vlt. cap. vlt. Sed hic loquit de illo cuius crimē notorium est vel per sententiam, vel per propriā confessionem, vt extra de coha. cleri. & mu. vestra. Immo si adhuc post sententiam corrigi voluerit, non dicam cū suspensum ipso iure, vt 81. dist. si qui sunt presbyteri. extra de cohabit. clerico. & mulie. ca. sicut. B. tamē dicit hūc canonem fuisse quandoque latę śnię; sed hodie non esse: & hoc qđ dixi spāle est in hoc crimine fornicationis, vt notorius fornicator sit suspensus ipso iure, & & simoniac[a], vt S. verū. sed in alijs criminibus nō est expressum. & ideo licet notoria sint, nō est propter illa abstinendū ab officijs ipsorum. vel dic quòd licet notorius fornicator ipso actu sit suspensus, tamen propter contrarium actum ipso iure restituitur ei officium. 81. dist. si qui sunt. vnde quàm cito pœnitet, licite celebrat. Ioan. Sed certe quicquid dicat Io. hoc tene pro certo, siue sit notorium per sententiam, siue per confessionem, vel per rei euidentiam de fornicatione ipsius, q vitari debet, vt extra de cohabita. clerico. cap. vlt. B.

e ¶ *Quem scit.*] scientia iuris, non facti. Io.

Concubinarij an sint semper fugiendi.

; Et q sic debeat intelligi. probatur 10. q. ca. 1. vbi de hoc in gl. et q. & c. vbi in marg. Arc.

erat. Et debēt viuere sub regula sua ecclesiastica, & lingua, & corde à malo abstinere.

a ¶ *Exterius.*] Signatur contrarium. 12. q. 1. necessaria. & de consec. dist. 5. in omnibus. vbi dicitur, q omnes clerici simul dormiēt. Sed dic, vt not. 12. q. 1. quia tua.

b ¶ *Inuigilent.*] Licet enim sint vxorati, tamē abstinebunt à negotiatione & armis, vt 88 dist. fornicari. 20. q. 3. eos. sic extra de elec. transmissam. & 81. distinct. dictum.

DE illo.] CASVS. Quidam episcopus permisit alicui subdia-

P*Raeter.*] CASVS. Capitulum hoc diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q nullus debet audire Missam presbyteri quem scit concubinam indubitanter habere, vel subintroductam mulierem. Hoc idem statuit synodus sub excommunicatione seruandum, præcipiens, vt talis sacerdos Missam non cantet, nisi cessauerit, nec alia diuina celebret, cum his qui obediunt huic constitutioni, nec aliquid ab ecclesia percipiat. In secunda parte quæ icipit ibi, *Præcipientes etiam statuimus.* Dicitur, q illi qui seruant castitatē, simul māducent & dormiāt, & decimas, & primitias & oblationes percipiant a laicis, quas qui non dederit, excommunicetur.

a ¶ *Ab ecclesia*] hoc cōcedo in suspenso à canone. idem est in excōmunicato. extra de ap. pastoralis. non ita dico in suspēso ab homine, q ibi statim debeat amittere beneficium [1]; quia relegato ad tempus bona non adimuntur, nisi hoc in sententia exprimatur. C. de poen. deportatorum, quia dum alijs rationibus quis constringi pōtest, non sunt ei subsidia subtrahenda. C. de executio. rei iud. stipendia. Ioan. immo dico, q nec hæc adimerentur, nisi in sententia exprimeretur. quid de hoc iuris sit, notatur i quæstionibus. B.

b ¶ *In dispositione.*] al. pro communi vita clericorum [2], vt 1. q. 2. sacerdos. Sed contra, vā. 7] sunt cōsuetudines.] ea placuit, extra de consti. cum omnes. & de elect. cum ecclesia Vulterana.

c ¶ *Separentur.*] argu. quòd laici excommunicandi sunt qui decimas vel oblationes soluere nolunt. 16. q. 1. statuimus. & c. reuertimini. 13. q. 2. qui oblationes. 12. q. 1. duo sunt genera.

Clericus excommunicato est subtrahendum beneficium.

1 Forte non benedicit. sed quia qui nō [illegible] beneficium. non debet [illegible] beneficium. extra de cler. coniug. quod à te. & c. [illegible]. Arch.

2 12 q. 1. necessariorum. de cons. dist. 3. in omnibus. vbi de hoc.

Excommunicari possunt qui decimas non soluunt.

Vrbanus vero ei easdem quæstiones scribit, & solutiones ponit. Diuiditur ergo hoc cap. vel hæc epistola in duas partes. In prima parte ponuntur duæ quæstiones: quarum prima est, vtrum sacramenta sint recipienda à criminosis? Respondet Vrbanus, quòd vera sunt sacramenta in sui essentia à quocumque fiant, dummodo fiant

dus in epistola, qua extat, omnibus episcopis catholicis scripsit se in concilio, quod Romæ habuit cum suis tredecim episcoporum, hunc canonem edidisse, quem postea Alexander secundus (vt ipse etiam testatur in epistola manuscripta) in concilio à se habito ijsdem verbis repetiuit. Quare in Panormia appellatur decretum Nicolai iunioris, & Alexandri.

Item Alexander secundus.

¶ Non est audienda Missa presbyteri, qui concubinam habet. C. VI.

In epist. prima notat. indicata.

Pann. ibidem & l. 8. c. 142.

PRæter hoc autem præcipiendo mandamus, vt nullus Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductam mulierem. Vnde etiam sancta synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: ¶ Quicumque sacerdos, diaconus, subdiaconus post cōstitutū beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Papæ Leonis, ac Nicolai de castitate clericorū, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, vt Missas non cantet, nec Euangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in presbyterio ad diuina officia cū his qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat, neq; partem ab ecclesia[a] suscipiat. ¶ Præcipientes etiam statuimus, vt hi prædictorum ordinum, qui eisdem prædecessoribus nostris obedientes castitatem seruauerint, iuxta ecclesias, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosos clericos) simul manducent, & dormiant, & quidquid eis ab ecclesijs competit, communiter habeant. Et rogantes[a] monemus, vt ad Apostolicam, communem scilicet vitam, summopere peruenire studeant; quatenus perfectionem cum his consecuti, qui centesimo fructu ditantur, in cælesti patria mereantur adscribi. Deinde, vt decimæ, & primitiæ, seu oblationes viuorum, & mortuorum ecclesijs Dei, fideliter reddantur à laicis; & vt in dispositione[b] episcoporum sint, quas qui retinuerint, à sanctæ ecclesiæ communione separentur[c].

Leo ix in conc. Romano

Mat. 13.

a ¶ Et rogantes.] *Hæc vsque ad vers. deinde, addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quorum aliqua etiam sunt in concilio Nicolai, in quo est præterea sequens versiculus, Deinde, qui in epistola Alexandri non est.*

3 *Verum[d] principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo[e], & Augustino[f], & ceteris, qui Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt; sicut subsequens causa simoniacorum plenius demonstrat. Sed Vrbanus secundus in epistola[g] destinata præposito sancti Iuentij[h] hanc contrarietatem determinat, dicens:*

1. q. 1. neque in homine

[Ad[i] hoc vero quod subiungitur in eadem epistola, id est, vtrum sit vtendum ordinationibus, & reliquis sacramētis à criminosis exhibitis, vt ab adulteris, vel sanctimonialium violatoribus, vel huiusmodi: Ad hoc, in-

VERVM. Hæc est tertia pars dist. in qua ponit c. Vrbani. in quo dī quæ differentia sit inter sacramenta celebrata à malis catholicis, vt in necessitate possint sumi, & sacramēta ab hæreticis, quæ nullo modo possunt sumi, præter baptisma. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est s. in c. nullus. & cap. pter hoc. q nullus debet audire Missam sacerdotis quem scit cōcubinam indubitanter habere. sed hoc videtur contradicere Hierony. & Augu. & multis alijs, qui dicunt sacramenta non esse spernēda in bono vel malo prælato, vt 1. q. 1. in multis cap. Sed hæc contrarietas soluitur in epistola Vrbani, quæ epistola infra sequitur statim.

d ¶ *Verum*] Hic S. diuiditur in tres partes.

e ¶ *Hieronymo.*] 1. q. 1. sicut Christus.

f ¶ *Augustino*] 1. q. 1. si fuerit. & cap. neque in homine.

g ¶ *In epistola.*] 1. q. 3. saluator.

h ¶ *Præposito sancti Iuentij.*] Epistola destinata fuit ab hæretico, in qua multa obijciebantur ei, scilicet vtrum vera essent sacramenta vel sacrificia hæreticorum. cui cum non respondere posset, misit eam Papæ Vrbano, vt responderet: ipse vero respondit ad singula.

3 Quæ continentur 1. q. 3. saluator.

AD HOC VERO. CASVS. Quidam misit epistolam quādam præposito sancti Iuentij, in qua duæ qōnes continebantur: quas cum nesciret soluere, Vrbanum super hoc consuluit.

fiant in forma ecclesiæ, & ab his qui potestatem habent conficiendi, & recipienda sunt ab eis nisi sint hæretici, vel schismatici, & hoc probat auctoritate Aug. Nicolaus tamen & Grego. præceperunt ab officijs simoniacorum & iacentium in fornicatione manifesta abstinendum esse. Secunda quæstio sit complexiue: Aut non sunt vera sacramēta q conficiunt ab istis, nec habet virtutis effectum, aut sunt vera. Si nō sunt vera, ergo neq; agentibus, neq; suscipientibus obsunt. Si sunt vera, ergo sperni non debent. Et respondet Vrbanus, q vera sunt. Verumtamen contra statuta Grego. & Nicolai non sunt recipienda de manibus eorum. In necessitate tamē ab istis, scilicet simoniaco, & notorio fornicatore potest baptisma suscipi, & etiam eucharistia. In secunda parte quæ incipit ibi, *Hæc de malis.* dicitur, quòd sacramenta schismaticorum, & hæreticorū vera sunt, vt dicunt doctores ecclesiæ. sed non habent effectum donec fuerint reconciliati ecclesiæ vel ipsi, vel ordinati ab ipsis, per manus impositionem, sed non sunt recipienda ab ipsis, in mortis tamē articulo tantum baptisma ab eis recipi potest. Cyprianus tamen, & 80. episcopi cum eo dixerunt baptisma hæreticorum esse lauacrum diaboli. Sed reprehensi sunt ab Augustino, Stephano Cornelio, & alijs Pontificibus Romanis, cum melius sit à talibus baptismum recipere, quam in æternum perire. Et hanc sententiam sequitur tota ecclesia.

i ¶ *Ad hoc.*] Hic incipit cap. Vrbani.

a ¶ Et ro-

a ¶ *Et veneranda.*] & etiã suscipiẽda, & p hoc respondet duabus quæstionibus, scilicet quòd ipsa sacramenta vera sunt, & præterea quòd suscipienda sunt: & ita facias vim in verbo illo, veneranda.
b ¶ *Malus.*] Non sufficienter probat hoc, cum aliud dici potest in,

extra de simo. per tuas, sed à quolibet alio qui adhuc toleratur, potes recipere: quia licet quilibet peccator sit quo ad se suspensus, vt 1. q. 1. sacerdotes, non tamen quo ad alios, vt hic patet, & 15. q. vlt. ca. vlt. sic quandoque aliquis est suspensus quo ad alios, & non quo ad se, vt extra de cle. peregri. tua.

quam, ita respondemus. Si schismate, vel hæresi ab ecclesia non separantur, eorumdem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda[a] *non negamus, sequentes B. Augustinum, qui super Ioannem de huiusmodi tam copiose, quàm vtraciter differit.* (Tract. 5. ad c. 1. Ioãnis, circa medium.) *Ait enim* [*Baptizat seruus bonus, siue seruus malus*[b] *: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenuit baptizandi potestatem*] *& paulo post* [*Non horreat columba*[c] *ministerium malorum, respiciat Domini potestatem*] & infra. [¶ *Attamen*[d] *decessores nostri Nicolaus, & Gregorius à Missis sacerdotum, quos tales reuera esse constiterit*[e], *fideles abstinere decreuerunt, vt & peccandi licentiam ceteris auferrent, & huiusmodi ad digna pænitentiæ lamenta reuocarent. Scribit hoc prædecessor noster Gregorius* (Gregorius. vij. l. 2. reg. epist. 45.) *Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci*[f] *Carentanorum inter ceteras* [*Officium*[g] *simoniacorum, & in fornicatione iacentium scienter nullo modo recipiatis, & quantum potestis, tales à sanctis ministerijs*[†] (*mysterijs*] ori.) *, vt oportuerit, prohibeatis, &c.*] ¶ *Porrò*[h] *ad hæc, quæ tibi syllogisticè in eadem epistola obijciuntur, id est, si corpus & sanguis Christi non sunt, & alia, quæ prædiximus, proprias nõ habẽt virtutis dignitates, quid agentibus obsunt? quòd si habent, cur spernuntur, si*[i] *ab indigno præsumuntur*[k]*? Ad hæc, inquam, ita respõdemus: proprias quidem habent virtutis dignitates, vt præfatus Augustinus ait super Ioannem contra Donatistas; sed agentibus*[l], *vel suscipientibus eadẽ sacramenta contra præfatorum*[m] *Pontificum instituta*[n] (*nisi forte sola morte interueniente, vt potè ne sine baptismate, vel communione*[o] *quilibet humanis rebus excedat*) *eis, inquam, in tantum obsunt; vt verè*[†] (†. al. fere) *idololatræ sint, cum talibus*[p] *& ordinationum*[q], *& sacramentorum*[r] *cõfectia*[s] *& aliter quàm præmissum est, scienter susceptio, vehementer à sanctis canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel propheta* (1. Reg. 15.) [*Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.*] ¶ *Hæc de malis*[t] *catholicis, qui intra ecclesiam sunt. Ceterum schismaticorum, & hæreticorum sacramenta, quoniam extra ecclesiam sunt, iuxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagij, Gregorij, Cypriani, Augustini, & Hieronymi, formam*[u] *quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati*[x] *per manus*[y] *impositionem ad catholicam redierint vnitatem. Sciendum vero, quòd canones Apostolorum*[z] (Can. 45. 46. 47.) *, (quorum*[a] *auctoritate orientalis, & ex parte*[b] *Romana vtitur ecclesia) & in-*

h ¶ *Porro.*] Hæc sunt verba Vrbani.
i ¶ *Si.*] exponitur, id est, quamuis.
k ¶ *Præsumuntur.*] id est, præsumptuose conficiuntur.
l ¶ *Sed agentibus.*] Ab illo loco vsq; ad illũ locũ, ceterũ, agit de simoniaco, & d' fornicatore, & ab illo loco vsq; ibi, secũdũ, loqt de hæretico & schismatico, & tres innuunt dr̃æ inter hos duos, s. simoniacum, & fornicatorẽ, & inter illos duos, s. hæreticũ & schismaticũ. Prima est, q simoniac' & fornicator sp̃e necessitatis cõferũt duo tm̃, s. baptismũ & corpus Christi, sed il: baptisma tantũ. Secũda est, q illi cõferũt sacramẽtũ & effectum sacramenti, illi tantum sacramẽtum. Tertia quia ordinati ab illis recipiuntur sine manus impositione, sed ab illis nõ. 1. q. 1. manus. & ca. quod quidam.
m ¶ *Contra præfatorum.*] Nicolai & Gregorij. Et sic patet q hic tantum loquitur de simoniacis & fornicatoribus.
n ¶ *Instituta.*] scilicet obsunt.
o ¶ *Vel communione.*] Sic ergo ab illis recipit Eucharistiam, sed non ab hæreticis, vt 24. q. 1. si quis dederit.
p ¶ *Talibus.*] Sacerdotibus.
q ¶ *Et ordinationum.*] id est, ordinum.
r ¶ *Et sacramentorum.*]

Simoniacus & fornicator "..." præcisus differũt.

a Scilicet hæretica & schismatica.

Nisi in casu necessitatis, quia qui à præciso accipit sacramentum, extra casũ necessitatis, peccat, non tamen q à malo. B. Tho. p. 3. q. 64. ar. 6 ad 2. & ar. 9. ad 2. & q. 67. ar. 5.

Et nõ corpus Christi. 24. q. 1. ex vic. & q. 1. sicut non. §. sed illud. Arc.

s hoc est q quum Eucharistia a reuerentia. arg. de consec. dist. 4. q. regulam.

in baptismo, aliod in ceteris. nam & à pagano conferri potest. de consec. dist. 4. a quodam. sed melius probat per sequens, non abhorreat, &c.
(Baptizare potest Paganus.)
c ¶ *Columba.*] id est, bonus Christianus.
d ¶ *Attamen.*] Hucusque intelligit de malis occultis, & de illis qui tolerantur.
e ¶ *Constiterit.*] per sententiam, vel per confessionem, vel per rei euidentiam, vt s. dist. in c. nollus.
f ¶ *Duci.*] arg. hic q laicus de mandato superioris potest suspendere clericos, & excommunicatio est iurisdictionis potius quàm ordinis. arg. extra de elect. transmissam. nam electioni possunt interesse laici. 64. dist. Hadrianus. & c. in synodo. & arg. 96. dist. bene quidem. & c. nos ad fidem. & causis matrimonialibus. 35. q. 5. ad sedem. circa me. 2. q. 5. Mennam. Ioan. Hoc tamen videtur alienum a laico, cũ de rebus spiritualibus se non intromittat: vt extra de iudi. decernimus. immo vt ibi dicitur, prohibetur prælatis vt talia laicis non committant, tamen dominus Papa qui habet plenitudinem potestatis, eis posset committere vt excommunicarent. 24. q. 5. Mennam. Bar.
(Laicus quandoque potest clericos suspendere, & excommunicare.)
g ¶ *Officium.*] Hug. istud intelligit de notorio simoniaco, sicut de notorio fornicatore. melius credo, q etiam occultus simoniacus suspensus sit, si est simoniacus in ordine, vt 1. q. 1. reperiuntur. suspensus est enim quo ad se, & quo ad alios. Hoc ideo dicit: quia quilibet peccator suspensus est quo ad se, licet nõ quo ad alios: præter notorium fornicatorem, & occultum simoniacũ. vnde ab occulto simoniaco in ordine, quem scis esse simoniacum, non debes recipere sacramẽta, vt dixi 1. q. 1. si quis a simoniacis. & probatur
(Simoniacus an sit suspensus.)
(De hoc etiam not. 50. dist. de his vero. in glo. vlt. ibi videas.)

aliorum.
s ¶ *Confectis.*] impropriè dicuntur ordines confici.
t ¶ *De malis.*] Hæc littera bene innuit, q ab illo loco, porro ad hæc, &c. vsque huc, tantum de malis catholicis intelligitur, non de præcisis. nec contradicit illud contra Donatistas, quia Vrbanus inducit auctoritatem Greg. a minori. Nam hic dicit de sacramentis Donatistarum, & q habent proprias virtutes, &c.
u ¶ *Formam.*] id est, virtutem habent: quia vera & integra sunt. 1. q. 1. quod quidam. & de conse. dist. 4. ostenditur. & cap. sicut in sacramentis.
x ¶ *Initiati.*] id est, consecrati. s. de consecra. dist. 2. quia corpus. 12. q. 2. aurum. 18. q. 2. caue. Sed aliter accipitur 27. quæstio. 2. cum initiatur.
y ¶ *Per manus.*] 1. q. 1. hi qui. Sed quid dices de pænitentia? numquid est ab illis præcisis accipienda? Respon. in casu necessitatis eis possumus confiteri. nam & cuilibet. de pæ. distin. 1. quem pænitet. sed licet eis confiteamur, tamen non debemus recipere ab illis pænitentiam: quia nec in eo casu imponenda est pænitentia, sed innotescenda 26. q. 7. ab infirmis. vel dic quòd non debemus confiteri. 24. q. 1. s. sed istud in fi. de pœni. dist. 6. cap. qui vult. & illud ne inducat nos in desperationem sicut Iudæi Iudam cum ei pænitenti dixerunt quid ad nos? tu videris. de pænitẽ. dist. 1. ss potestatis.
(Pænitentia an possit ab hæreticis recipi.)
z ¶ *Apostolorum.*] id est, qui sub nomine Apostolorum facti sunt, sed sunt apocrypha, 15. dist. sancta Romana. 16. dist. canones. Hu.
a ¶ *Quorum.*] simplex est hæc relatio.
b ¶ *Ex parte.*] 3. dist. aliter.

a¶ Dio-

a ¶ *Diaboli.*] Si quo ad effectū dixissent in detestationē erroris hæreticos, bene dixissent: sed hoc dixerūt, quia nō credebant esse sacramētorū veritatē apud hæreticos, & ideo reprehēsi fuerūt ab Aug. H.

b ¶ *Appellant.*] J. de consec. dist. 4. quomodo.

c ¶ *In baptismo.*] Videtur quod nec baptismus in necessitate ab hæretico sit accipiendus. nā cordis cōtritio sufficit, vt de cōse. dist. 4. baptismi vicem. sic nec corpus Christi. 24. q. 1. ca. penul. & vlt. quia qui credit manducat, de cōsecra. dist. 2. vt quid paras ? Resp. hæc est ratio, quia baptismus necessarior est, nam in co delentur omnia peccata, adeo quòd ēt ignis purgatorij pœna non sentietur. de conse. dist. 4. fine. nō autem ita est in cordis cōtritione vel pœnitentia: nam per ea non potest purgatoriū euitari, quod excedit omnem pœnam quam hic quis possit sustinere, secūdum quod hæc colliguntur. de pœni. distin. vlt. ca. vlt. & 25. distinc. qui in aliud.

d ¶ *Necessarior.*] immo est ianua omnium sacramētorum. 1. q. 1. si quis confugerit. de cōse. dist. 4. hi vero. extra de presby. nō baptiza. veniens.

PROHIBENTVR.

Hæc est 4. pars dist. in qua probatur qualiter debeant puniri omnes qui in sacris recipiūt vxores, vel retinent côcubinas, & dicit quod debent a clero submoueri, & vxores mācipari seruituti: & hoc probat per viij. auctoritates sāctorum patrū. Io. de Fan.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, quod sacramēta de manibus hæreticorū simoniacorū, & in fornicatione iacentiū non sunt recipienda, nō quin sint vera sacramenta; sed ideo fit, vt tales sacerdotes propter verecundiā facilius ad pœniam prouocentur, si viderint se contēni. Casus seq. cap. patet.

Ut continet in fol. c. au[illegible]. De hoc legunt & not. 24. q. 1. §. sed illud. ibi videas. Arch.

Purgatorij pœna est acerbior omni mundana.

fui ep̄atus possint vxores ducere. & respondet Grego. quod non: sed hoc statuit de illis quod decreuit de alijs; nec quod decretum fuit, alicuius temeritate vult violari.

h ¶ *Contumacia.*] quia non est fauore alicuius personæ omittendum quod statutum generalibus continetur. 61. dist. miramur.

E os

signis Cyprianus martyr, & lxxx. episcopi eum eodem baptisma hæreticorum, lauacrum diaboli appellant. Stephanus vero, & Cornelius martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Augustinus in libro de baptismo eumdem Cyprianum, & præfatos episcopos ob hanc causam vehementer redarguunt, affirmantes baptisma, siue ab hæretico, siue schismatico, ecclesiastico more celebratum ratum esse, & merito: quia alia in baptismo[c], & alia in reliquis sacramentis consideratio est; quippe cum & ordine prior, & necessarior[d] sit. Subito enim morituro, prius baptismate, quàm Dominici corporis communione, vel alijs sacramentis cōsulitur, & dum forte catholicus non inuenitur, satius est ab hæretico baptismi sacramentum sumere, quàm in æternum perire. Et hanc sententiam præscriptorum Pontificum, Cornelij, Stephani, & Augustini, secuti sunt Innocentius† Syricius‡ Leo, Anastasius, & magnus Gregorius, et omnis catholica ecclesia. + ¶ Prohibētur ergo de manibus talium sacerdotū sacramēta suscipi, nō quin sint vera quantum ad formam, & effectum: sed quia, dum huiusmodi sacerdotes se à populo cōtēptos viderint, rubore verecūdiæ facilius ad pœnitentiā prouocētur.

Lib. 2. epist. 12. ad Ianuarium. & epist ad Iubaianum, quæ ante illius concilium polita est.

In cōc. Steph. j. August. l. 7. contra Donatistas.

† Inn. Victricio epist. 2. c. 15.

‡ Syricius Himerio. c. [illegible] Leo de cōse. di. 4. hi de quibus.] Anastasius dist. 19. c. secundū.

a ¶ Ad hoc.] *Hinc vsque ad finem capitis omnia accepta sunt ex epistola Vrbani secundi. L. Præposito sancti Iuentij apud Ticinum, quæ habetur in vetusto codice Bibliothecæ Vaticanæ, omnis epistola integra. & magna pars habetur infra c. saluator. 1. q. 3. atque in aliquot vetustis Gratiani codicibus est caput distinctum cum rubrica,* De eodem.

Item ex sexta synodo, c. 6.

¶ Qui vxorem ducere voluerit, ante ordinem subdiaconatus hoc faciat. C. VII.

SI quis eorum[e], qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinem subdiaconatus faciat.

Extra de ætat. & qualit. c. à multis. Pann. l. 3. c. 107.

Item ex concilio Carthag. 3. c. 19.

¶ Lectores aut vxores ducant, aut continentiam profiteantur. C. VIII.

LEctores, cum ad annos pubertatis[f] venerint, cogantur[g] aut vxores ducere, aut continentiam profiteri.

Pann. l. 3. c. 211.

Item Gregorius Bonifacio episcopo Rhegino, lib. 3. epist. 5.

¶ Subdiaconos continentiam seruare oportet. C. IX.

SVbdiaconis tuis hoc, quod de Siculis statuimus, decernimus obseruari, nec illam definitionem nostram cuiusquam sinas contumacia[h] aut temeritate corrumpi.

Pann. l. 3. c. 99.

Item Vrbanus y. in synodo apud Melphiam, c. 13.

¶ Beneficio & officio careant, qui post diaconatum vxoribus vacant. C. X.

EOs, qui[i] post subdiaconatū vxoribus vacare volunt, ab omni sacro ordine remouemus, officioque, atq; beneficio ecclesiæ carere decernimus. Quòd si ab episcopo cōmoniti nō se correxerint, principibus indulgemus licētiā, vt eorū feminas mancipent seruituti. Si vero

Pann. l. 3. c. 107.

e ¶ *SI quis eorum.*] Istud c. euidenter est contra illos qui dicunt quod Græci possunt contrahere in sacris ordinibus, cū hoc c. sit sextæ synodi, & sexta synodus præfixit eis regulā viuendi, vt 31. dist. Nicæna. & ca. qm̄. 3. hoc aūt patet ēt quod apud eos in sacris ordinibus non cōtrahūt matrimoniū, nec ēt tēpore Apostolorum licitū fuit cōtrahere in subdiaconatu, vt 84. dist. cum in præterito.

Græci in sacris ordinibus non possunt contrahere.

Argu. ad hoc 3 [illegible] vbi ēt de hoc. sed Hu. dicit quod hoc Nicolaus constituit. & secundum Lau. [illegible] op. [illegible] cōmo dā. l. 1. & l. 2. obmoriam. §. sicut [illegible] Archid.

f ¶ *LEctores.* CASVS. Clerici quidam in pubertate xviij. an. positi volebant ad subdiaconatū nō promissa cōtinentia promoueri. Quæsitum fuit in cōcilio Carthag. quid de hoc fieri deberet. & rñsum fuit, quod isti aut ducant vxores, aut cogantur continentiam profiteri, si volunt subdiaconi fieri.

f ¶ *Pubertatis*] plenæ, quæ est xviij. ann. in sæcularibus clericis, sed xv. in monachis. 20. q. 1. illud. 28. dist. de his. hic enim dicit plena pubertas, vt insti. de adop. §. minorem. Sed quantum ad matrimoniū cōtrahendum dr̄ plena pubertas xiiij. anni in viro, vel xij. anni in muliere, vt extra de despon. impu. puberes.

g ¶ *Cogantur.*] j. eo. placuit. contra. Sed illud quando ecclesia penuriam non patitur. arg. 55. dist. cap. 1.

S ¶ *Vbdiaconis.*] CASVS. Quæsiuit Bonifacius an subdiaconi

E ¶ *Os qui.*] CASVS. Quidam diaconi cōtrahebant de facto, vel vxores quas duxerant ante sacros ordines cognoscebant. Quæsitum fuit quid de eis deberet fieri, & de vxoribus eorū? Et respondet Vrbanus, quod clerici ab officio & beneficio suspēdant, & si incorrigibiles fuerint, datur licentia principibus vt eorū feminas mācipēt seruituti, & si ep̄i huic prauitati cōsenserint, suspēdant.

i ¶ *Eos qui.*] Quod hic dr̄, itelligo qn̄ quasi matrimonialiter ducunt vxores, & in eo casu filij rediguntur in ecclesiæ seruitutē, vt 15. q. vlt. cum multæ. primo iñ ipse eps rediget in seruitutē eas si pōt, vt 81. dist. quidam clerici: sed si ipse non sufficit, tunc itur ad brachium sæculare, vt hic dicitur. Sed obijcitur, nonne principes habent iurisdictionē super istas, cū sint laicæ? quare ergo eis indulgetur illud, cū ipsi eas per se possunt punire? Si legitima esset vxor ista, tunc planū esset, quia legitima vxor sortitur forum ex persona viri, vt ff. de iu. om. iud. cū quædā. Sed illa quæ nō est legitima, nō, vt ff. ad munici. de iure. §. ult. Ad hoc potest dici, quod cū sit de familia sacerdotis, est de foro ecclesiæ, sicut & alij qui sunt de familia eius, vt 89. dist. indicatum. & 12. q. 2. ecclesiarum seruos. vel ideo censetur de foro ecclesiæ, quia deliquit in psona ecclesiæ, quia ratione

! Hanc sententiam sequitur Vin. & Inn. [illegible] de cohab. cle. [illegible] & de hoc. Archi.

Vxor clerici est de foro ecclesiæ.

ne delicti dicitur in me princeps habere iurisdictionem: & ratione delicti fit quis de foro alterius, vt 6.q.3.placuit.
a. ¶*Consenserint.*] Hodie deponitur, vt extra de vita & hone.cleri. & clericorũ mores. & 83. dist. si quis episcopus. & extra de simo. nemo. Sed illud ¹ verum quando prece vel pretio consensit, vt ibi di-

¶ Id est quod dicit in illis c. patriarche Grandensi patri archae, ille sub nomine archiepiscopi continetur. vt patet 11 dist. in ca. i. ver si ergo.

c N*Emo.*] ¶*Virgo.*] quid si credit se cõhere cum virgine, & est corrupta? Dico eũ non promouendũ, cũ sit maritus corruptæ. vt 51. dist. qui in aliquo. quia ibi nec error nec violentia excusat, vt 32.q.5. ille autem. sicut nec casus excusat, vt 15.q.1. cap.vlt. Quid si primo corrupit virginẽ, & postea eã desponsauit? Arg. quod promoueri nõ possum, si volo eam ducere, vt 30.q.5. qualis. & infra dist. proxi. maritum. hoc notaui in quæstio. B.

Bigamus est cũ corrupta etiam ignoranter contrahens.

episcopi consenserint ᵃ eorum prauitatibus; ipsi officij interdictione mulctentur.

a ¶Subdiaconatum.] *Antea legebatur,* diaconatum. *Sed emendatum est ex aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & ex ipso concilio; cuius vnum exemplar est in bibliotheca Vaticana, & alterum missum est è Gallia. Diaconis enim numquam in Latina ecclesia legitur permissum fuisse coniugium, aut vsum ipsius; quos Syricius, & Innocentius semper eadem continentia lege cum episcopis, & presbyteris coniunxerunt. Subdiaconis quoque post B. Gregorium, & prohibitionem illam, quæ continetur in c. ante triennium. supra dist. 31. eadem lex fuit constituta; quam Vrbanus secundus hic commendandam statuit.*

Item Dominico Patriarchæ Gradensi.

¶ Excludendi sunt à suorum graduum dignitate subdiaconi, & deinceps, si continentes esse nolunt. C. XI.

Io c. à multis. §. erubescant. extra de æta. & qual. Pan.l.3.c.103.

ERubescant impij, & aperte intelligant iudicio spiritus sancti eos, qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abiecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur: secretorum ᵇ autem, & cognitor Deus, & iudex est.

Idem in Melphiensi synodo præsidens dixit, c.12.

¶ Ad sacros ordines non accedat, nisi virgo, aut probatæ castitatis. C. XII.

In c. à multis extra de ætat. & qual. Pan.l.3.c.104.

NEmo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ sit castitatis, & qui vsque ad subdiaconatum vnicam, & virginem vxorem habuerit.

Item in concilio Carthaginensi 5.c.3.

¶ In tribus gradibus constituti etiam ab vxoribus abstineant. C. XIII.

Pan.l.3.c.105.

PLacuit episcopos, presbyteros, diaconos ᵝ secundum priora ᵞ statuta etiam ab vxoribus abstinere ᵈ; quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio: ceteros vero clericos ad hoc non cogi, sed secundum vniuscuiusque ᵉ ecclesiæ consuetudinem obseruari debere.

ᵝ ¶ Diaconos.] *sequebatur,* subdiaconos. *quæ vox sublata est, quoniam abest ab originali, & ab Africano, c.37. & a Carthaginensi græco, c.71. & infra dist. 84. c. cum de quorumdam: quamuis habeatur in Carthaginensi codicis canonum, c.5.*

ᵞ ¶Secundum priora statuta.] *græce est κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους & Balsamon interpretatur,* tempore vicis suæ: *quod ab originali sententia alienum est.*

Item Leo IX. contra epistolam Nicetæ Abbatis.

Hũbertus Cenomanẽ. legatus Leonis ix. in responsione cõtra Nicetam. Pan.l.3.c.107.

¶ In minoribus ordinibus constituti vxorem ducant; nisi voto, aut religioso habitu prohibeantur. C. XIIII.

SEriatim, & aperte prosequemur; quid sancta Romana ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum, ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, si extra votum, & habitum ᶠ monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit; non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad subdiaconatum prouehi poterunt: quia nec laicus non virginem sortitus vxorem, aut bigamus ad clericatum potest ascendere. Quòd si quis ex præfatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere; nequibit hoc sine consensu vxoris suæ: ut fiat de carnali deinceps spirituale coniugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur postea vxor iungi eidem marito suo carnaliter; nec cuiquam nubere in uita, aut post mortem ᵍ illius.

A*uditio.* Quæstio dominicalis est: & incipit, Aliquis cognouit virginem, &c.

d P*Lacuit.*] ¶ *Etiã abstinere.*] id est, non contrahere.

Consuetudo est obseruanda in matrimonio.

e ¶*Sed secundũ vniuscuiusque.*] Nota consuetudinem seruandã in matrimonio, vt hic, & infra ead. quoniam. & extra de cog. spi. c. 2. Sed contra extra de spon. duorũ, tua. & ex hoc videtur quod episcopus in sua diœcesi possit statuere ne acolythi contrahant. Sed credo hanc consuetudinem referendã ad beneficia, vt si consuetudo sit vt acolythi vxorati habeant beneficia, ipsa seruetur. sed hodie corrigitur per decreta. extra de cler. cõiug. ioannes. & cap. cũ decorẽ.

S*Eriatim.*] Abbas Niceta dicebat clericos in sacris ordinibus posse cognoscere vxores suas. Leo autem Papa reprehendens eius epistolã dicit, quod clerici in minoribus ordinibus, si sunt extra vxorẽ vel habitum monachalem, possunt vxores sortiri virgines, nõ viduas vel repudiatas: alioquin nec ipsi nec bigami poterunt promoueri postea. Si autẽ postea voluerint promoueri, debet hoc etiã fieri de consensu vxoris: quæ postea nec mariti nec alijs debet carnaliter copulari viuente marito, vel post mortem. Sequen. cap. plana sunt vsque ad cap. presbyter.

f ¶ *Votum & habitũ.*] Bene dicit, habitum & votum: quia solus habitus non solennizat votum, vt extra de reg. porrectum.

Vxor promoti en matrimonium cõtrahere possit.

dicitur in illa constitutione, vt clericorum. Si autem episcopus negligens esset, suspendatur per duos menses, vt 1.q.1. quidquid.

E *Rubescant.*] C*asus* Quæsiuit patriarcha Granden. quid debeat fieri de his qui erant in sacris ordinibus positi: nihilominus tamen mulierculas suas habebant. Et respon. Vrbanus: nisi eas abiecerint, & vixerint continenter: si est manifestum, sunt ab omni dignitate ecclesiastica remouendi: si autem occultum est, diuino iudicio reseruentur. Sequentia duo cap. plana sunt.

b ¶ *Secretorum.*] Ex hoc patet quod ecclesia non iudicat de occultis, sic 32.q.5. Christiano. 2.q.5. consuluisti. & 6.q.1. si omnia. Et est ar. pro opinione illorum qui dicunt quod occultum delictũ non irrogat irregularitatẽ. Ioan. quod est expressum hodie extra de temp. ordin. cap. vlt. nisi in homicidio & simonia in ordine. 1.q.1. reperiuntur. B.

Ecclesia non iudicat de occultis.

g ¶ *Post mortem.*] De illa vxore promoti dic, quòd eo ipso dat licentiam, intelligitur vouere: similiter etiã ea cuius maritus suscepit habitum religionis: vnde neutra debet contrahere. si tamen contraxerit, tenet secundũ quosdam: nam votũ non fuit solennizatum. Distingue tamen vtrum huius vxor sciat ius, vel dicatur sibi: quia tunc vouere intelligitur, non tamen solennizatur votũ. Si vero ignorat, nec ei dicitur: non intelligitur vouere. in vxore tamen promoti secus posset dici non propter votum, sed propter constitutionem ecclesiæ: scilicet vt non sit matrimonium si contrahat. & videtur expressum 1.28. dist. quia sunt. H. dicit quòd in vtraque vxore promoti & ingressi votũ de præsenti durauit, licet non solennizet actum. Ioan. haber dicit aliud esse in vxore ingressi, aliud

Ar. 27.q.1. mul... vbi de vxore promoti loquitur, quæ quia votũ nõ fecerat. post viri mortẽ nubere nõ prohibet. sed illud secundũ Ioa. est pona. 12. di. c. 1. Dic ergo secundũ Ioã. de fan. quòd illud non est verũ in vxore promoti. 28. dist. quia & c. seq. Archid.

si, aliud in vxore promoti: quia illa post mortē contrahit, sed vxor promoti non: quia est ratio diuersitatis: quia dignior est clericatus quam monachatus. nā etiā bigamus potest esse monachus. 16. q. 1. legi. Sed mirum est, q̄ tantus vir hoc dixerit, cū manifeste obuiet 27. q. 2. Agathosa. & c. si quis coniugatus. & 33. q. 5. qui vxorē. posset autē dici, q̄ votum vxoris solemnizatur ex voto viri promoti: & ita vir vxori communicat votū, vt 28. distin. quia sunt. De hoc not. in d. c. qui vxorem.

ADDITIO. Idē no. Host. extra de reg. ad apostolicam. Archi.

a Q*Voniā.*] q *Vxores ducere.*] id est, retinere.

b *Secte*] j. 28. q. 1. caue. & c. non oportet.

I *Nterdixit.*] Hæc est quinta pars huius dist. in qua vt clerici fa cilius contineant, supponit Gratianus auctoritatem horum cap. q̄ clerici debent vitare familiaritatē & cohabitationem feminarū extranearū. Ioā. de Fā.

Hinc c. non oportere, ponitur contradictio: sed dic q̄ loquitur in sponsalibus de futuro: quæ inter tales possunt contrahi, vt sin. nota. Hug.

c q *Aut sororem.*] in quibus nil sæui criminis existimari fœdus naturale permittit, vt extra de coha. cle. c. pe.

d q *Idoneas.*] vt vxores seruorum suorum, vt 81. dist. volumus. & cap. cum omnibus.

e *Suspiciones.*] quia suspectas mulieres habebat, vt extra de cohab. cleri. cap. 1. & 2.

f H *Ospitiolum tuū.*] q *Malum est.*] Argu. à contrarijs, si vnū est bonū, reliquū est malū, fallit in prodigalitate & auaritia. Item duo contraria quandoque inueniuntur bona, vt nubere, & non nubere: quotidie communicare, & non communicare. 18. q. 1. sic enim. & de conse. dist. 2. quotidie & arg. c. de procura. exigēdi. ibi, sed multo iustius fuit.

Contraria duo quandoque sunt bona.

P *Resbyter.*] CASVS. Quidam de consensu vxoris suæ factus fuit presbyter: quem Gregorius valde commendat: quia & si cā post sacerdotium diligeret vt sororem, tamē quò ad carnis officium vitabat vt hostē: nec appropinquabat ad eā. Quæ autem postea sequūt, plana sunt vsque ad distinctionē: & per te videbis.

g q *Presbyteram.*] cū qua in minoribus ordinibus contraxerat.

h M *Vlieres.*] h *Et matricuriæ*] id est, habentes curam de rebus ecclesiæ.

E *Cce.*] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes. In prima ponuntur 2. impedimenta quæ impediunt promouendos. Secunda ibi, *Communiter*. Tertia ibi, *Laici*. Quarta ibi, *Ceterum*. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis quòd in sacris

Item ex concilio Chalcedon. c. 14.

¶ Non liceat clericis alterius sectæ vxorem accipere. C. XV.

Q Voniam in quibusdam prouincijs concessum est lectoribus & psalmistis vxores ducere a; statuit sancta synodus, non licere cuiquam ex his accipere sectæ b † alterius vxorem. Pann. l. 3. c. 110.

† [illegible]

Item in Nicano concilio, cap. 3.

¶ Non habitent cum clericis mulieres, nisi quæ naturali fœdere omnem suspicionem excludunt. C. XVI.

I Nterdixit per omnia sancta † synodus nō episcopo, nō presbytero, nō diacono, vel alicui omnino, qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem c, aut amitam; aut a etiam eas idoneas d personas, quæ fugiant suspiciones e.

† magna

Burch. l. 2. c. 109. Ans. l. 7. c. 133. & 6. c. 202. Iuo par. 6. c. 186. Pann. l. 3. c. 112.

a q Aut etiam.] *græce est:* [illegible] *idest*, vel eas tantum personas, quæ omnem fugerint suspicionem.

[*Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum, & alibi.*]

PALEA. C. XVII.

H Ospitiolum β tuum aut raro, aut numquam mulierum pedes terant; f Quia non potest γ toto corde cum Deo habitare; qui feminarum accessibus copulatur. ¶ Femina δ conscientiam tecum pariter habitantis exurit. ¶ Nūquam de formis mulierū disputes. ¶ Feminæ nomen tuum nouerint ε; vultum nesciant. ¶ Feminam, quam bene videris conuersantem, mente dilige, non corporali frequentia ζ. ¶ Si bonum est mulierem non tangere, malum est f ergo tangere.

In ep. ad Ocea. *Ibidem.* In ep. ad Nepotianū ꝓpe finē. In ep. ad Rust. In ep. ad Ocea. l. 1. cōtra Iouin.

β q Hospitiolum.] *Caput hoc habetur in multis manuscriptis, & sine Palea nomine. Est autē collectum ex varijs B. Hieronymi locis, in quibus de vitanda mulierum consuetudine agitur.*

γ q Non potest.] *In epistola ad Oceanum, qua non putatur esse B. Hieronymi, legitur,* Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.

δ q Femina.] *Ibidem paulo superius,* flammigero igne percutit femina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium.

ε q Nouerint.] *antea legebatur,* feminæ nomen tuum nesciant. *Emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex epistola Hieronymi ad Rusticum monachum.*

ζ q Frequentia.] *In epistola ad Oceanum est,* frequentes ornatu.

Item Gregorius in dialogo, lib. 4. c. 2.

¶ Presbyter vxorem suam quasi sororem diligat, & quasi hostem fugiat. C. XVIII.

P Resbyter quidam sibi commissam regebat ecclesiam cum magno timore Domini; qui ex tempore accepti ordinis presbyterā g suā vt sororem diligens, sed quasi hostem cauens, ad se propius accedere non sinebat; eamque sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis abscidit. Pann. l. 3. c. 114.

Presbyteram vero quam debeamus accipere, Laodicense concilium, c. xi. ostendit dicens.

¶ Viduæ, vel seniores presbyteræ appellantur. C. XIX.

M Vlieres a, quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, seniores, vniuiræ, & matricuriæ h appellantur, in ecclesia tamquam ordinatas constitui non debere.

a q Mulieres.] *sic habet prisca versio. Græce:* [illegible] *idest:* Quòd non oporteat eas, quæ presbyteræ, vel præsidentes dicuntur, in ecclesia collocari, *quæ est Dionysii versio præter quam in vltimis verbis. Ille enim habet,* ecclesiis ordinari. *Et videndus est Balsamon ad eum locum.*

DISTINCTIO XXXIII.

a pa

E *Cce, quòd in sacris ordinibus constituti vxores habere non possunt; vel si bigami aliqui fuerint inuenti; ad sacros ordines ascendere non valent. Sed*

quæritur

in sacris ordinibus constituti vxores non possunt habere: nec bigami possunt ad sacros ordines promoueri. In hac vero 33. dist. quæritur, an ille qui præter vxorē concubinam habuit, possit promoueri? Et respondet quod non. Et accipitur hic concubina quæ habetur loco vxoris. Additur etiam in hac distinctione de arreptitijs, dæmoniacis, & caducis maxime.

a ¶ *Sed quæritur.*] Hic intitulatur 33. dist. in qua magister ostendit quod bigami, corpore vitiati, vsurarij, publice pœnitentes, lusores, in scena ludentes, furiosi, arreptitij, accipientes meretrices in vxores, habentes concubinas non possunt promoueri: quandoque tamen dispensatur in concubinarijs ĩ. ead cap. vlti. Et nota quod in primis duobus capitu. magister accipit concubinā pro vxore quam quis duxit sine solennitate, vt ĩ. 34. dist. §. concubinā sed H. intelligit de vera concubina: quam si quis habuit post baptismum, promoueri non debet, vt 25. dist. cap. vlt. Io.

Vsurarij & alij multi nō possunt promoueri.

Ad idē 34. dist. fraternitatis. Archidia.

ubi etiam Gof. fre. primo no. J. a.

S*I quis.*] CASVS. Quidam post baptisma duas habuit vxores, vel vnam vxorē, & aliā concubinam: quæsitū fuit ab apostolis vtrum talis possit promoueri, & respon. quod non potest talis promoueri ad ordinem clericalem.

b ¶ *Post acceptum.*] maxime. Idem enim est si ante baptisma habuit vnam, & post aliam vxorē vel concubinam: vel determinat verbum infra positum, habuerit.

ad. dist. similem.

c ¶ *Aut concubinam.*] post primam vxorem: talis tamen ex dispensatione quādoque promouetur. ĩ eod. habuisse. & 34. dist. fraternitatis.

DESERVIENTES. Exponit modo Gratianus qui dicantur sacro ministerio deseruire: & dicit quod subdiaconi & acolythi: & qualiter deseruiant, dicit. Exponit etiam quod concubina intelligitur illa quæ ante vxorem ducta fuit, vel post mortem vxoris.

M*Aritum.*] CASVS. In hoc capi. 10. enumerantur impedimenta pro quibus aliquis repellitur à promotione, vt si maritus fuit duarum matronarum: vel præter vxorem, concubinam, vel meretricem in matrimonium assumpsit, &c.

d ¶ *Concubinam.*] Argu. quod si quis habuit virginem concubinam: licet postea sumat eam in vxorem, quod non potest promoueri, vt 34. dist. curandum. & cap. præcipimus. & 30. q. 5. qualis.

e ¶ *Vel meretricē.*] 32. q. 1. cap. non est culpandus. argu. contra. Sol. illud in figura. & ita ex vno eodemque facto punitur quis & meretur, vt ff. qui. vt indig. l. 5.

Punitur quis & meretur ex eodē facto.

Dic melius: illud non cōtradicit: nā quandō ad legē peccatū reatus est, vt hic; sed quandō ad gratiā innocens, vt argu. 10. q. 1. cap. h. 32. q. 1. c. ille. Archid.

f ¶ *Vel iniusto.*] idest ex indignatione, vel ex nimia commotione. secus si propter necessitatē faceret, vt 55. dist. si quis a medicis.

g ¶ *Illum.*] talis etiam deponitur. 47. dist. de Petro. & cap. quoniā.

h ¶ *Pœnitentia.*] vt 58. dist. qui i aliquo. & 50 dist. de his.

i ¶ *In furiam.*] tamen promotus non deponitur, vt 7. q. 1. quāuis.

C*Ommuniter.*] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probatur per tres auctoritates sanctorum patrum, quòd dæmoniaci, & epileptici, & furiosi non debent promoueri. Io. de Fan.

CASVS. Sequitur in hoc capitu. quòd illi qui dæmonibus arrepti eliduntur, non debēt sacris altaribus ministrare: nisi suspensi per annum inueniantur ab incursu dæmonum liberati. Illi vero qui morbo epileptico vel caduco laborant, non ministrent, nisi prius inquiratur qualiter illi laborent: quia si in terram cadunt, nō ministrent. Alijs vero ægritudinib' laborātes nō prohibētur. Et not. quòd hoc cap. loquitur de iam promotis. Sequens cap. patet.

a ¶ *De ijs*] qui ita vexantur, distinguendū est: nam si frequenter cadunt, non debent ministrare, vt ĩ. 7. q. 2. c. 1. si vero raro, & emittunt voces confusas, similiter non debent ministrare, vt ĩ. 7. q. 2. c. 2. si autem raro, nec emittunt voces confusas, possunt: sed habere debent coadiutores, vt 7. q. 1. illud. promoueri autem non possunt tales ex quo passi sunt semel, vt ĩ. ea. cap. maritum. Et hæc est opinio H. nec in hoc habet contradictionem. In dæmoniacis similiter nulla est contradictio inter H. & alios quo ad promotionem: quia omnes dicunt quòd nullus talis debet promoueri, vt cap. maritum. & c. clerici. In promotis autem distinguitur inter H. & alios. Nam dicunt alij quòd sicut non debet promoueri qui semel est arreptus à dæmone, ita nec officium potest exercere etiam si iam promotus sit: & qui hoc dicunt, illam litteram, qui tamen, aliter intelligunt quam H. nam dicunt quòd hoc relatiuum, qui, refertur ad proxime positum: scilicet epilepticos [1] & est sensus litteræ: Epileptici non debent se ingerere diuinis sacramentis, exceptis illis qui sine passionibus, id est, qui sine vocis confusæ emissione & spumæ iactatione: qui tamen & ipsi, id est, illi qui hoc nō faciunt, sed tantū cadunt, debēt esse tādiu suspēsi, donec appareat eos per annū liberatos, id est, non occupatos incursu dæmonū, id est, appareat, quod illa passio nō est dæmoniaca, sed epileptica. H. vero dicit in dæmoniacis promotis, quod si p annū steterunt, & nō fuerunt passi supradicta, possunt exercere diuina officia. vnde dicit quod illud

Morbo caduco laborātes an ministrare possunt.

Dæmoniacorū promotorum & promouendorū distinctio.

[1] Ad huius verbi declarationē dic, quod epilepsia græce appensio dicitur: eo quod mēs sit appensa: patitur & corpus possidetur. vt aiūt ex melancholico humore quoties exsuperauerit & ad cerebrū cōuersus fuerit. Archid.

quæritur [a], si quis præter vxorem concubinam habuerit; vtrum in sacerdotem promoueri valeat. Tales à sacris ordinibus auctoritate canonum Apostolorum prohibetur: in quibus, c. xvij. sic statutam legitur.

¶ Secundis nuptijs post baptisma copulatus, aut concubinam habens ad sacrum ordinem contendere non valet. C. I.

Ans. l. 6. c. 143. Iuo p. 8. c. 387. al. 151.

SI quis post acceptum [b] baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam [c] habuerit; non potest fieri † episcopus, non presbyter, aut diaconus, aut prorsus eorū, qui ministerio [a] sacro deseruiūt.

† al. esse

a ¶ Ministerio.] græce: τῶν καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. idest, qui sunt in catalogo sacerdotali.

Deseruientes sacro ministerio intelliguntur subdiaconi, qui calicem diacono offerunt, & acolythi, qui cum cereis diacones præcedunt; vnde & ceroferarij dicuntur: qui etiam vinum, & aquam præparando calici subministrant. Concubina intelligenda est præter vxorem; vt iste sit sensus capituli [Si quis post acceptum sacrum baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:] distinguendum est, antequam vxorem duxerit, siue post mortem vxoris. Vnde B. Gregorius [a] ait.

a ¶ Gregorius.] *Hoc caput sumptum est ex c. 72. libello de ecclesiasticis dogmatibus; qui inter opera B. Aug. editus est; atque ex eo alibi sæpissime ab ipso Gratiano citatur. A Trittemio autē adscribitur Alcuino, ab alijs Isidoro. Sed plures, & maioris auctoritatis Gennadio tribuunt; vt Valfredus strabo lib. de re. eccles. c. xx. Petrus Lombardus sent. 2. dist. 8. S. Thomas quolib. 12. art. 10. Platina in Symmacho, & alij.*

¶ Duarum matronarum maritus post baptismum, clericus non ordinetur. C. II.

Ans. l. 7. c. 21. al. 16. Iuo p. 8. c. 195. Polyc. l. 2. tit. 32.

MAritum duarum post baptismum matronarum clericum non ordinandum, neque eum qui vnam quidem, sed concubinā [d] non matronam habuit; nec illum, qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem [e] in matrimonium assumpserit: nec eum, qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel iusto, vel iniusto [f] timore superatus truncauerit: nec illum [g], qui vsuras accepisse conuincitur, aut in scena lusisse dinoscitur: nec eum, qui publica pœnitentia [h] mortalia crimina defleuit †: neque illum, qui in furiam [i] aliquando versus insaniuit, vel afflictione diaboli vexatus est: neque eum, qui per † ambitionem ad imitationem Simonis magi, pecuniam obtulerit †.

† defleuit.] orig.
† al. pro ordinatione
Act. 8.
† offert] orig.

Item Pius Papa.

¶ Arreptitij, vel epileptici sacris altaribus non ministrent. C. III.

Burch. l. 3. c. 72. Iuo p. 2. c. 125. Poly. l. 4. tit. 32.

2 COmmuniter diffinimus, vt nullus de ijs [k], qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indi-

illud relatiuum, qui, refertur proprie pro dæmoniacis: & improprie secundum eum ponitur in §. liberati.
a ¶ *Vel indiscusso.*] idest, temere.
b ¶ *Exceptis illis.*] epilepticis qui raro cadunt.
c ¶ *Passionibus.*] idest, sine spuma, &c.
d ¶ *Qui tamen.*] scilicet dæmoniaci. H.
e ¶ *Spatio.*] 7. q. 2. c. vlti. contra. Sed ibi fuit dubium: hic certum.

sicut: sed vbi factum ambiguum est, tunc numquam ferenda est sententia in alicuius præiudicium, vt 11. q. 3. graue. hoc ideo dico quia si nulli fit præiudiciũ, vt in baptismo, consecratione, vel ordinatione: bene fertur in dubio certa sententia, scilicet vt baptizet, vel ecclesia consecretur: vel denuo ordinetur, vt de consecr. dist. 4.

scusso [a] se ingerant sacramentis diuinis; exceptis illis [b], qui corporis incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus [c] in terram probantur elisi: qui tamen [d] & ipsi tamdiu erunt ab officij sui ordine, & loco suspensi; quousque vnius anni spatio [e] per discretionem episcopi inueniantur ab incursu dæmonum liberati †. — † *alieni.*] ceteri collectores.

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. IIII.

CLerici qui in adolescentia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem sacri regiminis [f] gradum ascendere non possunt. — Iuo p. 11. c. 104

¶ *Simile quiddam habetur in concilio Arausico 2. c. 16. Iuo citat Nicolaum Aluuino touansi archiepiscopo, ad quem etiam fortasse scribitur c. quorumdam. 7. dist. 34.*

Item Gelasius Papa, epist. ad vniuersos episcopos per Lucaniam constitutos, c. 21.

¶ De eodem. C. V.

VSque adeo sane cõperimus illicita quæque prorumpere; vt dæmonibus, similibusque passionibus irretitis ministeria sacrosancta tractare tribuatur. Quibus si in hoc opere [g] positis, aliquid propriæ necessitatis [h] occurrat; quis fidelium de sua salute confidat, vbi ministros ipsos curationis humanæ, tanta perspexerit calamitate vexari? Atque ideo necessario remouendi sunt; ne quibuslibet [i], pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis. Postremo, si corpore sauciatum [k] fortassis, aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina [l] permisit; quanto magis [m] doni cælestis dispensatores esse non conuenit (quod est deterius) mente percussos? — Burch. l. 2. c. 20. Polyc. l. 3. tit. 9. c. vlt. Iuo par. 2. c. 88. & par. 6. c. 40. — Leuit. 21.

Item Innocentius Papa 1. Felici episcopo Nucerino, epist. 4. c. 4.

¶ Qui tempore baptismi vxores habent; si postea religiose vixerint, clerici fieri non prohibentur. C. VI.

3 LAici, qui habentes vxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt [n], vt opinio eorum in nullo vacillet, vt aut clericis iuncti sint, aut monasterijs, ex quo baptizati sunt, adhæserint; si non concubinam, non pellicem [o] nouerint; si in omnibus bonis operibus vigilauerint; non prohibentur huiusmodi ad clericatus sortem assumi. — Ansl. l. 7. c. 29. al. 34. Iuo par. 6. c. 95. Pann. l. 3. c. 45

4 *Ceterum ante susceptum sacrum ordinem quosdam legimus concubinam habuisse; quos tamen sacri canones non reijciunt; si post sacrum ordinem ab eius commistione se se immaculatos custodiunt.*

Vnde Gregorius Andreæ Tarentino episcopo, l. 2. epist. 44. siue c. 83.

¶ De quodam episcopo, qui ante sui episcopatus apicem concubinã habuit. C. VII.

HAbuisse te concubinam manifesta veritate [*] comperimus; de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis [p] absolutum non debet esse iudicium; hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum [q]. Qua de re, si in sacro ordine constitutus eius te permistione esse recolis maculatum; sacerdotij honore deposito, [r] ad ministrandum nullo modo præsumas [s] accedere; sciturus in animæ tuæ periculo † te ministrare, & Deo nostro te sine dubio — Burc. l. 1. c. 195. Iuo p. 5. c. 310. Poly. l. 4. tit. 39. — † *al. periculum*

f CLerici.] ¶ *Sacri regiminis.*] Ex hoc quod dicit, sacri regiminis, videtur quod ad minores ordines bene possunt promoueri. Lau.

VSque adeo.] CASVS. Quidã episcopi permittebant dæmoniacos presbyteros caducos & furiosos ministrare diuina: quos Gelasius reprehendit: & probat quod hoc fieri nõ debet, ne per hoc generetur scãdalũ Christianis, & probat hoc à minori: quia lex mosaica nõ permittebat ægros corpore tãgere sacra: multo ergo minus in nouo testamẽto dæmoniacis, caducis, & furiosis debet hoc permitti.
g ¶ *Opere.*] idest, diuino obsequio.
h ¶ *Necessitatis.*] idest, infirmitatis.
i ¶ *Ne quibuslibet.*] Prima ratio.
k ¶ *Sauciatum.*] idest, debilitatũ, vt 49. di. c. 1
l ¶ *Diuina.*] idest, mosaica.
m ¶ *Quanto magis.*] q. d. ex quo vitiati corpore remouẽtur, multo magis vitiati mente: arg. 38. dist. sedulo [1].

[1] Ar. ad hoc 44. dist. c. nullus clericorum. 16. q. 1. mirãmur. nam mens maior est quam corpus. 38. dist. sedulo. secundũ Lau.

LAici.] CASVS. Felix episcopus quæsiuit ab Inno. an laici qui tempore baptismi vxores habuerunt, possint promoueri. Et respon. quod sic, si bonæ fuerint opinionis, nisi præter vxorem concubinam vel meretricem vxoris affectu cognouerint.
n ¶ *Instituerunt.*] idest, informauerunt.
o ¶ *Si non pellicẽ.*] Pellicem vocat quã quis ad tempus habet causa saturandæ libidinis.

CETERVM. CASVS. Supra dictũ est quod ille qui præter vxorẽ habuit cõcubinam, promoueri nõ potest. Nunc vero dicit quod multi inueniuntur cõcubinas habuisse quos canones non reijciũt, si post sacrũ ordinem se imaculatos custodiũt.

HAbuisse.] CASVS. Andreas Tarentanus episcopus habuit cõcubinã ante quãm esset eps. & hoc Greg. bene nouerat. Sed quidã dicebãt post episcopatũ eũ habuisse accessum ad eã. Greg. autẽ hoc audiẽs, cũ dubiũ esset, certã noluit ferre sententiã; sed eũ suæ conscientiæ cõmittens præcepit ei, vt nullo modo accederet ad ministrandũ, si commistione illius concubinæ se post episcopatum sciret esse maculatum.

p ¶ *Ambiguis.*] s. 14. dist. sicut contra. Sed dic quod triplex est ambiguitas: ambiguitas iuris, ambiguitas facti, ambiguitas personæ: vbi ambiguitas iuris est, ibi de similibus ad similia procedit, vt 20. dist. de libellis. & de tali ambiguitate loquitur illud cap. 14. dist. — Ambiguitas est triplex.

4. paruulos. & dist. 1. solennitates. & 68. dist. presbyteri. tamẽ quãdoque dubitatur de facto, & fertur sententia in præiudiciũ alteri[*]: vt extra de spo. inuenis. sed illud est propter periculũ animæ. Vbi autẽ est ambiguitas personæ, sed factum est certum, bene fertur certa sententia, vt 5. q. 1. quidam.
q ¶ *Committendum.*] Sed quare non indicitur ei hæc purgatio? quia exilis fuit infamia [z] & sic quandoque aliquis propriæ conscientiæ committitur [3] vt s. dist. 4. c. denique. & 15. q. 8. c. 1. & 33. q. 4. vir cum propria.
r ¶ *Deposito.*] i. suspen. ad tempus quousque satisfac. sic ponitur 11. q. 3. quoniam.
s ¶ *Præsumas.*] Argu. quod occultum delictum reddit hominem irregularem. Argu. contra dist. proxi. erubescant. Dic vt ibi hoc forte in eo casu quando non pœnitur super crimine.

Domi-

Domesticarum.] Hæc distin. diuiditur in 9. partes. In quarũ prima. rephẽdit Gratianus quẽdã epm, q erat venator: & cũ filia nimiã familiaritatẽ habebat. secũda ibi, *Concubina* tertia ibi, *Cæterum.* quarta, *Quod ergo.* quinta ibi, *Similiter.* sexta ibi, *Quæ autem.* septima ibi, *Sed postea.* octaua ibi, *Quibus autem.* nona ibi. *Vidua.* Io. de Fan.

CASVS. In hac 34. dist. ostendit Gratianus abstinendum esse à nimia familiaritate domesticarum mulierum. Addit etiam qualiter in superioribus cap. accipiatur concubina, & de quibusdam personis, quæ à promotione repelluntur.

reddere rationem; si huius sceleris consc.us in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

a ¶ Comperimus.] *sequebatur*, & te illius criminis participationem habere. *quæ verba sunt etiam in editione operum B. Gregorij Frobeniana. Verum sublata sunt; quoniã absunt & ab alijs editionibus, & à cæteris collectoribus, & a Ioanne diacono lib 3. num. 43. vita eiusdem Gregorij; omnemque sententiam perturbant.*

DISTINCTIO XXXIIII.

Gratianus. Domesticarum [a] quoque personarum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet.

Vnde Nicolaus Papa ad Albinum † *archiepiscopum.* † al. Alcuinum.

¶ Etiam consanguinearum immoderatam familiaritatem episcopum vitare oportet. C. I.

Iuo p. 5. c. 353. QVorumdam relatione fidelium, nostris auribus intimatum est; quòd Lanfredus episcopus, qui & iuuenis esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimos etiam de clericali catalogo, genere dumtaxat Germanos [b], & Gallos irreuerenter implicat. Verum iste (si ita est, vt audiuimus) merito iuuenis dicitur; qui iuuenilibus desiderijs occupatus nulla † grauitate constringitur. *& infra.* Nam (vt beatus dicit Hieronymus) venatorem [c] numquam legimus sanctum. *& infra.* Nihilominus autem de hoc episcopo relatum est apostolatui nostro; quòd cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem; & ob id mala fama [d] ei orta sit: pro qua te à sanctitate tua, cæterisque coepiscopis suis commonitus, atque correptus est; sed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maxime displicet, & magis, ac magis deteriorem de se reddit opinionem; in quo beatitudinis tuæ, & cæterorum coepiscoporum suorum rationibus non obedit; & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam synodale cum episcopis [e], & suffraganeis tuis conuocare concilium; & hunc salutaribus eloquijs episcopum conuenire; atque illi pastorali auctoritate præcipere; quatenus ab omnium bestiarum [f] vel volucrum venatione penitus alienus existat; atque ab immoderata filiæ suæ familiaritate semet omnino coerceat. Quòd si parere contempserit, & tam pro venationis declinatione, quàm pro immoderata filiæ suæ conuersatione vitanda vobis admonentibus obedire distulerit; à vestro collegio excommunicatus abscedat [g]. Quòd si in hoc contumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debebit.

† nulla senii grauitate.] Iuo Ad c. 5. Micheæ & in ps. 90.

[*Ex concilio* [a] *Aurelianensi 4.*]

PALEA. C. II.

Extra de cleric. ven. c. 1. Burc. l. 2. c. 213. Iuo p. 5. c. 366. & par. 6. c. 288. & par. 13. c. 30. Pann. l. 3. c. 167

EPiscopum, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere non licet. Quòd si quis talium personarum in hac voluptate † sæpius detentus fuerit; si episcopus est, tribus mensibus à communione [β] suspendatur; diaconus vero ab omni officio, & communione suspendatur.

† al. volitate sæpius des......

a ¶ Aurelianensi.] *Hæc Palea etiam in decretalibus tit. de cleric. ven. c. 1. citatur ex concilio Aurelianensi, & in Pannormia ex c. 8. Sed in Aurelianensibus, quæ extant, non est inuenta. Burchardus, & Iuo par. 6. c. 288. citant ex Meldensi. Eadem vero sententia est in Agathensi, c. 55. (quod etiam citat Iuo par. 5. c. 366. & par 13. c. 30.) & in Epaunensi, c. 3.*

β ¶ A communione.] *In decretalibus legitur* à communione, si presbyter, duobus; si diaconus, ab omni officio suspendatur. *Apud Burchardum est,* se à communione suspendat, presbyter duobus; diaconus vno ab omni officio, & communione suspendatur: *neque multo aliter apud Iuonem par. 6. & in concilio Epaunensi. In Agathensi autem, & apud Iuonem par. 5.* Se à communione suspendat; presbyter duobus mensibus se abstineat: diaconus vero ab omni officio, & † communione cessabit. *Verum apud eumdem Iuonem par. 13. ex concilio item Agathensi hoc modo legitur:* se a communione abstineat ‡ presbyter duobus mensibus se abstineat; diaconus vno ab omni officio, vel communione cesset.

† al. vel ‡ al. suspendat

a ¶ Domesticarum.] In hac 34. dist. ostendit, q clerici etiam domesticis personis non exhibebunt nimiam familiaritatem, & quòd clerici non intererunt venationibus aut aucupationibus. Secundo ostendit qualiter accipiatur cõcubina in superioribus cap. si quis post. c. maritũ. c. habuisse. quæ cap. sunt §. distin. proxi. Tertio adiũgit de multis nõ promouendis, & quòd bigami quãdoq; promouentur ad subdiaconatũ, vt §. c. lector. Quarto ostendit quòd clerici non debẽt interesse conuiuijs nuptiarũ. In fine ostẽdit ꝓpter cui[us] viduæ copulã quis impeditur à promotione.

Quorũdã.] CASVS. Lanfredus episcopus in duobus peccabat: scilicet in venatione more Germanorum & Gallorum, & in imoderata filiæ suæ familiaritate: propter quæ mala fama erat orta de ipso: & ideo sæpe correptus ab Aluino & eius suffraganeis fuit: nullatenus tamẽ emendatus fuit: quare Nicolaus præcepit vt concilio episcoporũ conuocato moneãt illum, vt à supradictis se abstineat: quòd si non fecerit, excommunicetur: & tandẽ si contumax fuerit, deponatur.

b ¶ Germanos.] id est, Theutonicos, qui sunt verũ germen, vel vere nobiles. Argu. extra de elect. venerabilẽ. & de præben. venerabilis. *Germani vnde dicuntur.*

c ¶ Venatorem.] existẽtem venatore: ne obijciatur de Eustachio. 86. dist. Esau.

ADDITIO Sub. qui prius fuit venator, postea fuit sanctus: potest tamẽ aliquis simul esse venator & sanctus. Archidia.

d ¶ Fama.] non quòd aliquid ibi sæui criminis existimarẽt ꝓpter fœdus naturæ id. q a corã omnibus eam nimis osculabatur, & ponebat manus i gremiũ eius: & ideo fuit ei indicta purgatio. sic extra de pur. cano. cap. cum in iuuentute.

Id est, propter sanguinis propinquitatẽ, extra de præsump. cũ in iuuentute. C. de epi. & cle. eũ qui. Archid.

e Episcopis.] Argum. quòd solus metropolitanus non potest audire causam episcopi, etiam ciuilem, vt 11. quæstio. 1. si clericus. & 6. quæstione 4. si inter.

Archiepiscopus solus causã episcopi audire nõ potest.

Sed intellige vt hic c. .... de ...... hic agitur. Arch.

f ¶ Bestiarum.] Infra 86. dist. qui venatoribus.

g ¶ Excommunicatus abscedat.] vt non intersit cũ eis negotijs communibus.

PALEA. C. III.

OMnibus seruis Dei venationes, & siluaticas vagationes† cum canibus; & vt accipitres, aut falcones habeant, interdicimus.

Hæc etiam Palea habetur eod. tit. de cler. ven. c. 2. vbi ex eodem concilio Aurelianensi citatur; quemadmodum & apud Burchardum, & Iuonem. Sententia ijsdem pene verbis est in synodo Francica sub Zacharia Papa, quæ & conciliorū tom. 2 est inserta, & habetur lib. 5. capitular. c. 2. & manuscripta etiam inter epistolas Zacharia in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum.

Concubina a autem hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis vnita est, & coniugali affectu asciscitur b; hanc coniugem facit affectus; concubinam vero lex c nominat. De hac dicitur in concilio Toletano 1. c. 17.

¶ Qui non habet vxorem, sed loco illius concubinam, à communione non repellitur. C. IIII.

IS, a d qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet; à communione non repellatur; tamen† vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ sit coniunctione e contentus.

a ¶ Is qui non.] *Integer concilij canon, qui apud Iuonem quoque, & in Pannormia refertur, est hic:* Si quis habens vxorem fidelis†, concubinam habeat; non communicet. Ceterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet; à communione non repellatur: tamen†, vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ (vt ei placuerit) sit coniunctione contentus. Aliàs viuens abijciatur, donec desinat, & ad pœnitentiam reuertatur. *Neque vero omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentiliũ Imperatorum legatur, nihil opus est referre. Certe Iustinianus nouella 18. c. 5. (vt est apud Iulianũ antecessorem) quasdam concubinas comparat quodammodo vxoribus, quæ sine dotalium tabularũ solennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scripsit B. Augustinus in libro de bono coniugij c. 5. & refertur infra 32. q. 2. c. solet. In quibus hæc tria erant necessaria: primum, vt vterque esset solutus: deinde fides mutua, quod alteri non iungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent. tertium, vt vsque ad mortem in ea vita coniunctione manendum sibi proponerent. Et in his quidem scribit B. Augustinus posse aliquo modo dici, nuptias esse, & connubium; quamuis sic habitam non auderet appellare vxorem; quia non interuenerant instrumenta dotalia, & alia, quæ iure ciuili, & canonico requirebantur, vt esset legitima vxor: quod habetur in prædicta nouella 18. & infra. 30. q. 5. c. aliter. Itaque huiusmodi mulieres, cum non essent vxores, vocabantur concubinæ: sed ob illa tria, ac præcipue, quod in affectu maritali permanere statuerant, permittebatur ipsis communicare; habebanturque tamquam vxores minus solenniter ductę. Et hoc est, quod hic, & in sequenti capite dicitur, pro vxore, & loco vxoris habere concubinam. Idque Gratianus ipse ad finem capitis antecedentis §. concubina. indicauit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiam si filiorum procreandorum causa haberentur, plane illicitus erat concubinatus: quod asserit idem B. Augustinus, c. audite. infra eod. & in eodem libro de bono coniugali, c. concubina. infra 32. q. 2.*

Item Isidorus de distantia† noui, & veteris testamenti.

¶ De eodem. C. V.

CHristiano nō dicam plurimas†, sed nec duas simul habere licitũ est, nisi vnam tantum, aut vxorem, aut certe loco vxoris, (si coniunx deest) concubinam.

[*Ex dictis Augustini in lib. 5. homiliarum, homilia 49.*]

PALEA. C. VI.

AVdite charissimi mēbra Christi, & matris catholicæ ecclesiæ filij. Quod dico cōpetentibus a & fidelibus, audiant pænitentes. Quod dico fidelibus, dico & cōpetentibus, & pænitentibus. Audiant catechumeni; audiant omnes, omnes timeant; nemo cōtemnat: sit mihi in cōsolationē vester auditus; ne vobis sit in testimonium dolor meus: Competentibus dico; fornicari vobis non licet: sufficiant vobis vxores β; audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli, si vos contemnitis. Concubinas vobis habere non licet: & si non habetis vxores; tamen non licet vobis habere cōcubinas, quas postea dimittatis, & ducatis vxores: tāto magis dānatio vobis erit, si volueritis habere vxores & cōcubinas.

a ¶ Competentibus.] *Hoc loco verba sunt ex originali in suum ordinem restituta. Qui autem vocarentur competentes, declarat B. Augustinus in sermone ad competentes; atque intelligi etiam potest ex eodem B. Augustino alibi, & ex alijs.*

β ¶ Vxores.] *In hac præcipue parte non sunt relata propria verba B. Augustini; sed nonnulla omissa, ac mutata. Nam ipse ita scribit:* sufficiant vobis vxores, aut nec vxores: concubinas vobis habere non licet: Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli eius, si vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: si audiant cōpetentes, quod dico fidelibus, non habetis vxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea ducatis vxores; quanto magis damnatio vobis erit, si habere volueritis & concubinas, & vxores dimittatis?

§ *Ceterum, si non talis concubina fuerit, & ætas illius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dinoscitur; apostolica concessione ad ordinem diaconatus proueht potest.*

Vnde Pelagius Papa scribit Florentino† episcopo.

¶ Qui post mortē vxoris habuerit de ancilla filios, diaconus fieri permittitur. C. VII.

FRaternitatis tuę relatione suscepta, eius latorem secundas qui-

---

Extra de cler. ven. c. 2.
Burc. l. 2. c. 214
Iuo p. 6. c. 289.
† al. fatigationes

Iuo par. 8. c. 64.
Pann. l. 6. c. 49.
† al. tantum
† al. fidelem
† al. tantum

† al. consonantia

Iuo p. 8. c. 66.
Pann. l. 6. c. 50.

Burch. l. 9. c. 15.
Poly. l. 6. tit. 8.
Iuo p. 8. c. 153.
Pann. l. 6. c. 41.

† al. Florentio
Ans. l. 7. c. 68. al. 73.
Poly. l. 2. tit. 1.

Cum hoc conc. con ordat Alex. de imo. in l. 3. ff. post tres. circa p inc. ff. si quis con. & pl. in annoton. de trium. & te. §. 3. & 9. sæpe. in ver. si sorte. & ... Ang. col. 1. ad hoc q dictum plurimas, sapor ... numerũ. Item adde Bar. in l. 6 ... ad fin. ... fur. ...

CONCVBINA. CASVS. Dicitur hic q in præcedenti dist. accipit cócubina, quę cognoscitur vxoris affectu: sed non fuit ducta cum solennitate: & talem lex concubinam vocat. Duo sequentia capitula plana sunt.

a ¶ Concubina.] hic respicit id quod dixit §. proxi. dist. cap. 5.

b ¶ Asciscitur.] idest amplectitur.

c ¶ Lex.] Canonica, vt infra cap. proxi. vel etiam lex ciuilis: quia concubinatus á lege nomen accepit, vt ff. de concu. in concubinatu.

d ¶ Is qui.] 30. q. 5. aliter. contra. Sed ibi loquitur quãdo nõ constat de mutuo consensu.

e ¶ Coniunctione.] secundum leges ita est, quòd si impares sunt personæ contrahentiũ, non præsumitur matrimoniũ, nisi dotalia instrumenta interueniãt. C. de nup. imperialis. §. imo. & illud ff. de do. donationes. secus si pares. ff. de ritu nup. in liberæ. secundum canones semper præsumitur adulterium nisi appareant legales solennitates, vt 30. q. 5. aliter, extra de clande. despon. cum inhibitio.

f ¶ Christiano] ¶ Cõcubinam] idest, mulierem non solenniter ductam: si tamen mutuus consensus interuenit. aliàs concubinam non licet habere, vt 32. q. 4. nemo.

CETERVM. Hæc est tertia pars distinctio. in qua dicitur, quòd vero concubinario ex causa potest dispensari. Ioannes de fan.

CASVS. Dictum est supra, q si quis præter vxorem habuit vxoris affectu concubinã, promoueri nõ potest: sed si fornicariam habuit, nec habetur suspectus de incontinentia in futuro, potest promoueri.

Fraternitatis.] CASVS. Clericus quidã mortua vxore in subdiaconum est promotus, qui secũdas nuptias non contraxit, verũtamen cũ Mecena ancilla sua fornicationem commisit: modo volebat in diaconũ ordinari, vnde quęsiuit Florentinus episcopus an posset

Hanc lex etiam non lex appellatur. 31. dist. Nicæna. Archidia.

De hoc not. ... 32. q. 4. cõ iunctim ... in glos.

Et 15. q. 5. dic ... 30. dist. ...

posit? Et respondet Pelagius Papa q sic, duabus rationibus. Vna est, quia defectus nostri temporis non patitur rigorem antiquorũ canonum valere: & quia ætas illius subdiaconi suspicionem incõtinentiæ à se remouere videtur: Micena vero ancilla, de qua confessus est filios habuisse, monasterio tradatur. Plana sunt quæ sequ- q redigitur in seruitutem, vt 32. dist. eos. Sed dic q diuersitas pœnarum epo dat optionem [a], vt extra de offic. deleg. de causis. Vel distinguas an sint publice ductæ quasi vxores, vel non. 15. q. vlt. cũ multæ. Sed qualiter præcipitur isti intrare religionem, cũ hæc res non sit præcepti, vt 32. q. 1. integritas? Dic quòd ratione delicti cogitur intrare monasterium quandoque aliquis ad agendam pœnitentiam, vt 50 dist. si ille. & 81. dist. si quis clericus. vel expone, iubemus, id est, consulimus.

[a] De hoc no. 22. q. 2. in summa.

Religionẽ quandoque cogitur quis intrare.

[1] al. cum. [1] al. subtilitatis

dem nuptias expertum non fuisse didicimus; castitatẽ tamen eum [1] priori non seruasse coniugio designasti. Et quamuis multa sint, quæ in huiusmodi casibus obseruari canonice iubeat sublimitatis [1] auctoritas: tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur [a] in omnibus manere censuram, & ætas istius de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dinoscitur; vt ad diaconatum possit prouehi, temporum, vt dictum est, conscendentes defectui concessisse nos noueris. *& infra.* ¶ Micenam [1] vero ancillam eius, de qua se post transitum vxoris filios, habere confessus est, iubemus, vt tua dispositione cuiquam monasterio cõtinentiam professura [b] tradatur [α].

[1] al. Micinam

α ¶ Tradatur.] *Apud Anselmum sequitur:* vt meliori forte ad quod promouetur officiũ, sub bonæ possit famæ merito ministrare; nec aliqua opinionis eius maculandæ reliquatur occasio: *neque multo aliter in Polycarpo.*

Hoc ex dispensatione misericordiæ: ceterum ex rigore disciplinæ intelligitur illud Aurelianensis [β] concilij.

β ¶ Aurelianensis.] *hæc ad verbum habentur in conc. Gerundensi, c. 8.*

¶ Non admittatur ad clerum, qui præter vxorem, aliam cognouerit. C. VIII.

Burch. l. 2. c. 38. Iuo. p. 6. c. 139.

SI quis de laicis post vxorem, aliam cuiuscumq; conditionis cognouerit mulierem, in clericum nullatenus [c] admittatur.

4 *Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium, & Innocentium scribitur; propter spem futuræ incontinentiæ constitutum creditur: quia difficile continentiam seruat, qui se illicito concubitu maculare nõ metuit. Vel [1] prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cognouerit maritali affectu: vel quia corrupta florem virginitatis amiserit; vel quia meretricari [d] non desinit, licet in vxorem ducatur. Vtrumque enim, impedimentum cuilibet præstat, quominus ad sacros ordines pertingere valeat.*

[1] al. &

Vnde Hilarius Papa in synodo Romana, c. 2. scribit dicens.

¶ Qui virginem non duxit vxorem, ad sacros ordines non accedat. C. IX.

Ans. l. 7. c. 12. al. 15. Pann. l. 3. c. 50. [1] *canendũ*] orig. [1] *gradus*] orig.

CVrandum [1] ergo in primis est, ne ad sacros ordines [1] (sicut gestis prioribus ante præscriptum est) quisquam, qui vxorem non virginem duxit [e], aspiret.

Item Gregorius vrbis Romanæ præsul [1] Squilatino [1] Episc. lib. 2. epi. 25.

[1] forte Scyllacino

¶ Bigamus, vel pœnitens, corpore vitiatus, litteras ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, clericus non fiat. C. X.

Ans. l. 7. c. 35. al. 42. Poly. l. 2. tit. 38. Iuo. p. 8. c. 288.

PRæcipimus, ne umquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, aut ignorantem litteras [f], vel in qualibet parte corporis vitiatum [g] vel pœnitentiæ [1] vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxiũ ad sacros ordines permittas accedere: sed si quos [h] huiusmodi repereris, non audeas promouere.

[1] al. pœnitentem. [1] al. publice pœnitentem. al. solenniter pœnitentem

Item in Neocæsariensi concilio, c. 8.

¶ Non fiat sacerdos, cuius vxorem euidenter constat adulterium admisisse. C. XI.

Ans. l. 7. c. 19.

SI cuius vxorem adulterium commisisse, cum esset laicus, euidenter fuerit comprobatum; hic ad ministerium ecclesiasticum admitti [i] non potest. Quòd si in clericatu iam eo constituto, adul-

c ¶ Si quis. ¶ Nullatenus.] Hic de stricto iure loquitur, vt 3. illud 25. distinct. primum.

[a] Sub. & illud. 1. q. 7. si quis omnem.

QVOD ERGO. Hęc est quarta pars huius dist. in qua probat per sex auctoritates sanctorum patrum, q nullus eps debet ordinare bigamũ, vel viduæ maritum, illiteratum, pœnitentem, obnoxiũ curiæ: nec illũ qui cognouit vxorem suam postquam sciuit illã adulteram. Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est s. in cap. fraternitatis. q ille, qui fornicatus est, potest promoueri. sed qa videbatur 2rium ei quod dictum est s. in 33. dist. in cap. maritũ. & cap. laici ideo constitutum est, qa tales cũ difficultate cõtinentiã seruant: vel qa corruptæ erant cum quibus contraxerunt: vel meretricari non cessant, licet in vxores ducãtur. & hoc probatur p cap. quæ sequuntur.

d ¶ Meretricari.] hæc ratio non ualet: quia numquam maritus corruptæ promouetur.

C ¶ Vrãdũ.] CASVS. In hoc cap. dicitur q ad sacros ordines p moueri non potest qui uxorem uirginem sortitus non fuerit.

e ¶ Virginem duxit.] 30. q. 5. qualis.

P ¶ Ræcipimus.] CASVS. Septem genera hominum in hoc cap. enumerantur, qui à promotione repelluntur, ut bigamus, &c.

f ¶ Ignorantem litteras.] scilicet prorsus, ut 36. dist. illiteratos [a].

g ¶ Vitiatum.] enormiter.

[a] Et 1. q. 1. § ecce si clericus. ver. hoc, fal. extra li. 6. de tempo. or. nullus ver. pœna imponitur talem ordinanti.

h ¶ Sed si quos.] iam ordinatos supple. aliter idem repeteret.

Luxuria quandoque plus iuris habet, quam castitas.

[a] Immo fuit dispensatum, vt J. pa... & J. 5. ... & not. & dist. proxi. c. 1.

quuntur vsque ad §. quod ergo.

a ¶ Non patitur.] Ecce casus vbi plus iuris habet luxuria q̃ castitas: quia castus repelleretur si 2xisset cum secunda. sed fornicator non. ad idem facit extra de biga. qa circa. Item p istud cap. quidã dicunt derogatum esse illi 25. dist. cap. vlti. qa cũ illud sit æquitas [a] & illud rigor, merito æquitas præponit rigori, vt 45. dist. licet. 50. distin. ponderet. extra de fur. cap. vlt. C. de iudi. placuit.

b ¶ Professura.] alibi dr q debet vendi, vt 81. dist. quidam. alibi dr

S ¶ I cuius.] CASVS. Aliquis accepit virginem in vxorem [1] ipsa postea adulterium commisit: quærebatur vtrum talis deberet promoueri, vel remanere in ordine iam suscepto. Et rñdet q si laicus est, non potest postea ad ecclesiasticũ ordinem promoueri: si clericus est, dimittat eam: alioquin sit a ministerio alienus. Idem est ex toto casu sequentis capituli.

i ¶ Admitti.] Sed nonne hic vr nimius rigor, q aliquis sine culpa sua puniatur [a]? Propter hoc intelligunt quidã quod hic dr, q si ma-

[1] Sub. quod fieri non debet. vt videtur 16. q. 7. nemini. & ... 74. distin. satis. 74. distin. gesta. 41. clari.

H ritus

ritus patronus est turpitudinis, & leno: sed certe tūc repelleret pp propriū delictū, vt 32.q.1.cap 1.& 2. Dic ergo q ideo prohibet, qa est maritus corruptæ: tñ si non cognouit eam post adulterium perpetratū, promouet, vt j.ea.cap.vlt. Sed pone q vir accuset vxorem de adulterio: nūqd pendēte accusatione tenet ei reddere debitū, si talis est q vult p mouerir? Dicunt qdam q nō: qa si reddit, fit ei pjudicium: sicut nec cogitur reddere debitū ei quā audiuit esse ācillā, vt extra de cōiugio seruorū, proposuit [1]. Sed tñ ibi alia ratio est: qa cum serua non est matrimonium, sed hic est matrimoniū: vnde melius vr q sibi præiudicet cognoscendo eā, q q illi iniuriam faciat, scilicet denegādo ei debitū. & fm hoc sequit q aliqs punitur ex eo qd tenet facere ex necessitate, & est 3 11 q. 4. Nabuchodonosor [a]. vbi dr q nemo puniendus est ex eo, qd necesse habet facere. Item ex hoc sequeret q aliqois p vno facto mereret pœnā & præmium: quod est 3 id 8. q.1. licendum. Item ex hoc sequitur, q aliqs pro vno facto & meretur & demeretur: quod est contra id ff. de neg. gest. siue. meretur enim dum cognuscit vxorē, vt 33. q. 5. cap. 1. Et q vna res habet 3rios effectus: quod est 3 id ff. de sol. qui hominem. §. vlti. Ioan. Posset tñ dici q si maritus reddat debitū vxori corruptę, nō pjudicet sibi quin possit promoueri: quia tūc potius dr cognosci ab vxore, quām cognoscere ipsam, vt 32.q.5. ita nec sicut nec facit sibi præiudicium quin possit eā accusare de adulterio: licet sit argu. contra 33. q. 1. si quis [f]. ff. sol. mat. cum mulier. ff. de adul. si vxor. §. vlti. quid iuris sit de hoc, in quæstione notaui, ibi videas, &c. Posset tñ probabiliter dici, q sibi præiudicat quo ad legē promotionis quæ factum solum requirit, non quo ad legem Mosaicam, vt 15 q. 1. §. fin. non obstat q inuitus hoc fecit, vel passus fuit: arg. 26. dist. acutius. hoc totum determinat decre. extra vt lite pen. c. 2. Barth.

Maritus siue merito bigamus an vxori debitum reddere possit pendente accusatione adulterij.

[1] Vbi de hoc. & extra de adul. c. viij. ibi videas.

[a] Alias incipit, vasis ira.

[f] De hoc ead. q. c. 1. & 11. q. 2. placuit.

...terauit, dato repudio dimittere eam debet. Si vero retinere eius consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.

Item ex concilio Martini Papa.

Apud Martinū Bracarensem, cap. 28.

¶ De eodem. C. XII.

SI laici† vxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministeriū ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationē alicuius clerici vxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, à ministerio alienus sit.

† alicuius laici] orig.

Præmissis auctoritatibus bigami, & qui virgines non sunt sortiti vxores, à sacris ordinibus prohibentur. Sed quæritur, si quis ante baptismo viduam duxerit vxorem, an propterea sit prohibendus à sacris ordinibus.

De his ita scribit Innocentius Papa Victricio Rothomagen. episcopo, epistola 2.c. 5.

¶ Qui ante baptisma, seu post baptisma viduam duxit vxorem, non admittatur ad clerum. C. XIII.

Ans.l.7.c.11. Iuo par.6.c.55.

SI quis [a] viduam (licet laicus [b]) duxerit vxorem, siue ante baptismū, siue post baptismum, non admittatur ad clerum: quia eodem vitio [c] videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris consortium relaxatur. *& infra.* ¶ Quòd si non putatur vxor esse computanda, quæ ante baptismum ducta est, ergo nec filij, qui ante baptismum geniti sunt, pro filijs habeantur.

C. 6. eiusdem epist.

Prohibentur etiam bigami à quolibet ordine clericatus, iuxta illud Ambrosij epist. 82. ad Vercellensem ecclesiam.

¶ Qui secunda coniugiū sortitur, clericus non fiat. C. XIIII.

Iuo p. 8.c. 290. Pann.l.6.c.63.

COgnoscamus non solum hoc de episcopo, & presbytero [d] Apostolum statuisse; sed etiam Patres in concilij† Nicæni tractatu addidisse [e], neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit.

† concilio Nicæni tractatu] orig.

Similiter etiam viduarum mariti, vel ancillarum, vel meretricum, clerici fieri non possunt.

Vnde in canonibus Apostolorum, c. 18. legitur.

¶ Spectaculis publicis mancipatam vel eiectam, vel ancillam ducens vxorem, diaconus non fiat. C. XV.

SI quis viduam, aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillā [f], vel aliquam de ijs, quæ publicis spectaculis mancipantur: non potest esse episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deseruiunt.

Quæ autem sit vidua, quæ eiecta, vel meretrix, Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam de veste sacerdotali ostendit dicens.

PRAEMISSIS. Casus. *S I laica.*] Ex supradictis infert Gratianus, q bigami, & qui virgines non habuerunt vxores: p moueri non possunt. Nunc incidenter quærit an ille, qui ante baptisma viduam duxerit vxorem, possit promoueri: & probatur q non, per seq. c.

S I quis viduam. Casus. Quidam dicebat, q si quis ante baptisma viduam duxerit in vxorem, q propter hoc non debet repelli a promotione: quia illa vxor non reputat. quare Victricius Rothomagen. eps quæsiuit an hoc esset verum? sic respōdet Inno. siue ante baptisma, siue post viduā duxit vxorē, repelli debet à promotione: quia eadem causa videtur exclusus qui ante baptisma duxit eam, qua is qui post baptisma. Nam in baptismo vitia dimittuntur, & non consortium vxoris: alioquin qui ante baptisma nati sunt, non debent filij reputari. Omnia quæ sequuntur vsque ad cap. si subdiaconus per te videre potes.

a ¶ *Si quis.*] hoc bene habes in Authen. de san. episc. §. clericos autem non aliter ordinari. coll. 9.

b ¶ *Laicus*] Ideo dicit de laico, qa minus videret de eo: vel ideo qa si clericus hoc faceret, non solū non promoueret, sed omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis priuaretur, vt 84. dist. quisquis.

c ¶ *Vitio*] id est, defectu [a]. ss. 56. dist. quia simpliciter. & 26. dist. acutius.

d *C Ognoscamus.* ¶ *Et presbytero.*] supple & diacono. 81. dist. c. 1.

e ¶ *Addidisse.*] Augu. tamen dicit q secundū interpretationem apostolus intellexit de quolibet ordine, vt 81.

SIMILITER Hæc est 5. pars dist. in qua dicit, quòd qui contrahit cum ancilla, vel cum ioculatrice, non potest fieri episcopus vel presbyter. Io. de Fan.

f *S I quis*] *Ancillam.*] Sed quare hic prohibetur, cū tamen eo ipso quod aliquis ducit ancillam suam in vxorem, ipsa libera efficiatur? vt C. de la. li. tol. Authen. ad hoc. & C. de oper. lib. libertæ. similiter tenet matrimonium cum aliena ancilla, vt 29. q. 2. cap. 1. & 2. Respondeo propter prærogatiuam sacerdotij. Vel ideo quia non videtur ibi esse plenum matrimonium, vt 32. q. 2. sicut non omnis. & ideo non videtur ibi esse plenum sacramentum [g]. Vel hoc ideo contingit: quia vilis persona præsumitur qui contrahit cum ancilla.

[a] Vel id est, impedimento.

[?] Et lex dicit quod ex mente legis est perinde accipiendum ac si ea verba legis essent. ff. de verbor. signi. nominis §. verbum.

Ancilla cum domino contrahens libera efficitur.

[g] Id est, tale matrimonium nō videt plene designare Christi & ecclesiæ sacramentum, sm Lau. & Hugo.

Vidua

a V *Idua est.*] Vt hoc melius intelligas, dic quòd vidua dicitur quæ à viro idua, id est, diuisa vel separata est. Nã iduo, as, dicitur separare vel diuidere. & dicit̃ sic ab idus qđ est diuisio vel separatio, secundum Pol. & dic vidua, scilicet ex cuius copula quis impeditur. Hug. Ioan. de Fan. Ma-

ri deberet? Et respondet Martinus Papa, q̃ debet redigi inter minores ordines: epistolam vero postea legere non debet. Sequens autem § patet.

e ¶ *Si subdiaconus.*] collige casum ex eo quod habetur 5. 32. dist. §. similiter in fine.

¶ Quæ sit vidua, vel eiecta, vel meretrix. C. XVI.

Iuo p. 8. c. 297. Pann. l. 6. c. 68.

VIdua est [a], cuius maritus[b] est mortuus: Eiecta est, quæ a marito viuente proijcitur: Meretrix[c], quæ multorum[d] libidini patet.

Apud Martinũ Braca. c. 44. Ex concil. Toletano 1. c. 4.

7 *Sed postea temporum defectui condescendens Papa Martinus in minoribus ordinibus eos constitus permisit, non † regulam præfigendo, dicens.*

† Hæc verba, *non regulam præfigendo*, absunt ab aliquot exemplarib.

¶ Inter lectores, vel ostiarios deputetur subdiaconus secundam ducens vxorem. C. XVII.

SI subdiaconus[e] secundam vxorem duxerit, inter lectores[f] vel ostiarios habeatur, ita vt Apostolum non legat.

Necessitate tamen exigente bigamus vsque ad subdiaconatum potest promoueri.

Vnde Martinus Papa ait.

Ibidem. c. 43. Ex concil. Tole. 1. c. 3.

¶ Viduam ducens vxorem, subdiaconus, si necessitas exigat, fieri potest. C. XVIII.

LEctor, si viduam alterius, vxorẽ acceperit, in lectoratu permaneat: aut si forte necessitas sit, subdiaconus fiat[g]; nihil autem supra. Similiter, & si bigamus fuerit.

8 *Quibus autem propria coniugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conuiuijs interesse.*

Vnde in Agathensi concilio, cap. 39 legitur.

¶ Nuptiarum conuiuijs presbyteri interesse non debent. C. XIX.

Burc. l. 2. c. 134. Iuo p. 6. c. 208. Poly. l. 4. tit. 31.

PResbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia[a] non est, etiam alienarum[h] nuptiarum euitent conuiuia; nec his cœtibus misceantur, vbi amatoria cantantur, & turpia; aut obscœni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur; ne auditus, aut obtutus sacris mysterijs† deputati turpium spectaculorũ, atque verborum contagione polluantur.

† al. ministerijs

a ¶ Licentia non est.] *In codicibus impressis legebatur,* licentia modo non est. *Expuncta est dictio,* modo, *quæ neque in originali, neque in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Inuen., concilio Venetico c. 11. (vbi hoc idem repetitur) habetur Ac presbyteris quidem numquam, vt apud Græcos quidam, licuit ducere vxores.*

Vidua vero intelligenda est, si post solenne fœdus nuptiarum, morte interueniente, à viro suo diuisa fuerit. Ceterum, si antequam conueniant, fatali necessitate ab alterutro diuisi fuerint; licet ex sponsalibus vxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etiam si in propria sit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur; nec ex eius copula à sacris ordinibus aliquis prohibetur.

Vnde Pelagius Papa scribit.

¶ Qui cum alio velatam, non tamen illi nuptam, vxorem duxit, sacerdos fieri non prohibetur. C. XX.

Simile 27. q. 2. c. qđ autem §. item si sponsa. Iuo p. 6. c. 113.

VAlentino[i] clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem eius, cum quo velata erat sponsa†, coniugali est copula sociata, quia iterum‡ velamen accepit, nullum in promouendo generetur obstaculum; quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obuiet institutis.

† al. sponsa
‡ al. interim

f ¶ *Inter lectores.*] hoc ex dispẽsatione; sed de iure communi perdit priuilegium clericale; vt 84. distin. quisquis. ideo fit hoc ex dispensatione, q̃ remanet in sacris minorib' ordinib'.

L *Ector.*] CASVS. Dicitur in hoc c. q̃ si aliquis in minoribus ordinibus constitutus viduã duxit in vxorẽ. vel bigamus fuerit, ex dispensatione poterit ad subdiaconatũ promoueri, alias non.

Dispẽsatio vtrũ possit cum bigamo fieri.

g ¶ *Fiat.*] Sic ergo Papa* dispẽsat ꝯ Apostolum, vt hic, & 32. dist. presbyter. Innocẽtius tamen dicit, q̃ non licet dispensare cum bigamo, vt extra de bigamis, nuper. & hoc idẽ dicit Martinus. 50. dist. si quis viduam. Lucius tamen dispẽsauit cum Panormitano archiepiscopo, q̃ fuit bigamus. Item habes hic, q̃ licet sit dispensatum in vno ordine, non ideo intelligitur dispẽsatum in ceteris, vt 32. dist. nos cõsuetudinem. & 50. dist. quicumque pœnitens. sic dispẽsatur in primo matrimonio, & non in secundo, vt 36. q. 2. si autem.

* *Non est absurdũ quod ad .... Vide B. Tho. 4 dist. 2. q. 3. 3.*

P *Resbyteri.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd illi quibus non est licitum contrahere matrimonia conuiuijs nuptiarum interesse nõ debẽt, ne propter motus obscœnos & turpia cantica visus & auditus eorum contaminentur.

h ¶ *Etiam alienarum.*] Et si clerici fuerint in aliquo cõuiuio, & adueniãt ioculatores, surgant, & recedant de mensa. vt de consec. distin. 5. non oportet.

VIDVA. CASVS. Dictum est supra quòd qui viduam habuit vxorem, repellitur à promotione. Nũc vero dicit, quòd vidua est cuius vir post copulam carnalem est defunctus. Verumtamen si ante q̃ cognoscatur à viro suo, mortuus fuerit vir eius, non debet propter hoc vidua appellari, licet traducta fuerit & velata. Et si quis cum tali contraxerit, non repellitur a promotione. quod probatur seq. cap.

b ¶ *Maritus.*] qui in eam gessit maris ritus, eam carnaliter cognoscendo. Lau.

c ¶ *Meretrix.*] alibi dicitur meretrix cuius turpitudo publice venalis est. 32. q. 4. meretrices.

d ¶ *Quæ multorum.*] quæ admiserit plures quàm 23. millia hominum, vt 45. dist. disciplina. vel quæ admisit 60. vt extra de clerico. excom. cap. latores.

SED POSTEA. Hæc est vij. pars huius dist. in qua ponit quomodo olim cum bigamis dispensatum fuit, vt subdiaconi essent. Ioan. de Fan.

S *I subdiaconus.*] CASVS. Quidam promotus ad subdiaconatum secundam duxit vxorem. quærebatur quam pœnam pati

V *Alentino.*] CASVS. Valentinus duxit quandam in vxorem quæ antea fuit alteri desponsata, & cum illo velata: sed non fuit ab eo cognita, quia fuit morte præuentus, & sic virgo permansit. Dicitur hic, q̃ propter hoc Valentino nullum impedimentum generatur quin valeat promoueri post mortem vxoris, vel ea viuente de consensu ipsius.

i ¶ *Valentino.*] hunc casum habes extra de biga. debitum.

A Quibus.] CASVS. Dictum est supra a quibus ordinibus bigami prohibeantur, & vtrum bigami reputentur, qui ante baptismum vnam, & post baptismű alteram, vxores habuerunt, & an liceat fortiri vxores in sacris ordinibus constitutis. In hac vero 35. distin. prosequitur Gratianus tertiű cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet ordinandű nő esse vinolentű, sed sobrium; quia in vete. testa. ministris tépli prohibebatur vinum & siceră bibere, ne propter ebrietatem corda eorű grauarentur: & quia vēter mero æstuãs despumat in libidiné. & hoc probatur exéplo Noe, & exéplo Loth: & dicit quòd vinoléntus est qui frequenter vino repletus. Sequés cap. patet.

a ¶ A quibus.] Hic agitur de tertio cap. apostolicæ regulæ, oportet ordinandű non esse vinoleű, sed sobrium. & introducit multa in cőmédationem abstinentiæ, & in reprobationé ebrietatis. interserit et de pœna illorű, quia et quãter indulgent ebrietati, & dicit q minores corporaliter puniuntur, maiores post admonitioné xxx. dieb' cőrone priuaní, vt j. ea.c. vl. [1]

b ¶ Quia venter.] pinguis venter grossum generat sensum. 44. dist. §. si ergo.

c ¶ Episcopus.] ¶ Aleæ] clerici non debent ludere, vel ludis interesse, vt extra de vi. & ho. cler. clerici nec participes erunt ludentibus, nec inspectores ludi, vt in Auth. de sac. episco. §. interdicimus. coll. 9. Sed nunquid potest repeti id, quod in alea perditur? Dicunt quidam [2] q non, sed pauperibus est eroganda pecunia illa. arg. 14. q. 5. non sane. cű enim turpitudo versatur ex parte vtriusque, melior est conditio possidentis. ff. de cond. ob tur. cau. l. si ob turpé [3]. melius credo q possit repeti, vt ff. de aleatoribus. l. vlt. in fi. etiã vsque ad quinquaginta annos, vt dicit græca constitutio. C. de religio. & sump fun. & de alea. Et si quis existens in alea rem suam vendiderit, tenetur de euictione, vt ff. qua. rerum actio nő da. l. si filio. §. 1. licet autem hic prohibeatur ludus, tamen pro conuiuio habendo potest ludi. ff. eo. l. vlt.

d ¶ Deseruiens] id est, valde seruiens, vt illa præpositio, de, augmentet. ff. depos. l. 1. in princ. quãdoque priuat, vt ibi,

Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

e ¶ Aut desinat.] Non ergo pro quolibet delicto statim episcopi debent fulminare, vt vel excómunicent, vel deponant [4]: ad idem facit 67. dist. episcopus. & 92. dist. cap. vlt. Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

f ¶ Priuetur.] aut verberetur, vt infra ea. cap. vlt.

A Bexordio.] CASVS. In hoc cap. triplex status humani generis denotatur. Nam a principio mundi carnes non comedebamus, nec dabamus libellum repudij, nec circumcidebamur. post diluuium vero data lege vinum cum carnibus est assumptű: & repudij datio est concessa, & cultellus circumcisionis est datus. Postquam vero Christus venit, ω reuoluit ad α, id est, finem ad principium: quia hodie non circumcidimur, nec damus repudij libellum, nec carnes omni die comedimus, dicente Apostolo, Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere.

g ¶ Nec carnibus] tamen Lamech fuit venator, sed illud fuit propter pelles, non propter carnes. 31. q. 1 quomodo.

h ¶ In signum.] vt per eam fideles discernerentur ab alijs. vel fuit signum interioris circumcisionis, vel fuit signum futuri baptismi: quia tunc per circumcisionem tollebantur peccatã, sicut nűc per baptismum, vt j. de consecra. dist. 4. q autem apud nos.

i ¶ Implere] s. dist. 4. erit contra. Sed dic, q facile non potest impleri. Vel dic q tunc nullus potuit eã implere quo ad hoc vt adipisceret vitã æternã: q a per circűcisioné nő aperiebat ianua cæli, licet ianua inferni et esset præclusa. secus hodie per baptismű. extra de bap. maiores. Vel ideo istud dicit, q a ꝑplexitas fuit in lege. cum enim ꝑceptű fuit q sabbati die nő fieret aliqđ opus [5], itẽ ꝑceptű fuit q viij. die circűcideret puer [6], potuit cőtingere q sabbatum esset dies viij. ab ortű pueri, sed tñ i hoc nő peccabãt, quia excusabant ꝑp impossibilitẽ: ideo aut fuerűt eis data dura ꝑcepta, q a ex superbia eorű dixerűt, nő deest qui impleat, sed deest q iubeat [7].

k ¶ Duritia.] tamẽ peccatum erat, vt extra de diuor. gaudemus.

l ¶ Et ω.] quæ est vltima litera Græcorum.

m ¶ Ad α] quæ est prima Latinorum. & est argu. q restituta re ad pristinum statum, priora iura restituuntur, vt 26. q. 6 si quis de corpore [8]. ff. de ser. rust. præd. l. si quis alias, & Attilicinus. Itẽ argu. q non fit iniuria rei, si restituitur ad pristinum statum. ff. de pac. si vnus. §. quod & 10 specie dotis.

n ¶ Nec comedimus] id est, suademus non comedere, cőfiliű est.

o ¶ Dedicatum est] id est, in vsum assumptum.

DISTINCTIO XXXV.

A Quibus [a] ordinibus bigami prohibeantur, & vtrum reputentur bigami, qui ante baptismum habuerunt vnam, & post baptismum alteram, & an liceat sortiri vxores in sacris ordinibus constitutis, multorum auctoritatibus breuiter monstratum est. ¶ Sequitur autem in descriptione illa Apostolica, vt sit sobrius, qui ordinandus est, non vinolentus: quod ex auctoritate veteris testamenti introductum est. Ministri enim templi prohibentur vinum, & siceram bibere, ne ebrietate grauentur corda eorű, & vt sensus eorum vigeat semper, & tenuis sit, vel quia vēter [b] mero æstuans facile despumat in libidinem. Vnde Noe in ebrietate nudauit femora: Loth, quẽ Sodoma non vicit, vina vicerunt. ¶ Quòd tamen † vinolentus esse prohibetur, non semel, sed frequẽter vino repletus debet intelligi.

Hinc etiam in canonibus Apostolorum can. 43. & 42 legitur.

¶ Diaconus, presbyter, & episcopus ebrietati, & aleæ deseruientes, nisi desierint, deponantur †. C. I.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ [c], atque ebrietati deseruiens [d] aut desinat [e], aut certe damnetur †, Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens aut desinat, aut communione priuetur [f]. Similiter etiam laicus.

Item Hieronymus libro primo contra Iouinianum.

¶ Esus carnium, & vini potus, post diluuium concessus legitur, post Christi aduentum inhibitus. C. II.

AB exordio cőditionis humanæ nec carnibus [g] vescebamur, nec dabamus repudium, nec præputia nobis eripiebantur in signum [h]. Hoc cursu ad diluuium vsque peruenimus. Post diluuium autem cű datione legis, quam implere [i] nullus potuit, carnes ingestæ sunt ad vescendum, & repudia concessa duritiæ [k], & cultellus circumcisionis appositus, quasi Dei manus plus in nobis creauerit, quàm necesse est. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & ω [l] reuoluit ad α [m], & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur, nec circumcidimur, nec comedimus [n] carnes, dicente Apostolo [Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere]. Et vinű enim cum carnibus post diluuium dedicatum est [o].

Idem lib. 2. contra Iouinianum.

¶ Alienum est a sapiente potationibus & ebrietatibus vacare. C. III.

LVxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas; omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens.

Idem in Micheam ad c. 2.

Prima Tim. 3. & in glossa ad eű locum habẽtur hæc omnia ex Hiero. epist. 83.
1 Tim 3.
Leuit. 10.
J. ead. c. venter.
Gen. 9. & 19.
Gl. interlinearis.
1. Tim. 3.
al. autem
† communione priuentur
Burch. l. 14. c. 5.
Poly. l. 6. tit. 17.
Iuo p. 13. c. 73.
Pann. l. 3. c. 730.
Rab. pœn. c. 28.
† al. deponatur i. deponatur
Mat. 19.
Act 15.
Gal. 5.
Rom. 14.
Prouerb. 20.

Lamech fuit venator.
Circumcisio quare habeat.
[1] Et qui nec sic resipuerint, deponentur, vt j ca. episcopus. Hug.
Clerici ludere aut lusores spectare nő debẽt. Lusor pecuniã lusam repetere potest.
[2] Secundũ Laurẽt.
[3] ff. de cond. ob tur. cau. l. vbi autem. hæc sunt opi. Pla. & Bar.
[4] Ad hoc extra de cler. percuss. c. 1. vbi de hoc. sed contra 46. dist. quoniã. & 2. q. 1. nec aliquis in gl. no. quod.
Circumcisio. & baptismus differunt.
[5] Vt Exod. 20.
[6] Gen. 17.
[7] Hoc sententia Hier. prius ferm. in primo lib. regul. cap. 8.
[8] Vbi de hoc & facit quod no. j. q. 7. non autem.

E *Ecclesiæ principes.*] Casus. Quidam prælati cum populum admonere deberent ad ieiunia seruanda, fartis corporibus & rubentibus buccis prædicabant: in quos inuehitur Hiero. & auctoritate Micheæ prophetæ probat eos deijciendos à prælaturis suis in tenebras exteriores: quas vitare possunt, si imitentur apostolos non solum sermone, sed etiam vitæ conuersatione. Quæ autem sequuntur, plana sunt: vsque ad cap. sexto die.

S *Sexto die.*] Casus. Secundum H. cap. istud diuidit in tres partes. In prima parte Ambr. detestatur vinū gulæ, & cōmendat abstinentiam in cibo: & hoc probat per Adam, qui dum voluit abstinere a cibo vetito, perseuerauit in bono. sed postquam non abstinuit, spoliatus est omni bono gratuito, & vulneratus est in naturalibus. In secunda parte quæ incipit ibi, *Et infra:* detestatur ebrietatem: & hoc per Noe, qui propter ebrietatē nudatus est: ex qua ebrietate seruitus est secuta. & per Loth, qui propter ebrietatem cōmisit incestū cū duabus filiabus suis. In tertia parte, quæ incipit ibi, *At non Abraham.* cōmendat sobrietatē in vino: & hoc per Abraham, qui angelis hospitibus suis non vinū, sed lac apposuit. Et per Ioannem Baptistam, qui nec vinū bibit, nec panem comedit. Beneuentanus autē sic ponit casum. In hoc cap. probat Ambro. vij. rationibus & exēplis esse abstinendum a superfluitate ciborū & vini: quia multa mala inde proueniunt. Prima ratio est in princ. cap. Secunda ibi, *Vt sciamus.* Tertia ibi, *In prin.* Quarta ibi, *Manebat.* Quinta ibi, *Legimus.* Sexta ibi, *At non Abraham.* Septima ibi, *Denique annunciant.*

¶ Ignominiosum est sacerdoti affluere delicijs, epulis, atque lasciuijs. C. IIII.

Michea 2.

ECclesiæ principes[a], qui delicijs affluunt, & inter epulas, atque lasciuias pudicitiam seruare se credunt, propheticus[b] sermo describit, quòd eijciendi sint de spatiosis domibus, lautisque[c] cōuiuijs, & multo labore epulis cōquisitis,[d] & eijciendi propter malas cogitationes, & opera sua. Et, si vis scire, quo eijciendi sunt; Euangelium lege: in tenebras scilicet exteriores[e], vbi erit fletus, & stridor dentium. An non confusio, & ignominia est, Iesum crucifixum, magistrum pauperem, atque esurientem fartis prædicare corporibus? ieiuniorumque doctrinam rubentes buccas[f], tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conuersationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

Matt. 22.

Idem ad oceanum, epistola 83.

¶ De eodem. PALEA. C. V.

In initio dist. Hiero. in epist. ad Titū ad c. 1.

VEnter mero æstuans cito despumat in libidines. Vbi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

[*Idem ad Nepotianum de vita clericorum.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

in epist. ad Oceanum.

† *altario deseruiunt*] orig.

Leuit. 10 *nu.* 6.

Ad Nepotianū. *Ephes.* 5.

Ad Eustochiū. epist. 22.

VInolentum sacerdotem & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. Sacerdotes qui ministrant † in tēplo Dei, prohibentur vinū, & siceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggrauentur corda eorū. Sicera hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest. *& infra.* ¶ Quidquid inebriat, & statum mentis euertit, fuge similiter vt vinum. [Nolite, ait Apostolus, inebriari vino, in quo est luxuria.] *& supra.* ¶ Qui altario deseruiunt, vinum, & siceram non bibant. Sponsa[a] Christi vinū fugiat vt venenū: vinū, & ebrietas incendiū est.

a ¶ Sponsa Christi.] *In epistola ad Eustochium sic habetur:* Hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. *& paulo post:* vinum, & adolescentia duplex est incendium voluptatis.

Item Prosper de vita contemplatiua, lib. 2. c. 22.

¶ De eodem. C. VII.

LVxuriam facit, & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

Item Ambrosius in libro de Elia, & ieiunio, c. 4. & 5.

¶ In paradiso abstinentia, post paradisum edendi lasciuia incœpit. C. VIII.

† *vbi*] orig.

† *ibi*] orig.

SExto[g] die bestiæ[h] sunt creatæ, & cum bestijs orta edendi potestas est, & vsus escarum. Vbi cibus cœpit[i], ibi finis factus est mundi: ibi † cœpit sua incrementa nescire, vbi † cœperunt diuina opera circa eum feriari[k], Quo indicio declaratum est, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos desijt[l] augeri. *& infra.* ¶ Et vt sciamus nō esse nouum ieiunium[m], primam illic legem constituit de ieiunio. *& infra.* ¶ Eousque nemo præuaricari nouerat, vt adhuc orta non esset, quæ prima est præuaricatio Indictum ieiunium, abstinentiæ lex à Domino Deo: præuaricatio[n] legis à diabolo; culpa per cibum, latebra[o] post cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in ieiunio. *& infra.* ¶ Serpens gulæ persuadet, Dominus ieiunare decernit. Itaque gula de paradiso regnantem expulit; abstinentia ad

g ¶ *Sexto.*] Illud inducitur ad detestandam ebrietatem siue gulam. Primo, quia per eam degenerauit humana cōditio. Secūdo, exemplo Noe. Tertio, quia seruitus est inducta propter eam. Quarto exemplo Loth. Deinde commendat sobrietatem exemplo Abrahæ, qui cibum ministrauit angelis sine vino: & exemplo Ioan. Baptistæ.

Ebrietatis mala.

g ¶ *Sexto die.*] id est, die veneris. nam Dominico die Dominus cœpit facere mūdū, vt 75. distinctio. quod die. Alij dicunt, quod omnia simul creauit. vnde Salomō: Qui viuit in æternum, omnia simul creauit. sed licet omnia simul facta fuerint, non simul dicta omnia poterant: & ideo scriptura vtitur tali dist. extra de sum. tri. cap. 1.

Die Dominico incœpit Dominus mundum facere.

Ecclesiast. 18. cap.

a ¶ *Principes.*] id est, prælatos, vt de consec. dist. 1. corpora.

b ¶ *Propheticus.*] scilicet Micheæ.

c ¶ *Lautisque.*] id est, delicatis.

d ¶ *Epulis conquisitis.*] id est, terrenis delicijs, quæ multo labore quæruntur. de conse. dist. 5. nos tales.

e ¶ *Exteriores.*] id est, ex toto extra lucem. arg. 40. dist. quælibet.

f ¶ *Buccas.*] Plenius véter facile de ieiunijs disputat. 11. q. 2. gloria episcopi. Arg. quod archidiacono cum visitat parochias non est exhibenda procuratio, vt. 10. q. 3. illud. Hoc verum est ante visitationē factam. extra de cens. exigit. Grego. 2.

h ¶ *Bestiæ.*] id est, animalia in terra. nam v. die fuerunt creata volatilia & pisces. Gene. 1.

i ¶ *Cœpit.*] mundus.

K ¶ *Feriari.*] id est, cessare.

l ¶ *Desijt.*] tunc fuit homo spoliatus gratuitis, & vulneratus in naturalibus. de pœnit. dist. 1. Adam.

m ¶ *Ieiunium.*] id est, abstinentia.

n ¶ *Præuaricatio.*] scilicet fuit.

o ¶ *Latebra.*] quia abscondit se Adam a facie Domini. de pœnit. dist. 1. & venit.

a ¶ *Reuocauit.*] arg. q primi parentes saluati sunt, vt de pœni. dist. 1. sicut primi. & de consecratio. dist. 1. hic duo.
b ¶ *Iumentum.*] id est, carnē suam quam pascit homo quasi iumē tum. Vel dicitur corpus iumentum, quasi iuuamentum.
c ¶ *Non esset.*] 1. dist. 1. ius gentium contra. sed ibi soluitur.

o ¶ *Secularium.*] cū enim eps sit iudex & corporū, vt 11. q. 2. de persona. & 13. q. 1. pcipimus. & animarū. 10. q. 1. quæcūq;. oportet ipsum tam spiritualī, q̄ seculari scientia ornari. 39. dist. circa prin.

Illitteratos.] CASVS. Quæsitum fuit a Gelasio, vtrum illitterati & corpore vitiati, qui seipsos sponte absciderunt, possint promo-

Corpus est iumentum.

paradisum reuocauit[a] errantem. *& infra.* ¶ In principio generis humani ignorabatur ebrietas: primus Noe vineam plantauit: dedit naturam, sed ignorauit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit auctori. *& infra.* ¶ Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est Noe. Vbi enim malum ebrietatis agnouit, iumentum[†][b] suum ad remediū temperauit: non effudit ad vitium. ¶ Manebat, antequam vinum inueniretur, omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat a consorte naturæ suæ obsequia seruitutis exigere. Non esset[c] hodie seruitus, si ebrietas non fuisset. Obrepserat quidē iam fraternæ prælationis inuidia[d], manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia. Læsa pietas[e] est, dum ridetur ebrietas[f]. Non illis itaque solis nocent vina, quos tentant[g], sed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. ¶ Legimus etiam, quod patrem Loth inebriauerint filiæ in monte, ad quem timentes incēdium sodomitarum confugerant, & habitabant in spelunca. *& infra.* ¶ Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenerationis partus[h] deterior. ¶ At non Abraham vina in suo conuiuio ministrabat: sed immolabat vitulum: butyrum, & lac, etiam angelis hospitibus exhibebat. Cæli dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo exhibere non poterat. Sed recte illic deerat materia peccati[i], vbi erat remissio[k] peccatorum. Deniq; annuntiauit eum Ioannes non manducans panem neque bibens vinum. Qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum incentiuo præstarē se debet alienum.

Ibidem. c. 5. — † *Iumentum*] vera lectio. — Gen. 19. — Gen. 18. — Matt. 11. c.

¶ *Item ex concilio Agathensi, c. 41.*

¶ Triginta diebus a communione abstineat clericus, quem ebrium fuisse constiterit. C. IX.

ANte omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit, (vt ordo patitur) aut triginta dierum spatio à communione statuimus submouendum, aut corporali[l] subdendum supplicio.

Burc. l. 14. c. 11. Iuo p. 13. c. 79.

DISTINCTIO XXXVI.

OPortet[m] etiam ordinandum esse prudentem. Quod contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis[n] excusant stultitiam sacerdotum. Prudentem autem episcopum oportet intelligi non solum litterarum peritia, verumetiam secularium[o] negotiorū dispositione[†]. Vnde in epistola Gelasii Papæ ad episcopos per Lucaniam, c. 18. & 19.

Glo. ordinaria. 1. Timo. 3. — † alias dispensatione.

¶ Illitterati, & corpore vitiati non promoueantur ad clerum. C. I.

ILlitteratos[p], aut aliqua parte corporis vitiatos[a], vel imminutos[q] nullus præsumat ad clericatus ordinem promouere: quia litteris carens, sacris non potest esse aptus officiis: & vitiosum nihil Deo prorsus offerri legalia præcepta sanxerūt. ¶ Similiter qui seipsos[s] abscindūt.

Burch. l. 2. c. 1. 8. Iuo p. 6. c. 37. & 75. Pann. l. 3. c. 46. Leuit. c. 22. Ibidem c. 19.

a ¶ Vitiatos, uel.] *Istæ duæ voces absunt à plerisq; vetustis exemplaribus Gratiani, & originali, cuius expressa est potius sententia, quàm verba relata.*

Item Zozimus Papa epist. ad Isichium episcopum Salonitanum.

d ¶ *Prælationis inuidia.*] qua Cain interfecit fratrem suum.
e ¶ *Pietas.*] paterna.
f ¶ *Ebrietas.*] id est, ebrius.
g ¶ *Tentant.*] id est, inebriant.
h ¶ *Partus.*] id est, effectus. istud vult dicere, q vinum ex se duos producit effectus: primo ebrietatem: deinde incestum. & ebrietas fuit deterior effectus vini †. Vel aliter; ex ebrietate processit seruitus. Itē ex ea pcessit incestus, qui deterior est. Vel illud vult dicere, q filia est deterior, q̄ mater: quia Moabitæ & Amonitæ, quę ab illis processerunt, fuerunt deteriores, quam matres.
i ¶ *Materia peccati.*] scilicet vinum.
k ¶ *Remissio.*] id est, Deus remittens peccata.

Effectus vini est duplex.

† Et secundum hoc expone regenerationis, id est, vini quod generauit ebrietatem in incestu Aech.

Ante omnia.] CASVS. Dictū fuit in concil. Agathen. vt prius à clericis vitetur ebrietas, q̄ alea, quę cūctorū nutrix est vitiorum. si qs clericus fuerit inebriatus, si est in sacro ordine, xxx. diebus a communione remoueatur: si est in minoribus ordinibus, verberibus subjiciatur.
l ¶ *Aut corporali.*] recipiat 40. ictus. sed eps non verberabit clericū per laicum, vt extra de senten. excom. vniuersitatem. nisi sit incorrigibilis, vt extra de sen. excom. vt famæ.

Episcopus per laicum non verberet clericum.

De hoc etiam nota. 11. q. 3. c. [illegible]

Oportet igitur.] CASVS. Hic intitulat 36. dist. in qua prosequitur quartū c. scilicet, oportet epm esse prudentē, quod verū est non solum in litteratura, sed etiā in secularibus negotijs. Et hoc dictū est pp eos qui sub nomine simplicitatis stultitiā sacerdotum excusant. De litteratura tractatur in his tribus dist. continuis. De peritia vero secularium negotiorum tractatur in 39. dist.
m ¶ *Oportet.*] Ab hoc loco vsque ad 40. dist. ostendit quam peritiā debent habere clerici: & in hac ostendit q habebunt peritiam litterarum sacrarum. in proxi. dist. ostendit, q etiam habebunt peritiam secularium scientiarum. & inde sumpta occasione ostendit in 38. distin. q ignorantia est periculosa clericis. in 39. dist. dicit q habebunt peritiā secularium negotiorum. Et agit hic de quarto cap. apostolicæ regulæ.
n ¶ *Simplicitatis.*] Nec simplicitas, nec aliud potest excusare sacerdotis imperitiam, vt 38. dist. si in laicis.

Sacerdotis imperitia est inexcusabilis.

moueri. Et respondet q non: quia secundum legem Moysi nihil vitiosum Deo debeat offerri.
p ¶ *Illitteratos.*] scilicet penitus. Sufficit tamen mediocris sciētia: vt extra de elec. cum nobis olim. non enim requiritur in clerico summa perfectio. sic ff. de ædil. edi. sciendum. §. illud. & l. si quis vēditor. licet sit arg. contra. extra de pur. ca. constitutus. Sed quid si penitus laicus ordinaretur, numquid reciperet characterem? Sic, argu. 1. q. 1. ventum. ibi, sed dicitur. De hoc not. 40. dist. sicut. & extra de cle. per sal. promo. cap. vno.
q ¶ *Imminutos.*] enormiter.
s ¶ *Seipsos.*] ex indignatione. Ioan.

Episcopus est iudex corporum & animarum.

Scientia mediocris sufficit.

De hoc etiam no. 40. dist. sicut. & 1. & extra de cle. per sal. promo. cap.

Qui

Qui ecclesiasticis. CASUS. Quidam archiepiscopus promouit quemdam ad episcopatum, qui non erat litteris eruditus, nec disciplinis ecclesiasticis imbutus. quæsitum est de eo & de ordinatoribus quam poenam debeant pati. Et respondet Zozimus, quod ordinatus debet remoueri ab ordine quem suscepit, ordinatores vero careant potestate ferendi eumdem ordinem, quem illicite tradiderunt.

nos. vel dic vt not. 11. q. 3. in summa. in fin. Consueuit distingui, quod si ex negligentia ordinat quis indignum, tunc suspenditur: si ex certa scientia, tunc deponitur. Vel aliter, aut ordinat illum cum quo de facili dispensare potest, vel cum quo dispensare non potest, vt secundum hoc magis vel minus puniatur. hodie tamen mitius agitur cum talibus, vt extra de præbend. graue.

¶ Ad summum sacerdotium non aspiret, qui diuinis stipendijs, vel disciplinis non est eruditus. C. II.

Infra di. 59. c. 2. Ansel. l. 6. c. 28. Iuo p. 5. c. 102.

QVi ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendijs [a] eruditus, nequaquam ad summum ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumat; & non solum in eo ambitio inefficax habeatur, verum etiam ordinatores eius careant eo ordine [b], quem sine ordine contra præcepta patrum crediderant præsumendum.

Ecce quòd sacrarum litterarum oportet episcopum habere peritiam: vnde in veteri testamento inter cetera ornamenta pontifex rationale ferebat in pectore, in quo scribebatur manifestatio, & veritas: quia in pectore pontificis manifesta debet esse cognitio veritatis. ¶ *Hinc etiam vectes, quibus arca portabatur, iugiter annulis erant inserti, vt cum arca esset portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus: quia prædicatores, per quos Ecclesia circumfertur, sacris litteris semper debent insistere, ne tunc quærant [c] discere, cum ex officio alios debeant docere.* ¶ *Hinc etiam David prius ex gratia spiritus sancti donum scientiæ percepit, & postea administrationem regni assecutus est.* ¶ *Salomon quoque non diuitias, non longa tempora huius vitæ, sed sapientiam à Deo petijt, & impetrauit.* ¶ *Hinc etiam Dominus prius ponit verba sua in ore prophetæ, & postea constituit [d] eum super gentes, & regna, dicens ad Hieremiam [Ecce dedi verba mea in ore tuo; ecce constitui te hodie super gentes, & super regna.]* ¶ *Hinc etiam Malachias ait [Labia sacerdotis custodient [e] scientiam, & legem requirent de ore eius; quia Angelus Domini exercituum est.]* ¶ *Hinc etiam Saluator noster prius in medio doctorum sedit audiens illos, & interrogans, & postea prædicare cœpit: quia prius quisque discere, & postea prædicandi officium vsurpare debet.* ¶ *Hinc etiam Salomon prius ait [tempus tacendi] & postea [tempus loquendi]; quia veritas prius tacendo discitur, & postea loquendo prædicatur.* ¶ *Hinc idem Dominus ait [Qui audit [f], dicat, veni [g]].* ¶ *Hinc etiam prius Apostolos docuit, deinde eos ad prædicandum misit, dicens [Estote ergo prudentes, sicut serpentes [h], & simplices [i] sicut columbæ].* *Sic etiam post resurrectionem prius illis sensum aperuit, & scripturas explanauit; & postea dixit eis [Euntes in mundum vniuersum, &c.] Vnde, cum de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere, prius panes accipiens fregit, & postea discipulis dedit, & per eos demum turbis apposuit: quia sacramenta legis, & prophetarum prius disserendo exposuit, & postea eorum scientiam discipulis dedit, & per eos tandem illam fidelibus dispensauit.* ¶ *Hinc & Petrus, cum rectoribus ecclesiæ scriberet, ait [Parati esse debetis reddere rationem omni poscenti vos satisfactionem [k] de ea fide [l] & spe [m], quæ in vobis est].* ¶ *Hinc etiam Paulus scribens ad Timotheum ait. [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.]* ¶ *Ex quibus omnibus liquido colligitur, quòd non sufficit prælatis bona conuersatio, & morum honestas, nisi addatur scientia doctrinæ.* ¶ *Vnde sacerdotes ingressuri tabernaculum, prius lauabantur in labro æneo, quod fecerat Moyses ex speculis mulierum.* ¶ *Hinc etiam in canticis canticorum oculi [n], per quos prælati ecclesiæ intelliguntur, assimilantur columbis, quæ resident iuxta fluenta plenissima [o].*

Exo. 28.] ex interpre. lxx. — Exo. 25. — 2. Reg. 5. — 3. Reg. 3. — 2. Paral. 1. — Hier. 1. — Mal. 2. — Luc. 2. — Eccle. 3. — Eccle. 3. — Apocal. 22. — Matt. 10. — Marc. 16. — Matt. 14. — 1. Pet. 3. — 1. Tim. 4. — Exo. 38. — Cant. 5.

a ¶ *Stipendiis.*] id est, officijs.

b ¶ *Ordine.*] Hic habes quod qui iniuste confert aliquem ordinem, priuatur potestate conferendi illum. 1. q. 1. si qui episcopi. alibi suspenditur à celebratione Missæ per annum, vt 55. dist. nullus. alibi deponitur, vt 51. dist. c. 1. & 62. dist. c. vltim. & 81. dist. tantis. cum in hoc sit pœnarum varietas, forte minor amplectitur. 50. distin.

ECCE. CASUS. Beneue. sic ponit casum huius §. in hoc §. probat Gratianus 14. rationibus vel auctoritatibus, quòd episcopus debet esse peritus in litteris. Prima est in principio. Secunda incipit ibi, *Hinc etiam vectes.* Tertia, *Hinc etiam David.* Quarta: *Salomon quoque.* Quinta, *Hinc etiam Dominus.* Sexta, *Hinc etiam Malachias.* Septima, *Hinc etiam idem saluator.* Octaua, *Hinc etiam Salomon.* Nona, *Hinc idem Dominus.* Decima, *Hinc etiam prius.* Vndecima, *Hinc Petrus.* Duodecima, *Hinc etiam Paulus.* Decimatertia, *Vnde sacerdotes.* Decimaquarta, *Hinc etiam in canticis.*

c ¶ *Quærant.*] nec enim episcopus debet egere doctrina aliorum, quoniam alios debet instruere, vt 2. q. 7. conuenientibus. sic 16. q. 1. sic viue. Ioan. in Auth. de sanc. episc. circa princ.

ADDITIO. Si tamen episcopus minus sit eruditus, ab alio doceri non contemnat, vt patet 18. distin. non oportet. & 22. dist. de Constantinopolitana. & 20. q. 3. si haues.

d ¶ *Constitui.*] Nota ex ordine loquendi probari ordinem factorum. sic 43. dist. sit rector. & 20. dist. §. 1. Ioan. Ar. 1. q. 1. vt euidenter.

e ¶ *Custodient.*] quia videre debet quibus prædicet, & quibus non, vt 43. dist. in mandatis. & 32. quæst. vlti. c. penul.

f ¶ *Qui audit.*] discendo.

g ¶ *Veni.*] docendo.

h ¶ *Serpentes.*] ne eorum dolis supplantemini.

i ¶ *Et simplices.*] ne alijs dolos machinemini. Ioan. vt 6. quæ. 1. si cupis.

k ¶ *Satisfactionem.*] scilicet respondendo eis satisfaciatis. Et est arg. quod prælati tenentur respondere ad omnes quæstiones: nam in debent differre prælati à subditis, quantum granum à palea, vt 25. dist. 3. nomine autem criminis. 1. q. 1. vilissimus. & 8. q. 1. licet. Ioan.

l ¶ *De ea fide.*] id est, de articulis: quod credimus & tenemus. Ioan.

m ¶ *Spe.*] id est, de his quæ speratis.

n ¶ *Oculi.*] scilicet sponsæ.

o ¶ *Plenissima.*] sic semper prælati sedebunt iuxta fluenta Euangeliorum

Episcopus aliorum doctrinam non debet spernere.

* 16. q. 1. si cupis.

Hinc etiam Hieronymus[a] *in Leuit.*

Sacerdotis est legis scientiam habere; non bellis, sed orationibus vacare. C. III.

SI quis vult pontifex non tam vocabulo esse, quàm merito, imitetur Moysem, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis? quòd nõ discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses indesinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt, aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, vt, aut à Deo discat legendo scripturas diuinas, & sæpius meditando: aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ spiritus sanctus docet. Est & aliud opus, quod facit Moyses: ad bella non vadit [a], non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius: si relaxauerit, & demiserit † manus, populus eius vincitur, & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesiæ indesinenter [b], vt vincat populus, qui sub ipso est, hostes inuisibiles Amalechitas, qui sunt dæmones impugnantes eos, qui volunt pie viuere in Christo.

Leuit. 8.

Exo. 17.

† *al. dimiserit*

a ¶ Hieronymus.] *Citatur ex B. Hieronymo, & extat in homilia sexta Origenis in Leuiticum: quas quidem homilias cum aliis multis B. Hieronymus Latinas fecit: sed ita, vt noxia quæque detruncarit, vtilia transtulerit. Quod ipsemet ad Theophilum epist. 62. ad Vigilãtium epist. 75. & in prologo secundi libri in Michæam professus est. Ac frequenter Gratianus ea, quæ sunt Origenis, Hieronymi nomine citat: vel quia præcipui ecclesiæ doctoris auctoritas maius pondus habet, vel quia Hieronymus ea, quæ dictum est, modo illa vertendo, pene sua fecerat.*

DISTINCTIO XXXVII.

1 p.s SEd quæritur [c], *an sæcularibus litteris oporteat eos esse eruditos. De his ita scribitur in concilio Carthaginensi 4. c. 16.*

¶ Libros gentilium non legat episcopus. C. I.

EPiscopus gentilium [d] libros non legat: hæreticorum autem, pro necessitate, aut tempore.

Ansl. 7. c. 102. Burch. l. 3 c. 95. Iuo p. 4. c. 160. & p. 5. c. 197. Pann. l. 2. c. 130. Poly. l. 4. tit. 7.

Item Hieronymus ad Damasum Papam de filio prodigo, epist. 146.

¶ Reprehenduntur sacerdotes, qui omissis Euangelijs comœdias legunt. C. II.

SAcerdotes Dei omissis Euãgelijs, & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere †; & id, quod in pueris necessitatis [e] est, crimen in se facere voluptatis.

Iuo p. 4. c. 163. Pann. l. 2. c. 131. † *al. tenere in manibus*

Idem ad cap. 4. epist. ad Ephesios, lib. 2. comment.

¶ In vanitate, & obscuritate sensus ambulant, qui sæcularibus disciplinis occupantur. C. III.

NOnne vobis videtur in uanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus, ac noctibus in dialectica arte torquetur? qui physicus perscrutator oculos trans cælum leuat, & vltra profundum terrarum, & abyssi †, In quoddam inane demergitur, qui iambum ferit [a]? qui tãtam † metrorum siluam in suo studiosus corde distinguit, & congerit? & (vt ad alteram partem transeam) qui diuitias per fas, & nefas quærit? qui adulatur regibus, hereditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicturus, ignorat?

Eph. 4.

† *al. abyssi quoddam immane demergit*] † *al. tantum*

a ¶ Ferit.] *Antea legebatur*, iambum seruet. *In originali autem impressum est*, Iambum struit. *Emendatum vero est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Iambo sic scribit:*

Iambus ipse sex enim locis manet,
Et inde nomen inditum est senario;
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quòd pedes coniungimus. *Ac de ijsdẽ senarijs Isidorus l. 1. Etymol. c. 38. ait*, hos græci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

---

rum & sacræ scripturæ: & sicut columba sedet ex natura iuxta aquam vt videat in ipsa aqua vmbram superuenientis accipitris, & sic sibi præcauere consueuit: sic prælatus sibi per scripturam præcauebit contra hæreticos. 10. dist. in fi. 11. dist. nolite.

Prælatus columbæ imitetur.

S *Iquis vult.*] CASVS. Tria sunt opera, quæ Moses & Aaron faciebant, scilicet legere, docere populũ, & orare: hæc tria opera debet episcopus facere, si vult imitari Mosen & Aarõ. & si orauerit episcopus, vincet populus eius dæmones, sicut populus Israel vicit Amalechitas orãte Mose.

a ¶ *Non vadit.*] Numquid ergo episcopi nõ intererunt bellis? immo [1], quia etiam possũt alios hortari ad bellum, vt 23 q. 7. igitur. & c. hortatu. Ioan.

1 *No. sic hic al fuga. 23. q. 1. igitur an fi. Archi.*

b ¶ *Indesinenter.*] omnino, vel horis statutis. sic 23. q. 3. hi qui. de cõsecra. dist. 5. nomquam. 38. distin. si laicus. ff. de condi & demonst. si qs ita. 22. dist. sacrosancta.

S *Ed quæritur.*] Hæc dist. diuiditur in quinque partes. Secunda ibi, *Cur ergo.* Tertia ibi, *Relatum.* Quarta ibi, *Ideo.* Quinta ibi, *Vt itaque.*

CASVS. Ponitur hic 37. dist. in qua quæritur an oporteat clericos esse eruditos litteris sæcularibus, scilicet libris gentiliũ: Et primo probat eos non esse legendos, vsq; ad §. sed econtra. deinde probat contrarium. postea dat solutionẽ §. eo. §. cur ergo. Prima duo cap. plana sunt.

c ¶ *Sed quæritur.*] in hac 37. dist. quærit [2], G. an ordinandus debeat habere peritiam sæcularium scientiarũ. Primo autem ostendit, quod clerici nõ debent recipere libros gẽtiliũ [3]. Secundũ ponit argu. in contrarium, & talem dat solutionem, quod quidam legunt libros gentilium causa delectationis & voluptatis, & hoc est prohibitũ: quidam legunt ad eruditionem, & illud licitũ est, vt per eos sciant recte loqui, & discernere verum à falso. Io. vt §. eo. §. cur ergo. Et no. quod in omnibus vsque ad §. sed contra. videtur sola voluptas prohiberi.

2 *Scilicet in ordinãdis. Hug.*

Clerici an libros gentilium recipere possint.

3 *Et hoc facit of quod ad §. §. eod. sed econtra.*

d ¶ E *Piscopus gentilium.*] ergo nec leges audire debent. nã opprobrium est eis, si se velint esse peritos disciplinarum forensium. C. de testa. consulta diualia. Sed contra, leges sunt per ora principum diuinitus promulgatæ, vt 16. q. 3. nemo [4]. Dic quòd ad hoc licet audire leges, vt per eas melius intelligantur canones. argum. §. ead. dist. §. sed sæculares. Ioan.

Episcopis an liceat leges audire.

4 *Ad idẽ C. de longi temp. præscrip. l. si. 23. q. 3. ideo. Arch.*

e ¶ S *Acerdotes.*] ¶ *Necessitatis.*] vt sciant recte loqui.

N *Onne.*] CASVS. Quattuor genera hominum in hoc cap. reprehenduntur, scilicet dialectici, qui quotidie in arte dialectica torquentur, & physici, qui oculos trans cælum leuant, & versificatores, & cupidi, qui diuitias per fas & nefas acquirunt, quas in momento cui sint relicturi, ignorant.

V*ino.*] Casus. in hoc cap exponit quinque Hierony. Dicit enim, quòd illi inebriātur vino, qui sacras scripturas male intelligunt, atque peruertunt. Secundo inebriantur sicera, qui sæculari scientia abutuntur. Tertio exponit, qui dicātur pseudo prophetæ. Quarto, qui sint diuini. Quinto q̄ ille comedit vuam acerbam, qui aliter exponit scripturam, quàm veritas habet, etsi non contra fidem.

a ¶ *Vt intelligunt.*] Talibus qui male intelligunt dicta magistri, essent aures præscindendæ. vt 24. q. 3. si Petrus.

b ¶ *Secundum tropologiam.*] id est, secundum moralem intellectū à tropos, quod est conuersio [1], quando verba nostra conuertimus ad mores informādos. 43. dist. in rector.

Additio. Isti contrarium faciebant. & facit de pœnit. dist. 1. super tribus. Arch.

Aures male intelligentis sunt abscindendæ.

[1] Et lôgos sermo, inde tropologia id est conuersio sermonis ... 7a. dist. ...

Idem lib. 9. ad c. 28. Esaiæ.

¶ Qui scripturas sacras male intelligit, vel sæculari sapientia abutitur, vino inebriatur, & sicera. C. IIII.

VIno inebriantur, quando scripturas sanctas male intelligunt [a], atque peruertunt: sicera, quando sæculari abutuntur sapientia, & dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula † sunt appellanda, quam phasmata, id est vmbræ quædam, & imagines, quæ cito pereunt, atque soluuntur. *Idem.* ¶ Secundum tropologiam [b] pseudoprophetas eos debemus accipere; qui aliter scripturarum verba accipiunt, quàm spiritus sanctus sonat; & diuinos eos, qui coniectura mentis suæ incerta futurorum quasi vera pronuntiant absque diuinorum auctoritate verborum. *Idem.* ¶ Quicumque scripturas non ita intelligit, vt rei veritas habet, vuam acerbam comedit.

† al. tendicula

Hie. l. 5. ad c. 29. Ier.

Hier. l. 6. comment. ad c. 31. Ier.

Idem lib. 3 ad c. 6. epist ad Ephesi.

¶ Reprehenduntur episcopi, qui filios suos sæcularibus erudiunt litteris. C. V.

Iuo p. 4. c. 166.

LEgant episcopi, atq; presbyteri, qui filios suos sæcularibus litteris erudiunt, & faciunt illos comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiasticis [c] forsitan sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, uel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in kalendariam strenam [d], & saturnalitiam sportulam [e], & mineruale munus grammaticus, & orator, aut in sumptus domesticos, templi stipes, aut in sordida scorta conuertit. Heli sacerdos, ipse sanctus fuit: sed quia filios [f] suos non erudiuit in omni disciplina, & correptione, supinus cecidit, & mortuus est.

1. Reg. 2.

[*Item ex responsione Hadriani* [a] *Papæ ad Carolum, c. 49.*]

PALEA. C. VI.

Iuo p. 4. c. 129.

† al. innumerā

OMnem vim venenorum † suorum in dialectica disputatione constituunt hæretici, quæ, philosophorum sententia, definitur non adstruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in dialectica complacuit Deo saluum facere populum suum. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

a ¶ Hadriani.] *Hoc caput antea tribuebatur Vrbano. Sed est in scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum magnum, c. 49. & inde emendatum est. Eadem vero habentur apud. S. Ambrosium lib. 1. de fide ad Gratianum Imper. c. 3.*

Item Rabanus de pressuris ecclesiasticis.

¶ Beatus Hieronymus ab angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat. C. VII.

Ex Hieronymo ad Eustochium de custodia virg. Iuo p. 4. c. 164. Pān. l. 2. c. 132.

LEgimus de beato Hieronymo, quòd cum libros [g] legeret Ciceronis ab angelo est correptus, eo quòd vir Christianus paganorum figmentis intenderet.

Luc. 15.

Hinc etiam filius ille prodigus in Euangelio reprehenditur; qui de siliquis [h]*, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat.* ¶ *Hinc etiam Origenes* [a] *ciniphes, & ranas, quibus Aegyptij sunt percussi, vanam dialecticorum garrulitatē, & sophistica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd non est ab ecclesiasticis sæcularium litterarum quærenda peritia. Sed contra legitur, quòd Moyses, & Daniel omni scientia Aegyptiorum, & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur etiam, quòd præcepit Dominus filiis Israel, vt exspoliarent* [i] *Aegyptios auro, & argento, moraliter instruens, vt siue aurum sapientiæ, siue argentum eloquentiæ apud poetas inuenerimus, in vsum salutiferæ eruditionis vertamus.* ¶ *In Leuitico etiam primitias* [b] *mellis, id est dulcedinem humanæ eloquentiæ, Domino iubemur offerre.* ¶ *Magi quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes* [k] *philosophiæ volunt intelligi. Denique (vt in expositione psalterij* [r] *Cassiodo-*

Actorum 7. Dan. 1.

Exo. 3. & 11.

Leuit. 2.

Matt. 2. Rab. ad hunc locum Matt.

L*egant.*] Casus. In hoc cap. reprehenduntur sacerdotes à Hieronymo, qui filios suos & nepotes faciebant legere comœdias & poetica carmina, & quia ad hoc pecuniam ecclesiasticam & ad alios turpes vsus conuertebant: vnde dicit eos presbyteros puniēdos ad instar Heli, qui cecidit de sella supinus, & mortuus est, quia suos filios nō correxit. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad §. sed è contra

c ¶ *Ecclesiasticis.*] arg. 3 §. 31. dist. omnino.

d ¶ *Strenam.*] Strena est primū donum, qđ datur in principio calendarum. & datur pro augurio. 26. q. vlt. non obseruetis. & dicitꝰ strena quasi sine threna, id est, sine lamentatione.

e ¶ *Sportulam.*] quæ datur pro fabulis saturni, vel p̄ festis saturni celebrādis, vel p̄ ludis saturni bonæ fortunæ.

f ¶ *Sed quia filios.*] Talis repellitur a testimonio, vt 6. q. 1. qui crimen. Item nec potest esse episcopus, vt 48. distin. §. necesse. immo potius dicitur canis, q̄ episcopus, vt 2. q. 7. qui nec. Ioan.

g L*egimus.*] ¶ *Libros.*] quia legit eos causa delectationis, non causa eruditionis, vt de conse. dist. 5. non mediocriter.

h ¶ *De siliquis.*] id est, sæcularibus scientijs, quæ inflant, nō satiāt.

Scientiæ sæculares non satiant.

[h] Sicut enim siliquæ onerāt vētrem & inflant, sed non satiant, sic & illæ à spirituali fame non liberant nec caritatē expellunt, sed onere peccatorum & gehennæ cumulant grauius, quicumque ergo ad innouentia caecitatem ignorantiæ illas agens & scientiæ dicere appetit, quasi siliquis vētrem suum replere cupit. ... eundem Hug.

SED E CONTRA. Casus. A modo p̄bat Gratianus, q̄ clerici sæcularibus scientijs debent esse eruditi. Et hoc probatur sex rationibus. Prima est in principio. Secunda ibi, *Legitur etiam.* Tertia ibi, *In Leuitico.* Quarta ibi, *Magi.* Quinta ibi, *Denique.* Sexta ibi, *Hinc etiā Ambrosius.*

i ¶ *Vt expoliarēt.*] 14. q. 5. dixit.

k ¶ *Tres partes.*] scilicet

cet moralem, naturalem, rationalem.

a ¶ *Despecta.*] respectu aliarum scientiarum. Ioannes.

T *Vrbat.*] Casvs. Quidam prohibebant Christianos ne legerent libros gentilium, quos Beda reprehendit, dicēs quòd bene possunt legi sine peccato, vt vtilia inde sumantur, ad instar Mosi & Danielis, & et Pauli, qui suis epistolis inseruit versus poetarum, scilicet, Cretenses, &c.

b ¶ *Si qua.*] arg. q vtile non vitiatur per inutile, vt 16. q. 4. q. c. i. dist. 9. si ad scripturas. contra. Ioan.

c ¶ *Magister.*] Nam legitur q cum Paulus venisset Athenas, vidit aram ignoti Dei, i qua erat scriptum, Hæc est ara ignoti Dei: .i quo viuimus, mouemur, & sumus. à qua scriptura Apostolus incepit prædicationem sua, & aperuit illis Atheniensibus sensum illius scripturæ, prosequens de Deo nostro, & dicens: Quē vos dicitis ignotū, ego prædico & colo. tunc Dionysius areopagita videns quemdam cæcū transeuntem dixit illi: Si illuminaueris istum cæcum, credam tibi, q statim inuocato nomine Christi illuminatus est, & ille credidit.

d ¶ *Ind. dissee.*] In epistola Pauli ad Titum illud Epimenidis poetæ, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. i. q. 1. Dominus declarauit. Interseruit etiam in prima epistola ad Corinthios illud Menandri, Sæpe bonos mores corrumpunt colloquia praua. 28. q. 1. sæpe. Item vtus est illo versu. Odero si potero, si non, inuitus amabo. sed Hiero. de consecra. dist. 5. nonnumquam vsus est versibus Virgilij, & Augu. illo Lucani, mens hausti nulla, &c. 16. q. 5. nec mirum. & iurisperitus auctoritate Virgilij. ff. de rerū diuisione. intantū. §. cenotaphiū. & Homeri, insti. de contrah. emp. §. pretium.

Athis, ignoto Deo datum est.

Dionysius per prædicationē Pauli suit conuersus.

Apostolus vsus est versibus poetarum.

CVR ERGO. Casvs. Soluit Gratianus contrarietatem hanc, dicens q sæculares scientias debet q addiscere non ad voluptatem, sed ad eruditionem, vt quæ in eis vtilia inueniuntur, ad vsum sacræ eruditionis conuertantur, Vnde Gregorius quēdam episcopum reprehendit, non quia sæculares scientias didicerit: sed quia ad voluptatem grammaticam loco Euangelij exponebat.

e ¶ *Sed saculares.*] Vnde beatus Gregorius infra 86. distinct. cum multa.

L *Egimus aliqua.*] Casvs. Totum hoc cap. legi pōt de sæcularibus scientijs sm H. & ostenditur ratio triplex quare legantur, scilicet negligantur, ne ignorentur, & vt repudientur. Vel sic legimus aliqua vt nouum & vetus test. ne negligamus. Legimus aliqua, vt artes, ne ignoremus. Legimus aliqua, vt scripturas hæreticorum, vt repudiemus.

f ¶ *Ne negligamus.*] vt vetus testamentum.

g ¶ *Ne ignoremus.*] Nam quamuis nullus sit vsus, tamen scientia necessaria est, vt §. dist. 7. cap. vlti.

h ¶ *Repudiemus.*] vt libros hæreticorum, vt 24. q. 3. c. vlt.

S *I quis.*] Casvs. Ca. illud diuidit in duas partes. In prima parte dicitur, q nō est reprobandū, si quis addiscit grāmaticā vel dialecticam, vt inter verum & fallum discernat. In secunda parte quæ incipit ibi, *Geometria.* dicitur quòd quadruuiales scientiæ veritatem

Ne-

rus testatur] omnis splendor rhetoricæ eloquentiæ, omnis modus poeticæ locutionis, qualibet varietas decoræ pronuntiationis à diuinis scripturis sumpsit exordium. ¶ *Hinc & Ambrosius ait super epistolam Colossensium.* C. 4.

[Omnis ratio scientiæ superna, vel terrena creaturæ in eo est, qui est caput earum, & auctor: vt qui hunc nouit, nihil vltra quærat, quia hic est perfecta virtus, & sapientia; quidquid alibi quæritur, hic perfecte inuenitur. In Daniele, & Salomone ostendit infidelibus se totius auctorem sapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Euangelijs, & Prophetis astrologiam, geometriam, & alia huiusmodi: quæ ideo despecta[a] sunt à nostris, quia nihil valent ad salutem, sed mittunt in errorem, & dum his student, curam animæ non habent. Qui vero Christum nouit, thesaurum sapientiæ, & scientiæ inuenit; quia id nouit, quod vtile est.]

a ¶ Origenes.] *In homilia 4. ad cap. 7. Exodi, vanas quidem comparat poetis: sophistas autem dialecticis.*

β ¶ Primitias] *Leuitici c. 2. prohibetur fermentum, ac mel adoleri in sacrificio Domini: primitiæ tamen eorum iubentur offerri, sed non super altare imponi. Vbi in glossa ordinaria mel exponitur gentilis eloquentia, ab Isychio autem paganorum doctrina, cuius primitiæ ad imitationem beati apostoli Pauli possunt Deo offerri.*

γ ¶ Cassiodorus.] *In prolog. psalterij, c. 15. & sequenti multis verbis Cassiodorus diuinæ scripturæ eloquentiam explicat, & commendat. Sed quæ affert in principio explanationis psalmi 6. vnde videntur hæc, quæ nunc referuntur, conuenire.*

δ ¶ Ambrosius.] *Ex B. Ambrosij principio expositionis capitis secundi epistolæ ad Colossenses, hæc summatim collecta sunt, referunturque in glossa ordinaria, & ab Anselmo ad idem caput secundum, cuius Anselmi verba Gratiani verba magnopere sunt similia.*

Hinc etiam Beda libro 2. Regum, c. 9. in Samuelis allegoricis expositionibus.

¶ Non prohibeantur clerici sacrās litteras legere. C. VIII.

TVrbat acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis sæcularibus litteris omnimodo æstimat prohibendos; in quibus † si qua[b] inuenta sunt vtilia, quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses, & Daniel sapientia, uel litteris Ægyptiorum paterentur erudiri; quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant. Nec ipse magister[c] gentium aliquot uersus poetarum suis uel scriptis indidisset[d], vel dictis.

Iuo par. 4. c. 85. Pann. l. 2. c. 133. † al. quibus vbilibet inuenta vtilia]

a *Cur ergo legi prohibentur, quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed sæculares[e] litteras quidam legunt ad voluptatē, poetarum figmentis, & verborum ornatu delectati: quidam vero ad eruditionem eas addiscūt, vt errores gentilium legendo detestentur, & vtilia, quæ in eis inuenerint, ad vsum sacræ eruditionis deuote conuertant. Tales laudabiliter sæculares litteras addiscunt. Vnde B. Gregorius quemdam episcopum non reprehendit, quia eas didicerat; sed quia contra episcopale officium pro lectione Euangelica, grammaticam populo exponebat.*

L. 9 reg. epist. 48. Infra 86. dist. c. cum multa.

Hinc etiam Ambrosius scribit super Lucam in explanatione proœmij.

¶ Sæculares litteræ legendæ sunt, ne ignorentur. C. IX.

LEgimus aliqua, ne negligantur[f a]; legimus, ne ignoremus[g]; legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus[h].

Pann. l. 2. c. 134.

a ¶ Negligantur.] *Sic etiam in Pānormia, sed in originali & in vno Gratiani manuscrip. ne legantur. Ibi enim agitur de pseudoeuangelijs. Sed non est mutatum ob glossam.*

Item Hieronymus ad c. 1. epistola ad Titum.

¶ Grammatica legenda est, vt per eam sacræ scripturæ intelligantur. C. X.

SI quis artem grammaticā nouerit, uel dialecticam, ut rationē recte loquendi habeat, & inter falsa & uera dijudicet, nō improbamus[a].

Pann. l. 2. c. 135.

veritatem in se habent: sed non sunt scientiæ pietatis, & assumendæ. Sed vetus & no. test. sunt scientiæ pietatis, & assumendæ: & grammatica in bonos vsus assumpta proficere potest.

a ¶ *Geometria*] De astronomia non facit mentionem: quia hæc abijt in desuetudinem, vt 26. q. 2. §. his ita.

d ¶ *Prædicta.*] scilicet de incarnatione, vt illud Virgilij. (Virgilius.)

Iam noua progenies cælo demittitur alto

e ¶ *Contemnere.*] vt illud Ouidij. (Ouidius.)

Odero si potero: si non, inuitus amabo.

¶ Geometria [a] quoq; & arithmetica, & musica habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa, scientia pietatis. Scientia pietatis est nosse legem, intelligere prophetas, Euangelio credere, Apostolos non ignorare. ¶ Grammaticorum [b] autem doctrina etiam potest proficere ad vitam; dum fuerit in meliores vsus assumpta.

Iuo p. 4. c. 167. Pano. l. 2. c. 136

a ¶ Non improbamus.] *Absunt istæ duæ voces ab originali. Exponens autem B. Hieronymus verba illa ex principio epistolæ ad Titum,* & cognitionem veritatis, quæ est iuxta pietatem, *ita scripsit:* Est plane veritas, quæ non habet pietatem: si quis grammaticam, &c.

b ¶ Grammaticorum.] *Hæc non sunt B. Hieronymi, sed Isidori lib. 3. de summo bono, c. 13. ex quo citat Iuo.*

Item Hieronymus in primum caput Danielis.

¶ Exemplo Danielis probatur non esse peccatum sæcularibus litteris erudiri. C. XI.

Poly. l. 4. tit. 7. [nolunt.] orig. & Polyc. & hic deinceps.

QVi de mensa [b] Regis, & de vino potus eius nolunt † comedere, ne polluantur; vtique si ipsam sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent [c] esse peccatum; numquam acquiescerent discere, quod non licebat. Discunt autem, non vt sequantur; sed vt iudicent, atque conuincant: quomodo si quispiam aduersus mathematicos velit scribere imperitus mathematicæ, risui pateat: & aduersus philosophos disputans, si ignoret dogmata philosophorum. Discunt ergo ea mente doctrinam Chaldæorum, qua & Moyses omnẽ sapientiam Aegyptiorum didicerat. *Idem.* ¶ Si quando cogimur litterarum sæcularium recordari, & aliqua ex his dicere, quæ olim omisimus; non nostræ est voluntatis, sed, vt ita dicam, grauissimæ necessitatis; vt probemus ea, quæ à sanctis prophetis ante sæcula multa prædicta [d] sunt, tam græcorum, quàm latinorum, & aliarum gentium litteris contineri [e].

Act. 7. Hier. in prologo in Daniele.

Item ex synodo Eugenij [a] Papæ secundi.

¶ Magistros, & doctores episcopi congruis locis constituant. C. XII.

Iuo p. 4. c. 214. Ans. l. 7. c. 2. Poly. l. 4. tit. 32.

DE quibusdam locis ad nos refertur neque magistros [f], neque curam inueniri pro studio litterarum. Idcirco in vniuersis episcopijs, subiectisque [g] plebibus, & alijs locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, vt magistri [h] & doctores constituantur; qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue [i] doceant: quia in his maxime diuina manifestantur, atque declarantur mandata.

a ¶ Eugenij.] *Apud Anselmum citatur ex synodo habita Romæ in consist. Lateran. à Beato . . . In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenij: ex quo etiam citat Iuo. Inuentum vero est in synodo Eugenij Papæ II. & in synodo Leonis IIII. quarum synodorum, vt alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam synodi à Gregorio VII. Romæ habitæ, talis cuiusdam capitis hæc ponitur summa,* Vt omnes episcopi artes litterarum in suis ecclesijs doceri faciant.

† *sed ibi fusius.*

Item Augustinus contra Faustum Manichæum, lib. 13. c. 15.

DE quibusdam.] C A S V S. Relatũ fuit Eugenio in synodo sua, quod in quibusdã locis nõ erãt magistri, qui erudirent alios in liberalibus artibus: & ideo præcepit omnibus episcopis, vt in cõgruis locis magistros cõstituãt, qui quotidie in doctrinis liberalib' alios doceãt.

f ¶ *Neque magistros.*] Arg. quod scholares in scholis de ecclesijs suis debent habere præbendas. 3. dist. 32. si quis. ff. ex quibus causis maiores in integrũ. necnon. ff. de de negotijs gestis. l. 1. extra de clericis nõ resi. inter quattuor. 1. q. 2. sacerdos. Sed contra 1. q. 2. placuit. & de cons. dist. 1. nemo. & 12. q. 2. concessa. 16. q. 1. generaliter.

(1 Intelligo aliquid esse in scholis, licet aliquando diuertat causa eundi ad curiam Romanam vel alibi, statim reuertiturus nam nec diuertisse videt. de pæ. dist. 1. diuortiũ. Archid.)

g ¶ *Subiectisque.*] idest, baptismalib' ecclesijs.

h ¶ *Vt magistri.*] Quid iuris sit de magistris, habes extra de magist. quia nonnulli. & extra de magist. cap. 1. quia a clericis ipsius ecclesiæ, & à pauperibus nihil petet, vt ibi dicitur. Sed numquid magister iure licito potest facere collectã? Videtur quod nõ: quia scientia donũ Dei est: vnde vendi nõ potest, vt 1. q. 3. nõ solũ. quia professores iuris & si honeste accipiũt, in honeste petũt, vt ff. de va. & extraor. co. l. 1. §. est quidẽ. Itẽ quia potius debet proiicere pecuniã exẽplo Cratis. 12. q. 2. gloria. §. Crates. Itẽ quia propter honorẽ adipiscendum legũt: nõ propter vtilitatem aliorũ, quare tamquam suorũ negotiorum gestores nihil ab auditoribus petere debent, vt ff. de nego. gest. si pupilli. §. 2. Sed contra: qui pro tẽpore præstat obsequiũ, debet cõsequi beneficium, vt 12. q. 2. charitatem. Item quare non posset magister vendere doctrinam suã, sicut iurisperitus consilium, vt 14. q. 5. non sane? Item nonne testis gratis testatur: & tamen recipit procurationem, id est pecuniam procurationis nomine, vt 4. q. 3. c. venturis. & episcopus gratis consecrat ecclesiam: tamen recipere potest procurationem: vt extra de simo. cum sit. & officium magistri remunerandum est, vt ff. de dona. Aquilius? So. tunc petat magister collectam cum ei sua plenissime non sufficiunt, vt 10. quæst. 3. priscis. & 12. q. 2. episcopus ecclesiasticarum rerum. Ioan. Ego credo quidquid dicat Ioan. quòd magister potest facere collectam de qua viuat, & procuretur, etiam si abundet [a]: quia episcopus cum consecrat ecclesiam, & cum visitat, recipit procurationem etiam si abundet, vt in decre. de si. cum sit Romana. & extra de censi. cum Apostolus. & eo titu. sopite. nec vendit magister scientiam, quia æstimari non potest: sed pro labore suo promittitur ei præmium nã prædicator non dicitur vendere prædicationem: & tamen petere potest sustentationem, vt extra de præscrip. cũ ex officij. & de censi. cum venerabilis. & 13. quæstio. 2. §. quia ergo. & §. his ita. Bar.

(Magister pro docendo an possit collectam facere.)

(a Arg. contra se. q. 1. canendum. lunes in. vbi de hoc. & ibi dicta. Archid.)

i ¶ *Assidue.*] idest, horis competentibus sic 3. 31. dist. sacerdotibus. ff. de condi. & demon. si quis ita legauerit.

(De hoc etiam no. 1. q. 1. vendi. plene contra de magistris. quia. Archidia.)

QVi de mensa.] C A S V S. Duæ quæstiones factæ fuerunt Hieronymo. Prima fuit, an sit peccatum discere doctrinam & scientiã paganorũ? Et respondet Hieronymus, quod non: & hoc probat exemplo quattuor puerorũ, scilicet Danielis, Ananiæ, Azariæ, Misaelis, & exẽplo Moysi: quia si sciuissent esse peccatũ, nũquam didicissent. Discebant enim vt cõuincerent incredulos: aliter ridiculi paterent, si de dogmatibus eorũ cũ eis disputarent, cũ inde nihil scirent. Secunda quæstio fuit, an sit peccatũ recordari sæcularium legũ in prædicatione vel disputatione? Et respondet, quod nõ: quia hoc fit ex necessitate, vt probem' ea, quæ sancti dixerũt, in libris gẽtiliũ cõtineri.

(Daniel & socij sui.)

b ¶ *Qui de mensa.*] Daniel, Ananias, Misael, Azarias [1]. nam turpe est alicui decretista ius in quo versatur ignorare, vt ff. de origine iuris. l. 2. §. Seruius.

(1 Isti alio nomine dicti sunt Balthasar, Sidrac, Misac, & Abdenago secũdum Hugo. & Lau.)

c ¶ *Scirent esse peccatum.*] Ex eo quod Hieronymus hic inducit exemplum Danielis, colligitur arg. quod in dubijs recurrendũ est ad exẽpla maiorũ & aliorũ. 26. q. 2. sunt nonnulli. 22. q. 1. vt nouerittis. 1. q. 7. conuenientibus. 12. q. 2. quella. 16. q. 3. præsulũ. 14. q. 1. c. vlt. 26. q. 2. non statuũ. & C. non exẽplo. C. de sen. & interlo. nemo. [2] cõtra Sol. vbi iura deficiunt, recurrendũ est de similib' ad similia: alias non. 20. dist. de quibus. dic vt ibi. Itẽ arg. præmium eo ipso bonũ, quod ab aliquo bono sit factũ, vt 7. q. 1. omnis q. & 34. q. 1. cũ beatissim' 9. q. 2. Lugdunensis. 12. q. 2. expedit. 28. q. 1. sic. n. 31. dist. omnino. Io.

(2 Vt not. 20. dist. cap. fine. Recurratur quandoque de similibus ad similia.)

Si qui]

[illegible] sunt pro parte approbanda pro parte reprobanda.

S *I quid veri.*] CASVS. Manichæi dicebant, quod si Orpheus & Sybilla, & alij vates & philosophi gentilium de Deo aliquid dixerunt, tantæ est auctoritatis quantæ sunt verba prophetarũ. Sic respondet Augu. dicens, quod si quid veri ibi reperitur, valet ad conuincendũ eos: sed non vt habeatur in auctoritate sicut verba prophetarum. Et hoc probat similitudine Dæmonum & Angelorũ: qui dæmones, licet vera dixerint de Christo, non tamen sunt tantæ auctoritatis quãtæ verba Angelorum.

a *Si quid veri.*] Arg. quod testes vel instrumenta possunt pro parte rata haberi, pro parte nõ, vt dixi s. dist. 9. si ad sacras. sed illud verũ est, quando reprobãtur ratione personæ: secus si reprobẽtur propter dicta. Itẽ argu. quod si aliquid induxero pro me, quod non teneor recipere contra me. s. dist. 19. si Romanorũ. contra. Ioan. Sol. si vtor aliquo contra me, & pro me vti debeo: nisi in casibus specialibus. 2. q. 7. si hæretic. Dic vt ibi. Bart.

b *Valet quidem.*] Argumen. esse argumentandũ ab exemplis paganorum, & in dubijs ad ea recurrẽdũ. j. 13. q. 2. questa. s. dist. 21. submittitur.

c *Dæmoniorum.*] Cũ dixerunt filio Dei, Ad quid venisti ante tẽpus torquere nos? Apostolus tamẽ in epistola ad Corinth. videtur contrarium dicere, cũ dicit: Si cognouissent eũ, numquã dominũ gloriæ crucifixissent. Dic quod sic perfecte eum nõ nouerunt: tamẽ credebant eũ filiũ Dei, cum viderunt eũ ambulantem super aquas; cum viderunt eum esurire, non credebant.

Diaboli veri cognouerunt Christum esse filium Dei.

h *In pueritia.*] Argu. quod aliquis potest testificari de eo quod vidit in puerili ætate, vt hic, & de consec. dist. 4. cum itaque. & cap. placuit. & 16. dis. deinde. nã & liber factus potest testificari de eo quod vidit, cum esset seruus, vt ff. de verb. signi. nanonẽ §. vlti. Argu. cõtra, quia hæc ætas nescit quid agat, vt C. de falsa moneta. l. 1. & impubes nihil intelligitur scire, vt ff. de iur. & fac. igno. l. vlti. Dic quod si fuerit capax doli, bene potest de eo quod tunc vidit, testari de puro facto. sed de circumstantijs, scilicet qualiter quod factũ sit, nõ: quia in hoc facile potuit falli memoria. Ioan. quod satis credo. argu. instit. de inuti. stipu. §. pupillus. ff. de regu. iur. l. in negotijs. Bart.

Testificari potest quis de eo quod vidit ætate puerili.

Ad idem facit ex pr. vt videtur ff. ad vell. l. [illegible]

¶ Auctoritatibus gentilium, eorum vanitas retunditur, atque conuincitur. C. XIII.

S I quid veri[a] de Deo Sybilla, vel Orpheus, alijue gentium vates, aut philosophi prædixisse perhibentur, valet quidem[b] aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam; non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum enim distat de Christi aduentu inter prædicationem Angelorum, & confessionem dæmoniorum[c]; tantum inter auctoritatem prophetarum, & curiositatem sacrilegorum. *Ibidem infra*

Item Clemens Papa I. epist. 5. ad suos discipulos.

¶ Ad intelligentiam sacrarum scripturarum, sæcularium peritia necessaria ostenditur. C. XIIII.

3 R Elatum est nobis, quòd quidam in vestris partibus cõmorantes aduersantur sacris† doctrinis: & prout eis videtur, nõ secundum traditionem[d] patris, sed iuxta sensum suum, docere videntur. Multas enim quidam, vt audiuimus, vestrarũ partium ingeniosi† homines ex ijs, quæ legunt, verisimilitudines[e] capiunt. Et ideo diligenter obseruandum est; vt lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit; sed fieri non oportet. Non enim sensum†, quem extrinsecus adulteretis, alienum[f], & extraneum debetis quærere; aut quoquo modo ipsum scripturarum auctoritate confirmare: sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere[g] scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit; vt ipse possit ea, quæ recte suscepit, competenter asserere. Cum enim ex diuinis scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit; absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studijs, quæ forte in pueritia[h] attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vt vbi vera didicerit, falsa & simulata declinet.

† al. sanis

† secundum ingenium hominum. Jorig.

† al. sensum extrinsecus alienũ

Item Isidorus in lib. 3. sententiarum de summo bono, c. 13.

¶ Quare prohibetur Christianus poetica figmenta legere. C. XV.

4 I Deo prohibetur Christianus figmenta legere poetarum; quia per oblectamenta inanium fabularum mentẽ excitant ad incentiua libidinum. Non enim solum thura[i] offerendo, dæmonibus immolatur; sed etiam eorum dicta libentius capiendo. Iuo p. 4. c. 167. Pann. l. 2. c. 137.

Vt itaque ex præmissis apparet, imperitia sacerdotibus semper esse debet aduersa: quia cum per ignorantiam cæcati alijs ducatum præstare cœperint, ambo in foueam cadunt: vnde dicitur in psalmo [Obscurentur oculi eorum[k], ne videant; & dorsum[l] eorũ semper incurua.] Cum enim obscu- Ex Greg. in l. 1. pastor. c. 1. Matt. 15. Psal. 68.

R *Elatum.*] Hæc est 3. pars huius dist. in qua dicit quòd à sapientibus debemus audire, quæ leguntur in sacra scriptura. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam erant, qui cũ veritatis doctorẽ non haberent, diuinã scripturã exponebant pro suæ voluntatis arbitrio: & non secundum traditionẽ sanctorum patrum: ex suo ingenio quasdam similitudines capientes: quos Clemẽs reprehẽdit, ostẽdens, quod diuina scriptura nõ debet intelligi secundũ arbitriũ alicuius, nec extraneus sensus debet quæri, vel à littera alienus: licet multa sint in diuinis scripturis, quæ possunt trahi ad varios & diuersos intellectus. Et ideo docet scientiã esse discendã ab eo, qui veritatẽ à suis maioribus percepit: vt possit postea veritatẽ prædicare, & alios recte docere: & ad assertionem veri dogmatis artibus liberalibus poterit vti, vt falsa & simulata declinet. Sequens cap. patet.

d *Traditionem.*] Tales dicuntur transferre terminos patrum, vt 24. q. 3. transferunt.

e *Verisimilitudines.*] idest, statim volunt per similitudines procedere in alijs. & licet per similia licitum sit argumẽtari†, vt 20. dist. de libellis. nõ tamen semper, vt 17. q. 1. nuptiarum. & 28. q. 1. sic enim.

f *Alienum.*] nisi illud reperiatur in auctoritate. vt cum inuenitur annus poni pro die, vel è cõtra, vt 31. dist. tenere. 33. q. 1. hoc ipsũ.

g *Discere.*] Prius enim debet discere quàm docere, vt 16. q. 1. si clericatus. & c. sic viue. & 36. dist. §. ecce.

† Ad hoc contra de elect. vtilitatem. & de relect. lit. 1. & de transla. ep. ver. contra de ap. pella. vna ff. ad l. Aquil. illud. Archid.

I *Deo prohibetur.*] Hæc est 4. pars huius dist. in qua dicit causam quare fuit prohibitũ studere in libris gentilium. Ioan. de Fan.

i *Thura.*] quasi dicat non refert, an quid fiat, an eius simile, vt 22. q. 3. exultimant. & 86. dist. pasce. ff. man. l. vlti.

VT ITAQVE. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, quod sacerdotes debẽt ignorantiã omnino vitare: quia si sacerdotes cæci & ignorantes velint docere subiectos, ambo in foueam cadũt: quod probatur auctoritate psal. Et licet quis velit se excusare auctoritate Euangelij dicentis, Seruus nesciens voluntatẽ domini, &c. non tamen prodest. & hoc probatur auctoritate Apostoli, Qui ignorat, &c. quod debet intelligi de eo, qui inuenit à quo potuit discere: aliàs punitur. quòd probatur auctoritate Augustini, Non omnis, &c. Sequens capitulum patet.

k *Oculi eorum.*] idest, prælati†, qui regunt alios.

ADDITIO. vt 36. dist. §. ecce. in fi.

l *Dorsum.*] idest, subditos qui sustentari debent à prælatis quasi in dorso: vel quia sequuntur dorsum ipsorum. vndecima quæst. 3. præcipue.

† Aliàs oculi eorum s. prælatorũ qui, &c.

2 Qui

a ¶ *Qui ignorat.*] idest, qui negligit scire, vel contemnit scire. ADDITIO. Nã ignorãtia q̃ est ex culpa, nocet. 18 q. 1. §. ex his. b ¶ *Qui noluit.*] Videtur ergo quòd illi sint excusati ad quos prædicatio Apostolorum non peruenit, vt 82. dist. proposuisti. sed non est ita: quia in omnem terram exiuit sonus eorum. 19. dist. ita do-

ideo magister annectit istam 38. dist. in qua ostendit quòd ignorantia periculosa est, maxime sacerdotibus. Notandum est ergo, quòd ignorantia iuris alia est iuris naturalis, alia ciuilis vel canonici. Ignorantia iuris naturalis neminem excusat, si est adultus, vel discretus: quia in his parum interest decipere vel decipi posse, vt 16 q. 1. si cupis. de hac dicitur, Ignorans ignorabitur. Ignorantia iuris ciuilis vel canonici nemině excusat, vt j. ea. si in laicis. &c. quæ ipsis aliquos tamẽ excusat, vt milites, mulieres, rusticos, minores. Ioan. In damno tamen vitãdo nulli nocet, vt ff de iuris & facti igno. error. in fi. nisi in ijs quæ introducta sunt ad rigorem iuris conseruandum, vt in cõstitutione, si quis in tantã. C. vnde vi. & in præscriptionibus. Bar. Ignorantia facti alia probabilis, & hæc excusat: quia etiã peritissimos fallit, vt j. 1. q. 1. si quis à simoniacis. & 9. q. 1. ordinationes. alia ẽ crassa & supina, vt cum quis ignorat id quod publice factum est in ciuitate. hæc neminem excusat, vt 16. dist. quod dicitis. 12. quæst. 2. qui & humanis. Hoc plenius inuenies 1. q. 4 §. vlti. in fi.

Ignorãtia iuris est multiplex.

vantur illi, qui præeunt; ad ferenda onera peccatorum facile sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque sacerdotibus, vt ignorantiam à se, quasi quamdã pestem abijciant. Licet enim seruus nesciens voluntatem domini sui, & non faciens, dicatur vapulare paucis; non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apostolus; Qui ignorat[a], *ignorabitur. Quod de eo intelligendũ est, qui noluit*[b] *intelligere, vt bene ageret.*

Luc. 12. 1. Cor. 14. Psal. 35.

Vnde Augustinus ait in lib. quæst. veteris, ac noui testamenti, quæst. 67.

C. XVI.

NOn omnis ignorans immunis est à pœna. Ille enim ignorans potest excusari a pœna[c], qui à quo disceret, non inuenit. Istis autẽ hoc ignosci petit, qui habentes à quo discerent, operam non dederũt. Huiusmodi non licet ignorare: accipiant ergo ueniam, si conuertãtur.

¶ De hoc legi. & no. 1. q. 4. §. vlti. in fin. ... in quibus ... & ... regula. in prin. & ...

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus coniunctum est superiori. Est autem responsio ad quæstionem, quam præmisit B. Augustinus his verbis:* Quid est, quod in carne positus Saluator ait: Pater ignosce illis; non enim sciũt quid faciunt. Si enim nesciũt quid est, quod ignoscitur? maxime cũ dicat Rex Abimelech ad Deũ: Numquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans, immunis est, &c. *In extremo autem addita sunt nonnulla ex ipso B. Augustino, quò sententia sit integrior.*

Luc. 23. Gen. 20.

Ignorantia facti est multiplex.

DISTINCTIO XXXVIII.

CVm[d] *itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia sit; sacerdotibus est periculosa.*

Vnde in concilio Tolet. 4. c. 24. legitur.

¶ Sacerdotibus maxime ignorantia vitanda est. C. I.

Burc. l. 1. c. 108. Iuo p. 5. c. 202. Ans. l. 7. c. 114.

IGnorantia mater cunctorum errorum maxime in sacerdotibus Dei uitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas scripturas frequenter admonet Paulus apostolus dicens ad Timotheum[e] (Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ; & semper permane in his.) Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas, & canones, ut omne opus eorum in prædicatione, & doctrina cõsistat: atq; ædificent cunctos tã fidei scientia, quàm operũ disciplina.

1. Tim. 4. Ibidem inferius Conc. Arel. 4. c. 3.

IGnorantia] CASVS. Docet hoc concilium Toletañ. quòd ignorantiã sacerdotes Dei debent vitare, quæ mater est cunctorum errorum: & ideo maxime in sacerdotibus est vitanda. Vnde sacras scripturas legere debent, quibus populus sibi commissus valeant erudire tam in scientia fidei, quàm in moribus: & hoc probatur auctoritate Apostoli dicentis: attende lectioni, &c.

e ¶ *Ad Timotheum*] Aug. quod vni dicitur, ad omnes extenditur, vt 24. q. 1. quodcumq;. & 16. q. 1. prædicator. 61. dist. miramur. de pœniten. dist. 1. §. his auctoritatibus 2. C. de

Item ex eodem Tolet. 4. c. xxv.

¶ Officialem libellum ab episcopo accipiant presbyteri, cum ordinantur. C. II.

Burc. l. 2. c. 157. Ans. l. 7. c. 113. Iuo p. 3. c. 129. Pann. l. 3. c. 23.

QVando presbyteri in parochijs ordinantur, libellum officialem[f] à suo sacerdote[g] accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis diuinis sacramentis offendant. Cum uero ad Litanias[h], uel ad concilium[i] uenerint, rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, uel baptizent.

Item Leo episcopus ad clerum, & plebem Constantinopolitanæ vrbis, ep. 22.

dominus. nec excusatur quis per ignorantiam, qui potest habere copiam peritorum. ff. de iuris & facti ignorantia. l. regula. vel si sua prudentia facile potuit illud scire. C. de ingenuis manumissis. l. 3 & ff. quis ordo i bonorũ possessione seruet. l. 2. §. in bonorũ.

c ¶ *Non omnis.*] ¶ *A pœna.*] idest, a peccato pro quo debetur pœna, vel a pœna æterna. aliter non congrue diceret, nec verum, etiam cum in quolibet ignorante sit pœna eo ipso quòd ignorat, secundum Hug.

CVm itaque.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima intendit probare, q̃ omnes sacerdotes & alij maiores & minores debent esse instructi in lege diuina, & precipue in canonica, & probat hoc per 2. auctoritates. Secũda ibi, Quamuis. Tertia ibi, Sed dicet. Ioã. de Fan. CASVS. Facta mentione supra de ignorantia in §. vt itaque. & in c. non omnis. supponit Gra. 38. dist. in qua ostendit q̃ ignorantia periculosa est, maxime sacerdotibus.

d ¶ *Cum itaque.*] Superiori dist. facta fuit mentio de ignorantia

diuer. rescrip. l. 1. ff. de pac. iurisgentium. §. pactorum. Argumen. contra 21 distinct. qualis.

¶ Versic. nunc autem aliã est c. ad idem de sãi ... dist. 4. ...

QVando.] CASVS. Docet concilium Toletan. quòd quando episcopi ordinant presbyteros in capellis, debent eos docere qualiter officia debeant celebrare, ne per ignorantiam in diuinis sacramentis offendant. & cum ad litanias venerint, vel ad concilium, debent episcopo suo reddere rationem qualiter baptizauerint, vel officia celebrauerint. Sequens capitulum patet.

f ¶ *Officialem.*] in quo continetur officium ecclesiasticum.

g ¶ *A sacerdote.*] idest, episcopo.

h ¶ *Ad litanias*] idest, in rogationib[9]. Et sic patet quòd omnes sacerdotes venient ad cathedralem ecclesiam in festo rogationũ. hic j. de conse. dist. 3. c. 3. de conse. dist. 1. & hoc.

Processionum rogationum.

i ¶ *Vel ad concilium.*] Sic patet, quòd conuentus quem habet episcopus cum clericis suis, dicitur concilium, vt 18. q. 2. abbates. & 9. q. 2. placuit. 18. dist. propter. & c. placuit.

¶ Inscitia sacerdotum nec excusatione digna est, nec venia. C. III.

SI in laicis[a] vix tolerabilis videtur inscitia; quanto magis in ijs, qui præsunt, nec excusatione digna est, nec venia? — Ansl. l. 7. c. 119. Polyc. l. 4. tit. 4.

Item Cælestinus vniuersis epis per Apuliã, & Calabriã constitutis, ep. 3.

¶ Canones non licet sacerdotibus ignorare. C. IIII. — Burc. l. 2. c. 160. Iuo p. 6. c. 251. Ansl. l. 7. c. 108. Poly. l. 4. tit. 4.

NVlli sacerdotum liceat canones[b] † ignorare, nec quicquam facere, quod patrum possit regulis obuiare. Quæ enim à nobis res digne † seruabitur; si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permissa, frangatur? — † al. suos canones † al. digna

Item ex dictis Augustini.

¶ Quæ sint sacerdotibus necessaria ad discendum. C. V. — Burc. l. 2. c. 2. & l. 19. c. 8. Ansl. l. 7. c. 169. Poly. l. 4. tit. 31. Iuo par. 6. c. 22. Pann. l. 3. c. 24.

QVæ ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum[c]; id est liber sacramentorum[d], lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus[e], canon pænitentialis, psalterium, homiliæ per circulum anni Dominicis diebus, & singulis festiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si vnum[f] defuerit; sacerdotis nomen vix[g] in eo constabit: quia valde periculosæ sunt euangelicæ minæ; quibus dicitur [Si cæcus cæco ducatum præstet: ambo in foueam cadunt.] — *Matth. 15.*

¶ Cæteri etiam Collectores Augustinum citant. Fere autem omnia hæc habentur in pœnitentiali Bedæ, & in libro de officijs ecclesiasticis, & alibi.

Item ex 7. synodo, c. 2.

¶ Quæ oportet scire eum, qui episcopus est ordinandus. C. VI. — Mutat. est periodi ductus. Iuo p. 5. c. 372.

OMnes psallentes repromittimus[h] Deo [In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermones tuos.] Quod omnes quidẽ Christianos obseruare saluberrimum est; sed præcipue hos, qui hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Vnde definimus omnem, qui ad episcopatus prouehendus est gradum, modis omnibus psalterium[i] nosse; vt ex hoc & omnis clerus, qui sub ipso fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à metropolitano; si in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitorie tam sacros canones, & sanctum Euangelium, quàm diuini Apostoli librum, & omnem diuinam scripturam; atque secundum mandata Dei conuersari, & docere populum sibi commissum. Substantia[k] enim summi sacerdotij nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est vera diuinarum scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius. Quòd si disceptauerit[l], & ita libenter facere, & docere minime spoponderit; nullatenus consacretur. Ait enim prophetice Deus. [Tu scientiam repulisti; & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.] — *Psal. 118.* Cap. 1. eccl. Hierarchiæ. *Osee 4.*

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 3.

¶ De eodem. C. VII.

PLacuit †, vt ordinandis episcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta conciliorum auribus eorũ inculcentur[m]; ne se aliquid contra statuta concilij fecisse pæniteat †. — † al. pæniteant.] al. afferant

Item Zepherinus Papa epist. 1. ad episcopos Siciliæ.

¶ Sacræ scripturæ inhærentes non obscurantur iniquitate mundana. C. VIII.

SIcut stellas cæli non extinguit nox; sic mentes fidelium, firmamento[n] inhærẽtes sanctæ scripturæ non obscurat mundana[o] iniquitas.

Item Hieronymus ad Eustochium in proœmio comment. in Esaiam.

¶ Ignorantia scripturarum est ignorantia Christi. C. IX.

SI iuxta apostolum Paulum, Christus Dei virtus est, Deique sapientia, & qui nescit scripturas, nescit Dei virtutem, eiusque sapientiam[p]; ignoratio scripturarum, ignoratio Christi est. — 1. Cor. 1.

Laici iuris peritum debent habere.

a ¶ *Si in laicis.*] Videtur ergo q laici habebunt peritiã iuris: maxime si sint iudices, cũ teneantur ferre sententiã in scriptis, vt dixi 20. dist. §. 1. Sed pôt intelligi de iure cõsuetudinario, vel de iure naturali, i quo piculosa ẽ ignorãtia, vt 16. q. 1. si cupis.

Vel dic q hoc possit intelligi de illis laicis, q in dignitate sũt constituti, de quibus habetur circa 59 dist. si os. Io. Archid.

NVlli sacerdotum.] Casus. Multi populi normam canonum & decretorum non seruabant: & episcopi cũ canones ignorarẽt, eos non corrigebãt. Præcepit ergo Cælestinus, vt nulli episcoporũ liceat canones ignorare, quatenus cũ fuerit necesse, corrigã: deliquẽtes.

b ¶ *Canones.*] Pænitẽtiales, si intelligis de sacerdotibus, vt 26. q. 7. tẽpora. si intelligis de epo, planũ est, vt 23. dist. qui episcopus.

Adde 6. dist. statuimus & extra de cons. & a h. c. [illegible] & j. eo. omnes.

QVæ ipsis.] Casus. Octo exponit in hoc capitulo Augustinus, quæ sunt sacerdotibus necessaria, ad hoc vt ignorantiã vitent: scilicet libri sacramentorum, &c. de quibus octo si vnũ defuerit, vix sacerdotis nomen habebit.

c ¶ *Ad discendũ.*] supple hæc sunt.

d ¶ *Sacramentorum.*] idest, Missale.

e ¶ *Computus.*] quò ad dies & menses.

f ¶ *Si vnum.*] Argu. q vbi plura requiruntur ex necessitate, si vnum ex his deest, nihil agit, vt de consecra. dist. 4. in synodo. 22. q. 2. animaduertẽdum. sic qui offendit in vno, factus est reus omnium, vt de pœniten. dist. 5. consideret. & est simile; C. de testamen. si vn. & ff. de transactionibus, cum his. §. si prætor. Arg. contra 30. q. 5. aliter. ff. de ven. inspi. c. t. l. 1. in fi.

Scilicet à principio gl.

g ¶ *Vix.*] quia vbi res deest, nec nomen habebitur, vt 68. dist. corepiscopi. 7. q. 1. fact. C. de ser. à nullo. 35. q. 7. quid est.

Hic adde q[illegible] 3. q. 1. in glo. 2. 21. dist. [illegible] dam. Archid.

OMnes psallentes.] Casus. In hoc capitulo statuit synodus, vt omnis qui ad episcopatum promouendus est, psalterium sciat, vt ex eo omnis clerus, qui sub eo fuerit, instruatur: & tempore suæ ordinationis debet metropolitanus ordinandũ epm interrogare, si sciat legere canones sacros: & oẽm diuinã scripturã: & si inuenitur ignorãs, repellatur. Et hoc probatur auctoritate prophetæ dicentis: Tu scientiam repulisti, &c. Si vero legere & alia supradicta sciuerit, nisi promittat se secundum illa victurum, nõ ordinetur. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad capitulum, quamuis.

h ¶ *Repromittimus.*] idest, videmur nos obligare, cum dicimus illa verba: In iustificationibus tuis meditabor.

i ¶ *Psalterium.*] 85. dist. archidiaconum. 23. distinctione, qui episcopus.

Aliás incipit. Florentinum.

k ¶ *Substantia.*] idest, de substantia sacerdotij videtur esse, quòd ordinandus habeat scientiam.

l ¶ *Si disceptauerit.*] idest, si contradixerit.

m PLacuit, ¶ *Inculcentur.*] similiter cum nouum celebratur concilium, vt 18. dist. decernimus. 11. q. 3. curæ.

Pro declaratione huius c. vide Alex. de Imo. in l. si quis. C. de pac. & §. igitur ordinandus. in auth. non oportet. epis.

n SIcut stellas.] ¶ *Firmamẽto.*] idest, meditationi & lectioni. Hug.

o ¶ *Mundana.*] Vnde dicitur, Ama scientiã scripturarũ, & carnis vitia nõ amabis. de cõsecra. dist. 5. numquã. Hug. & Lauren.

p SI iuxta.] ¶ *Sapientiã.*] sic argumentatur: Christus est scientia: ergo qui ignorat sciẽtiã, ignorat Christũ: & intellige de tali ignorantia, quæ contemnit discere. s. proximo cap. si. Ioan.

Adde quæ notat scire Christianos ad beatitudinem consequendam. not. Bal. in gl. super rubri. C. de summa trinit. Inn. & Io. Andre. in c. 1. §. pro defectu de summa.

a Qui ea.] ¶ Sapiuntur.] Idest, approbantur.
b ¶ Ignorat.] Intellige de eo qui contemnit scire, vel de eo qui de facili scire posset, si habuisset tractatum cũ peritis, vt C. de inge. ma. l. 3. & dist. prox.
Quamuis.] Hæc est secunda pars huius distin. in qua dicit, quòd de mensa &c. si quid veri Dic quòd omnis scientia bona est: sed dicitur aliqua sciẽtia mala, quia mala est illi, cui dat occasionẽ peccãdi: sicut Adæ fuit malũ pomũ paradisi, vt 2. q. 3. quid ergo. & Iudæ buccella, vt 1. q. 1. §. opponitur. ver. nec mirum. de consecrat. distin. 2. & sancta.

Scientia aliqua dicitur mala.

Item Gregorius in pastorali, par. 1. c. 1.

¶ A Domino sciuntur; vel ignorantur, qui ea quæ Dei sunt, sapiunt, vel ignorant. C. X.

1. Cor. 14. Lib. moralium. 25. c. 23. mutato verborum ordine.

QVi ea, quæ Dei a sunt, sapiunt, à Domino sapiuntur [a]: & qui ea, quæ Dei sunt, nesciunt, à Deo nesciuntur, Paulo attestante, qui ait [Si quis ignorat [b], ignorabitur.] *Idem.* Quicumque stultus est in culpa, erit sapiens in pœna.

a ¶ Dei sunt.] *In loco indicato legitur:* Qui ea, quæ sunt Domini nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, &c.

Item Augustinus in Enchiridio ad Laurentium, c. xvij.

¶ Non qui aliquid nescit, sed qui putat se scire quod nescit, errare probatur. C. XI.

Sentent. l. 3. dist. 38. c. illud. † al. error. 9. p. c. cauendus. iong.

2 QVamuis errare † [c], quanta possumus cura, cauendũ sit, non solũ in maioribus, verumetiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari; non tamen est consequens, vt continuo erret quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat scire quod nescit. Pro vero quippe approbat falsum: quod est erroris proprium. Verumtamen in qua re quisque erret, interest plurimum. Nam in vna eademque [d] re, & nescienti sciens, & erranti non errans recta ratione præponitur. In diuersis autem rebus, id est, cum iste scit alia, ille alia, & iste vtiliora, ille minus vtilia, vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille scit, ei præferat nescientem? sunt enim quædam, quæ nescire, quàm scire [e] sit melius.

3 *Sed licet per ignorantiam grammaticæ artis aliquid vitiosum proferant episcopi, vel presbyteri, non tamen ideo à scholasticis sunt despiciendi: quia morum vitia magis, quàm verborum sunt præcauenda.*

Vnde Augustinus in libro de catechizandis rudibus, c. 9.

¶ Non contemnant scholastici ecclesiasticam simplicitatem. C. XII.

Iuo p. 6. c. 383.

SEdulo monendi sunt scholastici [a], vt humilitate induti Christiana, discant non contemnere, quos cognouerint morum vitia, quam verborum amplius deuitare; & cordi casto linguam exercitatam nec conferre audeant; quam etiam præferre consueuerant. *& infra.* His etiam maxime vtile est, nosse ita esse præponendas verbis sententias [f], vt præponitur animus corpori. Ex quo fit, vt ita malle debeant veriores, quàm disertiores audire sermones; sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores [g] habere amicos. Nouerint etiam non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos antistites, & ministros ecclesiæ forte animaduerterint, vel cum barbarismis, & solœcismis Deum inuocare; vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligere [h], perturbateque distinguere: non quia ista minime corrigenda sunt; vt populus ad id, quod plane intelligit, dicat [i], Amen [k]: sed quia † pie toleranda sunt ab eis, qui didicerunt, vt sono [l] in foro, sic voto in ecclesia benedici. Itaque [m] forensis illa [n], nonnumquã forte bona dictio [o], numquam tamẽ benedictio dici potest.

† tamen] orig.

a ¶ Scholastici.] *Vox illa abest ab originali. Sed in eo hæc præcedunt:* Sunt item quidam de scholis vsitatissimis grammaticorum, oratorumque venientes, quos neque inter idiotas numerare audeas, neque inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum est exercitata quæstionibus. His ergo, qui loquendi arte ceteris

SED LICET. Supra dictum est, quòd presbyteri debẽt ignorantiã curtare: sed licet quandoque per ignorantiã peccent in grammatica, nõ tamen propter hoc sunt a grammaticis, idest, scholasticis despiciendi: quoniam vitia sunt magis præcauenda quàm verba.

SEdulo.] CASVS. Quidã prælati per ignorantiã grãmaticæ lectionis Deũ cũ solœcismo & barbarismo inuocabant: & propter hoc a peritis scholasticis despiciebãtur. quære quębtũ suit ab Augustino, an hoc deberent facere? Et respondet quòd nõ: & hoc probat tribus rationibus. Prima est, quia diserta lingua scholasticorum casto cordi nõ debet præponi. Secunda est, quia scientia præponit verbis, sicut animus corpori: & sicut prudẽs amicus formoso præponitur. Tertia est quia Deus magis inspicit affectum quàm vocem. ignorantia tamen talis est reprehẽdẽda: sed ab his toleranda qui didicerunt: quia sicut sonus in foro, ita votũ in ecclesia benedicit.

f ¶ Sententias.] Nota quòd magis cõsideranda est sententia quàm verba, vt 1. q. 1. marchion. 2. 2. q. 5. humanæ. de consec. dist. 4. retulerunt. & si nõ sanctificatur. & potius mens est considerãda quam verba, vt 23. q. 1. paratus. Argu. contra extra de sposa. ex litteris. Sol. non est à verbis recedendum nisi ex verbis paru[m] generetur intellectus: & tunc verba sunt interpretanda.

Sententia potius quàm verba attendi debet.

g ¶ Quàm formosiores.] Vnde Seneca. Infirmus non quærit medicum eloquentem: sed curare scientem.

Seneca.

quòd illi errant qui falsa pro vero approbãt, vel e cõtrario. Ioã. de Fã.

CASVS. Quidam contra Aug. ita argumentabantur: non potest quis errare nisi ignorantia rerũ: sed omnis ignorãtia est nesciẽtia, ergo quicumque nescit, errat. Dicit Aug. quòd ignorãtia est vitãda in maioribus & in minoribus: non tñ sequitur, quòd quicumque nescit, errat. Sed ille dicit errare, qui putat se scire qđ nescit: & qui falsũ pro vero asserit. Verũtamẽ multũ refert in quibus rebus quis erret. Nã si in se honesta, & quæ ad salutem animæ proficiat quis erret, sciens præponitur nescienti, & nõ errans erranti. In rebus autẽ diuersis, si illa sint vtilia, illa inutilia & noxia: in noxijs nesciens præponatur scienti: quia talia melius est nescire quàm scire.

c ¶ Errare.] Errare enim est aliud pro alio putare, vt 22. q. 2. in qb[us]. d ¶ Eademque.] In his quæ spectant ad salutem animæ, nihil interest errentis vel decipientis, 26. q. 2. si crepis.

e ¶ Quàm scire.] Hic videtur quòd bonum sit ignorare mala, vt 32. dist. hospitiola. Sed contra quia omnis scientia à Deo est, vt 37. dist. hunc. &. bonũ est scire mala, vt ea vitemus, vt supra dist. prox. quòd

h ¶ Intelligere.] Argu. quòd non est deponendus aliquis propter imperitiam, vt 10. q. 1. placuit.

Imperitia nõ facit quẽ deponi.

i ¶ Dicat.] Arg. contra extra de fi. presbyte. proposuit. 7. q. 1. illud. sed nec hic populus respõdet, Amen, officiãdo ecclesiã vel Missã. Et ita videtur, quòd nec sine ministro potest presbyter Missam dicere, licet H. dicerit, quòd bene potest cum populo tantũ ecclesiã officiare.

Ad idẽ 71. dist. episcoporũ in fi. 21. q. 2. in Galliani in fi. Presbyter an sine ministro possit celebrare.

k ¶ Amen.] Videtur ergo sufficere, si populus respondeat sacerdoti in Missa, & sic est contra 7. q. 1. illud. Sed dic quòd non respondet populus officiando Missam.

l ¶ Vt sono.] Hoc est dicere, sicut in concione laici cõpositos sermones & politos considerant: sic viri ecclesiarum votum & intentionem considerare debent sacerdotis.

Dicit Hugo quòd idẽ verũ est: sed hoc non est ligatur hic. non enim dicitur quòd populus sic respondeat officiãdo, vt sequitur de hoc supra in glo. præallegata. Archid.

m ¶ Itaque.] idest, quamuis.
n ¶ Illa.] concio.
o ¶ Bona dictio.] nominetur: non tamen potest dici benedictio. 28. dist. presbyterum.

Nullus

N *Vllus.*] Casvs. Quidam episcopi dedignabantur discere à iuuenibus, vel ignobilibus propter opprobriū senectutis, vel nobilitatē generis: quos Clemēs reprehendit, dicēs q potius sunt membra diaboli quam Christi: & potius sunt infideles q̄ fideles. 74. dist. epōrū. sed ꝑmotū nō deijcit, sed dat ei coadiutor, vt 7. q. 1. qa frater. & 12. q. 2. vobis. tamē iste Petrus nō tantū pp simplicitatē fuit remot⁹, sed etiā qa solidos dedit ad vsurā, vt 47. dist. de Petro. a *Opprobrium.*] Et dicit Augustinus. Ego senex a puero nondum g *Extrinseca.*] Debet enim cautus circa sua negotia esse, vt 23. dist. qui episcopus. & est simile 86. dist. fratrem. Ioannes.

hominibus excellere videntur, cum veniunt, vt Christiani fiant, hoc amplius, quàm illis illitteratis impartire debemus; quòd sedulo admonendi sunt, vt humilitate, &c.

Item Gregorius ad Leandrum episcopum Hispalensem, in præfat. Moral. ad finem.

¶ De eodem. C. XIII.

INdignum vehementer existimo, vt verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati.

¶ *Hoc, & duo sequentia capita absunt à multis antiquis exemplaribus, neque glossam habent.*

[*Item Augustinus de vera religione, c. 49. & 50.*]

PALEA. C. XIIII.

LOcutio diuinarum scripturarum secundum cuiusque linguæ proprietatem accipienda est. Habet enim omnis lingua, sua quædam propria genera locutionum; quæ cum in aliam linguam transferuntur, videntur absurda.

[*Item Hieronymus ad Pammachium, epist. 52. cuius initium est, Christiani interdum pudoris est.*]

PALEA. C. XV.

ECclesiastica interpretatio, etiam si habet eloquij venustatem, dissimulare eam debet, & fugere† ; vt non otiosis philosophorū scholis, paucisque discipulis, sed vniuerso loquatur hominum generi. † *al. non fugere*

Item Clemens Papa, epist. 3.

¶ Propter opprobrium senectutis, à paruulis, & à minimis non erubescat discere episcopus. C. XVI.

NVllus episcopus † propter opprobrium [a] senectutis, vel nobilitatem generis à paruulis, vel minimis† eruditis, si quid forte est vtilitatis, aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter viuit, & discere, atque agere bona recusat; magis diaboli, quàm Christi membrū esse ostenditur; & potius infidelis, quàm fidelis monstratur. † abest ab originali. † *al. minimè.*

DISTINCTIO XXXIX.

[1] gra. ECce [b] *plenarie monstratum est, quòd sacerdotes oportet litterarum tam sacrarum, quàm sæcularium esse peritos. Nunc quæritur, an sæcularium negotiorum oporteat eos habere peritiam* [c]. *Hanc prælatis esse necessariam multis rationibus probatur. Debent namq; prælati subditis non solum spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi, qui turbas sequentes non solum verbo docebat, sed etiam virtute sanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Vt autem prælati hæc omnia plene possint perficere, sæcularium negotiorum oportet eos habere solertiam* [d]; *vt eorum cautela & ecclesiæ seruentur indemnes, & cuique necessaria pro suo modo* [e] *ministrentur. Vnde quidam in episcopum electus, à Beato Gregorio pro sua simplicitate repellitur, ne eius occasione res ecclesiæ dilapidarentur. Sic enim scribit Gregorius clero, & nobilibus Neapol. lib. 8. epist. 40.*

¶ Sæcularium negotiorum imperiti non sunt in episcopos eligendi. C. I.

PEtrus diaconus, quem à vobis electum asseritis, omnino (vt dicitur) simplex est [f]: & nostis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce constitui, qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca [g] subiectorum vtilitate, & cautela sciat esse sollicitus. Ansl. 6. c. 13. Poly. l. 2. tit. 1.

annicula paratus sum edoceri, vt 24. q. 3. si habes. & stultus est, qui bona quæ videt, discere contemnit, vt 22. dist. de Constantinopolitanæ. & si vnū pedem haberem in sepulchro, alium extra: adhuc vellē discere, vt ff. de fideicō. liber. apud Iulianū. Vnde Seneca. Nulla ætas sera est ad discendum. — Imitatio optima ad discendū. — Seneca.

ECce.] Hæc dist. breuis est: & ideo non diuiditur.

b *Ecce.*] In tribus superadictis dist. demonstratum est, episcopum debere esse prudentem in litteris tam diuinis q̄ sæcularibus. Nunc vero in hac 39. distin. ostendit, quòd oportet episcopū esse prudentem in negotijs sæcularibus, vt sua cautela reddantur ecclesiæ indemnes: & cuique necessaria pro suo modulo ministrentur, & hoc exemplo Domini, qui turbas sequentes non solum verbis spiritualibus, sed etiam corporalibus alimentis reficiebat: quam peritiam quia Petrus diaconus nō habuit, est à dignitate repulsus, ad quam fuerat electus, vt probat sequens cap. quod per se patet. — Episcopus debet esse prudens in negotijs sæcularibus.

c *Habere peritiam.*] Et ita hoc est adhuc de illo capitulo, de quo tractatur 36. dist. scilicet, oportet episcopū esse prudentem. secundum Hugo. & Lau.

d *Solertiam.*] idest industriam, & solicitudinē. Solers enim antiquitus dicebat q erat oī bona arte instruct⁹. Et dicit solers, q sit solicitus in arte & vtilis, secundum Papiam.

e *Pro suo modo.*] qa plus quādoque conferendū est vni quam alteri, vt 1. q. 2. clerici. 12. q. 2. vulteranę. ext. de pbē. de multa. in fi.

f PEtrus.] *Simplex est.*] Quædā est simplicitas, quæ est cōtraria dolo: & illa ē bona, vt 16. q. 1. sicupis. sed hic vocat simplicitatē negligētiā siue stultitiā, vt 36. dist. in principio. illa enim impedit promouēdū, vt hic, & arg. 74. dist.

[illegible] est [illegible]. 7 [illegible] simplicitas [illegible] quando est simplex [illegible] C. de [illegible] de [illegible] hæredi. [illegible] Archid.

DISTINCTIO XL.

1. Tim 3. Ps. 131. Exo. 28.

OPortet [a] quoque episcopum esse ornatum, & hospitalem. Ornamenta episcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à Domino eis repromittuntur, cum dicitur [Sacerdotes eius induam salutari.] Vnde in veteri testamento varijs vestibus ex præcepto Domini sacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet splendere vita pontificis; vt gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit. Non enim loca, sed vita, & mores sanctum faciunt sacerdotem. Vnde ex suscepto officio non licentiam peccandi, sed necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos.

Vnde Symmachus Papa ait.

¶ Officium sacerdotii non confert, sed adimit peccandi licentiam. C. I.

Polyc. l. 3. tit. 7.

NOn nos beatum Petrum, sicut dicitis, à Domino cum sedis priuilegijs, vel successores eius, peccandi iudicamus licentiam suscepisse. Ille perennem [b] meritorum dotem cum hereditate [c] innocentiæ misit ad posteros. Quod illi concessum est pro actuum luce [d], ad illos pertinet, quos [e] par conuersationis splendor illuminat. Quis enim [f] sanctum dubitet esse, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficiunt, quæ a loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit: aut qui eriguntur, illustrat [g].

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, est in libro, quem pro Symmacho Ennodius diaconus scripsit: ivreque Symmachi nomine citatur, quòd eum librum Symmachus, & vniuersa quinta synodus pro causa Symmachi habita sic approbarunt, vt parem ei cum synodis, & Apostolicis decretis auctoritatem tribuerint.*

Item Hieronymus ad Heliodorum, epist. 1.

infra. 2. q. 7. c. non omnes. Polyc. l. 5. tit. 8. Burc. l. 1. c. 207. Iuo p. 5. c. 321.

¶ Filij sanctorum sunt, qui exercent opera eorum. C. II.

NOn est facile stare [h] loco Pauli, tenere gradum Petri iam cum Christo regnantium: quia [a] hinc dicitur; non sanctorum filij sunt, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum [i].

a ¶ Quia hinc.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex eius dictis, citant etiam ceteri collectores.*

Item Gregorius.

¶ Morum nobilitas, non loci, vel generis, sacerdotes notificet. C. III.

Burc. l. 1. c. 208. Iuo. p. 5. c. 322. Polyc. l. 3. tit. 7.

NOs qui præsumus, non ex locorum [k], vel generis dignitate; sed morum [l] nobilitate [m] innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

Item Gregorius ad Anastasium presbyterum, lib. 6. epist. 29. vel c. 193.

¶ Non loca, vel ordines, sed merita nos Deo iungunt. C. IIII.

Polyc. ibidem.

NOn loca, vel ordines [n] creatori nostro nos proximos faciunt: sed ei nos merita bona iungunt, aut mala disiungunt.

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti, in Matthæum, homilia 40. ad c. 21.]

OPortet] Hæc dist. diuiditur in sex partes, in quarum prima probat primo & principaliter, quod ornatus debet esse sacerdos, & omnes alij clerici, vt honorem faciant suis cathedris & dignitatibus: & hoc probat per quatuor aucto. Secunda ibi, *Homo christianus*. Tertia ibi, *Si Papa.* Quarta ibi, *Ante omnia.* Quinta ibi, *Illud.* Sexta ibi, *Multi.* *Ioan. de Fan.*

CASVS. Hic intitulatur 40. dist. in qua prosequitur quintum cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum esse ornatum: sed per ornamenta virtutes intelliguntur: & hoc probatur auctoritate Ital. & exemplo sacerdotum veteris testamenti, qui varijs vestibus vtebatur, quæ designant vestes interiores, scilicet virtutes & bonos mores, quibus suæ cathedræ conferant decorem, quem ab eo non accipiunt: nec intelligant sibi licentiam peccandi concessam ex dignitate sibi data, sed necessitatem bene viuendi: quod probat seq. cap.

a ¶ Oportet.] Hic prosequitur 5. cap. Apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse ornatum. Est autem duplex ornatus, exterior, & interior. Exterior ornatus consistit in grauitate, & in incessu, & in habitu, & in temperantia cibi & potus. de isto ornatu agitur in proxima seq. dist. Interior ornatus est virtus. & de hoc agitur hic: & ostendit quod locos non dat virtutem, nec dignitas: sed vitæ meritum. Ioan.

NOn nos.] CASVS. Quidam dicebant, quod Petrus & successores eius licentiam peccandi a Domino receperunt cum priuilegio dignitatis. Symmachus autem Papa dicit, non esse verum: quia Petrus transmisit ad posteros apostolicam dignitatem cum hereditate innocentiæ, quam per bona opera acquisiuit: verumtamen nullus debet dubitare sanctum esse quem apex tantæ dignitatis attollit: in quo si bona propria desunt, sufficiunt merita Petri, vt bonæ opinionis habeatur. Quæ sequuntur vsque ad cap. si Papa. plana sunt.

b ¶ Perennem meritorum.] id est, apostolicam dignitatem per bona merita acquisitam [1].

c ¶ Cum hereditate] id est, ad hoc transmisit vt essent heredes bonitatis suæ.

d ¶ Pro actuum luce.] id est, per bonos actus.

e ¶ Quos.] id est, quia eos.

f ¶ Quis enim.] quasi dicat, & si quandoque forte Apostolici non essent boni, tamen semper præsumuntur esse boni. quis enim, &c. Sed nonne contrarium est 19. dist. Anastasius 2. 1. dist. nunc autem? Sed non dicit hic, quod sancti sunt: sed quod sancti præsumuntur, donec contrarium constet: quia hereditatem innocentiæ recipiunt, vt hic dicitur. Sed quid si constet de ipso, quod adulterium commisit vel homicidium? Dicit Hug. quod licet non possit accusari, inde tamen peccat: & quod hic dicitur, bene facere, intelligitur de his, quæ possunt æque retorqueri ad bonum vel ad malum: quia semper in dubio pro ipsius facto præsumitur. Sed hoc certe idem est in quolibet sacerdote, vt 11. q. 3. absit. & 42. dist. cap. 1. & 16. q. 1. si clericatus? Respon. hoc verum est: sed tamen magis præsumitur pro Papa, vt 93. dist. cap. 1. vnde sacrilegij instar esset disputare de facto [2] suo, vt 17. q. 4. §. qui autem. Vel dic quòd facta Papæ accusantur, vt homicidia Samsonis, & furta Hebræorum, & adulterium Iacob, vt extra de diuor. gaudemus. Ioan.

g ¶ Illustrat.] id est, dat eis occasionem bene viuendi, vt 81. distin. valet.

h NOn est. ¶ Stare.] digne, sicut exigit eminentia dignitatis. Hug.

i ¶ Opera eorum.] 35. dist. cap. ecclesiæ.

k NOs. ¶ Non ex locorum.] tantum: ne sit contra. 81. dist. valet.

l ¶ Morum.] C. de episco. & cleri. si quemquam.

m ¶ Nobilitate.] sic 3. 1. q. 1. vilissimus.

n NOn loca, vel ordines.] tantum: quia per ordines confertur gratia, vt 1. q. 1. quidquid. & est simile 23. q. 4. sicut a.

[1] Arg. 24. q. 1. pudenda.

Papa siue Apostolicus semper præsumitur bonus.

Papa de homicidio vel adulterio accusari nequit.

[2] Ita fuit sententia Laur. dicentis, quòd qui de alijs præsumit, vel diuinat, peccat venialiter, & de Papa, mortaliter. ar. huius 9. hic allega. qui autem.

¶ Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter d[e]iicit. C. V.

2 HOmo Christianus fortiter cadit [a] in peccato propter duas causas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis †.

Item ex dictis † *Bonifacij* [a] *martyris.* († *al. gestis*)

¶ Damnatur Apostolicus, qui suæ, & fraternæ salutis est negligens. C. VI.

SI Papa suæ, & fraternæ salutis negligens, deprehenditur inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus; [b] quod magis officit sibi, & omnibus; nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio [c] gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus †. Huius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine [d] est iudicandus; nisi deprehendatur à fide [e] deuius: pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere. (Iuo par. 5. c. 23.) († *al. vapulaturos*)

a ¶ Dictis Bonifacij.] *Nauclerus gen. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacij martyris. Verum Deusdedit presbyter Cardinalis, tit. Apostolorum in Eudoxia, tempore Victoris Papæ 3. libros quatuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in bibliotheca Vaticana seruantur. Et libro primo cap. 231. ex gestis (sic habent etiam multi Gratiani codices, & Iuo) Bonifacij martyris, & Archiepiscopi Moguntini sedis Apostolicæ legati, hæc sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert, in quibus est hoc caput: & quædam ex antecedentibus, & sequentibus valde illustratur.* Sancta Romana ecclesia priuilegio specialis auctoritatis diuinitus, & humanitus caput omnium ecclesiarum post Christum Iesum effecta, secundum Antistitis, vel rectoris sui qualitatem, & valitudinem afficit totius Christianitatis membra, vt illius incolumitati sua respondeant incolumitate, & cogaudeant: & nihilominus eius lãguoribus suo languore consentiant: & sicut eius gloria iuxta Apostolum conglorificantur, sic eius deiectione deijciuntur, vt illud propheticum in eo præcipue compleri deprehendatur [Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.] (1. Cor. 1.) (Esa. 1.) Et reuera tanta reuerentia apicem præfatæ Apostolicæ sedis omnes suspiciunt, vt nõnullam sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christianæ religionis institutionem magis ab ore præcessoris eius, quàm à sacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantum explorant, vt ad eius arbitrium suam conuersationem & ipsi remittant, aut intendant. Quòd si, vt summopere sibi, & omnibus expedit, zelo domus Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem sese conseruare studuerit, vt vere fatear, vniuersum pene mundum secum attonitum, & solicitum post Deum currere facit: ex vtroq; sexu populos diuersæ professionis, conditionis, & ætatis cateruatim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si vero suæ, & fraternæ salutis negligens deprehẽditur, inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternũ vapulaturus: cuius culpas illic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi forte deprehendatur à fide deuius: pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertunt propensius pendere. Saluo enim diuinæ omnipotentiæ mysterio, vt dignum est, loco ab ipsa secundo illud B. Iob nõ incõgrue aptari sanctæ Romanæ ecclesiæ potest: [Si destruxerit, nemo est qui ædificet: & si incluserit hominem, nullus est qui aperiat ei: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram] (Iob. c. 12.) nec immerito: cum ipsa specialius in Petro cæli, terræq; retentet habenas. Hæc cum omnium fidelium in Christo spiritalis sit mater, nemo debet renuere illius ferri disciplina, vel emẽdari censura, iuxta illa prouerbia Salomonis [Ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo iugiter: qui enim abiicit disciplinam, infelix est: & stultus homo despicit matrẽ suam.] (Prou. 1. 6. 18.) & rursus [Est maledictus à Deo, qui exasperat matrẽ: & maledictio matris eradicat fundamẽta;] (Eccle. 3.) illa vtiq; quæ arrogãt †, diuisa à sede illius, cui dictum est [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meã.] (Matt. 16.) & super arenam concupiscentiæ carnalis, seu humanæ præsumptionis probantur posita: cuius riui minime prosperatur, si à suo fonte diuidatur. († *forte*] arrogauerit)

HOmo.] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat, quòd vnus in eodem genere peccati magis punitur quàm alius: & hoc probat per istud c. Ioan. de Fan.

a ¶ *Cadit.*] id est, cadere videtur ab ecclesia. Ex hoc capitulo plurimi dicunt, quod circumstantiæ loci & temporis & dignitatis & sciẽtiæ aggrauãt peccatũ [1]: vt magis peccet clericus, quàm laicus in eodem genere delicti, & magis litteratus, quàm non litteratus, & magis peccatur in loco sacro vel tempore quàm extra. arg. 19. dist. nulli. & 50. dist. quia tua. & 11. q. 3. præcipue. & 25. q. 1. nulli. de pæni. dist. 5. consideret. & 32. q. 5. qui viderit. & augetur peccatum dignitate peccantis, [2] vt ff. de re milita. omne. §. augetur. Alij dicunt quod circũstantiæ cũ sint bonæ & à Deo, non debent esse alicui occasio mali. vnde dicunt, quod circumstantiæ nõ aggrauant peccatũ, sed solus contemptus. si ergo laicus ex maiori contemptu peccat, magis peccat quam clericus. Sed quia non constat ecclesiæ qualiter quis peccat, an ex contẽptu vel alio modo, 24. q. 3. Deus. ideo non potest iudicare de peccato secundum contemptum: & ideo iudicat per circumstantias, quasi per quasdam præsumptiones: & magis punitur clericus quàm laicus: quia magis præsumitur contra ipsum. & licet hic duæ causæ tantum enumerentur, quæ videntur aggrauare peccatum: tamen plures sunt. de pœ. di. 5. cõsideret.

SI Papa.] Hæc est tertia pars huius dist. in qua probat, quod Papa magis punitur quam alij, si male regit ecclesiam Dei. & hoc probat per hoc cap. Ioan. de Fan.

CASVS. Bonifacius martyr consultus fuit, an Papa ab aliquo possit iudicari, si inueniatur negligens & remissus in operibus suis, cum noceat sibi & omnibus subditis suis: & similiter multos secum trahit. Et respondet quòd non, cum debeat omnes alios iudicare: nisi hæreticus deprehendatur, pro cuius salute, cum ipse sit caput ecclesiæ post Deum, vniuersitas fidelium instantius orat: sed licet iudicari non possit, nihilominus punietur cum ipso diabolo in æternum.

b ¶ *Taciturnus.*] Taciturnitas mortalis est in prælato, vt 43. dist. c. 1. (Prælati tacere non debent.)

c ¶ *Mancipio.*] id est, diabolo, qui mãcipatus est gehennæ. de pœ. dist. 1. mancipium.

d ¶ *A nemine.*] Papa à nemine potest iudicari, vt 9. q. 3. nemo. quod intellige nisi ipse se subiiciat alij. 2. q. 7. nos si incompetenter. Sed contra 24. q. 2. sane profertur. versiculo, item Romanorum. vbi dicitur, quod Dioscorus Papa Romanus fuit excommunicatus, quãuis in fide non peccauerat. Sed ibi appellat Papam patriarcham Constantinopolitanum. Item adhuc obstat 12. q. 2. non liceat. ibi, vnus Papa iudicat de suo successore. Sed ibi non iudicat de ipso, sed dicit quod non liceat ei alienare res ecclesiæ. (Papa iudicatur à nemine.)

e ¶ *A fide deuius.*] Quod intelligit Hugo, cum Papa non vult corrigi: si enim paratus esset corrigi, non posset accusari, vt 24. q. 1. aperte. & cap. at. & cap. hæc est fides. & 2. q. 3. dixit Apostolus. Sed quare non potest accusari de alio crimine? ponamus quòd notorium sit crimen eius vel per confessionem, vel per facti euidentiam: quare non accusatur vel de crimine simoniæ, vel adulterij: etiam cum admonetur, incorrigibilis est, & scandalizatur ecclesia per factum eius? Certe credo quòd si notorium est crimen eius, quandocumque, & inde scandalizatur ecclesia, & incorrigibilis sit: quòd inde possit accusari. Nam contumacia dicitur hæresis [3], vt 81. dist. si qui presbyteri. & contumax dicitur infidelis, vt 38. dist. nullius. Hic tamen specialiter fit mentio de hæresi, ideo quia & si occulta esset hæresis de illa posset accusari: sed de alio occulto crimine non posset. Item numquid potest denunciari crimen Papæ secundum regulam istam, Si peccauerit in te frater tuus [4]: cum nomine fratris quilibet Christianus dicatur, vt 11. q. 3. ad mensam. Sed dico quod non potest denunciari crimen de ipso, nisi inde posset accusari. nam inutilis esset denunciatio [5]. Itẽ numquid Papa posset statuere, quod non posset accusari de hæresi? Rñ. quod non: quia ex hoc periclitaretur tota ecclesia: quod non licet. (Papa an de crimine accusari possit.)

j. 25.

Circumstantiæ peccata aggrauãtes.

[1] Adde ad hoc tex. gl. & doct. in l. & facta. §. 1. ff. de pœ. & de hoc latius no. Gof. in su. de pœ. & re. §. confiteatur quis, &c.

[2] Ad hoc 5. q. 6. presbyteri. C. de episc. & cle. presbyteri.

[a] Concor. tex. in l. nemo. C. de sum. tri. & l. omnes. §. qui manus. ff. de ca. militi.

[3] Dic, quod hæresis dicitur pluribus modis, vt no. 24. q. 1. inter. & extra de hære. firmissime.

[4] Vt 2. q. 1. si peccauerit.

[5] Sub. nam denunciatio fit ad correctionem, ad quam compelli non potest cum superiorem non habeat. Archidia.

Imperator pro quo peccato deponi possit.

j.25.q.1.sunt quidam. quia hoc fit in eo casu quo desinit esse caput ecclesiæ, & ita non tenet constitutio. Sed pro quo peccato potest Imperator deponi? pro quolibet: si est incorrigibilis. vnde deponitur, si est minus vtilis, vt 15.q.6.alius.

A [Nte omnia.] Hæc est quarta pars huius distin. in qua dicit, quod dif-

d [Vt secundus locus.] quia primus locus est papatus, secundus locus est episcopatus. Vel ideo hoc dixit, quia factus est episcopus alteri, vt 7.q.1.non autem. — Papatus est primus locus.

S [Icut viri.] CASVS. In hoc cap. notatur similitudo inter matrimonium carnale & spirituale: quia sicut legitima coniunctio, scilicet animorum, vnum facit matrimonium, & sicut duorum commistio vnum facit corpus, ita clericatus & sacerdotium vnum faciunt presbyterum & electio & consecratio faciunt vnum episcopum. Et hæc omnia supradicta vnum corpus efficiunt, id est ecclesiam, quod cito rumpitur, nisi legaliter obseruetur.

Item Augustinus ad Valerium, epist.148.

¶ Non ordines, sed vitæ merita nos Deo commendant. C. VII.

Ans.l.6.c.196. Iuo p.6.c.389. 4 ANte omnia peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius, & lætius, & hominibus acceptabilius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctorie[a], atque adulatorie res agatur; sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. ¶ Item nihil esse in hac vita, & maxime hoc

Ans.l.6.c.186. tempore difficilius, laboriosius, periculosius[b] episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator iubet. Quis autem iste sit modus, nec à pueritia, nec ab adolescentia mea didici; & eo tempore, quo discere cœperam, vis mihi[c] facta est merito peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem nescio, vt secundus locus[d] gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram.

Item Isidorus.

¶ Corrumpitur, & ad terram sacerdotium trahitur, nisi legaliter, & iuste seruetur. C. VIII.

SIcut viri, & mulieris digna coniunctio vnum facit matrimonium, & sicut duorum copulatio vnum perficit corpus; ita clericatus[e], & sacerdotium vnum faciunt presbyterum; & electio[f] & consecratio vnum faciunt episcopum, quæ omnia vnum efficiunt corpus: quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter seruetur, nisi iuste viuendo laudetur.

Item Ambrosius lib. de paradiso, c.4.

¶ Gratia, non locus saluat animam. C. IX.

† Quo loci illud aduerte] orig. 5 ILlud† autem animaduerte, quia extra paradisum[g] vir factus est, & mulier intra paradisum, vt aduertas, quòd non loci[h], non generis nobilitate, sed virtute vnusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra paradisum factus, hoc est in inferiore loco, vir melior inuenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc est in paradiso, facta est, inferior reperitur.

Item Gregorius, lib.6.reg.epist.5.seu c.169.

¶ De eodem. C. X.

† al. Quamlibet QVælibet† occulta[i] loca sine gratia Dei animam saluare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus[k]

Gen.19. electorum. Nam Loth in ipsa peruersa ciuitate[l] fuit iustus; in monte[m] peccauit. Sed ista cur dicimus, cum maiora nouerimus? Quid enim paradiso iucundius! quid cælo securius! & tamen homo ex paradiso, & Angelus de cælo peccando cecidit[n].

Idem.

De eodem. C. XI.

Burc.l.1.c.106. Iuo p.5.c.320. ADam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est[o]: hoc est, quia Dei nobilitatem à se deiecit, nobilitate loci priuatus est.

¶ *Primo libro B. Gregorij in Ezechielem homil.9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur:* Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in paradiso cecidit.

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis imperfecti, in Matthæum, hom.43. ad c.23.]

e [Clericatus.] id est, minor ordo. hic videtur, quod si laicus promoueretur in sacerdotem, nullum reciperet characterem: sed si haberet aliquem minorem ordinem, & per saltum reciperet superiorem, bene reciperet characterem, vt 52. distin. solicitudo. Alij dicunt, quod laicus verum ordinem reciperet, dum tamen baptizatus fuerit. arg. 1.q.1. veniam. Io. quod verum credo. B. — † Idem no. 16. dist. c.1. in glo.

f [Electio.] consueuit istud induci, quod ex sola electione non consequitur aliquis ius, vt de hoc dixi 63. dist. quanto.

I [Llud.] Hæc est quinta pars huius dist. in qua probatur, quod non est ita magnus, quod cadere non posset, si gratiam non haberet: & hoc probatur per hoc ca. & duo c. seq. Io. de Fan. CASVS. Quidam olim gloriabantur de loci nobilitate, sed Ambro. probat non esse gloriandum; quia in loco nobili potest esse malus, & in vili loco bonus inueniri, & hoc probat exemplo Adæ & Euæ. nam Adam creatus fuit in agro Damasceno, & tamen melior est inuentus Eua, quæ in paradiso est creata.

g [Extra paradisum.] in agro Damasceno.

h [Non loci.] ar. quod ratione loci vel dignitatis, vel nobilitatis pro aliquo non præsumitur, vt 12.q.2. gloria. arg. contra 24. dist. quando. Et certe pro nobilibus semper debet præsumi in his, quæ spectant ad nobilitatem. ar. ff. de fid. instr. l. si Io.

Q [Vælibet.] CASVS. Quidam dicebant, quod aliquis non poterat saluari, nisi in locis solitarijs: sed Greg. dicit hoc non esse verum. & hoc probat exemplo trium. Nam Loth in ipsa ciuitate fuit iustus, & in monte peccauit. Adam in paradiso deliciarum peccauit, quo nihil est iucundius. Et angelus de cælo per peccatum descendit. Cap. quod sequitur, patet.

i [Occulta.] arg. contra eremitas.

k [Erratibus.] id est peccatis vel delictis.

l [Peruersa ciuitate.] arg. quod non nocet bono malorum conuersatio, vel cohabitatio.

m [In monte.] 15.q.1. inebriauerunt. — † Et 15. distin. sicut dic.

n [Cecidit.] Nam ex varietate locorum nullum discrimen inducitur. C. de tempo. in integ. restit. l. vlt. arg. contra 32.q.5. qui viderit.

o [Cecidit.] Et hæc est causa, quare nos persequitur, quia nos illuc debemus ascendere, unde ipse descendit. 16.q.2.c.1. — Dæmon quare nos persequitur.

o A [Dam.] [Eiectus est.] Gen.4. de pæ. dist.1. Adam & priuatus, vt de pæn. dist.2.c. serpens. & c. sicut primi. — De casu eius habetur de pæ. dist.2. in princ. Lau.

difficile est bene regere sacros ordines & ecclesiasticas dignitates, sed facile est male regere, & periculosum: & hoc probat per hoc cap. & cap. seq. Io. de Fan.

CASVS. Aug. factus fuit episcopus Hipponensis ecclesiæ. Vnde Valerius referebat gratias creatori. Aug. dicit, quod si quis vtatur officio epi, presbyteri, diaconi transitorie & semiplene, nihil est lenius & facilius: sed nihil est ei damnabilius apud Deum. sed si quis militet eo modo quo Christus iubet, nihil est difficilius, sed nihil beatius apud Deum. Et ostendit quod ad tantam dignitatem eligi non debuit, cum minora officia non didicerit gubernare. Et hoc probat nauigantis exemplo, cui cura nauis committi non debet, qui remum tenere non nouit.

a [Si perfunctorie.] id est, negligenter.

b [Periculosius.] quia qui episcopatum desiderat in terra, inueniet confusionem in cælo. 8.q.1. qui episcopatum. & j. ea. c. mult. — Episcopatum desiderare valde periculosum est.

c [Mihi.] & sic aliquis potest cogi vt fiat eps. quod verum est, si ab initio cogitur, vt fiat de nolente volens. vt 13.q.4. displicet. sed si perseueraret in voluntate, non esset cogendus, vt 74. dist. vbi ista.

¶ Non est uerus sacerdos omnis, qui nominatur sacerdos. C. XII.

6 MVlti sacerdotes, & pauci sacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super cathedrā; quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem, sed homo locum[a]; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sedent super cathedram, honorem accipit ab illa; qui male sederit, iniuriam facit cathedræ; ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es: si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius cōdēnator eris†. Nam bene viuendo, & bene docēdo, populum instruis, quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & male viuendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem*. ¶ Quicumque desiderauerit[b] † primatum in terra, inueniet confusionem in cælo; nec[a] inter seruos Christi computabitur, qui de primatu tractauerit[c]; nec vnusquisque eorum festinet, quomodo alijs maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam nō qui maior fuerit in honore[d], ille est iustior: sed qui fuerit iustior, ille maior. Conuersatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus.

1. Pet 3. — † *al. es.* — Ibidem homilia 35. ad c. 20. — † *al. desiderat*

a ¶ Nec inter.] *In loco indicato legitur*, vt inter seruos Christi non sit de primatu certamē, nec vnusquisque, &c, *Sed obstitit glossa, ne mutaretur.*

DISTINCTIO XLI.

1 pars. *ECce quibus oporteat sacerdotem esse ornatum moribus; sed præterea oportet illum esse ornatum in exterioribus, habitu videlicet & incessu[e]; habitu, vt nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornet. Vt enim ait Hieronymus[β], nec affectatæ sordes, nec exquisita deliciæ laudem pariunt; quod tam de vestibus, quàm de cibis intelligendum est.*

β ¶ Hieronymus.] *Ad Eustochium de custodia virg. sic scribit:* nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conueniunt Christiano. *Ad Nepotianum quoque in eamdem fere sententiam,* vestes pullas æque deuita, vt candidas; ornatus, vt sordes pari modo fugiendæ sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

Vnde Augustinus ait lib. 3. de doctrina Christiana, c. 12.

¶ Pro moribus eorum, cum quibus viuimus, etiam vti debemus alimentis. C. I.

QVisquis rebus prætereuntibus restrictius vtitur, quàm sese habēt mores eorum, cum quibus viuit[f]; aut intemperans[g], aut superstitiosus[h] est. Quisquis vero sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat; aut aliquid significat[i], aut flagitiosus[k] est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido[l] vtentis in culpa est, *& infra.* ¶ Quid igitur locis, & temporibus, & personis conueniat, diligenter attendendum est, ne temere flagitia[m] reprehendamus. Fieri enim potest, vt sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens vtatur; insipiens autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum olus ardescat,

Too p. 4. c. 24. Pān. l. 2. c. 195.

MVlti.] Hæc est sexta pars huius distin. in qua dicit, q nomē sacerdotis debet consistere in re, & non tantum in nomine, vt per hoc cap. probatur. Io. de Fan.

CASVS. Reprehenduntur hic quidā qui erant presbyteri, vel sacerdotes nomine tantū, & non re vel vita, qui pp cathedrā se sanctificatos putabant: sed male, qa locus nō sanctificat hominem, sed homo locum. vnde dicit Ioan. Chrysostō. q si bene docent, & bene viuunt, populum instruunt, & bene habebunt: & si bene docent & male viuunt, seipsos condemnant.

a ¶ *Sed homo locum.*] Sed res accedere debet hominibus, & non homo rebus. ff. de ædil. edic. iustissimæ.

IDEM QVICVMQVE. CASVS. Quidam desiderabāt dignitatem, vt præessent aliis, & non vt prodessent: sed dicit Io. Chrysost. q tales inuenient confusionem in cælo, nec inter seruos Christi computabuntur. Nō enim debet aliquis festinare qualiter appareat maior aliis: nam q iustior est, maior est; & nō qui maior est dignitate, est iustior.

b ¶ *Desiderauerit.*] Ad hoc vt præsit, non vt prosit, ne onflet. 8. q. 1. qui episcopatum.

c ¶ *Tractauerit.*] Non q eo solo q aliquis loquitur de episcopatu, punitur, sic co ipso, q quis loquitur ambitiose de minimis, peccat. 16. q. 1. si cupis. & q loquitur de mulieribus, vt 32. dist. hospitiolū.

Peccat qui de minimis ambitiose loquitur.

d ¶ *In honore.*] quia nō gradus elegantior, sed vitæ melioris actio cōprobatur. 23. q. 4. sicut in. & 16. q. 1. sunt nonnulli. Et est hic arg. q ista pars quæ iustiori ratione innititur, maior dicitur, licet sit minor. sic 31. dist. Nicæna. 19. distin. in canonicis. 4. q. 3. §. 1. extra de testibus, in nostra. & 20. dist. §. 1.

Ecce.] Supra in præcedenti distin. dictum est, q oportet episcopum esse ornatum moribus & virtutibus. In hac vero 41. distin. dicitur, q oportet episcopū esse ornatum in exterioribus, & in habitu scilicet & incessu. in habitu, ne fulgidis vel sordidis vestibus se exornet: quod probat auctoritate Hieronymi dicētis: Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudes pariunt. quod tam de vestibus quam de cibis est intelligendum. Et ad hoc inducit sequens cap. De incessu autem dicet ∫ ca. 5. vlt.

Error de eloquentia vestra: 1. sic vide... 31. distin. Nicæna. Ambulia.

Ornat[us] exterior episcoporum.

e ¶ *Et incessu.*] vt grauitate itineris ostendat grauitatem mentis, vt ∫. ca. 5. vlt.

QVisquis.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd nullus debet vti rebus transitoriis strictius vel abundantius quam socii, cum quibus viuit: quia remissius vtendo aut hypocrisim significat, aut intemperantiam: abundantius vtendo, vel laudem significat, vel quia est gulosus vel prodigus. In secunda parte quæ incipit ibi, *In omnibus.* ostendit vsum illorum pretiosorum non esse repudiandum, si tranquille, & sine turpitudine, vel voracitate assumantur. Et hoc probatur exemplo Christi, qui cibum delectatum, scilicet piscem comedit, & reprehēditur vsus viliū ciborum, si nimis ardenter & cum cū voracitate assumātur, qđ probatur exēplo Esau & iumētorum.

f ¶ *Viuit.*] Nota q quilibet se conformabit sociis suis in cibo & in moribus, vt dist. 8. quæ ∫. 12. dist. illa. Et est arg. quòd rōne societatis toleratur excommunicatus, quia excōicatus rōne ∞ctus ad communionem admittitur. extra de senten. excom. si uere.

Excommunicatus ratione societatis toleratur.

g ¶ *Aut intemperans.*] scilicet nolens conformare se aliis.

h ¶ *Superstitiosus.*] id est, manis gloriæ cupidus, uel hypocrita.

i ¶ *Significat.*] forte habet uentrem insatiabilem, uel causa infirmitatis hoc facit.

k ¶ *Aut flagitiosus est.*] prodigus uel hypocrita.

l ¶ *Sed libido.*] q.d. potius considerabimus cām facti, q ipsum factū. hc 23. q. 8. occidit. & 19. dist. scīēdum. arg ∫ J. 32. q. 4. origo.

m ¶ *Flagitia.*] id est, non statim dicamus aliquid esse uitiosum. nam dubia in meliorem partem sunt interpretanda. extra de regu. iur. estote.

a ¶ Piscē

a ¶ *Pisce vesci.*] hanc historiã habes de pœ. dist. 2.§.opponitur.
b ¶ *Sed ex causa.*] vt ¶.2 1.q.4.omnis iactatio.

D *Elicia.*] Casvs. Dicitur in hoc cap. q si quis vtitur cibo delicato sine immenso desiderio, non peccat, vt Helias qui carnes comedit. Si quis autem vilem cibum nimis ardenter appe- dist. peruenit 50. dist. contumaces. 26.q.7.tẽpora. Argu. § 12.q.5. qui compulsus. Dic q ignobiles magis puniuntur corporali pœna, quam nobiles: sed pecuniariter magis puniuntur nobiles quàm ignobiles, vt 24.q.3. qui contra. & ff. de pœ. si quis aliquid. & l. quædam.

Nobilis & ignobilis pœna non est æqua.

1 al. sanus — Luc. 24. — Gen. 25.

& sanius† quisque maluerit, more Domini, pisce vesci[a], quàm lenticula more Esau nepotis Abrahæ, aut ordeo, more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ; quia vilioribus aluntur escis. Nã in omnibus huiuscemodi rebus non ex earum rerum natura, quibus vtimur, sed ex causa[b] vtendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum, quod facimus.

† ¶ Intemperans.] *Apud sanctũ Augu. & Iuonẽ legitur: tẽperans. Sed ob glossam non est mutatũ.*

Idem super Epistolam Ioannis.

¶ Non cibus, sed appetitus in culpa est. C. II.

2. Reg. 23. — 3. Reg. 17.

DElicię quælibet, si absque desiderio percipiantur, non officiunt: & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentiæ. Dauid enim aquã male cõcupitã effudit, & Helias carnes comedit.

¶ *In operibus beati Augustini aut impressis, aut manuscriptis, quæ hactenus ad manus venerint, hæc non sunt inuenta. Ceterum apud Prosperum de vita contemplatiua l. 2. cap 22. eadem ferè leguntur:* Nec deliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, officiunt: & viles cibi plerumque abstinentiæ profectum, si appetenter accipiantur, impediunt. Hinc est, q sanctus Dauid aquæ in se concupiscentiam castigauit: atque eam sibi à suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur, effudit: & sancto Heliæ perceptio carnium non cõcupita non nocuit.

Idem de verbis Domini secundum Matthæum, serm. 5.†

† *ad illa verba*] petite, & dabitur nobis] *sed paulo aliter.*

¶ Contra suæ infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis diuites vti non cogantur. C. III.

NOn cogantur[c] diuites[d] pauperum cibis vesci: vtantur consuetudine infirmitatis suæ; sed doleant aliter se non posse: si consuetudinem[e] mutant, ægrotant. Vtantur superfluis[f], dent inopibus necessaria. Vtantur pretiosis, dent pauperibus[g] vilia.

Idem lib. 2. quæst. Euang. c. xi.

¶ Aequanimitas tolerandi, non vsus vel abstinentia cibi iustitiam facit. C. IIII.

Iuo par. 4. c. 23. — Matt. xi. & Luc. 7.

QVod dicit Dominus in Euãgelio[h] [Iustificata est sapiẽtia ab omnibus filiis suis] ostendit filios sapientiæ intelligere nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non sumendi ea, quorum non vsus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, vt succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi viuendum est. Neque quantum sumas, interest multum: cum videamus aliorum stomachum citius saturari; & eos tamen illi ipsi[i] paruo quo satiantur, ardenter, & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare: alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabilius inopiam perpeti; & vel ante ora positas[k] epulas, si id in tempore[l] opus sit, cũ tranquillitate aspicere, neque[m] tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personæ suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat: sed quanta facilitate, & serenitate animi careat, cum[o] his[o] vel oportet, vel necesse est carere, vt illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus dicit. [Scio[p] & minus habere: scio & abundare: vbique & in omnibus imbutus sum, & saturari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.]

Philipp. 4.

d ¶ *Diuites.*] cum sunt in pœnitentia.
e ¶ *Si consuetudinem.*] Arg. quòd commutationes pœnarum possint fieri in spiritualibus. 82. dist. presbyter.

Pœnæ in spiritualibus possunt commutari.

f ¶ *Superfluis.*] id est, pretiosis.
g ¶ *Pauperibus vilia.*] Argu. contra ¶. 49. dist. c. vlti. in fine.

QVod dicit.] Casvs. Augu. exponit hic illũ locum Euangelij super Math. venit Ioannes non manducans neque bibens: & dicunt, dęmonium habet. Venit filius hominis manducãs & bibens, & dicunt Iudæi: Ecce hic homo vorator est, & potator vini. Sed iustificata est sapientia a filijs suis, id est, Christus iustus est ostensus à suis Apostolis. Est ergo casus. Quæsitum fuit ab August. vtrum sit virtus in abstinendo vel manducãdo, & respondet q nõ: sed iustitia est in æquanimitate tolerandi inopiam, & temperandi se in abundãtia ciborum: & non se corrumpendi. Et hoc probat exemplo Apostoli dicentis: Scio esurire, & scio abũdare. in cibis. n. non multũ interest siue parum siue multum sumat quis: cum ille qui parum sumit, & ardenter, reprehendatur: & is qui paulo plus & ante horam cum oportet sumit sine auiditate, commendetur.

h ¶ *In Euangelio.*] Tangit hic quòd Christus in Euangelio Matth. xj. dicit de Iudæis: Venit Ioannes non manducans carnes, neque bibens vinum: & dixistis, dæmonium habet. venit Iesus manducans & bibens: & dixistis, ecce vorator & potator vini. sed licet alij male opinarentur de ipso: tamẽ iustificatus est ab Apostolis suis.

Abstinẽtia Christi & Ioannis iustificata fuit.

i ¶ *Ipsi.*] datiui casus.

· Id est Christus iustus est ostensus à suis discipulis huic apostolis secundum B. Bruxen. qui ipsum omnia iuste facere intellexerunt.

tit, reprehenditur, vt Dauid, qui aquam de cisterna Bethleem cõcupiuit nimis ardenter.

NOn cogantur.] Casvs. Quæsitum fuit ab August. qd debeat fieri de diuitibus, qui tempore pænitentiæ non possunt vti cibis vilibus & aridis vt alij pænitentes? Rñdet Augu. q non debent ad hoc cogi, sed vtantur pretiosis, & dent pauperibus vilia: quia si consuetudinem mutant, ægrotant: dolere tamen debent q non possunt sicut alij abstinere.

c ¶ *Non cogantur.*] Arg. q mitius agendum est cum diuitibus & nobilibus, quam cum pauperibus, vt 86. distin. non satis. & 84.

¶ Ad idem q̃ legitur & not. extra de vo. c. 1.

k ¶ *Positas.*] coram alijs.
l ¶ *Si id in tempore.*] id est, pro tempore, scilicet cum coram aliquibus tempore necessitatis citius proponitur cibus.
m ¶ *Neque.*] id est, nõ ideo debet quis statim comedere, q videt alios necessitate exigente comedere, & proponitur cibus.
o ¶ *Cum.*] id est, quando.
o ¶ *His.*] id est, eis.
p ¶ *Scio.*] sic facient episcopi, cum venient ad pauperes ecclesias: ne breui hora consumat victum longi temporis. extra de censi. cum Apostolus.

Item ex concilio Gangrensi, c. vltimo.

Temperantia ciborum, & vestium, non dissolutio eorum laudatur. C. V.

PArsimoniam [a] cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum [α] præter corporis diligentiam [b] infucatum laudamus. Dissolutos autem, & fractos in vestibus incessus non recipimus: & domos Dei honoramus, & conuentus, qui in his fiunt, tamquam sanctos, & vtiles recipimus; pietatem in priuatis [d] domibus nō concludentes, sed omnem locum in nomine Dei ædificatum honorantes: & congregationem in ecclesia factam ad vtilitatem communem recipimus, & bona opera, quæ supra [c] [β] vires [e] in fratres pauperes exercentur, secundum ecclesiasticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ conueniunt traditionibus Apostolicis, & sanctarum scripturarū præceptis, in ecclesia fieri exoptamus. Iuo p. 8. c. 321.

α ¶ Præter corporis.] *Est ex prisca versione. Græce est:* δὶ ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπηρίεργον. *id est:* propter corporis tantum curam minime superuacaneā atq; operosam. *sed ob glossam non est mutatum.*

β ¶ Supra vires.] *in prisca illa versione est:* iuxta vires. *Dionysiana habet, vt Grat. Græce autē:* Τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιίας τῶν ἀδελφῶν τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας; i. eximias, atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundum traditiones per ecclesiam in pauperes fiunt.

Item Gregorius Ioanni Constantinopolitano, lib. 1. reg. epistola 24.

¶ Sub specie virtutum sæpe se vitia ingerunt. C. VI.

SAepe se vitia [f] esse virtutes mentiuntur, vt tenacitas, parsimonia, effusio, largitas, crudelitas, zelus iustitiæ, remissio, pietas velit videri.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 15.

¶ Meritis fidei, & vitæ, non diuitijs episcopalis auctoritas quæritur. C. VII.

EPiscopus vilem supellectilem [g], & mensam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide, & vitæ meritis quærat.

¶ Hospitium quoque non longe ab ecclesia habeat. Ibid. c. 14.

Item ex eodem, c. 45.

¶ De eodem. C. VIII.

CLericus professionem suam & habitu, & incessu probet: & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat. Burc. l. 2. c. 209. Iuo p. 6. c. 284. Ans. l. 7. c. 201.

Sicut ergo in cibis mores eorum, cum quibus viuimus, obseruare monemur; sic & de indumentis intelligendum est. Vt enim alibi dicitur; [Quisquis contemptis his, cum quibus viuit, lautiora sibi, vel austeriora præceteris indumenta, vel alimenta quærit, aut intemperans sui, aut superstitiosus est.] In incessu autem debet esse sacerdos ornatus, vt grauitate itineris, mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (vt Augustinus ait) inæqualitatem indicat mentis. Vnde historiographus [h] ille cum eius mutabilitatem [i] describeret, cuius conscientia excita [†] curis mentē vastabat [‡]; inter cetera hoc etiā notabile indicauit, dicens [Citus modo, & modo tardus incessus.]

Marginal notes: 3. ead. c. quisq. — ep. 109. ad Monachas habetur sensus. — Sallustius de Catilina. — † al. excitatam, al. exagitatam — ‡ al. vexabat

DISTINCTIO XLII.

[1 ps] H*Ospitalem [k] vero sacerdotē esse oportet, ne sit in numero eorum, quibus in iudicio dicetur [Hospes eram, & non suscepistis me.] Qui enim Apostolum secutus, alios ad hospitalitatē debet inuitare, quomodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim sacerdos primum à seipso [l],* Matth. 25.

Parsimonia.

PArsimoniam.] CASVS. Octo enumerantur in cap. quorū sex commendantur, & duo reprobantur. & scire debes, quòd parsimonia est vsus rerum temporalium cum moderatione.

a ¶ Parsimoniam.] id est, temperatum vsum.

b ¶ Diligentiam.] id est, voluptatem.

c ¶ Infucatum.] id est, pretiosum; vel infucatum, id est non pretiose fucatum.

Orare publice q̄ clā melius est.

d ¶ In priuatis.] Arg. 3 illos qui dicunt melius esse orandum in priuato loco, & non corā hominibus, q̄ in ecclesia, ex illa auctoritate: Tu autem cū oraueris intra in cubiculū tuum, & clauso ostio ora patrē: sed illud de cubiculo mentis intelligitur.

e ¶ Quæ supra.] Nam quidquid super erogaueris, reddam tibi, sic 86. distin. non satis.

SAepe.] CASVS. Dicit Hic Grego. q̄ vitia diligenter sunt præcauenda, quia sæpe sub specie virtutum vitia latenter subintrant.

f ¶ Sæpe se vitia.] Stulti dum vitant vitia in cōtraria currunt.

g ¶ Episcopus. & Supellectilem.] hoc hodie nō tenet: qa modo habent amplas possessiones, vt 12. q. 1. expedit. & sic nō est p̄. de cōse. dist. 1. vasa. & extra de cēsi. cum Apostolus. vbi dr̄ q̄ archiepi quinquagita equitaturas habebūt in visitationibus.

SICVT ERGO. Cōcludit Gratianus ex supradictis, q̄ sicut mores eorū cum qbus viuimus, seruādi sunt in cibis: sic etiam in indumētis, & in incessu etiā debet esse sacerdos ornatus, vt grauitate itineris mentis ostendat maturitatem. Si enim incōposite & nō decēter incedit (vt dicit Aug.) mentis inæqualitas indicatur. Et hoc probat exemplo Catilinæ, qui pp variū incessum fuit a Sallustio notatus.

h ¶ Vnde historiographus.] Sallustius.

i ¶ Mutabilitatem.] Catilinæ.

HOspitalē.] Hæc dist. diuidit in quattuor partes: in quarum prima dicitur, q̄ sacerdotes debent esse hospitales, & recipere pauperes Christi. & hoc probatur per id quod sequitur vsq; ad cap. quiescamus. Secunda ibi, *Quiescamus*. Tertia ibi, *Sed inot.* Quarta ibi, *Non oportet*. Ioan. de Fao.

CASVS. In hac 42. distin. prosequitur Gra. sextum cap. Apostolicæ regulæ: scilicet, oportet sacerdotem esse hospitalem. quod pbat 8. rationibus. Prima est in principio. Secunda incipit ibi, *Qui enim Apostolum*. Tertia ibi, *Si enim sacerdos*. Quarta & quinta incipiunt ibi, *Ordinandus itaq.* Sexta ibi, *Quomodo etiam secundum Hieron.* Septima ibi, *Vnde Apostolus*. Octaua ibi, *Si enim vidua*. Casus autem sequentis cap. planus est.

K ¶ Hospitalem.] In hac distin. ostendit Gratianus, q̄ hospitalis erit ordinandus: quia non haberet frontē inuitandi alios ad hospitalitatem, si domum suam hospitibus clauderet: & quia hæc pietas remuneratur æternaliter & temporaliter. Item exemplo Abrahæ & Loth: qui quoniam hospitales erant, Angelos hospitio recipere meruerunt. Addit etiam quòd in hospitalitate nō erit electio vel delectus personarum. adiungit etiam de conuiuijs in ecclesia non faciendis. In fine breuiter tangit 7. cap. Apostolicæ regulæ: scilicet, oportet episcopum esse pudicum.

l ¶ A seipso.] ff. de nego. gest. si pupilli §. vlti. ff. de fideiuss. tutor. ff. de pactum in eo. 47. dist. §. necesse. in princ.

Marginal notes: 96. §. 1. — 1. c. eadem. quiescamus. — 3. c. nō debet. & cap. seq. — 4. Saltem in §. pudicum.

Aliena,

a ¶ *Aliena.*] 47. dist. sicut. ꝗ. 93. dist. diaconi. ꝗ. 14. q. 4. quid dicam. sic extra de testi. spo. sæpe. & 16. q. 1. decimæ.
b ¶ *Corporalis.*] sine operibus pietatis.
ADDITIO. Et qđ dicit ad modicũ, dicas respectu eorũ per quæ habetur vita æterna. vtilis tamen est, quia opportunitatem peccandi

nis quotidianis, non autẽ de præmeditatis. aliàs ꝙ diceret Hierony. 16. q. 1. c. si. vbi dicit, ꝙ in paupere magis est attendenda religio, ꝗ paupertas. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam dicebant, ꝙ in omnibus hospitibus recipiendis facienda erat examinatio. sed dicit Io. Chryso. nõ esse verum. Nam si petat aliquis tãquam prælatus, facienda est examinatio, quia forte nõ recte petit, vel est intrusus, vel excommunicatus. Non enim datur tũc tẽporale, sed ẽt accipit spirituale. Si vero petit amore Dei, indifferenter est omnibus dãdũ, exẽplo Abraham, qui meruit Angelos recipere: quod forte non fecisset, si distinxisset personas. Quæ sequuntur, patent vsque ad distinctionem.

& à domestica ecclesia sua debet exigere quod postea populis imperet: si primum, imitando Christum, ipse debet facere, quæ postea populum doceat, necesse est, vt pauperes hospitio recipiat, quò ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat. ¶ *Ordinandus itaque sacerdos ad memoriam*

Gen. 18. & 19. Gloss. ord. gen. 19. ex Alcuino.

renocet, quomodo Abraham, & Loth per hospitalitatis opera, Deo placuere, & Angelos hospitio meruerunt recipere; quomodo Angeli Sodomis hospitalem domum ingressi, Loth cum familia sua liberauerunt; quomodo clausas domos cum hospitibus ignis ingressus perdiderit; quomodo etiam

In regula Monacharũ c. de paupertate.

secundum Hieronymum, aliena [a] rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur: ac sic per opera pietatis se instruat, vt & præsentis vitæ subsidia, & æterna claritatis præmia à Deo percipiat; vtrumque enim pietati promittitur. ¶ *Vnde Apostolus scribens ad Timotheum ait*

1. Tim. 4.

[Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis [b] quidẽ exercitatio ad modicum vtilis est, pietas autem est vtilis ad omnia [c], habens promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ]. Ab hac [d] quisquis alienus [e] fuerit, in sacerdotem ordinari non poterit. ¶ *Si enim vidua [f] in ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio, quæ pedes sanctorum nõ lauit, quæ omne opus bonum non est executa; multo magis sunt prohibendi à sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Vnde † hospitalitatis opera despicientes, in Gangrensi concilio excommunicantur. Sic enim in eo statutum est, c. xi.*

1. Tim. 5. 31. q. 1. quomodo.

† al. Vnde quidã

¶ Non sunt despiciendi, qui conuiuia pauperibus exhibent. C. I.

Bur. l. 19. c. 114. Iuo p. 15. c. 136. Ans. l. 5. c. 76.

Vide in hunc locum Alci. lib. ... agapen. ... Alc. ... non agapen.

SI quis despicit eos, qui fideliter agapas †, id est conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiuscemodi vocationibus, paruipendens, quod geritur, anathema sit.

Epist. 3.

Hinc etiam Ioannes Euãgelista in epistola sua quemdam Diotrephem [g] excommunicat, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de ecclesia eijciebat. In hospitalitate autem nõ est habendus delectus personarum; sed indifferenter quibuscumque sufficimus, hospitales nos exhibere debemus.

Vnde Ioannes Chrysostomus in epist. ad Hebræos hom. xi. ad c. 6.

¶ In recipiendis hospitibus nulla debet esse distinctio. C. II.

† al. perniciosa

2 QVIescamus [h] ab hac absurda curiositate, & diabolica, & peremptoria †. Si enim in clero se electũ esse dicat, si sacerdotem se nominet, scrutare: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est: circa maiora periculum [i] vertitur: non enim das, sed accipis. Si vero pro nutrimẽto postulat [k], nihil in his examines. Inquire, quomodo Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, numquam Angelos hospitio recepisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset: Sed quoniã omnes [l] recipiebat, suscepit & Angelos. Non enim ex vita eorũ, quos accipis, mercedem tibi retributurus est Deus; sed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex misericordia, ex bonitate.

h ¶ *Curiositate.*] Non enim semp ermus curiosi, nam multa sunt dissimulanda ff. de noua. l. dol. in fin.

Discretione maiore in maioribus opus est.

i ¶ *Periculum.*] si enim in minoribus adhibenda est discretio, fortius in maioribus. sic 7. q. 1. c. vlt. ff. ad Carb. l. 1. §. 2.

k ¶ *Postulat.*] Ergo indistincte omnibus est danda eleemosyna, vt ꝗ. ea. ca. prox. & ꝗ. §. pr. & 86. dist. pasce. & 1. q. 2. ꝗ pro. & 11. q. 3. quonia multos. & 16. q. 1. si cupis. & 13. q. 4. dum aliqui dicturi omni petenti te tribue. Sed ꝙ dñs dicit, Desudet eleemosyna i manu tua, donec inuenias iustum cui des. Et i Cãticis, vbi dicitur: Ordinauit in me charitatem. Et dicit Ambro. Ordinata est charitas vt prio Deus, secundo parẽtes, deinde filii, postea domestici, vltimo extranei diligẽtur. Et alibi dicit Ambro. ꝙ delectus personarũ debet esse in misericordia impendenda; vt 86. dist. non satis. & Hierony. dicit, ꝙ i pauperibus nõ tã paupertas ꝗ religio est attendenda, vt 16. q. 1. qui quid. & Augu. dicit. Vtilius esurienti panis tollitur, ꝗ de cibo securus, &c. vt 5. q. 5. non omnis. 23. q. 4. nimiũ.

Eleemosyna quibus est danda.

H. dicit ꝙ hoc dicit in ... sed nescio vbi, sed potest ... vel hoc dicit ... interpretatio ... authoritas ... ex ... gratia in oculis eius multa. Ar.

di aufert. de consec. dist. 5. numquam. Lau.
c ¶ *Ad omnia.*] id est, ad tẽporalia & æterna, vt 16. q. 1. decimæ.
d ¶ *Ab hac*] hospitalitate.
e ¶ *Alienus*] vt 85. dist. archidiaconum.
f ¶ *Vidua*] 31. q. 1. quomodo.
? quis.] HINC ETIAM. Adhuc probat Gratianus hospitalitatem esse tenendam, & qui eam nõ habuit, abiicitur ab ecclesia, sicut Io. eiecit quemdam Diotrepem, quia pauperes non recipiebat. Et ostẽdit ẽt ꝙ omnibus indifferẽter quibus possumus debemus hospitalitatẽ exhibere: qd probat sequens capitulo.
g ¶ *Diotrepem.*] proprium nomen, vel id est, sacerdotem.
¶ *Quiescamus.*] Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ in eleemosynis dandis non debet esse differentia cũ petitur pro nutrimento. si autem peteretur causa prædicationis, tunc esset discernendum. Hoc autem intelligo de eleemosy-

Distingue ergo: eorũ ꝗ petũt eleemosynã, alii sunt cogniti, alii nõ. Itẽ alii petũt quasi ex debito, vt prædicatores & prælati, alii pro sustentatione corporis. Si ergo qs petat ex debito, & rõne officii, qa dicit se ad hoc missum vt ibi prædicet, & tale officiũ cõstat ei cõmissum esse, recipiẽdus est. si ẽ incognitus, ẽ examinãdus an ita sit, vt i hoc capt. Si aũt quis petit pro nutrimẽto, tunc indistincte omnibus est danda, vt hic, & 1. q. 2. ꝗ pro. & 11. q. 3 qui. nisi qs p securitatẽ ei bi negligat sustẽtatiõe: qa tũc subtrahenda est ei, vt 5. q. 5. non omnis. nisi iã fame moriatur, vt 86 dist. pasce. si autẽ nõ possumus omnibus sufficere, tũnc dãda est potius bono, ꝗ malo; cõsanguineo, ꝗ extraneo. & hic loquitur illud, Desudet eleemosyna, &c. & illud, Ordinauit in me charitatẽ, vt 86. dist. non satis.
l ¶ *Sed quoniam omnes*] arg. ꝙ ratione dubitationis melius est ex abundanti aliquid facere, quam aliquid dimittere, vt 11. q. 3. nolite. 13. q. 2. non æstimemus. 24. q. 3. corripiantur. Et est argum. ad

 quæstio-

Dubitatio notabilis.

quæstionem cum dubitatur quis ex duobus occiderit hominem, ꝙ potius ambo admittantur ad ordines, quàm ambo repellant . arg. contra 23. q. vlt. § quattuor. Quid iuris sit de hoc, notatur in quæstionibus. & est expressum de homi. significasti.

Argu. ad hoc 23. q. 4. § magnum. Lau.

ta fidei non sunt pandenda, nec nimis alta dicet minus capacibus. & si subditi non obediunt prædicanti, non ideo cessabit à doctrina & correctione eorum.

i Silentio.] Expone negatiue. sic 2. q. 7. sancta.

k Nam latratu.] id est, prædicatione.

21. q. 1. nolite. in fin.

Vt] ea dist. sancimus. cum duobus c. seq.

a NOn oportet, &c.] Partes.] & domum mittere. & est contra episcopos qui nolũt prouincias visitare, & tamen petunt redimi procurationes, vt 10. q. 1 relata.

b Propter iniuriam.] id est infamiam.

Clerici in tabernis possunt quandoque comedere.

c NVlli.] Transeuntes.] Sic in tabernis possunt clerici comedere causa necessitatis, vt 44. dist. clerici. de vi. & hone. cleric. clerici.

d Oratorium.] ab orando quippe dicitur, vt in eo nihil aliud quàm oretur & psallatur. 1. ead. in oratorio.

e Quicquam aliud.] tamen ecclesiasticæ causæ possunt & debent tractari in ecclesia, vt 2. q. 2 præceptum.

Sed non sunt seruanda extra de immu. eccl. c. 3. vide de hoc.

PVdicus quoque.] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes, in quarum prima dicit, ꝙ rector ecclesiæ debet esse discretus in silentio, & vtilis in verbo, ne aut tacenda dicat, aut dicenda subticeat. & ad hoc probandum inducit c. sequen. Secunda ibi, *In mandatis*. Tertia ibi, *Scimus autem*. Quarta ibi, *Pariter quoque*. Io. de Fan.

C. xxv. In hac dist. 43. prosequitur Gratianus 7. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum esse pudicum: quod verum est non solum factis, sed etiam verbis, vt probatur per cantica canticorum.

f Pudicus.] Hic breuiter tangit 7 cap. Apostolicæ regulæ, oportet episcopũ esse pudicũ.

g Gena.] Sicut enim per genas cibi , sic per prædicationes ecclesiæ fideles incorporantur, vt de consecratio. dist. 2. quia passus.

Scilicet masticantur, & masticatus incorporantur. Hug.

Debet. In hoc §. prosequitur Gratianus 8. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet oportet episcopum esse doctorem, id est, talem qui sciat docere. Nam quantum prodest bonis per exempla bonæ vitæ, tantum nocet malis si fileat. Nam prædicatione prælatorum mali sunt arcendi & corripiendi, sed in sua prædicatione debet prælatus esse discretus, ne vel tacenda proferat, vel dicenda taceat. Quod sequentibus capitulis probatur.

h Debet, &c.] Hic prosequitur viii. cap. Apostolicæ regulæ, oportet ordinandum esse doctorem, id est, talem qui sciat docere & prædicare. considerabit autem prius quibus & quæ prædicet, quia non omnia omnibus sunt prædicanda. hæreticis enim secre-

Vt] ead. di. in mandatis.

Sed licet ipsa conuiuia despicienda non sint; non tamen in ecclesiis celebrari, nec clericos ad ea conuocatos ex eis partes sibi tollere oportet.

Vnde in Laodicensi concilio, c. 27.

¶ Clerici ad agapem vocati partes sibi non tollant. C. III.

NOn oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos ª ad agapē † vocatos, partes ª tollere propter iniuriam ᵇ, quæ ex hac occasione ecclesiastico ordini possit deputari. Ansel. l. 5. c. 77. Iuo p. 3. c. 128.

† Vide quod no. Andreas Alcia. lib. præter misiorum : in dictione, agapes.

α Clericos.] *In concilio græco, & prisca etiam versione additur,* vel laicos.

β Propter iniuriam.] *græce est:* διὰ τὸ τὴν ὕβριν τῇ τάξει προσρίψασθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ, *idest,* eo quòd ecclesiastico ordini inuratur contumelia.

Item ex eodem, c. 28.

¶ In locis Deo sacratis nec comedere, nec accubitus sternere liceat. C. IIII.

NOn oportet in basilicis, seu in ecclesiis agapem facere, & intus ª manducare, vel accubitus sternere. Burch. l. 3. c. 82. Iuo p. 3. c. 31. Ansel. l. 5. c. 78.

α Et intus.] *græce est,* καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ *: quod Dionysius vertit,* nec intra domum Dei: *sed apud Balsamonem abest vox,* Dei.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 30.

¶ Nisi necessitate coacti clerici in ecclesia non conuiuentur. C. V.

NVlli episcopi, vel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conuiuiis, quantum potest fieri, prohibeantur. Burch. l. 3. c. 83. Iuo p. 3. c. 74.

Item ex dictis B. Benedicti Abbatis. In reg. B. Benedicti. c. 52.

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

ORatorium ᵈ hoc sit, quod dicitur; nec ibi quidquam aliud ᵉ geratur, vel condatur, quàm quod diuinis ministeriis conueniat. Burch. l. 3. c. 81. Iuo p. 3. c. 71. † al. laudibus

Item Augustinus epist. 109. de regula monachorum. Sensus non verba. Isidorus Etymo l. 15. c. 4. Smaragdus in re. B. Bndicti. c. 52.

¶ De eodem. C. VII.

IN oratorio præter orandi, & psallendi cultum penitus nihil agatur; vt nomini huic & opera iugiter impensa concordent. Burch. l. 3. c. 80. Iuo p. 3. c. 72.

DISTINCTIO XLIII.

PVdicus ᶠ quoque debet esse sacerdos, vt & moribus, & verbis pudorem indesinenter exhibeat. Vnde in canticis canticorum gena ᵍ sponsa, id est prædicatores, turturi comparantur. Debet ʰ etiam gratiam docendi habere: quia, vt Hieronymus ait, [Innocens, & absque sermone conuersatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio ⁱ nocet. Nam latratu ᵏ canum ˡ, & baculo ᵐ ª pastorum, lupi sunt arcendi]. In ipsa autem doctrina discretum oportet esse rectorem, ne aut tacenda proferat, aut proferenda taceat.

Cant. 5. ex glossa interlin. ibi.

Ad Oceanũ ep. 83. & glossa or. in 1. Timo. 3. in ver. doctorem

α Baculo.] *In epistola B. Hieronymi legitur,* baculoque pastoris luporum rabies deterrenda est. *Sed glossa ordinaria cum Gratiano concordat.*

Vnde Gregorius par. 2. sui pastoralis, c. 4. ait.

¶ De discretione prædicationis, & silentii. C. I.

SIt rector discretus in silentio, vtilis in verbo, ne aut tacenda profe-

l Canum.] infra 2. q. 7. qui nec.

m Et baculo.] comminationis.

SIt rector.] Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd rector debet esse discretus, vt fileat vel loquatur cum viderit expedire. Nam sicut incauta locutio ponit hominem in errorem, sic indiscretum silentium in errore relinquit. & hoc probatur ix. auctoritatibus. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed cum rector*, dicitur ꝙ prædicator debet esse vtilis in verbo, id est,

talia

talia proferat, per quæ corda audientium non lædantur. & hoc probatur tribus auctoritatibus. In tertia quæ incipit ibi, *Prouidendum quoque est.* dicitur ꝙ etiam vtilia non debet nimis effundere, quia loquacitas nimia leuis apud homines reputatur, & hoc probatur tribus auctoritatibus.

c ¶ *Hinc rursus.*] Primo conqueritur, & primo ponit verba prophetæ, deinde ea exponit, & sic procedit per totum cap.
d ¶ *Docere.*] id est, dicitur.
e ¶ *Tacendo.*] Not. ꝙ tacens & timens fugere dicitur. vnde etiam tacens pro contumace habetur, vt 65. dist. si forte & ff. de interro. act. de ætate. §. qui tacuit.

rat, aut proferenda reticescat. Nam, sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe namque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt, & iuxta veri-
Io. 10. tatis vocem nequaquam iam gregis custodiæ, pastorum studio, sed mercenariorum vice deseruiunt: quia veniente a lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per prophetam Domi-
Esa. 56. nus increpat dicens [Canes muti, non valentes latrare b]. Hinc rur-
Ezech. 13. sus c quæritur, dicens [Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in die Domini.] Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis, voce libera, huius mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Pastorem enim recta timuisse dicere d, quid est aliud, quàm tacendo e terga præbuisse? qui nimirum si pro grege se obijcit, murum pro domo Israel hostibus op-
Thren. 2. ponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur [Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pænitentiam prouocarent.] Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnumquam doctores vocantur, qui dum fugitiua f esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant: quos g diuinus sermo falsa videre redarguit; quia dum culpas corripere metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate h blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt: quia ab increpationis voce conticescunt. Clauis quippe apertionis est sermo i correctionis; quia increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit k ipse etiam, qui perpetrauit. Hinc Pau-
Ad Tit. 1. lus ait [Vt potens sit in doctrina sana exhortari; & eos, qui contradi-
Malach. 2. cunt, redarguere.] Hinc per Malachiam dicitur [Labia sacerdotis custodiunt l scientiam, & legem requirunt ex ore eius; quia m Angelus Domini exercituum est] Hinc per Esaiam Dominus admonet dicens
Esa. 58. [Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.] Præconis n quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, vt ante aduentum iudicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo, si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Hinc est enim, quòd super pastores o primos in lin-
Act. 2. guarum specie spiritus sanctus insedit; quia nimirum, quos repleuerit, de se protinus loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur, vt taberna-
Exo. 28. culum sacerdos ingrediens tintinnabulis p ambiatur; vt videlicet prædicationis voces habeat; ne superni inspectoris iudicium ex silentio offendat: scriptum quippe est [vt audiatur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini; & non moriatur q]. Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur; quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta enim sacerdotis quid aliud, quàm recta opera debemus accipere? propheta testante, qui ait [Sa-
Ps. 131. cerdotes tui induantur iustitia]. Vestimentis itaque illius tintinna-
† al. si bula inhærent; vt † vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera r sacerdotis clament. Sed cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat; ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere corda audientium feriantur: & cum fortasse sapiens videri desiderat, vnitatis compagem insipienter
Mar. 9. abscindat. Hinc namque veritas dicit [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos]. Per sal quippe, verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquio au-
Rom. 12. dientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait [Nõ plus sapere, quàm
Exo. 28. oportet sapere, sed s sapere ad sobrietatem t]. Hinc in sacerdotis ve-

f ¶ *Quæ dum fugitiua.*] id est, transitoria.
g ¶ *Quos.*] simplex relatio, no refertur ad immediate dictum.
h ¶ *Securitate.*] eo ipso ꝙ tacetur, promittitur securitas delinquentibus, vt 83. distinct. error.
i ¶ *Sermo.*] doctoris.
k ¶ *Nescit.*] scilicet esse peccatũ ille cui prædicatur, vel cum eius pænitẽtia auditur, quæritur ab eo locus, & tẽpus, & persona cum qua deliquit, quæ forte peccator propter verecundiam vult occultare, vt de pæni. distin. 6 c. 1. in fin. Tamen in quæstionibus vbi fit præiudicium alij, non fient speciales interrogationes, vt ff. de quæst. l. prima. §. qui quæstionem. — Et de pæ. dis. 5. c. 2. in prin.
l ¶ *Custodiunt.*] id est, custodire debent.
m ¶ *Quia Angelus.*] id est, nuntius Domini.
n ¶ *Præconis.*] infra de consecra. distinct. 4. baptismus.
o ¶ *Pastores.*] id est, Apostolos.
p ¶ *Tintinnabulis.*] octoginta tintinnabula, & totidem mala punica in inferiori margine tunicæ sacerdotalis pendebant.
q ¶ *Non moriatur.*] anima scilicet peccando, vel vt fama eius non sit mortua.
r ¶ *Opera.*] Argum. quòd si aliqua permiserit se desponsari vel arrhari, licet expresse nõ consentiat, videtur ꝙ sponsalia sint contracta. arg. 30. q. 5. feminæ 27. quæst. 2. si quis desponsauerit, 35. q. 2. honorantur. ff. de sponsa. sed ea. Nam opera probant, vt 46. dist. cap. 1. 11. q. 3. existimant. 22. q. 5. cauete. vt extra de his quæ fiunt à ma. par. cap. ex ore. argu. ff. de muro. si filius. ff. de inoffic. testa. l. vlt. ff. de ædil. edic. si tamen §. ei qui. Ioan. Ego dico, ꝙ — Dicas ꝙ si parentes [illegible] suorum filiis, sufficit eorum taciturnitas, vt in 10 tribus prædictis, & extra de despon. impub. accessit. & c. de illis. Arch.

CASVS. Primo dicit, ꝙ prædicator, vel rector nec silenda proferret, nec proferenda silebit. & hoc probat ix. auctoritatibus. Secundo dicit, ꝙ talia proponat, quæ non deducant homines in errorẽ: & hoc probat tribus auctoritatibus. Tertio ostendit, ꝙ etiam vtilia non debet nimis effundere. & hoc probat tribus auctoritatibus.
a ¶ *Veniente.*] iuxta illud.
Nam siluisse nocet, multosque silentia damnant.
b ¶ *Latrare.*] propter pigritiam.

si contrahentes possunt loqui, exprimere debent cõsensum suum; alioquin non iudicaretur pro matrimonio, cũ necessaria sint verba quantum ad ecclesiam, vt extra de spon. tuæ fraternitatis. quia etiam mutus si contrahit, signis debet exprimere consensum, vt extra de spon. cum apud. Bar. — Verba in contrahendo matrimonio, an sint de necessitate.
s ¶ *Sed sapere.*] ad hæc quæ hic dicuntur, bene facit extra de hære. cum ex iniuncto.
t ¶ *Ad sobrietatem.*] id est, sine præsumptione.

a ¶ Ni-

a ¶ *Nimie.*] id est, in multiloquio.
b ¶ *Leuigatur.*], id est, leuis & inanis ab auditoribus iudicatur.
c ¶ *Est.*] scilicet vsque ad vesperam, vt supra distinct. 6. testamentum.
d ¶ *Seminiuerbius.*] A presbyteris Atheniensium dictum est de Apostolo, quid sibi vult iste seminator verborum? & secundum hoc erit hic seminiuerbius. sed si habes semiuerbius, tunc dic quòd obscurus erat, vel quia (vt dicitur) vitium linguæ habebat. ADDITIO. Seminiuerbius, id est, seminans verba, vel id est, abbreuians verba, secundum Lau. Item Paulus in quadam sequentia dicitur spermologus. sperma.n. græce, latine dicitur semen, & logos sermo, secundum Huguon.

Seminiuerbius quis dicatur.

e ¶ *Præmisit.*] argum. quòd ab ordine verborum est argumentandum. 20. distinct. §. 1. & 23. quæst. 4. displicet & 1. q. 1. vt euidenter. & 3. quæst. 7. in grauibus. extra de rescrip. cum dilecta. Et si præcedens verbum est dubium, & sequens manifestum, sequens clausula est sequenda. ff. de pet. hæred. vtrum autem quandoque etiam secundum præcedentem exponitur sequés. ff. de leg. 1. si seruus plurium. in fin.

Argumentũ ab ordine verborũ sumitur.

Aliàs dicitur quòd de ordine scripturæ nõ est curandum. ff. de sol. nec enim. Archid.

f ¶ *Importunitas.*] Nota quod propter tria consueuit induci cap. scilicet quòd tacens & timens videntur fugere. Item quòd æque aliquid probatur factis vt dictis. Item ordinem verborum attendendum, vt per notata supra posita patet.

N mandatis.] Hæc est secunda pars huius distin. in qua dicitur, quòd hæreticis & paganis non sunt secreta nostræ fidei manifestanda. & hoc cap. ad hoc probandum inducitur. Si tu quæras quæ dicta Origenis recipiantur? Respon. recipit ecclesia tamquam sua ea, quæ de dictis eius Hiero. recipit. alias sunt cum suo auctore damnata per Papam Gelasium. 15. dist. sancta Romana. versic. item Origenis. Io. de Fan.

CASVS. Quæsitum fuit ab Origene, vtrum indifferenter secreta fidei sint cuilibet reseranda? Et respondit quòd non, duabus rationibus. Prima est, quia Christus præcepit vt intrantes ciuitatem examinemus, quis sit in ea dignus, vt apud eum cibum sumamus; multo fortius est hoc faciendum in cibo spirituali, cum non debeamus proiicere margaritas nostras ante porcos. Secunda est: quia si fidelis est, & bonus paratus corrigi, reserare sibi debemus, vt quod in eo deficit, per nos suppleatur, vt si qua in eo macula fuerit, emendetur: si autem perfidus est & incorrigibilis, nulla secreta fidei ei sunt reuelanda, sed monendus est vt resipiscat. Si vero nos prouocet dicere quod non decet ipsum audire, debemus eum prudenter eludere; ne si nil respondeamus, putent auditores inopia responsionis nos declinare certamen.

g ¶ *In mandatis.*] scilicet Euangelicis, Matthæi 10. cap. & Mar. 7. vbi Dominus præcepit discipulis suis: In quâcumque ciuitatem intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & sic ibi manete. Ex verbus illis arguitur hic a maiori. Lau.
h ¶ *Non potest,*] Nam timor in dubiis deteriora canit. Et Lucanus. *Pessimus in dubijs augur timor.*
i ¶ *Quod.*] id est, quia bona sint.
k ¶ *Virtutum.*] Ergo videtur, quòd qui non habet fidem possit habere virtutem, quod non est verum, vt 24. quæstio. prima vbi.
l ¶ *Quæ palam.*] id est, dubitanter sunt mala.
m ¶ *Permanet.*] sæpius admonitus.
n ¶ *De secretioribus.*] sed ea quæ spectant ad admonitionem, non autem secreta fidei: quia si illa sciret, facilius non inde impugnaret, vt 11. q. 3. nolite.

ste iuxta diuinam vocem tintinnabulis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica, nisi fidei vnitas designatur? Nam sicut in malo punico, vno exterius cortice multa interius grana muniuntur; sic innumeros sanctæ ecclesiæ populos vnitas fidei contegit, quos intus diuersitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat; hoc, quod iam præmisimus, per se metipsam veritas discipulis clamat. [Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos:] ac si figurate per habitum sacerdotis dicat; mala punica tintinnabulis iungite, vt per omne, quod dicitis, vnitatem fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum quoque est solicita intentione rectoribus, vt ab eis non solum praua nullo modo, sed ne recta quidem nimie a & inordinate proferantur: quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium, loquacitatis incauta importunitate leuigatur b; & auctorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. Vnde bene per Moysem dicitur [Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus est c]. In mente quippe audientium, semen secuturæ cogitationis est qualitas auditæ locutionis; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi sapientibus prædicator egregius seminiuerbius d est vocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immundus asseritur; quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat: quod si ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda † potuisset: dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad vsum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Vnde Paulus quoque, cum discipulum de instantia prædicationis admoneret, dixit [Testificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos, & mortuos, per aduentum ipsius, & regnum eius, prædica uerbum, insta opportune, importune:] dicturus [importune,] præmisit e [opportune;] quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas f opportunitatem nescit.

Mar. 9.

Leuit. 15.

Act. 17.

† al. corde

2. Tim. 4.

Item Clemens epist. 3. in extremo.

¶ Porcis, & canibus sacra non sunt committenda. C. II.

2 IN mandatis g habemus, vt venientes ad ciuitatem discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus; quanto magis nosse conuenit, quis, qualisue sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Soliciti enim, & valde soliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & ob alias causas vtile est viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest h dubitari, quod i bona sint, emendatus est, & inculpabilis; hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus (quæ vtique bona esse nullus ambigit) tunc consequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona uirtutum k, etiam quod deest fidei, & scientiæ, conferatur: & in quibus maculari eius vita videtur, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in ijs, quæ palam l sunt, peccatis inuolutus permanet m, & inquinatus; non me oportet ei aliquid de secretioribus n, & remotis

Matth. 10.
Mar. 7
Matth. 7.

a ¶ Pruden-

a ¶ *Prudenter.*] transferendo nos callide ad alienam materiam: cũ nec ipsi debeant alieni regni scrutari arcana. C. de cõmer. mercatores. & extra de elec. quòd sicut. immo subtili ingenio debemus à barbaris extorquere aurum, vt C. de commercijs. l. 2. & 14. q. 4. ab illo. & q. 5. c. dixit. I. c. prox. vbi dicit, q̃ prudẽter debemus eludere tales. nec etiã illud ob. 24. q. 3. dixit Apostolus, vbi dicit, hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. quia vtrumque illorum obtinet in secretioribus fidei, quæ non debemus pandere illis: sed ab illis quæ faciunt ad correctionem, numquam cessandum est, vt 1. q. 7. conuenientibus. Io. Hodie autem si hæretici non corrigantur, statim tradendi sunt curiæ sæculari ad puniendum. si autem corrigantur, & iurent stare mandato ecclesiæ: in perpetuo carcere debent detrudi ad agendam pœnitentiam, vt extra de hæreti. c. penul. Bar.

Prælatus proprer persecutores nõ debent prædicationem.

diuinæ scientiæ proloqui; sed magis protestari, & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitijs emendet. Quòd si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus rectè agentem nõ oportet audire; prudenter [a] eum debemus eludere [b]. Nam nihil omninò respondere, auditorum causa vtile non videtur: ne forte existiment nos responsionis penuria [c] declinare certamen; & fides eorum lædatur non intelligentium propositum nostrum.

Item Anacletus, epist. 1. omnibus episcopis.

¶ Verba prædicationis persecutoribus suis prælati non subtrahant. C. III.

Iuo p. 5 c. 237. circa medium.

3 SCimus autẽ multos ob id infestare doctores, vt eos perdant [d], & placita propriæ volũtatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (inquantum vires suppetunt) à recta æmulatione [e], & bona intentione †recedere [f] debent; scientes, quia beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

†al. instinctione. Matt. 5.

Item Gregorius Venantio, lib. 1. epist. 33.

¶ Non est mundus à sanguine subiectorum; qui Dei consilium illis non annunciat. C. IIII.

Act. 20.

EPhesijs Paulus [g] dicit [Mundæ sunt manus meæ à sanguine [h] omnium vestrum: non enim subterfugi, quominus annuntiarem [i] omne consiliũ Dei vobis.] Mundus [k] ergo a sanguine eorum nõ esset, si eis Dei consilium annuntiare noluisset: quia cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo [l] pastor occidit.

Item Nicolaus ad Michaelem Imperatorem in epistola, cuius initium est, [Proposueramus.]

¶ Aeternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui semen diuini verbi non spargit. C. V.

† *Dispensatio nobis*] orig. 1. Cor. 9.

DIspensatio †est nobis cælestis seminis iniuncta: væ [m] si non sparserimus: væ si tacuerimus. Quod cum electionis vas formidet, & clamet [n]; quanto magis [o] cuilibet exiguo metuendum est: Proinde, sicut non leue discrimen incumbit Pontificibus siluisse pro diuinitatis cultu, & ecclesiæ correctione quod congruit; ita his [p] (quod absit) nõ mediocre periculum est; qui cum debeant parere [q], despiciunt.

Glossa ordi. ex Ambr. ser. 2. in psal. 118. in ver. [Abscondi eloquia tua.]

4 *Pariter quoque obseruare debet sacerdos, ne indignis, & non intelligentibus secreta mysteria, sua prædicatione reserare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi; non ad eorum vtilitatem, sed ad sui ostentationem facit. Vnde in expositione [Beati immaculati] dicitur. [Vitium est secreta mysteria vulgare indignis: quod fit vel loqua-*

Dolus bonus.

b ¶ *Eludere.*] Nota dolum esse bonum contra hostem. sic 22. q. 2. vtilem. & ff. de do. l. 1.

c ¶ *Penuria*] Argu. contra infra 24. q. 3. cum quibus s.

SCimus.] Hæc est tertia pars huius dist. in qua dicitur, q̃ si prælati non corrigunt suos subditos, sanguis subditorum de prælatorum manibus requiretur. Si autem faciamus quod in nobis est, non imputatur nobis malitia subditorum. & hoc probat per ista tria cap. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam prælati cessabant à correctione, & à recta via, quia infestabantur à suis subditis: sed dicit Anacletus, q̃ propter hoc à prædicatione cessare non debent, & à recta æmulatione, id est, dilectione: quia beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

d ¶ *Perdant.*] i. confundant.

Aemulor varia significata habet.

e ¶ *Aemulatione.*] idest dilectione. Vnde no. versum, qui valet ad multas expositiones:

Aemulor inflatur, amat, inuidet, et imitatur. Bar.

f ¶ *Recedere.*] Not. q̃ propter subsannationẽ vel persecutionẽ nõ cessabit doctor à docẽdo, vel prælatus a prędicãdo, vt hic, & 11. q. 3. noite. quia etsi illi non proficiant, tamen ipse faciat quod suum est, vt 47. dist. quod apud nos. & 23. q. 4. sicut nõ est. nec obstat

EPhesijs.] CASVS. Venantius episcopus suos subditos corrigere nolebat, vel negligebat. de quo eum Gr. reprehendit: quia peccata subditorũ nisi eos corrigat, sibi imputantur. & hoc probat auctoritate Pauli: & quia pastor videtur occidere delinquentes, nisi eos corrigat.

g ¶ *Paulus*] in actibus Apostolorum 20. cap.

h ¶ *A sanguine.*] idest a peccato.

i ¶ *Annuntiarẽ.*] Arg. q̃ si per te non stat aliquid quo minus fiat, nõ est tibi imputandũ: vt 24. q. 2. admonere. & 47. dist. c. vlti. & §. necesse. & C. de inst. & subst. l. 1. Ar. cõtra extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. cap. 1. Ioan. Sed certe ibi stetit non per petentem possessionẽ. ff. de reg. iur. l. culpa. Bar.

Imputandũ nõ est ei per quẽ nõ stat.

k ¶ *Mundus.*] Arg. à destructione antecedentis, vt 24. q. 2. sane.

l ¶ *Tacendo.*] infra 83. dist. error.

DIspensatio.] CASVS. In hoc cap. Nicolaus Papa reprehendit prælatos, q̃ nolunt corrigere subditos, & prædicare: qui væ erit eis, si verba cælestis seminis non prædicauerint, & nõ sparserint i subiectos: & hoc ꝓbat auctoritate Pauli. Præterea sicut magnũ est periculũ ꝑlatis silere: sic ꝑiculosũ est subditis nõ obedire.

m ¶ *Væ*] alias veh, scilicet æterna mors. 11. q. 3. væ qui.

n ¶ *Et clamet*] Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? §. 6 dist. sed pensandum.

ADDIT. Vel dic, clamet prædicando: vel se timere æternã damnationem, secundum Hug.

o ¶ *Quanto magis.*] Ar. à maiori, vt 32. q. 5. si Paulus. 8. q. 1. si ergo tantus.

p ¶ *His.*] idest, subditis.

q ¶ *Parere*] idest, obedire.

CAPITVLVM. Hæc est quarta pars huius dist. Dictum est s. in ca. in mãdatis. q̃ secreta fidei nõ sunt hęreticis reuelãda. Nũc vero dicit Gratianus q̃ idem est de catholicis indignis, & non intelligentibus. si autẽ secus fiat non fit ad eorũ vtilitatem: sed potius ad ostentationem, vel adulationem, vel scientiæ iactationẽ, vel propter loquacitatẽ incautã. Et hoc probat per expositionẽ, Beati immaculati. Ex quibus omnibus patet, q̃ si prælatus in prædicando discretionem non seruat, tamquã torto naso, id est, discretione carens, sacerdotis officio videtur indignus.

a ¶ Irre-

a ¶ *Irreuocabile.*] Horatius: *Nam semel emissum manet irreuocabile verbum.* extra de verb. sig. forus. & Ouidius.

Nescit vox missa reuerti. iuxta illud:

Voxe missa semel, irreditura volat:.

b ¶ *Torto*] infra dist. 49. cap. 1. Hinc etenim nasum comparat discretioni: quia per eum perpendit odor & fetor.

nę nō est exercenda: sed monendi sunt nō imperiose, sed benigne, vt Deus in nostro sermone timeatur, & non nos: & vt cetera multitudo frangatur, incipiendum est a spiritualibus, vel spiritualibus proximis.

c ¶ *Putantur.*] à stultis videlicet.

...citate incauta, dum sine iudicio volat irreuocabile [a] *verbum; vel adulatione, vt ei placeat† ;cui secreta reuelat, vel iactatione scientiae, vt plura scire videatur.] In quibus omnibus profecto datur intelligi, quanta debeat esse discretio in praedicatione sacerdotis: qua si forte caruerit, tamquam torto* [b] *naso, sacerdotalis officij iudicatur indignus.*

Cum autem] hic dist. diuiditur in tres partes: in quarum prima probat de temperantia gulę. & hoc probat per quattuor auctoritates sanctorum patrum. Secunda ibi, *Multis.* Tertia ibi, *Non oportet.* Ioannes de Fan.

CASVS. Supra in 35. dist. dictum est, quod sacerdos non debet esse vinolentus, sed sobrius: quia comessatio & voracitas ebrietatis sunt cohaerentia, ideo prohibita ebrietate, prohibet in hac 44. dist. voracitas, & gulae intemperantia. Et probatur tribus rationibus. Prima est, quia comessatio & ebrietas ab Apostolo enumerantur inter opera tenebrarum dicens: nō in comessationibus, &c. Secunda est: quia ventris ingluuies facile prouocat ad luxuriam: & omne opus bonum dissoluit. Tertia probat exemplo Nabuzardam, qui destruxit muros Hierusalem: quia ei multitudo coquorum deseruit. Sunt autē comessationes noxię nō solum sacerdotibus, sed etiā laicis: qui dies festiuos celebrare non putant, nisi comessationibus deseruiant.

CVM AVTEM. Haec dist. spectat ad tertium c. apostolicae regulae, quae tractata est 35. dist. oportet ordinandum esse nō vinolentum, sed sobrium. sed nō tractauit ibi nisi de sobrietate potus: ideo resumit eā hic, & tractat de temperantia & sobrietate cibi. Adnectit quod laici & clerici qui faciūt magna conuiuia causa lasciuiae, delinquunt. Itē addit quod clerici nō debet comedere vel bibere in tabernis, nisi necessitas cogat. Deinde dicit, quod cibum clericorū semper praecedet & sequetur oratio. Item quod in sacerdotali conuiuio semper debet legi lectio sacrae scripturae.

c ¶ *Vtrumque*] Argumen quod voo prohibito vel permisso, idē erit in connexo sibi, vt s. dist. 4. denique. & 1. q. 1. sicut Christus. Et est hic argu. quod si Papa vel episcopus scienter aliquē ordinat, videtur restituere ipsum famae, cū fama & sacerdotiū sibi sunt annexa. Quod falsum est, vt extra de schisma. cap. 2. vbi dicitur quod probare debet secum fuisse dispensatum. Bar.

d ¶ *Viuere.*] Sufficere debet ergo clerico, quod viuat, id est, sola necessaria habeat. & arctatur illa necessitas tantum ad victum & vestitum, vt 12. q. 1. episcopus. Qualiter tamen hoc intelligendum est, dixi 21. quaest. 1. cap. 1.

COmessationes.] CASVS. Quaesiuit Aurelius ab Augusti. vtrū clerici qui in diebus festiuis deseruiūt comessationibus & ebrietatibus, propter hoc debent suspendi vel excommunicari. Et respōdet quod nō: quia multitudo est in causa, in quam seueritas discipli-

DISTINCTIO XLIIII.

[1] pars

CVm autem vinolentus esse prohibetur, gula intemperantiam nequaquā habere permittitur. Neq; enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Vtrumque [c] *enim inter opera tenebrarum Apostolus connumerat scribens Romanis [Non in comessationibus, & ebrietatibus.] Ventris namque ingluuies ad luxuriam prouocat facile; & omne opus bonum dissoluit. Vnde [venter, & genitalia sibimetipsis vicina sunt: vt ex vicinitate membrorum confoederatio intelligatur vitiorum.] Hinc etiam Nabuzardam princeps coquorum muros Hierusalem destruxisse legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deseruit, aedificia virtutum ad solum redigit. Sacerdos itaque de altari viuere* [d] *, non luxuriari quaerat, vt ait Hieronymus. [Tibi o sacerdos de altario viuere, non luxuriari permittitur.] Sunt autem comessationes non solum sacerdotibus, sed etiam laicis noxiae: qui festiuos, & solennes dies non aliter se digne celebrare putant; nisi comessationibus deseruiant.* Rom. 13. Hier. in epist. ad Amandum, & Aug. de Temp. serm. 65. Greg. in pastor. par. 3. c. 20. 4. Reg. vlt. secundum lxx. In Michęā c. 3. in extremo.

Vnde Augustinus scribit ad Aurelium episcopum, epist. 64.

¶ Non est vacandum comessationibus, & ebrietatibus. C. I.

COmessationes, & ebrietates ita concessae, & licitae putantur [e], ut in honorem etiam beatissimorum martyrum non solum per solennes dies (quod ipsum quis non lugendū [f] uideat, qui haec non carneis [g] oculis inspicit?) sed etiam quotidie celebrentur. *& post pauca:* Non ergo aspere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo, quam iubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum est cum multitudine [h] peccantium †. Seueritas autem exercenda est in peccata paucorum. Et si quid minamur; cum dolore fiat, de scripturis comminando uindictam futuram; ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius mouebuntur spiritales, aut spiritalibus proximi; quorum auctoritate, & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cetera multitudo frangatur. Iuo p. 13. c. 68.

† *abest ab orig. Iuo, & aliquot manuscriptis Gratiani*

Item ex concilio Laodicensi, c. 24.

¶ Nulli clericorum, aut continentium licet tabernas intrare. C. II.

NOn oportet [a] clericos seruientes à presbyteris usque ad diaconos, & deinceps ordinis ecclesiastici omnes vsque ad ministros, Cōc. Aquisgrā. c. 60. Burc. l. 5. c. 138. Iuo p. 6. c. 205.

f ¶ *Lugendum.*] idest, nonne vnusquisque hoc lugendum videat?

g ¶ *Carneis.*] scilicet spiritualibus.

h ¶ *Cum multitudine.*] Multi sunt 40. vt extra de cle. excom. latores. Aliquando 23 milia sunt pauci, vt 45. dist. disciplina. Et habes hic quod propter multitudinē detrahit seueritati, vt 50. dist. vt cōstitueretur. & 1. q. 7. quoties. 33. q. 4. ipsa pietas. &c. non potest. Quādoque & cū paucitate mitius agendū est, cū timetur scandalū. 23. q. 4. cū quisq; . Vbi ergo aliquid male fit: & quasi ex auctoritate defendit, tūc nō debet dormire seueritas. quādo vero nō defendit, tūc dissimulari potest propter scandalū, vt de paeni. dist. 6. c. 1. in fi. & 81. dist. plurimos. & 50. di. domino sancto. sed propter scandalū nunquā debet deseri veritas ipsa, vt extra de reg. iu. qui scādalizauerit 7. sed seueritas poenarū pōt deseri, vt hic. Itē vbi nō habet locū dispēsatiōis remediū, vt in matrimonio: propter multitudinē nō ē recedēdū à seueritate canonica, vt extra de transact. ex par. Bar. 8.

NOn oportet.] CASVS. Clerici omnes generaliter, & qui voti continentiae fecerūt, prohibentur ingredi tabernas, nisi causa necessitatis, vt j. c. sequenti. Sequentia duo capitula plana sunt.

i ¶ *Vsque.*] improprie ponitur hic, vsque, cum nulla sint in medio.

a ¶ Qui

a ¶ *Qui in proposito.*] vt Deo deuoti conuersi. 11. q. 1. duo, &c.
b N *Vlli clerico licet*] *Ergasterium*] idest, stationem.
c ¶ *Quanto magis.*] cui non licet minus, non licebit & maius, vt hic. & 24. q. 1. miramur. & 74. dist. gesta. 14. q. 5. pœnale. sicut in casu conuerso, scilicet cui licet maius, & minus. 16. q. 2. visis.
Aut

d ¶ *Aut cesset.*] sic 35. dist. c. 1.
e C *Lerici.*] ¶ *Nisi peregrinationis.*] No. q permittitur viatori, quod alij no permittitur. Arg. simile. 3. 11. q. 3. quoniam multos.
M *Vltis.*] Hæc est 2. pars huius dist. in qua reprehenditur quidam Natalis episcopus, qui semper erat in comessationibus, ita q officiū suum nesciebat: & ita alijs detrahebat. & hoc probatur per hoc cap. & per ca. seq. Ioan. de Fan.

aut lectores, aut exorcistas, aut ostiarios, aut psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito[a] continentiæ sunt, tabernas [β] intrare.

α ¶ Clericos seruientes.] *Græce est, ἱπηρετικούς, quod Dionysius vertit,* sacro ministerio deditos: *quam versionem concilium Aquisgranense, Burchardus, & Iuo attulerunt.*
β ¶ Tabernas.] *sequebatur in impressis,* nisi causa necessitatis. *quæ sunt expuncta, quia neque in plerisque manuscriptis, neque in Burchardo, & Iuone, neque in ipso concilio Laodicensi, aut Aquisgranensi (vbi c. 60. hoc idem reperitur) leguntur: videntur tamen accepta ex can. Apost. 54.*

Item ex sexta synodo, c. 9.

¶ Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere voluerit. C. III.

NVlli clerico licet tabernam [α], aut ergasterium[b] habere. Si enim huiusmodi, tabernam ingredi prohibetur; quanto magis[c] alijs ministrare in ea? Si quis vero tale quid fecerit; aut cesset[d], aut deponatur.

α ¶ Tabernam, aut ergasterium.] *Græce est* καπηλικὴν ἐργασίαν, idest cauponariam tabernā.

Item ex concilio Carthagin. 3. c. 27.

¶ Nisi necessitate compulsi clerici tabernas non ingrediantur. C. IIII.

Aquisgran. cōc. c. 90. Burc. l. 2. c. 130. Iuo p. 6. c. 204.

CLerici, edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis[e] necessitate compulsi.

Item Gregorius Natali episcopo, lib. 2. reg. indict. 10. epist. 14.

¶ Corripiendus est episcopus, qui conuiuijs occupatur. C. V.

2. MVltis ab vrbe tua venientibus, frater charissime, didici, pastorali cura derelicta, solis te conuiuijs occupatū: quæ audita non crederem, nisi hæc actionum [†] tuarū experimentis adprobarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquā exhortationi inuigiles[g], sed ipsum quoque vsum ecclesiastici ordinis ignores; hoc est in testimonium[h], quod eis, sub quibus es positus, seruare reuerentiā nescis.

Idem ad eundem, lib. 2. epist. 37.

¶ De eodem. C. VI.

† al. sanctitatis

COnuiuia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte vestra fraternitas[i] in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est; quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur; nullus ex irrisione reprehenditur; nec in eis inanes sæcularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur: cum non plus, quàm necesse est, seruitur corpori; sed sola eius infirmitas reficitur, vt ad vsum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaq; si vos in vestris conuiuijs agitis, abstinentium [†] [k], fateor, magistri estis.

† al. abstinentia

[*Item ex concilio Nannetensi.*]

PALEA. C. VII.

De consec. dist. 5. c. nullus. Burc. l. 2. c. 161. Iuo p. 6. c. 251. † al. in amore † al. sacro permittat

NVllus presbyterorum, quando ad anniuersarium diem, trigesimū, aut septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam presbyteri conuenerit, se inebriare vllatenus præsumat, nec precatus amore [†] sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia ioca, vel vrso, vel tornatricibus ante se fieri [†] patiatur: nec laruas dæmonum [β] ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

β ¶ Dæmonum.] *Burchardus addit* quas vulgo Talamascas dicunt.

[*Item ex eodem.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VIII.

Burc. l. 2. c. 162. Iuo p. 6. c. 253. decantet, aut alij quis.] Burch.

QVando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis [†] prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectionem

CASVS. In hoc cap. reprehēdit Grego. Natalem episcopum, qui tantū conuiuijs deseruiebat, in quibus vita absentiū reprehendebatur, & inanes fabulæ cantabant: quod ex eo apparebat, qa neq; lectioni neque exhortationi insistebat: neque suis maioribus reuerentiam exhibebat.
f ¶ *Abstinentium.*] Arg. q̄ summus contra aliquem quādoque propter crimen præteritum. 18. dist. peruenit. 34. q. 1. cum per bellicam. Quandoque ex præsenti circa præsens, vt hic. quandoque circa futurum. 50. distin. si quis diaconus. Quandoque ex præterito circa præteritum. 22. quæst. 2. nō est. Quandoque ex præterito circa futurū. 23. q. 5. si apud. & 6. dist. plurimos.
g ¶ *Inuigiles.*] quæ duo, scilicet lectioni studere, & exhortationi inuigilare, sunt opa pontificis. 36. di. c. vlti.
h ¶ *In testimonium.*] hic vnū factu pbat aliud, vt 1. q. 1. cōstat, &c.
C ¶ *Onuiuia.*] CASVS. Idem Natalis episcopus excusabat se, q a reprehensus fuit propter conuiuia, quæ faciebat: dicens quod bona intentione & causa impēdēdæ charitatis hoc faciebat. Sed Gregorius dicit, q tunc fiunt ex charitate, cum vita absentiū non reprehenditur, nec inanes fabulæ recitantur, sed verba sacræ lectionis, & cū infirmitas sola reficitur: & qui hæc in suis conuiuijs facit, magister ē abstinentiæ. Quæ autē sequuntur vsque ad distinctioné, plana sunt, & per se patent.
i ¶ *Moderetur.*] Vnde versus.
Quisquis amat dictis absentum rodere vitā,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.
k ¶ *Abstinentiū.*] Nota quòd abstinens dicitur qui bene comedit: & continens dicitur q tamē cognoscit vxorē suā, vt 31. dist. Nicena.
Aut

similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum Domini, sicut in cœna fecisse legitur: & sic se contineant omnes presbyteri, maxime in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum. *Matth. 26.*

[*Item ex eodem.*]

¶ De eodem. PALEA. C. IX.

Burc. l. 2. c. 164. Iuo p. 6. c. 255.

QVando presbyteri per kalendas simul conueniunt post peractū diuinum mysterium †, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas residеant: ne per talia inhonesta conuiuia se inuicem grauent: quia indecens est, & onerosum; sępe etiam tarde ad ecclesiam redeuntes maius damnum de reprehensione consequuntur, quod † de grauedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi † faciant. Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit: qui inconuenienter cœnam Dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, idest ad collationem verbi sub occasione conueniunt, & ex veritate † ventris causa coniunguntur; reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maxime vltra tertiam vicem poculum non contingant; & sic ad ecclesias redeant.

† *al. ministerium* † *&* † *al. sibi* *1. Cor. 11.* † *al. ingluuie ventris*

Item ex concilio Laodicensi, c. 55.

¶ Christiani ex symbolis conuiuia non celebrent. C. X.

Conc. Aquisgr. c. 83. Rab. i pen. c. 27.

3 NOn oportet [a] ministros altaris, vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Christianos ex symbolis [b] [quæ † vulgus comessalia appellat] conuiuia celebrare [c].

† *ista sunt addita loco cuiusdam glossa*

Item ex concilio Toletano 3. c. 7.

¶ Sacrarum scripturarum lectio sacerdotalibus semper conuiuijs misceatur. C. XI.

Burc. l. 2. c. 169. Iuo p. 6. c. 260. Rab. i pæn. c. 28.

PRo reuerentia [d] Dei, & sacerdotum id vniuersa sancta constituit synodus, vt (quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum; & fabulæ non necessariç prohibentur.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 61. & 66.

¶ De confertis nec conuiuia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet. C. XII.

Apud Martin. Braca. Burch. l. 2. c. 165. Iuo p. 6. c. 256. C. 66.

NOn liceat sacerdotes, vel clericos, sed nec religiosos laicos conuiuia facere de confertis. ¶ Nec oportet clericos, vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire conuiuia, nec aliquando clericos, nisi hymno [e] dicto, comedere panem; & post cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergo laicis comessationes damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (vt Hieronymus ait) crassum sensum generat: cum sacerdotalis sensus contra vigil esse debeat, & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxij in sacerdotes vngi non debent. Hi enim (vt ait Gregorius in moralibus) qui adhuc vitiorū bello subiacent, nequaquā per prædicationis vsum præesse magisterio ceterorū debēt.

Epist. ad Nepotianum. Lib. 23. c. 12.

DISTINCTIO XLV.

SEquitur, [non percussorem.] Non enim oportet episcopum ita esse irascibilem, & perturbati sensus, vt percutiat; qui debet esse patiens: sed sequatur eum, qui dorsum posuit ad flagella.

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo Constantinopol. lib. 2. epist. 52. al. c. 91.

1. Tim. 3. & ibi glossa ordin. & Ans. ex Hier. ad Oceanum

NOn oportet.] Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, quòd nullus debet facere conuiuium de confertis, idest, de symbolis: quod in vulgari dicitur, eschot. & ad hoc probandum ista tria capitula inducuntur. Ioan. de Fan.

a ¶ Non oportet.] hic habent quidam cap. nullus. quod est infra de conse. dist. 5. nullus.

b ¶ Ex symbolis.] symbolum est quando plures conferunt ad conuiuia facienda. idem est confertum.

c ¶ Celebrare.] Nā vt ait Iuuenalis. Miserū ē aliena viuere quadra.

d ¶ PRo reuerentia.] infra de consecra. dist. 5. in omnibus.

e ¶ NOn liceat.] ¶ Hymno.] j. de consec. dist. 2. panis & calix. & c. didicimus.

SEquitur.] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes. In quarū prima probatur per septē auctoritates, q prælati nō debēt esse accensi ad irā vel perturbationē. Secūda ibi, *Salomon.* Tertia ibi, *Ex his.* Quarta ibi, *Percussor.* Ioan de Fan.

¶ CASVS. In hac 45. dist. prosequitur 9. cap. apostolicę regulę, oportet epm non esse percussorem: q nō debet esse irascibilis & perturbati sensus, sed patiēs exemplo Christi, qui dorsū posuit ad flagella. Et primo probat q prælati nō debent aliquē percutere vsq; ad §. *Salomon.* postea allegat in contrariū vsque ad §. *Ex his.* Not. ergo q est percussio spiritualis: & est percussio corporalis. Spiritualis est, cū q̄s indiscreto sermone corrigit aliquos. ista prohibetur, vt j. c. vlti. Corporalis est illa, quę manu fit. & illa vbi fit ex ira vel odio, vel ad hoc vt magis timeat, peccatum est, vt j. ea. ca. 1. sed si fit causa correctionis, licita est ei qui habet potestatē in eū, vt j. ead. cū beatus. & 35. dist. ante omnia. hoc tamen scias, q episcopus suis manibus neminem verberabit, vt 86. dist. non liceat. sed per alium potest, vt 5. q. 5. illi. nō tamen per laicū, sed per clericū, si cleric⁹ fuerit verberandus, vt extra de sent. excom. vniuersitatis. nisi penitus sit incorrigibilis. tunc etiā per laicum potest, vt extra de sentent. excommunic. c. vt famę. Item distinguendum est circa qualitatem ipsarum personarum, quæ corrigendæ sunt, & etiam circa quantitatem criminum; nam qui sunt in minoribus ordinibus constituti, licite verberantur etiam pro minoribus criminibus, vt infra ead. §. Salomon. & 35. distinct. ante. sed maiores non sunt verberandi nisi pro maioribus, vel enormibus criminibus, vt infra ead. cum beatus. & 35. distinctione ante. Sunt tamen alij casus, in quibus licite percutitur clericus, vt not. 17. quæstio. 4. si quis suadente.

Percussio est duplex.

De hoc manifesto dic vt legi. & no. extra de sen. excom. cū voluntate. vt. q etiā de his.

Corrigens debet multa attēdere.

Clericus an percussus ... verberari.

Quid

Q *Vidam autem.*] Casus. Quidam prælati erant, qui vt magis timerentur, suos clericos verberabant. Et præterea homines ad fidem verberibus, & non prædicatione cogebāt: sed dicit Grego. in hoc cap. q hoc facere nō debent. & hoc probat auctoritate Pauli dicētis: Argue, obsecra, increpa in omni patiētia &

¶ Verborum correptione, non verberibus timeri debet episcopus. C. I.

Io. Diac. l. 3. c. 9. Poly. l. 4. tit. 9. 2. Tim. 4.

Q Vid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones[a] dicant, bene fraternitas vestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius prædicator dicit [Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.] Noua vero, atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem[b].

Item in concilio Romano sub Siluestro, c. 17.

¶ De eodem. C. II.

† *Nemo* orig.

N Eminem † [c] quisquam peccantem clericum cæde attingat, non presbyter, non diaconus, non episcopus clericum, vel seruitorem ecclesiæ ad cædem perducat. Sed si ita causa exigit clerici; triduo[d] priuetur honore, vt pænitens redeat ad matrem ecclesiam.

Item Gregorius Paschasio episcopo Neapol. lib. xi. epist. 15.

¶ Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui prouocandi. C. III.

† *al. à plano*

Iuo p. 13. c. 105.

† *al. adhibere*

Q Vi sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis[e] non asperitatibus debent studere; ne quorum mentem reddita ad † planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere; suas illi magis, quàm Dei causas probantur attendere. ¶ Iudæi siquidem Neapoli consistentes questi nobis sunt, asserentes, quòd quidam eos a quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere: ne illis sit licitum festiuitatum suarum solennia colere: sicut eis nunc vsque, & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obseruare. Quòd si ita se veritas habet, superuacuæ rei videntur operam dare †. Nam, quid vtilitatis est, quando, & si contra longum vsum fuerint veriti, ad fidem illis, & conuersionem nihil proficit? Aut cur Iudæis, qualiter cæremonias[f] suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, vt ratione potius, & mansuetudine prouocati sequi nos velint, non fugere: vt eos, ex eorum codicibus ostendentes, quæ dicimus, ad sinum matris ecclesiæ Deo possimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adiuuante, ad conuertendum accendat, & de suis illos solennitatibus inquietari denuo non permittat: Sed omnes festiuitates, feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi, quàm parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt, liberam habeant obseruandi, celebrandique licentiam[g].

Item Gregorius iiij. in epistola episcopis per Galliam, & Germaniam constitutis.

¶ Non seueritate, sed beneuolentia subditos prælati corripiant. C. IIII.

ꝗ. ead. c. licet. Iuo p. 5. c. 368. † *al. commotio*

Matth. 26.

L Icet plerumque accidant in sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda; plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia[h], quàm seueritas; plus cohortatio, quàm comminatio †; plus charitas, quam potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato[i] viuat. Nam si Dominus statim post trinam negationem beatum Petrum apostolum præceptorem nostrum iudicasset; non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi[k] ergo, atque corri-

d ¶ *Triduo.*] similis suspensio est 5. q. 3. in loco, &c.

Q *Vi sincera.*] Casus. Neapolitani verberabant Iudæos vt ad fidem conuerterentur: nec permittebant eos suas festiuitates celebrare. De hoc conquesti fuerunt Iudæi Papæ. Præcepit ergo Papa Neapolitano archiepiscopo, ne hoc fieri permittat; quoniam non asperitatibus, sed rationibus & auctoritatibus veteris test. sunt commonendi, & admonitionibus ad fidem sunt conuertendi: alias eorum conuersio erit inutilis. si autem conuerti noluerint, in ferijs & festiuitatibus suis, quas ipsi & parentes eorum hactenus coluerunt, inquietari nō permittat, sed liberam habeant licentiam celebrandi.

e ¶ *Blandimentis.*] vel etiam muneribus, vt 23. q. 4. c. vlti. licet arg. sit contra. 1. q. 2. quam pro. 21. q. 2. primum.

f ¶ *Cæremonias.*] cæremoniæ dicuntur sacrificia Iudæorum: quia cereis exercebantur i. dist. 6. §. his ita.

g ¶ *Licentiam.*] Sed nonne Iudæi mortaliter peccant illa faciendo[a]; quomodo ergo datur eis licentia peccandi mortaliter? Item si peccant mortaliter, quare non puniuntur, cum ipsi in alijs delictis puniantur, vt 17. q. 4. constituit. extra de viu post miserabilem? Sed dic quòd non dat eis hic licentiam peccandi: sed liberationē à pœna. & est simile 4. dist. denique. & 21. q. 2. placuit. 23. q. 1. paratus. Ad aliud respondeo, quòd si Iudæi ab hoc prohiberentur, ergo iam cogerentur ad fidem. & hæc vera sunt: dumtamen ipsi in contemptum nostræ fidei non exerceant talia, vt C. de Iudæ. Iudæos. & extra de Iudæis, & si Iudæos.

Ecclesia quare permittit Iudæos mortaliter peccare.

a Nam celebrare & exercere illa cæremonialia est peccatū mortale. vnde Hier. Cultus legis ab aduentu Christi non differt ab idololatria. &c.

L *Icet plerumque accidant.*] Casus. Episcopi i Gallia, Germania & Europa statim eum perpendebāt clericos suos delinquere, eos iudicabant, & ejiciebant de ecclesia sua: de quo Papa eos reprehendit, & docet, q si aliquando clerici delinquant, non statim fulminent illos, sed supportent: cum nec ipsi sint sine reprehensione & peccato. & hoc probat exemplo Christi: qui si Petrum post trinam negationem statim iudicasset, non tantū fructū ex eo recepisset. Et auctoritate Euangelij dicentis. Quod tibi nō vis fieri, &c.

Argu. quòd sufficit allegatio generalis non expressa lib. & quo per gl. in verbo, comminabantur. in c. comminabatur. de dispen. impub.

& doctrina. Et auctoritate concilij, in quo statuitur, vt nullus clericus percutiatur: qui contra fecerit, triduo suspendatur.

a ¶ *Canones.*] 86. distin. non liceat.

b ¶ *Fidem*] Ad fidem enim nemo cogendus est, vt 23. q. 5. ad fidē. & ꝗ. c. de Iudæis. sed fidem receptam cogitur quis retinere. & sic non obstat 23. q. 4. quis nos. & q. 6. iam vero.

Fidem suscipere nemo cogitur.

c N *Eminem.*] ¶ *Peccantem.*] dum tamen non nimis[1] enormiter excedat. vel intellige q clericus in sacris ordinibus constitutus non est grauiter & immoderate verberandus. & sic non obstat extra de sent. excom. vniuersitatis. Ioan.

1 Et sic non ob. extra de sen. excom. vt fama. Ioan. de Fan.

h ¶ *Beneuolentia.*] Nam sententia, quæ misericordiam vetat, fugienda est. 50. dist. ponderet.

Sententia sine iudicia misericordia.

i ¶ *Sine peccato.*] vt 81. dist. Apostolus. & 25. dist. §. nunc autem.

k ¶ *Expectandi.*] Ar. q semper iudex potius sequetur misericordiā q iudiciū: vel æquitatē quam rigorē, vt 86. dist. nō satis. 50. dist. pōderet. 26. q. 7. alligāt. & 35. q. 9. veniam. Ad idem 9. dist. sana.

Iudex sic amare aequitatem & misericordiam.

a ¶ Iudi-

a ¶ *Iudicandi.*] id est, damnandi.
b ¶ *Scandalorum.*] nam scandalum est, clericum statim puniri post delictum. sic. 11. q. 3. rursus.
c ¶ *Non vult*] sic. 3. q. 6. qui se scit.

CVm beatus.] CASVS Quidã epi odio inflãmati fratres suos honorãdos scilicet abbates, presbyteros, & diaconos sic verberabant cũ delinquebãt, sicut cõsueuerũt verberari latrones. qd reprehẽdit cõciliũ Bracarẽse: & ostẽdit hoc nõ esse faciẽdũ, nisi pro grauiorib⁹ & mortalib⁹ culpis. Et hoc pbat auctoritate Apli, q pcipit arguere & obsecrare in patiẽtia. & vna rõne: q si qs seatte honorabiliora mẽbra pcutit, sibi debitã subtrahit reuerẽtiã: iuxta illud Sapiẽtis. Leuiter castigatus reuerẽtiã exhibet castigãti: & q sec⁹ fecerit, iuxta verborũ modũ pœnã excõicationis & exilij sustinebat.

DE Iudæis.] CASVS. Quidam cogebant Iudæos ad fidẽ: & ideo statutũ fuit in cõcilio Toletano, ne de cetero ad fidẽ per vim adducantur: quia cui vult, Deus miseretur: & quem vult indurat. Admonendi ergo sunt, & non cogendi. Verũtamen si iã coacti sunt ad fidẽ, sicut factum fuit temporibus principis Sisebuti: quia iam sacramenta diuina receperunt: cogendi sunt ea seruare: ne nomen Domini blasphemetur in eis: & fides quam susceperũt, contemptibilis habeatur. Sequẽs c. satis planũ ẽ.
d ¶ *Saluandi sunt.*] quia nullus inuitus fit bonus, vt 23. q. 6. vides.
e ¶ *Coacti sunt.*] Coactio conditionalis de qua hic loquitur, non impedit sacramentum baptismi: nec etiã sacramentũ ordinis, vt 74. dist. vbi. impedit tamẽ sacramentũ matrimonij ¹, vt extra de spon. cũ locũ. sed si fuerit absoluta coactio, nullus character imprimitur, vt extra de baptis. maiores. sed in dormientibus & amentibus distinguitur: quia si prius habeant propositũ baptizandi, recipiũt characterem: aliter nõ, vt ibidẽ dicitur in fin. eo quòd dormiens possessionem nõ acquirit, vt ff. de acqui. pos. l. 1. §. 1.
f ¶ *Vilis.*] No. propter vilitatem vitandã aliquid fieri. 100. dist. prisca. & c. seq.
g LIcet.] ¶ *Et quod prouisum est.*] simile est quod dicit decret. quod alicui pro pietate cõceditur, nõ debet redundare in alterius iniuriam, vt extra de ecc. ædi. c. 2. & extra de app. reprehẽsibilis.
h ¶ *Concordiam.*] scilicet vt vnus præesset alijs, ne fieret schisma, vt 93. dist. legimus. & 89. dist. ad hoc.

EPiscopum.] CASVS. Statutum fuit in canone Apostolorũ, vt nullus episcopus, presbyter, vel diaconus pcutiat fideles delinquẽtes, vel infideles volẽs ab eis timeri. qd si fecerit, deponatur: quia Dñs hoc nõ docuit: imo cũ percuteret, non repercutiebat, sed patiebat.
i ¶ *Docuit.*] Sed nõne Dñs flagellis pculsit, vt 1. q. 3. saluator? Sol. Sic: sed nõ fecit hoc vt timeretur, sed causa correctionis, vt ibi eodem, in summa.

Coactio vel de- pia.

¹ Arg. dist. 12. q. 4. ... de hoc ibi valeat.

gendi magis sunt rectores ecclesiæ, quàm statim iudicandi ᵃ: cum maiora negotia, & difficiliores causarum exitus, sanctorum patrum canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reuerentia consecrati iubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri. Vnde necesse est hæc, & alia ecclesiastica quæque negotia post multarum experimenta causarum solicitius perspici †, & diligentius præcaueri: quatenus per spiritum charitatis, & pacis, omnis materies scandalorum ᵇ, & præsumptio inuidorum ᵃ atque oppressio simplicium fratrum de ecclesijs Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum iudicio prægrauari; ita non audeat alij inferre, quod sibi non vult ᶜ fieri. Iudæi non sunt cogendi ad fidem: quam tamen si inuiti susceperint, cogendi sunt retinere.

† *prospici.* Ioc.

ᵃ ¶ Inuidorum.] *In epistola Gregorij IIII. (quæ est in sæpe memorato codice bibliotheca Dominicana) & aliquot vetustis exemplaribus Gratiani legitur,* Iudæorum.

Vnde in concilio Toletano 4. c. 56. Statutum est.

¶ Sicut non sunt Iudæi ad fidem cogendi; ita nec conuersi ab ea recedere permittuntur. C. V.

DE Iudæis antem præcipit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferri. [Cui enim vult Deus, miseretur; & quem vult indurat.] Non enim tales inuiti saluandi sunt ᵈ, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Sicut enim homo proprij arbitrij voluntate serpenti obediens periit; sic vocante se gratia Dei, propriæ mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non vi, sed liberi arbitrij facultate vt conuertantur, suadendi sunt, non potius impellendi. Qui autem iampridem ad Christianitatem coacti sunt ᵉ venire (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisebuti) quia iam constat eos sacramentis diuinis sociatos baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis, & sanguinis Domini extitisse participes; oportet, vt fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur; ne nomen Domini blasphemetur; & fides, quam susceperunt, vilis ᶠ, & contemptibilis habeatur.

Burch. l. 4. c. 82. Iuo p. 1. c. 276. & par. 13. c. 94. Pann. l. 1. c. 72. Rom. 10.

Item Leo Papa, epi. 82. ad Anastasium episcopum Thessalonicensem, c. 1.

¶ Beneuolentia plus quàm seueritas erga corrigendos agat. C. VI.

LIcet nonnumquam accidant, quæ in sacerdotalibus sunt reprehendenda personis; plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia, quàm seueritas; plus cohortatio, quàm commotio †; plus charitas, quàm potestas. Sed hi, qui quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi, facile ab hac lege discernuntur: & dum dominari magis, quàm consulere subditis quærunt, placet honor; inflat superbia: & quod prouisum ᵍ est ad concordiam ʰ, tendit ad noxam.

5. ead. c. licet. 1. Poly l. 4. tit. 29. † *al. commotio*

Item ex canon: Apostolorum, c. 28. iuxta priscam versionem.

¶ Deijciatur ab officio presbyter, & diaconus & episcopus verberibus timeri quærens. C. VII.

EPiscopum, aut presbyterum, ant diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per huiusmodi volentem timeri, deijci ab officio suo præcipimus; quia nusquam nos docuit ⁱ hoc Dominus. Econtrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebat: cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, non comminabatur.

Ans. l. 6. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 9. 1. Petri. 2.

Item ex concilio Bracarensi 3. c. 6.

¶ Non verberibus, sed verbis subditos episcopi corripiant. C. VIII.

CVm beatus Apostolus arguere, obsecrare, vel increpare in omni

2. Tim. 4.

a Gra ...

Clerici ad iura aequaliter verberandi.

a ¶ *Grauioribus.*] Hic patet quod maiores clerici non sunt verberandi, nisi pro minoribus culpis: sed minores etiam verberantur pro minoribus, vt 35. dist. ante. & 23. dist. c. denique. 5. q. 5. illi qui. sunt & aliae personae quae habent coercitionem verberum, sed temperatam: vt pater, dominus, mater, paterfamilias, magister, maritus [1], vt 23.

[1] Adde glo. in l. [illegible]

b ¶ *Subtrahat.*] Argumen. quod ex quo praelatus non seruat reuerentiam subdito, nec subditus tenetur ei seruare, vt 45. dist. esto. 22. q. 5. de forma. 32. q. 5. iniquum.

c ¶ *Leuiter.*] ff. ad legem Aquiliam. praeceptoris.

d ¶ *Exilij.*] Not. clericum posse relegari in exilium, vt 2. q. 1. in primis. & notatur 3. q. 4. hi qui. — Clericus potest relegari.

† sic in codice regio.

patientia praecipiat, extra hanc doctrinam nouimus quosdam ex fratribus tantis caedibus in honoratos † subditos efferuescere, quantas poterant latrocinantium promereri personae. Et ideo, qui gradus iam ecclesiasticos meruerunt, idest presbyteri, abbates, & leuitae, qui exceptis grauioribus [a], & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subiacere, non est dignum, vt passim vnusquisque praelatus honorabilliora membra sua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus subijciat, & dolori: ne, dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reuerentiam subtrahat [b], iuxta illud, quod quidam sapiens dixit. [Leuiter [c] castigatus reuerentiam exhibet castiganti: asperitatis autem nimiae increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.] Et ideo, si quis aliter, quàm dictum est, praedictos honorabiles subditos, licentia perceptae potestatis elatus, malitia animi tantum, credidérit verberandos; iuxta modum verberum, quae intulerit, excommunicationis pariter, & exilij [d] sententiam sustinebit.

Leuiter] orig.

Prouerb. 23. — *Salomon vero contra admonet dicens* [*Percute filium tuum virga: & liberabis animam eius à morte.*] *Hinc etiam B. Gregorius scribit in dialogo Beatum Benedictum, quemdam monachum virga percutiendo sanasse; quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus flagello facto de funiculis, male versantes in templo flagellans* [e] *& de oratorio domo eiecit. Hinc etiam Apostolus fornicatorem* [f] *illum satanae corporaliter vexandum tradidit: & magum* [g] *illum corporali caecitate damnauit. Hinc etiam in canonibus* [h] *pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter versantur, verberibus castigari iubetur. Virgines quoque, si religionis veste deposita alijs se copulauerint, ergastulis* [i] *retrudi praecipiuntur.*

lib. 2. dial. c. 4. Io. 2. 1. Cor. 5. Act. 13. Siricius Papa epist. 1. c. 6.

Hinc etiam Gregorius in moralibus, 20. lib. par. 4. c. 6.

lib. 20. c. 6. & cap. 29. Iob. past. par. 2. c. 6. l. 1. reg. epist. 24.

¶ Disciplina non est seruanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina. C. IX.

DIsciplina [k], vel misericordia multum destituitur: si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & iuste consolans misericordia, & pie saeuiens disciplina. Hinc est, quòd semiuiui illius uulneribus, qui à Samaritano in stabulum ductus est, & uinum adhibetur, & oleum; ut per uinum mordeantur uulnera, per oleum foueantur: quatenus unusquisque, qui sanandis uulneribus praeest, in uino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per uinum mundentur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscenda [l] est ergo lenitas cum seueritate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis uirga simul & manna est: quia cum scripturae sacrae scientia, in boni rectoris pectore, si est uirga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait [Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.] Virga etenim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio uirgae, quae feriat; sit & consolatio baculi, quae sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate saeuiens: sit pietas, sed non plus, quàm expediat, parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. Videamus amantem pie & districte saeuientem.

Luc. 10. Heb. 9. Psal. 22.

SALOMON. Haec est secunda pars huius dist. in qua probatur quod subditi sunt castigandi: & tunc eos praelati diligunt cum eos castigant. & haec probantur per istum §. & per quia que auctoritates Sanctorum. Ioan. de Fan.

CASVS. Hactenus probauit, quod eps percutere non debet. Modo probat Gratianus contrarium in hoc §. septem auctoritatibus & exemplis: quod etiam per sequentia capitula probat.

e ¶ *Flagellans.*] vt 1. q. 3. saluator.

f ¶ *Fornicatorem.*] s. 2. q. 1. de manifesta.

g ¶ *Et magum.*] s. 23. q. 8. legitur.

h ¶ *In canonibus.*] in hoc libro non inuenio illos canones: sed verba correctionis inueniuntur 28. dist. de his. & 12. q. 1. c. 1.

i ¶ *Ergastulis.*] infra 27. q. 1. impudicas. & cap. peruenit.

Disciplina.] CASVS. In hoc cap. probat Gratianus (alias Grego.) quod praelatus circa correctionem subditorum debet in se habere misericordiam & disciplinam. Et hoc probat quinque rationibus vel exemplis, scilicet Samaritani, qui vulneribus semiuiui apposuit vinum & oleum: & arca, in qua virga erat & manna: & Dauid, qui virga & baculo sanatus est: & Moysi, qui circa populum exercuit misericordiam & seueritatem: & exemplo Iob, qui cum sederet quasi Rex exercitu circumstante, erat tamen moerentium consolator. Et quid haec supra dicta significent, diligenter in hoc cap. exponitur.

k ¶ *Disciplina.*] id est, rigor siue poena.

l ¶ *Miscenda est.*] Not. quòd iudices semper sequentur mediocritatem, vt ar. extra de cens. ex parte. ff. de pig. act. si seruus. ff. de iur. & fac. ign. nec supina. extra de offi. custo. c. 2. & ff. de verb. obli. continuus §. cum ita [1]. Arg. contra. ff. de nego. gest. Nesennius. in fi. Io. Sc. Iudex potius sequatur aequitatem, quam rigorem, vt C. de iud. placuit. vbi certum est ius ab aequitate dissentire, vt in restitutione minorum: nisi ex causa magis sequeretur rigorem: vbi s. multis grassantibus opus est exemplo, vt ff. de poe. aut facta. in fi. vbi autem ius scriptum non est, iudex semper sequatur aequitatem, vt extra de transact. c. vlt. Bar.

Iudex mediocritatem sequatur.

[1] Ad idem ff. de [illegible]

23. q. 4. duo ista. & q. 5. c. 1. & 9. q. 2. sicut. vnde si pater verberat filium clericum in minoribus ordinibus constitutum, non est excommunicatus: idem est de alijs propinquis, vel de ijs qui familiam habent, vt extra de senten. excommu. cum voluntate. in fi. Ioan. Tancredus tamen respondit, quod si pater animo corrigendi verberat filium in sacris ordinibus constitutum, quod non est excommunicatus: quia manus illa non est iniuriosa, cum non faciat animo iniuriandi, vt extra de senten. excommu. c. 1. hoc etiam notaui in quaestionibus. B.

[2] Quaestio [illegible]

a ¶ *Meum non est.*] Arg. quod de vno conceditur, de alio negatur. sic. 1. q. 1. per Esaiam. §. 3. q. 3. qui sit. & 23. q. 4. forte. sic 25. dist. qualis similiter cum iudicatur rem meam esse, per consequens iu dicatur tuam non esse, vt ff. de procur. Pomponius §. 2.

b ¶ *Dele.*] Sed quare hoc petijt Moses, cum nemo deleri possit nisi pp peccatum proprium: qa spiritus sanctus nulli ingerit immeritam pœnã, vt 1. q. 3. illud? D cunt quidã q impetu mentis hoc dixit. Alij dicunt, q ex magna confidẽtia hoc dixit; quasi dicat, impossibile est q me deleas. Aug. tñ dix q hæc dictio, aut, ponitur hic cõditionaliter, idest si nõ dimittis eis hãc noxã, dele me cum eis. postea destrue cõsequens: sed nõ deles me: ergo dimittes eis hanc noxã. & Gregorius hic cõditionaliter exponit. Alij intelligunt hoc de morte temporali, prout vr sonare littera sequens.

c ¶ *Obtinuit.*] j. 50. dist. si qs pposterа. contra, ibi dr quòd veniã petijt, sed nõ obtinuit? Respondeo. Obtinuit ad tempus, vel ne punirentur æternaliter: sed non vt numquam punirent. Puniti enim sunt pro illo peccato in Romana & in Babylonica captiuitate, vt 76. dist. ieiunium. vel obtinuit veniam quo ad vitam æternam, non quo ad temporalem: sicut & Dauid remissum fuit peccatũ quo ad vitam æternam: sed tamen punitus fuit tẽporaliter, vt de pœni. dist. 3. sicut primo.

d ¶ *Paucorum.*] Nota 23. millia dici pauca: quia pauci fuerunt respectu aliorum. simi. ff. de verborum significatio. maiorem.

ADDITIO Et 23. q. 4. §. quod autem.

e ¶ *Allegauit.*] Argu. q idem potest esse aduocatus vtriusque partis. & nunc inducere iura pro vna parte, nunc pro altera. quod est falsum; & sic tutor duorum litigantium pro vno agit, & pro altero rñdet, vt ff. de aucto. tut. accipientis. Ex hoc loco sumit causa quare episcopus accedens ad altare deponit mitram & baculum: sed cum conuertit se ad populum, resumit comminationis suæ insignia, vt de consecra. dist. 1. nullus episcopus.

pœnam, à canone latam, vel lege inflictam, vt 2. q. 3. §. notandum. 2. sed illud ibi expeditũ est. Itẽ qualiter miseref iudex illius quem occidit? Itẽ quæ misericordia manet circa illũ q deponit? Item quæ misericordia fit ibi vbi filius punif pro delicto patris? vt 6. q. 1. § verum. 2. Sol. ideo dr iudex seruare rigorem & misericordiã: non

Sub. sicut qui idem pr. ff. 21. q. 2. contra. Anthusa.

Mosi oratio p populo in quo fuit exaudita.

Adde regulariter quos dicuntur pauci not. glo. l. sanamus, ff. de don. cau. mor. & in c. cupientes. §. cæterum. in glo. in ver. decedente sui paucitas. de elect.

Adde de hoc late per Ioan. Andr. in mercu. reg. ebrietatus. in lib. 6.

Episcopus quandoque mitram, & quandoque deponit mitram & baculum ob hanc causam.

Iudex qualiter potest habere rigorem & misericordiam.

Nam iudex in re & in lecto ... 23. q. 5. ... 23. q. 8. Anglia.

¶ Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inueniabilem contraxisset offensam, ita vt eius rector audiret [descende; peccauit populus tuus] ac si ei diuina vox diceret; qui in tali peccato lapsus est, iam meus non^a est; atque subiungeret [Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentẽ magnam.] ille semel & iterum pro populo, cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens ait [Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele^b me de libro tuo, quem scripsisti.] Pensemus ergo, quibus visceribus eumdem populum amauit, pro cuius vita de libro vitæ deleri se petijt. Sed tamen iste, qui tanto eius populi amore constringitur, contra eius culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim vt petitione prima, ne delerentur, culpæ veniã obtinuit^c, ad eumdem populum veniens ait [Ponat vir gladium suũ super fœmur suum; ite & redite de porta vsque ad portam per mediũ castrorum; & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: cecideruntque in die illo quasi viginti^a tria millia hominum.] Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petijt: paucorum^d vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos, quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos, quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deũ precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit^e. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris sæuiens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudiuit agentem pro populo: quia vidit, quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi vtrũque Moyses miscuit, vt nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoq; iuxta vtramque virtutem dicitur [Cumque sederem quasi rex circumstãte exercitu, eram tamen mœrentium consolator.] Sedere quippe circũstante exercitu, vigor est, ac disciplina regiminis: mœrentium vero corda consolari, ministerium pietatis.

Exo. 32.

Ibid.

Iob 29.

a ¶ Viginti tria.] *Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorij, sed in hebrais, paraphrasi Chaldaica, versione septuaginta, & vulgata est: tria millia.*

Item Isidorus lib. 3. sententiarum de summo bono, c. 54.

¶ Iuste iudicans misericordiam cum iustitia seruat. C. X.

OMnis, qui iuste iudicat, stateram in manu gestat, & in vtroque^f penso iustitiam & misericordiam portat^g: sed per iustitiam reddit peccanti sententiam; per misericordiam, peccanti temperat pœnã: vt iusto libramine quædam per æquitatem corrigat: quædam vero per miserationem indulgeat. Qui Dei iudicia oculis suis proponit, semper timẽs, & tremens in omni negotio formidat: ne de iustitiæ tramite deuians cadat, & vnde non iustificatur, inde potius condemnetur.

Burc. l. 16. c. 25. §. omnis.

Item Augustinus in Enchiridio, c. 72.

¶ Qui remittit, & qui corripit, vterque miseretur C. XI.

ET qui emendat verbere, in quem potestas datur, vel coercet

4. senten. dist. 15.

O ¶ *Mnis.*] CASVS. Dicit in hoc cap. q omnis q recte iudicat, debet in manu gestare stateram, vt iudicet & absoluat iuste: & in vtroq; penso, id est in condemnatione vel absolutione debet habere simul iustitiã & misericordiam, vt p iustitiam peccan sententiã reddat: & per misericordiam peccan temperet pœnam: in omni negotio timens ne iustitiæ tramite deuians cadat.

f ¶ *In vtroque.*] id est, in absoluendo & condemnando.

g ¶ *Portat.*] Sed qualiter istud stare potest, q iudex habeat misericordiã & rigorem? Primũ ea ratione, qa iudex nõ potest mitigare non q simul exerceat ea circa aliquem: sed qa si opus fuerit, & causa subest, debet esse misericors in dispensando: si causa non subest, debet esse rigidus in iudicando. Vel dic q iudex semper habebit misericordiam etiam occidendo hominem: & si non per mitigationem pœnæ, saltem per compassionem, vt j. ea. vera. Item ea hoc facit misericordia, cum facit vt ille coerceatur inter flagella, & ne fiat deterior. Vnde eo ipso q iudex punit aliquem, misericordiã facit, vt j. ea. cap. prox. & ille intellectus patere potest ex illis cap. 23. q. 4. duo illa. & cap. ea vindicta. qui enim facit finem peccato, misericors est, vt de pœn. dist. vlt. c. vlt. in fi.

E ¶ *T qui emendat.*] CASVS. In hoc cap. ostendit Augustinus q eleemosyna dupliciter fit a plato: scilicet dimittendo ei a quo

quo læsus est, & orando pro ipso vt ei dimittatur, vel verberãdo, vel corrigendo delinquentes ẽ: inuitos: quia multa bona præstantur inuitis, qñ ipsi sunt sibi inimici. Capitulũ qđ sequit, planũ est.

Rancorẽ dimittere tenemur.

a ¶ *Dimittit.*] Quilibet potest & tenetur dimittere rãcorem, sed non tenetur dimittere satisfactionem. vt 90. distin. si quis contristatus.

non. Cõtraria vero iura in casibus specialibus loquuntur, in quibus quis cogitur.

SVNT ENIM Dictum est ṡ. in cap. proxi. quòd qui corripit & punit, dat eleemosynam: ideo ponit quot sunt genera eleemosynarum, & ad hoc alleg. duo cap. seq. Io. de Fan. & Hug.

aliqua disciplina; & tamen peccatum eius, quo ab illo læsus, aut offensus est, dimittit[a] ex corde, vel orat, vt ei dimittatur; non solum in eo, quod dimittit, atque orat, verum etiam in eo, quod corripit[b], & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat; quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur inuitis[c], quando eorum consulitur vtilitati, nõ voluntati: quia sibi ipsi inueniũtur esse inimici.

al. Alcuinus

Sunt enim multa genera eleemosynarum, de quibus Albinus† ait.

¶ De multiplici genere eleemosynarum. C. XII.

Pãn. l. 2. c. 192.

TRia sunt genera eleemosynarũ: vna corporalis, egenti dare, quidquid[d] poteris: altera spiritualis, dimittere[e] a quo læsus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

Item Augustinus, lib. 50. homil. homilia 6.

¶ Eleemosynæ pecuniæ præfertur eleemosyna cordis. C. XIII.

Pãn. l. 2. c. 193.

DVæ sunt eleemosynæ, vna cordis, altera pecuniæ. Eleemosyna cordis est dimittere ei, à quo læsus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti, quantum volueris redundat[f] tibi. *& infra.* ¶ Eleemosyna cordis multo maior, est quàm eleemosyna corporis. *& infra.* ¶ Charitatis eleemosyna sine substantia terrena sufficit sibi; illa vero, quæ corporaliter datur, si nõ benigno corde[g] tribuitur, omnino non sufficit.

Ex his omnibus apparet, quòd nec lenitas mansuetudinis sine rectitudine seueritatis, nec zelus rectitudinis sine mansuetudine in prælatis debet inueniri. Percussores ergo, qui præmissis auctoritatibus ab episcopali officio remouentur, nõ quilibet corporaliter flagellantes, sed prætermissa mansuetudine ad verbera semper parati intelligendi sunt: qui per flagella non vitia corrigere, sed timeri appetunt, quibus Petrus scribit 1. Pet. 5. *[Ne sitis dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo]. Hinc etiam Gregorius scribit in moralibus, lib. 19. parte 4. c. 23.* in c. 29. Iob. c. 16

¶ Mansuetudo, & districtio ab inuicem nõn separentur. C. XIIII.

SVnt namque nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nõnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus vtraque summopere sunt tenenda, vt nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum mansuetudine districtionem deserant disciplinæ; quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, eum contumaces corrigunt; nec disciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos cõsolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

Item homilia 34. in Euangel.

¶ Vera iustitia miseris compatitur, delinquentibus indignatur. C. XV.

† *iustitia*] orig.

VEra iustitia compassionem habet; falsa vero †[h] dedignationem.

d ¶ *Quidquid.*] Hæc est magna eleemosyna quæ dat vltra id quod potest? vt 42. dist. parsimoniam.

Eleemosyna vtpote.

e ¶ *Dimittere.*] quantum ad rancorẽ ad minus, vt 90. dist. c. si quis contristatus.

1 Dominus nõ vult opes fundi, sed dispensari, 76. dist. non sa... Archid.

DVæ sunt] CASVS: Dicit Augustinus in hoc cap. quòd duæ sunt eleemosynæ, vna cordis, s. dimittere & parcere inimicis; alia corporis, scilicet pecuniæ: sed eleemosyna cordis maior est, quam eleemosyna corporis. quandoque enim volo facere, sed non possum, cũ nõ habeã cui dem, vel pauperes non inueniã: eleemosynam vero cordis semper facere possum, quæ sine terrena substantia sufficit.

f ¶ *Redundat.*] id est, abundat.

g ¶ *Benigno corde.*] quia qui dat pauperi eleemosynã non ex charitate, sed ideo vt remoueat a se importunam petitionem, rem perdit & meritum, & venialiter peccat, vt 25. dist. §. criminis.

Eleemosynæ dator potest venialiter peccare.

2 Sic etiam peccat quis dando eleemosynã ad vanam gloriã... q. 1. vide quantum.

EX HIS OMNIBVS. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probatur, quòd in correctionibus debet semper iudex declinare in partem mitiorem, & tamẽ punire: & hoc probat per quattuor auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, quòd seueritas cum mansuetudine, & econuerso semper est habenda. Et soluit supradictã contrarietatem, dicens quòd in capitulis supra dictis vsque ad §. Salomon. illi percussores ab episcopali officio remouentur, qui verberant, non vt vitia corrigant, sed vt magis timeantur: & qui prætermissa mansuetudine semper sunt ad verbera parati, de quibus dicit Petrus, Ne sitis dominantes, &c.

SVnt namque] CASVS. Quidam prælati intantum erant misericordes, quòd omnino rigorem iustitiæ negligebant. Alij erant intantum rigidi, quòd nullam misericordiam, vel mansuetudinẽ habebant: quos Greg. in hoc cap. reprehendit, dicens quòd circa delinquentes, & iustitiam & misericordiam seruare debent, ita quòd rigor non sit rigidus, neque mansuetudo sit dissoluta.

VEra iustitia compassionem.] CASVS. In hoc cap. assignatur differentia inter veros iustos, & falsos hypocritas, quia veri iusti compassionem habent, & indignantur aduersus delinquentes, eos corrigendo. Falsi vero iusti despiciunt peccatores, & dedignantur eos, & nulla misericordia, vel compassione delinquentibus condescendunt, & inquantum se extollunt, intantum deteriores sunt.

h ¶ *Falsa vero.*] Vnde falsa iustitia nõ est iustitia, & iudex si iusti-

statis & 23 quæst. 4. si illic.

b ¶ *Corripit*] Hic videtur, quòd aliquis põt verberare vel excommunicare aliquem propria iniuria sic 23. q. 4. si illic. & 2. q. 7. si quis. Sed contra ṡ. dist. prox. seditionarios 1. vbi dicitur, quòd clerici nõ debent esse vltores propriæ iniuriæ. similiter est contra 23. q. 4. inter. vbi dicitur, quòd nullus debet aliũ excõmunicare pro propria iniuria. similiter est contra 23. q. 5. de occidẽdis. vbi dicitur, quòd iudex pro sua iniuria nõ debet reum occidere. Sed solue vt dixi 2. q. 7. si quis eps. Ioan. Sol pro propria iniuria potest prælatus aliquẽ punire, dummodo non faciat hoc animo vlciscendi, vt ṡ. dist. prox. seditionarios. vel vt magis timeatur, vt ṡ. ea. dist. c. 1. sed si animo corrigendi hoc facit, & nõ ex indignatione, bene licet, vt in hoc cap. dicitur. Bar.

1 Ad id⁹ adde extra de homi. significasti 2. in si. & hoc no extra de cle. per... c. 1. sin vidua. Archid.

Beneficium inuito confertur.

c ¶ *Inuitis.*] Arg. quòd inuito confertur beneficium, vt 23. q. 4. displicet. & q. 5. non vos. 74. dist. placuit, & c. cõsuluit. ff. de neg. gest. soluendo. ff. de lib. caus. l. 1. & 2. & ff. de appel. non tantũ. arg. contra 20. q. 3. præsens. & 23. q. 5. ad fidem. ff. de reg. iur. inuito. Solu. ad bonum semel receptum bene cogitur aliquis illud retinere, 2 alias

Sic dicitur falsa virtus. 28. q. 2. §. ex his.

tia in eo non est, nō est iudex, sicut nec iniusta misericordia, misericordia, vt 23. q. 4. est iniusta. sicut falsus denarius non est denarius: & falsus tutor nō est tutor, vt ff. de ver. sig. Paulus. Et nota q facit hic differētiā īter indignari & dedignari, vt īdignatio spectet ad malos & dedignatio ad bonos: & illud odium est bonum quo quis odit peccata, non homines, vt 86. distin. odio. & iustus irascetur peccatis populorum, vt 7. q. 1. §. cum vero.

Iudex falsus nō est iudex. Indignari & dedignari differūt.

Vnde dicit, q dedignari proprie est cum superbia fieri, & corripere. & increpare, secundum Hug.

rit, intelligatur etiam de manifesto delicto. Quid iuris sit, dixi 2. q. 1. si peccauerit.

g ¶ *Morbida.*] infra 1. q. 1. fertur. 24. q. 3. resecandæ.

h ¶ *Hinc etiam alibi.*] arg. q possumus vti iure aliquo, cuius non habemus auctorem, ut s. eod. neminem. & extra de fit. & male. cap.

malum contingit ibi mociatur 2. q. 1. si peccauerit. Ad hoc de pœ. dist. 1. §. hoc ergo. Archid.

Iure cuius non est auctor vsitum possumus vti.

tionem: quamuis & iusti soleant recte peccatoribus dedignari Sed aliud est, quod agitur typho superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur † etenim, sed non dedignantes. *& post pauca.* ¶ At contra hi, qui de falsa iustitia superbire solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt.

† *al. Indignantur*

Item Hieronymus, ad c. 4. Threnorum. Rabani sunt, nō Hieron. ij commentarij.

¶ Peccantes mansuetudine prouocentur, non austeritate abijciantur. C. XVI.

R Ecedite[a], inquiunt, polluti: recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum; sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate[b] aliorum infirmitates pēsantes magis per humilitatis, & mansuetudinis leuamentum[c] student peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem in foueam perditionis nutantes propellere. Vnde doctor gentium [Factus sum, inquit, infirmus infirmis.]

Threm. 4. Esa. 52. 1. Cor. 9.

Item ex Origene, homilia 7. in Iosue.

¶ In populum ira Dei descendit, cum prædicator delinquentes palpat, non corripit. C. XVII.

S Ed illud non otiose transmittendum est, quòd vno[d] peccante ira Dei super omnem populum venit. Hoc quando accidit? quando sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni videri volūt, & verentes peccantiū linguas, ne forte male de eis loquantur, sacerdotalis seueritatis immemores nolunt complere quod scriptum est [Peccantem coram omnibus argue, vt ceteri[e] timorem habeant.] & itetum [Auferte malum ex vobis ipsis]: nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem [Tradidi huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat]. Neque illud Euangelij implere student, vt si viderint peccantem; primo secrete conueniant: post etiā duobus[f], vel tribus adhibitis †; quòd si contempserit, & post hæc ecclesiæ correctione non fuerit emendatus, de ecclesia expulsum velut gentilem habeant, ac publicanum: & dum vni parcunt, vniuersæ ecclesiæ moliuntur interitum. Quæ ista bonitas? quæ ista misericordia? vni parcere, & omnes in discrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus. Sicut ex vna oue morbida[g] vniuersus grex inficitur; sic vno fornicante, vel aliud quodcumque scelus committente plebs vniuersa polluitur.

1. Tim. 5. 1. Cor. 5. Ibid. Matt. 18. † al. arbitris

Hinc etiam alibi[h] dicitur [Rectorem subditis pietas matrem, disciplina vero patrem exhibeat.] 4 ¶ *Percussor quoque dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiam vulnerat.*

Greg. past. 2. par. c. 6.

Vnde Anacletus Papa epist. 2 ad Episcopos Italiæ.

¶ Qui sermone incauto conscientiam percutit infirmorum, percussor vocatur. C. XVIII.

S Ane percussor ille dicitur doctor, qui sermone inutili conscientiā percutit infirmorum. Ideo tenere vos, & omnes fideles oportet eū, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit consolari in doctrina sancta † ; & contradicentes redarguere; & recte viuentes, atque rectam fidem tuentes consolidare.

Ad Titum. 1. † al. sana

R Ecedite.] CASVS. In pricipio huius cap. ponit Hierony. verba hypocritarum scripta in Hieremia, qbus vtuntur hypocritæ excīdo peccantes à sua communione, dicēdo: Recedite, &c. Sed dicit Hieronym⁹, q talis loquela non sanat, immo peccātes in desperationem inducit. Bonus autem pastor compatitur delinquenti, & per humilitatem conatur eū ab errore reuocare, sicut Paulus faciebat, qui dixit: Factus sum infirmus infirmis.

a ¶ *Recedite.*] Hæc sūt verba illorum, qui habent falsam iustitiam: sed hæc verba non de corporali, sed de spirituali recessu intelligenda sunt, vt 23. q. 4. recedite.

b ¶ *Infirmitate.*] ideo enim Dominus permisit Petrū cadere, vt ex sua infirmitate sciret qualiter deberet aliorum infirmitatibus cōpati, vt notat. considerandum.

Petr⁹ cecidit nō sine causa.

c ¶ *Leuamentum.*] Debet enim prælatus singulos iuuare pro posse, vt 8. q. 1. Clemens.

S Ed illud.] CASVS. Quidam sacerdotes volebant videri beneuoli inter suos subditos, & quia timebant ne homines male loquantur de ipsis, negligunt corrigere delinquentes, quos Hieronymus redarguit: & q debent esse vigiles, & corrigere peccatores, probat quatuor auctoritatibus, scilicet, Peccātem coram omnibus, &c. Ostendit etiam quātum malum ex negligentia prælatorum sequatur, scilicet vno peccante vniuersa plebs polluitur. Quod probat duobus exemplis, scilicet Achor, & ouis morbidæ.

d ¶ *Vno.*] scilicet Achor, qui furatus fuerat regulam auream de hiericontino anathemate, vt 1. q. 4. §. item peccato ciuium.

e ¶ *Vt ceteri.*] Not. q cum quis delinquit publice, publice est arguendus, & non occulte, vt sic ceteris metus incutiatur, & etiam scandalum auferatur, vt 2. q. 5. si mala. & q. 7. qua propter. & 23. q. 4. ita plane. & 18. quæst. 2. peruenit. & 12. quæst. 3. cap. ult. & multis personis crassantibus exemplo opus est, vt ff. de pœni. aut facta. §. ult.

Pone quòd aliquis peccauit publice & satisfacere vult in vetulto, numquid sufficit? Non. Nā dicit canon, vbi

f ¶ *Duobus.*] Ex hoc cap. uidetur quòd illa auctoritas: si peccauerit, cap. 1. de consecra. distinct. 4. sanctum. argum. contra. ff. de fal. l. ul. ubi dicitur, quòd falsarius est qui allegat leges, quarum non habetur auctor. Ioan. Hoc ideo contingit in legibus; quia nulla sine auctore certo inuenitur. B.

PERCVSSOR. Hæc est quarta pars dist. in qua prosequitur de percussione spirituali, quia supra dixit de corporali. Arch.

CASVS. Hactenus exposuit de percussore corporali: Nunc intendit tractare de spirituali, de illo scilicet qui inutili sermone infirmorum animos uulnerat. Hoc probat per sequens cap. cuius casus facilis est, & per se uidebis.

Sequi-

Sequitur.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima reprehendit superbos doctores. Secunda ibi, *Ecce quare.* Tertia ibi, *Non licet.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 46. dist. in qua prosequitur decimũ cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet epm esse

Hoc habet.] CASVS. In hoc cap. dicitur quod duo genera sunt prælatorum. Nam alij sunt arrogantes, alij sunt humiles. Arrogantes sunt qui humiliter nesciunt proferre quod docent: quia quasi in quadam sublimitate residentes, quos docent tanquã in imo positos despiciunt: & vix dominando eis loqui dignantur. Et hoc probat auctoritate prophetæ dicentis: Vos autem, &c. Humiles vero sunt qui tanto vehementius vitiũ elationis fugiunt, quanto ardentius verborum iaculis ipsum magistrum elationis, id est, diabolum persequuntur.

DISTINCTIO XLVI.

1. ad Tim. 3. & ibi glossa ordin. & Ant. ex Hierony. in epist. ad Oceanum.

SEquitur [a] [*Non litigiosum.*] *Nihil est enim impudentius arrogantia rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant; & parati ad lites, in subiectos tumidi intonant: quod ex arrogantia, & superbia prouenire manifestum est.*

Vnde Gregorius scribit in moralibus, lib. 23. par. 5. c. 12. ad cap. 33. Iob.

¶ Arrogantes nesciunt inferre humiliter, quæ docent. C. I.

HOc habet proprium doctrina arrogantium, vt humiliter nesciãt inferre quod docent: & recta, quæ sapiunt, recte ministrare non possint. In verbis [b] enim eorum proditur; quòd cum docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eosque quos docent, vt longe infra se positos, veluti in imo respiciunt † (¶ al. despiciunt); quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit: (Ezech. 34.) [Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia:] Cum austeritate enim, & potentia imperant, qui subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed aspere inflectere dominando festinant. (Ibidem. c. 13.) At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem † (¶ al. cognitionem): quanto ardentius verborum suorum iaculis ipsum magistrum [c] elationis insequitur. Cauet enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur [d].

2 *Ecce, quare litigiosi prohibentur in episcopos ordinari. Est & alia causa huius prohibitionis. Litigiosi namque vel adulationibus animos principum sibi conciliant: vel fratribus suis detrahendo, infamiæ notam ingerunt; vel inter fratres discordiam seminando, seditionem numquam facere cessant: quæ omnia in prælatis damnabilia esse probantur.*

Vnde Gregorius scribit in moralibus, lib. 18. par. 4. c. 3. ad c. 27. Iob.

¶ De ijs, qui peccatoribus adulantur. C. II.

SVnt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt; augent [e] quæ increpare debuerũt †. Hinc enim per prophetã dicitur: (Ezech. 13.) [Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus; & faciũt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis.] Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollius quiescatur. Quisquis ergo male agentibus adulatur, puluillũ sub capite, vel cubito iacentis ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. ¶ Hinc rursum scriptum est: (Ibidem.) [Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.] Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietẽ, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, vt quod illi peruerse agentes ædificant: ipsi adulantes quasi nitidũ reddant. ¶ Sed sanctus [f] vir sicut mala de bonis nõ æstimat [g], ita iudicare bona de malis recusat, dicẽs (Iob. 27.) [Absit à me, vt iustos vos iudicẽ: donec deficiã, nõ recedã ab innocentia mea.]

Hinc etiam in concilio Carthaginensi 4. c. 56. legitur.

(¶ Adde text. in l. captantias. ff. de hæ. insti. gl. in l. 1. & ibi Cyn. C. si quis alt. vel sibi. prohi.)

¶ Adulator, vel proditor clericus ab officio degradetur. C. III.

(Burc. l. 2. c. 176. Iuo p. 6. c. 267. Pann. l. 3. c. 173.)

CLericus, qui adulationibus [h], & proditionibus [i] vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

esse non litigiosum. Nihil enim deterius est arrogantia prælatorum incompositorum: vnde rusticis cõparantur, quia garrulitatem auctoritatem putant: & parati ad lites, tumide in subditos intonant: quod ex superbia prouenit. Et ad hoc inducit sequens cap.

a ¶*Sequitur.*] In hac 46. dist. exequitur x. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet epm esse nõ litigiosum. talis autem duplici de causa prohibetur ordinari. Vna, quia cum talis sit arrogans, nescit humiliter docere: vnde subditi vilipendunt eius doctrinam [1]. Itẽ alia ratione: quia consueuerunt tales distemperati esse in moribus. solent enim esse adulatores, proditores, & detractores, maledici, inuidi, scurriles, ad vlciscendas iniurias suas prompti: quæ secundum ordinem hic exequitur [2].

(Litigiosus duplici ratione ordinari non debet.)

(1 Vt 3. co. c. 1.)

(2 Tertia, quia cũ ipse sit litigiosus, & per consequẽ...)

b ¶*In verbis.*] Ex verbis enim perpendimus alicuius stultitiam, vt 93. distin. legimus. & extra de succes. ab intest. cum dilectus. & ex verbis perpendit quanta fides adhibeatur testibus, vt ff. de quæst. de minore. quandoque etiam per signa perpenditur: quia impudicus oculus, &c. vt 32. q. 5. nec solo. & de pœnitentia distin. 1. in actione.

(Stultitia per verba ac signa perpenditur.)

c ¶*Magistrum.*] id est, diabolum.

d ¶*Insectatur.*] id est, persequitur.

ECCE. Hæc est secunda pars huius dist. in qua reprehendit auaros, adulteros, maledicos, murmuratores, seditionarios, & iniuriarum vltores: & hoc probat per octo auctoritates. Ioannes de Fan.

CASVS. Dictum est supra quòd litigiosi nõ debent in episcopos ordinari: quia nesciunt humiliter docere. Ponit Gratianus alias causas: quia tales consueuerunt esse adulatores & detractores, & inter fratres discordias seminantes: quæ omnia sunt damnabilia in prælatis. Et ad hoc inducitur sequentia capitula.

Sunt nonnulli.] CASVS. Quidam prælati cum deberent redarguere peccatores, laudabant illos in peccatis: quos Grego. in hoc cap. reprehendit. Primo auctoritate prophetæ dicentis: Væ qui consuunt, &c. quam auctoritatem Greg. diligenter exponit. Secundo quadam similitudine, quæ incipit ibi, *Hinc rursum.* Tertio exemplo Iob, quod incipit ibi, *Sed sanctus vir.* cuius verba hic exponit Gregorius. Quæ autem sequuntur vsque ad cap. sicut. plana sunt, & per te formabis.

e ¶*Augent.*] Non enim oportet laudando augere malitiam serui, vt ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. in fi.

f ¶*Sed sanctus.*] scilicet Iob: cuius verba Grego. hic exponit.

g ¶*Non æstimat.*] quia dubia in meliorem partem interpretantur, vt extra de reg. iur. estote.

h ¶*Clericus.* ¶*Qui adulationibus.*] Triplex est adulatio, vt dixi 25. distin. §. alias. *f. 163. a. adulan.*

i ¶*Proditionibus.*] Proditor dicitur qui propter timorẽ non defen-

(Proditor multipliciter dicit.)

dit veritatem:& qui tacet eam, vt 11.q.3 nolite. [i] Itẽ qui crimen alterius sibi soli notũ manifestat, vt 2.q.1. si peccauerit. Itẽ qui malitiose circũuenit aliũ, & callide seducit, vt in periculũ salutis trahat. 16.q.1. si cupis. Ite q rem sibi cõmissam exponit hostib[3] 23.q.5. de forma. Item q iussa veritatis cõtẽnunt. 11.q.3. abijt. Itẽ qui secretum sibi commissum reuelat. 13. distin. nerui.

in procuratore [7], vt ff. de procur. procurator qui pro euictione. quia tutor fit ex necessitate, procurator voluntate. ff. de Procurat. l. 1. Bar.

k [¶] *Commodis.*] quia periculosa est talis compensatio. 14. distin. quod ait.

[2] a. vbi de hon.

[*] Item prodit q non probãda defert. 2.q.7. §. de his. in princ. Item qui secreta sibi cõmissa reuelat. de pæ. dist. 6. sacerdos. Arch.

Adde Pan. de Castro, & Alexandrum de Imola in l. si quis iniquum. §. si procurator. ff. quod quisque iur. gl. tamen. in l. si sciente. ff. de pac. est, videtur tenere contrarium, quam sequuntur Bar. & Ange. per l. oudine §. in fraud. ff. ad munit. idc etiã tenet Bar. in l. 1. §. sincidit. in fi. ff. ad Turp. & Francisc. tigri. in d. §. in fraudẽ. sed vos in l. 1. C. vt nemo ad suum pa. li. 31 & ibi Ange.

Item ex eodem concilio, c. 55.

¶ Excommunicentur ab episcopo qui fratribus non probanda obijciunt. C. IIII.

ACcusatores [a] fratrum episcopus excommunicet, qui [*] non probanda fratribus obijciunt. Et si emendauerint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad clerum [b].

a [¶] Qui non probanda fratribus obijciunt.] *Verba ista neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.*

Item ex eodem concilio, c. 57.

¶ Remoueatur ab officio clericus maledicus, scurra, fratrum profectibus inuidens non promoueatur. C. V.

¶ *Rubrica hæc pertinet simul ad hoc caput, & ad duo sequentia.*

CLericus maledicus (maxime in sacerdotibus) cogatur [c] ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur: nec vmquam ad officium absque satisfactione reuocetur [d]. Burc. l. 10. c. 66. Iuo. p. 11. c. 11. & par. 13. c. 66.

Item ex eodem concilio, c. 60.

¶ De eodem C VI.

CLericum scurrilem, & verbis turpibus ioculatorem ab officio retrahendum censemus. Ansl. l. 7. c. 163. Bur. l. 2. c. 173 Iuo. p. 6. 263. & p. 11. c. 79. Pann. l. 3. c. 172.

Item ex eodem, c. 54.

¶ De eodem. C. VII.

CLericus inuidens fratrum profectibus, donec in vitio est, non promoueatur. Burh. l. 2. c. 16. Iuo par. 6. c. 35.

Item ex eodem, c. 67.

¶ Non sunt ordinandi, qui seditionibus vacant. C. VIII.

SEditionarios statuimus numquam ordinãdos [e] clericos, sicut nec vsurarios, nec [f] iniuriarum [g] suarum vltores. Agath. cõc. c. 69 Bur. l. 2. c. 17. Iuo. p. 6. c. 36.

Item ex concilio Laodicensi, c. 5.

¶ Vsuras exigere clericis minime licet. C. IX.

3 NOn licet fœnerari ministris altaris, vel in sacerdotali ordine cõstitutis, vel vsuras vel lucra, quæ sescupla [†] [h] dicũtur, accipere. † al. sesquipla

Item Leo Papa episcopus per Campaniam, epist. 1. c. 4.

¶ Nec suo nomine, nec alieno clericus fœnerari debet. C. X.

SIcut non suo [i], ita nec alieno enim nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens est enim, crimen suum commodis [k] alienis impendere. Fœnus autem hoc solum aspicere [†] & exercere debemus, vt quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum mansura tribuit, recipere valeamus. Ansl. 7. c. 150. Burc. l. 2. c. 121. Iuo. par. 6. c. 66 † al. accipere

a A *Ccusatores.*] id est, detractores.

b [¶] *Non ad clerum.*] Optimum est hic argu. pro H. qui dicit, q qui semel fuit excõicatus, amodo non admittatur ad actus legitimos [3], vt dicam 4.q.1. in prin.

[3] Hoc cap. nil videtur facere ad hoc, quia ab relatione ad excõicatũ q est pœna medicinalis sed ad eum quod est damnat. Arch.

c C *Clericus. Cogatur*] per excõicationem, vt 6.q.1. alij q. & 25.q.1. prædicandũ.

d [¶] *Reuocetur.*] Argu. q episcopus posset depositum restituere. de hoc dixi 3.q.6. ideo. Vel dic degradetur: id est, suspendatur, & reuocetur per Papam.

e S *Editionarios.* [¶] *Ordinandos.*] & ordinatos deijciendos.

f [¶] *Vsurarios.*] quia tales propter auaritiam pro minimo litigant.

g *Nec iniuriarum*] de hoc dixi s. dist. proxi. & qui emendat.

N *On licet.*] Hæc est tertia pars huius dist. in qua respondet & prohibet vsuras præcipue clericis: prohibet dico per duas auctoritates. Ioan. de Fan.

h *Sescupla.*] Hic ponitur sescuplu pro sesquialtero, quod continet totum, & eius medietatem. Sescuplum [4] sm quod per s. scribitur, dicit a sequi, quod est totũ, & plica. vnde sescupla vsura dicit cũ datur summa aliqua, & recipit summa illa cũ sua plica, id est, medietate. Sexcuplum scriptum per x, dicitur qlibet res sexies multiplicata.

Sesquplum.

[4] Vide Bud. in lib. de asse & partibus eius. in prin.

S *Icut non.*] CASVS. Quæda quæ fuerunt à domino Papa vtrum liceret alicui clerico tutorio vel curatorio nomine vsuras exercere. Et respondet q sicut non suo, ita nec alieno nomine debet quis facere vsuras. Inocongruũ enim est pro aliorum cõmodis perpetrare delicta. Sed illã solam vsuram facere debemus, vt quod in hoc sæculo misericorditer operamur, à Domino in futuro sæculo multiplicatum recipere valeamus.

[5] Vsura in vsuris est sesquplex: ergo si q̃s carere mutuo 4. solidos, & postea pro vsura recipere sex, illa vsura est sesquipla, quasi sequiplica, à sequi, quod est totum, & plica, quod aliquid vocat, id est medium & sesquialter, id est sexcuplum sing.

i [¶] *Non suo.*] Arg. quod quis non potest facere suo nomine, nec alieno, vt 23.q.8. his a qbus. & ff. de admi. re. ad ci. per. l. 2. in prin. Arg. 88. dist. eps. & 2.q.6. si eps. 5.q.3. cap. vlt. ff. quæ res pi. obli. po... Archi. Et est hic argu. q si aliquis quasi procurator vel tutor quandoq; recipit vsuras, q non non possit petere vt sibi reddant vsuras. Ioan. Vnde si aliquis tutor a me recipit vsuras nomine pupilli, finito officio possum petere vsuras à tutore: q a p alio peccare non debuit. vt de hic lectura in alijs contractibus: qa finito officio non conuenitur tutor vel curator, vt C. de admi. tut. si nõ subscripsisti. & C. quando tuto. vel cura. esse desi. [6] l. 1. licet secus sit

Tutor pupilli nomine nõ exiget vsuras exigere.

[6] Alias quando pris. ex facto tutori. L.

DISTINCTIO XLVII.

[1] gs QVod autem [1] in fine huius capituli, vsurarij ordinari prohibentur, inde est, quòd vsuram exercentes cupiditati deseruire probantur: cupidi autem ab Apostolo ordinari prohibentur [m]: quia tales facile à iusto deuiarent. 1. Tim. 3.

Vnde in canonibus Apostolorum, c. 44. legitur.

Q *Vod autẽ.*] Hæc dist. diuidit in quattuor partes: in quarũ prima principaliter phibet vsuras: & hoc facit p quinque auctoritates. Secunda ibi, *Vtrum.* Tertia ibi, *Necesse est,* Quarta ibi, *Quod tunc.* Ioan. de Fan.

CASVS. Dictum est supra in illo cap. seditionarios. q vsurarij prohibentur ordinari. In hac vero dist. 47. dicit q ideo hoc contingit, qa tales cupiditati deseruiunt. cupidi autẽ ab Apostolo ordinari prohibentur: quia cito & facile a iustitia deuiant. & prosequitur 11. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum non esse cupidum. Sequens cap. patet.

l *Quod autem.*] Hic prosequitur 11. cap. Apostolicæ regulæ, non cupidũ, & cõtinuatur illi cap. seditionarios. & ideo prohibetur cupidus, quia facile a vero deuiat.

m [¶] *Prohibentur.*] scilicet in epistola ad Timotheum.

Episcopus

a [E]Piscopus.] ¶ Exigens.] sed non suscipient. tunc enim deponeretur, vt j. ea. si quis. §. vbi de accipiente dicitur. vel exigens cum effectu. vel illud pro tempore datũ est, & nõ habet locum hodie, sed habuit locum tempore Apostolorũ propter nouitatem ecclesiæ. Et habes hic, q non quodlibet mortale peccatũ deijcit. ras vel hemiolia decetero exercere, vel aliquam machinationem circa hoc facere, deponatur.

b ¶ Centesimas.] Centesima dicitur vsura, quæ sorti æquiparatur in anno. — Immo in centum mensibus.

c ¶ Transigens.] id est, quodcumque nouum pactum vel contractum inueniens in fraudem vsurarum, vt si sumat rem in pignore, & nõ computat fructus in sortem. cap. 1. & 2. extra de vsuris.

ADDITIO. Vel dic transigens, id est, turpia lucra per negotiũ transactionis petens, id est, vel transformãs, vt qui vendit granum centũ solidos, secũdum Goff.

d ¶ Excogitans.] arg. q sola cogitatio punitur, vt 6. q. 1. §. si quis cum. quod verum est quo ad Deum, etsi non procedit ad actum, vt 17. q. 1. nec aliqua.

¶ Diaconus, presbyter, & episcopus exigens vsuras, nisi desierit, deponatur. C. I.

Burc. l. 2. c. 119. Iuo p. 6. c. 195. & p. 13. c. 11. Pann. l. 3. c. 157.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens[a], aut desinat, aut certe deponatur.

j 14. q. 4. c. 8. ex alia versione. Poly. l. 4. tit. 31. Rab. l. pœ. c. 32. Burc. l. 2. c. 129. Ansel. li. 7. c. 153. Iuo p. 6. c. 196. & par. 13. c. 8.

Item ex concilio Nicæno, c. 17.

¶ Vsuras exigens siue clericus, siue subiectus regulæ, deijcitur. C. II.

Psal. 14

QVoniam multi sub regula constituti auaritiam, & turpia lucra sectantur, oblitique diuinæ scripturæ dicentis [Qui pecuniã suam non dedit ad vsuram] mutuum dantes, centesimas[b] exigunt, iuste censuit sancta, & magna synodus, ut si quis inuentus fuerit post hanc definitionem vsuras accipiens, aut † ex adinuentione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens[c], aut hemiolia, id est, sescupla[a] † exigens; vel aliquid tale prosus excogitans[d] turpis lucri gratia, deijciatur à clero, & alienus existat à regula.

† redundat illa particula.

† al. sesquipla

† al. sesquipla

a ¶ Sescupla. †] *Hoc sesqualterarum vsurarum genus, quamuis grauissimum, in frugibus humidis, vel aridis Constantinus lege permiserat, quæ nunc extat in codice Theodosiano, lib. 2. tit. de vsuris l. 1. Eodem pertinet, quod scribit. B. Hieronymus in commentarijs in Ezechielem, lib. 6. c. 18. his verbis.* Solent in agris frumenti, & milij, vini, & olei, ceterarumque specierum vsuræ exigi, siue, vt appellat sermo diuinus, superabundantiæ: verbi gratia, vt hiemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediã. *Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias vsuras clericis interdixerunt, voluerunt etiam sescuplam frugum expresse ijsdem interdicere. Postea vero in alijs concilijs, & a Romanis Pontificibus, genus omne vsurarum tanquam iuri naturali, et diuino contrarium tam clericis, quàm laicis fuit interdictum: quemadmodum apparet in Decretalibus tit. de vsur.*

Hinc etiam Gregorius in 19. lib. Moralium, c. 25. in 29. c. Iob scribit dicens.

¶ Temporalibus lucris deseruientes, Deo nequaquam militare probantur. C. III.

OMnes huius sæculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles. Nam pro temporali gloria vsque ad mortẽ desudare appetunt, & pro spe perpetua, ne parum quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cælesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt: in oratione vero coram Domino vel vnius horæ momento lassantur: sæpe nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitijs, atque honoribus tolerant: & earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinant; superna autem laboriose quærere tanto magis dissimulant, quanto ea retribui tardius putant. ¶ Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contra ex qualitate palmarum[e] designatur proficiens vita iustorum, qui nequaquam sunt in terrenis studijs fortes, & in cælestibus debiles; sed longius, atque distantius studiosos se Deo exhibent, quàm sæculo fuisse meminerunt. ¶ Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur [Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem]: eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertius diceretur; si nequaquam amplius[f] potestis, saltem tales[g] estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas aeris[h] a, quos in carne validos habuit vsus terrenæ voluptatis.

Rom. 6.

a ¶ Aeris.] *Apud B. Gregorium legitur*, sancta libertas heredes *vel*, sancta libertas charitatis, quàm in carne: *In vno autem exemplari Gratiani Vaticano*, cælestis conuersationis: *quod in glossa ad explanandam dictionem, aeris, affertur.*

OMnes.] CASVS. Cap. illud diuidit in tres partes. In prima parte inuehitur Grego. contra cupidos, qui in terrenis sũt fortes, & in cælestibus debiles, quoniam circa terrena sũt ardentius insudantes, sed pro vita æterna vix per momentum laborant. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Hi itaque*. dicitur, q cupidi & mundanorum amatores assimilantur arboribus quibusdam, quæ deorsum vastæ sunt, & sursum tenues. Nam hi tales circa terrena sunt fortes, & in superioribus deficiunt. Boni vero palmæ comparantur, quæ deorsum est tenuis, & superius ampla. Nam hi tales in cælestibus magni sunt, in terrenis debiles. In tertia parte quæ incipit ibi, *Nam cum quibusdam*. Hortatur nos Grego. q saltem ita simus fortes circa bonum, sicut fuimus circa vitia corpori seruiendo.

e ¶ Palmarum] secundum illud: Iustus vt palma florebit.

f ¶ Amplius.] Tantum faciatis boni, quantum fecistis mali, non intelligas quòd tandiu debeat pænitere, quandiu fuit malus, quia tãta posset esse contritio, quòd momentanea pænitentia sufficeret. de consecra. distinct. 4. baptismi. — Peccato an tandiu debeat pœnitere quam diu fuit malus.

g ¶ Tales. Videtur hic q aliquos posset tantũ crescere in malitia, quantum in bonitate, quod non est verum, quia charitas potest in infinitum extendi, iuxta illud, Bonum mihi lex oris tui super millia, &c. sed malitia non, quia aliquis non potest esse summe malus, vt de pæn. dist. 2. c. si termo. §. econtrario.

h ¶ Aeris.] id est, cælestis conuersationis

cit iam promotum, vt 35. dist. cap. 1. & 5. q. 4. in loco.

QVoniam multi.] CASVS. Quidam clerici obliti diuinæ scripturæ dicentis, Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. vsuras centesimas faciebant, quæ in fine anni sorti æquiparantur. Ideoque synodus statuit, vt si quis inuentus fuerit vsu-

De Petro.] Casus. Petro quem Neapolitani elegerunt in archiepiscopũ, de quo cõfirmando supplicauerũt Papæ, duo obiiciebatur, scilicet ꝙ solidos dederat ad vsuras, & ꝙ nimis erat simplex. De vsura scribit Gregorius Neapolitanis, vt de hoc veritas inquiraẽ, quo inuento recedãt ab eius electione, & aliũ eligãt. Si aũt hoc falsum fuerit, q̃a p̃sona eius sibi nota nõ erat, & vtrũ sit ita simplex vt dr̃, p̃cipit vt decetero Romã veniat, vbi si aptus inuentus fuerit iuuante Dño cõsecrabiẽ. Seq. c. patet.

Ambrosius eũ nõ habere p̃pria, sed communia sunt indigentibus q̃cunq; possidet vltra propriũ vsum. In tertia parte q̃ incipit ibi, *Numquid iniquus est Deus?* respondetur alii obiectioni, quã auarus faciebat. Dicebat.n. si nõ sunt mea, q̃ possideo, & pecco retinẽdo, ergo Deus est iniquus, q̃ tñ mihi dedit, & multis aliis egẽtibus ni hil

Item Gregorius clero, & ciuibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

¶ Ad sacros ordines vsurarij promoueri non debent. C. IIII.

De Petro[a] insuper ad nos peruenisse[b] cognoscite, quòd solidos dedit ad vsuram: quod vos oportet cum omni subtilitate[c] perquirere: & si ita constiterit, alium eligite, & ab huius vos persona sine mora suspẽdite. Nam nos amatoribus vsurarum nulla ratione manus imponimus. Si vero subtili habita inquisitione hoc falsum esse patuerit (quia persona eius nobis ignota[d] est, & vtrum ita sit de simplicitate eius, quod ad nos perlatum est, ignoramus) cum decreto[e] à vobis facto ad nos eum venire necesse est; vt vitam, moresque illius solicitius inquirentes, sensum quoque pariter agnoscamus, vt si huic judicio aptus extiterit, vestra in eo (adiuuante Domino) desideria compleamus. Ansel. l. 6. c. 9. Poly. l. 2. tit. 2.

Item ex concil. Eliberitano, c. 20.

¶ Degradetur clericus, qui vsuras accipere detegitur. C. V.

Si quis clericorum detectus fuerit vsuras accipere; placuit degradari[f], & abstinere[g]. Ivo p. 13. c. 12. Pan. l. 3. c. 156.

Item Leo Anatolio episcopo Constantinopolitano, epist. 51.

¶ Nec implicari errore, nec cupiditate violari sacerdotem oportet. C. VI.

a Virum catholicum, & præcipue Domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente sancta scriptura [Post concupiscentias tuas non eas]. Mens[h] enim potentiæ[i] † auida nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec a pietati adhibere consensum. Ansl. l. 7. c. 149. Eccle. 18. † *al. pecuniæ.*

a ¶ Nec pietati.] *Hoc postremum orationis membrum abest ab originali: sed habetur etiam apud Anselmum.*

Item Gregorius, lib. 7. epist. 110.

¶ Qui cupiditatem à se non abscindit, bonorum auctori inhærere non valet. C. VII.

Bonorum auctori inhærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis (quæ omnium malorum radix est) abscindamus. 1. Tim. 6.

Item Ambrosius de eo, quod scriptum est in Euangelio [Hominis cuiusdam diuitis fructus vberes ager attulit.] Serm. 81. Luc. 12.

¶ Auari est hominum bona inuadere, quorum necessitatibus subuenire valet. C. VIII.

Sicut ij, qui per insaniam mente translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident; ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper redilus computat; gratius aurum intuetur, quàm solẽ †: ipsa eius oratio, & supplicatio ad Dominum, aurum quærit. *& post pauca.* ¶ Interdum etiam vsuræ arte nequissima ex ipso auro aurum nascitur. Sed quid agis? Nec satietas[k] vmquam, nec finis aderit cupiditati. *& infra.* ¶ Sed ais: quid iniustum est, si cum aliena[l] non inuadam, propria diligentius seruo? O impudens dictum. Propria dicis? quæ? Ex Basilij homilia ad eumdem Euangelij locũ. † *solem videt*] orig.

a ¶ De Petro.] De codẽ Petro habes 39. dist. Petrus. & 61. distin. studij. De hac materia notaui s. 28. dist. priusquam.

b ¶ Peruenisse.] Iste repulsus erat p̃pter duo, scilicet propter vitium vsurarum, & pp simplicitatem, & tamen occurrum fuit ei forte oppositum. & ita est argu. ꝙ iudex ex officio suo potest aliq̃d obiicere. extra de elec. cũ nobis. Iudex ex officio potest aliquid obiicere.

c ¶ Subtilitate.] Nota ꝙ alicui committitur inquisitio de proprio facto: sed hæc inquisitio erat summaria, non plena, alias non committeretur.

d ¶ Ignota.] per hoc patet, ꝙ qui est notus, non examinatur, vt 94. dist. valde. 35. q. 9. veniam. vnde & notus sine probatione recipiẽ, vt extra de regula. ad Apostolicam. sed dum consecratur, bene examinetur, vt 23. dist. qui episcopus. Noti non examinantur.

e ¶ Cum decreto.] omnium subscriptionibus roborato, vt 61. dist. episcopus. & 63. distinct. quanto.

Si quis clericorum.] Extra de vsur. Innocent. vbi de hoc.

f ¶ Degradari.] ij. 14. q. 4. quoniam.

g ¶ Et abstinere.] à sacramẽtis quousque pœnitet.

Virum catholicum.] Hæc est secunda pars huius dist. in qua probat per tres auctoritates, ꝙ alias etiam nõ debemus esse cupidi. Ioan. de Fan.

Casus. Leo Papa hortaẽ clericos, & præcipue sacerdotes, ne alligẽtur vitio cupiditatis, dicente scriptura: Post concupiscentias tuas non eas. Nam mens potentiæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec vti concessis, nec pietatem habet. Sequens cap. patet.

h ¶ Mens.] Alligata vitio cupiditatis cito deuiat à vero, ut 96. distin. bene, in prin. & 83. dist. nihil. Cupidus deuiat à veritate.

i ¶ Potentiæ.] id est humanæ dignitatis.

Sicut.] Casus. Hoc cap. diuiditur ĩ tres partes. In prima parte inuehitur Ambro. cõtra auarũ, & eũ comparat insano; quia sicut insanus non videt rei veritatẽ, sed suæ passionis phantasias, sic auarus non videt, qđ debet, semper vsuræ & cupiditati deseruiẽs, & gratius aurũ, q̃ solem contemplatur. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sed ais.* respondet Ambro. obiectioni auari dicẽtis: Nõ pecco si proprium seruo diligentius, cũ nõ inuadã aliena. Sed dicit

hil, vel parũ. Sed r̃ndet Ambrosius, Ideo voluit Deus diuitias dare, vt per vsum diuitiarum diuitem, & per uirtutem patientiæ coronaret egenẽ; quia quidquid ultra necessitatem detinet aliquis, totum pauperibus rapit; quia non minus peccat qui aufert, q̃ qui indigentibus subtrahit necessaria.

k ¶ Satietas.] quia totus mũdus nec obolus uidetur auaro, at 14. q. 4. quid dicam. unde illud, Semper auarus eget & illud: Auarus est insatiabilis.

Aeris seruus eris si te species trahat æris. vnde in Tobia,

Desit auaritia fax sius sua desse stupescit, Copia nuda, sitis ebria, plena fames. Diues habere cupit quanto plus omnia sumit.

l ¶ Aliena.] quasi dicat, circa rem propriã non potest quis peccare, sed certe expedit rei publicæ, ne q̃s re sua male vtaẽ, ut instit. de iis qui sunt sui uel alieni juris. §, sed hoc tempore.

l Hoc est falsum ... 14. q. 4. quid dicam. in 4. 41. distin. §. 1. ver. quo modo. Ambros.

a ¶ Com-

a ¶ *Commune.*] id est, communicandum tempore necessitatis, vt 12. q. 1. duo. & q. 2. aurum. 86. dist. non satis. & lex dicit, quod cibaria tempore necessitatis sunt omnibus communicanda, vt ff. ad leg. Rhod. de iact. l. 2. §. cum in eadem. in fi.
b ¶ *Etiam violenter.*] Dicitur hic quod per violentiam dicitur auferre, qui non dat, vt 12. quæst. 2. & si illi.
d ¶ *Esurientium.*] Numquid ergo pauperes ipsum possunt petere? Non directo iudicio: sed denuntiare possunt ecclesiæ illum, qui non dat; & sic ecclesia potest eum cogere vt det. arg. extra de simo. ad Apostolicam.

Ecclesia quidem cogit ad eleemosynam dandam.

ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi; quibus, quæso, facultatibus, quibusque subsidijs stipatus ingressus es? *& post pauca.* ¶ Proprium nemo dicat, quod est commune[a], quod plus quàm sufficeret, sumptum, etiam violenter[b] obtentum est. *& infra.* ¶ Numquid iniquus est Deus, vt nobis nō æqualiter distribuat vitæ subsidia? vt tu quidē esses affluens, & abundans; alijs vero deesset, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu vero susceptis Dei muneribus, & si in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquū; si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam iniustus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorū alimenta suum † nō vsum, sed abundantiam, & delicias facit? Neq; enim minus[c] est criminis habenti tollere, quàm cum possis, & abundes, indigentibus denegare. Esurientium[d] panis est, quem tu detines: nudorū indumentum est, quod tu recludis, & miserorū redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot † te ergo scias inuadere bona, quot † possis præstare, quod velis.

† al. non suum
† al. Tantorum
† al. quanta

a ¶ Commune.] *Apud beatum Ambrosium legitur*, Proprium nemo dicat, quod è communi plus quàm sufficeret, sumptum, & violenter obtentum est. *sed ob glossam non est mutatum.*

Hier. Oceanū. 1. Tim. 3. & ibi glossator.

3 *Necesse est[e] etiam, vt ille, qui ordinandus est,* [*suæ domui sit bene præpositus*] *id est, si in laicali habitu vxorē habuit, vel filios, à vitiis ad virtutū studia, & verbo, & exemplo prouocet, vt quod postea præcepturus est populis, prius exigat à domesticis[f]. Vnde Apostolus Ephesiis scribit, vt vxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam prouocent, sed enutriant illos in omni disciplina, & correctione Domini. Vnde cum Paulus ad Timotheum scribens dixisset* [*suæ domui bene præpositum*] *statim subiunxit* [*habentem filios sibi subditos in omni castitate*] [*non in accusatione luxuriæ.*] *non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Vnde de Beato Iob legitur, quòd pro filijs suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos, quos tanta charitatis perfectione in vnum constrinxit, vt quisque eorum in suo die conuiuium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres sorores suas pariter inuitaret. Quod quia Heli facere dissimulauit, ac falsa pietate superatus delinquentes filios ferire noluit, (sicut in libro Regum legitur) apud districtum iudicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit: vnde ei diuina voce dicitur* [*Honorasti filios tuos magis, quàm me.*] *Hinc etiam Dauid erga filias benignitatem, non disciplinæ seueritatem exercens, eorum iuuentutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vaga licentia permisit esse voluptuosam. Vnus[g] quippe eorum sororem[h] suam stupro corrumpens, à fratre eius, Absalone videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudolenter parauerat, obtruncatus est. Absalon vero, postquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas eius ingressus est, demum per inuia desertis patrem persequens, quercui inhæsit, atque ita suspensus interijt. Hinc etiam Paulus ad Timotheum scribit, dicens* [*Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.*] *Iure ergo, qui domui suæ nescit præesse, in episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet[k] cura inesse, fidelis nō est, quomodo in ecclesia Dei (vbi tot sunt, & alieni) sollicitam diligentiam adhibebit? Vnde Hieronymus.* [*Non[l] enim † iustus polluitur ex vitijs filiorum, sed libertas[m] ab Apostolo ecclesiæ principi[n] reseruatur; vt talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.*]

Ephes. 5.
1. Tim. 3.
Tit. 1.
Iob 1.
1. Reg. 2.
2. Reg. 13.
2. Reg. 16.
2. Reg. 18.
1. Tim. 5.
In comm. ad c. 1. epist. ad Titū.
† neque] orig.

NECESSE. Hæc est tertia pars huius di. in qua dicitur & probatur, quòd platus debet bene esse dispositus domui suæ. Io. de Fan. CASUS. Hic prosequitur 12. c. apo. regulæ, scilicet, oportet epm esse domui suæ bene præpositum, scilicet vt vxorem & filios, si quos in laicali habitu habuerit, verbo & exemplo prouocet ad virtutes, vt prius à domesticis exigat quod erit postea populis præcepturus. Et quod debeat esse bene ꝑpositus domui suæ, post Gratianus duabus auctoritatibus Pauli, & vno exēplo, scilicet Iob, qui pro filiis suis quotidiana sacrificia offerebat. Si vero non sit bene præpositus, & filios suos negligit corrigere, ordinari prohibetur. Et hoc probat duobus exēplis, scilicet Hely, & Dauid, & duabus auctoritatibus, scilicet Pauli & Hieremiæ.
e ¶ *Necesse est.*] Hic ꝓsequitur 12. c. Apostolicæ regulæ, oportet ordinandū esse domui suæ bene ꝑpositū. Tunc dicitur quis bene præpositus domui suæ, quando familiam suam bene gubernat verbo & exēplis quia qui negligenter suos gubernauit, ꝓsumitur contra eum quod circa extraneos sit magis negligens †, nec haberet frontē redarguendi alios qui suos noluit corripere: tamen si per eum non staret quin familia eius emendaretur, non imputaretur ei. ī. ea. cap. pen. & vlt.
f ¶ *A domesticis.*] vxor vero dicitur domestica, vt 33. q. 6. cap. vlt. C. de re milit. quicumque. l. 1. ff. ad Syll. l. 3. §. verum.
g ¶ *Vnus.*] Ammon.
h ¶ *Sororem.*] Thamar.
i ¶ *Sibi.*] sic 8. q. 1. quid autem.
k ¶ *Debet.*] id est, cōsueuit. Hoc ideo dico: quia nemo debet præferre res suas rebus sibi cōmodatis, vt 8. q. 1. quod autē. & ff. cōmoda. si vt certo. §. commodatum.

Domui suæ bene præpositus quis dicatur.

† Et eriamsi ne gligentia sit magna ... indicat deposi... m. 81. di. ... Rey ...

re, qui vltra necessaria sibi retinet, & 12. q. 1. nolo. & q. 2. aurū. quod verum est si hoc fiat tempore necessitatis. nam aliàs potest quis sibi vltra necessaria retinere, vt 12. q. 1. expedit. & c. habebat. & quæst. 2. aurum.
c ¶ *Minus.*] Alibi inuenitur, quod magis delinquit qui aufert, quàm

ADDITIO. Ad idem 12. q. 4. quicumque. ff. de admini. tuto. tutor. & C. arbi. tut. l. quidquid.
l ¶ *Non enim*] sic 2. q. 7. qui nec regiminis.
m ¶ *Sed libertas*] corrigendi † alios, cum corripit suos.
n ¶ *Princeps.*] id est, prælato, &c. Ioan.

† Ad hoc 41. di.

† Melius diceret corripienda, & ꝑ. alios corrigit. melius diceret corripit, vt cum illo corripiat quidē &c.

QVOD TVNC. Hæc est quarta pars huius dist. in qua probatur, q non imputatur patri peccatū filiorum, nec prælato peccatum subditorum, si per eum non stetit, & hoc probat duabus auctoritatibus. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est §. in §. necesse. q ordinandus suæ domui debet esse bene præpositus, quod tunc fiet, si non sit quod possit ei imputari. Nam si corripiat quantum in se fuerit filios, licet nō corrigantur, quia non sunt i eis viæ dñi, nec gressus eorum à Domino diriguntur, nō est ei imputandum, quia pulsare potest, non aperire, nec eorum animum mutare. Et hoc probat Gratianus sequenti cap.

a ¶ *Quod tunc.*] scilicet q domui suæ sit bene præpositus.

Q ¶ *Vantumlibet.*] CASVS. Augustinus corrigebat Vincentium Donatistā, sed obiiciebat ei Vincētius: tu nō debes me corrigere, cum monachos tuos corrigere nō possis. Et respondet Augustinus dicens: nō inueni meliores, quàm qui in monasteriis profecerūt, nec deteriores, quàm q in monasteriis defecerunt: quos licet corrigere non valeam meis verbis, mihi tamē imputari non debet. Et hoc probat tribus exēplis, scilicet arcæ Noe, & domus Abrahæ, & domus Isaac, vbi inter bonos inuenti sunt vel de mali.

b ¶ *Inter octo.*] ipse pater, & tres filij, & quatuor ipsorum vxores.

c ¶ *Vnus.*] scilicet Chā.

d ¶ *Dilexi.*] id est, diligendum præuidi.

e ¶ *Odio.*] quia scilicet præuidi q esset futurus malus.

f ¶ *Difficile.*] id est, vix, quandocumque ponitur pro non, vt 1. q. 1. principatus. sic 2. q. 8. § biduum.

non est ei imputandum. simile 22. q. 2. faciat homo. & 23. q. 5. de occidendis. 43. dist. Ephesiis. sufficit enim vtiliter inchoari, licet non habeat effectum. ff. de neg. gest. sed an vltro. §. 1.

h ¶ *Quo minus.*] s. supra dist. 43. scimus.

i ¶ *Non recedamus*] Nota hoc, minus, & non faciunt vnam affirma-

a *Quod tunc* fiet, si non erit, quod sibi imputetur. Cum enim gressus hominis à Domino dirigantur, nec sint in homine eius viæ; corripere quidem potest, corrigere autem non valet: pulsare potest, non aperire: manus comprimere, non animum mutare. Psal 36. Hier. 10.

Vnde Augustinus clero, & populo Hipponensi, epist. 137.

¶ Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet. C. IX.

QVantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit, quàm arca Noe, vbi tamen inter octo[b] homines vnus[c] reprobus inuentus est, aut melior sit, quàm domus Abrahæ, vbi dictum est [Eiice ancillam, & filium eius], aut melior sit, quam domus Isaac: cui de duobus geminis dictum est [Iacob dilexi[d], Esau autem odio[e] habui]. *& infra.* Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo, Deo seruire cœpi, quomodo difficile[f] sum expertus meliores, quàm qui in monasteriis profecerunt; ita non sum expertus peiores, quàm qui in monasteriis ceciderunt †, ita vt hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum [Iustus iustior fiat; & sordidus sordescat adhuc]

Gen. 9. Gen. 21. Mala. 1. † al. defecerunt. Apoc. 22.

Item Cyprianus, lib. 1. epist. 3. Cornelio Papa.

¶ Conuicia perditorum à via rectitudinis nos mouere non debent. C. X.

QVod ad nos attinet, conscientiæ nostræ conuenit, frater, dare operam; ne quis culpa nostra de ecclesia pereat: si quis autem vltro, & crimine suo perierit, & pænitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos[g] futuros credimus, qui consulimus sanitati†; illos solos in pœnis remansuros, qui noluerint consilij nostri salubritate sanari: Nec mouere nos debent conuicia perditorum, quo minus[h] à via recta, & à certa regula nō recedamus[i]; quando & Apostolus instruat dicens [Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.] Gal. 1.

Infero. qđ inducitur de eo qđ est in actu, inducitur de eo quod est in potētia. cor. l. & post rē. ff. de transac. & l. q in vitro. ff. so. ma.

DISTINCTIO XLVIII.

PRohibentur[k] etiam neophyti[l] in episcopos ordinari, vt qui heri erat catechumenus, hodie non fiat episcopus; qui heri erat in theatro[m], hodie non sedeat in ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministret altario: qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem huius prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam...

1. Tim. 3. glossa ordina. ibidē, & Hier. Oceano.

Monacharum.

f ¶ *Difficile.*] No. q difficile aliqui inueniūtur meliores, q monachi: vnde hic euidēter colligitur ratio, quare ille qui ex natalibus maxime est irregularis, per monachatū fiat regularis, vt 56. dist. c. 1. quia cum sit perfectus in virtutibus, non requiritur quantū ad alia tāta perfectio in ipso. 16. q. 1. legi. in fi. & adde id quod est 19. q. vlt. non liceat. in Auth. de monachis circa princ. coll. 1. vbi dicitē q monachatus malitiam omnem tollit: & sicut præsumitur hic pro illis qui in monasterio profecerunt; ita præsumitur contra illos qui in monasterio defecerunt. vnde patet, q ratione loci non præsumitur pro aliquo, vt 40. dist. non loca. & 12. q. 2. gloria. in fi. & hoc verum est vbi persona est nota: sed vbi est ignota, semper præsumitur pro ipsa ratione loci. 24. dist. quando.

Q ¶ *Vod ad.*] Ostendit Cornelius Papæ in hoc cap. q prælatus debet esse solicitus in correctione subditorum, & si non corrigantur ad eius monitionē, nihil imputabitur in die iudicii: ipsi sibi aūt in pœnis perpetuis remanebunt, nec pp perditorum conuicia à recta via debet prælatus recedere, dicente Apostolo: Si hominibus placerem, seruus Dei non essem.

g ¶ *Inculpatos.*] quia illud nō est ex vitio nostro, sed aliorum, sicut alibi vitium materiæ non imputatur artifici. Vel aliàs, inculpatos. arg. bonum si per aliquem non stat quo minus aliquid fiat, id mationem, vt ff de verb sig. duobus.

P ¶ *Rohibentur*] Hic intitulatur 48. dist. in qua prosequitur Gratianus 13. c. Apostolicæ regulæ, scilicet, non neophytum. Neophytus enim idest, nouiter ad fidē conuersus, ordinari prohibetur, ne crederet, q Christiana religio plurimum eo indigeret. Momentaneus enim sacerdos humilitatem nescit, & personarum modus: & sæpe in arrogantiam incidunt lacta magistri, qui discipuli esse non nouerunt.

Secūdum hoc expone, minus, i. non magis. quo pro vt. aliàs sine non: secundum Hugo.

k ¶ *Prohibentur.*] Hic intitulatur 48. dist. In qua prosequitur 13. & vlt. cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet ordinandum non esse neophytū. Dicitur autē neophytus nouellus in fide, vel in religione, prohibentur aūt tales ordinari, duplici de causa, scilicet ne incidāt in superbiam, putantes q fides Christiana multū eis indigeat, vel quia nōdum est expertus statum ecclesiæ, vnde nescit se aliis conformare. Verum autem in aliquo casu talis valeat ordinari, dicetur j. dist. 61. §. his omnibus.

Vt j. c. 1. Vt j. c. 2. Vt in hoc §. vlt. causa.

l ¶ *Neophyti.*] Non facile est tyroni cōmittēda custodia. nā culpa prodita, is culpæ reus est, q ei cōmisit. ff. de cu. reo. nō est facile. ADDITIO. Et est arg. contra nouos magistros. Archid.

m ¶ *In theatro.*] Hæc sunt verba Hiero. sup epistolā ad Tit. 1oā.

a ¶. *Momentaneus.*] Longo enim tempore debet esse aliquis probatus, vt 24. dist. episcopus. in authét. quomodo oportet episcopos. §. sancimus. colla. 1. & graue est inexpertos, &c. 19. q. 3. monasterijs. b ¶ *Miserum est.*] Miserum enim est eum fieri magistrum, qui nondum formam discipuli assumpsit. j. 61. dist. miserum. c. Quo. cessitas quæ reperitur in auctoritate, vt necessitas vitæ, excusat, ve extra de fur. si quis per necessitatē. de cōsecra. dis. 5. discipulos. sed in adulterio necessitas nō excusat. ff. de ritu nup. palā. § nō est. Nā potius debemus quælibet mala tolerare, &c. 32. q. 5. ita ne. d ¶ *Venissent.*] j. de consec. dist. 5. neophyti.

Leo apud Ans. l. 6. c. 30.

perbiam, tamquam religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus [a] *namque sacerdos nescit habere humilitatem, obseruare modos personarum, vel se contemnere: non ieiunauit, non fleuit, non se correxit, non pauperibus erogauit. In arrogantiam (quæ est ruina diaboli) incidunt, qui puncto hora nec dum discipuli fiunt magistri: & sicut Innocentius ait [Miserum* [b] *est eum fieri magistrum, qui nec dum didicit esse discipulus.] Vnde in Nicano concilio, c. 2. legitur.*

Epist. 12. ad Aurelium.

¶ Neophytus in episcopum non est ordinandus. C. I.

Martin⁹ Brac. episcop⁹, c. 22.

QVoniam multa siue per necessitatem (siue ex quacumque [α] causa, contra regulam gesta sunt; ita vt homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel instructi statim ad spiritualem baptismum venissent [d], & continuo, cum baptizati, etiam ad episcopatum, vel presbyterium prouecti sint; recte igitur visum est de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tempore [e] opus est, vt sit catechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Euidens namque est apostolicum præceptum, dicens. [Non neophytum, ne forte elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli.] Si vero præcedente † [β] tempore [f] aliquod mortale [γ] peccatum admiserit, & conuictus duobus, vel tribus testibus fuerit; cesset [g] a clero, qui huiusmodi est. Si quis vero præter hæc fecerit [h], tamquam contraria statutis sancti † concilij gerens; ipse præcipitabitur de statu sui cleri.

1. Tim. 3.
† al. procedente] orig.
† al. magni

α ¶ Quacumque causa.] *Græce est,* ἢ ἄλλως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων: *quod Dionysius vertit,* aut alias cogentibus hominibus.
β ¶ Præcedente.] προϊόντος, idest procedente *sed ob glossam non est mutatum.*
γ ¶ Mortale.] *abest vox ista à prisca versione græca est,* ψυχικόν τι ἁμάρτημα, *quod Dionysius vertit,* delictum animæ.

Neophyti vero hodie appellātur, propositū sacræ religiōis noviter assumētes. Vnde B. Gregorius scribit Syagrio episcopo, & alijs episcopis l. 7. epi. 110.

Et l. 5. epist. 52. Vigilio episcopo Arelatēsi.

¶ Quis dicatur Neophytus. C. II.

Poly. l. 2. tit. 1. Ans. l. 6. c. 26. Iuo p. 5. c. 132.
† al. in initio
† al. ordines
† al. summo

SIcut neophytus tunc dicebatur, qui initio † [a] sanctæ fidei erat eruditione plantatus; sic modo neophytus habendus est, qui repente [i] in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores † sacros irrepserit †. ¶ Ordinate ergo ad ordines accedendum est. Nam casum appetit, qui ad summi † [k] loci fastigia postpositis gradibus [l] per abrupta quærit ascensum. Scimus autem, quod ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à nouitatis suæ humore siccentur: ne si ante pondera, quàm solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant.

a ¶ Initio sanctæ] *In lib. 7. epist. 110. vbi habetur prior pars huius capitis vsque ad vers.* Scimus autem *legitur,* in sanctæ fidei erat conuersatione plantatus. *lib. autem 5. epist. 52. siue c. 95. (vbi & eadem fere ijsdem verbis habentur, ac præterea sequens pars vsque ad finem) legitur hoc loco,* qui adhuc nouiter erat plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

E*Cce* [m], *à quibus vitijs debeant esse immunes, qui in episcopum sunt ordinandi. Qui enim intercessores* [n], *pro populo ad Deum parantur, necesse est, vt eius gratiam bene viuendo mereantur. Vnde Gregorius ait in pa-*

e ¶ *Et tempore.*] di. 50. ponderet. & tempore, per interstitia tēporū, vt 77. dist. in singulis.
f ¶ *Tempore.*] idest, ante ordinationē, & post baptismū: sic intelligitur j. q. 7. si quomodo. hoc ideo dico, qa pro crimine cōmisso ante baptismū non deponitur, vt 26. dist. vna, & cap. deinde opponit.
g ¶ *Cesset.*] idest, non ordinabitur. Vel secundum alios etiā ordinatus degradabitur: & sic videtur q crimen ciuiliter pbatū īducit depositionē. sic 24. di. c. vlt.
h ¶ *Fecerit.*] promouendo tales, &c.
Sicut neophytus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur q neophyt⁹ est qui de nouo ad fidem est conuersus, vel qui de nouo intrauit religionē. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Ordinate ergo.* dicitur q neophytus ordinari nō debet ante quam in fide solidetur. aliter enim casū appetit cū per abrupta, idest, præcipitater quærit ascensum. Et probatur similitudine parietum: qui nisi prius solidentur, & à nouitatis suæ humore siccentur, tignorū pōdera nō accipiunt: & si apponantur, fabrica tota diruit.
i ¶ *Repente.*] idest, nouiter in monachali habitu: talis enim nō est eligendus in prælatū, vt extra de elect. cum causā. & extra de ele. officij. quæ autem debeant esse interstitia habes 87. dist. in singulis. & c. monachus.
k ¶ *Qui ad summi.*] infra 1. q. 1. pueri. & si quis episcopus per pecuniam. & 61. distin. statuimus.
l ¶ *Gradibus.*] idest, interstitijs. hoc ob. 52. dist. solicitudo.

Sub. & sic ordinatus non depo. debet dist. in per. ciem. & c. cumque.

Crimen ciuiliter probatū depositionem inducit.

Scilicet quo ad ordines susceptos pendus à nouiter monacharo.

QVoniam multa.] CASVS. Duo in hoc cap. per Nicænum concilium statuuntur. Primū est, q neophyti non ordinētur, licet quondā ex quadā necessitate contra regulā fuerint ordinati: quoniā opus est mora tēporis, & multa probatione indigent ante quam tales debeant promoueri, ne elati in superbiā incidant in laqueū Diaboli. Et hoc probatur auctoritate Apostoli. Secundum est, q si quis post baptisma cōuictus fuerit duobus vel tribus mortaliter peccasse, a promotione repellitur: & qui contra prædicta fecerit, ipse etiam deponetur.
c ¶ *Necessitatem.*] Si propter necessitatē aliquid fit, videtur quòd illud licite fit: quia qd non est licitū in lege, necessitas facit licitū, extra de reg. iur. quod non est licitum. Item necessitas legē non habet. j. de consec. dist. 1. sicut nō. ergo fit cōtra regulā? Respon. ne-

Necessitas quandoque excusat, quandoque nō.

Ecce.] CASVS. Hactenus ostendit Gratianus per 13. cap. Apostolicæ regulæ, a quibus ordinandus debeat esse immunis. Nunc autem supponit 49. dist. in qua generaliter ostendit, quod non debet esse criminosus: quia cum is ad intercedendum mittitur qui displicet; cum intercedit, irati animus ad deteriora prouocatur, & fit subditis auctor ruinæ: quare cauere debet ne regiminis locum assumat aliquis, vt pro culpis aliorum oret, si in se damnabile vitium recognoscit.
m ¶ *Ecce.*] A 25. distin. hucusque tractatum est de 13. cap. Apostolicæ regulæ. Hic magister in his duobus cap. sub compendio tractat de eisdem.
n ¶ *Intercessores.*] Videtur hic, q orationes factæ à sacerdotibus malis

storali. ¶ *Solicite formidandum, ne qui placare posse iram Dei creditur; hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido nouimus; quia, cum is, qui displicet* a, *ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Qui ergo adhuc desiderijs terrenis adstringitur; caueat, ne districti iram iudicis grauius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ. Solerter ergo se quisque metiatur; nec* † *locum regiminis assumere audeat, si in se adhuc* b *vitiũ damnabiliter regnat: nec is, quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorũ.* par. 1. c. xi. — † ne] orig.

Idem in eod. pastorali eod. c. x i. continenter.

¶ Sacrificium Deo non offerat, qui vitijs est maculatus. C. I.

HInc c etenim superna voce ad Moysẽ dicitur. [Loquere ad Aarõ: homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo; nec accedat ad ministeriũ eius.] Vbi & repente subiungitur [Si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, & torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginẽ habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus d †.] Cæcus quippe est, qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquã diligendo conspicit, quo gressus operis porrigat †, nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur [Pedes sanctorum suorũ seruabit e; & impij in tenebris f conticescent.] ¶ Claudus vero est, qui quidem, quo pergere debeat, aspicit; sed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ † non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxa consuetudine non erigitur, quo per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit [Remissas manus, & dissoluta genua erigite; & gressus rectos facite pedibus vestris; vt non claudicans quis erret, sed magis sanetur. ¶ Paruo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores, fœtoresque discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur; per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude sponsæ dicitur [Nasus tuus, sicut turris, quæ est in libano:] quia nimirum sancta ecclesia, quæ ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit; & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpe se quibusdam exquisitionibus plus quàm necesse est, exercentes, ex nimia g subtilitate falluntur. Vnde hic quoque subditur: [vel grandi, & torto naso.] Nasus enim grãdis, & tortus est, discretionis subtilitas immoderata: quæ dum plus quàm decet, excreuerit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. ¶ Fracto autem pede, vel manu est; qui viam Dei pergere omnino non valet; atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc, non vt claudus, saltem cum infirmitate teneat; sed ab his omnimodo alienus existat. ¶ Gibbus vero est; quem terrenæ solicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad superna respiciat; sed solis his, quæ in infimis calcantur, intendat: qui et siquando aliquid ex bono patriæ cælestis audierit, ad hoc nimirũ peruersæ consuetudinis pondere prægrauatus, cordis faciem h non attollit: quia cogitationis statum erigere non valet; quem terrenæ solicitudinis vsus curuum tenet. Ex horum quippe specie psalmista dicit [Incuruatus sum, & humiliatus vsquequaque.] Quorum culpam quoque per semetipsam veritas reprobans ait. [Semen autem, quod in spinis cecidit, hi sunt, qui audiunt verbum, & à solicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.] ¶ Lippus vero est, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat; sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente infirmãtes † palpebræ grossescunt: quę quia infusione crebra atteruntur, etiam acies pupillæ uitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis uitæ operatio sauciat: qui uidere recta subtiliter per ingenium poterant; sed usu prauorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conuersationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur [collyrio inunge oculos tuos, ut uideas.] Collyrio quippe oculos, ut uideamus, inungimus, cum ad cognoscendam ueri luminis claritatem, intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. ¶ Albuginem uero habet in oculo, qui ueritatis lucem uidere non sinitur: quia arrogantia sapientiæ, seu iustitiæ cęcatur. Pupilla namque oculi nigra, uidet: albuginem tolerans nihil uidet: quia uidelicet sensus humanæ cogitationis, si stultum se, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si

Leuit. 21. — † herniosus.] uulgata. — † al. dirigat — 1. Reg. 2. — † al. perfectã — Hebr. 12. — Cant. 7. — Psal. 118. — Luc. 8. — † infirmitate] or. — Apoc. 3.

malis, noceant subditis. quod intellige cum ipsi ex certa scientia eligunt malum, & conformem suis moribus: alias scilicet æque operatur remissionem per malum vt per bonũ sacerdotem, vt j. 1. q. 1. si fuerit. ad hoc arg. 6. q. 1. ex merito. et. 8. q. 1. audacter.

a ¶ *Displicet.*] 3. q. 7. in grauibus.

b ¶ *Si adhuc.*] Arg. quod quis non potest accusari de crimine de quo peccauit, & quod non impeditur à promotione. 26. q. 5. quicunque. supra 46. dist. clericus. 3. & 8. q. 1. in scripturis. Arg. contra 33. q. 2. admonere. Sol. accusari potest si cõmissum est post baptisma, vt 25. dist. primum. B.

Adde ad hoc tex. in l. qui ea mente. ff. de furt.

Hinc etenim.] CASVS. Probat Gregorius in hoc c. quod illi qui vitijs subiacent, panes Domino non valent offerre: nec ad ministerium eius accedere, cum aliena peccata non possint diluere: quia in veteri testamẽto corpore vitiati & maculati repellebantur à ministerio. Et hoc probatur xii. exemplis vitiorũ: quæ vitia figuraliter intellecta in nouo testamẽto repellũt. Vnde exponit G. quid per vnumquodque vitiũ designetur, & quare repellãt à promotione. Sequens cap. patet.

c ¶ *Hinc.*] Probat Grego. in hoc cap. quòd vitiosi non possunt offerre panes Domino, nec aliorũ peccata diluere: quia i veteri test. corpore vitiati repellebantur: & hoc probat xii. exemplis: quæ vitia figuraliter intellecta in nouo testamento repellunt.

d ¶ *Vel ponderosus.*] idest, criminosus.

e ¶ *Seruabit.*] ne labatur in hæresim.

f ¶ *In tenebris.*] peccatorum.

g ¶ *Ex nimia.*] Nimia subtilitas in iure reprobatur. extra de indi. dilecti. & sic fit aliquid in iure contra rationẽ gratia disputandi. ff. ad legem Aqui. ita vulneratus. in fi. & magis valet simplicitas quàm difficultas. insti. de fideicom. hæredi. §. sed quia stipulationes.

h ¶ *Faciem.*] idest, rationem, qua est facies cordis.

a ¶ *Et eo.*] idest, ideo.
b ¶ *Quo.*] idest, quia.
c ¶ *Aliarum.*] impropriè ponitur. sic §. 26. dist. deinde. ibi, cum ceteris criminibus.
d ¶ *Ponderosus.*] per immundam cogitationem.

Ad

autem candorē sibi Iustitiæ, siue sapientiæ tribuit; à luce se supernę cognitionis excludit: & eo [a] claritatē ueri luminis nequaquam penetrat, quo [b] se apud se per arrogantiā exaltat, sicut de quibusdam dicitur [Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.] ¶ Iugem uero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim feruor nisceru ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, & foris iā corpus sauciat: quia dum in cogitatione uoluptas non reprimitur, etiā in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cū dicebat [Tentatio vos nō apprehendat, nisi humana:] ac si aperte diceret. Humanum quidem est tentationem in corde perpeti: dæmoniacū uero est in tentationis certamine in operatione superari. ¶ Impetiginem quoq; habet in corpore, quisquis auaritia uastatur in mente: quæ si in paruis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animā, dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in uulnere non facit, quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarum [c] quoque uirtutū per hāc pulchritudo deprauatur; & quasi totum corpus exasperat; quia per vniuersa vitia animum supplātat, Paulo attestante, qui ait [Radix omnium malorum est cupiditas.] ¶ Ponderosus [d] vero est, qui turpidinem nō exercet opere; sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine grauatur in mente: qui nequaquam quidem vsque ad opus [e] nefarium rapitur; sed eius animus voluptate luxuriæ sine vllo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur; quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est; qui totis cogitationibus ad lasciuiam defluens, pōdus turpitudinis gestat in corde: & quāuis praua non exerceat opere, ab his tamen nō euellitur mente: nec ad vsum boni operis in aperto valet assurgere; quia grauat hunc in abditis pondus turpe. ¶ Quisquis ergo quolibet horū vitio subigitur; panes Domino offerre prohibetur: ne [a] profecto diluere aliena delicta nō valeat is quē adhuc propria deuastāt. ¶ Quia igitur paucis ad magisterium pastorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, ostendimus; nunc is, qui ad illud digne peruenerit, in eo qualiter viuere debeat, demonstremus.

Rom. 1.
1. Cor. 10.
1. Tim. 6.
Sic & Arnobius

[a] Ne profecto.] *Sic etiam in originali impresso. In aliquot Gratiani manuscriptis legitur,* Nec profecto diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria deuastant.

Item Hieronymus super Malachiam, ad c. 1.

Sensus aliqua ex parte.

Indoctus, terrena lucra sectans, vitiosus ordinari non debet. C. I I.

SAcerdotes nomen Domini despiciūt, & quantū ad se [f], panē pollutū offerunt, qui ad altare indigne accedūt; quiq; dato munere sacerdotiū præsumunt. Panē quoque polluit, qui doctrinā Domini in populo male dispergit [†]; & qui honorat potentem [g], & despicit pauperē [h] [†] *& infra.* ¶ [Si offeratis cæcū ad immolandum, nonne malū est! &c.] superius accusati de panibus, nunc accusantur de victimis. Cæcū animal offert, qui ordinat indoctū loco docti; magistrumque facit, qui vix discipulus esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentē locat [i]; vtpote pedem in diuersa ponentem, vnum in diuinis, alterum in carnalibus: cui potest inferri illud de libro Regum [Vsquequo [k] claudicatis in duas partes?] Languidum offert, qui vitiosum habet pro religioso; quique tardum, & pigrum probat [a] patientem, dicēs illum [l] negligentiæ redarguendum. Indignū est [m] enim dare Deo, quod dedignatur homo.

† al. dispersit
† Concor. text. in l. 1. C. de vec. su[illegible] & in au[illegible] de mona. [illegible]
3. Reg. 18.

[a] ¶ Probat patientem.] *Sic interpungitur etiam in manuscriptis, & in glossa; cum tamen ita posset etiam distingui,* & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

DISTINCTIO L.

E*X præmissis* [n] *auctoritatibus liquido monstratum est;*

S edesiā militātē, vt 32. q. 5. Christiana. & 32. dist. erubescant.

f ¶ *Sacerdotes.*] [illegible] Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte reprehendunt sacerdotes, qui nomen Domini despiciūt: & quantū in se est, panem pollutū offerunt: quod fit cū quis indigne ad altare accedit, vel sacerdotium simoniace acquisiuit: cum doctrinā populo male dispergit, despicit pauperem, honorat potentē. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Si offeratis.* reprehēdunt qui indignos instituūt: & hoc facit auctoritate ueteris testa. in qua reprehēdūt sacerdotes vete. testa. qui Dño offerebant aīalia cæca, clauda, & lāguida, & ēt pigra. quæ vitia hodie figuraliter itellecta repellūt in nouo testamēto.
f ¶ *Ad se.*] No. quod aliqd dicit malū quo ad te. sic 1. q. 1. quod qdā. & q. 3. saluator. sic matrimoniū dicit solui quo ad socerū quod repudiū misit: nō quo ad cōiuges. ff. de dona. inter vir. & vxo. cū hic stat. §. si socer. & facit qs aliquid quātū in se ipso est. 11. q. 3 inter verba. sic 22. q. 2. §. vlt. in fi. de cōse. dist. 4. quæris.
g ¶ *Potentem.*] in eo quòd potens est.
h ¶ *Pauperem.*] §. 11. q. 3. pauper.
i ¶ *Locat.*] in dignitate.
k ¶ *Vsquequo.*] Dictū fuit ab Helia fugiente iā Reginæ Iezabelis vniuerso populo colēti Baal. 3. Regum, 18. nā deficit ambobus qui vult seruire duobus. & 26. dist. acutius.
l ¶ *Illum.*] idest, alium.
m ¶ *Indignum est.*] cōtra supra 41. dist. non coguntur. sed ibi de rebus: hic de personis.

Matrimonium quoad ad dum los dissoluitur, & non soluitur.
Helias Iezabel fugiens quibus verbis vsus est. ad populum.
Concor. tex. in c. 1. de eo qui mi[illegible] bel. depo. & de sen. ap. 1. col. [illegible]

n ¶ E *X præmissis.*] Hęc distinctio diuiditur in 7. partes: in quarū prima dicit quod lapsi nō possūt reparari. & hoc probat p 12. auctoritates. Secūda ibi, *E cōtra exēplo.* Tertia ibi, *Quo igit.* Quarta ibi, *De lapsis.* Quīta ibi, *Quod vero.* Sexta ibi, *Illo obiicit.* Septima ibi, *Apostata.* Io. de Fā.

C A S V S. Supra monstratum est, quòd criminosi ordinari non possunt. In hac vero 50. dist. quæritur, an tales post pœnitentiā possint in suis ordinibus remanere, & ad superiores ordines ascēdere. & probatur multis auctoritatibus, quod ipsi prohibentur, nec possunt ascendere. & hoc facit vsque ad §. Econtra. Demum probat contrarium vsque ad §. Quomodo. & ibi incipit soluere.

e ¶ *Ad opus.*] Ex hoc videtur quod occultum peccatū impedit promouēdū, & ex eo sequitur ibi, grauat in abditis. Sed cōtra argu. 50. dist. sacerdotes. quia latētia peccata nō habēt vindictā quo ad ec[illegible]

† Hoc hodie determinatur [illegible] de tem. or. c. 5.

n ¶ *Ex præmissis.*] Tractauit hucusque magister de qualitate ordinandorum.

quòd varijs criminibus irretiti in sacerdotes ordinari non possunt. Nunc autem de eisdem quaeritur, vtrum post peractam† paenitentiam, vel in proprijs ordinibus remanere, aut ad maiores gradus conscendere valeant. Multorum auctoritatibus, varijs criminibus irretiti à proprijs ordinibus deijciuntur, & ab accessu maiorum prohibentur.

† al. actam

Vnde Gregorius ait Constātio Mediolanensi episcopo, lib. 4. epist. 17. fine c. 61.

¶ Lapsi in suum ordinem reparari non possunt. C. I.

SI lapsis a ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur; vigor canonicae proculdubio frangitur disciplinae: dum pro reuersionis spe b, prauae actionis desideria quisque concipere non formidat. *& post pauca.* ¶ Illud igitur prae omnibus studete, vt lapsos, in sacrum ordinē nullius vobis supplicatio c aliquo modo reuocare d suadeat: ne huiusmodi non statuta e, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

Ans. l.8.c.35. & l.11.c.13. Iuo par. 6 c. 80. Pann. l.3.c.145.

Item Martinus Papa I. Amando episcopo.

¶ Qui post suam ordinationem labitur, depositus permanebit. C. II.

QVi semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit; deinceps iam depositus erit; nullumque gradū sacerdotij poterit adipisci f.

Pann. l.3.c.145.

Item Gregorius Papa Sabiniano episcopo, lib. 7. epist. 25.

¶ Presbyter post lapsum nulla ratione in sacro ordine reparari valēt. C. III.

PResbyterum, de quo nos fraternitas tua latoris praesentium legatione † consuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum, aut permanere g aut reuocari posse cognoscas. Circa quē tamen mitius h agendum est: quia commissum facinus facili i dicitur professione confessus.

Ans. l.8.c.26. Pann. l.3.c.146. † al. relatione

Item Ioannes VIII. Cenomantico † Vticensi episcopo.

† al. Cenomoneo Venetiensi

¶ Post perpetratum homicidium sacerdotale officium ministrarī non potest. C. IIII.

MIror k minus doctā scientiam tuam sacerdotē putare post perpe-

Iuo p. 6 c. 114. & par. 10.c. 51. Pann. l.3.c.153.

nandorum. In hac dist. 50. tractat primo de iam promotis, an ipsi postquā lapsi sunt, valeant reparari? Et primo allegat, q nō possunt reparari: postea allegat p parte contraria. & hoc bene soluit. j.e. §. quomodo. & p parte prima allegat vsque ad §. ecōtra. & postea inducit multa c. ad pbandā solutionē suā, vsque ad §. sed illud. vbi aliā ponit: & eam probat per c. seq. vsq; ad §. *Quod vero.* & postea adiūgit de lapsis in haeresim 1, a q non sit eis communicandū ante reconciliationē. Ab illo §. *Quòd vero* subiungit tractatū de homicidijs vsque ad illum §. *Promissis.* Deinde addit de solenniter paenitētibus, quòd nō debeant ordinari, vel ad militiā secularem redire: & q clericis talis paenitētia non sit imponenda, & p quibus culpis sit imponēda. Vltimo subdit de apostatis qui nec ad habitum secularē, nec ad clericatū ascendere possunt post paenitētiā. Circa lapsos tres regulae sunt notādae 2, quae continentur j. eā dist. vt constitueretur. Prima regula fm H. haec est, vt Qui mortaliter peccauit post baptismum, non promoueatur, vt 55. dist. primū. 1. q. 7. si quis omnē. Secunda est, Promotus si mortaliter peccat, deijciendus est. infra cap. qui semel. Tertia est, Qui ab ordine deponitur, amodo non restituitur. j. ea. c. 1. & 2. & c. peruenit. & vbicumque mitius agitur, dispensatio est. Illae autē tres regulae secundum tres opiniones recipiunt interpretationem. Quidam enim dicunt q omne peccatum mortale impedit promouendū, & deijcit iā promotū 3. & si talis sit pmotus, & egerit paenitentiā: tamen nō potest ministrare sine dispēsatione. Alij itelligūt de magnis criminib' pdictas regulas: qa minora post paenitētiā no repellūt, nec deijciūt, vt 81. dis. c. apostolus. & 46. dist. clericus. 5. q. 4. in loco. 68. dist. c. 1. qa nec omne publicū crimē aiae mortē irrogat. arg. de pub. iudi. l. vlt. Tertij intelligūt pdictas tres regulas de manifestis. occulta. n. post paenitētiam nō repellūt, nec deijciūt. imo iure cōi pmanet: & si pmotus est, remanet in ordine suo. j. ead. c. de his vero. & ca. pcedēti. & hęc opinio verior est, & benignior: hoc tñ excepto, q maxima peccata et occulta repellūt, vt de hoc plene dixi s. 25. dist. c. vlt. De adulterijs aūt & similibus pōt eps simplex dispēsare. extra de iudi. at si clerici. j. ea cotumaces. de maioribus. nō. j ea minor. & in simonia. 1. q. 3. erga. & secūdū quosdā in oībus criminibus dispēsat vbi nō phibet. extra de sen. excō. nuper. & de paen. dist. 6. §. 1. in fi. & 81. dist. presbyter. & in plurib' casibus inuenio epm posse dispēsare, vt notatur 1. q. 7 §. nisi rigor. Petrus Hispanus contrariū dixit. nā cum in quibusdā certis casibus ei pmittitur dispēsare, ergo in alijs phibet: ar. 25. dist. qualis. & C. de pcu. marit' 4. Quis sūt cū deposito possit dispēsare, dixi 1 q. 5. ideo. Cū suspēso aūt vel paenitēte ēt in haeresi bene dispēsat eps. j. ea. pbyteros Ioā. Illę opiniones hodie terminātur p decre. Greg. in extrauag. de tēp. ordi. quāsitū. vbi re pbat ops. Ioan. & credo q eps semper possit dispēsare, nisi ei phibeat expsse a iure, vt 17. q. 2. lex diuinae. in fi. & extra de sen. excō. nuper. B.

a *Si lapsis.*] CASVS. Constantinus Mediolan. eps quaesiuit a Gregorio, an cuilibet lapso debeat lucētia dari ad suū ordinē reuertēdi? Et respondet q nō, triplici ratione: quia si hoc fieret, vigor ecclesiasticae disciplinae frāgeretur: & quilibet propter spē reuersionis praua desideria cōcipere nō formidaret: & praeterea vindictā sibi inflictā putaret esse temporalē, & nō perpetuā. Sequens cap. patet.

a *Si lapsis.*] Hoc ca. loquitur de deposito, vt patet per fi.

b *Spe.*] quia facilitas veniae, &c. vt 23. q. 4. est iniusta. & extra de vi. & hone. cleri. vt clericorum.

c *Supplicatio.*] carnalis, sed spiritualis bene. j. ea. clerico.

d *Reuocare.*] j. 23. q. 4. est iniusta.

e *Non statuta.*] perpetuo. Qui enim deponitur, perpetuo deponitur, nitur, vt hic 5. & 81. dist. si quis clericus. & C. de poe. seruus. Arg. cōtra 33. q. 4. nō oportet a. Ibi simpliciter ponitur, separentur 1 & tamē separātur ad tēpus, nō pperuo, vt extra de cōhi. ex litteris. in fi. Sed certe illa nō sunt cōtraria: quia ibi nullā fuit depositio: & est hoc ideo statutū, ne leges ludibrio fiant, vt C. de bo. quae lib. l. vlti. § fin. & est si. quod lex dicit, quòd damnatus de crimine, ad militiam non recipitur, vt ff. de re mili. qui cum vno. §. adulteri.

f *Vi semel.*] f *Adipisci.*] Hoc ca. intelligitur de rigore. 25. dist. primum. j. ead. miror. vel in maioribus, vel de manifestis criminibus. extra de tempo. ordi. ca. fi. sic nā ob. 82. dist. presbyter. & 35. quaest. vlti. hi qui.

Resbyterum.] CASVS. Sacerdos quidam fuit lapsus in crimē, de quo postea in iudicio, fuit sponte confessus, quare quaesiuit episcopus Fabianus, an posset in sacro ordine remanere, vel reuocari deberet? Et respondet Gregorius q non. Sed quia sponte confessus est, mitius est agendum cum ipso scilicet vt nomen sacerdotis retineat, vel in minoribus ordinibus remaneat.

g *Aut permanere.*] Simile s. 24. di. c. vlt. j. 15. q. vlt. si qs psbyter. contra. Sol. in inferiori ministrauit vt ibi: sed in superiori, vt hic.

h *Mitius.*] Arg. q mitius agitur cum confesso, quam cum conuicto 6, vt j. eo. de his vero. & 15. q. vlt. si quis presbyter. St. 61. dist. quia simpliciter. 1 q. 5. praesentium. Arg. contra 24. dist. c. vlt. Sed ibi timore probationum est confessus: hic sponte.

i *Facili.*] idest, sponte, vt extra de ho. lator.

Iror.] CASVS. Quidam episcopus volebat cum quodam sacerdotē homicida dispensare: & persuadebat dño Papae, vt ei post perpetratū homicidiū cōcederet ministrare. Sed Io. Papa eū rephēdit, dicēs hoc fieri nō posse post quātācūq; paenitētiā: sed diluat tā īmane flagitiū lacrymis, vt possit inuenire suffragiū salutis.

k *Miror.*] Hic habes quod episcopus non pōt dispensare 7, cū homicida: ite nec cū simoniaco, vt 1. q. 1. erga. nisi quadoque, vt 1. q. 5. c. 1. & vlti. Ioan. De simoniaco est expresū extra de ele. ca. pe. vbi

Scilicet in §. de lapsis Laurē.

Lapsorum reparatio tribus regulis declaratur.

Scil' ter ita ē munc continentur.

Mortaliter peccans q post baptismum peccauit, si se promoueri permittit vel si iā susceptio remanet, quā dōnec egerit paenitentiā nisi cū eo fuerit dispensatum.

Illi intelligunt regulas prout sonant. L.

Episcopus in quibus criminibus dispensat.

Extra de ordi. ēpi. cap. 2. vers. nec ē de rel o. &c. secundū Laurēn.

Episcop' an possit semper dispēsare.

Depositus perpetuo.

Wl verbi. Supra, cum perfectā signa. sic ēē. dist. 5 §. hoc s. secund. L. &c. quisq; satis. l. 4.

Contra. vz. in c. 1. & in glo. & doc. C. quae apel. non reci.

Scilicet in ordine: sed i beneficio sic. extra de cleri. pug. in du. Henricus. j e presbyteros. & c. fundeat. Dici potest q hoc c. miror. loquitur in homicida notorio, siue manifesto, & voluntario, de his c. §. no. j ea. de his vero. Arg.

vbi dicitur, q si aliquo ignorante sit cōmissa simonia, episcopus tamen potest dispensare, si in simplici beneficio sit cōmissa simonia: secus si in prælatura. si aūt eo sciente sit facta: episcopus non potest dispensare cū eo. extra de si nobis. B. Itē nec cū deposito secundū quosdā, vt 3. q. 6. ideo. Itē nec cū eo q excōicatus celebrat, vt 11. q. 3. si quis eps. & 7. q. 1. si quis presbyter. licet sit arg. contra 2. q. 5. quanto. Sed illud de mādato Papæ. Item nec cū eo qui accedit ad iudiciū sęculare, vt 11. q. 1. si qs eps. Itē nec cū bigamo, vt extra de biga. c. de bigamis. & 34 dist. lector Io. Nec dispensat hodie cū filijs pūsbyterorū, vt extra de fil. presby. c. pe. vbi scilicet ministrauit pater immediate. B. Dispensat autē in plerisque criminibus, vt notaui. 1. q. 7. §. nisi rigor. & generaliter vbi nō prohibetur epo dispēsatio, sēper dispensare potest, vt extra de sen. excō. nuper. licet quidam dicant, q in illis solis casibus dispensabit vbi a iure ei permittitur: quia cū in quibusdā criminibus ei conceditur dispensatio, vt extra de iud. at si clerici. ergo in alijs ei prohibetur arg. 25. dist. qualis. & C. de procu. maritus. Et licet dispensatio sit ius quod peti nō potest: tamen quandoque episcopus tenetur dispēsare, vt infra ea. vt constitueretur. in fi. & c. si quis diaconus. & ca. domino sancto. & 1. q. 7. dispensationes. & 23. q. 1. nolit in fine.

a ¶ *Homicidium*] sponte, vt extra de homici. lator.

b ¶ *Suadere.*] Plus enim est suadere, quàm compellere. ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. & plus punitur suasor, quam faciens. 86. distinct. tanta. Ioan.

C *Lericum.*] C a s v s. Clericus quidam occidit paganum: postea volebat ad ordines promoueri maiores. quæsiuit quidā episcopus an posset? Et respondet Papa, q nō: imo carere debet ēt acquisito. Nā milites ecclesiæ non debent sæcularem militiā exercere, per quam necesse sit ad sanguinis effusionem peruenire.

c ¶ *Occiderit.*] sponte. B.

d ¶ *Militare.*] Per hoc patet quòd loquitur de illo q in bello fuit. hortari tamē potest clericus aliquos ad defensionem suæ ecclesiæ. 23. q. 8. vt pridem. arg. ff. de his qui no. insa. ob hæc verba. §. vlti.

e ¶ *Per quod.*] Arg. q ratione vnius delicti imputantur omnia delicta quę sequuntur ex illo, vt 15. q. 1. si quis insanies. 22. q. 4. inter. ff. quod metus cau. si mulier. Arg. contra extra de spon. veniens.

A b b a s v s e. Et facit quod no. j. ea. quārū. in glos. hic patet. ibi dicam. Sed Ber. contra loquit in matrimonio, in quo licet qs sua culpa cadat in metū, nō nocet, vt no. extra q metus cau. Abbas. Arch.

D *E his.*] C a s v s. Quidam clerici defendendo se, paganum occiderūt: quare quæsiuit Quadrantinus eps, an peracta pænitentia possint ad pristinum gradū redire, vel ascendere ad altiores? Et respōdet q nō: quia Papa nō dat eis licentiā aliquem hominē occidēdi: & ideo melius est illis i gradu inferiori irreprehēsibiliter famulari, quam alta indebite appetēdo i profundū iferni demergi.

f ¶ *De his.*] Circa illos qui cōmittunt homicidiū, distingue sic: quia aut cōmittitur homicidiū ex necessitate: aut ex casu: aut ex volūtate. Si ex necessitate: aut illa necessitas est euitabilis: aut ineuitabilis. Si est euitabilis, ad superiores ordines nō pōt ascendere: sed in iā susceptis toleratur, vt j. ea. de his clericis. Si fuit ineuitabilis necessitas, sine oi dispensatione potest ministrare in ordine iā habito: sed ad superiores hanc dos petet dispensationē, vt extra de homici. suscepimus. & c. 2. Necobst. extra eod. lator. vbi dicitur, q ad superiores talis licite promouetur: q3 hoc intelligo ex dispensatione. Ioā. Sed certe quidquid dicat Ioā. de necessitate ineuitabili, capitulū videtur expresse dicere q talis necessitas in nullo obsit, vt j ea quia te quasi obnoxium. De hoc notaui in quæstionibus. B. Si vero casu cōmittitur homicidiū: aut dedit operam rei licitæ, aut nō. Si dedit operā rei licitę, ei nō imputatur. sed potest ministrare in suscepto, & ascendere ad superiorē, vt extra eo. c. vlti. & j. ea. sæpe 3. & extra eo. Ioānes. Sed si illicitæ rei operā dedit, tūc nec i suscep o pōt ministrare, nec ad superiore ascēdere, vt j. ea. clerico. & ca. si quis volūtate. Si vero volūtate occidit: nūquā dispensandū est cū eo, secundū qd loquitur ca. miror. H. tn cū suo rigorē ait q in nullo casu pōt homicida promoueri: quia potius debet quilibet permittere se occidi, quam aliū occidere, vt 23. q. 5. ita ne. & dicit q hoc verbū, consulendi, ponitur pro verbo præcipiendi, vt 23. q. 1. sic enim. Item secundū H. etia o si crimen homicidij sit occultum, tamen post pænitentiā nō potest exequi suū officiū. secus est secundum eū in quolibet crimine alio, vt j. ea. de his qui in simonia. Ioan. Et hoc expresse dicitur extra de temp. ordi. ca. vlti. & ita duo crimina tātū excipit: scilicet simoniā, & homicidiū. Arg. extra de accusa. inquisitionis. B. Alij autem plerique dicunt, q siue sit homicidium, siue aliud crimen, dummodo sit occultum, post pænitentiam bene exequitur officium suum sine omni dispensatione, licet non possit promoueri. Sed in simonia post nullam pænitentiam potest exequi officium suum. 1. q. 1. erga. Hodie autē obtinet opinio H. circa crimen occultū, vt extra de accusa. inquisitionis. B. 3

g ¶ *Defendendo*] incaute sine moderamine. cuilibet enim licitum est se defendere cum moderamine, vt s. dist. 1. ius naturale. & extra de appel. ca. significauit. C. vn de vi. L.

S *I episcopus.*] C a s v s. Quæsitū fuit in cōcilio Agathen. quam pœnā debet pati eps, presbyter, vel diaconus, q capitale crimē cōmiserit, vel chartā falsauerit, vel falsū testimoniū dixerit? Et respōdet, q deponi debet, & detrudi in monasteriū ad agendā pœnitentiam: vbi donec viuit, nō nisi laicā tātūmodo cōmunionē accipiat.

h ¶ *Aut chartam.*] Dic vt s. 19. dist. in memoriam.

i ¶ *Testimonium.*] j. 5. q. 6. presbyteri.

tratum homicidium [a] posse in sacerdotio ministrare; immo (quod est ineptius) nobis suadere [b] velle, vt ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens, tamque peruersi sensus, tale quid æstimaret, vel post quantamcumq; pænitentiam concedendum; cum omnino sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remedijs curatus, salutis possit inuenire suffragium.

Item Nicolaus Papa.

¶ Ad maiorem gradum clericus prouehi non potest, qui paganum occidit. C. V.

Iuo p. 6. c. 120.

CLericum, qui paganum occiderit [c], non oportet ad gradum maiorem prouehi, qui carere etiam debet acquisito: homicida enim est. Nam cum discreti sint milites sæculi à militibus ecclesiæ; non conuenit militibus ecclesiæ militare [d] sæculo, per quod [e] ad effusionē sanguinis necesse sit peruenire.

Item Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino.

¶ Qui defendendo se paganum occiderit, sacerdotali careat officio. C. VI.

DE his [f] clericis, pro quibus consuluisti, scilicet qui se defendēdo [g] paganum occiderunt, si postea per pænitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiorem conscendere; scito nos nullam occasionem dare, nec vllā tribuere eis licentiam quēlibet hominē quolibet modo occidendi. Verū si contigerit, vt clericus sacerdotalis ordinis saltē paganū occiderit, multum sibi cōtulit, si ab officio sacerdotali recesserit: satiusq; est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari, quàm alta indebite appetendo damnabiliter in profundum demergi.

Item ex concilio Agathensi, c. 50.

¶ Cadat ab officio episcopus, presbyter, aut diaconus capitale committens crimen. C. VII.

SI episcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam [h] falsauerit, aut falsum testimonium [i] dixerit; ab officij honore depositus in monasterium retrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

S *I quis viduam.*] CASVS. Statutum fuit in concilio Martini Papæ, quòd si quis duxerit in vxorem viduam vel relictam: aut homicidium commiserit facto, præcepto, consilio, vel defensione, post baptisma promoueri non potest: & si irrepserit, deponatur & eijciatur: & in fine suæ vitæ communionem accipiat.

loco debebit alius ordinari. Subdiaconus vero irreuocabiliter deponetur, laicam tamen communionem accipiat.

h *Presbytero.*] Ergo clericus degradatus non retinet ordinē. arg. 14. dist. ex antiqu. & 11. q. 3. epis. & 15. q. vlt. si quis presbyter. & 23. q. vlt. clerici. & idē videtur per hoc qd dicitur infra inter laicos communionem. Sed tñ dico φ characterē semper retinet, per id qđ habes 1. q. 1. qđ quidā. & 32. q. 7. licite. arg. 81. dist. dictum. Vnde qui percutit ipsum, incidit in canonē: saltē in memoriā pristinæ dignitatis, vt ff. de decurio. l. vlt. & ff. de quæst. vnius. §. seruus. & de consecra. dist. 4. offēditur loa. qđ non credo, cū careat omni priuilegio clericali [4]: nec credo φ conficiat [5]: quia oēm potestatem amisit. B.

i *In tua*] Ergo episcopus potest remittere pænitentiam iniunctam à Papa. hic 33. q. 2. latorem.

ADDITIO. Vel de hoc vt ibi. arg. contra 15. dist. c. 2. in fi. ibi videas. De hoc etiam not. 26. q. 7. tempora.

k *Abbatem.*] Ergo abbas potest esse diaconus: quia abbas potius est nomen officij, quàm dignitatis. 18. q. 2. c. 6. immo in minoribus ordinibus cōstitutus pōt esse [6] abbas. extra de ætate & qualit. tuā.

l *Veneris.*] existentem.

m *Cecidisse.*] per crimen.

n *Priorem.*] id est, vt sit monachus, vt prius fuit: nō tñ erit abbas.

o *Ob tineat.*] non ordinem, vel dignitatem.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 26.

¶ Qui homicidij, facto, aut præcepto, aut consilio post baptismum conscius fuerit, clericus non ordinetur. C. VIII.

Apud Mar. Brac.

Ans. l. 7 c. 31.

Ex can. 18. Apost.

SI quis [a] viduam, aut ab alio dimissam [†] duxerit, non admittatur ad clericatum. Quòd si irrepserit, deijciatur. Similiter, si homicidij aut facto [c], aut præcepto, aut consilio, aut defensione [e] post baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad clericatum venerit; deijciatur, & in fine vitæ suæ [†] laicam communionem tantummodo recipiat.

[†] al. relictam

[†] al. suæ communionem recipiat

a ¶ Defensione.] *In codice Lucensi regio (in quo sunt etiam hæc capitula à Martino Bracarensi episcopo collecta) & apud Anselmum, & in editione conciliorum tribus tomis, in margine legitur, assensione: cui lectioni conuenit quod legitur in concilio Triburiensi, c. 21. circa finem.*

Item Gregorius Ianuario episcopo Calaritano, lib. 3. epist. 26.

¶ De sacris ordinibus lapsi reparari non possunt. C. IX.

Poly. l. 4. tit. 39.

Ans. l. 8. c. 20.

Iuo par. 6. c. 78.

Pann. l. 3. c. 133.

PEruenit ad nos, quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post pænitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium reuocari: Quod omnino prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit [g]; sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministerium vlterius non accedat.

Idem Venantio Lunensi episcopo, lib. 4. epist. 5. seu c. 49.

¶ De eodem. C. X.

Poly. ibidem.

Ans. l. 8. c. 21.

Iuo par. 6. c. 83.

ACcedens ad Gorgonam insulam fraternitas vestra discutiat id, quod ad nos de Saturnino presbytero [h] perlatum est. Peruenit namque ad nos, quia, postquàm pro crimine lapsus sui, à sacerdotij ordine est deiectus, ad explendum ministerium sacerdotij præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestra repererit; eum sacri corporis & sanguinis Dominici participatione priuatum in pænitentiam redigat: ita vt vsque ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus sui tempore percipiat. Sin autem eū fraternitas tua talem pænitentiam agere cognouerit, vt ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem, & ante exitum, debeat misereri; hoc in tuæ [i] fraternitatis ponimus potestate: *& infra.* ¶ Præterea ad fraternitatis tuæ consulta respondentes statuimus, diaconum, & abbatem [k] de portu Veneris [l], quem indicas cecidisse [m], ad sacrum ordinem non debere, vel posse vllo modo reuocari. Quem quidem sacro ordine priuatum in pænitentiam deputare te conuenit: cuius si postea actus, conuersatioque meruerit; priorem [n] inter alios monachos, vbi tu tamen decreueris, standi locum obtineat [o]. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab officio suo irreuocabiliter depositi, inter laicos communionem accipiant. In portu autē Veneris, loco lapsi diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum vero presbyterum, vt numquam ad sacri ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cauere decreuimus: sed eum in insula Gorgona, at-

Eodē lib. 4. epist. 16. seu c. 60.

Pann. l. 3. c. 132.

a *Si quis.*] Iudex executor & assessor in causis criminalibus nō possunt promoueri. hoc nō est ratione peccati: quia oō peccā: esta faciendo [1], vt 23. q. 4 quæsitū. & q. 1. miles. sed propter irregularitatē, quam ex tali facto contraxerunt.

b *Aut facto.*] Vt miles.

c *Aut præcepto.*] Vt iudex.

d *Aut consilio.*] Vt assessor. & ita ex consilio punitus aliquis, contra illud ff. man. l. 2. 10 fi & l. deniq. Sed aliquid addi debet de voluntate: arg. φ sic. 1. q. 4 quia præsulatus. in fi. quod nō cōcedo, licet ante quam fiat, vellet illud factū esse: vel post factum gratum habeat.

e *Defensione.*] euitabili. B.

f *Post baptismum.*] Ergo si ante baptismū, potest. Basianus dixit: si ante baptismū occidit non peccando, vt iudex, non potest promoueri: quia nō tollitur irregularitas: sed si occidit peccando, tollitur totū. Ioan. Et sic melioris cōditionis est peccans, quàm nō peccans. De hoc quid iuris sit, notaui in quæstionibus. & 36. distin. in gloss. videtur. B. [2]

P *Eruenit.*] CASVS. Episcopus Calaritanus restituebat clericos lapsos in crimen fornicationis ante pænitentiam, vel post. prohibet Greg. dicens φ tales carere debent sacris ordinibus: & ad altaris ministeriū nūquam accedere.

g *Fuerit.*] de quo fuerit cōuictus vel cōfessus. & hoc [3] verum est nisi episcopus cum eo dispensasset, vt extra de iudi. at si clerici. Sed nonne canonista prohibet episcopo dispensare in hoc casu? non: sed redarguitur indiscreta dispensatio, vt dixi extra de præben. de multa.

A *Ccedens.*] CASVS. Hoc cap. loquitur de quodam presbytero Saturnino, & de quodā diacono abbate, & de quibusdā subdiaconis. presbyter Saturninus propter suum delictū depositus fuit. & tamen post depositionē Missas celebrauit. Diaconus vero abbas & subdiaconi mortaliter peccauerūt, crimē fornicationis committendo. Vnde Lunēsis eps quæsiuit quam pœnam isti pati deberent. Et respondet Gregor. φ Saturninus presbyter careat communione corporis & sanguinis Christi donec vixerit. in fine tamen viaticū accipiat: nisi antea episcopo visum fuerit ei esse miserendū. & in scriptis caueat, vt de cetero Missam nō cantet: & gerat curam monasteriorū in insula Gorgonia & Caprarìa sine præiudicio alicuius. Diaconus vero abbas sēper ab ordine sacro depositus erit: qui tamē poterit inter alios monachos priorem locū obtinere, si eius cōuersatio meruerit: sed ordinē nō obtinebit, in cu-

[1] Ideo dicebat Ber. φ illud c. in telligebatur de illis qui non peccauerunt.

Consilium finis vt quia iussisti.

Homicida ante baptismū an promoueri possit.

[2] Quæstio venialis est de qua habuisti 23. dist. in prin. & iris de hoc. & 51. dist. in summa & 56. di. deinde. Arch.

[3] Bellum φ capiente contradicente in hoc casu. &c.

Degradatis perstens, caret executione ministerii.

[4] Adde quæ no. in addi. c. 2. de pœ lib. 6. & casonistam in glo. in verb. sacrilegium. 1. 9. 1. dist.

[5] Hoc fuit opi. Hay quam tenet. Gof. & B. extra de cle. ex comm. mi. ca. 1.

Abbas quem ordinem debet habere.

[6] Verum est dispensatione: & sic sequitur decr. tuā. alias est vna. &c.

z Sollicitudinem.] Vt sit procurator loci, licet sit infamis: quia infames non excluduntur à ciuilibus muneribus sed honoribus Arg. C. de his qui non imple. lib. sacra. soluti sunt. l. s. lib. 10. & extra de ætate & qualita. tuam. & sic procurator monasterij potest esse infamis: sed non procurator epi. 5. q. 3. quia episcopus. quia nó requiritur summa in eis perfectio integritatis, vt 16. q. 1. legi.

Ista opi. obtinet tenetur per gl. & doct. in c. cum deputati de iudi. & c. Imperatorú. de iura. calum. Spec. in ti. de procu. §. 1. ver. item q est infamia. & Alexander de Imol. in l. rerú criminu. in fine. C. de procu.

que Capraria solicitudinem[a] de monasterijs gerere, & in eo, in quo est statu, sine cuiusquam aduersitate manere permittimus.

a Presbytero.] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorij. & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur,* expresbytero, *itemque inferius in hoc eodem capite:* Saturninum vero expresbyterum, *sine vt in impressis B. Gregorij,* expresbytero. *Depositos enim presbyteros, expresbyteros, & eos, qui monasteria deseruerant, exmonachos appellabant, sicut illi qui consulatum, aut quæsturam gesserant, exconsules, aut exquæstores vocari soliti fuerant.*

Idem Mariniano episcopo Rauennati, lib. 6. epist. 39. seu. 5. 203.

Ans. l. 8. c. 25.

Loco lapsi alius ordinandus est. C. XI.

POstquam quemquam criminaliter abscedentem† (al. cadentem), in locum, de quo lapsus est, nulla permittit ratio reuocari; & vltra tres menses[b] ecclesiam vacare pontifice statuta sacrorum canonum non permittunt (dist. 75. quoniã): ne cadente pastore dominicum gregem antiquus (quod absit) hostis insidiando dilaniet; fraternitas vestra deprecationi eorum consentire, & in loco lapsi debet episcopum ordinare.

Item Martinus Papa I. in epistola ad Amandum.

Qui post ordinationem suam in lapsum ceciderit, sacra mysteria non debet tractare. C. XII.

SI post ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, & præuaricationis peccato fuerit deprehensus† (al. deprehendatur] orig.) obnoxius, omnimodo prohibendum est, eum manibus lutulentis, atque pollutis mysteria nostræ salutis tractare.

2 *E contrá*[c] *exemplis, & auctoritatibus probatur post actam pænitentiam proprios gradus licite posse administrare, & ad maiores conscendere. Maria enim soror Aaron postquam lepra percussa est, quia in Moysem murmurauerat, acta pænitentia à peccato mundata, & sanata est, & pristinam gratiam prophetandi recepit. Aaron*[d] *autem post conflatum vitulum, etiam in summum sacerdotem consecratus est. Dauid*[e] *post adulterium, & homicidium spiritum prophetiæ recepit, & in proprio† gradu permansit. Achab quoque post mortem Nabuthæ viri sanctissimi per pænitentiam humiliatus in regia sede remansit. Et vt prætereamus multa exempla veteris testamenti, Petrus negauit Christum, & tamen postea princeps Apostolorum factus est: Paulus Stephanum lapidauit*[f]*, & tamen à Deo in Apostolum electus est. Multi quoque ab hæresi ad vnitatem catholicæ fidei reuertentes in suis ordinibus sunt recepti: alij vero ad episcopalem etiam gradum sunt promoti, vtpote Augustinus*[g]*, & alij complures.*

33. q. 2. c. hoc ipsum
Num. 12.
Exo. 32.
2. reg. 1. & 12.
al. pristino
3. reg. 21.
Matt. 26.
Ioan. 21.
Act. 7. & 9.

De eodem. PALEA. C. XIII.

Bur. l. 5. c. 233. Iuo in prologo. Pann. in prologo. c. 32.

IOannes Chrysostomus à duabus synodis orthodoxorum episcoporum fuit diiudicatus† (al. iudicatus), sed iterum fuit restitutus. Marcellus episcopus Ancyræ Galatiæ depositus fuit: sed postmodum proprium recepit episcopatum. Asclepius dijudicatus à synodo, ecclesiam suam postea recepit. Lucius episcopus Adrianopolites damnatus à Papa Iulio recepit ecclesiam sui episcopatus. Cyrillus episcopus Hierosolymitanus depositus fuit, postea reconciliatus est ecclesiæ suæ. Simili modo Polychronium eiusdem ecclesiæ Hierosolymitanæ pontificem Sixtus Papa (Sixtus Papa iij.) damnauit, & iterum ipse eum reconciliauit. Innocentius Papa Photinum episcopum damnauit, sed postea eum in proprium locum restituit ecclesiæ suæ (35. q. 9. c. Gregorius.). Misenum episcopum a Felice Papa dãnatum Gelasius Papa successor illius reconciliauit† (al. & communicauit), & ecclesiæ suæ restituit. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius vero quartus Papa Theodosium, quem Eugenius eius antecessor presbyterij honore priuauerat, sanctæ ecclesiæ Signinæ consecrauit episcopum. Ibas namque episcopus dijudicatus fuit, sed sancta synodus canonica suam illi restituit ecclesiã. Rothadũ vero episcopũ sanctæ Suessionensis ecclesiæ a synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum, & Sophronium† (al. Suffrenum] vel Suffredũ] vt 16. q. 3. deniq; Suffredus.) Placentinum episcopum merito reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliauit.

Caput hoc à vetustioribus codicibus abest in vulgatis inscribebatur, Item ex epistola

P Ostquam.] Casus. Episcopus quidam depositus fuit: canonici volebant alium eligere. Archiepiscopus vel primas disturbabat eum restituere nolens: quod dicit Greg. de iure fieri non posse: & cũ ecclesia vltra tres menses vacare non debeat, præcipit Grego. archiepiscopo, vt deprecationi canonicorum cõsentiat, & loco depositi alium ordinet.

b Tres menses.] tres dantur ad electionem à die mortis: & alij tres menses ad consecrationem petendam. j. 100. distin. quoniam. & 63. distinct. obeuntibus. & extra de elect. ne pro defectu. nisi per necessitatem prorogetur: vt 28. distin. de Syracusanæ.

Electio an fieri debeat intra tres menses.

De hoc 63. dist. Obeuntibus. & c. bene noui. ibi de hoc.

CONTRA. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua magister probat contrarium eius quod supra probatum est: scilicet q post lapsum possunt reparari: pbat inquam per exempla & per nouem auctoritates. Ioan. de Fant.

Casus. Supra probatum est, q lapsi post pænitentiam non sunt restituendi. Modo Gratianus probat contra, scilicet q possunt restitui, & ad altiora conscẽdere: & probat octo exemplis; scilicet Mariæ & Aarõ, Dauid, Achab, Petri & Pauli, Augustini, & aliorum, quorum nomina i sequẽti palea ponũtur: q omnes post peccatũ sunt restituti.

c E contra.] Maria, &c. de hoc dicitur 2. q. 7. § item obijcitur.

d Aaron.] Hæc historia habetur 45. dist. disciplina.

e David.] Hæc historia dicitur 2. q. 7. § item cum Balaam.

f Lapidauit.] id est, lapidantibus cõsensit, custodiendo vestes, vt j. ea. considerandũ. vnde non fuit penitus immunis, vt extra de homi. cap. sicut. § illi quoque. tñ hoc exemplum non competit, quia illud fuit ante baptismum.

g Augustinus.] qui fuit Manichæus: sed ante baptismũ: & ideo non competit exemplum, &c.

Arg. contra. 22. q. 6. videtur vis ac hoc.

L Pon-

Ponderet.] CASVS. In hoc cap. ostendit Calixtus Papa, quòd clerici post lapsum peracta pœnitentia possunt in pristinum statum restitui. Et hoc probat auctoritatibus & exemplis xi. Prima est in principio capituli. Secunda probatio incipit ibi, *Sed si aliquis lapsus.* & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli: Si præoccupatus, &c. Tertia ibi, *Porro sanctus Dauid.* Quarta ibi, *Beatus quoque.* Quinta ibi, *Peccator.* Sexta ibi, *Errant itaque.* Septima ibi, *Numquid qui dormit.* Octaua ibi, *Redde mihi.* Nona ibi, *Vade. & amplius noli peccare.* Decima ibi, *Nō ergo.* Vndecima ibi, *Sententiam.*

Cyrilli ad Ioannem Antiochenum: *quæ inscriptio sublata est, quoniam quæ in hoc capite tractantur, ex varijs historijs sunt collecta, & aliqua longe post Cyrillum & Hierosolymitanum, & Alexandrinum contigerunt. Neque apud Burchardum, & Iuonem vlla talis inscriptio est, sed tantum in Pannormia.*

β ¶ Misenum.] *Antea legebatur*, Nicænum. *Emendatum est ex Burchardo, Iuone, & 6. Gregorius 1.35.q.9 Atque in Pontificali Romano manuscripto in vita Nicolai primi hæc leguntur*: Sicut beatus Papa Felix Vitalem, & Misenum episcopos, qui in Petro Alexandrino hæretica fæce coinquinato coacti consenserant, sacerdotali gradu, ecclesiastica imo communione priuauit.

Præterea Calixtus Papa I. de huiusmodi scribit ita, epistola 2. ad episcopos Galliarum.

¶ Clerici post lapsum in suis ordinibus reparari possunt. C. XIIII.

Ponderet [a] vnusquisque sermones suos, & quod sibi loqui nō vult, alteri non loquatur. Vnde bene sacra ait scriptura [Quod tibi [b] non vis fieri, alteri ne facias.] Nos enim tempore [c] indigemus, vt aliquid maturius agamus. Nec præcipitemus consilia, & opera nostra, neque ordinem corrūpamus. ¶ Sed si aliquis lapsus quocumq; modo fuerit, portemus † eum, & fraterno corripiamus affectu: sicuti ait B. Apostolus: [[d] Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis; considerans teipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis legem Christi.] ¶ Porro sanctus Dauid [e] de criminibus mortiferis egit pænitentiam, & tamen in honore permansit. ¶ Beatus quoque Petrus amarissimas lacrymas fudit, quando Dominum negasse pænituit: sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per Prophetam peccantibus pollicetur, dicens [Peccator in quacumque die conuersus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.] Errant enim qui putant Domini sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pænitentiam, Domino ministrare [f] non posse, & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condigne custodierint. Et ipsi, qui hoc putant, non solum errant, sed etiam contra † traditas ecclesiæ claues disputare, & agere videntur: de quibus dictum est [Quæcumque solueritis in terra, erunt soluta & in cælo.] Alioquin hæc sententia aut Domini non est, aut vera est. ¶ Nos vero indubitanter tā Domini sacerdotes, quàm reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus; testante Domino per Prophetā [Numquid [g] qui dormit γ, non adiiciet [h] vt resurgat [i] ?] Et Propheta Dauid pænitentiam agens dixit: [Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.] Ipse namque post pænitentiam, & alios docuit [k], & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctæ ecclesiæ, si lapsi fuerint, & condignam pænitentiam Deo gesserint, vtrumque facere posse. Docuit enim quando dixit [Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cōuertentur.] Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat [Sacrificium Deo spiritus contribulatus.] Videns enim Propheta scelera sua mundata per pænitentiam, non dubitauit prædicando, & Domino libando curare aliena. *& infra.* ¶ Mundatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei lapsus, & in pristino manet officio iuxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, vt sententia Euangelij maneat in eo [Vade, & amplius noli peccare.] Vnde ait Apostolus [Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius.] *& infra.* ¶ Sententiam, fratres, quæ misericordiam [l] vetat, non solum tenere, sed & audire refugite; quia potior est misericordia omnibus holocaustomatibus, & sacrificijs.

Marginal references: *Tob. 4.* — Burc. l. 19 c. 42. Ino. p. 6. 48. — † *non perdamus eum, sed fra.* Ior. — *Gal. 6.* — *Ezech. 18.* — Poly l. 4. tit. 38. Pann. l. 3. c. 148. — † *al. traditas ecclesiæ claues despicere videntur*] 1. ex Augu. c. vt constitueretur. — *Matt 18.* — Greg. l. 2. ep. 53. — *Ps. 40.* — *Ps. 50.* — *Ioa. 8.* — *Rom. 6.*

γ ¶ Numquid.] *In epistola Calixti & apud collectores indicatos legitur:* numquid, qui cadit, non adijciet, vt resurgat? & qui auersus est, non reuertetur? *& alibi:* nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. *Quæ duæ sententiæ habentur Hiere. 8 & Ezech 33. Sed ob glossam nihil est mutatum.*

Item Hieronymus ad c. 3. Malachiæ.

¶ In pristinum gradum post pænitentiam reuocari possunt sacerdotes. C. XV.

a ¶ *Ponderet.*] Grauis erit quilibet in verbis, vt 4. q. 3. §. item in criminalibus. ver. in testibus. & qui cito fatur, ad pænitentiam properat, vt dicit Seneca: & potest quis in proprio facto petere inducias ad respōdendum, vt ff. de interro. act. qui interrogatur, an heres sit nā testis repentinus, &c. 5. q. 5. §. sed aliud.

b ¶ *Quod tibi.*] in Tobia.

c ¶ *Tempore.*] Nam ratio temporis mutat cōstitutionem, vt 34. dist. fraternitatis.

d ¶ *Apostolus.*] ad Galatas.

e ¶ *Dauid.*] Hoc exemplum nō competit, nā nihilominus fuit dictū ei: Nō ædificabis mihi domum: quia vir sanguinū es. ī. de consecr. dist. 1. c. 1. & 1. q. 7. si quis omnem. — *Dauid prohibitus est ædificare.*

f ¶ *Ministrare.*] dispēsatiue, si crimen est manifestum; vel ipso iure, si crimen est occultū. extra de tēp. ord. c. vlt.

g ¶ *Qui dormit.*] in peccato.

h ¶ *Non adijciet.*] id est, non conabitur bene operando.

i ¶ *Vt resurgat.*] per pænitentiam.

k ¶ *Docuit.*] id est, docturum se promisit: & sic eo ipso quod quis promittit se velle docere, Deo obligatur. sic 21. dist. in nouo. vbi similiter arguit Anacletus ex illa auctoritate: Dabo tibi claues, id est, do in corpore mortali & sic futurū ponitus pro præsenti, vt de consec. dist. 2. in Christo. ff. de verb. sig. verbū erit. B. simile 23. q. 5. §. hic notandū. ibi, da. &c. — *Docere se velle promittēs, Deo obligatur.*

l ¶ *Misericordiam.*] Si enim in aliquo redarguendi sumus, melius est misericordiæ reddere rationem, quàm crudelitatis. 35. q. 9. veniam. & ī. 26. q. 7. alligant. & 11. q. 3. nemo ī. 86. dist. non satis. ī. 1. q. 7. exigunt. ī. dist. 9. sana quippe. — *Excedendū est potius circa misericordiam, quā circa crudelitatem.*

ET purgabit filios.] CASVS. Probat Hiero. post peractam pœnitentiam sacerdotes posse Deo placere, & sacrificare sibi sicut ante peccatũ faciebant. Et hoc probat auctoritate Malachiæ dicentis, sacerdotes vete. testamen. purgandos esse & colandos, vt puri remaneant, sicut aurum & argẽtum, vt Deo digne offerant. Ita & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurũ, & argẽtũ, & erũt offerentes Domino iusta sacrificia, & placebit Domino sacrificiũ Iuda & Hierusalẽ sicut dies sæculi, & anni antiqui.
b Tempus enim, &c.] verba Petri in epistola canonica. ADDITIO. primæ Petri. 4. c.

Mal. 3.
1. Pet. 4.
Ezechiel 9.

ET purgabit[a] filios Leui: tempus[b] est enim vt iudicium incipiat à domo[c] Dei.] & alibi[d] scribitur. [A sanctis meis incipite]. In filijs autem Leui omnem[e] sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem sacerdotes purgandi sunt, & colandi, vt purum aurum remaneat, & argentum; quid de ceteris est dicendum? Qui cum emundati fuerint, & colati; tunc offerent Domino iusta sacrificia, & placebit sacrificium eorum, quod offerunt pro Iuda, & Hierusalem, hoc est pro ijs, qui Dominum, confitentur, & pacem eius mente conspiciunt [sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui[f]:] vt quomodo in principio[g] placuerunt Deo, sic post peccatum[h], & pœnitentiam placere incipiant, cũ omni fuerint peccatorum sorde purgati.

c A domo.] id est, sacerdotib⁹. Oĩa enim mala a sacerdotibus processerunt, 24. q. 3. transferunt.
d Et alibi.] in Ezechiele cap. 9.
e Omnem.] arg. quod de vno dicitur, de omnibus intelligitur, vt 61. dist. miramur. & 24. q. 1. quodcumque.
f Antiqui.] id est, patres sancti.
g In principio.] id est, ante peccatum. argu. j. proxi. cap.
h Sic post peccatum.] immo plus. j. ea. cap. fidelior.

Vide glosã in capite isto allegato.

Item Gregorius Secundino, lib. 7. epist. 53.

¶ Lapsi reparari possunt. C. XVI.

Rab. in pœn. c. j.
Burc. l. 19. c. 43.
Iuo p. 6. c. 85.
Pann. l. 3. c. 147.

QVia sanctitas tua hoc à nobis requisiuit, vt sibi de sacerdotali officio post lapsum resurgendi auctoritates scriberemus, dum se dicit de hoc canones diuersos legisse, & diuersas sententias inuenisse, aliàs resurgendi, aliàs nequaquã posse: Ideo[α] nos generales synodos à Nicæna incipientes, hãc cũ reliquis quattuor[i] veneramur; quia ipsam sequentes ceteræ in cũctis canonicis sententijs vnanimiter concordant. Nos vero præcedentes patres sequi debemus, qui auctore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite[k] itaque incipientes vsque ad quartum[l] altaris ministrum, hanc formam seruãdam cognoscimus, vt sicut minorem maior præcedit in honore; ita &[m] † in crimine; & quem maior sequitur culpa; maiore plectatur vindicta; & sic postea † pœnitentia credatur esse fructuosa. ¶ Quid enim prodest triticum[n] seminare, & fructum[o] illius non colligere? aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad honorem. *& infra.* ¶ Ad fontem misericordiæ recurrentes Euangelij proferamus sententiam. [Gaudeo[p], inquit, super vno peccatore pœnitentiam agente, magis quam super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia]. Et ouem perditam, nonagintanouem[q] non errantibus relictis in deserto[r] †, humero pij pastoris ad ouile reportatam Dominus ipse testatur. Si ouis perdita errans post inuẽtionem ad ouile humero reportatur; cur post pœnitentiam ad ecclesiæ ministerium lapsus non reuocetur? Sicut[β] in Apocalypsi dicitur de ministro ecclesiæ [Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima[s] opera fac]. Quid enim est grauius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci[t] inueniuntur, aut Dei filium iureiurando negare? In quo tamen hunc ipsum beatum Petrum apostolorum principem, ad cuius sacrum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post pœnitentiam misericordia data est; quia postea ab Apostolatu eum non expulit; qui ante quidem ipsum se negare prædixit.

† al. & crimine
† al. vindicta, quæ post pœnitentiam
Luc. 15.
† in deserto] abest ab orig.
Apoc. 2.

α ¶ Ideo nos.] *In duabus editionibus epistolarum B. Gregorij legitur*, ideo generalissima, quæ à Nicæno concilio incipiunt cum reliquis quattuor inuenimus concordantia. Nam & nos præcedentes, &c. *In vno manuscripto eodem est*; generalissime; *reliqua eodem modo. Apud Burchardum, Iuonem, Panormiam.* Nam nos generaliter; *ceteroqui parum à Gratiano discordant.*
β ¶ Sicut.] *Hinc vsque ad vers.* Quid enim. *in aliquot codicibus epistolarum excusis, & duabus manuscriptis, Burchardo, Iuone, & Rabano non habentur.*

Q Via sanctitas tua.] CASVS. Secundinus inueniebat cõtrarias auctoritates de reparatiõe lapsorũ, quare supplicauit Gregor. vt solueret ei has cõrietates, & scriberet sibi de clericis lapsis, verũ possint post pœnam reparari. Gregu. vero ei satisfaciens ostẽdit lapsos peracta pœna, posse in statũ pristinũ reduci, sequẽs concilia & antiquos patres. & hoc probat exẽplis & rationibus sex. Prima ratio ẽ ibi, *Quid enim.* Secundum exemplum vel ratio est ibi, *Aut domum.* Tertia ibi, *Gaudeo.* Quarta ibi, *Et ouem.* Quinta ibi, *Sicut in Apocalypsi.* Sexta ibi, *Quid enim grauius.*
i Quattuor.] scilicet Constantinopolitana, Ephesina, Calcedonensis, & Ancyrana, de qua habes j. ea. dũo[†];
k A capite.] id est, episcopo.
l Vsq; ad quartum.] id est, subdiaconatum.
m Ita & in crimine.] j. 24. quæst. 1. non afferamus.
n Triticum.] id est, pœnitentiam.
o Et fructum.] id est, restitutionem.
p Gaudeo.] ideo dicit, gaudeo, q͂a post pœnitentiam fortior resurgit homo, vt infra ea. fidelior[*].
q Nonagintanouem.] Per hunc numerũ designantur nouem ordines Angelorum, de quibus habes j de pœ. dist. 2. principium.
r In deserto] id est, in cælo: quod diabolus per casum deseruit.
s Et prima.] arg. q͂ restituti possunt accusare & testificari. arg. j eod. ferrum. & cap. domino sancto.
t Pauci.] difficile enim est cõtinere, vt 28. dist. de his. & 33 q. 5. qui sinit. nec tamen ideo minus delictum est, vt 2. q. 5. multi. in fi. & 32. q. 7. flagitia. & licet istud sit naturale, non tamen excusat. vt ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si fornicatus.

† De istis habes sup. 15 dist. c. 1.
* Secundũ hũc intellectũ istud, magis, quod est in textu ierenus comparatur, & lege de veri ta ilis & laeuitate quadam similitudine vulgari. Acciul.

Idem super Ezechielem, hom. 9. ad c. 2.

& alij, vt dicit Gre. cum emendati fuerint poterunt offerre, & placebit Deo sacrificium eorũ, sicut dies sæculi, & anni antiqui Domino placuerũt, id est, sicut ante peccatum Domino placuerunt, ita & post peccatum emendati placent, & placere debent.
a ¶ Et purgabit.] Verba Malachiæ sunt; Ecce veniet Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis cõflans, & quasi herba fullonũ, & sedebit cõflans, & emundans quasi aurũ, & argentũ,

Q Vid est. CASVS. Probat Gre. in hoc c. q prælati post lapsum peracta pœnitentia, ex officio suo pdicare possunt: & hoc probat exẽplo Ezechielis prophetæ, q cũ staret & videret similitudinẽ quattuor animaliũ, & quattuor rotarũ, cecidit i faciẽ suam, & Dñs dixit ei: Fili hominis, sta supra pedes tuos, & loquar tecũ. Iacẽti ergo in peccato propheta dicitur, vt resurgat per pœnitentiam, & post pœnitẽtiã ad prædicãdũ mittit. Prælati similiter in peccato iacẽtes prædicabunt, sicut fecit propheta. Nam cum stant in peccatis superbiæ plati, dignum est, vt ad bona opera cõsurgãt per pniam. Et no. q in pdicta auctoritate stare du pliciter sumit. Nã prio accipit i mala significatione, postea in bona.

a ¶ *Propheta.*] Ezechiels, Ezechie. 2.

b ¶ *Stans.*] Hic stans accipitur in mala significatione, & prius i bona, & ita est hic arg. q aduocat' variis modis pot iura exponere, sicut hæc auctoritas, Verbum caro factu est. vel illud: Veritas de terra orta est. quãdoq; exponitur, id est, Christus d virgine natus est, vt 35. q. 10. c. 1. quandoq; exponitur. i. confessio de pœnitente. de pæ. dist. 1. quicumque. arg. contra 23. q. 7 quod autẽ. Sed hæc diuerso respectu.

Terra vario modo possunt expo ni.

ADDITIO. Ad idẽ extra de ap. solicitudinẽ, in fi. vbi de hoc.

c ¶ *Timore.*] seruili s cũ quo charitas dedignatur habitare. Iduerit ẽm ille timor filialẽ, sicut seta filum, vt j. de pæ. dist. 2. h quis tantã.

Timor est duplex.

d ¶ *Ferrum.*] CASVS. Legitur in Iob, Habet argentum venarum suarum principia, & locus est auro, in quo cõflatur. ferrum de terra tollitur, & lapis calore solutus in æs conuertitur. Per hanc auctoritatem vult Greg. probare, q postquã platus separatus est per pœnitẽtiã a peccatis, debet lucidus reputari, nec debet conspici in eo id quod fuit, sed quod modo est, ad instar ferri, quod donec est sub terra, obscurum est. sed postquã separatur a terra, fit lucidum, & vtile ad secãdũ. Sic prælatus ad prædicãdum, & ad verba diuina declarandum.

vna psumptio p aliã psumptionẽ tollitur. ff. de i inte. rest. l. diuus. Ego dico breuiter, q 3 oẽm psumptionẽ admittitur pbatio, nisi vbi ius de iure alicui' no tm psumit, sed ẽt certũ qd statuit a, nec multũ appretior illã distinctionẽ quorũdã, q est qdã psumptio iuris, quædam hominis, quædã naturæ: de quibus habes extra de spõsa. quia. q a lex dicit, q per fictionẽ iuris veritas nõ confunditur, nec deletur, vt C. de iure dotium. in rebus. in princ.

Probatio verum contra præsumptionem admittatur.

a Alias sunt. ff. ll re. du. q duos 3. 1. & 4. le. illũ Lau. qui hic sententiam tenet.

C Vm exaudiero.] CASVS. Probat Aug. in hoc c. q platus si diluat peccata sua p pœnitẽtiam, docere põt sicut prius. Et hoc pbat auctoritate Esaiæ, quæ est in principio c. & exemplo Dauid.

g ¶ *Cum exaudiero.*] Esaias propheta. 37. cap.

I Esus.] CASVS. Iudæi venientes de Aegypto p desertũ cũ viderent vxores suas valde squalidas ex labore itineris, abiecerũt eas, & supinduxerũt alienigenas, qd fecit Iesus filius Iosedech sacerdos magnus: a qbus alienigenis compellebant idolatrare, quas postea ad monitionem Esdræ dimiserunt. De isto Iesu Zacharias propheta vidit visionem quamdam, quam recitat sic: Ostendit mihi Dominus sacerdotem magnũ Iesum corã angelo Dei, & satã, id est, vxor idolatra, stabat a dextris eius, & Iesus erat indutus sordidis vestibus. Dixitque angelus ad eos qui corã se stabant: Auferte ei sordida vestimenta, & date ei candida vestimenta, & posuerunt super caput eius cidarim, indueruntque eũ candidis vestibus.

h ¶ *In typo.*] quia duxit alienigenam: sicut Christus ecclesiam.

e ¶ *Incipit.*] arg. q post pœnitentiã reuertitur qs ad priores a act. si. 32. q. 1 cũ renuntiatur. & q. 5. præceptum. in fi. & 6. q. 1 illi qui. & i. eo. c. q a sanctitas tua. in fi. & de ædil. edic. qd ita. ar. 3 61. dist. in sacerdotibus. Resp. q nũquã p pniam reuertitur res ad priorẽ statum, vt 35. q. 2. admonere. & 81. dist. Romanus. & c. si quis clericus. sed per dispensationẽ, vt 2. q. 3 § notandũ. in fi Ioan. nisi in occultis criminibus, vt extra de temp. ordinan. c. vlt. ll.

Ad hoc i. eo. quia sua. ver. secus est. vbi de hoc & 1. q. 6 vs dei iustis & vbi tamen de hoc.

f ¶ *Quod non fuit.*] id est, qualis non fuit, & sic non est hic aliqua fictio iuris. Vel dic, q ius fingit eum esse nouum hominem sicut baptizatum. 26. dist. c. 1. de pæn. dist. 2. §. Romanos. & c. quomodo. veris expoliantes. alteratus tamen est 2 q. 7. §. quia ergo sic fingit non esse homicidam qui est homicida. 23. q. 5. si homicidiũ. similiter fingit aliquẽ nõ transisse qui transiuit, vt 7. q. 1 mutationes. & non esse episcopũ qui est episcopus, vt 2. q. 7 non omnes. & c. qui

Ius multa fingit.

¶ Post acerrimam pœnitentiam lapsi reparantur. C. XVII.

Q Vid est hoc, quod prophetæ a iacenti dicitur [Sta supra pedes tuos, & loquar tecum.] Qui enim iacenti loquebatur, cur nõ se, nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum, quia alia sunt, quæ iacentes, alia, quæ stantes audire debeamus. Iacẽti enim dicitur, vt surgat; stanti autem præcipitur, vt ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione iacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cũ iam in bono opere surgimus, cum iam recti stare cœperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans b ergo propheta visionem spiritalem vidit, & cecidit; cadens vero iam monitionis verbum suscepit, ut surgeret: surgens autem præceptum audiuit, vt prædicaret. Nam qui adhuc ex superbiæ vertice stamus, cum iam de æternitatis timore c aliquid sentire cœperimus, dignum est, vt ad pœnitentiam cadamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscẽtes, humiliter iacemus, per diuini verbi consolationem surgere ad fortiora opera iubemur.

Idem lib. 18. moralium, c. 16. ad c. 28. Iob.

¶ De eodem. C. XVIII.

F Errum d de terra tollitur, cum fortis propugnator ecclesiæ à terrena, quam prius tenuit, actione separatur. Non ergo in eo debet despici e, quod fuit; quia iam incipit esse, quod non fuit f t.

t Concor. text. in fi. in l. 1. §. in summa. ff. de aqua p. u. arc. & l. sc. pœnitentialem. ff. de verbo. sig.

Item Hieronymus ad c. 3. Michea.

¶ Post condignam pœnitentiam pristina recipiuntur officia. C. XIX.

C Vm exaudiero g eos, dabo eis virtutem spiritus mei, & implebo eos iudicio meo, & fortitudine.] Animaduerte in præsenti loco posse docere aliquem post peccatum; si tamen vitia pristina, pœnitentia digna diluerit. Vnde Dauid post adulteriũ, & homicidium loquitur in psalmo [Asperges me hysopo, & mundabor; lauabis me, & super niuem dealbabor]. Nec sua tantum puritate contentus est; sed infert [Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me]: cumque hoc feceris [docebo, ait, iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur].

Psal. 50.

Idem Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum.

¶ De eodem. C. XX.

I Esus filius Iosedech sacerdos magnus, quamquam in typo h præcesserit Saluatoris, qui nostra peccata portauit, & alienigenam sibi ex gentibus copulauit ecclesiam; tamen secundũ litterã post sacerdo-

j. de pœnit. dist. 2. c. si enim. §. Iesus.

Zach. 2.

a ¶ Sor-

a ¶ *Sordidatus.*] quia dimisit vxorem.
b ¶ *Diabolus.*] id est, vxor quæ idola coluit.
c ¶ *Candida.*] quando ad consilium Esdræ reliquit illam. 28. q. 1. § 1. & 2.

C ¶ *Contumaces.*] CASVS. Quidam clerici cõionem fratrum & in-

suspensionem. secundum Hug.
h ¶ *Peregrina.*] quæ alias dicitur laica. extra de elec. c. 2.
i ¶ *In matricula.*] sic 2. q. 1. nomen.
K ¶ *Dignitatemque.*] si enim à vigilijs deest, auferendũ est ei stipẽdium, vt 91. dist. clericus victum. sed si prælatus per tres hebdomadas deest, per triennium suspenditur: vel etiam si diebus solennibus deest, vt 7. q. 1. si qs in clero. si per duos menses, priuatur ecclesia, vt 7. q. 1. præsentiũ. nisi velis dicere hodie correctum, vt extra de cler. non residen. ex tuæ. Sed an possit repetere fructus postea cum reuertitur? nõ vĩ. vt C. de re milita. l. 1. lib. 12. alioquin spe restitutionis facilius delinqueret, vt ĩ. ea. dist. cap. 1. Item quia pœnę non solent repeti. ff. de condict. indeb. pœnæ. & pœnam quã qs ex suo delicto prestitit non repetit. ff. de pcura. qui proprio. § pœnam. Item hic & in sequen. c. vĩ q eps possit dispensare cum deposito. Nam & sanatus restituit. ff. de postu. l. 1. §. de qua autem. & senatus æquiparatur principi. ff. de aqua plu. arcẽ. quod principis. & ecclesia habet suum senatum, vt 16. q. 1. ecclesia. argu. ad hoc 11. q. 3. episcopus. & C. de episco. & cler. placet. Argu. 3. extra de cleri. non residen. ex tuæ in fi. & dixi de hoc 2. q. 6. ideo. Ioan. Solu. cum deposito solenniter solus Papa dispensat, vt de pœni. dist. 6. c. 1. in fi. B.

Prælatorum ecclesias negligentium punitio.

De hoc plene not. extra vt lite non conte. quoniam. §. si vero. & 7. q. 1. ambitionis. ad dist. Archi.

Dic quòd si iustam causam absentiæ habet: omnia recuperat. ff. de re mili. ex causa. nam & sententia rescinditur probata iusta causa absentiæ. extra de re iudic. cum Bertoldus.

Papa solus cum solenniter deposito dispensat.

tium sordidatus a inducitur, & stat diabolus b à dextris eius: & candida c illi deinceps vestimenta redduntur.

Ex capitular. l. 7. c. 311.

Item ex concilio Agathensi, c. 2.

¶ Per pœnitentiam clerici correcti gradum suum, & dignitatem recipiant. C. XXI.

Iuo p. 6. c. 366.

CONtumaces clerici, prout dignitatis ordo d permiserit, ab episcopis corrigantur, & si qui prioris e gradus elati superbia, communionem f fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint g, peregrina h eis communio tribuatur; ita, vt cum eos pænitentia correxerit, rescripti in matricula i gradum suum, dignitatemque k recipiant.

Apud Martinũ Bracarensem.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 17.

¶ De eodem. C. XXII.

Burc. l. 3. c. 179. ex Bracarensi. Iuo. par. 3. cap. 173. ex Martino & 240. ex Bracarensi.

SI quis presbyter, aut diaconus a inuẽtus fuerit aliquid de ministerijs ecclesiæ venundasse; quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen episcopi l dimittendũ est, siue dignus sit, siue indignus in suo recipi vt debeat gradu: quia multoties hoc ipsum, quod de sacrosancto altario cõtaminatum est, in episcopi potestate dimissum est.

a ¶ Diaconus.] *Sequebatur:* aut subdiaconus. *quæ duæ dictiones expunctæ sunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Iuonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.*

[*Item Augustinus ad Bonifacium.*]

PALEA. C. XXIII.

a ¶ Palea.] *In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani hæ duæ paleæ non habentur: sed post finẽ capitis* Si quis presbyter. *sequitur continenter.* Quomodo igitur: *sunt tamen in multis, atque in ijs quidem, à quibus plerumque paleæ absunt. Ac videntur summa quadam partim præcedentis capitum,* ponderet. *&* quia sanctitas. *partim sequentis,* vt constitueretur. *quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has paleas hæc eadem irrepere citatio.*

BEne valet sacerdos restitui ad honorem suum post peractam pænitentiam: licet in hoc diuersi diuersa sentiant, dicentes non posse restitui ad honorem. Sed sic dictum est propter simulatas pænitentias quorumdam, & propter affectatas honorum dignitates.

PALEA. C. XXIIII.

SAcerdos quidem si cadit, valet, & habet restitutionis locum post dignam peractam pænitentiam, in honorem suum propheta attestãte, qui ait [Numquid qui cadit, non adijciet, vt resurgat?] Et Beatus Gregorius hoc dicit ad Secundinum inclusum, amicum suum. Etiam ab ipso propheta in hoc argumentum habemus: qui cum post peractum adulterium, & homicidium perpetrauit; tamen postea peracta digna pænitentia per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

Hier. 8. Greg. l. 7. ep. 53.

§ *Quomodo igitur huiusmodi auctoritatum dissonantia ad concordiam reuocari valeat, breuiter inspiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprij gradus, & ambitio celsioris ad pænitentiam cogit. Hos sacri canones irrecuperabiliter † deijciunt: quia qui simulatione pænitentiæ, vel affectione honoris à Deo non consequitur veniam, nec ab ecclesia reparationem meretur. Vnde Augustinus scribit ad Bonifacium epist. 50.*

† al. irreparabiliter

SI quis.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Martini Papæ quam pœnam deberet pati presbyter vel diaconus q in casu illicito calicem vel librum ecclesiæ alienat: & respõdet q nõ debet haberi in ordine clericorum: vel debet ab administratione causæ remoueri. in iudicio enim episcopi dimittitur, si cum eo voluerit dispensare.

l ¶ *Iudicio tamen episcopi.*] Hic ergo permittitur episcopo dispensare in sacrilegio, sic & in hæresi, vt ĩ. ea. presbyteros qui. & in occultis etiam magnis. infra, de his vero. & hoc verum est nisi sit enorme sacrilegiũ, vt 12. q. 2. de viro.

Episcopus in hæresi dispensat.

intrare ecclesiam contemnebant, officia sua penitus negligentes: quæsitum fuit in concil. Aga. quam pœnam pati deberent: & respondetur, q puniri debent prout ordo permiserit, id est, maiores suspendant officio & beneficio: & eis peregrina cõio tantum tribuatur: minores vero acrius puniantur: qui tñ si postea resipuerint & pænitentiam egerint, in matrice ecclesia rescribentur, & in statu in pristinum reuertentur.

Clerici maiores aliter puniunt, quam minores.

d ¶ *Prout dignitatis ordo.*] Alio enim modo sunt puniendi clerici minorum ordinum, & alio maiorum, vt 35. dist. ante omnia. & 12. q. 1. si clericorum. & 12. q. 2. fraternitas.
e ¶ *Prioris.*] id est, altioris.
f ¶ *Communionem.*] id est, nolunt esse inter alios.

f Lau. dicit cõionem, id est, communem obseruãtiam & conuersationem. Arch.

g ¶ *Neglexerint.*] Auferetur eis officium & beneficium. Ioan. per

QVOMODO. Hæc est tertia pars huius distinctionis, in qua concordat iura: & dicit quòd qui vere pænitent, possunt reparari: & qui ficte pænitent, non sunt reparandi: & hoc probat ex aucto. Ioan. de Fan.

CASVS. Probauit supra Gratianus, q lapsi reparari non possunt: postea probauit 3rium. Nunc vero ponit solutionem, dicens q illi qui agunt ficte pænitentiam non odio criminis, sed timore vilitatis, vel affectione honoris, non debent restitui: sed qui vere pænitentiam agunt, restitui possunt. Et hanc solutionem probat per sequentia cap. vsque ad §. quicumque.

V *T constitueretur.*] CASVS. Quæsiuit Bonifa. ab Augusti. quare in ecclesia sit statutum vt clerici post pœnitentiã de criminibus nõ promoueanť, vel deijciantur, vel non reuocenť: & respondet Aug. ꝙ hoc non est constitutum propter desperationẽ indulgentiæ, id est, ꝙ ecclesia dispensare non possit: sed propter ficte pœnitentes est constitutũ, vt deposita spe temporalis altitudinis, non superbe, sed humiliter agerent pœnitentiã. Et licet possint reparari post lapsum, vt Dauid & Petrus: nõ tñ canones q prohibent reparationem, inutiliter sunt constituti: quoniã facti sunt pp ficte pœnitentes, vt etiam varia genera morborum varias medicinas inuenirent: rigor quoq; canonum non est seruandus vbi multitudo est in causa.

a ¶ *Non desperatione.*] id est, ob hoc ꝙ ecclesia desperet se posse restituere tales.

b ¶ *Sed rigore.*] Hic manifeste colligitur, ꝗ canones qui dicũt lapsos non esse reparãdos vel restituendos, de rigore loquuntur.

c ¶ *Etiam de ceteris.*] id est, omnibus. nomine enim ceterorũ omnes intelliguntur. ff. de verb. sig. ceterorum.

d ¶ *Sed non ideo.*] q.d. licet possint restitui aliqui secundũ rigorem.

e ¶ *Nihil detrahebatur.*] id est, vbi non timetur periculum.

f ¶ *Aliquid.*] id est rigorem, vt non restituerentur, vt sic fierent magis humiles.

g ¶ *Addiderũt.*] scilicet, vt non possint restitui.

h ¶ *Per.*] id est, ppter.

i ¶ *Potentias.*] id est, dignitates.

k ¶ *Experimenta.*] sic 29. dist. sciendũ. vel aliter vt qñdoq; fiat restitutio: quãdoque non.

l ¶ *Strages*] s. 44. dist. con estationes.

m ¶ *Detrahendum est.*]

Dispensatio qñdoq; est debita.

Hic habes ꝙ dispensatio quandoque est debita. scilicet vbi strages multorum iacet: & alibi, vt 45. dist. licet. & 1. q. 7. dispensationes. & 11. q. 3. plerumq;. 23. q. 1. noli. in fine. & J. eo. considerandũ. cũ enim dispensatio sit quasi quædam misericordia: & est certum ꝙ quilibet tenetur esse misericors, vt 86. dist. non satis. & licet debita sit: tamen peti non pptest: sicut episcopatus debetur bono: & tñ non potest eum petere, vt 8. q. 1. qui episcopatum. quandoque autem prohibetur dispensatio, vt 1. q. 1. erga. & S. eo. miror. qñdoque etiam permittitur dispensatio, vt J. eo. dño. & S. eo. si quis presbyter. Et nota ꝙ aliud est rigor, aliud est ius, aliud est dispẽsatio.

Rigor, dispensatio, & ius, differunt.

Rigor est quidam excessus iuris, & quædam austeritas facta ad terrorem, secundum quod dicit canon, ꝙ pœnitentia imponitur ꝫ benti secundas nuptias, vt 31. q. 1. c. hac ratione. & cap. præcedenti & ꝙ communio non est danda etiam in fine vitæ his q defecerunt in accusatione clericorum, hoc est eporum, vt 2. q. 3. si quis eporum. & rigor non est seruandus, nisi vbi timetur exemplum mali, vt 45. dist. sed illud. quandoque tñ rigor est idem quod subtilitas iuris, vt extra de restit. spo. in literis. & extra de no. ope. nun. itellleximus.

Et dic ꝙ iuris rigor ex causa multiplici mitigatur, vt not. extra de sentent. excom. pueris. Archidia.

Dispensatio est idem quod iuris relaxatio: & ea non est vtendum, nisi sit necessitas vel vtilitas, vt 1. q. 7. tali. Ius autem media strata incedit inter rigorem & dispensationem. ff. de iurisdi. omnium iu di. qui iurisdictioni. & 24. q. 2. legatus.

ADDITIO. ᵃDicit Hugo idem, scilicet ꝙ rigor nõ est, ius immo est iuris excessus in austeritate. Ius autẽ est æquitas, id est, æqualitas ius suum vnicuiq; tribuens, bonis præmia, malis supplicia. hoc debet iudex semper obseruare: arg. C. de iudi. placuit. Archid.

n ¶ *Maioribus.*] sic dist. 4. denique.

¶ Quare constitutum est in ecclesia, ne post pœnitentiam quis ad clericatum redeat. C. XXV.

VT constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione ᵃ indulgentiæ, sed rigore ᵇ factũ est disciplinæ. Alioqui contra claues datas ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est [quæ solueritis in terra, soluta erũt & in cœlo.] Sed ne forte etiã de ceteris † ᶜ criminibus, spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pœnitentiam; seuerissime placuit, vt post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit clericus: vt desperatione temporalis altitudinis, medicina maior, & verior esset humilitatis. Nam & sanctus Dauid de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quãdo amarissimas lacrymas fudit, vtique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo ᵈ superuacua putanda est posteriorũ diligentia, qui vbi saluti nihil detrahebatur ᵉ, humilitati aliquid ᶠ addiderunt ᵍ, quo salus tutius muniretur; experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per ʰ affectatas honorũ potentias ⁱ. Cogunt enim multas inuenire medicinas, multorum experimenta ᵏ morborum. Verum in huiusmodi causis, vbi per graues dissensionum scissuras non huius, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages ˡ iacent, detrahendum ᵐ est aliquid seueritati, vt maioribus ⁿ malis sanandis charitas sincera subueniat.

In capitular. a dictis c. 132. Poly. l. 6. tit. 20. Ans. l. 8. c. 3. Iuo in prologo & p. 6. c. 386. Pann. in prologo c. 8.

† al. de tali

infra. 13. q. 4. ipsa pietas. §. verum.

Cleri

Item ex epistola cleri Romani ᵒ *missa Papæ Cypriano* ᵖ.

Extat inter opera B. Cypriani lib. 2. epist. 7.

¶ Reparationis beneficium non nisi post pœnitentiam potest concedi. C. XXVI.

ABsit a Romana ecclesia vigorem ᵠ suum tam profana facilitate dimittere, & neruos seueritatis euersa fidei ʳ maiestate dissoluere, vt cum adhuc non tantum iaceant, sed & cadant ˢ euersorum fratrum ruinæ ᵗ, properata ᵘ nimis remedia communicationum vtique non profutura præstentur, & noua per misericordiam falsam uulnera ueteribus transgressionis uulneribus imprimantur, ut miseris ad euersionem maiorem eripiatur & pœnitentia. Vbi enim poterit indulgentiæ medicina proficere †, si etiam ipse medicus intercepta ˣ pœnitentia indulget periculis? si tantummodo operit uulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare; sed, si dicere uerum uolumus, occidere.

Ans. l. 8. c. 20.

† al. procedere

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali.*

Item Cyprianus in sermone de lapsis.

¶ Impœnitentibus venia concedi non potest. C. XXVII.

SI quis præpropera festinatione temerarius remissionem pecca-

Ans. l. 8. c. 32.

o ¶ *Cleri Romani.*] vel Cornelij Papæ.

p ¶ *Cypriano.*] In chronicis non inuenitur ꝙ aliquis Papa dictus fuerit Cyprianus: tamen ꝙ fuit Papa, habes J. ead. de eo tantum. sed forte hic & ibi est mendosa littera.

A *Bsit.*] CASVS. Cyprianus suasit Cornelio Papæ, vt Nouatianos & schismaticos facile reciperet. sed rñdet Cornelius: absit vt eos recipiamus tam profana facilitate, cũ adhuc iaceant in peccatis, & quotidie cadant de peccato in peccatũ: q̃a per hoc daretur eis & alijs occasio delinquendi. nam prælatus qui omissa pœnitentia delinquentibus parcit: non curat, sed potius occidit.

q ¶ *Vigorem.*] id est, rigorem.

r ¶ *Fidei.*] id est, disciplinæ.

s ¶ *Sed etiam cadant.*] vlterius.

t ¶ *Ruinæ.*] id est, euersi & ruentes fratres.

u ¶ *Properata.*] quia quæ committuntur in Deum, remitti non possunt sine pœnitentia: & quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, vt J. 23. q. 4. si is qui. & c. est iniusta.

x ¶ *Intercepta.*] id est, dimissa.

S *I quis.*] CASVS. Cyprianus reprehendit hic quosdam prebyteros, qui ad mandatũ aliquorum martyrum, id est, eremitarum & religiosorum virorũ etiam impœnitentibus remittebant pœnã peccatorum, & dicit quòd si quis hoc facit, prouocat Deum

ad ira.

ad iracundiam contra delinquentes. Item ostendit, quod si martyres præcipiant ea, quæ scripta sunt & licita, facienda sunt: quia non sunt contra Deum, sed vt dispensetur cum eo qui vere pœnitet, & non ficte. Si vero præcipiant ea, quæ scripta non sunt, expectandum est donec probentur ea Deo placere: quoniam non statim concedit Deus quod postulat martyr, sicut Moyses non statim impetrauit veniam peccatorum populorum cum petijt.

a ¶ *Remissionem peccatorum*] Quæ enim in nos delinquuntur, possumus remittere sine pœnitentia, sed non quæ in Deum. 23 quæstio. 4. si is qui.

Delicta commissa in Deum remittere nō possumus.

b ¶ *Sententiam.*] Qui ergo non seruat sententiam iudicis, offendit iudicem, & iniuriam facit iudici, qui frustratorie appellat ab ipso. C. quando prouo. non est necess. l. vlt. in fine. & hæc potest esse causa quare iudex debeat esse suspectus ei qui appellauit ab ipso, vt extra de appel. ad hæc.

Appellans frustratorie iudicē offendit.

c ¶ *Martyres.*] idest, Christi sacerdotes.

d ¶ *Vt sciamus.*] per signa exteriora considerata in pœnitentibus.

e ¶ *Videri*] argu. quod non statim teneretur quis credere etiam bono viro, vt 9. dist. ego solus si. ff. quod cum fal. tut. l. 2. immo imputatur alicui, quod nimis est credulus. 9. q. 3. non solum. 86. dist. si quid vero ff. de eo per quē fac. l. 1. §. 1. Non obstat 23. q. 1. quid culpatur. vbi in dubio obeditur: quia ibi loquitur dum prælatus præcipit quod est dubium: hic de martyribus, qui non erant prælati. 26. quæst. 5. nec mirum.

Cre[dulus] non debet quis esse nimus.

torum [a] dare se cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere; non tantum nihil prodest, sed obest lapsis. Prouocasse est iram, non seruasse sententiam [b]: nec misericordiam prius Dei deprecandā putare; sed contempto Domino de sua facilitate præsumere. *Et infra.* ¶ Mandant aliqua martyres [c] fieri: si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei sacerdote facienda; sit obtemperantis facilis, & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri; sed si scripta non sunt in Domini lege, quæ mandant; ante est, vt sciamus [d] illos de Deo impetrasse quod postulant; tūc facere quod mandant. Neque enim statim videri [e] potest de diuina maiestate cōcessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam cum petiisset, accepit.

Item Isidorus ad Massanum † episcopum.

† al. Masonem al. Masenā] ot.

¶ Qui sunt reparandi post lapsum, vel qui non.

C. XXVIII.

Aost. l. 8. c. 37.
Poly. l. 4. tit. 39.
Iuo p. 6. c. 397.
p. 15. 57. & 86.
Burc. l. 19. c. 43. & 73.
Pann. l. 3. c. 149.
Rab. pæ. l. 1. c. 1.
Conc. Neocæsar. cap. 1.

DOmino sancto, meritisque beato fratri Massano episcopo salutē. Quod in epistolis [f] venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet, quod in canone Ancyrano, ca. xix. † legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam; alibi vero legitur, post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diuersitas hoc modo soluitur. Illos enim ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis † emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, vendicare [g] quadam superstitiosa [h] temeritate nituntur; nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sentētia, vt necesse [i] sit illos restaurari in locum honoris, qui per pœnitentiam recōciliationem recepisse merētur diuinæ pietatis. Hi enim non immerito cōsequuntur ademptæ † dignitatis statū; qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur remedium vitæ. Id autem ne forte magis sit ambiguum, diuinæ auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel quidem propheta sub typo præuaricatricis Hierusalem ostendit post pœnitentię satisfactionem pristinum posse restaurari honorem. [Confundere, inquit, o Iuda, & porta ignominiam tuam.] & post paululum: [Et tu, inquit, & filiæ tuæ reuertimini ad antiquitatem tuam.] ¶ Quod dixit [Confundere] ostendit post † peccati opus debere quemque erubescere, & post confessionem pro admissis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quòd dignum confusione perpetrauerit opus. Deinde præcepit, vt post ignominiam, & deiectionem nominis sui, siue dignitatis reuertatur ad suam antiquitatem [a]. Ergo dum quisque post opus confessionis suæ confunditur; atque ignominiam [l] portans, depositionem [m] suam cum humilitate luget; reuocari secundum prophetam ad priorem statum poterit. Item Ioannes Euangelista Angelo Ephesi ecclesiæ inter cetera quædam similia scribit. [Memor esto vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac; alioqui veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco eius.] ¶ Ecce [n], inquantum valui, concilii Ancyrani antiquam plane, & plenam auctoritatem sacris testimoniis explanaui, ostendens eum posse restaurari in proprio gradu, qui per pœnitentiæ satisfactionem nouerit propria delicta deflere. Qui vero negligit, nec luget quæ gessit, & lugenda sine vllo pudore religionis, vel timore iudicii diuini committit; eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari cognoscat.

† al. corporis

† al. adeptæ

Ezech. 16.

† al. post confessionem, idest peccati

Apoc. 2.

D ¶ *Omino sancto.*] CASVS. Massanus eps inuenerat in concilio Ancyrano, quòd lapsi in fornicationem post pœnitentiam poterant restitui. Alibi inuenerat eos non esse restituendos: & ideo rogauit Isidorum vt hanc contrarietatem ei solueret. Et respōdet, quod illi qui vere pœnitent, ad gradum pristinum restituuntur & honorem: qui vero ficte pœnitent, nō restituuntur. & hoc probat auctoritate Ezechielis & Ioan. Euangelistæ. In hoc dicit, quod vbicumque inuenitur discors conciliorum sententia, illa suscipiatur, quæ est antiquior & potior pietate. i. misericordior.

f ¶ *In epistolis*] Massanus rogat Isido. vt solutionem canonum contrariorum circa restitutionem lapsorum ei rescriberet.

g ¶ *Vendicare.*] id est, defendere. hic etiam ecōtra ponitur.

h ¶ *Superstitiosa*] s. 8. dist. quo iure.

i ¶ *Necesse.*] Ex hoc verbo, necesse, & ex illo verbo, præcipiunt, quod supra ponitur, patet dispensationē quandoque esse debitā [1], vt s. ea. vt constitueretur. & sic patet, quod episcopus peccat si non dispensat, vbi patet ratio dispēsandi, vt 34. dist. fraternitatis. arg. 2. q. 5. quanto. tamen cum superiore agi potest officio iudicis, vt fiat dispensatio, vt extra de iure patro. nullus. licet non possit peti iure actionis, sicut potest dici de eleemosyna pauperi debita. 47 dist. sicut.

1 Ad hoc §. 19. q. 3. nob. vbi de hoc. & §. eod. si quis. ver. quod si. vbi de hoc. arg. §. c. considerandum. Archid.

Episcopus quandoque peccat si non dispensat.

a ¶ *Antiquitatem*] idest, mores antiquos.

l ¶ *Atque ignominiam.*] Ex hoc verbo, & ex illo verbo, depositionem, est argum. quòd episcopus potest depositum & infamem restituere, quia ignominia idem est, quod infamia, vt ff. de ijs qui not. infa. l. 2. ignominiæ. & sic patet, quòd potest tollere infamiam, quod concedo [2] vbicumque potest dispensare, vt dixi 2. q. 3 § hinc colligitur.

Infamiam potest episcopus tollere.

2 De hoc le. & not. § eo. 000 nimirum.

3 Idem Ioan. de Fan. qui approbat etiam 000 b. a.

m ¶ *Depositionem.*] idest, suspensionem. sic 46. dist. clericus.

ſeas. In fine γ autem huius epiſtolæ hoc adijciendum putaui, vt quotieſcumque in geſtis conciliorum diſcors a ſententia inuenitur; illius concilij magis teneatur ſententia, cuius aut antiquior b, aut potior extat auctoritas. (¶.33.q.2.c.hoc ipſum.)

α ¶ *Sic habet hoc caput in epiſtola, quæ nuper vnà cum alijs Iſidori operibus eſt impreſſa Pariſijs, & ita inſcribitur,* Iſidori Hiſpalenſis archiepiſcopi epiſtola ad Maſſanum epiſcopum. Domino ſancto, meritiſque beato, &c. *In epiſtola autem longiore, eodem argumento, & ijſdem pene verbis, (quæ & ibidem & antea Antuerpiæ cum libris de ſummo bono impreſſa eſt) non ſic hoc loco mentio concilij Ancyrani; ſed tamen in editione Pariſienſi titulus hic eſt,* Iſidori Hiſpalenſis archiepiſcopi epiſtola de reſtituendis in priſtinam dignitatē clericis pœnitentibus. ſeu, Explanatio canonum aliquot Ancyrani concilij. *Verumtamen in eandem illo xix. verſionis Dionyſij (qui apud Græcos. & in alijs verſionibus vigeſimus eſt) vbi legitur,* perfectionem conſequi ſecundum priſtinos gradus. *græce eſt,* κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας; *id eſt,* ſecundum gradus, qui eo deducunt. *& Balſamon longe aliam ſententiam elicit, quam Iſidorus.*

β ¶ Ecce.] *Hic in epiſtola longiore multa intergeruntur.*

γ ¶ In fine.] *Hæc nunc leguntur in longiore epiſtola, non autem in alia, quam cæteroqui Gratianus videtur ſecutus.*

Quicumque igitur pro criminibus ſuis digne Deo pænitentiam obtulerint, auctoritate Gregorij, & Auguſtini, & Hieronymi, & Iſidori gradum priſtinæ dignitatis recipere poſſunt. Qui autem non odio criminis, ſed timore vtilitatis, vel ambitione honoris falſas Deo pænitentias offerunt, in priſtini honoris gradum reparari minime poterunt.

Sed obijcitur illud Hormiſdæ Papæ, qui ſcribit omnibus epiſcopis per vniuerſas prouincias.

¶ Diaconus, aut presbyter in adulterio deprehenſi reparari non poſſunt. C. XXIX.

SI quis a diaconus c, aut presbyter poſt acceptam benedictionē, leuiticā cū vxore ſua incontinens inuenitur, ab officio ſuo deijciatur †. ¶ Ecce d manifeſte conſtat, quia ſecundum titulos antiquorum Patrum ſancto β ſpiritu ſuggerente conſcriptos, & ſecundum ſententias cccxviij. e epiſcoporum, quas etiam Gallicani canones continere videntur, clerici in adulterio deprehenſi f, aut ipſi confeſſi, aut ab alijs conuicti ad honorem redire non poſſunt g. Sed quia forte non deſunt, quibus pro nimia pietate h ſupraſcripta ſanctorum patrum ſeueritas minime placeat; ſciant ſe cccxviij. epiſcoporum, qui fuerunt congregati in concilio Nicæno, & reliquos ſtatuerunt canones, ſententias reprehendere, vel damnare. Sed forte maior eſt in illis pietas, quàm in ſupraſcriptis trecentis decem & octo epiſcopis? maior eſt in illis miſericordia, quàm in ſancto i Ioanne apoſtolico Papa? maior charitas, quàm in reliquis ſanctis ſacerdotibus, qui hoc † exemplo remedia k eccleſiarum ſuis definitionibus deliberauerunt? Et ideo aut prompta † voluntate præceptis illorum conſentiant; aut ſi non fecerint, omnibus l illis contrarios ſe, & inimicos m eſſe cognoſcant. Quæ eſt iſta iuſtitiæ inimica benignitas, palpare n criminoſos, & vulnera eorum vſque in diem iudicij incurata ſeruare? ¶ Quòd ſi eos duriſſimā pænitentiam per plures annos videremus agere; tunc nos & ſaluti eorum poſſemus conſulere, & ſtatuta canonum deberemus o temperare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec inſtantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum Dauid imitentur, qui dicit [Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.] (Pſal 6.) & illud [Cinerem tamquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miſcebam,] (Pſal. 101.) nec eos ieiunijs, vel le-

A rauſicā.c.23. & Aurel. 5.c.4. Pann. l.3.c.98. Anſ.l.11.c.87.

† ¶.c.miror.

† al. pro exemplo & remedio] Anſ.

† al. prona

---

a ¶ *Diſcors.*] Nonne illa ſententia eſt potius ſequenda quæ maiorem continet pietatem? vt 9.diſtin. ſana. licet enim canon Apoſtolorum potior ſit, quia antiquior ſit alijs canonibus: tamen præiudicatur ε ei per poſteriores, vt 82.diſt. presbyter. idem patet in canone Hierony. vt 26.diſtin. deinde. & cap. acutius. Item quandoque præiudicat ille canō, qui non eſt potior, vt 25.q.1. contra ſtatuta. quod ergo dicitur hic, intellige cū ambę conſtitutiones ſunt particulares, & locales: & de illis loquitur c. 19.diſt. in canonicis. ſed ſi ambæ ſunt generales, ſemper poſterior præiudicat, vt extra de cognat. ſpi. cap. 2. ff. de leg. non eſt nouum. Sed qualiter præter tus vnus canon alteri, cum omnes ſint promulgati inſtinctu ſpiritus ſancti. 16.q.3. nemo ᵟ? Reſpon. quod duo canones poſſunt eſſe contrarij, & tamen vterque eſt iuſte inſtitutus. quod enim vnus ſtatuit, & iuſte; alter contrarium poteſt ſtatuere, & iuſte. 63.diſt. § verum. extra de conſang. & affi. non debet.

Canon canoni ſæ præiudicat.

ε Videas quod leg. & not. 18. diſtin. quoniam quidem.

ᵟ Et melius 25. q.1. violatores. & ¶.cap. prox. in prin. & ¶.eod. in illis. Arch.

b ¶ *Cuius aut antiquior.*] ſi ambo ſunt æqualis poteſtatis. 19. diſtin. in canonicis.

QVICVMQVE. CASVS. Concludit Grat. ex ſupradictis breuiter epilogando ſolutionē, quæ eſt ſupra in §. quomodo. Sed huic ſolutioni obijcit cap. ſequens, & alia vſque ad §. ſed illud.

S *I quis.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte probat Hormiſda, quod ſi aliquis clericus fuerit in adulterio deprehenſus, vel conuictus, vel confeſſus; non poteſt ad ſuum honorem redire. Et hoc probat per verba Nicæni concilij ccc. & xviij. epiſcoporum. & reprehendendo deridet eos qui dicebant rigorē non eſſe ſeruandum circa delinquentes. In ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Quod ſi eos.* dicitur, quod ſi clerici delinquentes vere pænitent, reſtitui poſſunt exemplo Dauid. Si vero non reſipiſcunt, non eſt eis indulgendum, cū Deus non indulgeat, & ſi eis falſo indulgeamus, in die iudicij dicturi ſunt contra nos, quod nos non debuiſſemus eis indulſiſſe, nec permiſiſſe eos in delictis propter blanditias permanere, vel minas eorum. Et not. quod prima pars facit contra ſolutionē Gratiani: ſed ſecunda pro eo. ſequens cap. patet.

c ¶ *Si quis diaconus.*] prima pars cap. facit contra ſolutionem Gratiani, idē facit pro ea in ſecunda parte, quæ incipit ibi, *Quòd ſi eos.*

d ¶ *Ecce.*] vſque ad hunc locum ſunt verba Nicæni concilij.

e ¶ *Cccxviij.*] Ergo videtur, quod hoc ſit ſtatutum Nicæni concilij, cui tot interfuerūt, vt 15. diſt. canones. licet Damaſus Papa de ccc. tantum loquatur. 10.q.3. hanc conſuetudinem. ſed minor numerus non excludit maiorem.

f ¶ *Deprehenſi.*] aliquo ſequentium modorum. Videtur ergo, quod ſola deprehenſio ſufficit, vt hic, & 81. diſt. presbyter. & habes ¶. e. 2. de his. ſed non eſt ita, niſi ſint conuicti vel confeſſi, vt ſequitur ¶. 2.q.1. nos in quemquam. & 15 q.8. non dicatis. Vel intellige, deprehenſi ita quod factum ſit notorium ex facti euidentia ʒ, vt extra de coha. cleri & mulie. tua. tales enim qui in maleficio publice deprehenduntur, ſine iudicio damnantur, vt C. de defen. ciui. l. defenſores. lex ſeptima eſt.

ʒ Sola deprehenſio ſufficit ad notam infamiæ inducendam. ff. de ri. nup. palam. §. quæ in adulterio. ſecundum Goff. qui ita no. extra de iud. cū nō ab homine. Archid.

g ¶ *Non poſſunt.*] de iure.

h ¶ *Pietate.*] ironice loquitur.

i ¶ *In ſancto.*] ¶. ead. miror.

k ¶ *Remedia.*] id eſt, pœnas contra illos, qui non ſeruant ſtatuta.

l ¶ *Omnibus.*] argum. quod qui vni facto contradicit, omnibus contradicit. ſic ¶. 4. diſt. denique. de pæn. diſt. 5. fratres. & extra de reg. iur. deſſeat. de conſec. diſt. 2. comperimus.

¶ Concor. cum hoc text. in l. ſi adulterium. ɔ ubi not. per Bar. ff. de adul.

m ¶ *Et inimicos.*] not. quod eo ipſo, quod aliquis non obedit prælato, eius eſt inimicus, vt 14.q.1. quoniam vetus. ¶. eod. ſi quis præpoſtera.

Inobedientia prælato eſt inimicus.

n ¶ *Palpare.*] id eſt, adulari.

o ¶ *Deberemus.*] not. diſpenſationem eſſe debitam, vt ¶. eod. vi-

constitueretur. & 11. quæst. 3. plerumque.

ADDITIO. Dicas breuiter, quod vbicunque persona, res, & locus eã exigit, debita est. 19. dist. ca. 1 & 2. & ca. di. duo. ver. præcipiũt. & versi. necesse & § ca. cõsiderãdum. Quod dic vt plene no. in Spec. de legato. §. genera autem. & no. extra de sen. exc. pueris. Archid.

Q *Vi sub gradu.*] CASVS. Aliquis existens in gradu sacerdotali mortaliter peccando cecidit, dicitur, quod iste talis debet esse contentus baptizare, cõionem infirmis dare, & diuina officia celebrare: sed ad superiores ordines non ascendat. vel diuina officia celebrabit tamquam clericus, sed nõ sacrificabit. Alia littera habet: Qui ceciderit á gradu. & secundum hoc sic pones casum: Aliquis sacerdos depositus. fuit propter peccatum: qui acta pænitẽtia volebat restitui, quæritur an possit? respondetur, quod non: sed in necessitate potest baptizare, communionem dare, & altario ministrare, non tamen Missam cantabit.

i *Sub gradu.*] idest, in gradu.

n *Baptizare.*] Sed nonne illud laico cõceditur, vt 1. q. 1. quod quidam? Sed dic quod iste potest solenniter baptizare: quod laicus nõ potest, vt 81. dist. si diaconus. Item obijcitur, quod si iste potest baptizare, ergo & sacrificare, vt dicit Hie. 1. q. 1. sicut Christus. Sed ibi loquitur de adhuc tolerato.

Baptizare solenniter laicus non potest.

Etiam poterit rainnecordinari, quod nõ poterit falso. Io. de Fan.

l *Ministrare.*] sed non celebrare. Vel dic, quod potest remanere in officio sacerdotali sed non potest esse episcopus.

Dispensation. Hug.

Secundũ hãc intellectum poterit cõficere, & corp. Christi & alia facere, & ea sola pœna hic imponatur ei eum, quia non poterit amplius promoueri, secundum hoc non est contra 1. q. 1. sicut Christus.

Di... ctionibus vacare videamus; possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ suæ inimica securitate permanerent; credentes, quòd sic eis, non acta pænitentia digna [a], dimiserit [b] Deus, quomodo sacerdotes indulsisse videntur. Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa, & falsa misericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi aduenerint, cõtra nos causam dicturi [c] sunt, dicentes, quòd dum aut asperitatem linguæ eorum expauimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus [d], aut ipsa peccata augere permittimus [e]; non recolentes illud, quod in vetere

Num. 16. testamento scriptum est: quia uno [f] peccante, contra omnes ira Dei deseuiit.

a *Si quis.*] *Hinc usque ad vers. Ecce. sunt in c. 23. concilij Arausici, quod videtur citatum fuisse ab Hormisda, siue alio quisquis fuerit huius capitis auctor. Anselmus quidem & ipse Hormisdam citat.*

Cõc. Nicænum. c. 12.

b Sancto spiritu.] *Apud Anselmum legitur,* á sancto Ioanne Papa transmissos, & cccxviij. episcoporum sententias, *quod videtur conuenire cum his, quæ paulo inferius habentur,* Maior est in illis misericordia, quàm in sancto Ioanne apostolico Papa?

al. ex dictis Hieronymi

Item Hieronymus †.

¶ Difficile est post lapsum ad pristinum gradum redire. C. XXX.

Poly. l. 4. tit. 39. Burc. l. 19. c. 78. Iuo p. 15. c. 91.

post lapsum] desunt fere in omnib. exẽpp.

QVicumque dignitatem diuini [g] gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare. Reuerti enim in pristinum gradum post lapsum [ ] difficile [h] est.

Simile quiddam priori parti huius capitis habetur in can. 17. Basilij ad Amphilochium, & in can. 26 synodi in Trullo.

Item Basilius †.

¶ Lapsus post pænitentiam altario tantum ministret. C. XXXI.

Burc. l. 19. c. 80. Iuo p. 15. c. 93.

à suo gradu

QVi sub †gradu [i] ceciderit post pænitentiam, contentus fiat baptizare [k], communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare [l].

† Basilius.] *Iuo citat ex dictis Augustini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in epistola Basilij ad Amphilochium can. 27. Sed propius etiam ad hanc sententiam accedit can. 14. concilij Aurelianensis primi, & canon unus concilij Neocæsariensis (qui habetur infra 15. q. 8. qui admisit.) præcipue si hoc legatur, quemadmodum in plerisque Gratiani codicibus,* communionem infirmis dare, non autem sacrificare, & altario ministrare. *Similem quandam sententiam refert ex nouella Leonis Balsamon ad canonem. 21. synodi in Trullo.*

Item ex concilio Ancyrano, c. 1. & sequentibus.

¶ De sacerdotibus, diaconis, & laicis, qui idolis thurificant. C. XXXII.

Burch. l. 5. c. 40. & 41. Iuo par. 2. c. 49. & 50. Poly. l. 6. tit. 12. C. 2.

illum] prisca versio.

PResbyteros, qui immolauerunt [m], & postea certamen iterum inierunt [n], si ex fide luctati sunt, & non ex compacto [o] ad ostentationem, ut caperentur, ipsi fecerunt; hos placuit honorem [p] quidem sedis propriæ retinere: offerre [q] autem illis, & sermonem ad populũ facere, aut aliquibus sacerdotalibus officiis fungi [r] non liceat. ¶ Diaconi similiter, qui immolauerunt, postea uero iterũ reluctati sunt, alias † quidem honorem habere oportet; cessare autem debent ab omni sacro ministerio, ita ut nec panem, nec calicem [s] offerant, nec Euangelium pronuntient; nisi forte aliqui episcoporũ conscii sint laboris eorum, & humilitatis, & mãsuetudinis, & uoluerint eis aliquid amplius

C. 3. tribuere, uel adimere. Penes [t] ipsos ergo erit de his potestas. ¶ Qui au-

P *Resbyteros.*] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima parte loquitur de quibusdam presbyteris & diaconibus, qui coacti coactione conditionali dæmonibus immolauerunt: de quibus quæsitum est quomodo debeãt puniri. & respondet, presbyteri & diaconi, qui coacti fuerunt coactione conditionali, si vere pænitere eos fecisse, & postea fideliter & nõ ficte paganos impugnauerũt, honorem suum retineant, sed in suis officijs nullo modo ministrent, nisi episcopus laboris eorum postea conscius, cum eis duxerit dispensandum. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Qui autem fugientes.* dicitur, quod illi qui fugientes comprehensi sunt, & coacti coactione violenta dæmonibus immolare, nec peccauerũt & nullo modo sunt puniendi, nec laici propter hoc debent a promotione repelli. In tertia parte, quę incipit ibi, *De his autem.* dicitur, quod illi qui sponte hoc fecerunt, sicut factũ fuit sub tyranno Licinio, admitti debent ad pænitentiam & communionem ecclesiæ.

a *Digna.*] quod nulli facit. 24. q. 2. legatur.

b *Dimiserit.*] non enim tam cito dimittit Deus sicut sacerdos absoluit. de pæn. dist. 1. quem pænitet.

c *Dicturi.*] Numquid voce tunc loquentur, cum Apostolus dicat, quod tunc linguæ cessabunt, licet propheta contrarium dicat: Exultationes Dei in gutture eorum. Sed quidquid sit, tunc nullus accusabit alium, sed sola conscientia accusabit quemlibet. 9. q. 4. aliorum.

Cõscientia sola damnandos accusabit.

d *Indulgemus.*] idest, indulsimus.

e *Permittimus.*] idest, permisimus.

f *Quia uno.*] scilicet Achor. 8. q. 1. audacter. & 1. q. 4. §. item peccato Achor. Ioan.

g Q *Vicumque.*] *Diuini.*] idest, ecclesiastici.

h *Difficile.*] tale difficile habes. 47. dist. quantumlibet. alias ponitur pro non. 2. q. 6. §. biduum. ver. si aduersus. & 47. distinct. cap. fin.

m *Qui immolauerunt*] coacti conditionaliter.

n *Inierunt.*] scilicet superbiæ causa.

o *Et non ex compacto*] idest, figmento.

p *Honorem*] scilicet beneficium.

q *Offerre.*] idest, officium non retinent [4].

r *Fungi.*] hic dispensatur in beneficio, sed nõ in officio, vt extra de clericis pugnan. in du. Henricus. & §. ead. dist. Studeat.

s *Nec calicem.*] ante confectionem, quia post confectionem non est eis licitum offerre. & sic non est contra. 93. dist. peruenit.

t *Penes.*] Hic patet quod episcopus dispẽsat in hæresi, & cum schismatico

4 Dic placitũ offerre, i. in altari conficere q. d. beneficium retinebit, sed nõ officium, sic §. eod. Studeat. in § 48. dist. presbyterũ. extra de cle. pug. in du. Henricus. Sic aliter retinere quis officiũ, sed nõ beneficium. 1. q. 1. c. 2. Io. de Fan.

matico, vt §. ea. vt constitueretur. non tamen cum excommunicato ministrante. 11. q. 3. si quis episcopus.

a ¶ *Per necessitatem.*] famis. immo potius debent mori fame, quam vesci idolothytis, 32. q. 4. sicut satius. & j. 32. q. 5. ita ne. Vel vocat hic necessitatem coactionem.

rum sint occulta, & per occultam pœnitentiam deleantur, ad consilium sacerdotis in suis gradibus remanentes indulgentiam à Domino consequuntur.

i ¶ *Quo deprehensi*] & conuicti, vt 15. q. vlt. cap. vlt. & extra de iudiciis non ab homine. & aduocabit testes, per quos probabit ip-

tem fugientes comprehensi sunt, vel à domesticis traditi, vel ademptis facultatibus sustinuere tormenta, aut in custodiam trusi proclamauerunt se Christianos esse, & eousque adstricti sunt, vt manus eorũ comprehendentes violenter attraherent, & funestis sacrificijs admouerent, aut aliquid polluti cibi per necessitatem [a] sumere cogerentur, confitentes iugiter se Christianos esse, & luctum rei, quæ contigit, incessabiliter ostendentes omni deiectione & habitu, & humilitate vitæ; hos velut extra delictum constitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si vero prohibiti sunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam [b], vel propter quorumdam ignorantiam; statim recipiantur. ¶ Hoc autem similiter, & de clericis, & de laicis ceteris obseruari conuenit. ¶ Perquisitum est autem & illud, si possunt etiam laici, qui in has necessitatis angustias inciderunt, ad clericatus ordinẽ promoueri. ¶ Placuit ergo & hos, tamquam qui nihil peccauerũt, si & præcedens eorum vita probabilis sit, ad hoc officium prouehi.

¶ De his autem, qui negauerunt præter necessitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid huiuscemodi (quod factum est sub tyrannide Licinij) placuit sanctæ synodo, quamuis humanitate probentur indigni, tamen eis beneuolentiam commodari [c]. — Cõc. Nicænum 1. c. 11.

α ¶ Si ex fidei.] *His verba concilij sunt in compendium redacta: omnino autem versio Dionysij, quam attulerunt Burchardus & Iuo, propius accedit ad verba græca. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videtur secutus.*

β ¶ Nec Euangelium pronuntient.] *In versione antiquiore est*, nec pronuntient, *in alia, quam Burchardus attulit*, vel prædicando. *græce*, κηρύσσειν: *quod proprie significat Euangelium, & fidei doctrinam prædicare.*

Sed illud Hormisda [d] Papa desidiosos, & negligentes, non vere pænitentes reparari prohibet. ¶ Illud autem Hieronymi [e] fatetur hoc esse difficile, non impossibile. ¶ Basilius [f] autem circa delinquentes rigorem iustitiæ seruandum ostendit, quem circa pænitentes alij relaxandum misericorditer affirmant. ¶ Possunt & aliter distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante vel post ordinationem à sacris ordinibus deijciendi sunt: quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundum sacerdotis edictum purgata, in proprijs ordinibus remanere possunt. Vnde Nicolaus Papa Carolo archiepiscopo, & eius suffraganeis. — Raba. pæn. c. 1. — In gestis concilij Vormaciensis, c. 11. Vide Iuonem par. 10. c. 180.

¶ Non potest restitui in sacerdotem, cuius crimen fuerit manifestum. C. XXXII.

SAcerdotes, si in fornicationis laqueum ceciderint, & † criminis manifestus [g], siue ostensus fuerit actus; sacerdotis non possunt [h] † habere honorem secundum canonicæ institutionis auctoritatem. — Pann. l. 3. c. 136. † al. aut

Item Rabanus archiepiscopus scribit ad Heribaldum, lib. pæn. c. 1.

¶ Qui valeant reparari post lapsum, vel non. C. XXXIII.

DE his vero visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante, vel post ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus cõfitentur. In quibus, vt mihi videtur, hæc distãtia esse debet; vt hi, qui deprehensi [i], vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus; secundum canonum sacrorum instituta, à proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei tales personas supra † se positas habere, quas vltra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines à sacrificio Dei (sicut quondam, Heli filijs peccantibus, fecisse leguntur) & rebelles hinc, atque contrarij existentes, eorum prauis exemplis quotidie peiores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abscondite à se admissis, per occultam confessionem coram oculis † Dei præsente etiam sacerdote, qui eis indicturus est pænitentiam, confitentur, & semetipsos grauiter deliquisse queruntur; si [a] se per ieiunia, & eleemosynas, vigiliasque, & sacras orationes purgare certauerint, his etiam — Burc. l. 19. c. 150. Iuo p. 6. c. 400. Pann. l. 3. c. 152. — † al. superpositas — 1. Reg. 2. — † al. angelis

b ¶ *Ampliorem cautelā*] Quasi dicat: ad cautelā imponit alicui pænitētia, vt 34. q. 2. in lectum.

c ¶ *Commodari.*] quia restituuntur ad cōmunionem, non ad officium vel beneficiũ, tamen dabitur sustentatio eis. 16. q. 6. de lapsis. Ioan. de Fant.

ADDITIO. Sed videtur contra, quod nota. 1. q. 7. maximum. & 81. dist. 5. non autem. in gl. sed videtur. in fi.

SED ILLVD. CASVS. Modo respõdet Gratian⁹ tribus cap. supra dictis, scilicet illis cap. si quis diaconus. & duobus sequentibus; & cuilibet dat suam solutionem, & generalem solutionem ad omnes supradictas contrarietates, dicens, quod ca. quæ phibẽt restitutionē lapsorũ, intelligẽda sũt cũ crimina sunt manifesta ante ordinationem, vel post. quæ vero pmittũt, de occultis intelligunt, qbus p occultā pœnām purgatis i suis ordinib⁹ remanere possũt. Et hoc pbat duobus cap. seq.

d ¶ *Sed illud Hormisda.*] supra ead. si quis diaconus.

e ¶ *Hieronymi.*] §. ead. quicumque.

f ¶ *Basilius.*] §. ead. qui sub gradu.

SAcerdotes.] CASVS. Carolus archiepiscopus quæsiuit a Papa vtrum sacerdotes, quorum fornicatio est manifesta rei euidentia, vel p testes, possint habere honorem sacerdotij. Et respondet, quod non, secundum canonicam institutionem.

g ¶ *Manifestus.*] per euidentiam facti.

h ¶ *Non possunt*] sine dispensatione. sed si est occultum, possunt sine dispensatione post pænitentiam.

DE his vero] CASVS. Quidam in sacris ordinibus constituti fecerunt periurium, furtum, vel fornicationem, vel huiusmodi: quare quæsiuit Heribaldus ab archiepiscopo Rabano, an tales debeant cadere à primo gradu. Et respondet quod sic, si publica sunt eorum delicta: quia scandalum est tales præesse, & laici inde detrahunt sacrificio Dei, sicut factum fuit per filios Heli. Si autem peccata eo-

sum in crimine deprehensum, & detineat eum per viginti horas. ff. de adult. capite.

Solũ cum si di... pænitent. — Ad hoc 81. dist. maximum. extra de big. ga. & c. & forte est hoc põt dispensare episcopus, secundum id, quod not. Inn. extra de cle. ex. per. in c. 1. in glo. 1. in probatione. — ¶ Adde ad hoc ver. qd not. Bar. in l. si adulterium ff. de adult. — Deprehensus in crimine põt per 20. horas detineri.

a ¶ *Seruato*.] Secundum quosdã iure cõmuni & promouetur, & manet in ordine suscepto occultus peccator post peractã pœnitentiam, vt etiam sentit Gratianus. §. eodẽ. §. sed illud. nisi in simonia, vbi quis ordinẽ emit: qui quantũ ad se & ad alios est suspẽsus, vt 32. dist. §. verum. & extra de si. tanta. licet sit argu. contra extra de

DE LAPSIS. Hic incipit quarta pars huius dist. in qua loquit de hæreticis q̃ olim sine cõsilijs nõ recõciliabãt. Ioã. de Fan.

CASVS. Supra dictum est de alijs lapsis: nunc vero de lapsis in hæresim dicit, quòd non est communicandum eis ante reconciliationem: quod probatur sequenti cap.

gradu seruato a, spes veniæ de misericordia Dei promittenda est.

a ¶ Si se per ieiunia.] *Sic etiam in manuscriptis, & apud Iuonem, & Panormiam. In originali autem legitur*, si veraciter pœnituerint, & se per ieiunia. *itemque Burchardus, qui cap. hoc citat ex concilio Ilerdensi*.

4 *De lapsis etiam in hæresim hoc obseruandum est, vt ante sententiã concilij nullus eis communicet. Vnde Cyprianus Papa Antoniano ait inter cetera, lib. 4. epist. 2.*

¶ A commuioine abstineant, qui lapsis ante restitutionem communicant. C. XXXV.

Ansl. 8. c. 18. † al. tamen

DE eo antem †, quod statuendum esset circa causam lapsorum, distuli; vt cum quies, & tranquillitas data esset, & episcopis in vnum conuenire indulgentia diuina permitteret; tunc cõmunicato b, & librato de omnium collatione consilio, statueremus, quid fieri oporteret: Si quis vero ante consilium nostrum, & ante sententiam de omnium consilio statutam, lapsis temere communicare voluisset, ipse a communicatione abstineretur.

Supra ead. c. clericum, & c. de his clericis, &c. miror.

5 *Quod vero c supra de homicidis statutum legitur, intelligendum est, quando facultas effugiendi datur; nec necessitate clauduntur obsidionis. Ceterum, cum necessitate angustati effugere non possunt, si tunc homicidium admiserint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni reddentur.*

Vnde in concilio Ilerdensi, c. 1. legitur.

¶ Post duorum annorum pœnitentiam, officio, & communioni restituantur clerici, qui in obsidionis positi necessitate sanguinem fuderunt. C. XXXVI.

DE his clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt qui altario ministrant, & Christi corpus, & sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine, etiã hostili se abstineant. Quòd si in hoc d inciderint, duobus annis tam officio, quàm communione corporis Domini priuentur e, ita vt his duobus annis, vigilijs, ieiunijs, orationibus, & eleemosynis pro viribus, quas Dominus donauerit, expientur: & ita demum officio, vel communioni reddantur: ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora prouehantur. Quòd si in definito tempore negligentiores circa salutem suam extiterint, protelandę ipsius pœnitentiæ tempus in potestate maneat sacerdotis f.

Casu quoque si clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex dispensatione remanere permittitur.

Vnde Vrbanus II. scribit Guernerio Narbonensi episcopo.

DE eo antem.] CASVS. Quoidã hæreticos debebat Cyprianus ecclesiæ reconciliare: sed differebat. quæsiuit ergo Antonius quare differret? & respondet, ideo, vt congregato cõsilio episcoporum de communi consilio recõcilietur: ante vero reconciliationem nullus eis cõmunicare debet.

b ¶ *Communicato*.] Olim enim eps̃ solus non poterat sine consilio reconciliare hæreticum, vt 1. q. 7. si quis eps̃. Sed hodie secus est extra de hæreti. ad abolendam. §. præsenti.

QVOD VERO. Hæc est quinta pars huius dist. in qua ponitur, quid iuris sit de homicidis voluntarijs, vel casualibus, vel necessarijs. Ioan. de Fan.

CASVS. Iste §. respicit c. illa, miror. clericum. & de his in quib. dicitur, q̃ clerici homicidæ carere debent officio percepto, quod Gratianus dicit esse verum de illis qui poterant homicidium euitare. Ceterum si necessitate obsidionis angustati fecerunt homicidium, pœnitentia purgati remaneant in officio, vt probatur sequenti capitulo.

c ¶ *Quod vero*.] §. eod. cap. clericum. & c. de his clericis. & c. miror.

DE his clericis.] CASVS. Quidã sacerdotes leuitæ & subdiaconi in obsidione positi hostes interfecerunt. vnde quæsitum fuit de his, an possint in suis ordinibus remanere? Respon. concilium quòd quilibet clericus vitare debet sanguinis effusionem. sed si in hoc de necessitate inciderint, officio & communione corporis Christi duobus annis priuentur, in quibus pœnitentiã agant: qua peracta officio suo reddantur: ita tamen q̃ ad altiora non promoueantur. Si autem in prædicto tempore negligenter pœniteant: in potestate episcopi erit prolongare tempus pœnitentiæ. Sequens §. cum seq. c. patet.

de si. ex tuæ. sed ibi non dicitur quòd dispensabatur cũ eo: sed dicitur quòd prohiberi non potest, cum sit occultũ. Sed obijcitur istis quod dicit in §. de spe veniæ. Sed ipsi intelligũt de spe veniæ quantum ad peccatũ. H. vero dicit, q̃ in occulto peccato non potest dispensari: quia de illo nõ potest quis accusari vel puniri: quia occulta peccata non habent vindictã, vt 32. q. 5. Christiana 3. Ad hoc ergo q̃ occultus peccator possit promoueri, cõfitebitur episcopo crimen suũ: & nõ ei soli, sed corã aliquibus personis: & sic poterit dispensare secũ. sed vt dixi §. 25. dist. cap. vlti. peccatũ siue sit occultum siue manifestũ, dũ tamen sit enorme, semper impedit ne possit sine dispensatione promoueri: licet possit exequi susceptũ ordinem cũ est occultum peccatũ: & quòd occultũ peccatũ impediat promouendum, habes extra de temp. ord. ex tenore. Io. Sed hæ opiniones hodie sublatæ sunt per decret. extra de temp. ordi. cap. vlti. B. Sed nũquid sacerdos tẽpore pœnitentiæ potest exequi officium suũ? Videtur q̃ non, vt 5. dist. 6. testamentũ. & de consecra. dist. 2. si non sunt. & c. quotidie. & §. eo. quid est hoc: cũ quilibet sit suspensus quantũ ad se propter mortale peccatũ, vt 2. q. 1. sacerdotes. & facit ad hoc extra de celebra. missa. de homine. Dico q̃ melius est si abstineat si credit se indignũ. si autem conteritur, dico q̃ potest celebrare. non obst. §. dist. 33. habuisse. quæ est contra. sed illud intelligitur de eo quem non pœnitet adhuc. de pœniten. dist. 3. inter hæc saeculum.

d ¶ *In hoc*.] ex necessitate.

e ¶ *Priuentur*.] ad cautelã, secundũ H. clerico in nulla necessitate licitũ est occidere: imo potius debet permittere se occidi: sed nos intelligimus illud de necessitate euitabili: quia poterat bene exiuisse castrũ ante aduentũ Paganorũ: si enim esset ineuitabilis necessitas, nõ imponeretur eis pœnitẽtia. Vnde dicas, q̃ si est necessitas ineuitabilis, sine omni dispensatione potest celebrare in ordine habito: sed nõ debet promoueri sine dispensatione. vt extra de ho. c. cõtinebatur. Sed ob. extra eod. lator. vbi dicitur, q̃ licite potest promoueri ad superiores ordines. Ioã. Sed illud est dispẽsatio. de hoc dixi §. eo. c. de his. Sed melius dicas, q̃ ibi fuit casus fortuitus. B.

f ¶ *Sacerdotis*.] Vide quomodo circa canones pœnitentiales habet ipse sacerdos plenam potestatẽ g, vt 26. q. 7. tempora. secundum leges duplicatur tempus pœnitentiæ eis, qui non seruant poenam & pœnitentiam iniunctã, vt ff. de poe. aut damnum. §. inter eos.

a ¶ Clerico.]

Margin notes: Hæreticos reconciliare hodie sine concilio. — Sacerdos plenã potestatẽ habet circa canones pœnitentiales.

a Clerico.] Si iste dedit operam rei licitę expellendo porcos de agro suo tunc intellige quòd minus diligenter fecerit: aliàs in nullo puniretur, vt d. 50. c. de his.
b ¶ Pro amore.] spiritualis. talis enim amor non inducit simoniã, vt 1. q. 1. filium. & ca. latorem. & 35. q. 9. veniam.
g ¶ Sex.] quia tot non erant in prouincia illa.
h ¶ Cadens.] postea.
i ¶ Interijt.] nõ ex causa percussionis: sed ex alio casu, q̃a cecidit.
k ¶ Percussione.] siue directa, siue occasionali.
l ¶ Et si voluntatem.] directam.

¶ Qui casu homicidium facit, ex dispensatione in ordine suo permaneat. C. XXXVII.

Clerico [a] iaciẽte lapidem puer dicitur interemptus: Nos pro amore [b] tuo in tuo ordine eum permanere permittimus; vt tamen semper in pænitentia [c], & timore permaneat. Pann. l. 3. c. 154.

Item Stephanus v. Sichiberto Corsicæ episcopo.

¶ De eodem. C. XXXVIII.

Quia te quasi obnoxium iudicas [d], eo quòd à Saracenis captus homines interfecisse videris; bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice [e] nullo modo iudicaris. Pann. l. 3. c. 155.

Si vero ira presbyter commotus aliquem interfecerit, & si animum occidendi non habuerit; perpetuo tamen depositus erit.

Vnde Nicolaus Papa scribit Hosbaldo Chorepiscopo [a] Quadrantino.

a ¶ Chorepiscopo.] *Antea legebatur, coepiscopo: emendatum est ex omnibus, quæ collata sunt, vetustis Gratiani exemplaribus, optimeque conuenit verbis Nicolai.*

¶ Perpetuo careat officio presbyter, qui ira commotus, licet extra animum, aliquem interfecerit. C. XXXIX.

Studeat [f] sanctitas tua persuadere episcopo tuo, sibi canonicum sociare numerum collegarum, idest sex [g] ex vicinis prouincijs fratres, & coepiscopos suos: quibus tecum iunctis, & decernentibus, diligenter inuestigate, & omni nisu scrutari procurate, quatenus inuenire valeatis, vtrum percussione iam nominati presbyteri, an ceruicis fractione idem diaconus, vt fertur, extinctus est. Et siquidem à sæpe fato presbytero non ad mortem percussus est, sed ex equo cadens [h] ceruice fracta interijt [i]; secundum arbitrium vestrum pro percussione, incaute agenti presbytero pænitentiam competentem indicite: & aliquanto tempore a Missarum solennijs suspendatur; denuo post hæc ad sacerdotale rediturus officium. † Quòd si veraciter qualicumq; percussione [k] istius presbyteri, ille mortuus est diaconus; nulla hunc ratione ministrare sacerdotis more decernimus: quoniam etsi voluntatem [l] occidendi non habuit; furor tamen, & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodijt [m]; in omnibus, sed præcipue in Dei ministris multipliciter inhibentur, atque vbique damnantur. Verum si presbyter adeo vestro studio obnoxius † forte claruerit; præcipimus, vt tale beneficium [n] sibi ecclesiæ suæ concedatur; quo & ipse, & sui [o] sufficienter possint habere suæ substentationis solatium. Iuo p. 10. c. 24. † al. nocius] Iuo

Item ex concilio Maticen. [a] *c. 6.*

a ¶ Maticensi.] *Burchardus, & Iuo citant ex concilio Moguntino: in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile vero aliquid legitur in concilio Vermac. c. 27.*

¶ De eodem. PALEA. C. XL.

Qui vero odij meditatione, vel propter cupiditatem, Iudæum, vel Paganum occiderit; quia imaginem Dei, & spem futuræ conuersionis exterminat †, quadraginta dies in pane, & aqua pæniteat. Burc. l. 6. c. 33. Iuo p. 10. c. 162. † al. extinxit

c ¶ In pænitentia.] interiori. quia sacerdos nõ facit publicam pænitentiã nisi pro enormi crimine, vt de pæn. dist. 6. sacerdos. & 28. dist. presbyter.

Sacerdos potest quandoque publicã pænitentiã facere.

Quia te.] Casus. Sichibertus episcopus Corsicæ inter angustias & iacula Saracenorũ positus, vt periculum euitaret, quosdam interfecit ex illis. Super hoc cõsuluit dominum Papam: qui respondet quòd bene facit, quia se obnoxium putat: sed quia non spõte hoc fecit, secũdum canones nõ cõdẽnabitur.
d ¶ Iudicas.] cũ nõ sis.
e ¶ Inde canonice.] idest, non secundum rigorem canonum: quia tũc nullo modo, vt supra eo. miror. nunc autem misericorditer toleratur. Vel intellige quãdo ineuitabili necessitate hoc feceris.

Hanc sententiã teneas: quia de ea intelligitur hoc c. vt no. summa de homi. § in c. sicut. in gl. nec. hæc est. in fi. & l. eod. de hom.

SI VERO CASVS. Dictum est s. quòd illi qui necessitate obsidionis vel casu aliquos occiderint, possunt in suis ordinibus remanere. Nũc vero dicit quòd si quis ira cõmotus aliquẽ occiderit, licet nõ habeat animũ occidẽdi, perpetuo tñ depositus erit quod sequẽti c. probatur.

Studeat.] Casus. Quidam presbyter percussit quẽdã diaconũ equitãtẽ: diaconus vero de equo cecidit: & fracta ceruice interijt. vnde Nicolaus Papa præcipit Hosbaldo chorepiscopo Quadrãtino vt suadeat epo suo associare sibi sex vicinos epos: q insimul cũ Hosbaldo cognoscant, & si inuenerint quòd diaconus a sacerdote nõ ẽ percussus ad mortẽ: nec ex percussione ipsius, sed ex ceruicis fractione mortuus est: iniũcta sacerdoti cõpetẽti pænitẽtia suspẽdatur ad tẽpus à celebratiõe Missarũ: & postea ad sacerdotale redeat officiũ. Si vero ex qualicũq; presbyteri percussione diaconus mortuus ẽ: licet nõ habuit animũ occidẽdi, tñ deponetur: ita vt si obediẽs apparuerit, assignetur ei beneficium de ecclesia sua, de quo ipse & sui possint habere solatium substentationis.

f ¶ Studeat.] Bar. intellexit hoc cap. prout littera sonat, quòd licet ex percussione cecidерit & cõfregerit ceruicẽ, nõ ideo est sacerdos deponẽdus: arg. j. eo. quantũ. nã si seruũ tuũ vulneraui, & ille postea ex ictu alterius perijt, nõ teneor de occiso. ff. ad legẽ Aquil. huic scripturæ. §. si seruus. & l. ita vulneratus. Et hãc regulã, Qui occasionẽ damni dat, damnũ dedisse videt: intelligit de occasione proxima & sufficiẽti. Sed expresse est contra extra eo. presbyterũ. & ff. ad l. Cor. de sic. nihil interest. vnde intellige quòd si nõ cecidit ex percussiõe, sed alio modo cecidit: tunc non teneтur de morte eius, sed de eo quod prius ipsum incaute percussit.

m ¶ Prodijt.] Et sic propter vnum delictum imputantur omnia quæ sequuntur ex illo. j. eod. sæpe. & j. eo. clericum.
n ¶ Vt tale beneficium.] Hic dispensatur in beneficio, non in officio, vt 28. dist. presbyterum. debet autẽ de iure carere vtroque: quia cui interdicitur vnũ, interdicitur & reliquũ: si sint connexa, vt 81. dist. si quis. nam male meriti continua egestate laborare debẽt: vt ff. depositi. bona fides. Sed ideo dispensatur, ne propter necessitatem victus ad turpia lucra cõuertatur, vt 81. dist. ad reatum.
o ¶ Et sui.] Sui enim filij & ipse eadẽ persona intelligũtur, vt 35. q. 3. §. hac auctoritate. in principio. & vxor dicitur pars viri. 33. q. 2. admonere. vnde videtur, quòd licet clericus sit suspensus ab homine vel canone, quòd tñ ei relinqui debeat vnde se & suos possit sustẽtare. & est si. ar. ff. de preca. l. penul. ff. de vsu & hab. l. 2. maxime cũ etiã vxor & filij de bonis ecclesię pasci possunt, vt 31. dist. omnino. nec totũ extorquendũ est a debitore quod habet: sed habenda est ratio, ne egeat. ff. de re iud. inter eos. in fi. Ille autẽ qui excõmunicatur,

Pro-

Vel dic puer occupabat, idest, domesticus. locus contra ponitur 11. q. 3. episcopi & secundũ Lau. & Hug.

Adde an excõmunicatus absolutus percipiat fructus medij temporis. ar. quod ab. in l. 1. & l. si vt allegas. C. de inst. milit. & in Authẽt. vt cum de appel. cog. §. si vero. col. 8.

Dispensatur quandoque in beneficio, non in officio.

Per sententiã, non ipso iure. Archid.

Vxor & filij de bonis ecclesiæ pasci possunt.

nicatur, nihil pcipiet noĩe ecclesiæ. extra de appella. pastoralis.

a ¶ *Os vero.*] Casus. Quæsitum fuit in concilio Neocæsarien. quanta pænitencia deberet iniungi eis qui casu fecerũt homicidiũ. Et respondet ꝙ secundũ antiquã regulã septẽ annorũ pænitentia iniungeretur postquã redderetur cõmunioni. Hæc vero est noua re-

qui sunt sui vel alie. iur. l. 2. vnde secundum iura nostra seruus potest conqueri de domino, si sæuiat in ipsum, vt 23. q. 4. si ecclesia. & c. si peccat. in fi. Et dic vt no. super illo c. si ecclesia. 2 q. 7. quæritur.

d ¶ *SI quis.*] ¶ *Semper.*] idest, horis statutis. sic 22. dist. sacrosancta. & 26. dist. si quis vult. & de conse. dist. 5. nomqoam.

¶ Deponendus. PALEA. C. XLI.

Ans. l. 11. c. 34.

SI quis homicidium fecerit, si episcopus est, xv. annos pæniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vitæ suæ peregrinando finiat. presbyter xii. annis pæniteat, tres † ex his in pane, & aqua; & deponatur superioris sententia. Diaconus x. annis pæniteat, tres ex his in pane, & aqua. Clericus, & laicus septem annis pæniteat, tres in pane, & aqua; & ad gradum cuiuslibet sacerdotii accedere non præsumat.

† al. quatuor

Ex prisca versione. Et Tribur. c. 52.

Item ex concilio Ancyrano, c. 22. §. eos vero.

¶ Quinquennio à communione abstineant, qui casu homicidium faciunt. C. XLII.

Polyc. l. 6 tit. 10. Burc. l. 6. c. 15. Iuo p. 10. c. 25. & 144.

FOs vero, qui non voluntate, sed casu [a] homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum pænitentiam communioni sociauit, secundum gradus constitutos: hæc * vero humana † [b] quinquennij tempus tribuit.

† al. humanior

* ¶ *Hæc vero.*] *Græce est*, ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει, *idest:* Secunda vero quinquennij tempus explebit. *Atq; ita fere Burchardus, & Iuo ex Dionysii versione. & in ead. cap.* Si quis voluntate.

Et in conc. Vormac. c. 39.

Item ex concilio Elberitano, c. 5.

¶ Quibus temporum spacijs à communione abstineat, quæ voluntate, vel casu ancillam suam interfecerit. C. XLIII.

Rab. pænit. c. 14. Burc. l. 6. c. 19. Ans. l. 11. c. 36. Iuo p. 10. c. 22. & 148.

SI qua fæmina [c] zeli furore accensa, flagellis verberauerit ancillam [c] suam, ita vt infra tertium diem animam cum cruciatu effundat; eo quòd incertum sit, voluntate, an casu occiderit; si voluntate, post septem annos; si casu, post quinque annorum tempora (acta legitima pænitentia) ad communionem placuit admitti. Quòd, si intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

Item ex capitulis Martini Bracarensis episcopi, c. 78.

¶ De his, qui voluntate, vel casu homicidium faciunt. C. XLIIII.

Iuo p. 10. c. 39.

SI quis [d] voluntarie homicidium fecerit, ad ianuam ecclesiæ catholicæ semper subiaceat, & communionem in exitu [e] vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntarie, sed casu aliquod homicidium fecerit; prior canon septem annis agere pænitentiam iussit; secundus canon quinque mandauit.

Item ff. tit. de furtis. L. Qui saccum.

¶ De eodem. C. XLV.

Pandect. lib. 47. tit. 2. leg. 79.

QVi saccum habentem pecuniam surripuerit; furti actione, etiam sacci nomine, tenetur; quãuis nõ sit ei animus [f] sacci surripiẽdi.

Contra [g] animum, non opus puniri, lib. 9. codi. tit. ad leg. Cornel. de sicarys, exemplo sacrarum litterarum Diocletiani, & Maximiani colligitur.

¶ De eodem. C. XLVI.

EVm, qui asseuerat homicidium se non voluntate, sed casu fortuito fecisse, cum calcis [h] ictu mortis occasio præbita videatur; si [i] hoc ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu, ac suspicione, quã

e ¶ *In exitu.*] supple, si moritur ante finitũ tempus pænitentiæ: q̃a post tẽpus pænitentiæ licite cõicat, vt 26. q. 7. si quis de corpore.

Additio. Hoc fit in quibusdam criminibus: & præsertim si q̃s pæniteat solẽniter. 26. quæstio. 7. si quis. secundum Hug.

QVi saccum.] Casus. Quidam furatus fuit saccum cũ pecunia. Quæsitũ fuit an posset conueniri actione furti nomine sacci. Et respõdet qd sic: licet nõ habuit voluntatẽ furandi saccum principaliter.

f ¶ *Animus.*] Sed contra, furtũ sine affectu furandi nõ committitur. 13. q. vlt. c. vlt. & instit. de vsucap. §. item si is. Sed dic ꝙ ratione accessionis committitur furtũ: & quæ commodatis vel depositis rebus accedunt, deposita vel cõmodata intelliguntur. ff. commo. l. si vt. §. vsq; adeo. Vel dic, animus, scilicet principaliter: sed secũdario & indirecte per quamdam consequentiam fuit ei animus saccum furandi: & sic nõ est contrarium. ff. de fur. si q̃d fur. §. 1. sic & ti. qd met° cau. l. si mulier. §. penu. 15. q. 1. merito. 23. q 4. displicet.

Contradictio 2. Dictum est supra in c. studeat. quod si quis faciat homicidium sine voluntate, tamen punitur. Modo probat contrariũ, scilicet ꝙ voluntas punit, nõ opus. Et hoc ꝓbat vsque ad §. præmissis.

g ¶ *Contra.*] Huculq; ostendit opus sine animo puniri: nunc ostendit contrarium.

EVm qui.] Casus. Quidam ludendo

Dominus non põt in seruum sæuire.

Furtum cõmittitur ratione accessionis.

Occidens in ludo an sit puniẽdus.

regula, q̃ humaniorẽ imponit pænitentiã quinq; annorũ tantum.

a ¶ *Sed casu*] dũ tamen culpa præcesserit casum: alias etiam clericus posset promoueri. extra eod. ex parte. & c. significasti. & c. delectus. in fine. Imo talis minister Dei dicitur, vt 15. q. 1. nec is.

b ¶ *Humana*] ideo magis est tenenda, vt s. 9 dist. sana. Ioa. Quid iuris sit de hoc, notaui plene in quæstionibus. B.

SI qua.] Casus. Quædam domina furore iracundiæ accẽsa, ita acriter ancillã suã flagellauit, ꝙ intra diem tertiũ expirauit. quæsitũ fuit in concilio Eliberitano quando possit ad cõmunionẽ admitti. & respondet ꝙ si voluntarie fecit, post septẽ ann. pænitentiã: si casu, post 5. poterit ad cõmunionẽ admitti: & nõ ante, nisi intra hoc tẽpus fuerit infirmata. Sequentẽ casum per te videbis.

c ¶ *Ancillam.*] Hic habes quòd æque punitur dominus occidens seruum suum sicut alienum, vt ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iur. l. 1. in fine. modica tamen castigatio permittitur domino. ff. de ijs

a Alias ei non imputatur. arg. 15 q. 1. si quis insaniẽs. & no. l. eod clericus. tamẽ daret operam rei licitæ. vt in decret. hoc asse. de exces. & eod tit. Ioa. &c. & Archid.

ictu calcis suum socium percussit, adeo quòd mortuus est. Iudea loci propter hoc delictũ eũ voluit punire. consultus est Imperator, an ille debet puniri. Et respondet ꝙ non debet puniri: imo debet liberari ab omni suspicione & pœna legis Corneliæ: & hoc si probauerit se casu, non voluntate hoc crimen commisisse.

h ¶ *Cum calcis.*] quoniam fecit ludi causa.

i ¶ *Si hoc.*] scilicet ꝙ in ludo occidit. & illud obtinet cũ ludus licitus est ff. ad leg. Aq. l. nã ludus. sed si est illicitus ludus, nõ excusat, vt extra de præsump. c. 1. ex quo autẽ constat ꝙ in ludo mortuus est, nõ est necesse probare ꝙ casu occiderit, vt ff. ad leg. Aquil. l. in lege. extra de sen. excõ. sup eo. alias qui casum allegat, ipsum probare tenetur, vt C. de pignor. act. quæ fortuitis. & C. de iniur. si non conuitij. Ergo si aduersarius dicat ꝙ ipsum dolo occiderit, hoc probabit: quia qui dolum obijcit, ipsum probabit. ff. de probat. quoties. & intellige ꝙ ludus fuit licitus: & secũdũ hoc intellige ꝙ non

i Si ludus noxius est, imputatur. ff. ad l. Aquil. nã ludus. nã omne maleficiũ praue præsumit actũ. hoc tamen præsumptio ex varijs circumstantijs colligitur 24. q. 1. ꝙ ait. & cap. nec quis. & de cõs. dist. 4. Solet. & de o°io. & ob°i. l. 1. § verberũ. & de inm. illud. §. post. 15. q. 1. illud. extra de sen. excõ. c. 1. somnũ. Goffre. ꝙ ita hoc extra de præsump. c. 1. Arch.

non punitur talis lege Cornelia, ex quo nihil fecit dolo: punitur tñ l. Aquil. in qua venit leuissima culpa. ff. ad leg. Aquil. in lege.
a ¶ *Adnotatione.*] idest, lege.

Q *Vantum.*] Casus. Cum Placidus traheret caballos de stabulo, vxor sua inter caballos fortuito casu collisa est: & fecit abortũ con

i ¶ *Si duo.*] ff. ad legem Aquiliam, si putator.
S Praemissis. Casus. §. in illo c. de his clericis q in subdiaconis, & in capitulo illo, clerico. dictum est q clericis lapsis permittitũ in suis ordinibus ministrare: ad maiores vero accedere nõ possunt. Idẽ dicitur in hoc ¶. & hoc probat per sequens c.

ex admissæ rei discrimine sustinet, secundum id, quod adnotatione[a] nostra comprehensum est, volumus liberari.

[Item Imperator Antoninus C. ad leg. Cor. de sica. l. 1.]

PALEA. C. XLVII.

FRater vester rectius fecerit, si se præsidi prouinciæ obtulerit. Qui, si probauerit non occidendi animo hominem à se esse percussum, remissa homicidij pœna secundum militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Ceterum ea, quæ ex improuiso, casu potius, quàm fraude accidunt; fato plerumque, non noxæ imputantur.

Hinc, & Gelasius† Papa. — † al. Pelagius

¶ De eodem. C. XLVIII.

QVantum[b] dicit iste Placidus†, anno præterito dictum est de vxore illius; quia subito inter caballos inuenta est, & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. ¶ Quod si ita est; forte si caballos alienos[c] tulerit; inde est culpabilis[d]: Nam de muliere, quæ casu inter caballos confracta est, vbi voluntas illius non agnoscitur[e] perniciosa fuisse, non potest, nec debet addici per leges. — † al. Placidius

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. XLIX.

HI, qui arbores incidere videntur, si contigerit, vt cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles[f] sunt, atque innoxij; quia nec voluntate eorum, nec desiderio, homicidium perpetratum est. Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur aduenisse; abijciendi sunt à gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi.

Item ex concilio Vormaciensi, c. 29.

¶ De eodem. C. L.

SAepe contingit, dum quis operi necessario insistens arborem inciderit, vt aliquis subtus ipsam veniens deprimatur: Et idcirco, si voluntate, vel negligentia[g] incidentis arborem factum est; vt homicida, pænitentiæ debet omnino submitti. Quòd si non voto, non incuria illius, non denique scientia contigit; sed dũ ille operi necessario fortassis incũberet, iste insperatus[h] occurrẽs sub arbore improuisus deuẽnit, & sub ipsa oppressus est; incisor arboris nõ tenetur pro homicida. — Burc. l. 6. c. 21. Iuo p. 10. c. 150.

Item ex concilio Triburiensi, c. 36. [Sed ibi copiosius.]

¶ De eodem. C. LI.

SI duo[i] fratres in silua arbores succiderint, & appropinquante casura ipsius arboris frater dixerit fratri, caue; & ille fugiens in pressuram arboris inciderit, & mortuus fuerit; viuens frater innocens de sanguine germani diiudicetur. — Burc. l. 6. c. 22. Iuo p. 10. c. 151.

Præmissis[k] auctoritatibus, lapsis permittitur[l], vt post pænitentiã in suis ordinibus reparari valeant: ad maiorem autem conscendere post lapsum nulla eis auctoritate permittitur; immo penitus prohibetur.

Vnde in Ilerdensi concilio, c. 5. legitur.

¶ Lapsi in suis ordinibus reparari possunt; sed nõ ad maiora conscendere. C. LII.

HI, qui[m] altario Dei deseruiunt, si subito in flenda carnis fra- — 15. q. 8. c. hi qui. Raban⁹ pæn. c. 1. Burc. l. 19. c. 74. Iuo p. 15. c. 87.

fracta: & ideo iudeauũ puniri volebat tãquã homicidã. Consultus Papa super hoc respõdet, q super hoc puniri nõ debet sm leges, postquã voluntas eius perniciosa nõ fuit: sed de furto põt puniri, si alienos caballos furatus est. Nõ: tamẽ legis totũ illud capitulũ de vxore Placidi, quæ dũ traheret caballos, collisa est fortuito casu, & fecit abortum, quã dicit Papa non esse puniendam de abortu, nõ sua sponte facto: sed de furto si fecit, potest puniri. Et ita dupliciter H. & Bene. posuerũt casũ.
b ¶ *Quãtũ*] idest sicut.
c ¶ *Alienos.*] Si vis dicere, q ille furabatur caballos, & ducendo eos collisit mulierem: tunc quod dicit in fine non puniri per leges, verũ est l. Cornelia de sicar. in qua venit dolus, non lata culpa. ff. de sica. in lege. tamẽ de culpa bene punitur, vt §. eadẽ causa. studeat.
d ¶ *Culpabilis*] & sic patet, quòd licet aliqs de furto teneatur, non tamen tenetur de ijs quæ sequuntur ex furto. sic 15. q. 1. sane. §. 5. dist. ad eius. ff. de furtis, l. cum. extra de spõsa. veniens. Arg. cõtra §. eodem, clericum.
e ¶ *Non agnoscitur.*] quando eam præmonuit. H.

H *I, qui.*] Casus. Quidam arbores incidebãt, eis cadentibusq nidã homines sũt oppressi ab eis. Quæritur an essent homicidæ, qui arbores incidebant. Et respondetur: si non est factũ eorũ voluntate, & debitã cautelam adhibuerunt, inculpabiles sũt. Si vero eorum culpa vel negligẽtia mortui sunt, deponendi sunt, & nõ suscipiẽdi de cetero. Idẽ est casus sequẽtis c. Casos illius c. si duo. Facilis ẽ: & p te formabis.
f ¶ *Inculpabiles.*] Si fecit in priuato loco: tunc enim nõ potuit diuinare. vt ff. ad legem Aquil. si putator. & extra vt eccle. benefic. vt nostrum. Si in publico, debuit clamare, caue caue, vt § eadẽ, si duo.
g S *Aepe contingit.*] ¶ *Vel negligentia.*] Arg. q q occasionẽ damni dat, &c. ¶. sic 86. dist. palce, 16. q. 1. decimæ. & extra de homic. presbyterũ. 27. q. 2. si tu. & 31. q. 2. de nepus. & 5. q. 1. placuit §. B. arg. cõtra 11. q. 1. inebriauerũt. & ff. de sei. corru. Neratius. §. si seruo ff. de furtis, verũ de eo qui si egit ostium meretricis, sed nõ ideo punitur amplius, quia lata est punitus propter ignotuntiam.
h ¶ *Insperatus.*] Fortuiti enim casus nullo hominũ consilio prouideri possũt. ff. de admi. re. ad ciui. pertin. l. 2. C. de pign. act. l. q fortuitis.

c. Sed postea exemplo beati Petri probat, quòd lapsi post pænitentiam ad maiora possunt promoueri.
k ¶ *Præmissis*] supra ead. de his clericis.
l ¶ *Permittitur.*] allegando dicit propter sequen. cap. Ioan.
H *I qui.*] Casus. Quidã clerici in sacris ordinibus cõstituti fornicati sunt; quæsitũ fuit, verũ ad sua officia redire possint, & ad maiora promoueri. Et respondet cõcilium: si digne pænituerint, in potestate sit epi vel veraciter afflictos nõ diu suspẽdere: vel desidiosos prolixiori tẽpore ab ecclesiæ corpore segregare: ita tñ, vt sua loca retineãt, & ad altiora nõ promoueãtur. qui si iterũ ipsi lapsi fuerint, omni dignitate carebũt, nec habebũt nisi in hoc communionẽ.
m ¶ *Hi qui.*] Hoc cap. habes 15. q. vlt. hi qui.

Culpa lata in l. Cornelia non venit.

Sub damnum dedisse videtur, suo plus quandoque peccat. vt patet in eo qui ie giuat & noc. 11. q. 1. cum homo Ioan. de fan.

Ignominia sola punit. Casus fortuiti nõ possunt prouideri.

SED

gilitate corruerint, & Domino respiciente, digne pænituerint, ita vt mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant; maneat in potestate pontificis, uel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesię corpore segregare: ita tamē, vt sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. ¶ Quòd [a] si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, & [b] veluti sues in volutabris luti iacuerint; non solum dignitate officij careant; sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

a ¶ Quod si iterato.] *Hinc vsque ad finem absunt à codicibus illis Gratiani, à quibus paleæ abesse solent. In alio autem his præpositum est nomen paleæ.*
b ¶ Et veluti sues in volutabris luti iacuerint.] *Hæc non leguntur in antiquis editionibus conciliorum, Coloniensi, ac Parisiensi, duobus codicibus Vaticanis, Lucensi regio, neque infra 15. q. 8. c. Hi qui. Sunt tamen apud Iuonem, & in editione Colon. 4. volum.*

Sed exemplo beati Petri (qui postquam trinæ negationis maculas, confessione diluit amoris; non solum in gradu sui apostolatus remansit, verum etiam in pastorem totius ecclesiæ à Christo institui meruit) probantur lapsi post dignam pænitentiam non solum propria officia retinere; sed etiam ad maiora posse conscendere. Quòd autem beatus Petrus post negationem pastor ecclesiæ à Domino sit institutus, probatur auctoritate beati Gregorij, Homi. 21. in Euang. *qui in homilia Dominicæ resurrectionis de eodem principe Apostolorum scribit, dicens.*

¶ Petrus post culpam negationis princeps Apostolorum à Domino est institutus. C. LIII.

CONsiderandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & se ipsum negare permisit [a]. ¶ Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, vt is, qui futurus erat pastor ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter alijs misereri debuisset [b]. Prius itaque eum ostendit sibi, & tunc præposuit [c] ceteris; vt ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

Item Ambrosius in serm. 47. de fide Petri.

¶ Post negationem in fide, & gradu Petrus profecit. C. LIIII.

FIdelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit; atque ideo maiorem gratiam [d] repperit, quàm amisit. Tamquam enim bonus pastor tuēdum gregem accepit, vt qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis, ecclesiarum petra dicitur; sicut ait Dominus. *Matth. 16.* [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā] Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus [e] fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius corporis † Christianitatis compagem, molemque contineat.

† operis Christiani maioris.

6 *Item obijcitur, pænitentes † ad sacros ordines promoueri non debent: non ergo lapsi post pænitentiam ad maiora pereingere possunt.*

† al. solemniter pænitentes]

Vnde in concilio Carthaginensi 4. c. 68. & 69. legitur.

Polyc. l. 2. tit. 32. Ans. l. 7. c. 20. & 23. Burch. l. 2. c. 35. Iuo p. 6. c. 136. & par. 15. c. 5. Pann. l. 3. c. 60.

¶ Non ordinetur clericus ex pænitentibus. C. LV.

EX pænitentibus, quamuis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiā [f] episcopi factum fuerit; deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit [g] fuisse pænitentem. Si autē sciens

SED EXEMPLO. Casus. Dictum est supra, quòd lapsi post pænitentiā nō possunt ad altiora conscendere. Modo dicit Gratianus contrariū: scilicet q lapsi nō solū restitui possunt ad antiquū statū, sed etiā ad altiora promoueri: quod probat exēplo beati Petri, qui post trinā negationē non solū permāsit apostolus, sed etiam factus est pastor totius ecclesiæ; quod probatur duobus sequen. cap.

COnsiderandum.] Casus. Quæritur hic quare Christus permisit Petrum peccare negando seipsum ad vocem ancillæ, quem facere disposuerat pastorē ecclesiæ. Et respondet Gregorius hoc esse permissum ex magnæ pietatis dispensatione: scilicet vt Petrus suā fragilitatem cognosceret: & in sua culpa disceret qualiter aliorum delictis parcere deberet, & alijs misereri posset.
a ¶ Permisit.] idest, non prohibuit.
b ¶ Debuisset.] argu. dispensationem esse debitam.

c ¶ Præposuit.] hoc verbo, Pasce oues meas: factus est princeps, extra de elect. significasti. nō illo, Tu es Petrus & super hāc petrā, &c. quia illud fuit ei dictum ante passionē. 22. dist. sacrosancta. — *Petrus per quæ verba sua factus Papa.*

FIdelior.] Casus. Dicit Ambrosius in hoc cap. quòd Petrus post negationem fortior resurrexit & fidelior factus est, & maiorem gratiā recepit, quam perdiderat. Fact° est enim pastor ecclesiæ, vt qui infirmus fuerat in fide, ceteros in fidei stabilitate firmaret. Et pro solida deuotione quam habuit circa ecclesiam, & circa homines cōuertēdos, dictus est petra: quod probat auctoritate Euāgelij. — *De hoc plene 21. dist. in nouo testamēto. Arch.*

d ¶ Gratiam.] Arg. q potius est eligēdus qui peccauit & pænituit, quàm qui semper fuit bonus: quia magis scit compati peccatoribus, vt i. ca. prox. nam infirmus fortior resurgit. de pæni. dist. 1. potest. & ibidem distin. 3. ille. Arg. contra 12. dist. nos consuetudinem. & 16. q. 1. legi. — *Eligendus potius est qui peccauit & pænituit, q qui nunquam peccauit.*

e ¶ In nationibus.] idest, gentilibus.

ITEM OBIICITVR. Hæc est sexta pars huius dist. in qua loquit de pænitētibus cū solennitate, & de Bigamis: & mittit ponit xiij. auctoritates. Ioan. de Fant.

Casus. Adhuc obiicit Gratianus, q lapsi nō possūt ascēdere ad maiora: quia pænitentes promoueri nō debent: ergo nec ad maiora ascendere possunt. qd pbat sex sequētibus c. quæ loquūtur de solenniter pænitentibus.

EX pænitentibus.] Casus. Quidā episcopus ordinauit quemdā solenniter pænitentem; quærebatur quam pœnam deberet pati episcopus vel ordinatus. & respondet quòd si episcopus ordinauit talem ignorāter, tantum ordinatus deponitur: quia tempore ordinationis suæ, suū impedimentū non manifestauit episcopo. Si vero episcopus ordinauerit eū sciēter, etiam ipse potestate ordinandi priuabitur. Eandem pœnā patiatur episcopus, qui scienter ordinauit bigamum, viduæ vel repudiatæ maritum.

f ¶ Si per ignorantiam.] Bene enim potest ignorare cū nō ipse, sed alij examinent. 24. dist. quando extra de offic. Archid. vt nostrum. — *Crimen suū in ordinatione vel in iure, an teneatur q prodere.*

g ¶ Non prodidit.] Ex hoc cap. videt q quilibet ordinandus teneat pdere crimē suū, vt 24. dist. cap. quādo. & c. vlt. & 81. dist. tātis. & c. quicūq. & 8. q. 3. Artaldus. in fi. Sic videt q in iure teneat quilibet cōfiteri delictū suū si interrogatus fuerit, vt 11. q. 3. q[ui]sq[ui]s & 35. q. 6. si duo. & 15. q. vlt. c. 1. & penul. Quod H. concedit, & dicit q quilibet in examinatione & in iudicio tenetur cōfiteri crimē suū: sed in examinatione sufficit vt dicat q in genere confiteatur se crimi- — *Hic non probatur hoc: quia tex. dicit, prodidit se, non dicit criminosū ... hoc pbant c. hic tradita. Archid.*

episcopus ordinauerit talem; etiam ipse a ab episcopatu suo ordinandi dumtaxat potestate priuetur. Simili sententiæ subiacebit episcopus; si sciens ordinauerit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam, vxorem habuit, aut secundam. c.69.

¶ Ipse ab.] *In originali legitur*, ipse ab episcopatus sui ordinandi domtaxat potestate priuetur *al.* ipse episcopatus sui, *quemadmodum & apud Iuonem, par.* 15. c. 5.

Item Siricius Papa Himerio episcopo, epist. 1. c. 15.

¶ Bigamus, pænitens, viduæ maritus, sacræ militiæ se ingerens, sine spe promotionis in suo ordine permaneat. C. LVI.

Quicumque pænitens, quicumque bigamus, quicumque viduæ maritus, ad sacram militiam indebite, & incompetenter irrepserit; hac sibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, vt in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in hoc, quo inuenitur, ordine perpetua stabilitate permaneat. Ansl. 7. c. 17. 20 21.

Item ex concilio Gerundensi, c. 9.

¶ Non prohibeatur à clero, qui pressus languore per communionem pænitentiæ benedictionem accepit. C. LVII.

Is a vero, qui ægritudinis languore depressus pænitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconualescens caput pænitentiæ in ecclesia publice non subdiderit, si prohibitis vitijs non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum. ¶ *Is vero*] manuscr. & orig.

Itē Hormisda Papa omnibus episcopis per vniuersas prouincias cōstitutis.

¶ Qui ad pænitentiam agendam in monasterio retruditur, presbyter non ordinetur. C. LVIII.

Si ille, qui vltro petit pænitentiam, quamuis eam perfecte agat, nō potest episcopus, aut presbyter ordinari; ita vt etiam si per ignorantiam ordinatus fuerit, & postea conuincitur pænitentiam accepisse, deijciatur: ille ergo qui inuitus ad pænitentiam agendam mittitur in monasterium, (qui vtique nihil aliud, quàm pænitēs dicendus est) qua conscientia ad sacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia quelibet contra auctoritatē sedis Apostolicæ, vel cccxviij. episcoporū, vel reliquorum canonum constituta, obijciat: quia quidquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito. Supra c. ex pænitentibus. Poly. l. 2. tit. 31. Ansl. 7. c. 22. & l. 11. c. 87.

criminosum: & sic petat dispensationē. Sed si specialiter pro aliquo crimine fuerit interrogatus: tūc respōdebit, & dicet se fecisse inde pænitentiā. nec obst. j. de pæni. dist. 1. §. his auctoritatib⁹. vbi dicit, nō tibi dico prodas. quia illud loquit̄ de pænitēte, q se nō debet in publico prodere: nisi em̄ occultus peccator prodat crimen suū, dicit H. non posse dispēsari secum & coram pluribus debet dicere & prodere se: quia prodere est in publico dicere, vt 2. q. 1. si peccauerit. sicut enim episcopus nō potest audire causam criminalem, nisi cū clericis suis, vt 15. q. 7. episcop⁹. sic nec solus potest dispensare. qualiter enim probaret aliquis secum dispensatū esse, nisi corā pluribus factū esset, vt extra de schismat. fraternitatis? Alij dicunt q nec in iudicio nec in examinatione tenet̄ aliquis prodere se: quia Deus occultat peccatū, de quo aliquis pænituit, vt 32. q. 1. apud. & sic licitum est alicui redimere sanguinem suum quocunque modo potest. 2. q. 3. §. notandum. & ff. de bo. eo. qui ante senten. l. 1. sic & honorē suū. Sed numquid clerico promouendo præiudicat confessio sua, vt inde debeat puniri? videtur q sic, vt extra de elect. per inquisitionē. imo idē etiam videtur si extra iudicium fieret confessio, vt extra de excel. prælat. quàm sit graue. Dico q nō, nisi solo q nō admittit̄ ad ordines, vt 24. distin. quādo. in fi. sic extra de exce. deniq; & est ea ratio: quia licet confessus fuerit, tamen non punitur: quia ad hoc non agebatur, vt dixi 3. q. 6. hoc quippe. idem dico si testis confitetur crimen suum, vt probatur extra de accusa. inquisitionis. Ioa.

Prodere est in publico dicere.

Scilicet criminalem, nō aut̄ de depositione: sec⁹ si esset causa vbi ageretur ad priuationē beneficij. secūdū illud quod le. & not. 15. q. vlt. inuentum. Arch.

a ¶ *Priuetur.*] Hic signantur contraria, quæ soluta sunt 36. distin. qui ecclesiasticis.

Vicumque.] a b v z. Quidam pænitentes, & bigami, & viduarum mariti ordinati fuerunt in minoribus ordinibus, vel forte vsque ad subdiaconatum. quæsitum fuit à Siricio Papa, vtrū possint promoueri ad superiores ordines? Et respōdet Papa q nō: imo pro maximo beneficio debēt reputare, si tolerentur in ordinibus in quibus inueniuntur, omni spe promotionis eis adempta.

b ¶ *Inuenitur.*] Sic ergo facilius dispēsat̄ in ordine sūpto, quam in suscipiēdo, vt extra de renū. nisi cū pridē. quia turpius, &c. vt extra de iureiur. quēadmodū. Vel vocat hic sacrā militiā minores ordines, ad quos possunt promoueri, vt j. ca. placuit. & 6. q. 1. ca. infames.

Dispensatur facilius in sumpto, quam in suscipiendo ordine.

I vero.] a p v s. Quidā i extremis laborās, pænitētiā postulauit, cui sacerdos solennē pænitētiā iniunxit, præbēdo sibi cōionē corporis Christi. Postquā vero conualuit, pænitentiā solennē sibi iniunctā nō egit. quærit̄ an valeat promoueri? Et respon. q ex quo caput solēni pænitētiæ nō supposuit, bene pōt promoueri, si alias est dignus. ita posuit Benedict. hūc casū. sed qa hoc cōtra iura videt̄, cū ille ante ægritudinē mortaliter fm hoc peccasset, & postea similiter nō adimplēdo pænitētiā: ideo ego Bartho. Brix. cū H. intelligo casū hūc de illo q nō accipit corpus Chri vsq; ad articulū mortis: vnde nō videbat̄ vere pænitēs. Qui tn̄ si nō egit pænitētiā solēnē, nec modo est criminosus, promoueri pōt. Vel forte de illo intelligit̄ qui pro occulto & paruo crimine solēnē pænitētiā facere promisit.

a Vt Benedict.

¶ *Si vero.*] Quidā ita posuit casū. Aliquis tēpore ægritudinis tale recepit mandatū à sacerdote, vt postquā conualesceret, solennem faceret pænitētiā talis nō prohibetur à promotione, dūtamē non steterit inter pænitentes. Sed iste casus nō placet: quia postquā sanatus est talis, tenetur stare in ordine pænitētiū, vt 26. q. 6. qui recedunt. Itē cū pænitentia talis nō iniungitur, nisi pro graui peccato

cato mortali: ergo post mortale peccatum nō debet promoueri, vt 26. q. 6. ca. vlti. Alij sic ponunt casum. Quidam communionem nō accepit quousque fuit in periculo mortis, dubitabatur de tali vtrū posset promoueri post sanitatē: quia non videbatur tunc vere pænitens, qui timore mortis pænituit. Et respōdetur q potest: & hæc fuit causa dubitationis: quia sicut nō potest promoueri qui in ægritudine baptizatur, quia potius præsumitur ex timore, quàm ex voluntate libera baptizatus, vt 57. dist. si quis in ægritudine. idem videbatur de pænitente tali. sed non est simile: quia multi omittunt ex deuotione q non communicant, vt de consecr. dist. 2. quotidie. sed quicumque differt baptizari, in mora est, & etiam in culpa.

Sicut qui inijcit manus violētas in clericū & propter infirmitudinē vel aliud impedimētū nō pōt accedere ad curiā, absoluitur ab inferiori, tamen tenetur accedere restituta cōualescētia, vel opportunitate vt dist. extra de sent. exco. de cetero, & in illa decre. pergentes.

d ¶ *Pænitentia.*] Pænitentia infirmis non est imponenda, sed innotescenda. 26. q. 7. ab infirmis. Ioan. Tu autem videas casum, quem notaui supra ibi, alij. li.

Pænitentia infirmis non est imponenda.

e ¶ *Benedictionem.*] idest, communionem.

I ille.] a s v s. Duæ quæstiones factæ fuerunt Hormisdæ Papæ. Primā fuit talis. An ille q perfecte egit solēnē pænitētiā, possit eps vel presbyter fieri. Et rēdet q nō: & si fuerit ordinatus, & de hoc cōuincat̄, debet deponi. Secūda quæstio fuit, an ille q inuit⁹ detrusus ē i monasteriū ad agēdā pænitētiā, possit ad sacerdotiū promoueri. Et rēdet q nō: qa nihil aliud dicendū est, q̄ solēniter pænitēs fm decreta sedis apostolicæ & canones 300. & 18. epōrū. Si autē 3 factū fuerit, nō solū temerariū, sed et periculosum esse nō dubito.

f ¶ *In monasterium*] ergo pro aliquo delicto. aliâs. n. non cogeret̄ ibi manere. 20. q. 1. sicut. & dic vt ibi notaui, & 16. q. 6. de lapsis.

g ¶ *Dicendus est.*] propter similitudinem in ieiunijs & vigilijs.

alias

aliàs enim differt publica pænitentia ab ingressu monasterij, vt ĩ. 33.q.2.admonere. 2.q.1.in primis. Cõtra.ibi epi missi in monasterium ad agendam pænitentiam, post sex menses restituunt ordini suo: sed ibi temporaliter fuerunt missi, hic perpetuo. Vel dic q ad superiorem ono potest promoueri, vt hic; sed ad eumdem potest re-

non potest fieri clericus, nec etiam miles, vt 33.q.1.admonere. nec laicalem habitum potest deferre, vt ĩ.ead.cap. vlti. tñ ẽm regulam ecclesiasticã viuet, vt de pæni.dist.5.ğrium. & cap. falsas. & est tamen conueniendus sub iudice ecclesiastico, vt 11.q.1.aliud. Ioan.

e ¶ *Remissionem peccatorum.*] id est, baptisma [a], vt 51.dist. si qs post acceptum. & intellige de officiali, q sçua executus est præcepta, vt 51.dist.c.1.

Item Gelasius vrbis Romæ episcopus omnibus episcopis per Lucaniam, & cet. c. 5.

¶ Bigamus, vel quilibet post pænitentiam sacris non applicetur ministerijs. C. LIX.

Ansl.7.c.18. ¶ al. fas esse bigamos

NOn confidat quisquam pontificum bigamos †, aut coniugia sortientes ab alijs derelicta, siue quoslibet post pænitentiam, vel sine litteris [a], vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumque rerum nexibus implicatos, aut passim nulla temporis congruentis [b] expectatione discussos, diuinis seruituros applicare ministerijs †.

¶ al. mysterijs

Item Innocentius Agapito, & ceteris, epist. 6.

¶ Pænitentes nec etiam cler ci fieri possunt. C. LX.

in conc. Niceno c. 10.

CAnones apud Nicæam constituti, pænitentes etiam ab infimis [c] officijs clericorum excludunt [d].

Hoc non de quibuslibet pænitentibus intelligitur, sed de illis tantum, qui post actam pænitentiam sæcularis militiæ cingulum accipiunt. De quibus Innocentius episcopus scribit Victricio Rothomagensi episcopo, epistola 2. c. 2.

¶ Non debet fieri clericus, qui post remissionem peccatorum, militiæ cingulum habuit. C. LXI.

Ansl.7.c.13.

SI quis post remissionem [e] peccatorum, cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino non debet.

lib. 2. de pæni. c. 10. De pænit. di. 3. c. reperiũtur. & c. fin. Hugo lib. de sacram. p. 14. c. 4. Ambrosius ibidem

Potest & aliter intelligi. Est quædam pænitentia, quæ solennis appellatur, quæ semel tantum in ecclesia conceditur: de qua Ambrosius ait [Sicut vnum est baptisma; ita vnica est pænitentia.] Item [Non est secundus locus pænitentiæ]. [Merito reprehenduntur [α]*, qui sæpius agendam pænitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent pænitentiam, iterandam postea non putarent.]*

α ¶ Reprehenduntur.] *Legebatur*, reperiũtur. *Emendatum est hic ex originali: quod tamen fieri non potuit* ĩ. c. *reperiuntur. de pæni. dist. 3. quia vox*, reperiuntur, *ibi est initium capitis.*

Item Augustinus ad Macedonium, epistola 54.

¶ De eodem. C. LXII.

infra de pænit. dist. 3. c. quãuis. Magr. l. 4. dist. 14. c. 3. Iuo. p. 15. c. 14.

QVamuis caute, & salubriter prouisum sit, vt locus illius humillimæ pænitentiæ semel tantum in ecclesia concedatur, ne medicina [f] [β] nimis vtilis vilis [g] habeatur; tamen quotidie peccantibus numquam per pænitentiam [h] venia negatur.

β ¶ Ne medicina.] *In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani caput hoc est coniunctum superiori. Locum enim Diui Augustini suo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur:* Ne medicina vilis, minus vtilis esset ægrotis; quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui post primam pænitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? &c.

Capitul. l. 5. c. 58. & l. 7. c. 310.

Hæc autem pænitentia quomodo imponenda sit, in Agathensi concilio legitur, in quo sic statutum est, c. 15.

¶ Quomodo pænitentes ad pænitentiam accedant. C. LXIII.

Burc. l. 19. c. 17. Iuo. p. 15. c. 17.

PAenitentes tempore quo pænitentiã petunt, impositionẽ [i] manuũ

ADDITIO. Vel dic q intelligit de illa pænitentia, in qua prohibitum est ei, ne ad militiam redeat. de pæni. dist. 5. contrariũ. & hoc ideo quia forte in ipsa militia cõmiserat peccatum propter quod egerat pænitentiam, vt ead. dist. falsas.

[a] In secundum hoc nõ facit ad propositum. Gratianus.

POTEST ET ALITER. CASVS. Ponit hic aliam solutionem Gratianus, scilicet, q est quædam pænitentia solennis, quæ reiterari non potest: sicut nec baptismus. Et hoc probat auctoritate Ambrosij.

QVamuis.] CASVS. Macedonius inuenerat, q pænitentiæ non est secundus locus, & q vnica est pænitentia sicut baptisma: dubitauit an quotidie peccantibus deberet pænitentia denegari. & ideo quæsiuit ab Augu. qd iuris esset: qui respondit, q licet solennis pænitentia semel tantum concedat, ne vilis reputet: tamen priuata pænitentia non debet quotidie peccantibus denegari. Sey. §. patet. & qd in eo dr, pbat duobus cap. seq.

f ¶ *Ne medicina.*] Hęc est vna ratio quare nõ iteratur, scilicet ne vilis habeatur solẽnis pænitentia, quæ est medicina, vt hic. Secunda qa est sacramentum, & significat eiectionẽ Adæ de paradiso [3]. ĩ. ea. in capite. & non est facienda iniuria sacramento, vt de conse. dist. 4. ostẽditur. & 1. q. 1. sacramenta. Gratianus tamẽ dixit, q secundum consuetudinem quarumdã ecclesiarũ iterat, vt de pæn. dist. 3. §. ea psona.

Pænitentia solennis non iteratur.

[3] Sub. quæ semel tantum facienda est.

redire, vt ibi dicitur.

NOn confidat.] CASVS. In hoc cap. nouem impedimenta ponuntur, quæ repellunt à promotione. Sequens cap. patet.

a ¶ *Vel sine litteris.*] s. 36. dist. c. illiteratos.

b ¶ *Congruentis.*] ĩ. 77. dist. in singulis, &c. [1]

CAnones.] *Pænitentes.*] scilicet solenniter.

c ¶ *Ab infimis.*] sic 24. dist. c. vlti.

d ¶ *Excludunt.*] nisi in necessitate, vt ĩ. ead. cap. placuit.

HOC NON DE QVIBVSLIBET. CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. q prædi. cap. loquunt de pænitentibus non ordinandis, q post pænitentiã cingulũ sęcularis militiæ susceperunt: q promoueri non possunt, vt probatur seq. cap. Alia ponitur solutio. ĩ. seq. §. potest qui §. patet. & per se planus est.

e SI quis post remissionem.] Qui semel egit pænitentiam solennem,

[1] In hoc cap. innuitur q interuallum debet esse inter ordinẽ & ordinem: & dic, congruentis, id est, canonibus constituti, secundum Hu.

Pænitentia solennis impedit clericatum.

g ¶ *Vilis.*] Nota quòd propter fugiendam vilitatem multa statuuntur, vt hic, & 45. distin. de Iudæis. 80. distin. episcopi. 27. q. 2. institutum.

Vilitas est fugienda.

h ¶ *Pænitentiam.*] priuatam.

PAenitentes.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd sacerdotes debent imponere super capita pænitentium manum exclusoriam vel benedictoriam, & cilicium; & tunc ipsi pænitentes debent deponere comas, & mutare vestes. quod si non fecerint, abijciantur. Iuuenibus autem solennis pænitentia non facile imponatur propter fragilitatem ætatis: viaticum autem omnibus in morte datur.

i ¶ *Impositionem.*] ab episcopo, ad quem solum spectat imponere solennem pænitentiam, vt ĩ. cap. proxi. & reconciliatio ad solum eum spectat nisi in necessitate, vt 26. q. 6. cap. 1. & vlt.

a ¶ *Comas.*] Sed numquid deponet mulier comam, cũ etiam ei so lennis pænitentia imponitur, vt 33 q. 2. de his? Rñ. non: quia habet eam in signum subiectionis 30. dist. c. 2. ideo autem comam depo net vir, quia amodo in habitu viuet clericali: ¶. de conse. dist. 5. dictum & 61. dist. dictum & 33. q. 2. admonere. & ¶. ead. c. vlt. alijs in eucharistia vel osculo: & sic erunt vsq; ad octauã Paschæ: & tunc iterum exibunt de ecclesia, & erunt extra ecclesiã vsq; ad talem diem sequentis anni: & hoc fiet vsq; ad finẽ pænitentiæ. & etiã si bene pæniteat, scd'o vel tertio anno potest ei reddi ingressus ecclesiæ, vt 11 q. 2. du. viro & 33. q. 2. latorẽ. Qñq; etiã vsq; in finẽ vitæ

Mulieri quare permittitur coma.

Quod de tonsura & non vestibus, intelligitur. Laic.

Fiunt in die cœnæ communi... de pænitentibus ibi videas in gl. sed pane, &c.

Pænitentes solenniter quanto tempore debeãt esse extra ecclesiam.

b ¶ *Iuuenibus.*] & si fuerit imposita, non ideo prohibentur contrahere. 33. q. 2. in adolescentia. Alij autem non possunt cõtrahere 33. q. 2. de his. Idem dico de decrepitis: quia ætatis ratio habenda est in pænitentia. 26. q. 7. tempora. & c. hoc fit. Sic præsumitur magis pro sene, quam pro iuuene, vt 34. dist. fraternitatis.

Aetatis ratio in pænitentijs est habenda.

& cilicium super caput à sacerdote (sicut vbique constitutum est) consequantur. Si autem comas non deposuerint, aut vestimenta nõ mutauerint, abijciantur: & nisi digne pænituerint, non recipiantur. Iuuenibus [b] etiam pænitentia non facile committenda est propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus [c], in morte positis non est negandum.

Item ex eodem [a].

¶ Quæ sint seruanda in solenni pænitentia. C. LXIIII.

Burc. l. 19. c. 26. Iuo. p. 13. c. 45.

IN capite Quadragesimæ omnes pænitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt [d] pænitentiam, ante fores ecclesiæ se repræsentent episcopo ciuitatis, sacco [e] induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes. Ibi adesse debent decani, idest archipresbyteri [f] parochiarum, & [β] presbyteri pænitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent, & secundum modum culpæ pænitentiam per præfatos † [g] gradus iniungere [h]. Post hæc eos in ecclesiam introducant †, & cum omni clero septem pænitentiales psalmos in terra prostratus episcopus cum lacrymis pro eorum absolutione decantet: tunc resurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam [i] super eos spargat; cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspirijs denuntiet eis, quòd sicut Adã proiectus est de paradiso, ita ipsi pro peccatis ab ecclesia abijciuntur: post hæc iubeat ministris [k], vt eos extra ianuas ecclesiæ expellant: clerus vero prosequatur eos cum responsorio [In sudore vultus tui vesceris pane tuo, &c.] vt videntes sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non paruipendant pænitentiam. In sacra autem Domini cœna [l] rursus ab eorum decanis, & eorum presbyteris, ecclesiæ liminibus repræsententur [m].

† al. prefixos
† al. introducat
Gen. 3.

a ¶ Ex eodem.] *Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Iuo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paschalis Pontif. claruit) in libro suo de pænitentia publice non iteranda. In vno tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex Pænitentiali Romano. Sententia vero huius capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano à pag. 24. vsque ad 32.*

β ¶ Et presbyteri.] *Apud Burchardum legitur*, id est presbyteri.

¶ *Hanc pænitentiam nulli vmquam clericorum agere cõceditur, atq; ideo huiusmodi pænitentes ad clerum admitti prohibentur.*

Vnde in Carthaginensi concilio 5. c. 11. statutum est.

¶ Clericis non imponatur manus, tamquam pænitentibus. C. LXV.

Burch. l. 19. 72. Iuo. p. 15. 85. Capitul. 5. c. 66 † al. Confirmatũ] orig.

COnfirmandum † est, vt si quãdo presbyteri, vel diaconi in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit remoueri; non eis manus tamquam pænitentibus [n], vel tamquam fidelibus laicis imponatur, neque vmquam permittendum, vt rebaptizati [o] ad clericatus gradum promoueantur.

Vnde Siricius Papa Hymerio, epist. 1. c. 14.

c ¶ *Omnibus.*] 2. q. 3. si quis epm. §. aliud tertio ris est, vel hoc de pænitentibus digne: ab. si. ecte. 24. q. 2. legatur.

ADDITIO. Vel viaticum non conceditur. extra de pæ. & remis. quod in te. in princi. & de sent. excom. permittimus. & adde quod legit & not. 27. q. 1. impudicas. in fi. Archidia.

IN capite.] CASVS. Dicitur hic q́ volentes solenniter pœnitere, debet in capite Quadragesimæ se cum archipresbyteris & presbyteris suis episcopo ciuitatis ante fores ecclesiæ repræsentare in tristi habitu, nudis pedibus: & eis in ecclesia introductis, episcopus septem psalmos pænitentiales decantet: deinde manum eis imponat: cineres & cilicium super capita eorum ponat: & eos aqua aspergendo benedicta. demum expellantur de ecclesia, sicut Adam fuit de paradiso eiectus: & totus clerus eos cum responsorio prosequatur, & in cœna Domini a suis archipresbyteris & presbyteris liminibus ecclesiæ præsententur.

d ¶ *Susceperunt.*] Ergo alio tempore potest pænitentia imponi à sacerdote: & postea hæc solennitas fiat ab episcopo.

e ¶ *Sacco.*] sicut fecit Achab. de pæni. dist. 3. § ecce.

f ¶ *Archipresbyteri.*] videtur ergo q́ alius sit decanus, alius archipresbyter. & hc est § 60. dist. c. 1. sed ibi ponitur hæc dictio aut, subdisiunctiue. Vel loquitur hic de rurali decano.

g ¶ *Per præfatos.*] in parte cap. quæ hic non est. ad hoc facit 33. q. 2. latorum.

h ¶ *Iniungere.*] Arg. q́ eps non potest iudicare de subditis suorum prælatorum, vt extra de offic. ordi. cum ecclesiarũ. Ioan. quod nõ est verum, cum sit iudex ordinarius omniũ clericorum suæ diœcesis. sed dicitur ibi q́ non debet eps reuocare sententias excõicationis iuste latas ab eorum prælatis sine eorum consensu. B.

Episcopus verũ sit iudex omnium clericorum suæ diœcesis.

ADDITIO. De hoc not. 11. q. 3. qui resistit. Arg.

i ¶ *Benedictam.*] vt per eam tollantur venialia peccata, vt de conse. dist. 3. aquam. & dist. 4. ec quemquam.

k ¶ *Ministris.*] id est, ostiarijs: ad quorum hoc spectat officium, vt 23. dist. cleros. & 25. dist. perlectis.

l ¶ *Cœna.*] ¶. de conse. dist. 2. in cœna.

m ¶ *Repræsententur.*] ita sit quolibet anno: & vt tali die immittãtur in ecclesiam: & licet sint in ecclesia, non tñ communicabunt cũ

Sed quare hoc

vitæ manebit extra ecclesiam, vt 33. q. 2. admonere & hæc intromissio fit à proprio sacerdote, nisi solenniter debeat reconciliari ecclesiæ, scilicet finito tempore pænitentiæ: vel etiam ante si epo visum fuerit expedire: hanc enim solus eps potest facere, vt 26. q. 6. c. 1. Item solennis pænitentia nõ est imponenda, nisi p crimine manifesto & enormi, quod totam vrbem cõmouit. 26. q. 6. cap. vlt.

HANC. CASVS. Dicit Gratia. in hoc §. q́ nulli clericorũ permittitur agere solennem pænitentiam: & ideo huiusmodi pænitentes non admittuntur ad clerum.

COnfirmandum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q́ si presbyter vel diaconus aliquid commiserit, propter quod debeat à ministerio ecclesiæ remoueri: non tñ propter hoc eis solennis pænitentia iniungatur, sicut laicis consueuit imponi: In fine dicitur, q́ rebaptizati ordinari non permittuntur.

n ¶ *Pænitentibus.*] nisi sit depositus: tunc potest solennem pænitentiam facere. & sic intelliguntur 3ria de pæni. dist. 6 sacerdos. § sed publicam pænitentiam potest facere sacerdos, vt 28. dist. presbyter. 30. dist. si quis psbyter. & 81. dist. si quis episcopus. & hoc pro publico crimine, non pro priuato.

o ¶ *Rebaptizati.*] scienter, vt ¶. de consec. distin. 4. qui bis. tamẽ in habitu clericali vel regulari semper erunt, vt de consecra. dist. 5. dictum.

Et hoc contingit per puer scandali qd sub... imminet. arg. i. cap. de his vero. 61. dist. in sacerdotibus. Ioan. de Lau.

Laud.]

Illud.] Casvs. Quæsitum fuit an laici, qui solennem pœnitentiam egerunt, mundati à contagione peccatorum omnium valeant promoueri? Et respondet Siricius Papa, quod sicut clericis nõ permittitur agere solẽnem pœnitentiam: sic nullus laicorũ post solennẽ pœniam potest promoueri, cum dudum fuerit vas vitiorum. Par.

e ¶ Secessio.] nec tamen credendum est statim, quod causa pœnitentiæ sit in monasterio: nã quãque boni viri ingrediũtur monasteriũ: quia meritum augere desiderant. 17. q. 2. sunt qui dicunt.

Placuit.] Casvs. Statutum fuit in concilio Toletano, vt solenniter pœnitentes nõ promoueantur, si nõ necessitas, vel vtilitas exegerit, ad minores ordines poterũt promoueri, ita quod ad maiores non promoueãtur, in quibus epistolã, vel euangelium legere possunt: ii qui tamen eorũ promoti fuerint in diacones, inter subdiacones relegãtur: ita tamẽ, quod manum altari nõ imponant, nec sacra contingant. Item cum dubitaretur quis esset solenniter pœnitẽs, respõsum fuit in concilio, vt solenniter pœnitens diceretur, qui post baptismã pro homicidio, vel pro alio graui crimine publicam gerens pœnitentiam suo cilicio diuino altari fuerit reconciliatus. Quod sequitur in §. patet.

¶ Nec clerico pœnitentiam agere, nec pœnitenti ad clericatum accedere permittitur. C. LXVI.

Ansel. l. 7. c. 20. Burc. l. 19. c. 49. Iuo p. 6. c. 54. & par. 15. c. 65.

Illud quoque nos par[a] fuit prouidere, vt sicut pœnitentiam agere cuiquam non cõceditur clericorum; ita & post pœnitudinem, ac reconciliationem nulli vmquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramẽtorum instrumenta[b] suscipere, qui dudum[c] fuerunt vasa vitiorum.

† al. 92.

Item Leo Papa Rustico Narbonensi, epist. 90 † c. 2.

¶ Presbyteris, & diaconis tamquam pœnitentibus non debent manus imponi. C. LXVII.

Polyc. l. 4. ti. 39. Burc. l. 19. c. 71. Iuo p. 6. c. 67.

Alienum est[d] à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint consecrati; ii pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: [Sacerdos[α] si peccauerit, quis orabit pro eo?] Vnde huiusmodi lapsis ad promerendum misericordiam Dei priuata est expetenda secessio[e][β]: vbi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiã fructuosa.

α ¶ Sacerdos.] *Vulgò sæpe indicatur in margine locus iste ex 1. Reg. c. 2. vt infra de pœnitentia dist. 1. c. si sacerdos. cum tamen in eo Scripturæ loco in vulgata legatur*, si autem in Deum peccauerit; quis orabit pro eo? *Verum & etiam Gregorius ad illum locum in moral. interpretatione, talem sententiam elicit*, Quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est?

β ¶ Secessio.] *Sic emendatũ est ex antiquis codicibus, & epistola ipsa: & hanc lectionem habuit auctor glossæ, quod ex manuscriptis glossis constat: ideirco & in ea emendandum. Antea legebatur*, est expetenda successio.

f ¶ Aut vsus.] id est, vtilitas: hæc enim inducunt dispensationem. 1. q. 7. tali. vel vsus, id est, consuetudo. Sic est arg. quod consuetudo attenditur circa ordinãdos, vt dixi 12. dist. nos consuetudinem.

Consuetudo attenditur quandoque circa ordinandos.

Probantur etiam auctoritate Toletani concilij primi, huiusmodi pœnitentes ad clerum non admittendi: in quo, capite 2. sic statutum est.

g ¶ Epistolam.] arg. quod difficilius dispẽsat cũ pœnitente, quam cum bigamo, vt 34. dist. lector.

Dispensatur cum bigamo facilius, quam cum pœnitente.

¶ Causa necessitatis ad clerum pœnitentes admittantur. C. LXVIII.

Io cap. Martini Brach. c. 23. Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Ansel. l. 7. c. 31. Iuo p. 6. c. 138. Pano. l. 3. c. 61. Ex pœnitente] in capitu. Mart. Brac. † al. concilio

Placuit, vt pœnitentes non admittantur ad clerum; nisi tantum si necessitas, aut vsus[f] exegerit; & tunc inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita vt euangelia, aut epistolam[g] † non legant. ¶ Si qui autem ante ordinati sunt diacones; inter subdiacones habeantur; ita vt manum non imponant[h], nec sacra contingant. Eum † vero pœnitentem dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus, grauissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens sub cilicio † diuino fuerit reconciliatus altario.

† al. Apostolam] orig.

h ¶ Non imponant.] id est, non ministrent in officio subdiaconatus, sed tantum nomen habeant; & habeant locum subdiaconorum in choro, & in cibo. Et est si. 15. q. 8. qui admisit. & c. si quis presbyter.

Dicit Laud. hoc nõ esse ... gis est dispensatio ... hos est ... quo ...

APOSTATAE.

Hæc est septima pars huius dist. in qua tractat de apostatis. Io. de Fã.

Apostatæ[i] quoque ad clericatus officium admitti non debent. Vnde in concilio Arelatensi 2. cap. 25.

i ¶ Apostatæ.] Apostatæ dicũtur retro abeũtes à fide, religione, vel clericatu 26. q. vlt. non obseruetis. Io.

Apostatæ qui dicantur.

¶ Ad clericatus officium non admittantur Apostatæ. C. LXIX.

Rab. pœn. c. 33. Burc. l. 19. c. 67. Iuo p. 15. c. 81. † sæculũ redeũt] orig.

Hi, qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad sæcularem[k] † redeunt conuersationem, & post modum pœnitẽtiæ remedia non requirunt; sine pœnitentia communionem penitus non accipiant. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille sit, post pœnitentiam sæcularem[l] habitum accipere non præsumat. Quod si præsumpserit, ab ecclesia[m] alienus habeatur.

Hi qui.] Casvs. Quidam clerici relicto clericali habitu ad sæculũ redierunt, quare quæsitum fuit in concilio Arelatẽsi, an debeãt admitti ad communionẽ corporis Christi? Et rñdet, quod non, nisi resipiscant, nec etiã ad clericatus officium admittantur. Post pœnitentiam vero habitũ sæcularem non assumant, quod si fecerint, excommunicentur.

a ¶ Par.] id est, æquum.

b ¶ Instrumenta.] id est, ordines, vel vtensilia.

c ¶ Qui dudum.] si. §. 61. dist. in sacerdotibus. arg. contra. 3. eo. ferrum. & 33. q. 2. admonere.

Additio. Item arg. 33. q. 6. vides. iuxta si. vbi de hoc. Arch.

Alienum.] Casvs. Quidam quæsiuit à Leone Papa, an presbytero vel diacono solennis pœnitentia sit imponenda? Et respondet, quod non: quia sic est traditum ab Apostolis, vel Apostolicis. Sed huiusmodi lapsis secretus locus est requirendus, scilicet monasterium, vbi si digne pœniteant, valeant ad statum pristinum reduci. Quod dicitur in sequen. §. patet.

d ¶ Alienum est.] Hæc omnia capitula loquuntur de solenni pœnitentia.

k ¶ Ad sæcularem.] quod fieri non licet: quia qui semel habuit tonsuram clericalem, semper vtetur ea, vt 32. dist. si qui clerici. 20. q. 3. eos. Io. Hoc tene pro certo, quod in minoribus ordinibus cõstitutus põt õhere, & ad sæculũ redire, nec tunc debet ferre tonsuram: nec apostata iudicatur, vt extra de cle. coniug. Ioannes. Si aũt retinẽdo ecclesiã dimitteret tonsuram & habitũ, vel religiosus religionẽ suam, apostata iudicatur, vt extra de aposta. cap. 1. & vlt.

Tonsuram ferre non tenetur, qui in minoribus constitutus. Sub. distinctio quod intellige. vt dixi l. §. prox. Archid.

l ¶ Sæcularem.] quidquid interim acquisierint, cedet monasterio. 18. q. 2. abbates. & C. de episco. & cler. l. vlt. §. hoc etiam.

m ¶ Ab ecclesia.] vt §. ea. dist. si quis post remissionem.

Cas.] CASVS. Supra ostensum est, quod criminosi & solenniter pœnitentes promoueri nõ possunt. In hac vero 51. dist. ostendit Gratianus, quod curiales, & armata militia vtentes, & aduocati promoueri non possunt. quod probat cap. seq.

eus, vt accusator puniretur, sed vt reus absolueretur. Item quia alio iudicio agẽdum est de calũnia accusatoris, & dicit clericum appellare posse pro conuicto in causa sanguinis: quia ibi quilibet auditur appellans, vt ff. de appellatio. l. non tantũ. & sic causam appellationis põt exercere. Prior opinio ẽ magis tuta, vt nec pro accusa-

‹ Præterea aduocatus, nec agis nec accusas, vt ff. de bon. lib. cum maior. §. penul.

DISTINCTIO LI.

Ecce, quòd criminosi, vel non vere pænitentes, vel publicam pænitentiam agentes, à sacris prohibentur ordinibus. Adiecit quoque[a] sancta mater ecclesia, vt curiales, aut post baptisma militantes, aut in foro decertantes à sacris prohibeantur ordinibus.

Vnde ait Innocentius Papa episcopis in Toletana synodo constitutis, epist. 24. c. 2.

¶ Post baptismum militantes, vel in foro decertantes, à sacris prohibentur ordinibus. C. I.

ALiquãtos † ex his, qui post[b] acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione[c] versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium[d] esse comperimus; è quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia[e], qui cum potestatibus obedierunt, sæua † necessario præcepta sunt executi: aliquantos ex curialibus[f], qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates[g], & editiones[h] populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotij peruenisse: quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis clericorũ oportuetat peruenisse. Quæ si singula discutienda[i] mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus prouincijs, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus: idcirco remittenda[k] potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia cõmittantur, dilectionis vestræ maturitas prouidere debebit, vt tantæ vsurpationi saltem nũc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, vt quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur.

† Quãtos enim] orig. & p interrogationem.

† seuera] orig.

Idem Felici episcopo Nucertano, epist. 4. c. 3.

¶ De quibus laicis aliqui ad clericatum non possunt peruenire. C. II.

DEsignata sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum peruenire non possunt, idest si quis fidelis[l] militauerit; si quis fidelis causas egerit, hoc est postulauerit; si quis fidelis administrauerit[m]. De curialibus aũt manifesta ratio est, quoniã etsi inueniãtur huiusmodi viri, qui debeãt[n] clerici fieri; tamẽ qm sæpius à curia † repetũtur, cauẽdum

Poly. l. 5. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 10. Iuo p. 6. c. 95.

† al. ad curiam

a ¶ *Adiecit quoque.*] Triplex assignatur ratio, quare officiati siue curiales non promouẽtur. Vna est ratio, quia frequenter contrahunt irregularitatem ex officio suo, vt j. c. 1. & 2. Secunda, quia multum molestatur ecclesia, cũ tales repetuntur, vt j. ca. 2. & 3. Tertia ratio, quia præsumimus cõtra eos, quod non causa religionis ordinẽtur, sed vt fugiant ratiocinia. 53. dist. legem ‹. Quidam addũt duas alias rationes, scilicet, quod ecclesia tristatur de eis cum repetũtur, de quibus gaudere deberet. Item propter voluptates, quas forte habuerunt in suis officiis, vt j. ead. præterea. Dicuntur autẽ large curiales omnes qui aliquo modo sunt obligati curiæ, siue milites, siue aduocati forenses, siue iudices, siue officiati, siue histriones ›: sed isti prohibentur à promotione, vt sequitur. nullus ergo officialis promoueatur, nisi prius absolutus à curia: postea sic, dum tamẽ sæua non exercuerit, nec effuderit sanguinẽ humanum, nec turpia & inhonesta facta fecerit, vt histriones. De iudicibus autem & aduocatis est dicendum, quod si tantum interfuerunt ciuilibus causis, nõ repelluntur, vt 61. dist. Osius. & hoc est verum, si post baptisma huiusmodi officiũ exercuerunt: secus si ante, vt j. ea. ca. si quis. Baz. tamen dicit, quod si ante baptismũ aliquis ex officio occidit hominẽ, talis post baptismũ nõ põt promoueri: quia baptismus tantũ crimina tollit, vt 26. dist. deinde. & cap. vna. B. dicit, quod põt: quia nõ debet esse melioris cõditionis peccans, quàm nõ peccãs. ad hoc facit ff quod vi, aut clam. l. Seruius.

‹ Adde quod obligatus ad rõciniũ, nullatenus põt promoueri. no. in l. officiales. C. de episco. & cler.

Curiales qui dicuntur.

› Sub. siue quãcumque officiũ habentes honestum, vel inhonestum. Quandoque vero stricte dicuntur curiales, qui benedictionis officia procurant, vt decuriones. Quandoque strictius dicuntur curiales illi qui erant officiales in cã sanguinis, à cruore dicti, secundũ Lau.

ALiquantos.] CASVS. Quattuor genera hominum notantur in hoc capitulo, scilicet aduocati, milites, curiales, id est, officiales, & histriones; qui postquam exercuerunt officia sua, sunt in sacerdotes ordinati ab episcopis Hispaniæ. Quidam etiã ex eis qui histriones fuerant, facti sunt episcopi. Scribit ergo Innocentius Papa cuidam archiepiscopo. & dicit quod tales non debuerunt promoueri: sed propter scandalũ quod inde hæret in prouincijs Hispanorum, patienter tolerat eos. Verumtamen prohibet ne decetero tale fiat; & si contra factum fuerit, ordinati cũ suis ordinatoribus deponentur.

b ¶ *Qui post*] Hoc ideo dicit, quia quæcumque peccata quis fecerit ante baptismum, non imputantur ei postea, vt j ea. si quis post. & s. dist. proxi. si quis viduam. & cap. placuit. & 26. dist. vnius.

c ¶ *Exercitatione.*] vt aduocati.

d ¶ *Ad sacerdotium*] Quicumque fuit accusator, aut aduocatus, aut iudex, aut testis, vel etiã notarius in causa sanguinis, non põt promoueri, vt s. dist. proxi. si quis viduã. nã cõstat, quod clericus nõ põt esse accusator in causa sanguinis, vt 2. q. 7 sicut. & cap. sacerdotes ‹. nec iudex. 23. q. vlt. his à quibus. nec testis. 11. q. 1. testimonium. nec notarius. 23. q. 4. illud. & in extrauag. ne cleri. vel mona. sniam. Baz. tñ intelligit hoc de aduocato accusatoris. nã cuilibet licitum est defendere reum. 23. q. 5. reos. & C. de episco. audi. addictos. Et si obiciatur ei, nonne si accusator deficit, punietur pœna talionis? & sic videtur hoc imponendum aduocato qui obtinendi pertinaciam suscepit? Sed ipse rñdet, quia ad hoc nõ egit aduocatore, nec pro reo possit clericus aduocare ›. nec obstat 23. q. 5. reos. qa ibi nõ dicitur, quod aliquis possit patrocinari pro damnatis, sed possumus intercedere pro eis. licet enim aduocatus rei nõ intendat ad hoc, quod accusator puniatur: tamen per quandã cõsequentiam tẽdit ad hoc, vt 15. q. 8. merito. & arg. 1. q. 3. si quis obiecerit. ad idem arg. opti. s. dist. prox. clericum.

Causa sanguinis maiores impedit promoueri.

‹ Alias vt 2. q. 7. sicut sacerdotes. nec iudex, &c. alias. vt 2. q. 7. si quis. &c. sacerdotes.

› 23. q. 5. clericum nullum.

› Adde ad hoc tex. in c. j. & ibi Io. An. de post. & in ca. sententiam. ne cle. vel mo.

e ¶ *Ex militia.*] id est, milites.

f ¶ *Ex curialibus.*] id est, officiatis.

g ¶ *Voluptates.*] id est, ludibria, quibus voluptatibus excitabantur homines.

h ¶ *Et editiones.*] quæ narrabãtur voluptatis causa, scilicet ea quæ edita erant ab hominibus: scilicet turpes fabulas, vel cantus.

i ¶ *Discutienda.*] id est, corrigenda.

k ¶ *Remittenda.*] arg. rõne scandali aliquid tolerari. sic s. dist. 4. deniq. 28. dist. de Syracusanæ. & notaui 44. dist. comessationes ›. Itẽ quod aliquid phibetur fieri, factum tñ toleratur ›. 7. q. 1. episcopus in diœcesi. s. dist. prox. quicumque. Ioan.

Scandali ratione aliqua tolerantur.

› Concor. tex. in l. si oleum. ff. de do. & in l. aquã fund. ff. de visuf.

DEsignata.] CASVS. Quærebatur verũ illi qui sæua exercuerunt iudicibus obtemperando, possint promoueri? Et respõdet Innocẽtius, Si hoc fecerint postquam fideles sunt facti, promoueri non possunt. Idẽ dicit de curialibus, quorũ quidã etsi de iure promoueri possint, tamen quia ecclesiæ tribulationem sustinent, cum a curia repetuntur, promoueri non debent.

› Ad hæc 45. dist. de Iudæis. Hug.

l ¶ *Fidelis.*] id est, post baptismum.

m ¶ *Administrauerit.*] curiæ in sæuis actibus.

n ¶ *Qui debeant*] ex merito vitæ. Et est argumentũ hic, quod si aliqd est pro me, & aliud contra me, magis nocet mihi, qd est contra me, quàm prosit id qd est pro me, sic 56. dist. Ismael. & ff. quibus ad liber. procla. non licet. l. vlti. ›, & extra de offi. dele. super quæstionũ. §. si vero. in fi. arg. contra ff. de iure fis. non intelligitur. §. 1. & extra de sentẽ. & re iud. causam. in fi. Sol. primũ regulare propter promptitudinẽ ad malum. 12. q. 1. omnes. alia casualia propter restrictionem doli mali

› Ad idẽ ff. ad Syl. si quis I grauis. & ita quod nocet præualet. vt sic potest dici quod valet præualet. ff. de sena. emancipatum. § vlt. secundum Lau.

mali. extra de do. & contu. fin. & quia nõ est delegatus à principe.
a ¶ *Sæpe.*] Arg. aliquid statui pp cautelam futurorum, vt 27. dist. de Syracusanæ. 54. dist. generalis. 23. dist. in nomine Domini.
P ¶ *Ræterea.*] CASVS. Quidam volebant promouere curiales. consultus fuit Papa super hoc à quodam archiepiscopo: scilicet ioris post baptisma cingulum militare accepit ad vexandum fideles, & necauit: quæsitum fuit in concilio Toletano, an possit promoueri. Et rñdet quod de iure promoueri non potest: & si nõ peccauerit, & dispensatiue ad minores ordines fuerit promotus: diaconus tñ fieri non potest. Vel aliter. Aliquis accinxit gladium ad necandũ fideles; nõ interfecit tñ, sed per eũ non stetit: quęrit vtrum possit promoueri? & respondet quod non, nisi dispensatiue in minoribus ordinibus: ita quod diaconus non fiat.

ab his est propter tribulationem, quæ sæpe[a] de his ecclesiæ prouenit.

Idem Victricio episcopo Rothomagensi, epist. 2. c. xi.

¶ Non admittantur curiales ad clericale officium. C. III.

Iuo. p. c. 349.

PRæterea frequenter quidam ex fratribus nostris, curiales, vel quibuslibet publicis functionibus[b] occupatos, clericos facere contẽdunt, quibus postea maior tristitia, cum de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia nascitur de accito † (al. adscitio). ¶ Constat enim eos in ipsis muneribus[c] † (al. muniis) etiã voluptates exhibere, quas a diabolo inuentas esse non dubium est, & ludorum, & † (al. vel mimorum) mimorum apparatibus, aut præesse, aut forsitan interesse. Sit certe in exemplum solicitudo, & tristitia fratrum, quam sæpe pertulimus Imperatore præsente, cum pro his sæpius rogaremus, quam ipse nobiscum positus cognouisti: quibus † (al. ex quibus] orig.) nõ solum inferiores clerici ex curialibus, verũ etiã in sacerdotio cõstituti ingens molestia, vt redderentur, instabat[d].

Item ex concilio Toletano primo, cap. octano.

¶ Non promoueatur ad diaconatum, qui post baptismum ad fidelem necandum accinctus fuerit. C. IIII.

SI quis[e] post baptismum militauerit[f], & clamydem sumpserit, aut cingulum[g] ad necandos * fideles, etiam si grauia nõ admiserit, si ad clerum[h] admissus fuerit[i], diaconij non accipiat dignitatem.

* ¶ Ad necandos fideles.] *Verba hæc non sunt in codice Lucensi Regio.*

Item ex concilio Toletano 4. cap. 18.

¶ A quibus debet esse immunis, qui in episcopum ordinatur. C. V.

QVi in aliquo[k] crimine detecti sunt, qui infamię[l] nota aspersi sũt, qui scelera aliqua per publicam pænitentiam se admisisse confessi sunt, qui in hæresim lapsi sunt, vel qui in hæresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur, qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorũ, aut decisione *, aliquid minus habere noscuntur, qui secundæ vxoris coniunctionem sortiti sunt, aut numerosa coniugia frequentauerunt, qui viduã, vel a marito relictam duxerunt, aut corruptarũ mariti fuerũt, qui cõcubinas[m], aut fornicarias * habuerũt, qui seruili cõditioni obnoxij sunt, qui ignoti sunt, qui neophyti, vel

e ¶ *Si quis.*] Pone casũ j. de pænit. dist. 1. si quis cum telo. Alij ponunt casum de officiali.

f ¶ *Militauerit.*] milites (vt vr̃) non possunt promoueri sine licẽtia Papæ. 19. q. 3. monasterijs. sed intelligo illud de his qui irregularitatẽ contraxerunt [1], vnde non concedo quod hoc solum impediat promotionem, quod gladium assumpsit & militiã: nisi sæua facta exercuit, vt j. 53. dist. legem: si vero sæpe interfuit bellis, & per eum non stat quin occidat aliquem: licet non occidat, tamen propter ambiguum duplicitatis admitterem talem ad clerum. argu. 23. q. 5. excommunicatorum.

Milites an promoueri possint.

[1] Et in hoc casu loquitur hoc c. si quis. vt not. j. 21. q. 3 ... in gl. arg. q. ...

g ¶ *Aut cingulum.*] id est, characterem militarem, vt 5. q. 1. quod quidam. in si.

h ¶ *Si ad clerum.*] id est, subdiaconatum.

i ¶ *Admissus fuerit.*] ex dispensatione.

Q ¶ *Vi in aliquo.*] CASVS. Hoc capitulum diuidit in duas partes. In prima parte

cet, an possent promoueri? Et respondet quod non pp tres rationes. Prima est: quia maiorem tristitiam habet ecclesia de eis reuocandis, quàm habuit gaudium de aduẽtu eorum. Nam Imperator pñs quñque instituit supradicto archiepo præsente, vt tales in minoribus non solum ordinibus ordinati, sed etiam ad sacerdotium promoti reducerentur. Secunda ratio est: quia tales in suis officijs voluptates turpes exercuerunt. Tertia ratio est: quia præfuerunt, vel interfuerunt apparitoribus & ludis mimorum.

b ¶ *Functionibus.*] id est, officijs. & intelligit de his, qui alicui officio obligati sunt, vt tutores & curatores vel procuratores, qui finito officio suo licite promouent, vt extra de obliga. ad ratioc. cap. vnico. Nam qui ex administratione aliqua est obligatus reipublicæ, nõ potest prouehi ad honores, vt ff. de mune. & hono. rescripto. §. debitores. secus si obligatus est pro aliquo debito, vt ibi dr, & C. de episco. & cleri. quisquis emersis. Sed quid si aliquis est obligatus ad scribendum aliquid, forte iuramẽto: numquid talis potest cõuerti in monasterium? Dicit Hug. quod sic: nec sit iniuria illi cui seruire tenetur: quia instinctu spiritussancti fit. sic 14. q. 5. dixit. arg. pro eo extra de voto, scripturæ. & extra de cõuer. coniug. ex publico. & cap. vlti. & 33. q. 2. cap. admonere. 19. q. 2. duæ. sicut soluitur ingratitudo religionis ingressu, vt 19. q. 3. cap. 1. Sed cõ videtur, quod etiã mortuus debitor nõ potest sepeliri inuito creditore, nisi satisfaciat ei, vt extra de appella. qua fronte. Satis videtur quod possit intrare: & quod monasterium nõ in amplius tenetur, quàm ad ipsum peruenerit: nisi postea ratione sui ad pinguiorem fortunam perueniat per successionem aliquam, vt 19. q. vlti. si qua [1]. Vel dic quod in monasterio existens potest exequi tale officium, dum tamen non negligat diuinum obsequium, vt 91. dist. clericus.

Obligatus ad aliquid faciendum non impedit ingredi monasterium.

[1] Sub. vel aliquos libros scripsit quod tamẽ intelligo deducta expẽsa ...dem. 15. q. 6 de lapsis. ff. de vsf. hom. his quod bo... fur. Laus.

c ¶ *Muneribus.*] id est officijs munerum mimorum.

d ¶ *Instabat.*] ...ẽ facti sacerdotes nõ restituũt. 54. dist. ex antiqs.

S ¶ *Si quis post.*] CASVS. Aliquis ex pcepto vel auctoritate maassignantur xxvj. impedimenta quæ repellũt ab episcopatu, vel archiepatu, vel etiam ab alia dignitate. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Sed nec ille.* dicitur quod episcopus debet eligi a clero & a populo ciuitatis auctoritate metropolitani; qui postea legitime examinatus ab omnibus epis de prouincia, vel a tribus de consensu aliorũ, die Dominica consecretur auctoritate metropolitani: & vbi ipse elegerit. Metropolitanus vero in ciuitate metropolitana ab epis suæ prouinciæ consecrabitur. Et si ordinati vel ordinatores cõtra hoc egerint, honoris suis periculo subiacebunt.

K ¶ *Qui in aliquo.*] Primo ponit xxvj. impedimẽta quæ impediũt promouendum epm. Secundo dicit quod eps ad minus a tribus epis est consecrandus ibi, *vbi metropolitano placuerit.* Metropolitanus autem est consecrandus in ciuitate metropoli à suis suffraganeis.

Episcopi & archiepi à quibus sint cõsecrandi.

l ¶ *Infamia.*] etiam de facto, vt dixi 2. q. 7. c. ipsi apostoli.

m ¶ *Qui concubinas.*] Ex hoc videtur quod eps ipso facto non dispenset [3]. si enim ipso facto dispensaret, quare hic puniretur promouens cõcubinarium, cum tñ cum ipso possit dispẽsare ipso facto? vt extra de iud. at si clerici. & facit ad hoc 81. dist. si qui. & extra de schisma. fraternitatem. & extra de praben. referente. Item secundũ hoc episcopus semper diceret se dispensasse, vt sic non puniretur. Quod autem ipso facto dispenset, probatur extra de fil. presbyte. veniens. & 28. dist. diaconi. & extra qui matri. accusa non pos. per tuas. 54. dist. si seruus. & extra de restitu. spolia. litteras. 3. opinioni. vbi habes quod ecclesia mandando vel dissimulando dispensat. Ex hoc credo quod circa notum solo facto dispensat, sed non circa ignotum: quia noti examinatione non egent, vt 47. dist. de Petro. Consulo tamen quod testes vel litteras habeant super dispensatione facta sibi. Vel dic quod hic redarguuntur illi qui ex contemptu ordinant aliquos non examinando eos, vt 81. dist. dictum. & cap. quicumque. & tantum indiscreta dispensatio redarguitur hic, & in omnibus similibus, extra de preb. de multa.

Concubinarium promouẽs an et cum ipso dispensare.

[3] Ad hoc efficax argu. extra de fi. presbyter. ... vbi dicit ... quibus ... dispensasse, &c. ergo a contrario ... possent procedere ... dicendum est in ... extra de ... secundum Hostien.

M 3 a ¶ *Laici.*]

laici [a] sunt, qui sęculari militiæ dediti sunt, qui curiæ nexibus obligati sunt, qui inscij litterarum sunt, qui nondum ad triginta annos peruenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non ascenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui à decessoribus [b] in sacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps sacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ ciuitatis elegit, vel auctoritas metropolitani, vel comprouincialium sacerdotum assensus non exquisiuit. Quicumque ergo deinceps ad ordinem sacerdotij postulatus, & in his, quæ prædicta sunt, exquisitus, in nullo horum deprehensus fuerit; & examinatus, probabili vita, & doctrina extiterit; tunc secundum synodalia, vel decretalia constituta, cum omnium clericorum, vel ciuium voluntate, ab vniuersis comprouincialibus episcopis, aut certe à tribus, in sacerdotem die Dominica [c] consecrabitur; conuenientibus † ceteris, qui absentes sunt, litteris suis, & magis auctoritate, vel præsentia eius, qui est in metropoli constitutus. Episcopus autem comprouincialis ibi consecrandus est, vbi metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem nõ nisi in ciuitate metropoli [d] † [e] comprouincialibus ibidem conuenientibus. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum sacerdotij indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adepti honoris periculo subiacebit.

† al. conuenientibus

† al. à comprouincialibus

α ¶ Aut decisione aliquid.] *Addita hæc sunt ex concilijs olim Coloniæ, ac Lutetiæ impressis. In nouissima vero Coloniensi editione legitur*, vel defectione:, pro, vel detectione.

β ¶ Aut fornicarias.] *In codice Lucensi Regio legitur*, aut fornicatione: *quod videtur intelligendum de concubinis ad tempus adhibitis, vt supra distin. 34. c. si quis. est annotatum.*

DISTINCTIO LII.

Q Vi vero prætermissis aliquibus gradibus non superbia, sed negligentia ad maiorem ascenderit, tamdiu à maioribus abstineat, quousque congruo tempore prætermissos accipiat.

Vnde Alexander secundus scribit Grimaldo † Constantiniensi † episcopo.

† al. Rainaldo, al. Rumaldo

† al. Constantiensi

§ De eo, qui subdiaconatus ordine postposito, diaconus & presbyter est ordinatus. C. I.

SOlicitudo dilectionis tuæ studuit consulere, vtrum portitor istarum litterarum, diaconatus, & presbyteratus officium idoneus sit peragere, nec ne; cum ad id præpostero † cursu, subdiaconatus [f] ordine postposito, negligentia potius quàm superbia cognoscatur ascendisse. Vnde nos consulendo charitati tuæ mandamus, vt ab officio sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor tẽporum ieiunio subdiaconatus ministerium sibi rite imponas; & sic deinceps ad maiora officia eum redire concedas.

Iuo p. 6. c. 409

† al. præpropero

In libro peruetusto est epistola eiusdem Alexandri ad Geruasium Rhemensem archiepiscopum: cui hoc idem consilium dat, quod Rumaldo Constantiensi episcopo se dedisse narrat.

DISTINCTIO LIII.

C Vriales [g] autem, vt supra scriptum est, ideo ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab ecclesia repetuntur, plurima incommoda ecclesia consequitur: vel quia ijdem curiales non voto religionis, sed vt officiorum suorum ratiocinia fugiant, ad ecclesiam se transferunt.

dist. 51. designata.

Vnde Gregorius Papa scribit lib. 7. reg. epist. x1. episcopis Siciliæ de lege Mauritij Augusti.

a ¶ *Laici.*] non enim repente de laico fiet eps. 61. dist. c. 1. & 2.

b ¶ *Qui à decessoribus.*] nisi in hoc Papa dispensauerit, vt 7. q. 1. petisti.

c ¶ *Dominica.*] hora tertia. 75. dist. quòd die.

d ¶ *Metropoli.*] in propria ciuitate cõsecrandus est metropolitanos, vt hic, & 63. dist. metropolitano.

Metropolitanus in propria ciuitate est consecrandus.

Archiepiscopus à quibus est consecrandus.

e ¶ *Comprouincialibus.*] Hic habes q̃ metropolitanus consecrandus est à suffraganeis, vt 66. dist. cap. 1. extra de tempo. ordi. si archiepiscopus. & in Authen. de ecclesia. titu. §. 1 coll. 9. Arg. contra 24. q. 1. pudenda. vbi dicit, q̃ à Papa sit consecrandus. sed primum est de iure: Papa tamen iam præcepisse contra ius illud.

Q *Vi vero.*] CASVS. Supra in prox. capitulo dicitur, q̃ qui per gradus ecclesiasticos non ascẽderunt, non debent esse epi. cuius verbi occasione supponitur hic 52. dist. in qua ostendit q̃ si quis prætermisso ordine minori ascenderit ad maiores non superbia, sed negligẽtia: abstinere debet a maioribus donec prætermissum ordinẽ suscipiat: quod probatur sequenti capitulo.

S *Olicitudo.*] CASVS. Quidã clericus ordine subdiaconatus prætermisso, negligẽtia potius quam contemptu factus est diaconus & presbyter. quare quæsiuit Constantiensis eps an posset in officio diaconi vel presbyteri ministrare? Et respõdet Alexan. Tãdiu cesset ab officio sacerdotali, donec in proximo quatuor temporum ieiunio recipiat subdiaconatum.

f ¶ *Subdiaconatus.*] Videtur ergo q̃ aliquis promotus in sacerdotẽ qui nullum habuit ordinem, vt laicus qui fit sacerdos secundũ Hug. sed huic ob. 40. dist. sicut & extra de presby. nõ bapti. veniens. Sed õ extra de cle. per sal. promo. cap. vnico. eps autem non potest esse nisi fuisset sacerdos, vt extra de exce. prælat. ea litteris, & si de hoc dixi. 40 dist. sicut. Si vero non baptizatus promoueretur vel christianaretur, nullum reciperet sacramentũ. quia baptismus est ianua sacramentorum, vt 32. dist. ... verũ nisi enim positum sit fundamen sũ, nihil potest superædificari, vt 1. q. 1. cum Paulus. Et est argo q̃ præposteratio facta non vitiat: sed tũ. Aug. õ. 7. q. 1 nihil. 23 dist. quorũdam. de colec. dist. 4. omnis. Ioan. Sol. dicas q̃ laicus recipit ordinem sacerdotij. & etiam eps fit, quia character imprimitur si conferretur in forma

Sacerdos quis non efficitur sine alijs ordinibus.

Vbi contrario sentiendum est secundum H.

Idem sentit Hug. & Lau.

Et intelligit q̃ primo recipiat sacerdotium, & post episcopatum, verũ dico. Aliter falsum est. quia nec i... pium characterem ... quosdam, ... contra, arg. extra de tempo. post translationem §. vlti. vide de hoc extra de ordi. ab epo qui renunciauit epis. cap. 1. Archid.

ecclesiæ ab eo qui potestatem habet, vt extra de cleri. per sal. promo. cap. 1. & hoc dummodo sit baptizatus, nec decre. illa, ex litteris. in aliquo cõtradicit. B.

C *Vriales autem.*] CASVS. Assignatis supra quatuor rationibus in 51. dist. in cap. designata. & in capi. præterea. & in capi. 1. quare curiales à promotione repelluntur: subiungit 53. dist. in qua assignat quintam rationem: quia scilicet non voto religionis fiunt ecclesiastici, sed vt officiorum suorum ratiocinia fugiant. & hoc probatur sequenti capitulo.

g ¶ *Curiales.*] Hic assignat tertiam causam quare curiales non promouentur. Ioan.

Legem

Legem] Casus. Hoc capitu. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit Greg. quòd qui militiæ, vel qui rationibus sunt publicis obligati, nec in clero, nec in monasterio suscipi debent; quia vitam sæculi nolunt fugere, sed mutare, cũ eodem modo viuant in ecclesia sicut in sæculo, & hoc probatur per legem Mauritii Imperatoris: sed si voluerint causa religionis intrare monasterium, nõ recipiantur, nisi prius a publicis ratiociniis fuerint absoluti. In secũda parte, quæ incipit ibi, *Si qui vero*. dr̃, quòd milites nõ sunt proprie in monasteriis suscipiendi, nisi vita eorum subtiliter inuestigetur, & per triennium in habitu laicali fuerint probati.

a ¶ *Legem quam piissimus.*] nota qualiter ex sequenti facto & præcedẽti probatur medium, vt 28. dist. quia. Nam ex bona vita præcedente & sequente præsumitur medium, scilicet, quòd bono zelo petierit habitum monachalem.

Additio. Ad idem 33. q. 1. c. 1. sm̃ Hug. 18. dist. puenit. Laur.

b ¶ *Ex militaribus.*] milites non impedit religio sacramenti; quia & clerici sacramento tenentur epĩs, vt 53. dist. quamquam. & tamẽ eis inuitis possunt intrare religionem. 19. q. 2. duæ.

Religionis asperitas in quo habitu probanda est.

c ¶ *In suo.* Not. quòd in suo habitu quisque probandus est, vt hic, & 54. dist. multos. & extra de reg. super eo. & 17. q. 2. si quis incognitus. Dicunt tamen quidam, quòd potius in monachali habitu probãdus sit, quia non solum alij ipsum probabunt, sed etiam ipse probabit asperitatem ordinis & habitus ipsorum, quod non potest facere in sua veste. Io. Sed certe licet iura quædam dicãt, quòd in proprio habitu sit probandus quis, consuetudo tamen se in contrariũ habet, & decret. etiam contradicit extra de reg. statuimus.

Probari quo quis tempore debet.

d ¶ *Per triennium.*] incognitus probabitur per triennium, vt hic & 17. q. 2. si quis incognitus. sed laicus cognitus vel clericus ignotus per triennium. 19. q. 3. monasterijs. clericus notus per annum. 17. q. 2. Gonsaldus. vel forte notus statim potest recipi. extra de reg. ad apostolicam. Sed hodie non debet per decret. Alexander

Vbi de hoc videns.

quartus. extra eo. nõ solum. In cruce signatis statuitur dimidius annus. extra de reg. cap. 1.

Serui.] Hæc distinctio diuiditur in quinq; partes. In prima principaliter tractatur de seruis non ordinandis, quod probatur per decem auctoritates sanctorũ. Secũda ibi. *Hoc tit.* Tertia ibi, *Si seruus absente.* Quarta ibi, *De seruis.* Quinta ibi, *Quod autem.* Ioan. de Fan.

Casus. Hic intitulatur 54. dist. in qua dicitur, quòd serui ordinari nõ debent nisi prius à dominis suis plenã libertatem fuerint consecuti. Ostenditur secundo qd iuris sit si serui fuerint promoti non adepta libertate. Tertio qualiter serui Iudæorum, siue paganorum, siue Christiani ab eorũ dominio debeãt liberari.

e ¶ *Serui.*] Primo ostẽdit, quòd nec priuatorum, nec ecclesiarum serui sunt promouendi, nisi libertatem sint consecuti. Secundo ostẽdit qd iuris sit si aliter sint ordinati. Tertio qualiter serui Iudæorum à dominio ipsorum valeant liberari. Nota ergo, quòd numquã seruus priuati est promouendus nisi plenã libertatẽ sit cõsecutus, ita quòd nihil iuris retineat in eo dominus, vt j. eod. quicumque. & in ca. nullus. Si vero sunt ecclesiarum, non possunt similiter promoueri nisi primo consequatur libertatẽ. j. ead. cap. 3. ecclesia tñ non potest manumittere seruos suos pleno iure, nisi det platus duos eiusdem meriti 12. q. 2. epĩs qui. nec tunc pleno iure manumittit, vt ibidẽ colligitur. De hoc distingue vt extra de ser. non ordin. eo libentius. & de rebus eccle. non alienan. consensus.

Seruus priuati sine libertate nõ pôt promoueri.

Nullus.] Casus. Prohibet hic Leo Papa ne quis episcopus ordinet seruum aliquem, nisi prius eorum voluntas accesserit, qui in eo seruo sibi aliquid vendicant potestatis, ne postea in seruitutem redigatur, cum immunis esse debeat ab omni vinculo qui castris dominicis applicatur.

f ¶ *Eorum.*] id est, illius vel illius, distributiue. sufficit enim vnius voluntas si plures sunt domini, vt institu. de dona. §. erat olim. C. de communi ser. manu. l. 1. §. si autem.

g ¶ *Aut voluntas*] etiam si tacita, vt j. ead. si seruus.

h ¶ *Qui aliquid.*] argumentum, quòd omnium cõsensus est requirendus, quorum iuri in aliquo detrahitur, vt hic. & 85. dist. archidiaconum. & extra de offic. deleg. super eo. C. de auctorit. præstan. l. vlt. & ff. de aqua pluuia arcen. l. in concedendo. 66. dist. archiepiscopus. 8 q. 1. licet.

Nulli.] Casus. Quæsitum fuit in concilio Triburiensi, vtrũ seruus sit promouendus? Et respondet quòd non, nisi prius à domino plenam libertatem consequatur. chartula cuius libertatis prius in publico legatur, & si nullius contradixerit, ordinetur. Si vero aliquis seruus per obreptionem fuerit ordinatus, deponatur, & eiusdem sit conditionis cuius ipse ante fuit.

i ¶ *Cuius &c. in ambone publice legatur.*] argumentum, quòd si aliqua sunt publice tacta, nemo postea auditur contradictor. 8. q. 1. licet. & 16. distin. quod dicitis. & 12. quæstio. secunda. qui & humanis. sim. extra qui ma. accu. poss. cap. vlt. arg. contra. 15. q. 6. c. 1. in fi.

Publica facta nemo contradicere potest.

¶ Quare sit constitutum, ne curiales ordinentur. C. I.

Iuo p. 10. c. 124.

Legem, quã [a] piissimus Imperator dedit, ne fortasse hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniant, vel in monasteriis conuertantur, vestræ studui fraternitati transmittere; hoc maxime exhortans, quòd hi, qui sæculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt. †; quia dũ in ecclesiastico habitu nõ dissimiliter, quàm vixerant, viuunt; nequaquam student sæculum fugere, sed mutare. Quòd si etiam tales quoque monasterium petunt; suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius à ratiociniis † publicis absoluti fuerint. ¶ Si qui vero ex militaribus [b] viris [a] in monasteriis cõuerti festinant; non sunt temere suscipiendi; nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et iuxta normam regularem debent in suo [c] habitu per triennium [d] probari; & tunc monachicum habitum Deo auctore suscipere.

Add. quæ no. 1. dist. 32. in add. in glo. vnica.

† al. actionibus] orig.

a ¶ Viris.] *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Iuonem legitur, numeris, vt significentur milites in breuiculo, seu matricula descripti.*

DISTINCTIO LIIII.

[e] Serui [e] *autem ordinari prohibentur, nisi à proprijs dominis libertatem legitimam consequantur.*

Vnde Leo episcopus scribit epist. prima omnibus episcopis per Campaniam, &c.

¶ Seruus ad clericatus officium non promoueatur. C. I.

Poly. l. 2. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 28. Burc. l. 2. c. 52. infra. Iuo p. 6. c. 64.

Nullus [a] episcoporum seruum alterius ad clericatus officiũ promouere præsumat, nisi forte eorum [f] petitio, aut voluntas [g] accesserit, qui aliquid [h] sibi in eo vẽdicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui diuinæ militiæ est aggregãdus, vt à castris dominicis, quibus nomen eius adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.

a ¶ Nullus.] *Caput hoc videtur confl atum ex titulo, qui in codice canonum præponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte posteriore ipsius decreti, in qua exceptio eorum, quæ prius statuit continetur: prior autem pars, quæ hic deest, habetur infra ead. c. admittuntur.*

Item ex concilio [a] Triburiensi.

¶ De seruili conditione nullus ad sacros ordines deueniat. C. II.

Polyc. ibidem. Burch. l. 2. c. 28. Iuo p. 6. c. 41. Pann. l. 3. c. 48.

Nulli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius à propriis dominis legitimã libertatem cõsequãtur: cuius [i]

a ¶ *Ceciderit.*] ita sit seruus sicut prius, nisi sit presbyter, vel diaconus, vt j. eod. ex antiquis. Sed numquid gaudebit talis priuilegio clericali quantum ad canonem, si quis suadente. 17. q. 4. arg. q non, extra de foro compe. cap. 2. & 17. q. 4 si quis deinceps. arg eo tra. ff. de decu. l. 6. Ad hoc dico, q iste in omnibus caret priuilegio clericali, præterquam in eo solo, q non pot verberari sine sacrilegio: quia illud priuilegium datum est clericis non tantum fauore ipsorũ, sed etiam odio laicorũ: vnde in odium laicorũ vtif eo, vt extra de sent. excom. contingit. & cap. vniuersitatis. sed alias accusari potest à bigamis, & iudicari à laico, licet secus sit in clerico deposito. 81. dist. dictũ. & hoc ideo est, quia iste fecit furtũ corporis sui: & C. de seru. fug. l. 1. Item numquid potest contrahere matrimoniũ? Non, qa noluit, quod facere potuit. extra de conuer. cõiug. quidam. Ioan. Non credo excommunicatũ q depositum percutit, cum sit priuatus omni dignitate, & priuilegio quod habebat. argu. ad hoc 84. dist. quilg. B.

c ¶ *Nullum obsequium*] Dicunt quidam, q obsequium, quod consistit in non faciendo, scilicet de non vocando in ius, vel quod in reuerentia consistit, vt de assurgendo, non potest patronus remittere: quia illud naturaliter debetur, vt C. de bo. lib. l. vlt. C. de in ius voc. l. 2. Sed hoc non est verum: quia super eo potest libertus transigere. ff. de cõdi. indeb. l. si non sortem. §. libertus. & bene cõcedo, q generali remissione non tollitur (vt ibi dicitur) sed speciali[3] põt. Nec tenet qd̃ est extra de ser. non ord. cap. nullus. Non enim in eo retineri põt aliquid iuris, licet sit arg ꝯ j. ea. frequẽs. in fi. to. Vel melius dic, q honesta cõditio fuit ibi apposita, quam quia nõ seruabat, degradari iubetur in illa decreta nullus. Bar.

Patronus quę iura potest libertis remittere.

Ve est rõ quia ista priuilegia data sunt, & in sui fauorẽ quilibet renuntiare põt. & quibus fecit indignũ. arg. C. de pac. l. si quis. Ioan. de Fant.

libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur; & si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro seruus non canonice consecratus, postquam de gradu ceciderit[a], eius conditionis sit, cuius fuerat ante gradum.

a ¶ Concilio Triburiensi.] *Huius capitis in conc. Tribur. c. 29. sententia potius habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur conuenire cum iis, quæ scribuntur primo libro capitularium, c. 88. de ordinatione seruorum. vers. & quandocumque.*

[*Ex concilio Cartaginensi*[β] *primo, c. 8.*]

PALEA. C. III.

MAgnus episcopus Astiagensis dixit, quid dilectioni vestræ videtur, procuratores, actores, & executores, seu curatores pupillorũ si debeant ordinari? Gratus episcopus dixit: si post deposita vniuersa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus; debent & cum laude, cleri, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine cõsideratione fuerint ordinati; ecclesia infamatur. Vniuersi dixerunt, recte omnia statuit sanctitas tua; ideoque ita est, & nostra ista quoque sententia.

Extra de oblig. ad ratioc. nõ ordin. c. magnus. Burch. l. 2. c. 36. Iuo p. 6. c. 137.

β ¶ Carthag.] *In codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum vero est ex Burchardo, Iuone, decretal. in c. vni. de oblig. ad ratioc.*

γ Ecclesia infamatur. *Sic emendatum est ex concilio, & decretal. & Burchardo, & Iuone. Antea legebatur,* ab ecclesia infirmentur.

Item ex concilio Toletano nono, cap. xi.

¶ Post donum libertatis famuli ecclesiæ reuocentur in clerum. C. IIII.

Iuo p. 6. c. 373.

QVi ex familijs[†] ecclesiæ seruituri deuocantur in clerum ab episcopis suis, necesse est, vt libertatis percipiant donum: & si honestæ vitæ claruerint meritis; tunc demum maioribus fungantur officijs. Quos vero flagitij sordidauerit incorrigibilis noxa, perpetua seruitus conditionis religet[b] in catenam.

† al. famulis

Qui autem ordinandi, à dominis suis libertatem consequuntur, ab eorum patrocinio penitus debent esse alieni, vt in nullo eorum obsequijs inueniantur obnoxij.

Vnde in concilio Toletano quarto, cap. 72. legitur.

¶ Ad clericatum suscipiuntur qui nullo obsequio retento à Dominis suis libertatem percipiunt. C. V.

Polyc. l. 2. ti. 31. Burc. l. 2. c. 25. Iuo p. 6. c. 126. Pann. l. 3. c. 46.

QVicumque libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibi in eis obsequium[c] patronus retentet; isti si sine crimine[†] sunt; ad clericatus ordinem liberi suscipiantur: quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui vero retento obsequio, manumissi sunt; pro eo, quòd adhuc patroni seruituti tenentur obnoxij, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi; ne, quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis[d] serui.

† *crimine capitali*] orig.

Capit. l. 1. c. 88.

[*Ex concilio Toletano*[γ], *82. cap.*]

PALEA. C. VI.

Extra de seru. nõ ordi. c. 2. Burc. l. 2. c. 31. Iuo p. 6. c. 132. Pãn. l. 3. c. 163.

DE seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos promouentur[†], placuit omnibus cum sacris canonibus concordari debere: & statutum est, ut nullus episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promouere præsumat; nisi prius à dominis proprijs libertatem consecuti fuerint. Et, si quilibet seruus dominum suum fu-

† *indiscrete promouebantur*] capitul.

Vi ex.] CASVS. QHoc capitulo, loquitur de seruis ecclesiarum, qui ordinari non debent, nisi prius libertatem ab episcopis consequãtur. & si honeste in clericatu vixerint, poterunt ad maiores ordines promoueri si vero ingrati extiterint, in seruitutem redigantur.

b ¶ *Religet.*] Hoc obtinet in seruis ecclesiæ tãtum, vt pp ingratitudinem reuocentur in seruitutem. 12. q. 2. octaua[2], & si presbyter sit. 12. q. 2. diaconi. sed in laicis secus. nã illi omne ius quod habent in seruo, tenentur remittere. vnde non possunt reuocare in seruitutem, nec tenet lex. C. de episcopis & cleri. seruus. vbi habes, q domino redditur seruus si deserit monasterium, per id quod habes extra de cõdi. app. ca. 2. sed si vult transire ad aliud monasterium, tunc distinguitur, vt extra de ser. non ord. eo libentius.

Serui ordinati possent quãdo que propter ingratitudinẽ in seruitutẽ reuocari.

Concor. cum. in l. 2. & ... C. de h. & posth. & in Auth. vt cum. de ap. cog. §. aliud quoq; coll. 8. & Specu. in tit. de iurisd. om. iud. §.

QVI AVTEM. CASVS. Dicitur in hoc §. q illi serui qui promoueri debent, à dominis suis plenã debent consequi libertatem, ita q ipsi in nullo teneantur suis dominis obnoxij.

QVicumque. CASVS. Statutum fuit in concilio Toletano, q illi liberti ordinentur qui à dominis suis directa manumissione sunt liberati, ita q nullũ in eis obsequiũ dñi sui retineant, & illi sine crimine appareant. si vero in eis obsequium retineatur, ordinari non debent, ne possint secundum voluntatem dominorum in seruitutem reuocari.

3 Vt ff. de cõdi. & dem. nonnũquam. in has.

d ¶ *Ex clericis.*] quod tamen facere non possunt, nisi probata causa ingratitudinis, vt 15. q. 7. episcopus sacerdotibus.

S *i quis.*] Casvs. Dicitur hic, quod neque adscriptitius, neque originarius, neque libertus ordinari debet: nisi probatæ vitæ fuerit, & consensus patroni accesserit.

D *e rebus*] CETERVM. Casvs. Dicitur hic, quod si serui sine libertate ad ecclesiasticos honores irrepserint, presbyter amis

a ¶ *Ceterum si.*] Hic agitur quid iuris sit, si seruus ordinatur non adepta libertate. Vnde not. quod si sciente, & contradicente domino ordinatur, reuocatur in seruitutem, etiam si sacerdos factus sit secundum quoldam, licet Hugo hoc neget [1], vt j. eod. quis aut. Si sciente, & nō contradicente domino in clerum fuerit ordinatus,

Serui sine libertate ordinati an sint in seruitutem reuocandi.

[1] Infra c. prod. de hoc extra de ser. non ord.

† *aut latitans*] capitul.

giens, aut† per litteras, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit; decretū est, vt deponatur: & dominus eius eum recipiat. Si vero auus, vel pater ab alia patria in aliam migrans in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit, ignotū† sit; & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit; sancitum est, vt si dominus eius illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat.

† *ignorauerit*] capitul.

¶ Si vero eum catena seruitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amitiat; quia iuxta sacros canones, vilis persona manens sacerdotij dignitate fungi non potest.

a ¶ Toletano.] *Sic etiam citatur apud Burchardum. & Iuonē. In Panormia vero à vers. si qui*libet seruus. *citatur ex primo libro capitularium, ubi integrum extat hoc caput, atque etiam caput post hoc, secundum*, De rebus vero illorum.

Ex conc. Tolet. 1. c. 10.

Item ex cōcilio Martini Papæ [i. ex cap. Mart. episcopi Bracarēsis, c. 46.]

¶ Sine patroni consensu non ordinetur, qui patrocinio cuiuslibet est obligatus. C. VII.

S I quis obligatus est tributo seruili, vel aliqua conditione, vel patrocinio cujuslibet domus, non est ordinandus clericus: nisi probatæ vitæ fuerit, & patroni consensus accesserit.

[*Ex concilio Toletano*[a] *capitulo secundo.*]

PALEA. C. VIII.

Burch. l. 2. c. 23. Iuo p. 6 c. 38.

† *al. peculio*

D E rebus vero illorum, vel peculiari†, qui à proprijs dominis libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos iure promoueantur, statutum est, vt in potestate dominorum cōsistat quidquid ante libertatem habuerunt, vtrum illis concedere, an sibi retinere† voluerint.

† *vendicare*] capi.

a ¶ Toletano.] *Hac palea in capitularibus habetur coniunctæ cum palea antecedente.* De seruorum, *sed apud Burchardum, & Iuonem ex eodem Toletano separatim referuntur.*

[a] Ceterum si[a] à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad ecclesiasticos ordines aliquo modo irrepserint; presbyter peculij amissione mulctetur; diaconus vero, aut vicarium pro se præstabit, aut in seruitutem reuocabitur: ceteri vero gradus non possunt quemquam à nexu seruitutis absoluere.

† *al Martyrio*

Vnde Gelasius scribit Martino†, & Iusto episcopis.

Sensus in epist. ad episcopos p Lucaniam, &c. c. 16. Polyc. l. 2. ti. 31. Ansel l. 7. c. 29.

¶ Seruus si latenter irrepserit ad sacerdotium, peculij amissione mulctetur. C. IX.

E X antiquis regulis, & nouella synodali explanatione comprehensum est, personas obnoxias seruituti, cingulo cælestis militiæ non præcingi†. Sed nescio, vtrum ignorantia, an voluntate rapiamini, ita vt ex hac causa† nullus pene episcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumstrepit, vt ex hac parte nihil penitus putetur constitutum. ¶ Actores siquidem illustris viri filij nostri Amandi grauiter conqueruntur homines suo iuri debitos, alios iam clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum concilium (quod tantorum collectione† Pontificum sub omnium saluberrimæ prouisionis assensu constat esse perfectum) huiuscemodi personæ suscipi non deberent: verum etiam si qui forte in diuinæ cultu militiæ ante fuerint[b] ignorantia faciente, suscepti: eliminati prorsus, & exuti religioso priuilegio[c] ad dominorum suorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli. Et ideo fratres charissimi, eos, quos supradicti viri actores in clericatus officio monstrauerint detineri, discussos, & obnoxios approbatos, custodito legum tramite, sine intermissione restituite: ita vt si quis iam ex his presbyter reperitur, in eodem gradu peculij[d] sui† amissione mulctatus maneat. Diaconus vero aut vicarium[e] præstet, aut si non habuerit, ip-

† *al. culpa*

Iuo p 6. c. 351. Pann. l. 3. c. 164.

† *al. collatione*

† *al. sui sola*

¶ Adde an omisso domini serui tio possit religionem ingredi. not. in Auth. de mo. §. ad asc. coll. .. in glo. in verb. nec seru^t. l. sum. 19. q. 2.

ex hoc ipse liber fit, & ingenuus, vt j. eo. si seruus. secūdo. Si autē Domino nesciente, distinguitur: aut epo sciente, aut ignorāte. Si scēte episcopo, vel eo qui præsentat ipsum ordinetur, duplū restituet domino episcopus vel præsentans. j. eod. si seruus absente. Si vero episcopo & præsentatore ignorante, tunc locum habet hoc cap. prox. infra.

E *X antiquis.*] Casvs. Quidam episcopus seruos Amandi eo inscio, & ignorante ordinauit quosdam in clericos, quosdam in diaconos, quos idem Amandus in seruitutē reuocare volebat: & hæc quæstio delata est ad sedem Apostolicam. quare Dominus Papa committit causam illa duobus episcopis, scilicet Martino, & Iusto, redarguendo episcopos qui tales ordinant contra canones, & concilia, cum ex hoc plurimæ quæstiones ad sedem Apostolicam deferantur. Postea præcipit eis, vt si præfati Amandi procuratores probauerint aliquos de seruis suis non canonice promotos, sub hac forma procedant, vt si presbyter est, amissione peculij mulctetur, & in suo remaneat ordine. Diaconus vero det vicariū, vel reuocetur in seruitutem: ceteri vero reddantur domino, & nulla gaudebunt defensione.

b ¶ *Ante fuerint*] arguitur constitutionem extendi ad præterita[2], 3. q. 4. omnes. & 10. q. 1. hic quidam. arg. contra. extra de constitutio. cognoscentes[3].

c ¶ *Religioso priuilegio.*] ergo videtur, quod auferatur eis priuilegium clericale. de hoc argu. 84. dist. quisquis.

d ¶ *Peculij.*] sed nonne peculiū domini est? 13. q. 2. illud. quæ ergo est hæc pœna? Dic, peculij, id est, rerum quas post sacerdotium est lucratus, vel forte habuit vsum peculij, & ille auferetur ei.

e ¶ *Aut vicarium.*] sed vnde dabit, cum nihil habeat? Sed dic, quod suum videtur esse quod inuenitur apud ipsum, & lucratur conniuentibus oculis domini. ff. de ma. l. 3. Dominus enim recipiendo rem a seruo, ipsius videtur

[2] Adde an sc gl. ad hac. not. in l. sabemus. C. de sct. vbi vide not in addi. c. fi. de consti. sec. est & Par. l. l. legem. C. de legibus.

[3] De hoc not. K. eod. c. 2. ... facit. L. c. o. dist. vt constituerunt. in prin. & ... eodem. A. ...

amissione peculij mulctetur, diaconus det vicariū, vel in seruitutē reuocetur. Ceteri vero ab illis in seruitute non reuocentur, quod probat seq. capitul. Et est iste secundus articulus huius distinctionis.

tur approbare dationē, vt C. de cōdictioni. ob turpem causam. l. vltima. similiter seruus reipublicæ com manumittitur, dabit vicarium pro se, vt C. de seru. reipub. ma. l. 1.

¶ *Vicarium.*] arg. q quis dando vicarium liberat se. sic 36. q. 1. de raptoribus. Sed quid si ad p̄sens non pōt habere vicarium, numquid postea dādo pretiū liberat se? Satis credo, q sic. ar. C. d̄ patri. qui fil. distra. l. secūda.

F *Requens.*] CASVS. Sabin⁹ Marcellianēsis vrbis ep̄s ordinauit duos seruos Placidæ, s. Antiochum in presbyterū, & Leontiū in clericum. Conquesta est Placida Papæ per suos procuratores. Papa vero reprehendendo eos qui talia faciunt, committit causā tribus episcopis, s. Herculentio Stephano, & Iusto, sub hac forma, vt Leōtium omnino dominæ suæ reddant, si iuste non poterant refragari: Antiochū vero, qui iam gaudet sacerdotij prærogatiua, si domina vult eū in sua ecclesia collocare, habeat illum non velut seruum, sed pro ministeriorū celebratione susceptum.

a ¶ *Actores.*] id est, procuratores. & sic in causa liberali interuenit p̄curator, contra id 2. q. 6. si quando. Sed ibi loquit̄ de eo qui impetitur: hic de eo qui impetit. hic habes, q ciuiliter agitur, & tñ ad depositionē, sic 47. dist. qm. ꝯ regulam illam ff. de mun. & hon. rescripto. & extra de accusatio. qualiter. Sed hoc ideo est: quia aliter nō posset restitui dominis nisi deponeretur.

b ¶ *Diluere.*] Hic habes, q incumbit onus probationis ¹ reo, contra id. 6. q. vlt. cap vlt. Præterea ei qui est in possessione libertatis, probatio incumbit. Sed dic, q non habet ideo cōmoda possessoris, qa vitiose fuit in possessione, vt C. de probatio. l. vis eius. Vel dic, q ideo probat, quia seruus non pōt interuertere possessionē suam, licet sit fugitiuus. ff. de acqui. poss. rem quæ nobis. Sed quare non conuenit istos coram sæculari iudice, cum seruus fugitiuus, & gerēs se pro libero, remittēdus sit ad forum diuilicet alibi inueniatur vt C. vbi & apud quē cā sta. l. 1. Sed hoc facit priuilegiū ordinis.

ADDITIO Dicas, q in spiritualibus, nec incidenter, nec principaliter potest laicus iudex cognoscere. extra de ordin. cog. tuā. qui fil. sint leg. lator. cognoscet tamen summatenus an sit vxor, an nō: & huiusmodi: quod dic vt extra de senten. excommu. si iudex. lib. 6. ibi videas. Archid.

c ¶ *Reddi.*] Quæri cōsueuit quare seruus alienus consecratus domino reddatur, & non res aliena consecrata, vt 14. q. vlt. comperimus? Respondeo; quia in rebus inanimatis nullus perpenditur dolus. sic 7. q. 1. ep̄s. Item quia ibi est consecratio in superficie, sed in homine est in anima, & lex dicit, q alia est ratio in homine, q̄ in alia re. ff. de leg. 1. si domus. §. cum alicui. in fi.

Q *Vis.*] CASVS Maxima illustris femina conquesta est domino Papæ per procuratores suos, q Lucerinus ep̄s duos seruos originarios, Siluestrū. s. & Candidū ꝫ canones, & ea contradicente, in diacones ordinauit. de quo Papa eum reprehendit, & præcipit Rufino & April episcopis, vt si vera sint, à sacris officijs repellantur, cum non sint legitime ordinati.

d ¶ *Repellantur.*] id est, restituantur ei. Et sic habes hic, q plus valet contradictio, q̄ absentia. contra regulā extra de elect. q sicut. Item habes hic, q id qd̄ post probabilem contradictionem factum est, cassatur, numquid eodē modo eo ipso quod aliquid post probabilem appellationem factum est, cassandum est statim? quod videtur, vt 2. q. 6. quoties, in fine. Dico q non, nisi probetur causa appellationis, vt extra de testi. ex parte Adæ. extra de restit. spol. audita. cū distinctione extra de appel interposita, vel dic vt ibi, vel hon est in optione petentis qd̄ maluerit. 2. q. 1. in primis. Sed nonne est contrarium? ĩ. ead. si seruus. ibi enim episcopus sciens condemnatur in duplum. Sed potest esse, quod episcopus condemnetur, & seruus restituatur.

G *Eneralis querela*] CASVS. Multi conquesti sunt Papæ Gelasio de episcopis & abbatibus, qui ordinauerant, vel receperant seruos suos originarios in monasterijs suis; & eos indifferenter ad clericatum admittebant, quos & reddere contra dicebant: propter quæ clericalis dignitas obfuscatur: & ideo præcipit Papa episcopis, vt tales decetero non ordinent; & abbatibus ne eos in monasterijs suis recipiant, nisi de voluntate dominorum suorum. & si quos habent ordinatos vel in monasterijs receptos, restituāt, vel legitime cum dominis transigant. Nam nihil ecclesiæ deperit si ea quæ sunt aliena reddantur. Si vero contra fecerint, pœnam depositionis & excommunicationis subibunt.

e ¶ *Et originarios.*] Originarij sunt qui ex adscriptitijs nati sunt in ipso

¹ Etc. hoc mar. 1. dicunt quod istam regulā locum habere in his quorū præsentia, vel cōtradictio nō potest per eos, qd̄ agitur confirmare, vel infirmare, seu infringere, alias secus: vt hic Archid.

se reddatur. Reliqua vero officia sciant neminē posse ab hac obnoxietate, si conuincitur, vendicari; quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum iura, nec priuilegia vlla ratione turbentur.

Idem Herculentio, Stephano, & Iusto episcopis.

¶ Seruus, clericus factus, seruituti obnoxius maneat. C. X.

FRequens equidem, & assidua nos querela circumstrepit de his pontificibus, qui nec antiquas regulas, nec decreta nostra nouiter directa cogitantes, obnoxias possessionibus †, obligatasque personas venientes ad clericalis officij cingulum non refutant. ¶ Nuper enim actores illustris feminæ Placidæ, petitorij oblatione conquesti sunt, Sabinū Marcellianensis, siue Clusitanæ † vrbis antistitem, Antiochum seruum iuris patronæ suæ (absentis dominæ occasione captata) ad presbyterij honorē vsque perduxisse, eiusque fratrem Leontium clericalis officij priuilegio decorasse. Et ideo, fratres charissimi, inter supradictos actores ᵃ, & eos, qui extremæ conditionis repetuntur obiectu, cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, vt omni veritate discussa, si reuera obiectam sibi maculam, iustæ refragationis nō poterit ratione diluere ᵇ, Leontium clericum, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad sequendam conditionis suæ necessitatem modis omnibus reddi ᶜ iubeatis ᵃ: Antiochum vero quia propter sacerdotium reconciliari † non potest, si in sua ecclesia in hoc, in quo est, honore collocare desiderat domina, non velut redditum sibi habeat, sed pro mysteriorum celebratione susceptum.

Polyc. ibidem Ans. l. 7. c. 30.
† al. possessorib⁹
Iuo p. 6. c. 354. Pān. l. 3. c. 165.
† al. Cusilitanæ
† al. retolli

ᵃ ¶ Reddi iubeatis.] *In plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, Anselmo, Iuone, & Polycarpo legitur*, redhibete. *sed ob glossam non est mutatum.*

Idem Rufino, & Aprili episcopis.

¶ De eodem. C. X I.

QVis aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni; nisi qui impunitum sibi tantū æstimet transire cōmissum? Actores siquidē filiæ nostræ illustris, & magnificæ feminæ Maximæ, petitorij nobis insinuatione cōquesti sunt, Siluestrū, atq; Candidū originarios suos cōtra constitutiones, quæ supradictæ sunt, & contradictione præeunte à Lucerino pontifice diacones ordinatos. Ideo, fratres charissimi, tantæ præuaricationis excessus noueritis sagacius inquirendos; & si constiterit querelam veritate fulciri; continuo, qui contradictione præeunte non legitime sunt creati, à sacris officijs repellantur ᵈ.

ſ. dist. x. c. xi. Iustin. nouell. cōsti. 123. cir. fin. Deusdedit p. 4. Iuo p. 6. c. 104. & p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150.

Idem episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 16.

¶ Nec ad religiosæ vitæ propositum, nec ad clericatus officium serui sine dominorum consensu admittantur. C. X I I.

GEneralis etiam querelæ vitāda præsumptio est, qua propemodum causantur vniuersi passim seruos, & ᵉ origina-

Polyc. l. 4. ti. 34. Ans. l. 7. c. 396. Iuo p. 6. c. 100.

Procurator in ca. liberali interuenit.

Probatio quandoque reo incūbit.

¹ Potest dici q non fuit diu in possessiōe libertatis, alias contradiceret. ĩ eo. si seruus sciēte. & intelligit̄ de clerico sæculari, secus de monacho, vt ibi no. secundum Pet.

Consecratio rei animatæ & inanimatæ est diuersa.

Originarij qui sunt.

ipso solo, vt C. de agri. & censi. l. colonus. lib. 11. & tales sine gleba non possunt vendi, vt C. de agri. quemadmodum. nec videtur esse differentia inter eos & seruos, vt C. ea. ne diutius. Adscriptitij autē sunt qui per 30. annos fuerunt in solo. C. eodem. cum satis. Ioan. Adscriptitij enim duobus modis fiūt: aut pscriptione, aut duplici con- rum est cū dominus & seruus sunt Christiani. Sed si Iudæus mācipiū Christianū emerit: iudicis vel episcopi auctoritate debet eo inuito ad libertatem perduci. Et hoc probat per sequētia capitula.

g ¶ *Iudæus.*] Distingue, aut seruus Iudæi est vernaculus, idest ex propria ancilla natus: aut empititius. Si est empititius: aut emit eum antequā fuit Christianus, aut post. Itē si emit eū ante: aut emit eum causa seruiendi, aut causa mercimonij. Vernacul' si vult fieri Christianus, statim eripitur in libertatē nullo pretio dato, vt C. de episc. & cler. Deo nobis. §. vlt. Si enim emptus ad seruiendū, sine pcio liberat, si vult fieri Christianus: multo magis q natus est ex ancilla ppria, sine pretio liberatur, si vult fieri Christian'. Dicit enim Gregorius pro illo solo dādum pretiū, qui causa mercimonij é emptus, vt j. eod. fraternitatē. Si autē é emptus postquam fuerit Christianus, liber efficitur nullo pretio dato: qa commerciū Christiani penitus est ei interdictū, vt j. eo. mancipia. Si autem esset emptus dum esset paganus: si causa seruitij est emptus, & vult fieri Christian', liber efficitur sine pcio, vt j. eod. fraternitaté. Si autem causa mercimonij est emptus: si eū venale nō exponit intra tres menses, postea sine omni pretio liberatur: quia præsumitur q ad seruiendum eum emerit, vt eo. c. fraternitatem. Si autē intra tres menses eum exponit venalē, & forte eū vēdere non potuit vult fieri Christian', liberatur relicto pretio duodecim solidorū, extra de Iudæ. c. 1. Idē pone in seruis Paganorū: licet Hugo dicat q si vernaculus Pagani fiat Christianus, tenetur seruire Domino suo, sm illud Apost. Quicūq; serui sunt sub iugo subiectiū, Dominos suos oī honore dignos arbitrēt. Et alibi, Serui subditi estote dñis, &c. Et sm hoc potest Paganus esse dns Christiani: sed nō fieri.

Adscriptitij duplici modo fiunt.

Serui Iudæorum si voluerint baptizari, e vestigio statim in libertatem.

rios dominorum iura, possessionumque [a] fugientes, sub religiosæ conuersationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad ecclesiasticum famulatum, conniuentibus quoque præsulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amouenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum [a], aut aliena peruadi, aut publica videatur disciplina subuerti: præcipue cum nec ipsam ministerij clericalis hac obligatione fuscari conueniat dignitatem; cogaturque pro statu militantium sibi, conditioneque iurgari [b]; aut videri (quod absit) obnoxia. Quibus solicita competenter interdictione prohibitis, quisquis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel eorum, qui monasterijs præesse noscuntur, huiusmodi personas apud se tenentes non restituendas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticæ seruituti [c], vel religiosis congregationibus putauerint applicandas, nisi voluntate forsitan dominorum sub scripturæ † testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione [d] concessas; periculum se proprij honoris non ambigant, communionisque subituros, si super hac re cuiusquam verax nos querela pulsauerit. ¶ Magnis quippe studijs, secundum beatum Apostolum præcauendum est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. *Idem* ¶ Nihil perire credimus ecclesiasticis vtilitatibus; si, quæ sunt aliena [e], reddantur [f].

Iuo p. 16. c. 47.

† al. scriptionis

1. ad Tim. 6. 2. Pet. 2.

a ¶ Possessionumque.] *Emendatum sic est ex decreto Gelasij, cum antea legeretur, possessionemque. Nam originarij non solum dominis, sed fundis, ac possessionibus addicti erant. l. quemadmodum & l. originarios. lib. 11. cod. tit. de agricol. Ac propterea supra in c. frequens. non est mutata vox,* possessionum: *quamuis in plerisque vetustis codicibus legatur,* possessionibus.

b ¶ Idem.] *Hæc non sunt inuenta apud Gelasium; neque apud cæteros collectores habentur.*

§ *Hoc tunc obseruandum est, cum dominus & seruus eiusdem professionis inueniuntur. Cæterum si Iudæus [g] mancipium Christianum emerit; iudicis, vel episcopi auctoritate, etiam eo inuito, ad libertatem debet perduci.*

Vnde Gregorius Libertino præfecto Siciliæ, lib. 2. epist. 37. seu c. 76.

§ Ad libertatem perducantur mancipia Christiana à Iudæis comparata. C. XIII.

Mancipia [h] Christiana, quæcumque Iudæū comparasse patuerit, ad libertatē [i] iuxta legum præcepta sine omni ambiguitate perducite [k]; ne, quod absit, Christiana religio Iudæis subdita polluatur.

C. ne Iudæus Christianū mancipiū. l. nulla.

Item ex concilio Toletano 3. c. 14.

¶ Officia publica Iudæis non sunt committenda. C. XIIII.

Nulla officia [l] publica Iudæis † iniungātur, per quæ eis occasio [m] tribuatur, Christianis pœnam inferre. Si qui vero Christiani ab eis

† al. Iudæos opus est agere.

cōfessione p scripturā bis factā, vt C. de agri. & cēsi. cū scim'. Ber.

a ¶ *Institutum.*] idest, ne fauore ecclesiæ aliquid iniuste statuatur: quia prætextu pietatis non est facienda impietas, vt 14. q. 5. forte. & 1. q. 1. non est putanda.

b ¶ *Iurgari.*] idest, litigari.

c ¶ *Seruituti.*] idest, clericatui.

d ¶ *Transactione.*] Et nonne hoc est simonia, vt quis se emat vt promoueatur, immo vt promotus maneat in ordine, vt s. eod. ca. antiquis. Sed dic q hic non fit trāsactio super ordine, sed super libertate, vel super ipso seruo: & super seruitio potest fieri transactio. 36. q. 1. de rap. nec est magis simonia, quam si quis emeret terrā vt ibi ædificaret ecclesiam: sed tamen ipse seruus non potest transigere cum domino, vt C. de transa. interpositas.

e ¶ *Aliena.*] infra 12. q. 2. fraternitas. j. 14. q. 6. si res aliena pp quā.

f ¶ *Reddantur.*] Postquam scit ecclesia ea esse aliena. Sed pone q prælatus sciat rē nō esse ecclesiæ: numquid statim tenetur restituere? videtur hic q sic, & extra de simo. per tuas. in fin. & extra de postula. bonæ. quia bonā fidē debet agnoscere, vt ff. mandati. quintus. Dico q si dubitat de iure ecclesiæ, denunciabit illi, qué credit dominū, vt rē petat: nec in hoc facit transē, vt ff. de neg. gest. at q natura. §. cum me absente. & de hoc inuenies 34. q. 2. si vero.

HOC TVNC. CASVS. Tangitur hic tertius articulus huius dist. dictū est s. q serui non debent ordinari inuitis vel ignorantibus dominis. & si ordinati fuerint, sunt eis restituendi: qd verum est cū dominus & seruus sunt Christiani...

MAncipia Christiana.] CASVS. Quidā Iudæi quosdam seruos Christianos emerunt: quæsiuit Libertinus eps, quid inde esset faciendum: & mandat ei Papa Gregorius vt eos ad libertatem perducat, ne Christiana religio subiecta Iudæis polluatur.

h ¶ *Mancipia Christiana.*] ante emptionem.

i ¶ *Ad libertatem.*] j. 17. q. 4. Iudæi qui contra. Sed hic de eo agitur quem constat esse Christianum: ibi de eo qui mentitur esse Christianum, vt euadat iugum seruitutis.

k ¶ *Perducite.*] idest, perductos ostendite: quia statim liber est. extra de Iudæ. c. 2. tamē coloni possunt esse Iudæorū, vt ibi dicitur. Sed nūquid Christianus pot emere Iudæum mancipiū? Sic tamen vt cum illo non moretur, vt 28. q. 1. sæpe & cap. iniuus. Ioan.

NVlla officia.] CASVS. In hoc capitulo duo dicuntur. Primum est, quod publica officia non sunt committēda Iudæis, occasione quorum possint offendere Christianos. Secundum est, quod serui Christiani ab eis circūcisi, vel Iudaico ritu maculati, pretio nullo reddito ad libertatem perducantur.

l ¶ *Nulla officia.*] j. 17. quæst. 4. constituit.

m ¶ *Occasio.*] Argu. quod nemo cogitur sibi eligere exosum, vt 63. dist. cap. vlt. Ioan. argu. 54. dist. cap. 1.

Facit ad hoc tex. in l. 1. C. de Iud. & quod l. leg. memoratam.

Simonia verum committitur, si quis emat seipsum vt promoueatur.

Prælatus qd debet facere de re, quam scit non esse ecclesiæ suæ.

Vnde dicit Iudæi esse in vernaculus, ... propter eorū pollutionē & magis infecti eorum cohabitatione sed vt prædictū est, idé dicendū est in vtrisque. C. de episc. & cleric. Deo nobis. quia hodie pœna ... Iudæis ... alios ... Lau. Ad idē est tex. in l. fin. & ibi Mar. & per totū. C. de his.

a ¶ Non

a ¶ *Non reddito.*] secundum legem decapitatur. C. ne Iudæus Christianum man. l. vnica.

c ¶ *Percipiant.*] Sic ergo aliquis cogitur vendere rem suam, vt 14. q. 6. comperimus.

d ¶ *Emerit.*] idest, emet. sic quandoque ponitur futurum pro præterito, vt 63. dist. nosse. ibi ponitur fore peruentum pro peruenisse. sic ff. de verb. sig. verbum erit. & ff. de leg. 3. etiam. & 2. dist. 50. ponderet.

Videre quidoque quis cogitur id suam. Futurū pro præterito ponitur.

DE HIS AVTEM. Supra ostensum est quid fieri debeat de seruis Christianis, quos Iudæi emerunt. Nunc ostendit quid iuris sit de seruis infidelibus, & emptis ab eis. Et de hoc scribit Gregorius Fortunato Neapolitano episcopo.

Raternitatē.] Iudæi Neapolim habitantes emerunt seruos paganos vel Iudæos causa mercimonij de extraneis finibus: quos Neapoli habebant, qui volebant fieri Christiani: sed eorum domini non permittebant, imo eos vendebant. Quæsiuit Fortunatus episcopus Neapolitanus quid de hoc esset faciendum. Et respon. Gregor. vt sua solicitudine in libertatem vendicentur, nec alijs vendi patiatur: hac tamen consideratione seruata circa Paganos, vt intra tres menses ab eo ipse quo Neapolim ducti sunt, venales eos exponant emptores Iudæi: intra quos si dum emptor cui vendantur non inuenitur, ad ecclesiam confugerint, Christiani fiant, & pretium recipiant à Christiano emptore: vel alius recipiat pro eis si absentes sunt: idem est, & si extra ecclesiam dixerint se velle fieri Christianos. Si vero intra tres menses eos venales non exposuerint, & noluerint fieri Christiani: nullus de cetero emat eos ad seruiendum: & nullo reddito pretio ad libertatem perducantur: quia præsumitur quòd tantum ad seruiendum sibi emerunt, & non ad vendendum: ita posuit Beneuen. calum, & ita etiam sentit Hu. in summa sua. Probabiliter tamen potest dici, quod principium cap. vsque ad locum illum, *Hi vero.* intelligitur de Iudæis vel Paganis seruis, qui causa mercimonij non habebantur: qui indistinctè peruenium ad libertatem si volunt fieri Christiani. Reliqua vero pars loquitur de illis qui causa mercimonij emuntur. Tu tamen prudens lector deliberabis casum in melius commutando, sicut tibi videbitur.

Di-iudaismi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito^a pretio ad libertatem, & religionem redeant Christianam.

De his autem, qui in infidelitate empti, ad gratiam baptismi venire desiderant, quid fieri debeat, Gregorius Papa scribit Fortunato Neapolitano episcopo libro quinto, epist. 31. seu cap. 131. Io. diac. l. 4. nu. 47.

¶ In libertatem vendicentur serui, qui ab infidelitate ad fidem accedunt. C. XV.

FRaternitatem vestram de his oportet esse solicitam. Et si de Iudæorum seruitio non solum Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluerit Christianus; postquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Iudæorum venundandi facultas sit; sed is, qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vendicetur. Iuo p. 13. c. 106. Polyc. l. 7. tit. 14

¶ Hi vero, quos huiusmodi oportet seruos amittere, ne forsitan vtilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, solicita vos hæc conuenit consideratione seruare; vt si paganos, quos mercimonii causa de externis† finibus emerint, intra tres menses, dum emptor, cui † vendi^b ti fuerint, non inuenitur, fugere ad ecclesiam forte contigerit, & velle se fieri dixerint Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant^c. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiusmodi seruorum velle suum edixerit†, & fieri voluerit Christianus; nec aliquis eum postmodum emerit^d, nec dominus qualibet occasionis† specie audeat venundare; sed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi dicitur^e † comparasse†.

† al. extraneis
† cui vendi debeant] orig.
† al. dixerit
† pnore] orig.
Io. dia. l. 4. c. 46.
† intelligitur] or.
† al. reseruasse

[*Idem Ianuario Caralitano episcopo, lib. 3. epist. 9.*]

PALEA. C. XVI.

SI quilibet Iudæorum seruus ad venerabilia loca confugerit causa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium substinere: sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizatus, siue vllo Christianorum^a pauperum damno religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur. Iuo p. 13. c. 102

a ¶ Christianorum.] *Ioannes diaconus in vita S. Gregorij, lib. 4. num. 46. referens hanc epistolam & Iuo p. 13. c. 102. habent hanc vocem: quæ tamen abest à codicibus epistolarum S. Gregorij tam impressis, quàm manuscriptis, qui sunt collati.*

[*Item ex concilio Toletano 12. c. 9.*]

PALEA. C. XVII.

ETsi† Iudæorum serui necdum adhuc conuersi ad Christi gratiam conuolauerint, libertate donentur. Burch. l. 4. c. 86. Iuo p. 1. c. 280. † Vel] or.

[*Item ex concilio Matisconensi 1. c. 16.*]

PALEA. C. XVIII.

PRæsenti concilio, Deo auctore, sancimus, vt nullum Christianum mancipium Iudæo deinceps seruiat; sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur; similiter faciat; quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Burch. l. 4. c. 88. Iuo p. 1. c. 282.

b ¶ *Venditi fuerint*] idest, debent vendi: & tunc cum emptor non inuenitur, non perdit seruus pretium. arg. 16. q. 3. placuit. vel forte venditi fuerant: sed emptor absentauit se aliqua de causa.

APPLICAT. Et tunc dic emptor, scilicet Iudæus, qui eos emerat.

c ¶ *Percipiant.*] datis duodecim solidis pro meliori mancipio, vt extra de Iudæis. ca. 1. Sed quid si nemo ipsum vult redimere? dicatur pretium ostiatim, vt H. de mann. l. 3. aut seruiat quinque annis, C. de cap. l. vlt. & 36. q. 1. de raptoribus.

e ¶ *Dicitur.*] idest, præsumitur. & hæc est præsumptio iuris. & dicunt quidam, quod contra hanc præsumptionem non admittitur probatio, cum hic non tantum præsumat, sed etiam statuat ius, vt extra de reg. vidua. extra de condit. app. per tuas. Et istud concedo quòd vbicumque non tantum præsumit ius, sed etiam aliquid certi statuit: quod non admittatur probatio in contrarium. licet H. contrarium dicat, vt 27. q. 1. nec aliqua. & 35. q. 3. extraordinaria. ij. 17. q. 4. in venditionibus. Ioan. Ego credo quòd semper admittitur probatio in contrarium, nisi ius statuat quòd non admittatur, vt ij. 17. q. 4. in venditionibus. De hoc habes 50. dist. ferrum. B.

Probatio an admittatur contra præsumptionē. Adde an & quando contra præsumptionem iuris & de iure admittatur probatio vel nō, no. in auth. sed iam necesse. C. de donatio. ante nuptias. in l. surrogentium. §. quod se. ff. de ju.

SI seruus.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Aurelianensi quam pœnam deberet pati episcopus qui ordinauit quẽdã seruũ domino absente, siue ignorante. Et respondetur, si episcopus ordinauit eum scienter in presbyterum vel diaconũ, ipso in ordine permanente duos domino reddat. Si autẽ ignoranter ordinauit, si illi quod si dominus sciat seruum ordinari, & non contradicat, statim eripitur in libertatem. Si vero ignorat, intra annum recuperabit illum, si probauerit seruilẽ fortunã. In secũda parte dicitur, q̃ si per trienniũ probatus monachus efficitur, euadit iugũ seruitutis. In tertia dicitur, q̃ ordo episcopalis liberat à patria potestate, & à seruili fortuna, vel adscriptitia sed nõ à curiali. In quarta dicitur, q̃ adscriptitij possunt clerici fieri inuitis dominis, ita vt agriculturã adimpleant.

Quòd si acquiescere his quæ statuimus, quicumque Iudæus noluerit; quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit; liceat mancipium † ipsum cum Christianis, vbicumque voluerit, habitare.

† al. mãcipio ipsi

a ¶ Præsenti.] *Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo, & Iuone: in concilio tamen ipso paulo aliter habetur, & nonnulla desunt.*

Item ex concilio Aurelianensi primo, cap. 10.

¶ De eodem. C. XIX.

Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Iuo p. 6. c. 135.

SI seruus, absente a, vel nesciente domino, episcopo tamen sciente, quòd seruus sit, diaconus, aut presbyter fuerit ordinatus; ipso in clericatus officio b permanente, episcopus eum domino duplici satisfactione compenset c. Si vero episcopus eum seruum nescierit; qui testimonium perhibent, aut eum supplicauerint d ordinari, simili redhibitioni teneantur e obnoxij.

Item constitutio noua.

¶ De eodem. C. XX.

Iustinian. de sanctiss. epis. §. si seruus & in Authentica, si seruus. de episcopis, & clericis.

SI seruus sciente f, & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus; ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber, & ingenuus erit. Sed si ignorante domino; licet ei intra spatium vnius g anni & seruilẽ h fortunam probare, & seruum suum i accipere. Verum etiam si legitimo probato experimento monachus efficiatur, euadit iugum seruitutis. Debent enim per triennium k, antequam monachi efficiantur, in monasterio permanere: postea vero si monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Episcopalis l enim ordo liberat à fortuna seruili, vel adscriptitia, sed non à curiali m, siue officiali: nam & post ordinationem durat. Sed & ius patriæ potestatis soluit episcopalis dignitas. Adscriptitios vero in ipsis possessionibus clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant n.

Auth. de monachis. §. Hinc autem.

Tit. de sanctiss. episcopis §. sed & quidem. Auth. epistolis, de epis. & cler. eod. Auth. sed epistolis eod. Auth. adscriptios eod.

¶ *Extat hoc caput ad verbum in epitome nouellarum constitutionum ab Irnerio descriptum; quæ post codicem poni solent; itemque in nouella 123. c. 16. per Iulianum antecessorem. Verba autem quæ addita erant in titulo, Leo Imperator omnibus episcopis, videntur illuc irrepsisse ex sequenti titulo.*

Item Leo Papa omnibus episcopis, epist. 1. c. 1.

¶ De eodem. C. XXI.

Ansel. l. 7. c. 25. Burch. l. 2. c. 22. Iuo par. 6. c. 64.

ADmittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à dominis suis libertatem consequi minime potuerunt, ad fastigium sacerdotij (tamquam seruilis vilitas hunc honorem iure capiat) prouehuntur. *& infra.* Ab his itaque fratres charissimi, omnes vestræ prouinciæ abstineant sacerdotes: & non tantum ab his, sed etiam † ab alijs originarijs o, vel qui alicui conditioni obligati sunt, volumus teperari; nisi forte eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vendicant potestatis.

† & ab alijs, qui aut originalis, aut alicui] orig.

¶ *De seruis monasterij quæritur, an ecclesiasticis officijs possint aggregari, an non. Sed famuli ecclesiarum non sunt ordinandi, sicut supra di-*

f ¶ Sciente.] Argumentum de taciturnitate, extra de his, quæ fiunt à præla. cap. 2. & dixi 17. distin. diaconus. & 28. dist. diaconi.

'Aliàs meli habetur pro contumace. j. 64. dist. ca. vlt. in gl. vlt. episcopum inter ordinãdũ debet obseruare interstitia temporum.

g ¶ Vnius.] Sed qualiter hoc stare potest in presbytero, vel diacono? nam episcopus debet seruare interstitia temporum, quæ sunt j. 77. dist. in singulis. sed si obseruauit, constat q̃ plus stetit, quàm per annum. Respon. dicũt quidam, quòd iste fuit ordinatus sine examinatione, & non obseruatis interstitijs. vel dic quòd erat grandæuus: vnde vsque ad annum potuit promoueri in diaconem, vt 77. dist. monachus. Vel dic q̃ annus ille incipiat nõ à tempore ordinationis, sed à tempore sciẽtiæ. arg. 17. q. 2. si quis incognitus.

h ¶ Seruilem.] plus enĩ valet ordo, quàm sciẽtia & militia, vt ff. de libe. cau. qui de libertate. in fin.

Ordo præfertur scientiæ & militiæ.

i ¶ Seruum suum.] cõ dist. j. eo. ex antiquis.

k ¶ Per triennium.] Ad monachatũ datur triennium: ad clericatum annus: quia clerici sunt in publico, & monachi latent.

Monachi latẽt.

l ¶ Episcopalis.] & etiã sacerdotalis, vt j. eod. ex antiquis.

m ¶ Sed nõ à curiali.] Quidam dicunt, ista verba nõ esse in ipsa lege: & verum est quòd in illa non ponuntur, sed alibi: vt in authen. de sanct. epis. §. sed hoc quidem. coll. 9. sed secundum hæc iura canonica hoc non tenet: quia cum ordo liberat à seruili fortuna, multo fortiꝰ à curiali soluit episcopalis dignitas, quæ autẽ dignitas liberat à potestate patria, habes in auth. constitutio. quæ de dig. coll. 6. & C. de decu. l. vlt. libro 10. & in authen. vt ordinariæ præfec. coll. 5.

illi qui eum repræsentauerunt episcopo, simili pœna teneantur.

a ¶ Absente.] Videtur enim episcopus tũc cũ eo dispensasse. ff. 28. dist. diaconi. Et est argu. ad hoc, quòd episcopus dispensat ipso facto circa notum, vt dixi 51. dist. qui in aliquo.

b ¶ Officio.] de dispensatione fauore libertatis. deberet enim deponi: quia furtũ cõmisit corporis sui, vt C. de ser. fu. l. 1. Sed quid si illi nõ habẽt vnde soluant? tunc dicit illũ reddendum domino, vt supra eod. ex antiquis. arg. ff. de eo per quem factum est. l. vlt.

Furtum sui ipsiꝰ quis cõmittit.

c ¶ Compenset.] si habet proprium, alioquin non: quia delictum personæ, &c. vt 16. q. 6. si episcopum. extra de appe. reprehẽsibilis.

d ¶ Supplicauerint.] Et sic patet q̃ non sẽper deponitur ordinatus q̃ occultat crimen suũ: qđ est j. H. vt dixi dist. 50. ex pænitentibus.

Sed imundicitiæ quia seruitus nõ est crimẽ, sed est defectus, sed ordinãdus potest non manifestare defectũ vnde si homini suspicionis, non est contra Hugo.

e ¶ Teneantur obnoxij.] Item patet hic, q̃ eps non tenetur prouidere ordinato cum alter eum examinat, vt supra 24. dist. quando.

SI seruus.] CASVS. Hoc cap. habetur ex auth. de sanctis. episc. §. si seruus. & diuidit in quatuor partes. In prima parte dicit,

n ¶ Adimpleant.] Hoc non tenet, vt j. eo. quicumque §.

Et ideo subijcit c. sequens, q̃ hoc corrigit. Io. de Fan.

ADmittuntur.] CASVS. Quidam episcopi admittebant indistinctè ad sacros ordines seruos & originarios, & alijs conditionibus obligatos: quos Leo Papa reprehendit, & mandat eis, quod de cetero hoc non faciant, nisi voluntates eorum, qui in eis habent aliquid potestatis, accesserint.

o ¶ Originarijs.] Tales enim liberi sunt, vt C. de agri. l. diffinimus. lib. 11. & l. ne diutius. & extra de Iudæ. cap. 2. Ioan.

Ad ordinem tamen nõ admittentur sine licentia dominorum, v. hic. Nec tenet qđ leg. & not. ff. pra. prox. in bene. Nam illud hic corrigitur. Ioan. de Fan.

DE SERVIS. CASVS. Hic mouet Gratianus quãdã q̃stionem, an serui monasterij possint ordinari: & probat sop hic hoc q̃ nõ possit: qa serui ecclesiarũ promoueri nõ possunt, nisi ab epis suis libertatem

libertatem consequantur. sed serui monasterij libertatem consequi non possunt: ergo ad clericatum promoueri non possunt: & quòd non possunt consequi libertatem, probat sequenti cap. cuius casus patet, & per se videbis.

ptor. Sed dic quòd Gregorius non dat potestatē hic seruis conuertendis, & se subtrahendi: sed prælatos instruit, vt non aliter manumittant quam probatione adhibita. Vel dic quòd loquitur de iam manumissis, vt etiam tales indistinctè non sint recipiendi, nisi probentur per triennium in laicali habitu.

ctum est, nisi à proprijs episcopis libertatem consequantur. Porro seruus monasterij libertatem consequi non [a] *valet: non ergo ad clericatum sibi accedere licet. Quòd autem liber fieri non possit, probatur auctoritate octauæ synodi, in qua sic statutum legitur.*

a ¶ Non valet.] *In primo Vaticano post hoc verba sequitur:* qui enim sunt monasterij, in nullius ius transire possunt. Vnde nec abbas potest dicere, hoc meum est: non ergo, &c. *Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est, quàm apud Isidorum Hispalensem in reg. monachor. de famil. vita.*

¶ Monasterij seruum abbati, vel monacho non licet liberum facere. C. XXII.

Isidorus Hispal. in reg. monach. c. de famil. vita.

ABbati, vel monacho monasterij seruum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet; libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam sæculi leges sanxerunt; non potest possessio alienari[c], nisi à proprio[d] domino.

Hac auctoritate prohibētur serui adipisci libertatem recedendi ab obsequijs monasterij: sed non prohibentur nancisci libertatem promouendi ad sacros ordines. Potest enim in sacris ordinibus constitutus, monasterij obsequijs perpetuò deseruire: ac sic seruus monasterij & libertatem adipisci, & sacris officijs associari valet. Vnde in alio[e] *capitulo præfatæ constitutionis hæc causa redditur [Iniustum*[β] *est enim, vt monachis rurale opus facientibus, serui eorum otio torpeant, ac delitijs affluant.]*

β ¶ Iniustum.] *Infra 17. q. 4. c. in venditionibus. vers. iniustum. hoc ipsum citatur ex concilio Agathensi, vbi etiam extat, c. 56.*

Quòd autem serui ecclesiarum (quo nomine etiam monasterij seruos significari intelligimus) ad sacræ religionis propositum debeant assumi; auctoritate Gregorij probatur, qui in generali synodo residens† *dixit.*

† al. præsidens

¶ Si conuersationis probatæ fuerit famulus ecclesiæ, potest ordinari. C. XXIII.

Ex decretis P. Gregorij in extremo 12. lib. regest. & aliqua ex parte l. 4. epist. 44. Ioan. diac. l. 2. c. 16. In conc. Tribur. c. 29. Ans. l. 7. c. 184 Poly. l. 6. tit. 16.

MVltos de † ecclesiastica familia, seu sęculari militia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi in diuino seruitio valeant familiarius in monasterijs conuersari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi ecclesiastici iuris dominium occasionē præbemus. Si vero festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incautè retinemus; illi inuenimur negare[f] quædam, qui dedit omnia[g]. Vnde necesse est, vt quisquis ex iuris ecclesiastici seruitute, vel sęcularis militiæ[h], ad Dei seruitium conuerti desiderat; probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores illius, atque conuersatio, bono desiderio illius testimonium ferunt; absque vlla retractatione seruire in monasterio omnipotenti Deo permittatur; vt à seruitio humano liber recedat, qui diuino amore districtiorem subire appetit seruitutem. Si autem & in monastico habitu, secundum Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conuersatus; post præfixa sacris canonibus tempora, licenter iam ad quodlibet ecclesiasticum officium prouehatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus; quæ in testamento veteri morte[i] mulctantur.

† al. ex

Ecce quomodo serui ad clericatum assumi valeant; vel quomodo non admittantur. Liberti quoque non sunt promouendi ad clerum, nisi ab obsequijs sui patroni fuerint absoluti. Vnde in concilio Eliberitano, c. 80.

¶ Absque patroni assensu liberti non promoueantur ad clerum. C. XXIIII.

PRohibendum est, vt liberti, quorum patroni in sæculo fuerint[k], ad clerum non prouehantur.

Abbas nihil proprij habet.

a ¶ Abbati.] ¶ Liberum.] quia si manumittitur seruus ecclesiæ, A duo dabuntur loco illius, vt 12. q. 2. eps. sed abbas nihil habet proprij, vt 12. q. 1. non dicatis. vnde nō potest facere hanc recompensationem.

b ¶ Proprium.] quia nemo potest plus iuris in alium, &c. vt extra de donatio. inter virū & vxo. nuper. & ff. de regu. iuris. nemo. 1. q. 7. Daibertum. sed fallit extra de elect. suffraganeis. ff. de acquiren. rerum domi. non est nouum.

De hoc extra de iure patr. cum in casibus videas.

c ¶ Alienari.] 12. q. 3. si quis à proprio. nisi in casu, vt ff. de pigno. act. si conuenerit. & instit. quib. ali. nō licet. §. 1. & ff. de vsufruct. l. quod nostrum.

d ¶ Proprio.] sim. extra de iure patr. quod autem.

HAC AVCTO. CASVS. Dicit Gratianus in hoc §. in quo casu intelligitur supra dictum cap. Et dicit quod serui monasteriorū nō prohibentur fieri liberi, & ordines recipere, dūmodo non recedant ab obsequio monasteriorū: sed prohibetur ei libertatem nāscisci, si ab eorū seruitio recedere velint: quia turpe est, vt monachi laborēt, & serui sui otio torpeāt: sicut habetur in quadā constitutione 17. q. 4. in venditionibus. & quod serui monasteriorum possint promoueri, probatur seq. cap.

e ¶ In alio capitulo.] 17. quæst. 4. in venditionibus.

MVltos.] CASVS. Quæsitū fuit ab Augustino, an serui ecclesiarum vel sæcularium virorum si velint fieri monachi, sint indifferenter admittēdi? Et respondet quòd nō: quia si indifferēter eos admittimus, damus eis occasionem fugiendi dominos suos se ad ecclesiā transferendo. Si autē indifferēter repellātur, Deo negamus quædā. id est, eos qui hoc petunt propter Deū, qui dedit oīa: & ideo prius in laicali habitu diligenter cōgruo tēpore probati, si eorū vita inueniatur honesta, monachi fiāt: & si postea irreprehensibiliter vixerint, poterunt ad sacros ordines promoueri per tēporū interualla: dūmodo non sint illis criminibus maculati, quæ lege veteri morte puniebantur. Quod postea est sequitur planum vsque ad distinctionem.

f ¶ Negare.] Ex hoc videtur, quod serui ecclesiarum secundum præscriptum modū probati, impediri non possunt, si velint promoueri: cum opus sit pietatis manumittere seruos. 12. q. 2. cum redem-

Seruos manumittere est opus misericordiæ.

g ¶ Omnia.] & ita nō debemus oēs refutare: nec et oēs admittere: & sic media via tenēda ē, vt 45. dist. disciplina. ff. de offi. pc. l. solēt.

Media via est tenenda.

h ¶ Militiæ.] nō obst. 19. q. 3. monasterijs. & dixi 53. dist. legem.

De seruis professis de 8. c. dist. 4. dispositio & extra de furtis si quis.

i ¶ Morte.] nō tamē omnia nec sola quæ tūc puniebātur morte, hodie repellunt a promotione: quia furtum, & simplex fornicatio non puniebantur morte, vt 36. q. 2. denique. & in alijs multis, vt 2. q. 2. si quis per verus. hæc tamen hic repellunt a promotione.

Hodie illa proprie fornicatio repellunt à promotione. 8. dist. cap.

PRohibendum est.] 49 dist. hinc etenim.

k ¶ Fuerint.] idest vixerint: vel etiam eorū heredes,

heredes, vt C. de liber. & eorum lib. libertinæ. filius tamen liberti votest, vt ff. de obsequijs liber. heredes C. de operis libertorum. qđ ex liberta. secus tamen est in libertis ecclesiarum, vt s. eod. qui ex famulis: quia eorum domina, scilicet ecclesia, numquam moritur, vt 12. q. 2. liberti.

Ecclesia nūquā moritur.

Cor-

chus. Sed si in magnis, & manifestis, non promouentur, vt j. ca. si Euāgelica. Si ergo aliquis in principalibus mēbris, scilicet in oculo vel manu habet enorme vitiū, nō promouetur: secus si modicū: & quod nō generet scandalū, vt extra de cler. ægro. vel debili. cap. presbyterum. extra de corpo. vitia. c. 1. & 3. 1 Ioan.

1 Et cap. vlt. vbi de hoc. & in præ. ec. ca. presbyterorum. Arch.

DISTINCTIO LV.

1 p9 Corpore vero vitiati [a] similiter à sacris officijs prohibentur. Vnde Gelasius Papa episcopis per Lucaniā, & Brutios constitutis, ep. 1. c. 2. & 3. scribit dicēs.

¶ Qui de monasterialibus disciplinis ad clericale munus accedit, & de laicis; ante acta eius vita examinetur. C. I.

Iuo p. 3. c. 142. & 143. Polyc. l. 2. tit. 31 Ans. l. 7. c. 46.

2 Concor. est in §. generaliter. & ibi l. y. C. de epi. & cle. gl. & Bar. in l. 2. §. fi. ff. de mun.

PRiscis igitur pro sui reuerentia manentibus cōstitutis (quæ, vbi nulla vel rerum, vel temporum perurget angustia, regulariter conuenit custodiri) eatenus [a] ecclesiis, quæ uel cunctis sunt priuatæ † ministris, vel sufficientibus [b] vsqueadeo despoliatæ seruitijs, vt plebibus ad se pertinentibus diuina munera supplere non valeant, tam instituendi, quàm promouendi clericalis obsequij sic spatia dispensanda concedimus: Vt si quis monasterialibus [c] disciplinis eruditus ad clericale munus accedit; etiam de laicis anteacta eius vita requiratur. ¶ Ne sit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescentia sordidatus, vel corpore vitiatus, vel seruilis, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerū nexibus implicatus, vel publica pænitētia notatus, vel nulla cōgruentis tēporis expectatione discussus.

Ibidem c. 3. j. dist. 77. si qs.

a ¶ Eatenus ecclesiis.] *Restitutus est hic locus ex epistola Gelasij, & Iuone.*

β ¶ Monasterialibus.] *His de industria videntur Gelasij verba mutata, & in compendium redacta: integra autem referuntur infra dist. 77. c. sequen. & ibi legenda.*

Item ex concilio Arelatensi, 3. c. 3.

¶ Annuæ suspensioni subiaceat, qui præter canonum formam aliquem ordinat. C. II.

NVllus pænitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licet hoc iam prope omnium canonum instituta contineant; tamen ne cuiquam sacerdotum supplicantium (sicut iam diximus) importunitas, vel suggestio iniqua subrepat; necesse fuit, vt nunc seueriorem [d] regulam sibi velint Domini sacerdotes imponere. Et ideo, quicumque ab hac die contra ea, quæ superius sunt comprehensa, clericum ordinare præsumpserit; ab ea die, qua ei potuerit hoc approbari, anno [e] integro Missas facere † non præsumat. Quam rem si quis obseruare noluerit, & contra constitutum fratrum faciens Missas celebrare præsumpserit; ecclesiæ γ cōmunione priuetur, & ab omniū fratrum communione † nouerit se alienum: quia dignum est, vt seueritatē ecclesiasticæ disciplinæ sentiat, qui toties salubriter à sanctis patribus instituta obseruare contemnit.

† al. celebrare

† al. charitate

γ ¶ Ecclesiæ communione priuetur.] *Hæc verba non sunt in ipso concilio, & videntur idem significare, ac sequentia: sunt tamen in vetustis quoque Gratiani codicibus.*

Item Hilarius in concilio Romano ab ipso habito, c. 3. paulo tamen aliter.

¶ Non ordinentur pænitentes, vel illiterati. C. III.

Ans. l. 7. c. 16.

PAenitentes, vel inscij litterarum, aut aliqua membrorum damna perpessi ad sacros ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium consecrator extiterit, factum suum ipse dissoluet [f].

COrpore.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. Et principaliter in hac distinctio. tractat quòd corpore vitiati, scilicet impotentes vel magnis membris & apparentibus vnde deformarentur, vel minoribus per culpam suam, promouendi non sunt. Si autem à barbaris, vel à dominis, vel ab inimicis secti fuissent, vel à medicis, vel casu, possent promoueri: & hoc probat in prima parte per xij auctoritates sanctorū. Secunda ibi, *Hoc autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 55. dist. in qua ostenditur, q corpore vitiati promoueri nō possūt: & q̄ pœna ordinatoribus taliū sit imponēda.

a ¶ *Corpore vero vitiati.*] Hic agit de corpore vitiatis: & q̄ pœna debeatur ordinatoribus talium. Notandum quòd sponte vitiati in quocumque membro, repelluntur a promotione, & deijciuntur iam promoti, vt j. eadē, pœnitentes. sunt enim sui homicidę. j. eadē, si quis. & cap. qui partem. si autem casu vitiati sunt corpore, scilicet, ab hostibus inuiti, vel propter ægritudinē voluntarij: siue a se, siue a medicis, nō obstet eis. j. ea. si quis à medicis. Si autē aliàs sūt vitiati: aut ipsi insistebāt operi licito, aut operi illicito. Si illicito, repelluntur: si licito, & sunt vitiati in minimis membris, siue oculus, non repelluntur à promotione, vt j. ead. qui partē. & ca. quon-

Corpore vitiati sunt promouendi.

PRæsens.] CASVS. Tempore Gelasij in quadam prouincia ecclesiæ erant ita desolatæ officio clericorū propter hostilem rabiem, vt pauci vel nulli sacerdotes inuenirētur, qui populis ministrarent diuina ministeria: quæsitum fuit à Gelasio, an de monachis vel laicis possint aliqui promoueri? Et respōdet q sic, necessitate instante, dummodo sint honestę vitæ: salua tamen honoris licentia priscorum canonum, qui tales prohibēt, nisi necessitate per ecclesias ordinari. & hoc in prima parte. In secūda parte quæ incipit ibi, *Ne sit.* ponit vndecim impedimēta, quæ prohibent supradictos promoueri etiam instante necessitate.

b ¶ *Vel sufficientibus.*] Vbi enim nō est copia aliorū, bene assumuntur minus legitimi [2], vt ff. de decu. generaliter. §. pen. sic alias in defectū probationū admittitur min[9] idoneus testis, vt 4. q. 3. §. item in criminali. ver. item seruus. 14. q. 2. c. 2.

2 Legitimis deficiētibus assumuntur minus legitimi.

c ¶ *Monasterialibus.*] Hic videtur quod monachi non possunt esse prælati ecclesiarum sæcularium, nisi ex dispēsatione. extra de capel. mona. c. in ecclesiis. extra de sta. mona. c. 5. Hug. dicit, q de iure possunt: dum tamen habeant & abbatis, & episcopi consensum. 16. quæst. 1. cū pro vtilitate. & cap doctos. De regularibus habes quòd licite possunt, vt extra de sta. mona. c. qđ Dei. Ioan. credo q de iure communi posse et promoueri, si possunt secum habere sociū sui ordinis, vt extra eo. tit. monachi 2. B. De hoc ad plenum 16. q. 1. in summa.

2 Et ista fuit sētētia Tā. & Goff. Dicunt enim q in ista decre. monachi, consituētur ius cōmune, et dispensatione tamē eius. sed absentia abbatis pōt monachus præfici ecclesiæ parochiali 16. q. 1. in parochia. ca. doctos cū pro vtilitate. cap. si monachus. Et hoc de pauperibus dicunt intelligi. Archid.

NVllus.] CASVS. Antiquitus facta fuit constitutio, vt nullus episcopus ordinaret pænitentem, vel bigamū, vel viduæ maritū, vel corpore vitiatū, quā episcopi male seruabant: & ideo Arelaten. conciliū nūc statuit regulā seueriorē, vt quicūque amodo tales ordinauerit, anno itegro cesset à celebratiōe Missarū: & si celebrauerit, post excōmunicationē deponeť. Sequens capitulū patet.

d ¶ *Seueriorem.*] Et nonne seuerior fuit illa constitutio, quæ priuat tales potestate ordinandi, vt 36. dist. in. qui ecclesiasticis, sic & hic adijcitur alia pœna.

e ¶ *Anno.*] Not. hic annū cōputari à tēpore sciētię, vt 17. q. 2. si qs incognitus. 2. q. 6. c. biduū. Quid si annus sit bissextilis, i quo aliquis suspensus est, nūquid sufficit abstinere ccclxv. diebus: nō videtur: qa illi duo dies habenť pro vno 3, vt extra de verb. sign. q̄uit. sed nō est ita, vt ff. de statuli. cū hæres §. Stichus. quia hoc cap. loquitur de vitiatis in anima 4: & quantū ad hoc facit ad propositum magistri.

3 Annus bissextilis duos dies facit haberi pro vno.

3 Adde hic ad hoc an bissextum cōputetur in numero dierum & mēsium. no. in gl. fi. in l. 1. ff. de agnos. & tēporū præscri. & glo. in l. bissextum. ff. de verb. sign.

4 81. dist. vsque

f ¶ *Pænitentes.*] ¶ *Dissoluet.*] Arg. aliquē venire cōtra factū proprium. s. 35. q. 9. quod qs. 12. q. 1. certe 5. extra de ele. nolu.

5 Vbi de hoc. extra de p̄scrip. cū ess. ignorantia. in fin.

Argu.

Arg. contra de cle. coniu. diuersis fallacijs. extra de conces. præb. cū sup quæstione. extra de fil. presbyt. veniens. Vel dic quod ipse dicitur dissoluere, quia ob ignominiam sui dissoluitur. sic 70. dist. neminem. & 21. q. 2. c. 1. cum enim ipse ob hoc sit dignus depositione, ipsemet non dissoluet. Ioan. Sol. de iure cōi non potest aliquis venire contra factum suū, nisi in casib[a] expressis in iure [t].

[a] Adde in & quando quis p. sui contra 'acuum proprium ueniat. & not. in post mort. ff. de adop.

CORPORE. CASVS. Dicit Gratianus hoc, quod illi corpore vitiati ordinari prohibētur, q nō casu sed voluntate ppria se absciderūt: qd pbat sequentibus capitulis.

SI quis.] CASVS. In hoc cap. dicitur, quod si quis laicus sibi virilia absciderit, ad clericatum promoueri nō potest: cum sit sui ipsius homicida. Si vero absciderет, debet deponi, q. sui est homicida. Sequens cap. patet.

a ¶ Abscidit.] ex indignatione, vel etiam causa continentiæ.

b ¶ Clericus.] Sed qd dices de Origene, q se eunuchū fecit, vt liberius in occulto posset prædicare tēpore persecutiōis ecclesiæ mulieribus: tū postea apud Cæsareā factus est sacerdos? Itē Marcus præscidit sibi pollicem, vt sic fieret indignus sacerdotio: & tamē postea fact^a est sacerdos, vt legitur in historia ecclesiastica. Sed hæc nō sunt trahēda ad cōsequentiā. 4. q. 2. c. vlt. 7. q. 1. petisti [b].

Origenes se eunuchum fecit.

Marcus sibi pollicem præscidit.

[b] Ad hoc 2. q. 7. §. in iis 4. q. 3. c. vlt.

c ¶ Homicida.] non quòd homicida tūc sit factus: sed propter homicidij periculū quod sequi poterat sectionē, dicitur homicida: sicut qui infantē exponit, homicida dicitur. 87. dist. cap. vlt. Et est argu. quod non est considerandū quid eueniat, sed quid euenire posit, vt 22. q. 1. io nouo. 21. distin. denique. 23. q. 5. relegētes. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. penul. & C. de vsufru. ābiguitatē. Ar. ȝ. 23. q. 5. de occidēdis.

qui à medicis secantur, vel à barbaris, vel qui castrantur à dominis, possunt promoueri. & ad hoc inducit sequens capi.

h ¶ Similiter.] istud respicit vltimam partem præced. cap.

SI quis à medicis.] CASVS. Dicit in hoc c. quod si quis p languorem à medicis sectus fuerit, vel casu a barbaris abscissus, vel à do-

Corpore autem vitiati intelliguntur non casu, sed propria voluntate abscissi. Vnde in canonibus Apostolorum, cap. 22. & 23 legitur. — Ex prisca versione.

¶ Qui semetipsum absciderit, non ordinetur. C. IIII.

SI quis abscidit [a] semetipsum [idest †, si quis amputauit sibi virilia] non fiat clericus [b] : quia sui est homicida [c], & Dei conditionis inimicus. ¶ Si quis cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur : quia sui est homicida.

Ansel. l. 7. c. 37.
† ista est glossa in vetere versione C. 23.

Item ex concilio Arelatensi 2. c. 7.

¶ Non producantur ad clerum, qui seipsos abscindunt. C. V.

HI †, qui se, carnali vitio [d] repugnare nescientes, abscindunt; ad clerum peruenire non possunt.

† Si qui] orig.

Item Innocentius scribit Felici Nuceriano episcopo, epist. 4. c. 1.

¶ Non est ordinandus, qui partem digiti volens sibi abscidit. C. VI.

QVi partem cuiuslibet digiti [e] sibi ipsi, volens abscidit; hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impēdit, aut aliquid faciens se non sponte percussit; hos canones præcipiunt [f] & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abijci [†]. ¶ In illis enim voluntas est iudicata †, quæ sibi ausa fuit ferrum inijcere [a]: in istis vero casus [g] veniam meruit.

In conc. Tribur. c. 33.
Polyc. l. 2. tit. 31.
Burch. l. 2. c. 14.
Iuo par. 6. c. 58.
Ansel. l. 7. c. 35.
Pann. l. 3. c. 43.
† al. vindicata

† Infertur ista ex quod aliqd impedit faciēdum qd facit sciens. l. non dubium. C. de leg. & l. 1. §. bedum ff. quādo appel. sit.

a ¶ Inijcere] *In originali sequitur,* quòd scilicet & alij id facere dubitari non posit; in istis, &c.

Similiter [h] vero intelligendum est de ijs, qui per languorem à medicis secantur, aut à barbaris abscinduntur, aut à dominis castrantur.

Vnde in Nicano concilio, cap. 1 legitur.

¶ Qui per languorem à medicis desecatur, ad clerum valet admitti. C. VII.

SI quis à medicis [i] propter languorem desectus est [k]; aut à barbaris excisus, hic in clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscidit; hunc & in clero constitutum † abstinere cōuenit, & deinceps [a] nullum debere talium promoueri. Sicut autem hoc claret, quòd de his, qui hanc rem affectant, audentque [l] semetipsos abscindere, dictum sit; sic eos, quos aut barbari, aut domini [m] castrauerunt, si inueniuntur aliàs † dignissimi; tales ad clerum suscipit regula.

In Tribur. ibidē.
Ansl. l. 7. c. 36.
Poly ibidem.
† ἐξιλαζόμενον
† ἄλλως ἄξιοι

a ¶ Et deinceps.] *His verbis nihil respondet in græco vulgato codice: sed optime apud Balsamonē quemadmodum & in Carthaginensi 6. in capitulis Nicana synodi à Isidoro, & Tiraristo versis.*

Item ex canone Apostolorum vigesimoprimo.

¶ Licite ordinetur eps, qui per hominum insidias eunuchizatur. C. VIII.

EVnuchus [n], si per [a] insidias hominum factus est, vel si in [o] persecu-

d HI qui vitio.] ¶ ī. 33. dist. maritum, &c.

QVi partem.] CASVS. Duo fuerunt homines, qui semetipsos absciderunt: vnus sponte, alius casu, cum rusticano operi curam impenderet. quæsiuit Nucerianus eps an valeant promoueri? Et respondet Felix Papa, quod ille qui se abscidit spōte, nō potest: ille vero qui casu se abscidit, potest promoueri: & si cleric^s ē, nō deponet: q. casus veniā meret: sed volūtas ppria vindicāda ē.

e ¶ Digiti.] Forte si haberet superfluos digitos, eos posset præcidere: sicut vngues, vel dentes nimis prolixos pcidere posset. & Hieronymus fecit sibi secari dētes: & Esaias suā linguā amputauit, vt 8. q. 1. in scripturis. Arg. contra. 35. dist. ab exordio. vbi dicitur, quod Deus nihil superfluum creauit in nobis: & est arg. ad hoc ī. e. ad. quis. vbi dicitur quòd Dei conditioni est inimicus.

Mēbra p̄t quis quādoque diminuere, vt Hierony. & Esa.

f ¶ Præcipiunt.] idest, permittunt. sic 3 s. q. 1. hac ratione.

g ¶ Casus.] sic simplicitati & ignorantiæ venia tribuatur. ī. de cōsecra. dist. 2. c. 3. & extra de re. permu. cum vniuersorum. tamen casus non excusat in amotione terminorum. ff. de termi. mo. l. 2.

† Concor. text. in l. 1. ff. de don. facit text. in l. mutor. ff. de susp. tuto.

SIMILITER. CASVS. Nunc dicit Gratianus, quod illi

domino castratus, poterit pmoueri si aliās est dignus: & si est clericus, nō repellet. Si qs vero cū sanus esset, seipsū spōte abscidit, nō pmouebit: & si promotus est, debet repelli. Sequēs c. plenum est.

i ¶ A medicis.] Medicus licite pmouetur, si eū nō remordet conscientia. extra de æta. & quali. ad aures. ei enim nō imputat euēt^s mortalitatis. ff. de offic. præsi. illicitas. §. sicut. & tamen imperitia eius culpæ annumeratur. ff. ad leg. Aquil. idem iuris circa mediū.

Medicus potest promoueri.

k ¶ Desectus est.] vt tamen non pariat nimiam deformitatem, vt extra de cle. ægro. presbyterum.

l ¶ Audentque.] Qui enim sibi audet manū inferre, multo potius alijs auderet, vt ff. de ędi. edic. cū autē. §. excipit. 23. q. 5. si nō licet.

ADDITIO. Et miles qui seipsum vulnerauit, punitur: secundū id quod habetur ff. de re milit. omnes. §. qui se.

m ¶ Aut dñs.] qui aūt seruū castrat, capite punit & seru^s, & medic^s ff. de sic. l. 4. §. vlt. & loc^s i quo hoc factū ē, cōfiscat. C. de eun. l. s

n EVnuchus.] Talis. n. vitiosus est, vt ff. de ædil. edict. cū aūt. & qnqȝ pretiosior. ff. ad legē Aquil. si seruus. §. & si puerum.

o ¶ Si in persecutione.] Non est ergo necesse seruare carnem illam, vel puluerem, vt dicunt vulgares.

a ¶ Natus.]

a ¶ *Natus.*] vt frigidus.

S *I quis pro ægritudine*] Casvs. Dicit in hoc cap. quod si quis propter infirmitatem a medicis sectus fuerit, vel a barbaris, vel à domino suo castratus fuerit: si aliàs dignus est, poterit promoueri. Si quis vero cum sanus esset sponte sibi virilia amputauit, vt à carnali

c S *I quis.* *Claudus.*] non tamen vt oporteat ipsum ire cum baculo ad altare, vt de consecra. dist. 1. nullus eps. tamen secundum legem veterem claudus non promouebatur. 49. dist. c. 1. & vlt.

L *Ator præsentium.*] Casvs. Flauius clericus captus à Normannis amisit digitum sinistræ manus: & propter hoc Robertus eps suus misit eum ad Papã cũ litteris suis: & quærit si posset promoueri. Et rñ. Papa se videre se qd acciderat. Vnde cõmẽdans epm de sua solicitudine dicit, quod si à barbaris sectus fuerit, & alias dignus est, poterit promoueri: cũ canones in similibus casibus idem dicant.

d ¶ *A Normannis.*] de istorũ ferocitate habes 3. 7. q. 1. scicitans [illegible]

e ¶ *Sinistræ.*] idem si dextræ, dum tamen nõ sit deformitas magna. extra eod. cap. 1. & extra de cleri. ægrotan. presbyterum. maxime si non amisit aliquem de illis, per quos fit signum crucis.

P *Ræcepta.*] Casvs. Presbyter Stephanus inter acutas sudes amisit ourlam testiculorum dum præsidio fugæ niteret euadere imminentes gladios barbarorum, qui Thuriciam præ omnibus prouincijs deuastabant: & propter hoc Palladius eps priuauit eum officio & beneficio. Stephanus vero conquestus est Papæ de facto epi. præcepit ergo Gelasius Palladio episcopo, vt sibi restituat: volens tanquam sicut canones non patiuntur debilitatos per culpam suam in magnis membris promoueri: ita promotj per casum fortuitum debilitati in membris, non debent repelli.

f ¶ *Debiles.*] scilicet voluntate, non casu.

g ¶ *Inferiores.*] Videbatur quod iste non posset esse sacerdos: quia nec miles esse potest nisi haberet ad minus vnum testiculum. ff. de re mil. qui cum vno.

h ¶ *Postmodum.*] Arg. quod licet quis perueniat ad statum a quo nõ potest incipere: tñ toleraf. 29. q. 2. perlatum. 30. q. 1. ad limina 32. q. 7. hi. q. & c. neque. Arg. 3. ex tra de æta. & qual. c. 1. Solu. hic nõ fuit in culpa: sic. 15. q. 1. c. 1.

tione, eius sunt amputata virilia, vel si ita natus [a] est, & est dignus, fiat episcopus [β].

a ¶ Per insidias.] ἐξ ἐπηρείας, idest ex insultu, & iniuria.

β ¶ Episcopus.] *In græcis exemplaribus non habetur vox ista, & videtur subintelligi κληρικός.*

Item ex Martino Bracharensi episcopo in capitulis synod græc. c. 21.

¶ Non excluduntur à clero, qui a medicis, vel a barbaris, vel a dominis suis castrantur. C. IX.

Iuo p. 6. c. 374. Pann. l. 3. c. 56.

SI quis pro ægritudine naturalia à medicis secta habuerit, similiter & qui a barbaris, aut dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi, hos canon admittit ad clericatus officium promoueri. Si quis autem sanus, non per disciplinam [b] religionis, & abstinentiæ, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castrauerit se; non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quòd si iam ante fuerit promotus ad clerum; prohibitus a suo ministerio deponatur.

Concordat Triburiense c. 33.

Item ex concilio Ilerdensi.

¶ Non prohibetur a sacris ordinibus, qui à medicorum incisione claudus efficitur. C. X.

Burch. l. 2. c. 15. Iuo. p. 6 c. 34 Pann. l. 3. c. 42.

SI quis in infirmitate positus clericus, medicorum incisione claudus [c] efficiatur, promoueri ad sacros ordines eum non denegamus.

Item Stephanus Roberto Metensi episcopo.

¶ Non prohibetur a clero, qui digitum sibi casu abscidit. C. XI.

Iuo p. 6. c. 118. Pann. l. 3 c. 44. † al. Flamannus

LAtor præsentium Flauius † scilicet clericus ad sanctã sedem Apostolicam veniens detulit a te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti, cũ a Normannis [d] nuperrime captum sinistræ [e] manus digitum habere abscissum: sciscitans, si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeat promoueri, an non. ¶ Quod & nos reperientes, quia solertia tua magis super hoc solicita a sede Apostolica doceri flagitat, normam iustitiæ semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis merito collaudamus, reuerentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est, quod a Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promouendum (si alias dignus fuerit) nil ei nocebit: eo quod quid de his, qui a dominis vel medicis, siue a paganis non sponte tale quid patiũtur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

Item Gelasius Papa Palladio episcopo.

¶ Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non amittitur. C. XII

Ans. l. 7. c. 39. Iuo. p. 6. c. 107. Pann l. 3. c. 55. Poly. l. 2. tit. 31. † in eo actu] suo

PRæcepta canonum, quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles [f] corpore non patiuntur venire; ita & si quis in † eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus, amittere nõ potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. ¶ Stephanus siquidem presbyter petitorio nobis defleuit oblato, quod [γ] habetur in subditis, Olim sibi ante annos plurimos collatam presbyterij dignitatem, quam reuera immaculati corporis iudicio † suscepisset; sed nuper propter prouinciæ vastitatem (quam Thusciæ præ omnibus, Barbarorum † feritas diuersa sectantium, & ambiguitas inuexit animorum) dum imminentes gladios euadere fugæ præsidio niteretur, acutis sudibus occurrentia si bi septa transiliens, interiores [g] partes corporis interuisse suggessit, quæ vix adhibita curatione biennio potuissent abstergi †. Et ideo frater charissime, supradicto locum suum, dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta mysteria, sicut consueuit, exerceat. Neque enim conuenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem, in quo postmodum [h] in inualetudinem corporis casu probatur faciente collapsus.

† al. indicio

† al. abstringi

¶ Adde quod de fure dicant barbari [illegible] glos. in [illegible] quod. vel barbaros gentes.

γ ¶ Quod habetur.] *Sic est emendatum ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hoc est vsitata forma in epistolis Romanorum Pontificum, vbi propria verba petitionum subiungunt. Antea legebatur:* quod haberet.

2 *Hoc autem non de omnibus membris intelligendum est. Qui enim oculũ casu amiserit, licet desit voluntas, tamen sacerdotiũ adipisci non potest.*

† al. Pelagius

Vnde Gelasius † scribit Rufino episcopo.

HOC AVTEM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicit quod j. proxi. continet. Ioan. de Fan. & sic continuat. Dictum est supra in pluribus capitulis, quod non repellit a promotione qui casu vel ægritudine vel persecutione perdidit membrũ. Nũc vero dicit Gratianus, quod hoc nõ intelligitur de quolibet membro. Nam qui oculum qualiter cumque amisit, promoueri non debet ad sacerdotium.

li concupiscentia abstineret: propter hoc, & non propter abstinentiam non potest promoueri: & si promotus est, debet deponi. Sequens capitu. patet.

b ¶ *Non per disciplinam.*] vt videatur coram hominibus eius continentia. & forte hoc facit propter hypocrisim: sic 35. dist. ecclesiæ principes

Claudus an possit promoueri.

Normanni feroces sunt.

1 De Vngaris habes de conse. dist. 1. conuenientibus. Archi.

Miles esse non potest qui caret testiculis.

2 Adde hoc quod [illegible] ca. 1. in fi. in gl. in ea. [illegible] Archi.

S *I euangelica.*] CASVS. Quidam diaconus ad tantam iracundiã quendã sacerdotẽ prouocauit, q ille sacerdos nõ solũ percussit diaconum fuste, sed etiã oculũ eius eruit. Ideo Rufinus eps priuauit eum officio presbyterij. post hoc factum postulabat diaconus in sacerdotem promoueri duabus rationibus. Tum qa inuitus oculum amiserat. Tum quia in recompẽsationem suæ iniuriæ. quod tantum Rufinus eps Papæ significauit. Præcipit ergo Gelasius Papa, vt presbyterũ detrudat in monasteriũ: & loco eius alium ordinet: nec diaconũ in sacerdotẽ promoueat: qa sacri canones nullũ casum in monoculo excipiũt vt promoueri possit: nec ei pdest, q oculum inuitus amisit: maxime cum ad tantã iracundiam sacerdotẽ prouocauerit, vt ille officium, & iste promouẽdi facultatem amitteret.

a *Inuitus.*] Argu. est ad quæstionẽ, q si spõsa est oppressa a spõso, non posset intrare religionem: qa non prodest ei, q inuita est passa. Quid de hoc sit, in quæstionibus dixi. B. Dic q ingredi poterit non obstante corruptela. qa nõ debet esse melioris conditionis malus q̃ bonus. nã nemo ex suo delicto, &c. vt ff. de reg. iur. non fraudantur. tñ qui oculum amiserit, remanet tutor, vt C. de excusat. tuto. frater tuus.

Arg. contra. 5. dist. ad eius. secundum II.

b *Excepisse.*] Argu. q vbi canon non excipit, nec nos excipere debemus. 2. q. 5. consuluisti.

c *Iniuriæ.*] quia pœna vnius non debet cõuerti in præmium alterius. ff. ad. Sylla. l. si sequẽs. ff. quod met. cau. sicut in exceptione. §. Pedius.

Pœna vnius nõ debet esse præmium alterius.

promouendi? Et respondet quòd non, nisi in monasterio vel regulari canonia fuerint conuersati.

f *Presbyterorũ.*] Idẽ de diaconis & subdiaconis, qa nõ est alia causa phibitionis, nisi qa timent in eis exẽpla paterni crĩs, vt 6. q. 1. si qs eũ. & etiã pp odiũ paternũ, vt 15. q. vlt. cũ multæ. & 24. dist. q. Fi-

In talibus enim tñe potest eps dispensare cum filio illegitimo, vt probatur in hac decre. et ita. cum tibi respondeamus ad consultationem. Archid.

¶ Non sunt præstanda iura sacerdotij, cui oculus erutus est. C. XIII.

SI euangelica admonitio iracundiam nec usque ad verbum furentẽ prosilire permittit, ne si Racha fratri suo quis dixerit, reus sit gehẽnæ ignis: quali putamus pœna plectendum esse, qui non solum pugno impie percussit in leuitici hominem officij ministerio seruientem; sed quasi non sufficeret ad cedem manus, ita (instigante se diabolo) raptus est ad iracundiam, vt fusto non solum percuteret, sed etiam erueret oculum fratris! Et quãuis huiusmodi excessus grauiori esset pœna plectendus; bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyterij remouere. Hoc tamen solicitudinis tuæ sit, vt locum ei pænitentiæ constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantummodo sibi communione concessa. In loco autem illius alium te necesse est ordinare presbyterum. Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum canones sacerdotij iura conedi. Neque enim aliquid ei prodest, quòd oculum inuitus[a] amisit; eum nec volens quisquam oculum amisisse credendus est; nec sacratissimos canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse[b] regulis inuenimus: sed hoc tantummodo ad prohibitionem sufficisse videmus patribus, vt qui careret oculo, sacerdotij officium adipisci non possit. Sed nec illi vllatenus quasi in compensationem iniuriæ[c] sacratus ordo conedi poterit; qui ad tantam sacerdotem proptium potuit iracundiam prouocare[d], vt & ille officiũ, in quo erat, amitteret, & iste prouectus sui perderet facultatẽ.

Polyc. ibidem Ans. l. xi. c. 169. Matt. 5.

Iuo p. 6. c. 111.

DISTINCTIO LVI.

28 PResbyterorum[e] etiam filij ad sacra officia non sunt admittendi

Vnde Vrbanus Papa secundus, ait.

¶ Filij presbyterorum à sacris prohibentur officijs. C. I.

PResbyterorum[f] filios[g] à sacris altaris ministerijs remouemus; nisi aut in cœnobijs[h], aut in canonijs † religiose probati, fuerint conuersati.

2 *Sed hoc intelligendum est[i] de illis, qui paterna incontinentiæ imitatores fuerint. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit; exemplis & auctoritatibus nõ solũ sacerdotes, sed etiã summi sacerdotes fieri possunt.*

[*Vnde Damasus Papa scribit.*]

In concilio Claramontẽsi, c. 15. & Melphiensi, & in concilio Iono. ij. c. 19. Sententia est in conc. Lateran. sub Alex. iij. p. 19. c. 2.

Ex decretis Grego. vij. & Vrbani ij. Ans. l. 6. c. 150. Ino p. 6. c. 410. Pann. l. 3. c. 51.

† al. canonicis, al. canonicis regularibus.

In Pontificali

PALEA. C. II.

OSius Papa fuit filius Stephani subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iucundi presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de

d *Prouocare.*] Grauius delinquit q me ad iracundiam prouocat, quàm ego. C. ad l. Iul. de vi priua. quoniam & 23. q. 5. cum homo.

P *Resbyterorum.*] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima parte probat, q nullus illegitime natus promoueatur nisi i cœnobijs vel canonia regulari: & hoc pbat per cap. Vrbani, quod solum cap. continet ius eoc. Secunda ibi, *Sed hoc.* Tertia ibi, *Contra.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 56. dist. in qua agit Gratianus de filijs presbyterorum: & ostendit q eorum promoueri possunt, & q ob, allegando pro vtraque parte, & solutionem ponendo.

e *Presbyterorum.*] De legitimis filijs non est dubium, quin licite promoueantur. J. eo §. cum ergo. sed illegitimi nonsi tñ sint in monasterijs vel canonijs regularibus, licite promouent, vt J. eo. cap. 1. & extra eo. cap. 1. & c. ad abolendam. quia ingressus monasterij tollit irregularitatẽ, vt 16. q. 1. legi. 19. q. vlti. cap. vlti. & in authen. de monachis. in prin. coll. 1. Licet quidam cõtrium dicant: & dicunt q religio circa eos non plus operatur, nisi q facilius cum eis dispensatur. arg. pro eis. 55. dist. cap. præcis. & 50. dist. c. si ille sit dico epm posse dispensare circa tales, vt extra eo. veniens. & cap. ex trãsmissa. sed solus Papa dispensat cũ eis in epatu, vt extra de elect. innotuit. Dicunt tñ quidam, q circa paternas ecclesias immediate habendas solus Papa possit dispensare: arg. extra eo. ex tua. qđ non credo, per illã decret. veniẽs. Ioan. Sed certe solus Papa dispensat in hoc casu, vt extra eo. cap. dilectus filius. & extra eodem capitulo vltimo. vbi de hoc traditur. B.

Filij presbyterorum duplices sunt.

Arg. sed vide extra qui c. et vel vouentes c. 1. & de apo. c. 2. vbi de homi. ibi videas.

Inno. intelligit istam decr. de dispẽsatione Papæ. Aliqui contra. eo. ii. cõsequente. Archid.

Dicas sm Raymũ & Hostien. q

P *Resbyterorũ.*] CASVS. Quærit an filij presbyterorũ sint

g *Filios.*] Sed numqd hoc ad nepotes extendit? & vĩ q sic: quia nomine filiorũ nepotes cõtinent. ff de verb. signifi. libertorũ. & arg. ff ad Macedo filium. Sed non est ita: qa odia sunt restringenda, vt de pæni. dist. 1. pœnæ. ff de liberis & posthu. cum quidam. tollitur enim vitium per successionem, vt J. eod. dominus. & licet senator non possit ducere illam cuius pater vel mater artem ludicram fecit: tamen potest illam ducere cuius auus, vel auia artem ludicram fecit, vt ff de ritu nup. l. lege Iulia. §. 1.

Filiorum appellatione nepotes continentur.

h *Cœnobijs.*] Sed hoc ad facilitatẽ dispensationis referas, vt quidã dicunt. Idem est vbicumq; conuersentur religiosi: quia locus non sanctificat hominẽ, vt 40. dist. nõ loca. nam conuersati in monasterijs sæpe deteriores sunt alijs, vt 47. dist. quantumlibet.

Locus non sanctificat.

SED HOC. Hæc est secũda pars huius distinctionis, in qua pbare vult, quòd si boni fuerint, non nocent illis natales parentum. & hoc vult probare per viij. auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicit Gratianus, q supradicta intelliguntur de filijs sacerdotum, qui paternam incontinentiam imitantur. sed si sunt bonæ vitæ, nõ solum sacerdotes, sed etiam Papæ fieri possunt. Quod probatur exemplo Bonifacij, Felicis, & Agapiti, & multorum aliorum, qui fuerunt filij sacerdotum: & tamen ad summum sacerdotium sunt prouecti.

i *Sed hoc intelligendum est.*] istud spectat ad principium capituli.

O *Sius.*] Alias Orosius. Omnia ista exempla intellige de his, qui laicali statu vel minoribus ordinibus orationibus parentum suscepti sunt: quando suis parentibus licebat vti vxoribus suis. J. eo. cum ergo. Archi.

Vnde-

VNdecumque.] Casus. Ab hoc loco vsque ad §. contra. probat Gratianus peccata parentum filiis non imputari. est ergo casus istius cap. talis. Duæ quæstiones factæ fuerunt Augu. Prima fuit, an peccata parentum filiis imputentur. Et respondet, quod non, si paterna vitia non sequantur. Semen enim hominis ex quocumque

a ¶ Nulla est.] similis locutio: Vestes quas geritis, sordida lana fuit. vi. b ¶ Sic mali.] Nota quod bonum præcedens non excusat malum sequens: nec bonum sequens purgat malum præcedens, vt 13. q. 5. relegentes. & 14. q. 5. forte. & cap. neque. Sed verum est, quod non nocet delictum patris filio quantum ad vitam æternam: nocet tamen quo ad ordines: item quo ad successionem, vt 6. q. 1. si quis cum. item quo ad alias pœnas vt 1. q. 4. §. item peccato. Mitius tamen loquitur lex de illis qui spurii sunt. quod non obest eis hoc, quin possint eligi ad decurionatum: quia non est impedienda dignitas eius qui nihil admisit, vt ff. de decu. spurii. in princ. & l. generaliter. §. spurios. & Boetius: quid genus aut proauos, &c. & Iuuenalis,

Tolle tuum Hannibalē. Male pater tibi sit Tersites, dummodo tu sis Æacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas: Quam te Tersitæ similem producat Achilles.

Patris delictum an noceat filio.

Nō male parentum filiis nō imputantur. ff. de decu. l. 2. §. 2. & vlt. & n. fin fg. [illegible] ff. de fug. [illegible] secundum Laur.

titulo fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori episcopi de ciuitate Hierosolyma. Siluerius Papa filius Siluerij † episcopi Romę. Deusdedit Papa filius Stephani subdiaconi. Felix enim tertius, natione Romanus, ex patre Felice presbytero fuit. Item Gelasius natione Afer ex patre episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Cōplures etiam alij inueniuntur, qui de sacerdotibus nati Apostolicæ sedi præfuerunt.

† al. Hormisdæ

Iuo in prologo. Pān. i prologo, c. 30. & lib. 3. c. 52.

¶ *In nullo vetusto Gratiani codice adscribitur hoc nomen Palea. In decimo Vaticano, & alijs quibusdam habetur continuate cum verbis superioribus Gratiani, à vers.* Felix enim tertius, *vsque ad finem. In alio autem satis etiam emendato ista eadem cohærent cum superioribus: sed post illa verba,* ex patre Gordiano presbytero originem duxit, *sequitur:* vnde Damasus Papa scribit. Deusdedit Papa filius Stephani subdiaconi, Bonifacius Papa filius Iucundi presbyteri, Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciolæ, Agapitus Papa filius Gordiani presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori episcopi de ciuitate Hierosolyma, Siluerius Papa filius Hormisdæ episcopi Romæ. Complures etiam, &c. *Nec vero magnopere mirandum est hæc omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos, qui hic enumerantur. Liber enim qui Pontificalis dicitur, vbi hæc scripta suis locis leguntur, a Damaso cœptus est scribi: ideoque licet ab alijs multa deinde sint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen: Iuo quidem eadem fere ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam huius capitis, saltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo huius distinctionis. Auctor vero Paleæ, dum vnum per se caput conficere voluit, ordinem perturbauit, præsertim in repetitione Felicis tertij, & illud de Osio temere admiscuit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.*

Hinc Augustinus ait libro de bono coniug. cap. 16.

Sent. 4. dist. 33. 32. q. 4. sicut, §. vndecumque. in fin. Iuo in prologo, & p. 6. c. 415. Pann. in prologo, c. 19.

¶ Vitia parentum filijs non imputantur. C. III.

VNdecumque homines nascantur, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant, honesti, & salui erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est; & eo male vtentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autē boni filij adulterorum, nulla [a] est defensio adulterij †; sic mali filij [b] coniugatorum nullum est crimen nuptiarum.

† al. adulteriorum] orig.

ad illa verba, in das antē genuit, &c.

Item Ioannes Chrysostomus homilia tertia in Matthæum.

Sent. ibidem Iuo p. 6. c. 414.

¶ De eodem. C. IIII.

NVmquā de vitijs erubescamus parentū, sed vnū illud quęramus [a], & amplectamur, virtutē videlicet. Huiusmodi enim, etiam si alienigenam quis habeat matrē, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet eiusmodi dedecore sordidatam; nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quòd si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobrijs. *Item infra.* ¶ Non est omnino, nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudādus aliquis, aut culpandus: nemo inde vere aut obscurus aut clarus est: immo etiam (si quiddam [b] à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio [c] quomodo ille magis resplendet, qui ex parentibus [d] à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

a ¶ Quæramus.] *In versione, quæ nunc vulgata est, legitur,* atque omnibus studijs assequamur nobilitati propriarum honore virtutum. *Græce integer locus ita habet,*

παιδευώμεθα καὶ ἡμεῖς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ᾽ ἓν μόνον ἐπιζητεῖν, τὴν ἀρετήν.

b ¶ Si quiddam à cōi.] *Sic est emendatum ex græco.* εἰ δὲ χρή τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν. *Antea legebatur, quemadmodum fere & in vulgata versione, & apud Iuonem,* vt consideratius aliquid dicamus, aut expressius.

Item Hieronymus in epistola ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosolymitani.

Iuo p. 6. c. 413.

¶ Non parentum, sed propria culpa quemque condemnat. C. V.

NAsci de adulterio, non est eius culpa, qui nascitur; sed illius, qui generat. Quomodo in seminibus nō peccat terra, quæ fouet; nō se-

NVmquam.] Casus. Dicit Ioan. Chryso. quod numquam filius debet erubescere de vitiis parentum, dummodo sit virtuosus. Nā quantumcumque quis matrem habeat vilem & pollutam, nūquam de eius vilitate obfuscabitur, vel polluetur: quia si fornicatrix, vel fornicator post pœnitentiam ex vita non maculatur, multo minus maculatur filius de meretrice natus, si virtute ꝓpria decoratur; immo magis laudādus est, quam natus ex bonis & nobilibus parentibus, si malitiam sequatur, & malus sit.

c ¶ Nescio.] Hoc vult dicere, quod ille qui natus est ex parentibus prorsus alienis à virtutibus, dum tamen ipse sit bonus, melior est quam ille qui natus est de bonis parentibus, licet ipse et sit bonus [a].

d ¶ Parentibus.] id est, ratione parentum.

[a] Magis, n. admirabilis est, qui exemplar nō habuit & bonus &c. quam qui habuit & bonus est. ar. 96. dist. in scripturis. Archid.

NAsci.] Casus. Rufin. natus fuit ex adulterio, & ideo despiciebat creatorē, qui sic eum formauerat, & culpabilem & peccatorem se propter hoc reputabat. Sed Io. Chrysosto. scribit contra eū, & docet, quod propter hoc nō debet despicere Dominum, nec se peccatorem reputare; quia non ipse, sed qui eum de adulterio generauit, peccauit, seminē abutendo: sicut nec peccat semen quod in sulcis nascitur, sed peccat fur qui rapit: & consolatur eum duobus exemplis, scilicet Iepte, qui licet fuerit filius meretricis, tamen sanctus fuit. Et

que homine bonū est, & Deī creatura est. Secūda fuit, an mali filii coniugatorum nuptias vituperēt. & respondet quod non: sicut nec boni filii adulterorum eos ab adulterio excusant.

 cæte-

exemplo Esau, qui licet natus fuerit de legitimo coniugio, tamen malus fuit & pessimus.

a Quod suum est.] Mulieres enim ad hoc natura genuit, vt partus ederet, vt C. de indict. vidui. l. 2. & pudor est feminis nuptiarum præmia non habere, vt 32. q. 2. pudor.

b Sanctos.] tamen in hoc non fuit sanctus, quod temerarium iuramētū voluit seruare, vt 22. q. 4 vnusquisque. Ibi inuenies hanc historiam secundum Hu.

c Triticum.] 24. q. 1. quoniam vetus.

& ex illa generatione plures nati sunt, post quos Dauid, ex quibus Christus originem duxit.

f A sacerdotio.] non intelligas, quod ipso iure possit promoueri: sed hoc ideo dicit, quia episcopus tenetur in hoc casu dispēsare: quia dispēsatio quoque est debita, vt dixi 50. dist. vt constitueretur.

...men, quod in sulcis iacitur; nō humor, & calor, quibus tēperata frumēta in germen pullulant; sed, verbi gratia, fur, & latro, qui fraude, & vi eripit semina; sic in generatione hominum recipit terra, idest vulua, quod suum est[a], receptum confouet, confotum corporat, corporatū in membra distinguit, & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur, idemque est corporis creator, & animæ. Noli despicere bonitatem figuli tui, qui te plasmauit, & fecit, vt voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui in vtero virginis ædificauit sibi domū. Iepte inter viros sanctos[b] Apostoli voce numeratus meretricis est filius. Sed audi. Esau de Rebecca, & Isaac genitus hispidus tam mente, quàm corpore, quasi bonum triticum[c] in lolium, auenasque degenerat: quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est, atque virtutum. Eccle. 33. 1. Cor. 1. Iud. 11.

Item Augustinus contra Faustum, lib. 22. c. 64.

¶ Iniquitates parentum filijs obesse non possunt. C. VI.

SPonsus[d] ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, suis congruens inuitatis, nasci etiam voluit de bonis & malis: quo exēplo discant fideles parentum suorum iniquitates sibi obesse nō posse. Matt. 22.

Apud B. Augustinum lib. 22. contra Faustum, c. 64 sic legitur, Fideles enim eius venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipsius discere debuerunt, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Proinde sponsus ille suis congruens inuitatis, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam nasci voluit de bonis, & malis. *Et ex his compositum est hoc caput.*

Item Gregorius ad Columbum episcopum Numidiæ, lib. 10. epist. 8.

¶ Non aliena culpa, sed propria aliquem ab eo, quo fungitur, deijcit gradu. C. VII.

SAris peruersum[e], & contra ecclesiasticam probatur esse cēsuram, vt frustra pro quorumdam voluntatibus quis priuetur, quem sua culpa, vel facinus ab officij, quo fungitur, gradu non deijcit.

Item Hieronymus.

¶ Ex adulterinis nati [...] commistionibus à sacerdotio non prohibentur. C. VIII.

DOminus noster Iesus Christus voluit non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci, nobis magnam fiduciam præstans, vt qualicumque modo nascamur, dum tamen eius vestigia imitemur, ab ipsius corpore non separemur, cuius per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex ex adulterinis natus coniunctionibus; ita qualicumque ordine natus sit aliquis, tantū[†] vt perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque litteratus, & vir vnius vxoris: nequaquā à sacerdotio[f] repellitur[g]. Iudas enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru sua, & ex illo cōcubitu nati sunt Phares, & Zaran: inde postea Salmon, qui fuit dux in deserto: inde Obeth[a]; inde quoque Booz, inde postea Isai, qui fuit pater Dauid. Ex illa ergo progenie origo ducitur Christi, qui verus sacerdos est; ideoque, si filij eius sumus; quæ ipse fecit, nos imitari debemus. Ans. l. 6. c. 149. Poly. l. 2. tit. 31. † al. tamen. Gen. 38. Ruth. 4.

a Inde Obeth] *In primo capite Euangelij S. Matthæi, Booz dicitur genuisse Obeth.*

Item Augustinus de vnico baptismo contra Donatistas, lib. 1. cap. 15.

¶ A populo Dei non separat aliquem ma[...] conditio, sed propria culpa. C. IX.

ISmael[h], vt separaretur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna[h] discordia: nec profuit potestas[i] vxoris; cuius... Iuo p. 8. c. 61. Pann. l. 6. c. 47.

Sponsus.] [...] Dicitur in hoc ca. quod Christus, qui quotidie vocat bonos & malos ad nuptias suas, nasci voluit & bonis & malis parētibus, vt eius exēplo discamus vitia parētum nobis non obesse.

d Sponsus.] ecclesia vocatur sponsa Christi: quia adhuc per delictū separari pōt ab ipso, sicut sponsa à sponso ante consummatū matrimonium, sed in futuro sæculo dicet vxor, quæ modo sponsa dicitur. 7. q. 1. sicut vir.

Satis.] [...] Quidam episcopus volebat priuare quosdā clericos officio, & beneficio propter peccata parētum. Sed dicit Greg. satis esse peruersum, vt deiciatur ab officiis, vel gradu, quem proprium facinus, vel culpa non deiicit.

e Satis peruersum.] Istud ca. intelligitur de sā pmoto. talis. n. pp delictum alterius nō priuatur iure suo. non enim priuandos est quis iure suo, nisi p grauissimo delicto, vt 16. q. 7. inuentum. & 74. dist. gesta. excipiunt quidam casum in eo qui ignoranter adeptus est bñficiū pecunia patris, vt 1. q. 5. cap. 1. Sed illud ideo perdit, quia furtiuū est. Sed quid si pater commisit crimen læsæ maiestatis, nonne filius priuandus est beneficio, cū sit infamis factus? vt 6. q. 1. si quis cū. & infames promoti ēt deiciuntur, vt 6. q. 1. īfames? Nō, quia cū clericus sit, est à iurisdictiōe principis exēptus[†], vt 96. dis. duo. 11. q. 1. [...] Item fallit illud extra de eccle. ædi. adi. ad audientiam 2. & extra de cle. ægro. cap. 2. vbi quis sine culpa priuatur iure suo: hoc tamē scias, quod multoties quis punitur sine culpa, sed non sine causa, vt extra vt lit. non contest. qm̄. supra 34. dist. si cuius vxorem.

Dominus noster.] [...] Hiero. fuit interrogatus, an ille qui nascitur de adulterio, repellatur a sacerdotio. Et respondet quod non, si est bonæ vitæ: & hoc probat exemplo Christi, qui nasci voluit de adulterinis commistionibus & alienigenis: dans nobis fiduciam, vt vndecumque nascamur, si boni erimus, quod non repellimur a sacerdotio, & quod Christus natus fuerit de adulterinis commistionibus probat per genealogiam, incipiēs à Iuda patriarcha, qui cū Thamar nuru sua incestum & adulterium commisit,

g Repellitur.] Sed nōne filii sacerdotū serui sunt ecclesiæ? vt 15. q. vlt. cū multæ. qualiter ergo pmouētur nō adepta libertate? Sed dic, quod illud loquitur de his qui quasi legitime & solēniter ducūt; vel derogatū est ei cōtraria cōsuetudine. 4. dist. §. leges.

Ismael.] [...] Abrahā auctōre & līa vxoris suæ. s. Saræ cognouit Agar ancillā, & ex ea genuit Ismaelē, qui repulsus fuit a populo Dei. nō iō quia natus fuerat de ancilla, sed quia faciebat iniuriā fri suo Isaac, cōpellēdo ipm adorare terreas imagines, & ōīa sibi cōcēdo.

h Fraterna discordia.] quā habuit cū Isaac. 32. q. 4. recurrat.

i Potestas.] Hanc olim habuerunt potestatem mulieres, vt de licentia, vel pōtāte ipsarū viri possent accedere ad ancillas suas, & filii ita nati dicebantur potius filii dñæ quam ancillæ: sed erat legalis filius dominæ, & carnalis filius ancillæ. ita secundū legē Mosaicā mulie-

Margin notes: Mulieres ad quid procreantur. — Ecclesia est Christi sponsa, & nō vxor. — Non tota, sed in partibus. — Patris delictum etiā grauissimū non tollit filio beneficium. — † Exemptus, idē Albe. l. si quis. C. ad leg. Iul. maie. — Filij sacerdotū an sint serui ecclesiæ. — Scilicet vt vxores, nō vt adulteræ. — Vt 32. q. 2. [...]

Adde sacerdotes habere dentur cum mulieribus. nota in l. ... si mater. §. §. ... arroga tor. pupillo. ff. de adop.

mulieres poterant adoptare filios; sed sm legē Iustiniani nō possunt, nisi filijs eius sint in acie amissi, vt insti. de adop. §. feminæ.

CONTRA. Hæc est tertia pars huius dist. in qua probat contrarium eius quod præmittitur. Ioan. de Fan.

CASVS. Hactenus probauit q peccata parentum filijs nō imputantur. Nunc vult probare contrarium per sequens cap.

b ¶ *Permisse.*] Nota, q pp delictum permittit Deus inferri pœnas, vt 5. q. 5. non omnis. 16. q. 1. & temporis. & cap. reuertimini. & 7. q. 1. scisciaris.

VNDE. Istud vnde, ita continuatur: peccata parentum nocēt filijs: vnde nō possunt promoueri nisi in cœnobijs: vel nisi dispēsetur cum eis. Quod sequitur, planum est vsque ad cap. apostolica.

c ¶ *Vnde*] istud vnde, continuatur ei quod dixi supra in illo §. sed hoc. in prin.

Ad hoc 25 q. 5. ... & §. hinc notandum. & q. 4. si quos. Arch.

magis filius erat; quia per ipsius iura coniugalia, & in ancilla seminatus erat, & ex ancilla susceptus.

3 *Contra Bonifacius martyr scribens Eeheldobaldo Regi Anglorum.*

¶ Vitia parentum etiam ad posteros transferuntur. C. X.

Iuo p. 8. c. 224.

SI gens Anglorum (sicut per istas prouincias diuulgatum est, & nobis in Francia, & in Italia improperatur, & ab ipsis paganis improperium est) spretis legalibus connubijs, adulterando, & luxuriando ad instar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit; de tali commistione meretricum æstimandum est degeneres[a] populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuersam plebem ad deteriora, & ignobiliora vergentem, & nouissime nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam: sicut alijs gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ sic à Deo recedentes fornicatæ sunt, donec iudex † omnipotens talium criminum vltrices pœnas per ignorantes[a] legem Dei, idest † per Saracenos venire, & sæuire permisit[b].

al. vindex
al. etiam

a ¶ Per ignorantes.] *In epistola B. Bonifacij martyris, (quæ vnà cum multis alijs extat manuscripta in codice sæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ) legitur:* per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos, &c. *cum qua lectione concordant aliquot vetusta Gratiani exemplaria, & fere etiā Iuo.*

supra ead. c. presbyterorum.

Vnde[c] *Vrbanus in fine superioris capitis distinguendo subiunxit.*

¶ Si religiosi inuenti fuerint filij sacerdotum, ordinentur. C. XI.

¶ *Rubrica huius capitis abest ab aliquot vetustis (neque enim est vlla capitis distinctio) & præponitur sequenti capiti, apostolica.*

al. canonicis

NIsi aut in cœnobijs, aut in canonijs † religiosè probati fuerint conuersati.

Item Alexander II.

¶ De eodem. C. XII.

Ansl. 6. c. 29.

APostolica auctoritate præcipimus vobis, vt si eum, qui ab ecclesia[d] electus est, altero digniorem esse, canonicamque eius electionem probaueritis; fulti nostra auctoritate consecretis. Nam pro eo, quod filius sacerdotis dicitur, si ceteræ[e] virtutes in eum conueniant, non reijcimus; sed suffragantibus meritis connuendo eum recipimus.

Hoc autem, quod de filijs sacerdotum dicitur, ex dispensatione ecclesiæ introductum videtur: & quod ex dispensatione introducitur, ad consequentiam regula trahi non poterit.

Vnde Vrbanus Papa II. scribit Bartholomæo Turon. archiepiscopo.

¶ Filij sacerdotum non prohibentur ab episcopatu, si ceteræ virtutes in eis inueniantur. C. XIII.

Ansl 6. c. 30. Pann. l. 3. c. 53.

COenomanēsem electum[f] pro eo, quòd filius sacerdotis dicitur, si ceteræ virtutes in eum conueniunt, non reijcimus; sed suffragātibus meritis patienter suscipimus: non tamen, vt hoc pro regula in posterum assumatur; sed ad tempus[g] ecclesiæ periculo consulitur.

I. c. Osius.

Cum ergo[h] *ex sacerdotibus nati, in summos Pontifices supra leguntur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione*[i], *sed de legitimis coniugijs nati: quæ sacerdotibus*[k] *ante prohibitionem vbique licita erant, & in orientali ecclesia vsque hodie eis licere probatur.*

A ¶ *Postolica.*] CASVS. In quadam ecclesia cpali duo fuerūt clerici: vnus fuit electus ab ecclesia, & canonice q dignior erat: altero electo ab ecclesia: & digniori obijciebat, q erat filius sacerdotis. Super hoc fuit consultus Papa, qui mandat electum canonice consecrandum, nō obstante eo quod dicitur filius sacerdotis: si aliàs dignus inueniatur.

d ¶ *Ab ecclesia.*] Nota, q dr ab ecclesia elect⁹, qui à maiori parte capituli est electus, vt extra de electio. cum nobis. ff. ad munici. quod maior. extra de electi. cum inter. in princip.

Electus à maiori parte capituli dicitur electus ab ecclesia.

e ¶ *Ceteræ*] improprie ponit. sic 26 dist. deinde 3. vel nomine ceterorū, omnes 4 cōprehēduntur, vt ff. de verb. signi. ceterorum.

3 Sic ſ. cap. gri,

4 De hoc etiam leg. & not. 50. dist. vt constitueretur. & secundum hoc dic, ceteræ, id est, si omnes. Archidia.

HOC AVTEM. Dicit Gratianus, q supradicta cap in quibus dictum est, q filij presbyterorū possunt promoueri, ex dispensatione loquuntur, nec faciunt regulā generalē: quod probat seq. cap.

C *Oenomanēsem.*] CASVS. In ecclesia Cœnomanen. electus fuit in epm quidam filius sacerdotis: quare quæsiuit Barth. Turonē. archiepiscopus, an pp hoc eū deberent repellere. Et respōdet Papa q nō, si alias bonus est: non tū volumus vt in posterū hæc regula recipiatur, sed vt ad tēpus necessitati ecclesiæ consulatur.

f ¶ *Electum.*] Hodie nō sunt tales eligendi, sed postulādi a solo Papa: q2 metropolitanus cū electo in episcopum non posset dispensare, vt extra de electio. innotuit.

Illegitimi sunt postulandi.

g ¶ *Sed ad tempus.*] infra. 1. q. 7. tali. Ioan.

CVM ERGO. Ille §. respicit illum §. supra. sed hoc intelligēdum. Et dicit Gratianus, quòd illi qui dicuntur ibi esse promoti in summos pontifices, intelligunt esse nati non de fornicatione, sed de coniugio legitimo: quod olim fuit licitum omnibus sacerdotibus: nunc autem licet tantum orientalibus.

h ¶ *Cum ergo.*] respicit primum §. huius dist.

i ¶ *De fornicatione.*] nou dicit bene: quia si essent legitimi sine dispensatione promouerentur.

S *I gens.*] CASVS. Improperabatur Bonifacio in Italia & Francia, & etiam ab ipsis paganis, q gens Anglorum ducebat fœdā vitā adulterando & fornicando ad instar Sodomiticæ gentis. Scribit ergo Bonifacius martyr Regi Anglorū, dicens non esse mirum, si nuper fuit in bello deuictus: cum ea tali commistione vilis genetur, & libidinosa, nec Deo amabilis: & hoc probat exēplo Hispanorum & Prouincialium & Burgundionum, qui tandiu fornicati sunt donec per Saracenos puniti & deuicti fuerunt.

a ¶ *Degeneres.*] quo ad fortitudinē & nobilitatē, vt 35. q. 3. quædā.

QVOD AVTEM. Casvs. Obijcit Gratianus sibi in hoc § & postea soluit dicēs, q illud quod dictū est 8.10 c. vndecūq; q vitiū originis non imputaē seminivi ℈trium ei quod dr̄ in ecclesiastico, q adulterorum filij abominatio sunt Dño. Sed dicit illud sic esse intelligendū, sicut intelligiē quod supra dictum est de filijs presbyterorum, vt illi tantum dicanē abominatio esse Dño, qui paterna vitia vel flagitia eorum sequuntur. potest habere ℈rios effectus. arg. extra de bap. maiores, vltra medium, ibi: sed hæc tamquam impossibilia. sic §. 26. dist. deinde. sic eadem causa non potest parere obligationem & liberationem. vt ff. de solu. qui hominem. §. vlti.

a ¶ *Negatur.*] supra eo. vndecumque.

h ¶ *Postea.*] & ita per sequens factum eliditur præcedens præsumptio.

Quòd autem vitium originis semini imputari negatur a *, videtur esse contrarium illi sententiæ [Adulterorum filij abominatio sunt Domino.] Sed sicut supra dictū est de presbyterorū filijs; ita & hoc de filijs adulterorū intelligendū videtur; vt illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hereditaria successione descendunt. Similiter & illud Vrbani intelligendum est, quod ipse scribit Petronio Legionen. episcopo.* Sapi. 3. sed paulo aliter.

• ¶ Sacerdotibus ante.] *Hic ostendit aperte Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina ecclesia presbyteris etiam licuisse vti coniugio, quod in ecclesia Græcorum & olim, & nunc permissum est. Id vero minime ita esse superius ostensum dist. 31. est aduertas. m. De illis vero, quos antea narrauit creatos fuisse summos Pontifices, dicendum est eos, antequam patres ipsorum illo sacro ordine essent decorati, fuisse generatos.*

¶ De eodem. C. XIIII.

QVia simpliciter ad sedem apostolicam veniens humiliter peccatum confessus es, quod Pontificij tui videbatur officium impedire, videlicet, quod ex matre non legitima procreatus sis, quā viuēte propria vxore pater tuus cognouisse dignoscitur † b : Nos Apostolicæ mansuetudinis gratia admonente, à ceteris, quæ sacerdotium impediunt, criminibus, tam tui professione, quàm fratrum testimonio, qui tecum sunt, immunem te agnoscentes, & vitam c tuam religiosam audientes, ab huius te peccati vinculo absolutum in suscepto sacerdotali officio confirmamus d . Pann. l. 3 c. 54.

† al. dicitur

QVia.] Casvs. Hoc e. intelligiē ex dispensatione, sicut illud cap. Cænoma. Petronius q de adulterio natus est, sumitur in epm Legion. electus: qui post electionē ad apostolicum veniēs humiliter est cōfessus: Papa vero audiēs ipsū esse bonæ famæ & bonæ vitæ ab his qui secū erant, ipsum confirmauit in dignitate ex dispensatione.

b ¶ *Dignoscitur*] Arg. ℈. ff. de acqui. here. sed & si de sua.

c ¶ *Et vitam.*] Ex quo plura fecerūt pro ipso: & tantum vnum faciebat ℈ ipsū, & nō debuit impedire eius promotio. 28. dist. de Syracusanæ. & 13. dist. duo mala †.

d ¶ *Confirmamus.*] Et hoc fit ex dispensatione. Ioan.

† Vel de hoc. Sed si aliquid est pro eo. &c. vt no. 51. dist. cap. 1.

DISTINCTIO LVII.

ITem, qui in ægritudine e constitutus baptizatur, presbyter ordinari non debet.

Vnde in Neocæsariensi concilio, cap. 12. legitur.

¶ Non ordinetur presbyter, qui in ægritudine constitutus baptizatur. C. I.

SI quis f in ægritudine constitutus, fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate g est: nisi forte postea h ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut † hominum raritas i exegerit. Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 4 c. 43. Iuo. p. 1. c. 227. & p. 6. c. 101.

† al. &

• *Quod canon hoc statuit, videtur multo ante in Romana ecclesia obseruatum: quemadmodum ex epistola Cornelij Papæ de Nouatiano patet; cuius verba relata ab Eusebio Historia Eccles. lib. 6. c. 35 istuc spectantia hæc sunt:* Qui quidem, vbi exorcistarum præsidio, spiritu illo malo esset liberatus, & post in tam grauem morbum, vt iam ferme mori putaretur, incidisset; in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfusus baptismum accepit: *& paulo post, cum de ipsius ordinatione agit, adiungit:* Qui quidem episcopus, non solum ab vniuerso clero, sed etiā à multis laicis vetitus; quoniam minime licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat, in clerum assumi; magnopere postulabat, sibi potestatem dari, huic soli manus in sortem presbyterij imponendi.

ITem qui ægritudine.] Casvs. Hic intitulatē 57. dist. in qua dr̄ hominē in ægritudine baptizatum nō promouendū.

e ¶ *Aegritudine.*] In hac dist. traditur, q qui baptizaē in ęgritudine, non est promouendus: & est intelligendum de eo qui cū sanus esset, distulit baptizari: sed timore mortis petij baptismum. causa autem huius cōstitutionis est, quia præsumitē non vere pœnitens qui mortis causa est pœnitēs: & sic præsumuntur peccata nō esse ei dimissa: si in statum moreretur, præsumeret ecclesia peccata ei dimissa esse, vt de pœ. dist. 7. nullus. & sic ecclesia circa idem factum habet contrarias præsumptiones: sed diuerso respectu. de consecra. dist. 3. perlatum.

Baptizatus in ęgritudine nō est promouēdus.

DISTINCTIO LVIII.

ITem ex monachali k habitu nullus assumitur ad ecclesiasticum officium, nisi fuerit oblatus voluntate proprij Abbatis.

Vnde Gregorius scribit Mariniano episcopo Rauennati, lib. 7. epistola decimaoctaua. Paulo aliter

SI quis.] Casvs Quæsitum fuit in concilio Neocęsarien. an ille qui est in ægritudine baptizatus, debeat ordinari presbyter. Et respon. q non: quia fides illius non præsumitur voluntaria, sed metu mortis facta: si tamen postea bonæ vitæ apparuerit, aut raritas hominum exegerit, poterit promoueri.

f ¶ *Si quis.*] intellige adultus: nam pueri ab hæreticis baptizati promouentur, vt 1. q. 4. placuit.

g ¶ *Sed ex necessitate est.*] præsumitur. & sic canon præsumit hoc in deteriorem partem: similiter 30 q. 5. aliter Sed cum hæc irregularitas proueniat a peccato, & baptismus tollat peccatum: quare non tollit irregularitatem ipsius? Rñ. quia baptismus inducit hanc irregularitatem: vnde non potest eam tollere: quia eadem res non potest habere ℈rios effectus (see above) ...

Baptismus non tollit irregularitatem.

prio. sic de cōsecr. dist. 4. tūc valere. 34. q. 1 cū p bellicā. sic qñdoq; præsumptio sequens elidit pcedentē, vt ff de in integ. restitu. diuus.

i ¶ *Raritas.*] Argu. q propter raritatem hominum aliqua conceduntur, vt 15. dist. cap. præcis. 1. q. 7. talis.

ITem ex monachali.] Casvs Supra in 54. dist. dictū fuit, quòd serui ordinari non debent, nisi volūtas dominorū accesserit. Sed qa in qbusdā locis monachi seruis comparanē, cū non habeant propriū, nec sint suæ volūtatis, vt 12. q. 2. nō dicatis. ideo Grat. ponit hāc 58. dist. i qua ostēdit monachū ad ecclesiasticū officiū nō promoueri nisi de volūtate proprij abbatis, & etiam de cōsensio cōuentus.

k ¶ *Item ex monachali.*] Supra 55. dist. cap. præcis dixerat, q monachi possunt præfici parochialibus ecclesijs: sed ne crederet aliquis q hoc posset fieri sine licentia abbatis: ideo ponit hanc dist. &c.

Nullus

N*Vllus.*] CASVS. Quæsitum fuit à Gregorio, an episcopus possit monachū promouere ad officiū clericatus, vel ad dignitatem. Et rñdet, ꝙ non, nisi eum abbas obtulerit propria voluntate sibi. Quod sequitur, planum est, vbi dicitur, qđ fit ex dispensatione, ad consequentiam trahi non debet; ad quod inducit seq. c. *Ab-* ... tus in ecclesia sæculari. ꝙ eps possit esse, nō est dubiū, vt 18. q. 2. statutum. Itē ꝙ plebanus possit esse, habes 16. q. 1. monachos. & c. i parochia. Itē ꝙ canonicus sæcularis possit esse, videtur 74. dist. quorūdā. Itē ꝙ vicedominus epi possit esse, videtur: q̃a eps debet habere testimoniū à monachis, vt 2. q. 7. cū pastoris. sed œconomū debet habere eps, vt sit ei testis, vt 16. q. 7. quā in quibusdam. ergo potest esse œconomus, vel vicedominus episcopi. & istud H. admittit. arg. ꝯ 16. q. 1. de præsenti. De hac materia notatur 16. q. 7. in nona. pōt tñ intelligi a quod hic dicitur, de ecclesia monachali, quæ episcopalis etiam fuit. c ¶ *Sua.*] si. s. dist. 18. placuit. Sed ꝯ 3. 4. q. 5. c. 1. Dic vt in dicto ca. placuit.

¶ Monachus non ordinetur clericus, nisi voluntate abbatis episcopo fuerit oblatus. C. I.

NVllus ad ecclesiasticum officium ex monasterio producatur monachus; nisi quem abbas[a] loci admonitus propria voluntate obtulerit episcopo.

& in Afri. c. 47.

Item ex concilio Carthaginensi. 5. c. 13.

¶ De eodem. C. II.

SI quis de alterius monasterio repertum α, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in suo monasterio maiorem[b] monasterij constituere β: episcopus, qui hoc fecerit, à ceterorum communione seiunctus, suæ[c] tantum plebis communione contentus sit; & ille neque clericus γ, neque præpositus perseueret.

α ¶ Repertū.] *Græce legitur*, ἐάν τις ἀπ' ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηται τινα, idest, si quis ab alieno monasterio receperit aliquem.

β ¶ Constituere.] *Antea sequebatur*, sine licentia abbatis, & monachorum: *quæ verba sunt expuncta, quia absunt à concilio Carthag. & Africano, & plerisq; vetustis Gratiani codicibus.*

γ ¶ Clericus.] *Sequebatur*, neque canonicus, *quæ ob easdem causas sunt sublata.*

DISTINCTIO LIX.

I*Tem*[d], *qui ecclesiasticis disciplinis imbuti, & temporum approbatione discussi non sunt, ad summum sacerdotium non aspirent. Vnde ait Zozimus Papa ad Isichium Salonitanum episcopum, epist. 1.*

I*Tem qui.*] CASVS. supra dist. 51. in aliquo fecit mentionem de illiteratis & promotis sine interstitiis temporum, & inde sumpta occasione specialem ponit Gratianus tractatum de his, docens tales non esse promouendos. Casus istius c. habetur s. 36. dist. qui ecclesiasticis. d ¶ *Ite.*] Dictū fuit s. dist. 50. nō confidat. & 55. dist. priscis. ꝙ nullus ordinandus est nisi seruatis interstitiis temporum, ideo ostendit hic, ꝙ ad instar sæcularium dignitatū nullus ꝑ saltum est ordinandus; e

¶ Non aspiret ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus. C. I.

Ansl. l. 6. c. 18. Iuo p. 5. c. 102. s. dist. 36.

† *temporis*] ori.

‡ *al. ordinatores eius careant*

QVi ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporum † approbatione diuinis stipēdijs eruditus, nequaquam ad summū ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumat: & non solum in eo ambitio inefficax habeatur; verum etiam in ‡ ordinatores eius; vt careant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.

Idem[e] *eadem epistola.*

¶ Ad sacerdotale officium, nullus, nisi per singulos gradus probatus accedat. C. II.

Ansl. l. 6. c. 18.

† *al. plurimos*] orig.

SI officia sæcularia[e] principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos † gradus examinatis, temporibus deferunt; quis[f] ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, vt in cælesti militia, quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum, repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret; cum tyro ante non fuerit, & prius velit docere, quam discere? Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu diuini rudimenta seruitij; nec illi vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconū, diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu[g], sed statutis maiorum ordinatione temporibus. Iam vero ad presbyterij fastigiū talis accedat, vt & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipēdia[h] ante acta testētur. Iure inde summi Pōtificis locū sperare debebit. Facit hoc nimia remissio consacerdotū nostrorū; qui pompā multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiā his locis, vbi solitudo

e ¶ *Si officia.*] CASVS. Quæsitum fuit an episcopi debeāt promouere aliquos in episcopos vel presbyteros, q̃ i minoribus ordinibus nō sunt examinati, vel sine tēporum interstitiis promoti. Et respondet Vrbanus, ꝙ nō, sed docet esse ꝑ ordinē assuescendum, vt primo assuescat in minoribus ordinibus, qui ad maiores voluerit ꝓmoueri: s ne dux esse desideret cum tyro prius non fuerit. Et hoc probat ad instar curiæ sæcularis, vbi gradatim aliquis ꝓmouetur. Et reprehendit quosdam episcopos, qui quærentes pompam in multitudine presbyterorum, ordinabant eos in locis solitariis, vt eis ordines conferrent, quibus aliud conferre non possunt.

Vel aliter s. 51. dist. quæ in aliquo fecit mētionem de illiteratis, & de promotis sine interstitijs tēporum, inde sumpta occasione speciale ponit Gratian[us] tractatū de his, docens tales nō esse promouendos, secundū B.

a ¶ *Abbas.*] Nota, ꝙ nullus monachus pōt ꝓmoueri ad ecclesiasticos honores, nisi cum licentia abbatis, vt 16. q. 1. si quis monachus. & c. cum pro vtilitate. idem intellige de quolibet clerico, vt sine licentia plati sui nō possit ab ep̄o transferri ad alium locū, cū nec clericus epi ab archiepiscopo, quia omniū cōsensus est requirendus quorū ius læditur, vt 54. dist. nullus. 9. q. 3. per singulas. Et non solū voluntas abbatis est requirenda, sed et monachorum: vt 19. q. 3. statuimus. Nā hæc est quædā alienatio. vnde nō pōt fieri sine consensu omniū, vt 12. q. 2. sine. Io. & quod dicitur de episcopo, credo falsum si causa subest. extra de excel. præla. sicut.

S *quis.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ eps non pōt alienū monachū promouere ad clericatum, vel facere abbate in suo monasterio, nisi de voluntate proprii abbatis, quod si fecerit, cōtentus suæ plebis sit cōtērus, & promotus remouebitur ab eo qđ accepit. b ¶ *Maiorem.*] Ex hoc loco videtur, ꝙ monachus possit esse pla-

e ¶ *Si officia sæcularia.*] id est, sæculares non deferunt principem locum ingressis, &c.

f ¶ *Quis*] Nota modum argumentandi, ex quo ita est apud sæculares iudices, eodem modo erit apud ecclesiā. s. 31. dist. tenere. & c. si laicus. 3. q. 5. quia. 19. q. 3. monasterius. sic 12. q. 2. cū deuotissimā. Et est arg. ad q̃onem illā, ꝙ si aliquis est legitimatus a principe, ꝙ apud ecclesiā est legitimus, quod nō credo arg. ad hoc extra q̃ filii sint legi. per venerabilē. de hoc no. 10. dist. c. 2. ubi videas. Arch.

g ¶ *Saltu.*] Gradatim enim deferendi sunt honores, vt 93. dist. legimus. in fi. & ff. de mu. & ho. vt gradatim. nam casum appetit qui per abrupta ascendum quærit, vt 48. dist. sicut.

h ¶ *Stipendia.*] Nota ꝙ magis præsumitur pro illo qui plura stipendia

c Idem non hic Hu. & Lau. in vtroque dicto. Ad quod facit quod leg. & no. 74. 1. ... de ... & idem sentit hic Io. de Fa.

Monachus pōt in ecclesia sæculari esse prælatus.

Legitimatus a principe nō est apud ecclesiam legitimatus.

Gradatum ascēdimus ad honores

Præsumitur plus pro illo qui plura habet stipendia.

pendia habet in ecclesia; quia is gradus ceteros antecedit, quem labor prolixior & stipẽdia longiora fecerũt anteire, vt C. de offic. ma. l. nemo. & 61. dist. miramur.

a ¶ *Rarum.*] sic infra 93. dist. legimus.

Hoc.] CASVS. Quidam ex laicis honoris desiderio inflammati repente fiebant sacerdotes, & episcopi: qui licet o͂dum didicissent in ecclesiastica militia famulari: tamẽ duces esse volebãt, & locũ regiminis obtinere: quod reprehendit Gregorius, & prohibet ne fiat.

b ¶ *Tonsurantur.*] arg. quod nullus debet tonsurari ad hoc, vt dignitatẽ consequatur, vt 16. q. 7. per laicos. Quid iuris sit de hoc, ibi nota. scilicet sit arg. ꝯ 61. distin. bene. Io. H. dicit quod ipsa spes nõ inducit simoniam, dum tamen nõ interueniat pactio: quia sola animi destinatio non inducit simoniam, vt extra vt ecclesia. bene. vt nostri si. Alii contrarium dicunt, vt arg. 8. q. 3. Artaldus. Io. & certe decretalis videtur dicere, quod sola spes inducat simoniam, extra de simo. ca. vlt. & talis simonia per solã pœnitentiam aboletur, vt ibi dicitur. hoc tamen credo, quod spes pro honesto seruitio, non inducit simoniam.

c ¶ *Inculpati.*] Nota, quod semper præsumitur, quòd in fraudem recepit ordinem qui sibi eo recipit, licet bene meritus initialias sic psumitur, quod libertas ĩ fraudem data sit quandoq; licet seruus sit bene meritus: vt ff. qui & à quibus ma. l. 1. in fi. arg. ad hoc 61. dist. miramur.

Ordinatos.] CASVS. Quidam archiepiscopi ex laicis, & parum litteratis in episcopos ordinabant, quod Papæ innotuit ex confessione cuiuidam eorum. vnde præsumit Cælestinus alios similia fecisse: & ideo prohibet, vt ad tantam dignitatem non promoueantur, qui per singula nõ creuerint officia, & qui nõ fuerint eruditi. Nam prius debet esse discipulus antequã sit magister, vt possit docere quod didicit.

d ¶ *Ordinatos.*] Not. quòd cõfessio vnius nocet alii, quod est ꝯ 2. q. 5. interrogatũ. sed hoc est pp causæ connexionẽ, vt 81. dist. tantis. & no. 3. q. 6. hæc quippe. Vel dic, quod non nocet, nisi quo ad præsumptionem, sicut dictum vnius nocet quo ad præsumptionem, vt 86. dist. tanta.

e ¶ *Ratione.*] vt prius sit discipulus.

f ¶ *Confirmat.*] id est, confirmare debet.

g ¶ *Difficilius.*] s. 40. dist. ante omnia.

Ecce.] CASVS. Supra ostensum est qui possint ad sacros ordines promoueri, & qui nõ. in hac vero 60. dist. ostendit ex quibus ordinibus sit aliquis eligẽdus in archipresbyterum, vel præpositum, vel episcopum, vel archiepiscopum.

h ¶ *Ecce.*] Hic ostendit ex quibus ordinibus aliquis eligẽdus sit in præpositum, vel decanum, vel archipresbyterum, vel episcopum. & dicit, quod nullus eligendus est in ꝓpositum, nisi sit diaconus, vel presbyter; nullus in archidiaconum, nisi sit diaconus; nullus in decanum vel archipresbyterũ, nisi presbyter; nullus in episcopum, nisi ad minus sit subdiaconus.

Nullus.] CASVS. Prohibetur in isto cap. vt episcopus non faciat aliquem archidiaconum, nisi sit diaconus: nec aliquẽ faciat archipresbyterũ, vel decanum, nisi sit presbyter.

Nullus est, talium reperitur, dum † parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, diuinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse iudicij. Rarũ a est enim omne, quod magnũ est.

† al. dum per parochias

a ¶ Idem.] *Caput hoc antea tribuebatur Vrbano. Emendata est inscriptio ex plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: habetur enim in eadem epistola.*

Item Gregorius lib. 7. reg. epist. 110.

¶ Cuiuslibet meriti laicus ad summum non aspiret sacerdotium. C. III.

Aosel. l. 6. c. 35. Poly. l. 2. tit. 1.

HOc ad nos peruenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflati, defunctis episcopis tonsurantur b, & fiunt repente ex laicis sacerdotes: atque inuerecunde religiosi propositi † ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quòd isti subiectis præstaturi sunt, qui antequam discipulatus limen attingant, tenere magisterij locum non formidant? Qua de re necesse est, vt quamuis inculpati c quisque sit meriti; ante tñ per distinctos ordines ecclesiasticis exerceatur officijs.

† al. propositi

Item Cælestinus episcopis Galliarum, epist. secunda, cap. tertio.

¶ Non aspiret ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non est imbutus. C. IIII.

Burch. l. 1. c. 18. Iuo p. 5. c. 72.

ORdinatos d vero quosdam, fratres charissimi, episcopos, qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, cõtra Patrum decreta, huius vsurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cum ad episcopatum his gradibus, quibus frequentissime cautum est, debeat perueniri, vt minoribus initiati officijs ad maiora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere, quod didicit: omnis vitæ institutio hac ad id, quo tendit, se ratione e confirmat f. Qui minime litteris operam dederit, præceptor non potest esse litterarum. Qui non per singula stipendia creuerit, ad meritum ordinem stipendii non potest peruenire. Solum sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quod facilius tribuitur, cum difficilius g impleatur?

DISTINCTIO LX.

ECce h ostensum ex parte est, qui possint ad sacerdotij ordinem promoueri, & qui non. Nunc autem considerandum est, ex quibus ordinibus in archipresbyterum, vel præpositum, vel episcopum, vel archiepiscopum sint eligendi.

De his ita statutum est in concilio Vrbani Papæ celebrato Aluernia.

¶ Archipresbyter, vel decanus, aut archidiaconus non nisi diaconus, aut presbyter ordinetur. C. I.

NVllus i episcopus k in ecclesia sua, nisi diaconus sit, archidiaconum vel archipresbyterũ, nisi presbyter; nullus in episcopum, nisi ad minus sit subdiaconus.

h ¶ *Nullus.*] Hæc duo ca. dicit H. abrogata per id quod est ꝯ. c. pe. & vlt. ext. de elect. cũ in cunctis. vbi dicit, quod q est in sacris ordinibus, põt eligi ĩ ꝓpositũ vel archidiaconũ. Sed subdiaconatus est hodie sacer ordo. extra de ætate, & qualitate, à multis. §. verum. & hoc satis sustineri põt cũ acolythus ẽt possit eligi ad ꝓlaturam, vt extra de æta. & qual. præterea. vbi dr, quod dispensatiue põt eligi. Vel dic quod exponitur hæc dictio, sit, id est, fiat. sufficit enim si talis sit, quod in breui possit promoueri ad istos ordines, vt extra de æta. & qua. ꝓterea. nõ. n. refert an iam sit, an cito fiat, vt extra de ver. sig. ca. 3. & de cõse. dist. 4. qñ. Sed quare statuit istud de istis dignitatibus, cũ in epm possit eligi subdiaconus, vt ꝯ. ea. cap. vlt. Sed huius rõnẽ assignat Gratia. ꝯ ea. dist. §. horum. & de epo. ꝯ. eo. §. alterũ. s. ꝓ ordinis dignitatẽ. In quo aũt ordine debeat esse cantor, vel primicerius, cõsuetudini relinquo. 35. dist. placuit. Licite ergo põt qs ĩ minoribus ordinibus eligi ad has dignitates, dũ tñ habeat ætatẽ & Sed his ob. extra de elect. dudum. 1. in fi. Si vis sustinere dictum H. expone qđ dicit illud cap. ꝓterea. dispensatiue, scilicet ex dispensatione canonis. Non ob. cap. dudum. in fi. quia põt intelligi de defectu tali qui impediat promouendũ ad talẽ dignitatẽ, de quo ibi fit mentio. vnde dr, quod acolythus possit eligi ad illam dignitatem, vt videtur dicere littera, sic scilicet intelligenda.

i ¶ *Episcopus.*] i. ergo collatio archidiaconatus spectat ad episcopum.

putn. 74. dist. episcoporũ. & 25. dist. cap. 1. & 21. dist. cap. 1. & 89. dist. volumus. Sed ꝫ 93 dist. legimus. & extra de elect. cũ in cũctis. vbi dicitur, ꝙ ad canonicos spectat. Dic ꝙ ad epm tñ spectat confirmatio, ad canonicos electio de iure: in talibus tamen cõsideranda est consuetudo, vt extra de elect. cum ecclesia 1.
stitutis, & indignis prædicti conferantur honores.
b ¶ *Vel presbyter.*] redde singula singulis.
c ¶ *Ordinari*] Cogitur ergo aliqs recipere ordinẽ, & sic est cõtra hoc. 74. dist. gesta. sed illud rõne adiuncti ordinis. 73. dist. cap. si.
d ¶ *Ne adolescẽtibus.*] intra xxv. an. vt extra de elect. cũ in cunctis. § inferiora.

Ordinẽ recipere cogitur quis.

1 Necessaria Gratianum est ad legitima, ut in a lam agere. C. de legi. tut.! Vid. la. de lau.

Nisi presbyteri
num instituere, nec archipresbyterum, aut decanum, nisi presbyteri [a] sint, ordinare præsumat. Quod, vt districtius teneatur, apostolica auctoritate prohibemus, & interdicimus.

¶ *In capitibus manuscriptis concilij Claramontensis habiti ab Vrbano ij. (quæ non sunt decreta ipsius concilij, sed summa quædam ipsorum) in tertio hæc leguntur, quæ ad præsentem canonem faciũt:* vt nullus fiat decanus in ecclesia, nisi presbyter: nullus archidiaconus, nisi leuita.

Item Calixtus Papa.

¶ Nullus in præpositum, vel archipresbyterum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur. C. II.

NVllus in præpositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum, nisi presbyter, nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

¶ *Et rubrica, & caput emendata sunt ex manuscriptis codicibus.*

Item Innocentius secundus in concilio Romano, c. 10.

Concordat Eugenius ij in cõcil. Rhemensi, c. 6. Pann. l. 8. c. 140.

¶ De eodem. C. III.

INnouamus autem, & præcipimus, vt nullus in archidiaconum, vel decanum, nisi diaconus, vel presbyter [b] ordinetur. Archidiaconi vero, vel decani, vel præpositi, qui infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari [c] contempserint, honore suscepto priuentur. Prohibemus autem, ne adolescentibus [d], vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia, & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

Horum vnum propter procacitatem quorumdam statutum est, qui nomen præpositura adepti, officium contemnunt, nolentes fieri sacerdotes: aliàs enim inane esset, cum etiam in episcopum eligi possint in subdiaconatu constituti, iuxta illud Vrbani [a] *Papæ.*

a ¶ Vrbani.] *In c. à multis. extra de ætate & qualit. tamquam decretum Vrbani primi citatur: Apud Iuonem vero, & in Pannormia ex synodo Beneuentana, quæ tempore Victoris tertij, cui Vrbanus secundus successit, habita fuit: Nam Vrbanus primus tentum, plus minus annis Nicænam synodum antecessit.*

Iuo p. 5. c. 72. Pann. l. 3. c. 5.

¶ Non eligatur in episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus. C. IIII.

NVllus in episcopum eligatur, nisi in sacris [e] ordinibus religiose viuens fuerit inuentus. Sacros autẽ ordines dicimus diaconatum, & presbyteratum. Hos siquidem solos † primitiua legitur habuisse [f] ecclesia: subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrãt, opportunitate exigente concedimus; si tamen spectatæ sint religionis, & scientiæ. Quod ipsum non sine Romani Pontificis [g], vel metropolitani [h] licentia † [a] fieri permittimus.

† al. sacros

† al. scientia

Alterum vero, vt in episcopum, vel archiepiscopum, nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis statutum est.

a ¶ Licentia.] *Sic mutatum est ex dicto cap. à multis. Iuone, & Pannormia, quamuis etiam in vetustis Gratiani codicibus legatur,* scientia.

HORVM CASVS. Dicit Gratianus, ꝙ illud qđ dictũ est de clericis non promouendis in archipresbyteros, vel decanos nisi sint pñbyteri, & in archidiaconos nisi sint diaconi: statutum fuit ex causa. s. pp illos qui promoueri contemnebant adeptis dignitatibus. Nam & in epos diaconi promouentur, quod probatur sequenti cap.

NVllus in episcopum] CASVS. Statuit hic Vrbanus, vt nullus eligatur in episcopũ, nisi fuerit in sacris ordinibus constitutus. Sacros aũt ordines dicimus diaconatum, & presbyteratũ, quos solum legitur primitiua ecclesia habuisse. Subdiaconi vero necessitate exigente de licentia Romani pontificis, vel archiepiscopi, si boni vitæ fuerint, possũt in episcopos eligi.

e ¶ *In sacris.*] postulari tñ pot in episcopum laicus. 63. dist. cap. Osi. & 63. dist. cap. Valentinianus.

Laicus in epm postulari potest.

f ¶ *Habuisse.*] supple sacros. nam & subdiaconatus fuit tẽpore Apostolorum, vt 35. dist. episcopus.

g ¶ *Romani pontificis.*] Hodie licite eligitur, vt extra de ætat. & qual. à multis.

h ¶ *Metropolitani.*] sicut ergo olim metropolitanus potuit dispensare circa ordinẽ, sic videtur, ꝙ adhuc possit, cũ nõ auferatur ei hæc dispensatio, siue iurisdictio. arg. extra de sentẽ. excom. nuper.

Metropolitanus an possit circa ordinem dispensare.

ALTERVM VERO CASVS. Respicit hoc illũ §. horũ vnũ. vbi dictũ est aliquẽ nõ esse eligendũ in archidiaconũ, nisi sit diaconus, vel in archipresbyterũ nisi sit pñbyter. hoc fuit statutũ pp ꝯtumaciã illorũ, qui promoueri nolebant. Nũc aũt dicit, ꝙ alterũ est statutũ pp ordinis dignitatẽ. s. vt nõ eligatur in epm, nisi sit in sacris ordinib.

Et ideo dicis quod, ꝙ ... hodie possi. dispensare ... & bene ... vt seq. Tac. Vin. Gof. & H. extra de ætat. & quali. à multis.

DISTINCTIO LXI.

ITem laici [1] non sunt in episcopos eligendi: sed per singulos ordines prius sunt probandi.

Vnde Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum, lib. 7. reg. epist. 113.

a ¶ *Nisi presbyteri.*] ꝫ 23. q. 4 sicut excellentiã. ꝫ. vbi dicitur, ꝙ nõ gradus elegantior, sed vitæ melioris, &c. Sed dic, ꝙ non tantum ordo consideratur, sed ordo & meritum.

NVllus.] CASVS. Dicit Calixtus, ꝙ nullus in ꝑpositum, vel archiepiscopum vel archidiaconum eligatur, nisi sit diaconus, nec aliquis i decanũ vel archipresbyterũ eligatur, nisi sit pñbyter.

INnouamus.] CASVS. Quidã erant electi in archidiaconos, q nõ erant diaconi; quidã in archipresbyteros vel decanos, qui nõ erãt presbyteri. Inn. igitur secundus cõfirmãs antiqua decreta prohibet ne hoc deinceps fiat: & si qui infra prænominatos ordines existẽtes præsumpserint ordinari, suscepto priuentur honore. Item prohibet ne adolescentibus, & in minoribus ordinibus con-

ITem laici] Hæc dist. diuiditur in quattuor partes: in quarũ prima probat p xvii. aucto. sanctorũ, ꝙ ex laicis, licet sint boni, nõ dẽt creari eps. Scđa ibi, *Rectra.* Tertia ibi, *Sed aliud.* Quarta ibi, *Ité clerici.* Io. de F.

CASVS. Hic ponit 61. dist. i qua dr̃, ꝙ laici nõ sũt in epos eligendi, nisi pri⁹ p singulos ordines fuerit pbati. & hoc pbat vsq; ad §. *His omnibus.* Postea pbat ꝯriũ i eodẽ §. & ibi dat solõnẽ. Et addit ẽt ꝙ clerici alteri⁹ ecclesiæ nõ sũt pferẽdi clericis de ꝑpria ecclesia bñmeritis i electione. Tractat ẽt i vlt. c. di. de visitõe eccl.

1 ¶ *Item laici.*] Hic ostendit, ꝙ laici non sunt eligendi in episcopos,

pos, sed possunt postulari. Itẽ ostẽdit, quòd tñ de propria ecclesia facienda est electio. Deinde ostẽdit de visitatore, ꝙ nihil debet psumere de rebus illius ecclesiæ, cui datus est visitator. Et not. ꝙ vocat hic laicos illos, q non sunt ordinati, & illos qui repẽte sunt ordinati: & nec isti, nec illi sunt eligendi. Ioan.

Vt ſ.eo.§.his omnibus, in c. Nullus. & c. Obeu. §. sed astud.

notari ambitus solet, qui ambit administrationem diuinorum.

k Aut tumultum.] arg. ꝙ nõ est deuiandũ à iure cõi pp tumultum popularẽ, nec pp sedandã discordiã, vt 62. dist. docendus. 18. q. 2. si qs abbas. 8. q. 1. licet. sic, C. de pæn. l. decurionũ. & arg. extra de ap. cõstitutus. arg. cõtra. ff. ad leg. Cor. de sic. l. pe. & 28. dist. de Syracusanæ. & 11. q. 3. antecessor. & 50. dist. vt constitueretur. extra de reg. iur. qui scandalizauerit.

¶ Sacerdotes ex laicis non sunt ordinandi. C. I.

SAcerdotale officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionem perductum est, vt sacerdotes subito[a] quod graue nimis est, ex laicis ordinentur. — Ans. l. 6. c. 77. Polyc. l. 2. tit. 1.

Item Hormisda Papa episcopis per Hispaniam constitutis, epist. 3. cap. 1.

¶ De eodem. C. II.

IN sacerdotibus eligendis curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse cõuenit, quos præesse necesse est corrigendis[b]. *& infra.* ¶ Longa[c] debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur ecclesiæ. — Polyc. ibidem Ansel. l. 6. c. 22.

Idem eodem loco continenter.

¶ De eodem. C. III.

NOn negamus esse in laicis Deo placitos mores; sed milites suos probatos sibi quærunt instituta fidelium. Discere prius quisque debet, antequam doceat, & exemplum religiosæ conuersationis de se potius alijs præstare[d], quàm sumere. Emendatiorem[e] esse conuenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa obseruatione religiosus cultus tradatur, vt luceat: & clericalibus obsequiis erudiendus inseruiat, vt ad venerandi gradus summam perductus, quis sit fructus humilitatis[f], ostendat. *& infra.* ¶ Nec tantum de laicis consecrari inhibemus; sed nec de pænitentibus quidem quisquam ad huiusmodi gradum profanus temerator aspiret. Satis illi postulanti sit venia: qua conscientia absoluat reum, qui se peccata sua populo scit teste[g] confessum? Quis enim quem paulo ante vidit iacentem, veneretur antistitem? Præferens memorandi[h][†] crim inis labem, non habet lucidam sacerdotij dignitatem. — Ans. ibidem Polyc. ibidem. — † al. miserandi] orig.

¶ *In plerisque vetustis Gratiani codicibus caput hoc coniunctum est superiori: quemadmodum est in ipsa Hormisda epist.*

Item Innocentius Papa ad Aurelium Carthaginẽsem episcopũ, epist. 22.

¶ De eodem. C. IIII.

MIserum est eum magistrum fieri, qui nũquam[i] discipulus fuit; eum summum fieri sacerdotem, qui nũquam in vllo gradu obsecutus fuerit sacerdoti. — Polyc. ibid. Ans. l. 6. c. 34.

Item Leo episcopus ad episcopos Africanos, epist. 85. al. 87. c. 1.

¶ De eodem. C. V.

MIramur tãtum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum[k] valuisse popularem, vt indignis quibusque, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium, & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen[l]. Integritas enim præsidentiũ[m], salus est subditorũ: & vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. ¶ Principatus[n] autẽ, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiam si moribus, atque actibus non offendit, ipsius[†] tamẽ initij sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, vt bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. ¶ Quòd si in quibuslibet ecclesiæ gradibus prouidenter, scienterque curandum est, vt in Domini domo nihil sit inordinatum[o], nihilque præposterum; quanto[p] magis elaboran- — Ino p. 5. c. 105. — 1. q. 1. c. principatus. Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 2. — † al. ipso

S Acerdotale.] Brunichilda Regina Francorũ faciebat laicos in episcopos promoueri. vnde Gregori⁹ ipsam redarguit, & reprehendit.

a ¶ Subito.] & ita inique, & male. Iniquitas enim omnia pcipitat, vt j. de pæn. dist. 3. inter hæc hircum. si tamen necessitas est, in anno & dimidio põt laicus recipere omnes ordines, vt 77. dist. monachus. & cap. seq. — Iniquitas oĩa pcipitat.

IN sacerdotibus.] Duo prohibet Hormisda in hoc cap. Primũ est, laicos in episcopos non esse eligẽdos, etiam si fuerint pbatæ vitæ, & bonæ conuersationis. probatus enim debet esse quis antequam eligatur, & discere antequã doceat. Nam reprehensibilis & emendatus esse debet, qui præfertur, & orat pro populo. Secundum est, quòd pænitentes ad gradũ episcopalem aspirare non possunt: nam præferẽs memorandi criminis labẽ non habet lucidam sacerdotii dignitatem.

b ¶ Corrigendis.] sic 3. q. 7. iudicet. & c. seq.

c ¶ Longa.] sic ĩ. 48. distin. priusquam.

NOn negamus.]

d ¶ Præstare.] vnde nõ petere exemplũ, sed dare dignus erat. ad idem 16. q. 1. prædicator.

e ¶ Emendatiorem.] sic 8. q. 1. qualis. 1. q. 1. cap. vilissimus.

f ¶ Humilitatis.] quia nihil ita splendet in põtifice sicut humilitas, vt 100. dist. ꝯ morem. — Pontifex debet esse humilis.

g ¶ Teste.] quia publica dicta publico egent remedio, vt de pæ. dist. 1. §. hoc ergo. & capit. quamuis.

h ¶ Memorandi.] & hoc pp memoriã præteriti delicti. si. 25. dist. cap. vlt. & 48. dist. c. 1. & 3. q. 4. c. 2. & ff. de decu. l. vlt. — ‡ Nam poena etiam publice, &c. 45. dist. sed illud. 92. q. 3. nemo.

i MIserum est.] Qui nunquam.] j. 59. dist. ordinatos‡.

MIramur.] Quidam archiepiscopi quosdã laicos ĩ epos promouebant occasione guerræ sedandæ, & popularis tumultus remouendi: quare Leo Papa eos ex hoc reprehendit, dicens, ꝙ pro nullius persona faciendũ est ꝯ decreta sanctorum patrum. Et ꝙ archiepi hoc facere non debeãt, probat quattuor rõnibus. Prima est, quia qui tales sublimat, non consulit populo, sed nocet. Secunda est, quia quod habet malum initium, vix est vt bono peragatur exitu. Tertia est, quia si minores ordines non dantur sine discussione, multo minus ordo episcopalis est sine discussione dandus. Quarta est, quia si laicus laboris inexpertus notari solet ambitus, si dignitatem appetat sæcularem, multo magis eius — ‡ Ad idẽ 48. dist. §. 1. Sed vt sufficere si per duos menses sit apud magisterium. ff. de leg. 1. seruis. §. ornatricibus. la. de Pan.

l ¶ Discrimen.] id est, periculum.

m ¶ Præsidentium.] id est, sacris officiis deputatorum.

n ¶ Principatus.] prima q. 1. principatus.

o ¶ Inordinatum.] scilicet, vt potius eligatur ille qui diu militauerit in ecclesia, vt j. eo. quid proderit. vel etiam ille qui est in maiori ordine constitutus‡, vt 75. dist. cap. vlt. — ‡ Eligẽdus est maior antiquior.

p ¶ Quanto.] nota quanto res est maior, tanto maior est inquisitio facienda, vt 59. dist. ordinatos. & 47. dist. quantumlibet. 42. dist. quiescamus. & 7. q. 2. cap. vlt. & est hoc contra illos qui dicunt, quòd in causis matrimonialibus non est ita districta examinatio facienda circa testes. — ‡ 89. dist. episcoporum.

Om-

a ¶ *Omnium.*] Arg. quod vni dicitur, ad alios extenditur, vt dixi 38. dist. ignorantia. Et argu. 32. q. 7. apostolus. & 31. q. 1. quod si. & C. de naturali. liber. autheo. item si quis.
b ¶ *Quid est cito.*] vt 78. dist. c. quid est manus. & 86. dist. tanta.
c ¶ *Persona.*] Nota quod propter personam non receditur a iure com. vt hic. & 50. dist. ex pœnitentibus. & 89. dist. singula. 59. dist. hoc ad nos. tamen quandoque receditur a iure propter personam, vt fuit in Augustino. vt 7. q. 1. non autem. Item propter scandalum, quod timetur in persona, vt 23. q. 4. non potest. Similiter pro miseratione, personæ, vt 86. dist. tanta. Sed dic quod ibi personæ fauore non receditur a iure: sed propter vtilitatem prouenientem ex persona.

Ibi clamatur, quod persona non est relinquenda. idest propter amorem personæ non receditur. id est tamen debet fieri: dist. 6. no. 1. q. 7. §. pro persona.

...dum est, vt in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status, & ordo nutabit; si, quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Vbi est illa beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissa præceptio? qua in persona Timothei omnium[a] sacerdotum Christi numerus eruditur; & proinde vnicuique nostrum dicitur [Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.] Quid[b] est cito[b] manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris †, ante experientiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis; nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet † in eligendo sacerdote iudicium; ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona[c] prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra † diuinæ legis præcepta collatus. *& infra.* ¶ Merito sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas a pueritiæ exordijs vsque ad perfectiores † annos per disciplinæ ecclesiasticæ stipendia cucurrisset: vt vnicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de eius prouectione dubitari; cui pro laboribus[d] multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta[e] non adiuuant; quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cælestium dignitatum?

Ansl. l. 6. c. 35.
1. Tim. 5.
3. dist. 78. quid est manus.
† al. obedientie
Polyc. ibidem.
† al. sectatur
† de præuaricatione collatus] orig.
† al. prouectiores

a ¶ Principatus.] *In plerisque manuscriptis Gratiani codicibus legitur.* principatus, & ceteræ & infra. Quòd si, &c. *Id autem factum videtur, quia infra 1. q. 1. c. principatum. citatur hic versiculus, prout notatur in glossa, quæ in illis etiam vetustis exemplaribus est; in quibus alia glossa non habentur.*
b ¶ Quid est.] *Sic in ijsdem manuscriptis legitur:* Quid est cito manus imponere, &c. & infra: Sicut enim *& in margine citatur*, 3. dist. 78. c. quid est manus.

Item ex concilio Laodicensi, c. 12.

¶ Non sunt eligendi ad episcopatum, nisi quos probabilis vita commendat. C. V I.

3. dist. 24. c. epi.

Episcopum non oportet præter iudicium metropolitanorum, & finitimorum episcoporum constitui[f] ad ecclesiæ principatum. Nec eligantur, nisi hi, quos multo[g] ante nota, probabilisque vita commendat; & nihilominus, si in sermone fidei, & † recta operatione per suam conuersationem fuerint probati.

† καὶ τῇ τοῦ εὐθέος λόγου πολιτείᾳ

Item Cælestinus ad episcopos Apuliæ, & Calabriæ, epist. 3. cap. 2.

¶ De eodem. C. V I I.

Quid proderit[h] per singula clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem; si hi, qui præfuturi sunt, ex laicis requirantur? qui vacantes sæculo, & omnem ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropero † in alienum[i] honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus (calcata reuerentia ecclesiasticæ disciplinæ) transire? Talibus itaque fratres charissimi, qui iuris nostri, idest canonum gubernacula custodimus, necesse est obuiemus: hisque fraternitatem vestram epistolis commonemus; ne quis laicum ad ordinem clericatus admittat, & sinat fieri; vnde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum † decretalium fiat.

Nicol. ad Mich. Imp. i epistola, quæ incipit, Principatum
Poly. ibidem.
Ansl. l. 7. c. 33.
† al. præpostero
† constitutis decretalibus.] orig.

Item Leo, epist. 85. al. 87. c. 1. ad episcopos Africanos.

¶ Rudibus, & imperitis gubernacula ecclesiæ non sunt committenda. C. V I I I.

Poly. Ibidem.
Ansl. l. 6. c. 138.
Iuo p. 5. c. 105. in fine.

Statuimus[a], ne in aliquo Apostolica, & canonica decreta violentur; & ne his ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum

d ¶ *Pro laboribus.*] Nota quod ex eo quod quis electus est, præsumitur esse melior alijs, vt dist. 94. c. 1. & dis. 59. c. 1. & 40. di. c. 1. Ar. 2. 8. q. 1. illud.
e ¶ *Documenta.*] Hæc mala vita probat aliquem ambitiose peruenisse ad dignitatem: sic e conuerso merita alicuius excusant ipsum de ambitione, vt 1. q. 1. quibusdam 2.

Electio facit quod præsumatur electus.

Episcopum.] Casus. Dicitur in hoc ca. quod episcopus consecrari non debet sine conscientia & iudicio metropolitani & suorum suffraganeorum, & quod non debet eligi nisi probatæ vitæ, & qui ante longo tempore probatus fuerit in sermone fidei & conuersatione.
f ¶ *Constitui.*] idest, consecrari. Solus enim non debet consecrare epm, licet solus ipsum possit confirmare, vt 64. dist. cap. 1. & 51. dist. c. vlt. dum tamen adsint contenti capituli sui, vt extra de his quæ fiunt a prælatis, nouit.
g ¶ *Multo.*] hic supra dist. 59. ca. vlt. & 8. ca. in sacerdotibus.

2 Et est bona. Et licet ad hoc, quod hoc dicat. 1. q. 7. sanatum, ... sponsio c. de te mut. contra ... blium ad h. tam. de ian.

Quid proderit.] Casus. Cælestinus redarguit oēs qui laicos eligūt vel ordināt in epos: quia si hoc fieret, nihil prodesset clericis diu in castris Dominicis militasse: quare prohibet ne hoc de cetero fiat: si contra fiat, pœnam depositionis minat promouentibus & promotis.
h ¶ *Proderit.*] Nota quod licitū est alicui seruire in ecclesia spe stipendiorum, vt 59. dist. si officia. & 74. dist. consuluit. Argu. contra. 8. q. 1. sunt in ecclesia. & 12. quæst. 1. habebat; Sed dic quod sperare potest, dum tamen non principaliter ad hoc seruiat, vt 77. distin. in singulis. & 8. q. 1. episcopatum.
i ¶ *Alienum.*] idest, alijs debitum. sic supra 13. di. c. 1. de adop. i. h.

Ecclesiæ seruire spe stipendiorum licet.

1 Item arg. contra extra de cle. coniug. ad nostra ... de ho. & ad hoc quod no. 59. dif. hoc ad nos. Archid.

Statuimus.] Casus. Dicitur in hoc cap. quod illis ecclesia regenda non debet committi, qui nesciunt legitimas institutiones, & qui

qui in minoribus ordinibus incrementū nō susceperunt, sed à summis volunt habere principium: cum absurdum sit vt imperiti magistris, & noui antiquis præferantur.
a ¶ *Ab infimis.*] sic 48 dist. sicut.
b ¶ *Noui.*] Seniores in ecclesia semper præponendi sunt iunioribus in electione, in responsione, in subscriptione, vt 75. dist. cap. vlt. & 74. dist. episcoporum. & 17. dist. §. hinc etiam. & cap. sequenti. 96. dist. bene quidem.

tus laicus, vel quis curialis fuerit in episcopum postulatus, non debet consecrari, nisi per singulos ordines fuerit legitime approbatus. deinde poterit ad episcopatum ascendere.
h ¶ *Aut diues laicus.*] qui de suis facultatibus aliquid dedit ecclesiæ: non tñ est recipiēdus ideo nisi aliâs dignus sit, vt 1. q. 13. et multis.

De hoc no. 85. dist. Aneh.

institutionum nescit †, & totius humilitatis ignari, non ab infimis [a] sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium; cum valde iniquum sit, & absurdum, vt imperiti magistris, noui [b] antiquis, & rudes præferantur emeritis.

¶ Statuimus.] *In epistola ipsa coniunguntur verba huius capitis cum extremis verbis capitis,* Miramur, *supra ead. hoc modo:* quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cœlestium dignitatum; ne in aliquo apostolica, & canonica decreta violentur, & his ecclesia Domini, &c. *eo usque oratio per interrogationem profertur.*

His omnibus [c] *auctoritatibus laici prohibentur in episcopatum eligi.*
2 *Econtra Beatus Nicolaus ex laico electus est in episcopum: beatus Seuerus ex lanificio assumptus est in archiepiscopum: beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in archiepiscopum est electus.* ¶ *Sed sciendum est, quòd ecclesiasticæ prohibitiones proprias habent causas, quibus cessantibus cessant & ipsæ* †. *Vt enim laicus in episcopū non eligeretur, hac causa fuit, quia vita laicalis ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita nescit exempla religionis de se præstare alijs, quæ in seipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet laicus merito suæ perfectionis clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Seueri, & Ambrosii, eius electio potest rata haberi. Vnde idem Ambrosius in epistola 82. ad Vercellenses ait de se ipso.*

C. IX.

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam [d]. Sed si non deest humilitas competens sacerdotio; vbi causa [e] non hæret, vitium non imputatur. Itaque ordinationem meam occidentales episcopi iudicio [f]; orientales etiam exemplo probarunt †.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpe facit) sententiam potius beato Ambrosii afferre voluit, quàm ipsa omnino atque eodem seruato ordine verba referre: locus enim integer sic habet.* Quam refugiebam, ne ordinarer; postremo cum cogerer, saltem ordinatio prorogaretur. Sed non valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt. Et tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est: si non deest humilitas competens sacerdotio, vbi causa non hæret, vitium non imputatur.

Item obycitur illud Sardicensis concily, c. 13.

¶ Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest episcopus. C. X.

OSius episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, vt diligentissime tractetur: si forte aut diues laicus [h] [β], aut scholasticus de foro [k] [γ] aut de [l] administratione episcopus fuerit postulatus; vt non prius ordinetur, nisi ante & lectoris [m] munere, & officio diaconi, aut presbyteri [n] fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen episcopatus.

Burc. l. 1. c. 27. Iuo p. 5. c. 71.

al. ex administratione

β ¶ Laicus.] *Abest vox ista à concilio: sed ob glossam non est indulta.*
γ ¶ De foro, aut de administratione.] *Græce tantummodo est,* ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς.
3 *Sed aliud est* [o] *postulari, aliud eligi. Postulatur nexibus curiæ adstrictus*

HIS OMNIBVS. CASVS. §. probatū est laicos non esse eligendos. Nūc autē probatur contrariū tribus exēplis. s. Nicolai, Seueri, & Ambrosij: sed hanc contrarietatē soluit Gratianus, dicens: ideo esse prohibitū laicos promoueri, quoniā laici insoliti esse cōsueuerūt, & imperiti: sed si periti sūt, & clericos in bonitate trāscēdūt, eligi possunt & promoueri: exemplo Nicolai, Seueri, & Ambrosij. Et hanc solutionem probat sequens cap.
c ¶ *His omnibus.*] Hæc solutio non valet: quia laicus quantumcunque sit perfectus, non est eligendus: sed tantum postulandus, vt j. ead. obitum. & j. ea. in sacerdotibus. & j. dis. 59. hoc ad nos. quod autē dicit de his tribus, nō obstat: quia diuina inspiratione fuit factum. 4. q. 3. §. vlti. Vel dic quod illi postulati fuerunt.

Subaut. cui nemo digne resistere potest. 19. q. 2. cap. 2.

CONTRA. Hæc est 2. pars, in qua probat contrarium supradictis. Ioan. de Fan.
NEophytus.] CASVS. Vercellenses vituperabāt electionē Ambrosij: quia neophytus erat: & neophytos Apostolus prohibuit ordinari. Sed respōdet Ambrosius hoc ideo esse prohibitum ab Apostolo, quia neophyti consueuerūt propter honores superbire: sed si humiles inueniantur, possunt ordinari: quia cessante causa cessare debet effectus. vnde occidentales epi electionē suā legitimā esse iudicauerunt: & orientales eā exemplo approbauerunt: qui multos tales elegerūt.
d ¶ *Superbiam.*] s. 48. dist. quoniam.
e ¶ *Causa.*] Videtur ergo quod vbi prohibetur electio ex causa, quod cessante illa causa possit fieri electio, vt hic, & 28. dist. de Syracusanæ. 1. q. 1. quod pro necessitate. Arg. contra 32. quæst. 1. dixit, & 19. quæst. 2. duæ sunt. Vno modo sic potest exponi, cessante causa cessat & constitutio, idest, quando causa cessat actu & exemplo, idest, vt non possit trahi in perniciem exēpli 3. 64. dist. §. verum. Vel dic quod cessat circa personā illā ad hoc tantum vt dispensari possit secū. Vel dic quod tunc cessat, quando hoc in iure exprimitur quod cessare debeat: vel dic quādo oīs causa cessat & impulsiua & finalis, & efficiēs & occasionalis: tūc cessat cōstitutio. ff. de post. l. 2. §. leaū.
f ¶ *Iudicio.*] idest, per sententiam.
g ¶ *Exēplo.*] similes ordinādo: sed dispēsatiue. & sic planū ē.
OSius.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod si diues vel littera-

Cōstitutio cessante causa cessat ipsa constitutio.

Arg. ff. de penis. l. si quis aliquid. §. absentis. 1. q. 1. perm...

multis. nec enim diuites sunt reijciendi, vt 30. dist. hæc scripsimus.
i ¶ *Scholasticus.*] idest, litteratus.
k ¶ *De foro.*] scilicet causarum ecclesiasticarum.
l ¶ *De administratione.*] ciuili vel curiali.
m ¶ *Ante lectoris.*] j. 77. dist. quicumque & 18. q. 2. quàm sit.
n ¶ *Presbyteri.*] Hoc totum non potest fieri intra tres menses: & ita differri potest consecratio episcoporum, quandoque vltra annum, vt 9. q. 1. constitutum. & 28 dist. de Syracusanæ.
SED ALIVD. Hæc est tertia pars dist. in qua distinguit, & bene. Ioan. de Fan.
CASVS. Nunc assignat Gratianus differentiā inter postulare & eligere. Nā postulatur qui est alteri subditus laicus vel clericus. & fit hoc simplici petitione. Ille vero eligitur, qui est in sacris ordinibus constitutus. & hæc electio fit cum solennitate decreti. & hæc differentia probatur sequenti capitulo.
o ¶ *Sed aliud est.*] Postulatio fit his verbis: petimus vt facias te promoueri, quia volumus te eligere, & tūc dicitur postulari a seipso. Ab alio

Cōsecratio episcoporū quandoque differtur vltra annum.

Postulatio quando fit.
De hoc facit no. Inno. c. de postu... praelatorum.

Margin notes at right (partly cut off): ¶Concor. ... nullo. de electio. ... / ¶Concor. l. ge... / ¶Concor. ...

Postulatio qualiter fit.

alio autem fit postulatio, vt si clericus vel laicus fit de episcopatu alterius: tunc postulatur ab epo loci, vt 71. dist. primatus. & etiã à seipso: quia vnius cõsensus nõ sufficeret. Si autẽ laicus diceret: nolo tõsurari nisi certus sim de electiõe, vel clericus diceret: nolo ordinari nisi certus sim de epatu: de hoc nullũ pactum est interponen-

Io ordine Romano.

ab Imperatore: clericus alterius ciuitatis à suo episcopo; sed non eligitur aliquis, nisi in sacris ordinibus constitutus. Fit enim electio cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati; postulatio vero simplici petitione. Quam distinctionem B. Gregorius innuit in regesto, lib. 2. epist. 19. scribens Benenato episcopo.

Et alibi sæpe, & j. ead. c. obitum.

¶ Electio episcopi debet fieri cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati. C. XI.

EPiscopus,[a] dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti subscriptionibus[b] omniũ roborati, & dilectionis tuæ testimonio litterarum ad nos sacrandus occurrat.

Sic beatus Ambrosius[a] ante susceptum baptisma ab Imperatore est postulatus, non electus.

a ¶ Ambrosius.] *Quod synodus elegerit Ambrosium, & non Imperator; ostenditur in c. Valentinianus. j. dist. 63. At de sua electione ipsemet Ambrosius refert aliqua lib. 1. offi. c. 1. & de pænit. lib. 2. c. 8. & in epistola ad Vercellenses.*

4 *Item clerici alterius ecclesiæ non sunt præferendi in electione ijs, qui bene militant in propria ecclesia. Vnde Cælestinus Papa ad episcopos Galliæ, epist. 2. c. 4.*

¶ [illegible] emeritis [illegible] suis ecclesiis non præponantur. C. XII.

Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. 21. Deusdedit p. 1.

NEc emeritis[c] in suis ecclesijs clericis peregrini, & extranei, & qui ante ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui bene de suorum ciuium merentur testimonio, præponantur.

Idem ead. epist. c. 5.

¶ De eodem. C. XIII.

Deusdedit ibidẽ. Polycar. ibid. Ans. l. 6. c. 25. Burch. l. 1. c. 7. Iuo par. 5. c. 61. Pann. l. 3. c. 7.

NVllus inuitis[d] detur episcopus. Cleri[e], plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur ecclesia; si de ciuitatis ipsius clero, cui est episcopus ordinandus, [...]

63. distin. litteras.

b ¶ Subscriptionibus.] in quibus continetur de vita electi, vt j. ca. Carnensis. & 7. q. 1. qualiter. Sed nũquid adeo requirit hoc decretum vt electio sine decreto facta sit nulla? Videtur q sic, vt hic, & 47. dist. de Petro. & 2. q. 1. legum. & 7. q. 1. qualiter. & 8. q. 3. talia. & 12. q. 5. sine exceptione & 63. dist. quanto. Sed dico, quòd licet in electione requiratur decretũ cũ subscriptionibus canonicorũ: tñ electio facta sine ipso tenet. Duabus. o de causis fit subscriptio: vna causa vt si qs vellet variare vota sua, inciperet ei obuiare ꝓpria cõfessio, vt 2. q. 7. saluberrimũ. alia ratione, vt p subscriptioné sciatur an omnes canonici fuerint præsentes in electione. arg. extra de his quæ fiunt a pla. quanto. in fi. licet ergo scriptura requiratur in electione: tamen si fiat sine ipsa, tenet. & est simile: Nam in matrimonio multa requiruntur interuenire: & tamen si non interueniant, tenet matrimonium. 30. q. 5. nostrates. Ioan. contra, extra de elect. innotuit. B.

Electio facta sine decreto tenet.

SIC BEATVS. CASVS. Dicitur hic, q supradicto modo fuit Ambro. postulatus ab Imperatore, & non electus. sic ꝫ dicit ille 4. illi §. 3. his omnibus. Item probat Gratianus quòd clerici alterius ecclesiæ nõ sunt præferendi illis, qui in propria ecclesia bene militauerunt. qđ ꝓbat p sequẽtia capit.

nendũ, vt 59. dist. hoc ad nos. & 16. q. 7. per laicos. nec peccat qui hac spe recipit ordinem, dũtamen principaliter eo proposito non ordinet: sed ad hoc vt possit ꝓdesse. 8. q. 1. sunt in ecclesia. Si ergo clericus est de eodẽ episcopatu, ille nõ postulatur: & est monẽdus & etiã cogendus suscipere sacros ordines, vt j. ea. bene. sed laicus de eodẽ episcopatu a seipso postulat, vt s. ea. Osius. Ille aũt à quo postulatur, nõ cogitur dare postulatũ nisi velit, vt 63. dist. litteras. 85. dist. archidiaconum. 76. dist. dilectionis. in authen. de san. epis. 9. nullum. coll. 9. potest tamen per superiorem cogi, vt ipsum det quando non subest iusta causa omittendi. argu. extra de iure pat. nullus. Sed quæro ad quẽ titulum ordinetur iste, cum adhuc nõ sit electus, nec aliquod habet beneficiũ? dico ad titulũ ecclesiæ ad quẽ est postulatus. Pone ergo, q aliũ postea eligant. hoc enim facere possunt: quia p postulatioẽ nõ est ius quæsitũ postulato, vt extra de postula. bonæ. & cap. postulationẽ. & ita tenebit electio alterius. Dico q licet nil iuris sit quæsitũ postulato, tñ põt eos cõuenire, vt prouideant ei in stipẽdio cõuenienti, vt extra de iure pa. pastoralis. nõ. n. debuerunt mutare consiliũ in alterius iniuriã, vt 2. q. 2. primum. ff. de regu. iur. nemo. si autẽ nondũ elegerũt aliũ, potest eos conuenire, vt eligant ipsum ad illũ episcopatum: & hoc modo põt dici, q possunt variare, si aliquis à seipso postulat: si vero postulatur à superiore, & postulatio præsentata [...] est ei, & ille cõsentit: tantũ põt dici, q nõ possunt variare postulationẽ, vt extra de postu. bonæ 2. Itẽ clericus alteri⁹ ecclesiæ bene põt eligi: sed post electionẽ ẽ postulãdus, vt 76. dist. dilectiõis. 63. dist. litteras. 85. di. Florẽtinũ. Sed laicus primo ẽ postulãdus: deinde eligẽd⁹. extra de ele. i causis.

Beneficij spe ordinem recipiens non peccat.

Postulatum põt postulantes conuenire vt sibi prouideant.

Maxime postquã fuerit sceuti [...] publicatũ, ab ea postulatione recedere non possunt: & ita no. Hu. extra de postul. c. vlt. de ele. in causis in glo. vlt. & c. publicato.

Episcopus.] Quidam canonici volebant quẽdam clericum alterius ciuitatis postulare in episcopum. præcepit ergo Gregorius cuidã episcopo visitatori illius ecclesiæ, vt prius postuletur, & postea eligatur: deinde Romam cum solennitate decreti & cum epistola visitatoris consecrandus occurrat.

a Episcopus.] idest, dum aliquis postulatur vt fiat episcopus, vt

ITEM CLERICI. Hæc est 4. pars dist. in qua ꝓbat quãdam incidentiam. & dicitur quòd nullus alterius ecclesiæ debet eligi, nisi primo omnes clerici illius ecclesiæ fuerint reprobati. Ad secundum inducit septem auctoritates. supple hic, nisi maior pars eligat aliunde, quia licitũ est eis renunciare iuri suo. extra de elect. cum inter. Ioan. de Fant.

NEc emeritis.] CASVS. Dicitur in hoc cap. q ignoti & extranei non debent præponi bene in sua ecclesia militantibus, & qui habent bonum testimonium ciuium eorum.

c ¶ Emeritis] idest, bene meritis in vita & sciẽtia. 1. q. 1. vilissimis.

NVllus.] CASVS. Quæsitum fuit a Cælestino, an clericis inuitis episcopus dari debeat de aliena ecclesia? Et respondetur quòd non, ne alter subripiat honorem alterius. Clerici enim debent habere liberam electionem: & tunc de aliena ecclesia eligantur, quando in propria nullus inuenitur idoneus: & si clerici se viderint in hoc prægrauari, sit eis facultas appellandi & contradicendi.

d ¶ Nullus inuitis.] a principio. sed si per negligentiam neminem elegissent, bene daretur eis inuitis, vt 89. distin. volumus. similiter vbi minor pars contradicit, nec habet iustam causam contradictionis, bene datur eis episcopus inuitis. Idem potest dici de laicis quòd eis inuitis non est dandus episcopus, si habent iustam causam contradictionis, vt 63. distinctio. si forte. De hoc not. 23. distin. c. illud.

Episcopus, an inuitis possit dari.

e ¶ Ciuitatis.] Numquid per hoc intelliges prius clericos totius ciuitatis vel diœcesis esse reprobandos? Videtur quòd sic, vt j. 63. distin. sacrorum. & c. plebs. & c. nosse. & extra de iu. pa. cum super. illi enim videntur esse de aliena ecclesia, cum totum non sit aliud a parte, vt extra de elect. cum nobis olim. & qui in continentibus ædificijs demorantur, Romæ morari videntur, vt ff. de verb. sign. l. qui in cõtinentibus. & l. ædificia. & l. pupillus. §. incola. sicut & in tutela reprobandi sunt omnes de ciuitate, antequã detur ad vicinas

Electio an possit fieri de eo, q non est de gremio.

dinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus [a]) poterit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt; vt aliqui de alienis ecclesiis merito præferantur. Habeat vnusquisque fructum [b] suæ militiæ in ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minime alter obrepat: nec alij debitam alter sibi vendicare audeat mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari, & quos sibi ingeri ex transuerso agnouerint, non timeant refutare. Qui etsi non debitum præmium [c], vel liberum [d] de eo, qui eos recturus est, debent habere iudicium.

a ¶ Cleri.] *Hinc vsque ad vers.* Tunc, *sunt addita ex orig. & referuntur infra 63. d. cleri.*

PALEA. C. XIIII.

Ex regula S. Benedicti, c. 64.

IN ordinatione præpositi illa semper consideretur ratio, vt hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorẽ Dei, siue etiam pars congregationis (quamuis parua) saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito, & sapientia eligatur, qui ordinandus est, etiam si vltimus fuerit in ordine congregationis. Quód si etiam omnis congregatio vitijs suis (quod absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam episcopi, ad cuius diœcesim pertinet locus ipse, vel † ad alios vicinos præpositos, vel Christianos claruerint; prohibeant prauorum præualere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

† *vel abbatibus, vel Christianis vicinus claruerint*

a ¶ Palea.] *Hæc palea abest ab omnibus vetustis exemplaribus Gratiani, quæ sunt collata. Extat autem in regula S. Benedicti, ex qua nonnulla sunt emendata.*

Item Gregorius clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis, l. 8. reg. ep. 40.

¶ De eodem. C. XV.

Ansl. 6. c. 13.

STudij vestri sit, etiam alium, qui aptus sit, prouidere, vt † si forte Petrus, quem à vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus; sit, in quem † se vestra declinare [e] possit electio. Nam graue cleri illius erit opprobrium, vt si hic fortasse approbatus non fuerit, alium se dicant, qui eligi debeat, non habere.

† *vt si forte hunc ordini hoc non videatur idoneus*] orig.
† quo] orig.

Item Gregorius Barbaro episcopo, lib. x1. epist. 16.

¶ De eodem. C. XVI.

Io. dia. l. 3. c. 22. Deusdedit p. 1. Ansl. 6. c. 26.

OBitum Victoris Panormitanæ ciuitatis antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter [f] delegamus: Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorũ, reditu, ornatu, ministerijsque, vel quidquid est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam ecclesiam properabit, & assiduis ad-

nas ciuitates, vt ff. de tuto. & cur. l. diuus. & pses debet esse de diœcesi, vt C. de incol. l. verũ. lib. x. & hoc cõcedit H. Sed credo sufficere, q reprobati sunt oẽs de maiori capitulo. ar. extra de verb. sig. cũ clerici & de rescri. cũ Rodulphus. Sed quid si maior pars eligit extraneum, & minor eligit de gremio suo; [?] Videtur q hic præualebit electio paucorũ, vt 7. q. 1. denique nã in postulatione oẽs erãt concordes, vt 63. dist. litteras. Ioan. Sol. hoc falsum est. sufficit n. q duæ partes cõsentiant in postulatione. de elec. scriptũ B. Item minor pars iustã habet causã cõtradicendi. Vnde licet sint pauciores, audi tur eorũ contradictio: vt extra de his quæ fi. ã maio. par. cap. cũ in cunctis. 31. dist. Nicæna. Arg. cõtra extra de elect. cũ nobis olim. & cap. cum inter. Dico tenere electionẽ minoris partis, cũ eligunt secundum formã canonum de suo gremio. Vnde si diuersi sunt clerici, prius examinatur ille, qui est de propria, quàm qui est de aliena ecclesia, vt dist. 85. archidiaconum Florentinum. Nec obstant pmissæ decre. adeo enim tenuit ibi electio maioris partis, quia nullus fuit ibi ex aduerso electus. Sed ad huc ob. extra eo. tit. in causis. vbi præualet postulatio triũ de aliena ecclesia electioni duorũ de ppria. Sed hoc fuit propter formã mandati: qa ita conuenerãt, vt in quẽ maior pars cõuenirent, ille esset potior. & de hoc not. extra de elec. cũ inter canonicos. Sed quid si omnes eligunt de aliena ecclesia præter vnũ q eligit de ppria? Hic dico nõ valere electionẽ voms: qa nullũ de ppria pôt eligere, cũ quilibet eorũ consensit in alium: vnde in seipsum non potest consentire. Item quid si data est aliquibus potestas vt eligant, & ipsi postulant extraneum? Tenet postulatio, vt extra de renun. post translationem. extra de elec. in causis. de postula. bonæ. licet autem aperte sint egressi fines mandati, tamen fecerunt id quod est vicinum mandato, vt ff. iudi. sol. iam tamen. §. vlt. Ioan. Quidquid dicat Ioan. eius opinio nõ seruat de electione [1] minoris partis de eadẽ ecclesia. vnde cũ totũ capitulũ facere videatur, quod fit à maiori parte capituli, vt extra de his q̃ fi. à maio. par. cap. cum in cunctis. tenebit electio extranei, vt dicit T. per decre. superi[us] allegatas: quia multa fieri nõ debent, tamen facta tenent: nã melior eligi debet, vt 8. q. 1. licet. tamẽ sufficit si bonus eligat, vt extra de elec. cum nobis. & c. cum dilectu. & C. de statu. & ima. l. vlt. Bart.

[?] Ad hoc extra de electio. c. ecclesia 1. vbi de hoc plene per Phi. Arg. contra c. vt. licet in fi. De hoc not. 23. dist. c. 1. in glo. ergo aliquia, ubi videas.

[1] Vtilitatis Goff. extra de elec. in causis.

a ¶ *Non credimus.*] No. benignam præsumptionem, quòd semper præsumitur q aliquis sit dignus in ecclesia, vt j. ea. obitum.

b ¶ *Fructum*] sic ff. de adop. nec ei. §. præterea.

c ¶ *Præmium*] scilicet obtinet, vt aliquis de ipsis eligatur. Per hoc videtur quod licet aliqui perdiderint ius eligendi, q possunt excipere contra illum qui datur eis: videtur tamen, q excipere nõ possunt, sed tantum agere, vt extra de ap. constitutus. in fi.

d ¶ *Vel liberum.*] vel, idest, saltem.

S *Tudij.*] CASVS. Neapolitani elegerũt Petrũ in episcopũ: sed quia dicebat simplex & vsurarius, mandat Gregorius vt alium eligant cũ illo de eadem ciuitate, vt si ille fuerit reprobatus, secũd[us] cõfirmet. sic dicit H. in summa. Beneuen. sic dicit: Neapolitani elegerũt Petrũ minus idoneũ: & qa idoneus nõ inueniẽ, pcipit Greg. vt aliũ inueniãt de eadẽ ciuitate, in quẽ electio eorũ valeat declinare, quẽ si nõ inuenerint, graue ipsi[us] cleri erit opprobriũ. Potest tamen dici, q antequã inuentus esset min[us] idoneus, mandauit eis, vt aliũ inuenirẽt in eadẽ ciuitate, & hoc videt melius litteræ consonare.

e ¶ *Declinare.*] Arg. q ecclesia potest in duos cõsentire, vt si vnus nõ obtineat [1], alter saltẽ obtineat. arg. 85. dist. archidiaconũ. & 8. q. 1. in scripturis. maxime vbi diffidunt de iure suo, vt extra de postu. bonæ. Sed nõne priuati debent esse iure suo, vt extra de elec. cũ in cunctis? Sed hæc & similia loquuntur in eo casu, quãdo eligẽtes latebat vitiũ electi. sic 28. dist. de Syracusanæ. secundũ alios secundus potest eligi sub cõditione, vt si primus non obtineat, secũdus maneat, vt 85. dist. archidiaconũ Florentinum. sic extra de electio. cum terra. sic 7. quæst. 1. quamuis. & ca. pastoralis. Hodie euacuatur totum per cap. Inno. iiij. quod incipit, in electionibus. de elec. lib. 6.

[1] Ecclesia pôt in duos cõsentire.
Dicas q hic nõ dicatur quòd aliũ debent eligere antequã Petrus reprobetur: sed dicitur vt prouideant alium qui Petro reprobato eligant: & hoc planum est. Archid.

O *Bitum.*] CASVS. Mortuo episcopo Panormitano Gregorius posuit ibi quendam visitatorem, cui quattuor cõmisit, vt admoneat clerum & plebem dignam personam in episcopum eligere: & vt de alia ecclesia nullum ibi eligi patiatur, nisi in ea non inueniretur idoneus. Nec aliquis laicus ad hoc officium aspirare præsumat: & vt omnia monasteria eius dispositione regantur, quousque illis proprius episcopus fuerit ordinatus.

f ¶ *Solenniter.*] idest, ita plene quasi episcopus omnia disponet, vt 12. q. 2. quoniam Velina.

a ¶ *Studio.*]

a ¶ *Studio.*] idest, dissensione, vel inuidia.
b ¶ *Et in periculum.*] Et ita videtur quod si vitiosa sit electio, imputatur visitatori. Et per hoc dicit Hug. visitatorem habere ius in electione, vt in ca. proximo & 63. dist. plebs. alias non videt quare paterentur pœnam. Sed dico, quod non plus habet iuris quàm per canonem ex-

Visitator an ius habeat in electione.

[continued from the left column:] nem, & negotia gubernanda donec ibi per ipsum pastor dignus eligatur. præcipit ergo ei vt illuc pergat, & de eodem clero talem eligi faciat, qui nec vxorem habeat, nec filios, & qui non sit criminosus: & eo electo Romam veniat consecrandus.
d ¶ *Impossibile.*] idest, non commode aliter fieri potuit: quia iste

hortationibus clerum, plebemque eiusdem ecclesiæ admonere festinet, vt remoto studio [a], vno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & a venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio litterarum ad nos sacrandus occurrat. ¶ Cōmonemus etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas ecclesia; (nisi forte inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri) prouisurus ante omnia; ne ad hoc [a], cuiuslibet conuersationis, vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum [b] ordinis tui (quod absit) incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochia [c], sub tua cura, dispositioneque, quousque illic proprius fuerit ordinatus episcopus, esse concedimus.

Polyc. ibidem.

a ¶ Ne ad hoc.] *Similis clausula est etiam eodem lib. proximo epistola 17. & lib. 2. indict. 10. ep. 19. Benenato episcopo, & epist. 26. Ioanni episcopo Scyllaceno, & lib. 7. indict. 1. epist. 15. Fortunato episcopo Neapolitano. Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epistolarum, emendatus est hic locus, vt non multum discrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verum in recentioribus editionibus epistolarum B. Gregorij in epistola hic citata legitur,* ne ad id cuiuslibet conuersationis, vel meriti laicam personam aspirare permittas.

Item Pelagius Papa Eucarpo Messanensi episcopo.

¶ De eodem. C. XVII.

Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. 44.

CAtinensis ecclesię visitationem tibi iniungimus, cuius episcopum de hac luce transisse suscepta cleri relatione didicimus. Impossibile [d] enim est, vt nos in prouincia illa dumtaxat in Syracusanis partibus alij cuilibet causas, quæ ad Deum pertinent, committamus; nisi forte talem per te Deus nunc in Catinensi ecclesia eligere voluerit; de cuius conscientia possimus esse securi, vt à te labores istos paululū remouere possimus. Mox ergo dilectio tua ad supradictam Catinensem ecclesiam pergat, & hominem de clero, qui nec vxorem habeat, nec filios [e], nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat [f], atque suadeat: & statim eum ad vrbem Romam cum decreto, & testificatione relationis tuæ transmitte.

Item Gregorius Passiuo episcopo, lib. 10. epist. 13.

¶ Qui in episcopum eligitur, non sit reus criminum, quæ sacra lex morte punit. C. XVIII.

† Aprutium ciuitas. orig.
† destitutam. orig.

BEne nouit fraternitas vestra, quàm longo sit tempore Aprutiū † pastorali solicitudine destitutum † ; vbi diu [g] quæsiuimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus inuenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatur, & religiosam vitam omnimodo agere dicitur; hunc volumus, vt fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studijs crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obuiant; tunc hortandus est, vt vel monachus [h], vel a vobis subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoueri.

Cui autem visitatio iniungitur, nihil de rebus eiusdem ecclesiæ à quoquam præsumi patiatur. Vnde Gregorius Gaudentio episcopo, lib. 4. epist. 12. seu cap. 56.

erat vicinus. sic suniτur ff. de verbo. sig. nepos Proculo. Item dicitur impossibile quod nō est honestum ff. de condi. institu. filius. Item quod non iuste fit. 24. q. 1. sane. & 22. q. 2. faciat homo.

e ¶ *Nec filios.*] Tamen alias quantum ad seculares honores prosunt filij, vbi filius pro anno computatur. ff. de minor. l. 2. Sed numquid illud est contra præceptum Apostoli, qui dixit, Volus vxoris virū? Solu. hic loquitur quando præsumptio est, quod propter filios dilapidet bona ecclesiæ. vt 28. dist. de Syracusanæ. & tunc dabit cautionem, & faciet inuentarium. 12. q. 1. sine manifestæ. Idem dico de nepotibus, vt in authen. quomodo oportet episcopos. §. 1. coll. 1.

f ¶ *Compellat.*] Ergo aliquis potest cogi ad episcopatum sicut ad alios ordines, vt 40. distin. ante omnia. 92. distin. si quis episcopus per manus. 74. dist. placuit. Ioan.

B ¶ *Ene nouit.*] CASVS. Aprutiana ecclesia diu fuit destituta pastore, & longo tempore quæsiuit Gregorius, nec ibi dignum potuit inuenire. Tandem inuentus est ibi quidam Opportunus laudabilis vitæ: quare præcipit Gregorius Passiuo epō, vt illum Opportunum moneat vt in bonis studijs crescat & si nulla crimina ei obstant, monachus vel subdiaconus fiat: & demum episcopus consecretur.

g ¶ *Vbi diu.*] Argumentum, quod differri potest electio [i], cum nō inuenitur idoneus. & licet aliqui intra tempus statutum iusto impedimento detenti nō eligant, non priuantur electione, vt extra de electio. ne pro

Impossibile quandoque dicitur ... [illegible]
Falsum quandoque facit quod ... [illegible]

Episcopatū subire potest quis cogi.
a Hoc non habetur hic. sed potius clerici sunt compellendi ad secundam ... Hug. & ut nō bene ... [illegible]

Electio ex causa potest differri.
... [illegible]

exprimatur. arg. 18. q. 2. hoc tantū. vnde nō dico ipsum posse eligere, vt 63. dist. §. ex his. ea autē facit visitator, quæ per sacerdotes non possunt expediri, vt 7. q. 1. pōtifices. Itē nisi intra annū procuret, quod sit ibi epūs, ipse remouetur. 8. q. 1. constitutū. & viues de rebus ecclesiæ. 12. q. 2. charitatē. & c. ecclesiasticis. Itē visitator dare potest præbēdas & ecclesias vacātes, vt hic innuit in fi. c. & 12. q. 2. nō liceat.
c ¶ *Parochia.*] In tota dioecesi habebit ille prouisionem, vt 12. q. 2. quoniam Velina. vt patet in fine capituli.
C ¶ *Atinensis ecclesia.*] CASVS. Defuncto episcopo Catinensi Pelagius committit Eucarpo episcopo illius ecclesiæ visitatio-

defectu. nam non currit præscriptio contra illum, qui non poterat eligere, vt extra de concess. præben. & eccle. non vacan. quia diuersitatem. & arg. C. de anna. excep. l. 1. in fi. C. de inoff. test. contra ff. ex quibus causis ma. l. quod quidam [a].
h ¶ *Vel monachus.*] Sed quare monachus? forte quia erat monasterium cui deerat prælatus. Vel ideo quia si est monachus, citius potest promoueri ad sacros ordines, vt 77. distinctio. monachus. Sed nonne hic diutius expectabitur quam per tres menses: quod esse non debet, vt 50. dist. postquam. hic & cod. Otius. & 7. quæst. 1. constitutum.

a Ex prædictis patet quod tempus ... [illegible]

Sacri am

QVoniam Festus.] CASVS. Capuanus archiepiscopus Romæ defunctus est: & ideo Papa præcipit cuidam episcopo, vt illuc visitator accedat:& nil de rebus ecclesiæ minui patiatur: sed & clerum & plebem illius loci moneat, vt in vigilijs mortuorum, & in obsequio diuino sedule seruiat & deuote.

g ¶ Si qui.] 1.q.1.sacerdo... & cap. si qui à pseudo episcopis.

DOcendus.] CASVS. Quidam populus nolebat episcopum eligere, nec pmittebat eligere clericos. quæsitũ fuit à Cælestino, quid in hoc casu sit faciendũ. Et respondet, populũ esse docendum vt prohibita non attentet: qui si non corrigitur, punietur ecclesiastica seueritate, scilicet excommunicatione.

¶ Non patiatur a quoquam præsumi de rebus ecclesiæ, cui eius fuerit iniuncta visitatio. C. XIX.

QVoniam Festus Capuanæ ecclesiæ episcopus in Romana ciuitate positus de hac luce migrauit; curæ nobis fuit (quæ vniuersis ecclesiis à nobis impenditur) ad fraternitatẽ tuam præsentia scripta dirigere, vt memoratæ ecclesiæ visitator [a] accedas: sic tamen, vt nihil de prouentionibus † clericorum, reditu [b], ornatu, ministerijsque, vel quidquid præfati loci esse patuerit, a quoquam præsumi patiaris; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa clerum, plebemque eiusdem ecclesiæ exhibere te conuenit; vt in vigilijs, obsequioque ecclesiastico sedulo, ac deuote debeant deseruire. Ansl.5.c.12. † al. prouentionib.

DISTINCTIO LXII.

BReuiter monstratum est, ex quibus ordinibus in quos gradus sunt eligendi. Nunc videndum est, à quibus sunt eligendi, & cõsecrandi. Electio, clericorum est [a]; petitio, plebis. Vnde Leo Papa Rustico Narbonensi episcopo, epist. 90. al. 92. c. 1.

a ¶ Est.] *In vulgatis codicibus sequebatur,* consensus principis. *In manuscriptis vero partim legitur,* consensus plebis, *partim,* petitio plebis: *atque ita est emendatum.*

¶ Non sunt habendi inter episcopos, qui nec a clericis eliguntur, nec à plebibus expetuntur. C. I.

NVlla ratio sinit, vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec a prouincialibus † episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cum sæpe quæstio de male accepto honore nascatur; quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum [c], quod nec docetur [d] fuisse collatum? Si qui [g] autem clerici ab istis pseudo episcopis in eis ecclesiis ordinati sunt, &c. *vt infra in causa simoniacorum.*

Poly. l. 2. tit. 1. Burch. l. 1. c. 2. Ansl. l. 6. c. 75. Iuo p. 5. c. 65. † al. comprouincialibus. † al. non. Ĵ. 1. q. 1. c. si qui.

Item Cælestinus Papa ad episcopos Apuliæ, & Calabriæ, epist. 3. c. 3.

¶ [illegible] C. II.

DOcendus est populus, non sequendus: nosque, si nesciũt, eos quid liceat, quidue non liceat, commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita; sentiet censuram sedis Apostolicæ minime defuturam. Quæ enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est, vt per seueritatem [h] congruentem regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quæ proprijs rectoribus carent, ecclesias volumus innotescat, vt nullus sibi aliqua spe forsitan blanditus illudat.

Poly. l. 6 tit. 1. Burc. l. 15. c. 13. Iuo p. 16. c. 14. Deusdedit p. 1.

Nisi aũt canonice electus fuerit, cõsecrari nõ debet. Vnde Calixtus PP. ij.

Non consecretur in episcopum, nisi canonice electus. C. III.

NVllus [i] in episcopum, nisi canonice electũ cõsecret. Quod si præsumptum fuerit; & cõsecrans, & consecratus absq; recuperationis spe deponatur.

In Põtificali est mentio huius decreti.

DISTINCTIO LXIII.

LAici [k] vero nullo modo se debẽt inserere electioni. Vnde Hadria. PP. in 8. syn. Cõstãtinopoli sub ipso celebratã.

a ¶ Visitator.] Hic habes, quòd Papa visitationis committit officium. Sed an metropolitanus possit visitatorem constituere, & sic præses curatorem, vt instit. de cura. §. vlt. Non credo. Ioan. Ego dico quòd sic: cum nõ inueniam prohibitum. argumentum extra de sent. excom. nuper. B.

b ¶ Reditu.] A quo custodiri debent bona vacantis ecclesiæ, notatur infra 2. q. 2. charitatẽ. & cap. illud.

BReuiter.] CASVS. Supra dictum est ex quo ordine, & in quem debeat quis promoueri: & q̃ laici non debeant in episcopos eligi. Nũc vero docet, quod clericorũ est eligere, & populi consentire.

c ¶ Breuiter.] Nõne hic ostendit, q̃ clericorum sit eligere, populi consentire. Ostendit etiam quòd si aliquis fuerit consecratus sine auctoritate metropolitani, deponitur. 51. distin. qui in aliquo. versi. fin.

NVlla ratio.] CASVS. Quidã episcopi non fuerunt electi a clericis, nec à populo expetiti: nec metropolitani iudicio cõsecrati. Quærit de istis talib⁹ episcopis, & de ordinatis ab eis, an debeant inter episcopos & ordinatos reputari? Et respon. Leo Papa q̃ non: potest tamen dispensari cum clericis ab eis ordinatis, vt Ĵ 1. q. 1. si quis a pseudo epis.

d ¶ Nec à plebibus.] Cõsensus plebis requiritur in electione: & eo ipso consentiunt, quòd perhibent ei testimoniũ: quia testimonium plebis æquiualet electioni, vt 24. dist. ca. 1. & 67 dist. reliqui. Sed quid si aliquis est consecrat⁹, qui nõ habuit cõsensũ plebis, nõnquid cassabitur consecratio? Videtur quòd sic in odiũ cõsecrantiũ & eligentiũ cũ contemptus est: licet ex grauia populus sit requirendus vel vocandus, vt 16 q. 7. decernimus. 21 q. 2. c. 1. & 70. dist. c. 2. Nam semper consensus plebis est requirendus, vt 8. q. 1. licet. Item quia laicus potest excipere contra electũ: & dicere q̃ ei inuitu non est dandus episcopus, vt Ĵ. 63. dist. cap. si forte. & c. Hadrianus. H. dicit si oritur scandalum ex hoc, q̃ cassanda sit electio & consecratio: sed dico: non ideo cassandum, licet nõ affuerit: quia plura exiguntur, quæ tamen omissa non vitiant factum. arg. 30. q. 5. nostrates. qa huiusmodi leuia omissa non vitiant rem, vt ff. de vẽtre inspicien. l. 1. in fin. et ipso autem intelligitur laicus cõsentire, si non dissentit, vt 54. dist. si seruus. 2. ff. sol. ma. l. 2. §. vlt.

Consensus plebis est in electione requirendus.

† Habens ... dum Lau. & Io. de Fan.

e ¶ Tribuendum.] Isti tamen dant ordinem, & habent eum: sed nõ fuisse, vt Ĵ. de consecra. dist. 4. nullus autem.

f ¶ Nec docet.] ff. extra de iure pa. quòd autem.

h ¶ Per seueritatem.] scilicet excommunicationem. ferro enim resecanda sunt vulnera, &c. vt 16. q. 1. in canonibus.

NISI. CASVS. In hoc §. & seq. c. dicitur, q̃ episcopus consecrari non debet, nisi fuerit canonice electus. & casum per te videbis.

i NVllus.] ¶ Deponatur.] 1. q. 1. si qs eps. & c. si qui episcopi. Ĵ. dist. 50. ex pænitentibus. Ĵ. 36. dist. qui ecclesiasticis.

LAici.] Hæc dist. diuidit in quattuor partes. In prima pbat per 8. auctoritates sanctorũ, q̃ laici nõ debẽt eligere, nec electiõi interesse nisi vocati. Secũda ibi, *Cõtra.* Tertia ibi, *Principibus.* Quarta ibi, *Verũ q̃a.* Io. de Fã. CASVS. Supra dictum est, q̃ electio est clericorum. Seu quia laici volebant interesse electionibus clericorũ, ideo supponit hanc 63. dist. in qua primo ostendit, q̃ laici nõ debent interesse electionibus, vsque ad §. *His omnibus.* Deinde probatur contrarium. Deinde in §. *Electiones* ponit solutionem.

k ¶ Laici.] In præcedenti dist. ostensum est, quòd laici tãtum debent

bent cōsentire electioni. plenius hic pſequitur, ꝙ nullo modo debent intereſſe ¹, & hoc facit vſque ad illū §. *His omnibus*. deinde probat ꝯtrium vſque ad illū §. *Electiones*. & ibi ſoluit. deinde oſtendit quæ priuilegia fuerunt Imperatoribus data circa electiones, ꝗ poſtmodū fuerunt eis ex cauſa ablata. Vltimo dicit, ꝙ religioſi viri

¹ Vel ſaltem ad eligendum non, ut ꝑ proximū diſ. ſed ad 61. diſt. vbi dicitur, ꝙ laici nō debent eligi, ſic nec eligere, vt in hac diſ. ſe. de Pan.

let, quia nominationes citra concilium publicum factæ nō valent, vt 2. q. 6. noīationes, & priuata conuenticula in electionibus prohibētur, vt 79. diſt. ca. 1. & c. nollus. H. arg. contra 63. diſt. quanto. extra de electio. quod ſicut. & extra de poſtu. bonæ 2. in fi. & ſeruitus ſeparatim conceditur. ff. de ſerui. ruſtico. prædi. per fundum. Dico nullā talē eſſe electionem, cū ſit clandeſtina, vt extra ď electio. quia pp. ad finē. Ioan. Hoc hodie determinatū eſt extra de electio. in Geneſi. vbi dicitur, ꝙ ſingulares electiones non valent. Bar.

¶ Laici electioni Pontificum non ſe inſerant. C. I.

Anſel. l. 6. c. 23. & 74. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deuſdedit p. 1.

NVllus laicorum principum, vel potentum ſemet inſerat electioni, aut promotioni Patriarchæ Metropolitæ, aut cuiuslibet epiſcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confuſio, vel contentio; præſertim cum nullam in talibus poteſtatem quemquam poteſtatiuorum, vel ceterorum laicorum habere conueniat. *& infra*. ¶ Quiſquis autem ſæcularium principum, & potentum, vel alterius dignitatis laicus aduerſus communem ᵃ & conſonantem, atque canonicam electionem eccleſiaſtici ordinis agere tentauerit; anathema ſit, donec obediat, & conſentiat, quidquid eccleſia ᵇ de electione, & ordinatione proprii præſulis ſe velle monſtrauerit.

J. c. proximo. Poly. l. 2. tit. 1.

b ¶ *Eccleſia*.] eccleſiā hic vocat viros eccleſiaſticos; quandoque vocatur cōgregatio fideliū, vt ĭ. de conſecra. diſt. 1. eccleſia. De hoc dixi 7. q. 1. ſcire.

¶ *Hic citantur partes quædam vigeſimi ſecundi canonis octaue ſynodi ſub Hadriano Papa ij. habitæ, & ab Anaſtaſio bibliothecario latinitate donata.*

Item ex octaua ſynodo, actione prima.

¶ De eodem. C. II.

Anſel. l. 6. c. 23. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deuſdedit p. 1.

HAdrianus Papa ſecundus (quod Nicolaus prædeceſſor eius diſpoſuerat ᶜ) miſſos ſuos, Donatum ſcilicet Hoſtienſem epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum epiſcopum, & Marinum diaconum ſanctæ Romanæ eccleſiæ ad Baſilium Imperatorem, & ad filios eius Conſtantinum, & Leonem Auguſtos ᵈ, Conſtantinopolim direxit; cū quibus & Anaſtaſius bibliothecarius ᵉ Romanæ ſedis, vtriuſque linguæ, græcæ, & latinæ peritus perrexit: & ſynodo congregata (quam octauā, vniuerſalem ſynodum illuc conuenientes appellauerunt) exortum ſchiſma de Ignatij depoſitione, & Photij ordinatione ſedauerunt, Photium anathematizantes, & Ignatium reſtituentes. In qua ſic ſtatutum eſt: Conſecrationes † ᶠ, & promotiones epiſcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione, ac decreto epiſcoporum collegij fieri ſancta hæc & vniuerſalis ſynodus diffinit, & ſtatuit: atque iure promulgat, neminem laicorum ᵍ principum, vel potentum ſemet inſerere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cuiuslibet epiſcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confuſio, vel contentio; præſertim cum in talibus nullam poteſtatem quemquam poteſtatiuorum, vel ceterorum laicorum habere conueniat: ſed ſilere, & attendere ſibi, vſquequo regulariter à collegio eccleſiæ ſuſcipiat finem electio futuri Pontificis. Si vero quiſquam laicorum ad contractandum † ʰ, & cooperandum inuitatur ab eccleſia, licet huiuſmodi, cum reuerentia, ſi forte voluerit, obtemperare ſe aſciſcentibus. Taliter enim dignum paſtorem ſibi regulariter ad ſuam eccleſiæ † ſalutem promouet ᵃ.

Poly. l. 2. tit. 1. † *Promotiones & conſecrationes*] orig.

† *al. concertandum*] ori. & alij collect.

† *al. & eccleſia*

ᵃ ¶ Promouet.] Si hoc addatur ver. Quiſquis. ex capite antecedente erit integer 22. canon 8. ſynodi. In vulgatis ſequebatur vox clerus, quæ in vetuſtiorib. eſt gloſſa inter lineare.

Caput eſt collectoris arbitratu compoſitū.

Item ex hiſtoria tripertita, lib. 7. c. 8.

H *Adrianus Papa*.] Casus. Ignatius patriarcha Conſtantinopolitan⁹ iniuſte fuit depoſitus, & Photius loco eius ſubſtitutus. quā præſumptionem Nicolaus voluit remouere, ſed morte præuentus non potuit, ſed Hadrianus ſucceſſor eius miſit nuntios tres Conſtātinopolim ad Baſilium Imperatorem, & ad filios eius, cum quibus fuit cancellarius Romanæ ſedis; & ibi octaua ſynod⁹ cōgregata, duo fecit. Primo Photiū depoſuit, & Ignatium reſtituit. Secundo conſtituit, vt clericorū ſit electio tantum, & ꝙ nullus laicus inſerat ſe electioni patriarchæ metropolitani vel epiſcopi: ſed ſilere debet, & attendere quid clerus faciat, niſi a clericis inuitaretur ad remouendos, & impugnandos malos.

c ¶ *Diſpoſuerat*.] arg. ſucceſſorem debere cōſummare quod anteceſſor inchoauit, vt hic. ⁴ & 12. q. 2. hæc huius. & q. 5. quia.

⁴ Et 18. q. 2. dictum.

Additio. Ad idem extra de reſcrip. litteris. vbi de hoc. & 11. q. 3. ſi epiſcopus ante damnati. Papa tamen non tenebatur ad hoc, nec hoc dicitur quòd teneretur: bene tamen fecit. B.

ri non ſunt excludēdi ab electionibus. Eſt ergo hæc veritas, ꝙ nullus laicus debet intereſſe electioni, & in conuentuali eccleſia, niſi hoc habeat ex cōſuetudine pſcripta, vt extra de iure pa. nobis 2. licet H. dixerit, ꝙ ibi poteſt bene patronus intereſſe, vt 18. q. 2. abbatē. & hoc c. dicit intelligi de non patronis: æqualiter autē eſt patronus qui minus dat, ſicut qui plus: quia vnus pōt ſupplere per operam, quod ei deeſt in patrimonio. ff. pro ſolu. l. 5. & plenius no. 16. q. 7. pie.

Electioni nullus laicus debet intereſſe.

¹ Vide not. ſ. 62. diſt. Romana.

N *Vllus*.] Casus. Hadrianus Papa prohibet in hoc c. vt nullus laicus, etiam in maxima poſitus dignitate ſe inſerat electioni patriarchæ & archiepiſcopi; & quicumque laicus canonicam electionem voluerit diſturbare, debet anathematizari donec obediat.

a ¶ *Communem*.] cum ergo hæc tria requiruntur. ſ. cōmunis, conſonans, & canonica, ſi vnū iſtorum deeſt, vitioſa eſt electio, vt ar. 38. diſt. quæ ipſis. nō enim ſufficit electionem eſſe cōem, niſi ſit canonica, vt hic. & 79. diſt. cap. 1. & c. antepe. Item eſt hic arg. ꝙ ſi aliqui ſeparatim conſenſerunt in aliquē, ꝙ talis cōſenſus non va-

Electio ſit cōis conſonans, & canonica.

¹ Argu. ad hoc 93. diſt. c. pe. & ibi de hoc. arg. ad hoc 18. q. 2. ſi quis abbas.

d ¶ *Auguſtos*.] nota quòd filii Imperatorum dicuntur etiam Auguſti, quia ſperabatur, quòd eſſent futuri Imperatores, & quaſi per augurium hoc ſperabatur. Vel ſicut Imperator dicitur Auguſtus, quia illius propoſiti debet eſſe, ꝙ augeat; ſic & filius poteſt dici Auguſtus, quia & hoc propoſitum debet habere, cum habebit imperium.

Imperator quare dicatur Auguſtus.

e ¶ *Bibliothecarius*.] id eſt, cancellarius. ſupra 21. diſtin. ſubmittitur.

Hoc vſ'et ad ſubmonitū eius quod habet 21. diſt. nunc autē. 7. quæ. 1. in apibus. L.

f ¶ *Conſecrationes*.] hæc ſunt verba concilii.

g ¶ *Laicorum*.] ĭ. 96. diſt. bene quidem.

h ¶ *Ad contractandum*.] id eſt, ſimul tractandum.

i ¶ *Inuitatur*.] hinc inuitātur laici ad electionem, alibi ad ſermonem faciendum, vt 23. diſt. mulier. quandoque ad cauſas matrimoniales, vt 35. q. 5. ad ſedem. cauſis autem fidei intererunt etiā non vocati, vt 96. diſt. vbi nam. Sed nunquid ſubſcribent laici? argu. quòd ſic. 7. q. 1. epiſcopus de loco.

Laici ad aliqua ſpiritualia inuitantur.

² ad idē q8 ſe. & no. ĭ. cau quā 10. in gl. ex ſuis locum ſubſc.

V *Alentinianus.*] Casus. Cū ecclesia Mediolan. vacaret pastore, mortuo Auxentio hæretico, qui Mediolan. ecclesiam, vt lupus dilaniarat, venit ab oriente Valētinianus Imperator, & iussit epis cōgregatis, vt talem in archiepiscopum eligerent cui et ipse Imperator in syncere submittere posset. epi vero cū rogarent imperatore, vt eligeret, ipse noluit assentire. demum Ambrosium elegerunt nondum baptizatū. vnde Imperator gratias referens, ꝗ electus esset ad saluandas animas, cui curam corporum commiserat, cōfortauit eum vt non timeret, dicens: Deus te adiuuabit, & ego te semper defendam, & pro te pugnabo.

a ¶ *Episcopos.*] ergo electioni metropolitani interfuerunt oēs epi cōprouinciales, vt. 63. di. metropolitano. & 66. dist. cap. 1. Io. sed in his nō attendo: nisi cōsuetudinem, vt extra de elec. cū ecclesia. & extra de postu. bonæ. Io. De iure cōi ois electio spectat ad capitulū, vt extra de cau. pos. & propie. cū ecclesia. B.

b ¶ *Solo.*] sic magistri moribus, & facundia alios debent præcedere, vt C. de profes. & me. magistros. lib. 10.

c ¶ *Testemque.*] nota ꝗ conuersatio præbet alicui testimonium, vt 2. q. 7. cum pastoris.

d ¶ *Submittamus.*] arg. ꝗ imperator est minor quolibet epō. & excōicari pōt ab epō, vt hic innuitur, & 18. dist. quoniam quidem. 96. dist. duo sūt. Imperator est maior in temporalibus illis qui ab eo recipiūt temporalia: sed minor est in spiritualibus. ext. de ma. & obed. solitæ. 2. q. 7. §. item cū Dauid.

e ¶ *Super vos.*] id est, ad vos spectat. sic respōdit Theodoricus. 17. distin. §. hinc. Vel ideo hic dicit, super vos: quia electio est periculo eligentiū: si quis enim malū nominat, tenetur de omni damno, & dispēdio, quod per eum acciderit. C. de periculo nominatorum. l. 1. lib. 11. Item si inhabilē nominat, & appellatur, tenet dare sumptus quos fecerant aduersarii. C. de decur. l. 2. lib. 10.

f ¶ *Electus.*] & ita male dicit G. ꝗ fuerit postulatus. s. 61. dist. §. his oībus. & §. sic beatus. in fi. Sed potes dicere, ꝗ fuit electus in postulandum: vt extra de renun. post translationē. Ioā. & dicit T. ꝗ clericus alterius ecclesiæ in sacris ordinibus cōstitutus eligi pōt. H. ita nō in illa decre post translationē. nisi sit eps, vt vr̄ dicere dec. extra de elec. cū inter canonicos. & postea debet postulari. B.

g ¶ *Corpora.*] & ita fuit curialis, sed absolut⁹ fuerat, nec ex officio ꝯtraxerat irregularitatē, alioquin nō promoueretur. 51. dist. si qs post.

h ¶ *Ordinem.*] ex hoc uerbo dixerūt qdā, ꝗ Impator dēt habere ordinē subdiaconalē, sed nō est verū: quia habet militarē characterē, vt 2. q. 1. qđ qdā. gerit tñ officiū subdiacōi cū ministrat epo.

P *Orro.*] Casus. Lotharius Rex nō pmittebat aliquē ad episcopatum eligi in regno suo, nisi fauentem sibi, id est, nisi esset amicus suus, vel nisi sibi iuraret. ideo præcipit ei Nicolaus, vt in ecclesia Treuerensi, & in Agrippina colonia nullum eligi patiatur in episcopum, nisi prius sedi Apostolicæ referatur.

i ¶ *Fauentem.*] in crimine adulterii cū Gualdrada. Vel forte fecit eos iurare ei fidelitatē, quod clerici non debēt facere laico. 22. q. ult.

¶ Electioni episcoporum Imperator interesse non debet C. III.

VAlentinianus Imperator veniens ab oriente ad hespērias partes (vt refert historia ecclesiastica) mortuo Auxentio Arianæ perfidiæ magistro, qui Mediolanensem ecclesiam, vt lupus dilaniauerat, cum vellet catholicum, Deo ordinante, ibi cōsecrare episcopum, euocans episcopos [a], hæc eis locutus est. Nostis aperte, eruditi quippe diuinis eloquijs, qualem oporteat esse pontificem, & quòd non deceat eum verbo solo [b], sed etiam conuersatione gubernare subiectos, & totius semetipsum imitatorem virtutis ostendere, testemque [c] doctrinæ conuersationem bonam habere. Talem itaque in pontificali cōstitutite sede; cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus [d], & eius monita, dum tāquam homines deliquerimus, necessario velut curantis medicamenta suscipiamus. Hæc cum dixisset Imperator, petiit synodus, vt magis ipse decerneret sapiens, & pius existens. At ille, super [a] vos [e] est, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc sacerdotes egressi, de episcopali sede tractabant. *& infra.*

¶ Cum autem ordinatione diuina Ambrosius nondum baptizatus, electus [f] fuisset; exultās Imperator ait: Gratias ago tibi domine Deus omnipotens, & saluator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora [g]; tu autem animas; & meam sententiam ostendisti tuæ iustitiæ conuenire. Cumque sanctus Ambrosius contristaretur de hoc, quod acciderat (vt idem ipse in suis epistolis scribit) confortauit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, semper te adiuuabit; & ego adiutor, & defensor tuus (vt meum ordinem [h] decet) semper existam. — In epist. ad Vercellenses.

a ¶ Super vos.] *Vera lectio est, supra nos, quæ est in aliis ... Sed ob glossam non est restituta.*

Item Nicolaus Papa I. Lothario regi.

¶ Auctoritate apostolica, non regio fauore episcopus est eligendus. C. IIII.

POrro scias, quia relatum est nobis, quòd quicumque ad episcopatum in regno tuo prouehendus est; non nisi fauentem [i] tibi permittas eligi [a]. Idcirco Apostolica auctoritate sub diuini iudicij obtestatione iniūgimus tibi, vt in Treuerēsi vrbe & in Agrippina colonia nullū eligi pataris, antequā relatū super hoc, nostro Apostolatui fiat. — Iuo p. 5. c. 357.

Item ex concilio Parisiensi primo, c. 8.

¶ Non recipiatur à comprouincialibus, qui regia ordinatione episcopale culmen est adeptus. C. V.

SI per ordinationem regiam honoris istius culmen peruadere aliquis nimia temeritate præsumpserit; à comprouincialibus loci ipsius episcopis † recipi [l] nullatenus mereatur, quem indebite ordinatum cognoscunt. Si quis de comprouincialibus recipere eum contra interdicta † præsumpserit; sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus. — Iuo p. 5. c. 123. Pann. l. 3. c. 9. † al. episcopus † al. indicta] or.

Item ex concilio Laodicensi, c. 13.

¶ De eodem. C. VI.

NOn est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promouendi. — Burc. l. 2. c. 8. Iuo p. 6. c. 28. Ansel. l. 6. c. 38. al. 43. Deusdedit parte 1. & 4.

Item ex [o] septima synodo, quæ est secunda Nicana, 350. episcoporū, c. 3.

q. vlt. c. ult. nisi habeant ab ipso regalia. 22. q. 5. de forma.

k ¶ *Eligi.*] uiderur ergo, ꝗ in illis duabus ecclesiis non posset fieri electio, nisi uoluntas Papæ requiratur, sicut est in ecclesia Rauennate, uel istud pro tempore fuit statutum. Vel dic eligi, id est, consecrari 6, uel institui.

S *I per ordinationem.*] Casus. Statutum fuit in concilio Parisiensi, ut nullus per regiam potestatē ad honorē ascendat prælaturæ: & si quis præsumpserit, ab alijs episcopis non recipiatur: & qui eum receperit, ab aliorum episcoporum cōione segregabitur. Sequentia tria cap. per se patent.

l ¶ *Recipi.*] tñ ille qui recipit ecclesiā à laico, nō est excōicatus, sed est excōicandus, ut extra de iure pa. ꝑterea. nisi à sacramentis. 16. q. ult. c. qm. & ca. si qs deinceps. si tñ post donationē laici accesserit ꝯsensus epi, cōfirmatur donatio 7, ut ex. de iure pa. cura pastoralis. Io. Hodie ēt talis intelligibilis fit, ut extra de ele. qsqs. Bar.

O *mnis*

Electio adquem spectat de iure communi.

Vt est ecclesia Rauennæ.

Imperator pōt ab episcopo excommunicari.

Electio est periculo eligentium.

a Omnis electio.] ¶Regulam.] decimasexta quæstione septima, quis deinceps.

NOn licet.] Hu.] CASVS. Hactenus probauit, quod laicus nõ debet interesse electioni. Modo vult Gratianus probare contrarium. CONTRA Hæc est secunda pars dist. in qua probat sophistice,

Quanto.] CASVS. Laurentio Mediolanen. archiepo sublato de medio, Constantinus diaconus electus est in eius locum vnanimi consensu à clericis: qui supplicauerunt Papæ vt ipsum confirmaret. Sed quia in petitione eorum non continebant clericorum subscriptiones, ideo Gregorius præcipit Ioãni subdiacono, vt Genuam proficisceretur: & voluntates Mediolanen. qui illic coacti barbarica seueritate detinebantur, inuestigaret. & si omnium voluntates in electione eius perdurare cognosceret, auctoritate apostolica faceret ipsum à suffraganeis consecrari.

¶ Irrita sit electio episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta. C. VII.

Can. Apost. 31. J.16.q.7.c.si quis. Iuo p.5.c. 120. Ansl.6.c.8. Burc.l 3.c.109. Deus dedit ibidem.

OMnis electio episcopi, vel presbyteri, vel diaconi à principibus facta, irrita maneat, secundum regulam a quæ dicit [Si quis episcopus secularibus potestatibus vsus, ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur; & segregentur b ab ecclesia omnes, qui illi communicant.

a ¶Ex septima.] *Citabatur antea ex secunda actione sexta synodi. Restitutus est locus ex Iuone.*

b ¶Et segregentur.] *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est:* segregetur. *Sed plerisque est vulgata lectione conuenit. In canone 31. Apostolorũ græce sic legitur.* καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες, *& infra 16.q.7.c. Si quis episcopus, vbi hic idem canon ex alia refertur versione, legitur:* & segregetur, omnesque, qui illi cõicant, *eodemque modo est apud Anselmum. Verum in versione Anastasii bibliothecarij legitur, quemadmodum apud Gratianum, & conuenit cum versione prisca, ac Dionysiana.*

Apud Martinũ Bracharensem c. 1.

Item ex concilio Martini Papæ, c.1.

¶ Non eligantur à populo, qui sunt promouendi ad clerum. C. VIII.

J.dist. 24.epi.& dist.61.epm. Burch l 1.c.10. Iuo p.5.c.64. Ansl. l.6. c.8.al. 12.

NOn licet populo electionem facere eorum, qui ad sacerdotium promouentur: sed in iudicio episcoporum sit, vt ipsi eum probent, si in sermone, & fide, & spirituali vita edoctus sit.

His omnibus auctoritatibus laici excluduntur ab electione sacerdotum, atque iniungitur eis necessitas obediendi, non libertas imperandi.

2 *Contra* b *vero scribit B.Gregorius Ioanni episcopo primæ* c *Iustinianæ Illyricæ, lib.4.epist.15.seu.c.59.*

¶ Voluntas principis in ordinatione Pontificis desideratur. C. IX.

Ansl.6.c.95.

QVia igitur suscepta fratrum, & coepiscoporum nostrorum relatio ad locum vos sacerdotij, totius concilij d vnito consensu, & serenissimi principis voluntate declarat accersiri, gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui vitã actusq; vestros ita de præteritis fecit esse probabiles, vt omnium vos, quod est valde laudabile, faceret placere iudicio. Quibus nos quoque in personam fraternitatis tuæ per omnia consentimus e: atque omnipotentem Dominum deprecamur, vt charitatem vestram, sicut sua gratia elegit, ita in omnibus sua protectione custodiat.

Idem Gregorius Ioanni subdiacono, lib. 2. Indict. xi. epist. 30. seu cap. 69.

¶ Clerus, & populus Pontificis electioni intersint. C. X.

Ansl 6.c.26. Polyc.l. 1. tit. 5.

QVanto Apostolica sedes, Deo auctore, cunctis prælata constat ecclesijs; tanto inter multiplices curas, & illa nos valde solicitat, vbi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio ecclesiæ Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui vnanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio f, ne quid, quod ad cautelam pertinet, omittamus; huius idcirco præcepti auctoritate suffultum Ge-

stice, quod laici possunt & debent interesse electioni epi & archidiaco. Ioan. de Fan. dicit cap. ad hoc inducta esse intelligenda, quod tantum debent consentire, non autẽ eligere, nisi hoc habeant ex priuilegio speciali: vel sunt uocandi ad tempus ex causa.

b ¶ Contra.] Tu dicas, quod laici debent interesse non ad eligendũ, sed ad consentiendum. j. eo. nosse.

c ¶ Primæ Iustinianæ.] id est Salonitanæ: quæ sic dicta est: quia Iustinianus ibi natus est. Alij dicunt de Rauena, quia vtraque est Illyrica, vel adiacet Illyrico mari.

QVia.] CASVS. Ioannes de communi voluntate totius concilij & principis electus est i epm primæ Iustinianæ: quod cum audisset Grego. retulit gratias Deo, & confirmauit eũdem: & rogauit Deum vt ipsum custodiret.

d ¶ Concilij.] id est, collegij.

e ¶ Consentimus.] confirmando electionem tuam: & ita Papa confirmat omnes metropolitanos, vt j. eo. quanto. & c. Salonitanæ. & 100. dist. quoniam. quod verum est cũ non habent primatem: sed ei nullo medio subsunt, vt j. eo. cum longe. & j. dist. proxi. quia per ambitiones. nisi velis dicere, quod eo ipso quòd quis recipit pallium à Papa, intelligitur confirmari ab ipso: immo & plerique archiepiscopi non confirmantur nec consecrãtur, nisi à suis subditis: nec petitur confirmatio à Papa, sed tantum pallium, vt dixi. De hoc 51. dist. qui in aliquo.

f ¶ Relatio.] Ex hoc loco quidam dixerunt, quod electio posset variari vsque ad subscriptionẽ: sed post, nõ. arg. 1 q. 7. saluberrimũ & 27.q.1. omnes feminæ. & arg. pro eis extra de cen. oblim. Alij dicunt vsque ad cõfirmationem esse ambulatoriam voluntatem eligẽtium, vt extra de præb. cũ nõ ignores. & ex eo quod dicit hic, perdurare. j. eo Salonitanæ. 18. dist. de Syracusanæ. 71. dist. studij. vnde & priora stipendia recipiet electus vsque ad cõfirmationẽ, vt extra de elec. cum in cũctis. nec cogitur intendere qui excipit contra electum non confirmatũ. quia non deducit ad effectum, sed ab obtinendo, vt extra de accusa. super his. Item quia ante confirmationẽ non renuntiat electus epatui, cum adhuc nihil iuris sit cõsecutus, vt extra de trãsla. inter. Sed tu dicas, quod per cõsensum eligentium ius est acquisitum electo secundũ quod ipse consentiat, vel consentire velit, vt extra de electio. cũ inter canonicos. in fine. Ioan. uer. possunt post electionem variare: sed ante publicationẽ scrutinij possunt, vt extra de elec. publicato. B. Si quæras quale ius acquiritur electo per electionem, dico quod ius prælaturæ, & ius ad ministrandũ: sed non exercitiũ prælaturæ vel administrationis. per confirmationem enim nihil iuris noui acquiritur: sed tantum exercitium: extra de rescrip. pastoralis. in fine. 16 q.1. ecce. electio enim facit Imperatorem, vt 93. dist. legimus. Sed quæritur verum per nominationem aliquid iuris acquiratur nominato: vt quod sic. vt 16 q.7 ¶ sanctorũ. & 2.q.6. nominationes. & 72. dist. placuit. & extra de elec. auditis. Arg. contra extra de elec. quod sicut & c. innotuit. Dico quod g si nominatio est tractatus præcedens electionem, per nominationem nihil iuris acquiritur. nam per talem nominationem exprimitur consensus de futuro: & est sensus; nomino talem, id est, nomino eũ eligendũ: sicut etiã aliquis eligitur in postulandũ. vt extra de renun. post trãslationẽ. & s. eo. Valentinianus. sicut uero contrahitur matrimonium carnale per hæc verba, nomino te in mulierẽ. sed si per denominatione exprimit consensus de præsenti, tunc denominatio ius est acquisitum: quia non refert quibus verbis quis exprimat cõsensum, vt 22. q. 5. humanæ. maxime si consuetudo est alicuius ecclesiæ, quod per talia verba celebretur electio: tunc in talibus ad cõmunẽ intelligentiã verborũ est recurrendũ, vt extra de spõ. ex litteris. 1. Quid de postulatione iuris sit, dixi s. 61. dist. §. sed aliud. Sed quare reprobatur hic electio propter defectũ subscriptionis? sed intellige quod hic non erãt duæ partes præsentes, quæ ad minus debẽt esse in electione: & ideo in fraude nolebant subscribere, ne eorum

Electio ius acquisitum per consensum eligẽtium.

Intellige secundum id quod habetur extra tit. de ele. quam fic. Gre. x.

Electus quod ius habet.

Nominatio an tribuat aliquod ius nominato.

nuam [a] te proficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensium coacti barbarica [b] feritate consistunt, eorum te voluntates oportet cõuocatis eis in commune perscrutari. Et si nulla eos diuersitas ab electionis vnitate disterminat, si quidem in prædicto filio nostro Constãtio omnium voluntates, atque consensum perdurare [c] cognoscis; tũc cum a proprijs episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu [d] solatiante & auxiliante Domino, facias consecrari: quatenus huiusmodi seruata consuetudine, & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & a se concessa alijs sua iura non minuat.

Item Gelasius Papa Philippo, & Geruntino† episcopis. † al. Gerentio

¶ In electione episcopi populus debet adesse. C. XI. Ans.l.5.c.50.

PLebs Diotrensis data nobis petitione defleuit diu se sine rectoris proprij gubernatione dispergi. Ac sicut asseritur, is qui a vobis iam probatus dicitur, a paucis, & tenuibus [e] putatur electus, cum ad vos † pertineat, vniuersos assidua admonitione compellere, vt omnes in vnũ quem dignum sacerdotio viderint, & sine aliqua reprehensione, consentiant. Et ideo fratres charissimi diuersos ex omnibus [f] sæpe dicti loci parochijs presbyteros, diaconos, & vniuersam turbam [g] vos oportet sæpius conuocare; quatenus non, prout cuilibet libuerit, sed concordantibus animis talem, vobis admonentibus [h], sibi quærant sola diuinitatis attentione personam, quam nulla contrarietas, a constitutis possit reuocare præscriptis. † a. nos

Item Stephanus eps seruus seruorũ Dei Romano archiepiscopo Rauẽnati.

¶ De eodem. C. XII. Ans.l.6.c.36.

NOsse tuam fraternitatem volumus ad nostras aures fore peruentum, Imolensem [i] episcopum ab hac luce migrasse, in cuius successoris electione, populi diuisionem prouenisse audiuimus. Quod quia sæpe [k] contingere solet (quærentibus singulis quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi) non adeo miramur. Verumtamen in hoc tuam plurimum oportet adhiberi solicitudinem, vt conuocato clero [l] & populo, talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obuient canones. Sacerdotum quippe est electio: & fidelis populi consensus adhibendus est; quia docendus est populus, non sequendus. Philip. 2. ‡.62.dist.c. docendus.

Item Nicolaus Papa Ioanni Rauennati archiepiscopo.

¶ De eodem. C. XIII.

EPiscopos per Æmiliam [m] non consecres, nisi post electionem cleri, & populi.

¶ *In vetusto codice Mutinensi sex concilij Romæ habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et ea hæc eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.*

Item Pelagius Papa Iuliano episcopo Grumentino.

¶ De eodem. C. XIIII. ‡.dist.76.c.ult. Poly.l.2.tit.19. Ans.l.6.c.60. Ivo.p.6.c.112.

LItteras charitatis tuæ suscepimus, quibus significas, Latinum diaconum tuum ad episcopatum ecclesiæ Marcellianensis a clero, & omnibus, qui illic conueniunt, postulari. *& infra.* ¶ Sed nunc & hoc dicimus, vt si eum omnes [n] eligunt, & uis [o] eum concedere,

ne eorũ paucitas reprehenderetur. vnde cũ ab initio nõ fuerit cõsensus eorũ legitimus, bene dicit Papa si perdurat. sic ‡.28. dist. de Syracusanæ. & 39 dist. Petrus. Sed vr, q̃ non esset denuo requirẽdus eorũ cõsensus, vt ff. de ser. ru. præ. p fundum. sed illud non est simile: q̃a seruitus cõcedi potest separatum: sed electio debet esse cõis, vt hic dr, & eo. c. 1. sed cum Gratianus intelligat hoc. e. q̃ consensus laicorũ hic requirebatur: quare ergo dicit subscripta relatione, cũ laici non subscribant? Videtur q̃ subscribãt, vt 7. q. 1. eps de loco. & 1. q. 6. si qs autem epatũ. Itẽ subscriptio non est de electione, sed de solẽnitate, vt 61. dis. eps.

a ¶ *Genuam*] Nota q̃ vocãti absentes à Mediolano vsque ad Genuam: sed non vsq; ad 22. dietas, vt extra de elec. cum inter. Quid de hoc iuris sit, dixi 7. q. 1. factus. extra de elec. in Genesi.

b ¶ *Barbarica.*] propter hoc verbũ inducit magister cap. vt etiã cõsensus laicorũ requiratur.

c ¶ *Perdurare.*] Arg. q̃ non est consensus nisi duret, vt de pœ. dist. 1. diuortiũ. extra de verb. sig. nam & ego. ff. de in rem ver. si pro patre. §. versum.

d ¶ *Assensu*] Hic habes q̃ Papa cõfirmat electionẽ metropolitani, vt dixi ĩ cap. proximo.

PLebs.] CASVS. Vacante ecclesia Diotrensi, electus est ibi quidã à paucis & tenuib. ceteris discordãtibus: cuius electionem Philippus & Geruntius visitatores illius ecclesiæ reprobauerũt: quod cũ audisset Gelasius, præcepit visitatoribus vt omni turba clericorũ & laicorum conuocata moneant eos talẽ personam eligere ĩ prælatũ, quæ non posset pati repulsam.

e ¶ *Et tenuibus*] id est, modicæ auctoritatis. & sic non tantum numerus, sed etiam auctoritas eligentiũ consideratur. arg. 19. dist. in canonicis. Argu. contra extra de elect. dudum.

f ¶ *Ex omnibus*] Ergo in electione epi totus clerus ciuitatis interesse debet, vt hic, & ‡. eo. obeuntibus. & 8. q. 1. licet. sed verum est q̃ interfuerunt ad consentiendũ, non ad eligendum, vel interfuerunt si est consuetudo longa. extra de cau. pos. & proprie. cum ecclesia.

g ¶ *Turbam.*] Hoc c. & omnia quæ dicunt laicos vocari ad electionem, intelligit H. de patronis. Dic vt ĩ. in prin. huius dist.

h ¶ *Admonentibus.*] Ergo patet hic, quod visitator non eligit, vt dixi 63. dist. obitum.

NOsse.] CASVS. Defuncto Imolensi episcopo vota populi se diuiserunt in partes in electione successoris. Vnde præcipit Stephanus archiepiscopo Rauennati, vt clero & populo cõuocato monente eo talis in epm eligatur, cui nõ possint canones obuiare. Dicit etiam quòd clericorum est eligere. populi vero consentire. Sequens cap. patet.

i ¶ *Imolensem.*] tamen tempore Stephani non erat Imola sedes epalis: sed iuxta, in castro sancti Cassiani: Et sic est argumen. q̃ non vitiat rescriptum, licet quis nominetur eps tõ nomine cathedræ. sed hoc ideo fecit, quia locus ille celebrior erat.

k ¶ *Sæpe*] ‡. eo cap. vlti. & ‡. 8. q. 1 nec nouum.

l ¶ *Clero & populo.*] Et nota verbum semel hic positum, æquiuoce poni. sic 58. dist. presbyterorum.

m EPiscopos per Aemiliam.] Aemilia dicitur à Rauenna vsque ad Placentiam.

LItteras.] CASVS. Iulianus eps Grumentinus significauit Pelagio, q̃ clerus & populus Marcellian. ecclesiæ postulabat in epm Latinum diaconum suum. Papa vero rescribit, q̃ gaudet, si vult ipsum concedere. & deinde si potest electus occurrat ante pascha, vt & tunc in sabbato immediate post pascha ordinetur.

n ¶ *Omnes*] Hic colligitur, q̃ omnes consentire debent in postulatione extranei, vt dixi ĩ 61. dist. nullus & ideo dicit decre. q̃ postulatio non admittitur in discordia, vt extra de postul. præ. bonæ. quod tamen verum est secundum distinctionem eius quod legitur extra de electio. scriptum est.

o ¶ *Et vis.*] Hic habes q̃ clericus alterius epi est postulãdus, vt 61. dist. §. sed aliud. & cap. Osius. & laicus etiam est postulãdus, vt ibi dĩ: & illegitimus, vt extra de elec. innotuit. Item hic habes, q̃ eps non cogitur dare postulatũ, vt 85. dist. Florentinum. Nemo enim cogitur emancipare filium suum, vt institut. q. mo. ius pa. po. sol. §. vlt. Sed pone q̃ eligatur talis clericus, & eps eius postea nõ consentiat: numquid isti sunt priuati electione, quia elegerunt eum quem non poterant habere: vel numquid consensus illius à quo erat postulandus, confirmat electionem? argu. q̃ non confirmat, extra eod. auditis. Argu. quòd sic, extra eo. quòd sicut. & extra de iure

Absentes vnde vocantur ad electionem.

Electioni episcopi qui debeant interesse.

Tempore Imperatoris Friderici antiqui, & Othonis quarti eps imolensis appellabatur eps Corneliens. ... In petri egio ... Othonis ... eps Imolensis. In ecclesia vocabatur ecclesia Corneliens. Archid.

Electio vel postu... no ... fie...

* Idem si simpliciter eligitur, vt iam patet 74. dist. di lectionis. extra de ele. ecclesia 2. & extra li. 6. eod. tit. ca. quia illa.

iure pa. cura pastoralis. Ad hoc dico, ꝙ si eligitur in postulandũ ꝙ bene tenet talis electio, vt extra de renun. post trãslationẽ. Vel dic, ꝙ si elegerunt eo proposito, vt statim debeat tenere electio, non ratificatur per sequẽtem cõsensum illius à quo esset postulandus. Si vero sciebant electionem per se inualidam esse, sed sperabant, ꝙ erant curiales qui postulati fuerunt ab Imperatore. Nota ꝙ ista tria seq. cap. s. Reatina. nobis. & lectis. de vno & eodem clerico loquũtur. s. Colono. & illud c. lectis. præcedit alia duo cap. & primo debet legi secundum naturam rei gestæ. Est ergo casus illius cap. lectis. Reatina ecclesia pastore destituta, Colonus diaconus ab omnib[a] vnanimiter est electus, pro quo ordinando, & cõsecrando Guido comes Stephano Papæ supplicauit. Stephanus vero noluit eũ ordinare: quia imperialẽ epistolam absolutionis iuxta morem non detulerat. & ideo ne molestaretur imperialis animus; eius petitionẽ nõ admisit, sed suadet comiti, vt acquirat epistolã imperialẽ, & tunc habita licẽtia iuxta eius voluntatem cõsecrabit.

gratum nobis esse cognosce; & si potest, ante diem sanctum festinet occurrere, vt vel sabbato ipso noctis magnæ post baptismũ cum Dei gratia valeat ordinari.

Idem Laurentio episcopo Centumcellensi.

¶ Ex sacra[a] principis quis ordinatur. C. XV.

Ansl. 7. c. 94. PRincipali[b] deuotissimorum militum, qui illic in ciuitate Cẽtumcellensi consistunt, relatione ad nos directa sacram insinuant se clementissimi principis impetrasse, quæ eis presbyterum, diaconum, & subdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuã, vt personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commisissent; & si eos inculpabiles reppereris, & vitæ ipsorum laudabile testimonium videris, veniente mediana[c] septimana † Paschæ, si Dominus voluerit, & si vixerimus[d] vnumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promouere.

† al. hebdomada

a ¶ Ex sacra.] *Emendata est hæc rubrica, vt indicet illum, de quo agitur, fuisse ad petitionem Imperatoris ordinatum: sacra enim epistolam Imperatoris significat.*

Item Leo quartus Lothario, & Ludouico Augustis.

¶ Papa rogat Augustos, vt Reatinam ecclesiam cuidam electo dignentur concedere. C. XVI.

REatina[e] ecclesia, quæ per tot temporum spatia pastoralibus curis destituta consistit; dignum est, vt brachio amplitudinis vestræ subleuetur, ac gubernationis tegmine protegatur. Vnde salutationis alloquio præmisso vestram mansuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili diacono eamdem ecclesiam ad regendum concedere dignemini; vt vestra licentia[f] accepta[g] ibidem cum, Deo adiuuante, consecrare valeamus episcopum. Sin autem in prædicta ecclesia noluerítis †, vt præficiatur episcopus, Tusculanam † ecclesiam, quæ viduata existit, illi vestra serenitas dignetur cõcedere, vt consecratus à nostro præsulatu Deo omnipotẽti, vestroq; imperio grates[h] peragere valeat.

† al. volueritis
† al. Asinianã

Item Rita Comitissa.

¶ Regio præcepto ab Apostolico Colonus Reatinæ ecclesiæ ordinatur episcopus. C. XVII.

NObis dominus[i] Imperator, & imperatrix per suas epistolas direxerunt, vt Colonum Reatina ecclesia, quæ pastoris officio per longa iam tempora destituta videbatur, episcopum facere deberemus, sicut & fecimus.

Item Stephanus Guidoni Comiti.

a ¶ Principalis.] Ex c. isto & seq. dicit H. patronum debere eligere cum aliis in ecclesia cõuentuali. Alij dicunt ꝙ ecclesia episcopalis nõ habet patronum.

b ¶ Principes] Sed quare petebatur istud ab Imperatore; quia forte isti curiales erant, vel forte patronus erat. Et ita est arg. ꝙ patronus non tãtum prælatum, sed etiam subdiaconũ, & diaconum potest instituere. arg. 18. q. 2. Eleutherius. 16. q. 2. si quis episcoporum. in Auth. de san. epi. §. si quis oratorij domũ. coll. 9. & extra de fil. pres. ex trãsmissa. dum tamen hoc fiat cũ consensu prælati, vt extra eo. tit. proposuit. Sed verius credo hoc spectare ad ipsũ ꝗ prælatum, vt ipse possit ministros præficere, quos velit, vt extra de iure patro. postulasti. Quid iuris habeat in electione patronus, dicit decre. extra de iure patro. nobis. B.

Patronus virum instituere posse.

ꝗ Istam sententiam ... 16. q. 7. decernimus, vbi dicit. Nõ credo quod patronus debeat eligere nisi prælat. vel interesse electioni nisi prælata. Arch.

c ¶ Mediana septimana.] scilicet cum cantatur. sitientes. Io.

ꝙ Dominus Papa eam ratam haberet; tunc ratificatione Domini Papæ cõfirmatur sic 9. q. 2. Lugdunensis. Similem distinctionẽ facit lex. ff. de sol. si quis offerenti. Vel dic, ꝙ non est inconueniens, si clericus alienus eligatur, quia talis primo debet eligi, & postea postulari, vt dixi 61. dist. §. sed aliud. Item obiicitur, cum clericus cõtradicente episcopo possit fieri Monachus, vt 19. q. 2. c. 1. ergo multo fortius potest promoueri ad episcopale regimẽ, cũ ille transeat pro priuata vtilitate, iste pro communi, quæ præiudicat priuatæ, vt 7. q. 1. scias. & 8. q. 1. in scripturis. extra de postu. bonæ 1. Respõ. monachus transit ad locum dilectionis vbi nulla præsumitur ambitio: hic vere præsumitur ambitio ex eo, ꝙ nolente epo vltro se ingerit, qui potius trahi deberet, vt 8. q. 1. sciendum ꝗ, male tñ facit episcopus si eum absque iustitia negat, vt 7. q. 1. omnis q. & p superiorem cogi põt. arg. extra de iure pat. nullus. principali.

ꝗ Et c. episcopali. 1. q. 5. sicut. C. de epis. & cle. § quemquam. secundum Io. & Pau. qui sequitur hæc omnia supra dicta.

PRincipali.] CASVS. Milites Centũcellenses impetrarunt rescriptum à principe, in quo dabat eius licentiam, vt in ecclesia Centumcellensi ordinaretur vnus presbyter, & vnus diaconus, & subdiaconus; quod cum Papæ significassent, præcepit Laurentio epo, vt si personas illas inculpabiles inueniret, & bonæ vitæ, & laudabilis testimonij, adueniente mediana hebdomada vnũquẽque per præfata officia promoueret. Et dicit H. ꝙ ista 4. c. intelligunde ecclesijs in quibus Imperator habebat iuspatronatus, vel ista

d ¶ Si vixerimus.] si habes vixeritis, planũ est. si habes vixerimus, ꝗ est arg. ꝙ mandatum & præceptum morte mãdantis re integra soluitur. extra de offic. deleg. gratum. Io.

ꝗ De hoc §. 19. q. 2. c. vlt. dic vt ibi.

REatina.] CASVS. Leo Papa præmisso salutationis alloquio rogauit Imperatorẽ Lothariũ, & Ludouicũ, vt ecclesiã Reatinã dudum destitutam pastore concederet gubernandã Colono diacono; quod si nollet facere, cõcederet ei Tusculanã ecclesiã, quæ diu vacauit: vt consecratus Deo, & sibi gratias agere possit.

e ¶ Reatina.] hoc ca. & duo seq. loquuntur in eadem materia.

f ¶ Licentia.] consensus principis est requirendus electione celebrata, ut extra de elec. ꝙ sicut. nisi aliud suadeat scandalum. extra eo. quia. vel præscripta cõsuetudo ꝗ, vt extra de iure patro. nobis.

Principis cõsensus est electione celebrata requirendus.

g ¶ Accepta.] 16. q. 7. decernimus.

h ¶ Grates.] spirituales, non carnales. 1. q. 1. filium. hoc enim esset simonia, ut 1. q. 1. sunt nonnulli. & q. 2. sicut. Immo videtur, ꝙ non sit simonia, dummodo ex post facto mere sine aliqua ambitione petentis. 1. q. 2. sicut episcopum.

NObis.] CASVS. In hoc cap. dicitur qualiter Imperator misit litteras suas Papæ, in quibus dedit ei licentiã consecrãdi dictum Colonum in ecclesia Reatina, quod & Papa fecit.

i ¶ Dominus Imperator.] ex humilitate hoc fecit, cum ipse sit filius ecclesiæ, ut 96. dist. si imperator.

ꝗ Idem notandum est Leo. in somma... ꝙ ius eligendi in collegiata ecclesia nõ cadat in laicum. secus in parochia. 16. q. 2. in parochia. & q. 7. decernimus. Arch.

a *Lectis.*] *Diu.*] id est, vltra tres menses, vt 50. dist. postquam. nisi causa necessitatis, vt 75. dist. quoniam. & 7. q. 1. constitutum. Et ita restringitur quandoque vaga significatio alicuius verbi, vt 65. dist. de persona.

Ad hoc supra 61. distin. Obeuntibus. & c. bene. & ibi de hoc. extra de elec. ne pro defectu.

postulationem accepit imperiale rescriptum, per quod solita quantitas est ei relaxata: ita tamen vt electio pontificis Imperatori semper repræsentaretur, vt cum Imperatoris conscientia, & iussione pontificis ordinatio deberet prospere fieri, sicut factum fuit de Vitaliano, cuius electio fuit præsentata ipsis principibus, sicut consuetudo erat.

Quæ

Metropolitano.] Casus. Dicitur hic, quod defuncto metropolitano omnes suffraganei debent ad sedem archiepiscopalem conuenire, vt omnium ciuium & clericorum voluntate discussa, ex presbyteris vel diaconibus eiusdem ecclesiæ optimus ordinetur.

b *Ad ciuitatem metropolim.*] ibi enim consecrandus est metropolitanus, vt 51. dist. qui in aliquo. Et est arg. hic quod prouinciales episcopi intererunt electioni metropolitani, vt 63. Valentinianus.

Facit ad hoc 63. dist. cap. 1.

c *Ex presbyteris.*] presbyterum præmittit: qui enim prior est in ordine, erit prior in electione, 75. dist. ca. vlt. & 61. dist. statuimus. vnde hæc dictio, vel, non dat alij optionem sic vel sic eligendi, sed ordo verborum ostendit quo ordine debeant eligere. sic j. de consecr. dist. in Christo 1. & optime hoc dicit. ff. ad Trebel. l. heredes. in fi.

Id est, vt prius eligatur. arg. ad hoc 64. dist. episcoporum secundum Leo.

d *Vel diaconis.*] hodie ex subdiaconis potest eligi, extra de ætate & qualit. a multis.

e *Optimus.*] id, in Authen. de monachis. §. ordinationem. coll. 1. Sed quis dicetur optimus? qui & principalem locum tenet, quod etiam per superabundantiam dicitur, vbi soli conueniat, vt ff. de verb. oblig. vbi aut non apparet. 1. respon. ff. de ædil. edic. si venditor. §. vlt. Qualiter istud intelligatur, inuenies 8. q. 1. licet.

Quod per superabundantiam dicitur, vni soli conuenit.

Si in plebibus.] Casus. Isidorus docet hic, quod ad officium archidiaconi pertinet, vt defuncto vel deposito archipresbytero alicuius loci archidiaconus illuc vadat, & a clero, & a populo faciat electionem fieri, & ipsam plebem regat donec archipresbyter ibi ordinetur.

f *Proficiscatur.*] speciali auctoritate episcopi, alias non liceret, vt extra de offic. archid. cum satis. nisi hoc habeat de consuetudine præscripta. & sic intelligo extra de excel. prælat. ad hoc. & extra de app. bonæ. & extra de instit. cum venissent. Quid tamen de hoc iure sit, dixit 55. dist. perlectis.

Arg. supr. 94. dist. cap. vlt. in fi. decretum hic alleg. non satis. non probat, quoniam loquitur in commissione curæ animarum. hoc autem c. in plebibus, loquitur de custodia vacantis ecclesiæ, quod dic vt not. 16. q. 7. nullus. Suebd.

¶ Imperatoris epistola in electionis [illegible] desideratur. C. X[illegible] I.

Lectis sagacitatis vestræ apicibus, qui defuncto ecclesiæ Reatinæ antistite, clerum & plebem eiusdem ecclesiæ elegisse sibi futurum antistitem, nobisque consecrandum vestro studio directum esse, ne ipsa ecclesia diu [a] sine proprio constet pastore, fatebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipsum electum vnanimitate †, & canonica ipsius ecclesiæ electione, vt mandastis, tam citissime ordinare omisimus, quod imperialem nobis, vt mos est, absolutionis minime detulit epistolam. Pro qua scilicet re ambiguum est nobis: ideo voluntati vestræ in hoc parere distulimus; ne augustalis animus durissime hoc, quocumque modo perciperet. Sed scientes ecclesiam Dei sine proprio diu pastore non debere consistere, gloriæ vestræ mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, vt vestra † solertia, imperiali, vt prisca consuetudo dictat, percepta licentia, & nobis, quemadmodum vos scire credimus, imperatoria directa epistola tunc voluntati vestræ de hoc parebimus, eundemque electum, Domino adiuuante, consecrabimus: quod, charissime fili, moleste nullo modo suscipias.

S. Antoninus parte 3. tit. 16. c. 1. §. 1.

† al. vnanimi

† al. vt à vestra

Item Leo Papa primus ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, epist. 82. al. 84. c. 6.

¶ Clericorum, & ciuium voluntate metropolitanus est ordinandus. C. XIX.

Metropolitano defuncto, cum in loco eius alius fuerit subrogandus, prouinciales episcopi ad ciuitatem metropolim † [b] conuenire debebunt, vt omnium clericorum, atque ciuium voluntate discussa ex presbyteris [c] eiusdem ecclesiæ, vel diaconis [d] optimus [e] ordinetur.

Ansel. l. 6. c. 19. al. 15. Iuo p. 5. c. 348. Deusdedit p. 1.

† al. metropolitanam

Item Isidorus in lib. officiorum.

¶ Cum clero, & populo archipresbyteri fiat electio. C. XX.

Si in plebibus archipresbyteri obierint, aut pro aliquo reatu exinde eiecti fuerint, archidiaconus, quanto ocius proficiscatur [f] illuc, & cum clericis, & populis † ipsius plebis electionem faciat; quatenus dignus pastor domui Dei constituatur, & dum ordinatur, eius prouidentia ipsa plebs custodiatur.

† al. presbyteris

Item ex gestis Romanorum Pontificum.

¶ Electus in Romanum Pontificem non ordinetur, nisi eius decretum Imperatori primum præsentetur. C. XXI.

Agatho natione Siculus, cuius legatione fungens Ioannes episcopus Portuensis Dominico die octauarum Paschæ in ecclesia sanctæ Sophiæ publicas Missas coram principe, & patriarcha latine celebrauit, hic suscepit diualem † secundum suam postulationem, per quam releuata est quantitas, quæ solita [g] erat dati pro ordinatione pontificis facienda †; sic tamen vt si contigerit post eius transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi prius decretum generale introducatur in regiam † vrbem secundum antiquam consuetudinem, vt cum eius scientia, & iussione debeat ordinatio prouenire †. ¶ Item Vitalianus natione Signiensis direxit responsales suos cum synodica epistola iuxta consuetudinem in regiam vrbem ad piissimos principes significans de ordinatione sua.

In Pontificali Vaticano in decretis Agathonis, & Tomo 2. conc. in decretis eiusdem.

† *iussionem*] orig.

† al. faciendi

† al. regia vrbe

† al. prosperari

In Pontific. in gestis Vitaliani Papæ.

Agatho.] Casus. Consuetudo erat, quod electio Papæ subscripta repræsentaretur Imperatori Constantinopoli: & tunc temporis electus dabat quamdam summam pecuniæ Imperatori, ad quam summam releuandam misit Agatho Ioannem episcopum Portuensem Constantinopolim, qui in octaua Paschæ in ecclesia sanctæ Sophiæ latine Missam coram Patriarcha & principe celebrauit, & ad suam

g *Quæ solita.*] Quilibet enim episcopus dare consueuit aliquid Imperatori in electione sua, vt j. ea. quia. dummodo reditus episcopales excederent duas libras auri, vt in Authen. de sanct. episcopis. §. 4. & forte tunc cum mos erat, crimen non erat, vt j. 2. quæ. 4. obiiciuntur. Sed nonne Imperator commisit simoniam relaxando illud ius sub hac conditione, vt consensus eius requiratur in electione? Sed dic, quod non, quia prius vtrumque ius habuit, vnde modo alterum potuit remittere. ideo autem petiit a Papa hanc consuetudinem tolli, quia continebat speciem mali, vt 1. quæst. 1. emendari.

Ad hoc facit, quod not. Io. R. & H. extra de simo. suam, & j. ead. quia.

Ad hoc adde, quod leg. & no. extra de rerum dom. ...

Hadria.

Hadrianus.] C. ✝ ✝. Desiderius rex morabatur Papiae, qui totam Italiam stimulauit: propter quem repellendum Hadrianus Papa fecit Carolum venire: qui Papiae dimisso exercitu, Romam iuit: ibique honorifice receptus, Papiam rediit: & tandem eam obsedit, donec Desiderium regem cepit. Deinde Romam reuersus, synodum con-

Item ex historia ecclesiastica.

¶ Imperator ius habet eligendi Pontificem. C. XXII.

Pann. l. 8. c. 134.

HAdrianus Papa Romam venire Carolum regem ad defendendas[a] res ecclesiae postulauit. Carolus vero Romam veniens Papiam obsedit: ibique relicto exercitu in sancta resurrectione ab Hadriano Papa Romae honorifice susceptus est. Post sanctam vero resurrectionem reuersus Papiam cepit Desiderium regem: deinde Romam reuersus constituit ibi synodum cum Hadriano Papa in patriarchio Lateranensi in ecclesia sancti Saluatoris: quae synodus celebrata est à CLIII. episcopis religiosis, & abbatibus. Hadrianus autem Papa cum vniuersa synodo tradiderunt Carolo ius, & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem. Dignitatem quoque patriciatus[b] ei concesserunt. Insuper archiepiscopos, & episcopos per singulas[c] prouincias ab eo inuestituram accipere diffiniuit: & vt nisi à rege laudetur, & inuestiatur, episcopus à nemine consecretur: & quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo cum innodauit, & nisi resipisceret, bona eius publicari[d] praecepit.

Item Leo Papa.

¶ Electio Romani Pontificis ad ius pertinet Imperatoris. C. XXIII.

Pann. l. 8. c. 136.

IN synodo[a] congregata Romae in ecclesia sancti Saluatoris. Ad exemplum beati Hadriani Apostolicae sedis antistitis, qui domino Carolo victoriosissimo regi Francorum, & Longobardorum, Patriciatus dignitatem, ac ordinationem Apostolicae sedis, & inuestituram episcoporum concessit: ego quoque Leo episcopus seruus seruorum Dei, cum toto clero, ac Romano populo constituimus, & confirmamus[e], & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus, atque largimur domino Othoni primo[f] regi Teutonicorum, eiusque successoribus huius regni Italiae in perpetuum facultatem eligendi successorem[g], atque summae sedis Apostolicae Pontificem ordinandi, ac per hoc[h] archiepiscopos, seu episcopos, vt ipsi ab eo inuestituram accipiant, & consecrationem, vnde debent, exceptus his, quos Imperator Pontificibus, & archiepiscopis concessit[i]: & vt nemo deinceps cuiusque dignitatis, vel religiositatis eligendi vel patricium, vel Pontificem summae sedis Apostolicae, aut quemcumque episcopum ordinandi habeat facultatem absque consensu ipsius Imperatoris (quod tamen fiat absque omni pecunia) & vt ipse sit patricius[k], & rex. Quòd si a clero, & populo quis eligatur episcopus, nisi a supradicto rege laudetur, & inuestiatur, non consecretur. Si quis cõtra hanc regulam, & Apostolicam[l] auctoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi subiacere decernimus: & nisi resipuerit, irreuocabili exilio[m] puniri, vel vltimis supplicijs affici[n].

a ¶ In synodo.] *Initium huius capitis videtur esse illud:* Ad exemplum, &c. *verba autem, quae antecedunt, ipsa quoque pertinere ad titulum, vt integer titulus ita habeat.* Leo Papa in synodo congregata Romae in ecclesia sancti Saluatoris. *Est autem Leo octauus, de quo multa scribit Luitprandus in fine libri sexti. & S. Antoninus par. 2. tit. 16. c. 26.*

congregauit: vbi Hadrianus cum centum quinquagintatribus episcopis dedit Carolo potestatem eligendi Papam, & ordinandi sedem apostolicam, & confirmandi omnes episcopos & archiepiscopos per prouincias: & quicumque contra hoc priuilegium veniret, anathema esset: & nisi resipisceret, bona eius publicari praecepit.

a ¶ *Defendendas.*] ad hoc tenentur omnes principes, vt 23. q. 5. principes. & si noluerint eam defendere, possunt excommunicari. 23. q. 5. administratores. Ioan.

Iudex ecclesiasticus causam sanguinis alij committere potest.

b ¶ *Patriciatus.*] vt puniret crimina, & secundum hoc potest intelligi 2. q. 6. omnis oppressus. Et ita iudex ecclesiasticus alij potest committere causam sanguinis. Vel intellige quod est aduocatus Romae, vt extra de elect. venerabilem.

Vnus est. Sal. intelligitur per singulas prouincias sui imperij.

c ¶ *Per singulas.*] ergo in Fràcia & in Hispania. vnus est enim Imperator, vt 7. q. 1. in apibus. quod concedo nisi probant se exemptos ab imperatore, vt 23. q. 8. §. ecce. vnde adhuc de capite suo dabunt tributum Imperatori omnes, cum non probent se exemptos ab Imperatore, vt ff. de censi. l. vlt. si enim dicunt se non subesse Romano imperio, per consequens dicit se non habere aliquid proprij, vt ff. dist. 1. ius Quiritium. fateamur, ergo Imperatorem esse dominum mundi, vt ff. ad legem Rhod. deprecatio. Obstat quod Reges Hispaniae cum non

Aliam glo. sequitur c. y. Bart. & Bal. vult. & Ia. in l. 1. col. 2. C. de summa tri.

Adde hoc an Reges Franciae

subessent imperio, regnum ab hostium faucibus eruerunt.

d ¶ *Publicari.*] Hic ecclesia publicat bona laicorum, & quandoque deponit laicos à dignitatibus. 32. q. 5. praeceptorum. in fi. Vel dic quod hic docet ecclesia quid fieri debeat. sic 24. q. 3. de illicita. & 5. q. vlt. delatori.

In synodo.] C. ✝ ✝ ✝. In hoc cap. continetur quod sicut Hadrianus concessit priuilegium Carolo, ita Leo Papa in synodo Romae congregata concessit idem priuilegium Othoni primo Regi Teutonicorum, & eius successoribus, vt ipse eligat sibi successorem, & ordinet Romanum pontificem, & episcopos & archiepiscopos, vt ab eo inuestituram accipiant: nisi aliquorum inuestituram concesserint Romanis pontificibus, vel archiepiscopis: & qui contra venerit, decreuit excommunicationi subiacere: & nisi resipisceret, irreuocabiliter exulare: vel si laicus est, vltimo supplicio affici.

subiectione imperio glo. in c. 1. in princ. de pa. iuram. fir. tenet quod sic. Communiter tamen tenetur contrarium per tex. in cap. per venerabilem. extra qui fi. sint legi. & per l. vt. de app. §. nunc transeamus. in prin. Bar. in l. hostes. in 2. col. ff. de cap. & Bal. in 4. c. 1. de pa. iur. fir. reprobata ibi glos. & etiam ibi ponit Andr. de Yser. Item pro hoc adde concord. in apostil. ad Bal. in l. 1. C. de summa trini. idem de rege Hispaniae, glo. magna ad fi. in c. & nouelle, de don. int. vir. & vxo. Iac. Gregecabilem. col. 9. de ele. Iac. l. id quod apud hostes. de leg. 1.

e ¶ *Confirmamus.*] Arg. quod idem potest dare & confirmare. 23. dist. in nomine. extra de elec. cum inter. Arg. contra extra de fi. instru. c. inter dilectos: dic quod non potest eodem respectu: sed diuersis, vt in d. c. cum inter. & ff. de mil. om. iud. & quia quandoque etiam dicitur dare, id est, datum ostendere, vt 23. q. 5. §. hinc notandum. ff. d. testa. heredes. §. si quid.

Ibi distinguitur verum esse in donatiuum vel confirmatiuum. nam non potest donare si iam donatum erat, vt in hac decreta in h. l. de co. certa om. nec idem dare & confirmare simul & semel, nisi ostendatur concessio prioris pater primo. ff. de mi. om. iudic. l. & quia. Archi.

f ¶ *Primo.*] non dicas primo regi, sed primo Othoni, id est, ante quem nullus alius fuit. sic extra de verbo. signi. Ioseph. & ff. de verbo. signi. proximus.

g ¶ *Successorem.*] Hoc speciale fuit quod 8. q. 1. Moyses. sic 7. q. 1. petisti. hic patet quod maximam habet potestatem Papa circa imperium. Sed dic quod tantum in Italia permittit ei facere successorem.

h ¶ *Ac per hoc.*] quasi diceret ex quo in Romana ecclesia hoc permittit: ergo & in minoribus. Et est arg. quod idem iuris est in membris, quod in capite, vt 16. q. 2. cap. 1. 12. q. 2. cognouimus. & q. 1. praecipimus. & 1. q. 3. si quis episcopus. 24. q. 1. rogamus.

i ¶ *Concessit.*] videtur ergo quod imperator possit dare priuilegium libertatis, vt extra de restitu. in integ. auditis.

K ¶ *Sit patricius.*] & sic Papa dat hic gladij potestatem: cuius tamen exercitium ipse non habet. Io. extra de electio. suffraganeis. B.

Papa dat gladij potestatem.

l ¶ *Apostolicam.*] Sed numquid Papa posset ei potestatem dare, vt deponeret ipsum? sic in haeresi, & de consensu Cardinalium: immo in omnibus se potest subijcere ei, vt 2. q. 7. nos si.

m ¶ *Exilio.*] not. ecclesiam posse aliquem mittere in exilium, vt 3. q. 4. hi qui.

n ¶ *Affici.*] Cum haec priuilegia fuerint omnibus successoribus data, quare non vtuntur eis? Respon. quia Imperatores eis renuntiauerunt, vt 3. ead. tibi. Item quia per abusum ea perdiderunt, vt 3. ead. §. verum. Item quia ex causa fuerunt eis concessa. vnde cessante causa, ipsa cessauerunt, vt 1. q. 7. quod pro remedio. Nec obst. quod hic dicitur de successoribus: quia hoc intelligendum est de illis successoribus, qui hoc impetrare possunt, vt 23. dist. 1. notandum.

Imperatores ius ea perdiderunt. renunciatio.

Item Gregorius lib. 4. reg. epist. 34. seu cap. 78. ad Constantiā Augustam.

¶ Præcepto principum, Maximo remittitur, quod [1] absque auctoritate Apostolica ordinatur. C. XXIIII.

Poly. l. 1. tit. 1.

SAlonitanæ ciuitatis episcopus me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eumdem præuaricatorem, qui inordinate ordinatus est, protinus misi, vt omnino Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent [a]. Quod ei sub excommunicationis [b] interpositione mandaui. Qui † contempto me, atque despecto, in audaciam quorumdam secularium hominum, quibus, denudata sua ecclesia, præmia multa præbere dicitur, nunc vsque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundum iussionem dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens [c], eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quòd in ordinatione sua me, vel responsalem meū prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxaui [d], ac si me [e] auctore fuisset ordinatus. Alia vero peruersa illius, scilicet mala corporalia, quæ cognoui [f], vel quia cum pecunijs est electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita relinquere non possum. *& infra.* ¶ Et si ad me diu venire distulerit, in eo exercere districtionem canonicam nullo modo cessabo.

† al. &] orig.

Item ex concilio Toletano 12. c. 6.

¶ In electione episcoporum, principis desideratur assensus. C. XXV.

CVm † longe lateque diffuso tractu terrarum, commeantium impeditur celeritas nuntiorum, quo aut nō queat regis auribus decedentis præsulis transitus innotesci, aut de successore morientis episcopi libera principis electio præstolari; nascitur sæpe, & nostro ordini de relatione talium difficultas, & regiæ potestati [g] quandum consultum nostrū pro subrogandis pontificibus sustinet, innumerosa † necessitas. Vnde placuit omnibus pontificibus Hispaniæ, atque Galliciæ † [h], vt saluo priuilegio [i] vniuscuiusque prouinciæ, licitū maneat [k] deinceps Toletano pontifici, quoscumq; regalis potestas elegerit, & iā dicti Toletani episcopi iudiciū dignos esse probauerit, in quibuslibet prouincijs & in præcedentium sedibus præficere præsules, & decedentibus episcopis [l] eligere successores: sic tamen, vt quisquis ille fuerit ordinatus, post ordinationis suæ tempus infra [m] trium mensium spatium proprij metropolitani præsentiam uisurus accedat.

† Dum] orig. in quo hæc oratio pendet ab alio principio.

† al. iniuriosa

† al. Gallie

SAlonitanæ.] CASVS. Maximus dicebatur in quatuor deliquisse. Primo, quia per simoniam archiepatum Salonitanæ ciuitatis acquisierat. Secundo, quia ordinatus fuerat Papa irrequisito, vel eius responsali. Tertio, quia contra excōicationem à Papa latam sub cōditione si diuina celebraret, eo quod sic fuerat ordinatus, Missas cantare præsumpsit audacia quorūdam secularium, quibus multa præmia, sua ecclesia spoliata, dare dicebatur. Quarto, quod fornicationis vitio laborabat. Sed ad preces principum Constantinopolitanæ ciuitatis ratā habuit eius ordinationē. Alia vero mala illius indiscussa relinquere noluit: ideoq; præcepit sibi, vt Romā venire nō differret: & si non veniret, districtione canonica ferietur.

a ¶ *Iussissent.*] Argu. quod auctoritas maioris excusat, vt 14. q. 5. dixit. 28. dist. diaconi. 23. q. 5. miles. Arg. contra 12. q. 2. quicumque. & 16. q. 1. in canonibus. Ioan. Sed in malo nulli est obediendum: nec aliquis excusatur, vt 11. q. 3. si dominus. B.

b ¶ *Sub excommunicatione.*] Ex hoc vi. quod per talia verba fiat excōicatio: cum sic dr, præcipio tibi hoc sub pœna excommunicationis. Et est arg. ad idem extra de eo qui or. fur. rece. c. 1. Arg. contra extra de iure patro. relatum. in fi. & de sagittarijs. cap. vno. vbi de hoc. H. dicit, quod si talis prohibitio fiat a canone, non fit excōicatio per illa verba, vt 30. dist. per totum. secus si ab homine: quia canō mitius agit quam homo, vt 26. q. 7. alligant & ff. de arbi. Celsus. Alij dicunt, quod refert an diffiniendo illa verba proferantur, vt tunc per ea fiat excōicatio, an constituendo ius: & tunc non fiat excōicatio per illa verba. Sed hæc veritas est, quod illa verba non habent vim sententiæ, sed tantū comminationis, vt C. commina. epistolas, per totū. Hoc autem scias, quod sub conditione potest quis excōicari: & taliter hic intelligo latam sententiā: vnde existente conditione ligat excōicatio, & non prius: & tñ à tali excōicatione potest appellari: licet H. contrarium scripserit, vt extra de appel. præterea 2. & hoc ideo, quia excōicatio tunc non trahit secum suam executionem: quia non cedit, nec veniunt dies ante existentem conditionem, vt ff. de verb. signi. cedere. Sed quid si excōicans moritur priusquàm existat conditio? tunc dico excōicatum qñ extat conditio: & ita aliquis excōicatur à mortuo. Verum autem conditione existente intelligatur retro fuisse excōicatus, per id quod legitur. ff. qui pot. in pigno. hab. l. potior. & ff. de manumiss. test. Neratius. Vel tantum à tēpore conditionis existantis, per id quod est. ff. de ædil. edi. bouem. §. si sub conditione. disputationi relinquo. Ioan. Ego credo quod à die existentis conditionis per decre. illam, præterea. extra de ap. B.

c ¶ *Obediens.*] hoc dicit ex humilitate, quia ei præcipere nō poterāt. H.

d ¶ *Laxaui.*] Not. epm remittere posse quæ ad ipsum spectāt, nō quæ ad Deū: arg. 23. q. 4. si is qui prælatus. Sed nonne quæ fiūt in personā epi, vel alterius prælati, fiunt in contemptū ecclesiæ, & ideo in Deū? verū: sed principaliter in prælatū. Ȝ. dist. 45. & quod emēdat. & 23. q. 4. inter.

e ¶ *Ac si me.*] Arg. quod ratihabitio sequens facit aliquid legitimum, quod ab initio factum fuit illegitime. extra de iure patro. cura. 18. q. 2. de monachis. 9. q. 5. Lugdunen.

f ¶ *Cognoui.*] per auditum. 2. q. 1. quanto. 22. q. 5. hoc videtur. non aliquam iudex. 2. q. 1. §. quando.

CVm longe.] CASVS. Consuetudo erat in Hispania, quod quoties moriebatur eps, omnes epi comprouinciales congregabant, vt Regi de obitu præsulis significarēt. Sed quia quandoq; nūtiorum impediebatur celeritas, ita quod sine magno incommodo electio principis non valebat expectari: & si recederēt, oportebat eos iterū conuenire ad consecrationē electi: & sic eis difficultas maxima incumbebat: similiter & Regi imminebat difficultas, cū alijs negotijs impeditus non posset tam cito consulto eporum rñdere: quod consultum numerosa necessitas expectabat: ideo placuit omnibus epis Hispaniæ, vt archiepi Toletanus haberet potestatē confirmandi & ordinandi in quibuslibet prouincijs epos: quos regalis potestas eligat saluo priuilegio cuiuslibet prouinciæ: ita tamen vt quicumque fuerit ordinatus, post suam ordinationem intra spatiū trium mensium proprio archiepiscopo se præsentet.

g ¶ *Potestati.*] nihil tamen hic Regi subtrahitur: quia sicut prius eligebat, ita & modo post priuilegium Toletano episcopo concessum. B.

h ¶ *Atque Galliciæ.*] connumerat hic Galliciam Hispaniæ, cū tñ sit pars eius: & ita pars connumeratur suo toti. sic ī. eod. epo. & C. de excusatio. tuto. exactores. vbi dicitur, oneribus & tutelis.

ADDITIO Cum tamen omnis tutela sit onus. & ita ius non respicit talem connumerationem. Vel locus est sicut loquuntur peregrini. vel non est pars eius, secundum Lau.

i ¶ *Priuilegio.*] id est, iure. sic 9. q. 3. saluo. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. si debitor. §. 1. potius ergo onus quàm ius primatiæ concessum fuit huic Toletano epo. cum enim Rex eligeret olim de consilio omnium episcoporum. hoc consilium conceditur ei hic.

k ¶ *Maneat.*] Argu. propter loci & temporis difficultatem electionem fieri à quo non debeat: sic extra de iure patro. si vero. & 24. q. 1. pudenda. 93 dist. iuxta.

l ¶ *Episcopis eligere.*] id est, à Rege electos consecrare & cōfirmare.

m ¶ *Infra.*] infra dist. 93. iuxta. extra de iure patro. si vero. ī. 63. dist. si quis contra. sed non est contra.

Etiam in actu [illegible] ibus quo ad [illegible], vt no. 86. dist. in [illegible].

Obediendum nō est alicui in malo.

Excommunicatio [illegible] per hæc verba: præcipio sub pœna excommunicationis.

Quia nunc est ligatus, vt hic. & extra de appel. præterea. & de eo qui fur. ordi. rece. c. 1. [illegible] Lau. qui hic sequitur hanc sententiam Hu.

Excommunicari potest quis sub conditione.

Excommunicari [illegible] a mortuo.

Arg. contra 27. q. 1. cap. 2. in [illegible].

[illegible] possunt remittere [illegible] facta remittunt.

Adde ad hanc glos. [illegible] in l. si quis in hoc. & [illegible] Authen. C. de [illegible].

Et sic nota, [illegible] saluo iure suo.

[illegible]

ELECTIONES. Casus. Iste §. respicit proximũ cap. cum longe. Non solum in Hispania eligebantur episcopi per Reges, sed etiam electiones summorũ pontificũ & episcoporũ quondã Imperatoribus repræsentabantur: sicut factũ est de Ambro. & Grego. Vnde apparet laicos ab electione non esse excludẽdos. Hac vero

d ¶ *Ciuium.*] non rusticorum extra ciuitatem consistentium.
e ¶ *Honoratorũ.*] i. maiorũ de populo, & clero. ĩ. ea. Hadrian⁹, in fi.
f ¶ *Arbitrium.*] ĩ. dist. 23. cap. 1. 24. dist. c. nullus.
g ¶ *In ordinationibus.*] idest, electionibus.
h ¶ *Ordinis consensus.*] quia dicitur ordo cerdonum, pelliparioru, vel alterius corporis.

m *Electiones quoque summorum Pontificum, atque aliorum infra præsulum quondam Imperatoribus repræsentabantur: sicut de electione beati Ambrosij, & beati Gregorij* a *legitur. Quibus exemplis, & præmissis auctoritatibus liquido colligitur, laicos non esse excludendos ab electione, neque principes reijciendos ab ordinatione ecclesiarum. Sed quòd populus iubetur electioni interesse; non præcipitur aduocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum. Sacerdotum enim (ut in fine superioris capituli Stephani* b *Papæ legitur) est electio: & fidelis populi est humiliter consentire. Desiderium ergo plebis requiritur, ut clericorum electioni concordet. Tunc enim in ecclesia Dei rite præficietur antistes, cum populus pariter in eum acclamauerit, quem clerus communi voto elegerit.*

ĩ. ead. c. nosse.

Vnde Cælestinus Papa ait ad episcopos Galliæ, epist. 2. c. 5.

¶ Plebis non est eligere, sed electioni consentire. C. XXVI.

ĩ. di. 61. c. null⁹. Poly. l. 2. tit. 1. & ceter, vt ĩ.

CLeri, plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur.

Item Leo primus ad episcopos Viennensis prouinciæ, epist. 87. al. 89. [sed paulo aliter, & copiosius.]

¶ De eodem. C. XXVII.

VOta c ciuium d, testimonia populorum, honoratorum e arbitriũ f, electio clericorum in ordinationibus g sacerdotum expectantur. *& infra.* ¶ Per pacem, & quietẽ sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur: teneatur subscriptio clericorum; honoratorum testimonium, ordinis consensus h, & plebis i.

z *Principibus vero, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum episcoporum referendas vsus, & constitutio tradidit pro schismaticorum, atque hæreticorum dissensionibus; quibus nonnunquã ecclesia Dei concussa periclitabatur: Contra quos legibus* k *fidelissimorum Imperatorum frequenter ecclesia munita legitur.* ¶ *Repræsentabatur ergo electio Pontificum catholicorum principibus, ut eorum auctoritate roborata nullus hæreticorum, vel schismaticorum auderet contraire, & ut ipsi principes tamquam deuotissimi filij in eum consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, ut ei in omnibus suffragatores existerent; sicut Valentinianus beato Ambrosio supra legitur dixisse [Noli timere; quia & Deus, qui te elegit, semper te adiuuabit, & ego adiutor, & defensor tuus, ut meũ ordinem decet, semper existam.]* *Vnde Stephanus Papa statuit, dicens.*

ĩ. c. Valentinianus.

¶ Præsentibus legatis Imperatoris ordinetur Pontifex Romanus. C. XXVIII.

Pann. l. 3. c. 1. ¶ Stephanus Pap.

QVia sancta Romana Ecclesia, cui, auctore Deo, præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte; quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit consecratio; nec canonico ritu, & consuetudine ab Imperatore directi intersunt nuntij, qui scandala fieri vetent: volumus, ut cum instituendus est Pontifex, conuenientibus episcopis, & vniuerso clero eligatur præsente l senatu, & populo, qui ordinandus est; & sic ab omnibus electus præsentibus legatis imperialibus consecretur; nullusque sine periculo sui iuramenta m, vel promissiones aliquas noua adinuentione audeat extorquere; nisi quæ antiqua exigit consuetudo n; ne vel ecclesia scandalizetur, & imperialis honorificentia minuatur.

i ¶ *Et plebis.*] nomine plebis censentur illi, qui nõ sunt collecti ad aliquod corpus faciẽdum: de quo corpore habes ff. quod cuiusq; vniuer. l. 1. & ẽ ad hoc bonum simile. C. de episco. aud. l. iubemus.

PRINCIPIBVS. Hæc est tertia pars huius dist. in qua reddit rationem, quare vocabãtur principes ad electiones. Archid.

Casus. Hic duplex ratio redditur, quare quõdã Regibus & Imperatoribus electiones repræsentabantur: scilicet vt nullus hæreticorũ & schismaticorum electioni cõtrauenirẽt, per quos sæpe ecclesia periclitabatur: & vt ipsi principes tãquã filij deuotissimi consentirent in electũ, quẽ sibi viderent in patrẽ eligi: sicut de Ambro. fecit Valentinianus. Sed quod principes interesset propter hæreticos & schismaticos, probat per sequens capitulum.

k ¶ *Legibus.*] 23. q. 7. cap. 1. & 2. & distin. 8. quo iure.

QVia.] Casus. Romana ecclesia sæpe patiebat molestias in obitu Papæ, & i electiõe successoris, quia nũcij Imperatoris deerant: ideo statuit Stephanus, quod electio Papæ nõ fieret nisi præsẽte populo, & senatu, & Imperatore, vel eius legatis: vt scãdala remoueantur, & eis præsentibus cõsecretur: & null⁹ audeat extorquere iurameta vel promissiones, nisi quæ fuerint de antiqua consuetudine.

l ¶ *Præsente.*] infra 79. dist. nullus.

m ¶ *Iuramenta.*] videtur ergo, quod ante electionem non sit præstãdum iuramentũ de indẽnitate ecclesiæ, vt

vero cõtrarietatẽ soluit Gratianus, dicens quod laici nõ debẽt vocari ad electionẽ faciendã, sed ad præbendũ electioni consensum. Nã clericorũ est eligere, & populi consentire: sicut supra in cap. nosse. in fi. sed quod laici vocẽtur ad electionẽ nõ vt eligãt, sed vt cõsentiant electioni, probat per duo sequentia capitula, quorũ primum patet.

a ¶ *Et beati Gregorij.*] non in hoc volumine, nisi arg. ĩ. ea. Agatho.

b ¶ *Stephani.*] ĩ. ead. dist. nosse.

VOta.] Casus. Dicitur in hoc cap. quæ debeant in electione concurrere, scilicet conuenientia & consensus ciuium, bona fama populi, maiorum laicorum arbitriũ & voluntas, & electio clericorum, & subscriptio.

c ¶ *Vota.*] idest, conuenientia & consensus, vt ĩ. dist. 24. episcopus.

8. q. 3. Artaldus. & ĩ. 28. dist. de Syracusanæ. præsumetur enim hęc ideo facere vt eligeretur. Dicunt tamen quidam, quod si est consuetudo, quòd præstetur, præstari potest: & sic intelligunt quod dicitur hic in fi. Quid tamen iuris sit de hoc, habes 8. q. 3. in summa.

n ¶ *Consuetudo.*] Per hoc videtur, quòd in spiritualibus seruanda sit consuetudo in recipiendis muneribus; vt ĩ. eod. Agatho. & in auth. de sanct. episco. §. 4. coll. 9. & 1. q. 3. quæsitũ. & 9. q. 3. conquestus. & extra de simo. ad apostolicam. Argu. contra extra de simon. cum in ecclesiæ. & cap. sicut. Ad hoc dicunt quidam, quòd licitum est aliquid petere in spiritualibus, sed non pro spiritualibus, vt non petatur pro consecratione, sed pro consuetudine. Vel dic quod si consuetudo illa pietatem continet, non potest petit tamen superior

Plebis nomine qui censentur.

De hoc le. & not. extra de excep. præla. Adiecta. & per Inno. extra de offi. or. cum ab ecclesiarum. Archid.

Iurandũ ne est de indemnitate ecclesiæ ante electionem.

Consuetudo an potest inducere, vt aliquid recipiatur in spiritualibus.

Quia hoc asseruit ponunt Io. B. & Host. extra de simonia. & facit ad hoc quod consuetudo tacet nõ delictũ, qd alias esset. de [illegible] q. 4. obijceretur. Ad idem habes arg. ope. extra de elec. c. 2. ibi videas. Archid.

superior cogere possit, vt seruetur talis consuetudo, vt dicit illa constitutio, ad apostolicam. H. tamen dicit, quòd illud refertur ad legatos Imperatoris, vt nõ aliud Romana ecclesia petat ab eis, quam ipsi soliti sunt facere, scilicet vt Papa non cogat eos aliud iuramentum facere Papæ, quam iuramentũ fidelitatis, qđ Imperator cõsueuit præstare, vt j. ead. dist. & hoc indicat illud verbũ, mouatur.

eorum, sed ad cautelam futuri temporis, omnem indignationem medullitus sedauerũt, & accesserũt humiliter ad salutãdũ electũ.

e ¶ *Trahoretur.*] Debet enim ire quasi inuitus, vt arg. 1. q. 6. sicut 18. C. de episc. & cle si quẽquã. sic enim appellantur quasi proprio nomine: & quia portatur Papa in manibus, ne offendat ad lapidẽ. Tem-

VERVM. Hęc est quarta pars huius dist. in qua dicitur, quare principes postea fuerũt prohibiti, scilicet quia impedimentũ præstabant: & quia ipsi renũtiauerunt. Ioa. de Fan.

CASVS. Dictum est s. in cap. quia ꝗ consuetudo facta fuit quondã, quòd Imperatores deberent interesse electioni Papæ & episcoporũ, vt s. patet in multis cap. Nũc vero dicit Gratianus in hoc §. ꝙ postea statutũ fuit cõtrariũ propter tres rationes. Prima ratio est, quia Imperatores abutebãtur priuilegio suo: quia non solum cõsentire volebant, sed etiã electionibus se ingerebant. Secũda ratio fuit, quia i hæresim labebãt, & sæpe ecclesiã impugnabãt. Ergo Apostolici potuerũt in cõtrarium statuere, & destruere cõstitutiones quas antecessores fecerũt pro bono, probat exemplo Ezechiæ, qui serpentẽ æneũ, quẽ fecerat Moyses ꝓ liberatione populi, destruxit: cum populus illum coleret sicut Deũ. Tertia ratio ẽ, quia Imperatores suis priuilegijs renũciauerũt: & postea electiões Apostolicorũ celebratę sũt ꝓsentibus & incõsultis legatis Imperatoris: qđ probat sequẽs capi.

a ¶ *Excelsa.*] idest, templa idolorũ in excelsis posita.

b ¶ *Ideo.*] quia iussu domini factus erat: & quia cũ respicientes liberabantur.

4 *Verum, quia Imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed primi distribuentium, immo exterminantium esse voluerunt; frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapsi catholica matris ecclesiæ unitatem impugnare conati sunt; ideo sanctorum Patrum statuta aduersus eos prodierunt, vt semet electioni non insererent; & quisquis eorum suffragio ecclesiam obtineret, anathematis vinculo innodaretur: sicut scriptura quoque diuina dicit, quòd Ezechias dissipauit excelsa*[a]*, & contriuit statuas, & succidit lucos, & fregit serpentem æneum, quem fecit Moyses; videlicet, quia illum serpentem Deus fieri iusserat, ne serpentina morte populus interiret; ideo*[b] *ipse populus colere, & venerari eum cœperat: & idcirco destruxit*[c] *iste, quem iubente Deo fecerat ille. Ac per hoc magna auctoritas ista est habenda in ecclesia; vt si nonnulli ex prædecessoribus, & maioribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertuntur in errorem, & superstitionem, sine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate à posteris destruantur*[d]*. Postremo præsentibus legatis Imperatorum, & inconsultis, electiones Romanorum Pontificum leguntur celebratæ, & tandem ijdem Imperatores religiosæ mentis affectu præfatis priuilegijs renuntiauerunt; multa insuper donaria ecclesiæ conferentes. Vnde Gregorius*[e] *scribit.* 4. Reg. 18.

¶ Inconsultis legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligitur. C. XXIX.

CVm Hadrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ, quæ dicitur ad præsepe, traheretur[e] ad Lateranense patriarchium; certatim à clero, & proceribus, & plebe deportatus est. Quod audientes missi Ludouici Imperatoris moleste tulerunt, indignati scilicet, quòd dum præsentes essent, non fuerunt inuitati, nec optatæ à se futuri præsulis electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quòd non causa contemptus Augusti, sed futuri temporis[f] prospectu omissum hoc fuerit (ne videlicet legatos principum in electione Romanorum præsulum expectandi, mos per huiusmodi fomitem inolesceret) omnem indignationem medullitus sedauerunt, & ad salutandum[g] electũ etiã ipsi humiliter accesserunt[β]. Iuo p. 5. c. 16.

α ¶ Gregorius.] *Hoc autem citabatur ex Gregorio quarto, cuius esse non potest, cum Hadrianus secundus, de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio quarto. In pontificalibus vero manuscriptis inter gesta Hadriani secundi, itemque in collectione manuscripta decretorum Romanorum Pontificũ in decretis eiusdem Hadriani secundi habetur.*

β ¶ Accesserunt.] *In ijsdem Pontificalibus hæc continenter sequuntur:* Audiens hoc Ludouicus Imperator Christianissimus, mox Imperialem scribens epistolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregissent officio præsulem, collaudauit: per quam epistolam videlicet monuit, nulli quidpiam præmij fore pro consecratione Romani Pontificis quoquomodo pollicendum: cum ipse hanc non suorum suggestione, sed Romanorum potius vnanimitate ardentissime cuperet prouenire; maximè, cum reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana ecclesia, vel deperire quidquam se diceret anhelare.

Item pactum constitutionis Imperatoris primi Ludouici cum Romanis Pontificibus.

¶ Electio Romanorum Pontificum à Ludouico conceditur Romanis. C. XXX.

EGo Ludouicus Imperator Augustus statuo, & cõcedo per hoc pa- S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 2. Volaterr. l. 3. Ans. l. 4. c. 35. Iuo par. 5. c. 51.

Ezechiæ commendatio.

c ¶ *Destruxit.*] Hic Ezechias cõmẽdatur ex destructione imaginis, quæ erat occasio superstitionis. quare ergo Massiliensis episcopus cõdẽnatur, qui destruxit imagines, in quibus popul' idolatriã cõmittebat, vt de consec. dist. 3. perlatũ? Dic ꝙ serpens ille fuit temporalis ad sanandũ vulnera. vnde cessante causa cessare debuit effectus: sed causa imaginũ perpetua est, vt habeatur in eis memoria Dei.

Successores prædecessorum statuta mutare possunt.

d ¶ *Destruantur.*] Arg. successores debere mutare facta & instituta prædecessorũ etiã bona, si viderint esse ea perniciosa exẽplo. 9. q. 1. videntes. 35. q. 1. c. 1. & 96. dist. bene. in fi. dist. 68. corepiscopi. & extra de deci. suggestũ. vbi est arg. ꝙ priuilegiũ quod est exemplũ mali, remouendum est. insti. iu. bon. rap. §. sed ne dum talia.

CVm Hadrianus.] CASVS. Hadrianus secundus ab ecclesia sanctæ Mariæ maioris deportatus est à clero & populo & proceribus certatim ad patriarchiũ Lateranense. quod audiẽtes nũtij Ludouici Imperatoris moleste tulerunt, ꝙ cum præsentes essent, vocati non fuerunt: qui audientes ꝙ non fuit factum in cõtemptũ

f ¶ *Temporis.*] Nota ꝙ nõ sunt mala, interdũ debẽt omitti, ne sint exẽplo perniciosa, vt s. dist. 23. in nomine. s. dist. 31. deniq. 12. q. 2. liberti. 2. q. 7. accusatio. & 30. q. 1. c. 1. insti. ui. bo. rap. §. sed & dum.

g ¶ *Et ad salutandum.*] Ar. eos consensisse electioni ex quo interfuerunt, & eũ salutauerũt, & nõ reclamauerũt. sic extra de his quæ fi. à ma. par. cap ex ore in fi. & extra de priuile. cũ oli. in fi. & extra de sent. excõ. si aliquãdo. & eo ipso ꝙ quis salutat aliũ, videt consentire, et vt 24. q. 1. omnibus. Sic ex eo ꝙ quis nõ vult salutare aliũ, præsumitur inimicus, vt extra de offi. dele. cum super. in parte decisa & eo ipso ꝙ Stephanus dixit, perlegatus: intelligitur consensisse, vt 96. dist. bene. sic j. de consec. dist. 2. pacem.

Electum salutans electioni eius præbet consensum. Ad hoc facit quod ibi & not. extra de prębend. dilectus in gl. ad hoc. vacabat. sed post electionem, ꝙ ibi ipse ignorabat id tempus datum canonice tradidisse; et sepe ibid. datum nõ ordinat. ar. & de interrog. ac de iuram. j. vicum. nichil.

EGo Ludouicus.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ Imperator Ludouicus concessit & cõfirmauit Paschali & eius successorib' Romã cũ toto suo ducatu & cæ-

& territorio in perpetuũ tenere, & habere quiete, sicut sui antecessores quiete possederunt. In secunda parte dicitur, quòd quãdo Papa de hoc mundo migrauerit, nullus electioné successoris cuiuscũque sit gentis impediat, vel electoribus contradicat: scilicet Cardinalibus: sed eo electo & consecrato nuntii dirigantur ad regẽ Francorum

periũ, ex quo res redit ad primũ statũ, vt ff. de pact. si vnus. §. pactus. & 35. dist. ab exordio. non ob. 12. q. 2. non liceat. quia ille non poterat legem imponere suo successori. extra de elec. innotuit.

c ¶ *Et territorijs.*] Quid sit territoriũ, quid sit oppidum, quid vrbs, habes ff. de verbo. signifi. pupillus. §. territoriũ. Et sic est arg. quòd nomine ciuitatis non cõprehenduntur eius territoria, vt 12. q. 2. ca. vlt. & ff. de verb. signi. l. 2. & ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. Argu. contra ff. de verb. sign. qui in continentibus. & l. ædificia. ff. de iudi. insulæ. ff. de offic. præ. vrb. l. 1. ibi, *Cum vrbem.*

d ¶ *Seu.*] Hæc dictio, seu, potius auget donationem, quam distinguat inter res donatas, vt ff. de aur. & argen. leg. l. si quis ita.

e ¶ *Migrauerit.*] olim enim nullus audebat tractare de electione Papæ ante tertiũ diẽ post sepulturã præmortui, vt j. dist. 79. nulli'. sed per contrariam consuetudiné hoc hodie abrogatum est.

ADDITIO. Idẽ sentiunt hic Hug. & L. quorũ sunt hæc glos.

f ¶ *Omnes Romani.*] Nota quod olim oẽs Romani intererant electioni ex cõsuetudine. j. ca. proxi. & ca. seq.

g ¶ *Francorum.*] Nota imperium prius Francorũ, fuisse: sed postea Teutonici virtutibus promeruerũt imperium, vt 28. quæst. 1. §. ex his. in quos hodie translatum est imperium. extra de elect. venerabilem.

C ¶ *Constitutio.*] CASVS. Dicit hic quòd primus Henric' & primus Otho cõstituerunt cũ Romanis põtificibus, vt nullus eorũ nuntius vel alius cuiuscũque sit gentis vel cõditionis, in electione Romani Pontificis audeat contradicere: & qui contradicere voluerit, exilio perpetuo tradatur.

T ¶ *Ibi domino.*] CASVS. In hoc ca. cõtinetur qualiter Otho iurauerit fidelitatẽ Ioanni Papæ per suũ procuratorem: in quo dicitur quòd in 8. cap. tenetur.

Ciuitatis appellatione eius territoria nõ comprehenduntur.

Papæ electio olim per triduum differebatur.

Imperiũ Franci primo, deinde Teutonici habuerunt.

Nat. hic, nisi Francũ tenebat Romanus Imperator.

Vasallus ecclesiæ cui debet fidelitatis iuramentũ præstare.

ctum confirmationis [a] nostræ tibi beato Petro principi Apostolorũ, & per te vicario tuo domino Paschali summo Pontifici, & vniuersali Papæ, & successoribus eius in perpetuum; sicut a prædecessoribus nostris vsque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam ciuitatem cum ducatu suo, & suburbanis, atque viculis [b] omnibus, & territorijs [c] eius montanis, & maritimis littoribus, & portubus [d], seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thusciæ partibus. *Item infra.* ¶ Quando diuina vocatione huius sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit [e]; nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publice, aut priuatim veniendi, aut electionem faciendi; nullusque in ciuitatibus, aut in territorijs ad ecclesiæ beati Petri apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam; & eum, quem diuina inspiratione, & beati Petri intercessione omnes [f] Romani vno consilio, atque concordia sine qualibet promissione ad Pontificatus ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico consecrare; & dum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad nostros successores reges Francorum [g] dirigãtur; qui inter nos, & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem socient.

† al. villulis

[*Item Leo quartus Lothario, & Ludouico Augustis.*]

¶ Electio, & consecratio Romani Pontificis non nisi iuste, & canonice fiat.

C. XXXI. PALEA.

S. Antonin' ibid. Iuo par. 5. c. 24.

INter nos, & vos pacti serie statutum est, & confirmatum, quòd electio, & consecratio futuri Romani Pontificis non nisi iuste, & canonice fieri debeat.

[*Item constitutio* [a] *primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus.*]

¶ Ab Imperatore, vel nuntijs eius electioni Romani Pontificis nullum obstaculum generetur.

C. XXXII. PALEA.

Ans. l. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. Iuo par. 5. c. 52.

COnstitutio primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Vt nullus missorum nostrorum cuiuscumque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus. *Item.* In electione Romanorum Pontificũ neque liber, neque seruus ad hoc venire præsumat, vt illis Romanis, quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo, faciat aliquod impedimentum. Quòd si quis contra hanc nostram constitutionem [facere] præsumpserit, exilio tradatur.

In legib. Lõgob. l. 5. tit. de Põtifi. leg. 3.

[abest a Grat. & Iuo.]

a ¶ Constitutio.] *Ex antiquo exemplari Gratiani restitutus est hic titulus: in quo exemplari post titulum istum, interposita rubrica, incipit caput.* Vt nullus, &c. *vt etiam apud Iuonem. Verum, quia receptum est, vt initium huius capitis sit a dictione,* Constitutio, *relicta sunt hæc verba etiam in principio ipsius. Extat vero hoc capitulum in vetustis quoque exemplaribus, in quibus paleæ esse non solent.*

Item constitutio Othonis.

¶ Iuramentum Othonis, quod fecit domino Papæ Ioanni. C. XXXIII.

S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 5. §. 16 in medio. Ans. l. 1. c. 90. & l. 4. c. 36.

TIbi domino [h] Ioanni Papæ ego rex Otho promittere, & iurare [i] facio per patrem, & filium, & spiritum sanctum, & per li-

corum ad pacem & amicitiam inter eos sociandam. Secunda pars incipit ibi, *Idem quando diuina.* Sequens cap. patet.

a ¶ *Confirmationis.*] Argu. quod aliquid simul datur & confirmatur, vt 100. di. ca. in synodo.

b ¶ *Viculis.*] idest, villulis. ff ad muni. qui ex vico. nec posset Imperator istã donationẽ reuocare. nã dicit lex, quòd sola immensitas est mensura rerũ donatarũ in ecclesia. C. de sacrosan. eccl. authen. sed hodie. imo nec cõcedit hic: sed cõcessa cõfirmat. nã oia hæc & alia plura iã prius fuerãt ecclesiæ cõcessa. j. 96 dist. Constantinus. præterea quia Imperator potest alienare res imperij, vt ff. de lega. 1. apud Iulianũ. §. vlt. Itẽ quia per hanc concessionẽ nõ læditur imperiũ

h ¶ *Tibi domino.*] Arg. quòd qui feudum recipit ab ecclesia, iuramentum fidelitatis non solum ecclesiæ, sed etiã prælatis præstare debet, vt extra de iureiuran. Ego N. episcopus; 3. dist. 23. quamquam. & 22. q. 5. de forma. imo etiam ipsi capitulo, vt extra de verb. signi. cum clerici. cum ipsi sint pars corporis sui, vt 6. q. 1. si quis cum. Nõ ob. extra de simo. ex diligenti. quia ibi nõ erat ius feudi, de quo iure plene habet in cõstitutione Friderici, de feudis.

i ¶ *Et iurare.*] Nota quòd œconomus siue syndicus iurat in animam propriã: extra de iura. ca. in prætractandis. sed procurator iurat in animã domini, vt hic, & 100. dist. optatum. & 17. q. 4. metuentes. & extra de offi. leg. nouit. in parte decisa. Fit autẽ hoc iuramẽtũ sub talibus

Imperator imperij res alienare potest.

Ad hoc facit optime le. & no. 16. q. 3. placuit. p. secundum Io.

Melius est iurare de calumnia pro se. cum non licet. Idcirco in prin. Archi. Alias §. verum. Oeconomus & procurator differunt modo iurandi.

talibus verbis. Ego iuro in animam domini mei, quod ipse hoc seruabit [b]. Vel sic iurat. Dominus meus iurat per me, quod hoc seruabit: sic ipsum Deus adiuuet. Sed qualiter obligat aliquis alium per iuramentum contra id quod legitur instit. de inuti. stipul. §. si quis alij. Sed dic quod dominus semper obligat, sed per alium, vt extra de sen. excom. mulieres. ff. de admi. tuto. ita autem. §. gessisse. Sed quid si dominus reuocet mandatum [b], nunquid intelligitur obligatus per tale iuramentum? Ita, si nõ peruenit reuocatio ad procuratorem: sicut id quod facit iudex reocati, donec ignorat reuocatum mandatum, vt extra de app. si duobus. & ratione ignorantiæ tenet sententia, vt 3. q. 7. §. tria in prin. & 9. q. 2. ordinationes. ff. de off. præsi. si forte. ff. de procur. si procuratorem. in si. ff. mand. si mandassem. Ioan. Si autem lis esset contestata, oporteret quòd reuocatio perueniret ad iudicem vel aduersarium: alioquin firmum est quod fit cum procuratore, vt extra de procura. mandato. Si autem non sit lis contestata, videtur sufficere si reuocatio peruenit ad procuratorem, vt dicit expresse decre. extra de procu. ex insinuatione. & cap. sequen. B. Sunt tamen speciales casus in quibus requiritur perseuerantia: sicut cum matrimonium contrahitur per nuncium, si dominus reuocat mandatum, non dico dominum obligatum, licet nuncius ignoret reuocatum [i]: & cum pater mandat filio vt aliquem manumittat. ff. de manu. vindicta. si pater. & hoc ideo quia pater & filius censentur vna persona, vt 35. q. 3. §. hac auctoritate. Ioan.

De consiliarijs no. Ioan. ... extra de ... quæ est ... in glo. ... &c.

Procurator reuocatus si aliquid facit, an teneat. Idem no. Ioan. ... de spon. ... per sub. & ... 10. q. ... ratas. & hoc sententia ... approbatum ... de p. c. ...

Cõcor. vers. ff. stipula ... ff. de verb. obl.

EX HIS CASVS Concludit Gratianus ex supradictis, quod Imperatores renuntiauerunt priuilegijs quæ sibi concessa fuerant de electione summi Pontificis. Et cum constet ex supradictis, quod electio est clericorum tantum modo: nunc quæritur incidenter, an sit tantum canonicorum matricis ecclesiæ, an etiam aliorum religiosorum eiusdem ciuitatis.

...gnum hoc viuificæ crucis, & per has reliquias sanctorum: quòd si permittente Domino Romam venero; sanctam Romanam Ecclesiã, & te rectorem ipsius exaltabo secundum posse meum; & numquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo [a] consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quidquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem peruenerit, tibi reddam: & cuicumque italicum regnum commisero, iurare faciam illum, vt adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundũ suum posse. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

a ¶ Sic me Deus.] *Addita hæc sunt ex Centio Camerario, in cuius libro habentur multæ formæ iuramentorum; & extat manuscriptus Romæ.*

Item ex primo libro capitulorũ† *Caroli, & Ludouici Imperatorũ, c. 84.* †al. capitulariũ

¶ Liberum sit clero, & populo de propria diœcesi episcopum eligere. C. XXXIIII.

SAcrorum canonum non ignari, vt in Dei nomine sancta ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum ordini ecclesiastico præbuimus, vt scilicet episcopi per electionem [b] cleri, & populi secundum statuta canonum de propria diœcesi [c], remota personarum [d], & munerum [e] acceptione, ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur; vt exemplo [f], & verbis sibi subiectis vsquequaque prodesse valeãt. Ans. l. 6. c. 6.

Ex constitutionibus his, & pacto Ludouici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illis renuntiasse priuilegijs, quæ de electione summi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem eius Leo Papa Othoni primo Regi Teutonicorum fecerat. Cum ergo præmissis auctoritatibus cunctis liqueat electionem clericorum tantummodo esse; quæritur, quorum sit ipsa electio; an clericorum maioris [g] ecclesiæ tantum, an etiam aliorum religiosorum, qui in eadem ciuitate fuerint. Sed (sicut in breuiatione canonum Fulgentij Carthaginensis ecclesiæ diaconi inuenitur) in sexto capitulo† *Nicæni concilij, & in Gangrensi statutum est, vt ad eligendum episcopum sufficiat ecclesiæ matricis arbitrium. Nunc autem sicut electio summi Pontificis non à Cardinalibus [h] tantum, verum etiam ab alijs religiosis clericis auctoritate Nicolai Papæ est facienda; ita & episcoporum electio non à canonicis tantũ, sed etiã ab alijs religiosissimis clericis, sicut in generali synodo Innocẽtij Papæ Romæ habita cõstitutũ est. Ait enim.*

†al. septimo Niceno concilio

Nicolaus ij. al. 1. in conc. Rom. c. 1.

Innoc. ij. c. 28.

¶ Absque religiosorum virorum consilio canonici maioris ecclesiæ episcopum non eligant. C. XXXV.

OBeuntibus sane episcopis, quoniam vltra tres menses vacare ecclesiam sanctorum patrum prohibent sanctiones; sub anathematis [i] vinculo interdicimus, ne canonici de sede episcopali ab electione...

a ¶ Meo.] aliàs, meorum. sed quã cautionẽ potest de hoc facere, quod sui nõ dent damnũ, cõtra id ff. cõmod. adeo. Vel qualiter potest se obligare ad alienum factum, contra id instit. de inuti. stip. §. si quis alij. nec enim tenetur quis de facto familiæ suæ si ipse nõ mandauit, nec ratũ habuit, vt 1. q. 4. quia præsulatus. extra de restit. spol. cum ad sedẽ. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. ait prætor. Sed dic quod intelligitur obligasse [d] se curaturũ, ne ab eis damnũ daretur. 22. q. 5. de forma. sicut est cũ quis promittit aliũ sisti in iudicio: tantũ ad hoc tenetur vt operã det quã potest. ff. de ver. obli. quoties quis. Sed litera illa, meorũ, nõ est in libro meo. Ioan.

Familiæ de facto an dominus obligetur.

De hac glo. no. extra de sen. excom. Archid.

SAcrorum.] CASVS. Carolus & Ludouicus constituerunt, vt epi a clero & populo de sua diœcesi eligerentur ob vitæ meritũ, & sapiẽtiores remota acceptione munerũ & personarũ: quatenus verbo & exẽplo suis possint prodesse subiectis.

b ¶ Per electionem.] Hoc nomen proprie & improprie sumitur hic cũ illis genitiuis cleri & populi: ar. ff. cõmo. si vt certo. §. cõmodatum.

c ¶ Diœcesi.] Not. pro Hu. quod examinandi sunt omnes de diœcesi prius quam eligatur extraneus, vt dixi 61. dist. nullus.

d ¶ Personarum.] sic 8. q. 2. dilectissimi. & extra de insti. ad decorẽ.

e ¶ Et munerum.] Cum talis eligatur: a Deo dicitur eligi. 8. q. 1. si ergo. Hug.

f ¶ Vt exemplo.] nam cœpit Iesus facere & docere, vt 26. distin. c. ... & §. ex his.

...uitatis. Cui quæstioni respondẽs primo probat auctoritate Niceni & Gãgrensis concilij, quod sufficiant clerici matricis ecclesiæ ad epm eligendum. Postea videtur hoc corrigere per auctoritatẽ Nicolai, dicens quod sicut electio Papæ nõ fit à Cardinalibus tantũ, sed etiam ab alijs religiosis: sic & electio episcopi non à canonicis tantũ, sed etiã à religiosis fieri debet: quod probat auctoritate Innocẽtij Papæ.

g ¶ Maioris.] Sic ergo nomen clericorum restringitur ad maioris ecclesiæ canonicos [f], vt 10. q. 1. antiquos. 8. q. 1. c. 2. extra de verb. signi. cum clerici. benigne est in talibus seruanda consuetudo, vt extra de causa poss. cum ecclesia.

Nomen clericorum quandoque restringitur.

Adde quod etiam aliquando ad presbyterium ... est no. in auth. de san. epi. § presbyteros ... coll. 9.

h ¶ Non à Cardinalibus.] vt s. dist. 23. cap. 1. &c.

OBeuntibus.] CASVS. Constituit in hoc cap. Innocen. Papa, quod cum vltra tres menses à tempore vacationis episcopalis ecclesia vacare nõ debeat: canonici sub vinculo excõmunicationis non faciant electionẽ episcoporum religiosis exclusis, vt eorũ consilio idonea eligatur persona. Si autẽ fuerit aliter factum, irritũ est & vacuũ. Nunc quærit Gratianus incidenter, si duo à partibus eligantur, quis sit alteri præferẽdus: quod per sequen. cap. declaratur.

i ¶ Sub anathematis.] quid de hoc tenere debeas, dixi s. eadem, Salonitanæ.

a ¶ *Excludant*] dicit. H. istos tripliciter excludi. tunc proprie excluduntur, cum non vocantur: vel si vocati non admittuntur: vel si sponte veniant, non admittătur. Credo hoc cap nō tenere: aliud enim seruatur, & religiosi hic vocantur clerici ciuitatis, vel prælati episcopatus. arg. 79. dist. si quis pecunia. liter dico ad zelū decurrendum, cum par vel fere par numerus est hincinde. Sed quid si par est zelus, numer⁹ & auctoritas hincinde? tūc recurratur ad meritū personæ, vt j. ca. proxi. Sed si omnia sūt æqualia, tūc cassetur vtriusque electio, & nouus eligatur, vt 79. dist. si duo. Vel iudex cogat eos ad concordiam, vt instit. de satisda. tut. §. fin autē. Vel res forte dirimatur, vt in Matthia, vt 21. dist. cleros. & C. cōmu. de leg. l. vlt. in prin. & ff. de iudi. sed cū ābo. Vel metropolitanus gratificet cui velit, vt extra de paroch. c. 1. & argu. ff. ad Sylla. l. 3. §. si cū oēs. & ff. de relig. l. vlt. Vel pferatur ille q prius ordinatus est, vt 75. dist. c. vlt. vel senior præferatur, vt 35. q. 6. c. 1. ff. de fide instru. l. vlt. Vel ille qui prius nominatus est, vt in auth. de mona. §. penul. coll. 1. Vel præferatur ille qui quandoqꝫ deliquit, illi qui semp bonus fuit. Vel præferatur ille qui diutius militauit in ecclesia, vt 61. dist. quid proderit. Si autē vtraqꝫ electio ē vitiosa, vtraqꝫ cassaē, vt extra de elec. considerauimus.

Electione dicit quis religiosissimos excludi ... (margin)

Re-ctione episcoporū excludant [a] religiosissimos [b] viros; sed eorum consilio honesta & idonea persona in episcopum eligatur. Quòd si exclusis [c] eisdem religiosis electio fuerit celebrata; quod absque assensu [d] eorum [e], & conniuentia [f] factū fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quæritur [g], *si vota eligentium in duas se diuiserint partes; quis eorum alteri sit præferendus. De his ita scribit Leo episcopus ad Anastasium Thessalonicensem episcopum epist. 82. al. 84. cap. 5. [sed paulo aliter.]*

Electis duobus æqualiter quis alteri præferatur? Hanc tene theoricam veriorē. De hoc nota extra de elec. ecclesia vestra 2. ibi vidcat, & q̄ ibi Goff. in sum. de iu. pat. §. si plures, versicu. sed si præsentata.

¶ Cum vota eligentium in duas se diuiserunt partes, quis sit præferendus alteri. C. XXXVI.

Poly. l. 2. tit. 1.
Ans. l. 6. c. 19.
Iuo p. 5. c. 347.
Pann. l. 3. c. 6.
† al. plebs inuita

SI forte [quod [*] nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus] vota eligentium in duas se diuiserint [h] partes; metropolitani iudicio [i] is alteri præferatur, qui maioribus & studijs [k] iuuatur, & meritis; tantum vt nullus [l] inuitis, & non petentibus ordinetur; ne ciuitas † episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

* ¶ Quod nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus.] *Hæc verba, quæ à ceteris collectoribus non referuntur, non sunt inuenta apud Leonem; sed apud Gregorium, ex quo referuntur infra 8. q. 1. c. nec nouum.*

DISTINCTIO LXIIII.

[m] HInc considerandum [m] est, à quibus, vel quo tempore sacri ordines sint tribuendi; vel quibus in locis patriarchæ, primates, archiepiscopi, episcopi, chorepiscopi, & reliqui sacerdotes sint ordinandi. A quibus ordinentur episcopi, in Nicæno primo concilio definitum est, in quo sic legitur, cap. 4.

S[i forte.] CASVS. Quæsitū fuit à Leone, si duo ad episcopatum eligantur, quis sit alteri præferendus? Et respōdet q̄ iudicio metropolitani pręferrē ille qui maioribus iuuatur meritis & studijs: & licet possit archiepiscopus alterū alteri præferre, tamen omnibus canonicis inuitis vel plebe non potest episcopum dare, ne quem nolunt, odiant & contemnant.

b ¶ *Religiosissimos.*] idest, prælatos aliarum ecclesiarum.
c ¶ *Exclusis.*] quia inuitæ nuptiæ, &c. 31. q. 2. §. 1.
d ¶ *Assensu.*] Videtur quòd non tantum consilium religiosorum, sed etiam consensus ipsorū requirendus est: & ita videtur q religiosorum personæ faciant partē in electione. arg. extra de electio. cum in veteri. nam & sequaces sunt aliorū in electione, vt 79. dist. cap. 1. & cap. si quis pecunia. & 33. distin. c. 2. & satis potest dici, q nisi consilium ipsorum fuerit requisitum, q nulla sit electio. si tamen sint habitum consilium, & nō consensus, tenet electio, vt extra de arbit. cum olim. & est si. ff. de administ. tuto. quidā decedēs. §. Papinianus. & extra de reg. licet. C. de iure emphy. l. vlt. Et expone consensu requisito, licet non habito.
e ¶ *Eorum.*] Ar. q non sufficit religiosorum præsentia, nisi habeatur consilium. argu. j. 10. quæst. 2. casellas. argu. 12. quæst. 5. sine exceptione. §. 1.
f ¶ *Et conniuentia.*] Ar. q̄ȝ aliquorū consensu fieri debet, eorū dissensu impeditur faciendū, & dissoluitur factū, vt s. dist. 51. qui in aliquo. & 31. q. 2. si verū. s. dist. 62. nulla ratio. 1. q. 1. ordinationes. 10. q. 2. casellas. 12. q. 2. alienationes. & cap fine. 15. q. 7. eps nulli⁹. 33. q. 5. quod Deo. & cap. manifestum. 20. q. 2. puella.
g ¶ *Nunc ergo quæritur.*] Super isto §. posuit H. dist. quia cū eligentes dissentiunt, tria consideranda sunt auctoritas, numerus, & bonus zelus. Auctoritas consideratur in dignitatibus, zelus consistit in animo, vt sine carnali amore eligant, sed secundū meritū personæ. De numero patet, & dicit q vbicumque duo ex istis cōcurrūt, præponderāt tertio. vnde si ex vna parte est auctoritas & bonus zelus, & ex altera numerus: pro priore iudicatur, vt 63. dist. cap. 1. & 93. dist. miratus. 7. q. 1. denique. Item si ex vna parte est numerus & auctoritas, & ex altera est bonus zelus, pro primo iudicaē. arg. 28. dist. de Syracusanæ. Ibi enim bono zelo contradicebant qui significabant Papæ electum habere vxorem & filios: sed tamē quia plures erāt ex alia parte, & maioris auctoritatis, cōsensit Papa illis. Itē si numerus & bonus zelus ē ex vna parte, & ex altera parte auctoritas, statur primo. 65. dist. ca. 1. & 2. Hanc dist. non approbo: quia licet ex vna parte sit auctoritas & melior zelus, ex altera numer⁹: staē pro numero, vt extra de elect. dudū 1. & extra de appel. cōstitutus. nisi numerus esset in paruo maior: & auctoritas aliorū lōge præcelleret: & posset eo casu fieri cōpēsatio, vt extra de testi. in nostra. nā vbi est par debitum, & dispar numerus creditorū, semper numerus præfertur, vt C. qui bo. ced poss. l. vlt. §. 1 tunc. n. decurrit ad dignitate cū par numerus est hincinde. ff. de pact. maiorē. Simi-

Religiosorū consensus an sit in episcoporū electione requirendus.

Collatio numeri ad auctoritatem &c. est in electione facienda.

h ¶ *Se diuiserint*] quia natura hominis prona est ad dissentiedū. ff. de arbi. itē si vnus. §. vlt. arg. 20. q. 3. praecipuus. Et præsumit hic casus, q licet discordia sit in electione, q vtraqꝫ pars bono zelo moueatur, vt 8. q. 1. nec nouū. Sed contra. s. ead. nolite. Illud est frequētius: hoc autē rarū. 12. quæst. 1. omnis ætas.
i ¶ *Iudicio.*] Sed quid si metropolitanus non vult ipsum cōsecrare? videtur q tūc a suffraganeis petenda sit consecratio, vt 89. dist. volumus. Sed melius est, q a superiore petatur 3, vt 9. q. 3. nunc vero. & 8. q. 3. Artaldus. extra de iure patro. nullus.
k ¶ *Studijs.*] eligentium: quia magis appetitur ille quàm ille.
l ¶ *Tantum vt nullus.*] quasi dicat, si timetur scandalum, tunc vtrisque electio cassabitur, vt 79. dist. si duo. tūc enim est aliquid detrahendū seueritati, vt 50. dist. vt constitueretur.

De hoc nota j. 61. dist. c. 2.

Electio vtriusque eligētis cassatur timore scandali.

HInc considerandum.] Hæc dist. diuiditur in tres partes. In prima probat, q episcopus debet cōsecrari in loco vbi mādauerit metropolitanus. Secūda ibi, *Quia per ambitiones*. Tertia ibi, *Episcopum*. Ioan. de Fau.

CASVS. Supra ostensum est, a quibus epi sint eligēdi. Amodo vult ostēdere Gratianus, à quibus sacri ordines sint conferendi: & quo tēpore sint tradēdi: & in q̄bus locis patriarchæ, primates archiepi, epi, chorepi & reliq sacerdotes sint ordinādi. Et durat tractatus vsqꝫ ad 81. dist. videlicet a q̄bus ordinētur epi, in Nicęno concilio diffinitū est. Vnde in hac 64. dist. docet, q episcopi sunt ordinādi ab archiepiscopo cum omnibus suffraganeis: vel saltem à tribus possunt ordinari de mandato archiepiscopi.
m ¶ *Hinc considerandum.*] Hic depingitur 64. dist. In præcedenti distinctione docuit ad quos pertineat episcoporū electio. In hac orditur tractatū suum vsque ad 81. dist. ostendendo à quibus sacri ordines sunt distribuendi, & quo tēpore, & in q̄bus locis. A quib⁹, hoc facit in hac distinctione, , Ex quo tēpore, hoc facit in 75. dist. In quibus locis, hoc facit in 80. dist. Primo dicit de consecratione episcoporū. Nota ergo, quòd electus in episcopum cōfirmatus debet consecrari à metropolitano cū suis suffraganeis: vbi autē metropolitanus adesse non potest, vel etiā non vult, præstabit auctoritatem hoc faciēdi, tribus ad minus, alijs omnibus p litteras suas consensum præbentibus. Item metropolitanus ab omnibus suis suffraganeis debet consecrari, aut saltem a tribus.

* Et in sequenti vsque ad 71. dist. Electus cōfirmatus a quo debeat consecrari.

Quis metropolitanus hoc dato pare possit probare &c. ...

Episcopi.]

¶ Ab omnibus comprouincialibus episcopi ordinentur. C. I.

EPiscopi ab omnibus, qui sunt in prouincia sua, debent ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres episcopi [a] debent in vnum congregari; ita vt etiam ceterorum, qui absentes sunt, consensum in litteris [b] teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas [c] sane vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

In concilio Niceno 2.c.3. Ansel. l.6.c.4. & 54. Iuo p.5.c.117. Burc. l.1.c.27. concordat.

Item Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ De eodem. C. II.

ORdinationes episcoporũ auctoritate [d] Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ. *& infra.* ¶ Quòd si simul omnes conuenire minime poterunt; assensum [e] tamen suis apicibus [a] præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint.

Dist.75.c.ordinationes. Ans.l.6.c.53. Burc.l.1.c.15. Iuo p.5.c.69. Pann.l.3.c.12. & 17. Poly l.2.tit.6.

a ¶ Apicibus.] *In epistola est, precibus. Apud Iuonem, & Burchardum,* precibus, & scriptis.

[*Ex concilio Arausicano primo, c. 21.*]

PALEA. C. III.

DE abiectione eius, quē duo præsumpserint ordinare episcopi in nostris † prouinciis, placuit de præsumptoribus, vt sicubi contigerit duos episcopos tertium ordinare †; & ipse [a]; & auctores damnabuntur, quo cautius ea, quæ sunt antiquitus instituta, seruentur.

Burc.l.1.c.30. Iuo p.5.c.141. Pann.l.3.c.20. † al. vestris † al. consecrare

¶ *In concilio ipso hoc est initium huius capitis,* Duo si præsumpserint ordinare episcopũ, &c. *ac deinde tota res plenius exponitur. Apud ceteros vero collectores eodem fere modo habet, atque hic: & in multis vetustis Gratiani codicibus adest.*

a ¶ Et ipse.] *Sic emendatũ est ex originali, & ceteris collectoribus. Antea legebatur,* & episcopi, & auctores.

Item Anicetus in epistola ad episcopos Galliæ.

¶ Ceteris assentientibus cum tribus prouincialibus ordinetur episcopus. C. IIII.

COmprouinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, a tribus, iussu [f] archiepiscopi consecrari possunt episcopis.

Poly.l.2.tit.8. Burch.l.1.c.28. Pann.l.3.c.10. Iuo p.5.c.139.

Item Innocentius Papa ad Victricium episcopum Rothomagen. epistola 2. cap. 1.

¶ Non ordinetur episcopus extra conscientiam metropolitani. C. V.

EXtra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare episcopum: Integrum enim est iudicium, quod plurimorum [g] sententiis cõfirmatur. Nec vnus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtiuum [h] præstitum beneficium videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque definiuit.

Poly. ibidem. Iuo p.5.c.113. Ans l.6 c.56.

Item Gelasius vniuersis per Dardaniam constitutis.

¶ Episcopi à suo metropolitano, & ipse ab eisdem consecretur. C. VI.

2 QVia per ambitiones [i] illicitas [k] nõ pudet quosdã ecclesiarũ iu-

Ansel.l.6.c.41. al.39. ex Gelasio ad Natalem epm prope idē.

E Piscopi.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio à quot episcopis sit aliquis ordinandus in episcopum? sic respondet, quod ab omnibus comprouincialibus episcopis, aut á tribus saltem præsente metropolitano, vel eo mandante, ita vt illi qui interesse non possunt, suum consensum litteris præbeant. Potestas autem conuocandi, vel confirmandi epos, spectat ad metropolitanum. Duo capitula sequentia plana sunt.

a ¶ Tres episcopi.] absque metropolitano. extra de tempo. ord. cap. nec epi. Vel dic, quod duo sufficiunt cum metropolitano. & secundum hoc dic, quod hæc dictio, præter, ibi ponitur inclusiue. sic 15. q. 7. felix. arg. ad hoc. j. ea. c. 3. Io. Sed certe ibi nõ est, præter, nec littera contradicit. B.

b ¶ Litteris.] arg. quod in quocumque cõtractu vel causa consensus aliquorum desideratur, nil refert, an præsentes consensum exprimãt, an absentes per litteras consentiãt, vt 100. dist. optatum. Et est ar. de cõsensu absentium, vt dist. 63. quanto. & dist. 13 placuit. Et est arg. matrimonium cõtrahi inter absentes, vt j. 30, q. 5. nec illud. & extra de cõuer. cõiug. ex parte. ff. de sponsa. l. vlt. Nam in consensu non exigitur verborũ solennitas. ff. de act. & obli. cõsensu. Sed licet ita sit in cõsecratione, secus est in electione, nisi per procuratorem fieret electio, vt extra de elect. quia pp. Io.

Absentes possunt per litteras consentire.

Adde ad hoc hoc. per Bart. in . si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq. hæred.

c ¶ Potestas.] quo ad confirmandum. nã cõsecrare non põt epm cõtẽpto minimo epo, qui in prouincia sit: & nec ille reciperet executionem: nec dico eũ plus posse hoc casu, quã alium epm. argu 9. q. 3. c. 3. & 2. Confirmare autem debet statim vel infirmare, si ei notus est electus, etiã simplici verbo, & in camera. extra de app. qua fronte. Sufficit enim si est notus, vt dicat, eligatis magis idoneũ. arg. 18 dist. priusquã. 59. dist. Petrus. vbi est ignotus, examinet eum. In cõsecratione vero semper examinet, vt 23. dist. qui episcopus.

Metropolitanus neminem consecrare cum suffraganeum consecrat.

d ¶ Ordinationes.] ¶ Auctoritate.] gñali, vt huius cap. & similiũ.

e ¶ Assensum.] sed quõ pñstabunt assensum, cũ eis forte notus nõ sit qui eligitur, nec eũ viderunt vnquam, vel audierunt aliquid de eo? Sed dic, quod sufficit si nõ contradicant. Vel dic, quod quem indignum esse non nouit quis, dignum debet æstimare, & ei testimonium ferre, vt extra de seru. non ordi. sa. ex parte.

f ¶ Comprouinciales.] ¶ Iussu.] Sed si ecclesia archiepiscopo vacat, cuius auctoritate hoc facient & cõuenient? Respon. apostolici, vel capituli matricis ecclesiæ. extra de hære. ad abolendã. & extra de elect. quia diligentia. Nã & penes vos stat ius vniuersitatis. s 2. q. 2. nõ liceat alicui. ff. quod cuiusq; vniuer. sicut. & 65 di. si forte.

Ius vniuersitatis penes vniuersos.

E Xtra conscientiam.] CASVS. Innocẽtius duo prohibet in hoc capitulo Primum est, vt nullus in epm ordinetur præter conscientiam metropolitani: quia integrum est iudicium, &c. Secundum est, vt vnus episcopus alium ordinare non præsumat episcopum. Et hoc probat auctoritate Nicænæ synodi.

g ¶ Plurimorum.] nam dicit lex, quod per ampliores homines perfecta veritas reuelatur. C. de fidec. l. vlt. & est simile extra de offic. deleg. prudentiam. 1. respon. in fine.

h ¶ Ne furtiuum.] ideo dicit furtiuũ: quia quod ad omnes spectat, alii: ist: suscipiũt, nil tñ vnus iure cõfert. 66. dist c. 2. potius ergo hoc dicendo respexit similitudinem facti, quã rei essentiam Laur.

Q Via per ambitiones.] Hæc est secunda pars distinctio. in qua probat, quod metropolitanus debet á suis suffraganeis consecrari, & non ab aliis. licet littera sit obscura, ab illo intellectu non recedatur. Io. de Fan.

CASVS. Ab antiquo fuit statutum, vt archiepiscopus cum omnibus suis suffraganeis ordinaret & consecraret suos episcopos; & suffraganei consecrarent suum archiepiscopum. Sed hoc male in Dardania seruabatur: immo archiepiscopus alienos suffraganeos, & suffraganei archiepiscopum alienũ cõsecrabant. Et ideo Gelasius monet omnes epos per Dardaniã, vel quamlibet prouinciã cõstitutos, vt ab antiqua cõsuetudine nõ recedãt, ita quod nullus archiepiscopus ordinare præsumat alterius suffraganeos, & nulli episcopi consecrent archiepiscopum alienum, & præcepit eis vt regulas veterum seruent, sicut patres nostri fecerunt. Sequens capit. eundem habet casum cum primo capitu. huius distin.

i ¶ Ambitiones.] id est, dissensiones.

k ¶ Illicitas.] dimitte, quia, & incipe ibi, non pudet.

a ¶ *Metropolitanis.*] in consecrandis episcopis.
b ¶ *Episcopis.*] in metropolitanis consecrandis.
c ¶ *Antiquitas.*] Nota quod consuetudo priuilegium induci: 9.q.3. conquestus.& præstationes quæ fiunt à rusticis, tempore acquiruntur. C.de agri.ibitu.l.x1.Ar.& 19.q.3.qa.& dum 18.q.2.seruum. Vel

stant semper vicem defuncti episcopi, vt 13.q.2. si qua. & extra de præb.ca.1. Sed illud cap. quoniam. potest intelligi quando ille fuit in mora petendi pallium. Ioan.
o ¶ *Patiamini.*] & ita resistere potest quis pro iure suo: arg. C. vnde ui.l.1.ff.ad leg. Aquiliã.l.scientiam.§.penul.arg. Vnde versus. *Cuilibet est homini licitum sua iura tueri: Quodque resiste tibi: non potes inde queri.* 23 q. vlt. igit cũ sæpe. ff.de peti.hæred. illud. & 61.dist.nullus.

Priuilegiũ à consuetudine inducitur.

ra turbare, ac priuilegia, quæ metropolitanis [a], vel prouincialibus episcopis [b] decreuit antiquitas [c] temeraria præsumptione peruadere; propter quod etiam communionis Apostolicæ desiderant dissidium tenere; quo scilicet ab eius auctoritate diuisi, vel impune [d] proprias vsurpationes exerceant; non respicientes, quia æterno iudici rationem tam de catholicæ sinceritatis [e] iniuria, quàm de traditionum præiudicijs paternarum, non sine perpetuæ sint damnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanserint; charitatem vestram duximus [f] instruendam †, vt vos omnes in commune fratres, siue per Dardaniam, siue per quamque contiguam prouinciam constituti, qui vos sub metropolitanis vestris esse meministis [g], & [h] ab eisdem substitui decernentes † [i], sicut vetus cõsuetudo deposcit, vnanimiter statuatis [k] antistites [l], & vicissim [m] si metropolitanus humanæ conditionis sorte decesserit, à comprouincialibus episcopis, sicut forma transmisit, sacrari [n] modis omnibus censeatis: nec quemquam sibi, quod vobis antiqua dispositione concessum est, patiamini [o] vendicare: quatenus & inter ipsas aduersantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenus custodire cessetis: sicut persecutionum tempore diuersarum patres nostros constanter fecisse non dubium est.

Concor.l. præsen. C.de fer.&l. a.C.en ne.prius.

† *Decedentes*] vetus lectio.

Ecclesia non semper vidualitate defuncti sustinet.

Vim vi repellere licet.

Arg. ad idem 7.q.1. quia frater sibi spiritu cõsumatus. semper argu.à contrario dist.hoc no. 11.q.3. non debet.

Additio. Nota tamen, quòd quis dicitur mouere controuersiam etiã resistendo. ff. de procura. nõ solum. §.si datus. C.de euict. si controuersiam. & not. ff. ad senatusconsul. Trebel. Lucius Titius. §.1. Archid.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ De eodem. C. VII.

Incapitulis Martini Braca c. 4. ex conc. Nic. c. 4.

† *al. colligantur*

Episcoporum oportet [p] maximè quidem ab omni concilio constitui. Sed si hoc pro necessitate, aut pro longinquitate itineris difficile [q] fuerit, ex omnibus tres eligantur †, & omnium præsentium, vel absentium subscriptiones teneantur; & sic postea ordinatio fiat. ¶ Huius autem rei potestas in omni prouincia ad metropolitanum pertineat episcopum.

Episcopum.] Hæc est tertia pars dist. in qua idem dicit quod iam dictum erat, scilicet quod episcopus sine consensu archiepiscopi ordinari non debet. Ioan. de Fant.
p ¶ *Oportet.*] idest, congruum & opportunum est. Lau.
q ¶ *Difficile.*] 5. dist. 61. Catinensis. ibi, vt impossibile, &c. Lau. ita sumitur hic difficile, vt ibi impossibile.

Sic ponitur 48. q.1.c.1.

Item ex concilio Nicæno 1. c. 6.

¶ Non erit episcopus, qui præter metropolitani sententiam fuerit ordinatus. C. VIII.

Ansel.l.6.c.42. Deusdedit par.1

Illud generaliter est clarum, quòd si quis [r] præter sententiam metropolitani fuerit factus episcopus, hunc magna synodus diffiniuit episcopum esse non oportere.

Illud generaliter.] Casus. Statuit in hoc cap. quod si quis præter conscientiã metropolitani fuerit ordinatus in episcopum, debet deponi. vel melius ab executiõe epalis officij remoueri.
r ¶ *Si quis.*] j.dist. proxi.cap.1.& 3.& 1.q.1. ordinationes. & q. vlt. quoniã quidquid. §. 1.

DISTINCTIO LXV.

Comprouincialium [s] episcoporum vniuersaliter desideratur consensus in ordinatione episcopi. Quòd si aliqui animositate ducti contradicere voluerint, obtinet sententia plurimorum. Vnde in Nicæno concilio, c. 6.

¶ Si ceteris consentientibus ordinationi episcoporum, duo, vel tres contradicant, obtineat sententia plurimorum. C. I.

Sane si communi omniũ consensu rationabiliter probato secundũ ecclesiasticã regulã, duo, vel tres animositate [t] ducti per contentio-

Comprouincialium.] Hæc distinctio diuiditur in tres partes. Secũda ibi, *Si autem* Tertia ibi, *Hec auctoritatib*. Io. de Fã.
Casus. Dictum est supra, quòd comprouinciales episcopi debent interesse cõsecrationi episcopi. Nunc vero in hac 65. dist. dicit, quòd si aliqui contradixerint, obtinere debet sententia plurimorum. & est primus articulus huius distinctionis, quæ quattuor habet articulos: qui per quattuor §. distinguuntur.

d ¶ *Vel impune.*] idest, saltem de facto. Lau. aliás est in tex. velut impune.
e ¶ *Sinceritatis.*] quia catholicam sinceritatem non obseruant.
f ¶ *Duximus.*] hic resume, quia, quasi dicat: quia hoc & hoc est, ideo duximus eam, &c.
g ¶ *Meministis.*] & ideo debitum honorem eis exhibeatis.
h ¶ *Et.*] idest, etiam.
i ¶ *Decernentes.*] in cõmune, cõmunẽ vtilitatem considerantes, & ad scrutinium venientes: vos omnes inquam vnanimiter.
k ¶ *Statuatis.*] & hoc fieri.
l ¶ *Antistites.*] substitui loco defunctorum, sicut vetus, &c.
m ¶ *Et vicissim.*] omnib^9 modis cẽseatis. metropolitanis subaudi.
n ¶ *Sacrari.*] à comprouincialibus epis, si metropolitanus de hac vita, &c. hic est verus intellectus huius literæ: nec habet cõtrariũ. Alij intelligunt sic, quod mortuo metropolitano suffraganei possunt interim aliquẽ electũ consecrare, secundũ hoc hæc dictio, sacrari, ponitur passiue: & non subauditur ibi, metropolitanus, vt 65. dist. si forte. Sed contra 100. dist. quoniam. ibi dicitur quod vacante sede metropolitana non debent episcopi ordinari. nec enim ecclesia su

s ¶ *Comprouincialium.*] Hic intitulatur 65. dist. in qua quattuor articuli ponuntur 3. Primus est, quid iuris sit in ordinatione episcopi, si aliqui episcopi dissentiunt. Secundus, quod metropolitanus nõ debet consecrare episcopum præter cõscientiam primatis vbi primas est. Tertius, quòd episcopus non consecratus in præsentia archiepiscopi debet eũ intra spatiũ trium mensium visitare. Quartus est, quòd si vnum tantum episcopũ contingit in prouincia superesse, inuitare debet vicinæ prouinciæ episcopos, & cũ eis cõsecrare comprouinciales episcopos: aut si ipse negligit, epi conueniant ipso contradicente, & consecrabunt episcopos. In primo ergo articulo obtinebit sententia plurimorum.

Sane] Casus. In Nicæno concilio quæsitum fuit si in ordinatione episcopi duo vel tres contradicant pluribus, quorum sententia obtineat: Rñd et quod plurimorum sententia obtinebit.
t ¶ *Animositate.*] Per hoc patet eos malo zelo ductos: quia cuncta

Hæc dist. quattuor articulos cõprehendit.

Concor.l. nouissima sõd. L. de decu.l. 10. & T. notis.cõ sequen. & quoniq. vns uer.

Aliás hoc verbũ sumitur in bona significatione, vt 87. dist. quisquis.

cta mala ministrat impetus, de poenit. dist. 3. inter hæc hircũ. alias secus. idem si non animositate. 31. dist. Nicæna.

a Contradicant.] Sed quid si archiepiscopus solus contradicat, nec vult consecrare, & oẽs alij volunt: vel ipse vult, & ipsi nolũt? Dico archiepiscopũ præferendum, nisi ille malo zelo moueretur: vel nisi ipsi causam dissensus assignarent: & ordinabit ipsum cũ episcopis vicinæ prouinciæ secundum Hugo. Io. dic. quod si archiepiscopus causam nõ assignet suæ contradictionis, pro consentiente habetur: arg. ff. soluto matrimo. dotem. extra de his quæ fiunt à maio. parte capit. cum in cunctis. ff. de lega. 1. si filius familias. §. diuus. extra de iure patro. pastoralis. & vnus oibus resisteret, si causam assignauerit. 37. dist. Nicæna. immo si non audiretur, deponeretur & ordinator & ordinatus 81. dist. tantis. & in auth. de sanctis. epis. §. 1. colla. 9. Vel dic quod petetur consecratio a superiore [1], vt dixi 63. dist. cap. vlti.

hoc, qđ religio requirit, vel natura rei, vt ff. de rerũ diu. §. religiosũ.

g Episcopum.] Ex quo ergo primatem habet archiepiscopus, tenetur consulere eum super consecratione episcopi, & si primas forte non vult consentire, dicit H. cum superiore esse agendum: arg. 8. q. 3. Artaldus. Vel forte extunc Archiepiscopus poterit consecrare. In

nem contradicant [a], obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

a Consensu.] Græce legitur. ψήφῳ ἐνλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικόν. quod Dionysius vertit, decreto rationabili, & secundum ecclesiasticam regulam cõprobato.

Item ex concilio Martini Papæ.

De eodem. C. II.

In capitul. Martini Brac. c. 3. ex conc. Antioch. c. 19.

NOn debet ordinari episcopus absque consilio, & præsentia [†] metropolitani episcopi. Adesse autem oportet omnes, qui sunt in prouincia sacerdotes; quos per suam debet epistolam metropolitanus conuocare. Et quidem si omnes occurrerint [†], bene; si autem hoc difficile fuerit, plures oportet [b] occurrere. Qui autem non conuenerint, præsentiam [c] sui per epistolas faciant; & sic omnium facto consensu, ordinationem episcopi fieri oportet. Si autem aliter, præter quod terminatum est à nobis, fuerit factum; talem ordinationem nihil valere decernimus. [d] ¶ Si autem secundum canones ordinatio episcopi fuerit facta, & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit, plurimorum consensus obtineat.

† al. conscientia

† al. concurrerint

Item ex concilio Antiocheno, c. 19.

c. 18.

De eodem. C. III.

EPiscopus non est ordinandus sine concilio, & præsentia metropolitani episcopi; cui melius erit, si ex omni prouincia congregentur episcopi. Quod si fieri non potest; hi qui adesse non possunt, proprijs litteris [e] consensum suum de ipso designent; & tunc demum post plurimorum siue per præsentiam, siue per litteras consensum sententia consona ordinetur. Quòd si aliter, quàm statutum est, fiat [§], nihil valere huiusmodi ordinationem. ¶ Si vero etiam secundum definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias, & domesticas simultates; his contemptis [c], sententia de eo obtineat plurimorum [f].

§ *Verbis græcis multo melius respondet altera versio, quæ Dionysii est; ideoque illa consulenda.*

Si autem prouinciam primatem habere constiterit, nec etiam à metropolitano absque eius conscientia episcopum [g] consecrare licebit. Vnde Leo Papa Anastasio episcopo, epist. 82. al. 84. c. 6.

Absque primatis consensu metropolitanus episcopum non ordinet. C. IIII.

Deusdedit p. 1. Iuo p. 5. c. 348.

DE persona autem consecrandi episcopi, & de cleri, plebisque consensu metropolitanus episcopus ad fraternitatem tuam [h] referat: quodque in prouincia bene placuit, scire te faciat, vt ordinationem rite celebrandam tua quoque confirmet [i] auctoritas. Quæ rectis dispositionibus nihil moræ [k], aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diu desit cura pastorum.

Metropolitanus à suis suffraganeis in electione, & in consecratione episcopi est consulendus.

¹ Non sufficit secundum Hug. quia tunc l. ius hoc esse vetans vbi metropolitanus non vult consecrare, & omnes alij volunt. Archid.

N On debet.] Quæsitũ fuit qualiter debeat fieri ordinatio epi. Et respondet quod debet fieri ab oĩbus cõprouincialibus epis, & metropolitano presente: qui per suam epistolã conuocabit oẽs cõprouinciales epos: & si omnes interesse nõ possunt, saltem tres conuenire debent, ceteris præstantibus consensũ per suas litteras. & si aliter fiat ordinatio, non valebit. Si vero duo vel tres malitiose cõtradicant. obtineat sentẽtia plurimorum. Idem est casus cap. seq.

b Oportet cõcurrere.] duos ad minus. 66. dist. porro.

c Præsentiam.] Exhibet ergo quis per suas litteras tantum præsentiam suam, & exoneratur procurator à satisdatione, ac si præsens esset cum litteris de ratõ [²]. ff. de procu. si procuratorem. Arg. contra de pæni. dist. 5. quem pænitet. in fi. instit. de aucto. tut. §. 1. & ff. de auctori. tuto. obligari. § pupillus. similiter per l. gratum repræsentatur superioris auctoritas. 93. dist. ca. 5. & extra de ap. cum parati. Laur.

Præsentiam dicit quis per litteras.

SI AVTEM Hæc est secunda pars dist. secundũ Io. de Fãt. & dicit hic Hug. quod generaliter nõ seruatur quod hic dicitur.

d E Piscopus.] ¶ Proprijs litteris.] Si etiam omnes contradicerẽt, & vnus consentiret, nõ potest ille vnus reuocare consensũ suum. ff. quorũ lega. l. 1. §. si alter. contrariũ not. s. 63. dist. quanto.

SI VERO. Hic est 3s articul⁹ huius dis. vbi dicit. quod si prouincia primatẽ habeat, archiepõ sine eius cõsciẽtia epm cõsecrare nõ dbet.

e Contemptis.] id est, omissis. ff. de mino. si iudex. 11. q. 3. qui resistit. nam neminem debemus contemnere.

f Plurimorum.] Regulare est quod præiudicet consensus maioris partis, vt hic dicitur, nisi in casu, vt extra de rescript. pastoralis. & in causa patronorũ, vt extra de iure par. quoniã. & cũ examinatur causa criminalis epi, vt 6. q. 4. c. 1. & 2. & in re cõi, vt ff. com. diui. Sabinus. & in iudicibus delegatis à principe, vt C. de appella. in offerendis. & in causa liberali, vt C. de cõ. ser. ma. l. 1. §. 2. & dũ qs pl⁹ iuris habet i re, vt C. de dona. sãcimus. §. ne autẽ. Itẽ dũ qs facit

² De hoc articulo not. extra de procu. accedens. in gl. 1. & c. nil quam, in gl. in. de mandato, & c. & sede quæ dicit 16 [illegible] in additione de sanctis. Archi.

³ Concor. tex. in l. 2. suo hærede. §. fi. & l. seq. ff. de pact. & l. quod maior. ff. ad mu nic.

⁴ De hoc vide q 8 not. 2. q. 6 §. ind fi plures. in gl. 1.

In confirmatione autem facienda non dico primatem consulendum: quia non inuenio expressum: nec primas consulat Papam super consecratione sui suffraganei, vt arg. 63. dist. cum lõge. alias nulla vel modica esset auctoritas primatus. Quid iuris primas habet, dixi s. 18. dist. cap. 1. &c.

D E persona.] CASVS Anastasius patriarcha quæsiuit à Leone, vtrum archiepiscopus sine eius consensu debeat episcopũ consecrare. Et respondet quod non: sed archiepiscopus de electione & consecratione episcopi sibi debet notificare, & quod in prouincia factum est, vt sua fraternitas ipsum cõfirmet, & approbet sine mora, ne gregibus Domini diu desit cura pastoralis.

h Fraternitatem tuam.] O Anastasi patriarcha.

ADDITIO. Subaudi, cui Papa loquitur, scilicet, vt ei assensum præbeat. in hoc enim versat primatis iurisdictio. Similiter quod a metropolitano ad eũ appellatur: & quod maiores causæ ad eum deferuntur. 9. q. 3. conquestus. 2. q. 6. ca. 2. 18. dist. c. 1. Similiter confirmat archiepiscopi electionem, vt no. 63. dist. quia igitur. alias non reperitur, quod maiorẽ habeat iurisdictionẽ in eum: nam conciliũ sine eo celebrare potest. argu. 91. dist. c. pe. 18. dist. c. 1. vbi no. Io. de Fant.

i Confirmet.] infra 16. q. 7. nullus omnino.

k Mora.] sic 2. q. 1. sicut. & extra de sent. & re iudi. iurgãtiũ. imo & vbi

Archiepiscopus confirmationem tenetur primatem consulere.

⁵ Sub. & diffinitũ est, primatem vel patriarcham [illegible] &c. 9. q. 3. cõquestus. extra de offi. ordi. duo tec. 1. q. 1. quia cõgnouimus. 16. q. 1. nullus episcopũ. & 18. q. 2. hoc. & 25. q. 2. ampliato. Arch.

Pœna est impo nenda sine mora.

& vbi pœna est imponenda, nulla mora debet interuenire. de pœ. dist. 1. Adam. arg. contra 11. q. 3. cum apud. negotia ergo cum celeritate expedienda sunt.

P*Lacet*] C a s v s. Hoc c. duas habet partes. In prima dicitur, quod archieps inconsulto primate non debet epm consecrare. Io se-

non fiat præiudicium metropolitano.

c ¶ *Mos antiquus.*] arg. pro consuetudine seruanda, vt 9. quæst. 3. conquestus.

d ¶ *Et Pentapoli.*] regio est.

e ¶ *Parilis.*] id est, similis in quibusdã: quia vterque deponit epos. Vel dic, Ro. & Constantinopol. sic ponitur. 24. q. 1. sane profertur. hæc enim iubet Papæ sicut aliæ, 9. q. 3. cũcta. & 14. q. 1. quoties.

f ¶ *Ecclesiæ*] infra dis. 99. ecce.

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 12.

¶ De eodem. C. V.

PLacet omnibus, vt inconsulto primate cuiuslibet prouinciæ, tam facile nemo præsumat, licet cum multis episcopis, in quocumq;[a] loco sine eius, vt dictum est, præcepto episcopum ordinare. ¶ Si autem necessitas fuerit[b], tres episcopi, in quocumque loco sint, cum primatis præcepto ordinare debeant episcopum.

Item ex concilio Nicano, c. 6.

Ans. l. 4. c. 46. Poly. l. 2. tit. 22.

† *perduret*] κρατείτω

¶ Vnicuique ecclesiæ proprius honor seruetur. C. VI.

MOs antiquus[c] perdurat † in Ægypto, vel Lybia, & Pentapoli[d], vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem: quandoquidem & episcopo Romano parilis[e] * mos est. ¶ Similiter autem & apud Antiochiam, ceterasque prouincias honor suus vnicuique seruetur ecclesiæ[f].

* ¶ Parilis.] *Græce legitur* ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθές ἐστιν; *id est:* quoniam & Romæ Pontifici hoc vsitatum est. *Quibus verbis nulla paritas Romani, & Alexandrini Patriarchatus inducitur, vt quidam male interpretati sunt De quare optime Nicolaus primus in epistola ad Michaelem Imperatorem, qua incipit,* Proposueramus *sic scripsit:* Nicæna synodus nouerat Romanæ ecclesiæ omnia Domini sermone concessa: Si omnia, ergo defuit nihil, quod non illi concesserit. Denique si instituta Nicænæ synodi diligenter inspiciantur, inuenietur profecto, quia Romanæ ecclesiæ nullum eadem synodus contulit incrementum: sed potius ex eius forma, quod Alexandrinæ ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exemplum, *Hactenus Nicolaus. Statutum igitur fuit ita in Alexandrina ecclesia obseruandum, quia sic fieret in Romana.*

Item ex eodem, cap. 7.

¶ De eodem. C. VII.

† al. Hierosolyma

QVoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Aeliæ[g], id est Hierosolymorũ † episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem: manente[h] tamen metropolitanæ ciuitati propria dignitate.

Qui vero à comprouincialibus suis cum metropolitani licentia fuerit ordinatus, infra constituta tempora eius se repræsentet aspectibus.

Vnde in Tarraconensi concilio, cap. 5. legitur.

¶ Metropolitano se repræsentet nuper factus episcopus. C. VIII.

SI quis in metropolitana ciuitate non fuerit[i] episcopus ordinatus[a] postquã suscepta benedictione per metropolitani litteras honorẽ fuerit episcopi adeptus: id optimum esse decreuimus, vt postmodũ statuto tempore, id est impletis[k] duobus[l] mensibus, se metropolitani sui repræsentet aspectibus, vt ab illo monitis ecclesiasticis instructus plenius, quod obseruare debeat, recognoscat. Quod si forte hoc implere neglexerit, in synodo increpatus a fratribus corrigatur. Et si forte infirmitate[m] aliqua, ne hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc suis litteris metropolitano indicare procuret.

† al. non fuerint

3 *His auctoritatibus datur intelligi, quòd episcopi à cõprouincialibus suis debeant ordinari. Sed quæritur, si in prouincia plurimi episcopi fuerint †, & contigerit forte vnum remanere episcopum, quid fieri debeat. Ille, quia solus est, ordinare non potest episcopum: comprouinciales enim non habet, cum quibus episcopum consecrare valeat. Cum ergo talis necessitas fuerit, quid faciendum sit, in Sardicensi concilio definitur; in quo, cap. quintò sic statutum legitur.*

1 Melius & planius legit Ha.

g Q*Voniam.*] ¶ *Vt Aeliæ.*] Aelia vocata est ciuitas Hierosolyma ab Helio quæstore,[2] qui situm ciuitatis mutauit: cũ primo dicta fuit Salem, postea Hiebus, postea Salomonia à Salomone, inde dicta ẽ Hierosolyma à Hieron, qđ est sacra, & Salomon, quasi sacra ciuitas Salomonis.

Hierusalem vera habet nota.

2 Quæstore legimus ab Helio Hadriano Imperatore. Euseb. hist. eccles. l. 4. c. 6.

h ¶ *Manente.*] vt non minuatur ab eo. electio enim episcoporum ad solum metropolitanũ est referenda, sed consecratio nõ debet fieri sine notitia primatis.

QVI VERO. C a s v s. Hic est tertius articulus, vbi dicitur, quod episcopus consecratus de metropolitani licentia absente, tamen eius se cõspectui præsentet intra tres menses.

S*i quis.*] C a s v s. Dicitur in hoc ca. quod si episcopus in sede metropolitana non fuerit ordinatus, intra tres mẽses à tempore ordinationis conspectui metropolitani se repræsentet, vt ab illo doceatur quid debeatur obseruare: quod si negligat episcopus, in synodo corrigatur. Si vero ire non potest, hoc suis literis studeat indicare.

i ¶ *Non fuerit.*] vbi enim vult metropolitanus, ibi ordinandus est episcopus, vt 51. dist. qui in aliquo.

k ¶ *Impletis.*] sic ergo episcopus consecratus præter conscientiam[3] metropolitani eius cõspectui debet præsentari intra tres menses, vt s. dist. 63. cum longe. sed ordinati à Papa debent se præsentare conspectui eius singulis annis. 93. dist. iuxta sanctorum.

Episcopi inscio metropolitano consecrati quid facere debent.

3 Quidã dicũt, quod hoc dictũ non est verũ, quia hic non loquitur de eo qui præter eũ, scienter est promotus ad ordine: sed loquitur quando ordinat[ur] ex mandato archiepiscopi primatis non consecrati, & sic est

secunda dicitur, quod si archiepiscopus abest ex præcepto primatis, tres epi possunt epum ordinare. secũda pars incipit ibi, *Si autem.*

a ¶ *In quocumque.*] dum tamẽ honesto. nã dic. c. lex, quod cũ dicitur, quidã sunt aliis præferendi, intelligendum est si sint honesti. ff. de mune. & ho. vt gradatim. ff. de recept. arbit. si cum dies. §. si arbiter.

b ¶ *Si autem necessitas fuerit.*] i. si archiepiscopus nõ est in prouincia.

M*Os antiquus.*] C a s v s. Dicitur in hoc c. quod secundum antiquam consuetudinem honor proprius reseruatur per suas prouincias Alexandrino patriarchæ, qui similis est Romano. Idẽ dicit, de Antiocheno, & aliis patriarchis. In sequen. cap. dicit quod honor proprius deferatur Hierosolymitano patriarchæ, ita quod

l ¶ *Duobus.*] s. dist. 63. cum longe contra. sed potius consonat: ergo ibi & hic intra tertium mensem hoc faciat.

m ¶ *Et si forte infirmitate.*] simile s. dist. 18. episcopus ad synodũ. 5. q. 3. c. 1. vbi de hoc tractatur, & ff. de leg. 1. si grege. §. fin. idem est in aliis impedimentis. & hoc ponitur gratia exempli.

HIS AVCTORITATIBVS. C a s v s. Supra dictum est, quod episcopi à comprouincialibus episcopis debẽt ordinari, sed nunc quæritur quid fieri debeat, si tãtum vnus episcopus in prouincia remanserit ceteris defunctis. Et de hoc quid fieri debeat, in sequen. cap. dicitur.

P § ò forte.

¶ Si forte vnus tantum in prouincia remanserit episcopus, ad consecrationem episcopi de vicina prouincia conuocentur. C. IX.

SI forte [a] in prouincia vnum tantum contigerit remanere episcopũ; superstes [b] episcopus conuocet [c] episcopos vicinæ prouinciæ, & cũ eis ordinet comprouinciales sibi episcopos. Quod si facere neglexerit [d], populi [e] conueniant episcopos prouinciæ vicinæ, & illi prius cõmoneant episcopum, qui in eadem prouincia commoratur, & ostendant, quòd populi petant sibi episcopum rectorem, & doceant iustum esse, vt veniat [a] ipse, & cum eis ordinet episcopum. Quòd si litteris conuentus tacuerit [f], & dissimulauerit, nihilque rescripserit; tunc satisfaciẽdum est populis, vt conueniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent episcopum. Burc. l. 1. c. 26. Iuo p. 5. c. 137.

¶ *Capitulum hoc, quomodo refertur à Gratiano, præcipue in priore parte, neque cum latino, quod germanum est in tomis conciliorum, multoque minus cum græco canone conuenit: quin etiam apud Burchardum, & Iuonem varie legitur. Huius vero concilij canones à Latinis latine, & à græcis græce à principio scriptos fuisse Nicolaus Papa Photio scribens in epistola, quæ incipit,* Innumerabilium, *his verbis indicat.* Quomodo autem non esse apud vos Sardicenses canones tu solus astruere poteris, quando non solum à latinæ, verum etiam cum alijs à græcæ linguæ hominibus statuti sunt, & promulgati? Qua de re credibile non est, quod ibi diffinitũ est, vnumquemque ipsorum minime propriæ linguæ tradidisse. *Dionysius quoque exiguus in epistola ad Stephanum episcopum, qua ei suam græcorum canonum interpretationem obtulit, Sardicense concilium à principio inter latinos latine editum fuisse his verbis significat.* Tunc sancti Chalcedonensis Concilij decreta subdentes, in his græcorum canonum finem esse declaramus, nequid præterea notitiæ vestræ credamur velle subtrahere. Statuta quoque Sardicensis concilij, atque Africani, quæ latine sunt edita, suis à se numeris cernuntur esse distincta.

a ¶ Vt veniat ipse.] *Tam in concilio, quod est in codice canonum, quàm quod in collectione Isidori, & apud Burchardum, & Iuonem legitur,* vt & ipsi veniant, & cum ipso ordinent episcopum. *Græcus autem canon ita habet.*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου, χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μηδὲ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράψοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γίνεσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου.

i. Osius episcopus dixit. Si qua in prouincia, in qua plurimi sunt episcopi, cõtigerit vnum episcopum morari absentem, neque is propter negligentiam quandam conuenire voluerit, neque episcoporum creationi consentire; populi vero congregati postulent eum, quem ipsi expetunt, episcopum constitui: primum oportet episcopum illum, qui absens moratur, admoneri literis primatis prouinciæ (nimirum episcopi metropolitani) de populorum postulato, pastorem sibi dari petentium: rectè autem se habere puto, eum quoque, vt intersit, expectari [†]. Quòd si neque per literas rogatus affuerit, ac ne rescripserit quidẽ, satisfaciendum populi voluntati est. Conuocari autem oportet ex vicina etiam prouincia episcopos ad metropolitani episcopi creationem. † al. admitti

DISTINCTIO LXVI.

ps. *ARchiepiscopus* [g] *autem ab omnibus suæ prouinciæ episcopis debet ordinari* [†].

Vnde Anicetus Papa in epist. ad episcopos Galliæ.

† Sic Iustin. nouell. 131. in princ.

SI forte.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Sardicensi, si contingat, quòd omnes episcopi prouinciæ sint defuncti præter vnum, & aliquis velit in episcopum promoueri siue ordinari, à quibus sit ordinandus. Et respondet quòd ille superstes debet episcopos vicinæ prouinciæ conuocare, & cum ipsis ordinet. Si autem hoc negligat facere, populi cõueniãt episcopos vicinæ prouinciæ, & illum solum episcopum qui in prouincia remãsit, ipsi episcopi citabunt, vt veniat. Si vero non venerit, ipsi nihilominus cũ ordinabunt.

a Si forte.] Hoc cap. semper ad hoc consueuit induci, quòd vniuersitas stet in vno, vt ff. quod cuiusque vniu. l. sicut. immo potius in contrariũ potest induci, cum iste solus non possit id quod vniuersitas potuit. vnde dico, quòd vniuersitas perit cũ redigitur ad vnũ caput arg. ff. de leg. 1. si grege. Vnde satis dici potest, quòd si omnes delinquant in eligẽdo præter vnum, quòd ille solus nõ potest eligere, cum non consistat in eo ius vniuersitatis. Io. quod credo falsum, vt ff. quod cuiusque vniuer. l. sicut municipu. in fi. & extra de elect. bonæ memoriæ 2. Vnde dico, quòd si omnes peccent præter vnum, quòd ille solus potest eligere, per iura superius posita.

b Superstes.] & ita ius vniuersitatis deuoluitur ad vnum. in stit. de leg. §. si grex ff. quod cuiusque vniuer. sicut. §. in decurionibus. B. Sed quis dabit ipsis episcopis expensas? Ecclesia quæ uacat. arg. 4. q. 3. uetustis. & 10. q. 3. cauendum. & 12. q. 2. charitatem si est tenuis, comedent de suo, ut extra de uita & honesta. cler. cum ab omni. Ius eligendi potest in vno remanere.

c Conuocet.] Sed nunquid tenentur illi conuenire ad conuocationem illius? Tenentur quidem: & nisi uenirẽt peccarent, arg. 11. q. 1. sicut enim. arg. dist. 90. præcipimus. & debent tunc cogi ab ipsorum prælato uel Papa. H. dicit quòd ab isto compelli possunt auctoritate huius canonis, nam quandoque par in parem habet imperium, ut 2. q. 6. placuit 2. & 6. quæst. 4. cap. 2. Par in parẽ aliquando imperium habet.

c Conuocet.] arg. quòd uacante ecclesia clerici possunt uicinos episcopos conuocare, ut 7. q. 1. Pontifices.

d Neglexerit.] arg. quòd si subditi negligunt facere quæ debent, ea debeant suppleri a maiori uel per se uel per alium, & econuerso: arg. 9. q. 3. cum simus. arg. 89. dist. uolumus. 8. q. 3. Artaldus. Certe in hoc casu ille episcopus non est par, immo est superior quo ad uocationẽ auctoritate huius canonis.

e Populi.] large sumitur hic populus, quia causa cõmunis est, & ita non est contra. 9. q. 3. cum simus.

f Tacuerit.] hic tacens pro cõtumace habetur. Alibi pro fugiente, 63. dist. ut rector. Alibi pro contradicente, ut ff. de procur. filiusfamili. §. initium. 86. dist. tanta. Alibi pro cõsentiente. 54. dist. si seruus. ff. de interro. act. de ætate §. qui tacuit. Alibi pro neutro. ff. de reg. iur. qui tacet. Præsumitur in multis casibus consentire.

Archiepiscopus.] hæc dist. diuiditur in duas partes. Secunda ibi, De episcopis. Io. de Fan.

CASVS. Supra in duabus proximis dist. dictum est de ordinationibus episcoporum: nunc uero dicit Gratianus de ordinatione archiepiscoporum in hac 66. dist. in qua dicitur, quòd debet ab omnibus episcopis prouinciæ ordinari, & repetit de ordinatione episcoporum.

g Archiepiscopus.] hic depingitur 66. dist. in qua ostendit magister duo: scilicet qui debeant interesse in consecratione metropolitani: quia oẽs suffraganei, & quòd nullus debeat consecrari in episcopum à paucioribus quam a tribus. Dicit ergo Hu. hoc referre inter consecrationem episcopi, & archiepiscopi; quia in consecratione archiepiscopi oẽs episcopi interesse tenentur, nisi esset vrgentissima necessitas, in consecratione episcopi etiã si non sit grauis, dum tamen aliqua sit necessitas, sufficit per literas consentire. 51. dist. c. fi. Consecratio episcopi & archiepiscopi differunt.

A [a] *Rchiepiscopus ab omnibus.*] Casvs. Anitius Papa statuit in hoc cap. vt archiepiscopus ordinetur ab omnibus episcopis suæ prouinciæ: nec debet hoc mutari: q.a q. omnibus episcopis debet præesse, debet ab omnibus approbari & constitui: quod si aliter factum est vel fuerit, irritū erit. Sequens §. patet. in quo dicitur quòd

Extra de tē. ord. c. si archieps. Polyc. l. 2. tit. 8. Ans. l. 6 c. 39. Burch. l. 1. c. 28. Iuo p. 5. c. 239. Pann. l. 3. c. 10.

¶ Ab omnibus suffraganeis sui archiepiscopus ordinetur. C. I.

ARchiepiscopus [a] ab omnibus suæ prouinciæ episcopis ordinetur. *& infra* [b]. ¶ Illud tamen, quod de archiepiscopi consecratione prædictum est, atque præceptum, id est, vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia, qui illis præest, ab omnibus [b] episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit; viribus carere non dubium est; quia irrita [c] erit eius secus acta ordinatio.

a ¶ Archiepiscopus.] *Hæc prior pars in epistola ipsa, & apud ceteras collectores fusius exponitur.*
b ¶ *Hæc in epistola cum multa alia sunt interiecta, cum c. comprouinciales, supra. di. 64.*

De episcopis autem non ordinandis à paucioribus quàm tribus [d] *episcopis, Anacletus epist. 2. ad episcopos Italiæ scribit, dicens.*

Idem repetitur in epist. Aniceti. Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. 53. Burch. l. 1. c. 15. Iuo. p. 5. c. 139. Pann. l. 3. c. 17.

¶ Episcopus non minus, quàm à tribus episcopis ordinetur. C. II.

POrro & Hierosolymitarum primus archiepiscopus [e] beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem Domini nuncupatus [f] est frater, a Petro, Iacobo, & Ioanne apostolis est ordinatus [g], successoribus videlicet suis dantibus formam, vt non minus, quàm à tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, vllatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

P*Resbyteri* [h] *vero, & chorepiscopi ab vno episcopo ordinari possunt.*

Vnde Anacletus epist. 2. ad episcopos Italiæ.

Polyc. ibidem Ans. l. 6. c. 53.

¶ Sacerdotes ab vno episcopo possunt ordinari. C. I.

REliqui sacerdotes a proprio ordinentur episcopo, ita vt ciues & alij sacerdotes [k] assensum præbeant, & ieiunantes [l] ordinationem celebrent. Similiter & diaconi [m] ordinentur. Ceterorum autem graduum distributioni trium [n] veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, sufficere potest.

Item in Hispalensi concilio secundo, capite 6. legitur.

15. q. 7 c. sexta. & c. episcopus.

¶ De eodem. C. II.

EPiscopus sacerdotibus, ac ministris solus [o] honorem dare potest, solus auferre [p] non potest.

quòd episcopus debet ordinari saltem à tribus episcopis.

a ¶ *Archiepiscopus.*] Arg. q. si eligitur abbas alicuius monasterij, q. præest alijs monasterijs, omnes abbates illorū monasteriorum debent consentire, & electioni interesse.

b ¶ *Ab omnibus.*] Argu. quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, vt 8. q. 1. licet. C. de auctoritate præstan. l. vlt. & 54. distinct c. 1.

c ¶ *Irrita.*] quo ad officij executionem.

d ¶ *Quàm à tribus.*] Sed quare tres episcopi debent interesse? quia in tribus est fidei fundamentum: quam puris & simplicibus verbis confiteri tenentur. 23 dist. qui episcopus. & 24 dist. quando.

P *Orro.*] Casvs. Quæsitum fuit ab Anacleto vtrum episcopus posset ordinari a paucioribus quàm à tribus episcopis. Et respondet quòd non, & hoc exemplo Iacobi Hierosolymitani archiepiscopi, qui fuit ordinatus à tribus: scilicet à Petro, Iacobo, & Ioanne. Et in hoc dederunt formam suis successoribus, vt ad minus à tribus epis ceteris consentientibus consecretur eps.

e ¶ *Archiepiscopus.*] supra 21. dist. cleros. contra. Sed Matthias fuit primus ordinatus in clericum, iste primus in archiepiscopum.

f ¶ *Nuncupatus.*] quia filius fuit sororis matris Domini: vel quia fuit ei similis prorsus in persona: vel quia mater sua fuit filia fratris Ioseph, qui putabatur pater Domini. 27. q. 2. coniunx.

g ¶ *Ordinatus.*] id est, ad certi loci administrationem electus: vel ordinatus simpliciter. Sed nonne omnes apostoli erant episcopi? Videtur quòd sic: quia Petro primo fuit datus pontificatus: & omnes alij fuerunt pari potestate præditi, vt 21. dist. in nouo. Item episcopi successerunt in locum apostolorum, vt 68. dist. quorum. ergo apostoli fuerunt episcopi. Item legitur de Iuda, q. episcopatum eius accipiat alter. Ad hoc dicunt quidam, quòd omnes apostoli erant simplices sacerdotes, & tamen consecrare poterant. nā Moyses simplex sacerdos erat: & tamen consecrauit Aaron, vt 21. dist. §. 1. nec tunc differentia erat inter episcopum & sacerdotē: vt 95. dist. olim. Vel dic quòd tātum visibili vocatione hi tres consecrauerunt eum: sed prius erat inuisibiliter vnctus à Domino. vel dic q. non ordinauerunt eū: sed tantum formam ordinandi alijs ostenderunt. Vel dic quòd non in episcopum, sed in archiepiscopum eum ordinauerunt. Vel dic, ordinauerūt, id est, inthronizauerunt eum ad administrationem certi loci. prius enim erat episcopus sine titulo.

Ad hoc videt facere q. dicit psal. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Dic secundum d. Hu. Cardin. q. littera non legitur q. Moyses fuerit sacerdos: nisi quia aliqua fecit quæ pertinent ad sacerdotē. ideo psal. dicit, Moyses & Aaron, &c.

P *Resbyteri.*] Hæc dist. diuiditur in duas partes. secūda ibi, *Episcopus.* Ioan. de Fan.

Casvs. Expedito tractatu de ordinatione episcoporum & archiepiscoporū: nunc in hac 67. dist. ostendit Gratianus à quibus presbyteri, chorepiscopi, & reliqui clerici sint ordinandi. Et quòd ab vno episcopo sunt ordinandi, & non à pluribus.

h ¶ *Presbyteri.*] Hic depingitur 67. dist. ostenso quòd episcopus non potest ordinari nisi à pluribus: ostendit hic quòd reliqui sacerdotes & clerici ordinari possunt ab vno solo episcopo. In ordinatione tamen sacerdotum & diaconorum alij sacerdotes & ciues assensum debent præstare. In reliquorum ordinatione sufficit testimonium trium.

R *Eliqui.*] Casvs. Dicitur hic, quòd reliqui sacerdotes & diaconi a proprio episcopo sunt ordinandi: ita quòd ciues & alij sacerdotes consentiant: ita quòd ordinatio a ieiunantibus fiat. In ordinatione vero ceterorum sufficiūt tres testes, & episcopi approbatio. Quod sequitur planum est.

i ¶ *Vt ciues.*] quibus debent præesse.

k ¶ *Sacerdotes.*] quibus debet associari; vel de quorum collegio est. Vel de clericis maioris ecclesiæ dicit: sine quorum consensu episcopus clericos ordinare non debet, vt dixi 24 dist. episcopus.

l ¶ *Ieiunantes.*] tam ordinantes, quàm ordinati, vt j. de conse. dist. 5. vt episcopi. j. dist. 75. quod a patribus.

m ¶ *Diaconi.*] Nam ecclesiæ præcipue committuntur presbyteris & diaconis. 12. q. 2. diaconi.

n ¶ *Trium.*] infra. 1. q. 1. placuit vt de ordinatione. ver. multorum. contra. Sed ibi multi possunt dici tres. vlti. de iure patro. 1. vlt. §. di. 23. episcopus. contra, supra dist. 23. lector. contra. Sed hoc de notis intelligitur: illud de ignotis. Vel hic cū occulte ordinat, & sine solennitate: illud cum publice, &c.

Tres dicuntur multi.

E *Piscopus, &c.*] Hæc est secunda pars distinctionis. & habes hoc 15. q. 7. c. 1. Ioan. de Fan.

o ¶ *Solus.*] id est, sine alijs episcopis potest ordinare aliquos: sed sine alijs episcopis non potest deponere, vt 15. quæstione 7. sed x. non autem excludunt clerici: quia nec sine illis potest beneficia conferre, nisi hoc habeat ex consuetudine, vt extra de his quæ fiūt à maiori parte cap. ea noscitur.

Episcopus solus beneficia conferre non potest sine consensu cleri.

p ¶ *Auferre.*] j. 21. q. 3. episcopus. & 15. q. 7. cap. vlti.

DISTINCTIO LXVIII.

1 p[a] Q Varitur [a] de illis, qui ordinantur ab his, quos non constat fuisse episcopos, an sint iterum consecrandi, an non. Quòd vero consecrandi non sint, probatur auctoritate Gregorij, qui scribens Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 32. ait.

¶ Semel consecratus iterum consecrari non debet. C. I.

SIcut [b] semel baptizatus iterum baptizari non debet; ita qui consecratus [c] est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum leui culpa [d] ad sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo seruari.

4 sent. dis. 25. B. Poly. l. 2 tit. 36. Aol. l. 7. c. 104. Pann. l. 3. c. 76. Iuo par. 6. c. 82.

Contra Gregorius tertius ad Bonifacium episcopum, epistola 2. scribens testatur.

¶ De presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos constat episcopos non fuisse. C. II.

PResbyteris, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, qui † ordinant [e], & dubium est eos episcopos fuisse, an non, qui eos ordinauerunt; si bonæ actionis, & catholici viri sunt, ipsi presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta edocti, ab episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur [f]: & sic ministerio sacro fungantur.

Ansl. 7 c. 110. Iuo. p. 6. c. 127. † a quibus fuerint ordinati Iong.

Quòd ergo consecratus, in eodem ordine iterum consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi ius habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat ius consecrandi habuisse, iterum consecrandus est: quia si ille consecrandi ius non habuit, iste ex olei effusione nil consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primum ad consecrationem veniens ab episcopo sacerdotalem benedictionem, & consecrationem consequitur. Si autem ius consecrandi habuit, in prima vnctione consecutus est consecrationem: in secunda vero non reiteratur [g] consecratio, sed sola vnctio: sicut, de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non; debet baptizari; qui si prius baptizatus non fuerat, consequitur gratiam baptismi: si autem baptizatus erat, nihil accipit in secunda vnctione †: nec pertinet hoc ad reiterationem baptismi, sed ad cautelam salutis. Hoc & de ecclesiis consecrandis similiter obseruandum est. Vnde in Nicæno concilio legitur.

† lotione

Q Varitur.] Hæc dist. diuidit in quatuor partes, in quarũ prima quærit, si aliqs fuerit ordinatus ab eo de quo dubitat an esset eps, vtrum debeat iterum ordinari. & primo probat q non, superficialiter. Secunda ibi, *Inter episcopos*. Tertia ibi, *His vero*. Quarta ibi, *Quod autem*. Ioan. de Fant.

C A S V S. Supra ostendit Gra. de ordinatione eorum quos cõstat esse epos: in hac vero 68. dist. quærit, an illi sint reconsecrandi q ordinant ab illis, quos non cõstat esse epos. Et primo probat, q non sunt reconsecrandi q ordinãtur ab illis quos cõstat non esse epos. Postea pbat cõ. Tandẽ dat solutionẽ. j. in §. *Quod ergo*.

a ¶ *Quaeritur*.] Hic depingitur 68. dist. in qua magister ostendit quid iuris sit de clericis qui ordinantur ab eis quos non constat esse epos: & q differẽtia sit inter epos & chorepos [1], & quare chorepi recesserũt ab aula dñi. quarto ostendit, q successerũt in loco apostolorũ.

1 Quia magister. 3. dist. qui. in prin. fecerat mentionem de corepis: ideo de ipsis interserit hac distinctione: secundũ H.

S *Icut*.] C A S V S. Ioan. archieps Rauennę de duobus quęsiuit. Primo, vtrũ sacerdotes semel consecrati essent iterum consecrandi. Et rñdet q non: sicut non sunt rebaptizandi. Secũdo, vtrũ illi qui cum leui culpa sunt ordinati presbyteri, debeant deponi. Et rñdet q nõ, sed eis debet pœnitentia imponi.

b ¶ *Sicut*.] Hoc cap. nõ facit ad propositũ Gra. quia hoc c. loquiř de illis qui sunt ordinati à talibus quos cõstat esse epos: & illud cõ quod sequiř, similiter male inducit: quia nullo modo est cõrium: & ita superficialis est argumentatio magistri.

c ¶ *Consecratus*.] Prima q. 1. si quis cõfugerit. cõ. & 1 q. 7. Daibertũ cõ. ibi dř q ordinatos male vel baptizatos, iterũ ordinat. Sed illud verum est, cum extra formam ecclesiæ est ordinatus vel baptizatus: alias secus. de consec. dist. 4. ostenditur. ver. si. & c. quomodo.

Ordinatus semel, an possit iterũ ordinari.

d ¶ *Cum leui culpa*.] Dicũt quidam, veniali: arg. 25. dist. §. criminis. Alij leui [a], id est, mortali præcunte, non tñ permanente: nã peccauit, sed pœnituit. Sed q a post talẽ culpam se permisit promoueri, aliam culpam cõtraxit, cum qua promotus est: de qua hic loquiř. To dic q promoueri potest cum culpa existente & manente mortali, dum tñ leui. De huiusmodi culpis collige exempla 5. q. 4. in loco. 21. q. 4. c. vlt. 18. dist. cap. vlt. de consec. dist. 2. relatum. Sed hic nota, q omnes concordantiæ istæ de promotis loquuntur. sed si enorme peccatum tacuisset, secus esset, vt 50. dist. ex pœnitẽtibus. Io. nisi esset occultum peccatum, vt extra de temp. ordi. quęsitum. nisi in homicidio, vt ibi. B.

a Hæc fuit sententia H. & Lauren. & hic videas qd not. 15. q. vlt. in summa. & quod quędã mortalia sint grauiora, & quã leuiora habentur de consec. dist. 3. & pœnitẽtibus. Arch.

¶ CONTRA. C A S V S. Modo vult probare cõtrarium: scilicet, quòd sunt reconsecrandi.

P *Resbyteri*.] C A S V S. Quidam cum putarentur epi, quosdam presbyteros ordinauerunt: sed postea dubitabatur vtrũ fuerint epi in veritate, aut non vnde fuit quęsitum à Gregorio, vtrum illi sint iterum à proprio episcopo ordinandi & consecrandi. Et rñdetur q sic, ex quo scilicet dubitabatur: si tamen sint bonæ vitæ, & eruditi in ministerio Christi, & in lege diuina.

e ¶ *Qui ordinant*.] Vera littera est, ordinant. ad hoc facit 3. q. 4 omnes quos.

f ¶ *Et consecrentur*.] Hic in dubio potius præsumiř non ordinatus q ordinatus. similiter in dubio præsumiř potius non baptizatus q baptizatus, vt de consecr. dist. 4. paruulos. & in dubio potius præsumit ecclesia non consecrata q consecrata, vt de consecra. dist. 1. solennitates. Sed cum ita pñmit in his sacramentis: quare in sacramento matrimonij potius præsumiř pro ipso, q contra ipsum, vt 33 q. 1. si quis acceperit? Respon. sine omni periculo est, si sacramẽta illa iterentur. Sed periculum esset, si iudicaretur non esse matrimonium vbi est. Item quare non crediř hic verbo illius, q se dicit ordinatum: sicut crediř ei qui se dicit baptizatum, vt de consecra. dist. 4. placuit. & cap. de infantibus? Respon. quia sola fides confert alicui sacramentũ baptismi, vt extra de presby. nõ bapt. cap. 2. sed sola fides cñ dat ordinẽ. ad hoc facit. 1. q. 1. cap. spiritus sanctus; & §. ecce quandoq. Itẽ licet in viuo præsumatur aliquis potius non baptizatus, tñ in mortuo præsumitur [a] potius baptizatus, vt de cõse. dist. c. 4. si eos. supple vt suffragia ecclesiæ ei proficiant. 13. q. 2. non æstimemus. & cap. animæ.

Sacramenta nõ præsumunř. excepto matrimonio.

Baptizatum & dictũ confirmato.

a Alibi. 1. q. 1. §. cum honoris.

QVOD ERGO Soluit Gratianus cõrietatem pdictam, dicẽs quòd illud cap sicut intelligiř de eo quem constabat esse epm: & ideo non deberet reordinari ordinatus ab eo. Illud autẽ cap. presbyteri. intelligiř de eo quẽ nõ constabat fuisse epm: & ideo ab eo ordinati reordinanř: qui si prius non fuerint ordinati scda ordinatione vere recipiunt ordines. si vero in prima ordinatione ordines receperunt, in sa nihil recipiũt nisi solam vnctionẽ. Et hoc probat ad instar baptismi. & idem dicit esse faciendum de ecclesiis.

a In hoc pficio videas qd not. 3. q. 4. consanguineorum. & extra de pnumg. illud. in gl. sed quare. & extra q fil. sint. legi. lator, in glo sed videtur. Archi.

g ¶ *Non reiteratur*.] Hæc solutio est canonica. dixit tñ G. quòd si milles ordinaŕ presbyter, tot presbyterales ordines recipit quot recipit sacerdotia. Idẽ dicit de baptismo. aliter enim quomodo fieret iniuria sacramento, vt j. de consecra. dist. 4. ostenditur. vel quomodo diceretur quis bis baptizari, vt j. de consecra. distin. 4. qui bis. & cap

Baptizatum vel ordinatum pluries, an pluries recipiat characterem.

& cap.eos. Item cum dicatur accedat verbū ad elementum, & c. 1 q. 1 detrahe. ergo quoties dicuntur verba illa, & apponitur elementum, fit nouū sacramentum. Nā & sæpius sumit aliquis corpus Christi, & sæpius excobicatur aliquis, & ex pluribus causis aliquis possidet rē aliquā, vt ff. de acq. pos. possideri. §. ex plurib'. Sed certe sm hoc si centies aliquis contraheret cum aliqua, tot essent matrimonia, quod falsum est. 3 1. q. 1. quomodo. Item posset secūdum hoc deponi ab vno sacerdotio, & retinere aliud. Dicas ergo φ nō iteratur nisi vnctio exterior, & sicut secunda manumissio nihil adiicit primæ, vt C. de manumis. vindi. l. 2 sic in sacramento. Vltima opinio verior est.

e ¶ *Formatas.*] formatæ siue dimissoriæ. dicuntur litteræ, quibus quis eximitur a iurisdictione sui episcopi, quæ olim cum solennitate magna fiebāt, vt 73. dist. cap. 1. Commendatitiæ siue pacificæ dicuntur, quæ dantur clerico viatori, quibus committitur, vt pacifice possit exequi officium suū. Et licet Gratianus dicat, φ chorepiscopi dare tales poterāt, illud nō credo sed solus episcopus, vt de consec. dist. 5. non oportet. 71. dist. extraneo. Quod archidiaconus eas dare non possit, habes extra de offi. archid. significasti.

f ¶ *Commendatitias.*] argu. contra 71. distin. extraneo.

g ¶ *Leuiticam.*] nec subdiaconalem, nisi tantum lectoratum, vt infra proxi. dist. c. 1. in fi. Sed G. fuit deceptus ex cap. seq. vbi non dicitur nisi de duobus ordinibus tantum. Io. de Fan.

Formatæ siue dimissoriæ.

h Et bene Io. de Fan. & ita est arg. φ chorepiscopus non potest dare licentiam clericis, vel laicis, vt eant in peregrinatione, quia nō possunt formatas dare secundum h. & Hug.

¶ Non debet iterum consecrari ecclesia semel consecrata. C. III.

De cōsecr. dist. 1. c. ecclesijs.

ECclesijs [a] semel consecratis Deo non iterum debet cōsecratio adhiberi; nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiuscumque semine [b] fuerint pollutæ: quia sicut infans à qualicumq; sacerdote in nomine patris, & filij, & spiritus sancti semel baptizatus, nō debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrādus, nisi propter eas [c] causas, quas superius nominauimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum consecrauerunt.

a *Inter episcopos, & chorepiscopos [d] autem hæc est differentia, quòd episcopi non nisi in ciuitatibus, chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt: episcopi formatas [e] tribuunt; chorepiscopi non nisi commendatitias [f], & pacificas dare valent. Episcopi ius consecrandi habent; chorepiscopi tantum minores ordines tribuunt; leuiticam [g] autem, & sacerdotalem benedictionē non valent præstare. De his ita scribit Leo. I. ad episcopos Germaniæ, & Galliæ, epist. 86. al. 88.*

¶ In quibus chorepiscopi ab episcopis differant. C. IIII.

Ioo p. 6. c. 72. Ansl. l. 7. c. 122. Poly. l. 4. tit. 26.

QVamuis chorepiscopis, & presbyteris plurima [h] cum episcopis ministeriorum communis sit dispensatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam nouellis, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint: sicut est presbyterorum & diaconorum, aut virginum consecratio; sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel vnctio. Si quidem nec erigere [i] eis altaria, nec ecclesias, vel altaria consecrare licet, nec per impositionē manuum, fidelibus [k] baptizatis†, vel cōuersis hæreticis† paracletum spiritum sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorū fontes signare, nec publice [m] quidem in Missa quemquam pænitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt chorepiscopis; qui ad exemplum, & formā lxxij. discipulorū esse noscuntur, vel presbyteris, qui eamdem gestant figuram: quoniam quamquam consecrationem habeant; pontificatus tamen apicem non habent.

† baptizandis] orig. & Iuo † ex hæresi] Ioti. † al. lxx.

3 *Hi vero propter insolentiam suam, quia officia episcoporum sibi vsurpabant, ab ecclesia hodie prohibiti sunt.*

Vnde Damasus [n] Papa ait ad episcopos Africæ, epist. 4.

¶ Ordo chorepiscoporum à sacra sede reprobatur. C. V.

Polyc. ibidem. Ansl. l. 7. c. 123.

CHorepiscopi tā ab hac sacra sede, quàm à totius orbis fuerant episcopis prohibiti. Nimis ergo eorū institutio improba, nimis est pra

QVamuis.] CASVS. In hoc cap. 10. enumerantur, quæ pertinent ad officium episcoporū, quæ chorepi sibi vsurpare non debent, licet multa sint cōmunia chorepiscoporum, & presbyterorum cum episcopis.

h ¶ *Plurima.*] quo ad minores ordines conferendos, quo ad prædicationem, quo ad confessionem. ita tamē, φ nō possit conferre nisi lectoratū, & inferiores, ostiariatum, & psalmistatum.

i ¶ *Erigere.*] in ecclesia consecrata. nam ante cōsecrationem licet presbyteris constituere altaria, sed post nō, nisi de cōsensu epi, quod si fecerit, deponatur. arg. j. de consec. dist. 1. nullus presbyter. hæc expositio est illius verbi, cōstitutio altaris.

ECclesijs.] CASVS. Quæsitum est in Niceno concilio, vtrum ecclesiæ semel consecratæ sint iterum reconsecrandæ. Respondetur, φ non, si in forma ecclesiæ sint consecratæ, nisi alicuius semine vel sanguinis effusione sint pollutæ vel cōbustæ. Nā sicut semel baptizatus non debet iterū baptizari, sic locus in forma ecclesiæ cōsecratus nō debet iterū cōsecrari, nisi pp supradictas causas.

a ¶ *Ecclesijs.*] quid iuris sit de hac materia, notatur de consecra. distinct. 1. ecclesiis.

b ¶ *Semine.*] fornicario. nā dicit G. φ et in ecclesia vir vxori tenetur debitū reddere, sed male. arg. ff. de solutio. quod dicimus.

c ¶ *Propter eas.*] adde aliū casum de consec. dist. 1. si motum.

INTER EPISCOPOS. Hæc est secūda pars distinctionis, in qua ponit differentiā inter episcopos & chorepos. Io. de F.

CASVS. In hoc §. assignat Gratianus differentiam triplicē inter episcopos & chorepiscopos, quia episcopi ponuntur tm in ciuitatibus, chorepiscopi in vicis. episcopi formatas tribuunt litteras, chorepiscopi cōmendatitias siue pacificas tantum. Item episcopi conferunt sacros ordines, chorepiscopi tantum minores.

d ¶ *Inter episcopos.*] Ponit tres differentias inter epos & chorepiscopos. Isti autem chorepiscopi aliquid habebāt supra presbyteros, sed non bene determinat quid.

Chorepiscopi aliquid habebant vltra presbyteros.

k ¶ *Fidelibus baptizatis.*] Hugo intelligit litteram sic, baptizatis, scilicet extra ecclesiam, & redeuntibus ad eam, vt de consecra. dist. 4. ab antiquis. quod postea sequitur, de hæreticis intelligit in ecclesia baptizatis. Vel dic φ idem reperitur in seq. littera. Alij intelligunt de infantibus baptizatis in necessitate a patre vel a matre. 30. q. 1. ad limina. quibus postea episcopus in confirmatione debet ei cōferre, quæ collata ei non fuerunt, vt hic. 1. q. 1 § ecce. sequens vero littera intelligitur de baptizatis non in necessitate, & ita non repetit idem.

Altaria ante consecrationem erigi possunt.

l ¶ *Hæreticis.*] j. de consec. dist. 4. quamuis.

m ¶ *Nec publice.*] quod solus episcopus potest. 50. dist. in ea. nisi in necessitate, ut 26. q. 6. c. vlt. & c. 1.

HI VERO. Hæc est tertia pars dist. in qua probat, φ chorepiscopi recesserunt ab aula. Io. de Fant.

CASVS. Dicitur in hoc §. quód chorepiscopi episcoporum officia vsurpabant, & ideo ordo eorum est hodie exstirpatus.

n ¶ *Vnde Damasus.*] ista tamen hunc Nicolaus est secutus, & sic est contra distin. 50 studeat. sed iam tempore Nicolai abolerat constitutio Damasi, vel fuerunt prohibiti, non quia essent, sed ne essent ut prius.

Hoc dicit La. sed littera hoc non patitur, qa aperte loquitur de hæreticis. Io. de Fant.

CHorepiscopi.] CASVS. Quæsitū fuit à Damaso Papa, quare ordo chorepiscoporum sit hodie prohibitus. Et respōdet, propter duas rationes. Prima est: quia sibi improbe vsurpabant officia episcoporum. Secunda est: quia tantum duos fuisse ordines legitur inter discipulos Christi, scilicet duodecim apostolorū, & septuaginta duorum discipulorum. & cū non possit reddi, vnde iste tertius ordo processerit, ideo merito extirpari debet. sic illud qd

postea sequitur, est pars ea. vt dicit Hug. Alii tamen dicunt, quòd est §. Causa patet per se.
a ¶ *Vnde.*] id est, ex qua causa.
b ¶ *Processerit.*] quo ad talem præsumptionem.
c ¶ *Ignoramus.*] Sed nône per totum orbem fuerunt chorepiscopi, ergo præsumendum est, quòd fuerunt ab apostolis vel concilijs instituti, vt 12. dist. illa. Sed hic non negat illos ab apostolis institutos, sed causã institutionis ignorat. Et est hic argu. quòd à quocũque auctore aliquid sit institutũ, & quãtũcũque diu obtẽtũ, si nõ subest causa, vel si onerosum est, extirpandum est, vt 12. dist. omnia. ĩ de cõsec. dist. 1. placuit. 10. q. 1. hanc. & 63. dist. §. verũ. extra de cẽsi. pœnit.
d ¶ *Et quod ratione.*] institutionis. Et est argumentum, pro rõne reddenda [1], vt extra de cẽsi. peruenit. & C. de codicillis. l. pen. ff. sol. matri. dotem.

Corepiscopi an fuerunt ab Apostolis instituti.

[1] Ad idẽ extra de præscrip. si quando. vbi de hoc. & 23. q. 4. & cyrtijs.

sunt conferre lectoratum: quibus abbatibus ab episcopo manus impositio facta est.
n ¶ *Tonsura vero.*] in hac 69. dist. tractat de collatione minorum ordinum vsque ad lectoratum. Et nomine tõsuræ, accipe hic tres minores ordines, psalmistatum, ostiariatum, & lectoratum. & hoc

Tonsura quos tres ordines comprehendat.

ua; quia vt hi de summo sacerdotis ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret. *& infra.* ¶ Nam non amplius, quàm duos ordines inter discipulos Domini esse cognouimus, id est duodecim Apostolorũ, & septuaginta † discipulorũ. Vnde [a] iste tertius processerit [b], † al. lxxij.
funditus ignoramus [c]. Et quod ratione [d] caret, extirpari necesse est.
4 ¶ Quòd autem † episcopi non sint, qui minus, quàm à tribus sunt † al. enim
ordinati episcopis, omnibus patet: quoniam, vt bene nostis, prohibitũ à sanctis est patribus, vt qui ab vno, vel à duobus sunt ordinati episcopis, nec nominentur episcopi. Si nomen non habent [e], qualiter officium habebunt?

Item Vrbanus secundus.

¶ Apostolorum in ecclesia locum episcopi teneant. C. VI.

QVorum vices [f] in ecclesia habeant episcopi, & quis eis hanc dignitatem dare debeat, sanctus Augustinus ostendit, inquiens [Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Quid est pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli: pro Apostolis filij nati sunt tibi. cõstituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi, qui sunt per totũ mundum, vnde nati sunt? Ipsa ecclesia [g] patres [h] illos appellat, ipsa illos genuit [i], & ipsa illos [k] constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam: quia non vides Petrum; quia non vides Paulum; quia non vides illos, per quos [l] nata es [m]. de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.] & infra [Filios genuit ecclesia; constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.] In Ps. 44.

DISTINCTIO LXIX.

1 ps *TOnsura vero [n] clerici de manu abbatis suscipi potest, si eidem abbati manus impositio ab episcopo facta noscatur. Vnde in septima synodo cap. quartodecimo legitur.*

¶ Abbates, quibus ab episcopo manus imponitur, aliquos tonsurare possunt. C. I.

QVoniam videmus sine manus impositione à paruula ætate tonsuram [o] cleri quosdam accipientes, nondumque ab episcopo manus impositione percepta super ambonem irregulariter in collecta legentes; præcipimus amodo id minime fieri. Idipsum quoque obseruandum est etiam inter monachos. 2 ¶ Lectoris [p] autem manus impositione † [q] licentia est abbati solũmodo in proprio monasterio [r] faciendi; si dumtaxat eidem abbati manus impositio [s] facta noscatur. Iuo p. 5. c. 376. † al. impositionis

QVOD AVTEM. Hæc est quarta pars distio in qua probat, quòd filii ecclesiæ possunt fieri patres: scilicet possũt fieri episcopi loco apostolorum. Io. de Fan.
e ¶ *Nomen non habent*] arg. *Si vt primus, nec nomen a habere meretur.* 12. q. 4. dicat. in fi. C. de fer. à nullo. arg. 86. dist. fratrem. 16. q. 1. si cupis.

[1] Vide Nico. Euerar. de loc. lega ab Etymologia. col. vlt.

QVorum vices.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Vrbano quorum locum episcopi hodie teneant in ecclesia, & quorum vice fungantur. Et respondet, quòd locũ tenent apostolorum, & eorum vice fungũtur. Et hoc probatur auctoritate Augustini dicenos, Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, &c. quę auctoritas durat vsque in finem.
f ¶ *Quorum vices.*] infra 12. q. 1. videntes. s. dist. 22. in nouo.
g ¶ *Ecclesia*] ergo est ecclesia mater & filia. Item ecclesia quãdoque dicitur vxor. 7. q. 1. sicot. & 21. q. 2. sicut. quãdoque mater. 12. q. 2. qui abstulerit. quandoque dicitur filia, vt de conse. dist. 1. ecclesia. nam catholicorum collectio, quę est ecclesia, per episcoporum prædicationem generatur, vt 23. q. 4. recurrat. Item ecclesia etiam dicitur locus vbi Deum timentes veniam postulant. in Auth. vt liceat ma. & auiæ. §. quia vero. coll. 8.

Ecclesia est mater, vxor, & filia.

h ¶ *Patres.*] quia eam protegunt, & defendunt.
i ¶ *Genuit.*] per baptismum. & ita ecclesiæ filius datur ei curator, quod etiam lex dicit. ff. de tuto. & cur. datis ab his. l. his qui, dic vt notatur 12. q. 1. c. vlt.
k ¶ *Illos.*] in hoc comparatur patri episcopus, & ecclesia filio: quia sicut filius non potest sine auctoritate patris litigare. vt C. de bonis quæ lib. l. vlt. sic ecclesia sine auctoritate prælati, vt extra de iud. caniam. & 16. q. 1. monachi. Item sicut filius nõ cõuenitur, sed pater noie filij, vt C. de bon. ma. l. 1. C. de anna. excep. l. 1. sic ipse prælatus est conueniendus, non ecclesia, nisi negotia ecclesiæ distincta sint à negotiis prælati, vt extra de rescri. c. edoceri.

Episcopus patri, & ecclesia filio comparatur.

l ¶ *Per quos.*] per eos pullulauit, & creuit, cũ nulla esset tũc ipsis.
m ¶ *Nata es.*] id est, augmentata.

TOnsura.] Hæc di. diuiditur in tres partes. Secunda ibi, *Lectoris.* Tertia ibi, *Simili modo.* Io. de Fan.
CASVS. Hic intitulatur 69. dist. in qua ostendit, quòd non solum episcopi possunt conferre minores ordines, sed etiam abbates in proprijs monasterijs pos-

hoc licet abbati tantum in suo monasterio: exorcistam tamen facere vel acolythum non licet. ĩ. ea. c. vlt.
QVoniam.] Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima parte prohibetur, ne aliquis super pulpito i ecclesia vel monasterio legat epistolã, vel lectionem, nisi primo fuerit ordinatus, & tonsuram habeat ad modũ clerici. In secũda parte dr, quòd abbates & sacerdotes, quibus ab episcopo manus imponitur iuxta morem præficiendorum abbatum conferre possunt in suis monasteriis lectoratum. Idem licebat quõdam chorepiscopis. Et nota quòd legere epistolam pertinet ad subdiaconũ, legere lectiones ad lectorem pertinet.
o ¶ *Tonsuram.*] id est coronam. nam aliam tonsuram posset femina dare.
p ¶ *Lectoris.*] vel etiam ostiarij, non autem 3 exorcistæ, vel acolythi faciendi ius habet: licet sit arg. contra extra de or. ab episcopo qui renun. epis. c. 2. sed & si abbas ex priuilegio habeat, vt omnes minores conferat, bene potest. Sed numquid hodie abbas potest cõferre istos ordines? Credo 4 quòd sic, si tamen manus ei est imposita. extra de æta. & quali. ord. cũ cõtingat. Io. Ego nõ credo, quòd possint conferre tales ordines abbates, nisi lectoratum, vt videtur dicere hoc ca. & decre. cum contingat. Si autem esset sacerdos abbas, posset etiã cõferre psalmistatum, vt 23. dist. Psalmista. quia psalmistatum dat simplex sacerdos, vt 23. dist. psalmista.
q ¶ *Manus impositione.*] ĩ. 23. dist. subdiaconus. contra 5.
r ¶ *Monasterio.*] sed & monachos alterius monasterij potest ordinare, si mutatus fuit. 9. q. 2. Lugdunensis.
s ¶ *Impositio.*] quæ non est nisi benedictio, vt 1. q. 1. manus.
a ¶ Si-

3 Hæc fuit sola H. & Laur. qui dicunt idem quòd proxi. sequitur.

4 Credo Ang. Clauas. ver ordo n. 4. 5. semper requiritur iurisdictioné quasi episcopalé in omni ordine conferẽdo.

5 Hoc cap. non obstat, quia hic loquitur de impositione manus ordinaria, sed contrarium de consecratoria ferum dũ H. & idẽ fentit Gof. extra de æta. & qual. cum contingat. Arch.

a ¶ *Secundum morem.*] De quo habes 12.q.2.alienationes.nec hoc postulabit a superiore.nam sufficit semel a iure concedi.ff.de cond.institu.l.quæ sub conditione.§.fi.
b ¶ *Præceptione.*] generalis argu.16.q.1.constit.64.dist. ordinationes.& 75.dist.ordinationes.

teis infelix clericus,vt 93.dist.diaconi.
k ¶ *Absolute.*] id est,fine titulo.
l ¶ *Ciuitatis.*] hoc ideo dixit,quia potius est præsentãdus clericus qui est de ciuitate quàm extraneus,vt ¶ dist.proxi.hortamur. C.de episco.& cleri.in ecclesiis.

Clericus alienas ... est extraneo præferendus.

Non

Hæc nõ sunt in græco canone.

ab episcopo,[secundum† morem[a] præficiendorum Abbatum,]dum constet illum esse presbyterum. ¶ Simili etiam modo secundum antiquam consuetudinem chorepiscopos præceptione[b] oportet episcopi promouere lectores.

Item ex concilio Laodicensi,cap.26.

¶ Non exorcizent,qui ab episcopo prouecti non sunt. C. II.

al.promoti

NOn oportet exorcizare[c] eos, qui necdum ab episcopis sunt promoti[d] ,neque in ecclesiis, neque in domibus[e].

DISTINCTIO LXX.

AB episcopis[f] alterius[g] ciuitatis clericus ordinari non poterit, nec etiam à proprio[h] absolute ordinandus est: absoluta enim ordinatio Chalcedonensi concilio prohibetur, & vacuam habere manus impositionem præcipitur: in quo sic statutum est canone 6.

¶ Nemo ordinandus est absolute. C. I.

Ansel.l.7.c.105.
Poly.l.2.tit.31.
Burch.l.2.c.6.
Ivo par.6.c.16.
Pann.l.3.c.27.

NEminem[i] absolute [k]ordinari presbyterum, vel diaconum, vel quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi[n] manifeste in ecclesia ciuitatis[l] , siue possessionis[m] , aut in martyrio[n] aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicatæ vocabulum. Eos autem, qui absolute ordinantur, decreuit sancta synodus vacuam[o] habere manus impositionem, & nullum[*] tale factum valere ad iniuriam[p] ipsius, qui eum ordinauit.

n ¶ Nisi manifeste.] *Græce legitur:* εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο: *hoc est:* nisi proprie in ecclesia ciuitatis,vel pagi,aut martyrio,aut monasterio,qui ordinatur,pronunctietur. *In ordine autem Romano fit mentio talis pronuntiationis,episcopi nomine per archidiaconum facta* De titulo S.Stephani eligimus Petrum ad lectorem ad eundem titulum.

* ¶ Nullum tale factũ.] *Græce.* μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, *idest* nunquam posse operari.

Item ex concilio Vrbani II.habito Placentiæ.

¶ Irrita fit ordinatio sine titulo facta. C. II.

S.Antonin.par.2.c.1.§.22.

SAnctorum canonum statutis consona sanctione decernimus, vt sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua ecclesia quilibet titulatus est, in ea perpetuo[q] perseueret.

m ¶ *Siue possessionis.*] id est,si ordinatur ad titulum patrimonii sui, vt extra de præben.c.tuis. Vel hoc ideo dicit, quia potius sunt illi clerici instituendi de quorum bonis fundata est ecclesia,vt extra de rescript.cum adeo.
n ¶ *In martyrio.*] Vbi sunt reliquiæ martyrũ. vel loquitur de regulari ecclesia. Colligitur etiam hic ex eo, quod dicit,siue possessionis,argu. quod si quis habet patrimonium sufficiens,ordinari potest sine titulo. extra de præben.episcopus.
o ¶ *Vacuam.*] quo ad executionem.
p ¶ *Ad iniuriam.*] & etiam suum delictum: quia se sic permisit promoueri,alias alterius iudicio nõ debet alius prægrauari. C.de noxa.l.c. testa.si quis in suo. extra de his quæ fiunt à maio.parte capit.c. quæsitum.in fine.

SAnctorum.] CASVS. In hoc cap.quinque per concilium Vrbani statuuntur. Primũ est, vt ordinatio sine titulo facta irrita habeatur. Secundum est,vt clericus perpetuo perseueret in ecclesia in qua est intitulatus.tertium est, vt clericus non intituletur in duabus ecclesiis:quia licet ex dispensatione episcopi clericus possit duabus ecclesiis præsidere,canonicus tamen præbendarius in duabus ecclesiis esse non potest. Quartum est,vt præpositus maioris ecclesiæ curam habeat de ecclesiis pauperibus, quæ clericos suos sustentare non possunt. Quintum est,vt præter nouem præfationes decima dicatur,quæ incipit:Aequum & salutare.

† Ad hoc quid proprie dicatur perpetuum, & quid perpetuum ... l.eum debere ... ff. de ... verb.præbo.

‡ Alias incipit, si tibi.

Episcopi verum hodie possint circa beneficiorum plura ... dispensare.

* Sed numquid in casu potest legatus cardinalis ... Rotfre. bene, quod ... tenet ... quia hoc ... sedis apostolicæ ... & hoc ipse non ... in suo libel. ... in canone. An aliquis ... de possin ... ex conferre ... § ... quod ... Archid.

NOn oportet.] CASVS. Dicit hic,quod non debent exorcizare in ecclesiis vel in domibus priuatorum,qui non sunt ab episcopis cõsecrati. Et nota quod vnum vel duo neque,superabundant.
c ¶ *Exorcizare.*] id est,legere exorcismos.
d ¶ *Promoti.*] ad ordinem exorcistæ.
e ¶ *In domibus.*] id est in ecclesiis non sacratis. Superfluunt duo neque. Ioan.

AB episcopis.] CASVS. Supra ostensum est, quod clerici sunt a proprio episcopo ordinandi. nunc autem vult ostẽdere Gratianus quod nullus episcopus debet ordinare clericũ alterius sine eius licentia: quod ostendit.¶.71.dist. Et ostendit quod nullus debet ordinari sine titulo: & si ordinetur,irrita erit talis ordinatio quo ad executionem:quod ostendit in hac 70 dist.in cap.1.& 2. Ioan.de Fant.
f ¶ *Ab episcopis.*] Hic depingitur 70.dist. Quia dixerat presbyteros & reliquos clericos ab episcopo debere ordinari,inde sumpta occasione ostendit, quod nullus ordinandus est sine titulo, id est sine ecclesia vel ecclesiastico beneficio. & si fuerit ordinatus, debet deponi tam in iniuriam ordinantis quàm ordinati,quia permisit se sic promoueri.16. q.7.decernimus.21.q.1.cap.1.sed quoniam episcopi hanc pœnam nullam reputabant,hodie prouisum est,vt remaneant promoti,& episcopus vel etiam eius successor eis prouideat.extra de præben.episcopus. extra eod.titu.cum secundum.

Ordinatus sine titulo deponi debet.

g ¶ *Alterius.*] hoc exequitur in dist.sequenti.
h ¶ *A proprio.*] hoc exequitur in ista dist.&c.

NEminem.] CASVS. Statutũ fuit in Niceno concilio,vt nullus episcopus ordinet aliquem clericũ sine certo titulo alicuius ecclesiæ in ciuitate vel extra ciuitatẽ. & si ordinauerit aliquem clericũ sine titulo,in opprobrium ordinantis officii executione carebit.
i ¶ *Neminem.*] etiam in minoribus ordinibus non debet ordinari. argu.12.q.1.videntes.32.dist.si qui vero.cũ enim habeat officium in ecclesia,ergo & beneficium debet habere.extra de præben. dilectus.extra de fil. presby. proposuit. ne dicatur:Mendicat in plateis infelix clericus, ...

Clericus infelix clericus ... in plateis.

q ¶ *Perpetuo.*] id est,dum viuit ¶.ff.pro sol.l.1 filius enim non debet esse temporalis nec hæres.ff.de adop.quæsitum ‡ .& instit. de hære.insti § hæres.
a ¶ *In duabus.*] Qui enim titulum habet in vna ecclesia, si recipit secundam ecclesiam vel præbendam pro titulo, perdit primam, vt extra de conces.præben.& eccle. non vacan. litteras. sed si recipit ipsam quasi beneficium, & quasi commendatam siue stipendium,tunc secus: & tunc non est canonicus secundæ præbendæ, nec cum eis potest eligere. Si quæras quare canon iste permittit episcopo dispensare in ecclesiis, & non in præbendis: dico quòd æque potest dispensare in præbendis sicut in ecclesiis, dummodo sint de eodem episcopatu. Est ergo hæc veritas, quòd de iure communi non potest quis habere duas ecclesias vel præbendas in eodẽ episcopatu vel in diuersis,nisi in casibus notatis 21.q.1. in summa. Sed numquid hodie beneficium huius canonis est sublatum episcopis per illam nouam constitutionem,de multa,in titu.de præben. ex eo quòd dicitur ibi,per sedem apostolicã poterit dispensari ¶. Dico quòd non:sed tantum vaga & indiscreta dispensatio est ablata ab eis non probabilis:sicut per remotionem appellationis nõ remouetur necessaria appellatio vel probabilis,extra de appel. pastoralis.sic cum dominus prohibuit iurare,non prohibuit iuramentũ necessarium,sed temerarium,vt 22.q.1 cap.ita.sic cũ dominus prohibuit vxorem separari à viro,intelligendum est tantum de illa separatione,quæ fit sine ratione, vt 33. q. 2. quos Deus. Si obiicias, quòd punitur episcopus,qui permittit ipsum habere prius stipendium, vt ibidem dicitur extra de præben.quia in tantum.de cle.nõ resi.quia nonnulli.ergo dispensare non potest. Non sequitur: quia

eps punitur qui ordinat clericum concubinarium, vt 81. dist. qui in aliquo. & tñ cum ipso dispensare potest, sed ideo punit, q̄a indiscrete dispēsat. Ad obiectū q̄d dr ibi per sedem apostolicam: ergo nō potest per alium, non sequitur; quia eodem modo decretum dicit q̄ ordinationes epōrum faciendę sunt auctoritate apostol. 64. dist. ordinationes. & tñ pro pria auctoritate fieri possunt. Sic etiam alibi dr, q̄ quilibet presbyter potest & debet baptizare vel celebrare de licentia epi, vt 16. q. 1. cunctis. & tñ suo iure potest baptizare: sed ideo dicit hoc, q̄ eius auctoritate saltem generali debeat fieri dispēsatio. Vel dic q̄ tūc solus Papa dispensat, cum quis diuersa beneficia i diuersis episcopatibus vult habere, ppter repugnantiā quæ ex hoc prouenirer: quia nemo duobus dominis potest seruire [i], vt 21. q. 1. c. 1. Ioan. Hæc glossa nihil valet: quia Papa tātum dispensat circa plures ecclesias habentes curam animarū & plures dignitates, vt expresse dicit decre. de multa. sed circa plura beneficia simplicia non vr epo dispēsare phibitū.

Sardicen. ne hoc decerno fieret, nisi cum licentia suorum eporū alioquin irrita erit talis ordinatio. Duo sequentia cap. plana sunt, quæ fere idem dicunt cum isto.

i ¶ *Contentionibus.*] Nam communitas mater discordiæ est. ff. de leg. 2. cum pater. §. dulcissimis.

Communitas discordiæ parit.

¶ Omnino autem in duabus [a] aliquem titulari non liceat; sed vnusquisque in qua titulatus est, in ea tantum canonicus habeatur. Licet enim episcopi dispositione, vnus diuersis [b] præesse possit ecclesijs; canonicus tamen præbendarius, nisi vnius ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. ¶ Si quæ tamen capellæ sunt, quæ suis reditibus clericos substentare non possunt; ea cura [d] ac dispositio præposito maioris ecclesiæ, cui capellæ subditæ esse videntur, immineat; & tam de possessionibus [e], quam de ecclesiasticis capellarū officijs ipse prouideat [f].

In eodem etiam concilio antiquis nouem [g] præfationibus decima addita est, quæ ita se habet [Aequum, & salutare, & te in ven. vel assumptione beatæ Mariæ collaudare, bened. & prædi. quæ, & vnigenitum tuum S. S. obumb. concep. & virginitatis gloria permanente lumen æter. mundo effudit, Iesum Christum dominum nostrum.]

DISTINCTIO LXXI.

DE clericis vero [h] non ordinandis ab episcopo alterius ciuitatis, in Sardicensi concilio, c. 18. & 19. statutum est, in quo Iannarius episcopus dixisse legitur.

¶ Clerici ab episcopo alterius ciuitatis non ordinentur. C. I.

ILlud quoque sanctitas vestra statuat, vt nulli episcopo liceat alterius ciuitatis ecclesiasticū hominē [a] solicitare, & in sua diœcesi clericū ordinare. Vniuersi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus [i] solent nasci discordiæ; & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat. ¶ Osius episcopus dixit. Et hoc vniuersi constituimus, vt quicumque ex alia parochia voluerit alienum ministrum sine consensu episcopi ipsius, & sine voluntate [k] ordinare, non sit rata ordinatio [l] eius. C. 19.

a ¶ Hominem.] *In concilio latino legitur:* ecclesiasticum ministrum solicitare, & in suis parochijs clericum, &c. *Infra eadē primatus. (vbi huius canonis sententia videtur referri) legitur,* vt nemo alterius plebis hominem vsurpet. *Græce autem caput istud, quod in latino decimum octauum est, non habetur.*

Item Innocentius ad Victricium Rothomagensem episcopū, epist. 2. c. 7.

¶ De eodem. C. II.

DE aliena ecclesia ordinare clericum nullus præsumat [†], nisi eius episcopus precibus exoratus [m] concedere voluerit. Pann. l. 3. c. 64. † al. vsurpet

Item ex Niceno concilio, c. 16. in fine.

¶ Qui sine episcopi consensu ordinatur, irrita sit eius ordinatio. C. III.

SI quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in sua ecclesia ordinare, cum non habeat consensum [n] illius episcopi, a quo recessit clericus; irrita sit huiusmodi ordinatio. Burc. l. 1. c. 109. Iuo par. 5. c. 21. ex alia versione.

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 20.

¶ Clericus vnius ecclesiæ in alia non ordinetur. C. IIII.

CLericos in suis ecclesijs constitutos, sicut iam diffiniuimus, non liceat in alterius ciuitatis ecclesijs ordinari: sed quiescant [o] in ea, in Ans. l. 6. c. 125. & l. 7. c. 109. Iuo. p. c. 6. 361.

a ¶ *In duabus.*] Nec in se cum quis i duobus collegijs potest connumerari. ff. de col. l. 1. §. 1. nec duas militias habere. C. q. mili. nō pos. l. 5. §. in posterum. nec duos honores. ff. ad municipalē. libert'. §. pscriptio.

b ¶ *Diuersis.*] non cōuentualibus: cum enim nec canonicus in diuersis conuentualibus esse possit, ergo multo magis nec prælatus, ita q̄ sit in eis canonicus.

c ¶ *Cura.*] 12. q. 2. bonæ rei. Lau.

d ¶ *Præposito.*] Id est, epo, qui est ordinator in cunctis, vt in 3rio hic signato. 25 dist. c. 1. Vel dic pposito, id est, archidiacono. arg. extra de ver. sig. quāuis. & sic pcc illud erit ꝓrium.

e ¶ *Tam de possessionibus.*] Arg. pro capel. vt decimæ debitæ maiori ecclesiæ sic communicentur illis. Arg. contra 12. q. 1. videntes: 21. q. 1. c. 1.

f ¶ *Prouideat.*] vt dentur vni, vel simul vniantur, vt 10. q. 3. vnio. de conse. dist. 1. c. 2. & extra de præb. exposuisti.

g ¶ *Nouem.*] de consec. dist. 1. inuenimus.

DE clericis.] CASVS. Hic ponitur 71. dist. in qua ostēdit Gratianus, q̄ clericus vnius epi non est ab alio epo ordinandus, vel in ecclesia recipiendus sine licētia & litteris sui epi: alioquin irrita erit ordinatio & receptio; nisi causa hostilitatis fuerit ab ecclesia sua eiectus clericus: quia tunc dum durat hostilitas recipi potest, vt 7. q. 1. pastoralis. Io. de Fan.

h ¶ *De clericis vero.*] In hac dist. 71. ostēdit Gratianus, q̄ clericus vnius epi non est ab alio ordinandus epo, vel in aliqua ecclesia instituendus sine litteris sui epi. quod si factum fuerit, irritabitur, nisi hostilitatis causa clericus exularet. j. eod. clericos.

ILlud.] CASVS. Quidam epi ordinabant & recipiebant in suis ecclesijs aliorum eporum clericos, eis irrequisitis: unde contentiones & discordiæ nascebantur: & ideo statutum fuit in concilio

k ¶ *Et sine voluntate.*] Arg. expressum ad id q̄d dixi. 7. q. 1. placuit.

l ¶ *Ordinatio.*] nisi postea ratum haberet suus episcopus [5], vt 63. dist. Salonitanæ.

m DE aliena. ¶ *Exoratus*] Sed ōquid sufficeret ut dissimularet [4] ? Non, ut 85. dist. Florentinum. & 63. dist. litteras. ut not. j. 7. q. 1. c. placuit.

n SI quis ausus. ¶ *Consensum*] Ergo cū consensu eius poterit. C. de sacr. sanct. eccl. qui sub prætextu. & expresso consensu, nō tacito. ff. de procura. filiusfami. §. inuitus.

CLericos.] CASVS. Quæsitū fuit in Chalcedon. concilio, utrū epo liceat ordinare in sua ciuitate clericos alterius ciuitatis? Et diffinitū est q̄ non: sed unusquisq; clericus perseueret in ea ecclesia in qua ab initio consueuit: exceptis illis, q̄ causa hostilitatis & necessitatis suas ecclesias perdiderunt & ciuitates. & quicumque eps contrafecerit, excōicatus permanebit cum eo quem susceperit, donec ad suam ecclesiam reuertatur clericus.

o ¶ *Sed quiescant.*] nisi uocentur, & eligantur ad alias ecclesias. tunc enim auctoritate maiores possunt transire ad alias, ut 7. q. 1. episcopus de loco.

1 De hoc etiam no. 21. q. 1. c. 1. & idem sensit Hu. e. causa q. 1. in prin. & Gof. fre. & 1. q. extra de pbē. de multa. Archidia.

[illegible] 16. q. 1. qui [illegible] de [illegible] Arch.

5 Et ita gl. [illegible] Cōcor. [illegible] vero. & sed & [illegible] & ibi Bar. [illegible] fol. & in [illegible] tare. [illegible] officio [illegible]

4 Dicit ibi Lau. sufficere tacere vt canonici [illegible] vt prælati.

q ne-

a ¶ *Ex necessitate*] Sed pone quod presbyter amisit ecclesiã suam: episcopus ciuitatẽ suam: tamen remanet in aliqua parte sui episcopatus: numquid clericus recedet, quo voluerit sine litteris episcopi? Dicunt quidam quod non: nam adhuc prælatus remanet amissæ ecclesiæ. Alij dicunt contrarium, vt supra 7. q. 1. pastoralis. Sed verior est ratio prior:

care, etiã si eis licentiã dedisset: nisi forte licentiando eos absolueret. Vel dic quod prior desinit esse plac. ipsorũ, vt no. 7. q. 1. pastoralis.
b ¶ *Tamdiu.*] infra 21. q. 4. episcopi. Arg. 7. q. 1. c. 2. &c.

F ¶ *Raternitatem.*] Casus. In ecclesia Benafrana erat quidam diaconus nomine Gratianus: quem Fortunatus episcopus volebat in sua ecclesia ordinare: & eum propter hoc postulauit a Papa. & quia in ecclesia Benafrana non erat episcopus hostilitate faciẽte á quo peti posset diaconus ille: Papa eũ sibi sine mora concessit.

qua ab initio ministrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex necessitate[a] ad alias ecclesias migrauerũt. Si vero quicumque episcopus post definitionem istam ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit; placuit sanctæ synodo, & eum, qui suscepit, & eum, qui susceptus est, tamdiu[b] excommunicatos manere, quamdiu ipse clericus reuertatur ad propriam ecclesiam.

Item Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano, l. 5. ep. xi. seu c. 111.

¶ Apostolica permissione vnius ecclesiæ clericus in altera valeat ordinari. C. V.

Io. diac. l. 3. c. 10. Poly. l. 1. tit. 7. Ansl. l. 7. c. 80.

FRaternitatem tuam à nobis petisse recolimus, vt Gratianum ecclesiæ Benafranæ diaconum tuæ concederemus ecclesiæ cardinandum[a]. Et quoniam nec episcopum, cui obsecundare, nec propriam habet ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere; petitionem tuam non præuidimus differendam. Idcirco scriptis ubi præsentibus eum necessario duximus concedendum, habituro[c] licentiam[d] diaconum illum, nostra interueniente auctoritate, ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere cardinalem.

a ¶ Cardinandum.] *Antea legebatur*, ordinandum. *Emendatum est ex ipsa epistola. Cardinare vero, seu cardinalem constituere, (quod est in fine huius capitis) ita videtur B. Gregorius accepisse, vt canonicam translationem significet. Nam cum tempore S. Gregorij canon sextus concilij Chalcedonensis accurate obseruaretur, vt nullo modo daretur alicui locus in ecclesia (qui nunc titulus vocatur) nisi simul ad eum locum ordinaretur; cum aliquis iam ordinatus, necessitate aliqua in aliam ecclesiam transferebatur, vt in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deseruiret; in secunda dicebatur incardinari; quod ex ipso nunc indicato loco patere potest, & ex lib. 5. epist. 14. & 2. ibi. Quod etiam in episcopis B. Gregorius faciebat, lib. 2. indict. 10. epist. 6. & epist. 25. (quod refertur infra 7. q. 1. pastoralis) & indict. 11. epist. 13. & sequenti, quod habetur infra 21. q. 1. relatio. De hoc vero Ioannes diaconus lib. 3. c. 8. & 11. & 16. Gregorium vero Ioannes vtique & facto ipso, & vocabulo in eadem notione accepto, est imitatus; quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolis constat.*

Item ex concilio Carthaginensi 1. c. 5.

¶ Sine litteris episcopi sui in aliqua ecclesia clericus non suscipiatur. C. VI.

Burc. l. 2. c. 43. Ino p. 6. c. 144. Ansl. l. 6. c. 124. † al. primatus † ordines] orig.

PRimatus † episcopus Vegeselitanus dixit. Suggero sanctitati vestræ, vt statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine litteris[e] episcopi sui; neque apud se retinere; nec laicum vsurpare sibi de plebe aliena, vt eum obtineat †[f] sine conscientia eius episcopi[g], de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit. Hæc obseruantia pacem custodit: Nam & memini in sanctissimo concilio Sardicensi statutum, vt nemo alterius plebis hominem vsurpet: Sed si forte erit necessarius; petat á collega[h] suo, & per consensum habeat.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 13.

¶ Sine litteris commendatitijs clericus extra suam ecclesiam non ministret. C. VII.

Burc. l. 2. c. 139. Ansl. l. 7. c. 162. Poly. l. 4. tit. 31.

EXtraneo clerico, & lectori extra ciuitatem suam sine commendatitijs[i] litteris proprij episcopi nusquã penitus liceat ministrare.

Item ex sermone Sancti Augustini ad populum.

c ¶ *Habituro.*] absolute pone sine verbo. 63. dist. Agatho.
d ¶ *Licentiam.*] Sed numquid capitulũ dũ ecclesia vacat posset ipsum licentiare? Nõ: quia quædam alienatio est, quæ non potest fieri vacante ecclesia. 12. q. 2. si qua. de hac materia habes 24. dist. c. 1. Ioan. Sed quid si ecclesia habet visitatorẽ? Videtur quòd iste possit alienare, vt insti. de cura. § vlt. nam auctoritate metropolitani debet constitui visitator. Sed videtur contra quòd dicit lex: quia ad ea quæ solemnitatem iuris desiderãt, tutore opus est. ff. de cõsensu & auctor. præstan. l. curatorẽ. vnde non creditur, quòd fieri posset per visitatorẽ, cũ solemnitatẽ exigant. 10. q. 2. hoc ius. Ioan.

P ¶ *Rimatus.*] Casus. Episcopus Vegeselitanus interfuit in concilio Carthaginẽ, & suggessit concilio, vt statueret ne aliquis episcopus vsurparet clericum vel parochianum alterius, nec apud se retineret sine alteri episcopi licentia: eius dictum Gratus episcopus approbauit: & per concilium Sardicen. cõfirmauit, & auctorizauit. Sequens cap. patet.
c ¶ *Sine litteris.*] j. proxi. dist. ca. 2. & 3. & j. 76. dist. c. vlt. & 1. c. proxi. & j. 61. distin. Otius. & 85. distinct. Florentinum. in fin. & j. 63. distinctio. litteras.

prior: quia episcopus adhuc nõ desinit esse suus prælatus: quia nõ tantũ ratione beneficij, sed etiã ratione ordinis est prælatus suus. Alij dicunt in pendenti esse vtrum sit prælatus. nã si postea liberaẽ ecclesia, remanet ecclesiæ prælatus. alias nõ. 7. q. 1. pastoralis. Et arguitur ad hoc extra de cleri. non residẽ. fraternitati. Item pone quod eps dat ei licentiam transeundi ad aliũ episcopatũ sub ea conditione, vt si redierit prior ecclesia ad libertatẽ, redeat ad eã. nũquid eps interim est prælatus eius? Sic: non tñ potest eũ excõmunicare, nisi forte ecclesia liberata nõ velit redire. licet eum interim sit eius prælatus, ligatã tamen habet executionẽ. Item si ad aliã ecclesiam vellet eũ reuocare, nõ posset nisi ad suam, ex quo ei licentiã dedit: nisi ei sub hac conditione licentiã dedisset, vt posset eũ quandocumque vellet reuocare. Itẽ si totus epatus occupatus est a Saracenis: numquid remanent clerici illius epi, cum omnes sint in episcopatu alterius? Dico quod remanent, sed non habet iurisdictionẽ liberã in eos. Itẽ numquid possunt eos vicini episcopi recipere sine litteris eius? Sic: ipse tamen si epatus eius esset liberatus, posset eos reuo

e ¶ *Sine litteris.*] crederem tamen & testes sufficere. C. de fi. instr. in exercendis. &. extra de cler. pere. tum. Lau.
f ¶ *Obtineat.*] Sed nonne extraneus episcopus potest ordinare laicum de alterius episcopatu, cũ laicus possit transferre domiciliũ quo voluerit? Dico quod sic: sed domicilio non translato non põt eũ ordinare. sicut nec alia sacramenta ab extraneo recipere posset, vt de pœ. dist. 6. placuit. de conse. dist. 2. tribus. nec peregrinari potest laicus sine licentia episcopi de consec. dist. 5. non oportet.
g ¶ *Eius episcopi.*] sic C. de offi. ma. mi. milites. vbi dicitur, quod sine licentia imperatoris, &c.
h ¶ *A collega suo.*] Sed pone quod eum concedat: vbi dicitur iste habere domicilium? Dic quod si vtrumque beneficiũ retinet, vtrobique, ff. ad munici. l. Labeo. & l. assumptio. § vlt. in prudentibus.
i E ¶ *Xtraneo clerico*] ¶ *Commendatitijs.*] j. de conse. dist. 5. tribus. extra de cleri. peregri. c. 1. & 4. q. vlt. c. vlt. & 19. q. 2. duæ. & C. de episco. & cle. si qua.

Capitulũ nõ potest licentiare clericũ sede vacante.

Laicus an possit ordinari à non suo episcopo.

Horta-

H Ortamur.] Casus. In hoc cap. monet Augu. patronos, ne aliquem clericum in suis ecclesijs eligant, nisi fuerit ordinatus ab episcopo, in cuius diœcesi sita est ecclesia: vel nisi recipiatur ab eo per litteras commendatitias. Sequens cap. patet per se.

a ¶ Veniens.] Hoc verum est, cum ille qui clericum præsentat, laicus est: quia quandiu idoneus est in suo episcopatu, nõ præsentabit extraneũ. ex quo enim vndecunque possit præsentare, vt j. 16. q. 2. si quis episcoporum.

berat, incidit in canonem. 17. q. 4. si quis suadente.

h Placuit.] ¶ Eligitur.] Argu. ex electione ius acquiri. quidam tamen dicunt contrarium & exponũt semel, id est perfecte ita q̃ confirmatus sit. arg. extra de offi. de leg. in litteris. & etiã si nondum est translatus, vt est arg. ff. de dona. qui saxum.

Quo-

De eodem. C. VIII.

HOrtamur christianitatem vestram juxta sanctorum canonum instituta, vt in ecclesijs à vobis fundatis aliunde veniens presbyter non suscipiatur; nisi à vestræ fuerit ecclesiæ consecratus episcopo, aut ab eo per commendatitias litteras suscipiatur. Burc. l. 3. c. 30. Iuo p. 16. c. 31.

Item ex concilio Antiocheno, c. 7.

¶ Absque formata clerici peregrini non suscipiantur. C. IX.

NVllum[b] absque formata[a], quam Græci epistolam dicunt, peregrinorum clericorum suscipi oportet.

a ¶ Formata.] *Græce est* μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων, *quod Dionysius vertit.* nullus peregrinorum sine pacificis, idest commendatitijs suscipiatur epistolis. *atque ita Burc. & Ivo habent.*

DISTINCTIO LXXII.

D*Imissorias vero litteras episcopus nisi rogatus, non tribuat: sicut statutum est in synodo habita Romæ. Vnde Leo Papa ait,*

¶ Nisi eodem petente, nulli dimissoriæ litteræ præstentur. C. I.

EPiscopus[d] subiecto sibi sacerdoti, vel alij clerico, nisi ab ipso postulatus[e], dimissorias non faciat; ne ouis quasi perdita, aut errans inueniatur. Ansl. 6. c. 122.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 21.

¶ De eodem. C. II.

CLericum[f] alienum, nisi concedente eius episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promouere in ecclesia sibi credita. Clericorum[g] autem nomen etiam lectores, & psalmistæ, & ostiarij retinent†. Burch. l. 2. c. 42. Iuo p. 6. c. 14. † al. retineant † al. teneantur

Item ex concilio Mileuitano, c. 15.

¶ In vna ecclesia ordinatus, in alia non suscipiatur †. C. III.

PLacuit[h], vt quicumque in vna ecclesia vel semel eligitur[a]; ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur. Conc. Africanũ c. 57.

a ¶ Eligitur.] *In concilio Mileuitano est* vel semel legerit, *itemque in concilio Carthaginensi Græco, c. 9.* ἅπαξ ἀναγνῶ, *in Africano autem, c. 57* vel semel suscepto officio legerit.

DISTINCTIO LXXIII.

Q*Valiter vero commendatitia, vel dimissoria, seu formata epistola facienda sit, videndum est. Debent namque littera græca interponi in ea epistola, & nõ sine causa. Græca enim elementa litterarum, numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter græci sermonis notitiã habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos latinus formatas vocat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur; hoc à patribus cccxviij. Nicææ congregatis saluberrime inuentũ est, & constitutum; vt formata epistola hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem: idest, vt assumantur in supputationem prima græca elemẽta patris, & filij, & spiritus sancti, hoc est* π, υ, α: *quæ elementa octogenarium, & quadringentesimum, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima littera, idest,* π, *qua numerũ octoginta significat: eius quoque, qui scribit, episcopi† prima littera; cui scribitur, secunda littera; accipientis, tertia littera; ciuitatis quoque, de qua scribitur, quarta, & indictionis, quæcumque est illius† temporis, numerus assumatur. Atque ita his omnibus græcis litteris, quæ, vt diximus, numeros expri-* Ex Attico ad finẽ concilij Chalcedonensis. Ansl. l. 6. c. 122. Iuo p. 6. c. 433. † al. epistolam † al. id.

Gloss (left column):

laicus est: quia quandiu idoneus est in suo episcopatu, nõ præsentabit extraneũ. ex quo enim vndecunque possit præsentare, vt j. 16. q. 2. si quis episcoporum.

b N Vllum absque.] ¶ Peregrinorũ.] Clerici peregrini large possunt appellari omnes, qui non sunt de episcopatu ordinãtis: siue sint clerici, siue laici: quia nulli tal. si debẽt recipi ab aliquo epo ad dignitatem, vel ordinẽ, vel alia sacramẽta ecclesiastica s. ead. dist. per totum. & specialiter. eod. tit. primates. & hoc extra de cle. peregri. c. 2. & 3. Et q̃ omnes tales dicanĩ peregrini & extranei, est arg. 3. q. 6. peregrina. 6. q. 3. c. 1. & 2. ignoti dicuntur quorum origo, vita, & singularitas sũt ignota episcopo, non distincto, sint de coĩ episcopatu, vel alio. 24. dist. quando 40. distin. quiescamus. versic. si enim in clero, &c. Ar. 2. q. 7. quærendũ. ver. quorum vita, secundũ Ra. & Gof.

D Imissorias.] Casus. Supra in proxi. dist. dictũ est, q clericus alienus sine litteris dimissorijs vel commendatitijs sui episcopi, & sine eius licentia recipi non debet: ideo supponit hãc 72. dist. in qua ostendit, q clerico non debet pater licentia sine litteris dimissorijs: quas episcopus non debet dare nisi rogatus. Et casus omnes plani sunt.

c ¶ Dimissorias.] Hic depingitur 72. distin. Dixerat supra magister, clericum sine commendatitijs litteris sui episcopi non esse recipiendum. nunc ostendit, q̃ episcopus nõ debet eas dare nisi instanter rogatus.

d E piscopus.] ¶ Nisi ab ipso] scilicet qui eã habere desiderat & postulat: sicut cũ quis transit in familiam alterius, vt ff. de adop. l. 2. sic s. 70. dist. c. 2.

e ¶ Postulatus.] Sunt enim quædam quæ nõ conceduntur nisi cũ instantia, vt pallium. 100. dist. prisca. & apostoli. 2. q. 6. post appellationem. bene accedit ad hoc quia qui præest, parcissime debet commeatum dare. ff. de re milit. officium.

f C Lericum.] Episcopo] sic C. de emancip. iubemus.

g ¶ Clericorum autem.] j. dist. 21. cleros. ergo & qui eos ver-

Q Valiter] Casus. Hic intitulatur 73. distin. quæ in scholis non legitur: quia ea quæ ibi continentur, in desuetudinem abierunt: nec modo locũ habent: ibi enim continetur qualiter & quibus litteris vel græcis vel latinis formatæ debent fieri: sed nunc non sic fiunt: & ideo quia in ea nulla vel modica vtilitas continetur, ideo membranas occupare non debet. 19. dist. §. Romanorum.

Marginal notes (left):

Clerici de diœcesi .... [illegible]

Q̃ non extra de ... [illegible] per lo. per ... appellabantur ... & ... Hug. & Ioan. de fan.

Cõcedenda sunt quædã cum instantia.

Marginal notes (right):

Quidã dicunt non ... & ... tra ... Ioan. intellige hoc ... equidẽ ... [illegible]

Quo-

munt, in vnum ductis, vnam, quacumque fuerit collectis, summam epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expresse †. *Addat praeterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui secundum graeca elementa significat ἀμήν.*

†al. expressam

¶ Exemplar formatae epistolae, quae in Nicena synodo à CCCXVIII. Patribus facta est. C. I.

Burc. l. 2. c. 227. Iuo p. 6. c. 434. simile quiddam multoque magis, c. 435. Matth. 10. Rom. 12.

IN nomine patris. π & filij. υ. & spiritus sancti. α. π. Vualterio Spirensi episcopo. Ego Burchardus sanctae Vuormaciensis ecclesiae deuotus, gregis Christi famulus, in Deo vero summae felicitatis beatitudinem. Cum sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documenta Euangelica; quae dicunt [Qui recipit prophetã in nomine prophetae, accipiet mercedem prophetae: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, &c.] & Apostolus iubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum virorum communicare; tamẽ propter eos, qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cum sint astutia diabolica repleti; & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cum sint, sua malitia faciente, fugitiui; & dicunt se esse ministerio sacro insertos, cum non sint; statutum est à sanctis patribus, neminem clericum alienum, & ignotum recipi ab aliquo episcopo, & inthronizari in sua ecclesia; nisi habeat à proprio episcopo epistolam, quae in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus fraternitati † vestrae; quòd praesens frater noster harum litterarum portitor nomine Hermannus † non pro sua nequitia expulsus est a nobis; sed postulantibus fratribus, eo quòd ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in † cornu altaris canonice; & ordinauimus eum ad gradum presbyterij. Cui etiam has dimissorias, siue commẽdatitias litteras facimus; & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus; vt in vestra parochia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis episcopus in nomine patris, † & filij, & spiritus sancti, & in vnitate sanctę ecclesiae, in qua Petro datum est ius ligandi, atque soluendi, absoluo Hermannum presbyterum de ciuitate Vuormaciensi indictione x. & licentiam do vobis inthronizandi eũ in quacũq; ecclesia vultis vestrae parochiae. ¶ Hanc ergo epistolam graecis litteris hincinde munire decreuimus, & annulo nostrae ecclesiae firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conseruet [a]. π. υ. α. π. β. ι. ζ. ξ. ἀμήν. Data Vuormaciae Idibus Martij, anno Dominicae incarnationis, MXII. Indictione X.

†al. paternitati
† Hermannus] Bur.
†al. à
†al. patris π. & filij υ. & spiritus sancti α.
Iuo p. 6. c. 434. simile.

a ¶ Conseruet.] *In hoc & sequenti capite ea tantum sunt emendata, quae exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterum quae hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt deprauata. Facile autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime respondet exemplum ab Iuone allatũ par. 6. c. 43, si litterae in extremo 434. capitis posita, ponantur loco earum quae in ipso 435. afferuntur. Addita enim illis dictione, ἀμήν, resultat numerus ibi notatus, idest IƆCCLXXVIII. Bene etiam procedat exẽplum cap. 434. si vbi nũc summa est 1539 fiat 1439. satis sit locum indicasse.*

¶ Incipit epistola formata a CCCXVIII. episcopis, & ab Attico Constantinopolitanae vrbis episcopo edita. C. II.

Ans. l. 6. c. 131.

SAnctissimo in Christo fratri summa dulcedine charitatis amplectẽdo. A. illius ciuitatis episcopo, υ. illius ecclesiae praesul perpetuae beatitudinis optat in Christo salutem π. υ. α. π. De cetero nouerit sancta fraternitas vestra, quod iste clericus Hermannus nomine, nostra in parochia instructus, ac detonsus paruitatem nostram rogauit; quatenus illi commendatitias litteras conscriberemus; quibus vestrae celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cuius voluntati consentientes, secundum canonicã auctoritatem litteras ei dimissorias dedimus; per quas & ipsi concedimus, vt sub vestro magisterio diuinae seruituti insistens suae deseruiat vtilitati; & vobis licentiam tribuimus, vt, si dignum eum iudicaueritis, ad sacros ordines promoueatis. Commendatum ergo eum curae vestrae suscipite; & nostris ex partibus absolutũ in vestrarum ouium numero custodite. Quas litteras, vt vigore veritatis firmatae, indubitanter à vobis suscipiantur; litteris graecis, vt canonica docet auctoritas, confirmare sategimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctae suae ecclesiae perpetualiter bene valere concedat, ἀμήν; vel sic, § ϑ. (quę eamdem summã exprimunt) indictione x. Continet haec formata epistola summam numeri M.CCCXV. † Y. graecam in nomine illius primam ponimus; quia gręci eam in quibusdam locis pro, u, consonante ponunt; sicut est Δαυίδ & εὐαγγέλιον.

†al. m. cc. xxv.

a ¶ Ab Attico.] *Antea legebatur*, abbatibus. *Restitutus est locus ex coniectura (quod perraro factum est) quoniam euidenti ratione nitebatur.*

β ¶ ἀμήν, vel sic. § ϑ.] *Addita sunt haec ex aliquot vetustis exemplaribus, & vtrisque istis notis idem numerus nonagesimus nonus significatur. In codicibus vero impressis vel nihil erat; vel dictio, amen, latine scripta; in qua nulla est numeri significatio.*

Varitur] Haec dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima probat magister, q clerici nõ sũt ad ordines compellendi. Secunda ibi, Sane. Tertia ibi, Verum Ioa. de Fant.

CASVS. Supra in pluribus locis facta est mẽtio de promotione clericorũ. Sed quia clerici quandoque nolũt promoueri: ideo Grat. annectit hanc 74. dist. in qua quaeritur, an aliqs inuitus sit promouẽdus. Et hoc ordine pcedit. Primo pbat, q clerici inuiti promoueri non debẽt p duo prima c. postea probat contrarium: deinde solutionẽ dat. ĩ c. ea. § verum.

a ¶ Quaeritur.] Hic depingitur 74. dist. in qua quaeritur, an quis inuitus sit ordinandus: & praecise continetur in quibusdã ca. q non, in quibusdã q sic, vt scilicet de nolentibus hãt volentes. cũ ergo nec aliquis vult promoueri, nec necessitas vel vtilitas ecclesiae exigãt: nõ est cogẽdus, vt itra eo. cap

DISTINCTIO LXXIIII.

†al. ordinari

QVaritur [a] *de his, qui ab episcopis suis promoueri* † *contemnunt, an inuiti sint sublimandi, an non. De his ita statutum inuenitur in concilio Aurelianensi 3. c. 7.*

Ordinandus est qui inuitus fit... denique valuit... aut nominata...

cap. 1. & 2. si autẽ necessitas ecclesiæ hoc exigit, cogitur, iuxta illud qđ habes ꝑ. e. c. 3. & 4 & 23. q. 4. displicet. si autem exigat vtilitas ecclesiæ, tunc debet cogi iuxta ad quod habes. ꝑ. ea c. vlt. Hæc tamen distinctio videtur reprobari ꝑ. eo. ca. episcoporum. & extra de ætà. & quali. ordi. quæris. & ideo dici potest omnia hæc referendo ad arbitrium iudicis. Præterea quando dices quod vtilitas sit, & nõ necessitas? Tunc dico vtilitatem esse tantũ cum ecclesia idiget promotione aliquorũ qui nolũt promoueri, & tamẽ alii qui sunt in eadem ecclesia q promoueri possunt, vt ꝑ. eo. c. vlt. Tũc autem dico necessitatẽ esse, quando ecclesia indiget promotione aliquorũ: nec alij sunt in ecclesia qui digne possunt promoueri, vt ꝑ. eod. cap. 4. Si vis distinguere secundum distinctio. H. scilicet quis sit promouendus: dic quod promouendus ad dignitatem cogitur per subtractionem beneficiorum. Alij dicunt, quòd per attractionẽ etiam corporis ad ordines, vt ꝑ. 1. quæst. 6. cap. vlti. & quæst. 1. in scripturis. 23. quæst. 4. displicet. si tamen fit semper inuitus, non cogitur. 20. q. 3. præsens. ꝑ. eo. c. vbi. Inuitus enim non sunt dandi honores. ff. de decur. l. 2 & 3. §. vlti. Sed promouendus ad ordines, vel honores suadente vtilitate, tantum cogitur secundũ quod habes ꝑ. e. ca. vlt. s. quòd maiores sunt pluribus beneficijs honorandi, vt sibi dicetur. Necessitate cogente cogitur suspensione ab officio. ꝑ. ead. si qui. & cap. placuit. in quo intelligo & priuationem beneficij. regulariter enim vno subtracto & reliquum est subtractum, vt 81. dist. si quis amodo. Credo tamen quòd debeat præcedere suspensio ab officio, quasi quædam excommunicatio: quam si contemnit, sequitur beneficij subtractio, vt 60. dist. innouamus. 23 quæst. 4 c. forte. Si vero nec necessitas nec vtilitas exigit, non est cogendus: & si episcopus eum cogat, videtur causa odij & ingratitudinis eum cogere. ꝑ. c. episcopus. & c. gesta. Quidam tamen volunt remouere distinctionem de necessitate & vtilitate, arg. ꝑ. e. episcoporum. & dicunt quod diuersi canones diuersas pœnas imponunt nolentibus promoueri: & est in arbitrio episcopi quam imponat. Aliter tamen soluitur hæc contrarietas extra de æta. & quali. quæris. Ioan. Quicquid dicat Ioan. decre. illa, quæris. dicit quòd cogi possunt, si vtilitas vel necessitas exigat, per subtractionem officij & beneficij. & tunc dico vtilitatem esse ecclesiæ, cum ille qui promoueri petitur, vtilior est in officio quàm alter qui iam est promotus: & vtile est plures esse in ecclesia in eodem officio. Necessitas est cum iam promotus non sufficit: vel non est aliquis promotus. B.

Vbi de hoc in glo. ...

demque tempore in sacerdotem promouit: & ab archidiaconatu remouit. Quod cum significatum esset Grego. & cum deprehenderet quòd hoc malo zelo factum fuisset, reprehendit episcopum, dicens quòd sicut nemo compellitur promoueri inuitus, ita aliquis ab ordine non debet eijci sine culpa.

Indignus minoribus ad maiora non promouetur.

¶ Annuæ suspensioni subiaceat episcopus, qui inuitum ordinare præsumit. C. I.

EPiscopus, qui inuitum a, aut reclamantem b præsumpserit ordinare, annuali pænitentiæ subditus Missas facere non præsumat c.

Item Gregorius Natali episcopo Salonitano, in primo lib. reg. epist. 19.

¶ Nullus promoueatur inuitus. C. II.

GEsta d, quæ nobis in concilij vestri confecta secretario e direxistis, in quibus archidiaconus Honoratus addicitur †, plena esse cognouimus semine iurgiorum: cum vno eodemque tempore vna persona f nolens ad sacerdotij ordinem prouehitur, quæ g tamquam immerita à diaconatus officio remouetur. Et sicut iustum est, vt nemo crescere h compellatur inuitus, ita censendum puto similiter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deijciatur iniuste.

Poly. l. 2. tit. 33. Iuo p. 6. c. 379. † al. adducitur

Contra inuenitur in conc. Carthag. c. 31.

In codice canonum.

¶ Qui ab episcopis suis promoueri contemnunt, à locis suis deijciantur. C. III.

SI a qui clerici ab episcopis suis promoueri contempserint, nec illic maneant, vnde recedere i noluerunt.

Iuo par. 6. c. 42.

a ¶ Si qui.] *Verba huius capitis sunt titulus sequentis capitis, Placuit. qui est proprius canon trigesimus primus concilij Carthaginensis in codice canonum, & apud Græcos.*

¶ De eodem. C. IIII.

PLacuit, vt quicumque clerici, vel diaconi pro a necessitatibus ecclesiasticarum † rerum non obtemperauerint episcopis suis volentibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere; nec illic ministrent in suo gradu, vnde noluerunt recedere.

Burc. l. 2. c. 178. Iuo par. 6. c. 42. Ansl. l. 6. c. 103. † ecclesiarum non obtemperauerint

a ¶ Pro necessitatibus] *græce est:* διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. *id est*, ob quasdam cogentes caussas suarum ecclesiarum.

Item ex concilio Agathensi, c. 23.

Honores nõ alis inuitis dandi.

Officio subtracto subtrahi debet beneficium.

E ¶ Piscopus.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd episcopus non debet promouere aliquem inuitum vel reclamantem: quod si fecerit, à celebratione Missarum suspensus, annuæ pænitentiæ subiacebit.

a ¶ Qui inuitum.] aliquo indicio alio quàm voce voluntatẽ ostẽdẽte.

b ¶ Aut reclamantem.] voce vel signo. 50 di. si quis diaconus. quamuis enim esset inuitus: si nec voce nec aliquo indicio reclamaret, præsumeretur voluntarius. 14. di. c. si seruus. aut reclamantem signo saltem. nam & per signa ita apparet voluntas, sicut per vocem, 32. q. 5. nec solo. 20. q. 2 c. 1. & 2. Et sic no. differentiam inter inuitum & reclamantem, vt ff. de serui. vrb. præd. inuitum.

c ¶ Non præsumat.] nihilominus deponetur, vt ꝑ. eo. vbi.

Voluntas manifestatur signis & voce.

Ad idẽ extra de sp. ... in l. quisquis ... de impu. & ali. subst.

G ¶ Esta.] CASVS. Natalis episcopus cum haberet archidiaconem suum exosum nomine Honoratum, quia contradicebat sibi, ne vasa sacra parentibus largiretur: illum inuitum vno eo-

d ¶ Gesta.] Hoc cap. & c. Honoratus. loquuntur de eadẽ materia: & idem est casus vtriusque.

e ¶ Secretario.] aliter sumitur 23. dist. non oportet.

f ¶ Persona.] Argu. non debere promoueri ad maiora, qui minoribus indignus iudicatur argumen. 24. quæst. 1. miramur. & distin. 44. nulli liceat. ff. de senatuscons. qui indignus. & cui interdicitur pomeriũ, &c. ff de ter. expor. cur pacto. ff. de interdict. & releg. l. relegatorum. §. vlti.

g ¶ Quæ tamquam.] idest, & illa. Argu. quòd contraria allegans non est audiendus. 13. quæstio. 2. quàm præposterum. de consecratio. distinctio. 2. reuera. 23. quæst. 7. cap. 3. extra de appella. sollicitudinem.

Contraria allegans audiri non debet.

h ¶ Crescere.] Arg. quòd monachis vel canonicis inuitis districtior vita non possit imponi: arg. 15. q. 1. non est. & 20. q. 3. præsens. & 32. q. 1. integritas. B.

Monachis inuitis an districtior vita possit imponi. Hoc affirmatiue ponunt T. & B. extra ne cle. vel monach. relatũ. sed hoc dictum forte verũ est in clericis nõ professis. Archi.

CONTRA. CASVS. Hucusque probauit, quòd aliquis non sit promouendus inuitus, modo vult probare contrarium per quattuor sequentia cap.

S ¶ I qui.] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Carthaginensi, quam pœnam debeat pati clericus, qui propter necessitatem ecclesiæ suæ ad maiores ordines recusat ascendere. Et respondet quòd debet remoueri ab officio illius ordinis, à quo recedere noluit. Idem est casus sequen. cap.

i ¶ Recedere.] Non quòd amittat quis ordines inferiores si promoueatur ad maiores: sed dicitur recedere quoad executionem solemnem: quia non ita solenniter exequitur quis inferiores ordines: vel recedit quo ad appellationẽ. Quòd recedat à priore, est ar. 37. dist. qui de mensa. 92. di. c. in sancta. Sed (vt prædixi) recedit quo ad onus, nõ quo ad honorẽ: ar. opti. ff ad muni. l. municeps. Sed quid si se dicit criminosum, est ne ei credendũ: vi. quod non: quia mota iam sibi controuersia hoc dicit: arg. extra de testi. licet. extra qui maio. accusa. poss. cũ in tua. & cap. peruenit. Sed dic ei credẽdũ. extra de æta. & quali. quæris à nobis. Similiter si se dicit insufficientẽ, audiendus est, arg. ꝑ. e. episcoporum. aliàs si nõ auditur eius excusatio, potest appellare. C. de appella. ciues. & l. qui ad ciuilia.

Onus, vnde nõ inuitumente necessitate nõ possit compelli in inferiori ministrare. Pan. c. 1. de vi. & honest. cle.

Criminosum se dicens an sit credendum.

Epis.

Episcoporum.] Casus. Quidam episcopi vel prælati præponebant clericos posteriores tempore vel ordine clericis prioribus: & ideo prohibitum fuit in concilio Agathen. ne hoc de cetero fieret, nisi in duobus casibus, scilicet si prior contemneret ordinari, vel nimis esset simplex, in quibus casibus ille minor præponeret simplex, tenebit, id est, habebit honorem & dignitatem: quia non remouebitur, sed dabitur ei coadiutor, & hoc est quod dicit, & ordinationem, id est, administrationem teneat ille, quem elegerit episcopus.

¶ Posteriores prioribus episcopi non præponant. C. V.

Episcoporum a etiam, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullus præponat, nisi † forte superbia elatus, quod pro necessitate ecclesiæ episcopus iusserit, implere contemnat. b ¶ Sane si officium Archidiaconatus † propter simpliciorem c naturam implere, aut expedire nequiuerit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationem d ecclesiæ, quem elegerit episcopus præponendum.

† al. ne] orig.

† al. Archidiaconum

¶ . Et ordinationem.] *Quamuis in recentioribus conciliorum editionibus Coloniensibus legatur, & ordinationi eccl. sia, quem elegerit episcopus, præponatur: tamen in vetere Coloniensi, duobus Parisiensibus, & duobus codicibus conciliorum Vaticanis est eodem modo, atque apud Gratianum.*

Item Gregorius Ioanni episcopo, Syracusano, lib. x1. epist. 34.

¶ In quo loco quisque ordinatus est, inuitus teneri non debet. C. VI.

Quorumdam ad nos relatione peruenit Cosmã, qui ex monacho monasterij sanctæ Luciæ a decessore vestro memorãdæ † memoriæ Maximiano in ecclesia e Syracusana factus subdiaconus, atque à vobis postea in possessione, quæ Iuliana dicitur, presbyter est ordinatus, ita nimia tristitia, & loci qualitate f vehementer afflictum, vt vitam sibi pœnam existimet, & contritionis † suæ fugam quærat auxilium. Et ideo g, quia tales erga subiectos nostros h debemus existere, quales nobis, si subiecti fuissemus, nostros volueramus esse præpositos † magnæ benignitatis est, si eũ in ecclesiam, vbi subdiaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, atque illic presbyterum voluerit constituere Cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debebitis; si tamen nihil est, quod iuste cõtra ipsum animos vestros exasperet. Si vero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis vestra fraternitas, vt scire possimus, insinuet.

† al. veneranda

† al. contristationis

3 *Verum illud Gregorij de his intelligendum est, qui non causa necessitatis, sed causa ingratitudinis callide ab episcopis suis promoueri quæruntur. Illud autem Carthaginensis concilij de his intelligitur, qui nolunt obtemperare episcopis suis propter necessitatem ecclesiæ volentibus eos ad altiora promouere. Hanc distinctionem ex decreto Simplicij Papæ quilibet corroborare valet, qui scribens Ioãni episcopo Rauẽnati, epist. 2. ait inter cetera.*

Poly. l. 2. tit. 33. Ansel. l. 6. c. 66. & 67. Burch. l. 1. c. 29. Iuo p. 5. c. 140.

¶ Non est aliquis inuitus ad episcopatum pertrahendus. C. VII.

Vbi ista didicisti, quæ in fratrem, & coepiscopum nostrum Gregorium non dilectione †, sed inuidia perpetrasti? quem inexcusabili violentia pertrahi ad te passus es, atque vexari, vt ei honorem tantum, non per animi tranquillitatem, sed per amentiam, sicut dicen-

† al. electione

Verumdam.] Casus. Maximianus episcopus Syracusanus ordinauit i ecclesia sãctæ Luciæ Cosinã monachum in subdiaconum. Postea Ioan. fecit eum presbyterum, qui successor Maximiani fuit, & posuit eum in possessione quæ dicitur Iuliana, vbi ex loci qualitate & tristitia affligebat tantũ, vt vitã sibi pœnã existimaret: propter quod supplicauit Papæ, vt pristino loco restitueretur. Scribit ergo Papa Ioanni successori Maximiani quatenus eum in pristinum statum reducat, nisi iusta causa sit iratus contra episcopum. & si est aliqua causa culpæ præcipit fiat, vt eã sibi insinuando manifestet.

e ¶ *Syracusana*] quæ monachorum est, sicut & Cantuariensis. Et ita non est arg. hic quod monachus possit esse secularis canonicus: licet enim possit esse prælatus, tamen non potest præbendã habere, quæ priuatæ est vtilitatis. H. cõtra sentit. vt dixi 63. dist. c. 2. & 16. quæst. 7. in nona.

f ¶ *Qualitate.*] arg. quod si quis translatus est de vna ecclesia in aliã ecclesiam, & deceptus est qualitate loci restituendus est. Et ita error qualitatis dissoluit matrimonium spũale, & adde quod dixi. 23. dist. c. communis.

g ¶ *Et ideo*] vt in Authen. vt cum, de appel. cog. §. cõsiderare. coll. 8.

h ¶ *Subiectos nostros.*] sic 95. dist. c. sto. 22. q. 5. de forma.

Secundũ istã sententiam videtur quod credimus nõ sit prælatus. & sic valet contra quod la. & not. extra de ele. agr. c. 1. vbi dixit Lat. Gof. & B. quod coadiutor est prælatus ex quo habet curam animarũ, vt ibi, & cõsequẽter, vide.

Monachus non potest esse secularis canonicus.

Error qualitatis dissoluit matrimonium spirituale.

Idem dicerẽ in foro Laur. & facit pro restitutione istius arg. ff. de adop. & in pubes. c. de fa.

oetur, quem episcopus elegerit præponendum. Vel aliter. hoc capitulum duas habet partes. Prima loquitur de promouendo, in quo casu minor maiori, vel posterior priori nõ est præponendus, nisi prior obedire contemnat. Secunda pars loquitur de archidiacono iam promoto: qui si est nimis simplex, habebit tantum nomen archidiaconatus, & alius quem episcopus elegerit præponendum, habebit administrationem. Secunda pars incipit ibi, *Sane.*

a ¶ *Episcoporum.*] sic construe. Nullus episcoporum præponat posteriorem priori, quamuis posterior sit de numero eorum, &c. Et nota secundum opi. H. quod prior debet semper eligi, & de priori, vt dicit, sufficit ne malus exaltat, licet posterior melior sit, vt j. 75. dist. cap. vlt. Alij dicunt semper meliorem præferendum, etiam si posterior sit. arg. 16. dist. 6 synodus. versi. prima.

b ¶ *Sane.*] hanc literam intelligunt quidã de promouendo, & ẽt totum cap. & ita assignantur duo casus, in quibus posterior præfertur priori, scilicet cum renuit prior promoueri, vel cum est simplicior quàm esse debeat in officio ad quod eligitur, & tunc lege. ille scilicet posterior, tenebit nomẽ loci sui, id est, debito sibi priori, vel debita ratione prioritatis.

c ¶ *Propter simpliciorem*] 7. q. 1. quia. & cap. petisti. contra. s. dist. 39. Petrus. & dist. 47. de Petro.

d ¶ *Et ordinationem.*] id est, administrationem. & dicit Archid. fundandi, & ita simplicitas impedit promouendum, sed non deiicit iam promotum. Si vis intelligere de iam promoto, dic ille scilicet

Posterior si duo hoc casibus prio ri præferendus. Simplicitas pro motionem impedit.

Adde quis di cunt simplex, no. l. 1. in pal. C. de adulo. act.

VERVM. Hæc est tertia pars huius distinctio. in qua soluit & dicit, quod præcise non est quis compellendus ad aliquam dignitatem. & hoc probat tribus auctoritatibus. Io. de Fant.

Casvs. Soluit Gratianus prædictam contrarietatem, dicens quod illud capitul. gesta. intelligitur de his qui non causa necessitatis, sed causa odij volant clericos promouere. Illa vero cap. si qui. & placuit. intelliguntur de his clericis qui causa necessitatis contemnunt promoueri. Et hanc distinctionem probat sequens cap.

Vbi.] Casvs. Ioan. episcopus Rauennas consecrauit quendam Gregorium inuitum in episcopum, de quo conquestus est Papæ: quare Papa scribit archiepiscopo, & redarguit eũ super hoc, & si decetero talia fecerit, priuabit eum ordinatione Rauennatis, & Aemilien. ecclesiæ. Nam priuilegiũ meretur amittere, &c.

i ¶ *Honorem*] hic patet, quod licet quis coactus ordinetur, tamen recipit ordinem. arg. 1. q. 1. quod quidam. & 45. dist. de Iudæis. Sed si absoluta esset coactio, tunc nullum reciperet ordinem, vt extra de baptismo, maiores. Sed nunquid ille qui conditionali coactione ordinatus est, tenetur continere? videtur quod sic, vt 45. dist. de Iudæis. Item quia coacta uoluntas est voluntas, ut 15. q. 1. merito. malum secundum illos qui dicunt, quod ordini sit votum annexum, vt 27. dist. diaconus & 4. dist. cum in præterito. Dicunt quidam, quod talis teneatur continere, & licet nõ debeat quis cogi ad recipiendũ ordinem, tamẽ receptum cogitur seruare. Sed hoc non credo vbi metus talis est, qui cadit inconstantem virum, vt extra quod metus

Ordinatus coactus an ordinem recip at, & continere debeat.

Vt Lau. de hoc satis not. Goff. & Ray. † sum. summa, vt dixi 1. 45. dist. de Iudæis. † de vidua. & de not. extra de bapt. maiores. h.

tus causa, c. perlatũ & c. cum dilectus. q̃a integritas est res voti, & nõ pcepti. 33. q. 1. cap. integritas. & continentia non debet esse nisi voluntaria. vt 31. dist. c. ante triennium. & 20. q. 3. c. præsens. nec dico talem in aliquo habere priuilegium clerici: si tamen vult vti eo, potest; sed tunc continere tenetur. Secus autem in baptismo, q̃a illud est sacramentum salutis & necessitatis, ideo illud cogitur retinere, vt s. ca. de Iudæis.

T. & H. Et est arg. contra H. sententiam, quam not. 4. q. 1. in Summa. Nam si post contumaciam infamis esset, non retineret ecclesiasticam dignitatem. C. de digni. l. 2. lib. 12. extra de excess. prælato. inter.

g ¶ *Contradices.*] attende archiepiscopum à subdito excommunicari

dum est, irrogares? Neque enim talia potuissent fieri sanitate consilij. Nolumus exaggerare, quod gestum est, ne cogamur iudicare, quod dignum est. Nam priuilegiũ meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. *& infra*† ¶ Denuntiamus autem, quòd si posthac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu episcopum, seu presbyterum, seu diaconum, inuitum facere forte credideris; ordinationes tibi Rauennatis ecclesiæ, vel Æmiliensis noueris auferendas. 21. q. 3. c. priuilegium. 25. q. 2. c. denũtiamus autem.

Item Gregorius Antonino subdiacono, lib. secundo, episto. sextadecima. indictione x.

¶ De eodem. C. VIII.

HOnoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ[b] à sanctæ memoriæ decessore meo, missa supplicatione poposcerat; vt ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morem nullatenus cogeretur. Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia, sed causa ingratitudinis[c] perhibebat. Pro qua re tunc iam sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri, coepiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum archidiaconum inuitum prouheret, neve dolorem conceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cumque & a nobis hæc eidem summopere fuerint interdicta; nõ solum mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contẽnens, præfatũ archidiaconum quasi ad fortiorem honorem[d] prouehens, conatus est arte callida degradare. Vnde actum est, vt eo de archidiaconatus loco summoto alium ascisceret, qui eius obtemperare moribus potuisset. Quem Honoratum archidiaconum arbitramur antistiti suo alium de displicere non potuisse; nisi quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtili volumus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego indagatione discutere; sed ipse suorum sibi actuum conscius[e], personam ad iudicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conueniens in Salona, Natalem fratrem, coepiscopumque nostrum saltem tot scriptis[f] admonitum studeat adhortari; vt supra memoratum archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc contumaciter, vt consueuit, forte distulerit, vsum ei pallij, qui ab hac sede cõcessus est, ex auctoritate sedis Apostolicæ contradices † [g]. Quem si etiam amisso pallio adhuc[h] in eadem pertinacia perseuerare perspexeris; dominici quoque corporis, & sanguinis eumdem antistitem participatione priuabis[i].

Ansel. l. 7. c. 75.

† al. cõtradicito] orig.

Adhibenda est etiam disciplina, qua nolentes promoueri ad sacros ordines, ad obediendum episcopis suis prouocentur. In minoribus siquidem ordinibus constituti, paulatim per singulos gradus sunt prouehendi; vt contemnentes suis obedire episcopis, doleant sibi esse prælatos, quos prius habebant subiectos.

a ¶ *Inuitum.*] s. 53. q. 4. cap. displicet tibi s. s. s. q. 6. sicut is. & contra. & s. 7. quæst. 1. c. scias. C. de episco. & cler. l. si quemquam. cõtra. Sed dico, q̃ semper ab initio debet esse inuitus, vt dixi s. 8. q. 1. in scripturis. Io.

HOnoratus.] CASVS Archidiaconus Honoratus cõtradicebat episcopo Natali, ne sacra vasa consanguineis daret, propter quod vt eum callide degradaret, volebat ipsũ inuitum cõpellere ad sacerdotium, quod antecessor Gregor. prohibuit sibi per scripta ad supplicationem dicti archidiaconi: ipse vero contemnens eius prohibitionem, & etiã Gregor. Honoratum inuitũ in sacerdotem ordinauit, & ab archidiaconatu eum eiciens, alium loco eius substituit, qui suis moribus obtemperaret, pp quod Honoratus conquestus est postea Gre. Greg. vero cũ sæpe citasset Natalẽ, vt Roma ueniret, & ipse semper contemneret, cõmisit Antonino subdiacono, vt pergens in Salonam moneat episcopum Natalem, quatenus Honoratũ in archidiaconatu restituat: quod si facere contẽpserit auctoritate Apostolica primo ei vsũ pallij auferat: & si adhuc contumax fuerit, communione corporis, & sanguinis Christi priuetur.

b ¶ *Salonitana.*] infra 93. dist. miratus.

c ¶ *Sed causa ingratitudinis.*] qui alium propter odium, vel ingratitudinem nominat ad dignitatem, tenetur ei ad omne damnum quod ei inde accidit. C. si propter inimicitias creatio facta sit. l. prima, lib. 10.

d ¶ *Honorem.*] nam dicit lex, q̃ ex quo quis promouetur ad maiorem dignitatem, amittit priorem. C. de primice. l. 1. lib. 12. Et est argu. ff. ad municip. l. municeps.

e ¶ *Conscius.*] argum. q̃ qui vocatus non venit, hoc ipso videtur diffidere de causa. 11. q. 1. Christianus 3. q. 9. decernimus.

f ¶ *Tot scriptis.*] arg. hic q̃ nemo puniendus est pro prima contumacia. 92. dist. cap. vltim. & 84. dist. c. 1. sed fieri debet prout canon dicit 23. q. 4. forte quod non est verum, vt dixi 4. q. 5. quisquis. In hoc conueniunt T. Hug. & Iac. q̃ puniri debet in expensis citatus si in prima citatione nõ veniat, licet ius ei concedat trinam citationem, vt 24. q. 3. de illicita. & C. quomodo & quando iudex. Auth. qui semel. Nec dicitur antea contumax quantum ad excommunicationem, vel missionem in possessionem: puniri tamen debet in expensis si in prima citatione non venit. ff. de si quis ius dicenti non obt. l. vna. & ita in publico conuentu responderunt Ia. T. & H. ...

cari posse, & eiusdẽ cẽsuræ similitudine posse deponi illius auctoritate personæ à quo fuit destinatus, vt 2. q. 6. si episcopus. Bar.

h ¶ *Adhuc.*] argu. q̃ crescente contumacia debet crescere & pœna. ff. de inter. & releg. relegatorũ. Et iste ordo est seruandus, cum aliquis punitur pro contumacia, vt post admonitionem suspendatur, secundo excommunicetur, tertio deponatur, quarto curiæ tradatur, vt 23. q. 4. forte. in fi. 34. dist. quorumdam. Sed si pro crimine quis punitur, tunc primo deponitur, postea excommunicatur, vt 81. dist. dictum. extra de iud. cum non ab homine.

i ¶ *Priuabis.*] id est, priuatum esse ostendes. nam eoipso, quòd contumax erat, priuatus erat. vel priuabis quo ad hoc vt possit vitari ab alijs in sacramentis.

ADHIBENDA EST. CASVS Supra in c. placuit. & s. c. si qui. ostensum est qualiter in tempore necessitatis nolens promoueri sit ponendus. Nunc vero docet Gratianus, q̃ si est vtilis ecclesiæ, & non vult promoueri, qualiter prouocetur, vt episcopo suo in hoc obediat. Dicit enim q̃ minores paulatim sunt promouendi, vt contemnens promoueri, doleat minores sibi esse prælatos in ordine, & præbenda: & sic de nolente fiat volens.

Vbi & hoc plus habetur.

Contumacia primam faciat aliquem puniri.

In gl. sed obijcitur ibi vt supra propter id quod sequitur.

Arg. contra s. 24. q. 1. si qui et Potentibus. vbi de hoc.

Adde ad hoc Bar. & Bal. & Al.

Contumax quomodo puniatur.

Vbi de hoc & extra de test. cogen. cum super.

Confor. tex. in l. qui sunt ... neg. gest. & in l. Iudæos. C. de paga. sacri. & templ.

Consuluit.] Casus. Victor episcopus consuluit Gelasium quid esset sibi faciendum, cum diaconi sui pro vtilitate & necessitate ecclesiæ promoueri in sacerdotes contemnant: qui respōdet dicēs, quod inuiti cōpellendi nō sunt: sed debet acolythos & subdiaconos (si digni sunt) in presbyteros ordinare, eis maiora beneficia assi-

Tempus autem.] Hæc dist. diuiditur in quinque partes: in quarum prima dicitur, quod die Dominica & hora tertia & ieiuni debent epi consecrari quocumque tpe: & hoc probat, et c. seq. Secunda ibi, *Tempus autē*, Tertia ibi, *Ceterorū*. Quarta ibi. *Quod die*. Quinta ibi, *Ordinationes*. Ioan. de Fan.

†al. episcopo Alexandrino

Vnde Gelasius scribit Victori episcopo †.

¶ Cum maiores ordinari contempserint, de minoribus promoueantur ordinibus. C. IX.

Ans. l. 7. c. 102.
Iuo p. 6. c. 106.
Polyc. l. 2. tit. 31.

CONSULUIT dilectio tua de suorum promotione clericorum, perhibens, quòd diaconi ad presbyterij gradum (quo ecclesiam tuam memoras indigere [a]) venire detrectant. Quapropter quia inuitos fieri ecclesiastica moderatio, grauitasque non patitur; vt ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa potest perficere †; si † quos habes vel in acolythis, vel subdiaconis maturiores ætate, & quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratū studeas promouere, vt qui in suis ordinibus proficere noluerint, reddantur suis inferioribus post minores †; ipsaq; commoda [b] presbyteri propensius [c], quàm diaconi consequantur: vt hac [d] saltem ratione [e] constricti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur [f], & quæstum.

† al. proficere
† al. quia scilicet si quos
Iuo par. 6. c. 43.
† al. posteriores

DISTINCTIO LXXV.

TEMPUS autem [g] consecrationis, sicut in ordine Romano habetur, ad episcopi benedictionem non eligitur [h]. Omni enim tempore [i] benedicuntur; dummodo ieiuni, & hora tertia benedictionem accipiant.

Vnde Anacletus Papa scribit ad episcopos Italiæ, epi. 2. in princ.

¶ Ordinationes episcoporum qua hora fieri debeant. C. I.

§. dist. 64. ordinationes eporum.
Burch. l. 1. c. 15.
Iuo. p. 5. c. 69.
Ans. l. 6. c. 53.
Pann. l. 3. c. 12.
Poly. l. 2. tit. 6.
De prophetis. 3. re. 19.
De Moyse exo. 29.
De regib. 1. re. 10

ORDINATIONES [k] episcoporum auctoritate [l] Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ. Qui simul conuenientes scrutinium [m] diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus [n] in sanctis Euāgeliis, quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominica die, hora tertia [o] orantes, sacraque vnctione, exemplo † [p] prophetarum, & regum capita co-

† al. prophetarum exēplo regū capita perungentiū, eos more, &c.

Casus. Ostēso qualiter & à quibus sit clericorum ordinatio faciēda, nūc ostēdit Gra. quo tpe sit ordinatio facienda. Et primo de ordinatione eporū, postea de ordinatione ceterorū explicat, & dicit hic quod in consecratiōe epi certū tēpus nō eligitur: dū modo in die dñica & hora tertia & ieiunātibus fiat, vt j. e. c. 1. Ceterorū vero ordinationes fiunt in certis tēporib9, vt j. e. c. vl.

g ¶ *Tempus autem.*] Hic depingit 75. dist. in qua agit magister de cōsecratione episcoporū, & de temporibus ordinationū. subiungit etiā de ordinatione aliorū clericorum. Debet aūt ordinatio episcoporū fieri hora tertia die Dominico. j. ead. ca. 1. & cap. quod die. ceterorū vero in sex partibus anni, scilicet in quattuor temporibus, & in sabbato mediæ hebdomadæ quadragesimæ, & in sabbato sancto. j. ea. c. vlt. extra de temporibus ordi. c. 3. & 63. distin. litteras.

h ¶ *Non eligitur.*] idest, non est electum, vel determinatum in canone.

assignando, vt hac ratione constricti & honorem quærant, & quæstum.

a ¶ *Indigere.*] Hoc verbum temperat H. ita quod sonat in vtilitatem, non in necessitatem. Dicitur enim quis indigere eo quod bonū & vtile est sibi habere. si enim necessitas esset, cōpelleretur per subtractionē beneficij vel officij. ī. eo. cap. 3. 4. & 5. licet sit arg. contra. ī. ea. episcoporū. extra de æta. & quali. quæris. secundò quam potes soluere canones istos. illa tamē loquitur de his qui habēt plura beneficia, prout ipsa littera dicit: & quod ibi dicit, priuabis, dic parte stipendiorum, non omnibus. Ioan. quidquid dicatur, illi decret. quæris. stabis. B.

b ¶ *Commoda*] Nā exhortatione præmiorū, &c. ff. de insti. & iur. l. 1. & 23 q. 4. c. vlt. Ioan.

c ¶ *Propensius.*] Sed quomodo hoc procedet, vbi præbendæ omnes æquales sunt? Potest dici, quòd decurtentur præbendæ coni. Vel dic consequantur spe, non re.

Presbyteri plus de iuris habēt quam diacones.

c ¶ *Propensius*] Est hic argu. de iure communi plus presbyteros quàm diacones de oblationibus & decimis debere habere: ar. 32. dist. præter hoc. quod verum est: sed de specialitate quandoque aliter fit. 1. q. 2. cap. vlti.

Additio. De hoc etiam not. 1. quæst. 2. cap. vlti. vbi videas, 16. q. 7. c. 1. Archid.

d ¶ *Vt hac.*] Hic vt, consecutiuum est. 1. quæst. 1. quisquis. si enim esset causatiuum, simoniam committeret qui propter quæstum Deo seruiret. Deo enim propter Deum seruiendum est principaliter, vt 8. quæst. 1. sunt in ecclesia. & 1. quæst. 1. non est. & si esset causatiuum, videretur eos inuitare ad inuidendum aliis. Item argu. beneficium sicut priuilegium quandoque concedi alicui odio alterius.

Deo propter Deū est seruiendum. Dic quod hoc totum ideo est quia habet respectum ad vtilitatē ecclesiæ: alias in odiū alterius nō esset priuilegiū conferendū alicui. C. de flat. & ima. l. fi. Argu. ff. ad Treb. si cum ab her. ff. de admi. tu. impuberi. §. tempus. Ioh. de Fanc.

e ¶ *Ratione.*] Graue enim videtur quòd plus detur socio quàm sibi etiam fratri. C. de bo. quæ lib. cum oportet. 1. responso. nec de eadem societate debet vnus plus quam alius consequi. ff. pro soc. verum § si cum tres nec est alicui conferendum vnde alij scrupuloso corde moueantur, vt 16. q. 7. ca. 1.

f ¶ *Nitantur*] Argu. quòd fit quandoque secundario quod principaliter fieri non potest, vt hic, & ff. de postula. l. 1. § pe. & vlti.

i ¶ *Omni enim tempore.*] idest, omni mense, vel septimana. similiter restringitur de consecra. distin. 4 omni tempore. ibi exponitur, idest, omni anno.

Additio De hoc etiam not. 31. dist. tenere. Archidia.

ORDINATIONES.] Casus. Anacletus docet in hoc cap. quòd ordinationes, idest, consecrationes episcoporum debent fieri ab omnibus comprouincialibus episcopis die Dominica, & hora tertia, sacra vnctione interueniente, exemplo prophetarū & apostolorum & Moysi. Nam Samuel inunxit Dauid. & Helisæus Iehu Regem, apostoli Iacobum, & Moyses Aaron.

k ¶ *Ordinationes.*] Casus. Ostenditur à quibus, qualiter, qua hora, qua die episcopus debeat ordinari.

l ¶ *Auctoritate.*] generalis. extra de elect. cum in cunctis. 16. quæst. 1. cunctis.

m ¶ *Scrutinium*] idest, examinationē, de qua habes dist. 23. q. epe.

n ¶ *Manus.*] Duo ponent super caput consecrandi codicem euangeliorum: tertius fundet benedictionem: alij omnes ponēt manus super caput eius, vt 23. dist. episcopus.

o ¶ *Tertia.*] Multiplex est ratio de hora tertia: quia debet tūc Missa publice celebrari, vt de cons. dist. 1. nocte sine qua Missa nō pōt consecrari: quia nec ecclesia sine Missa cōsecratur. de cōsec. dist. 1. oēs. licet quidā dicant contra, quod scilicet non sit de substantia consecrationis: quibus ego assentio [1]: quia nō est de substātia vnctio ipsa, de qua magis videtur quod sit de substātia. imo si omissa est, supplei. extra de sacra vnct. c. 1. in prin. Alij tamen dicunt omnia ista esse de substātia: ar. 23. dist. quorumdā. præter tempus, vel horam, quia quocumque tēpore ordinatur, recipit ordinem. arg. j. 77. dist. subdiaconus. extra de temp. ord. sane. nā quādoque citius, quādoque tardius Missa celebratur. Item ideo est facienda consecratio hora tertia: quia spiritus sanctus in igneis linguis hora tertia, &c. de conse. dist. 1. nocte. quorū loco succedūt epi. 21. dist. in nouo. & quia hora illa dominus est crucifixus, vt ibidē dicitur. & tali hora apostoli consecrauerunt Paulum, & Barnabam, &c. j. eod. quod die.

Eporū consecratio fit hora tertia.
Ecclesia potest sine Missa consecrari.
[1] Et bene secundam Hu. & Lau. contra hos glo. illa. de ho: plene [illegible] extra de elec. quod sunt [illegible]

p ¶ *Exemplo.*] quia Samuel inunxit Dauid & Saulem: Helisæus Iehu in regem Israel.

Samuel inunxit Dauid.

rum, more Apostolorum,& Mosis vngentes; quia omnis sanctificatio constat in spiritu sancto: cuius virtus inuisibilis, sancto chrysmati est permista: & hoc ritu solennem celebrent ordinationem.

Tempus autem consecrationis, trium mensium spatio clauditur: vltra quod, nisi necessitate cogente, episcoporum consecrationes post electionem differri non licet. Vnde in Chalcedonensi concilio, c. 25. legitur.

Vltra tres menses non differatur episcoporum ordinatio. C. II.

Quoniam quidam metropolitanorum, sicut ad nos perlatum est, negligunt creditos sibi greges, & differunt ordinationes facere episcoporum; placuit sanctæ synodo intra tres menses fieri ordinationes episcoporum; nisi forte inexcusabilis necessitas coegerit tempus ordinationis amplius protelari. Si autem * quis episcoporum hæc non obseruauerit, ipsum debere ecclesiasticæ condemnationi † subiacere; redditus vero eiusdem viduatæ ecclesiæ integros reseruari apud œconomum eiusdem ecclesiæ placuit.

Poly. l. 3. tit. 10. Burch. l. 1. c. 24. Ans. l. 6. c. 40. Iuo p. 5. c. 135.

† τῆς ἀναβολῆς

Si autem quis.] *Sic etiam in prisca versione. Græce est:* εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν (al. αὐτοῖς) ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ. *quæ alter interpres vertit.* Quòd si hoc minime fecerit, correptioni ecclesiasticæ subiacebit. *De metropolitano enim loquitur.*

Ceterorum vero ordinationes non nisi in temporibus certis, & diebus, maximè sacerdotum, & leuitarum fieri debent; vespera videlicet sabbati, vel mane diei Dominicæ continuato ieiunio. Vnde Zepherinus Papa scribit ad episcopos Aegypti, epist. 2.

Ordinationes presbyterorum, vel leuitarum qua hora fieri debeant. C. III.

Ordinationes presbyterorum, leuitarumque, tempore congruo, multis coram adstantibus, solenniter agite; & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus prouehite, vt de eorum societate, & adiumento plurimum gaudeatis.

Poly. l. 2. tit. 28. Ans. l. 7. c. 43. Burc. l. 2. c. 3. Iuo par. 6. c. 23. & 47.

Item Leo episcopus Dioscoro Alexandrino episcopo, epist. 79. c. 1.

Presbyteri, & leuitæ qua hora ordinandi sunt. C. IIII.

Quod à patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à vobis quoq; volumus custodiri; vt non passim diebus omnibus sacerdotalis, vel leuitica ordinatio celebretur; sed post diē sabbati eius

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 44. Iuo par. 6. c. 71.

a *More apostolorum*] qui inunxerunt Iacobū. §. 66 dist. porro.
b *Et Moysis.*] qui inunxit Aaron & filios eius. 21. dist. §. 1.
c *Sanctificatio*] idest, omnis vnctio sanctificans, & efficax est spiritu sancto. Et sic patet q̄ in collatione sacramēti cōfert gratia: & illa gratia inuisibiliter operatur. 1. q. 1. multi. & si sacramētū aliquod confertur digno, tunc corroborat virtutem priorē, vt de conse. dist. 5. nouissime. & augetur in eo gratia. de consec. dist. 4. non ex quo. Sed si sacramentū conferetur indigno, solum sacramentum recipit, & illud recipit ad suū malū: sed non recipit rem sacramēti. Hęc materia optime tractatur extra de sacra vnctio. cum venisset.
d *Chrismatis*] Et ita chrisma est sacramentum: quod concedo sic & aqua. 1. q. 1. detrahe. & c. multi.

Hæc est secūda pars dist. in qua dicitur, q̄ ecclesia episcopalis vltra tres menses vacare nō debet: & postquā electus fuerit, vsq; ad alios tres menses consecrat: interim ecclesia per œconomum gubernatur. & hoc probat per c. seq. Ioa. de Fan.

Supra dictū est quā die, & qua hora debet episcopus cōsecrari: nunc autem dicit intra quod tempus a tempore electionis & confirmationis debeat consecrari. Et dicit Gratianus q̄ intra tres menses, nisi p necessitatem differretur.

Voniam.] Duo dicuntur in hoc c. Primū est q̄ nullus archieps differat ordinationes epōrum vltra tres menses. nisi necessitas compulerit amplius protelari. Secundum est q̄ reditus viduatæ ecclesiæ debent esse in potestatē œconomi, donec eps eligatur, & confirmetur.
e *Tres.*] vsq; ad tres menses ab electio. 50. dist. postquam & vsq; ad alios tres menses cōsecratio, vt hic dicitur, & 100. dist. quoniā.
f *Necessitas.*] propter quā quandoque posset differri per totā vitam electi, maxime confirmati, vt si viuetur in corpore: ar. extra de elec. cū in cunctis. licet sit arg. contra extra de æta. & quali. c. 1. vel si non reperiret idoneus in ecclesia, vt fit in minoribus ordinibus, vt j 7. q. 1. constitutū. §. dist. 61. Osius. 28. dist. de Syracusanæ.
g *Episcoporum.*] vel metropolitanorū, vel electorū, qui epi sunt destitutione cōtra vtrosq; enim pœna est statuta 100. di. quoniā.
h *Apud œconomum*] De hac materia dixi j. 12. q. 2. illud.

Hæc est tertia pars huius dist. in qua dicitur quòd ordinationes clericorum non debent fieri nisi congruo tempore. Ioan. de Fan.

Supra dictum est quo tempore ordinētur episcopi. Nūc verò docet Gratianus quo tēpore ceteri debeāt ordinari. Et dicit q̄ certis temporibus, scilicet sex, idest, in quatuor temporibus anni. & in sabbato sancto, & in sabbato qd est ante Dominicā de passione Domini, vt j eo. ca. vlt. Minores enim ordines possunt cōferri in die Dominica ab episcopis, vt extra de tempo ordi.

Casus, seq cap. planus est.
i *Rdinationes*] *Leuitarum*] Hoc idem in subdiacono: nisi in Papa tantū. extra de tempo. ordi. cap. 1. sed secundū hęc decreta nōdū subdiaconat⁹ erat: licet ordo ar. j. e c. pen. 60. dis. c. ii.
k *Tempore*] & in maiori eccl[illegible] ar argu. à dist. 67. reliqui. & arg. 24. dist. c. vlt. minores autem ordines, vbi, & quando libuerit potest eps conferre, vt extra ea. c. 3. & omnes [illegible] si cōsuetudo

habeat hoc in prouincia. extra de eo qui fur. or. recep. cū H. Iator.

Vod à patribus.] Quærit Dioscorus Alexandrinus patriarcha à Leone, vtrū indifferenter omnibus dieb⁹ sacri ordines possunt, vel debent conferri. Et respondet q̄ nō: sed tantū post diē sabbati, & post exordia noctis, q̄ lucescit in prima sabbati, vel in Dominica in mane cōtinuato ieiunio sabbati vsque ad diē Dominicam: in quibus, id est intra quæ tempora ieiunis, & à ieiunantibus debet fieri consecratio. sic vt videtur Beneuē. & eitā mihi casus ponendus: licet nō seruetur de consuetudine.
l *Sabbati.*] Quidā intelligunt hoc cap. de sabbato paschali, vt si quis tunc velit coferre ordines, debeat eos cōferre in occasū solis: quia Missa tunc non est cātanda nisi die illa finita, vt j. de cōse. dist. 3. sabbato. qd patet ex eo quod dicitur tūc, Deus, qui hāc sacratissimā noctē. H. dicit q̄ omnes ordines sunt conferendi die Dominico. Et dicit q̄ vespera præcedentis noctis trahitur ad diē sequentem, vt siue de vespere in sabbato, siue de mane in Dominico cōferantur, semper in die Dominico videantur conferri. sed certe secundū hoc non esset necessaria continuatio ieiunij. Præterea omnia iura dicunt, q̄ tantū in sabbato conferendi sunt ordines, vt extra e. c. 3. Alij dicunt, q̄ omnes ordines sabbato cōferuntur, & dicunt, q̄ mane Dominicæ diei potius trahitur ad vesperā præcedētē, quam vespera ad mane. Et ita siue cōferantur vesperæ in sabbato, siue in mane sequenti, sēper fictione canonica conferent sabbato: & secundū hoc de iure debet cōtinuari ieiuniū. Ionoc. autē nō determinat, an mane trahatur ad vesperā præcedentē, an vespera ad mane. de temp. ordi. litteras. cōsuetudo tamen habet, q̄ tantū circa horā nonam sabbati fiunt ordinationes. secundum H. exponitur post diē sabbati. i. post finitū diem sabbati. Alij exponunt post diē sabbati, idest, post incœptū diē sabbati. Io. certe H. opinio vera videtur: & male reprehēdit de cōtinuatiōe ieiunij: quia iā incœpta est dies Dominica: & ideo est necessariū ieiuniū: licet nō seruetur de cōsuetudine: nisi velis dicere q̄ hæc c. sint abrogata p decre. extra eo. ti. c. 3. & in consecratione autē episcopi nō est necessaria cōtinuatio ieiunij: cū tātū die Dominico consecretur: & in mane quilibet

Ad hoc de[illegible] dist. 1. § in iure[illegible] glo. videas.

Ad hæc qualiter accipiat dies p intellectum huius p Bar. in l. 1. ff. de vet. signi. & in l. more Romano. ff. de feri. & l. aut facta §. tempus. ff. ad Sylla.

Episcoporū consecratio fit tantum die Dominico.

Ad id⁹ j quādo pena est.

liber intelligatur ieiunus, vt extra. e. litteras. sed licet quis possit ordinare aliquem in sacerdotẽ in sabbato, & in mane in episcopũ, tamen alium ordinem non posset eidẽ conferre in mane cui vnũ contulerat in sabbato. extra. e. litteras. Sed nũquid Dominico die in mane pōt quis ordinarim sacerdotem, & eadẽ die hora tertia in

ratur, q̃a Missa nõ decantatur in sabbato, sed in principio sequentis noctis, & dicitur, Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c. & ita est de die Dominica nox illa. Lau.

Quod die.] Hęc est quarta pars huius distinctionis, in qua probat, q̃ episcopi semper debent consecrari die Dominico more Apostolorum, qui de mandato Domini imposuerunt manus Paulo & Barnabæ, & quia eodem die Dominus resurrexit. Io. de Fan.

Hoc etiam de plano concedunt Vin. & Ipno. vt no. extra de tem po. ord. litteras.

exordia deligãtur, hoc est sub lego diuini officij substituantur] orig.

quam] orig.

noctis, quæ lucescit in prima[a] sabbati, exordia consecrãdi eligantur[b], in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem[c] obseruantiæ erit, si mane, ipso dominico die, cõtinuato[d] ieiunio[e] sabbati, celebretur: à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quod ad diem resurrectionis (sicut etiam in Pascha Domini declaratur[f]) pertinere non dubium est.

Idem eodem capite.

¶ Quare die Dominico sacerdotum ordinationes celebrentur. C. V.

Iuo p. 6. c. 70. Pann. l. 3. c. 13.

QVòd[a] die[g] Dominico ordinationes sacerdotum[h] celebrentur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica nouimus venire doctrina; scriptura manifestante, quòd cũ Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes imposuerunt eis manus: vt intelligamus, quanta & dantium, & accipientiũ deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletũ. Et ideo pie, & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis; si hãc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus Dominus præesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his, qui consecrandi sunt, nũquam benedictio[†], nisi in die Dominicæ resurrectionis tribuatur: cui à vespera sabbati initium constat adscribi[†]; & tantis diuinarum dispensationum[†] mysterijs est consecrata, vt quidquid[i] est a Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

Act. 13.

Et illo vt in fest. q̃ dies Dominus non ac cipiatur gñaliter. & in l. 1. §. hoc autem. & ibi Bar. ff. de oper. no. nunc.

† al. benedictiones tribuantur] orig.

† dispositionũ

Concor. ter. § l. more Roma. not. ff. de ferijs. Bar. in l. aut sacra summa. ff. ad syll.

a Quòd die.] *Sumptum est caput hoc ex eodem loco, vnde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis mutis adiectis. In ipsa enim epistola post vltima verba præcedentis capitis, sequitur continenter.* Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quod cum Apostoli, &c.

[*Item in ordine Romano, c. de gradibus ecclesiæ.*]

¶ De eodem. C. VI. PALEA.

Aos. l. 7. c. 61.

† al. non

QVando, & vbi libitum fuerit, vsque ad subdiaconatus officium ordinãtur clerici: diaconi vero, atque presbyteri numquam[†] nisi in publica ordinatione.

Et Gregorius 2. epist. 3.

Item Gelasius ad episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 13.

¶ De temporibus ordinationis. C. VII.

Poly. l. 2. tit. 28. Ans. l. 7. c. 45. Iuo p. 6. c. 74. Pann. l. 3. c. 25.

† mediana quadragesima duo sabbati ieiunio] ori.

ORdinationes presbyterorum, & diaconorũ, nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent; id est quarti[k] mensis ieiunio, septimi[l], & decimi[m]: sed & etiam quadragesimalis[n] initij, ac mediane[o][†] hebdomadæ, & sabbati ieiunio circa vesperam nouerint celebrandas: nec cuiuslibet vtilitatis causa, seu presbyterum[p], seu diaconum his præferre[q], qui ante ipsos fuerint ordinati.

in episcopum? H. dicit q̃ sic, quia numquam inuenitur prohibitũ.

a In prima.] id est, mane die Dominico.

b Eligantur.] id est, electi consecrentur. Hypallage. 18. quæst. 2. diffinimus.

c Quod eiusdem.] id est, conferantur ordines.

d Continuato.] ab ordinatoribus vel ordinandis. Lau.

e Ieiunio.] quid si pransus conferat ordinem: numquid cõfertur ordo? H. dicit, q̃ sic, & sic dicit in alijs sacramentis, præterquam in eucharistia, & forte idem posset dici de eucharistia. argumen. de consec. dist. 2. liquido. quod concedo, quia pransus bene potest conficere, licet non debeat, arg. illius c. liquido.

f Declaratur.] Legitur enim in quadã Homilia Bedæ, quæ legitur nocte illa super Euangelio illo: Vesperæ aũt sabbati, vbi dicit Beda, q̃ in die illa noctes incipiunt præcedere dies, ideo[a] forte, vt tres dies & noctes haberi possint in quibus Dominus fuit in ventre terræ, quod non sic habetur nisi synecdochice[b], vel declaratur,

Sacramenta conferri posse post comestionem ... nõ est bona ... & sic ... de Fan.

Illa est figura ... est parum, vt ...

hoc c. Primũ est, q̃ ordinationes sacerdotũ, diaconorũ & subdiaconorũ nõ sunt faciẽdæ, nisi i sex tpibus anni. s. in quattuor tp b̃, & in sabbato ante dñicã de passione Domini, & i sabbato sancto. Secundũ est, q̃ nullus episcopus d̃bet præferre posteriorẽ priori.

k Quarti.] id est, ieiunij hoc semper in omni septimana Pentecostes occurrit, & loquitur secundum antiquam computationem Latinorum, qui incipiebant annum a Martio.

l Et septimi] id est, Septembris:

m Decimi.] id est, Decembris.

n Quadragesimalis.] i. in prima septimana quadragesimæ.

o Mediana.] in qua cantatur, Sitientes, quæ præcedit Dominicam de passione.

ADDITIO Et extra de temp. ordi. cap. 3.

p Seu presbyterum.] de hoc dixi s. 74. distin. episcoporum. 8. q. 1. licet ergo.

q Præferre.] ecce hic habes, quòd prius ordinati præferuntur

Leo Papa in hoc c. ostendit, q̃ ordinationes sacerdotũ debẽt tñ in die Dñica fieri, quæ dies Dominica initium habet à vespera sabbati, quod probat per consuetudinẽ, & ẽt per doctrinam Apostolorum: qui die Dominica Paulum, & Barnabã consecrauerũ. Nam in hac die mundus sumpsit exordiũ, & vita principium, & mors interitum habuit.

g Quod die.] H. ponit fundamentum suæ opinionis in c. isto, q̃ scilicet in die Dominico possunt ordines cõferri. quod patet p hoc, q̃ dicit ordinationes sacerdotum, & per id qđ dicit initium, &c. nos q̃ contrariũ dicimus, exponimus ordinationes sacerdotum, id est epõrum consecrationes[a]: pro quo ĩtellectu bene facit q̃ infra subiicit, ex Apostolica, &c. Nã Paulus & Barnabas epi fuerunt. vnde per eorum exemplum nihil probatur nisi de episcopis: & quod dicit, cui initiũ, &c. dic nihil facere ad rem, sed dicit inde sentenciter, immo adscribitur ex fictione canonis, non in veritate

h Sacerdotum.] id est, episcoporum. sic non ergo pro H.

i Vt quidquid.] 16. q. 1. c. vlt. de cõsec. dist. 3. quatis.

ADDITIO. Ex hoc colligitur, q̃ generalis sermo non accipitur generaliter, vt ibi not. Archid.

ORdinationes] CASVS. Duo dñr in

dicitur Ethiopia est albus, propter dentes quos habet albos. Nos enim Dominus fuit, sive fuit in ventre terræ per tres dies & noctes, nisi sic loquendo. nam & al. in vteri possit per papa. vt 1. dist. c. ... non est aliud à suis partibus, vt not. 61. dist. nullus se ... dum ... Fan.

Aug. ad hoc 94. dist. c. olim. Ioan. de Fan.

A viri l Mar... quando ... ...

tus[1] aliis, vt in habẽdis honoribus, & in aliis, vt 17. dist. s. hinc. & extra de maio. & obedien c. 1. & 74. dist. episcoporum etiam. licet posteriores sint meliores, non obstat 24. q. sicut. 7. q. 1. licet. vt ibi notatur, licet sit argumentum 3. 8. dist. 16. sexta.[2] ver. prima. loã. Hodie sufficit si electus à maiori parte capituli sit bonus, vt extra de elect. cum nobis. B.

e ¶ *Iunij.*] nec hoc semper, immo in septimana Pentecostes.
f ¶ *Et hoc sciendum est.*] quod ab hinc dicitur manet immutatũ, superiora per sequentem canonẽ mutantur. s. statuimus. & ita vtile non vitiatur per inutile. contra 9. dist. si ad sacras. Lau.
g ¶ *Celebrari.*] cedit ergo in ieiunio minus dignum digniori. arg. ff. de

1 Ex his attendi que hic tẽporis prioritas. sic 17. dist. s. vlt. extra de ma. & obe c. 2. & alibi excellentia ordinantis. ff. de albo scri. l. vlt. extra de mai. & obed. per tot. Arch.
2 Alias sancta.

DISTINCTIO LXXVI.

1 g Q*Vibus temporibus*[a] *ieiunia celebranda sint, Calixtus Papa determinat scribens Benedicto episcopo, epistola prima.*

¶ Quibus temporibus ieiunia celebrentur. C. I.

IEiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, conuenientius nunc per quattuor tempora fieri decernimus; vt sicut annus per quattuor voluitur[b] tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium per anni quattuor tempora. Poly. l. 3. tit. 25. Iuo p. 4. c. 27. Pan. l. 2. c. 175.

Item ex concilio Moguntino primo, cap. 34. [sed ibi fusius; hic summatim.

¶ De eodem. C. II.

COnstituimus[c], vt quattuor tempora anni ab omnibus communi † ieiunio obseruentur: id est in mense Martio, hebdomada prima; in Iunio, secunda; in Septembri, tertia; in Decembri, quarta. Capitul. 5. c. 86. Burch. l. 13. c. 2. Iuo p. 4. c. 35. Pan. l. 2. c. 180. † al. cum

¶ *Auctor Micrologi c. 24. & 25. de hoc ipso Moguntini concilij canone disputans, aperte ait hoc ex ignoratione traditionis ecclesiasticæ fuisse profectum. Vnde Leo Papa ait, Huius obseruatione, &c. quod refertur infra 1. ad. dist. c. 6. Et ne quis occasione horum conciliorum Germanicorum deciperetur, Gregorius septimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ ecclesiæ consuetudinem renouauit. De qua re in concilio Claromõtensi Vrbani secundi, canone primo sic statuitur.* Primum ieiunium quattuor temporum semper fiet prima hebdomada quadragesimæ; secundum in hebdomada Pentecostes absque genuum flexione, cum alleluia, & Gloria in excelsis Deo, & vestibus solẽnibus fiet: tertium plena hebdomada ante æquinoctium autumnale: quartum plena hebdomada ante Natale Domini, vigilia eiusdem accepta. *Et idem repetitur in altero concilio Placentiæ postea habito, quod est in bibliotheca Vaticana, & citatur infra cod. c. statuimus.*

Item ex concilio Salegunstadensi habito, c. 2.

¶ De eodem. C. III.

DE ieiunio autem incerto quattuor temporum hanc certitudinẽ statuimus, vt si calendæ Martiæ[d] in quarta feria, siue antea euenerint, eadem hebdomada ieiunium celebretur. ¶ Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam, aut sextam, aut sabbatum distenduntur; in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo, si Calendæ Iunij[e] in quarta feria, aut antea euenerint; in subsequẽti hebdomada ieiunium celebretur: & si in quinta, aut sexta feria, aut sabbato contigerint; ieiunium in tertiam hebdomadam reseruetur. ¶ Et hoc sciendum[f] est, quòd si quando ieiunium mensis Iunij in vigilia Pentecostes secundum prædictam regulam euenerit; non ibi celebrandum erit, sed in ipsa hebdomada solenni Pentecostes; [quia ᵃ vigilia simul, & ieiunium celebrari[g] non debent]: & tunc propter solennitatem spiritus sancti, diaconi dalmaticis induantur, & alleluia cantetur; &, flectamus genua, nõ dicatur. ¶ Eodem modo de Septembris ieiunio constitutum est, vt si Calendæ Septembris in quarta feria euenerint, aut antea; ieiunium[h] in tertia hebdomada celebretur; & si in quinta, aut sexta, aut sabbato contigerint, in quarta hebdomada ieiunandum erit. ¶ In Decembri[i] vero illud obseruandũ erit, vt proximo sabbato ante vigiliam natalis Domini celebretur ieiuniũ; quia si vigilia in sabbato euenerit, simul vigiliam, & ieiunium celebrare non conuenit. Burch. in fine. Iuo p. 4. c. 33. Pan. l. 2. c. 181.

a ¶ Quia vigilia.] *Hæc vsque ad verbum* debent, *non sunt in ipso concilio impressa ex Burchar do. eadem vero sententia repetitur in fine capitis.*

Q*Vibus temporibus.*] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarũ prima dicitur quòd debet fieri ieiunia quattuor temporum, & hoc probat per sex auctoritates. secundum ca. in fi. nõ tenet, neque prima pars tertii capit. tenet, sed secũda pars tenet secũdum Io. de Fao. Secũda ibi, *Primum*. Tertia ibi, *Nõ autem*. Io. de Fant.

CASVS. Supra facta est mentio de quattuor tẽporibus, & ideo Gratianus supponit dist. 76. in qua primo ostendit quòd quattuor tempora sunt celebranda, & vnde originem habuerũt. Addit et quòd inter Pascha & Pentecosten nõ sunt ieiunia indicenda: nec genua flectenda.

a ¶ *Quibus tẽporibus.*] in hac dist. 76. agit magister de tẽporibus ieiuniorum. Ostendit et diuersas origines eorũ. Postea ponit differẽtiã inter nos & Hebræos in computatione mensium[3]. Ostendit et, quòd nõ sit ieiunandum à Pascha Domini vsque ad Pentecostem[4], nec esse flectenda genua.

3 Vt s. ca. ieiunium.
4 Vt s. ca. scire. & c. seq.

I*Eiunium.*] CASVS. Quæsiuit Benedictus eps à Calixto quomodo quattuor tẽpora essent in anno celebranda, qui respondit dicens quòd hactenus ter celebrata fuerunt; sed melius est vt quater in anno celebretur solenne ieiuniũ, ad instar quattuor temporum anni, per quæ voluitur annus.

b ¶ *Voluitur.*] lex tñ in æstatẽ & in hyemẽ annũ distinguit. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. hoc interdictum.

Annus in æstatem & hyemem diuiditur.

c C*Onstituim*[c].] hoc ca. est abrogatũ.

D*E ieiunio.*] CASVS. Hoc cap. habet duas partes. Prima est abrogata, quia non habet locũ quod in ea dicitur. Secunda est authentica, vbi dicitur quòd ieiunium æstiuũ celebrandũ est in prima hebdomada post Pentecostẽ: in quo tempore diaconi dalmaticis induantur, & alleluia cantetur, sed genua non flectimus. Ieiunium vero autumnale celebratur in Septembri in tertio die Mercurii Septembris computãdo à prima die mercurii eiusdem mensis. Hyemale autem ieiunium celebrandum est in mense Decembri ante vigiliam natiuitatis Domini. Secunda pars incipit ibi, *Et hoc sciendum*.

d ¶ *Martiæ.*] non semper, immo prima septimana quadragesimæ, ff. de mino. verum. §. vlt. extra de consec. eccl. vel alta. cap. quod in dubius. & et est arg. quòd si festum alicuius apostoli die lunæ euenerit, sabbato vigilia ieiunanda est; quia ieiunium & Dominica simul concurrere non possunt. extra de obser. ieiu. cap. 1. arg. contra extra de verb. sig. quæsiuit. Lau.

h ¶ *Ieiunium.*] i. de consec. dist. 3. quoniam.

i ¶ *In Decembri.*] *Prima quadragena seruat ieiunia veris. Pentecostes hebdomada seruare secũda iubetur. Tertia septembris cultum fert mercurio post ipsã. sabbato ieiunans vigiliam præuenio Christum.* Lau.

Dominica & ieiunium simul concurrere nõ possunt.

Ieiunia quattuor temporum.

Nominatiui casus, & feminini generis est.

S*Tatuimus.*] CASVS. In hoc c. recte continetur in quibus temporibus ieiunia quattuor temporũ sunt celebrãda: & corrigit & emẽdat illud c. cõstituim⁹. & primã partẽ illi⁹ capituli, de ieiunio.

a ¶ *In Septembri.*] secundum distinctionem cap. superioris. in fi.

I*Gitur.*] CASVS. Docet Leo, ꝙ post quinquaginta dies letitię con- lius, septimus October: & Ianuarius decim⁹. Sed Romani olim primum mensem dicebãt Martium: nunc vero Ianuarium. Praeterea quare Hebręi ieiunabant in Augusto, qui est eis quintus mensis, rationem assignat Zacharias in sequenti cap.

b ¶ *Primum.*] accipe in superiori dist. cap. vlt.

Contra Vrbanus in concilio Placentino, c. 15.

¶ De eodem. C. IIII.

Poly. l. 3. tit. 25. STatuimus etiam, vt ieiunia quattuor temporum hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadragesimæ: secũdum in hebdomada Pentecostes: tertium vero in Septembri [a]: quartum in Decembri more solito fiat.

Item Leo Papa, sermone primo de ieiunio Pentecostes.

¶ De eodem. C. V.

Polyc. ibidem IGitur post sanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis resurgentis, ac deinde in cælos ascendentis exegimus, postque acceptum sancti spiritus donum, salubriter, & necessarie consuetudo est ordinata ieiunii, vt si quid forte inter ipsa festiuitatum gaudia negligẽs libertas, & licentia inordinata præsumpsit, hoc religiosæ abstinentiæ censura castiget.

Idem sermone octauo de ieiunio decimi mensis.

¶ De eodem. C. VI.

Polyc. ibidem HVius obseruantiæ vtilitas, dilectissimi, in ecclesiasticis præcipue est constituta ieiuniis: quæ ex doctrina sancti spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Si quidem ieiunium vernum in Quadragesima, æstiuum in Pentecoste, autumale in mense septimo, hiemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus; intelligentes diuinis nihil vacuũ esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa seruire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quattuor euangelia incessabili tuba discimus, quod & prædicemus, & agamus.

a *Primum [b] vero mensem, quartum, septimum, & decimum, non Hebræorum ratione, sed nostra debemus accipere. Primus enim mensis apud illos est Aprilis, quartus Iulius, septimus October, decimus Ianuarius. In quibus, & præterea in quinto mẽse, qui est Augustus, quæ fuerit eis causa ieiunij Hieronymus in commentarÿs ad cap. octauum Zachariæ exponit dicens.*

¶ Quare in suprascriptis mensibus ieiunia lex imperauit. C. VII.

Polyc. ibidem IEiunium [c] quarti, & ieiuniũ quinti, & ieiunium septimi, & ieiuniũ decimi (ἀπὸ κοινοῦ enim subauditur mensis) domui Iudæ, & Hierusalẽ in dies festos vertetur & gaudium: veritatem tantum Deus quærit, & pacem. In hoc loco [d], nostrorum multi multa dixerunt [e], & inter se dissonantia. *& paucis interiectis*. ¶ Cogimur igitur ad Hebræos recurrere, & scientiæ veritatẽ de fonte [f] magis, quàm de riuulis [g] quærere [h] †, *& paulo post*. ¶ Ieiuniũ quarti [i] mẽsis, qui apud Latinos vocatur Iulius,
Exo. 32. die septima, & decima eiusdem mensis illud arbitrantur, quãdo descendens Moyses de monte Sina tabulas legis abiecit [k] atque confregit, &
Hier. 52. iuxta Hieremiam muri primum rupti sunt ciuitatis [l]. In quinto men-

† Ex isto text. infertur ꝙ quãdoque magis ob fidei tenoris accidẽtale c. consor. l. 2. §. ex actis. ff. de orig. iur. & l. 2. §. bestias. ff. de pub.

I*Eiunium.*] CASVS. Hoc cap. diuidit in tres partes. In prima ponit Hiero. verba Zachariæ; vbi dr̃ ꝙ Hebræi ieiunant in quarto, quinto, septimo, & decimo mense: & ostẽdit ꝙ Latini expositores hunc locum variis modis exposuerunt & dissonantibus. In secunda parte ponit multiplices causas quare ieiunant Iudæi in prędictis mensibus. In tertia parte primo exponit verba Zachariæ s̃m literam: postea s̃m anagogicum intellectum. Secunda pars incipit ibi, *Cogimur*. Tertia ibi, *Hoc igitur est omne*. Et verba sunt prolixæ vsque illud, *In hoc loco*. & quod dicitur ibi, *Quarti, &c.* subauditur mensis. *In hoc loco*, verba sunt Hiero. inserta illi auctoritati.

c ¶ *Ieiunium quarti.*] Subauditur mensis. & arg. sumi potest ex hoc c. ꝙ etiam ea, quæ moralia sunt, immutantur per ecclesiam hodie. Nam aliis temporibus celebrabant olim hæc ieiunia, aliis nunc.

Præcepta etiam moralia sunt per ecclesiam mutabilia.

d ¶ *In hoc loco.*] Verba Hiero.

e ¶ *Dixerunt.*] Ostẽdẽdo causas constitutionis talis vel talis ieiunij.

f ¶ *De fonte.*] Colligo in dubiis ad rei originem recurrendum: & plus magistro q̃ discipulis credendum, vt di. 21. dist. 9. vt veterum. & dist. 50. de quibus. 24. q. 1. loquitur. & dist. 12. præceptis. Arg. contra nunquam ad rei originem recurrendum. ff. de leg. & senatusc. & ideo. vbi dicit lex, ꝙ nõ de oĩb⁹ q̃ constituta sunt reddi ratio potest, &c. ff. titu. eo. nõ omnium.

Magistro plusquam discipulis credendum est.

computandos à die resurrectionis, quos in honorem Domini celebrauimus, indicitur ieiunium, vt si quid per abundantiam lętitiæ deliquimus, abstinentia ieiunij castigetur.

H*Vius*] CASVS. Dicit in hoc c. ꝙ ex doctrina sancti Spiritus constitutum est, vt quaternũ ieiunium celebret in quattuor tẽporibus anni, s. in vere, & ęstate, & autũno, & in hieme: ad instar quattuor elementorum, & quattuor cardinum mundi, & quattuor euangeliorum. Et primum est ieiunium in Quadragesima. Secundum. s. ęstiuum post pẽtecostem. Autumnale est in Septembri Hiemale in Decembri.

PRIMVM Hæc s̃a pars huius dist. in qua dr̃ vnde habuerũt orĩũ ieiunia Iudæorũ, qui aliter computant q̃ nos. Io. de Fant.

CASVS. Iste §. respicit illud c. ordinationes. s̃. 75. dist. in quo facta est mẽtio de primo mense, quarto, septimo, & decimo. Et dicit Gratianus ꝙ debemus ibi intelligere primũ mẽsem & ceteros secundum computationem nostram, & non secundum computationem Hebręorum, apud quos Aprilis est primus mensis: quartus Iu-

g ¶ *De riuulis.*] Arg. non valere sumptum sine originali. C. de edẽ. Authen. ibi posita argu. ɔ̃ extra de fideiuss. peruenit. Dicit Albericus ꝙ si est transcriptũ per manum tabellionis, valet: arg. ff. de admini. tu. chirographis. Azo dicit non valere nisi per iudicem fiat translatio, vt in authen. vt fratrum filij. §. illud. colla. 9. C. de test. publicati. Ioan. Hæc quæstio determinatur hodie per decre. quã habes extra de fide instrumento. cap. vlti. vbi dr̃ ꝙ exemplata instrumenta aliqua iussa cauta auctoritate iudicis scripta eandem vim habeant cum authenticis & originalibus. B.

Transcriptũ ã valeat sine originali.

ADDITIO. De hoc not. 100. dist. contra morem. & extra de verborum signifi. abbate. Archid.

h ¶ *Quærere.* supra dist. 9. vt veterum.

i ¶ *Quarti.*] mensis, scilicet secundum Hebraicam computationẽ.

k ¶ *Abiecit.*] cum inuenisset Iudæos conflasse vitulum. vt 43. dist. disciplina. 3. de pæ. dist. 2. §. item opponitur.

l ¶ *Ciuitatis.*] a Nabuchodonosor, qui cũ Chaldæis cœpit ciuitatem Hierusalem. 23. q. 5. §. hinc. in fine.

Q 2 omni-

a ¶ *Omnes*] qui diffidere cœperunt:sed cum Moyses non diffide-ret,& esset maior xx. annis: quare non intrauit terram promissio-nis:rationem habes 23.q.4. his omnibus. Et dic omnes,q a xx.an & supra exiuerunt de Aegypto.

b ¶ *Multa*] sed quare inducit hoc de Tito & Vespasiano, cũ ante per multa tẽpora fuit illud ieiunium constitutũ? & dicimus q istud non facit ad propositũ: vnde est arg. q quãque aliqua interuost decretis,quæ non faciunt ad propositum principale. arg.s.proxi.dist. q dic. ver cui initium

ctione gaudendũ est,& nõ ieiunamus:sic & [his quinquaginta diebus gaudendũ est,nec ieiunia sunt indicanda:nec genua flectimus.

i ¶ *Succedamus.*] quia vnũ genu succedit alij: & ita factum notat.

K ¶ *Quinquagesima.*] Si quadragesimam dixisset, melius dixisset: nam post quadraginta dies ascendit in cælum.de conse.dist.5.ieiu nium.

Christus post dies xl. ascendit in cælum.

se, qui apud latinos appellatur Augustus, cum propter exploratores terræ sanctæ seditio orta esset in populo, iussi sunt montem non ascendere; sed per quadraginta annos longis à † terra sancta circumire dispendijs, vt exceptis duobus, Chaleb, & Iosue, omnes a in solitudine caderent. In hoc mense & a Nabuchodonosor,& multa b post secula a Tito & Vespasiano templum Hierosolymis c incensum est, atque destructum. capta vrbs Bethel,ad quam multa millia cõfugerant Iudæorum: aratum templum in ignominiam gentis oppressæ a Tito Annio Ruso. In septimo vero, qui apud nos appellatur October, sicut supra diximus, occisus est Godolias, & Iudæ tribus, ac Hierusalem reliquiæ dissipatæ. Legamus Hieremiam Mense decimo (qui apud nos Ianuarius dicitur, eo quod ianua anni sit, atq; principium) Ezechiel in captiuitate positus audiuit, & cunctus populus captiuorum, quinto mẽse templum esse subuersum: quod plenissime in eodem propheta cognoscimus. Hoc est igitur omne d, quod dicitur. Dies planctus, & ieiuniorum, quos hactenus habuistis in luctum, sciatis vobis (quia cogitaui, vt benefaciam Hierusalem,& domui Iuda) in lætitiam,& gaudium, & solennitates esse vertendos: ita dũtaxat,si veritatem diligatis, & pacem. Iuxta anagogem e, quia tunc ieiunamus, quando sponsus aufertur a nobis, & non meremur eius habere præsentiam;cum reuersus fuerit Dominus ad nos, & cogitauerit, vt benefaciat nobis ; omnis tristitia vertetur in gaudiũ, & fames f pristina sermonis Dei, præsentia doctrinarum eius, & cœlestis panis saturitate pensabitur.

Num. 14.
† ad terrã sanctam] orig.
4 reg. 25.
Hier. 39. & 41.
Hier. 52.
Ezechiel. 33.
Ieremi. 16.

c ¶ *Hierosolymis.*] Legitur f in psalterio. Vt quid Deus repulisti: q Hierusalem capta est eo tẽpore, quo interfecerũt Iesum Christum,s. in Pascha: possumus dicere q tunc fuerit capta : sed illæsa cõseruata in se vsque ad Augustinũ, quando fuit accẽsa ab Ismael q Iudæus erat : & a quibusdam alijs.

f Die legitur,id est, habetur in Iosepho: secundum Gos. Hierusalẽ quãdo fuit capta.

d ¶ *Hoc igitur est omne.* id est , hoc signat apud nos:iam apud Græcos decimus mensis October, vt s.dist.18.propter.

e ¶ *Anagogen*] id est,superiorem & spiritualẽ vel moralẽ intellectũ: dicitur ana,supra:goge,ducere: inde pædagogus quasi ductor. hoc modo exponitur.hic est enim quãdã intellectus historicus 5 , allegoricus,moralis,siue tropologicus,& anagogic⁹:sicut diximus s. dist. 37. vino.sic hæc vox,Hierusalem , historice signat ciuitatem illã terrestrem: allegorice ecclesiam: moraliter animã fidelem: anagogice cælestẽ Hierusalẽ. Moralis intellectus attendit quę intra nos sunt: allegoricus q̃ itra nos: anagogicus quæ supra nos.hic ergo ponit anagogicus p allegorico.

f Scriptura diuina quadruplicem capit sẽsum.

5 Historia secundum Isi. in ... etymo. dicta ab historein Græce,q d est Latine cognoscere, vel videre. apud veteres enim nullus scribebat historiam, nisi q interfuisset. Alij dicunt,q est ab historon Græce, quod gesticulatio,id est,gestu repræsentatio:vnde & histrio vocatur gesticulator rerum gestarum veraciter & repræsentator. Archidia.

l ¶ *Et fames.*] j.8.q.2. audiuctet.

g *Non autem videntur* g *ieiunia quarti mensis posse celebrari ante diem Pentecostes. A die enim Dominica resurrectionis vsque in diem Pentecostes non indicuntur obseruanda ieiunia.* h *Vnde Ambrosius in eiusdem dies sermone sexagesimo primo, qui sic incipit.*

¶ De eodem. C. VIII.

Scire a debet sanctitas vestra. Per hos quinquaginta dies nobis est iugis, & continuata festiuitas: ita vt hoc omni tempore neque ad obseruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus succedamus i † . *& infra.* ¶ Instar ergo Dominicæ, tota quinquaginta dierũ curricula celebrãtur, & omnes isti dies, velut dominici deputantur. Resurrectio enim Dominica est. Nam in Dominica resurgens saluator reuersus ad homines est, & post resurrectionẽ tota quinquagesima k cum hominibus commoratus est. Æqualis ergo eorũ l necessarium vt esset festiuitas,quorum æqualis esset & sanctitas † . Sic enim disposuit Dominus, vt sicut eius passione in quadragesimæ ieiunijs contristaremur: ita eius resurrectione in quinquagesimæ ferijs lætaremur. Non igitur ieiunamus in quinquagesima;quia in his diebus nobiscum Dominus commoratur. ¶ *Item in Apologia* m *David.* Hunc numerum [quinquagesimum videlicet] læti celebramus post Domini passionem, remisso culpæ totius debito, chirographo quoque n euacuato o, ab omni nexu liberi, & suscipimus aduenientem in nos gratiam spiritus sancti: die Pentecostes vacante ieiunio laus dicitur Deo, alleluia cantatur p.

† *succidamus*] orig.& aliquot Gratiani exemplaria vetusta, & recentes editiones.
† *sic quantitas*] orig.
C.8.
Coloss. 2.

a ¶ Scire debet.] *In multis manuscriptis exemplaribus à capite* ieiunium. *vsque ad c.* post Pascha. *in aliquot etiam vsque ad vltimum, nulla est distinctio capitum. Tamquam enim vnico con-*

NON AVTEM. Hæc est tertia pars huius dist. in qua dr,q à pascha vsq; ad pentecostẽ nõ debemus de necessitate ieiunare. Io. de Fã.

CASVS. Dictum est supra in c.de ieiunio,q post pentecostem ieiunium quattuor tẽporum est celebrandum: modo vult hic Gratianus ostendere quare non ante,s.qa à pascha resurrectionis vsque ad pentecostem nõ indicuntur ieiunia ea necessitate.& hoc probat per seq.c.

g ¶ *Non autem videntur.*] improbat quod dictum est s.de ieiunijs s.e.c.statuimus.& c.de ieiunio.in prin.

h ¶ *Ieiunia.*] j.de conse.dist.3.rogationes.contra Sol. licet ibi ieiunemus tribus diebus, nihilominus tñ est ibi continuata festiuitas. Nã dicit lex q perennis est siue continuus fluuius,licet quandoq; exarescat. ff.de flu.l.1.§.respon. Vel dic consuetudinem sequendam . . 12.dist. illa.

Fluuius est qui aut arescens dicitur perennis.

SCire debet] CASVS. Docet Ambro.q quinquaginta dies à pascha resurrectionis vsque ad penteco.reputantur velut dies resurrectionis & dies dominici:qa resurrectio die dñica fuit: & hos dies cũ hominibus & discipulis suis fecit: & ideo sicut in resurre-

Scilicet an illi tres dies de quibus loquitur̃ pd. cap.rogationes, sint ieiunandi. Ioan.de Fan.

niũ,& sic ponit̃ totũ pro parte.sic 33.q.4. cum superna.sic econuerso pars ponitur pro toto 14 q.5.pœnale.

l ¶ *Eorum.*] Argu. pro omnibus vigilijs apostolorum ieiunandis, vel pro nullis:quod falsum est:ecclesia tñ Romana consueuit in vigilijs omnium ieiunare.extra de obser. ieiunio.consilium. nisi Ioannis Philippi & Iacobi,vt ibi.Lauren.

Ieiunandum est in vigilijs omnium apostolorum nisi Ioannis Philippi & Iacobi.

m ¶ *In apologia.*] id est, sermone excusatorio de adulterio,quod Dauid commisit cum Bethsabee. ab apo,quod est re: & logos, qđ est sermo:quasi responsio pro aliquo.

n ¶ *Chirographo quoq;.*] id est,peccato quo tenebamur diabolo obligati tamquam chirographo.

o ¶ *Euacuato.*] vt C.de plus pe.l. vna. & est argum. q cancellato instrumento liberatur debitor quod verum est nisi creditor probet contrarium.ff.de prob.l.chirographum.

De hoc no. et est de renunciatione . in gl. & fac. & extra vt lite pen. c. le. s. in fi. Archid.

p ¶ *Cantatur.*] j.de consecratio.dist.3.ne quis.& cap.ieiunium.

NECES-

NECESSARIO. Casus. Concludit Gratianus ex supradicto cap. dicens quod ecclesia necessario instituit ieiunium post pentecostem: quod dicitur non esse ieiunandum in his quinquaginta diebus, intelligitur ex necessitate: de facto tamen ieiunamus in vigilia pentecostes, sicut in vigilia resurrectionis, & ad hoc inducitur sequens cap.

OBSERVANTIA. Casus. Dicit Gratianus, quod similis obseruantia est quo ad factum, & non quo ad necessitatem, cōsuetudo tamen ecclesiæ præiudicat ei quod Gratianus dicit.

POst Pascha] Casus. Quæsitum fuit ab Isidoro, verum monachi vel clerici vel laici possunt ieiunare à resurrectione vsque ad pētecostē? qui respondet dicens, quod licet ecclesia relaxet ieiunia & abstinētiæ rigorem, si quis tamen vult ieiunare, potest ad instar Antonij & Pauli & ceterorum patrum, qui in his diebus in eremo ieiunauerunt, exceptis diebus Dominicis.

textu continentur multa auctoritates à Gratiano citatæ: Ideo verba ista, Scire debet sanctitas vestra, *cohærent cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capitis, atque ita legendum,* Vnde Ambrosius in eiusdem diei sermone 61. qui incipit, Scire debet sanctitas vestra, *ac deinde subiungendum,* Per hos quinquaginta, &c. *Suo enim modo aptauit hunc locum Gratianus. Nam apud B. Ambrosium paulo aliter habetur.*

Necessario ergo ecclesia constituit, vt post diem Pentecostes ieiunia celebrentur. Sed quòd in illis quinquaginta diebus ieiunandum esse negatur, ex obseruantia [a] *necessitate intelligitur.*

Vnde idem Ambrosius in eiusdem diei sermone 60. qui sic incipit.

§ De eodem. C. IX.

NOsse credo [a] vos fratres. Non minore lætitia celebramus diem Pentecostes, quàm sanctum Pascha curauimus. Tunc enim, sicut modo fecimus, ieiunauimus sabbato, vigilias celebrauimus: orationibus pernoctantes [b] † instituimus; vnde necesse est [c], similem † ob seruantiam similis lætitia subsequatur.

† pernoctanter] orig.

† similis obseruantia similem lætitiam subsequatur] orig.

a ¶ Nosse credo.] *Idem euenit in hoc capite, quod in superiore euenisse notatum est. Cohæret enim cum superioribus prima sermonis pars quasi in summam redacta.*

Obseruantia vero similis dicitur quo ad factum, non quo ad necessitatē.

Vnde Isidorus lib. 1. de ecclesiasticis officijs, c. 42.

§ De eodem. C. X.

POst Pascha vsque ad Pentecostem, licet traditio ecclesiarum abstinentiæ rigorem prandijs relaxauerit [d]; tamen si qui monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt, non sunt prohibendi; quia Antonius, & Paulus, & ceteri patres antiqui etiā his diebus in eremo leguntur abstinuisse, neque soluisse abstinentiam, nisi tantum die Dominico.

Item Hieronymus ad Lucinium, epist. 28.

§ De eodem. C. XI.

Poly. l. 3. tit. 23. Act. 13. 20. & 27.

† al. festiuis

† al. sexaginta] orig.

VTinam omni tempore ieiunare possimus; quod in actibus [e] Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. *& infra.* ¶ Nec hoc dico, quòd Dominicis † diebus ieiunandum putem, & contextas [f] quinquaginta † diebus ferias auferā [g]; sed vnaquæque prouincia abundet in suo [h] sensu: & præcepta maiorum leges Apostolicas [i] arbitretur.

Item Pelagius Papa Petro episcopo Potentino.

§ Sabbato magno post horam baptismi episcopus valet ordinari. C. XII.

T. distin. 63. literas.

Poly. l. 1 tit. 28. Ans. l. 6. c. 59.

† al. Clusinatis

T. dist. 54. c. frequens.

DIlectionis tuæ scripta suscepimus, quibus significas Latinum ecclesiæ Grumentinæ diaconum ad episcopatum Marcellionensis ecclesiæ, siue Clusitanæ † ab omnibus fuisse electū: quod iam ante hoc tempus retulisti & iussimus, vt veniret [k]; credentes eos de persona eiusdem ab episcopo [l] suo dimissorias accepisse. Quod si modo fecerunt, facite eum velocirer ad vrbem Romam occurrere. vt si Deus iusserit, in sabbato magno post horam baptismi ordinetur. Quòd si ante memoratum diem nō occurrerit, cogetur vsque ad quarti [m] mensis ieiunia substinere.

que ad pētecostē? qui respondet dicens, quod licet ecclesia relaxet ieiunia & abstinētiæ rigorem, si quis tamen vult ieiunare, potest ad instar Antonij & Pauli & ceterorum patrum, qui in his diebus in eremo ieiunauerunt, exceptis diebus Dominicis.

d ¶ *Relaxauerit.*] inter dicendo ieiunia.

VTinam.] Casus. Lucinius quæsiuit à Hieronymo an sit peccatū ieiunare in 50. diebus post Pascha resurrectionis, & in diebus dominicis. Et respōdet quod non. Et hoc probat exemplo Pauli & aliorum credētium, qui in illis diebus ieiunauerunt: non tamen cogitur quis ieiunare, sed vnaquæque prouincia in sensu suo abūdat, & leges maiorum interpretatur.

e ¶ *In actib.*] T. 30. di. si quis tanquam. cōtra.

f ¶ *Contextas*] i. interfertas solennitates, vel contextas. i. iuges & continuatas. T. ea. ieiu.

g ¶ *Auferam.*] dicendo tunc esse ieiunādū.

AUDITIO q. 4. Nolo his diebus indicere ieiunium. Arch.

h ¶ *In suo.*] vt morem obseruet in ieiunio, sicut dicitur de vigilia Bartholomæi. extra de obser. ieiu. consilium.

i ¶ *Apostolicas.*] consuetudo enim interpretatur legē. ff. de ver. sig. anniculus.

DIlectionis.] hoc c. inducitur ad ostēdēdū varietatem computationis inter Latinos. & Hebræos. Nam secundū Latinos quartus est mēsis Iunius, secundum Hebræos Iulius: & ita facit ad propositū Gra. est ergo casus. Latinus diaconus ecclesiæ Grumentinæ fuit electus ab omnibus in episcopum Marcellianēsem, quod negotiū totū Petrus Pontinus eps Papæ significauit. Rescribit ergo Pelagius, quod iam iusserat Latinū prædictū Romā venire, credēs eum habere litteras dimissorias à suo epo: quod si verū est, mittat Petro vt faciat eum venire ad Vrbem in sabbato sancto: quia si tūc nō venerit, cogetur substinere vsque ad ieiunia quarti mensis, id est, Iulij.

k ¶ *Vt veniret.*] quia forte iusserat Papæ ille eps nullo medio.

l ¶ *Ab episcopo.*] arg. quod clericus alicuius epi in alia prouincia nō debet eligi. nec ipse debet consentire nisi habeat litteras dimissorias quibus absoluatur ab obnoxietate sui episcopi. argu. 85. dist. Florentinum archidiaconum. & distin. 71. fraternitatem. argum. contra, quòd scilicet non exigatur consensus episcopi, ut ff. tut. de adopt. §. sed si quis nepotis. De hoc dixi supra 65. distinct. §. sed aliud.

m ¶ *Ad quarti.*] T. 75. dist. ordinationes.

Vigilia pentecostes ē necessario ieiunanda.

a ¶ *Obseruantia.*] hic male dicit & in sequ. §. immo vigilia pentecostes necessario ieiunanda est, vt infra capit nosse & T. cap. de ieiunio. non obstat e. sacre. quia pro vno die, nec plus nec minus [y], sed quod ieiunari debeat hoc habet ecclesiæ consuetudo generalis.

y De consec. dist. 3. contra. & vide quod dixi 63. dist. c. 1.

NOsse credo.] Casus. Docetur hic, quod cum tanto gaudio celebrandus est dies pentecostes, quanto dies resurrectionis. Et hoc probat per similem obseruantiam: quia vigilia pentecostes celebratur sicut vigilia resurrectionis, vnde similis obseruantia simili debet gaudere lætitia.

b ¶ *Pernoctantes.*] per totam noctem significat. ff. de verb. sign. verbum. s. pernoctare.

c ¶ *Necesse est.*] id est conueniens est [z] secundum G. nam consilium est. non enim quidquid consulitur, iuris necessitati subijcitur de pæ. dist. 6. c. 1. in fi. ff. de iudi. non quidquid.

z Adde gl. cōtrar. in l. de pupil. § meminisse ff. de no. ope. nun. & in l. 1. ff. de off. præfec. præto. Arch.

His temporibus.] Casus. Ostenso quibus temporibus sint clerici ordinandi, nunc in hac 77. dist. ostendit quæ vel quanta interstitia temporum in singulis ordinibus sint seruãda, & sup hoc triplex regula seruatur. Nam alia seruatur in pueris, qui per interstitia promouentur, quæ sunt j. ca. in singulis. & quicumq;. alia in grandæuis, qui intra vij. an. recipiũt ordines, vt j. ea. quicumque. alia in monachis, quia monachus ex dispẽsatione itra annũ pmouetur, laic⁹ intra annũ & dimidiũ, vt j. e. monach⁹. & docet 1. c. huius disti: q gradatim debet fieri ordinatio.

c ¶ Si ab infantia.] id est septimo ann. C. de iure delib. l. si infanti. Ioan.
d ¶ Nomen.] vt scribatur in matricula. 50. dist contumaces.
e ¶ Quinquennio.] post septennium. j. eo c. subdiaconus.
f ¶ Exinde.] post xij. annos cum voluerit.

DISTINCTIO LXXVII.

His temporibus[a] secundum Anacletum, Zepherinum, Gelasium, & Pelagium, episcopi, presbyteri, & diaconi sunt ordinandi. Metropolitanus autem iuxta Leonem ex presbyteris eiusdem ecclesiæ, vel ex diaconis optimus ordinetur. Ex monachis autem, vel laicis nullus nisi per gradus ecclesiæ, debet ad summum sacerdotium peruenire. Epist. 82. Anastasio.

Vnde Caius Papa Felici episcopo, epist. vnica in extremo.

¶ Non nisi per distinctos gradus quisquam ad sacerdotium aspiret. C. I.

ILlud nos statuentes vobis, & omnibus seruare mandamus, vt ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur: id est, si quis episcopus esse meretur, sit primum[b] ostiarius, deinde lector, postea exorcista, inde sacretur acolythus, demum vero subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter; & exinde, si meretur, episcopus ordinetur.

Vnde Zozimus episcopus vrbis Romæ ait ad Isychium, epist. 1. c. 3.

¶ Quæ interualla temporis in singulis gradibus seruanda sint. C. II.

IN singulis gradibus hæc tẽpora sunt obseruanda, si ab * infantia[c] ecclesiasticis ministerijs nomẽ[d] dederit, vt inter lectores & exorcistas quinquennio[e] teneatur, exinde[f] acolythus, vel subdiaconus[g] xiiij. annis[h] fiat; & sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat: in quo ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, hærere debebit. Exinde suffragantibus stipendijs, per tot gradus datis propriæ fidei documentis, presbyterij sacerdotium poterit promereri: de quo loco (si eũ exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum Pontificatum[i] sperare debebit. & infra. ¶ Defensores[k] etiam ecclesiæ, qui ex laicis[l] fiunt, supradicta obseruatione teneantur, si meruerunt esse in ordine[m] clericatus. Ansl. 7. c. 49. Rabanus de inst. cler. l. 1. c. 13.

* Si ab infantia] *Prior hæc huius capitis pars summatim refertur. Integer locus sic habet.* Si ab infantia ecclesiasticis ministerijs nomẽ dederit, inter lectores vsq; ad vigesimũ ætatis annũ continuata obseruatione perduret. Si maior iam, & grandæuus accesserit, ita tñ vt post baptismum statim se diuinæ militiæ desideret mancipari, siue inter lectores, siue inter exorcistas quinquennio teneatur; exinde acolythus, vel subdiaconus quattuor annis; & sic ad benedictionem, &c. *Ac sane in vno etiam peruetusto Gratiani codice, & apud Rabanum, lib. 1. c. 13 de institut. cleric. legitur:* quattuor annis, *non,* quattuordecim. *Sed ob glossas nihil mutatum, additumve est.*

Item Syricius Papa ad Hymerium Tarraconensem, epistola prima, cap nono.

Temporum interstitia in ordinibus obseruanda.

a ¶ His temporibus.] hic intitulatur 77. dist. in qua tractat de interstitiis temporum obseruãdis. No. ergo q si qs ab infantia sit mancipatus militiæ clericali, anno vij. potest ordinari clericus, ostiari⁹, lector, & exorcista, & sic stabit vsque ad annũ xij. exinde acolythus vsque ad annũ xx. & postea in xxj. subdiacon⁹, in xxv. ann. diaconus, in xxx. pbyter, exinde potest esse episcopus, vt j. eod. in singulis. & cap. quicumque. 28. dist. de his. sed si adultus velit ordinari, sic potest fieri ordinatio, vt p vij. annos recipiat ordines omnes. In duobus primis quattuor minores, in reliqs quinque ordinetur acolytus, subdiaconus, diaconus, presbyter, & episcopus si electus fuerit. j. eo. quicumque. si autem secus factum fuerit, deponi debet. j. ead. dist. subdiaconus. ex generali tamen consuetudine his omnibus capitulis derogatũ est. vbi vero maior necessitas ecclesiæ incumbit, laicus per annum & dimidium, monachus vero per annum potest recipere omnes ordines, vt j. eo. c. vlt.

Illud.] Casus. Docet Gelasius in hoc ca. q si quis vult ad episcopatum ascendere, debet gradatim promoueri, vt primo ostiarius, deinde lector, &c. qđ oportet per interstitia temporum fieri.

b ¶ Primum.] supra 25. dist. cleros & 8 dist. 32. seriatim. contra j. 44. dist. nõ oportet 1. & 59. dist. si officia. & nam ibi colligitur, q psalmistatus sit ordo primus: sed melius colligitur ext. de æta. & qua. cũ contingat. Sed dic, q hæc dictio, primum, sequentia respicit, nõ q sit primus ordo ostiarius, sed primus est respectu sequentium. Psalmistatus est primus ordo. Additio. Ista fuit sni a Lau. Vel põt dici, q ideo tacet de psalmista hic, & 92. dist. à subdiacono. quia ille ordo à simplici sacerdote potest conferri. 24. dist. psalmista. & noluit enumerare nisi illos qui ab episcopis conferuntur secundum Hug.

IN singulis.] Casus. Zozimus docet hic tempora esse seruanda in ordinibus suscipiendis, vt si ab infantia literas didicerit, à septennio vsq; ad annos duodecim recipit tres minores ordines, post annũ xij fiat acolythus. in xxj. subdiaconus fiat. post xxv. diaconus. post triginta presbyter; deinde mereatur episcopus ordinari. Eadem tẽpora seruentur in defensoribus, id est, patronis ecclesiæ, si voluerint ad clericatum promoueri.

g ¶ Vel subdiaconus.] vel pro, id est, hoc probatur in c. seq. arg. C. de verb. sig. l. vlt. arg. extra de eo qui fur. or. re. c. 2.
h ¶ Xiiij. annis.] computatis à tempore septẽnij. hoc respicit quod dicit de infantia. i. septennium, & ita in xxj. an. subdiaconus fiat.
h ¶ Xiiij. annis] hæc determinatio xiiij. an. non respicit nisi tantũ subdiaconatum. quod patet ex c. se. vbi dicitur, q ab accessu adolescentiæ vsque ad xx. annum fiat acolythus, & subdiaconus, sed in xv. anno acolythus, in xxj subdiaconus.
i ¶ Pontificatum.] j. de consec. dist. 5. de his vero. & dist. 58. si episcopus. & dist. 59. si officia.
k ¶ Defensores.] id est aduocati castaldi. 1. q. 3. saluator.
l ¶ Ex laicis.] j. dist. 89 indicatum. contra. Sed hic isti laici erant de foro ecclesiæ, ibi non. & constitui debent isti quo ad temporalia, non quo ad spiritualia. 16. q. 7. in nona.
m ¶ In ordine] cõtra. Nonne isti sunt grandæui, cũ eis cõmittatur administratio. ergo per septem annos tm̃ possunt ascẽdere ad omnes ordines, vt j. c prox. quare ergo hic dicit, supradicta obseruatione. Resp. ideo vt gradatim omnes ordines recipiant. & nullum permittant, nec tamẽ per tanta interstitia, vel hoc corrigitur. Io.

Adde hic q. & Tensor appellatur patronus siue aduocatus ecclesiæ, extra de electio. venerabilẽ. Isti vero dicuntur defensores 4 q 4. c. 1. Item castaldi patroni Romanæ ecclesiæ. & dist. qua sunt culpa, itam ... ecclesiæ, vt hic. Item exorcista, j. eo monachus nominatur. Arch.

QVicumque.] CASVS. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima prosequit de pueris: in 2a de grandæuis. In prima igitur dr̃ q pueri ante pubertatis annos baptizari debent, & fieri ostiarij, lectores, & exorcistæ, deinde vsq; ad xx. an. ita q vsq; teneatur inclusiue: inde fiat acolythus & subdiaconus: post xxv. diaconus

suetudo, vt extra de eo qui fur. or. re. cum H. lator.

d ¶ *Ad diaconij.*] Continentia præeunte. ideo hic non dixit de subdiaconatu, quia non nōdum erat sacer ordo tempore Syrici, qui antiquissimus fuit. 32. dist. erubescant. hodie vero est sacer ordo.

e ¶ *Exinde.*] 𝔍. 82. dist. eps. 𝔍. Sed referas hoc ad xx. annum, de quo sermo præcessit. non ad quinquennalē proximum: & sic erit in xxx. anno, vt ibi dicitur, & extra de elec. cū in cūctis. Vel dicas esse cōstitutionum varietatē. Hug.

¶ De eodem. C. III.

Iuo par. 6. c. 91. & 92.

QVicumque itaque se ecclesiæ vouerit obsequijs a sua infantia; ante pubertatis[a] annos baptizari[b], & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ vsque ad[α] vigesimum ætatis annū, si probabiliter vixerit, vna tantum, & ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione percepit, vxore cōtentus; acolythus[c], & subdiaconus esse debebit; posteaque ad diaconij[d] gradum (si seipsum primitus, continentia præeunte, dignum probauerit) accedat. Vbi si vltra[β] quinque annos laudabiliter ministrauerit, congrue presbyterium consequatur. Exinde[e] post decennium episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamen per hæc tempora integritas vitæ, ac fidei eius fuerit approbata. Qui vero iam ætate grandæuus[f] melioris propositi conuersatione prouocatus, ex laico ad sacram militiam peruenire festinat; desiderij sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo, quo baptizatur, tempore, statim[g] lectorum, aut exorcistarum numero societur: si tamen eum vnam habuisse, vel habere[h], & hanc virginem accepisse constet vxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquenniū aliud[i] acolythus, & subdiaconus fiat; & sic ad diaconatum (si per hæc tempora dignus iudicatus fuerit) proueha tur. Exinde iam accessu temporum, presbyterio, vel episcopatui, si eū cleri, ac plebis euocauerit electio, non immerito societur.

Ibidem. c. 10.

α ¶ Vigesimum.] *In plerisque vetustis exemplaribus, & Gratiani, & epistola, atque apud Iuonē legitur*, trigesimum. *Sed in epistola Zozimi, quæ relata est in antecedente capite*, vigesimum.

β ¶ Vltra.] *Sic legitur in omnibus manuscriptis, & in originali ipso. In vulgatis erat*, intra.

Item ex sexta synodo, c. 15.

¶ De eodem. C. IIII.

SVbdiaconus non minor viginti annorum[k] ordinetur. ¶ Si quis vero in aliquo ordine sacerdotali præter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

Et cōc. Carthag. codicis c. an. 16.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 4.

¶ De eodem. C. V.

Burch. l. 2. c. 11. Iuo. p. 6. c. 31. Pann. l. 3. c. 30. Poly. l. 2. tit. 27. Ans. l. 7. c. 96.

PLacuit[l], vt ante vigintiquinque annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & vt lectores populum non salutent[m].

Item ex concilio Agathensi, c. 16. & 17.

¶ Minoribus xxv. annis leuitica non præstetur benedictio. C. VI.

Iuo p. 5. c. 365.

EPiscopus benedictionem diaconatus minoribus, quàm xxv. annum. hoc enim requiritur in honoribus ecclesiasticis, vt extra de elect. cum in cunctis. licet secus sit in honoribus ciuilibus[3], vbi sufficit attigisse xxv. annū, vt ff. de mu & ho. ad rem. licet sic arg. 𝔍 𝔍. dist. proxi. cap. presbyter. In vsucapionibus sufficit attigisse vltimū diem, vt ff. de diuer. & tempo. pscr. in vsucapione. & similiter quantū ad factionem testamenti sufficit attigisse vltimū diē xiiij. anni, vt ff. de testa. qua ætate. Sed quantū ad excusationē ciuiliū munerum requirit q annus sit completus, vt ff de iure immuni. maiores. Sed quantū ad beneficiū restitutionis fit computatio de momento ad momentum. vt ff. de minoribus. l. 3. §. minorem. Sed in temporalibus actionibus oportet vt vltimus dies sit completus, vt ff. de act. & oblig. l. in omnibus temporalibus. Ioan.

f ¶ *Grandæuus.*] scilicet xxiij. anno[1], vel xxx. quia hæc est virilis ætas. 𝔍. ea. c. eps[2], ætas enim multum facit ad eruditionē. 16. q. 7. hoc sit. & si sit xxiij. annorum, ita recipit omnes ordines intra xxx. annum, sicut qlibet alius, q à pueritia deseruiuit ecclesiæ. Vel grandæuus, scilicet xviij. annorum: arg. 28. dist. de his. & 32. dist. lectores.

[1] Hanc literā ponit Laurentius fuit hoc gloss. Sed Hu. ponit 18. vt 28. dist. de his 32. dist. lectores. Sed hoc secundum Hu. nō valet, quia ille in septennio non posset recipere omnes ordines.

[2] Concor. text. cum gl. in l. nō aliter, ff. de leg. 3. & in. l. 1. ff. de mano.

g ¶ *statim*] 𝔍. dist. 47. §. 1. arg. 𝔍. Sed non dicit statim, id est, incōtinenti: sed statim, id est, paulo post. tale statim habes ff. de procura. qui procuratorem. vel ibi nō prohibetur, nisi de episcopatu & presbyteratu.

h ¶ *Vel habere.*] Ita tñ q dudū iam promiserit continentiam. nam prius debet continentia. vt 28. dist. cap. priusquam. præterea de isto grandæuo non exprimitur in canone. 26. dist. qui sine. distingue tñ inter ordinem & ordinē. & ita arbitrio boni viri relinquit. extra de of. deleg. de causis. ff. de iure delib. l. 1.

i ¶ *Aliud.*] à biennio si esset in xv. anno. nec refertur ad antecedens quinquennium: q a nō præcessit aliud. sic C. quomodo & quādo iudex. Authen, qui semel.

k ¶ *Subdiaconus*] *Non minor xx. annorū.*] Ita vt cōpleuerit xx. annum.

Ætas in honoribus & multis alijs necessaria est.

[3] Etsi forte est ratio, quia honores ecclesiæ potius spectant ad onus quàm honorem. 𝔍 q. 1. al huic. 10. de Fen.

nus: post xxx. presbyter, post decennium computandum à xx. ann. fiat eps: quia postquam est presbyter, statim potest fieri eps. In secunda vero parte dr̃ q si quis est grandis ætatis, prius baptizetur, & in primo biennio fiat ostiarius, lector & exorcista. In sequenti quinquennio fiat acolythus & subdiaconus: postea diaconus, postea presbyter, episcopus. Secunda pars incipit ibi, *Qui vero iam.* Sed dum sequentia cap. plana sunt.

Pubertas quando finiatur.

a ¶ *Pubertatis.*] id est annum xiiij. secundum quosdam: sm H. ante xij. insti. qui. mod. tute. fin. in prin. extra de despon. impu. puberes. 20. q. 1. illud. vbi incipit adolescentia, exsufflatur & exulat pubertas. Ioan. quod dicit H. de xij. annis, non est verum in masculo, sed in puella, vt insti. qui. mo. fi. tute. in prima colum. B.

b ¶ *Baptizari.*] Sed quare dicit q tunc debeat baptizari, cum sit dubium & periculosum intantum differri baptisma, vt de conse. dist. 4. q̃ quis. & c. ne quod absit? ideo dicit quia cū baptisma sit ianua omnium sacramentorum, vt 32. dist. §. verum. in fi. non posset ordinari si non esset baptizatus, extra de presby. nō bapti. cap. 3. non q debeat differri: sed si casu dilatum est, baptizari debet.

Baptismū est ianua sacramentorum.

Ordines minores an simul conferri possint.

c ¶ *Acolythus.*] Et ita videtur q de iure non debeant minores ordines simul conferri: quod credo nisi dispensatiue: vel nisi sit con-

l ¶ *Placuit.*] 𝔍. 20. q. 1. placuit.

m ¶ *Salutent.*] Solebant forte lecturi in pulpito aliquam salutationem nobis ignotam præmittere, vel dicebant, Dominus vobiscum. vbi modo dicunt: Iube domne benedicere. 21. dist. denique.

EPiscopus benedictionem.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur q minor xxv. annorum fieri diaconus non debet. In secunda parte dicitur, q si coniugatus iuuenis

sic & bonitas ætatem: & ita compensatur probitas cum tẽpore. sic ergo bonitas supplet ætatẽ sicut tẽpus, vt. C. de præposi. sacro. scri. l. 1. lib. 12. sic & malitia dicitur ætatẽ supplere. C. si mi. ma. se dixe. l. 3. extra de desponsa impuberũ, de illis. ita pbitas & honestas supplet tẽpus. C. de his qui ve. æta. impe. l. omnes. & ff. de decre. ab or. fa.

& quattuor: quia tantum potest clericus facere per annum, quantum laicus per annum & dimidium 46. dist. cap. penul.

f ¶ *Metas*] s. dist. ead. quicumque. contra. Sed ibi de neophyto: hic de renato ab infantia loquitur. Vel illud regulariter & de iure commum: hoc specialiter ex dispensatione. vnde subijcit, quæ tamen, &c.

Ibidem. c. 4. ¶ Si vero laicus quispiam ecclesiasticis est aggregandus officiis; tanto sollicitius in singulis, quæ superius comprehensa sunt, huiusmodi decet examinari[a] personam; quantum inter mundanam, religiosamq; vitam constat esse discriminis: quia vtique conuenientia[b] ecclesiæ ministeria reparanda † sunt, non inconuenientibus meritis ingerenda: tantoque magis, quod sacris aptum possit esse seruitijs, in eorum quærendum est institutis, quantum de tempore, quo fuerat hæc assequenda, decerpitur; vt morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior consuetudo non contulit: ne † per occasionẽ supplendæ penuriæ clericalis, vitia[c] potius diuinis cultibus intulisse †, non legitimæ familiæ Domini computemur procurasse compendia[d]: Quorum[e] promotionibus, super anni metas[f], sex menses nihilominus subrogamus: quoniam, sicut dictum est, distare[g] conuenit inter personam diuino cultui deditam, & de laicorum conuersatione venientem. Quæ tamen eatenus indulgenda credidimus, vt[β] ecclesiis ab hac occasione cessantibus[h] canonum paternorum vetus forma seruetur.

† al. separanda
† al. nec
† al. intulisse videamur.

a ¶ Monachus.] *Quomodo hic locus in originali habeat, proxima superiore notatione indicatum est.*
β ¶ Vt ecclesijs] *Hæc multo plenius à Gelasio exponuntur*: Vt illis, inquit, ecclesijs, quibus infestatione bellorum vel nulla penitus, vel exigua remanserunt ministeria, renouentur: quatenus his, Deo propitio, restitutis, in ecclesiasticis gradibus subrogandis canonum paternorum vetus forma seruetur; nec contra eos vlla ratione præualeat, quod pro accidentis defectus remedio prouidetur, non aduersus scita maiorum noua lege proponitur: ceteris ecclesijs ab hac occasione cessantibus, quas non simili clade vastatas pristinam faciendis ordinationibus conuenit tenere sententiam.

g ¶ *Distare.*] 8. q. 1. nec sufficere.
h ¶ *Cessantibus.*] Cessante causa concessionis cessare debet pariter & concessum, vt 1. q. 7. quod pro remedio. & c. exigunt. s. dis. 55. priscis. 56. dist. si. mael. ar. contra. C. fami. ercis. l. 2. Lau.

AUDITIO. Dic vt no. 61. dist. neophytus. & 19. q. 2. duæ. Arch.

DISTINCTIO LXXVIII.

QVa vero[i] ætate sacerdotes ordinari debeant, Bonifacius[a] Papa diffinivit dicens.

a ¶ Bonifacius.] *Ceteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinum Bracarensem episcopum in capit. græc. synod. c. 20. ex Neocæsarien. c. 11.*

Qua vero.] CASVS. Supra in proxima dist. in cap. episcopus benedictionem. dictum est quòd qui ordinatur in presbyterũ debet esse 30. annorum. Nunc vero in hac 78. dist. idem repetit, vt addat causã quare tunc, & nõ antes scilicet quia Christus in 30. anno baptizatus fuit, & postea cœpit prædicare, vt j. ea. presbyter. Et omnia plana sunt vsq; ad c. quid est.
i ¶ *Qua vero.*] Hic intitulatur 78. distin. in qua ostendit magister non debere ordinari sacerdotes de iure communi ante triginta annos cõpletos: q̃a i tali ętate Dominus baptizatus est, & pdicare cœpit: & quidam alij prophetæ. sed quia & ante hoc tempus prophetæ ad prædicandum missi sunt, possunt necessitate imminente à 25. anno ordinari. j. ea. dist. ca. vlt. arg. ff. ad Treb. filium. §. 1.

¶ Ante annos triginta presbyter non ordinetur. C. I.

Poly. l. 2. tit. 20. Burch. l. 2. c. 10. Iuo par. 6. c. 30. Pann. l. 3. c. 29.

SI quis[k] triginta ætatis suæ annos non impleuerit, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus[l].

[*Item in nouellis in Authentica de sanctiss. episcopis §. clericos. apud Iulian. Antec. const. 123. cap. 19.*]

Christus qua ætate baptizatus &c.

k ¶ *Si quis.*] ¶ *Non impleuerit.*] Extra de elec. cum in cũctis.
l ¶ *Sit dignus.*] Ar. est non debere derogari iuri cõmuni propter personã. 8. dist. 50. ex pœnitentibus. dist. 61. miramur. Sed pp necessitatẽ vel vtilitatẽ derogatur iuri, licet nõ propter dignitatẽ tantũ, vt 1. q. 7. capitulo tali.

¶ De eodem. PALEA. C. II.

Poly. l. 2. tit. 27.

NEmo presbyter consecretur, qui minor triginta annis sit: nemo diaconus, vel subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit: nemo lectoribus connumeretur, qui minor xviij. annis fuerit: nemo inter diaconissas consecretur sacrosanctæ ecclesiæ, quæ minor sit xl. annis, vel ad secundum matrimonium peruenerit.

Item Leo Papa ad episcopos Africanos, epist. 85. c. 1.

¶ Non est ordinandus sacerdos, nisi longo sit probatus examine. C. III.

s. dist. 61. c. miramur. vers. qd est cito.] Ans. l. 6. c. 34. Iuo p. 5. c. 105.

QVid est[m] manus cito imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ †, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare[n] peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari.

† al. laboris

Ad idẽ 15. q. vlt. cap. vlt. & de hoc etiam no. s. ead. c. vlt.

fa. l. 1. sic aliquid quod est minus, æquiparaẽ alij quod est maius, facta cõpensatione hinc inde. 7. q. 1. quæro. & 19. dist. in canonicis. Istud idem consideratur in testibus: quia fit compensatio auctoritatis ad numerum. extra de testi. in nostra.
a ¶ *Examinare.*] Arg. q̃ si laicus inducitur in testẽ. diligentius est examinandus quam clericus, propter maiorẽ duritiã. 12. q. 1. duo.
b ¶ *Conuenientia.*] idest, conuenientibus ministris.
c ¶ *Vitia.*] idest, vitiosos clericos.
d ¶ *Compendia.*] idest, vtilitates. vel vtiles ministros.
e ¶ *Quorum.*] Argumentũ potest colligi ex hoc q̃ tantum valeat testimonium quatuor clericorum, quantum sex laicorum. nam in sesquialtera proportione videtur q̃ se habeant, sicut se habent sex

Clericus laico firmior.

QVid est manus.] CASVS. Super epistolam ad Timotheum habetur: Manus cito nemini imposueris, nec cõmunicaueris peccatis alienis. Nunc vero Leo Papa exponit litteram Apostoli & dicit, q̃ ille cito manũ imponit q̃ ordinat aliquẽ ante congruã ætatem, & ante examinationem, & anteq̃ sit disciplinatus. & ille communicat peccatis alienis qui efficitur malus sicut est ille quem ordinat, & in malo est ei similis.
m ¶ *Quod est.*] Hoc est in epistola ad Timotheum 5. Manus cito nemini imposueris: neque communices peccatis alienis.
n ¶ *Communicare.*] Communicat peccatis alienis qui illis consentit, argu. dist. 86. c. 1. & c. culpam. & c. facientis. 83. dist. cap. quid enim. & c. error.

Cap. 1.

Presby-

PResbyter ante xxx.] Casvs. Dicit hic, q presbyter ante xxx. annos ordinari non debet, licet sit vitæ probabilis: quia Christus tantum in trigesimo anno cœpit prædicare, & baptizatus est.

a ¶ Ante triginta.] Potest tamen ei concedi in vigesimoquinto anno regimen parochialis 1 ecclesiæ. extra de electio. cū in cunctis. Sed cui incumbet probatio de ætate, si dubitatur de ætate? Dico q ei qui agit, scilicet qui petit ordinē. vnde si maior est actor, ipse probabit se maiorem, sine minorē 2, vt C. de proba. cū te. C. de in integ. restitu. mi. si minorē. ff. de mino. minor ex aspectu. Sed si minor est reus, tunc aduersarius probabit, vt C. qui & aduersus quos. l. 1. ff. de mino. de ætate.

1 Hoc forte iudicatur de electionali, secundum Laur. sed intelligas indistincte, vt plenius capta lib. 6. de elect. licet canon. q d est specialis. c. 1. & Accursi glossam, eu. incumbit.

2 Adde an de ætate sui credatur libro patris vel eius assertioni: not. glo. in l. & ff. ne prob. Bal. & l. neq; natales. C. eo. tit.

b ¶ Prædicauit.] Sed sacerdotis officiū est prædicare, vt 16. q. 1. adijcimus. Vnde est hic ar. contra id quod diximus q debeat implere trigesimum annū. Dicit Ioan. Chrysost. q de trigesimo anno nondū attigerat Iesus nisi 30. dies, sicut in Euāgelio continetur: Erat Iesus quasi annorum 30. Sed est arg. superficiale 3: sed probatur per hoc q ante xxx. annum nō possit promoueri.

3 Nam factum Christi non est trahendum ad consequentiam, secundum P.

HOC REGVLARE EST. Casvs. Dicit nunc Grat. q hæc quæ dicta sunt. s. de xxx. an. vera sunt, & seruāda de iure cōi. & hoc probat exēplo Christi, & Ioānis Bap. & Ezechielis qui tantū in xxx. anno prædicare cœperunt, sed dispensatiue ante tale tempus potest aliquis ad dignitatem presbyterij promoueri. & hoc probat sex exemplis: scilicet Hieremiæ & Danielis, Dauid & Salomonis, Ioannis euangelistę & Pauli: q omnes ab adolescentia acceperūt officium prædicandi, & gubernationem super alios. Et ad hoc probādū inducit sequen. cap. cuius casus p se patet.

c ¶ Prædicasse.] ante hoc tempus.

SI xxx. annorū.] ¶ Necessitas.] vel vtilitas, cū illa etiam inducat dispensationem, vt 1. q. 7. tali. īmo de iure cōmuni (vt videtur) cum etiam in xxv. anno ad regimē ecclesiæ possit assumi, vt extra de elec. cū in cūctis. & quilibet prælatus debeat esse presbyter. 21. quæst. 2. sicut. cum etiam talis debeat eligi, qui per breue tempus possit promoueri, vt extra de æta. & quali. præterea. Et breue tempus est vt non vacet ecclesia nisi per tres mēses ad plus, vt 50. dist. postquam. ergo prædicta cap. videntur correcta. Io. quod nō credo, vt extra de elect. dudum. & extra de præben. cum iamdudū. in fi.

Prælatus quilibet presbyter esse debet.

APostolicus.] Hæc dist. diuiditur in sex partes: in quarū prima dicit, q nullus debet eligi in ecclesia Romana nisi a Cardinalibus: nec ante mortē Papæ aliquo verbo, vel tacto de Papatu debet pertractari. & hoc probat per sex auctoritates. Secunda ibi, Nullus Pontifice. Tertia ibi, Sic quæritur. Quarta ibi, Hoc autem. Quinta ibi, Electio. Sexta ibi, Sicut supra. Io. de Fan.

Casvs. Supra in 23. dist. c. 1. tractatum est de electione & confirmatione Papæ: nūc vero in hac 79. dist. idē repetit, vt aliqd addat. Cōtinet. n. hæc dist. quattuor articulos. In primo dicit, q Papa non debet eligi nisi á Cardinalibus. In secūdo dicit qd iuris si duo apostolici eligūtur. In tertio dicit q electio successoris debet fieri cū deliberatione prædecessoris. In quarto dicitur q electio apostolicarum soli Deo reseruatur quæ omnia per suos §§. patebunt.

d ¶ Apostolicus autem] Hic depingitur 79. dist. in qua specialiter magister agit de electione summi Pontificis, ostendens á quibus debeat eligi: & dicit q á Cardinalibus & quando: quia dic tertia post depositionem defuncti, vt j. eod. nullus. subdit etiam quid iuris sit cum duo malo zelo. eliguntur, vt infra ead. si duo. vel cum simoniace aliquis eligitur, vt j. ead. si quis pecunia 4. & dicit q á solo Deo potest deijci. de ordinatione eius non tractatur hic, quia de ea dictum est s. 23 dist. in nomine.

Papa á quibus & quando est eligendus.

4 Et j. ea. c. 1.

Additio. Illud canon fuit ibi introductum nisi propter ordinationem: & ideo repetit hoc de electione & inthronizatione, & non de ordinatione, secundum Hug.

SI quis.] Casvs. Statuit Nicolaus in hoc c. q si quis sine concordi & canonica electione Cardinalium & aliorum religiosorum clericorum fuerit electus vel inthronizatus, non habeatur apostolicus, sed apostaticus.

e ¶ Et canonica.] Quā electionem vocas canonicam? nūquid dices idem esse quod in aliorū electionibus, saltē quo ad hoc vt debeat esse de eadē ecclesia 5, vel vt melior eligi debeat 6, vel etiam prior 7, vel vt nō sit aliquo modo irregularis? Sed breuiter dico, q si est elect⁹ á duabus partibus, amodo nulla admittitur 8 ipsū exceptio, nec de vitio eligentiū vel electi: q a nō esset corā quo iudice exceptiones illæ pponerētur. vnde si tertia pars vellet probare electionem esse simoniacam 8, non audiretur, vt extra de elec. licet. qui tamen sic eligunt, peccant: & electio talis vitiosa est.

f ¶ Sequentiū]Hi cōsentire debēt: nō tñ vocādi sunt de necessitate.

g ¶ Religiosorum.] j dist. 23. c. 1. cōtra. sed ibi dicit religiosos viros prædu ces, non respectu Cardinalium, sed respectu laicorum.

Electio Papæ habet aliqua specialia.

5 Vt 51. dist. nullus.

6 Vt 61. dist. metropolitanus.

7 Vt 7 dist. c. vlt. in fi.

8 De hoc j. c. si quis pecunia. Archid.

Item ex concilio Neocæsariensi, c. xi.

¶ Ante triginta annorum ætatem presbyter non ordinetur. C. IIII.

PResbyter ante xxx.[a] annorum ætatem non ordinetur; quamuis sit probabilis vitæ: sed obseruet vsque ad præfinitum tempus. Dominus enim noster Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est; & tunc prædicauit[b]. Polyc. l. 2. tit. 27. Ans. l. 7. c. 95. Pann. l. 3. c. 29.

Hoc regulare est, vnde & Christus, & Ioannes Baptista, & Ezechiel, & nōnulli prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetasse, vel prædicasse[c]. Verum, quia Hieremias, & Daniel ante iuuenilem ætatem spiritum prophetiæ accepisse leguntur, Dauid, & Salomon in adolescentia vncti inueniuntur, Ioannes etiam Euangelista, cum adhuc esset adolescens, à Domino in Apostolum electus, & cum alijs ad prædicandum missus inuenitur, Paulus quoque Apostolus in adolescentia à Domino electus, & ad prædicandum missus asseritur; ecclesia similiter, necessitate exigente, nonnullos ante triginta annos ordinare consueuit. Vnde Zacharias Papa, Bonifacio episcopo, epist. 6. cuius initium [Benedictus Deus.] S. Grego. in Ezechielem, hom. 2. Hier. 1. Daniel. 1. Matth. 4. Act. 7.

¶ Necessitate exigente xxv. annorum presbyteri ordinentur. C. V.

SI triginta annorum non reperiuntur, & necessitas[c] exposcit; a viginti quinque annis & supra leuitæ, & sacerdotes ordinentur.

¶ Et isto xxv. infertur q plura fiunt necessitatis causa: quæ alias non fierēt. concor. 1. nō solū. & 1. q. 1. de ecc. Ste.

DISTINCTIO LXXIX.

APostolicus autem[d] non nisi à Cardinalibus, & religiosis clericis est inthronizandus. Vnde Nicolaus Papa II ait in epistola, qua synodum à se Romæ habitam refert, cap. 1.

¶ De eo, qui sine concordi Cardinalium electione inthronizatur. C. I.

SI quis Apostolicæ sedi sine concordi, & canonica[e] electione Cardinalium eiusdem ecclesiæ, ac deinde sequentium[f] religiosorū clericorum inthronizatur; non Papa, vel apostolicus, sed apostaticus habeatur. Poly. l. 1. tit. 4. Ans. l. 6. c. 15. j. ead. c. si quis pecunia.

a ¶ Si quis.] *Verba Nicolai in epistola, quæ in voluminibus conciliorum impressis post decreta Nicolai primi habetur, hæc sunt.* Primo namque inspectore Deo est statutum, vt electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium episcoporum sit; ita vt si quis Apostolicæ sedis sine præmissa concordi & canonica electione eorum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum, & laicorum consensu inthronizatur, &c. *Idem fere habetur ad finem illius synodi, & refertur infra c. si quis pecunia.*

Item Symmachus Papa in synodo Romana prima, c.3. & 5.

¶ Papa superstite, eo inconsulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui. C. II.

Burc.l.1.c.223. Iuop.5 c.336. Poly l.1.tit.4. Ans.l.6.c.5.

2 SI [a] quis, Papa superstite, pro Romano [a] Pontificatu cuiquam quolibet modo fauorem præstare conuincitur; loci sui honore, vel communione priuetur. Si [b] quis presbyter, aut diaconus, aut clericus, Papa incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionem [b] pro Romano pontificatu commodare, aut pyctacia [c] promittere, aut sacramentum præbere tentauerit, aut aliquod certe suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare, atque decernere; loci sui dignitate, atq; † cõmunione priuetur. *& infra.* ¶ Propter occultas fraudes, & coniurationum secretas insidias, quas huius sententia districtionis [d] consequitur †, si quis ad ecclesiasticã pertulerit [e] notitiam consilia eorum, qui contra hanc synodum de pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione conuicerit; particeps actionis huiusmodi non solum purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione [f], quæ non indigna sit, subleuetur. Vniuersa synodus, &c.

† al. vel
C.5. Poly. Ibidem.
† al. persequitur

a ¶ Si quis Papa.] *Initium hoc vsque ad versiculum* Si qs presbyter. *est caput secundum suggestionis Fulgentij archidiaconi Romanæ ecclesiæ: quod vnà cum tribus alijs capitulis, in tomis conciliorum, precedit primam, vel secundam synodum sub Symmacho, cum hac inscriptione:* Capitula primæ synod. Romanæ sub Symmacho Papa. *In codice vero canonum præmittuntur his verbis:* Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.

b ¶ Si quis presbyter.] *Hæc sunt propria verba capitis tertij ipsius synodi; quod est secundum in codice canonum.*

Item ex cõcilio Stephani Papæ III. [Deusdedit addit, habito in basilica Constantiniana, act. 3.]

¶ In Apostolatus culmen nullus, nisi ex Cardinalibus promoueatur. C. III.

Deusdedit p.2. Ans.l.6.c.25. Poly l.1.tit.4.

OPortebat, vt hæc sacrosancta domina nostra Romana ecclesia (iuxta quod à beato Petro, & eius successoribus institutum est) rite ordinaretur; & in Apostolatus culmen vnus de Cardinalibus presbyteris, aut diaconis consecraretur.

Item ex eodem.

¶ De eodem. C. IIII.

Deusdedit ibid. Poly. Ibidem. Ans.l.6.c.24. S.Ans.l.6.c.24.

NVllus vmquam laicorum, neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoueri.

¶ *In Pontificalibus manuscriptis vno Vaticano, & altero Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo synodum ipsius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentia.* Tunc allatis sacratissimis canonibus, eisque liquido perscrutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali concilio, sub anathemate interdicentes, ne vllus vmquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, diaconus, aut presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoueri: & alia plura, quæ canonica indigebant correctione, in eodem concilio statuerunt emendanda.

Item ex eodem.

¶ Anathematizetur episcopus, monachus, vel laicus Romanam ecclesiam inuadens & in gradum filiorum eius prorumpens. C. V.

Deusdedit ibid. Ans.l.6.c.26. & 27. In Pontificali Rom manuscr.

3 SI quis ex episcopis, vel presbyteris, vel monachis, vel laicis contra canonum, & sanctorum patrum statuta prorumpens, in gradũ [...]

SI quis Papa.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q ille debet deponi q, Papa viuo & incolumi, præstiterit fauorem carnalẽ pro Romano pontificatu: vel qui eo inconsulto subscriptionẽ fecerit vel sacramentũ dederit alicui: vel suũ suffragiũ polliceatur pp hoc: vel q hac de causa priuata cõuenticula facit. In secunda parte dicitur q quicũque huiusmodi cõiurationes & insidias patefecerit & ꝓbauerit, indulgẽtiã ꝓmerebitur & præmium. Secunda pars incipit ibi, *Propter occultas fraudes.*

a ¶ *Pro Romano.*] maxime: arg. j. eo. nullus Pontifex.

b ¶ *Aut subscriptionem*] alias subscriptiones.

c ¶ *Pyctacia.*] Pyctacia hic dicuntur scripta obligatoria. 30. q. 1. pyctacium. & secundum hoc dicitur pyctacium a pingendo, vel dicuntur munera quædam: & secundum hoc dicitur a petendo. CONTRA. Quidã dicũt q é generis feminini: vnde in quibusdã libris inuenitur hæc pyctacia: sed dico esse literã corruptã: vel esse accusatiuũ pluralẽ: & quod dicitur pyctaciolas. j. 16. q. 7. non obseruetis. dico non esse verum: sed debet esse pyctaciola. Hug.

d ¶ *Districtionis.*] id est, districtæ constitutionis sententia.

e ¶ *Pertulerit.*] Ar. in simonia aliquẽ de se cõfessũ audiri cõtra socios eiusdẽ criminis. Sed est arg. cõtra 15. q. 3. nemini. sed subintelligendũ est ibi cũ simonia: & ita per hoc c. determinatur & suppletur illud. vnde colligit q crimen simoniæ & crimẽ lęsę maiestatis æquiualẽt, & æquis passibus ambulãt, vt 15. q. 3. sane. & quidẽ quæcumque personæ recipiũtur in accusatione in crimine læsæ maiestatis, recipiũt in crimine simoniæ: & cum ibi recipiãt socij suæ factionis ꝯ se, similiter & hic. Itẽ hic habet q aliquis illũ cũ quo simoniã ꝯmisit, de simonia põt accusare: & ille punietur, & iste nõ: quod Hug. intelligit vbi ros no ꝓcessit ad actũ: scilicet ad donationẽ vel receptionem pecuniæ. Tunc enim vterq; debet deponi. Ioan. quod ego nõ credo: cum crimẽ illud ꝓcedat ad instar criminis læsæ maiestatis, vt 15. q. 3. sane. in quo si socius criminis ꝓbat crimẽ, remuneratur, vt 6. q. 1. si qs, & B. arg. extra de testi. veniẽs. Dicunt tamẽ quidã q nunquã in simonia socius sociũ accusat. 15. q. 3. nemini. nisi quãdo simul cõmittit crimẽ læsæ maiestatis, vt hic. & ad cap. sane, respõdeo q quo ad quædã, non quo ad omnia simonia æquis passibus ambulat cũ crimine lęsæ maiestatis. Sed videtur q ille q accusat illũ quẽ dicit fuisse sociũ in crimine, non esset audiendus: Tũ ideo, quia statim puniendus esset, ex quo ipse cõfessus est crimen suum, vt 2. q. 1. nos in quemquam. Tũ quia turpitudinem suã allegans non auditur, vt extra de dona. inter dilectos. Sed dic esse speciale in hoc crimine, vt allegãs suã turpitudinẽ audiatur, & vt confessio eius nõ puniatur: Tũ quia nõ est directa confessio, quãdo quis ideo cõfitetur vt accuset. Sed licet ꝯfessio accusatoris nõ puniatur in simonia, tñ confessio testis punit, vt extra de elec. ꝑ inquisitionẽ. Sed quid si confessus non potest probare crimen quod intendit? Videtur quòd tunc puniendus sit: quia tacere debuit crimen quod probare non potuit, vt 2. q. 7. plerique. 6. q. 2. si tantum. quod concedo. Io.

Add. text. est lex nostra l. quoniam. C. de test.

, Alias & verũ.

Simoniacus suum socium accusare potest

Item quia nõ agitur ad hoc, vt crimen suum puniatur: ergo nõ fiat ei præiudicium, ar. ff. de lib. agno. l. 1. in fi. Arch.

f ¶ *Remuneratione.*] non ipso facto, sed à iudice eam impetret, vt C. quib. ex cau. ser. pro præmio li. acci. l. 1. & ita inuitatur aliquis ꝑ præmium ad accusandum, vt 6. q. 1. §. verum. & l. si quis eum.

Accusatoribus quandoque præmium datur.

OPortebat.] CASVS. Hoc ca. & sequens idem dicunt: scilicet q nullus debet eligi in Papam nisi de Cardinalibus presbyteris vel diaconibus, dummodo inter eos idoneus inueniatur.

SI quis ex episcopis.] CASVS. Hoc c. & sequens fere eũdem habẽt casũ. Dicitur enĩ hic, q si quis clericus vel laic⁹ electiõi cardinaliũ cõtradixerit, vel sedẽ apostolicã voluerit vsurpare, anathema sit: & nõ solũ ipse, sed etiã oẽs ei fauẽtes. In sequẽti c. dicit,

¶ si quis cōtradixerit eligētibus Romanū Pontificē, anathema sit.
a ¶ *Presbyterorum*] Arg. Cardinales pſbyteros maiores esse diaconibus: & ex illis primo debere eligi, & postea ex diaconis si in illis non inuenirator idoneus: arg. ī. dist. 23. in nomine. Argu. ꝯ. ī. c. prox. quia ibi prius dicit diaconus, &c. Sed ordini litteræ nō est stādū. ff. de solu. occ. o.

Adde not. per Alb. de Rosa in rubr. C. de summ. trin. spe in ut. de li. omne. §. si nunc videtur, ver. in vero ois.

id extra de elec. cum in cunctis. Sed quis erit Iudex de hoc an electio sit contra fas? Non ipsi Cardinales: quia si sic, essent iudices in proprio facto. nam nullus superior potest inueniri, vt extra de elec. licet. in fin. Dic illud c. locum habere quando neuter est electus a duabus partibus. Vel dic quòd concilium conuocabitur. Nul-

Electio facta per Cardinales ... [illegible] esse, quis erit iudex.

liorum sanctæ Romanæ ecclesiæ, idest presbyterorum [a] Cardinalium, & diaconorum ire præsumpserit, & hanc Apostolicam sedem inuadere quilibet ex supradictis tentauerit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipsi, & sibi fauentibus fiat perpetuum [b] anathema. *& infra.* ¶ Si quis resistere præsumpserit sacerdotibus, atq; primatibus ecclesiæ, vel cuncto clero ad eligendum sibi Romanum Pontificem secundum canonicam † traditionem, anathema sit.

al. hanc canonicam

¶ *Deusdedit presbyter Cardinalis tituli Apostolorum in Eudoxia, par. 2. c. 131. refert multa ex synodo habita à Stephano tertio, in quibus caput hoc integrum continetur.*

Item ex concilio Leonis Papæ IIII.

¶ Anathema sit, qui canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præsumpserit. C. VI.

iiij SI qs ex sacerdotibus, seu primatibus [c] nobilibus, seu cūcto clero sanctæ Romanæ ecclesiæ, electioni Romani Pōtificis cōtradicere præsumpserit; sicut in concilio Bonifacij, & Stephani Papæ legitur statutum, anathema sit. Deusdedit ibid. Ansl. 6. c. 18.

Item ex concilio Bonifacij Papæ III.

¶ Nullius episcopi fiat electio, nisi post diem tertium depositionis alterius. C. VII. In Pontificali Rom. manusc.

2 NVllus, Pontifice Romano viuente [d], aut episcopo ciuitatis suæ præsumat loqui, aut partes sibi facere; nisi tertio die depositionis eius, adunato clero, & filijs ecclesiæ: & tunc electio fiat. Ansl. 6. c. 21. Deusdedit p. 2.

3 *Sed quæritur, si duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus sit? De his ita scribit Honorius [e] Augustus ad Bonifacium Papam.* In tomis conciliorū inter epistolas Bonif.

¶ Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati. C. VIII.

SI duo forte contra fas [f] temeritate concertantium † fuerint ordinati, nullum [g] ex his futurum penitus sacerdotem; sed illum solum in sede apostolica permansurum, quem ex numero clericorum, noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus elegerit. 1. dist. 97. c. Victor Honorius. Ansl. 6. c. 17. † *errantes* orig.

4 *Hoc autem capitulum non de eo intelligendum est, qui vno per Apostasiam ordinato, à Cardinalibus, & religiosis clericis Apostolica sedi inthronizatur; etiam si ille apostaticus ista cathedram beati Petri violenter tenuerit, vt canonica electio intra Vrbem fieri non valeat. Vnde Nicolaus Papa II. in concilio Romano statuit dicens.* In fine.

¶ De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonica electione ordinatur. C. IX.

v SI quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, seu militari tumultu, sine concordi, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium episcoporum, ac deinde sequētiū ordinum religiosorū clericorum fuerit Apostolicæ sedi inthronizatus, non Apostolicus [h], sed 1. fere idem dist. ead. c. si qs Apostolicæ. Ansl. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. Iuo. par. 4. c. 8.

Additio. Et videas quod de hac materia no. 63. dist. c. metropolitano. Archi.
b ¶ *Perpetuū.*] donec pœniteat. 10. q. 1. quia sacerdotes simile extra de constit. ex litteris. & insti. locati. §. adeo. Alter sumitur. ff. pro so. l. 1. & 10. q. 1. perpetua. C. de iure in. veritatis.
Additio. De hoc not. 70 dist. sanctorū. in 1. gl. & 1. q. 1. repetiuntur in fi. Archi.
c ¶ *Si quis*] ¶ *Seu primatibus.*] Primates appellat quosdam forte nobiles, qui iterūt vt populū arceāt a qui si iuste mouerentur, exaudirentur.

Ad hoc ar. 61. dist. quia sancta. 64. dist. quia per ambitionem. &c.

Nullus.] Casus. Mortuo Apostolico vel epo aliquo, Cardinales vel canonici intantum festinabant, q nihil curabant de sepultura defuncti: quare statutum fuit, quòd nec Papa nec episcopo viuente, nec etiam eo defuncto electio fiat successoris, nisi tertia die post sepulturam.
d ¶ *Viuente.*] Idem dicitur extra de elec. bonæ. Sed núqd mortuo Papa ecclesia erit mōstrum sine capite, vel núqd vniuersitas Cardinaliū erit caput? Si hoc dicas, Cardinales tunc temporis possunt deponere episcopum: eadē ratione canonici mortuo epo possunt deponere clericū aliquē. Dic ergo & ecclesiā túc viuere, & tñ carere capite. Ar. tamen est, q Cardinales suppleant defectum mortui Papæ ʒ. eodem. si quis. loa. melius extra de maior. & obedient. his quæ. & cap. cum olim. ʒ.

Cardinales an suppleant defectum mortui Papæ.

Sed quæritur. Casus. Hic est secundus articulus, vbi quærit quid iuris sit, si duo apostolici eligant temeritate certātiū: & quis alteri sit præferendus: & qd de hoc sit, legit sequeti ca.
e ¶ *Honorius.*] Sed quid spectat ad Imperatorem statuere aliquid de electionibus, contra id 96. dist. bene? Sed illud fecit rogatu ecclesiæ. Et est argu. ad quæstionem illam q laicus de rebus ecclesiasticis vel spiritualibus possit iudicare. Arg. contra 7. dist. 96. denique sed ibi intelligitur præter auctoritatem ecclesiastici prælati. De hoc dixi extra de arbi. contingit.

Laicus an possit de rebus ecclesiæ iudicare.

Si duo.] Casus. Bonifacius Papa rogauit Imperatorem Honorium vt conderet legem, qua doceretur quid esset faciendum, si duo apostolici temeritate certantiū eligantur. Constituit ergo Honorius, quòd neuter illorum duorum sit Papa. sed noua electione communi consensu tertius eligatur.
f ¶ *Contra fas.*] Et ideo neuter obtinet, vt extra de elec. cōsiderauimus. nec priuātur Cardinales hoc casu potestate eligendi, cōtra

g ¶ *Nullum.*] supra dist. 63. si forte contra. Sed quod hic dicitur, fit cum vtraque pars ducitur malo zelo. ibi cum vtraque pars bono zelo ducitur: & hoc patet per hæc verba, contra fas.
Hoc autem. Casus. Dicit nunc Gratianus, quòd capitu. si duo. intelligitur quando vterque male est electus: & non intelligitur quando vnus per apostasiā ordinatur, & alter canonice: cuius electio facta fuit extra Vrbē propter intrusionē alterius.
Si quis pecunia.] Casus. Constituit Nicolaus Papa, quòd si quis pecunia, vel alio modo illicito vsurpet sedem apostolicā, non apostolicus, sed apostaticus habeatur: & liceat Cardinalibus eum anathematizare, & laicorum auxilio eum repellere: & si electio successoris intra vrbem fieri non potest, fiat extra: & electus habeat plenam potestatem disponendi res in vtilitatem ecclesiæ, & faciendi omnia quasi esset inthronizatus.
h ¶ *Non apostolicus.*] videtur per principium istius cap. q Papa de si-

Papa verum post simoniam de si...

de simonia posset accusari, quia non est apostolicus, sed apostaticus; & quia simonia hæresis est. 1.q.1. eos qui. & cap. fertur. & ca. liqueat & per primum cap. huius dist. quod nō credo. & loquitur hic de eo qui per simoniam electus est ab illis, qui non habebant potestatem eligendi, non a Cardinalibus. Simonia autem large dicitur hæresis, non secundum quod Papa vel alius de hæresi pōt accusari, cum scilicet errat aliquis in articulis fidei, sed antequam eligatur Papa, exceptione cuiuslibet criminis repelli poterit. Sed pone quod aliquis accusat Cardinales, quod simoniace elegerint Papam (hoc enim licite potest fieri, vt j. ca. prox.) nunquid si probata fuerit simonia, Papa deponetur? Non. arg. 2.q.5. interrogatum. ff. de adulte. denunciasse. Sed quid si dum vxor tua creditur mortua, eligeris in Papam & consecratus, & vxor tua te repetit, an ei reddendum est? vel si tu neges eam tuam vxorem esse, apud quem cognoscetur, cum Papa iudicari non possit nisi de hæresi? Respon. si reuocetur in dubium, non est cogendus stare iudicio alicuius, immo excipere potest, Dominus est qui me iudicat. 9.q. 3. aliorum. Si autem certum est, tenetur ei reddere debitum, nisi mulier induci possit ad continentiam obseruandam, vel abrenunciabit papatui, & satisfaciet vxori, &c.

Simonia dicitur hæresis.

a ¶ Laicis.] j. dist. 96. c. 1. cōtra. Sed illud generaliter prohibetur in alijs quod specialiter contra inuasorem Apo. sedis permittitur, vel singulis referēda sunt singula: licet clericis anathematizare, & laicis humano auxilio a sede Apost. pellere. Et sic aliquis puniatur simul pœna canonica & ciuili. f contra id extra vt lit. non cōtest. quoniam. in fi. Sed hoc speciale est in intruso, in quo non sufficit altera pœna. 23.q. 5. c. quid ergo.

Coniugatus in Papa electus, an debitum reddere debeat.

Alias prohibetur in malis, hoc specialiter, &c.

De hoc 28. q. 3. ...

b ¶ Inthronizatus.] j. 23. dist. in nomine.

ELECTIO CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur quod electio successoris debet fieri cum deliberatione antecessoris.

apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus episcopis, cum religiosis, & Deum timentibus clericis, & laicis a inuasorem etiam cum anathemate, & humano auxilio, & studio à sede Apostolica repellere, & quem dignū iudicauerint, præponere. Quod si hoc intra vrbem perficere nequiuerint, nostra auctoritate Apostolica congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & vtiliorem Apostolicæ se di perspexerint; concessa ei auctoritate regendi, & disponendi res, & vtilitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, secundum quod ei melius videbitur, iuxta qualitatem tēporis; quasi iam omnino inthronizatus b sit.

Electio vero Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædecessoris fieri debet.

Vnde Symmachus Papa ait in synodo Romana prima. c. 4.

¶ Si Papa de electione sui successoris ante decernere non potuerit. C. X.

Deusdedit ibid. Polyc. ibid. Ans. l. 6. c. 2. Pann. l. 3. c. 2.

SI transitus Papæ (quod absit) inopinatus euenerit, vt de sui electione successoris (vt supra placuit) non possit c ante decernere; si quidem in vnum totius inclinauerit ecclesiastici ordinis electio, consecretur electus episcopus. Si autē, vt fieri solet, studia cœperint esse diuersa eorum, de quibus certamen emerserit, vincat sententia plurimorum d; sic tamen, vt sacerdotio careat e, qui captus promissione, non recto iudicio de electione decreuerit. Synodus dixit, placet, &c.

S ¶ transitus.] CASVS. Symmachus Papa statuit, vt si mors inopinata contingat, ita vt antecessor non possit ante decernere de electione sui successoris, si quidem ab omnibus fuerit canonice elect⁹, consecretur. Si aūt (vt fieri consueuit) duo eligantur, electus à pluribus præferatur, nisi fuerit simoniace elect⁹.

c ¶ Non possit.] j. 8. q. 1. episcopo non. contra. Solutio. aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare, quod posset fieri, vt hic permittitur, & aliud est ex testamento quasi dignitatis suæ hæredem substituere, quod ibi penitus prohibetur, quia nec Papæ licet g quia hoc nec Moyses potuit. 8. q. 1. Moyses. nec est trahendum ad consequētiam factū Petri Clementem substituentis sibi. 8. q. 1. c. 1. quia & ad eius vmbrā curabantur infirmi. de hoc dici cōsueuit. 1. q. 1. Petrus.

Papa an de suo successore possit cum Cardinalibus deliberare.

d ¶ Sñia plurimorū.] j. s. duarum partium extra de elec. licet.

e ¶ Careat.] accusabitur ergo ille de simonia, nec præiudicabitur Papæ. arg. 2. q. 5. interrogatum est.

Sed nunquid Papa possit de se statuere aliquem vt eligat sibi successorem sic, 7. q. 1. pastoris. quare ergo non possit sibi eligere? Responsio: Hoc multa sunt, quæ alias indulgemus inferioribus, tamen ... indulgere nō ipsi. episcopum... saepe cum alias dispensat, priuilegium vel honorem dat alijs. Sed aliquid talia possit sibi imponere. Ideo quia nemo assumit sibi honorem. 8. q. 1. in scripturis ...

Sicut supra monstratum est, electio summorum sacerdotum à Cardinalibus, & religiosis clericis fieri debet; electio vero eorum, iudicio diuino reseruata est.

Vnde Anacletus Papa ait ad episcopos Italiæ, epist. 2. c. 2.

SICVT. CASVS. Hic est quartus articulus, in quo dicitur, quod electio summorū Pontificū soli Deo reseruatur, licet electio a Cardinalibus fiat. Quod probatur sequenti c. cuius casus planus est.

¶ Summorum Pontificum electionem sibi Dominus reseruauit. C. XI.

Iuo p. 5. c. 338.

ELectionem f vero summorum a sacerdotum sibi Dominus reseruauit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus, & spiritualibus populis concesserit.

f ¶ Electionem.] & ita Elaum reg. la, ad quem specta: institutio, & destitutio. 16. q. 2. visis. q. iudicare pōt, & maledicere, q. ligare, & absoluere pōt, vt 23. dist. ... &c.

a ¶ Summorum.] sequebatur, Pōtificum vel sacerdotum. Sublata sunt duæ priores voces, quia neque in originali, neque apud Iuonem, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.

DISTINCTIO LXXX.

Exstat apud Stephanum. 1. epist. 2. c. 5.

LOca g vero, in quibus primates, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, presbyteri sunt ordinandi, hæc sunt secundum Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum. Ait enim Lucius Papa.

¶ In quibus locis primates, vel patriarchæ debeant ordinari. C. I.

Ans. l. 6. c. 318.

VRbes, & loca, quibus primates præsidere debent, non à moder-

LOca vero.] Hæc dist. diuiditur in duas partes, in quarum prima quæritur vbi debeat fieri sedes patriarchalis, vel primatum vel metropolitanorū vel episcopū vel aliorū minorū. Secunda ibi, Sedes aūt ... CASVS. Supra ostendit quæ & a quibus clerici debeant ordinari; nunc vero in hac 80. dist. ostendit in quibus locis debeant præponi patriarchæ archiepiscopi, episcopi, & presbyteri. Patriarchæ debent poni in capitibus prouinciarum, vt j. 99. dist. prouinciæ. archiepi in singulis prouinciis, vt j. 6. q. 3. scitote. epi vero in ciuitatibus. Presbyteri per castella & villas, vt j. eo. cpi.

g ¶ Loca.] hic intitulatur 80. di. supra magister ostendit a quibus & quæ sint ordinandi clerici, nunc subdit in quibus locis ordinandi debeant ordinari. & quidem primates ibi constituuntur, vbi olim ponebantur protoflamines gentilium. archiepiscopi vbi archiflamines. episcopi vbi eorum flamines. & hoc ex maxima parte factum est institutione beati Petri, vt j. e. c. 1. & 2.

Protoflamines, Archiflamines, Flamines.

V Rbes.] CASVS. Hoc loquitur de primatibus gentilium & Cari

Christianorū. Est ergo casus. Lucius consulitur fuit in quibus locis primates Christianorū sunt collocandi: qui respondet dicens, quòd multo tẽpore ante aduẽtũ Christi vrbes sunt statutæ, in quibus erãt primates gentilium, ad quos ipsi gentiles pro maioribus negotiis appellabant, & in eisdem locis post aduentum Christi apostoli & eorum successores posuerunt primates Christianorum, ad quos (salua apostolica auctoritate) episcoporū maiora negotia sunt referẽda.

16. q. 1. & temporis. vbi dicitur Cumani castri sacerdos.
l ¶ *In modicis*] similiter leges in maioribus ciuitatibus & regalibus tantum sunt docendæ, vt in procemio. ff.
m ¶ *Singuli*] arg. nullum debere in duabus ecclesiis intitulari.
o ¶ *Vilescat*] quantum ad vulgi opinionẽ. nam propter hoc non est

nis, sed etiam multis ante aduentum Christi sunt statutæ [a] temporibus; quarum primates etiam gentiles, pro maioribus etiam negotijs appellabant [b]. In ipsis vero vrbibus post Christi aduentum, Apostoli, & successores eorum, patriarchas [c], vel primates posuerunt, ad quos episcoporum negotia (salua in omnibus Apostolica auctoritate) & maiores causæ, post Apostolicam sedem sunt referendæ.

Item Clemens Papa ad Iacobum, epist. 1.

¶ De eodem. C. I I.

IN illis vero ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi † flamines eorum, atque primi legis doctores erant, episcoporum primates poni, vel patriarchas beatus Petrus [d] præcepit, qui reliquorum episcoporum causas †, & maiora, quoties necesse foret negotia in fide [e] agitarent. *& paulo post.* ¶ In illis autem ciuitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant archiflamines, quos tamen minores tenebant [f], quàm memoratos primates, archiepiscopos institui præcepit. *& infra.* ¶ In singulis vero reliquis ciuitatibus † singulos [g], & non binos, vel ternos, aut plures, episcopos constitui præcepit, qui non primatum, aut archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomine, quia matres ciuitatum non tenent, sed episcoporum tantum vocabulo [h] potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par [i] institutio fuit: sed vnus omnibus præfuit.

Item Anacletus epist. 3. c. 2.

¶ De eodem. C. I I I.

EPiscopi non in castellis [k], aut modicis [l] ciuitatibus debent constitui: sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atque villas debent ab episcopis ordinari, & poni: singuli [m] tamen per singulos titulos suos. Et episcopus non ab vno, sed à pluribus debet episcopis ordinari, & vt dictum est, non ad modicam ciuitatem, ne vilescat [n] nomen episcopi: sed ad honorabilem vrbem titulandus, & denominandus est. Presbyter vero ad qualemcumque † locum, vel ecclesiam in eo constitutam est præficiendus.

Item Leo Papa ad episcopos Africa, epist. 85. cap. 2.

¶ De eodem. C. I I I I.

ILlud sane, quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem inter omnia volumus canonum statuta seruari, vt non in quibuslibet locis, neque quibuslibet castellis, & vbi [o] ante non fuerunt, episcopi consecrentur [p]: cum vbi minores sunt plebes, minoresque conuentus, presbyterorum cura sufficiat: episcopalia autem gubernacula non nisi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus oporteat præsidere. ne, quod sanctorum Patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt, viculis, & possessionibus, vel obscuris, & solitarijs municipijs tribuatur sacerdotale fastigium.

Item ex concilio Laodicensi, c. 57.

¶ De eodem. C. V.

NOn debere in vicis, & villis † episcopos ordinari; sed visitato-

a ¶ *Statuta*] a gentib. & ita est arg. quòd cõstitutiones gentil si sunt authenticæ arg. 99. dist. c. 1. Nec est contra 13. q. 1. c. 1. nam illud de parochijs, hoc de ciuitatibus.
b ¶ *Appellabant.*] ergo bene dicitur, appello Papam, appello sedem Apostolicã. & Apostolus dixit, Cæsarem appello.
c ¶ *Patriarchas.*] Repetitio est eiusdem, quia idem est primas & patriarcha 99. dist. c. 1. sicut. & dicit lex differentia tantum nominis est inter pignus & hypothecã. ff. de pign. res hypothecæ. §. inter pign.
IN illis.] CASVS. Gẽtiles habebãt tres ordines sacerdotũ, scilicet primiflamines, archiflamines, & flamines. Loco primi flaminũ Petrus iussit poni patriarchas, qui de maioribus aliorum episcoporum causis cognoscunt. Loco archiflaminum, archiepiscopos. Loco flaminũ, episcopos, qui in singulis ciuitatibus singuli esse debent.
d ¶ *Petrus.*] arg. à tempore Petri esse limitatas prouincias.
e ¶ *In fide.*] j. 24. q. 1. quoties. contra j. 16. q. 1. frater noster. contra. vbi dicitur, quòd tantũ ad Petrum est referenda quæstio fidei. sed expone hoc in fide, id est, fideliter. Vel possunt agitare causas fidei, sed nõ procedere ad sententiã. vel distingue qui sint quæ dubitant. nam si laici, videtur, quòd episcopi possint determinare. extra de hære. ad abolendam. si clerici, Papa. extra eodem tit. cum Christus.
f ¶ *Tenebant.*] id est, reputabant.
g ¶ *Singulos.*] arg. in vna ciuitate non plures esse debere episcopos, de Augustino & Valerio fuit speciale, vt j. 7. q. 1. non autẽ. Sed quid de Venetis qui patriarchã habent & episcopum? Sed dic quòd non est patriarcha Venetorum, sed Gradensis, qui locus differt multum à Venetijs.
h ¶ *Vocabulo.*] nam olim, &c. 95. dist. olim.
i ¶ *Par.*] s. dist. 21. in nouo. cõtra. 24. q. 1. loquitur. ". Sed par fuit quo ad consecrationem, nõ quo ad administrationem.
EPiscopi.] CASVS. In hoc cap. notatur duplex differentia inter epos & presbyteros. Prima est, quia epi nõ debent poni in ciuitatibus quin etiam sint magnæ, & non paruæ: presbyteri vero per castella. Secunda differentia est, quia episcopus non potest consecrari ab vno episcopo, sed presbyter sic.
k ¶ *Non in castellis.*] quandoque tamen episcopus est in castro, est vilior episcopus, vt 93. dist. legimus. Similiter spõsa nõ est statim tradenda, ne vilescat desideratio, vt 27. q. 2. institutum est. simile in fide suscepta per vim, vt 45. di. de Iudæis. Sic eps nõ erit solus, ne vilescat per hoc. 92. dist. diaconi qui. Idẽ est in pœnitentia non iteranda de pœni. dist. 3. quamuis. & 50. dist. quamuis.
ILlud.] CASVS. Statuitur in hoc cap. vt in minoribus locis, & vbi est paucitas hominum ponantur presbyteri, & eorum cura sufficiat: epi vero à frequẽtioribus ciuitatibus, & maioribus populis.
o ¶ *Et vbi.*] vt & j. 16. q. 1. felix episcopus. & c. multis conciliis. & 16. q. 1. plures.
p ¶ *Consecrentur.*] nisi multitudo excreuerit, vel gens de nouo sit conuersa ad fidem, vt j. 16. q. 1. præcipimus. argu. dist. 99. nulli archiepiscopi. extra de eccle. ædifi. ad audientiam.
NOn debere.] CASVS. Laodicense concilium statuit vt episcopi non ponantur per vicos & villas, sed visitatores, i. archipresbyteri, qui debent visitare parochias, qui sine cõsilio & conscientia episcopi ciuitatis nihil agere debent.

a ¶ Sed

Pelmas & patriarcha idem.

Fidei quæstio est referenda ad sedem Petri.

Ad hoc extra de offi. ord. quoniam. 22. q. 1. sicut.

Veneti patriarcham, & episcopum habent.

Legis vbi debent leg.

Concor. l. 1. C. de sum. trinit.

Ro. l. ...

... dist. ... docum.

Leo ix. epist. 3. Poly. l. 2. tit. 12. Burc. l. 1. c. 155. Ans. l. 6. c. 113.

† al. Archiflamines

† causas] ori.

Adde quid sit ciuitas, quid villa, & quid castrũ. no. Bar. in l. 1. §. si aut. ff. de noui ope. nun. & in l. si hæres. ff. de leg. 1.

Idẽ est Clementis in epist. proxime citata. Burc. l. 1. c. 4. Iuo par. 5. c. 58. & 98.

† qualemcunque] orig.

Poly. l. 2. tit. 23. Burc. l. 1. c. 32. Iuo p. 5. c. 107. & 143.

ex de priuil. c. 1.

† al. castellis

Episcopus non debet esse solus.

a Idem & in actio can. 7. q. 1. ... 2. q. 2. ...

a ¶ *Sed visitatores.*] idest, archidiacones, vel archipresbyteros.
b ¶ *Similiter etiam presbyteri.*] j. 12. q. 2. abbatibus.
c ¶ *Sine præcepto.*] si volunt res ecclesiæ alienare. 12. q. 2. abbatibus. vel intellige de præcepto generali 1, vt 16. q. 1. cunctis.
SEDES AVTEM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur quòd episcopales sedes debent esse vicinæ. Io. de Fan.

cap. apostolicæ regulæ, vt addat quædã quæ prætermiserat. Et continuans dicta dicendis, primo ponit de primo cap. apostolicæ regulæ: scilicet, oportet episcopum esse sine crimine, idest, sine peccato mortali: quod verum est nõ solum de episcopo, sed etiam de quolibet prælato: quod probat per sequens cap.

1 Sicut n. 97. c. 1. & hoc ra[tione] officij archidiaconi, secundum Io.

res^a, id est, qui circumeant, constitui: hos autem, qui ante hac ordinati sunt, nihil agere censemus sine conscientia episcopi ciuitatis. Similiter etiam presbyteri^b nihil sine præcepto 1^c, & consilio episcopi agant.

a ¶ Sed visitatores.] *In codice græco impresso legitur, ἀλλὰ περιοδευτὰς, in trib. alijs manuscriptis, ἀλλὰ περιοδευτὰς.*

2 *Sedes autem episcoporum non longo interuallo debent disiungi, vt ad consecrationem sui comprouinciales sine difficultate possint occurrere.*
Vnde Gregorius Augustino Anglorum episcopo, responso octauo.

¶ Episcopales sedes non longo interuallo à se debent disiungi. C. VI.

Pann. l. 3. c. 16.

FRaternitatem tuam ita volumus in Anglia episcopos ordinare, vt ipsi sibi episcopi longo^d interuallo minime disiungantur: quatenus nulla sit necessitas, vt in ordinatione alicuius episcopi conuenire non possint. Nam episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus^e, vel quattuor episcopis fieri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

a 3 HAec de ordinandis^f, & ordinatoribus, atque de singulorum graduum distinctionibus, & officijs dixisse nos sufficiat. Verum quia aliquantulum diffusius in his immorati sumus; quadam præcedentibus cohærentia sub epilogo^g ad memoriam subijciamus. Debet ordinandus in episcopum (vt Apostolus scribit) esse sine crimine, idest sine peccato mortali: quod non solum de episcopo, sed etiam de quolibet electo ad aliquam præposituram ecclesiæ oportet intelligi.

Ad Timoth. 3.

Vnde Augustinus scribit tractatu 41. ad c. 8. Ioannis.

¶ Sine crimine, & graui peccato debet esse, qui ordinatur episcopus. C. I.

Beda ad Tit. 1.
Ad Timoth. 1. & 1 Tim. 3.

APostolus Paulus quando elegit^h ordinandos vel presbyteros, vel diaconos, & quicumque ordinandus est ad præposituram^i ecclesiæ; non ait, si quis sine peccato est: (hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur^k, nullus ordinaretur^l:) sed ait [si quis sine crimine est] sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus,^m sacrilegium, & cetera huiusmodi. *Item.* ¶ Crimen autẽ est peccatum graue accusatione, & damnatione^n dignissimum.

Aug. ibid. sup. 5. dist. 25 c. vnũ orarium.
Ex libello Ennodij pro defensione synodorum Romanorum.

2 *Quolibet itaque horum implicatus ordinari non debet; vel si iam ordinatus, ante tempus, vel post tempus suæ ordinationis aliquod eorum admisisse conuincitur, suscepti gradus officio priuabitur. Vnde Symmachus Papa ait.*

f ¶ *Hæc de ordinandis.*] A 25. dist. vsque ad 50. tractauit magister iuxta ca. apostolicæ regulæ. Sed quia quædã omisit, ideo ab hac 81. dist. vsque ad 93. dist. nouẽ c. apostolicę regulę repetit: nõ ordine illo quo illa executus ẽ. Et in hac exequit illud; oportet episcopũ esse sine crimine. addit etiam de incontinentibus: in quo includit secundum c. apostolicæ regulæ. & quod qui priuatur officio, debet priuari beneficio 1. & quod archidiacon' solus nõ debet accedere suo prætextu humilitatis ad tabernacula matronarũ 2.

1 Vt j. c. si quis sacerdotum. Arch.
2 Vt j. ca. clericum & c. sequentibus.

g ¶ *Sub epilogo.*] idest, breui repetitione superiorum.

ADDITIO. Et dicitur ab epi, quod est supra; & logos, quod est sermo. Archidia.

A ¶ *Postolus.*] Paulus apostolus docuit, quod quando eligitur aliquis ad ordines, vel ad aliquam dignitatem, debet esse sine crimine, quod sit dignum accusatione & depositione, vt homicidiũ, & adulteriũ, & huiusmodi. Sed non ait sine peccato: quia si hoc dixisset, omnis homo repelleretur.

h ¶ *Quando elegit.*] idest, eligi præcepit. 6. q. 1. c. si sacerdos.

i ¶ *Ad præposituram.*] i. ad quodcumque ecclesiasticum officium & ita patet quod criminosus ẽ a minimo ordine prohibeẽ, vt hic, & 33. dist. c. 1. & 2. 34. dist. cognoscamus. 24. dist. c. vlt. hoc hodie terminatur extra de temp. ordi. cap. vlti.

Criminosus eũ à minimo ordine prohibetur.

F ¶ *Raternitatem tuam.*] CASVS. Præcepit Gregorius Augustino Anglorum episcopo, vt ordinaret episcopos non longo interuallo inter se distantes, vt leuiter possint conuenire ad episcoporum ordinationem faciendam: quæ ad minus cum tribus episcopis, vel quattuor fieri debet & conuenit.

d ¶ *Longo.*] Dicunt quidã longo, vt xx. miliarium. arg. ff. de verb. sign. l. 3. melius hoc relinquitur arbitrio boni viri, idest, iudicis. ar. ff. de iure delibe. l. 1. extra de offic. iudi. dele. de causis. Vnde si multum distant ciuitates illæ inter se, in locis intermedijs debet poni eps. conuenientẽ ergo interuallo debẽt distingui, habita cõsideratione situs & qualitatis regionis ipsius, & difficultatis viarum. sic 16. q. 1. & temporis.

Episcoporum sedes distinguendi interuallo conuenienti.

e ¶ *Tribus*] ad minus. j. dist. 51. c. vlt. j. dist. 64. episcopum.

H *Æc de ordinandis*] In hac dist. incipit sexta pars tractatus distinctionum, & protenditur vsque ad 93. distin. Et diuiditur hæc dist. in quattuor partes: in quarum prima probat qualiter intelligitur illud verbum, *Oportet episcopum esse sine crimine.* Secunda ibi, *Quolibet.* Tertia ibi, *Clericus.* Quarta ibi, *Oportet.* Ioan. de Fant.

CASVS. Egit supra Gratianus de ordinationibus & officijs singulorum. Ab hoc vero loco vsque ad 91. dist. breuiter epilogat quę iã

k ¶ *Reprobaretur.*] j. de pæn. dist. 3. septies § Niniuitæ.
l ¶ *Ordinaretur.*] simile de pæn. dist. 3 c. pen. & dist. 2. si enim.
m ¶ *Fraus.*] Hoc verum est, cum fraudi dolus inest. nã omnis dolus est fraus: sed non conuertitur. ff. de pactis, iurisgentium. § dolo. & sic sumitur extra de rescrip. ceterum. quandoque large sumitur fraus. ff. de regu. iur. fraudis.

Fraus est genus doli.

n ¶ *Et damnatione*] Solet quæri propter quæ crimina quis deponi 4 debet. non enim pro quolibet deponitur. 5. q. 4. in loco. Et est super hoc duplex opinio. Quidã dicunt, quod pro quolibet crimine deponitur, nisi expressum sit in contrarium, quod pro eo deponi non debet. Alij dicunt, quod numquam deponi debet pro aliquo nisi expressum sit. pro quo ego dico, quòd pro quolibet crimine, in quo quis est incorrigibilis, deponi debet: sed statim tamen nõ deponitur aliquis pro prima contumacia, vt 45. dist. licet. & 74. dist. honoratus. illud autem non est crimen. 5. q. 4. in loco nec illa quorum exempla ponit 68. dist. cap. 1. & multa exempla de hoc ponit 15. quæst. 8. in summa.

Crimina digna depositione quæ sunt.
Ad hoc extra de iud. c. nõ in homine. Arch.

QVOLIBET. Hic incipit secunda pars huius dist. in qua probat per 16. auctori. sanctorum patrum, quod si clericus ceciderit in lapsum criminis post ordinationem, debet deponi. Io. de Fan.

CASVS. Supra dictũ est in c. Apostolus. quod ordinãdus debet esse sine crimine, vt homicidio, & adulterio, & similibus. Nũc autem di

cat.

c.1.q. si his criminibus aliquis est obnoxius, promoueri non debet nec ordinari. & si ordinatus talia conuincitur commisisse ante ordinationem vel post, debet deponi, vt probatur per seq. c. 5. dist. 50. de his vero. & c. ex pœnitentibus. Item quid si dicat eps se dispensasse cum eis? non est ei credendú, nisi probet se cú eis dispensasse: vel nisi sibi bonas litteras dederit. ná hæc res cómissa est episcopo quærenda, nó negligenda. ff. de transact. cú hi. §. si prætor 4. debet ergo probari dispensatio, vt est expressum extra de schisma. cap.

N *Emo*] C A S V S. Dicit Symmachus in hoc cap. quod nullus debet assumere prædicandi officium, nisi qui suis actibus errata condemnat: & amorem innocentiæ sua conuersatione demóstrat.

a *Monitoris.*] id est, prædicatoris.

b *Errata*] id est, maiora. 81. dist. c. 1. alias contradiceret propositio Gratia. sic 25. dist. c. vlt. & 3. q. 7. iudicet.

¶ Monitoris personam non recte suscipit, qui verbis, non operibus docet. C. I.

N Emo recte monitoris[a] personá suscipit, nisi qui actibus suis errata[b] condemnat, & amoré innocentiæ conuersatione demonstrat.

Item Calestinus ad episcopos Gallia, epist. 2. c. 3.

¶ Careat ordine, quem prælat, qui indignum sublimare non metuit. C. II.

T Antis Daniel grauatus testimonijs, tanta facinorum accusatione pulsatus, sacrarum, vt dicitur, virginum pollutus incestu, episcopus asseritur ordinatus. Et, vt in uostri libellis scrinij continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in pontificij dignitatem, hoc tempore, quo ad causam dicendam, missis a nobis litteris[c], vocabatur, obrepsit[d]. Sacro nomini absit iniuria. Facilius est, vt hanc dignitatem tali dando, ipse amiserit ordinator, quàm eam obtineat ordinatus. Cui conuicto[e] sociabitur[f], qui sibi eum credidit, largiendo pontificium, sociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinauerit, ostendit.

T *Antis*] C A S V S. Daniel cum esset electus in episcopum, accusatus fuit apud Cælestinum de multis criminibus, & præcipue de incestu cú monialibus: propter quæ crimina inuestiganda citatus fuit vt Romá veniret. qui contemptis litteris Papæ, in epm est promotus. cómittit igitur causam quibusdá Cælestinus: & præcipit eis vt de his cognoscát, quod si vera esse inuenerint, ipsum & ordinatorem ipsius deponant: quia qui talem ordinat, osté dit se esse similem illi.

c *Litteris.*] Et ita res iam erat litigiosa. extra de offi. iudi. delegatum.

d *Obrepsit.*] Ex quo auté se promoueri fecit, lite pendente deponédus est, etiá si innocés inueniatur. extra de accus. Deus omnipotens. ff. de lit. causa. qui de libertate. Io. quod falsú credo, put notaui in quæst. omnus. B de hoc notaui. 8. q. 4 nonne. Ioan. Si auté accusator per annú cessauerit, postea potest promoueri. reiect. vt ff. de mune. & hono. reus. sed in episcopatu tantum tres menses dantur, vt in authen. de sanct. episco. §. 3. collat. 9. nisi iudex breuius tempus fuerit moderatus, vt 4. quæst. 5. quisquis. arg. extra de fide instru. accepimus. extra de appella. personas, in fi.

e *Conuicto*] de crimine: vel quòd post accusationem fuerit ordinatus.

f *Sociabitur.*] Sic ergo sententia lata contra ordinatú præiudicat ordinatori, vt hic, & 59. dist. ordinatos. & hoc videtur pp causæ cognitióem, vt dixi 3. q. 6. hæc quippe. Vel dic, quod tunc præiudicat ordinato: i. sententia lata contra ordinatú, quando præsens est, & scit causam agi ordinati. cum enim quasi sua causa agi videatur, & tacet, nec defendit causam, sibi præiudicat, vt extra de senten. & re iudi. quamuis. & ff. de regu. iur. sæpe.

Item ex concilio Nicano, c. 9.

¶ Noń recipit ordo ecclesiasticus eum, qui sine examinatione, vel postea confessus ordinatur. C. III.

S I qui sine examinatione[g] promoti presbyteri sunt, & postea examinati[h], confessi sunt peccata sua; & cum confessi fuissent, contra regulam[i] venientes homines eis manus imposuerunt; hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, sancta[j] defendit ecclesia.

Rab. lib. pæ. c. 1. Burc. l. 2. c. 13. Iuo par. 6. c. 33. Ansl. 8. c. 13. 5 dist. 24. c. vlt. [j] al. catholica] sic in ep. 3. Calixt.

S *I qui*] C A S V S. Quidam presbyteri promoti sunt sine examinatione: & postea cum examinarentur, ipsi in iudicio confessi sunt omnia peccata sua. Alij ante ordinationem cum examinarentur, confessi sunt peccata sua, & tamen episcopi promouerunt eos. quæsitum est in Niceno concilio. verum isti debeant recipi & defendi in suis ordinibus? Et respódet quód non. Sic ponit casum Beneuen. H. vero intelligit de eisdé personis casú sic. Aliqui sine examinatione in presbyteros sunt promoti: postea examinati in iure confessi sunt peccata sua: nihilominus tamen promoti sunt ad episcopatum, vel ad aliam dignitatem: quæsitum est in concilio, vtrum tales debeant recipi? Et respondet quód non.

g *Sine examinatione*] Sed quid de episcopo, qui sine examinatione tales ordinat? Dicit lex & canon eú deponédú. in auth. quomodo opor. epis. §. oportet. & 1. q. 1. si qui episcopi. & 5. dist. 24. §. vlt. cap. 1. maxime cum eps dispensare non debeat sine cósensu capituli vel maioris partis: alias post errores suos semper métiretur eps se cú eis dispésasse: quod verú credo etiam circa notos. hoc tamé non nego, quin circa notá personam solo facto dispensat eps, vt dixi 5 dist. 51 c. vlt. punitur tamen eps si indiscrete dispensat.

h *Examinati*] cú ad maiora promouent, scilicet ad episcopatú.

i *Contra regulam.*] quæ interdicit tales ordinari.

Epi. ordinans sine examinatione ordinatos pu. ...

Item eiusdem concilij, c. 10.

¶ Lapsi per ignorantiam, aut contemptu ordinantium, ordinati deijciantur. C. V.

Q Vicumque ex his, qui lapsi sunt, per ignorantiam[k] sunt ordinati, vel contemptu[l] eorum, qui eos ordinauerunt; hoc non præiudicat[m] regulæ ecclesiasticæ. Cú enim cópertú[o] fuerit, deponuntur.

• ¶ Contemptu.] græce est in concilio vulgato ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων Idest. vel etiam ijs antea scientibus, qui ordinauerunt.

Q *Vicumque.*] C A S V S. Quidam criminosi ordinati sunt ignoranter ab episcopis: quidam vero scienter. Quæritur an debeant deponi? Et respon. quód sic.

k *Per ignorantiam*] ordinantium. & dic ignorantiam iuris vel facti: secundum Hug.

l *Vel contemptu*] id est eis scientibus.

m *Non præiudicat.*] Factum enim prætoris iuri publico non derogat. ff. de ser. l. 1.

o *Compertú.*] Arg. quod quandocunque de veritate cóstat, sequéda est. 8. di. q. contépta. nó diuturnitas epis. &c. extra de simo. non satis. ipsu dicit tn dispésatióe. 35. q. 8. de gradib. & ex q ma. accu. post p tuas.

Item Innocentius ad Maximum, & Seuerum, epist. 5.

¶ Alienus fiat à ministerio, qui illud, viuendo illicite, polluit. C. VI.

M Aximianus[n][o] filius noster agés in rebus huiusmodi, qualé[p] que-

Poly. l. 4. tit. 39. Ansl. l. 8. c. 15. Iuo p. 6. c. 96. [n] al. Maximilianus

M *Aximianus.*] C A S V S. Quidam presbyteri ex concubinis filios habuerunt: quos Maximianus zelo Dei accensus, coram Apostolico accusauit. cómisit ergo causam Innocétius quibusdá, & præcepit eis, si hæc vera inuenerit, remoueát eos ab offic. o sacerdotali.

o *Maximianus*] 3. q. 2. quia ea.

p *Qualé querelá*] iubemus criminalé. ná clericus erat iste, nó enim laicus posset illos accusare. 2. q. 7. per totum. nisi forte patronus prælatum de dilapidatione: quia túc sua interest argu. 16. q. 7. filijs. alias laicus non auditur de hoc crimine, vt 28. dist. consulendum.

Licet ita habeatur in antiquis apparatibus: secundú istá correctioné B. Pern. nó est de gl. sed ita debet esse vt hic est posita cú additione Bar. Pern. sed Ioan. de Fan. hoc posuit in suo apparatu sicut iacet.

Aliqui habent hoc extra q ma. accu. post p tuas vt hic habet: sed non debet esse: quia illa decretalis remota fuit in nostra compilatione. eo. al. Patronus prælatum de dilapidatione accusare potest.

Accusari possūt plures simul.

a ¶ *Libelli.*] Per hoc q̄ dicit, libelli, & postea presbyteris. argumētat̄ q̄ quis in eodē libello plures accusare possit. Io. Quid iuris sit de hoc, no. plene. 2.q.1. prohibentur. in glo. quæ incipit, q̄stus. B.

a ¶ *Libelli.*] i. chartæ quam Papa misit. 30.q.3. Pyctacium. B.

b ¶ *Perspecto.*] videtur ergo, q̄ nō sufficiat si authēticè ipsum exhibe-

D *Ictum.*] Casus. Dicitur hic, q̄ si sacerdos p̄ p̄ delictū vel negligentiā suā fuerit degradatus, detrudi debet in monasteriū, vel canoniā regularē ad pœnitentiā agendā, nec debet amodo viuere sæculariter, & si h̄ facere præsumpserit, excōmunicari debet.

g ¶ *Negligentiam.*] not. q̄ aliquis æque deponitur propter negligentiā, sicut propter dolum. 86. dist. ca. 1. & 11. q.3. placuit & 100. dis. qm̄. & extra de statu mona. cum ad monasterium. in fi. & C. de offi. præfe. or. si quos. & ff. de custo. & exhib. re. l. carceri. & l. milites. q̄d intelligo cum crassa est negligentia, vt 1. q. 1. quidquid. & ff. de verb. signifi. magna.

Negligētia quādoque dolo cōparatur.

relam detulerit, libelli[a] eius series annexa declarat. Qui zelo fidei, & disciplinę ductus, non patitur ecclesiam pollui ab indignis presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse. Quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres charissimi, libelli, qui subiectus est, tenore perspecto[b], eos, qui talia perpetrasse dicuntur, iubebitis in medio collocari; discussisque obiectionibus, quæ ipsis presbyteris impinguntur, si conuicti fuerint, à sacerdotali remoueantur[c] officio (quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt), atque alieni efficiantur à ministerio, quod viuendo illicite, polluerunt[d].

Item Eugenius Papa.

¶ Cuilibet ab ordine deposito, episcopi prouidentia, locus pœnitentiæ deputetur. C. VII.

Ansl. 5. in prin.

SAcerdos, aut quiuis alius in ordine ecclesiastico prouectus, si in eo[e] scelere inuenitur, quo abijciendus comprobatur; depositus, prouidentia episcopi, bene prouiso[f] loco constituatur; vbi peccata lugeat, & vlterius non committat.

Item ex concilio Moguntino.

¶ Retrudantur in monasterium presbyteri, qui pœnitentiam agere contemnunt. C. VIII.

In conc. Cabilonensi, c. 40. Burc. l. 2. c. 191. Iuo p. 6. c. 236.

DIctum est nobis presbyteros propter suam negligentiam[g] canonice degradatos, & sæculariter gradu amisso viuere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Vnde statuimus, vt gradu[h] amisso, agendæ pœnitentiæ gratia, in monasterium[*], aut in canoniam regularem mittantur. ¶ Si vero hoc fieri causa quælibet prohibuerit, vbicumque sint, pœnitentiam agere nō desistant. Si autem amisso gradu sæculariter[i] viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab ecclesiæ communione separentur.

* ¶ In monasterium.] *In concilio Cabilonensi, vbi hic canon habetur (licet Burchardus etiam, & Iuo ex Moguntino citent) & apud cæteros collectores legitur,* in monasterio, aut canonico, aut regulari: *in vno autem peruetusto Gratiani codice,* in monasterio iuxta canonicā regulā.

Item Isidorus, sententiarum de summo bono, lib. 2. c. 10.

¶ Mutatio loci aliquando valet conuersis ad pœnitentiam. C. IX.

VAlet[k] interdum[l] conuersis pro animæ salute mutatio loci. Plerūque enim dū mutatur[m] locus, mutatur & mentis affectus. Cōgruum est enim inde etiam corporaliter auelli, vbi quisque illecebris deseruiuit. Nam locus, vbi quisque praue vixit, hoc in aspectu[n] mentis apponit, quod sæpe ibi vel cogitauit, uel gessit.

Item ex tertia synodo Aurelianensi, c. 7.

¶ Clericus adulterasse conuictus, uel confessus, in monasterio detrudatur. C. X.

Iuo p. 8. c. 285. Pān. l. 3. c. 143.

SI quis clericus adulterasse aut confessus, aut conuictus fuerit, depositus ab officio, communione[o] concessa, in monasterio, toto vitæ suæ tempore detrudatur.

h ¶ *Gradu.*] arg. pro illis qui dicunt exauctoratum priuari sacramēto[1]. vnde colligitur talē posse verberari sine sacrilegio. ar. est ad hoc 50. dist. accedens.

1 Arg. contra. 1. q. 1. quod quidā. vers. si fuerit.

i ¶ *Sæculariter.*] hic patet, q̄ depositus s̄m regulam ecclesiasticam tenetur viuere. argu. ad hoc 32. dist. si qui vero. & 20. q. 3. eos. vnde verberans eos incidit in canonem: & ecclesia eos tueri debet, nisi sint incorrigibiles, vt extra de iud. cum non ab homine. Io. quod falsum credo, cū sit exauctoratus, & nudatus omni priuilegio[2]. B. Sed numqd qui hoc modo detruditur in monasterium, ibi cogitur esse perpetuo, quod videtur dict. 50. c. 1. ī. ea. si quis clericus. Sed dic hoc esse in arbitrio iudicis, & s̄m qualitatem delicti suū quādoq; ad tempus detruditur, vt 2. q. 1. i primis. quāque iubetur peregrinari per orbem, vt de pœni. dist. 6. sacerdos. quandoque traditur curiæ sæculari, vt 11. q. 1. statuimus. aliàs nūquā cogitur q̄s inuitus ingredi monasterium nisi propter delictum, vt 20. q. 1. sicut. & 55. dist. si euangelica. Io.

Clericum depositum verberans incidit in canonem.

2 Argu. ad hoc 34. distin. c. 1. in si. vbi de hoc.

Detrusus in monasterium an cogatur ibi perpetuo esse.

V *Alet.*] Casus. Statuitur hic, q̄ si aliquis de crimine fuerit conuictus, debet separari a loco in quo cōmisit delictū ad pœnitentiam peragendam. Nā interdū valet loci mutatio cū affectus mētis sæpe cū loco mutetur, cū nō videat vbi male gessit. Sequētia duo c. plana sunt, q̄ de hac materia loquunt̄.

k ¶ *Valet.*] gratia cooperante.

l ¶ *Interdum.*] interdum nocet, vt ī. dist. 74. quorumdam. & C. quomodo. & quando iud. l. 5. sed valet si fiat ex charitate.

m ¶ *Mutatur locus.*] ī. 35. q. 6. ab isto die. ī. dist. 86. fratrem.

n ¶ *In aspectu.*] Memoria delictorum, quæ est concupiscentia, detestabilis est[3]. 15. q. 1. mulier. quæ aūt est ad compunctionem, illa bona est. Nullum enim tale delictorum remedium est sicut eorum continua memoria de pœn. dist. 3. Iudas. de pœn. dist. 1. S. his auctoritatibus. ver. non tibi dico. & vers. nunc autem. & quandoque bona est memoria rei ad terrorem. vt 7. q. 1. denique in fi.

Delictorum memoria an sit bona.

3 Ad hoc 1. q. 7. nō solū. i pr. vbi de hoc.

o S *I quis clericus.*] *Communione.*] scilicet fidelium & sacramētorum. H. Alii dicunt, scilicet fidelium, nō autem fratrum. arg. ī. nod. si diaconus. Archid.

hiberet: sed vt ēt teneatur exhibere libellum quem porrexerat Papæ, vt 7. q. 1. præsentium. & 55. dist. præcepta. & maxime vbi procurator impetrauerat litteras, & dubitatur an ille de hoc habuit speciale mandatum, vt extra de rescrip. nonnulli: vel an fuerit excommunicatus, vt extra de proba. cap. post cessionem.

Presbyter an propter simplicē fornicationem deponatur.

c ¶ *Remoueantur.*] ergo presbyter propter simplicē fornicationem deponitur, vt 27. q. 1. vt lex. contra. & ī. 82. dist. cap. presbyter. & 34. dist. fraternitatis. Io. Cōmuniter autem dicitur, q̄ pro simplici fornicatione quis deponi non debet, cum pauci sine illo vitio inueniantur, vt 50. dist. quia sanctitas tua.

d ¶ *Polluerunt.*] quantum ad se. 49. dist. cap. vlt.

S *Acerdos.*] Casus. Dicitur in hoc c. q̄ si sacerdos de aliquo crimine conuincatur, deponi debet, & episcopus ei locum prouidere debet, in quo pœnitentiam agere possit.

e ¶ *In eo.*] ergo pro omni causa non deponitur. B.

f ¶ *Prouiso loco.*] id est, monasterio, vt cap. seq.

a R Omanus.] Romanus.] Sed qua ratione detruditur ibi, cum aliunde esset? quia ibi forte commiserat, vt in Auth. vt null. iudi. §. si vero.

P Resbyter.] C a s v s. Quæsitum fuit ab Apostolis quam pœnam pati debet presbyter vel diaconus, qui publice in adulterio, vel fornicatione, periurio vel homicidio fuerit deprehensus. Et respondet, quod debet deponi, sed excommunicari non debet, cum non debeat duplici contritione flagellari, more tamen laicorum debet pœnitentiam agere, cum eius crimen sit manifestum.

b ¶ Aut furto.] sed qualiter laici probabunt illud esse cum non possint testificari contra clericum. 2. q. 7. episcopi.

c ¶ Captus est.] & conuictus. extra de iud. cum non ab homine. de hoc dixi 50. dist. de his. & c. si qui diaconus. vnde cum capitur, detineri debet per 22. horas diurnas, & nocturnas, vt videatur, vt ff. de adul. capite. sed nec testibus admissis creditur, nisi à principio clericum in adulterio viderint, nec laicis credetur de hoc: quia laici oppido nobis infesti sunt. 2. q. 7. laici. Vel dic, captus per famam, vel per confessionem propriam, vel rei euidentiam, vt extra de cohab. cler. vestra. & cap. vlt.

d ¶ Scriptura.] extra de iud. at si clerici. de pœn. distin. 3. §. auctoritas. ff. nau. caup. licet. §. vlt.

e ¶ Bis.] i. perfecte.

f S I quis episcopus.] Inter laicos.] hoc intellige, quando crimen venit in notitiam populi, vt 3. 27. dist. presbyter.

S I diaconus.] C a s v s. Dicitur hic, quod si diaconus, vel presbyter commisit crimen aliquod dignum depositione, ab officio & communione debet repelli: si vero non est depositus, sed se propter delictum ab altaris ministerio remouit more pœnitentis, si alii presbyteri desunt, poterit in necessitate baptizare.

g ¶ A communione.] corporis Christi, vel ad tempus. & sic soluitur contra. illud c. presbyter. vel expone, id est beneficio, & sic soluitur. 3. ea. c. presbyter.

h ¶ Necessitatis.] arg. alicui licere causa necessitatis baptismum conferre, cui non licet aliud sacramentum conferre. 3. de consec. dist. 4. constat. 1. q. 1. sicut Christus. contra. 3. dist. 50. c. qui sub gradu.

i ¶ Liceat.] cum solennitate. alias etiam laicus hoc posset.

k ¶ Baptizare.] dic vt 50. dist. qui sub gradu.

S I qui.] C a s v s. In Italia Theutonia presbyteri, diaconi & subdiaconi publice tenebant concubinas, quibus omnibus Greg. officium interdixit donec pœnitentiam agerent, & si vellent in crimine perseuerare, præcepit omnibus vt eorum officia non audirent: quia eorum benedictio in maledictionem conuertetur. & hoc probat auctoritate prophetæ dicentis: Maledicam inquit, &c. Et quicunque præceptis nostris non obedierit, peccatum idololatriæ, & paganitatis incurret.

l ¶ Dum pœniteant.] ex hoc determinantur contraria. 3. dist. 81. mi[nisteria].

Item Pelagius Papa Constantino defensori.

¶ De eodem. C. XI.

R Omanus ecclesiæ Thæanensis clericus pro crimine adulterii, quod admisisse perhibetur, à clericatus ordine depositus, in monasterio hic in vrbe Romana [a] ad agendam pœnitentiam ex nostra iussione detrusus est. — Pan. l. 3. c. 144.

Item ex canone Apostolorum 25.

¶ In crimine captus presbyter, vel diaconus deponatur, non tamen communione priuetur. C. XII.

P Resbyter †, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto [b], aut [a] homicidio captus [c] est, deponatur: non tamen communione priuetur [β]. Dicit enim scriptura [d] [Non † vindicabit Dominus bis [e] in idipsum.] — Io. Sec. Trib. c. 1. Raban. l. pœnitent. c. 1. Ans. l. 11. c. 29. Burc. l. 2. c. 189. Iuo p. 6. c. 234. Poly. l. 4. tit. 31. † οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

† Episcopus aut presbyter, aut diaconus] orig. Naum 1. & 70.

a ¶ Aut homicidio.] hæc dictio non est in canone 25. Apostolorum. Sed in concilio Triburiensi, cum Patres illi ita dixissent, legimus in canonibus Apostolorum, quod episcopus, presbyter, et diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur: hinc argumentatur idem multo magis statuendum esse de homicida: quæ fortasse causa fuit, quamobrem à Gratiano, & aliis collectoribus ea dictio huic canoni addita sit. In canone autem. 32. Basilii idem statuitur de clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expositum erat in canone tertio.

β ¶ Priuetur.] In codicibus impressis sequebatur, si paruerit sententiæ, quæ verba sunt expuncta, quia neque in originali, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.

Item.

¶ De eodem. C. XIII.

ii S I quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus post diaconii gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab ecclesia proiectus, inter [γ] laicos [f] agat pœnitentiam. — 3. dist. 28. c. presbyter. Ans. l. 11. c. 31.

¶ Proprius auctor huius capitis non est inuentus: sed simile habetur in concilio Neocæsariensi, cap. primo. & in capitulis Martini Bracarensis c. 27.

γ ¶ Inter laicos.] hæ duæ dictiones non leguntur in cap. 1. concilii Neocæsariensis citato 3. distinct. 28. c. presbyter (vt ibi notatum est) neque in capitulis Martini Bracarensis.

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 11. & 14.

¶ De eodem. C. XIIII.

S I diaconus, aut presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio, & à communione [g] pellatur. Si vero pro reatu suo se ab altaris communione sub pœnitentis professione submouerit, his † quoque si alii defuerint, & causa certa necessitatis [h] exoritur † poscentem baptisma liceat [i] baptizare [k]. — Iuo p. 6. c. 168. & p. 15. c. 18. c. 14. † al. sit

Item Gregorius septimus omnibus per regnum Italicum, & Theutonicorum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.

¶ Non ingrediantur ecclesiam presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui in fornicationis crimine iacent. C. XV.

iii S I qui sunt presbyteri, diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis iaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & sancti Petri auctoritate, ecclesiæ introitum, vsque dum pœniteant [l], & emendent [m]. Si qui vero in suo peccato perseuerare maluerint, nullus vestrum officium eorum audire [n] præsumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam [Maledicam [o], inquit, benedictionibus vestris]. Qui vero huic saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele testante, & beato Gregorio adstruente [Peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere]. — Ans. l. 6. c. 177. Pan. l. 3. c. 134. Malach. 2. Iuo p. 5. c. 36. lib. 35. moral. c. 12. 8. q. 1. c. sciendum. 1. Reg. 15.

ramur. versi. sicut enim.

m ¶ Emendent.] ex hoc videtur, quod sicut tales ipso facto suspenduntur, sic ipso facto per pœnitentiam restituuntur eis officium, vt dixi 32. dist. nullus. arg. ad hoc 15. q. 6. nos sanctorum. & 16. q. 7. si quis deinceps.

n ¶ Audire.] 3. 32. dist. nullus. & c. præter hoc. sed 3. 15. q. 8. sciscitantibus. contra. sed ibi soluam.

o ¶ Maledicam.] id est, reprobabo, vel reputabo maledictionem cum benedixerint vobis.

Lateralis de reum testificari nequit.

Adde qualiter probant adulterium vel fornicationem.

Non enim sufficit...

Vel est ex hoc magnæ fidei c. ...

Non est extra ...

Vide c. ... l. si libertus. ff. de bo. lib. & l. sed & hæ. §. prætor. ff. de procur.

Dicit Lau. hoc speciale esse in notorio.

Veldic vt no. 1. q. 1. in c. maledicta. & c. nol. ... Archid.

a ¶ *Paganitatis.*]id est. infidelitatis.
b ¶ *Contemnit.*]Qualiter sit hoc intelligendum, dixi 12. dist. omnes, 19. dist. in memoriam. & cap. nulli. Ioan.
S *I quis.*] Casus. Hęc quatuor consequentia cap. eumdem habent casum: in quibus dr, q si qui in sacris ordinibus fuerint con- q cui interdicit officium, & beneficium. quandoque enim permittitur beneficiu, & no officium, vt 50. dist. studeat. & 28. dist. presbyteru. quandoque econuerso, vt 1. q. 5. c. 2. quandoque etiã punitur in persona, & non in rebus, vt 16. q. 6. cognouimus. & c. illud.
f ¶ *Gregorius.*]Ergo per electionem votus, vel per renuntiationem

quiescere]. Peccatum igitur paganitatis [a] incurrit, quisquis dum christianum se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit [b].

¶ *In registo epistolarum Gregorij septimi non est inuenta hæc epistola, in qua sint omnia prorsus verba huius capitis. Sunt tamen in eo multa, quæ huius decreti faciunt mentionem. Libro primo epistola xxx. episcopo Salzburgensi, & lib 2. epist. 61. Leodiensi episcopo, & sequenti epistola Sicardo Aquilegiensi. De quo decreto, vt ipsum exequi omnino curarent, eadem lib. 2. epist. 66. Burchardo Halberstatensi episcopo, & epist sequenti, Annoni Coloniensi Archiepiscopo diligentissime scribit & lib. 3. epist. 4. Sigifredo Archiepiscopo Moguntino idem mandat. & lib 4. epist. 10 comitissæ Flandriensi, & sequenti, comiti de eadem re scribit. Inter decreta etiam Innocentij II. fit istius decreti mentio. Verum propria verba huius capitis vsque ad vers.* Qui vero hæc saluberrimo, *Marianus Scotus refert in fine suorum chronicorum. Sequentia autem verba valde sunt ipsi Gregorio vij. familiaria.*

Item Alexander secundus, episcopus, & Regi Dalmatiarum.

¶ Officio, & beneficio priuetur episcopus, presbyter, vel diaconus feminam accipiens, vel acceptam retinens. C. XVI.

Pann. l. 3. c. 138. iij Si quis amodo episcopus, presbyter, aut diaconus [c] feminã acceperit, vel acceptã retinuerit, proprio gradu decidat [d] vsque dum ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

Idem clero Mediolanensi.

¶ De eodem. C. XVII.

Pann. l. 3. c. 139. iiij Si quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum, officium [e] cõtumaciter deserens feminam sibi potius eligit; sicut sponte ob fornicationem dimittit officium; ita ob præuaricationem dimittere cogatur [f] etiam inuitus beneficium.

Idem Populo Mediolanensi.

¶ De eodem. C. XVIII.

Pann. l. 3. c. 140. Eos etiam, qui vt fornicari eis liceat, diuinum officium derelinquunt, & a Deo recedentes, diabolo & operibus eius seruiunt; sicut se iustissime ab officio alienos faciunt; ita beneficio [g] ecclesiarum priuatos esse adiudicamus.

Item Lucius Papa.

¶ De eodem. C. XIX.

Habetur in epistola 2. Clementis ad Iacobum fratrẽ Domini. Ansl. 8. c. 2. Poly. l. 4. tit. 31. Iuo. par. 6. c. 87. Ministri altaris presbyteri, siue diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam seruent. ¶ Si vero post ordinationem suam ministros cõtigerit propriæ vxoris [h] inuadere cubile, sacrarij non intrent limina, neque sacrarij [i] [*] portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus [k] holocausti [l] oblationem suscipiant; neque ad Dominici corporis portionem † accedant [m]; neque propinent [β], neque sine maioris natu auctoritate minora [n] gerant officia: vrceum sane ad altare, vel calicem ne suggerant.

(margin: † al. portationem; † al. suggerant)

[*] ¶ Sacrarij.] *In epistola secunda Clementis (vnde caput hoc sumptum videri potest, & vnde citat Iuo) legitur:* sacrificij. *in vno autem vetusto Gratiani codice,* sacri.
[β] ¶ Neque propinent.] *In epist. 2. Clementis est:* nec aquam sacerdotibus porrigat ad manus; ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, vrceum, siue calicem ad altare non suf ferat. *Apud Iuonem vero:* Sed aquam tãtum sacerdotũ manibus porrigat, ostia forinsecus claudat, minora gestet officia: vrceum sane ad altare suggerat.

Clemens Papa ibidem paulo inferius. *Idem.*

¶ Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur. C. XX.

Iuo par. 4. c. 89. Ansl. l. 7. c. 147. Poly. l. 4. tit. 31. s Clericus solus ad feminæ tabernaculum nõ accedat, nec properet † sine maioris natu sacerdotis † iussione: nec solus presby-

(margin: † al. frequentet; † al. ac fuerit data; † al. permissione)

intelligit alij abrenunciatum. s. 8. dist. quo iure. C. de furt. l. 1. ff. de tribut. quod in hæredẽ. §. eligere. ff. de reg. iur. l. nemo. §. quoties. Arg. ẽ. ff. quorum leg. l. 1. §. 3. & arg. plura de hoc inuenies. 13. q. 1. in fi. Io. Sol. vbi sunt aliqua repugnantia: eligendo votum, renuntiat alteri. alias secus. B. de pœ. dist. 1. §. item si antequam.
g E *Cc beneficio.*] j. 16. q. 6. illud. arg. ff. de pecu. l. 1. C. de vsur. l. vlt.
h M *inistri.* ¶ *Propriæ vxoris.*] maxime: quia idẽ est in aliena. Et no. q dicit inuadere, quia iam nõ est vxor quo ad debitum reddendũ. s. 77. dist. eps. cum qua votum emisit, ; & si eam cognoscat, incestũ cõmittit, & filij erunt illegitimi, & serui. 15. q. vlt. cũ multæ. est tñ vxor quo ad administrationem. 31. dist. lex. & plus peccat cum ista quàm cum soluta. Hu. arg. cõtra. j. dist. prox. propossuisti.
i ¶ *Sacrarij.*] id est sacrorum valorum.
k ¶ *Ab offerentibus.*]id est sacerdotibus, q offerunt, id est, consiciunt. Vel expone: nec ad oblationem alijs porrigendã. quasi dicat, nec ipsi sumãt corpus Christi, nec alijs porrigant. Vel meli⁹ hoc vult dicere: diaconi nec exerceant officiũ diaconale, nec presbyteri presbyterale. Vel expone, nec ab offerentibus, id est, subdiaconis, qui offerre solent diacono patenam cum eucharistia. Additio. 93. dist. cleros.
l ¶ *Holocausti.*]id est eucharistiæ. & dic intransitiue.
m ¶ *Accedant.*] presbyteri. i. non consiciant.
n ¶ *Minora.*]i. minorũ ordinum officia sine licẽtia superioris: & planum est capitulum, vt 16. q. 6. illud. Argu. ẽ. C. de vsufru. l. vlt. & ff. de sepel. leg. l. 1.

(margin: Beneficium quandoque permittitur & nõ officium; Eligens vnũ, renunciat alteri; Vxorem cognoscens, cum qua votum emisit incestum committit; Ad hoc 33. q. 5. q. Dum sanctificas. q. 8. nõ [illegible]; Offerentes qui dicantur.)

constituti, ad concubinas vel vxores accedere non debent: quod si contumaciter fecerint, officio & beneficio carere debent.
c ¶ *Diaconus.*]vel subdiaconus, vt in cap. sequenti.
d ¶ *Decidat*]quo ad executionem: prout patet in sequenti litera: sed nec statim debet suspendi, sed expectari debet per quadraginta dies. extra de coha. cle. sicut ad extirpandam. sed illud dispensatio est. ius enim erit, quòd statim deponatur. s. ead. c. 1.
e S *I quis sacerdotum.* ¶ *Officium.*]Ex his duobus capitulis habes,

C *Lericus.*]Hæc est tertia pars dist. in qua dr, q archidiacon⁹ nõ debet frequentare domos matronarũ vel aliarũ mulierũ, nec mittere xenia p clericos, & hoc probat in seq. cap. Ioan. de Fant.
Casus. Hoc cap. de trib⁹ psonis loquit, scilicet de clerico, presbytero, & archidiacono. Dr ergo hic, q cleric⁹ solus nõ debet intrare tabernaculũ mulierũ: nec ẽt cũ socio sine iussu plati. nec psbyter cũ sola femina cõfabulet. Archidiacon⁹ vero sub pœtatu officij suĩ nõ frequẽtet domicilia matronarũ: nec illas p clericos suos vel do-

mesticos

mesticos aliquid secrete mittat. de quo si conuincitur: & ille deponatur, & illa excommunicetur.

a ¶ *Femina.*] arg. ex solitudine vel societate plurimum pro aliquo vel contra eum praesumi, & c. clerici. arg. 18. q. 2. in decima. & c. diffinimus.

b ¶ *Humilitatis.*] Praetextu enim pietatis non est committenda impietas. si depon si homi nem. & 20. q. 1. nosse. & 24. dist. quod ait.

c ¶ *Frequenter.*] Ratione frequentiae pro aliquo, vel contra aliquem praesumitur: similiter ex longa mora argu. 34. dist. quorundam. 19. di. Anastasius.

d ¶ *Secreto.*] Magis enim peccat occulte peccans quàm manifeste, vt 19. dist. Anastasius. Sed ff. de re. oup. l. vl. si fi de Auctor. tut. pupil lus §. vlti. qui enim male agit, odit lucem. 68. q. 2. periculosam. extra de offi. iud. deleg. consuluit. & extra vt eccl. benefi. vt nostrum. Io. Sol. vbi quis magis contẽnit, ibi magis peccat, siue secrete siue palam. De hoc 40. dist ho mo Christianus.

S I quisspiam.] Haec palea habetur extra de coha. cle. & mul. c. 2. ibi exponitur.

e ¶ *Iudicetur.*] Not. quod ratione delicti mulier efficitur de foro ecclesiae. Archid.

O Portet] Haec est quarta pars dist. in qua probat per 2. cap. sanctorum patrum, quod cũ clericis nõ debẽt cohabitare suspectae mulieres nec solus cũ sola debet confabulari. Ioã. de Fant.

CASVS. Greg. monet hic presbyteros esse vigilantes super gregẽ sibi commissum, ne lupi morsibus, id est, diaboli lanientur. & reprehẽdit eos de consortio mulierum: quia vbi fuerit cum mulieribus cohabitatio, antiq. hostis stimulus non deerit, cũ quibus si fornicentur, sacrificare non debent. Quod probat tribus auctoritatibus prophetarum, scilicet Moysi, Sophoniae, & Malachiae. Sequens cap. patet.

f ¶ *Nefarium.*] id est, horribile. nam si nefarium esset dicere, male faceret Grego. dicẽdo.

g ¶ *Stimuli.*] Nam ex cohabitatione praesumitur accessus. 18. q. 2. diffinimus.

h ¶ *Ne fallam'.*] Publicum enim testimoniũ & opinio nõ est fallẽda C. de la. lib. tol. l. 1. §. sed & qui scimus & argu. 27. dist. quod interrogasti.

i ¶ *Qui fallitis.*] Dicunt enim fallere, ex quo habent voluntatem fallẽdi; nec minus peccat. de poen. dist. 2. si cui aliàs autẽ nõ fal lunt. 24. q. 3. Deus. mentiri enim Deo, &c. de conse. dist. 2. panem.

k ¶ *Pollutos.*] quantum ad sacerdotes. 49. dist. c. vlt.

ADDITIO. Ad hoc 49. dist. c. vlt. de conse dist. 4. quaeris. & 1. q. 1. quod quidam Archidia.

l *V Olumus.*] Quod dr̃ in istis cap. vt corrigi extra de coha. cle. & mul. c. 1. Vel intellige illud quando personae sunt suspectae, vel secum habẽt suspectas. Sed vsq; ad quem gradũ licet clericis cum consanguineis habitare? Dici potest, quod vsque ad finem in linea transuersali

---

ter cum sola femina a fabulas misceat. Nec archidiaconus sub praetextu humilitatis b, aut officij frequenter c intret domicilia matronarum; aut forte per clericos, aut domesticos † matronae mandet aliquid ‡ secrete d. Si agnitum fuerit; & ille deponatur, & illa a liminibus arceatur ecclesiae.

† al. domesticos eius
‡ al. secreti aliquid

a ¶ Iussione] *In epistola Clementis sequitur.* Nec presbyter solus cum sola adiungatur: sed duobus adductis testibus visitet infirmam: nec solus cum sola femina fabulas misceat: nec archidiaconus, aut diaconus sub praetextu officij humilitatis frequenter, &c.

[*Idem.*]

¶ De eodem. C. XXI. PALEA.

Clemens ibidẽ continenter. Polyc. ibidem.

SEd si forte aliqua intercessio fuerit; episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interuentu, ipse pergat: sin autem; de latere suo dirigat β, cum duobus, aut tribus testibus. Nemo tamen cum extranea habitet femina, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna solicitudine fiat. Non enim ignoramus malitias satanae. (2. Cor. 2.)

¶ *Hec Palea in plerisque vetustis exemplaribus habetur coniuncta capiti antecedenti.*

β ¶ Dirigat.] *In epistola S. Clementis sequitur:* cum duobus, ac tribus, qui hoc sanare ‡ debeant. Sane ad visitandum mulierem infirmam nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.

‡ al. scire

[*Ex* γ *decreto Eugenij Papae.*]

¶ De eodem. C. XXII. PALEA.

Polyc. l. 4. tit. 31. ex Lucio. Ans. l. 8. c. 9. ex paenit. Romano

SI quisspiam sacerdotum, id est presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus de quacumque femina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem δ inueniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conuersari, excommunicetur: femina vero canonice iudicetur e.

γ ¶ Ex decreto.] *Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in cõcilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. cleric. & mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine.*

δ ¶ Admonitionem.] *In eodem canone sequitur,* metropolitani, vel alterius episcopi, aut eius, cui subiacere videatur.

Item Gregorius.

¶ Simul cum mulieribus sacerdotes habitare non licet. C. XXIII.

Inn. p. 6 c. 76. Polyc. l. 4 tit. 31.

4 OPortet sacerdotes, quibus Domini populus cõmissus est, cum magna animi constantia vigilare super dominicas oues, ne lupinis morsibus, id est diaboli stimulis lanientur. ¶ Neque enim hoc silere debeo, quod cum graui animi tristitia dico: sacerdotes cum feminis habitare cõspicio: quod nefarium f est dicere, vel audire, & contra sanctorum canonum sancita. Vbi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli g non desunt. Ideoque admonendi sunt, vt non antiqui hostis decipiantur fraude; quatenus iuxta Apostoli vocem non vituperetur ministerium nostrum. Cauere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, vt mundas valeamus ad dominum leuare manus: scriptum est enim [Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vester] Si quis vero praesumpserit aliter agere, sacerdotij sui honore priuetur. Vnde omnimodo cauendum est, fratres, ne fallamus h populum, & illud prophetae dictum impleatur in nobis [Sacerdotes mei cõtaminant sancta, & reprobant legem] quos & alius propheta increpat dicens [O vos sacerdotes, qui fallitis i nomen meũ, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus responsum est: offerentes ad altare meum panes pollutos k. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris; quia polluti estis.]

2. Cor. 6. 1 Tim. 2. Leuit. 20. Soph. 3. sm 70. Malac. 1. sm 70. Ibidem.

Item Symmacho defensori, lib. 1. reg. indict. 9. epist. 50.

¶ De eodem. C. XXIIII.

Ino par. 6. c. 81. ‡ sacerdotes, qui in Corsica commorantur, &c.

VOlumus l vt sacerdotes ‡ prohiberi debeant, ne cum mulieribus

---

Concor. tex. in l. cum aliis C. de cur. fu. & in l. fin. §. pen. C. de bo. q. liber.

Peccare vicz magis dicitur, an manifeste delinquens.

¶ Textus hic non loquitur de peccato publico, vel secreto: sed dicitur ea quae secrete facta ad suspicionẽ, non autem facta palam.

Et extra de col. missar. de homine & 32. dist. nemo. sit vnrcos.

Adde gl. in l. Dominus. & de pet. vendi. Bar. in l. quae de so. m. &c.

Clerici cum mulieribus consanguineis habitare possunt.

uersali. J. ea cum omnibus. sed in ascendente vel descendente vsque ad septimum, vel hodie vsque ad quintum : quia cum his naturale fœdus nihil sæui criminis, &c. vt extra de cohabi. cler. à nobis. & C de episc. & cler. eum qui. etiam si illæ personæ iuuenes sint. Vltra secundum vero distingue an suspectæ sint, quia iuuenes sunt : an non ; quia sunt senes ; & tunc potest. in primo casu non. sic etiam distingue in ancillis: & sic intellige J. eod. feminas. Sed contra, nonne clerici debent simul dormire. 10. q. 1. necessaria? sed hoc de alijs qui simul non viuunt. Io. Et no. q illi decre. à nobis. est standũ, quæ vltima est de illa materia, & corrigit decre. primam illius tituli. B

a ¶ *Vel vxore.*] i dist 77. episcopus. argum. contra : sed hoc de senibus ; illud de suspectis. Vel loquitur secundum antiqua tempora. Vel solue, vt ibi dixi. & quod dicit caste : quia castitas, &c. 31. distin. Nicæna.

Legitur.] C A S V S. Dicitur hic, q sacerdotes non debent cum mulieribus habitare. Et hoc probatur exemplo Aug. qui etiam cum sorore noluit habitare propter alias mulieres, quæ cum sorore erant.

Abstinere à licitis quandoque debemus.

b ¶ *Legitur.*] arg. q etiam à licitis debemus abstinere, si eorum occasione peruenitur ad illicita. ar. dist. 63. §. verum 11. q 3. priuilegium & 61. dist. denique.

Episcopus nulli soci habeat mulierem.

c ¶ *Mea.*] & hoc intellige cum tales sunt cõsanguineæ, quæ sine alijs esse non possunt. Vel intellige de episcopo, cui non licet aliquam habere secum. C. de episc. & cler. Auth. episcopo. Laur.

Socij mei socius non est meus socius.

d ¶ *Sorores meæ.*] quia socius socij mei, socius meus non est. ff. pro socio. nam socij. nec vasallus mei vasalli, meus vasallus est : sicut nec libertus mei liberti, libertus meus est. ff. de verbo. signi. Modestinus. nec frater fratris mei, frater meus. ff. de ritu nupt. generali §. Inter priuignos.

N omnibus.] C A S V S. In octaua synodo fuit constitutum, vt clericus cum talibus personis, & in tali loco & tempore cum mulieribus loquatur, vt omnis suspicio remoueatur. Nam si clericus vult ire ad domum alicuius feminæ, melius vadat cum alio quàm solus : ne si ceciderit, nõ sit qui subleuet eum.

e ¶ *Vt certus.*] id est, ille ad cuius spectat officium. 18. q. 2. in decima.

f ¶ *Loco*] in hoc cap. habes præsumi contra aliquem, & pro aliquo ratione numeri, loci, & temporis ratione etiam personæ & causæ 13. q 2. ceciderit. & 29. distinct. sciendum. & 18. q. 2. diffinimus.

Præsumptio fit maior ratione numeri, loci, temporis, & personæ.

g ¶ *Duos.*] arg. q melius est esse duos simul quàm vnum, vt 7. q 1. illud. 12. quæst. 1. nobis. arg. contra. ff. de admini. tut. l. 3. §. quod in tutoribus. ff. de exerc. act. ne in plures. & Adam dum solus fuit non peccauit, vt de pœni. dist. 2. quando Adam. arg. contra 21. distin. q. 1. in apibus. Solu. horum brocardorum est vt referas te ad id de quo agitur : licet enim binarios reprobetur. 32. quæst. 1. nuptiæ. non tamen quo ad omnem significationẽ. 28. q. 1. sæpe. id est, non quo ad omnem locum in quo ponitur. & solue per cap. sæpe.

Vm omnibus] C A S V S. Statuitur in hoc capit. quòd clerici non habitent cum mulieribus, nisi sint sibi cõiunctæ in primo gradu vel secundo consanguinitatis, vt mater, auia, soror, & amita. Item cũ ancillis, & pedissequis quæ cum eis erant ante quàm ordinarentur. Item cum nuribus, & vxoribus seruorum suorum.

h ¶ *Ex familia.*] quis enim ferret coniuges à viris, vel patres à filijs separari? C. commu. vtriusque iudi. possessionum. arg. ad hoc 11. q 3. quoniam multos. dura enim esset talis separatio. ff. de fun. instru. quæsitum. §. saluiarum.

Personarum sic iunctarum separatio dura est.

i ¶ *Etiam antequam ordinarentur.*] idem si post : sed ideo dicit, quia forte non haberet necesse tot personas recipere iam ordinatus, vt filius duceret uxorem in domum patris clerici : sed si prius ante ordinationem patris iam eam habebat in domo, non debet eam eijcere. Nam, Turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes. extra de iureiurando, quemadmodum.

On oportet.] C A S V S. Prohibetur hic ne aliquis clericus, vel continens ; nec etiam aliquis Christianus communia lauacra cum mulieribus habeat : quia etiam gentiles hoc maxime reprehendunt.

k ¶ *Omnino.*] Vnde si vir accedit ad balneum extraneæ mulieris, priuatur donatione propter nuptias, & mulier dote si cum viro alio habuit balneum. C. de repu. l. vlt. immo etiam infamis est, qui tenet mulieres custodientes balneatorum vestes, vt ff. de his qui not. infam. athletas.

Balnea mulieris periculosa sunt.

conuersentur: excepta dumtaxat matre, sorore, vel vxore a, quæ caste regenda est.

Idem, lib. 7. epist. 39.

Apud Posidonium in vita Augustini.
Iuo p. 6. c. 77.
† al. consueuerit

¶ De eodem. C. XXV.

LEgitur b, quòd beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit † dicens: quæ cum sorore mea c sunt, sorores d meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

Item ex vij. synodo.

¶ De eodem. C. XXVI.

Ecclesi. 4.
Ibidem

IN omnibus obseruare conuenit, vt certus e quis, & certo tempore, & certo loco f, & certis personis vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, vt excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum & ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. Melius est enim duos g esse simul, quàm vnum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur. [Væ enim vni; quia si ceciderit, non est qui erigat eum.]

¶ *Caput hoc etiã in aliquot manuscriptis citatur ex septimo synodo, in cuius sane postremis capite aliqua huc spectantia habentur. Ceterum in plerisque citatur ex octaua ; & sententia videtur sumpta ex c. 83. Asceticorum B. Basilij, cuius regulas sub nomine octauæ synodi sæpe citari alibi notatum est.*

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 17.

¶ De eodem. C. XXVII.

CVm omnibus omnino clericis extraneæ feminæ non cohabitent, sed solæ matres, auiæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrũ, aut sororum, & quæcumque ex familia h domestica necessitate, etiam antequam i ordinarentur, iam cum eis habitabant; vel si filij eorũ iam ordinatis parentibus, vxores acceperunt; aut seruis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

Item ex concilio Laodicensi. c. 30.

¶ De eodem. C. XXVIII.

NOn oportet ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut cõtinentes se, aut omnem omnino k christianum cum mulieribus lauacra habere communia. Hæc est enim apud gentiles prima reprehensio.

Item Gregorius ad Ianuarium episcopum Caralitanum, lib. tertio, epistola. 26.

¶De eodem. C. XXIX.

ARchidiaconum tuum, vt audio, habitare cum mulieribus prohibuisti; & nunc vsque in ea prohibitione despiceris; qui nisi iussioni tuæ paruerit, cum sacro ordine volumus esse priuatum. — Ansl. 7. c. 136.

Item ex concilio Toletano quarto, c. 42.

¶Venundentur ab episcopo, quæ appetunt consortia clericorum illicita. C. XXX.

QVidam clerici legitimum nō habentes coniugium, extranearum mulierum, vel ancillarum suarum interdicta sibi cōsortia appetunt. Ideo, quæ coniunctæ taliter cum clericis sunt, ab episcopo auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad pænitentiam, quos sua libidine infecerunt. — Ansl. 7. c. 148. Poly. l. 4. ti. 39.

Item Siricius Papa Himerio episcopo, epist. 1. c. 12.

¶Non habitent feminæ cum clericis, nisi quas necessitudo excusat. C. XXXI.

FEminas non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum ijsdē synodus Nicæna permisit. — Poly. l. 4. tit. 38. Burc. l. 2. c. 110. Iuo p. 6. c. 52. & 187. Ansl. l. 7. c. 149. c. 3.

Item ex concilio Africano, c. 5.

¶Nisi maiorum iussione ad feminarum domicilia clerici non accedant. C. XXXII.

CLerici, vel continentes ad viduas, vel virgines, nisi ex iussu, vel permissu episcoporum, aut presbyterorum, non accedant. Et hoc nō soli faciant, sed cum conclericis, vel cum quibus episcopus, aut presbyter iusserit. Nec ipsi episcopi, & presbyteri soli habeāt accessum ad huiusmodi feminas; sed vbi aut clerici præsentes sunt, aut graues aliqui Christiani. — Concord. Carthag. 3. c. 25. Ansl. 7. c. 151.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 102.

¶Episcopi prouideant, ne occasione temporalium, clericorum familiaritatibus virgines socientur. C. XXXIII.

AD reatum episcopi pertinet, vel presbyteri, qui parochiæ præest, si substentandæ vitæ præsentis causa adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subijciantur. — Poly l. 4. tit. 37. Burc. l. 8. c. 55. Iuo p. 7. c. 73.

Item ex eodem, c. 103.

De eodem. C. XXXIIII.

VIduæ, quæ stipendio ecclesiæ substentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, vt & meritis, & orationibus suis ecclesiam adiuuent. — Poly. ibidem Iuo p. 8. c. 327.

DISTINCTIO LXXXII.

GEneraliter etiam pauperibus, & ijs, qui suis manibus laborare non possunt, episcopus necessaria prouideat. Vnde in concilio Aurelianensi 1. c. 18. legitur.

Archidiaconum.] C. a s v s. Ianuarius episcopus bis prohibuerat archidiacono suo, ne cum mulieribus habitaret. Sed ipse p(ro)p(ter) hoc nō dimittebat. præcepit ergo Grego. vt eum tertio admoneat, & si contemnit, eum ab officio deponat.

a Qui nisi] vt 24. q. 3. de illicita.

b Priuatum.] post trinam communionē, vt extra de cohab. cler. & mulie. si quispiam.

Quidam.] C a s v s. Quidam clerici cum non haberent vxores, appetebant extranearum mulierū, vel suarum ancillarum consortia. Quare Toletan. concilium statuit, vt episcopus vendat tales mulieres, clericis p(ro) tempore ad pænitentiā relegatis. Casus sequentis cap. patet.

c Mulierum] id est, ancillarum.

d Et venundentur.] Et hoc si filios habuerint. si autem filios non habuerint, clauduntur in monasterio, vt di. 34. fraternitatis ne filii pereāt propter eorum absentiā. Item hic subaudi quando cōtrahūt cum eis tamquam cum vxoribus, alias non concedo, q(uod) venundari debeant, vel in seruitutē redigi propter simplicem fornicationem. ar. 15. q. vlt. cap. vlt. vt no. 31. dist. eos. & 34. dist. fraternitatis.

e Feminas.] Synodus Nicena] quæ est 1. ea in omnibus.

Clerici.] C a s v s. Idem fere est casus istius capi. cum illo s. eo. clericus solus. Duo ca. seq. plana sunt.

f Continentes.] vt sūt conuersi & deuoti.

Arg. 2. q. 2. duo. 37 q. 1. vt lex.

g Aliqui.] hoc non pōt intelligi, nisi de laicis propter litterā præcedentem. Sed quid si duo clerici dicunt me cōmisisse fornicationē cū aliqua tali die, duo laici dicunt me fuisse secum tota die in aliu locū? dico pponendos laicos, quia stant pro reo & ita patet hic, q(uod) clericus potest se purgare quandoque cum laicis, vt 18. q. 2. in decima. vt ibi dixi.

h Ad reatum.] Vitæ.] Coguntur enim quandoque sanctimoniales p(ro)p(ter) defectū rerū operas aliquas facere clericis, vel aliis, & per talem familiaritatem, & propter rerū defectū coguntur aliqua turpia facere. Præcipitur ergo hic, q(uod) si aliquæ sint pauperes, q(uod) episcopus eis prouideat, & hoc faciat de quarta pauperū. Si obiicias. j. de consec. dist. 5. numquam. vbi numquam permittitur, immo iubetur ne sint otiosæ, sed faciāt calathos, vel similia, illud intellige, q(uod) ecclesiæ possunt facere operas, non extraneo. sic dic. j. seruus. in fin.

i Viduæ] j. 87. dist cap. 1.

Generaliter.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarū prima dicitur, q(uod) episcopus debet prouidere pauperibus secundum posse suum, scilicet illis qui laborare non possunt. Secunda ibi, Proposuisti. Tertia ibi, Qui autem. Io. de Fant.

C a s v s. Hic intitulatur dist. 82. in qua ostendit, q(uod) clerici in sacris ordinib(us) cōstituti nec suis vxoribus, nec cū alienis mulieribus debent commisceri carnaliter, & qualiter sint puniendi qui post promissam continentiam fornicantur, vel de facto cōtrahunt, vel suis vxoribus commiscentur, & quæ pænitētia iniungatur presbytero fornicanti. Et spectat hoc ad cap. apostolicæ regulæ, oportet episcopum esse sine crimine. vel ad hoc, oportet episcopum esse monogamum. In principio tamen ponit de hospitalitate. Et primum capit huius dist. planum est.

k Generaliter.] Hic depingitur 82. dist. in qua tractat adhuc magister de continentia ministrorum, & addit, q(uod) si quis ministrorū fornicationem committit, & agat pænitentiam, ex dispensatione pōt remanere in ordinibus, vt j. ead c. vlt. & referuntur hæc duo, quæ dicuntur in hac dist. ad id, oportet episcopum esse sine crimine: & ad id, oportet episcopum esse monogamum. tū præmittit in cap. 1. qualiter episcopi pauperibus, & infirmis debeāt prouidere.

l Qui suis.] pauper enim qui laborare potest, si se immiscet eleemosynæ imperatoris, redigitur in seruitutem. C. de mendi. vali. l. 1. lib. 11.

m Non possunt.] ei qui potest laborare, non debet ecclesia prouidere: integritas enim & robur mēbrorū in cōferenda eleemosyna est attēdēda. C. de mēdi. val. l. 1. li. 11. qa robusti & cibo securi sine labore,

labore, frequenter iustitiam negligunt. vt 5. q. 5. non omnis. & dicit gloss. super Matthæum. Iustius feceris si iniuste petenté correxeris quam si ei dederis, &c.

a ¶ *Episcopus pauperibus.*] J. dist. 87. cap. 1. & 3.

b ¶ *Innocentius.*] qui fuit tertius à Syricio. Pro-

d ¶ *Filij.*] Filius enim est argumentum ambulans super terrã de incontinentia patris. 28. dist. priusquam.

e ¶ *Quod sola.*] id est à solis continentibus, vt 84. distinct. cum in præterito.

f ¶ *Iam inde.*] id est de hoc articulo.

Filius ambulās super terrã testatur patris incontinentiam.

¶ De eodem. C. I.

Episcopus pauperibus[a], vel infirmis, qui, debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum, & vestitum (inquantum † sibi possibile fuerit) largiatur.

† *possibilitas habuerit*] orig.

¶ *Item Innocentius*[b] *Exuperio Tolosano episcopo, epist. 3. c. 1.*

¶ Qui voluptatem officio præposuerit, modis omnibus submoueatur. C. II.

Ioo. p. 6. c. 57.
Pann. l. 3. c. 137.
Ans. l. 8. c. 8.
Poly. l. 4. tit. 31.

a Proposuisti, quid de his obseruari debeat, quos in diaconij[c] ministerio, aut in officio presbyterij positos, incõtinẽtes esse, aut fuisse, generati filij[d] prodiderunt. De his & diuinarum legum manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Syricij episcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes, in officijs talibus positi, omni ecclesiastico honore priuarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola[e] continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacræ legis auctoritas iam inde[f] ab initio custodita, quòd in templo,[g] anno vicis[h] suæ habitare præcepti sunt sacerdotes, vt seruientes sacris oblationibus, puros † & ab omni labe purgatos sibi vẽdicẽt diuina ministeria, neque eos ad sacra † officia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore[i] carnale consortium: quia scriptum est[k] [Sancti estote[l], quia & ego sanctus sum, dominus Deus vester.] Quibus vtique propter sobolis successionem, vxoris vsus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere. Quo † magis[m] hi sacerdotes, vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est; nec præterit[n] dies, qua vel à sacrificijs diuinis, vel baptismatis[o] † officio uacent. Nam si beatus Paulus apostolus ad Corinthios scribit dicens [Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi,] & hoc vtique laicis præcepit[p]; multo magis sacerdotes, quibus & orandi, & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere: qui †, si contaminatus fuerit carnali concupiscentia[q], quo pudore vel sacrificare vsurpabit, aut qua conscientia, quoue merito exaudiri se credit, cum dictum sit [Omnia munda mũdis, coinquinatis autẽ, & infidelibus nihil mundum?] Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est [vnius vxoris[q] virum.] Non dixit hoc, vt permaneret[r] in concupiscentia generandi, sed propter incontinentiam[s] futuram[t]. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait [vellem autem omnes sic esse, sicut & ego.] Quod & apertius declarat dicens [Qui autem in carne sunt[u], Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu.] Et [habentem filios,] non, generantem dixit. Sed ea plane[x],

J. c. sequenti.
Luc. 2.
Paralip. c. 24.
† al. puris & purgatis
† al. sacrificia
J. dist. 32. c. eos.
Leuit. 11. & 20.
Num. 18.
† *Quanto*] orig.
† al. orationis
1. Cor. 7.
† al. quia
Tit. 1.
1. Tim. 3.
1. Cor. 7.
Rom. 8.
1. Timot. 3.

g ¶ *Quod in templo.*] Sufficit ergo scholari ad hoc vt stipendium consequatur, vt sua vice seruiat ecclesiæ, scilicet cum ibi est.

h ¶ *Vicis.*] id est septimanæ. alias est dies pro anno, vt 33. q. 2. hoc ipsum.

Dies pro anno accipitur.

i ¶ *Cum vxore.*] multo ergo fortius si cũ alia.

Additio. Dicit quod propter reuerentiam sacramentorum vult eos esse sanctos, id est mundos ab omni labe mortali vel veniali: spirituali vel corporali: quod non potest esse quando carnaliter vxoribus cõmiscentur, secundum Hug.

k ¶ *Scriptum est.*] Sufficit ergo ita scriptum esse, licet sit durum. argu. 19. dist. in memoriã. ff. qui & à qui. li. ma. l. prospexit.

Sufficit ita esse scriptum.

l ¶ *Estote.*] Argu. contra 31. distinct. Nicæna. nam castitas est cum propria coniuge.

m ¶ *Quo magis.*] id est quanto magis.

n ¶ *Nec præterit dies.*] præter sabbatum magnũ, & idem præcedentem, vt de cõse. di. 3. in sabbato. Vel dic, sacrificijs, id est officijs diuinis.

Idẽ tenent speculator. in tit. de ... porto. & Bar. in l. mulier. ... ad Treb.

o ¶ *Vel baptismatis.*] cum necessitas exigit. alias baptismus qui fit cum certis benedictione, & 12. lectionibus, bis in anno tantum fit. de consecra. distinct. 4. proprie.

p ¶ *Præcepit.*] id est persuasit, vt 33. q. 4. Christiano. Vel præcepit vxoribus volentibus cõtinere. Vel dic præceptum esse cum vir accipit corpus Christi, vt scilicet non exigat sed reddere tenetur omni tempore.

De hoc le. & no. de cõsec. di. 2. omnis homo.

Proposuisti.] Hæc est secunda pars distinctio. in qua dicitur, quod puniantur sacerdotes & diaconi, qui non seruauerunt sententiam Syricij de castitate. Ioan. de Fant.

Casus. In archiepatu Tolosano sacerdotes & leuitæ incõtinẽter viuebant: quod manifestabãt filij ab eis generati. quod cũ vidisset Exuperius archieps Tolosanus, quæsiuit ab Innocentio quid esset de his faciendum. Sed anteq̃ respondeat, dicit super hoc constitutionem factam a Syricio, quæ tales præcipiebat ab omni honore ecclesiastico remoueri. Deinde ostendit, quod sacerdotes & leuitæ debent viuere continenter, ita etiã vt cum vxoribus carnaliter nõ cõmisceanť. Et hoc probat vno exemplo, scilicet sacerdotũ & leuitarum veteris testamenti, qui in hebdomada sua viuebant cõtinenter, ita etiam vt cũ vxoribus non commiscebanť carnaliter: nec discedebant à templo: quibus propter sobolis successionẽ vxoris vsus fuerat relaxatus? Multo magis sacerdotes debẽt abstinere: cũ quotidie sacrificent, & possint eligi de qualibet natione: Et vna auctoritate Pauli apostoli. Postea docet, quod illi clerici qui in sacris ordinibus contraxerunt, vel suis vxoribus se iunxerunt: si possunt probare constitutionem Syricij non peruenisse ad eos, in suis ordinibus remaneant: sed ad altiores non ascendant: decetero tñ abstineant. qui autẽ contra Syricij constitutionem scienter contraxerint de facto, vel se proprijs vxoribus miscuerint, deponantur.

c ¶ *Diaconij.*] Ideo non dicit de subdiaconis, quia non erat * tunc sacer ordo: non tamen poterant contrahere 32. dist. si qui.

*Vide supra di. 21. in prin. & gl. verb. subdiacones.

q ¶ *Vxoris.*] idest, non ideo dicit eum esse virum vxoris vnius, vt ea vtatur tempore sacerdotij.

r ¶ *Vt permaneret.*] Arg. voces affirmatiuas resoluendas in negatiuas. arg. J. dist. 26. vna tantum. & cap. vnius.

Affirmatiua in negatiuam resoluuntur.

s ¶ *Sed propter incontinentiam.*] id est, vt ea mortua contineat, & secundam non ducat, & sic negatiue legitur, vnius, id est non plurium: arg. extra de testi. licet.

Contra. tex. in l. non debet. ff. de do. & in l. nam etiam ff. de inoffi. test.

t ¶ *Futuram*] id est quam timebat.

u ¶ *In carne sunt.*] id est carnaliter viuentes.

x ¶ *Sed ea plane.*] Hic rñdet consultationi, & reuertiť ad constitutionem Syricij, de qua dixerat. Dicit aũt Hug & alij quod Syricius bis emisit constitutionẽ: primo illã quæ erat data ab Apostolis, scilicet vt in sacris ordinibus nullus contraheret, & si contraheret, deponeretur, vt 84. dist. cum in præterito. hæc fuit primo ab Apostolis statuta: sed quia aboleuerat, renouata est a Syricio. procedente tempore referebatur quæstio de talibus de quibus Innocen. hic loquitur: sed tñ quia quidam prætendebant ignorantiam primæ constitutionis Syricij, inde sumpta occasione Syricius aliam edidit humaniorem, mitigando rigorem primæ, scilicet vt ignorantes excusarentur, vt J. ea. plurimos. & hanc formam scribit, scilicet secundæ, Innocentius Exuperio. & quòd scripsit bis Syricius, patet ex hoc cap. & sequen. ubi dicitur, quod quidam excusantur ignorantia constitutionis

Clericis continentiam quis primo indixit.

Siricij Sed qualiter hoc, dicetur in prima cõstitutione. Quidam dicunt, q non dicit de hoc facto nisi semel cõstitutionem, renouando constitutionem Apostolorũ, & mitigando eam cũ sua distinctione. & ſm hoc eadem est causa decisionis Innocentij: nisi q Innocentius videtur distinctione circa constitutionem Syricij: & Syricius circa constitutionem Apostolorũ. Tertij dicunt, q Syricius duas emisit constitutiones, sed in ulla renouauit Apostolorum constitutionem: quia Apostoli nihil cõstituerunt de continentia: argu. 31. dist. quoniam. & dicit Hu. q quędam cõstituit ecclesia, q nõ fuerunt statuta ab Apostolis, vt de cõtinẽtia ministrorum. 35. q. 1. §. hac itaque. in fi. Quod autem dr ĩ. 23. dist. cum in præterito. q scilicet Apostoli docuerunt: verum est exẽplo. 31. dist. omnino. non constitutione. sed de hoc dixi 28. dist. dia cons. Prima ergo constitutio Syricij fuit de cõtinentia, vt quicumque vellet promoueri ad sacros ordines, faceret hoc non tantũ promissa, sed etiam præeunte continentia. hoc innuit vĩ 77. dist. quicumque. sed quia illa non seruabatur a quibusdã prætendẽtibus ignorantiã, ideo aliam fecit cũ distinctione ĩ. ead. plurimos. nec fecit primã nisi in promouendis. promotos enim non posset adstringere sine suo velle: sicut nec posset Papa cõstituere de acolythis iam promotis ne contraherent. arg. 32. q. 1. integritas. Ioann. quod falsum est, cum habeat plenitudinem potestatis. 2. q. 6. decreto. nec legibus adstringitur, vt ff. de legib. & constitutio. princeps. & C. eo. digna vox. Bart. nec in primo vel in secundo capitu. habes, q Syricius aliquam constitutionẽ fecerit: sed innuebat in secundo cap. q incontinentes: de quibus consultus fuerat, distinguendo, immo potius dispensando: quod patet ex verbo, monita, in principio cap. & per verbum, admonitionem in fi. & dic commeauit non constituendo, sed ignoscendo & dispẽsando, vt ĩ. ead. presbyter.

dico suo sacramento, vt 14. q. 2. in lectum. extra de senten. excõ. si vero. vt not. 4. q. 5. q. si quis. in fin. Ioan. Vel etiã alio modo si potest pbare se fuisse in alio loco: & forte si præsumptio est cõ eum, nõ creaeretur iuramento suo. B. Sed qd si collegium vel aliquis conuẽtus dicat se ignorasse, numquid tunc omnes iurabunt? dico q sufficit, si eps

dispar, & diuersa ᵃ sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab episcopo Syricio ad prouincias ᵇ cõmeauit, non probatur ᶜ † peruenisse; his ignorantibus ᵈ † venia non negabitur ᵉ: ita vt de cetero penitus incipiant abstinere: & ita gradus suos, in quibus inuenti fuerint, retentent, vt eis non liceat ad potiora cõscendere: quibus in beneficio esse debet, quòd hunc ipsum locum, quem tetinent, non amittunt. ¶ Si qui autem scisse formam viuendi missam à Syricio deteguntur ᶠ †, neque statim cupiditates libidinis abiecisse; illi sunt modis omnibus submouendi: quia post admonitionem cognitam, præponẽdam arbitrati sunt voluptatẽ.

† probabitur orig. † al. ignorationis

† al. detegentur

a ¶ Concupiscentia.] *Emendatus, & locupletatus est hic locus ex ipsa epistola Innocentij, quemadmodum & multa alia in hoc capite, vbi per glossam licuit. In epistola autem Syricij, quæ refertur in concilio Teleptensi (ita enim pro Tellensi legendum videtur) sic legitur.* Quid faciet ecaut ibi, quo pudore, qua mẽte vsurpabit, qua cõsciẽtia, quo merito hic exaudiri se credit.

b ¶ Non dixit hoc.] *In originali sic legitur*: non ad permanentem in concupiscentia generandi hoc dixit.

Item Syricius Papa ad Himerium Tarraconen. episcopum, epist. 1. c. 7.

¶ De eodem. C. III.

Iuo par. 6. c. 50. Poly. l. 4. tit. 31.

PLurimos sacerdotes Christi, atque leuitas, post longa consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quàm etiam de turpi coitu sobolẽ didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri testamento sacerdotibus, ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum, præceptorque vitiorum, si æstimat, quòd in lege Moysis passim sacris ordinibus a Deo nostro laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur sancta sanctorum, præmonet dicens [Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus Deus vester?] Cur etiam procul a suis domibus, anno vicis suæ, in templo habitare iussi sunt sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus possint carnale exercere commercium, vt conscientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus, etiam expleto deseruitionis suæ tẽpore, vxorius vsus solius successionis causa ᵍ fuerat relaxatus: quia non ex alia nisi ex tribu Leui, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti.

Leuit. 10. Luc. 1.

Idem paulo inferius.

¶ De eodem. C. IIII.

Polyc. ibidem. Iuo. par. 6. c. 50. §. quia.

QVia aliquanti, de quibus loquimur, vt tua ʰ sanctitas retulit, igno-

a ¶ *Et diuersa.*] diuersa & bimembris. nam recipit diuisionẽ, id est distinctionem, & hoc de secunda.

b ¶ *Prouincias.*] pro maiori parte.

c ¶ *Non probatur*] Ex hoc vr q dicit citationẽ ad se nõ peruenisse, q hoc non tenet probare: sed potius aduersarius tenet probare q peruenerit ad eum: cũ talis negatiua non possit probari, vt extra de elect. bonæ. Sed nõ est verum q credendũ est verbo cuiusq donec contrarium probetur, vt not. 4. q. 3. §. item in criminali. ver. itẽ testes quos. sic ergo expone, non probatur peruenisse, id est probatur non peruenisse: cum enim constitutio sit publice promulgata, quilibet eam tenetur scire, vt 16. dist. quod dicitis. extra de postu. præla. ad hęc. 12. q. 2. qui & humanis. & ſm leges tenetur eam quilibet scire vsque ad duos menses, vt in Authen. vt factæ nouę constitutiones. §. 1. col la. 6. ſm canones vsque ad sex mẽses, vt 18. dist. decernimus. q̃ ergo præsumebatur peruenisse ad illos, tenebantur ipsi probare ignorantiã: & hoc est generale q ppter præsumptionẽ cogitur probare aliquis ignorantiam, vt hic, & extra de elec. innotuit. & 1. q. 1. si q à simoniacis. & C. de peri. tut. l. penul. aliàs q dicit aliquẽ scisse, hoc tenetur probare, vt 3. q. 9. indicas. & ff. de administr. tuto. l. hoc autẽ. qd enim peccat q prudentis legis inscius pristinam sequitur obseruantiam? vt C. de testa. iubemus § fin. Sed qualiter probat se aliquis ignorasse?

ep̃i cum maioribus de capitulo iurat, vt ff. de cõdi. & demonst. municipibus. Alij dicunt, q eo ipso probatur ignorantia, q non probatur scientia, vt C. qui mili. non pos. super seruis lib. 12.

d ¶ *Ignorantibus.*] Decretum non ligat ignorantes. ff. de decre. ab ordi. fac. l. vlti. ff. loca. l. si ignorans.

ADDITIO Ad idem 12. q. 2. de laicis. vbi de hoc. Dic q decretum secundum canones ligat ignorantes, vt dixi 19. dist. 1. super summa. ibi videas Archid.

e ¶ *Negabitur.*] Arg. neminẽ ligari anteq cõstitutio ad eũ peruenit: arg. dist. 31. ante triennium. 36. q. vlti. si autem. 12. q. 5. sicubi. & 47. dist. quoniam. 14. q. 4. si quis oblitus. 54. dist. ex antiquis.

f ¶ *Deteguntur.*] eo ipso quòd non probant ignorantiam, cũ ad omnes commeauerit.

P *Lurimos sacerdotes.*] CASVS. Quidam significauerunt Syricio Papæ, q plurimi sacerdotes post longa tempora suæ ordinationis filios habuerũt tã ante sacros ordines, q̃ de vxoribus, quas postea de facto duxerunt. quorum quidã allegabant hoc sibi licere ad instar sacerdotũ & leuitarũ veteris testamenti. Quidam vero dicebãt se per ignorantiã lapsos: & inde dolebant: quare Syricius Papa reprehendit eos, q suum crimen defendebant exẽplo sacerdotũ veteris testamenti: cũ alia causa fuerit in illis q̃ in istis: & dicit eos esse deponendos: cũ ex certa scientia deliquerint. Illi vero qui per ignorantiam dolent se lapsos fuisse, ad altiora non ascendant: sed in suis ordinibus remaneant, ita tamen quòd de cetero viuant continenter. Sequens §. patet.

g ¶ *Solius successionis causa.*] præcipue. nam & causa incontinentiæ 32. q. 2. § his ita.

h QVia aliquanti. ¶ *Vt tua.*] cum ergo hic scribat vni: & in præ

Apostoli de continentia nihil constituerunt, sed solo exemplo illam docuerunt.

Probare tenetur qui dicit se nõ citatum.

Constitutio publice promulgata scire quilibet tenetur.

Callegium quod iurare possit.

Decretum non ligat ignorantes.

in præcedenti cap. dicatur quod constitutio Syricij Papæ ad omnes prouincias commeauit: patet quod duas emisit Syricius constitutiones: & etiam quia hic dicit ignorantiam respectu primæ.
a Lapsos.] respectu scilicet secundæ constitutionis.
b Misericordiam.] quia illa ignorantia iuris non eos excusat à toto: sed quia facilius cum eis dispensatur. Alij dicunt, quod vnam tantum emisit: & dicunt, ignorantia Apostolicæ constitutionis.

temperarunt, statuentes vt si presbyter sponte confiteatur delictũ suum, & velit pænitere, decem annis pæniteat iuxta modũ, qui in hoc cap. exprimitur: postea poterit in honorem pristinum reuocari. Eadem pænitentia erit sacerdotibus imponenda pro singulis delictis, quæ depositionem inducunt.

Adde quod quandoque iuris ignorantia excusat à pœna propter rusticitatem, nõ autem excusat à nullitate act., vt no. in l. 1. C. de interdic. matri. inter pup.

ignorantiam] or. rantia se lapsos[a] esse deflent; his hac conditione misericordiam[b] dicimus non negandam, vt sine vllo honoris augmento, in hoc, quo deiecti[c] sunt, quamdiu vixerint, officio perseuerent: si tamen posthac
al. detecti
continentes se studuerint exhibere. Hi vero, qui illiciti priuilegij[d] excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum; nouerint se ab omni ecclesiastico honore, quo indigne vsi sunt, Apostolicæ sedis auctoritate deiectos: nec vmquam posse veneranda attrectare mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præsentia cauere[e] nos præmonent in futurum; si quilibet episcopus, presbyter, atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inuentus; iam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est vt abscindantur[f] † vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.
† excidantur] or.

¶ Caput hoc in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus contextum est superiori.

3. *Qui autem propter peccata iubentur deponi; post condignam pænitentiam in suo ordine poterunt reparari. Vnde in concilio Hybernensi[a].*

a ¶ Hybernensi.] *Caput hoc citabatur ex concilio Gangrensi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo, & alio libro manuscripto peruetusto; in quo libro sunt multi canones pænitentiales: & hoc refertur ex Theodoro archiepiscopo Hybernensi.*

¶ Quæ pænitentia sit imponenda sacerdoti, qui de fornicatione conuictus fuerit. C. V.

Poly. l. 4. tit. 39. Can. Apost. 25.
PResbyter[g], si fornicationem fecerit, quamquam secundum canones Apostolorum[h] debeat deponi; tamen iuxta auctoritatem[i] beati Papæ Siluestri, si in uitio non perdurauerit, sed sua sponte confessus adiecit, vt resurgat; decem annis[k] in hunc modum pæniteat: tribus quidem mensibus priuato loco à ceteris remotus pane, & aqua à vespera in vesperam[l] vtatur; tantum autem diebus Dominicis, & præcipuis festis modico vino, & pisciculis, atque leguminibus recreetur sine carne, & sagimine, ouis, & caseo: sacco indutus humi adhæreat; die, ac nocte iugiter misericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus mensibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat; ne grex fidelis in eo scandalum patiatur. Nec enim † debet sacerdos publice pænitere[m], sicut laicus. Postea aliquantisper resumptis viribus, vnum annum, & dimidium in pane, & aqua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis festis, in quibus vino, & sagimine[n] †, ouis, & caseo iuxta canonicã mensuram vti poterit. Finito primo anno & dimidio, corporis & sanguinis Domini, ne indurescat, particeps fiat, & ad pacem veniat; psalmos cum fratribus in choro[o] vltimus canat; ad cornu altaris non accedat; iuxta beati Clementis vocem[p] minora gerat officia. Deinde vero vsque ad expletionem septimi anni, omni quidẽ tempore, exceptis paschalibus diebus, tres legitimas[q] ferias in vnaquaque hebdomada in pane & aqua ieiunet. Expleto[r] septimo anni circulo, si sui confratres, apud quos pænituit, eius condignam pænitentiam conlaudauerint; episcopus in pristinum honorem, iuxta beati Calixti Papæ auctoritatem, eum reuocare poterit. Sane sciendum est, quòd secundam feriam vnum psalterium canendo, aut vnum denarium[f] pauperibus dando (si opus † est) redime-

† al. etiam
† al. sanguine
Epist. 2.
Epist. 2.
† operari] Poly.

g ¶ Presbyter.] Hoc c. intelligunt quidam de dispensatione: alij de iure: quia eps post peractam pænitentiã tenetur dispensare: arg. 50. dist. domino sancto. & c. vt constitueretur. vnde dicunt hodie pro fornicatione neminé deponendum, nisi in ea perduret. & ideo quia hodie fragiliora sunt corpora nostra quàm olim erant. 34. dist. fraternitatis. licet eadé ratione debes dicere de quolibet crimine, vt §. eo. cap. versi. eadẽ quoque. & not. §. prox. dis. cap. Maximianus.
h ¶ Apostolorum.] Hic conciliũ dispensat contra Apostolum in pœnis, vt §. distin. proxi. presbyter. sic §. 34. dis. cognoscamus. & c. lector.
i ¶ Auctoritatem.] Hãc nõ habemus in corpore canonũ B. Siluestri.
k ¶ Decem annis.] Alibi dicitur, quod sacerdoti pro fornicatione imponitur poena xij. annorum, & episcopo xv. 30. q. 1. si quis sacerdos. & c. nõ debet. alibi vij. vt 33. q. 2. hoc ipsum. Sed varietas delicti inducit varietaté poenæ: scilicet cum fornicatio est simplex, vel incestuosa, poterit sacerdos mitigare poenã pro quantitate criminis, & qualitate personæ. 26. q. 7. tempora.
l ¶ In vesperam.] Nam ea hora debent comedere ieiunantes. de consecra. dist. 1. solent.
m ¶ Pænitere.] §. dist. proxi. si quis episcopus. cõtra & 28. dis. presbyter. contra. Sed expone publice, id est solenniter.

Fornicatio cum sit hodie nemo est deponendus.
Concilium contra Apostolum dispensat.
Sacerdotis fornicarij pænitentia.
Ieiunantes in vespera comedere debent.
Sagimen & lardum die veneris comedere licet.

c ¶ Deiecti.] id est, lapsi.
d ¶ Priuilegij.] Argu. contra eos qui prætendunt se non debere dare decimas, quia prædecessores sui nõ dederunt: & sic vti volũt priuilegijs suorũ antiquorũ. extra de deci. c. 1. & cap. quamuis. Item arg. contra illos, qui pro sui iuris tuitione consuetudines antiquas allegant, vt 32. q. 4. nemo. & 1. q. 4. c. vlt.
e ¶ Cauere.] Arg. ex præsentibus futura præsumi. arg. dist. 50. si quis diaconus. dist. 51. præterea.
ADDITIO. Hoc not. 18. dist. peruenit.
f ¶ Vt abscindantur.] sic 16. q. 1. in canonibus. 24. q. 3. ecce.
QVI AVTEM. Hic incipit tertia pars huius dist. in qua quæritur, qualiter pænitentia imponatur sacerdoti lapso in fornicationem, ita quòd possit postea celebrare. Et respon. quòd decem annis debet pænitere. Ioan. de Fant.
PResbyter.] CASVS. Hoc cap. loquitur de manifesta fornicatione, pro qua in tempore Apostolorum clerici deponebãtur. sed sancti patres in Gangrensi concilio congregati hunc rigorem

Confirmando antiqua nõ excusat.
Præsumitur ex præsentibus circa futura.

n ¶ Sagimine.] Arg. quòd licet comedere de sagimine illis diebus quibus oua & caseum licet comedere. 4. dist. denique.
o ¶ In choro.] vt ibi ministret.
p ¶ Vocem.] quam non habemus in hoc corpore.
q ¶ Tres legitimas ferias.] scilicet 2. & 4. & 6. feriam, vt §. eod. innuitur. de conse. dist. 3. ieiunia. & 22. q. 5. cap. 1.
r ¶ Expleto.] Ergo reconciliandus est quis peracta parte pænitẽtię: etsi tota finita non sit, vt 12. q. 2. de viro. extra de fur. ea litteria.
f ¶ Denarium.] Et ita potest dare denariũ pro ieiunio, quod spirituale est: nec tamen simoniã committit: quia cũ Deo intelligitur contrahere: sicut nec lex Iulia de ambitu locũ habet in Romana ciuitate, imo spirituale dat hic tantũ, scilicet eleemosyna pro spirituali. bene facit ad hoc quia sicut ære peccatorũ ille se vẽdidit, vt 15. q. 1. non est quod cuiquã. ita & pecunia sua se redimat. de pæn. dist. 1. medicina. Et est arg. pro cõmutatione pœnæ. 36. q. 1. de rap. Nũquid autẽ potest hic ieiunare per aliũ? quod videtur; quia denarium potest dare vt se redimat a ieiunio: ergo multo fortius per alterius ieiuniũ potest liberari. Itẽ quia ieiuniũ viui liberat mortuũ, vt 13. q. 2. animæ. de pæn. dist. 6. c. 1. quod cõcedo si per propinquã personã ieiunet.

Feriæ legitimæ sunt tres.
Adde not. circa simonia not. gl. & Bart. in l. Vagbar. ff. de offi. præs. & in l. 1. gl. 1. ff. ad le. Iul. de ambi. Ieiunari pot per alium. Ad hoc facit quia liberatur quis iurando per alium, vt not. 63. dist. tibi. arg. contra extra de offi. de leg. c. si. et similibus. Archid.

nēt & debet iste denarius esse talis, q non eulnearet ab eo cui donaturtalis nō cōtingeret liberatio, vt 1. de sent. & iter. libera ff. de leg. 3. qui concubinā. § si hæres. quia nō intelligitur datū qđ emnei potest, vt ibi dicitur: arg. 14. q. 5. immolans. Sed nūquid pænitens sua auctoritate potest hanc cōmutationem facere? Dicunt quidā q sic 1: quod non obcedo in pænitentia imposita ab homine 2, vt extra de vo. & vo. redemp. ex multa. in fi. Ioan. Sed certe qđ hic dicitur de denario, auctoritate huius canonis facere potest pænitens: nec decret. illis in aliquo cōtradicit. Bart.

a ¶ Redimere.] Arg. ea quæ facere tenemur, alia æquiualentia faciédo posse recōpensari: & ita cōmutationē pœnarum posse fieri: arg. 36. q. 1. de raptoribus. dist. 12. nō cogāt. 9. q. 3. nullus eps 2.

b ¶ Sextam feriam.] Ergo quartam posset redimere. quod enim de vna negatur, de alia concedi videtur. 25. dist. qualis.

c ¶ Eadem.] Iuan tamē eadem dispensatio est in omnibus. quia in aliquibus prohibetur. 50. distin. miror.

cum illa verba dixit in ægritudine, vt ff. de condi. instit. quidam. & extra de success. ab intesta. c. fina. Sed quid dices, si qs vult me interficere nisi dem ei pecuniā, numquid teneor ei dare vt me liberē à morte? ita videtur, per hoc quod hic dicitur, & 86 dist. non satis. in princ. Dicunt tamē quidā, solos prælatos ad hoc teneri, vt 12. q. 2.

re a poterit. Finitis autem septem annis, deinde vsque ad finem decimi anni, sextam feriam b (nulla interueniente redemptione) obseruet in pane & aqua. Eadem c quoque pænitentia erit sacerdoti, de omnibus alijs peccatis, & criminibus, quæ eum in depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum; si sacerdos post lapsum, digne, vt supra dictum est, pænitens, ad pristinos redeat honores.

a ¶ Et caseo.] *In vulgatis sequebatur, vtatur: quæ vox sublata est auctoritate omnium fere exemplariū Gratiani manuscriptorū, & Polycarpi, & libri manuscripti in superiore notatione indicati.*

DISTINCTIO LXXXIII.

P Rouidendum d quoque est, ne is, qui ad ordinandum eligitur, & si à proprio vitio videatur alienus, consentiendo alienis inquinetur. Vt enim Symmachus Papa ait, non est grandis differentia, an lethum inferas e, an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cum possit, non excludit. In libello Ennodij.

Hinc Gregorius VII. ait in reg. lib. 6. c. 12. Romana synodi celebrata Anno Domini 1080. *al.* 1078.

¶ Suspendatur episcopus ab officio, clericorum suorum fornicationi consentiens. C. I.

S I quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum subdiaconorū a, vel crimen incestus in sua parochia, pretio f interueniente, vel precibus consenserit, vel commissum, sibique compertum auctoritate officij sui non impugnauerit; ab officio suspēdatur g. Ans. l. 6. c. 177.

a ¶ Subdiaconorum.] *Additum hoc est ex originali, & Anselmo; quemadmodum & paulo post verba illa,* sibique compertum. *Notum autem est à tempore Gregorij primi subdiaconos eadem lege continentiæ, qua presbyteros, adstrictos fuisse.*

Item Gregorius prima parte pastoralis, c. 2.

¶ Maxime ecclesiam lædit, qui sub nomine sanctitatis delinquit. C. II.

N Emo quippe in ecclesia nocet amplius, quàm qui peruerse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere h præsumit; & in exemplum culpa vehementer extenditur i; quando pro reuerentia ordinis, peccator honoratur. Episcopus β itaque, qui talium crimina non corrigit k, magis dicendus est canis impudicus, quàm episcopus. Poly. l. 4. tit. 32. Burc. l. 1. c. 209. Iuo p. 5. c. 323. Burc. l. 1. c. 203. Iuo p. 5. c. 317. ex Gregorio.

β ¶ Episcopus.] *Hæc non sunt ibi apud B. Gregorium. Similia citantur infra 2. q. 7. § qui nec regiminis, ex Augustino (cui etiam reliqua huius capitis antea tribuebantur) & ex eodem à Burchardo, & Iuone citantur. Ceterum quidam collectores, Burchardus quidem lib. 1. c. 13. Iuo autem parte 5. c. 63. inferunt aliqua ex Origene, quæ cum his aliquantulum conueniunt.*

P Rouidendū.] Hæc dist. diuiditur in duas partes: quarū prima punit negligentes prælatos, & qui gaudent adulationibus 1: & hoc pbat per 7. auctorit. Secūda ibi, Quōquā. lo. de Fāt.

Casus. Hucusque tractauit Gratianus, q oportet prælatū esse sine crimine, qđ in faciédo consistit. sed qa cōsentiens malo aliorum dicitur cōmittere crimen; adeo subiungit hanc 83. distin. in qua ostendit, q prælatus ē consentire non debet peccatis alienis: quia parum differt vtrū quis homicidium committat propria manu, vel facienti consentiat: quia mortem probatur inferre, qui hanc cum potest non excludit.

d ¶ Prouidendum.] In duabus superioribus distinctionibus tractauit magister, q ordinandus debet esse sine crimine proprio. In hac distinctione ostendit, q non debet alienis criminibus consentire.

e ¶ Inferas.] Simile est j. 86. dist. pasce. & extra de sent. excommu. quantæ. & patet hic, q medicus gratis tenetur curare pauperem infirmū: quia plus debet valere apud eū vita illius, quam propria pecunia, vt 86 dist. non satis. Sed quid si infirmus diues est, & nihil vult dare medico: numquid gratis tenetur eū curare? Videtur q non: cum nemo de suo cogatur facere beneficiū, vt 10. q. 2. præcaue. cum etiam medicus licite potest recipere mercedē 3, vt 14. q. 5. non sane. Dico q tenetur eum curare suis impensis 4: & si conualuerit, repetat expensas: quia vtiliter gessit negotiū eius, vt ff. de nego. gest. Pōponius. etiā si moriatur æger, pōt petere impēsas: qa sufficit si vtiliter cœpit gerere, licet euentus non sit securus, vt ff. eo. tit. sed an vltro. ff. de offi. præsid. illicitas. § sicuti. nec potest ei obijci, quòd causa pietatis fecerit sumptus illos: nisi esset propinquus suus, 5 vt C. e. alimenta. Sed quid si infirmus prohibet ne aliquæ medicinæ dentur ei? tunc dicunt quidam, quòd medicus nullam habet actionem, vt C. de nego. gest. l. vlti. Sed dico quòd eū inuitum potest curare: sicut inuitum posset extrahere de domo ruitura. 23. q. 4. ipsa pietas. Inuito enim potest conferri beneficiū, vt 45. dist. & qui emendari 6, imo præsumo ipsum fuisse furiosum, 2. gloria. & 16. q. 1. c. vlti. Alij dicunt, quòd quilibet tenetur redimere vitam alterius. Vtrum autem quilibet teneatur defendere alium, dixi 23. q. 3. non inferenda.

S I quis episcopus.] Casus. Quidam episcopi pretio interueniente vel precibus consentiebant clericis suæ diœcesis in fornicatione stare vel incestu: & eos non puniebant. Quæsitum fuit à Gregorio quam pœnam pati debeant? Et respondet quod suspendi debent ab officio & beneficio.

f ¶ Pretio.] De hac materia inuenies 16. q. 7. decimas. & 1. q. 1. c. vlt. & cap. nullus episcopus. j. 23. q. 4. c. si is qui. & cap. si illic.

g ¶ Suspendatur.] idest deponatur. 1. q. 3. si quis episcopus. alias esset contra 16. q. 3. Teugualdum.

Additio. Vel dic quòd ponit pœnam solius consensus secundum L. cuius etiam fuerant verba quæ præcedunt. De hoc legitur & not. s. 32. dist. eos in h. ibi videas.

N Emo.] Casus. Dicitur hic, quòd nemo magis in ecclesia nocet quàm prælatus delinquens: quia nullus audet eum redarguere propter ordinis reuerentiam: & alij sumunt ab eo exemplum delinquendi: & ideo episcopus qui tales non corrigit, magis dicendus est canis impudicus quam episcopus.

h ¶ Redarguere.] s. dist. 40. si Papa. 6. q. 1. oues. quia vult magis placere fiendo, quam displicere redarguendo.

i ¶ Extenditur.] Delicta enim maiorum trahuntur ab alijs in exemplum, vt 11. q. 3. præcipue.

k ¶ Non corrigit.] cum est clamor de talib9. extra de simo. licet Heli. Bern.

Pœnitentia imposita auctoritate propria mutari non potest.

1 Adde bonum text. in l. plerique ff. de inst. & iu. & in l. 2. ff. de li. & ...

2 Videtur innuere q sit secus in ieiunijs indictis ab ecclesia. Sed potest dici secus, cū Ioan. q licet ieiunia indicta ab ecclesia non debeant commutari vel redimi sine causa, tamē ea possunt mutari, sic vt ieiunium festi quod est in die lunæ fiat in sabbato. & dicit q in quibusdā locis Franciæ sic licet vbi sunt ecclesiæ ... Quidam nō mutant in vigilia omnium sanctorū, sed tertia pœnitentia dieferuntur. Ioan. Archid.

3 De hoc not. s. 1. q. 1. qui studet. ibi videas.

4 Adde argu. ad hoc bonū in l. non tantū. ff. de app. & ff. de relig. & sump. fu. l. si quis. § Labeo.

5 Si est consanguinea persona videtur donasse, nisi protestaretur: secus si esset extraneus in funere. eodē modo distinguitur ff. de relig. & sum. fu. l. si quis. § sed interdum. Archid.

6 Adde ad hoc hoc in l. solutionem in gl. 2. ff. de ne. gest. & in l. si luxuriā. ff. de furt.

Delicta maiorum alios corrumpunt.

E **Rror.]** Dicitur hic, q si possum resistere errantibus, & perturbare peruersos, & negligo: mala eorum videor approbare per consensum: & socius criminis sum, cum manifesto facinori non obuiem. Sequentia autem duo cap. plana sunt.

a **Cum possis.]** Ex officio. hoc enim intelligunt quidam de prælato.

in fin. ff. de ijs qui no. infa. quid ergo. §. 1.

SICVT AVTEM. Casus. Hucusque ostendit q aliqs peccatis alienis consentire non debet. Nunc vero ostendit, q laudibus malorum aliquis gloriari non debet, nec gratulari.

N **ihil.]** Casus. Quidam prælati gloriabantur laudibus malorum. Sed dicit Anacletus, q ex hoc facto maxima pernicies oritur circa subiectos. q prælatus qui laudibus gloriatur, timet corrigere delinquentes: & sicut nouerca odit priuignum, ita negligētia correctionē & disciplinā.

Item Innocentius.

¶ Qui non resistit erroribus, consentit. C. III.

Deusdedit p. 2. Eleuterius Papa ad Galliæ prouincias, & orientales in epi. ad Iulium, & Aegyptios in epist. ad Felicem II.

ERror, cui non resistitur, approbatur; & veritas, cum minime defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cum possis a deturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo societatis b occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

Item Pius, epist. 1. ad omnes Christifideles.

¶ Non prodest suo errore non pollui, qui alieno consentit. C. IIII.

QVid enim prodest illi suo errore non pollui c, qui d consensum e præstat erranti?

Item Gregorius a.

¶ Qui non occurrit, consentit erranti. C. V.

Poly. l. 4. tit. 31.

COnsentire videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi f debent, non occurrit g.

a Gregorius.] *In epistolis impressis Beati Gregorij non habetur. Verum libro 7. epist. 117. Syagrio episcopo Augustodunensi post ea verba,* qui non restiterit, *in regesto manuscripto peruetusto & in Polycarpo, vbi ipsa epistola integra refertur, hæc sequuntur.* Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, vt resecari debeant, non occurrit. Quia vero, &c.

Sicut autem aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari. Vnde Anacletus Papa, epist. 1. episcopis omnibus.

¶ Miserrimus est episcopus, qui malorum laudibus gloriatur. C. VI.

Ansl. 6. c. 154. luo p. 5. c. 137. in fine.

NIhil illo est pastore miserius, qui luporum h laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum, placere i lupis, & gregibus ouium potest. Perdit enim labiorum k a memoriam mens terrenis obligata l carceribus. Sicut† artium in suo quoque opere inuenitur mater instantia; ita nouerca eruditionis est negligentia m.

al. Sicut autem

a Labiorum.] *In epistola Anacleti legitur,* laboris: *apud Anselmum, & in vno ex vetustis codicibus Gratiani,* laborum, *vnde potuit irrepsisse mendum: quod tamen ob glossam non est sublatū,*

2 *Quamquam sacerdotem tam à suis, quàm ab alienis criminibus oportet esse immunem; tamen si aliorsum sese habuerit, non ideo verba sua prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait, vt lixiuium per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur; ita bona doctrina per malū doctorem, animas credentium lauat à sordibus peccatorum.*

Burc. l. 1. c. 204. ex dictis Hiero. luo p. 5. c. 318.

h **Luporum.]** idest laicorum, qui quandoque dicuntur oues, vt 2. q. 7. oues.

Scilicet malorum. Isti sunt qui in ecclesia esse videntur et non sunt. & eis possunt non inferant. de conse. di. 4. quomodo, ver. nō ob aliud. in fi. secundum Lau.

i **Placere.]** sic 21. q. 5. cap. 1. simile extra de cleri. coniug. c. diuersis simile. ff. de oper. liber. duorum.

k **Labiorum.]** idest, prædicandi: vel etiam redarguendi.

l **Obligata.]** si. infra, 8. q. 2. c. vlti. & c. dilectissimi.

m **Negligentia.]** supra 38. dist. ignorantia.

QVAMQVAM. Hæc est secunda pars huius dist. in qua dicit, q licet mali sacerdotes sint culpandi: tamē nō despiciēdi. Io. de Fā.

ADDITIO. Et nota, hic malum prælatū hausto cōparari: alibi lapideo canali, vt in prædic. cap. si fuerit. Alibi monetario. 1. q. 1. qđ quidam. & vide qđ dixi. 44. dist. cap. 1. & in summa. & dic, lauat, scilicet cōditionaliter, secundum Hug.

CASVS. Dictum est supra, q prælatus debet esse immunis a suis peccatis & alienis. sed quamuis sit peccator, non tamen eius doctrina debet contemni: q sicut lixiuium per cinerem fluens lauat sordes, & non lauatur: sic doctrina per malum sacerdotē ministrata lauat auditores à sordibus delictorum.

DISTINCTIO LXXXIIII.

a SOlicitum b quoque, & vigilantem oportet esse episcopum circa defensionem pauperum, releuationem oppressorum, tuitionem monasteriorum. Quod si facere neglexerit, aspere corripiendus est. Vnde Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ, lib. xi. epist. 29.

¶ Corripiatur episcopus, qui circa officium suum negligens extiterit. C. I.

PEruenit ad nos, fratrem, & coepiscopum nostrum Paschasium ita desidē, negligentēque in cunctis existere; vt in nullo, quia est episco-

S **Olicitum.]** Hæc dist. diuidit in quattuor partes: in quarū prima reprehēdit desides epos, & hoc per duo c. Secunda ibi, Quod autem. Tertia ibi, Similiter. Quarta ibi, Presbyterorū. Io. de Fā.

CASVS. Supra ostensum est, q prælatus debet esse sine crimine. Nunc vero supponit 84. dist. in qua ostendit Grat. q prælatus debet habere solicitudinē circa subiectos. Et habet hæc dist. 4. articulos. In primo dicitur, q eps debet esse solicitus circa tuitionē pauperū & monasteriorū. In secundo agitur de mūditia sacerdotū. In tertio, q eps debet esse monogam9. In quarto vnde dicat p̄sbyter.

a **Solicitum.]** Tria c. apostolicæ regulę hic breuiter tangit, q eps debet esse prudens 1, continens, monogamus.

1 Prudentia consistit in scientia literarū sed nō videtur esse astutus qui in hoc debet agere per ... sed ... in parte q eā solūm referatur ad esse prudens secundum Hug.

P **Eruenit ad nos.]** Casus. Paschasius episcopus in duobus delinque-

lato. arg. 23. q. 4. ita plane. Sed H. de quolibet. 24. q. 3. tā sacerdotes.

b **Societatis.]** Improprie sumitur hoc nomen societatis: q in inhonestarū rerū societas nulla est. ff. pro socio. nec prætermittendum.

c Q **Vid enim.]** **Non pollui.]** directæ. nam occasione alterius bene polluitur si ei consenserit.

d **Qui.]** infra 22. q. 5. si quis.

e **Consensum.]** De triplici cōsensu dicitur 2. q. 1. notum. in fi.

f C **Onsentire videtur.]** **Corrigi.]** ʒ. 11. q. 3. qui consentit. ʒ. 23. q. 3. ostendit. & 24. q. 3. qui aliorum.

g **Non occurrit.]** si. ff. de iure pat. adigere. ff. de noxa. si seruus.

delinquebat.s.q̃ nõ curabat defendere monasteria & pauperes & oppressos: & præterea cõsilia sapientũ audire nolebat. Scribit ergo Greg. Anthemio subdiacono reprehendẽdo eũ, q̃ talia pmittebat, & mandat ei, vt eũ corrigat corã alijs epis, vel corã qbusdã de nobilibus subiectis, q̃ si se nõ corrigat, Romã est transmittendus: vbi taltẽ discat qualẽ cõueniat esse sacerdotẽ, vel prælatũ ecclesiasticũ.

a ¶ *Pauperes*] quorũ curã nõ per se, sed per archipresbyterũ vel archidiaconũ gerere debet, vt j. 88. distin. eps gubernationem.

b ¶ *Consilia*] Vnde Augu. dicit, q̃ a puero nondũ anniculo paratus est doceri, vt 24. q. 3. si habes. alias stultus esse cõuincitur, vt 22. dist. de Constantinopolitana. Qui enim bono consilio nõ acquiescit, amittere debet dignitatem: exẽplo Roboam, qui senioribus non acquieuit. 7. q. 1. denique. vel ad instar vxoris Loth, quæ cõuersa est in statuã salis. & dicit lex, q̃ ea firmitate nitũtur, quæ cõsilio gerũtur. C. de repud. l. 3. cũ etiã consilio clericorũ debeat episcopus disponere de rebus ecclesiæ. extra de ijs quæ fi. a p̃la. sine cõse. cap. nouit. & iste non excusatur q̃ potuit scire. sed noluit. 38. dist. qui ea. nec iudici licet deuiare à responsis prudentum. instit. de iure nat. §. responsa. & dicit lex q̃ tũc nõ prodest alicui ignorãtia, q̃n potuit scire p se vel p aliũ. ff. de bon. poss. in bonorũ. ff. de iuris & facti ign. regula.

Doctrina est ab omnibus accipienda.

Consilio bono est acquiescẽdũ.

Ad hoc 17 dist. §. vlt. c. non ois.

Ignorantia non excusat illum q̃ scire potuit per se, vel per aliũ.

c ¶ *Sapientum.*] prima q. 1. estote.

d ¶ *Ab altero.*] supra, dist. 38. c. vlti.

e ¶ *Possit.*] Nã omne artificiũ, &c. ff. de leg. 3. seruis legatis. §. ornatricibus.

f ¶ *Distulisti.*] Hoc ideo, quia iste erat legatus istius prouinciæ.

g ¶ *Sacerdotalis.*] idest, episcopalis.

quæ probat duabus auctoritatibus, quòd diaconi, presbyteri, & subdiaconi, debent esse casti. Ioan. de Fant.

C. Supra in 82. dist. ostensum est de mundicia sacerdotum & diaconorum. Nunc vero dicit idem esse intelligendum de subdiaconis. & est iste secundus articulus.

Cum

pus, agnoscatur: adeo vt neque ecclesia ipsius, neque monasteria, siue filij ecclesiæ, vel oppressi pauperes † [a] eius erga se dilectionis studium sentiant; nec aliquam supplicantibus sibi † in quibus iustum est, opem defensionis accõmodet; & (quod adhuc dici est grauius) consilia [b] sapientum [c], & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere, vt quod per se nequit attendere, ab altero [d] saltem possit [e] addiscere. *& infra.* ¶ Quod si ita est, nõ sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare, atque coercere, vt dignum est, distulisti [f]. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiam ad sacerdotalis [g] officij pertinere probatur opprobrium; volumus, vt eum coram alijs sacerdotibus, & † quibusdam de filijs suis nobilibus contestari pro hac re debeas, & hortari. Si vero (quod non credimus) post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentauerit; ad nos est modis omnibus transmittẽdus, vt hic positus discere [h] possit, quid, vel qualiter secundum Dei timorem [i] agere conueniat sacerdotem.

† al. vel pauperes
† *hu*] orig.

paulo plenius apud B. Greg.

† *vel*] orig.
Ibidẽ paulo inferius.

Item ad eumdem eodem lib. epist. 33.

¶ De eodem. C. II.

NVntiatum est nobis Campaniæ episcopos ita negligentes existere, vt immemores honoris sui, neque erga ecclesias, neque erga filios suos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monasteriorum solicitudinem gerant, seu in oppressorum, & pauperum se tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate præcipimus, vt eis à † te conuocatis, ex nostro illos mandato districte commoneas; quatenus desides vlterius esse non debeant: sed sacerdotalem se habere zelum, & solicitudinem opere doceant; atque ita in his, quæ eos iuste secundum Deum agere conuenit, vigilantes [k] existant, vt nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem vero eorum post hæc negligentem esse cognoueris; ad nos eum sine aliqua excusatione [l] transmitte: vt quàm sit graue, nolle ab his, quæ reprehensibilia, & valde vituperanda sunt, corrigi; regulari in se valeat [m] districtione sentire.

† al. ad

2 *Quod autem de munditia castitatis sacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuslibet altari seruientibus intelligendum est,*

Vnde in Carthaginensi concilio 2. c. 2. Aurelius episcopus dixisse legitur.

Io Carthag. codicis canon. c. 3. & 4.

¶ Qui sacramentis diuinis inseruiunt, continentiam in omnibus seruent. C. III.

CVm in præterito [n] concilio de continentiæ, & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione † quadam castitati per consecrationes annexi sunt. Episcopos, inquam, presbyteros, & diaconos ita placuit, vt condecet sacrosanctos antistites, & Dei sacerdotes, necnon & leuitas, vel qui sacramentis [o] diuinis inseruiunt, continentes esse in omnibus; quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare: vt quod Apostoli docuerunt,

† al. constrictione castitatis per dist. 31. epos.

dist. 31. c. aliter.

AVDITIO. Hoc ideo vt magis verecundetur. H. & hoc si publice peccauit: 45. dist. sed illud. alias secus, vt in gl. seq. alleg. 15. q. 5. c. 1. sm Io. de Fan.

h ¶ *Discere.*] 15. q. 5. c. 1.

i ¶ *Dei timorem.*] 18. dist. quia suot.

NVntiatum] CASVS. Episcopi Campaniæ negligentes erãt circa ecclesias & monasteria, & circa pauperes & oppressos. Scribit ergo Greg. Anthemio subdiacono, vt epos in vnũ cõuocet: & eos super his rebus ita corrigat & emendet, q̃ de cetero apud Papã querela iterari nõ possit. q̃ si negligẽtes fuerint, Romã trãsmittãtur, vt ibi p districtionẽ sentiãt q̃ graue sit à prauis nõ corrigi.

k ¶ *Vigilantes.*] Nam vigilantibus ius ciuile scriptum est. ff. de ijs quæ in frau. credit. pupillus. in fine.

l ¶ *Aliqua excusatione.*] Ar. in hoc casu nõ licere appellare. Ar. j. 27. q. 1. si custos. & c. si homo. ar. extra de appel. cũ sit Romana. & c. reprehẽsibilis. dic insufficiẽti, ne sit 3. extra de offi. deleg. c. ex parte.

m ¶ *In se valeat.*] vt si stultus fuit in culpa, sapiens sit in pœna. vt 38. dist. qui ea. & 27. q. 1. si custos. & c. si homo.

Vigilantibus iura scripta sunt.

Hoc ideo q̃a videtur appellatio interponi ad malitiã confouendam. ar. C. de offic. præ. prætori. l. 1. extra de app. suggestũ. & c. ad nostrã. Sed tu dic excusatione nõ sufficienti. aliàs fronte extra de offic. deleg. et pas. secundũ Ioh. de Fan.

QVOD AVTEM. Hæc est secunda pars huius distin. in

CVm in præterito.] Hæc duo cap. intelligit H. & B. de matrimonio non contrahendo in tribus sacris ordinibus, & in ecclesia orientali. Est ergo casus. In primo concilio Carthaginen. constitutum fuit, vt epi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi abstinerent à matrimonio contrahendo sicut à tẽpore Apostolorũ fuit obseruatum. Postea secundo fuit cõgregatũ concilium ab ipsis epis: & forte alij plures & p̃dictã cõstitutionẽ cõfirmauerũt, & approbauerũt.

n ¶ *Cum in præterito.*] Scilicet in primo concilio Carthag. Hoc cap. & sequens intelligit H. de matrimonio contrahendo, quod scilicet non licet presbyteris vel diaconis.

o ¶ *Qui sacramentis diuinis inseruiunt.*] idest subdiaconi. & quod dicit j. ead. ab vxoribus abstinendũ, dicas de ducendis: & secundũ hoc suppletur hic, quod dicitur in cap. seq. in quo non fit mentio de subdiaconis, per illud quod habemus 32. distin. placuit. in quo sunt fere eadẽ verba. & est similiter Carthagi. cõcil. & hic dicit H. q̃ Apostoli non instituerunt de non vtendo iam contracto: quia si Apostoli hoc instituissent, orientales hoc admisissẽt. Alij vero intelligunt ea de contracto: & quod dicit infra, etiã ab vxoribus, dicũt ante

Quod est 32. dist. placuit. cui interfuit Aug. vt 16. dist. c. sexta. ver. septima. secundum Ioan. de Fan.

Videtur obuiare 31. dist. aliter.

* Vide nota a. dist. 31. in verba Gratian. prin.

ante legitimè sibi copularis, aut de facto. Nam dicunt, quod ista [b] cap. facta fuerunt ante tempus Gregorii, qui introduxit continentiam ministris. 32. dist. ante triennium. id est subdiaconis: presbyteris vero & diaconis Syricius introduxit. immo dicunt, quod olim sacerdotes poterant contrahere ante Syricium, vnde & Moyses con traxit.

e ¶ *Remoueantur.*] 8. dist. 3 t. ministri.
f ¶ *Consuetudinem.*] 32. distinct. cap. placuit. & cap. quoniam in quibusdam.

SIMILITER. Hæc est tertia pars huius distin. in qua probamr, quod nullus bigamus potest esse clericus. Io. de Fan.

& ipsa seruauit antiquitas [a], nos quoque custodiamus. Ab vniuersis episcopis dictum est. Omnibus placet, vt episcopi, presbyteri, & diaconi, vel † qui sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxoribus abstineant. Ab omnibus dictum est; Placet, vt in omnibus, & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altario deseruiunt.

† al. &

a ¶ Docuerit.] *In vulgatis codicibus sequebatur, exemplo, quod est sublatū: quia neq; in ipso secundo Carthaginensi, aut impresso, aut manuscripto, neque in vetusto codicis canonum, cum quo Gratus canon conuenit, neque in vetustis Gratiani exemplaribus habetur & ex glossa videtur translatum in textum.*

g ¶ Custodiamus.] *In codice canonum cap. 3. concil. Carthaginensis sequuntur hæc*, Faustinus episcopus ecclesiæ Potétinæ prouinciæ Piceni, Legatus ecclesiæ Romanæ dixit, Placet, vt episcopi, &c. *quæ in recentioribus Coloniensibus conciliorum editionibus adscripta sunt aliqs characteribus. Verum in prisca Coloniensi, Analibus Parisiensibus, & codicibus Vaticanis legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

Item ex concilio Carthaginensi 5. c. 3.

¶ De eodem. C. IIII.

In cod. ca. c. 25. In Afric. c. 37. dist. 32. c. placuit
† al. propria

CVm de quorūdam [b] clericorum, quamuis erga vxores [c] proprias, incontinentia referretur. placuit episcopos, & presbyteros, & diaconos [d] secundum priora † statuta etiam ab vxoribus continere; quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur [e] officio: ceteros autem clericos ad hoc non cogi; sed secundum vniuscuiusque ecclesiæ consuetudinem [f] obseruari debere [y].

y ¶ Debere.] *In codicibus impressis hæc sequebantur*, contra Martinus Papa [Si lector viduam duxerit] vt supra legitur. Sed illud, vbi necessitas; hoc, vbi nulla necessitas viget. *Quæ sunt expuncta; quia in vetustis codicibus, aut non habentur, aut sunt adscripta in margine.*

3 *Similiter, quòd monogamus episcopus esse iubetur, etiam ad reliquos ordines ecclesiasticos deriuari oportet.*

Vnde Siricius Papa Himerio Tarraconen. episcopo, epist. 1. c. 11.

¶ Laica sit tantum communione contentus clericus viduam, aut secundam ducens vxorem. C. V.

Ansl. 8. c. 5. Iuo p. 6. c. 51.

QVisquis clericus [g], aut viduam [h], aut certe secundam coniugem duxerit [i], omni ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudetur; laica sibi tantum communione concessa. Quam [k] ita demum poterit possidere [l], si nihil postea, propter quod hanc perdat, admittat.

4 *Presbyterorum vero nomen, quamquam à senectute sit sumptum, magis tamen maturitatem [m] indicat sapientia, quàm caniciem corporis.*

Vnde Anacletus ad episcopos Italia, epist. 2.

Ansl. 7. c. 96. Burc. l. 2. c. 5. Iuo p. 6. c. 25. Prou. 20.
† al. hic

Nu. 11. vnd. 29. ¶ Absunt ista ab orig. Sap. 4. apud 70.

¶ Presbyteri seniores dicuntur non tam ætate, quàm sapientia. C. VI.

POrro Moysi præcipitur, vt eligat presbyteros [† id est seniores.] Vnde & in prouerbijs dicitur [Gloria senum canicies], hæc † vero

CASVS. Supra 26. dist. dictum est, quod episcopus debet esse monogamus. Nunc autem dicit Gratia. idem esse seruandum in aliis clericis, & iste est tertius articulus.

QVisquis.] CASVS. Tarraconensis episcopus quæsiuit à Syricio Papa quid debeat fieri de clericis, qui ducunt viduas, vel secūdam vxorem. Et respondet, quod debent deponi, & inter laicos redigi.

g ¶ *Clericus.*] in minoribus ordinibus constitutus, quia de aliis non posset intelligi.

h ¶ *Viduam.*] 8. distin. 34. lector. contra. Io.

i ¶ *Duxerit.*] & ita nō incidit in canonem qui eum verberauit. & hoc verum erat tépore Syricii, qui præcessit Innocentium qui edidit d. lud. 17. q. 4. si quis suadente. Sed quid hodie? H. dicit, quod incidit, quia iste coronā tenetur portare. extra de vit. & hone. cle. clericus. Tu dic, quod vbi contraxerit cum corrupta, vel vidua, ita tum priuatur omni priuilegio, prout hoc cap. dicit. & c. altercationis, constitu. Grego, 2. de big. lib. 6. Si vero cum virgine, tunc est in eius optione, an velit retinere priuilegium, an non. Si vult retinere, portabit coronam. & viuet clericaliter. si non, exuitur omni dignitate & honore clericali, licet quidā cōtradicant Io. hoc hodie corrigit per decre. extra de cle. coniug. Ioan. 8. Item patet hic, quod priuilegiū perdit per actū 3rium, vt extra de cōsti. cū accessissent. & c. cum M.

Clericus contrahens cum corrupta perdit omne priuilegium clericale.

1 Nam in primis . . .

traxit. Exponunt ergo Apostoli docuerunt exemplo & opere, & admonitione, secundum Hug. non institutione vel constitutione secundum alios.

a ¶ *Antiquitas.*] à tempore Syricii hic vocat antiquitatem. 82. distin. plurimos.

CVm de quorumdam.] CASVS. In concilio Carthagin. 6. relatum fuit, quod quidam clerici continentiam non seruabant, & ideo statutum fuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi abstineant ab vxoribus ducendis: & si duxerint, deponantur. Ceteri autem clerici ad hoc cogi non debent, sed vniuscuiusque ecclesiæ consuetudo debet seruari. sed ego Bartholo. Brixien. satis credo, quod hæc duo cap. intelligi possunt in ecclesia occidentali. & de matrimonio iam contracto, quo vti non debent clerici in sacris ordinibus constituti. Et ita formabis casum vt supradicti non vtantur matrimonio iam contracto promissa iam continentia cū vxoribus, & bene etiam dixit quosdam sic intelligere.

b ¶ *De quorumdam.*] ordo. cum referretur de incontinentia quorumdam clericorum, placuit, &c.

c ¶ *Vxores.*] cum quibus professi erant continentiam seruare.

d ¶ *Et diaconos.*] & subdiaconos. 32. distin. placuit. vbi sunt eadem verba.

k ¶ *Quam.*] scilicet communionem.

l ¶ *Possidere.*] arg. incorporalia possideri. de hoc dixi 2. q. 2. nullus 2. & sententia possidetur 3, vt 16. q. 1. reuertimini. immo lex dicit plane, quod ius possidetur. ff. communia præd. l. 2. extra de cau. poss. cum ecclesia. & ita facit ad hoc, quod restitutio communis possit peti vt aliarum rerum.

Incorporalia dicuntur quandoque possideri.

PRESBYTERORVM. Hæc est iiij. pars dist. in qua dicitur, quod senes presbyteri non vocantur nisi propter sapientiam tantum, non autem propter ætatem. Io. de Fan.

CASVS. Hic est quartus articulus, vbi ostendit, quod licet presbyter dicatur pp senectutē, magis tñ cōgrue dr pp sapientiam.

m ¶ *Maturitatem.*] i. sapiētia, sciētia, & moribus. 1. q. 1. vilissimus.

POrro.] CASVS. Anacletus pbat in hoc ca. quod duplici de causa dr presbyter. s. pp ætatē, & hoc ostendit exēplo Moysi, qui cū nō posset sustinere laborē ad populū gubernādū, elegit ea pce pto Dni lxx. psbyteros, i. seniores Israel, qui cū eo populū gubernarent. Similiter ostendit, quod presbyter vel senior dr pp sapientiā. & hoc probat exēplo Abrahæ, vsq; ad tps cuius, licet homines diu vixissent nongentis annis & amplius, nullus tñ dictus est presbyter, id est, senior, nisi Abrahā, qui paucioribus annis legitur vixisse.

1 Et ideo . . .

a ¶ *Sapien-*

a ¶ *Sapientiam.*] 7.35.q.6.cap.1.sic 20.dist.de quibus. ff. de iure immu.semper.ff.de fide instru.l.2.& l.vlt.arg.cōtra.ff.de ędil.edi. precipiunt ædiles.si.habes extra de elect.cum nobis olim.

b ¶ *Alius.*] ante Abraham. Melchisedech enim fuit sacerdos contemporaneus Abrahæ.

ADDITIO. Quidam opponūt textui de isto Melchisedech: sed dic sm Lau. q̄ nō legimus eum appellatum presbyterum, licet sacerdotem. De hoc est not. 63. dist. porro. Archid.

canicies sapientiam[a] designat, de qua scriptum est [Canicies hominum prudentia est.] Cumque nongentos, & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham vixisse homines legerimus; nullus alius[b] prius appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

Ospitalitas.] Hic ponit 85. dist. in qua de hospitalitate tractatur, quam si quis non habuerit, ordinari prohibetur.

Hospitalitas vero vsque adeo episcopis est necessaria, vt si ab ea inueniantur alieni, iure prohibeantur ordinari.

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo, lib. 12. epistola 6. Io.Diac.l.3.c.11.

¶ *Hospitalitatem nesciens non fiat episcopus.* C. I.

A *Rchidiaconum.*] CASVS. Vacante ecclesia Anconitana tres fuerunt ibi electi, non temeritate concertātium, sed bono zelo. Primo, archidiaconus eiusdē ecclesiæ, qui dicebatur Florentinus. Secūdo, fuit electus Rusticus diaconus eiusdē ecclesiæ. Tertio, Florentinus diaconus ecclesiæ Rauennatis: sed archidiacono Florētino tria obiiciebantur. I. q̄ erat senex, & nullo modo ad regimen assurgere posset; & q̄ sic erat tenax, q̄ in domo sua nūquam amicus ad charitatē intrasset, & quia iurauerat se nūquā fore episcopum. Rustico vero, licet homo vigilans esset, obiiciebat, q̄ psalmodiam ignoraret. Florentinus vero Rauēnatis ecclesiæ diaconus nesciebatur qualis esset, licet solicitus diceretur. Scribit ergo Gre. Ioāni epo, vna cū epo Armenio Anconitanæ ecclesiæ visitatore, vt inquirāt ista, & primo de archidiacono, & postea de Rustico: qui si inuēti fuerint indigni, confirment tertium, si crimen ei non obsistat, & hoc de voluntate archiepiscopi sui.

ARchidiaconum† Florentinum[c] ecclesiæ Anconitanæ, qui ad episcopatum fuerat electus, scripturæ quidem sacræ scientiam habere; sed ita ætatis senio[d] iam confectum accepimus, vt ad regiminis officium non possit assurgere: adiiciētes etiam ita illum tenacem[e] existere, vt in domo eius amicus ad charitatem numquam introeat. Rusticus autem diaconus eiusdem ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur; sed, quantū asseritur, psalmos ignorat. Florentium vero diaconum ecclesiæ Rauēnatis, qui ab omnibus[f] electus dicitur, solicitum esse nouimus; sed qualis sit interius, omnino non scimus. Ideoque fraternitas tua vnà cum fratre, & coepiscopo nostro Armenio supra scriptæ ecclesiæ Anconitanæ visitatore illuc festinet accedere, & diligenter de moribus† singulorum[g] requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscii, quod eos ad hoc officiū vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de præfato archidiacono dictum est, quia numquam amicus domum eius ingressus est, si ita se veritas habeat, & vtrum ex necessitate, an ex tenacia† talis sit; aut si ita senex est, vt ad regendum non possit assurgere; vel si tactis sacrosanctis[h] Euangeliis (sicut nobis nuntiatum est) iusiurandum præbuerit, numquam se ad episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quantos[i] psalmos minus teneat, perscrutandum est. Florentio autem diacono Rauennati, si nullum, sicut diximus, crimē est, quod obsistat, apud episcopum[k] eius agi necesse est, vt ei debeat cessionem cōcedere: non tamen ex nostro mandato, vel dicto; ne contra suam voluntatem[l] eum cedere† videatur.

† al. Florentinū. al. Florentinum archidiaconum

† al. de vita, & moribus

† al. tenacitate

† al. concedere] in recentioribus editionibus.

c ¶ *Archidiaconum Florentinum*] aliàs Florentinum archidiaconum. proprium nomen, vel quia inde fuit.

d ¶ *Senio.*] ecce q̄ senectus impedit promouendum, sed nō deiicit promotum, vt 7.q.1.petiisti.extra de renuntia. litteras.

e ¶ *Ita tenacem.*] nota, q̄ auaritia impedit promouendum, vt 42. dist.c.1.& nā domus clerici erit omnibus cōis. 16.q.1. quoniam.

f ¶ *Qui ab omnibus.*] id est, à maiori parte capituli. Vel dic, quòd hic plures simul fuerunt electi, vt si quis reprobaretur, alter assumeretur, vt 63.dist.studii & 56.dist.apostolica.

g ¶ *Singulorum.*] item hic patet. q̄ primo examinantur electi de propria ecclesia, q̄ de extranea: & satis patet hic, q̄ licet extraneus electus sit a maiori parte, q̄ tñ præfertur ille, qui est de gremio ecclesiæ, vt dixi 61.dist.ca.nullus inuitis.& cap. qd proderit. Item hic prius examinatur archidiaconus tamquam maior, quàm diaconus: q̄ maiores & seniores semper præferūtur in electione minoribus, vt 74.dist.episcoporum.& 75.dist.cap.vlt.

h ¶ *Sacrosanctis.*] Videtur ergo, quòd pp tale iuramentū aliquis repellitur ab epatu. quare n. iuberetur de hoc inquiri, si pp hoc nō repelleretur? H. distinguit, si iurans hoc intellexit, q̄ nollet recipere episcopatum quæcūque necessitas instaret, iuramentū tale nullum fuit: nec tenetur illud seruare, vt 7.q.1.scias.8.q.1. in scripturis. Sed si alio modo intellexit, venaliter peccauit, q̄a temere iurauit, vt 22.q.4.§.alienū. Semper aūt intelligitur iuramentū esse temerariū cū nō subest necessitas, vt extra de iureiur.& si Christus. Si autē ignoratur an ḡnaliter intellexit, vel nō: tūc præsumo, q̄ tm̄ de licitis iurauerit, licet ḡnaliter iurauerit, vt extra de iureiur. ad nostram. Sed numquid tale iuramentum excludit electum. Non videtur, vt extra de renun.cum inter. in fine.extra de iureiuran.sicut nostris. Nec temerarium iuramentum repellit à beneficio, ut extra de testi.spo.solicite.nec à testimonio, ut extra de testi. intimauit.extra de testi.cog. peruenit cū pænitētia vnius anni imponatur pro temerario iuramento, vt 22.q.4. qui sacramento. E contra videtur, q̄ nō possit eligi, vt hic patet: sicut nec eligere potest qui illud iurauit, vt extra quod me.cau.ad aures. Itē quia etsi esset illicitum, tamen propria auctoritate non potest venire cōtra illud, vt 22.q.4 innocens.extra de elect.venerabilem. Itē quia lex dicit, q̄ gratis ei facienda est, qui hoc iurauit. l. se ordini nō interfuturum, ut ff.ad municip. Imperatores. non ergo est ius commune. Sol. credo q̄ possit eligi, dummodo pæniteat de tali delicto: q̄a temerarium iuramentum non irrogat perpetuam infamiam iudicio meo, sed tātum solēne. Io. Ego credo Ioannem bene dicere. B.

i ¶ *Quantos.*] de iure debet totum psalterium scire. 38. dist. omnes, & 23 dist. qui episcopus. extra de electio. cum nobis olim.

k ¶ *Apud episcopum.*] not. q̄ aliquis ante potest eligi, q̄ postulari a suo epo. 76. dist. dilectionis. & 63. dist. litteras. extra de renunt. post translationem.

l ¶ *Voluntatem*] argu. episcopum non debere cogi, ut concedat clericum suum sine uoluntate sua. arg. dist. 63. litteras. 76. dist. dilectionis. nam nemo cogitur aliquem à sua potestate liberare. C. de emanci. nec auus. nec cogitur q̄s inuitus mutare familiam. C. de adop. l. penul. §. 1. similiter nec abbas compellendus est monachum suum cōcedere. 1. q. 2. quam pio & 58. dist. c. 1. & 2. ita nec episcopus, in Auth. de sanctul. episcop. §. nullum autem episcopū. Item arg. q̄ mandatum Papæ sic est interpretandum, vt nulli faciat præiudicium, ut 9. q. 3. nunc vero. extra de offi. deleg. super eo. 99. dist. ecce. C. de emancip. nec auus.

Senectus impedit promouēdū, Auaritia promouendū impedit.

Adde ad hoc quod le & no. ex de præb. cū iamdudū. 16.q. 7.& hoc in ho. ver. & arbitror. Canonicus de gremio præfertur extraneo. Maiores minori bus in electione præferuntur.

Iurans ad episcopatum non accedere an sit ab episcopatu repellendus

Vbi autem ... secundum Lau. ... Arch.

Sublimi ... nō cogi ...

D ualis

D Octorem.] Hæc dist. diuiditur in 8. partes: in quarum prima probat tribus auctoritatib⁹, ꝙ eps & quilibet prælatus debet subditos corrigere benigne: sin autē eorū peccata imputantur illis. Secunda ibi, *Si autem.* Tertia ibi, *In doctrina.* Quarta ibi, *Liberalem.* Quinta ibi,

b *Inferiorum culpæ.*] Nota ꝙ per culpam subditorū probatur negligentia prælati, vt 18 dist. propter. & cap. peruenit.
c *Negligentesque.*] Propter negligentiam ergo bene punitur aliquis. de consec. dist 1. nemo 2. ff. ad leg Aquil. si seruus. § si fornicarius. 81. dist. dictum. Ioan.

DISTINCTIO LXXXVI.

D Octorem autem [a] episcopum oportet esse, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, qui docendi officium accepit, quod exequi nescit, vel negligit. Vnde Leo episcopus scribit Aquilegiēsi episcopo, ep. 3. & 84. seu 86.

¶ Negligentiæ rectorum imputantur culpę inferiorū. C. I.

Ans. l. 6. c. 155.

I Nferiorum culpæ [b] ordinum, ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentesque [c] rectores: qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem [a] dissimulant adhibere medicinam.

a *Austeriorem.*] *Sic legitur in epistola 84. Verum in epistola tertia eiusdem Leonis legitur, necessariam. Reliqua vtrobique eadem sunt.*

Item Leo episcopus Rustico Narbonensi episcopo, epi. 90. seu 92. in princ.

¶ Homines sunt diligendi, peccata odio habenda. C. II.

O Dio habeantur peccata, non homines [d]: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi: & quod in peccatis seuerius castigari necesse est, non sæuientis [e] plectatur animo, sed medentis [f].

Item Ioannes VIII.

¶ Qui negligit emendare, quod valet, facientis culpam habet. C. III.

Greg. l. 7. reg. ep. 114. indict. 2. Pelagius 2. ep. 3. Eleuterius 3. dist. 83. c. error, 2. q. 7. negligere, & 23. q. 3. c. q pôt. Iuo p. 6. c. 215.

Rom. 1.

F Acientis [g] culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare [h]. Scriptū quippe est [Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiūt facientibus] participes iudicantur. Et libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit aduersa. Et negligere, cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere. Nec caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes. Nec relinquit sibi locum deuiandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus [i] innocentiæ gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate consensum. Et nihil prodest alicui nō puniri proprio, qui puniendus est alieno [k] peccato.

¶ *Caput hoc ex varijs sententijs hinc inde collectis confectum est: quarum prima vsque ad vers.* emendare *sumpta est ex epistola beati Gregorij 114. lib. 7 indict. 2. Theoderico, & Theoberto Regibus Francorum.*

Si autem in corripiendo quis modum excesserit, non à subditis, sed à Domino veniam petat. Vnde Augustinus de vita [a] clericorum.

¶ Veniam à subditis non petat, qui in corripiendo modum excesserit. C. IIII.

Iuo p. 6. c. 384. [l] in ipsis] orig.

Q Vando necessitas disciplinæ, minoribus coercendis dicere vos verba dura [l] compellit; si etiam ipsi [†] modū vos excessisse senti-

O *Dio.*] C A S V S. Dicitur hic, quòd peccatores tumidi sūt corrigendi: & infirmi, qui ex fragilitate peccant, tolerandi. & cum correctio fit, ex charitate fiat, non ex odio.
d *Non homines.*] 23. quæst. 4. duo ista. ꝟ. de pæn. dist. 1. quamobrē ꝟ. distin. 45 sunt nāque.
e *Non sæuientis.*] quia hoc solū bene agitur, vt vita hominum corrigatur, & c. ꝟ. de pæn. dist. 1. importuna. & c. quia diuinitatis 24. q. 3. cum sancti. — Vitium hominū castiga bonū &.
f *Sed medentis.*] vt 23. q. 5 prodest. est etiā opinio similis in authen. de manda. prin. § nō permittas 1. coll. 3. Laus.
F *Acientis.*] Aliàs incipit, culpam proculdubio facientis. — Aliâs incipit, qui delinquit.
C A S V S. Quidā prælati in proprijs personis nō delinquebant, sed delinquētes corrigere negligebāt: sed dicit Ioā. Papa. Nō sufficit platos nō peccare in propria persona, si delinquentes nō corrigant: ideo hortatur eos vt sint vigiles circa delinquentes corrigēdos: ne prælati culpæ delinquentium imputētur.
g *Facientis.*] Hic Io. ligat arenas sine cæmēto. & iste dectes dicit. B.
h *Emendare.*] Culpā habet facientis qui negligit. hoc exaudi post admonitionē: arg. 37. q. 1. si custos nam aliàs esset eadē pœna negligētiæ & cooperationis: quod falsū ē. 1. q. 5 quod quis. — Arenas sine cæmento ligat.
i *Et primus.*] Nā tres sunt innocentiæ grad⁹. — Innocentiæ tres sunt gradus.

ibi, *In ipsa.* Sexta ibi, *Similiter.* Septima ibi, *Vel percussor.* Octaua ibi, *Prohibetur.* Ioan. de Fant.
C A S V S. Repetit hic Gratianus illud cap. apostolicæ regulæ: oportet episcopū esse doctorem, vt inferiorum culpæ in eum nō refundatur: quod fieret si nesciret docere, vel negligeret. Et habet hæc 86. dist. 7. articulos. qui in suis locis distinguentur.
a *Doctorem autem.*] In hac dist. 86. repetit illud capitulum apostolicæ regulæ: oportet episcopum esse doctorem. Hæc autem doctrina debet consistere in disciplina correctionis, & in sermone prædicationis. In disciplina, vt corrigat ex charitate, & cum lenitate: non ex odio: nec modum excedat in correctione. sed si excesserit, veniam non cogitur à subditis postulare [l]. In sermone prædicationis: scilicet vt prædicet scientiam sacræ scripturæ, non humanæ. infra. ead. cum multa. Replicat etiam in hac distinctione capitulum, oportet epm esse hospitalem: sed verbis alijs: scilicet oportet episcopum esse liberalem. Lau.
A D D I T I O. vt ꝟ. eod. fratrem cum cap. seq. vsque ad §. similiter. vbi repetit cap. non parcus. sed alio modo in cap. fin. repetit cap. non cupidus. Archidia.
I *Nferiorum culpæ.* C A S V S. Aquilegien. patriarcha non corrigebat vitia subditorum: vnde Leo ipsum reprehendit, & ostēdit, ꝙ inferiorum culpæ prælatis negligentibus imputantur: & dum vitia corrigere negligunt, faciunt in populo pestilentiam.

Doctrina episcopi in quo consistit. — Vi. ꝟ. a. c. q.

23. q. 4 ita plane. primus est, malū nō facere: 2s est facientibus non cōsentire. tertius peccantes si pôt corrigere. 45. dist. c. tria & c. duę.
K *Alieno.*] ꝟ. 6. q. 1. qui crimen. in fin 37. dist. legant vnde expone, idest, alieno, de consensu alieni peccati. nā regulariter de alieno peccato nullus punitur, saltē in alio sęculo. 1 q. 4. iā itaque. & c. crimē. & 83. di. qd prodest. & ꝟ. ea. qd ꝓdest. 7. q. 1. §. cum aūt. Io.
S I A V T E M. Hæc est secunda pars huius dist. & secundus articulus, vbi dicitur, quòd si prælatus excedat in corrigendo, non debet petere veniam a subditis, sed à domino.
Q *Vando.*] C A S V S. Quidam prælati dum ex charitate corrigerent subditos: excesserunt modū in corrigēdo. Quæsitū fuit ab Aug. vtrū debeāt petere veniā a subiectis. Respōdet ꝙ nō, ne propter nimiā humilitatem prælati vilipendatur à subditis: sed à domino petere debent, qui nouit ꝙ ex benignitate hoc fecerint.
l *Dura.*] nimium. & tunc peccat prælatus venialiter. 23. q. 4. qui peccat. in fin. sic & qui pauperem exasperat importune petentem. 25. dist. §. criminis. ꝟ. 2. q. 7. nos si. contra. Sed illud ex humilitatis lenitate: hoc ex auctoritate platuræ: vel subaudi, illud est casuale & voluntarium: hoc autem regulare & necessariū Vbi autē prælatus ex odio modū excessit, debet veniam postulare: quia tenetur iniuriarū. ff. ad leg. Aquil. quemadmodum §. magistratus. Ideo autē magis parcit prælatus ꝟ. in hoc casu, quam in alijs: quia vix pôt quis in cura rei familiaris peccatū euitare. 25. dist. qualis. Vel hoc exaudi

Prælatus modū excedens in correctione, an debeat à subditis veniam petere.

etiamsi vbi modum ignoranter excessit, quo casu non tenetur. ff. vi bon. rap. l. 2. §. si publicanus. officiatis enim facilius parcitur quam alijs, vt ibi patet, vt extra de sent. excom. si vero.

a *Ne apud eos.*] 2. q. 7. nos si inc omperenter. contra.

b *Frangatur auctoritas.*] Augere enim ex ingenio debet dignitatem: quia sæpe nimia familiaritas contemptum generat. ff. de officio præsi. obseruandum. ff. de officio proconsu. ne quidquam. §. circa. quod verum est inter fatuos. ita exponebat Azo, vt ab eo audiui. Ioan. illa ergo auctoritas, Vade prius reconciliari fratri tuo antequam offeras ad altare: de prælatis nõ intelligitur, nisi quando ex odio procedunt.

Familiaritas nimia parit contemptum.

F *Ratrem nostrū.*] Casus. Marinianus de monacho factus est episcopus: & nolebat aliud facere, nisi legere & orare, sicut in monasterio consueuit facere: sed de pauperibus & hospitibus nullam curam habebat. Vnde Gregor. scribit Secundo seruo Dei, vt moneat eum, quatenus habeat largam manum, & pauperibus

tis; non à vobis exigitur, vt ab eis veniam postuletis: ne apud eos [a], quos oportet esse subiectos, dum nimia seruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas [b]. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui nouit etiam eos, quos plus iusto forte corripitis, quanta beneuolentia diligatis [c].

a De vita.] *Inter opuscula B. Augustini anno Domini 1481. Parmæ impressa, sunt tres sermones de communi vita clericorum; ex quibus in vulgatis tomis operum B. Augustini, tomo decimo referuntur duo sub numero 52. & 53. ad fratres in eremo. Tertius autem cum epistola 109. omnino conuenit; sed quæ in epistola diriguntur ad monachas, in sermone diriguntur ad viros. Ex istis tribus sermonibus de communi vita clericorum multa capita accepit Gratianus (vt suis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.*

3 *In doctrina vero sacræ scripturæ, auctoritatem debet episcopus praeferre, non sæcularium litterarum peritiam ostentare. Non enim episcopalis officij est grammaticam exponere, ne laudes [d] Iouis personent ore pontificis. Vnde Gregorius scribit Desiderio episcopo, lib. 9. epist. 48.*

Sacram scripturam, non grammaticam debet episcopus exponere. C. V.

CVm multa nobis bona de vestris fuissent studijs nuntiata, ita cordi nostro nata est lætitia, vt negare [e] ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcit, minime valeremus. Sed post hoc peruenit ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) fraternitatem tuam, grammaticam [f] quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, vt ea, quæ prius dicta fuerunt, in gemitum & tristitiam verteremus [g]: quia in vno se ore cũ Iouis laudibus [h] Christi laudes non capiunt [i]. Et quam graue, nefandumque sit episcopis, canere [k], quod nec laico religioso conueniat, ipse considera. Burc. l. 1. c. 97. Iuo p. 4. c. 161. & p. 5. c. 199.

4 *Liberalem [l] quoque necessitatem patientibus sacerdotem esse oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen episcopi. Vnde Gregorius scribit, lib. 5. epist. 29. seu cap. 129. Secundino seruo Dei inter cetera.*

Sine liberalitate inane portatur nomen episcopi. C. VI.

FRatrem nostrum Marinianum [m] episcopum verbis, quibus vales, excita: quia obdormisse eum suspicor. *& infra.* Dic ergo ei, vt cum loco mutet [n] & mentem. Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, vt remotus [o] studeat sedere, & de manu minime fructificare: sed largam manum habeat; necessitatem patientibus [p] concurrat; alienam inopiam, suam credat: quia si hæc non habet, vacuum [q] episcopi nomen [r] tenet.

5 *In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum, & personarum: rerum, vt non omnia vni, sed singulis quædam præstentur, vt pluribus prodesse possimus; iuxta illud Propheta [Dispersit, dedit pauperibus:] personarum, vt primum iustis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines sunt, sed quia peccatores.* Psal. 111.

c *Diligatis.*] idest, diligere debeatis.

IN DOCTRINA. Hæc est 3. pars dist. & tertius articulus, vbi continetur, quod prælati debent proferre auctoritates diuinæ scripturæ in sua doctrina, & non grammaticã exponere: quia in ore pontificis non bene sonant laudes Iouis.

d *Ne laudes.*] Iuppiter ex alto periuria ridet amantum.

C *Vm multa.*] Casus. Multa bona relata sunt Gregor. de episcopo Desiderio: de quibus lætatus est Papa intantum etiam, quod quidquid dignum peteret ab eo, concederet. Postea fuit ei significatum, quod grammaticam suo populo exponeret. propter quod intantũ Greg. est contristatus, quod totum gaudiũ quod prius habuit, cõuertebatur in luctũ. Scribit ergo ei Grego. & docet ne de cetero talia faciat: quia laudes Iouis cum Christi laudibus non cõueniunt.

e *Vt negare.*] Arg. quod si subditus honestus est, prælatus eius iustas preces eius debet exaudire. j. 12. q. 2. religiosã & 35. q. 9. veniã.

Preces iustas subditi exaudiendę.

f *Grammaticam*] Sed quomodo iste exponebat grammaticã populo? quia forte dicebat: cum ego dico homo, intelligatis tã de mare quam de femina: quia communis generis est. ff. de verb. sig. hominis appellatione. Sed melius dic, quòd grammaticam hic appellat scientiam auctorum. Recitabat enim in ecclesia fabulas Iouis, & eas moraliter exponebat in prædicatione sua.

Fabulas poetarũ prædicando, moraliter exponere non licet: ut laudare.

g *Verteremus.*] idest, deberemus vertere.

h *Laudibus*] j. dist. 37. ca. 1. & 2. c. legimus. & §. cur ergo.

Et hoc patet ibi. cum laudib. Iouis, &c. Laur.

i *Non capiunt.*] Vnde Ouidius: *Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur Maiestas & amor, &c.*

Ouidius.

k *Canere.*] Laudes Iouis, carmina Christi.

LIBERALEM. Hæc est quarta pars dist. & quartus articulus: vbi dicitur quòd episcopus debet esse liberalis circa egentes: alias vanum habet nomen episcopi.

l *Liberalem.*] Hic §. respicit illum §. prox. j. dist. 85. hospitalitas. ADDITIO. Et scias, quod hospitalitas dicitur in recipiendo & procurando secum in domo: liberalis est aliás largus & munificus, licet non hospitetur alios, secundum Hug.

ribus prouideat.

m *Marinianum.*] iste de monacho factus fuit episcopus: & tota die volebat legere, vt in monasterio faciebat.

n *Mutet.*] supra dist. 81. valet. j. dist. 100. rationis.

o *Vt remotus.*] infra dist. 88. episcopus nullam. contra. Sed aliud est nulla necessitate faciente curam rei familiaris suscipere, & lectionum atque orationum studio tepide inhærere (quod ibi interdicitur): aliud in necessitate alijs subuenire: & propter proximos contemplationis studium temperare: quod hic præcipitur.

p *Patientibus.*] magis tamen religiosis succurrat. 16. q. 1. c. vlti.

q *Vacuum.*] quo ad etymologiam: quia non est superintendens. 8. q. 1. qui episcoparum.

Episcopus superintendens dicitur.

r *Nomen*] immo & nomine & re priuandus est, vt 88. dist. quasi. 65. dist. chorepiscopi 2.

j. 2. q. 7. quod ergo. C. de fer. & nullo. Archid.

IN IPSA. Hæc est quinta pars distin. in qua dicitur, quòd episcopus non debet dare histrionibus, nec venatoribus, nec meretricibus: nisi forsan in summa necessitate intuitu naturæ. & hoc probat 2. auctoritatibus. Ioan. de Fan.

Ca-

Vnde Augustinus tract. 100. ad c. 16. Ioannis.

¶ Immane peccatum est res suas donare histrionibus. C. VII.

Iuo p. 11. c. 84. DOnare res suas histrionibus [a] vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus [b] quàm sit freqnens fama cum laude: quia sicut scriptum est, [laudatur peccator [c] in desiderijs animæ suæ; & qui iniqua gerit, benedicitur.]

Psal. 9.

Idem in ps. 102. ad versi. [*Faciens misericordias.*]

¶ Grauiter delinquunt, qui venatori aliquid donant. C. VIII.

Iuo p. 13. c. 31. & sic deinceps. QVi venatoribus [d] donant; quare donant? dicant mihi; quare donant venatori? Hoc in illo amant †, in quo nequissimus est: hoc in illo pascunt; hoc in illo vestiunt: ipsam nequitiam publicam ‡ spectaculis omnium. Qui donant histrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus [e], quare donant? numquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani.

† *amat*] orig.

‡ *al. publicant*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. IX.

Iuo ibidem. QVi venatoribus donant; non homini donāt, sed arti nequissimæ. Nam si homo tantum esset, & venator non esset, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

Idem in ps. 147.

¶ De eodem. C. X.

Iuo p. 13. c. 32. VIdent homines venatorem, & delectantur: væ miseris, si non se correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur; videbūt Saluatorem, & contristabuntur.

Item Hieronymus in ps. 90. ad vers. [*Sperabo in Domino.*]

Inter opera adscripta Hieronymo, tomo 8.

¶ De eodem. C. XI.

Iuo p. 13. c. 33. ESau venator erat [f]; quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem; piscatores [g] innenimus sanctos.

Item Ambrosius in homilia 33 de Quadragesima.

¶ De eodem. C. XII.

Iuo p. 13. c. 34. QVid prodest ieiunare [h] visceribus, & luxuriare venatibus? abstinere cibis; errare peccatis?

Idem ibidem paulo inferius.

CASVS. Hic est quintus articulus, vbi docetur, quod in liberalitate habendus est modus rerū & personarum. Rerum, vt non omnia dentur vni, sed singulis diuidant, quod probatur auctoritate psalmi. Personarum, vt primo iustis subueniamus, postea peccatoribus, quibus debemus subuenire in eo, quod sunt homines, & non in eo, quod sunt peccatores: quod per sequentia probat.

¶ *Prohibemur.*] aliter debemus.

DOnare.] CASVS. In istis quattuor cap. scilicet donare. qui venatoribus. vident. reprehendit Augustinus illos, qui donant histrionibus, venatoribus, & meretricibus ea tantum causa, vt malam exerceant artem, non attendentes in eis naturam Dei, sed nequissimam artem: sed si donarent eis quia homines sunt, nō esset peccatum.

a ¶ *Histrionibus.*] isti istriones prohibentur à promotione. 33. distin. marcum. & à corpore Christi. de consecr. dist. 2. pro dilectione. & infames sunt. 4. q. 1. c. 1. & ff. de iis. qui no. infa. l. 1. §. ait pretor.

Histriones à promotione prohibentur.

b ¶ *Talibus*] dare causa vanæ gloriæ pro exercitio sui vitij, immane peccatum est, sed in necessitate [i] non. Idem de venatoribus & meretricibus. in talibus enim non vitium est fouendum, sed natura sustentanda est. Sed quid de citharistis & alijs qui varijs vtūtur instrumentis, numquid est licitum audire ea vel tangere, vel talibus personis aliquid dare? Et quidem si ad voluptatem vel luxuriam, non: quia Deum manibus stimulat, qui populum vocibus delectat, vt 92. dist in sancta. sed ad laudem Dei bene, vel ob aliā iustam causam: puta recreationis: quia debilis est vel infirmus. de consecr. dist. 3. peruenit. versi. fin.

Dare turpibus, an sit permissum.

[i] Argu. 11. q. 3. duo ista. 16. q. 1. quoniam multæ. in fi.

Citharistis, & alijs varijs vtentibus instrumentis an peccent.

ADDITIO. Dummō obscœnos motus corporum ante se fieri nō patiatur. 34. dist. presbyteri. de consecr. dist. 5. non oportet. Arch.

c ¶ *Peccator.*] 3. 23. q. 4. duo.

d QVi venatoribus.] No. quod venatio quædā oppressiua est, & hæc illicita est, vt 3. dist. 6. §. vlt. quædā arenaria, quædā saltuosa. Arenaria est, cum quis pugnat in arena cū bestia dentata, & ad hoc locat operas suas. hanc qui exercet, peccat mortaliter, & qui eam aspicit: & qui eam exercet, infamis est: nisi gratia virium suarum experiendarum. ff. de postulat. l. 1. §. item senatus. De hac loqtur hoc c. & duo seq. & 3. q. 7. §. tria. Saltuosa est, quæ fit ī syluis & saltib^o, & hæc licita est: tamen est illicita ex tempore, vt ī Quadragesima, & diebus ieiuniorum. 3. ead. an putatis. nisi in necessitate. argu. 3 13. q. 8. si nulla. Item ex persona: quia clerico non est licita, etiam si pauper sit secundum quosdam, vt 34. dist. quorumdam. quia potest aliàs victū quærere. 91. distin. clericus. nam faciat cillas & calathos & retia. de cōsecr. dist. 5. numquam. Laico licita est ob necessitatem pro pellibus & carnibus, non ob voluptatem: & hoc de ea, quæ cum clamore fit. Ponere autem laqueū, vel rete sine strepitu & clamore & canibus licet etiam clericis: cum monacho etiam liceat texere linum pro capiēdis piscibus. de conse. dist. 5. numquam. De saltuosa loquitur. infra ead. Esau. & duo. seq. capit.

Venatio est multiplex.

e ¶ *Meretricibus.*] meretria tamen non turpiter accipit, licet turpiter meretricium faciat. ff. de condi. ob turp. ca. l. 4. §. sed quod meretrici. Sed nonne causa affectionis meretricibus dare possum^o. ff. de do. affectionis? Dicunt quidam, quod sic pactione nō præcedente, sed causa remunerandi bene possumus post factum, quod non credo: quia semper peccatum est dare. argum. 16. quæst. prima. legi. ff. de dona. inter vir. & vxor. l. 3. §. 1. Rem autem quam dedi meretrici, repetere non possum. Sed pignus non pignoratitia, sed rei vendicatione possum, vt C. de condic. ob turp. cau. l. 2. non in text. sed in gl. Hug. quia cōuenitur tunc tamquam quilibet alius possessor. ff. ad exhib. de eo. §. heres.

Meretricibus sine peccato dari nequit.

Arg. contra. C. de don. l. 3. vbi de hoc.

ESau.] CASVS. Hæc tria cap. intelliguntur de iis qui venantur causa delectationis. Dicitur ergo hic, quòd Esau non venaretur nisi peccator fuisset. Nam piscatorem sanctum inuenimus, sed venatorem non.

f ¶ *Venator erat.*] dum venator permanet, ne obijciatur de Eustachio. 50. dist. ferrum.

g ¶ *Piscatores.*] sed quare prohibetur venari, & non piscari? quia forte piscatio fit sine clamore, venatio non: vel quia maior est delectatio in venatione: dum enim quis est in venatione, nihil potest de diuinis cogitare.

Venatio prohibetur, sed non piscatio.

QVid prodest.] CASVS. Dr̄ hic, quod non prodest abstinentia ad vitam æternam si quis luxuriari in venationibus velit. Idem dicitur in sequenti capit. immo (quod plus est) non solum tenetur de suis peccatis, sed etiam de peccatis seruorum suorum, quos secum ducit.

h ¶ *Ieiunare.*] efficaciter ad salutem.

a A *N putatis.*] [a] *Seruulos.*] non tamen serui debent ei obedire. 11.q.3.non semper. excusantur tamen quo ad quid, vt 23 q.5.qui compulsus. C. de sepul. vio. l. 2. C. de iis qui sibi in test. ascri. l. vlt. nō in totū; quia in atrocibus non debent obedire. ff. de reg. iur. ad ea. ff. de act. & obl. seruus. & dñs tenetur pro oībus peccatis eorum. extra de te stib. sicut. & 23. q. 5. qui compulsus. ADDITIO. argu. ad hoc. C. de accusa. l. nō ideo. Archid. quia eius pœna pretio remitti prohibetur. 5. q. 5. iubemus. si autē conuenitur ex contractu, non est cruciandus, sed sufficit, q cedat bonis. C. qui bo. ced. pos. l. 1. & inanis est actio, & c. ff. de do. ma. l. nam is. tenetur tamen si post perueniat ad pinguiorem fortunam. ff. de cess. bo. is qui 3.

§ De eodem. C. XIII.

Iuo ibidem.

AN putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo nō ad ecclesiam vigilat, non beatorum martyrum loca sancta perquirit; sed surgens congregat seruulos [a], disponit retia, canes producit, saltus, siluasque perlustrat? seruulos, inquā, secum pertrahit, fortasse magis ad ecclesiam festinantes; & voluptatibus suis peccata accumulat aliena; nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quàm de perditione seruorum.

Item Ambrosius lib. 1. de officijs, c. 30.

§ Quæ sint in liberalitate seruanda. C. XIIII.

Ans. l. 13. c. 28. Poly. l. 6. tit. 20. Gal. 6.

NOn a satis est bene velle [b], sed etiam benefacere. Nec satis est iterum benefacere; nisi id ex bono [c] fonte, hoc est ex bona [d] voluntate proficiscatur. *& infra.* ¶ Perfecta liberalitas [e] fide, causa, loco, tēpore commendatur, vt primum opereris circa domesticos [f] fidei. Grādis culpa, si sciente te fidelis egeat†; si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti; qui præsertim egere erubescat: si in causam ceciderit aut captiuitatis suorum [g], aut calumniæ, & non adiuues: si sit in carcere, & pœnis, & supplicijs propter debitum [h] aliquod iustus excrucietur [i] (nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen iusto amplius): si tempore afflictionis suæ nihil à te impetret: si tempore periculi, quo rapitur ad mortem [k], plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri; non est leue peccatum β.

a ¶ Non satis.] *Hinc vsque ad c.* si qd vero. *in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Anselmum est vnicum caput.*
β ¶ Non est leue peccatum.] *Verba hæc non sunt ibi apud Ambrosium, sed tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. XV.

Poly. ibidem. Ans. ibidem. † *al. Deus*] ori. 3. Reg. 19.

DOminus† non vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, ut Helisæus, qui boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit: ut nulla cura teneretur domestica; sed relictis omnibus in disciplinam se propheticam daret.

Idem ibidem continenter.

¶ De eodem. C. XVI.

Ans. ibidem. Poly. ibidem

ESt probanda illa etiam liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius [l] est enim, ut ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati: non tamen, vt illi ditiores eo fieri velint [m], quod tu posses conferre inopibus: causam γ enim natura [n] præstat, nō gratia [o]. Neque enim propterea te Domino dicasti, vt tuos diuites facias: sed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras: & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant [p] se parum poscere? pretium† tuum quærunt: vitæ tuæ fructum adimere contendunt: & accusant†, quòd eos diuites non feceris: cum te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede?

† *al. premium* † *accusat*] orig. & sic deinceps.

γ ¶ Causam enim.] *Apud B. Ambrosium legitur,* causa enim præstat, non gratia, *itéque apud Anselmum, & in Polycarpo. Sed vetusti codices Gratiani, & glossa cum impressis concordant. Alia autem nonnulla ex ipso Ambrosio sunt emendata.*

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. XVII.

Poly. ibidem Ans. ibidem.

COnsideranda [q] est etiam in largiēdo ætas, atq; debilitas; nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos [r] prodit natales, vt seni-

NOn satis.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, q non sufficit opera charitatis velle, nisi opus addatur exterius, si fieri pōt, & cō uerso. In secunda parte ostendit, q in operibus charitatis nouem sunt cōsiderāda. s. fides, causa, locus, tempus, modus, proximitas, ætas, debilitas, & nobilitas. In tertia dicitur, q misericordia cōmunis & generalis est omnibus, & ab ea null° excluditur. Secūda pars incipit ibi, *Item perfecta.* Tertia ibi, *Nam & si.* Sequens capare.

b ¶ *Velle*] cū facultas adest, & necessitas instat. alias sufficit bona voluntas cum charitate. 45. dist. duæ. si. extra de eo, qui mit. in poss. constitutus.

c ¶ *Ex bono.*] aliás nō est bonū. arg. ff. mād. l. 1. §. 2. & l. si procuratorem. 32. q. 5 sicut.

d ¶ *Ex bona.*] informata. s. charitate. Laur.

e ¶ *Liberalitas.*] no. in liberalitate esse attendēdam fidem, causam, locum, tempus, modū, necessitudinem, ætatē, debilitatē, cōditionem quæ diligenter & ordine tractantur in cap. præsenti vsque ibi, pulchra etiam liberalitas, vbi tractatur præcipue de modo, vsque ibi, super Lucā. exinde ostendit præceptum de misericordia impendēda esse commune & generale omnibus.

f ¶ *Domesticos.*] nisi extraneus indigeret ad mortem, & domestici non: tunc enim prius extraneo subueniré. Sed qd si pater meus est infidelis, & æqualiter indiget cū fideli, cui teneor magis? Pet. Manducator vocauit hāc quæstionē tenebrosam aquā in nubibus aeris. posset tamē dici, q magis fideli: quia hic dicit, fidelis &] ca. causam præstat natura, non gratia. Hu. præfert patrem infidelem vt dixi. 30. dist. c. 1. arg. 23 q. 8. §. ecce. in fi.

g ¶ *Suorum.*] quia quis magis timet in filiis, quam in se. ff. quod met. cau. isti quidem. §. vlt.

h ¶ *Propter debitum.*] hic loquitur secundum ea tempora, quando si debitor non erat soluendo, dabatur creditoribus ad puniendum ipsum. hodie autem si aliquis conuenitur ex maleficio, & nō est soluendo, puniri potest. 14. q. 6. si res. ff de pœn. l. 1. §. 14 & hoc casu non est ei subueniendum, nec redimenda est pœna eius

i ¶ *Excrucietur.*] de facto, nō de iure. extra de pign. c. 2. C. de act. & obli. ob æs. in Auth. vt nul. iud §. quia vero. coll. 9. Lau.

k ¶ *Ad mortē.*] qualiter hoc itelligi debeat, inuenies 23. q. 5. reos.

l E ¶ *St probanda*] ¶ *Melius.*] arg. C. de seruitutibus. l. reos.

m ¶ *Velint.*] nā tāq̄ pauperib° dēs dare, aliás nō. 12. q. 2. q̄sqs.

n ¶ *Natura.*] nam omnes fideles proximi sunt nostri, vt de pœn. dist. 1. c. charitas. versi. proximos.

o ¶ *Non gratia.*] vnde supple, & affectio.

p ¶ *Putant.*] parentes tui qui volunt te dare bona ecclesiæ illis.

q C ¶ *Onsideranda est*] hic de ætate.

r ¶ *Ingenuos.*] hic de conditione.

Voluntas bona sufficit.

Vt 12. q. 5 sic enim sentiendum Hug.

Patri fideli an potius subuenire d. si quam extraneo fideli.

Et 42. dist. quiesciunt, vbi vide

Qui non habet in ærario sit puniendus in corpore. Soluet in corpore.

Et 5 q 6 qui a ff. de in ius. vocand. l. si quis id.

† Et c. qui bo. ce. pos. l. qui cum eas extra de sol. Odoradus. Ad idem. C. de rei vx act. l. vnica. §. cum autē Arch.

Tex est simile in 1. si. b uc pem. ff. de cond. ob turp caus. & l. 1. §. ex pla ribus, ff. de ac q pos.

Fideles omnes sunt proximi nostri.

a ¶ *In egestatem.*] Dicit Boethius. Inter omnes aduersitates fortunæ, infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem.
b ¶ *Et maxime.*] id est, tantum. Nam aliter nõ teneor ei subuenire, vt ff. depo. l. bona fides. & 5. q. 5. non omnis. sed verum est, q redimere non teneor: sed dare eleemosynam bene.

neglectis pauperibus templa gemmis & auro ornabant: hic autem ad vtrumq; inuitat, scilicet ad curam pauperum, & ad orna tũ ecclesiarum. mediocritas enim seruanda est. Omne enim quod non pp necessitatẽ, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, 21. q. 4. cap. 1. H. Idem Lau. & Io. de Fant.

Videas quod leg. & no. 12. q. 2. cum mo.

Pul-

bus plus largiaris, qui sibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptius: tum si quis ex diuitijs cecidit in egestatem[a]: & maxime[b], si non vitio suo, sed aut latrocinijs, aut proscriptione†, aut calũnijs, quæ habebat, amisit.

† al. proscriptio

Idem libro secundo officiorum, c. 21.

¶ De eodem. C. XVIII.

Ans. ibidem Polyc. ibidem

PVlchra[c] ◦ etiam liberalitas est in ipso quoq; pauperis dato[d] mensuram tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quidquid ex affectu puro, & sincero promitur, hoc est decorum: non superfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere necessarias[e]. Et maxime sacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum honore†[f] congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini resplẽdeat: impensas misericordiæ conuenientes frequentare: quantum oporteat, largiri peregrinis, non superflua[g], sed competentia, &c. *Idem.*

† decore] orig.

eod. lib. c. 28.

¶ Compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorũ, quantum possumus, iuuemus; & plus interdum, quàm possumus[h]. Melius est enim pro misericordia causas[i] præstare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus[k] vasa mystica, vt captiuos redimeremus.

◦ ¶ Pulchra etiam.] *Apud B. Ambrosiũ legitur:* pulchra liberalitas erga ipsos quoq; pauperes mensuram tenere. *Sed apud Anselmum, & in Polycarpo habetur vt apud Gratianum, & addit glossa in voce,* dato.

Idem ad c. 3 Lucæ, in vers. [Generatio viperarum.]

¶ De eodem. C. XIX.

† singulis quoq;] orig.

IN† singulis quoque generibus hominum conueniens tribuit sanctus Baptista Ioannes responsum, vnum[l] omnibus[m], ita: publicanis, ne vltra præscriptum exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant; docens idcirco stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur[n]. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria singulorum; misericordia communis est vsus. Ideo commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel vrbanus: diues, & pauper[o], omnes in commune admonentur, vt conferant[p] non habenti[q]. Misericordia enim plenitudo virtutũ est. Et ideo omnibus est proposita perfectæ forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura seruetur, vt non sibi vnusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.

† al. misericordia

Idem ad c. 18. Lucæ.

¶ De eodem. C. XX.

Matt. 15. Leuit. 20. Exo. 21.

CEterum Dei traditio est, vt prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte grauior est? Quo loco[r] insolentem[s] Dominus infrenat iactantiam, &c.

Idem in libro de officijs[β].

¶ De eodem. C. XXI.

Ans. l. 13 c. 28. Poly. l. 6. tit. 20. D. T. 2. 2. q. 32. art. 5.

PAsce[t] fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti[u] †.

† Concor. cum hoc cap. & sua gl. ter. in l. necare. & ibi glo. ff. de lib. agno.

β ¶ De officijs.] *Caput hoc non est inuentum apud B. Ambrosium: sed apud Anselmum, & in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Vrbinas Eremita in Milleloquio, quod collegit ex dictis B. Ambrosij, affert hunc locum ex eodem Ambrosio in libro de alendis pauperibus, qui liber hactenus desideratur.*

g ¶ *Superfluas.*] Arg. 3. 21. q. 3 c. 1. Lau.
h ¶ *Possumus.*] Quod fit cum nobis necessaria subtrahimus: ad quod nõ tenemur, vt 42. dist. §. 1. si autem hoc facimus, commendandi sumus, vt 41. dist. parsimoniã. Nam dicit lex, q sic tenetur libertus patronum alere quãdo superest sibi, & deest alij, vt ff. de lib. agno. si quis. §. de alimentis. C. de oper. lib. l. 1. & dicit canon, q intantum debet dare, quantum sibi possibile est. 82. dist. c. 1. dic ergo hic, quantũ possumus, id est, quantum debemus, & tenemur ex præcepto.

Libertus patronum quandoq; alere tenetur.

i ¶ *Causas.*] Sic 3. dist. 50 poteritan si. & 11. q. 3. nemo. & 26. q. 7. alligant. argu. contra. ff. depo. si nominem. vbi punitur pietas: sed ibi misericordia dolo proxima fuit: & est quãdoque insulsa misericordia. 23. q. 3. est insulsa.

Misericordia quandoq; quæ est insulsa.

Ad hoc ar. ff. de do. l. eleganter. l. idem. Laben. Arc.

k ¶ *Qui confregerimus.*] infra 12 q. 2. aurum.
l. ¶ *In singulis.* ¶ *Vnum*] infra 23. q. 1. militare.
m ¶ *Omnibus.*] de misericordia impedenda.
n ¶ *Grassetur.*] id est, impinguatur rapiendo & spoliando homines. Lau.
o ¶ *Pauper.*] Argu. q pauper de eleemosynis quas colligit, debet eleemosynã facere. 3. 12. q. 1. habeat.

Eleemosyna de eleemosynis est facienda.

p ¶ *Vt conferãt.*] Quidquid enim habes vltra id qđ tibi sufficit, aliorum est, vt 47. dist. sicut hi.
q ¶ *Non habẽti.*] quia habenti dare, nihil aliud est quam perdere, vt 1. q. 2. pastor.

Habenti dare est perdere.

r ¶ CEterum. ¶ *Quo loco.*] id est, qua auctoritate.
s ¶ *Insolentem*] quæ erat, quia ipsi filij sua omnia dabant ecclesijs vel sacerdotibus, & nolebant pascere parentes. 30. dist. cap. 1. Nam etsi impius pater sit, tamen pascendus est, vt Authent. de incest. nup. §. si vero contingit. colla. 2.

Pater etiam impius est pascendus.

e ¶ *PVlchra.*] Hic iterum repetit de modo.
d ¶ *Dato.*] quanto enim minora sunt quæ spargunt, tanto plures recipientes erunt. in Auth. de cõsul. §. si autẽ. coll. 4. vnde pauperibus nõ sunt faciẽda sumptuosa cõuiuia, vt 25. dist. §. aliàs. in fin.
e ¶ *Necessarias*] ff de cu. fu. l. vlt. §. 1. Lau.
f ¶ *Honore.*] infra de consec. dist. 1. c. 1. 3. 12. q. 2. gloria. §. Sed ibi non tantur illi qui hoc ita faciunt, q super Dei pauperes non intendũt: hoc non ita fieri præcipitur, vt cura pauperum relinquatur. ARCHID. Arg. 3 12. q. 2. gloria. Sed ibi loquitur cõ prælatos, q

t ¶ *PAsce.*] Tempore enim necessitatis cibaria omnia communia sunt. ff. ad legem Rhodiam, de iac. l. 2. §. idem etiam.

Cibaria omnia sunt in necessitate communia.

u ¶ *Occidisti.*] Occidit quis alium per subtractionẽ panis corporalis, vt hic, & 14. q. 5. immolans. & spiritualis; vt dist. 43. Ephesus. Detractione occidit quis odio, actu, mente, vt 3. de pœniten. distin. 1 homicidiorum. &c. omnis. Negligentia. 3. dist. proxi. c. vlt. & 55. di. si qs abciderit. & est ss. ff. de lib. agno. necare. 3. 16. q. 1. decimæ. ff.

Panem subtrahens alium occidit.

Ad idem 1 q. 1. a vdicta. Arc.

S a dete

ge re mili.l.omnes.§.q ppositu.11.q.3.non solum.12.q.2.aurum.g.dist.50 sæpe contingit.ꝭ 30.q.5.nullum ante.ꝭ.dist.47.sicut.

a ¶ *Qui clementiam.* ¶ *Quamuis*] id est, quamuis faciant opera spiritualia. Laurent.

SIMILITER. Hæc est 6. pars dist.in qua dicit, quod prælatus cum discretione debet punire subditos suos: quod probat duabus auctoritatibus. Ioan.de Fant.

CASVS. Hic est sextus articulus huius distinctionis, in quo prosequitur illud capitulum apostolicæ regulæ, oportet epm esse nō percussorem. Et exponit alio modo quam supra in 45 dist.ex posuerit: quoniam hic dicit, quod non debet esse percussor, id est, facilis ad vindictā: quod probat duobus sequētibus capitulis.

domin9 Papa recepit testes eo absente. De vno habes hic. De duobus habes 11.q.1.fratris. Alij dicunt sententiam fuisse latā sub cōditione, si scilicet constaret de his quæ dicta fuerunt de ipso.

g ¶ *Etiam terminos.*] In hoc peccauit grauiter. & secundum leges talis punitur pœna quinquaginta aureorum, vel relegatione, vt ff. de

Item Hieronymus in cõmentarijs ad Galatas, c.6.in ver. Alter alterius.

¶ De eodem. C. XXII.

QVi clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ, & lacrymarum, quamuis [a] spiritalis sit, non ad implet † legem Christi. † *adimplebit*] or.

6 *Similiter etiam oportet episcopum non esse percussorem, id est non ad vindictam facilem.*

Vnde Gregorius scribit Ioanni episcopo Panormitano, lib. 11. epist. 49.

¶ Ad vindictam episcopus facilis esse non debet. C. XXIII.

SI quid [b] vero de quocumque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuste possit offendere, facile non credas [c]; nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus senioribus ecclesiæ [d] tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis. 15.q.7. si quid

Idem Ianuario episcopo, lib.7.indic.2.epist.1.

¶ De quodam episcopo, qui antequam Missarum solennia celebraret, die Dominico ad exarandam messem cuiusdam profectus est. C. XXIIII.

TAnta [e] nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa [f] iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quòd Dominico die, priusquam Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, & post exarationem eius, Missarum solennia celebrasti: post Missarum solennia etiam terminos [g] possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quæ pœna debeat insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus: sed filius [h] noster Cyriacus abbas a nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur †, vt aliquādo resipiscas miser senex, atq; a tanta te leuitate morum, & operū peruersitate compescas †. Quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri sollicitior, atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem [i] tuam † cum senectute nouimus; interim tacemus [k]. Eos [l] vero, quorum consilio hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos [m] esse decernimus: ita tamen, vt si quid eis intra duorum mensium spatium huma-

3.q.7.tanta. Burc.l.1.c.197. Iuo p.2.c.78.& par.5.c.3 ta.

† al. *hortamur aliquado resipisce* † al. *compesce*

S ¶ *Si quid*] CASVS. Ioan. eps Corinthiorum statim cum audiebat aliquem deliquisse, causa incognita puniebat. de quo Grego. eum reprehēdit, & docet quod si aliquid dicatur sibi de aliquo clerico, non statim credat: sed præsentibus senioribus ecclesiæ suæ veritatem inuestiget: & tunc si oportuerit, culpam feriat delinquentis.

b ¶ *Si quid.*] 15.q.7.c.2. Qualiter hoc cap. debeas itelligere, habes extra de simo. licet Hely.

c ¶ *Non credas.*] ꝭ.22.q.3. innocens.ꝭ. Ibi de incredulitate quæ inter socios habenda est, loquitur: sed hic de illa quæ ad iudicem pertinet. Vel refert vtrum bona vel mala de aliquo dicantur. De hac materia not. 23.q.4. quam magnum.

d ¶ *Ecclesiæ*] Cum hoc cap. de causa inquisitionis loquatur, vt extra de accus. qualiter 2. ergo in causa inquisitionis nō habet necesse eps alios conuocare, nisi canonicos tantū. Nā nomine ecclesiæ suę maior ecclesia intelligit. arg. extra de verb. sig. cū clerici. Arg ꝭ.18.q.2 si qs abbas. & extendit hoc nomen, ecclesiæ suæ, ad omnes ecclesias diœcesis. extra de viu pal.c.1. Item, est arg. hic, quod eps nō vocans alijs epis possit sacerdotem cōdemnare. Sed dic quod seniores hic vocat epos: cū iste Corinthiorum esset archieps [1]. Vel loquit tantum de causa pecuniaria, quam potest tractare eps tantū cum suis clericis. Vel est derogatum huic per alios canones. Vel canonica districtio dicat pęna suspēsionis [2], quā eps cum suis clericis potest inferre. Vel loquit de clericis infra sacros ordines constitutis: quorum causas etiam criminales potest eps cū suis clericis tractare & decidere. arg. 15.q.7. si autem. Quid de hoc iuris sit, inueni es 15.q.7. in summa. Ioan.

Episcopus in causa inquisitionis quos debet conuocare.

[1] Suburb. & suffraganei sui de clero metropolitanæ ecclesiæ, vt colligitur 93. dist. c. ..... Io. an. de Fan.

[2] Scilicet perpetuæ (...) in ... potestibus. quod dic vt not. Inno. extra de ex ces. præla. cap. 1.

T ¶ *Anta nequitia*] CASVS. Ianuarius eps cum habuisset rixā cum quodam suo subiecto: consilio quorumdam malorū messes illius ante Missarum celebrationem & die Dominica exarauit: & post Missam illuc reuertens, terminos agri euulsit & amouit. Quod cum Greg. audisset, non credebat: sed postea certificatus est per abbatem Cyriacum. Sed quia Ianuarius nimis erat simplex & senex, propterea Papa ei pepercit: monens eum vt decetero talia non faciat. consiliarios tamen ipsius spatio duorum mensium communione corporis & sanguinis Christi priuauit.

e ¶ *Tanta.*] ꝭ.1 q.7. tanta.

f ¶ *Fixa.*] id est certa. Sed cum iste absens esset, quomodo Papa ferret in eum sententiam? Dic quod hic loquitur de sententia comminatoria, scilicet comminando ei. Vel citatus fuit, & noluit venire: &

Papa in absentem an sententiam ferre possit.

de termi.moto.l.2.& 3. cum distinctione vtrum sit iuuenis, an seruus, vt ibi dicitur. secundum legem autem diuinam maledictus reputatur 12.q.5 in legibus.

h ¶ *Sed filius.*] Arg. quod creditur dicto vnius, vt ꝭ.8 q.3. talia. & 97. dist. nobilissimus. In forma iudicij [3] quantum ad veram probationem vni testi non creditur, vt extra de testib. licet. in fin. & eo. titu. veniens. sed quantū ad psumptionem, vt C. de reb. cred. in bonæ. nisi casus aliquis specialis inueniatur, vt extra de in inte. restit. ex litteris. & de procur. ex insinuatione. & extra quod met. cau. cap. vlt. & extra de testi. in omni. Ioan. Similiter vbi nō fit præiudicium alij, creditur vni testi, vt de consec. distin. 4. cum itaque. B.

Vnius dicto quando credatur.

[3] Cōtra ... ꝭ. si quis ... C. de fal.

i ¶ *Quia simplicitatem.*] Not. quòd parcitur senectuti, vt 34. distin. fraternitatis. 56. quæ 7. hoc sic. &c. tempora. Item parcitur simplicitati, de consecra. distinct. 2. cap. 3. & extra de re. permu. cum vniuersorum.

[4] Sic etiam no. ꝭ.q.7 tanta.

K ¶ *Tacemus.*] Non ergo semper qui tacet consentit [4] nec semper idem est tacere quod voce consentire. arg. de consecr. dist. 4. cum pro paruulis. & 65. dist. c. si forte. de hoc 27. dist. diaconus.

l ¶ *Eos.*] ff. de reg. iur. consilij. Lau.

ADDITIO. Videas quod legitur & nota. instit. mandati. §. tua gratia. versic. cuius generis.

m ¶ *Excommunicatos.*] Argu. quòd quandoque magis puniūtur consiliarij quam facientes [5]. distinct. 96. duo. 11. quæstio. 3. qui consentit. & 24. quæstio. 3. qui aliorum. Sed hoc ideo factum est, quia in illis non conueniebant ea propter quæ fieret dispensatio circa eos. Sed licet iste debuit puniri, tamen indultum est ei ratione ætatis & simplicitatis.

[5] Sed aliquando plus punitur ... quam si ipse idē faceret quod cōsuluit. vt ff ad l. Pom. de parrici. verd & ... vt patet ... in medicos ... dedit venenū vt daret patri nam in hoc casu plus punitur medicus quam si ipse patrē illi ... venenū vel ... vt ibi patet.

vel pot.

VEL PERCVSSOR. Septima pars.
CASVS. Exposuit supra Gratianus ne eps sit pcussor, id est, ad vindictā facilis, modo exponit & alio modo. i. ne percutiat aliquē propria manu, vt j. ea. prox. cuius casus planus est.

a ¶ Non licet.] quod tamen potest per aliū: etsi non per se, vt 5. q. 5. illi qui. & 14. q. 6. c. 1. sicut & aliquis gerit & facit per aliū. 88. dist. episcopus gubernationem. ita tamē, q sit clericus. si enim per laicum percutit, incidit in canonem. extra de sen. excom. vniuersitatis. Sed quid si clericum non habet? Tunc verberet per se, vt dixi 45. dist. in summa.

b ¶ Manibus.] C. de episc. & cler. Auth. sed neq; propriis manib9.

PROHIBETVR Hæc est octaua pars dist. in qua dicitur, q clerici non debent tractare res laicorum nec possessiones eorū conducere, nec esse tutores, nisi suorum propinquorū, id est, quibus succederent ab intestato, nisi de mādato episcopi egissent causas pauperum. Io. de Fant.

CASVS. Hic ponitur septimus articulus, in quo repetit Gratianus illud cap. Apostolicæ regulæ, scilicet, oportet episcopum non esse cupidum, & turpis lucri sectatorem. quod de omnibus clericis generaliter est intelligendum.

Clericus p quē & alio gaudia est ejo minans.

Peruenit.] CASVS. Quidā episcopi clerici vel monachi possessiones laicorū causa cupiditatis conducebant, cum suæ possessiones eis sufficerent, & procurationes sæcularū negotiorū pp lucrū suscipiebāt, officia sua penitus dimittētes: pcepit ergo cōc. Calcedo. ne hoc decetero fiat, excepta legitima tutela, vel cura miserabilium psonarū, quā clerici suscipere debent ad iussionē suorum epōrū. & quicūque ꝯ hoc statutum fecerit, debet excōicari.

c ¶ Conductiones.] Contra, extra de deci. c. dilecti. nam ibi non reprobantur monachi, qui habent terras ad firmā. sed dic, q illud est cum sua eis nō sufficiunt; vel cū ipsimet excolunt non vt inde plus lucrentur, sed vt de fructibus viuant. Adeo aūt hoc prohibet clericis, q si p p hoc deprehendatur in fraude, non inueniuntur eis. extra ne cle. vel mo. c. sacerdotibus.

Monachi possideterras ad firmā habere.

1 Adde qd leg. & no. extra ne clerici vel mo. c. 1. & 21. q. 3. per totū. Arch.

d ¶ Causas] de hoc notaui 15. q. 2. in summa.

e ¶ Auaritia.] nā propter necessitatem bene possent. 91. dist. cap. 2.

ADDITIO. Adde qd le. & no. 88. dist. c. 1. in prin. ibi videas.

f ¶ Tutelas.] j. dist. 88. cap. vlt. contra 21. q. 3. Cyprianus. contra Sed illud Cypriani de testamentaria tutela siue datiua, hoc autem de legitima tutela itelligitur. Item 16. q. 1. generaliter. contra. Ad hoc dic, q clerici non cogūtur recipere aliquam tutelam: possunt tamen legitimam recipere tutelam si volunt, vt hic dicitur & est hoc priuilegium clerico. ū, q licet ipsi possunt succedere alicui ab intestato, non tamen tenentur recipere tutelam, licet alias illud obtinet. vt insti. de legi. pa. tu §. 1. Sed episcopus vel monachus etiam volens non posset recipere legitimam tutelam. in Auth. de sacrosan. epis. §. Deo amabiles Vel dic, q illi Authen præiudicatur per canonem istū, vt eps & monachus, si velint possunt recipere legitimam tutelam, sed nō datiuā, vel testamētariā. sed ad tutelam miserabilium personarum omnes clerici siue monachi, tenentur, vt 88. distin. c. 1. & c. episcopus gubernationem.

Tutela est triplex.

Tutelā nō tenetur clerici recipere.

g ¶ Correctioni.] id est. suspensione. Laur.

2 Vt hic. & ꝯ. prox. dictum est de monachis. Intelligo eum de cōminatione eius quod habetur 16 q. . qui vere. & c. monachi à monasterio. Ar.

nitus aduenerit; benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe: te quoque solicite custodi; ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuæ vlterius, nec senectuti parcamus.

7 *Vel percussor esse prohibetur, ne videlicet propriis manibus aliquem cedat. Vnde in Agathensi[a] concilio legitur.*

¶ Non licet episcopo propriis manibus aliquem cedere. C. XXV.

Burc. l. 1. c. 202. Iuo p. 5. c. 316.

NOn licet[a] episcopo manibus[b] suis aliquem cedere. Hoc enim alienum à sacerdote esse debet.

a ¶ Agathensi.] *Hoc caput non habetur in Agathensi, quod extat. Burchardus & Iuo citant ex decretis Bonifacij Papæ. Habetur autem in nouellis const. 123. c. 16. apud Iulianum antecess. Non dissimilis etiam est canon 26. Apostolorum, quem interpretatur Synodus Constantinopolitana, quæ prima, & secunda dicta est, cap. 9.*

8 *Prohibetur etiam episcopus turpis lucri esse cupidus, ne aliquo inhonesto negotio victum, vel cetera sibi necessaria quærat. Quod generaliter de omnibus diuino cultui mancipatis, id est clericis, & monachis intelligi oportet. Vnde in Chalcedon. concilio, c. 3. legitur.*

¶ Qui connumerantur in clero, turpibus lucris non inseruiant. C. XXVI.

Burc. l. 2. c. 145. Iuo p. 6. c. 218.

PEruenit ad sanctam synodum, quia de iis, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones[c], & causas[d] sæculares[†] suscipiunt; & à sacris quidem officiis se per desidiam separant, ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiæ[e] causa suscipiunt. Decreuit ergo sancta, & magna synodus, neminem horum deinceps, hoc est episcopum, siue clericum, aut monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus procurationibus; nisi forte, qui legibus ad minorum ætatum tutelas[f], siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ciuitatis ipsius episcopus ecclesiasticarum rerum committeret gubernacula, vel orphanorum, ac viduarum, quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit hæc præcepta, correctionis[g] ecclesiasticæ subiaceat.

† al. sæcularium

DISTINCTIO LXXXVII.

1 *VIduis[h] autem, & orphanis ecclesiæ præsidium implorantibus episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.*

Vnde Gelasius Gerontio[i], & Petro episcopis.

i al. Leontio

¶ Implorantibus patrocinium, episcopi debent adesse. C. I.

LIcet[1] omnibus de nobis sperātibus nō debeamus, inquantū possu-

Viduis autem] Hæc distin. diuiditur in tres partes, in quarum prima probat per sex auctoritates sanctorū patrum, q viduis & orphanis debet sustentationis beneficium præberi ab ecclesia. secunda ibi, *Libertos*. Tertia ibi, *Si expositum*. Io. de Fant.

CASVS. Supra dictū est, q eps debet esse liberalis: sed quia hoc non sufficit nisi miserabiles personas tueatur, ideo subiungit hanc 87. distin. in qua ostendit, quod episcopi debent defendere viduas & miserabiles personas, & etiam libertos, qui sunt ecclesiæ commendati.

h ¶ Viduis] in hac dist. 87. ostendit magister, q viduis & pupillis, libertis & oppressis tenetur prælatus patrocinium impendere, & etiam manumissos defendere. Ad vltimum subiungit de expositis. j. ca. c. vlt.

Oppressis debet prælatus patrocinari.

Licet] CASVS. Quædam viduæ & quidam orphani conquesti sunt Gelasio Papæ de violentia quorumdam, vnde præcipit duobus epis, scilicet Petro & Gerontio, vt eas personas tueantur. Et q hoc facere debent, probatur assertione diuina.

1 ¶ Licet. 11. q. 1. Christianis.

a ¶ *Plus tamen.*] not. q etiam causæ pauperum & oppressorum, & peregrinorum spectát ad ecclesiá, vt 24 q. 3 si quis de potentibus. & c. seq. & 3. c. proxi. & extra de verb sig. super quibusdá in fi. spectat & ad iudicium regis, vt 23. q. 5. regum. & c. administratores. Similiter viduis & pupillis concessit Imperator magnum priuilegiú s. q aliquis nó possit illos trahere ad iudicium extra prouinciá, ipsi tamé possunt alios trahere. C. quando imperator inter pu. & viduas. l. vna. Vidua est quæ etiá maritum non habuit. ff. de ver. sig. malum §. viduam. Pupillus est q intra pubertatem desiit esse in patris potestate. ff. eo. pupillus. respó. 1.

D *Efensionis.*] CASVS. Maximus & Ianuarius clerici paruuli desolati erant auxilio parentú & propinquorú, qui cú non possent violétias quorundam sustinere, Gelasio suos conquesti. Præcepit ergo Gelasius Anastasio epo, vt eos tueatur a violentia improborum, cum diuina auctoritas hoc præcipiat. Seq. duo c. plana sunt.

b ¶ *Pupillis.*] pupillo tu eris adiutor.

c ¶ *Executionis.*] id est, defensionis.

d ¶ *Commenta.*] id est, fraudes.

e Q *Visquis.*] ¶ *Remedia.*] Arg. q debeat quis de hoc de quo certus é vel securus, priuilegiú Rom. sedis impetrare, vt hic elicitur, cú omnes teneamur defendere tales specialius. arg. extra de testi. licet vniuersis. 21. dist. 23. quáquá. Lau.

f ¶ *Nos.*] vt tamen primo coram suo iudice deferatur querela, vt extra de foro compe. ex transmissa. & in decretú iudicias sæcularia.

g ¶ *Animositate.*] in bona significatione sumitur, alias in mala 65. di. st. n. sane.

mus, nos negare; plus tamen[a] viduarum, & orphanorum causas, & impensius ducimus exequendas: quas tueri à nobis, vel ab omnibus diuina manifestat assertio.

Idem Anastasio episcopo.

¶ De eodem. C. II.

DEfensionis propriæ desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse† pro ætatis infirmitate non possunt, exoratum pontificem decet subuenire: quia pupillis[b][a] tuitionem etiam diuinitas iussit impendi. Et ideo Maximo, & Ianuario, clericalis officij (qui se solatio parentum, vel propinquorum asserunt destitutos) auxilium ex nostra delegatione præstabis: vt aduersus improbitates aduersariorum suorum protecti, tuæ executionis[c] annisu noxia commenta[d] non sentiant.

† al. prodesse

a ¶ Pupillis.] *In codicibus impressis sequebatur, & viduis. quæ voces expunctæ sunt, quia absunt à plerisque vetustis. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt agi hic tantum de pupillis.*

Idem Leontio, & Petro episcopis.

¶ De eodem. C. III.

QVisquis in negotijs suis nostri nominis intercessione sperat sibi remedia[e] posse conferri, prona nos[f] conuenit animositate[g] præstare.

Idem Honorio episcopo.

¶ De eodem. C. IIII.

DIuinæ retributionis[h] memor ad pontificalem conscientiam non ambigas pertinere, egentium commodis piani sollicitudinem non negare.

Idem Fortunato episcopo.

¶ Tueatur ecclesia, quos in sui defensione suscepit. C. V.

IRreligiosum[i] prorsus, & execrabile iudicamus, si quisquã[a] vel extraneos in sua tuitione susceptos, nõ omni fide[k], & tota animi sui educauerit sanctitate. Ac cum Olympius diaconus dilectionis tuæ, Felicis, & Olympij suggeratur auunculus, eosque paruulos[l] tutelæ vice susceperit nutriendos; vltra latrocinium esse iudicamus, quòd eos boniseculis† parentum (sicut asserunt) reliquit extortes; alia retinendo, alia contra leges[m], & iura vendendo.

Iuo p. 6. c. 109.

† al. bonusculis

a ¶ Quisquam.] *In vulgatis codicibus sequebatur vox, clericos, quæ in aliquot manuscriptis, & apud Iuonem non habetur, ideoque sublata est. Non enim hic clericos cum laicis, sed extraneos cũ sanguine iunctis comparat.*

Item ex concilio Arausicano primo, c. 5 & sequentibus.

¶ Confugientes ad ecclesiam extrahere non licet. C. VI.

EOs, qui ad ecclesiam[n] confugerint, tradi non oportere: sed loci sancti reuerentia, & intercessione defendi. ¶ Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipijs[o] ad ecclesiam confugientibus credi-

Raban pe. c. 22. Burc. l. 3. c. 191. Iuo p. 3. c. 112. Ibidem. c. 6.

h D *Iuinæ retributionis.*] quia nullum bonum irremuneratum. de pœnit. dist. 3. pium est. nec aliquod malum impunitum. de pœni. dist. 1. nullus. & est si. 81. dist. cap. pen.

I *Rreligiosum.*] CASVS. Olympius diaconus suscepit curá duorum suorú nepotum, s. Felicis & Olympij. Sed cú deberet res illorum fideliter administrare, partem illarú rerú vendidit, & partem sibi retinuit. quare Papa præcepit episcopo Fortunato, vt eos defendat, & omnia eis restitui faciat.

i ¶ *Irreligiosum.*] per hoc c. & §. proxi. dist. peruenit. colligitur, q clericus bene potest legitimam tutelam suscipere, sed & etiam extranearum personarum si vult. Laur.

k ¶ *Non omni fide.*] & ita videtur, q tutor teneatur etiam de leuissima culpa. C. de peri. tuto. & cur. tutoribus. arg. ꝯ. q scilicet nó teneatur nisi de leui. C. arbi. tut. quidquid. Et quod dicit, fides, est arg. contra perfidos aduocatos, qui plena fide clientulos nó defendũt. arg. 2. q. 3. §. notandum.

l ¶ *Paruulos.*] nota q si minor lædatur in contractu, habet actionem aduersus dantem & accipientem. C. si tuto. vel cur. inter. l. ét. si vero lædatur in iudicio, habet actionem aduersus tutoré tm. C. de iudi. properandú. in fi. Sed contra. ff. de mino. l. ét. §. 1. Sed illa lex, properandum. intelligitur quando tantum circa instantiam iudicis læsus est. Illa lex etiam in principali causa loquitur, cum restituatur in iudiciis minor, vt ff. de mino. ét. §. ex causa. & C. si aduersus rem iudi. per totum. Io. immo & restituitur minor, etsi contumax fuerit, vt ff. de mino. l. minor etiam. B.

m ¶ *Contra leges.*] C. de prædi. mino. per totum.

E *Os.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, q qui ad ecclesiam confugiunt, propter loci reuerentiam debent ab ecclesia defendi. In secunda parte dicitur, q si quis mancipia ecclesiæ occupauerit propter sua quæ ad ecclesiam confugerunt, excommunicari debet. In tertia parte dicitur, q si quis vult reuocare in seruitutem, vel ad obsequium, vel ad colonariam conditionem manumissos in ecclesia, & ecclesiæ commendatos, censura ecclesiastica coerceatur. Secunda pars incipit ibi, *Si quis autem.* Tertia ibi, *In ecclesia.*

n ¶ *Ad ecclesiam.*] j. 17. q. 4. reum.

o ¶ *Mancipijs.*] de illis manumissis ab ecclesia vel de commendatis ecclesiæ dicit H. q si postea impetantur super libertate, ipsi coram ecclesiastico iudice debent respondere. vnde & si quis eos detinens nollet respondere, nisi sub sæculari iudice, posset statim ecclesia ipsum excommunicare. si vero non est manumissus in ecclesia, tunc primo debet conueniri, qui eos molestat, sub sæculari iudice. & si non vult satisfacere per eum, tunc ecclesia eum compellet excommunicando, vel alio modo. Lau. dicit, q vbicumque manumittantur, nisi manumittantur in ecclesia, vt clerici fierent, & extra de ser. non or. c. 1. in parte decisa, q semper primo conueniendus est, qui eis litem facit, sub iudice suo sæculari. Io. nisi hoc forte faceret laicus in fraudem. extra de iure pa. relatú. §. ad hæc. B. Sed quæro, ad quid ergo ecclesia recipit libertos suo protectione

ne suæ: cum illud ius sit in alijs omnibus, quod si aliquis nõ potest habere iustitiam corã iudice sęculari, accedit ad iudicẽ ecclesiasticũ, vt extra de foro compe. ex transmissa? Videt ergo quòd liberti spectant ad iudicium ecclesiæ, vt 11. q. 1. Christianis. Vel dic, quod licet istæ personæ & aliæ de quibus hic agit, recipiant sub protectione ecclesiæ

cum aliquis colligit puerum expositum ante ecclesiam. Et respondet quod debet in publicum duci, vt cuiuscumque sit ille puer, siue sit dominus siue pater, veniat intra decem dies, & puerum recipiat. Si autem post decem dies venerit, audiri non debet: sed tamquam homicida puniatur.

C. 7. Iuo. p. 3. c. 154. & 245. Pann. l. 2. c. 84. † coercebitur] orig.

derit occupanda, per omnes [a] ecclesias districtissima damnatione feriatur. ¶ In ecclesia quoque manumissos, & per testamentum [b], ecclesiæ commendatos, si quis in seruitutem, vel obsequium, vel ad colonariam conditionem reuocare tentauerit, animaduersione ecclesiastica coerceatur † [c].

Item ex concilio Agathensi, c. 29.

¶ In libertate ecclesia tueatur libertos. C. VII.

Iuo p. 3. c. 159. & p. 16 c. 51. Pann. l. 2. c. 82.

2 LIbertos legitime à dominis suis factos, ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur: quos si quis ante audientiam aut peruadere, aut expoliare præsumpserit, ab ecclesia repellatur.

Item ex concilio Toletano, 4. c. 71.

¶ A sacerdotibus defendantur liberti, ne in seruitutem reuocentur. C. VIII.

Burc. l. 3. c. 186. Iuo. p. 6. c. 246. & p. 16. c. 52. Pan. lib. 2. c. 83.

LIberti, qui a quibuscumque manumissi sunt, & ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum Patrum constituerunt, sacerdotali defensione a cuiuslibet insolentia protegantur, siue in statu libertatis eorum, siue in peculio [d], quod habere noscuntur.

Item ex concilio Arelatensi secundo, c. 32.

¶ Expositos defendat ecclesia, si quis eorum calumniator extiterit. C. IX.

capit. l. 6. c. 142. concor. Vasense 1. c. 9. Burc. l. 3. c. 201. Iuo p. 3. c. 253. Poly l. 3. ti. 13. † al. ponatur epistola

3 SI expositus [e] ante ecclesiam cuiuscumq; fuerit miseratione collectus, contestationis ponat † epistolã, vt si is, qui collectus est, intra decem dies [f] quæsitus, agnitusque non fuerit, securus habeat [g] qui collegit. Sane, qui post prædictum tempus calumniator extiterit, vt homicida, ecclesiastica districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit auctoritas.

e ¶ *Expositus.*] Exponitur autem aliquis à patre vel domino, vel ab extraneo. Si à patre vel dño, aut necessitate, vel sponte. Si sponte, numquam potest recolligere eum postea: nec enim suum dicere poterit quẽ pereuntem contempsit. C. de infan. expo. l. prima & secunda. Si necessitate, repetit quandocumque: quia inuitus videtur exposuisse. C. de infan. expositis. l. prima, & in his casibus locum non habet contestatio. quod tamẽ dixi de necessitate, videtur male dictum. nã dicit lex, quòd si ipse non potest eum alere, debet eum in xenodochium, mittere. C. de lat. li. tol. l. vna. §. sed scimus. Sed quod dixi intelligas cum nullum talem locum inuenit: & intelligas maxime hoc de filijs: nam de seruis vẽ, quod potius debet eum vendere, quam exponere. & est iste casus in quo seruus habitus pro derelicto, statim in libertatem eripitur, vt C. de lat. lib. tollen. l. vna. in Authent. de nupt. §. hoc amplius. & §. multo magis. collat. quarta. alias occupanti conceditur. Si autem ab extraneo, & sciente domino vel patre: tunc locum habet quod hic dicitur. Si vero ignorante, semper potest repetere quandocumque voluerit. C. de infan. expo. l. prima. Hug. dicit, quòd tantum vsque ad decem dies auditur pater in hoc casu: quod verius credo, quia de ijs quæ publice fiunt, non potest prætendi ignorantia, vt 17. distin. quod dicitis. Idem potest dici quando pater propria voluntate exposuit. Ioannes. Hoc teneas breuiter, quòd si a patre infans exponitur, vel ab alio, eo sciente vel ratum habente, statim liberatur à patria potestate. & si dominus idem facit, seruus statim eripitur in libertatem, & libertus in ignorantiam. Idem est si alimenta fuerint istis languentibus denegata, aut si isti languentes expositi fuerunt, cuiuscumque fuerint ætatis: & qui eos suscipiunt, non habent aliquod ius in ipsis, vt extra de infan. vel languen. expositis. c. 1. Bar.

Exponens filiũ vel seruum an possit illum recolligere.

Id est hospitale.

Scilicet de necessitate.

Adde de ista quæstione & alijs in mate. expositorum, no. in l. 1. & 2. per Albe. de Rosat. C. de infan. expo. & gl. in. l. cerium. C. de episco. audien.

clesiæ non tamen eximuntur à iudicio sæculari, vt extra de priui. recepimus. & est expressum in iudicijs extra, de foro compe. ex tenore.

a ¶ *Per omnes.*] in vna excõicetur, in alijs denuntietur. Si dices, quod nemo potest pluries excõicari, dic vt not. 3. q. 4. cap. vlt. & extra de senten. excommunica. officij.

b ¶ *Et per testamentum.*] extra de seru. non ordinan. cap. 1.

Crimẽ quodlibet est ecclesiasticum.

c ¶ *Coerceatur.*] nisi admonitus satisfaciat. & est arg. hic, quod omne crimen est ecclesiasticum, 35. q. 6. episcopus in synodo.

ADDITIO. Arg. ad hoc j. c. prox. vbi Laur. idẽ sentit dicens, quod hoc etiam potest videri per auctoritatem domini, si peccauerit. 2. q. 1. si peccauerit. extra de iudi. nouit. De hac ma. le. & no. extra de offi. ordina. c. 1. & de purg. cano. nos quidem. Archidia.

L*ibertos.*] Hæc est secunda pars distinct. in qua dicitur, quòd ecclesia debet libertos defendere: præsertim eos qui eius patrocinio commendantur. Io. de Fan.

CASVS Hæc duo c. libertos. & liberti. vt dicit Beneuen. loquuntur de libertis ecclesiæ cõmendatis: quos si aliquis inuadere sua auctoritate voluerit, vel in seruitutem reuocare, vel bona eorum auferre conatur: & ecclesia & episcopus debent eos defensare.

Peculiũ seruus habere potest, sed non liber homo.

d L*iberti.* ¶ *Peculio.*] Sed numquid liber homo habet peculium? Non: quia sicut seruus non habet bona, ita pater familias non habet peculium. ff. de verborum significatio. paterfamilias. sed loquitur hic secundum tempus quo seruus erat. vel peculium sumitur hic improprie. arg. C. de inoffic. testa. l. vltima. ff. ad Trebellia. l. cogi. 1. resp. De peculio autem serui qui manumittitur, hoc in summa notabis, quod si manumittitur inter viuos, dominus videtur ei concedere peculium, nisi adimat expresse. Si autem in testamento libertas ei relinquitur, peculium apud hæredem remanet, nisi expresse ei concedatur. C. de pecu. eius qui li. me. l. vna.

S*I expositus.*] Hæc est tertia pars distinctionis, in qua ponit de infantibus expositis. Ioannes de Fant.

CASVS. Quæsitum fuit in concilio Toletano, quid fieri debeat

f ¶ *Intra decem dies.*] De his decem diebus dic, quòd currunt à tempore scientiæ, & sunt continui: & si in tali loco est, quod venire non potest, restituitur per clausulam generalem: argumen. ff. ex quibus causis maiores. l. prima. Alij dicunt quòd sunt vtiles: cum scilicet experiri potest. ff. de edil. edict. cum sex. & de diuer. & tempo. præ. l. prima. Si vero ille qui colligit, expendit aliqua in puero erudiendo in aliqua arte, repetit à recolligente. C. de infantibus expositis. l. prima. quod autem causa alimenti expendit, non repetit nisi in duobus casibus: scilicet cum protestatus est. ff. de nego. gestis, Nesennius. vel vbi collectus non vult ducere filiã suam in vxorem. C. de nuptijs. patrem.

Expensæ circa infantem expositum factæ an possint repeti.

g ¶ *Habeat.*] non in seruum. C. de infantibus expositis. l. vltima. & ideo dicit iste eum habere, quia alius iam non potest petere puerum: puer tamen bene recedet ab eo cum voluerit: & continebit epistola, scilicet quòd si quis in eo aliquid iuris sibi vendicet, exeat & probet esse suum: alias non crederetur ei. Argu. contra, extra qui filij sint legitimi, transmissæ. vbi credimus patri & matri dicentibus aliquem non esse filium suum: quia non est præsumendum aliquem denegare filium suum.

Pater & mater filium denegare non possunt.

Prohibentur] In hac distinctione prohibetur cupiditas & mercatio omnibus clericis. Et diuidit in duas partes: in quarum prima probat per decem auctoritates sanctorum patrum, quod clerici non debent esse mercatores. Secunda ibi, *Neque apud*. Ioan. de Fan.

g ¶ *Negotiationes*.] id est, falsam traditionem Iudæorum: quia fæce credebant se iustificari ex operibus legis, figuras legis sectantes, i. gratia relinquentes. vel negotiationes, id est, vt vilius emant, & carius vendant.

h ¶ *Ingenio*] Arg. quod nec sub qualibet fraude excogitata possunt exercere negotiationes...

Negotiationes per clericos qualitercumque... exerceri non debent.

CASVS. Facta interpositione miserabilium personarum, in hac 88. dist. redit Gratianus ad materiam suam: scilicet ad capitulum cupiditatis, cum cupiditatis negotia clerici suscipere prohibentur: sed non prohibentur opera pietatis orphanis & viduis impendere.

a ¶ *Prohibentur*] Facta interpositione de viduis, & libertis, & expositis, reuertitur in hac dist. 88. ad propositum suum: scilicet ad illud capitulum, nō cupidū: & ostēdit clericos causa turpitudinis & cupiditatis non debere opera exercere. tandem subijcit quod nullus presbyterum in testamento debet nominare tutorem, &c.

DISTINCTIO LXXXVIII.

P[1] PRohibentur [a] ergo clerici cupiditatis negotia suscipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere.

Vnde Melchiades[a] Papa.

¶ De eodem. C. I.

DEcreuit sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere [b], aut negotijs sæcularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, [& † orphanorum] ac viduarum, aut si forte episcopus ciuitatis ecclesiasticarum rerum solicitudinem habere præcipiat. Vbi liquido patet [c], quia alia sunt negotia sæcularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses in sæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret, & exiret; qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotijs vrgebatur? *& infra.* ¶ Sic & Iacob ascendentes, & descendentes Angelos [d] vidit: quia videlicet rectores ecclesiæ non solum Deo contemplando superna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini sacerdotes horum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera portant.

In scripto S. primitiua ecclesia, & munificentia Constantini ex concilio Chalcedon. c. 3.
† absunt illæ duæ voces fere ab omnibus manu scriptis.
Exo. 33.
Gen. 28.

a ¶ Melchiades.] *Caput hoc habetur in scripto de primitiua ecclesia. & munificentia Constantini, quod in antiquis conciliorum voluminibus continenter sequitur post decreta Melchiadis (vnde in recentioribus concilium Neocæsariense sit interpositum) & ex illa continuatione fortasse factū est, vt hoc quoque scriptum olim decretis Melchiadis adnumerari solitum esset cum tamen in eo de Niceno conc. & alijs, quæ post Melchiadem gesta sunt, mentio fiat. quod ex capite, ad futurā. infra 12. q. 1. apparet.*

Item Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam, c. 17.

De eodem. C. II.

COnsequens [e] est, vt illa quoque de Piceni partibus nuper ad nos missa relatio nuntiauit, non prætereunda putaremus: id est plurimos clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere †, nullo pudore cernentes euangelicam lectionem, qua ipse Dominus negotiatores è templo verberatos flagellis asseritur expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait. [Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus,] Psalmistam quoque Dauid surda dissimulantes aure, cantantē [f] [Quoniam non cognoui negotiationes [g], introibo in potentias Domini.] Proinde huiusmodi aut ab indignis posthac quæstibus nouerint abstinendum & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio [h], vel cupiditate cessandum [i]: aut in quocumque gradu sint positi, mox à clericalibus officijs abstinere cogantur: quoniam domus Dei, domus orationis & esse debet, & dici, ne per † officia negociationis potius sit latronum spelunca.

Concil. Aquisgranen. c. 93. 14. q. 4. c. clerici. Poly. l. 4. tit. 31.
† al. inhiare
Matt. 21.
2 Tim. 2.
Ps. 70. vide infra e quoniam.
Luc. 19.
† ne officina negotiationis, & spelunca potius sit latronum] orig.

Item ex septimo canone Apostolorum.

¶ In sacris ordinibus constitutus sæculares curas assumere non debet. C. III.

[i] EPiscopus, aut presbyter aut diaconus nequaquā sæculares curas [k] assumat; sin aliter, deijciatur.

Item Gregorius Romano defensori, lib. 8. epist. xt.

¶ Episcopus sæcularibus causis occupari non debet. C. IIII.

PErlatum est ad nos reuerendissimum fratrem nostrum Basilium episcopum, velut vnum de laicis in causis sæcularibus occupari, &

Ans. l. 6. c. 179.

DEcreuit.] CASVS. Statuit Melchiades Papa in synodo sua, quod clerici causa cupiditatis & lucri non conducāt possessiones, nec negotijs sæcularibus se immisceant: nisi in duobus casibus: scilicet propter curam miserabiliū personarum, & propter curam ecclesiasticam ab episcopis sibi commissam & quod curam talem debeant suscipere clerici, probat duobus exemplis: scilicet Moysi & angelorū ascendentium & descēdentiū per scalā quam vidit Iacob: ad instar quorum prælati ecclesiæ debent ascendere contemplando, & descendere curam subditorum habendo.

b ¶ *Conducere.*] scilicet causa cupiditatis, vt notaui 86. dist. c. vlt. & semper intelligo causa cupiditatis hoc fieri, nisi necessitas posceret. arg. 13. q. 1. cap. 1.

c ¶ *Vbi patet*] id est, propter quod patet.

d ¶ *Angelos.*] Per angelos intelliguntur prædicatores, qui pro ingenio auditorum debent se aptare, vt 8. q. 1. c. oportet. & distinctione 43. sit rector §. vlti. vnde non propter Iacob, sed propter angelos inductus hæc auctoritas.

Prædicatores quomodo designantur per angelos.

COnsequens] CASVS. Clerici in Picenis partibus turpibus negotiationibus & lucris inhonestis immiscebant: sed Gelasius docet hoc non esse faciendum: & hoc probat exemplo Christi, qui negotiatores de templo expulit. Et duabus auctoritatibus: scilicet Pauli, vt nemo militans Deo, &c. & Dauid: quoniam nō cognoui, &c. Si quis autem negotiari voluerit, officio carere debet. Sequens cap. planum est.

e ¶ *Consequens.*] quia sacerdotes erant instituti, vt 2. q. 7. accusatio. Lau.

f ¶ *Cantantem.*] id est, metrice describentem.

exerceri negotiationes, ergo nec causa necessitatis, vt quidam asserunt: nec causa lucri captandi ad opus pauperū 1. q. 3. si quis obiecerit. Argu. contra extra ne cle. vel mona. cap. 1. & 91. dist. clericus. Lau.

i ¶ *Cessandum, aut in, &c.*] Videtur ergo quod in eius optione sit an velit abstinere a quæstu, aut ab officio. ff. de iure do. plerumque. §. vltimo: quod falsum est. Sed hic, aut, comminatiuum est. 21. q. 1. placuit.

K ¶ *Episcopus.* ¶ *Curas.*] infra 21. q. 3. cap. 1. 2. & 3. & 11. quæstione 1. te quidem.

PErlatum.] CASVS. Basilius eps tamquam aliquis laicus ibat extra suum eparum coram iudicibus sæcularibus aduocando. Quod cum audisset Gregorius, præcepit Romano defensori, vt prælatum

præfatum Basiliũ intra quinque dies cogat reuerti:quoniã propter hoc dignitas episcopalis vilescit. Nã si ibi amplius eũ stare permiserit, vterque grauiter punietur. Sequentia capitula plana sunt vsque ad paleã illã. *Eijciens.* quæ in scholis nõ legitur:sed in ea ratio assignatur quare in domo, vel re consimili nõ est vsura, sed pe

suscepit litteras. extra de ap. super eo. 4.q.4.c.1. & q.5.c.1. quandoque duorum. 1.q.2.c.præsens.

d E *Piscopus tuitionem.*] idest, apertionem, vt scilicet coram eo non aperiantur:sed corã magistro cẽsus. C. de testa.l.cõsulta. Vel dic, tuitionẽ, idest, q fit aduocatus. alias p eũ debet adimpleri, quod in testamentis relictũ est. extra de test. si heredes. & ff de peti. hære. hæreditas. in fi. Io. Dic ergo vt dixi, non suscipiet ex hoc officium aduocationis.

præторijs [a] inutiliter deseruiut. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reuerentiam sacerdotalem annihilat; statim vt experientia tua hoc præceptum [b] susceperit; eum ita ad reuertendũ districta executione compellat, quatenus ei illic te insistente quinque diebus [c] sub qualiber excusatione immorari non liceat:ne si quolibet modo eum ibidẽ amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

Item ex concilio Carthaginensi 4.c.18.

¶ Testamentorum tuitionem, & curam rei familiaris episcopus non suscipiat. C. V.

Poly.l.4.tit.5. ij EPiscopus tuitionem [d] testamentorum non suscipiat.

Item ex eodem, c. 20.

¶ De eodem. C. VI.

iij EPiscopus nullam rei familiaris curã ad se reuocet [e]; sed lectioni, & orationi, verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

Item ex eodem, c. 17.

¶ De eodem. C. VII.

Polyc. ibidem. iiij EPiscopus gubernationẽ [f] viduarũ, & pupillorum, ac peregrinorũ nõ p seipsum, sed per archipresbyterũ, aut per archidiaconũ agat.

Item Gregorius Quertino exprafecto, epist.50.lib.10.

¶ Ratiocinatorum causas clericus suscipere non debet. C. VIII.

INutile, & valde laboriosum est, hominem litteratum, ratiociniorũ causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum.

¶ Fugiendus est clericus negotiator. C. IX.

NEgotiatorem [g] clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge.

Item Augustinus in libro quæstionũ veteris, & noui testamenti, c.127.

Clerico negotiari non licet. C. X.

Ivo p.8 c.89. Pano.l.7.c.26. FOrnicari omnibus semper non licet [h]: negotiari vero aliquando licet; aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit; licet ei negotiari: facto iam, non licet [i].

[*Item Ioannes Chrysostomus super Matthæum, [idest Auctor operis imperfecti, hom. 38. ad c. 21. Matt.]*

¶ De eodem. PALEA. C. XI.

paulo aliter. EIiciens Dominus vendentes, & ementes de tẽplo, significauit, quia homo mercator vix, aut numquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator; aut si voluerit esse, proijciatur de ecclesia Dei; dicente propheta [Quia non cognoui negotiationes;

Psal. 70. introibo in potentias Domini.] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, amboс vult placere volens, & se commendare, sine maliloquio esse non potest; necesse est enim, vt isti male loquatur de illo, & illi male de isto; sic qui emit, & vendit, sine mendacio, & periurio esse nõ potest. & *paucis interiectis.* ¶ Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemad-

¶ aliquam bladi speciem modum enim si triticum, aut aliud † tale cernas in cribro; dum huc, & illuc iactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt; & tandem in cribro nihil remanet, nisi stercus solum; sic de substantia negotiatorũ

pleri, quod in testamentis relictũ est. — (continued gloss column:)

e EPiscopus] ¶ *Ad se reuocet*] principaliter vel per se: & tunc nõ est contra 86. dist. fratrem.

f EPiscopus gubernationem] Sed per archipresbyterum. nam partiri debet onera sua. extra de offi. archipresby. c. vlt. ar. per alios nobis licere q̃ nobis per nos nõ licent [k]; & arg. 5.q.3.c.vlt. ar. 12. q.1. præcipimus. Et valet ad quæstionẽ q ecclesia possit alicui concedere gladiũ [l], licet ei nõ liceat eo vti p se. 23. q. vlt. c. sæpe. Similiter inuenitur: quod licet nobis per alios, & per nos, vt dist. 95. illud superfluũ. & ecõuerso, qd nõ licet nobis p nos, nec p alios. 46. dist. sicut. 21. q. vlt. his a quibus. & consequitur quis per alium quod nõ potest per se. ff. de sta. ho. imperator. & id per se, qd nõ per alium. C. de ijs qui ve- ærta imp. l. 2. ff. de adop. post mortem § neque. 23. dist. quorumdam. & q̃nque plus per se valet factũ quàm per alium. de conse. dist. 4. illud. Io. Sol. generale ẽ quòd quis potest per se qd põt per aliũ, & ecõtr. sed i casibus specialibus fallit quãdoq; ratione personæ, q̃ phibetur p se facere, vt in hoc c. sed p aliũ nõ phibetur [m]: vel ratione rei: quia in causa criminali aliquis agit per se, & non per aliũ, vt 5. q. 3. in criminalibus. B.

ADDITIO. Circa hoc dicas, q quãdo aliqs potest aliquid facere sua auctoritate: tũc nõ est vis siue p se siue per aliũ faciat, nisi specialiter prohibeatur: sed vbi sua auctoritate nõ potest facere: sed alterius: tunc locũ habet q non potest alteri committere. extra de offi. deleg. quoniam apostolica. vbi Innocen. sic no. Archid.

[i] Dic quòd vbi persona à testatore deputata ẽ: illa exequi[tur] 12. q. 1. de lamen. in fin. Archid.

Potest quis per aliũ qd nõ potest per se.

[k] An hoc procedat regulariter: nos. in l. Labeo. ff. de suc. t. y. in regula. q. al. on. lib. 6 bonus vex. & ibi hoc & Bal. in l. 1. § ne autẽ, C. de cad. tolle.

[l] 63. dist. Hadrianus 2.

[m] Hic vide q̃lle. & nos. de offi. dist. 4. quiddo. a.

pecunia fic: & hoc triplici rõne. Prima est: q pecunia non est disposita nisi ad emendũ. Secunda est: quia ex agro eũ arando fructũ capio, & ex domo vsum mansionis: & ideo domum locando vel fundũ videor quasi permutare lucrũ cũ lucro. sed ex pecunia reposita nullũ fructũ capio. Tertia ratio est: q ager vel domus veterascit, sed nõ pecunia. & hoc est in prima columna, vbi dicit. *Primo quidem.*

a ¶ *Et prætorijs.*] idest, locis iudicij tractandi. Quid sit prætorium, habemus ff. de iusti. & iur. l. pe.

b ¶ *Præceptum.*] infra 23. q. 4. iustũ. 5. 14 q. 4. clerici.

c ¶ *Quinque diebus.*] Arg. moram posse purgari [n]. Item nota inducias, & expectationes quinque dierum: & hoc a tempore quo

g NEgotiatorem.] ¶ Sed numquid licet clerico habere tabernã [o]? videt q sic. C. de epis. & cle. l. 2. sed dicimus, q licet lex cõcedat, canon tñ nõ permittit. 15. q. 3. cũ autẽ. Vel dic q potest habere tabernam propter necessariam & honestam negotiationem.

h FOrnicari.] ¶ *Semper non licet.*] idest, nũquã. 32. q. 4. nemo. Arg. 2.31. q. 1. hac ratione. sed licet aliquando licentia pœnæ, sed licentia culpæ non, quia non euadit culpã. dist. 4. c. denique [p].

i ¶ *Non licet.*] Argu. quòd propter mutationem status quod ipsi

[n] Adde ea & q̃ posui in ea par partes nominat Bar. in l. si insula. ff. de verb. ob. lig. Bal. in l. & § p & in ff. & q. ea gl. & doc. in ea ponit. de lo.

Clericus tabernã habere potest.

[o] Adde quod venit appellatione tabernæ. nos. in l. g. taberna. ff. de verb. sign. & in l. qui vetet nae ff. de contrah. emp.

[p] Dic q fornicatio nulli vnq̃ impune conceditur. 27. q. 1 nubendi. Archid.

erat

nouissime nil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergo, quis non est negotiator; vt qui talis non fuerit, enim intelligas esse negotiatorem. Quicumque rem comparat, non vt ipsam rem integram, & immutatam vendat; sed vt materia sibi sit inde aliquid operandi; ille non est negotiator. Qui autem comparat rem, vt illam ipsam integram,& immutatam dando lucretur;ille est mercator, qui de templo Dei eijcitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus est vsurarius. Ipse namque rem datam à Deo vendit, non comparatam,vt mercator;& post fœnus rem suam repetit, tollens aliena cum suis; mercator autem non repetit rem venditam. Adhuc dicit aliquis. Qui agrum locat, vt agrariam recipiat, aut domum, vt pensiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad vsuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vsum disposita est, nisi ad emendum. Secundo, quoniam agrū habens arando accipit ex eo fructum; habe ns domum,vsum mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum vel domum, suum vsum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodāmodo quasi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia reposita nullū vsum capis. Tertio ager,vel domus vtendo veterascit. Pecunia autem cum fuerit mutuata,nec minuitur, nec veterascit[Et mensas nummulariorum subuertit.] Pecunia spiritualiter homines intelliguntur; quia sicut nūmus habet charagma Cæsaris,sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Cæsaris,reprobus est; ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. Vnde Esaias dicebat ad Hierusalē [Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vinum cum aqua,& c.] Ideo ergo mensas nūmulariorum euertit, significans, quia in templo Dei non debent esse nūmi, nisi spirituales,idest,qui Dei imaginē,non diaboli portant. Aut certe mensas nummulariorum,sacerdotum dicit scripturas. Nono enim testamento succedente priori,euersæ sunt scripturæ illorum. *Esa.1.*

¶ *Hæc Palea (quemadmodum & sequens) est in aliquot vetustis exemplaribus, in quibus Palea rara habentur. Est autem sumpta ex auctore operis imperfecti (cuius multæ sententiæ partim reijciendæ, partim in bonam partem interpretandæ sunt) & quidem multis locis de industria, quod ibi plenius, hic in summam redactum est, incolumi fere sententia. Quamobrem ea tantum mutata, aut locupletata sunt,quæ valde conducere visum est. Quod etiā in sequēti capite est obseruatū.*

Item ex verbis Augustini [hinc inde collectis, & in summam redactis ad ps.70.vers. Quoniam non cognoui.]

¶ De eodem. PALEA. C. XII.

QVoniam non cognoui litteraturā.] Aliqui codices habent [negotiationes;] in quo diuersitas interpretum, sensum ostendit, non errorem induceit. Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit,quia non cognouit negotiationes; corrigant se Christiani; non negotientur. Sed ait mihi negotiator. Affero ex longinquo merces; mercedem laboris mei, vnde viuam, peto: dignus est operarius mercede sua. De mendacio, de periurio agitur,non de negotio. Ego enim mentior,non negotium. Possem enim dicere; tanto emi, tanto vendam: si placet, eme. Quomodo ergo reuocas à negotiatione? omnes artifices mentiuntur, sutores, agricolæ. Vis,vt optem carum tempus,vt possim vendere annonam, quam seruaui? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum est; quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas sacrilegas,& incantationes quærunt? omnia ista hominum, non rerum peccata sunt. Quære ergo episcope(dicit mihi negotiator)quomodo psalmistam intelligas, & noli me prohibere à negotiatione:negotiatio enim me non facit malum, sed iniquitas mea, & mendacium meum. Quæramus ergo negotiatores,qui præsumunt gloriari ex suis operibus; ii sunt contra illam gratiam, quam hic psalmista commendat, vt nemo de suis operibus glorietur. Et sicut contra medicos superbos salutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum est [tota die salutē tuam];sic contra negotiatores de operibus suis gloriantes vigilat hoc, quod dictum est [os meum annuntiabit instituā † tuam.] Vnde & Dominus expulit illos de templo volentes suā iustitiam statuere, & ignorantes iustitiam Dei. Merito dictum negotium, quia negat otium; quod malum est, neque quærit veram quietem, quæ est Deus. *Luc.10.* *Ps.81.* *Psal.70.*

† *iustitiā tuā, idest nō meā, &c.*] Aug.

Item Cassiodorus in eundem psalmum 70. in eundem versiculum.

¶ De eodem. C. XIII.

QVid est aliud negotium †, nisi quæ possint vilius comparari, carius velle distrahere? *& infra.* Negotiatores ergo illi abominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minime considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluūtur,merces suas plus periurijs onerando, quàm pretiis. Tales eiecit Dominus de templo dicens.[Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.] *Io.2.*

† *al. negotiari*

Item Cyprianus ad clerum, & plebem Furnitanorum, lib.1.epist.9.

¶ Nomine sacerdotis careat, qui Dei ministros à suis auocat officijs. C. XIIII.

2 NEq; apud altare Dei meretur nominari in sacerdotū prece,qui ab altari sacerdotes,& ministros uoluit auocare. Et ideo Victor, cum Iuo p.6.c.393.

---

erat licitum, sit illicitum: & econtra. arg. dist.32. cap lex continentiæ. Arg. contra 12. q.1. non dicatis.

NEq;.]Hæc est 2 ps dist. & est pars illius 21.q.3 Cyprianus

CASVS. Statutū fuit in concil. Calcedon.&. 86. dist. in cap. peruenit. vt nullus laicus clericum in testamēto ad tutelā nominaret:contra quam constitutionem Victor cum moriebatur presbyterum Geminium Faustinum in testamento suo fecit tutorem:& ideo præcepit Cyprianus, vt pro eo nullæ orationes in ecclesia fiant, nec oblationes recipiantur.

a ¶ *Dei.*]Et nonne accusatur iste post mortē, contra id 23 distin. quorūdā. C. si reus vel accu. mor. fue. l. 1. & 2? Sol. dicūt quidā, quòd accusari potest quis post mortē per instrumētum, sicut hic: quia apparebat per istrumētum, idest, per testamētū eū decessisse in mortali peccato. Sed H. dicit q̄ iste non accusatur: quia notoriū erat eum impœnitētem decessisse: alias nō posset accusari post mortē nisi de hæresi. 23. q. 2. sane. & in illo casu. Itē & in alijs secundum quosdam, vt 24. q. 2. in summa. C. ad legē Iul. ma. l. vlt. Sed nōne debet præiudicari pro isto: quia etiam in vltimo instanti potuit pœnitere, vt 26. quæst. 6. qui recedunt. &c. cognouimus? Argu. contra de

Accusari potest quis post mortē.

Adde q. regulariter nō potest. l. 2. 2. & 4. C. si re. vel accus.

Tamen enim contra id, quod in concilio continetur, notorium erat eū impœnitentē decessisse: & ideo non fit pro eo oblatio in altari. 13. q. 2. pro obeuntib. Arch.

de pœ. dis. 1. c. agite. Dicit ergo H. quòd cũ mortaliter peccauerit, nec pœnituerit, nõ debet pro eo orari. 13. q. vlt. c. vlt. & punit̃ hic i quo deliquit. 12. q. 2. de viro. Vel hoc itelligas quo ad sepulturã tãtũ. extra de tornea. c. 1. Io. Credo, hoc ad terrorẽ istitutũ: nec mo do locũ habere. Qđ vltimo dicit̃, seruat̃ de facto. 86. dist. c. vlt. B. Do-

Idem non. hic Lau. & idem est dec Archid.

dinem & venustatem: alioquin esset ibi confusio.

b ¶ *Singula*] Nota, q; difficile est, vt vnus vicem duorũ obtineat, ff. de pact. l. plures. C. de assesso. nemo. extra de test. ad hæc. Cõde test. 2. consulta. vbi dicitur q; absurdũ est, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Arg. contra j. 21. q. 1. cap. vlt. & ff. quod cuiusque vniuer. sicut. §. vlti. Similiter lex dicit quòd non potest quis p plures ciuitates plures habere potestarias. ff. ad munic. libertus. §. præscriptio. Solu. regulare est, q; vna persona non suppleat vicẽ plurium, nisi in causa necessitatis, vt idem sit carnalis & spiritualis pater 7. 30. quæst. 1. ad limina. Vel prælatus in diuersis ecclesiis. 10. q. 3. vnio. vel idem sit eligens & cõfirmans. extra de elec. cum inter. vel vt ipsemet tradat sibi possessionem. ff. de contrahen. empt. illud. las. §. fundum. vel nisi causa vtilitatis, vt cum duæ ecclesiæ vni committantur. 16. q. 1. & tẽporis. vel vt idẽ seruus vicem plurium dominorum sustineat. ff. de stipu. ser. l. 3. §. communis. vel vt apud semetipsũ aliquis emancipet vel adoptetur. ff. de adopt. si consul. Lau.

Addition. Vbi de hoc, & extra de proba. ex litteris. ibi videas.

c ¶ *Ecclesiastici.*] Non ordinum, sed dignitatum. vnus enim bene habet omnes ordines: licet ab vno tantũ denominetur.

d ¶ *Singulis.*] infra 21. q. 1. cap. vlt. contra. Sed illud ex speciali priuilegio: hoc ex generali iure. 16. q. 1. hinc. Lau.

e ¶ *Committendũ est.*] Alius habebit archidiaconatum: alius autem

Ad hoc 1. q. 7. §. sed ita nouum in h. & c. mult. 16. q. 1. presbyteros.

Vnum vicem plurium supplere non posse.

Concor. extra. in l. si plures. C. de concur. ibi additio. ff. de pac.

Ad hoc ff. de distrac. l. si sine p. ... arg. ff. de ma. vim. & cogn. §. vlt. licet vsi dicatur contra. ff. de offi. consul. l. 1. §. hoc. secundũ Ioan. de Fan.

cum contra formam nuper in concilio à sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere; non est, quòd pro dormitione eius apud vos fiat oblatio; aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur: vt sacerdotum decretum religiose, & necessarie factum seruetur a nobis.

DISTINCTIO LXXXIX.

1. Tit. 3.

Omni a quoque sua oportet episcopum bene esse præpositum, vt quadam inde quodammodo futuræ dispensationis argumenta sumantur. In dispensatione vero ecclesiæ hanc regulam obseruandam nouerit, vt nulli quantumlibet exercitatæ personæ duo simul officia committat: neque sæcularibus viris res ecclesiasticas gubernandas committat. Vnde Gregorius scribit omnibus episcopis.

¶ Vni personæ duo non committantur officia. C. I.

Poly. l. 4. tit. 33. Ans. l. 7. c. 108. Iuo p. 6. c. 344. Rom. 12.

Singula b ecclesiastici c iuris officia singulis d quibusque personis singulatim committi iubemus. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent; ita in ecclesiæ corpore secundum veridicam Pauli sententiam, in vno, eodemque spiritu alij conferendum est hoc officium, alij committendum e est illud: neque vni, quantumlibet f exercitatæ personæ vno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus g, vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem h repræsentat; ita varietas personarum per diuersa nihilominus officia distributa & fortitudinem, & venustatem sanctæ Dei ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita nimirum noxium, simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.

a ¶ Gregorius.] *Caput hoc à collectoribus ita citatur, quasi sint verba alicuius epistolæ B. Gregorij. Verum à Ioanne diacono lib. 2. vitæ eiusdem sancti Pontificis, num. 54. sic referuntur.* Singula ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat, asserens, quia sicut in vno, &c. *Ex eo autem nonnulla sunt emendata.*

Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib. 9. epist. 66.

¶ Quilibet episcopus vicedominum, & œconomum habeat. C. II.

Poly. l. 4. tit. 22. Ans. l. 6. c. 145.

a Volumus, vt frater noster Paschasius, & vicedominum i sibi ordinet, & maiorem k domus: quatenus possit vel hospiti-

Omni quoque sua.] Hæc dist. diuiditur in tres partes: i quarum prima dicitur, q; vni personæ non debent committi duæ dignitates vel officia. Secunda ibi, *Volumus.* Tertia ibi, *Propinquus.* Ioan. de Fan.

Casus. In hac 89. dist. repetit illud cap. apostolicæ regulæ: Oportet ordinandum domui suæ esse bene præpositũ. Et ostendit q; in hoc debet esse prouidus, vt sicut in domo sæculari diuersa officia vni personæ nõ committuntur, sed pluribus: sic episcopus in ecclesiasticis officijs obseruabit, singula officia singulis committendo: ita tamen q; administrationem rerum ecclesiæ laicis non committat. Et habet hæc dist. quatuor articulos.

a ¶ *Domui.*] Hoc c. tractauit magister s. 47. dist. 9. necesse. Sed aliter hic, & aliter ibi a. ibi enim exposuit, domui, idest, familiæ suæ. hic aliter, domui suæ, idest, ecclesiæ suæ. & illud est quasi præparatorium ad istud, vt in hoc §. innuit G. Ostẽdit ergo in hac dist. 89. qualiter, prælatus ecclesiastica beneficia debeat dispensare: quia plura non debet cõmittere b vni: & q; nõ debet laicos œconomos constituere in ecclesia vel vicedominos c: & q; ecclesiastica officia propinquis non concedat. Lau. j. ea. decenter.

a Qualiter in statutis & qualiter in legibus capiatur hoc nomen domus, vide per Bar. in l. lex Cornelia. §. donat. ff. de iniur. & l. qui domũ & l. nec Labeo. ff. de adulte.

b Vt j. e. §.

c Vt j. ea. quia. & c. sequen.

Singula.] Casus. Episcopi plura officia vni cõmittebant personæ: sed docet Grego. hoc non esse faciendum. Nam sicut in humano corpore singula membra suũ habẽt officium: ita in ecclesia Dei (secundum Pauli sententiam) singuli singula debẽt habere officia: nec vni personæ quantũcũque exercitatæ vno tẽpore sunt plura officia cõmittenda: & sicut varietas membrorum per officia diuersa præstat corpori fortitudinem & venustatem, sic personarũ varietas per singula officia distributa ecclesiæ præstat fortitu

archipresbyteratum: & sic de alijs g. arg. j. 13. q. 1. c. 1. & 2. Laur.

f ¶ *Quantumlibet.*] Arg. non esse derogandum iuri generali propter personæ prærogatiuam. supra dist. 61. miramur. supra dist. 78. si quis. Laur.

Additio. Sed tamen propter personæ vtilitatem bene receditur. 1. q. 7. si tali. 15. q. vlt. c. 1. Io. de Fanc.

g ¶ *Oculus.*] idest, si omne officium attribuitur ei, qui dicitur in ecclesia oculus: vbi erit auditus, idest, auris: idest, officium quod ei attribuitur, qui dicitur in ecclesia auris? Per oculum intelliguntur maiores in ecclesia, qui sibi & alijs prouident. Per aurẽ in ecclesia discreti intelliguntur & scientes. Vel referas hoc ad illud quod dixit, q; diuersitas officiorum sit in ecclesia: alias non obstaret: quia si totum, &c. quasi dicat, si omnes in ecclesia essent vnius officij, quomodo impleretur corpus ecclesiæ, cum diuersis opus est?

h ¶ *Et pulchritudinem.*] Singula quæque locum teneant sortita decenter. Lauren.

Volumus] Hæc est secũda pars dist. in qua pbat p quattuor ca. q; in qualibet ecclesia debet esse œconomus. Ioan. de Fan.

Casus. Paschasius episcopus nec vicedominum, nec maiorem domus in sua ecclesia ordinabat, qui causis interesset, & hospitibus prouideret. Quare Gregorius præcipit Anthemio subdiacono, vt moneat Paschasium quatenus vicedominum, & maiorem domus in sua ecclesia ordinet. Si vero hoc negligat, clerus ecclesiæ eligat aliquos, quorum personæ ad hoc valent ordinari.

i ¶ *Et vicedominum.*] Exponit H. idest, œconomũ rerũ episcopaliũ, q; rebus episcopalibus, & hospitib᷑ superuenientibus prudeat.

k ¶ *Et maiorem.*] idest, œconomũ rerũ canonicorũ, & iste intellectus

g Ad hoc videtur facere quod not. de elec. præben. litteras.

Oculus & auris quos in ecclesia significant.

Maior est dignitas in quibusdam ecclesijs.

lectus habetur ex rubrica quadã. Vel maioratus est quædã dignitas, quæ est in quibusdã ecclesiis, vt Vercellis in ecclesia S. Mariæ.
a ¶ *Vel Hospitibus.*] quia episcopus non potest in propria persona tractare talia negotia. 5.q.3. quia episcopus. & referas quod dicitur de hospitibus, ad vicedominum.

f ¶ *Inter eos.*] Sed nonne isti erant laici? ergo debent cõueniri sub sæculari iudice, vt 11.q.1. experientiæ? Sed ideo conueniuntur corã ecclesiastico, quia rapuerũt bona ecclesiæ, vt extra de foro cõpe. c. cũ sit generale. & est hoc cõtra rectores ciuitatũ, qui compellunt rusticos ecclesiarũ sub se respondere. Alij dicunt seruos & libertos

Laici eorum iudice ecclesiastico possunt quandoque conueniri. [illegible]

bus superuenientibus, vel causis, quæ eueniunt, idoneus, & paratus existere. Si vero & negligentem eum prospicis, & ea, quæ diximus, implere differentem; omnis clerus[b] eius adhiberi debet, vt communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari.

Hinc[a] colligi potest archidiaconi electionem à cuncto clero, si episcopus negligens, vel differens fuerit, canonice fieri posse. Officium vicedomini est episcopatum† disponere. Vnde Gregorius Clementinæ patriciæ, lib. 1. epist. XI. post alia.

† episcopium

a [Hinc.] *Verba hæc vsque ad vers.* officium *absunt à plerisque vetustis exemplaribus.*

¶ Quod sit officium vicedomini. C. III.

DIaconum vero Anatolium, quem ad nos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causæ magis modus, quam rigoris austeritas facit. Vicedominum[c] enim eum constituimus, cuius arbitrio episcopium commisimus disponendum.

Ansl. 7. c. 79.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 26.

¶ De eodem. C. IIII.

QVia in quibusdam ecclesiis, sicut ad nos peruenit, sine œconomo episcopi res ecclesiasticas tractant; placuit omnes ecclesias habentes episcopos[d], etiam œconomum habere de proprio clero, qui gubernet ecclesiæ res cum arbitrio sui episcopi, vt non sine testimonio[e] sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum; & ex hoc eueniat res eiusdem ecclesiæ dispergi, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si vero quis hoc nõ obseruauerit, diuinis subiaceat regulis.

16. q. 7. quoniã in quibusdam. Ans. l. 6. c. 143. Poly. l. 4. tit. 22. Deusdedit par. 4

¶ *Hic idem canon refertur infra 16. q. 7. c. quoniam in quibusdam ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca, quæ extat in collectione Isidori.*

Item Gregorius Ianuario Caralitano episcopo, lib. 7. epist. 66.

¶ Sæcularibus viris res ecclesiasticæ non committantur. C. V.

INdicatum est nobis, quòd laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis†, qui postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus, atque[a] fatigationibus fuerint deprehensi; & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quasi suæ ditionis, quippe vestræ non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districte à vobis discuti conuenit, atque inter eos[f], ecclesiæque vestræ rusticos causam examinare subtilius. Et quidquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna[g] legibus statuta reddere compellantur. De cetero vero cauendum à fraternitate vestra est, ne sæcularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, res ecclesiasticæ committantur; sed probatis de vestro officio clericis. In quibus, si quid reperiri poterit prauitatis, vt in subditis[h], emendare quod illicite gestum fuerit, valeatis: quo videli-

Ansl. 6. c. 146.
† cõmittentes] or.

Negligentia prælati suppleatur per subditos.

b ¶ *Clerus.*] ar. quod si prælatus non vult vel negligit facere ea quæ debet, debent suppleri per subditos: & econuerso. arg. §. 9. q. 3. cũ simus. & videtur quod in talibus non sit necessaria admonitio, vt extra de sup. ne. præl. c. licet. extra de concess. præb. & eccle. non va. q. a in fi.

Arg. ad hoc extra de accu. licet. & de foro cõpe. [illegible] de iure emphyt. l. 2. extra de [illegible] Arc.

OFFICIVM.

CASVS. Hic est secũdus articulus: in quo docetur, quod officium vicedomini est episcopatum disponere.

D*iaconum*] CASVS. Clementina patricia postulauit à Greg. Anatoliũ diaconum: Sed quia fecerat eũ vicedominũ, vt gubernaret res episcopatus, non potuit eũ sibi cõcedere: & magis propter hãc causã quam propter aliquam aliam duritiam cum sibi non concessit.

Vicedominus.

c ¶ *Vicedominum.*] Ex hoc cap. patet, quod vicedominus est qui habet potestatem super res ipsius episcopat': œconomus qui super res canonicorum: cui scilicet res ecclesiastica gubernanda mãdatur. C. de sacrosanct. eccle. iubemus. in princip. & sic cum episcopus dispẽsat res episcopales sub testimonio vicedomini: sic canonici res ecclesiasticas sub testimonio œconomi: & econuerso, vt 16. q. 7. quoniã. & 12. q. 1. manifesta. Iste œconomus in quibusdam ecclesijs appellatur præpositus.

Q*uia in quibusdã.*] CASVS. Dictũ fuit in concilio Calcedonen. quod quidam sine œconomis res ecclesiæ gubernabãt. præcepit ergo concilium, vt vnusquisque episcopus habeat œconomũ de proprio clero: qui arbitrio episcopi res ecclesiæ gubernet: ne propter absentiam œconomi res ecclesiæ dispergantur, & epo infamia generet: & qui cõtra hoc fecerit, diuinis regulis subiacebit.
d ¶ *Episcopos.*] vel etiam alios prælatos. quilibet enim prælatus debet œconomum constituere. C. de episcopis & clericis. omnes. § hoc nihilominus. argu. 9. q. 3. cum simus. extra de offic. ordi. cum vos. De officio œconomi, syndici, actoris, not. 16. quæst. 7. quoniã. Ar. quod episcopum posset corrigere œconomus res ecclesiæ dispensante: sicut & archidiaconus: arg. dist. 74. honoratus.
e ¶ *Testimonio.*] Episcopo enim perhibent testimoniũ œconomi suæ administrationis: sed cubiculari sui perhibent testimoniũ suæ cõuersationis, vt 2. q. 7. cum pastoris. lo.

Episcopus œconomum corrigere potest.

I*ndicatum est.*] CASVS. Ioan. episcopus Carolitanus commiserat curam episcopatus in temporalibus quibusdam laicis, qui rusticos ecclesiæ suis bonis expoliauerunt: de quo rustici fuerũt Papæ conquesti. præcipit ergo Papa Ioanni episcopo, vt rei veritatem inquirat: & si laici inueniantur in culpa, cũ pœna legali compellantur reddere vniuersa, & de cetero non cõmittat curam episcopatus laicis, sed clericis, quos corrigere possit.

Iustam & [illegible] quilibet [illegible] 16. q. 7. Plus ar. secundum Hu.

tos ecclesiæ sequi forum dominæ, idest, ecclesiæ, vt dixi 11. q. 1. c. 2. rusticos autem non, sed sæculare: nisi ecclesia ab Imperatore consecuta esset iurisdictionem super eos. argu. 63. distin. extra de appella. si duobus. verius dicitur hic laicos istos conueniri in foro ecclesiæ ratione prædicta, & quia adhuc erant in administratione, vnde ratione administrationis rusticos conuenire poterant sub episcopo. argu. 2. q. 6. c. ei qui. §. nulli quoque. post depositam administrationem non, nisi forte in breui vel nisi fugerent. in authen. vt iu. sine quoquo suf. §. si quis autem. & §. necessitatem. Alij dicunt, quòd iste episcopus reprehensus fuerat; quia œconomum fecerat aliquem de istis laicis, qui tantum clericus esse debet: aliàs bene posset eis committere curam rusticorum, & aliorum bonorũ episcopatus. 77. dist. c. 2. in fine.
g ¶ *Cum pœna.*] Isti committebant crimen concussionis: cuius pœna quadruplum est, vt 18. distin. quoniam. & hoc cum ciuiliter agitur. cum vero criminaliter, punitur pro arbitrio iudicis, vt 1. quæst. 1. concussionis. & sic ecclesia suum quandoque potest cum augmento repetere, vt 12. q. 2. c. in legibus. sed argu. contra ea. q. fraternitas.
h ¶ *Vt in subditis.*] Videtur ergo quod prædicti laici non sint de foro ecclesiæ: sed ideo hoc dicit, quia facilius coercẽtur clerici quam laici.

Cõcussionis pœna.
Ecclesia suũ quandoque cũ augmento repetit.

De hoc leg. & not. 18. dist. quoniam. in fine. ibi videas.

a ¶ Quam

a ¶ Quam accusent.] id est accusabiles ostendant.

PROPINQVIS. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, quod episcopus hoc officium non debet committere suis consanguineis. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic est tertius articulus, vbi dicitur, quod episcopus non debet committere consanguineis vel fauore sibi coniunctis res ecclesiæ gubernandas.

lædantur per eos. 1. q. 3. peruenit. & 10. q. 2. episcopus.

c ¶ In duplum.] sic 12. q. 2. cap. in legibus.

ADDITIO. Hoc cap. videtur potius contra. sed ibi dicam, & pro contrario hic alleg. Hug.

PORRO. CASVS. Hic est quartus articulus, vbi ratio redditur quare vni personæ non sunt danda diuersa officia.

cet apud vos habitus sui officium magis conuenienter administrent, quàm accusent a.

a ¶ Atque fatigationibus.] In plerisque manuscriptis legitur, atque exfatigationibus: in editionibus epistolarum B. Gregorij, atque per hoc & fatigationibus, in vno autem vetusto earumdem epistolarum codice, atque per hoc exfugationibus.

b ¶ Quo videlicet.] Apud B. Gregorium legitur, quos apud vos habitus sui magis officium commendet, quàm excuset.

3 *Propinquis etiam, vel fauore sibi coniunctis ecclesiastica officia episcopus committere non audeat.*

Vnde in Toletano concilio 10. c. 3. legitur.

¶ Ecclesiastica officia non committat episcopus propinquis, vel fauore coniunctis. C. VI.

DEcenter omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cetero faciendum. Quicumque † igitur pontificum deinceps aut sanguine propinquis, aut fauore personis quibuscumque sibi coniunctis † talia lucra † commendare tentauerit, ad suum nefandæ præsumptionis excidium, & quod iussum fuerit; deuocetur in irritũ; & qui ordinauerit, annuæ excõmunicationi subiaceat. Quæ vero ablata fortasse fuerint; ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum c.

† Nã quisquis] orig. † deuinctis] ori. † al. loca

Porro ipsa officia quare ita sint distinguenda, & non vni personæ omnia committenda, ex auctoritate Gregorij, & Bonifacij Papæ datur intelligi, qui sic aiunt.

¶ *Caput hoc pene ijsdem verbis legitur in epistola Bonifacij secundi ad Eulalium, & Gregorij primi ad episcopos Galliarum, lib. 4. epist. 52. Sic quoque in alijs epistolis B. Gregorij multa leguntur, quæ in scriptis superiorum Pontificum habentur.*

¶ Graduum, & ordinum distributio ecclesiasticam vnitatem conseruat. C. VII.

AD hoc dispensationis † diuinæ prouisio gradus diuersos d, & ordines constituit esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores e minoribus dilectionem impenderent; uera † concordia fieret, & ex diuersitate contextio f, & recte officiorum gereretur administratio singulorum. Neq; enim vniuersitas h, alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. Quia uero quæque creatura in una, eademque qualitate i † gubernari, uel uiuere non potest; cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli; liquet, quia non sunt æquales, sed in potestate, & ordine (sicut nostis) differt alter † ab altero.

† al. dispositionis

† vna concordia fieret ex diuersitate contextio] orig.

† æqualitate] Bon.

† al. vnus

DISTINCTIO XC.

LItigiosus k quoque prohibetur ordinari; quia qui sua potestate discordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes dissidentium prohibetur recipere; nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet prouocare.

AD hoc dispensationis.] Gregorius & Bonifacius dicunt, quod ideo est constitutum, vt diuersa officia diuersis committantur personis, quatenus ex obedientia minorũ, & ex dilectione maiorum erga minores, recta fiat administratio singulorum officiorũ. aliter enim vniuersitas rerum rationabiliter gubernari non posset. & quod in ecclesia Dei debeant esse officia diuersa, probatur ad instar curiæ cælestis, vbi quidam angeli sunt minores, & quidã maiores.

d ¶ Diuersos.] inter prælatum & subditum.

e ¶ Et potiores.] hoc erit vsque in diem iudicij tantum. Dicit enim Apostolus, Dum mundus iste durabit, homines præerunt hominibus, dæmones dæmonibus, Angeli Angelis. Cum autem Deus erit omnia in omnibus, cessabit omnis prælatio, non tamẽ ordo vel maioritas. aliqs enim maior erit alio. nam in domo patris mei, &c. de pæ. dist. 4. in domo. sed non præerit ei. & vide quomodo prælatus & subditus sibi cõnectuntur, vt 95. dist. esto. & hæc diuersitas ordinis propter maiorem concordiam est statuta, vt 45. dist. licet 2.

Prælatio quælibet post iudiciũ cessabit.

f ¶ Vera.] id est, per veram cõcordiam. to.

g ¶ Contextio.] j. 95. dist. esto. 10.

h ¶ Vniuersitas.] creaturarum.

DEcenter.] CASVS. Querimonia facta fuit in cõcilio Toletano, quod quidam episcopi res ecclesiæ dabant gubernandas consanguineis, vel fauore sibi coniunctis, per quos res ecclesiæ lædebantur. Ideo statuit concilium, vt talibus administratio non committatur: qđ si factum fuerit, illi ab administratione remoueãtur, & epi excõicationi annuæ i. subiacebunt, & quæ male ablata sunt, reddantur in duplum ab iis qui abstulerunt.

b ¶ Aut sanguine.] sic decima, q. 2. hoc ius, in fin. Vel intellige de iis qui malæ vitæ sunt. alias videtur esse contra. s. dist. 86. nõ satis. quis enim carnem suam odio habuit? 13. q. 2. non æstimemus. Sed quare prohibet hoc de propinquis? ideo, quia magis proni sunt epi ad dandum coniunctis personis, quàm aliis. Sic sæpius & fortius prohibetur fornicatio; quia potius peccatur hoc genere peccati. 50. dist. quia tua. Item sicut magis punitur qui interfecit vxorem, quàm matrem: quia proniores sunt homines ad illud faciendum, vt 33. q. 2. admonere. Item sicut hac ratione subuenitur mulieri cum intercedit, non tamen cũ dat: quia pronior est ad intercedendum, quàm ad dandum, vt ff. ad Velleia. l. 4. Item & alia ratione prohibetur dare propinquis: quia semper præsumitur, quod res ecclesiæ latenter

Episcopi clericis propinquis, quàm aliis dant.

Mulieri intercedenti, sed nõ dãti subuenitur.

i ¶ Qualitate.] quia qualitas corporum non potest manere in vno statu. de consec. dist. 5. ne tales. & dicit lex, quod circa statum humanum nihil est stabile, vt in Auth. de non alie. aut permu. §. vt au tem. coll. 2. vel dic, qualitate, id est, æqualitate: quia non omnes possunt esse episcopi.

Status humanus est instabilis.

LItigiosum.] Hæc dist. diuidit in duas partes. in quarũ prima probatur, quod clerici non debent esse litigiosi: quia ex officio suo tenentur alios ad concordiam reuocare, & si tales fuerit, ordinari non debet: & hoc probat s. auctõ. sanctorum. Secunda ibi, *Præcipimus.* Episc. ca. 1 dist.

CASVS. Repetit hic illud c. Apostolicæ regulæ, non litigiosum, qui ordinari prohibetur. Nam cum discordantes debeat concordare, & oblationes dissidentium non recipere, non debet esse talis, vt inter alios discordiam ponat. hæc continuatio mihi placet, & littera hoc videtur velle. Sed Beneuen. & H. sic cõtinuant. s. 46. dist. ostendit Gra. episcopum non debere esse litigiosum in se. i. quod non debet lites amare. Nunc autem aliter repetit, scilicet vt non amet litigia inter alios; sed discordantes reconciliet. Et est casus primus planus.

k ¶ Litigiosus.] In hac dist. 90. tractat hoc c. nõ litigiosum, quod

tractauit 46.dist. sed dissimiliter. ibi enim ostendit, quod episcopus non debet esse litigiosus. hic vero, quod discordantes debet ad concordiam reuocare. vltimo additur, quod episcopi debent sibi vicissim præstare auxilium ad pacem seruandam.

g *Ecclesiam.*] extra quam qui inueniuntur, exterminabuntur 24.q.1. quia ea sola. Lau.
h *Nec sanguine.*] si impœnitês decedat. hoc ad exaggerationem huius criminis dicitur; quia idem est in quolibet alio crimine.
i *Abluitur.*] quo ad vitam æternam: sed valet martyrium quo ad

Vnde in concilio Carthaginensi quarto, c. 59. legitur.

¶ Clerici discordes deijciantur, vel reuocentur ad concordiam. C. I.

DIscordantes clericos episcopus vel ratione[a], vel potestate[b] ad cõcordiam trahat: inobedientes synodus per audientiã damnet. Burc. l. 2. c. 215. Iuo p. 6. c. 290.

Item ex eodem, c. 93. & 94.

¶ Dissidentium fratrum, in ecclesia oblationum dona non recipiantur. C. II.

OBlationes[c] dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophilacio[d] recipiãtur. *Similiter* †. ¶ Dona[e] eorum, qui pauperes opprimunt[f], à sacerdotibus refutanda sunt. Burch. l. 4. c. 38. & 39. Iuo p. 2. c. 47. & 48. J. c. eorum. † *al. similiter dona eorum*

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra ecclesiam esse probatur, qui pacem cum proximo non habet. C. III.

NEque ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cũ fratre pacem per zeli discordiam nõ habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Christi ecclesiam[g] colliguntur? Tales etiam si occisi in cõfessione nominis fuerint, macula ista nec[h] sanguine abluitur[i]. Inexpiabilis[k], & grauis culpa discordiæ nec passione purgatur.

Item ex octaua synodo.

¶ Murmurantes à fratrum vnitate alieni efficiantur. C. IIII.

ALienus sit à fratrum vnitate, qui murmurat; & opus eius[l] abijciatur, qui murmurans* extiterit: ne pœnam murmurantium incurrat: de qua Apostolus dicit [Neque[m] murmurauerítis, sicut quidã murmurauerunt[n], & perierunt ab exterminatore[o].] Iuxta^ mensurã itaque operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declaratur) sacerdotis iudicio pæniteat. Burc. l. 10. c. 52. & 54. Iuo p. 13. c. 55. & 53. ex conc. Moguntino. 1. Cor. 10.

¶ *In libello B. Basilij de institutis monachorum Rufino interprete (qui nuper Coloniæ cum regula B. Benedicti est impressus) c. 42. in vltima responsione habetur prima pars huius capitis vsque ad ver.* abijciatur.

* ¶ Qui murmurans.] *Eiusdem libelli, c. 50. penultima interrogatio sic habet,* Si vero etiã quis murmuret propter escam, quæ erga eum sniâ seruabitur? Resp. Ea, quæ circa eos, qui murmurauerunt in deserto. Dicit enim Apostolus [neque murmurauerítis, sicut quidam eorũ murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.]

^ ¶ Iuxta.] *Hæc pars non habetur, in eo Basilij loco. Apud Burchardum vero & Iuonem (à quibus citatur ex concilio Moguntino) sic legitur,* iuxta mensurã, opusq; peccati, quam in hoc sniâ, &c.

Item ex eodem. In regula Isidori. c. 17. Burc. l. 10. c. 61. Iuo p. 13. c. 63.

¶ Corripiantur, qui rixas, & contentiones amant. C. V.

SI quis monachus † contentiones, vel rixas amauerit, vel manifestum[p] cõuicium fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris, modum- † *abest à multis exempl.*

---

a DIscordantes.] Ratione] id est, amicabili cõpositione extra iudicium, & de plano. nã iudex ad concordiã laborare debet. 5. q. 2. si primates[1], & litigantes reconciliare. ff. de vsufru. si cuius. §. æquissimum. & de offi. præs. illicitas. §. ne potentiores. Si ergo inter se compositionẽ faciãt, remanebũt crimina impunita, contra illud. ff. ad le. Aquil. ita vulneratur[2]. sed hoc in crimine iniuriarum obtinet, quod quilibet potest remittere. sed si criminaliter ageretur, esset falsum: sed si delictũ tangeret ecclesiã, ibi non posset subditus componere cũ prelato, vt 23. q. 4. si is qui. pót tamen renũtiare accusationi, vt extra de acc. veniẽs. ADDITIO. Ad idẽ in Auth. de man. princ. §. deinde. coll. 3. Pacis perturbator capite plectendus est. ff. de re mil. l. qui metu. Archid.

Iudex ad concordiam laborare debet.

1 Concor. text. in auth. de mãda. prin. §. donde. col. 3 non tamen possit ... cogere ... in §. ... in Auth. ...

2 Et extra de fin. ... de ... 3. ...

b ¶ Vel potestate.] scilicet coercitione. vt ff. de officio procõs. congruit. & j. eo. placuit.

OBlationes.] CASVS. Dicitur, quod sacerdos non debet recipere oblatiões discordantium fratrum, nec eorũ qui pauperes opprimunt.

c ¶ Oblationes.] cum odium eorum apertum est & notorium: hoc intellige de voluntarijs oblationibus, nõ de decimis & primitijs. ext. de deci. de terris. 16. q. 1. decimæ. Lau.

d ¶ In gazophylacio.] id est, arca, vel locus est vbi reponuntur oblationes. à gaza, quod est diuitiæ, & phylattain, qđ est seruare.

Gazophylacium quid est.

e ¶ Dona.] dicit Hug. hoc generaliter intelligendum esse de quolibet qui est in mortali peccato[3], & gratia exẽpli est illud positũ, s. dissidentium. Tu melius dic, quod cũ hæc sit pœna, non debet extẽdi nisi quatenus reperitur delictũ. nã specialiter de quibusdã personis inuenitur prohibitũ, vt hic de isto. Itẽ de eo qui pauperẽ opprimit. Item de sacrilego, vt 11. q. 2. de viro. Item de eo qui vi extrahit seruum ad ecclesiam confugientem, vt 17. q. 4. miror. Item de raptore. extra de rapt. super eo. Item de vsurario. extra de vsuris, quia in omnibus sed etiam pænitentes quandoque prohibentur oblationes facere. de cõsec. dist. 4. eos. Idẽ dico de meretrice[4].

3 Subau. si quo quis contumaciter persistit. secundum Hug.

Oblationes facere multis est vetitum.

4 At. ad hoc bonũ in Auth. de leno. in prin. & quod ibi not. coll. 3.

f ¶ Opprimunt.] si quis tamen officiarius opprimit rusticos; quia forte debet habere decem, & accipit duodecim: dona eius nõ sunt respuenda de iure fm quosdam: quia transfertur dominiũ in huiusmodi, & fieri pôt inde eleemosyna: nec est vera rapina. arg. 14. q. 5. non sane. si tamen propterea correctus nollet cessare, debent respui. Vel dic, quod inde pôt fieri eleemosyna, non tamen oblatio. Idem dico in meretrice, vt dixi 14. q. 5. in prin.

NEque.] CASVS. Quidam inimici fratrũ & inuidi cõfisi de illo verbo Euangelij: Vbicumque fuerint congregati duo vel trés in nomine meo, &c. insimul collecti sacrificabant Dño. Sed dicit Cyprianus, quod Deus eorũ sacrificia nõ respicit: sicut ad sacrificia Cain non respexit. talis. n. culpa discordiæ nõ dimittitur, etiam si passionem patiatur pro Christo.

ad minorẽ pœnã. de pœn. dist. 4. si quis autem non habens.

k ¶ Inexpiabilis.] Verum est post mortẽ, alias de nemine desperandum est; vt de pæn. dist. 7. nemo. 32. q. 2. ancillã. nam qui impœnitens decedit in martyrio, non saluatur[5]. de pæ. dist. 1. c. vlt. sed mitius punitur, vt ibidem dicitur, & de pœ. dist. 3. §. potest.

Desperandũ est de nemine.

5 Ad hoc vide quod le & noc. 1. q. 1. vide.

ALienus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod quicũq; murmurat, & discordat à fratribus, abijciendus est ipse, & factum eius: qui ne exterminetur ab angelo exterminatore (sicut fuerunt exterminati Iudæi murmurantes in deserto) agere debet pænitentiam ad arbitrium sacerdotis, iuxta magnitudinem peccati sui.

l ¶ Opus.] id est, oratio eius si clericus est. opus enim eius est orare. 36. dist. cap. vlt. vel si est laicus, opus eius, id est, oblatio eius. s. ea. dist. oblationes. & 12. q. 1. duo.

m ¶ Neque.] sic 2. q. 7. §. de his etiam.

n ¶ Murmurauerunt.] & perierunt in deserto. illa pœna est, vt citius moriatur. 11. q. 3. episcopi si sacerdotali.

o ¶ Ab exterminatore.] id est, ab angelo malo: qui exterminauit murmurantes in deserto à terra promissionis. B.

SI quis monachus.] CASVS. Quæsitum fuit quantam pœnam debeat pati monachus qui rixatur, vel fratribus conuitia infert? & respondet, iuxta modum peccati diuturna pœna purgentur ad arbitrium sui prælati. Idem est & si fuerit murmurator. Sequens capit. planum est.

p ¶ Vel manifestum.] id est, manifeste.

a ¶ Diuturna.

Pœnitentia est ar bitraria.

a ¶ *Diuturna.*] Videtur q̃ tanto tempore debeat quis esse in pœnitentia, quanto fuit in peccato 3. q. 2. c. 1. Sed dicimus hoc ponendum in arbitrio prælati. nam quandoque inuenitur, q̃ debet esse tanta. de pœ. dist. 1. quamobrem. quandoque minor. de pœ. dist. vlt. cap. vlt. quandoque maior. de pœ. dist. 3. productior. desistere, cũ ep̃s debeat eos magis hortari ad pacem quàm ad contentionem. arg. 5. q. 2. si primates. Io. q̃ verũ credo in crimine iniuriarũ, vel cum agit̃ ciuiliter. aliàs non, vt extra de collu. c. 2. B.

P *Lacuit etiam.*] C a s v s. Dicitur hic, q̃ si quis habet discordiã cum aliquo, debet moneri, vt ad pacem redeat: & si contempserit, debet excommunicari.

Et est ratio q̃ expedit peccata nocentium, &c. vt dicitur in gl. pre. secundũ B.

Pro-

Io l. sententiarũ Patrum, c. 96. ex statutis seniorũ. Bur. l. 10. c. 53. Iuo par. 13. c. 54.

que peccati, diuturna[a] expietur pœnitentia. *Item.* ¶ Qui contentiosus, aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris[b] tamdiu[β] pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat.

a ¶ Si quis monachus.] *Hanc priorem partem Burchardus, & Iuo citant ex concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice librorum sexdecim, lib. 5. c. 22. abest autem fere vbique, etiam in multis Gratiani exemplaribus, vox, monachus.*

β ¶ Tamdiu] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui citant hanc partem posteriorem ex Maguntino, habetur autem in libro sententiarum Patrum, c. 96. ex statutis seniorum) legitur,* ita pœniteat, qualiter culpæ qualitas extat.

Item ex concilio Carthaginensi, 4. c. 25.

¶ Dissidentes episcopi ad concordiam redire cogantur. C. VI.

Burch. l. 1. c. 62. Iuo p. 5. c. 172.

D Issidentes episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet.

Item ex eodem, c. 26.

De eodem. C. VII.

Burch. l. 1. c. 101 Iuo p. 5. c. 203. † *cohortentur*] vetera lectio.

S Tudendum est episcopis, vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos, ad pacem magis, quàm ad iudicium coerceant †.[d]

Item ex eodem, c. 94.

¶ Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt. C. VIII.

l. ea oblationes. Burch. l. 5. c. 39. Iuo p. 2. c. 48.

E Orum, qui pauperes opprimunt, dona à sacerdotibus sunt refutanda.

Item ex concilio Agathensi, c. 31.

¶ A coetu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contemnunt. C. IX.

Burc. l. 10. c. 61. Iuo p. 13. c. 62. † *al. diuturna intentione*

Diuturna ne. quid iudex pōt cogere ad compromittendum eos, q dia litigauerit: in l. quæ dicit affirmatiuam. si certum petat.

P Lacuit etiam, vt (sicut plerumque fit) quicumque odio, aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem reuocari diuturna † obstinatione nequiuerint, à sacerdotibus ciuitatis primitus arguantur[e]. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesiæ coetu iustissima excommunicatione[f] pellantur.

Item Fabianus Papa.

¶ Inedijs maceretur acerrimis, qui fratri suo reconciliari noluerit. C. X.

Borc. l. 10. c. 59. Iuo p. 13. c. 60. ex Fabiano.

S I quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfacienti[g] eo, qui contristauit, acerrimis maceretur inedijs[h], vsque dum grato animo satisfactionem recipiat.

Item Innocentius secundus.

¶ Episcopi ad pacem firmiter tenendam vicissim sibi consilium, & auxilium præstent. C. XI.

In conc Lateranen. c. 9. extra de treuga, & pace, c. 1. b. præcipimus, ex Alex. iij. Pann. l. 8. c. 147.

2 P Ræcipimus[i], vt episcopi ad solum Deum, & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate semota, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant: neque hoc alicuius amore, vel odio prætermittant. Quòd si quis in hoc Dei opere tepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

Item Victor Papa ad Afros, epist. 2.

¶ Expellendi sunt à communione fidelium, qui sibi inuicem reconciliari noluerint. C. XII.

Poly. l. 4. tit. 13. † *al. fratres*

P Erlatum est ad sedem Apostolicam, aliquos vestrum nocere fratribus† velle, & vt cadant, decertare: similiter in sacramentis, discrere: & qui hoc non fecerit, deponatur.

e ¶ *Arguantur.*] Arg. q̃ admonitio semper debet præcedere vindictã. ar. 12. q. 2. indigne.

A d d i t i o. Ad idẽ 32. q. 5. præceptum. ff. de fideicom. lib. cũ vero §. subiectũ. & §. seq. Ad idem 45. dist. licet plerumque. Archi.

f ¶ *Excommunicatione.*] Videtur tamen, q̃ primo iudex secularis cogeret eos ad cõcordiã: & si hoc non sufficiat, q̃ tunc excommunicabuntur. 17. q. 4. de presbyterorum, &c.

Coget. Vide l. si fiat . quidam affirmatiuam. si cer. pet.

S *I quis contristatus.*] C a s v s. Quidam satisfacere nolebat alicui cui iniuriã fecerat: sed iniuriam passus recõciliari volebat. Quæsitum fuit, quid de illo fieri debeat: & respondet, q̃ debet fame macerari, donec de nolente fiat volens.

Rancorem, sed non iniuriã remittere tenetur.

g ¶ *Satisfaciente*] Immo etiam non satisfaciente eo, rancorẽ tenetur dimittere, vt de pe. dist. 5. c. vlt. q̃a nõ est licitũ nobis aliquẽ odio habere, vt 23. q. 4. c. cũ in lege. 11. q. 3. iter verba. sed actionẽ iniuriarũ, i. satisfactionẽ, non tenemur dimittere. Nã ad remittẽdã iniuriam nullus est cogẽdus, 23. q. 4. si illic. imo bene facit qui dimisso rãcore agit iniuriarũ. 45. dist. & qui emẽdat 23. q. 5. de occidendis.

Et vide q̃d no. 2. q. 4. quia prælatus in g. o. ar. q̃ 5 c. verbo sed numquid dist. Archid.

h ¶ *Inedijs.*] idest, pœnis excommunicationis.

P *Ræcipimus*] Hæc est secunda pars dist. in qua probat q̃ episcopi debent sibi præstare consilium & auxilium ad pacem tenendam. Ioan. de Fant.

C a s v s. Dicitur hic q̃ ad pacem firmiter tenendã & obseruandã debẽt episcopi sibi mutuum auxilium exhibere: & qui hoc non fecerit, deponatur.

Abbas monachũ excommunicatũ absoluere pōt. Illo casu debet absolui a diœcesano ep̃o: quod dic vt extra de sen. excom. religiosi. ibi videas. Accusans pendente accusatione potest desistere.

Addē an & q̃n potest accusans desistere, nota C. ad. in l. fin. de accu. & in l. 2. C. de calumn. & ff. in l. athletas. ff. de fal.

b ¶ *Prioris.*] idest, abbatis. abbas enim potest absoluere monachũ suum inijcientem manus in monachũ suũ, vel alterius. sed nõ pōt si percusserit clericũ secularẽ[1], vt extra de sen. excõ. cũ illorũ, &c.

S *Tudendum.*] C a s v s. Dicitur hic, q̃ ep̃s discordãtes clericos vel laicos debet ad cõcordiã reuocare, potius quàm ad iudiciũ vocare. & consueuit hoc capitulum intelligi in crimine iniuriarum. Seq. cap. patet.

c ¶ *Ad pacem.*] Hæc & similia intelligo, cũ ciuiliter agitur de crimine: vel in causa ciuili: secus vbi criminaliter ageret. expedit enĩ peccata nocẽtiũ nota esse. ff. de iniur. eũ qui. & extra de col. deteg. c. 1. Ioan. vel. cũ agitur actione iniuriarũ, vt dictum est. s. ea. c. 1. B.

d ¶ *Coerceant.*] Argu. q̃ episcopus si quis corã eo accusauerit aliquem, & velit desistere, & ille velit ei remittere, nõ debeat eos cogere prosequi causã illam, etiam lite contestata: & q̃ alij possunt

Episcopi sibi mutuum debent præstare auxilium.

i ¶ *Præcipimus.*] Per ista cap. patet, q̃ ad iudicium ecclesiæ spectat facere pacẽ, vt hic, & extra de treuga & pace. treugas. Item patet hic q̃ episcopi puniuntur, qui sibi non præstant mutuũ auxiliũ, vt 3. q. 1. nulli. & etiam mortuo ep̃o vel infirmo vicini episcopi tenentur supplere defectum episcopi, vt 7. q. 1. pontifices. Ioan.

A d d i t i o. Hinc eliciunt aliqui quare per diuersa anni tẽpora treugæ cõstituantur. extra de treu. c. 1. vt s. eo tẽpore paci reformãdæ detur opera. arg. C. de fer. l. dies. arg. 31. q. 2. placuit. Io. de Fan. & hic adde. & videas q̃d dicam 24. q. 3. illi qui. Archid.

P *Erlatum.*] C a s v s. Quidam conabantur vt alij ab officio caderent, & ordinibus: in sacramentis, ab alijs discordantes, vt in baptismo & alijs sacramẽtis, vnde discordiæ ortæ fuerũt iter eos. Quod cũ Victor Papa audiuisset, pcipit vt ad pacẽ velociter redirent,

rent, & auxilium sibi vicissim conferrent. Si vero contempserint, à communione ecclesiæ repellantur.

a ¶ *Discrepare.*] Hoc dicit canon, vt simplam teneamus baptismi formam ꝑꝑ schisma vitandum. de consec. dist. 4. propter vitandū. vbi tñ cõsuetudo est diuersa, nihil officit, vt de cõs. dist. 4. de trina.

Baptismi forma debet esse simplex.

b ¶ *Concordare.*] cū metropolitana ecclesia. 12. dist. c. peculi. de cõsecra. dist. 1. altaria. & dist. 3. c. litteris. Ioã.

C*lericus.*] C a s v s. Dicit in hoc c. ꝙ clericus quærere debet sibi victū de artificio vel agricultura: dummodo officiū suū nõ negligat: & si clericus (nisi ꝑꝑ infirmitatē suā) officiū suū dimiserit, excõicari debet. Idē dicit i seq. c. Addit tñ, ꝙ si clericus vadat vagãdo ꝑ nũdinas, deponi debet: & ꝙ si ꝑꝑ emptiones ab officio declinet, remouebit ab officio. Aliud c. qđ postea sequit, planū est.

pare [a]: & ob id contentiones, & æmulationes fieri inter vos: à quibus dissensionibus vos auertere, & in his omnibus concordare [b], & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere cito neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis; ab Apostolicæ sedis, & totius ecclesiæ communione vos pelli non dubitetis.

DISTINCTIO XCI.

*Q*vi autem [c] *turpi lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quærere prohibentur; de oblationibus ecclesiæ stipendia consequantur. Quòd si ecclesia ei sufficere non potuerit; proprio artificiolo* †, *vel agricultura (exemplo Apostoli, qui de labore manuum viuebat) sibi necessaria inueniat: ita tamen, vt occasione sui operis vigilijs ecclesia non desit. Quod absque inæqualitate* [d] *sui corporis nulli impune conceditur. Vnde Pelagius* † *Papa.*

† al. artificio Actuum 2. & 1. Cor. 4. 1. Thess. 2. & 2. Thess. 3.

† al. Gelasius

¶ Corripiantur clerici, qui officijs matutinis, vel vespertinis se subtrahunt. C. I.

ELeutherius frater, & coepiscopus noster queritur clericos suos sibi contra canones superbire; & id, quod nobis iubentibus facta in scrinio cautione promisit [e], vt quotidianis diebus vigiliæ [f] in eius celebrarentur ecclesia, illis contemnentibus implere non posse: sed magis vnumquemque suis (postposito ecclesiæ seruitio) vacare negotijs. Et ideo experientia tua eos, quos tibi esse ostenderit contumaces, debita obiurgatione compesce, & modis omnibus, vigilijs vacare cõpelle.

Ansl. 7. c. 165.

[*Item ex concilio Nannetensi.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

PResbyter mane, matutinali officio expleto, pensum seruitutis suæ, canendo primam, tertiam, sextam, nonamque persoluat: ita tamē vt postea horis competentibus, & signis designantibus iuxta possibilitatem aut à se, aut à scholaribus publice compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit, ad opus rurale exeat ieiunus; vt iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum quoque, atque defunctorum succurrere possit vsque ad statutam horam pro qualitate temporis, & opportunitate †. *Item ex dictis S. Benedicti* ¶ Propheta dicente [Septies in die laudem dixi tibi:] qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si matutinæ, primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, vesperæ, completorijq; tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his dixit propheta [Septies in die laudem dixi tibi.] Nam de nocturnis vigilijs idē ipse propheta ait [Media nocte surgebã ad confitendum tibi.] Ergo his tēporibus referamus laudes creatori nostro super iudicia iustitiæ suæ.

extra de celebr. miss. c. 1. ex Agathensi.
Burc. l. 2. c. 104.
Iuo p. 6. c. 181. ex Nannetensi.
† al. opportunitatis
Psal. 118.
In reg. S. Benedicti c. 16.
Burc. l. 2. c. 105.
Iuo p. 6. c. 182.
Psal. 118.

Item in concilio quarto Carthaginensi, c. 52. & 49.

¶ Sine officij detrimento, artificiolo sibi clericus necessaria quærat. C. III.

CLericus victum, & vestimentum sibi artificiolo, vel agricultura [g], absque officij [h] sui dũtaxat detrimento, paret †. *Item.* ¶ Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate vigilijs [i] deest, stipendio priuatus [a] excommunicetur.

Burc. l. 2. c. 103.
Iuo p. 7. c. 180.
† al. præparet
C. 49.

a ¶ Priuatus.] *in postrema Coloniensi conciliorum editione legitur* priuetur. *Sed in vetustioribus Coloniensibus, duobus Parisiensibus, exemplaribus duobus huius concilij manuscriptis Vaticanis, & vno Sorbonensi regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

c ¶ *Qvi autem turpi.*] C a s v s. Supra in dist. 88. dictū est ꝙ clerici negotiari non debent. Sed quia dubitari posset vnde viuere debeant: ideo subiungit hanc 91. dist. Gratianus, vbi docet ꝙ viuere debet de oblationibus, & de decimis: quæ si deficiant, ad instar Pauli quærãt sibi victum de aliquo artificio: dūmodo ꝑꝑ hoc officia sua non negligãt, nisi essēt infirmi.

c ¶ *Qui autem.*] Dictū est s. 88. dist. clericis nõ licere negotiari: vnde ostenditur in hac 91. dist. ex quo debeant sustentari, quia de ecclesiasticis stipendijs. vbi autem clerico non sufficit ecclesia, proprijs manibus sibi quærere victū debet iuxta Apostolum: non tamen ꝙ ex hac occasione subtrahatur ab ecclesiasticis officijs. H.

Cleric⁹ proprijs manibus sibi victum quærere potest.

d ¶ *Quod absque inæqualitate.*] idest, nisi cum inæquale est corpus exuberantia vel defectu humorū: hoc est ex causa infirmitatis.

E*Leutherius.*] C a s v s. Pelagius qui cõsecrauit Eleutherium, compulit eum ad præstandum cautionem, vt vigilias quotidianas i ecclesia sua faceret rite celebrari: io quo cū clerici sibi non obedirent, sed potius negotiationi intēderēt, conquestus est Papæ: præcipit ergo Papa cuidam vt illos clericos contumaces cõpellat vigilijs insistere oībus modis.

e ¶ *Promisit.*] quæ ꝓmittenda sunt, notaui 23. dist. quamquam.

f ¶ *Vigiliæ.*] idest, mortuorū exequiæ: vel generaliter ecclesiastica officia 1. 61. dist. quoniã festus. & ꝑꝑ causã hæc cautio fuit exacta ab epō isto: quia clerici sui negligētes erãt circa diuina officia: aliàs de iure cõi huiusmodi cautio nõ est in ordinatione epi exigēda. Sed videt ꝙ Eleutherius hoc modo ꝑ suis clericis obligari nõ potuit, ꝓmittēdo eorū factū: instit. de inuti. stipu. § si qs aliū. Sed dic ꝙ bene potuit, cū ad eius officiū spectaret eos ad hoc cogere: & ita sua interfuit 3: ꝓterea ꝑ illa verba videt promisisse se curaturū vt alij interfint: sicut cū quis promittit alisi iudicio sisti: arg. ff. de verb. obl. quoties quis aliū & est s. i. 63. dist. tibi dño. Itē est arg. hic ꝙ epūs põt īducere cõsuetudinē nouã i sua ecclesia quo ad officia celebrãda. 12. dist. nouit. & de cõs. dist. 3. c. 1.

1 Vnde eorum culpa in eum redundabat. 86. dist. c. 1.
Episcopus potest suorum subditorum factum promittere
Hanc gl. dicit sing. Bria in suo dictionario, in verb factum, ad hoc qđ quis sub potest promittere factū alterius.
1 Vnde bene obligabatur. Inst. §. ... & §. seq.
Episcopus i sua ecclesia nouam consuetudinem inducere potest circa officia.

g ¶ *Agricultura.*] arg. C. de epi. & cle. l. 2. nam mercari non potest. 88. dist. fornicari. H.

A d d i t i o. Subaudi vt ibi dicit. sed ipsa mercatio debet esse honestatis cõscia, vt ibi etiã dicitur, quod erit secundū Azo. si faceret libros, & postea venderet. ad hoc 14. q. 4. c. 1. & 10. q. 3. eaocodū. in fi. quod dic vt not. 14. q. 3. in summa in fin. & q. 4. c. 3. & 88. dist. cap. 1. & 2. Archid.

h ¶ *Officij.*] Ergo clericus non potest operas suas per totam diem locare, cum non debeat officio deesse, vt 54. dist. si seruus.

Clericus locare per totam diem operas suas non potest.

i ¶ *Vigilijs.*] non tamē videntur puniēdi si desint diuinis officijs, cum

Ecclesiam etiam pauperem tenetur clericus officiare.

cum non possint percipere necessaria ab ecclesia, cum de altario debeant viuere: secus tamen est, quia fecei sibi praeiudiciu, qn permiserunt se promoueri ad ea tenue ecclesia, sicut est in matrimonio carnali. arg. 32. q. 5. horrendus. Vnde sicut vir tenetur ministrare necessaria vxori, q tn est talis, q et debitu reddere non valet, vt 32. q. 7. q proposuisti. & c. 2. qui. ita iste tenetur officiare ecclesiam, licet pauper sit, & dicere cu Apostolo: Scio & abundare, & esurire, &c. 41. dist. q dicit. & ministrent ei manus. 21. q. 1. clericus. immo videt, q debeat auferri ei ecclesia, eo q ad tenue beneficiu se promouendu consensit, vt dr extra de pb. c. vlt. Sed qd si a principio fuit diues ecclesia cu ad ea promotus est, sed post vergit ad exiguitate? Dices clericu ad hoc teneri? sic. eps tn in hoc casu, & promisso debet ea vnire ecclesiis aliis. 10. q. 3. vnio. de cos. dist. 1. oes.

¶ *Stipendio priuatus.*] sed cui applicabitur hoc? Pot dici, q canonicis insimul cu epo. Hoc veru est in eo, q de coi percipiebatur: alias vr, q tm canonicis. ar. C. de hered. decurio. & naui l. 1. 2. & 3. nisi cum iniuste priuatus est. tunc enim omnia ipse recuperat q amisit. ff. de re milita l. penul. C. eo. l. 1. lib. 12. Laurentius. Sed certe ego credo, q suu beneficiu debet assignari alicui qui celebret pro eo donec ipse est excommunicatus, vt extra de appel. peruenit. B.

Ecclesiae beneficium, cui est assignandum.

Burc. l. 2. c. 102.
Iuo p. 6. c. 179. & 180.
C. 53.
C. 48.
Burc. l. 2. c. 210.
Iuo p. 6. c. 285.
Burc. l. 2. c. 51.
C. 50.

Item ex eodem, c 51. 53. & 48. & 50.

¶ De eodem. C. IIII.

CLericus, quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo [a] victum quaerat. *Item.* ¶ Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola, & litteras discat. Qui vero non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulant, ab officio suo degradentur. Interemptores [b] autem ab officio declinantes [c], vel negligentius agentes, ab officio suo remoueantur.

¶ *Caput hoc confectum est ex multis capitibus Carthaginensis quarti non suo ordine dispositis.*
¶ Interemptores.] *In exemplaribus concilij etiam manuscriptis legitur,* clericum inter tentationes ab officio suo declinantem, vel negligentius agentem, ab officio suo remouendu. *Contra enim in canone. 42. iubet*, clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum. *Sed ob glossam non est mutatu. De tentationibus vero, ob quas (praeter tyranno rum persecutionem) aliquos clericos officium suum deserebant, agit B. Ambrosius, epist. 17.*

Item ex concilio Aurelianensi, 1. c. 30.

¶ De eodem. C. V.

CLerici vero, qui ad opus sanctum adesse contempserint, secundum arbitrium episcopi ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

DISTINCTIO XCII.

CVm autem [d] ad ecclesiam venerint, corde magis, quàm voce Deo cantandum meminerint.

Vnde Hieronymus lib. 3. comment. ad cap. 5. epistolae ad Ephesios.

Ansel. l. 7. c. 70.
Eph. 5.

¶ Corde, non voce tantum Deum laudare debemus. C. I.

CAntantes [e], & psallentes in cordibus vestris Domino.] Audiat haec adolescentuli: audiant [f] ij, quibus psallendi in ecclesia officiu est: Deo non voce [g], sed corde cantandum: nec in tragoedorum modum guttur, & fauces dulci medicamine liniendae † [h] sunt, vt in ecclesia theatrales [i] moduli audiantur, & cantica: sed in timore, in opere, in scientia scripturarum.

† *al. colliniendas, vt*

Ab officio autem cantandi, & psallendi diaconi inueniuntur exempti [k], ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant.

Vnde Gregorius lib. 4. epist. 44. seu c. 88. & lib. 12 post finem epistolarum in concilio ab ipso habito.

Ansl. l. 7. c. 69.
Poly. l. 4. tit. 31.
Iuo p. 2. c. 79.

¶ Cantandi officium diaconi sibi non vsurpent. C. II.

IN sancta Romana ecclesia dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta, vt quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulatio-

a ¶ *Clericus.*] ¶ *Artificiolo.*] ex quali artificio clericus potest sustentare se, notatur 14. q. 3. in summa.

b ¶ *Interemptores.*] id est, illud secundu quod solet esse interemptores: & sic idem repetit: & tunc sunt duae partes, secundum qd est hic interemptores, est vna pars, & vocat interemptores proxenetas, de quibus habes ff de proxeneti. l. 2.

Interemptores sunt proxenetae.

c ¶ *Declinantes.*] scilicet clerici. Io.

CVm autem] Haec dist. diuiditur in quattuor partes: in quaru prima dr, q corde Deo est cantandu, no tantu voce: & hoc probat duabus auctoritatibus. Secunda ibi, *A quibus.* Tertia ibi, *Nunc autem.* Quarta ibi, *Quod autem.* Ioan. de Fant.

CAsvs Proxima distinctione supra dictu est, q clerici debent vigiliis insistere, & conuenire ad officia celebranda. Nunc vero in hac 92. dist. ostendit Gratianus, qualiter debeant celebrare, cantando. s. magis corde quam ore. Et continet quinque articulos.

d ¶ *Cum autem.*] Ostendit magister in praecedenti distin q clerici debet celebrare diuina officia i ecclesia. In hac 92. dist. ostendit magister qualiter, quia scilicet non debent vocis modulationi insistere [a]: adiicitur et, q in ecclesia Romana diaconi cantare no debent, sed verbo praedicationis vacare [a]. Postea monet incidentem q. vtrum episcopi qui non recipiuntur in sua ecclesia, possint in alia parochia episcopale officium exercere [3].

CAntantes.] CAsvs Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponuntur verba Apli, vsque ibi, *Audiant.* In secunda parte ponuntur verba Hieronymi, quibus reprehendit eos qui in ecclesia voce tantum cantant, & non corde, & vngunt fauces & guttur, vt dulcius resonent in conspectu populi.

e ¶ *Cantantes.*] haec sunt verba Apostoli.

f ¶ *Audiant.*] verba Hieronymi exponentis.

g ¶ *Non voce.*] tantum. nam & voce decantandu est, vt de cons. dist. 5. no mediocriter. & ibi, psallite Deo i iubilatione. tamen magis cordis deuotione, q vocis iubilatione, vt 38. dist. sedulo. Vnde versus.

Non vox, sed votum: no chordula musica, sed cor: Non clamans, sed amans: cantat in aure Dei.

Cordis deuotione magis, q vocis iubilatione, cantandum.

h ¶ *Linienda.*] vt populum delectent: nam nec ipsa veritas pronuntianda sic est, vt quis hominibus placeat. 12. q. 2. primum. sunt autem vt melius cantent & pronuntient, vel vti electuario, peccatum non est, si ad laudem Dei, & non gratia laudis consequendae liniantur. arg. 32. q. 4. obuciantur. procurare enim debet, vt clara voce non rauca pronuntiet, vt 21. dist. c. 1. vt populus plane intelligens dicat, Amen, vt 38. dist. sedulo.

Vocem aptare ad clarum cantandum, ubi est peccatum.

i ¶ *Theatrales.*] Tragoedi sic faciebant in theatro decantando tragoedias, & dicuntur a tragos, quod est hircus: & oda, quod est laus: quia hirco remunerabantur, propter foetidam naturam hirci.

Tragoedi vnde dicantur.

AB OFFICIO. CAsvs Dictum est s. quod corde cantandum est. Nunc vero ostendit, q diaconi ab officio cantandi sunt exempti, ne dum student cantilenis, ab altaris officio remoueantur. Et hic est secundus articulus.

k ¶ *Exempti.*] hoc intellige quando induti sunt in ecclesia ad cantandum Euangelium, & sic intellige sequens cap.

IN sancta.] CAsvs. In ciuitate Romana cantores assumebantur ad ministrandum altari: & diaconi dum deberent insistere officio praedicandi, vel eleemosynarum largitioni, cantibus operam dabant, & saepe ad iactantiam cantabant, vt a populo laudarentur, ex quo Deus stimulabatur: quod Gregorius valde reprehendit: vnde statuit, vt diaconi tantum Euangelium dicant; alia vero officia, scilicet cantandi psalmos & lectiones per subdiaconos expleantur, & per minores ordines in necessitate. Et dicunt quidam, quòd hoc c. loquitur de diaconis Romanae curiae. potest tamen intelligi de alijs diaconis, qui dum ministrant altari, cantibus non debent intendere, cum duo officia simul exercere non possint.

T a ¶ Pro-

a ¶ *Prædicationis.*] ĩ.16.q.1.adiicimus. ʒ. sed illud ex causa dictũ est pp quosdã improbos monachos hoc sibi vsurpantes,16.q.1.puenit.alias ẽt diacooi possunt prædicare. Vel hoc intellige ea delegatione.alias solius sacerdotis officiom est prædicare. Vel prædicationem appellat lectionem Euangelicam.

Sacerdotis soli° est prædicare.

ibi non recipitur aliqua de causa; sine culpa tamen sua, iste non debet aliquid præsumere de rebus ecclesiæ ad quam diuertit,& expectabit quousque prouideat ei synodus alibi.7.q.1.pastoralis.

h ¶ *Pro contentione populi.*]arg.contra.16.q.vlt.si plures.

i ¶ *Aut pro aliqua.*] scilicet de iure: quia dicunt se non elegisse eum:

b ¶ *Stimulet.*] id est,exasperet contra se.

c ¶ *In hac sede.*] Apostolica. Ex hoc dicunt qdã hanc prohibitioẽ in ecclesia Romana tm̃ locũ habere: alii tm̃ de Cardinalibus ĩtelligũt. H.vero gñaliter intelligit esse prohibitum, eũ.ad legendũ Euãgeliũ induti sunt, quod patet ex illo verbo quod ĩ.dicit, inter Missarum. & causa huius constitutionis fuit honestas.

d ¶ *Solumq.*]arg.ꝙ diaconus nõ nisi causa necessitatis debet legere epistolã.25. dist.c.1.&c.

A QVIBVS Hæc est secũda pars dist. in qua dr̃,ꝙ nullus debet cantare in pulpito nisi sit ordinatus.& hoc pbat p c.seq.Io. de Fan.

CASVS Dictũ est ĩ. à quibus clerici debent esse immunes. Nunc vero ostendit,ꝙ presbyteri,& ceteri inferiores à suis epis debent ordinari.qđ probatur seq. ca. cuius casus planus est: & est tertius articulus.

Laici an possint lectiones cantare.

e ¶ *Non liceat.* ¶ *Psallere.*]ar.pro laicis qui nõ cãtant in pulpito, sed alibi in eccl'a.

f ¶ *Qui ab epo.*] vel abbate.69. dist.c. 1.vel etiã à sacerdote, vt 23. di.psalmista. Sed aliter accipitur ibi psalmista.

DE EPIS OPIS.

CASVS Ostẽsum est supra à qbus,& in qb° locis epi sunt ordinãdi. Nũc vero incidenter q̃ritur de episcopis ordinatis, q a parochianis suis non recipiunt, vel aliqua d' causa illuc ire nolũt,an in alterius epi parochia possint epale officiũ exercere? Et respondet,ꝙ nõ,nisi inuitarentũ:sed officiũ sacerdotale p̃t exercere. Et est ille quart° articul°.

ni vocis inseruiant, qnos ad prædicationis ᵃofficiũ,& eleemosynarum studium vacare cõgruebat. Vnde fit plerumque,vt ad sacrum ministerium dum blanda vox quæritur; quæri congrua vita negligatur,& cantor minister Deum moribus stimulet ᵇ, cum populũ vocibus delectat. Qua de re præsenti decreto constituo,vt in hac sede ᶜ sacri altaris ministri cantare non debeant,solũque ᵈ Euangelicæ lectionis officiũ inter Missarum solennia exoluant: psalmos vero,ac reliquas lectiones censeo per subdiaconos, vel si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit, anathema sit.

ᵅ ¶ Ministerium.] *In impressis sequebatur*, constituti, *quæ vox expuncta est; quoniam neque in vetustis Gratiani exemplaribus est, neque apud B. Gregorium, neque apud alios collectores, & videtur addi in glossa ad versi.* ministerium, *quæ etiam glossa non est inter vetustiores.*

2 *A quibus ordinandos oporteat esse immunes, breuiter monstratum est. De quorum vero manibus ordines suscipere debeant, facile patet. Sacerdotes enim,& cuncti infra ipsum constituti ab episcopis suis debent ordinari.*

Vnde in concilio Martini Papæ legitur.

In capitulis Martini Bracarensis.c.45.

¶ Qui non sunt ordinati ab episcopo, in pulpito non psallant, neque legant. C. III.

NOn liceat in pulpito psallere ᵉ, aut legere; nisi qui ab episcopo ᶠ lectores sunt ordinati.

De episcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, supra definitũ est. 3 ¶ *Nunc autem quæritur de his, qui ordinati, à parochijs suis non recipiuntur, vel pro aliqua causa eas adire noluerint, an in alterius parochia episcopale possint officium celebrare. De his in concilio Martini Papæ sic statutum est.*

Capit. Martini Bracarẽsis.c.10.

¶ Sacerdotis tantum officium gerat episcopus, quem sua parochia non recipit. C. IIII.

Vide Pelag. 11. in epist. ad Benignum. Poly.l.2. tit.13. Burc.l.1.c.40. Iuo p.5.c.151. † al. conuenit

SI quis ᵍ ordinatus episcopus ᵝ, pro contentione ᵞ populi ʰ, aut pro aliqua ⁱ ratione, non pro sua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit; hunc oportet honorem sacerdotij tantummodo contingere ᵏ; ita vt de rebus ecclesiæ, in quã venit †, nihil sibi præsumat. Sustineat autem, quod de eo sanctum concilium iudicare voluerit.

ᵝ ¶ Episcopus.] *In vulgatis sequebatur*, ad parochiam, cuius est electus: *quæ inducta sunt auctoritate manuscriptorum, & originalis, ac ceterorum collectorum.*

ᵞ ¶ Contentione.] *in duobus vetustis exemplaribus Gratiani, & uno conciliorum Regis Catholici legitur*, contemptione.

Item ex concilio Antiocheno, c.18.

In epist. Pela. 2. Poly. ibidem. Burc.l.1.c.141. Iuo p.5.c.152. † al. cui † al. vetet

¶ De episcopo ordinato, quem sua parochia non recipit. C. V.

SI quis episcopus ordinatus ad parochiã, cuius ᵐ † est electus, minime accesserit, non suo vitio, sed quòd eũ aut populus vetet ᵟ †, aut propter aliam ⁿ causam, non tamen eius vitio perpetratam, hic & honoris ᵒ sit,& ministerij particeps: dummodo rebus ecclesiæ, vbi ministrare cognoscitur, in nullo molestus existat. Quem etiam obseruare ᵋ cõuenit; quidquid synodus perfecta ᶎ prouinciæ ᵖ iudicãdo decreuerit.

ᵟ ¶ Vetet.] διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, eo quòd populus recuset.

ᵋ ¶ Obseruare.] ἐκδέχεσθαι. id est, expectare & suscipere.

ᶎ ¶ Perfecta.] *Antea legebatur*, perfectæ, *Restituta est vera lectio ex originali, & Burchardo, & Iuone. Quid autem sit synodus, quæ hic perfecta, & non paulo post sequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c. si quis episcopus, tertiò.*

NVNC AVTEM.

Hæc est tertia pars dist. in qua dr̃, ꝙ si eps ad parochiam ad quam ordinatus est, nõ põt venire ex causa potest exercere officiũ suum in ecclesia presbyterali vbi prius fuerat, ita ꝙ non sit episcopo iniuriosus, in cuius parochia fuerit: & hoc probat per quinque auctoritates sanctorum patrum. Io. de Fan.

S*i quis ordinatus.*] CAS. Aliqs ordinatus in epm non poterat ire ad ecclesiã, ad quam electus erat, non sua culpa interueniẽte, sed pp populi contentioné, vel aliã iustã causam. Quæsitum est an in parochia alterius possit officia celebrare? Et respondet, ꝙ sic, tanquam sacerdos, ita tñ, vt de rebus ecclesiæ vbi diuina celebrat, nihil sua auctoritate vsurpet, sed expectet quid synodus de eo statuat. Idem est casus sequentis c. & quod dicitur ibi, honoris, id est, honorabilis officii, id est, presbyterii.

g ¶ *Si quis.*] hæc tria capitula loquuntur de eadem materia scilicet cũ quis est ordinatus episcopus ad aliquam ecclesiam, sed non audet ire illuc propter scãdalum, vel propter hostilitatem, vel qa

Episcopo debet synodus prouidere qui ad ecclesiã suam non audet accedere.

eum, vel dicunt ꝙ renuntiauit episcopatui.

k ¶ *Contingere.*] id est, non episcopalia, nisi inuitatus sit. arg. extra de eo qui renun. epis. c.1. ĩ.7.q.1.c. episcopi.

l ¶ *Iudicare.*] nam aliã ecclesiam si vacat debent ei conferre. 7. q.1. pastoralis ¹. sed & populus est excõicandus, qui eum non recipit cum iustam causam non pretendat; nisi scandalum timeatur: sicut & ipse excõicatur cũ ad ecclesiã illã ire nõ vult. ĩ. eo. c. 3. Io.

m S*i quis.*] ¶ *Cuius est.*] id est, ad quam.

n ¶ *Aliam.*] quam forte allegat.

o ¶ *Et honoris.*] Videtur contra s. proxi. c. sed dic, honoris, id est, honorabilis ministerii; quia in vestibus epalibus exercebit sacerdotale officium, non episcopale, nisi inuitatus sit, vt dixi s. c. proxi. & maior reuerentia exhibebitur ei, q̃ alii presbytero simplici.

ADDITIO Et hoc in memoriam dignitatis, vt ff. de decur. l. vlt.

p ¶ *Prouincia.*] quæ scilicet habet decem vel vndecim episcopos & metropolitanum. 6. q. 3. scitote. Lau.

1 Et ĩ. e. c. pe. sed hoc cap. pastoralis hoc nõ probat, quia loquit' in populi confessione. Arch.

Excommunicandus est populus suum non recipiens episcopum.

S i quis.

S*i qui.*] CASVS. Quæsitum est quid debeat fieri de illis epis, qui cum in suis epatibus non recipiant, per seditiones plebes alienas volunt vsurpare? Et rndet q si volunt pacifice ministrare in ordine presbyterij, in quo prius erant ante q̃ essent epi, non sunt repellendi. Si autem facere voluerint seditiones, repelli debent. sic intel- [...] serit in sua diœcesi, non abrenuntiet episcopatui: qa & posset quelibet archiepiscopum non suum. arg. 6. q. 3. placuit. ff. de offic. præsi. præses. Hoc tamen tene, q sine licentia Papæ non abrenuntiabit. extra de transla. episcopo. inter corporalia. Lau.

S*i quis episcopus.*] CASVS. Dicitur hic, q si quis eps negligit ire ad ecclesiam suam, debet communione priuari donec coactus vadat: vel donec synodus aliquid decreuerit de ipso.

Item ex concilio Ancyrano, c. 18.

¶ A sua parochia non recepti aliis molestiam non inferant. C. VI.

Polyc. ibidem. Burch. l. 1. c. 36. Ivo p. 5. c. 147.

SI qui episcopi ordinati sunt [a], nec recepti ab illa parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim præsulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando; hos abijci † placuit. Quòd si voluerint in presbyterij ordine, vbi prius fuerāt [b] vt presbyteri residere; non abijciantur [c] a propria dignitate [d]. Si autē seditiones commouent ibidem constitutis episcopis, presbyterij quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione † notabiles.

† ἀφορίζεσθαι, idest segregari.

† ἐκκηρύκτους idest abdicatos

Item ex concilio Antiocheno, c. 17.

¶ Communione priuetur episcopus, qui sibi commissam ecclesiam adire neglexerit. C. VII.

Poly l. 2. tit. 12. Burch. l. 1. c. 37. Ivo p. 5. c. 148.

iij SI quis episcopus per manus impositionem [e] episcopatū acceperit, & [a] sibi commissum ministeriū subire neglexerit, nec acquieuerit [f] ire ad ecclesiam sibi commissam; hunc oportet communione priuari, donec susceperit coactus officium, aut certe de eo aliquid integra decreuerit eiusdem prouinciæ synodus sacerdotum.

a ¶ Et sibi.] *Ita etiam Burchardus, & Ivo. Sed in versione Dionysii, quam in ceteris partibus referimus, legitur:* & præesse populo constitutus ministerium subire, &c. *quod ad verbum de græco expressum est.*

Item ex eodem, c. 16.

¶ Sine concilio integri ordinis vacantem episcopus vacans ecclesiam non adeat. C. VIII.

Apud Martinū Bracar. c. 9. Burch. l. 1. c. 39. Ivo p. 5. c. 150.

iiij SI quis episcopus [g] vacans in ecclesiam non habentem episcopū surripiens populos sine concilio integri ordinis irruerit [h], etiā si populus, quem seduxit, desideret [i] illum; alienum eum ab ecclesia esse oportet. Integrum autem, & perfectum [k] concilium dicimus illud, cui metropolitanus [β] episcopus interfuit.

¶ *Hæc versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Ivo sequuntur, eadem fere est atque illa Martini Bracarensis. Dionysiana vero longe magis accedit ad verba græca.*

β ¶ Metropolitanus.] *Addendum est,* Metropolitanus etiam. *Sic enim græce:* καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

5. dist. 91. clericus victum.

4 *Quòd autem supra clerici se vigilijs subtrahentes excommunicari iubentur, de his intelligendum est, qui ab episcopo frequenter admoniti negligentiam suam corrigere contemnunt. Vnde in concilio Martini Papæ legitur.*

In capitul. Martini. Bracar. c. 64. ex. Tolet. 1. c. 5.

Excommunicetur clericus, qui ab episcopo commonitus, matutinis, vel vespertinis horis adesse neglexerit. C. IX.

v SI quis presbyter, aut diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus [l] si intra ciuitatē fuerit, aut in quolibet loco in quo eccle

e ¶ *Impositionē.*] id est, ordinem episcopalem.
f ¶ *Nec acquieuerit.*] intra tres menses. j. 100. dist. quoniam sponsa. tū intra duos menses, &c. extra de conuer. côiu. ex publico. Ioan.

S*i quis eps.*] CASVS. Quæsitum est quid debeat fieri de epo, qui cum non habeat ecclesiam propriam, surripit sine consilio metropolitani vacantem epatum? Et respondet q debet abijci: etiam si populus quem seduxit, velit ipsum habere.

g ¶ *Episcopus vacans.*] id est, vacans epatu, vel epatum non habens: sicut dicitur mulier vacans quæ virum nō habet. ff. ad legem Iuliam de vi publica. qui cœtu. §. qui vacantem. Io. — Mulier vacans est quæ virum non habet.

h ¶ *Irruerit.*] Sed quid si ille intrusus aliqua contulerit ipsi ecclesiæ? Tenetur ei ecclesia restituere: sicut de simoniaco. extra de simo. veniens. & quia nihil deperit ecclesiæ. 54. dist. generalis. Sed si bene promotus esset, ecclesia non tenetur ei restituere: & ideo bonus deterioris est conditionis q̃ malus. Io. Sed ꝯ extra de simo. de hoc. Sol. in simoniaco dicunt quidam, q nihil debet ei restitui: & quod dicit illa decret. veniens. dispensatio fuit. Alij dicunt q propter delictum abbatis & monachorum hoc contingit. — Intrusus an recipiat quæ eccle sie contulit.

intelligit casum H. licet Beneuen. in medio cap. aliter intelligat dicens: Si velint pacifice permanere vt presbyteri in ecclesijs, vt prius fuerant, non abijciantur, &c.

a ¶ *Si qui epi ordinati sunt.*] id est, si qui clerici ordinati sunt epi.

b ¶ *Vbi prius.*] id est, in quo loco: vel in quo ordine. Sed numquid prior ecclesia tenet eos recipere? vr q non. 72. dist. placuit. argu. ꝯ 21. q. 2. si quis iam translatus. Ad hoc dic q si habuit corporalem possessionem per se vel per alium eius ecclesiæ ad quam modo nō recipitur, non tenet prior ecclesia eum recipere, licet nondum eius beneficium sit collatum. Si non habuit possessionem [1], tenetur: licet iam alijs concessa fuerint eius beneficia, vt extra de elec. cum in cūctis. 7. q. 1. eos. C. de repud. here. l. vlti. Per alium dixi: quia idē est ac si per se. extra de praben. accedens. arg. 3. q. 1. cap. 1. in §. 1. Ioan. hæc glo. non adaptatur ad textum. B.

Prælatus an sit recipiendus qui ad ecclesiam dimissam redit.

1 Scilicet pacificam, vel per eū fieret quominus eā haberet, extra lib. 6. de præbēdis, licet epi. Archidia.

c ¶ *Non abijciantur.*] Arg. q nō debet electus in alia prouincia priuari beneficio priori ante quàm transferatur ad aliam.

d ¶ *Dignitate.*] Sed numquid est clericus huius epi? Distingue: qa si non vult renuntiare epatui ad quem electus est, non erit clericus eius: remanebit tñ ei prius beneficiū, quod ius conseruauit ei. Si vero renūtiauit, eius clericus erit, & ab eo iudicabitur. extra de renun. ad supplicationē. nisi i criminali causa. tñ nō potest eum deponere in memoriam pristinæ dignitatis. ff. de decu. l. vlt. Quod ergo dicit, auferatur honor, dic q per Papam: arg. C. vbi sena. vel clariss. l. vlti. circa mediū. Ratione autem delicti poterit eum excōicare si excesserit [...]

T. dicit q clerico in sæculo remanenti nil restituitur: secus si ad religionem transit, vt 27. q. 1. si quis rapuerit. De clerico autem sæculari qui remouetur ab ecclesia, quid iuris sit si aliqua contulit [2] not. extra de cleri. coniug. quod a te. B.

2 In ipso intrusio.

i ¶ *Desideret.*] Arg q quæ malo sunt inchoata principio, non conualescunt, quamuis ad eum casum deueniant, à quo recte possent incipi, vt 7. q. 1. epum. extra de elec. auditis [3]. Arg. ꝯ extra de iure patro. cura pastoralis: extra de conuer. côiug. placet. Ioan. Dic, q ipso iure nullum est, non conualescit. alias secus [4] extra de elec. auditis. & c. quod sicut. B. Item argu. q non valet electio concors, nisi canonica fit. 18. q. 2. si quis abbas. 63. dist. c. 1.

3 Concor. ioc. in authen. vt iu. sine quo. suffra. §. cogitauit. col. 2.

4 Dic vt dixi 63. dist. Salonitanæ. Archidia.

K ¶ *Et perfectum.*] Et nota quòd concilium dicitur perfectum, licet non adsit primas, vt 18. dist. c. 2.

QVOD AVTEM. Hæc est quarta pars dist. in qua dicitur q omnis sacerdos compellatur interesse officijs. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra in capitulo, clericus victum. di. 91. dictum est q clerici debent excōicari qui vigilijs se subtrahūt, & artificijs se applicant. Nunc autem dicit illud esse intelligendum de illis qui frequenter ab epis commoniti nolunt obedire: quod probat sequenti capitulo. Et est ille quintus articulus huius distinctionis.

S*i quis presbyter.*] CASVS. Dicitur in hoc cap. q si quis clericus noluerit diuinis officijs admonitus interesse, deponi debet.

l ¶ *Deputatus.*] Per hanc literam dicunt quidam illum teneri ad hoc

hoc tantū q alicui ecclesiæ intitulatus est: aliàs non, etiā si ordinatus sit ad titulū suæ possessionis. extra de ꝑben. eps. Tu dic eum & quemlibet clericum teneri ad hoc, licet non teneatur specialiter ad hanc vel illam ecclesiam. sic subaudi extra de reg. super eo.

Officia matutina & vespertina.

a ¶ *Matutinis.*] Matutina dicuntur officia quæ celebrant à mane vsque ad nonam, vespertina a nona vsq; ad noctem. 11. q. 3. si quis eps in concilio.

Ecclesiæ tenentur, secundū leges.

Additio. Sed aliter ibi exponitur ſm Lau. vt ibi dicā. Archid.

b ¶ *Conuenerit.*] Nam ex præcepto tenent clerici ad horas. extra de celeb. missa. dolentes. in fi. ibi videas. Archid.

Offensa prima debet esse impunita.

c ¶ *Castigatus.*] Nota q̃ ꝓ prima offensa nō est quis puniendus, vt 74. dist. honoratus. & extra de offic. custo. c. 1.

sed recederēt ab eo sine aliqua cōione, quamuis eis a Clemēte non dicatur: ad hoc vt ille peccator erubescat, & citius ad obedientiā reuertatur, & petat reconciliari. Si quis vero contra fecerit, hostis est ecclesiæ: & est nequior hostis, quàm illi qui sunt foris.

f ¶ *Si inimicus est.*] inimicus dr̃ hic quo ad opinionem excōicati: sicut

sia est, & ad quotidianum psallendi officiū † matutinis [a], vel vespertinis horis ad ecclesiam non conuenerit [b], deponatur a clero: si tamē castigatus [c] veniam ab episcopo per satisfactionē noluerit promereri. † al. sacrificium

DISTINCTIO XCIII.

1 ps OBedientiam [d] autem inferiores ordines † superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, vt nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus ipse extiterit: nec in ecclesia esse poterit, qui eius cathedram deserit. Vnde Beatus Apostolorum princeps Petrus in ordinatione Clementis [e] populum alloquens inter cetera ait. † al. ex ordine

¶ Cui pro actibus suis Apostolicus inimicatur, communicare non debemus. C. I.

Clemens epi. 1. Anacletus epi. 1. Alex. epist. 1. Fabianus epi. 1. Conc. Valen. 1. c. 6. 2. q. 3. c. 15. Iuo. p. 14. c. 22. Ans. l. 1. c. 6. Poly. l. 1. tit. 16.

SI inimicus est [f] iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite [g] expectare [h], vt ipse vobis dicat [i], cum illo nolite [k] amici esse: sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque commonitione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur [l]: vt vnusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre †, festinet citius recōciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire cœperit monitis præsidentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur; vnus est & ipse ex illis, qui exterminare [m] Dei ecclesiam volunt; & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis [n] hic, quam illi, qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideoque [a] charissimi his Apostolicis institutis vos monentes instruimus, vt effecta certior charitas vestra solicitius deinceps agere studeat, & cautius; ne peruersi, & infideles homines lædendi fideles, ac beneuolos habeant facultatem.

† al. habere] al. gratiā reparare

a ¶ Ideoque.] *Hinc vsque ad finem sunt in Fabiani tantummodo epistola. Quamobrem ex ipso potissimum videtur Gratianus cetera etiam sumpsisse.*

Item Gregorius lib. 5. epistola 26. seu c. 126.

d ¶ *Obedientiam*] In hac distinctiōe, icipit vij. pars. tractatus distinctionū. Et hæc distinctio diuidit in septē partes: in quarum prima tractat de obedientia quam debēt omnes catholici ecclesiæ Romanæ capiti suo. & hoc ꝓbat quattuor auctoritatibus. Secūda ibi, *Reliquus.* Tertia ibi, *Vt igitur ex promissis.* Quarta ibi, *Compagis.* Quinta ibi, *Diaconi.* Sexta ibi, *Hoc capitulo.* Septima ibi, *Hoc autem.* Ioannes de Fant.

Casus. Supra ostensum est in quibus locis prælati debeant ordinari: sed quia prælatura contemptibilis est sine obedientia minorum: ideo in hac 96. dist. ostēdit, q̃ minores gradatim debent maioribus reuerentiā exhibere: & primo docet, q̃ Papæ omnes subiecti sunt generaliter, intantum vt nulli liceat ei communicare cui ipse Papa pro suis malis actibus non communicat.

d ¶ *Obedientiam.*] Hic intitulatur 93. distinctio. in qua ostendit magister hactenus qualiter & à quibus & in qbus locis clerici & prælati debent ordinari: sed quia dignitas prælatorum sine obedientia contemptibilis est; ideo ostendit hic de obedientia quam debēt inferiores superioribus. Et primo de obedientia quæ debetur Papæ. Secundo de obedientia quam debent minores maioribus ratione ordinis: postea de obedientia quam subditi clerici debēt epis suis. ostendit etiam differentiam inter presbyteros & diaconos: quādoque loquens ꝓ illos: quandoque ꝯ illos. ad vltimum ostendit presbyteros maiores esse diaconis. Nota autem q̃ obedientia consistit in tribus. in reuerentia exhibenda, in mandato suscipiendo, in iudicio subeūdo. Reuerentiā debet minor vt assurgat maiori, & cedat ei primum locum in sedendo & eundo: nisi minori maior administratio commissa sit. vnde archipresbyter vel presbyter archidiacono debet reuerētiā, licet ordine maior sit, ratione maioris administrationis. 25. dist. cap. 1. hac cōsideratione quādoq; presbyter tenetur obedire diacono prelato. In mandato autem & iudicio nemo tenetur obedire, nisi ei qui habet administrationem vel iurisdictionem super eum: & nisi ab eo absoluatur per appellationē, vel recusationem: vel si ei controuersiam moueat: vel si prælatus deponatur. 8. q. 4. in summa. & cap. nonne. Lau.

Obedientia in tribus consistit.

Id est, si moueatur quæstio inter prælatum & clericum suū 31. q. 3. de persona. extra de foro compe. si quis contra. Archi.

e ¶ *Clementis.*] in presbyterum. nam Petro viuente non fuit Clemens Papa. 8. q. 1. si Petrus.

Additio Ad hoc 14. q. 6. c. alius. & cap. seq. Archid.

¶ *Si inimicus est.*] Casus Petrus apostolus cū instituit sibi Clementē successorem, docuit populos & omnes subiectos vt nulli cōicarent cui viderent Clementē ꝓ suis actibus non cōicare: sicut iudex dicitur crudelis latroni. 23. q. 5. nō est crudelis. aliàs Papa neminem debet habere odio: immo pacem cum omnibus habebit. 11. q. 3. inter verba. Vel inimicus est actibus, vt 86. dist. odio.

Papa neminem odio habeat.

g ¶ *Nolite.*] sic 7. q. 1. scire. 11. q. 3. quibus episcopi. Arg. contra. 6. q. 2. si tantum. sed ibi solutum est.

h ¶ *Expectare.*] Ergo denuntiatio non est expectanda. extra de sen. excom. cum non ab homine. tñ sola fama semper non sufficit ad hoc vt quis vitādus sit, vt extra de excess. prælato. inter. licet sit arg. ꝯ. extra de elect. venerabilem. Sed quid si Papa communicat excommunicato? Non incidit ideo in canonem, quia Papa non ligatur à canone. vt extra de elect. innotuit. ff. de recep. l. penulti. Nec eo ipso eum absoluit: arg. extra de senten. excommu. cum desideres. Si tñ ei communicaret intendendo eum absoluere facto, etiam si non verbo, habendus est pro absoluto: cum princeps sola voluntate libertatem concedat. ff. de manumiss. l. apud. & facit ad hoc extra de sen. excom. si aliquando. extra de priuil. cum olim. C. de fideicommiss. liberta. l. si voluntate.

Fama sola non sufficit vt excommunicatus vitari debeat.

Papa cōicans excōicato, non inc dit in excōi canonem, nec eum absoluit.

i ¶ *Dicat.*] non enim debet certiorari qui non ignorauit. ff. de actio. empt. l. 1.

K ¶ *Nolite.*] Nam eo ipso qs suspectus est, q̃ inimicorum est amicus. arg. 3. q. 5. c. 3. & ob hoc fili' matrē exheredat. C. de inoffi. testa. l. liberi. Et est simile extra de accusa. eum oporteat.

Inimicorū amicus est suspect'.

l ¶ *Non loquitur.*] hoc verum est ī hoc casu, si qui scilicet excōicati sunt: secus ħ propter priuatum odium alicui non loqueretur.

m ¶ *Qui exterminare*] ī. 24. q. 1. quoniam vetus.

n ¶ *Hostis.*] Vnde Boetius. Nulla pestis efficacior est ad nocendum, quàm familiaris inimicus. argu. C. de dolo l. lata. vnde, Non est deterior hostis, quàm fictus amicus Non odium grauius, quàm simulatus amor. vnde illud etiam. Mus in pera, &c. argu. 23. q. 1. S. item præcepit. simi. est. 12. q. 1. certe. Ioan.

Familiares inimici sunt pessimi.

Miratus

Miratus valde sum.] Casus. Gregorius excõicauit Maximũ archiepiscopum Salonitan. qui fuerat simoniace ordinatus, à cuius cõione nullus se remouit, nisi eps Paulinus, & Honoratus eius ecclesiæ archidiaconus. vnde Gregorius oẽs alios reprehendit: quia quẽ Apostolica sedes repellit, oẽs debent habere repulsum, donec ab illatis criminibus mundet. Sequens capitulũ patet.

obedire Papæ. Nunc autem dicit, quod epi qui subsunt Papæ immediate, hanc ei reuerentiam debent, vt singulis annis curiam visitẽt. & hoc probatur seq. cap.

Iuxta.] Casus. Dicitur hic, quod episcopi qui subsunt Ro. ecclesiæ nullo mediante, si vicini sunt, quolibet anno sedem Apostolicã visitent per se vel per aliũ. Si vero sunt remoti, faciant sicut in chirographo suo continetur. Et quicũque hoc cõtẽpserit, nisi sit valitudine ĩpeditus, canonicis regulis subiacebit.

¶ A nullo debet suscipi, quem Romana depellit ecclesia. C. II.

Ansl. l. 12. c. 11.

Miratus valde sum, quia in tanto Salonitanæ ecclesiæ clero [a], vel populo, vix [b] duo ex sacris ordinibus [c] inuenti sunt, frater scilicet, & coepiscopus noster Paulinus & dilectissimus filius meus Honoratus archidiaconus eiusdem ecclesiæ, qui communicare Maximo sacerdotium rapienti, minime consentirent, & se Christianos esse cognoscerẽt. Debuistis enim filij [d] charissimi pensare ordines vestros, & quẽ sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, vt prius, si posset, ab illatis criminibus mundaretur; & tunc ei vestra dilectio communicaret, ne particeps obligationis eius existeret.

Item Cyprianus de vnitate ecclesiæ.

Iuo p. 5. c. 361.
† al. quem

¶ Non est in ecclesia, qui cathedram Petri non sequitur. C. III.

Qui cathedram Petri, super quam † fundata est ecclesia, deserit; in ecclesia se esse non confidat.

¶ *Apud Cyprianum Romæ impressum hæc leguntur.* Hanc ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur, & resistit, in ecclesia se esse confidit? *Verum in Vaticana bibliotheca, præter ea integra Cypriani exemplaria, est etiam aliud, in quo tantum opuscula quædam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, itemque in altero integro Monasterij S. Saluatoris Bononiæ sunt verba hæc, quæ à Gratiano, & Iuone afferũtur. Ac sane paulo ante Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram esse ostenderat, vnde vnitas ecclesiæ penderet.*

Episcopi vero, qui Apostolicæ ordinationi subiacent, etiam hanc reuerẽtiam debent, vt se se singulis annis, Apostolorũ liminibus repræsentent. Vnde Anacletus, & Zacharias Papa.

¶ Singulis annis Apostolorum limina visitent episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subiacent. C. IIII.

Leo epist. 4. c. 7.
Poly. l. 4. ti. 25.
Ansl. l. 6. c. 164.
† al. Idib. Maij.

Iuxta [e] sanctorum Patrum, & canonũ instituta omnes episcopi, qui huius Apostolicæ sedis ordinationi subiacent, qui propinqui [f] sunt annue circa † Idus Maij sanctorum principum Apostolorum Petri, & Pauli liminibus præsententur [g] omni occasione seposita: Qui vero de longinquo [h], iuxta [i] chirographum [k] suum impleant. Qui autem huius constitutionis contẽptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus; sciat se canonicis [l] subiacere sententijs.

¶ *Hic est canon quartus synodi Romæ habitæ sub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

2 *Reliqui vero in ecclesia minores semper debent maioribus subesse, sicut in synodo Romana S. Siluestri, c. 7. legitur.*

¶ Minores maioribus obedientiam exhibeant. C. V.

Burc. l. 2. c. 224.
Iuo p. 6. c. 199.
Ansl. l. 7. c. 66.

A Subdiacono † vsque ad lectores [m] omnes subditi sint diacono Cardinali vrbis Romæ, in ecclesia repræsentantes ei honorem [n]. Porro Põtifici presbyter, presbytero diaconus, diacono subdiaconus, subdiacono acolythus, acolytho exorcista, exorcistæ lector, lectori ostiarius, ostiario abbas [o], abbati monachus in omni loco repræsentent obsequium siue in publico, siue in gremio [p] ecclesiæ.

¶ *Caput hoc & apud Gratianũ, & in ipsius synodi editionibus videtur valde mendosum: Burchardus & Iuo sic habent.* A subdiacono vsq; ad lectorẽ, oẽs subditi sint diacono Cardinali vrbis Romæ, i ecclesia honorẽ repræsentãtes tñ. Põtifici vero presbyter, diacon⁹, subdiacon⁹, acolythus ...

† Non est ibi ...

a ¶ Clero.] & ita quilibet eps suffraganeus est de clero metropolitani. arg. extra de postul. pla. bonæ. arg. 86. dist. si quid vero. Forte iste fuerat canonicus, & ad hoc retinebat ibi præbendam.

b ¶ Vix.] quod ergo vix fit, tamen fit. ff. de iudi. vix. 19. dist. in memoriam. arg. contra ff. ad Velle. tutor. quia ibi dicitur vix fieri, vt quis pro se apud eumdem intercedat. & ita vix, id est, numquam. sic 2. q. 6. §. biduum. ver. si aduersus. — *Quod vix fit, fit tamen.*

c ¶ Ordinibus.] arg. pro eis qui multitudinem non sequuntur, vt 7. q. 1. denique. & quod multitudo nõ excusat à delicto vel pœna arg. 2. q. 1. multi. & dist. 23. in noie. arg. contra & dist. 19. in canonicis. — *Multitudo non excusat à delicto.*

d ¶ Filij.] qui ergo priuati sunt a sacramentis, filij sunt ecclesiæ: quia sunt epi. filij, cũ certum est, quod qui non est cũ epo, extra ecclesiã est. ar. 7. q. 1. scire. Vel dic, quod iam erant absoluti: vel quia causa humilitatis hoc dixit. 2. q. 7. nos si incompetenter. — *Extra ecclesiam est qui cum episcopo non est.*

Qui cathedram Petri.] Casus. Dictũ est s. quod oẽs debẽt obedire Papæ...

e ¶ Iuxta.] hoc cap. loquitur de eis qui subsunt Domino Papæ nullo medio.

f ¶ Propinqui sunt.] qui scilicet in eadẽ prouincia sunt, illos vocat lex præsentes. C. de præscri. decem ann. l. vlt.

Additio. Ad hoc extra de maio. & obe. humilis. vbi de hoc.

g ¶ Præsententur.] per se vel per alios. extra de iureiur. ego N.

h ¶ De longinquo.] arg. rõne loci permittitur quod alias nõ permittitur. ar. 24. q. 1. pudenda. s. dist. 63. cũ longe. & dist. 29. c. 1. & 2. s. dist. 4. certe. & dist. 63. c. 1. & 2. Et dic de lõginquo, vt sunt vltra Italiã constituti, vt extra de elect. nihil est quod ecclesiæ. Vel remotos vocat vltra duas dietas, vt extra de rescrip. nonnulli. — *Remoti qui dicantur.*

i ¶ Iuxta.] arg. quod expediri per aliũ sufficit quod iuste impeditus per se facere nõ potest. 18. di. episcopus. — *Impeditus, per alium expedire potest officium suum.*

k ¶ Chirographum.] extra de elect. significasti. in parte decisa. s. 65. di. si quis. 5. q. 3. si ægrotans.

l ¶ Canonicis.] s. di. 18. si quis episcoporum.

Reliqui. Hæc est secunda pars huius distin. in qua dicitur, quod omnes minores in ordine, vel dignitate debent suis maioribus reuerentiam præstare, & hoc probat per 7. auct.

Casus. Dictum est s. qualiter omnes debent obedire Papæ. Nunc autem dicit Gratianus, quod in ecclesia ab ostiario vsque ad episcopũ gradatim minor debet obedire superiori. quod probat per sequens capitulum.

A Subdiacono.] Casus. Dicitur hic, quod à subdiacono vsq; ad lectores debent omnes obedire Cardinali diacono, deinde Pontifici presbyter, presbytero diaconus, &c.

m ¶ Ad lectores.] hic nomine lectorum omnes inferiores ordines comprehendit.

n ¶ Honorem.] ratione ordinis. hæc est enim iustitia, vt minor seruiat maiori. 33. q. vlt. est ordo. nisi minor in administratione maior sit. 95. dist. c. 1. vel nisi obtineat locũ superioris, j. eo. c. vlt.

o ¶ Abbas.] loquitur fm ea tẽpora cũ monachi nõ erãt clerici, vt j. 16. q. 1. generaliter. Vel forte quilibet clericus dignior est quolibet monacho. ar. 16. q. 1. alia est causa. & c. legi. hodie maior honor debet abbatibus, quam alijs clericis. ar. extra de æta. & qual. c. 1. 69. dist. c. 1. — *Monachi olim nõ erãt clerici. Clericus secularis est dignior monacho.*

p ¶ Siue in gremio.] argu. contra 95. dist. eps 2. nam ibi dicitur, quod in domo collega debet esse, prælatus in ecclesia.

D *Iaconi.*] C A S V S. Dicitur hic, quod diaconi velut oculi episcopi debent omnia considerare, & si viderint aliqua corrigenda, significent episcopo. & per hoc ostenditur, quod debent episcopo obedire.

a ¶ *Oculi.*] Et hoc quod loco diaconorum successerunt archidiaconi, qui dicuntur oculi episcopi, qui perlustrant. alias cum habetur ȷ. eo. diaconi.

Archidiaconi illi oculi epi.

b ¶ *Oberrantes.*] Sunt & alii oculi circumlustrantes synodales testes. 35. q. 6. episcopus in synodo. Vel ibi loquitur de excessibus laicorum, hic clericorum. Hu.

c ¶ *Præcipitio.*] ergo non tantum tenetur quis denuntiare iam commissum crimen, sed etiam committendum: quod verum est. 22. q. 5. hoc videtur, arg. extra de cogna. spi. quia de consec. dist. 2. cum omne crimen.

S *Acerdotes vero.*] C A S V S. Probat Clemens in hoc capitulo, quod reuerentia est sacerdotibus exhibenda, & hoc probat auctoritate Petri dicentis. Vos estis sal terræ. & auctoritate Domini dicentis, Beati estis, &c.

d ¶ *Sal terræ.*] in omnibus enim operibus nostris sal offerre debemus. de consec. dist. 4. sal. & per sal sapientia intelligitur. 43. dist. sit rector.

e ¶ *Maledixerint.*] non quod ex maledictione benedictionem quis consequatur, sed ex patientia quam sustinet. 12. q. 3. qui iustus. Ian.

N *Vlla.*] C A S V S. Quæsitum fuit quid debeat fieri de illis clericis, qui sub nullius episcopi disciplina gubernantur? & respondet quod debent a suo officio remoueri: tales enim acephali dicuntur: qui vero suis maioribus recte obediunt, donum consequuntur a Deo. Sequens capitulum patet.

f ¶ *Nulla.*] ȷ. 18. q. 2. abbatibus.

g ¶ *Acephalos.*] priuilegiati tamen qui Papæ subsunt, non sunt acephali: quia Papa episcopus eorum est. arg. extra de priuileg. recepimus. tales sicut excommunicatos debet quilibet excludere de ecclesia sua. extra de parochi. & alie. paro. c. 2. Et est hic arg. pro prælatis: & quod etiam eremitæ subsunt episcopis, in cuius territorio sunt, vt 16. q. 1. qui vere. Ioan.

Acephali dicuntur illi qui sunt sine capite, vt hic. Fator. gl. [illegible] de app. [illegible] generalem sull. 4.

Eremitæ subsunt episcopo.

h ¶ *Ille procul dubio scandalizatur.*] id est scandalizat Deum. 8. q. 1. qui vos. Io.

A D V I S I O. Ad idem 3. q. 1. nulli. & 23. dist. in nono. Archi.

D *Iaconi.*] C A S V S. Præcipit Euaristus, vt in qualibet ciuitate sint septem diaconi, qui custodiant episcopum à malis hominibus, ne prædicatio eius impediatur, & ne ipse despiciatur. Sequens capitulum patet.

i ¶ *Diaconi.*] hoc capitulum loquitur de episcopali ecclesia, vbi debent esse septem diaconi, vt de cōsecratio dist. 1. episcopus Deo. Et vbi facultates suppetunt, vt 7. q. 1. illud.

Diaconi septem debēt esse in ecclesia episcopali

k ¶ *Ne ipse episcopus.*] quoquo modo infestetur, aut lædatur ab istis insidiatoribus, id est hæreticis: vel ita, ne quoquo modo offendatur ab illis, aut lædatur à suis clericis per oppresionem. Et ideo debent ei astare, & ab eo auertere huiusmodi oppresiones.

l ¶ *Aut verba.*] hæc est secunda causa huius constitutionis.

m ¶ *Detrahendo.*] timore hæreticorum: scilicet subticendo.

Quia forte timore hæreticorum non audet solus prædicare, & hæc crederet congruere illis hæreticis, quæ habet populus, aut despiciantur.

n ¶ *Redoleat.*] id est, exeat in publicum ex frequenti ardore.

o ¶ *Cum voluntate.*] ȷ. de consec. dist. 3. seuera. Io.

p D *Iaconi.*] ¶ *Actuum.*] 6. vbi agitur de septem diaconibus ordinatis ab Apostolis. Io.

thus, exorcista, lector, abbas, monachus in omni loco repræsentent obsequium, siue in publico, siue in gremio ecclesiæ. *Verum ob magnam codicum varietatem, & propter glossas, ac dictorum dicta nihil fere in textu mutatum est.*

. ¶ Abbas.] *De abbate, & monacho in synodi editionibus nulla mentio est.*

Item ex epist. 1. Clementis ad Iacobum fratrem Domini. — Et l. 2. cōst. c. 48.

¶ Quod sit officium diaconorum. C. V I.

DIaconi ecclesiæ tamquam oculi[a] sint episcopi, oberrantes[b], & circumlustrantes cum verecundia actus totius ecclesiæ, & perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio[c], & proximum esse peccato, vt referant hæc ad episcopum. *& infra* ♣. ¶ Sed & de peregrinis similiter episcopo suggerant resouendis; & cetera his similia, quæ ad cultum ecclesiæ, & disciplinam eius pertinent, diaconis curæ sint.

♣. ¶ Et infra.] *Sic legitur in plerisque manuscriptis. In vulgatis legebatur,* & ita. *alia vero nonnulla verba restituta sunt ex originali.*

Item ex eodem, eadem epistola.

¶ De eodem. C. V I I.

SAcerdotes vero beatus Petrus sal terræ[d], & mundi lumen docēs, præcepit in splendore bonorum operum patrem glorificare Deū; de quibus Dominus ait [Beati estis, cum maledixerint[e] vobis homines, & rel.] & iterum [vos estis sal terræ.] — Ans. l. 7. c. 67. Matt. 5.

Item ex concilio Parisiensi. — Concordat cōc. Mogunt. sub C. a tolo, c. 12.

¶ Hi non sunt habendi clerici, qui episcopali prouidentia non gubernantur. C. V I I I.

NVlla[f] ratione clerici, aut sacerdotes habēdi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina, & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos[g], id est sine capite prisca ecclesiæ consuetudo nominauit. — Burc. l. 2. c. 226. Iuo p. 6. c. 301.

Item ex epist. 3. Clementis.

¶ De eodem. C. I X.

QVi suis episcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porro ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per iustitiæ, & præceptorum eius semitas incedentes, doctoribus suis, qui recte episcopi intelliguntur, libenter obediunt.

Item Anacletus epist. 1.

¶ Ille in Deum scandalizantur, qui suo non obediunt episcopo. C. X.

ILle procul dubio scandalizatur[h] in Deum, qui recte non docet, & qui eius scandalizat episcopum, vel sacerdotem. — Iuo p. 7. c. 245.

Item Euaristus ad episcopos Africanos, epist. 1.

Septem debent esse diaconi in vnaquaque ciuitate. C. X I.

DIaconi[i] (qui quasi oculi videntur esse episcopi) in vnaquaque ciuitate, iuxta Apostolorum constituta, septem debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem; ne aut ipse episcopus † [k] ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur à suis: aut verba[l] diuina, detrahendo[m] aut insidiando, polluantur, vel despiciantur; sed veritas spirituali redoleat[n] feruore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate[o] concordet. — Poly. l. 2. tit. 38. Ansel. l. 7. c. 69. † abest ab ori.

Item ex concilio Neocæsariensi, c. 14. — Ex prisca versione. Burch. l. 2. c. 219.

¶ De eodem. C. X I I.

DIaconi septem esse debent secūdum regulā, quamuis[a] magna sit ciuitas. Regulæ autem auctoritas ista est, quod & liber actuum[p] — Ordo Ro. c. 9. Conc. Aquisgr. c. 64. Iuo par. 6. c. 294. & 295.

VT IGITVR EX PRAEMISSIS. Hæc est tertia pars huius distinctionis, in qua dr̃ q̃ diaconi debent subdere se presbyteris, & non pferre. & hoc pbat per nouẽ auctoritates. Io. de Fao. CASVS. Supra in cap. à subdiacono. dictum est q̃ sicut presbyteri obedire debent ep̃is, sic diaconi presbyteris. Sed quia diaconi non solum volebant adæquari presbyteris, sed etiam præferri: ideo vt eorum superbia opprimatur, statutum fuit, vt sacerdotibus dignã reuerentiam exhibeant, & sibi nihil vsurpent.

a ¶ *Ex præmiss.*] Ab isto loco incipit magister altercationem suã inter presbyteros & diacones. Et primo allegat pro presbyteris, q̃ diaconi debent eis subesse, vsque ad illud cap. diaconi. post in illo cap. diaconi. allegat pro diaconis. vltimo in cap. legimus. dabit sententiam contra diaconos. H.

Act. 6. Apostolorum idem insinuat.

a ¶ Quamuis magna. *Antea legebatur*, quamuis non magna. *Emendatum est ex canone græco, (qui etiã recitatur in sexta synodo c. 16.) & ex vulgatis etiã versionibus. In canonibus primæ Nicænæ synodi, qui ex Arabico in Latinum conuersi nuper editi sunt, canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia: quem fortasse canonem significauit Andreas Colossensis septima actione synodi Florentinæ.*

3 *Vt igitur ex præmissis* [a] *apparet, diaconi debent obedientiam presbyteris, sicut presbyteri episcopis. Sed diaconi superbientes, sacerdotibus æquari, vel potius præferri quærebant: contra quorum insolentiam multorum auctoritates manauerunt, eorum supercilium reprimentes, atque vt sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.*

Vnde Gelasius [β] *Papa in epist. ad episcopos per Lucaniam, c. 9. & 10. ait.*

β ¶ Gelasius.] *Sic est in plerisque manuscriptis, & apud Burc. & Iuonem. Nam in impressis erat* Pelagius.

¶ Nihil eorum, quæ sunt decreta primis ordinibus, vendicent diaconi. C. XIII.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 7. c. 63. Burch. l. 4. c. 57. Iuo. p. 1. c. 252. & par. 6. c. 99.

DIaconos propriam constituimus seruare mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum [b] quippiam tentare permittimus: Nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quę primis [c] ordinibus propriè decreuit antiquitas. Absque episcopo [d], vel presbytero baptizare nõ audeant; nisi prædictis fortassis ordinibus † longius constitutis, necessitas [e] extrema compellat. Quod & laicis Christianis [f] facere plerumque conceditur. *& infra.* ¶ Sacri corporis prærogationem † sub conspectu pontificis, seu presbyteri (nisi his absentibus) ius non habeant exercendi.

† *officijs*] orig.
C. 10. in medio.
† *al. erogationem*

In Aquisg. c. 42.

Item in concilio Nicæno, c. 14. seu 18.

¶ Inferiores presbyteris se diaconi cognoscant. C. XIIII.

Burch. l. 5. c. 26. Iuo. p. 2. c. 36.

PEruenit ad sanctum concilium, quòd in locis quibusdam, & ciuitatibus, presbyteris sacramenta [g] diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam diaconi etiam [h] ante episcopos sacramenta [γ] sumunt. Hæc ergo omnia amputentur: & in sua diaconi mensura permaneant; scientes, quòd episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem presbyteris habentur. Per ordinem ergo post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut episcopo, aut presbytero porrigẽte. Sed nec sedere in medio [i] presbyterorum diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam, & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, a ministerio cessare debebit.

¶ *Prior pars huius capitis vsque ad ver.* amputentur, *est ex prisca versione in canone quartodecimo. Reliqua vero pars est ex versione Dionysij in canone 18. quam quidem totam afferunt, & codex canonum, & Burchardus, & Iuo.*

γ ¶ Sacramenta sumunt.] *Græce est*, τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται, *quod Dionysius vertit,* oblata contingant. *quamquam Burchardus, & Iuo hoc vno fere loco discrepantes habent, ille quidem,* sacra oblata contingant: *hic vero,* sacram oblationem contingant.

& in Agat. c. 65. & Aquisg. c. 77.

Item ex concilio Laodicensi, c. 20.

b ¶ *Deputatum*] scilicet diaconis. sic 18. q. 2. hoc tantum.

c ¶ *Primis.*] id est maioribus: episcopali scilicet, & presbyterali: & ita episcopatus est ordo, vt 83. dist. cum in pterito. 21. dist. clericos. ad idem 21. dist. cap. 1. — Episcopatus est ordo.

d ¶ *Absque episcopo.*] id est absente ep̃o, vel presbytero: quibus, solum baptizandi ministerium permissum est, vt de cõse. dist. 4. cõstat. & dic q̃ absque episcopo, id est, præter auctoritatem eius.

e ¶ *Necessitas.*] Not. q̃ vbi necessitas exigit, & presbyter est absens, potest diaconus etiam iure suo baptizare, & corpus Christi erogare infirmis, si consecratum est: sed in ecclesia i præsentia presbyteri nõ potest, etiam si necessitas exigat, nisi iussus à presbytero: puta cũ multi sunt qui indigent baptismo, & pbyter non potest omnibus sufficere. similiter si multi sũt q̃ volunt accipere corpus Christi, nec presbyter sufficit omnibus. — Diaconus potest baptizare, & corpus Christi ægris erogare.

f ¶ *Christianis*] & et à hæreticis, vt j. 1. q. 1. quòd quidam, &c. — Quod est ergo illorum priuilegium? Dicit vt no. 50. dist. qui sub gradu.

P *Eruenit.*] CASVS. Diaconi in tribus delinquebant. Primo, quia post consecrationem porrigebant hostiam sacerdotibus. Secundo, quia sumebant sacramẽta in Missa prius quam ep̃i. Tertio q̃a sedebant in medio presbyterorum. Statutũ ergo fuit in Niceno concilio, vt deinceps talia non faciant: sed in sua mensura permaneant: & si quis obedire noluerit, cesset ab officio. Capitula quæ sequuntur, plana sunt vsque ad c. nonnulli.

g ¶ *Sacramenta*] id est Eucharistiam cõsecratã: sanguinem autẽ bene porrigunt. j. eo. diaconi sunt. & ver. sacerdotib. & hęc est ratio quare sacerdos corpus Christi per se sumat, calicem autem de altari presbyteris sumere non licet, sed diaconus eis porriget: quia sumptio corporis futuram resurrectionem corporum significat, quã Deus sua virtute faciet sine omni ministerio. Sed somptio sanguinis significat redemptionem peccatorum, quæ fit intercessionibus aliorum. 13. quæstione tertia. cap. animæ. i. distinct. 50. presbyteros qui contra. ibi in pœnam dicitur de diaconis, panem offerant: quare de iure licitum esse videtur. Ioan. Sed illud intelligitur quando in principio secretorum diaconus accipiens patenam cum pane offert sacerdoti. Imponitur ergo diaconis ad pœnam, ne panem offerant altario ministrando: hic autem prohibetur ne post sacramenta confecta corpus Christi porrigant sacerdoti, vt sumat. B. — Corporis Christi sumptio, qd signat. — Sanguinis sumptio, quid repræsentat.

h ¶ *Etiam ante episcopos.*] id est, antequam episcopi sumant.

i ¶ *In medio.*] secundum consuetudinem diuersorum locorum hæc variantur [s]. in quibusdam enim locis hæc obseruantur: in quibusdam non.

D *Iaconos.*] CASVS. Diaconi vsurpant officia eporum & presbyterorum. baptizabant enim eis præsentibus, & non præcipientibus: & corpus Domini propria auctoritate populis distribuebant. quare Pelagius statuit ne deinceps talia faciant sine præcepto eorum, nisi in necessitate presbyteris absentibus.

[s] Vide ad hoc 8. de c. ffic. p. con. l. obseruare. 6. antequam. & l. eodemque. ff. de ...

a ¶ On oportet. ¶ Sed iussione.] hoc obseruatur secundum consuetudinem quarumdam ecclesiarum cum sedit à lectione Euangelij. Lau.

b ¶ On oportet. ¶ Panem.] id est corpus Domini. Dare, id est, porrigere, scilicet alijs post confectionē sine licentia sacerdotis. Vel dic, dare, id est conficere: quod ad solum presbyterum pertinet. 1.q.1.dictū. extra de sūma trini. firmiter.

ADDITIO. scilicet compagus compagi. Hug.

m ¶ Nec mappulis.] id est, ornamentis equorum, quæ Constantinus cōcessit cardinalibus. 96.dist. Constantinus. nam mappa ornamētum est equi. similiter in Authen. de consul. §. quantacumque & sunt quædā alba linteamina quibus cooperiunt equi Cardinalium

Mappulæ quid sint.

¶ Diaconus honorem exhibeat presbytero, & ipse ab inferioribus honoretur. C. XV.

j NOn oportet diaconum coram presbytero sedere: sed iussione[a] presbyteri sedeat: similiter autem diaconus honorem habeat à sequentibus, id est à subdiaconis, & omnibus clericis. Ansl. l. 7. c. 65. Burc. l. 2. c. 221. Iuo. p. 6. c. 296.

Item ex eodem, c. 25. Aquisgran. cap. 78.

¶ Calicem benedicere, & panem dare diaconis non licet. C. XVI.

ij NOn oportet diaconos[a] panem[b] dare, nec calicem benedicere.

a ¶ Diaconos.] *In vetustioribus prisca versionis editioni hic est,* diaconem. *Græce est,* ὑπηρέτας, *quod Dionysius vertit,* subdiaconos: *& sic habetur in concilio Aquisgranensi.*

Item ex concilio Carthaginensi quarto[β], *37.*

¶ Sicut episcopis, ita & presbyteris diaconi ministrent. C. XVII.

DIaconi ita se[c] presbyteri, sicut episcopi ministros esse cognoscant. Polyc. l. 2. tit. 39. Ansl. l. 7. c. 63.

β ¶ Quarto.] *Caput hoc cum duobus sequentibus habetur in concilio quarto Carthaginensi, & in codicibus Gratiani etiam manuscriptis, itemque apud Anselmū titulo huius capitis erat additum:* Carthaginensi quarto, cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios, *quod minime conuenire ostendunt acta sextæ synodi Carthaginensis: ad quam Zozimus Faustinum Potentinæ ecclesiæ episcopum, Philippum, & Asellum legatos misit. Nam quarta habita est Honorio iiij. & Eutychiano coss: sexta vero Honorio xij. & Theodosio viij. coss. id est anno vigesimo post. Quo anno (prout ex Africano concilio can. 76 & sequentibus apparet) contra Pelagij, & Cælestij hæresim quædam sunt definita; cum Cælestius ad Zozimum Papam appellasset: quod ex nonnullis manuscriptis Zozimi, & episcoporum Africæ ad ipsum epistolis, quæ in bibliotheca Vaticana seruantur, demonstratur. Quare cum Zozimus in Pontificatu duos tantum annos, & menses aliquot vixerit, necessarium est multo ante ipsius Pontificatum quartam synodum Carthaginensem habitam fuisse.*

Item ex eodem, c. 38.

¶ De eodem. C. XVIII.

PRæsente presbytero diaconus Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget[d]. Polyc. ibidem Ansl. l. 7. c. 66. Burc. l. 5. c. 13. Iuo. par. 2. c. 23

Item ex eodem, c. 39. & 40 & 41.

¶ De eodem. C. XIX.

DIaconus sedeat quolibet loco[e], iubente presbytero. Item Diaconus[f] in conuentu presbyterorū interrogatus loquatur[g]. Alba[h] vero tempore oblationis tantum, vel lectionis[i] vtatur †. Ansl. ibidem. † al. induatur

Item ex concilio Toletano 4. c. 38.

¶ Diaconi presbyteris se superiores non cognoscant. C. XX.

NOnnulli diaconi in tantam erumpunt superbiam, vt sese presbyteris anteponant, atque in primo[k] choro ipsi priores stare præsumant, presbyteris in secundo choro constitutis. Ergo, vt sublimiores[l] se † presbyteros agnoscāt, tā hi quam illi in vtroq;[γ] cōsistant. Burc. l. 2. c. 222. Iuo p. 6. c. 197 † al. sibi

γ ¶ In vtroque.] *Licet in vulgatis Gratiani codicibus legatur,* in vtroque ordine, *& in tomis conciliorum impressis,* in vtroque choro: *tamen in vetusto codice conciliorum Regis Catholici, & plerisque vetustis Gratiani, etiam impressis neutra vox habetur.*

4 *Compagis*[m] *vero calciari absque Apostolici licentia diaconis non permittitur, sicut nec mappulis*[n] *vti absque eiusdem auctoritate quibuslibet clericis conceditur. Vnde Gregorius Ioanni episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 28. indict. prima.* Ioa. diac. l. 4. c. 8

¶ Absque Apostolica licentia Diaconi compagis vti non præsumant. C. XXI.

PEruenit ad nos, diaconos ecclesiæ Catinensi scalceatos compagis procedere præsumpsisse: quod quia nulli hactenus per totam Sici- Ansl. 7. c. 74.

c ¶ Iaconi ita se.] io io Missa: nam alibi magis sunt ministri episcopi.

d ¶ Præsente. ¶ Eroget.] iussus vel non iussus, lōge tñ potius epō vel presbytero. s. eadē, diaconus.

e ¶ Iaconus. ¶ Loco.] id est, in aliquo de omnibus, tñ honesto. ff. de arbitr. si cum dies. § si arbiter. & ff. de mune. & hono. vt gradatim. §. 1.

f ¶ Diaconus in conuentu.] vbi conueniunt ad synodum.

g ¶ Loquatur.] id est, prædicet, nam officiū prædicandi presbyterorum est. 16. q. 1. adiicimus. Hug.

h ¶ Alba.] id est, dalmatica. arg. 11. q. 3. epūs presbyter.

i ¶ Vel lectionis.] Euangelij.

Onnulli.] CASVS. Quidam diaconi in choro volebant esse in loco digniori, volentes sacerdotibus præferri; sed concilium Toletanū statuit vt tam diacones q̄ presbyteri perseueret in locis sibi deputatis: ita vt diaconi cognoscant presbyteros esse maiores se.

k ¶ Atque in primo.] id est, in primo ordine, vt fit Parisius.

l ¶ Vt sublimiores se.] Sic construe. ergo tam illi, q̄ illi consistant in vtroque or. ita scilicet vt diaconi agnoscant presbyteros sublimiores se, scilicet diaconis: & stabūt secundū tempus sue ordinationis. 93. dist. cap. epos.

COMPAGIS. Hæc est quarta pars huius dist. in qua dicit, q̄ cōpagi, id est, sandalia & mappulæ, id est, linteamina, quæ portant Cardinales, solis Romanis clericis competunt: & hoc probat p duo capitula. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in cap. diacones. prohibitū est, ne diacones vsurpent officia epōrum vel presbyterorum. Nunc vero dicit, q̄ nō debet vti compagis, id est, calceamentis epōrum, quibus nulli diaconorum vti licet absq; apostolica licētia: sicut nec mappulis vti debent absque eiusdem auctoritate: quas concessit Constantinus cardinalibus, vt 96 dist. in illa palea, Constantinus.

m ¶ Compagis.] id est, sandalibus. & dicuntur cōpagi sandalia vel caligæ episcopales: & est masculini generis. Ioan.

um, cum processionem faciunt. Alij dicunt quòd mappulæ sunt mitræ episcopales.

PEruenit.] CASVS. Apostolicus concesserat solis diaconibus ecclesiæ Messanen. vti compagis: quos tñ postea diaconus Catinensis ecclesiæ portare præsumpsit. Præcepit ergo Gregorius Ioanni epō Syracusano, vt subtiliter inuestiget an per se, an alterius auctoritate hoc fecerit: quia si male vsurpata non puniantur, via delinquentibus alijs aperitur.

Compagi.

Alicuius

Prohibitum videtur, quod concessum non ostenditur.

Et etiam ne fe ... vbi de hoc, & extra de translatione.

a ¶ *Aliciuius*] Arg. ex hoc & sequē. c. habes quod illud videtur prohibitū quod nō ostenditur esse cōcessum. ar. dist. 100. contra morē. arg 25. q. 2. amputato. arg. 10. q. 1. hanc. ar. 2. q. 1. cōsuluisti 1. Et est hoc verum in iis, quæ sunt de iure speciali. alias quod nō est prohibitum, intelligitur esse concessum. 27. quæst. 2. lex diuina. & 30.

D*iaconi*.] Hæc est quinta pars huius dist. in qua laudat diacones quattuor modis; scilicet à significatione, quia significant septem candelabra aurea. A virtute, quia debēt esse virtuosi. Ab officio, quia sine illis episcopi cantare non debent. Ab institutione, quia a Domino fuerunt instituti. Ioan. de Fant.

liam licuit, nisi solis tantummodo diaconis ecclesiæ Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis ausus non est leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si [a] ita, sicut ad nos peruenit, inuenerit verum esse; vtrum vel à se, vel alicuius [a] hoc auctoritate [b] præsumpserint, nobis subtiliter innotescat: vt cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quæ male vsurpantur, omittimus; excessus viam [c] alijs aperimus.

a ¶ Et si ita] *Hic, & paulo inferius addita sunt aliquot verba ex originali.*

Ioan. dia. l. 4. c. 2.

Item Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 54. seu c. 93.

¶ Mappulis clerici sine Apostolici licentia vti non debent. C. XXII.

Ansl. l. 7. c. 168.

ILlud autem, quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc vmquam alij cuilibet ecclesiæ concessum fuisse; nec Rauennates clericos illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua cōscientia præsumpsisse; nec si tentatum esset, ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generari. Sed etiam, si in qualibet ecclesia hoc præsumptum [d] fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed sola surreptione præsumitur †.

† al. præsumis

Item Hieronymus de septem ordinibus ecclesiæ, c. 5.

Inter opera B. Hieron. tom. 4. vel 9.

¶ Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine diacono episcopus non viuat. C. XXIII.

Poly. l. 2. tit. 39. Ansl. l. 7. c. 72. *Apoc.* 1.

5 DIaconi sunt, quos in Apocalypsi legimus, septem Angeli [e] ecclesiarū: hi sunt septem candelabra [f] aurea: hi voces [g] tonitruorum. *& infra.* ¶ Virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, euangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones, & rixas, & scandala resecantes, docentes † [h], soli Deo [i] colloquentes [k], in templo nihil de mundo penitus cogitantes, dicentes patri [l], & matri [m] non noui † [n] vos, & filios [o] suos non agnoscentes [p]. *& paulo post.* ¶ Sine hoc sacerdos nomen † non habet, ortum non habet [q], officium non habet. Hic minister [r] Dei dicitur, quia scriptū est. [Quis maior est, qui ministrat, an cui ministratur?] Et sicut in sacerdotio ministratio † [s], ita in ministro est sacramenti [t] dispensatio. *& paulo post.* ¶ Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem; nisi eis traditus fuerit à diacono. *& paucis interiectis.* ¶ Ita enim Deus noster omnipotens vniuersa disposuit, vt qui maiorem [u] se esse crediderit, minor sit, & qui videretur minor, maior existeret. Denique quàm hoc verum sit, ipse perpende. Leuitæ inferunt oblationes in altari: Leuitæ componunt mensam Domini: Leuitæ cum sacerdotibus, dum sacramenta benedicunt †, assistunt: Leuitæ ante sacerdotes orant [x], vt si distinctio locorū creditur, etiā in altari Dei videāt sibi episcopi, si superbi sunt, diaconos anteponi. Si humi-

† abest ab orig.

Deuter. 33.

† al. nominus

† al. nomē habet

Mat. 10.

† consecratio] verā lectio.

† al. benedicūtur

Casvs Supradictū est diacones subesse sacerdotibus: sed ne sacerdotes nimium inde superbirent, cōmendat Hieronymus in hoc c. diacones. Diuidit ergo hoc c. in tres partes. In prima parte cōmendat Hieron. diacones quadruplici rōe. Rōe significatiōis: quia significātur per septē candelabra aurea, & septē angelos ecclesiarū. Rōne vitæ & conuersationis. Ratione ministerij: qa sine his sacerdos ministrare nō potest: & maior est qui ministrat, q̄ cui ministrat. Et rōne institutiōis: quia à Deo sunt instituti. In secunda parte reprehēdit rapacitatē epōrum, qui volunt oia rapere, & oia sibi vendicant. In tertia parte ostendit, q̄ sicut in hoc mundo raptor punitur à iudice: ita eps qui bona clericorū rapit, à Domino punietur, nisi vniuersa reddantur. Secūda pars incipit ibi, *Nunc autem.* Tertia ibi, *Certe vt ipse.*

e ¶ *Angeli.*] idest, plati.

f ¶ *Candelabra.*] quæ erāt in tēplo Domini.

g ¶ *Voces.*] auditæ à Ioanne in Apocalypsi.

h ¶ *Docentes.*] populū quo ad vitam actiuā.

i ¶ *Soli Deo.*] quod solus Deus nouit eorū cōsciētias. ei namq; cor omne patet: & omnis loquitur voluntas, vt 24. q. 3. Deus [3].

Cor omne Deo patet.

k ¶ *Colloquētes.*] quo ad contemplationem: vel hoc dum sunt in oratione. de consecra. dist. 1. quando.

[3] Concor. gl. in l. 2. ff. de don. inter virum & vxo.

l ¶ *Patri.*] Hoc potest intelligi historice quando Moyses in vltionē idololatriæ [4] vituli conflati, pcepit leuitis vt nemini parcerent, nec etiam patri. similiter diaconi non deberent eos cognoscere, idest, amore Dei amorem eorum præponere. Vel potest intelligi mystice de diabolo, & de concupiscentia carnis, & eius moribus, vt in glo. hic depictis.

[4] Hanc historiam no. 45. di. disciplina. Diabolus pater dicitur.

30. quæst. 3. illud. & de despon. impu. cap. 1. in fi.

b ¶ *Auctoritate.*] Nam si maioris auctoritate hoc fecisset, hoc esset vtcūq; excusabile ar. dist. 63. Salonitanæ. & dist. 28. diaconi [3].

[3] De hoc no. 86. dist. in princip.

c ¶ *Viam.*] C. de indi. vidu. l. 2. in fin. C. vnde vi. meminerint. ij. 21. q. 2. c. 2. ij. 23. q. 4. est iniusta. 1. q. 7. exigunt. §. ij. 35. q. 9. loci nostri.

I*llud.*] Casvs. Ioannes archiepiscopus Rauennas supplicauit Papæ vt liceret suis clericis vti mappulis: sed Papa ei rescribit dicens, q Cardinales ei fortiter obuiauerūt, asserētes hoc nulli ecclesiæ fuisse cōcessum, nisi Romanæ. & si esset ab aliquibus vsurpatum, non fieret per hoc præiudicium ecclesiæ Romanæ.

d ¶ *Præsumptum.*] Argu. antiquitatem vel longam consuetudinem non dare priuilegium, vt dist. 100. contra morē. arg. contra. 63. dist. quia. & 9. q. 3. conquestus. Et est ratio: quia hoc possideri non poterat de iure cōmuni. arg. extra de præscrip. causam. Nam & sunt alia iura quæ non præscribuntur, vt subiectio vel procuratio. extra de præscrip. cum ex officij. vel via publica. ff. de via pub. viam. arg. C. de aquæduc. diligenter. libro 11. & est fi. C. de fundis rei priua. & sal. diuinæ domus. vsui aquæ. li. 11.

Antiquitas non dat priuilegiū.

Præscribi non possunt aliqua.

Additio. Dicas quòd sunt multa, quæ non præscribuntur: quod dic vt leg. & nota. extra de præscrip. cum liceat. in fi. & 16. q. 3. clerici, in fine. Archidia.

m ¶ *Et matri*] idest, carnali concupiscentiæ.

n ¶ *Non noui.*] idest, nolo præponere vestrum amorē amori Dei.

o ¶ *Et filios.*] idest, illicitos motus.

p ¶ *Non agnoscentes.*] idest, nō nutriētes: sed ad petrā illidentes.

q ¶ *Habet.*] quia sine diacono episcopus Missam celebrare nō poterit, nisi necessitate instante. tunc enim etsi non posset habere diaconum, absque eo Missam celebrare poterit.

Eps sine diacono nō celebret.

r ¶ *Minister.*] Hic commendat eos à ministerio.

s ¶ *Ministratio.*] idest, consecratio Eucharistiæ.

t ¶ *Sacramenti.*] s. psbyterorum sacerdotibus corā eis, vt s. di. ea. diaconi.

u ¶ *Maiorem.*] idest, meliorem. vel hoc cum bene administrat.

x ¶ *Orant.*] idest, prædicant, vt dist. 25. vnum. & 11. q. 1. sicut enim. vnde exponendo subdit tunc demum. quod autem dicitur in altari anteponi, respicit quod de calice præmiserat, calicem non tollere, nisi eis traditus fuerit à diaconis. Vel dic, orant, idest, ad orandum inuitant, cum dicunt, flectamus genua.

a ¶ *Tunc*

HOC CAPITVLO. Hæc est sexta pars huius dist. in qua laudat presbyteros, & humiliat diaconos. Ioan. de Fan.

CASVS. Supra proximo cap. diaconi sunt cōmendati. sed quia nimis contra presbyteros superbiebant: ideo Hieronymus contra eorum supercilium scribit.

In-

litatem diligunt; maiores se esse in eo, quòd sunt humiles, cognoscant. Tunc demum† a, vt aures habeamus ad Dominum, diaconus acclamat: ipse prædicat b, ipse hortatur, ipse commonet adstantibus sacerdotibus c, ne leuiter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic d ordini, tantum per Dominum fuisse concessum, vt non solus sacerdos in templo totum agere, & implere videatur. *& infra.* ¶ Nunc autem ex quo in ecclesiis, sicut in Romano imperio, creuit auaritia; perijt lex de sacerdote e, & visio f de propheta. Singuli quique per† potentiam g episcopalis nominis, quam sibi ipsi illicite absque ecclesia h vendicarunt†, totum, quod leuitarum est, in vsus suos redigunt; nec hoc sibi, quod scriptum† est, vendicant; sed cunctis auferunt vniuersa. Mendicat infelix clericus in plateis; & ciuili† operi mancipatus publicam à quolibet deposcit alimoniam†. Et quidem i ex eo despicitur cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus, iuste k putatur ad hanc ignominiam deuenisse. *& infra.* ¶ Solus incubat bonis†, solus ministerio vtitur l, solus vniuersa sibi vendicat; solus partes inuadit alienas m, solus occidit n vniuersos. *& paulo post.* ¶ Hinc propter sacerdotum auaritiam odia consurgunt: hinc episcopi accusantur o à clericis; hinc principum† lites; hinc detractionis† causa; hinc origo criminis. Etenim si vnusquisque ita in hoc† mundo visibili aliquid possidere p iubetur, vt sua tantum possessione contentus sit, ac res non inuadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non subuectorium† aliquod, non famulos, non fructus; quanto magis, qui ecclesiæ Dei præest, debet ita in omnibus seruare iustitiam, vt sibi q hoc tantum vendicet, quod sui iuris esse cognoscit? aliena non rapiat? aliena non contingat? æqualem r se ceteris faciat? & sicut sine his in ministerio non viuit, ita in dispensatione s nō viuat? ¶ Certe, vt ipse nosti, qui visibiliter in hoc mundo ius inuadit alienum; accusatur à paupere, damnatur à iudice: Ita & in ecclesia Dei, cum vnusquisque stipendia sua perdit; clamat ad Deum; exauditur à Christo: nec differtur in hac parte vltionis t sententia; si non redduntur vniuersa. Moderatio enim Dei†, ac pietas solum nostrum reditum quærit; ac nos cupit sua longa† bonitate saluari. Sed si non conuertimur, si duri corde sumus, si in peccatis vsque ad mortem illicite perduramus; assidue u peccanti, sicut scriptum est, Deus non miseretur.

† *deinde*] orig.
Ezech. 7.
† *pro potestia*] or.
† *al. adscriptum*
† *al. seruili*
† *al. eleemosynā*
† [*diuitijs*] orig. *al. donis*
† *al. principium litis*
† *desolationū causa*] orig.
† *hunc mundum visibiliter possi*] orig.
† *al. subiectorum*] *al. subministrorum*
† *Dei preces, ac solū*] orig.
† abest ab orig.

a ¶ Nomen non habet.] *Sic etiam in originali, sed in multis Gratiani manuscriptis, & apud Anselmum est,* nomen habet, officium non habet.

6 *Hoc capitulo sacerdotum auaritia reprehenditur, diaconorum dignitas, siue officium commendatur. Sed quia, vt supra dictum est, diaconi insolescentes x etiam presbyteris se præferendos arbitrati sunt; contra eorum supercilium scribit Hieronymus ad Euagrium episcopum, epist. 85. tomo 2.*

¶ Diaconi presbyteris debent subesse. C. XXIIII.

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 87. *Esa. 32.*

LEgimus in Esaia y [Fatuus fatua z loquetur.] Audio quemdam in tantam erupisse vecordiam, vt diaconos presbyteris, id-

a ¶ *Tunc demum.*] scilicet circa finem Missæ, enim diaconus clamando dicit populo: Humiliate vos ad benedictionem.

b ¶ *Prædicat.*] j. 12. q. 1. sicut enim. scilicet legendo Euangelium

c ¶ *Sacerdotibus.*] Quædam hic referuntur, quę ex toto bene non intelliguntur: quia nō in oībus ecclesijs hæc officia habet diacon⁹.

d ¶ *Huic*] Commendat hic eos ab institutione. j. ea. dominus. cō tra. ā. dis. 21. §. 1. cōtra. Sed intelligas tantum per Deum principaliter: quia eius auctoritate hoc in vete. testa. fuit institutū. 97. dis. in veteri. arg. extra de sen ten. excom. mulieres.

e ¶ *Perijt lex de sacerdote.*] verba Esaiæ, idē, multi sacerdotes non adimplent legem.

f ¶ *Et visio.*] idest, gratia prophetizādi, propter auaritiā: quia oēs virtutes patiūtur detrimētū ab vno vitio, &c. de pœni. dist. 5. c. 1.

Virtutes omnes ab vno vitio detrimentum patiuntur.

g ¶ *Per potentiam.*] inuehitur in episcopos.

h ¶ *Absque ecclesia.*] scilicet in tali modo vt aliena vsurpent. aliter videtur contra. j. ead. c. prox. 95. dist. olim.

i ¶ *Quidem*] §. dis. 86. non satis.

k ¶ *Iuste.*] idest, suis meritis.

l ¶ *Vtitur.*] idest, non vult partiri onera administrationis cum fratribus. extra de offi. archid. c. vlt. & de psum. mādata. Vel dic, idest, de rebus ecclesiasticis.

m ¶ *Alienas.*] cū qd̄ suum non est, scire debet ad alios pertinere. C. vnde vi. cum quære batur.

n ¶ *Occidit.*] hoc refertur ad laicos, quibus occasionē mortis præstant. 11. q. 3. præcipue. 86. dist. pasce.

o ¶ *Accusantur.*] nam episcopi oia etiam ea, quæ de nouo eueniūt, insimul cū alijs debent diuidere: arg. 12. q. 2. cognouimus. Item nec ea distribuere debet sine cōsensu canonicorum. extra, de his quæ fiūt à præla. sine cōsen. ca. nonit. licet sit præordinator in cūctis. 25. dist. perlectis. nisi hoc sibi vendicaret eps ex consuetudine. extra de his quæ fiunt a pla. ca nolentur. Et est arg. q̄ semper præsumitur q̄ accusatio eporū fiat ex odio, vt no. 2. q. 7. si quis episcopus. Arg. contra. 6. q. 1. si omnia.

Euenientia de nouo per quem sunt diuidenda.

Accusatio eporū præsumitur ex odio fieri.

p ¶ *Possidere.*] Hoc ad laicos refertur. vnde caute dixit, in hoc mundo. & in clericis secus, vt j. 12. q. 1. cap. duo sunt.

q ¶ *Sibi.*] Arg. pro distributione portionum inter clericos.

r ¶ *Æqualem.*] si. 95. dist. episcopus 2. & ille est vnus gradus humilitatis, vt s. dist. 22. de Constantinopolitana.

s ¶ *Ita in dispensatione.*] idest, distributione præbendarum.

t ¶ *Vltionis.*] ex toto: quod non dicitur differri, quia totum tempus huius vitæ breuissimum reputatur. de pœniten. dist. 5. consideret. Nam quòd quandoque pœna differatur, est expressum infra 13. quæst. 4. quod Christus. 45. dist. licet]1. & est ratio quare quandoque differatur, vt de pœnit. dist. 3. quid ergo. de pœni. dist. 2. prædixeras.

Vitæ præsentis tempus breue dicitur esse.

u ¶ *Assidue.*] idest, iterato non miseretur de facili. nā vulnus iteratum tardius sanatur, vt j. de pœni. dist. 3. inanis.

x ¶ *Insolescentes.*] quia sæpe ex laudis præconio innascitur superbiæ inflatio, vt 6. quæst 1. sunt plurima. superbiebant forte ex eo q̄ s. cap. proxi. commendati sunt.

Laudis præconiū superbum facit.

LEgimus.] CASVS. Euagrius episcopus quæsiuit à Hieronymo, vtrum sacerdotes essent diaconis præferendi? Et respōdet q̄ sic, & probat tripliciter: scilicet ratione nominis siue appellationis: quia olim idem dicebatur presbyter & eps. Et hoc probatur septem auctoritatibus. Ratione officij siue institutionis: quia ad maius officiū sunt instituti psbyteri quàm diaconi: quia sacerdotes orant & prædicant: sed diaconi ministrant. Et respōdet obiectioni quam fecit sibi ipsi de diaconis rōne ecclesiæ, & ratione promotionis: quia diaconus promouetur in sacerdotē, & non econuerso. & hæc promotio nō fit nisi de minori ad maius. Rō officij icipit ibi, *Quid enim facit.* Rō prohibitionis est ibi, *Qui prohibetur à minori.*

y ¶ *In Esaia*] 32. cap.

z ¶ *Fatua loquetur.*] Nota arg. q̄ qui fatua loquitur, fatuus est, vt 23. q. 8. conuenior. & ff. de condi. instit. quidam. j. de pœnit. dist. 1. §. potest. & 1. q. 1. ita fit.

Fatuus est qui fatua loquitur.

a ¶ Mem-

a ¶ *Mensarum.*] quam iniuriam patitur.
b ¶ *Audi.*] ideo dicit testimoniū, quia duo sunt per quos probat.
c ¶ *Philippis.*] nomen ciuitatis in Macedonia.
d ¶ *Cum episcopis.*] cum in vna ciuitate plures episcopi non debeant esse: argu. dist. 80. in illis. & cap. episcopi. & 13. quaest. 1. c. 1. &c.

f ¶ *Postea.*] Hic respondet tacitae obiectioni, quare hoc immutatū est: & ad hoc respondet. Sed quaeritur quomodo facta fuit haec praelatio? Si dicatur q in officio: contra, de conse. dist. 5. manus. quia exercere ēpalia non licuit, nisi his qui successerunt in locum Apostolorum. 68. dist. quorum vices. 21. dist. in nouo. & ita haec praelatio ab initio facta fuit. Si autē dicatur, quòd in nomine, obstat 80. dist. in illis. quia ibi dicitur q quidam praepositi sūt, qui tantum episcoporum vocabulo, &c. Ad hoc dicunt quidam, q in prima primitiua ecclesia commune erat officium episcoporum & sacerdotum, & nomina erant communia. 95. dist. olim. & officium erat commune: sed in secunda primitiua coeperunt distingui & nomina & officia. H. dicit: quòd tantum in nomine fuit facta praelatio. primo enim omnes dicebantur sacerdotes: licet quidam alijs praelati essent quantum ad officium. Et quod dicitur 80. dist. in illis, qui tantum episcoporum vocabulo ponuntur, expone, idest, non archiepiscoporum, nec primatum: & ita excluditur superius, non inferius. Tertij dicunt, q praelatio haec facta fuit & quo ad nomen, & quo ad administrationem, & quo ad quaedā ministeria, quae spectāt tantū ad officium episcopale: & fuit haec praelatio facta à tempore Petri. & hoc innuit haec litera ibi, Nam & Alexandriae a Marco euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium: quia Marcus fuit contemporaneus Petro & Clementi: arg. 24 q. 1.

Praelatio inter ministros ecclesiae ad quid facta fuit.

Ipse Hugo sic dicit, ego credo quod ab initio differentia fuit inter episcopos & simplices sacerdotes sicut modo est & in administratione & in praelatione & in officijs & in sacramentis sed quo ad appellationē non erat differentia quia communiter & indifferenter illi & illi dicebantur epi & presbyteri. Arch.

† *Et hac Archid. de differentia episcopi & presbyteri sententia tenēda est. Vide conc. Trid. sess. 23. c. 4 & can. 7. S. Th.* 2. 2. q. 184. 6. 1.

Marcus, Petrus & Clemens, fuerunt contemporanei.

al quis patiatur — est episcopis anteferret. Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdē esse presbyteros, quos episcopos; quid † patitur mensarum[a], & viduarum minister, vt supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur? Quaeris auctoritatem? Audi[b] testimonium

Philip. 1. — [Paulus, & Timotheus serui Christi Iesu omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis[c], cum episcopis[d], & diaconis.] Vis

Act. 20. — & aliud exemplum? in actibus Apostolorum ad vnius ecclesiae sacerdotes ita Paulus loquitur: [Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos[e], vt regeretis ecclesiam Domini, quam acquisiuit sanguine suo.] Ac ne quis contentiose[f] in vna ecclesia plures episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium; in quo manifestissime comprobatur, eumdem esse episcopum atque presbyterum.

Ad Titum 1. — [Propter hoc reliqui[g] te in Creta, vt quae deerant, corrigeres, & constitueres presbyteros per ciuitates, sicut & ego tibi mandaui. Si quis est sine crimine, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriae[h], aut non subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem.] Et ad Timotheū

1. Tim. 4. — [Noli negligere gratiam, quae in te est, quae tibi data est per prophetiā[i], per impositionem manuum presbyterij[k].] Sed & Petrus in pri-

1. Pet. 5. — ma epistola. [Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter[l], & testis passionum Christi, & futurae gloriae, quae reuelanda est, particeps, regite gregem Christi, & inspicite non ex necessitate[m], sed voluntarie iuxta Deū.] Quod quidem graece significantius[n] dicitur ἐπισκοποῦντες, idest superintendentes: vnde & nomen episcopi tractum est. Parua tibi videntur tantorum virorum testimonia? Clangat tuba Euangelica,

Mar. 3. — filius[o] tonitrui, quem Iesus amauit plurimum; qui de pectore Salua-

2. Ioannis — toris doctrinarū fluenta potauit [Presbyter[p] Electe[q] dominae, & filijs

3. Ioannis. — eius, quos ego in veritate diligo.] Et in alia epistola [Presbyter Caio[r] charissimo, quem ego diligo in veritate.] Quod autem postea[f] vnus electus est, qui ceteris praeponeretur, in schismatis remedium factum est; ne vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriae a Marco Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium episcopos, presbyteri semper vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem[t] faciat; aut diaconi[u] eligant[x] de se, quem industrium nouerint, & archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta ordinatione[y], episcopus, quod presbyter non faciat? Nec altera[z] Romanae vrbis ecclesia; altera totius[a] orbis existimanda est. Et Galliae, & Britanniae, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbarae nationes vnum Christum adorant, vnam obseruant regulam verita-

& ideo hoc ipso nomine presbyteri intelliguntur.
e ¶ *Episcopos.*] idest, presbyteros, cum in vna ecclesia episcopi plures esse non debent.
f ¶ *Contentiose.*] quia singularum ecclesiarum singuli sunt episcopi, vt 7. q. 1. in apibus.
g ¶ *Reliqui.*] Verba Apostoli ad Titum cap. 1. post sequitur ad Timotheum.
h ¶ *Luxuriae.*] idest, de luxuria accusabiles. ideo non subditos, quia propter peccata filiorum citius rapitur quis morte. 47. dist. §. necesse. cum scilicet ipse est negligens.
i ¶ *Per prophetiam.*] idest, per electionem.
k ¶ *Presbyterij.*] scilicet presbyterij mei, & sic loquitur de seipso: cùm tamen ipse Paulus esset episcopus, cum eum ordinaret.
l ¶ *Compresbyter.*] Ecce Petrus se vocat presbyterū, cū tñ esset eps & summus. s. dist. 75. quòd die Dominico, in ver. sacerdotum.
m ¶ *Non ex necessitate.*] idest, ex gratia turpis lucri: arg. j. dist. 95. esto. Et ita est argu. quod presbyter non debet locare operas suas: arg. 21. q. 2. praecipimus.
n ¶ *Significantius.*] scilicet quòd episcopus dicitur presbyter. q. d. vbi pro episcopo dicitur presbyter, significantius diceretur sic: scilicet episcopum: quia magis accedit ad significationem vocabuli episcopus, quàm hoc nomen presbyter.
o ¶ *Filius.*] idest Ioannes, q̄a altius intonuit, & q̄a cū Iacobo assum ptus in motē seorsū audierūt vocē nubis: Hic ē filius meus dilect.
p ¶ *Presbyter.*] Ecce Ioānes vocat se presbyterū, cū tñ esset eps.
q ¶ *Electe.*] proprium nomen.
r ¶ *Caio.*] dicto salutem.

Petrus se vocat presbyterum.

Ioannes dicitur filius tonitrui.

cum beatissimus. Heracla autem & Dionysius fuerunt contemporanei ipsi Hieronymo: & ita est illud contra sedatum, 80. dist. in illis. & illud de consec. dist. 5. manus. Ante praelationem ergo ista nomina, presbyter, episcopus, erant prorsus synonyma: & etiam administratio communis erat: quia communi consilio sacerdotum regebantur ecclesiae. 95. dist. olim. In schismatis ergo remedium (vt hic dicitur) facta est praelatio, vt vnus praeesset & quo ad nomen, & quo ad administrationem, & quo ad quaedam sacramenta quae modo appropriantur episcopis.
t ¶ *Imperatorem.*] Ex sola enim electione principum dico eum verum Imperatorem ante, quàm à Papa confirmetur. Arg. hic, licet non ita appelletur, vt dist. 63. dist. quanto. contrarium est verum, extra de elect. venerabilem. 23. dist. in nomine a.
u ¶ *Diaconi.*] supple & quomodo diaconi eligunt, &c.
x ¶ *Eligant.*] Ecce quòd episcopi non est archidiaconum eligere, &c. Arg. contra, 74. dist. episcoporum. Sed variae sunt consuetudines. 21. dist. §. 1. extra, de electio. ecclesia Vulterana.
y ¶ *Ordinatione.*] In ordinatione cetera intelliguntur quae nō fiūt, nisi ab epis. haec continentur ī. dist. 68. quamuis chorepiscopi.
z ¶ *Nec altera.*] Responsio est ad tacitam quaestionē: nonne diaconi Cardinales Romani praeponuntur omnibus presbyteris, etiā ipsis presbyteris Cardinalibus, quibus videntur pares? Respon. q consuetudo Romanae ecclesiae nō est trahenda ad consequentiam. vel responsio est hic in princ. cap. 1. ibi, audio quendam. &c. dicebant enim quidam, quòd sicut Romae honorabiles erant diaconi sic ita debebant esse vbique locorum.
a ¶ *Totius.*] vno fideles sūt vna ecclesia: & hoc ē qd̄ seq̄t, & Galliae &c.

Electio sola non facit verum imperatorem.

Adde Albert. de Rosa. in l. bene à Zenone C. de quadrup. praescrip. & Bal. in extrauag. ad reprimendam. vers. ecc.

Diaconi Cardinales verum praeponantur omnibus presbyteris.

a ¶ *Mensae*

Consuetudo generalis est sequenda.

a [Maior est.] Et ideo magis sequēda est consuetudo generalis, vt ℥.dist. 12. nouit. ℥.dist. 40. nos qui. & ea nō loca . Et ē hic ar. q̄ sta tuta cōcilij pⱥiudicāt statuto Papę si cōtradicāt, vt dixi 9.q.3. nemo.

Contra. vsus. 3a l. obseruare. ff. de offi. procō. in l. idemque. ff. mandati.

b [Eiusdem meriti.] quantum ad sapientes & peritos & discretos. Nam idiotæ & vulgares episcopum paruæ ciuitatis cōtemnere solēt. ar. dist. 80. epi.

o [Sacrilegum.] Arg. q̄ si dominus Papa aliquem suis priuilegijs primatē appellat, ex ipsa nominatione ius ei acquiritur. 3 2.q.4 dicat. in fi. 16.q. vlt. contra sanctorum. arg. contra. 3.q.6. hæc quippe. extra de præsump. illud. C. de rur. & fac. igno. nō ideirco. Et est arg. ex hoc, quòd tam bonus quam malus sacerdos gaudet priuilegio clericali. 11. quæst. 1. sacerdotibus.

Sacerdos tā bonus quàm malus gaudet priuilegio clericali.

Episcopus paruæ ciuitatis non minuitur ab idiotis.

c [Et paupertatis.] Nā paupertas ciuitatis nō minuit prærogatiuam regni, vt ℥.96. dist. sicut. nec mulier ꝑpter paupertatem dicitur humilis vel abiecta. C. de incest. nup. l. humilē. Ar. ℥. in authe. de desē. ci. ℥. nos igitur. coll. 3.

Paupertas nō facit mulierē abiectam.

Ad idem 14.q. 3. funt nonnulli. in fi.

d [Diaconi.] Hoc nō solū Romæ fit, sed etiā aliarum ecclesiarū cōsuetudo obseruat: sed forte tempore Hieronymi non fiebat: hodie fit. extra de seru. in or. fa. c. 1.

e [Vrbis.] ℥. dist. 11. quis nesciat. contra. & c. nolite. contra. Sed ibi de ea cōsuetudine agitur, quam ecclesia Romana seruat, & alijs mandat seruandā: hic vero de ea, quam sola seruat, nec vult ab alijs seruari. vnde ibi dicitur, quam Romanam ecclesiam viderit sequi & docere. de consecr. dist. 1. basilicas.

f [Consuetudinē.] q.d. nō qd fiat, sed qd fieri debeat considerandum est, vt extra de elect. c. venerabilē. 12.q. 2. gloria. in fi. de offi. præsid. sed licet.

g [Paucitatem.] quia pauci erant tales diaconi: & ideo superbiebāt. qo ꝗd.n. raro accidit, miraculū ē, vt i authē. d cōtue. ℥. itaq;. coll. 3.

Miraculū est qd raro accidit.

h [Pretiosius.] sicut & pretia rerum in quibusdam locis variantur secundum plus & minus. ff. de eo quod cer. lo. l. ideo.

i [Mensis.] viduarū & pauperum, sed tantum ministerio prædicationis.

k [Dignitatis.] infra 8.q. 1. qui episcopatū. cōtra. Sed ibi iuxta etymologiam vis nominis designatur: hic quod ex vsu loquendi ex nomine concipitur. Vel dicendū, quòd non est nomen honoris tantū, sed etiam oneris. 8.q. 1. illud inferendum.

tis. Si auctoritas quæritur, orbis maior est [e] Vrbe. Vbicumque fuerit episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Tanis; eiusdem meriti [b], eiusdem est & sacerdotij. Potentia diuitiarum, & paupertatis [c] humilitas vel sublimiorē, vel inferiorem episcopum non facit: ceterum omnes Apostolorum successores sunt. ¶ Sed dicis, quomodo Romæ ad testimonium diaconi [d] presbyter ordinatur? Quid mihi præfers vnius vrbis [f] consuetudinem? Quid paucitatem [g], de qua ortum est supercilium, in leges ecclesiæ vendicas? Omne, quod rarum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius [h] est. Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit. Ceterum etiam in ecclesia Romæ presbyteri sedent, & stant diaconi; licet paulatim increbrescentibus vitijs inter presbyteros absente episcopo, sedere diaconum viderim, & in domesticis conuiuijs benedictiones [†] presbyteris dare. Discant, qui hoc faciunt, non se recte facere, & audiant Apostolos: [Non est dignum, vt relinquentes verbum Dei, ministremus mensis. [i]] Sciant, quare diaconi constituti sint. Legant acta Apostolorum: recordentur conditionis suæ. Presbyter, & episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis [k] est nomen. Vnde & ad Titum, & ad Timotheum de ordinatione episcopi, & diaconi dicitur: de presbyteris omnino reticetur: quia in episcopo & presbyter continetur [l]. Qui prouehitur, de minori [m] ad maius prouehitur. Aut igitur ex presbytero ordinetur diaconus, vt presbyter minor diacono comprobetur, in quem crescit ex paruo: aut si ex diacono ordinatur presbyter, nouerit [β] se laicis maiorem, sacerdotibus [n] esse minorem.

[†] al. benedictiones corā presbyteris

Act. 6.

α [Per prophetiam.] *Sic in vulgata editione, & græce* διὰ προφητείας: *sed hic apud B. Hieronymum*, prophetiæ.

β [Nouerit se.] *In originali est*, nouerit se lucris minorem, sacerdotio esse maiorem. *Quò etiam pertinet, quod idem Hieronymus ad caput vltimum Ezechielis scribit.* Leuitarum multitudinem intelligere se à sacerdotali gradu esse disiunctam, & ad decutiendam superbiam ministrorum, qui ignorantes humilitatem status sui vltra sacerdotes, hoc est presbyteros, intumescunt, & dignitatem non merito, sed diuitijs æstimant. *Verum ob glossam non est mutatū.*

Item Cyprianus lib. 3. epist. 9.

¶ De eodem. C. XXV.

DOminus noster ipse Iesus Christus rex, & iudex, & Deus noster vsque ad passionis diem seruauit honorem Pontificibus, & sacerdotibus; quamuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi seruassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: [Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum.] Humilitate ea, qua nos quoque esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum [o]. Item sub ictu passionis cū alapam accepisset, & ei diceretur, [Sic respondes Pontifici?] nihil ille contumeliose locutus est in personam Pontificis: sed magis innocentiam suam tutatus est, dicens [Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?] Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter, atque patienter, vt nos [p] humilitatis, ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitime, & plene honorati, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit [†]. Meminisse autem diaconi debent; quoniā Apostolos, idest episcopos, & præpositos [†] Dominus elegit [q]: diaconos autem post ascensum Domini in cælos Apostoli sibi constituerunt [r] episcopatus sui, & ecclesiæ ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui episcopos facit; possunt & contra nos audere diaconi, a quibus fiunt [s].

Iuo p. 5. c. 355.

Luc. 5.

Io. 18.

[†] al. existit

[†] al. presbyteros

Pars continetur in toto.

l [Continetur.] Nam in toto continetur & pars, vt 14.q.5. pœnale. & ff. de reg. iu. in toto. & est ff. quod met. cau. l. 1.

m [De minori.] Hoc bene dicitur. ff. de mu. & ho. vt gradatim.

ADDITIO. Extra de transla. cap. 1. & cap. licet.

n [Sacerdotibus.] infra de pœnit. dist. 1. ℥. ex his itaque.

D [Ominus.] CASVS. Cyprianus probat q̄ diaconi debent reuereri sacerdotes tamquā maiores. Et hoc probat duobus exēplis Christi: qui sacerdotib' & pōtificibus Iudęorū, licet mali essēt, reuerētiā exhibuit. Et vna rōne: q̄a sacerdotes à Dño, diaconi vero post Ascēsiorē ab Apostolis sunt instituti. Primū exēplū ē ibi, *Nam cū leprosum.* Secūdū est ibi, *Ite subditus.* Tertiū ē ibi, *Meminisse aūt.*

p [Vt nos.] Sed debent esse fortes. idest, debent præstare exēplū facti boni ex animo: idest, ex dilectione: & non velint dominari.

q [Elegit.] No. q̄ quanto à maiori quis ordinatur, tanto est maioris dignitatis, vt 1.q. 1. filium. extra de maior. & obe. per tuas.

Ordinatus à maiori maioris est dignitatis.

r [Constituerunt.] Hoc in nouo testamento. nā in veteri vterque à Domino sunt electi. ℥. ead. c. diaconi. contra. Sed illud in veteri testa. hoc in nouo. vel p Dominū fit quod ab Apostolis statuitur, vt 18.q. 1. sic enim. tamen auctoritate eius. de consecra. dist. 4. qui.

s [A quibus fiunt.] Arg. quòd nemo debet se opponere illi à quo recipit beneficium, vt 22. q. 5. de forma. & extra de postu. cap. vlt.

Nemo se opponat illi à quo beneficiū recipit.

a 96. dist. si im periu. 2.q.7.c.2.

vlt.ff.de inoffi.test si pars.in fi.§.hoc autem 8.q 2.illud 1.

HOC AVTEM. Hæc est 7. pars huius dist. in qua dicitur, q quando diaconus vel subdiaconus tenet locũ patriarchæ, superior est. Ioan.de Fan.

CASVS. Supra dictum est, q officium diaconorum minus est, q offi-

tere vices suas. Et est iste primus articulus huius dist. quæ tres habet articulos.

d ¶Subdiacono.] hic intitulatur 94. dist. in qua magister idem dicit de subdiacono quod dictũ erat in superiori cap. de diacono. q scilicet & legatus Papæ potest esse. Exponit tres §§. & in §. singulis, mutat materia. In primo dicitur qđ dixi. In secundo, q si qs impedit legatũ domini Papæ, excommunicandus est. In tertio, q archidiaconus vltra suũ statum exigere non debet. Ioan.

7 Hoc autem, quod de diaconorum minoritate dicitur, vbique seruandum est; nisi cum locum diaconus habuerit aut proprij patriarchæ, aut sui metropolitani.

Vnde in sexta synodo, cap. 7. legitur.

¶ Diaconus sacerdotibus non præferatur, nisi locum metropolitani sui obtineat. C. XXVI.

Iuo p. 6. c. 123. PRæcipimus, ne diaconus (quamuis etiam in dignitate, hoc est in officio quolibet ecclesiastico sit) ante presbyterum [a]sedeat: nisi cum locum habuerit proprij patriarchæ, aut metropolitani sui pro aliquo capitulo. Tunc [b]enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis vero præsumpserit hoc tyrannice facere, à proprio gradu repulsus, vltimus [c]omnium fiat in ordine suo.

DISTINCTIO XCIIII.

1 p[1] *SVbdiacono [d]etiam summus patriarcha vices suas committere valet.*

Vnde Gregorius [a] ad episcopos Siciliæ lib. primo, epist. 1. ait.

a ¶ Gregorius.] *restituta est inscriptio ex Polycarpo. Nam antea legebatur*, Symmachus Papa.

¶ Etiam subdiaconis vices suas Apostolica committit ecclesia. C. 3.

Poly. l. 1. tit. 14. Ans. l. 1. c. 26. VAlde necessarium esse perspeximus, vt sicut prædecessorum nostrorum fuit iudicium, ita vni, eidemque personæ omnia [e]committamus, vt vbi nos præsentes [f]esse nõ possumus, nostra per eum, cui præcipimus [g]repræsentetur [h]auctoritas [i]. Quamobrem Petro subdiacono sedis nostræ, intra prouinciam Siciliam vices nostras, Deo auxiliante, commisimus. Nec enim de eius actibus dubitare [k]possumus, cui Deo auxiliante totum nostræ ecclesiæ noscimur patrocinium † [l] commisisse.

† al. patrimoniũ

2 *Legatum vero Apostolicæ sedis quicumque impedierit, vsque ad satisfactionem excommunicetur.*

Conc. Triburiēse. c. 9. *Vnde Alexander Papa I. epist. 2. omnibus episcopis.*

¶ Excommunicetur, qui legatum sedis Apostolicæ impedire tentauerit. C. II.

Burc. l. 15. c. 37. SI quis autem legationem [m]impedit, non vnius, sed multorũ [n]pro-

VAlde.] CASVS. Symmachus intra Siciliam prouinciã cõmisit vices suas Petro subdiacono. Vnde præcipit Symmachus, vt đ eo non dubitent quem ipse præuidit prætereundum, sed eũ recipiant.

e ¶Omnia.] ĩ. dist. 89. singula. ꝑ. Sed dic, omnia quo ad cognitionẽ causarum, non quo ad dignitates vel officia ecclesiastica, vt ibi.

f ¶Præsentes.] arg. q præsentia nõ exhibetur per alium. argu. contra 65. dist. c. 2.

Præsentia nõ exhibetur per alium.

g ¶Præcipimus.] argu. q Papa etiã laico causam spiritualem cõmittere possit. 32. dist. §. verum. & §. ad hoc.

Papa laico causam spiritualem cõmittere põt.

h ¶Repræsentetur.] nam idem ipse videtur cognoscere qui dedit iudicem, vt extra de offi. de leg. sane. C. vbi & apud quẽ restitutio peti debet. l. 3. C. de iud. l. vlt.

i ¶Auctoritas.] no. q delegatus non habet plus iuris, q̃ delegans, siue par sit alias delegatus. ar. ff. de dam. infect. qui bona. §. vlt. siue sit maior. ff. de offic. eius cui man. est iuri. & si prætor. quandoque tamen habet minus quis si ex delegatione cognoscat, quam si ex iure suo. extra de offic. deleg. super quæstionum. §. si vero. argu. C. de procur. maritus.

Delegatus non habet plus iurisdictionis, quam delegans.

officium sacerdotum. quod verum est generaliter, nisi cũ diaconus est legatus patriarchæ, vel archiepiscopi, vt seq. cap.

PRæcipimus.] CASVS. Statutum fuit i 6. synodo, q diaconus nõ sedeat ante presbyterum nisi sit legatus patriarchæ vel archiepiscopi, pro aliquo negotio decidendo. In quo casu honorandus est sicut ille cuius vice fungitur. & si quis diaconus aliter facere præsumpserit, repellitur ab officio suo.

a ¶Ante presbyterum sedeat.] in concilio. 17. dist. epos. in fin.

b ¶Tunc.] arg. aliquem tamdiu habere priuilegium, quamdiu tenet eius locum 2. 16. q. 1. generaliter. C. de test. milit. l. vlt. & hæc dictio, tunc, extremitatem, id est, finem iurisdictionis cõplectitur. arg. ff. de cond. & dem. l. 4. §. si ita. item arg. q quis consequetur ex alterius persona quod nõ habet ex sua. ff. quę res pign. oblig. pos. l. Aristo. Et dicit lex, q si non põt prohibere me eũtem per fundum, nec aliquem nomine meo ff. de verb. ob. si stipulatus. tamen ex tantum habet iste quę iurisdictionis sunt, non quæ ordinis. arg. ad primum, extra de offi. deleg. sane 2.

2 Contra. rett. in l. pen. in fin. C. de aquædu. li. 11. & Alexan. de Imo. in rub. de offi. eius cui mã. est iurisd. col. 4.

c ¶Vltimus.] nota, q qui deliquit in aliquo ordine, in hoc punitur, q postponitur alijs sui ordinis, vt 50. dist. accedens. & 19. q. 3 mandamus. 25. q. 2 sic decet. 24. dist. §. 2. & 1. q. 7. cap. 1.

SVbdiacono.] Hæc distin. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicitur, q etiam summus Pontifex potest subdiacono committere vices suas, & hoc probat per cap. seq. Secunda ibi, *Legatum*. Tertia ibi, *Archidiaconus*. Ioan. de Fant.

CASVS. Dictum est ĩ. q diacono potest patriarcha vel archiepiscopus vices suas cõmittere. Nũc autem dicit Gratianus in hac 94. dist. q etiam subdiacono potest summus patriarcha commit-

k ¶Dubitare.] arg. q si Papa ex certa scientia dat iudicem, q ille non potest recusari. ff. de offi. præfe. prætor. l. vnica. sic. ĩ. 17. q. 4. §. qui autem. extra de rerum permut. cum olim. & extra de appe. nouit. Sed contra extra de app. cum speciali & cap. postremo. Ioan. Solu. iudex poterit semper recusari iusta causa interueniente 3 etiã si esset legatus Papæ, vt extra de officio leg. licet. cũ legitimæ. exceptiones cuilibet reseruent, vt extra de officio dele. ex parte B.

Delegatus esse Papæ põt recusari.

Ad hoc extra de of. deleg. cum olim magister. vbi de hoc. Arc.

LEGATVM. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua dicitur, q nullus debet impedire legatos Romanæ ecclesiæ, & si fecerit, excommunicetur, vt in c. seq. Io. de Fant.

CASVS. Hic est secundus articulus, vbi dicitur, q qui impedit legatum Apostolicæ sedis, excommunicari debet.

l ¶Patrocinium.] ergo Sicilia est de patrocinio B. Petri, vt ar. 10. q. 3. relatum. 12. q. 1. peruenit.

Sicilia est de patrocinio Petri.

SI quis.] CASVS. Dicit Alexander in hoc c. q quicũque legatum impedit, non vnius, sed multorũ profectum turbat: & ideo a multis est arguendus, & a liminibus ecclesiæ arcendus donec resipiscat.

m ¶Legationem.] immo qui legatum hostium impedit, tradẽdus est hostibus, vt ff. de lega. l. vlt.

n ¶Sed multorum.] arg. q qui peccat in multos, grauius peccat. extra de testi. sicut. 2. 2. q. 5. qui compulsus. sicut qui circa eamdem personam multis modis peccat, grauius peccat. 13. q. 5. relegẽtes. Sed numquid qui eum capit, põt ab eo absolui? sic, extra de sent. excõ. ad eminentiã. Et no. q legatus huiusmodi non potest episco-

Peccans in multos grauius peccat.

pum deponere, nec mutare de loco ad locū, nec in eius manibus pōt eps resignare, nisi ad hoc haberet speciale mādatum. extra de offi.leg.c.quod translationem. arg.ff.de offi.eius cui mand. est iur. l.1. Bar.legebat hoc c.trusando: si quis impedit legatum, non auertit profectū vnius tm̄. s. Cardinalis: sed multorū, id est, familiæ suæ & parentū: & sicut multis nocet ille, s. Cardinalis, ita à multis est redarguendus: & ita vsq; in finem.

a ¶ Nocet.] ergo quicūque aliquid documēti sentit, admittitur ad agendū vel accusandū, vt 2.q.2. non liceat.

b ¶ Impedit.] nec legatus delegatū impedire debet. extra de offi.leg. studuisti.

c ¶ Liminibus.] arg. in quo quis deliquit, in eo debere puniri. 12.q.2. qui & humanis. 27. quæ.4. frater. & coepiscopus.

Puniri quis in eo in quo peccat.

byterorū, ostendēs multa licere presbyteris in eporum præsentia.

i ¶ Chrismate.] ī. de cōsec. dist. 5. manus, ʒ. & c. nouissime. ʒ. 5. dist. 31. cleros. ʒ. Hoc ad tēpus pro sedādo scandalo fuit concessum: nunc vero antiquatum. vel in primitiua ecclesia presbyteri chrismabant, nunc vero minime. extra de consuetu. quanto. Io.

er-fectum auertit†. Et sicut multis nocet[a], ita à multis arguendus est, & bonorum societate priuandus†. Et quia Dei causam impedit[b], & statum conturbat ecclesiæ; ideo ab eius liminibus[c] arceatur†. Ab omnibus itaque † talis est cauendus, & nō in cōmunionem fidelium vsque ad satisfactionem recipiendus.

† al. euertit
† al. arcendus
† al. quoque

a ¶ Legationem.] In epistola ipsa, concilio Triburiensi, & apud Burchardum additur, vestram. Ea enim legatio videtur significari, qua Apostolos, & episcopos pro Christo fungi docuit beatus Paulus 2. Corinth. c. 5.

3 *Archidiaconus vero, quamuis ex officio suo clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigēda inuenit, episcopo nunciare; tamen dominationē super eos exercere, & censum ab eis exigere prohibetur. Vnde in Cabilonensi concilio, c. 15. legitur.*

¶ Archidiaconi super presbyteros iurisdictionem non exerceant. C. III.

Iuo p. 3. c. 134.

DIctum est, quòd in plerisq; locis archidiaconi super presbyteros parochianos quamdam exercent dominationem, & ab eis cēsum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis[d] pertinet ordinem. ¶ Si enim iuxta Apostoli[e] sententiā, episcopi nō debent esse dominātes in clero, sed forma facti gregis ex animo[f]; multo minus facere isti hoc debent; sed cōtenti sint regularibus disciplinis, & teneāt propriam mensurā: & qđ ab epis eis iniungitur[g], hoc per parochias suas exercere studeāt, nihil per cupiditatem, & auaritiam præsumētes.

1. Pet. 5.

ARCHIDIACONVS Hæc est tertia pars distinctionis, in qua dr̄, q archidiaconi nō debent facere collectas in subditos; & hoc pbat per c. seq. Io. de Fant.

CASVS Hic est tertius articulus, vbi dr̄, q archidiaconi non debent grauare clericos auferēdo eis pecuniā, & dominationē in eos exercendo, licet quæ corrigenda viderint, debeāt episcopo nunciare.

DIctum.] CASVS Quidam archidiaconi dominationē exercebant in presbyteros, & parochianos suos, & ab eis cēsum exigebāt: quod ēt epis facere nō licet, iuxta Apostoli sententiā: ideo prohibetur ne archidiaconi decetero illā cupiditatē exerceāt; sed teneāt propriā mensurā, & faciant qđ epi eis præceperint.

DISTINCTIO XCV.

QVòd autem[h] sacerdotes supra iubentur episcopis tamquam subditi obedire, non ita intelligendum est, quasi non liceat eis, præsentibus episcopis sacra mysteria celebrare (sicut episcopali supercilio quidam ab his volebant presbyteros prohibere:) sed quia presbyteri Pontificibus tamquam filij parentibus debent obedire. Baptizatos etiam chrismate[i] eis tangere conceditur. Vnde Gregorius scribit Ianuario episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26. indic. 12.

¶ Vbi episcopi desunt, baptizatos in frontibus presbyteri chrismate tangant. C. I.

De cōsec. dist. 4. presbyteri baptizatos.
Poly. l. 3. tit. 10.
Mag. 4. sen. di. 7. cap. 1.

PEruenit quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quòd presbyteros chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati† sunt, prohibuimus. Et nos quidem secūdum vsum veterem ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, vbi episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos† chrismate tangere debeant, concedimus[k].

† baptizandi] orig.
† baptizandos] orig.

d ¶ Rectitudinis.] sed numquid de cōsuetudine præscripta possūt archidiaconi multare? vr̄, q nō: extra de pœn. licet. Sed dic, q bene pñt, ex quo iudicare possunt de cōsuetudine pscripta[a]. ar. ff. de iurisdic. l. 2. §. vlt. extra de offi. deleg. ea litteris. Illud ergo exaudi cum pecuniaria pœna non timetur. al à si illa magis timet, imponenda est, 23.q.5. prodest. dum tñ pœna pro eodem peccato nō infligatur nisi ter in anno. C. de mo. mul. eos.

Archidiaconi multare possūt.

a Ad hoc extra de elect. dudum 2. & de offi. Arc. c. 1. Arch.

e ¶ Apostoli.] id est, Petri: licet alibi dicatur, q nomine apostoli, Paulus designatur. 16.q.1. prædicator. 10.q.3. quia cognouimus.

f ¶ Ex animo.] id est, ex dilectione, vt nō velit dominari.

g ¶ Iniungitur.] Vr̄ ergo, q archidiaconus nō habeat nisi demandatam iurisdictionem. De hoc notaui 25. dist. perlectis.

Archidiac. an habeat iurisdictionem delegatam.

QVòd autem.] Hæc dist. diuidit in tres partes, in quarū prima quærit vtrū sacerdotes possint chrismare siue cōfirmare pueros in frōte: & dicas, q nō: tñ vult pbare per c. Greg. q possunt ī 93. dist. à subdiacono. H. Scda ibi, Sed quæritur. Tertia ibi, Chrisma. Io. de Fā.

CASVS. Dictū est ī. q sacerdotes epis debent obedire. Nunc in hac 95. dist. dicit Gratianus, q hoc nō debet ita intelligi qđ possint Missam coram episcopo celebrare: sed qa debent eis sicut filii obedire. Et primo ponit quamdam contrarietatem: postea soluit eā in §. sed illud. Postea auctoritate Innocentij soluit duas quæstiones, vt infra ea. illud. Ad vltimū repetit de dignitate presbyterorū, ostēdens multa esse eis licita etiam in episcoporum præsentia.

h ¶ Quòd autem.] hic intitulatur 95. dist. in qua ponit Gratianus quādam contrarietatē, & eā soluit[b]. postea ponit duas qōnes, & eas soluit auctoritate Innocentij. Repetit postea de dignitate pres-

b §. eod. c. presbyteros. §. sed illud. Archid.

PEruenit.] CASVS Quidā presbyteri pueros in fronte chrismabant: quod cū Greg. prohibuisset, quidā ex hoc scādalizati fuerunt: & ideo propter scandalum remouendū, concessit presbyteris, vt in absentia episcoporum chrismarent.

k ¶ Concedimus.] hoc expeditum est, q presbyter chrismando si sua auctoritate hoc facit, nihil agit, nec pueri aliquid recipiūt. extra de consue. quanto. Sed nūquid Papa ei demandare hoc potest? Quidā dicūt, q sic[c], ex quo omnia sacramenta quæ recipit presbyter, ex delegatione Papæ cōferre potest. arg. hic. vnde diaconus pōt conferre diaconatum, & confirmare in fronte: sed non potest Papa ei demandare, vt conferat ordinem quē non habet, vel etiam vt conficiat corpus Christi: quia solis presbyteris dictū est: Hoc facite in meam cōmemorationem. arg. 1.q.1. dictū. hoc[d] dicit H. Alij dicunt, q nō potest Papa delegare presbytero, vt chrismet in fronte. vnde isti nihil cōferebāt. Si obijciatur: quare hoc permisit Greg. illis, cū in hoc videatur eis dare licentiā peccādi? Dicūt qdā, q hoc inuitus permisit ob nimium scandalum: nec dabat eis occasionem mali; quia inuitus hoc concedebat. 35.q.3. quod scripsi. & 23.q.2. si quod verius. Alij dicunt, q hoc capit. loquitur secundū antiqua tempora. sed hoc nihil est: quia littera huius c. cōtradicit, ibi, secundum veterum vsum. & quia secundū hoc Greg. nihil hic concederet. Sed numquid Papa posset eis concedere, vt chrisma conficerēt? H. dicit q nō. Item quæritur, numquid episcopus demandare potest ea, quæ sunt ordinis episcopalis? Sic[e], sed ea non potest demandare nisi episcopo. argu. extra de conse. ecc. aqua. Ea vero quæ iurisdictionis sunt potest etiam demandare presbytero, sicut & reconciliare. 26.q.6. presbyter. & c. Aurelius. Sed etiā inter ea

c Papa verum possit delegare simplici sacerdoti vt in fronte chrismet.

d Illud dictum confirmatur ... quasi dicat ... ex nostra auctoritate bene possent & sic ... intelligit Host.

c Concor. ... per ... ad ... pu. ind.

d Vide B. Th. 3 p. q. 72. ... primū. & 4. sen. d. 7. q. 3. 1. 3.

e Sub. licet ab apostolis fuerit institutum, vt a solis episcopis conficeretur. de consec. dist. 5. manus. in multis enim ... apostolorum ... secundum Hug.

Episcopus demandat ea quæ sunt ordinis, & ea quæ sunt iurisdictionis.

ter ea quæ iurisdictionis sunt, quædã non possunt demandari nisi eis qui adminiculo ordinis illa exercere possunt, vt deponere, verberare clericũ. Alia sunt quæ etiam laicis demandari possunt: sicut iudicare in causa ciuili. Item dico q eps nihil habet hodie quod sit meri imperij quod demandari non possit: de qua lex loquitur. ff.

tur pro vino: quia est prope eadem vsia, vt ff. de cõtrahen. emp. l. in venditionibus. sed forte secus: quia nõ est forte prope eadẽ vsia. Itẽ nũquid cõfert hoc sacramentũ, si quis inungit oleo nõ cõsecrato videtur q sic: quia & baptismus confertur in aqua non cõsecrata. de cons. dist. 4. cap. si quis. Alij dicũt contra, nec est simile[a] quia vis baptismi tota est in verbis: hæc autẽ vis est in re ipsa: scilicet in oleo. Sed ista ratio calũniã habet. extra de bap. ca. pen. Sed nũquid potest hoc sacramentũ iterari? Dicunt quidã quòd non. 1. q. 1. quod quidam. de consec. dist. 4. ostẽditur. Si obiciatur de matrimonio, nõ valet: quia veritate inspecta matrimonium non iteratur. 31. q. 1. hac ratione. prius enim vnũ deletur, quàm secundum contrahatur. Alij dicũt, q potest iterari: quia cum quis secũdo infirmatur, desinit in eo esse istud sacramentũ qđ prius accepit[b].

Vngere an possit quis oleo nõ consecrato.

[a] Vide S. Tho. 3 p. q. 72. 3. & 4 sent. dist. 7. q. 1. a. 3.

Vnctio extrema potest iterari.

[b] Vide S. Th. 4. dist. 23. art. 3.

Dist. 68.

Supra Leo episcopus contra [Quamuis chorepiscopis, & c.]
Item Gelasius Papa episcopis per Lucaniam, & c. epist. 1. c. 8.

¶ Vltra suum modum presbyteri tendere non præsumant. C. II.

PResbyteros vltra suum modum tendere prohibemus; nec episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere: non conficiendi chrismatis, non consignationis pontificalis adhibendæ sibimet arripere facultatem.

Sed istud[a] Gregorij pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papæ, & Gelasij, vsu approbante, præualuit; nisi forte, vbi aliquorum consuetudo hoc admisit, vt in absentia episcopi, extrema necessitate cogente, ex concessione Gregorij, presbyteri baptizatos in fronte liniant: ¶ Prohibitio vero Leonis, & Gelasij in eo casu intelligatur, cum episcopi præsentes sunt, vel cum non cogit vltima necessitas. Oleo vero sanctificato[b] permittitur eis vngere infirmos. Vnde Iacobus ait [Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, qui orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit infirmum.] 2 ¶ *Sed quæritur, an episcopis liceat eodem oleo vngere infirmos; vel si impænitentibus huiusmodi vnctio sit concedenda. De his vero ita scribit Innocentius Papa ad Decentium Engubinum episcopum, epist. 1. c. vlt.*

Iac. 5.

SED QVAERITVR. Hæc est secũda pars dist. in qua quæritur, si episcopus potest inungere infirmos, est dicendum quòd sic infra cap. proxi. Ioan. de Fant.

Alcuinus de diuinis officijs pagi. 94.
Conc. Vuormaciense. c. 72. Iuo p. 2. c. 75.

¶ Oleo sanctificato non prohibetur episcopus infirmos tangere. C. III.

ILlud superfluum videmus adiectum, vt de episcopo[c] ambigatur; quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum[d] est; quia episcopi occupationibus alijs impediti ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum; & benedicere, & tangere chrismate[e] sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam non[a] pænitentibus[f] istud infundi non potest[g]; quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur[h], quomodo vnum genus putatur posse concedi? His ergo, frater charissime, omnibus, quæ tua dilectio voluit à nobis exponi, prout potuimus, respondere curauimus.

a ¶ Non pænitentibus.] *In epistolis Innocentij tam impressis, quàm manuscriptis (licet aliter tollatur auctor glossæ) in concilio Vuormaciensi, in quo hoc idem repetitur, apud Alcuinum, & Iuonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur sine negatione. Et in glossa, (vt est in antiquis exemplaribus) vtraque lectio exponitur.*

3 *Chrisma vero à suis episcopis ad baptismi sanctificationem presbyteri petant.*

ILlud.] CASVS. Quidam episcopus cum legeret in epistola Iacobi, inuenit eum dixisse tantum de presbyteris vt vngãt infirmos: quare quæsitum est ab Inno. an episcopus oleo sanctificato infirmos vngere possit. Et respõdet q sic: & ideo tantũ de presbyteris Iacobus fecit mentionem: quia episcopi alijs negotijs impediti non possunt infirmos visitare. Secundo quæsiuit, an hæc vnctio sit impænitentibus concedenda. Et respondet quòd non: quia cui negantur cetera sacramenta, non debet istud concedi.

ff. de offic. eius cui man. est iuris. l. 1. quia omnia alij episcopus demandare potest: nisi vsum pallij. extra de vsu pallij. ad hoc.

SVPRA. CASVS. Modo vult probare contrariũ: & inducit c. supra 68. dist. cap. quamuis. & cap. sequens: cuius casus patet.

PResbyteros.] SED ISTVD. CASVS. Soluit Gratianus dicens, q illud quod Grego. concessit supra in c. 1. huius dist. factum fuit propter scandalum vitandum. & quod dicitur supra in c. quamuis. & cap. presbyteros. est generaliter obseruandũ. Ponitur & alia solutio, scilicet vbi consuetudo est, absente episcopo & in necessitate possunt presbyteri hæc facere: & ex concessione Gregor. Cap. vero quamuis. & cap. presbyteros. intelliguntur cũ epi sunt præsentes. sed de iure oleo sanctificato possunt vngere infirmos presbyteri: & hoc probatur auctoritate Iacobi. Sed quærit an epis liceat eodẽ modo vngere infirmos: & an illa vnctio sit impænitentibus cõcedenda, quæ quæstiones in proximo cap. soluuntur.

a ¶ *Sed istud.*] Hoc allegando, dicit aliàs consuetudo non iuuaret in hoc, vt extra de consue. quanto.

b ¶ *Sanctificato.*] quo deficiente admiscetur aliud. extra de consecr. ecc. vel alta. c. qđ in dubijs. Et est duplex causa quare infirmi inunguntur: scilicet quia venialia delẽtur: & præstat augmentũ virtutibus: arg. de cõsecr. dist. 5. c. 1. & 2. & extra de sacra vn. c. 1. & quia infirmus citius liberatur ab infirmitate corporali: arg. hic. Sed qd si quis non habet oleũ, & inũgit chrismate, tenet vnctio? Videtur q sic: quia prope eadẽ vsia est: quia chrisma non est nisi oleũ balsamo admixtũ. extra de sac. vnc. c. 1. sicut & tenet emptio cũ acetũ vendi

Vnguntur infirmi propter duas causas.

Vnctio extrema an possit fieri sine oleo.

c ¶ *Vt de episcopo.*] Argu. q licet minori ex officio, multo fortius maiori licere. arg. 33. q. 2. historia 35. q. 6. si duo. arg. contra 88. dist. episcopus gubernationem. arg. si. per contrarium 8 q. 1. si ergo.

Maiori licet qđ licet minori.

d ¶ *Dictum.*] à Iacobo, vbi dixit, Infirmatur quis, &c. quamuis in hoc nomine presbyteri possunt intelligi episcopi. Arg. contra dist. 50. placuit. versic. vt manum non imponant.

e ¶ *Chrismate.*] idest, oleo: vel, vt dicunt quidam, episcopus chrismate, presbytero oleo inungit. H.

f ¶ *Non pænitentibus.*] ita continua, vere ei, quem episcopus dignũ duxerit ad visitandum, & ita in originali habetur, non pænitentibus: quod intelligit de solenniter pænitentibus.

g ¶ *Non potest.*] sic 50. dist. cap. vlt.

h ¶ *Negantur.*] Arg. q excõmunicatus vel anathematizatus non possit contrahere matrimoniũ[a]: quod non est verum, vt extra de eo qui du. in matrimoniũ quã polluit p adul. significasti. 1 fi. Hug.

h. ¶ *Negantur.*] Arg. omnia eiusdem generis eodẽ iure censeri. arg. s. dist. 4. denique. arg. s. dist. 2. comperimus. Arg. contra 50. dist. studeat. arg. dist. 81. si quis sacerdotum.

[a] Adde an possit fieri monachus no. Bal. in l. qui sub prætexta. C. de sacrosan. ecc.

CHRISMA. Hæc est tertia pars dist. in qua dicitur, q presbyteri debent chrisma a suo episcopo recipere: & epi debent honorare presbyteros: quia & ipsi presbyteri sunt: & insimul debent Dei ecclesiã gubernare. Quia autẽ vnus eps est maior, hoc fuit de cõsuetudine[a]. & hoc probat per octo capitula. Ioa. de Fan.

CASVS. Nunc vero dicit, quòd presbyteri debent petere chrisma

[a] Vide notata s. dist. 93. c. legimus in glos. ad ver. postea.

ma à suis episcopis quolibet anno non per clericum minorem, sed aut per se, aut per sacristam, vt J. sequen c. cuius casus idem dicit.

a ¶ *Presbyteri qui.*] Infra de conse. dist. 4. presbyteri.

b ¶ *Episcopis.*] Peccant ergo abbates, qui volunt potius hoc accipere ab alijs, quam a suis: nisi forte priuilegiati sint, vt possint petere a quibuscunque velint.

c ¶ *Omni anno.*] Hoc exponitur de consecr. dist. 4. omni tempore.

d ¶ *Per illum qui sacrarium tenet.*] idest, per diaconum. 23. dist. non oportet 3. Et nota quod ex quo res datur certo nuntio, eius est iam periculo cuius est nuntius, si nuntio rē dari voluit: secus si misit ostium, vt eum admoneret, quod ei res mitteretur. & hæc colliguntur ff. com. eum qui rē. § si rem. & legibus duabus sequentibus. & est arg. ff. de solu. si quis. & l. si soluturus. extra de pig. significante.

Si malum nil ... [illegible] ... leg. & co. i. q. 7. in grauibus. in prin. De hoc & not. in c. cōsuetu. ff. nam, cau. po. sta. l. si § fer. Arch.

Lim] CASVS. Nūc repetit Gratianus de dignitate presbyterorum. Est ergo casus. Infra ostendit Hiero. in hoc c. quod olim idē erat presbyter quod episcopus, & ecclesiæ regebantur communi eorum consilio. Postea vero cum schisma ortum esset, & vnus diceret, ego sū Pauli; ego sum Cephæ; ego sum Apollo: quasi sum melior te, quia sum baptizat⁹ à meliori: ideo ita tutum fuit, quod vnus de presbyteris præesset omnibus. sicut ergo cōsuetudine presbyteri episcopis subijciūtur, ita episcopi sciāt se magis cōsuetudine, quàm cōstitutione aliqua præferri: nec sine presbyterorum consensu disponant ecclesias.

e ¶ *Pauli.*] idest, baptizat⁹ baptismo Pauli.

Sub. & ideo ... Hæc dicebant quidā credentes meritum baptizantiū aliquid operari in baptismo: quod falsum est. de cō se. dist. 4. si in-ter. & c. baptismus. Hug.

f ¶ *Tollerentur.*] Et dicit lex, quod commodius est singulas res singulis nominibus siue appellationibus distingui. insti. qui mo. test. infir. § sed quia distinctio nominum differentiam rerum declarat, vt 21. dist. cleros. & C. de codi. nec codicillos.

g ¶ *Consuetudine.*] Nihilominus ex institutione, vt s. dist. 93. legimus. & ita exaudi quod sequitur, magis consuetudine communi: argu. extra de his quæ fi. à præla. nouit.

Ecce ego.] CASVS. Rusticus Narbonen. episcopus non permittebat presbyteros prædicare, nec populum benedicere. reprehendit ergo Hierony. ipsum dicens quod presbyteri prædicare possunt & benedicere. Et hoc probat 4. rationibus. Prima est: quia presbyteri debent honorari duplici honore, idest, officio & beneficio. Secunda est: quia concessum est eis conficere corpus Christi, cui nihil potest anteponi: multo fortius eis cōcedi debēt quæ sunt minora. Tertia est: quia ex hoc maxima calamitas cresceret in gregibus Domini, scilicet si sacerdotes remoueant tāquā vitiosi. Quarta est: quia ab initio presbyteri fuerunt mandati iudices, & etiā appellati sunt epi. Quod probat 4. auctoritatibus. Prima est circa principium. Secunda ibi, *Etenim abnuentibus.* Tertia ibi, *Quis igitur hoc rogo.* Quarta ibi, *presbyteri negociorum.*

h ¶ *Sed quia.*] Ita continua. dico quod præsentibus episcopis possunt conficere: quia non solum hæc, sed alia possunt facere. Ex vi litteræ & etiā probationis videt, quod epi nō prohibent presbyteros Missam cantare, sed benedicere & prædicare, & cetera quæ sequuntur.

i ¶ *Duplici.*] A clericis scilicet & laicis: vel quo ad obedientiā in spiritualibus, & subministrationem in tēporalibus. Vel duplici, id est, officio prædicandi & fomendi tympanum, idest, temporalia: iuxta illud: Sumite psalmum, &c.

k ¶ *Benedicere*] Cum eps abest. Sed hæc sol. non valet: quia hic loquitur cū præsens est eps. Vel intelligas istud quando benedicit priuatim sine solennitate: alias §. 31. dist. denique. item §. 26. q. 6. ministrare. Sed & illud similiter intelligitur de solenni benedictione. Vel dic quod quando cantat Missam præsente epo, debet innuere epo vt ipse benedicat. & si vult eps benedicere, nō benedicet presbyter. arg. de conse. dist. 1. cū ad celebrandas. aliter presbyter suo iure pōt benedicere. nā eo ipso quod ei dat potestatē benedicendi, supponitur ei tāquā minor: & potest ab eo benedici: arg. ff. de iurisdi. om. iudi. l. est receptū. & ff. ad Trebel. ille à quo. §. tēpestiuū. Hu. Vel dic quod eo ipso, quod permittit ei Missam celebrare, per consequens oia quæ sine Missa esse non possunt, vt extra de offic. delega præterea.

Presbyter simplex, an potest benedicere episcopo præsente: sed nec tales benedictiones licet presbyteris dare in præsentia epōrum sine licentia eorū, vt in c. his alle. 31. dist. denique. secundum Hug.

l ¶ *Confirmare*] in fide. 11. q. 3. quod prædecessor. vel inungere oleo infirmum, vel chrismate in vertice.

ABOLITIO Prima expositio præualet secūdum H. & hoc patet per id Hieron. quod sequitur, exhortentur. Archid.

m ¶ *Omnia.*] quæ ad eos pertinent. ar. vocabulū generaliter platū nō oia particularia cōprehendere. arg. §. 28. dist. de Syracusanæ 4.

... hic pro non ... glo. ... generaliter prolatum restringitur. glo. ... vnusquisque. C. ... aute ... ope nunc.

Vnde in concilio Carthaginensi 4. c. 36.

¶ Chrisma singulis annis à proprio petatur episcopo. C. IIII.

PResbyteri, qui [a] per diœceses ecclesias regunt, non à quibuslibet episcopis [b], sed à suis; nec per iuniorem clericum, sed omni [c] anno aut per seipsos, aut per [d] illum, qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem chrisma petant. De conf. dist. 4. presbyteri. Burc. l. 4. c. 76. Iuo p. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101.

¶ *Huic capiti rubrica est præposita ex aliquot vetustis exemplaribus.*

¶ Omni anno.] *Verba hæc non sunt in editionibus conciliorum Coloniensibus duobus, & quattuor tomis impressorum; neque infra de consecr. dist. 4. vbi hoc idem, sed ex concilio apud Valentias, refertur. Verum & in Coloniensi prisca, ac trium tomorum, & duobus Parisiensibus, duobusque codicibus Vaticanis habentur. Et in c. litteris. de consecr. dist. 3. à Fabiano Papa singulis annis nouum chrisma fieri præcipitur.*

Item Hieronymus ad caput primum epistolæ ad Titum, ad ea verba [& constituas.]

¶ Presbyter idem est qui episcopus, ac sola consuetudine præsunt episcopi presbyteris. C. V.

OLim † idem erat presbyter, qui & episcopus. Et antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis; [Ego sum Pauli [e], ego Apollo, ego autem Cephæ] communi presbyterorum consilio ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi; in toto orbe decretum est, vt vnus de presbyteris electus superponeretur † ceteris, ad quem omnis ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur [f]. *& paulo post.* ¶ Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos; ita episcopi nouerint se magis consuetudine [g], quàm dispensationis † Dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in commune debere ecclesiam regere.

Ansl. l. 7. c. 127. Poly. l. 2. tit. 39. † *Idem ergo est presbyter*] orig. 1. Cor. 1. † *supponeretur*] orig. † *dispositionis*] orig.

Idem ad Rusticum Narbonensem episcopum de septē gradibus ecclesiæ.

Inter opera Hiero. tom. 4. vel 9.

¶ Coram episcopis, presbyteris docere licet †. C. VI. † *al. non licet*

ECce [h] ego dico, præsentibus episcopis suis, atque adstantibus in altari presbyteros posse sacramenta conficere. *& infra.* ¶ Sed quia [i] scriptum est [Presbyteri duplici [i] honore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini,] prædicare eos decet, vtile est benedicere [k], congruum confirmare [l], conuenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro inualidis, atque omnia [m] Dei sacramenta complere. *& infra.* ¶ Nemo hinc episcoporū inuidia diabolicæ tentationis inflatus irascatur in templo, si presbyteri interdum exhortentur plebem, si in ecclesijs prædicent, si plebibus, vt scriptum est, benedicant. Etenim abnuenti mihi ista sic dicam: qui non vult presbyteros facere, quæ iubentur à Deo; dicat, quis maior est Christo? aut quid corpori eius, aut sanguini poterit anteponi? Si presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicit; be-

Ansl. l. 7. c. 128. 1. Tim. 5.

a ¶ Bene-

a ¶ *Benedicere.*]id est, absoluere, vel priuatim reconciliari, non solenniter, vt 26. q. 6. cap. 1.
b ¶ *Non debet.*] Arg. cui licet plus, licet & minus, vt 16. q. 1. cap. 1. Sed maius tripliciter dr̄ efficacia, vt baptismus, vt 32. dist. §. verū. scilicet quia mortalia tollit, & venialia. propter rem subiectam, & san-

f ¶ *Negotiorum.*]id est, causarum, vt 11. q. 1. relatum. & 3. q. 5. si qs.
g ¶ *Sacerdotum.*]id est, eporum. ergo & omnes interertunt cōcilio metropolitani, vt 18. dist. cap. penulti. & vlti.
h ¶ *Error.*]Hic collige q̄ ea quæ per errorem statuta sunt, ex diuturna vtentium approbatione ius faciunt. Io. quod falsum est, cum consuetudo debeat esse rationabilis & præscripta [1], vt extra de consue. c. vlt. nec ista littera contradicat. B. vt ratione multitudinis excusentur a pœna, nō a culpa, vt ¶. dist. 4. denique. quod enim factum est, infectum esse non potest. in Auth. de æqua. do. §. 1. coll. 4. ff. de capt. l. in bello. §. facte.
i ¶ *Vel ad præsens.*] id est, amodo.
k ¶ *Quod Romæ*]. scilicet vbi minores exercent sua officia præsentibus maioribus.

[1] Adde quæ si consuetudo canonabilis & præscripta in l. de quibus. ff. de leg.

nedicere [a] populo non debet [b] qui Christum etiam meruit consecrare? *& paulo post.* ¶ Circa [a] laicos, ac mulieres iubentibus vobis, o iniustissimi sacerdotes, presbyter Dei, benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet confidentiam prædicandi, truncatus est omni parte virtutum, solum presbyteri nomen habet, plenitudinem, ac perfectionem, quæ consecrationi eius competit, non retētat. ¶ Quis hic, rogo, o sacerdotes, honor vester est, vt damnum gibbi [†] inferatis [d]? Quoniam cum pastoribus per potentiam vestram auferτur Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas crescit in gregibus: ac Dominici [b] patrimonij [e] damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesia potentari. *& paucis interiectis.* ¶ Presbyteri ab initio, vt legimus, negotiorum [f] iudices esse mandati sunt, presbyteri interesse sacerdotum [g] concilio [†]: quoniam & ipsi presbyteri vt legimus, episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad [d] episcopum [Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per impositionē manum presbyterij] & alibi ad maiores natu [Qui vos posuit episcopos regere ecclesiam Dei.] *& infra.* ¶ Sed oderunt hoc sacerdotes superbi in presbyteris nomen, qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui discipulorum pedes lauit; qui baptizatus est a Ioanne, licet baptizandum se Ioannes a Domino proclamaret. Propterea hæc scribo, vt si præteriti temporis error [h] non potest iam reuocari, vel ad præsens [i] in ecclesijs seruetur humilitas, vt presbyteri hoc in ecclesijs suis faciant, quod Romæ, [k] siue quod in oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perseuerat, quod in cælis fit (quod maius est) vbi sedes angelorum [†] legis esse dispositas.

[†] *gregibus*] vera lectio

2. Tim. 3.

[†] *consilio*] orig.

1. Tim. 4.
Act. 20.

Io. 13.
Matt. 3.

[†] *rerum*] orig.

a ¶ Ecce ego] *Principium huius capitis longe aliter legitur in libello de septem gradibus, & additur negatio,* Nec ego dico præsentibus episcopis, atque adstantibus altari, presbyteros posse sacramenta conficere: sed si forte vsus exegerit, vt venientes ad ecclesiam sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere episcopum repudiare Eucharistiam presbyterorum, &c.
b ¶ Circa laicos.] *In libello sic legitur,* tamen credendum est summi sacerdotis iudicio, & hoc faciendum, quod iusserit circa laicos, & mulieres. Iubentibus vobis iniustissime sacerdotibus, non recte presbyter Dei, benedictionis, &c.
c ¶ Ac Dominici.] *Ibidem est,* ac Deo nostro, non patrimonij sui damna conquiritis, dum soli vultis in ecclesijs potentari?
d ¶ Ad episcopum.] *Hic loco longe plenior est oratio in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum, multa alia afferuntur.*

E ¶ *Esto subiectus.*] C. 7. Quædā cōsuetudo pessima erat in quibusdā ecclesijs, scilicet q̄ presbyteri p̄sentibus epis non audebant prædicare vel loqui. Sed Hierony. ostēdit q̄ subditi debent obedire prælato. & prælatus non debet iubera here subditis debita. & hoc probat quinque rationibus. Prima est ibi, *Beatum est illud.* Secūda ibi, *Quod autem Aaron.* Tertia ibi, *Vnus dominus.* Quarta ibi, *Recordemur.* Quinta ibi, *Sed si aliquid, vt Spus.* Omnia capitula quæ sequuntur vsque ad dist. plena sunt.
l ¶ *Quasi clericos.*] Hoc est ꝯ supercilium eporū q̄ subditos appellat filios cū debeāt eos appellare fratres, vt 8. q. 1. qd autē. vel socios, vt 10. q. 3. cauendum. caueāt tñ clerici, ne cum scribunt episcopo, vocent eum fratrem, prout dicit dominus Imperator, quód iudices superioribus honorē debent facere in salutatione. C. de offic. diuer. in l. 2. arg. C. de offic. pfe. vr. l. 1. vbi hoc ide dr̄.
m ¶ *Deferatur.*] Sed pone quód episcopus aliter se habeat contra istum quám debeat: nū quid ille suo iure potest ei obedientiam negare? Videtur quód sic. arg. 45. dist. cum beatus. 25. q. 5. de forma. & fides non est seruanda non seruanti [2]: extra de iureiur. peruenit. 2. secus tamen est: [3] consulo tamen ei, vt agat per superiorem. arg. 11. q. 3. si episcopus. 9. q. 3. nunc vero.

Episcopi subditos debent fratres appellare.

Frangenti fidē fides frangatur eidem.

[2] Ad hoc facit quod dicitur in gl. seq. arg. q. &c.

[3] Adde not. gl. in l. vt responsum. & ibi Bald. C. de transa. gl. in l. cum proponas. C. de pact.

Item ad Nepotianum, epist. secunda.

¶ Episcopi, & clerici inuicem sibi honorem exhibeant. C. VII.

Ansl. l. 7. c. 131.

ESto subiectus pōtifici tuo, & quasi animæ parentē suscipe. *& paulo post.* ¶ Sed episcopi sacerdotes se esse nouerint, nō dominos, honorent clericos quasi clericos [l], vt & ipsis a clericis, quasi episcopis honor deferatur [m]. ¶ Scitum est [n] illud oratoris Domitij, Cur ego te inquit, habeam vt principem [o], cum tu me non habeas vt senatorem? ¶ Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum, & presbyteros esse nouerimus. ¶ Vnus Dominus, vnum templum; vnum sit etiam ministerium. ¶ Recordemur semper, quid apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus [Pascite eum, qui in vobis est gregem Domini, prouidentes non coacti, sed spontanee, secundū Deū; neq; vt turpis lucri gratia, sed voluntarie; neq; vt dominantes in clerū, sed forma facti gregi [†]

1. Pe. 5.

[†] *al. gregis.*

sanctitatem, vt corpus Christi, vt hic. auctoritate ministrandū, vt quæ ad epos solos pertinent, vt ꝫ. de conse. dist. 5. manus. & quarto modo propter significationem, vt matrimonium quod significat Christi & ecclesiæ coniunctionem. extra de biga. debitum. quanto propter multitudinem conuersorum, 1. q. 1. interrogo.
c ¶ *Nomen.*] Arg. C. de cura fur. cum alijs. in fi.
d ¶ *Damnum gibbi inferatis*]i. remoueatis presbyteros a consecratione & prædicatione, sicut illum qui gibbum habet, vt ¶. dist. 69. hinc etenim. vel demum gibbi, quia nō prædicantibus presbyteris incuruatur populus in delictis, & quasi gibbosus efficitur.
e ¶ *Patrimonij.*]id est, rerum ecclesiæ. ꝫ. 12. dist. in nono.

n ¶ *Scitum est.*]id est, sapienter dictum est. H. & ideo sciri dignum Lau. hoc est, ita se debet habere episcopus erga presbyteros, sicut Aaron habuit se erga filios sacerdotes.
o ¶ *Vt principem.*] Factum respicit. nam de iure tolerandus est prælatus vsque ad sententiam. 8. q. 4. nonne.
p ¶ *Me.*] Arg. q̄ frustra petit debitum q̄ quod debet nō impendit, vt 28. q. 1. si infidelis. 32. q. 5. non mœchaberis. & c si ductus. ꝫ.

V dist. 9.

dist. 9. neque. in fi. 10. q. 1. placuit. 23. q. vlt. de forma. 18. q. 2. abbatibus. arg. ?. 11. q. 3. inter verba. 93. dist. dñs. 33. q. 5. quod Deo. H.

Episcopi literatos secum habeant.

a ¶ *Inuideant.*] Arg. contra episcopos qui malunt habere illiteratos quam litteratos circa se.

b ¶ *Reuelatum.*] supra dist. 8. frustra. C. de offi. rec. pro. l. potioris.

c ¶ *Sedenti.*] in loco inferiori.

d ¶ *Taceat.*] deliberando in sermone, cum nõ debeat interrũpere verbum eius.

e ¶ N *On.* ¶ *oportet.*] Tempore solennium officiorum, vel cum redeunt à processione ad chorum.

f ¶ *Et sedere.*] coniungas ingredi & sedere: alias falsum esset.

g ¶ *In tribunalibus.*] Argu. C. de hære. & manichæ. cuncti.

g ¶ *In tribunalibus.*] id est, in sede iudiciaria, vt iudicent sine eo.

h ¶ *In peregrinationis.*] de licentia superioris. j. de consec. dist. 5. non oportet. & de consensu ipsius ecclesiæ. extra de vot. & vo. redẽp. c. magnę. & etiam dñi Papę.

i E *Piscopus.* ¶ *Non patiatur.*] ita q non liceat ei sedere: nisi pbyter assumeret sibi officiũ stādi. C. de postula. quisquis. §. vlt.

k E *Piscopus* ¶ *Collegã se.*] ita tamẽ q non contemnatur. ff. de officio præto. obseruandum. Ioan.

l P *Resbyter.* ¶ *Non signet.*] in vertice: quia in fronte non potest etiam auctoritate episcopi, vt de conse. dist. 4. presbyteri.

m I *Llud autẽ.*] Io hac distinct. pbatur, q constitutiones laicorũ non præiudicant ecclesijs: quia nihil iuris laicis de rebus ecclesiasticis cõcessum est, nisi sola defensio: & hoc probat per 12. auctor. Io. de. Fan.

Casus. Supra in dist. 79. posuit Gratia. constitutionem Honorij latã super electione Romani pontificis. sed ne aliquis crederet, q laicis esset attributa potestas disponendi aliquid de rebus ecclesiæ, & faciendi constitutionem super ipsis. ideo Gratianus nunc dicit, q illa constitutio nullius fuit momenti: cum a laico facta fuerit: quia nõ habet potestatem aliquid disponendi de rebus ecclesiæ: quare constitutio Basilij nihil valebat, vt j. ea. c. 1. bene tamen dicit, q constitutio Honorij facta fuit auctoritate Papæ: ideo valuit.

m ¶ *Illud autem.*] Hic depingit 96. dist. magister posuit cõstitutionem Honorij Augusti latã super electione Romani pontificis. 79. dist. si duo. Sed ne viderentur laici habere potestatem cõstituendi vel disponendi de rebus ecclesiæ: ideo reducit hic illam constitutionẽ ad memoriã, vt ostendat q laicus non habet potestatem suo iure cõstituendi aliquid de rebus ecclesiæ. bene tñ possunt laici rogari concilijs interesse, & de rebus ecclesiasticis constituere, non tñ vt valeat eorum constitutio, quia ipsi constituerunt: sed quia ratum habet ecclesia, vt dicit Gratianus j. dist. proxi. §. 1. &c.

Laici de rebus ecclesiæ nihil possunt constituere.

ex animo, vt cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam.] ¶ Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesijs tacere presbyteros, & præsentibus episcopis non loqui: quasi aut inuideant [a], aut non dignentur audire. [Et si alij, inquit Apostolus Paulus, fuerit reuelatum [b] sedenti [c], prior taceat [d]] *& paulo post.* ¶ [Gloria patris est filius sapiens] Gaudeat episcopus iudicio suo, cum tales Christo elegerit sacerdotes. 1. Cor. 14: Prou. 10. & 13.

Item ex concilio Laodicensi, c. 56.

¶ Presbyteri episcopos non præcedant, sed comitentur, vel sobsequantur. C. VIII.

NOn oportet [e] presbyteros ante ingressum episcopi ingredi, & sedere [f] in tribunalibus [g], sed cum episcopo ingredi; nisi forte aut ægrotet episcopus, aut in [a] peregrinationis [h] commodo eum abesse constiterit.

a ¶ In peregrinationis cõmodo. *Sic prisca versio: sed Dionysius longe propius ad verba græca,* nisi fortitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur episcopus. πλὴν εἰ μὴ αἰσθενεύοιν, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Item ex concilio Carthaginensi quarto, c. 34.

¶ Episcopus non dominum, sed collegam se presbyterorum cognoscat. C. IX.

EPiscopus in quolibet loco sedẽs stare presbyterum non patiatur [i].

Item ex eodem, c. 35.

¶ De eodem. C. X.

EPiscopus in ecclesia, & in consessu presbyterorum sublimior sedeat. Intra domum vero collegam se [k] presbyterorũ esse cognoscat. Iuo. p. 5. c. 337.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶ Sine præcepto episcopi presbyter non signet infantes. C. XI.

PResbyter præsente episcopo non signet [l] infantes, nisi ab episcopo fuerit illi præceptum. In capitul. Martini. Brac. c. 52. de cons. dist. 4. c. omni tẽpore. Mart. Bra. c. 56.

[*Item ex concilio Neocæsariensi*, [β] *c. 13.*]

¶ [De eodem.] C. XII. PALEA. Ansl. 7. c. 188. Burch. l. 5. c. 44. Iuo. p. 2. c. 53.

PResbyteri ruris, in ecclesia [†] ciuitatis, episcopo præsente, vel presbyteris ipsius vrbis, offerre non possunt, nec panem sacrificatum [γ] date, calicemque porrigere. Si vero absentes hi fuerint, & ad [δ] dãdam orationem vocentur soli, dare debebunt. † ἐν τῷ κυριακῷ

β ¶ Neocæsariensi.] *Antea citabatur ex Gerundensi. Restituta est inscriptio ex veteris collectoribus. Est autem hæc fere Dionysii versio.*

γ ¶ Sacrificatum.] *Alibi vbique legitur,* sanctificatum, *græce est in concilio impresso.* ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ: *Sed apud Balsamonẽ* ἄρτον εὐχῆς *id est,* panẽ mysticę pcationis.

δ ¶ Ad dandam orationem.] καὶ εἰς εὐχὴν κληθῇ μόνος, διδόναι; *id est,* & solus ad mysticam precationem vocatus fuerit, dat.

DISTINCTIO XCVI.

ILlud autem [m] *Honorij Augusti, quod de electione summi Pontificis supra constituisse legitur, nullius esse momenti probatur: cum non solum de ordinibus, sed nec etiam de rebus ecclesiasticis legatur aliquando laicis attributa disponendi facultas. Vnde quæcumque à Principibus in ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus decreta inueniuntur, nullius auctoritatis esse monstrantur. Vnde Symmachus episcopus catholicæ ecclesiæ vrbis Romæ synodo præsidens dixit.* s. di. 69. c. si duo. In synod. Rom. 3. sub Symmacho c. 1. & seq.

Bene

Bene quidem.] CASVS. Symmachus Papa ægrotans cum de salute corporis desperaret, timens schisma posse contingere post mortē suam, iniunxit Basilio, vt interesset electioni successoris post mortem suā pp schisma remouēdū. ipse procedēre quidam episcopi tractabant de electione successoris Symmacho adhuc viuente. quo audito Basilius congregauit cōcilium, & fecit cōstitutionem ne liceret electionē Papæ fieri sine eius præsentia; nec liceret Papæ alienare res ecclesiæ; & si alienatæ essent, reuocari deberet; & quædam alia, quæ in capitulo recitantur, cōstituit. Symmachus autem postea reconualescens post mortem Basilii congregata synodo omnia post recitationem eorum retractauit. Et not. quod quandoque loquitur Symmachus, vt in principio: quandoque notarius, qui continuat verba diuersorum per totum hoc capit. quandoque Synodus, quandoque Basilius, quandoque aliquis de Synodo. & ego cum Hug. ad maiorem intelligentiam aliquantulum latius posui casum, quod Bene. Duo cap. seq. per te videatis.

¶ De rebus ecclesiasticis disponendis, laicis nulla facultas relinquitur. C. I.

BEne [a] quidē fraternitas vestra ecclesiasticis legibus obsecuta sub diuini timore iudicij, quæ erant statuenda, definiuit; & ad iustitiæ cumulum peruenit, dum sufficienter vniuersa complectitur: nec adiectione indiget plenitudo [b], maxime [c] de clericis. quos amor dominationis inuasit, & iugum disciplinæ ecclesiasticæ fecit respuere, *& paulo post*. ¶ Quorum excessus enarrare difficile est: vnum tamen, quod occurrit, venerando ordini vestro intimare non differo. Dixerunt inter alia, scripturam quamdam illustris memoriæ [d] Basilium, quasi pro ecclesiasticæ amore substantiæ, conscripsisse; in qua nullus Romanæ ecclesiæ, nec interfuit, nec subscripsit [e] antistes, per quem potuisset sortiri legitimam firmitatem. Ne vero ego inde disputem [f], vnde † potest vestrum iudicare concilium; requiratur, & deferatur in medium, vt ex lectione cognoscatis, cuiusmodi possit habere substantiam. ¶ Sancta synodus [g] respondit, deferatur in mediū, vt cuiusmodi sit, possit agnosci. Et dum diceret, Hormisda diaconus recitauit. [Cum [a] in † Mausoleo [h], quod est apud beatum Petrum apostolum, resideret † sublimis, & eminentissimus vir præfectus prætorio, atque patritius, agens etiam vices præcellentissimi Regis Odoacris Basilius, dixit. Quamquam studij vestri †, & religionis intersit, vt in episcopatus electione [i] concordia principaliter seruetur ecclesię: ne tamen † per occasionem seditionis, status ciuitatis † vocetur in dubium, admonitione † beatissimi viri Papæ nostri Symmachi † Simplicij, quā ante oculos semper habere debemus, hoc nobis meministis sub obtestatione fuisse mandatum, vt propter illum strepitum, & venerabilis ecclesiæ detrimentum, si eum de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione, cuiuslibet celebretur electio]. Hæc cū legerentur, Cresconius episcopus ciuitatis Tudertinæ ecclesiæ, surgens è consessu dixit [Hic perpendat sancta synodus, vti † prætermissis † personis religiosis, quibus maxime curæ est de tanto Pōtifice, electionem laici in suam redegerint potestatem: quod contra canones esse manifestum est.] ¶ Item Hormisda diaconus legit [Nam & cum quid confusionis [k], atque dispendij venerabilis ecclesia substineret, miramur, prætermissis nobis, quidquam de rebus ecclesiæ fuisse tentatum, cum etiā sacerdote nostro superstite nihil sine nobis debuisset [l] assumi. Quare si amplitudini vestræ † vel sanctitati placet, incolumia omnia quæ ad futuri antistitis electionē respiciunt, religiosa veneratione seruemus, hanc legē specialiter præferentes [m], quam nobis, heredibusque nostris, Christianæ mentis deuotione sancimus: ne vmquam prædium, seu rusticum [n], seu vrbanum, vel ornamenta, aut ministeria ecclesiarum, quæ nunc sunt, vel quæ ex quibuslibet titulis [o] ad ecclesiarum iura peruenerint, ab eo, qui nunc antistes sub electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris sæculis sequentur, quocumque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis vero aliquid eorum alienare voluerit; inefficax, atque irritum iudicetur; sitque facienti, vel consentienti, accipientique anathema.] ¶ Maximus [p] episcopus Bletanæ ecclesiæ dixit. [Modo sancta synodus dignetur edicere; si licuit laico [q] homini anathema in ordinem ecclesiasticum dictate: aut si potuit laicus sacerdoti anathema dicere, & contra canones, quod ei non competebat, constituere. Dicite, vobis quid videtur? De me licuit laico legē dare?] Sancta synodus dixit, Non licuit; & adiecit, lege sequentia. ¶ Hormisda diaconus legit. [Et is, qui prædiū rusticū, vel vrbanum iuris ecclesiastici fuerit consecutus, nouerit se nulla le-

† *sed vt possit*] orig.
Ibid. c. 2.
† *in vnum apud beatum*] orig.
† *resedissent, sublimis*] orig.
Verb. Basilij.
† *nostri*] orig.
† *al. ne per*
abest dictio [Symmachi] ab orig. sed auctor casus, & glossæ habuit.
† *al. ciuilitatis*
† *al. tamen admonitione*
† *al. vtrum*
† *prætermissas personas religiosas*] codex can.
Verba Basilij
† *vestra sanctitatis*
Verba Basilij

a ¶ *Bene.*] Symmachus Papa laborabat in extremis, & timuit ne in electione sui successoris pp strepitus hæreticorum schisma interueniret. rogauit Patritiū Basilium, qui gerebat vices Odoacris regis, quod ipse interesset in electione sui successoris. Basilius statim Symmacho viuente fecit quādam cōstitutionē, scilicet quod sine eius consultatione non fieret electio summi pontificis. Præterea, quod non liceret alicui prædiū ipsius ecclesiæ alienare: quæ constitutio retractatur hic: tum quia ibi quædā constituta sunt quæ a laico non possunt cōstitui: tum quia res esse: mali exempli, 63. dist. §. verum.
Basilius à Symmacho rogatus interfuit electioni Papæ.
b ¶ *Plenitudo.*] 7. 6. q. 1. si omnia.
c ¶ *Maxime.*] bene diffiniuit, supple.
d ¶ *Memoriæ.*] ergo iā decesserat Basilius tempore huius synodi.
e ¶ *Vel subscripsit.*] ar. in contractibus rerum ecclesiasticarū non sufficere consensum clericorum: nec in alienationibus, nisi specialiter subscribant [1], arg. 10. q. 2. casellas. 1 2. q. 2. abbatibus. & c. sine exceptione.
Consensum clericorum non sufficit in contractibus rerum ecclesiasticarum.
1 De hoc not. 100. dist. optauit. ibi videas. item adde in quibus casibus requiratur subscriptio 1 no. B. in l. diu. § senatus. ff. de sal.
f ¶ *Inde disputem.*] nō est disputādum de eo, de quo statim constare potest. si ergo vxor petat sibi virum restitui, & vir paratus est incontinenti probare consanguinitatem, non est audiēda. ff. vt in possessione lega. si is a quo. arg. cōtra extra de rest. spol. c. litteras.
g ¶ *Synodus.*] verba notarii.
h ¶ *In Mausoleo.*] verba sunt scriptoris. Mausoleum proprie est sepulchrum principis. Et dicitur à Mausoleo Rege, cui vxor Arthemisia pudicitiæ insignis cōstruxit sepulchrum miræ pulchritudinis. Vnde & alia sepulchra sic sunt appellata.
Mausoleum quid sit.
i ¶ *Electione.*] non tamen, vt aliquid inde constitueres, & ita excessisti finem mandati Basilii.
k ¶ *Ac ne confusionis.*] prosecutio legis, & continuantur verba sic, non celebretur de electione Papæ, &c. ac ne.
l ¶ *Nihil debuisset.*] hoc dicit propter quosdam, qui viuente priore Symmacho tentauerunt alium eligere, vt dist. 79. si quis Papa. & c. nullus. Io.
m ¶ *Præferentes.*] id est, primo statuentes.
n ¶ *Rusticum.*] quid sit rusticū prædium, & quid sit vrbanum prædium, habemus ff. de seru. rust. præd. & ff. de ser. vrb. præd. p totū.
Prædium est duplex.
o ¶ *Titulis.*] siue donationis, siue emptionis.
p ¶ *Maximus.*] sic & iurisperiti dicūt quid sentiant. ff. de his quæ in testamen. delen. l. proxime.
q ¶ *Laico.*] nam licuit laico iure suo, sed ex delegatione Papæ bene: arg. 32. dist. §. verum. 10. q. 3. cap. vlt. Sed vtrum episcopus laico possit hoc committere, iam dicemus infra eadem, capit. quòd non. M. tamen dicit contra: quia mucro est episcopi: immo nec presbyter hoc potest.
Laicus potest excommunicare ex Papæ delegatione.

a ¶ *Munitum.*] nam si quis emit rem ecclesiæ, vel aliã rem in casu illicito, non pôt præscribere. Nam dicit lex, ꝙ non est dubium eum malæ fidei possessorem, qui contra legum interdicta mercatur. C. de agricolis, & censi. lib. 11. quemadmodum. nam nec iuris ignorantia pôt eum excusare. ff. de iuris & facti ignorantia. l. iuris. & hoc benigne statueratis, secus tamen est de iure: quia bene præscribit laicus rem ecclesiæ cum fructibus etiã percipiendis, si sit malæ fidei possessor. de restitu. spol. grauis.

Laicus verò rem ecclesiæ possit præscribere.

ADDITIO. Ad hoc extra de præscrip. ad audientiam. iuxta finem. Super hoc videas quæstionem 8. quæ incipit, esto ꝙ res ecclesiastica, &c. & quod no. 3. 16. q. 3. vniuersas. in gl. nõ dicit. Archid.

i ¶ *Imperandi.*] 3. 16. q. vlt. non placuit.

k ¶ *Legatur.*] verum est, ꝙ non legitur assensus metropolitanorũ secundum canones, id est, legitimus: bene tamen legitur cõsensus episcoporum. arg. 3. eod. c. 1. Illa autem determinatio quæ præcedit, secundum canones, soluit contra.

Reli-

ge, vel præscriptione munitum[a] ; sed siue is, qui alienauerit, siue qui eum† sequetur, voluntate contraria prædium huiusmodi alienatum reuocare voluerit, id cum fructibus restituat, quos† illic fuerit consecutus.] ¶ Hæc cum legeret; Stephanus episcopus Venusinæ ecclesiæ, surgens è cõsessu dixit, perlegatur[b]. Hormisda diaconus legit. [Qua pœna placuit accipientis etiã heredes[c] afficere. In qua re cuilibet clericorum contradicendi libera sit facultas. Iniquum est enim, & sacrilegij instar, vt quæ vel pro salute, vel pro requie animarũ suarum† vnusquisque venerabili ecclesiæ, pauperum causa, contulerit, aut certe reliquerit[d] ; ab his quos hæc maxime seruare cõuenerat, in alterũ† transferatur. Plane quæcumque in gemmis, vel auro, atque argento, necnõ & vestibus minus apta vsibus, vel ornatui videbuntur ecclesiæ, quæ seruari, ac diu manere non possunt, sub iusta æstimatione vendantur[e], & erogationi† religiosæ proficiant[f]]. ¶ Cumq; lecta fuisset, Laurẽtius episcopus Mediolanensis[g] ecclesiæ dixit [Ista scriptura nullum Romanæ ciuitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit laicos statuendi in ecclesia, preter Romanum[h] Pontificem, habere aliquam potestatem: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi[i] : maxime cum nec Papa Romanus subscripserit, nec alicuius secundum canones metropolitani legatur[k] assensus.] ¶ Petrus episcopus Rauennatis ecclesię dixit [Scripturam, quę in nostra congregatione vulgata est, nullis eam viribus subsistere manifestum est; quia nec canonibus[l] conuenit, & à laica persona concepta videtur: maxime quia in ea nullus presul sedis Apostolicæ interfuisse, vel propria subscriptione firmasse monstratur]. ¶ Eulalius episcopus Syracusanæ ecclesię dixit [Scripturam, quæ in sacerdotali concilio recitata est, euidentissimis documentis constat esse inualidam. Primum, quòd contra Patrum regulas à laicis, quamuis religiosis[m] (quibus nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur vnquã attributa facultas) facta videtur: deinde quòd nullius præsulis Apostolicę sedis subscriptione firmata docetur. Quòd si cuiuslibet prouinciæ sacerdotes intra terminos suos concilio habito, quidquid sine metropolitani sui auctoritate tentauerint, irritum esse debere[n] sancti Patres sanxerunt; quanto magis, quod in Apostolica sede, non† existente præsule (qui merito†[o] beati Petri apostoli per vniuersum orbem primatum[p] obtinẽs sacerdotij, statutis synodalibus consueuit tribuere[q] firmitatẽ) à laicis (licet consensientibus aliquantis episcopis, qui tamen Pontifici, á quo consecrati† probantur, præiudiciũ inferre non potuerunt) præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere[r] non dubium est, nec posse inter ecclesiastica vllo modo statuta censeri?] ¶ Sancta synodus dixit. Licet† secundum prosecutionem venerabilium fratrum nostrorum, Laurentij, Petri, Eulalij, Cresconij, Maximi, vel Stephani[s], nec apud nos incertum habetur hanc ipsam scripturam nullius esse momenti: verumtamen etiam si aliqua posset ratione[t] subsistere, modis omnibus in synodali conuentu prouida beatitudinis vestræ sententia eneruari conueniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret præsumendi quibuslibet laicis, quamuis religiosis, vel potentibus in quacumque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus; quarum solis sacerdotibus disponendi indiscusse à Deo cura commissa docetur.

† al. consequentur

† al. qui illud

c. 3. Basilij verba

† al. suorum

† al. alienitatem

† al. erogatio religioni proficiat

3. 9. q. 3. c. 2.

† al. nunc

† al. prærogatiua

† al. consecrari

† al. Liquet

a ¶ Cum in Mausoleo.] *Hoc initium scripturæ Basilij in tomis conciliorum, & codice canonum*

b ¶ *Perlegatur.*] ff. de legi. & senatusconsul. l. inciuile.

c ¶ *Heredes.*] turpia enim lucra ab heredibus sunt extorquenda. extra de vsuris, tua. ff. de calum. in heredem. Sed & alienator posset conueniri, vt not. 12. q. 2. monemus.

d ¶ *Reliquerit.*] in morte relinquendi namque verbum, &c. ff. de tabulis exhib. l. 1. §. vlt.

Et habes hoc quod hic dicitur. 16. q. 1. [illegible] Arch.

e ¶ *Vendantur.*] arg. C. de admi. tut. lex.

f ¶ *Proficiant.*] hic terminatur lex ipsa.

g ¶ *Mediolanensis.*] ar. Mediolanensis prærogatiuam sedis habere ante Rauennatẽ, cum ante eum responderet, sicut in alia synodo ante eum scripsisse legitur. 3. dist. 17. 3. hinc. & §. illud igitur. G. tamen aliter hoc soluit. dist. 17. §. illud.

h ¶ *Præter Romanum.*] id est, Papæ auctoritatem, & cõsensum eius. Sed contra. 16. q. vlt. in nona actione. Sed ibi non prohibetur, ꝙ episcopus laico non possit committere officiũ ad tempus; sed ne iurisdictionem largiatur ei in perpetuum. Et est argumẽtum, Papam quamlibet causam ecclesiasticam committere posse laico: arg. 23. dist. mulier. & 94. distin. valde. 3. q. 3. qui episcopus. contra 79. dist. si duo. 3. eod. denique. contra. Intelligendum est non sua auctoritate. Sed numquid auctoritate episcopi potest laicus aliquem constituere in ecclesia? videtur, ꝙ prædicare potest inuitatus á clericis. 23. distin. mulier. argum. extra de foro competen. nullus iudicum. Dic cum Hug. quòd non potest ex delegatione episcopi causas spirituales tractare:, nec excommunicare. vnde nihil faciunt qui per pueros excommunicant & per seruientes. Causam autem ciuilem laicis episcopus committere potest, & ita intellige prædictam decretalem, in nona. Et quod dicitur de prædicatione, speciale est. Quid ergo dices de templariis? nonne ipsi possunt excommunicare fratrem suum? Dici potest, quòd sic: quia ipsi non sunt laici. argu. 12. quæst. 1. duo. Credo ꝙ non possunt, nisi sint presbyteri. extra de senten. excom. canonica.

Causa quælibet ecclesiastica per Papam laico committi potest.

Laicus an episcopi auctoritate possit in ecclesia aliquid constituere.

l ¶ *Nec canonibus.*] coniunctim accipe hæc duo diuisa.

m ¶ *Religiosis.*] 3. 16. q. vlt. laicis.

n ¶ *Debere.*] 3. 9. q. 3. c. 2.

o ¶ *Qui merito*] 3. 40. dist. non vos.

p ¶ *Primatum*] 3. 9. q. 3. nemo. & cap. antiquis.

q ¶ *Tribuere*] 3. dist. 16. c. 1. & 2.

r ¶ *Carere.*] 3. dist. 21. in tantum.

s ¶ *Vel Stephani.*] iste tamen Stephanus non dixit, nisi perlegatur; & sic per tale verbum intelligitur aliquis consentire, vt not. 3. 63. dist. cum Hadrianus.

t ¶ *Ratione.*] arg. ratione auctoritatis aliqua repelli, licet sint bona. arg. 16. dist. c. 1. 1. q. 1. principatus. ff. de re mili. l. 3. §. in bello. ar. contra. 1. q. 1. Dominus declarauit. argumen. contra, 1. q. 1. nonne. Sodomitæ.

a ¶ *Aliis*

a *Actione.*] dicitur prima actio: quia fiebat pro prima die in synodo. 16. q. 7. in nona.
b *Interesse.*] Similiter solebat interesse electioni Papæ propter hæreticorũ scandalum: arg. dist. 63. quia sancta.
c *Inuenta.*] Et ita vr ꝙ possit de fide catholica disputari. arg. ℥. C. de

Disputari verũ possit de fide ut ...

sic habet, Cum in vnum apud beatum Petrum Apostolum resedissent, sublimis, &c. *Omnino autem multa sunt huius capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in varijs conciliorum editionibus, & in codice canonum: ex quibus ea tantum partim indicata, partim notata sunt, quæ maioris ponderis sunt visa.*

β Reuocare.] *sic est emendatum ex omnibus concilij exemplaribus & impressis, & manuscriptis, cum antea legeretur*, retinere.

γ Qua pœna.] *In omnibus editionibus conciliorũ legitur*, Quam pœnam placuit accipientis heredes, proheredesque respicere. *In codice vero canonum manuscripto non est dictio*, proheredesque.

Vnde in sexta actione [a] *Chalcedonensis concilij Martianus Imperator dixit inter cetera.*

¶ Imperatores ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam synodo interesse debent. C. II.

Ans. l. 3. c. 107. NOs ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi principis Constantini synodo interesse [b] volumus; vt inuenta veritate [c], non vltra multitudo prauis doctrinis attracta discordet.

Item ex eadem sexta actione, in fine.

¶ De eodem. C. III.

Ans. ibidem. Deusdedit p. 3. QVædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reuerentiæ vobis seruauimus [d], decorum esse iudicantes a vobis hæc regulariter potius firmari per synodum, quàm nostra lege sanciri [e].

Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelem Imp. qua incipit [Proposueramus.]

¶ Synodali conuentui Imperatores interesse non conuenit, nisi vbi de fide agitur. C. IIII.

Ans. l. 1. c. 75. VBi nam [f] legistis, Imperatores antecessores vestros synodalibus conuentibus interfuisse [g], nisi forsitan in quibus de fide tractatũ est, quæ vniuersalis est; quæ omniũ communis est; quæ non solum ad clericos [h], verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet [i] Christianos?

Idem in eadem epistola.

¶ De præsulibus diuinarum rerum, qui humanis rebus præsunt, iudicare non possunt. C. V.

Ans. ibidem. DEnique [k] hi, quibus tantum humanis rebus, & non diuinis, præesse permissum est; quomodo de his, per quos diuina ministrantur, iudicare præsumant [m], penitus ignoramus.

Idem paulo inferius.

¶ Nec etiam Imperator iura Pontificis, nec Pontifex iura regia vsurpet. C. VI.

Ans. ibidem. 10. dist. c. quoniam. CVm [n] ad verum [o] ventum est, vltra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vsurpauit [p]: quoniã idẽ mediator Dei, & hominũ homo Christus Iesus sic actibus proprijs [q], & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusq; discreuit [r]

i *Pertinet.*] Arg. quod omnes tãgit, ab omnibus debere tractari, & approbari. 3. arg. dist. 66. c. 1. C. de au. præstan. veterem. de hoc extra de iis, quæ fi. a prala. c. si. per fidem & ad omnes, &c. comprehendit Deo deuotos & tales personas. Vel dic prout sonat.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

DEnique.] C a s v s. Statuit hic Nicolaus, vt Imperatores, qui tantum rebus humanis præsident, se de rebus ecclesiasticis non intromittant, nec de clericis iudicent.

Concor. extra de his quæ fiũt à prælat. si. quãdo cap. c. vlti. ibi. videas.

k *Denique.*] Argu. ꝙ eps in causis ecclesiasticis laicum non possit præficere. Arg. ℥. l. ca. bene quidem.
l *Iudicare.*] ĩ. 17. q. 4. diffinimus. cõtra. in fi. sed ibi dic, principis, id est, principalis personę vel, id est, episcopi. 35. dist. ecclesiæ.
m *Præsumãt.*] Arg. ꝙ clericus distinctionibus principum & laicorum non debeat supponi nisi per recognitionẽ.

Concor. tex. in l. 1. C. de sum. tri. & in l. Imperatores. C. de ep. & merca. & in l. 1. cum glo. C. de eunuc.

CVm ad verũ.] C a s v s. Michael Imperator auctoritatẽ præstitit & præcipit vt Ignatius Constantinopolitanus patriarcha ab episcopis deponeretur: qđ factum est. sed dicit Nicolaus Papa, ꝙ hoc facere nõ potuit nec debuit: nã cũ in veteri testamento eadem persona Rex erat & sacerdos, & temporalia simul cum spiritualibus administrabat. Sed postquam Christus venit in mundũ, præcepit vt Rex tantũ terrenis præsideret: Pontifex vero cælestia dispensaret: ne pp superbiam dignitatis vtriusque alteruter superbiret. sed sibi inuicem (si necesse fuerit) auxilium præbeant.
n *Cum.*] Hoc cap. expositum est supra 10. dist. quoniam. ideo hic non labores.
o *Ad verum.*] id est, ad discussionem veri. vel id est, ad tempus Christi.
p *Vsurpauit.*] Argu.

Imperator verũ habeat iurisdictionẽ à Papa.

C. de sum. trin. nemo. 24. q. 3. cum q̃bus. Rñdeo: dubitãdo nõ licet disputare de ea: quia dubius in fide, hæreticus est. extra de hære. dubius. alias disputatur. ĩ. ea. satis. 23. q. 6. vides. C. de episc. & cle. qm̃.

QVædam.] Infra ea. satis.
d *Seruauimus.*] confirmanda & terminanda. Hugo.
e *Sanciri.*] quasi dicat, volumus eam per nostram legem siue cõstitutionem determinari & confirmari. Hug.

VBi nam.] C a s v s. Hæc quattuor cap. de Ignatio loquuntur iniuste deposito auctoritate Michaelis Imperatoris. Reprehẽdit ergo hic Nicolaus Imperatores, qui concilijs eporum interesse volebant: quod non est faciendũ, nisi vbi de fide tractatur, quæ cõmuniter pertinet ad omnes tam clericos quàm laicos.
f *Vbi nam.*] Hæc quattuor cap. [1] loquunt de materia Ignatij, de quo dr ĩ. 21. dist. submittitur. Arg. omissum intelligi quod scriptũ non inuenitur. arg. 10. q. 1. hanc consuetudinem. de consecr. dist. 4. cum itaque. &c. seq. ff. de verb. oblig. quidquid.
g *Interfuisse.*] nisi rogatos [2]. 63. dist. Hadrianus.
h *Ad clericos.*] Dic ꝙ hoc nomen, clericos, stricte accipitur, vnde cum iste potestates sint diuisæ, Imperator non habet gladium a Papa, vt ĩ. ead. in scripturis. & cap. duo. & cap. si Imperator. & 93. dis. legimus. & quia imperium a solo Deo est. 23. q. 4. quæsitũ [5]. Arg. contra. 63. dist. cap. 1. & c. tibi domino. Item quia Petro sunt datæ claues cælestis & terreni imperij. 22. dist. c. 1. Itẽ quia deponit Imperatorem. ĩ. 15. q. 6. alius. & c. iuratos. & 1. q. 4. quia præsulatus [4] quære ĩ. de hac materia. 10. dist. c. quoniam.
q *Proprijs.*] id est, imperij & sacerdotij: vel proprijs quo ad Christum. quædam enim gessit tanquam Imperator: puta cũ eiecit de templo, &c. 2. q. 7. accusatio. & cum coronam de spinis portauit. quod est signum regni. 12. q. 1. duo quædam gessit vt sacerdos: quãdo seipsum obtulit in ara crucis pro sacrificio.
r *Discreuit.*] Immo videt ℥: quia non discreuit, sed confudit, cũ ipse vnus & idem vtrumque officium gessit. Sed dic ꝙ ideo ipse vtrumq; officium gessit per se, vt notaret ꝙ ex eodẽ fonte processerunt. 21. dist. cleros. in fin. nam dicit lex, ꝙ summa nobis dona a Deo concessa sunt, scilicet sacerdotium, & imperium. in Authen. quomodo oportet episcopos, in prin. coll. 1.

[1] Scilicet istud & tria seq.

[2] Et secundum hæc esse con... 35. q. ... c. ... Ar...

[5] Concor. tex. in authen. vt præpo. no. impe. in prin. coll. 6.

[4] In prin. sed pa ... facit.

Christus quandã vt Imperator, & quandam vt Rex gessit.

Christus officium sacerdos. & Imperatoris gessit.

Christus humilitate sua non errat.

Legibus ... sit ... sa ...

a ¶ *Rursum.*] Primus per superbiam cecidit. vnde homines in inferorum demergebantur. Christus autem nos humilitate sua sursum erexit: sed si haberent omnes omnia officia, superbirent, ita q iterum demergerentur in infernum.

Christus humilitate sua omnes erexit.

b ¶ *Pro aeterna.*] j. de pœn. dist. 1. multiplex.

culto quod non posset probari: quia talia non habêt vindictam: & sic solue 3rium illud 83. dist. cap. 3. illud autem in manifestis, in quibus etiam non deberet eum prodere, vt not. 2. q. 1. si peccauerit.

l ¶ *Contegatis.*] Et in corripiatis. 2. q. 1. si peccaueris. hoc de occultis intelligitur. nam de manifestis cogimur accusare, præmissa tñ admo-

Crimina occulta vindictã non habent.

c ¶ *Temporalium.*] Arg. q in causis spiritualib⁹ (vt in matrimonio) nõ sit vtendum legibus imperialibus. arg. 32. q. 2. inter hæc. 11. q. 1. continua. arg. de conse. dist. 3. celebritatem. Sed in alijs licet eis vti, si non obuient canonibus ¹. arg. dist. 10. si in adiutorium. arg. dist. 54. ex antiquis. Ber.

Legibus an sit vtendum in causis spiritualib⁹.

¹ Adde quid q̃ contrarianẽ canonib⁹, no. Cy. in l. fin. C. de in ser. ma. ser. pu. & tuto. & in au then. ca. L. C. de sacrosan. eccl.

propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus ᵃ in infernũ † demergi, vt & Christiani Imperatores pro æterna ᵇ vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium ᶜ tantummodo ᵈ rerum imperialibus legibus vterentur; quatenus spiritalis actio carnalibus distaret incursibus; & ideo militans Deo minime se negotijs sęcularibus implicaret; ac vicissim nõ ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotijs sęcularibus implicatus.

† al. inferna

2. Tim. 2.

a ¶ Ad verum.] *Post vltima verba capitis antecedentis sequitur continenter in eadẽ Nicolai epistola.* Fuerunt hæc ante aduentum Christi, vt quidam typice reges simul & sacerdotes existerent. Quod sanctum Melchisedech fuisse sancta prodit historia; quodq; in membris suis diabolus imitatus: (vt pote, qui semper quæ diuino cultui conueniunt, sibimet tyrannico spiritu vendicare contendit) vt pagani Imperatores ijdem & maximi Pontifices dicerentur. *Nihil autem* Sed cum ad verum ventum est, eumdem Regem atque Pontificem, vltra sibi, &c. *Nonnulla vero alia huc pertinentem mutatum est & ob glossam, & quoniam est initium capitu. notata sunt supra dist. 10. c. quoniam.*

Gen. 14.

d ¶ *Tantummodo.*] Hoc aduerbium determinat tãtum illud adiectiuũ, temporaliom, nõ illud verbum, vterentur: & sic est falsum hic notatum ab Hug. argu. q in causis spiritualib⁹, &c. Nam bene licet leges allegare ĩ spiritualib⁹. 35. q. 5. ad sedem. 15. q. 3. §. cum autem. Lau. ² Vel dic tantummodo, id est, maxime. sic eẽ 11. q. 3. si quis eps.

² Adde ad hoc Cy. & Pe. de Bel. pertu in l. 1. C. quo, sit longa cõsue. & in l. cum clericis. C. de epi. & cle.

Idem in eadem paucis interiectis.

¶ A sæculari potestate Pontifex prorsus nec solui, nec ligari valet. C. VII.

Ans. l. 1. c. 71.

SAtis euidenter ostenditur ᵉ, à sæculari potestate nec ligari prorsus, nec solui posse Pontificem; quem constat a pio principe Constantino (quod longe superius memorauimus) Deum appellatum ᶠ; nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum est. Sed & Theodosius ᵃ minor sanctæ synodo scribens Ephesinæ ᵍ primæ, dixit [Deputatus est igitur Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorum transire vsque ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem ijs, quæ faciendæ sunt de pijs dogmatibus quæstiones, seu potius ʰ expositiones, communicare. Illicitum namque est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum episcoporũ, ecclesiasticis intermisceri tractatibus †.] *& post pauca.* ¶ His itaque manifeste repertis apparet comministrum nostrum Ignatium per imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse prorsus expelli. In cuius damnatione, quia præsulum quoque assensus est subsecutus, apparet id cautela fuisse patratum adulationis, non legitimæ sanctionis.

Rufinus in hist. lib. 1. c. 2.

† σκέμμασι

S *Atis.*] CASVS. Ostendit hic Nicolaus, q Ignatius auctoritate Michaelis Imperatoris deponi nõ potuit: & hoc probat duobus exemplis, scilicet Constantini & Theodosij Imperatorum.

e ¶ *Ostenditur.*] in alia parte e. quæ hic nõ est.

f ¶ *Appellatum.*] Legiẽ enim omnes clericos deos appellasse, vt 12. q. 1. sacerdotibus. 12. q. 1. futuram. ẽm hanc rationem nec ab cpo possent iudicari clerici: sed hoc dixit vt ostenderet quanti sint habendi. si. extra de iudi. nouit.

g ¶ *Ephesina prima.*] quia secunda non est recepta in auctoritate.

h ¶ *Seu potius.*] optime corrigit se: q̃a quæstiones non debêt fieri super fide dubitando, arg. extra de hære. dubius. Dogma autem p g, est doctrina in fides si ne g, est angulus: vnde illud, sedebat domate domus. 25. q. 2. si quis.

Dubitandũ nõ est de fide.

Dogma & dogma differunt.

a ¶ Theodosius minor] *Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosii, ac Valentiniani Imperatorũ synodo Ephesina per Candidianum missa, quæ est in extremo primæ actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quæ seruatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita est, eadem plane hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optime conueniunt cum græcis.*

Habẽtur aliqua in ead. epist. ad Michaelem

Idem Ludouico Imperatori.

¶ Facta Pontificum Imperator iudicare non debet. C. VIII.

Ans. ibidem

IN scripturis ⁱ narratur Constantinus Imperator dixisse. [Vere si proprijs oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachico habitu circumamicti sunt, peccãtem, chlamidem meam expoliarem †, & cooperirem ᵏ eum, ne ab aliquo videretur.] In quibus desideratissime fili necessario commonemini, vt quemadmodum fide, & religione, ac honoris parilitate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque deuotione æquiparari nihilominus anheletis: ita vt in nullo inferior eo, sed potior inueniamini post illus exempla, qui talẽ se exhibuit ante alia † prorsus exempla. Sed hoc quidem diximus causa, vt si de Domini sacerdotibus, qui iure Patres dicuntur, aliquid contigerit vos audire, quod confusionem pijs mentibus ingerat, non infrunitum, sed pudoratos filios Noe imitantes paternam de reliquo verecundiã contegatis ˡ, vt affluenti, quemadmodum & illi benedictione repleri, moderante Domino mereamini.

† explicassem, & cooperuissem eũ] Nicolaus in epistola ad Mich.

† al. talia

Gen. 9.

I *N scripturis*] CASVS. Ludouicus Imperator quando audiebat sacerdotem deliquisse, statim erat paratus credere & punire. Sed Nicola⁹ docet hoc non esse faciẽdum, sed potius esse defendedũ, & peccatum eorum celandum: quod probat duobus exemplis, scilicet Constantini, & exemplo filiorum Noe, scilicet Sem & Iaphet, qui verenda patris operuerunt.

i ¶ *In scripturis.*] 11. q. 1. c. sacerdotibus.

k ¶ *Et cooperirem.*] ff. de iniur. eum qui nocentem. §. Sed hoc de oc

Item ex epistola Gregorij septimi ad Hermanum Metensem episcopum, lib. 8. epist. 21.

¶ Regum, & principum patres, & magistri sacerdotes esse censentur. C. IX.

Ans. l. 1. c. 84. Iuo p. 5. c. 378. Pann. l. 5. c. 108.

QVis dubitet sacerdotes Christi, regum, & principum, om-

monitione. 2. q. 7. qua propter. Arg. ẽ 3. q. 5. q. 2. cap. vlti. & q. 5. c. s.

Q *Vis dubitet*] CASVS. Hermanus eps interrogauit, an pontifices regibus & principibus sint subijciendi. Et rñdet q non: & hoc probat duobus similibus, scilicet hij & discipuli: qui insani reputantur, si velint sibi patrem & magistrum subiugare.

a ¶ *Si si-*

[illegible] ad [illegible] capitulũ.

Filius patrẽ coercere non debet.

Filius patrem corrigere non debet.

a ¶ *Si filius.*] 21.dist.nolite.sic I Auth.de nup.§.si vero.coll.4.vbi dicit,quod erubescit lex filios esse correctores patrum.si tamen pater caderet in furorem,filius daretur tutor,vt eū regeret.ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.his qui.6.q.1.oues.& c.sacerdotes. in ciuitate esse,nisi sint per quos ius reddatur.ff.de orig. iu. l. 2.§. post originem.

f ¶ *Rationem.*] ʒ.18.q.2.cognouimus.

g ¶ *Te pendere.*] quo ad spiritualia. ʒ. de pæ. dist.1.multiplex.

h ¶ *Iudicio*] Zacharias quoque Papa Regem Francorum deposuit,& in locū eius Pipinum substituit, vt ʒ. 15.q.6.alius.

Regem Francorum Papa deponere potest.

D*Vo sunt.*] CASVS. Gelasius Papa & Anastasius Imperator con-

Clem. Alex. de imo. in l.generalitate.col.2. ff.de in ius vocan.

niumque fideliū patres,& magistros censeri †. Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius a patrem, discipulus magistrnm sibi conetur subiugare,& iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere; à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse, & solui?

In eadem epist. Gregorij.vij. Capi.l.5.c.167. Conc. Paris.l.1. c.3. Poly.l.1.tit.27. Ans.l.1.c.73. Pann.l.5.c.109. † al. regimini. † al. velle

Item Gelasius Papa Anastasio Imperatori.

¶ Auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas,huius mundi gubernacula regunt. C. X.

DVo a sunt b quippe Imperator Auguste: quibus c principaliter hic mundus regitur: auctoritas d sacra pontificum, & regalis potestas. In quibus e tanto grauius pondus est sacerdotum; quanto etiam pro ipsis regibus † hominum, in diuino sunt redditurí examine rationem f.]& post pauca.¶ [Nostri itaque inter hæc ex illorum te pendere g iudicio h; non illos ad tuam redigi posse † voluntatem]. ¶ Talibus igitur institutis, talibusq; fulti auctoritatibus pleriq; Pontificum,alij Reges,alij Imperatores excommunicauerunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplū; beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit i, vt sanctus Ioannes Chrysostomus à sua sede pelleretur) excōmunicauit k β. Beatus etiā Ambrosius,licet sanctus,nō tamen vniuersalis ecclesiæ episcopus pro culpa, quæ alijs sacerdotibus non adeo grauis videbatur l, Theodosium magnum Imperatorem excommunicauit ab ecclesia exclusit:qui etiam in suis scriptis ostendit, quòd aurum non tam pretiosius sit plūbo,quàm regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis,hoc modo circa principium sui Pastoralis scribens [Honor , fratres , & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati; lōge erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares m: quippe cū videas regum colla, & principū submitti genibus sacerdotū; & osculata eorum dextera,orationibus eorum credant se communiri.]

Amb. de dign. Sacerd.c.2.

i ¶ *Consensit*] arg.consentientem maiori pœna adstringi quàm faciētē.arg. 24.q.3.qui aliorum.arg.§.86.dist. tanta nequitia.

k ¶ *Excommunicauit.*] not. principē posse excommunicari etiam à quouis episcopo.§.dist. 63. Valentinianus.arg. ʒ.11.q. 3. si autē vobis. videtur tamen, quod hoc fecerit ex delegatione synodi: quod innuitur ex illo;pro culpa, quæ ab alijs sacerdotibus, &c.Sed primum est verum.

Princeps & ab episcopo excommunicari pōt.

l ¶ *Videbatur.*] sed male: quia licet pro minimis causis non sit quis excommunicandus, vt 11.q.3. episcopi. tamen qualibet contumacia digna est excommunicatione,immo tāto maior videtur contumacia, quanto ex re minori consurgit, 2. q. 7. non potest.

Excommunicandus quis non est pro minimis causis.

Contumacia tanto maior est, quanto ex re minori consurgit. Imperiū minus est sacerdotio.

m ¶ *Fulgorem.*] & quāta est differentia inter solem & lunam, tanta est differentia inter imperium & sacerdotium. extra de maio.& obed. solitæ.

a ¶ Duo sunt.] *Caput hoc sumptum est ex eadem epistola Gregorij septimi,ex qua antecedens: & ab hoc initio vsque ad verb.* voluntatem,*sunt verba ipsius Gelasij ex epistola,qua habetur impressa,citata à Gregorio septimo.*

β ¶ Excōmunicauit.] *Et hic interponat ur caput,* Alius item. ʒ.15.q.6.*hæc pars epistolæ integra habebitur.*

Item Ioannes Papa.

¶ Imperatores debent Pontificibus subesse.non præesse. C. XI.

SI Imperator catholicus est, (quod salua pace ipsius dixerimus), filius est n,non præsul ecclesiæ:quod ad religionem competit, discere ei conuenit,nō docere o:habet priuilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis diuinitus p consecutus est;vt eius beneficijs non ingratus contra dispositionem cælestis ordinis nil vsurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ ecclesiæ disponenda sunt,pertinere, non ad sæculi potestates; quas q,si fideles sunt,ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienum ius r, & ministerium,quod alteri deputatū est:ne contra eū tendat abrūpi, à quo omnia cōstituta sūt;& cōtra illius beneficia s pugnare videatur,à quo pro

Poly.l.1.tit.29. Ans.l.4.c.12. ex Ioanne viij.

l *Imperator.*] CASVS. Imperator volebat iudicare de causis clericorum & sacerdotum: sed Papa probat, quòd hoc facere non debet: quia ipse filius est ecclesiæ,& non præsul:& quia Deus voluit sæculi principes,si fideles sunt, esse ecclesiæ subiectos. Si vero contra hanc Dei dispositionē facere voluerit Imperator tamquā ingratus perdat potestatem, quam ab ipso est consecutus.

n ¶ *Filius est.*] ʒ. 23.

contendebant de præeminentia vnius ad alterum,& de præeminētia dignitatum.sed Gelasius ostendit hic,quod auctoritas pontificalis longe maior est,quàm culmen imperiale. Et hoc probat duabus rationibus.Prima ratio est:quia Papa de anima Imperatoris & aliorum redditurus est rationem.Secunda est; quia colla regum & principum submittuntur genibus sacerdotum. Et hoc probatur duobus exemplis.s.Innocentij,& Ambrosij:qui Arcadium & Theodosium propter suos excessus excommunicauerunt. Prima ratio est ibi,*in quibus tanto grauius*. Secunda est in fine. Exempla sunt in medio.

b ¶ *Duo sunt.*] In Auth.quomodo oportet episco.in princ. coll. 1.§.dist.1.humanum.

ADDITIO. Ibi soluitur.facit ad ista 2.q.8.§.itē cū Dauid. Arc.

c ¶ *Quibus.*] vt ab eis.sunt autem alia duo quibus aut per quę regitur,vt § dist. 1.humanum genus.

d ¶ *Auctoritas.*] neuter pendet ex reliquo.& ita est arg.pro Imperatore; quia diuinitus consecutus est imperium. ʒ.ead.c. proxi.

Imperator imperium diuinitus obtinuit.

e ¶ *In quibus.*] id est,per quos.nam dicit lex, quòd parum est ius

quæst.vlt.conuenior.qui tamen prælati ecclesiarum dicantur: dist 11.q 3.præcipue.

o ¶ *Non docere.*] ʒ.16.q.1.adiicimus.

p ¶ *Diuinitus.*] non ergo à Papa.nam imperium à solo Deo est, vt 23.q.4. quæsitum. nā a cælesti maiestate habet gladij potestatem.C.de vet.iu.enu.l.1.in prin.quod concedo de vero Imperatore. Sed quis est verus Imperator? Dicunt quidam quod Constantinopolitanus:sed iste alius procurator est siue defensor Romanæ ecclesiæ.arg.de conse.dist.5.in die.§.hinc.& huic Rom. eccl. concedit gladij potestatem,& coronam.Sed contra extra de elect. venerabilem. Dicitur ibi quod Ro.ecc. transtulit imperium in occidentem à Græcis,& ita iste Romanus est verus Imperator.

Imperator verus quis est.

Papa transfulit imperium.

ADDITIO. Ad hoc extra de iud.significauerunt. in prin. Arch.

q ¶ *Quas.*] ergo debet dici,bona potestas est ista.

r ¶ *Ius.*] §.dist.10.imperium.& c.certum est.11.q.1. si tributum.

s ¶ *Beneficia.*] argu.clericum stantem contra ecclesiā vnde habet beneficium, debere illo priuari γ; nisi forte pro talibus personis

γ Clem.tex. in l. qui cum maior.§.pen.& fin. cum ibi no.ff.de bo.lib.

priam consecutus est potestatem. Non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti[a], recipique de errore remeátes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis præsulibus[b], non præferre.

Item Gelasius ad episcopos Orientales.

¶ De eodem. C. XII.

NVmqnam de pontificibus, nisi ecclesiam iudicasse: nõ esse humanarum legum de talibus ferre sententiam, absque ecclesiæ principaliter constitutis pontificibus; obsequi solere principes Christianos decretis ecclesiæ, non suam præponere potestatẽ; episcopis caput subdere principem solitum, non de eorum capitibus iudicare.

In originali hęc pendét ex superioribus. Poly, ibidem Ans.l. 6. c. 157.

¶ [De eodem.] C. XIII. PALEA

i CONstantinus Imperator coronam, & omnem regiam dignitatẽ in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidẽtalibus Apostolico concessit. Nam in gestis beati Siluestri (quæ beatus Papa Gelasius in concilio lxx. episcoporum à catholicis legi cõmemorat, & pro antiquo vsu multas hoc imitari dicit ecclesias) ita legitur.

Ans.c.4 c.32. Deusdedit l. 4. c.1.

¶ *Apud Anselmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur.* Quòd Constantinus Imperator Papæ cõcessit coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. *In principio vero eiusdem capitis 32. hæc leguntur,* In gestis beati Siluestri, &c. *vsq. ad finem huius, & seq. palea, quemadmodum etiam in collectione Deusdedit.*

¶ [De eodem.] C. XIIII. PALEA.

ij CONstantinus[a] Imperator quarta die sui baptismi priuilegium Romanæ ecclesiæ pontifici contulit, vt in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices Regem. In eo priuilegio ita inter cetera legitur. [Vtile[a] iudicauimus vnà cum omnibus Satrapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibusq; meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ imperio subiacenti, vt sicut beatus Petrus in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus; ita & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatẽ, amplius, quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel † eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenã imperialem potẽtiam, sic eius sacrosanctam Romanã ecclesiã decreuimus veneranter honorari, & amplius, quàm nostrum imperium, & terrenum thronum, sedẽ sacratissimam beati Petri gloriose exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiã imperialem. Atq; decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super quattuor præcipuas sedes Alexandrinam, Antiochenam †, Hierosolymitanã, Constãtinopolitanam, quàm etiã super omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tẽpore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat; & eius iudicio, quæque ad cultũ Dei, vel fidei Christianorũ stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. *& infra.* ¶ Ecclesijs beatorum apostolorum Petri & Pauli pro continuatione† luminariorũ, possessionũ prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, & per nostrã imperialem iussionem sacram tam in oriente, quàm in occidente, vel etiã septẽtrionali, & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Gręcia, Asia, Thracia, Africa, & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate ei † cõcessimus; ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi patris nostri Siluestri summi Põtificis, successorumq; eius omnia disponãtur. *& infra.* ¶ Beato Siluestro patri nostro, sũmo Põtifici, & vniuersalis vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsq; in finẽ mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus palatium imperij nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; phrygiũ †, necnõ & superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circũdare assolet collũ; verũ etiã & chlamidem purpureã, atque tunicã coccineã, & omnia imperialia indumẽta; sed & dignitatẽ imperialium præsidentiũ[γ] equitũ, cõferentes etiã & imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banda, & diuersa ornamenta imperialia, & omnẽ processionẽ imperialis culminis, & gloriã potestatis nostræ. Viris autẽ reuerendissimis clericis in diuersis ordinibus eidẽ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ seruientibus illud culmen, singularitate, potentia, & præcellẽtia habere sancimus; cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est patritios[α], atq; cõsules effici, necnon & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis militia ornatur; ita & clerum sanctæ Roma-

pæ

In edicto Constantini, qđ est post conc. Neocæsariense. Ans.l. 4. c. 32. Deusdedit ibid.

† *al. & eius successores.*

† *Antioc. Alex.*] orig. imp rel sũ.

† *al. concinnatione*

† *al. eis libertatem concessimus.*

Iuo p. 5. c. 49. Pao. l. 4. c. 1.

† *al. phrygium, id est mitram*

Suidas in hoc verbo *βάνδα*

pro quibus licitum sit ei contra quẽlibet agere: quas habes ff. de postu. l. hi qui. & 3. q. 7. §. tria. in fi. scilicet in propria causa vel parẽtum suorum, vel pupillorũ suorum. Simile est inter vasallum & Dominũ, vt §. 22. q. vlt. de forma. Simile de aduocatis. C. de aduoc. diuer. iudi. l. 2. C. de reuo. do. l. 1. & 7. q. 1. quia frater. & dixi de hoc 3. q. 1. nulli. Hoc tamen intelligo de ecclesia ad quam intitulatus est, pro qua stare potest contra quamlibet ecclesiam, etiam in qua habet beneficium; quia salus fuit sui primæ: immo si aliqđ munus ei iniungitur ab ecclesia, nullã excusationem potest prætendere. C. de excu. tut. libertos. 13. quæst. 4. in summa.

a ¶ *Et discuti.*] ergo ante q̃ esset aliqua constitutio, etiam clerici non erant de iurisdictione sæculari, vnde omnes constitutiones, q̃ emanauerunt, quòd clerici non sunt iudicandi nisi ab episcopis, non sunt nisi iuris declaratio. Ioan.

Clerici numquã fuerunt de iurisdictione sæculari.

b ¶ *Præsulibus.*] hic bene dicit. nam dicit lex, quòd si iudex sæcularis iudicauerit clericum esse damnandum, primo debet exui priuilegio clericali, vt 11. q. 1 si qs. in Auth. ut cler. apud proprios. §. illud plane. coll. 6. licet illud hodie nõ teneatur. si. extra de iud. at si clerici, &c.

N *Vmquam.*] CASVS. Decreuit Io. Papa vt de põtificibus, & alijs clericis tantum ecclesia iudicaret, & non Imperatores; qui subesse debent, & non præesse.

C *Onstantinus Imperator.*] CASVS. Palea ista non legitur in scholis, in qua continetur priuilegium qđ Constantinus concessit Romanæ ecclesiæ, scilicet vt primatum inter omnes ecclesias obtineret, & in quo possessiones & insignia dignitatis ei concessit. & hoc fecit eo tempore quo Cõstãtinus ad partes Orientales se transtulit, cum in eodem loco duo Pontifices non bene morarentur. Et statuit, vt nullus contra hoc priuilegium veniret, & pœnam minatur contra facientibus.

næ ecclesiæ ornati decernimus. Et quemadmodū imperialis potentia officijs diuersis, cubiculariorum nempe, & ostiariorum, atque omnium excubitorum ornatur, ita & sanctam Romanam ecclesiā decorari volumus. Et vt amplissime pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, clericorum eius dē sanctæ Romanę ecclesiæ, mantipulis & linteaminibus, id est cādidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster senatus calceamentis vtitur cum ᵃ vdonibus, id est candido linteamine illustratis; sic vtantur & clerici, vt sicut cælestia, Ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiā tribuimus ipsi sanctissimo patri nostro Siluestro ᵝ, & successoribus eius ex nostro indicto, vt quem ᶜ placatus proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum cōnumerare; nullus ex omnibus præsumat superbe agere. Decreuimus itaque & hoc, vt ipse, & successores eius diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis prætiosis vti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsa ex auro non est passus vti corona; nos phrygium candido ᵀ nitore splēdidum resurrectionem Dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus ad imitationem imperij nostri. Vnde vt pontificalis apex non vilescat, sed magis, quàm terreni imperij dignitas, gloria †, & potentia decoretur, ecce tā palatium nostrum, vt prædictum est, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, seu occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Siluestro vniuersali Papę contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & a successoribus eius per hanc diualem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda, atque iuri sanctæ Romanæ ecclesiæ concedimus permansura. Vnde congruum perspeximus nostrum imperium, & regni potestatem in orientalibus trāsferri regionibus, & in Bizantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrū illic constitui imperium: quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc vero ᵃ omnia, quæ per hanc nostram imperialem sacram, & per alia diualia decreta statuimus, atque confirmauimus, vsque in finem mundi illibata, & inconcussa permanere decernimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur per hoc nostrum imperiale constitutum omnes nostros successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, amplissimum senatum, & vniuersum populum in toto orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retro temporibus imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc aut infringere, aut in quoquam conuellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei, principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum diabolo, & omnibus deficiat impijs. Huius vero imperialis decreti nostri paginam proprijs manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri principis Apostolorum posuimus. Datum Romę iij. kal. Aprilis, Domino nostro Flauio Constantino Augusto quater, & Gallicano v. c. Coss.

al. candidi nitoris splendidum

al. & gloria potentia

Hæc palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ paleę esse non solent.

ᵃ Constantinus.] *Verba hæc vsq. ad vers.* In eo priuilegio, *non solum habentur apud Anselmum, & Deusdedit, sed etiam in gestis beati Siluestri in his, quæ a Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur.*

ᵝ Vtile.] *Hinc vsq. ad finē sumpta sunt ex gestis seu actis sancti Siluestri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hæc ea tantum videntur relata, quæ in collectionibus Anselmi, & Deusdedit habentur. Titulus proprius huius partis in gestis ipsis est huiusmodi.* Priuilegiū sanctæ Romanæ ecclesiæ, quod constituit D. Constantinus Augustus sancto Siluestro episcopo vrbis Romæ, & omnibus successoribus eius vsq. in perpetuum, & obtulit sup corpus beati Petri Apostoli. *De quo item priuilegio Leo nonus in epistola prima, seu libello aduersus inauditam præsumptionem Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani episcoporum, c. 13. sic loquitur:* Pauca ex priuilegio eiusdem Constantini manu cum cruce aurea super cęlestis clauigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. *De ijsdem gestis sine actis Gelasius in concilio LXX episcoporum (& refertur 15. dist. in c. sancta Romana) sic loquitur, vt ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Vsuardo in festo S. Siluestri legitur, cuius* actus clari habentur. *Inueniuntur vero etiam hodie peruetustis litteris descripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatia Nonantulana: quorū interpres in proœmio hæc ait:* Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palestinæ vrbis eps cum historiam ecclesiasticam scriberet, prætermisit ea quæ ī alijs opusculis sunt, vel quę se meminit retulisse. Nā viginti libros omniū pene prouinciarū, passiones martyrum, epōrum, & confessorum, & sacrarū virginum, ac mulierū cōtinere facit. Deinde secutus, & ab Apostolo Petro, omnium epōrum nomina, & gesta conscripsit, & earum vrbium, quæ arcē pontificatus per Apostolicas sedes tenere noscunē, vt vrbs Roma, Antiochia, Hierosolyma, Ephesus, & Alexandria. Harum vrbiū epōrum omnium præteritorū nomina vsq. ad tempus suum, & gesta græco sermone conscripsit. Ex quo numero vnum episcopum vrbis Romæ sanctum Siluestrum me de græco in latinū transferro præcepisti domine sancte, ac beate pater. *Quibus verbis, quicumque fit auctor istius proœmij, eadem gesta ab Eusebio græce scripta fuisse clare profitetur. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus, & codicibus, in quibus sanctorum vita sunt descripta, in vita beati Siluestri referuntur. Partem horum actorum (quod ad baptismum Constantini, & imagines sanctorū Petri, & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in epistola Constantino Imperatori, & matri Irenæ scripta, quæ in secunda actione septimę vniuersalis synodi habetur. Ipsum autem priuilegium fere integrum refert Leo nonus loco superius indicato, & Theodorus Balsamon in Photij nomocanonem, tit. 9. c. 1 quamquam alijs in rebus (quod Græci plerumque solent) Romanæ ecclesiæ non satis æquus. Hanc eādem donationem ante Gratianum retularant Anselmus, Deusdedit, suis locis notatis: Quo ea pertinent, quæ Petrus Damianus in disceptatione synodali inter regium aduocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem scripsit.* Lege, inquit, Constantini Imperatoris edictum, vbi sedis Apostolicæ cōstituit super omnes in orbe terrarum ecclesias principatum. Nam postquam supra corpus beati Petri basilicam fundator erexit, postquam patriarchium Lateranense in beati Saluatoris honore construxit; nos per imperialis rescripti seriem Romanæ ecclesiæ constituit dignitatem, vbi nimirum beato Siluestro, suisque successoribus obtulit, vt regali more, & aurea corona plecteretur in capite, & ceteras regij cultus infulas vsurparent. Verum beatus Siluester ornamenta, quæ sacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios vsus assumpsit: coronam vero, vel cetera quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo iure concessit; regnum Italiæ iudicandum tradidit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt. Vnde congruum, inquit, prospeximus nostrum imperium, & regni potestatem orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium: quoniam, vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cęlesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatē. *De hac eadē re scribit Ado Viennensis in commentario ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbiensis in chronicis par. 6. c. 1.*

ᵞ Præsidentium equitum.] *Græce est apud Balsamonem,* καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, *idest,* & dignitates imperialium equorum.

S*icut quāuis.*] C a s v s. Hoc cap. habet duas partes. In prima dr̃, ꝙ sicut aliqua parua ciuitas non minuit prærogatiuam regni; etiam si sit ibi sedes regalis: sic Imperator prærogatiuam ecclesiæ minuere non potest. In secunda dr̃, ꝙ pontifex quantumcumque sit malus: dummodo non sit hæreticus, ab Imperatore puniri non potest. Secūda pars incipit ibi, *Semper est.*

a ¶ *Sicut.*] sensus est: sicut parua ciuitas non potest regnū impugnare, ita nec imperium sacerdotium. Vel sic, licet epũs sit in parua ciuitate, Rex tñ non potest iudicare de clericis eı⁹: secundum hoc dic. dispensationis religiosæ, id est, episcopi constituti in parua ciuitate.

Imperium non potest sacerdotium impugnare.

b ¶ *Humanitus.*] id est, cōsuetudine humana, id est, fragilitate humanæ naturæ. H.

c ¶ *Non tamen contra religionem.*] Nam in eo casu posset à quocumque redargui. 40. dist. si Papa. vel etiam si schisma faceret. 23. q. 5. de Liguribus. Et plures casus in quibus laici habent iurisdictionem super clericos, dixi 23. q. 5. principes.

Laici super clericos quandoque iurisdictionem habent.

d ¶ *Nullatenus.*] 63. di. Valentinianus.

B*oni principis.*] C a s v s. Hic dicitur, ꝙ officiū principis est, ecclesias destructas restaurare, nouas ædificare: & clericos pot⁹ defendere quam destruere, vel aliquo modo subiugare.

e ¶ *Contritas.*] 15. q. 1. diuinis. &c.

f ¶ *Restaurare.*] 17. q. 4. diffinuit. 16. q. 1. statuimus.

H*oc capitulo patenter.*] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. Secūda ibi, *Sine signatis.* Io. de. Fan.

C a s v s. Hic intulatur 97. dist. in qua concludit Gratianus ex illo capitulo, bene quidē, ꝙ nulli laico de rebus ecclesiasticis iudicare licet sine auctoritate ecclesiæ. & si alter factū fuerit, irritum erit, nisi ecclesia subscribat, vel auctoritatem præstet. Et ideo vr̃ ꝙ constitutio, quam fecit Honorius Imperator ſ. 79. dist. si duo. non valuit, cum fuerit à laico facta. postea soluit dicēs, ꝙ si laicus inuitetur ab ecclesia, vt de rebus ecclesiasticis faciat constitutionem, sicut fuit Honorius à Bonifacio inuitatus, valebit constitutio.

g ¶ *Hoc capitulo.*] Respicit in hac dist. 97. illud cap. bene quidē. 96. dist. & assignat i hoc §. quandā ꝯrietatē, & dat postea solutionem.

h ¶ *Honorij.*] ſ. dist. 79 si duo.

i ¶ *Ne hæretici.*] ſ. dist. 8. quo iure. & 23. q. 7. cap. 1. & 2. & 27. q. 3. cap. nimium.

k ¶ *Inuitati.*] ſ. dist. 63. Hadrianus. & cap. in synodo.

E*cclesiæ.*] C a s v s. Hæc est epistola Papæ Bonifacij, in qua supplicat Honorio Imperatori. In prima parte ostendit Bonifacius, ꝙ ipse est solicitus de ecclesiastico statu, ne si negligens inueniatur, sit redarguendus. In secunda rogat Honorium de pace & quiete ecclesiæ seruanda, et multipliciter applaudendo. In tertia rogat eū, vt suos legatos honorifice recipiat. Secūda ibi, *Ipsa enim ecclesia.* Tertia incipit ibi, *Habet refugium.*

l ¶ *Ecclesiæ.*] j. cap. prox. victor. ꝑ. Sed vt ibi dicitur: iam erat in cōualescentia: adhuc tamen erat debilis, vt hic.

d ¶ Id est patritios.] *Locus hic græce sic habet,* καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα, καὶ μεγαλοσύνην, ἧς κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, *idest,* & illam habere celsitatem, atque amplitudinē, qua ornatus est magnus noster senatus, siue patritij & consules, siue hypati & reliquæ dignitates.

e ¶ Cū vdonibus.] *Græce totus hic locus habet paulo aliter,* καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτως, καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ ἐπίγεια πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ: *idest,* Et quemadmodum senatus noster fert calceos, seu sandalia cum linteis albis; ita etiam celestia, sicut terrestria ad Dei laudem.

ζ ¶ Quem placatus.] ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ εὐαρέστου γενέσθαι κληρικὸς, ἢ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μήτις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τούτῳ. *idest,* vt si quis ex senatu spōte sua, quodque ita ipsi libeat, voluerit fieri clericus, & in sanctorum clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

e ¶ Hæc vero omnia.] *hic quoque est magna verborum varietas, sed eadem fere sententia.*

Item Gelasius ad episcopos Dardaniæ.

¶ Imperialis auctoritas religiosæ dispensationis mensuram non mutat. C. XV.

SIcut [a] quamuis parua ciuitas prærogatiuam præsentis regni non minuit, sic imperialis præsentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. *& infra.* ¶ Semper [b] est effectum in sacerdotali concilio de sacerdotibus iudicia prouenire. Nam qualescumque Pōtifices sint, & si errore humanitus [b] accidente, nō tamē [c] contra religionē vllatenus excedētes, nullatenus [d] videātur à seculari potestate posse percelli.

¶ Semper.] *Mutatus est à collectore orationis ductus, ne quæ antecedunt, recitanda essent.*

Item Marcellus Papa Maxentio [t].

t ¶ Maxentio.] *In impressis addebatur,* episcopo, *quæ vox abest ab omnibus manuscriptis.*

¶ Ecclesias restaurare contritas, non Pontifices persequi boni principis est. C. XVI.

BOni principis est, ac religiosi † , ecclesias contritas [e] atque conscissas restaurare [f] , nouas ædificare, & Dei sacerdotes honorare, atque tueri. Vnde sanctos Apostolos, eorumque successores sub diuina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominico; neque expellere æterni regis dispensatores. Ans. l. 6. c. 192. † al. regis

DISTINCTIO XCVII.

[g] HOc capitulo [g] patenter ostēditur, quòd nec Imperatori, nec cuilibet laico licet decernere, vel de electione Pontificis † [*], vel de rebus ecclesiasticis. Quacumque autem ab eis constituta fuerint, pro infectis habenda sunt: nisi subscriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Vnde illud Honorij [h] Augusti, vt supra dictum est, vanum esse videtur, quod contra auctoritatem sacrorum canonum de electione summi Pontificis decernere tentauerit. Sed sicut ex eodem capitulo habetur, ecclesiæ precibus Imperator in præsumptores valet decernere: sicut pro defensione fidei quandam decreuisse leguntur; ne hæretici [i] aliquid, nomine ecclesiæ, possiderent. Ab ea autem non inuitati [k] de rebus ecclesiasticis aliquid disponendi non habent facultatem. Honorius vero Augustus non sua auctoritate, sed beato Bonifacio supplicante, ecclesiastica quieti consulere, & concertantium ambitionem punire curauit.

† al. Pontificum

Dist. 79. si duo

Vnde idem Bonifacius Episcopus supplicationis epistolam Honorio Augusto destinauit, dicens.

¶ Epistola Bonifacij ad Honorium Augustum. C. I.

ECclesiæ [l] meæ, cui Deus noster meum sacerdotium, vobis res hu- epistola 1. ad Honorium.

a ¶ *Conuentus.*] idest, conuenticulas. C. de epi. & cle. cõuenticulá.
b ¶ *Agitantur.*] q. d. licet adhuc simus inalidi, tñ cura ecclesiæ nos cõpellit vt inuigilemus ecclesiasticis negotijs, & ꝑ eis intercedam apud vos quia multi clerici turbãt ecclesiã Dei. Archidiaconus.
c ¶ *Facere.*] scilicet videmini.
d ¶ *Tacentem.*] extra de testa. quia ingredientibus. & 63. dist. c. 1.
e ¶ *Sub illis.*] vt 11. q. 1. sacerdotibus.
f ¶ *Formidentur.*] à Christianis.
g ¶ *Virginem.*] vt 27. q. 1. nuptiarum. in fi.
h ¶ *Procellarum.*] idest, hæreticorum.

*Ro-*manas regentibus, deputauit, nos cura cõstringit; ne causis eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conuentus [a]; qui à sacerdotibus vniuersis, & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur [b], apud aures Christianissimi principis desim. Si enim secus, quàm oporteat, eueniat; non vos id facere [c], qui cuncta æqua moderatione componitis, sed nos per nostram tacentem † [d] desidiam videbimur, quod ciuitatis quietem, & ecclesiæ pacem peruertere valeat, admisisse. Cum enim humanis rebus diuinæ cultor religionis domino fauente prouideas †; nostra culpa erit, si non id sub vestra gloria (quam certum est diuinis semper rebus animo promptiore fauisse) firmo, & stabili iure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis [e] etiam principibus obtinuit, quos nulla nostræ religionis cura constrinxit; idest, vt [α] licita seruentur, & sub vestræ imperio clementiæ minime, quæ sunt illicita, formidentur [f]. ¶ Ipsa enim ecclesia deuotionem tuam Christianissime Imperator, meo † quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu †, quã Christus Deus noster, vestri fidus rector, & gubernator imperij, vni desponsatam sibi, & intactam virginem [g] seruat; ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum [h] fluctus illidi, & quietam faciem [i] tempestatis insolitæ tumore turbari, gloriosissime, & tranquillissime Imperator Auguste †. Ipsa ergo (quæ vni desponsata, uostra † tamen mater est) Ecclesia, hac pietatem vestram legatione, quam suis sacerdotibus commisit, appellat, præterita [k], præsentiaque repetit [l]. Vobis, inquit, religiose imperantibus [β] creuit meus, qui modo tuus est, populus, tam fidus Deo, quàm tibi [m], qui es princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate depẽdit imperij, teste (apud quẽ, & de cuius sede agitur) sancto Petro, solicitis pro religionis obseruãtia vocibus clamat; cum solicita petitione miscetur oratio, ne [γ] humanas res solito tentatore occulte solicitãte semel euulsa [n] discordia distrahat. Angeretur pluribus, Princeps christianissime, mater Ecclesia; nisi apud te suarum esset cura † causarum †, & nisi in oppressionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tua, diuino cultu pariter cum imperio semper florente, vicisset. ¶ Habet refugiũ, pium tuæ mansuetudinis animum cum suæ religionis veneratione cõiunctum: cum quidquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & consacerdotibus meis, probatissimis viris, à me, & ab omnibus (qui Ecclesiam faciunt †) legatis: quibus (precamur) sacræ causam religionis ꝓsequẽtibus [o], in vrbe vestrę mãsuetudinis hoc animo, quo postulatis [p] annuitis, in perpetuũ statui vniuersalis ecclesiæ consulatis.

† al. tacentes
† al. præsidenti
† al. non meo
† al. affatu
† al. semper Auguste
† al. vestra
† secura] orig.
† faciunt ipsi insinuandi] orig.

¶ Adde, q. imperatur est defensor & filius ecclesiæ. no. in cle. Romani de iureiuran. & in auth. vt omnes obe. in. prouin. § & hoc confidentius, col. 5.

α ¶ Idest, vt licita.] *In epistola ipsa legitur*, idest, vt fidens vtar licitis.
β ¶ Imperantibus.] *Additis aliquot ex epistola vocibus emendatus est hic locus*, creuit meus, qui modo tuus est, populus.
γ ¶ Ne humanas.] *In plerisq; vetustis legitur*, ne hos in varias res solito, &c. *In originali vero*, ne hos [*aliàs* vos] i varias res semel euulsa distrahat à cultu solito, ;tẽtatore solicitãte, discordia.

i ¶ *Faciem.*] Ecclesiæ.
k ¶ *Præterita.*] scilicet beneficia. sic intelligit de conse. dist. 2. panis. ꝙ scilicet ꝓ omni munere debemus Deo gratias referre, ꝓsenti, scilicet & præterito, non futuro: quia nec Deus futurũ peccatũ indulget. j. de pœni. dist. 3. sane caoendũ. nec pactũ valet, si fiat ꝙ non agã de futura iniuria. ff. de pactis, si vnus. §. pacta.
l ¶ *Repetit.*] idest, recolit, & ad memoriam reducit.
m ¶ *Tibi.*] ne sis ingratus.
n ¶ *Euulsa.*] per effectum: idest, euellens.
o ¶ *Prosequentibus.*] legationẽ nostrã. Arg. ad quæstionẽ magistri P. ꝙ archieps Bracaren. potuit eum spoliare.
p ¶ *Postulatis.*] datiui casus.

Peccatum futurum Deus non indulget.

§ Rescriptum Honorij ad Bonifacium Papam. C. II.

VIctor [q] Honorius inclytus triumphator semper Augustus sancto, ac venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione suscepimus: quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod sanctimoniam tuam post longum incommodum optatæ redditam didicimus sanitati. Et ideo reuertentibus venerabilibus viris gaudium nostrum, sacrorum apicum attestatione signamus, ac petimus, vti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studium, ac votum suum circa salutem, atque imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostræ satis placitum esse cognosce, quòd sanctimonia tua de ecclesiarum, aut populi perturbatione solicita est. Quæ, ne aliqua ratione possit euenire, satis clemẽtia nostra credidit esse prouisum. Denique beatitudine tua prædicante id ad cũctorum clericorum notitiam volumus peruenire, vt si quid forte religioni tuæ (quod non optamus) humana sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si duo, *vt supra. Et infra.* ¶ Vnde id obseruandum est, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostræ admonitione custodiãt, nec aliquid seditiosis conspirationibus tentare conentur: cum certum sit, nulli partium sua studia [r] profutura.

Dist. 79. § duo.

Sine signatis apicibus non est mos Romana ecclesia vndecumque lega-

Victor.] CASVS. Honorius nũc rescribit Bonifacio: & primo salutat eũ referẽdo gratias Deo de sanitate sibi reddita: & depcat ipsum, vt debeat orare ꝓ ipso, cõmẽdans eũ in solicitudine sua: & significat ei, ꝙ ad postulationẽ suorũ legatorũ fecit cõstitutionẽ, per quã satis putat esse prouisum ecclesiasticæ quieti. tãdem rogat vt constitutionẽ illam publicet, quatenus omnes clerici sciant ab ambitionibus apostolicæ sedis esse cessandũ: quia de cetero ad hoc nullæ dissentiones valebunt.
q ¶ *Victor.*] Sed quare præmisit hic Imperator nomen suũ? Iuste hæc consuetudo erat olim. C. de sum. trin. inter claras. Papa tamẽ alios sibi præponit. 12. q. 1. dilectissimus. Vel forte tunc nouella erat Ecclesia, & adhuc obtinebat illud, Quare fremuerunt gentes, &c. postea autem Imperator subiecit se Papæ, vt 23. q. 4. displicet.
r ¶ *Sua studia.*] idẽ, cõspirationes. simile 61. di. obitũ. aliàs in bonã partẽ. ead. dist. studij. Ioa.

Papa sibi alios præponit.

23. q. 4. non inuenitur.

SINE. CASVS. Quia in superiori cap. facta fuit mẽtio de signatis apicibus: ideo nunc vult ostẽdere, ꝙ ecclesiæ Romanę mos est nõ suscipere legatũ sine signatis apicibus. *No-*

Nobilissimus.] CASVS. Mandauit Nicolaus Papa cuidā principi, quòd licet mos sit Romanæ ecclesiæ non recipere legatum alicuius sine litteris sigillatis: tamē legatū illius principis sine litteris recepit honorifice: & verbis eius fidem adhibuit: honorans principem in persona ipsius.

a Nobilissimus.] Ar. q̄ sine litteris non est adhibēda fides legatis. 11. q. 2. Lugdunensis.

b Signatis.] Oportet ergo quòd legatus exhibeat litteras legationis suæ ad hoc vt credatur ei, vt hic, & 63. di. lectis. & C. de man. prin. l. vnica. Sed quid si perdidit litteras, & vult pbare amissionē? Dico q̄ pōt: nō tñ sufficit probare tenorē litteræ, nisi & probet, q̄ illa littera fuerit sine vitio, vt extra de priui. cū olim. in fi. & C. de fide instru. l. vlt. Sed nūquid sufficit mādatū sine litteris? Dico q̄ legato non sufficit pbare maodatū, vt C. de man. princ. l. 2. quia legati nō sine periculo recipiuntur. Vnde maior est in eis facienda examinatio, vt 42. dist. quiescam[a]. Sed delegatus potest probare mādatū sine litteris, vt in authē. de liti. §. omnē. coll. 9. & arg. extra de offi. deleg. prudētiam. & extra de rescrip. ex parte. Io. Tan. & quidā alij dicunt, q̄ in iudice delegato non sufficit probare amissionem rescripti, nisi ostendat authenticum, vt extra de offi. deleg. cum in iure. 15. q. 2. sancimus. & extra de fide instr. c. 1. Ita notat T. super illa decre. cum olim. Sed pone, q̄ partes viderunt & approbauerant rescriptum, & postea redactum fuit in publicam formam per tabellionē: numquid amisso posta rescripto iudex procedere poterit? Satis credo q̄ sic. Ioan. vt notaui in quæstionibus [2] meis. B. Sed cum hic indistinctè dicat, q̄ litteræ debeāt esse signatæ, videtur à quocumque sint signatæ, q̄ sufficiat ad hoc vt scriptura dicatur authentica, vt extra de appel. personas. & extra de fideiuss. peruenit. Nam & episcopus sigillat sigillo ecclesiæ, suæ, vt 73. dist. in nomine Domini. in fi. item & alieno annulo potest quis signare testamentum, vt instit. de test. §. possunt autē. Itē & alienū sigillū [3] etiam non iudicis sui fidem facit, vt infra dist. prox. cap. 1. & 2. Sed dic, q̄ alienū sigillum facit fidem, si non habetur proprium: aliàs non, vt extra de appel. significauit. & 65. dist. episcopus. Item litteræ non dicuntur signatæ si legi non possunt characteres, vt extra de fide instr. inter. & ff. de testa. ad testium. §. si signa. & §. signū. Itē si filū ruptū sit, non dicantur signatæ, vt extra de cri. fal. c. licet. Si autē filū ea toto nō est fractū, bene dicūt signatæ, vt ff. de bo. poss. sm tabu. l. 1. §. si linum. extra de fide instr. sicut.

c ¶ Nobilissimus.] Ergo & Cardinali qui bene notus est in aliqua prouincia, credendum esset sine litteris: maxime cū non contingat Cardinalem vmquam abesse nisi legationis causa. Ioan.

d ¶ Credidimus.] Arg. q̄ interdū voci & assertioni vnius credendum sit, si persona sit honesta & authentica [4]: arg. 8. q. 3. c. 1. Arg. 5. 9. dist. ego solis. sic econuerso ex persona proferentis instrumentum, minus creditur instrumento, vt ff. de eden. si quis. §. 2. sic si malus aliquid dicat, non facile ei creditur, vt 24. q. 1. quisquis. Arg. contra. 19. dist. secundum.

Legato sine litteris suæ legationis credendum non est.

[1] Quod dicit si notat ipse Io. & H. in praeced. de cre. de priui. cū olim in glo. hoc aū. vbi dicunt & Goff. nō esse hoc esse verū nisi hoc fuisse & notum esset: & tunc pōt & debet ei credi vt in hoc c. nobilissimus. Arc.

Delegatus mandatum sine litteris probare potest.

[2] Quæstio de qua in alio est. & intelligit quidā impetrauit rescriptum &c.

Litteras esse à quocumque signatas an sufficiat.

[3] Dū tamen sit authenticū. Arg. C. de bo. proic. § quis intra. in ff. de Acti. in. §. penult. Arch.

Cardinali notio sine litteris credi potest.

Voci viuæ quādoque creditur.

[4] Concor. text. in l. si quis decurio. C. de fal. & in l. Theopōpus, ff. de do. præle. regularis tamē est contra.

tionem suscipere[a]. Vnde Nicolaus Papa.

a Suscipere.] In vulgatis sequebatur neque mittere: quæ absunt à vetustis, neque conueniunt cum his, quæ sequenti capite afferuntur.

¶ Romana non consueuit ecclesia sine signatis apicibus legationem vndecumque suscipere. C. III.

NObilissimus [a] vir, atque strenuus vestræ sublimitatis legatus, licet nullam epistolam iuxta consuetudinem à vobis nostro Pontificio detulisset, licet numquam Apostolicæ sedis modus [†] fuerit absq; signatis [b] apicibus vndecumque legationem suscipere; Nos tamen vos in illo honorantes, eiusque grauitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones; nihilominus [c] eum, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus [d].

† al. mos.

DISTINCTIO XCVIII.

QVæ circa [e] ordinandos sint obseruanda, quæ in eorum electione diligenter sint consideranda, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nonnumquam obscuratur mutatione prouinciæ, decretum est sacris canonibus, vt peregrini, nisi quinque, vel eo amplius suorum episcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

Vnde Siluester Papa generali concilio præsidens dixit.

Nisi quinque episcoporum litteris designatum transmarinum hominem ad clericatum nullus suscipiat. C. I.

NVllus aliqua [f] ratione trāsmarinum hominem penes vos [†] in clericatus gradus suscipiat, nisi quinque [g] [aut [‡] eo amplius] episcoporum designatus sit chirographis.

Item Anastasius I. vrbis Romæ episcopus ad omnes Germaniæ, ac Burgundiæ episcopos, epist. 1. c. 2.

In fine epilogi concilij Romani sub Siluestro, sed paulo aliter. Poly. l. 2. tit. 31. Ans. l. 7. c. 23.

† al. nos

‡ Absunt ab originali & aliquot Grat. codicibus.

¶ De eodem. C. II.

TRansmarinos [h] homines in clericatus honorem [†] nemo suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius episcoporum chirographis [i] sint designati: quia multa per subreptionem [k] solent euenire.

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 24.

† vel honore nolite suscipere] orig.

e Quæ circa.] Hic depingitur 98. dist. in cuius principio vtitur Gratia. transitu: in quo ostendit quid dixerit hactenus, & quid in hac dicturus sit. Nam quia clerici sæpe mittuntur de prouincia ad prouinciam, breuiter ostendit, quòd non sunt recipiendi in alia prouincia sine litteris episcoporum suorum.

Quæ circa ordinandos.] CASVS. Egit. G. Gra. diligēter de ordinatione & electione clericorum: sed quia per mutationem locorum veritas occultatur: ideo in hac dist. 98. ostenditur vt clerici peregrini non recipiantur, nisi cum litteris quinque episcoporum, cū à proprio episcopo fuerunt commendati.

Clerici sine litteris suorū episcoporū non sunt recipiendi.

NVllus.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus episcopus debet recipere clericum transmarinum in sua ecclesia, nisi habuerit litteras sigillatas quinque episcoporum, vel eo amplius fuerit commendatus: quia multa per subreptionem solēt euenire. Idē dicitur in seq. cap.

f ¶ Nullus aliqua.] Ista cap. introducta sunt ad cautelā: vel loquuntur de primitiua ecclesia: & sic secus hodie.

g ¶ Nisi quinque.] Contra 71. dist. cap. 2. Sed hæc capitula loquuntur, quando ita remoti sunt, quòd sigilla episcoporum & etiam loca ignota sunt: illud quando episcopus propinquus est, & eius sigillum bene cognoscitur: & hoc colligitur extra de cler. pereg. tuæ. Sed pone quòd non habet litteras: est ne recipiendus si probet per testes? ita. extra de cleri. pereg. c. vlt. Nam magis credendū est viuæ voci, quam mortuæ. in auten. de fide instru. §. si vero. coll. 6 H. itelligit hæc capitula abrogata. olim enim habuit locum hoc capitulum propter multitudinē hæreticorum. Sed illud capitulum, tuæ. euacuat opinionē istam. Sed certe nō videtur recipiendus, & si mille sigilla haberet ignota: quia non plus fidei præstant mille ignota, quam vnum ignotum. præterea in testamento ita inuenis q̄ cum signa sunt ignota, conuocantur omnes illi, quorum dicuntur sigilla, vt sciatur an recognoscant sua signa, vt ff. quemadmodū testamenta aperiantur. cum ab initio. ex hoc concedo, quòd nisi aliqualis habeatur notitia de sigillis, & [1] de illis remotis ecclesijs, quòd non sit eis credendum, & si mille sint: arg. extra de fide instru. cap. quod super his.

h Transmarinos.] Idem intelligo de quolibet ignoto, qui sigillare præsentat ignota. Ioan.

i ¶ Chirographis.] idest, litteris, in quibus continebitur de vita, de moribus, de ordinibus, & de irregularitate sua.

k ¶ Per subreptionem.] ff. extra de procur. cap. 1. & 3. quæst. 3. induciæ.

Voci viuæ magis credendū est, quā mortuæ.

Sigillis ignotis fides non est adhibenda.

[1] Concor. no. § Fac. in l. Lucius. ff. de fide instr. & l. ad. testib. de test.

Afros.]

AFros.] CASVS Præcipit Grego. in hoc c. episcopo Squillatino, vt afros & peregrinos clericos ad ordines non suscipiat: quia quidam eorũ sunt hæretici: quidam sunt rebaptizati: quidam vero sunt peregrini: & ordines quos nõ habẽt, se mẽtiunt habere.
a ¶ Afros.] Ratione prouinciæ præsumitur contra aliquẽ. arg. 24. dist.

& patriarchæ quo ad officia non differunt, sed quo ad vocabula, ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellant episcopi. Ostendit etiam quòd archiepiscopi debent primatibus obedire in his, quæ iuste fuerint imperata.

Item Gregorius Romanæ Ecclesiæ præsul Squillatino episcopo, lib. 2. ep. 25.

¶ De eodem. C. III.

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 25. Iuo p. 6. c. 351.

AFros [a] passim, vel incognitos peregrinos, ad ecclesiasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias [b]: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; peregrini vero plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti fortiores * [c] de se prætendisse honores sæpe probati sunt.

* ¶ Fortiores.] *Sic legitur in vetustis Gratiani & B. Gregorij codicibus; verum in Frobeniana, ac Lugdunensi eiusdem B. Gregorij operum editione,* ad fortiores prætendisse honores.

Item ex concilio Eliberitano, c. 24.

¶ Non sunt promouendi ad clerum, qui peregre fuerint baptizati. C. IIII.

Iuo p. 6. c. 352. † al. in peregrinatione

OMnes, [d] qui peregre † fuerint baptizati, eo quòd eorum minime sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

DISTINCTIO XCIX.

[e] DE primatibus [e] autem (quorum supra mentionem fecimus) quæritur, quem gradum in ecclesia obtineant; an in aliquo à patriarchis differant; quam obedientiam archiepiscopi eis debeant. Primates, & patriarchæ diuersorum sunt nominum, sed einsdem officij. Ab archiepiscopis autem, quoties necesse fuerit, episcopi ad primates appellant; sed à primatibus ad archiepiscopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam primatibus archiepiscopi in omnibus, quæ sibi ab eis iuste fuerint imperata.

Vnde Anacletus Papa ait ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Quæ obedientia sit exhibenda primatibus, & patriarchis. C. I.

Iuo par. 5. c. 53. Pann. l. 4. c. 23.

PRouinciæ multo ante Christi aduentum [f] tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis, & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum (vbi dudum primates legis † [al. leges] sæculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permissum [g] non erat [h], confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitijs suis; ipsosque appellabant, quoties [i] opus erat sicut in lege eorum præceptum erat:) ipsis [k] quoque in ciuitatibus, vel locis nostros † [al. nostris] patriarchas, vel primates, qui vnam formam [l] tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ, & ecclesiasticæ poni, & esse iusserũt: ad quos episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent; & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ vero metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant (licet maiores † [al. maiorum et minorum] comitibus [m] essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi olim or-

e ¶ De primatibus.] Fecerat Gratianus s. in dist. 80. mentionem de primatibus & patriarchis: sed ne quis crederet propter nominũ diuersitatem aliquam esse realem differẽtiã; ideo ostendit in hac dist. differentiam esse tantum in nomine. Ostendit etiam de reuerentia quam debent archiepi suis primatibus. Ostendit et quod nec Roman. Põtifex dbet vniuersalis appellari.

PRouinciæ.] CASVS. Quæsitum fuit ab Anacleto in quibus locis primates instituendi sint: & an archiepiscopi eis debeant obedire. Et respondet quod leges ecclesiasticæ iusserunt poni primates vel patriarchas, qui eãdem formam tenẽt (licet diuersa sint vocabula) in capitibus prouinciarũ, vbi olim erant primates paganorum: ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellatur. In alijs vero ciuitatibus metropolitanis debent archiepiscopi residere, qui debẽt prędictis primatibus obedire, nec debent noiari primates, sed archiepi vel metropolitani.

f ¶ Ante Christi aduentum.] Ergo ante tempus Gelasij & Dionysij distinctæ erant prouinciæ. vnde reprobatur quædã solutio, quæ ponitur 10. q. 3. nec numerus. quòd scilicet tunc nõ erant prouinciæ limitatæ Sed dic quod prouinciæ fuerũt diuisæ, vt hic, sed diœceses nõ nisi à tẽpore Dionysij. 13. q. 1. c. 1. Vel solue per illam litteram, maxima ex parte: quasi dicat, non omnes.

Prouinciæ quo tempore fuerũt distinctæ.

● Arg. contra, ex ... de iud. cum ... depend. extra de instit. ad decorem. Archid.

dist. quando. ff. de ædili. edi. e. quod si nolit. §. qui mancipia.

b ¶ Suscipias.] vt officiẽt populũ. aliàs bene: extra de cle. peg. c. pe.

c ¶ Fortiores.] Hæc est vna ratio, quare non admittuntur. aliæ assignantur 19. q. 2. duæ.

OMnes.] CASVS. In hoc cap. statuitur, vt illi qui in peregrinatione sunt baptizati, non promoueantur: quia eorum vita est incognita, & possunt esse irregulares.

d ¶ Omnes.] Hoc cap. loquitur de adultis. Sed nõne baptismus tollit omnem peccati maculam? Vtique: sic j. de pæn. dist. vlt. cap. vlt. hoc ergo ideo quia forte isti bigami vel aliàs irregulares sunt, quia ante baptismum forte fuerunt bigami.

Baptismus omnem peccati maculam tollit.

DE primatibus.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicitur, quod vbi erant primates gentiliũ olim: ibi sunt modo primates, idest, patriarchæ, qui idem habent officium, licet nomina sint diuersa. Secunda ibi, *Nulli archiepiscopi.* Tertia ibi, *Vniuersalis.* Ioan. de Fant.

CASVS. Quia supra in 80. dist. c. 1. Gratianus fecerat mentionẽ de primatibus & patriarchis, nec assignauerat differentiam inter eos, ideo supponit hanc 99. dist. in qua ostendit, quòd primates

g ¶ Quibus permissum.] quia modica erat summa. 2. q. 6. anteriorum. § illud.

h ¶ Non erat.] vt clericis, qui in causis ecclesiasticis nõ possunt appellare ad principem, vt j. 11. q. 1. placuit.

i ¶ Quoties.] idest, bis ante sententiam: vel post sententiam secundum canones. Et no. quod dicit, quoties, secundũ legẽs: sed tamen non licet secundũ leges appellare ad principẽ nisi in casu ante sententiã. & ita est arg. ad expositionẽ illius 2. q. 6. omnis oppressus.

Appellare ante sententiam secũdum leges non licet.

k ¶ Ipsis.] repetit quod dixerat.

l ¶ Formam.] Arg. C. de codic. si idem. contra. quia diuersitas nominum debet designare diuersitatẽ rerum, vt 21. dist. cleros.

m ¶ Comitibus.] idest, comitantibus vel sequentibus eos. vel comitatibus, idest, episcopis. Comitatus eni dicitur [1] districtus alicuius ciuitatis, vbi est episcopus. Vel hoc vult notare, quod archiepiscopus maiorem habet potestatem in prouincia & iurisdictionẽ quàm primas. nam metropolitanus est iudex ordinarius omnium episcoporum prouinciæ: primas tantum archiepiscopi, vnde secundum hoc maior est patriarchis.

1 Adde quod fit comitatus ... & quo differat ... districtu vel territorio ... in l. 2. C. quando imp. inter pu. & vidu.

Metropolitani iurisdictio. Primatus iurisdictio.

m ¶ Comitibus.] idest, propter comites & propter episcopos suffraganeos.

a ¶ Ne-

a *Nomina.*] arg. ex nominibus semper res nominum, idest res significatas per nomina debere attendi.

Ulli archiepiscopi.] CASUS. Quæsitũ fuit ab Aniceto Papa, utrum archiepiscopi sint appellandi primates vel patriarchæ. Et respondet quòd non, nisi multitudo populorum intantum excreſcat, vt de archiepiscopo fiat patriarcha.

b *Vocetur.*] C. de lib. cau. iubemus. C. de pba. nec epistolis.

c *Qui primas.*] ficut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus. ỹ. 93. dist. cleros. Quid de Veneto? dic ergo quòd est primas respectu inferiorum. extra de priuile. c. antiqua.

d *Ad fidem conuertatur.*] Nam & apes accrescentes. 7. q. 1. in apibus. de conse. dist. 5. nunquam & iuuentus Romana excrescẽs nouam sibi ciuitatem ædificauit argu. C. de sac. san. eccle. iubemus. Et bene dicit, conuertatur: nã aliàs vix posset cõtingere, qp in aliquo loco intantum excresceret populus, vt primate indigeret, vt 34. dist. fraternitatis.

Multitudo excrescentes mulas facit.

e *Constitui.*] arg. infra parochiã alicuius non debere constitui ecclesiam, nisi multitudo fideliũ excreuerit. Sed nũquid illo inuito cuius est parochia, poterit hoc fieri & irrequisito? Nõ, vt 16. q. 1. multis concilijs. & 16. q. 1. felix. & c. seq. Sed si requisitus nollet consentire: non minus tamen fieret per maiorem, scilicet per Papam. extra de eccle. ædi. c. 3. eius tamen cõsensu primo requisito. Et not. quòd huiusmodi requisitio facienda est, cũ ille locus esset, in quo excreuit multitudo fidelium, iã deputatus alicui episcopatui, alias non.

Multitudine excrescente an possit ecclesia in aliena parochia sine ipsius consensu construi.

f *Rima.*] idest, patriarchalis.

UNIVERSALIS. Hæc est tertia pars distinctionis: in qua dicitur, quòd Papa non debet vocari vniuersalis. Ioan. de Fant.

dinatum erat: qui non primatum, sed aut metropolitanorum, aut archiepiscoporum nomine fruerentur.

Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 35. Rothomagensi, Turonensi, ac Senonensi archiepiscopis scripta, ex qua & originali nonnulla sunt restituta.

Item Anicetus ad episcopos Galliæ.

Poly. l. 2. tit. 31. Iuo par. 5. c. 54. Pann. l. 4. c. 25.

Non vocentur primates, nisi qui primas sedes tenent. C. II.

NUlli archiepiscopi primates vocentur[b], nisi illi, qui primas tenent ciuitates †; quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter patriarchas, & primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur[d], cui necesse sit propter multitudinem eorum†, primatem constitui[e]. Reliqui vero, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates[f], sed metropolitani nominentur.

† al. sedes

† al. episcoporum

Item ex concilio Africano, c. 6.

Et Carthag. 3. c. 26.

Primus sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos. C. III.

Poly. l. 2. tit. 26. Burch. l. 1. c. 3. Iuo par. 5. c. 57.

PRimæ† sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi; sed tantum primæ sedis episcopus.

Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.

Vnde Pelagius II. epist. omnibus episcopis illicite à Ioanne Constantinop. conuocatis, &c.

Poly. l. 2. tit. 25. Ans. l. 6. c. 130.

Nec etiam Romanus Pontifex vniuersalis est appellandus. C. IIII.

NUllus patriarcharũ vniuersalitatis † vocabulo vmquam vtatur: quia si vnus† patriarcha vniuersalis dicitur, patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cuiusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem vmquam suis in epistolis vniuersalem nominet; ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem offert indebitum.

† al. hoc tam profano vocabulo] orig.

† al. summus] or.

Item Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino, lib. 7. epi. 30. indic. I.

Io. dia. l. 3. c. vlt.

De eodem. C. V.

Poly. l. 2. tit. 26. Ans. l. 6. c. 131.

ECce in præfatione epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, vniuersalem me Papam dicentes imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra vltra non faciat: quia vobis subtrahitur[g], quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur[h]. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus; nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suũ perdere cognosco. Meus namque honor est, honor vniuersalis ecclesiæ: meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur[i]. Si enim vniuersalem me Papam uestra sanctitas dicit, negat se hoc esse[k], quod me fatetur uniuersum. Sed absit hoc. Recedant uerba, quæ uanitatem inflant, & charitatem uulnerant.

Apud B. Gregorium hæc sequuntur. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post subsequẽtibus patribus hoc decessoribus meis oblatũ vestra sanctitas nouit. Sed tñ nullus eorũ vti hoc vmq̃ vocabulo voluit, vt dum in hoc mundo honorẽ sacerdotũ diligerent omnium, apud omnipotẽtẽ Deũ custodirent suũ. *Quam rem etiam plenius exponit, lib. 4. epist. 32.*

Ullus patriarcharum.] CASUS. Episcopi in suis epistolis appellabant patriarchas vniuersales: quare prohibet Pelagius oĩbus epĩs vt neminẽ de cetero appellẽt vniuersalem: quia si vnus appellatur vniuersalis, ceteris honor debitus subtrahitur.

Ecce.] CASUS. Eulogius Alexandrinus patriarcha in sua epistola Gregorium vniuersalẽ appellauit: quod ipse Gregorius ante phibuerat: quare pcipit sibi, vt hoc de cetero nõ faciat: quia nõ verbis, sed moribus quærit pſperari: & si ipse vniuersalis appelletur, nullus honor ceteris remanebit. quod ei nõ placet: quia tũc ipse honoratur cum alijs honor debitus non negatur.

Papa per suum mandatum an iuri alterius derogari velit.

g *Subtrahetur.*] Arg. qp Papa per suum mandatum non vult derogari iuri alicuius. ỹ. 25. q. 2. quod vero dicitis. ỹ. 9. q. 3. nunc vero. ff. de iudic. cum prætor. in fi. & extra de rescrip. olim. in fine. 85. dist. archidiaconum. argu. nemini consulendum cum alterius iactura, vt infra 9. quæst. 3. si quis vero. not. 22. quæst. 2. primum. 14. quæst. 5. denique. ỹ. 11. quæst. 1. peruenit. ỹ. 63. dist. quanto. ỹ. 85. dist. archidiaconum Florentinum. in fi. Argu. contra 8. quæst. 3. Artaldus. 9. quæst. 3. conquestus. in fi. sic extra de offic. deleg. super eo. vbi dicitur, non est intentionis nostræ alicui derogare per rescriptum nostrum. & ita arg. quod vni attribuitur, alij subtrahitur: arg. 45. dis. disciplina. ff.

Adde ad hoc dubium text. in l. nec auus. C. de emen. lib. & in l. 3. §. si quis à principe. ff. ne quid in lo. pub.

Aliās extra de præbend. ... vlt.

h *Præbetur.*] Non enim debent plus esse subditi quàm expedit. 2. q. 7. admonedi. nec prælati ita humiles vt contemnãtur. 86. dist. quando. ff. de offi. præsi. obseruandum.

Humilitas nimia prælatorum contemnenda.

i *Non negatur.*] Sic C. de cad. tollen. l. 1. §. vlt. C. de nup. imperialis. in prin. nec enim publice pdest, &c. C. de sen. pt. præ. l. 1.

Singulis iura sua admonitos in denegari, ... ibid.

k *Negat se hoc esse.*] idest, esse de vniuersitate, cum tamen Romana ecclesia non sit vniuersalis. licet sit de vniuersitate. Ioan.

Epista.

Episcopos.] Hæc distinctio diuiditur in quinque partes,& loquitur de pallio,quod est Pontificalis officii plenitudo;& ideo posuit in fine. In quarum prima parte dicitur, quòd metropolitanus sine pallio ordinare episcopos non debet.& hoc probat per capit.sequen.

fortiter postulantibus, & quo tempore sit eo vtẽdum, vt in alio tempore vti eo non possit:quia tantum in celebratione Missæ, nisi plus ex priuilegio alicui concessum sit,vt in alio tempore vti possit.& qualiter sit dandum: quia cum donatione noui priuilegii, vel renouatione veteris.j.eadem,optatum. Vt j.ea.prisca.

Refert autem B.Thomas in opusculo contra errores Græcorum totam illam synodum sancto Leoni sic acclamasse,Leo sanctissimus Apostolicus,& œcumenicus, id est vniuersalis Patriarcha permultos annos viuat. *Et Leo ix. Michaeli Constantinopolitano archiepiscopo de hac eadẽ appellatione scribens ait*,Licet magno Leoni prædecessori nostro,& successoribus ipsius hoc sancta decreuit Chalcedonensis synodus. *Sed in multis quoque libellis,qui actione tertia eiusdem synodi habentur,hæc est inscriptio*,Sanctissimo,ac beatissimo vniuersali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni. *Et in codicibus multarum epistolarum ad Romanos Pontifices,quæ manuscriptæ in Vaticana bibliotheca seruantur (quarum multa exempla sunt penes priuatos) ad Hormisdam Papam plusquam trecenti Archimandritæ, ac monachi secundæ Syriæ sic scribunt*, Sanctissimo,ac beatissimo vrbis terræ Patriarchæ Hormisdæ continenti sedem principis Apostolorum Petri,deprecatio,& supplicatio minimorum Archimandritarum,& ceterorum Monachorum secundæ Syriæ. *Et in media fere epistola*. Quoniam Christus Deus noster principem pastorum, & doctorem, & medicum animarum constituit vos nostrum sanctum angelum; dignum est passiones,quæ nobis cõtigerunt,exponere,& c. *Auitus quoque Galliæ episcopus ad eumdem Hormisdam sic scribit*, Dum religionis statum,& plenis catholicæ fidei regulis perspicitis conuenire,vt gregem per tota vobis vniuersalis ecclesiæ membra commissum,peruigil cura me adhortationis informat. *Et Ioânes episcopus Nicopolitanus ad eumdem*. Decenter ad vestras orationes concurro, vt iuxta consuetudinem Apostolicæ sedis vestræ cunctarum ecclesiarum curam,& Nicopolitanorum habere dignemini,secundum antiquã specialem dispositionẽ vestram. *Et in breuiario Liberati,c.22. episcopus Patera hæc Imperatori de Sylverio Papa ait*,multos esse in hoc mundo reges,& non esse vnum, sicut ille Papa est super ecclesiam mundi totius. *Et Regino Germanus lib. 11.Chronicorum de Nicolao primo loquens,sæpe illum vocat vniuersalem Põtificẽ. Sed istius dictionis*,vniuersale,*duæ sunt notiones,quas Innocentius iij.lib.2.epist.206. (quæ incipit*,Apostolicæ sedis) *Patriarchæ Constantinop.scribens exponit his verbis*, Dicitur enim vniuersalis ecclesia,quæ de vniuersis constat ecclesiis,quæ græco sermone catholica nominatur, & sm hanc acceptionẽ vocabuli ecclesia Romana non est vniuersalis ecclesia,sed pars vniuersalis ecclesiæ,prima videlicet, & pcipua: velut caput i corpe;qm i ea plenitudo potestatis existit,ad ceteras aũt pars aliqua plenitudinis deriuatur. Et dicitur vniuersalis ecclesia illa vna,quæ sub se continet ecclesias vniuersas. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum ecclesia vniuersalis nuncupatur: qm ipsa sola singularis priuilegio dignitatis ceteris est prælata,sicut & Deus vniuersalis Dominus appellatur (non quasi iam diuisus in species aut specialissimas,aut etiam subalternas) quoniam omnia sub eius dominio continentur. Est enim vna generalis ecclesia, de qua veritas inquit ad Petrum,[Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.] Matth.16.

DISTINCTIO C.

a E*Piscopos* ^b *autẽ ordinare ante pallium acceptum nec archiepiscopo,nec primati, nec patriarchæ licet. Quod ex auctoritate Pelagij Papæ (licet minus euidenter) datur intelligi.*

Ait enim Pelagius Papa.

¶ Intra tres menses fidem suam exponere,& pallium postulare à Romana ecclesia quisque metropolitanus studeat. C. I.

Poly.l.2.ti.10. Burc.l.1.c.25. Ans.l.6.c.92. Iuo p.5.c.136. Pann.l.3.c.11.

QVoniam quidam metropolitanorum fidem ^b suam secundum priscam consuetudinem sanctæ sedi Apostolicæ exponere detrectantes,vsum pallij neq; expetunt,neq; percipiũt;ac per hoc episcoporum ^c consecratio viduatis ^d ecclesijs non sine periculo protelatur; placuit,vt quisquis metropolitanus vltra tres ^e menses consecrationis ^f suæ ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum,ad Apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat digni-

QVoniam quidem.] CASVS. Hoc c. in duas partes diuiditur. In prima dicit,q si archiepiscopus vltra tres menses à tempore consecrationis pallium petere distulerit, carere debet dignitate sibi cõmissa, & alij metropolitani cum consilio summi põtificis viduatæ ecclesiæ prouidebunt. In secunda parte,quæ loquitur de episcopo, dicit, q episcopus intra tres menses à tempore electionis debet consecrari. Sed si vltra menses quinque distulerit, nec ibi,nec alibi in episcopum consecrabitur, immo iudicio sui metropolitani cedat, & abrenunciet vel recedat. Secunda pars incipit ibi, *Si vero consecrandi.*

b ¶*Fidem*.id est, fidelitatem,vel etiam symbolum,ut j.ea. optatũ.

c ¶*Episcoporum*.] sed quare differũt per hoc consecrationes episcoporum,cum ecclesia vacante comprouinciales episcopi aliquem consecrare in episcopum possint,ut 64.distinctione, quia.extra de elect. quia diligentia? Item etsi ipse non habeat pallium, tamen alijs mandare posset consecrationem, ut extra de electio. suffraganeis. ^g Ad hoc potest dici,q illud cap. loquitur quando electus est in mora petendi pallium.s. post tres menses elapsos: unde ipse alijs nõ potest cõmittere cõsecrationẽ, nec ẽt tunc suffraganei sui possunt consecrare aliquem, ut p hoc maior rubor incutiatur electo,cum uiderit suum suffraganeũ cõsecrari ab extraneis:qa nõ multũ curaret,si à suis cõsecraretur.sed usque ad tres menses antequã sit in mora petẽdi palliũ, satis uf, q cõprouinciales epi possunt episcopalia iura supplere: cũ semp uicini epi suppleant defectũ alicuius uacantis ecclesiæ, ut 7. q.1. pontifices.65.dist.si forte.Sed ipse electus licet sit cõsecratus,iura epalia nõ põt exercere ante receptũ palliũ: nec uirgines ꝯsecrare, nec ordinare clericos,nec synodũ celebrare,ut ext.de elec.q sicut. in fi.ext.ea.significasti.Sed nũquid electus in archiepm,& confirmat^s põt cõfirmare eos q sunt electi i epos?Dico,q sic.ext.d elec. nosti.& c.trãsmissam.de trasla.cũ ex illo.imo & capitulũ põt confirmare,quia supplet uicẽ plati.ar.extra de hære.ad abolẽdã.& ar. de cõces.pben.nulla.Sed dico, q nec capitulũ supplet in hoc defectũ plati,ut extra ne se.ua.illa.licet sit arg. q solus Papa possit. 24.dist.presbyteri.extra de conces.præben.quia diuersitatem.

Archiepiscopi pallium nõ petentis negligentiam quis supplere debet.

Quidam dicunt q ista decre. nõ tenetur. Sed dic. vt not. extra de trãsla. c.1. in glo pen. Archid.

Electus in archiepiscopũ, & confirmatus de electos in episcopos confirmat.

quen.Secunda ibi,*Prisca*.Tertia ibi,*Censurum*.Quarta ibi,*Pallium*. Quinta ibi,*Priuilegia*. Io.de Fant.

CASVS.Supra tractatum est de patriarchis & archiepiscopis: sed quia eorum dignitas est imperfecta sine pallio: ideo supponit hic centesimam distinctionem,in qua specialiter de pallio tractatur,ostendens primo,q patriarchis, vel archiepiscopis sine pallio consecrare non licet.Secundo,q intra tres menses à tempore cõsecrationis pallium sit petendum,vt j.cap.quoniam. Tertio ostendit quibus pallium sit dandum,scilicet benemeritis,& instãter postulantibus,vt j.eo.c.prisca. Quarto quo tempore pallio sit vtendum,scilicet tantum in celebratione Missæ,vt j.ea.pallium. Quinto vero,q cum donatione pallij noua priuilegia conceduntur,vel vetera confirmantur,vt j.ea.rationis.

a ¶*Episcopos.*]Hic intitulatur 100.dist. & quia fecerat mẽtionẽ de primatibus & archiepiscopis, & eorum dignitas videtur esse imperfecta sine pallio,vt extra de electio.significasti:ideo specialiter tractat de pallio,ostendens,q nisi habeant pallium, non possunt episcopalia exercere officia. Ponit etiã intra quod tempus debeat peti & dari,quia intra tres menses:& quibus,quia benemeritis: &

Pallium quid refert, & quando peti debet.

d ¶*Viduatis*.] olim.nam post confirmationem electi iam est matrimonium inter eum & ecclesiam.de transla.prælato.inter corporalia. Vel dic,q uidua est quo ad episcopalia.

e ¶*Tres menses*.] accusatus de hoc coram Papa:aliàs non.

f ¶*Consecrationis*.] id est,confirmationis,si ante erat episcopus.

a ¶Post

tate, sitque metropolitanis alijs licentia post secundam [a]. & tertiam commonitionem viduatis ecclesijs cum consilio [b] Romani pōtificis, ordinādo episcopos †, subuenire. ¶ Si vero cōsecrandi episcopi negligentia prouenerit, vt vltra [c] tres menses ecclesia viduata consistat, communione priuetur, quousque aut loco cedat [d]; aut se consecrandum offerre † non differat. Quòd si vltra quinque menses per suam negligētiam retinuerit viduatam ecclesiam; neque ibi, neque alibi cōsecrationis donum percipiat: immo metropolitani sui iudicio cedat.

† al. episcopo

Innoc. iij. l. 1. epist. 117.

† al. praebere

¶ *Burchardus, Anselmus, & auctor Panormiae citant ex decr. Damasi: Iuo vero citat, vt Gratianus, itemque Innocentius iij. lib. 1. epist. 117. Bituricensi archiepiscopo (quae incipit, Ne si vniuersi.) refert paragraphum, Si vero consecrandi, ex eodem Pelagio.*

Item Gregorius Papa Brunichildae Reginae, lib. 7. epist. 5.

¶ Honor pallij non detur, nisi meritis exigentibus, & fortiter postulanti. C. II.

2 PRisca consuetudo obtinuit, vt honor pallij, nisi exigentibus causarum meritis, & fortiter [e] postulanti dari non debeat.

Ans. lib. 6. c. 93. Poly. l. 2. tit. 24.

[*Idem Ioanni Corinthiorum episcopo, lib. 4. epist. 55. seu c. 99.*]

Io. Diac. l. 3. c. 5.

¶ De eodem. C. III. PALEA.

NOuit sanctitas † tua; quia prius pallium, nisi dato commodo, non dabatur. Quod quoniā incongruum erat, facto cōcilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, vt neque per commodum, neque per gratiā, aut quorūdā supplicationē aliquos ad sacros ordines cōsentiatis, vel pmittatis adduci.

Ansl. l. 6. c. 90. Poly. l. 2. tit. 1.

† al. fraternitas vestra] orig.

1. q. 1. c. de ordinationibus.

¶ *Haec palea habetur in plerisque vetustis exemplaribus.*

3 *Causarum vero merita accipienda sunt, vt & is, qui postulat, mereatur accipere, & fidei suae professionem prius iuramento confirmet, & apostolicis decretis, atque synodalibus statutis se obediturum nihilominus caueat. Pallio autem non nisi certis diebus, & intra ecclesiam ad Missarum solennia cuiquam Metropolitano vti licebit.*

Vnde Ioannes episcopus Vulsiberto [a] Agrippinensi episcopo.

a ¶ Vulsiberto.] *Restitutum est hoc nomen ex Anselmo. Nam antea erat, Gilliberto. Nam Regino in ea aetate, qua Ioannes octauus Romanae ecclesiae praefuit, meminit Vulsiberti episcopi Agrippinensis: & inter epistolas Ioannis Papae octaui, quae in bibliotheca Vaticana seruātur, est epistola alterius arg. ad eundem, & Deusdedit refert integram eiusdem Ioannis epistolam ad eundem Vulsibertū.*

¶ Nisi post consuetam fidei professionem pallium dari non debet. C. IIII.

OPtatum tibi pallium nunc cōferre nequiuimus: quia fidei tuae paginam minus [f], quàm oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam sanctarum vniuersalium synodorum, in quibus fidei nostrae symbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum constitutorū secundum morem feceris mentionem [g]: sed nec illam propria subscriptione [h] munieris, nec aliquem [i], qui hanc iureiurando [k] firmaret, miseris.

Ansel. l. 6. c. 92.

Archiepiscopi negligentiam arguit pal. ei petitionem quia mone re debuit.

a ¶ *Post secundam.*] dicunt quidam faciendam ipsi metropolitano intra alios duos menses antequam deponatur: sicut post sequitur de episcopis. quod enim dicitur de episcopis. j. hoc exaudi de metropoli. vnde haec determinatio post secundam, &c. determinat illud verbum, careat. & secundū hoc est hic ar. ꝙ mora potest purgari. Alii dicunt, ꝙ haec admonitio debet fieri tantummodo à suffraganeis metropolitani, ad quos (vt dicunt) translata est potestas, cū metropolitanus negligens existat. Si ergo suffraganei post admonitionem neglexerint consecrare vel eligere, vicini metropolitani ꝯsecrabunt consilio Papae. Sed quare aufertur capitulo potestas eligēdi? Respon. Quia neglexerūt admonere suum electum ad petendum pallium: alias dico reuerti ad eos ius eligendi. Sed quare descendit ad metropolitanum, cū tantum ad Papam deuoluūtur episcopatus, vt extra de concess. praeben. & eccle. non va. dilectus? Sed hic ꝓcesse uō descendit ad Metropolitanū, sed ad Papā cū eis: vel tūc descēdit ad Papā cū aliqs est negligens in eligendo [1]. Et est s. 63. dist. si forte. Io. Hodie solus Papa facit hoc per decre. illam dilectus. B.

Praelati negligentia aufert capitulo ius eligēdi.

1 Hoc est falsum vt extra de elect. ne p defectu. vbi dicitur, ꝙ ad proximū superiorē deuoluit in hoc casu: quod dic, vt extra lib. 6. e. tit. quamquam.

b ¶ *Cum consilio.*] dicunt quidam hoc generale esse, ꝙ vbicumque per negligētiam vnius transfertur potestas ad aliū, ille non procedet, nisi prius requirat auctoritatem superioris. sed hoc nego, & est hic speciale: aliàs secus. 9. q. 3. cum simus. ar. ff. de condi. institu. quae sub conditione. §. vlti.

c ¶ *Vltra tres menses.*] sed quare nō dantur nisi tres menses archiepiscopo. vt s. eo. ca. quia maius periculum est in mora metropolitani. 42. dist. quiescamus.

Confirmatum quis que deponitur.

d ¶ *Cedat.*] ergo metropolitanus potest deponere electum. contra 7. quaestio. prima, mutationes. & 3. quaestio. 6. quamuis. extra de transla. inter. Sed hoc speciale est, vt confirmatū possit metropolitanus deponere, & hoc in odium negligentiae. Alius est casus 92. dist. si quis episcopus per manus. Tertius 23. dist. illud. Sed certe hic non deponitur nisi ab obtinendo, non ab ordine quem habet, vt extra de accusa. c. super his.

P*Risca.*] Casus. Docet hic Gregori. Brunichildam Reginā, ꝙ pallium non datur nisi benemerito, & fortiter postulanti.

Poscendi instantia prodest.

e ¶ *Et fortiter.*] sed si fortiter postulet, nō ne pōt notari ambitio? Non: quia cū quis suo iure vtatur, prodest instantia. de paeni. dist. 1. importuna. 72. dist. c. 1. & 2. q. 6. post appellationem.

N*Ouit*] Casus. Palea est, in qua praecipitur, vt pro recipiendo pallio nihil detur, sicut olim consuetudo erat, cum hoc habeat speciem simoniae.

Casus. Haec est 3. pars huius dist. in qua dicitur, ꝙ qui palliū accipit, obediētiā iurare debet, & ꝙ canones seruet, quod nisi fecerit, pallium non habebit. & hoc probat tribus capit. Io. de Fā.

Casus. In hoc §. exponit Gratianus quae sunt merita causarū, scilicet, vt is qui postulat pallium, mereatur recipere, & fidē suā iuramento astringat, vt apostolica decreta & statuta synodalibus obediat. Postea ostendit, ꝙ pallio non est vtendum nisi certis diebus, & inter Missarum solennia. Et ad hoc probandum inducit sequentia capitula.

O*Ptatum.*] Casus. Vulibertus Agrippinensis episcopus per suum nuncium à Ioanne pallium postulauit. sed ei propter quattuor causas non concessit, s. quia fidem catholicam ad plenū in epistola sua non exposuit: & quia nec vniuersalium conciliorū nec decretalium Pontificum Romanorū vllā fecerat mentionem: & praeterea in illa epistola non subscripserat: item nec aliquē nuntium miserat, qui pro eo iuraret.

f ¶ *Minus.*] arg. totum contractum vel rescriptum, vel instrumētum nil valere, & esse irritandum, si aliqua necessaria definit in eo. arg. 38. dist. quae ipsis. 3. q. 9. pura. & idem facit plus quod minus, vt 9. distin. si ad scripturas sacras [a]. arg. contra: quia superflua non vitiant, vt de consec. dist. 4. si non sanctificatur. ff. de regulis iuris. non solent.

a Adde sec. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. in medi. ff de eden. nec in auth. vt ppo no. impe. in prin. & §. si qua. coll. 5.

g ¶ *Mentionem.*] de eis conseruandis. Quid autem iurare debeat qui pallium petit, habes extra de iureiur. ego. & de elect. significasti. & notatur 23. dist. quamquam.

h ¶ *Subscriptione.*] arg. donationem episcopi nihil valere, nisi eius subscriptione firmetur, sicut cum concedit aliquem locum, vel iurisdictionem alicuius loci alicui loco vel hospitali: arg. dist. 96. bene. arg. 12. q. 2. sine exceptione. & c. cum redemptor.

Epi donatio sine subscriptione non valet.

i ¶ *Aliquem.*] arg. quem per alium iurare. s. dist. 63. tibi domino. j. 17. q. 4. metientes.

k ¶ *Iureiurando.*] extra de iura. calum. inhaerentes.

a ¶ In eo-

In ea synodo, quam.] Casus. Gregorius pcepit Syagrio archiepiscopo, vt deberet contra simoniacam hæresim synodum congregare: huic synodo vult Aregium episcopũ Francorũ interesse. præcipit ergo Grego. episcopo, vt illuc vadat, & palliũ quod transmisit Syagrio epo concedat, si prius promiserit illicita, quæ prohibita sunt in synodo, ab ecclesia remouere. Itẽ præcipit ei, vt omnẽ veritatem & ordinem de illa synodo scriptis planis & apertis debeat significare. Capitulum quod postea sequitur, planum est; in quo dicitur quando archiepiscopus, & vbi pallio vti debet. sti. tamen c. proxi. dicere videtur, ꝙ tantum in ecclesia debeat vti pallio: nec in processione vtetur eo, vt extra eo. cap. 1.

Contra.] Casus. Ioannes archieps Rauen. extra Missarum solennia pallio vtebatur: super quo cum à Gregorio reprehenderetur, defendebat se priuilegijs Apostolicorũ: in quibus omnes consuetudines suæ ecclesiæ erant confirmatæ: quare Papa scribit ei dicẽs: Aut defendit se consuetudine generali, aut priuilegio. Generali cõsuetudine se tueri nõ potest: quia alij archiepiscopi hoc nõ faciunt. Si vero priuilegio se tuetur, necesse est, vt illud ostendat: quod si ostendere non potest, à tali præsumptiõe de cetero cesset: ne eius exemplo alij archiepiscopi talia sibi velint vsurpare.

Item Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.

§ Qui pallium desiderat accipere, prius à se remouere illicita promittat. C. V.

Ansl. 6. c. 90.

IN ea synodo, quam contra simoniacam hęresim per fratrem, & coepiscopum nostrum Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmisimus [a], tribui, si prius se promiserit illicita, quæ prohibuimus, per definitionem synodicam a sancta ecclesia remouere. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordinem tuam fraternitatem volumus scriptis discurrentibus [b] nuntiare; vt ipse, cuius nobis sanctitas valde experta est, nos reddas de omnibus certiores.

Idem Virgilio episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu c. 95.

§ Non nisi ad Missarum solennia archiepiscopo vti pallio licet. C. VI.

Ansl. 6. c. 98.

PAllium tibi transmisimus, quo fraternitas tua intra ecclesiam [c] ad sola Missarum [d] solennia vtatur.

[*Item Ioannes Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 54. seu c. 93. indict. 11.*]

¶ De eodem. C. VII. PALEA.

Ansl. 6. c. 87.

NOn multum temporis interuallum est, quòd quędam nobis de tua fraternitate fuerunt nuntiata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo auctore pr sidemus, ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Peruenerat namque ad nos quędam in ecclesia vestra contra consuetudinis, atque humilitatis [a] tramitem geri; quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Quę, si sapientia vestra mansuete, vel cum episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat; sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

a ¶ Humilitatis.] *Restitutus est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur*, contra vtilitatem ecclesiæ, & consuetudinis tramitem geri: quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis ereptio.

Item Ioanni episcopo Rauennati, in eadem epistola.

Ansl. 6. c. 95.
Poly. l. 2. tit. 26.
al. correptio

¶ De eodem. C. VIII.

COntra morem quippe ecclesiasticum est, si non patientissime [e] toleratur, (quod à vobis absit) etiam iniusta correctio †. *& infra.* ¶ Illud frater charissime tibi non putamus ignotum, quòd pene de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, vsum tibi pallij vindicasse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis ecclesiæ noueritis, vestris nobis manifestissime significastis epistolis: quibus præceptum beatæ memoriæ decessoris nostri Ioannis Papæ nobis in subditis transmisistis annexum, continens omnes cõsuetudines [f] ex priuilegio [g] prædecessorum nostrorum con-

Actiones interuenire possunt in spiritualium donatione.

a ¶ *Quod transmisimus.*] Argu. pactiones in donatione spiritualiũ posse interuenire, & conditiones: arg. contra. 1. q. 2. quàm pio. Sed ibi intelligitur pactio & conditio illicita, sed hæc est licita, cum ad eã nihilominus teneretur. Vel ante electioẽ nulla debet esse, sed post electionẽ. ante consecrationẽ potest esse, saltẽ licita, vt de reb' & cõsuetudine ecclesię, & fidei articulis, & huiusmodi obseruandis. & hoc à maiori nõ à minori exigi potest: arg. 28. dist. de Syracusanæ, vt no. 8. q. 3. i summa. Vel dic ꝙ hæc dictio, si, nõ notat hic conditionẽ, sed quãdã modificationẽ: arg. ff. de tutel. muto. §. secũdo. sic ponitur extra de ele. significasti [1]. imo nec dicit cõditio, cũ subintelligat. ff. de condi. & demon. conditiones. Arg. ꝫ. quia cõditio est. Nam si dico: date illi si iurauerit: hoc est dicere, nõ date illi nisi iurauerit. ff. de cõdi. & demo. quibus diebus. §. 1. Io. Ego credo ꝙ honesta & licita cõditio apponi potest in collatione spiritualiũ: vt extra de elect. significasti. & extra de ser. non or. eo libentius. B.

Si. non semper conditionem notat.

1 Immo ibi exponitur pro quia, vt not. extra de sponsa du. c. 2. ad glo. si de formatione. Archi.

b ¶ *Discurrentibus.*] idest, cito directis.

c ¶ *Pallium tibi.*] ¶ *Intra tuam ecclesiam.*] idest, ecclesiam quamcumque tuæ diœcesis. extra de vsu pal. c. 5. non autem potest vti pallio alterius, vt extra eo. cap. ad hæc. nec in alterius diœcesi, eo. titu. cap. ad honorem.

Archiepiscopus ante pallij susceptionem nõ cõuocat synodũ.

d ¶ *Missarum.*] Et in synodo etiã vti potest: sed non potest synodum congregare ante susceptionẽ pallij, vt extra de elect. significasti.

e ¶ *Patientissime.*] Ar. quòd licet videatur iniustum quod præcipit prælatus, patienter tñ ferendum est. 2. distin. 31. ante triennium. & distin. 59. in memoriã. 23. q. 1. quid culpatur.

Prælati præceptũ etsi iniustũ est sustinendum.

f ¶ *Cõsuetudines.*] Sed nonquid valet priuilegium ita generale? Sic, vt 19. dist. si Romanorum. Et est si. 9. q. 2. episcopi. 33. dis. præterea. ff. de leg. 1. l. si quando. tamen cũ hoc priuilegium obscure loquatur, & faciat mẽtionem alterius priuilegij vel cõsuetudinis, necesse est vt illud exhibeatur, vt 76. dist. ieiuniorum. in princ. & extra de verbo. signi. abbate. vt no. 2. dist. 9. vt veterum. Ad hoc dicũt quidã, ꝙ si in hoc priuilegio inseritur totus tenor primi, nõ est necesse primum exhiberi. extra de iur. cal. ingerẽtes. C. de do. si donatio. ff. de do. ex hac scriptura. ff. de admi. tuto. chirographis. Sed certe illud nõ sufficit. nã adhuc potest esse falsitas i bulla vel filo, vt extra de priui. cũ olim, in fi. Alij dicunt, ꝙ si auctoritate iudicis est rescriptum publicatũ, nõ est necesse exhiberi: secus si p tabellionẽ: quia publicatio facta corã iudice fidẽ facit, licet postea perdat, vt C. de testa. publicati. & iudex diligentius singula cõsiderat quàm tabellio. Sed istis ob. extra de sen. & re iu. cũ inter [2]. in fi. Ad hoc dico, ꝙ sufficit si corã iudice est publicatũ: ita vt non teneatur exhibere prius instrumentũ nisi aduersarius dicat se velle probare falsum: tunc enim debet illud exhibere, licet prius fuerit ei fides imposita: nisi iuret illud se perdidisse, vt C. de fide instr. l. vlt. Ioan. Hoc hodie determinatur extra de fide instru. c. vlt. B.

Priuilegiũ etiam plenum exhibere verũ sufficiat.

2 In fine ver. veritatem. vbi dicitur, ꝙ omnia gesta præsumuntur per ola rite celebrata, si gesta à tabellione scribuntur. Archid.

g ¶ *Priuilegio.*] vide qualiter argumentatur: ex quo per priuilegiũ hoc vendicatur: nõ ergo de iure cõmuni hoc potest vẽdicari: quasi simul nõ possit quis initi priuilegio, & iuri cõmuni, vt 16. q. 1. hinc est. & ff. ad munic. l. 5. ff. de leg. 1. si quando. Sed certe quãdoq; vtitur qs & priuilegio & iure cõmuni, vt extra de consue. cum dilectus. nec renunciat quis priuilegio militari, licet vtatur iure communi, vt ff. de mili. testa. l. 3. sic ff. de priuile. cre. l. antepe. 23. distin. quamquam. in princi. Sic iuri communi, & etiã consuetudini potest quis inniti, vt extra de cẽsi. c. sopitæ. & 95. dist. olim. Io. Sed certe quidquid dicat Io. nõ dicitur priuilegium de eo quod competit de iure communi, cũ priuilegium sit lex priuata. 2. dist. 3. priuilegia. nec illa decre. de consue. cum dilectus. contradicit: imo cõcordat: cum confirmatio ad priuilegium, & electio ad ius commune pertinere dicatur. extra de elect. cum inter. ad fi. Ber.

Priuilegio & iure communi licet quandoq; inniti.

a ¶ Omnium.]

a ¶ *Rursus.*] Primus per superbiam cecidit. vnde homines in inferorum demergebantur. Christus autem nos humilitate sua sursum erexit: sed si haberent omnes omnia officia, superbirent, ita quod iterum demergerentur in inferoum.

Christus humilitate sua omnes erexit.

b ¶ *Pro æterna.*] ȷ. de pæn. dist. 1. multiplex.

culto quod non posset probari: quia talia non habēt vindictam: & sic solue ʒrium illud 83. dist. cap. 3. illud autem in manifestis, in quibus etiam non deberet eum prodere, vt not. 2. q. 1. si peccauerit.

Crimina occulta vindictā non habent.

l ¶ *Contegatis.*] Et tū corripiatis. 2. q. 1. si peccauerit. hoc de occultis intelligitur. nam de manifestis cogimur accusare, præmissa tū admo-

propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus [a] in infernū † demergi, vt & Christiani Imperatores pro æterna [b] vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium [c] tantummodo [d] rerum imperialibus legibus vterentur; quatenus spiritalis actio carnalibus distaret incursibus; & ideo militans Deo minime se negotijs sæcularibus implicaret; ac vicissim nō ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotijs sæcularibus implicatus.

† al. inferna

2. Tim. 2.

a ¶ Ad verum.] *Post vltima verba capitis antecedentis sequitur continenter in eadē Nicolai epistola.* Fuerunt hæc ante aduentum Christi, vt quidam typice reges simul & sacerdotes existerent. Quod sanctum Melchisedech fuisse sancta prodit historia; quodque in membris suis diabolus imitatus: (vt pote, qui semper quæ diuino cultui conueniunt, sibimet tyrannico spiritu vendicare contendit) vt pagani Imperatores ijdem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est, eumdem Regem atque Pontificem, vltra sibi, &c. *Nihil autem mutatum est & ob glossam, & quoniam est initium capitis. Nonnulla vero alia huc pertinentia notata sunt supra dist. 10. c. quoniam.*

Gen. 14.

Idem in eadem paucis interiectis.

¶ A sæculari potestate Pontifex prorsus nec solui, nec ligari valet. C. VII.

Ans. l. 1. c. 71.

SAtis euidenter ostenditur [e], à sæculari potestate nec ligari prorsus, nec solui posse Pontificem; quem constat a pio principe Constantino (quod longe superius memorauimus) Deum appellatum [f]: nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum est. Sed & Theodosius [g] minor sanctæ synodo scribens Ephesinæ [g] primæ, dixit [Deputatus est igitur Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorum transire vsque ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem ijs, quæ faciendæ sunt de pijs dogmatibus quæstiones, seu potius [h] expositiones, communicare. Illicitum namque est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum episcoporū, ecclesiasticis intermisceri tractatibus †.] *& post pauca.* ¶ His itaque manifeste repertis apparet comministrum nostrum Ignatium per imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse prorsus expelli. In cuius damnatione, quia præsulum quoque assensus est subsecutus, apparet id causa fuisse patratum adulationis, non legitimæ sanctionis.

Rufinus in hist. lib. 1. c. 2.

† σχήμασιν

g ¶ Theodosius minor] *Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosij, ac Valētiniani Imperatorū synodo Ephesinæ per Candidianum missa, quæ est in extremo primæ actionis ipsius synodi. In versione antiqua, quæ seruatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita est, eadem plane hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optime conueniunt cum græcis.*

Habētur aliqua in ead. epist. ad Michaelem

Idem Ludouico Imperatori.

¶ Facta Pontificum Imperator iudicare non debet. C. VIII.

Ans. ibidem

IN scripturis [i] narratur Constantinus Imperator dixisse. [Vere si proprijs oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachico habitu circumamicti sunt, peccātem, chlamidem meam expoliarem †, & cooperirem [k] eum, ne ab aliquo videretur.] In quibus desideratissime fili necessario commonemini, vt quemadmodum fide, & religione, ac honoris parilitate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque deuotione æquiparari nihilominus anheletis: ita vt in nullo inferior eo, sed potior inueniamini post illius exempla, qui talē se exhibuit ante alia † prorsus exempla. Sed hoc quidem diximus cautos vos reddere cupientes, vt si de Domini sacerdotibus, qui iure Patres dicuntur, aliquid contigerit vos audire, quod confusionem pijs mentibus ingerat, non infrunitum, sed pudoratos filios Noe imitantes paternam de reliquo verecundiā contegatis [l], vt affluenti, quemadmodum & illi benedictione repleri, moderante Domino mereamini.

† explicassem, & cooperuissem eū] Nicolaus in epi sto. ad Mich.

† al. talia

Gen. 9.

Item ex epistola Gregorij septimi ad Hermanum Metensem episcopum, lib. 8. epist. 21.

¶ Regum, & principum patres, & magistri sacerdotes esse censentur. C. IX.

Ans. l. 1. c. 84. Iuo p. 5. c. 378. Pann. l. 5. c. 108.

QVis dubitet sacerdotes Christi, regum, & principum, om-

---

c ¶ *Temporalium.*] Arg. quod in causis spiritualibus (vt in matrimonio) nō sit vtendum legibus imperialibus. arg. 32. q. 2. inter hæc. 11. q. 1. continua. arg. de conse. dist. 3. celebritatem. Sed in alijs licet eis vti, si non obuient canonibus [1], arg. dist. 10. si in adiutorium. arg. dist. 54. ex antiquis. Ber.

Legibus an sit vtendum in causis spiritualibus.

[1] Adde quid quo contrarians canonibus, no. Cy. in l. fin. C. de in ter ma. sier pu. & ibid. & in auth. ca. S. C. de sacrosan. eccl.

d ¶ *Tantummodo.*] Hoc aduerbium determinat tātum illud adiectiuū, temporalium, nō illud verbum, vterentur: & sic est falsum hic notatum ab Hug. argu. quod in causis spiritualibus, &c. Nam bene licet leges allegare i spiritualibus. 35. q. 5. ad sedem. 15. q. 3. §. cum autem. Lau. [2] Vel dic tantummodo, id est, maxime. sic epi 11. q. 3. si quis eps.

[2] Adde ad hoc Cy. & Pe. de Be. peru in l. 2. C. quoq. in longa nō sec. & in l. cum clericus. C. de epi. & cle.

SAtis.] CASVS. Ostendit hic Nicolaus, quod Ignatius auctoritate Michaelis Imperatoris deponi nō potuit: & hoc probat duobus exemplis, scilicet Constantini & Theodosij Imperatorum.

e ¶ *Ostenditur.*] in alia parte c. quæ hic nō est.

f ¶ *Appellatum.*] Legitur enim omnes clericos deos appellasse, vt 11. q. 1. sacerdotibus. 12. q. 1. futuram. Sm hanc rationem nec ab epo possent iudicari clerici: sed hoc dixit vt ostenderet quanti sint habendi. si. extra de iudi. nouit.

g ¶ *Ephesinæ primæ.*] quia secunda non est recepta in auctoritate.

h ¶ *Seu potius.*] optime corrigit se: quia quæstiones non debēt fieri super fide dubitando, arg. extra de hære. dubius. Dogma autem per g. est doctrina in fide; si ne g. est angulus: vnde illud, sedebat domate domus. 25. q. 2. si quis.

Dubitandū nō est de fide.

Dogma & doma differunt.

IN scripturis] CASVS. Ludouicus Imperator quando audiebat sacerdotem deliquisse, statim erat paratus credere & punire. Sed Nicolaus docet hoc non esse faciēdum, sed potius esse defendēdū, & peccatum eorum celandum: quod probat duobus exemplis, scilicet Constantini, & exemplo filiorum Noe, scilicet Sem & Iaphet, qui verenda patris operuerunt.

i ¶ *In scripturis.*] 11. q. 1. c. sacerdotibus.

k ¶ *Et cooperirem.*] ff. de iniur. cum qui nocentem. §. Sed hoc de oc

monitione. 2. q. 7. qua propter. Arg. contra 3. ȷ. 5. q. 2. cap. vlti. & q. 5. c. 1.

Fratres ad correctionem. capitul.

QVis dubitet] CASVS. Hermanus eps interrogauit, an pontifices regibus & principibus sint subijciendi. Et rūdet quod non: & hoc probat duobus similibus, scilicet filij & discipuli: qui insani reputantur, si velint sibi patrem & magistrum subiugare.

Filius patrē corrigere non debet.

a ¶ si f.

Filius patrem corrigere non debet.

a ¶ *Si filius.*] a c. dist. nolite. sic i Auth. de nup. §. si vero. coll. 4. vbi dicit, quod erubescit lex filios esse correctores patrum. si tamen pater caderet in furorem, filius daretur tutor, vt eũ regeret. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. his qui. 6. q. 1. oues. & c. sacerdotes.

D *Vo sunt.*] CASVS. Gelasius Papa & Anastasius Imperator con- in ciuitate esse, nisi sint per quos ius reddatur. ff. de orig. iu. l. 2. §. post originem.

f ¶ *Rationem.*] j. 18. q. 2. cognouimus.

g ¶ *Te pendere.*] quo ad spiritualia. j. de pœ. dist. 1. multiplex.

h ¶ *Indicio*] Zacharias quoque Papa Regem Francorum deposuit, & in locũ eius Pipinum substituit, vt j. 15. q. 6. alius.

Regem Francorum Papa deponere potest.

† Clem. Alex. de imo. in l. generaliter. col. 2. ff. de in ius vocan.

niumque fideliũ patres, & magistros censeri †. Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius a patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere; à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse, & solui?

Io eadem epist. Gregorij. vij. Capi. l. 5. c. 167. Conc. Paris. l. 2. c. 3. Poly. l. 2. tit. 27. Ansl. l. 2. c. 73. Pano. l. 5. c. 109.

Item Gelasius Papa Anastasio Imperatori.

¶ Auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas, huius mundi gubernacula regunt. C. X.

D Vo a sunt b quippe Imperator Auguste: quibus c principaliter hic mundus regitur: auctoritas d sacra pontificum, & regalis potestas. In quibus e tanto grauius pondus est sacerdotum; quanto etiam pro ipsis regibus † hominum, in diuino sunt reddituri examine rationem f.] & post pauca. ¶ [Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere g indicio h; non illos ad tuam redigi posse † voluntatem].

† al. regiminib

† al. velle

¶ Talibus igitur institutis, talibusq; fulti auctoritatibus pleriq; Pontificum, alij Reges, alij Imperatores excommunicauerunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplũ; beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit i, vt sanctus Ioannes Chrysostomus à sua sede pelleretur) excõmunicauit k β. Beatus etiã Ambrosius, licet sanctus, nõ tamen vniuersalis ecclesiæ episcopus pro culpa, quæ alijs sacerdotibus non adeo grauis videbatur l, Theodosium magnum Imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quòd aurum non tam pretiosius sit plũbo, quàm regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis, hoc modo circa principium sui Pastoralis scribens [Honor, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati; lõge erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares m: quippe cũ videas regum colla, & principũ submitti genibus sacerdotũ; & osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiri.]

Amb. de dign. Sacerd. c. 2.

α ¶ Duo sunt.] *Caput hoc sumptum est ex eadem epistola Gregorij septimi, ex qua antecedens: & ab hoc initio vsque ad verb.* voluntatem, *sunt verba ipsius Gelasij ex epistola, quæ habetur impressa, citata à Gregorio septimo.*

β ¶ Excõmunicauit.] *Si hoc interponas ut caput,* Alius item. j. 15. q. 6. *hæc pars epistolæ integra habebitur.*

Item Ioannes Papa.

¶ Imperatores debent Pontificibus subesse, non præesse. C. XI.

Poly. l. 2. tit. 19. Ansl. l. 4. c. 12. ex Ioanne viij.

S I Imperator catholicus est, (quod salua pace ipsius dixerimus), filius est n, non præsul ecclesiæ: quod ad religionem competit, discere ei conuenit, nõ docere o: habet priuilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis diuinitus p consecutus est; vt eius beneficijs non ingratus contra dispositionem cælestis ordinis nil vsurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates; quas q, si fideles sunt, ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienum ius r, & ministerium, quod alteri deputatũ est: ne contra eũ tendat abrũpi, à quo omnia cõstituta sũt; & cõtra illius beneficia s pugnare videatur, à quo pro

i ¶ *Consensit*] arg. consentientem maiori pœna adstringi quàm faciẽtẽ. arg. 24. q. 3. qui aliorum. arg. i. 86. dist. tanta nequitia.

k ¶ *Excommunicauit.*] not. principẽ posse excommunicari etiam à quouis episcopo. §. dist. 63. Valentinianus. arg. j. 11. q. 3. si autẽ vobis. videtur tamen, quod hoc fecerit ex delegatione synodi: quod innuitur ex illo; pro culpa, quæ ab alijs sacerdotibus, &c. Sed primum est verum.

Princeps sic ab episcopo excommunicari pot.

l ¶ *Videbatur.*] sed male: quia licet pro minimis causis non sit quis excommunicandus, vt 11. q. 3. episcopi. tamen quælibet contumacia digna est excommunicatione, immo tãto maior videtur contumacia, quanto ex re minori consurgit, 2. q. 7. non potest.

Excommunicandus quis non est pro minima causa.

Contumacia tanto maior est, quanto ex re minori consurgit. Imperiũ minus est sacerdotio.

m ¶ *Fulgorem.*] & quãta est differentia inter solem & lunam, tanta est differentia inter imperium & sacerdotium extra de maio. & obed. solitæ.

S ¶ *Imperator.*] CASVS. Imperator volebat iudicare de causis clericorum & sacerdotum: sed Papa probat, quòd hoc facere non debet: quia ipse filius est ecclesiæ, & non præsul: & quia Deus voluit sæculi principes, si fideles sunt, esse ecclesiæ subiectos. Si vero contra hanc Dei dispositionẽ facere voluerit Imperator tamquã ingratus perdat potestatem, quam ab ipso est consecutus.

n ¶ *Filius est.*] j. 23. quæst. vlt. conuenior. qui tamen prælati ecclesiarum dicantur: dixi 11. q. 3. præcipue.

contendebant de præeminentia vnius ad alterum, & de præeminẽtia dignitatum. sed Gelasius ostendit hic, quod auctoritas pontificalis longe maior est, quàm culmen imperiale. Et hoc probat duabus rationibus. Prima ratio est: quia Papa de anima Imperatoris & aliorum redditurus est rationem. Secunda est; quia colla regum & principum submittuntur genibus sacerdotum. Et hoc probatur duobus exemplis. l. Innocentij, & Ambrosij: qui Arcadium & Theodosium propter suos excessus excommunicauerunt. Prima ratio est ibi, *in quibus tanto grauius*. Secunda est in fine. Exempla sunt in medio.

b ¶ *Duo sunt.*] Io Auth. quomodo oportet episco. in princ. coll. 1. §. dist. 1. humanum.

ADDITIO. Ibi soluitur. facit ad ista 2. q. 8. §. itẽ cũ Dauid. Arc.

c ¶ *Quibus.*] vt ab eis. sunt autem alia duo quibus aut per quæ regitur, vt i dist. 1. humanum genus.

d ¶ *Auctoritas.*] neuter pendet ex reliquo. & ita est arg. pro Imperatore: quia diuinitus consecutus est imperium. j. ead. c. prox.

Imperator imperium diuinitus obtinuit.

e ¶ *In quibus.*] id est, per quos. nam dicit lex, quòd parum est ius

o ¶ *Non docere.*] j. 16. q. 1. adijcimus.

p ¶ *Diuinitus.*] non ergo à Papa. nam imperium à solo Deo est, vt 23. q. 4. quæsitum. nã à cælesti maiestate habet gladij potestatem. C. de vet. iu. enu. l. 1. in prin. quod concedo de vero Imperatore. Sed quis est verus Imperator? Dicunt quidam quod Constantinopolitanus: sed ille alius procurator est siue defensor Romanæ ecclesiæ. arg. de conse. dist. 5. in die. §. hinc. & huic Rom. eccl. concedit gladij potestatem, & coronam. Sed contra extra de elect. venerabilem. Dicitur ibi quod Ro. ecc. transtulit imperium in occidentem à Græcis, & ita iste Romanus est verus Imperator.

Imperator verus quis sit.

Papa transtulit imperium.

ADDITIO. Ad hoc extra de iud. significauerunt. in prin. Arch.

q ¶ *Quas.*] ergo debet dici, bona potestas est illa.

r ¶ *Ius.*] §. dist. 10. imperium. & c. certum est. 11. q. 1. si tributum.

s ¶ *Beneficia.*] argu. clericum stantem contra ecclesiã vnde habet beneficium, debere illo priuari; † nisi forte pro talibus periculis

† Clem. vet. in l. qui cum maior. §. pen. & fin. nam ibi no. ff. de bo. lib.

priam consecutus est potestatem. Non à legibus publicis, nou à potestatibus sæculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti [a], recipique de errore remeãtes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis præsulibus [b], non præferre.

Item Gelasius ad episcopos Orientales.

¶ De eodem. C. XII.

In originali hęc pendẽt ex superioribus. Poly, ibidem Ansl. 6. c. 157.

NVmquam de pontificibus, nisi ecclesiam iudicasse: nõ esse humanarum legum de talibus ferre sententiam, absque ecclesiæ principaliter constitutis pontificibus; obsequi solere principes Christianos decretis ecclesiæ, non suam præponere potestatẽ; episcopis caput subdere principem solitum, non de eorum capitibus iudicare.

¶ [De eodem.] C. XIII. PALEA

Ansl. t. 4. c. 32. Deusdedit l. 4. c. 1.

i COnstautinus Imperator coronam, & omnem regiam dignitatẽ in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidẽtalibus Apostolico concessit. Nam in gestis beati Siluestri (quæ beatus Papa Gelasius in concilio lxx. episcoporum à catholicis legi cõmemorat, & pro antiquo vsu multas hoc imitari dicit ecclesias) ita legitur.

¶ *Apud Anselmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur.* Quòd Constantinus Imperator Papæ cõcessit coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus occidentalibus. *In principio vero eiusdem capitis 32. hæc leguntur,* In gestis beati Siluestri, &c. *vsq; ad finem huius, & seq. palea, quemadmodum etiam in collectione Deusdedit.*

¶ [De eodem.] C. XIIII. PALEA.

In edicto Constantini, qđ est post conc. Neocæsariense. Ansl. l. 4. c. 32. Deusdedit ibid.

ii COnstantinus [a] Imperator quarta die sui baptismi priuilegium Romanæ ecclesiæ pontifici contulit, vt in toto orbe Romano sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut iudices Regem. In eo priuilegio ita inter cetera legitur. [Vtile [a] iudicauimus vnà cum omnibus Satrapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibusq; meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ imperio subiacenti, vt sicut beatus Petrus in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus; ita & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatẽ, amplius, quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel † eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenã imperialem potẽtiam, sic eius sacrosanctam Romanã ecclesiã decreuimus veneranter honorari, & amplius, quàm nostrum imperium, & terrenum thronum, sedẽ sacratissimam beati Petri gloriose exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiã imperialem. Atq; decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super quattuor præcipuas sedes Alexandrinam, Antiochenam †, Hierosolymitanã, Constãtinopolitanam, quàm etiã super omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tẽpore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat; & eius iudicio, quæque ad cultũ Dei, vel fidei Christianorũ stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. *& infra.* ¶ Ecclesijs beatorum apostolorum Petri & Pauli pro continuatione † luminariorũ, possessionũ prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, & per nostrã imperialem iussionem sacram tam in oriente, quàm in occidente, vel etiã septẽtrionali, & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Gręcia, Asia, Thracia, Africa, & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate ei † cõcessimus; ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi patris nostri Siluestri summi Põtificis, successorumq; eius omnia disponãtur. *& infra.* ¶ Beato Siluestro patri nostro, sũmo Põtifici, & vniuersalis vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsq; in finẽ mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus palatium imperij nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; phrygiũ †, necnõ & superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circũdare assolet collũ; verũ etiã & chlamidem purpureã, atque tunicã coccineã, & omnia imperialia indumẽta; sed & dignitatẽ imperialium præsidentiũ [b] equitũ, cõferentes etiã & imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banda, & diuersa ornamenta imperialia, & omnẽ processionẽ imperialis culminis, & gloriã potestatis nostræ. Viris autẽ reuerendissimis clericis in diuersis ordinibus eidẽ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ seruientibus illud culmen, singularitate, potentia, & præcellẽtia habere sancimus; cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est patritios [a], atq; cõsules effici, necnon & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis militia ornatur; ita & clerum sanctæ Romanæ

† al. & eius successores.

† Antioc. Alex.] orig. impressũ.

† al. concinnatione

† al. eis libertatem concessimus.

Iuo p. 5. c. 49. Pao. l. 4. c. 1.

† al. phrygium, id est mitram

Suidas in hoc verbo [illegible]

pro quibus licitum sit ei contra quẽlibet agere: quas habes ff. de postu. l. hi qui. & 3. q. 7. §. tria. in fi. scilicet in propria causa vel parẽtum suorum, vel pupillorũ suorum. Simile est inter vasallum & Dominũ, vt j. 22. q. vlt. de forma. Simile de aduocatis. C. de aduoc. diuer. iudi. l. 2. C. de reuo. do. l. 1. & 7. q. 1. quia frater. & dixi de hoc 3. q. 1. nulli. Hoc tamen exaudio de ecclesia ad quam intitulatus est, pro qua stare potest contra quamlibet ecclesiam, etiam in qua habet beneficium: quia saluũ fuit ius primæ: immo si aliqđ munus ei iniungitur ab ecclesia, nullã excusationem potest prætendere. C. de excu. tut. l. libertos. 23. quæst. 1. in summa.

Clerici numquã fuerunt de iurisdictione sæculari.

a ¶ *Et discuti.*] ergo ante quàm esset aliqua constitutio, etiam clerici non erant de iurisdictione sæculari, vnde omnes constitutiones, quæ emanauerunt, quòd clerici non sunt iudicandi nisi ab episcopis, non sunt nisi iuris declaratio. Ioan.

b ¶ *Præsulibus.*] hic bene dicit. nam dicit lex, quòd si iudex sæcularis iudicauerit clericum esse damnandum, primo debet exui priuilegio clericali, vt 11. q. 1. si quis. in Auth. ut cler. apud proprios. §. illud plane. coll. 6. licet illud hodie nõ teneatur. si. extra de iud. at si clerici, &c.

NVmquam.] CASVS. Decreuit Io. Papa vt de põtificibus, & alijs clericis tantum ecclesia iudicaret, & non Imperatores: qui subesse debent, & non præferri.

COnstantinus Imperator.] CASVS. Palea ista non legitur in scholis, in qua continetur priuilegium qđ Constantinus concessit Romanæ ecclesiæ, scilicet vt primatum inter omnes ecclesias obtineret, & in quo possessiones & insignia dignitatis ei concessit. & hoc fecit eo tempore quo Cõstãtinus ad partes Orientales se transtulit, cum in eodem loco duo Pontifices non bene morarentur sic statuit, vt nullus contra hoc priuilegium veniret, & pœnam minatur contra facientibus.

næ ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodũ imperialis potentia officijs diuersis, cubiculariorum nempe, & ostiariorum, atque omnium excubitorum ornatur, ita & sanctam Romanam ecclesiã decorari volumus. Et vt amplissime pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, clericorum eiusdẽ sanctæ Romanę ecclesiæ, manipulis & linteaminibus, id est cãdidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster senatus calceamentis vtitur cum ᵃ vdonibus, id est candido linteamine illustratis; sic vtantur & clerici, vt sicut cęlestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiã tribuimus ipsi sanctissimo patri nostro Siluestro, & successoribus eius ex nostro indicto, vt quem ᵇ placatus proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum cõnumerare; nullus ex omnibus præsumat superbe agere. Decreuimus itaque & hoc, vt ipse, & successores eius diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis prætiosis vti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, quia super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsa ex auro non est passus vti corona; nos phrygium candido † nitore splẽdidum resurrectionem Dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus ad imitationem imperij nostri. Vnde vt pontificalis apex non vilescat, sed magis, quàm terreni imperij dignitas, gloria †, & potentia decoretur, ecce tã palatinum nostrum, vt prædictum est, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, seu occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Siluestro vniuersali Papę contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & a successoribus eius per hanc diualem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda, atque iuri sanctæ Romanæ ecclesiæ concedimus permansura. Vnde congruum perspeximus nostrum imperium, & regni potestatem in orientalibus trãsferri regionibus, & in Bizantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrũ illic constitui imperium: quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc vero ᶜ omnia, quæ per hanc nostram imperialem sacram, & per alia diualia decreta statuimus, atque confirmauimus, vsque in finem mundi illibata, & inconcussa permanere decernimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur per hoc nostrum imperiale constitutum omnes nostros successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, amplissimum senatum, & vniuersum populum in toto orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retro temporibus imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc aut infringere, aut in quoquam conuellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei, principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum diabolo, & omnibus deficiat impijs. Huius vero imperialis decreti nostri paginam proprijs manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri principis Apostolorum posuimus. Datum Romę iij. kal. Aprilis, Domino nostro Flauio Constantino Augusto quater, & Gallicano v. c. Coss.

al. candidi nitoris splendidam

al. & gloria potentia

Hæc palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ paleę esse non solent.

ᵃ Constantinus.] *Verba hæc vsq; ad vers. In eo priuilegio, non solum habentur apud Anselmum, & Deusdedit, sed etiam in gestis beati Siluestri in his, quæ a Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur.*

ᵇ Vale.] *Hinc vsq; ad finẽ sumpta sunt ex gestis seu actis sancti Siluestri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata, quæ in collectionibus Anselmi, & Deusdedit habentur. Titulus proprius huius partis in gestis ipsis est huiusmodi.* Priuilegiũ sanctæ Romanæ ecclesiæ, quod constituit D. Cõstantinus Augustus sancto Siluestro episcopo vrbis Romæ, & omnibus successoribus eius vsq; in perpetuum, & obtulit sup corpus beati Petri Apostoli. *De quo item priuilegio Leo nonus in epistola prima, seu libello aduersus inauditam præsumptiones Michaelis Constãtinopolitani, & Leonis Acridani episcoporum, c. 13. sic loquitur.* Pauca ex priuilegio eiusdem Constantini manu cum cruce aurea super cęlestis clauigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. *De ijsdem gestis siue actis Gelasius in cõcilio LXX episcoporum (& refertur 15. dist. c. sancta Romana) sic loquitur, vt ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Vsuardo in festo S. Siluestri legitur, cuius* actus clari habentur. *Inueniuntur vero etiam hodie peruetustis litteris descripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatia Nonantulæ: quorũ interpres in proœmio hæc ait:* Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palestinæ vrbis eps cum historiam ecclesiasticam scriberet, prætermisit ea quæ i alijs opusculis suor, vel quę se meminit retulisse. Nã viginti libros omniũ pene prouinciarũ, passiones martyrum, epõrum, & confessorum, & sacrarũ virginum, ac mulierũ cõtinere fecit. Deinde secutus, & ab Apostolo Petro, omnium epõrum nomina, & gesta conscripsit, & earum vrbium, quæ arcẽ pontificatus per Apostolicas sedes tenere noscunt, vt vrbs Roma, Antiochia, Hierosolyma, Ephesus, & Alexandria. Harum vrbiũ epõrum omnium præteritorũ nomina vsq; ad tempus suum, & gesta græco sermone conscripsit. Ex quo numero vnum episcopum vrbis Romæ sanctum Siluestrum me de græco in latinũ transferre præcepisti domine sancte, ac beate pater. *Quibus verbis, quicunque sit auctor istius proœmij, eadem gesta ab Eusebio græce scripta fuisse clare profitetur. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus, & codicibus, in quibus sanctorum vitæ sunt descriptæ, in vita beati Siluestri referuntur. Partem horum actorum (quod ad baptismum Constantini, & imagines sanctorũ Petri, & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in epistola Cõstantino Imperatori, & matri Irene scripta, quæ in secunda actione septimę vniuersalis synodi habetur. Ipsum autem priuilegium fere integrum refert Leo nonus loco superius indicato, & Theodorus Balsamon in Photij nomocanonem, tit. 9. c. 1 quanquam alijs in rebus (quod Græci plerumque solent) Romanæ ecclesiæ non satis æquus. Hanc eãdem donationem ante Gratianum recitarant Anselmus, Deusdedit, Iuo locis notatis: Quo ea pertinent, quæ Petrus Damianus in disceptatione synodali inter regium aduocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem scripsit.* Lege, inquit, Constantini Imperatoris edictum, vbi sedis Apostolicæ cõstituit super omnes in orbe terrarum ecclesias principatum. Nam postquam supra corpus beati Petri basilicam fundator erexit, postquam patriarchium Lateranense in beati Saluatoris honore construxit; mox per imperialis rescripti seriem Romanæ ecclesiæ constituit dignitatem, vbi nimirum beato Siluestro, suisque successoribus obtulit, vt regali more, & aurea corona plecteretur in capite, & ceteras regij cultus infulas vsurparent. Verum beatus Siluester ornamenta, quæ sacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios vsus assumpsit: coronam vero, vel cetera quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo iure concessit; regnum Italiæ iudicandum tradidit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt. Vnde congruum, inquit, prospeximus nostrum imperium, & regni potestatem orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium: quoniam, vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cęlesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatẽ. *De hac eadẽ re scribit Ado Viennensis in commentario ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbiensis in chronicis par. 6. c. 5.*

ᶜ Præsidentium equitum.] *Græce est apud Balsamonem,* καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, *id est,* & dignitates imperialium equorum.

Sicut quamuis.] CASVS. Hoc cap. habet duas partes. In prima dr̃, ꝙ sicut aliqua parua ciuitas non minuit prærogatiuam regni; etiam si sit ibi sedes regalis: sic Imperator prærogatiuam ecclesiæ minuere non potest. In secunda dr̃, ꝙ pontifex quantumcumque sit malus: dummodo non sit hæreticus, ab Imperatore puniri non potest. Secũda pars incipit ibi, *Semper est.*

a ¶ *Sicut.*] sensus est: sicut parua ciuitas non potest regnũ impugnare: ita nec imperium sacerdotium. Vel sic, licet epũs sit in parua ciuitate, Rex tñ non potest iudicare de clericis eius: secundum hoc dic, dispensationis religiosæ, id est, episcopi constituti in parua ciuitate.

b ¶ *Humanitus.*] id est, cõsuetudine humana, id est, fragilitate humanæ naturæ. H.

c ¶ *Non tamen contra religionem.*] Nam in eo casu posset à quocumque redargui. 40. dist. si Papa. vel etiam si schisma faceret. 23. q. 5. de Liguribus. Et plures casus in quibus laici habent iurisdictionem super clericos, dixi 23. q. 5. principes.

d ¶ *Nullatenus.*] 63. di. Valentinianus.

Imperium non potest sacerdotium impugnare.

Laici super clericos quandoque iurisdictionem habent.

cap. nimium.

a ¶ *Inuitati.*] s. dist. 63. Hadrianus. & cap. in synodo.

Ecclesiæ.] CASVS. Hæc est epistola Papæ Bonifacij, in qua supplicat Honorio Imperatori. In prima parte ostendit Bonifacius, ꝙ ipse est solicitus de ecclesiastico statu, ne si negligens inueniatur, sit redarguendus. In secunda rogat Honorium de pace & quiete ecclesiæ seruanda, et multipliciter applaudendo. In tertia rogat eũ, vt suos legatos honorifice recipiat. Secũda ibi, *Ipsa enim ecclesia.* Tertia incipit ibi, *Habet refugium.*

a ¶ *Id est patritios.*] *Locus his græce sic habet,* καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα, καὶ μεγαλοσύνην, ἣν κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, *id est,* & illam habere celsitatem, atque amplitudinẽ, qua ornatus est magnus noster senatus, siue patritij & consules, siue hypati & reliquæ dignitates.

b ¶ *Cũ vdonibus.*] *Græce totus hic locus habet paulo aliter,* καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτως, καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ ἐπίγεια πρὸς αἶνον τοῦ θεοῦ: *id est,* Et quemadmodum senatus noster fert calceos, seu sandalia cum linteis albis; ita etiam celestia, sicut terrestria ad Dei laudem.

c ¶ *Quem placatus.*] ἵνα εἴ τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετ' ἰδίου θελήματος, καὶ ἐναρέστου γενέσθαι κληρικὸς, ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μή τις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τούτῳ. *id est,* vt si quis ex senatu spõte sua, quodque ita ipsi libeat, voluerit fieri clericus, & in sanctorum clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.

e ¶ *Hæc vero omnia.*] *hic quoque est magna verborum varietas, sed eadem fere sententia.*

Item Gelasius ad episcopos Dardaniæ.

¶ Imperialis auctoritas religiosæ dispensationis mensuram non mutat. C. XV.

SIcut [a] quamuis parua ciuitas prærogatiuam præsentis regni non minuit, sic imperialis præsentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. *& infra.* ¶ Semper [*] est effectum in sacerdotali concilio de sacerdotibus iudicia prouenire. Nam qualescumque Põtifices sint, & si errore humanitus [b] accidente, nõ tamẽ [c] contra religionẽ vllatenus excedẽtes, nullatenus [d] videãtur à seculari potestate posse percelli.

¶ *Semper.*] *Mutatus est à collectore orationis ductus, ne quæ antecedunt, recitanda essent.*

Item Marcellus Papa Maxentio [*].

* ¶ *Maxentio.*] *In impressis addebatur,* episcopo, *quæ vox abest ab omnibus manuscriptis.*

¶ Ecclesias restaurare contritas, non Pontifices persequi boni principis est. C. XVI.

BOni principis est, ac religiosi †, ecclesias contritas [e] atque conscissas restaurare [f], nouas ædificare, & Dei sacerdotes honorare, atque tueri. Vnde sanctos Apostolos, eorumque successores sub diuina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominico; neque expellere æterni regis dispensatores.

Ans. l. 6. c. 192.
† al. regis

Boni principis.] CASVS. Hic dicitur, ꝙ officiũ principis est, ecclesias destructas restaurare, nouas ædificare: & clericos potius defendere quàm destruere, vel aliquo modo subiugare.

e ¶ *Contritas.*] 25. q. 1. diuinis. &c.

f ¶ *Restaurare.*] 27. q. 4. diffiniuit. 16. q. 1. statuimus.

DISTINCTIO XCVII.

[a] Ps. HOc capitulo [g] patenter ostẽditur, quòd nec Imperatori, nec cuilibet laico licet decernere, vel de electione Pontificis †, vel de rebus ecclesiasticis. Quacumque autem ab eis constituta fuerint, pro infectis habenda sunt: nisi subscriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Vnde illud Honorij [h] Augusti, vt supra dictum est, vanum esse videtur, quod contra auctoritatem sacrorum canonum de electione summi Pontificis decernere tentauerit. Sed sicut ex eodem capitulo habetur, ecclesiæ precibus Imperator in præsumptores valet decernere: sicut pro defensione fidei quondam decreuisse leguntur; ne hæretici [i] aliquid, nomine ecclesiæ, possiderent. Ab ea autem non inuitati [k] de rebus ecclesiasticis aliquid disponendi non habent facultatem. Honorius vero Augustus non sua auctoritate, sed beato Bonifacio supplicante, ecclesiasticæ quieti consulere, & concertantium ambitionem punire curauit.

† al. Pontificum
Dist. 79. si duo

Vnde idem Bonifacius Episcopus supplicationis epistolam Honorio Augusto destinauit, dicens.

¶ Epistola Bonifacij ad Honorium Augustum. C. I.

ECclesiæ [l] meæ, cui Deus noster meum sacerdotium, vobis res hu-

epistola 1. ad Honorium.

Hoc capitulo patenter.] Hæc distinctio diuiditur in duas partes. Secũda ibi, *Sine signatis.* Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur 97. dist. in qua concludit Gratianus ex illo capitulo, bene qdẽ, ꝙ nulli laico de rebus ecclesiasticis iudicare licet sine auctoritate ecclesiæ. & si aliter factũ fuerit, irritum erit, nisi ecclesia subscribat, vel auctoritatem præstet. Et ideo vr̃ ꝙ constitutio, quam fecit Honorius Imperator s. 79. dist. si duo. non valuit, cum fuerit à laico facta. postea soluit dicẽs, ꝙ si laicus inuitetur ab ecclesia, vt de rebus ecclesiasticis faciat constitutionem, sicut fuit Honorius à Bonifacio inuitatus, valebit constitutio.

g ¶ *Hoc capitulo.*] Respicit in hac dist. 97. illud cap. bene quidẽ. 96. dist. & assignat i hoc §. quandã õtrietatẽ, & dat postea solutionem.

h ¶ *Honorij.*] s̃. dist. 79. si duo.

i ¶ *Ne hæretici.*] s̃. dist. 8. quo iure. & 23. q. 7. cap. 1. & 2. & 27. q. 3.

l ¶ *Ecclesiæ.*] j. cap. proxi. victor. §. Sed vt ibi dicitur: iam erat in cõualescentia: adhuc tamen erat debilis, vt hic.

a ¶ Consen-

a ¶ *Conuentus.*] idest, conuenticulas. C. de epi. & cle. conuenticula.
b ¶ *Agitantur.*] q. d. licet adhuc simus inualidi, tamen cura ecclesiæ nos compellit vt inuigilemus ecclesiasticis negotijs, & pro eis intercedam apud vos: quia multi clerici turbant ecclesiam Dei. Archidiaconus.
c ¶ *Facere.*] scilicet videmini.

d ¶ *Tacentem.*] extra de testa. quia ingredientibus. & 63. dist. c. 1.
e ¶ *Sub illis*] vt 11. q. 1. sacerdotibus.
f ¶ *Formidentur.*] à Christianis.
g ¶ *Virginem*] vt 27. q. 1. nuptiarum. in fi.
h ¶ *Procellarum.*] idest, hæreticorum.

Ro-manas regentibus, deputauit, nos cura constringit; ne causis eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conuentus [a], qui à sacerdotibus vniuersis, & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur [b], apud aures Christianissimi principis desim. Si enim secus, quàm oporteat, eueniat; non vos id facere [c], qui cuncta æqua moderatione componitis, sed nos per nostram tacentem † [d] desidiam videbimur, quod ciuitatis quietem, & ecclesiæ pacem peruertere valeat, admisisse. Cum enim humanis rebus diuinæ cultor religionis domino fauente prouideas †; nostra culpa erit, si non id sub vestra gloria (quam certum est diuinis semper rebus animo promptiore fauisse) firmo, & stabili iure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis [e] etiam principibus obtinuit, quos nulla nostræ religionis cura constrinxit; idest, vt [α] licita seruentur, & sub vestræ imperio clementiæ minime, quæ sunt illicita, formidentur [f]. ¶ Ipsa enim ecclesia deuotionem tuam Christianissime Imperator, meo † quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu †, quam Christus Deus noster, vestri fidus rector, & gubernator imperij, vni desponsatam sibi, & intactam virginem [g] seruat; ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum [h] fluctus illidi, & quietam faciem [i] tempestatis insolitæ rumore turbari, gloriosissime, & tranquillissime Imperator Auguste †. Ipsa ergo (quæ vni desponsata, nostra † tamen mater est) Ecclesia, hac pietatem vestram legatione, quam suis sacerdotibus commisit, appellat, præterita [k], præsentiaque repetit [l]. Vobis, inquit, religiose imperantibus [β] creuit meus, qui modo tuus est, populus, tam fidus Deo, quàm tibi [m], qui es princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate dependit imperij, teste (apud quem, & de cuius sede agitur) sancto Petro, solicitus pro religionis obseruantia vocibus clamat; cum solicita petitione miscetur oratio, ne [γ] humanas res solito tentatore occulte solicitante semel euulsa [n] discordia distrahat. Angeretur pluribus, Princeps christianissime, mater Ecclesia; nisi apud te suarum esset cura † causarum †, & nisi in oppressionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tua, diuino cultu pariter cum imperio semper florente, vicisset. ¶ Habet refugium, pium tuæ mansuetudinis animum cum suæ religionis veneratione coniunctum: cum quidquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & consacerdotibus meis, probatissimis viris, à me, & ab omnibus (qui Ecclesiam faciunt †) legatis: quibus (precamur) sacræ causam religionis prosequentibus [o], in vrbe vestræ mansuetudinis hoc animo, quo postulatis [p] annuitis, in perpetuum statui vniuersalis ecclesiæ consulatis.

α ¶ Idest, vt licita.] *In epistola ipsa legitur*, idest, vt fidens vtar licitis.
β ¶ Imperantibus.] *Additis aliquot ex epistola vocibus emendatus est hic locus*, creuit meus, qui modo tuus est, populus.
γ ¶ Ne humanas.] *In plerisque vetustis legitur*, ne hos in varias res solito, &c. *In originali vero*, ne hos [*aliàs* vos] in varias res semel euulsa distrahat a cultu solito, tentatore solicitante, discordia.

[Left margin:] † al. tacentes · † al. præsidente · † al. non meo · † al. affatu · † al. semper Auguste · † al. vestra · † secura] orig. · † faciunt istiusmodi] orig. · ¶ Adde quod Imperator est defensor & filius ecclesiæ. no. in cle. Romani de iureiuran. & in auth. vt omnes obe. iu. prouin. § & hoc consideramus, col. 5.

i ¶ *Faciem.*] Ecclesiæ.
k ¶ *Præterita.*] scilicet beneficia. sic intelligitur de conse. dist. 2. panis. quod scilicet pro omni munere debemus Deo gratias referre, præsenti, scilicet & præterito, non futuro: quia nec Deus futurum peccatum indulget. j. de pæni. dist. 3. sane cauendum. nec pactum valet, si fiat quod non agatur de futura iniuria. ff. de pactis, si vnus. §. pacta.
l ¶ *Repetit.*] idest, recolit, & ad memoriam reducit.
m ¶ *Tibi.*] ne sis ingratus.
n ¶ *Euulsa.*] per effectum: idest, euellens.
o ¶ *Prosequentibus.*] legatione nostram. Arg. ad quæstionem magistri P. quod archiepiscopus Bracaren. potuit eum spoliare.
p ¶ *Postulatis.*] datiui casus.

[Right margin:] Peccatum futurum Deus non indulget.

¶ Rescriptum Honorij ad Bonifacium Papam. C. II.

VIctor [q] Honorius inclytus triumphator semper Augustus sancto, ac venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione suscepimus: quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod sanctimoniam tuam post longum incommodum optatæ redditam didicimus sanitati. Et ideo reuertentibus venerabilibus viris gandium nostrum, sacrorum apicum attestatione signamus, ac petimus, vti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studium, ac votum suum circa salutem, atque imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostræ satis placitum esse cognosce, quòd sanctimonia tua de ecclesiarum, aut populi perturbatione solicita est. Quæ, ne aliqua ratione possit euenire, satis clementia nostra credidit esse prouisum. Denique beatitudine tua prædicante id ad cunctorum clericorum notitiam volumus peruenire, vt si quid forte religioni tuæ (quod non optamus) humana sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si duo, *vt supra. Et infra.* ¶ Vnde id obseruandum est, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostræ admonitione custodiant, nec aliquid seditiosis conspirationibus tentare conentur: cum certum sit, nulli partium sua studia [r] profutura.

[Left margin:] Dist. 79. si duo.

a *Sine signatis apicibus non est mos Romanæ ecclesiæ vndecunque lega-*

Victor.] CASVS. VIctor Honorius nunc rescribit Bonifacio: & primo salutat eum referendo gratias Deo de sanitate sibi reddita: & deprecatur ipsum, vt debeat orare pro ipso, commendans eum in solicitudine sua: & significat ei, quod ad postulationem suorum legatorum fecit constitutionem, per quam satis putat esse prouisum ecclesiasticæ quieti. tandem rogat vt constitutionem illam publicet, quatenus omnes clerici sciant ab ambitionibus apostolicæ sedis esse cessandum: quia de cetero ad hoc nullæ dissentiones valebunt.
q ¶ *Victor.*] Sed quare præmisit hic Imperator nomen suum? forte hæc consuetudo erat olim. C. de sum. trin. inter claras. Papa tamen alios sibi præponit. 12. q. 1. dilectissimis. Vel forte tunc nouella erat Ecclesia, & adhuc obtinebat illud, Quare fremuerunt gentes, &c. postea autem Imperator subiecit se Papæ, vt 23. q. 4. displicet.
r ¶ *Sua studia.*] idem, conspirationes. simile 61. di. obitum. aliàs in bonam partem. ead. dist. studij. loa.

SINE CASV.
Quia in superiori cap. facta fuit mentio de signatis apicibus: ideo nunc vult ostendere, quod ecclesiæ Romanæ mos est non suscipere legatum sine signatis apicibus.

[Right margin:] Papa sibi alios præponit. · 21. q. 4. non in omnibus.

No-

Nobilissimus.] CASVS. Mandauit Nicolaus Papa cuidã principi, quòd licet mos sit Romanæ ecclesiæ non recipere legatum alicuius sine litteris sigillatis: tamẽ legatũ illius principis sine litteris recepit honorifice: & verbis eius fidem adhibuit: honorans principem in persona ipsius.

a Nobilissimus.] Ar. q sine litteris non est adhibẽda fides legatis. 11.q.2. Lugdunensis.

b Signatis.] Oportet ergo quòd legatus exhibeat litteras legationis suæ ad hoc vt credatur ei, vt hic, & 63. di. lectis. & C. de man. prin. l. vnica. Sed quid si perdidit litteras, & vult pbare amissionẽ? Dico q pôt: nõ tñ sufficit probare tenorẽ litteræ, nisi & probet, q illa littera fuerit sine vitio, vt extra de priui. cũ olim. in fi. & C. de fide instru. l. vlti. Sed nũquid sufficit mãdatũ sine litteris? Dico q legato non sufficit pbare mandatũ, vt C. de man. princ. l. 2. quia legati nõ sine periculo recipiuntur. Vnde maior est in eis facienda examinatio, vt 42. dist. quiescam. Sed delegatus potest probare mãdatũ sine litteris, vt in authẽ. de liti. §. omnẽ. coll. 9. & arg. extra de offi. deleg. prudẽtiam. & extra de rescrip. ea parte. lo. Tan. & quidã alij dicunt, q in iudice delegato non sufficit probare amissionem rescripti, nisi ostendat authenticum, vt extra de offi. deleg. cum in iure. 35.q.2. ianemus. & extra de fide instr. c. 1. Ita notat T. super illa decre. cum olim. Sed pone, q partes viderunt & approbauerunt rescriptum, & postea redactum fuit in publicam formam per tabellionẽ: numquid anulo posita rescripto iudex procedere poterit? Satis credo q sic. Ioan. vt notaui in quæstionibus meis. B. Sed cum hic indistinctè dicat, q litteræ debeãt esse signatæ, videtur à quocumque sint signatæ, q sufficiat ad hoc vt scriptura dicatur authentica, vt extra de appel. personas. & extra de fideiuss. peruenit. Nam & episcopus sigillat sigillo ecclesiæ, suæ, vt 73. dist. in nomine Domini. in fi. item & alieno annulo potest quis signare testamentum, vt instit. de test. §. possunt antẽ. Itẽ & alienũ sigillũ etiam non iudicis fui fidem facit, vt infra dist. prox. cap. 1. & 2. Sed dic, q alienũ sigillum facit fidem, si non habetur proprium: aliàs non, vt extra de appel. significauit. & 65. dis. episcopus. Item litteræ non dicuntur signatæ si legi non possunt characteres, vt extra de fide instr. inter. & ff. de testa. ad testium. §. si signa. & §. sign. ũ. Itẽ si filũ ruptũ sit, non dicuntur signatæ, vt extra de cri. fal. c. licet. Si autẽ filũ ea toto nõ est fractũ, bene dicũt signatæ, vt ff. de bo. poss. sm tabu. l. 1. §. si linum. extra de fide instr. sicut.

c Nihilominus.] Ergo & Cardinalis qui bene notus est in aliqua prouincia, credendum esset sine litteris: maxime cũ non contingat Cardinalem vnquam abesse nisi legationis causa. Ioan.

d Credidimus.] Arg. q interdũ voci & assertioni vnius credendum sit, si persona sit honesta & authentica: arg. 8.q.3.c.1. Arg. 5.9. dist. ego solis. sic econuerso ex persona proferentis instrumentum, minus creditur instrumento, vt ff. de eden. si quis. §. 1. sic si malus aliquid dicat, non facile ei creditur, vt 14.q.2. quisquis. Arg. contra. 19. dist. secundum.

Va circa ordinandos.] CASVS. Eglt. 3. Gra. diligẽter de ordinatione & electione clericorum: sed quia per mutationem locorum veritas occultatur: ideo in hac dist. 98. ostenditur vt clerici peregrini non recipiantur, nisi cum litteris quinque episcoporum, cũ à proprio episcopo fuerunt commendati.

e Quæ circa.] Hic depingitur 98. dist. in cuius principio vtitur Gratia. transitu: in quo ostendit quid dixerit hactenus, & quid in hac dicturus sit. Nam quia clerici sæpe mittuntur de prouincia ad prouinciam, breuiter ostendit, quòd non sunt recipiendi in alia prouincia sine litteris episcoporum suorum.

Nullus.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus episcopus debet recipere clericum transmarinum in sua ecclesia, nisi habuerit litteras sigillatas quinque episcoporum, vel eo amplius fuerit commendatus: quia multa per subreptionem solent euenire. Idẽ dicitur in seq. cap.

f Nullus aliqua.] Ista cap. introducta sunt ad cautelã: vel loquuntur de primitiua ecclesia: & sic secus hodie.

g Nisi quinque.] Contra 71. dist. cap. 2. Sed hæc capitula loquuntur, quando ita remoti sunt, quòd sigilla episcoporum & etiam loca ignota sunt: illud quando episcopus propinquus est, & eius sigillum bene cognoscitur: & hoc colligitur extra de cler. pereg. tuæ. Sed pone quòd non habet litteras: est ne recipiendus si probet per testes? ita. extra de cleri. pereg. c. vlt. Nam magis credendũ est viuæ voci, quam mortuæ. in auten. de fide instru. §. si vero. coll. 6. H. intelligit hæc capitula abrogata. olim enim habuit locum hoc capitulum propter multitudinẽ hæreticorum. Sed illud capitulum, tuæ, euacuat opinionẽ istam. Sed certe nõ videtur recipiendus, & si mille sigilla haberet ignota: quia non plus fidei præstant mille ignota, quam vnum ignotum. præterea in testamento ita inuenis q cum signa sunt ignota, conuocantur omnes illi, quorum dicuntur sigilla, vt sciatur an recognoscant sua signa, vt ff. quemadmodũ testamenta aperiantur. cum ab initio. ex hoc concedo, quòd nisi aliqualis habeatur notitia de sigillis, & de illis remotis ecclesijs, quòd non sit eis credendum, & si mille sint: arg. extra de fide instru. cap. quod super his.

h Transmarinos.] Idem intelligo de quolibet ignoto, qui sigillare præsentat ignota. Ioan. 5.

i Chirographis.] idest, litteris, in quibus continebitur de vita, de moribus, de ordinibus, & de irregularitate sua.

k Per subreptionem.] ff. extra de procur. cap. 1. & 3. quæst. 3. induciæ.

tionem suscipere[a]. Vnde Nicolaus Papa.

a Suscipere.] In vulgatis sequebatur neque mittere: quæ absunt à vetustis, neque conueniũt cum his, quæ sequenti capite asseruntur.

¶ Romana non consueuit ecclesia sine signatis apicibus legationem vndecumque suscipere. C. III.

Nobilissimus vir, atque strenuus vestræ sublimitatis legatus, licet nullam epistolam iuxta consuetudinem à vobis nostro Pontificio detulisset, licet numquam Apostolicæ sedis modus †fuerit absque signatis [b]apicibus vndecumque legationem suscipere; Nos tamen vos in illo honorantes, eiusque grauitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones; nihilominus [c]eum, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus [d]. † al. morio.

DISTINCTIO XCVIII.

Quæ circa [e]ordinandos sint obseruanda, quæ in eorum electione diligenter sint consideranda, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nonnumquam obscuratur mutatione prouinciæ; decretum est sacris canonibus, vt peregrini, nisi quinque, vel eo amplius suorum episcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

Vnde Siluester Papa generali concilio præsidens dixit.

Nisi quinque episcoporum litteris designatum transmarinum hominem ad clericatum nullus suscipiat. C. I.

In fine epilogi concilij Romani sub Siluestro, sed paulo aliter. Poly. l. 5. tit. 31. Ans. l. 7. c. 23.

Nullus aliqua [f]ratione trãsmarinum hominem penes vos †in clericatus gradus suscipiat, nisi quinque [g] [aut †eo amplius] episcoporum designatus sit chirographis.

† al. nos † Absunt ab originali & aliquot Grat. codicibus.

Item Anastasius I. vrbis Romæ episcopus ad omnes Germaniæ, ac Burgundiæ episcopos, epist. 1. c. 2.

¶ De eodem. C. II.

Polyc. ibidem. Ans. l. 7. c. 24.

Transmarinos [h]homines in clericatus honorem †nemo suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius episcoporum chirographis [i]sint designati: quia multa per subreptionem [k]solent euenire.

† vel honore noiste suscipere] orig.

Clerici sine litteris suorum episcoporum non sunt recipiendi.

Legatus sine litteris suæ legationis non credendum.

Delegatus mandatum sine litteris potest probare.

Cardinali notus sine litteris credi potest.

Voci viuæ magis credendũ est, quam mortuæ.

Sigillis ignotis fides non est adhibenda.

Afros.]

A Fros.] CASVS. Præcipit Grego. in hoc c. episcopo Squillatino, vt afros & peregrinos clericos ad ordines non suscipiat: quia quidam eorũ sunt hæretici: quidam sunt rebaptizati: quidam vero sunt peregrini: & ordines quos nõ habẽt, se mẽtiunt habere.

a ¶ *Afros.*] Ratione prouinciæ præsumitur contra aliquẽ. arg. 24. dist. & patriarchæ quo ad officia non differunt, sed quo ad vocabula, ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellant episcopi. Ostendit etiam quòd archiepiscopi debent primatibus obedire in his, quæ iuste fuerint imperata.

e ¶ *De primatibus.*] Fecerat Gratianus s. in dist. 80. mentionem de primatibus & patriarchis: sed ne quis crederet propter nominũ diuersitatem aliquam esse realem differẽtiã, ideo ostendit in hac dist. differentiam esse tantum in nomine. Ostendit etiam de reuerentia quam debent archiepi suis primatibus. Ostendit et q nec Roman[9] Põtifex dbet vniuersalis appellari.

Item Gregorius Romana Ecclesia præsul Squillatino episcopo, lib. 2. ep. 25.

¶ De eodem. C. III.

Polyc. ibidem. Ansl. l. 7. c. 25. Iuo p. 6. c. 351.

A Fros [a] passim, vel incognitos peregrinos, ad ecclesiasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias [b]: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; peregrini vero plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti fortiores [c] de se prætendisse honores sæpe probati sunt.

• ¶ Fortiores.] *Sic legitur in vetustis Gratiani & B. Gregorij codicibus; verum in Frobeniana, ac Lugdunensi eiusdem B. Gregorij operum editione,* ad fortiores prætendisse honores.

Item ex concilio Eliberitano, c. 24.

¶ Non sunt promouendi ad clerum, qui peregre fuerint baptizati. C. IIII.

Iuo p. 6. c. 352. † *al. in peregrinatione*

O Mnes, [d] qui peregre † fuerint baptizati, eo quòd eorum minime sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

DISTINCTIO XCIX.

[e] D *E primatibus* [e] *autem (quorum supra mentionem fecimus) quæritur, quem gradum in ecclesia obtineant; an in aliquo à patriarchis differant; quam obedientiam archiepiscopi eis debeant. Primates, & patriarcha diuersorum sunt nominum, sed eiusdem officij. Ab archiepiscopis autem, quoties necesse fuerit, episcopi ad primates appellant; sed à primatibus ad archiepiscopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam primatibus archiepiscopi in omnibus, quæ sibi ab eis iuste fuerint imperata.*

Vnde Anacletus Papa ait ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Quæ obedientia sit exhibenda primatibus, & patriarchis. C. I.

Iuo par. 5. c. 53. Pann. l. 4. c. 23.

P Rouinciæ multo ante Christi aduentum [f] tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis, & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum (vbi dudum primates legis † sæculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permissum [g] non erat [h], confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitijs suis; ipsosque appellabant, quoties [i] opus erat sicut in lege eorum præceptum erat:) ipsis [k] quoque in ciuitatibus, vel locis nostros † patriarchas, vel primates, qui vnam formam [l] tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ, & ecclesiasticæ poni, & esse iusserũt: ad quos episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent; & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ vero metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant (licet maiores † comitibus [m] essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi olim ordi[natum erat.]

† *al. leges* † *al. nostris* † *al. maiorum comitum*

P Rouinciæ.] CASVS. Quæsitum fuit ab Anacleto in quibus locis primates instituendi sint: & an archiepiscopi eis debeant obedire. Et respondet q leges ecclesiasticæ iusserunt poni primates vel patriarchas, qui eãdem formam tenẽt (licet diuersa sint vocabula) in capitibus prouinciarũ, vbi olim erant primates paganorum: ad quos primates vel patriarchas ab archiepiscopis appellatur. In alijs vero ciuitatibus metropolitanis debent archiepiscopi residere, qui debẽt prædictis primatibus obedire, nec debent nominari primates, sed archiepi vel metropolitani.

f ¶ *Ante Christi aduentum.*] Ergo ante tempus Gelasij & Dionysij distinctæ erant prouinciæ. vnde reprobatur quædã solutio, quæ ponitur 10. q. 3. nec omnerus. quòd scilicet tunc nõ erant prouinciæ limitatæ. Sed dic q prouinciæ fuerũt diuisæ, vt hic, sed diœceses nõ nisi à tẽpore Dionysij. 13. q. 1. c. 1. Vel solue per illam litteram, maxima ex parte: quasi dicat, non omnes.

Prouinciæ quo tempore fuerũt distinctæ.

dist. quando. ff. de ædili. edi. c. q si nolit. §. qui mancipia [1].

b ¶ *Suscipias.*] vt officiẽt populũ. aliàs bene: extra de ele. peg. c. pe.

c ¶ *Fortiores.*] Hæc est vna ratio, quare non admittuntur. aliæ assignantur 19. q. 2. duæ.

O Mnes.] CASVS. In hoc cap. statuitur, vt illi qui in peregrinatione sunt baptizati, non promoueantur: quia eorum vita est incognita, & possunt esse irregulares.

d ¶ *Omnes.*] Hoc cap. loquitur de adultis. Sed nõne baptismus tollit omnem peccati maculam? Vtique sic j. de pœn. dist. vlt. cap. vlti. hoc ergo ideo quia forte isti bigami vel aliàs irregulares sunt, quia ante baptismum forte fuerunt bigami.

D E primatibus.] Hæc dist. diuiditur in tres partes, in quarum prima dicitur, q vbi erant primates gentiliũ olim: ibi sunt modo primates, idest, patriarchæ, qui idem habent officium, licet nomina sint diuersa. Secunda ibi, *Nulli archiepiscopi.* Tertia ibi, *Vniuersalis.* Ioan. de Fant.

CASVS. Quia supra in 80. dist. c. 1. Gratianus fecerat mentionẽ de primatibus & patriarchis, nec assignauerat differentiam inter eos; ideo supponit hanc 99. dist. in qua ostendit, quòd primates

g ¶ *Quibus permissum.*] quia modica erat summa. 2. q. 6. anteriorum. § illud.

h ¶ *Non erat.*] vt clericis, qui in causis ecclesiasticis nõ possunt appellare ad principem, vt j. 11. q. 1. placuit.

i ¶ *Quoties.*] idest, bis ante sententiam vel post sententiam secundum canones. Et no. q dicit, quoties, secundũ leges: sed tamen non licet secundũ leges appellare ad principẽ nisi in casu ante sententiã. & ita est arg. ad expositionẽ illius 2. q. 6. omnis oppressus.

k ¶ *Ipsis.*] repetit quod dixerat.

l ¶ *Formam.*] Arg. C. de codic. si idem. contra. quia diuersitas nominum debet designare diuersitatẽ rerum, vt 21. dist. cleros.

m ¶ *Comitibus*] idest, comitantibus vel sequentibus eos. vel comitatibus, idest, episcopis. Comitatus enim dicitur districtus alicuius ciuitatis, vbi est episcopus. Vel hoc vult notare, q archiepiscopus maiorem habet potestatem in prouincia & iurisdictionẽ quàm primas. nam metropolitanus est iudex ordinarius omnium episcoporum prouinciæ: primas tantum archiepiscopi, vnde secundum hoc maior est patriarchis.

m ¶ *Comitibus.*] idest, propter comites & propter episcopos suffraganeos.

Arg. contra, extra de iud. cum deputati. extra de instit. ad decorem. Archid.

Baptismus omnem peccati maculam tollit.

Appellare ante sententiam secundum leges non licet.

1 Adde q ẽ sit comitatus & in quo differat a ciuitate, districtu vel territorio text. in l. 1. C. quando imp. inter pu. & vidu.

Metropolitani iurisdictio. Primatus iurisdictio.

a ¶ No-

a Nomine.] arg. ex nominibus semper res nominum, idest res significatas per nomina debere attendi.

Nulli archiepiscopi.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Aniceto Papa, vtrum archiepiscopi sint appellandi primates vel patriarchæ. Et respondet quòd non, nisi multitudo populorum intantum excrescat, vt de archiepiscopo fiat patriarcha.

b Vocitur] C. de lib. cau. iubemus. C. de epis. nec epistolis.

c Qui primas.] sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus. 21. dist. cleros. Quid de Veneto? dic ergo quòd est primas respectu inferiorum. extra de priuile. c. antiqua.

ǂ. 21. quæst. 1. peruenit. ǂ. 63. dist. quanto. ǂ. 85. dist. archidiaconum Florentinum. in fi. Argu. contra 8. quæst. 3. Artaldus. 9. quæst. 3. conquestus. in fi. sic extra de offic. deleg. super eo. vbi dicitur, non est intentionis nostræ alicui derogare per rescriptum nostrum. & ita arg. quod vni attribuitur, alij subtrahitur: arg. 45. dist. disciplina. ff.

Adde ad hoc dubium text. in l. nec amus. C. de emen. lib. & in l. 3. §. si quis à principe. ff. ne quid in lo. pub.

dinatum erat: qui non primatum, sed aut metropolitanorum, aut archiepiscoporum nomine fruerentur.

¶ *Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 35. Rothomagensi, Turonensi, ac Senonensi archiepiscopis scripta, ex qua & originali nonnulla sunt restituta.*

Item Anicetus ad episcopos Galliæ.

¶ Non vocentur primates, nisi qui primas sedes tenent. C. II.

Poly. l. 2. tit. 21. Iuo par. 5. c. 54. Pann. l. 4. c. 25.

NVlli archiepiscopi primates vocentur[b], nisi illi, qui primas tenent ciuitates [†]; quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter patriarchas, & primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur[d], cui necesse sit propter multitudinem eorum[†], primatem constitui[e]. Reliqui vero, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates[f], sed metropolitani nominentur.

† *al. sedes* † *al. episcoporum*

Item ex concilio Africano, c. 6.

Ex Carthag 3. c. 26.

¶ Primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos. C. III.

Poly. l. 2. tit. 26. Burch. l. 1. c. 3. Iuo par. 5. c. 57.

PRimæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi; sed tantum primæ sedis episcopus.

Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.

Vnde Pelagius II. epist. omnibus episcopis illicite à Ioanne Constantinop. conuocatis, &c.

¶ Nec etiam Romanus Pontifex vniuersalis est appellandus. C. IIII.

Poly. l. 2. tit. 25. Ans. l. 6. c. 130.

NVllus patriarcharũ vniuersalitatis [†] vocabulo vmquam vtatur: quia si vnus[†] patriarcha vniuersalis dicitur, patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cuiusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem vmquam suis in epistolis vniuersalem nominet; ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem offert indebitum.

† *al. hoc tam profano vocabulo*] orig. † *al. summus*] or.

Item Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino, lib. 7. epi. 30. indic. 1.

Io. dia. l. 3. c. vlt.

¶ De eodem. C. V.

Poly. l. 2. tit. 26. Ans. l. 6. c. 131.

ECce in præfatione epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, vniuersalem me Papam dicentes imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra vltra non faciat: quia vobis subtrahitur[g], quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur[h]. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus; nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suũ perdere cognosco. Meus namque honor est, honor vniuersalis ecclesiæ: meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur[i]. Si enim vniuersalem me Papam uestra sanctitas dicit, negat se hoc esse[k], quod me fatetur vniuersum. Sed absit hoc. Recedant uerba, quæ uanitatem inflant, & charitatem uulnerant.

¶ *Apud B. Gregorium hæc sequuntur.* Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequentibus patribus hoc decessoribus meis oblatũ vestra sanctitas nouit. Sed tamen nullus eorũ vti hoc vmquam vocabulo voluit, vt dum in hoc mundo honorẽ sacerdotũ diligerent omnium, apud omnipotẽtẽ Deũ custodirent suũ. *Quam rem etiam plenius exponit, lib. 4. epist. 32.*

d Ad fidem conuertatur.] Nam & apes accrescentes. 7. q. 1. in apibus. de conse. dist. 5. numquam. & inuentus Romana excrescẽs nouam sibi ciuitatem ædificauit. argu. C. de sac. san. eccle. iubemus. Et bene dicit, conuertatur: nã aliàs via posset cõtingere, quòd in aliquo loco intantum excresceret populus, vt primate indigeret, vt 34. dist. fraternitatis.

Multitudine crescente nouus fieri primas.

e Constitui.] arg. infra parochiã alicuius non debere constitui ecclesiam, nisi multitudo fideliũ excreuerit. Sed vnquid illo inuito cuius est parochia, poterit hoc fieri & irrequisito? Nõ, vt 16. q. 1. multis concilijs. & 16. q. 1. filia. &c. seq. Sed si requisitus nollet consentire: non minus tamen fieret per maiorem, scilicet per Papam. extra de eccle. ædi. c. 3. eius tamen cõsensu primo requisito. Et not. quòd huiusmodi requisitio facienda est, cù ille locus esset, in quo excreuit multitudo fidelium, iã deputatus alicui episcopatui, alias non.

Multitudine excrescente an possit ecclesia in alterius parochia sine ipsius consensu construi.

f Prima.] idest, patriarchalis.

VNIVERSALIS. Hæc est tertia pars distinctionis: in qua dicitur, quòd Papa non debet vocari vniuersalis. Ioan. de Fant.

Nullus patriarcharum.] CASVS. Episcopi in suis epistolis appellabant patriarchas vniuersales: quare prohibet Pelagius oĩbus epĩs vt neminẽ de cetero appellẽt vniuersalem: quia si vnus appellatur vniuersalis, ceteris honor debitus subtrahitur.

Ecce.] CASVS. Eulogius Alexandrinus patriarcha in sua epistola Gregorium vniuersalẽ appellauit: quod ipse Gregorius ante prohibuerat: quare pcipit sibi, vt hoc de cetero nõ faciat: quia nõ verbis, sed moribus quærit prosperari: & si ipse vniuersalis appelletur, nullus honor ceteris remanebit. quod ei nõ placet: quia tũc ipse honoratur cum alijs honor debitus non negatur.

g Subtrahitur.] Arg. quòd Papa per suum mandatum non vult derogari iuri alicuius. j. 25. q. 2. quod vero dicitis. j. 9. q. 3. nunc vero. ff. de iudic. cum prætor. in fi. & extra de rescrip. olim. in fine. 85. dist. archidiaconum. argu. nemini consulendum cum alterius iactura, vt infra 9. quæst. 3. si quis vero. not. 22. quæst. 2. primum. 14. quæst. 5. denique.

Papa per suum mandatum non iuri alterius derogari velit.

Alias extra de præscrip. ab olim.

h Præbetur.] Non enim debent plus esse subditi quàm expedit. 2. q. 7. admonẽdi. nec prælati ita humiles vt contemnãtur. 86. dist. quando. ff. de offi. præsi. obseruandum.

Humilitas nimia contemnenda.

i Non negatur.] Sic C. de cad. tollen. l. 1. §. vlt. C. de nup. imperialis. in prin. nec enim publice prodest, &c. C. de sen. pr. præ. l. 1.

Singulis sua iura administranda, & negans.

k Negat se hoc esse.] idest, esse de vniuersitate, cum tamen Romana ecclesia non sit vniuersalis. licet sit de vniuersitate. Ioan.

Epistola.

[E]Piscopos.] Hæc distinctio diuiditur in quinque partes, & loquitur de pallio, quod est Pontificalis officii plenitudo: & ideo posuit in fine. In quarum prima parte dicitur, quòd metropolitanus sine pallio ordinare episcopos non debet. & hoc probat per capit. sequen.

fortiter postulantibus, & quo tempore sit eo vtẽdum, vt in alio tempore vti eo non possit: quia tantum in celebratione Missæ, nisi plus ex priuilegio alicui concessum sit, vt in alio tempore vti possit. & qualiter sit dandum: quia cum donatione noui priuilegii, vel renouatione veteris. j. eadem, optatum. Vt j. ea. c. pallia.

Refert autem B. Thomas in opusculo contra errores Græcorum totam illam synodum sancto Leoni sic acclamasse, Leo sanctissimus Apostolicus, & œcumenicus, id est vniuersalis Patriarcha permultos annos viuat. *Et Leo ix. Michaeli Constantinopolitano archiepiscopo de hac eadẽ appellatione scribens ait,* Licet magno Leoni prædecessori nostro, & successoribus ipsius hoc sancta decreuit Chalcedonensis synodus. *Sed in multis quoque libellis, qui actione tertia eiusdem synodi habentur, hæc est inscriptio,* Sanctissimo, ac beatissimo vniuersali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni. *Et in codicibus multarum epistolarum ad Romanos Pontifices, quæ manuscriptæ in Vaticana bibliotheca seruantur (quarum multa exempla sunt penes permultos) ad Hormisdam Papam plusquam trecenti Archimandritæ, ac monachi secundæ Syriæ sic scribunt,* Sanctissimo, ac beatissimo orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ continenti sedem principis Apostolorum Petri, deprecatio, & supplicatio minimorum Archimandritarum, & ceterorum Monachorum secundæ Syriæ. *Et in media fere epistola.* Quoniam Christus Deus noster principem pastorum, & doctorem, & medicum animarum constituit vos nostrum sanctum angelum; dignum est passiones, quæ nobis cõtigerunt, exponere, &c. *Auitus quoque Galliæ episcopus ad eundem Hormisdam sic scribit,* Dum religionis statum, & plenis catholicæ fidei regulis perspicitis conuenire, vt gregem per tota vobis vniuersalis ecclesiæ membra commissum, peruigil cura me adhortationis informat. *Et Ioãnes episcopus Nicopolitanus ad eundem.* Decenter ad vestras orationes concurro, vt iuxta consuetudinem Apostolicæ sedis vestræ cunctarum ecclesiarum curam, & Nicopolitanorum habere dignemini, secundum antiquã specialem dispositionẽ vestram. *Et in breuiario Liberati, c. 22. episcopus Pataræ hoc Imperatori de Syluerio Papa ait,* multos esse in hoc mundo reges, & non esse vnum, sicut ille Papa est super ecclesiam mundi totius. *Et Regino Germanus lib. 2. Chronicorum de Nicolao primo loquens, sæpe illum vocat vniuersalem Põtificẽ. Sed istius dictionis,* vniuersale, *duæ sunt notiones, quas Innocentius iij. lib. 2. epist. 206. (quæ incipit,* Apostolicæ sedis) *Patriarchę Constantinop. scribens exponit his verbis,* Dicitur enim vniuersalis ecclesia, quæ de vniuersis constat ecclesiis, quæ græco sermone catholica nominatur, & secundum hanc acceptionẽ vocabuli ecclesia Romana non est vniuersalis ecclesia, sed pars vniuersalis ecclesiæ, prima videlicet, & præcipua: velut caput in corpore, quoniam in ea plenitudo potestatis existit, ad ceteras autem pars aliqua plenitudinis deriuatur. Et dicitur vniuersalis ecclesia illa vna, quæ sub se continet ecclesias vniuersas. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum ecclesia vniuersalis nuncupatur: quoniam ipsa sola singularis priuilegio dignitatis ceteris est prælata, sicut & Deus vniuersalis Dominus appellatur (non quasi iam diuisus in species aut specialissimas, aut etiam subalternas) quoniam omnia sub eius dominio continentur. Est enim vna generalis ecclesia, de qua veritas inquit ad Petrum, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.] Math. 16.

DISTINCTIO C.

a [E]*Piscopos* b *autẽ ordinare ante pallium acceptum nec archiepiscopo, nec primati, nec patriarchæ licet. Quod ex auctoritate Pelagij Papæ (licet minus euidenter) datur intelligi.*

Ait enim Pelagius Papa.

¶ Intra tres menses fidem suam exponere, & pallium postulare à Romana ecclesia quisque metropolitanus studeat. C. I.

Poly. l. 2. ti. 10. Burc. l. 1. c. 25. Ans. l. 6. c. 92. Iuo p. 5. c. 136. Pann. l. 3. c. 11.

QVoniam quidam metropolitanorum fidem b suam secundum priscam consuetudinem sanctæ sedi Apostolicæ exponere detrectantes, vsum pallij neq; expetunt, neq; percipiũt; ac per hoc episcoporum c consecratio viduatis d ecclesijs non sine periculo protelatur; placuit, vt quisquis metropolitanus vltra tres e menses consecrationis f suæ ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum, ad Apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat digni-

QVoniam quidem.] CASVS. Hoc c. in duas partes diuiditur. In prima dicit, q si archiepiscopus vltra tres menses à tempore consecrationis pallium petere distulerit, carere debet dignitate sibi cõmissa, & alii metropolitani cum consilio summi põtificis viduatæ ecclesiæ prouidebunt. In secunda parte, quæ loquitur de episcopo, dicit, q episcopus intra tres menses à tempore electionis debet consecrari. Sed si vltra menses quinque distulerit, nec ibi, nec alibi in episcopum consecrabitur, immo iudicio sui metropolitani cedat, & abrenunciet vel recedat. Secunda pars incipit ibi, *Et vero consecrandi.*

b ¶*Fidem.*] id est, fidelitatem, vel etiam symbolum, vt j. ea. optatũ.

c ¶*Episcoporum.*] sed quare differũt per hoc consecrationes episcoporum, cum ecclesia vacante comprouinciales episcopi aliquem consecrare in episcopum possint, vt 64. distinctione, quia. extra de elect. quia diligentia? Item etsi ipse non habeat pallium, tamen alijs mandare posset consecrationem, vt extra de electio. suffraganeus. Ad hoc potest dici, q illud cap. loquitur quando electus est in mora petendi pallium. s. post tres menses elapsos: unde ipse alijs nõ potest cõmittere cõsecrationẽ, nec ẽt tunc suffraganei sui possunt consecrare aliquem, vt per hoc maior rubor incutiatur electo, cum viderit suum suffraganeũ cõsecrari ab extraneis; quia nõ multũ curaret, si à suis cõsecraretur. sed usque ad tres menses antequã sit in mora petẽdi palliũ, satis videtur, q cõprouinciales epĩ possunt episcopalia iura supplere: cũ semper vicini epĩ suppleant defectũ alicuius uacantis ecclesiæ, ut 7. q. 1. pontifices. 65. dist. si forte. Sed ipse electus licet sit cõsecratus, iura episcopalia nõ põt exercere ante receptũ palliũ: nec virgines cõsecrare, nec ordinare clericos, nec synodũ celebrare, ut ext. de elec. q sicut. in fi. eat. ea. significasti. Sed nũquid electus in archiepm, & confirmatus põt cõfirmare eos qui sunt electi in epos? Dico, q sic. ext. de elec. nosti. & c. trãsmissam. de transla. cũ ex illo. imo & capitulũ põt eos confirmare, quia supplet vicẽ prælati. ar. extra de hære. ad abolẽdã. & ar. de cõces. præben. nulla. Sed dico, q nec capitulũ supplet in hoc defectũ prælati, ut extra ne se. ua. illa. licet sit arg. q solus Papa possit. 24. dist. presbyteri. extra de conces. præben. quia diuersitatem.

Archiepiscopi pallium nõ petentis negligentiam quis supplere debet.

Quidam dicunt q ista decre. nõ tenetur. Sed dic. vt not. extra de trãsla. c. 1. in glo pen. Archid.

Electus in archiepiscopũ, & confirmatus electos in episcopos confirmat.

quen. Secunda ibi, *Prisca.* Tertia ibi, *Censurum.* Quarta ibi, *Pallium.* Quinta ibi, *Priuilegia.* Io. de Fant.

CASVS. Supra tractatum est de patriarchis & archiepiscopis: sed quia eorum dignitas est imperfecta sine pallio: ideo supponit hic centesimam distinctionem, in qua specialiter de pallio tractatur, ostendens primo, q patriarchis, vel archiepiscopis sine pallio consecrare non licet. Secundo, q intra tres menses à tempore cõsecrationis pallium sit petendum, vt j. cap. quoniam. Tertio ostendit quibus pallium sit dandum, scilicet benemeritis, & instãter postulantibus, vt j. eo. c. prisca. Quarto quo tempore pallio sit vtendum, scilicet tantum in celebratione Missæ, vt j. ea. pallium. Quinto vero, q cum donatione pallii noua priuilegia conceduntur, vel vetera confirmantur, vt j. ea. rationis.

a ¶*Episcopos.*] Hic intitulatur 100. dist. & quia fecerat mẽtionẽ de primatibus & archiepiscopis, & eorum dignitas videtur esse imperfecta sine pallio, vt extra de electio. significasti: ideo specialiter tractat de pallio, ostendens, q nisi habeant pallium, non possunt episcopalia exercere officia. Ponit etiã intra quod tempus debeat peti & dari, quia intra tres menses: & quibus, quia benemeritis: &

Pallium quid refert, & quando peti debet.

d ¶*Viduatis*] olim. nam post confirmationem electi iam est matrimonium inter eum & ecclesiam. de transla. prælato. inter corporalia. Vel dic, q vidua est quo ad episcopalia.

e ¶*Tres menses.*] accusatus de hoc coram Papa: aliàs non.

f ¶*Consecrationis.*] id est, confirmationis, si ante erat episcopus.

a ¶Post

In ea synodo, quam.] Casus. Gregorius pcepit Syagrio archiepiscopo, vt deberet contra simoniacam hæresim synodum congregare: huic synodo vult Aregium episcopũ Francorũ interesse. præcipit ergo Grego. episcopo, vt illuc vadat, & palliũ quod transmisit Syagrio epo concedat, si prius promiserit illicita, quæ prohibita sunt in synodo, ab ecclesia remouere. Itẽ præcipit ei, vt omnẽ veritatem & ordinem de illa synodo scriptis planis & apertis debeat significare. Capitulum quod postea sequitur, planum est: in quo dicitur quando archiepiscopus, & vbi pallio vti debet. Contra.] Casus. Ioannes archieps Rauen. extra Missarum solennia pallio vtebatur: super quo cum à Gregorio reprehenderetur, defendebat se priuilegijs Apostolicorũ: in quibus omnes consuetudines suæ ecclesiæ erant confirmatæ: quare Papa scribit ei dicẽs: Aut defendit se consuetudine generali, aut priuilegio. Generali cõsuetudine se tueri nõ potest: quia alij archiepiscopi hoc nõ faciunt. Si vero priuilegio se tuetur, necesse est, vt illud ostendat: quod si ostendere non potest, à tali præsumptiõe de cetero cesset: ne eius exemplo alij archiepiscopi talia sibi velint vsurpare. Capitulum tamen c. proxi. dicere videtur, q tantum in ecclesia debeat vti pallio: nec in processione vtetur eo, vt extra eo. cap. 1.

Item Gregorius Aregio episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.

¶ Qui pallium desiderat accipere, prius à se remouere illicita promittat. C. V.

Ansl. 6. c. 90.

In ea synodo, quam contra simoniacam hęresim per fratrem, & coepiscopum nostrum Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmisimus [a], tribui, si prius se promiserit illicita, quæ prohibuimus, per definitionem synodicam a sancta ecclesia remouere. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordinem tuam fraternitatem volumus scriptis discurrentibus [b] nuntiare; vt ipse, cuius nobis sanctitas valde experta est, nos reddas de omnibus certiores.

Idem Virgilio episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu c. 95.

¶ Non nisi ad Missarum solennia archiepiscopo vti pallio licet. C. VI.

Ansl. 6. c. 98.

Pallium tibi transmisimus, quo fraternitas tua intra ecclesiam [c] ad sola Missarum [d] solennia vtatur.

[Item Ioanni Rauennati episcopo, lib. 2. epist. 54. seu c. 93. indict. 11.]

¶ De eodem. C. VII. PALEA.

Ansl. 6. c. 87.

Non multum temporis interuallum est, quòd quędam nobis de tua fraternitate fuerunt nuntiata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo auctore pr sidemus, ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Peruenerat namque ad nos quędam in ecclesia vestra contra consuetudinis, atque humilitatis [a] tramitem geri; quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Quę, si sapientia vestra mansuete, vel cum episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat; sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

a ¶ Humilitatis.] *Restitutus est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur*, contra vtilitatem ecclesiæ, & consuetudinis tramitem geri: quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis ereptio.

Item Ioanni episcopo Rauennati, in eadem epistola.

¶ De eodem. C. VIII.

Ansl. 6. c. 95. Poly. l. 2. tit. 20. *al. correptio*

Contra morem quippe ecclesiasticum est, si non patientissime [e] toleratur, (quod à vobis absit) etiam iniusta correctio †. *& infra.* ¶ Illud frater charissime tibi non putamus ignotum, quòd pene de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, vsum tibi pallij vindicasse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis ecclesiæ noueritis, vestris nobis manifestissime significastis epistolis: quibus præceptum beatæ memoriæ decessoris nostri Ioannis Papæ nobis in subditis transmisistis annexum, continens omnes cõsuetudines [f] ex priuilegio [g] prædecessorum nostrorum con-

e ¶ Patientissime.] Ar. quòd licet videatur iniustum quod præcipit prælatus, patienter tñ ferendum est. 3. distin. 31. ante triennium. & distin. 19. in memoriã. 23. q. 1. quid culpatur.

Prælati præceptũ etiã iniustũ est ferendum.

f ¶ Cõsuetudines.] Sed numquid valet priuilegium ita generale? Sic, vt 19. dist. si Romanorum. sic est si. 9. q. 2. episcopi. 23. dis. præterea. ff. de leg. 1. l. si quando. tamen cũ hoc priuilegium obscure loquatur, & faciat mẽtionem alterius priuilegij vel cõsuetudinis, necesse est vt illud exhibeatur, vt 76. dist. ieiunium. in princ. & extra de verbo. signi. abbate. vt no. B. dist. 9. vt veterum. Ad hoc dicũt quidã, q si in hoc priuilegio inseritur totus tenor primi, nõ est necesse primum exhiberi. extra de iur. cal. ingrẽtes. C. de do. si donatio. ff. de do. ex hac scriptura. ff. de admi. tuto. chirographis. Sed certe illud nõ sufficit. nã adhuc potest esse falsitas i bulla vel filo, vt extra de priuil. cũ olim, in fi. Alij dicunt, q si auctoritate iudicis est rescriptum publicatũ, nõ est necesse exhiberi: secus si p tabellionẽ: quia publicatio facta corã iudice fidẽ facit, licet postea perdatur, vt C. de testa. publicato. & iudex diligenius singula cõsiderat quam tabellio. Sed istis ob. extra de sen. & re iu. cũ inter [a]. in fi. Ad hoc dico, q sufficit si corã iudice est publicatũ: ita vt non teneatur exhibere prius instrumentũ nisi aduersarius dicat se velle probare falsum: tunc enim debet illud exhibere, licet prius fuerit et fides imposita: nisi iuret illud se perdidisse, vt C. de fide instr. l. vlt. Ioan. Hoc hodie determinatur extra de fide instru. c. vlt. B.

Priuilegiũ extra placitum exhibere verũ summas.

In fine ver. veritatem. vbi dicitur, q omnia gesta præsumantur per oĩa rite celebrata, si gesta à tabellione scribuntur. Archid.

g ¶ Priuilegio.] vide qualiter argumentatur: ex quo per priuilegiũ hoc vendicatur: nõ ergo de iure cõmuni hoc potest vẽdicari: quasi simul nõ possit quis inniti priuilegio, & iuri cõmuni, vt 16. q. 1. hinc est. & ff. ad munic. l. 1. ff. de leg. 1. si quando. Sed certe quãdoque vtitur qs & priuilegio & iure cõmuni, vt extra de consue. cum dilectus. nec renunciat quis priuilegio militari, licet vtatur iure communi, vt ff. de mili. testa. l. 3. sic ff. de priuile. cre. l. antepe. 13. distin. quamquam. in princi. Sic iuri communi, & etiã consuetudini potest quis inniti, vt extra de cẽsi. c. sopitæ. & 95. dist. olim. Io. Sed certe quidquid dicat Io. nõ dicitur priuilegium de eo quod competit de iure communi, cũ priuilegium sit lex priuata. 3. dist. 3. priuilegia. nec illa decre. de consue. cum dilectus. contradicit: imo cõcordat: cum confirmatio ad priuilegium, & electio ad ius commune pertinere dicatur. extra de elect. cum inter. ad fi. Ber.

Priuilegio & iuri communi licet quandoque inniti.

a ¶ Quod transmisimus.] Argu. pactiones in donatione spiritualiũ posse interuenire, & conditiones: arg. contra. 1. q. 2. quam pio. Sed ibi intelligitur pactio & conditio illicita, sed hæc est licita, cum ad eã nihilominus teneretur. Vel ante electionẽ nulla debet esse, sed post electionẽ ante consecrationẽ potest esse, scilicet licita, vt de reb. & cõsuetudine ecclesię, & fidei articulis, & huiusmodi obseruandis. & hoc à maiori nõ à minori exigi potest: arg. 18. dist. de Syracusanæ, vt no. 8. q. 3. ĩ summa. Vel dic q hæc dictio, si, nõ notat hic conditionẽ, sed quãdã modificationẽ: arg. ff. de tutel. muto. §. secũdo. sic ponitur extra de ele. significasti [1]. imo nec dicit cõditio, cũ subintelligat. ff. de condi. & demon. conditiones. Arg. 3. quia cõditio est. Nam si dico: date illi si iurauerit: hoc est dicere, nõ date illi nisi iurauerit. ff. de cõdi. & demo. quibus diebus. §. 1. Io. Ego credo q honesta & licita cõditio apponi potest in collatione spiritualiũ: vt extra de elect. significasti. & extra de ser. non or. eo libentius. B.

Actiones interuenire possunt in spiritualium donatione.

Si. non semper cõditionem notat.

[1] Immo ibi exponitur pro q̃. vt not. extra de sponsa. du. c. 2. in glo. si de fornicatione. Archi.

b ¶ Discurrentibus.] idest, cito directis.

c Pallium tibi.] ¶ Intra suam ecclesiam.] idest, ecclesiam quamcumque suæ diocesis. extra de vsu pal. c. 1. non autem potest vti pallio alterius, vt extra eo. cap. ad hæc. nec in alterius diocesi, eo. titu. cap. ad honorem.

Archiepiscopus ante pallij susceptionem nõ cõuocat synodũ.

d ¶ Missarum.] Et in synodo etiã vti potest: sed non potest synodum congregare ante susceptionẽ pallij, vt extra de elect. significa

a ¶ Omnium.]

a [Omnium.] Vide qualiter argumentatur, ex quo aliæ ecclesiæ vtuntur tali consuetudine: ergo & ista debet vti eadem. arg. ff. extra de censi. ex parte. Sed huic argumento posset responderi, quòd consuetudo aliarū ecclesiarū non derogat consuetudini istius, vt ff. 12. di. illud. & extra de capel. mo. dilectus. circa fi. sequentia capitula plana sunt, & per te videbis.

Consuetudo ecclesiarū posset est à vtilitatibus.

h [Cura.] Arg. ad quem pertinet honor, & onus, vt dist. in. 56 Dominus noster. dist. 86. fratrem. dist. 13. nerui. 40. dist. ante omnia. dist. 35. ecclesiæ. nam dicit lex, quòd vtilitas per dignitatē augmentatur. ff. de iudi. l. si longius. in fi. ff. de dona. filius. §. 1.

Dignitas augmentat vtilitatem.

Subie-

cessas, vobis, ecclesiæque vestræ debere seruari. Confitemini igitur aliam esse generalis ecclesiæ consuetudinem; pòstquam ea, quæ vos geritis, vobis ex priuilegio vendicatis. Nulla ergo vobis in hac re, vt arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omniū [a] metropolitanorum etiam à tua est fraternitate seruandus; aut si tuæ ecclesiæ aliquid specialiter dicis esse concessum, præceptumue à prioribus Romanæ vrbis Pontificibus; quòd hæc Rauennati ecclesiæ sunt concessa, à vobis oportet ostendi [b]. Quòd si hoc non ostenditur [c], restat postquam talia agere neque consuetudine generali, neque priuilegio vendicas, vt vsurpasse te cōprobes [d], quod fecisti. *& infra.* ¶ Decorari pallio volumus, forsan moribus indecori; dum nihil in episcopali ceruice splendidius [e] fulgēt, quàm humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis vsum ex non-scripto [f] sequi, aut ex scriptis † priuilegijs se tueri [g]. Quòd si postremo nihil horum est, alijs metropolitanis huius te præbere nolumus præsumptionis exemplum.

† al. scripto priuilegio

¶ *Priuilegia quoque cum vsu pallij semper debent concedi.*

Vnde idem Gregorius Syagrio episcopo Augustodunensi, lib. 7. epistola 112.

¶ Cum vsu pallij aliqua priuilegia debent concedi. C. IX.

Polyc. l. 2. tit. 21. Ans. l. 6. c. 86.

RAtionis ordo omnino nos admonet, vt cum vsu pallij aliqua simul, sicut diximus, largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura [h] quoque solicitudinis debet accrescere, vt cultui vestiū, actionis † quoque ornamenta conueniant; oportet, vt enixius in eunctis se studijs vestra fraternitas exerceat, & circa [a] subiectorum [i] actus sit cura vigilans, vt vestrum illis exemplum instructio, & vita magistra sit.

† Adde actionē hic capi. p actu. ff. m l. s. ff. de of fic. præfect. vrb. Alex. & in l. confessiones. C. de trāla. & in auth. hoc ius. C. de s. [illegible] eccle.

a ¶ Et circa.] *Locupletatus est hic locus ex originali.*

Idem Ioanni episcopo primæ Iustinianæ Illyricæ, lib. 4. epist. 15. seu cap. 59.

¶ Vsus pallij conceditur, & antiqua priuilegia innouantur. C. X.

Ans. l. 6. c. 99.

PAllium vobis ex more transmisimus, & vices [k] vos Apostolicæ sedis agere iterata innouatione decernimus.

Idem episcopis Epiri, lib 5. epist. 7. seu c. 107. indict. 14.

¶ De eodem. C. XI.

Ans. l. 6 c. 100.

SCriptorum vestrorum insinuatio, fratres charissimi, patefecit Andream fratrem nostrum Nicomedianæ ciuitatis episcopum, Deo propitio, solenniter ordinatū [l]. *& infra.* ¶ Suprascripto igitur Andreæ fratri, & coepiscopo nostro pallium nos direxisse agnoscite, atque pri-

b [Ostendi.] Hoc est contra tres regulas. Vnam, quòd tenetur possessor dicere titulū suæ possessionis. hoc est contra id, 2. q. 5. §. 5. Aliam, quòd ab eo qui ius negat, non requiritur probatio: quod est contra id. ff. de probatio. ab ea. Tertiam, quòd actore non probante reus non absoluitur. 6. quæst. vlti. actor [†], sed hoc est ideo quia præsumptio contra ipsum facit.

Tres regulæ notabiles.

† Concor. est. in. 1. qui accusare. C. de edēn.

c [Non ostenditur.] Qui enim priuilegium allegat, debet probare & ostendere: extra de priuile. porro. & ca. seq. & cap. pastoralis. nullus tamen tenetur edere, nisi illum articulum qui facit ad rē. extra de fide instrum. contingit. licet aliàs nemo posset iudicare de priuilegijs sedis Apostolicæ. extra de iudi. cum venissent. tamen qui defendit se per tale priuilegiū, oportet vt illud exhibeat, vt extra de fi. instru. accepimus. Sic ergo canonicos, qui possidet duas præbendas, cum de iure non possit eas possiderè: si contra eum agatur, ipse tenetur probare qualiter habet. secus si conueniatur super prima tantum. Dicunt tamen quidam, quòd canonico indistinctè incumbit onus probandi, scilicet institutionem suam. extra de app. personas. argu. extra de procura. ex insinuatione. argu. 2. q. 5. legum.

Canonicus de ecclesiis non potest duas præbendas possidere.

d [Te comprobes.] Nonne præscriptione posset iste se tueri? Non: quia nullum ius proditū est, quo talia à talibus taliter possideantur. & quod de iure communi non possidetur, nec præscriptione acquiritur, vt hic, & 93. distinct. illud. & cap. peruenitur.

e [Splendidius.] Sic nihil est splendidius in principe quàm recta fides. C. de sum. trin. inter claras.

Fides recta in principe splendet.

f [Ex non scripto] infra 25. quæst. 2. institutionis. §. distinct. 2. consuetudo.

g [Tueri.] supra distin. 11. catholica. argum. contra. Sol. onus potest quis inducere sibi ex consuetudine, non honorem. 8. q. 1. in scripturis.

PRIVILEGIA. Hæc est quinta pars huius distin. in qua ostendit Gratianus quòd priuilegia cum pallio sunt concedenda.

R [Ationis.] CASVS. Syagrius episcopus à Gregorio pallium postulauit. Gregorius vero pallium sibi largitus est & priuilegia. Sed quoniam cum honore debet crescere solicitudo, ideo præcipit sibi vt solicitus sit circa curam subiectorum. Duo

i [Subiectorum] ff. 87. dist. §. 1. & c. diuinæ.

k P [Allium.] [Vices.] Per priuilegium fecerat eum legatum suum, sicut suus prædecessor fuerat. Vel ideo dicit, quia omnes vocantur ab eo in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, vt 2. quæst. 6. decreto. Vel prius erat legatus, sed esse desijt factus archiepiscopus: argu. ff. de arbi. non distinguemus. § 1.

l S [Criptorum vestrorum.] [Ordinatum.] à suis episcopis: nam hoc est regulare, vt à suis suffraganeis consecretur archiepiscopus. 63. dist. quanto. & potest perpendi ex hoc c. & ff. eod. quoniam. & 44. dist. quia. quòd metropolitanus etiam sine licētia summi Pontificis potest consecrari: & ad Papam non spectat (vt videtur) nisi datio pallij. Alij dicunt illud obtinere, vbi metropolitanus habet primatem: vel cum hoc habet ex consuetudine. hodie tamen vult Papa, quòd petatur ab eo cōfirmatio cum pallio, vt extra de elect. quòd sicut, vt dixi 51. dist. cap. vlt.

Archiepiscopus à suis suffraganeis consecratur.

a ¶ Atque

Priuilegia quædam licet personalia transeunt ad successores.

a ¶ *Atque priuilegia.*] Ista priuilegia fuerunt personalia, & transierunt cum persona. ff. de regulis iur. priuilegia. & extra de instit. cum venissent. Sed licet transeant cum persona, tamen debent cõcedi successori cum petierit : & fit iniuria ei nisi concedatur sibi : beneficium tamen est si ei conceditur. ff. de aqua quoti. & æstiu. l. 1. §. pen. nam si impetraui vt ducam aquam de flumine publico per prædium meum, & vendo tibi prædium, priuilegium non transit ad te : sed tamen impetrabile est à te : & iniuria fit tibi si non concedatur. Sed tamen multa potest iudex & debet facere, ad quæ compelli non potest. ff. de iudic. non quidquid. C. quomodo & quando iudex. l. 2.

Contra. vers. fin. C. sed quod principi placuit, cũ glo. in ver. personalem. Instit. de iu. nat.

IN vna autem.] Casus. Quia supra facta est mentio de metropolitanis : ideo supponit hic distin. 101. in qua ostendit, quòd in vna prouincia duo metropolitani esse non debent : quod verum est, nisi multitudo populi excrescat, vt 16. q. 1. præcipimus. & 99. dis. nulli. & hoc nõ potest fieri nisi de speciali licentia Papæ, vt 7. q. 1. mutationes.

Peruenit.] Casus. Relatum est in cõcilio Chalcedonẽsi quòd quidam episcopi sine auctoritate Papæ per imperialem constitutionem vnam prouinciã diuidebant in duas : & ita duo metropolitani in vna & eadẽ prouincia inueniebantur : quare concilium statuit, vt episcopi qui talia de cetero facere tentauerint, deponantur.

uilegia [a] atque cuncta concessisse, quæ prædecessores nostri eius prędecessoribus contulere.

DISTINCTIO CI.

IN *vna autem prouincia duo metropolitani esse non debent : sicut in Chalcedonensi concilio, cap. 12. statutum est.*

¶ Duo metropolitani in vna & eadem prouincia esse non debent. C. I.

Poly. l. 2. tit. 24. Iuo p. 5. c. 146. Burch. l. 1. c. 31.

PEruenit [b] ad nos, quòd quidam præter ecclesiasticas ordinationes affectantes potentiam, per [a] pragmaticum sacrum [c] vnam [d] prouinciam in duas diuidant ; ita vt ex hoc inueniantur duo metropolitani episcopi in vna [e] eademque prouincia esse. Statuit ergo sancta synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet episcopo ; eos vero qui aliquid tale [f] attentauerint, cadere de proprio gradu.

a ¶ Pragmaticum sacrum.] *Versiones prisca, & Dionysiana habent,* per pragmaticam formam : *græce autem est* διὰ πραγματικῶν ; *quod in eodem capite paulo post dicitur* διὰ γραμμάτων βασιλικῶν. *idest, per litteras imperiales :*

Hactenus de electione, & ordinatione clericorum tractauimus. Nunc ad simoniacorum ordinationes transeamus. Et vt facile liqueat, quid super hac hæresi, sanctorum patrum decreuit auctoritas, causa deducatur in medium : cuius negotium & de scienter à simoniacis ordinatis, & de ignoranter à simoniacis consecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, contineat.

b ¶ *Peruenit.*] supra, dist. 10. c. 1.

c ¶ *Per pragmaticum sacrum.*] idest, principis rescriptũ : pragma enim causa dicitur. vnde pragmatica sanctio dicitur causa in consistorio principis ventilata coram proceribus sacri palatij : & constitutio principis facta ex cognitione causæ dicitur pragmatica sanctio. 10.

Pragmatica sanctio.

d ¶ *Vnam*] Nam ex quo princeps diuidit, duæ sunt prouinciæ. ff. de offi. asses. si eadem.

e ¶ *In vna.*] quod fieri non debet nisi excrescat multitudo populi, vt ã 99. dist. nulli. 10.

f ¶ *Tale.*] Arg. quòd licet princeps legitimet aliquẽ, non tamẽ erit legitimus quo ad ecclesiã : & ita erit legitimus quo ad vnũ forũ, nõ tñ quo ad aliud. ad hoc facit 10. dist. cap. 1. & 15. q. 3. cum autem.

Singulare dec. si c. per vnum rescriptum per illum text. extra qui filij sint legi. & Cyn. in authen. ex complexu. C. de incest. nup. & Bar. in l. qui in prouincia. de ritu nuptia.

CAVSA

Secunda pars Decreti, quę prolixa & iuridica serie causas complectitur triginta sextiu sermisso, De pœnitẽtia tractatu, sepẽ Distinctiões continente.

Vidam.] CASVS. Expedito tractatu de ordinationibus, promotionibus, & officijs clericorum: accedit Gratianus ad negotia, quorum quædam sunt ciuilia, quædam criminalia, in quorum prosecutione maiora minoribus præponit. Et quoniam omnia cri- crimina respectu simoniæ nihil reputantur, vt ꝭ.ea.q 7.patet: ideo de ea præmittit quærens, an sit peccatũ spiritualia emere, de quo thema proponit, septem eliciens quæstiones.

rici enim deponuntur, vt ꝭ.ea.statuimus. & sunt infames, vt ꝭ.ead. q.3.cap.si. & accepta tenent̃ restituere. extra de simo. de hoc. ꝭ.ead. q.3.si qs dator. Dispensatur autem circa tales qñque vt laicam habeant coronem, vt ꝭ ead.q. 7.cap.s. & ministrant quandoq; in minoribus ordinibus cõstituti, vt ꝭ.ea.q.5.c.1. quandoq; remanent in acceptis. ꝭ ea.q.7.saluberrimum. Quis autẽ valeat dispẽsare, habẽs ꝭ.ead.q.5.cap. si. Ioan.

tum. ff de cõdi. & demon. Simonia dicitur à Simone Mago.

CAVSA PRIMA.

Vidam[a] habens filium, obtulit eum ditissimo cœnobio: exactus ab Abbate, & à fratribus decem libras soluit, ut filius susciperetur; ipso tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Creuit puer, & per incrementa temporum, & officiorum ad virilem ætatem, & sacerdotij gradum peruenit. Exinde suffragantibus meritis in episcopum eligitur, interueniente obsequio, & paternis precibus, data quoque pecunia cuidam ex consiliarijs archiepiscopi; consecratur iste in Antistitem, nescius paterni obsequij, & oblatæ pecuniæ. Procedente vero tempore nonnullos per pecuniam ordinauit; quibusdam vero gratis benedictionem sacerdotalem dedit: tandem apud metropolitanum suum accusatus, & conuictus sententiam in se damnationis accepit.

1. q. *Hic primum quæritur, an sit peccatum emere spiritualia.*

2. q. *Secundo, an pro ingressu ecclesiæ sit exigenda pecunia; vel si exacta fuerit, an sit persoluenda.*

3. q. *Tertio, an ingressum, vel præbendas ecclesiæ emere sit simoniacũ.*

4. q. *Quarto, an iste sit reus criminis, quod eo ignorante pater admisit.*

5. q. *Quinto, an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ea ordinatione, quam paterna pecunia est assecutus.*

6. q. *Sexto, an illi qui ab eo iam simoniaco ignoranter ordinati sunt, abijciendi sint, an non.*

7. q. *Septimo, si renuntians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate, vel non.*

QVÆSTIO PRIMA.

Vòd autem spiritualis[b] emere peccatum sit, probatur multorum auctoritate.

Ait enim Leo Papa.

Vod autẽ.] Hæc quæstio diuidit̃ in 15. partes: in quarum prima probat̃ 16. auctorit. q pro ministerijs ecclesiasticis nihil debet dari. Ioan. de Fan. Secunda ibi, *Quis ergo*. Tertia ibi, *Sed obijcitur*. Quarta ibi, *Item opponitur*. Quinta ibi, *Sed obijcitur*. Sexta ibi, *Sed notandum*. Septima ibi, *Patet ergo*. Octaua ibi, *Ex his*. Nona ibi, *Sed notandum*. Decima ibi, *Nemo*. Vndecima ibi, *Hoc ergo*. Duodecima ibi, *Ex his*. Tertia decima ibi, *Sicut ergo*. Quartadecima ibi, *Quis ergo*. Quintadecima ibi, *Quilibet*. Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur prima quæstio, in qua quæritur an emere spiritualia sit peccatum. & probatur q sic, per sequentia cap.

b [Spiritualia.] Spiritualia autem dicunt̃ tribus modis. Vno modo dicuntur gratiæ virtutum, & dona Dei. hæc nõ possunt emi vel vendi quantum in eis est, non enim conferunt nisi gratis ꝭ.ead. q.3. Saluator. & hic c.1. Quandoq; dr̃ dignitas ordinis, & omne sacramentum ecclesiasticũ præter [3]matrimoniũ. Itẽ & omnia iura ecclesiastica spiritualium rerũ, vt administrationes, pbendæ, ius decimarũ, cœmiteria, ordo. hęc vendita transferuntur quo ad characterem tantũ, non quo ad uitæ meritũ. de facto enim non de iure procedit in talibus uenditio. Quandoq; ipsæ res sacræ vt uasa, & omnia utensilia: hæc bene uendunt̃ clericis uel laicis cõflata & confracta, ut 10.q.2.hoc ius. In summa ergo scias, q ꝓ spiritualibus incorporalibus vt sunt beneficia & ordines, qñque munus datur pro digno, nec est peccatũ si est munus a lingua. ꝭ.ea.filium. sed & obsequiũ tẽporale, dum tñ sine pactione. extra de cleric. non resi. decetero. De spirituali obsequio quin qñque dari possit, non est quæstio, etiam ex conuentione. extra de præbend. significatum, immo semper ꝑmium aliquod debet interuenire speciale scilicet meritũ hominis. talis enim simonia spiritualis non reprobatur, sicut nec spiritualis usura, arg. 14.q.1. aduocauit. Pecunia autẽ pro spiritualibus incorporalibus nunquam interuenire debet nisi in quinque casibus. In matrimonio. ꝭ ea. quidquid. 32.q.2. honoratur. In operis etiã quas clericus non debet, ut si sacerdos locat operas suas per annum. arg. extra ne præla. uices suas. c. ult. 12 q.1. charitatem. Idem est & si sint debitæ, dum tñ ius dicat aliquid dandũ, arg. 10.q.3. relatum. extra de simo. cum sit. Item pro salute æterna, & peccatorũ remissione. de pœnit. dist. 1. medicina. 13.q.2. animæ. Item secundum quosdam pro iure sibi competente, ne uexetur in eo. ꝭ. ead. q.3. quæsitum. extra de usur. cap.1. & extra de sim. dilectus. Spirituale autem pro spirituali permutari potest. extra de rerum permu. ad quæstiones. Pro spiritualibus autem corporalibus pecuniã dare non est simonia, ut pro calice, pro libro. 12.q.2. aurum. nisi inueniatur prohibitum, ut in ecclesia, in cœmiterio & chrismare, ut ꝭ.c. placuit.

Spiritualia tribus modis dicuntur.

[3]Vide ꝭ. dist. 13. c. his igitur. in ver. ꝑ beneficijs. & Tur cre. ꝭ. super c. 1. ad 3.

Res sacrę quãdoque possunt vendi.

Dari aliquid pro rebus spiritualibus incorporalibus an liceat.

Pecunia pro spiritualibus interuenire nõ debet, nisi in quinq; casibus.

a [Quidam.] Quia hic tractatur de simonia, videamus qd sit simonia, & vnde dicat̃, quibus modis ꝯhitur, qs ad accusandũ vel testificandũ in tali crimine admittat̃, quæ pœna imponat̃, quę dispensatio circa tales admittat̃. Simonia enim est studiosa [1] cupiditas vel voluntas emendi vel vendendi, aliquid spirituale, vt ꝭ.ea.q studet. 1. nec oportet addi, vel annexum spirituali, ꝑ illud c. ꝭ.q.3. si quis obiecerit. vł tñ q hoc addi debet. arg. extra de iur. pat. de iure. licet quidã dicant iuspatronatus spirituale esse, & male. De fructibus vero non est q̃stio, qa etiam dari porcis & vendi possunt, vt extra de pla. vi. su. cap. si. & de emp. & vend. c. constitutus. Dicit̃ autẽ simonia à Simone Mago, q primo in nouo testamẽto huius sceleris auctor extitit. Sicut .n. Giezi ĩ veteri testamẽto voluit vẽdere sanitatẽ Naamã Syro regi, sic & iste voluit emere donũ Dei, vnde Gieziticus est dicendus q vendit gratiã: Simoniacus q emit. vnde simoniaci sunt appellandi emptores. Contrahit̃ autem tribus modis, à manu, ab obsequio, & à lingua, vt ꝭ.ea. sunt nonnulli. Et ꝯhitur qñque ex parte dantis, qñque ex parte accipientis, qñque ex vtraque, qñque ex neutra. extra de sim. & si quæstiones. & nos. ꝭ.ea. q.5.c.1. Admittitur autẽ quilibet ꝯ simoniacum, sicut [2] crimine læsæ maiestatis. 15.q.3. sane. si tñ clericus accusatur, cum distinctione admittitur laicus, scilicet si est bonæ famę, ꝯ eũ: nõ tñ ꝭm distinctionem. extra de si. per tuas. 2.q.1. in primis. in si. Imponitur autem eis pœna quadruplex, qñque excõicatio, quandoq; in monasterium detrusio, vt ꝭ.ea. reperiuntur. qñque spoliatio omnium bonorum, vt 23. q.5. de Liguribus. qñque depositio, vt hic, & ĩ multis capitulis. Cle-

Simoniæ definitio.

[1]Hoc apponitur ad excludendũ voluntat̃, quæ signis exterioribus non declaratur, q ab ecclesia non punitur qa eius probatio nõ haberetur. 22. q. 5. c. vlt.

[2]Adde q vbicumq; in spiritualib' quis iouitasur ad lucrũ est simonia. notat. Bar. in l. Titio cen-

G Ratia.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod non est gratia, quæ non est gratuita. Simoniaci igitur qui dant pretium, gratiam non accipiunt, quia gratia in rebus ecclesiasticis operatur. quam si nõ accipiũt, nõ habent: si tñ nõ habent, alijs eã dare nõ possunt. Quid ergo dant simoniaci? Vtique spiritum mendacij, quem solũ habẽt.

P Resbyter.] CASVS. Dicitur hic quod si quis emit ecclesiã per pecuniam, & eam perdet, & præterea deponi debet: quia emere decimas vel altaria est simonia. Seq. cap. patet.

K Sacerdotij.] Hoc verum est, si in modum accusationis est conuictus. sed si in modum exceptionis, secus, vt extra de accusa. super

Simoniacus duobus modis potest cõuinci.

¶ Simoniaci gratiam non præstant, quam vendere quærunt. C. I.

GRatia [a] si non gratis [b] datur, vel accipitur [c], gratia [d] non est. Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quæ maxime in ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt [e]. Quid ergo dant? profecto, quod habent: quid autem habent? spiritum [f] vtique mendacij. Quomodo hoc probamus? quia si spiritus veritatis (testante [g] ipsa veritate, de qua procedit) gratis accipitur, proculdubio spiritus mendacij esse conuincitur, qui non gratis accipitur.

Deusdedit in tract. de Simonia. — Matt. 10.

a ¶ Gratia.] *Simillima primis verbis huius capitis habentur in epistola Leonis primi Niceta Aquilegiensi episcopo scripta, quæ est 84. Loquens enim de gratia ait,* quæ nisi gratis detur, nõ est gratia, sed merces. *Reliqua apud ipsum non sunt inuenta.*

Item Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi, lib. 7. epist. 110.

¶ Inaniter sacerdos dicitur, quicunque simoniace ordinatur. C. II.

QVicumque studet [h] pretij datione sacrum ordinem mercari, dum non officium, sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit [i].

Polyc. l. 2. tit. 1. Ans. l. 6. c. 79.

¶ *Caput hoc ex originali est emendatum, & locupletatum.*

Item ex regesto. [2]

¶ Spolietur honore, qui ecclesiam per pecuniam obtinet. C. III.

PResbyter si per pecuniam ecclesiam obtinuerit, non solum ecclesia priuetur, sed etiam sacerdotij [k] honore spolietur: quia altare, & decimas, & spiritum sanctum [l] emere, vel vendere, simoniacam hæresim [m] esse nullus fidelium ignorat.

J. ead. q. 3. c. altare.

¶ *Non est inuentum in regesto B. Gregorij, vnde videtur citari. similia habentur apud Gregorium vij. lib. 6 reg. in iudice concilij eo anno habiti, & in concilio Turonensi sub Carolo magno c. 15. & Remensi c. 21. Maguntino sub Rabano c. 12. & altero Maguntino sub Arnulpho, c. 5. & infra ead. q. 3. c. altare quod ibi citatur ex Pas. nalı.*

¶ J. c. cum liqueat.

Idem Gregorius primus dicta epist. 110. lib. 7.

¶ De eodem. C. IIII.

BEnedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc [o], vt fiat hæreticus, promouetur.

Poly. ibidem. Ans. l. 6. c. 80. Burch. l. 1. c. 21. Iuo par. 5. c. 75. & 112.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori, & præter epistolam 110. indicatam, eadem sententia habetur lib. 4. epist. 55. & lib. 5. epist. 107. episcopis Epiri.*

Idem in eodem.

¶ Partem habebit cum Simone, qui contra simoniacos vehementer non exarserit. C. V.

QVisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc vt fiat hæreticus promo-

cõc. Meld. c. 42. Deusdedit p. 2. Poly. l. 2. tit. 1. Iuo par. 2. c. 84. & p. 5. c. 75. Ans. l. 6. c. 77.

¶ Hug. vero sic ponit casum. Dicit enim quod Leo hic intẽdit dicere, quod simoniaci qui pretio ordinantur, gratiam cum ordine non recipiũt, & ideo cum alios ordinãt gratiam quam non habent, cũ ordinibus non conferunt, sed sicut cũ peccato ordinati sunt, ita cum peccato alios ordinant. Quòd autem gratia non detur cum ordo pretio tribuitur, probatur io prin. cap.

a ¶ Gratia.] id est donum spiritus sancti, vel ecclesiastica dignitas, vel ordo.

b ¶ Si non gratis.] sine munere aliquo non debito.

c ¶ Accipitur.] Argu. J 23. q. 4. ille gladium. quia ille dr gladiũ accipere, qui illicite accipit.

d ¶ Gratia.] id est, cũ gratia, id est, cum charitate, id est, non conferi gratia nisi gratis, &c.

e ¶ Possunt.] Arg. quẽquam non posse dare quod non habet. 1. q. 7. Daibertum. ff. de regu. iur. nemo. de conse. dist. 4. quomodo. J. ead. q. quod perfectionem. de cõse. dist. 4. solet. Contra, creditor distrahit pignus, cuius dominium nõ habet. Vnde argu. J. ff. de acquir. re. do. nõ est nouum. & extra de elect. suffraganeis. Ioan. Sol. generale est quod nemo de iure dare potest quod non habet. fallit in certis casibus. B.

Nemo dat quod non habet.

f ¶ Spiritum mendacij.] id est, effectum diaboli, qui pater est mendacij: quia isti sunt mẽdaces, cum sint hæretici, & omnis hæreticus mẽdax est J. ea. si quis inquit. vel dic spiritum, id est, characterem sine executione.

Diabolus est pater mendacij.

g ¶ Testante.] cum ait, Gratis accepistis gratis date, &c. arg. a contrarijs: contraria enim contrarijs opponuntur, J. dist. 9. cap. 1. & 15. q. 2. decessorum. & 24. q. 2. sane. 32. dist. hospitiolum. 5. q. 6. delatori. & de pœn. dist. 1. cap. 1. & vide quod no. 8. q. 1. sciendum. iuxta finẽ.

Contraria cõtrarijs opponuntur.

Q Vicumque.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod quicumque per pecuniam est ad sacerdotium promotus, in veritate nõ est sacerdos, sed tantum nomen sacerdotis habet inane.

h ¶ Studet.] Hic ergo sola volũtas facit hominem simoniacum, vt J. ea. reperiuntur. & q. 3. non solum. sicut spes sola facit hominem vsurarium, vt 14. q. 3. cap. 1. Item hic voluntas sine effectu imputatur [1]. & dicit Baz. quod huiusmodi peccatum si non processerit ad actionem, sola voluntate deletur, sicut & sola voluntate commissum est. argu. extra de regulis iuris, omnis. Vel intellige hoc verbũ, studet, cum effectu. J. 36. q. 2. si quis nõ dicit. J. arg. J. dist. 51. si quis post. contra J. dist. 19. Anastasios. J. dist. 50. is vero quod contra. 6. q. 1. §. verũ. 50. dist. si quis post. Ioan. Sol. hodie sola pœnitentia sine resignatione quæsitorum sufficit, cum simonia in animo gerebatur vtrinque, vt extra de simo. cap. si. B.

Voluntas sola facit simoniacum.

1 Sub. & punitur, & hoc probãt con cor. q. J pro 21. pro J rijs Iducunt. De hoc nota. 6. q. 1. si quis cũ Archid.

i ¶ Concupiscit.] id est, ex sua concupiscentia, sequitur, vt inaniter dicatur sacerdos.

Simonia quomodo deletur.

per his [2]. Item si in modum inquisitionis conuincitur, tunc priuatur beneficio, & nõ ordine. extra de sim. dilectus 1. Dic vt in decre. inquisitionis. quandoque etiam non priuatur omnibus beneficijs io eo casu, vt extra de elect. per inquisitionẽ. Item regulariter hæc vera sunt, quod perdit propria beneficia, si eo sciente fuerit data pecunia. aliàs sine culpa sua priuaretur, eo quod esset legitime adeptus, vt 16. q. 7. inuentum. Item nec ipsum beneficium nec ordinem perdet, si in fraudem ipsius fuerit data pecunia, vt extra de simo. sicut. & cap. nobis. J. q. 6. §. vlti.

2 Ad idẽ ff. de his qui not. infa. Lucius. & est ratio extra de excep. c. 1. §. vlt. & de or. cog. cũ dilectus. l si.

l ¶ Et spiritum sanctum.] id est, ordinem, & alia officia, quæ dona sunt spiritus sancti.

m ¶ Simoniacam hæresim.] Arg. J. ea. q. 3. altare. J. ea. q. 1. quicumque sacros. J. e. q. 5. c. 1.

o B Enedictio illi.] ¶ Ad hoc.] id est, qui sic honorem accepit, hæresim incurrit. Est enim, vt, consecutiuum [3], nõ causatiuum, vt dist. 74. consulun. & 3. q. 7. §. item. & 6. q. 1. ex merito. Et est simile, Lex subintrauit, vt abundaret delictum. simile C. de obseq. patro. præstan. si manumissori. & ff ad legem Aquil. l. si ex plagis. §. 1. sic & C. de iudi. properandum. in prin.

3 Cõcor. tex in l. Mæuia. cum gl. ff. de le. 3. & in l. cum delatoris §. item si fundo. ff. de fu. instru. & in l. Lucius. §. de collegio ff. de leg 3.

Q Visquis per pecuniam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis per pecuniam ordinatur, ipsum esse hæreticum est manifestum. & qui

& qui contra talem vehementer non inuehitur, velut particeps minis deponatur.
a ¶ *Neophytorum.*] quia à neophyto.s. à Simone ortum habuerit: q de nouo ad fidem cōuersus fuit: vel q̄a neophyti solebant dare pecuniam, vt cito promouerentur: q̄a aliàs nō poterāt, vt 48. dis. c. 1.
Exar-

tionem fuer it depositus, in monasterium detrudatur. Venditor vero puniatur vt emptor. Si vero laicus sit qui simoniam committit, excommunicari debet.
f ¶ *Velle.*] ita sola voluntate est simoniacus 1. hoc intelligo de voluntate ad actum aliquem exteriorem producta: aliàs nō est suspensus ab ingressu ecclesiæ. & sic etiam exaudi. j. e. qui studet & s. e. quicumque. 24. distin. quando episcopus. extra de simonia. tanta.
g ¶ *Quia & vsitatum.*] argum. q mos 2 non excusat à crimine. j. ea. q. 3. ca. hu. argu. contra 63. dist. Agathola. &c. quia. s. distin. 4. denique. j. 32. quæst. 4. obiiciuntur.
h ¶ *Succisum.*] per canones.
i ¶ *Inijcimus.*] Hoc dicit quia adijcit pœnā. Vel dic, inucimus, id est, iniectum esse ostendimus, &c.
k ¶ *Anathematis.*] ar. q ipso iure fit anathematizatus clericus simoniacus, vt j. ead. q. quicumque & cap. placuit. Vel dicit anathema separationem a corpore & sanguine Christi: vnde subdit atque, pro, id est, &c. nam postea excommunicadus est. j. e. q. qui studet. & q. 3. ex multis. quod est pro quolibet mortali peccato. sed ad detestationē ipsius 3 dicitur, qd̄ generaliter i: telligitur. hoc tamen est speciale in notorio crimine fornicationis, & simoniæ, q suspēsi sunt, vt dist. 32. §. verum. sed arg. tamen est, q simoniacus non fit ipso iure suspensus. extra ea. ex tuæ. Dicas ergo, q oia peccator occultus suspensus est quo ad seipsum, vt j. ea. sacerdotes. sed simoniacus suspensus est quo ad se, & quo ad alios, vt extra de simo. tāta. & hoc verum est de illo, qui

1 De hoc ft sup. ea. quicūque & dicā j. e. cos ibi videas. Arch. Simoniacus an q̄s fiat sola voluntate.

2 Mos. Sed an à pœna gl. Ant. But. ca. vlt de cōsue. Lud. Rom. in sing. char. 2.

3 Scilicet cū mīe simoniæ, & sic anathema sumitur hic proprie.

Simoniacus, an fit ipso iure excōicat⁹.

uetur. Quisquis ergo contra simoniacam, & neophytorum[a] hæresim pro officij sui loco vehementer non exarserit[b], cum eo se non dubitet habiturum portionem; qui prius commisit hoc piaculare[c] flagitium.

¶ *Verba prorsus ipsa huius capitis non sunt inuenta in epistolis B. Gregorij. Verum Paschalis Papa II. (vt est apud Iuonem, ac Polycarpum) citat hæc ex ipso beato Gregorio: ac simillima prioris partis huius capitis sunt lib. 4. epist. 55. & 56. posterioris vero partis lib. 10. epist. 33. Virgilio episcopo: Et Ioannes Diaconus lib. 3. c. 4. scribit generalem sententiam à B. Gregorio contra simoniæ & neophytorum hæresim prolatam in epistola Virgilio scripta contineri. Capitulum 42. concilij Meldensis ab Iuone p. 5. c. 75. citatū partim conuenit cum ipsa epistola Virgilio scripta, & partim cum ijs, quæ Iuo, & Polycarpus citant ex Paschali, & cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæresi è Gallia eijcienda Gregorius lib. 4. epist. 52. scribit Virgilio Arelatensi, & lib. 7. epist. 110. Syagrio, & alijs episcopis Galliæ.*

Item Gelasius Papa ad episcopos per Lucaniam constitutos, epist. 1. c. 26.

Polyc. l. 7. tit. 6. Deusdedit p. 2. Burch. l. 1. c. 12. Iuo p. 5. c. 76.

¶ Simonis damnatio dantem & accipientem pariter inuoluit. C. VI.

QVos[d] constiterit indignos meritis sacram mercatos esse pretio dignitatem; conuictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes; quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio[e] testatur, inuoluit.

Act. 8.

Item Ambrosius[a] in libro pastorali.

a ¶ Ambrosius.] *Caput hoc in libro pastorali B. Ambrosij vnde citatur, non est inuentum. Habetur tamen in concilio Toletano viij c. 3. quem canonem integrum Anselmus lib. 6. c. 85. partem vero ipsius Iuo p. 5. c. 83. ex dicto concilio citant.*

¶ Anathematis sententia damnatur, qui simoniace ordinatur. C. VII.

Ans. l. 6. c. 85.
† al. negotiatione
Act. 8.
† al. diuini doni
Iuo p. 5. c. 83.
† al. relegetur

REperiuntur quamplurimi negotio † muneris perituri, mercari velle[f] gratiam spiritus sancti: dum vile pretium donant, vt pontificalis ordinis sublime culmen accipiant; obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem [Pecunia tua tecum sit in perditionem; quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri]. Proinde, quia & vsitatum[g] est tantum malum, & maiorum frequenter constat mucrone succisum[h]; nos quoque huic vulneri canceroso ignitū (quod superest adhuc) inijcimus[i] ferrum; decernentes omnino, vt quicumque deinceps propter accipiendam sacerdotij † dignitatem quodlibet præmiū fuerit detectus obtulisse; ex eodem tempore se nouerit anathematis[k] opprobrio condemnatum[l], atque à participatione Christi corporis & sanguinis alienum: ex quo[m] illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium. Quòd si aliquis extiterit[n], qui accuset; ille, qui hunc ordinem munerum fuerat datione lucratus, & suscepto honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perenni pænitentia retrudatur †. Illi vero, qui hac causa munerū acceptores extiterint; si clerici fuerint, honoris amissione mulctentur: si vero laici, anathemate perpetuo[o] condemnentur.

Taciturnitas in puniendo simoniacum nocet.
Piaculare flagitium.
Sacra lectio.

b ¶ *Exarserit.*] vt j. e. quicūque. & c. placuit. hoc verum est si pōt probare illud: alias non noceret ei taciturnitas, vt 2. q. 7. plerique. sed si nō pōt probare, faciat quod dicit August. 23. q. 5. hoc videtur. Item & si probare pōt, & si timeatur scandalum: tunc faciat id quod legitur 24. q. 3. tam sacerdotes. 2. q. 3. forte.
c ¶ *Piaculare.*] Ideo dicitur piaculare, quia secundum leges comparatur ei quod morte expiatur. 15. q. 3. sane. 5. q. 6. delatori, &c.
QVos constiterit.] CASVS. Dicitur in hoc c. q conuicti de simonia deponi debent, non sine pœna simoniā committentes, tam dantes, quam accipientes, cum sint simoniaci, vt lectio actuum Apostolorum testatur.
d ¶ *Quos.*] hic vocat arg. a contrario sensu. j. ead. q. 3. Saluator. versi. quisquis. ibi, propter sua lucra. ar. j. ea. si quis episcopus. arg. s. dist. 63. miramur.
e ¶ *Sacra lectio.*] actuum Apostolorum, cū dixit, Pecunia tua tecū sit in perditionem. j. c. proxi. & c. qui studet. & c. Petrus. 10.
REperiuntur quam plurimi.] CASVS. Quidam obliti verborum Petri dicentis ad Simonem, Pecunia tua tecum, &c. episcopatus per pecuniā acquisierunt, & licet de hoc iam pœna fuerit statuta, Ambrosius tamen huic vulneri cāceroso ferrum ignitū apponit, statuens vt quicumque detectus fuerit simoniam commisisse, a communione altaris sit ipso iure suspensus: & si per accusa

emit ordinē. talis enim pænitere non potest, cum rem furtiuam habeat, vt 14. q. 6. si res.
l ¶ *Condemnatum.*] a statutis patrum ipso iure ex genere delicti. 3. q. 7. §. porro.
m ¶ *Ex quo.*] quasi ex eo tpe sit excōicatus, vel sciat se condemnatum, ex quo tpe cōstat vobis, &c. quasi dicat ex eo tpe sit excōmunicatus, vel sciat se cōdēnatū, ex quo tpe perpetrauit crimē. & est si. in cri. læsæ ma. arg. C. ad leg. Iul. ma. quisquis. ver. donationes, &c. & ita illud verbū, ex quo, determinat verbū, perpetrasse. & sm hunc intellectū ēt occultus simoniacus suspēsus est. Vel determinat hoc verbū, cōstat: & tūc est sensus. ex quo cōstat eū simoniacū, tūc demū erit suspēsus, hoc vltimū dicebat Mart. Hispan⁹.
n ¶ *Extiterit.*] hoc verum est, si pōt probare illud: aliàs nō nocet ei taciturnitas, vt 2. q. 7. plerique 4. Sed si non pōt probare, faciat quod dicit Augustinus. 23. q. 5. hoc videtur. Item & si probare potest, & timeat scandalum, faciat id quod legitur 24. q. 3. tam sacerdotes. & 23. q. 4. forte. Ioan.
o ¶ *Perpetuo.*] s. quousque emēdet. si. extra de cōsti. ex litteris, 27. q. 1. de viduis. arg. 2. q. 5. quanto. Vel perpetuo, id est, perpetua separatione a corpore Christi, id est, vsque ad finē vitæ, etiam si ante pæniteat, & hoc est in criminis detestationē. arg. ff. pro socio. l. 1. Vel perpetuo, id est, continuo. arg. ff. de seru. vrb. præd. foramē.

Peccator quilibet occulte est suspēsus.

4 Adde an & quando taciturnitas noceat, no. in l. filius. § inuitus. ff. de pecu. cur. gl. in l. quando. §. 1. in gl. petue nit. ff loc.
Excommunicatus perpetuo tripliciter exponit.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 2.

¶ Damnatur episcopus, qui per pecuniam ordinationem facit. C. VIII.

SI quis episcopus a per pecuniam ordinationem fecerit, & sub pretio redegerit b gratiam, quæ vendi non potest, ordinaueritque per pecuniam episcopum, chorepiscopum, presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet de his, qui cōnumerantur in clero, aut promouerit per pecunias dispensatorem c, aut defensorem d, vel mansionarium, vel quemquā e omnino, qui subiectus est regulæ, pro suo turpissimi † lucri commodo; is, qui hoc attētasse probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit; & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat; sed sit alienus à dignitate f, vel solicitudine g, quam pecunijs acquisiuit. Si quis vero mediator h tam turpibus, & nefandis datis, vel acceptis extiterit; & ipse, siquidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus, aut monachus, anathematizetur.

Poly. l. 2. tit. 37. Ansel. l. 6. c. 88. Burc. l. 1. c. 112. Iuo p. 5. c. 118. Pann. l. 3. c. 118.

† *al. turpissimo*

Item ex octaua a synodo.

Nouella 6. c. 1. & nou. 123. c. 3. apud Iulianum antecessorem. Ansl. l. 6. c. 7. Iuo p. 5. c. 121.

¶ A sacerdotio est alienus, qui per pecunias ordinat, vel ordinatur. C. IX.

QVi per pecunias quemquam consecrauerit, vel ab alio consecratus est; alienus à sacerdotio fiat.

a ¶ Octaua.] *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc citatur ex septima synodo, in qua capitulo quinto refertur canon trigesimus Apostolorum ad hanc rem faciens. In epistola autem Tarasij ad Hadrianum Papam, (quæ in exemplaribus bibliothecæ Vaticanæ, & alijs, est in fine ipsius septimæ synodi) refertur canon vigesimus secundus synodi, quæ in Trullo, his verbis,* Eos, qui per pecunias ordinati sunt, siue episcopi, siue quicumque clerici, & non secundum probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus; sed & illos, qui hos ordinasse noscuntur. *Extat etiam hac de re epistola Basilij ad episcopos sibi subiectos.*

Item Calixtus Papa.

¶ Nec ordinari, nec promoueri in ecclesia Dei per pecuniam aliquis valet. C. X.

SAnctorum Patrum exempla sequentes, & officij nostri debito innouantes, ordinari quemquam per pecuniā in ecclesia Dei, vel promoueri, auctoritate sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis vero in ecclesia ordinationem, vel promotionem taliter acquisierit; acquisita prorsus careat dignitate.

Est Calixti secundi, qui paulo ante Gratianum vixit, & aliquot concilijs à se habitis contra Simoniam, & inuestituras ecclesiarū, quas Germanici Imperatores vsurpauerant, multa decreuit: de quibus Abbas Vrspergensis ab anno Domini 1118. in quo electus est Pontifex, vsque ad annum 1124. accurate scribit.

Item Gregorius Nazianzenus.

¶ De eodem. C. XI.

QVi studet k donum Dei pretio mercari; in sacro ordi-

Deusdedit p. 2. & 4.

¶ *Si quis episcopus.*] CASVS. Dicitur hic, si qs epūs in ecclesia p pecuniā aliquē in clericū cuiuscūque ordinis ordinauerit: aut dispensatorē, aut defensorē per pecuniā fecerit, ordinator conuictus deponatur: & ordinatus similiter locū suū perdat. Mediator vero si clericus est, deponatur: si laicus est, excōmunicetur. Sequentia duo c. plana sunt.

a ¶ *Si quis episcopus.*] huiusq; introduxit capitula de simonia, q̄ fit ab accipiente. Nūc introducit vsque ad §. qa ergo. capitula tā de accipiente, q̄ de dante ordinē. vel aliud spirituale per pecuniam.

b ¶ *Redegerit.*] quantū i eo est. 21. 49. di. c. vlt. ff. de recep. arbitr. l. Celsus. de consec. dist. 4. c. quæris.

c ¶ *Dispensatorem.*] i. œconomum, vel quēlibet ecclesiasticarum rerum administratorē, vt ppositū, œconomum, & vicedominū. ī. ea. quos cōstituerit. ī. ead. q. 3. Saluator. Hug.

d ¶ *Defensorē.*] i. aduocatum vel iudicem, vel castaldū. Hic collige, q castaldiā emere est peccatum. nā dispensationem religiosæ domus emere est peccatum.

Castaldiam emere peccatum est.

e ¶ *Vel quemquam.*] i. archipresbyterum, archidiaconū, monachū, vel quēlibet officio ecclesiastico mancipatū, vt dicitur ī. ead. q. 3. Saluator. hoc exaudi p id quod legitur 18. q. 2. quidā. in Auth. de sanc. episc. §. sed neq; coll. 9.

f ¶ *A dignitate.*] id est, a prælatura.

g ¶ *Vel solicitudine.*] i. administratione.

h ¶ *Mediator.*] itē nota infamiæ ille percelluntur, vt ī. q. 3. c. vl. hi, omnes simoniaci sunt, nec recipiuntur ad testimonium, vt extra de test. veniens. Huiusmodi autem mediator, dum tamen non participauerit, recipitur testis in crimine simoniæ. extra de simo. §. quamuis. qd̄ tamen subaudi cū vita accusati ante talis extiterit. ar. 2. q. 1. i primis. in fi. In alijs autē cōtractibus non recipitur interuentor in testimoniū, nisi de voluntate partiū. in Auth. de testi. §. qm̄ vero. coll. 7. Not. ergo, q in criminibus nō exceptis. s. adulterij, & homicidij, & huiusmodi, quicūq; admittitur ad accusandum, & ad testificandum, vt 4. q. 3. c. 1. arg. à contrario sensu. nam tm̄ integræ famæ admittuntur in illis: nisi propriam iniuriam prosequantur. 4. q. 6. omnibus. in quo casu oēs admitterentur ad testimoniū, vt extra de testi. decetero. & sm̄ Hu. eadem seruatur regula in exceptis: quia nec ad accusandū nec ad testificandum admittantur testes, nisi sint integræ famæ: nisi accusatus antea malę extiterit opinionis. arg. 2. q. 1. in primis. Sed lex canonica secus in exceptis dicit. nam admittit infamem ad accusationem contra quemlibet clericum, qui prauæ opinionis est: ar. extra de simo. c. tanta. sed non ad testificandū, nisi aliqua præeunte præsumptione. arg. extra de simo. licet. versi. præsertim cum alia, &c. Nam testes in his criminibus torquendi sunt. 4. q. 3. §. item in criminali. versi. item si res exegerit. 5. q. 5. illi quia in Auth. de testi. §. si vero ignoti. coll. 7. sed tormenta sine præsumptione non sunt infligenda. extra de reg. iur. cū in contēplatione. ff. de quæst. l. 1. C. eo. tit. milites. §. oportet. Nota tn̄, q non nisi præeūte præsumptione admittitur criminosus testis in exceptis: non tamē quilibet: qa non inimicus, non cōspirator. extra de simo. licet. in fi. licet ibi agetur non criminaliter, sed denuntiatiue. ibi ēt exaudi tales nō fuisse admissos de rigore iuris, sed sm̄ tēperantiā æquitatis. Præterea ibi accusatus excipiebat de maioribus criminibus q̄ eos, q̄ ut eque ipsi testificabantur, maxime cū de crimine iā essent emēdati. extra de sim. p tuas. & de hoc dixi 2. q. 1. in primis. i fi. 15. q. 3. sane. Io.

Testes in criminibus exceptis qui debēt admitti.

Tormēta nō sunt sine præsūptione infligenda.

ADDITIO. Et 79 dist. si quis Papa. ibi videas. Arch.

i ¶ *Qui per pecuniam.*] ¶ *A sacerdotio.*] cuius nomine quilibet ordo ecclesiasticus intelligitur, præsertim sacer, vt ī di. 81. si quispiam. 23. q. 4. Guilisarius. §. 2. Vel ca pone, à sacerdotio, id est, ab administratione temporalium.

Sacerdotij quilibet ordinem ecclesiasticum cōprehendit.

¶ *Qui studet.*] Dr̄ in hoc capitulo, q qui spiritualia emit, deponi debet, nec poterit de iure cōi amplius reuocari. Quod aūt detestabile sit crimē simoniæ, quattuor exēplis probat. Primo exēplo Giezi, q pp simoniā, quā commisit, factus fuit leprosus. Secūdo exēplo Iudæ, qui vēdidit redemptorē omniū: pp qd̄ laqueo se suspēdit. Tertio exēplo Simonis magi, qui pp simoniam quā cōmittere voluit, fuit à Petro dānatus. Quarto exēplo Christi, q oībus peccatoribus i tēplo dimissis, solos simoniacos i detestatione cris exclusit. In fi. dicit. q q simoniaci sūt, spūs sācti grā hēre nō pñt. CASVS. Dicitur, q simoniacus non possit in ordine remanere: sed talis à cōione remouēdus est: & q̄ graue sit peccatum, probat exēplo Giezi, Iudæ, Simonis, & Dñi, qui vendētes eiecit de tēplo.

Simōia quattuor exēplis est detestabilis.

k ¶ *Studet.*] cū effectu. verba enim sunt recipienda cū effectu. ff. quod

quod quisque iur. l. 1. extra de clericis non residen. relatum. vel sufficit, quod deteriperam.

Simonia cōmittitur & circa ordinē, & circa beneficium.

a ¶ *Ordine.*] bene dicit, ordine: quia si quis emit ordinē, nō pōt dispēsari circa ipsum, vt j. ea. erga. & extra de simo. nobis. in fi. nisi a patre suo, & eo ignorante esset emptus ordo, tūc dispēsari posset. 1. q. 5.

f ¶ *Iudas.*] Sed numquid Iudas cōmisit simoniā? Certum est. Et quidē plagium commisit in eo, quod liberum hominem vendidit. ff. ad leg. Flau. de plagi. l. 1. Simoniā ēt cōmisit in eo, quod rem sacram vendidit Dicit H. quod Dominus non pōt vendere seruum iam ordinatum: cōmutare tamen poterit, vel alio genere cōtractus alienare. Quidam tamen dicūt cōtra, vt hic, & 54. dist. generalis.

Iudas vēdens Christū commisit simoniam & plagium.

ne[a] nulla ratione de cetero permanere[b], aut reuocari posse dubium non est. Talis à communione[c] omnibus modis abscindatur. Nam spiritus sancti donū pretio cōparari, quid aliud est, quàm capitale[d] crimen, & simoniaca hæresis † ? quod quam detestabiliter in vtroque testamento vindicatum sit; multorum exemplis facile apparet: Giezi † gratiam sanitatis Naaman Syro vendidit, eamdem gratiam sanitatis[e], Helisæo vindicante, leprosus tactus amisit. Iudas ¹ omnium redemptorem vendidit[g], mox laqueo suspensus eamdem redemptoris † gratiam non obtinuit; & merito, quia nemo potest retinere, quod vendidit. Simon etiam magus cum eamdem spiritus sancti gratiam emere vellet, damnationis sententiam à Petro audiuit [Pecunia tua[h] tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possideri.] Dominus etiam, vt vendentes, & ementes huius gratiæ expertes ostenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimisit[i]; singulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo venditores, & emptores suos gratia spiritus sancti constat destitutos esse, & vacuos. Quos enim Christus eiecit de templo, numquid spiritus Christi faciet sibi templum?

4. Reg. 5.

Matt. 27.

¹ al. redemptionis

Act. 8.

Ioan. 2.

† Concor. text. iuncta sua gl. in l. si quemquā. C. de epi. & cle.

† Id est, Giezi peccauit; quia tunc cōstitutione vel cōsuetudine prohibitum fuit aliquid accipere in casu in quo ipse accepit; aliàs quia nō peccasset. ar. 32. q. 4. dixit. B.

g ¶ *Vendidit.*] nota, quod dicit, vendidit: & tñ ille quando exegit munera, iam ille gratiam fuerat cōsecutus, & ita est argumentū contra eos, qui nō exigūt ante collationem beneficii, sed post. arg. j. ea. cos. & q. 3. si quis obiecerit. ff. de calum. l. 1. §. qui autē: Tamen quidam dicunt Giezi damnatū nō pro venditione, sed pro mēdacio, quod mihi non placet.

h ¶ *Pecunia tua.*] hoc in detestationem criminis dictum est. 1. q. 3. §. econtra. arg. contra.

i ¶ *Dimisit.*] ar. expressum contra Baz. dicentem, quod quilibet propter peccatum mortale erat priuatus introitu ecclesiæ. ar. de pæn. di. 1: qui sanctus sacerdos. 33. q. 4. vir cū ppria nā Dominus solos simoniacos de corpore ecclesiæ eiecit, relictis aliis peccatoribus. intellige tñ hoc de illis, qui simoniā cōmittunt in ordine accipiēdo: licet auctoritas generaliter loqui videatur. Vnde dic cū Baz. & M. quod nec talis simoniacus nec public' fornicator debet ecclesiā ante pænitentiā intrare. De hac materia notaui 33. q. 4. vir cum propria. Io. tñ dicit, (quod ēt mihi sæpe respōdit) quod peccator quilibet, & ēt excōicatus pōt intrare ecclesiā causa orandi, dūmodo non intersit diuinis officiis, cū nō inueniatur prohibitum. extra de sen. exc. cum nuper. H.

Peccatū mortale an priuet quemlibet ab introitu ecclesiæ.

In operibus B. Gregorij Nazianzeni, quæ multa græce, & latine extant, nihil tale repertum est. Habentur autem similia in epistola Tarasij ad Hadrianum.

Item Gregorius.

¶ Simoniaci, sacerdotes esse non possunt. C. XII.

Deusdedit p. 4. ex Paschali j. c. Placuit.

QVicumque sacros ordines[k] vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Vnde scriptum est [anathema danti, anathema accipienti; hoc est simoniaca hæresis[m]]. Quomodo ergo, si anathema sunt, & sancti non sunt, sanctificare alios possunt? & cum in Christi corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere[n], vel accipere possunt? Qui maledictus est, benedicere quomodo potest?

¶ *Deusdedit in tractatu contra Simoniacos refert hoc ex epistola Paschalis Papæ secundi ad Mediolanenses.*

Idem Gregorius Syagrio, & alijs episcopis, lib. 7. epist. 110.

¶ De eodem. C. XIII.

Io. diac. l. 3. c. 4. Poly l. 2. tit 1. Burc l. 1. c. 121. Deusdedit p. 2. Iuo p. 5. c. 75. j. c. benedictio.

CVm liqueat hanc hæresim ante omnes[a][o] radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa origine[p] sua, apostolica esse detestatione damnatam; cur non cauetur? cur non perpenditur; quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc, vt fiat hæreticus, promouetur?

a ¶ Omnes.] *Antea legebatur, omnia. sed glossa videtur magis conuenire lectioni restitutæ: quæ est in aliquot manuscriptis, & ipso originali.*

Q ¶ *Vicumque.*] Casus. Dicitur hic, quod Simoniaci promoueri non possunt, siue dantes, siue accipientes. Nā dantes & accipiētes simoniaci sunt, & cū maledicti sint, alios bñdicere nō pōt.

q. 5. c. vlt. Sed secus est in beneficiorum emptione. cū enim renuntiat quis beneficio empto, pōt in illo vel in alio tolerari, vt j. e. q. 5. c. 1. & in decretali de simo. ex insinuatione. Illa tamen decreta. loquitur cum à patre ipso ignorante est commissa simonia.

b ¶ *Permanere.*] j. ea. si quis, nisi ex dispensatione. j. ea q. 5. pñtiū.

c ¶ *A communione.*] numquid pro sola voluntate est excōicandus quis, cū fit simoniacus? Certe nō: quia ex voluntate non scandalizatur ecclesia nisi processerit in actum. arg. 24. q. 3. Deus. & dist. 32. erubescant. & intellige à cōione. f. fidelium. ab alia ipso iure separatus est ēt occultus, quod tenendum est: extra de simo. cap. tanta. Ioannes. quod forte hodie correctū est, extra de temp. or. c. si. B.

Simoniacus ex sola voluntate nō est excommunicādus.

d ¶ *Capitale.*] id est, mortale, vel dignum depositione.

e ¶ *Sanitatis.*] numquid ergo licitum est medico recipere pecuniam pro conferenda sanitate? Sic: quia illud potius dicitur honor, quàm precium, vt 14. q. 5. non sane. vnde non recipit pecuniā pro danda sanitate, cū illud sit gratia, sed pro labore suo. & sic magister nō recipit pecuniam pro scientia quam dat, sed pro labore, vel honore, sicut ppheta recipit, vt j. ea. q. iudices. sic Deus recipit decimas pro honore, non pro pretio, vt 16. q. 1. decimas.

Medicus pro sanitate conferēda potest pecuniā recipere.

k ¶ *Sacros ordines.*] quia si per pænitentiam reconcilientur, quod tamen per pecuniam acquisierint, retinere non possunt, vel quantum ad imprecationum effectum.

l ¶ *Vnde scriptum est.*] qui offert aliis, vel accipit ab aliis, vt ordinetur, excommunicatus est, vt hic, & j. ea. c. perlatum.

m ¶ *Hoc est simoniaca hæresis.*] id est, sic dare vel accipere, simoniaca hæresis est. B.

n ¶ *Christi corpus tradere.*] i. digne exercere officium sacerdotis.

C ¶ *Vm liqueat.*] Casus. Cum in nouo testamento præ ceteris criminibus simonia, quæ hæresi comparatur, sit damnata, cur non præcauetur, cum benedictio in simoniaco in maledictionem conuertatur? Duo sequentia capitula plana sunt.

o ¶ *Ante omnes.*] contra de consec. dist. 2. prima. sed hoc verū est post resurrectionem. vel ante, id est, præ omnibus aliis.

Quod Iudas simoniā commisit, probatur sup. ea. quod Iudæ: vbi de hoc, & ibi dixi. Arch.

p ¶ *Origine.*] no. quod dicit origine. Hoc verum nō est, quo ad nouū testamentum, nam Iudas ante commisit. Vel dic satis fuisse in origine: quia quamcito hoc fecit, fuit damnatus statim. j. ea. eos.

a ¶ *Cum ordinaretur.*]¶ *Lepra fuit.*] id est, peccati vulnere se infectum reddidit.

b ¶ *Gratiam.*]¶ *Non meruisti.*] argum. vigesima prima quæst. quarta, cap. vlt.

tor. ff. de ac. & ob. is qui. extra de fi. presby. per totũ. extra qui ma. ac. pos. insuper. arg. 3. ĵ. c. ventũ. ff. depo. l. 1. §. si rẽ. ff. de cõd. fur. l. q furtũ. & l. vlt. Sed rei veritas est, q licet nõ possit purgari processu tẽporis quo ad pñtem casum, purgatur tamen per ecclesiæ dispensationem, ut 23. q. 4. ipsa pietas. uersi. est enim. Vnde versus. Com-

Item Ambrosius de ministerijs, seu de dignitate sacerdotali, c. 5.

¶ Qui pretio ordinat, lepram, non officium confert. C. XIIII.

CVm ordinaretur episcopus, quod dedit, aurum fuit; quod perdidit, anima fuit: cum alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit; quod dedit, lepra fuit[a]. — Deusdedit p. 2. Iuo p. 5. c. 95.

Idem ibidem.

¶ De eodem. C. XV.

GRatiam, cum ordinareris, non suscepisti; quia gratuito eam non meruisti[b]. — Iuo ibidem. Deusdedit ibid.

Idem lib. 4. ad cap. 4. Lucæ.

¶ De eodem. C. XVI.

CIto turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animumque male quæsita commaculat. *& paulo post.* ¶ Vides, quia facto auctoris successio damnatur heredis † Inexpiabilis est[c] enim venditi culpa mysterij †, & gratiæ uindicta cælestis transit ad posteros. ¶ Denique Moabitæ[d], & ceteri non intrabunt ecclesiam vsque ad tertiam[e] & quartã generationem; tamdiu videlicet (vt simplicius interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis[f] successio generationis aboleret. Sed cum illi, qui in Deũ idololatriæ errore deliquerunt, in quartam[g] [α] generationem uideantur esse mulctati; profecto durior[h] videtur esse sententia, qua Giezi semen usque in æternum pro cupiditate habendi, prophetica auctoritate damnatur (præsertim[i] cũ Dominus noster Iesus Christus per lauacri[k] regenerationẽ omnibus remissionem dederit peccatorum) nisi † vitiorum[l] magis, quàm generis semen intelligas. Sicut enim qui filij promissionis sunt, æstimantur in semen bonum; ita etiam, qui filij erroris sunt, æstimantur in semen malum. Nam & Iudæi ex patre diabolo, non utique carnis successione, sed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari Giezi lepram cum diuitijs suis possident, & male quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt æterno supplicio, & breui fructu.

Iuo p. 5. c. 132.

† *al ministerij*

Deusdedit p. 2.

† Facit ad hoc ea. l. cum heres. ff. de diuer. & temp. præscr. & l. Pomponianus. §. j. ff. de acq. pos. & l. vana, C. eod.

† *al. nisi vt vitiorum*

Rom. 9.

Io. 8.

α ¶ In quartam.] *Antea legebatur,* in tertiam & quartam: *Sed & à B. Ambrosio, & ab uno vetusto Gratiani codice abest vox,* tertiam. *Deuteronomij autem 23. Idumæorum quidem, & Aegyptiorum filij permittuntur tertia generatione intrare in ecclesiam Domini, sed de Moabitis sic scribitur.* Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini in æternum.

β ¶ Peccatorum.] *sequebatur,* cur ergo Giezi semen in æternum damnatur? *quæ apud B. Ambrosium non habentur.*

2 *Quia ergo auctoritate Leonis Papæ simoniaci non nisi spiritum mendacij accipiunt, secundum Gregorium apud simoniacos sacerdotium non subsistit[a], benedictio eorũ in maledictionem conuertitur, apud eos manet anathema danti & accipienti, cũ sancti non sint, nec in Christi corpore constituti, cũ sint maledicti; nec sanctificare alios possunt, nec corpus Christi tra-*

c ¶ Item] CASVS. Tangitur hic quod dicitur in quarto lib. Regum, q Naaman Syrus postquam ab Helisæo lepra mũdatus esset, recessit: Giezi autẽ puer Helisæi videns, q Dominus suus nihil acceperat ab eo, clam secutus est eũ dicẽs duos filios prophetarũ venisse ad Dñm suũ, mandareq; ei Helisæũ, vt mitteret sibi talẽtũ argẽti, & duo mutatoria vestimentorũ. quæ cũ misisset, accepit ea Giezi, & abscondit. Dum aũt postea staret coram Dño suo, dixit ei Helisæus, vnde venis? respondit, Seruus tuus non iuit quoquam. at ille, cor meum erat i præsenti. nunc autẽ accepisti argentum & vestes, & lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo in æternũ. & egressus est ab eo leprosus sicut nix.

c ¶ *Inexpiabilis est.*] quantum ad ordinis executionẽ, vel dic, q i detestationẽ criminis dr, & sicut culpa discordiæ, quæ forte nec passione purgat, vt s. dist. 90. neq; ad Cain. vel q̃ pænitet vsq; ad mortem, vt j. ea. si quis.

DENIQVE. CASVS. Dicitur ẽt, q Ammonitæ & Moabitæ, qui processerunt ex filiis Loth, restiterũt filiis Israel venientibus de Aegypto, pp idololatriam ad quã eos induxerunt, & ideo prohibiti sunt intrare ecclesiam vsque ad tertiã & quartam generationẽ. Casus ergo huius ca. talis est. Intendit Ambro. probare, q crimẽ simoniæ sit grauius, q̃ crimẽ idololatriæ. Nã crimen idololatriæ vsque i tertiã & quartã generationem punitur, cũ semen idololatrũ vsque in tertiã & quartã generatione intrare ecclesiam prohibeatur: semen vero simoniacorũ in æternũ punitur. Semen aũt mystice intelligitur in successione vitiorum, & nõ in successione generis, sicut accipitur ibi vos ex patre diabolo nati estis. Simoniaci autem & Gieziaci hic large intelliguntur omnes cupidi, & omnes auari. Et poteris prius ponere casum, & postea narrare historias; & econuerso.

d ¶ *Moabitæ.*] illi Moabitæ & Ammonitæ idololatræ erãt, & cũ redirẽt filii Israel de captiuitate Aegyptiaca, & scirent isti, q sitim patiebantur, obuiauerũt eis cũ pane sine potu: ducentes secum Balaam ariolũ, vt eis malediceret: pp quod peccatum præcepit Dominus ne eos factos proselytos[1] reciperent in ecclesiã Dei vsque in septimã gñationẽ: licet sm aliã trãslationẽ dicatur vsque 10 x. sed nõ contradicunt sibi: nã descendentes per sexũ masculinũ nõ recipiebãtur vsq; in septimã: per femininũ vsque i x. Sed Hebræus dixit, q nihil aliud erat recipere eos ad ecclesiã Dei, nisi dare eis nuptui filias suas, historiã de illis Moabitis habes 35. di. c. sexto die.

e ¶ *Vsque ad tertiam.*] id est, nisi habeant fidem Trinitatis, & quatuor genera virtutum, vel quattuor Euangeliorum.

f ¶ *Multiplicis.*] arg. culpam vel dolũ purgari processu tẽporis, vt a. q. 1. in primis. 35. q. 8. de gradibus. ff. de hæ. vel ac. ven. l. vendi-

1 Proselyti erant illi, qui veniebant ad populi Iudaici ritum, qui non erant oriundi de populo Iudaico. Arch.

Culpa & dolus purgatur tempore.

Composito lacte furenti quasi cibato.

Quis putas exclusum crimen per temporis vsum. de consue. cap. quanto in glo. solam consuetudinem.

g ¶ *In quartam.*] Hic non prosequitur Ambrosius nostram interpretationẽ, sed 70. interpretũ. Vel dic q refert se hic ad mysticum intellectũ, i. donec habeat fidem Trinitatis, & quattuor Euãgeliorũ.

h ¶ *Durior.*] & quis dubitat sceleratius esse cõmissum quod durius est vindicatũ? vt j. 24. q. 1. non afferamus. in fi. qđ perpetuum est, licet & propriæ vxoris interfector grauius puniatur (vt j. 33. q. 2. admonere) q̃ matricida. 33. q. 2. latorem. quod tñ speciale est ob frequẽtem causam factũ, & ob pronã in vxores suas malitiam refrẽnandam. talia (quia sunt specialia) ad cõsequentiã trahi nõ debent. In. vt 27. q. 1. nuptiarum. & dist. 27. si uir.

Commissum est sceleratius qđ punitur durius.

i ¶ *Præsertim.*] respicit id quod dixerat durior: vel incipit ibi versus. & respicit ad litteram sequentem, scilicet, cur ergo.

k ¶ *Per lauacri.*] sine quo nemo habet vitam æternam, nisi pro Christi nomine quis fuerit baptizatus sanguine, vt 15. q. 1. c. firmissime. & de conse. dist. 4. c. firmissime.

l ¶ *Nisi vitiorum.*] sophistice argumentatur. nam idem est in idololatria: sed in prædictis non considerat nisi litteralem intellectũ.

QVIA ERGO. Hæc est secunda pars qõnis, in qua laten-

ter

ter supponit de ordinatis ab hæreticis.s.præter formam ecclesiæ,& dicit q tales non recipiuntur nisi ad damnationem. Io.de Fan.

CASVS. Concludit nūc Gratianus fere ex omnibus cap.supradictis,dicens q simoniaci,sm Leonem,non accipiunt nisi spiritū mēdacij,& qa sm Grego.apud eos sacerdotiū nō subsistit,& qa benedictio eorum in maledictionē conuertitur, &c. nihil aliud potest conferre simoniacus simoniaco quam hæreticus hæretico.

dist.deinde opponitur.accedit io hoc c.ad tertiā,quæ talis est,scilicet vtrū redeūtes ab hęreticis q apud eos ordinati fuerūt,apud nos ad ordines sunt admittendi.Et rūdet q non:qa in reconciliatione imponit eis pænitentia,post quā remanet quędā cicatrix,id est irregularitas,q eos a promotione repellit. Sed ꝯ hoc dupliciter opponit: si hæreticus aliquē ordinauit q honorē amisit,nihil contulit ordinato.ergo perinde poterit a catholicis ordinari,ac si numquā ordinatus fuisset. Sed rñdet Innocētius falsum esse: qa damnatio quā accepit,eū nō impedit promoueri. Secūdo obijcit,si quā maculā ex ordinatione hæreticorū icurrit, ex canonica ordinatione delet. Et ad hoc rñdet,q illud est falsū. qā si ita esset, p nihilo criminos' agere pænitentiā,sed accederet ad ordinationem vbi omnia crimina delent. De consuetudine igitur Romanæ ecclesię est, vt veniēs ab hęreticis,ad laicalem cōmmunionē tantū admittant, & nō clericalē: & ita tres q̄stiones ponunt hic. vna principalis,& duæ incidētes, & ad omnes sufficienter respondet.

b ¶ Ventū est.] Tres nāque Macedones epi qbus hęc scribit Inno.inter alia fecerant q̄stiones. Prima erat vtrū qs ducens viduā, in vxorē posit pmoueri: vel factus clericus pp hoc debeat deponi. cuius determinationē ponit s. dist.34.si qs viduā. Secunda erat,vtrū dicendus esse bigamus q ante baptismū vnam,post baptismum habuit alteram? cuius determinationē ponit j. dist. 26.

ī.c.reperiunt. — al.ministerij — Tres quæstiones. — Scilicet primo: ibi tamē scribit archiepiscopo Rothomagen. sed potest esse quod solutionem eiusdem quæstionis misit illis vel illi. Arc.

dere, vel accipere, nec benedicere alijs valent: secundum† Ambrosiū vero anathematis opprobrio condemnātur , atque à participatione corporis & sanguinis Christi alienātur,cum accipiatur aurū,& lepra detur; cū inexpiabilis sit culpa venditi mysterij , secūdum Chalcedonense concilium ex tali ordinatione nihil proficere iudicantur, secundū Gelasium Simonis damnatione inuoluuntur, secundum Gregoriū Nazianzenum in sacro ordine permanere,aut renouari nulla ratione possunt , ab Helisæo lepra perfunduntur, à Petro in perditionem damnantur, à Christo vero de templo eijciuntur; quid aliud simoniacus simoniaco in sua ordinatione potest conferre,nisi quod Innocentius de ceteris hæreticis testatur dicens epistola decima octaua ad Alexandrum, c.3.

¶ Non subsistit.] *Simoniaci recipiunt quidem characterē.sed sunt ipso facto suspensi.Ita ratione habita vsus , vere dici potest ipsorū sacerdotium non subsistere,ac propterea rectissime B.Gregorius lib. 10 epist.33.Victori eps scribens simoniacam ordinationem vocat illicitā,& effectu carentem.*

¶ Qui spiritus perfectionem non habent,ipsam dare non possunt. C. XVII.

Ans.l.6.c.73. — Epist.22.c.3.ad epos Macedoniæ in fine.

QVi perfectionē spiritus,quam acceperant, perdiderunt, non eius dare plenitudinē[a] possunt(quæ maxime operatur in ordinationibus)quā per suam perfidiā perdiderunt. *& uerū.* ¶ Qui honorē nō habuit,honorē dare nō potuit:nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dāte: sed dānationē,quā habuit,per prauā manus impositionem dedit.

¶ *In hoc capite non referuntur ipsa prorsus verba Innocentij, quæ tamē habētur partim j.ead.c. Arianos. partim in capite nunc sequenti,*ventum est, *in versiculo,* Sed econtrario.

Idem Rufo, & alijs episcopis, epist.22.c.3.

¶ Simoniacus per prauam manus impositionem,non benedictionem, sed damnationem præstat. C. XVIII.

Poly.l.2.tit.31. & l.7.tit.7. — Ans.l.6.c.73.al.70. — Iuo p.6.c.59. — Pano.l.3.c.130. — j.ead.Arianos. — *Num.19.* — *Leuit.15. & Aggæi 2* — s. qui perfectionem,vers.q honorem.

† Tex. est similis l.archisacri.&ibi Bar. C.de profess. & me. lib. x.

VEntum est[b] ad tertiam quæstionē,quæ pro sui difficultate[c] longiorē exigit disputationē.Cum nos dicamus ab hæreticis ordinatos,vulneratū[d] per illam manus impositionē habere caput[e] ,vbi vulnus[f] infixum est,medicina[g] est adhibenda, qua possit recipere sanitatem† .Quæ sanitas post vulnus secuta sine cicatrice[h] esse non poterit,atq; vbi pænitentiæ remedium necessariū est, illic ordinationis honorē locum habere[i] nō posse decernimus. Nam si vt legitur, quod tetigerit immundus , immundum erit; quomodo ei tribuetur[k] ,quod munditia, ac puritas consueuit accipere? ¶ Sed econtrario asseritur , eum , qui honorem amisit,honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse[l] : quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus,& verū est certe,quia quod non habuit,dare nō potuit.

QVi perfectionem.] CASVS. Hoc c. intelligitur de illis,qui in ecclesia catholica ordinati fuerunt,sed postea labunt in hęresim:& sic gratiā spiritus sancti quā acceperāt(quæ maxime in ordinibus operat) amiserunt.cum ergo eā non habeant,eam dare non possunt:quia qui non habent honorem , eum alij dare non possunt sed damnationem dabit,quam cum vero ordine habet.

a ¶ *Plenitudinem.*] id est executionē ordinis. hic interserit magister de ordinibus hæreticorū : .Sed quidquid Io.de Fan.& alij de hac materia dixerunt,istud est tenendū,q qlibet eps siue catholic' siue hæreticus,siue in ecclesia siue extra cōferat ordinē,dū tn cōferat sm formā ecclesiæ,recipit ordinatus ordinem,licet non recipiat executionē ordinis.similiter si taliter ordinati alios ordinent,idē est,& sic in infinitū,vt j ea.quod quidā.9.q. 1. ordinationes.Idem dico de conficiendo corpore Christi. j.ea.dñs declarauit.& c.nō nocet. j.de conse.dist.4.non in vobis.loquitur ergo principium capituli de his qui in forma ecclesiæ receperunt ordinem . Secunda pars de illis qui extra formā,illi nihil recipiunt:nec aliquid cōferunt:quia nemo dare potest,&c.vt s.cap.1.& j.q. 7. Daibertum.

ADDITIO. Dicit Lau.de huiusmodi hæreticis multa mendacia scripta sunt & inutiliter. Io.de Fan. & Gof.dicunt,q hæreticus q recipit vltimam manus impositionem extra ecclesiam,nō confert, sed confundit eos. j.ea.q. 7.conuenientibus. Archid.

Et hoc vsque ad §.con stat j.ea. — Eps etiam hęreticus cōfert ordinē , sed non ordinis executionem. — De hoc no. 9.q.1.in summa. Sed contra de conse. dist. 2. vers. &c. quid sit. vbi cōtra no. Archi.

VEntum.] CASVS. Tres quæstiones fecerunt epi Macedones Innocentio. Prima fuit,vtrum ducens viduam in vxorē possit pmoueri,vel iam promotus debeat deponi. Secunda fuit vtrum dicendus sit bigamus q ante baptismum habuit vnā vxorē,& post baptismum aliam:quibus explicitis s. 34. dist. si quis viduā. & 26. deinde. Tertia q̄stio erat,an remaneāt clerici,id est,an reciperent characterē ab hęreticis ordinati,vel an deberēt ad vlteriora pmoueri,& dicit q nunquā:& hanc quæstionem in hoc cap.explicat.

c ¶ *Pro sui difficultate.*] quia fuit quæsitum si ordinati ab hæreticis accepissent honorem, & si ad ecclesiam reuersi recipiantur in honorem clericatus.

d ¶ *Vulneratum.*] id est , capitalem & sacramentalem dignitatem cum vulnere,id est,cum damnatione suscepta tenere.

e ¶ *Caput*] id est, animam culpæ macula vulneratam. & anima ponitur pro homine.de conse.dist.5.ne tales. — Anima pro homine ponitur.

f ¶ *Vulnus.*] Vbi enim malum contingit,ibi moriatur, &c. 2.q.1. peccauerit.

g ¶ *Medicina.*] Hoc videtur sic exponendum, id est, reiterandum est in his sacramentum. j.ea.q.vlt.per illicitam.hoc enim videtur intelligendum cum omissa fuit forma.arg.1.q.vlt.Daibertum.vbi hoc inducitur.

h ¶ *Cicatrice esse.*] quia & si pæniteant , tñ irregularitas manet, quæ non aboletur per pænitentiam,vt 25.dist.primum. & 50.dist. illud.& 1.q.7.si quis omnem. — Irregularitas per pænitentiam non aboletur.

i ¶ *Habere*] j. 23.q 4.ipsa pietas. ꝯ. Sed ibi de ordinatis catholicis,& post i hęresim labentibus:hic de his quibus hæretici manus imposuerunt. Vel hoc de rigore,illud de misericordia.

k ¶ *Quomodo ei tribuetur.*] arg.q vxor non tenet reddere debitū viro leproso. Arg.ꝯ.32.q.7.omnes.& q.5.si quis vxorem . Vide de hoc cui est standum,extra de coniug.lepro.cap.1.& 2. — Vxor viro leproso debitū reddere non tenetur.

l ¶ *Accepisse.*] Alias accipere,& supple: & ideo nō debet ei nocere quin ordinari possit.q.d.id quod nihil est,non debet præstare impedimentum,vt extra de iure pa. quod autem. in fi. Sed hoc fallit extra de spon.c.ad audientiam. — Impedimentum nō præstat quod nihil est.

Damnationem [a] vtique, quam habuit, per prauam manus impositionē dedit; & qui particeps effectus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non possum [b]. ¶ Sed dicitur [c] vera, ac iusta legitimi sacerdotis benedictio [d] auferre omne vitium, quod a vitioso fuerat iniectum. Ergo si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei: quia benedictione ordinationis crimina, vel vitia putātur auferri: nullus sit pœnitentiæ locus; quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare cōsueuit. Sed nostræ [e] lex [f] ecclesiæ est, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manus [g] impositionem, laicā tantū tribuere cōmunionē, nec ex his aliquē in clericatus honorē vel exiguū [h] subrogare.

ead. epist. c. 4.
Iuo p. 6. c. 60.
Ioo i procemio Pann. l. 3. tit. 5. c. 17.

[i] *Sed obijcitur: alij hæretici à fide exorbitant; simoniaci autem & si gratiam spiritus sancti venalem putant, tamen à fide alieni non sunt: atque ideo, quod ab Innocentio de ceteris hæreticis decernitur, non valet de his consequenter intelligi. His [k] ita respondetur. Simoniaci & si fidem tenere videantur, infidelitatis tamē perditioni subijciūtur. Vnde beatus Ambrosius in secundo libro de pænitentia, c. 4. aduersus Nouatianos scribit dicēs.*

¶ Simoniaci fidei integritatem non habent. C. XIX.

PEtrus Simoni, qui magicæ artis consuetudine deprauatus [k] putasset, quòd gratiam Christi per impositionem [l] manus, atque infusionem spiritus sancti compararet pecunia, ait [Non est tibi pars, neque sors in hac [a] fide [m]: quia cor tuum non est rectum apud Deum, &c.] Vides quòd hunc magica vanitate blasphemantem in spiritum sanctum, apostolica auctoritate condemnet; & eo magis, quia puram conscientiam [n] fidei [o] non habebat?

Act. 8.

[a] ¶ In hac fide. *Vulgata editio habet*, in sermone isto, *græce est*, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ

Item Gregorius lib. 9. epist. 53. ad Theodoricum Regem.

¶ Simoniacus, infidelis esse probatur. C. XX.

CVm omnis auaritia [p] idolorum [q] sit seruitus, quisquis hanc, & maxime in dandis ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni [r] subijcitur [s], etiam si tenere fidem, quam [β] negligit, videatur.

Ansl. 13. c. 44.

[β] ¶ Quam negligit. *Sic est emendatum ex manuscriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur*, fidem verbis, quam negat facto, videatur.

Itē ex epist. Tharasij Cōstantinopolitani episcopi missa Papæ Hadriano.

¶ Simoniacorum hæresis, ceteris damnabilior esse probatur. C. XXI.

EOs, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponunt, Petrus diuinus [t] Apostolus (cuius cathedram sortita est sanctitas vestra)

Ans. l. 6. c. 86. al. 75.
Deusdedit. p. 2.

a ¶ *Damnationem.*] id est sacramentū quod damnabiliter habuit, damnabiliter dedit: & ita factus est particeps dānationis. j. c. 3. 7. si quis. j. ead. q. 4. §. cum ergo. j. de consec. dist. 4. ab antiqua.
b ¶ *Non possum.*] de mero iure. nam ex dispensatione possum. j. ea. q. vlt. conuenientibus.
c ¶ *Sed dicitur.*] id est obijcitur. & hæc erat secunda obiectio, quæ fiebat Innocentio. prima fuit ibi, sed contra.
d ¶ *Benedictio.*] quæ est cū ab hæreticus rediens reconciliatur ecclesiæ. Vel quæ erat fm illos ꝑ quos hic agit Innoc. quando reuertentes ad ecclesiam iterū ordinant, vel qñcumque aliquis ordinatur. H.
e ¶ *Sed nostra.*] scilicet occidentalis. Hæc est tertia ratio.
f ¶ *Lex.*] i. consuetudo. C. de emā. li. l. t. alibi ponit pro regula. j. ea. q. 7. c. 2. alibi ponit pro ratione. 1. dist. consuetudo. alibi pro canone. s̄ dist. 31. Nicena 1.

Lex tripliciter sumitur.

g ¶ *Per manus impositionem.*] q. d. non solum qui ab hæreticis ordinati sunt, non possunt habere honorem in ecclesia: sed etiam qui apud eos baptizati sunt tantum, ita q̄ non ordinati, vt j. ead. q. 7. qui in qualibet.

1 Adde q̄ etiam aliquā do ꝑ pacto. l. legē. C. de pact. & l. si ei bu. ff. de ado.

h ¶ *Vel exiguū.*] secus in oriētali ecclesia, quæ illos per vnctionē chrismatis reformat, vt j. de conse. dist. 4. ab antiqua. j. ead. q. 4. placuit. §. sed ibi de stantibus, hic de adultis & discretis. de consec. dist. 4. c. sicut 2.

SED OBIICITVR. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dr̄ q̄ non vr̄ idem de simoniacis quod de hæreticis: & rñdet q̄ idē est q̄ simoniaci sunt infideles: & hoc probat per quattuor auctoritates. Ioan. de Fan.

u Idem tamē videtur de adulto quod de infante, si vltima necessitas cogat: vt 24. q. 1. si quem forte. sed secus est: quia de sacramento ordinis hic loquitur. Io. de Fā.

CASVS. Dictum est s̄. in §. quia. & cap. seq. q̄ simoniaci comparanē hæreticis. obijcit nunc Gratianus dicens: Hæretici fidem non habent: sed simoniaci sic, licet gratiā spiritus sancti venalē putāt, & quod dictū est in illo cap. q̄ perfectionē nō potest de hæreticis intelligi. Ad hoc rñdet dicens q̄ simoniaci et si fidē habere videant, tamē infidelitati subijciunē, qđ probatur per capitulum sequens.
i ¶ *His.*] dictis à se. Nam sibi ipsi opponit propter comparationē inter simoniacos & hæreticos in §. quia. in fin. & ita sub alternatione veniet vsque ad §. constat ergo.

PEtrus.] CASVS. Apparet ex historia, quæ talis est. Legitur in actibus Apostolorum q̄ cum Simon magus nuper ad fidē conuersus videret ad vmbram Petri infirmos sanari, vt hoc donum carius alijs venderet, voluit a Petro emere, & obtulit ei pecuniam, quem Petrus damnauit dicens: Pecunia tua sit tecum in perditionem, quia existimasti, &c. & ideo quia cor eius apud Deum rectū non erat, eum damnauit. Sequens cap. patet.
k ¶ *Deprauatus.*] Similiter dicit capit. de Salue, quòd deprauatus causa peccati ad hoc se contulit, quòd damnauerat. 26. q. 5. nec mirum. vltra medium.
l ¶ *Per impositionem.*] scilicet vt cuicumque imponeret manū, acciperet spiritum sanctum, & ei infunderetur spiritus sanctus.
m ¶ *In hac fide.*] scilicet nostra catholica: sed in actibus Apostolorum habetur in sermone isto, vt j. ead. eos qui. vnde potest dici, in fide tua, id est, in eo quod credis obtinere, scilicet, vt pecunia infundatur spiritus sanctus 3. In hoc facit ad propositum Gratiani, q̄ dicit, non est tibi pars in hac fide, & ita infidelis, ergo hæreticus. & sic exaudi cap. sequens, &c.

Id est, fides & credulitas. Hu.

n ¶ *Puram conscientiam.*] quæ etiam ad actum progressa est. sic exaudi de pæ. dist. 1. cap. si cui etiam non contingat.
o ¶ *Fides.*] Et in hoc facit ad propositum.
p ¶ CVm omnis auaritia.] Ideo dicitur auaritia specialiter seruitus idolorum, quia tanquam Deo exhibet auarus nummo reuerentiam. j. 11. q. 3. pauper.

Auaritia est idolorū seruitus.

q ¶ *Idolorum.*] arg. 6. q. 1. quarto.
r ¶ *Perditioni.*] & ita est hæreticus fm propositum Gratiani.
s ¶ *Subijcitur.*] Potius enim vocatē quam sit. j. 24. q. 2. sane. & j. 22. q. 5. cauete. 8. q. 1. sciendum. j. 23. q. 4. forte. Ioan.

Scilicet fidelis. 86. dist. qui clementiam. Arch.

EOs.] CASVS. Sicut beatus Petrus Simonē damnauit, ita omnes simoniacos non immerito damnat & deponit, quod sex rationibus probat. Prima est, quia deteriores sunt Macedonianis, qui spiritum sanctum dicunt esse seruum patris & filij. Illi vero seruū suum faciunt, ipsum vendentes. Secunda est, quia blasphemant in Deum: sicut illi q̄ dicebant Christum in Belzebub eijcere dæmonia. Tertia, quia similes sunt Iudæ proditori. Quarta, quia sunt damnati in canone Apostolorum. Quinta exemplo Hieroboam, de quo legitur in tertio libro Regum, quòd ipse dabat sacerdotij principatum implentibus manum suam. Sexta exemplo Giezi, de quo habetur in quarto libro Regum. Sequens. cap. patet, in quo quæ iam dicta sunt, reperiuntur.
t ¶ *Diuinus.*] in bona significatione a deitate sumitur 3, vel a diuinitate. sic supra, 38. distinct. omnes. non a diuinatione, vt infra ea. nunquam.

Sic. 26. q. 3. prędicatores in princi.

β ¶ *Et cu-*

a ¶ *Et eorum.*]id est, sequacium eius.
b ¶ *Efficiunt.*] scilicet quantum io se est; sicut emere & vendere dicuntur. j. e. causa. q. 3. Saluator. B.
ADDITIO. 49. dist. c. vlt. de 2 sec. dist. 4. c. quis. j eo. iudices. Arc.
c ¶ *Si vult.*] nihil enim tam consonum, &c. insti. de re. diu. §. per traditionem. C. de contrahen. emp. dudum. in fi. nisi vbi lex inhibet venditionem. extra de iure patronatus de iure. C. de reb. alien. l. vlt. Immo & quandoque compellitur vendere. C. de commun. ser. ma. l. 1. ff. de reli. si quis sepulchrum. & ff. communi diui. l. 1. §. vlt. emere aūt non compellitur quis. C. de iure delib. nec emere aspellitur. C. de don. lancimus.

Vèdere quādoq; quis cōpellitur.

tamquam Simonē magum deponit. *& infra.* ¶ Tolerabilior est enim Macedonij, & eorum [a], qui circa ipsum sunt, spiritussancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim creaturam, & seruum Dei patris, & filij, spiritum sanctum delirando fatentur: isti uero eumdem spiritum efficiunt [b] suum seruum. Omnis enim dominus, quod habet, si uult [c], uēdit, siue seruum, siue aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, dominus eius uolens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ [d] illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur; detrahunt [e] spiritui sancto; æqualiter peccantes his, qui blasphemauerūt
Matt. 12. dicentes Christum in Beelzebub eijcere Dæmonia; atque ut uerius di
Matt. 26. camus, Iudæ comparantur proditori, qui Iudæis Dei occisoribus Christum uendidit. Cum ergo [f] spiritus sanctus cōsubstantialis sit Christo, eiusdem omnino & ipsi portionis erunt. Et proculdubio in eis non est gratia spiritus sancti. id est sacerdotij sanctitas. Nam quod non accepe
Act. 8. runt, non habent. Ait enim Petrus Simoni [Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, quia existimasti donum Dei pecunia possideri]. *& supra.* ¶ Nam & uicesimus nonus canon sanctorum [g] Apostolorum, & actus eorumdem, & tertius [h], & quartus [i] liber regnorum alienum omnino à sacerdotio pronunciant eum, qui aliquando dederit, uel acceperit pecuniam in aliquo tempore; siue ante manus impositionem, siue in ipsa manus impositione, siue post. Accipere [k] enim est quandocumque accipere †.

† Côcor. tex. in l. si frauda tor. §. si pro curatori ff. de his quæ in fraud. cred.

¶ *Caput hoc est pars epistola Tarasii ad Hadrianum. Sed immutata est aliquot locis series verborum, & epitome quadam adhibita; quemadmodum & apud Anselmum. Integra habetur manuscripta post septimam synodū in Vaticana bibliotheca, & in græcis eius synodi codicibus, & in latina ex versione Anastasii bibliothecarij. Extat etiā latine impressa apud Balsamonē Sed in ea versione, aut interpretis, aut exemplaris, quod secutus est, vitio, flagitiosum modum inest Nā vbi Tarasius Hadrianum mirifice laudat; interpres reprehendentem inducit his verbis,* Fraterna ergo vestra sacerdotalis sanctitas, quæ non iure, nec ex Dei voluntate pontificale munus administrat, magna laborat infamia. *quamuis cum alia multa tum proxime sequentia verba manifeste repugnent: in quibus eum vocat virum desideriorum spiritus, & alijs praclaris titulis ornat. Exemplaria quidem græca Vaticana, & septima synodi, & ipsius Balsamonis optime habent Quare necessarium visum est priorem epistola partem cum græca, tum noua cum versione afferre. Reliqua ex Balsamone impresso peti poterunt.*

Τῷ τὰ πάντα ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Ταράσιος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζειν, ἢ ἀργυρίζειν, ἢ ἐπιπορίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθ᾽ ὑποτεταγμέναις χρήσεσιν ἀπὸ τῶν γραφικῶν θεσπισμάτων, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας ὑπηρέται τοῦ πνεύματός εἰσιν, οὐχὶ πρᾶται τοῦ πνεύματος. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν διδόασι τοῖς παρ᾽ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήνατο ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα εἰληφότες. εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαχωρεύουσι τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως †. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι
τάξιας τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται: ἀλλ᾽ οὖν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ θεῷ δουλεύειν δύναται, καὶ μαμωνᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ θεοῦ βοῶντος, [ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν ἱερουσαλὴμ,] αὖθις τε ἐπαπειλοῦντος, καὶ λέγοντος. [ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.] φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἐκκλησιῶν: ἵνα μετὰ παρρησίας καὶ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν, καθαροὶ ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πάνυ γε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων ἢ χειροτονηθέντων, Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ καὶ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τούτους καθε-

λόντος

d ¶ *Pecunia.*] nam pretium in pecunia numerata consistit, vt insti. de emp. & ven. §. item pretium. argu. extra de re. permu. ad quæstionem. nam vbi aliud pro alio datur in specie, permutatio est ff. de cōtrahen. emp. l. 1. Sed tamen hic emptio large, & pecunia similiter large accipitur, vt j. q. 3. per totum.

Pretiū in emptione debet esse in numerata pecunia.

e ¶ *Detrahunt.*] Sicut enim Iudæi miraculorum operationem tribuebant diabolo, quæ per spiritum sanctum fiebant; ita isti ordines, qui sunt dona spiritussancti, per diabolum sibi acquirunt.
f ¶ *Cum ergo*] melius diceret, cum enim, &c. secūdum quod post sequitur in littera.
g ¶ *Canon sanctorum.*] qui sic se habet: si quis episcopus, presbyter, aut diaconus obtinuerit per pecuniam dignitatem, & ipse & ordinator eius modis omnibus à communione abscindantur, sicut Simō magus a Petro. facit ad hoc j. quæst. 3. si quis episcopus. & capit. finali.
h ¶ *Et tertius.*] vbi dicitur de Hieroboam, quicumque volebat implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum: & propter hanc causam peccabat domus Hieroboā, & versa est & deleta de superficie terræ.
i ¶ *Et quartus*] vbi de Giezi agitur.
k ¶ *Accipere.*] large in electionibus & alienationibus, vt firmæ sint, fieri ex cōsensu post sequēte, sicut ex priori. j. 29. q. 1. § his ita. j. 16. q. 1. cap. vlt. & 7. q. decimas, &c. & c. ecclesias. extra de iurepa. cura pastoralis. Arg. j. 24. dist. cap. vlti.
k ¶ *Accipere.*] similiter impedere est qñcūque impendere, vt j. ca. q. 3. Saluator. & c. si quis episcopus præbendas. & c. si quis obiecerit. & est si. ff. de calum. l. 1. §. quod autē. Est ergo simoniacus, qui ratione ordinis, vel beneficij collati aliquod munus dat, vt dixi de Giezi j. ea. qui studet. Ioan.

Consensus in electionibus & alienationibus debet interuenire.

λύτως. τούτου ἕνεκεν οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν ἀοιδίμων πατρῶν ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα. καὶ εἴ τι τούτων παραβάθη ὑπό τινων, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ἀδελφικὴ ὑμῶν ἀρχιεροπρεπὴς ἁγιωσύνη ἐνθέσμως καὶ κατὰ θεοῦ βούλησιν πρυτανεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, ἀξιάγαστον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν [ζῶ ἐγὼ, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω.] οἶδας γὰρ ἆ ἀνερ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλόν ἐστι Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκεῖνοι γὰρ κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρῳδούντων, οὗτοι ἑαυτῶν, ὡς δοκοῦσι, δοῦλον αὐτὸ ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὅ τι ἂν ἔχοι, εἰ βούλοιτο, πιπράσκει, εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον ὧν κέκτηται. ὡσαύτως καὶ ὁ ἀγοράζων δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου διὰ τιμῆς ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται. οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι καταβιβάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν Χριστὸν, ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, παρεοίκασιν Ἰούδα τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου τὸν κύριον ἀπημπωλήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιον ἐστὶ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς πανταπου δῆλον ἔσονται μερίδος, ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, πρόδηλον γὰρ οὐδαμῶς, ἀναμφιλέκτως
† ἄτοιω οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος ἤτοι† ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία, καὶ ὃ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μεμνήσθωσαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦτο ἐπιτηδεύσαντα οὑτωσὶ λέγοντος, [οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ.] εἰ γὰρ ἀπεμπωλεῖται ἡ τῆς
† ἄρα ἱεροσύνης ἀξία, ἄρα † περιττὴ παρ' αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή. περιττὸς κατ' αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικὸν, ἐγκρατῆ, νηφάλιον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πράτου, καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. αἱ οὖν ὑποκείμεναι ἁγιόλεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται, τὸν ποτὲ δόντα ἢ λαβόντα ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβεῖν γάρ ἐστι τὸ λαβεῖν ὁτεδήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προβολὰς τὰς ἐκκλη-
† ἀφαιροῦσιν σιαστικὰς ἀφορίζουσιν † ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

Fratri, & comministro usquequaque sanctissimo, & beatissimo domino Hadriano Papæ ueteris Romæ,

Tarasius indignus episcopus Constantinopolis nouæ Romæ, In Domino S.

MVltipliciter, multisque modis ex Euangelio, & Apostolorũ, patrumque præceptis docemur in sanctificatione sacerdotij mores ab auaritia longe alienos præstare; neque in vllius sacerdotalis viri ordinatione aurum, argentumve accipere, aut aliud quidpiam nobis vendicare: quod sententiæ ex diuinis scripturis, & patrum doctrinis infra subiectæ demonstrabunt. Qui enim manus imponunt, ministri sunt spiritus, non venditores spiritus. Nam cum gratis gratiam spiritus acceperint; gratis etiam ijs, qui ab ipsis accipiunt, dare iussi sunt ex voce Domini hac ipsa libertate, potestateque accepta. Quòd si quis eam auro emisse cõuictus fuerit; hũc ex sacerdotali ordine † excidisse pronuntiant: quãquã nomine sacerdotium sortitus est, sed in eum falso nomen illud conferri re ipsa comprobatur. Nemo enim potest Deo, & mammonæ seruire, pro ut ex Euangelio didicimus. Et quoniam audiuimus Deum per os prophetæ clamantem [Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem] rursusque minantem, ac dicentem [Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram,] huius igitur, quæ ex silentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos sunt, ecclesiarum præfectis annunciamus; ita vt fidenter diuinum Apostolum imitantes, dicamus, mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur canonicas constitutiones, & multo magis eorum, qui ob pecunias ordinauerunt, aut ordinati sunt: quippe cum Petrus diuinus ille apostolus, cuius & cathedram sortita est fraterna vestra sanctitas, hos deposuerit, vt Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, seruantes, ac retinentes ea, quæ à sanctis, & omni quaque benedictis Apostolis, & ab inclytis patribus nostris canonice sunt tradita. Et si quid horũ ab aliquibus violatũ est, auersamur. Fraterna igitur vestra summo sacerdotio congruens sanctitas, legitime & apte ad voluntaté Dei sacerdotalem sanctificationem administrans, celebrem adepta est gloriam. Dixit enim per prophetam primus & magnus Pontifex Christus. [Viuo ego, nisi eos, qui me glorificant, glorificabo.] Nosti enim ò vir eorum desideriorum, quæ spiritus sunt, longe tolerabiliorem esse Macedonij, & eorum, qui ab illo, sancti spiritus impugnatorum hæresim. Nã cũ illi sanctum spiritum Dei, & patris creaturam, & seruum nugentur, hi suũ ipsorum, quantum putant, seruum ipsum faciunt. Omnis enim dominus, quidquid habet, cum libuerit, vendit, siue famulum, siue aliquid aliud ex his, quæ possidet. Similiter & qui emit volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, sanctum deprimunt spiritum, æque peccantes, atque illi, qui Christum in Beelzebub eijcere dæmonia ore blasphemo dicebant: vel, vt verius dicam, Iudæ proditori sunt similes, qui Dei interfectoribus Iudæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur spiritus sanctus consubstantialis est Christo Deo nostro; perspicuum omnino est, eos in eadem parte, ac sorte numerandos esse, vt demonstrauimus. Quòd si non venditur, quemadmodum certe non venditur, compertissimum quoque est in istis sancti spiritus gratiam non esse, aut sacerdotij sanctificationem: Et quod non acceperunt, non habent. Meminerint sancti Petri ad eum, qui id procurarat, hoc modo dicentis [Non est tibi pars, neque sors in sermone isto]. Nam si venditur sacerdotij dignitas; superuacua igitur apud ipsos est honesta vitæ institutio, & puritatis, virtutisque cultus: superuacuus apud ipsos & Paulus diuinus Apostolus, docens oportere episcopum esse sine crimine, temperantem, modestum, aptum ad docendum, continẽtem, sobrium, insistenté fideli secundum doctrinam sermoni, vt potens sit & exhortari in doctrina sana, & contradicentes refellere. Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd sacerdotium venditur, & emitur. Subiectæ igitur sententiæ ex sanctis collectæ alienum omnino à sacerdotio pronuntiant eum, qui quocumque tempore dederit, vel acceperit, siue ante ordinationem, siue in ordinatione, siue post ordinationẽ, Accipere enim est, quandocumque accipere. Sed & omnes ecclesiasticas promotiones, in quibus pecunia interuenit, irritas esse iubent.

al. dignitate
Matth 6.
Esa. 40.
Ezech. 33.
Act. 20.
1. Reg. 2.
Act. 8.
1. Tim. 3. & Tit. 1.

Fra- Item

a ¶ *Placuit vt de.*] Argu. propter indignos hanc prohibitionẽ institutam fuisse:porrigitur tamen ad omnes. j. eadem q.3. peruenit.infra 19.q.2.duæ.
b ¶ *Oportet.*] supra dist. 85.cap.1.
c ¶ *Per multorum.*] supra dist. 67.reliqui,in fi.contra.ĩ.23.dist,lector.contra.& 20.q.2.oportet.fi.F.dist.75.cap.3.Sol.hic appellantur multi duo vel tres. Vel hoc intellige cum clerici sunt ignoti.

e ¶ *A Iuda.*] Huius obiectionis solutionem ponit J. in §. cùm ergo. in cap. numquàm.

Item ex concilio Bracarensi 2.c.3.

¶ Et qui dat, & qui accipit, vt ordines sacri præstentur, anathema fit. C. XXII.

Ivo p.5.c.118. PLacuit, vt de ordinatione clericorum, episcopi munera nulla accipiant: sed sicut scriptum est, quod gratis donante Deo accipiunt,
Matth.10. gratis dent. Non aliquo pretio gratia Dei, & impositio manuum venundetur: quia antiqua definitio patrum ita de ecclesiasticis ordina-
ĩ. c.quicũque. tionibus statuit, dicens. [Anathema sit danti, & accipienti.] Propterea;
† al.obnoxij quia aliquãti[a] multis sceleribus obruti †, sancto altario indigne ministrantes, non hoc, testimonio bonorum actuum, sed profusione munerum obtinent; oportet[b] non per gratiam munerum, sed per di-
‡ *oportet ergo*]or. ligentem prius discussionem, deinde per multorum[c] testimonium clericos ordinare.

Ex illa auctoritate beati Ambrosii, & Gregorij patet, quòd simoniaci (sicut & alij hæretici) à fide exorbitant; & ideo consequenter de illis intelligitur, quod de alijs decernitur. ¶ *Item opponitur*[d], *quòd prophetia*
† al.hoc *donum spiritussancti est: hac † autem in veteri testamento à sanctis pro-*
1.Reg.9. *phetis vendi consueuerat. Vnde Saul ad Samuelem pro vaticinio expe-*
3.Reg.14. *tendo non nisi cum munere ire præsumpsit. Vxor etiam Hieroboam ad ho-*
Luc.22. *minem Dei non nisi cum munere accessit. Item Christus à Iuda[e] venditus auriculam serui sanauit. Exemplo itaque Saulis, & vxoris Hieroboã patet, quòd donum spiritussancti emere, vel vendere non est peccatum. Exemplo Christi liquet, quòd spiritus sanctus etsi iniuste à simoniacis venalis putetur, virtutis tamen suæ non obliuiscitur, nec desinit effectum suæ gratiæ etiam venditus præstare. Sed de prophetia beatus Hieronymus in caput tertium Michææ competenter soluit, malos tantum accepisse, non bonos denuntians.*

¶ Mali prophetæ, non boni prophetiam vendebant. C. XXIII.

Michææ 3.lin 70. IVdices[f], inquit, eius[g] in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede respondebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant, & super Dominum requiescebant[h] dicentes. Nonne Dominus in nobis est? non venient[i] super nos mala[k]. Idcirco propter vos Sion quasi ager arabitur[l], & Hierusalem, vt custodia pomarij erit.[m]]Nemo ambigit Hierusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo describuntur,
Act.8. fuisse subuersam. *& infra.* ¶ Poterat vtique Petrus Simoni mago vendere, quod petebat; immo poterat simulare venditem (spiritus enim sanctus nec uenundari, nec emi potest:) sed oblatam pecuniam cum
1.Reg.9. offerente damnauit. *& paulo post.* ¶ Nec quemquam moueat illud;
† al.regnorum quod in primo Regum † libro legimus, Saulem[n] uolentem ire ad Samuelem dixisse puero suo, ad eum se ire non posse; quia pretium quod offerret pro uaticinio, non haberet; & puerum respondisse. [Ecce inuenta est in manu mea quarta pars sicli pecuniæ, & dabo uiro Dei, & annuntiabit nobis uiam nostram.] Non enim scriptum est, quòd Sa-

Requiescere super dominum quis dicitur.
† Aliàs, contẽptu, secundum Laur.

f ¶ *Vdices.*] CASVS. Quidam cum de simonia reprehenderentur, excusabant se exemplo quorumdam in veteri testamento: sed Hieronymus ostendit simoniacos esse damnandos. Primo, per verba Michææ prophetæ ostendentis propter hoc Hierusalem fuisse destructã. Secundo per damnationẽ Petri, quã fecit in Simonẽ magũ. Tertio, excusat Samuelẽ prophetã. Quarto, Achiã, dicens ꝙ pecuniã oblatã non receperunt: aut si ponas eos recepisse, non pro munere prophetiæ, sed in stipes tẽpli, & ĩ sũptus necessarios receperũt. Quinto, excusat Heliseũ, ꝗ nõ est credẽdus ab Azaele aliquid accepisse: quẽ cõstat munera oblata à Naamã Syro respuisse. Secunda pars icipit ibi, *Poterat.* Tertia ibi, *Nec quemquã moueat.* Quarta ibi, *Nec ipsum.* Quinta ibi, *Vnde in quarto.*
f ¶ *Iudices.*] aliàs incipit, Duces. verba Michææ prophetæ: & est talis casus. Quidã cum reprehẽderent de simonia, excusabant se exẽplo quorũdã in veteri testamẽto: quos Hiero. ponit ĩ hoc cap. Primo ergo ponit verba Michææ ꝓphetæ, & exponit ea, ostendẽs ꝑ hu iusmodi simoniacos Hierusalẽ fuisse destructã. Secundo ibi, *Poterat Petrus.* ponit verba Petri cũ oblata pecunia Simone cõdemnantis. Tertio, excusat Samuelẽ de quarta parte sicli à Saule oblata. Quarto, excusat Achiã de panib⁹ sibi ab vxore Hieroboã oblatis. Quinto, Heliseum de pecunia quam Azael nũtius Benadab sibi obtulit: quia non est verisimile ꝙ acceperit.
g ¶ *Eius.*] populi Iudaici. Ioan.
h ¶ *Requiescebant.*] Ille dicitur requiescere super dominum qui obtentu † sacerdotij vel prophetiæ non viuit luxuriose. & expone, requiescebant, idest, gratiam eius habebant secum, secundum opinionem suam.
i ¶ *Non venient.*] quasi impunitatem sibi promittebant.
k ¶ *Mala.*] quæ minantur nobis prophetæ.
l ¶ *Arabitur.*] hostili aratro, idest, desolabitur. & esse desinet: arg. ff. quib. mod. vius fru. amit. si vsus fruct⁹. & hoc factũ ẽ a Romanis. ADDITIO. 76. dist. ieiunium. Archid.
m ¶ *Pomarij erit.*] Custodia enim pomarij collectis pomis deseritur: & ideo hoc dicit.
n ¶ *Saulem.*] Historia. Legitur in primo libro Regum, quòd cum Saul cum quodam seruo suo asinas quæsiuisset patris sui, & nõ inuenisset: dixit seruus Saul: Hic est vir Dei, qui sine ambiguitate loquitur: eamus & quæramus ab eo. & ait Saul. Quid feremus ei? iam panis deficit in sitarchijs nostris, & sportulam non habemus. ait seruus: Habeo in manu mea quartam partem stateris argenti. & ierunt ad prophetam: & iunctus est Saul in regem a Samuele de præcepto Domini.

EX ILLA. CASVS. Concludit Gratianus ex duobus capit. suprapositis scilicet cap. Petrus, & cap. cum omnis. ꝙ simoniaci, sicut hæretici a fide deuiant.
ITEM OPPONITVR. Hæc est quarta pars quæstionis, in qua vult probare sophistice, ꝙ dare aliquid pro rebus ecclesiasticis, non est peccatum. Ioannes de Fan.
CASVS. In hoc §. & sequenti capitulo probat Gratianus superficialiter ꝙ vendere spiritualia non sit peccatum. Et hoc facit tribus exẽplis. Exemplo Saulis, qui non iuit ad Samuelẽ sine munere ꝓ vaticinio expetendo. Exẽplo vxoris Hieroboã, quæ non iuit sine munere ad hominẽ Dei scilicet Achiã prophetam. Et exẽplo Christi, qui vẽditus auriculam serui sanauit. Sed has obiectiones soluit sequenti cap. & §. cum ergo. c. numq̃. secundum Hieronymum.
d ¶ *Item opponitur.*] hi scilicet, quod ꝓpositũ est principaliter: ꝙ scilicet vendere spiritualia sit peccatum, vel ꝙ ordo venditus non habet gratiam spiritussancti.

2 ¶ Sed

a ¶ *Sed fac*] idest, pone. & ita secundum canones potest pars ponere falsum. de cons. dist. 4. sanctum.
b ¶ *Quinque sunt oboli.*] Argu. in delicto quantitatẽ rei attendi. j. 14. q. vlt. cap. vlt. j. 17. q. 4. quicumque. j. 17. q. vlt. quælibet sunt.
c ¶ *Qui vtinam.*] Et hoc negatiue legas, idest, vtinam non plus acciperent. simile etiã habes 23. q. 4. si ea. & 26. quæst. 5. episcopi. & ideo forte hoc dicit: quia si plus non deberent accipere, nullus esset qui vellet simoniam committere. vel ideo forte, quia quanto minus quis acciperet, tanto minus peccaret [1]: secundò q̃ dicit de abigeo: minus enim punitur p̃ porco vel oue quam p̃ boue. ff. de abigeis. l. 1. respõ. Vel posset intelligi sm̃ illã decr. extra de simo. & si quæstiones. Argu. contra j. 14. q. vlt. cap. vl. 17. q. 4. quicumque. extra de simo. ex tuæ. Sed hæc cõtraria habent locum quando mens corrumpitur.

[1] Cõcor. tex. l. aut facta. §. quantitas. ff. de pœn. & ibi glo. cum concor.

m ¶ *Faceret.*] Arg. contra Cathalanos.

N ¶ *Vmquam.*] CASVS. Dicitur hic, quòd diuinatio raro in bonam partem accipitur. vnde illi, qui pro indicatione futurorum pecuniam accipiebant, non erant veri prophetæ, sed diuini: licet se crederent esse prophetas.

muel acceperit, aut quòd illi obtulerint: quin potius à propheta pascuntur, & inuitantur ad prandium. Sed fac [a] eum accepisse: stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quàm munera prophetiæ: siclus enim viginti obolos habet; & quarta pars sicli, quinque sunt oboli [b]. Et nostri igitur sacerdotes, si volunt vendere prophetiam, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subuertit, quinque [*] tantum obolorum sint mercede contenti: qui vtinam [c] non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. ¶ Hoc ipsum sonat, & in tertio regnorum libro, quòd vxor [d] Hieroboam infirmante filio pergit ad Achiam hominem Dei [e]; & defert ei decem panes [*], & crustulam, & vas mellis; quia [*] hæc magis in sumptum [f] prophetæ, quàm muneri prophetiæ reputanda sunt. Licet potuerint hi, qui ad ariolos ire consueuerant (quia multi diuini, & arioli erant in Israel) mala consuetudine æstimasse id ipsum etiam de prophetis, & voluisse sanctis viris offerre, quod diuinis offerre consueuerant. ¶ Vnde [*] in quarto libro Regum [1] legitur, [quòd Helisæus [g] venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annuntiaueruntque ei dicentes. Venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaelem [h]: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, si euadere de infirmitate hac potero. Iuit igitur Azael in occursum eius, habens secum munera, & omnia bona [i] Damasci, onera quadraginta camelorum.] Sed non est credendum accepisse: sicut de eodem Helisæo legitur, quòd Naaman mundatus a lepra obtulit [k] ei munera dicens [Obsecro, vt accipias benedictionem à seruo tuo. At ille respondit. Viuit [l] Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret [m], penitus non acquieuit.]

3. Reg. 14.
4. Reg. 8.
[1] al. Regnorum
4. Reg. 5.

¶ *Caput hoc in vno vetusto exemplari coniunctum est superiori, & loco primæ dictionis,* Iudices, *legitur,* Duces. *quemadmodum est apud B. Hieronymum in versione 70.*
* ¶ Quinque tantum obolorum sint mercede contenti, qui.] *Ista omnia absunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetustioribus, præter dictionẽ,* qui. *Sed non sunt expuncta, quia sententia non officiunt.*
* ¶ Decem panes.] *Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet,* panes, & vuas passas, & vasculum mellis. *In Græca autẽ vulgata & crustula, & vua passa cõmemorantur,* ἄρτους, *inquit,* καὶ κολλύρια τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ σταφυλάς.
* ¶ Quia hæc magis.] *Ista vsque ad* ¶. Licet *non habentur hic apud B. Hieronymum, sed loco eorum hæc.* Dicitur enim, quid secum illa portauerit: & tamen propheta non scribitur accepisse, quippe cum & corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit. licet, &c.
* ¶ Vnde in quarto.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronymum.*

Idem in eodem capite.

¶ Quòd diuinatio in bonum non accipitur. C. XXIIII.

NVmquam [n] diuinatio [o] in scripturis in bonam partem accipitur. [Non est augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel.] Videbantur sibi quidem esse prophetæ: sed quia pecuniam accipiebant; prophetia ipsorum facta est diuinatio. Num. 23.

¶ *Hoc etiam caput in aliquot vetustis est coniunctum superiori, & legitur vt in originali,* Numquam enim.

Cum ergo secundum [p] Hieronymum boni prophetæ non munera prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi, malis autem, qui accipiebant, prophetia, quæ Dei erat donum, in diuinationem, quæ diabolica est, conuertebatur; quid aliud colligitur, nisi quod simoniacis (quod superius dictum est) nulla spiritualis gratia cooperatur?

d ¶ *Quod vxor.*] Historia. Legitur in tertio libro Regum, quòd cũ ægrotaret primogenitus filius Hieroboam, dixit vxori suę: Tolle tecum munera, & mutato habitu, vade ad Achiã prophetã vt iudicet tibi quid futurũ sit de puero. Quæ cum venisset ad prophetã: etsi præ caligine oculorũ videre nõ poterat, dixit tamen: Ingredere vxor Hieroboam: quare te aliã simulas? ego missus sum ad te durus nuntius. & cum multa nuntiasset ventura super domum Hieroboã, subintulit: Vade in domũ tuã, in introitu tuo in vrbem morietur filius tuus: & solus de semine Hieroboam in sepulchra patrum suorum inferetur. Historia de Helisęo propheta in littera patet.
e ¶ *Achiam hominem Dei.*] qui ei prædixit mortem filij Abiæ: & qui ei peccata sua exprobraret, & suã visionem prædiceret, vt j. ead. si quis inquit. dic vt 23. q. vlt. cap. vlt.
f ¶ *In sumptum.*] Ad sumptus enim & sustentationem accipere licet. extra de simonijs, cum sit. 23. q. 5. dicat. ff. de officio proconsulis, solet. ff. de officio præsidis, plebiscito? Et ita presbyter si pauper est, accipere potest pro celebratione Missæ. extra de præbendis, significatum, nisi sit propter sacerdos. de consecr. dist. 1. sufficit.
SOLVTIO. quod no. 21. quæst. 2. cap. vlt.
g ¶ *Helisæus.*] qui misit lignum in aquam, & natauit ferrum. j. de consec. dist. 2. reuera.
h ¶ *Ad Azaelem.*] suarum rerum dispensatorem.
i ¶ *Bona.*] idest, aliqua de omnibus bonis, idest, de omni genere bonorum. ff. de regu. iur. aliud. §. refertur.
k ¶ *Obtulit.*] Arg. in eodem facto secundum diuersitatem intentionis alterum peccare, & alterum non, vt 32. q. 5. proposito.
l ¶ *Viuit.*] Hæc iuratio erat in veteri testamẽto. 22. q. 2. & iurabũt.

[*] Idest, potest locare operas suas. Presbyter pauper pro celebratiõe Missæ accipere potest.

n ¶ *Numquam.*] idest, raro [2] pro maiori enim parte dictum est. aliter falsum est, vt s. eadem, eos qui.
o ¶ *Diuinatio*] Hoc enim impossibile est, q̃ diuinatio sit prophetia. expone ergo sic: facta est diuinatio. i. diuinatio eorũ quæ credebãt esse prophetia. eorũ enim prophetia declarata est nõ esse prophetia.
ADDITIO. Vt hoc melius intelligas, scias quòd prophetia est rerum latentium præteritarum, præsentium, vel futurarum ex diuina inspiratione manifestatio, secundum Papiam.
CVM ERGO CASVS. Concludit Gratianus ex præmissis, q̃ vacua est gratia spiritus sãcti i eis q̃ munera accipiũt: nõ obstãte exẽplo q̃ Petrus vẽdit' fecit miracula, q̃a hoc fecit causa mysterij ad exẽplũ patiẽtiæ, vel vt prodesset alijs, & non emẽti vel vẽdẽti: sicut simoniaci prosit ignorãtibus eos esse simoniacos: & nõ obstãte eo q̃ sæpe ad bonũ finẽ veniunt q̃ malo principio ichoãt.
p ¶ *Secundum.*] Et ita docet nos magister resistere. Arg. à simili. 27. q. 1.

[2] Cõcor. gl. in l. si hæreditatẽ. ff. ma. & de conse. dis. 5. nũquã.
Diuinatio nõ potest esse prophetia.

q. 1. nuptiarum. ff. de condi. indebi. si reus. 32. q. 7. Apostolus. præterea responderi potest per id quod nota. j. eo. eos 1.
a ¶ *Item obiicitur.*] In defensionem simoniacorum vsque ad §. sed nihil. & ibi statim incipit impugnare eos.
b ¶ *Per supplantationem.*] tñ factã illictu dñi. 7. q. 1. quàm piculosũ. argu. 27. quæst. 2. nec aliqua. j. 27. quæst. 2. institutum est.
e ¶ *Difficile est.*] id est, numquam j. eo. si quis neque. quandoq; ponitur pro vix. 47. dist. quantumlibet 3.
f ¶ *Bono.*] sic 14. q. 5. neque. Arg. contra, extra qui fi. sint legi. tãta. & de matrimonio contracto post votum de futuro.

Bene ibi not. per Lau. cuius fuit ista gl. sed nõ no. secundũ Ioã. & ibi dixi sẽtentiã Lau. s ver. portio. mã. Arch.

Prin-

1. Cor. 3.

Cum enim in sacramentis neque qui plantat, neque qui rigat, sit aliquid; sed qui incrementum dat, Deus; quis operatur in eis, si Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, sed est otiosus? Item, quod dicitur de Christo, quòd sicut Christus venditus auriculam restituit Malcho, & fecit miracula; sic & spiritus sanctus posset vendi, & in ipsa venditione suam gratiam operari, non valet hæc similitudo. Non enim hoc operatur spiritus sanctus spiritualiter in perfidis mercimonijs auaritiæ, quod Christus gessit corporaliter certi mysterij causa ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria est similitudo, cum credatur posse vendi, sicut Christus; credatur etiam spiritus sanctus posse crucifigi: quod impossibile est. Potest etiam intelligi (vt à similitudine non recedamus) quòd sicut Christus venditus non venditori, vel ementi, sed eis, qui nescientes aderant, dona sua gratia contulit, pro quibus etiam in cruce supplicauit; sic & spiritus sanctus non vendenti, vel ementi, sed his, qui de manibus eorum, ignorantia ducti, sacramenta Dominica accipiunt, sua gratia effectum largiri probatur. Item obijcitur [a], *quòd etsi malum sit ecclesias emere, tamen sæpe sinistra principia ad felices perueniunt exitus. Vt Iacob per supplantationem* [b] *peruenit ad benedictionem, vt seges, quæ leprosa manu seritur, munda tamen metitur, vt ex adulterino concubitu pulchra soboles nascitur; sic & pecunia, quæ per simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cum pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum simoniacis patrocinatur. Ait enim Leo episcopus ad Mauros episcopos, epist. 85. al. 87.*

Lu. 22. Io. 18.

Gen. 27.

Ansl. 7. c. 17. Dist. 61. c. miramur. al. ipso

¶ Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono exitu. C. XXV.

PRincipatus, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit; etiam si moribus, atque actibus non offendit [c] ipsius [d] tamen initij sui est perniciosus exemplo. Et difficile est [e] vt bono [f] peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio [g].

Item Gregorius Antiocheno episcopo, lib. 7. epist. 47. indict. 2.

¶ Non sæpe ædificatur bonum opus, vbi Christus fundamentum non est. C. XXVI.

1. Cor. 3.

CVm Paulus dicat [Fundamentum [h] aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus;] consequenter probatur; quia vbi Christus non est fundamentum, nullum boni operis est superædificium.

¶ *Apud B. Gregorium sic legitur.* Prædicator autem egregius [dicit fundamentum, &c.] Quisquis ergo cum dilectione Dei, & proximi, fidei, quæ in Christo est, firmitatem tenens eundem Iesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandũ ergo est, quòd vbi Christus fundamentum est, bonorum quoque operũ sequatur ædificiũ.

Ioan. diac.

Idem Syagrio, & alijs episcopis, lib. 7. epist. 110.

¶ Non potest fieri eleemosyna ex pecunia simoniace acquisita. C. XXVII.

Poly. l. 2. tit. 1. Ansl. l. 5. c. 30. Pann. l. 2. c. 194. Iuo p. 5. c. 112.

NOn est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis [i] rebus accipitur; quia qui hac intentione male accipit, vt quasi bene dispenset, grauatur potius, quàm iuuatur [k]. *& paulo post.* ¶ Vnde etiam illud certum est, quia etsi monasteria, aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit. *& paulo post.* ¶ Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, aperte sacra scriptura nos prohibet dicens [Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere.] Quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur; omni-

Prouer. 21.

g ¶ *Principio.*] Argu. initiũ spectandũ & quantũ valeat bona fides a principio, collige ex his arg. 3. quæst. 10. placuit. 10. q. 3. ppositum. 61. dist. miramur. 92. dist. si quis epis. extra de elect. auditis. extra de cen. peruenit. ff. de rei vend. si in aliena. & de publiciana. depretio ff. de his qui no. infa. qd ergo. & de orig. iur. l. 1. Arg. contra. ff. de legib. nõ omnium. 16. q. 3. §. potest. §. ult. 17. regula. j. 14. q. 5. neque. j. 16. q. 1. c. vlt. & q. 3. si sacerdotes. extra de iure patro. cura pastoralis. Ioã. Si quis semper habet malam fidem, numquam habebit exitũ bonũ: secus in contrarijs. B.

h CVm Paulus dicat.] ¶ *Fundamentum.*] Arg. contra. De vile principium melior fortuna sequetur. Et argu. non baptizatũ non suscipere ordinẽ. 24. q. 1. vbi sana. j. ead. q. si quis per ignorãtiã. & j. eo. si quis contigerit. extrà de presby. non bapti. veniẽs. &c. si qs.

NOn est putanda.] CASVS. Ostendit Grego. in hoc c. q nullus debet simoniã committere, vt postea ex pecunia velit ecclesias cõstruere, vel eleemosynas facere: tum quia scriptum est, Honora Deum de tuis iustis laboribus. Tũ quia dicit Salomon, Qui offert sacrificiũ de substantia pauperis, &c. Et hæc in prima parte. In secunda parte instruit clericos ad dignitatem, vt antequam accedant ad dignitatẽ, vires suas metiantur, vt ad quam [l] se sufficere credunt, cum metu accedant. Vel sic.

CASVS. In prima parte probatur triplici auctoritate, q de illicite acquisitis non est eleemosyna facienda. Prima auctoritas est illa, *Hostiæ impiorum*, &c. Secunda, *Honora Deũ.* Tertia, *Qui offert sacrificiũ*, &c. In secũda parte dicit, q si aliqs ad honorẽ debet accedere, prius vires suas consideret: & etiã si se sufficientẽ videat, cũ timore accedat: aliter nullo modo accedat.

Côcor. tex. in subsidiũ. cũ ibi not. ff. de iudi. & in l. 1. cũ gl. in ver. petiuimus. ff. ad Maced.

[i] Sed Hu. dicit difficile, quasi nõ impossibile.

[4] Ad hoc extra de elect. dudũ. & vbi de hoc & 16. q. 3. si sacerdotes. Archi.

Ordinem suscipere non potest qui baptizatus non est.

PRincipatus quem.] CASVS. Prælati qui dignitates male acquisiuerunt, etsi alios nõ offendãt: malos tñ exitus cõsueuerũt habere. difficile enim est vt bono peragant exitu, &c. Seq. c. patet.
c ¶ *Non offendit.*] sic 14. quæst. 5. neque.
d ¶ *Exemplo.*] Habetur & ratio exempli. Nonnulla siquidem in cãonibus operantur, Multa enim reprobantur ne sint perniciosa exempla, quæ possent tolerari, vt 11. q. 3. præcipue. & 50. dist. de his vero. & dist. 82. plurimos. & dist. 96. bene. & arg. 21. q. 2. si quis iam.

Reprobãtur multa ne sint exemplo perniciosa.

i ¶ *Ex illicitis rebus.*] Hic dicitur q de male acquisitis non debet fieri eleemosyna: quod verum est cum dominiũ non est translatũ vel si repetitio competit, vt dixi in summa, 14. q. 5. sed vbi nõ competit repetitio. bene: vnde & meretrix potest facere eleemosynã, sed nõ latro: arg. ff. de condi. ob tur. cau. l. idẽ. §. quoties. Sed q si de

pecunia

pecunia simoniaca fundata est ecclesia? Dico quod non demolietur: 14.q.6.comperimus.& 12.q.2.aurum. Sed quid de iure patronatus [a] illius ecclesiæ? Dic quod datur ecclesiæ cui facta est ignominia. extra de simon. de hoc autem.in authen.de san.episco.§. pro omnibus.ff.de calum.generaliter.§. illud. Item quid si ex pecunia simoniaca quis emit vineam: numquid de fructu faciet eleemosynam? Non: quia eodem iure censetur cum pecunia: cum fructus in locum pecuniæ succedant: arg. extra de vsu. cum tu.in fin.ff.de leg.2.Imperator.§.vlti. & l. sequen. & ∫.94.dist.cap.1.Arg.contra.ff.de fur.qui vas.§.penul.& vlt.

a ¶ *Facere*] Sed opponitur, Fac tibi amicos de mammona iniquitatis.sed sic exponitur,id est,de diuitijs, sollicitudinibus & laboribus acquisitis:vel quibus abstulisti sua,restituas [b], vel eorum parentibus: vel illis mortuis sacerdotibus offeras: & isti omnes facti tibi amici orabunt pro te ad Dominum. licet enim dictum sit: Quæ in malum acquisiuisti, in bonum expende:non tamen id tibi patrocinabitur.H.male acquirere pro eleemosynam,& id in bonum expendere, nihil aliud est quam filium in conspectu patris mactare. 14.q.5.immolatus. aliter autem acquisitum. vt amore filiorum, & in bonum expensum, id tibi patrocinabitur ad præmium.Hugo.

b ¶ *Prius vires suas.*] *Sumite materiam vestris qui scribitis æquam Viribus: & versate diu quid ferre recusent, Quid valeant humeri* ar.ff.de excu.tuto.paupertas. Idem dicit lex in multone.ff.ad legem Aquil.l.idem iuris.§.1. & l.qua actione.§.2.

c ¶ *Abstineat.*] Hic præsumitur contra indignum prælatum statim quod male sit electus:arg. à contrario sensu, 61.dist.miramur. versicu. nec putandus est honor.

i ¶ *Verumetiam excellentiæ.*] Ecce quod crimen alicuius nocet innocenti [l], arg.dist.61.miramur.versicu.sicut enim. arg.ea.q. domnus,contra ∫.ea.q.4.c.1.arg.8.q.4.c.1.contra dist.82.si qui sunt presbyteri.Arg.dist.37.§.vt itaque.arg.de consecra.dist.2.in sancta.Arg. contra,24.q.1.non turbatur.arg.6.q.1.ex merito. arg. 49.dist.§.1. arg.

Crimen alterius nocet innocenti.

‡ De hoc no. B. extra de pæn.quibusdam.

[a] Scilicet empto per pecuniam.Ioã.de Fan. contra id extra de iure patron. de iure.

Facere amicos de mammona iniquitatis, quid.

[b] Hic videas quod habetur.14.q.5. sed hic. ibi exponitur prædicta auctoritas.

Horatius in arte poetica.

potentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursus scriptum est [Honora Dominum de tuis iustis laboribus.] Qui ergo male tollit, vt quasi bene præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur, [Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filium in conspectu patris.] Quantus autem dolor patris sit, perpendamus, si in eius conspectu filius victimetur. Et hinc facile cognoscimus, quantum apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est, dilectissimi fratres, sub obtentu eleemosynæ, peccata simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere [a]: aliud propter eleemosynas peccata committere †. *& post pauca.* [β] Quisquis ergo sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad vtilitatem adipisci desiderat; prius vires suas [b] cum hoc, quod est subiturus, onere metiatur, vt si impar est, abstineat [c]; & ad id cum metu etiam, cui † se sufficere existimat, accedat.

Prou. 3.

Eccli. 34.

† al. perpetrare

† al. qui

α ¶ Iuuatur.] *Si hic interponatur caput, Eleemosyna. infra. 14.q.5. erit integer hic locus.*

β ¶ Committere.] *Hic apud B. Gregorium interseruntur c. Hoc quoque. dist. 59. & c. Sicut neophytus. dist. 48.*

Item Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum, lib. septimo, epist. 114.

al. Theodeberto

¶ Pastor simoniacus nullam ouibus præbet medicinam. C. XXVIII.

FErtur simoniaca [d] † hæresis (quæ prima contra Dei ecclesiam diabolica plantatione subrepsit, & in ipso ortu [e] suo, zelo † Apostolicæ vltionis percussa, atque damnata est) in regni vestri finibus dominari: cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. Si enim vita deest, fides [f] meritum non habet, beato Iacobo attestante, qui ait [Fides sine operibus [g] mortua est [h].] Quæ enim opera esse valeant sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti conuincitur obtinere per præmium? *& post pauca.* ¶ Hinc igitur non solum in ordinatoris, & ordinati animam lethale vulnus infligitur, verum etiam [i] excellentiæ vestræ regnum †, episcoporum culpa (quorum magis intercessionibus iuuari debuerat) prægrauatur †. Si enim dignus is sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur [k]; restat, vt nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas, nihil defendat industria; sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum uitia remunerantur honore; in locum vltoris [l], is, qui fortasse fuerat vlciscendus [m], adducitur: atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis se hostilibus feriendum exponit? aut qualem de se fructum producturus est, cuius graui peste radix infecta est? Maior ergo metuenda est locis illis fore calamitas, vbi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam prouocant [n], quàm per semetipsos populis placare debuerant.

Polyc. ibidem. Ans. l. 6. c. 78. Iuo p. 5. c. 111. lib. 2.

† al. simoniacã hæresim

† al. solo

† al. regimen vestrorum episcoporum

† Sic consfigis, quod Theodoricus fuit decapitatus apud Coloniã & Theodebertus intoxicatus a Brunichilda.

Cum ergo secundum Leonem simonia non bono peragatur exitu, secun-

FErtur.] CASVS. Gregorius reprehendit hic reges Franciæ eo quod in suis finibus sinunt simoniam vigere. Et ostendit hoc esse damnum regi: quia simoniaci nocent regimini eorum de suis iniustis orationibus, quorum intercessionibus debuerat adiuuari. quis enim de ipsorum orationibus confidere potest, quos intus cognoscat esse vulneratos? & qualis fructus producitur cum radix est infecta?

d ¶ *Simoniaca.*] Notat Gregorius primo de negligentia reges istos Franciæ, eo quod dominatur simonia in regno eorum. Secundo dicit quod ipsorum prælatorum culpa in eorum regimen retorqueatur. Tertio timendum est de his qui tales apud Deum intercessores habent, qui in se prouocant iram Dei, quam placare debent.

e ¶ *Et in ipso ortu.*] quo ad nouum testamentum: & intellige post resurrectionem: & sic non est contra de consecra. dist. 2. primas.

f ¶ *Fides.*] professionis scilicet.

g ¶ *Operibus.*] exterioribus.

h ¶ *Mortua est.*] si tempus datur vel locus. de pæni. dist. 3. cap. vlt. arg. 2.q.7.cap.sicut s.arg. ∫.ea.q.multi. Et est arg. quod res inter alios acta, alijs non præiudicat. ∫.de pænitentia dist.6.cap.1.ff. de re iudi.sæpe. Ioan. Hoc breuiter tene, quod res inter alios acta, alijs non nocet generaliter: nec crimen alterius alij nocet. in casibus tamen specialibus fallit quod in iure expresse inueniuntur. extra de re iudic. quamuis. & 6.q.1.§.verum. & alijs similibus casibus, vt 2. q.6.§.diffinitiua.

k ¶ *Suffragatur.*] Nam dicit lex: qualiter quisque meretur, non quantum dare sufficiat assumetur. C.de epis & cleri. si quemquam. Sed quæritur quare scribit Papa regi, cum non habeat potestatem super his. 11.q.2. sacerdotibus? Ideo, quia participes erant: vel quia erat incorrigibiles, vt ∫.ea.q.vlt.c. vlt. 17.dist.nec licuit. extra de iud. cum non ab homine.

l ¶ *Vltoris.*] idest, prælati, qui vitia aliorum debet vlcisci.

m ¶ *Vlciscendus.*] idest, propter peccata sua puniendus.

n ¶ *Prouocant.*] in se, non in illos pro quibus supplicant. & ita etiam exaudit 3.quæst.7.in grauibus.

CVM ERGO. Concludit Gratianus ex omnibus supradictis, quòd

Simonia dominatur in Francia.

Res inter alios acta alijs regulariter non nocet.

Propria. q. d. assumis officium vltoris ille, de quo debet vltio sumi.

quòd ex malo initio bonus exitus non speratur.

S *Icut.*] Casvs. Dicitur in hoc cap. q sicut eunuchus fuit qui Ioseph comparauit: sic eunuchi sunt, idest, sine humore gratiæ qui simoniam committunt: & in eis ignis spiritus sancti non viget. Quod probatur exemplo Antiochi, quo vendente sacerdotiũ ignis qui

d *Antiocho*] Iste Antiochus Græcus fuit: & multũ Iudæos oppressit: & vendidit sacerdotiũ templi. Et est arg. hic q in vete. test. simonia erat ordinem emere.

e *Non lucere.*] Ignis missus à Hieremia in puteũ: qui tamen post numquã fuit inuentus: sed aqua pinguis lapidi supposita illũ comburebat. de isto igne habes de pœni. dist. 3. iter hæc hircum. & puteus erat in valle Iosaphat: vbi Rex Persarũ fecit fieri templũ, & appellatum est a Hieremia nepthar, quod interpretatur purificatio. Ioan.

Antiochus multa faciono za perpetravit.
De igne Hieremiæ.

dum Gregorium nullum boni operis sequatur ædificium; nec sit putanda eleemosyna, quæ ex pretio simoniæ erogatur pauperibus; vulnerato pastore medicina non adhibeatur curandis ouibus; de infecta radice fructus nõ producatur; maior etiam calamitas in futuro metuatur; de tam sinistro principio quis felix exitus speratur?

Hinc etiam Augustinus ait.

Simoniacorum sacramenta effectu gratiæ carent. C. XXIX.

Gen. 39. | 2. Mach. 1. & 4. | † al. simoniacorũ

SIcut eunuchus [a] fuit, qui Ioseph comparauit; ita qui gratiam mercatur, viuum [b] semen non habet siccis genitalibus. Sic quoque ignis sacrificij, qui per septuaginta annos babylonicæ captiuitatis sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho [d] Iasoni vendente sacerdotium: quod significauit spiritus sancti ignem non lucere [e] in simoniacis † sacramentis.

Quid in his similitudinibus beatus Augustinus notare voluit; nisi quia sacramenta simoniacorum (sicut & ceterorum hæreticorum) licet sint vera quantum ad formam; inania tamen, & falsa sunt, quantum ad effectum, cum non possint in cordibus hominum gignere, vel accendere cælestem gratiam?

5 *Sed obycitur* [f] *illud Augustini contra hæreticos tractatu 5. super Euangelium Ioannis.*

Siue bonus, siue malus sit minister, per vtrumque effectus gratiæ confertur. C. XXX.

J. de conf. dist. 4. c. aliud. | Algerus l. 3. c. 5. | Ans. l. 9. c. 30. | Poly. l. 3. tit. 10. | 1. Cor. 3.

SI iustus [g] fuerit minister, computo eum cum Paulo, qui gloriam suam non quærit, dicens [Ego plantaui [h], Apollo rigauit [i], Deus autem incrementum dedit.] Qui vero fuerit superbus minister, cum diabolo computatur: sed non contaminatur donum Christi; quia per illum purus fluuius transit, & venit ad fertilem terram. Scio quia lapis ex aqua fructum ferre non potest: &, si per lapideos canales transit [k] aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generatur; sed tamen hortus plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus sacramenti vt lux pura ab illuminandis excipitur; sed per immundos transiens non coinquinatur.

Ab initio huius capitis vsque ad u. donum Christi. Algerus lib. 3. c. 5. citat ex beato Augustino, cuius tamen propria verba habentur infra de consec. dist. 4. c. aliud. §. si fuerit.

a Quia per illum.] *Apud B. Augustinum tractatu 5. legitur*, Quod per illum fluit, purum est; quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram: puta, quia ipse lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest: per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans; sed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus sacramenti ita est, vt lux: & ab illuminandis pura excipitur, & si per immundum transeat, non inquinatur.

SFDOsI. C-TVR Hæc est 5. pars huius quæstionis, in qua vult probare q si catholicus malus, scilicet toleratus conferat sacramentũ aliquod, bene valet, dummodo accipiens nõ sit in culpa: & idem credo de sacramentis ab hæreticis collatis in forma ecclesiæ. In tali tamen indiget manus impositione pp immanitatẽ hæresis. & hoc probat 18. autho. Ioan. de Fan.

f *Sed obycitur.*] In defensione simoniacorum probando, q habent effectum sacramẽta ab eis collata. Ioan.

S *I iustus.*] Casvs. Hic ostenditur, q si sacerdos iustus fuerit, est bonus minister sacramentorum, & non actor: quod probatur exemplo Pauli. si vero malus est, sua malitia sacramentis non obest: quia sicut aqua sterilis non est, quãuis per canalem sterilem fluat: ita virtus spiritualis etsi per immũdos trãseat, tamen ab illuminandis excipitur. Et not. quòd ab isto supradicto capitulo vsque ad cap. etiã corde, probatur q vera sunt sacramenta malorum sacerdotũ: & vere ab eis cõferuntur, dummodo in forma Ecclesiæ conferantur.

qui vixerat sub aqua septuaginta annis, extinctus est. Et nota duas historias in hoc c. scilicet de Ioseph, & igne. Legiť enim in Genesi q Ioseph vẽdit⁹ est à fratribus suis Ismaelitis euntibus in Aegyptũ: qui postea vendiderũt eũ Phutifar eunucho Pharaonis Regis: quẽ existimo miraculose eunuchizatũ: ideo quia emerat Ioseph vt eo abuteretur: cũ ante constet eũ vxorẽ habuisse & filiã. Item legitur in libro Machabæorũ q filij Israel in perfidiã deductis, Hieremias cũ quibusdã alijs ignẽ sacrificij absconderunt in valle vbi erat puteus occultus: post multos autẽ annos ad præceptũ regis Persidis quæsitus est ignis ille: quo inuento hauserũt aquã, qua ligna cõposita aspergebant, & statim ardebãt. pro quo miraculo Rex sup puteũ illũ tẽplũ ædificauit. tpe vero pcedente cũ Rex Antiochus regnũ suscepisset & regnaret in Iudæa, Iason frater sũmi sacerdotis adito rege obtulit ei talẽta al. & accepit ab eo sũmi sacerdotij principatũ: & statim extinctus est ignis sacrificij. Sequentes duo §§. plani sũt.

Ioseph venditio.

Ignis diu occultati miraculosa inuentio.

a *Sicut eunuchus.*] Phutifar qui primo habuit vxorem filiã Pharaonis: eum postea fuisset ordinatus sacerdos Heliopolis, fuit exectus. Vel vt quidam dicunt, siccauit Dominus genitalia eius, quia ad turpes vsus emerat Ioseph.

Phutifar gener Pharaonis in sacerdotio fuit exectus.

b *Viuum semen.*] scilicet boni operis.

c *Sub aqua*] Argu. dist. 81. cap. si qui. Argu. tamen contra 58. dist. cap. vlt. & J. ca. Dominus. Ioan.

g *Si iustus.*] Ab isto cap. vsque ad illud, etiam corde. ostendit magister, quòd sacramenta hæreticorum vera sunt, & vere ab eis conferuntur, si in forma ecclesiæ conferantur: non tamen quo ad virtutem: cum distinctione tamen: quia sacramenta necessitatis: si in necessitate quis sumat ab hæretico, vel etiam si ignoranter sumat: & virtutem & veritatem quidem accipit sacramenti. Si vero non necessitate vel scienter accipit: veritatem quidem accipit sacramenti, non virtutem. si tamen ficte accipit, & post agat pœnitentiam, habebit vtrumque. de consecratio. distin. 4. tunc valere. & §. sed notandum 1. infra eadem. In sacramento vero dignitatis, vt in ordine, distingue secundum illam distinctionem. 1 1. quæst. 3. ordinationes. & in summa ibi posita. In sacramento Eucharistiæ dicimus quòd de manu hæretici sumendum non est: 24 quæst. 1. cap. vlti. & 3 2. distin. §. verum. si tamen accipiatur, verum est corpus, si in forma ecclesiæ est confectum: licet quidam dicunt, q ipsi non conficiunt. 24. q. 1. schisma.

Hæreticorũ sacramẽta sũt vera.

1 De hoc legi. & not. J. eo. §. sed notandum est. Archi.

a Ad idẽ de pæ. dist. 3. §. illud autem. Greg. in fin.

ADDIIIO Arg. de consecrat. dist. 5. quid sit. Archid.

h *Plantaui*] prædicando.

i *Rigauit.*] baptizando.

k *Transit.*] infra eadem, sic populus. contra. Sol. hoc de sacramentis necessitatis, quæ semper habent effectum nisi culpa suscipientis impediat, & ibi de sacramentis dignitatis. vel hic de ficte ordinatis:

Sacramenta sunt duplicia.

Idem ad Vincentium Donatiſtam, epiſt. 48.

¶ De eodem. C. XXXI.

EX catholica [a] eccleſia ſunt omnia [b] Dominica ſacramenta: quæ ſic habetis, & datis, quemadmodum habebantur [c], & dabantur, etiam priuſquam inde exiretis.

Algerus l.3.c.9. Deuſdedit in tract. de ſimoniacis. Poly l.3.tit.10.

*Idem de baptiſmo contra Donatiſtas, lib.*5.c.19.

¶ De eodem. C. XXXII.

SIc† autem Deus [d] adeſt ſacramentis, & verbis [e] ſuis, per quales libet adminiſtrentur, & ſacramenta Dei vbique recta ſunt; ſicut‡ mali homines, quibus nihil proſunt, vbique peruerſi ſunt.

Algerus l.3.c.2 Iuo p.1.c.117. † al. ſi ‡ al. &

*Idem lib.4.de bapt.contra Donatiſtas, c.*12.

¶ De eodem. C. XXXIII.

NEc foris ergo, ſicut nec intus quiſquam, qui ex parte † diaboli eſt, poteſt vel in ſe, vel in quoquam maculare ſacramentum, quod Chriſti eſt.

Algerus ibidem Deuſdedit in tract. de ſimoniacis. Anſ.l.9.c.48. Polyc. ibidem. † al. patre diabolo

*Idem ad Emeritum, epiſt.*164.

¶ Sacramenta, quæ non mutantur, catholicis, & hæreticis communia probantur. C. XXXIIII.

SAcramenta, quæ non mutaſtis [f], ſicut habetis, approbantur à nobis: ne forte cum veſtram prauitatem corrigere volumus, illis myſterijs Chriſti, quæ in veſtra prauitate deprauata non ſunt, ſacrilegam faciamus iniuriam [g]. Neque enim & Saul deprauauerat vnctionem, quam acceperat, cui vnctioni tantum honorem rex Dauid pius Dei ſeruus exhibuit.

Algerus l.3.c.9 Poly.l.7.tit.10. 1.Reg.24.& 26.

Idem ad Donatiſtas.

¶ De eodem. C. XXXV.

SIcut ficti [h] veraciter, non ficte recipiunt, nec eorum baptiſma reprobatur; ſic & illa, quæ ſchiſmatici, vel hæretici, ſi non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera eccleſia, cum ad nos veniunt, non emendamus [i], ſed potius approbamus.

¶ Verba ipſa prioris partis huius capitis uſque ad u. reprobatur. *non ſunt inuenta apud B. Auguſtinum: ſed habetur ſententia lib.1.de baptiſmo contra Donatiſtas c.*12.*Reliqua autem huius capitis pars eſt in eodem lib.c.*13.

*Idem contra litteras Petiliani, lib.*3.c.9.

¶ Non fugiantur ſacramenta Dei, à quocumque miniſtrentur. C. XXXVI.

NEque in homine bono aliquis Dei ſacramenta fugiat, neque in homine malo [k].

8. diſt.32.c.præter hoc.§. verū principia. Iuo p.10.c.75.

¶ *Libro tertio contra litteras Petiliani, vnde videtur ſumptum eſſe hoc caput, ſic legitur.* Nemo glorietur nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat nec in homine malo. *Hoc autem caput ſignificatur ſuprà diſt.*32.*c præter.§.verum principia.*

*Idem de baptiſmo contra Donatiſtas, lib.*6.c.44.

¶ Hominum malitia ſacramenta non profanat. C. XXXVII.

NOnne [l] Sodomitæ ethnici erant, ideſt, gentiles? Peiores [m] ergo erant Iudæi; quibus Dominus dicit [Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij, quàm vobis.] & quibus propheta dicit [Iuſtificaſtis Sodomā] ideſt in comparatione veſtri † iuſta [n] facta eſt. Numquid tamen ideo ſacramenta diuina, quæ apud Iudæos erant [o], talia erant qua-

Matth.10. Ezech.16. † al. veſtra, Sodoma iuſtificata eſt

ordinatis: ibi de his quos eccleſia tolerat. Vel dic q̃ ſunt polluta quantum ad illos, vt 49.diſt.cap.vlt.15.q.vlt.c.ſi.

EX catholica.] CASVS. Dicit Aug. quòd à catholica eccleſia vera ſumpſerunt hæretici ſacramenta, qui ſic habent & conferunt ſicut habebant ante quàm de eccleſia exirent. Sequētia tria cap. plana ſunt, & per ſe patent.

a ¶ *Ex catholica.*] In hoc & in duobus cap. ſequentibus dicitur q̃ vera ſunt ſacramenta hæreticorū, quæ in forma eccleſię celebrant.

b ¶ *Omnia.*] ideſt, omnium ſacramentorum veritas & forma.

c ¶ *Habebantur.*] Arg. contra ĩ.c.extra catholicam. ſed ibi expone, ideſt, extra formam catholicæ eccleſiæ.

d ¶ *Sic autem Deus.*] Deus dicitur adeſſe talibus ſacramentis, vt veritas ſubſiſtat, & vt virtus præſtetur ei qui accipit ignoranter.ſ.ea ſi iuſtus.

Verba in ſacramētis ſūt neceſſaria.

e ¶ *Et verbis ſuis.*] Et ita verba neceſſaria ſunt: arg. ĩ.c detrahe.

f ¶ *SAcramenta.*] ¶ *Non mutaſtis.*] ideſt, non extra formā eccleſiæ tradiditis.

g ¶ *Iniuriam.*] Arg. q̃ propter alterum non debet alteri iniuria fieri. de conſecr. diſt. 4. oſtenditur. ff. de reg. iur. non debet. Ioan.

SIcut ficti.] CASVS. Dicitur hic quòd ſicut ſi quis adultus ficte vel ſine contritiōe accedit ad baptiſmū, veruntamen recipit ſacramentum: ſic & vera ſunt ſacramenta, quæ ſchiſmatici & hæretici in forma eccleſiæ conferunt. Sequens cap. patet.

h ¶ *Ficti.*] Sed nūqd dandum eſt baptiſma ei, qui ficte accedit? Dic quòd * ſic, ſed poſt cōpellendus eſt fidē obſeruare: arg.45.diſt. de Iudæis. Verum autem baptizetur ignorans vel inuitus, vel dormiens, habes extra de bapt. & eius effectu. capit.maiores. §. item quæritur.

* Vide S Th. 3.p q.68. ar. 3. in c & ar. 4 ad 2. & 3. et ar. 2.& q. 69. art. 9. & 10.

i ¶ *Non emendamus.*] ĩ.de conſe.diſt.4.oſtēditur.& c. ſolet quæri. ĩ.c. ſi quis inquit. Sed contra. ĩ.c.q. ſicut vrgeri. Sed hic de fictiōe accipientis, quæ non impedit: ibi de fictione dantis, quæ impedit: vel quando non in forma eccleſiæ.32.diſt.§.verum.

k ¶ *NEque in homine malo.*] ideſt, tolerato [1], vel in neceſſitate. & ſic non eſt contra ĩ.diſt.32.nullus.& c.præter hoc.H.

1 Ad hoc ĩ. c. q̃ multi. vbi de hoc in gl. ex his. Arch.

NOnne.] CASVS. Hic oſtendit quòd apud malos erant ſacramenta. Nā peiores Sodomitis erant Iudæi: & tamē Dominus eorum ſacramenta vera eſſe probauit, dum ad ea celebranda leproſos quos mundauerat miſit: & dum eius angelus Zachariæ in templo miniſtranti aſtitit: & cū exauditū denunciauit. nec etiā gētiliū verba reprobant ſancti patres, vbi verum dixerunt.

Iudęi peiores fuerunt Sodomitis.

l ¶ *Nonne.*] vult probare Aug. in hoc c. q̃ apud hæreticos ſunt vera ſacramēta: quia erāt apud Iudæos, qui peiores erant Sodomitis. itē & alia rōne: quia ſi gētiles aliquid boni habuerūt, hoc ſācti viri nō reprobauerūt. Quod autē apud Iudæos eſsēt vera ſacramēta, probat exēplo Domini & Zachariæ. Zacharias tñ bon⁹ fuit: vnde rōne perſonæ nulla ē probatio: ſed iſte eodē mō ſacrificabat quo & alij Iudęi.

Iudæorū ſacramēta fuerunt vera.

m ¶ *Peiores.*] ĩ.24.q.1.non afferamus: quia illi tantum naturalem legem tranſgreſsi ſunt, Iudæi etiam ſcriptam: illi prædicatores nō habuerunt, iſti etiam Ieſum Chriſtum: apud illos nulla miracula facta ſunt [2], apud iſtos multa facta ſunt: & præterea iſti Chriſtum crucifixerunt. de pœn.diſt.1.periculoſe.

2 23.q.4.c. Nabucdonoſor.§. de Tyſ 1ijs.

n ¶ *Iuſta.*] ideſt, minus mala. arg.8.q.1.vereor. vnde dic, iuſtificaſtis, comparatione melioris vitæ, non poteſtate iudicij.

o ¶ *Talia.*] ideſt, tale ſacrificium eſt qualis ſacrificans. ĩ. eo. Dominus declarauit. ver. item nos dicimus.

¶ Andivi... quasi dicat non ꝟ.ea. Dominus. Hug.
a ¶ Quæ.] scilicet sacramenta. vt circumcisionem quando cum bo stijs in templo fuit præsentatus. de consec. dist. 4. propter. in fine.
b ¶ Et ea Zacharia.] Ecce per bonos ostendit sacrificium fuisse apud Iudæos.

rationum quædam sunt in bonis & malis, quædam in bonis tantū. In bonis & malis, vt sacramenta, baptismus in Simone, & prophetia in Saule, quorum vterque malus erat. In bonis tantum, vt charitas & aliæ virtutes.
e ¶ Operationes.] id est, multa sunt dona quæ spiritus sanctus operatur. 30. q. 1. peruenit.

An-

Lu. 17. Za. 1. les ipsi erant: quæ [a] Dominus quoque ipse percepit, & ad ea celebranda leprosos, quos mundauerat, misit; & ea Zachariæ ministranti angelus [c] adstitit, eumque in templo sacrificantem exauditum esse nuntiauit. Hæc eadē sacramēta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis peioribus, quàm sint ethnici; quandoquidem Sodomitis in malitia prælati sunt: & tamen illa sacramenta erant in vtrisque integra, atque diuina. Nam & ipsi gentiles, si quid diuinū, & rectum [d] in doctrinis suis habere potuerunt, non improbauerunt sancti nostri [¶al. viri]: quamuis illi per suas superstitiones, & idololatriā, & superbiam, ceterosque perditos mores detestandi essent, & nisi corrigerentur, diuino iudicio puniendi.

Idem lib. 3. c. 16.

¶ Sacramenta mali habere possunt, licet virtutem spiritus sancti habere non possunt. C. XXX...

Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 29. 1. Cor. 12. Act. 8. M Vltæ autem operationes [e] sunt spiritus sancti, quas Apostolus, cum quodam [f] loco, quantum sufficere arbitratus est, commemorasset, ita conclusit [Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.] Cum ergo aliud sit sacramentum, quod habere etiam Simon magus potuit; aliud prophetia [†], quæ in malis hominibus etiam fieri solet, vt in Saul [g]; aliud operatio eiusdem spiritus, quam nisi boni [h] habere non possunt, sicut est finis præcepti charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; quodlibet hæretici, & schismatici accipiant, charitas, quæ cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum est catholicæ vnitatis, & pacis: nec est in omnibus, quia nec eius sunt omnes.

† al. operatio spiritus, quæ in m. h. e. f. s. sicut Saul habuit prophetiā aliud, &c.] orig. 1. Tim. 1. 1. Pet. 4.

Idem eodem libro, c. 18.

¶ Licet sacramenta mali ministrent, remissionem ... præstant ... XXX...

Polyc. ibidem Ans. l. 9. c. 33. † Remissiā] orig. R Emissionem † peccatorum auari [i] non dabant: quæ per orationes [k] sanctorum, id est per columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, si ad eius pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret Dominus [Si cui dimiseritis peccata, remittuntur illi; si cui tenueritis, tenebūtur.] Foris [l] quidem nec ligari aliquid potest, nec solui, vbi non sit qui aut ligare possit, aut soluere: sed soluitur, qui eum columba fecerit pacem; & ligatur, qui eum columba non habet pacem, siue aperte [m] foris sit, siue intus esse videatur.

Io. 20.

Si ergo sacramenta [n] in modum lucis ab immundis coinquinari non possunt, si in modum puri fluuij per lapideos canales ad fertiles areolas perueniunt; patet, quòd simoniaci sacramentum vnctionis sibi quidem inutiliter, & perniciose habent; alijs autem vtiliter, & salubriter eamdem vnctionem administrant. Sicut ergo sunt vera sacramenta hæreticorum

f ¶ Cū quodam loco.] id est, in epistola prima ad Corinthios, 12. cap.
g ¶ Vt in Saul.] Et in Caipha, Expedit vt vnus moriatur, &c. ꝟ. e. q. prophetauit. — Caiphas prophetauit.
h ¶ Boni.] scilicet per gratiam inhabitantē. ꝟ. 24. q. 3. de illis qui. & ead. cau. q. 1. vbi sana. H. Ioan. de Fan.
Remissionē.] ... R Dicitur hic quod cū aliquis baptizat a quocumque siue bono siue malo, remissionem peccatorum quam cōsequitur per baptismum, nō dat ei malus, sed meritum ecclesiæ. Nam bonis tantum dictum est, Cuicumque remiseritis peccata, &c. Illa sola columba pacem habet, & ideo ligat & soluit. & solus ille soluitur qui cum columba, id est ecclesia habet pacem. Vel sic, dictū est supra quasdam operationes spiritus sancti esse in malis, vt baptismum, quasdā vero non esse in malis vt remissiones peccatorum quæ dantur ad preces bonorum ecclesiæ, qui cum colūba, id est, ecclesia habent pacem. non enim malis, sed bonis, dictū est, Quorū remiseritis peccata, &c.
i ¶ Auari.] id est, idololatræ, id est, quilibet mali. 28. q. 1. idololatria.
i ¶ Auari non dant.] id est, indigni sunt dare. ꝟ. de consecr. dist. 4. quo modo. Vel intellige de præcisis, quia non dant in veritate nisi sacramētum in necessitate, & eius etiam virtutem. — Auari non dant peccatorū remissionem.
k ¶ Quæ per orationē.] quia facilius precibus iustorum qui sunt in ecclesia, obtinetur remissio [1], vt ꝟ. 23. q. 4. obtineri. Vel quia per vinculum charitatis ecclesiæ dimittuntur peccata. ꝟ. de consec. distin. 4. ecclesiæ charitas. — Iustorū preces familius exaudiūtur. — 1 De hoc de pæ. distin. 1. multiplex.

c ¶ Angelus.] Historia. Narratur historia in nouo testamēto, quod fuit in diebus Herodis sacerdos nomine Zacharias, & eius vxor nomine Elizabeth. Dauid autem volens ampliare cultum Dñi, xxiiij. instituit summos sacerdotes, quorū tñ vnus maior erat, qui princeps sacerdotum dicebatur, quorum de numero vnus fuit Zacharias, qui cum in die propitiationis incensum poneret, prædixit ei angelus filium nasciturum de vxore sua, qui vsque ad diem partus obmutuit, quia credere noluit.
d ¶ Et rectum] arg. propter personæ detestationem non reprobari dicta illius, ꝟ. 37. dist. si quid veri & c. turbat. ꝟ. 23. q. 4. quid ergo. ꝟ. ea. q. 1. Dominus declarauit. ꝟ. 19. dist. secundum. 1. q. 2. si de area. ꝟ. 9. dist. si ad sacras. ꝟ. dist. 16. canones. Dic vt in decret. si ad sacras. Vel dic quòd vule vitatur per inutile, cum alteri fit præiudiciū. 65. distin. cap. 1. — Personæ detestatio non facit illius dicta reprobari.
M ¶ Vlta autem.] C. ... Multæ sunt operationes spiritus sancti, quas hic non enumerat Augu sed nos misit ad Apostolū qui enumerans eas subiungit, Omnia autem hæc, &c. Earum operationum quædam sunt in bonis & malis...
l ¶ Foris] sic intelligas cap. de toleratis, dic foris, id est, extra ecclesiam, quæ complectitur tantum grana. sed si de præcisis, dic foris, id est, extra ecclesiam militantem, quæ complectitur grana cū paleis. 7. q. 1. §. cum vero.
m ¶ Aperte.] cum sit Christianus ecclesiam impugnans manifeste, siue perturbans ecclesiam occulte. 32. q. 4. recurrat ver. si.
... Infert Gra. ex supradicto c. si iustus fuerit. quod simoniacorū sacramēta alijs vtilia sunt, & si istis nō prosint, similitudine aquæ currentis per canales, & lucis, quæ ab immundis nō coinquinantē. Sed obijcit de sacramentis hæreticorū, quæ vera sunt quantum ad formam, & quo ad effectum. Sed soluit dicens, quod sacramenta necessitatis cum effectu conferunt, sed sacramenta dignitatis, quo ad formam tantum, quæ carent officio diuersis ex causis.
n ¶ Sacramenta.] respicit illud cap. si iustus fuerit. ꝟ. eo.

Y a ¶ Et non

quantum ad formam; ita sunt vera, & non inania [a] quantum ad effectum.

Sed notandum [b] est, quòd sacramentorum alia sunt necessitatis [c], alia dignitatis. Quia enim necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem; illa sacramenta, quæ saluti sunt necessaria, quia iterari non possunt, cum sint vera; auferri, vel amitti non debent: sed cum pœnitentia rata esse permittuntur. Illa [d] vero sacramenta, quæ sunt dignitatis, nisi digne fuerint administrata, ita vt digni digne à dignis proueh antur, dignitates esse desinunt: non vt minuatur veritas sacramenti, sed vt cesset officium administrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.

Loco, vt ait Leo ad Rusticum Narbonensem episcopum, epistola 90. al. 92. c. 1.

¶ De his, qui à pseudoepiscopis ordinantur. C. XL.

SI qui clerici ab istis pseudo episcopis [e] in eis ecclesijs ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu, & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis ecclesijs [f] perseuerent: Aliter autem vana est habenda ordinatio, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita. — 3. dist. 62. c. 1. Burch. l. 3. c. 21. Ino. par. 5. c. 63.

¶ *Caput hoc emendatum est, ac locupletatum ex ipsa epistola, & refertur 3. dist. 62. c. 1. §. si qui.*

Ecce aliquis à pseudoepiscopis ordinatus, si locum suæ ordinationis mutauerit, vana est; & sine administratione erit talis ordinatio.

Tempore, vt ait Innocentius epist. 22. c. 5. de ordinatis à Bonoso.

¶ [illegible] pro necessitate conceduntur, [illegible]adem cessante cessabunt. [illegible] X [illegible]

QVod pro necessitate temporis [g] statutum est, cessante necessitate, debet vtique cessare pariter quod [h] vrgebat †: quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam [a] ad præsens fieri tẽpus impellit. — Iuo in prologo fo. 3. Pan. c. 19 in prologo. 3. ea. q. 7. c. quod pro remedio. — † Concor. prin. C. de ead tolland. & 9. q. 1. cap. ordinationes.

[a] ¶ Quam ad præsens.] *Hæc sunt addita ex Innocentio, cuius verba in hoc capite in summam redacta, infra autem q. 7. c. quod pro remedio. plenius referuntur.*

Ergo aliquis alio tempore ab eo, qui Bonoso similis sit, ordinatus cessabit ab administratione, quæ pro necessitate illius temporis fuit permissa.

Item promotione, vt ait Leo epist. 3. ad Iulianum † Aquilegiensem. — † al. Ianuarium

¶ [illegible]ui ab hæreticis redeu[illegible]t sine spe promotionis in suis ordinibus recipi pos[illegible]nt. C. XLII.

SI quis [i] hæreticæ communionis contagione se macularit [a], hoc in magno habeat beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis [k] in quo inuenitur [l] ordine, permaneat. — 3. ead. c. omnis. & q. 7. c. saluberrimum.

[a] ¶ Macularit.] *Hic apud B. Leonem cum alia verba sunt interiecta, tum c. saluberrimũ. infra q. 7. caput enim hoc est quasi summa quædam, quemadmodum, & c. omnis. infra eadem, tametsi illud paulo plenius sit.*

Ecce [m] si clericus vel ordinatione, vel quolibet sacramento hæretici [a] communicat, cessans à promotione vix in suo ordine perseuerat. Non est enim de sacramento hoc, vt de ceteris. Cetera enim vel ad culpas abluendas dantur, vt baptismus, & pœnitentia; vel pro culpis non in æternũ, sed

a ¶ *Et non inania.*] Verum est hoc in sacramento necessitatis. 24. q. 1. si quem forte.

[illegible] D[illegible]M Hæc est 6. pars quæst. in qua facit differentiã inter sacramenta necessaria & voluntaria. Necessaria enim sacramenta sine quibus nemo saluari (vt est baptismus) possunt recipi a quocumque. Sed sacramenta voluntaria (vt sunt ordines) nisi rite dentur, data non sunt: sed cessant vel loco, vel ordine, vel promotione: de quibus multa ponit exẽpla, quæ ꝓbat per 6. cap. Ioã. de Fan.

b ¶ *Sed notandum.*] scilicet ꝗ simoniacos. rñdet enim per distinctionẽ sequentem suæ conclusioni. sacramentum enim male acceptũ, duplici caret effectu, aut quia in eo præstito nõ percipit gratia, sed arguitur malitia recipientis: & hoc omnibus sacramentis est cõmune: vel quia negatur executio, qđ speciale est i sacramentis dignitatis.

Sacramentũ male acceptũ duplici caret effectu.

c ¶ *Necessitatis.*] Necessitatis quinque sunt sacramẽta, baptismus, cõfirmatio, pœnitentia, vltima vnctio, corp⁹ Christi. [illegible]lo baptismo tñ hoc est speciale, ꝙ in summa necessitate accipi potest a quocũque. 32. dist. §. verum. ver. finẽ. & idem [f] circa pœnitentiam. nam confiteri possum cuicunq; in necessitate. de pœ. dist. 3. quem pœnitet. Circa alia sacramenta necessitatis, vel circa ista duo cũ nõ instat necessitas, hoc est attendendũ, ꝙ cum peccat qs accipiẽdo, acta pœnitentia rata intelligunẽ quo ad effectum. In sacramẽtis vero dignitatis hoc ẽ de iure, ꝙ nõ habeãt executionem cũ pœnitẽant accipiẽtes, nisi cũ eis dispensetur. Et sacramenta dignitatis sunt ordines: & ideo dr̃ in plurali, q̃a sunt plures species ordinis. 21. dist. cleros. Et dicunẽ dignitatis q̃a a dignioribus, id est, ẽpis conferuntur vel quia nõ nisi digni [a] assumendi sunt. Videẽ enim ꝙ baptismus nõ sit necessitatis sacramẽtum: arg. de consec. dist. 4. c. baptismi vicem.

Sacramenta necessitatis sunt quinq;.

[f] Extra de pœ. & remiss. c. quod i te. No. ꝙ istud sacramentũ non est necessitatis. Sed ꝗ not. extra de transf. venieno. vbi de hoc satis nota. Archi.

Sacramenta dignitatis.

[a] *Vide B. Th. 4. dist. 27. q. 3. art. 4. q. 1. & 2. & dist. 20. q. 1 art. 1. q. 2. per tot. & ¶ ipue ad 3. arg.*

[a] Id est, sine crimine, sine infamia, sine irregularitate, cũ ad alia sacramenta omnes regulariter admittuntur, nisi aliquãdo casualiter ratione criminis repellãtur. P.

d ¶ *Illa.*] Hic assignat vnã differentiã inter baptismũ & alia sacramẽta: aliã ponit ꝗ. i se. §. ecce si cleric⁹. aliã i illo §. ecce cũ honoris.

[a] *Non est semper necessarium baptismi⁹ flumimis: nã et⁹ viciem interdũ supplet baptismus sanguinis, & flaminis. B. Th. 3. p. q. 68. ar. 2.*

e ¶ SI qui clerici.] C[illegible] Dicitur in hoc cap. ꝙ si quis cõi consensu ab ẽpo qui male fuerit electus, toleratus tñ fuerit promotus: dispensatiue poterit ministrare i ecclesia ad quã fuerit ordinatos, sed non in alia. Seq. §. planus est, & omnia vsque ad §. ecce.

e ¶ *Si qui clerici a pseudoepo*] id est, nõ canonice electus, toleratus tamen. hic 62. dist. c. 1. argu. contra 12. q. 2. alienationes. Ibi ius cõmune: hic misericordia.

f ¶ *Ecclesijs.*] ꝗ. ea. q. 5. c. 1. ꝗ. Sol. ibi ꝑ scandalum in ecclesia quam per manifestã adeptus est simoniã, nõ ꝑmittitur ministrare hic eꝯ, scilicet ꝑ scandalum, cum occultũ sit delictum in ecclesia cui intitulatus est, & non in alia suscipitur, vel hoc cum emit illum ordi

nem, illud cum dignitatem vel beneficium. ꝗ. ea. erga.

g ¶ Q*Vod pro necessitate temporis, &c.*] Cessante necessitate & dispensatio cessare debet.

h ¶ *Quod.*] id est, quia dispensatio vrget, vel quod est accusatiui casus, id est, qđ necessitas vrgebat, id est, inducebat. Arg. cõtra ꝗ. 19. q. 2. duæ.

q. 2. duæ. ibi propter criminosos. B. sol. ibi de causa impulsiua, hic de fina. ff. de postu. l. 1.

i ¶ S*I quis.*] Hoc capitulum non loquitur de mero iure.

k ¶ *Promotionis.*] ĩ. 34. dist. præcipimus. C. de posi. si depositi. de hoc enim gratificare debet, vt ibi.

l ¶ *Inuenitur*] nisi in casibus notatis. 9. q. 1. in summa [3].

[illegible] C[illegible]. Hic ostendit Gratianos aliud esse in sacramẽto ordinis vel dignitatis, qđ nõ cõferẽ cũ effectu ab hæreticis. aliud in sacramẽto necessitatis, quod cũ effectu conferẽ etiã ab hæretico, vt baptismus, pœnitẽtia, & Eucharistia: q̃a sacramentũ ordinis nõ solũ ꝑ culpã interdir, sed etiam ꝑ irregularitatẽ, vnde sacramẽta necessitatis potest conferre q̃ illud solũ conferre non potest.

[3] Illos casus ponit etiam hic Hug.

m ¶ *Ecce.*] Ostendit magister in hoc §. differẽtiam inter sacramẽta dignitatis, & alia, & causam differentiæ.

a ¶ *Infamia*

a ¶ *Infamia.* quæ etiam sine culpa contrahitur. 6. q. 1. §. verum.
b ¶ *Munditia.*] vt in illo qui contrahit cum ancilla. 34. distin. si quis viduam.
c ¶ *Istud solum.*] scilicet ordinem.

SI qui episcopi. C a s v s. Dicitur in hoc ca. q si quis ordinauerit indignum, etiam si depositionem euadat, decetero non ordinabit, nec intererit illi ordinationi, quam contulit indigno.

est hæc veritas, q qui promouet indignũ, depositionẽ meretur, vt 50. dist. ex pœnitentibus. & arg. hic ibi. euaserint, ita tñ si sciéter hoc facit, cũ & ille sit in notorio crimine. aliter nõ potest eũ repellere ab ordine suscipiendo. extra de tēp. or. ex tenore. Vel dic, q variæ sunt pœnæ, hodie mitius agitur, vt extra de præb. graue.

ad horam negantur, vt Eucharistia, quæ in articulo mortis pænitenti etiã de nefarijs peccatis conceditur: Hoc solum non solum pro culpa, sed etiam pro infamia[a] *interdicitur*†, *& pro imminuta mũditia*[b] *sua, vel extrinseca, vel intrinseca perfectionis prærogatiua, vt bigamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis qualibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen baptismus, vel Eucharistia non negatur. Potest etiam talis cetera sacramenta administrare; qui istud solum*[c] *non valet conferre.*

† al. interdum etiam pro

Vnde Leo ait ad episcopos Africæ, epist. 85. al. 87. c. 2.

¶ De episcopis, qui talem consecrant, qualem consecrare non licet. C. XLIII.

25. q. 2. c. si qui episcopi. Ans. l. 6. c. 74. Iuo p. 5. c. 107.

SI qui episcopi talem [d] consecrauerint sacerdotem, qualem [e] non liceat, etiam si aliquo modo [f] damnum proprij honoris euaserint, ordinationis [g] tamen ius vlterius non habebunt [h]: nec † illi [i] vmquam [k] sacramento intererunt; quod, neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.

† nec ei sacramẽto] orig.

Ecce[l] *cum honoris periculum euadant, vt cetera sacramenta sacerdotaliter administrare permittantur, ab hoc solo non modo pro heresi, vel pro qualibet maiori culpa, sed etiam pro negligentia remouentur. In quibus omnibus solicite notandum est, quòd sacramentum sacerdotalis promotionis præ ceteris omnibus magis accurate, & digne dandum, vel accipiendum est: quia nisi ita collatum fuerit, eo desinet esse ratum, quo non fuerit rite perfectum. Cetera enim sacramenta vnicuique propter se dantur; & vnicuique talia fiunt, quali corde, vel conscientia accipiuntur. Istud solum non propter se solum, sed propter alios datur: & ideo necesse est, vt vero corde, mundaque conscientia, quantum ad se, sumatur; quantum ad alios vero, non solum sine omni culpa, sed etiam sine omni infamia propter scandalum fratrum: ad quorum vtilitatem, non solum vt præsint, sed etiam vt prosint, sacerdotium datur. Vnde Hieronymus ad c. 3. Micheæ.*

¶ Simoniaci rei sunt infidelitatis eorum, qui à se scandalizantur. C. XLIIII.

HI, quoscumque[m] de affeclis suis ordinant, clericos, & vitam eorum in scandalum [n] populis exponentes, rei sunt infidelitatis eorum, qui scandalizantur.

Reuera enim qui ad hoc eliguntur, vt ceteris præsint, sicut præordinantur dignitate, sic præeminere debent sanctitate. Alioquin, cur ceteris præferuntur, qui nulla meritorum gratia à ceteris assumuntur? Hinc etiam Symmachus Laurentio Mediolanensi episcopo post sextã synodũ Romanã.

¶ Sicut honore, ita & scientia quisque præcellere debet. C. XLV.

VIlissimus † [o] computãdus est, nisi [p] præcellat scientia, & sanctitate, qui est honore præstantior.

† Vilissimis cõparandus] orig.

7 *Patet ergo*[q] *illud Augustini (sacramenta videlicet Christi per hæreticos ministrata suo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, sed de sacramento baptismi.*

§. c. ex catholica. & c. iustus.

Vnde idem Augustinus ait tract. 5. in Ioannem.

h ¶ *Non habebunt*] scilicet cum aliquis punitur in eo in quo deliqt.
i ¶ *Illi.*] Baz. dicit, q illum eumdem ordinem non potest cõferre, sed minorem vel maiorem bene. ar. extra de temp. ord litteras. q a hæc pœna est, & ideo nõ debet amplius extẽdi, q̃ inuenitur delictum. H. contradicit, q hæc actio illi, facit simplicem relationem.
k ¶ *Vmquam.*] arg. in eo puniendum esse aliquẽ in quo deliqt. 11. q. 2. de viro. & c. qui & humanis. ĩ. ea. q. 5. c. 1. s. dist. 81. valet. 17. q. 4. frater. & 7. q. 1. si qs de ordine. & 33. q. 2. admoneré. ĩ. 27. q 2. qui dormierit.

ECCE. C a s v s. In hoc §. ostẽdit G. quare sacramẽtum ordinis magis discrete cõferendũ est, q̃ cetera sacramẽta, q a alia pro accipiente tm; illud vero pro aliis confertur, vnde debet conferri non solum sine omni culpa, sed et sine omni infamia.
l ¶ *Ecce.*] adhuc psequerat assignãdo differẽtiã, & causã differẽtiæ.

HI quoscumque.] C a s v s. Dicitur in hoc c. q epi, qui seruientes, vel seruos suos indignos ordinant, rei sunt ifidelitatis eorum qui scandalizantur pp hoc. Quæ sequũtur plana sunt vsque ad c. dedit. Sed scias, q §. ille, Patet. respicit supradicta c. scilicet si iust' fuerit. & c. ex catholica.
m ¶ *Quoscumque*] i. aliquos indignos, qđ collige ex illo verbo, affeclis, ab assequor a assequeris. vnde & affecla seruus. aliter si essent digni, plus eis teneretur. arg. 12. q. 2. hæc huius. 86. dist. non satis.
n ¶ *In scandalum.*] qui ergo occasionem damni dat, damnum, &c. extra de iniur. & dam. si egressus 3. §. ea. placuit 2. arg. contra. 23. q. 5. de occidendis. §. 1. Dic, prima intelligitur de causa proxima, & cũ culpa: cõtraria de causa remota, & sine culpa ff. de ter. cor. l. Neratius.

Pœna infligitur secundũ delictum.

In quo quis deliqt, in eo puniri debet.

a Affecla dicitur assecutor, ab assequẽdo, eo q sequatur aliquẽ lucri causa, secundum Papi.

d ¶ *Talem*] extra de temp. ord. litteras.
e ¶ *Qualem.*] extra de præben. graue.
f ¶ *Aliquo modo.*] dispẽsatiue. i. cum punitur aliquis in eo in quo deliquit. In increpatione, vt 45. dist. cum beatus. Itẽ in scientiæ recognitione. 16. q. 1. reuertimini. in fi. Itẽ in potestate ligãdi vel soluendi. 24. q. 3. de illicita. Itẽ in priuilegiis. 11 q. 3. priuilegiũ. Item in ordinis collatione, vt 10 c præsenti, si q epi. Itẽ in honoris ablatione. vt dixi 99. di. nullus. Itẽ in armorũ refectione, vt 1. q. 7. c. 1. H.
g ¶ *Ordinationis.*] s. dist. 50. ex pœnitẽtibus. cõtra s. dist. 36. q ecclesiasticis. & s. 55. dist. nullus. s. dist. 51. c. 1. in §. 1. Sol. ibi de his q ex pertinacia & canones ordinant tales: hic de illis qui ex sola negligẽtia hoc faciunt, intelligitur 1. ar. 2. q 1. in primis. nec est & extra de temp. or. litteras. q a ibi nõ indignũ, sed indigne ordinauit. alias sp

o ¶ *Vilissimus.*] s. dist. 25. § nunc autem.
p ¶ *Nisi præcellat.*] id est, nisi habeat illam discretionem, quæ in prælato exigitur, etsi non eminentem, tamen sufficientem, extra de elect. cum nobis olim. sufficit enim, quòd sit bonus 4. 65. distin. cap. vlt. Quid ergo si omnes sint valde periti? Non ideo erit iste vilissimus, quia non est, vt Salomon. de hoc octaua quæstio. prima, licet.

PATET ERGO. Hæc est 7. pars huius q. in qua dicitur, q sacramentum collatum in forma ecclesiæ à malo catholico toleratio, ratum est. Io. de Fant.
q ¶ *Patet ergo*] respicit illud cap. ex catholica. & ca. si iustus. Io.

Prælati ĩ multis excedant.

† Et sic videtur intelligere Gra. ĩ. §. 1.
Ordinantiũ indignos punitio.

3 Concor. tex. in l. si qs ad se. cũ ibi not. C. ad legẽ Iuliam de vi publ.
4 Grauitas & industria ĩ prelato requiritur ĩ. o. c. fer. tur. versic. si eum, &c.
Scientia prælati sit saltẽ sufficiens.

Dedit] CASVS. In catechumeno baptizando non attenditur meritum dantis, vt probatur exéplo Iudæ: quia quos baptizauit, non sunt postea baptizati: quia Christus eos baptizauit. sed bene baptizati à Ioanne sunt postea baptizati: quia Ioannis erat baptismus. Sic ergo quos baptizat ebrius adulter, & homicida, Christus baptizat.

Vide B Th. p. 3. q. 38. & 39. tam, & praeser tim ar. 6.

§ Baptismus siue per bonum, siue per malum ministretur, reiterari non debet. C. XLVI.

DEdit [a] baptismum Iudas, & non baptizatum est post Iudam: dedit [b] Ioannes [c], & baptizatum est [d] post Ioannem; quia qui datus est à Iuda, baptismus Christi erat [e]; qui autem à Ioãne datus est, Ioannis erat. Non Iudam Ioanni, sed baptismum Christi, etiam per Iudæ manus datum, baptismo Ioannis etiam per manus Ioannis dato recte præponimus. *& paulo post.* ¶ Quos baptizauit Ioannes, Ioannes baptizauit: quos autem baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Sic ergo quos baptizauit ebrius [a] [f], quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptisma Christi erat, Christus baptizauit. *Item paucis interiectis.* ¶ Quod sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur. Alg. l. 3. c. 10.

a ¶ Ebrius.] *Addita, sublata, & emendata sunt nonnulla in hoc capite ex originali, non tamen vox ista ob glossam. Legendum est enim,* ebriolus.

Idem de baptismo contra Donatistas, lib. 4. c. 4.

§ De eodem. C. XLVII.

SIcut vrgeri videor, cum mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit [g] peccata? sic & ego [h] vrgeo, cum dico, ergo qui cælestia mandata nõ seruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis, non factis sæculo renuncians dimittit peccata? si per vim sacramenti Dei; sicut & ille, ita & ille. Si per meritum suũ; nec ille, nec ille. Illud enim sacramentũ & in malis hominibus Christi esse cognoscitur. In corpore autẽ vnicæ [i] columbæ, incorruptæ, sanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille inuenitur. [Vt si cuius [a] manus esset arida, verum quidem esset membrum, quamuis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum: sic & fides, cum sit vera, tamen sine operibus mortua est] *item paulo post.* ¶ Sic ergo in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, tamen nõ fit templum Dei, si ab hæresi non recesserit; quomodo neque in auaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, si ab auaritia non recedat, quæ est idolorum seruitus.

Poly. l. 3. tit. 10. Ans l. 9. c. 15. Iuo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94. — *Eph. 5.* — *Iac. 2.* — *Coloss. 3.*

a ¶ Vt si cuius.] *Verba hæc vsque ad versi.* Item. *in vulgatis B. Augustini codicibus eo loco non leguntur, neque apud ceteros collectores.*

§ *Ex his itaque verbis apparet baptisma, quod ab hæreticis tribuitur, virtute sua remissionem conferre peccatorum.*

Sed idem Augustinus econtra testatur libro sexto de baptismo contra Donatistas, c. 1. dicens.

a ¶ *Dedit.*] quia baptismus collatus à Ioanne erat quoddam sacramẽtale, quo abluebat corpus exterius tãtum. de consecr. dist. 4. baptismus. & valebat ad assuefactionem.

b ¶ *Dedit.*] in nomine Christi, vel in nomine patris, & filii, & spiritus sancti: & ideo non fuit, &c. de consec. dist. 4. aliud.

c ¶ *Dedit Ioannes.*] in nomine venturi, &c. & ideo fuit Ioannis.

d ¶ *Et baptizatum est.*] J. de consec. dist. 4. non regenerabantur.

Baptizati à Ioãne an debuerũt rebaptizari baptismo Christi.

e ¶ *Baptismus Christi erat*] in quarto libro sententiarum legitur. Hic considerandũ est si baptizati sunt baptismo Christi à Ioanne baptizati: & qua forma verborum sit vsus Ioãnes. Illi respondent, qui baptizati sunt à Ioãne nescientes spiritũ sanctũ esse, ac spem ponẽtes in illius baptismo, postea baptizati sũt baptismo Christi. baptismus autẽ Ioannis tantum dabatur in nomine venturi. Vnde Hierony. super Io. Qui dicit se in Christum credere, & nõ credit in spiritũ sanctum, nõdũ habet claros oculos. Vnde baptizati à Ioanne in nomine venturi, id est, domini nostri Iesu Christi: qui dixerũt, sed neque si spiritus sanctus est audiuimus, iterum baptizati sunt in nomine Christi explicite. Illi vero qui spem in baptismo Ioãnis habebant, & patrẽ, & filium, & spiritũ sanctum credebant: non fuerunt postea baptizati: sed impositione manuũ ab Apostolis super eos facta, spiritum sanctum receperũt. Alii vero qui non ita credebant, baptizati sunt baptismo Christi, vt dictum est. Vnde Hiero. Qui spiritum sanctum nesciebant cum baptismum à Ioanne acceperunt, iterum baptizati sunt, ne qs ex Iudæis vel gentilibus putaret aquam sine spiritu sancto sufficere ad salutem. De hoc etiam Ambrosius. Quidam negauerunt se scire spiritum sanctum cum baptizatos se dicerent baptismo Ioannis: quos tamen in aduenientis Iesu non in suo baptizauit nomine. Isti ergo qui nec in Christi nomine, nec cum fide spiritus sancti baptizati fuerant, non poterant accipere baptismi sacramentũ. Baptizati sunt igitur in nomine Christi, nec iteratũ est in eis sacramentum, sed innouatũ. Sed quæritur, cũ in baptismo Ioãnis nõ cõferretur remissio peccatorũ, vt de cõse. dist. 4. nõ regenerabãtur. nec ad veritatẽ baptismi valeat fides alicui[s], vel infidelitas officiat. de conse. dist. 4. quõ. & seq. c. cur reiteratur baptismus in quibusdam à Ioanne baptizatis: maxime cũ per circũcisionẽ originale fuisset deletũ, vt extra de bap. maiores. §. caute. Nam si dicas baptismum Christi necessariũ esse ẽt circuncisis, cõcluditur ergo, q in omnibus baptizatis à Ioanne necessarium est, siue bene crederent, siue male. Si autem dicas non esse necessarium: quare ergo baptizati sunt baptismo Christi iã a Ioanne baptizati. cũ iidem essent circũcisi? põt dici forte, q ante passionem Christi nulli erat baptismus necessarius [r] sed tñ baptizati sunt ab Apostolis ne putarent alii fides nõ affuit: qđ locum habuit in baptismo Ioannis. Vide qđ no. de consec. dist. 4. ex quo.

Baptismus Ioãnis nõ cõferebat peccatorum remissionem.

Scilicet q ianua paradisi nondũ erat aperta. extra de baptis. maiores. Ar.

f ¶ *Ebrius.*] ita tñ, q sentiat quid faciat: quia intentio baptizati & baptizantis exigitur [s], vt J. de consec. dist. 4. solet. quia nemo dicit qđ nõ sentit. ff. de sup. le. l. Labeo. & ita nõ est ℨ. j. ea. §. ecce.

§ Arg cõtra de consec. di. 3. baptismus in fi. & ca. nõ illud. Ar. h.

SIcut vrgeri.] CASVS. Donatista dicebat, q hæreticus si baptizat, peccata dimittit: quod Augusti. negabat. Sed dicit Augu. ergo eadẽ ratione auarus, id est, simoniacus dimittat peccata, qđ ipsi hæretici negabant; verũtñ si attendas vim meriti, neuter dimittit. sed si vim sacramenti attendas, vterque dimittit. Nã quo ad merita vtrũque membrorũ mortuũ est; & ad hoc vt reuiuiscant, oportet alterũ ab hæresi, alterũ vero ab auaritia separari. Seq. §. patet.

g ¶ *Dimisit peccatum.*] ℨ. ea. remissionem.

Instructio respondentis.

h ¶ *Sic & ego*] argu. sufficere respondenti dare instãtiam [s], alibi sufficit assignare rõnẽ. 28. q. 1. sic enim. Et dicit Aristoteles octano Topicorũ: optima instãtiarũ est dicere quare non sic. Sic ordinabis argumentũ. hæreticus iuste baptizat: ergo dimittit peccatũ, quod ego nego. & in isto: auarus baptizat iuste: ergo dimittit peccatum: quod nõ cõcederent ipsi. sed dic instantiã non valere; quia sm suã opinionem concludit. sic 27. q. 1. nuptiarum.

§ Instantiã gl. sing. secũdũ Iasonẽ in l. vlt. in fi. C. vnde liberi. Gl. similis in l. creditori. ff. ope. no. nun. vbi Alcia. & Iason.

i ¶ *Vnica columba.*] quæ cõplectitur tñ grana sine palea. 32. q. 4. recurrat. ℨ. contra, remissionem. in gl. h.

EXTRA. Hæc est 8. pars. q. in qua dicitur, q baptismus in forma ecclẽ dãtus à quocũq; tenet; sed pcisus baptizatus nõ saluat, sicut mẽbrũ pcisum a corpore nõ habet spũm vitæ. Ioan. de Fan. tasian

E *Tiam.*] CASVS. Ab isto loco probat contrarium, scilicet quod baptisma hæreticorum non habet effectum. Est ergo casus talis. Dicitur in hoc c. quod etiam tardi ad credendum intelligunt, quod malus dat & accipit verum baptisma, sed non dat remissionem peccatorum, quæ est effectus sacramenti: quia tantum bonis dictum est, Cui baptismus hæreticorum est ablutio sine effectu.

d *Corporalia.*] quia ministerio corporum, & circa corpora conferuntur, vel quia quædam sunt corporea, vt chrisma, vel formæ corporum sunt. vel quia sub corporalibus speciebus conferuntur. Sed nunquid cum corpore pereunt. arg. quod non. j. ea. quod quidam. 32. q. 7. tantum valet.

¶ Baptisma Christi, etsi nulla peruersitate violetur, apud hæreticos tamen caret effectu. C. XLVIII.

E Tiam[a] corde tardiores, quantum existimo, intelligunt baptismum Christi nulla peruersitate hominis, siue dantis, siue accipientis posse violari. Sed[a] quia aliud est sacramentum ab effectu sacramenti; cum eos, qui in ipsa vnitate ecclesiæ perdite viuunt, constet remissionem peccatorum nec dare, nec habere posse, quia non malignis, sed bonis filijs dictum est [Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei; si cui tenueritis, tenebuntur]; patet ergo hæreticos[c] tantum dare, vel accipere sacramentum baptismi, & non dare remissionem peccatorum.

a ¶ Sed quia aliud.] *Hinc vsque ad finem verba B. Augustini in summam redacta sententia tamen manet incolumis. Integer locus habetur de consec. dist. 4. Quomodo. §. Non ob aliud.*

Idem in sermone xi. de verbis Domini, de blasphemia in Spiritum sanctum.

¶ De eodem. C. XLIX.

C Orporalia[d] sacramenta, quæ portant, & celebrant etiam segregati ab vnitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis[e]: Virtus vero pietatis inuisibilis, & spiritalis ita in eis non potest esse; quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

¶ *In aliquot vetustis codicibus hoc, & sequens caput sunt continuata superiori.*

Item Ambrosius in libro de initiandis rudibus.

¶ De eodem. C. L.

Algerus l. 3. c. 1. & 13. Psal. 31. Rom. 14.

N On sanat baptismus[f] perfidorum; non mundat, sed polluit[g]: quia in diluuio[g] aquarum multarum ad Dominum non approximatur; quia, vt per Apostolum dicitur [Quidquid non est ex fide[h], peccatum est]: & ipsis, qui faciunt, & quibus faciunt, non solum non prodest; sed & ad iudicium est.

g ¶ Polluit.] *Hucusque Ambrosius. Sed Algerus libro tertio. c. 1. referens hunc locum, addit vsque ad vers. approximatur, ac deinde c. 13. citans etiam eundem librum B. Ambrosij, adiungit reliqua huius capitis vsque ad finem.*

Item Leo ad Nicetam Aquilegiensem episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.

¶ Per manus impositionem confirmentur, qui ab hæreticis baptisma accipiunt. C. LI.

Poly. l. 3. tit. 10.

H I, qui baptismum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati[i] antea non fuissent, sola inuocatione spiritus sancti per impositionem manuum confirmandi sunt; quia formam tantum baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. Et hanc regulam, vt scitis, seruandam omnibus ecclesijs prædicamus, vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo [Vnus[k] Dominus, vna[l] fides, vnum[m] baptisma]: Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, vt diximus, sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, vt quod[n] ab hæreticis nemo accipit, à catholicis sacerdotibus consequatur.

j. ead. c. hanc regulam. Eph. 4.

§ *Sed notandum est, quòd hæretici, vt Ariani, & Sabelliani, quorum[o] alij inæqualitatem, alij indiscretionem personarum[p] confitebantur, baptisma non in forma ecclesiæ[q], sed suæ peruersitatis ministrabant.* ¶ *De his specialiter Ambrosius locutus est dicens [non sanat baptismus perfidorum, &c.] sed etiam, vt rebaptizentur, & reordinentur, in concilio Nicæno c. 19. statutum est.*

3. c. non sanat.

e ¶ *Pietatis.*] id est, sanctæ religionis & veritatis: sed ideo dicit, quia tunc est ibi pietas, cum & veritas, &c.

N *On sanat.*] Dicitur in hoc ca. quod baptisma perfidorum non prodest. Et hoc probatur Apostoli auctoritate dicentis, omne quod non est ex fide, peccatum est: immo potius nocet assumentibus illud baptisma.

f ¶ *Baptismus.*] datus extra formam ecclesiæ, vt j. e. §. sed notandum.

g ¶ *Quæ in diluuio aquarum.*] id est, multiplicate diuersarum sententiarum, vel sectarum[1], vel in diluuio tantum: quia solus baptismus non sufficit nisi & gratia detur.

h ¶ *Ex fide.*] id est, cum fide operante per dilectionem.

H *I qui.*] CASVS. Dicitur hic, quòd hi qui ab hæreticis baptizantur, per impositionem manus episcopi sunt confirmandi, vt sic gratiam spiritus sancti in ecclesia recipiant: baptisma tamen reiterari non debet, dicente Apostolo: Vnus deus, &c.

i ¶ *Baptizati.*] nam tunc nihil acceperunt ab eis. 68. dist. §. ni vero.

k ¶ *Vnus.*] id est, incommutabilis.

l ¶ *Vna.*] id est, ab vno veniens.

m ¶ *Vnum.*] i. vnam habens efficaciam in omnibus siue paruulis, siue adultis: nisi malitia suscipientis impediat, vel vnum, quia non iterandum.

n ¶ *Vt quod.*] scilicet sanctitatis virtutem, gratiam remissionem peccatorum, exaudi tamen, vt dicit Gratianus. j. ea. §. nemo. Nam aliter constitutus in necessitate accipit. 32. distin. §. verum.

SED NOTANDVM. Hæc est 9. pars quæst. in qua dicitur, quod quidam hæretici non baptizant in forma ecclesiæ, & talis baptismus iteratur. Alij hæretici dant in forma ecclesiæ, & talis non reiteratur. Io. de Fan.

CASVS. Soluit tunc Gratianus dicens, quòd superdict. c. & maxime cap. non sanat. intelliguntur de his qui non baptizati sunt in forma ecclesiæ, qui debent iterum baptizari. Et hoc probat per seq. cap.

o ¶ *Quorum.*] vt Ariani, qui dicunt filium non coæternum patri. 24. q. 3. c. quidam. ver. Ariani.

p ¶ *Personarum.*] vt Sabelliani, qui dicunt eandem personam esse patris, & filij, & spiritus sancti, vt 24. q. 3. quidam. ver. Sabelliani.

q ¶ *Ecclesiæ.*] quæ necessaria est. 32. dist. §. verum. & j. eo. c. detrahe.

Cui dimiseritis peccata, &c.

a ¶ *Etiam.*] ab isto loco inducit magister capitula, quibus vult probare, quod hæretici, & si sacramentum conferre possint, non tamen effectum sacramenti. quandoque tamen inducit, quod possunt effectum conferre, & sub ista alternatione venit vsque in finem quæstionis fracto freno.

b ¶ *Sed quia.*] sicut aliud est elementum, aliud consecratio, vt de consec. dist. 4. per aquam. & ideo notatus fuit Cyprianus, quia non fecit istam differentiam. j. ea. si quis inquit.

c ¶ *Hæreticos.*] sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos; ipsam vero gratiam non nisi per seipsum, vt j. de conse. dist. 4. quo.

C *Orporalia.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quod sicut membrum amputatum sensu caret, & inefficax reputatur, & sic corporalia

Vel dic, quod hoc dicat ad differentiam spiritualium sacramentorum. Est. n. baptismus spiritualis & inuisibilis, vt interior. est & corporalis, & visibilis sicut exterior. Similiter ordo, & confirmatio, & extrema vnctio, corpus Domini, & pœnitentia, secundum Hu. & Sim.

Diluuium aquarum.

1 Vel dic in diluuio, in carnalibus concupiscentijs, vel, id est, cum inundabunt aquæ, id est, pœnæ, & angustiæ in die iudicij, secundum Hug.

Hæretici non conferunt effectum sacramenti.

Sacramentum gratiæ dat Deus per malos.

Error Sabellianorum.

S *I quis confugerit.*] C a s v s. Statutũ fuit in Niceno cõcilio, vt baptizati à Paulianistis præter formam ecclesiæ, ad nos redeũtes debeãt iterũ baptizari, & eorũ clerici, si aliàs fuerint inculpabiles, post baptisma apud nos ordinentur. si vero minus idonei inueniantur, repellantur.

a *Paulianistæ.*] qui dicebãt Christum non fuisse semper, sed à Maria sumpsisse initiũ, vt j. 24. q. 3. quidã. §. Paulianistæ.

Error Paulianistarum.

b *Cataphrygis.*] Cataphrygæ dicunt spiritũ sanctum paruulũ hominem, &c. vt in prædi. c. qdã. ver. Cataphrygæ. qui non baptizant i forma ecclesiæ. & sic soluuntur 3ria j. de cõse. distin. 4. quis bis. sed hic nõ fuit facta iniuria sacramento, cũ nullũ præcesserit, ibi contra. Vel hoc intelligendũ est p illud. Nã ibi dicitur, nisi necessitas, &c. Itẽ cõtra. j. ca. si quis p ignorantiam. sed hoc de dispensatione, illud de rigore. Vel hic loquitur de iure, sq cũ hic nullũ fuit prius baptisma, nec ordo, vnde nõ fit hic iniuria alicui sacramẽto: sed tantum in baptizãtur, & ordinantur. nec tangit illud cap. hoc: quia ibi alius casus, scilicet quia ibi sunt duæ quæstiones fm vnũ casum.

Baptismo an fiat iniuria p iterationẽ.

c *Rursus.*] arg. q nõ baptizatus nullum recipit ordinẽ. extra de p̃sby. non bapti. c. si quis presbyter. j. eo. ut. si qs per ignorantiam. s. ca. cum Paulus.

Ordinari nequit qui baptizatus non est.

d *Deponi.*] d̃ facto vel deponi, id est, non admitti.

Scilicet d̃ eo ordĩe quẽ apud hęreticos videbamur habere. Arch.

dist. 4. c. 1. sed p alias orationes, quæ primo funduntur super ipsã aquã, non fit aqua sacramẽtum, & hoc ita verũ est fm eos, q si in eo instãti quo forma finitur, & aqua fit sacramentũ, puer nõ esset in aqua, puta ante q̃ dixisset, & spiritus sancti, leuasset eũ de aqua: nõ esset baptizatus. Nec est mirũ si incipiat & desinat, esse in eodẽ in-

§ Rebaptizentur, & reordinentur, qui de Paulianistis, & Cataphrygis ad ecclesiam redeunt. C. L I I.

SI quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis a, & Cataphrygis * b, statutum est rebaptizari eos omnino debere. Si qui vero clerici erant apud eos; si quidem inculpati fuerint, & irreprehensibiles, rebaptizandi sunt, & rursus c etiam ab episcopo ecclesiæ catholicæ ordinentur. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehensi; deponi d eos oportet. Similiter autem & circa diaconos β, & de omnibus, qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma seruabitur.

α * Cataphrygis.] *Legitur hæc dictio in prisca versione, quæ est in varijs exemplaribus collectionis Isidori impressis, ac manuscriptis: sed non est in canone græco, neque in versione Dionysij, aut alijs recentioribus. Quòd autem & isti baptizandi sint, traditum est in concilio Laodiceno, c. 8. in synodo septima seu secunda Nicæna. c. 7. & infra de consecr. dist. 4. c. his vero. quod est Gregorij.*

β Diaconos.] *Græce est*, περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων. *id est*, De diaconissis, & de his omnino, qui in canone connumerantur.

Item Innocentius ad episcopos Macedoniæ, epist. 22. c. 5.

§ De eodem. C. L I I I.

PAulianistæ e in nomine patris, & filij, & spiritus sancti minime baptizabant; & Nouatiani iisdem tremendis, venerandisque nominibus baptizant; nec apud istos de vnitate potestatis diuinæ, hoc est patris, filij, & spiritus sancti quæstio aliquando mota est.

Alij f formam ecclesiæ in baptizando seruant. Sed, dum ab eis baptizantur, qui in hæresi, vel schismate eis communicant, sacramentum quidẽ baptismi ab eis accipiunt, virtutem vero non consequuntur, quam sine fide nullus consequi potest. Vnde de Domino dicitur, quòd in patria g sua non poterat h facere signum propter incredulitatem eorum. Luc. 4.

Vnde Augustinus tract. 80. ad c. 15. Ioannis, & sermone de cataclysmo, c. 3. initio.

§ Dum verbum accedit ad elementum, fit sacramentum. C. L I I I I.

DEtrahe i verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum k ad elementum, & fit sacramentum l, *& infra.* Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat; nisi faciente m verbo? non quia dicitur; sed quia creditur n. Nam & in ipso verbo aliud

e *Paulianistæ.*] Isti non baptizabant in forma ecclesiæ; sed Nouatiani sic, sed rebaptizabant iam baptizatos. Sed illi qui ab eis in forma ecclesiæ sunt baptizati, si eis cõmunicant in hæresi: tunc effectum sacramenti non recipiunt, quẽ nullus sine fide consequi potest.

f *Alij.*] hic §. respicit §. ã. positum, sed notandum.

g *In patria.*] quia nemo propheta est acceptus in patria sua.

h *Non poterat*] id est, nolebat: vel quia potentiæ suæ non congruebat. arg. 32. q. 5. si Paulus. quia ipsi erant increduli. Sed nonne poterat facere ne essent increduli, & ita facere miracula? nã dicit regula iuris, q qui põt facere, vt possit, dicitur posse, vt ff. de regu. iur. qui potest. sed lex illa intelligitur de eo qui tenetur ex necessitate, & adstrictus est ad aliquid faciendum.

D *Etrahe verbum.*] C a s v s. ostenditur hic, q si verbum Euãgelicum sub forma debita apponatur ad aquã, ipsa fit sacramentum: in qua tanta virtus est, vt corpus tangat, & cor abluat; non tamen quia verbum dicitur, sed quia fides adhibetur. Seq. §. patet.

i *Detrahe.*] id est, si aliquis immergat aliquem, & non proferat verba, non baptizat: quia nec solum elementum, nec sola verba ad hoc sufficiunt. Vel aliter: quidam baptizant tantum in nomine patris & spiritus sancti, & tũc expone, detrahe verbũ. i. filiũ: quid est aqua nisi aqua? quasi dicat, nõ est ibi baptismus, de cõsec. dist. 4. in synodo. Vel aliter, detrahe verbũ ab aqua. i. formã, & nõ erit sacramentũ baptismi. Et no. q Gandulphus dixit, q ipsa aqua fit sacramentũ. i. ipsum elementum. ar. de conse. dist. 2. c. sacrificiũ. vnde si asinus bibat aquã illã, bibit sacramentũ: sicut de mure diximus. de cõse. dist. 2. qui bene nõ custodiunt. Alii dicũt, q impossibile est, q asinus bibat sacramentũ. nã dicũt, q aqua illa in eodem instãti incipit & desinit esse sacramentum. i. in vltima prolatione ipsius formæ, Baptizo te in nomine patris, &c. vt notatur de cõsec.

Detrahe verbũ ab aqua, &c. quid si. gnat ibi verbum.

Aqua baptismi, an fit sacramentum.

Idem incipit & desinit in eodẽ instãti.

instanti, cũ sit idẽ ẽt in aliis casibus fm legem. nã si quid mihi debetur sub conditione, & illud accepero, tali ante existentiam conditionis: si post exstat conditio, eodẽ instanti incipit & desinit esse debitũ. ff. de accept. l. antepenul. & l. qd̃ in diẽ. vt dicit lex. Sed falsum est qd̃ lex dicit: q a intelligitur olim liberatus, vt ff. de sol. sub cõditione debitor. Melius põt poni exemplũ in seruo dato vxori à viro, vt eũ manumittat. nã in eodẽ instãti incipit & desinit habere dominium. ff. de don. inter vir. & vxo. quod aũt. §. vlt. arg. hic in fi. cõtra: quia alius est sonus, &c. sed qd̃ dicit, q virtus permanet, nõ intellige in aqua, sed in puero. Item arg. contra. ff. de vsufru. Titio cum moritur. Item aliud exemplum potest poni vbi quis simul incipit & desinit esse debitor, vt ff. ad Vellei. debitrix. Quidam autem intelligunt aliter illam litteram.

k *Verbum.*] nam verba necessaria sunt. arg. in l. 1. ff. de ver. ob.

l *Et fit sacramentum.*] id est, sacramẽtũ fit ibi ex forma verborũ & aqua: quod est baptismus. Sed quæritur si in littore maris baptizetur quis, an tota aqua consecretur, an non? Dicendum est, q illa tantum quæ puerum tangit. arg. ff. de relig. l. 2. §. Celsus. nã ibi dicitur, q sola terra, quæ tangit corpus hominis, est religiosa. Vel potest dici, q ẽt illa quæ istam tãgit, vt ff. de re. vend. quæ religiosis. sed exaudi per canonem. 11. q. 3. quoniam multos. quia excõicatio non transit in tertiam personam: sic nec religio.

Baptismus in maris litore factus nõ cõsecrat totum mare.

m *Faciente.*] id est, in forma Euangelij: in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

n *Creditur.*] s. ea. sicut. Videtur ergo, q mutus possit baptizare: quia matrimoniũ põt cõtrahere: maxime si tres personas põt exprimere; quod cõcedo si est mutaster: aliter si loqui non põt, nõ baptizabit. & quod dicitur, sed quia creditur, hoc ad suscipientẽ refertur: q a nõ exigit fides cõferentis, sed suscipiẽtis. de cõse. dist. 4. tũc valere. ab ipso n. dãte sola intentio requiritur, vt dixi s. ea. sicut.

Adde idẽ esse in funda sito. facit gl. in fi. in l. fin. ff. de leg. tu. to.

a Sanme

a Sonus.] est sonus vocalis, & est sonus mentalis.
b Aliud.] id est efficacia a Deo sibi collata. j. de conse. dist. 4. c. solet & c. quamuis. & c. ecclesia paradiso.

Firmissime.] CASVS. Dicit hic quod nō prodest baptismus si extra vnitatē ecclesiæ cōferat, nisi baptizatus ad ecclesiā redierit.

quam in sanguinē, & fecerūt aquam ranis ebullire. Sed Cyniphes nō potuerunt educere vt Moyses. vnde dixerūt Digitus Dei est hic. & ita defecerunt in quarto miraculo, scilicet in tertia plaga: quia primū non fuit plaga. & ideo quandoq; dicūtur defecisse in tertio miraculo, quia in tertia plaga. 26. q. 5. c. nec mirum.

gi, tria fecerunt miracula.

Gu- est sonus a transiens, aliud b virtus manens.

37. dist. c. legimus §. hinc etiam.

De his etiam, qui in hæresi, vel schismate baptizantur, scribit Augustinus libro de fide ad Petrum diaconum, c. 36. dicens.

Exodi 8.

¶ Extra ecclesiam baptizati perniciem sibi cumulant, si ad ecclesiam non redierint. C. LV.

26. q. 5. nec mirum. ver. nec ideo

Aug. l. 3. c. 12.

Firmissime tene, & nullatenus dubites extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam non redierint, baptismo cumulari c perniciem. Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis communio ad salutem, vt baptismo non saluetur, cui non ibi datur, vbi oportet, vt detur.

gratia] orig.

Idem tractatu 13. ad c. 3. Ioannis.

¶ Infirma sunt dona, quæ præter vnitatem ecclesiæ habentur. C. LVI.

Teneamus d fratres mei vnitatem. Præter vnitatem, & qui facit miracula, nihil est e. In vnitate enim erat populus Israel, & non faciebat miracula: præter vnitatem erant magi f Pharaonis, & faciebant similia Moysi. Populus Israel, vt dixi, non faciebat miracula. Qui erant salui apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus Apostolus resuscitauit mortuum. Simon magus fecit multa. Erant ibi multi Christiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed vnde gaudebant? quia nomina eorum erant scripta in cælo.

Exo. 7.

Act. 9. & 8.

Luc. 10.

Item Leo ad Nicetam episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.

¶ Baptisma semel traditum non est reiterandum. C. LVII.

s. ead. c. hi qui

Hanc g regulam, vt scitis, seruandam omnibus ecclesijs prædicamus, vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo [vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.] Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est; sed, vt diximus, sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, vt quod ab hæreticis nemo accipit, a catholicis sacerdotibus consequatur.

Eph. 4.

10 Nemo h, *In hæresi, vel schismate cōstitutus intelligendus est. Ceterum si cum fidei integritate, & animi puritate de manu hæreticorum in forma i ecclesiæ aliquis baptisma acceperit; tunc impletur illud Augustini [per lapideum k canalem aqua transit ad areolas] & iterum [spiritalis virtus sacramenti, &c.] Idem sermone xi. de verbis Domini, de blasphemia in spiritum sanctum.*

s. ead. c. si iustus

¶ Etiam per malos boni colliguntur. C. LVIII.

s. ead. c. ita fit.
Iuo p. 2. c. 104.
prius] orig.

Spiritus sanctus in sancta ecclesia, etiam isto tempore, quo velut granum l cum palea trituratur, sic operatur, vt nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur l atque ita reprobos m fugiat, vt etiam per eorum ministerium probos n colligat.

† al. quomodo

lib. 10. c. 14.

Ecce quando † ab hæreticis baptisma cū sua virtute accipitur: cuius tam necessaria administratio est, vt nec etiam à paganis o datum possit reiterari. Vnde in ecclesiastica historia legitur, quòd Alexander episcopus Alexandriæ, cum Petri martyris solennia celebraret, post expleta Missarum sacramenta vidit super oram maris puerorum p ludum imitantium, vt fieri solet, episcopum, & gerentium ea, quæ

g Hanc.] Hoc c. est pars illius c. s. ea. hi qui. & repetit hic finem illius capituli, vt exponat in § sequenti.

NEMO Hæc est decima pars quæstionis, in qua dr quod baptismus potest dari a quocunq; & hoc vsq; ad §. hoc ergo. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in quibusdam ca. dictū est quod baptizati ab hæreticis consequunt effectū baptismatis, & remissionē, vt s. c. si iustus fueris. & in capitulis sequētibus. postea dictum est in quibusdam cap. cōtriū, vt in cap. etiā. & sequētibus. Nunc Gratianus soluit hanc cōtrarietatem, dicens quod illi qui ignorāter vel ī necessitate & ī forma ecclesiæ recipiūt baptisma ab hæreticis, consequuntur remissionem, alias non. & hæc est bona solutio & vera quæ probatur per sequens cap.

h Nemo.] Argu. ad quæst. de inuasore, vtrū per eum possit præsentari clericus ī ecclesia, & si per hæreticum sententia iusta detur q de consec. dist. 2. & dixit dominus. Ioan. quorū vtrumque falsum est, quia inuasor non toleratur, & hæreticus est excommunicatus. B.

q Arg. j. ead. quod quidā. in prin.

i Forma.] scilicet in necessitate, vel ignoranter.

K Per lapideum canalem] s. ea. si iustus.

Spiritus sanctus.] CASVS. Dicitur hic quod spiritus sanctus, & si nullius fictione fallat, sic tñ fictis vtitur, vt per eorum ministeriū bonos colligat.

l Fallatur.] Nam mētiri Deo possumus, sed ipsum fallere non possumus. de consecr. dist. 2. panem. omnia enim certa sunt ei. ff. de iudi. sed & si restituatur. §. vlti. Arg. 8 1. dis. oportet. 16. q. 1. reuertimini.

Mētiri Deo possum⁹. sed nō ipsum fallere.

c Cumulari.] ad cumulum supplicij. 32. q. 7. vsque adeo.

Teneamus.] CASVS. Dicitur hic, quod extra vnitatem ecclesiæ non prosunt dona etiam miraculosa. & hoc probatur exēplo populi Israel, & magorum Pharaonis, qui fecerunt miracula, & tñ damnati sunt: sed populus non fecit miracula, & tñ saluabatur, vt quidam Christiani in nouo testamēto saluantur, licet miracula nō fecerint, sed Simō Mag⁹, qui dānatus fuit, miracula fecit. Sequēs c. patet.

d Teneamus.] Probat baptismum posse conferri à malis, & ipsi possunt miracula facere. j. ea. prophetauit.

e Nihil est.] non ad vitam æternam.

f Magi.] Ioannes & Mambres. isti magi scilicet Ioannes & Mābres tria fecerunt miracula, virgas in serpentes conuerterunt, & aquam

Ioannes & Mābres ma-

m Reprobos.] Arg. non præiudicare alicui in sua causa religionē alterius, non enim melius debet alicui credi, quia signa & miracula facit, cum & bonis & malis sint communia. s. ea. c. multæ.

Miracula bonis & malis sunt communia.

n Probos.] quia illud sacramentum puro corde sumunt, j. ead. non nocet.

ECCE. Iste §. & historia in eo posita patent ex textu.

o A paganis.] si in forma ecclesiæ dat. de cōsec. dist. 4. a quodam.

p Puerorum.] doli capacium. aliter nihil agerent r nam tales furiosis comparant. ff. de acqui. possess. l. 1. §. 1. 15. q. 1. illud. Quis autē sit doli capax, lex dicit, scilicet qui est proximus pubertati. ff. de reg. iur. pupillum. ignorans tamen acquirit aliquid. ff. quemadmo. seruitut. amit. si partem. §. 2.

r Quod s. ea. q. dedit. in fi.

in ecclesia geri mos est. Mox eos ad se perduci iubet; & quid egissent, percũ ctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à se esse quosdam catechumenos confitentur per Athanasium [a] puerum, qui illis fuerat episcopus simulatus. Vbi ex responsis eorum vidit secundum religionis nostræ ritum cuncta constare; statuit, illis quibus, integris interrogationibus [b], & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari baptismum [c] non debere [d], sed adimpleri [e] ea, quæ [f] sacerdotibus mos est. Hinc etiam Isidorus ait.

¶ De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur. C. LIX.

Capit.lib. 5.c.4. Burc.l.4.c.100. Algerus l.3.c 6. Iuo.p.1.c. 294. Pann.l.1.c.97. Magister l.4.dis. 5.in principio

SI quis [g] per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari, & ipse vlterius non ordinetur [h]. Sed Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiã baptismi, licet paganus [i] sit qui baptizat.

¶ *Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Isidori: ex qua citandi formula solet indicari non esse propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæstio, vel falsa alicuius opinio recitari, cui deinde in posteriore parte opponatur vera,* Sed Romanus, &c. *quæ infra etiam de consecr.dist.4.cap.* Romanus, *citatur ex Isidoro. Idque clarius lib.5.capitularium c.4. exponitur his verbis.* Si quis baptizatus est a presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo inuocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit, impositione vero manus indiget. Gregorius episcopus Romanus, & Ioannes Sacellarius sic senserunt.

PALEA. C. LX.

extra c.1.de presbytero non baptizato lib.6.capitul.c.93. Burc.l.4.c.74. Iuo p.3.c.268. Pann.l.5.c.96.

SI presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum [a].

¶ *Hæc Palea & locis indicatis, & in collectione, quæ est in tomo tertio conciliorum post decreta Alexandri tertij, & cap.1.de presbytero non baptiz. citatur ex concilio apud Compendium.*

a ¶ Iterum.] *Sequebatur,* & omnes, quos prius baptizauit: *quæ sunt expuncta, quia non habentur in dicto c.1.de presbytero non bapt. neque in c. veniens eod. tit. vbi refertur, licet habeantur in alijs locis indicatis.*

Quòd autem cetera sacramenta ab hæreticis ministrari non possint [k], testatur Hieronymus in Aggæum prophetam, c.2.

¶ Non placent Deo quæ ab hæreticis offeruntur. C. LXI.

SIc † populus [a] [l] iste hæreticorũ omnium est in conspectu meo, dicit Dominus, omne quod fecerint, quod mihi obtulerint, vel [m] vota [m], vel pro salute [n], vel pacifica [o], vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocaustum [p], siue eleemosynas, siue ieiunia, siue victus continentiam, & corporis castitatem, contaminata erunt in conspectu meo [q]. Quamuis enim sancta videantur specie [r] sui, quæ offeruntur a talibus; tamen, quia tacta sunt ab eo, qui pollutus in anima est, omnia polluentur. † al. sic.

a ¶ Sic populus.] *In originali legitur,* sic populus iste, & sic gens ista, Iudæorum videlicet,

---

a ¶ *Per Athanasium*] proprium nomen est.

b ¶ *Integris interrogationibus*] Per hoc q dicit, integris, patet non iocosum factũ fuisse: & ita non soluitur hic illa q̃stio, arg. de consecra. dist. 4. solet quæri. licet quidam dicant eam hic solui. Sed dico etiam q licet formã ludendo accipiat, dum tñ baptizare intendat, baptizat. Si autem omnia iocose fiant, nõ erit baptismus. arg. 22.q. 2. c. quod ait. ff. de actio. & oblig. obligationum substantia. §. vlt. extra de senten. excõ. si vero. ADDITIO. De hoc etiam not. in præced. cap. solet. in glo. vlti. ibi videas. Archid.

Baptizatus iocose nõ est baptizatus.

c ¶ *Baptismum*] Argu. non iterari sacramentum, licet nõ sit perfectum.

Baptismi sacramentum etiam imperfectum non iteratur.

d ¶ *Non debere.*] Argu. simulationem alicui p̃ iudicare [1]. 3. dist. 27. quod interogasti. ĩ. 22. q. 5. ecce. ĩ. de consecra. dist. 4. solet quæri ĩ. ĩ. ca. 22. q. 2. quod ait. ff. de act. & oblig. obligationum.

1 Adde qualiter probabitur simulatio, & an per testes, nota. Bal. in l. 1. C. plus valere quod agi. & in l. sicut. §. superuacuũ. ff. q mo. pi. vel hypo. sol.

e ¶ *Sed adimpleri.*] arg. 23. dist. quorumdam. 7. q. 1. nihil.

f ¶ *Ea quæ*] scilicet vt in vertice & pectore & in scapulis vngantur. extra de sac. non ite. c. 1. in fin. Ioan.

2 Argu. ad hoc ĩ. 27. q. 1. mulieres obtentu. vbi de hoc.

SI quis] CASVS. Aliquis ante quàm baptizaretur fuit ordinatus in presbyterum, & ante baptisma multos baptizauit. Modo q̃ritur vtrum baptizati ab eo debeant iterum baptizari, & an debeat ipse a promotione repelli: Et rñdet Romanus Pontifex q non debẽt iterum baptizari: sed de ordinatione nõ rñdet. Et legitur littera interogatiue vsq; ibi, Sed Romanus põtifex.

g ¶ *Si quis*] Quidam ponunt ita casum istũ. Duæ quæstiones fiunt hic Isidoro. Prima, vtrũ baptizati ab ordinato ante baptisma sint rebaptizandi? Secunda, vtrum ipse debeat ordinari [3]? Ad primam quæstionem rñdet ab illo loco, Sed Romanus. Secundæ quæstioni non respondet: sed potest decidi per cap. ĩ. ea. si quis confugerit. & sm hoc legitur totum sub interrogatione vsque ad illud, sed Romanus. Sed supplebis sm hoc in littera, vlterius non ordinetur: sed, id est, quia, &c. Et ita respondet vni quæstioni, nõ alij. arg. extra de præsump. nonne. insti. de inuti. stip. §. quoties. C. de diuer rescrip. l. 1. & hoc verũ est, cum sint connexæ. Alij legunt cap. plane. & dicunt q baptizati ab eo debent rebaptizari. Sed male dicũt, vnde illud, sed Romanus, est correctiuum. & ipse vlterius non ordinetur. & hoc corrigitur ĩ. ead. si quis confugerit. Vel hic loquitur de rigore sm Isidorum, secundũ casum quem ponit Isido. secundum falsam quorũdam opinionẽ, q scilicet tales debent rebaptizari. vnde corrigit se statim ibi, sed Romanus. quasi dicat: ita alij dicunt, sed Romanus, &c.

3 Tñ est dicẽdum q sic, extra de presbytero nõ bap. c. 1. & 2. Archid.

h ¶ *Non ordinetur.*] de rigore, aliàs secus. extra de cle. non ordi. ministran. c. 1.

i ¶ *Paganus.*] ĩ. dist. 32. §. verum. ĩ. de consec. dist. 4. quos a paganis contra, sed ibi præter formam ecclesiæ fuerunt baptizati: hic autẽ de eo baptismo agitur, quod in forma ecclesiæ traditur.

QVOD AVTEM. CASVS. Dictũ est ĩ. q sacramẽtũ baptismi sũptũ ab heretico ĩ necessitate vel ignoráter, valet, cetera vero sacramenta ab eis ministrari nõ possunt, & si fiant ab eis, inania sunt, & intelligunt sequentia cap. de sacramentis hæreticorum in quibus forma ecclesiæ prætermittitur, vel quando recipiuntur ab eis præter necessitatem & scienter.

k ¶ *Non possint*] cum effectu gratiæ. not. facti gratiam nocere. Itẽ not. non quod quis faciat, sed cuius auctoritate quid faciat, considerandum.

SIc populus.] CASVS. Dicit in hoc c. q oblationes hæreticorum vel vota, siue p pace siue p peccatis fiant, itẽ sacrificia, ieiunia, & eleemosynæ, & castitas eorũ, oĩa sunt contaminata in cõspectu Dei. Sequentia c. vsq; ad cap. si qs inquit. plana sunt: quia de eadem materia loquuntur, & idem repetunt, & per te videbis.

l ¶ *Sic populus.*] Sic, consecutiuum est, & hæc sequentia cap. loquuntur quando forma prætermittitur, vel scienter præter necessitatem sacramenta recipiuntur.

m ¶ *Vel vota.*] generale est, & postea subdiuidit per partes.

n ¶ *Vel pro salute.*] pro salute & pro peccato dicit, quasi sint nomina sacrificiorũ [4] quorũ vnum ad salutẽ conseruandã, alterum ad peccata purganda offerebatur. quidam codices non habent sm H.

4 De his sacrificijs plene legitur in Leuitico. Archidiaco.

o ¶ *Vel pacifica*] sic autem dicebatur sacrificium quod offerebatur pro pace adepta, vel adipiscenda.

p ¶ *Vel in holocaustum.*] Holon totum, cauma incendium. 50. dist. ponderet. versi. hna.

q ¶ *In conspectu meo.*] Ecclesiastica enim dignitas non facit eum Christianum, ut ĩ. 2. q. 7. non omnes episcopi.

r ¶ *Specie sui.*] quantum ad superficiem.

a ODit.] ¶Et claudit nares.] humana loquitur similitudine, vt 24.quæst.1.odi.
b ILli.] ¶Vere.] id est, ex charitate & fide. de pœni.distin.4 cap. penul.& vlti.
c ¶Truncato capite.] id est, fide, quæ est fundamentum omnium bonorum.§.ead.cum Paulus: atque gentilium, & hæreticorum omnium, &c.
ß ¶Vota.] Ibidem habetur, vel vota pro salute. sed ob glossam non est mutatum.

Fides est fundamentū omnium bonorū.

e ¶Basilides.] iste negauit Christum fuisse passum, vt 24.quæst.3. cap.quidam.
f ¶Humanum.] id est, non diuinum, non conferens gratiam.
g ¶In verbis] arg. verba rebus, nō res verbis deseruire. præfertur enim intentio verbis.ar.13.q.1.§.1.ver.verba.arg.38.dist. sedulo. arg.22.q.5.humanæ.& q.2.ne q.s.ar.23.q.1.paratus.& q.8.occidit.ar. 29.dist.regulæ.

Error Basilidis hæretici.

Verba rebus deseruiunt.

h ¶Sed in sensu.] arg. 11.q.3.antecessor. & c. quod prædecessor.ar.ff. de leg.& senatusc.scire leges.arg. extra de ver. sig.ppterea.& c. intelligētia.ar.22.q.2. is qui.

Item in Amos prophetam, c.5.

Alg.l.3.c.12. Deusdedit p.2. Ansl.l.9.c.48. † antea legebatur] in nomine

¶ De eodem. C. LXII.

ODit Deus sacrificia hæreticorum, & à se proijcit; & quotiescumque sub †nomine Domini fuerint congregati, detestatur fœtorem eorum, & claudit nares a suas.

Idem in Oseæ, c.6.

¶ De eodem. C. LXIII.

ILli offerunt panem sacrilegum, & dant eleemosynas, & sectari uidentur humilitatem. Quæ ego, si vere b fiant, holocausta interpretor. Cum autem scientiam Dei reliquerint; frustra truncato c capite fidei, cetera membra habere se iactant.

Idem in epistolam ad Gal. c.1.

¶ Sine fide, & charitate nec Euangelium habetur, nec prosunt aliqua bona. C. LXIIII.

MArcion d, & Basilides e, & ceteræ hæreticorum pestes non habent Dei Euangelium; quia non habent spiritum sanctum, sine quo humanum f fit Euangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis g scripturarum esse Euangelium, sed in sensu h; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum folijs, sed in radice rationis.

Idem ad c.5. eiusdem epistolæ.

¶ De eodem. C. LV.

† al. ferimus

VIde quantum bonum sit charitatis. Si ita martyrium fecerimus †, vt nostras velimus ab hominibus reliquias honorari; si opinionem vulgi sectantes, intrepidi, sanguinem fuderimus, & substantiam nostram vsque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi i non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta sunt, quàm corona k victoriæ.

i VIde quantum.] ¶Operi.] arg. quod dare eleemosynā ad vanam gloriam sit peccatum. arg.23.q.1.militare.24.q.1.odi.
k ¶Quam corona.] ʃ. dist 90.neque in fi.&c. si quis autem. ʃ. de pœ. dist.3.§.pe.cōtra. ibi dicit Aug. quod si quis nō habēs charitatem patitur martyrium; & si nō prodest ei ad vitā æternā, prodest tñ ei ad minus supplicium subeundū. Sol. ibi agit de illis qui bono zelo, etsi non cum conscientiā martyrium subeunt: hic de illis qui arrogāter, vt hic innuitur. Ioan.

Martyriū nō semper prodest ad salutē æternam.

Item ex concilio Laodicensi, c.32.

Deusdedit p.2. & 4. Burc.l.3.c.159. Iuo p.3.c.260.

¶ Hæreticorum benedictio, maledictio est. C. LXVI.

NOn oportet hæreticorum benedictiones l accipere: quoniam magis sunt maledictiones, quàm benedictiones.

l NOn oportet.] ¶Benedictiones. id est, sacramēta, vel dogmata: vel hoc dicit ironice, benedictiones, i. dignitates & pdicationes, quæ idiotis videntur benedictiones, vel bñdictionū abusiones.

Item ex concilio Martini Papæ, c.70.

In capitulis Martini Braca.

¶ Neque cum hæreticis, neque cum schismaticis licet orare. C. LXVII.

NOn liceat clericis, vel laicis ab hæreticis eulogias accipere; quia maledictiones sunt magis, quàm benedictiones: neque liceat aut cum hæreticis, aut cum schismaticis m orare.

m NOn liceat.] ¶Schismaticis.] ʃ. de consec. dist. 1. ep̄s nullum. contra. Solut. illud antiquius 1, istud de consuetudine ecclesiæ roboratum. H.

1 Sob. & cor rigitur. 11.q.3.excōicatos & c. cum excōicato. & p hoc c. Ad idē 11.distin.clericos. in fin & 25.dist. plerūq. vers. ad ostiariū. Ar.

Item Leo ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum, epist.48.c.2.

Lanfran. in l. de Eucharistia Alg.l.1.c.10. Iuo p.2.c.9.

¶ Extra ecclesiam non sunt vera sacrificia. C. LXVIII.

IN ecclesia Dei, quæ corpus Christi est, aliter nec rata sunt sacerdotia, nec vera n sacrificia; nisi in nostræ proprietate o naturæ verus nos pontifex reconciliet, verus immaculati agni sanguis emundet.

n IN ecclesia Dei.] ¶Nec vera] quantum ad habendum rem sacramēti, & licitā executionem.
o ¶In nr̄a proprietate.] i. vera fide incarnationis, qua credimus Christū nos Deo recōciliasse nascendo, moriendo & resurgendo, &c.23. dist. qui episcopus.
ADDITIO. Vel in sua propria natura humana. q.d. nō sunt rata & vera quo ad effectū executionis, vel gratiæ & salutis, sine fide mediatoris, id est, nisi credatur Christus verus Deus: & nos recōciliasse patri. sine hac fide nil valet offerentibus quo ad vitā & salutē, & similiter sumentibus. Po.

Idem Leoni Augusto, epist.73.

Ansl.l.9.c.40. al. vesaniam

¶ Impiorum manibus diuina sacramenta se subducunt. C. LXIX.

MAnifestum est per crudelissimam p, Insanissimamque sæuitiā † in Alexandrina sede omne cælestium sacramentorum lumē extinctum q. Intercepta r est sacrificij oblatio: defecit chrismatis sanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria.

d MArcion.] iste Marchion dixit duo esse principia, vnū superiorū, aliud inferiorū. 24.q.3.quidā.ver. & Marcionistæ.
p MAnifestum est per crudelissimam.] scilicet Arianam.
q ¶Extinctum.] vt 24.q.3.resecandæ.
r ¶Intercepta.] id est, prorsus quo ad effectū 2 consumpta. & ita dicit

2 Id est salutem, scilicet ministrorum & suscipientium. Arch.

dicit Ouidius in sexto metamorpho. in fabula ranarum:
Colla intercepta videntur.

cium, & c. eum excusat. arg. de conse. dist. 4. solet quæri. Vel hoc dixit cótra hæreticos quos semper insequebatur: sicut & Pelagius. 24. q. 3. schisma. & fuit ibi excessus veritatis. arg. de cóse. di. 2. ego Berengarius. Magis tamè credo Aug. qui dicit eum errasse.
g ¶ *Non statim.*] ar. q nō omni verbo doctrinæ credēdum est. j. 24.

Non est verbo credendū est.

Item beatus martyr Cyprianus in epistola contra hæreticos.

¶ Sacramenta extra ecclesiam ministrari possunt, salutem vero conferre non possunt. C. LXX.

SI quis, inquit, de ecclesia, hæretica præsumptione, exierit a à semetipso b damnatus est c. Cum huiusmodi, secundum Apostolum, nec cibum quidem sumere debemus. Declaratur hoc in libro regnorum, vbi cum homo Dei ad Hieroboam d missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque vltionem futuram prædiceret; panem quoque apud illū † edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non custodisset; diuina sentētia inde rediens, morsu leonis in itinere interijt. ¶ Et audet quisquam dicere aquam baptismi salutarem, & gratiā cælestem communem cum hæreticis † esse posse, cum quibus nec terrestris cibus, nec sæcularis potus debet esse communis? Constat autem oleum, vnde baptizati vnguntur, sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse e, vbi spes nulla est; & fides falsa, vbi omnia per mendacium f geruntur. Nam hæreticus † simiarum more, quæ cum homines non sint, humana tamen imitantur, vult ecclesiæ catholicæ auctoritatem sibi, & veritatem vendicare, quando ipse in ecclesia non sit. Benedicit à Deo maledictus; vitam pollicetur mortuus: Deum inuocat blasphemus; sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, vt antistes diaboli audeat Eucharistiam facere, quando nec sanctificari oblatio illic possit, vbi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per eius orationes, & preces prosit, qui Dominum ipse violauit. Si enim qui ecclesiam contemnunt & ethnici, & publicani habentur; multo magis vtique rebelles, & hostes, falsa altaria, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterata fingentes, inter ethnicos, & publicanos necesse est computentur: quos omnes constat à charitate, atque ab vnitate ecclesiæ recessisse. Ergo omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa, ita vt nihil eorū, quę illi gesserint, à nobis probari debeat. Non statim g suscipienda sunt, & assumenda, quæ iactantur in Christi nomine; sed quæ geruntur in Christi veritate. Quomodo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt; qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? ¶ Quare, qui hæreticis †, & schismaticis patrocinantur, censura a diuina in eorum probantur facinore, & pœnis non solum duces, & auctores, sed etiam participes destinari, nisi se à communione malorum separauerint h, præcipiente per Moysem Domino, ac dicente [Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere ab † omnibus, quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum]. Et quod comminatus per Moysem i Dominus fuerat, impleuit, vt quisque se a Chore, & Dathan, & Abyron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret: sicut

L. 1. epist. 6. ad Magnū, vbi declarat locū. Pauli ad Titum 3. 4. sen. dist. 25. Tit. 3. 1. Cor. 5. Ibid. paulu inf. 3. Reg. 13.
† illos] orig.
L. 1. epist. 12. & in conc. ipsius. c. 1. sub persona Cæcilij. Aug. l. 3. c. 1. Idē ad Iubaianum
schismaticis] orig.
Nouatianus] orig.
Ex concilio, eodem loco
Ex epis. 7. l. 2. ad Epictetum
Ex eadē epistola ad Magnum
Ibidem paulo superius
Ex cōcilio. c. 4.
Ex eadē ep. 12.
Ad Iubaiansi
Ex eadē ad Magoum
† Nouatiano. siue ceteris eiusmodi schismaticis] ori. 24. q. 1. c. didicimus. S. inuenimus
Num. 16.
† al. de

S I qui.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicit Cyprianus, q si quis sequitur hæresim iam damnatā, seipsum damnare videtur, nec cum eo cibū vel potum sumere debemus: sicut testat Apostolus, & hoc ēt probatur per historiam de Abdo propheta. In secūda dr q sacramenta nō sunt ab eis recipienda, q a falsa sunt, cū nec cibus tēporalis sit cū eis sumendus: & q falsa sint, multipliciter pbat. In tertia parte dicit, q qui cūque eos defendunt, puniuntur, & nō solum duces & auctores, sed ēt participes. Et hoc pbatur auctoritate Mosi, & Oseæ prophetæ. Secunda pars incipit ibi, *An debet*. Tertia ibi, *Quare qui*. Io. ēt posuit in suo apparatu casum, & eum videbis.

CASVS. Intendit Cyprianus probare, q nō debemus vti sacramentis hæreticorum. Primo auctoritate Apostoli, q cibū corporalem prohibet cū eis sumi. Secūdo auctoritate Domini, q prohibuit Abdon prophetam cū eis cibū sumere. Tertio, quia hæretici more simiæ imaginē tm habēt sacramentorū, sed non habēt vera sacramēta. Quarto, quia si mali qui sunt in ecclesia, post trinā monitionem comparātur ethnicis & publicanis, vt cū eis nō sumamus cibū, multo fortius ipsi hæretici pcidi. Quinto, quia nō tantum ipsi puniūtur, sed etiam eis fauentes, & eorum sacramētis vtentes. Sexto auctoritate Oseæ prophetæ dicētis, sacrificia eorum esse panē luctus.

Alias, Gad do.

a ¶ *Exierit.*] id est, egerit, propter quod mereatur exire & dānari. arg. 24. q. 3. si quis non recto.
b ¶ *A semetipso.*] id est, ad suum effectū siue factū cadendo in hæresim iam damnatam, vt j. 4 q. 5. c. 1. j. 24. q. 1. c. 1. 2. & 3.
c ¶ *Damnatus est.*] i. ipse iniecit se i excōicatione 1 . 7. q. 1. deniq.
d ¶ *Ad Hieroboam.*] historia. Legitur 3. libro Reg. q cum Abdo propheta mitteretur ad Hieroboam, vt eum de idololatria redargueret, dictum est ei ne comederet, vel biberet in Samaria, eūque negotio finito reuerteretur, decepit eum propheta, & in Bethel induxit eum, vt secum comederet; cumque comedisset, locutus est ei propheta in spiritu dicēs, quia contra verbum Dei in loco prohibito comedisti, & bibisti, non inferetur cadauer tuum in sepulchra patrum tuorum. cum ergo sedens super asinum rediret, inuasit eum leo, & interfecit.
d ¶ *Ad Hieroboam.*] vt 7. q. 1. denique. qui fecerat duo idola, & vnum posuerat in Bethel: aliud in Dan.
e ¶ *Non posse.*] quia scilicet effectus, vel res sacramenti non est apud illos: sed nec veritas sacramenti secundū Cyprianum, vt j. de conse. dist. 4. quomodo. s. dist. 32. §. verum. Sed contra eum est j. e. q. c. per Esaiam. s. dist. 19. secundum.
f ¶ *Per mendacium.*] hic errauit Cypria. prout dicit August. & eū corrigit 32. dist. §. verū. j. de cōsec. dist. 4. quomodo. Quidā tamen volunt eum hic excusare. quia intellexit hoc de hæreticis, qui formam ecclesiæ non tenent: vel hoc verbum vbi omnia per menda-

1 Vel dic dānatus est, id est, ipse fecit vnde merito dānatus est. si. 15. q. 3. plaenit vniuerso, &c. & c. ipse ligandi. Archid.

Sacramenti effectus non est apud infideles & hæreticos.

24. q. 1. aduocauit. s. dist. 19. secundū. ar. contra s. 50. dist. si qui præpostera. j. 23. q. 4. ille. & q. 5. miles. & q. 1. quid culpatur. 8. q. 1. sciēdū. ar. 11. q. 3. si quis eps. & c. non semper. & c. si dominus. arg. H. Hic est ar. q sigilla, quæ non statim debent recipi. ar. extra de proba. c. tertio. nā litteræ approbādæ sunt. ff. de proc. si pcuratorē. ff. q cuiusq; vni. nē eorū. §. q si actor. nō tū sigillū reprobatur, si nomē auctoris nō habet. extra de eo q mit. in pos. cū sicut i parte decisa.
h ¶ *Separauerint.*] hic est. arg. q maritus sciens se vxori in ppinquo gradu cōsanguineū: licet in probando cōsanguinitatē defecerit, debet abstinere ab eius toro, ēt iubente episcopo ne abstineat. ar. dist. 50. si. quis præpostera. Quid ergo si eps eum excōicat? patienter ferat, nec curet, cū non ligetur apud Deum, vt 11. q. 3. quomodo. & c. quid obest. j. ea. vt euidenter. H.
i ¶ *Per Moysen.*] historia legit in lib. Nume. q Chore, Dathan, & Abyron, & alij ccl. viri de tribu leui cū eis volentes habere honorem sacerdotij surrexerūt 3 Moysen, & Aarō, & murmurauerunt 3 eos, spernentes eorū sacrificia, & cōficientes propria. Misit autē Moyses, & vocauit eos: q dixerūt, nō veniemus. ad quos Moyses: Vos itaq; & ois cōgregatio vestra state cūstituti corā Domino & Aarō. Similiter locutus est Dñs ad Moysen, & Aaron, Separamini ab inuicem de medio congregationis huius peruersę. & cū omnis turba recessisset a tentorijs eorū per circuitū, & Dathan & Abyron essent in introitu papilionum suorum cum filijs, & vxoribus apert-

Sigilla non statim sūt recipienda.

Maritus quādoque abstinere pōt ab vxore ēt contra præceptū episcopi.

aperta est terra sub pedibus eorum, & deuorauit eos cum vniuersa familia & substantia eorũ:sed & ignis egressus est à Domino, qui interfecit 250. viros tenentes thuribula sua, & offerentes incensũ: præcepitq; Dominus per Mosen Eleazaro filio Aaron, vt thuribula eorum acciperet, & produceret ea in laminas, & affigeret altari.

Osee 9.

etiam[a] per Oseæ prophetam spiritus sanctus contestatur, & dicit [Sacrificia eorum tamquam panis luctus : omnes, qui manducant ea, contaminabuntur:] docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio coniungi, qui fuerint eorũ peccato[b] contaminati.

¶ *Caput hoc collectum est ex varijs locis epistolarum S. Cypriani, & concilij ab ipso habiti, interdum immutatis, & in summam redactis, quæ in margine sunt indicata.*

a ¶ Censura.] *In epistola ipsa sic habetur*: Frustra contendunt baptizari, & sanctificari illic aliquem salutari baptismo posse, vbi constet baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque vt magis intelligi posset, contra eiusmodi audaciam, quæ sit censura diuina, inuenimus in tali facinore non solum duces & auctores, sed & participes poenis destinari, &c.

Item Augustinus lib. sententiarum [per Prosperum Aquitanicum episcopum Regien. collectarum, c. 15.]

¶ Vera sacrificia non nisi in fide ecclesiæ celebrantur. C. LXXI.

EXtra catholicam Ecclesiam[c] non est locus veri[d] sacrificij.

† al. Liuigildi

Item Greg. in 3. lib. dialog. c. 31. ait de Ermigildo rege Leonigilt † filio.

¶ De manu hæreticorum communio non est recipienda. C. LXXII.

24. q. 1. c. fin. §. superueniente. Deusdedit p. 2.

SVperueniente paschalis festiuitatis die, intempestæ noctis[e] silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit, vt ex eius manu, sacrilegæ consecrationis communionem perciperet[f], atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit, eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

Item Innocentius ad Alexandrum episcopum, epist. 18. c. 3.

¶ Sacerdotes hæreticorum, Christi honoribus non habentur digni. C. LXXIII.

Ansel. 9. c. 18. Pann. l. 3. c. 129.

ARianos[g] præterea, ceterasq; huiusmodi pestes[α], quia eorum laicos conuersos ad Dominum, sub imagine[h] pænitentiæ, ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus; non videtur clericos eorum cum sacerdotij, aut ministerij cuiuspiã suscipi debere dignitate. Quoniã quibus solum baptismũ ratum esse permittimus (quod vtique in nomine patris, & filij, & spiritus sancti perficitur) nec Spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate[i], illisque mysterijs arbitramur[k]. Quoniam[l] cum a catholica fide eorum auctores

§. ead. c. qui perfectionem.

descîscerent, perfectionem[m] spiritus, quam acceperant, amiserunt; nec dare eius plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius, quàm per fidem

Innocẽt. ins epis. Macedoniæ, ep. 22. c. 3.

† al. Quomodo fieri potest

dixerim, perdiderunt. Propter † quod fieri non potest, vt eorum[n] profanos sacerdotes, dignos Christi honoribus arbitremur; quorum laicos imperfectos[o], vt dixi, ad sancti spiritus percipiendam gratiam

Num. 19. & Leuit. 22.

§. ead. c. ventũ est.

cum pænitentiæ imagine recipimus. *Item.* ¶ Si, vt legitur [Qui tetigerit[p] β immundum, immundus erit;] quomodo ei tribuetur, quod munditia, ac puritas consueuit accipere? *& infra.* ¶ Qui particeps effectus est damnati † [q], quomodo debeat honorẽ accipere, inuenire nõ possũ.

† al. damnato

α ¶ Pestes.] *Antea sequebatur*, detestamur: *quod est sublatum, quia neque in vetustis codicibus, neque in ipsa epistola, neque apud Anselmum, aut in Pannormia habetur.*

β ¶ Qui tetigerit.] *In epistola est*, quod tetigerit immundus: *sed ob glossam non est mutatum, atque hunc etiam lectionis sententia habetur ijsdem indicatis scripturæ locis.*

Ex eo[r] autem, quòd manus impositio[s] iterari præcipitur[t], sacramentum non esse ostenditur. Vnde Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas, c. 16.

ri. vt esset in signum filijs Israel, ne quis auderet accedere & ponere incensum Domino, nisi de semine Aaron. Sequens cap. patet.

a ¶ *Sic etiam per Oseã.*] Oseæ 9.

b ¶ *Peccato.*] idest, consensu peccati eorum. 8. q. 1. §. cum autem. & 23. q. 4. ita plane. & c. si quis à catholica.

c ¶ *Extra catholicam Ecclesiam.*] i. extra formam ecclesiæ.

d ¶ *Veri.*] ratione effectus.

¶ *Superueniente.*] C A S V S. Pater Ermigildi misit ad filium Arianum episcopum hæreticum, vt de sua manu communionẽ acciperet, quam quia filius accipere noluit, pater eum occidit.

e ¶ *Noctis.*] quattuor sunt partes noctis: conticinium, intempestum, gallicinium, antelucanum[*].

f ¶ *Perciperet.*] Quare in necessitate possunt ab hæretico baptismum accipere, & non Eucharistiã, dixi rationem 24. q. 1. si quem.

¶ *Arianos.*] C A S V S. Hoc c. continuum est illi c. §. c. ventũ. Dicitur enim hic, quòd licet laici qui ab hæreticis reuertunt. per impositionẽ manus recipiantur, & recõcilient quasi publice pænitentes: tñ clerici, qui ab eis reuertunt. nõ recipiũtur cũ clericatus vel sacerdotij dignitate: hoc ideo, quia tantũ baptisma ratũ est apud ipsos: nec recõciliari possunt nisi tantũ sub imagine publicæ pænitẽtiæ. Seq. §. scilicet, itẽ legitur, cũ seq. patet.

g ¶ *Arianos.*] sacerdotes indignos ẽ Christi honoribus.

h ¶ *Sub imagine pænitentiæ.*] Imaginem pænitentiæ appellat publicam reconciliationem, quæ fit per manus impositionem.

i ¶ *Baptismate.*] quod suscerunt vel acceperunt. §. ea. q. si quis contra.

k ¶ *Arbitramur.*] subaudi, dici. Non n. videntur clerici, &c. quia eorũ laicos, &c. quasi dicat, cũ hoc alias fit de laicis: merito sic debet esse de clericis. nõ. n. clerici simili forma recipiunt: & ideo patet quòd sunt digni ecclesiasticis honoribus. & cõtinuat hoc c. cũ fine illi[*]. §. ea. superueniente. Vel dic quia eorũ, idest, quàuis: quasi dicat, quàuis laicos eorũ ita suscipim[*]: nõ tñ clerici ita suscipiendi sunt in honore.

l ¶ *Quoniam.*] Hæc ratio non videtur sufficiẽs: sed facias vim in hoc quod dicit, auctores eorũ. nã tũc sũt auctores eorũ, cũ illi & isti sunt extra ecclesiã. Vel dic quòd sufficiẽs est quo ad hoc quod non possunt conferre de merito vitæ. 40. dist. multi.

m ¶ *Perfectionem.*] idest, sanctitatem, & officij executionem.

N O T A T I O. Hic vide quod leg. & no. ea. q. qui perfectionem.

n ¶ *Vt eorum.*] idest, quia eorum, vt sit relatiuum cũ causa: & ita per hoc præcedens lectio approbata non videtur, idest, ideo non videtur, quia, &c.

o ¶ *Imperfectos.*] quia nõ receperũt gratiam per illud baptisma.

p ¶ *Qui tetigerit.*] tactu mentis. extra de sen. excom. nuper.

q ¶ *Damnati.*] idest, damnationis, vel auctoris iã damnati, &c.

r ¶ *Ex eo.*] Non est ratio hæc: quia sunt quædam sacramenta, quæ iterantur: quædam non, vt vnctio infirmorum, & dedicatio ecclesiarum. de consecra. dist. 1. solennitates.

s ¶ *Impositio.*] recõciliatoria: & intelligas de priuata: quia solennis non reiteratur.

t ¶ *Præcipitur.*] quotiescumque reuertuntur ab hæresi. §. ead. hi qui baptismum, &c.

[*] Isido. in 5. lib. ety. dicit quòd septẽ sunt partes, scilicet vesperũ, crepusculũ, cõticinium, intẽpestum, gallicinium, matutinũ, & diluculũ: vt ad longũ est videre in Archid. in hoc loco.

[*] Vult hæc gl. inferre, quòd sacerdotes magis cæteris peccent: arg. l. presbyteris. C. de epis. & cle. & l. moris. §. ultæ ferę. ff. de pœni.

[*] Ad hoc videas quod lc. & not. §. c. ventũ. Archid.

[*] Et c. Arianos. de consec. dist. 4. & c. quia. & c. Arianos quicumque secundum He

† Item l. Ide. b. Th. in 4. sen. dist. 35. Noctis quas tuor sunt partes.

M *Anus impositio.*] CASVS. Dicitur hic (licet obscure) q manus impositio reconciliatoria quandoque reiteratur, etsi baptisma reiterari non possit. & est similitudo per contrarium.
a ¶ *Manus.*] Sensus est: manus impositio potest repeti, vt ī. de cōs. dist. 4. quomodo. baptismus non. 68. dist. sicut.

SED HOC CASVS. Dicit Grat. supradictū capitulom de malo catholico intelligi: & nō de hæretico. alioqn idē Hieronymus esset sibi cōtrarius, vt pbatur sequēti c. & §. sequēti: quoq; p se patēt.
i ¶ *Cooperante.*] Illud cooperante falsum est quantum ad dantē, vel facientem: non quantum ad recipientem. ī. ea. Dominus.

Impositio manꝰ est multiplex.
Vnde Apostolus. 1. ad Timo. 5. neminiti cito manū imponas, idest, nullum cito cōsecrabis. Io. de Fā. De hoc habetur 23. dis. eps. Archid.

b ¶ *Impositio.*] consecratoria: sed cōfirmatoria nō. Item nec ordinatoria: sed curatoria bene iteraṫ, de qua dicitur: Super ægros manus iponent, &c. vt 96. dist. §. sed illud. Reconciliatoria similiter, vt hic. imponitur enim reconciliatoria manus hæreticis reuersis, vt ī. ea. Arianos. de conse. dist. 4. quomodo. & excommunicatis, vt 9. q. 3. cū aliquis. & pænitētibus, vt 50. di. in capite. Et ī hæreticis vel excōicatis nō est sacramētū: & ideo repetiṫ. In pænitētibus si ē publicaꝫ, est sacramentū: & ideo nō iteraṫ: & cōuenit tātū episcopis, vt 17. q. 6. c. 1. & 50. dist. in capite. Si est priuata, nō est sacramētū. & iteratur: & conuenit etiam presbyteris, vt 26. q. 6. c. presbyteri. §. ecce.
c ¶ *Non sicut.*] i. licet.
d ¶ *Repeti.*] ī. ea. q. q quica cōtra. Sol. sed ibi manus impositionē cōsecrationem nominat: hic vero manus extensionē sup pænitētē cū oīone īuocato sancto spiritu paraclito. Vel ibi pꝛhibet reiterationē manus ipositionis fieri in publico: hic autem pmittit fieri ī occulto.

e Nō quia publica sit sacramentū primaria nō sit, ideo illa non iteratur, hæc iteratur. sed ob eas cās quas afferūtur c. q. ans. de pœnitentia. distin. 3. Vide etiam Turrecrem. ibi.

Ma-

¶ Manus impositio non est sacramenti iteratio. C. LXXIIII.

M Anus [a] impositio [b] non, sicut [c] baptismus, repeti [d] non potest. Quid enim est aliud, nisi oratio super hominem? Poly. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 24.

Cum ergo Innocentius solum baptisma hæreticis ratum esse permittat, cum Gregorius sacrilegam vocet consecrationem Arianorum, cum Cyprianus quacumque ab hæreticis fiunt, carnalia, & inania, & falsa iudicet, cum Hieronymus omnia, quæ ab eis offeruntur, contaminata in conspectu Dei asserat, cum Leo extra ecclesiam nec rata sacerdotia, nec vera sacrificia esse testetur; patet, quod sacramenta ecclesiastica præter baptisma, vt supra dictum est, ab hæreticis ministrari non possunt.

Item obycitur illud Hieronymi aduersus Luciferianos. Tomo secundo.

¶ Qui in baptismo sanctus est, ad altare peccator non erit. C. LXXV.

S Icut Christus est, qui baptizat [e]; ita Christus est, qui sanctificat. Vnde oro te [f], vt aut sacrificandi licentiam ei tribuas, cuius baptisma probas; aut reprobes eius baptisma, quem non putas esse sacerdotem [g]. Neque enim potest fieri [h], vt qui in baptismo sanctus est, sit ad altare peccator. Algerus l. 3. c. 10

¶ *Initium huius capitis vsque ad vers. oro te. non est eo loco apud B. Hieronymum. Est tamen apud Algerum, lib. 3. c. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex ys, quæ sequuntur, eodem modo habentur atque apud Gratianum, licet apud B. Hieronymum aliter legantur.*

Sed hoc de peccatore [a] tantum catholico, non de hæretico intelligendum est. Quidquid enim cum fide catholica pro officio suo facit, licet indignus, tamen diuina gratia cooperante [i] ratum esse creditur. Alioquin si de hæreticis dictum intelligeretur, ipse sibi contrarius esset, cum dicat ad c. 5. Amos [Sacrificia eorum odit Dominus] & alibi in persona Domini.

a ¶ Peccatore.] *B. Hieronymus eo loco argumentatur, vt solent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, vt constituat, ac sanciat aliquid; sed tantum vt aduersarium modestū reddat. Nam postquam illum eò adduxit, vt se non amplius aduersarium, sed discipulum profiteatur, tunc versi finam ei rationem exponit, cur ecclesia episcopos recipiat, qui in Ariminensi concilio imprudentes hæreticis consenserant.*

¶ Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit. C. LXXVI.

M Aledicam [k] benedictionibus vestris] hoc est, quidquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum. Sent. 4. dist. 19. Malach. 2.

¶ *Hæc sunt in glossa interlineari ad eum Malachiæ locum ex Hieronymo.*

11 *Hoc ergo intelligendum est de hæretico: illud autē aduersus Luciferianos de ecclesiastico peccatore. De quo Augustinus [a] ait in libro de corpore Domini.*

A ¶ Augustinus.] *Caput hoc etiam ab Algero lib. 3. c. 8. citatur ex Augustino in libro de corpore Domini: sed Posidius in indiculo operum B. Augustini nullam huius libri mentionem facit, & ad verbum (excepto vltimo versiculo) hæc leguntur in libro Paschasii abbatis de corpore, & sanguine Domini c. 12. ex quo etiā libro sunt cæteræ, cum sequentibus infra de consecrat. dist. 2.*

CVM ERGO Cōcludit Gra. ex quatuor supradictis c. scilicet Arianos. si qs inquit. sic populꝰ. & c. in ecclesia. q nullū sacramentū præter baptisma pōt ab hæretico ministrari: sed ꝯ. hoc obijcit

S *Icut Christus.*] CASVS. Luciferianus dicebat malum sacerdotem verū baptisma conferre: sed Eucharistiam nullo modo conficere. quod Hieronymus reprobat. dicit. n. aut vtrumque approbet, aut vtrūq; reꝓbet. Nā qui profanus est ad vnū, nō est sanctus ad alterum: & econuerso.

¶ Boni & mali sacerdotes æque corpus Christi conficiunt. C. LXXVII.

I Ntra [l] catholicā ecclesiam in mysterio † corporis, & sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute spiritus sancti. *& infra.* ¶ Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christū pertineret. Nūc autem sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per spiritū sanctū hāc, suā efficit carnē, & trāsfundit in san- De consf. dist. 2. vtrum. Mag. 4. sent. dist. 13. Algerus l. 1. c. 21 & l. 3. c. 8. † al. ministerio

Homicida & adulter, an cōficere possunt.
Concessio alicuius ei coherens conceditur.
Cōcor. tex. in l. 1 ff. de iurisd. om. iud. & l. ad rem mobilē. & l. ad legatū. ff. de procur.

e ¶ *Baptizat.*] interius. de consec. dist. 4. nemo. vel cum effectu.
f ¶ *Vnde oro te.*] Putabat iste eum qui homicida vel adulter fuerat, mundari in baptismo: nō ita tamen vt dignus esset sacerdotio. Gratianus tamē hoc intelligit de occulto peccatore. Nā dicebāt quidā de talib. & male, q licet posset baptisma dare, nō tā cōficere. & hic tales reprehendūtur. & secūdū hoc est arg. cōtra 50. dist. q sub gradu. Sed ibi de deposito, cū quo dispēsat vt baptizet: hic de tolerato.
g ¶ *Esse sacerdotem.*] idest, sacramenta posse conficere.
h ¶ *Potest fieri.*] Argu. q vno de duobus quæ sunt eiusdem iuris concesso, alterum conceditur. ex quo enim aliquid alicui conceditur: eius cohærens conceditur, vt. ī. 3. q. 6. hæc quippe. & 16. q. 1. si monachus. & q. 2. c. 1. ī. 8. dist. quo iure. H.

k M *Aledicam.*] Aliam expositionem huius verbi habes ī. ea. multi sæcularium.

HOC ERGO Hæc est 11. pars huius quæstionis, in qua probat q malitia sacerdotis non nocet alijs in sacramētis, quāuis sibi noceat: & hoc vsque ad §. ex his. Ioan. de Fant.

I *Ntra catholicam.*] CASVS. Hæc oia c. vsq; ad c. sacerdotes. leguntē de malis pꝛsbyteris catholicis adhuc ī suo officio toleratis. Dicit ī hoc c. q ī traditiōe veritatis sacramēti nō distiguūt merita cōferētis vel ꝯsecrātis: sed potꝰ virtꝰ creatoris. Nā sicut Chr̄s ē q baptizat: ita ipse ē q p spiritū sāctū hāc suā carnē efficit. Seq. c. patet.
l ¶ *Intra.*] Ab illo loco vsque ad c. sacerdotes. loquuntur omnia cap. de malis sacerdotibus toleratis ab ecclesia.

a ¶ Retrean

a Scilicet recreantur in sostentationem de cōsc. dist. 2. non iste. Archid.

a Recreantur.] quo ad sustentationem corporis, & post animæ, vt d. conse. dist. 2. non iste panis i.

b Omnia sacramenta.] ¶ Et verbum.] idest, prædicatio: quæ si fiat ab indigno, alijs prodest: sed sibi nocet. arg. dist. 83. §. quamquam. arg. 15. q. vlt. c. vlt. Do-

eis spiritus Dominis & prophetare cœperunt etiam ipsi: quod cū nunciatum esset Sauli, misit alios nuntios: prophetauerunt autem & illi. rursus misit & tertios, & ipsi prophetauerunt: & iratus Saul abijt, & factus est spiritus Domini super ipsum: & prophetauit cū ceteris coram Samuele: & cecinit nudus tota die ac nocte, vnde exiuit prouerbiū, Saul inter prophetas.

guinem. Credendum [a] est enim, quòd in verbis Christi sacramenta conficiantur. Cuius prius creantur imperio, eius vtique verbo recreantur [a] ad melius.

a ¶ Credendum.] *Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paschasij verba, c. 13. hæc sunt:* Cuius ergo potentia creata sunt prius, eius vtique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicuius rei, aut recreator, nisi vnus Deus, catholice prædicatur. Propterea veniendum est ad verba Christi, & credendum, quòd in eiusdem verbis ista conficiantur.

Item Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, c. 10.

¶ De eodem. C. LXXVIII.

j. ea. c. per Esaiā § hoc pene. Alg. l. 3. c. 11. † Dei testat] or. Matth. 23.

OMnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus: sicut & verbum [b] Dei †. Vnde dictum est [c] [Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.]

Idem in psalmum 103. vers. Qui tegis.

¶ De ijs, qui sanctis male vtuntur. C. LXXIX.

PRophetauit [d] & Saul malus rex, & tunc prophetauit, cum Dauid sanctum persequeretur. *& infra.* ¶ Non ergo se iactent, qui forte sine charitate habuerint hoc munus Dei sanctum: sed videant, qualem rationem habituri sunt cum Deo, qui sanctis non sancte vtuntur. Ex his erunt, qui dicturi sunt [In nomine tuo prophetauimus.] Non illis dicetur, mentimini: sed dicetur, [Non noui [e] vos, &c.]

Matth. 7.

¶ *In tractatu 7. in epistolam Ioannis sunt aliqua, quæ ad sententiam huius capitis referri possunt, atque inde antea citabatur. Sed ipsa prorsus verba sunt loco indicato.*

Spiritum ergo prophetiæ dicendi sunt habuisse, non meritum.

Item Hieronymus in c. 2. Aggæi.

¶ Quisque non tam sanctificatur ex hostijs, quàm pro peccato polluitur. C. LXXX.

O Propheta [f], qui altari tantum extructo, & domo mea diruta [g] hostias mihi offers in altari, & victimis eius sanctificari te putas; scito, quoniam sanctum quidem est, quod offertur in altari: sed non tam sanctificaris ex hostijs, quàm ex mortuis operibus pollueris.

¶ *Apud B. Hieronymum sic legitur:* ò popule, qui altari tantum extructo, & diruta domo mea hostias mihi offers in altari, & victimis eius, & carnibus te sanctificari putas; scito non tā sanctificari te ex hostijs, quæ templo diruto tibi prodesse non poterunt, quàm contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quòd negligis, & tuam magis domum, quàm meam extruere conatus es. Sanctum quidem est quod offertur in altari: sed non tam sanctificaris ex hostijs, quam ex eo, quòd in conuallibus habitas, & interes mortuis operibus, pollueris. *In duobus etiam Gratiani vetustis codicibus legitur,* ò popule *Verum idem Hieronymus continuo ista eadem per anagogem aptat ecclesiastico viro.*

Item Augustinus in lib. de verbis Domini, sermone 11.

¶ Contra spiritum sanctum, verbum dicitur, cum ex dispersione numquam reditur. C. LXXXI.

Iuo p. 1 c. 104. † dicitur] orig.

ITa fit † verbum [h] contra spiritum sanctum, cum ex dispersione ad congregationem [i] numquàm [k] venitur, quæ ad remittenda peccata accepit spiritum sanctum. Ad quam congregationem etiam si per malum clericum, sed tamen catholicum ministrum, reprobum, & fictum aliquis accesserit corde non ficto; in ipso spiritus [a] sanctus operatur remissionem peccatorum; qui in sancta ecclesia ita operatur, vt reprobos fugiat, & tamen [l] per eorum ministerium probos colligat.

3. ead. spiritus sanctus.

a ¶ Spiritus sanctus.] *Hoc loco concise refertur sententia B. Augustini, plenius autem 3. ead. c. spiritus sanctus.*

d ¶ Prophetauit.] hic probat quòd malus sacerdos potest conficere: q̄a Saul malus erat, & prophetauit: immo mali habent omnia dona spiritus sancti præter charitatē. 3. e. multæ. Historia autem erit hic pro casu. — Sacerdos malus conficit.

e ¶ Non noui.] idest, nō approbaui. ita dicunt aliqui scholares q̄ noti sunt aliquib⁹ in scholis: cum vident eos in terra sua, dicunt, non noui vos: vel quando sunt diuites dicūt pauperibus: [a] nō noui vos. vel (quod peius est) nolunt loqui cum eis. — Honores mutant mores.

a Adde glos. in l. 2. in versicu. mores. ff. de testi.

O Propheta.] Casus. In hoc ca. mali sacerdotes reprehenduntur: qui etsi verum corpus Christi cōficiant in altari, ex hoc nō sāctificātur: sed potius ex suis malis operibus polluuntur.

f O propheta.] Ad litterā intelligitur de Babylonica captiuitate. Nā Cyro dāte licentiā reuertendi de Babylonica captiuitate, populus Israel ædificauit altare, & desecerūt fundamentū tēpli: sed per litteras Cābysæ ducis militię ipsius Cyri p̄hibitus est in ædificatiōe procedere vsq; ad 2m annū Darij: in quo iussus est ædificare tēplū cœptū ab Aggæo propheta ad hoc exhortāte populū. Loquit ergo Hieron. de tpe in quo immolabāt i altari: sed domū Dei, i. tēplū reædificare negligebant, cū domos proprias reædificarēt: quod i ipso Aggæo plenius patet. — De babylonica captiuitate.

g Domo mea diruta] idest, ædificatione virtutum. diruitur enim remotis virtutibus anima. 15. quæstio. 1. merito. — Anima sine virtutib⁹ corruit.

ITa fit verbum.] Casus. Dicitur quòd tunc peccat hæreticus in spiritū sanctū, cū de schismate ad vnitatē & cōgregationem ecclesiæ redire contemnit: in qua ecclesia spiritus sanctus per catholicū & fictum & reprobum operatur remissionem peccatorum: & mali per talem colliguntur.

c ¶ Dictum est.] tales instruunt Deum qualiter eos punire debeat. 40. dist. multi.

PRophetauit.] Casus. Probatur in hoc cap. q̄ malus sacerdos ministrare potest: quia Saul malus erat, & prophetauit. Legitur enim in 1. l. Regum quòd cum Saul persequeretur Dauid, ipse fugiens venit in Ramatha ad Samuelem: quod cum nuntiatū esset Sauli, misit lictores vt caperent eum: qui cum vidissent cœtum prophetarum, & Samuelem stantem super eos: factus est in

h Ita fit verbū.] i. blasphemia. j. de pæ. di. 1. §. pōt. & di. 4. §. fine. H.

i ¶ Congregationem.] idest, vnitatem ecclesiæ.

k ¶ Numquam.] & ita peccatū in spiritū sanctum est finalis impænitētia: de qua dicit Au. de pæ. di. 7. c. 1. & fi. & notaui 25. di. qualis.

l ¶ Et tamē.] Hoc dicit q̄a ab isto possū accipere ēt sine necessitate. — Impænitētia finalis est peccatū in spiritum sanctū.

V T euidenter.] C A S V S. Ostenditur in hoc c. quod non homo, sed spiritus sanctus peccata remittit: & hoc probatur auctoritate Domini dicentis: Si cui dimiseritis peccata, &c. & ideo euenit quod ille, quem sacerdos tolerat, sit extra ecclesiam, si ei Christus non aperit: & iniuste excommunicatus sit intus.

Idem in sermone de remissione peccatorum.

¶ Non meritis hominum, sed virtute spiritus sancti peccata remittuntur. C. LXXXII.

In l. 50. homil. hom. 13.

VT euidenter hoc ostenderet Dominus, à spiritu sancto, quem donauit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum; quodam loco [a] sic ait resurgens à mortuis [Accipite spiritum sanctum;] & continuo [b] subiecit, [Si cui dimiseritis [c] peccata, dimituntur ei,] hoc est, spiritus [d] dimittit, non vos. Proinde [α] sicut is, quem sacerdos tolerat in ecclesia, est tamen extra ecclesiam, & extra corpus, cuius caput est Christus, si ei ostiarius [e] non aperuerit [β]: ita non ideo extra ecclesiā est, & non est de corpore, si quis pastoris præiudicio [f] compellitur foris esse. Io. 20.

α ¶ Proinde.] *Verba ipsa huius partis non sunt inuenta apud B. Augustinum. Simillima habentur apud Origenem hom. 14. ad c. 24. Leuitici; & referuntur infra 24. q. 3. c. cū aliquis. &c. si quis non recte.*

β ¶ Aperuerit.] *In nonnullis vetustis codicibus legitur,* aperuit. *in alijs,* aperiat; *ab vno autem abest negatio.*

Item Ambrosius de ijs, qui initiantur mysterijs, c. 5.

¶ Dominus non merita personarum, sed sacerdotum officia considerat. C. LXXXIII.

Alger. l. 3. c. 20.

CVm scriptura [g] tibi testetur [h], quòd ad Hieroboam † preces, ignis descendit de cælo, & rursus precante Helia ignis est missus, qui sacrificia † consumeret; datur [α] intelligi, quòd Deus non merita personarum considerat, sed officia sacerdotum. *& paulo post.* ¶ Ignis illis visibilis mittebatur, vt crederent: nobis inuisibilis operatur, qui credimus. *& paucis interiectis.* ¶ Crede ergo adesse Dominum Iesum inuocatum precibus sacerdotum, qui ait [Vbi fuerint duo, vel tres, ibi & ego sum.]

† Hierobaal] or. Ambro. sed scriptura. Hierobaal. † sacrificium consecrauit] mig. — Iud. 6. — 3. Reg. 18. — Matth. 18.

α ¶ Datur intelligi.] *In originali non sunt hæc verba. Sed cum antecedentia pendeant ex superioribus, hic noua incipit periodus.* Non merita personarum consideres, sed officia sacerdotū. *nonnullæ autem aliæ varietates, & quidem non minimi ponderis in margine sunt indicatæ.*

Item Gregorius.

¶ Non merita sacerdotum, sed virtus diuina sacramenta sanctificat. C. LXXXIIII.

4. sent. dist. 13. C

MVlti [k] secularium hominum, cum plus sacerdotum vitā, quàm suam discutiunt, in magnum contemptionis diuinorum sacramentorum crimen incurrunt. Magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis: quam dum incaute festinant auellere, erroris in foueam delabuntur: minus quidem considerantes, quòd non eos sacerdotum vita læderet [l], si ipsi humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum hypocritarum more plus illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias diiudicant, spernunt [m] sancta mouita, & spiritualia dona. Vnde fit, vt non solum ab eis dicta respuant, sed (quod est deterius) diuina etiam mysteria contemnāt, vt nec corporis communionem, aut sanguinis Domini nostri Iesu Christi eorum ministerio confectam assumant; putantes hanc minus [n] esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. ¶ Heu in quàmmagnū laqueum incidunt, vt di-

Matth. 7.

a ¶ Quodam loco.] ita & aduocatus potest allegare vt dicit quædā lex 45. dist. cū beatus.
A. DITIO. Ad idē §. ea. multæ. 45. dist. §. hinc etiam. & 32. q. 7. quædam. Archid.
b ¶ Et continuo] Arg. verborū ordinē spectādum esse, vt 20. dist. §. 1. arg. ex serie verborū aliquid perpendi. j. 24. q. 1. alienus.
c ¶ Dimiseritis.] Bene dixit, dimiseritis: nō cui putaueritis dimitti j. e. — Vt de pæ. dist. 1. quem pænitet. arg. 50. dist. si qs præposuera. Archid.
d ¶ Hoc est spiritus.] j. 1. quæst. 3. illud. & c. nemo contemnat. j. ea. q. dictum est. j. de consec. dist. 4. nemo. H.
e ¶ Ostiarius.] idest, Christ' idē est & ostiū, vt j. e. q. ordinationes.
f ¶ Præiudicio.] idest, prauo iudicio. j. 24. q. 3. si quis. & 11. q. 3. si episcopus. forte. j. ea. q. remissionem. j. 11. q. 3. quid obest. H. — Præiudiciū, est prauū iudicium.

Vm scriptura.] CASVS. Quis dubitat spiritū sanctū adesse sacramentis sacerdotū: cū in veteri testamēto ad preces tam bonorū, quam malorū legatur ignis descēdisse de cælo? quorū vtrūq; probat per historiā Hieroboā, qui fuit malus secundū quosdam. aliàs Hierobaal, & Heliæ prophetæ qui bonus fuit.
g ¶ Cum scriptura.] Hic intēdit Ambrosius probare quod spiritus sāct' tēpore hoc operat inuisibiliter in sacramētis ecclesiæ: quod ex eo probat, quia olim visibiliter operabatur in legalibus sacramentis. — Spiritus sanctus olim visibiliter nunc inuisibiliter operatur.
g ¶ Cum scriptura.] quam non habemus: sed est in scriptura 70. interpretum.
h ¶ Testetur, &c.] quasi diceret, cum nullus dubitare hic debet, mēdaciter apposuit Gratia. sicut datur intelligi vsq; ibi, ignis, nec reddit rationē Ambrosius quare olim visibiliter, nunc vero inuisibiliter operetur spiritus sanctus: nec fit ibi malorū mentio sacerdotū, vt c. interposuit: sed dūtaxat bonorū, puta Heliæ, Hieroboā, & aliorū sanctorū, quos ibi Ambrosius nominat: vnde ad præsentē materiā nihil operatur. Io. & ita falsa est littera cū Hieroboam, &c.
i ¶ Hieroboam.] qui fuit malus secūdū falsū intellectū Gratiani. aliàs Hierobaal, quasi sacra Baal destruēs. Hieron. n. sacrū dicit. sic enim dictus est Gedeō: sed hoc nō faceret ad propositū Gra. Ioan. — Hierobaal vn de dicatur. Ab ea nocte qua dominus dixit ei, destrue aram Baal. quod & fecit, extendu Gedeō dict'.

MVlti.] CASVS. Hoc c. diuidit in quattuor partes. In prima parte Gregorius redarguit quosdā qui peccata propria negligētes, vitā sacerdotū reprehēdūt, & eorū sacramēta contēnūt. In secūda parte ostēdit vnde dicat mysteriū, & vnde sacrificiū, & vnde sacramētū, & vnde Eucharistia. In tertia parte dicit, quod ad preces mysticas malorum sacerdotum vera Christi sacramēta celebrantur. In quarta parte exponit verbum Oseæ prophetæ, scilicet, Maledicam (inquit) benedictionibus vestris. Secunda pars incipit ibi, *Mysteriū*. Tertia ibi, *Bene ergo*. Quarta ibi, *Maledicam inquit, &c.*
k ¶ Multi.] Hoc c. intelligit de malis tolerādis: quia generaliter loquitur de oībus sacramētis. In prima parte rephēdūt, quidā laici, quod vitā sacerdotū reprehēdendo, diuina sacramēta ab eis collata cōtēnebāt: gerētes trabē in oculis suis, & festucā volentes mouere de oculis aliorū. In secūda parte dicit, quod quārūcūq; sit sacerdos malus, sacramēta tñ eius vera sūt: nec magis sāctificat à bono. In 3. ostēdit quid sit mysteriū, & quid sit sacrificiū. Vltimo ponūt verba Oseæ prophetæ.
l ¶ Læderet. Arg. alterius crimen non nocere innocenti j. ea. q. 4. c. 1. §. e. q. fertur contra. H.
m ¶ Spernunt.] Ex his conuincitur quod Missa malorum sacerdotum audiri possit, & si prohibitū sit in casu, vt j. 15. q. vlt. c. vlt. j. 8. q. 3. c. vlt. §. 19. dist. c. fi. contra §. dist. 32. nullus. dist. 81. si qui presbyteri. Sed illud de publico vel de dānato. sed hic de tolerato. H.
n ¶ Minus.] idest, non.

Right margin: est Hierobaal. Hieró enim sacrum, inde Hierobaal sacra Baal destruēs. vel Hieron fortis, quasi fortis contra Baal. Archid.
Hoc est generaliter verum nisi noceat occasionaliter, secundum Hu. Vel in corpus. & sic loquitur cōtrariū hic signatum.

a ¶ *Incomprehensibiliter.*] Non enim à nobis comprehendi potest qualiter transubstantiatio sub specie panis & vini corpus Christi & sanguis fiat. [illegible] Vt de cõse. dist. 2. panis. & intellige qđ d[icit] Gratia.
b ¶ *Itaque.*] & quia occulte & inuisibiliter.

c ¶ *Dispensationem.*] idest virtutem & gratiam à Deo dispensatam & collatam.
d ¶ *Quia prece.*] Sacrificia veteris testamenti non faciebant quod figurabant. arg. de cons. dist. 2 sacrificiũ & quod dicit prece mystica consecretur, hoc referas ad speciem facti secundum H. quia nec corpus Christi consecratur. quia & prius corpus sacratissimum erat: nec panis, quia ibi desinit esse statim.

Altaris mysteriũ est incomprehensibile.

Di-uina, & occulta mysteria pius ab alijs sanctificata posse fieri credant: cum vnus idemque spiritus sanctus in ecclesia diffusa per totum orbẽ terrarum incomprehensibiliter ª ea mysteria, & occulte, atque inuisibiliter & operando sanctificet, & benedicendo † benedicat. ¶ Mysterium ª itaque ᵇ fratres, ob hoc dicitur, quod secretam, & reconditam habeat dispensationem ᶜ: sacrificium autem, quasi sacrum factum: quia prece ᵈ mystica consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. & *infra.* ¶ Sacramentum vero est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, vt aliquid significare intelligatur, quod sancte accipiendum est. Sunt autem sacramenta, baptisma, chrisma, corpus, & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus diuina secretius salutem eorumdem † sacramentorum operatur. Vnde & a secretis virtutibus, vel sacris, sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eorumdem sacramentorum latenter operatur effectum. Cuius panis, & calicis sacramentum græce eucharistia dicitur, latine bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore ᵉ, & sanguine Christi? ¶ Vnde siue per bonos, siue per malos ministros intra Dei ecclesiam dispensetur, sacramentum tamen est; quia spiritus sanctus mystice illud viuificat, qui quondam Apostolico in tempore visibilibus † apparebat operibus. Nec bonorũ meritis dispensatorum amplificatur, nec malorum attenuatur ᶠ: quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. Hoc de corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi, hoc etiam de baptismate, & chrismate sentiendum est, & tenendum: quia virtus diuina secretius operatur in eis, & diuina solummodo hæc est virtus, siue potestas, non humanæ efficaciæ. Polluimus ᵝ itaque panem, idest corpus Christi, quando indigni accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus. & *infra.* ¶ Maledicam ᵞ, inquit, benedictionibus vestris hoc est iis, quæ nunc meis benedictionibus possidetis, seu quidquid a vobis benedicitur, maledicam: vel quoniam ᵟ non benedicunt sanctis ex vero corde. vel quia ᵍ qui inique agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodo diuites sint.

al. sanctificãdo
Isidor. l. 6. Ety. c. 19.
al. eorundem
al. visibiliter
1. Cor. 3.
Hactenus Isidorus.
Hieronymus in c. 1. Malachiæ.
Idem in c. 2.

¶ *Caput hoc collectum est partim ex sententijs B. Gregorij partim ex verbis ipsis BB. Isidori atque Hieronymi.*
a ¶ Mysterium itaque.] *Hæc vsque ad vers.* hoc de corpore. *sunt apud Isidorum, non tamen eodem prorsus ordine.*
β ¶ Polluimus.] *Sumptum est ex B. Hieronymo in commentarijs ad c. primum Malachiæ in illis verbis:* & dicitis, in quo polluimus, &c.
γ ¶ Maledicam.] *Apud eumdem ad c. 2. sic habetur.* & maledicam, inquit, benedictionibus vestris, hoc est, quæ nunc meis benedictionibus possidetis: siue quidquid à vobis benedicitur, à me maledictum erit: & maledicam illis, subaudi, benedictionibus vestris: quoniam noluistis intelligere, quæ dicuntur, hoc est enim quod dicitur [Non posuistis super cor]
δ ¶ Quoniam.] *Sumptum est ex eodem loco paulo inferius: vbi hæc leguntur,* vel certe, quia ad sacerdotes propter mandatum est, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem: quando non benedicunt sanctis ex vero cordis affectu, sicut Isaac Iacob, & Iacob patriarchis, & Moyses duodecim tribubus: sed per dulces sermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium; & qui inique agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodo diuites sint, atque eorum vitijs blandiuntur.

Item Fabianus Papa episcopis orientalibus, epist. 2.

¶ Non sacerdotum vitam, sed quæ docent, & ministrant considerare debemus. LXXXV

Aug. in hom. 50 de pæn. c. 13.
Matt. 23.

SIgnificastis insuper plerosque attendere, multos in ipsis honoribus ecclesiasticis non congruenter ʰ viuere sermonibus, & sacramentis, quæ per eos populis ministrantur. O miseros homines, qui hos intuendo, Christum obliuiscuntur: qui & multo ante prædixit, vt legi Dei potius obtemperetur, quàm imitandi videantur illi, qui ea, quæ dicunt, non faciunt: & traditorem suum tolerans vsque in finem, etiam ad euangelizandum cum ceteris misit. Nam Apostoli talem consuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt ⁱ.

Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori, in epist. quæ incipit [*Proposueramus.*

¶ De eodem. C. LXXXVI.

Ansl. l. 1. c. 75. Iuo par. 5. c. 18.

NOn quales sacerdotes Domini sint, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnopere præuidendum: nec in vicarijs beati Pe-

e ¶ *Quid melius corpore.*] certe anima Christi. vnde hoc dictũ intelligas dũtaxat amplificationis gratia. simile j. 32. q. 6. nihil. & q. 7. quid in oibus. Vel dic hoc maius inter sacramẽta ecclesiastica quo ad sanctitatem & reuerentiam, vt j. de conse. dist. 2 nihil & cap. qui manducat. & 95. dist. ecce. Vel inter res eiusdem generis, scilicet inter corporalia. Vel intellige de corpore, quod est Christus. arg. j. ea q. interrogo contra. Sed ibi expone verbum, idest, filiũ. Et sic non est contra. de pæ. dist. 1. verbum.
f ¶ *Attenuatur.*] sed contra ſ 81. dist. si qui sunt presbyteri.
g ¶ *Vel quia.*] ista duo vel, respiciunt tantum proximum membrũ, cuius duæ inueniuntur expositiones per se quentia.

Significastis.] CASVS. Hic probatur malos sacerdotes tolerandos duplici exemplo Christi: tum quia Pharisæos & Scribas docuit esse audiẽdos: sed non in malis operibus imitandos: tum quia misit Iudam traditorem suum ad euangelizandum cum alijs discipulis, & eũ vsque in finẽ tolerauit: nec Apostoli etiam sacramenta talium despiciebant.
h ¶ *Non congruenter.*] ideo vitabant eorum sacramenta.
i ¶ *Docuerunt.*] Ergo nec nos præsumere, vel inuenire debemus. vt s. dist. 37. qui de mẽsa. j. 2. quæst. 5. consuluisti. infra 31. q. 1. q. si s. dist. 55. si euangelica. s. dist. 45. cap. episcopum. 7. q. 1. c. 2.

Non quales.] CASVS. Quidã continebant sacramenta malorum sacerdotum: sed probat Nicolaus hoc non esse faciendum: quia si mali sacerdotes sedentes super cathedram Moysi sunt audiendi, multo potius regentes cathedrã Petri sunt audiendi.

Corpus Christi nõ consecratur, nec panis.

Corpus Christi excedit alia sacramenta quoad reuerentiam.

a ¶ *Non*

tri Apostoli vobis est attendendum, qui sint: sed quid pro correctione ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Nec enim illos [a] inferiores dicetis scribis, & pharisæis sedentibus super cathedram Moysi; de quibus Dominus præcepit dicens[Quæcumque dixerint vobis, obseruate,& facite; secundum opera vero eorum nolite facere.] Ergo Imperator considera, si illos dixit audiendos, qui super cathedram Moysi sedebant; quanto potius his, qui super cathedram Petri resident, esse existimetis obaudiendum? *Matth.23.*

Item Augustinus contra litteras Petilianı, lib.2.c.22.

¶ Sacerdotum immunditia, sacramenta non polluit. C. LXXXVII.

Alg.l.3.c.11. Iuo p. 2. c. 98 & 99.

DOminus declarauit [b] in vno cœtu [c] hominum eadem sacramenta sumentium,aliquorum immunditiam mundis obesse nō posse. *& infra.* ¶ Petilianus dixit [d]. Aut si quisquam carmina sacerdotis memoriter teneat,numquid inde sacerdos est,quòd ore sacrilego carmen publicat sacerdotis? Augustinus respondit. Ita istud dicis quasi modo quæramus,quis sit verus sacerdos , & non quid sit verum baptisma. [e] Vt enim sit quisque verus sacerdos,oportet,vt non solo sacramento [f], sed iustitia quoque induatur;sicut scriptum est[Sacerdotes tui induantur iustitia.] ¶ Qui autem solo sacramento sacerdos est, sicut fuit pōtifex Caiphas persecutor vnius & verissimi sacerdotis ; quamuis ipse non sit verax;quod dat tamen verum est,si nō det suum [g] sed Dei. *Itē* [h] *paulo inferius.* ¶ Dixit quidam ex ipsis proprius eorum propheta,Cretenses semper mendaces,malæ bestiæ,ventres pigri †. testimoniū hoc verū est.]Si ergo [i] Apostolus nescio cuius alienigenę testimoniū , quia verum comperit,etiam ipse attestatus est;cur nos apud quemliber inuenerimus,quod Christi est,& verum est,etiam si ille , apud quem inuenitur,peruersus,& fallax est; non discernimus vitium , quod homo habet [k] ,& ueritatem,quam nō suam,sed Dei habet?& dicimus,sacramentū hoc uerum est, sicut ille ait,testimonium hoc uerum [l] est? Nūquid ideo dicimus,etiam ipse homo uerax est, quia dicimus sacramētum hoc verū est. *& paulo post* . ¶ Vos autem necesse est,vt semper erretis,quamdiu propter hominum uitia, Dei sacramenta uiolatis [m] ,aut nos propter Dei sacramenta,quæ in nobis †uiolare nolumus, etiā uestri schismatis sacrilegiū [n] assumere putatis. *Item* ¶ Baptismi ergo puritas à puritate,uel immūditia conscientiæ,siue dantis,siue accipientis omnino distincta est. *Item.* ¶ Memento ergo sacramētis Dei nihil obesse mores malorum hominum,quò illa uel omnino non sint, uel minus sancta sint. *Item.* ¶ Quæro,si non habebat Saul [o] sacramenti sanctitatem,quid in eo Dauid uenerabatur? si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequebatur? Nam eum propter sacrosanctam unctionem & honorauit uiuum , & uindicauit occisum . Et quia uel panniculum [p] ex eius ueste præscidit, percusso corde trepidauit . Ecce Saul non habebat innocentiam;& tamen habebat sanctitatē, non vitę suæ [n] (nam hoc sine innocentia nemo potest) sed sacramenti Dei, quod & in malis hominibus sanctū est. *Item.* ¶ Nos dicimus tale cuique sacrificium fieri , qualis accedit, vt offerat , & qualis accedit, ut sumat : & eos de sacrificiis talium manducare , qui ad illa tales accedunt quales & illi sunt. Itaque si offerat Deo malus, & accipiat inde bonus; tale cuique esse ,qualis quisque fuerit; quia & illud scriptum est[Omnia munda mundis [q]] Per hanc sententiam ueridicam , & catholi-

Eiusdem l.c.30. — *Ps.131.* — *Ad Titum,c.1.* — *Vel. vobis* — Eod.l.c.35. — Ibidem c.47. — Ibidem c.48. — *1.Reg.10.& 24.* — Ibidem c.52. — *Ti.1.*

a ¶ *Nec enim illos.*] No.modū in arguendi de malis ad bonos. de consec.di.2.c.1.ī.12.q.1.sacerdotibus.ā.dist. 21. submittitur. 1.

[a] Hinc eliciunt quidā Petrum esse maiorē Moyse. Arg. contra. 32. q. 4. quis ignorer.

DOminus declarauit] CASVS Petilianus dicebat per prauū sacerdotem vera sacramenta non conferri nec confici:& hoc per quamdam suam quæstionem nitebatur probare. Diuiditur ergo capitulum istud in 5.partes. In prima parte Augu. reprehendit eum de sua stulta quæstione. In secunda parte ostendit apud malos sacerdotes vera esse sacramenta, & si nō sint veri sacerdotes : cum quæratur utrum sit verum sacramentum , & non verum sit verus sacerdos : & hoc probat exemplo Caiphæ , qui malus erat , & tamen prophetauit . exemplo Pauli , qui verum testimonium pessimi approbat.exemplo Dauid, qui Saulis sacram vnctionem honorauit. In tertio ostēdit quòd meritum conferentis non attenditur in veritate sacramēti. In quarta parte ostēdit,q Optati hæretici sacrificiū illis tantum nocuit, quibus vita sua non displicebat . In quinta pte refert gratias Deo de victoria quam habuit contra Petilianū Secunda pars incipit ibi , *Qui autem solo.* Tertia ibi. *Item nos dicimus* . Quarta ibi. *Per hanc sententiam.* Quinta ibi. *Item gratias ago.*

[b] Errores Petiliani.

b ¶ *Dominus declarauit.*] Nota quòd Augustı. in hoc capitu.improbat duas opiniones Petiliani : qui Petilianus dicebat, immunditiam malorum mundis obesse : Dicebat etiam , quòd mali sacerdotes non conficiebant vel conficiebāt vera sacramenta. Dicit ergo in prima parte,q immunditia malorum bonis & mundis non obest. In secunda ponit quandam obiectionem Petiliani,quę non tangit propositū, & eam soluit. In tertia ostēdit q sacraméta si in forma ecclesiæ côfectur a quocūq, vera sunt:& hoc ostēdit triplici exēplo Caiphæ,a[i] P ,& Dauid. In quarta ostendit quòd quales sunt qui sacramenta accipiunt , talia sunt eis ipsa sacramenta. In quinta infert duplicem conclusionem contra duplicem opinionem Petiliani , gratias agens Deo quòd acquieuit Petilianus suis rationibus. Io.

Zizania an à tritico separanda sit.

b ¶ *Dominus declarauit.*] In parabolis de zizania separanda à tritico. 23.q 3.noli.& de hœdis,vt 23.q.7.cap.1. Vel declarauit sustinendo Iudam. 2.q.1.vnos ex vobis.

c ¶ *Cœtu.*] idest,collectione Apostolorum:vel Ecclesiæ ,vbi sunt boni & mali. 32.q.4 recurrat.

ADDITIO De conse. dist. 4. est vnitas ecclesiæ. Archid.

d ¶ *Petilianus dixit*] obijciendo,dicebat enim malum sacerdotē nō posse conficere.q.a non est verus sacerdos:sicut nec laicus pōt.

e ¶ *Baptisma.*] quasi hoc quærimus , & non illud. & ideo non valet obiectio , &c.

f ¶ *Sacramento.*]ordine & officio,sine iustitia.arg.contra.40 dist. sicut viri.Sed ibi agitur de essentia sacerdotis:hic de qualitate.

g ¶ *Si non dat suum.*]i.si non sua,sed Dei:in forma,i.ecclesiæ.

h ¶ *Item*] Verba sūt Epimenidis illi[9] Thebani sacerdotis,q malus fuit: & Apls sumit eadē verba in testimoniū i epistola ad Titū [a].

Epimenides Thebanus sacerdos malus fuit.

[a] Cap.1. de hoc etiam not. 37.dist. turbat.ibi videas. Archidiaco.

† Potest inferri ex hoc tex. & sua glo. quòd auctoritates Poetarū & Gentilium tam in iure q in causis possunt allegari concor. tex in l.instantis, cum gl. ff. de rerum diuisio.

i ¶ *Si ergo.*]& verum est supple:& ideo approbemus.

k ¶ *Habet.*]argu.pro testimonio alicuius,qui nō est bonus,vt credatur testimonio in quo verum dicit,& si in alijs mentiatur.ā. di. 37.turbat.& ca.si quid.sed contra 3. q 9.pura.

l ¶ *Verum.*] quasi dicat, non:& ita non quicumque verum dicit, verax est. 22.q. 2.homines.

m ¶ *Violatis*] id est,violanda esse creditis.

n ¶ *Sacrilegium.*]quasi comprobare schisma vestrum videamur, ex eo quod sacramenta vestra non reprobamus.

o ¶ *Si non habebat Saul*] quē Dominus elegerat & fecerat Regē, idest heri iusserat,vt ī.8.q.1.audacter.

p ¶ *Panniculum.* quando pręcidit chlamydem vestimenti sui,vt 2.q.7.c.plerumque obijcitur.§.de his.& §.item opponitur.

q ¶ *Omnia munda mundis*] iuxta illud: *Qui manibus sordes:operum prius ablue sordes. Intus es munda quia mundis omnia munda*

a ¶Optati.]

Optatus malus fuit catholicus.

Sacerdos præcisus cõficere potest.

a ¶ *Optati.*]proprium nomen est,& erat malus catholicus,vel hæreticus, scilicet occultus.
b ¶ *Sacrificio.*] Hic patet q̃ pcisus conficit,vt Ʒ.c. non nocet.& c. dictum.& de conse.dist.4.non in vobis.pterea q̃ esset ratio quare damnatus a Deo posset conficere quamdiu tolerat ab ecclesia, sed dam-

cam etiam vos Optati [d] sacrificio [b] non estis polluti [c], si facta eius displicebant vobis. Nam vtique panis illius, panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat: sed panem luctus, omnibus vobis communem esse, omnium vestrum malum schismatis, facit. *Item.*

Ibidem c.54. ¶ Gratias Deo, quia tandem confessus es posse valere inuocatum nomen Christi ad aliorum salutẽ, etiam si a peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intellige, cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti aliena peccata.

a ¶ Vitæ suæ.] *sequebatur*, sed vnctionis: *quæ voces absunt ab omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, licet in codicibus etiam B. Augustini impressis legantur.*

Idem in psalmum 10. in vers. [*Iustus autem quid fecit?*]

¶ Etiam per malum ministrum dona Dei ad eos perueniunt, qui cum fide accipiunt. C. LXXXVIII.

Iuo.p.2.c.105. Io.13.6.& 12. CHristus quid fecit [d] vobis, qui traditorem suum tanta patientia pertulit, vt ei primam [e] Eucharistiam confectam manibus suis, & ore suo cõmendatam, sicut ceteris [f] Apostolis, traderet? Quid vobis

Matt.10. fecit Christus, qui eumdem traditorem suum, quem diabolum nominauit [h], qui ante traditionem Domini, nec loculis [i] Dominicis fidem potuit exhibere, cum ceteris discipulis ad prædicandum regnũ cælorũ misit; vt demonstraret dona Dei peruenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit, per quem accipiunt, qualis Iudas fuit?

Item Gregorius.

¶ Sacramentis, episcopi malitia non nocet. C. LXXXIX.

NOn nocet malitia episcopi neque ad baptismum infantis, neq; ad ecclesiæ [l] consecrationẽ : quia baptisma a Deo datur, non ab homine venit. sic & Eucharistia, & omnia, quæcumque in altari ponũtur, non ab homine, sed a Deo sanctificationem accipiunt.

Sed obijcitur [m] *illud Hieronymi in Sophoniam, c.3.*

¶ Non verba, sed merita sacerdotum Eucharistiam faciunt. C. XC.

Iuo.p.2.c.110. SAcerdotes, qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini, populis eius diuidunt, impie agunt in legem Christi, putantes Eucharistiam, imprecantis [n] facere verba, non vitam [o]; & necessariam esse tantum solennem orationem, & non sacerdotum merita, de quibus dici-

Leuit.21. tur [Et sacerdos, in quo fuerit macula [p] non accedet offerre oblationes Domino.]

Item Alexander, epist.2.

¶ Tanto facilius sacerdotes exaudiuntur, quanto apud Deum sunt digniores. C. XC[I].

Iuo.p.2.c.69.& p.6.c.45. IPsi sacerdotes pro populo interpellãt, & peccata populi comedũt [q] quia suis precibus, & oblationibus ea delent, atque consumunt: qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

Item Gelasius Elpidio episcopo.

damnatus ab homine nõ? Dicas ergo q̃ hæreticus excõicatus depositus potest hoc sacramentu & reliqua sacramenta ministrare, per capitula q̃ dixi. Quidam tñ ɔ̃rium dicunt [1] per id quod est 24.q.1.schisma. vbi dicit Pelagius, si veritate duce regimur, nõ est Christi corp' qd' hæreticus conficit. Item qa hoc sacramentũ est sacramentũ vnitatis, vt de cõsec.di.2.qa passus. Itẽ qa extra vnitatẽ ecclesiæ confici nõ potest, vt ŝ.ea.extra ecclesiam. Ʒ.ead.sacerdotes.

ADDITIO. Intellige omnia ista vltimo allegata quo ad effectũ sacramenti, vel qñ nõ seruant formã ecclesiæ secundum Ray. qui de hoc sans not. in summa de hæret. §.item numquid,&c.

c ¶ *Polluti*] Arg. non imputari socio peccatũ alterius si ei displiceat, dũmodo eũ admoneat vt resipiscat, vt Ʒ.ea.q.4.c.1.quod icipit, nullius crimen.& c.crimẽ.arg.23.q.4.recedite.8.q.1.quid autẽ.Ʒ.12.q.3.quod pdecessor.Ʒ.24.q.3.si habes.24.q.1.schisma.ɔ Ʒ.de consec.dist.1.in sancta.contra Ʒ.ead.q.5.c.1.contra.H.

C*Hristus quid fecit.*] CASVS. Probatur in hoc c. q̃ mali sacerdotes sunt tolerandi, & q̃ sacramẽta sunt ab eis recipienda, & hoc probat exemplo Domini, q Iudam tolerauit, & eũ cum alijs discipulis ad prædicandum misit. Sequens cap. patet.

d ¶ *Christus quid fecit.*] qui signa patientiæ ostendit nobis.
e ¶ *Primam.*] id est, primo confectam Eucharistiam dedit. nã vna sola est, & ideo non est prima vel vltima. Vel sic, primam. id est, vnicam, & non plures.
f ¶ *Ore.*] cum dixit, hoc est corpus meũ. Ʒ de conse. dist. 2. accipite.
g ¶ *Ceteris.*] Ʒ.23.q.4.tu bonus.& c.quàm magnũ. Ʒ.de conse.dist.2.cũ omne. Ʒ.Sol. sed ibi de buccella panis, quam soli Iudæ tradidit postea: hic de corpore Christi, quod primo tradidit sibi, postea omnibus dedit.
h ¶ *Nominauit.*] vbi, nescio, sed credo q̃ ibi, qui intingit mecũ manum,&c.arg. instit. de exhæred.lib. §. sed femininis.
i ¶ *Loculis.*] arg. q̃ infideles seruientes q̃ sint sicut diaboli. de peni. dist. 1.§.hoc idem [2].

k NOn nocet. ¶ *Ad ecclesiæ.*] Ʒ.de cõse.dist.2.ecclesijs. Ʒ. sed illud quãdo forma seruata non est.
l ¶ *Consecrationem.*] dũ tñ esset omnis pactio vel aliqua turpis promissio; alioquin execrata potius q̃ consecrata dici debet, vt Ʒ. e.q. 4. ecclesia. sed hoc in odium consecrãtis. nam reuera cõsecrata est [3]:

SED OBIICITVR. CASVS. Nũc obijcit Grat. ɔ̃ pdicta, & ita alternatim modo ex vna parte, modo ex alia allegando procedit in hac quæstione, & solutiones inferendo.

m ¶ *Sed obijcitur.*] Respicit ɔ.si ergo. ŝ. pr. positũ. Nã inducit ista sex c. qdã directe: qdã a sensu ɔtrio ad pbandũ q̃ malus sacerdos nõ possit ɔficere sacra, sed ibi rñdet in seq §. cũ vita.

SAcerdotes.] CASVS. Dicit i hoc c. q̃ nõ tñ verba: sed etiã merita sacerdotũ cõcurrere debẽt, qa scriptum est, Nec maculã habẽs ad sacrificãdũ accedat. Sequentia tria cap. plana sunt, in qbus dr q̃ mũdi debẽt esse sacerdotes q p alijs intercedunt, q facilius exaudiunt.

n ¶ *Imprecantis.*] id est, inuocantis per preces. H.
o ¶ *Non vitam.*] quantum ad rem sacramenti. i. vt digne cõficiant; alias vita non exigitur vt conficiant.

ADDITIO. Sup. sed vt proficiant offerenti. Ʒ.eo.cum vita. Archi.

p ¶ *Macula.*] mortalis peccati [4] ar. de cõsec. dist. 2. quotidie. vel venialis, & tũc est cõsiliũ. ar. dist. 6. testim. H. Tamẽ hæc auctoritas intelligit de macula corporali, vt 49. dist. hinc etiã. & ita sophistice inducit §.nõ accedat. dũ enim æstuauerit in pectore precantis ignis alienus q exurit, & nõ sanat: nõ potest digne accedere ad altare. de pœni. 3. c. inter hæc hircũ. Vnde notat hic q̃ qlibet sacerdos p macula mortalis peccati suspensus est quo ad se, quo ad accipientes vero non, nisi vt notatur 32.dist.§.verum.& c.nullus.

q ¶ *Ipsi sacerdotes.* ¶ *Comedunt.*] i.oblata pro peccatis [5] .vel dicuntur comedere peccata populi, qa delent, & sic comedũt peccata populi ordinationib' suis. vel forte qa exẽplo bonæ operationis, & verbo pdicationis corrigũt hoies, & ita quãtũ i se est delẽt. 36.di.§.ecce.ver.ex qb'.solus.n. Deus delet peccatũ.i.peccati reatũ [6] .sacerdos pœnã infligendã pro peccato orationibus minuit [7] .pp qd' peccatũ delere dr. 13.q.2.animæ. H. Vel illi dicunt comedere peccata populi, q de suis possunt sustentari, & tamen percipiunt de ecclesiasticis. 12.q.2.illud.cum habentis dare,&c. 1.q.2.pastor.

[1] Ad hoc de consec.di.2. quid si san. gate. vers. qualis. vbi de hoc.

[2] Ad idem 13.q.1.§. ad hoc. vbi de hoc, scilicet quòd sint sicut diaboli. de pœ.di.1.§. hoc idem. Archidia.

[3] Dũmodo forma ecclesiæ fuerit seruata. de conse.di.1. ecclesijs. qd' etiã videtur contra. Ioan. de Fant.

[4] Hic videas quod no. 51. dist. de his in gl. vlt. iuxta n. & extra de celeb. missa. de homine. Archi.

Sacerdos quilibet pro mortali peccato suspensus est quo ad se.

Sacerdotes comedũt peccata populi.

[5] Sic. 1.q.1. quis.
[6] Vel 1.e.q. vt eudentur.
[7] Vt 13.q. 2.animæ.

¶ Non adest sacramentis spiritus sanctus, quæ per criminosos ministrantur. C. XCII.

SAcrosancta[a] religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet, nisi pura conscientia, nõ audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem[b] cælestis spiritus inuocatus † adueniet[c], si sacerdos, & † qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus reprobetur? Iuo.p.2.c.90.& par.6.c.110. † al. aduocatus † al. etiam.

Item Gregorius in regesto lib.1.epist.24. & Pan.p.2.c.2.

¶ Manus immunda, ita ut inquinat, non mundat. C. XCIII.

NEcesse est[d], vt esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat: ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida ipsa stercoris † lutum tenet: scriptum namque est [Mundamini, qui fertis vasa[e] Domini.] Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad interiora † perducendas, in conuersationis suæ exemplo suscipiunt. † al. insequenti Esa.52. al. in interna sacrificia) al. interna sacramenta.

Item Augustinus lib.50.homiliarum, homil.26.

¶ Aeque seruandum est verbum Christi, & corpus Christi. C. XCIIII.

INterrogo vos fratres, vel sorores: dicite mihi, quid vobis plus esse videtur, verbum Dei, an corpus Christi? Si verum vultis respondere; hoc vtiq; dicere debetis, quòd non sit minus verbum Dei, quàm corpus Christi. Et ideo, quanta solicitudine obseruamus, quando nobis corpus Christi ministratur, vt nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tanta solicitudine obseruemus, ne verbum[f] Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro pereat: quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit; quàm ille, qui corpus Christi in terram cadere[g] negligentia sua permiserit. Iuo.p.2.c.106.

Idem lib.4. de Trinitate, c.14.

¶ De eodem. C. XCV.

NEque[h] potest id rite[i] offerri, nisi per sacerdotem iustum, & sanctum; nec nisi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur[k]; atque id sine vitio[l] sit, vt pro vitiosis[m] mundandis[*] possit offerri. Hoc certe omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificiũ Deo volũt. Iuo.p.2.c.107.

Cum vita[o] sacerdotum Eucharistia necessaria esse dicitur, non consecrationi, sed effectus intelligendum est. Non enim effectum salutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potius completur in eo illud Apostoli [Qui manducat corpus Domini, & eius sanguinem bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.] Ergo contra eos, qui crebra oblatione sacrificij se putant posse mundari non cessantes impie agere in legem Dei, intelligitur illud esse dictũ. Hieronymi. Quòd vero sacerdos, etiam si malus sit, tamẽ pro officio suæ dignitatis gratiam transfundat hominibus, testatur Augustinus in libro quæstionum veteris test. c.xi. 1.Cor.11. s.ea. sacerdotes

¶ Sacerdotes nomen Domini inuocant, Dominus autem benedictionem præstat. C. XCVI. Iuo.p.2.c.100. Pann.l.3.c.79. Num.6.

D[p]Ictum est a Deo in Numeris ad Moysem, & Aaron sacerdotes:

a *Sacrosancta.*] id est religiosa sacramẽtorũ reuerẽtia. vel id est, Eucharistia, vel quodlibet aliud sacramentum. s. ea. ventum.
b *Consecrationem.*] quam diuinum ministerium fecit, non ministri administratio, vt J. de consec. dist. 4. non est aqua.
c *Adueniet.*] Adueniet quidem magis ad conficientis detrimentum, quàm ad salutẽ. vt de cõsec. di. 2. c. & sancta.
d *Necesse est.* Vasa.] id est subditorum animas, quia Dominus in eis sedet[1], vt 23. q. 4. Nabuchodonosor. 32. q. 5. si Paulus. quorum sanguis requirit de manibus nostris. 43. dist. Ephesijs.
e *Ad interiora.*] id est, spiritualia & cælestia. Vel dic, id est, ad vitia: & tunc dic perducendas vapulaturas a primo mancipio gehennæ. 40. dist. si Papa.

INterrogo.] CASVS. Dicitur hic quod æqua sit diligentia audiendũ est verbum Christi, ne de corde labatur, sicut Eucharistia est obseruanda, ne in terram decidat negligentia ministrantis: quia vterque reus est, s. qui negligẽter verbum Dei audit, & qui corpus Christi in terrã cadere permittit. & ita sacerdos non debet indigne ministrare.
f *Verbum.*] id est, prędicatio, quæ plures cõuertit, & plus facit compungi hominem, ita vt omnia peccata per eam tollantur. sed per corpus Christi tantum venialia tolluntur, vt de conse. dist. 2. iteratur. & cap. quotidie. & sic non ob. s. eo. multi.
f *Verbum.*] id est, id quod verbo significatur, vel per verbum cõcipitur.
g *Cadere.*] de consec. dist. 2. qui bene.

NEque.] CASVS. Dicitur hic, quod ad hoc vt rite & recte sacrificium offerat, debet ab honesto ministrari, & a iusto recipi: & hoc dicit littera. Pro quibus offertur, supple digne.
h *Neq.*] Nota, quod tria dicunt hic: scilicet quod sacramenta Dñi non rite vel recte conferunt nisi a dignis cõferantur, & a dignis sumãtur, & in forma ecclesiæ. Primũ notat ibi, *Nisi per sacerdotem*. Secundum ibi, *Nec nisi* Tertium ibi, *Atque id, &c.* Quidam diuidunt c. in duas partes. In prima fit mentio de sacrificio, quod ab eo accipitur pro quo offertur, & hoc vsque ad illum locum, *Atque id.* In sa fit mentio de sacramento quod nõ accipitur ab eo pro quo offert: & dic, sine vitio, id est, sine peccato.
i *Rite.*] quo ad offerentem & accipientem.
k *Pro quibus offertur.*] supple, nec potest rite offerri nisi ab eis.
l *Sine vitio.*] id est, non sit citra formam ecclesiæ, sed in ipsa forma ecclesiæ.
m *Vt pro vitiosis.*] Expone vt rectę possit offerri pro vitiosis, id est, Venialia habentibus. Sed intellige generaliter, quia offertur etiam pro habentibus mortalia[2].

n *Mundandis.*] id est, venialis peccati maculam habentibus.
CVM VITA. CASVS. Ille s. respicit illud capit. sacerdotes. vbi dicitur quod bona vita sacerdotis necessaria est ad conficiendum corpus Christi. Modo soluit & dicit quod intelligendum est hoc non de consecratione, quia in veritate conficit etiam malus sacerdos, sed de effectu consecrationis, quia nihil prodest si sumat ab indigno, & quòd malus sacerdos conferat gratiam digne sumẽtibus, sequenti capitulo probatur.
o *Cum vita.*] Respicit hoc capitulum sacerdotes, & bene soluit. & ad confirmandam suam solutionem inducit cap. sequens.

DIctum est.] CASVS. Hic primo probatur per verba Domini & exemplo Caiphæ, quod apud malos sacerdotes vera sunt sacramenta, & quod ex officio suo gratiam hominibus transfundunt. Secũdo quod tanta est vis sacerdotij dignitatis, quod sine eo etiam apud nos non est auctoritas benedicendi.
p *Dictum est.*] Probat Aug. quod benedicere non tantum meritũ, sed etiã ordinem requirit. In prima ergo parte ponit auctoritatem Domini

1 Alias, iacet
Prædicatio est efficacior corpore Christi.
2 Scilicet vt compungantur, & vt mitigetur pœna 13. q. 2. tẽpus. Ioan. de Fant.

mini vſque ibi, *Quanta*. In ſecunda probat intentionem ſuam & auctoritate,& exemplo Caiphæ.

a ¶ *Vos ponite.*] id eſt,inuocate.

b ¶ *Prodeſſe.*] hic colligitur,ꝙ licet voluntas ſacerdotis non ſit vt proſit,prodeſt tamen,infra de conſec.diſt.4.non illud te. Sed quid ſi cantet Miſſam,vt Deus perdat aliquos? conficiet reuera, ſed debet puniri.arg.26.q.5.quicumque.

Q*Vod quidam.* CASVS. Quidam dixerũt, ꝙ catholici ab eccleſia recedentes retinẽt poteſtatem cõferendi baptiſma, ſed nõ poteſtatẽ conferendi ordinẽ,ſed eã amittũt. Cõtra quos probat Auguſtin⁹ quattuor rõnibus hoc eſſe falſum. Primo, quia qua rõne perditur vnum,& reliquũ, cũ vtrũque quadã conſecratione conferatur. Secundo, quia cõſuetudo eſt eccleſiæ, ꝙ tales nõ reordinãtur cũ redeũt, ne fiat iniuria ſacramẽto. retinet ergo vtrũq;, ſed ad perniciẽ. Tertio, quia ſi aurũ, vel argentũ ſuerit ſignatũ, ſi fur poſtea deprehẽditur a pricipe, punitur, ſed ſignũ monetæ nõ reprobatur. Quarto, quia character militiæ non reiteratur circa redeũtem, cum miles ad gratiam principis reuocatur. Quinto,concludit ex præmiſsis, ꝙ nõ debẽt iterari ſacramenta ab eis collata, ne fiat iniuria ſacramento. Prima ratio eſt ibi, *Primo, quia.* Secunda ibi, *Nam ſi quando ex ipſa.* Tertia ibi, *Si enim aliqui.* Quarta ibi, *Si forte.* Quinta ibi, *De his qui.*

f ¶ *Quod quidam.*] CASVS. Opinio eſt quorũdam, ꝙ ſacerdos, vel epiſ recedens de eccleſia ad hæreticos, ſacramẽtũ baptiſmi nõ amittit: ſed ſacramentũ ordinis amittit. Illud improbat Auguſtinus multipliciter. Primo ſic: q̃ cũ vtrumque ſit ſacramentum, nõ poteſt aſsignari rõ, quare potius perdatur vnũ quam aliud. Secũdo ſic: quia cõſuetudo eccleſiæ eſt, ꝙ cũ tales redeunt, nõ ſolent reordinari ſi eos eccleſia vult tolerare. Tertio dicit ꝙ ſicut recedẽs ab eccleſia vtrumque retinet: ſic videtur, ꝙ vtrũque poteſt cõferre alijs extra eccleſiã, licet male conferat, & cũ quis recipit ſacramentũ extra eccleſiam, ſi reuertitur ad eccleſiam, non eſt ſacramentum iterandũ in eo. Et hoc probat tripliciter: per baptiſmum datum à laico, quod nõ iteratur licet illud iniuſte det: p ſignũ publicæ monetæ impreſſum ab eo, q nõ debuit imprimere,& p characterem militiæ q nõ repetitur [a].

Et loquit ſacerdotibus de his miniſterijs ſiue benedictionibus vbi ordo ſacerdotalis exigitur. Arch.

[Vos ponite[a] nomen meũ ſuper filios Iſrael: ego Dominus benedicã eos:] vt gratiam traditio per miniſteriũ ordinãtis transfundat hominibus: nec voluntas ſacerdotis obeſſe, aut prodeſſe[b] poſſit, ſed meritum benedictionem poſcentis. ¶ Quanta autem ſit dignitas ordinis ſacerdotalis, hinc aduertamus. Dictum eſt enim de nequiſsimo Caipha interfectore Saluatoris, inter cetera [Hoc autem à ſemetipſo non dixit

Io.11.

ſed cum eſſet princeps ſacerdotum anni illius, prophetauit.] Per quod oſtenditur ſpiritum gratiarum non perſonam ſequi aut digni, aut indigni, ſed ordinationem traditionis; vt quamuis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus, vt officium miniſterij exhibeat. Dei autem eſt, effectum tribuere benedictionis.

Quòd vero[c] per hæreticos ſacramenta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anaſtaſij Papæ, qui ordinationem Acacij, quamuis hæretici, ita ratam approbat, vt etiam eis, quos poſt damnationem ſuam baptizauit, vel ordinauit, in nullo ream perſonam nocuiſſe aſſerat. Sed hoc[e] eum illicite, & non canonice, immo contra decreta ſuorum prædeceſſorum feciſſe probant Felix, & Gelaſius, qui Acacium ante Anaſtaſium excommunicauerunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius eum lem Acacium damnauit. Vnde etiã ab eccleſia Romana repudiatur,

3.diſt.19.

& à Deo fuiſſe percuſſus legitur in geſtis Romanorum Pontificũ hoc modo[d] [Anaſtaſius ſecundus natione Romanus, &c.] Require retro in tractatu decretalium epiſtolarum.

e ¶ Sed hoc eum.] *Supra diſt.19 c.* Anaſtaſius, *oſtenſum eſt immerito reprehenſum eſſe Anaſtaſium, & veriſsima eſſe, quæ ipſe de Acacio ſcripſit, & decreuit.*

Item obijcitur[e] illud Auguſtini lib.2.contra epiſt.Parmeniani.c.13.

Sent.4. diſt. 25. Alg.l.3. c. 10. Pann. l. 1.tit.2. c.80.

§ Qui recedit ab eccleſia, nec baptiſma, nec ius dandi amittit. C. XCVII.

QVod quidam[f] dicunt, Baptiſma, quod[a] accepit, non amittit, qui[h] recedit ab eccleſia; ſed ius tamẽ dandi[g] quod accepit, amittit[i]; multis modis apparet fruſtra, & inaniter dici. ¶ Primo, quia

Iuo p.2.c.97. Pann.l.3.c.77.

nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi[k] amittere poſſit. Vtrumque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumque[l] homini[m] datur, illud, cũ baptizatur; illud, cum ordinatur: ideoque in catholica vtrumque non licet iterari. ¶ Nam ſi quando ex ipſa parte[n] venientes etiã præpoſiti pro

† al. correpto

bono pacis correcto † ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt; etſi viſum eſt opus eſſe, vt eadem officia gererent, quæ gerebant; non ſunt rurſus or-

† al. ordinari

dinandi †, ſed ſicut baptiſmus in eis, ita ordinatio manſit integra; quia

† al. vnitatis pace

in præciſione fuerat vitium (quod vnitate † pacis eſt correctum) non in ſacramentis[o]; quæ vbicũq; ſunt[p], ipſa vera ſunt. Et cũ expedire hoc videatur eccleſiæ, vt præpoſiti eorũ veniẽtes ad catholicã ſocietatẽ, honores ibi ſuos nõ adminiſtrẽt; nõ eis tamẽ ipſa ordinationis ſacramẽta

[a] Adde pro intellectu huius gl. ꝙ olim ſignabant milites quadam nota ſeu figura l alius ab alijs differẽtionẽ .l. ſtigmata. C. de fab.li.11.nor. in l.penul. ff. ex qbus cau. maio.

[b] Scilicet eſt ius dandi, qa nõ habet niſi ex permiſſione: ſed ſi confert eſt verum ſacramẽtum, qđ dic, vt legitur, & not. de conſe. diſ.4.ſanctũ. Arch.

QVOD VERO. CASVS. Dictum eſt ſ. in §.ſi ergo ſacramenta. ꝙ ſacramenta dignitatis ab hæreticis collata non habẽt effectum, cõtra quod allegat Gra. auctoritatem Anaſtaſij, quam friuolã eſſe oſtendit auctoritate Gelaſij, & Felicis, qui cum Hormiſda excommunicauerunt Acaciũ ante q̃ excõicaſſent Anaſtaſium. Sed H. expoſuit ante quam Anaſtaſium, id eſt, ante quàm Anaſtaſius eſſet Papa: q̃a Acacius mortu⁹ fuit ante Anaſtaſiũ, & Anaſtaſi⁹ ſucceſſit illi. Et ita cũ ſucceſſerit Gelaſio, non fuit excommunicatus ab eo, nec à præcedentibus.

c ¶ *Quòd vero.*] Dictũ eſt ſ. in §.ſi ergo. ꝙ ſacramẽta dignitatis ab hæreticis collata effectũ non habent: ꝯ quod allegat auctoritatem Anaſtaſij, quã oſtendit friuolã eſſe auctoritate Gelaſij & Felicis.

d ¶ *In tractatu.*] per hoc probatur, ꝙ Gratianus non diuiſit per diſtinctiones hoc opus. arg. 15. q.3. §.euidenter.

ITEM OBIICITVR. CASVS. Dictum eſt ſupra in capit. Arianos. & ſ. in §.cum ergo Innocentius. quòd ſolum baptiſma ratum eſt apud hæreticos. contra quod obijcitur modo in hoc capitulo.

e *Item obijcitur.*] ei ſcilicet quod dictum eſt ſ. ead. §.cum ergo Innocentius. & c. Arianos.

g ¶ *Dandi.*] ſcilicet ordinem.

h ¶ *Amittit.*] characterem enim non poteſt amittere, licet videatur aliter dici 11.q.3.epiſcopus.

i ¶ *Amittere.*] nam vbi eadem ratio, & idem ius. ff. ad leg. Aquil. illud. An tamen hoc ſit verum, notatur 18.q.1. ſic enim. 32.q.7. Apoſtolus. ſ. ea.q §.cum ergo.

k ¶ *Ius dandi.*] ſcilicet ordinem. de conſec.diſt.4.oſtenditur. Vel poteſtatem conferendi baptiſma. ſ.32.q.7.licite.

l ¶ *Vtrumque.*] ſcilicet baptiſmus & ordo.

m ¶ *Homini.*] hoc de baptiſmo ſacerdotis, in quo poteſtas baptizandi eſt ſacramẽtũ. in laico eſt quædam licentia, nõ ſacramẽtũ[b]: arg. ꝙ ſnia[c] hæretici valeat, & ligatio & ſolutio, cũ ius ligandi, iudicãdi, atq; ſoluẽdi à tpe cõſecrationis acceperit ſ.diſt.48.[d]c.1.

n ¶ *Parte.*] collectio enim hæreticorum, rectiſsime pars appellatur ſã partiendo, id eſt, diuidendo.

o ¶ *Non in ſacramentis.*] fuit vitium ſcilicet.

p ¶ *Sunt.*] quia a quocumque dentur, iterari nõ debent, & ideo ipſa ſunt, id eſt, firma & vera ſunt, & bona.

[c] *Hæretici nõ poſſunt ligare, & ſoluere, & ſi fecerint, nihil actum eſt, quia iuriſdictionem nõ habent. D. Th. 2. 2. q. 39 ar 3. & 4. diſt. 19. q. 1. ar. 2. q. 3.*

[d] Alias, 68.

a ¶ *Ma-*

a ¶ *Manus.*] s.ea.q. c. manus impositio. ℨ. sed hic de ꝯsecratoria.
b ¶ *Dandi.*] id est, consecrandi. vel dandi ipsam ordinationem.
c ¶ *Aliud.*] arg. cõtra illud generale quod est extra de translatio. inter corporalia. & 7.q.1. factus. ff. si quis cau. quoties. arg. 63. dist. Salonitanæ. 45. dist. de Iudæis. 7.q.1. episcopus.

CASVS Infert Gratianus ex supradicto capitulo, ꝙ vera sacramenta sunt apud hæreticos quantum in se, sed ad damnationem sunt dantium, accipientium, vel habentium, nisi redeant, sicut verum aurum fuit Crasso nocivum.
m ¶ *Ex his.*] infert ex præcedenti c. ꝙ sacramenta vera sunt apud hæreticos indistincte vsque ad §. opponit. & ibi obiicit Aug. prout ipse intelligit Aug. dicere vsque ad §. sed ne. ibi ponit vnam solutionem

detrahuntur, sed manent super eos. Ideoq; non eis in populo manus[a] imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. *& infra.* ¶ Sicut autem habent in baptismo, quod per eos dari possit; sic in ordinatione ius dandi[b]: vtrumque quidem ad perniciem suam, quamdiu charitatem non habent vnitatis: sed tamen aliud est, prorsus nõ habere; aliud, perniciose habere; aliud[c], salubriter habere. Quidquid nõ habetur, dãdum est, cum opus est dari: quod vero perniciose habetur, per correctionem depulsa pernicie, agendũ est, vt salubriter habeatur. Quamquam, & si laicus aliqua † pereuntis dederit necessitate[d] compulsus, quod cum ipse acciperet, dãdum esse addidicit; nescio[e], an pie quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris vsurpatio est. Si autem necessitas vrgeat, aut nullũ, aut veniale delictũ est[f]. Sed, etsi nulla necessitate vsurpetur, & à quolibet cuilibet detur; quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamuis recte dici possit illicite datum. Illicitam ergo vsurpationem corrigit reminiscentis, & pænitentis affectus. Quòd si non correxerit, manebit ad pœnam vsurpatoris quod datum est, vel eius, qui illicite dedit, vel eius, qui illicite accepit: nõ tamẽ pro nõ dato habebitur[g]. Neque[β] vllo modo per deuotum militem, quod à priuatis vsurpatum est, signum regale violabitur. ¶ Si enim aliqui furtim, & extraordinarie non in monetis[h] publicis aurum, vel[γ] argentum percutiendo signauerint, cum fuerit deprehensum, nonne illis punitis[i], aut indulgentia liberatis, cognitum regale signum thesauris regalibus cogetur inferri? *& paulo post.* ¶ Si forte illum militiæ characterem in corpore suo, non militans pauidus exhorruerit[k], & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusa, & impetrata iam venia militare cœperit; numquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur? ac non potius agnitus approbatur? An forte minus hærent sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota; cum videamus nec apostatas carere baptismate, quibus vtique per pænitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur? *& paulo post.* ¶ De ijs[l], qui ab ecclesiæ vnitate separati sunt, nulla iam quæstio est, quin & habeant, & dare possint, & quin perniciose habeant, perniciosèque tradant extra vinculum pacis. *& infra.* ¶ Neutri sacramento iniuria facienda est. *& infra.* ¶ Sicut non recte habent, qui ab vnitate discedunt, sed tamen habent, & ideo redeunti non redditur; sic etiam non recte dat, qui ab vnitate discedit: sed tamen dat, & ideo, quod ab eo accepit venienti ad vnitatem non iteratur. *& infra.* ¶ Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat; sic venienti repetendum non est, quod etiã foris accepit. Vnde consequenter intelligitur peruersitatem hominũ esse corrigendam; sanctitatem autem sacramentorum in nullo peruerso esse violandam. Constat enim eã in peruersis, & sceleratis hominibus, siue in eis, qui intus sunt, siue in eis, qui foris sunt, impollutam, atque inuiolabilem permanere; & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipsis est, dicuntur; cum illa impolluta permaneant: sed in bonis permanent ad præmium; in malis permanent ad iudicium. *& infra.* ¶ Quomodo catholici nõ clarificant Deũ, qui promissa eius nullis hominum sceleribus, quominus implerentur, impediri posse confidunt? qui sacramẽta eius tam debita veneratione prosequuntur, vt ea, si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua peruersitate damnatis, illa intemerata sanctitate permanere demonstrentur? Eod. 2. lib. c. 19.

† al. alicui pereunti

Baptizandi ius non habent laici.

d ¶ *Necessitate.*] hic aperte colligitur, ꝙ laici non habent ius baptizandi: nisi large dicatur ius vel potestas, id est permissio, vt ⅉ. de cõse. dist. 4. constat. & c. in quodam. & 30.q.1. ad limina.
e ¶ *Nescio*] id est, non approbo, si quis dixerit repetendum.

Philosophicum temperamentum.

f ¶ *Veniale delictum est.*] hic philosophicũ temperamẽtum est, nã in veritate nullũ est. Et est simile, 2. quæst. 2. in quibus.
g ¶ *Habebitur.*] ar. contra extra de surreptitio. quod autem, in fine.
h ¶ *In monetis.*] id est, signis, vel sigillis, ouium matibus, vel instrumentis monetam cudendi.
i ¶ *Punitis.*] isti varijs pœnis puniuntur. C. de fal. mo. per totũ. parcitur tamẽ illi qui formauit, si ante quam signũ imprimat pœnitet. ff. ad leg. Corn. de fa. qui falsam, &c.
k ¶ *Exhorruit.*] q forte fugit de bello publico: & ita infamis efficitur é 1.6.q.1. itamen. & hoc itelligitur de militibus illis qui iurauerunt se mortem nõ euitaturos pro re publica. & isti habebant stigmata, vel alia signa de aliquo colore, de qbus dictũ est, Milites nostros arma scire volumus nõ leges. C. de iure deli. sao cimus. Vel sensus ẽ huius literæ, ꝙ si aliqs p̄ter auctoritatẽ principis adeptus est militiæ cingulum, & post reconciliatur ipsi principi, erit ne in eo iterandus character? quasi dicat, nõ. ADDITIO Et sim ista lecturã dic, exhorruit, scilicet quia à principe nõ acceperat. & no. hic militibus characterem imprimi. Io. de Fan.

Infamis est a bello publico fugiens.

1 Concor. ses. in l non omnes. §. itẽ qui deserto rẽ. cũ ibi no. per doc. ff. de re mil.

l ¶ *De his.*] repetit, ꝙ iam dicta sunt, dubitatur hic fore §. sed non est dubitandũ; q nõ ẽ.
CASVS. Hæc est duodecima pars huius quæstionis, in qua intendit probare, ꝙ sacramentũ ecclesiæ tale est illi q accipit, qualis est ille qui accipit: vel qualis est qui sacrificat, nec malitia dantis impedit bonitatem: & hoc probat per multas similitudines quas ponit in hoc § & per nouem auctoritates. & hoc probat vsque ad c. statuimus. s. Io. de Fant.

α ¶ Quod accepit.] *Sic etiam Algerus, licet paulo aliter habeat originale.*
β ¶ Neque vllo modo.] *hæc vsque ad verbum,* violabitur, *addita sunt ex originali; ex quo etiã alijs locis caput hoc locupletatum est.*
γ ¶ Vel argentum.] *In codicibus B. Augustini impressis sequitur,* sed æs, *in duobus autem manuscriptis Vaticanis,* vel æs.

12 *Ex his[m] verbis Augustini constat, in omnibus tam apostatis, quàm hæreticis, vel damnatis permanere Christi sacramenta vera, quantum ad se, & sancta; & nisi pænitentia, vel indulgentia subuentum fuerit, ad damnationẽ vsurpatoris peruenient, vel habentis, vel dantis, vel accipiẽtis. Quid ergo prodest, quòd vera, & sancta sunt, cum vsurpatores suos æque peri-*

Ita fuit ex positio H. & I.

tionem vsque ad §. quamuis. vbi ponit aliam bonam & catholicã, ad quã probãdam inducit quattuor exẽpla, quæ notabo in littera. a ¶ *Permant*] illa, id est, eorum abusio : ab isto loco dicit Io. de Fan. quod verba sunt Aug. vsque ad §. opponitur. Hug. contra, immo Gratiani, vt in notula hic apparet. j. ea.

tẽtiã retinẽt, & recedẽtes ab eccl'a, ac similitudinẽ characteris matrimonii, qui post diuortiũ, vel votum retinet: secus si extra ecclesiã. Ponit & aliã solutionẽ Grat. q̃ incipit ibi, *Quãuis.* vbi dicit, quod sacra hæreticorũ vera sunt, dũmodo in forma eccl'æ sint celebrata, sed nõ habẽt effectũ in male ministrãtibus, & male suscipiẽtibus. Quod

Cras-

mant [a], *ac si essent mala, & noxia? Crassus* [b] *aurum sitinit, & aurum bibit: aque perijt vero auro, sicut vero veneno.* ¶ *Item aurum* [c] *aque verum est in arca furis, sicut in thesauris regis. Sed à fure, quia illicite habetur, illicite datur, vel accipitur: à rege autẽ licite habetur, licite datur, & accipitur: ideo ipse fur, & cõmunicator furti (nisi forte de conscientia furti* [d] *se purgauerit) vt perhibet* [e] *Gelasius ad Anastasium Imperatorem, vterque iuste, & digne dãnabitur.* ¶ *Opponitur* [f] *autem huic sententiæ* [g] *Augustini: potestas dandi baptismum, & ius consecrandi Dominicum corpus, & largiendi sacros ordines, plurimum inter se differunt. Suspenso enim, vel deposito sacerdote, nulla ei relinquitur potestas sacrificandi. Sacramentum tamen baptismi non solum à sacerdote deposito, vel laico catholico, verum etiam ab hæretico, vel pagano* [h] *si ministratũ fuerit, nulla reiteratione uiolabitur; nulla autẽ ratio sinit, ut inter sacerdotes habeãtur; qui de manibus laici, uel pagani oleum sacræ (immo execrandæ) unctionis assumunt. Non ergo consequenter* [i] *colligitur, ut si recedentibus à fide ius baptizandi relinquitur, potestas* [k] *etiam distribuendi sacros ordines relinquatur; quamuis utrumque à consecratione proueniat. Degradatus enim episcopus potestatem* [l] *largiendi* [m] *sacros ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amisit* [n]. ¶ *Sed* [o] *ne Augustinũ in hac sententia penitus reprobemus; intelligamus aliud esse potestatem distribuendi ordines sacros; aliud esse executionem illius potestatis. Qui enim intra unitatem* [p] *catholicæ ecclesiæ constituti, sacerdotalem, uel episcopalem unctionem accipiunt, officium, & executionem sui officij ex consecratione adipiscuntur. Recedentes uero ab integritate fidei potestatem acceptam sacramento tenus* [q] *retinẽt; effectu suæ potestatis penitus priuãtur: sicut cõiugati abinuicẽ discedẽtes, coniugiũ semel initũ nõ dissoluunt* [r]*; ab opere tamen cõiugali inueniuntur alieni.* ¶ *De his ergo, qui accepta sacerdotali potestate ab unitate catholicæ ecclesiæ recedũt, loquitur Augustinus; nõ de illis, qui in schismate uel hæresi positi: sacerdotalem unctionẽ accipiunt. Alioquin esset contrarius Chalcedonensi* [s] *cõcilio, in quo ordinati à simoniacis, in nullo proficere iudicantur, & Innocentio* [t]*, qui ordinatos a ceteris hæreticis, per prauam manus impositionẽ solã dãnationẽ, & capitis uulnus assecutos testatur.* ¶ *Quãuis* [u] *possit generaliter dici sacramẽta, quæ apud hæreticos nõ aliter, quam in ecclesia Dei celebrãtur, uera, & rata esse, quantũ ad se; falsa uero, & inania quantũ ad effectum, & in ijs, à quibus male tractãtur, & in illis, à quibus male suscipiuntur. Nec mirum. Ipsa enim salus nostra buccellam Iudæ dedit: statim cũ buccella non bonus, sed malignus spiritus intrauit: quare? non quia bonus non daret bonum: sed quia malus male accepit bonum.*

Alg. l. 3. c. 12.

j. ea. c. si qs eps. s. ea. c. qui perfectionem.

20. 13.

probat quattuor rõnib'. Primo p verã Eucharistiã traditã proditori. Secũdo p verã pñtiã Xpi in patria sua, q̃ ibi non habuit effectũ, q a ibi fidẽ nõ inuenit. Tertio, p duplicẽ transfiguratõnẽ Xpi, quarũ vna incredulis n̄ pfuit. Quarto, q a ita virginitatẽ habuerũt fatuæ virgines, vt prudẽtes. Demum concludit, quod vera sũt hæreticorũ sacra i se: sed obsunt male suscipiẽtibus, & male ministrãtib. Et ad hoc inducit sequẽs capitulũ. f ¶ *Opponitur.*] hoc mõ pcedit in hoc §. primo ponit obiectionẽ suã cõtra Aug. quã tãgit vsq; ad §. *Sed ne.* ibi ponit quãdã solutionẽ suã, q̃ procẽdit vsq; ad §. *Quamuis.* &c. ibi alit ponit aliã q̃ magis cõis est, ad quam pbandã inducit quadruplex exẽplũ. primũ ibi, *Ipsa enim.* Scdm ibi, *Sic Dominus in patria, &c.* Tertiũ ibi, *Quod vt plane.* Quartũ de decẽ virginibus, qd̃ icipit ibi, *Sic & omnes, &c.* Vltimo concludit ab illo loco: *Sciendum, vero.* & ad probandã conclusionem suam inducit. c. per Esaiam. g ¶ *Sententia.*] ca. pcedentis, vbi dicit, quod verũ que quadã cõsecratione datur, & ita vr̃ parifica re ordinẽ & baptismũ. h ¶ *Pagano.*] j. ea. q. si quis per ignorãtiã. j. e. §. ecce qñ. j. de cõse. di. 4. quos a paganis. j. de cõse. dist. 4. a quodam. i ¶ *Consequenter.*] noli hic reprehẽdere magistrũ. nã opponẽdo dicit hoc, vt patet ex solutionibus sequentibus, maxime ex secunda.

b ¶ *Crassus.*] iste dictator fuit contemporaneus Iulio Cæsari, & Pompeio: & a Parthis auro feruenti interfectus est.

ITEM AVRVM. Casus. Dr̃ hic, quod æque verũ est aurũ in arca furis, & i arca Regis, sed à fure illicite dat, & illicite retinetur: & iõ fur & cõicator furti puniunt: nisi innocẽtiã suã allegauerint. Et ẽ §. Grani ab illo loco, ex his. vsq; ad cap. p Esaiã, sicut dicit H. c ¶ *Aurum.*] cuius ope vel cõsilio furtũ cõmittit, tenet. ff. de con. fur. proinde. Est aũt differentia inter furẽ, & communicatorem: quia cõicator manifestus esse non potest. ff. de fur. is qui opem. d ¶ *Furti.*] vt ergo & tenetur quis se purgare de cõscientia. arg. insti. de obli. q̃ ex delic. §. sed hæ actiones. C. de fur. ciuile. arg. 1. q. 4. q. a pstulatus. cũ suis cõcor. Et ita est ar. quod quis põt & tenetur indicare furẽ. arg. ext. de fur. qui cũ fure. cũ cocor. ibi positis. ar. j. ff. de cõd. ob tur. caus. idẽ. & si ob stuprũ. §. vlt. & ff. d' psc. ver. l. solet. Nã in vtraq; dr̃, quod licite possũ accipere pecuniã a Dño, vt seruum iudicem fugitiuum. Io. Sol. in casu isto videtur posse dici, quod secundum canones non est licitũ accipere: secus secundũ leges B. e ¶ *Vt perhibet.*] hic apparet poti' hæc eẽ verba Grani, q̃ August. OPPONITVR. Casus. Opponit hic Gratia. cõtra supradicta. l. quod hæretici nõ possunt cõferre ordines, & tñ baptizare possunt. Nã sacerdos ẽt depositus etsi baptizare possit, cõficere tñ non põt: nec eps depositus põt ordines cõferre, etsi possit baptizare. Sed huic oppositioni opponit duplicẽ solutõnẽ. Prima hæc est, quæ incipit ibi, *Sed ne.* quod q. extremã manus impositionẽ recipiunt in ecclesia, eius po

Marcus Crassus, & Iulius Cęsar & Pompeius fuerũt cõtẽporanei.

Cõcor. text. in l. vxori. cũ ibi not. ff. de vsufru. leg. Fur & cõicator differunt. Furem tenetur quis iudicare.

a Sub. & si a re accipiat peccat accipiens. secundũ canones. & sic etiã no. Vin. Lan. & Tan. & Ber. in dicto c. quod fur. Arc.

k ¶ *Potestas.*] id est, executio potestatis, & sic verũ dicit. aliãs mẽtitur. nã potestas sacrificãdi, id est, ordo sacerdotalis in eo remanet. l ¶ *Potestatem*] non bene argumẽtatur; quia si vocet potestatem sacerdotalem ordinem vel sacramentum, nec hic nec ibi amisit potestatem: sed si executionem, & hic & ibi amisit.
m ¶ *Largiendi.*] sed cũ hæreticus præcisus possit cõferre tã baptisma, q̃ ordinẽ, quæ specialitas erit in baptismo? Dico quod in casu necessitatis nõ peccat baptizans. qd̃ nũquã est in collatione ordinũ.
n ¶ *Non amisit.*] in necessitate, & cum solemnitatibus. 50. distin. qui sub gradu.
o ¶ *Sed ne.*] hoc dicit Gratianus ac si Aug. intellexisset, ius dandi habent, id est, executionem. & ita soluit.
p ¶ *Vnitatem*] hic tangit Gra. opi. Io. de Fan. dicentis, quod qui recipit vltimam manus impositionẽ in ecclesia, &c. hæc opinio videtur expresse confirmari, extra de schisma. c. 1. sed expresse reprobatur. 9. q. 1. ordinationes.
q ¶ *Sacramento tenus.*] id est, quia si ordinant, conferunt ordines, licet non debeant. & hoc est quod sequitur, sine effectu, &c.
r ¶ *Dissoluunt.*] 32. q. 7. c. 2.
s ¶ *Chalcedonensi.*] j. ea. quæst. c. si quis episcopus.
t ¶ *Et Innocentio.*] j. ea. ventum.
u ¶ *Quamuis.*] Sol. vera est, quam & j. tetigit, & quæ recitatur j. 12. q. 1. in princ. & j. ea. §. ii ergo.

Id est, qui factus est episcopus in ecclesia & postmodũ fit hæreticus. ordinem cõfert: Sed qui extra ecclesiam recipit vltimã manus impositionẽ. i. extra ecclesiam factus ẽ eps, ordines cõferre non põt: & qui à tali ordinat' est, nihil recipit sm Hu.

num: sicque bonum, effectum bonum non habuit; quia, vbi illud faceret, non inuenit. Item Dominus in patria sua præsens, & verus affuit: non per malum ministrum, sed per seipsum nihil potuit; quia fidem non inuenit, pro perfidia aliorum non caruit sua veritate, sed effectus boni virtute. (Matt. 13.)

Quod, vt plane in omnibus sacramentis ostenderet, bis est transfiguratus, cum esset in carne. In vna transfiguratione, sicut sol, apparuit mirabilis, vt fides credentium augeretur ad contemplandam cælestem gloriā super se eleuatam. In altera, vt peregrinus, & incognoscibilis de se dubitantibus ire longius se finxit, & ne agnosceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? nisi, vt quia per fidem non erat in cordibus eorū, longius se ab eis recedere ostenderet, & quia ipsum non credebant esse, quod erat, viderent & eum alium, quàm erat? Ecce in vtraque visione, sua erat præsentia, & veritas: sed in vna exercebatur fides, vt magis crederent, quàm credebāt: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoscerent, quod videbant. Sacramentum ergo corporis & sanguinis sui alijs est ad salutem, alijs ad indicium. Fides etiam, quamuis sit vera, tamen sine operibus mortua est. Sic & omnes decē virgines æqualiter erant virgines: sed ex his quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Aequa erat virginitatis veritas; sed pro eiusdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiam est æs sonans, aut cymbalum tinniens, martyrium, vel eleemosyna, quam nescit charitas. Si vero cæcus cæco lucerna ministret veritatem; neuter tamen ideo magis suam illuminat cæcitatem: Sic & malus ministrat malo vera sacramenta; sed non ideo dona spiritualia; quia malis eorum meritis spiritus sanctus impeditur, ne in eis, quod suum est operetur. Vnde Innocentius, cum hæreticorum baptisma concedat esse ratum, non tamen ex illo baptismate concedit haberi spiritum sanctum. Et Leo hos, qui formā baptismatis acceperunt, non sinit rebaptizari: sed iubet spiritum sanctum, quem ab hæreticis nemo accipit, per eius inuocationem, & manus impositionem à catholicis sacerdotibus consequi. Sciendum vero est, quòd sacramenta hæreticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falsa, & inania, non quantum ad se, cum sint sancta, & vera etiam ab hæreticis celebrata; sed quia, cum illicite dantibus perfidis sint ad iudicium, illicite ab eis accipientibus non conferunt spiritum sanctum. Irrita, & non vera dicuntur; quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt: & ideo damnanda, vt ea dari, vel recipi ab hæreticis non approbetur, sed interdicatur. Nō enim quantum ad se, polluta sunt; quamuis ab hæreticis polluti dicantur. Vnde Gregorius communionem Arij vocat execrationem, & Innocentius vocat Bonosi ordinationem, damnationem: nō quòd ita in se sint, sed quia male dantibus, vel accipientibus id efficiūt. Sic etiam Hieronymus in Osee sacrificia[k] eorum panem luctus vocat, non quantum ad se, sed quātum ad effectum: quod ipsemet ostendit, subiungens [Quicumque comederit ex eo, contaminabitur, quia sibi ad iudicium sumet.]

(Matt. 17.) (Luc. 24.) (Iac. 2.) (Matt. 25.) (1. Cor. 13.) (Ī. ead. c. Arianos) (Ī. ea. c. hi qui.) (Ī. ea. c. superueniente. c. qui perfectionem. c. vētum.) (In c. 9. Osee.)

Hinc etiam Augustinus lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 5.

a Sed ne Augustinum.] Hic Gratianus ita videtur loqui de B. Augustino, quasi ipsius hac in re sit dubia, aut incerta sententia: cum tamen nemo ipso melius, ac fusius in libro contra Donatistas rem hanc exposuerit, omninoque cum Chalcedonensi concilio, & Innocentio concordet.

[illegible]

PEr Esaiam Dominus dicit [Facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum, quasi qui canem occidat: & qui coquit similaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus in memoriā, quasi blasphemus.] & paucis interiectis. Quilibet vbilibet offert sacrificium tali corde, vel factis, hoc vt mereatur audire; perniciem sibi in- (Ino p. 2. c. 97.) (Esa. 66.)

† tali] orig. ‡ al. hoc

Glossa:

Bis.] quantum ad primam, vel quantum ad secundam, prout videbatur duobus discipulis in castellū Emaus eūtibus. Sed quare dicit in carne, cū et modo sit Dominus in carne? sed dicūt quidam in carne. s. mortali, sed male. nam in carne mortali semel tm̄ transfiguratus est; post passionem vero et semel. & ideo pōt dici cum esset in carne, id est, inter carnales, vbi carnē assumpsit. Vel pōt intelligi in carne. s. mortali, & sic fiet ibi punctus. bis trāsfiguratus est, cū esset in carne i. vna trāsfiguratione, &c. quasi diceret in carne mortali. i. in vna transfiguratione. s. in monte Thabor; in altera post resurrectionē, in specie. s. peregrini apparens. Adnotatio: Scilicet duobus discipulis i castellum Emaus euntibus. H.

(Christus bis in carne trāsfiguratꝰ est.)

b Sol.] scilicet Christus. & hoc est primum exemplum.

c Apparuit mirabilis.] coram Iacobo, Petro, & Ioanne in monte Thabor.

d Alium.] id est, alterius modi.

e Sonans.] quia se ipsum constringit alij sonum præstans.

f Charitas.] s. ead. quæst. vide.

g Cæco.] si cæcus cæcum conetur ducere secum: in foueā ductor primum cadet, inde secutor.

(Cæcus cæco ducatū præstare non debet.)

h Ne in eis.] existendo in hæresi, vel quo ad effectum: nisi in causa necessitatis, vel ignoranter. s. e. q. superueniēte.

i Innocentius.] s. ea. q. qui perfectionē. ī. ea. q. 7. c. 5. & item Innoc. & c. quod p remedio.

k Sacrificia.] vt dicitur s. e. quæst. 5. sed hoc. ī e. illi. & c. Dominus. versi nos dicimus. & c. si quis inquit.

l Non quantum.] di. 49. sacerdotes. ī. ea. q. 3. saluator.

PEr Esaiam.] Hoc c. diuiditur i tres partes. In prima parte ponuntur verba pphetæ. In secūda dicit Aug. q vbicūque malus offert sacrificium, sibi perniciē irrogat, sed non illis qui digne assumunt. In tertia parte dicit, q spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, nec operatur per eū remissionem peccatorū. Secūda pars incipit ibi, Quilibet. Tertia ibi, Spiritus sanctus.

Casus. Primo ponūtur verba prophetæ. Secūdo, dicit Aug. q vbicumque malus Deo offert sacrificium, sibi perniciem irrogat, non digne sumenti. Tertio, dicitur, q spiritus sanctus disciplinæ scilicet dator effugiet fictū: nam per eum non operatur remissionē peccatorū, sed per officiū operatur, & de malis toleratis intelligitur quod hic dicitur.

m Vitulum.] talis est, & ita agit, quasi &c.

n Coquit.] alias colit. i. in cultu quasi colēdo in sacrificio offert. Et est similago flos farinæ, de quo fiebat panis propositionis.

(Similago est flos farinæ.)

o Hoc vt.] quod dicit propheta.

p Audire.] scilicet sibi dictum esse.

q Non

a ¶ *Non illis bonis.*] accipientibus ab eis sacramenta.
b ¶ *Non alijs.*] Argumentum, quòd de vno, &c. vt distinct. 45. disciplina. ibi, meus non est. Argumen. contra infra 23. quæstione 4. forte.
c ¶ *Mercedem.*] id est, retributionem æternam.

Ezech. 9. fert, non illis bonis a, qui accipiunt ab eis sacramenta eadem, qui secundum prophetam Ezechielem gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamuis non se inde corporaliter separent. *& infra.* ¶ Sacrificia impiorum eis ipsis oberunt, qui offerunt impie. Nam vnum atque idem sacrificium propter nomen Domini, quod inuocatur, & semper sanctum est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. [Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit.] non ait, alijs b, sed, sibi. *& infra.* ¶ Hoc pene in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus, scilicet quia omnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus. *& infra.* ¶ Spiritus sanctus in ecclesiæ præposito, vel ministro sic inest, vt si fictus non est, operetur per eum spiritus sanctus, & ad eius mercedem c in salutem sempiternam, & eorum regenerationem d, vel ædificationem e, qui per eum siue consecrantur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissime scriptum est [Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum,] deest quidem saluti eius, vt auferat se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu: ministerium tamen eius non deserit f, quo per eum salutem operatur aliorum.

eod. l. 2. contra epi. Parme. c. 6.
1. Cor. 11.
eod. l. 2. c. 10.
Ibidem c. 11.
Sap. 1.

a ¶ Et qui coquit.] *Apud beatum Augustinum legitur*, & qui similaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui vffert thus, quasi benedicat idolo. *& sic etiam Ivo: nisi quod habet*, & qui ponit similaginem, *sicut etiam beatus Augustinus contra literas Petiliani lib. 2. cap. 52. Lectioni græce vulgata optime respondet versio. beati Hieronymi secundum LXX.* Iniquus autem, qui immolat vitulum, quasi percutiens virum; sacrificans de grege, quasi qui occidat canem: qui offert similam, quasi qui sanguinem suillum: qui dat thus in memoriale, quasi blasphemus. *Vulgata autem latina ex Hieronymo secundum hebræum exemplar sic habet.* Qui immolat bouem, quasi qui interficiat hominem; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat; qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolum †.

† al. idola

1. c. qui perfectionem.

Constat g ergo, vt Innocentius ait, de ceteris hæreticis, ordinatos à simoniacis per prauam manus simoniaca impositionem vulneratum habere caput. ¶ *Sed obijcitur h quod in ordinatione simoniacorum hoc solum i reprehensibile inuenitur, quod gratia spiritus sancti sub pretio redigi putetur: alioquin autem in omnibus integra forma sacramentorum seruetur. Cum ergo illicita sacramenti vsurpatio per pænitentiam correcta fuerit, vt gratia spiritus sancti gratuita, & non venalis existimetur, integer debet adesse vnctionis effectus: Immo etiam, si non sequatur pænitentia, licet simoniace, tamen reuera consecratus reputetur k, sicut illi, qui quondam non, nisi pretio dato, nec ad sacri baptismi regenerationem, nec ad sancta communionis participationem admittebantur; licet simoniace, tamen non idea minus baptizati, vel sacræ communionis participes reputati sunt: sed hoc tantum † sacris canonibus constitutum est, ne de cetero sacramenta Christi simoniace distribuantur.*

† al. tamen

Vnde Gelasius ad episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 7.

¶ A baptizandis, vel consignandis pretia non exigantur. C. XCIX.

Capit. 6. c. 180.
Bur. l. 4. c. 71.
Iuo p. 1. c. 72. & 265.
Matt. 10.

BAptizandis, consignandisque l fidelibus sacerdotes pretia nulla præfigant m, nec illationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes n: quoniã, quod gratis accipimus, gratis dare mãdamur. Et ideo nihil a prædictis prorsus exigere o moliãtur p, quo vel pau

d ¶ *Regenerationem.*] vt infantium.
e ¶ *Vel ædificationem*] vt adultorum.
f ¶ *Non deserit.*] s. ea. c. remissionem.

CONSTAT ERGO. Casus. Superius in cap. 1. huius quæstionis dicit Leo, quòd Simoniaci non accipiunt nisi spiritum mendacij, & damnationem. in cap. fertur. dicit Greg. quòd simoniaci vulneratam habent animam lethali vulnere. In cap. ventum, dicit Innocen. quòd ordinati ab hæreticis vulneratum habent caput per quæ c. infert Gratianus idem esse de hæreticis & simoniacis, sed suæ conclusioni statim obijcit ibi, *Sed obijcitur*. Et ibi, *immo*. Concludit tamen quod sacramenta non debent simoniace concedi.

g ¶ *Constat.*] Superius itroduxit magister multa capitula per quæ ostendit de hæreticis & simoniacis idem esse. ex quibus infert conclusionem suam in isto §. sed suæ cõclusioni obijcit statim dupliciter, ibi, sed obijcitur. & ibi, immo.

Hæretici & simoniaci æquiparantur.

h ¶ *Sed obijcitur.*] Ad hoc qđ dixit de simoniacis locum habere quod de alijs hæreticis dicitur.

i ¶ *Hoc solũ.*] quod nõ est in ordinatione hæreticorum.

K ¶ *Reputetur.*] verum est quantum ad characterem.

BAptizandis.] Casus. Dicitur in hoc cap. quod nec pro baptismo, nec pro chrismatione debet pretiũ exigi, ne propter paupertatem vel indigentiam homines suam negligant salutem, & qui hoc decetero fecerit, deponetur.

1 Quia s. c. 1. huius q. dixit Leo, quod simoniaci non nisi spiritum mendacij accipiunt, & dãnationẽ. i. c. fertur. Dixit Gre. quod simoniaci vulneratam habẽt animã lethali vulnere. i. ca. vẽtum. dixit Inn. quod ordinati ab hæreticis vulneratum habẽt caput. vnde licet & magister idẽ esse de simoniacis & hæreticis, secundũ H. sed sue conclusioni, &c. vt sequit Pe. & Bar. Brix.

l ¶ *Consignandisq.*] id est, chrisma. d. s. idem est in quolibet sacramento. extra de sim. cum in ecclesiæ.

m ¶ *Præfigant.*] sic infra 10. q. vlt. nec numerus. secundũ quod ibi est in littera nummus, est simile. alias si est numerus, non est simile.

n ¶ *Renascentes.*] id est, renasci volentes voluntate sua vel parentum.

o ¶ *Exigere.*] aliquid tamen sponte oblatum recipi potest, vt s. dist. 18. de eulogijs.

p ¶ *Moliantur.*] Sed qđ si sacerdos nullo modo vult baptizare, nisi ei detur pecunia? Dicunt quidam quòd si baptizandus est adultus, nihil ei debet dare, quia sola fides ei sufficit. de consec. dist. 4. baptismi vel ipsemet baptizet se. arg. ff. de adop. si cõsul. arg. contra, extra de baptismo & eius eff. debitum. Io. Sed certe si in necessitate tali aliquis seipsum baptizet, non est tamen baptizatus 1, licet ad patriam, si decederet, conuolaret, vt dicit decret. illa, debitum. B. Si est puer, baptizet eum offerens, vel pater: sed si illi ita debiles sunt, vel nesciunt formam baptismi, vel nullus est alius qui baptizet in necessitate, non ideo danda est pecunia, & committenda simonia, potius permittat mori sine baptismo. arg. hic, & j. ea. placuit. Ego tamen potius darem pecuniam quàm eum sic dimitterem mori, & bene, licet non deberem facere. arg. hic, & j. ea. placuit.

Baptizare se ipsum nemo potest.

1 Adde ad hoc qđ le. & no. de conse. dist. 4. baptismi, in glo. poterit.

a Correxerint.] relinquendo honorem, & perpetuo pænitendo vt ſ.ea.q.ſi quis neque. Ioan.

Vllus.] Casus. Dicitur in hoc cap. quod nullus clericus á percipiente gratiam communionis pretium exigere debet. quod si quis fecerit, deponetur.

b Diaconus.] j.de cōse. dist. 2. peruenit. contra. ibi dicitur, quod presbyter dare debet Eucharistiā: sed hoc in necessitate. 93. dist. diaconis. & c. præsente. H.

c Exigat.] cum effectu, vel etiā ipse conatus puniēdus est in detestatione criminis. ſ. ea. q. studet. arg. 6. q. 1. §. verum. arg. 47. dist. quoniam. H.

Id est, exigendo recepit, sic ff. de ſur. dicus l. ſ. aliàs contra. de pæ. dist. 1. cogitationis. Archid.

pertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis suæ causas adire despiciant: certum habentes, quòd qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri proprij sint honoris.

Item ex sexta synodo, c. 23.

¶ A percipiente gratiam † communionis pretium exigi non debet. C. C. † al gratia

NVllus episcopus aut presbyter, aut diaconus[b], qui sacram dispensat communionem, a percipiente gratiam[a] communionis aliquod pretium exigat[c]. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam spiritus sancti damus; sed dignis munere sine defraudatione participare concedimus. Si quis vero eorum, qui connumerantur in clero, ab eo cui sacram communionem dispensat, aliquod pretium exegerit, deponatur, sicut imitator simoniacæ fraudis. Iuo p. 2. c. 92.

a Gratiam.] *Sic etiam Iuo. In vno vetusto Gratiani codice est*, gratia communionis, *quod græcæ lectioni magis conuenit:* παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολοὺς, ἢ εἶδος τὶ οἱονοῦν, *id est*, ab eo qui percipit cōmunionem eiusmodi participationis gratia, obolos, vel aliam quamuis speciem exigat. *Sunt etiam aliæ nonnullæ varietates non magni ponderis.*

Item ex concilio Toletano, x1. c. 8.

¶ Munera inuisibilis gratiæ quæstibus non sunt comparanda. C. C I.

QVidquid inuisibilis[d] gratiæ consolatione[a] [e] tribuitur, nūquam[b] quæstibus[f], vel quibuslibet præmijs venundari penitus debet, dicente Domino [Quod gratis accepistis, gratis date.] Et ideo quicumque deinceps in ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (nisi[c] voluntarie oblata) pro huiusmodi ambitione susceperit; equidem, si sciente loci episcopo tale quidquam a subditis perpetratum fuerit, idem episcopus duobus mensibus excommunicationi[g] subiaceat, pro eo, quòd[d] scita mala contexit, & correptionem necessariam non adhibuit. Sinautem suorum quispiam, eodem nesciente, pro supradictis quodcumque capitulis accipiendum esse sibi crediderit[h]; si presbyter[i] est, quattuor mensium excommunicatione[k] plectatur; si diaconus, trium; subdiaconus vero, vel clericus[l] his cupiditatibus seruiens, &[e] competenti pœna[m], & debita excommunicatione plectendus est.

Iuo p. 1. c. 73. & par. 5. c. 126. Matt. 10.

a Consolatione.] *In concilijs olim Coloniæ, ac Lutetiæ impressis, duobus ipsorum codicibus Vaticanis, vno Regio catholico, & apud Iuonem legitur*, collatione: *sed ob glossam non est emendatū.*

b Numquam quæstibus.] *In eodem codice Regio legitur*, nummorum quæstu, vel quibuslibet præmijs venundari penitus non debet: *in alijs vero supra citatis*, numquam quæstu.

c Nisi.] *Ab eodem codice Regio abest dictio ista*, nisi. *ita vt in his casibus voluntarias etiam oblationes prohibeat: sicut de baptismo in concilio Eliberitano est constitutum, infra eadem, v. emendari. & de sacris ordinationibus in concilio Tridentino sess. 21. cap. 1. In alijs tamen codicibus est ipsa dictio*, nisi.

d Quod scita.] *Antea legebatur*, in conscientia mala. *Emendatum est ex codice Regio, & Iuone. in concilijs vero impressis varie legitur.*

e Et competenti.] *In vulgatis legebatur*, pro arbitrio competenti pœna, *sublatæ sunt voces* pro arbitrio, *quia in vetustis exemplaribus, in concilijs impressis, & manuscriptis, & apud Iuonem non habentur, neque auctor glossæ eas agnoscit.*

Vidquid.] Casus. Dicit hic, quod pro sacramentis vel ordinibus conferendis aliquid accipi non debet, nisi quod spōte fuerit oblatum. & clericus qui hoc fecerit, deponetur. & si sciente episcopo & negligente corrigere aliquid fuerit exactū: duobus mensibus cōmunione priuetur. Si vero ipso ignorante clerici aliquid acceperint: pro qualitate personarum & ordinum punientur pœnis hic positis, & nihilominus deponentur.

d Inuisibilis.] id est, sacramenti in quo gratia inuisibilis continetur per significationem.

e Consolatione.] Nota contingium non esse de his sacramentis, quæ consolationem cæteris gratiæ tribuūt: & ideo in ipso posse pretiū interuenire. 32. q. 2. honoratur. Cetera ita sacræ res tenent significationem, vt eius pariter habeant virtutē, illud solam significationē. Cetera verbo, sed illud ex consensu perficitur. Cetera a iure canonū initium habuerunt, hoc a iure naturali initiū habuit. extra de biga. debitum. Illa autem non est ratio sufficiēs, quod pecunia interueniat, quia in eo non confert gratiam: quia nec in sepultura nec in funeratione gratia confertur: est tamē simonia. 13. q. 2. quæsta. Imo dicit lex, matrimonia non debent esse venalia. ff. de. do. inter virum & vxo l. 1. & dic quod licet quæratur in matrimonio quantum detur pro dote, hoc non est simonia. ar. de conse. dist. 1. nemo. nā epis non consecrat ecclesiam nisi dos fuerit ei assignata, vt ibi dicitur, & tamen illud non est simoniacum. ſ. ea. q. 2. placuit.

Immo, quia eius sacramentū tribuit gratiam, vt de eo in concil. Trid. sess. 24. c. 1. & ideo docere permissum pro eo, vt est sacramentum, illicitum est: licitum autē, quatenus est naturæ officiū. D. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 6.

Gratia in sepultura non confertur.

f Quæstibus.] A quæro quæris, non a queror quereris.

g Excommunicationi.] id est, suspensioni. 32. dist. eos. no. episcopū suspendendum esse, quia non corrigit subditum.

Eps non corrigens subditū, est suspendendus.

h Crediderit.] ass hoc vt occultet illud crimen.

i Si presbyter.] Hanc leuē pœnā antiquitus sustinuit: ex posterioribus autē decretis pro huiusmodi sui honoris periculo subsunt, & nota infamiæ percelluntur, vt ſ. ea. q. baptizandis. & 1. q. 3. c. vlti.

k Excommunicatione.] Hic grauius punit sacerdos quàm episcopus. arg. contra. 40. dist. homo. Sed hic presbyter in duobus delinquit, & quia contemnit, & quia simoniam committit, episcopus tantum in negligentia. Et quod dicit, quattuor mensium excōmunicatione plectatur, hæc pœna non excludit depositionē. Alij intelligunt hoc capitulū tantum de negligente, non de committēte. sed huic intellectui obuiat illud, accipiendum: & illud, cupiditatibus. Sed exaudi hoc per illud. extra de simo. nemo. cum scilicet. quis celat crimen alterius pro pecunia: arg. ſ. e. c. ibi, contexit. B. Sed adhuc contradicit huic intellectui quod dicit de pœna. quia minor imponitur maioribus. Sed dic quod maior pœna est episcopo cessare per duos menses, quàm presbytero per quattuor. 40. dist. homo Christianus.

Sacerdos grauius punitur quàm eps.

Arg. extra de cle. venat. c. 1.

Sic not. ſ. 34. q. 1. qui contra. in glo. vlti.

Et talis nō est simoniacus: quia nō videtur emere vel vendere: sed pro tanto dicit simoniacus: quia simoniam cōmittit, & consegit. extra de simo. nemo. Hug.

l Clericus.] & secundum hoc clericus in minoribus ordinationibus potest esse prælatus.

m Competenti pœna.] depositionis. ſ. ea. q. 3. c. vlti.

placuit

PLacuit, vt nullus.] Casvs. Statuitur hic, vt nullus eṗs ꝑ chrismate tremissem exigat, sicut olim eṗi facere consueuerunt, ne ipsi venumdantes, sicut Simon magus voluit emere, damnabiliter venumdentur.

a ¶ Balsami.] i. chrismatis. nā post cōsecrationē chrisma est. Chrisma ergo vēdi nō pōt, nec ēt in necessitate, cū sit sacramētum. 1. q. 1. multi. & 1. q. 3. si quis præbendas. & ī. ea. quidquid.

b ¶ Tremissem.] tertia pars solidi est tremisis. De hoc tremisse habes C. de veste milit. fortissimis. lib. 12. & inde dicitur tremisis secundum Isidorum, quasi termissus solidum constituat.

PLacuit.] Casvs. Statuitur in hoc c. vt pro baptismi collatione nihil exigatur: sponte tamen oblatum pōt recipi, & si timore extorsionis aliquis se subtraxerit à baptismo, anima periclitantis à tali presbytero requiretur.

c ¶ Eorum.] arg. q̄ in eadē sit perditione & qui dāni causam, vel occasionē dat, & qui dānum dedisse vī. ī 23. q. 5. de occidendis. & c. cū homo. ṡ. 26. q. 6. si p̄sbyter. ī. 27. q. 1. si tu abstines. ī. dist. 55. si qs absciderit. ī. 17. q. 4. diffiniuit. ī. 50. dist. studeat. & c. sæpe. ī. 16. q. 1. decimæ. Io. Sol. hoc intelligendum est de causa proxima, maxime cum malo zelo causam vel occasionem præstant. H.

d ¶ Perditio.] nihil enim interest an occidat quis, an causam mortis præbeat. ff. ad l. Cor. de sic. nihil. vnde si prælibato impunitatis sacramento seruos fugientes ad ecclesiā sacerdos nō reddiderit, & postea fugerint: fuga eorū à sacerdote q̄rēda est, vt ī. 17. q. 4. diffiniuit. q̄ enim occasionē damni, &c. ff. ad l. Aquil. qui occidit. §. vl.

e ¶ Requiratur.] no. q̄ pro loco, & tēpore illicita redduntur, quæ simpliciter licita sunt, vt 27. quæst. 1. neq; viduas.

Chrisma vēdi non pōt.

Tremissis est tertia pars solidi.

Damnū dedisse videtur, q̄ occasionē damni dat.

Item ex concilio Bracarensi secundo, cap. 4.

¶ *Emendata est inscriptio ex aliquot vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat, ex Carthaginensi quarto, in quo non habetur.*

¶ Nihil á sacerdotibus exigatur pro balsamo, quod in Chrismate ponitur. C. C I I.

PLacuit, vt nullus episcoporum pro modico balsami a, quod benedictum pro baptismi sacramento per ecclesias datur; quia singuli † tremissem b pro ipso exigere solēt; nihil vlterius exigatur: ne forte, quod pro salute animarum per inuocationem sancti spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venumdantes damnabiliter venumdemur.

† al. à singulis tremisses exigi] al. singuli tremisses exigi

Item ex eodem, c. 7.

¶ Non esse aliquid exigendum ab ijs, qui infantes suos ad baptizandum adducunt. C. C I I I.

PLacuit, vt vnusquisque episcopus per ecclesias suas hoc præcipiat, vt hi, qui infantes suos ad baptismum offerunt, si quid voluntarie pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis. Si vero per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timētes, filios a baptismo retrahunt: qui si forte, dum differuntur, sine gratia baptismi de hac vita recesserint, necesse est, vt ab illis eorū c perditio d requiratur, quorum spolia pertimescentes, à baptismi gratia se retraxerunt.

Item ex concilio Eliberitano, c. 48.

¶ Qui baptizatur, nullos numos in concham mittat. C. C I I I I.

EMendari placuit, vt qui baptizantur (vt fieri solebat) nummos in concham non mittant f; ne sacerdos g, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lauandi sunt h á sacerdotibus, vel clericis.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Pro perceptione baptismi, vel chrismatis aliquid exigi non debet. C. C V.

Burc. l. 4. c. 101. Iuo p. 1. c. 295.

DIctum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nūmos dari, similiter pro baptismo, & communione. Hoc simoniacæ hæresis semen detestata est sancta synodus, & anathematizauit, & vt de cetero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel communione quidquam exigatur, statuit: sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

Item ex concilio Cabilonensi tempore Caroli magni, c. 16.

¶ Non pro dedicandis basilicis, vel pro ceteris sacramentis ecclesiæ conferendis aliquid exigi debet. C. C V I.

Burc. l. 4. c. 93. Iuo p. 1. c. 287. Pann. l. 1. c. 98.

STatuimus, vt sicut pro dedicandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est; ita etiam pro balsamo, siue luminaribus i emēdis, nihil presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in ecclesiis suis concinnanda prouideant.

EMendari.] Casvs. Dicitur hic, q̄ pro baptismo nihil recipiatur, nec pedes baptizandorum lauentur. Sequētia duo cap. plana sunt, in quibus dicitur, quòd pro sacramentis, vel ordinib⁹, sepultura, chrismate, cōmunione, & luminaribus, nihil exigi debet.

f ¶ Non mittant.] præsumitur enim simonia 1. similis præsumptio est ex tempore vel loco. ī. 31. q. 1. relatum. ī. distin. 81. in omnibus. ī. 8. quæst. 3. c. 1. & 2. ī. dist. 57. si quis in ægritudine. ī. 18. quæst. vlt. Eleutherius. contra. extra de simo. cum sit Romana. ī. ea. q. 2. placuit. Sol. exaudi hoc de nūmis exactis. nam sponte oblatos accipere possum. argum. ī c. prox. Alii dicunt hoc vitandum propter speciem mali. arg. extra de transac. cōsuetimus. ff. ad leg. Iul. de ambitu. l. vna. vbi dicitur, q̄ accusatus non debet intrare domum iudicis. Hic argue opus per se laudabile ratione temporis reprobari, & ne malignandi occasionem inducat. licet enim nummos in concham mittere opus pietatis sit, tempore tamen suscipiendi baptismi simoniæ suspicionem inducit. arg. est ff. ad l. Iul. de ambitu. l. vna. in fi. adeo vt si etiam sub aliquo prætextu tempore prohibito detur, præsumptio simoniæ nō euanescat. arg. 57. dist. si quis in ægritudine 2. 8. q. 3. c. primo.

1 Vnde subdit, ne sacerdos, &c.

Opus per se laudabile ratione tēporis reprobatur.

2 Et no. ī. 18. q. 2. diffinimus.

g ¶ Ne sacerdos.] argu. non solum abstinēdum esse à malis, sed etiam ab omni specie mali. arg. ī. 54. dist. generalis.

h ¶ Lauandi sunt.] quia Mediolanenses primo aqua consecrata puerorum pedes lauant, & postea baptizant: & non peccant, quia auctoritate Ambr. hoc faciunt; quia qui est mundus totus, non indiget nisi vt pedes lauet. Tamen in illa auctoritate intelliguntur pedes, id est affectus, scilicet vt habeant cor purum, iuxta illud: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, &c.

i STatuimus.] ¶ Luminaribus.] Etiam in conficiendo chrisma necessariis fraudem remouet. Nota pro tempore etiam luminum pretium interdici in extrauagan. Alexan. iij. de his sane. Hug. satis dicitur extra de simon. non satis, & cap. cum in ecclesiæ.

Abstinēdum est ab omni specie mali.

Lotio Mediolanensium.

Pedes in litteris sacris significāt affectiones.

Additio. Adde ad hoc quod legitur, & not. supra ea. emendari. Archid.

¶ CVT ERGO. Hæc est 13. pars huius quæst. in qua intēdit probare magister, q si aliquis ignoranter ordinatus fuerit à simoniaco, vel ēt compulsus, q dispensatur cum tali. Si aūt scienter fuerit simoniacus, vel ordinatus à simoniaco, non dispensatur cū illo. & hoc probat per sex auctorit. Io. de Fan.

ter, &c. necesse habet legere de præcisis. Nos vero qui aliter sentimus. arg. j. ea. quibusdam. & s. c. reperiuntur. legimus hoc capitulum de occultis. nam quamtumcumque occulti sint, & etiā ignoretur, ille non consequitur executionem, & hoc in simoniaco in ordine, & licet sine culpa istius ordinati contingat, indiget tamen di-

¶ *Sicut*[a] *ergo hæc sacramenta*[b] *licet simoniace ministrentur, tamen benedictionis effectum conferūt accipienti, sic & sacerdotalis vnctio, licet simoniace ministretur, suo tamen non debet carere effectu. Sed, sicut supra dictū est, illa sacramenta sunt necessitatis, hæc dignitatis, & ideo priuilegia illorū non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo simoniaci vulneratum caput per simoniaca manus prauam impositionē. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorātia, nec attractionis violentia; qui ab illis ordinantur, quos indubitanter sciunt esse simoniacos, siue simoniace, siue non simoniace ordinentur ab eis. Vt enim distinguit Nicolaus Papa, alij simoniace ordinantur à simoniacis; alij simoniace à non simoniacis; alij non simoniace à simoniacis. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus episcopis.*

I. e. remissionē. §. sed notandū.

¶ De triplici genere simoniacorum. C. CVII.

STatuimus[c] decretum de simoniacis tripartita hæresi, id est, de simoniacis simoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de simoniacis simoniace à non simoniacis, & de simoniacis nō simoniace à simoniacis. ¶ Simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores secundum ecclesiasticos canones à proprio gradu decidant †. Simoniaci quoq; simoniace à nō simoniacis ordinati, similiter ab officio male accepto remoueantur. ¶ Simoniacos autem non[d] simoniace à simoniacis ordinatos, misericorditer[e] per manus impositionem pro temporis necessitate in officio concedimus permanere[f].

4. sent. dist. 15. Pann. l. 3. c. 127.

† Adde ad hunc tex. no. in l. si queq. C. de epis. & cler.

Sed hoc[g] *intelligendum est de ijs, qui ordinātur à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos. Hos facit simoniacos nō reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.*

De quibus Vrbanus Papa in cōcilio Placentino, c. 3. & 4. ait.

¶ De ijs, qui non simoniace à simoniacis ordinantur. C. CVIII.

SI qui[h] à simoniacis non simoniace ordinati sunt, si quidem probare[i] potuerint se, cum ordinarentur, nescisse eos simoniacos esse, & si[k] tunc[l] pro catholicis habebantur in ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus: si tamen eos laudabilis vita commendat. Qui vero scienter se à simoniacis consecrari (immo exe- C. 4.

Magister ibidē.

C. VI. Infert Gratia. q sicut hæc sacramē ta. s. baptisma & chrisma habent effectum licet simoniace ministrētur, sic & vnctio sacerdotalis. Sed est aliud in illis quam in istis; qa illa sunt sacramenta necessitatis; hæc vero dignitatis. Simoniaci enī habent caput vulneratum, quos ignorantia, vel alia causa nō excusat. Vnde Nicolaus distinguit. Alij ordinātur simoniace à simoniacis. Alij simoniace à nō simoniacis. Alij nō simoniace a simoniacis. quæ distinctio probatur per sequens capitulum.

a ¶ *Sicut.*] accipit hic finē altercatio Gratiani, quæ q̄uque simoniacos cōparat hæreticis, quandoq; nō, vt s. ead. §. quia ergo. & §. seq.

b ¶ *Hæc sacramenta.*] i. baptisma, & chrisma.

STatuimus.] C A S V S. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte idem dicitur, qd dictum est in distinctio ne Nicolai. In secunda parte, quæ incipit ibi, *Simoniaci.* dicitur, q simoniaci simoniace ordinati cū suis ordinatoribus debent deponi. Simoniaci vero simoniace à non simoniacis ordinati, ab officio male accepto remouebunt, sed ordinatores nō deponent: cū nō simoniace a simoniacis ordinatis poterit propter necessitatem dispensari, vt in suo officio permaneant.

c ¶ *Statuimus.*] idem dicitur hic, quod in § nisi. quia subiungit qd iuris sit cum sic vel sic ordinantur.

d ¶ *Simoniacos autem non.*] illi sola voce non reatu simoniaci dicuntur. extra de si. de simoniace. scilicet propter ordinationem a simoniacis factam, sicut vsurarius quandoque dicitur qui vsuras dat. ff. de vsur. debitor.

e ¶ *Misericorditer.*] & ita dicitur hic, quòd non receperunt executionem.

f ¶ *Permanere.*] in executione.

SED HOC. C A S V S. Dicit Gratianus, q hoc vltimum mēbrum intelligitur de illis qui ordinantur non simoniace à simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos, quos non reatus proprius facit simoniacos, sed ordinatio simoniaci.

g ¶ *Sed hoc.*] respicit vltimam partem capituli præcedentis, scilicet ad simoniacos non reatu, sed propter ordinationem, infra cap. proximo.

SI qui à simoniacis.] C A S V S. Dicitur hic, q si aliquis gratis ab episcopo, sed aliàs simoniaco fuerit ordinatus: si probauerit illum tunc temporis ab ecclesia toleratum, & nesciuisse illum simoniacum fuisse, poterit cum illo misericorditer dispensari. si vero sciuerit illum simoniacum esse, deponi debet. Sequens. c. patet, quod est notabile.

h ¶ *Si qui.*] H. intelligit hoc c. de præcisis, qui tamen nesciebantur præcisi esse ab ordinatis. Nam opinio eius est, q si occultū est eum ordinatorem esse simoniacum, qui toleratur, ordinatus suscipit executionem, vt 15. q. 7. c. vlt. nisi sit notorium, vt 32. dist. §. verum: Vel nisi testibus hoc probari possit, vt s. ea. quisquis. & ideo vt locum habeat secundum eum quod hic sequitur, misericorditer, &c. necesse habet legere de præcisis.

Ordinatus à simoniaco occulto an recipiat ordinis executionē.

dispensatione: & hoc in detestationem criminis, & ideo dicit misericorditer, & licet hoc ignorante. secus tamen in eo qui coactus est, vt j. ea. constat. Nā ille de iure admittendus est ad executionē: & ea est ratio, quia magis constat nobis de volūtate coacti, q̄ ignorantis. nec intelligas illud capitulum de absolute coacto, quia non recipiet characterem. extra de bap. maiores. §. si autem.

i ¶ *Probare.*] per sacramentū. extra de sent. exc. si vero. Vel probatur eo ipso, q nō probatur j. C. qui mili. non pos. super seruis, lib. 12. Sed pone prælatū meū esse simoniacū, & vult me ordinare. si probare possum, nō debeo ab eo ordines recipere: si non possum debeo recipere ordines s̄m plurimos doctores: exequi tā nō possum ordines sine dispensatione Papæ tā s̄m quosdā, secūdū alios cuiuscūque superioris. Illa tā dispēsatio debet fieri in occulto, ne infametur ille prælatus cuius crimen occultum est. huic tamen obuia: extra c. per tuas. Io. Hoc teneas pro certo, q si ego scio simoniacū esse aliquem, licet occultum, nō debeo recipere ordines ab eo, vt in præ. decre. per tuas & j. ea. decetero. & si vellet me cogere, potius debeo pati excommunicationem, vt extra de senten. excom. inquisitioni. B.

Simoniacus prælatus si vult subditū suum ordinare, qd iuris.

i ¶ *Probare.*] hinc arg. q qui ignorantiam allegat, eam probare debet. & cum probatio tripliciter fiat, tunc scilicet directe cum probatio eo ex quo id quod intendit, necessario aut verisimiliter sequitur: ignorantiæ tamen verisimilis probatio sufficit, quod patet ex eo quod dicitur, tunc pro catholicis habebantur. ex his quoque verbis seq. si tā eos laudabilior vita cōmendat, argui pōt p̄cedētia merita ad delicti post cōmissi veniā impetrādā p̄desse. ar. ff. de re milit. oñ omnis. Io. arg. allegantē ignōrantiā debere eā probare, vt j. 9. q. 1. ordinationes. j. 34. q. vlt. in lectū. extra de elect. innotuit. s. dist. 82. proposuisti. contra j. 3. q. 9. indicas. contra. B.

Ignorantiam allegās, eam probare tenetur.

k ¶ *Et quod tunc.*] 15. q. vl. c. vlt. ar. j. 9. q. 1. c. 3. cōtra. So. ibi nāque dicitur

Cōcor. tex. in l. verius. & ibi gl. & in l. cum de indebito, in gl. in ver. ignorantii. ff. de p̄ba.

dicitur quod si qui ab hæreticis nominatim excõicatis fuerint ordinati, ignorãtes illos esse dãnatos: eorũ ordinationes ratæ habebuntur. hic aũt dicit: sic ratas esse si eorũ ordinatores pro catholicis habebant. vñ colligitur quod si tũc nõ catholici sed dãnati habebantur, taliũ ordinatio nõ tolerat. sed sciẽdũ est quod nõ sẽper cõtrari⁹ sesus auctoritatis tim cessante violentia ad ecclesiã redierint, sufficiẽter excusantur: at qui post mensem redeunt, rei tunc sunt acceptæ dignitatis.

e Si statim.] Ar. quod si qua alicui traditur in vita, & pro viribus renuens: si statim post traditionem fugerit, non tenet illud matrimonium: quod præsumitur ex verbo, si statim. maxime si nunquam consensit. H. & ita per sequentia deprehenduntur præcedentia. 32. q. 2. quod aũt. de pœni. dist. 3. Iudas.

f Redeat.] eo animo vt iterũ nõ redeant ad eos: sicut dicit lex quod is qui fugit ab hostib⁹ eo animo vt iterũ ad eos redeat, non habet postliminium. ff. de cap. & postli. re. l. nihil interest. C. e. l. pe. nec enim satis est domum quem redisse, si mente alienus est, vt ff. de offic. præsi. l. 3. diuus. & 3. q. 9. indicas.

g Excusationis.] ar. quod coactio excusat in ordinibus. sic 50. dist. presbyteros. 15. q. 6. c. 1. 20. q. 3. præsens. arg. contra. 15. q. 1. merito. & infra de cõse. dist. 4. eos quos.

h Post mensem.] arg. quod si aliqua alicui in vita tradita fuerit: & aliquanto tẽpore cũ eo in domo manserit: & cũ potuerit nõ effugerit: si postea virũ dimiserit, poterit reuocari ab eo: quia ex tãto temporis cõsensu ratum fuit matrimonium. ar. 31. q. 2. de neptis. 63. dist. quanto. 50 dist. presbyteros. & dist. 45. de Iudæis. & extra de spon. ad id quod.

i Amplius.] arg. ad probandum consensum interfuisse matrimonio, si non statim diuertit dum potest. 16. quæstione 1. reuertimini.

Matrimoniũ non tenet si mulier inuita alicui tradita statim fugerit.

Adde ad hoc quod legi. & not. 3. 44. dist. multis.

Coactio in ordinibus excusat.

crari) permiserint; eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

a Et si tunc.] *Antea legebatur.* & quòd tunc, *quasi onus id probandi incumberet volenti se purgare. Emendatum vero est ex duobus manuscriptis illius concilij exemplaribus.*

Idem Nicolaus iunior. Hoc idem Alexander secundus.

Verba huius, & sequentis capituli erga simoniacos sunt in epistola Nicolai secundi, in qua concilium à se habitum refert atque ea repetunt Alexander secundus in epistola omnibus catholicis episcopis directa, quæ habetur Romæ manuscripta in tribus peruetustis codicibus.

¶ De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit simoniacum esse. C. CIX.

Iuo par. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 126.

DE cetero statuimus, vt si quis in posterum ab eo, quem simoniacum esse non dubitat[a], se consecrari permiserit; & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam[b] subeant: sed vterque depositus pænitentiam agat, & priuatus propria dignitate persistat.

Item paulo superius.

¶ Simoniacis in dignitate seruanda, nulla est impendenda misericordia. C. CX.

Magister ibidẽ Deusdedit par. 2 Iuo par. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 125.

ERga simoniacos nullã[c] misericordiam in dignitate[d] seruanda habendam esse decernimus; sed iuxta canonũ sanctiones, & decreta sanctorum Patrum, eos omnino damnamus, ac deponendos esse, apostolica auctoritate sancimus.

Subaudiendum est, nisi violenter attracti fuerint. De his enim, & à quibuslibet hæreticis violenter ordinatis ait Innocentius ad Episcopos Macedoniæ, epist. 22. c. 5.

¶ De iis, qui inuiti ad hæreticorum ordinationem trahuntur. C. CXI.

† Eodẽ] orig. idest, Bonose

COnstat multos vim passos, atque inuitos attractos, repugnantesque ab hæreticis† ordinatos. sed huiusmodi aliquis, si post ordinationẽ talem non interfuit, cum illi conficerent sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim[e] discedẽtibus illis[β] pessimo conciliabulo eorum abrenuntiauit, & ad Ecclesiam rediit[f] iste talis potest habere colorem aliquem excusationis[g]. Ceterũ qui post[h] mẽsem, aut amplius[i] redierũt, cum se considerarent ab hereticis ordinatos; quamuis nihil ab eis acceperunt, rei sunt vsurpatæ dignitatis.

β Illis.] *In editione trium tomorum legitur,* discedens de eius pessimo, *Sed editio quattuor tomorum, & codex canonum habet vt Gratianus: multa autem in hoc capite collector arbitratu suo aptauit.*

Tales[k] plerumq; intuitu pietatis reformat catholicæ manus impositio cũ satisfactione, & medicina pænitentiæ: sed damnationem simoniacorum, & eorum, qui eis consenserunt, legimus[l]; medicinam vero authenticam ex hac hæresi nominatim non legimus: nisi quòd, sicut vsurpatum est[m] in Nouatianis[n], vel Donatistis, minoribus[o] vtique hæreticis non ca-

TALES. CASVS. Dicitur in hoc §. quod tales. i. ab hæreticis violẽter attracti: siue statĩ redierũt, siue nõ, quandoque de misericordia tolerantur: sed cum simoniacis non dispensatur: nec authenticam, idest, fructuosam possunt agere pænitentiam, nisi renuntiauerint rei quam sunt simoniace adepti: & tunc dispensatur cum eis, vt cũ minoribus hæreticis dispensatur. Seq. cap. patet, in quo ostenditur qualiter cum hæretico dispensetur.

Sensus contrarius non est semper pro lege suscipiendus.

pro lege & certa rõne suscipiẽdus est: sicut in nõnullis decretorũ locis diligẽtia lectoris inueniet. Vel dicatur strictius se habere in simoniacis pp odiũ ipsi⁹ horrẽdi criminis: & mitigãtius in alijs peruersis ordinatiõibus: qđ illo c. demõstratur. 9. q. 1. ab excõicatis. Vel qđ hic dicitur catholicis, non ad ordinantes, sed ad ordinatos refertur. B.

a DE cetero.] Non dubitat.] quia est notorium: vel per sententiam. H. sed contradicit littera.

b Sententiam subeant] Tu intellige de eo quem probare potuit simoniacum, qui est ordinandus. melius intellige secundum quod dixi in glo. ĩ. prox. c. in glo. per sacramentum. ver. hoc teneas. A.

ERga simoniacos.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod simoniaci ad aliquam dignitatem promoti deponi debent: & nulla cum eis poterit fieri dispensatio. Patet sequens §. vbi excipit violẽter attractos: siue a simoniacis, siue ab hæreticis attracti fuerint.

c Nullam] infra ea. si quis. neq; infra ea. q. 7. neq; vrrius. infra ea. q. 5. c. 1. contra. Sol. hic simonia est in promoto & promouente.

Et not. extra de renunti. post trãslationem. ibi videas.

d In dignitate.] idest, in ordine. extra de simo. tanta. & no. infra ea. q. 7. c. 1. † est enim fortius sit character. infra ea. ordinationes. nõ potest dispensari. M. secus dixit extra de simo. ex insinuatione.

COnstat] CASVS. Dicitur hic, quod si qui per coactionẽ ab hæreticis fuerint ordinati: & eorũ cõsortio non consenserint, sed sta-

k Tales.] scilicet qui consenserint hæreticis: vel statim recesserunt, vel non statim. idem intelligo etiam post momentum si tam consensissent: & idem post centum annos si non consensissent. Nam semper accusarentur ff. de re mil. non omnes. §. qui captus. factum ergo tangit hoc dicendo, ideo tamen dicit, qui post mensem: quia & si intra mensem redierint, semper fuisse inuiti præsumuntur: nisi contrarium probaretur: sed post mensem præsumerentur consensisse, nisi contrarium probaretur. Et est si. C. ad Velleia. l. si mulier perfecte.

l Authenticam.] idest, fructuosam: nisi executioni rei adeptæ renuntiauerint, vt infra ea. q. si quis neque.

m Vsurpatum est] idest, contra rigorem factum est: argu. C. de iur. do. vbi.

n Nouatianis.] infra ea. q. 7. maximum. & c. donatum.

o Minoribus.] non enim cum maioribus hæreticis dispensatur, vt infra q. 7. cap. 1.

a 4 Io

a ¶ *Ita etiam.*] cū simoniacis est dispendandū, vt iam habebitur.
b ¶ *Aliorsum.*] quasi dicat, & hoc facit ad dispensationem.
c *Cognoscantur.*] arg. q͞ si instrumentū sit falsum in aliqua parte, & in aliqua verū: vbi verū est, debemus illud recipere. C. de trans. si ex falsis. argu. contra. 9. distin. si ad sacras. & 42. distin. cap. quescamus. secundum hoc posset dici q͞ simoniacus nec etiam characterē reciperet: quia simoniacus debet renunciare rei quā vitiose est adeptus. Constat q͞ executioni non renuntiet: quia executionē numquam habuit, characteri etiam non potest renuntiare. Vnde satis videtur, quòd non receperit characterem: nisi velles dicere quòd re

Instrumentū pro parte verū & pro parte falsū esse potest.

...nonice, sed ex intuitu pietatis, ita etiam [a] *ex his posse fieri colligimus, ideo etiam, quia aliorsum* [b] *per omnia orthodoxam habent fidem, nisi quòd spiritum sanctum credunt esse venalem. Et, vt ait beatus Augustinus, haeretici, cum redierint, qua parte se absciderint ab ecclesia, curentur; qua vero parte adhaeserint, cognoscantur* [c]*. Hinc & Leo Ianuario* [a] *Aquilegiensi, epist. tertia.*

§. ead. c. quod-quidam. vers. sed sicut.

a ¶ Ianuario.] *Sic etiam citatur infra ead. q. 7. c. saluberrimum. & sic habetur in manuscriptis Leonis codicibus, quamuis in excusis sit, Iuliano. Caeterum verba ipsa epistolae referuntur in dicto c. saluberrimum. & ex parte. §. ead. c. si quis haeretica. Nam hoc sententia potius affertur.*

¶Qui ab haeresi ad ecclesiam redeunt, in quo inueniuntur ordine, ex beneficio perseuerent. C. CXII.

OMnis cuiuslibet ordinis clericus, qui catholicam deserens vnitatem, haereticae, vel schismaticae coniunctionis contagione se maculauerit; si ad ecclesiam redierit cum legitima satisfactione, & erroris sui damnatione; hoc in magno beneficio habeat [d], si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inuenitur [e] ordine permaneat.

§. ea. c. si quis haereticae. & j. ead. q. 7. c. saluberrimum. Poly. l. 7. tit. 5. Pann. l. 3. c. 131.

d ¶ *Omnis.*] ¶ *Habeat.*] Si tamē iterata vnctione non fuerit maculatus, vt j. q. 7. saluberrimum.
e *Inuenitur.*] Si tamē illos ordines simoniace non reciperet, & cū quibus dispēsēt, & cū quibus non, dicunt illi versus: *Si bis ordo datur, seu baptismus repetatur. Vt subuertatur fides status ordo petatur. Vel si praestetur quod vtrumque Simon operetur. Vt dispensetur, spes irrita prorsus habetur. supra ead. si quis.*

Et no 9. q. 4. in sum. ibi videas. nā ibi ponūtur cou cord. ad ca q̃ sequunt. Ar. Vers...

DE HIS. CASVS. Prosequitur de his Gratianus hic qui simoniace à non simoniacis ordinantur, & casus planus est.

ORdinationes.] CASVS. Dicitur hic q͞ falsa iudicatur ordinatio quae pretio, precibus vel obsequio cōfertur. idē dicit de ordinatione eius q canonice nō eligitur: quia taliter ordinatus non intrat per ostium, sed fur est & latro. Patet seq. §.

De his autem, qui ordinantur simoniace à non simoniacis (vt pote illi, qui data pecunia archidiacono, vel consiliarys episcopi, episcopo ignorante, hoc efficiunt, vt de manu eius sacros ordines accipiant) ita scribit Gregorius VII. lib. 6. Reg. in synodo Romae habita, anno Domini 1078. die 19. Nouembris, c. 5.

¶Ordinationes, quae simoniace sunt, falsae iudicantur. C. CXIII.

ORdinationes, quae interueniente pretio [f], vel precibus [g], vel obsequio alicui personae ca intentione [h] impenso, vel quae non communi consensu cleri, & populi secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab ijs, ad quos consecratio pertinet, non comprobantur, falsas † esse dijudicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per ostium, idest per Christū intrant; sed, vt ipsa veritas testatur, fures [i] sunt, & latrones.

Poly. l. 2. tit. 38. Iuo p. 5. c. 81.
† *Irritas*] or. & Polyc.
Io. 10.

14 *Quia ergo simonia tripliciter in capitulo notatur, videndum est, quot modis pretium in hac haeresi detur. Hoc beatus Gregorius in Euangeliorū tractatu hom. 4. in fine exponit dicens.*

¶De multiplici genere simoniacorum. C. CXIIII.

SVnt nonnulli, qui quidem nummorum praemia ex ordinatione non accipiunt [k], & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quaerunt. ¶ Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuūt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt fauoris. Vnde bene, cum iustum virum describeret [l] propheta, ait [Qui excutit manus suas ab omni munere.] Neque enim dicit, qui excutit manus suas a munere, sed adiunxit [ab omni:] quia aliud est munus ab obsequio [m], aliud munus à manu, aliud munus à lingua †.

Ans. l. 6. c. 83. Burc. l. 1. c. 113. Iuo p. 5. c. 86. Pann. l. 3. c. 121.
Esa. 33.

f ¶ *Pretio.*] dato, vel retento vel promisso. C. de transa. trāsactio. nā remittere dare est. extra de testi. veniēs 1. ff. de his q̃ in frau. cre. si pignus. Itē nūqd est simonia abrenuntiare bñficio vt alij def? Nō: nisi deducaē in pactū: vt extra de praeb. dilecto. spē tñ ¹ ide habere nō est simonia. extra de pact. cū pridē. Item qualiter regnū Dei pecunia possit emi: cū nihil sit spiritualius. de pae. dist. 1. medicina. & nō ordo vel honor ecclesiasticus. & est ratio: q͞a cū vēdēte regnū caelorū nō pōt esse malitia: hic secus. sed falsum est regnum Dei emi: sed ex misericordia meritisque praecedentibus acquiritur. 13. q. 2. animae. de pae. dist. 1. medicina.

Beneficij renuntiatio vt alij detur, nō est semper simoniaca.

¹ Spem not Pao. Feli. in c. ebsultationes. de simo. Ang. & legiste in l. sed & si lege. §. consulu. 1. de peti. hered.

g ¶ *Vel precibus.*] Hoc de precibus pro indigno, & carnali amore impensis, vel à se porrectis: alias non, vt infra eadem, latorem.
g ¶ *Vel precibus.*] Hic habes q͞ preces inducunt simoniam, vt j. e. sunt nōnulli. 8. q. 1. Moyses. & hoc verū est si aliquis pro seipso petat. talis autem se ingerit: quod non licet, vt 8. q. 1. in scripturis. & extra de iure patro. per nostras. Alij dicūt q͞ aliquis pro se, si est dignus, potest petere. nā Petrus dixit: Quid ergo fiet nobis qui secuti sumus te? & ita pro seipso petijt. Sed si preces porriguntur ab alio, distinguitur, vt 8. q. 2. in summa. & q. 1. c. Moyses. Io.
h ¶ *Intentione.*] Ergo sine ea intentione non est simonia: alias secus, vt not. extra de simo. nemo. H.
i ¶ *Fures.*] Videtur ergo cum simoniacus furi comparetur q͞ cū simoniaco nemo possit dispensare, nisi renuntiet ordini male susceptio, vt j. ca. si quis neque. & §. ead. erga. & extra ea. nobis. in fi. quia nec vitium furti purgatur, nisi res furtiua redeat in potestatem Domini, vt 14. q. 6. si res aliena. Illud satis concedi posset: & recepisset possessionem characteris: sicut fur dicitur habere rem furtiuam, idest, possessionem rei. tamen credibilius est vt dicatur quòd habeat characterem, & quòd Papa possit cum eo dispensare, licet ille non renuntiet. nam etiam vitium furti potest purgare apud furem manente. ff. de vsuca. si fur. in prin. Idem videtur in violento detentore, vt ff. de preca. certe. §. Iulianus.

Preces quandoq; simoniā inducunt.
Simoniacus furi comparatur.
Papa dispensare pōt cum simoniace ordinato, licet ordini male suscepto non renuntiet.

QVIA ERGO. Haec est 14. pars qōnis, in qua vult probare in quibus & quibus modis committitur simonia directe, & dicit q͞ tribus: scilicet in munere á manu: munere á lingua: munere ab obsequio, & hoc vsque ad §. *quolibet*. Ioan.

SVnt nonnulli.] CASVS. Ostenditur hic quòd non solum si pecunia accipiatur pro ordinatione, committitur simonia: sed si obsequium vel fauor, siue humana gratia propter hoc accipiatur. & hoc probatur auctoritate Esaiae.

k ¶ *Accipiunt.*] extra de si. & si quaestiones.
l ¶ *Describeret.*] non est in Esaia id quod sequitur, sed in psalmo: Iudica me Domine: ibi, in quorum manibus.
m ¶ *Ab obsequio.*] & sic videt q͞ nō possim seruire pro beneficio, vt hic, & ī. c. pxa. ar. cōtra. 12. q. 2. quicūque suffragio. & c. charitatem.

† Concordantes in l. quod si Meuius. ff. de haere. insti. & in l. à procuratore. & ibi bona gl. C. māda.

³ Sub. vnde non est opus cessione. arg. de pecu. l. peculium. §. pe. in fi. sed sufficit factū confirmari. ff. de succes. l. cum vir.

tē.& de cle. non resi. de cetero. licite etiā pōt qs sperare vel appetere dignitates, vt 74. dist. cōsuluit. 61. dist. qd ꝓderit. & extra de pac. cum pridē. Sol. H. dicit si directe habeat animū ad hoc cum seruit, est simoniacus, vt 8. q. 1. sunt quidā. Sed tu dic ꝙ si dignus est, & dignum exhibet seruitium, non est simoniacus, vt hic. & extra de cle. vt ſ. ea. non est putanda. & dist. 13. nerui. 61. dist. miramur.

d ¶ *Amore.*] Ex hoc collige omnem illum esse simoniacū, qui ductus amore alicui indigno beneficiū cōfert. ar. extra de sim. nemo. nam ex quo fauor tertij nimium fauoris inducit: multo magis ipsius qui ordinat. Vel expone hoc ita ꝙ celles ille intellectus, iniusto cordis amore; id est, cupiditate & ambitione.

Beneficiū cōferens indigno propter amorem, simoniacus est.

3 al. *seruitus*

Munus quippe ab obsequio est subiectio † indebite impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni [a] munere manus excutit; quando in diuinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam [b] non requirit.

Idem in regesto.

¶ Aeternam damnationem inueniet, qui quolibet munere ad sacros ordines accedit. C. CXV.

SI quis neque sanctis pollens moribus, vel neque à clero, populoq; vocatus [c], vel pulsatione coactus, impudenter Christi sacerdotium iam quolibet facinore pollutus, iniusto cordis amore [d], vel sordidis precibus oris, siue comitatu [e], siue manuali seruitio, siue fraudulento [f] munusculo episcopalem, seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ auaritia fultus dignitatem acceperit, & in vita sua non sponte [g] reliquerit, cumq; insperata [a] mors [h] pænitentem non inuenerit; proculdubio in æternum peribit.

a ¶ Insperata] *In aliquot vetustis Gratiani codicibus legitur*, in aspera mors pœnitentia.

e ¶ *Comitatu.*] idest, seruitio.

f ¶ *Fraudulento.*] Fraudulentū est munus cū dicit se aliàs voluisse hoc ei dare, vt extra ea. & si quęstiones. Vel qñ altera pars dicit se expēsas fecisse, & illas petit vt credat hñ scio. vt extra de pac. cū pridē.

Munus fraudulentum.

g ¶ *Non sponte.*] Hoc idem de quolibet crimine: sed hoc dicit ad terrorē. Et not. ꝙ dicit sponte: qa si cogeretur iuris ordinem dimittere: nisi sponte, nō valeret ei ad salutem.

h ¶ *Mors.*] Ex hoc (vt dixi) in quolibet crimine nō valet pænitentia ad salutem, nisi perseueret animo vsq; in finem. de pæ. dist. 1. §. his autem. vers. item illud. Ioānes. Et licet de omnibus alijs criminibus possit qs pænitere ordine retento, vt 82. dist. presbyter. 50. dist. de his. hic non. nisi renuntiet ordini. extra de si. tanta. vnde non videtur ꝙ hic locū habeat admonitio vel denuntiatio. Ar. cōtra. ſ. q. vl. c. patet. dic vt extra de accusa. super his.

Pænitentia non valet ad salutem nisi perseueret vsque in fin.

Hinc idem Gregorius Ioanni Corinthiorum episcopo, lib. 4. epist. 55. seu cap. 99. scribit.

¶ Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur. C. CXVI.

ſ. dist. 100. c. nouit.
Aos. l. 6. c. 90.
Poly. l. 2. tit. 1.

DE ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum [l], neque per gratiam, aut quorumdam supplicationem [i] aliquos ad sacros ordines consentiatis, uel permittatis adduci.

i ¶ DE ordinationibus.] ¶ *Supplicationem.*] ſ. ca. latorē. contra: vbi Papa ad supplicationem quorūdā ordinat quemdam. Sed distingue: aut aliquis petit pro se: aut alius pro ipso: vt ſ. e. ordinationes. 8. q. 1. § hi. vel dic, ibi de carnali, hic de spirituali.

al. Helladam
Et eod. l. ep. 51. & 55. & l. 5. epist. 7.

Item vniuersis episcopis per Elladem † prouinciam constitutis, eod. lib. epist. 56. seu cap. 100.

¶ Nec pretio, nec prece, nec gratia, nec supplicatione aliqui ad sacros ordines accedant. C. CXVII.

Burch. l. 1. c. 21.
Iuo p. 5. c. 108.

QVibusdam [k] narrantibus agnoui, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare [l] non poterit. ¶ Scimus quippe ex Euāgelio, quid redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus in templum cathedras vendentium columbas euertit. Columbas quippe uendere est, de sancto spiritu (quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, innuitur, quid sequatur: quia, qui in templo Dei columbas uendere præsumpserunt, eorum [m], Deo iudice, cathedræ ceciderunt. ¶ Qui uidelicet error in subditis cum augmento propagatur. Nā ipse quoque, qui ad sacrū ordinē perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus, paratior [n] est

Matth. 21.

QVibusdam narrantibus] CASVS.

cle. non resi. de cetero. aliàs si indignus est, vel dignus, & indigne seruit, simoniacus est: & hoc notauit cum dixit, Seruitus indebite, &c. & licet dignus seruire possit, non tamen hoc potest duci in pactionem. nam illud simoniacum est. extra de pac. pactiones. nullum ergo munus dabit nisi illud quod alias fuisset daturus propter aliquas necessitates, vt extra ea. & si quæstiones. vel nisi det xenium aliquod, vt ff. de of. procon. l. solent. §. vlt. vel nisi recipiat illud ad stipes templi, vt ſ. ea. iudices.

a ¶ *Ab omni.*] vt omnia particularia & singularia cōprehenderet. ſ. 19. dist. si Romanorum. si. ſ. 14. q. 3. putant. infra. e. q. 3. saluator. ſ. 32. q. 1. ꝙ si dormierit. 1. No. ꝙ dicit indebite. nam si debite impēdatur, nō ita fit, vt ſ. ea. q. 3. saluator. Et exponit Bazianus indebite, cum indebite dignus, vel debite indignus seruit pro beneficio. aliàs non. ar. insti. de societate. §. de illa.

1 Per ista in ea videtur ꝙ idem esset si simpliciter dixisset.

b ¶ *Gratiam.*] ſ. 24. dist. quando.

S ¶ *Iquis.*] CASVS. Si quis per simoniacam prauitatem ordinem vel dignitatem ecclesiasticā acceperit: nisi in vita reliquerit, & finaliter pœnituerit, in æternum peribit. Planum est sequens capitulum, & per se patet.

c ¶ *Vocatus.*] Et etiam licet valde dignus sit, non tamen effrænata temeritate, sed trepida deliberatione onus sacerdotij debet subire,

Dicit hic sacros ordines vel ecclesiasticos gradus nō gratis, sed cōmodi datiōe acceptos diu stare nō posse: cū intus ortu p cōsecrationē iā decidāt. Secūdo, qa Dn̄s cathedras vēdentiū colūbas de tēplo euertit. Tertio, quia paratiores sunt alijs vendere quod emerunt. Quarto, quia ipsorum hæresis in primitiua ecclesia fuit damnata. Secūda ratio est ibi, *Scimus quippe.* Tertia ibi, *Qui videlicet.* Quarta ibi, *Et cum primo.* Patet c. seq. per se.

k ¶ *Quibusdam.*] Primo dicit Gre. se dolere ꝙ in illis partibus nemo ꝓmouet ad sacrū ordinē sine cōmodi datione. Secundo ꝓbat auctoritate Domini simoniacos ipso iure esse suspensos. Tertio prohibet hoc de cetero fieri: & statuit pœnam in committentes.

l ¶ *Stare.*] quo ad id in quo numquam stetit: s. quo ad executionem, arg. ff. de consti. pecu. id quod. arg. contra. ſ. 2. q. 2. Moyses.

m ¶ *Eorum.*] Et ita simoniaci etiam occulti ipso iure sunt suspensi: non tamen vitandi sunt secundum quosdam cū probari nō potest eis simonia. 6. q. 2. si tantum. sic exaudi extra de simo. tāta. & ſ. ead. reperiuntur.

n ¶ *Paratior.*] Quod noua testa capit, inueterata sapit. *Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu*: & est si. in authen. vt iud. sine quoquo suf. §. 1. coll. 2. vbi dr̄: dato enim vno illicito principio, necesse est eū, qui datione facit, plures manus circuire, &c.

Aesopus Horatius in epistolis.

g ¶ Si

alijs vendere, quod emit. Et vbi est, quod scriptum est? [Gratis accepistis; gratis date.] Et cum primo contra sanctam ecclesiam simoniaca hæresis sit exorta; cur non perpenditur; cur non videtur; quia eum, quem quis cum pretio ordinat, prouehendo agit, vt hæreticus fiat? Ideoque hortamur, vt nullus vestrum denuo hoc fieri patiatur; sed neque gratia alicuius, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promouere; nisi eum, quem vitæ, & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuo senserimus, districta, & canonica illud noueritis vltione compesci. *Matth. 10.*

Item Symmachus ad Cæsarium, epist. 1. c. 5.

¶ Ad episcopalem honorem nullus per ambitum accedat. C. CXVIII.

NVllus itaque per ambitum ad episcopalem honorem permittatur accedere. Nam cum hic excessus in laica conuersatione culpetur[b]; quis dubitat, quin religiosis[c], & Deo seruientibus incutiat opprobrium? *Ansel. l. 6. c. 6.*

Item Gregorius Adeodato episcopo, lib. 2. indict. 11. epist. 48.

De eodem. C. CXIX.

EStote ergo præcipue in ordinatione soliciti, & ad sacros ordines† nisi prouectiores ætate, & mundos opere nullatenus admittatis; ne forte semper esse desinant, quod immature esse festinant. Eorum enim, qui in sacro sunt ordine collocandi, prius vitam, moresque discutite: & vt dignos huic officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet subrepat personarum. Ante omnia autem cautos vos esse oportet, vt nulla proueniat in ordinatione venalitas: ne (quod absit) & ordinatis, & ordinantibus periculum maius immineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graues[d], expertosque viros consilijs† vestris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate.

† *ordines aspirare, nisi* &c.

† *al. consilij vestri*

¶ *Caput hoc duobus locis, vbi visum est expedire, locupletatum est ex originali.*

Idem Columbo episcopo, lib. 2. indict. 11. epist. 47.

¶ Neque fauore, neque venalitate ad sacros ordines quisquam promoueatur. C. CXX.

PVeri[e] ad sacros[f] ordines nullatenus admittantur; ne tanto periculosius cadant; quanto citius[g] conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas: potentia, vel supplicatio personarum nihil aduersus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex merito, sed ex fauore (quod absit) aut ex venalitate prouehitur. *Ansl. l. 7. c. 46.*

Econtra idem Gregorius quibusdam supplicantibus vnum acolythum, & alterum diaconum legitur ordinasse: sicut ipse scribit lib. 7. indict. 1. epist. 2. Petro[a] episcopo Corsicæ inter cetera.

a ¶ Petro.] *In codicibus impressis epistola vnde caput hoc sumptum est, inscribitur* Chrysantho episcopo. *Verum in codice peruetusto Vaticano, earundem epistolarum, inscribitur* Petro episcopo per Corsicam. *Anselmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum episcopum Alexandriæ de Corsica legitur epistola alia quinto libro cap. 122. quamuis sit fortasse mendum in voce,* Alexandriæ, *& scribendum videatur,* Aleriæ.

¶ Episcopo interueniente, Papa quemdam acolythum ordinauit. C. CXXI.

LAtorem præsentium per† intercessionem[h] sanctitatis vestræ acolythum fecimus: quem ad obsequia vestra transmisimus, vt si in lucrandis animabus amplius seruierit, proficere[i] amplius possit. *Ansl. l. 7. c. 79.*

† *al. g[?] intercessione*

Idem Heliæ presbytero, & abbati lib. 4. epist. 30. seu c. 74.

---

a ¶ *Et actionis.*] Hic argue carnales preces pro digno porrectas nō facere simoniam. secus in pecunia vel obsequio, quæ loco pretij interuenire solēt: quòd preces nō faciunt, vt j. ea. q. 5. c. vlt. & licet pro indigno porrectę facerēt simoniā, tamen pp merita digni ab hac excusant, vt j. 32. q. 2. quidquid. Io. Sed quare minus cōmittitur simonia in precibus oblatis pro digno, quàm in pecunia? Rūdeo, ideo quia in precibus nihil dat de suo: & ideo ibi nullū intelligitur esse cōmercium. nā perdere verba leue est: & ita nihil peruenit ad accipientē. ar. C. de do. inter vi. & vxo. maritus. ff. de don. Aristo. sed in alio casu dat, sed & pro indigno magis detestatur ecclesia munerū dationē, quàm precum effusionem. Vel dic quòd hæc dictio, nisi, nō excipit à supplicatiōe, sed a verbo promouere. sic ponitur s. 38. dist. sedulo. ver. nonne in.

Preces carnales pro digno porrectæ simoniam nō faciunt.

Bona quæstio.

Perdere verba leue est.

b ¶ *Nullus.*] ¶ *Culpetur.*] Et puniat poena cētū aureorū: & irrogat infamia qui petierit aliquā dignitatem. ff. ad leg. Iu. de ambitu. l. 1. & j. q. 7. sancimus. Arg. contra ff. de offi. prato. Barbarius. sed soluitur j. q. 6. sicut is.

Infamia irrogatur dignitatem petēti.

c ¶ *Religiosis.*] i. clericis. & per hoc expone illud c. 20. q. 3. præsens. in fi. arg. gradū altiorē grauius facere cōmissū, vt j. 11. q. 3. præcipue. arg. j. 25. q. 1. nulli. & 8. q. 2. illud quidem.

Gradus altior aggrauat delictum.

E ¶ *Estote.*] Casus. Præcipit hic Greg. vt episcopi promoueāt mūdos corpore, & prouectiores ætate. & qui sunt moribus cōmēdati: nec potētia nec etiam supplicatio aliqua præualeat, sed merita personarum.

d ¶ *Graues.*] s. 24. dist. quando.

P ¶ *Veri ad sacros ordines.*] Casus. Dicitur hic quòd pueri ad sacros ordines non sunt præpropere promouēdi. Item dicit quòd venalitate vel potētia vel supplicatione vel fauore, nō debet indignus aliquis promoueri. Seq. §. cum seq. c. patet.

e ¶ *Pueri.*] puer dicitur intra xiiij. annum extra de æta. & qual. c. indecorum. vel pueri, idest, Neophyti j. 48. dist. sicut Neophytus.

Pueri qui sunt. Hoc verbum, puer, alias habet significationes vt no. 77. di. in veteri.

f ¶ *Ad sacros.*] nam minores ante xiiij. annum bene possunt accipere, licet non omnes. & ita intelligatur 77. dist. c. 3. quia non acolythatum. 77. dist. in singulis. Tamen si puer ordinetur in sacris ordinibus, bene recipit characterem: cum possit recipere minores ordines, vt in d. c. in singulis. Sed numquid tenetur continere? sic, si est doli capax: aliàs non 2. Nam & voto & sacramento se obligare potest doli capax. extra de deli. pue. c. 1. sed religioni non, vt not. 27. q. 2. §. cum ergo. 20. q. 2. c. 2.

Puer in sacris ordinatus characterem recipit.

a Idem tenet hic to. de Fl. & de hoc extra de cleri per sal. promo. c. 1.

¶ *Ad sacros.*] si tamen ordinentur, ordines suscipiunt sacros etiam septennes.

g ¶ *Quanto citius.*] s. dist. 48. sicut. nam casum apperit. &c. Gerendorum enim honorum non promiscua facultas est. non enim prius gerere debet maiorem honorem, quam minorem. ff. de mu. & ho. honor. §. gerendorum.

Ordo sit honoribus gerendis.

Additio. Ad idem 58. dist. c. 1. & 2.

h L ¶ *Atorem.*] ¶ *Per intercessionem.*] Nam sæpe Papa ad intercessionem laicorum ordinat vel dispensat vel tolerat, vt 28. dist. de Syracusanæ. 50. dist. clerico. 63. dist. Salonitanæ.

i ¶ *Proficere.*] extra de ma. & obe. per tuas. extra de tem. or. [illegible] in distribuendis.

Additio. Iste concor. probant quòd iste sine licentia Papæ nō poterat promoueri: & ad hoc inducuntur. Arch.

FIllum.] CASVS. Helias abbas rogauit Papam vt quemdam suũ clericũ promoueret, & eũ postea sibi trãsmitteret. Ad cuius preces Papa eũ in diaconũ promouit, sed eum sibi non transmisit: quia nõ est cõsuetudo ecclesiæ Romanæ, cũ sit in ea cõsecratus: & quia absentiã illius abbatis in eius præsentia voluit compensare. Mar.

bus grauamen aliquod non inferat, nec pretio interueniente officium restituat: quod si fecerit, tamquam simoniacus punietur.
g ¶ Seruile seruitium.] Vocat angariam vel perangariam quod lex vocat fore sordidum munus. 16.q.1.§ nouarum. . in l. placet.
h ¶ Ex vsu.] idest, non assuescat. vel ex vsu præter id quod hactenus est constitutum: quasi ratione præscriptionis, vt angarias sacerdotibus non imponat. Cum enim de aliqua rerum præscriptio ne agitur, inspiciendũ est vtrum communi iure talia à talibus possideri valeant, necne. Primo casu sola longe vsurpationis detensione currit præscriptio, vt 16.q.3.& 4. per totum. saluo eo quod de limitibus dicitur ead. causa & q. c. licet. & c. inter memoratos. Secundo casu non currit præscriptio. Præscriptio enim ius aduocat creatum: nouum autem non creat, vt 33. q.5. quod Deo. & dist. 100. ĩ morem. & dist. 93. illud autem. 16. q. 1. c. vlt. & q.3.§ potest etiam. & quæst. 7. decimas. & ĩ. ead. quæst. 3. quæsitum. in his omnibus & in alijs infinitis casibus præscriptio euanescit: quia non est proditum ius commune scriptum, vel non scriptum, quo tales talia valent possidere. Ioan. Hæc regula fallit extra de causa poss. cum ecclesia. & extra de præscrip. auditis. Ioan. Sed certe non fallit, quia iura incorporalia quasi possident: & interdicta pro eis possessoria constituta sũt. ff. de serut. quoties. li.

[4] Adde quid dicant angariæ & perangariæ. no. gl. in l. 1. C. quẽ ad. ciui. mune. ind. l. 10. in l. neminẽ. C. de sac. san. eccle.

[5] Dũmodo adsit bona fides, qđ dic vt plene no. extra de præscr. si diligenti.

¶ Quisquis in Romana ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea vlterius egredi non poterit. C. CXXII.

Aug. l.7.c.78. † nostrum] orig. † al. sacrũ ordinem.

FIlium vestrum† Epiphanium mandastis[a], vt ad sacrum ordinem prouehere deberemus, vobisque transmittere. Sed in vno vos audiuimus: in alio autem minime audire potuimus. Diaconus quidem factus est. Sed quisquis semel in hac ecclesia ordinem† acceperit, egrediendi ex ea vlterius licentiam non habet[b]. Si ergo vos videre non potui; hac ex re consolationem habeo; quia in filio vestro requiesco.

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ, falsæ diiudicantur; sed hæ demum, quæ precibus ordinandi[c], vel eius amici, non spiritualì, sed carnali affectu porrectis fiunt, cum aliàs futuræ non essent: quas non charitas interueniens, sed ambitio supplicans extorquet. Non solum autem clericos cuiuslibet episcopi summus Pontifex in ecclesia Romana valet ordinare; verumetiam opportunitate exigente monachos, & quoslibet clericos conuocare potest, & inuitare. Vnde Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epist. quæ incipit [Proposueramus.]

¶ De eodem. C. CXXIII.

ĩ. 9.q.3.c. ĩ principalem. Ans. l.1.c.75.& l.2.c.14.

PEt principalem[d] beatorum apostolorum Petri, & Pauli potestatem[e] ius habemus non solum monachos, verumetiam quoslibet clericos de quacumque diœcesi, cum necesse fuerit, ad nos conuocare, atque ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

15 *Quolibet ergo munere interueniente falsa diiudicatur ordinatio. Sicut autem pretio interueniente sacri ordines non sunt tribuendi; ita nec restituendi. Vt enim ait beatus Ambrosius, sacri ordines nec pretio sunt emendi, nec redimendi[f]. Hinc etiam Gregorius VII. ait lib. 6. reg. in concilio habito anno Domini 1078. pontificatus sui vi. c. 10.*

¶ Pretio interueniente sacerdotale officium non restituatur. C. CXXIIII.

Poly. l.4. tit. 21.

NVllus episcopus grauamen, seu seruile[g] seruitium ex vsu[h] contra ecclesiasticam[i] normam abbatibus, seu clericis suis imponat: vel interdictum sacerdotale officium pretio interueniente restituat[k]. Quod si fecerit, officij sui periculum subeat.

Qui autem[l] pecuniam accipiunt, vt ordinandis sacros ordines non tribuant, vel vt canonicæ electioni assensum non præbeant, aut ecclesiis ædificandis, vel consecrandis lapidem benedictum, vel consecrationem subtra-

h ¶ Ex vsu.] Nam tempus non est modus, & c. 10.q.3. quia cognouimus. ff. de act. & oblig. obligationum fere. §. placet. nisi forte cuius non extat memoria. argu. ff. de aqua quotid. & æstiu. & extra de verb. signi. cap. abbate.

[6] Tẽpus nõ est modus tollẽdę obligationis.

a ¶ Mandastis] & ita mandat minor maiori. sic 11. q. 3. rogo.
b ¶ Non habet.] sine licentia eius. 63. dist. litteras. & quia ad hoc nihil est speciale in ecclesia Ro. vt 21. q. 2. c. 1. 70. dist. sãctorũ. Sed ordinati à Papa licet inter alios digni honore sint, subsũt tñ epis. extra de ma. & obe. per tuas. ff. de albo scri. l. vl. & præferẽt eis tantũ q sunt euidem ordinis. ff. e. l. 1. & ab episcopo potest deponi[1] ordinatus à Papa.

Ordinati à Papa subsunt episcopis.
[1] Communiter not. cõtra in præce. decre. per tuas. §. q non põt eps talem deponere. quod sibi approbat per Vin. Inn. Ho. & B. sed H. & I. sic sentiunt cũ Io.
[2] Per sentes dignas pro se potest quis offerre.

NON ITAQVE. CASVS. Gratia. soluit hic cõtrarietatem præmissorũ c. quã fecit de precibus: & interserit quædã verba in §. ibi, non solũ, propter sequẽs capitulũ, cui9 casus cũ seq. §. patet.
c ¶ Ordinandi.] & ita aliquis põt pro se dignas preces offerre. quod H. nõ cõcedit[2]: in quo non credo eum benedicere: quia multos condemnat. ar. pro Io. 14. q. 5. nõ sane. 16. q. 1. reuertimini.
d ¶ Et principalem]Hoc c. habes 9. q. 3. §. vlt.
e ¶ Potestatem.] Hoc idem potest[3] episcopus. 2. q. 7. cũ pastoris. extra de cleri. non resi. de cetero.
ADDITIO. Idem tenet Ioan. de Fan. de hoc legitur & no. 43. dist. c. 1. & 11. q. 3. qui resistit. Archid.

[3] In hac sententia est H. sed Lau. sensit cum Io.

QVOLIBET. Hæc est 15. pars q. in qua intendit probare, q sicut ordines pretio non sunt dandi: ita nec pretio restituendi: & q fit simoniacus (scilicet indirecte) & sacrilegus qui promotionẽ vel electionem alicuius impedit, vel ecclesiæ consecrationem vel fundationem: & hoc probat per tres auctoritates sanctorum, & per sex leges principum. Ioan. de Fa.
f ¶ Redimendi.] extra de simo. querelam. & c. si nullus.

[4] Sed contra 16. q. 1. cũ pro vtilitate. ver. de hoc.

NVllus episcopus.] CASVS. Præcipitur in hoc cap. vt episcopus prætextu alicuius consuetudinis clericis vel abbati-

i ¶ Ecclesiasticam normam] Nam iusta de causa bene potest ab eis auxilium petere. extra de cens. cum Apostolus. & sic non est cõ. 18. q. vlt. seruitiũ. quia illud intelligitur de licitis: hoc de illicitis.
k ¶ Restituat.]nec absoluere potest pro pretio, nisi sit cõsuetudo. extra de simo. nemo. Item nec reconciliare. extra de sim. c. nemo. Sed nũquid ipsi clerico licet redimere, cum iniuste suspẽsus est? Videtur q nõ. s. §. prox. in fi. extra de si. Matthæus. Arg. contra scilicet q possit redimere ius suum & vexationẽ suam. ĩ q. 3. quæsitum[6]. extra de vsu. c. 1. & extra de simo. dilectus. dic vt ibi: simo & si quid dederit, repetere poterit. C. de cond. ob tur. cau. qđ euitãdi. Quidã dicunt q nõ potest in aliquo casu redimere. Alij cõtra, scilicet cũ iniuste suspenditur. hoc not. 16. q. 7. decimas 3.

[6] Vexationẽ redimere vtrum liceat, sis cap. vbi de hoc: & 1. q. 3 altare. ibi videas. Archi.

QVI AVTEM. CASVS. Dictum est supra, quòd simoniam committit qui pro munere ecclesiastico conferendo pecuniam accipit. Nunc dicit Gratia. q etiam ille simoniam committit, qui pecuniam accipit vt ordines non conferat, vel munus aliquod ecclesiasticum illi cui esset conferendum. & ad probandum vtrumque inducit leges seq. cap. patet.
l ¶ Qui autem.] Tractauit magister quæstionem istã affirmatiue. Nunc autem vult tractare eam negatiue, scilicet vtrum sit simonia dare pecuniã vt non ordinetur quis. Sed quoniam non habuit canones, inducit leges, quæ in hoc faciũt ad propositum, vbi in eis aliquid dicitur negatiue. Quòd autem hoc sit simoniacũ, habetur extra de simonia, nemo. in hoc.

a ¶ Infa-

a *Infames.*] & simoniaci large.arg.extra de simo.nemo. arg. C. de inof.test.si quando. Sed alij contra, propter descriptionem simo niæ; sed mortaliter peccant. ǂ.e.q.3.vendentes. L. Sed certe simoniaci sunt, vt dicit illa decre.nemo.10.

b *Vnt.*] *Sacrilegos.*] idest, simoniacos. alias nõ facit ad proposi tum Gratiani. Et quia sit sacrilegium, sic probatur. Si enim ille, qui frangit immunitatem ecclesiæ, vel qui inde aliquid eripit, sacrilegus iudicatur: multo fortius qui facit ne ecclesiæ ordinẽtur, vel ne ordines tribuantur, vel impediat alicuius electio vel promotio.

Simoniaci dicuntur sacrilegi.

Vt extra de immu.ec.inter.& ca.vlti. 17.q.4.omnes.& c.seq. Archi.

c *Concussionis.*] CASVS. Dicitur hic & in legibus sequentibus quod illi incurrunt crimen concussionis, & pœnam legis Corneliæ, quia aspirant in accusationem innocẽtum: vel quia accipiũt pecuniam pro accusando, vel eius contrario: pro testificando, vel eius læsionem data est, vt ff. calum l.generaliter.§. illud erit.

bant, multis argumentis accepta pecunia rei, & infames[a] *esse probantur.*

Ait enim Paschalis secundus.

¶ Sacrilegi sunt iudicandi, qui ecclesiam Dei non permittunt regulariter ordinari. C. CXXV.

SVnt quidam, qui vel violentia, vel fauore non permittunt ecclesias regulariter ordinari. Hos etiã decreuimus vt sacrilegos[b] iudicãdos.

Codicis lib.9.ad legem Iuliam repetundarum Imppp. Gratia. Valentin. & Theodosius. Tit.27.le.4. In cod. Theod. lib.9.cod.tit.

C. CXXVI.

IVbemus[c], & hortamur[d], vt si quis forte honoratorum, decurionum, possessorum, posttremo etiam colonorum, à cuiuslibet ordinis iudice fuerit aliqua ratione concussus, si quis scit de iure venalem fuisse sententiam, si quis pœnam vel pretio remissam, vel vitio cupiditatis ingestam, si quis postremo quacumque de causa improbum iudicem potuerit approbare; is vel administrante[e] eo, vel post administrationem depositam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet, cum probauerit, & uictoriam reportaturus[f], & gloriam.

Item in digestis lib.3 titulo de calumniatoribus, le. prima [*Vlpianus lib. 10. ad Edictum.* Tit.6.

¶ De eodem. C. CXXV.

IN eum, qui ut calumniæ causa negotium faceret, uel non faceret, pecuniam dicetur[g] accepisse; intra annum[a] vtilem[h], in quadruplum[i] eius pecuniæ, quam accepisse dicetur, post annum simpli in factum actio competit[k].

[g] ul. deregitur [i] al. in simplum

In hac, & sequentibus legibus, quæ ex.ff.citantur, repositi sunt tituli ex vetustis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valde conueniunt.

a ¶ Vtilem.] *Hæc dictio non est in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis, sed ob glossam non est sublata.*

Ibidem lib.47.tit.13.le.2.de concussione. Macer lib.1. publicorum indic.

C. CXXVIII.

COncussionis[k] iudicium publicum[l] non est. Sed si ideo pecuniã quis accepit, quòd crimen[m] minatus sit, potest iudicium publicũ esse ex senatusconsultis[n], quibus pœna legis Corneliæ[o] teneri iubentur, qui in accusationem innocentium[p] coierint, quiue ob accusandum, uel non accusandum, denuntiandum, uel non denuntiandum testimonium, pecuniam acceperint.

[*Ibidem lib.48.tit.11.ad legem Iuliam repetundarum, le.3. Macer lib.1. publ.indic.*]

PALEA. C. CXXIX.

LEge Iuliã repetundarum tenetur, qui cum aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum, uel non iudicandum[a], decernendum ue acceperit [Venuleius Saturninus l. uel quo, eo.tit.] uel quo magis, aut minus quid ex officio suo faceret.

a ¶ Vel non iudicandum] *Sic etiam in digestis vulgatis: sed à Pandectis Florentinis absunt istæ voces. Est autem Palea ista fere in omnibus vetustis exemplaribus Gratiani: & à cap. sunt quidã. vsque ad finem quæstionis nulla est distinctio capitum.*

c ¶ *Iubemus.*] CASVS. Dicitur in hac l. quod si quis honorem habẽs siue administratiõe possessor alicuius decurio vel colonus reipub. ab aliquo iudice fuerit cõcussus, idest, grauatus in pecunia: item si iudex venalẽ tulit sententiã: vel pretio pœnam imposuerit vel remiserit vel aliqua ratione improbus repertus fuerit ante administrationẽ vel post poterit accusari: & si conuictus fuerit, remouebitur.

c *Iubemus.*] Ad hoc introducit has leges, vt ostẽdat pari pœna mulctãdos quis pretio inducti impediunt fieri quod de iure fieri debet, & qui faciunt quod de iure fieri non deberet.

d *Hortamur.*] Forte se sẽparat, ne videatur quẽ iubere accusare inuitum. C. vt nemo inuitus, in rubro & nigro.

e *Administrante.*] Si is talis sit quem in ius vocari liceat. Sed contra 2.q.1.prohibentur. Sol illud de maioribus magistratibus: hoc de minoribus. ar.ff. de iniur.nec magistratibus. & ff. de in ius vocã.l.2. Vel hoc de perpetuo iudice. arg ff de re. cred. præsidis.&.l.precedenti. in auth. vt differentes iudices.§.si tamẽ.coll. 9. & hoc ne crimẽ eius inultum remaneat, illud de temporali. Vel hic cum peccauit in ipsa administratione: ibi de eo qui extra administrationem commisit.ff.de iudi.l.2.§.legatis.in auth. vt iud. sine quoquo suffra.§. si quis autem, coll.2.

f ¶ *Reportaturus.*] reportabit enim quadruplum. ǂ.l.prox.12.q.2.cum deuotissimam.

I *N eum.*] CASVS. Qui pecuniam accepit vt controuersiam alicui causa calumniæ faceret, vel non faceret cum iure facere tenebatur: intra annum tenetur in quadruplum, postea in simplum.

g ¶ *Vtilem.*] a principio: post continuum ff.de calum.annus.

h ¶ *In quadruplum.*] in quo continetur rei persecutio, vt tantum triplum sit pœna, vt ff.eo.l.in hæredem.§.fi. & hoc est verum cũ ipse idem dat. nam si alius daret pro eo, tunc totum quadruplum est pœna: quia ille qui dedit, repetit pecuniam quam dedit. ff. de calum. l. quia ab aliquo. huius autem quadrupli medietas dabitur fisco: medietas spoliato[h].

[h] Ad hoc C. de adu.ff.l.3.

i ¶ *Competit.*] Non ei qui dedit, cum turpiter dederit: sed ei ad eius contrario: pro iudicando, vel eius contrario, vel pro quolibet officio exercendo vel non exercendo, ad quod gratis tenebantur. His intellectis per te casus singularum legum singularum pones: in quibus quandoque eadem repetuntur.

k ¶ *Concussionis*] Crimen concussionis est, cum quis minatur alicui nisi ita vel ita faciat. infra 23. quæst.1. militare[l]; ff. de concu.l.1.& 2. Crimen concussionis.

l ¶ *Publicum.*] idest, ordinariũ, & hoc semper: vel non est publicũ nisi cũ quis pecuniã extorserit, & hoc est quod sequitur: sed si ideo. Publicum est ad cuius accusationem quilibet de populo admittitur, nisi infamis sit, vt Insti. de pub. iudi. circa principium.

[l] De hoc le. 2.& no ca.q.. paratus, I ff. ibi videas.

m ¶ *Senatusconsultis.*] Volusiano & Liboniano. ff. ad l. Cor. de fal.l.1.ff. ad le. Iu. de vi pub. ex senatusconsulto.

n ¶ *Legis Corneliæ.*] cuius pœna in libero homine est deportatio; in seruo vltimum supplicium. ff. ad leg. Cor. de fal.l.1,§.vlt. Pœna legis Corneliæ.

o ¶ *Innocentium.*] secus si nocentium. 16.q.7.sane.

a ¶ Eadem

a Eadem lege tenetur.] quia reddit quadruplum, & infamis efficitur. ff. ea. l. eadem. §. 1. hoc crimen etiam extraordinarie punitur. ff. eo. l. lex Iulia. §. fin.
b Legendũ.] id est, eligendum, vt eligatur qui nõ debet, vel ꝯtrã.
c Mittendumue.] vt mittatur in legationem qui non est mittendus, vel non mittatur qui mittendus est.
d Dandum.] puta non ad probandos fideiussores, vel loco iudicis recusati.
e Aestimandam.] ne scilicet æstimet litẽ minoris vel maioris ꝑ pecuniã: qđ q̃sq; facere tenetur ff. ad. l. Aquil. proinde. §. notãdum.

Idem eod. tit. l. 6.

¶ De eodem. C. CXXX.

EAdem lege tenetur [d], qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum testimonium pecuniam acceperit [a]. *& post pauca.* ¶ Lege Iulia repetundarum cauetur, ne quis ob militem legendum [b] mittēdũve æs accipiat, neve quis ob sententiam in senatu, consiliove publico dicendam pecuniam accipiat, vel ob accusandum vel non accusandum. ¶ Macer lib. 1. pub. iudic. l. 7. Lex Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem, arbitrumve dandum [d], mutandum, iubendumve, vt iudicet, neve ob non dandum, non mutandum, non iubendum, &c. neve ob litem æstimandam [e], iudiciumve capitis, pecuniæve faciendum, vel non faciendum aliquid accipiat. *& infra.* ¶ Hodie ex lege Iulia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerumque vel exilio puniuntur, vel etiam durius, prout admiserint. Venuleius eod. tit. l. 6. Hac lege damnatus testimonium publice dicere, aut iudex esse postulareve prohibetur.

a Acceperit.] *In Pandectis sequitur versiculus*, Hac lege damnatus. *qui repetitur in fine huius capitis.*

QVÆSTIO SECVNDA

SEquitur [f] *secunda quæstio, qua quæritur, an pro ingressu monasterij, pecunia sit exigenda, vel exacta persoluenda. Hoc vtrumque licite fieri, vtriusque testamenti serie comprobatur. Legitur enim in primo libro Regum, quòd Anna detulit secum Samuelē, postquàm ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modijs farina, & amphora vini ad domum Domini in Silo.* 1. Reg. 1.
¶ In actibus vero Apostolorum legitur, quòd multitudinis [g] *credentium erat cor vnum, & anima vna: nec aliquid eorum, quæ possidebant, quisquam proprium esse dicebat: sed erant illis omnia communia, & singuli vendebant prædia sua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apostolorum: quorum vnus, Ananias nomine, dum partem sibi reseruaret, cum vxore sua Sapphira, sententia maledictionis accepta, ante pedes Apostoli cecidit mortuus. ¶ Hinc liquido apparet, quòd ingressuri monasterium sua debent offerre rectoribus: nec aliter* [h] *sunt recipiendi, nisi sua obtulerint. Sed aliud est, sua sponte offerre; aliud, exacta persoluere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, sed sponte* [i] *munera sacerdotibus obtulit. Credentes sua sponte offerebant Apostolis, vt indigentium necessitatibus deseruirent, quæ instante persecutione infidelium, eis possidere non licebat. Ananias quoque non ideo dānatus est, quia sua nollet offerre: sed quia spiritui sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apostolis obtulerat, ex parte* [k] *fraudabat. Non ergo his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingressuris aliquid exigere, sed sponte oblata suscipere: quia illud damnabile est, hoc vero minime. Vnde in concilio Bracharensi secundo, c. 5. legitur.*

Act. 4.
Act. 5.

& in Vuormac. c. 3. fere idem.

Burch. l. 3. c. 37. Iuo p. 3. c. 42.

¶ Pro dedicandis ecclesijs nihil exigatur. C. I.

PLacuit, vt quoties ab aliquo fidelium ad cōsecrandas ecclesias episcopi inuitantur, non quasi ex debito [l] munus aliquod [m] a fundatore requirant: sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur: si vero aut paupertas illum, aut necessitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen vnusquisque episcoporum meminerit, vt non prius dedicet ecclesiam, nisi antea dotem [n] basilicæ & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum [o] accipiat.

Vel confirmatã

f Sequitur.] Hæc est secunda quæstio, quæ diuidit̃ i duas partes, in quarum prima quæritur vtrum pro ingressu ecclesiæ sit dandum aliquid. & primo dicit̃ q nõ. Secunda ibi, *Item opponitur.* Io. de Fant.

Casus. Hic intitulatur 2a quæstio, qua quærit̃ an ꝑ ingressu ecclesiæ pecunia sit exigenda, vel exacta persoluēda. & certum est q non, q̃a simoniacum est. Et primo ꝓbat ꝑ duas historias, de Anna scilicet & Anania, q pro ingressu ecclesiæ pecunia sit exigenda. Sed statim r̃ndet Gratianus, q Anna non fuit exacta, sed spōte quædam obtulit. Ananias vero non ideo damnatus est, q sua nollet conferre, sed quia fuit mentitus.

f Sequitur.] Hæc quæstio non habet quæstionem. extra de simo. cũ in ecclesiæ, melius extra ea. veniēs. & melius extra ea. qm̃ simoniaca. vnde nec añ nec post pōt peti aliquid, vt ĩ. e. q. 1. eos qui. & ĩ. e. q. 3. si quis præbendas. nisi forte monasterium ita esset tenue, q nō posset prouidere ei: tunc eñ bene posset dici ei (nec esset simonia) bene reciperemus te si haberemus [1] possessiones vnde posses sustētari: arg. ĩ. ex. si q. ꝑ ꝑ hoc. Hoc tñ vr̃ reprouare illa constitutio, qm̃ simoniaca. q prætextu paupertatis possit peti pecunia. Ioan. Quidqđ dicat Io. si sic dicat, simonia est, vt videt̃ expresse dicere decretalis extra de si. quoniam simoniaca B. Petēdum nihil est pro ingressu monasterij.

1 Al. haberes, secundũ Lauren.

g Multitudinis.] 12. q. 1. c. 2.
h Aliter.] Hoc non est verum: sed allegando dicit hoc.
i Sponte.] quod licet 19. q. 3. si qua mulier.
k Ex parte.] arg. q non debeat quis collocata reuocare ĩ de pæ. di. 3. sunt plures. 16. q. 4. sunt qui opes.

Placuit.] Casus. Statuitur in hoc c. vt pro consecrandis ecclesijs episcopi nihil exigant a patronis, & præcipue si pauperes fuerint: sponte tamen oblatum ab eis poterunt episcopi recipere. Item nullus episcopus debet ecclesiam consecrare, nisi dotem necessariam habuerit, quæ sufficiat luminaribus, & sustētationi eorum qui eidē ecclesiæ sunt seruituri.

l Ex debito.] arg. 1. q. 1. placuit. ĩ. e. q. 4. ecclesia. ĩ. e. q. 3. statuimus. ĩ. 18. q. 2. Eleutherius. contra. Sol. ibi. Recipere licet quæ non licet exigere.

m Munus aliquod.] aliud a conuiuio, vel a procuratione. i auth. de man. prin. §. illud. & in authen. vt nulli iud. §. nulli. sed bene illam exigit [2]. extra de si. cum sit. alia non debet exigere, sed sponte oblata recipere potest. Vel potest dici quòd & illa quæ consueuit percipere propter procurationem, exigere potest quasi pro labore: arg. 12. q. 2. charitatem. vbi hoc dir obtenuit. 18. q. si seruitium.

2 Et ita habes vnum casum, in quo munus à manu potest recipi. s. ꝓ operibus spiritualibus, ad quæ quis tenetur. Alius casus est pro operibus spiritualibus ad quæ quis nō tenet̃ ex officio. 12. q. 2. charitatē. secundũ Ray. & Goffre.

n Dotem.] immo nec primarium lapidem ponere debuit, vt ĩ. de conse. dist. 1. nemo. i auth. vt de ter. sit numerus cle. §. inuestigantes igitur. coll. 1. ĩ. 16. q. vlt. pie. & c. Frigentius. sed hic omissum fuit, & ideo est restaurandum vel iam dederat prius, sed hic debet facere instrumentum. Vnde si dotem non dedisset prius, nunc est cōpellendus, quia ibi fecit poni primarium lapidem, sicut in eo qui promisit reipublicæ pecuniam dare. ff. de pollicit. l. 1.

a ¶ Eorum.] Pluribus ergo sufficere debet ecclesia, vt 7.q.1.illud. & de conse.dist.1.hoc quoque.

Clerici in sua ecclesia morari debent.

b ¶ Ibidem.] arg. cōtra clericos, qui alibi quàm in ecclesia sua morantur. s.dist.37.de quibusdam. contra. J.16.q.1.generaliter. J.12.q.1.concesso.

QVàm pie. Casus. Cum quoddam monasterium longo tēpore caruisset abbate, tandem monachi sibi abbatē de alio monasterio pauperrimo elegerunt: sed ille venire recusabat, vel monachi eum non concedebant, nisi illi monachi suo pauperi monasterio aliqua cōferrent. vnde prædicti monachi cōsuluerūt Papam, si hoc eis liceret; qđ penitus prohibet, docens exemplo Apostolorū neminem ad religionē, fidē, vel ecclesiæ regimē interuentu munerū debere accedere, cum sit simoniacum: quia numquā a sanctis patribus talia petita fuerūt. Sed si electus ad eos spōte venerit, & omni pactione cessante, postea poterunt illi pauperi monasterio aliqua gratis offerre, & hunc casum ponit H. quē ego Bart. Brixi. approbo magis quàm casum Beneuen. qui breuior fuit.

c ¶ Quam pie.] Quidā petebant ab alijs vt darent eis abbatem ipsorū: sed hoc illi nolebāt facere gratis, cum esset eis volis, & hæc est cōsultatio an eis liceret aliquid dare.

d ¶ Responsum.] Non dubitauit Papa quid iuris esset in quæstione, sed ironice hoc dicit.

e ¶ Anxium.] quia dubitatis vtrū ad Dei cultum quispiam interuētu muneris prouocandus sit, sed dubitādum nō est, extra de simo. & si quæstiones.

f ¶ Interuentu.] J.23.q.4.debet. s.45.dist. q-syncera. §. Sed non vī prohiberi nisi pactionam & dando & honorando & loquendo possumus blandiri infidelibus vt cōuertantur[t] H. Sed tu dic simoniacum esse, si pagano vel hæretico detī vt Christianus fiat. extra de simo. querelā. Sed vī §: q cum me possim pecunia redimere, vt de pæ. dist. 1 medicina. videtur q & alium possim, & Siluester promisit omnibus munera q vellent baptizari.

Blandiri possumus infidelibus.

† Sub. vt in præced.c. secundum Io. de Fant. qui istam gl. sequitur vt iacet.

g ¶ Alimento.] quod dabant Apostoli pauperibus conuersis. supra versus princi. quæstionis. ver. sed illud.

h ¶ Inconcinne.] quia non competit oppositio.

i ¶ Quorum.] 1. quia eorum.

Eleemosyna danda est anathematizato.

k ¶ Negabantur.] Arg q anathematizato debet dari eleemosyna. s. dist 42. quiescamus. 11.q.4. quoniam. 13.q.4. debet. contra. Sed illud de iam catholico. 16.q.1. si cupis. Sed contra. 5.q.5.c.2.

l ¶ Pactio.] non remouet, nisi pactio inhonesta. nam honesta nō retalia. & c. Artaldus[a]. Ar. q nō licet ante[s]; nec post, vt J.e.q.1.eos. ad fi. & q licet ante quod nō post, vt s.dist.4.in istis. 2.q.6. quoties epī. & 8.q.2. dilectissimi. J.ea.q.1.eos. §. Sol. ibi ex pactione datum fuit quidquid datum fuit, hic vero ex mera liberalitate vel gratia subsidij conceditur. extra de simo. & si quæstiones. Ioan.

mouet. arg. 23.dist. quamquam. 2.dist.c.in ea synodo. arg. 18.q.2. Eleutherius. extra de præben. significatum. 16.q.7. per laicos. s.dist. 59. hoc ad nos. 7.q.1. mutationes. hoc no. 8.q.3. in summa.

m ¶ Conuentio.] nomē conuentionis generale est. ff. de pa.l.1.§.2.

n ¶ Postmodum.] Arg. q licet post, quod nō licet antea, vt J.8.q.3. talia

Licet post quod non licet ante.

Nam non leuis culpa est ista temeritas, si sine luminarijs, vel sine substantiali substentatione eorum[a], qui ibidem[b] seruituri sunt, tamquam domus priuata, consecretur ecclesia.

Item Bonifacius vrbis Romæ episcopus scribit omnibus Caralitanæ ecclesiæ cœnobitis.

¶ Ab ijs, qui ad conuersionem accedunt, nihil est exigendum, nec pretio aliquis ad conuersionem est inuitandus. C. I I.

QVàm pio[c] mentis affectu, fratres charissimi, vestræ destitutioni Romana compatiatur ecclesia, vobis fortassis est incognitum; sed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem vestræ quod idoneum demus responsum[d], Deum testificor: ipsa quoque me dubitatio reddit anxium[e], & ineptum. Nusquam† enim legimus Domini discipulos, vel eorum ministerio conuersos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu[f] prouocasse; nisi forte de pauperum alimento[g] quis inconcinne[h] proponat, quorum[i] nulli, cuiuscumque professionis esset, victualia negabantur[k]. Scimus equidem, quòd omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum; a quo bonæ voluntatis donum accipit, qui sancto deliberationis arbitrio gratis Deo seruire disponit. Restat ergo, vt qui pro aliqua ecclesiastica susceptione munus accipit, donum Dei, quod a patre luminum descendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de diuini doni venditoribus, vel emptoribus consequatur, concludi necesse non est.¶ Cauete ergo fratres, quàm sit ambiguum quod petistis consilium: quod quidem secundum vestræ voluntatis propositū nulla inuenimus ratione confirmatum. Verumtamen, si vestræ necessitati adeo est opportunus, quem reperistis†, dum tamen omnis absit pactio[l], omnis cesset conuentio[m], nullaque vestræ ecclesiæ fiat distractio, accedat, gratis Deo seruire incipiat, suique regiminis deuote gestet obsequium: & postmodū[n] vos quasi subsidij[o] gratia, aliqua suæ ecclesiæ munera largiri fratrum solatio Romana permittit ecclesia.

† al. Numquam

Iac. 1.

† al. cupistis

¶ *B. Thomas citat hoc caput 2.2. q. 100. in fine articuli tertij, & rem, quam ibi tractat, sola huius capitis auctoritate constituit.*

[*Vnde Vrbanus Papa in concilio apud Melfiam, c.12.*]

¶ De eodem. P A L E A. C. I I I.

Ans.l.6.c.91. Pan.l.3.t.2.c.7. Iuo p.5.c.109. Polyc.l.2.tit.1. B. Gregorius l.4.epist.44.&l.12.post epist.

NVllus abbas pretium sumere, vel exigere ab eis, qui ad conuersionē veniunt, aliqua pacti† occasione præsumat. Regulam antiquam sequens, nulli vnquam de ordinationibus aliquid omnino accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitionem simulatio inuenit, appellatione pastelli. Quia • enim ordinando episcopo, Pontifex manum imponit, euangelicam lectionem minister legit; confirmationis autem eius epistolam notarius scribit.

† placiti] et.

¶ *In nonnullis vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt palea, habetur caput hoc vsque ad vers.* Regulam. *Reliqua vero sunt B. Gregorij locis indicatis.*

• ¶ Quia enim.] *In plerisque exemplaribus, quæ habent hanc paleam, non sunt illæ duæ voces. Verum apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & coniungitur cum ijs, quæ in sequenti capite afferuntur, hoc modo,* Quia enim ordinando episcopo Pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem minister legit; confirmationis autem eius epistolam notarius scribit; sicut Pontificem non decet, &c.

Itē Gregorius in Regestis lib.4. epist.44. siue c.88. in synodo Romæ habita.

[a] Concord. tex. in l. quod ante. & l. seq. ff. de his quæ in frau. cred.

o ¶ Subsidij.] vel honoris, vt J.ea.q.3. ex multis. & ff. mandati. si remunerādi. & certe hoc casu idem esset ante & post. sed hoc fit hic propter præsumptionem vitandam. & hoc soluit contrarium. s.ea.q.1.eos. sed ex quo ambitio præcessit, & petitio pecuniæ, nocere certe debuit etiam post: vel gratia subsidij debuerunt percipere, arg. J.ea. sicut episcopum. in fi. a contrario sensu.

[s] Nec in ipso actu. s.e.q.1. emendati. & facit 8.q.2. dilectissimi.

Sicut

S *Icut episcopum.*] Casus. Dicitur hic, q sicut episcopus non debet aliquid accipere pro ordinatione: sic diaconus nõ debet aliquid accipere pro Euangelio quod legit, vel notarius pro scriptura quam fecit ordinato in testimonium suæ ordinationis. Sed post negotium expeditum si quid sponte offeratur, recipi potest. Mini- debent, recipi nisi offerant sua ecclesiæ.

e ¶ *Conuersionem.*] id est, fidem & cultum Dei. 61. distin. §. his omnibus.

ITEM OPPONITVR. Hæc est secunda pars q. in qua probat, q diuites non debent sumere partes de bonis ecclesiæ, qd intelligitur de illis qui corporaliter non seruiunt ecclesiis, & hoc probat per quatuor auctoritates sanctorũ patrum. Io. de Fant.

f ¶ *Opponitur.*] ad id, qd dixit nihil exigendũ ab ingressuris, quasi dicat indifferẽter omnes debent suscipi, vt pascantur de rebus ecclesiæ, exceptis talibus de quibus loquitur in c. seq. a

¶ Ab ordinando non debet aliquid exigi, sed nec voluntarie oblata respui oportet. C. IIII.

ext. de simonia. c. 1. Polyc. Ansel. Iuo] ibidem.

SIcut episcopum non decet manum, quam imponit, vendere, ita minister[a], vel notarius non debet in ordinatione eius vocem[b] suam, vel calamum[c] venumdare. *& paulo post.* ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito†, neque exactus, neq; petitus, post acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo causa, dare voluerit; hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ‡ ex ambientis[d] petitione processit.

† *al. pallio* ‡ *ex accipientis ambitu non processit. Iorig.*

Auctoritate Bonifacij patenter ostenditur, quòd sicut nullus pretio est inuitandus ad conuersionem[e]*; ita nullis, pecuniæ interuentu, ecclesiæ largiri oportet ingressum. Auctoritate vero Gregorij datur intelligi, quòd pro ingressu ecclesiæ non licet pecuniam exigere; sed spontanee oblatam licet suscipere.* 2 ¶ *Item opponitur* [f] *illud Apostoli. 1 ad Timotheum, c. 5.*

C. V.

VIduas honora[g], quæ vere viduæ sunt[h]. [*Quæ autem non sunt vere viduæ, id est, quæ suis, vel parentum opibus sustentari possunt, non recipiantur*[i]*;*] *vt Ecclesia sufficiat*[k] *ijs, quæ vere viduæ sunt.*

¶ *Caput hoc in multis vetustis codicibus est coniunctum superiori.*

Item Hieronymus ad Damasum Papam.

¶ *Infra etiam. 16. q. 1. c. fin. citatur ex Hieronymo. Ac similia habentur in regula monachorum ex dictis Hieronymi, in cap. de paupertate, & in glossa ordinaria ad c. 5. primæ ad Timotheum ex Hieronymo.*

¶ Qui sumptibus proprijs sustentari potest, ab ecclesia stipendia non accipiat. C. VI.

16. q. 1. c. fin.

CLericos autem illos conuenit ecclesiæ stipendijs sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragatur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustẽtari possunt; si quod pauperum est, accipiunt[l], sacrilegium[m] profecto committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt.

In conc. Agath. c. 107.

Item Prosper de contemplatiua vita, lib. 2. c. 9. & 10.

¶ Quibus sua sufficiunt, ecclesiæ alimentis non sustententur. C. VII.

Prosper ibidem c. 10. Osee 4.

PAstor ecclesiæ ijs, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud sit, habẽtibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, vnde pauper[a] victurus erat, accipiunt. De clericis quidem dicit per prophetam spiritus sanctus [Peccata populi mei comedunt.] Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere uidentur, accipiunt; ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt.

V *Iduas honora.*] Casus. Præcipit hic Apostolus, vt ecclesia prouideat viduis: illis scilicet quæ parentum opibus sustẽtari non possunt, vt circa pauperes plus abundẽt, diuites autem non recipiantur.

a Quod loquitur de iam susceptis, nõ de suscipiendis, secundũ Hu.

g ¶ *Viduas honora.*] quæ debent sumptibus ecclesiæ sustentari, & vidua quãdoque dicitur quæ virum nondum habuit, ff. de verb. sig. malum. §. viduam.

Viduæ sunt sumptibus ecclesiæ sustẽtandæ.

h ¶ *Quæ vere viduæ sunt.*] id est, quæ sicut à viris, ita & a rebus & amore mundi sunt destitutæ.

3 Vt 81. dist. c. pen. & vlt. & 11. quæ. 1. quũ. vnde expone, honora. i. de sumptibus ecclesiæ sustenta. Arch.

i ¶ *Non recipiantur.*] vt sustẽtentur sumptibus ecclesiæ, nisi sua dẽt ecclesiæ. 12. q. 1. illi. & di. 42. §. 1. & dist. 47. sicut.

k ¶ *Sufficiat.*] argu. q non teneantur canonici suscipere aliquem vltra quam facultates ecclesiæ sufficiunt, vt de consecra. dist. 1. omnes. & extra de institutio. cap. 1.

Suscipiẽdus nõ est aliquis vltra facultates ecclesiæ.

C *Lericos autem.*] Casus. Dicitur hic, q clerici, qui de bonis parentum sustẽtari possunt, si aliquid accipiunt de bonis ecclesiæ, sacrilegium committunt. Idem repetit in sequenti capitulo. Addit tamen, q pauperes accipiunt non peccata, sed alimenta: diuites vero econtra. & hoc c. pars est illius c. 16. q. 1. c. quoniam quidquid.

Ecclesiæ stipẽdia nõ suis diuitibus dãda.

a ¶ *Minister.*] id est archidiaconus, cum examinat vocando ordinandos. 24. dist. quando.

b ¶ *Vocem.*] id est, lectionem Euangelicam. extra de simo. c. 1. & arg. in superiori palea. § regulam, &c.

c ¶ *Calamum.*] id est scripturam, quam ordinatus recipit ab ordinatore, ne dubitetur de eius ordinatione, vt j. 1. q. 1. legũ. hoc olim H. Vel hoc intelligit cũ habet salariũ de publico ad hoc deputatũ 2. hoc tñ dico, q i collatione ordinis nõ est distinguendũ an habeat salarium de publico, vel nõ: nã dicit, q in collatione ordinis nec pro labore nec pro charta debet aliquid recipere, sed ẽps procuret ita vt sine muneris alicuius acceptione scribatur, nec tenetur lex in Auth. de sanc. epis. §. 4. coll. 9.

¶ Adde ad hoc not. in l. cum multæ, & ibi glo. C. de prio. agẽ. an re. lib. 12.

Notarius an pro scriptura possit ab ordinato aliquid accipere.

d ¶ *Ex ambientis.*] vbi enim causa non adest, vitium non imputatur.

ADDITIO. Ad hoc 61. dist. Neophytus. Arch.

AVCTORITATE. Casus. Infert Grat. ex hoc c. quã pio. q sicut nullus est pretio inuitandus ad conuersionẽ, ita nulli per pecuniam dandus est ingressus ecclesiæ. Idẽ probatur per hoc capitulum proximum. Sed statim contra hoc opponit per auctoritatem Apostoli, & per c. sequentia, per quæ probat, q diuites non

l ¶ *Accipiunt.*] & in malos vsus cõuertũt, & sic intellige sequentia capitula, cum scilicet male dispensant. j. 12. q. 1. illi qui.

m ¶ *Sacrilegium.*] ar. q stipendia ecclesiæ nõ sunt danda iis quibus propria sufficiunt, vt 12. q. 1. illi qui. ar. extra de simonia. cum sit Romana. nec vlla ecclesiastica. arg. contra. 12. q. 2. charitatem. ff de reg. iur. secundum naturam. Sol quod hic dicitur, exhortatio est, non præceptum. Vel de his loquitur qui occasione patrimonii ampliandi quod habent, se à diuinis subtrahunt obsequiis, quibus se absentantibus dãdũ nõ est 4. Vel dic de quarta pauperibus debita, quæ dari prohibetur abundantibus. Panis enim egentiũ, &c. vt j. 14. q. 5. c. 2. & in summa. Si abundantes de bonis ecclesiæ suscipiunt, siue absentes siue præsentes sunt, licet non debet eis denegari portio, quia nemo cogitur suis stipendiis militare, mortaliter tamen peccant 5, præsertim si ex cupiditate sua reseruant. j. ead. §. verum. cum cap. sequenti 6.

4 Ar. 16. q. 1. generaliter.

5 Ista est sententia Laur. quã sequitur Io. de Fan. ar. sup. 45. di. §. j. 47 di. sicut.

6 Dic si sint tales habẽtes patrimoniũ amplũ q bene dispẽsant dando pauperibus & aliis, quibus debẽ dare: tales pos sunt bene habere stipẽdia ecclesiæ. arg. 12. q. 1. illi q.

a P *Astor ecclesiæ.*] ¶ *Pauper.*] Panis egentium vita pauperis est, q fraudat illũ, hõ sanguinis ẽ, vt j. 14. q. 5. c. 2. & 3. q. 1. nulli.

VERVM. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, q relinquētes propria p Deo, sunt recipiēdi, alii vero nō: sed H. intellexit de susceptis iā in ecclesia, qui nō debēt ali de bonis ecclesiæ, si aliunde habent. vnde dicit Gratianus non recte procedere. de clericis indigentibus, quibus tenetur prouidere sicut aliis pauperibus. isti tales accipiunt ab ecclesia: nō q̃a clerici, sed quia pauperes. arg. canonicis licere beneficia diuidere, vt priuatim percipiant, quod in communi soliti erant habere, vt distinct. 32. si qui vero.

Clericis indigentibus est prouidendū.

a ¶ *Suscipi.*] id est, suscepi alimenti. non enim tantum de suscipiendis loquitur.

b ¶ *Petrus.*] non videtur cōpetere exemplū de Petro, q fuit pauper piscator, & ita reliquit paupertatem tantū pp amorem Dei, & sic faciunt multi templarii, & hospitalarii hodie, & quasi oēs religiosi: sed Petrus seipsum abnegauit.

Petrus ppter Christum abnegauit seipsum.

Verum his auctoritatibus prohibentur ab ecclesia suscipi [a] *non illi, qui quondam fuerunt diuites, postea vero omnia reliquerunt, vt Petrus* [b], *& Matthæus, & Paulus; aut pauperibus distribuerunt, vt Zachæus; aut ecclesiæ rebus adiunxerunt, sicut illi, qui prædia sua vendentes ponebant pretia ante pedes Apostolorum, vt essent omnia communia: sed illi, qui in domibus parentum residentes, vel sua relinquere nolentes, ecclesiasticis facultatibus pasci desiderant.*

Matth. 4. Luc. 19. Act.

De quibus in eodem libro Prosperi, c. 10. subinfertur.

Et in concil. Aquisgr. ibid.

¶ Qui sua relinquere non vult, non debet sumptibus ecclesiæ sustentari. C. VIII.

SI quis propter hoc non vult sua relinquere, vt habeat vnde viuat; vt quid accipit unde rationem reddat? vt quid peccatis alienis [d] sua multiplicat? *Idem ibidem paulo superius.* ¶ Non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiunt, qui ecclesiam, quā iuuare de proprijs facultatibus debuerant, suis expēsis insuper grauāt; propter hoc fortassis in congregatione viuentes, ne aliquos pauperes pascant, ne aduenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant. ¶ Quod si aliquid de fructibus suis ecclesiæ, velut [e] pro ipsa expensa sua contulerint; non se præferant inani iactantia [f] illis, quos nihil habētes pascit, & uestit ecclesia; quia perfectior [g] est ille, qui se mundi rebus expoliat [h], aut † qui cū nihil habuerit, nec habere desiderat, quàm ille, qui ex multis, quæ possidet, ecclesiæ aliquid præstat, ac se de eo, quod præstiterit, forsitan iactat.

† al. &

Ecce, qui prohibentur ab ecclesia suscipi. Illi vero, qui omnia sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesiæ rebus adiungunt; & ab ecclesia laudabiliter suscipiendi sunt, & eius opibus sustentandi.

Vnde in eodem libro, cap. 11. legitur.

Et in Aquisgr. c. 108.

¶ Qui sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel ecclesiæ rebus adiungunt, laudabiliter ecclesiast. ea dispensant. C. IX.

SAcerdos, cui dispensationis [i] cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit [k] à populo dispensanda, & fideliter dispensat [l] accepta: quia omnia sua aut parentibus [m] reliquit, aut pauperibus [m] distribuit, aut ecclesiæ rebus adiunxit, & se in numero pauperum, paupertatis amore constituit; ita vt vnde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper volūtarius uiuat. Clerici quoque, qnos pauperes aut voluntas, aut natiuitas fecit, cum perfectione [n] virtutis, vitæ necessaria siue in domibus [o] suis, siue in congregatione viuentes accipiant: quia ad ea accipienda nō eos habendi ducit cupiditas, sed cogit viuendi necessitas. *& infra cap. 14.* ¶ De talibus dicere videtur Apostolus [Qui in sacrario [p] operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui in altario deseruiunt, cum altario participāt.] Quj nisi hoc de contemptoribus facultatum suarum vellet intelligi, numquam secutus adiungeret: [Ita & Deus ordinauit his, qui Euangelium adnuntiant, de Euangelio viuere.] De Euangelio viuunt, qui nihil proprium habere uolunt; qni nec habent, nec habere aliquid cōcupiscunt, non suorum, sed cōmunium possessores. Quid est aliud de Euangelio viuere, nisi laborantē inde, vbi laborat, necessaria uitæ percipere [q]? Apostolus tamen, qui sic Euangelium prædicauit, ut nec de Euāgelio uiueret, sed necessaria sibi suis manibus [r] ministraret, de se confidenter eloquitur [Ego autē nullo horum usus sum [s].] Et quare hoc dixerit, secutus aperuit dicens [Expedit mihi mori magis, quàm ut gloriam meam quis euacuet.] Euacuari dicit gloriam [t] suam, si

In Aquisg. c. 1. 1. Cor. 9.

b ¶ *Si quis.*] CASVS. SHoc c. diuiditur in duas partes. In prima reprehendit illos q propria retinentes ideo viuūt in collegiis, vt suis sumptibus parcant, & vt pauperes & aduenientes non recipiant. In secunda parte reprehendit illos, qui ideo aliis se præferunt, quia i suo ingressu monasterio plus ceteris contulerūt. Secūda pars icipit ibi, *Quod si.* Seq. §. patet.

c ¶ *Vt quid.*] 11. q. 1. expedit. 23. q. 7. qd aūt. 12. q. 1. illi autem. §. 1.

d ¶ *De peccatis alienis.*] id est, de oblatis p peccatis aliorum.

e ¶ *Velut pro ipsa expensa sua.*] arg. aliquē posse dare ecclesiæ de pprius pro sua sustentatione. Hu. hoc non est verum nisi illud fiat sine peccato, vt extra de simon. tua. nec excusat paupertas, vt extra ead. quoniam simoniaca.

Ecclesiæ dare aliqua pro sua sustentatione nemini licet.

f ¶ *Iactantia.*] nam nocet iactantia. 6. quæst. 1. imitare.

g ¶ *Perfectior.*] id est, expeditior ad seruiendum Deo est.

h ¶ *Expoliat.*] nam tūc dicit in eo manere spiritus sanctus, cum voluntariam diligit paupertatem. de pœni. dist. 2. quærendum. diuites tamen cum bonis, &c. 30. dist. hoc scripsimus.

Acerdos.] CASVS. SDicitur hic, q clerici, qui bona sua parentibus vel pauperibus ecclesiis reliquerunt, vel q à natiuitate sua pauperes fuerūt, viuere debent de bonis ecclesiæ. & probatur auctoritate Apostoli dicentis: Qui in sacrario, &c. licet Apostolus noluerit de Euāgelio viuere: sed suis manibus victum quærere, vt liberius arguere posset. Seq. c. cum §. patet.

i ¶ *Dispensationis.*] j. 12. q. 1. c. expedit.

k ¶ *Accipit.*] id est accipere debet.

l ¶ *Dispensat.*] id est, dispensare debet tam sibi, q̃ aliis, &c.

m ¶ *Pauperibus.*] quod ei licet. 12. q. 3. c. 1. 2. & 3.

n ¶ *Cum perfectione.*] id est, expeditione ad seruiendum Deo.

o ¶ *In domibus.*] j. de consecra. distin. 5. in omnibus. contra. j. 12. quæst. 1. necessaria. contra. j. 12. quæst. 2. nobis. Solu. hic loquitur

p ¶ *Sacrario.*] j. 13. q. 1. §. quia ergo. j. 16. q. 1. c. pen. & vlt.

q ¶ *Percipere.*] 12. q. 2. charitatem.

r ¶ *Manibus.*] j. 10. q. 3. cauendum. j. 21. q. 1. clericus.

s ¶ *Vsus sum.*] ne ea occasione pseudoapostoli acciperent, & sic in prædicatione persisterent. nam ex quo videbant eum non accipere, verecundabantur & ipsi accipere.

ADDITIO. De hoc legi. & not. 18. q. 2. iam nunc. in fi.

t ¶ *Gloriam.*] quam habeo apud Deum de hoc quod non accipio, vel si acciperem cum scandalo, vel vltra quàm deberem, vel si prædicarem eo obtentu, vt acciperem.

¶ 8. q. 2. sunt ecclesia, vel quam habeo ex eo, q malos per prædicationē meā ad bonū conuerto. Hug.

Cleri-

a Clerici.] a Deseruiunt.] etiam infirmi seruiunt. extra de cle. ægro c. 1. ff. de sta lib. l. cum heres. §. Stichus.

b Meritum.] 12. q. 2. Vulteranæ. & c. de reditibus. sed ꝗ. 16. q. 7. c. 1 contra. sed ibi soluitur. Vel meritum, id est, vt presbyter plusquam alij percipiat, vt dist. 74. consuluit. quod non est in alio sig.

c Sed adhuc.] Hic depingitur 3. q̃stio an scilicet ingressum, vel p̃bēdas emere sit simoniacum. primum membrum expeditum est 1. eo. proxi. quæst. secundum expeditur hic. No. ꝙ præbenda dicitur quandoque ius quoddam spirituale, percipiendi ecclesiam, vel ipsam p̃bendā hoc modo emere simoniacū est. Quęque dicuntur ipsi fructus præbendæ: quos emere nō est simoniacū, vt extra de præla. vices tuas. c. vlt. nisi quis forte emeret fructus ab initio suæ ordinationis, vel institutionis in ipsa ecclesia, vt habeat dum vixerit. argum. ꝗ. ead. si quis obiecerit. & cap. Saluator. tunc enim ita sunt annexa, vt qui priuetur officio, priuetur & illis, vt 81. dist. si quis sacerdotum.

Præbenda dicitur dupliciter.

Præbenda p se profana est. tuno. Pa. Fel. c. cū Martinus Ferrariēsis, decōst.

b Sed contra 32. dist. præter hoc. in si. & hoc cōtra etiam probat ... ga tam. confu...

1 al. corporalis.

ab eis, quibus prædicabat, uoluisset accipere uitæ temporalis † expensam. Nolebat quippe in præsenti laboris sui fructum, sed in futuro recipere.

a Aut parentibus.] *In aliquot manuscriptis Gratiani legitur*, aut pauperibus reliquit. *In vetusto autem Prosperi codice, & in cōcilio Aquisgranen. si legitur*, quia omnia sua aut reliquit, aut ecclesiæ rebus adiunxit. *Sed quoniam multa exemplaria Gratiani, & Prosperi habent vulgatam lectionem, nihil est mutatum.*

Item ex concilio Agathensi, c. 36.

¶ Iuxta meritum laboris, ecclesiastica stipendia sacerdotes distribuant. C. X.

CLerici omnes, qui ecclesiæ fideliter, uigilanterque deseruiunt a, stipendia sanctis laboribus debita secundum seruitij sui meritum b, per ‡ ordinationem canonum à sacerdotibus consequantur.

‡ al. vel

Multorum b *auctoritatibus luce clarius constat, quòd ab ingressuris monasterium non licet pecuniam exigere; ne & ille, qui exigit, & ille, qui soluit, simoniæ crimen incurrat.*

b Multorum.] *In vulgatis codicibus huic* §. Multorum *proponebatur hic titulus.* Item ex cōcilio Vrbani Papæ habito Aluernia, *qui sublatus est, quoniam abest ab omnibus vetustis etiam pluribus collatis, & in plerisque hoc* §. *est initium sequentis tertiæ quæstionis.*

Ad istud ius non possunt duo recipi simul vno iure vacante, extra de p̃b. dilecto. Arc. Beneficio priuatur qui priuatur officio.

d Annexa.] argu. ꝙ idem iuris sit in vno cohærentium & connexorum, quod in altero. vnde qui priuatur officio, & beneficio, vt ꝗ. dist. 58. decernimus. ꝗ. dist. 81. si quis sacerdotum. & c. eos. ꝗ. dist. 50. studeat. contra. ibi de gratia, hic de rigore.

QVÆSTIO III.

SEd adhuc c obijcitur, quòd qui ingressuri monasterium pecunias tribuunt, non propositum religionis, sed participationem stipendiorum ecclesiæ emunt. Temporalia ergo, nō spiritualia ementes, nequaquā simoniaci habendi sunt. d His itaque respondetur. Non solum, qui spiritualia, sed etiam, qui temporalia eis annexa pretio accipiunt, vel tribuūt †, simoniaci iudicantur. Vnde Malachias loquens ex persona Domini, Quis est, inquit, in vobis, qui claudat ostia e, & incendat altare meū gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.] Ostia claudere nō est sacri muneris officium, sed tantum sibi adiunctum.

† hæ voces [vel tribuunt] absunt à plerisq; manuscr.

Mal. 1.

Item Gregorius scribit vniuersis episcopis Hispanis.

e Qui claudat ostia.] id est, qui gerat officium ostiarij. Vnde videtur, ꝙ emere huiusmodi officium ostiarij, vel pulsandi campanas, sit simoniacum: cum illud spectet ad officium primicerij. 25. dist. perlectis. quod concedo. sed emere quamcuque administrationem rerum ecclesiæ, puta ꝙ det panem in refectorio, vel vinum, vel cuiuscumq; alterius rei, dicit H. simoniacum esse. arg. cōtra. ꝗ. ea. q. 1. si quis episcopus. prope fi. & ꝗ. e. q. Saluator. & dicit, ꝙ licite potest dari pecunia alicui, vt suscipiat tale officium: sed tamen ille non posset dare pecuniā, vt ei daretur g & sic aliquid vendi pōtest licite, quod non potest emi. Alij dicunt, ꝙ tunc est simonia emere aliquam administrationem ecclesiasticam cū aliquod spirituale habeat annexum, vel talis est, quòd per clericum tantum consueuit exerceri, & ratione officij, qđ magis credo.

Simoniacum est emere officiū pulsandi cāpanas.

¶ De ijs, qui sacros ordines munerum acceptione dispensant. C. I.

AVdiuimus dilectissimi, quod nos audisse oportuit: sed audisse profecto non libuit: quosdam scilicet esse sacrorum ordinum professores, qui sub munerum datione, uel acceptione, Dei ecclesias, uel earum sibi beneficia usurpant. Quod quidem scelus nos non iamdudum acriter correxisse uehementer admiramur. Iuste enim uterque corripiendus est, & à sanctæ liminibus ecclesiæ submouendus, & qui pro ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui ut ecclesiam adeat, quidquam præsumit accipere. Iste quippe donum Dei emere, hic autē præsumit uendere. A sacrilegio f quoq; hoc facinus nō dispar dixerim: cū id, quod sponte, & sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub pecuniæ pactione causatur g. Quare fratres charissimi, quæ taliter facta sunt, curiose refellite; infecta prohibete, vestrisque iussionibus resistentes digno anathematis uinculo percutere non dubitate.

Emptio administrationis ecclesiasticæ ē simoniaca.

Ratio est: q̃a nō præsumitur, ꝙ ita fideliter administrat in recompensatione eius, quod dedit. ar. ff. de probat. cum de indebito. Io. de Fan.

Item Rothomagensi episcopo, & Gallicis omnibus.

¶ De ijs, qui ecclesias, vel ecclesiastica beneficia vendunt. C. II.

SI quis dator, uel acceptor, Dei ecclesias, uel ecclesiastica benefi-

societate. ff. pro socio. verum. §. sed cum tres.

Sed adhuc obijcitur.] CASVS. Hic tractatur tertia q̃stio in qua q̃ritur an ingressum ecclesiæ, vel p̃bendas emere sit simoniacum. Sed de ingressu ecclesiæ est expeditum in prima q. Et certum est, ꝙ emere præbēdā (secundum quod dicitur præbenda ius spirituale) simoniacum est: sed præbenda, id est, fructus præbendæ emere nō est simoniacum. Sed obijcit hic adhuc, ꝙ pro ingressu monasterij aliquid sit dandum: quia qui monasterium intrat, non religionē, sed stipendia emit. Et respondet Grat. ꝙ simonia est; quia non solum emere spiritualia, sed spiritualibus annexa simoniacum est, & hoc probatur auctoritate Malachiæ prophetæ.

Audiuimus.] Dicitur hic, quòd sacrilegium, & simoniam committunt qui ecclesias, vel ecclesiastica beneficia per pecuniam acquirunt, & qui ea cōcedunt pro pecunia. vnde præcipitur ne decetero fiat: & quod factum est in præterito, irritetur.

f Sacrilegio.] & crimine læsæ maiestatis. 17. quæst. 4. sane. 2. quæstio. 1. in primis.

g Causatur.] id est, in causam ducitur, vel pro causa, scilicet pro acceptione, vel datione pecuniæ fit: vel causatur, id est, facit vnde causari, id est, accusari, debeat.

Si quis dator.] Dicitur hic, ꝙ simoniacus dator & acceptor Simonis perditione, & perpetuo anathemate si perseuerauerit damnatur, & quod iniuste acceptum est, restituatur.

 a Resti-

cia (quæ quidam præbendas vocant) sub pecuniæ interuentu suscepe rit, siue dando emerit, siue accipiendo vendiderit, à Simonis non exclu ditur perditione. Sed si perseuerans fuerit, perpetua mulctetur damna tione. Nam qui sub religionis obtentu Deo famulari voluerit; si quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto frustratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuste receperit, restituere [a]; & quidquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

Item Gregorius vij. Papa lib.6.reg.in synodo, c.4.

¶ [illegible] ecclesiastica offi. [illegible] C. III.

S I quis episcopus præbendas, archidiaconatus, præposituras, vel aliqua ecclesiastica officia vendiderit, vel aliter, quam statuta sanctorum Patrum præcipiunt, ordinauerit; ab ecclesiæ officio suspēdatur [b]. Dignum est enim, vt sicut gratis episcopatum accepit; ita membra [c] eiusdem episcopatus gratis distribuat. Poly.l.4.tit.9.

Item ex concilio Vrbani Papæ habito Aluerniæ.

¶ Nec [illegible] præbendas episcopis vender[illegible]. C. IIII.

Q Væsitum est [d] de episcopis, qui altaria monasterijs data [e] frequenter redimi compellebant pecunia: quia quidam simoniacæ prauitatis vsus in Galliarum partibus iam diutius inoleuit, vt ecclesiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos altaria nuncupantur) monasterijs datæ, sæpius ab episcopis sub palliata auaritia vendātur: mortuis nimirū, seu mutatis clericis, quos personas † vocant. Nos † al. personatus auctore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex ministerijs ecclesiasticis propellentes †, hoc vlterius fieri auctoritate Apostolica prohibemus; sicut etiam præbendas omnes venumdandas interdicimus. Porro quæcumque altaria, vel decimas ab annis triginta [f], & supra [g], sub huiuscemodi redemptione [h] possedisse monasteria noscuntur; quiete deinceps, & sine molestia qualibet eis possidēda firmamus. ¶ Saluo [i] vtique episcoporum cēsu annuo, quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt.

† Adde idē esse & pro ho noribus consequēdis [illegible] hibitū enim est.no. Bal.in l.2. & per totum tit. ff.ad leg. Iul. de amb.

¶ *In summis capitulorum concilij Claromontensis habiti Aluerniæ (de quibus supra ad cap. 8. dist.60.dictum est.) c.6.hæc leguntur, quæ ad caput hoc videntur spectare.* Vt altaria congregationibus canonicorum, vel monachorū per personas data, mortuis personis, libera redeant in manus episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta, vel priuilegia confirmata.

Idem in concilio Placentino, c.1. & 2.

¶ *Antea legebatur,* Item Gregorius, *Sed in aliquot vetustis rectè est,* Idem (*nimirum Vrbanus secundus: in cuius synodo hæc habentur.*

¶ Quidquid data, vel promissa pecunia in sacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur. C. V.

E A, quæ à sanctis Patribus de simoniacis statuta sunt; nos quoque & iudicio sancti spiritus, & Apostolica auctoritate firmamus. Quidquid ergo vel in sacris ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus, vel data †, vel promissa [k] pecunia acquisitum est; nos irritum esse, & nullas vmquam vires habere censemus. C. 2.

† al. data, vel accepta, vel promissa

Pecuniasimoniaca cui est restituenda.

a ¶ *Restituere.*] Sed cui dices restituendā talē pecuniam? Videtur, q̄ ei in cuius ignominiā data est. 17.q.4. si quis in atrio. 15.q. vlt. cū multæ. 27.q.1, si quis rapuerit. extra de sim. de hoc in Auth. de san.epis. §. sed neq; coll.9. & extra de si. audiuimus. Ecōtra vr̄, q̄ illi qui dedit eā, vt extra e. veniens. Itē vr̄, q̄ illa pecunia non debet remanere penes ecclesiā. cū Petrus dixerit: Pecunia tua, &c. [1] Itē q̄ fisco cōpetit psecutio eorū, quæ scelere congsita sunt. ff. de iur. fis. Lucius. ff. de don. inter virum & vxo. cū hic statu. §. fi.

1 Supra ea. q.1. Petr⁹. & c. qui studet, & Act. 8.

S ¶ *I quis episcopus.*] C a s v s Dicitur hic, q̄ si quis epūs beneficium, vel dignitatē ecclesiasticam simoniace contulerit, ab officio debet suspendi: quia iustū est, vt qui gratis acquisiuit episcopatum, minora stipendia gratis cōferat.

b ¶ *Suspendatur.*] i. deponatur. 83. di. c.1. Vel dic, vt ī.e.q. 2. qdquid.

c ¶ *Membra.*] ī.3.q.9. pura. arg. ī 12.q.2. cognouimus. ī. dist.63. in synodo. argu. est hic q̄ idē iuris est in toto, qd̄ in parte: & i maiori, qd̄ i minori. 23.q. 1. de forma. extra de præ. maioribus. 95. distin. illo. ff. pro derelicto. l. 3.

Ius idem est in toto quod & in parte.

Q ¶ *Væsitum est.*] C a s v s Cum quidā monachi Franciæ quasdā ecclesias ab epis haberent, & in illis pbyteros sæculares, toties eas redimere cogebantur, quoties presbyteri morte vel alia causa mutabantur; & ideo præcepit Papa, vt quas spatio xxx. anno. sub hac redemptione possederūt, amodo ea cessante, quiete possideant, saluo annuo cēsu epōrum, quē ex eisdem ecclesiis habere consueuerunt. Sequens c. patet.

d ¶ *Quæsitum est.*] fm H. casus talis est. Quidā epi cōtulerant ecclesias quasdā cum omni iure suo quibusdā locis religiosis. mortuis psonis illarū ecclesiarū collatarum epi volebant in ecclesiis instituere clericos pro sua voluntate: nisi Abbates darent eis pecuniam. dicitur, q̄ talis datio pecuniæ simoniaca est [2]. arg. ad hoc 17.q. 2. c.1. Alij casus inutiles consueuerunt hic notari: quos omitto.

2 Ex parte epōrum recipientiū, monasteria tamē crimen simoniæ nō incurrebant: quia ius suū redimebant, secūdum Hu. Simoniā nō. quid cōmittit dans pecuniā pro spiritualibus si sui accipiēs?

e ¶ *Data.*] à prædecessoribus suis pro redemptione animarum suarum.

f ¶ *Triginta.*] propter quod credebant aliquod ius acquisitū episcopo: quia per xxx. annos & vltra recepit huiusmodi redemptionem a monasteriis: sed non est ita, quia furtiue recepit: & ideo nō præscripsit. Item licet monachi singulis annis emerent ius instituendi, non tamen episcopis ex hoc fuit ius quæsitum instituendi. Et licet hic fuerit simonia ex parte episcoporum, non tamē ex parte monachorum: quia illi quod eorum fuit redimebāt: quod licite facere poterant, vt dixi ī. ea. q.1. nullus. & sic simonia esse potest ex vna parte, & non ex altera. Simile fuit in Giezi: sicut etiam sponsalia possunt esse ex vna parte, & non ex altera. extra de despon. impu. de illis. & plura similia notaui 32.q. 5. proposito. & licet episcopus peccet recipiendo pecuniam: tamen monachi non peccabant dando, vt 23.q.1. quid culpatur. Contrarium huic signatur. ī. 16.q. 4. possessiones. sed non est contra, quia monachi licite quæsierant ista altaria, vnde non habuerunt ea iure præscriptionis, sed ex iusta donatione.

g ¶ *Et supra.*] hæc dictio, supra, ad modicum tempus refertur [3], ff. ex quib. cau. maio. ab hostibus. §. sed quod. arg. ff. de verb. signifi. hæc adiectio.

3 Sub. hoc & verum alias. sed hic nō est sicut patet in eo quod not. Ido. de Fan.

h ¶ *Redemptione.*] sed numquid est licitum redimere ius suum? Hoc no. ī. q.1. nullus epūs grauamen. & 16.q. vlt. decimas 2. Dici enim potest, q̄ vbicūque quis scit aduersarium suū nō credere se ius habere, redimat vexationē suam. Sed quare nō deponūtur isti episcopi? Dic, quia non agebatur ad hoc: & sententia debet dictari secundum formam petitionis. extra, de accu. qualiter & quando.

Sententia dictari debet secundum petitionis formā.

i ¶ *Saluo vtique.*] non enim pleno iure omnino videtur donasse ecclesias episcopus, nec potest donare sine consensu capituli. extra de dona. pastoralis.

k E ¶ *A, quæ.*] ¶ *Vel promissa.*] Tertiū casum habes, scilicet, vel retenta, vt extra de translat. super eo. Nam remittere, est dare. extra de test. peniēs. & ff. de calū. l. 2. Et ita in spiritualibus nō pōt interuenire [4] transactio: cum his tribus modis vsū fiat transactio. C. de transa. l. transactio. ff. eo. l. 1. Sed nec permutatio pōt fieri super beneficio habito vel habendo: al. bene. ad hoc extra de rerum per-

4 De hoc dixi sup. ec. q. 2. quam pio. ibi videas. Arch.

Trāsactio in spiritualibus interuenire nō pōt, sed bene amicabilis compositio.

permu.q̃ſitum.nec etiã tranſactio, vt extra de tranſac.ſuper eo.ar.℥ extra de oſ.iudi.deleg. ſi q̃n. Sed ibi fuit facta tranſactio non ſuper beneficio, ſed ſuper proprietate: & ſic intellige extra de deci. ex multiplici. Io. Itẽ ſuper re ſpirituali tamquã proprietate poteſt fieri permutatio.extra de rer.pmu.ad q̃ſtiones.non tñ vt deť temporale

ſ.vlti. Vel intelligas de rerum adminiſtratione. Et ſit in hoc cap. de duobus mentio: ſcilicet de conſecratione & adminiſtratione ex ordine prouenienťe. & facit ad hoc 1.q 6 ſ.1. vel de iure quo res ipſę percipiuntur. Vel hoc intellige de rebus ipſis, ſecundum Hug. & tunc quando quis promouendus eſt ad eccleſiam vel ordinem

Super hoc vide q̃d le. & no. ſ. ca. ſ. his ita. Arc.

Iſta expoſitio approbať p Bas. & Vin. extra de teſt. cõſtitutus in glo. ſi in cõnu.iuxta ſi.

Item Auguſtinus de diſciplina chriſtiana, vel de dono diſciplinæ, cap. 1.

¶ Quidquid poſſidetur, nomine pecuniæ intelligitur. C. VI.

TOtum [a], quidquid homines poſſident in terra, omnia, quorum domini ſunt, pecunia [b] vocatur: ſeruus ſit, vas, ager, arbor, pecus; quidquid horum eſt, pecunia dicitur. *& infra.* ¶ Ideo autem pecunia [c] vocata eſt, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebãt.

Item Paſchalis Papa.

¶. Qui eccleſiaſtica beneficia emerit, eccleſias quoque emere probatur. C. VII.

Deuſdedit. p. 2. Magr̃. l. 4. di. 25. Poly l. 7. tit. 6. Anſ. l. 13. c. 33. Iuo. p. 2. c. 84. Pann. l. 3. c. 123.

† Idem Huſti. in ſumma de re. eccleſ. non alie. in prin. Panor. in proœ Decret. ſo. 4. col. 4. Matt. Affli. de iure protomiſeos col. 72.

SI quis obiecerit non conſecrationes emi, ſed res [d] ipſas, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus [α] deſipere probatur. Nam cum corporalis [β] eccleſia, aut epiſcopus [e], aut abbas [f], aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nullo [g] proficiat †, ſicut nec anima [h] ſine corpore corporaliter viuit [i]: quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum [k] inuenditum derelinquit. Nullus [γ] igitur emat eccleſiam, vel præbendam, vel aliquid eccleſiaſticum: nec paſtellum, nec paſtum [l] antea, vel poſtea [m] pro huiuſmodi ſoluat [n].

α ¶Penitus.] *Deuſdedit, & Anſelmus legunt,* videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus ſapere.

β ¶Corporalis eccleſia.] *Deuſdedit ſic habet,* cum corporalis eccleſiæ epiſcopus, vel abbas ſine rebus, &c. *Reliqui collectores, & vetuſti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.*

γ ¶Nullus igitur.] *Deuſdedit, Polycarpus, Iuo & codex manuſcriptus Decretorum Pontificum (in quo integra fere Paſchalis epiſtola, vnde caput hoc acceptum eſt, refertur) non habent hæc verba: ſed poſt verbum,* derelinquit, *continenter ſubiiciunt,* Quam tamen obiectionẽ ſacer Chalcedonenſis canon penitus exterminat, &c. *Auctor vero huius capitis, ac totius illius epiſtolæ eſt Paſchalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epiſtola Paſchalis eſt poſt decreta Hadriani II. cum decreta Paſchalis ſecundi ſint poſt Vrbanum ſecundum ea plane ordine, quo ſibi ſucceſſerunt: quod etiam ex ſequenti capite indicatur.*

Lucio] Anſ.

Item Vrbanus II. epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei dilecto filio L. † præpoſito eccleſiæ ſancti Iuuentij apud Ticinum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

¶ De eodem. C. VIII.

Deuſdedit p. 2. Anſ. l. 5. c. 42. Matt 24.

SAluator prædicit in Euangelio circa finem ſæculi pſeudochriſtos, & pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in mundo multas habituros preſſuras; ſed tamen portas [o] inferi aduerſus eccleſiã non præualituras. Proinde (quia, ut ait Apoſtolus, oportet [p] hæreſes eſſe, ut qui probati ſũt, manifeſti fiãt) oporter nos cũ propheta

1. Cor. 11.

fructus prouenientes iure eccleſiæ vel ordinis non licite emit percepros vel percipiẽdos: tunc enim præſumitur emere eccleſiam vel ordinem. alio autem tempore emere nõ eſt peccatũ, vt extra ne prælati vices ſuas. cap. 3. 12. q. 2. alienationes.

e ¶Aut epiſcopus.] id eſt, dignitas epalis.

f ¶Aut abbas.] id eſt, dignitas abbatialis.

g ¶Nullo.] Bene accedit ad id quod legitur in Auth. vt iud. ſine quoquo ſuf. ſ. cogitatio. Nã ibi dř q̃ fiſcus abundare dicitur ſi vtatur ſubiectis locupletibus, vt ſ. ea. q. 2. contra. ſ. ea. q. 2. eos. contra. Sed hoc cum ex pacto præcedenti.

Fiſci intereſt ſubiectos habere locupletes.

h ¶Nec anima.] id eſt, ipſum collegium. vel ad litteram.

i ¶Viuit.] exercendo ſenſus corporeos: alias falſum eſt, cum antequam ſit in corpore, viuat. ſic exaudi 32. q. 2. Moyſes.

k ¶Neutrum.] arg. idẽ iuris eſſe in vno cõnexorũ qđ in reliquo: ar. ſ. diſt. 8. quo iure. 3. q. 6 hæc q̃ppe. & 16. q 2. c. 1. & ff. de iureiuran. cum qui. ſ ſi libertus.

l ¶Paſtum] arg. contra in Authen. de ſan. ctiſ. epiſco. ſ. pro conſuetudinibus colla. 9.

m ¶Vel poſtea] arg. ff. de pactis, iuriſgentiũ. ſ. dolo. ibi, ne quid fiat ei quod ante promiſit.

n ¶Soluat] non etiam ſub obtentu conſuetudinis. ſ. ea. q c. vlti. contra. Dic vt ibi.

rale pro ſpirituali.extra de rerũ permu.c. vlt. illud autem dubium non eſt, quin amicabilis compoſitio interuenire poſſit. extra de tranſact.c. 2. Item ex auctoritate iudicis poteſt interuenire pecunia.extra de præben.niſi, in fine.& extra de tranſa. ſtatuimus. ff. de his, qui notan.infa. furti. Ioan.

TOtum.] CASVS. Dicitur hic q̃ nomine pecuniæ intelligitur quidquid ab hominibus poſsidetř: & ideo ſi aliquid tale pro ſpiritualibus datur, ſimoniacum eſt.

a ¶Totum] probatur per hoc c. q̃ ſicut in pecunia ſimonia committitur, ita & in alia re.

D'cit lex q̃ pecunia eſt quidquid pro pecunia accipitur. ff. de calum. l. 2. ſ. vl. & l. 2.

b ¶Pecunia.] ſtrictius accipitur tantum pro pecunia numerata. ſ. 14. q. 3. cap. 1. 2. & 3.

c ¶Pecunia.] Nomẽ enim pecuniæ etiã iura continet quandoque. ff. de verb. ſigni. pecuniæ. Item q̃nque etiam ſpeciem & rem quãlibet [a], vt hic, & ff. de leg. 3. quiſquis. Item quandoque ea tantum quæ conſiſtunt in pondere, numero, vel menſura. ff. de leg. 1. l. talis ſcriptura [a]. Pretium autem non conſiſtit niſi in numero tantum, vt inſti. de emp. & vend. ſ. item pretium.

a Adde not. per Bar. ĩ d. l. talis ſcriptura. ff. de leg. 1. & l. 2. ſ. item mutuum. ff. ſi cer. peta.

SI quis obiecerit.] CASVS. Quidam ſimoniaci excuſabant ſe dicentes ſe non emere præbendas, ſed fructus præbendarum: ſed dicit Paſchalis, q̃ ſi quis pro temporali fructu pecuniam offerat: ſine quo eccleſiaſticum beneficium eſſe non poteſt, neutrum inuenditum derelinquit, nec ſolum pecuniam, ſed nec paſtum vel paſtellum ante vel poſt licet offerre.

Res ſpirituales emi non poſſunt.

d ¶Sed res.] non de rebus corporalibus, ſed de iure ſpirituali cui cohæret officium, intelligitur. Vel intellige de iure percipiendi res vel de rebus ipſi officio adhærentibus, vel de rebus conſecratis, vt in ſindone. arg. 17. q. 4. ſi forte. arg. ſ. q. 6. hæc quippe. ſ. 16. q. 2. c. 1.

SAluator.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit Vrbanus auctoritate Chriſti, mundi finem imminere ex eo quòd pſeudoapoſtoli & pſeudoprophetæ apparent multos ſeducentes, quibus a bonis fortiter eſt reſiſtendum, vt qui probati ſunt manifeſti fiant. In ſecunda parte oſtendit quòd rem eccleſiaſticam vendere ſimonia eſt, quod probat quinque rationibus. Primo per damnationẽ Simonis donum Dei emere volentis, vt poſtea venderet, per quod res eccleſiaſtica intelligitur. Secũdo per ſynodum Chalcedoneñ. in qua procurator vel defenſor eccleſiæ, vel quilibet regulæ ſubiectus fieri per pecuniam prohibetur. Tertio auctoritate Paſchalis, quam ſ. habuimus. Quarto auctoritate Auguſt. q̃ reprehendit ꝑpoſiturarũ venditiones. Quinto auctoritate Euangelij clamantis contra ſimoniacos. Vos feciſtis domum patris, &c. nec excuſat ſiue in eccleſia ſiue extra eccleſiam res eccleſiaſtica vendatur. Secunda pars incipit ibi, *Igitur quia.* Vel ſic:

CASVS. In prima parte oſtenditur auctoritate Euangelij, hæreſes debere circa finem ſæculi imminere. vnde oportet nos ex aduerſu conſurgere cum propheta, & cum Apoſtolo pro domo Iſrael. In ſecunda oſtenditur quinque auctoritatibus, quòd vendere eccleſiaſtica beneficia ſit ſimoniacum.

Eccleſia ſemꝑ aliquos bonos habet.

o ¶Sed tamen portas.] id eſt, vitia & etiam hæreſes quibus intratur in infernum, quæ non præualent eccleſiæ, quia ſemper aliqui boni ſunt in eccleſia [ſ]. 24. q. 1. a recta. & c. pudenda.

Pro quo rogauit dominus. 21. diſt. ſ. 1. de pænit. d. 2. ſi enim vel. Petrus.

p ¶Oportet.] id eſt, vtile eſt vt nos cauteant. ſ. 24. q. vlt. c. vlt.

ex aduerso consurgere, & murum opponere pro domo Israel, & cum eodem Apostolo per multas tribulationes intrare in regnū Dei: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā quæ reuelabitur in nobis. Igitur, quia innotuisti nobis, quòd tibi objicitur, vtrum vendere ecclesiasticam rem simoniacum sit, hoc simoniacum esse patenter colligitur ex hoc, quod beatus Apostolus Petrus ait Simoni [Pecunia tua tecum sit in perditionem: quia existimasti donū Dei pecunia possideri.] Donum quippe Dei est spiritus sanctus, & donum Dei est res ipsi ecclesiæ oblata. Et si bene animaduertis, Simon magus, qui ad fidem ficte accesit, non spiritum sanctum propter spiritum sanctum, quo ipse erat indignus (quoniam, vt scriptum est, spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum) sed ideo, quantum in ipso erat, emere voluit, vt ex venditione signorum, quæ per eumdē fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apostolus emptionem spiritus sancti (quam bene fieri non posse nouerat) sed ambitionem quæstus talis, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis iaculo perculit. Quisquis igitur res ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt; quoniam a Deo fidelibus, & a fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei possideri pecunia existimat. Ideo, qui easdem res non ad hoc, ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiscitur, simoniacus est; cum principalis intentio Simonis fuerit sola pecuniæ auaritia, id est idololatria, vt ait Apostolus Paulus: Alioquin, cur sancta synodus Chalcedonensis DCXXX. episcoporum, procuratorem, vel defensorem ecclesiæ, vel quemquam regulæ subiectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, vt interuentores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quòd eosdem simoniacos iudicet? Quòd si præfati milites ecclesiæ ob huiusmodi scelus taliter percelluntur; nemo sapiens negabit non militantes ecclesiæ multo damnabilius ob hanc causam, idest emptionis, vel venditionis, debere percelli. Sed & beatus prædecessor noster Paschalis de cōsecratione affirmat, quòd quisquis eorum alterum vendiderit, sine quo alterum non prouenit, neutrum inuenditum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem ecclesiæ vendit, vel emit, simoniacum esse intelligitur. Nomine vero procuratoris intelligit præfata synodus quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, vt verbi gratia, præpositum, œconomum, vicedominum: defensoris nomine aduocatum, siue castaldum, & iudicem: in subiecto vero regulæ archipresbyterum, archidiaconum, canonicum, monachum, vel quemlibet ecclesiastico mancipatum officio. Quòd vero spiritum sanctum, quantum in se est, vendat, vel emat, qui præposituram, vel aliquid huiusmodi vendit, vel emit; audi

Ezech. 13. Act. 14. Rom. 8. — *Act. 4.* — *Sap. 1.* — *J. res ecclesiæ.* — *Coloss. 3. C. 2.* — *al. militantes* — *J. ead. c. si quis.* — *al. intelligit*

a *Ecclesiasticam.*] id est, ecclesiasticum beneficiū, vel aliquam rē consecratam in casu non concesso, puta calicē sm quosdā. Nam & nomen rei generale est. ff. de verb. signifi. rei appellatione. ī. ea. q. quę sinim. Vel dic ecclesiasticā rem, id est, administrationē. & sic bene adaptatur littera Calcedonensis synodi.

Res est nomen gñale.

De hoc nota. 10. q. 2. hoc ius. libri deas ad hoc J. e. q. res. Archid.

b *Et donum*] id est, officium per quod datur spiritus sanctus, scilicet potestas faciendi miracula.

c *Sed ambitionem.*] Arg. affectum vel conatum sine effectu puniri. arg. 22. dist. c. 5.

Affectus sine effectu punitur.

d *Quisquis.*] Hic collige q corporales res ecclesiæ emere vel vendere simonia est in tali casu cū qs intrat ecclesiam, vt s. ea. in prin.

Simonia est emere vel vēdere res corporales ecclesiæ.

e *Propter sua.*] hic vacat arg. a ↄ̄trario sensu, vt s. ea. q. 1. quis constiterit. & c. si qs eps. ī. 29. q. 1. perlatum.

f *Sed ad propria*] id est, precibus quas pro se qs offerre nō potest, sm H. vt on s. ea. q. 1. sunt nonnulli. sed quid teneas, ibi dixi.

g *Calcedonensis.*] si illi qui emunt vel vendunt res ecclesiasticas, nō sunt simoniaci, cur, &c.

h *Milites.*] clerici scilicet, qui tales milites sunt, quorum arma lacrymæ sunt. 23. q. vl. conuenior. vel orationes. 23. q. 8. c. reprehensibile. vel excōicatio. 16. q. 2. c. 1. & castra eorum sunt ecclesiæ. 54. dist. c. nullus.

Clericorū arma q̄ sunt.

i *Non militantes.*] cōtra. s. dist. 19. nulli fas. ī. 8. q. 1. illud. & 32. q. 5. qui viderit. s. dist. 40. homo. ī. 11. q. 3. præcipue. ī. 25. q. 1. nulli fas. ī. ea. q. peruenit. ↄ̄. Solu. potest dici, q ideo dī laicus peccare magis, quia peccat in duobus, & quia rem ecclesiæ emit, & quia suo officio non debitam: arg. ff de re. io. culpa. clericus autem in vno, quia emit tantum.

k *Damnabilius.*] id est, damnabiliter, arg. 27. q. 2. cōiuges. Vel hic appellat non militantes ecclesiæ, non laicos, sed clericos qui ecclesiæ nō seruiunt. illi enī, qui emunt & non seruiunt, magis peccāt quoniam in pluribus quam qui emunt & seruiunt. & secundum hoc non sunt contraria quæ hic signantur.

l *Procuratoris.*] Generaliter sumitur hic nomen procuratoris. arg. ff de procu. l. 1.

Sic extra de procu. petitio. Archi.

ADDITIO. Aliquando procurator actoris vocatur respōsalis, vt extra de restitu. spo. ex conquestione. in fi.

m *Præpositum.*] Sed quam differentiam facit inter ista nomina, potest dici q nomen præpositi generale est, & continet alia subse. arg. extra de ver. signifi. quamuis. Vel dic q præpositus & œconomus nomina diuersa sunt, sed idem significant sicut primas & patriarcha. 99. dist. c. 1. vel bene possunt esse in eadem ecclesia præpositus & œconomus. De vicedomino planum est, quia ille est qui præest rebus episcopi. 89. distin. cap. volumus. vicedominus in rebus episcopi, œconomus in rebus canonicorum: sæpe tamen vnum ponitur pro alio.

Præpositus & œconomus, differunt.

n *Oeconomum.*] Oeconomus est cui res ecclesiastica gubernanda mandatur C. de sacrosanct. eccle. iubemus.

o *Aduocatum.*] scilicet qui præest tantum causis tractandis, qui alias dicitur syndicus.

Adde gl. & Bart. in l. 1. §. aduocatos. ff. de var. & extraor. cog.

p *Castaldum.*] scilicet qui habet curam externarum rerum, qui dicitur alias maior domus. 89. dist. volumus.

q *Et iudicem.*] sicut in ecclesia Bon. Sed nonne isti tres possunt esse laici, sic sine dubio. Qualiter ergo in istis officijs, quæ nihil spiritualitatis habent annexum, simonia committitur? dicit H. q in omni administratione rei ecclesiasticæ committitur simonia, si emat, ematur, sicut no. J. e. in prin. & hoc est simoniacum, quia prohibitum; nō ideo prohibitum, quia fuit ante simoniacum. sed alij non ita late extendunt simoniam, inhærentes consuetudini generali. dicunt enim quòd tunc tantum est simonia in empta administratione, id est dignitate, si talis est quæ habeat aliquod spirituale annexum sibi, alias non.

Emere admi nistrationem rei ecclesiasticæ simoniacum est.

r *In subiecto vero.*] nonne etiā œconomus clericus debet esse? vtique prout concilium Hispaleñ. interpretatur 16. q. 7. in noua. Dic ergo q illud, vero, potius aduersatur officio quam ordini. nam circa alia consistit officium œconomi, & circa alia archipresbyteri, & aliorum hic sequentium. Quidam autem intelligunt hoc totū de clericis, in quibus dicunt simoniacum esse huiusmodi officia emere: & quod dicit, in subiecto vero, &c. ideo dicit, quia illi magis sunt subiecti regulæ ecclesiasticæ quàm isti: licet omnes sint clerici. nā dum illi versantur circa exteriora negotia & administrationes, isti circa diuina officia: & ideo dicit, mancipatum officio, & non dixit, ordini. vel ideo dicit, in subiecto, &c. vt notetur q isti habent curam animarum annexam. & quod dicit de canonico vel monacho, nō referas ad administrationem, sed ad emptionem præbendæ, vel ingressus monasterij. Vel ideo dicit, in subiecto regulæ, quia eos ligat illa constitutio, Nemo militans Deo, &c. Superior autem administratio circa temporalia. & eos non ligat illa constitutio, Nemo militans Deo.

Oeconomus debet esse clericus.

21. q. 3. c. 1. & 2. ad Tim. 2. cap.

ADDITIO. Hic adde quod not. J. ea. q. 7. si quis omnē. Archid.

s *Archidiaconum.*] Hoc totum intellige de dignitatibus ipsis

à *Laudes.*]

a ¶ *Laudat.*] in eo, quod laudat, non committit simoniã, sed in eo quod vendit: quia quod commendandi causa dicitur, pro non dicto habetur. ff. de dolo, quod venditor; sed hoc verum est, dũ commendatio consistit in genere. Nam vbi descẽdit ad specialia, teneretur ex eo, quod commendando plus vendidit, nisi quod commendando dicit, sit in euidenti. ff. de contrahen. ea quæ.

b ¶ *Indefinite.*] no. ex indefinita colligi vniuersalem, vt 2. q. 1. eos qui. ff de aleato. l. 1. §. quod autem. ex quo enim à canone nil excipitur, nec nos excipere debemus, vt 31. q. 1. quod si dormierit. 7. 2. q. 5. consuluisti. 3. dist. 19. si Romanorum. arg. 3. dist. 55. si euangelica. 3. 23. q. 1. sunt nonnulli. arg. cõtra. 7. 27. q. 1. idololatria [1].

Vniuersalis ex indefinita colligitur.

c ¶ *Hæc circa.*] hæc particula de capitulo non est, &c.

EX *multis.*] In hoc capitulo Alexãder reprehendit Lucẽses, qui nõ nisi per pecuniam clericis quamuis dignis ecclesiastica beneficia conferebant, quod Alexander detestatur, & auctoritate Calcedon. concilii ostendit eos deponendos, & auctoritate Christi eos de ecclesia deiiciendos, & ne tantum malum de manibus Alexandri requiratur, statuit & decreuit ne decetero aliquis pro ecclesiastico beneficio conferendo pecuniam sumat, nec aliquis pro eo habẽdo cõferat: & qui contra hoc fecerit, deponatur, & ecclesia priuetur; & nisi resipuerit, anathematizetur.

[1] Immo est argu. pro. de hoc no. extra de conio. lo pro. cap. a.

Tract. 10. sc. 2. Ioannis.

Augustinum super Ioannem. [O quot [γ] præposituras fecerunt. Alterum præpositum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterũ habent in Numidia illi & illi, quos iam nec nominare sufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam: vnusquisque laudat [a] præpositum [δ] suũ, quod vendit, &c.] Ecce venerabilis Augustinus de præposituræ distractione agens, nomine columbæ sancti spiritus venditionẽ, vel emptionẽ accipit; sicut & omnes huius Euangelici capituli tractatores. Pensandum vero est, qua pœna mulctentur, qui iam Deo, & ecclesiæ suæ oblata vendunt, vel emunt: si cum flagellis à Dei templo eiecti sunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebant. Si de offerendorum vẽditoribus, vel emptoribus dictum est [Vos fecistis domũ patris mei, domum negotiationis, & speluncam latronum] quid dicetur de ecclesiæ iam oblatorum venditoribus, vel emptoribus? Et ne quis insanus obiiciat merito hoc Dominum tam acerbe vindicasse, quia tunc illa in Dei templo vendebantur; ecclesiasticæ vero res modo extra tẽplum distrahuntur; attende superius Augustinum non determinantem locum venditionis, vel emptionis præpositorum; sed tantum indefinite [b] dicentem [Circuit aliquis emere columbã; vnusquisq; præpositum suum laudat, quod vendit] non adiiciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa [c] vẽditores, vel emptores rerum sacrarũ sufficiãt.

Ioan. 2.

Matt. 21.

¶ *Integram epistolam Vrbani 2. dilecto filio L. preposito ecclesiæ B. Iuuenij apud Ticinum refert Deusdedit in sua collectione.*

α ¶ Propter spiritum sanctum.] *Addita sunt hæ duæ voces, & totus his locus emendatus ex ipsa epistola, quemadmodum & alia nonnulla.*

β ¶ Paschalis.] *Antea legebatur,* Paschasius libro de consecratione, *restitutus autem est locus ex vetustis codicibus, & originali. Citatur enim hoc, quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papæ.*

γ ¶ O quot præposituras.] *Apud B. Augustinum (cuius multi vetusti codices hoc loco collati sunt) legitur,* ò quot proposita fecerunt: alterum propositum, &c. *Apud Vrbanum vero vbiq; est,* preposita, & prepositum.

δ ¶ Præpositum suum.] *Apud B. Augustinum legitur,* vnusquisque ad propositum suum laudat, quod vendit. *In epistola vero Vrbani,* vnusquisque propositum suũ laudat, quod vendit. *Nomine autem propositi apud B. Augustinum interdum significari sectam quamdã constat ex 2. lib. contra Crescon. c. 16.*

Item Alexander secundus episcopus seruus seruorum Dei, Lucensis ecclesiæ clero, & populo salutem perpetuam.

¶ Ministri, & seruitores ecclesiæ absque vlla venalitate ab episcopis ordinentur. C. IX.

Deusdedit p. 2.

EX multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram ecclesiam inoleuisse cognouimus, vt nulli vmquam clerico, quãuis religioso, quãuis scientia & moribus prædito ecclesiasticũ beneficium concederetur; nisi ei [d], qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebatque ecclesia, & res eius ita venalis, veluti quædã terrena, & vilis merx à negotiatoribus ad vendẽdum exposita. Quod malum, quam detestabile, quantũ Deo, sanctisque sit cõtrariũ, & sacri canones docent, & fere omnibus manifestũ existit. ¶ Chalcedonense namq; concilium vnũ ex principalibus [e], simili pœna condemnat eos, qui ecclesiæ beneficiũ interuentu pecuniæ acquirũt, & eos, qui sacrã manus impositionẽ (per quam spiritus sanctus confertur) mercari dinoscuntur. Vtrosq; enim auctoritate inexpugnabili [f], illos [g] à beneficio, istos [h] à sacro ordine iubet expelli. Vnde humani generis redemptor omnes ementes, & vendentes de templo eiiciens, cathedras vendentiũ columbas euertit, nũmulariorum effudit æs, præcepti sui auctoritate denuntians, & dicens [Nolite facere domũ patris mei domũ negotiationis.] Illud quoque in eodem facto solicite considerate, quòd per totũ textũ sancti Euangelij nusquam reperitur Dominum tanta seueritate, tam districta censura iustitiæ, peccantes corripuisse, cũ nõ solũ eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis verberans omnes eliminauit de tẽplo; aperte demõstrãs, quod tales negotiatores, nõ sicut ceteri peccatores sunt corripiẽdi [i], sed a tẽplo Dei, id est à sãcta ecclesia [k]

C. 2.
3. ead. q. 1. c. si quis episcopus.

Matt. 21.

Ioan. 2.

Cᴀsᴠs. In prima parte reprehendit Alexander omnes simoniacos, & specialiter Lucẽses, inducendo auctoritatẽ Calcedonensis concilii & Domini qui vendentes & ementes eiecit de templo. In secunda cõstituit, quod nullus committat simoniam. In tertia constituit pœnam depositionis cõtra trãsgressores huius constitutionis.

d ¶ *Nisi ei.*] simile habes 32. distin. interdixit.

e ¶ *Ex principalibus.*] Papa tamen bene potest dispensare contra, si non sit in articulis fidei. 15. distin. sicut sancti. vel de vniuersali statu eccle. vt no. 25. q. 1. c. sunt quidam. 3. dist. 16. sancta.

Papa non dispẽsat in duobus casibus.

f ¶ *Inexpugnabili.*] quantum ad ordines retinendos.

g ¶ *Illos.*] scilicet emẽtes ecclesiasticum beneficium.

h ¶ *Istos.*] scilicet emẽtes sacram manus impositionem.

i ¶ *Corripiendi.*] arg. simoniacos sine præcedẽti admonitione esse puniendos, quod Hu. nõ concedit; quia secundum eum etiam in accusatione necessaria est admonitio propter euãgelium. 2. q. 1. si peccauerit [1]. Item vt volens accusare si defecerit, subeat pœnam quam conuictus aduersarius subiret. Item vt aduersarius non grauetur in expensis, & vt disciplina ecclesiæ non deferatur. 23. q. 5. excommunicatorum. arg. contra Hu. extra de simo. licet Hely. Ioan. Quidquid dicit Hu. illi decre. licet. stabitur. B.

Accusationẽ admonitio debet pcedere.

[1] Ar. ea. cau. q. 7. accusatio. in fin. vbi de hoc. & de hoc no. 3. q. 7. requiritur. Archi.

k ¶ *A sancta ecclesia.*] id est, à consortio fidelium per anathema. nam ipsi fideles sunt domus Dei, vt 3 de pœni. dist. 4. in domo. nã alias ipso iure sunt suspensi, vt no. 3. ea. q. 1. reperiuntur.

Fideles sunt domus Dei.

a Sep-

a ¶ *Sanguis.*] id est, vindicta vel proditio, vel peccatum. ꝟ. 9. quæ. 3. episcopo.

b ¶ *De manu.*] nota prælatum ex negligentia sua teneri. 81. distin. dictum.

Prælatus ex negligentia sua tenetur.

ADDITIO Ad hoc 18. q. 2. cognouimus, 83. dist. inferior. 81. distin. dictum. vbi de hoc. Archid.

12. q. 2. charitatē. Sed dic accipi posse licite ꝟ, vt ꝟ. ea. q. 1. qui studet. super ver. sanitatis. Sed pone promissionē factam: qu teneatur sibi soluere? Dico, ꝙ in principio anni. arg. C. de profes. l. medicos. lib. 10. Item aduocatus in principio debet salariū accipere. ff. loca. qui operas. arg. contra. C. de sufra. l. vna. Salarium autem nō debet

De hoc 97. dist. de quibusd. Arch.

Nisi sit aduocatus fisci, qui debet in medio accipere. C. d'aduo. di. iud. l. pec hanc. Arch.

longius sunt proijciendi. Nam sicut per columbarū venditores illi denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur; sic per nummularios, ecclesiastici beneficij venditores designātur, qui domū Dei, teste Euangelio, speluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexāder sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Apostolicæ sedis episcopus (immo minister indignus) tot & tanta mala in multis ecclesijs, & maxime in Lucensi ecclesia, ex iniqua concupiscentia fieri conspiciens, ne sanguis [a] iniquorum à districto iudice de manu [b] nostra requiratur, illa extirpare, & penitus eradicare decreuimus. Constituimus itaque, & præsenti decreto firmamus (sicut olim nostri decessores fecisse noscuntur) vt nullus deinceps episcoporum, beneficium ecclesiæ (quod quidam canonicam †, vel præbendas, seu etiam ordines † vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat vmquam cōferre [c]: sed omnes ministros, & seruitores ecclesiæ gratis, & absque vlla venalitate in sancta ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui maiores sacculos pecuniæ conferāt; sed eos, qui moribus, & disciplina, atque scientia diuites pro officio suo ipsam valeant substētare ecclesiā. Constituimus, & eodem modo firmamus, vt nullus cuiuscumque gradus clericus pro ecclesiæ beneficio aliquid audeat cōferre, aut fabricæ ecclesiarum, vel donariis ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendū; quia (teste [a] scriptura [d]) qui aliquid male accipit, vt quasi bene dispenset, potius grauatur, quàm iuuatur. Quòd si aliquis diuinorum præceptorum, & animarum salutis immemor, præfatum beneficium ecclesiæ, iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi [e] concilio definitū est, gradus sui periculo eum subiacere decernimus: nec ministrare possit [f] ecclesiæ, quam pecunia venalem fieri concupiuit, & insuper terribili anathematis mucrone perfossus (nisi resipuerit) ab ecclesia Dei, quā læsit, modis omnibus abscindatur.

Ezech. 3.

† al. canonicas

† al. ordinationes

ꝟ. ea. q. 1. c. non est putanda

¶ *Extat integra hæc epistola in bibliotheca Vaticana post librum Anselmi Lucensis.*

a ¶ Teste scriptura.] *Hic referuntur verba ipsa beati Gregorij ex epistola ad Syagrium, quæ habentur.* ꝟ. *ead. q. 1. c.* non est putanda.

c ¶ *Conferre.*] isti volebant facere fraudem legi: quia nec etiam tali prætextu debet quis aliquid accipere vel dare. extra de vsu. c. sup eo. & hoc est fraudulentū munus, vt ꝟ. ead. q. 1. si quis neque. Argu. contra ꝟ. ea. q. 1. iudices.

d ¶ *Scriptura.*] ꝟ. ea. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. forte.

e ¶ *In Chalcedonēsi.*] ꝟ. ea. q. 1. si qis episcopus.

f ¶ *Possit*] arg. cum simoniaco non posse dispensari in ordine, vel beneficio simoniace acquisito. arg. ꝟ. ea. q. 7. requiritis. ꝟ. ea. q. c. si quis neq; lo. tamen cum eo qui scienter committit simoniam, solus Papa dispensat. 25. q. 1. §. his ita. versi. sic & summæ. sed si eo ignorāte simonia cōmissa sit, vel sit tantum in animo, episcopus dispensat, vt extra de simo. de regularib'. & c. ex insinuatione. & c. fin. immo cum solo animo committitur simonia, sola pœnitentia sufficit. extra de simo. c. si. & ita dixit T. super decr. de simo. nobis. lo. Vel sic, in prælatione nō potest episcopus dispensare, nec in ordine per simoniā acquisito, sed in beneficio sic [1], vt innuit illa decre. nobis. B.

Dispēsare cū simoniaco n qs potest.

Item Gregorius homilia 39.

¶ Qui dona Dei vendunt, vel emunt, pariter à Deo damnantur. C. X.

VEndentes, & ementes templo eliminat Christus; quia vel eos, qui pro munere impositionem manuum tribuūt, vel eos, qui donum spiritus emere nituntur, dānat. *Item infra.* ¶ Vendentes in tēplo sunt; qui hoc, quod quibusdam iure competit [g], ad præmium largiuntur. Iustitiam [h] enim vendere, est hanc pro præmij acceptatione † seruare. Emētes vero in templo sunt; qui dum hoc persoluere proximo, quod iustum est, nolunt, dumque rem iure debitam [i] facere contemnunt, dato patronis pretio † emunt peccatum.

Ino p. 5. c. 88. Pann. l. 3. c. 119.

† al. acceptione

† al. præmio

Item Beda ad c. 2. Ioannis.

¶ Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum sunt. C. XI.

NOn solū venditores sunt columbarū, & domū Dei faciunt domū negotiationis, qui sacros ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, uel etiā honoris inquirunt; verū ij quoq; qui gradū vel gratiā [k] in ecclesia spiritualē, quam Dño [l] largiēte perceperunt, nō simplici in-

Ino p. 5. c. 97. Pann. l. 3. c. 124.

V ¶ *Endentes.*] CASVS. Aug. tripliciter exponit Euāgelij verba, vbi dicitur, ꝙ Christus eiecit de templo vendentes, & ementes. Et dicit primo, ꝙ ementes, & vendentes intelliguntur, qui emūt vel vendunt spiritualia. Secundo, qui contra iustitiam vendunt quod de iure facere tenētur. Tertio, qui quod debēt proximo, persoluere nolunt gratis.

1 Dicūt quidam, ꝙ cū simoniacis qui adepti sūt beneficium per simoniam in nullo casu potest eps dispēsare. argu extra co. nobis. Archid.

g ¶ *Competit*] arg. ꝙ in transactione illicite pecunia interuenit, cum remittitur alicui quod de iure erat illi remittendum.

h ¶ *Iustitiam.*] arg. ꝙ sententia etiam iusta si per pecuniam data fuerit, nullius momenti sit, & simoniam committit, vt 14. q. 5. nō sane. 11. q. 3. qui recte [2]. sed quia præmisit expositionem de simoniacis, videtur, quòd in his duobus modis non sit simonia, quod verum est: aliàs tamen graue peccatum committitur, & sententia non valet. 2. quæst. 6. §. diffinitiua. ver. venales. C. de pœ. iudic. qui ma. in l. 1. Dicunt tamen quidam, ꝙ si causa est ecclesiastica, ꝙ qui iustitiam emit, simoniam committit nisi in matrimonio. ꝟ. ea. q. 1. quidquid inuisibilis.

i ¶ *Debitam.*] videtur ergo, ꝙ theologi, & decretistæ non possunt aliquid percipere ex eo, quod docent. nam ad hoc tenentur, vt 43. dist. Ephesus. 16. q. 1. reuertimini. arg. contra. 28. q. 1. iam nūc.

Sentētia per pecuniā data est nulla.

2 Vbi de hoc de pœna iudicis corrupti, not. 2. q. 6 §. hoc etiam.

Theologi & Decretistæ, docētes, possūt aliquid accipere.

debet excedere summam centum aureorum. ff. de var. & extraord. cog. l. 18. si cui cautum est.

i ¶ *Debitam.*] id est, quam iure tenentur soluere, scilicet cum quis aduocato dat pecuniam, vt ipsum defendat. sic vaca: illa glo. Videtur ergo.

N ¶ *On solum.*] CASVS. Non dicuntur tantū simoniaci qui ordines, vel beneficia ecclesiastica pretio largiuntur, sed et ij qui officium suæ dignitatis, scientiæ, vel alterius doni nolunt exercere, nisi causa retributionis humanæ, quia faciunt contra auctoritatem Apostoli dicentis: Qui loquitur, & c. sequēti c. patet. in quo dicitur, ꝙ qui res quæ intuitu consecrationis ecclesiæ proueniūt, illicite alienat, simoniam committit.

k ¶ *Vel gratiam.*] alicuius scientiæ, vel alterius doni.

l ¶ *Domino largiente.*] ꝟ. 16. q. 1. reuertimini.

a ¶ Retri.

a ¶ *Retributionis.*] Cum enim sint litterati, & alijs donis præditi, nolunt nisi intuitu humanæ retributionis hæc exercere in ecclesia, vt 1.c.q.2.quàm pio, & extra de magistris.c.1.2. & 3. nā dicit etiā lex, quòd ciuilis iuris sapientia non sit pretio nummario dehonestanda, &c. ff. de va. & extraor. cog. l. 1. §. 1. dicit tamen lex, quòd tutor

Laus ciuilis sapientiæ.

telligere de iure spirituali: sed Bene. intelligit etiam de temporali fructu. Sequens cap. patet.

f ¶ *Peruenit.*] ʒ. 16. q. 7. peruenit.

g ¶ *Sinistra.*] Not. de epis qui oīa agūt sinistre, vt 35. di. ecclesiæ,

h ¶ *Oblationes.*] 10. q. 1. quia sacerdotes.

tentione, sed cuiuslibet humanæ causa retributionis[a] exercent, contra illud Petri apostoli [Qui loquitur, quasi sermones Dei : qui ministrat , tamquā ex virtute, quam administrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum] Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de ecclesia auferri; auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei, domum negotiationis.

1. Pet. 4.

Item ex epistola Vrbani Papæ.

¶ Quæ ex consecratione proueniunt, in suum ius vi, vel munere nemo conuertat. C. XII.

ʒ. ead. c. saluator.

RES ecclesiæ, quæ ex consecratione proueniunt, in suum ius, vel vi, vel aliquo munere aliquem[d] conuertere non debere docens sanctus Vrbanus[e] ait [Quisquis * res ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debēt) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodē Simone donū Dei pecunia possideri existimat.

* ¶ Quisquis.] *Hæc sunt ex epistola Vrbani II. quæ refertur ʒ. c. saluator. Verba autem antecedentia nusquam reperta sunt: quamuis similia quædam, dissimili tamen sententia, leguntur in epistola B. Vrbani primi. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus caput hoc sic citatur, Item Beda ex epistola Vrbani Papæ: quod non cohæret.*

Item Gregorius septimus.

¶ Simoniacus est episcopus, qui decimas, & oblationes laicis, non clericis distribuit. C. XIII.

ʒ. 16. q. 7. c. peruenit.
Poly. l. 3. tit. 21.

PERuenit[f] ad nos fama sinistra[g], quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes[h] conferant; sed potius laicalibus[i] personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel (quod grauius[k] est) consanguineis. Vnde si quis amodo episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos, & inter antichristos non minimus habeatur: & sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici siue pretio, siue beneficio, æterni incendij ignibus deputentur.

¶ *Infra etiam 16. q. 7. c. peruenit, citatur caput hoc ex Gregorio. At sane Lambertus Scafnaburgensis narrat episcopum quemdam Bambergensem, ecclesiam illam contra excommunicationem, & priuationem Gregorij septimi fauore militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuisse: & in ipsius Gregorij registro lib. 6. epist. 5. simile quiddam reprehenditur in Herimanno episcopo Metensi.*

Item Paschalis secundus.

¶ Spiritum sanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit. C. XIIII.

Poly. l. 3. tit. 21.

ALtare[l], & decimas[m] per pecuniam dare, & spiritum sanctū vendere, simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat.

¶ Supra ead. q. 1. c. presbyter] *Hoc idem tribuitur Gregorio, quod hic Paschali secundo. Et fortasse Paschalis hoc, vt multa alia, accepit a Gregorio septimo, quæ ipse innouauit. In Polycarpo lib. 3. tit. 21. citatur ex concilio Toletano.*

Item Innocentius secundus in synodo Romana, c. 2.

¶ Careat honore male acquisito qui ecclesiastica beneficia pro pecunia inuenire tentauerit. C. XV.

Pann. l. 8. c. 138.
ex Cabilonensi.

SI quis præbendas[n], vel prioratum, seu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam ecclesiasticam, seu quodlibet sa-

i ¶ *Laicalibus.*] quod fieri non debet, vt extra de deci. prohibemus. Vnde nota, quod fructus bene possunt dari laico ex causa: sed ius decimale nequaquam: nā aliud est ius, aliud est ipsa res: sicut dicit iurisperitus, quod cum dicimus vitulum esse fructū vaccæ, non ius, sed corpus demōstramus. ff. de eui. l. vaccę. possūt ergo dari decimæ, idest, res ipsę in feudum: sed tamen nō transibit ad heredes. extra de deci. ad hoc. vnde forte secundum quod feudū propriè accipitur, non possunt dari in feudum. extra de deci. quum. De hoc dixi. 16. q. 1. c. vlt. Et no. quod si dantur decimæ laicis, & aliqua crescant noualia, non accrescunt eis decimæ noualium, sed ecclesijs. extra de deci. c. tua. sic dicit Innocentius quod in his restringēda est potestas, nō proroganda. extra de dec. c. tua nobis.

Decimarum quid pōt dari laico.

s Vbi de hoc & 16. q. 3. §. sic etiam. ibi videas.

k ¶ *Grauius.*] Not. quod minus peccatum propter adiunctum grauius punitur. minus enim peccatum est dare cōsanguineo quàm extraneo. 86. dist. non satis. hæc est ordinata charitas: sed quia profundendo cōsanguineis enormiter lædunt ecclesias, idcirco dicit, quòd peius est dare consanguineis, idest, inde grauiorem læsionem sentit ecclesia. sic ʒ. 33. q. 2. latorem. Vel dic grauius, idest, communius. 32. quæst. 7. quid in omnibus. nam cæci sunt episcopi circa nepotes. 8. quæst. 2. dilectissimi. vnde tantus impetus in eo omnia fundendi fuit restringendus, vt dicit l. in alio casu. ff. ad leg. Iul. de adul. nec in ea.

ter pro facultate pupilli debet magistro dare. ff. de admi. tuto. l. cum plures. §. si tutor.

b ¶ *Dei.*] idest, Deo attribuit, non sibi.

c ¶ *Qui ministrat.*] idest, loqui & ministrare debet.

d ¶ *Aliquem.*] Et ita videtur quod simoniacus sit violentus raptor vel detentor s: sicut alias dicitur committere sacrilegium qui res ecclesiæ promissas non dat: arg. 17. q. 4. c. 2.

R Es ecclesia.

s Et sic tamē violentus tenet de vi: & verum est quod violentiā cōmittit: quia nō gratis accipit & quodāmodo ab initio extorquet secundum Io. de Fan.

e ¶ *Vrbanus.*] Hic vnus Vrbanus de alio facit mentionem: & ita fuerunt duo. 81. dist. & si qui sunt.

P *Eruenit.*] CASVS. Dicitur hic quod inter maximos hæreticos debet computari qui laicis extraneis, seruientibus vel cōsanguineis & non sacerdotibus decimas & oblationes cōcedit: & qui dāt & qui recipiunt, æterno incendio puniuntur. quod H. videtur in-

l A *Ltare.*] idest, quæ in altari offeruntur: vel in administratione altaris: vel in ecclesia.

m ¶ *Et decimas.*] scilicet si episcopus ab aliquo milite redimeret decimas, non est simoniacum: sed rei ecclesiasticæ liberatio. sed si emeret a laicis cum nollent tribuere, simoniacum esset.

ADDITIO. De hoc no. 16. q. 7. decimas. ibi videas. Archi.

S *I quis præbendas.*] CASVS. Dicitur hic quòd qui beneficium vel dignitatem vel sacramentum ab ecclesia per pecuniam acquisit, acquisito careat: & emptor & venditor & interuentor nota infamiæ percellantur. Vnde statuitur vt nec pro pastu nec sub obtentu alicuius consuetudinis aliquid exigatur.

n ¶ *Præbendas.*] vel benedictiones nubentium: vel sepulturas. extra de simo. cum in ecclesiæ.

2 ¶ *Et*

a ¶ *Sacramentum.*] in quo confertur gratia: aliter sumi potest pecunia 3: v] a.honorantur. M. tamen contrarium dicit.arg. extra de offi.de leg. caulato. extra de sponsa du.duobus.

b ¶ *Et consecrationes.*] Sed numquid consecratio altaris est sacramentum? hic large sumptum, cum sit sacræ rei signum, vt hic, & extra de simo. cum sit Romana. arg. 24. q. 1. §. sed illud.

pro peccato non remouetur à promotione: sed tamen perdit ecclesiam, vt j. q. 5. c. 1. Ioan.

h ¶ N *Vllius.*] scilicet alterius. nam suum quandoque commaculat, vt de pæn. dist. 2. sciendum. 32. q. 7. quemadmodum. & ita non comprehenditur persona de qua fit sermo.

Mo-

cramentum [a] ecclesiasticum, vtpote chrisma, vel oleum sanctum, & consecrationes altarium, vel ecclesiarum, interueniente [c] execrabili ardore auaritiæ per pecuniam comparauerit; honore male acquisito careat; & emptor, atque venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur [d]: & nec pro pastu, nec sub obtentu alicuius consuetudinis [e] ante, vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat; quoniam simoniacum est: sed libere, & absque diminutione [f] aliqua, collata sibi dignitate, atque beneficio [a] perfruatur.

a ¶ Beneficio.] *Ex duobus manuscriptis huius concilij exemplaribus in vno sic legitur, in altero vero*, officio.

De secunda, & tertia quæstione quid sacri canones diffiniant, auctoritatibus hincinde in medium deductis patefactum est.

QVÆSTIO IIII.

a P [g] *NVnc ergo de quarta [g] quæstione est pertractandum; an paternum crimen huic imputetur, quod eo ignorante constat admissum. Quòd ignorantia hunc excuset, multorum auctoritatibus probatur. Ait enim Augustinus, epist. 48. ad Vincentium.*

¶ Alienum crimen, nescientem non maculat. C. I.

NVllius [h] crimen maculat [i] nescientem.

Item eadem epistola.

¶ De eodem. C. II.

QVis locus innocentiæ relinquitur, si alienum crimen maculat nescientem?

¶ *Verba B. Augustini sunt hæc*, Quis locus innocentiæ reseruatur, si crimen est proprium, nescire crimen alienum?

Item in Africano concilio, c. 14. legitur. Et Carth. 3. c. 48

¶ De infantibus, qui ab hæreticis baptizantur. C. III.

PLacuit de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur; ne, quod non suo fecerunt iudicio, cum ad ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conuersi, parentum illos error impediat, quominus promoueantur [k] sacri altaris ministri. paulo aliter in originali.

Item in eodem, c. 24.

¶ De eodem. C. IIII.

QVi apud Donatistas paruuli [l] baptizati sunt, nondum scire valentes erroris eorum interitum, & postea quàm ad ætatem rationis capacem peruenerunt, agnita veritate falsitatem eorum abhorrentes, ad ecclesiam Dei catholicam per vniuersum mundum diffusam, ordine [m] antiquo per manus impositionem recepti sunt; tales ad suscipiendum munus clericatus non debet impedire nomen erroris. Deusdedit p. 2.

Item Leo quartus † *Ebrunio, & Adelfrido episcopis.* † al. tertius

Consecratio altaris est sacramentum large sumptu.

c ¶ *Interueniente.*] mi-l tiam sæcularem bene potest quis emere [1]. ff. de act. emp. creditor. §. inter venditorem. & §. sed quod ante.

[1] De hoc J. a. q. 6. c. vlti.

d ¶ *Percellantur.*] scilicet in perpetuum. j. ea. q. 3. si quis. & c. saluator. §. ea. q. 1. si quis episcopus.

Consuetudo non excusat simoniam.

e ¶ *Consuetudinis.*] Ar. consuetudinem longã non facere ad licentiã vel excusationem simoniæ. extra de sim. cum in ecclesiæ. Arg. contra in authen. de lanc epis. §. pro cõsuetudinibus. coll. 9. 9. q. 3. conquestus. j. 100. dist. c. nouit. j. ea. q. 1. reperiuntur. j. dist. 4. denique. Ar. contra. j. 3 1. q. 4. obijciuntur. contra. j. dist. 8. si consuetudinem. j. 8. q. 2. quæsita est. Io. Hodie præter consuetudinis nihil peti potest, nec ante nec post, vt extra de simo. Iacobus. j. nisi hoc reperiatur a iure permissum, vt no. j. q. 2. placuit.

f ¶ *Diminutione.*] nisi cum ex causa detinet fructus episcopus: vt extra, vt ecclesiasti. benefi. hoc dimi. vt nostrum. Et ita si dignitas deferatur alicui diminuta, insolidum potest eam petere. arg. extra de mil. cum venissent.

N *Vnc ergo.*] Hæc quæstio diuiditur i quatuor partes. Et quæritur hic vtrum teneatur filius pro paterno crimine: & in hac prima parte quæstionis probat p. 2. auct. quod non tenetur. Secunda ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *His itaque.* Quarta ibi, *Notandum.* Io. de Fan.

CASVS Hic intitulatur 4. quæstio qua quæritur an quis reus sit criminis quod eo ignorãte pater admisit: & quod ignorantia eum excuset, multorum auctoritatibus probatur. Sequens c. patet.

g ¶ *De quarta.*] Ad intelligentiam huius quæstionis no. quod triplex est pœna, æterna, corporalis, & spiritualis. Aeterna pœna numquam punitur vnus pro alio, vt j. ead. cap. 1. & c. iam itaque. Corporalis pœna duplex est. quædam circa corpus ipsum: & illa sæpe punitur vnus pro alio. j. ea. §. item peccato. quædam circa statum rei, vt est seruitus vel infamia: & illa etiam punitur filius pro patre, vt 6. q. 1. §. verum. 15. q. vlt. cum multæ. Spiritualis quadruplex est, nam quædam est excommunicationis: & illa numquã punitur vnus pro alio, vt 24. q. 3. si habes. Alia interdicti: & illa punitur vnus pro alio, vt extra de spon. non est vobis. Alia est remotio ab oblatione: & illa similiter punitur vnus pro alio. 17. q. 4. miror. Alia est ordinis: & illa similiter punitur vnus pro alio. n. in propter defectum vxoris vir remouetur à promotione, vt 34. dist. si cuius. Item si pater nesciente filio emerit ei ecclesiam, ille

Pœna est triplex.
Vnus non punitur pro alio.
Pœna corporalis est duplex.
Pœna spiritualis est quadruplex.

i ¶ *Maculat.*] j. 15 q. 1. mulier. & q. vlti. cum multæ. j. 17. quæst. 4. miror. 34. dist. si cuius. & 6. quæst. 1. §. verum. 24. quæst. 2. non turbatur. Ioan.

P *Lacuit.*] CASVS. Dicitur hic quòd illi non debent à promotione repelli qui infantes perfidia parentum ab hæreticis baptizantur, si hæc suo iudicio non fecerunt, nec ex postfacto consenserunt.

k ¶ *Promoueantur.*] j. ea. q. 5. ventum est. contra. j. ea. q. 7. qui in qualibet. contra. Sol. illud ex nimio rigore: hoc ex dispensatione. Vel ibi de his qui postmodum in adulta ætate hæresi consentiunt: vel qui adulti ab hæreticis baptizantur: hic de illis qui non acquiescunt, vel qui pueri baptizantur ab hæreticis.

Q *Vi apud.*] CASVS. Dicitur hic quod paruuli ab hæreticis baptizati, si tamen postquam ad discretionem peruenerint, errori non consenserint, recepti ab ecclesia poterunt promoueri.

l ¶ *Paruuli.*] idest, doli non capaces. de consecratio. distinct. 4. paruuli.

m ¶ *Ordine.*] idest, secundum antiquam regulam ecclesiæ.

Sol. quod non nocet, etiã si à parentibus offeratur. ar. de cõsec. di. 4. quæris. dũ tamen suppleat quod eis deest. j. e. q. 1. §. ecce. de consc. dist. 4. ab antiqua. Io. de Fan.

Gg 4

Q *Via præsulatus.*] Casus. Quidam presbyter iniuste fuit sua ecclesia spoliatus, quam alius presbyter simoniace acquirere non erubuit. vnde consanguinei primi presbyteri dolore commoti secundum presbyterum comprehendentes, ei oculos eruerunt: pro quo facto primus presbyter fuit excommunicatus. Sed quia

d *Remissio.*] Nullam enim pœnã patietur iniuste excommunicatus, vt 9. quæst. 3. non debet. absit enim vt iniuste, & c. C. de pœ. sancimus.

e C *Rimen.*] *Ex suo admisso.*] Non enim debet aliquis alieno odio prægrauari. C. de inof. test. si quis in suo. §. legis. & hoc est verũ in pœnis: sec9 in vsucapionibus: quia vitiũ trãsit ad heredẽ. ff. de acqu. pos. Pomponius. Itẽ quod hic dicitur, regulare est, vt 56. dist. vndecũque. & c. nasci. & c. satis. in casu tamen quandoque aliter inuenitur de tẽporali pœna, vt 6. q. 1. §. verũ. & c. ex merito. 15. q. vl. cũ multę. & 24. q. 3. §. 16 ita. 5. q. 1. sert. 8. quæst. 1. audacter. & distin. 48. §. ecce. cum multis alijs capitulis.

f I *Vdæi.*] *Fideles.*] Sed nihil speciale constituitur hic circa Iudæos. idem enim fit in filijs aliorum damnatorum. C. de bo. dã. auth. bona. nisi in damnatis crimine læsæ maiesta. vt 6. q. 1. §. verum. Præterea si conuertantur filij ad ecclesiam, non põt eos parentes exheredare. extra de Iu. Iudęi. Quid iuris sit de filijs hæreticorum, dixi 23. q. 7. in princ. Ioan.

Iudæi filios suos ad ecclesiam conuersos exhæredare nõ possũt.

¶ Consanguineorum maleficia in nullo clericis obsunt, nisi conscij fuerint. C. V.

Q Via præsulatus nostri (quod bene nostis) magisterium non solũ de sacerdotum, verumetiam de sæcularium vtilitatibus debet esse solicitum; propterea fraternitatem vestram scire uolumus, hunc præsentem presbyterum ad sedem Apostolicam uenisse, nobisque uiolentiam, & excommunicationem suam per ordinem retulisse: quòd etiã sine iusto legis tramite illi sua fuisset ablata[a] ecclesia, similiter indicauit: quam alius dato munere sacerdos zelo ductus inuidiæ usurpare præsumpsit. Inde parentes eius magno dolore compulsi presbyterum illum, qui suam tenebat ecclesiam, mox comprehenderunt, & ei oculos eruerunt. Tamen ipse sæpe dictus sacerdos dicit, quòd absque sua uoluntate[b], & sine eius consilio hoc sit peractũ. Quod si ita est, ut ipse nobis suo ore testatus est; uobis magnopere prouidendũ est, ut si canonice[c] ipse excommunicatus non est, canonica super eũ fiat remissio[d].

Lib. 48. tit. 19. l. 26. *Digestis tit. de pœnis, l. crimen.*

C. VI.

C Rimen, uel pœna paterna nullam maculam filio infligere potest. Namque unusquique ex suo admisso[e] sorti subijcitur, nec alieni criminis successor constituitur. Idque diui fratres Hierapolitanis rescripserunt.

Item ex concilio Toletano 4. c. 60.

¶ Perfidia parentum filijs obesse non debet. C. VII.

I Vdæi baptizati, si postea præuaricantes in Christum qualibet pœna damnati extiterint; à rebus eorum fideles[f] filios excludi non oportebit: quia scriptum est [Filius non portabit iniquitatem patris.]

Ezech. 18. *Item Augustinus ad Bonifacium, epist. 23.*

¶ Non imputantur peccata parentum ijs, qui ab eis personaliter diuisi probantur. C. VIII.

Iuo p. 6. c. 417. I Am itaque cum homo in seipso est, ab eo, qui genuit eum[g], alter effectus, peccato alterius sine sua consensione[h] non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum[i]: quia unus[k] erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando, quod traxit, admissum† [l] est. Non autẽ trahit alter ab altero, quando sua unoquoque propria uita uiuente iam est, unde dicatur [Anima[m], quæ peccauerit, ipsa morietur.] Vt autem possit regenerari per officium uoluntatis alienæ, cum offertur consecrandus[n], facit hoc unus spiritus, ex quo regeneratur oblatus.

† al. admissum

Ezech. 18.

Hinc etiam Gregorius in lib. 26. Moralium, c. 8. in c. 35. Iob.

¶ Ei qui imitatur, impietas alterius nocet. C. IX.

Iob. c. 35. H Omini[o], qui similis tui est, nocebit impietas tua; & filium homi-

k I *Am.*] Casus. Dicitur hic q ex quo filius à patre suo diuisus est, & alter effectus: patris delictum filium non grauat, si filius non consenserit: sed peccatum originale filius à patre traxit: quia tunc non erat alter ab eo: immo vnus cum ipso: quod crimẽ contrahitur ab Adam: & sicut per alienũ officium quis nesciens regeneratur, ita nesciens peccato originali coinquinatur.

g *Genuit eum.*] siue de natiuitate in vtero, siue de natiuitate ex vtero[†]:

quia primus sacerdos (vt dicebat) nullo modo consensit: mandat de hoc Papa inquiri: & si inculpabilis inueniatur, absoluatur. Sequens lex, & c. quod sequitur, plana sunt.

a *Ablata.*] Et ideo erat ei restituenda, licet hoc expresse nõ dicatur. sufficit enim cõqueri de spoliatione, licet expsse nõ petat restitutio, vt 2 q. 1. notũ. extra de causa pos. cũ ecclesia. hic tamen non respondet ad hoc: sed respondeo eũ innocentem, ergo & restituendum. arg. C. de diuer. rescr. l. 1. extra de coniu. lep. c. 2.

b *Voluntate.*] Arg. q nudam voluntatem teneatur quis purgare si suspectus habetur: & alibi nuda voluntas legitur grauiter plectenda, vt j. de pæ. dist. 1. si quis eum. & c. si quis pulsatus. & 32. q. 5. qui viderit. Arg. contra de pæ. dist. 1. cogitationis. Dicas igitur, &, pro idest. Vel dic de voluntate in actum producta: aliàs non tenetur purgare eam. argu. 23. q. vlti. c. vlti. & est si. extra de homi. Petrus. extra de testi. constitutis.

Voluntas nuda est quãque plectenda.

c *Canonice.*] Arg. quòd si consanguinei alicuius clerici absque eius consensu episcopum suum offenderent, propter hoc episcopus non potest priuare clericum beneficio. arg. 24. q. 3. cap. 1. ipse tamen episcopus non debet conqueri de consanguineis. si credit quòd ita acerbe eum puniant. Sed numquid tenetur eis remittere actionem iniuriæ, cum sciat quòd si non remiserit, interficient eum fratres sui? Non, dum tamen ipse eis nihil dicat: sed rancorem tenetur dimittere. 90. dist. si quis contristatus.

Episcopus beneficio priuare nõ põt clericũ, cuius parentes ipsum offenderunt.

h *Consensione.*] Sed nec tunc dicitur teneri peccato alterius: sed suo, scilicet cum consentit ad peccatum alterius. s. distin. 56. vndecumque. j. 15. quæst. 8. c. 3. contra j. 23. q. 4. ita. & cap. si quis à catholica.

† De conse. di. 4. quæris. & c. si ad matris. & hic videas qd not. extra de tempo. or. quæsitum. in gl. si. j. & c. Archi. In via, & in ianuo. differunt.

i *Reatum.*] idest, causam reatus, scilicet originale peccatum. ex hoc c. colligitur quòd aliud est in uia, aliud in ianuo. nam non potest quis peccare per alium: licet possit saluari per alium, vt de pæ. dist. 1. tres. & de cons. dist. 4. quæris. & bonum simile est in lege. nam dicit lex quòd si quis habet filium, & postea creatur decurio, iste non dicetur filius decurionis: sed illi tantum qui postea geniti sunt. C. de decur. l. vlti. ff. eo. l. 2. §. in filijs.

a *Vnus.*] Partus enim pars viscerum est, vt ff. de ven. inspi. l. 1. §. 1. licet sit arg. contra de conse. dist. 4. si quidquid.

Partus est pars viscerũ.

l *Admissum.*] idest, receptum.

m *Anima.*] sicut Dominus p Ezechielẽ ait, vt j. 24. q. 3. si habes.

n *Consecrandus.*] idest, baptizandus. Io.

H *Omini.*] Casus. Dicitur hic quòd malitia alterius non nocet alij, si per eam non corrumpatur, sed sua tantũ. Et primo ponuntur verba Iob, vsque ibi, *Humana.* Deinde ponuntur verba Grego. exponentis verba Iob.

o *Homini.*] Verba Iob sunt vsque ibi, *Humana.* ibi verba Gregó. verba Iob exponentis.

a *Nocet.*]

nis adiuuabit iustitia tua.] Humana impietas ei nocet[a], quem peruertendo inquinat: & rursus eum adiuuat nostra iustitia, quem à prauis actionibus mutat. Nocere enim vel iuuare nesciunt ea, quæ[b] vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt.

Econtra Dominus ad Moysem: [*Ego sum Deus zelotes, qui visitõ*[c] *peccata patrum in filios*[d] *vsque in tertiam, & quartam generationem,*] *licet non inæqualitate iudicij, sed magnitudine clementiæ Augustinus asserit hoc dictum, ita dicens:* [*In tertia, & quarta generatione peccatum patrum se Dominus cõminatur in lege filijs redditurum*[e], *non inæqualitate*[f] *iudicij, vt alij peccent, & alij puniantur; sed magnitudine clementiæ: dum semper expectat ad pænitentiam; & quod in prima generatione delinquitur, non prius corrigit, & emendat; nisi & tertia, & quarta generatio venerit*[g].] *Cum ergo*[h] *de baptizatis ab hæreticis Innocentius scribat* [*Lex est ecclesiæ ijs, qui ab hæreticis baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum communionem præbere, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare;*] *patet, quòd infantes, qui ab hæreticis baptizati sunt, sola excusat ignorantia*[i]; *vt iuxta illud Africani concilij ad suscipiendum clericatus officium non eos impediat nomen erroris.*

Exo. 20. — 1.q.1.c.ventum. — 1.ead. qui apud.

Item sicut Augustinus scribit ad Auxilium episcopum, epist. 75.

De eodem. C. X.

NOn imputantur[k] filijs peccata parentum, quę post eorum natiuitatem à parentibus committuntur; nec pro peccatis parentum spiritali pœna[l] filij sunt plectendi.

In aliquot vetustis exemplaribus & caput hoc, & sequentia vsque ad finem quæstionis coniuncta sunt superiori. Nam sententijs bene inde acceptis, verba fere de suo (quod sæpe facit) in his Gratianus affert. Et huius quidem partis sententia est apud B. Augustinum loco indicato. Verba autem ipsa referuntur infra 24.q.3.c. si habes.

Officio autem, vel beneficio ecclesiæ priuari, spiritualis pœna est: non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Item si excusatur[m], *qui ignoranter à simoniaco ordinatur, vt supra in cap. Vrbani legitur; & iste excusandus est*[n], *qui per ignorantiam simoniace ordinatur.* 1.ead.q. 1. si qui à simoniacis.

2 *Sed obijcitur illud Gregorij*[a].

a Gregorij.] *In aliquot vetustis codicibus legitur,* Augustini. *Anselmus vero citat ex Alexandro secundo.*

De ecclesia, quæ pactione consecratur. C. XI.

ECclesia, quæ pactione[o] consecrata fuerit; potius execrata, quàm consecrata dici debet. Ansl. 5.c.20.

Item peccato[p] *eiusum, thesauri Hiericho anathematizati leguntur. Vnde Achan, qui regulam auream, & quædam alia pretiosa fura-* Iosue 6.

a Nocet.] exemplo.
b Ea quę] sicut sunt illa ex quibus exempla non sumimus, vt venustas corporis, ægritudo.
ECONTRA. Casus. Hactenus probauit Gratia. pctã parentum filijs non nocere. Nunc probat Gratia. ecõtra auctoritate Moysi, quòd filius pro peccato patris punitur. Sed statim rñdet per Aug. dicentem, hoc nõ contingere propter inæqualitatem iudicij, sed propter clementiã Dei: qui non punit alium pro alio etiam corporaliter nisi tertia vel quarta generatio veniat.
c Visito.] idest, postea vitãdo ad pænitentiam expecto vsque ad senium, scilicet quousque videatur tertia & quarta generatio, qđ est dicere, vsq; ad finẽ vitæ. sic Aug. exponit. vnde & sic licet mihi exponere.
d In filios.] Istud potest intelligi ad litterã. & hoc ideo dicit, quia homines non cõsueuerunt vltra viuere. Vel põt intelligi mystice. nã prima gñatio dicĩ primi motus: & isti nõ puniunť, de quibus dictum est: Beatus qui allidet paruulos suos ad petrã. Secunda generatio dicitur cogitatio: quæ nõ puniť. de pæn. dist. 1. cogitationis. Tertia dicitur consensus: & iste punitur. nam tacentem & consentientem par pœna cõstringit. 2. q. 1. notum. Quarta est opus: & ista similiter puniť in filios: cũ sint imitatores paterni sceleris: alias non. s. ea.q. 1. cito turpe. Aliter numerantur istæ quattuor generatiões. de pæ. di. 1. super trib. — Delictorum quadruplex est gñatio.
e Redditurum.] idest, vsque in tẽpus filiorũ, & vltra eos expectaturum ad pænitentiam de peccatis suis.
f Inæqualitate.] vt alij peccent, & alij puniantur, prout sequitur: & est vna dictio inæqualitate. & hæc verba, licet non inæqualitate, sunt verba Aug. & auctoritas illa facit ad propositum G. expositio vero contra eum.
g Venerit.] idest, nisi cum vitam finierit. Io.
CVM ERGO. Casus. Dixit supra Gratia. quòd peccatum patris filijs imputari non debet. & quòd per ignorantiam excusantur. Sed cum Inno. dicat, quòd baptizati ab hæreticis scienter promoueri non possunt: patet quòd infantes ab hæreticis baptizati, cum ipsi iuxta Africanum concilium valeant promoueri, sola ignorantia excusentur. Nam vt ait Aug. peccata parentum filijs non imputantur: nec spirituali pœna propter hæc puniuntur: quare ab officio & beneficio ecclesiæ propter hæc priuari non debent, cum sit pœna spiritualis. Præterea si excusatur qui ignoranter à simoniaco ordinatur: ergo iste de quo dictum est in themate, excusandus est: quia per ignorantiã simoniace ordinatur. Innoc. 1. q. 1. ventum est. in fin. Africanum conciliũ 1. ead. q. placuit. Sicut Augu. 24. q. 3. si habes. Vrbani 1. q. 1. si q à simoniacis.
h Cum ergo.] Hic ostendit quòd ignorantia excusat infantes ab hæreticis ordinatos: & à simili videtur excusandus cui ignoranti pater ecclesiam adeptus est.
i Ignorantia.] sed non semper. de pæn. dist. 2. sciendum. & 1.c. prox. turbatur. §. notandum.
k NOn imputantur filijs.] 1. ead. q. placuit.
l Pœna.] scilicet excommunicationis. 1. 24. q. 3. si habes. sed alia bene. extra de fil. presb. c. 1. & 1 ea. q. 1. c. 1. & ideo sophistice procedit de vna ad aliam. Arg. contra 56. dist. c. 1.
m Item si excusatur.] vt 1. ea. q. 1. si qui à simoniacis.
n Excusandus.] Excusantur à reatu criminis: sed non quin priuentur beneficio. 1. ead. q. 5. c. 1. & c. præsentium.
SED OBIICITVR. Hæc est secunda pars quæst. in qua probatur contrarium per tres auctoritates. Io. de Fant.
o ECclesia.] Pactione.] infra 18. quæst. 2. Eleutherius. contra. Sol. aliud est non prius cõsecrare nisi aliquid ex pacto detur vel promittatur, quod hic penitus reprobatur. aliud est post dedicationem paciscĩ de annuo reditu ex oblationibus ecclesiæ suggerente epo, & eius ecclesiæ presbyteris pro futuro: quod ibi fieri permittitur. H. contra 7. q. 1. eps. 1. ead. q. 1. non nocet. Sed dic q hic non fuit consecrata in forma ecclesiæ: & ideo debet consecrari. de conse. dist. 1. ecclesias. Vel dic in odium consecrantis hoc dici. simile 24. q. 1. pudenda. & ideo ita interpretatur Gratia. 1. §. his ita. ver. in detestatione. quia reuera est consecrata. — Consecratio an possit fieri interueniente promissione.
ITEM PECCATO. Casus. Hic pbat quòd vnus punitur pro alio temporaliter: & primo per historiam de Achan. Secũdo per historiã de Achab. Tertio per plagas Aegyptiorũ. Quarto per arcæ domini captioné. Quinto per historiã filiorũ Heli, quę habetur 36. distin. legant. Sexto per prophetas propter peccata populi captiuatos. — Punitur temporaliter vnus pro alio.
p Item peccato.] Hic probat, q vnus punitur pro alio temporaliter.

1.Reg.15. tus est, de anathemate dicitur tulisse. ¶ Item peccato Amalechitarum, animalia eorum iussa sunt interfici: quibus quia Saul pepercit, audiuit à Samuele [Nescis, quia peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus
Exo.9. idololatria nolle acquiescere?] ¶ Item peccato Aegyptiorum possessiones eorum grandinis tradita, iumenta, & primogenita eorum, morte consum-
1.Reg.4. ta sunt. ¶ Item peccato Israelitarum, arca Domini Philistæis tradita est. Si ergo quæ sensu carent, vt ecclesia, altare, arca Domini, lapides Hiericha vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine deuastantur; si ea, quæ vim intelligendi non habent, vt animalia Aegyptiorum, & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte; patet, quòd nullum excusat ignorantia criminis: maxime cum ex eo vtilitas deferatur ignoranti: veluti si quispiam de latrocinio, & rapina filio suo ignoranti diuitias congreget, non excusat filium ignorantia; quin post
Iosue.7. mortem patris cogatur reddere male acquisita [a]. ¶ Item peccato Achan [b]
1.Reg.4. plebs Israelitica in manibus hostium tradita est. ¶ Item peccato filiorum
Psal.77. Heli, populus in manu [c] Philistinorum corruit. ¶ Peccato quoque plebis electi eorũ sæpe sunt impediti, & tandem cũ eis propheta ducti sunt captiui.

3. His ita respondetur. Insensibilia, & irrationabilia peccato hominum vel execrantur, vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, sed causa sacramenti [d], vel detestatione peccati, vel flagella [e] delinquentium. Causa sacramenti, vt thesauri Hiericho [f], & animalia Amalechitarũ. Hiericho enim Luna interpretatur, & significat mũdum istum; Amalechitæ interpretantur lingentes sanguinem, & significant cupidos, & auaros, & dæmonas. Israelitæ interpretantur viri videntes Deum, & significant multitudinem sanctorum. Lapides ergo, & thesauri Hierico anathematizantur; animalia Amalechitarum [g] interfici iubentur ad examinandam [h] cupiditatem Israeliticæ plebis, & vt significaretur, quòd muri vitiorum, & huius mundi thesauri, qui per lapides, & thesauras Hiericho designantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarũ intelliguntur, non debent transire in sortem sanctorum. Animalia [i] vera Aegyptiorum [k], & possessiones eorum [l], & primogenita grandine, & morte consumpta sunt; vt in illis punirentur, quorum felicitate lætabantur: & vt daretur intelligi, quòd mundus peribit, &
Psalm.106. concupiscentia eius. Sed & terra Israelitarum in salsuginem versa est, &
1.Io.2. segetibus eorum imbres aduersi sunt, animalia eorum sterilitate, & morbo confecta sunt; vt auctorem suum, quem per beneficia cognoscere noluerunt, saltem inter supplicia sentirent. In detestationem [m] vero peccati, pecunia
Act.8. Simonis damnata est, cui dictum est [Pecunia tua tecum sit in perditionem: quia existimasti donum Dei pecunia possideri.] In detestationem quoque eiusdem criminis altare, & ecclesia [n], quæ per simoniam consecrantur, non tam consecrari, quàm execrari dicuntur: quia qui interuentu pecunia oleum consecrationis effundit, non consecrare, sed execrare dicen-

ter. primo per historiã de Achan. secundo per historiã de Amalechitis. tertio per plagas Aegyptiorum. quarto per arcæ captionem. quinto per prophetas propter peccata plebis captos.

a ¶ *Acquisita.*] Idem est de vsura. extra de vsu. cũ tu. & est ratio, quia in vitiũ succedunt parentum. ff. de diuer. & tempo. præscrip. cum heres. nam turpia lucra sunt ab heredibus extorquenda. ff. de calũ. l. in heredem. Arg. contra. C. ne ex delict. defun. l. vnica. sed de canonica æquitate semper tenetur, etiam si nihil ad eum perueniat ex maleficio, vt dixi 16. q. 6. si episcopum.

b ¶ *Achan.*] & nõne iã dixit de pc̃tõ Achan, sic: sed non de plebe.

c ¶ *In manu.*] ideo repetit, vt addat de populo, de quo nihil dixerat.

HIS ITAQVE. Hæc est tertia pars quæst. in qua dicitur quòd septẽ de causis aliqui puniuntur propter aliorũ peccata. Io. de Fãr.

Respondet Gratia. quod ita puniuntur vnus pro alio: hoc accidit vel ex causa sacramẽti, vel ex detestatione peccati, vel ex imperitia patientiæ, vel propter flagella eorum qui delinquunt opere vel consensu. & ad hanc quadrimembrem diuisionem præmissas historias competenter adaptat.

d ¶ *Sacramenti.*] idest, figuræ.

e ¶ *Vel flagello.*] aliter enumerat hic istos modos: & aliter exequitur in littera.

f ¶ *Hiericho.*] Historia. Legitur i libro Iosue, quòd Dominus anathematizauit vrbem Hiericho, & omnia quæ i ea erãt, præter metalla, quæ in primitias operũ Dei conseruabantur. Capta ciuitate Achan filius Charmi furatus est chlamydem coccineã, & ducentum siclos argenti, & regulam aureã quinquaginta siclorũ. & iratus est Dominus contra filios Israel. & cũ Iosue mitteret triamillia expugnatorum ad expugnandam ciuitatem Hai: ceciderũt ex eis xxxvj. homines: & ceteri fuerũt in fugam conuersi. Relatũque est Iosue prostrato in terram quòd populus aliquid tulerat de anathemate: & ideo illud acciderat populo. surrexit itaque ex præcepto Domini: & conuocato populo misit sortes per tribus: & cecidit sors super tribum Iuda. Secundo per familias: & cecidit sors super familiam Zare. Tertio sup domos: & cecidit sors super domũ Charmi. Quarto super capita: & cecidit sors super Achan: & dixit ei Iosue: Fili da gloriam Deo, et confitendo quid feceris. cumque confiteretur, iussit eum lapidari a populo: & familiam eius quam habebat comburi.

g ¶ *Amalechitarum.*] Historia. Legitur in primo libro Regum, quòd cum Saul ex præcepto Samuelis pugnaret cõtra Amalechitas, præcepit ei vt homines & animalia interficeret. percussit ergo Saul Amalechitas, & omne vulgus interfecit: & apprehendit Agag Regem pinguissimum: & pepercit ei & omnibus gregibus ouium & armentorũ, & vniuersis q̃ pulchra erant visu: nec voluit disperdere ea: quidquid fuit inutile & reprobum, hoc destruxit & demolitus est. Dixitque Dominus ad Samuelem. Pœnitet me fecisse Saulem Regem. venitque Samuel ad Saulem, & dixit: Quænam vox est gregum & armentorũ quæ resonat in aurib⁹ meis? Et ait Saul: Tulit popul⁹ oues & boues pingues ad sacrificandũ. dixitq; Samuel, peccasti: q̃a melior est obedientia quam victima. & ait Saul, peccaui. sed hac vice supporta peccatũ meũ. Rediit ergo Samuel cum Saule, & iussit Agag adduci Regem pinguissimum, & interfecit eum, & in frusta concidit.

h ¶ *Ad examinandam.*] idest, vt examinentur cupidi & non cupidis. Alia littera est, ad exterminandam.

i ¶ *Animalia.*] hic de flagello delinquentium. simi. 16. quæst. 1. reuertimini.

k ¶ *Aegyptiorum.*] Historia. Legitur in Exodo quòd cum Pharao nollet dimittere populum Israelem exire de Aegypto, percussit Dominus Aegyptum x. plagis, quæ in Exodo exponuntur.

l ¶ *Eorum.*] simile 16. q. 1. reuertimini.

m ¶ *In detestationem.*] Hæc est detestatio criminis.

n ¶ *Ecclesia.*] De conse. dist. 1. Arianorũ. & c. ecclesias. Ista duo c. male inducit Grat. q̃a Arianorũ ecclesiæ non cõsecrantẽ a catholicis in detestationẽ criminis: sed q̃a nõ fuerunt cõsecratæ in forma ecclesiæ: ergo melius potuisset inducere. I. ca. q. ecclesia q̃ pactiõe.

x San-

a ¶ *Sanctificationem.*] 1.ca.q.1.qui studet.
b ¶ *Carebant.*] idest, extra formam ecclesiæ consecrabant: t aliâs falsum esset.
c ¶ *Item populus.*] Hic addit quartam.

p ¶ *Addicta.*] 3. de pœnit. dist. 3. §. ecce.
q ¶ *Achab.*] Historia. Iste Achab fuit Rex Israel maritus Iezabel nequissimæ mulieris: cuius filiâ duxit in vxorem Ioram Rex Iuda filius Iosaphat: cuius filius nepos & pronepos, scilicet Ochozias, Ioas, & Amazias, qui & ipsi succedentes sibi inuicem reges Iuda fue-

dus est. Hinc est, quòd beatus Gregorius ecclesias ab Arianis consecratas iterum consecrari præcepit: quia sanctificationem[a] *consecrationis, quæ non nisi in fide trinitatis perficitur, præstare non poterant, qui fide carebant*[b]. *Arca vero, & propheta peccato suorum ciuium hostibus traditi sunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti sunt, non in pœnam criminis, sed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc passi sunt.* ¶ *Item populus*[c], *qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hostium traditus est, significat subditos corporaliter flagellari, vt inter ipsa flagella, peccata prælatorum feriantur: sicut Achan sorte deprehensus, lapidibus obrutus est:* De consec. dist. 1. c. Arianorum.

Sic & nauicula Ionæ[d] *periclitatur, vt fugitiuus sorte deprehensus fluctibus immergeretur.* Ionæ 1. *Aliquando pro meritis*[e] *prælatorũ deprauatur vita subditorum, vt prælatis suis subditi fauentes ad malum cum eis simul corruant: sicut filij Israel diu portantes*[f] *peccata sacerdotum, tandem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item Dauid*[g] *populum numerauit: quo peccato gladius Domini desæuit in populum.* 2. Reg. vlt. *Sed in lata*[h] *gente gloria regis est, in diminutione plebis contritio principis.* Prou. 14. &c. 70. *Qui ergo de numerositate suæ gentis superbiuit, iure in eius diminutione*[i] *punitus est.* ¶ *Item paruulos*[k] *Sodomitarum non excusauit ignorantia, quin pro paterno scelere cælesti igne consumerentur: sed igne hoc pœna illis diminuta est; quibus successio paterni sceleris est adempta.* Gen. 19. *Pariter*[l] *etiam demonstratum est peccatis parentum paruulos aliquando corporaliter flagellari*[m]. *Illud idem intelligendum est de paruulis, qui peccato Dathan, & Abiron viui descenderunt ad inferos.* Num. 16. ¶ *Item Cham peccante, Chanaam*[n] *filius eius maledicitur:* Gen. 9. *Giezi delinquente, lepra transmittitur ad posteros.* 4. Reg. 5. *Iudæis clamantibus [Sanguis eius super nos, & super filias nostras] etiam reliquiæ eorum*[o] *pœna mortis Christi addicta*[p] *sunt.* Matth. 27. *Achab*[q] *quoque peccante posteri eius*[r], *regni solium amiserunt:* 3. Reg. 21. *& qui de eius semine in regno Iuda nati sunt, vsque ad purgatam labem illius familiæ, à genealogia Domini sunt exclusi.* Hieron. ad c. 1. Matth. *Odium quoque Esau*[s] *(vt Malachias testatur) transiuit ad Idumæos.* Malach. 1. *Ex quibus omnibus colligitur, quòd ignorantia peccati non excusat aliquem.* ¶ *Sed his exemplis*[t] *non probantur teneri peccato aliorum; nisi imitatores nequitiæ eorum. Quicumque enim de semine Esau, & ceterorum ad Deum conuersi paternam malitiam detestati sunt; non odium, sed Dei clementiam experti sunt.*

Item vt Ambrosius ait sermone vndecimo.

ET NAVICULA. Casus. Nũc redit Gratianus ad propositũ, vt probet alios puniri pro peccatis aliorũ. Et primo per exemplũ Ionæ. Secundo per peccatũ Dauid populũ numerãtis. Tertio per paruulos Sodomitarũ. Quarto per paruulos Dathan & Abiron. Quinto per Chanaã, qui patre peccante factus est seruus. Sexto per successionem Giezi. Septimo per reliquias Iudæorũ. Octauo per quattuor successores Achab. Nono per Idumæos, qui descenderunt ab Esau.

d ¶ *Ionæ.*] Historia. Legitur i Iona, q cũ vellet Dominus Ionã mittere in Niniuẽ, vt prædicaret: surrexit Ionas vt fugeret à facie Domini in Tharsis: & descendit in Ioppem, & intrauit nauẽ euntẽ in Tharsis, & descendit ad inferiora: & dormiuit sopore graui. cũ autem tẽpestas immineret, miserunt sortes vt scirent cur hoc accideret: & cecidit sors super Ionã. At ille dixit ad eos: mittite me in mare: q propter me hoc accidit vobis, & miserũt, & statim cessauit tempestas.

e ¶ *Pro meritis.*] 1.6.q.1. ex merito 1.2. quæst. 7. c. 1.

f ¶ *Portantes.*] idest, tolerantes.

g ¶ *Dauid.*] Historia. Legitur in secundo libro Regum, quòd Dauid præcepit Ioab principi militiæ vt populũ numeraret: numerauit ergo, & dedit numerũ Regi: & factus est sermo Domini ad Gad prophetam dicens: Vade & loquere ad Dauid. hęc dicit Dominus: Elige vnum de tribus quod volueris: aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies inimicos tuos, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Cum autem Dauid vltimum elegisset, misit Dominus pestilentiam in Israel à mane vsque ad tempus constitutum: & mortui sunt de populo extra Hierusalem lxx. millia hominum. cumque extendisset Angelus manum suam super Hierusalem vt percuteret eam, aperti sunt oculi Dauid: & videns Angelum exclamauit dicens: Ego sum qui peccaui: conuertatur obsecro manus tua super me, & contra domum patris mei. Tunc autem pepercit ei Dominus, & iussit Angelo vt manum suam contineret.

h ¶ *In lata.*] hoc soluit statim.

i ¶ *In diminutione.*] Arg. q in eo punitur quis, in quo deliquit. 1.17.q.4. frater. 1.16.q.1. reuertimini. 1.12.q.2. de viro. & cap. quis & humanis. 2. dist. 81. valet.

k ¶ *Paruulos.*] historiam habes 42. dist. §. 1.

l ¶ *Pariter.*] hic habetur alia responsio.

m ¶ *Flagellari.*] licet etiam in eis crimen paternũ nõ timeretur.

n ¶ *Chanaam filius.*] & ideo maledixit Chanaam, & non Cham, quia Dominus benedixit ei: & ideo non fuit ausus ei maledicere: vel ratio in lege est, vt §. quod meus cau. isti quidem.

o ¶ *Etiam reliquiæ eorum.*] idest, isti addicti sunt pœnæ propter mortem Christi

fuerunt, in generatione Domini à Matthæo prætermittuntur: sed à Ioram transitum facit ad Oziam, qui fuit quartus post eum: quia dictum fuit per prophetam in throno regni, quemquam non esse sessurum de domo Achab vsque ad quartam generationem. quod intelligendum est de merito vitæ: quia tres præcedentes fuerunt reges, sed tamen mali fuerunt.

r ¶ *Posteri eius.*] Euangelista enim transitũ facit à Ioram vsque ad Oziam: qui fuit quartus post eum: quia dictũ erat per Heliam prophetã in throno regni quemquam non esse sessurum de domo Achab, nisi in quarta generatione. tamen illi tres qui omissi fuerunt, bene sederunt in throno: sed dicuntur non sedisse ex merito vitæ.

v Vnde dic exclusi. i. prætermissi à Matthæo in euãgelio: vbi isti inter alios non cõnumerãtur. Arc.

s ¶ *Esau.*] Historia. Legitur in Genesi, q Dominus Iacob dilexit: Esau autem odio habuit. Esau autem dictus est Edom: vnde & Idumæi, qui ab ipso nati sunt: ad quos testante propheta Malachia transiuit odium Domini.

s ¶ *Esau.*] qui alio nomine dicitur Edom. Inde dicũtur Idumæi, quasi Edomęi.

ADDITIO. Ad istos testante propheta Malachia transiuit odiũ Domini. Etenim de Esau legitur ibidem quòd Dominus dilexit Iacob: Esau autem odio habuit. Archid.

SED HIS. Casus. Respondet illos pro peccatis aliorũ puniri, qui sunt imitatores nequitiæ ipsorum: alias non.

t ¶ *Exemplis.*] scilicet postremis de Cham, Giezi, Achab, Esau. Ioan. de Fant.

perbatur

Turbatur nauicula.] Casus. Adhuc ostendit quod iustus punitur pro impio, vt Petrus pro Iuda: sed illa turbatio non fuit peccati coinquinatio, sed temporalis persecutio, & ita prædictis auctoritatibus non probantur simoniaci pro quibus ignorantibus pecunia data fit. Tur.

per al'os, dum tamen habuerit copiam iurisperitorum, vt ff. de iur. & fac. ign. regula & ff. de bo. po. in bonorum in cum de bona fide agit, non est de iuris apicibus disputandum, vt ff. man. si a se suscep. quã. & hæc vera sunt nisi sint milites, rustici, minores, & mulieres. illos enim excusat iuris ignorantia. Item iuris ignorantia si est de damno vitando, excusat, si est de lucro capiendo, non, vt ff. eo. iuris. Si quæras ergo quæ sit differentia inter has quatuor personas, & inter alias quantum ad ignorantiam iuris, cum nulli noceat in damno vitando, vt d. l. iuris. dic quod licet omnibus alijs noceat in lucro, non tamen istis: alias non esset aliquod speciale in istis. Sed tamen not. differentiam inter istas quatuor, quia non concedo quod mulieribus & rusticis noceat in lucro, nisi vbi expresse inuenitur, quod not. quandoque, vt C. eo. si emancipata. alias vbi expresse inuenitur. sed vbi non inuenitur expressum, non subuenitur eis. Subuenitur enim eis in Velleiano, & in alijs casibus not. C. eo. l. vlt. Sed militibus & minoribus vbique subuenitur, nisi vbi expressum inuenitur quod non sit subueniendum. Item ignorantia iuris ciuilis siue canonici nocet omnibus in damno vitando, vt in temporalibus præscriptionibus:

C. XII.

24. q. 1. c. non turbatur.

Tvrbatur [a] nauicula Petri, in qua erat Iudas: quia, qui suis meritis erat firmus, turbatus est alienis.

Huius etiam capitis sententia sumpta est ex sermone xi. Ambrosii, & lib. 5. c. 5. comment. ad c. 5. Lucæ. Ipsa autem verba habentur infra 24. q. 1. c. non turbatur.

Ignorabat autem Petrus peccatum Iudæ. Non ergo ignorantia excusauit illum. Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio, sed corporalis persecutio intelligitur: quia meritis malorum nonnumquam adeo premuntur boni, vt eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data est. Non ergo potest probari ipse reus criminis, cuius non habuit conscientiam.

Notandũ quoque est, quòd nõ omnis ignorãtia [b] aliquẽ excusat. Est enim ignorãtia, alia facti, alia iuris. Facti, alia est eius facti, quod oportuit eũ scire: alia, quod nõ oportuit eũ scire. Quod nõ oportuit eũ scire, sicut Apostolus ait [Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam, & vultis ire, quidquid vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit [c] hoc idolis immolatum est, nolite comedere [d].] Ecce quod vocatum ad cœnam non oportuit [e] scire carnes sibi appositas fuisse idolis immolatas. Quod oportuit eum scire, sicut ignorantia Iudæorum [f], & reliquorum infidelium qui ea, quæ à prophetis de Christo fuerunt prænunciata, adhuc ignorant esse completa: vnde à Iudæis adhuc expectatur venturus. Hæc neminem excusat. Item ignorantia iuris, alia naturalis, alia ciuilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis [g] est. Ius vero ciuile alijs [h] permittitur ignorare, alijs non. Iuris ciuilis ignorantia nemini obest in damno vitando, si negotium [i] inde contigerit, vt si minor pecuniam dederit filio familias [k], repetit: in maiore vero quasi delictum est [l]. Item si successionem etiam tibi maiori delatam cum alio, sine iudice [m] diuidas, putans testamentum iure subnixum, cum non esset, solidam successionem obtinebis: vel si id, quod nullo iure debuisti, aut iure naturali [n] non debuisti, sed ciui-

1. Cor. 10.

a Turbatur.] 24. q. 1. non turbatur. & 7. q. 1. aduersitas. & de consecra. dist. 1. in sancta.

NOTANDVM Hæc est quarta pars quæstio. in qua distinguit inter ignorantiam iuris & facti. Io. de Faut.

Casus. Hic innuit Gratian distinctionẽ. Ignorãtia alia facti, alia iuris. Facti, qđ scire non oportet, vt si apponatur tibi ignorantia idolothitũ ad comedendũ: facti, qđ scire oportet, vt eorum quæ dicta sunt per prophetas de aduentu Christi. Ignorantia iuris, alia iuris naturalis, quæ omnibus adultis dãnabilis est. Alia iuris ciuilis, quæ in dãno vitando nulli nocet. In tali casu, scilicet, si minor filio familias pecuniã dederit, mutuã repetit: sed maior non repeteret: vel si talis casus incidit vt successionẽ sine iudice diuidas cũ alio, quem putabas coheredem, cũ non sit: vel si soluas per errore, vel promittas pecuniam indebitam iure naturali tantum, vel tam iure ciuili, quam naturali: sed in delictis ignorantia iuris nullum excusat.

b Omnis ignorantia.] Est ignorantia facti, & ignorantia iuris. Ignorantia facti semper excusat, siue ignoret de alieno facto, siue de proprio, dummodo probabilis sit. Ignorantia proprij facti excusat, vt 34. q. 2. in lectũ. & 1. q. 1. si qui a simoniacis. magis tñ excusat error in alieno facto quàm proprio: quia probabilis est ignorantia in alieno facto, vt ff. pro suo. l. vlt. sed non est verisimile quòd quis dubitet siue erret de proprio facto, vel de propria re, vt C. de rescin. ven. quisquis. Licet autem sit ignorantia de alieno facto: dum tamen non sit probabilis, non excusat, vt 12. q. 2. qui de humanis. 16. dist. quod dicitis. ad hoc autem vt quis probabiliter dicatur errare, non requiritur quod sit nimis scrupulosus & diligens & curiosus in inquirendo: nec quod sit nimis negligens & dissolutus non inquirendo, vt ff. de iur. & facti ignor. nec supina. Ignorantia iuris, alia est iuris naturalis, alia iuris canonici siue ciuilis. Ignorantia iuris naturalis neminem excusat, quia ius naturale interdicit in vitio decipere, vel decipi, vt 16. q. 1. si cupis. & C. de in ius vocan. l. 2. & de hac ignorantia dicitur: Ignorans ignorabitur. 37. dist. si vis. 38. dist. qui ea. Ignorantia iuris canonici siue ciuilis neminem excusat, vt 38. dist. si in laicis. & c. quæ ipsis. & hoc intellige cum ita tale est, quod aliquis de facili per seipsum scire potuit, vel etiam

quia præscriptio introducta est ad rigorem iuris conseruandum. idem est in constitutione, si quis in tantam. C. vnde vi. Hug.

c Dixerit.] Ar. quod ad dictum vnius statim aliquis teneatur & possit credere, vt 11. q. 4 innoces. De hoc not. 23. q. 4 quam magnum. & 11. q. 3. non solum in princ.

d Nolite comedere.] expressa ergo nocent, non tacita: arg. ff. de condi. & demonstrat. nonnumquam. & ff. de euict. seruus venditor. diuersa est enim causa voluntatis expressæ, & eius quæ inest. ff. de verbo. oblig. cum qui certarum.

e Oportuit.] hæc non excusat, cum sit iuris naturalis. 38. dist. quamuis.

f Iudæorum.] hæc ignorantia iuris etiam dici potest, eo quod ignorabant prophetas: quia si eos intelligerent, non ignorarent facta eorum, id est, Christum natum.

g Damnabilis.] velut de patronis absque venia impetrata in ius non vocandis ab eorum libertis: nec enim in ea re parcendum est rusticitati, cum naturali ratione huiusmodi personis honor debeatur, vt C. de in ius uocand. l. 2.

h Alijs.] non in lucro captando, quia in damno vitãdo omnibus. ff. de iur. & facti ignor. l. iuris ignorantia.

i Negotium.] id est, si erras in cõtractu: nam alter est in maleficio, in quo nec etiam minor excusatur. C. si aduer. delic. l. 1. & 2.

k Filio familias.] maiori. nam tunc potest repetere. ff. de senat. Macedonian. si autem filius familias minor esset, non repeteret: si consumpta esset uel deperdita. ff. eo. tit. si minor.

l Quasi delictum est.] ff. ad Mace. l. 2. & bene dicit, quasi delictum nam si vere esset delictum, nec minori subueniretur.

m Sine iudice.] secus si per iudicem. ff. fam. ercis. cum putarem. & hoc cum ad eius confessionem eius iudex secutus est, ita alias repetere posset. C. de iur. & facti igno. si post.

n Iure naturali.] cũ quis soluit ī debitũ, aut indebitũ est iure ciuili tantũque est illud qđ potuit per Falcidiã retinere. C. ad le. Falc. error. hoc si per ignorantiã facti soluit, repetit. C. de. iur. & facti ignorãtia quis. C. ad le. Fal. error. Si per ignorantiam iuris soluit, non repetit, vt in legibus prædictis, nisi a minore, uel muliere, uel alia

 persona

Ignorantia est duplex. scilicet facti & iuris.

Ignorantia iuris est duplex.

De hac materia not. 17. dist. in sum.

Leo istis iuris quattuor genera personarum excusat.

Sub. q. propter rei pub. occupationem castris, quos magis arma vult scire imperator quàm leges. Arch.

Cũ ista gl. concor. l. si. & ibi Bar. C. de iur. & facti ign. & Fulg. in l. iuris. C. qui admit. & est de mente Bal. in l. 1. in ver. quæ gl. C. de iur. & facti ign. & pone per doct. modern. in l. 1. 9. natura. tio. ff. de ope. no. nũc. post Bal. ibi in vis. col.

Liberti patronũ in ius sine venia vocantes rusticitati parcendum non est.

Subuenitur quatenus in Velleiano &c. ff. de minori. anni lium. Arch.

Indebitum per errorem solutum an possit repeti.

persona priuilegiata soluat. ff. de pro. cũ de indebito. §. si aũt. & ff. de condi. indeb. interdũ. aliàs indebitũ aut est de iure naturali tm̃, quale est illud ad qđ per chirographũ obligamus, vt spe futuræ numerationis, aut indebitum vtroq; iure. In his duobus casibus quacunque ignorantia soluat, repetit. ff. de cond. inde. indebitam. & ff. de proba. cũ de indebito. aut per exceptionem tantum, & tunc si temporalis est exceptio: dum tamen sit certum debitum, non repetit. ff. de condi. inde. sub conditione. l. tam & maritus. Si autem est perpetua & fauorabilis, hic quacumque occasione soluit, repetit. C. ad Velleia. quamuis. ff. de condi. indeb. q ex ceptionem. Si est odiosa, vel sciens soluit, vel ignorans. si ignorãs: aut ius, aut factum. his duobus casibus non repetit. ff. de condi. inde. qui exceptionem. aliàs si rigore iuris conseruandi gratia est exceptio introducta: hic sciens si soluit, non repetit. ff. de condi. inde. Iulianus. si ignorans, repetit sm̃ Piscum, cum illa exceptio sit perpetua, & non odiosa. Alij vero ℥. nam & post sententiam remanet debitum naturale: quia snĩa de iure ciuili est, & ideo ea quæ iuris naturalis sunt, tollere oõ potest. quare si soluat, non repetit: arg. ff. de cond. indeb. Iulianus. Si autem dubitatur an temporalis, an perpetua, hic repetit. ff. de condic. indeb. sufficit.

sacris ordinibus propter hoc non debent repelli. In secunda dicit q qui adulti sibimet emerunt ecclesias, illis repudiatis de misericordia poterunt in alijs ecclesijs in suis ordinibus ministrare. q si ad alias transire non poterunt, in eis de misericordia poterunt in minoribus ordinibus ministrare: ita q ad maiores non ascendant. In tertia

Sub. debitum vtroque iure, sed indebitũ per, &c.

Sub. nisi factum per errorem facti non iuris. ff. de cond. ind. in dic. ff. mã. fideiussor. §. non male. secundũ. Io. de Fanto.

Insti. de in his natu. §. vlt.

li, tamquam ex chirographo soluas, aut promittas, repetis [a] non ita, si delictum. Nam si putas rem suam sibi per legem licere rapere, incidit in constitutionem [a] illam codicis lib. 8. titulo, vnde vi. tit. 4. le. 7.

[Imperator Valentinianus Augustus.]

PALEA. C. XIII.

SI quis in tantam furoris audaciam peruenerit, vt possessionem rerum apud fiscum, vel apud quoslibet homines constitutarum ante euentum † iudicialis arbitrij violenter inuaserit; dominus quidem cõstitutus, possessionem, quam abstulit, restituat possessori, & dominiũ eius † rei amittat: Sin vero alienarum rerum † possessionem inuasit, non solum eam possidentibus reddat, verumetiam æstimationem earumdem rerum restituere compellatur.

† al. aduentum

† al. einsdem

† al. alienam possessionem

a Constitutionem.] In plerisque vetustis codicibus legitur, incidit in constitutionem, si quis in tantam. reliqua vacant.

In hoc autem non fuit ignorantia iuris, sed facti, & illius, quod non oportuit eum scire. A reatu ergo criminis eum ignorantia excusat paterni delicti: quod & si oportuisset eum scire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat [b].

QVÆSTIO V.

QVod vero [c] quinto loco quæritur, an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ordinatione, quam paterna pecunia est assecutus; auctoritate Vrbani definitur; qui scribẽs de simoniacis ait inter cetera in concilio Placentino, c. 5. & sequentibus, itemque in concilio Romano.

§ De paruulis, qui c[illegible] parentum, ecclesias emunt. C. I. Ans. l. 7. c. 109.

QVicumque sane cupiditate parentum, cũ adhuc paruuli [d] essent, ecclesias, vel ecclesiarũ partes [e] per pecunias adepti sunt, postquàm eas omnino dimiserint, si canonice in eis viuere voluerint pro magna [f] misericordia ibidẽ eos esse cõcedimus [g]: neque pro hoc facto a sacris ordinibus remouemus, si aliàs digni inueniantur. ¶ Illi vero, qui per seipsos, cum iam maioris essent ætatis, nefanda ducti cupiditate eas emerunt, si in alijs [h] ecclesijs canonice viuere voluerint, seruatis proprijs ordinibus pro magna misericordia [i] ibi eos ministrare permitimus. Quòd si ad alias fortassis transferri non potuerint, & in eis canonice viuere promiserint, minoribus ordinibus contenti ad sacros ordines [k] non accedant; salua [l] tamen in omnibus Apostolicæ sedis auctoritate. ¶ Si qui tamen ante emptionem [m] catholice or-

C. 5.

C. 6.

C. 7.

a ¶ Repetis.] hoc tamẽ intra biennium, & hoc cum promittit spe futuræ numerationis.

b ¶ qui. ¶ Poterat.] Et ita dupliciter eum excusat.

QVod vero.] Hæc quæstio diuidit in tres partes. In prima parte probat, q filij non possunt tenere beneficiũ emptum a patre cum erat puer. Secunda ibi, Hoc autem. Tertia ibi, Ex hoc. Io. de Fant.

CASVS. Hic intitulat quinta q̃stio, qua quærit an liceat ei esse in ecclesia, vel fungi ea ordinatione, quã paterna pecunia est assecutus ignoranter. De primo casu quid iuris sit, dr̃ in primo capitulo. De secundo dicitur in capitulo, præsentium.

c ¶ Quod vero.] Huius quæstionis duo sunt articuli. Primus an liceat illi esse in ecclesia, quã paterna pecunia eo ignoráte est assecutus. Secundus est, si pr̃ ei nõ emit ecclesiam, sed ordinẽ, an liceat ei illo ordine fungi. De prima quæstione dicas, q postquam ecclesiã dimisit ex gratia potest ibidẽ manere, vt j. c. 1. & extra de simo. de regularibus. In fa dico, q si per patris pecuniam adeptus est ordinem, ita si q simonia non fuit in ordinante, postquam ordini renũtiat, põt eodem ordine ex misericordia fungi, vt j. ea. c. vlt. si autẽ ipse dedit, vel simoniæ conscius fuerit, tunc distinguit. aut accepit ordinẽ vel dignitatẽ aliquam, vel aliquod beneficiũ ecclesiasticũ. si ordinem vel planonẽ, deponit, nec debet secum dispensari, vt s. ea. q. 1. erga. & c. si qs neqs. & j. q. 7. si qs omnẽ. & c. sequẽtis. si vero ecclesiam vel pbendam vel simile beneficium, de iure deponit, vt s. ea. q. 1. presbyter. sed ex dispensatione post renuntiationem potest in eodem beneficio manere, vt j. c. prox. Io.

Ecclesiam à parte emptã verũ quis possit retinere.

Ordine quẽ pater emit, an quis possit fungi.

QVicumque.] CASVS. Hoc c. diuidit in tres partes. In prima dr̃ q quidã paruuli fuerunt quibus ignorantibus parentes emerunt ecclesias, de quibus dicit Vrbanus, q post renuntiationem possunt ex misericordia in eisdem ecclesijs tolerari, & a

In tertia dr̃, q si ante canonice ordinati postea ecclesias emunt, eis dimissis in eisdem poterunt de misericordia tolerari: sed in eis prælatoras non habebunt. Secunda pars incipit ibi, Illi vero. Tertia ibi, Si qui tamen. Sequens §. cum seq. c. patet.

d ¶ Paruuli.] hic præsumitur pro ætate. s. q. 4. placuit.

e ¶ Partes.] id est, præbendas. & sic non est contra 21. q. 2. sicut. extra de præben. maioribus.

f ¶ Pro magna.] & de iure: cum enim non peccauerint isti, nõ sunt priuandi ordinibus suis. arg. j. §. ex hac.

g ¶ Concedimus.] vt & primum locum ibi obtinere possint, & illud, ibidem, nõ respicit nisi quod sequitur in fi. c. secundum vnum intellectum.

h ¶ Si in alijs.] hic præsumitur contra ætatem, vt j. ea. q. 7. qui in qualibet. s. dist. 81. valet. contra s. ea. q. 1. si qui a pseudo episcopis. sed ibi illam ecclesiam licite fuerat adeptus.

i ¶ Magna misericordia.] nam ex rigore iuris omnino deponi deberent. vt s. ea. q. 1. presbyter. & 7. q. 1. præsentium. & c. sancitum est. & vere de misericordia, nã de iure non potest: & ideo hac misericordia digni sunt q alieno laborãt vitio. C. de natu. lib. l. legem.

k ¶ Ordines.] id est, ad ministerium sacrorum ordinum, quos tamen post emptionem ecclesiæ receperant, & ita grauatur eorum poena in ecclesiarum emptione.

l ¶ Salua.] vt scilicet Papa possit dispensare si velit: vel hanc reuocet, si iterum ei videbitur expedire.

m ¶ Ante emptionem.] arg. superueniens delictum, vel nouam causam, non vitiare legitime factum. 30. q. 1. nosse. & c. dictũ. & s. dist. 55. præcepta. 32. q. 7. c. 2. qui. J. ea. q. 7. si quis omnem. contra

Delictum superueniens non vitiat legitime factum.

a ¶ Permos

a ¶ *Permittantur.*] in eadem ecclesia. hæc est differentia inter istū casum & secundum.
ADDITIO. Ad hoc. ff. de verb. obli. pluribus. §. vlt.
b ¶ *Nisi.*] istud, nisi, respicit duos articulos. nam in primo casu bene potest ex dispensatione singularem locum obtinere, sed male ordinati

nō habuit per pecuniam, eo & ordinatore ignorantibus.
f ¶ *Dimiserint.*] hoc idem habes extra de simo. de regularibus.
g ¶ *Reportare*] nam ex alieno dolo alius lucrum deportare non debet. ff. de eo per quem fac. erit. l. vlt. 2. rel. & hoc verum est, nisi in casu. extra de simon. nobis. scilicet per fraudem alterius.

dinati sunt, cum ea, quæ emerunt, dimiserint, & uitam canonicā egerint, in suis gradibus permittantur[a]: nisi[b] forte eiusmodi ecclesia sit, vt ibi primum[c] locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel præpositurae[#] locum in emptis[d] ecclesijs eos habere non patimur.

a ¶ Partes.] *In concilio ipso legitur*, beneficia, *sed ob glossam non est emendatum*.
b ¶ Præpositurae.] *In concilio subiungitur*, vel officij.

2 *Hoc autem eum non in præiudicium canonum, sed ex misericordia dispensatione dixisse, ex epistola eiusdem colligitur missa Vitali presbytero in hac verba.*

¶ In dignitate seruanda simoniacis misericordia potest impendi, si eos vita commendat. C. II.

EOs, qui ecclesiam emerunt, si persona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet, vt in canonijs† , vel monasterijs regulariter viuat, in sui honoris officio, misericorditer condescendendo, ministrare concedimus; absque tamen[e] sanctorum canonum præiudicio.

† al. canonicis

¶ *In libro manuscripto decretorum Pontificum hic canon citatur ex Nicolao ad Vitalem presbyterum Pruniensem.*

3 *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quòd ignorantia tales excusat à reatu criminis, vt supra dictum est, non à fructu emptionis; cum in ecclesiis, quas parentum pecunia adepti sunt, non nisi postquam eas omnino dimiserint[f], & ex misericordia, ibidem eis esse conceditur. In quo patet; quòd & si illis ignorantibus simoniæ peccatum sit admissum, fructum tamen paternæ emptionis reportare[g] non possunt. Quòd vero à crimine excusentur, hinc patet; quia pro hoc facto à sacris ordinibus non remouentur. Si enim illius criminis participes essent, ad sacros ordines conscendere non possent. Illud idem intelligendum est de eo; qui per pecuniam est adeptus sacerdotij dignitatem, non episcopo, sed cuidam ex principibus eius datam: vtroque tamen, ordinatore videlicet & ordinato, hoc ignorante.*

Vnde Vrbanus secundus scribit Alberto Metensi episcopo.

¶ De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit non episcopo, sed vni principum eius. C. III.

PRæsentium[h] portitorem, quem parentum incuria[i] per pecuniā non episcopo, sed cuidam[k] principum eius datam, inuitum[l] sacerdotij dignitatem obtinuisse significasti; licet sancti canones deponendum esse testentur; tamen, quia culpam[m] istam[n] nesciens, & coactus commisit, & quia ab eodem ordine vt deponeretur, supplicauit[o] vltroneus; ex consideratione discretionis (quæ mater est omnium virtutum) magis, quàm ex rigore canonum, misericordiæ viscera adhibendo, ipsum in eodem ordine esse fraternitati tuæ consulimus: ita tamen, vt si † ecclesia illa cui deseruit †, sacerdotū penuriam non patitur, suspensus à sacerdotali officio permaneat: Quòd si fortasse ecclesiæ vtilitas exegerit, vt curam regiminis assumat, liceat ei ex concessione sui episcopi, fratrumque[p] obedientia sacerdotali officio fungi.

† al. quia
† al. deseruiuit

PRæsentium.] CASVS. Data pecunia cuidā amico, vel familiari principis episcopi, quidā ordinatus est presbyter ab epō vtroque ignorante pecuniā esse datā, qui presbyter ex quo factum cognouit, rogauit epm vt eū deponeret. vnde Papa epō super hoc consulēti rescribit dicens, ꝗ ex misericordia (licet de rigore deberet deponi) toleretur in eodē ordine: & si ecclesia in qua deseruit, nō habet penuriā sacerdotū, a sacerdotali officio cesset. Sed si vtilitas ecclesiæ exegerit, vt locū regiminis accipiat, poterit de licentia episcopi sacerdotale officium exercere.
h ¶ *Præsentium.*] tria pro illo faciūt: coactio accipiendi illum ordinem, scilicet sacrum, spontanea confessio, renuntiatio. Duo faciunt contra, detestatio criminis, & disciplina ecclesiastica.
i ¶ *Incuria.*] i. negligētia, vel stultitia, vel ignorantia iuris.
k ¶ *Cuidam.*] idem si episcopo. s. ead. q. 1. statuimus.
l ¶ *Inuitum.*] id est, coactum a parentibus, vel inuitum postquam sciuit.
m ¶ *Culpam.*] nō sermonis improprietatē. nam exponitur, culpā, id est, defectum. s. dist. 56. c. vlt.
n ¶ *Istam*] hic colligere rationē cū quis obijcit aliquid esse culpā. non ꝗ culpa sit, sed solet esse sic 15. q. 1. c. mulier.
o ¶ *Supplicauit*] vnde mitius cū eo agendum fuit. s. 12. q. 1. non dicatis. s. dist. 50. quia te. C.

dicit ꝗ hoc dicit: nā cū vltimo magis dispēsat quo ad executionē ordinis, ꝗ̄ cū medio. vnde istud, nisi, refertur ad primū membrum cap. Ego cum H. dico, ꝗ istud, nisi, respicit oēs tres casus pdictos. nā in nullo ipsorū primum vel singularem locum in empta ecclesia poterit obtinere, vt in si c. dicitur manifeste. Phi. additio est.
c ¶ *Primum*] arg. extra de si. ex insinuatione. & intelligūt quidam hoc tantum de prælatione. H. intelligit de qualibet dignitate: quia nec archipresbyter, nec decanus.
d ¶ *In emptis.*] s. 12. dist. nos consuetudinem.
HOC AVTEM. Hæc est secunda pars quæstio. in qua dicitur, ꝗ de rigore debēt deponi simoniaci quocūq; modo. Io. de Fā.
e ¶ *EOs quis.*] ¶ *Absque tamen.*] s. distin. 55. priscis. quasi non de iure communi, sed ex dispensatione.
EX HAC. Hæc est tertia pars qō. in qua dicitur, quòd si ordinatus fuerit inuitus simoniace eo ignorante, cum eo dispensatur. Ioan. de Fant.
CASVS Infert Gratia. ex illa auctoritate, quicumque, ꝗ ignorātia excusat tales, cum possint ad sacros ordines ascēdere, sed à fructu emptionis nō excusantur. Idē intelligitur de eo, ꝗ sacrū ordine tu. vel cura. vec. cōducāt. l. vna. Sed nonne male rogabat, cum depositum sequatur infamia. ff. de his qui not. infam. l. 2. §. ignominiæ. nec etiam quis deponi debeat nisi proximo crimine. 81. distin. Apostolus. Dic ergo, rogauit vt deponeretur, id est, ab executione suspenderetur.

Infamia sequitur depositum.

p ¶ *Fratrumque.*] & sic episcopus in tali casu dispensare non potest sine cōsensu & auctoritate fratrū. ar. 15 q 7. eps nullius. nā in oi dispensatione cōsensus capituli requirēdus est. præterea per c. istud no. dispensari circa simoniā commissam in ordine. nam si ipse ordinatus dedit pecuniā vel alius: dummō dei epo, non poterit eps hoc casu dispēsare. & hoc notauit cum dixit, nō epo. q. d. secus si epo esset data. vnde strictior erit epi potestas dispensandi in simonia commissa in ordine, ꝗ̄ in beneficio. s. ea. q. c. 1. sed hoc non admitto. vnde dico, ꝗ siue simonia fuerit cōmissa in ordine, siue in beneficio, dum tamen epo fuerit data pecunia, ꝗ eps non possit dispensare: sed in hoc dico esse differentiam, ꝗ si episcopo data fuerit pecunia pro beneficio: tunc non eps, sed quilibet superior possit dispensare siue in illo beneficio, siue in alio, secundum eū modum qui traditur s. ea. c. 1. Sed si fuerit episcopo data

Episcopus an dispēsare possit in simonia ordinis vel beneficij.

pecunia pro ordine, tūc non possit secū dispensari nisi à solo Papa [1], vt s.q.1.erga. & c. si quis neque. & j.q.7. si quis omnem. & c. requiritis. Illud autem expeditū est, q eps vel capitulū pōt dispēsare cum eo qui ignoranter est adeptus beneficium ēt simoniace, vt extra de simon. ex insinuatione. Io. Quid autem iuris hodie ser uetur, dixi per decre. s. q.3. multis. in vlti. gl. B.

venditorum. Sequens. §. planus est, & multum vtilis est, & per te videbis.

n [Renuit.] dum tamen non esset perseuerans: quia si semper esset inuoluntarius, non esset cogendus, vt 74. distin. ista. sed faciendum est, vt de nolente fiat volens [b], & sic licite ordinatur, vt 23. q.4.

Ray. dicit q cū eo qui recipit simoniacum benefi cium, postquam resignauit in executiōe ordinū post legitimam pœnitentiam potest eps suus si ab illo sit peccato immunis, aliquin metropolitanus de bita discretione adhibita in pœnitentiali iudicio dispēsare. Arch.

De hoc 7. q.1. scias. ibi videas. & cas eps de loco.

QVÆSTIO VI.

[Q]Vid verò [a] de his fieri debeat, qui ignoranter à simoniacis ordinati sunt (quod sexto loco quæsitum est) supra, in capitulo videlicet Vrbani, quod sic incipit [Si qui à simoniacis, &c.] requiratur. Nunc autem [b] de illis quæritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt; sed pro electione, vel vt decretum electionis fiat, vel vt subscriptione firmetur, vel vt electioni non resistatur, aliquibus præmia largiuntur, an eorum electio vitiosa sit iudicanda. Non enim videntur spiritus sancti donū emere, qui non pro cōsecratione, sed pro electione munera largiuntur; cum nullius spiritualis gratiæ aliquos faciat electio participes. Sed sicut ecclesiasticarum rerum [c] emptores simoniaci iudicantur, quia ecclesiasticis officijs ita adiuncta sunt, vt alterum sine altero alicui non proueniat; ita quia per electionem [d] venitur ad consecrationem, perinde simoniacus habetur, qui pro electione [e] præmia largitur, ac si pro consecratione munera dedisset. ead.q.1.

Vnde Symmachus scribit Cæsario episcopo epist.1.c.5.

¶ De ijs, qui muneribus ordinationem faciunt. C. I.

SI quis autem episcopatum desiderat, data pecunia [f] potentes personas minime suffragatrices [g] adhibeat: nec ad decretum sibi faciendum clericos, vel ciues ad subscribendum [h] adhibito cuiuslibet generis timore [i] compellat, vel præmijs quibuslibet exhortetur. Poly.l.2.tit.1. Ans.l.6.c.69.

Item Gregorius Salonâ [†] consistentibus, lib.5.epist.26. [†] al. Salonis

¶ Simoniacus est, qui, vt eligatur, præmia largitur. C. II.

EGo autem & vestræ dilectioni prouidens, & meæ animæ omnipotentis Dei iudicium pertimescens, eiusdem Maximi [k] causam subtiliter exquiri [l] desidero; si nullis criminibus pressus, quæ sacro ordini contradicunt; si non per simoniacam hæresim, id est, præmia quibusdam se eligentibus præbendo, ad sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum intercessor erit; si non obligatus de suis, ad locum intercessionis [m] venerit. Ans.l.6.c.76. Poly.l.2.tit.3.

Item Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi, & alijs episcopis, lib. 7. epistola 110.

¶ Sicut ordinatio, sic electio, vel consensus sine venalitate debet præferri. C. III.

SIcut is, qui inuitatus renuit [n], quæsitus refugit [o], sacris est altaribus admouēdus; sic qui vltro ambit, vel importune [p] se ingerit, est pro- Ans.l.6.c.79. Poly.l.2.tit.1.

[Q]Vid verò.] CASVS Hic intitulatur sexta qstio. Sed quia hæc quæstio expedita est s. ea.q.1. si qui à simoniacis. ideo ponit hic incidentē qōnē, qua quæritur de illis q dant pecuniam nō pro ordinatione, sed pro electione, vel vt decretum fiat electionis, vel vt cō firmetur, vel vt non resistatur electioni. Et dicit Gratianus, q tales iudicandi sunt simoniaci, sicut illi qui pro consecratione pecuniā dāt.

a [Quid vero.] Hæc quæstio determinata est per c. quod G. inducit s.q.1. si q à simoniacis.

b [Nunc autem.] hic ponit incidentem quæstionē, q dubia non est.

c [Rerum.] s.q.3. si qs obiecerit.

d [Per electionem.] s. dist. 40. sicut viri.

e [Electione.] ss. j. 15. q.3. sane.

SI quis.] CASVS Statuitur in hoc cap. vt nec aliquo timore, nec aliquo pretio, nec potentū suffragio episcopus cōfirmetur, aut electioni subscribatur.

f [Pecunia.] j. 18. q. 2.c.1.

g [Suffragatrices.] s.e. q.1. estote. j. 16. q. 7. si quis episcopus. s. dist. 53. nullus.

h [Ad subscribendū.] s. cum patrini sunt: vel hoc cum specialiter vocantur laici ad electionem. 63. distin. Hadrianus. Vel dic, quòd factum prohibet, non ideo dicit, quòd de iure subscribere debeant ciues. argu. extra de elect. cap.1. Subscribere tamen debent ciues non vt eligentes, sed vt consentientes, vt j. 7. q. 1. episcopus de loco.

i [Timore.] sed numquid timor inducit simoniam? Dico quòd non [3], peccat tamen mortaliter qui per timorem obtinet beneficium. arg. contra, s. q. 3. res ecclesiæ. & est arg. q nō tantum timor mortis, vel cruciatus corporis, sed etiam timor verborū vitiat electionem. arg. 13. q. 8. conuenior. 10.

Beneficiū per timorem obtinens peccat mortaliter.

3 Idē dicūt hic Lau. Ber. & Io. de Fān.

EGo autem.] CASVS Quidam nomine Maximus electus fuit in episcopum, de quo Papa consultus respondet desuper, quòd ipse poterit pro vobis apud Deum intercedere, si non sit simonia vel alijs criminibus detentus, & obligatus, vnde de hoc inquiri desiderat.

k [Maximi.] de isto agitur secunda quæst. 5. quanto. 63. distin. Salonitanæ.

l [Exquiri.] tunc tenetur prælatus inquirere, cum ad eum peruenit clamosa querelatio. extra de simo. licet Heli

m [Intercessionis.] j. 3. q. 7. in grauibus. 25. dist. c. vlt.

SIcut is qui.] CASVS Dicitur hic, quòd sicut is, qui inuitatus renuit dignitatem, est promouendus: sic qui se ambitiose ingerit, est repellendus. Vnde statuit Grego. vt in sacerdotibus ordinandis, & eligendis omnis venalitas cesset, & omne suffragium

quæst. 4. displicet. 40. distin. ante omnia. 8. quæst. 1. in scripturis. & 16. q. 1. vos autem.

o [Refugit.] sed mirum est, quod hic dicitur, q fugere debet, cū alibi dicatur: Qui episcopatum, &c. vt 8. q. 1. qui episcopatum, &c. nam si illud gerit in animo, & aliud exterius indicat, peccat. Nam ita mentitur quis simulatis operibus, sicut ore [4]. 22. q. 5. caue. & q peccet, patet 22. q. 2. cum humilitatis. Dicunt quidam, q illud mendacium non est mortale, licet non sit benignitatis, vel humilitatis, quia caret dolo: & ideo non est mortale. Dico, q ille debet esse nolens, & debet fugere, i. timere ne forte non sit sufficiens, vt 40. dist. ante omnia. vnde metiri debet vires suas. s. q. 1. nō est putanda. Vel dic, q intelligitur fugere qui dignus est, si se non ingerit: qui quæritur, & non quærit.

p [Vel importune.] nam eo ipso, q se ingerit, est suspectus. ff. de proc. quæ oia idē in tutore. ff. de test. tut. ex inia. arg. cōtra, q quis potest petere honorē. ff. de decur. l. eos. & pecuniā pro eo dare. ff. de offi. præsi. Barbarius. arg. 8. q. 1. qui epātum. ff. de mune. & hono. reus. Ad has leges rñdent quidam, q publice peti pōt, nō in occulto. Alij, vt Py. dicunt, q meritis pōt quis petere, aliás non: quia lex Iulia de ambitu non habet locum Romæ [5]. ff. ad leg. Iul. de ambi. l. 1. Vel dic, q quondā a populo potuerūt peti: modo vero ab Imperatore. vel aliud in dignitatibus secularibus, vnde & multa

4 Mentitur quis operib⁹ & ore. c. ad hoc. de cōsa. dist. 4. reuerta. in fin.

Honor an peti possit.

5 De hoc &c no. 81. disti. presbyter. in gl. & ita, &c.

cia sæcularis emi potest. ff. de act. emp. l. creditor. §. inter venditorem. Multum contradicit solutioni huic extra de sim. nobis. vbi semper nocet datio pecuniæ, nisi eum data est ab aduersario. Sed ideo hic excusatur, quia nihilominus erant eum electuri. sic extra ea. & si quæstiones. & hoc tenet H.

nunc arma quibus contra nos rebellauerunt.

b ¶ Ordinatione.] j. 23. q. 4. ipsa pietas. contra. sed illud ex pietate matris ecclesiæ, illud de rigore paternæ disciplinæ. & ad hoc facit 50. dist. vt constitueretur.

c ¶ Quibus] nota puniri aliquem in eo in quo deliquit. argum. 11. quæst. 3. qui & humanis.

d ¶ Contra] argum. quod si clericus beneficiatus est in duabus ecclesiis, non potest præstare patrocinium vni contra aliam: argum. 96. distin. si Imperator. 3. q. 2. nulli. si tamen habet administrationem in vna, poterit contra aliam stare. arg. ff. de in ius vo can. qualitum. & tertia quæst. 7. §. si contra. in fin. Ioan.

Nam

culdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere; quid agit, nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? Itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio, vt ad summa * sacerdotij non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.

Ansl. 6. c. 80.

¶ S Summa.] *In vulgatis codicibus legebatur, ad summum sacerdotii, vel Pontificii, Emendatus vero est hic locus ex originali, Ansolmo, Polycarpo, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.*

Si autem pecunia promissa fuerit, vel soluta, electo, vel ordinato penitus ignorante, nec eo modo ad electionem, vel ordinationem peruenerit; ei nullatenus obesse videtur; nec ad reatum criminis pertinet, cuius conscientiam non habuit; nec ad electionis, vel ordinationis cassationem; ad quam aliàs non per prauam illorum cupiditatem peruenisse docetur.

QVÆSTIO VII.

Nunc autem de septima quæstione tractandum est; an renuntians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate.

De his ita scribit Cyprianus, lib. 2. epist. 1.

¶ Qui redeuntes ab hæresi in suis ordinibus recipiantur. C. I.

Deusdedit p. 2. & 4. Ansl. l. 8. c. 39.

SI qui presbyteri, aut diaconi, qui vel in ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi, ac rebelles contra ecclesiam steterint; vel apud hæreticos à pseudoepiscopis, & antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione promoti sint, & contra altare vnum, atque diuinum, sacrificia foris falsa, ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hac conditione suscipi conuenit * cum reuertuntur, ut communicent laici, & satis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint; nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis, & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint.

al. laicis

¶ Conuenit.] *In originali non est verbum illud, sed loco ipsius hæc huic capiti antecedunt.* Addimus plane, & adiungimus frater charissime, consensu, & auctoritate communi, ut etiam si qui presbyteri, &c. *Multa vero in hoc capite ex ipso B. Cypriano sunt emendata.*

Item ex septima synodo.

¶ De his, qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæresi, in suis ordinibus recipiantur. C. II.

Ex actione 1. in 7. anathematism. Deusdedit p. 2. suo p. 4. c. 198. Ex epist. Tarasii ad Ioannem. Iuo p. 5. c. 121. Ansl. l. 6. c. 87.

SI quis omnem traditionem ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam violat, anathema sit. ¶ Omnis * episcopus, vel presbyter, aut diaconus conuictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit; à sacerdotio cadat. ¶ Sed dicunt fortasse quidam; quia pœnitentiam agimus pro peccato, & Deus indulget illud. Ita & ego dico; quia omnem pæ-

¶ Si quis omnem.] Hoc capi. septem habet partes. In prima 7. synodus præcipit omnem traditionem ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam obseruari. In secunda dicit, quòd clericus conuictus de simonia deponatur ab ordine. Tertio respondet tacitæ obiectioni; quoniam quamuis Deus indulgeat peccatoribus per pœnitentiam, non tamen restituit primam prærogatiuam. quod probat exemplo Dauid & Manass., & quorundam aliorum, quibus Deus indulsit, & tamen non sunt postea sacerdotes facti. Quarto ostendit lapsum in fornicationem post baptismum a promotione repelli. Quinto replicat de ordinatione, quam simoniacam supra dixit, vt addat de electione loci religiosi. Sexto prohibet episcopum esse percussorem. Septimo prohibet ecclesiam vel ordinem sæcularem potestatem obtineri. Secunda pars est ibi, Omnis. Tertia ibi, Sed dicunt. Quarta ibi, Et si in fornicationem. Quinta ibi, Item episcopum. Sexta ibi, Similiter percussor. Septima in fine capituli, & prima, in principio.

Clericus duas habens ecclesias, vnam contra alteram sustinere non debet. Adde not. in l. qui-sq. C. de postul.

Facit enim hoc necessitas officij. ff. de his qui vt indig. auferan. cum fina.

Nunc autem.] Hæc quæstio diuiditur in septem partes: in quarum prima probat duabus auctoritatibus, quòd non est cum talibus dispensandum. Secunda ibi, Conuenientibus. Tertia ibi, Ex hoc. Quarta ibi, Nisi rigor. Quinta ibi, Ecce quibus. Sexta ibi, Breuiter. Septima ibi, Sancimus. Ioan. de Faut.

CASVS.] Hæc intitulatur septima quæstio, qua quæritur, an renuntians suæ hæresi sit recipiendus in episcopali dignitate. Et idem intellige de quolibet ordine, & certe de rigore iuris sunt deponendi, sed ex dispensatione tolerandi, nisi in casibus qui consueuerunt notari 9. q. 1. in summa.

a ¶ Recipiendus.] non de iure, sed de dispensatione. sic 23. q. 4. ipsa pietas. Sunt tamen quidam casus, in quibus ecclesia non consueuit dispensare, quos not. j. 9. q. 1. in summa. Et determinatur hæc quæstio. j. ea. §. ex hac auctoritate. Io.

Ecclesia dispensat in aliquibus casibus.

Si qui presbyteri.] CASVS. Dicit in hoc c. Cyprianus, quòd si clerici in ecclesia catholica ordinati, postea hæretici facti ecclesiæ restiterunt, vel apud eos promoti fuerunt, si reuertantur ad ecclesiam, ad laicam tantum communionem admittantur, vt non reti-

CASVS. Intendit 7 synodus probare, quòd licet per pœnitentiam subueniatur cuilibet peccatori: tamen post pœnitentiam non potest de iure promoueri. immo si post peccatum promotus est, vel post promotionem peccauit, deponendus est. & dicit hoc requisire fuisse tam ante institutionem baptismi quam post. & hoc probat exemplis tam veteris testam. quam noui. & hoc sonat littera illa: nullum tamen eorum qui ante baptismum, &c. nam illi qui ante baptismum peccant promoueri possunt, vt expressum est 26. distin. deinde.

e ¶ Omnem.] i. aliquam de omnibus. simile 15. q. 1. mulier.

f ¶ A sacerdotio.] arg. quòd legitime factū superueniente delicto irritatur. j. 27. q. 2. qui dormierit. j. 3. quæst. 1. de eo. & c. ad limina contra, j. ea. q. 5. c. 1. contra, j. 32. q. 7. c. hi qui. & c. neque contra. j. distin. 94. si quis. j. 15. q. 2. si quis episcopi. j. 17. q. 4. frater. j. 12. q. 2. quis & humanis.

Factum legitime irritatur delicto superueniente.

f ¶ A sacerdotio.] id est, ecclesiastica dignitate, vt j. ead. quæst. c. qui per pecuniam.

g ¶ Indulget.] de pœnit. dist. 1. c. verbum.

nitentiam[a] recipit Deus, & indulget per pænitentiam peccata, quæ iã facta sunt. Noui enim quod Dauid fornicatorem & homicidam per pæniteutiam receperit Deus, & quòd dixerit[b] de eo [Inueni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas .] Noui rursus eumdem audientem à Deo [Non ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum es.] Scio Manassem[c] per confessionem dimissam impietatem suam. Scio meretrices, & telonarios per pænitentiã receptos: nullum tamen eorum, qui ante[γ] baptismũ peccauit[d], sacerdotibus connumeratum. Scio quosdam, dum essent in mundo, in multa fornicatione mansisse: monachos uero factos quasi luminaria mundi resplenduisse; nullum tamen ad sacerdotium ascendisse. Quod[e] etsi[δ] raro[f] contigit; nulla[g] tamen lex[h] ecclesiæ fuit. Nouimus peccatricem prius Mariam: post conuersionem, quamuis sancta, & casta, tamen inter diaconissas non est computata. Sed quid hoc dico? Sequens sanctos Apostolos, & venerabiles patres cum omni fiducia clamo. Qui per simoniam ordinatus est, siue episcopus, siue presbyter, siue diaconus; alienus est à sacerdotio: neque enim uenalis est gratia spiritus sancti. Caiphæ traditio[i], & adinuentio Simonis, à sancto sacerdotio est aliena. ¶ Et si in fornicationem[k] lapsus est aliquis post baptismum, in sacerdotium non recipitur. Canones enim hoc prohibent. Si quis vero cũ hoc peccato ad sacerdotium prouectus est; cognitus degradetur. *Item paulo post.* ¶ Episcopum, qui per pecuniã ordinatus est, confiteor, quia per pænitentiam recipitur. Deus enim bonus est in omnibus; & aperta viscera eius omni homini pænitenti[l]. Sed quoniam iuxta Apostolum, oportet episcopum irreprehensibilem esse; quicumque per pecuniam, vel ordinauerit aliquem, vel ordinatus est, ab omni sacerdotio[m] alienus sit. ¶ Tarasius[ε] Patriarcha dixit. Quicumque per pecuniam vel ordinant, vel ordinauerũt, vel ordinati sunt episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, vel quiliber de numero sacerdotali; repellantur omnino à sacerdotali honore, sicut Simon magus à Petro. Quicumque[ζ] per pecuniam dispensationem, vel curã sortiti sunt monasteriorũ, vel ecclesiarum, vel religiosarum[n] domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorum[o]; cum depositione expellantur à dispensatione illa, & cura. Qui post baptismum cadens in fornicationẽ ordinatus est, si postmodum confessus fuerit, cesset à ministerio; si vero conuictus ab aliquo, deponatur omnino. Similiter percussor episcopus, aut presbyter, aut diaconus per se, vel per aliquem aliũ quasi per hoc timeri[p] volens, deponatur. *Item.* ¶ Qui per sæculares[q] potestates ordinatus fuerit, aut ecclesiam obtinuerit; deponatur: si vero[η] religiosam domum, expellatur.

Alterum. 13. | 1. Para. 22. et 28. | 2. Paral. 33. | Matt. 21. | Mar. 2. | Luc. 5. | Can. 30. Apost. | Io. 11. | Act. 8. | Can. 16. Apost. | Cõ. Neocæs. c. 9. 15. q. 8 c. primo. Poly. l. 6. tit. 12. | 1. Tim. 3. | In epist. Tarasii ad Hadrianũ, & in 7. syn. c. 5. ex canõe Apos. 30. In ea. epist. & c. 5. ex cõc. Chalc. c. 2. nouella 123. c. 24. apud Iulianum antecess. | Cõ. Neocæs. c. 9. | Can. 26. al. 28. Aposto. dist. 63. oĩs elec. Can. Apost. 29. al. 31. & in sept. synodo, c. 3.

α ¶ Si quis.] *Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septimæ synodi: sed non ex versione Anastasii bibliothecarii, qua alioqui sæpe uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima anathematismo septimo.*

β ¶ Omnis episcopus.] *Hinc usque ad vers.* Tarasius Patriarcha, *sumpta sunt ex epistola Tarasii ad Ioannem presbyterum, omissis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epistola in versione Anastasii est post actiones, & canones septimæ synodi: sed in noua versione impressa in tomis conciliorum, est ante ipsam synodum.*

γ ¶ Ante baptismum.] *Hoc quidẽ loco perspicuum erratũ est, qđ auctori glossæ negotiũ exhibuit.* οὐδένα δὲ τούτων εἰς ἱερωσύνην ἀριθμηθέντα, εἰ μήπω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦτο πέπραχεν. *id est*, neminem vero horum in sacerdotio adnumeratũ, nisi si forte ante baptismum hoc admisit.

δ ¶ Etsi raro.] *longe plenius in noua versione.* Quòd si autem id semel atque iterum factum est, non tamen constitutum legem in ecclesia præscribit. *Græce est.* εἰ δὲ καὶ σπανίως γέγονεν, οὐ νόμος ἐκκλησίας τοῦτο.

ε ¶ Tarasius.] *Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasii ad Hadrianũ (de qua dictũ est. 1. q. 2. ad c. eos, qui.) aut ex quinto capite septimæ synodi: quibus locis refert canõ trigesimum Apostolorũ.*

ζ ¶ Quicumque per pecuniam.] *Hæc habentur & in nouella 123. c. 24. apud Iulianũ antecessorẽ.*

η ¶ Si vero religiosam.] *Hæc non sunt in canone Apostolorum.*

[*Item ex concilio Meldensi, c. 43.*]

De eodem. PALEA. C. III.

CAuendum est, & summopere studendum †, ac per virtutem Christi sanguinis interdicẽdũ & episcopis, & regibus, & omnibus sub-

Et copiosius in schedis, de qb°. 12. q. 2. pcarię. Burc. l. 1. c. 21. Iuu p. 5. c. 75.

† al. præcauendum

a ¶ *Pænitentiam.*] Et adeo hoc verum est, q; si quis etiam perueniat ad summum malorum, subueniatur ei per pænitentiam, vt de pæn. dist. 3. talis. nam in quacũque hora ingemuerit peccator, &c. nec tibi dico septies, &c. de pænit. dist. 3. adhuc instant.

b ¶ *Et quod dixerit.*] & ita synodus inducit hanc auctoritatem ac si primo peccasset Dauid, & postea Dñs dixisset ei: inueni, &c. quod tñ secus fuit, sed synodus non curauit de ordine, sed de veritate: q; a Dñs sic ei dixit, & ille pænituit, nec tñ post pænitentiam permissus est ædificare. in hoc facit ad prupositũ. Vel retulit se synodus ad diuinam præscientiam, vbi iam præsens erat futurum peccatum Dauid.

c ¶ *Scio Manassem.*] Ezechiæ filium, qui acta pænitẽtia restitutus est ad regnum. ar. de pæn. dist. 2. sic enim inquit.

d ¶ *Peccauit.*] arg. per baptismum non aboleri infamiam, cum etiã post baptismum impediat promouendum, quod non est verum: quia omnia crimina & etiam sequela peccati dimittuntur in baptismo, vt 25. dis. primum. 26. distin. deinde. & sic non est obiectio de Paulo, qui ante baptismum peccauit[a]: & quod hic dicitur, refert se ad id, qđ tunc accidit: quia tunc non fuit visum, q; aliquis talium promoueretur ante baptismũ. sic vacat hic arg. notatum ab H. non aboleri infamiam per baptismum.

e ¶ *Quod.*] s. q; fuerunt promoti.

f ¶ *Raro.*] sicut in Matthæo, qui fuit telonarius, & tamen post fuit Euangelista.

g ¶ *Nulla.*] arg. q; licet aliquid in ecclesia accidat: non tamen lex efficitur. ĩ. dist. 77. monachus ĩ. dist. 55. priscis. ĩ. distin. 56. Cœnomanensem. supra dist. 54. multos.

h ¶ *Lex*] id est, regula, vel ius commune, alibi dicitur consuetudo, vt ĩ. ea. q. 1. ventum est. similiter dicitur, regula. 31. dist. Nicæna.

i ¶ *Traditio*] id est, adinuentitia machinatio, quia per simoniam sacerdotium obtinuit à Romanis.

k ¶ *Et si in fornicationem.*] hoc intelligit G. & M. cum ipso iure infamis est, puta deprehẽsus in adulterio, & in aliis, quæ infamant. 6. q. 1. §. porro. arg. 25. dist. primum. & hoc de rigore iuris. sed de misericordia secus, vt 34. dis. fraternitatis, vt ibi no. Dicit tamen Hu. hoc esse verum, quod dicitur hic, licet durum sit. 25. distin. vltim.

l ¶ *Pænitenti.*] C. de sum. trinit. liquet igitur.

m ¶ *Sacerdotio.*] id est clericatui. argum. extra de cohabi. cler. & mulie. si quisquam.

n ¶ *Religiosarum.*] & ita in hospitali committitur simonia.

o ¶ *Orphanotrophiorum.*] argu. simoniam esse dare pecuniam pro administratione pauperum, & hospitalis. ĩ. 23. q. 8. §. quamuis. in Auth. de sanctis. epis. §. sed neque. coll. 9.

p ¶ *Timeri.*] ĩ. 45. dist. quid autem.

q ¶ *Qui per sæculares.*] ĩ. 16. q. 7. si quis deinceps.

Dauid etiam post pænitentiam non est permissus ædificare templum.

Baptismus vtrũ tollat infamiam.

a Vt testatur de seipso. 1. ad Ti. 1. & habetur Act. 9.

Simonia est dare pecuniã pro hospitali.

Conuo-

CОnuenientibus.] Hæc est secunda pars q. in qua probat, q talles sunt recipiendi de mera consuetudine canonũ. Io. de Fã. Io prima parte huius c. ponuntur verba notarij. Io fa dr q sancti patres in Nicęna synodo p̃sidentes, & de futuro statu ecclesiæ ing rentes, decreuerunt ab hæresi reuertentes ad statum pristinũ esse reparan-

b ¶ Et Ioanne.] qui dixit esse melius iurantem peierare, q̃ sacramentum in fractione sacrarũ imaginũ seruare, vt 22. q. 4. actione.
c ¶ Apochrisarijs.] apos nuntius, & chrisis aurum, quasi de aurati nuntij. tales hodie non sunt Papæ, sed appluinbarij.
d ¶ Orientalium.] Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymis.

limioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcumque, atque consensoribus, seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, vt nemo per simoniacam hæresim, tegiminis locum obtineat, quacumque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut datione per se, aut per subмissam † personam.

† al. emissam

Item in eadem synodo septima, actione prima.

¶ Qui redeuntes ab hæreticis recipi possunt, vel non. C. IIII.

[a] CОnuenientibus[a] apud Nicæã Bithyniæ, & considentibus Petro archipresbytero, & Petro presbytero, & abbate monasterij sancti Sabæ, locũ tenentibus Hadriani Papæ, & Tarasio archiepiscopo Constantinopolis, & Ioanne[b], & Thoma apochrisarijs[c] Apostolicatum sedium orientalium[d], & ceteris episcopis, episcopi Siciliæ dixerunt. Dignũ est[a], vt de futuris inquiramus. ¶ Itẽ Basilius[e] episcopus Ancyræ dixit. Constitutio[a] ecclesiastica habet canonice tradita ab antiquo a sanctis Apostolis, & successoribus eorum, sanctis patribus nostris, & magistris & sanctis vniuersalibus[f] sex synodis, & localibus synodis orthodoxis, vt qui ab aliqua hæresi reuertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem catholicæ ecclesiæ, scripto[g] negare debeant hæresim suam, & confiteri catholicam fidem. ¶ Item Tarasius Patriarcha dicit, Videtur vobis, vt sedes suas recipiant, qui ab hæresi reuertuntur? ¶ Religiosissimi monachi[h] dixerunt: sicut receperunt vniuersales sex synodi ab hæresi reuertentes, ita & nos recipimus. ¶ Sancta synodus dixit: placet omnibus nobis. Et iussi sunt Basilius[i] episcopus Ancyræ, & Theodorus episcopus Myrorũ † ciuitatis, & Theodosius episcopus Amorij sedere in gradibus, & in sedibus suis. ¶ Item Constantinus[y] episcopus Cypri dixit: non oportet[k] nos, qui episcopi sumus, indigere doctrina, sed aliorum[l] esse doctores †. ¶ Item Tarasius episcopus dixit malorum[a] doctorũ mala est doctrina. Ecclesia de malis doctoribus sacerdotes non recipit. ¶ Item Ioannes[a] Apochrisarius orientalium sedium dixit: hæresis separat omnem hominem ab ecclesia. ¶ Item Tarasius episcopus dixit, Ecce multi canonici libri, & synodici, & paterni lecti sunt: & ab hæresi reuertentes docuerũt nos recipere, si aliqua[m] alia[n] causa nõ est in eis. ¶ Item Petrus[a] Apochrisarius Papæ dixit, Romæ exulatus[n] est Macharius[o] hæreticus a sancta sexta synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus Papa, & quotidie[p] mittebat[q] ad eum Bonifacium consiliarium suum, & instruebat eum commonitorijs verbis ex diuina scriptura, & nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebat, vt eũ reciperet in ordine suo. ¶ Item Tarasius episcopus † dixit: quid dicitis de Anatolio? nonne etiam in quarta synodo factus est princeps[r]? & ecce ab ipso Dioscoro ordinatus est? Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hæreticis ordinati sunt, sicut & Anatolius receptus est. ¶ Itẽ. Vere[s] vox Dei est, quoniam non moriuntur filij pro patribus: sed vnusquisq; in peccato suo morietur[t]: addatur, quoniam ex Deo est ordinatio[u]. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit: audiuimus paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab hæreticis ordinatos[x]? ¶ Sancta synodus dixit: audiuimus domine, & oportet nos recipere. ¶ Tarasius Patriarcha dixit: Plures eorum, qui in sexta synodo conuenerunt, a Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro ordinati sunt, qui fuerunt prin-

† al. Miron

† Concor. l. cũ clericus. §. ipse vero. C. de epi. & cle. & in auth. constit. § de dig § cũ namque.

† al. patri archa

Ezech. 18.
4. Reg. 14.

e ¶ Item Basilius.] non vr q ille Basilius debebat loq̃: q̃ quia erat hæreticus, vt j. per 22. lineas ibi, & iussi sunt, &c. Sed dic q loquebaẽ vt excusaret se. vel forte adhuc de hæresi non constabat. 2. q. 1. multi.
f ¶ Vniuersalibus.] vniuersales synodi dicunẽ quibus interest Ro. põtif. vel eius legatus. Locales quas congregant primates vel metropolitani absque præsentia domini Papæ, vel eius legati. Hic ergo colligitur ista distinctio: synodorum alia vniuersalis, alia localis & est arg q authenticæ sunt locales sicut vniuersales.
g ¶ Scripto.] Hic colligitur q illi q ab hæresi reuertuntur ad fidem catholicam, scripto debent negare hæresim suam, vt j. ead. quæstio. quoties. & c. si q s. j. de consecra. dist. 2. ego Berengarius. j. 16. q. 6. his qui tempore.
h ¶ Monachi.] Et ita monachi interesse debent synodo, quod verum est in abbatibus, vt 18. dis. epũs nõ debet.
Additio. Nota sub nomine monachorum siue fratrũ, abbates continen, vt patet extra de si. c. vlt. & de priui. cap. ex ore. Archid.
i ¶ Basilius, &c.] isti tres reuertebant ab hæresi.
k ¶ Oportet.] Sed ad quid respondet iste hic? Dic q reprehendit Tarasium, qui dixerat, videtur vobis, &c. & ideo statim respondet iste Tarasius reprehendendo Constantinum.
l ¶ Sed aliorum.] vt s. ea q. 1. vilissimus. & est arg. contra malos doctores. nam qui alios

ᵻ Immo, & videẽ q non debuit interesse concilio nec ad aliud admitti. 24. q. 3. cum qui bus. ibi dẽ q cum hereticis non est synodus seu da: sed illud intelligiẽ de manentibus in hæresi, hic autem de reuertentib' ab hæresi. Arc.

parãdos. ita q per scripturã abnegent hæresim, & fidem catholicã confiteanẽ. illi tñ non sunt recipiendi qui sponte sunt ab hæreticis ordinati, vel qui studiose ad subuersionem nostræ fidei elegerunt ab hæreticis ordinari. & ad robur sui propositi sancti patres in synodo residentes multas auctoritates sanctorum patrum induxerunt. Secunda pars incipit ibi, *Dignum est.*

Casus. Conuenerunt sancti patres in septima synodo vt tractarent qualiter epi ab hæreticis venientes recipi debeãt. In prima parte ponunt verba notarij. In fa dr sic eos esse recipiendos sicut vj. vniuersales synodi receperunt. postea auctoritatibus sanctorum patrum probatur, q recipiendi sunt, nisi vbi ad fidei subuersionem sunt ab hæreticis ordinati.

a ¶ Conuenientibus.] verba notarij, quibus credendum est. Arg. ff. quod metus causa. metum. §. sed quod prætor. nam ibi interlocutoria sententia ius facit.

Additio. Ad huius declarationem videas quod no. Ion. extra de offi. deleg. cum in iure. in gl. hic videtur. & de proba. quoniam. in gl. propter hoc satis, &c.

docere debent, &c. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. prætor.
m ¶ Si aliqua alia.] quæ impediat dispensationem. s. q. 5. c. 1. in fi.
n ¶ Roma exulat'.] i. p excõicationẽ exilio cõdẽnat'. s. dist. 16. sexta.
o ¶ Macharius.] pronuntiatus.
p ¶ Quotidie.] j. 24 q. 3. dixit Apostolus.
Additio. Nam ibi dr post pꝛimã & tertiam admonitionem hæreticum esse vitandũ. Sed illud intellige quantũ ad secreta fidei nostræ, nõ quãtũ ad admonitionem. 45. dist. in mandatis. Archid.
q ¶ Mittebat.] s. dist. 19. Anastasius. contra. (quarta. Ioã.
r ¶ Princeps.] i. pmulgator vel auctor canonũ, vt dist. 16. sexta. ver.
s ¶ Item vere.] quasi dicat licet parentes, s. epi hæretici fuerunt, nõ tñ filij in heresi suscepti & ordinati cũ ad ecclesiã redierunt minus recipiendi sunt in ordinibus, vt supra, dist. 19. Anastasius.
t ¶ Morietur.] quasi dicat, tædio morietur, quamdiu pœnitentiam non agit, & sic facit ad propositum.
u ¶ Ordinatio.] facta per hæreticos in forma ecclesiæ: & ideo non est reiteranda, vt s. ea. q. 4. Iudæi. j. 24. q. 3. §. his ita.
x ¶ Ordinatos.] Ar. p opinione dicentiũ, q ille qui recipit vltimam

manus impositionem extra ecclesiã, ordines confert, quod est contra Io. de Fant. vt dixi 9.q. 1. in summa. nam recipiuntur hic in ordinibus ordinati ab illis qui receperunt in hæresi episcopalem vnctionẽ, vt a Sergio, Petro, Paulo, Pyrrho.

a ¶ *Non recipiatur.*] in casu sequenti, vel de iure.

EX HAC Hęc est tertia pars quæstio. in qua dicitur ꝙ simoniacus in ordine in perpetuum est suspensus, & hoc probat per c. Leonis. Ioan. de Fant.

CASVS Infert Gratianus ex supradictis capitulis vij. synodi, & ex c. huius quæstionis, quòd qui sponte sunt ab hæreticis ordinati, vel in subuersionẽ fidei nostræ ab eis ordinem receperunt, vel qui in ecclesia ordinati postea ecclesiæ rebelles fuerunt, nõ sunt in suis ordinibus recipiendi: sed cum simoniaci prædicta non faciant, videt̃ aliud esse de eis dicendũ. infert tñ per multa capitula, ꝙ simoniaci reparari non debent. Sed dicit Gratianus verũ esse hoc, nisi fiat ex dispensatione, quæ dispensatio propter multas causas hic enumeratas fieri potest, sicut quandoq; dispensatum fuit, vt de monachis vel laicis clerici assumantur.

b ¶ *Auctoritate vero Cypriani.*] ī. ead. si qui presbyteri.

c ¶ *Si quis*] ī ea. q. 7. si quis.

d ¶ *Et Innocentij.*] ī. ea. q. 3. c. vlt. ī. ea. q. 1. Arianos.

e ¶ *Et aliorum.*] ī. ea. q. 1. si quis confugerit. c. qui studet. & c. si quis ẽps per pecuniam.

Et c. presbyter si p pecuniam & c. qui studet & q. 3. si qs dator & c. si qs ẽps. H.

Requi.

cipes hæreseos Monothelitarum: quoniã isti continuatim in Constantinopolitana sede sederunt: & ab vltimo eorum, Petro scilicet, vsque ad sextam [f] synodum non fuerunt plures quàm duodecim anni. Thomas vero, & Ioannes, & Constantinus ab hæreticis illis archiepiscopi facti sunt, & tamen propter hoc non sunt reprobati. ¶ Sancta synodus dixit, hoc manifestum est. ¶ Constantinus episcopus Cypri dixit: sufficienter ostensum est, quòd ab hæreticis venientes recipiendi sunt. Si vero quis sponte ad hæreticum vadit, & accipit ordinationem, non recipiatur [a]. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit. Et ego refuto eos, qui ob huiusmodi causam ad fidei subuersionem ordinati sunt: & maxime cum præsentes essent orthodoxi episcopi, a quibus poterant ordinari. Sic est enim paternus intellectus. Si vero [g] synodalis consonantia fuerit, & vnitas ecclesiarũ de orthodoxis; qui præsumpserint ab immundis hæreticis ordinari, depositioni subiaceant. Sancta synodus dixit: hoc est iustum iudicium.

¶ *Hoc etiam caput collectum est ex varijs locis primæ actionis eiusdem septimæ synodi, omninoque operæpretium est integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.*

α ¶ Dignum est.] *Locus hic est post recitationem nominum episcoporum, qui conuenerant: sed valde concisè refertur: quod in alijs etiam locis huius capitis euenit.*

β ¶ Constitutio.] *Verba, quæ proximè huic parti antecedunt, sunt hæc,* ἀπὸ λιβέλλου ἀνέγνω οὕτως. *id est, vt interpretatur Anastasius,* ex libello legit ita. *Non enim sententiam dicit nunc Basilius, sed abiurat hæresim, in quam cum alijs lapsus fuerat: quam abiurationem vnà cum professione catholicæ fidei oportuit ipsum ex libello, quod nunc etiam in more positum est, recitare. Libellus vero hic incipit,* Constitutio, &c.

γ ¶ Constantinus] *Post receptionem Basilij, Theodori, & Theodosij accesserunt alij episcopi, qui in eãdem hæresim lapsi, admitti se a sancta synodo eodem modo postulabant; & cum vnus ipsorum excusationis gratia, dixisset, se à malis magistris seductum fuisse, Constantinus episcopus Constantia, quæ in Cypro est, hoc ei exprobrauit. Exprobratio græcè sic habet* ἔδει ὑμᾶς ἐπισκόπους ὄντας μὴ διδασκαλίας δεῖσθαι, ἀλλὰ διδασκάλους εἶναι ἑτέρων, *quæ sic Anastasius vertit,* Oportebat vos, cum essetis episcopi, discendi nullam necessitatem habere: sed magistros esse potius aliorum.

δ ¶ Malorum.] *Cum Hypatius, & alij episcopi, qui à sancta synodo admitti petebant, dixissent, à malis magistris malas se doctrinas accepisse, respondens ei Tarasius Patriarcha inquit:* ἐπειδὴ ὑμεῖς εἴπατε, κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα, ἡ ἐκκλησία ἐκ κακῶν διδασκάλων ἱερεῖς δέχεσθαι οὐ προσίεται, *id est,* Quando quidem dixistis, malorum doctorum malæ disciplinæ; ecclesia, vt ex malis doctoribus sacerdotes admittat, nõ facilè adducit̃. *Ex quo apparet Tarasiũ non contradicere Cõstantino, vt auctor glossæ putauit.*

ε ¶ Item Ioannes.] *Post recitata verba Tarasij, cum in synodo dubitaretur, an etiam hi, sicuti tres priores recepti erant, statim essent recipiendi, Ioannes Apocrisarius Patriarchæ Antiochiæ, & Constantinus episcopus Constantiæ Cypri petierunt, vt canones, & sanctorum Patrum libri ad spectantes legerentur, vt maturius posset constitui, quomodo redeuntes ab hæresi ad ecclesiam catholicam essent recipiendi; & cum de octauo canone primæ Nicænæ synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) differeretur; Ioannes hæc est interlocutus.*

ζ ¶ Si aliqua alia causa.] *Græcè est,* καὶ ἐάν τις αἰτία πονηρὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς. *quæ Anastasius vertit,* nisi forte in eis maligna fuerit noxa reperta. *& paulo post,* si non est in illis aliqua causa nefaria.

η ¶ Petrus] *Post multos canones lectos, & multas sanctorum Patrum auctoritates recitatas cũ Tarasius ex illis collegisset, ab hæresi reuertentes esse recipiendos in catholica ecclesia; Petrus legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.*

θ ¶ Vsque ad sextam] *græcè est,* ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἔτη πλεῖον οὐ διῆλθεν, ἢ δωδεκαέτη. *id est,* vsque ad sextam synodum non intercesserunt anni plures, quàm quindecim.

ι ¶ Si vero synodalis.] *græcè legitur,* ἐὰν δὲ συνοδικὴ ἐκφώνησις γίνηται, καὶ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν χειροτονεῖσθαι, τῇ καθαιρέσει ὑποπεσεῖται, *Quæ Anastasius vertit:* Si autem synodica promulgatio, & cõcordia ecclesiarum, causa orthodoxiæ, facta fuerit, qui præsumpserit a profanis hæreticis ordinari, depositioni succumbet.

3 *Ex hac auctoritate datur intelligi, quòd qui ab vnitate catholicæ fidei in hæreticorum societatẽ transierit, vt de manibus eorũ, ecclesiasticæ dignitatis sacramenta percipiat; vel qui contẽptis orthodoxis ab hæreticis ordinari desiderauerit, & si postea sua abrenũtiãs hæresi ad ecclesiã redierit, officio tamẽ accepto fungi non poterit. Auctoritate vero Cypriani* [b 1] *prohibentur ab administratione ecclesiastica, qui intra catholicam ecclesiam ordinati ad fidei impugnationẽ dilabuntur. Porro simoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei subuersionem; nec intra ecclesiam catholicam ordinati aduersus fidem armantur. Quamuis enim nonnullos per pecuniam ordinent; non tamen fidem impugnant, nec gratiam spiritus sancti venalem prædicant. Vnde veraci pœnitentia, cum hæresim suam detestati fuerint, præmissis auctoritatibus non prohibentur recipi in suis gradibus. Verumtamen capitulo illo Nicænæ synodi* [2]*, si quis per pecuniã, &c. & illo alio septimæ synodi* [3]*, si quis* [c] *omnem traditionem, &c. & Innocentij* [d]*, & aliorũ* [e 4] *multorum auctoritatibus irreparabiliter damnari iubentur.*

1 ī. ea. si q. presbyteri.
2 forte ī. ead. q. 1. qui per pecunias. aut q. 7. c. si quis omnem. S. quicumq; per pecuniam.
3 ī. ea q. 7. si qs q. 3. c. vlt. q. 1. c. Arianos.
4 q. 1. c. si quis confugerit. & c. qui studet. & c. si quis ẽps per pecuniam.

Hinc etiam Leo iiij. episcopis Britanniæ.

¶ In

Ordinū emptores & venditores qualiter pænitere debeat.

a R*Equiritis.*] ¶ *Vendere.*] id est, emere. nam veteres indifferēter vtebantur his verbis. ff. de actio. emp. veteres. Nā de vēditore nō videtur dubiū q̄n remanere possit. vnde loquit̄ de emptoribus, q̄ agere pænitētiā nō possunt in ordine empto nisi purgetur vitium rei furtiuæ, id est, nisi dimisso quod simoniace acquisie-

tio facta cū causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi. ar. 12. q. 1. ex his. Dispēsare est diuersa pensare. Nā nia hæc de quibus fit mentio in hoc §. pensare debet qui dispensare vult. Scias ergo, q̄ vbicūq; decoloratur status ecclesiæ, nō pōt dispensari, vt j. ea. & si illa. Dicunt quidam indistincte, q̄ cōtra quatuor cōcilia nō possit dispensari, vt s. 15. dist. sicut. nec cōtra Euangelium, vel præceptū Apostoli, vt 25. q. 1. sunt quidam. vt ibi notatur. De dispensatione ep̄orum dico, q̄ vbicūque nō est eis prohibita dispēsatio, ibi pñt dispēsare 3: vt extra de cler. pug. i duel. c. 1. & de fen. exc. nup. In quibusdā tñ casib' inuenio eis p̄missā dispensationē, in quibusdā prohibitā. quīque. n. dispensant cum sacrilego, vt 50. dist. si quis presbyter. Itē cum hæretico. 50. dist. presbyteros q. Itē cū adultero, vt extra de iud. at si clerici. Itē cū simoniaco dispensant quīque in beneficio: quīque in ordine, vt s. ea. q. 5. c. 1. & c. vlt. Item cū schismatico, vt 50. dist. vt cōstitueretur. In maioribus autem criminibus etiā dispensant in beneficiis si sunt occulta 4, vt 50. dist. de his vero. Itē cū homicida dispēsant in beneficio, vt extra de cle. pug. in duel. Henricus. & de homi. interfecisti. 50. dist. studeat. sed non in officio, vt 50. distin. miror. Itē quīq; cū aliquo dispēsant in matrimonio cōtrahendo 5, vt 33. q. 2. ant: qui. item in ordinibus, & dignitatibus, nisi tantū in ep̄atu, vt extra de elec. innotuit. Item dispensant cum excōmunicato ministrante, vt 2. q. 5. quāto. licet sit contrarium 11. q. 3. si quis episco-

Dispēsari q̄ñ que non pōt.

3 Et idē no. 50. distin. in summa & c. miror. extra de temp. ord. dilect'. Arc. Episcopi cū multis dispēsant.

¶ In ordine male accepto simoniaci pænitentiam agere non possunt. C. V.

Iuo p. 5. c. 115.

REquiritis de ijs, qui turpissimo lucro columbas in templo Domini vendere[a] non pertimescunt, & sua facta, improba temeritate, Simonis hæresi coniungunt, vtrum possint[b] in ordine[c] pænitentiam agere, an tantummodo extra ordinem, & sacerdotalem fieri gradum. Quod nos quidem conuictis & ijs, qui tam detestabile nefas (quod iā multis est damnatum concilijs) peregisse noscuntur, nulla possumus pænitentia subuenire[d], & tot spiritualibus Patribus obuiare[e]; sed in illorum[f] patrum me sententia conuenire omnibus certum sit.

¶ *Epistolæ huius Leonis quarti ad episcopos Britāniæ magna pars, (in qua etiam est hoc caput) habetur in codice peruetusto.*

Nisi rigor disciplinæ quandoque relaxetur ex dispensatione misericordiæ. Multorum enim crimina sunt damnabilia, quæ tamen ecclesia tolerat pro tēpore, pro persona, intuitu pietatis, vel necessitatis, siue vtilitatis[g], *& pro euentu rei. Pro tempore: sicut Gelasius, qui cum necessitate temporis videret Italicam ecclesiam propter belli famisque incursionem fere omnium clericorum officio destitutam, adeo vt plerisque*[h] *populis subsidia regendarum deessent animarum; concessit de monachis*[i], *vel de laicis clericos assumi, ita dicens episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 1.*

¶ Pro temporum necessitate Apostolicæ sedis decreta temperantur. C. VI.

Poly. l. 7 tit. 15. Ans. l. 2. c. 34. Iuo p. 3. c. 141.

NEcessaria rerum dispensatione constringimur, & Apostolicæ sedis moderamine conuenimur sic canonum paternorum decreta librare, & retro præsulum, decessorumque nostrorum præcepta metiri, vt quæ præsentium necessitas temporum in restaurandis ecclesijs relaxanda deposcit, adhibita diligenti consideratione (quantum potest fieri) temperemus.

distin. 55.

Item. Priscis igitur, &c. [*Require supra in tractatu ordinandorum.*] *Item Innocentius Papa cum pro necessitate temporis, ne nimium scandalū esset in ecclesia, ordinatos à Bonoso hæretico susciperet, ait in decretis suis, epist. 22. ad episcopos Macedoniæ, c. 5.*

¶ Cessante necessitate debet cessare quod urgebat. C. VII.

1. ead. q. 1. quod pro necessitate. Iuo in prologo

QVod pro remedio, ac necessitate temporis statutum est; constat primitus non fuisse. *& infra.* ¶ Quod ergo necessitas pro remedio reperit; cessante[k] necessitate[l] debet vtique cessare pariter quod vrgebat[m] †: quia aliud* est ordo legitimus; aliud, quod vsurpatio[o] ad præsens fieri tempus impellit.

* ¶ Quia aliud.] *In originali, & apud Iuonem, & in multis manuscriptis Gratiani legitur, alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit.*

† Cōco. tex. in l. liberrū. cum gl. ff. de bis q no. inf. & Bar. in l. 1. ff sol. mat.

fierunt 1, sed vendentes possunt si vitium occultum est. Vel indifferenter de emptoribus & venditoribus intelligitur, q̄ non possunt agere pænitentiam remanendo in ordinibus suis, nisi ex dispēsatione, si crimen simoniæ sit notū. Loquitur enim de cōuictis, & quorum crimina sunt publica. de talibus quidem interrogatus est Papa, & de talibus respondet.

1 Ar. insti. de vsuc. §. furtiue in si & no in. s̄ c. q. 1. ordinationes. Arch.

b ¶ *Vtrum possint.*] id est, vtrū possint retinere ordines post pænitentiam 2, & hoc notat sequens littera, an tantummodo, &c. & exaudi de conuictis, vt infra sequitur. nam cum sponte confesso mitius est agendum.

2 Sub. vt sic p dignā pænitentiā possint vel mereantur in ordinibus ministrare, an omnino deijci. Arch.

c ¶ *In ordine.*] hinc collige subditum posse accusare prælatū de simonia nō præmissa priuata admonitione. ar. s̄, j. ea. q. vlt. patet. & hæc est ratio, quia de alijs criminibus potest quis pænitere, & esse in ordinibus, vt dixi 82. dist. presbyter. de simonia vero pænitere non potest, nisi prius dimittat ordines, vt s̄ ea. q. 1. si quis neque.

d ¶ *Subuenire.*] nisi gradibus suis vel dignitatibus taliter adeptis prius amissis, vt s. ea. q. 1. si quis omnē. & s. ea. q. 1. si quis neque. j. 27. q. 1 quæ Christo, & c. nec aliqua. j. 35. q. 7. fidelis.

e ¶ *Obuiare.*] j. 25. q. 1. sunt quidam. & c. contra statuta.

f ¶ *Sed in illorum.*] vt. s. de iure deponantur, vt s̄ ead. si qs omnē.

NISI RIGOR. Hæc est quarta pars q̄ō. in qua probatur per 17. auctorit. q̄ dispensationes fiūt sex modis. Io. de Fant.

g ¶ *Vtilitatis*] sicut ēt ius ciuile quædā admittit propter vtilitatem. ff. de pign. sed an viæ.

h ¶ *Vt plerisque*] Hic incipit tractare de dispēsatione, vnde videndum est quid sit dispensatio, quid dispensare, & quod ius sit dispēsabile, & quis possit dispensare. Dispensatio est iuris cōis relaxa-

pus. Fit autem dispensatio cū hoc requirit necessitas, vel vtilitas. j. ea. tali. Item fit quandoque dispensatio, quia timetur maius malum, sicut cum Anglicis fuit dispensatum, vt 35. q. 3. quod scripsi. & c. quædam lex. Item quandoque propter futurum bonum, vt quando dispensatur cum hæreticis, vt alij facilius reuertantur ad ecclesiam, vt 23. quæst. 4. ipsa pietas. Item quandoque propter multitudinem, & propter scandalum vitandum. 50. distinct. vt constitueretur.

Dispensatio quādoq; fit.

i ¶ *De monachis.*] vt s. 55. dist. c. 1.

N*Ecessaria.*] CASVS. Dicitur hic, q̄ propter necessitatē quādoque rigor canonū relaxatur. vnde pp necessitatē ex monachis, uel laicis clerici eliguntur, & ordinati ab hæreticis tolerant̄.

Q*Vod pro remedio.*] CASVS. Dicitur hic, q̄ dispensatio quæ facta fuit ex necessitate, de iure cōi non fuit, unde cessante necessitate cessare debet dispensatio. Aliud enim est, quod legitime & de iure fit, aliud dispensatione. Sequēs §. cum c. patet.

k ¶ *Cessante.*] argu. causa sublata tolli constitutionem ex eadem causa ortam. cessante enim necessitate cessare debet id, quod 5 urgebat, ut s̄. dist. 28. de Syracusanæ. s̄. ea. q. 1. quod pro remedio. & s. distin. 61. §. his omnibus. & c. neophytus. s̄. q. 1. quod pro necessitate. s. dist. 48. quoniam multa. j. 9. quæst. 1. ordinationes. & 63. distin. §. verum.

Cessante cā cessat constitutio ex ea orta.

5 Q̄d hic le. & an. j. ead. & si illa. sane itellige, vt vi. debeat cessāte necessitate similis dispēsatio nō fiat. Nam dispēsatio semel facta nō est amplius reuocāda. extra de fi li. p̄sby sicut. nec in iure cemisso 23. q. 4. si illic. Arc.

l ¶ *Necessitate.*] futura: sed non iam facta.

m ¶ *Quod vrgebat.*] arg. ff. de adop. in omni fere iure. arg. ff. de statu ho. homo liber.

o ¶ *Vsurpatio.*] id est, dispensatio, vel iuris derogatio impellit, ut promoueantur.

a ¶ Ordi.

a ¶ *Ordinentur.*] Id est, ut promoueantur, vel ordinentur, si ante nō fuerint ordinati, vel forte extra formam ecclesiæ.
b ¶ *Si qui voluerint.*] j. ead. q. 2. si quis confugerit.
c ¶ *Per scripturam.*] j. ea. q. maximum. & c. si quis episcopus. j. ea. q. cōuenientibus. arg. cōtra. j. de pœ. dist. 1. quem pœnitet. nam ibi dicitur, q viua voce debet cōfiteri. Sed illud verū est: sed nihilominus postea per scripturam debet confiteri.
d ¶ *Vt fateantur.*] j. 23. q. vlt. pessimam.
e ¶ *Consensu.*] aliud est ergo iurare stare mādatis ecclesiæ, aliud episcopi, & ex hoc soluitur contrarietas illorum c. extra de appel. quæstioni. & c. præterea. immo idem est extra de sent. exc. ex tenore. Io.

Ar. contra 7. q. 1. scire. & extra d. his quę vi me. cā. c. j. §. vlt. vbi de hoc. & de sen. exc. ex tenore. Arch.

Votes.] CASVS. In hoc c. continetur qualiter iurare debeant reuertentes ab hæresi. Dicitur enim, q episcopus reuertens ab hæresi ad ecclesiam, iurat propter cautelam futurorū summo Pontifici pariter cū suis sociis, q ab vnitate ecclesiæ, & communione Romani Pontificis nunquā recedet, & iuramento per manū notarii scripto, tam ille, q socii pro voluntate subscribant.
f ¶ *Magna cautela.*] arg. q cum abundātiori cautela faciēdum est, in quo timetur regressus. s. dist. 18. de his. j. 30. q. 2. c. vlt. & q. 3. c. 1. s. dist. 23. quamquā.
g ¶ *Sub ordinis.*] similiter obligatur aliqs sub pœna beneficii sui, vt extra de elect. cum dilectus. in fin. & extra de cri. fal. c. ii.
h ¶ *Anathematis.*] imprecatio est. non enim quisquam potest se excommunicare. Similis est imprecatio de consecra. dist. 2. ego Berengarius. & 11. q. 3. si is q. Nec potest apud se aliquis obligari. ff. de fideius. si quis pro eo. §. 1.

Excōicare se ipsum nemo potest.

i ¶ *Et per te.*] arg. contra inst. de inutil. stipul. §. si quis alii quia ibi dicitur, q alteri stipulari, vel pacisci nemo pōt, nisi sit seruus eius, vt ibi, vel procurator præsentis. ff. de verb. obli. si curatori præsens: Dic ergo ideo hoc fieri, qa Papa seruus est B. Petri. vnde dicit de se in epistolis suis, seruus seruorū Dei. Vnde versus. *Serui erant tibi Roma prius domini dominorum:*
Seruorum seruus nunc tibi fiunt domini. Vel hoc fit fauore religionis: sed credo iure canonico me teneri. [2], si ego promitto tibi me daturum Titio 10. arg. 22. q. 5. iuramēti maxime si interuenerit sacramentum. arg. ff. de consti. pecu. l. 1. & l. cum qui.

Papa dicitur seruus seruorum.

2 Hanc glo. dicit Raph. Cuma. singularē, ad hoc, q de æquitate canonica alter possit alteri stipulari.

k ¶ *Euangelia.*] j. 11. q. 3. Imperatores. arg. contra j. 22. q. 1. §. sic etiā. j. cau. pro. 2. q. 5. qua de causa. j. 22. q. 2. clericum. & c. mouet. contra. Dic vt 22. q. 1. si aliqua.
l ¶ *Salutem.*] id est, per eum, cuius iudicio salus dominorum meorum consistit. sic enim iurando per has creaturas respectum habebat ad creatorem, & ideo non peccabat. & sic intelligitur 22. q. prima. §. sic etiam. ff de iure iuran. qui per salutem. Et quod dicit in manibus, &c. est arg. quòd episcopus cum iurat, tangere debet Euangelia. & sic est contra 11. quæst. 1. nec honore. Ioan. & est expressum hodie, q episcopus cum iurat, non debet tangere librum, vt extra de iur. cal. c. vlt. B.

Episcopus iurans non debet tangere librum.

ADDITIO. Hinc decreta. bene stādum est, nisi forte hoc in abiuratione hæresis sit speciale in detestationem criminis. Ioan de Fant.
m ¶ *Dominorum.*] j. 22. q. 2. clericum. & c. mouet. contra.
n ¶ *Consulibus.*] hoc non habet hodie locū. nam sufficit apponere nomen Papæ, & Imperatoris, vt no. 2. q. vlt. [3] c. vlt.
o ¶ *Sacramento.*] hæc sex presbyterum faciunt iurare coactū, vt sit recta fides, vt obediat [4], vt bona fama. Ne verū pereat, ne res sacra, vel data damnz. 28. dist. de Syracusanæ.
p ¶ *Subscripsi.*] scilicet hoc quod statutum est in concilio Niceno. j. ead. q. si. qui voluerint.

3 Al. 3. q. 5. c. sacramētū. Iurare cogūtur pbyteri in sex casib9.

4 Extra de maiorita. & obed. cū ī ecclesijs. & de iureiur. ego. Sed dic, vt not. 23. dist. quamquam. extra de maiori & obe. legebatur. Arch.

Similiter ex dispensatione etiam in Niceno cōcilio, c. 8. de Nouatianis statutum est, ut ad ecclesiam redeuntes ordinentur [a].

¶ Iterum ordinentur, qui ex Nouatianis ad ecclesiam redierint. C. VIII.

SI qui voluerint [b] venire ad ecclesiam catholicam, & Apostolicam ex Nouatianis; placuit sancto concilio, vt [a] ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc ab eis confessionem per scripturam [c] exigi oportet, vt fateantur [d] se communi consensu [e] ecclesiæ catholicæ, & Apostolicæ statuta obseruaturos.

a ¶ Vt ordinentur.] *Græce est,* ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ, *quod Dionysius vertit,* vt impositionem manus accipientes sic in clero permaneant. *At Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in actione prima septimæ synodi p. st recitationem istius canonis, istam vocem* χειροθεσία, *interpretatur benedictionem, non ordinationem.*

Item Gregorius lib. 10. reg. epist. 31.

¶ Iuramentum à schismate redeuntium. C. IX.

QVoties cordis oculus nube erroris obductus, supernæ illustrationis lumine fit serenus, magna cautela [f] nitendum est, ne latenter anctor schismatis irruat, & ab vnitatis radice eos, qui ad eā reuersi fuerant, telo iterum erroris abscindat. Et ideo postquam ego [g] ille ciuitatis illius episcopus, comperto diuisionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona, & spontanea uoluntate ad vnitatē sedis Apostolicæ diuina gratia duce reuersus sum; & ne non pura mente, sed simulata reuersus existimer; spondeo sub ordinis [g] mei casu, & anathematis [h] obligatione, atque promitto tibi, & per te [i] sancto Petro Apostolorum principi, atque eius vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius, me nūquam quorumlibet suasionibus, vel quocumque alio modo ad schisma, de quo redemptoris nostri misericordia liberante ereptus sum, reuersurum; sed semper me in vnitate sanctæ Ecclesiæ catholicæ, & cōmunione Romani Pontificis per omnia permansurum. Vnde iurans dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quattuor Euangelia [k], quæ in manibus meis teneo, & salutem [l] † dominorum [m] nostrorum Rempublicam gubernantium, me in vnitate, sicut dixi, ecclesiæ catholicæ, & communione Romani Pontificis semper, & sine dubio permanere. Quòd si (quod absit) aliqua excusatione, vel argumento ab hac me vnitate diuisero, periurii reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cū auctore schismatis habeam in futuro sæculo portionem. Hanc autē professionis, promissionisq; meæ chartulam notario illi cū consensu presbyterorum, & diaconorum, atque clericorum, qui me in hac vnitate obligantes, in suprascriptis omnibus prona simul volūtate secuti, atq; propriis manibus subscripturi sunt, scribēdam dictani, & propria manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & consulibus [n] suprascriptis. Subscriptio episcopi illius. Ego ille, episcopus ciuitatis illius, huic confessioni, promissionique meæ, præstito de conseruandis suprascriptis omnibus sacramento [o] subscripsi [p].

Ansl. 6. c. 161. Poly. l. 7. tit. 6.

† al. salutem gentium, atque illustrium dominorum] al. geminoque illustrium] Ans.

a ¶ Ego ille.] *reposita est antiqua nota,* ille, *ex codicibus epistolarum B. Gregorij impressis, ac manuscriptis, quæ quidem nota in hoc capite multoties repetitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exēplaribus erat N. Aliqua vero alia, quæ parum ab originali discrepabant, nihil causa visum est, cur mutarentur.*

CETERUM. Casus. Dictum est §.q cũ tales recipiuntur (vt in c. si qui voluerint. & sequẽti) fit ex dispensatione: cũ aliud fit de rigore canonum, vt probat per sequentia cap.

Qui in qualibet] Casus. Dicitur in hoc cap. quòd si quis in quacumque ætate doli capax fuerit baptizatus apud hæreticos,

e ¶ Pro persona.] idest, propter simplicitatem personæ.
f ¶ Tanta nequitia] supra dist. 86. tanta.
g ¶ Tacemus.] Arg qui tacet, non consentit ff. commu. diuidu. Sabinus. ver sicut prohibere, &c. ff. de procura. filius familias. §. inuitum. j. de consec. dist. 4. cum pro paruulis.

Ceterum ex canonum rigore contra scribit Felix Papa tertius omnibus episcopis, epist. 1. c. 5.

¶ Qui extra ecclesiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad ecclesiasticam militiam non admittantur. C. X.

Ansl. 7. c. 17. Burc. l. 4. c. 293. Iuo p. 1. c. 193.

[non vmquam] orig.

[ex eis ad minist.] orig.

QVi in qualibet ætate[a] alibi, quàm in ecclesia catholica aut baptizati[b], aut rebaptizati[c] sunt; ad ecclesiasticam militiam prorsus non † permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quòd in catholicorum numero sunt recepti. Quoniam de suo ordine, & communione videbitur ferre iudicium, quisquis hoc violauerit institutum; vel, qui non remouerit eum, quem ex † eius cœtu[d] ad ministerium clericale obrepsisse cognouerit.

Pro persona[e]: sicut beatus Gregorius scribens Ianuario episcopo, lib. 7. indict. 2. epist. 1. ait.

¶ Rigor canonum pro persona aliquando relaxatur. C. XI.

§. dist. 86. tanta. Burc. l. 1. c. 197. Iuo p. 2. c. 78. & par. 5. c. 312.

TAnta nequitia[f] ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam, nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. *& infra.* ¶ Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus[g].

Pietatis[h] intuitu: sicut de illiteratis, & corpore vitiatis Gelasius ait episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 18.

¶ Canonum decreta pietatis intuitu nonnumquam relaxantur. C. XII.

§. dist. 36. illiteratos.

SI qui, vel temeritate propria, vel incuria præsidentium tales ante suscepti sunt; in his, in quibus constituti sunt, locis eatenus perseuerent, vt nihil vmquam promotionis accipiant, satisque habeant hoc ipsum sibi pro nimia miseratione concessum.

Necessitatis[k] intuitu; sicut Hilarius Papa, qui cum de quodam episcopo præter notitiam atque consensum metropolitani[l] ordinato loqueretur; ne in vtroque graue scandalum fieret, ait in epistola sua ad Ascanium, & vniuersos episcopos Tarraconensis prouinciæ.

Ante c. 2.

¶ Necessitatis causa quædam in ecclesia tolerantur. C. XIII.

QVoniam quidquid ab alterutra[m] parte est indicatum, omni videmus peruersitate confusum; temporum necessitate perspecta, hac ratione decernimus ad veniam pertinere quod gestum est, vt nullus[*] deinceps præter notitiam, atque consensum[n] metropolitani ordinetur † antistes.

[consecretur] orig.

* ¶ Nullus.] *Hoc loco verba Hilarij summatim referuntur.*

Item Innocentius episcopis Macedoniæ, epist. 22. c. 6.

¶ De eodem. C. XIIII.

QVoties à populis, aut à turba[o] peccatur, quia in omnes propter multitudinem[p] non potest vindicari, inultum solet transire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio, & de reliquo[q] maxima sollicitudine præcauendum.

h ¶ Pietatis.] Dicitur autem pietas quandoque respectu naturæ, vt quia nostra natura hodie fragilis est, exercenda est pietas, vt 34. distin. fraternitatis. Item aliàs propter fragilitatem, vel pietatis intuitu dispensatur. 33. q. 2. antiqui. Item adhibetur pietas propter innocentiam. sic puer baptizatus ab hæretico admittitur ad sacros ordines propter pietatem innocentiæ, vt §. ead. q. 4. placuit.

Sic etiam no. 86. di. tanta. sed plenè 65. dist. si forte. ibi videas. Archi.

Pietas multa facit.

Et quandoque respectu honestatis ecclesiæ, vt hic A. chid.

i ¶ Si qui.] ¶ Tales.] Spro quibus supponit istud tales, non potest haberi ex c. nisi ex §. præcedenti: sed credendum est Gratiano, qui vidit originale. & est simile j. c. tali. & 33. q. 5. c. 2.

k ¶ Necessitatis.] vt 50. dist. de eo.

l ¶ Metropolitani.] §. dist. 65. c. 2. & 3.

Quoniam.] Casus. Quidam episcopus præter notitiã sui metropolitani fuit ordinatus. Sed propter graue scandalum, quod propter hoc ab vtraque parte fiebat, Papa tolerat quod factũ est, ita quòd de cetero simile non fiat.

m ¶ Ab alterutra.] idest, ab altera. Sed tamen aliter intellexit G. vt patet per præcedentem §. vnde potest dici ab alterutra propriè: quia iam forte metropolitanus aliquid fecerat vnde scandalum esset ortum.

n ¶ Vel consensum.] §. 64. dist. c. vlt. & 65. dist. c. 1. 2. & 3.

Quoties.] Casus. Dicitur hic, quòd propter multitudinem, delictum sæpe multũ remittitur propter scandalum quod timetur: & Dei iudicio relinquitur. Sed ne de cetero tale quid accidat, præcauendum est.

ticos, aut rebaptizatus, numquam debet ad clericatum admitti: & qui talẽ receperit, vel iã promotũ non reiecerit, in se videtur ferre damnationẽ. Ex eius cœtu, idest, ex cœtu hæreticæ prauitatis.

a ¶ Ætate.] discreta. & sic soluitur contrarium. §. ea. quæst. 4. qui apud. & c. placuit.

b ¶ Baptizati.] Hic dispẽsari cõsueuit: sed nõ in casu sequẽti: scilicet rebaptizatĩ, vt de cõse. di. 4. q. bis. & no. 9. q. 1. in summa in princ.

c ¶ Aut rebaptizati.] §. ea. q. 1. ventum est. & supra dist. 50. confirmandum. supra ea. q. 4. placuit. contra. sol. ibi j. de consec. dist. 4. qui bis. supra dist. 51. cap. vlti.

d ¶ Ex eius cœtu.] vel si in adulta eorum ætate consenserint, vel fidẽ impugnauerint. Vel de adultis in adulta ætate baptizatis loq̃.

PRO PERSONA. Casus. Gratia. dicit hic, quòd intuitu personæ rigor canonum temperatur. Et ad hoc inducit sequens c. cuius casus patet, & quæ sequuntur vsque ad cap. quoniam.

e ¶ Pro persona.] Arg. 56. dist. miramur. Sed verum est quod ibi dicitur, quod propter amorem, &c.

o ¶ A turba.] extra de cler. excommu. latores.

p ¶ Propter multitudinem.] Arg. quòd parcendum est multitudini, vt 44. dist. comessationes. 50. dist. vt constitueretur. 23. q. 4 ipsa pietas. & cap. non potest. 9. q. 1. ordinatores. Sed quot dicuntur multi? Dic quantum ad hoc quòd multi dicuntur, quo ad respectum. nam alias 40. dicuntur multi. extra de cler. excom. latores. alias xxiij. millia dicuntur pauci. 45. dist. disciplina præterea. Arg. contra, extra de reg. iu. qui scandalizauerit. de pœ dist. 6. c. 1. in fi. 25. quæst. 2. ita nos. vbi non parcitur multitudini. Solu. videtur haberi per id quod legitur 23. quæst. 4. cum quisque. vel per si illius de pœ. di. 6. cap. 1. vt extunc eis non parcatur, cum ex auctoritate volunt illud defendere, vt 82. distin. plurimos. & 40. distin. Domino sancto.

Multitudini est parcẽdũ.

q ¶ Et de reliquo.] idest, de cetero. 96. dist. in scripturis. ff. de legib. sum lex.

Didici.

Item ex epistola Cyrilli missa Maximo diacono Antiocheno. | In prima actione septimæ synodi.

¶ Ex dispensatione quædam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat. C. XV.

DIdici à diligendo mihi Paulo Monacho: quia recusat pietas tua usque hodie communionem reuerendissimi episcopi Ioãnis amplecti, pro eo, quòd quidam in Antiochena ecclesia male adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel iam senserint quidem, sed forsitan resipuerint. Probet igitur tua modestia; vtrum aliquando hi, qui dicuntur collegi, nude, ac irreuerenter cum Nestorio sentiant, & inuicem colloquantur[a]: licet aliquando cauteriatam[b] habuerint conscientiam: colligantur autem nunc acta pænitentia super ijs, in quibus subrepti sunt[c]: quamuis confiteri[d] fortassis reuereantur excessum. *& infra.* ¶ Vt autem non æstimemur amare contentionem; amplectamur episcopi reuerendissimi Ioannis communionem, indulgentes ei, & causa dispensationis eius negotium non subtilius, vel districtius[e], siue vehementius erga se recognoscat agitari. Dispensationis enim gratia, sicut dixi, eget negotium multum[f].

Iuo in prologo. Pan. in prologo cap. 23.

Iuo ibidem. Pann. ibidem c. 24.

¶ *Hæc epistola beati Cyrilli refertur in actione prima septimæ synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento versatur, ac prudentissime scripta est; multa autem in hac versione corrigenda fuissent: placuit græcam ipsam epistolam cum interpretatione noua afferre.*

Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Μαξίμῳ διακόνῳ Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

ΕΜαθον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μονάζοντος Παύλου, ὅτι παραιτεῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Ἰωάννην, διὰ τό τινας ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἢ φρονοῦντας ἔτι τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ πεφρονηκότας μὲν, ἀποστησομένους δὲ ἴσως νῦν. δοκιμασάτω τοίνυν τὸ σὸν ἐπιεικές, πότερον ποτὲ οἱ λεγόμενοι συνάγεσθαι, γυμνῶς, καὶ ἀναισχύντως τὰ τοῦ Νεστορίου καὶ φρονοῦσιν, καὶ λαλοῦσιν ἑτέροις, ἢ κεκαυτηριασμένην μὲν ἐσχήκασί ποτε τὴν συνείδησιν, συνάγονται δὲ νῦν μεταμεληθέντες ἐφ' οἷς συναρπάγησαν, αἰσχυνόμενοι δὲ ἴσως ὁμολογεῖν τὸ πλημμελές: συμβαίνει γάρ τινα τοιαῦτα περὶ τοὺς ἀπατηθέντας γίνεσθαι: κἂν εἰδῇς συμβαίνοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνησικάκει περὶ τῶν παρελθόντων: βουλόμεθα γὰρ μᾶλλον ἀρνουμένους αὐτοὺς ὁρᾶν, ἢ ἀπαισχύντῳ γνώμῃ συναγορεύοντας ταῖς Νεστορίου κακίαις. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν ἡμᾶς τὸ φιλόνεικον, ἀσπασώμεθα τὴν πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, περὶ τοὺς μεταγινώσκοντας: οἰκονομίας γὰρ, ὡς ἔφην, δεῖται τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris nostri Cyrilli archiepiscopi Alexandrini ad Maximum diaconum Antiochenum admonitio.

COgnoui ex dilecto Monacho Paulo pietatem tuam vsque ad hunc diem recusare communionem religiosissimi episcopi Ioannis: eo quòd aliqui sunt in ecclesia Antiochena, qui vel adhuc cum Nestorio sentiunt, vel senserunt quidem, nunc autem ab eo fortasse abstinent. Perpendat igitur æquitas tua, vtrum tandem, qui dicuntur conuenire, palam, atque impudenter Nestoriana & sentiant, & cum alijs etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conscientiam, nunc autem ideo conueniant, quòd ipsos pænituerit erratorum, quibus simul abrepti fuerant; pudeat autem fortasse lapsum suum fateri. Solet enim fere tale quiddam ijs, qui decepti sunt, vsuenire. Quòd si illos nunc ad rectam fidem conuersos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Nestorij vitia. Ceterum, ne videamur contentionis cupidi, religiosissimi Ioannis communionem amplectamur, indulgentes ei, atque vt conueniens in his rebus moderatio teneatur, non nimium diligenter in eos, qui resipiscunt, inquirentes. Res enim, vt dixi, magnæ eget moderationis.

¶ *In eandẽ sententiã scribit Ioãni Antiocheno patriarchæ in epistola, quæ habetur tomo 3. actis Concilij Ephesini nuper Ingolstadij impressis his verbis.* Optamus autẽ, vt oẽs, res suas agant, neque turbas ecclesijs per Christi gratiã, doctorumque vbilibet agentium prudentiã vtcumquam sedatas denuo excitent, neque vel sibiipsis, vel alijs negotia facessant. Ceterum si sunt, qui a Nestorio aliquando steterunt, nunc vero ex animo resipiscentes à dogmatis illis discedere, mutataque voluntate rectã, inculpatamque fidem complecti cupiunt, eos placide suscipere oportet, nec cuiquam illorum, præteritorum gratia, conuicium facere: ne qua ratione ansa quibusdam præbeatur, vt cunctatius ad meliora festinent.

Idem ad Gennadium presbyterum, & archimandritam[g]. | Ead. act. 1. septimæ synodi ex versione Anastasij.

¶ De eodem. C. XVI.

DIspensationes rerum nonnumquam cogunt parũ quidem à debito[h] quoddã foras exire, vt maius aliquid lucri faciant. Sicut enim ij, qui mare nauigant, tẽpestate vrgente, nauiq; periclitante anxiati quędã exonerãt[i], vt cetera salua permaneãt; ita & nos cũ nõ habemus saluandorum

Iuo in prologo. Pan. in prologo c. 25.

DIdici. Paulus monachus significauit patriarchæ Alexandrino, quod Io. de quo hic fit mentio, fuit epis Antiochenus, qui in Nestorij hæresim incidens, ecclesiam suam in eandem hæresim induxerat. tandem Io. rediijt ab hæresi, sed populus ecclesiæ suæ quem subuerterat, non ex toto adhuc redierat: & id Maximus diaconus nolebat adhuc communicare Ioãni, quare Cyrillus patriarcha Alexandrinus monet eum, vt quamuis aliqui de Antiochena ecclesia secuti fuerint, vel adhuc sequantur hæresim Nestorianã, nihilominus tamen amplectatur communionem Io. Mandat tamen inquiri, vtrum ali qui hæresim illã sequantur, & colligãtur ad vnitatem. Collegi, idest, congregati & consentire. Nude. i. manifeste, & publice. Irreuerenter. i. inuerecunde. Sentiant, nunc, alioquin non sunt vitandi.

a Colloquantur.] Arg. à collocutione præsumi consensum. 27. q. 1. nec aliqua.

b Cauteriatã.] idest, vulneratã vel adultam igni nocentis cauterio.

c Subrepti sunt.] i. surrepti sunt. & est antiqua grãmatica. Vel. s. corrupti. & de ser. non ordi. Ex quibus literarum.

d Confiteri.] publice. & in hoc est dispensatio. nã de iure publice debet confiteri. & ex. quoties. de conse. dist. 2. ego berengarius.

e Districtius.] Non vult aliquid exaggerare, & c. 74. dist. vbi.

f Multum.] idest, magnum.

g Archimandritam.] Archos princeps: mandros ouis. vnde archimãdrita prĩceps ouiũ.

Archimandrita. erat enim princeps Antioc. Hu.

Dispensationes.] Dicitur hic, quod oportet quosdã excommunicari & ejci extra ecclesiã, ne multitudo pereat: sicut in naufragio quædã merces abijciuntur, vt cetera salua permaneant. patet seq. §.

h A debito.] idest, à iure cõmuni, quod omnibus æqualiter debetur. & ita dispensatio non est iura, vt 32. q. 2. hoc ratione. quandoque sñ dispẽsatio debet, vt 50. di. vt cõstitueretur.

Ad hoc 19. dist. de his in fine.

i Exonerant.] j. 22. q. 3.

q.4.non solum.j.13.q.vlti. animæ. ff. si quis cau.l.4. ff. ad legem Rhodiam,qui iactandæ.

Regum Hispaniæ reprehensio.

a ¶ *Despicimus.*] idest,committimus:quia easdem res non habent pro derelicto. Vnde male faciūt Reges Hispaniæ,qui naues fractas occupant.nā dicit lex,q fiscus non debet ditescere calamitatibus miserorum.

HVIC PETRVS. Hoc adaptatur ad proxime dictum,a quasi diceret,non est mirum, si spurius promouetur, cum Deus non sit personarum acceptor.

d ¶ *Huic*] scilicet vt necessitate vel vtilitate promoueantur tales.

e ¶ *Petrus ait,&c.*] quia apud Deū non est personarum acceptio.

uandorum omnium negotiorum [a] penitus certitudinem;despicimus[b] ex ijs quædam, ne cunctorum patiamur dispendia [b] [ϑ].

a ¶ Negotiorum.] *Græce est* · οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἐξῇ τὸ λίαν ἀκριβὲς περισώζειν, παρορῶμέν τινα, *idest*,Sic & nos in negotijs vbi non licet exquisitissimam illam rationem seruare, despicimus quædam.

ϑ ¶ Dispendia.] *Omisit hic Gratianus ex hac epistola ea referre , quæ ad propositam quæstionem maxime faciunt . Sunt autem hæc, quæ hic etiam recitat*:Et hæc scribo cognoscens , quod pietas tua tristetur in sanctissimum,& Dei cultorem,fratrem,& comministrum nostrum Proclum episcopum, eo quòd admiserit in communionem Aelienfium Hegumenum : quem quidem ecclesiæ leges , Palestinæ præpositum non nouerunt. *& infra.* ¶ Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi, & Deo amicissimi Procli episcopi communionem . Vna enim fuit cura mihi, & sanctitati eius ; & dispensationis modus nulli sapientium displicuit . *Vocem autem* hegumenon,*i.præpositum,videtur suppleße Anastasius , vt exprimeret locutionem græcā,* τὸν τῶν αἰλιενσίων.

Vtilitatis intuitu : sicut in Meldensi concilio, c.64. perhibetur de filijs virginum vi raptarum,& sic ad coniugium raptorum applicatarum .

§ Vtilitatis intuitu quædam in ecclesia tolerantur. C. XVII.

TAli coniugio[c] generati, ecclesiasticis ordinibus non applicentur: nisi forte eos aut maxima ecclesiæ vtilitas, uel necessitas postulet; vel euidens meritorum prærogatiua commendet.

Act.10.

Huic[d] *Petrus*[e] *concordans ait* [*In veritate comperi , quia non est acceptor personarum Deus, &c.*] ¶ *Pro euentu*[f] *etiam res quædam in ecclesia tolerantur : sicut Leo in decretis suis de laicis subito contra decreta canonum ordinatis episcopis ait, epist.85.al.87.c.1.episcopis Africæ.*

¶ Laicis, qui contra decreta canonum ad episcopatum promouentur, ex misericordia susceptum officiem relinquitur. C. XVIII.

EXigunt [γ] causæ [g], vt non solum in tales præsules, sed etiam in ordinatores eorum vltio competens proferatur . Sed circumstant nos, hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura iustitiæ , vt credamus quædam delicta vtcumque toleranda ; quædam vero penitus amputanda . Illos ergo , quorum prouectio hoc tantum reprehensionis incurrit , quòd ex laicis [h] ad officium episcopale delecti sunt, locum suum tenere permittimus ; non præiudicantes Apostolicæ sedis statutis, nec beatorum Patrum regulas soluentes : quia remissio [i] peccati non dat [k] licentiam delinquendi: nec quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit amplius impune committi : ne [ϑ] , quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusta post hæc ultione plectamus.

γ ¶ Exigunt causæ.] *In ipsa epistola Leonis hæc antecedunt* .Cum ergo inter vos tantum valuerint aut studia popularium , aut ambitus superborum, vt non solum laicos, sed etiam secundarum (*sic enim recte legitur in epistolis cum alijs beati Leonis operibus Coloniæ impressis , non* sæcularum, *vt in tomis conciliorum*) vxorum viros , aut viduarum maritos ad officium cognoscamus pastorale prouectos : non ne apertissime exigunt causæ , vt ecclesiæ , in quibus ista commissa sunt, iudicio seueriore purgentur,& non solum in tales præsules,&c. *Est vero caput hoc multis locis in summam redactum, omissa narratione delictorum illorum, quibus minime sanctissimus ille Pontifex ignoscit.*

ϑ ¶ Ne, quod ad tempus.] *Hæc, quæ repetuntur* j. c.donatum *, sumpta sunt ex secundo capite eiusdem epistolæ.*

f ¶ *Pro euentu.*] Et hoc ad necessitatem, vel vtilitatem refertur .

EXigunt.] CASVS. Quidam de laicis non seruatis interstitijs promoti sunt in episcopos nimis præcipitanter : quia debebant de iure deponi : sed ex misericordia Leo dicit eos tolerandos, in quibus aliud reprehensibile non inuenitur , nisi quod nimis festinanter promoti fuerint , ita quod ex hac remissione non sumant licentiam delinquendi . & prohibet ne de cetero hoc fiat, ne cogatur ille punire, quod nunc ex misericordia multū dimittitur.

g ¶ *Causæ*]Cum ergo hic sit rigor , & ibi misericordia : potius debet iudex sequi misericordiam , quam rigorem [l], vt extra de iudic. tale.cap. 2.& C.de iud. placuit. & sic iam videtur quòd dispensatio sit debita, quia præceptum misericordię omnibus est commune,vt 86.dist.non satis.& sententia,quæ misericordiam vetat , fugienda est , vt 50. dist. ponderet. in fi.quod concedo quod quādoque sit debita : & iudex peccaret si non dispensaret: non tñ est proditū ius p qd petatur dispēsatio: sicut ad eleemosynam tenemur pauperi [a] ; pauper tamen eam nullo iure petit. tamen ad petendam dispensationem potest implorari officium iudicis . & si nollet episcopus dispēsare, petet hoc à superiore. & est si. extra de iure patro.nullus.

h ¶ *Quòd ex laicis.*] supra 77.dist.monachus. & 59.dist.si officia. contra,supra dist.61. quid proderit contra,supra dist.61.c.1.& 2.contra. Sol.ibi ius commune, hic dispensatio .

Misericordia est rigori anteponenda.

[l] Ad hoc 9. dist sana. vbi de hoc videas .

Dispensatio est quãque debita .

[a] Vs 47.dist. sicut.86 dist. pasce.16.q.1 quoniā.Aie.

b ¶ *Dispendia.*] Esse solent magno damna minora bono.

TAli.] CASVS. Si captor ducat raptam in quem rapta numquam consensit , filius de tali contubernio natus non potest promoueri, nisi propter necessitatem vel vtilitatem , vel propter personæ prærogatiuam. Vel intellige c.loqui secundum eos qui dicunt inter raptorem & raptam non esse matrimonium. sed verior est opinio, quòd inter eos sit verum matrimonium.

Matrimoniū tenet inter raptam & raptorem .

c ¶ *Tali coniugio.*] Sed nonne inter raptam & raptorem tenet matrimonium, vt 36.quæst. 2. tria?Quare ergo filij cum legitimi sint, repelluntur à promotione?Resp. hoc non tenet . Vel dic,q hic loquitur de monialibus raptis, cum quibus matrimonium nō tenet. & dic, coniugio, idest, coniunctione vel coniugio de facto: aliàs legitimi essent,nisi forte quo ad episcopatum. extra de ele.innotuit. Sed certe illa decretalis loquitur tantum in concubina.

i ¶ *Quia remissio.*] infra, 23.q. 4.est iniusta.in fi.contra, supra dist. 93.peruenit.& 35.q.9.loci. j.1.q.1.placuit.Sol. ibi factum respicit,hic ius.& expone quod sequitur .

k ¶ *Non dat*] idest, non debet dare.nam leges,quæ periuria puniunt,&c.C.de ind.vido.l. 2.ar. C.vnde vi, meminerint. j.de cōse. dist 4.quæris.arg.de pæ.dist. 3.§.sed verba. & c.sane. Sed aliud est impunitas occasione amplius peccandi conditionem sumere : quod ibi dicitur. aliud pro vno concesso reliqua similia vtiquequaque concederet quod hic negatur. Vel dic non dat,idest, non dare debet.

ADDITIO Sub.& non debet quis inde sumere audaciam & cōfidentiam delinquendi. Dic ergo,remissio, idest, impunitas:idest, dispēsatio,qua impune pctā dimittūtur,non dat licentiā,idest laxamentum delinquendi in similibus.secundum Io.de Fant.

M *Aximum.*] C A S V S. Maxim us Donatista fuit: sed postea conuersus ad fidem ex laico est in episcopū promotus. Leo Papa eū tolerat: mandat tū sibi, vt in libello ad Papam misso se esse catholicum manifestet. Sequens c. patet, in quo tolerat Donatum cum sua plebe conuersum, mandat tamen ei, vt mittat libellum in quo cōfiteatur fidē, & abneget hæresim illā. & madat Leo, vt hoc de cetero non fiat.

a *Ex laico.*] Ille fuerat factus episcop⁹ nō seruatis intcallitijs temporū in minoribus ordinibus: & ideo dicit tex. ex laico. ar. superficiale ꝑ illitteratis. s. 61. dist. c. 1. 2. & 3. & c. qd proderit. cōtra. Io.

† De quibus habetur 77. dist. in singulis. & ca. seq. Archid.

b *Ab episcopali.*] j. 16. q. vlt. inuentum.

c *Quoquo.*] idest, nō legitimo, sicut illud: Quos genui quocumque toto.

d *Dignitate.*] Quid si patronus labitur in hæresim: an reuersus recuperet iuspatr. quod habebat? Argu. q sic. extra de elec. quia diligentia. ff. de in ius voc. l sed si ff. de bo. lib. l. 3. §. si deportatus. Ioan. tū si lata fuisset sententia contra eum de amissione iurispatronatus, amplius non recuperat. extra de diuor. de illa. extra de conuer. coniug. c. vlt. Ber.

e *Libello.*] j. 7. q. 1. §. ecce. & c. qualiter. s. ea. q. si qui voluerint.

f D *Onatum autē.*] *Causarum.*] Collige ex hoc intelligentiā eius qd dici solet in litteris, salua apostolica auctoritate.

Salua Apostolica auctoritate.

g *Antiquis*] idest, secundū antiquas regulas. & ita nisi exprimeretur hoc, videretus cōstitutio perpetua. arg. C. de poe. seruus. Sed tamen quid iuris sit super hoc, not. 61. dist. §. ex his omnibus.

a Vt sit glo. planior sub. sic debet esse lex esse perpetua & communis. 4. di. erit. nisi ex aliqua illarū causarum 29 dist. sciēdū. facta fuerit. quo ca sucessāte cau sa. & c. Io. de Fant.

S *Aluberrimum.*] C A S V S. Dicitur in hoc c. q si quis clericus ab hæresi ad ecclesiam reuertatur, profiteatur in scriptis hæresim suam cum auctore eius esse damnatam, ne amplius corrumpatur, cum suæ professioni non possit de cetero obuiare. & pro magno beneficio habeat, si adempta omni spe promotionis, in quo inuenitur ordine permaneat: dum tamen iterata tinctione non fuerit maculatus.

m *Libello.*] s. ea. q. si qui voluerint.

n *Purgationem.*] idem etiam si de simonia suspectus sit. extra de purga. cano. quoties.

o *Opinione.*] s. dist. 30. cap. vlti.

E C C E Q V I B V S. Hæc est quinta pars q. in qua quæritur qua-

Idem in eadem epist. c. 3.

¶ Donatistæ, & Nouatiani, quamuis reprehensibiliter ordinati, tamen ex necessitate tolerantur. C. X I X.

M Aximum quoque ex laico[a], licet reprehensibiliter, ordinatum, tamen si Donatista jam non est, & à spiritu schismaticæ prauitatis alienus, ab episcopali[b], quam quoquo[c] modo adeptus est, non repellamus dignitate[d]: ita vt & ipse libello[e] ad nos directo † catholicum se esse manifestet. † al. odio

Idem ibidem initio cap. 3.

¶ De eodem. C. X X.

D Onatum autem Salicinensem † ex Nouatiano cum sua (vt comperimus) plebe conuersum, ita Dominico volumus gregi præsidere, vt libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Nouatiani dogmatis damnet errorem, & plenissime confiteatur catholicam veritatem. Quæ enim nunc certarum remisimus consideratione causarum[f], antiquis[g] deinceps custodienda sunt regulis: ne, quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusta post hæc vltione plectamus. † al. Seminatensem Ibidem c. 2.

Idem Ianuario † episcopo Aquilegiensi, epist. 3. † al. Iuliano

¶ Redeuntes ab hæresi, post publicam professionem, in suis ordinibus recipi possunt. C. X X I.

S Aluberrimum enim, & spiritualis medicinæ vtilitate plenissimum est, vt siue presbyteri, siue diaconi, aut cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, quam iampridem amiserant, rursum reuerti ambiunt; prius errores suos, & ipsos auctores errorum damnari à se sine ambiguitate fateātur: vt sensibus[h] prauis etiam peremptis nulla sperandi supersit occasio, ne vllum membrum talium possit societate violari: cum per omnia illis professio[i] propria cœperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, vt in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inueniuntur ordine, stabilitate perpetua maneant; si tamen iterata tinctione non fuerint maculati[k]. Idem epist. 83. ad Septimium. Ans. l. 12. c. 39. Iuo p. 6. c. 97. 1. q. 1. omnis cuiuslibet.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 36. In capitulis Martini Braca.

¶ Ab hæresi redeuntes, hæresim, & eius auctores publice detestentur. C. X X I I.

S I quis episcopus, siue alicuius episcopi presbyter, aut diaconus in alicuius hæresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus; nullus episcopus eum in communionem recipiat, nisi prius in communi concilio[l], porrecto fidei suæ libello[m], satisfaciat omnibus, & ita liberam suā teneat purgationē[n]. Hoc idē & de fidelibus laicis sit decretū, si in aliqua hæresis opinione[o] fuerint nominati.

§ *Ecce quibus de causis quædam in ecclesia tolerantur, quæ eisdem cessantibus pia seueritate vindicantur. Quando autem toleranda sint, quando resecanda, Gelasius Papa distinguit[p] dicens episcopis per Lucaniam, epistola prima, c. x1.*

¶ Quando in ecclesia, aliqua sint toleranda. C. X X I I I.

E Tsi illa[q] nonnumquam sinenda[r] sunt, quæ, si ceterorum[s] con-

h *Sensibus.*] idest, opinionibus hæreticorum.

i *Professio*] C. de non numer. pecu. generaliter. j. 2. q. 1. legum. j. 27. q. 1. omnes feminæ. extra de appel. personas.

k *Maculati.*] Idem est si fuerunt rebaptizati. arg. de conse. dist. 4 qui ius. & ca. eos quos. Vel si ad subuersionem fidei adhæserunt hæreticis[3] s. ead. quæst. conuenientibus.

3 In istis casibus Papa sibi reseruat dispēsationē: & in casu quem habet extra de aposta. c. vlt. vbi de hoc. Archid.

S *I quis*] C A S V S. Si quis pro aliqua hæresi excommunicatus fuerit, non debet ad communionem admitti, nisi prius cum debita satisfactione fuerit in concilio reconciliatus.

l *Concilio.*] Hodie sufficit solus episcopus. extra de hæreti. ad abolendam. §. quia vero.

l *Concilio.*] s. 50. dist. de eo.

qualiter debeat dispensari: quod probat per c. sequens. Io. de Fan.

p *Distinguit.*] & protinus agit de illis quæ dispensari solent.

E *Tsi illa.*] C A S V S. Hugo sic ponit hunc casum. Quamuis dispensabilia ex causa quandoque relaxātur: indispensabilia tamen nulla causa sunt relaxāda. & si illa numquam relaxari debēt, nisi ex magna causa: quāto magis ista ex nulla causa sunt relaxāda? Beneuenta. sic ponit casum. Quāuis toleremus quæ per exempla non nocent: in illis tamen dispensare non debemus, quæ scandalum vel deformitatē inducunt. nam si in præmissis tantum pro necessitate vel vtilitate dispensamus: quare his causis absentibus iura cōmunia mutilamus, quę nisi pro necessitate mutilari nō debēt?

q *Et si illa.*] vt dispensabilia.

r *Sinenda sunt.*] idest dispensanda 4 & ita ceterorum improprie sumitur. arg. ff. de min. patri. 26. dist. deinde.

4 Loquitur enim in prin ci. de his quę dispēsari possunt, Ioan.

s *Quæ si ceterorum.*] idest, quæ dispensari possunt.

a *Illa*

Sub. de quibus nō est in benigniorem partem interpretandū, cū sint manifesta. Hug.

a ¶ *Illa.*] Hoc de illis quæ dispensari non possunt.
b ¶ *Decoloratione.*] puta si esset latro, vel ebriosus, vt extra de regu. iur. ettate.
c ¶ *Et si ea ipsa.*] & sic forma constructionem. si illa nullatenus sunt mutilanda, quæ nullo detrimento, &c. quanto magis nec illa sunt

ctoritate Gre. & Aug. & postea soluit, & maledicēs vt circa baptizatos & in ordine sacerdotali, vel episcopali inuentos, sacramentū non reiteretur. Ea vero quæ cum quadam distributione vasorum vel indumentorū præstantur interueniente episcopali benedictione, vt ordo leuitarum, & ī eū ordines possit reiterari pū: cum ab hæreticis conferuntur: nec dicitur aliquid iterari, cum nihil ab eis sit receptum. ad quod inducit sequens cap.

stet integritas, nocere sola non valeant: illa[a] tamen sunt magnopere præcauenda, quæ recipi, nisi manifesta decoloratione[b] non possunt. Ac, si ea ipsa[c], quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum temporumque[d] cogit intuitus, vel acceleratæ[e] prouisionis respectus excusat; quāto magis illa nullatenus mutilanda[f] sunt, quæ nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas?

Aliquando enim pro necessitate, vel vtilitate ecclesiæ mutilantur, & laxantur præcepta[g] canonica.

6 *Breuiter ostendimus, qui reuertentes ab hæresi, in suis ordinibus[h] valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de ijs, qui ab hæreticis ordinati sunt, si ad vnitatem catholicæ matris ecclesiæ redierint; vtrum in eodem ordine[i] iterum valeant ordinari. Semel enim consecratus (vt ait beatus Gregorius)[k] iterum consecrari non debet.* ¶ *Item sacramenta, quæ ab hæreticis in forma ecclesiæ ministrantur (sicut Augustinus[l] testatur) reiterari[m] non debent; ne non homini, sed sacramento videatur iniuria fieri.* ¶ *Sed illud Gregorij de his intelligitur, qui consecrationem sacerdotalem, vel episcopalem acceperunt: qui aut per manus impositionem, cum ad ecclesiam redeunt, effectum suæ vnctionis† accipiunt, aut ab eius administratione perpetuo cessare iubentur. Similiter illud Augustini de eadem mystica vnctione, & de sacramento baptismatis intelligitur.* ¶ *Sunt autem in ecclesia alij ordines, qui sine sacramentali vnctione, sola episcopi benedictione, cum quadam vasorum, vel indumentorum distributione præstantur, vt sunt leuitæ, & ceteri infra eos constituti. Hi quamuis ab hæreticis ordinentur; tamen ad ecclesiam redeuntes in eodem ordine (si aliàs digni fuerint) ab ecclesia ordinentur: nec fiet in eis reiteratio muneris, cum ab hæreticis nihil doceatur eis fuisse collatum. Vnde Vrbanus secundus scribit Petro Pistoriensi episcopo, & Rustico abbati vallis vmbrosæ.*

ī. dist. 68. c. 1.
ī. ead. q. 1. quod quidam.
† al. ordinationis

h ¶ *Ordinibus.*] scilicet illi qui coacti sunt, vel ignoranter ab hæreticis ordinati sunt.
i ¶ *Vtrum in eodem ordine.*] & dic quòd non, si in forma ecclesiæ ordinati sūt. extra de apostā. ex litteris. nec bene soluit hic Gratianus.
k ¶ *Vt ait beatus Gregorius.*] ī. dist. 68. c. 1.
l ¶ *Augustinus.*] ī. ead. q. 1. quod quidam.
m ¶ *Reiterari.*] vt ī. ea. q. 1. ventum.

¶ Redeuntes ab hæreticis sunt ordinandi. C. XXIIII.

Pann. l. 3. c. 81.
ī. 1. q. 1. ventū.
c. sequenti, per dilectam.

DAibertum à Nezelone[n], licet simoniaco, non simoniace eiusdem confessione reperimus in diaconum ordinatum: & beati[o] Innocentij Papæ sententia constat declaratum. quòd Nezelon (quem constat ab hæreticis ordinatum) quia nihil[p] habuit, nihil dare[q] potuit ei, cui manus imposuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damasi Papæ testimonio roborati, qui ait [Reiterari[r] oportet, quod male actum est;] Daibertum ab hereticis corpore, & spiritu digressum, atque vtilitatibus ecclesiæ pro viribus insudantem, ex integro[s] (ecclesiæ necessitate ingruente) diaconum[t] constituimus. Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantum integram diaconij dationem: quoniam, vt prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

n ¶ Nezelone.] *Marianus Scotus in vita Gregorij VII. mentionem facit archiepiscopi Magdeburgensis hoc nomine appellati.*

DAibertum.] CASVS. Nezelon ordinatus fuit ab hæreticis in episcopum præter formam ecclesiæ, & sic ordinem episcopalē non recepit: qui postea Daibertum præter formam ecclesiæ vel cum forma (non refert) in diaconū ordinauit. Sed quia illum ordinē conferre non potuit, Daibertus nihil accepit ab eo. vnde Vrbanus cū dispensaret cum eo, fecit illum ordinari auctoritate Damasi Papæ & Innocentij.
a ¶ *Daibertum.*] per hoc c. probat Io. opinionem suam: scilicet quòd baptizatus ab eo qui recepit vltimā manus impositionem, extra ecclesiam, nihil recipit. Nos qui dicimus contrarium, hoc intelligimus cum non ordinabat in forma ecclesiæ.
o ¶ *Et beati.*] Et ita cū faciat hic mentionem de illo cap. supra 1. q. 1. ventum est. intelligendum est illud, sicut & illud de non ordinatis in forma ecclesiæ.

sunt mutilanda. & est sensus: si in dispensabilibus non debet iudex dispensare nisi ex magna causa: quanto magis in ijs quæ sunt indispensabilia, nullo modo debet iudex dispensare. 14. dist. cap. 2.
d ¶ *Vel verò temporūque.*] vel personarū. nā per qualitate personarū & actio formatur, & condemnatio moderatur. ff. de neg. gest. Pomponius in negotijs. Habes ergo hic causas propter quas est dispensandum, scilicet causa vtilitatis & necessitatis. Sed numquid ex causa probabili, videtur argu. quòd sic. 57. dist. c. 1. quod concedit Alanus. Ego contra. Nec obst. 57. dist. c. 1. quia si post fides eius appareat probabilis, aboletur irregularitas ibi præsumpta, & promouetur de iure communi.
e ¶ *Vel accelerata.*] nam quæ de nouo emergunt, & c. ff. de integro. act. de ætate.
f ¶ *Mutilanda.*] Dispensationes quas extorquet necessitas, cessante necessitate mutilandæ sunt: quæ vero regulariter fiunt, nō, vt ī. 9. q. 1. ab excōmunicationis. ī. dist. 50. placuit. ī. 7. q. 1. mutationes.
g ¶ *Præcepta.*] quædam, non omnia.
BREVITER. Hæc est 6 pars q. in qua quæritur si ordinati ab hæreticis sint iterū reordinandi. & dic quòd non, si fuerint ordinati in forma ecclesiæ. & hoc probat per tres auctoritates. Io. de Fant.
CASVS. Hic mouet Gratia incidentē quæstionē, vtrū scilicet ordinati ab hæreticis debeāt iterū ordinari. Et primo probat quòd nō, au-

Dispensandū est certus ex causis.
Illud fuit dictum L. & in hoc etiam residet. Io. de Fant.
Dispensationes quædam mutilandæ sunt.

p ¶ *Quia nihil*] supra e. q. 1. gratia. ī. de consec. dist. 4. quomodo. arg. ī. ea. q. 1. qui perfectionem.
q ¶ *Dare.*] Arg. qui nihil habet, nihil dare potest. Arg. contra extra de electio. suffraganeis 3. Item argu. quòd pro non dato habetur quod datur ab eo, qui de iure dare non potest, vt extra de iure patro. quod autem. in fi.
r ¶ *Reiterari*] quo ad speciem facti: non rei essentiam. Nam sæpe quod male fit, vel minus plene, ex integro est agendum: sicut in satisdatione. ff. qui satisda. cog. de dte. §. si iterum. & in iu. iuramento. ff. de iureiuran. qui per salutem. & in libelli confectione. 2. quæst. vlt. cap. vlt. argu. ff. qui satisf. cog. si ab arbitro. §. quod & si. Nam in his omnibus non est aliquid iterandum: sed quod omissum est, restaurandum. extra de sacra. non ite. cap. vno. Io. Male dicit 4 Ioannes hic: cum quoad rei essentiam sit iterum ordinatio facienda: quia prima ordinatio non erat in forma ecclesiæ. Ber.
s ¶ *Ex integro.*] supra ea. quæst. 1. si quis confugerit. ī. de consec. dist. 4. si nulla extra de cens. scientes.
t ¶ *Diaconum.*] Iste Daibertus extra formam ecclesiæ fuerat ordinatus a Nezelone.

Qui nihil habet nihil dat.
3 Et extra de sup. neg. prælā. c. 2. vbi de hoc pro et cōtra ibi videas. Quod minus plene fit, est iterandum.
4 Idem sentit hic Io. qui tenet quod sequitur. Arc.

P *Er illicitam.*] C A S V S. Quidam fuerunt ab hæreticis præter formam ecclesiæ ordinati: vnde mandat Papa, vt iterum tales ordinentur, cum nihil acceperint ab hæreticis.

a ¶ *Per illicitam*] idest, non iustam.

b ¶ *Vulneratum caput.*]idest, mentem macula culpæ infectam.

c ¶ *Medicinam adhiberi.*] idest, reiterari, vt ita & illud intelligatur de ordinatis in forma ecclesiæ.

d ¶ *Reiterari.*] Not. hanc expositionē, &c. & hęc expositio est sub intelligenda 3. ea. q. 1. ventum. vbi eadē sunt verba.

e. ¶ *Legitime.*] Arg. ex hoc loco quòd si potestas translata est in aliquem vt eligat episcopum, & ipse minùs bonum eligit, iterum potest eligere. ar. 7. q. 1. factus. 8. dist. quæ cōtra. nam reproba pecunia nō liberat debitorē. ff. de p.gr.o.ac.eleganter. §. qui reprobos. & est ar ad hoc extra de ele. in causis. in fi. . Arg. contra extra de offi. de leg. in literis. nā functus est officio suo. Nā etiā ipsi canonici male eligendo priuantur potestate eligendi. extra de elec. cum in cunctis. & not. 61. dist. Rodoi. Quid iuris sit, not. in qq̄ æstionibus. Bar.

Item ar. ad hoc qđ no. 3. prox. c. 10 gl. quo ad speciem. Item arg. ad hoc ff. de op. le. l. 2. prius ter ea cū non tenuit electio secundo est ac si non elegisset. Archi.

Adde quod no Bar. & gl. in l. cum quidam 2. ff. de leg. 2.

f ¶ *Quomodo.*] supra 19. dist. secundum. contra. Sed illud cum auctoritate sua generaliter est prohibitū: illud in ecclesia catholica cōfirmatum. nam pro non dato habetur, &c. extra de iure patro. quod autem. & 8. si quis cau. 3. quoties. Argu. contra extra de iure patro. consultationibus.

p ¶ *Salarijs.*] infra 23. quæst. 1 militare. 8. dist. 86. non satis. Ioan. de Fant.

q ¶ *Arbitremur.*] Argu. pro teste præsumendum esse, quòd nolit peierare. extra de testi. cum tu fili. & dicit canon, quos scimus nolle per- hoc iure, in prlo. de hoc no. 3. ea q. 6. c. vlt. Io. de Fan.

Testis præsumitur nolle peierare.

Item Damasus Papa, epist. 4. de chorepiscopis.

¶ De eodem. C. XXV.

9. q. 1. per illicitam.

PEr illicitam [a] manus impositionem vulneratum [b] caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & vbi vulnus infixum est, necesse est medicinam [c] adhibere; qua, infixa sanetur macula: idest, reiterari [d] necesse est, quod legitime [e] actum, aut collatum minime probatur [*]. Nam quomodo [f] honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum.

* ¶ Probatur.] *In originali hoc adduntur*, si perfectum esse debebit.

Item libro nono Cod. titulo ad legem Iuliam repetundarum, Impp. Theodosius, ac Valentinianus AA. Florentino. Tit. 27. le. 6.

C. XXVI.

SAncimus [g] eiusmodi viros ad prouincias regendas accedere, qui ad honoris insignia non ambitione [h], vel pretio, sed probatæ vitæ, & amplitudinis tuæ † [i] solent testimonio promoueri: ita sane, vt quibus hi honores per sedis tuæ, vel per nostram fuerint electionem commissi, iurati [k] inter gesta depromant, se pro administrationibus sortiendis [l] neque dedisse quidpiam, neque daturos vmquam postmodum [m] fore, siue per se [n], siue per interpositam personam in fraudem legis, sacramentique, aut donationis, venditionisve titulo, aut alio velamento cuiuique [o] contractus: & ob hoc (exceptis salarijs) [p] nihil penitus tam in administratione positos, quam post depositum officiū pro aliquo præstito beneficio tempore administrationis, quam gratuito meruerint, acceptutos. Et licet neminem diuini timoris, contemnendo iusiurandum, arbitremur [q] immemorem, vt saluti propriæ vllū commodum anteponat; tamen vt ad salutis timorem etiam necessitas periculi subiungatur, si quis ausus fuerit pręb ita sacramenta negligere, non modo aduersus accipientem, sed etiam aduersus dantem, accusandi cunctis, tamquam publicum crimen [r], concedimus facultatē; quadrupli pœnā eo, qui conuictus [s] fuerit, modis omnibus feriendo. † vel sua

Item Paschalis Papa.

§ De eodem. C. XXVII.

PAtet simoniacos, veluti primos, & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus respuendos, & si commoniti non resipuerint, ab exteris [t] potestatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem simoniacæ hæresis quasi pro nihilo [u] reputantur [x].

¶ *In tribus vetustis exemplaribus post caput*, Sancimus *omissa inscriptione Paschalis, & capite illo*, Patet. *sequuntur continenter sublata Gratiani verba*, His breuiter, &c.

S *Ancimus.*] Hæc est 7. pars q. in qua ponitur pœna simoniacorum, quæ est infamia, & depositio, & damnatio pecuniaria. Ioan. de Fant.

C A S V S. Hanc legem inducit Gratianus ad probandum, q̄ honores ecclesiastici per pecuniam dari non debent: quia pro honoribus sæcularibus adipiscendis dari pecunia prohibetur. Dicitur ergo in hac lege, q̄ ad prouincias regendas eligi non debent, nisi homines probatæ vitæ: & qui pretio vel ambitione non adipiscantur honores. qui cum electi fuerint, iurabunt se nihil dedisse, & q̄ non dabunt per se vel per mediam personam pro administratione sibi concessa vel cōmissa: & quòd durante administratione, vel post occasione sui officij nihil præter salariū accipient. Et licet nullus immemor suæ salutis esse credatur: tamen si quis contra prædictum sacramentum tam dator quam acceptor de hoc conuictus fuerit, p̄ œna quadrupli puniatur.

g ¶ *Sancimus.*] lex est canonizata.

h ¶ *Non ambitione.*] 3. ea. q. 1. nullus itaque.

i ¶ *Tua.*] loquitur præfecto.

k ¶ *Iurati.*] supra 23. dist. quamquam. ĩ. 8. quæst. 3. Artaldus. & cap. talia.

l ¶ *Sortiendis.*] Dignitates enim non debent venales esse, sicut nec munera [illegible] de donatione virum & vxo. l. 2.

Dignitates & munera [illegible] debēt esse venalia. Cōcor tex. in l. 1. ff. ad leg. Iul. & ibi glo.

m ¶ *Postmodum.*] supra 1. q. 1. eos qui. 3. dist. 46. sicut non suo.

n ¶ *Per se.*] extra de pecu. cler. inquirendum. extra de sententia excommunicationis [illegible].

o ¶ *Cuiusque.*]Sed videtur contra. ff. de pol. l. 1. §. 1. Sed aliud est publice permittere aliquid Reipublicæ: aliud occulte alicui, vt eius suffragio promoueatur.

A D D I T I O. Et sic soluitur aliud quod videtur contra. ff. de do. periurare, & c. 2. q. 5. si mala fama. Sed licet præsumatur, est tamē nota dignum quòd lex nō stat huic præsumptioni: immo subijcit pœnam in peieratione. ĩ. ea. ibi, quadrupli, &c.

r ¶ *Publicum crimen.*] ĩ. 6. q. 1 §. vlt.

s ¶ *Conuictus.*] Nam post depositam administrationem debet esse præsens per 50. dies. C. vt omnes iud. tā ciui. quā mil. l. 1. & conuenitur sub episcopo loci. in authen. vt iu. sine quoquo suf. §. necessitatem. colla. 2. Sed ex contractu non potest iudex conueniri post depositam administrationem, si contractum aliquē fecit nomine ciuitatis, vt ff. de admi. rerum ad ciui. perti. curatores. §. in eū. & ff. de euic. illud §. 1. sed procurator negotiorū bene conuenitur post depositum officium, vt ff. de procu. procurator. Bar.

Post. falsum est nisi se nomine suo obligauerit, vel nisi vt doceat de mandato quod negat.

A D D I T I O. De hoc not. extra de immu. eccles. aduersus. §. vlt. Et est ratio quare aliud in iudicio, aliud in contractu: quia qui contrahit, solam intuetur personam venditoris: cum rem alienam vendere possint. vt ff. de contrahen. emp. l. rem alienam. In iudicio autem potius persona domini inspicitur, secundum Io. de Fan.

P *Atet.*] C A S V S. Cum omnia crimina ad comparationem simoniæ pro nihilo reputentur, patet quòd simoniaci sunt ab omnibus respuendi, & ab extraneis potestatibus opprimendi si non resipuerint.

t ¶ *Ab exteris.*]idest, laicis, qui extra ecclesiam habent hanc potestatem, vt 3. dist. 17. nec licuit. ĩ. 23. q. 5. principes.

u ¶ *Pro nihilo.*]Hoc in detestationem huius sceleris dicitur. 3. dist. 90. neque. & 3. ea. quæst. 2. cito. ĩ. 32. q. 7. quid in omnibus &c. non solum. & extra de simo. tanta.

x ¶ *Reputantur*]hoc dicitur in detestationem criminis, & ad terrorem: sicut illud, Omnis peccator, &c. extra de simo. tanta. Vel est grauius, quia facilius dicitur hoc crimen cōmitti in Deum q̄ quàm aliud: quia donū Dei voluit emere pecunia. 3. 1. q. 1. eos. & ideo grauius

Sub specie licet. s. in his q̄ specialiter sunt deputata & dedicata. s. res & dignitates & sacramenta, & officia ecclesiastica. arg. 27. q. 4. si cuiqui, 27. q. 1. nuptiarum. Archi.

Simoniæ crimen dicitur cæteris grauius.

His breuiter præmissis ad ea veniamus, quæ ecclesia, seueritate disciplinæ parata est vlcisci; ostendentes, quibus accusantibus, vel testificantibus quilibet sint conuincendi; quo iudice quisque debeat condemnari, vel absolui; si causa vitiata fuit, quo remedio possit subleuari; si accusatores defecerint, an reus sit cogendus ad purgationem. Et vt facilius pateat quod dicturi sumus, exemplum ponatur sub oculis, in quo auctoritates hinc inde controuersantes distinguantur, & quid sanctorum Patrum sentiat auctoritas, liquido intimetur.

CAVSA SECVNDA.

Qvidam episcopus de lapsu carnis à laico impetitur. Duo monachi, vnus subdiaconus, & duo leuitæ aduersus ipsum, testimonium ferunt. A metropolitano suo sentit se prægrauari. In ipsa ventilatione causæ tres ex testibus deficiunt, siue promissione decepti † *, siue canonica examinatione reprobati. Expoliatur tamen episcopus, quia crimen eius notorium erat.*

vel. illecti

q. 1. *Hic primum quæritur, an in manifestis iudiciarius ordo sit requirendus.*

2. *Secundo, an expoliatus ab aliquo sit iudicandus.*

3. *Tertio, qua pœna sint feriendi, qui in accusatione, vel testificatione defecerint.*

4. *Quarto, an duorum testimonio sit condemnandus.*

5. *Quinto, si deficientibus accusatoribus sit cogendus ad purgationem.*

6. *Sexto, si remedium sit dandum ei, qui causa dilationis vocem appellationis exhibuerit.*

7. *Septimo, si laici, monachi, vel quilibet inferiorum ordinum in accusatione maiorum sint audiendi.*

8. *Octauo, quomodo debeat fieri accusatio, an in scriptis, an sine scriptis.*

QVÆSTIO PRIMA.

1.
2. *Qvòd autem* [a] *nullus sine iudiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus multis probatur.*

De eo namque ait Augustinus homilia 50. de vtilitate pœnitentiæ.

¶ Damnari non valet, nisi aut conuictus aut sponte confessus. C. I.

j. ead. multi.

NOs in quemquã sententiã ferre non possumus, nisi aut conuictũ [b]

iuris dicitur. arg. 17. q. 4. sicut. 23. q. 1. mouet. Vel ideo hoc dr̃ quia nulla certa pænitentia pro hoc crimine indicitur, nisi ꝙ vsque ad mortem aspere pæniteat. j. ea. q. 1. si quis neque. Ioan.

HIS BREVITER. CASVS. Transitu vtitur, scilicet colore rhetorico, quo dicta dicendis continuat, & dicenda dictis, summatim dicenda perstringens.

QVidam. CASVS. In superiori causa actum est de crimine simoniæ: & prius de eo, qđ grauissimum est: sed qa crimina sine ordine iudiciario puniri non debent, ideo congrue hanc causam anectit, in qua de ordine iudiciario tractat, ostendens ꝙ nemo condẽnandus est nisi conuictus vel confessus, & ꝙ spoliatus pter iuris ordinem, sit restituendus, & qualiter puniant, q in accusatione deficiunt, qualiter obiecta crimina non probata purgentur, & qualiter sententia releuetur per appellationem, & vtrum laici admittã:ur ad accusationem clericorũ, & qualiter sit accus. t o facienda. Vt autem competentius agat, proponit themã, de quo octo elicit quæstiones.

QVod autem] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes, in quarũ prima probat per 13. auctoritates, ꝙ nullus sine iudice debet damnari, id est, nisi canonice sit dãnatus. Secunda ibi, *His omnibus*. Tertia ibi, *Sed sciendum*. Quarta ibi, *Quando vero*. Quinta ibi, *Quando autem*. Ioã. de Fant.

CASVS. Hic ponitur prima quæstio, ĩ qua probatur, ꝙ pter iuris ordinẽ nõ est aliquis condemnãdus pterquam in notorio crimine.

a *Quod autem*.] Tu dicas, ꝙ in manifestis requirit ordo iuris 12. q. 3. eorum. sed nõ in notorijs, vt dicam j. ea. manifesta. & habes extra de iureiur. ad nostram 3. Et notandum, ꝙ quædã sententia est diffinitiua, quædam interlocutoria, quædã præcepti. Quælibet istarum requirit ordinem iuris, & si diffinitiua sententia fuerit lata omisso ordine iuris, ipso iure nulla est, vt j. e. q. 6. §. diffinitiua. Hoc tñ scias, ꝙ duplex est ordo iuris. Vnus qui est de natura siue de substantia iudiciorum, scilicet, vt quis post citationem habeat inducias, vt fiat litis contestatio, & testes recipiantur, & ꝙ sententia feratur in scriptis, si cõtra hunc ordinem feratur sententia, non tenet d. §. diffinitiua. Est alius ordo qui non est de substãtia iudiciorũ, scilicet vt sententia nõ feratur sub conditione & non prius pronuntietur de possessione, quam de proprietate. si tamen hoc non seruatur, nihilominus tenet sententia. j. ea. q. 6. biduum. & C. de appel. l. 1. Item sententia interlocutoria siue sit excommunicationis, vel suspensionis, vel missionis in possessionem, requirit ordinem iuris. De ordine excommunicationis sententiæ habes j. ead. nemo. & 24. q. 3. de illicita. & melius extra de sent. exc. sacro. De ordine suspensionis habes j. ea. nomen. Si tamen ille ordo non fuerit seruatus, tenet excommunicatio vel suspensio, vt 11. q. 3. si episcopus. Item in sententia missionis in possessionem requiritur semiplena causæ cognitio, vt extra vt lit. non contest. quoniam frequenter. in fi. Et siue talis ordo fuerit seruatus, siue non, si absens potest probare se non fuisse cõtumacem, sententia talis retractatur, vt extra de sent. & re iud. cum Bertholdus. & ff. quib. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit autem latitare. & ff. de priui. cred. Imperatores. Sententia præcepti est, cum iudex sine causæ cognitione præcipit alicui, vt soluat alij decem, quæ petit. si ille soluat, & pecunia illa debita est, licet iudex præceperit iniuste, tamen non potest repeti pecunia, vt ff. quod met. cau. l. vlt. A prædicta regula plerique doctores excipiunt infamatos, circa quos non requiritur ordo iuris, vt j. ead. quæstio. si presbyter. & extra de simo. quoties. quod non admitto, vt dicemus in loco suo in illo cap. presbyter. & in illa decret. quoties. habita fuit causæ cognitio. Item excipiunt dilapidatores, vt 3. q. 2. quia ea. quod non est verum, quia hodie propter solam suspicionem non remouetur quis ab administratione, vt extra de simo. licet Hely. Io. de Fant.

NOs in quemquam.] CASVS huius cap. est, quòd non debemus aliquem condemnare, vel in aliquem ferre sententiam, nisi probationibus vel confessione sua conuincatur. Idem est casus sequentis cap.

b *Conuictum*.] Quattuor sunt modi conuincendi, aut iure, scilicet instrumentis vel testibus, aut facti euidentia, vt extra de coha. cleric. & infra eadem quæst. quæ Lotharius. aut iuris interpretatione,

Sentẽtia est triplex.

Ordo iuris, est duplex.

Sen tẽtia missionis in possessionem requirit semiplenã causæ cognitionẽ.

[1] De ista sententia etiam habet extra de ver. sig. ex parte 1. in gl. vlti. ibi videas & de elec. dudum. s. in gl. sed pone. & 11. q. 3. in summa. Archid.

Cõuincitur quis quadrupliciter.

tatione, vt sæpius citatum esse reum, vt 3.q.9.decernimus. aut violenta suspicione seu præsumptione. 32.q.1.dixit. & C.de adulter. authentica, si quis.

a Confessum.] Habes ergo hic, quod sententia ferenda est in confessum: hoc verum est etiam si aduocatus alicuius confiteatur, nec reuocat confessionem suã, vt extra de sen.c. olim. & est ferenda sententia in confessum in causa ciuili, vt ff de confes. l. Iulianus. & etiã in criminali, vt ff de custo. & exhi. reo. si confessus. Nisi aliquis metu tormentorum aliquid confiteatur dũ est in carcere. tali enim cõfessioni nõ statur, vt ff. de quæstio. l. 1. §. diuus. & §. si quis vltro. nisi post tormenta in confessione perseueret, vt ff. de quæstio. l. 2. §. quæstioni. Mentitur ergo lex, quæ dicit quod nullæ sunt partes iudicis in confitentem, vt ff. ad leg. Aquil. proinde. §. vlti. Sed dic quod nullæ sunt quantum ad examinationẽ causæ, sunt tamen aliquæ quantum ad prolationem sententiæ. Vel dic quod si post receptionem libelli & inducias datas reus cõfiteatur, tunc iudex fert sententiã, sed sine omni porrectione libelli. Si ex abrupto confiteatur, tunc non est ferenda sententia: sed iudex simpliciter præcipiat ei vt soluat ff de iud. si debitori. Quæ autem cõfessio præiudicet, his versibus collige. *Maior, sponte, sciens, cõtra se, vbi ius fit & hostis. Nec natura neget, fauor, & lis, iusve repugnet.* Maior, ff. de confes. l. certum. in h. Sponte, 31.q.2. Lotharius. Sciens. C. de iur. & facti igno. error. Cõtra se, ff. de interrog. actio. de ætate. Ius fit, extra de iud. at si clerici. Hostis, ff. de iterrog. act. l. vlt. Nec natura neget, ff. de interrog. act confessionibus. Fauor. C. de libe. causa. interrogatũ. Et lis. ff. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. vlti. Iusve repugnet, ff de pact. si vnus. §. pacta. Melius, ff. de interro. act. l. si is cuius. 32. q. 5. solet quæri.

Sententia in cõfessum ferenda est.

Confessioni metu tormẽtorum factæ non statur.

Confessio cõfitenti nõ nocet, nisi multa interueniant.

P Rimates.] Casus. Dicitur hic, quod si causa coram primatibus agitatur de crimine, quod non debet accusatus condemnari nisi conuictus vel confessus. Quòd si aliter factum fuerit, sententia irritabitur & retractabitur a synodo.

f Primates.] id est, episcopi. 5.q.2. si primates.

aut sponte confessum [a].

Item Constantinus Imperator.

¶ De eodem. C. II.

IVdex criminosum [b] discutiens, non ante sententiam proferat capitalem, quàm aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes [c] testes conuincatur.

¶ *Habetur caput hoc Cod. Theodos. l. 9. tit. 40. in legis prima interpretatione, itemque in capitulis Hadriani, c. 57. & capitul. 5. c. 156.*

In capitulis per Hadrianũ collectis, c. 57. Capit. 5. c. 156. Burch. l. 16. c. 6. Pann. l. 4. c. 111.

Hoc [a] idem testatur Augustinus, & eisdem verbis.

a ¶ Hoc.] *Absunt ista ab vno ex peruetustis exemplaribus.*

Item Gregorius libro octauo epistola, 50.

¶ De eodem. C. III.

SIcut sine iudicio quemquã nolumus condemnari, ita quæ iuste [a d] diffinita fuerint, nulla patimur excusatione [e] differri.

Ansl. 3. c. 30.

a ¶ Iuste.] *Abest vox ista ab originali. In vno autem manuscripto Gratiani est,* iusta sunt diffinita sententia.

Item Eleuterius episcopus ad episcopos Galliæ.

¶ De eodem. C. IIII.

NIhil [contra [†] quemlibet accusatum] absque legitimo, & idoneo accusatore fiat: Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat: sed quia non est accusatus, ideo non est eiectus.

Ansl. 3. c. 54. Polyc. l. 5. tit. 2. Pann. l. 4. c. 115.

† absunt ista ab originali.

Item Felix Papa I. ad Paternum episcopum.

¶ De eodem. C. V.

PRimates [f] accusatum discutientes episcopum, non ante sententiã [g] proferant damnationis: quàm Apostolica [γ] freti auctoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes, & canonice [†] examinatos regulariter testes conuincatur. Aliter irritam esse censemus, & iniustam episcoporum damnationẽ, & idcirco a synodo retractandã [h], ita vt oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

Et Zepherinus epist. 1. ad epos Siciliæ, usque ad uers. Aliter. Ansl. 3. c. 68. Burc. l. 1. c. 157. Iuo p. 5. c. 145. & 147. Pan. l. 4. c. 13. 11. q. 3. irritam

† abest ab epist. Zepherini.

γ ¶ Apostolica freti auctoritate.] *Hæc addita sunt ex epistola Felicis, & Zepherini. Nã damnari episcopi sine consensu, & auctoritate Romani Pontificis nec tunc poterant, nec nunc possunt.* 3. q. 6. c. *discutere. & alibi.*

Idem decreuit Zepherinus Papa.

Item Augustinus [γ].

Zepherinus loco proxime indicato.

¶ γ Augustinus.] *Sic in multis vetustis exemplaribus, quamuis verba huius capitis apud sanctũ Augustinum non sint inuenta.*

¶ Multa per tolerantiam su[s]tinenda sunt, quamuis sententia diuina [illegible] sunt [illegible] C. VI.

VNus [i] ex vobis me traditurus est. ¶ Bene dixit, ex vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim est, a quibus per iudiciariam potestatem

Matt. 26.

b Vdex criminosum.] id est, causam criminalem.

c Per innocentes.] id est, bonos.

SIcut.] Casum sic pone. Sicut non debemus aliquem sine ordine iudiciario & causa cognita condemnare, ita & sententia iuste lata contra eum, statim debet executioni mandari.

d Quæ iuste.] id est, secundum ordinem iuris. licet enim sciat eam executionem iniustam quantum ad ius litigatoris, tñ eam exequitur, vt extra de of. dele. pastoralis. nisi sit lata per falsa instrumenta. C. si ex fal. instru. vel testi. l. iudicati. extra de re iudic. de cetero. & de cri. fal. super eo.

e Excusatione.] nisi incontinenti obijciatur exceptio, vt extra de testi. veniens 1. & extra de rest. spo. litteras. Dic vt notatur 11. q. 3. cum apud. extra de of. deleg. quærenti. Et not. extra de in inte. rest. sciscitata. Archid.

Nam quantum ad ipsos litigantes ma ex sola facti fuit postquam in re transijt iudicatũ. extra de re iudi. cum Iter. in fi. Archid.

NIhil.] Casus. Dicitur hic in c. isto, quod nullus debet absque accusatore dãnari: & hoc probatur exẽplo Dñi, qui licet sciret Iudam esse furem, tñ eum non eiecit, cum accusatus non fuisset.

g Sententiam.] excõicationis, quã ferre possunt in epm, sed non damnare, vt s. di. 18 de his, in h. s. q. 3 si quis eps. s. 3. q. 6. quamuis. & c. seq. nisi sit synodus cõgregata auctoritate Papæ, vt 5. q. 4. c. 1.

h Retractandam.] sed qualiter retractatur sententia, quæ nulla est ipso iure? nam nec in sententia excõicationis necessaria est absolutio, si sententia nulla est, vt extra de offi. deleg. cap. cum contingat. & extra de sen. excom. per tuas. & id quod nullum est, rumpi non potest ff. de iniu. & rup. testa. nam & sub conditione. & vbi nulla est obligatio, ibi nulla est liberatio. ff. de verb. ob. decem stipulatus. sed hic retractatur de facto: sicut aliquis absoluitur de facto. extra de appel. ad præsentiam. sicut depositus de facto restituitur, vt 16. q. 1. frater noster.

Epm dãnare quis potest.

Al. præcepis.

Sentẽtia nulla an possit retractari.

Nam sententia lata contra ordinem iudiciarium ipso iure nulla irrita est, nec indiget retractatione maiore, quia nõ tenet sm Hu. & adde qd no. s. c. s[illegible]tum. ver. hoc tamen. &c. Archid.

VNus ex vobis.] Casus. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima parte ponunt verba Dñi ad discipulos, scilicet. Vnus ex vobis me traditurus est. In secunda parte ponunt verba Augustini exponẽtis verba Dñi, quibus probat, quod conuictus vel confessus condemnari debet, alioquin est tolerandus: & loquitur hoc c. de Iuda, & cap. superius: scilicet, *Nihil, &c.* Secunda pars incipit ibi, *Bene dixit.*

i Vnus ex vobis.] Arg. qd de vno dr, de alijs negatur, vt 45. dist. disciplina sic ff. de iud. cum prox. s. 25. dist. qualis. C. de procu. maritus.

a Subst[illegible]

a Substinete.] etiam in publica communione, vt extra de offi. ordi. si sacerdos. & 6. q. 2. si tantum episcopus.

b In primis. Casus. Presbyter quidam, & duo epi. s. Ianuarius & Stephanus dicebantur iniuste condemnati. quare Dñs Papa committit negotium illud Ioanni defensori eūti in Hispaniā. Diuidi-

obseruatus: quia fuit à non suo iudice condemnatus, & si metropolitanum non habuit, erat ad sedem Apostolicam remittendus. Item quia fuit à seruis accusatus, quod fieri non debuit etiam in crimine læsæ maiestatis, cum scilicet fuerit bonæ opinionis, & quia eo absente vilissimi testes contra eum recepti sunt, nec etiam sententia lata fuit in scriptis, quod fieri non debuit. Et hoc probatur duabus legibus, & seq. e Secunda pars incipit ibi, *De episcopi persona.* Tertia ibi, *Quia igitur Stephanus.* Quarta ibi, *De persona presbyteri.*

confessus, aut conuictus, exclusus non est, A me vero, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certissime noui, separatus & diuisus est. Tale enim est, ac si diceret; etsi ego eum per occulti iudicij sententiam damnatum habeo; vos tamen adhuc illum per tolerantiam substinete a.

Item Gregorius Ioanni defensori eunti in Hispaniam, libro xi. epistola 50.

Nullius seruetur iudicium, nisi rationabiliter habitum. C. VII.

Ansel. l. 3. c. 93. forte legēdū, & dilectissimi.

In primis b requirendum est de persona presbyteri dilectissimi† c fratris, & coepiscopi nostri Ianuarij, & si ita se veritas habet, sicut eiusdem episcopi petitio continet, in ecclesia, atque in loco suo, modis omnibus idem presbyter reuocetur. Si autem dictum fuerit; quia contra ipsum causa aliqua mota d, siue probata est, subtiliter ipso præsente e, & pro se rationem reddente, quærendum est & genus causæ f, & modus g probationis, vt ex hoc colligere valeas, vtrum adhuc in exilio demorari, an certe in ecclesia sua, & officio suo debeat reuocari. De episcopi supradicti persona hoc statuendum est, vt si nulla contra eum criminalis causa, quæ exilio vel depositione digna est, mota siue probata est, is qui eo superstite episcopus peruersè h, ac contra canones in ecclesia eius ordinari præsumpsit, sacerdotio priuatus, ab omni ecclesiastico ministerio repellatur i. Qui etiam eidem dilectissimo Ianuario fratri, & coepiscopo nostro tradendus est, vt ab ipso k in custodia habeatur; aut certe ab eo ad nos per omnia transmittatur. Episcopi vero, qui eum ordinauerunt, vel ordinationi eius cōsentientes interfuerunt, sex mensibus l Dominici corporis, & sanguinis communione priuati, agere pænitentiam decernantur in monasterio, & supradictus Ianuarius loco, & ordini suo modis omnibus reformetur. Si vero communione priuatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem episcopi in præiudicium condemnationis, vel depositionis memorati episcopi, se metu m iudicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte n, falsi fuerunt; & tempus eis abbreuiandum est, & mo-

b In primis.] argu. quod prius est causa pauperis tractanda quam diuitis, vt 16 q. 6. de lapsis. & C. de epis. & cler. si quis ad declinandū. Sed dic, quod hic vltimo iubetur tractari causa episcopi, vt eo melius memoriæ commendetur, vt j. de consec. dist. 5. liquidò. Sed quare iubet inquiri, scilicet an ordo iuris fuerit seruatus, cum ipsi depositi essent à non suo iudice, vnde statim deberēt restitui? Dic quod hoc fuit propter scandalum Comitioli, & est s. 3. q. 6. hæc quippe.

Causa pauperis est tractanda priusquā diuitis.

Vel dic, quod aliquis debet esse ordo postulantiū, ne si honori postulantiū locus detur mediocres debi. deria sua non proficiant. ff. de offi. proc. oēc quidquā. §. obseruare secūdū Lau.

c Presbyteri dilectissimi.] transitiue ponitur.

d Mota, siue probata.] siue, pro &: & tunc planum est. nō enim eo solo, quod quis est accusatus, reus est, vt 15. q. vlt. c. vlt. Vel dic, mota, ita quod sit infamatus, & in purgatiōe deficiat. hoc enim solum sufficit ad depositionem, vt extra de si. de hoc. & c. illiteratum. hoc verum est, quū crimen, in quo deficit,

uiditur ergo ca. istud in quattuor partes. in prima parte mādat inquiri de persona presbyteri hoc modo, vt si inuenerit eum iniuste damnatū, restituatur. Si autem aliquid obuciatur contra eū, cognoscatur de hoc eo præsente, & pro se rationē reddente, & quæratur diligenter, vtrum in exilio debeat demorari, vel an debeat ad suā ecclesiam reuocari. In secunda parte mandat Papa inquiri de persona Ianuarii epi, vtrū commiserit crimen damnatione dignum; & si non commiserit, ecclesiæ suæ & honori suo restituatur. Eps aūt qui i loco eius substitutus fuerit, ab omni honore ecclesiastico deponatur, & tradatur eidem Ianuario custodiendus, vel ad sedem Apostolicam transmittatur. Si vero mortuus est, & alius loco eius substitutus, remoueatur ab ecclesia sua tū, quod in alia ecclesia possit eligi, numquā ad illam reuersurus de qua remotus est. Ipsi vero qui substitutum ordinauerūt, per sex menses in monasterio detrudantur a cōione suspensi, nisi in mortis articulo. Sed si metu ipsius principis se dixerit fecisse, tempus pænitentiæ abbreuietur. Insuper cōpellatur Comitiolus restituere omne damnum eidem epo, quod scilicet per illius violentiā est passus, præstito prius iuramento ab eodem Ianuario. In tertia parte mādat Papa inquiri de Stephano, verum crimina, quæ ei obuciebantur, essent vera, vel nō vera. & si ordo iudiciarius fuerit i eo seruatus, & quales accusatores, & quales testes fuerunt, & qualiter snia lata fuerit. Si vero crimina falsa fuerunt, ecclesiæ suæ restituatur, & illi qui iniuste damnauerūt eum, sex mensibus in monasterio detrudātur excommunicati. De pœna substituti, & ordinantium eum, & de pœna Comitioli idē dicitur, quod dictum est in persona Ianuarii. In quarta parte probat, quod circa ea non fuit ordo iudiciarius obseruatus. Nam sacerdos tantum coram suo episcopo erat conueniendus, vt probatur causa xi. Similiter de Ianuario actum est contra leges, cum fuerit de ecclesia sua violenter abstractus. Nam qui hoc faciunt, capite puniūtur, vt probatur lege seq. si quis in hoc. Deinde multipliciter probat, quod circa personam Stephani non fuit ordo iudiciarius

inducit depositionem.

e Præsente.] & intelligente. aliàs nō diceretur præsens. ff. de ver. sig. coram. In. Quid iuris sit de hoc, habes 3. q. 9. in sum.

f Et genus causæ.] scilicet an sit ciuilis, an criminalis, quia alii testes admittuntur tā in vna quam in alia, vt 14. q. 2. super prudentia. Vel dic, genus causæ, id est, an tale sit crimen quod inducat depositionem, vel non, quia non omne crimen inducit depositionē. dist. 81. Apostolus. & 5. q. 4. in loco. 15. q. 8. in sum.

g Modus probationis] non intelligas vt inquiratur, an ciuiliter an criminaliter agatur. nam propter crimen ciuiliter probatum remouetur quis a beneficio, vt extra de offi. cust. c. 1. extra de fideiuss. peruenit. de iureiuran. querelam. Sed dic modus probationis, id est, an excipiendo vel denuntiando, vel alio modo probatum sit crimen: quia si excipiendo vel denuntiando, non est remouēdus, vt extra de acc. super his. Si autem directè agatur de crimine, licet ciuiliter, bene remouetur ab administratione: sed non à dignitate, vt extra de simo. per tuas. in si.

Criminis probatio an semper remoueat promotum.

h Peruersè.] quid iuris de hoc sit, habes 3. q. 9. in summa.

ADDITIO. De hoc etiam no. extra de do. & contu. veniens. Et not. quòd præsentia & absentia dicitur multis modis, prout not. ff. de procu. præsens.

i Repellatur.] nisi fecisset ignoranter, vt j. 7. q. 1. præsentium. & c. eum qui.

k Ab ipso.] non vt ab ipso iudicetur, vt j. 3. q. 5. quia suspecti.

l Sex mensibus.] post hoc tempus forte ipso iure restituuntur. arg. ff. de postula. l. Imperator. s. dist. 50. si ille. contra, sed ibi erant detrusi in monasterium, vt ibi perpetuo essent.

m Metu.] metus hic attenuat peccatū, vt extra quod met. cau. sacris. quandoque penitus excusat, vt 50. dist. presbyteros. quīque in nullo excusat, vt j. de cōse. dist. 4. eos. & 11. q. 3. quisquis.

Metus quandoque attenuat peccatum.

n Sua sponte.] arg. quod mitius agitur cum sponte confesso, quàm cum conuicto, vt 50. dist. c. 3. arg. extra de elect. innotuit.

Ce 2 a Quia

dus pænitentiæ temperandus. Si vero ille, qui locum eius inuasit, de hac fortasse luce migrauit, & alter est ordinatus, quia leuioris † [a] culpæ videtur (cum nõ quasi isti superstiti, sed successisse defuncto videatur) episcopatus illi officium in illa ecclesia tantummodo interdicatur, vt in alia ecclesia, quæ sacerdote vacauerit, si electus fuerit, possit esse episcopus; ad Malachitanam tamen ecclesiam numquam aliquo modo reuersurus [b]. ¶ Gloriosus autẽ Comitiolus, quidquid prædictus episcopus per violentiam, atque insecutionem ipsius expendisse [c], vel dãnum pertulisse dato sacramento [d] firmauerit, eidẽ episcopo restituere compellatur †. Si autem aliter, quam antefati episcopi petitio continet, actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quærendum est, & veritate cognita, cum Dei timore, quod iustitiæ ordo suaserit, iudicandum. ¶ Quia ergo Stephanus episcopus odio † sui quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniuste se asserit condemnatum, diligenter quærendum est primo, si iudicium ordinabiliter est habitum, id est †, si alij accusatores [e], atque alij testes fuerunt. Deinde causarum qualitas est examinanda; si digna exilio, vel depositione fuit; si eo † præsente [f], qui accusatus est sub iureiurando contra eũ testimonium dictum est; si scriptis actum est, vel si ipse licentiam respondendi, & defendendi se habuit. Sed & de personis accusantium, ac testificantium subtiliter quærẽdum [g] est, cuius conditionis, cuiusue opinionis, aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra prædictum episcopum inimicitias [h] habuissent; & vtrum testimonium ex auditu [i] dixerunt, aut certe se scire specialiter [k] testati sunt; si scriptis [l] iudicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quod si forte hæc solenniter acta non sunt, nec causa probata est, quæ exilio, vel depositione digna sit; in ecclesiam suã modis omnibus reuocetur. Hi vero, qui eum contra Dei timorem, & canonum statuta condemnauerunt, excommunicati in monasterium ad agendam pænitentiam sex mensibus mittendi sunt: ita sane, vt si cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, viatici benedictio non negetur. Ipse autẽ, qui eo viuẽte locum eius temerarie ambiuit, priuatus sacerdotio, ab omni ministerio ecclesiastico repellatur, atque eidẽ dilectissimo fratri, & coepiscopo nostro tradatur, vt eum aut ipse ad nos trãsmittat, aut apud se in custodia habeat. Episcopi vero, qui eum ordinare præsumpserunt, vel peruersæ ipsius ordinationi præbuere cõsensum, ijdem communione priuati, sex mensibus ad agendam pænitentiam in monasterio deputentur. Si autem episcopi [a] in præiudiciũ condemnationis, vel depositionis memorati Stephani se metu iudi-

† al. leuior culpa

† al. condẽnetur

Iuo p. 6. c. 343. Pann. l. 4. c. 82.

† al. in odio sui

† al. aut si alij accusatores, alij testes fuerunt

† al. aut si

Fides mala fundi, an eo erat successore.

a ¶ *Quia leuioris.*] Cum enim sit singularis successor, mala fides defuncti non nocet successori. Secus si esset vniuersalis successor. C. de acq. poss. l. vitia. & ff. de di. & tem. præscr. l. an vitium. & l. cũ heres. purgatur ergo hoc vitium per successorem. sic extra de fil. presbyter. ex trãsmissa. vnde dicit lex, quod non videor vi possidere, si recipiam possessionẽ ab eo qui possider, licet ille vitiose possideat, vt ff. vti po. l. si duo. etsi extra de rest. spol. cum ad sedẽ. in fi. Io. Hodie tamen spoliatus põt conuenire quemlibet possessorem cõdictione ex canone, vt extra de rest. spo. sæpe contingit. Ba. ADDITIO. Ad huius gl. declarationem vide quod le. & no. extra de iud. quia V.

b ¶ *Reuersurus*] ar. quod dignitas no cõualescit i inuasore, si eiect[us] moriat. ar. j. 21. q. 1. relatio.

Expensarum materia.

1 Cõmune ẽ in quolibet cõtumace, vt i expẽsis condẽnetur: siue vincat in cã principali, siue succũbat. C. de iu. pro. perãdũ. §. sin autem ex gestis. & sic nod Inn. extra li. 6. de op. cot di. in fi. Alc. Iuramẽtũ de calũnie pstet vata cõdẽnatione expensarum.

2 Cõtrariũ tamẽ tenẽt Pe. de Bel. & Cy. & Bar. in au. gñrali ter. C. de epis. & cle. & Bartol. & Imol. in l. q solidũ. §. etiã ff. de leg. 1 & Bar in l. eum quẽ temere. ff de iudi. & I l. 1. ver. venio &c. ad Turp. & I. A. in ca. calumniã de pœ. Idẽ tenet Gul. de Cu. in l. 3. ff. de iure iurãd. & Bel. in dicta auth. generaliter. post Oldra.

3 Idẽ tenet gl. & ibi Pet. de Bel. perti. & Cyn. in l. si accusatorib[us]. C. de accus. Bar. in l. 3. § si plures. ff. de se pul. viola. licet sit contra extra de col. detegẽdi c. 1. vbi de hoc. & extra de pœ. cano. quoties vbi de no. Ar.

c ¶ *Expẽdisse.*] de expensis cõsueuit notari extra de pœ. calũniam. immo melius de do. & contu. cum dilecti. sed hic aliqua aduciam. Dico ergo, quod oẽs expensæ soluunt, quæ factæ sũt in eundo & redeũdo, extra de ele. v: præteritæ. ẽt circa aduocatum vt C. de iud. l. sancim[us]. & hoc obtinet cum victus succũbit victori: secus est si quis cõdemnat pro contumacia 1. tunc enim tantum soluit expensas factas à tẽpore cõtumaciæ, vt extra de do. & cõtu. cum dilecti. illas tamen expensas dico deducendas, quas domi consueuit facere, vt ff. ad exhi. sed & si. §. 1. & ff. de pe. he. l. sed & si. §. quod autem. & ff. de rei vend. si res. nec illas petit quæ casu fortuito factæ sũt, vt ff. mand. l. inter causas. §. non omnia. Itẽ istæ expensæ erunt mediocres, & non delicatæ, vt ff. de pig. ac. l. si seruos. i fi. & ff. de dã. infec. inter quos 1. §. 2. & l. se. q. solas enim illas præstabit quæ pp ipsã causam factæ sunt, vt extra de seq. po. & fructu. ad hoc. in fi. & solas necessarias non vtiles præstabit: vt extra de eo qui mit. in poss. cum venissent. in fi. Illud autem non obstat ei, quod minores facere potuisset, vt ff. man. l. si qs. §. impendia. Itẽ iudex prius taxabit expensas, quam pro eis iuretur, vt 3. q. 3. §. spanũ. ver. quod fieri. & est illud speciale quod probatur aliquid proprio iuramento, & hoc ideo est: quia res talis aliter nequit probari. sic per sacramentũ suũ probat se aliquis perdidisse instrumentũ suũ, vt C. de fi. instr. l. vlt. eodẽ modo probat sibi res aliquas mobiles esse ablatas. C. vnde vi. l. si quando. extra quod me. cau. c. vlt. Hoc tamen teneas pro certo, quòd nullus in principali causa condemnatur in expẽsis postquam iurauit de calumnia, cum postea præsumatur bona fide litigare 2, vt ff. de leg. 2. qui solidum. & in hac opi. fuit Io. Cremonensis, & alij doctores legum. vnde dicit Bulgarus, exceptionem facit contumacia absentis actoris, & nulla ignorantia. Io. Et ita seruatur de facto in hac ciuitate Bononiensi. Sed in causa appellationis indistincte quilibet condemnatur, vt 2. q. 6. omnimodo. Bart.

d ¶ *Dato sacramento.*] si aliter nequit probare. C. vnde vi, l. si quando. Ioan.

e ¶ *Accusatores.*] idest, accusator. nõ enim plures accusatores admittuntur 3: quia posset esse, quòd vnus probaret, & alter deficeret in probatione. sed si plures sunt, iudex eliget magis dignum, vt ff. de accu. l. si plures. tamen intantum præiudicabit eis, quòd qui semel apparuerit inter accusatores, non potest postea in illa causa testificari, vt extra de accusa. c. cum P.

f ¶ *Si eo præsente.*] Testes iurare debent præsente vtraque parte, vel altera per contumaciam absente. extra de testi. in nomine Domini. sed testimonium non debent dicere coram partibus, exemplo Danielis, qui solus secrete quærebat à testibus. 5. q. 7 §. ius ita. ver. nẽ Daniel. Ego credo, quod quæcũque pars velit interesse interrogationibus 4, quòd potest, quia partes melius nouerunt quærere, omnes circumstantias: & hoc probatur ff. de adul. l. si postulauerit. §. quæstioni. sed hoc sciant partes, quòd quæcumque pars semel interfuit, amodo non potest alios testes producere super illo articulo, vt extra de testi. fraternitatis. in auth. eo. §. quia vero. coll. 7. Io. Sed certe sicut testimonium dicitur in secreto, ita & interrogationes fiunt in secreto, & dantur in scriptis: & ita seruatur de facto. Barth. Brix.

4 Istã glo. sequit Alexan. de Imol. in l. is apud. col. 2. C. de edi. & adde Ia. in c prætuas, de testi. & Spe. in ti. de testib. §. iã de interrogatorijs.

g ¶ *Quærendum*] Sed non videtur hoc modo esse quærendum 6, cum exceptio, quæ testi est obiicienda, ante publicationem debeat opponi, vt extra de testib. præsentium. & quia non refert cuius opinionis testis sit, dummodo eo tempore quo tulit testimonium, nihil fuit obiectum testi, vt C. de testi. l. 2. Respond. reus bene obiicit, quòd testes tales non essent admittendi: sed iudex spretis illis exceptionibus admisit eos 5: vnde in hoc casu post sententiam debet inquiri de opinione testium 6, vt extra de testib. ex parte Adæ, vel reo absente fuerant ibi testes inducti: & cum iudex de suo officio deberet inquirere de opinione testium, non quæsiuit.

Exceptio in testem qñ est obijciende.

5 Adde Bel. in l. criminis. C. de ac. & Alex. de Imol. in l. ita demũ. col. 2. de procur.

6 Vt j. c. q. 7. quærendum.

h ¶ *Inimicitias.*] capitales, vt extra de simo. per tuas. & in auth. de testi. §. si quis vero odiosus. insti. de excus. tuto. §. inimicitiæ. j. 3. q. 5. c. 2.

i ¶ *Ex auditu.*] j. 3. q. 9 testes. tamẽ de auditu & de credulitate quæritur à teste, extra de testi. cum causam.

k ¶ *Specialiter.*] idest, assignata causa scientiæ, vt not. 4. quæst. 3. §. sola.

l ¶ *Scriptis.*] j. 9. q. 1. si quis cum clerico. contra. se illud in causa ciuili, illud in criminali. Vel illud speciale in episcopo.

a ¶ Lomera

a ¶ Leuiora.] an grauiora. J. j. q 10. placuit. contra. Sed hic non dicitur, quod secundo sint admittendi ad accusandum.
b ¶ Quamlibet iniuriam.] Ergo pro modica vt pro magna iniuria pôt quis taliter puniri ar. 14. q 6. c. vlt. tamê pro modica iniuria non excommunicatur quis. 11. q. 3. nullus. extra de sen. exc. peruenit. Io.
Et male dicit Io. quia excommunicatus est: sed non debet mitti ad sedê Apostolicâ nisi velit episcopus: vt dicit illa decre. peruenit. §.
c ¶ Capitali.] hæc est lex Cornelia. Sed contra C. de epi. & cle. authê. sed nouo. ibi enim dicitur, quod talis verberatur, & in monasterium mittitur. Io. Sol. pôt dici, quod nouo iuri statur, vel statur huic legi, cum sit canonizata 11. dist. c. 1.

Excommunicatio pro modica iniuria non est ferenda.

cis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte, professi fuerint, tempus eis abbreuiandum est, & modus pænitentiæ temperandus. Si igitur is, qui prædicti Stephani locum inuasit, fortasse defunctus est, atque alius in ecclesia eius episcopus ordinatus est; illud de eo statuendum est, quod superius de causa fratris, & coepiscopi nostri Ianuarij diximus. ¶ Quod si forte aliqua de obiectis contra memoratum Stephanum episcopum probata sunt, aliqua vero doceri minime potuerunt; cauta omnino cōsideratione pensandum est, vtrum leuiora ᵃ capitula, an certe grauiora probata sint; vt ex eis, qualitet definitionem tuam formare debeas, possis scite. ¶ Gloriosus vero Comitiolus, si suprascriptus episcopus innocens esse claruerit, quidquid de rebus eius, vel ecclesiæ ipsius tulit, ei sine aliqua restituat dilatione. Sed & quæque se in persecutionem, ac violentiam eius expendisse, vel damnum idem episcopus pertulisse iurauerit, idem memoratus Gloriosus Comitiolus reddat, ac satisfaciat. Si autem episcopum antedictum talem culpam cōmisisse constiterit (quod absit), &c. *vt infra in causa monachorum.* De persona presbyteri, &c. *vt infra in causa.* Clericus aduersus clericum. *Et infra eadem epistola L I I I I. vndecim iuiteri.* De persona Ianuarij episcopi sciendum est granitet omnino, & contra leges esse actum, vt violenter de ecclesia traheretur; dum si quamlibet ᵇ iniuriam a quocumque episcopus passus fuerit in ecclesia, iniuriantem lex capitali ᶜ pœna percutiat; & sicut maiestatis reum omnibus det accusandi illum licentiam, vt huius legis series loquitur Codicis libro primo tit. vj. constitutione decima (Si quis in hoc ᵈ genus sacrilegij proruperit, vt in ecclesias catholicas irruens, sacerdotibus, & ministris ᵉ, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet iniuriæ, & c. *&* *infra in eadem epistola.* De persona Stephani episcopi hoc attendendum est; quia nec inuitus ad iudicium ᶠ trahi, nec ab episcopis alieni concilij debuit iudicari ᵍ. *&* *infra.* ¶ Contra hæc si dictum fuerit, quia nec metropolitanum habuit nec patriarcham; dicendum est, quia à sede Apostolica (quæ omnium ecclesiarum caput est) hæc causa audienda, ac dirimenda fuerat: sicut & prædictus episcopus petisse dinoscitur, qui episcopos alieni concilij iudices habuit omnino suspectos. Quia ergo sententia non a suo iudice ʰ dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis huius tenor ostendit libro Cod. vij. & c. *&* *infra.* ¶ Quòd autem dicitur a seruis suis accusatus, sciendum est, quia audiri minime debuerunt. *&* *infra.* ¶ Si vero de crimine ⁱ maiestatis dicitur accusatus; nec ipsum de eo credendum fuit, si vita, vel opinio eius talis ante non extitit ᵏ. *&* *infra.* ¶ Quòd autem dicit idem episcopus, quia se absente, aliqui sint vilissimi testes exhibiti; hoc si verum est, nullius esse momenti lege noscendum est. *&* *infra.* ¶ Testes autem quales, vel cuius opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimæ leges ostēdunt, quæ pene nulli habentur incognitæ; quæ etiam sanciunt, vt vilissimis testibus sine corporali ˡ discussione credi non debeat. ¶ Quod autem dicitur, quia nihil scriptis iudicatum est; legendus est titulus xliiij. libri vij. Codicis; quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur, atque præcipitur, vt sententia, quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.

16. q. 6. c. si episcopum.
11. q. 1. de persona, ex Gre. l. 11. epist. 54.
l. si quis. Cod. de episco. & cleri. Cod. Theodos. li. 16. tit. 2. c. 31. 17. q. 4. si quis suadente.
¶ Si vero dictum fuerit, quod de hoc accusatus est, quod ad maiestatis crimen attinet] &c.

α ¶ Exilio] *In vulgatis sequebatur*, vel deportatione, *quæ voces sublatæ sunt, quia neque in vetustis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.*
β ¶ Si autê epi in præiu.] *Hæc vsque ad vers.* Quod si forte, *addita sunt ex epistola: quemadmodum & paulo inferius à verbo*, dilatione, *vsque ad vers.* Si autem episcopum, *vt orationis cursus sit expeditior. Nam Gratianus referebat se ad superiora, in quibus habentur simisia, hoc modo*, & c. vt §. de causa Ianuarij episcopi. *Quorum autem capitum initia citantur ex inferioribus consistea sic relicta sunt quemadmodum antea se habebant, vt modus citandi Gratiano vsitatus agnoscatur.*

d ¶ Si quis in hoc.] J. 17. q 4. §. qui autem de ecclesia.
e ¶ Et ministris.] Not. diligêter, quod in hoc casu crimen sacrilegij côparatur crimini læsæ maiesta. vt 17. q. 4. si quis suadente. § qui autem. îmo si laicus extrahatur de ecclesia, tale crimen côparatur crimini læsæ maiestatis, vt C. de his qui ad ecc. côfu. l. 2.
f ¶ Ad iudicium.] alienum hoc patet per verba sequêtia, i. ab episcopis alienis, &c.
g ¶ Iudicari.] ergo côprouinciales episcopi sût iudices episcopi, vt 3. q 6. c. 2.
h ¶ A suo iudice.] J. 11. quæstio. 1. c. penul. C. si a non compe. iudi. l. vlti.
i ¶ Criminis.] no. quod êt in istis exceptis criminibus non oês admittû ad accusationê vel testimoniû, nisi malæ famæ fuerit accusatus, vt hic, & J. e. q. 7. §. accu. & extra de test. veniens. Si vero malæ famæ fuerit accusatus, oês admittuntur, vt extra de si. clerâ. & extra de testi. quis. nisi odio venerit ad accusationê, vt extra de sim. licet Hely. & c. per tuas. Alij dicunt speciale esse i epo. decre. tñ videtê dicere, quod contra eû etiã qui fuit malæ famæ, nô admittûtur criminosi, î exceptis criminibus cû criminaliter agitur, sed vbi ciuiliter agitur, tûc admittuntur criminosi contra regulares prælatos, sed non contra sæculares: sed si sunt emendati de crimine, tunc admittuntur contra eos de æquitate, nô de rigore, vt extra de simo. per tuas. Io.
k ¶ Non extitit.] extra de presum. mâdata & eo. ti. cû i iuuêtute. ff. de suspec. tu l. 3. ff. ad leg. Iul. maie. famosi. 28. dist. quæ sunt culpæ. ff. de re mili. l. non omnes. Io.
l ¶ Corporali.] J. 5. q. 5. illi qui.
m STatutis] ¹ Vt sententia.] Per hanc legem non potest Gre. probare, quod in criminalibus causis debeat interuenire scriptura: quia lex illa tñ de ciuilibus causis loquitur. nã eps inter

¹ Et hanc sententiã tenẽas secûdû L. sed sequẽ verior est, vt videtur Arc. Crimen sacrilegij & læsæ maiestatisque comparantur.

² Et sic no. quod plurimi ex vita pierita circa psem, siue de psenti. extra d presum. scribî. vbi d: hoc & 44. dist. multis. Arch.

Item Codicis libro septimo, titulo de sententiis ex breuiculo recitandis. Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA.

¶ Vltima sententia debet de scripto proferri. C. VIII.

STatutis generalibus iussimus, vt vniuersi iudices, quibus reddendi iuris in prouincijs permisimus facultatem, cognitis causis vltimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adijcimus sanctionem, vt sententia ᵐ, quæ dicta fuerit, cû scripta nô esset, nec nomê qui-

inter subditos suos sine scriptura iudicat, vt 11. q. 1. si quis cũ clerico. & C. de sen. ex brevi. rec. Auth. nisi. similiter sæcularis iudex i modicis causis, ot ibi dicitur, & in Auth. de man. prin. §. sit tibi. coll. 3. & q partes illud mutuo consensu possunt remittere, vt C. de episcop. & cle. Auth. & generaliter. in fi. & C. de priui. eorum qui in sacro palatio cõstitũt. l. quoties. in fi. lib. 12. Dicas eum Greg. q in criminalibus causis requiritur scriptura, & ẽt in ciuili. extra de probat. quoniam contra. nisi in casibus ĩ exceptis, & in causa dilapidationis, vt ĩ Auth. vt iud. sine quoquo suf. necessitatem. coll. 2. lo.

monia. 2. q. 1. si quis eps. Et in incestu. 3. q. 4. cõsanguineorum. Itẽ & in raptu virginis. 36. q. 2. de puellis. Io rapina. 17. q. 4. omnes ecclesiæ. Itẽ in iniusta sententia, Vt ĩ. ea. in primis. Secundo modo dicitur consentire, cũ non corrigit quos tenetur ex officio corrigere, vt 83. dist. c. 1. & 2. & 86. dist. inferiorum. Tertio modo dicitur con-

dem sententiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperam decretorum, appellationis solennitas requiratur[a].

¶ *In duobus vetustis codicibus hoc, & sequens caput non habentur, & hanc legem Codicis B. Gregorius in præcedenti capite manifeste indicauerat.*

Item ex concilio apud S. Medardum. Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus dixit.

¶ De eodem. C. IX.

extra de libelli oblat. c. 1. Burc. l. 1. c. 197. Iuo p. 6. c. 169.

LEgum ecclesiasticarum consuetudo, & auctoritas talis est, vt in causis gestorum semper scripturam requirant; adeo, vt qui ad sacrum fontem[b] accedit, suum dare nomen præcipiatur. Qui ad summum sacerdotium prouehitur[c], decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis ordinatoribus litteras accipere iubetur. Qui etiam ab ecclesiastica societate[d] quolibet excessu discinditur, libelli† inscriptione aut recipitur, aut eijcitur. Sed & ▪ qui accusatur, aut excommunicatur[e], seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari iubetur. Et sic in ceteris huiusmodi in tantũ scriptura deposcitur, vt sicut beatus Gregorius in commonitorio ad Ioannem defensorem ex Romanis legibus sumens scribit [Sententia, quæ sine scripto profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur †.]

† *libellari scriptione*] orig.

ĩ c. in primis. Cod. li. 7. ti. 44.

† *meretur*] orig.

▪ ¶ Sed & qui.] *In originali est*, sed qui accusatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per scripturam accusari, vel reconciliatus commendari iubetur. Et sic, &c.

Item Nicolaus Papa Girardo † Turonensi Archiepiscopo.

† *al. Airardo*

¶ Restituendus est, quem neque conuictum, neque confessum constat esse eiectum. C. X.

Iuo p. 6. c. 429.

NOtum sit tuæ fraternæ charitati, quòd iste presbyter pauper, nomine Christophorus de sua angustia ad nostram clementiam lacrymabiliter sit conquestus: dicens se falsis criminibus impetitum, & ab ecclesia sua non conuictum, neque confessum, irrationabiliter fuisse eiectum. Nam, vt ipse refert, tua diligentia per tres[f] vices inquisitione facta, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque de homicidij consensione[▪] (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa: nisi[g] quia suæ paupertatis causa, quæ petebantur aut cõsentire noluit, aut implere non potuit. Quæ suus tamen æmulus vltroneus egit, qui iniuste illius ecclesiam præripuit. Idcirco magnopere monemus[h] reuerẽtiã tuã, vt etiã q̃, te forte ignorãte, gieziaca cupiditate peracta esse videntur, tuæ[i] fraternitatis censura celeri emendatione corrigantur; scilicet restituendo[k] ecclesiæ propriæ iam dictum sacerdotem, atque ei reddendo tua pietate pristinum, quem perdidit, honorem; & nullatenus canonica instituta alicuius temeritate cõtemni permittas: quia facientem & consentientem[l] par pœna constringit.

▪ ¶ Consensione] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis exemplaribus. Nam antea legebatur*, confessione. *Iuo autem habet*, consensu.

Item de libro constitutionum.

Apud Iulianũ Antecessorẽ nouel. 123. c. 15. 24. q. 3. de illicita. Iuo p. 5. c. 371. & p. 14. c. 42.

¶ Antequam causa probetur, aliquis excommunicari non debet. C. XI.

NEmo episcopus, nemo presbyter excommunicet[m] aliquem, an-

a ¶ *Requiratur.*] tamẽ si appellauerit, videtur q debeat prosequi appellationẽ, vt extra de sen. & re iud. sententia. quia appellatio confirmat iniam. ff. rẽ ra. ha. l. 3. §. falsus. extra de offi. dele. coram.

LEgum.] Casvs. Probat hic Hincmarus, q in causis gestorũ interueniẽte debet scriptura. nam baptizãdus nomen suum debet in scriptis dare, & electio & ordinatio debet fieri cum scriptura, & similiter excommunicatio & reconciliatio, & alia similia, debent fieri cum scriptura.

b ¶ *Fontem.*] ĩ. de con se. dist. 4. baptizandi 2. c ¶ *Prouehitur.*] ĩ. dist. 63. eps dum fuerit.

d ¶ *Societate.*] vt hæretici, vt s. 1. q. 7. quoties.

e ¶ *Excommunicatur*] 11. q. 3. debet. & c. curg.

NOtum.] Casvs. Quidam presbyter noie Christophor' nõ conuictus, vel confessus de aliquo crimine iniuste fuit ab ecclesia sua expulsus, & alius loco eius substitutus: quia non potuit vel noluit dare, quod substitutus eius æmulus dedit, cum trina facta fuerit cõtra eũ inquisitio, nec culpabilis est inuentus. vnde cõquestus est Christophorus Papæ, quare mãdat epo, q eũ expoliauit, vt eum restituat, nec excusat si dicat se non fecisse. eũ fieri permittat. Nam faciens & consentiens pari pœna puniuntur.

f ¶ *Per tres.*] no. sæpius posse inquiri de eodem crimine.

g ¶ *Nisi.*] illud, nisi, non ponitur hic exceptiue.

h ¶ *Monemus.*] per hoc verbũ non præcipitur: vt ĩ. 28. q. 1. sic n. & ff. de leg. 3. fideicõmissa. §. hæc verba & 11. q. 3. rogo. & 3. q. 9. reuera. & 2. q. 7. sicut inquit. in gl. 2.

i ¶ *Tuæ.*] remittitur hæc causa ad eum à quo appellatum est, nõ vt ipsum iudicet, sed vt ipsum restituat, & sic non obstat extra de appella. accepta.

k ¶ *Restituendo.*] causa prius cognita. ne obstet ĩ. 7. q. 1. pſentiũ.

l ¶ *Et consentientem.*] hoc ideo dicit, quia ipse eũ nõ priuauerat, sed alij de consensu suo. Et hoc est notabile, q potest conueniri, non solum qui deiecit vel mandauit, vel ratum habuit, sed etiam qui consensit. extra de rest. spo. cum ad sedẽ. in fi. Consentire dicitur quis tribus modis, scilicet vt qui ad hoc cooperatur, vt in si-

a Tamen iurisdictio del. extra de test. c. 1. de hoc ẽt ĩ. c. q. 7. sicut. sed hic tenet exceptiue Ar.

Spoliationis ratione quis conueniatur.

Consentit quis tripliciter.

consentire, cum defendit peccantem, vel quando sua auctoritate delinquitur. 11. q. 3. qui consentit. 24. q. 3. qui aliorum. & talis magis est puniendus, quam ipse faciens, vt ibi dicitur. Io.

NEmo.] Casvs. Statuitur in hoc c. q nullus debet iniuste & sine causa interueniente ab episcopo, vel archipresbytero excommunicari: quod si factum fuerit, iniuste excommunicatus absoluatur à maiori, & iniuste excommunicans puniatur superioris arbitrio pœna consimili.

m ¶ *Excommunicet.*] argu. q simplex sacerdos habet potestatem excommunicandi, vt extra de offic. ord. cum ab ecclesiarum a. & c. si sacerdos. & de app. reprehensibilis. & extra de eo qui fur. ord. re. c. 1. Nam quilibet sacerdos habet claues ligandi, vt ĩ. ea. q. 7. §. item cum Dauid. & 11. q. 3. quomodo. Item quia de causis possunt cognoscere, vt extra de iud. c. 2. & extra de immo. eccl. non minus. & etiam de matrimonialibus causis. extra de sent. & re iud. tenor. in prin.

Excõicare potest simplex presbyter.

a Vbi ð hoc & ext. de sen. exc. nuper. §. vl. in fi. 9. q. 3. g. mettie.

in prin. i parte decisa. Cû ergo excõicatio sit potius iurisdictionis quàm ordinis, vt extra de elect. transmissam. & tales minores prælati habent iurisdictioné, vt dictum est, ergo possunt excõicare. Sed p̃: excõicatio est mucro epalis. 16. q. 1. vitis. Item excõicatio dr̃ maxima pœna, vt 24. q. 3. corripiant. Præterea archidiaconi modicam habent

Excõicatio est maxima pœna.

teaquam causa probetur [a], propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus eam † excommunicauerit aliquem; ille quidem, qui excommunicatus est, maioris sacerdotis auctoritate[b] ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitime excommunicauit, in tantum abstineat tempus sacrosancta communione, quantum maiori sacerdoti visum fuerit; vt quod iniuste fecit, ipse iuste patiatur.

† Gl. ab

Item Augustinus in epistola 137. ad clerum, & vniuersam plebem Hyponensem.

¶ Incerta, & dubia iudicari non possunt. C. XII.

Ivo p. 6. c. 388.

NOmen presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius vel supprimere[c], vel delere, ne diuinæ potestati, sub cuius examine causa adhuc pendet, facere viderer iniuriam, si illius iudicium meo vellem iudicio præuenire: quod nec in negotijs sæcularibus iudices faciunt, quando causæ dubitatio ad maiorem potestatẽ refertur, vt pendente relatione[d] aliquid audeant commutare. Et in episcoporum concilio constitutum est, nullum clericum, qui nondum conuictus sit, suspendi[e] a communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentauerit.

Item Melchiades Papa episcopis Hispaniæ.

¶ Nec suspicionis arbitrio, nec ante verum, & iustum iudicium aliquis condemnetur. C. XIII.

Poly. l. 1. tit. 8.
Pã l. 4. tit. 15.
† al. charitate

PRimo semper ante omnia diligenter inquirite, vt cum iustitia, & veritate † definiatis: neminem condemnetis ante verum, & iustum iudicium: nullum suspicionis[f] arbitrio iudicetis: sed primum probate, & postea charitatiuam proferte sententiam: & quod vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

Tob. 4.

Item ff. libro xlviij. titu. de accusationibus, & inscriptionibus, l. Qui accusare.

tit. 2. l. 8.

¶ Qui ab accusatione prohibeantur, & qui recipiantur. C. XIIII.

PRohibentur accusare alij propter sexum, vel ætatem, vt mulier, vt pupillus. Alij propter sacramentum[g], vt qui stipendium merent. Alij propter magistratum[h] potestatemve: in qua agentes sine fraude[i] in ius vocari † nõ possunt. Alij propter delictum proprium, vt infames. Alij propter turpem quæstum[k], vt qui duo iudicia aduersus duos reos subscripta habent, nũmos ve[l] ob accusandum, vel non accusandum acceperint. Alij propter conditionem suam, vt li-

† al. accusari

illo. & extra de offi. deleg. cum super. quod intelligo si relatio fuerit á partibus approbata, vt C. de rela. l. 2.

e ¶ *Suspendi*] nisi sit infamatus. ĩ. ead. q. 5. presbyter.

P*Rimo semper.*] CASVS. Quicunq; vult sententiam ferre, debet pimo causam & omnia diligenter inquirere, quibus peractis sententiã ferre debet non suspicionis arbitrio: ne alteri faciat qđ sibi non vult fieri.

f ¶ *Suspicionis*] Triplex est suspicio. Temeraria de qua hic dicit: quæ expurgationem nõ inducit. Probabilis, quæ expurgationé inducit, vt ĩ. q. 5. presbyter. Violenta, quæ ad condemnationé sufficit, vt 32. q. 1. dixit Dominus [1]. Tamen q̃nque violẽta suspicio vel psumptio non sufficit ad condẽnationem, vt extra de testib. cogen. præterea. extra de præsump. literas. in fine [2].

Suspicio est triplex.

1 Extra de psump. c. 2.

2 vbi de hoc & 6. q. 1. omnes. Archid.

P*Rohibentur*] Lex incipit, qui accusare possunt.

CASVS. Hic enumerantur nouẽ personæ, quæ pp̃ nouem causas ab accusatione prohibentur, vt mulier, pupillus, &c. nisi suã vel suorum iniuriam prosequantur. Et hic ostendit Gratianus qualiter in accusationibus ordo iudicarius sit seruandus.

g ¶ *Propter sacramentum.*] quod præstant, scilicet se non euitaturos mortem propter salutem reipublicæ [1]. Milites enim nostros magis volumus scire arma q̃ iura, vel leges, vt C. de iure delib. l. scimus. C. locati. milites.

1 Ibi nõ admittebantur ad accusationé. ne ob hoc impedita vtilitaté reipu. prætermitteretur & propter hoc periuriũ incurrerent.

h ¶ *Magistratum.*] sed Contra. s. 1. q. 3. in illa l. iubemus. Sed illud cũ deliquit iudex in administratione sua, vt tunc posset cõueniri [2], vt i authen. vt iud. sine quoquo suffragio. §. illud. Vel hic loquitur de eo qui ante administrationẽ deliquit Vel ibi de minoribus iudicibus, hic de maioribus, vt ff. de in ius nec magistratibus. tamen etiam maiores iudices præstabunt cautioné standi iuri post depositam administrationem, vt ff. de adult. si adulterium §. vlti.

2 Adde de hoc late per Pe. de Bel pe. & Cyn. in l. aduersus. C. de admi. tu.

habent iurisdictionem, vt extra de offi. archid. c. 1. & vlti. ergo multo fortius simplices sacerdotes. Sol. vbi consuetudo est, ibi bñ possunt excõicare. consuetudo enim dat iurisdictionem, vt 9. q. 3. conquestus. in fine. De hac materia inuenies. 11. q. 1. de persona. Io. Probabiliter potest dici, q̃ ecclesiarũ prelati de iure cõi possunt excõicare, vt extra de offi. ord. cum ab ecclesiarum. licet episcopi iam præscripserunt contra multos prælatos. Ber.

a ¶ *Causa probetur*] ĩ. 11. q. 3. nemo episcoporum.

b ¶ *Maioris sacerdotis auctoritate.*] cum dist. 11. q. 3. si episcopus. forte notatum ibi inuenies. & extra de sen. excom. sacro.

N*Omen.*] CASVS. Quidam presbyter fuerat accusatus, & etiã infamatus. Vñ clerus illius loci rogat Augustinum, vt eũ excõicaret vel deponeret. Rñdet Aug. dicens q̃ nõ põt, nec est ausus eum supprimere de tabula clericorum, cũ occultum sit eius delictum, & Dei iudicio reseruetur, cui faceret iniuriã si eius iudiciũ preueniret. Nam & iudices sæculares hoc faciunt, iudicio pendente nihil immutant. Et p̃terea in cõcilio factũ est statutũ neminem debere excõicari nondum conuictum, nisi ipse fuerit contumax.

c ¶ *Vel supprimere.*] nomina excõicatorum tempore excõicationis supprimebantur in matricula, sed nomina depositorum radebantur. sic 50. dist. contumaces.

d ¶ *Relatione*] simile extra de offi. dele. licet. ex eo etiam q̃ iudex dicit se velle referre, non potest amplius cognoscere. C. de app. ea

i ¶ *Sine fraude.*] id est, sine pœna.

K ¶ *Quæstum*] id est, quæstus suspicionem. Qui enim duos cœperit accusare, si vult tertium accusare, præsumimus q̃ hoc causa quæstus faciat. Sed hoc est contra. ff. de ac. l. hos accusare. §. lege Iulia. vbi dicitur q̃ nemo potest duos simul accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Sed dic q̃ in diuersis libellis possunt duo accusari: sed tertius non potest, nisi suam vel suorum iniuriã prosequatur, vt hic dicitur, & C. qui ac. non pos. l. cum satonibus. sed in vno libello non potest duos accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, ut in illa l. hos accusare. nisi cum crimen commune est, ut ff. de adu. qui pupillam. §. 1. sed in crimine adulterij non possunt duo simul accusari. C. de adul. reos.

Accusare simul plures, an liceat vni.

l ¶ *Nummos ve.*] Accusatori licet nobis dare pecuniã in causa sanguinis: sed qui dat pecuniã & non in cã sanguinis, pro conuicto habet, ut ĩ. q. 3. §. præuaricator. uers. in omnibus causis. sed nõ licet accusanti recipere, ut s̃. 1. q. 1. concussionis tñ post finitam accusationem quandoque remuneratur accusator, vt s̃. 79. dist. si quis Papa. & ĩ. 3. q. 5. accusatores. 6. q. 1. si quis cum. uers. sane si quis.

Accusatori ĩ causa sanguinis licet pecuniã dare.

bertini † contra patronos. Alij propter suspicionem calumniæ, vt illi, qui falsum testimonium [a] subornati dixerunt. Nonnulli propter paupertatem [b], vt sunt, qui minus, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen omnes, si suam iniuriam exequantur, mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. Liberi, libertique nō sunt prohibendi suarum rerum defendēdarum gratia de facto parentum, patronorumve queri, puta † si dicant, vi se de possessione [c] ab his expulsos: scilicet non vt crimen [d] vis eis intendant, sed vt possessionem recipiant. Nam & filius quidē non prohibitus est de facto matris queri, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem haberet: sed eā ream lege Cornelia facere permissum ei non est. ¶ Ab alio delatum alius deferre non potest [e]: sed eum, qui abolitione publica [f], vel priuata interueniente, aut desistente accusatore de reis exemptus est, alius deferre non prohibetur. ¶ Mulierem propter publicā vtilitatem ad annonam [g] pertinentem audiri a præfecto annonæ deferētem Diui Verus † & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine vlla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui causas alienas deferre nō possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hāc accusationem admittendi sunt. Serui quoque deferentes audiuntur.

† al. liberti
lege. ix.
lege x.
le. xi.
† al. velut
lege. xij.
† al. Seuerus
reposita hic sūt aliquot verba ex pandectis Flor.

2 *His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quòd nullus est condemnandus, nisi iudicio ordinabiliter habito aut conuincatur, aut reum se ipse confiteatur. Verum hæc de illis intelligenda sunt, quorum crimina sunt occulta: ceterum, quæ manifesta sunt, iudiciarium ordinem non requirunt.*

Vnde Ambrosius.

¶ Sine accusatione, manifesta iudicentur. C. XV.

MAnifesta [h], accusatione non indigent.

¶ *Ivo in epistola ad Hugonem, quæ incipit,* Litteras v. P. *sic ait* Manifesta autem, accusatione non indigere testatur beatus Ambrosius super epistolam ad Corinthios, ita dicens de eo, qui cum nouerca [Iudicas non est, &c.] *vt infra c. de manifesta.*

Item Nicolaus Papa Ludouico Regi in epistola, quæ incipit [*Syllabarū.*]

¶ De eodem. C. XVI.

QVæ Lotharius Rex nepos vester facit, accusatore non indigent. Manifesta [i] quippe sunt (teste Apostolo) opera carnis, fornicatio, immunditia, &c.

Ambr. 1. c. 35.
Gal. 5.

¶ *Sumptum est ex epistola, quæ habetur in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum; in qua hæc præcedunt.* Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera eius, quæ & ipsa eiusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profecto comperimus. Quæ vero Lotharius Rex, &c.

a *Qui falsum testimonium*] isti repelluntur, licet non sint infames, vt extra de ordi. cogni. cum dilectus. in fine.

b *Paupertatem.*] propter hoc repelluntur testes, vt 4 q. 3. testium dum tñ ratione paupertatis sit suspectus, vt inst. de suspe. tuto. §. vlt. paupertas enim non est de numero malorum. 15. q. 1. illa, in fi.

Paupertas qñque repelli à testimonio.

c *A possessione.*] non tñ ab eis possunt repetere possessionem per interdictum vnde vi, licet enim nullum interdictum infamet, tñ diminuit & sugillat opinionem eius ꝯ quē proponitur, vt ff. de ob le. l. 2. nec etiam in integrum restitutio peti|tur contra parentes vel patronos, vt C. qui & aduer. quos in inte. rest. l. vlt.

Verum est ꝙ contra eos non datur interdictū vñ vi, nisi esset vis armata, quia tūc bñ datur. ff. de vi & vi ar. l. 1. §. interdictum.

d *Non vt crimen.*] nisi atrocem iniuriam fecissent, vel nisi nomine alieno conueniantur, vt ff. de in ius voc. sed. & si. §. pe. & vlt. & 12. q. 2. §. qui manumittitur. Alias non potest agere pro iniuria contra tales personas, vt ff. de iniur. non solum. §. quamquam.

AB ALIO CASVS. Dicit hic, ꝙ accusatus durante accusatione illa ab alio accusari non potest, nisi abolitio interueniat, vel accusator ab accusatione desistat, & hoc ī prima parte. In secunda parte dr̄, ꝙ propter vtilitatem publicam quidam admittunē ad accusationē fraudatæ annonæ, qui aliàs non admitterentur, vt mulier, infames, milites, & serui. Secunda pars incipit ibi, *Mulierem.*

e *Non potest*] siue enim quis sit condemnatus, siue absolutus, tñ super eodem crimine sæpius agi non potest, vt extra de acc. de his.

f *Abolitione publica*] Tripliciter fit abolitio, aut publice ob diem insignem, vel ob rem prospere gestam [1]: aut priuatim accusatore petente: aut ex lege quādo accusator desistit, vel mortuus est [2]. In publica abolitione potest accusator repetere reum finitis ferijs, intra xxx. dies, vt ff. ad Turpil. si quis. & l. seq. sed in alijs duabus non admittitur ille q destitit, vt ff. ad Turp. qui destitit. Sed alius bene admittitur intra xxx. dies j. ea. q. vlti. in fi.

Abolitio fit tripliciter.

[2] Vt puta in filio principis, vel deuictis ciuitat. & pp hostis sitæ repentinæ indicunē à principe: & de repentinis ferijs est tantū intelligendū: & tūc sua auctoritate pōt accusator petere reum desistere. Archid.

g *Ad annonam.*] cum hoc crimen, scilicet fraudatæ annonæ, ponatur inter excepta crimina, & illud crimen æquiparetur crimini dilapidationis, videtur ꝙ ibi quilibet admittatur. Nam & femina cuius non interest, si pietate ducitur, admittitur ad crimen suspecti tutoris. insti. de suspec. tut. § consequens. Nec in hoc crimine repetur quis inscribere, vt in auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitatem. coll. 2.

HIS OMNIBVS. Hæc est 2. pars quæstionis, in qua probat, ꝙ in notorijs non obseruatur ordo iuris, nec accusator est necessarius. & hoc probat per tres auctoritates. Io. de Fant.

CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, ꝙ in causis criminalibus semper est ordo iudiciarius obseruandus, nisi sint crimina manifesta, in quibus ordo iudiciarius non seruatur, & hoc probatur tribus cap. seq. & appellat hic Gratianus manifestum. id est notorium.

Casus seq. cap. patet, & ideo positione non indiget.

h *MAnifesta.*] De notorio loquimur, & quid sit notorium, ignoramus. Scias ergo, ꝙ aliud est fama, aliud manifestū, aliud notorium. Fama qñque ex scientia, quandoque ex suspicione procedit: qñque ex certo, quandoq; ex incerto auctore, vt de conse. dist. 4 sanctum. in fi. Manifestum est quod semper ex scientia, & ex certo auctore procedit, & quod potest probari [4], vt ff. de test. heredes palam. Item etiam quandoque dicitur occultum, quod potest probari. C. de ap. eos. §. 2. & occultum dr̄ quod quinque sciūt, vt de pæ. dist. 1. §. hæc ergo secreta. Item notorium dr̄ manifestū, quod patet vel per confessionem, vel per probationem, vel per euidentiam rei, vt extra de verb. sig. cūm olim. Notorium triplex est. est enim notorium facti, notorium iuris, & notorium præsumptionis. Notorium facti est, quod exhibet & offert se oculis omnium, id est, quod ita habet facti euidentiam, ꝙ non potest negari, suppleprobabiliter, vt extra de cohab. cler. tua. & extra eo. tit. vestra. in tali non audiē appellans. extra de appel. cū sit Romana. & c. præterea. & c. puenit. & credit simplici assertioni officialis, vt 4. q. 4. §. aliquando. Nec requiritur hic scientia omnium, sed plurium, vt j. e. de manifesta. Est autem quoddam factum continuum siue permanens [5], quoddam interpolatum, quoddam statim transiens. In notorio facti continuo nullus ordo iuris exigitur, vt in decre. tua. In notorio facti interpolati semiplena probatio requiritur, vt extra de vsur. cum in diœcesi. Notorium actu non permanens probabiliter potest negari, vt extra de forn. ex tuarum. Notorium iuris est de quo aliquis est condemnatus vel confessus, tñ in hoc notorio qñque contra negantem se esse conuictum requiritur probatio, vt extra de sen. & re iud. sicut. Item qñque non sufficit, ꝙ quis sit confessus, nisi sit confessus & conuictus, vt j. e. q. 6. 9. sunt etiam quorum. ver. in occultis. Notorium præsumptum est, vt si aliquis publice habitus est pro filio alicuius, ibi non requiritur aliquis ordo iuris, vt extra de fi. presby. Michael. & c. quoniam. hoc enim ꝙ aliquis sit alterius filius, non potest vere probari, vt ff. de condi. & demon. Lucius. sed potius per præsumptiones.

[4] Idem Alexan. in l. si verbo quis eod. tit. qui fecit in l. eog. rei. in l. eadem. C. de accu.

[5] Puta si epūs sine licentia Papæ transit ad aliam ecclesiā. extra de ele. bonæ 1. & de trāsla. quanto. Ar.

Adde ad hanc gl. no. p Pet. & Cy. in l. 1. ff. de abo. & in tit. de gene. abo.

QVæ Lotharius Rex.] CASVS. Lotharius Theibergam vxorem suam legitimam abiecit, & Gualdradam pellicem accepit, & publice tenuit. De hoc Nicolaus Papa scribit Carolo Regi dicens, ꝙ scelus nepotis sui accusatione non indiget, cum sit manifestum, nec potest quis conqueri eum iniuste damnatum.

i *Manifesta.*] j. 11. q. 3. eorum. 2. Sed ibi non erat notorium, sed manifestum

manifestum;& sic non obst it. 3.q.5. quia suspecti. Etiam si sit notorium,tñ nihilominos hæc citatio fortè[a] est facienda[a] .j. ea. S. quando. 24.q.3.de illicita,& j c. Deus omnipotens. & snia ferenda est,vt extra de app.cú sit Rumana.in fi. sed neqꝫ probatio,neqꝫ purgatio est requiréda,vt j.c.Deus omnipotens.& extra de purg. can.

a Pro illa forte facit quod no: Vin. & Ber. extra de diuor.porro.

a Cócor.tex. in l.3.§ si ad diem. ff. de re mili. not. Bal.in l.cum fratré. C. de his qui.vt in dig.

ritus excipiendo condemnatur de lenocinio.ff.de adul.l.2.§. si pu blico & qñ calumniatur punitur. C.de calum.l.1.Additur vj.casus quando crimen probatur per inquisitionem.extra de accu. qualiter & quando.Itẽ vij cum deficit reus in purgatione. extra de sim. de hoc vuj.in notorius,vt hic.

In manifestis enim calliditate accusantium nõ opprimitur reus, nec tergiuersatione proprium crimen celatur,cum culpa sua oculis omnium sponte se ingerat: atque ideo in talibus iudiciarius ordo non requiritur: qui ideo institutus est,vt nec innocentia insidijs pateret aduersantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret iusti examinis.

Vide j.c.manifesta.

Vnde Stephanus Papa v. Leoni episcopo Theanensi.

¶ *Extat integra hæc epistola in collectione canonũ sine authoris nomine in Vaticana bibliotheca.*

¶ Ordinem iudiciarium manifesta non desiderat causa. C. XVII.

Iuo p.6.c. 431. Pann.l.4.c.117. Ambr. ad c.5. 1.Corint. 23.q.4. si quis

DE manifesta & nota pluribus[a] causa non sunt quęrendi testes,vt sãctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dixit,de fornicatore sententiam exponens Apostoli [Iudicis,inquit,non est sine accusatore[b] dam nare:quia & Dominus Iudam,cum fur esset,sciebat: sed quia non est accusatus,minime abiecit. [Vt tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.] Cognito opere isto pellendũ illum fuisse de cętu fraternitatis Apostolus censuit. Omnes[c] enim crimẽ eius sciebãt[d], & non arguebãt. Publice enim nouercam suam loco vxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat.neque tergiuersatione[e] aliqua poterat tegi crimen.]& paulo post.[Absens facie,præsens autem auctoritate spiritus,qui nusquam abest,iam iudicaui[f] ,vt præsens eũ, qui hoc admisit[†] , tradi satanæ in interitum carnis.]

¶ Cócor. in sũm glo.in l. sed interpellatur.§. 1. ff. de arbi. Bal. in l. 1.C. qui ad mi. ad bono. pod.

3 *Sed sciendum est,quòd eorum,quæ manifesta sunt, alia sunt nota iudici,& incognita alijs;alia sunt manifesta alijs,& occulta iudici;quædam vero sunt nota iudici,& alijs. Quæ iudici tantum nota sunt,sine examinatione feriri non possunt: quia dum accusatoris persona assumitur,iudiciaria potestas amittitur. In vna enim eademque causa nullus simul potest esse accusator & iudex.*

Beda.2.Cor.5.

Vnde Augustinus in homelia de pœnitentia (quæ est 50.) c.12.

¶ Quando aliqui sunt corrigendi,quando tolerandi. C. XVIII.

Ans.l.3.c.70. Poly.l.7.tit. 7. 1.Cor.4.

MVlti corriguntur,vt Petrus: multi tolerantur,vt Iudas: multi nesciuntur,donec veniat Dominus,qui illuminabit abscondita tenebrarũ. *& infra.* ¶ Nos vero à cõmunione prohibere quemquã non possumus (quamuis[h] hæc prohibitio nondum sit mortalis[i] , sed medicinalis[k]) nisi aut sponte confessum,aut in aliquo,siue sæculari[l]

c ¶ *Omnes.*] scilicet Corinthui.

d ¶ *Sciebant.*] eo ꝙ publice in domo sua videbant eam, & sic extra de cohabi. cleri. & mulie.tua. C. de Iudæ. l.ne quis.

e ¶ *Tergiuersatione.*] id est, dissimulatione.

f ¶ *Iudicaui.*] ergo absens excommunicatur, vt extra de appel. cum sit Romana.in fi. & extra de simo.accusatum. Sed nunquid absens absoluitur[β] ? arg ꝙ sic. j. ea.q.5.quanto.arg. contra de sen. exc. a nobis. in fi vbi certa forma absolutionis exprimitur ? Respon. sic[♦] , non est absoluendus. si tamen taliter absoluitur, tenet absolutio, vt extra de regu.iur. oĩs res. 30.q.5. ꝫ. sed obijcitur.

β De materia huius gl. no. i l. absentẽ.ff. de pœ & in l. absenté. C. de pœ.

♦ Et secundum formã illius decret. à nobis. Arc.

SED SCIENDVM. Hæc est 3.pars q.in qua probat, ꝙ si qua sunt nota tantum iudici, scilicet tanquam homini: non debet sine examinatione sententia ferri, & hoc probat duobus ca. seq. Io. de Fan.

CASVS Dicit Gra.ꝙ eorum quæ sunt manifesta,alia sunt manifesta iudici tantũ, alia iudici & alijs. In ijs, quæ sunt nota iudici tantũ, iudex accusatore esse nõ debet:quia idẽ non debet esse accusator & iudex, & hoc probatur seq.cap.

cap cum dilectus. fit tamen probatio qñque ex abundãti.extra de elect.bonæ 2.& ff.de ma.causam in prin.& 24.q.1.pudenda,in fi. nihil enim tam indubitatum est,quin solicitam dubitationem admittat,vt in Auth.de tabel.in med.coll 4.

IN MANIFESTIS. CASVS. Docet hic Gra.quòd crimen dicatur manifestum,s.quod negari non potest: cum se ingerat oculis omnium:in quo ordo iudiciarius non requiritur,qui inuentus est,vt innocentia non damnetur,& delinquentis culpa puniatur.

DE manifesta.] CASVS. Stephanus in hoc c.inducit auctoritatẽ Ambr.exponẽtis sniam Apostoli de Corinthio fornicatore,quæ talis est,ꝙ iudex non debet aliquẽ sine accusatore dãnare.Vnde Dñs Iudam furẽ nõ cõdẽnauit,quia accusatus non fuit. Sed hoc verum est cum est occultũ crimen:sed si crimen est adeo manifestũ,ꝙ negari non possit,quale fuit crimen Corinthij: non est opus testibus,vel accusatore: & hoc ideo quia omnes crimen eius sciebant, ideo Apostolus tradidit eum absentem satanæ , vt spiritus eius saluus fiat.

a ¶ *Pluribus.*] ergo non requiritur omniũ scientia. forte sufficiũt xvi.10.q.3. vnio. iudici tñ debet esse notũ. 23.q.4.cũ quisqꝫ. Vnde potest contingere,ꝙ aliquid est notorium apud delegatum,qđ non est notorium apud delegantem. & si causa audiretur coram delegante,ille procederet secundum ordinem iuris,sed delegatus nõ: vt extra de pur.ca. cũ dilectus. Idem est in inquisitione.Potest enim esse,ꝙ delegans possit inquirere de crimine alicuius , si apud eũ est infamatus:sed delegatus non,extra de accu.cum oporteat.

b ¶ *Sine accusatore.*] no.ꝙ nemo est condemnandus sine accusatore.vt ff.de mu.& hon.rescripto.§.si quis accusatorem. sed fallit in charta suspecta,cui fides non fit. C.de proba.iubemus.& cum testis fraudulenter,& procaciter respõdet. C.de test.nullus. & in tutore suspecto.ff.de suspe.tu.l.3.§.1.& 3.q.2.quia ea.& quando ma

Condemnatur quis aliquando sine accusatore.

MVlti corriguntur.] CASVS. Cap.istud diuiditur ĩ tres partes. In prima parte dicitur,ꝙ multi corriguntur, & propter scandalum multi tolerantur; multi aũ: nesciuntur esse criminosi, qui diuino iudicio reseruantur. In secunda parte,quæ incipit ibi , *Nos vero.*dicitur,ꝙ nos non debemus aliquẽ à cõione repellere , nisi sponte confessum,aut in iudicio accusatum,& cõuictum. Si enim (sicut dicit Apostolus) vellemus oẽs occultos peccatores vitare, nos oporteret de hoc mundo exire:quos tales docet tolerandos vsqꝫ ad vltimum ventilabrum , vt possimus eos lucrifacere Christo, nec vitandos nisi essent per sniam nominati, & sic docet eos tantum iudicio ecclesiæ condemnandos,non arbitrio suspicantis,sed ordine seruato.Hoc idẽ probatur exemplo Domini, qui comedit cum publicanis,& peccatoribus,inquiens:non est medicus necessarius sanis,sed male habentibus. In tertia parte quæ incipit, *Non ergo.* dicitur, ꝙ illi qui hortantur ad pœnitentiam,nõ debent gaudere eo ꝙ multos habeant socios ad supplicium:quia non minus ardebunt,&c.

g ¶ *Non possumus*] nominatim,sed in genere , vt 5. q.2. quidam. extra de offi.ord. si sacerdos.

ADDITIO Et dicas,nõ possumus de iure,id est, non debemus. H.nam id possumus,quod de iure possumus.

h ¶ *Quamuis.*] interpositio est.

i ¶ *Mortalis.*] ante contemptum. 24.q.3.notandum.

k ¶ *Medicinalis.*] vt spiritus eius saluus fiat,11.q. 3. audi. nisi sit incorrigibilis,vt 11.q.3.nemo episcoporum.& j.24.q.3.corripiantur.& c.notandum.in fin.

l ¶ *Sæculari.*] id est,de rebus sæcularibus, vel loquit de laico[γ] quasi dicat laicum conuictum coram sæculari,clericum coram ecclesiastico,vitare possumus,vt reddamus singula singulis,& sic nõ est contra extra de iudi.at si clerici.arg.huius c.videtur, ꝙ cleri-cus

γ Laico. Idẽ Pano.in d. c. at si clerici.

Sententia su per crimine in clericum lata in causa reconuentionis per iudicē sæcularē, an ipsum infamet.

cus de crimine ciuiliter conuictus infametur per sententiam latā in ipsum à laico per reconuentionē, vt 6.q.2. beatus Petrus. & c. infames.arg.extra de testi.decetero.& 3.q.5.de accusatoribus. 35.q.3.coniunctiones. 3.q.8.cuius.immo si corā quocumque in modum exceptionis probatur crimen, cogetur ad pœnitentiam. nam vndecûque claruerint crimina,&c.14 q 3.ecce. nā & iudiciū hæreticorum certificat ecclesiam, vt ī.24.q.1. quisquis. & c.subdiaconus. & in Auth.de san.epis. §.si vero crimē. coll. 9. & snia in vno iudicio lata, fidē facit in alio [1]. ff.de iureiu.si duo.C.de li.cau.iubemus. io.hoc verum est inter easdem personas, quia res inter alios acta,& c. extra de re iud.quamuis. cum similibus. B. Similiter fit fides sæculari iudici p iudicem ecclesiasticum vt 11.q.1. statuimus. & hoc satis potest admitti. Iudex tñ ecclesiasticus non potest clericū ratione illius sententiæ punire quasi conuictū. si tamē infamia crebrescit, ex tali sententia potest eps ipsum cogere ad purgationē, in qua si defecerit, puniatur, vt extra de si. de hoc. nec testes purgationis sunt contrarii prioribus testibus: quia illi iurāt de credulitate, & illi de scientia: & bene potest esse, q illi credant eū innocentē, & illi sciant eū nocentē. nec obest ei illa sententia quo ad beneficium, vel quo ad ordinem. extra de excep. denique. de ordi. cog. eū dilectus. in fi. Sed forte potest ipsum cogere ad pœnitentiam. nam etiā in causa correctionis tenui: probatio, & scientia sufficit, vt extra de spo. præterea. 2 a. q.5.hoc videtur. immo sufficit vnus testis quo ad sententiam medicinalem animæ, vt extra de test.cog.peruenit.de consec.dist.4.cum itaque.extra de conian.& affi.super eo.& extra de testi.super eo.

1 Scilicet à dependentia à primordialis nō facit nisi præsumptionem, & sic intelligūtur istę leges ī.pro. allega. Arch.

ficiue: qui modus nouus est, & extraordinarius secundum quosdā. Sed dic extra, id est, præter hoc, uel contra ordinem iuris, scilicet quia non est de foro suo, cum sit occultus. unde sequitur usurpatio. Nam usurpare quis dicitur, cum uendicat sibi quod ad ipsum non pertinet.

Vsurpare quis dicatur.

Nam

sine ecclesiastico iudicio nominatum, atque conuictum. Quis enim sibi vtrumq; audeat assumere, vt cuiquam ipse sit & accusator [a] & iudex? Cuiusmodi regulam etiam Paulus apostolus in eadem ad Corinthios epistola breuiter insinuasse intelligitur, cum quibusdam commemoratis criminibus, ecclesiastici iudicii formam ad omnia similia [b] ex quibusdam daret. Ait enim [Scripsi vobis in epistola non commisceri fornicarijs [c]. Non vtique fornicarijs [d] huius mundi, aut auaris, aut raptoribus, aut idolis seruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse.] Non enim possunt homines in hoc mundo uiuentes, nisi cum talibus viuere: nec eos possunt lucrifacere Christo; si eorū colloquiū conuictumque vitauerint. Vnde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus comedens. [Non est opus, inquit, sanis medicus, sed male habentibus. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.] Et ideo sequitur Apostolus, & adiungit. [Nunc scripsi vobis non commisceri. Si quis [e] frater nominatur [f] in vobis, aut fornicator, aut idolis seruiens aut auarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum huiusmodi nec quidem cibum simul sumere. Quid enim mihi de his, qui foris [g] sunt iudicare [h]? Nonne de his, qui intus sunt, vos iudicatis? De his autem, qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum à vobis ipsis,] Quibus uerbis satis ostendit non temere, aut quomodolibet, sed per iudicium auferendos esse malos ab ecclesię communione: vt si per iudicium auferri non possunt, tolerentur potius; ne peruersè malos quisque † euitādo, ab ecclesia ipse discedens, eos, quos fugere uidetur, vinciat † ad gehennā. Quia & ad hoc nobis sunt in scripturis sanctis exēpla proposita: velut in messe, vt palea sufferatur vsque ad vltimum vētilabrum: vel intra illa retia, vbi pisces boni cum malis vsque ad segregationem, quæ futura est in littore, id est in fine sæculi, æquo animo tolerentur. Non enim contrarium est huic loco id, quod alio loco dicit Apostolus [Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit.] Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, [i] uel etiam extraordinario [k] usurpato iudicio: sed potius ex lege Dei secundum ordinem ecclesiæ, siue vltro confessum, siue accusatum, atque cōuictum. Alioquin illud cur dixit? [Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis seruiens, &c.] nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quemquam, cum sententia ordine iudiciario, atque integritate profertur? Nam si nominatio [l] sola sufficit: multi damnandi sunt innocentes; quia sæpe falso in † quoquā crimina nominantur. ¶ Non ergo illi, quos monemus agere pœnitentiā, quærant sibi comites ad suppliciū; nec gaudeāt, quia plures inuenerint. Non enim propterea minus ardebunt, quia cū multis ardebunt.

1.Cor.5.

23.q.4.c.infideles.

Matt.9.

1.Corin. 5.

† f quosque

† al.mittat

Matt.3.

Matt.13.

Rom.14.

† in quoque crimine] Beda in cap.5.1.ad Cor.

Idem sermone 16.de verbis Domini.

¶ Peccatum, quod tantum iudici notum est, ab eo damnari non valet. C. XIX.

SI peccauerit, inquit, in te [m] frater tuus, corripe eum inter te, & ip-

Matt.18.

a ¶ *Accusator & iudex.*] qđ fieret si occultos tales accusaremus.

b ¶ *Similia.*] argum. q licet aliquid specialiter de vno dicatur, tamen extenditur ad omnia similia, vt ī.ca. Deus omni potens. 32.q.7. Apostolus. 16.q.3.licet.dist.61.miramur.& ī.dist.5. ad eius. ff. de fun.inst.quæsitū.§.vlt.ff.de adi.leg.l.legata.ff.de ali.& cib.le.l. verba.ff.de suppelle.le.l.legata.16.q.1.hinc est etiam.arg. contra. C.de procur.maritus.

c ¶ *Fornicarijs.*] Iudæis vel Gentilibus.

d ¶ *Fornicarijs.*] scilicet occultis: nisi in casibus.q. d. non est aliqua pars mundi, in qua non sint tales mali.

e ¶ *Si quis.*] quasi dicat, quare hic non dicis de alijs quàm de fratribus? Respon.

f ¶ *Nominatur.*] per sententiam.

g ¶ *Qui foris.*] id est, non nostri iuris. 17.q.4. constituit. ī. distin. 45. qui syncera. contra dic, vt no. 28.q.1.sæpe.

1 Idem etiā & pecuniariter punit ecclesia ... de sua iurisdictione. extra de rapto. in archiepā tu. Ber.

h ¶ *Iudicare.*] quantum ad excommunicationem, sed corporaliter possunt puniri [1], ut 17.q.4.constitui. arg. quòd excommunicatus non potest iterum excommunicari. de hoc inuenies 3.q.4. Engeltrudam.

i ¶ *Suspicionis.*] subaudi temerariæ, si violenter: secus 32. quæstio.1.dixit.

k ¶ *Extraordinario.*] agendo contra eum denunciatiue, uel inqui-

l ¶ *Nam si nominatio.*] id est, infamatio ī.15.q.ult.c.ult. 35.q.6.si duo. Arg. q per famam non probatur aliquid. extra de coha. cleri. & mulie. tua. extra de eo qui cog consang uxo. suæ. super eo. Sed fama cū alijs adminiculis probat. 4 q.3. sæpe. extra de præsump. illud. de appel.c.1.

Fama an probet.

S *I peccauerit.*] Casus. In hoc c. exponitur auctoritas Euangelica: Si peccauerit in te frater tuus &c. Capitulū ergo illud diuidi in duas partes. In prima parte dī, q si frater tuus peccauerit ī secreto, eū in secreto corrigere debes: alioquin nō esses corrector, sed proditor si in publico corrigeres. Et hoc pbat exemplo Ioseph, qui cū sciret beatā Virginē grauidā, ad quā sciebat se nō accessisse, eā noluit diuulgare, sed occulte a se dimittere: quare quæ in secreto fiunt, corripienda sunt in secreto: q̄ publice, corā omnibus arguēda sunt. Et ita cōcordāt duę authoritates, quę uidenī cōtradicere: una Dñi, s. si peccauerit in te, &c. quæ intelligitur de occultis: alia Apostoli scilicet, peccātem corā omnibus argue. cuius tenor hic ponitur, quæ intelligitur de manifestis, & hoc intelligendum est non solum quando in nos peccatur, & nobis scientibus, sed etiam quando nescitur nisi præsumptione, & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Nescio*, dicitur, q prælati sæpe corrigunt peccatores occultos aliis nescientibus: quia nolunt manifestare eorum delicta. homines tamen credunt, q ipsi hoc non faciant, & ideo eos reprehendunt.

Si peccauerit in te, de quo peccato debet intelligi.

m ¶ *In te.*] scilicet lęsum, uel testem. Quidā totā hanc auctorita-

tem

·ẽ intelligunt de occulto peccato:& exponũt,adhibe vnũ vel duos testes,qui sint testes factæ admonitionis:& qđ sequit̃,dic ecclesiæ.i.sacerdotibus,qui orent ꝓ ipso,vel admoneãt eũ desistere à peccato:& tali qui põt prodesse,& nõ obesse. 22.q.5.hoc videtur,& qđ sequitur,sit tibi ethnicus,&c. quantũ ad priuatam cõionem intellige:

dubitatur,an infames personę admittantur ad denuntiationem,& criminosæ? Et videtur quòd sic:quia omnes ex præcepto ad hoc tenentur.Nam & hæreticus admittitur.24 q 1 quisquis & alienę personę viles, vt extra de spon prętérea 2. & vbi agitur ad correctionem,non requiritur tantus rigor,vt 22.q 5.hoc videtur.de bona fide enĩ agitur:vnde non conuenit de apicibus iuris disputare.ff. man.si fideiussor.§.quędam.Econtra videtur: quia tantũ honestiores personæ admittuntur. 35.q 6. episcopus in synodo.& non infames, vt de testib.cog. prętérea.nam etiam ad populares actiones non admittuntur nisi personæ integri status, vt ff. de popu.act. popularis. Ego credo quẽlibet admitti, dum tamen bono zelo denuntiet. extra de re iudi cum f.& A. sed licet ifames admittantur & irregulares, non tamen criminosi. Cum enim tales non correxerint sua crimina, credendum est, quod malo zelo denũtient crimina aliorum. 3 q. 7 §.porro. Ioan. similiter est in teste, qui in ciuili causa non admittitur, nisi post pęnitentiam. extra de testi. testimonium B.

sum solum. Quare? quia peccauit in te. Quid est [In te peccauit?] Tu scis, quia peccauit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccauit, secretum quære, cum corrigis, quod in te peccauit. Nam si solus nosti, quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor[a]. Attende, quemadmodum vir iustus Ioseph, tanto flagitio, quod de vxore fuerat suspicatus[b], tanta benignitate pepercit; antequam sciret, vnde illa conceperat, quam grauidam senserat, & se ad illam non accessisse nouerat[c]. Restabat itaque certa adulterij suspicio: & tamen, quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Euangelium? [Ioseph autem, cum esset vir iustus, & nollet eam diuulgare.] Mariti dolor non vindictam quæsiuit: voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. [Cum, inquit, nollet eam diuulgare; voluit eam occulte[d] dimittere.] *& infra.* ¶ Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, & concordat scriptura[e]. Sic agamus, & sic agendum[f] est, non solum, quando in nos[g] peccatur, sed etiam, quando peccatur ab aliquo, vt ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere. *& paulo post.* ¶ Nouit enim nescio quem homicidam episcopus[h], & alius illum nemo nouit. Ego nolo† illum publice corripere, & tu quæris inscribere? Prorsus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto; pono ante oculos eius Dei iudicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo pænitentiam. Hac[i] charitate præditi esse debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non corripiamus: aut putant nos scire, quod nescimus; aut putant nos tacere, quod scimus. Sed forte quod scis, & ego scio: sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare. ¶ Sũt homines adulteri in domibus suis; in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab vxoribus suis, plerumque zelantibus[k]; aliquando maritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus[l] palam, sed in secreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes homini in tali peccato constituto, sauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum.

Matth. 1.

† al. volo] orig.

¶ Et Gregori⁹ l. Mor. 19.c.23.& in conc. Tribur. c.22. Ans.l.3.c.67. Poly.l.7.tit.1. Burc.l.11.c.9. Pann.l.4.c.116. Iuo p.5.c.240.

4 *Quando vero crimen est notum alijs, & non iudici, nec tunc sine examinatione ferendum est: quia in crimen sibi occultum iudex sententiam ferre non debet. Vnde Euaristus Papa ait epistola secunda†.*

¶ Sententia non præcipitanter ferenda est. C. XX.

DEus omnipotens, vt nos à præcipitatæ sententiæ prolatione com-

a ¶ *Sed proditor.*] Sed nonne Dominus prodidit crimen Iudæ, cũ dixit: Qui intingit manum mecum in parropside, hic eũ tradet. & Paulus crimen Iudæorum tribuno, vt 23.q. 3. Maximianus? Responde, illi quibus dicebatur, poterant tantum prodesse 22.q 5.hoc videtur. Item contra ff. de insti. eum qui. Sed illud intelligitur quando quis directe vult aliquem accusare.

Christus nũquid reuelauit crimen Iudæ?

: De hoc legi. & no. de cõl.dist.2.cũ omne. in gl. cũ dixit. ibi videas.

ge: sed non in publico, vt 6.q.2 si tantũ. Sed huic opin. contradicit 45.dist. sed illud & extra de iudi. nouit. 11.q.3. præcipue. vbi habes q etiam in manifestis loquitur hæc auctoritas. Alij intelligunt totam de manifesto: sed eis cõtradicit Aug. ibi, si solus nosti. Ierusij dicũt, q principiũ de occulto, & sequẽs de manifesto loquit̃: sed eis cõtradicit quod dicit i distribue tempora, & concordat scriptura. Io. intelligit de tali occulto qđ scit̃ a multis, & potest ab aliquibus probari: & vocãtur testes, vt probetur admonitio facta: q̃a nisi præcessisset admonitio, accusare non posset, vt j.ea.q.7.accusatio.&c. si quis erga. nam si post admonitionẽ ecclesiæ noller pænitere, isti possũt esse testes admonitiõis factę, & hoc innuit litera vbi dicit, forte qđ tu scis, & ego scio. Ar. est ad hanc solu: innoẽ extra de iud. nouit. Sed illi opponit̃: quare ergo dicit Aug tu sol⁹ nosti? Rñ. hic, solus, nõ excludit paucos, sed multitudinẽ. ff. dist. 8. si solus. & ibi, Quomodo sedet sola ciuitas. i.cũ paucis. sic 15.q.7.§.solus. j.e.q.7. §.de his. Nunc quæritur vtrũ hoc sit præceptũ omnibus? Videtur q istud extendatur ad oẽs. j.ea.q.7 quapropter 11.q.3. præcipue. 24.q.3 tã sacerdotes. 45.dist. sed illud. quod H. cõcedit. Sed dura est hæc opinio, & constituit oẽs transgressores. Sed M. dicit, q est mandatũ ad oẽs qui sunt in magistratu positi, siue sint clerici, siue laici. ar. 23.q.4. duo ista. 17.q.4. de presbyterorũ. tamen ad alios est consiliũ, & hoc est verũ de peccato iã facto: sed de peccato adhuc faciendo omnibus est præceptum. 22.q 5.hoc videtur. 94.dist. diaconi. extra de cogna. spiritua. Et intellige primam partem quando prælatus scit peccatum per se. Secundam, quando ei ab alio denuntiatur. Quicumque ergo habet familiam, tenetur corrigere eã. 23. q.4. duo ista & q.5. non putes. Et quòd teneatur præceptiue quo ad prælatos, quo ad subditos consultiue, est arg. 23.q.4.c.1. Item

Correctio fraterna an sit de præcepto.

: Et sic intellige hoc si peccauerit, &c. sed dic, q ibi Mat. 8 loquebatur dñs Petro, per qđ patet q prælatis tantum modo dabat hoc pceptũ. Oppo. ar. 26. di. deinde. secundũ Ray.

quem accusare.

b ¶ *Suspicatus.*] j.32.q.1.dixit Dominus.

c ¶ *Nouerat.*] vnde conceperat.

d ¶ *Occulte.*] idest, non accedere ad eam: non tamen voluit eam à se repellere. 27.q.2.prius quàm. Vel occulte, idest, sine probatione: quod hodie non licet. 35.q.6.multorum.

e ¶ *Scriptura.*] Euangelica cum Apostolo dicente: Peccantem coram omnibus argue.

f ¶ *Et sic agendum.*] 6.q.2. si tantum. 11.q.3. sancti. extra de offi. ordi. si sacerdos.

g ¶ *Quando in nos.*] idest, vno vel altero sciente: sed etiã quando nullus scit: dum tamen præsumptio sit contra eum qui peccat.

h ¶ *Nouit &c. episcopus.*] de se loquitur Aug.

i ¶ *Hac charitate.*] scilicet Euangelica. aliàs charitate, in originali Augustini.

k ¶ *Zelantibus*] arg. malo zelo denuntiantem crimen fratris audiẽdũ: hoc est verũ si ꝓsequatur suã iniuriã, vt j.q.7.si quis erga.

l ¶ *Non prodimus.*] ad querelam earum.

QVANDO VERO. Hæc est quarta pars huius quæstionis, in qua vult probare, quòd si notum est alijs, & nõ iudici tamquam iudici, nihilominus est causa examinanda: & hoc probat per cap. seq. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponit Gratianus secundum membrum suæ distinctionis: scilicet quando crimen est notum alijs, & non iudici: & in hoc casu seruãdus est ordo iuris, & hoc ostẽdit p sequẽs capitulũ.

D*Eus omnipotens.*] CASVS. Sodomitæ erant in notorio delicto, quia ipsis abutebantur: Dominus tamen licet manifesta essent ei facta Sodomorũ, quẽ nil latet, noluit eos iudicare statim

nisi

sed ipse cum fidelibus testibus diligenter veritatẽ inquisiuit ante quã eos iudicaret. Cuius exemplo monemur ne præcipites simus in sententia ferenda: quia si Dominus, qui sciebat factum, veritatẽ diligenter inquisiuit: multo fortius homines iudicantes, qui veritatem nesciunt, debent inquirere diligenter omnia, & neminẽ ante probationem condemnare, veritate dicente: Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apostolo dicente: Tu qui es qui iudicas, &c.

a ¶ *Descendam.*] Angelos mittendo, vt infra sequitur.

b ¶ *Sciam.*] tamquam iudex. si habes, sciã: tũc transpone litterã sic, vt sciam an non est ita, id est, an nõ hoc sit ita: & tunc incipit versus ibi: Deus omnipotẽs. si habes, sciat: tunc incipies versum An non est ita vt sciat: & leges interrogatiue vsque ad locum illũ: non ob aliud hæc, &c.

c ¶ *Præsumat.*] Præsumendum est enim quẽ libet esse bonũ, vt 11. q. 3. a: fit. extra de præsum. dudum.

d ¶ *Quàm probare.*] id est, examinare.

e ¶ *Quoquo modo.*] id est, diffinitiue, vel interlocutorie.

f ¶ *Audita.*] ꝭ. dist. 81. si quid vero. ꝭ 11. q. 3. in cunctis. & extra de præsum. dudum.

g ¶ *Inquirat.*] Cum illud c. locũ habeat in in causa inquisitionis: vt extra de accus. qualiter a. videtur ꝙ tũ ho nesti testes sint ibi admittẽdi in causa inquisitionis, eo ꝙ dicit, fidelibus. & eadem decre. dicit, de prouidis & honestis. & decre. dicit, vbi de famosia agitur, ꝑpter immanitatem sceleris admittũtur criminosi, & loquitur ibi in causa inquisitionis: & sic videtur ꝙ in minoribus criminibus nõ sint admittendi criminosi, vt extra de si. ꝑ tuas. Sed est argumen. contra, extra de re iudica. cum I. & A. Satis potest dici, quòd si extranei testes inducuntur in causa inquisitionis, requiritur quòd non sint criminosi: sed in illis qui sunt testes de ipsa ecclesia, sufficit qualescumque sint: dummodo non sint inimici vel corrupti. Ioã. Quidquid Io. dicat, ego non credo, quòd testes criminosi admittantur in causa inquisitionis nisi essent de crimine emendati. extra de testi. testimoniũ. In exceptis tamen criminibus bene admittũtur criminosi, nisi sint cõspiratores, vel capitales inimici. extra de si. per tuas 2. quod intelligunt quidam si ille contra quem fit inquisitio, fuerat malæ famæ: alioquin criminosi nõ admitterentur, vt notat illa decre. per tuas. & ꝭ. ea. in primis. versi. de persona Stephani. ibi, quod autem, &c. B.

Inq. ẽs quos testes admittere debeat.

QVANDO AVTEM. Hæc est 5. pars q. in qua dicitur, ꝙ si notorium est omnibus & iudici, scilicet per euidentiã facti: tũc potest iudex illum punire, & hoc probatur per seq. c. Ioan. de Fãt.

CASVS. Hic ponit Grat. tertiũ membrũ suę distinctionis: scilicet quãdo crimẽ notũ est iudici & alijs, & tũc subdistinguit: q̃a aut negat, aut cõfitetur: vel notoriũ est ita ꝙ inficiari nõ põt. Si negat, ordo iuris seruari debet: licet iudex & alij multi sciãt. Si ipse cõfitetur, vel factũ est ita notoriũ, ꝙ inficiari nõ potest: tũc post secũdã & tertiã admonitionem, si incorrigibilis erit, poterit condemnari: & in hoc casu intelligitur c. manifesta. quæ Lotharius, & c. de manifesta. Seq. §. patet. & per te videbis.

h ¶ *Iudicis.*] non sedẽtis pro tribunali. si enim pro tribunali sederet, & cõtingeret te aliqd ibi facere, posset te statim punire, ac si ꝓbaretur per testes coram eo. melius enim probatur aliquid per ipsum factum, quàm per testes. ff. de ser. l. 2. in fi. & extra de app. dilecti. & ff. de mino. minor. & 27. q. 1. nec aliqua. Sed pone ꝙ reus neget aliquid esse notorium: nunquid sufficiunt duo testes ad probandũ aliquid esse notoriũ? Sic, sicut duo possunt probare famã, vt extra de testi. tam litteris. & per duos testes probatur ꝙ septem interfuerunt i. C. de bon. posses. bonorum. & per duos probatur subscriptio trium, vt C. de fide instrumen. comparationes. C. de testi. l. testium.

i ¶ *Correctionem.*] Arg. admonitionem debere præcedere in notorijs, vt ꝭ. ea. quæst. vlt. c. vlt. 12. q. 5. indigne. Ioan. 2.

Notorium & fama p duos testes probari possunt.

pescceret, cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius; mala tamen Sodomę noluit audita iudicare, priusquam manifeste agnosceret, quæ dicebantur. Vnde ipse ait [Descendam [a], & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non est ita, vt sciam [b].] Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant; non ob aliud hæc, & alia multa (quæ hic prolixitatem vitantes non inseruimus) per se inquirere dignatus est; nisi, vt nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis, & iudicandis negotijs essemus; & ne mala quorumque prius quisquam præsumat [c] credere, quàm probare [d]. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam sententiã vmquã precipites simus, aut temere, indiligenterq; indiscussa quæq; quoquo modo [e] iudicemus, dicente veritatis voce [Nolite iudicare, vt nõ iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, *& reliqua.*] Nã mala audita nullũ moueãt: nec passim dicta absq; certa probatione quisquam vmquam credat: sed ante audita [f] diligenter inquirat [g]; ne præcipitando quidquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum mala, quorum clamor ad cælum vsque peruenerat, omnia sciens prius nec credere, nec iudicare voluit, quàm ipse ea cum fidelibus testibus diligenter inuestigans, quæ audierat, opere veraciter cognosceret; multo magis nos humani †, & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta iudicia Dei, & hac præcauere, & nullum ante veram, iustamque probationem iudicare, aut damnare debemus, manifeste apostolo dicente Paulo [Tu quis es, qui iudicas seruum alienum? suo enim Domino stat, aut cadit.]

Heb. 4.
Gen. 18.
Matth. 7.
30. q. 1. nullum ante.
† al. qui sumus homines, & peccatores, quibus
Rom. 14.

5 *Quando autem crimen notum est iudici, & alijs; aliquando reus inficiatur factum: veluti si quis negaret interfecisse eum, quem sub oculis iudicis [h] in conspectu multorum interfecit. Hic, quia se reum negat, sine examinatione feriri non potest. Aliquando eius sententia ipsa operis reum esse testatur; quando opere publico crimen suum confitetur: tunc post secundam, & tertiam correctionem [i] sine examinatione damnandus est, si incorrigibilis extiterit. In hoc itaque vltimo casu intelligenda est auctoritas illa Ambrosij, & Nicolai [Manifesta, accusatione non indigent.] Fornicator enim ille, in quem, sine examinatione, sententia Apostolica processerat, publice coram omnibus nouercam suam pro vxore habebat. Lotharius quoque, de quo Nicolaus scribit, similiter publice vxorem suam dimiserat, & aliam superduxerat.*

ꝭ. ea. manifesta. &, quæ Lotharius.

Vnde idem Nicolaus Papa scribit archiepiscopis, & episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis.

¶ Sine accusatione, manifesta ferienda sunt. C. XXI.

SCelus, quod Lotharius Rex (si tamẽ [k] Rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine, corporis appetitus refrænat, sed lubri-

Iuo p. 8. c. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. an. 875.

SCelus.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ scelus Lotharij erat omnibus manifestũ, quod ipse cõmisit Thietbergã vxorẽ ꝓpriã dimittẽdo, & Gualdradã superinducendo. In secunda parte quæ incipit ibi, *Sed dudum.* dicitur ꝙ duo, episcopi Thietgãdus & Gunterius iniquitati eius cõsenserũt: & quia hoc erat omnibus manifestũ, sicut fere totus orbis referebat: ideo a sancta synodo depositi, & ab omni sacerdotali officio vsq; in hodiernum diem excommunicati existunt.

k ¶ *Si tamen.*] 21. dist. clericus.

Concor. est hac gl. Bar. ꝭ l. 5. §. si quis negei. ff. quod admo. test. aperiã. & io l. 2. C. de erro. adno & Alede ꝭmo. in l. bonorũ. C. de bon. pos. secũdum tabu.

Adidẽ ꝭ. 81 dist. si ꝙ sũt. Ar. cõtra 24. q. 3. de illicita. quod ad misto de notorio manẽte actu. Lau.

Fama sola nō sufficit ad depositionem.

a ¶ *In duabus.*] scilicet Thietbergam repellendo: & Gualdradam sociando sibi.

b ¶ *Referebat.*] Hi epi non fuerūt depositi ꝓpter publicā famam: sed quia erāt cōfessi crimen suū, vt 11.q.3. Thietgandū. sola enim fama nō sufficit ad depositionē, vt extra de choa.cleri.tua. nec pp. fa-

d ¶ *Fructus.*] perceptos & percipiendos, vt extra de resti.spo.gratis.& restituendus est ad omnem causam in qua esset, si non fuisset spoliatus.ff.de vi,& vi ar.l.1.§.non solum.

e ¶ *Ante litem contestatam.*] Ideo autem dicitur, ante litem contestatā, quia exceptio spoliationis est dilatoria, & sic est ante lit.cōte. proponenda: tamen si vult directe agere de spoliatione, etiam post lit.conte.hoc potest facere, vt extra de cau.pos.pastoralis.

Exceptio spoliationis est dilatoria.

ca eneruatione magis illicitis eius motibus cedit) in duabus a feminis, Thietberga scilicet, & Gualdrada commisit, omnibus manifestum est. ¶ Sed & dudum episcopos Thietgandum, & Gunterium in tali facto eum habuisse tutores, atque fautores pene totus nobis orbis vndiq; ad limina, seu sedem confluens Apostolicā referebat b. *& infra.* ¶ Igitur decernente nobiscum sancta synodo in præsentia depositi, & ab officio sacerdotali excommunicati, atque à regimine episcopatus alienati indubitanter existunt.

QVÆSTIO II.

Q*Vòd autem expoliatus ante iudicem stare non possit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Ioannes Papa I. ad Zachariam archiepiscopum.*

Et Eusebius Papa epist. 2.

¶ Ante litem contestatam possessori cuncta sunt restituenda. C. I.

Pann.l.4.c.47.

ANtiquitus decretum est, vt omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus d cunctos ante litem contestatam e perceptos a episcopus, vel primas possessori restituat f,

a ¶ Perceptos.] *In vetustis exemplaribus, & epistola Ioannis, itemque Eusebij est,* perceptor, vel primas possessori restituat.

Item Nicolaus Papa.

¶ De eodem. C. II.

33.q.2.historia. §. hæc omnes. In præfatione Isido. in collectionem suam.

OMnes leges tam ecclesiasticæ, quàm vulgares, & publicæ præcipiunt, vt omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus expoliatus.

Item Stephanus Papa, epistola secunda.

¶ Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit spoliatus. C. III.

Burc.l.1.c.142. & 141. Iuo p.5.c.155. & 156. Cōcor.Pan.l.4.c.49.

NVllus episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria, qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquā potest ei crimen obijci, priusquam integerrime restauretur, & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio g fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedi, & pristino statui regulariter reddatur: ita vt omnes possessiones, & cuncta sibi iniuste ablata, atque fructus omnes ante cœptam accusationem, primates, & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant.

¶ *Caput hoc suæ integritati ex originali est restitutum.*

Item Eusebius fratribus constitutis per Alexandriam, & Aegyptum, epistola secunda.

Et in decretis Ioannis I.

¶ Nec conuocari ad synodum, nec in aliquo debet iudicari spoliatus. C. IIII.

Ansl.l.3 c.44. Iuo p.5 c.149. Pann.l.4.c.45.

IN scripturis vestris reperimus, quosdam episcopos vestris in partibus à proprijs ouibus accusatos: aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos; quosdam vero à propria sede pulsos. Quos sciatis nec ad synodum comprouincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in ali-

f ¶ *Restituat.*] tamen si in modum exceptionis probatur spoliatio, non ideo fit restitutio, vt extra de or. co. cum dilectus. Dico tamen decre. illam hic non habere locum: quia vbi excipitur de spoliatione contra illum qui crimen intendit, bene restituitur si spoliationē probat, prout intelligo omnia hæc iura. secus vbi vtraque quæstio est ciuilis, vt in illa decre. cum dilectus. In hoc tamen cautus sis, quòd si aduersarius tuus conuenit te super re aliqua, si vis dicere te spoliatum esse eadem re, vtilius est tibi vt directe petas restitutionem: quia si probas spoliationem directe agendo, dos consequeris; & quòd prius audieris, & quòd restituaris. si prius probes restitutionem, licet aduersarius prius proposuerit actionem suam, vt extra de resti. spo. ex conquestione. Sed si de alio agit aduersarius, & tu super alio dicis te spoliatum, vtilius est tibi vt in modum exceptionis proponas spoliationem, si aduersarius te præuenit in querela. Nā si directe velles agere, prius audiretur aduersarius quàm tu. secus si excipiendo, vt extra de ordi. cog. cum dilectus.

Cōueniens sit cautus circa spoliationem opponendā.

N *Vllus episcoporū.*] C A S V S. Dicitur in hoc cap. quòd nullus episcopus potest vel debet ab aliquo accusari, nisi prius possessiones & omnia ablata quacumque fraude ei fuerint restituta cum fructibus ante accusationem perceptis: & hæc faciant primates & synodus.

famam dicitur aliquid manifestum, vt extra de confess. & affi. sup eo. & in fama requiritur ordo iuris, vt §. ea. Deus. §. quando autem.

A D D I T I O. Tamen Ioan. Fabri dicebat hoc esse vbi per publicam famam aliqui condemnantur criminis euidentia suffragante. Archidiaconus.

Q *Vòd autem.*] C A S V S. Hic intitulatur secunda quæstio, qua quæritur, an expoliatus sit restituendus antequàm iudicetur, vel cogatur venire ad causam, & certe q restituendus sit, multorum auctoritatibus probatur: nisi in modū exceptionis ꝓbetur spoliatio.

c ¶ *Quòd autem.*] Hæc est differentia inter quæstionem istam & illam quæ est j. 3.q.1.quia. Hic petitur restitutio in modum exceptionis: ibi in modum actionis.

A *Ntiquitus.*] C A S V S. Statuitur in hoc cap. quòd iudex possessiones & omnia ablata cū fructibus ante litē perceptis faciet expoliato restitui, qui ante spoliationē possessor extiterat. Idē fere dicitur in illo capitulo: Omnes leges de hac materia loquētes.

g ¶ *Ingenio.*] Qui ergo dolo alterius renuntiat, iuri suo restituendus est: sicut si esset violentiam passus: qa i hoc casu vim & fraudem æquiparat sibi canon. 1 j.q.6.c.1.& j. cau. prox.q.1. redintegranda. Io.

1 Cum dolus dedit causam cōtractui. L. de quo no. extra de emp. & ven. c. 3. in fi & 7.q.1.c suggestū in glo. vlt. Arc.

A D D I T I O. De hoc not. 7. quæstio. 1. suggestum. in glo. vlti. Archid.

I *N scripturis vestris.*] C A S V S. Quidam episcopi à proprijs ouibus fuerunt accusati: aliqui ex suspicione: aliqui ex certa ratione. sed quia rebus suis fuerant expoliati, mandat Dominus Papa quòd non vocentur ante restitutionem ad causam vel synodum. Idem dicitur in capitulis sequentibus, eo addito quòd episcopi recte iudicantes tales causas debent in ecclesia tractare, vt ipsi possint esse testes singulorum: nec debent etiam accusati respondere nisi prius restituantur.

a ¶ Nec

SI quis episcopum.] CASVS. Si quis episcopum vel alium clericum falsis criminibus accusauerit: si defecerit, etiam in fine non erit ei communio danda.

a ¶ Si quis episcopum.] ff. de re mil. l. omne. §. 1. & extra de sen. ex commu. à nobis.

Com-

¶ De his, qui falsis criminibus aliquem impetunt. C. IIII.

Ansl. 3. c. 92. Iuo p. 6. c. 240. Burc. l. 2. c. 195.

SI quis episcopum a, aut presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit; nec a in fine dandam ei communionem b censemus.

a ¶ Nec in fine.] *Sic legitur in concilio Elberitano non in hoc tantum canone, sed etiam in alijs. Quam ob causam, atque etiam ob glossam nihil est mutatum. Apud Hadrianum tamen est,* nisi in fine dandam ei non esse communionem. *Apud Iuonem,* non nisi in fine dandam ei esse communionem.

2 *Aliud est accusationem non implere, & aliud est, conuicium non probare. Illud enim nulli sine abolitione; hoc omnibus licet.*

Vnde Fabianus Papa ad Hilarium episcopum, epist. 3.

¶ Conuicium non est pro accusatione habendum. C. V.

Cod. Theod. lib. 9. tit. 1. l. 1. in interpretatione & in cap. l. 7. c. 364 & in epist. Sixti tertij c. 3. & in capit. Hadriani, cap. 52. — Ansl. 3. c. 89 Iuo par. 6. c. 324. Pan. l. 4. c. 74

SI quis iratus c crimen aliquod cuilibet temere obiecerit, conuiciũ nõ est pro accusatione d habendum: sed permisso tractandi e spatio id, quod iratus f dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, vt si fortasse resipiscens, quæ præ iracundia dixit, iterare g, aut scribere noluerit; non vt reus criminis teneatur.

3 *Sed aliud est crimen illatum non posse probare a; aliud aliqua promissione accusationem deserere. Huic enim, qui promissione b deceptus accusationem deserit, venia datur: illi vero, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur.*

Vnde beatus Gregorius scribit Ioanni episcopo Corinthiorum, libro quarto, epist. 50. seu cap. 94.

a ¶ Probare.] *In plerisque exemplaribus sequitur,* quia falsum est; aliud, &c. *Sed in emendatioribus ea verba vel non habentur, vel alia manu fuere addita.*

b ¶ Promissione.] *Non est simpliciter dicendum illis, qui pro aliqua promissione deserunt accusationem, semper veniam dari. Nam in Paulo, de quo in subiecto capite loquitur B. Gregorius, alia aderant causa, qua in ipsa epistola exponuntur, his verbis:* tamen quia plus esse conuenit nos misericordes, quàm districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine, locoque suo recipiendum esse censemus. Nam ei a tempore prolatæ sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam huius posse culpæ sufficere. *Et inferius in eadem epistola refert aliqua à prædicto Paulo in vtilitatem ecclesiæ facta, quæ etiam mouere B. Gregorium potuerunt, vt erga eum esset clementior. Erant autem in ipso capite multa B. Gregorij verba omissa, quorum nonnulla visa sunt addenda.*

¶ De eo, qui promissione deceptus accusationem deserit. C. VI.

Poly. l. 1. tit. 6. Ansl. l. 3. c. 123.

PAulum itaque diaconum quamuis culpa sua vehementer confundat, quòd deceptus promissione h, ab accusatione nuper depositi quondam episcopi sui destiterit; tamen hanc ei culpam i ignoscimus.

Omnis a igitur, qui crimen obijcit, scribat se probaturũ. Re vera ibi semp causa agitur †, vbi crimen admittitur: & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

† al. agatur

a ¶ Omnis.] *Hinc vsque ad finem in vetustioribus, ac melioribus Gratiani codicibus nõ legitur: nec sunt Gregorij, sed Fabiani, & Hadriani Pontificum: quæ infra q. 8. c. Qui crimen. & 3. q. 6. c. 1. citantur ex Fabiano, & e fin. ex capitulis Hadriani.*

Idem Gregorius eadem epistola.

¶ De ijs, qui accusationem deserunt, vt ecclesiasticos ordines accipiant. C. VII.

Ansl. l. 8. c. 36.

EVphemium, atque Thomã, qui pro deferenda k accusatione epi-

---

b ¶ Communionem.] nisi resipiscat, vt 8. dist. 50. pœnitentes. contra. & 3. q. 10. eos. & 7. q. 1. virgines.

CASVS. Hæc est secunda pars huius q. in qua dicitur, q si aliquis irato animo verba contumeliosa dixerit, non est habendum pro accusatione. & hoc probat per c. sequens. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est s. q calumniose accusantes si in accusatione defecerint, sunt puniendi. Nunc dicit Gratianus, q aliud est crimen falso obiectũ non probare: & aliud si conuiciũ non probauerit. primum sine abolitione nulli conceditur: hoc omnibus licet.

SI quis iratus.] Casus huius c. talis est. Si aliquis calore iracundiæ alicui conuicium intulerit, hoc non est habendum pro accusatione. Si autem quod iratus obiecerit, voluerit probare: hoc faciat per scripturam, se ad pœnam talionis obligando. Si autem quod per iracundiam dixerit, noluerit probare, reus obiecti criminis non habebitur.

c ¶ Si quis iratus.] Ira rescindit contractum. ff. de publ. licitatio. in prin. & minuit delictum, vt C. de adul. Gracchus.

d ¶ Pro accusatione.] Sed pro iniuria 1. ff. de iniur. itẽ apud. §. 1. per totum. j. 11. q. 1. si quis sacerdotum. cõtra. vbi deponitur & curiæ traditur, qui dicit episcopo conuicium. Sed ibi loquitur de eo qui ex deliberatione, & sæpe loquitur cõuicia.

e ¶ Tractandi.] idest, deliberandi. Et per hoc est ar. q ibi non errat, vbi ex deliberatiõe aliquid fit. itẽ ex hoc arg. est, quòd etiã accusatori dandæ sunt induciæ 2 arg. contra. 3. quæst. 3. §. spatium.

f ¶ Iratus.] quod probabit. C. de iniur. si nõ cõuicij animo. si. extra de præsum. cap. 1.

g ¶ Iterare.] Hoc ideo dicit, quia si iterauerit conuicium, non videtur ea iracundia, sed ex deliberatione dixisse. sic j. C. ad Vellei. si muliere 2. in fi.

SED ALIVD EST. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua dicitur, quod si aliquis est deceptus promissione testium, parcitur ei: si autem pecunia deceperit, non parcitur illi: & hoc probat duabus auctoritatibus. Io. de Fant.

CASVS. Adhuc distinguit Gratianus, & dicit, quòd aliud est nõ probare crimen, quia falsum est illatum crimen: quo casu non parcitur. aliud promissione aliqua deserere accusationem, in quo casu venia datur: quia deceptus fuit promissione pecuniæ: vel quia testes ei promiserunt se veritatem de crimine commisso dicturos.

PAulum.] CASVS. Paulus episcopum suũ accusabat: promissione eius decept' destitit ab accusatiõe. Dicit Papa, q licet valde deberet puniri, tamẽ ei pœnam remittimus.

h ¶ Promissione.] non promissione pecuniæ. talis enim non posset petere abolitionem 4. nam solus ille petit, qui errore vel temeritate, vel calore iracundiæ ad accusandum venit: vel qui suam iniuriam prosequitur: vel qui suos consanguineos accusauerit. C. de abol. l. 2. ideo dic, promissione, scilicet testium, qui ei promiserant ferre testimonium contra illum. sed tunc sequens c. non facit ad propositũ magistri.

i ¶ Culpam.] sed non infamiam, vt j. ea. indulgentia.

EVphemium.] CASVS. Isti duo episcopum suum accusabant: sed ab eodem ad sacros ordines promoti fuerunt, vt ab accusatione desisterent: quare dominus Papa eos deposuit ab omni officio priuando.

k ¶ Pro deferenda.] Qui ex pacto desistit, fortius incidit in Turpilianum, quàm alter: quia etiam femina in hoc casu incidit, quæ alias non incideret, vt C. ad Turpilia. si femina. ff. ad Turpilia. mulier.

Ira duos habet effectus.

1 Cũ probare nõ possit, vel nolit, vt 5. q. 1. c. 1. & 2. in fi. & sic est intellect. H. 1 c. j. alle. si qs sacerdotũ. qđ dic vt no. 1. q. 1. in sum. l si. Arc.

Accusatori an dãdæ sint induciæ.

2 Adde & §. ei autem. Sed non ob. quia loquitur hic de inducijs deliberatorijs, ibi de præparatorijs. Arc.

3 Adde hic Ale. de Imo. in l. 1. C. de erro. cal.

4 Quæ sic tripliciter veniũt. j ea. q 1. prohibentur. Ar.

HINC

HINC COLLIGITVR. CASVS huius §. sic ponitur. Dictum est §. in illo c. Paulum. quòd Dominus Papa culpam remisit: sic per cõsequẽs videtur q infamiam possit remittere. Sed cõtradicit Gelasius: qui dicit quòd quãquã animas saluare p pœnitẽtiam possumus, infamiã tamẽ abolere non possumus. Similiter Stephanus contradicit: q dicit: Hos enim sub nota infamiæ perpetuę ad pœnitentiam suscepim⁹. soluit statim vbi dicit, vel non fiunt: & dicit q nõ omnes sunt infames secundum canones quos sæculi leges infames dicunt, & ita Paulus non fuit infamis secundum canones, licet secus sit secundum leges. Et hoc probat exẽplo mulieris, q nubit intra tempus luctus: quæ non est infamis de iure canonũ, licet sit secus secundũ leges. Sed opponit Gratianus huic solutioni. nã dicit Stephanus: Omnes infames dicimus quos sæculi leges infames pronunciant: & ita Paulus & mulier quæ nubit intra tẽpus, &c. erunt infames secundũ canones. Sed soluit dicendo quòd illud Gelasij & Stephani, quãq̃ animas saluare, &c. & hoc, sub nota infamiæ perpetuæ, &c. intelliguntur de ijs quibus est infamia irrogata per ciuilẽ iudicem, quæ aboleri nõ potest nisi per ciuilẽ iudicem. Nec est contrarium qđ dicit de muliere, quæ nubit intra tempus luctus, et quod dicit Stephanus, infames dicimus, &c. quia in matrimonio leges sacros canones imitãtur: & ipsa mulier nõ est infamis, nec Paulus: cum ei nõdum sit infamia per ciuilem iudicẽ irrogata.

quòd si pœnituerit aliquem accusasse, ante litis contestationem potest desistere, & hoc probat per quamdam legem Lombardam. Ioan. de Fant.

CASVS. Soluit quod dictũ est, & alio modo, vt locũ habeat lex Lombarda, quæ sequitur, vt dicit Gratianus, q est aliud, cum quis pœ-

scopi[a] sui sacros ordines acceperunt, eisdem sacris priuatos ordinibus esse, atque ita, sicut sunt depositi, volumus permanere.

a Episcopi sui.] *Hæc verba in eo epistolæ loco non sunt: sed ex ijs, quæ antecedunt, innuitur, eum à quo Euphemius, & Thomas ideo ordinati fuerunt, vt ab ipsius accusatione desisterent, fuisse proprium illorum episcopum.*

Hinc colligitur clericorum infamiam[a] per Romanum Pontificem aboleri posse contra illud Gelasij [Quamquam animas per penitentiam saluare possimus, infamiam tamen abolere non possumus] contra illud Stephani, qui cum causas enumerasset, ex quibus infamia irrogatur [Hos omnes, inquit, sub nota perpetua infamiæ ad pœnitentiam suscipimus.] Vel non fiunt infames lege canonum omnes, quos leges sæculi infames pronuntiant, cum Paulus diaconus, qui non impetrata abolitione ab accusatione destiterat, hac auctoritate dignitatem officij sui recuperauit, quem senatusconsultum Turpilianum infamem pronuntiat. Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctus nubit: cum matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori; & iure poli mortuo viro mulier soluta est à lege viri: nubat, cui vult. Sed idem Stephanus econtra scribit dicens. [Infames dicimus, quoscumque leges sæculi infames pronuntiant.] Sed illud[c] Gelasij, & Stephani [Quamquam animas, &c.] & [Sub nota perpetua infamiæ, &c.] de illis intelligitur, quibus per iudicem ciuilem infamia irrogatur: quorũ sicut examinatio & castigatio, ita & in integrum restitutio nõ nisi ad ciuilem[e] iudicem spectat. De ea vero quæ intra tempus luctus nubit, non est contrarium et, quod Stephanus ait [infames dicimus, &c.] Cum enim leges sæculi præcipue in matrimonio sacros canones sequi[f] non dedignentur, non videntur pronuntiare infamem, quæ apostolica, & canonica auctoritate non illicite nubit. Notandum est quoque, quòd aliud est, cum aliquem pœnituerit criminaliter accusasse, & inscriptionem fecisse, si ab innocente[g] fuerit absolutus: aliud, si pecuniam à nocente acceperit, vt à probatione eius, quod obiecerat, desistat.

Vnde in libro capitularium, c. 175. legitur.

Iuo par. 9. c. 23. omnia hæc ex Calixto, i cuius secunda epistola habentur.

§ proxime antecedenti cap.

l. 1. ff. ad senatusc. Turpilianũ.

1. Cor. 7.

6. q. 1. infames, & in capit. Hadrianic. 25.

Cod. Theod. li. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione

De eo, quem pœnitet criminaliter accusasse. C. VIII.

SI quem pœnituerit[h] accusasse criminaliter, & inscriptionem[i] fecisse de eo, quod probare non potuerit; si ei cum accusato innocente conuenerit[k], inuicem se absoluant. Si vero iudex eum, qui accusatus est, criminosum esse cognouerit, & inter reum, & accusatorem per obreptionem[a] conuenerit de colludio; pœnam accipiat legibus[l] constitutam.

Iuo p. 16. c. 251

a Per obreptionem.] *Apud Iuonem legitur* factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam excipiat legibus constitutam. *Sed in interpretatione legis primæ, quæ est in Codice Theodosiano, hoc modo*, per corruptionem de absolutione reatus conuenerit, is, qui reus probatur, remoto colludio pœnam excipiat legibus constitutam.

a Infamiam.] Non facit[1] seu tollit. Sed videtur q potest, vt j. 6. q. 1. illi qui. contra. extra de simo. ex diligenti. j. 15. q. 6. auctoritatem. §. 1. q. 1. ventum. contra. vel supple non possumus nisi post pœnitentiam, vt j. prox. cap. q. 4 consanguineorum. vel non possumus per pœnitentiam, sed per in integrum restitutionem. Vnde bene concedo, quòd episcopus possit tollere infamiam in omni crimine in quo potest dispensare. nam & senatus tollit infamiam, vt ff. de postu. l. 1. §. de qua. & ecclesia comparatur senatui, vt j. 16. q. 1. ecclesia.

1 Cõtra. l. in bello. §. facti. ff. dec. capi. & l. 1. C de sen. ten pas. & l. 3. § de qua. ff. de postu.

Infamiã tollit episcopus.

b Infamem.] idest, infamandum per sententiam, non ipso iure: vt ff. ea quib. cau. irroga. infa. l. Athletas. licet M. hic notauerit. *Hic fateor plane se mentitum Gratiane.* qui enim citra abolitionem desistit, non infamatur, sed punitur[2] in quinque lib. auri, vt ff. de præua. l. 3. §. vlt. sed tantũ per sententiam infamatur, vt C. ad Turp. l. 2.

2 De hoc leg. & no j. e. pœnaticationẽ. ver si qs aute. & j. e. si quẽ. dic vt ibi. Ar.

c Sed illud.] suæ solutioni obijcit quod est sexta quæstio. 1. infames.

d Quorum.] extra qui filij sint legi. per venerabilem. contra.

e Non nisi ad ciuilem.] sub velis dicere, quòd Reges iurisdictionem habeant à Papa.

f Sequi.] in authentica, vt cler. apud proprios episcop. §. penultimo. colla. 6.

NOTANDVM. Hæc est 4. pars huius quæst. in qua dicitur quòd aliud est cum pœnitet aliquẽ innocentem criminaliter accusasse, & ab eo absoluitur: aliud est cum pecuniam accepit à nocente, vt ab accusatione desistat. Et ad hoc inducit legem sequentem.

g Et ab innocente.] de voluntate iudicis, vt C. de aboli. l. 1. & vlt.

CASVS. Si quem pœnituerit. Si quem pœnituerit innocentem criminaliter accusasse, & cum eo conuenerit, ad inuicem se absoluant. Si autẽ nocẽtẽ accusabat, & p obreptiõe, idest, deceptionem accepta pecunia ab accusatione desistit, statuta pœna puniet.

h Pœnituerit.] dum tamen non accusauerit[3] fallaciter, vt C. de abo. l. fallaciter.

3 Immo credebat se pbaturũ: nã si calumniose accusaretur, nõ posset impetrare abolitionẽ, vt C. &c. vt sequitur in eundem L. Accusationẽ deserens qualiter punitur.

i Et inscriptionem.] Nam ante inscriptionem potest desistere. ff. ad Turpil. quæsitum. & extra de accu. licet. in fine.

k Conuenerit.] Immo etiam eo inuito intra 30. dies potest, nisi reus iam sit passus aliquam iniuriam, vt C. de abol. l. fallaciter.

l Legibus.] pœna 40. solidorum, vt est in Lombardia. nam secundum legem Lombardam qui desistit ab accusatione criminis, condemnat in 40. solidis: sed secundum legem Romanam qui desistit ab accusatione publici criminis, punitur in 5. lib. auri. ff. de præuar. l. 3. & hanc pœnam nemo præstat, nisi qui desistit a publico crimine.

Adde vsq; ad qđ temp⁹ desistere licet ab accu. sine pœ. no. Bar. l. 1. quæst. ff. ad Turpil.

mine. ff. ad Turpil. l. si quis. § si Stellionatus. sed qui desistit ab accusatione priuati criminis, infamis est, & extra ordinē arbitrio iudicis punitur, vt ff. ad Turp. & in priuatis. & C. e. l. 5. Sed si accusator absens est, & citatus noluerit procedere in accusatione, tũ grauius punitur quàm pœna 5. lib. auri, v. ff. de pœ. absentem. §. 2. 10.

e ¶ *Legis.*] forte secundum dist. quæ est ff. de pœ. absentem. in fi.
f ¶ *Arbitrio.*] id est, inquisitione.
g ¶ *Voluntati.*] vt J. 3. q. 7. iudicet. C. de pœ. si operis. C. ad le. Iul. de pu. lectuos. in fi. & ff. ad Turp. l. 1. in prin. Sed cōtra C. de infa. & si seuerior. 45. dist. omnis qui contra & j. 23. q. 5. c. 1. contra, de pœ. dist. 1. §. pœnæ. In omnibus istis contrarijs dicitur, quòd iudex potest moderari pœnam. Quidam dicunt illud loqui de ordinarijs pœnis, illud de extraordinarijs. Sed hoc nihil est, quia in illo cap. circumcelliones. 23. q. 5. c. 1. loquitur de ordinario crimine. s. homicidio. Sed dic q̄ ex causa & psona & ætate & ratione scandali, potest iudex arctare vel ampliare pœnam. Ex causa, vt 50 dist. vt cōstitueretur. & ff. de pœ. aut facta. §. vlti. Ex persona, 23 q. 1. qui contra & ff. de pœ. capitalium. §. vlti. vbi dicit maiores puniri minori supplicio, & seuerius seruos quam liberos, famosos quam integri status. Aetate, 86. dist. tanta nequitia. Ratione scādali, vt 5. q. 1. in primis Vel dic, non potest sine causæ cognitione, sed cum causæ cognitione potest. Vel dic, non potest post sententiā, sed ante potest, vel in sententia. C. de pœ. l. pœna. vbi dicitur, sua dicta praudi reuocare non licet. ff. de re iud. eum quærebatur.

Iudex potest arctare & ampliare potest.

h ¶ *Et inconsultus.*] an non est imputandum quod ne cuio impetu mentis, vt s. c. si quis iratus. C. si quis Imperatori maled. l. vna. contra. j. 17. q. 4. sunt qui opes. & extra de cle. male innotuit.⁴

NO.

Ti. 16. ad senatus c. Turpilianum

¶ *Notandum quoque est, quòd sicut digest. libro 48. titulo de abolitionibus criminum le. prima, legitur.* [¶ *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subjicitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur. Calumniari*ᵃ *est falsa crimina intendere: præuaricari vera crimina*ᵇ *abscondere: tergiuersari in vniuersum ab accusatione desistere. Calumniatoribus*ᵒ *pœna legitime* † *irrogatur. Sed non vtique, qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam eius rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur: qui reo absoluto*ᶜ*, de accusatoris incipit consilio quærere, qua mente*ᵈ *ductus ad accusationem processerit: & si quidem iustum eius errorem reperit, absoluit eum: si vero in euidenti calumnia eum deprehendit, legitimam pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipsis verbis pronuntiationis manifestatur. Nam si quidem ita pronuntiauerit, non probasti, pepercit ei: si autem pronuntiauerit, calumniatus es, condemnauit eum: & quamuis nihil de pœna subiecerit, tamen legis*ᵉ *potestas aduersus eum exercebitur. Nam vt Papinianus respondit, facti quidem quæstio in arbitrio*ᶠ *est iudicantis: pœna vero persecutio non eius voluntati*ᵍ *mandatur, sed legis auctoritati reseruatur. Si autem*ᵃ *interloquendo dixerit, Titius temere accusasse videtur, non calumniatorem pronuntiauit. Temeritas enim facilitatis veniam continet: & inconsultus*ʰ *calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet.*] *Vlpianus libro 47. tit. de præuaricatoribus, l. prima.* [¶ *Præuaricator, est quasi varicator, qui diuersam partē adiuuat prodita causa sua. Quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui præuaricatur, ex vtraq; parte constitit* †*, quinimo*ⁱ *ex altera. Is autē præuaricator proprie dicitur, qui publico iudicio accusauerit. Ceterum aduocatus non proprie præuaricator dicitur. Quid igitur de eo fiet? Siue priuato iudicio, siue publico præuaricatus est, hoc est prodiderit*ᵏ *causam, hic extra ordinem solet puniri.* ¶ *Sciendum*ˡ *est, quòd hodie ijs, qui præuaricati sunt, pœna iniungitur extraordinaria*] *& infra.* ¶ *Accusator*ᵐ *de præuaricatione conuictus, postea ex lege non accusat.* ¶ *In omnibus*ⁿ *causis (præterquàm in sanguine) qui de-*

¶ al. lege Rhemia al. Memmia

Tit. 15.

¶ al. constitit

l. 2. Sciendum

l. 5. Accusator

l. fin. eod. tit.

NOTANDVM. Hæc est 5. pars quæstionis, in qua facit differentiam inter calumniatorem & tergiuersatorem, & præuaricatorem. Ioan. de Fant.

CASVS. Supra in primo, secundo & tertio c. huius quæstionis fecit mentionem de calumniatoribus, & in illo c. Paulum. de tergiuersatore, & ideo hic dicit, quid sit calumniator, quid præuaricator, & quid tergiuersator, & qua pœna puniatur.

ACCVSATORVM. CASVS. Accusator tripliciter delinquit. Aut enim calumniatur, id est falsa crimina intendit. Aut præuaricatur, id est, vera crimina abscondit. Aut tergiuersat, id est, in totum ab accusatione desistit sine iudicis auctoritate. Sed qui nō probat, nō statim calumniari vr, immo iudex inquirere debet, qua mente, & qua intentione ad accusationem prosiliuit; & si in eo iustū errorem deprehenderit, absoluet eum. si eum in calumnia deprehenderit, cōdemnabit. sed si ita pronuntiauerit, calumniator es, cōdemnabit eum. & si pœnā non dixit, q̄ legis auctoritate imponit, & non arbitrio iudicantis. Si autem ita pronuntiauit, non probasti, vel eum temere accusasti, pepercit ei. temeritas enim, &c.

a ¶ *Calumniari.*] Immo sic videtur quod calumnietur, vt s. ea. q. prox. qui non probauerit. Sed intellige in his ⁵ quos excusat necessitas, pietatis officium, & criminis enormitas, & iustus dolor. C. de adul. quamuis. C. qui accu. non possunt. l. 2. & C. de fal. mone. l. 1. & C. de calum. l. 2.
b ¶ *Crimina.*] id est, probationes.
c ¶ *Absoluto.*] id est, absoluendo ³: ne sit contra C de calum. l. 1. Vel dic absolutò quo ad animum, vt ff. de ver. signi. fugitiuus. Vel dic quòd si iudex ex officio suo vult punire calumniantem, hoc faciat ante sententiam absolutionis, vt C. de calum. l. 1. sed aliquo accusante ipsum de calumnia quandocumque potest vel idem iudex, vel alius, C. de aduo. diuer. iudi. l. 1. & ff. ad Turpil. l. 1. in princ.
d ¶ *Qua mente.*] id est, quo animo venis ad accusandum.

⁵ Scilicet q̄ nō puniuntur calumniari P.

³ Adde qualiter ꝓprie capiatur hęc dictio absolut⁹ & absolno, in l. in ꝓtra. ff. de vsu. & in l. 5. ff. ad Turpil.

PRAEVARICATOR EST. CASVS. Præuaricator dr̄ ille, qui simulat diligere vnam partem & iuuare, & alteram iuuat, & dr̄ proprie præuaricator in publico iudicio. aduocatus nō proprie dr̄ præuaricator. vnde si præuaricatus sit in publ. iudicio vel priuato, extra ordinem puniendi. omnis autem præuaricator extra ordinē punit; & de cetero non accusat: sed qui accusatorem suum corrumpit (nisi in causa sanguinis) habetur pro conuicto. Ponit etiam aliam acceptionem huius nominis præuaricator. & hoc in prima parte. in secunda parte quæ incipit ibi, *Si quis autem.* dicitur q̄ nullus debet cessare ab accusatione sine abolitione, alioquin punitur. Dicitur etiam qualiter debeat abolitio impetrari, & q̄ de singulis criminib⁹ debet impetrari iudice ꝓ tribunali sedēte.
i ¶ *Quinimo.*] correctiue ponitur. sic ff. de her. insti. si ita fuerit scriptum. aliàs pro vel, ponitur. C. de sacrosan. eccl. iubemus. §. œconomus. non proprie, sed abusiue.
k ¶ *Prodiderit causam.*] vel qui reuelāt secreta causæ aduersario, vt ff. de re mili. omne. §. exploratores.
l ¶ *Sciendum.*] lex secunda.
m ¶ *Accusator.*] hæc est lex quinta.
n ¶ *In omnibus.*] scias q̄ in omni crimine capitali quod irrogat pœnā sanguinis, licet transigi, præterquam in crimine adulterij. Sed in alijs capitalibus quæ non irrogant pœna sanguinis, non licet transigi, nisi in crimine falsi, vt C. de transac. l. transigere. sed in priuatis criminibus nō inuenio prohibitum quin possit transigi. Sed vr̄ q̄ sm̄ canones non possit transigi super aliquo crimine, q̄a sm̄ canones nullū crimen irrogat pœnā sanguinis. 23. q. 8. his a quibus. & ita sup publico crimine nō licet transigi. itē nec super priuato, q̄a sm̄ canones omne crimē publicū est ⁵. In causa ciuili licet cuiq; ab accusatione desistere, et sine iudicis auctoritate: siue pecunia accepta, siue gratis, nisi sit actio famosa, vbi requiritur iudicis auctoritas. ff.

⁴ Ibi exponitur temeritate, i. pertinacis. secundū quosdam, aliàs obtinet qđ hic dicit. De hoc est extra de conuer. cōiu. dudum. Arc.

Quinimo duplicites ponitur.

Trāsigi licet in aliquibus criminibus.

⁵ Vt colligitur ex canone. 6. q. 5. in fames. vt ibi. not. & in seq.

tas. ff. de iis qui no. infa. furti. §. pactus. & §. qui iussu. In causa criminali ante inscriptionē semper pōt recedere, dum tū gratis fiat. ff. ad Turp. mulier. & l. quæsitum. & extra de accu. licet. sed postea nō licet nisi iudicis auctoritate, & rei consensu, si reus fuerit aliqua tormenta passus. sed si non fuerit aliquid passus, tunc vsq; ad triginta dies potest accusator, eo inuito, deserere accusationē. C. de abo. l. 1. 2. & vlt. Sm canones forte non licet recedere ab accusatione p pecunia, nec trāsigi: qa omne crimen vr̄ sm canones esse publicū, vt hic, & extra de collu. dete. c. 1 & 2. arg. tñ est q̄ possit auctoritate iudicis. 5. q. 2. si primates. & extra de offi. arch. ea quæ. in parte decisa. ∋ 2. 90. dist. dissidētes. ar. 3. 2. q. 7. qua pp, extra de simo. nemo. Sed in causa spirituali nullo modo licet pecunia accepta desistere, qa in ea non licet transigi p pecunia. extra de rer. permu. c. fi.

ficiente accusatore reus cogat ad purgationē, & allegat pro vtraque parte, & primo q̄ non: quia clerici iurare non debent. Et ponitur hic quæstio quinta vel vitio scriptorum, vel ex obliuione vel negligentia Gratiani vel quia magis erat affinis tertiæ quàm quartæ. Dicitur ergo in hoc §. q̄ sicut aliquis non cogitur dicere titulum

latorem a *corrumpit, pro victo habetur.] & infra libro 48. tit. de abolitionibus criminum.* b *[Prævaricatorem esse eum ostendimus, qui colludit cū reo, & translatitie munere accusandi defungitur, eo quòd proprias quidem probationes dissimularet, falsas vero rei excusationes admitteret.* ¶ *Si quis autem ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur. Abolitio priuatim* c *à præsidibus † postulari, ac impetrari solet: item pro tribunali, non de plano: nec præses hanc cognitionem alteri demandare* c *potest. Si plura crimina idem eidem intulerit, singulorum* d *abolitionē debet petere, alioqui, prout quid admiserit †, eius nomine senatus cōsulti pœnam patietur.] & titulo eodem. [Destitisse eum accipimus, qui in totum animum* e *agendi deposuit, nō qui distulit accusationem: sed qui permissu Imperatoris ab † accusatione destitit, impunitus est.] Abolitio* f *enim pœnam remittit †, infamiam non tollit. Vnde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. libro 9. Cod. eod. titulo de generali abolitione dixisse leguntur.* ¶ *[Indulgentia, Patres conscripti, quos liberat, notat* g *; nec infamiam criminis tollit, sed pœnæ gratiam facit. Si autem, restituo te in integrum, princeps dixerit, infamiam tollit.] Vnde in eodem libro. tit. de sent. etiam passis, & restitutis cuidā deportato in insulam Imperator Antoninus dixisse legitur [Restituo te in integrū prouinciæ tuæ,] & adiecit. [Vt autem scias, quid sit in integrum restituere, restituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus* h *ceteris.]*

d. l. 1. ad senatus con. Turpilia. §. præuaricatorē

† al. præside

† al. amiserit

L. 13. destitisse

† al. accusatione

tit. 43. le. 3 & in cod. Theod. lib. 9. tit. 38.

tit. 51. l. 1. §. restituo.

† Adde hoc esse verū, nisi accusator haud... impetret cā... l. 2. cū ibi no... per l. vn. C. de abolitio...

a ¶ Calumniatoribus pœna legitime irrogatur.] *Hæc verba licet in collatis Gratiani manuscriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia sunt etiam in Pandectis, non sunt expuncta.*

b ¶ Si autem interloquendo.] *Hactenus retulerat Gratianus verba iurisconsulti. Hinc autem vsque ad ver. oportet, refert tantummodo sententiam.*

a ¶ *Delatorem.*] id est, accusatorem. punitur enim talis in §. ii. auri. ff. ad Turpil. l. & in priuatis. ff. de præua. l. 3. ff. ad Turpil. l. 1. §. abolitio.

b ¶ *Priuatim.*] id est, priuata.

c ¶ *Demandare.*] ff. de reg. iur. omnia quæ.

d ¶ *Singulorum.*] sic extra de senten. excom. officij. & ff. de app. cū in vna. ff. de opc. no. nun. de pupillo. §. si pluribus.

e ¶ *Animum.*] præsumit deposuisse, quia tēpore statuto nō procedit ad accusationē, vt extra q̄ ma. ac. pos. cū in tua. & C. qui ac. non pos. si ea. nisi cū est pro ... status, vel cū biennū est elapsum, vt C. vt intra certum tempus criminalis quæst. l. vlti.

¶ Dic q̄ prima pars vera est & hoc eo quapropter. Intelligitur in causa denunciationis, vbi delinquēs p̄ mittere non vult. non ob. extra, de collu. c. 2. quia locum habet postquam de crimine constat, quod vndecumq; clarificatū, est pn̄ miédum. 24. q. 3. ecce. secundū Tan.

QVÆSTIO V.

¶ *Quintam ponit post tertiam, quia harum quæstionum simillimum est argumentum.*

i D*Eficientibus vero accusatoribus reus non videtur esse cogendus* i *ad purgationem. Sicut enim rei possessor deficiente actore titulum suæ possessionis probare non cogitur* k *, ita qui impetitur, ad innocentiam suam probandam cogendus esse non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelij, & Triburiensis concilij sacerdotes iurare prohibentur, nisi pro recta fide.*

f ¶ *Abolitio.*] Hic fuit deceptus Gra. ex eo q̄ legem istam reperit insertam in titulo, quam nō alia de causa iurisperitus ibi inseruit, nisi propter similitudine m: quia sicut abolitio infamiam tollit, sic indulgentia pœnam.

Gratianus quoque deceptus fuit.

INDVLGENTIA. Casus. Si princeps alicui damnato pœnam remittit, non tollit infamiam, secus si dicat, te in integrum restituo. Et hoc probatur lege sequenti, cuius casus patet.

g ¶ *Notat.*] ss. 2. q. 1. ventum. & s. ea. §. hinc colligitur 3.

h ¶ *Et omnibus ceteris.*] Arg. quòd rescriptum principis est latissime interpretandum, vt 1 s. q. 2. §. qui manumittitur. & extra de dona. cum dilectus in h. Fallit hoc, nam licet mulier restituatur famæ, quæ nubit intra tempus luctus, tamen semissem bonorum tenetur dare filijs prioris matrimonij. C. ad Tertul. si qua mulier. Sed forte hoc fallum est secundum ius canonicum: cum mulier quæ nubit intra tempus luctus, non notetur aliqua infamia: & in hoc leges nō. dedignantur sacros canones imitari, vt extra de secun. nup. cap. penul. & si nec canon aliquam pœnam imponit sic nubenti. Ioan. & sic non punietur aliqua pœna ex eo quòd nubit intra tempus luctus.

¶ Et expone notat, id est, notatos, infamia relinqt, nisi specialiter nominatim ei etiam remittat Ifamiā, vel in integrū ad omnia restituat. Archid.

Mulier nubēs intra tēpus luctus nō infamatur.

D*Eficientibus.*] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes. In prima parte probat per quattuor auctoritates Sanctorum, quòd sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Secunda ibi, *Verum.* Tertia ibi, *Iuramento.* Quarta ibi, *Sed quilibet.* Ioan de Fant. & potest ... quinta ibi, *Contra in concilio.* Archid.

Hæc intitulatur quinta quæstio, qua quæritur, verum deficiente accusatore reus cogat ad purgationem ...

lum suæ possessionis, ita deficientibus accusatoribus, reus non cogitur ad purgationem, quia clerici iurare non debent. Et probat hoc per seq. cap.

i ¶ *Cogendus.*] Primo probat, q̄ non sit cogendus clericus ad purgationem, quia clerici non debent iurare. Sed no. q̄ vulgaris expurgatio prohibetur, quia fabricante diabolo est inuenta, vt j. ea Menoam. Et contraria cap. sunt abrogata, cum sint contra præceptum Domini. Non tentabis dominum Deum tuum. Canonica purgatio indicitur cū deficiente accusatore reus laborat infamia: aliás nō 3 vt 6 q. 5. quod autem. fama autem orta a detractoribus vel malis non inducit purgationem, vt 1 r. q. 3. in cunctis. item nec orta ab inimicis. extra de purg. can. cum in iuuentute 4. sed sola illa quæ ex probabili præsumptione est orta. Quidam tamen dicunt, q̄ vndecumque sit orta, inducit purgationem. arg. extra de acc. accedens. Sequitur videre quota manu sit expurgatio facienda, episcopus xij. sacerdotes, vij. diaconus tertia sui ordinis, vt j. ea. si legitimi. & c. presbyter. &c. omnibus. subdiaconus vel inferior potest sola manu, nam a solo episcopo iudicari potest in crimine. 15. q. 7. felix. hodie sunt arbitrariæ expurgationes, vt j. e. omnibus. expurgatio fiet publice coram omnibus, si est publice infamatus. j. e. presbyter si a plebe. si apud clerum, tunc tantum priuatum. j. 15. q. 5. cap. 1. Ioan.

Purgatio est duplex.

3 De hoc j. e. c. omnibus ... pro, &c. ibi videas. sed hoc dictum hic improbat L. & per idem ea Sed ar. contra infra ea. legitimis. & ibi dicā. Arc.

4 Al. c. pen.

k ¶ *Non cogitur.*] vt j. 6. q. 5. c. 1. & vlt. nisi in casibus quibus scilicet cum quis possidet pro herede vel pro possessore, vt C. de pe. he. l. cogi. Et etiam fundata intentione actoris, vt C. de prob. siue. Et cum aliquid possidetur contra ius cōe. 100. di. contra morē. Et cū iam est præsumptio contra eum. C. de fur. ciuile. Et cum potest probari, q̄ quan-

ꝙ quandoque alieno nomine possederit.extra de præscrip. si diligenti.C.de præscrip.xxx.ann.male. Item & in vi.casu,cum ordinatus [a] ministrat,vt ſ.e.q.1.legum,& extra de appel.personas. aliàs semper obtinet quod hic dicitur, & C. de rei vend.l.ulti.& ff. vti poss.iusta.

[a] Id est, si is qui dicit se ordinatũ ministrat.sacramenta in aliqua ecclesia secũdum Io. de Fan.

prohibentur præstare,sed per alium possunt, ut extra de iura. cal. c.1.& 2.sed c.in pertractandis.contra. Iurant tamen pro recta fide pro obedientia & pro pace, & pro indemnitate ecclesiæ. extra de elect.significasti.vltra medium. 18.dist. de Syracusanæ. & cum quis absoluitur ab excommunicatione,vt extra de senten. excom. c.nuper.

Ait enim Cornelius epist.secunda ad Rufum episcopum orientalem.

¶ Iuramentum à sacerdotibus non est exigendum. C. I.

Burc.l.2.c.193. Iuo p.5.c. 308. & p.12.c.77.

SAcramentũ [a] hactenus [b] à summis [*] sacerdotibus,vel Dei ministris exigi,nisi pro fide recta,minime cognouimus:nec sponte eos iurasse reperimus.

[*] *In vetustis codicibus caput hoc coniunctum est cum duobus sequentibus,quæ sunt ex eadem epistola Cornelij Papæ.*

[a] Summis.] *Sic habet originale.Sed Burchardus & Iuo in quinta parte,* ab episcopis,& reliquis ordinibus exigi, *idem vero Iuo in parte 12.* à summis sacerdotibus, vel reliquis Dei ministris.

Item paulo inferius.

¶ De eodem. C. II.

Iuo p.12.c.77.

NOs sanctorum exempla sequentes,sanctorum Apostolorum,eorumque successorum iura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus.

Item ibidem.

¶ De eodem. C. III.

NOs sacramentum episcopis nescimus oblatum; nec vmquam fieri debet [β].

[β] Debet.] *sequebatur,* nisi pro recta fide, *quæ sublata sunt:quia neque in optimis manuscriptis,neque in ipsa epistola hoc loco habentur,sed ſ.ead.c.1.*

Item ex concilio Triburiensi,c.21.

¶ Si quis presbyter contra laicum,vel laicus contra presbyterum querimoniam habeat,episcopo præcipiente terminetur. C. IIII.

Burc.l.2.c.182. Iuo p.6 c.227. Pann.l.5 c.10.

† al regente
† al.præiuramẽto
† al. constringat
† al.firamenti

† Cõcor.tex. in l 1. C. de vete iu. enu. & in Auth. de mona.§.1. coll.1.

SI quis presbyter contra laicum,vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ cõtrouersiam,episcopo præcipiente † [c], sine personarum acceptione finiatur †,& laicus per iuramẽtum † (si necesse sit) se † expurget: presbyter vero vice iuramenti †, per sanctam consecrationem [d] interrogetur; quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus enim per quam corpus,& sanguis Christi cõficitur,iuramento polluetur? absit:cum Dominus in Euangelio discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus ecclesia) dicat [Nolite omnino iurare,Sit autem sermo vester, est, est; non, non. Quod autem his abundantius est,à malo est.]

Matt.5.

2 *Verum his auctoritatibus non omnimoda iuramenta prohibentur fieri à sacerdotibus:sed tantum incauta,& ea,quæ pro qualibet causa temporali iudicio offeruntur.Cum autem popularis infamia sacerdotes opprimuntur; tunc ad innocentiæ suæ assertionem iuramenta debent offerri.*

& l.7.capitul.c. 281.

Vnde Gregorius Papa tertius ad Bonifacium, epist.1.

¶ Sacerdos à populo accusatus,iuramento innocentiam suam asserat. C. V.

Ansl.l.3.c.79. Burc.l.2.c.186. Iuo p.6. c.231. Pann.l.3.c.9.

PResbyter,vel quilibet sacerdos,si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem;iusiurandum [e] in medio [f] erit, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate,cui nuda & aperta sunt omnia.

Item ex regesto Gregorij lib.secundo,indict.x. episto. 23. ad Iustinum prætorem [γ].

[γ] Prætorem.] *In codicibus Gratiani est,* Imperatorem, *in epistola excusa legitur,* Iustino presbytero,*emendatum vero est ex duobus vetustis codicibus epistolarum, & Polycarpo, estque idem Iustinus,ad quem scripta est secunda epistola primi libri,in libris etiam impressis incorrupto inscriptione.*

Si quis.] Casus. Si quis presbyter cũ laico cõtrouersiam habuerit, laicus iuramento se expurget, presbyter per suam consecrationem adiuretur: quia sacerdotes qui conficiunt corpus Christi,ex leui causa iurare non debent, cum gerant vicem Christi discipulorum, quibus fuit præceptum ne iurarent.

c Præcipiente.] sed quare hic actor non sequitur forum rei, contra id 11 quæst. 1.experientiæ,& C. de iurisd. omn. iud. l. iuris ordinem. Sed dic, quòd loquitur secũdum ea tempora [a], quando omnes causæ determinabantur ab ecclesia, vt 11.q. 1.relatum. & quæst. 3. cum apud. Vel loquitur secundum consuetudinem quorumdam: extra de for. compen. quod clericis. alias, si clericus.

[a] Quando presbyteri iudices negotiorũ esse mandati sunt.95. di.ecce.secundum Baz.

d Consecrationem.] immo sufficit siue per salutem, siue per aliquid aliud iuretur. 22. quæst.5.c.2.& ff.de iureiuran.non erit ratum. Sic ergo aliquis potest se obligare sub pœna ordinis sui, vt 1. q. 7. quoties. & etiam sub pœna anathematis, vt ibi dicitur. Sed numquid ille qui obligat se sub pœna ordinis, vel beneficii,est priuandus ordine vel beneficio, si non fit verum illud ad quod se obligat? Sic extra de elect. cum dilectus.in fi.

Obligare se potest aliqs sub pœna beneficij.

VERVM Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probatur cõtrarium eius quod præmissum est, scilicet, ꝙ ex causa iusta sacerdotes possunt iurare. Io. de Fant. & hoc probat per xiij.auctoritates sanctorum patrum. Io.

Casus. Dicitur hic, ꝙ per supradicta prohibẽtur à sacerdotibus fieri incauta iuramenta.sed si essent infamati à populo iurare debent. & hoc probat per sequentia cap.

SAcramentum.] Casus Dicit Cornel. ꝙ sacramentum à sacerdotibus fieri non debet nisi pro fide. Item prohibet sacramenta incauta fieri, & dicit se nescire sacramentum oblatum ab episcopo.

a Sacramentum.] scilicet incautum.

b Hactenus.] vt C.de epis.& cle.cum clericis.& 22.q.5. ca. vlt. Sed forte hoc obtinet in sacramento calumniæ,quod clerici per se

Clerici quandoque licite iurant.

PResbyter.] Casus Si presbyter fuerit infamatus,& testes non inueniantur,suo iuramento expurget suam innocẽtiam.

e Iusiurandum.] ſ.6.q.vlt.c.vlt.contra.Sed hic quando infamatur,ibi quando non infamatur.

f In medio.] ſ.15.q.5.c.1.contra.Sed illud verum est, cum non est publice infamatus.hic 23.dist.illud.

¶ De Leone episcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit. C. VI.

Poly.l.6. tit.11. Ansl.l.6. c.162 Burc.l.1.c.194 Iuo p.5. c.309 Pann.l.5.c.5.

HAbet hoc proprium [a] antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorũ actuum perpetratione (Deo sibi resistente) deijcere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre, & coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, vtrũ vera essent, districta duitius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerãt, culpam inuenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis magna sumus exultatione gauisi, quòd huiuscemodi experimento innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictũ virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei, qualem sacerdoti decet, exhibeat; ne qua in cordibus remaneat, de his quæ sunt iam purgata, dubietas [b]. Sed ita suprascripto vos episcopo deuotissime oportet in omnibus adhærere, vt congrue, decenterque Deum in eius persona, cuius minister est, videamini honorare.

Item ex eodem ad Brunichildam Reginam Francorum, lib. xi. epist. 8.

¶ Quomodo beatus Gregorius Mennam episcopum iuramento purgari fecit. C. VII.

Poly. ibidem. Burc.l.1.c.196. Iuo p.5.c.311. Pann.l.5.c.6.

MEnnam vero reuerendissimum [1] fratrem, & coepiscopum nostrum, postquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo inuenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri Apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant, se demonstrauit alienum; reuerti illuc purgatũ, absolutumque permisimus: quia sicut dignũ erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus; ita dignum non fuit, vt eũ adiuuante innocentia diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus. ¶ Purgationẽ [a] tamen ante te duobus sibi sacerdotibus iunctis, vbi accusator cessauerit [c], eumdem ex se præbere tuo committimus arbitrio [d]. Vulgarem denique, ac nulla canonica sanctione fultã legem, feruentis scilicet, siue frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.

Alex. 2. Raynaldo episcopo Iuo p.10.c.15. Pann.l.5.c.8.

a ¶ Purgationem.] *Hic erat grauissimus error. Coniuncte enim hoc legebãtur cum superioribus, quæ Brunechilda sunt scripta: quasi purgatio presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epistola B. Gregorij, ex qua prior pars huius capitis est accepta. Verum Iuo p.10. c.15. & Pann.l.5.c.8. citant hoc ex epistola Alexandri secundi Raynaldo Cumano episcopo, cuius epistolæ mentio est, infra eadem c.* super causa. *Et hic versiculus,* Purgationem *continenter legendus est post extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorũ hinc quidem motus nõ est: sed additum est in margine nomen Alexandri secundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi in libris glossæ. Nusquam enim Romani Pontifices huiusmodi causas mulieribus leguntur cõmisisse.*

Item Gregorius Castorio Notario Rauenna, lib. 7. indict. 2. epist. 80.

HAbet.] CASVS. Leo episcopus erat infamatus, quare Papa de hoc quæsiuit diligenter, & in eo crimen aliquod nõ inuenit. verũtamen ne sibi aliqua ambiguitas remaneret, eũ sup corpus beati Petri fecit iurare. eo sic expurgato mãdat Imperatori, vt habeat eũ pro episcopo, & ei tamquam epo reuerentiam præbeat.

a ¶ *Proprium.*] ex abũdanti fiunt aliqua ad superandam hominũ malitiã, vt C. de iud. Auth. iubemus. 11. q. 3. inter verba. extra de elec. bone. extra de dolo & cõtu. cum olim. Et quæ abundant, nõ solent vitiare cõtractũ. ff. de reg. iur. non solent. & ff. de verb. ob. § extrinsecus. Sed quare dicit, ex abũdanti. Dicunt quidã [1], q ita exilis, id est, leuis vel modica fuit infamia, q nec erat necessaria expurgatio. Certe sm hoc non debuisset facta fuisse inquisitio: quia inquisitio non est facienda nisi ita publica sit infamia, q vlteri⁹ sine scandalo non possit tolerari, vt extra de accusa. qualiter. Melius dicas, q iste nõ tenebatur expurgare se. Nam cum inquisitio præcedit expurgationẽ, si testes per quos fit inquisitio, dicũt ipsum reum, statim punitur, nec auditur expurgatio sua. Sed si semiplene pbãt, tunc indicitur expurgatio, vt extra de pur. cano. inter. Sed si per dicta testiũ nulla est suspicio contra ipsum, tunc non est onerandus expurgatione, vt hic. Sed quid si infamatus vult expurgare se: vnde ante vult inquirere de fama eius? Vr q iudex potius inquirere possit, vt hic. & extra e. inter. Sed cõtra, illud est ordinarium, q infamatus se expurget: ergo beneficiũ illud non est ei auferendũ [2]. 3. q. 1. multi. circa fin. Sed dic, q eps si vult potest inquirere: quia crimen quãque per inquisitionem reuelat, quod per purgationem occultatur. Sol. si infamia orta est contra eum, iudex inquirere potest. extra de acc. qualiter.

b ¶ *Dubietas.*] ergo post expurgationem non pôt accusari ab aliquo super illo crimine, vt extra de acc. de his criminibus. & 23. q. 4. si illic. Nec enim sæpius quærendũ est de delicto eiusdem hominis, vt ff. nau. cau. sta. licet. arg. cõtra. 33. q. 2. admonere. 25. dist. primum. extra de accu. veniens. vbi etiam post absolutionem cogitur ad expurgationem. Tu dicas, q illum qui semel est absolutus, amplius nullus potest accusare super illo crimine, nisi in duobus casibus [3], scilicet si suam iniuriam prosequatur, & probet se ignorasse accusationem fuisse ab alio institutam, vt ff. de acc. si cui. § 1. & cum vult probare de præuaricatione prioris accusatoris, vt ff. de præua. l. 3. In Decreta. tamen videtur dicere, q solum isti prohibentur accusare, qui prius stabant contra ipsum, vt extra de accus. cum P. manconella.

MEnnam.] CASVS. Beatus Grego. de crimine Mennæ episcopi qui fuerat infamatus, diligenter inquisiuit, & cum in eo crimen non inuenisset, eum supra corpus beati Petri iurare fecit, & sic eum demum ad reginam Francorum transmisit. & hoc in prima parte. In secunda parte quæ incipit ibi, *Purgationem,* Sic mandat Gre. eidem reginæ, vt si accusatores non appareant, indicat eidem episcopo purgationem cum duobus sacerdotibus: purgationem tamen vulgarem non imponat.

c ¶ *Cessauerit.*] si dicas, q verbum hoc cessauerit, sit præteriti temporis, non procedit obiectio, vel secundũ H. cum quis expurgatur non præcedente accusatione, tunc post purgationem bene admittitur accusator: secus si præcesserit accusatio. Vel dic, q si accusatore absente & non citato audita est expurgatio, idem accusator pôt eũ denuo accusare, vt C. de accu. l. 4. secus si eo psente. Vel loquitur [5] cũ suã iniuriam vult prosequi. Vel ignorabat accusationem ab alio institutam. ff. de præua. l. 3. & ff. de accu. si cui.

d ¶ *Arbitrio.*] Delegatur hic laico spirituale negotium. sic 2. 32. dist. § verum. Fuit tamen hic nimium papaliter dispensatũ, q epi expurgatus corã Papa cogitur adhuc corã muliercula se purgare: cũ tñ plenissimas debeat habere vires, quod auctoritate Papæ fit, licet per se sit inualidũ [6], extra de transac. c. 1. in fi. C. de test. omniũ. Item cũ iusiurãdũ sit maioris auctoritatis q res iudicata. ff. de iure iur. l. 2. & illud obstat oibus accusare volẽtibus, & in publicis criminibus. ff. de iureiur. cũ qui. § in popularibus. multo fortius res iudicata obstabit omnibus. Quare ergo postea admittitur accusator [7]? potest dici, q fuit absolutus sub conditione nisi accusator appareret, vel fuit absolutus ab instantia iudicij: nec ideo lis peremitur. ff. de iudic. & post edictum.

1 Vt Lau.

Inqsitio qñ fieri debet.

Inquisitio an possit fieri cõtra volentem se purgare.

2 28. dist. de his. in Auth. de nu. § si autem.

Absolutus semel, in duobus casibus accusari pôt.

3 Adde glo. & Doct. in l. 3. C. de accu. gl. magistrali in c. cũ dilectus. de ele.

4 Hoc dicebat L. & est sensus, quia desiuit accusator.

1 al. reuerentissimum

5 Scilicet sex proxime allegata. Papa quãdoque nimium papaliter dispensat.

6 Pôt dici secundum Io. q hoc totum ideo fuit, vt fama eius clarior appareret. ar. 5. q. 1. quidam.

7 Adde ad hoc gl. & ibi Bar. in l. aut priuatim. & in l. mulier. ff. ad Turpil. no. in l. 1. C. si reus vel ac cu. mor. fue.

Quanto.

Quanto.] Casus. Maximus eps Salonitanus dicebatur acquisiuisse per simoniã episcopatũ. Imponebatur ei, q fornicationem commisisset, & ideo à Papa fuit excommunicatus. nihilominus tñ excõicatus celebrauit. Dñs Papa volẽs eidẽ epo gratiã facere, præcepit notario suo Rauennæ moranti, vt si p iu- si à tempore scictiæ, sicut nec lex, vt dist. 4. leges. & 82. dist. proposuisti. nec sententia, ut ĩ. 11. q. 3. biduũ. Io. Sed certe si quis absens excõicatur, statim est excõicatus ante quam sciat: quia sententia excommunicationis statim trahit secum suam executionem. extra de appel. pastoralis. dũmodo sit pura, & non conditionalis: urgumtamẽ non punitur cum ingerit se communioni hominum ante q̃ sciat. ex. de cler. exc. mi. illud. Error. n. facti nemini nocet, vt ff. de iur. & fa. igno. l. error. B.

¶ De Maximo Salonitano episcopo, qui sacramento se ipsum purgauit. C. VIII.

QVanto à nobis [a] credi tibi, & necessarias vides causas iniungi; tanto te strenuum debes & solicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præstito sacramẽto firmauerit se simoniaca hæresi non teneri, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantũmodo requisitus innoxiũ se esse responderit [b], & de inobedientia sua pænitentiam [c] (sicut deputauimus) egerit; volumus, vt ad consolandum illum, epistolam [d], quam ad eum scripsimus (vbi ei & gratiam nostram, & communionem nos reddidisse signauimus) experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis, & pænitentibus [e] negare locum veniæ non debemus [f].

Idem Mariniano episcopo Rauenna, lib. 7. epist. 79.

¶ De eodem. C. IX.

Poly. l. 3. tit. 37. QVæ de causa [g] Maximi sint agenda, ex epistolis, quas ad vos ante transmisimus, agnouistis. Sed quia, qualis de hac re fraternitatis vestræ voluntas sit, ac magis petitio, à præsentium latore Castorio chartulario nostro renuntiante cognouimus; ideo, si idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario nostro, de simoniaca hæresi præstito se sacramento purgauerit, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris (vt scripsimus) tantummodo requisitus liberum se esse responderit, causam ipsius, fraternitatis vestræ, de eo, quod excommunicatus Missarum solennia agere præsumpserit, iudicio cõmittimus, qua debeat pænitẽtia, talis culpa purgari. Et ideo quidquid [h] vobis secundum Deum placet, securi disponite: nec aliquo de nobis dubium habeatis. Nam quidquid à vobis de hac causa fuerit ordinatum, nos & grate suscipimus, & libenter admittimus.

Item Sixtus Papa III. epist. ad Orientales episcopos, c. 2.

¶ Qualiter Sixtus semetipsum purgauit. C. X.

Nic. epist. 7. ad Michaelem. MAndastis [i], vt scriberem vobis, qualiter instans iurgium contra me suscitatum sit, vel à quo, vt vestro adminiculo pelleretur, & causa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Basso, & iniuste persequi. Quod audiens Valentinianus Augustus nostra au&toritate [k] synodũ cõgregari iussit. Et facto cõcilio, cũ magna examinatione satisfaciens omnibus, (licet euadere satis aliter potuissem [l]) suspicionẽ tamen fugiens, coram omnibus me purgaui; me scilicet à suspicione, & æmulatione liberans; sed non alijs, qui noluerint, aut sponte hoc non elegerint, faciendo † formam [m], exemplumque dans.

† al. faciendi

Item Alexander Raynaldo Cumano episcopo.

¶ De causa Guillandi presbyteri. C. XI.

Pann. l. 5. c. 7. SVper causa [n] Guillandi presbyteri tui de morte episcopi sui, prædecessoris tui, infamati in medium consuluimus: itaq; circumstan-

iuramẽtũ suũ de simonia se purgauerit, & de fornicatione, & alsis q̃ sibi obiiciebãtur, se ridderit innocentẽ, & de eo, q excõicatus celebrauerit, pænitẽtiã egerit, reddat ei epl'am, in quã ei gratiam suã reddit, & absolutũ ostẽdit. De eodẽ loquitur c. 63. dist. Salonitanæ.

a ¶ *A nobis.*] Maximus Salonitanus archiepiscopus sine licentia Papæ fuit consecratus: propter quod à Papa fuit excõicatus, & postea missã celebrauit, similiter iponebaẽ ei simonia & fornicatio.

b ¶ *Respondent.*] exilis enim hęc fuit infamia [1], & ideo vnius iuramentum admittitur.

c ¶ *Pænitentiam.*] sed q̃ro an ei soli sit credẽdum? De hoc vr q sic; quia in nullius vergit præiudicium. sic ĩ. de consec. dist. 4. placuit.

d ¶ *Epistolam.*] ergo quis potest absolui per litteras & excommunicari [2], vt extra de simo. accusatum. & ĩ. 11. q. 1. de manifesta. Quid si moreretur prius, q̃ litteræ peruenirent ad ipsum. Tunc dicam eum absoluendum post mortem, vt extra de sen. exc. à nobis. & est arg. q tunc demum fit quis excommunicatus vel absolutus litteris receptis. ar. 4. q. 5. quisquis. & extra de app. super eo. in fin. & ĩ. dist. 4. leges. arg. cõtra. ff. si cer. pet. eius qui in prouinciæ. ibi, status sui ignarus. Sed distinguit, vt ff. de acq. poss. quis absenti. vbi dicitur q si quis manumittit absentem, refert an velit eum esse liberum quando scribit litteras manumissionis, vel quando litteræ ad eum peruenerint. Probabilius est dici, q excommunicatio non ligat ignorantem cum ingerit se communioni hominum ante q̃ sciat.

[1] Propter quã nõ indicitur purgatio. vt patet ĩ eo. q̃d legitur & no. 33. dist. habuisse.

[2] Adde ad hoc not. in l. seruum. §. publice. ff. de procur. & in l. absentem. C. de acc.

d ¶ *Epistolam.*] de grauibus expurgat se iuramento, de minoribus nuda promissione. Io.

[3] Sol. 8. q. 3. c. vlti. vbi de hoc.

e ¶ *Pænitentibus.*] simile extra de postul. prælat. ad hæc, circa fi.

f ¶ *Non debemus.*] qui tñ de rigore esset deponendus. ĩ. dist. 50. accedẽs. §. 11. q. 3. si quis episcopus. & c. penul.

QVæ de causa.] Casus. De eodẽ Maximo scribit Rauẽnati archiepo & mandat ei, vt si expurgauerit se, vt ĩ. dictũ est, corã archiepo & notario supradicto, iponat ei pænitẽtiam de eo, q excõicatus celebrauit, & quidqd de eo disposuerit, ratum habet.

g ¶ *Quæ de causa.*] de eodem Maximo loquitur hoc capitulum.

h ¶ *Quidquid.*] arg. Papã seruaturum quod legatus statuit: & idẽ honor ei exhibendus est sicut Papæ. 93. distin. c. vlt. & ff. de offi. præfec. præto. l. vnica. in fin. ibi credidit enim princeps eos qui ob singularem industriã explorata eorum fide, & gratia ad huius officii magnitudinem, &c. Item est hic ar. q generali mandato dispensatio delegatur. ar. cõtra extra de of. dele. q translationẽ. cum enim dispẽsatio habeat instar restitutionis in integrum, & restitutio in integrũ non delegatur per generale mãdatũ, vt ff. de mi. illud ergo nec dispẽsatio. Io. Ego dico, q legatus Domini Papæ generalis omnia põt, nisi ea sola quæ Romano Põtifici sunt reseruata. extra de sent. excom. nuper. de offi. leg. quod translationem. B.

Legatus an virtute generalis mandati dispensare possit.

MAndastis.] Casus. Papa accusabatur à quoddã Basso: cuius auctoritate Valentinianus Imperator synodum congregauit, in qua sponte se purgauit, non dans formam ceteris successoribus suis sic se purgandi, si noluerint: & quia quidam episcopi quærebant qualiter hoc negotium processisset, Papa rescribit eis narrando factum.

i ¶ *Mandastis.*] mandat hic minor maiori. nam precarium verbũ est, mando, vt C. com. deleg. l. 2. in prin. sic 2. q. 1. filium.

k ¶ *Auctoritate.*] 96. dist. vbinam.

l ¶ *Potuissem.*] quia Papa à nullo potest iudicari, vt 9. q. 3. aliorũ. nec etiam ab vniuersali concilio, vt ĩ 17. dist. 5. hinc etiam. ff. de leg. princeps. præterquam in hæresi. 40. dist. si Papa.

m ¶ *Formam.*] 24. q. 5. dixit. Ioan.

SVper causa.] Casus. Gillãdus presbyter infamatus fuit de morte epi sui, & pp hoc fuit ab officio & beneficio spoliatus. cõmisit negotiũ Dominus Papa hoc modo, ut si accusatores defuerint, restituantur ei omnia ablata, præstita tamen purgatione.

n ¶ *Causa.*] Forte hic nõ intentabat possessoriũ [4], aliàs nõ obstat

[4] Sub. & restitutio. non datur, nisi petenti.

crimen petenti restitutionē, vt extra de restit. spol. in litteris, & c. item cum quis. oam alii dicunt, q eum spoliator obiicit exceptio nem, quam vult statim probare, prius est audiēdus, q ille restituatur. arg. 3 1. q. 2. Lotharius. in Auth. de test. §. si vero quis. coll. 7. & arg. extra de testi. veniens 2. sed hoc non concedo, vt extra de resti. spol. litteras. in fi.

3. q. 2. audiuimus. Notādū ergo, q cū clericus aliquis corā iudice suo est infamatus, pfiget § eps certū tēpus volētibus accusare eū, extra de clande. despō. c. vl. & si accusatores apparuerint, canonice audient. j. e. omnibus oobis. 15. q. 5. c. 1. extra de purg. ca. c. ex tuarū. Si vero accusator nō apparet, & mala fama crebrescit, tunc eps vo-

nō est statim suspēdēdus. ‹ Præfiget. Bartho. Compol. cap. 49.

a ¶ *Beneficia.*] Iste beneficio & officio fuit priuatus: qa grauiter erat infamatus. extra d purg. cano. inter. Et fructus medii temporis recuperat. ff. de re mil. l. pen. Si vero iste iuste esset depositus, non recipiet fructus: medii tēporis restitui, nisi hoc exprimeretur in sententia, vt C. de re milit. cū allegatis. li. 12. lo. d F.

Spoliatus restituitur an recipiat fructus medij temporis.

tium fratrū vnanimi assensu tuæ dilectioni rescribimus, præfatū Guillādum presbyterū ante te præsentandum; vbi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iustitia sine omni controuersia presbyter, quæcumque ob hoc iniuste amisit, ac sacerdotium accipiat, & integra beneficia [a].

Iuo p. 10. c. 15. & i epist. ad Valdebertū Cœnomanensem

a ¶ Beneficia.] *In epistola hoc loco sequitur vers.* purgationem, §. *ead. c.* Mennam, *vt ibi notatum est.*

Item ex concilio Agathensi.

¶ De purgatione clericorum, si conuinci non potuerint. C. XII.

SI legitimi accusatores crimina [a] sacerdotis probare nō potuerint [b], & ipse negauerit; tunc ipse cum septem socijs sui † ordinis (si valet [c]) à crimine semetipsum expurget. Diaconus vero, si eodem crimine accusatus fuerit, cum tribus semetipsum excuset.

ext. de pur. can. c. si qs psbyter. Burc. l. 2. c. 181. Iuo p. 6. c. 226. Pann. l. 5. c. 1.

† al. fuis eiusdem ordinis

a ¶ Crimina.] *Apud ceteros collectores legitur:* si autem accusatores legitimi nō fuerint, qui eius crimina manifestis indicijs probare contenderint, & ipse, & c.

S ¶ *legitimi.*] CASVS. Si accusatores crimē sacerdotis non probauerint, si remanserit infamatus, cum septē sacerdotibus se expurget.

b ¶ *Potuerint.*] C. de te. c. 1. in bonæ fidei.

c ¶ *Si valet.*] qa si non valet, deponitur 2. extra de simo. de hoc. Vel forte sunt inimici sui: extra de pur. cano. cum in iuuentute. imino cū femina potest se purgare. 18. quæst. 2. in decima. Ioan.

1 Io. Gar. in §. Callus. §. & quid si tantum. de lib. & posth.

2 De hoc §. ea. q. 1. in principio. in gl. 2.

Item ex concilio Ilerdensi.

¶ De eodem. C. XIII.

PResbyter si à plebe [d] sibi commissa, mala opinione infamatus fuerit, & episcopus legitimis testibus approbare non potuerit; suspendatur † [e] vsque ad dignam satisfactionem; ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna vero satisfactio est (sicut [γ] à maioribus cōstitutum esse docetur) quando siue secundum canones, siue ad arbitrium [f] episcopi septē sibi collegas adiungit, & iurat in sacrosancto [δ] Euangelio coram posito, quòd crimen sibi illatum nō perpetrauit. Et hac satisfactione purgatus, secure deinceps suum exequatur officium.

Burc. l. 2. c. 184. Iuo p. 6. c. 229. Pann. l. 5. c. 2.

† al. suspēdatur ab officio presbyter vsque

γ ¶ Sicut à maioribus constitutum.] *Hoc loco sicut & paulo inferius, plura sunt verba apud ceteros collectores.*

δ ¶ Sacrosancto.] *Apud eosdem legitur,* in sacro coram posito Euangelio, *quò facit c. testimonium, in vers. nemo clericum, infra 11. q. 1.*

P ¶ *Resbyter.*] CASVS. Si sacerdos fuerit coram suo episcopo de crimine infamatus, qđ probare non potest per testes, suspendi debet donec cum septima manu sui ordinis se expurget, & postea suum officium exequatur.

d ¶ *Plebe.*] idē est si ab episcopo, vel a sacerdotibus, vt j. ea. omnibus. in h. §. dist. 28. consulendum. contra.

e ¶ *Suspendatur.*] forte secundum distinctionē, extra de pur. cano. c. 2. §. 33. dist. c. vlt. contra. dic, q ibi fuit causa infamia.

[*Item Siluester Papa.*]

¶ De eodem. PALEA. C. XIIII.

ACcusatum simoniacum necesse habuimus summopere per scripturam prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisset, donec quid esset verius, potuissemus cognoscere.

¶ *Citatur hoc ex Siluestro, fere idem est in decret. tit. de simo. c. accusatum, & ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum scriptis, quæ extant, tale aliquid est inuentum. In registro B. Gregorij lib. 5. epist. 3. Maximo præsumptori ecclesiæ Salonitanæ hæc leguntur.* Peruenit itaque ad uos, q per simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus vnum quàmmaxime fuit, propter quod necesse habuimus te summopere per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec qd esset, vere potuissemus addiscere. *Et ex hac epistola videri potest accepta hæc palea, & c. accusatum. & c. quoties. extra de simo. Nam initium ipsius epistolæ est,* Quoties contra, &c.

e ¶ *Suspēdatur.*] 3 hoc est verum secundū distinctionem si fuerit notorium vel manifestū, vel famosum, extra de coha. cle. vestra. & c. si. & tunc refert, si fuerit famosum sine scandalo

3 Hoc obtinet qn scādalū imminet ex eius celebratione, vt hic dicitur.

[*Item in concilio Triburiensi.*]

PALEA. C. XV.

NObilis homo, vel ingenuus, si in synodo accusatur, & negauerit; si eum constiterit fidelem esse, cum duodecim ingenuis se expur-

ext. de pur. can. c. 1. Burc. l. 16. c. 19.

vel cū scandalo. extra de coha. cle. tua cōtra. 28. dist. cōsulendum. Sol. ibi non imminebat scandalum, hic sic, puta ex eius celebratione. extra de coha. cle. tua. j. 28. q. 1. iam tunc. & 3. q. 2. audiuimus. aliter obtinet. §. ca q. 1. c. 2. Sed numquid a beneficio suspenditur? Videtur q non: quia pœnæ sunt emoliendæ, & quia crescente contumacia crescere debet & pœna, vt dist. 74. honoratus. Sed contra videtur, quia hæc duo sunt connexa. 8 1. dist. si quis sacerdotum. & 32. dist. præter hoc. Sed dic, q non est priuandus beneficio nisi secundum ordinem iuris. extra de iudi. c. 1. nisi forte propter scandalum. §. eod. super causa. & cum magna laborat infamia, vt extra de purg. cano. inter.

e ¶ *Suspendatur.*] hic colligitur, q infamatus statim debet suspendi vsque ad dignā satisfactionē. ar. j. 3. q. 2. quia ea. extra de pur. c. inter. & extra c. ex tuarū. Sed j. §. e. q. 1. nomē 4. & extra de ac. qualiter, & qn. extra de pur. ca. c. 2. & vlt. In his habes, q prius inquirēdum est de crimine, q priuet officio ille qui est infamatus, & ar.

vocatis ecclesiæ senioribus procedat ad inquisitionē. extra de acc. qualiter. 86. dist. si qd vero. & ipsemet eps inducet 3 eum testes si alius nō apparet. 11. q. 3. præcipue. in fi. extra de acc. cū oporteat. §. e. presbyter. & lite nō cōt. hoc facere pōt, vt extra vt li. nō cōtest. qm frequenter. & si fuerit conuictus, canonice puniat. Si aūt nō cōuincit, & adhuc mala fama pdurat, admoneat ipsum primo seorsum, postea corā testibus, vt se corrigat: qđ si nō fecerit, tūc demū suspendat eū vsque ad dignā satisfactionē. extra de pur. ca. c. 2. in quo casu intelligo qđ hic dr. numquā enim à principio suspendat eū nisi enormitas delicti vel scandali hoc exposcat. extra ea. inter. & hæc est digna satisfactio, vt purget se adiuncto sibi legitimo numero, vel ad arbitrium sui episcopi, vt hic, & j. ea. omnibus. extra ea. ex tuarū. & eodē deficiente in purgatione puniat: & puniat eū tanquam conuictum vel confessum, extra de accu. cum P. extra de simo. insinuatum. & de pur. cano. cum P. & ibi de hoc.

f ¶ *Arbitrium.*] hic no. cōpurgatores arbitrio episcopi sumēdos.

Beneficio q priuari nō debet, nisi secūdum ordinē iuris.

4 Al. oorum.

Infamatus suspendi debet pro crimine.

famola.

get, si antea deprehensus fuerit in furto, aut periurio, aut falso testimonio, ad iuramentum non admittatur, sed (sicut qui ingenuus non est) feruenti aqua, vel candenti ferro se expurget.

¶ *Burchardus etiam citat ex concilio Triburiensi c. 10. & in Triburiensi illo, quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.*

Item Hincmarus Rhemorum episcopus.

¶ De eodem. C. XVI.

Iuo p. 6. c. 420. † al. defecerint 2. Cor. 6.

SI mala fama de presbytero exierit, & accusatores, ac testes legales defuerint †, ne, contra Apostolum, infirmorum corda de mala fama presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, ne ve securiores presbyteri existentes licentius in peccatum prolabantur; secundum decreta [a] maiorum cũ denominatis sibi vicinis presbyteris, quos scimus se nolle [a] peierare, sacramento famam suam purget.

¶ *In concilio Rhemensi Trosleiano 9. c. refertur synodus ab Hincmaro Rhemorum archiepiscopo habita, in qua habetur hoc caput.*

a ¶ Secundũ decreta.] *In synodo legitur*, secundum decretum Gregorij iunioris sit iusiurandum in medio, & habeat malæ famæ presbyter in sacramento purgationis suę eum testem, quem habebit & iudicem.

Item Innocentius Aquileiensi patriarchæ, & Mantuano episcopo.

¶ De eodem. C. XVII.

† al. vna † al. Paio † al farina † al. quarta manu

QVoties frater noster Tridentinus episcopus in nostra præsentia de simonia sit impetitus, prudentiam vestram latere non credimus: cuius causa tandem in nostra præsentia ventilata producti sunt aduersus eum accusatores viua † voce, & scripto asserentes, quòd ecclesiam sancti Petri de Pado †, presbytero Paulo dederit pro quattuor modijs frumenti †, quos ab eiusdem ecclesiæ laicis acceperit. Verum quoniam nec accusatores, nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt, communi fratrum nostrorum concilio iudicamus, vt tertia manu sui ordinis, & quattuor † abbatum, & religiosorum sacerdotum, de supradicta simonia in vestra præsentia se debeat expurgare. Porro purgationis tenor erit huiusmodi. Idem episcopus super sancta Euangelia primum iurabit, quòd pro ecclesia sancti Petri de Pado presbytero Paulo danda, neque ipse per se, neque per submissam personam, neque alius pro eo, se sciente, pretium receperit. Deinde vero purgatores super sancta Dei Euangelia iurabunt, quòd sicut ipsi credunt, verum iurauit. Nos itaque causæ huius seriem cõmittentes prudentiæ vestræ, mandamus vobis, vt congruo loco in vnum conuenire curetis, & ita causam ipsam iuxta præsentium tenorem præstante Domino restauretis: quatenus, & omnis decetero huius quęstionis scrupulus auferatur, & vtrique parti sua iustitia conseruetur. Si quis vero de vobis, certa præpediente causa, interesse non poterit, vosque adesse poteritis, idem iudicium terminate. Quòd si prædictus frater noster A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate nostra prædictum officiũ & Tridentinam ecclesiam restituite. Hanc autem purgationem ante proximam purificationem beatæ Mariæ Virginis adimplere iubemus.

¶ *Caput hoc extat in decret. tit. de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed visum est ibi esse mendum, cum iij. sit positum pro ij. Nam collector Decretalium solet in Pontificibus hunc ordinem obseruare, vt eos qui antecesserunt prius citet. Ita, cum ibi hoc caput habeatur ante aliquot canones Alexandri, ac Lucij tertij. qui præcesserunt Innocentium iij. non videtur huic posse tribui: quamquam habeatur etiam eidem adscriptum inter opera ipsius post sermones, & in concilijs, quæ in quattuor tomos sunt diuisa, tomo tertio. A plerisque autem manuscriptis Gratiani codicibus, etiam ijs, in quibus paleæ esse solent, totum illud caput abest. A versiculo autem.* Nos itaque. *vsque ad finem abest ab omnibus.*

In præmissis auctoritatibus subintelligitur, si reus se purgare, [b] voluerit, vt sacri canones modum, non necessitatem purgandi accusato imponant: sicut apparet ex fine capituli Sixti Papæ [c], & auctoritate Leonis [d], qui data purgatione ait de se ipso.

Burc. l. 1. c. 198. Iuo p. 5. c. 313. Pann. l. 5. c. 4.

¶ De Leone qualiter se purgauit. C XVIII.

AVditum est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me grauia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex sanctæ Romanæ ecclesiæ purifico me in conspectu vestro coram Deo, & angelis eius: quia istas criminosas, & sceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetraui, nec perpetrari iussi [e]. Hoc autem faciens non legem præscribo ceteris, qua id facere cogantur [f].

¶ *Caput hoc est Leonis tertij. Tota vero historia falsæ accusationis & purgationis ipsius refertur in vetustis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus p. 2. hist. tit. 14. c. 1. §. 8. de qua etiam re meminit Marianus Scotus, & Aymoinus lib. 4. c. 90. Apud Burchardum & Iuonem plenius est hoc caput, atque hoc visa sunt notatu digna.* Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. a nemine iudicatus, neq; coactus, sed spõtanea mea volũtate, purifico me in conspectu vestro corã Deo & Angelis eius, qui conscientiã meã nouit, & beato Petro principe Apostolorũ, in cuius conspectu consistimus, q̃a istas criminosas, & sceleratas res, quas illi mihi obijciunt nec ꝑpetraui, nec ꝑpetrari iussi. Testis est mihi Deus, in cuius iudiciũ venturi sumus, & in cuius cõspectu cõsistimus. Et hoc pp suspiciones malas tollendas mea spõtanea voluntate facio, non quasi in canonibus inuentũ sit, aut quasi ego hanc cõsuetudinẽ, aut decretũ in sancta ecclesia successoribus meis, nec non & fratribus, & coepis nostris imponã, sed vt melius à vobis abscindatis rebelles cogitationes.

SI mala. CASVS. Idem dicitur in hoc cap quod in præcedentibus, eo addito, quòd compurgatores debent esse tales, de quibus non sit suspicio quòd velint peierare.

a ¶ *Se nolle.*] bonæ opinionis, & qui vitam eius nouerint & mores, vt extra ea. cap. cũ dilectus, sed non fiet rigide examinatio testium, extra ea. cap. cõstitutus. immo frater potest purgare fratrem. extra de præsump cap. litteras. 10.

IN PRAEMISSIS. Hoc allegando dicit Gratianus ꝓpter duo cap. scilicet Sixti & Leonis.

b ¶ *Se purgare.*] falsum dicit allegando.

ADDITIO. Dic vt j. ea. c. vlti.

c ¶ *Sixti Papæ.*] s. eo. mandastis. 10.

d ¶ *Et Leonis.*] hoc est in seq. c. 10.

AVditum. CASVS. Leo Papa de quibusdam criminibus infamatus se coram multis purgauit, non statuendo ius vt successores sui ad hoc cogantur.

e ¶ *Iussi.*] nec consilium dedi, nec defensionem præstiti, nec sciente me factum est. vt extra de purg. cano. quoties. 50. dist. si quis viduam. addunt quidam, nec volui: vt s. 1. q. 4. quia præsulatus. quod valde durum videtur. Sed nunquid hic iurabo, quia cum sciui prohibere potui, & non prohibui. & hoc quòd non habeam ratum quod factũ est, cum etiam in maleficijs ratihabitio mandato æquiparetur. ff. de vi & vi arm. l. 3. §. cũ procur. & extra de restit. spol. cum ad sedem. in fin. s. ea. q. 1. notum. in fi.

Purgans se, quid debeat asserere.

1 Dicit Io. de Fant. hoc non credo, cum consciẽtiam suã nõ teneatur quis purgare, nisi vbi inuenitur expressũ, vt in casu illius legis C. de his qui ad ecclesiam confu. præsenti. cum fi. Archid.

f ¶ *Cogantur.*] quia ab æmulis hæc infamia processerat. Vel dic cetera Apostolicis.

ECCE. CAPV. q. Infert ex supra dictis duobus c. q purgatio voluntaria est, & non necessaria. Sed statum dicit contrarium per alia cap. & ad hoc inducit seq cap.
a ¶ *Necessitatem*]extra de elec. innotuit.
b ¶ *Datur.*] allegando dicit.
c ¶ *In decreto.*] Leonis. ī.c prox. & seq. Ioan.

quia erant boni & iusti, immo non admittuntur licet sint boni si tamen leues fuerint. Nam leues sunt qui ex facili credunt quæ probari non possunt. 11.q.3.in cunctis. & est expressum extra eo. cum in iuuentute. alias solus [qui esset bonus sufficeret. extra de adult. significasti. Ioan.

Leues qui di cantur.

IVRA

Ecce qualiter summus Pontifex semet ipsum purgat, nec tamen ceteris necessitatem purgandi præscribit. Vnde datur [b] *intelligi, quòd satisfactio purgationis in voluntate consistit accusati, non in arbitrio iudicis. Sed cum in Ilerdensi concilio presbyter iubeatur suspendi vsque ad dignam satisfactionem, cum etiam decreto* [c] *Leonis in arbitrio ponatur episcopi, quota manu sacerdos purgare se debeat, patet quòd ad purgationem cogendus est, nec in sua voluntate, sed in arbitrio iudicis consistit.*

ī.ead presbyter si a plebe. c. sequenti.

Vnde Leo Papa scribens ad Carolum Regem ait.

§ Qualiter sacerdotes se purgare debeant. C. XIX.

capitul. 5. c. 34. Iuo p. 6. c. 419. Pann. l. 5. c. 3.

OMnibus vobis visu aut auditu [d] notum esse nō dubitamus, quòd sæpissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diuersa obijciantur. Sed qualiter † ex eis ab his rationabilis examinatio, & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ Domni genitoris vestri † Pipini, siue priscis temporibus a sanctis patribus, & reliquis bonæ deuotionis hominibus sæpissime ventilatum fuerit; nos tamen pleniter, & ad liquidum definitum reperire minime quiuimus. Nostris quippe temporibus id ipsum, a sanctis episcopis, & reliquis sacerdotibus, & ceteris ecclesiasticæ dignitatis ministris vestris † in regnis, seu in alijs Deo degentibus, nobisque vnà cum eis agentibus sæpissime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diuersis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consultu Domni & patris nostri Leonis Apostolici, ceterorumque Romanæ ecclesiæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, siue orientalium, & græcorum patriarcharum, & multorum sanctorum episcoporum, & sacerdotum, nec non & nostrorum [e] episcoporum, omniumq; ceterorum sacerdotum, ac leuitarum auctoritate, & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum consiliariorum nostrorum consultu definitum est, vos † omnes vtriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione, & necessitate, ac auctoritate prædicta consultu omnium, vt quotiescumque cuiquam sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, vt recipi debeat (quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant, in canonibus [e] pleniter expressum est) si autem, vt dictum est, ille accusator, qui canonice est recipiendus, eum eum legitimo numero veterum & bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonice dijudicetur: & si culpabilis inuentus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipse ergo sacerdos, si suspiciosus, aut [f] incredibilis suo episcopo †, aut reliquis suis consacerdotibus [g], siue bonis [h] & iustis de suo populo, vel de sua plebe hominibus fuerit; ne in crimine, aut in prædicta suspicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel septē bonis, ac vicinis sacerdotibus, exēplo Leonis Papę, (qui duodecim [a] episcopos in sua purgatione habuit; vel eo amplius, si suo episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse prospexerit, & cum alijs bonis & iustis hominibus se sacramento coram populo super quattuor Euāgelia dato purgatum ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, & quidquid † de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus reperire poterit.

† al. quomodo qualiter
† al. nostri]cap.
† al. nostris] cap.
† vobis omnibus] capit.
† Cōcor. rex. in l. sacrilegij. ff. de arg. & extraord. eo. & in l. Cicero. ff. de pœ
† al. quid

¶ *Apud collectores caput hoc ita refertur, quasi acceptum sit ex aliqua decretali epistola Leonis ad Carolum. Verum ex lib. quinto capitularium, (vbi hoc ipsum est caput 34.) atque ex ipsa etiam orationis forma satis constat editum fuisse hoc capitulare nomine Caroli Magni, ipso Leone tertio consulto, & cum consilio multorum episcoporum. Quod tamen pius princeps, quia sibi iurisdictionem in presbyteros arrogasse videbatur, libro septimo capitularium, c. 281. emendauit, ita scribens.* Omnibus vobis, tam præsentibus, quam & futuris scire cupimus, quia de cōsultu sedis Apostolicæ, & omnium nostrorum episcoporū, ac reliquorū sacerdotum, atque maxime cūctorum fidelium nostrorum de criminatorum purgatione sacerdotum causam tractauimus, eamque cum testibus (sicut in anteriori capitulari nostro continetur) fieri decreuimus: quoniam nesciebamus eandem causam, a beato Gregorio Papa esse dehortam. Nam cum Vvormaciæ generalem conuentum habuissemus, allata est nobis, a Riculfo Magontiacensi metropolitano epistola beati Gregorij Papæ, in qua inter cetera continebātur hæc: [De presbytero vero, vel quolibet sacerdote, a populo accusato, si certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, iusiurandum erit in medio, & illum testem proferat

OMnibus vobis.] CASVS. Leo tertius interrogatus fuit a Carolo Rege, & suis subditis, qualiter sit procedendum, si crimen sacerdoti obijciatur. Et respondet Leo, & dicit, quòd ista quæstio fuit sæpius ventilata a temporibus multis: nondum tñ fuit ad plenum definita. verumtamen post reclamationes multas, habito consilio multorū episcoporum, & aliorum prælatorum, & sacerdotum, & aliorū multorum; statuit & definiuit, quòd si legitimo apparuerit accusator, & probauerit crimen, puniatur accusatus: & si non probauerit, puniatur accusator de calumnia. tamen si sacerdos accusatus remanserit infamatus, indicatur ei purgatio cum iij. v. vel vij. manu sacerdotum, vel cū pluribus se expurget, si episcopo videbitur. quales autem testes in accusationibus recipiātur, est in canonibus diffinitum.
d ¶ *Auditu.*] aliquid ergo scitur auditu. 22. q. 5. hoc videtur.
e ¶ *In canonibus.*] ī. e. q. 7. testes. & c. ipsi.
f ¶ *Aut.*] pro & [1]. Nō enim sufficit, quòd soli episcopo sit suspectus. arg. contra, extra de offi. iud. or. ex parte. & 30. distinct. cap. vlt. & sic [2] non obst. 6. q. 2. placuit. credo tamen quòd si est accusatus, & episcopo est suspectus, quòd potest eum cogere ad purgationem: secus si non est accusatus secundum Lau. [3] per illud 6. q. 2. placuit. immo inuenio q pp calumniosam accusationem cogitur q se purgare, vt extra de accus. veniens. & arg. ff. ne q s euoc qui in ius voc. est. l. penult. §. 1.
g ¶ *Consacerdotibus.*] vel etiam abbatibus. extra eod. cum in iuuentute.
h ¶ *Bonis.*] 11. q. 3. in cunctis. hic patet quomodo intelligatur illud verbum a plebe. ī. ead. presbyter.

[1] Gl. est sumi. in auth. sed nouo iure. C de episc. & cle. in l. 3. C. de oblc. pat. præstan.
[2] Istud sic respicit prin. gl. non contra præcedentia.
[3] Aliàs, secūdum leges. Accusator calumniosus cogit se purgare.

IVRAMENTO. Hæc est tertia pars quæst. in qua quæritur si parentes debent se purgare igne vel aqua filios non oppressisse? Respon. quod nõ: & hoc probat per c. seq. Io. de Fan.

Casus. In hoc §. isto dicitur, quod vulgaris probatio indici nõ debet. & hoc probatur per sequens cap.

luerit, dum tamen fuerit in culpa licet leuissima. ff. ad leg. Aquil. sed & si quemcumque. §. a & l. in lege. quod non est in leg. Corne. de sicar. ff. de sic. in l. culpa autem est. quòd à diligente poterit præuideri, & non est præuisum. ff. ad leg. Aquil. l. si putator. tenetur etiam quantum ad Deum, vt hic, & 50. distin. clerico. & 34. q. 2. in lectum. non tamen punitur ratione homicidii, sed ratione negligentiæ, vt 15. q. 1. inebriauerunt. minor etiam iniungitur pœna siue pænitentia ab ecclesia pro negligentia, vt 50. dist. cos. & c. si quis voluntate. & 15. quæstio. 1. si quis non iratus.

proferat de innocẽtiæ suæ puritate, cui nuda, & aperta sunt omnia: sicque maneat in proprio gradu.] Ista vero oĩa, quia vires nostras excedũt, in iudicio cpõrum iuxta canonicam sanctionem definienda relinquimus, vt hæc, quæ orta fuerint, ita definire satagant, vt nec sm̃ sæculum iustam reprehensionem, nec penes Dominum (quod absit) damnationem, sed æternæ beatitudinis, ipso auxiliante, qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.

a Nostrorum episcoporum.] *In vulgatis legebatur*, nostrorum Romanorum episcoporũ, *sed vox*, Romanorum, *abest non modo à capitulari, sed etiam à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab Iuone. Pannormia autem habet*, nostrorum episcoporum, omniumque Romanorum sacerdotum.]

β Qui duodecim.] *Hæc vsque ad vers.* habuit, *sunt etiam apud cæteros collectores; sed non in capitulari.*

Iuramento vero, candentis ferri, vel feruentis aquæ purgatio non est adijcienda. Vnde Stephanus quintus Humberto † episcopo Moguntino.

† al. Lamberto

Candentis ferri, & feruentis aquæ iudicium in ecclesia fieri prohibetur. C. XX.

Iuo p. 10. c. 27.

CONsuluisti de infantibus, qui in vno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, vtrum ferro candente, aut aqua feruente, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant, eos non oppressisse. Monendi sunt namque, & protestandi parentes; ne tam tenellos secum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet proueniente suffocentur, vel opprimantur: vnde ipsi homicidij [a] rei inueniãtur. Nam ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione cõfessionẽ extorqueri à quolibet sacri non censent canones: & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa [b] adinuentione nõ est præsumẽdum. Spõtanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, cõmissa sunt regimini nostro iudicare. Occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios; tua eos castiget moderatio: quia, si ille, qui conceptum in vtero per abortum [c] deleuerit, homicida est; quanto magis, qui vnius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?

3. Reg. 8.

Hoc autem [d] vtrum ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantum, quæ hic prohibita esse videntur, pertineat, non immerito dubitatur propter sacrificiũ zelotypiæ; & illud Gregorij [Si vir [e], qui frigidæ naturæ esse dicitur, per verum iudicium probare potuerit vxorem suam nũquam se cognouisse, separetur ab ea.]

33. q. 2. c. 1. & 2.

C. XXI.

† al. Numeri

Num. 5.

IN libro namque Numerorũ † legitur Dominum præcepisse Moysi, vt loqueretur filijs Israel, & diceret eis. [Vir, cuius vxor errauerit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & id maritus deprehendere nequiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia nõ est inuenta in stupro; si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ, vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificiũ zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium. offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquã sanctam in vase fictili; & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumq; steterit mu-

b Superstitiosa] vtili enim & necessaria vti licet, vt 33. quæstio. 2. quos Deus. de consec. distin. 2. liquido. 18. q. 1. sic enim. in princip. titu. Et est argu. aliquid inhibitum, eo quod nõ est concessum. 40. dist. si Papa. & ff. de colleg. illic. l. 3. §. 1. arg. extra de vo. & vo. redemp. ex multa. Contra extra de senten. excom. nuper. §. ea. c. monomachiam. & vbi canon non excipit, nec nos, vt 5. distin. 12. omnia. 55. dist. si euangelica. & 31. q. 1. quòd si dormierit. C. de here. uel act. uend. l. ulti. ff. de public. act. de pretio. ff. de aleat. l. prima. §. quod autem. ff. de ritu nup. palam. in no. extra de deci. ad audientiam. 22. quæst. 5. hoc uidetur argum. contra, 27. quæst. 2. lex diuinæ. Io. Sol. omnia concessa intelliguntur de iure communi, nisi prohibitum certis casibus inueniantur, ut innuit c. lex diuinæ. & extra de senten. excom. nuper. §. & ff. de testib. l. quæsitum. C. de testib. l. sancimus.

† Magistri tñ aliquando exponunt qđ non est expositum 32. d. relatum. De quo habetur 31. q. 2. §. ex his. extra de postula. c. 1.

Concessa intelligunt quæ prohibita non sunt.

c Per abortum.] & hoc si puerperium est formatum, ut 32. q. 2. Moses. & c. quod uero. sed licet secundum legem Mosaicam non sit homicidium: tamen punitur lege Cornelia de sicar. ff. ad leg. Corn. de sicar. si mulierem. & etiam leg. Aquil. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si mulier. tamen qui opprimunt infantes, puniuntur pænitentia trium annorum. extra de his qui fil. occi. de infantibus 2. Item qui procurat uenena sterilitatis, dicitur homicida, ut extra de homicid. si aliquis. ubi de hoc.

COnsuluisti. Casus. Quidam paruulos filios suos secum collocabant in lecto: quibus dormientibus filii eorum inuenti sunt mortui. Quærebatur vtrũ iudicio cãdentis ferri, vel aquæ feruentis se expurgare deberent filios non oppressisse? rñdet Stephanus, & dicit, quod talis examinatio nõ approbatur in canone. sed monendi sunt parentes, vt filios suos secum non habeant in lecto: sed cum occultum sit eos filios oppressisse, puniri non debent nisi de hoc conuincantur, vel fuerint sponte confessi: & tunc puniãtur, quia sunt homicidæ, cum homicida dicatur etiam qui conceptum in vtero deleuerit per abortum.

a Homicidij.] qui hominem occidit, si animum occidendi non habuit, non tenetur l. Cornelia de sicar. vt ff. ad legem Cornel. de sicar. l. 1. §. diuus. tenetur tamen lege Aquilia. licet etiam nocere no

HOC AVTEM. Dicitur in hoc §. quod dubitari potest, utrum purgatio ferri candentis, & aquæ feruentis sint tantum interdicta, & in aliis concessa. & merito dubitatur, quia aliqua mulier probat se uirginem per uerum iudicium, id est, per aspectum corporis. Similiter in ueteri testamento probatur utrum mulier commisisset adulterium per quasdam aquas amarissimas, & statum respondet Gratianus in sequenti §.

d Hoc autem.] hic §. legitur.

e Si vir.] 33. q. 1. c. quod autem. Io.

a Adde ad hoc & ad fin. gl. B. a. & gl. § l. necare. ff. de lib. agno. & l. 1. § quis. § abortionis. ff. de pœ.

SED QVALIBET. Hac est quarta pars qōnis, in qua quaeritur vtrū monomachia, vel alia vulgaris purgatio sit cōcessa: & respondet φ non. & hoc probat per duas auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

Casus. Dicit φ qualibet talis purgatio prohibetur, cum Stephanus dicat, Confessione, &c.

gans vero probabili iudicio se expurget, id est, candenti ferro, vel aqua feruenti. Et ita facit ad propositum Grat.

d ¶ *Inculpati.*] id est, infamati. Non enim possunt duo accusari simul de crimine. C. de adulte. l. cos. simile ff. de inof. testa. nam & §. 3. filius.

ber in conspectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit, adiurabitque eam, & dicet: si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro; non nocebunt te aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. Si autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro; his maledictionibus subiacebis: det te Dominus in maledictionem, & exemplum cunctorum in populo suo: putrescere faciat tuū femur, & tumens vterus tuus dirumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuū, & vtero tumescente putrescat femur tuū. Et respondebit mulier, amen, amen. Scribetque sacerdos ista maledicta in libello, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat, vt prius pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare, & sic potū det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus[a] vero absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam. Quòd si polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.

4 *Sed qualibet huiusmodi purgatio videtur esse inhibita, cum in præmissa auctoritate Stephani Papæ dicitur [spontanea confessione, &c.]*

¶ *Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen Palea: sed in omnibus, quæ collata sunt, manuscriptis habetur sine vllo nomine paleæ, & quidem coniunctum cum præcedenti capite. At certe versiculus,* Sed qualibet, *videtur indicare locum hunc Numerorum ab ipso Gratiano recitatū fuisse.*

a ¶ Maritus vero.] *Hæc vsque ad vers.* quod si, *sunt hîc transposita ex extremo eiusdem quinti capitis Numerorum.*

Item ex decretis Nicolai Papæ.

¶ In nouo testamento monomachia non recipitur. C. XXII.

MOnomachiam[a] vero in lege non assumimus †, quam præceptū fuisse non reperimus: quia licet quosdā inijsse legerimus, sicut sanctum Dauid, & Goliam sacra prodit historia, nusquam tamē, vt pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit auctoritas: cum hoc, & huiusmodi sectantes, Deum solummodo tentare[b] videantur. Burc. l. 9. c. 51. Iuo p. 8. c. 187. 1. Reg. 17.

† *in lege assumimus, quod præceptum reperimus*] ori.

¶ *Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotharij, (ex qua caput hoc est acceptum) extat Romæ in codice sępe citato monasterij Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cum scire vellet an Theuperga, siue Thietberga (vt vocat Rhegino) ipsius vxor adulterium patrasset, voluisse duos homines monomachiam committere: ita vt, si ille, qui partes Theupergæ tueretur, caderet, ipsa plane adulterij conuicta pronunciaretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quamuis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habeatur) sed potius nihil aliud esse, quàm Deum tentare. Addit vero denegatam fuisse à Lothario Theupergæ iustam purgationem, his verbis,* sed de adulterio illa coram missis nostri præsentia purgare se voluit, sed ipse non annuit. *Totam hanc historiam describit Rhegino lib. 2. Chronicorum. Ex his vero ostenditur rubricam huius capitis apud Gratianum nimis esse generalem; quippe cum Nicolaus hoc tantum velit demonstrare, non esse vtendum monomachia ad purgationem.*

5 *Contra in concilio Vuormaciensi, c. 15.*

¶ Si furta in monasterio fiunt, iudicio monachi se expurgent. C. XXIII.

SÆpe[c] contingit, vt in monasterijs furta perpetrentur, & qui hæc cōmittant, ignorentur. Idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint †, Missa ab abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse abbas præceperit, præsentibus fratribus: & sic expleta[a] Missa, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie. Burc. l. 11. c. 66.

† *al. debeant*

a ¶ Sic expleta.] *In hoc capite addita sunt nonnulla verba ex concilio, quæ à collectoribus videbantur omissa. Sed hoc loco satis visum est, varietatem indicare. Nam in concilio ipso sic legitur,* & sic in vltima Missæ celebratione, pro expurgatione sua corpus & sanguinē Domini nostri Iesu Christi percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.

Item in Salegustadiensi concilio, c. 7.

¶ Quicumque de adulterio accusatur, probabili indicio se expurget. C. XXIIII.

INterrogatū est, si duo de adulterio inculpati[d] fuerint, & vnus profi- Burc. in fine operis. Iuo p. 15. c. 173.

MOnomachiam.] Casus. Singulare certamē īter duos prohibetur: quia tales videntur Deū tentare. nec est trahendum ad consequētiam quod fecit Dauid cū Golia, cū instinctu spiritus sancti fuerit factum.

a ¶ *Monomachiam.*] illos etiam lex Romana cōdemnat, vt C. de gladiato. l. vna lib. 11. Eucharistia ergo nō est danda talibus, cū peccent mortaliter. de con sec. dist. 2. §. sed si non. Dicit q̄dā, φ defendēs pōt rumere; q̄a cuilibet licitū est defendere se. Sed nōne Dauid peccauit? No: q̄a instinctu spiritus sancti fecit vt Sāson, & alij. 23. q. 5. si non licet. & ext. de diuort. gaudemus. Et est hic. ar. φ nō est arguēdum ab exemplis. 26. q. 2. non illaum. & c. nō exemplo. 14. q. 5. dixit. 22. q. 2. si quis per vetus. ī. de consec. dist. 2. liquido. extra de elec. licet. C. de senten. & interlocu. om. iud. nemo.

b ¶ *Tentare.*] 23. q. 8. si nulla vrget. & 22. q. 2. quærimus cur.

Eucharistia gladiatorib[o] nō est danda.

Immo & ille peccat, quo niam[*] *omissa legitima se defendendi ratione ad prohibitam se cō fert. conc. Trid. sess. 25. c. 19.*

CONTRA IN CONCILIO. Hic allegat in cōtrariū eius quod pmittitur, & intēdit probare p quattuor ca. seq. φ vulgaris purgatio possit fieri, & potest dici, φ hic incipit quinta pars. Arch.

SÆpe contingit.] Casus. Hec alia quattuor cap. probat Gratianus posse adhuc fieri purgationē vulgarē. Dicitur hic, φ si furtū fit in monasterio, abbas debet Missam celebrare: & i fine corp[9] Christi singulis dare, dicēs: Corpus Dn̄i Iesu Christi sit tibi hodie ad probationem.

c ¶ *Sæpe.*] huic c. est derogatum: quia suspectis non est danda Eucharistia, vt: ī. de consecr. dist. 2. tribus. extra de purg. can. cum dilectis.

† Ad hoc cō cor. Io. de F. dicens, φ ibi c. non tenet.

INterrogatum.] Casus. Si duo adulterium commiserunt, scilicet masculus & femina, & vnus confitetur, & alter negat, cōfitenti pnia imponatur: ne-

Idē tenēt Cyn. Alexā. de Imola, & moder. in l. si duo. col. 2. ff. de iureiur. Cōfessio vnius an alteri noceat.

a ¶ *Profitetur.*] Notandum, quod victoria vnius prodest alteri: sed condemnatio non nocet. ff. de adul. denuntiasse. extra de adul. significasti. ff. de inof. testa. posthumus. §. si quis ex his. ff. si seruus vēd. loca. §. cōpecit. Item arg. quod confessio vnius non nocet alteri. 15. q. 3. nemini. Arg. contra. 59. dist. ordinatos. & 81. dist. tātis. Et est verū quod

tetur[a], & alter negat; quid inde agendum sit. Decretum est, à sancto concilio, vt ille, qui negauerit, probabili se iudicio expurget; & qui professus fuerit, dignam pœnitentiam agat.

Item in eodem, c. 14.

¶ Cum plures de adulterio accusantur, & vnus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si ipse in iudicio ceciderit. C. XXV.

Borch. ibidem. Iuo p. 15. c. 180. † al. deciderit

STatuit quoque sancta synodus, vt si duo[b] de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt alter illorum[c] vtrosque diuino purget iudicio; si vnus in hoc ceciderit †, ambo rei habeantur.

Item in concilio Vuormaciensi, c. 10.

¶ Pro singulis Missa celebretur, qui de aliquo crimine accusantur. C. XXVI.

Burc. l. 2. c. 199. Iuo p. 6. c. 272. † al. reddere

SI episcopo, aut presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit; pro singulis Missam celebrare[a] debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere †. Quod si non fecerit, quinquennio[d] à liminibus ecclesiæ extraneus habeatur.

a ¶ Celebrare.] *In concilio, & apud Burchardū, & Iuonem sequitur:* & secretā publice dicere.

Illud vero, quod Sixtus, & Leo in fine suæ purgationis addiderunt; ex eorum exemplo intelligendum est: exemplo enim suæ satisfactionis noluerunt ceteris præscribere legem purgandi.

QVÆSTIO IIII.

Io. 8. Deuteron. 17.

QVod vero quarto loco quærebatur, an duorum[e] testimonio episcopus sit condemnandus, multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Euangelio Ioannis legitur, ait Christus ad Iudæos: [In lege vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est.] Hinc consequenter contra eos argumentatur dicens: [Si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & patris[f] non accipitis?] Item Paulus in epistola ad Corinthios [In ore duorum, vel trium[g] stabit omne verbum.] Item in epistola ad Hebræos [Quis præuaricans legem Moysi duobus, vel tribus testibus conuictus, sine miseratione lapidabitur †] Item ex concilio Bracharensi 2. cap. 8. †

2. Cor. 13. Hebr. 10. † Et capitul. 3. c. 240. † al. lapidabatur

¶ Quot testibus quisque clericorum conuinci debeat. C. I.

Burc. l. 2. c. 212. Iuo p. 6. c. 276. Pan. l. 4. c. 97. † al. maculā fornicationis

PLacuit, vt si quis aliquē clericorū in accusatione † fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli apostoli duo, vel tria[h] testimonia requirantur ab illo. Quòd si non potuerit datis testimonijs approbare quod dixit, excommunicationem[i] accusati accusator accipiat.

quòd non nocet alij quantum ad condemnationem: nocet tamen quantum ad præsumptionem, vt extra de adul. significasti, &c. a.

STatuit.] CASVS. Si duo de adulterio accusantur, & negauerint ambo: si vnus de voluntate alterius alterum purgat, si in probatione vulgari ceciderit, ambo puniantur.

b ¶ *Duo.*] Arg. contra. C. de adult. reos. Sed dic quod non agitur hic criminaliter, sed ad pœnitentiam, vel ad thori separationem 3.

c ¶ *Alter alterum*] velut procurator 4. 63. dist. tibi Domino. Sed si directe ageretur, cum sit causa criminalis, non posset vnus alterum constituere procuratorem, vt 3. q. 9. absens. Nisi velis dicere, quòd in causa criminali vnus socius auditur & pro se & pro alijs, vt est arg. 3. q. 6. hæc quippe. & extra de dolo & contuma. cum dilecti. in princ. 5

SI episcopo.] CASVS. Si episcopo vel presbytero crimina imponantur, pro singulis Missam celebret, & pro singulis se innocentem reddat. sed ista capitula sunt abrogata: prout faciunt ad propositum Gratiani.

d ¶ *Quinquennio.*] Hodie deponitur qui in purgatione deficit, vt extra de simon. de hoc. vbi habes quid fieri debeat cum volens purgare se, nequit.

ILLVD VERO.] Dictum est supra, in c. omnibus. & cap. presbyter. quòd clerici compelluntur ad purgationem: sed illa duo c. mandastis. & auditum. contradicunt ei: ideo magister hoc determinat.

QVod vero.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes: in quarum prima quæritur, an ad condēnationem alicuius sufficiant duo legitimi testes: & respondetur quod sic. Secunda ibi, *Ex premissis.* Ioa. de Fant.

CASVS. In hac quarta quæstione quæritur, an duo testes sufficiant ad condemnationē episcopi. Et probat Gratianus quod sic, auctoritate Domini, & duabus auctoritatibus Pauli.

e ¶ *Duorum.*] Semper duo sufficiunt. 4. q. 3. §. itē in criminali. versic. vbi numerus. nisi in casibus spālibus. Sed in illo casu vnus sufficit, vt extra de testi. cogen. peruenit. & vbi nulli fit præiudicium. de cōse. dist. 4. placuit de infantibus. & in causa denuntiationis, extra de testib. in oī. & in alio casu extra de procur. ex insinuatione. & vbi agitur ad impediendū matrimoniū. extra de spō. præterea. Itē quantum ad præsumptionē faciēdā. 8. q. 3. talia. ff. de dote prælega. Theopōpus. Item plures duobus requirūtur. 3. ca. nullā. & c. præsul. Tres requirūtur in depositione pecuniæ. in auth. de fide instr. §. si quis igit. coll. 6. Itē quinque requiruntur cū contractus excedit libra auri ī ciuitate. C. si cer. pet. auth. sed nouo. & in codicillis & in donatione causa mortis similiter quinque, vt C. de dona. causa mor. l. vlt. quādoque xv. vt C. de prox. sac. scri. vnicuique. lib. 12.

Testis quandoque vnus sufficit: quandoque plures duobus requiruntur.

f ¶ *Et patris.*] Pater potest esse testis in causa filij in testamento: vt ff. de testa. l. qui testamento. aliàs non, vt 4. q. 3. dicto c. si teste §. testes quos. hic autem illi mentiri non poterant. Vel dic testimonium meum, & patris mei, idest, de patre meo & me dictum: scilicet testimonium prophetarum.

g ¶ *Vel trium.*] vt cōprehendant actorem pro vno teste. extra de testib. in omni. Illa tamē loquitur in causa denūtiationis. Vel ideo dicit, triū, quia quandoque secundū canones plures quàm duo requirūtur: sed nūquā pauciores: vt extra de testi. licet. Vnde in testamētis bene requirunt vij. C. q. test. tace. pos. hac cōsultissima. nisi in ijs quæ ecclesiæ relinquūtur 6. vt extra de testa. cum esses. &c. relatum. Io. Quod dicit Io. de testamentis, non credo verum. Vnde dico cum T. decre. illas, cum esses. & relatum. in quolibet testamento loqui B.

6 In ijs quæ pietatis causa relinquuntur minus solennitas sufficit, sicut & inter liberos C. de test. hac consultissima. §. ex imperfecto. Arch.

PLacuit.] CASVS. Dicitur quod si aliquis accusat aliquem de fornicatione, potest probare crimen duobus vel tribus testibus: & si non probauerit, punietur pœna talionis. Patet sequens §.

h ¶ *Tria.*] 5. dist. 48. quoniam multa.

i ¶ *Excommunicationem.*] idest damnationem.

a De hoc no. 3. q. 6. c. hæc quippe. extra de pœ. dilecto. in fi. & de simo. dilecto. a. Archid.

3 Istā gl. dicit Bar. Gog. in l. reos. C. de adulte. ad hoc q adulter. & adultera pūt in eodem libello accusari, qui agit ad thori separationem.

4 Idē no. hic H. q. dicit quod hoc pōt esse ī purgatiōe. p. fecit vulgari: sed si directe, &c. vt sequitur in glo.

5 Vbide hoc. & 3. q. 6. fi quā in gl. regulare est. in fi.

EX PRAEMISSIS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probat contrarium eius quod præmissum est: & hoc probat duabus auctoritatibus: sed non sunt contra: quia loquuntur specialiter de clericis Romanæ ecclesiæ. Io. de Fant.

P Ræsul.] CASVS. Dicitur hic quot testes sufficiant ad condemnationem episcopi, Cardinalis, presbyteri, & aliorum clericorum Romanæ ecclesiæ. In fine dicitur quod testes sine infamia debent esse.

corum fuit statutum de omnibus clericis, qua cessante cessabit constitutio. Sed verius est, quòd propter malitiam hæreticorum vel malorum hominum statutum fuit de clericis Romanæ ecclesiæ, quibus hoc priuilegium datum fuit, quod non cessat causa cessante: & hoc innuit B.

Ex præmissis itaque colligitur, quòd duorum, vel trium testimonio episcopus conuinci, & damnari potest. Porro Siluester Papa in generali synodo residens e contra dixit.

In Epilogo côcilij Romani c. 3.

¶ Quot testibus episcopus, vel presbyter, vel reliqui clerici sunt conuincendi. C. II.

PRæsul [a] non damnabitur nisi cum † lxxij. testibus: nec præsul [a] summus à quoquam iudicabitur, quoniam scriptum est [Non est discipulus super magistrum.] Presbyter autem Cardinalis † nisi cum xliiij. † testibus non damnabitur: diaconus vero Cardinalis vrbis Romæ, nisi cũ xxvij. testibus † non condemnabitur. Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, ostiarius, non nisi septem testibus non condemnabitur. Testes [b] autem, & accusatores sine aliqua sint infamia.

In capitul. Hadriani c. 72. In côc. Magunt. 2. c. 12. cap. l. 1. c. 139. Pann. lib. 4. c. 91. Poly. l. 5. tit. 1. Deusdedit p. 3.

† al. in Matt. 10. c. Luc. 6. † abest ab or. † al. lxxiiij. † al. xxxvi. testibus.

a ¶ Nec præsul summus.] *Ex concilio Romano sub Siluestro, & ceteris locis indicatis (excepta Panormia) addita sunt hæc vsq; ad ver.* presbyter. *Ac mirandũ est de auctore glossæ, qui putauit Pontificem Maximum minore numero testium posse condemnari, quàm diaconum Cardinalem, atque ostiarium: cum tamen ipse Pontifex à generali saltem præsulis nomine minime esset excludendus.*

Item Leo quartus in epistola episcopis Britanniæ.

¶ Episcopi non nisi lxxij. testibus condemnandi sunt. C. III.

NVllam damnationem [c] episcoporum vmquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum [d] (qui fit per duodecim episcopos) aut certe probata sententia per lxxii. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint. ¶ Et prius ad sacra Christi quattuor Euangelia sacramenta præstent, quòd nihil falsum [e] depromant: sicut [a] nobis beatus Siluester tradidit, & Romana sancta videtur tenere ecclesia. ¶ Et, si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum definitiuam præsumat dare sententiam: sed omnino eum audiri decernimus.

Iuo p. 5. c. 116.

Zepherin' ep. 1

a ¶ Sicut nobis.] *Hinc vsque ad dictionem,* ecclesia *non leguntur in epistola Leonis manuscriptæ: habentur tamen apud Iuonem.*

Sed hoc vel speciali priuilegio de clericis Romanæ ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorumdam; qui cum non sint spectata vita, & scientia, in accusationem ministrorum Dei repente prosiliunt. Quorum vero vita adeo laudabilis est, vt omnibus imitanda appareat, de quorum assertione, nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum, vel triũ testium quilibet iure conuinci & damnari poterit.

QVÆSTIO VI.

SEquitur sexta quæstio, qua quæritur, quo remedio causa vitiata subleuetur: &, si remedium illud sit dandum ei, qui causa dilationis vocem appellationis exhibuerit. Causa vero vitiata remedio appellationis subleuari poterit.

Vnde Fabianus Papa ait ad Hilarium episcopum, epist. 3. cap. 3.

Et in decretis Siari tertij c. 3.

a Præsul.] idest Cardinalis episcopus. Sed numquid contra Papam duplicabuntur testes? non, immo duo sufficiunt. & in hoc est deterioris conditionis: quia ipse sine comparatione aliorum creatus est maior: & ideo sine spe veniæ condemnandus est vt diabolus. de pæ. dist. 2. principium.

Vide, quæ di cuntur in notatio. ad [hoc] supra.

b ¶ Testes.] extra de testi. personas. & cap. super eo.

N Vllam.] CASVS. Si episcopus Cardinalis de crimine accusatur, duodecim episcopi debent de causa cognoscere: nec potest conuinci nisi lxxij. testibus. In secunda parte dicitur qualiter testes iurare debent, & quid. In tertia parte dicit, quòd si appellauerit ad Papam, audiri debet: nec alius debet de causa cognoscere. Secunda pars incipit ibi, *Et prius*. Tertia pars ibi, *Et si inter*.

c ¶ Nullam damnationem.] episcoporum. Sed hoc non videtur posse stare: quia nullus potest iudicare clericos Romanæ ecclesiæ nisi solus Papa. Item quia episcopi episcopum deponere non possunt, vt 3 quæst. 6. quamuis. Respondeo quòd loquitur in eo casu quando Papa cõmittit alijs causam suorum clericorum, ne ipse suspectus habeatur, vel ne fauore pro eis, vel odio contra eos iudicaret. ff. de iurisdic. omnium iud. l. prætor.

Epi eẽm deponere non possunt.

c Nullam damnationem.] infra 3. quæstio. 6. accusatus. & cap. quamuis.

d ¶ Episcoporum.] 3. 5. q. 4. duodecim.

e ¶ Falsum.] Quinque capitula iurabunt testes: scilicet vt dicant veritatem, vt 3. quæst. 9. hortamur. & quòd testentur pro vtraque parte veritatem, vt 14. quæst. 5. non sane. quòd non admisceant falsitatem, vt hic. quòd nec amore, nec odio, nec proprio commodo testentur, vt extra de testi. quoties. Item quinto requiritur, quòd dicant quidquid de re ipsa nouerint, siue fuerint interrogati, siue non, vt extra de accu. cum dilectus [1], quod non credo, nisi hoc liqueat ex forma iuramenti, vt infra.

SED HOC. Modo dicit quare de tot testibus fuit statutum: propter scilicet priuilegium clericorum Romanæ ecclesiæ. & hæc solutio est vera. vel propter malitiam hæreticorum

Testes quinq. capitula iurare debent.

[1] De hoc &c not. extra de testi. fraternitatis. in glo. vlt. vbi addit Ho. aliud casum: scilicet quòd neuter prima nifesta bit dicta sua antequã sint publicata. ar. 4. q. 3. itẽ q falso. Arch.

S Equitur.] Hæc quæstio diuiditur in octo partes: in quarum prima probat per nouem auctoritates sanctorum patrum, quòd quandocumque quis grauatus fuerit, poterit appellare: & eius appellatio tenebit. Secunda ibi, *Cum ergo*. Tertia ibi, *Qui vero*. Quarta ibi, *Post datam*. Quinta ibi, *Non solent*. Sexta ibi, *Notandum*. Septima ibi, *Si vero*. Octaua ibi, *Diffinitiua*. Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, in qua quæritur quo remedio causa vitiata subleuetur: de quo non fecit in themate mentionem; & si remedium dandum sit ei qui causa dilationis appellat: de quo fecit in themate mentionem. Causa autem vitiata remedio appellationis subleuatur; & hoc probat per sequens cap.

Cod. Theod. l. 2. tit. de appellatio inter. le. 15. Ansl. l. 2. c. 13. & l. 3. c. 88. Lib. 7. ca. c. 333. Burc. l. 1. c. 148. Pann. l. 4. c. 12. Sixtus ibidem. Poly. l. 1. tit. 7. Ansl. l. 2. c. 12.

¶ Causæ vitiatæ remedium appellationis subueniat. C. I.

LIceat appellatori vitiatā causam remedio appellationis [a] subleuare.

[*Idem paulo ante.*]

¶ De eodem. PALEA. C. II.

APpellantem non debet afflictio vlla, aut detentionis iniuriare custodia.

Item Anacletus Papa, epist. 1. in fine.

¶ De eodem. C. III.

OMnis [b] oppressus libere [c] sacerdotum [d] (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur: sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem [e] sedem referantur. Et si illic facile discerni † non poterunt, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata congregatio [a], (quæ per singulos annos bis fieri solet, & debet) iuste, & Deo placite coram patriarcha [f], aut primate ecclesiastica [β] negotia, & coram patritio sæcularia [g] iudicentur negotia in commune [h] ‡.

[Margin: ‡ al. decernā. † al. communi.]

α ¶ Congregatio.] *In vulgatis sequebatur,* sub metropolitano: *quæ sublata sunt, quia in nullo manuscripto neque in originali habentur, & in sequentibus verbis exponitur, coram quibus sit habendum concilium.*

β ¶ ecclesiastica negotia.] *In epistola legitur,* primate ecclesiastico, & coram patritio sæcularia, &c.

Item Sixtus Papa epist. 2. omnibus rectoribus ecclesiæ scribit dicens.

¶ Quisquis pulsatus fuerit, Apostolicam sedem appellet. C. IIII.

Iuo p. 5. c. 3. Ansl. l. 2. c. 8.

SI quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam, & Apostolicam [i] sedem appellet, & ad eam, qua-

a L*iceat.* ¶ *Appellationis.*] Appellatio est prouocatio iniquæ sententiæ querelam continens. ff. de mino. pr. § effecti. ff. & in his q extra iudiciū aguntur, appellat, vt in electione, vt extra de appel. constitutus. Quis appellet, dicetur ī. ea. non solēt. & hoc in ciuili causa. In criminali autem quilibet etiā inuito reo appellat. ff. de app. non tione. nisi appellans suspectus sit, vel depopulator, vt infra ead. quoties. 2. In causa criminali reus custoditur: vel dabit fideiussorem, si est suspectus. C. de ap. eos. ver. super his. Iudicis officium est libellos dimissorios dare. infra ead. post appellationem. Iudex autem ad quem appellatur: si appellatur à sententia, secundum priores allegationes vel infirmabit, vel confirmabit sententiam, vt ifra ea. §. diffinitiua. in fi. potest tamen nouas allegationes audire. C. de appel. eos. § 1. ff. de app. lete quæsitum. in fi. extra de fide instru. cum Ioannes. Quando autem non est necesse appellare, habes infra ea. §. diffinitiua. Inhibetur autē appellatio, qa à principe nō appellatur. 9. q. 3. cuncta. nec à præfecto prætorio. C. de of. prætec. præto. l. 1. nec à senatu, vt ff. à quibus ap. nō licet. l. 1. nec ab arbitro. C. de arbi. l. 1. nec appellat officiatus. infra ea. §. diffinitiua. ver. nulli. Item propter sceleris magnitudinem non appellatur. C. quorum app. nō reci. l. 2. & extra de appel. cum sit Romana. Item in momentanea possessione, vt infra e. §. diffinitiua [3] ver. de possessione. secundum leges. sed per canones sic. extra de testi. significauerunt. & de testi. spol. cum ad sedē. Itē in re quæ non capit dilationem. ff. de app. re. l. vlt. & extra de rapt. in non tantum. & in causa liberali, vt ff. de libe. causa. l. 1. & 4.

[Margin: Appellatio multis casibus nō admittitur.]

[Margin: 3 Melius diceret. §. sunt et quorū. ver. de pos. vbi de hoc.]

[Margin: Appellās à delegato ad quē appellare debet.]

AD QVEM SIT APPELLANDVM. Appellatur autem à minori ad maiorem, & gradatim, vt ī. ea. anteriorum. C. de appel. præcipimus. excepto Papa, ad quem omnibus prætermissis appellatur, vt ī. ea. c. 3. 4. & 5. Et hoc verum est in iudicibus ordinarijs. In delegatis autem distinguitur, si ipsi alijs causam commiserint, si tota iurisdictio est delegata, appellatur ad primū delegantem. extra de offi. delega. super quæstionū. § porro. ff. quis & à quo appel. l. 1. sed si non tota causa est delegata, tunc appellatur ad delegantem secundum, vt C. qui pro sua iurisdic. l. 1. ff. quis & à quo appel. l. fi. & extra de offi. deleg. super quæstionum.

QVOMODO SIT APPELLANDVM. Iudice sedente pro tribunali potest viua voce appellari: sed extra iudiciū in libello tantum appellabitur [1], vt ī. ea. §. iudicibus. ver. litigatoribus. ff. de appel. a sententia. § vlti.

[Margin: 1 Dicas q̄ siue appellet̄ in iudicio siue extra: debet obseruari q̄d dicitur extra li. 6. de app. cordi. quę est Innoc. iiij. & hoc cū à iudice appellatur ad Papam: & hoc ibi intelligit. Ho.]

QVANDO APPELLANDVM SIT. Secundum leges appellatur tantum post diffinitiuam sententiam: nisi in casibus nota. ī. ead. non ita. extra de appel. super eo [2]. Secundū canones & ante litē cōtest. & post, vt extra de ap. cū sit Romana. ī. ea. nō ita. licet hoc sit correctū per constitutionem nouā, extra eo. vt debitus. vbi dicit̄ q̄ causa appellationis debet assignari. Item s̄m canones appellatur quoties superior iudex inuenitur, vt ī. ea. omnes. secundum leges bis tantum, vt infra ea. post secundam. Io. hoc pro certo teneas, quòd ante sententiam potest appellari quoties pars grauatur, & allegatur causa, vt extra eo. vt debitus. Sed post diffinitiuā sententiam tantum bis, vt dicunt leges præallegatæ: nec assignatur tunc causa: sed dicit, appello ab iniqua sententia. Sententia tamen in causa matrimonij non transit in rem iudicatā, vt extra de sent. & re iud. lator. & c. consanguinei. B.

INTRA QVOD TEMPVS SIT APPELLANDVM. Item appellatur vsque ad decem dies continuos, vt infra ead. anteriorum.

[Margin: Appellatiōi a tēpus pōt iudex moderari.]

INTRA QVOD TEMPVS DEBET APPELLATIO PROSEQVI. Appellanti dat̄ annus vel bienniū, vt infra ead. si quis appellat. Tamen iudex potest moderari tempus recissius. extra eo. cum sit Romana. & c. reprehensibilis. Item appellatione pendente nihil innouandum est, vt infra ead. §. appellatione. nisi ... litteris. Arg. contra extra de appel. qua fronte. in fi. Ibi appellatio non retardat sententiam, nisi ad tempus. Item à sententia maioris partis capituli, extra de his quæ fiunt à maio. parte cap. c. 1. Item contumax non appellat, vt 24. q. 3. de illicita. infra ea. §. sunt etiam quorum. C. de iud. properandum. §. sin autem. Item ab executore non appellatur. infra ea. §. diffinitiua. ver. ab executore.

OMnis.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si aliquis grauetur, a minori prælato ad sacerdotem, idest epm debet appellare: & si ibi propter aliquam difficultatem negotium non poterit terminari, metropolitanum appellet: & si ibi negotium non fuerit terminatum, vel grauabitur: ad concilium recurrat, in quo patriarcha vel primas præsidet, & in quo causæ maiores ecclesiasticæ tractari debent: & coram patritio sæculari iudice sæculares.

b ¶ *Omnis.*] Pone casum quòd appellatur a subdito episcopi [3] ad epm: deinde ad metropolitanū, deinde ad conciliū metropolitani.

[Margin: 3 Idest, à minori prælato: nō tamē officiali epi, quo casu & cōsuetudo contra hoc nō valet. extra li. 6. de cōsue. nō putamus. Ar.]

c ¶ *Libere.*] idest, siue ante sententiam, siue post.

d ¶ *Sacerdotum.*] Ergo a sæculari iudice ad Papam potest appellari: quod verum est vacante imperio, vt extra de foro compet. licet. alias non, vt extra de appel. si duobus.

e ¶ *Ad maiorem.*] ī. 17. dist. multis. §. 1.

f ¶ *Coram patriarcha.*] quæ vna dignitas est, vt 99. dist. prouinciæ.

g ¶ *Secularia.*] scilicet cum ambo sint laici: quia prælati nō debēt tractare sæcularia iudicia. 11. q. 1. te quidem. Vel dic quòd cū laicus iudex non vult facere iustitiā, tunc appellatur ad ecclesiasticum vt ipsum corrigat: & si noluerit facere iustitiam, potest ipsum excommunicare, vt 23. q. 5. administratores. Vel dic quòd cum iudex sæcularis suspectus est, potest adiri iudex ecclesiasticus [4], vt in auth vt diffe. iud. §. si vero. coll. 9. vel etiam si decesserit, vt ibi dicitur. Vel si habeatur querela contra ipsum, vt in ead. coll. §. vlt. sic extra de foro compe. ex transmissa. & extra eod. licet.

[Margin: Appellatur à iudice sæculari ad ecclesiasticum.]

[Margin: 4 Su. q. cū eo cognosceret: & hoc est q̄d hic dicit litera in fine. in eòe. secundū Io. de Fant.]

h ¶ *In commune.*] idest, publice.

SI quis vestrum.] CASVS. Ex his quinque c. colligitur q̄ appellari potest ad Papam omnibus medijs prætermissis. Dicitur ergo hic, quòd si aliquis aliqua aduersitate pulsatur, ad sedē Apostolicam quasi ad caput appellet.

i ¶ *Apostolicam.*] Ex hoc & seq. c. patet, q̄ ad Papam alijs prætermissis appellatur: sed in alijs locus est, vt infra ead. decreta. & q. 7. metro-

[Margin: Appellat̄ ad Papā omisso medio.]

ſi ad caput, ſuffugium habeat, ne ipſe innocens damnetur, aut eccleſia ſua detrimentum patiatur.

Item Grato [a], *epiſtola prima.*

a ¶ Grato.] *Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis (nam in vulgatis erat,* Item Gregorius) *quamquam in tomis conciliorum hęc epiſtola tribuatur Sixto ſecundo: illa vero, ex qua caput antecedens, Sixto primo.*

¶ In grauioribus cauſis pulſati Apoſtolicam ſedem appellent. C. V.

OMnes epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties [a] neceſſe fuerit, libere Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam, quaſi ad matrem confugiant.

Iulius Papa ep. 2. ad orientales c. 2. Burch. l. 1. c. 144. Iuo p. 5. c. 557. Pann. l. 4. c. 124. Anſ. l. 2. c. 12. Poly. l. 5. tit. 7.

Item Marcellus Papa, epiſt. 1. ad epiſcopos Antiochenæ prouinciæ.

¶ Ab omnibus appelletur ad Romanam eccleſiam. C. VI.

i AD Romanam eccleſiam omnes epiſcopi, qui voluerint [b], vel quibus neceſſe fuerit, quaſi ad caput ſuffugere, eamque appellare debent, vt inde accipiant tuitionem, atque [β] conſecrationem [c]. Quod omnibus minime conuenit denegare epiſcopis: ſed abſque vlla cuſtodia [d], aut excommunicatione [e], vel damnatione, vel expoliatione libere ire concedatur.

Anſ. l. 2. c. 7. Pan. l. 4. c. 125.

β ¶ Atque conſecrationem.] *In originali eſt,* vt inde accipiant tuitionem, & liberationem vnde acceperunt informationem, atque conſecrationem. *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

Item Victor ad Theophilum Alexandrinum, epiſt. 1. c. 3

Qui à proprio metropolitano ſe grauari putauerit, maiorem ſedem appellet. C. VII.

SI quis putauerit ſe à proprio metropolitano grauari, apud patriarcham, vel [f] primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis Apoſtolicæ eccleſiæ iudicetur ſedem.

Iulius ibi. c. 4. In cap. Hadriani c. 6. Poly. ibidem. Burc. l. 1. c. 144. Pann. l. 4. c. 126. Iuo p. 5. c. 257.

Item Zepherinus vrbis Romæ epiſcopus, epiſt. 1.

¶ Ad Romanam eccleſiam, quaſi ad matrem appelletur ab omnibus. C. VIII.

ij AD Romanam eccleſiam ab omnibus, maxime tamen ab oppreſſis appellandum eſt, & concurrendum quaſi ad matrem [g], vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à ſuis oppreſſionibus releuentur: quia non poteſt, nec debet mater obliuiſci filium ſuum.

Anſ. l. 2. c. 6.

Item Iulius Papa in decretis, ſiue in reſcripto ad orientales, c. 22.

metropolitanum. & 9. q. 3. conqueſtus. & 17. diſt. multis. & 18. diſ. de concilijs. Cum ergo hoc ſit priuilegium Papæ, ergo ad legatũ non appellatur omiſſo epõ, vt 11. q. 1. peruenit. Sed contra extra de off. lega. cũ non ignoretis. Sed dicas ꝙ ille non fuit tãtũ legat⁹, ſed metropolitanus. Et ſi ille legat⁹ nõ habuiſſet illud priuilegiũ, inutile fuiſſet officiũ legationis: ſed ille ꝙ ſimplex legat⁹ eſt, nõ habet illud priuilegiũ, niſi ei ſpecialiter ſit datũ. Io. Quidq̃d dicat Io. omnibus pretermiſsis curritur ad legatum, vt dicit illa decre. & quod facit legat⁹, Papa facere videtur. 94. diſt. c. 1. & ff. de admini. tut. ita autem. §. geſſiſſe. B.

OMnes.] CASVS. Dicitur hic quòd quoties epiſcopi criminaliter accuſantur, ad ſedem Apoſtolicã quaſi ad matrẽ recurrant, cum eſt neceſſe.

a ¶ Quoties.] Dum tamen nõ vltra ſecundã vicẽ: ne lites in infinitum extendantur. non enim licet tertio appellare ſuper eodẽ capitulo, vt ꝭ. ead. ſi quis in quacũque. ſic exponit hæc dictio, quoties. ff. de leg. 3. fideicõmiſſa. §. ſi qs decẽ. ff. de eden. veluti. in fi. ſimile quoties habes extra de ele. querelã. in parte deciſa. ſecundum H. exponitur quoties ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt. Alij dicunt quòd licet etiã ter appellare ſecundum canones, vt ꝭ. 31. q. 2. Lotharius. & ea. omnis. ſed M. dicit quòd licet a grauamine quandocũq; appellare: ſed bis poſt ſententiam tantũ: & exponit, quoties, id eſt, in omni grauamine: ſed non niſi bis a ſentẽtia, vt ꝭ. ea. ſi quis in quacumq; & extra de app. directe. G. dicit quòd in illo capitulo, omnis. tertio fuit relatum: & hoc non fuit per appellationem, ſed per conſultationem, vt ſ. diſt. 18. c. 1. & extra eo. ſua nobis.

Appellare ter quo non licet

AD Romanam eccleſiam.] CASVS. Dicitur quòd omnes epiſcopi qui volunt, vel quibus neceſſe eſt, libere ſedem Apoſtolicam appellant abſque excommunicatione vel impedimento aliquo damnationis, vel ſpoliationis, vel cuſtodiæ.

b ¶ Qui voluerint.] Ergo fruſtratoria admittitur, vt extra eod. conſuluit. ergo audiendus eſt qui cauſa dilationis appellat, vt extra de ap. cum ſit Romana. & c. perſonas. ſed contra, ius eũ punit, vt C. de ap. à proconſulibus. & C. quorũ ap. non reci. ab executore. in fi. vbi in 50. libris auri ponitur fruſtratorie appellans. ergo ius non debet eã admittere, vt 23. q. 4. qui peccat. immo non debet per eã negotium impedire. extra eod. paſtoralis. Reſpon. dubia fruſtratoria eſt admittenda: ſicut occultus peccator ad Euchariſtiã. de conſ. diſ. 2. nõ prohibeat. Hodie autẽ ipſo iure eſt inhibita appellatio ante ſententiam, niſi tam euidẽs cauſa proponatur, quæ ſi probata eſſet, debeat appellatio legitima reputari, vt extra eo. vt debitus. Sed cũ hodie ipſo iure ſit inhibita appellatio, quid prodeſt ſcribere remota appellatione? Reſpond. ſi appellatio remouetur in litteris, tunc intelligitur remota etiam poſt ſententiam. Alias etiam rationes aſſignaui ſuper illa conſtitutione, vt debitus. ſed ſi non apponitur in litteris, tantum ante ſententiam eſt remota. Io. Ego credo ꝙ nihil prodeſt remotio appellationis niſi ad remouendã fruſtratoriam appellationem, vt dicit decre. expreſſe extra de ap. ex parte B. Hoc ſcias ꝙ niſi iudici euidenter pateat appellationem te

¹ Su. & ſi ere mouetur qđ de iure cõi eſt re motũ. Sed cõtra hoc eſt C. de Theſa. l. 1. & ff. ad municip. l. 1. & ideo plus placet qđ dixit ſ. In. d'F3. nã ſi hęc clauſula nihil operaret. quare dec. extra eo. inquiſitioni. fundat ſuper e. ideo his eie ctis, dic vt ple. no. Ho. l ſũ. e. ti. §. quomodo decr. vt d' bitus. ver. abſ q; rationabili, &c. Arch.

nere: numquã deferat ei. vnde ſi non credit tenere appellationem, non deferat ipſi: licet ſuperior poſsit retractare quod factũ eſt, vt extra eo. paſtoralis. Sed pone ꝙ iudex dubitat de appellatione: aut defert tali appellationi, aut non. ſi defert, mentitur ergo cõſtitutio & decretalis. Nã cõſtitutio dicit, ꝙ niſi talis cauſa ſit propoſita, quæ ſi foret ꝓbata, legitima eſſet appellatio, non eſt deferendũ appellationi. Itẽ decre. paſtoralis. dicit, ꝙ in ſolis illis caſibus deferendum eſt appellationi, vbi à iure indulgetur expreſſe, ꝙ poſsit appellari. Si dubitatur de appellatione: ergo nõ debet cognoſcere de cauſa, cũ dubitet an ſit iudex. argu. 11. q. 3. graue. Ad hoc dico, ꝙ ſi iudex dubitat de cauſa appellationis, ſũmatim poteſt inquirere de cauſa: vel ſeorſum extra formã iudicij inquirẽdo de cauſa. Et ſi videtur cauſa ꝓbabilis; & præterea talis quòd ea probata legitima iudicaretur, defert ei: vnde non ſufficit appellanti ꝓponere talẽ cauſam, quæ ſi probata eſſet, debeat appellatio legitima iudicari: ſed etiam requiritur, ꝙ ſit probabilis, & quòd iudici iuſta videatur.

c ¶ Conſecrationem.] ſi metropolitanus diſtulerit. 8. q. 3. Artaldus.

d ¶ Cuſtodia.] Qui appellat, nec cogitur dare cautionem de proſequenda appellatione, nec cuſtodiri debet: niſi ſit cauſa criminalis, & ſuſpectus ſit, vt C. de appel. eos. §. ſuper his.

e ¶ Excommunicatione.] pro alijs tamen bene poteſt excommunicari, vt extra de appel. ad hoc. & c. propoſuit.

SI quis putauerit.] CASVS. Si grauatur aliquis à metropolitano ſuo, patriarcham appellet, deinde ad ſedem Apoſtolicã recurrat.

f ¶ Vel primatem.] vel pro id eſt.

AD Romanam eccleſiam.] CASVS iſtius capituli & ſequentis facilis eſt & planus: quia per ſuperiora patet: & littera plana eſt.

g ¶ Matrem.] Nec præſumitur eſſe mater, niſi diligat filium, vt extra de præſumpt. afferte.

Ii 2 In-

a ¶ Placuit.] ¶ Maior.] ff. de ap. l. 1. §. si quis infra ead. anteriorum.

Ideo huic sanctæ sedi.] C a s u s. Quærebatur quare priuilegia sedi Apostolicæ sint concessa: concilia cōgregare, & damnatos episcopos restituere: & de summis negotijs cognoscere. Et respondet, vt omnes oppressi & iniuste damnati auxilium habeant, & quod iniuste non damnentur aliqui sine vltione.

b ¶ Concilijs.] Ergo patet quòd legatus non potest facere concilium, vt dixi s. dist. 3. §. porro. & dist. 17. regula. & c. huic soli sedi.

c ¶ Ac restitutionibus.] Arg. hic quòd solus Papa potest restituere clericum depositum. de pæni. dist. 6. qui vult. in fin. & ff. de quæst. l. 1. in fin. & de pœn. l. diui. Argu. contra 11. quæst. 3. episcopus in synodo. & 46. dist. clericus maledicus. Ad hoc dicas, quòd si est solenniter degradatus, solus Papa potest eum restituere. secus si est verbo solo depositus.

Papa solus an clericum depositum restituat.

¶ CVM ERGO ZEPHERINVS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua quæritur an sit licitum frustratoriè appellare. & vera est solutio quòd non: & quæ dicit, superficialiter dicit: & ad hoc probandum inducit viij. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

De hoc no. 90 di. consuetudinem. ibi vide as.

C a s u s. Quia dictum est supra per Zepherinum quòd appellare possent maxime oppressi, in c. ad Romanam. & per Marcellum dictum est supra in c. ad Romanam. quòd qui volunt appellare possunt: infert Gratianus quod siue quis grauatur, siue non in accusatione, appellare potest. Quidam tamen dicunt appellandum esse frustratorie: & distinguunt ita dicentes, quod dictum est supra in c. ad Romanam. Vt volentes, &c. refertur ad eos qui volunt recipere consecrationem à sede apostolica. & si ab aliquo impediantur, appellabunt. Necessitatem patientes, refertur ad oppressos, & iniuste per sententiam condemnatos, vt isti defendantur & illi accipiant consecrationem. Eodem modo intelligitur illud Zepherini. Sed certe dicit Gratianus, quòd secundum primam interpretationem, idest, opinionem, quæ est in prin. §. quæ dicit, quod siue quis grauetur, siue non, appellare licet: oppressi intelliguntur aliqua iniuria affecti. Sed secundum secundam, qua dictum est, vt volentes ad consecrationem, necessitatem patientes ad tuitionem referatur, oppressi intelliguntur per sententiā iniuste damnati. & secundū hanc vltimam opinionē nō licet frustratorie appellare.

d ¶ Cum ergo.] magister magis approbat opinionem, quæ dicit, quòd frustratoria admittitur. & probat hoc seq. 4. c. & suspenditur constructio vsque ad illum §. patet ergo. vnde in titulo cuiuslibet c. ponitur hæc dictio, cum.

¶ Quoties aliquis appellauerit, audientia sibi non denegetur. C. I X.

In epi. Lucij 1. & in cōc. Cart. 3. c. 10. In capitul. Hadriani. Ans. l. 3. c. 28. Iuo p. 6. c. 326. ex Lucio.

Placuit, vt à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios Iudices ecclesiasticos (vbi est auctoritas maior a) fuerit prouocatum; audientia non negetur.

Item cap. 30.

¶ Iniuste damnati, restitutionem, & oppressi auxilium à Romana ecclesia debent habere. C. X.

Ideo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis concilijs b, & iudicijs, ac restitutionibus c episcoporum, quàm & de summis ecclesiarum negotijs; vt ab ea omnes oppressi auxilium, & iniuste damnati restitutionem sumant: Et talia ab improbis ne præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque damnatione.

a *Cum ergo* d *Zepherinus dicat ab omnibus esse appellandum, maxime tamen ab oppressis, & Marcellus scribat [Omnes episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, appellare debent;] patet, quod accusato (siue grauetur, siue non) vox appellationis non est deneganda. Quidam tamen ita distinguunt, vt [volentes] ad consecrandos, [necessitatem patientes] ad oppressos referant, vt sit sensus; omnes, qui voluerint à Romana ecclesia consecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare; quibuscumque in suis oppressionibus necesse fuerit ad eam suffugere, similiter vocem appellationis exhibeant, vt isti tuitionem, & illi consecrationem ab ea accipiant. Similiter, & illud Zepherini distinguitur [Ab omnibus est appellandum ad Romanam ecclesiam;] intelligendum est, qui ab ea consecrationem voluerint accipere, vel qui à prælatis suis aliquam iniuriam passi fuerint, maxime tamen ab oppressis. Secundum primam interpretationem, oppressi intelliguntur aliqua iniuria affecti: iuxta secundam vero, oppressi dicuntur à iudice iniuste condemnati. Secundum hanc distinctionem, qui in aliquibus negotijs non ad releuandum, sed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.*

Sed cum Gregorius scribat omnibus per diuersas prouincias,

¶ De causa appellationis cognoscere non licet, nisi ei, ad quem appellatur. C. X I.

Poly. l. 1. tit. 7. Iuo p. 5. c. 349. Ansel. l. 2. c. 19.

Decreto nostro vestram rogantes charitatem mandamus, vt si aliquis (quod non optamus) suorum æmulorum e, Aldricum Cœnomanensis ecclesiæ episcopum accusare damnabiliter attentauerit; vt honoretur beati Petri apostolorum principis memoria, ecclesiæque Romanæ, cui præsedit, priuilegium, nostri nominis auctoritas; liceat illi post auditionem f primatum diœceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostra auctoritate aut ante nos, aut ante legatum fuerit & appellauerit, audiatur: & causa coram summo Pontifice vel eius legato terminetur; interim autem contra eum nihil iudicetur: & qui contra hoc fecerit, punietur: quia alij vocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

Decreto.] C a s u s. Aldricus Cœnomanensis episcopus timebat accusari coram suo primate, vel metropolitano: & timebat ne audiretur appellans si ad sedē Apostolicam appellaret. vnde Grego præcepit, quòd si Aldricus accusatus fuerit & appellauerit, audiatur: & causa coram summo Pontifice vel eius legato terminetur; interim autem contra eum nihil iudicetur: & qui contra hoc fecerit, punietur: quia alij vocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

e ¶ Æmulorum.] Si æmuli erant, quomodo admittebantur ad accusationem: cum de iure hoc sit prohibitum, vt infra ead. q. 7. si qui sunt. & 3. quæst. 5. cap. 2. 3. & 4? Respon. omnes accusatores vulgo dicuntur æmuli. præsumitur enim quòd semper inuidiæ causa fiat accusatio. Vnde canon vocat accusationem illaudabilem intentionem, vt j. ead. q. 7. si quis episcopus. nam non solum videtur esse discordia inter accusatorem & accusatum: sed etiam inter domesticos & amicos accusatoris & accusati, vt ff. de leg. sciendum. §. 2. Accusatio præsumitur semper inuidiæ causa fieri.

f ¶ Auditionem.] Videtur hic quòd non licet appellari ad Apostolicum omisso metropolitano, vt j. q. 7. metropolitanum. & s. ea. §. quia

quis putauerit.& ff.de appel.Imperatores. Sed non tenet hoc in foro ecclesiastico. 3.ca.si quis.Sed subaudi,maxime.
a ¶ *Legatos.*] Ad hoc destinatos. Vel dic quòd in legato Papæ speciale est secundum quosdam vt de crimine possit diffinire, vt 26 q.1.frater.aliàs secus, vt ff.de off. proconsul. l. solent. & ff. de eo cui manda.est iurisdict.l.1. immo nec dico legatum Papæ hoc posse facere sine mandato speciali, vt extra de offi leg.quòd translationem.
b ¶ *Actiones.*] Notandum actiones esse proponendas. 11.quæst.1. experientiæ. & extra de mutuis pet. cap. 1. extra de iud. examinata. Argumentum,cōtra, extra eod. tit. dilecti. Ioan. Sol. secundum ius canonicum nō tenetur aliquis proponere actionem, vt extra de iud. dilecti. Sed si proponatur incæpta, cadit à causa proponens, vt extra eod. titul. examinata. B.
c ¶ *Submotus.*] Ecce pœna illius qui non defert appellationi: sed secundum leges punitur in 30. pondo auri. C.de appel. quoniam.

Actio necessariò canones non est de necessitate proponenda.

De hoc leg. & not. 2 dist. quin iure, ibi videas.

damnatus appellans est suspectus: nec potest dare fideiussorem, vt C de appel eos.
g ¶ *Honore.*] Vt sicut de facto fuerat depositus: sic de facto restituatur, vt de appella. ad hæc sicut. & cap. ad præsentiam. 3. ead q. 1 primates.

scilicet Rhotadus episcopus.

a ¶ Qui

gatos nostro† ex latere missos iuxta patrum decreta suas exercere, atque diffinire actiones^b: nullusque illum ante hæc iudicet, aut iudicare præsumat. Sed si quid (quod absit) graue, intolerandumque ei obiectum fuerit, nostra erit expectanda censura, vt nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ ecclesiæ Romanæ confugit, & eius implorat auxilium, decernatur; quàm ab eiusdem ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices suas ita alijs impertiuit ecclesiis, vt in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *& infra.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam secus præsumptum fuerit; ab officio cleri submotus^c, auctoritatis † Apostolicæ reus ab omnibus iudicetur: ne lupi, qui sub specie ouium subintrauerunt, bestiali feritate quosque audeant lacerare: & quod sibi fieri nolunt, alijs inferre præsumant.

† al. nostros

† al. iniuriarum reus

a ¶ Vt honoretur.] *Hinc vsque ad ver.* auctoritas. *addita sunt ex ipsa epistola, quæ extat in bibliotheca Dominicana, & videtur esse Gregorij quarti, ex qua etiam sumptum est caput,* Nulli fas. *distinct.* 19. *& apud Iuonem vtrumque caput simul habetur. Istius autem Aldrici (vt ex catalogo episcoporum ecclesiæ Cenomanensis colligitur) mentio est in concilio apud Sanctum Medardum, quod paulò post Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defensio ipsi à Gregorio præstita profuit.*

Item cum Vigilius Papa in epistola ad Eutherium, cap.vlt.dicat.

¶ Iudicia appellantium ab eis sunt audienda, ad quos appellatur. C. XII.

QVi se scit^d alijs esse præpositum, non moleste ferat aliquem esse sibi prælatum. Ipsa namque ecclesia, quæ prima est, ita reliquis ecclesiis vices suas credidit largiendas, vt in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde omnium appellantium Apostolicam sedem episcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia causarum eidem sanctæ sedi reseruata esse liquet; præsertim cum in his omnibus eius semper sit expectandum consultum: cuius tramiti si quis obuiare tentauerit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eamdem sanctam sedem nouerit redditurū.

Ans.l.2.c.10. Poly.l.1.tit.14.

¶ *Restitutum est caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antea vero tribuebatur Iulio, in cuius etiam epistola prima habetur prior pars huius capitis vsque ad ver.* ipsa namque. *(quemadmodum & apud Leonem epist. 84 quod refertur 5.dist.23.c.quamquam.& in c.sequenti, qui sunt) & etiam sententia cæterarum partium.*

QVi se scit.] C a s v s. Minores prælati obedire debent suo maiori: nec moleste hoc ferre. vnde quilibet potest recipere appellationem ad sedem Apostolicam factam: cum appellationes episcoporum & magna negotia ei reseruentur: & qui contra hoc fecerit, deponatur.
d ¶ *Qui se scit, &c.*] 3. quæst. 6. quamuis. & c.
A D D I T I O. Et cap. multum. & c. dudum. Lau.

Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemensem archiepiscopum inuehatur, qui Rhotādum episcopum appellantem Apostolicā sedem damnare ausus est, ita dicens.

† al. Rothaldum
In appendice bibliothecæ sanctorū patrum.

¶ De Rhemensi archiepiscopo, qui appellantem Romanam sedem iudicare est ausus. C. XIII.

ARguta sapientia tua, vtinam in bono accepta, fomitem iudicij, & materiā depositionis aduersus Rhotandum assumpsit, & ab itinere Apostolicæ sedis remouit†, & continuatim^e Apostolicam sedem appellantem damnauit, & carcerali^f custodiæ mancipauit. *& infra.* ¶ Priuilegia tamen Apostolicæ sedis vos obliuioni tradere nullatenus debuistis; quibus venerandi canones iudicia totius ecclesiæ ad hanc deferri iubent. *& infra.* ¶ Hæc quippe nos in Rhotando idcirco noueritis operatos, vt priuilegia sedis Apostolicæ, quæ male à vobis violata videbantur, & a nobis tot impensis laboribus, vestra resistente contumacia, recuperari non poterant; auctoritate Apostolica, & cana patrum deliberatione pristino tandem genio, & proprio decorarentur honore^g.

Ans.l.2.c.67.

† al. reuocauit] orig.

Ans.l.2.c.85.

g ¶ Cana.] *Cum antea legeretur,* canonica, *emendatum sic est ex epistola ipsa, quæ habetur manuscripta & nuper est impressa in appendice bibliotheca: & in libro Ennodij pro Symmacho legitur,* cana miracula, *&* canum genium. *iuxta illud Virgilij.*
Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus, Iura dabant.

ARguta.] C a s v s. Archiepiscopus Rhemēs. Rhotādū ad sedem Apostolicam appellantem de facto deposuit, & incarcerauit. Dominus Papa hoc audito eum restituit: quo restituto, scribit illi archiepiscopo, & inuehitur contra eum, dicens quòd ideo eum restituit, scilicet episcopum, ne priuilegia sedis Apostolicæ violentur. Casus sequentis capituli facilis est: & per te ponere potes.
e ¶ *Continuatim.*] idest, iterum & iterum.
f ¶ *Et carcerali.*] Quod potest fieri in causa criminali, si con-

Item Leo Papa ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, epist. al.84.

¶ Quisque

QVi ſcit.] Ita facit hoc capitulũ ad propoſitum, quia ſicut epiſcopus vel alius prælatus eccleſiæ vult deferri appellationibus ad ipſum factis; ſic & ipſe tenet deferre appellationibus factis ad ſedem Apoſtolicam. & eſt ſimile bonum C. de of. p̃fec. vrb. l. 1. vbi dicitur, quòd eſt ſocietas muneris, quòd magiſtratus gradum ſuperioris agnoſcat.

b Exigit.] ſimile 32. q. 6. c. 1. & 2. & 74. diſt. quorumdam. & diſt. 9. neque. in ſi. ff. de adul. ſi vxor. §. iudex. Io.

PATEAT. CASVS. Ab illo cap. decreto. eſt ſuſpenſiua cõſtructio vſque ad hunc §. Ex ſupradictis ergo infert, quòd appellari poteſt etiam fruſtratorie; ſi tamen fruſtratorie appellauerit a iudice appellationis, punietur. Poſtea dicit quod apppellari poteſt, quoties grauamen infertur. & ad hoc inducit capitula ſequen.

c Condemnabitur.] ſi appellatio alicuius fuerit pronunciata fruſtratoria, tunc ſi prior iudex a quo eſt appellatum, non admittit appellationem in criminali negotio, lite perdita notatus abſcedat. C. de appellat. a proconſulibus. ſed ſi prior iudex admiſit appellationem, pro arbitrio iudicis punitur, vt C. eo. l. eos. §. ne temere. Sed ſi in ciuili negotio per calumniam appellat, punitur in quinquaginta libris argenti. C. quorum appel. non reci. ab executore. l. ſi. Si ſine calumnia, non punitur niſi in expenſis. extra de appel. ſæpe. extra de eo qui mittitur in poſ. cauſa rei ſeru. cum veniſſent. Item remittitur ad eum a quo appellauit. extra eod. cum in eccleſia. Dicunt tamen quidam, quòd niſi euidens ſit aliquem calumnioſe appellaſſe, non debet puniri in expenſis. Arg. optimum. ff. de leg. 2. qui ſoldum. §. etiam. alioquin quilibet metu expenſarum relinqueret ius ſuum indefenſum, vt ff. de petitio. hære. l. ſed. tunc autem præſumitur nõ fieri calumnioſe, cum iuratum eſt de calumnia, vt 2. q. 7 ſancimus. ſed hoc non credo, immo ſemper in cauſa appellationis condemno victum, vt j. ca omnino. & in conſtitu: io. noua Inno. de app. vt debitus. & ff. de appellat. negotiorum. in princi. & j. eadem q. 2. in primis. Ioan.

Appellans p calumniam ad quid puniat.

Hãc ſententiã ſequitur Go qđ dic ve plene noc. p Bal. Inno & Ho extra de do. & contu. in ſi. Arch.

¶ Quiſque eam obedientiam maioribus exhibeat, quam ab inferioribus deſiderat. C. XIIII.

QVi ſcit [a] ſe quibuſdam eſſe præpoſitum, non moleſte ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit [b], etiam ipſe dependat: & ſicut non vult grauis oneris ſarcinam ferre, ita non audeat alij importabile pondus imponere. Diſcipuli enim ſumus humilis, & mitis magiſtri dicentis [Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.] — Matt. xi.

Patet ergo, quòd nulli appellanti ſunt induciæ denegandæ. Ceterum, ſi cauſa fruſtratoriæ dilationis appellauerit, à iudice, ad quem prouocatum fuerit, condemnabitur [c]. *Tempus vero appellationis eſt ante datam, vel poſt datam ſententiam. Quoties enim quis ſe grauari ſenſerit, libere poteſt appellare.*

Et Victor epi. 1. & Iuli⁹ epi. a. c. ſi q̃s putauerit. 1. 2. c. 7.

Vnde Sixtus Papa II. epiſt. 1. ad Gratum epiſcopum ait.

¶ Qui grauatur a proprio metropolitano, primatem, aut vniuerſalis eccleſiæ ſedem appellet. C. XV.

Polyc. l. 1. tit. 6. Anſ. l. 2. c. 9. & 11. Pann. l. 4. c. 136.

SI quis putauerit ſe a proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis Apoſtolicæ eccleſiæ Papam iudicetur.

Item Felix ſecundus ad epiſcopos in Alexandrina ſynodo congregatos, cap. 19.

¶ Romanam ſedem appellet, qui iudicem ſuſpectum habet. C. XVI.

Anſ. l. 2. c. 60.

QVoties epiſcopi ſe a ſuis comprouincialibus, vel a metropolitano putauerint [d] prægrauari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent [e] ſedem, ad quam eos abſque vlla detentione, aut ſuarum rerum ablatione libere liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellauerint eccleſiam, aut ab ea ſe audiri [f] popoſcerint, nullus eos aut excommunicare [g], aut eorum ſedes ſurripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antequàm eorum cauſa Romani Pontificis, auctoritate finiatur. Quòd ſi aliter a quoquàm præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit.

Item Iulius Papa in reſcripto ad epiſcopos orientales, c. 30.

¶ De eodem. PALEA. C. XVII.

E. ead. c. ideo.

IDeo huic ſanctæ ſedi præfata priuilegia ſpecialiter conceſſa ſunt, vt ab ea omnes auxilium oppreſſi, & iniuſte damnati reſtitutionem ſumant.

¶ *Eſt ſumma quadam capitis recitati ſupra ead. c. ideo. & habetur in vetuſtis exemplaribus, in quibus Palea eſſe non ſolent.*

Oppreſſi, & ſe prægrauari putãtes intelliguntur ante datam ſententiam: iniuſte damnati, poſt datam ſententiam.

QVoties.] Si epiſcopus grauatur a ſynodo, vel metropolitano, vel eos ſuſpectos habuit, ſedem Apoſtolicam appellet, & non excommunicetur, nec res auferantur, vel vis fiat ei donec negotium per ſedem Apoſtolicam terminetur. Caſus ſequentis capituli per ſe patet.

d Putauerint.] licet non grauentur, & ſufficit quòd putent hoc, & ſufficit probare probabilem cauſam appellandi. extra de ap. bonæ. in ſi. & ff. eo. appellanti. niſi ſit remota appellatio: tunc enim requiritur quòd ſit probabilis, & quòd ſit talis, quæ probata legitima ſit appellatio, vt extra eo. vt debitus. Ioã. Ego credo indiſtincte quod hodie debet eſſe cauſa p̃babilis & legitima, vt extra eod. vt debitus. quod intelligo ante ſententiam. B.

e Appellent.] Nota quòd poteſt a iudice ſuſpecto recedi per appellationem [a], vel etiã per recuſationem, vt hic, & extra eo. poſtremo. & j. cap. prox. & extra vt lit. non conteſt. accedens 1. & quid quid ſit poſt recuſationem, æque caſſatur ſicut fieret poſt appellationem, vt extra de eo qui mit. in poſ. cum ſicut. in ſi. Refert tamen cum dicitur, recuſo iudicem vt ſuſpectum, quo caſu loquitur decre. extra de ap. ſecundo requiris. Vel ſi ſic dicatur, habeo iudicem ſuſpectum. quo caſu non cogitur coram arbitro probare cauſam ſuſpicionis: quia poteſt iudicem declinare per appellationem, vt dictum eſt.

Iudex ſuſpectus dupliciter defenſatur.

[a] Dicit Inno. Nos concedimus. q̃ à iudice delegato vel ordinario poſſis appellari ex ea cauſa quia ſuſpectus eſt, cum tunc habeas certum mediũ recuſat. onis 3. q. 5. q̃a ſuſpecti. Archid.

f Audiri.] Nota nihil intereſſe vtrum dicat, quis, quòd velit cauſam ſuam audiri a Papa, vel expreſſe ad ipſum appellauerit, ſicut nec refert an appellet quis facto, vel verbo. extra eo. cap. dilecti. in parte deciſa.

g Excommunicare.] poteſt tamen de facto ad cautelam petere abſolutionem, vt extra eo. ad præſentiam. ſi vero appellatio non tenet, tunc poteſt talis excommunicari poſt appellationem: arg. extra eod. quæſtionem. Ioan.

OPPRESSI. CASVS. Oppreſſi dicuntur prægrauati ante ſententiam, iniuſte damnati poſt ſententiam. Et ad hoc inducit ſeq. cap.

Appellare an se sententiā vtrum liceat.

N *On ita.*] C A S V S. Aliud est in negotijs sęcularibus q̄ in ecclesiasticis, quia in sęcularibus non appellatur ante sententiam: in ecclesiasticis vero quandocumque grauatur, potest appellari. a *Non ita.*] ſm leges ante diffinitiuam sententiam nō appellatur, vt C. de iud. aperuissimi. & ℑ. ea. non solent. cū clericus ante diffinitiuam sententiam appellat, vt C. de episc. aud. l. 2. & cum actorū vel pnuntiationis editio negaf. C. vt lite pēd. l. 2. & cū ab iniuria appellaf, vt de mino. an p tor. §. permittitur. Idē dico vbi appellaf, a grauamine manifesto, vt C. de ap. si quis prouocationem. Item vbicūque iudex aliquid facit ɔ legem negando dilationem, vel qd simile, vt. ℑ. ea. non solent. Hodie autem ſm ius canonicū nō appellaf ante sententiam, nisi euidēs fuerit causa grauaminis, vt in consti. Inno. vi debitus. & sic vr idē iuris ſm leges, & etiam ſm canones, quod falsum est, vt dicunt doctores legum. & ℑ. ea. non solent.

b *Non licet.*] Alia est ratio negotiorū ecclesiasticorum, alia sęcularium, vt ℑ. de consec. dist. 3. celebritatem. 10. dist. leges. 33. q. 2. admonere. arg. ℑ. 11. q. 1. quicūque litem. sed hoc non tenet, vt extra de fo. cōpe. proposuisti. Quidā tñ dicunt, q vbicumqs tam ſm leges q̄ secundum canones potest fieri appellatio a manifesto grauamine. Alij dicunt q ante sententiā ſm leges non appellaf, nisi in casibus in iure expressis.

contumaces sunt puniendi secundum maius & minus: tamen grauatus semper poterit appellare: & hoc probat per tres auctoritates sanctorum patrum. Io. de. Fant.

C A S V S. Dicitur hic qualiter puniri debet contumax, & ad hoc inducit sequens cap.

Quis-

Vnde Eutychianus vrbis Romanæ episcopus scribit episcopis per Siciliam, epistola 2. c. 1.

¶Ante exitum causæ per appellationem recedere licet. C. XVIII.

Ansl. 3. c. 73. Polyc. l. 5. tit. 2. Iuo. p. 6. c. 316. Pann. l. 4. c. 100.

NOn ita[a] in ecclesiasticis agendum est negotijs, sicut in sęcularibus. Nam in sęcularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet[b] ei ante peractam causam recedere. In ecclesiasticis vero, dicta causa[c], recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægrauari viderit.

2 *Qui vero ex contumacia iudicibus obtemperare noluerit, communione priuetur.*

Vnde in concilio Milenitano, c. 24.

¶Excommunicetur, qui iudicibus suis obtemperare non vult. C. XIX.

QVisquis[d] probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum[e], det litteras, vt nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet.

Pann. l. 4. c. 132.

Item, quòd post datam sententiam appellari possit, Fabianus Papa testatur dicens Hilario episcopo, epist. 3. c. 2.

Cod. Theo. l. 11. tit. 30. in inter pr. l. 20. Ansl. l. 2. c. 11. Burc. l. 1. c. 148. Iuo p. 5. c. 261. Pan. l. 4. c. 122.

¶Non denegetur appellatio ei, quem in supplicium sententia destinauit. C. XX.

LIceat etiam in criminalibus[f] causis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio† sententia destinarit.

† *in supplicium*

Quod paulo ante idem affirmat eodem cap.

¶Ante datam sententiam licet alicui appellare. C. XXI.

SI quis iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat.

Iuo p. 5. c. 248. Ansl. ibidem. Burch. ibidem. Pan. l. 4. c. 120.

4 *Post datam vero sententiam, qui appellare voluerit, intra quinque dies*[g] *appellet, & intra eosdem, à quo prouocauit, litteras dimissorias accipiat.*

c *Dicta causa.*] id est, assignata causa appellationis, sed nō oportet ibi pbari, sed corā iudice ad quē appellet, vt C. de ap. eo. & ℑ. ea. q. in fi. nisi in casu. C. de preci. Imper. offe. authen. quæ supplicatio. & extra de his quæ fi. a maio. parte c. cū in cunctis. nec prius est audiendus appellans a iudice ad quē appellauit, quām constet ipsum appellasse ab aliquo grauamine. Aliter enī remittendus est ad eū, a quo appellauit, vt extra de appel. cū in ecclesia. Videtur ergo q quilibet tenef assignare causam appellādi, vt hic, & extra de appel. cōstitutus 2. & fi. ne ap. appellān. sicut in suspecto iudice causa est assignanda, licet alias pbanda sit. sed q nō sit assignanda, pbaf: q a frustratoria appellatio ſm hęc iura est admittenda. Item nō vr esse necessariū q allegef causa, q a pōt ab ea recedi. ff. eo. scio quæsitū. in fi. extra eo. tit. constitutus. Item quòd non sit necesse causam assignare, pbaf extra vt lit. non cōtest. accedēs 2. Et dicit lex, q cū corā iudice appellaf, sufficit dicere, appello, vt ff. de app. scio. Dicas ergo, q semp appellans tenef assignare causā, vt extra eo. vt debit[9]. tñ si causam nō assignat, & postea ℑ iudicem appellationis pbat iustā fuisse causam appellādi, bene cassabif qđ factum est, vt extra vt lit. nō contest. accedens 2. Et ita prior iudex bñ facit non deferēdo appellationi, cū causa appellationis non sit expressa. Secundus similiter bñ cassat qđ factum est, cū iusta causa subfuerit appellanda. Alij exponūt dictā cām. i. lit. non contest. quia ante litē contestatā nō est appellandū, vt extra de ap. reprehensibilis. nisi fiat apertum grauamen, vt extra eo. consuluit 1. & c. cum sit Romana. Io. Hodie ante sententiam qui vult iudicem recusare, semper proponat causam, vt extra eo. vt debitus. & offerre debet proponens se velle eā pbare corā arbitris si iudex petit, alioquin eius appellatio non valet, vt extra de ap. interposita. Si vero non recuset iudicē, sed aliam causam pponat, allegef talem, qua pbata sit legitima. & eā coram iudice offerat se probaturum si iudex petit. B.

Appellatiōis causa visū sit assignanda.

† Hoc meliꝰ habef eo. ti. cū speciali. v. bi Inn. not. q sufficit et q recusat, eius recusationis legitimā pponere. Arc.

Q V I V E R O. Hæc est tertia pars quæstio. in qua dicitur, q contumaces sunt puniendi secundum maius & minus: [...]

QVisquis.] C A S V S. Si aliquis pcepto vel sententiæ iudicis parere nō vult, significet hoc superiori, & ille excōicabit eū, & faciet euitari donec pareatur sententiæ vel præcepto.

d *Quisquis.*] Istud c. intelligunt qdā de delegatis iudicibus, quorum sententiam eps loci tenef mandare executioni, vt extra de of. deleg. significasti. Alij intelligunt de iudicibus datis ab ipso epo, q suam sententiā non possunt mandare executioni: q a tantū delegati a principe possunt mandare suas sententias executioni. ff. de re iud. a diuo. sed hoc nō est verū, q a subdelegati hoc possunt. vt extra de of. deleg. ex litteris. & extra de sen. & re iud. cum Bertholdus. Io. Fere omnes dicunt, q subdelegatus non pōt sententiam mandare executioni per legem. ff. de re iud a diuo. & si excōicare possit, vt extra de of. deleg. ex litteris. quia iubere cauere, & in possessionem mittere, magis est imperij q̄ iurisdictionis, vt ff. de iurisd. om. iud. iubere. B. Sed q potest mittere in pos. causa rei seruandæ habetur extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. 3.

Delegati inferiorū suas sentētias exe qui non possunt.

e *Probatum*] ergo q dicit aliquem contumacē, hoc pbabit[h], sicut q dolū obijcit. arg. ℑ. q. 1. c. 1. & c. nemo. extra de restitut. spol. audita. Arg. contra. ff. de re iud. contumacia. & 65. dist. c. vlt.

h Scilicet p testes, vel instrumēta, vel citationes. q̄ in scriptis redigēdæ sunt extra de probat. quoniā. Bernar.

f *Liceat etiam in criminalibus.*] Immo potius in criminali quām in ciuili, vt ff de appel. non tantum. & ℑ. ead. non solent. & §. est autem quando. ver. nullus.

S *I quis.*] P O S T D A T A M. Hæc est quarta pars quæst. in qua quæritur intra quod tempus sit appellandum, & dicas q intra decem dies. ℑ. ea. anteriorū. Probat tñ magister in legibus Theodosianis, q intra triduum sit appellandum. Sed illæ leges sunt correctæ per prædictam l. anteriorum. Io. de Faut.

C A S V S. Dicit in hoc §. q intra quinque dies appellari debet, & intra eosdem litteras dimissorias accipere, & iter arripere ad iudicē appellationis. Et ad hoc inducit leges abrogatas.

g *Intra quinque dies.*] olim statuti fuerunt duo dies. ℑ. ead. biduum

duum. postea Theodosius dedit quinque, deinde Iustinianus decem, vt. ead. anteriorum.

a *Vnde in Theodosianis legibus.*] qui has leges allegat, falsarius est, vt C. de vete. iur. enuc. l. 2. §. hæc igitur omnia. & C. de nouo. cod. confirman. in fine.

P ro-

iter fuerit necessarium, dabitur ei.

b *Quo iter.*] vt semper viginti milliaria pro die computentur: ss. si quis cau. l. 1. & si quid superent, hoc etiam pro die computetur, vt ff. de verb. sig. l. 3.

piat, & intra eosdem, ad quem appellauit, iter arripiat.

Vnde in Theodosianis [a] *legibus sic statutum inuenitur.*

a Theodosianis.] *Hoc & quattuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodosianis, habentur lib. 5. sententiarum Iulij Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiã tempore has sententias coniunctas fuisse cum codice Theodosiano, seu breuiario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur se volumen illud non ex solo Theodosiano codice, sed ex varijs libris collegisse, & in legum collectione, atque interpretatione episcoporum præcipue opera vsum fuisse.*

¶ Post latam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat. C. XXII.

In sẽtẽtijs Iulij Pauli cũ interpr. Aniani lib. 5. tit. 33. c. 1. Iuo p. 5. c. 281. Pann. l. 4. c. 127.

PRopter superfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel reuocandis sententijs liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt; vt quicumque apud iudicem, qui causam eius audiuit, appellare, & ad alium iudicem appellare [al. prouocare] voluerit, intra quinque [c] dies appellet, & his ipsis quinq; diebus ad iudicem, ad quem prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat: & ipse dies, quo accepit litteras, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spatium dierum, quo iter agi possit, computetur.

C. XXIII.

ff. si quis cau. l. 1.

HAbita dinumeratione xx. millium diurnorum per singulos dies, computetur.

¶ *Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Iuone, & Panormia. In vno autem Gratiani valde emendato est in margine superioris capitis tamquam glossa quædam.*

Item ibidem tit. 34.

¶ A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimissoriæ litteræ dirigantur. C. XXIIII.

Iuo p. 5. c. 282. Pann. l. 4. c. 128.

AB eo, quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoriæ litteræ dirigantur, quæ vulgo apostoli appellantur, quarum [al. quorum] postulatio, & acceptio intra quinque dies ex officio finienda [al. facienda] est. [Ista iam superius sub titulo de cautionibus, & pœnis appellationum interpretata sunt.] Qui intra statuta tẽpora dimissorias non postulauerit, vel acceperit, vel reddiderit; præscriptione ab agẽdo submouetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

Sunt verba interpretis.

Item ibidem tit. 35. c. 2.

¶ De his, qui causa dilationis appellant. C. XXV.

Ex interpretatione. Iuo p. 1. c. 283. Pann. l. 4. c. 129.

QVicumque [e] nõ confidentia iustæ causæ, sed causa afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus, ne addicatur, appellare voluerit; huiusmodi appellationes non recipiuntur.

antea legebatur, *abyciat*, vel *obijciatur*.

Item ibidem tit. 36. c. 1.

¶ Cum possessor appellat, dum euentus causæ dubius est, possessionis fructus sequestrentur. C. XXVI.

Ex interpretatiõe. Iuo p. 5. c. 284. Pann. l. 4. c. 130.

QVoties post auditã causam iudici possessor appellat; fructus possessionis, de qua agitur, dum secundæ audientiæ euentus dubius est, merito sequestrantur [f]. Nam si petitor appellauerit, hoc ab eo postulari non potest: quia non potest sequestrari, quod non habet. Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, si de naui agatur, deponi solent.

Ex Paulo ibidẽ.

Item ibidem tit. 37. c. 1.

¶ Iniuste appellans omnino puniendus est. C. XXVII.

Iuo p. 5. c. 285. Pann. l. 4. c. 131. Ex Paulo.

OMnino puniẽdus est, vt quoties iniusta appellatio pronũtiatur,

Dicitur hic, quòd litteræ dimissoriæ porrigi debent iudici ad quem appellatur, intra quinque dies, & intra eosdem peti & accipi: & si hoc appellans non fecerit, cadit à causa: & verba illa, scilicet *Ista iam*, vsque ibi, *Qui intra*, &c. non sunt de lege, sed Gratiani, vel alterius. *Superius*, id est, in codice Theodosiano, & hoc similiter est abrogatum.

c *Intra quinque.*] hodie xxx. vt infra ead. q. in §. 3. pen.

d *Statuta.*] sic & hoc hodie non tenet, vt C. eo. quoniam.

Casus.

Q *Vicumque.*] Non auditur frustratorie appellans, vel qui in iure confessus fuit contra se.

e *Quicumque.*] quod obtinet in ciuili, vt confessus non audiatur appellans: in criminali aliud, vt infra eadem, sunt quorum. nisi alia probatio iudicem instruat. ff. de quæstio. l. prima. §. diuus. secundo. Ioan.

Q *Voties post auditam causam.*] Dicitur hic, quòd si possessor rei immobilis confessus fuit, & condemnatus fuit ad restitutionem rei; si appellauerit, causa pendente fructus sunt sequestrandi: quod in petitione fieri non posset, cum nihil possideat. Sed si propter prædia vrbana, id est, domus vel mancipia, vel iumenta fuerit appellatum, pensiones, mercedes & vecturæ debent sequestrari: quod intelligi debet. & si propter nauem naulum fuerit acquisitum, quod datur nautis propter aliqua in naue ferenda.

f *Sequestrantur.*] hoc non tenet hodie, vt infra 16. quæst. 4. volumus. infra ead. appellatione pendente. & extra de sequest. ad hoc. Vel tenet in casu qui est ff. de ap. Imperatores, scilicet quando possessor dilapidat fructus, vt ibi dicitur. hoc expresse patet de sequest. c. pen. & fi. Vel dic, quòd si appellatur ab executore, quòd tũc sequestrantur fructus, sed nõ res ipsa, vt C. quorũ app. nõ recip. ab executore.

De hoc not. extra de ele. cũ inter vniuersas. & de rescri. nõ nulli. in glo. aliquid, &c.

Sub. nisi velles probare errorẽ. nã tunc auditur extra de confe. c. vlt. & not. extra de ver. si. ex parte. Arch.

Concor. l. a. cũ gl. & ibi Bar. C. quorũ ap. nõ recip. & l. creditor. §. iussus. ff. de appel.

Appellatio ab executore facit fructus sequestrari.

Casus.

P *ropter.*] Si quis dixerit appellãdum, intra quinque dies appellet, & intra eosdem litteras accipiat dimissorias, & ad iudicem ad quem appellauit perueniat: & si maius spatium ad

O *Mnino.*] Si aliquem iniuste appellasse pronun-

Ee 4 tiatum

tiatum fuerit, aduersarius condemnabitur in expensis, non tantum in simplum, sed in quadruplum.

a ¶ *Sumptus.*] secundum canones punitur in expensis, vt hic, & extra eo. reprehensibilis. secundum leges punitur in ciuili causa in 50. libris argen. C. quorum appel. non reci. ab executore. in criminali infamis est, & litē perdit, vt C. de app. à proconsulibus. nisi primus iudex admisisset appellationem, quia tunc arbitrio iudicis punietur. C. de ap. eos. §. nec temere.

b ¶ *Quadruplos.*] hodie simplos, vt C. de fruc. & li. expen. non ignorat. & l. terminato. Vel forte duplos, vt 3. q. 4. libellum. Dic vt extra de dolo, finem.

& etiam a tempore quo potest agere. ¶. ead. biduum. § palam versic. si aduersus. extra de appella. ex ratione. H. tamen dicit hoc tempus esse continuum: sed postea dicit restituendum eum qui agere non potuit.

AD HOC SANCIMVS. CAS. Aliquis ad principem

Appellantis iniuste punitio.

sumptus a, quos dum sequeretur aduersarius, impendit, reddere cogatur non simplos, sed quadruplos b.

a ¶ Omnino puniendus.] *In sententijs Pauli legitur*, nimirum probandum est, &c. *Sed quia est initium capituli, & de huiusmodi punitione multa sunt à doctoribus adnotata, non est mutatum. Tantummodo ductus orationis est emendatus, addita particula, vt.*

Præmissis auctoritatibus intra quinque dies post datam sententiam cuique appellare permittitur. Quod postea Iustinianus in constitutionibus suis corrigens intra decem dies appellationis remedium cuique dandum decreuit, dicens.

Imperat. Iustinianus Augustus.

Nouella 23. apud Iulianum antecessorem.

¶ Intra decem dies remedium appellationis conceditur. C. XXVIII.

ANteriorum c legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maxime hæc circa appellationes facientes, & in præsenti ad huiusmodi beneficium peruenire duximus esse necessariū. Antiquitate etenim cautum erat, vt si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: si autem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduū proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia inuenimus hoc satis esse damnosum: Plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse prouocationes porrigendas, in promptum periculum incidisse, & biduo transacto causas perdidisse. Vnde necessarium duximus huiusmodi rei cōpetenter mederi: Et sancimus omnes appellationes, siue per se, siue per procuratores, seu per defensores, vel curatores, & tutores ventilentur, posse intra decē dierum d spatium à recitatione e sententiæ enumerandum, iudicibus ab his, quorum interest, offerri, siue magni, siue minores sunt, excepta videlicet sublimissima prætoriana præfectura, vt liceat homini intra id spatium plenissime deliberare, siue appellandum ei sit, siue quiescendum; ne timore instante opus appellatoriū frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia; quæ & indiscussos hominū calores potest refrænare. ¶ Ad hæc sancimus, si quando lis f speratur inferri in nostrum consistorium, si forte contigerit Imperatoriam maiestatem occupatam publicis causis ex mundanis prouisionibus, non posse conuocare patres, quatenus causa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium g est litigantium, si culmen Imperatorium occupetur? vel quis tantæ est auctoritatis, vt nolentem principem possit ad conuocandos patres, ceterosque proceres coarctare? Sed si quid h tale euenerit, causa intacta permaneat; donec Imperator i sua sponte motus, & conuocari pro-

PRÆMISSIS. Recepit supradicta Gratian. vt corrigat, & ad hoc inducit sequens authenticum, anteriorum legum.

ANteriorum. CAS. In lege veteri cauebatur, vt qui propriam causam per se ageret, intra biduum appellet: qui vero per procuratorem, intra tertiā diem. Sed quidam legū ignari propter hoc decipiebantur putantes sibi licere semper posse intra triduum appellare, & sic à causa cadebant. quare hoc corrigit Imperator, & statuit, quod cuilibet liceat appellare à sententia intra decem dies in quacumque causa, & a quocumque iudice, excepto præfecto prætorio.

c ¶ *Anteriorum.*] in Authen. de appel. & intra quæ tempora debeat appella. coll. 4. in princip.

d ¶ *Dierum.*] sed numquid ille dies in quo appellatur, computabitur inter illos decem dies? Non videtur: quia dies illa in qua promissio aliqua fit, nō cōputatur cū illo tempore, nisi excipiatur, vt ff. si quis caut. l. 1. sed contra. dies in quo fit diuortiū, computatur inter sexaginta dies, qui dantur accusatori a tempore diuortij, vt ff. de adulte. pater. §. 1. item licet dicat intra decē dies, tamen decimus dies cōprehenditur intra illud tēpus, vt ff. de success. edi. l. 1. §. quod dicimus. & ff. de verbo. sig. si quis sic dixerit. immunitate videretur, si diceret ante decē dies, quod adhuc 10. decimo die posset appellare, vt ff. de ver. ob. l. eum qui. qui ita. & facit ad hoc §. ead. propter. Respon. quod si tantū superest de die, quod potest deliberare, condemnatus, tunc illa dies cōputatur pro vno die. Io. Ego credo quod semper computetur, & ita seruatur de facto. B.

e ¶ *A recitatione.*] numquid hoc tempus vtile est, sicut fuit tempus bidui? quod videtur, aliter enim videretur esse diminutū beneficium antiqui iuris, maxime cum lex noua nihil exprimat. de hoc ergo veteri iuri standum est. C. de appella præcipimus. in fin. & quod non mutatur, quare stare prohibetur, vt C. de testa. sancimus. quare ergo dicit hic, a recitatione sententiæ, cum secundum legem antiquam a tempore sententiæ cōputentur, hi decē dies, vt ¶. ea. biduum? Dic ergo, quod quantū ad sui initiū vtile est: sed continuū quantum ad sui progressum; quia tempus hoc cōputabitur a tempore scientiæ, vt C. quomodo & qn iudex ab eo. & ff. de ædili. edic. cum sex. & ¶. ea. c. biduum. Cum enim illi decē dies dētur ad deliberandū, an velint stare sententiæ, vel nōs qualiter posset ignorans deliberare? Currit ergo hoc tempus a tempore scientiæ.

Appellatiōis dies cōputatur in decendio, nō datur ad appellādum.

Appellatiōis tēpus nō fit vtile in continuum.

Sic & no. extra de app. super eo §. vl. & de except. pastoral. gl. sic dicit Auth.

pem appellauit: sed propter occupationes principis nō potuit causam prosequi intra tempus concessum appellantibus a lege. dicitur hic, quod nō cadit a causa propter hoc: sed causa tractabitur cum placuerit Imperatori. Nullus enim potest compellere principem, vt de causa cognoscat, vel vt partes conuocet aut proceres.

f ¶ *Lis.*] extra eo. ex ratione.

g ¶ *Vitium est.*] ar. quod per me non stat, mihi non est imputandum. 43. dist. ephesis. C. de cond. inser. l. vlti.

h ¶ *Sed si quid.*] vnde sic non potest terminus præfigi, vt die tali sit appellans reuersurus, vt extra de app. ex insinuatione.

i ¶ *Imperator.*] idem est si alius iudex impediatur ad quē appellatur in Auth. vt sponsa. larg. §. hoc quoque. coll. 9. hoc verum est in causa appellationis: in principali enim causa secus est: quia ibi perimitur lis triennio. C. de iud. properandū. Itē quod dict est, verū si ipse appellās impediatur, per causam necessariā: puta per vim fluminis, vel simile. extra de app. ex ratione. si autem alter impediret eū, hoc ei noceret: sed posset agere cōtra impedientem. ff. de dolo. l. arbitrio. §. si dolo. Sed si ille non esset soluēdo, tūc ei lis restituit. ff. de eo per quem factū erit, ex hoc edicto. argu. § extra de in integ. restit. ex litteris. ibi enim non datur actio contra decipientē, sed restituitur contra sententiam. sed hoc fuit quia impediens non poterat soluere quod petebatur. Io. Hodie secundum canones non perit instantia iudicij, si propter impedimentum causa intra triennium terminari non potuit, vt extra de iud. venerabilis. B.

Appellanti īpedito quomodo succurritur.

Scilicet per principē, vel per iudicē, & sic intelligitur ista decre. ex ratione. & probatur eo. ti. ex insinuatione secundū Io. de Fā.

ILLVD ETIAM. Casvs. Iudicum quidam maximi sunt,& dicuntur illustres: quidam minores,& appellantur clarissimi: quidam medij, & spectabiles nuncupantur. Appellabant homines aliter quam antiquitus seruabatur. Nam pro minimis causis ad maximos iudices appellabãt, ita vt totius litis æstimatio vix ad

l.C.de appel.iubemus.& l.in offerendis.in Auth.de sanc. episco. §.si quis vero.coll.9.

f ¶Sacri cognitoris.] id est, principis.

ILLO VIDELICET. Casvs. Statuitur hic, vt a minori iudice ad maiorem appelletur. vnde a spectabilibus ad spectabiles non est appellandum in quacumque quantitate: sed ad illustrissimam præfecturam, qui simul cum quæstore cognoscant: ita tamen quód a ducibus, vel a spectabilibus qui priuati sunt, id est, sine administratione, ad spectabiles non appelletur: licet habeant administrationem, & videantur maiores non habentibus, sed vbi delegatur causa præsidialis alij minori iudici non spectabili, ad spectabilem appelletur. Vbi vero causa a principe delegatur illustri vel spectabili qui habet ducatum, vel spectabili qui est sub ducatu, & si non est dux, in regiam vrbem ad competentem iudicem appelletur. Sic mihi Bart. videtur casus ponendus sine præiudicio hominis prudentioris, & prudens lector, si ei videbitur, casum in melius reformabit.

Dicit L. quod ista lex corrigitur per aut. de defen.ciu. de hoc etiam no.ex. de appellationib. Arch.

ceres iusserit, & litem inferri patiatur, & omnia secundum morem procedere. ¶ Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas bene statuit, nouitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetustatis auctoritas † ita magistratus digesserit, vt alij maiores, alij medij, alij minores sint, & appellationes a minoribus iudicibus non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilium iudicum tribunal, quatenus & ipsi sacro auditorio adhibito litem exercerent, nouitas autem hoc dereliquerit; euenit, vt super minimis causis a maximi nostri iudices inquietentur, & homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendijs, vt forsitan totius litis æstimatio ad sumptus b iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Aegyptiaco tractu, vel adiũcta ei vtraque Lybia prouocatio speratur vsque ad decem c librarum auri d quantitatem; non in hanc regiam vrbem eam venire, sed ad præfectum Augustalem, qui audiat, & causam dirimat vice sacri cognitoris, nulla ei penitus post diffinitiuam e sententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Asiana diœcesi, vel Pontica tale aliquid emerserit vsque ad prædictam quantitatem decem librarum auri; appellationes ad viros spectabiles, comites forte, vel proconsules, vel prætores, vel moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputauimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis, vice sacri cognitoris f intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant decidendas: Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas, & vsque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spectabilem comitem orientis mittere, simili modo audientiam, & finem eis impositurum: Illo videlicet obseruando, vt viri spectabiles duces, vel alij spectabiles iudices non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus, quantæcumque sint quantitatis (cum non oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed à minori iudicio in maius tribunal ascendere): sed ad Illustrissimam præfecturam illorum appellationes, cuiuscumque sint quantitatis (vt dictum est) dirigantur, quæ g vnà cum viro excelso pro tempore quæstore eas dirimat, vtroque h officio subministrante i, id est tam ex sacris scrinijs more solito, quàm præfectorio. Ita tamen k hæc sancimus, vt nec a ducibus, vel alijs spectabilibus iudicibus (quibus forte, & si priuati l sint, imperialis maiestas causas iniunxerit) appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat, ne causa non gradatim m procedere, sed perperam videatur: sed à præsidibus n quidem prouinciarum, & iudicibus à nobis datis o, si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referetur p. Si autem vel illustres sint dati à nobis iudices, (quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt) vel duces, qui omnimodo spectabilitate sunt decorati, vel hi, qui à principe delegati sunt, spectabilem habeant dignitatem; eorum appellationes sub quacumque q quantitate in hanc regiam vrbem ad competentes r antiquo more iudices referuntur: omnibus alijs, quæ in appellationibus s statuta sunt, uel ab antiqua prosapia, uel ab auctoritate anteriorum con-

† Concor. l. semper. ff. de iur. immu. & l. testamenta C. de testam.

¶ qui] orig.

g ¶Quæ vnà cũ.] scilicet præfectura illustrissima.

h ¶Vtroque.] scilicet prætoris & quæstoris. quæstor enim qui præsunt scrinijs Imperatoris, audiunt causas appellationis.

i ¶Subministrante.] id est, cognoscente.

k ¶Ita tamen.] sensus est, non est appellandum a iudicibus qui sunt illustres, ad spectabiles qui sunt minores; nec a spectabilibus ad alios spectabiles, cum sint pares: sed a præsidibus, qui sunt minores, appellandum est ad spectabiles.

Appellare nõ licet à maio. ri ad minorẽ.

ad sumptus iudiciales sufficeret. ideo statuitur hic, vt in Aegypto & in vtraque Lybia vsque ad decem libras auri non appelletur ad vrbem regiam, sed ad præfectum augustalẽ, qui cognoscat de causa, appellatione remota. In Asia vero & Ponto vsque ad prædictã quantitatem appelletur ad spectabiles, qui de causa cognoscant sine appellationis remedio. In oriente vero vsque ad prædictam quantitatem appelletur ad comitem orientis, virum scilicet spectabilem.

a ¶Causis.] quod fieri non debet, vt in Auth. vt omnes obed. iud. §. hoc considerantes. coll. 5.

b ¶Ad sumptus.] id est, ad victualia, quæ dantur iudicibus, vt extra de vi. & honest. cle. cum ab omni.

c ¶Ad decem librarum.] no. x. lib. auri minimum quid dici.

d ¶Auri.] hic vocat minimam summam vsque ad x lib. auri: alibi vsque ad xx. marcas: alibi vsque ad duos aureos. ff. de dolo. si oleum. alibi quinquaginta solid. C. de defen. ciui. l. 1.

e ¶Post diffinitiuam sententiam.] no. casus in quibus secundo non audit appellans. C. de epi. aud. Auth. si quis litigantiũ. C. de asser. tol. l.

Appellans secũdo, multis in casibus nõ auditur.

l ¶Priuati.] quando delegatur eis causa: sed pendente iudicio fiunt spectabiles, vt C. de appell. præcipimus. in fin. & sic non semper consideratur principium accepti iudicii. sic 3. q. 7. §. tria. in fin. sic ff. de pig. act. l. si rem. §. fin. arg. contra extra de prob. c. post cessionem. de elect. dudum.

Iudicij principiũ nõ semper consideratur.

m ¶Non gradatim.] C. de appel. præcipimus.

n ¶Sed a præsidibus.] qui sunt clarissimi & minores.

o ¶Datis.] non tamen delegatis.

p ¶Referetur.] appellatio ad iudices spectabiles.

q ¶Sub quacumque.] hoc verum est cum appellatur a spectabilibus: sed si a clarissimis, tunc non appellatur ad vrbem, nisi sit supra decem lib. auri, vt s.

r ¶Ad competentes.] per hoc no. appellationem ad alium fieri quàm ad delegantem, contra id ff. quis & a quo appella. l. secunda. & extra de offic. deleg. super quæstionum. sic infra ead. placuit, ut presbyteri.

s ¶Quæ in appellationibus.] id est, ad principem, vt C. de excus. tu. quinquaginta. ff. quando ap. sit. l. 1. §. si quis.

stitutionum, vel a nostra humanitate, intactis, illibatisque custodiendis.

Item libro 49. digest. titu. quando appellandum sit, lege prima, §. Biduum.

¶ Quando appellandum sit primo, vel secundo. C. XXIX.

Biduum, vel triduum appellationis ex die sententiæ latæ computandum erit. ¶ Quid ergo, si sententia fuerit sub conditione[a] dicta, vtrum ex die sententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an vero ex die, quo conditio sententiæ extitit? Sane quidem non est[b] sub conditione sententia[c] dicenda. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est vtile statim[d] tempora ad appellandum computari debere. ¶ Quod in sententijs receptum † est, vt vel altera die, vel tertia prouocetur; hoc etiam in ceteris obseruandum est, ex quibus sententia quidē non profertur[e], appellari tamen oportere, & posse supra relatum est, *vt * cum quis ad tutelam, vel ad alia ciuilia munera nominatur, & eius excusatio*[f] *non admittitur*. ¶ Dies autem istos, in quibus appellandum est, ad aliquid vtiles esse oratio diui Marci voluit, si forte eius à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Ait enim, is dies seruabitur, quo primo facultas adeundi erit. Quare si forte statim post dictā sententiam copiam sui non fecerit is, qui pronuntiauit (vt fieri assolet), dicendum est nihil nocere appellatori. Nam vbi primum copiā eius habuerit, prouocare poterit. Ergo si statim se subduxit, simili modo subueniendum est. Quid igitur, si conditio horæ effecit, vt se reciperet? Si forte dicta sit sententia iam suprema[g] hora; vtique non videbitur se subtraxisse. ¶ Adeundi autem facultatem semper accipimus, si in publico sui copiam fecit. Ceterum, si non fecerit, an imputetur[h] alicui, quòd ad domū eius non venerit, quòdque in hortos non accesserit, & vlterius quòd ad villā suburbanā? Magisq; est, vt nō debeat imputari. Quare si in publico eius adeundi facultas non fuit, melius dicetur facultatem non fuisse adeundi. ¶ Si quis, ipsius quidem, à quo appellauit[i], adeundi facultatem non habuerit, *vt ei libellos daret*[k], eius autem, quem appellauit, habeat copiam; videndum est, vt † ei præscribi possit, quòd eum[l] non adierit. Et hoc iure vtimur, vt si alterutrius adeundi fuerit copia, præscriptio locum habeat. In propria causa biduum accipitur. Propriam causam ab aliena quemadmodum discernimus? Et palam est eam[m] propriam esse causam, cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. *& infra.* ¶ Si aduersus absentem fuerit pronuntiatum, biduum, vel triduum, ex quo quis scit[n], computandum est, non ex quo pronuntiatum est. Quod autem dicitur absentem posse prouocare, ex quo scit, sic accipit †; si non in causa per procuratorem defensus est. Nam si ille

† al. præceptum

† al. eum

† al. accipimus

Biduum.] CASVS. Dicitur hic, quod biduum, vel triduum cōputandum sit à tempore latæ sententiæ ad appellandū: sed vbi sententia lata est sub conditione, quæ tñ sic ferri nō debet, similiter à die initæ & nō existentis conditionis est appellandū intra biduum vel triduum. quod seruandum est non solum in sententia, sed ēt extra sententiam, vt puta cū quis ad tutelā, vel ad alia munera nominatur. hoc ēt intelligas, vt hoc tempus cōputetur à tempore sententiæ, si potuit copiā iudicis habere, vel illius à quo appellauit, vel ad quem appellauit.

a ¶ *Sub conditione.*] de futuro: tunc suspenditur sententia ff. si certū peta respiciendum. conditio autem de præsenti, vel præterito non suspendit sententiam. ff. si certum pet. cū ad præsens & l. seq. tamen sententia excōmunicationis lata sub conditione tenet, 63 dist. Salonitanæ. extra de sent. exc. a nobis 1. & ext. de appel. præterea 2. ff. de verb. sig. cedere diem.

b ¶ *Non est.*] prohibetur quid fieri, quod tamen factū tenet. sic 45. dist. de Iudæis. ff. de interdictis, & releg. relegatorum. §. ad tempus.

c ¶ *Sententia.*] diffinitiua, sed interlocutoria sic, vt ī. 17. q. 4. si quis suadēte. & extra de ap. præterea 2. quæ est huic legi contraria.

d ¶ *Statim.*] in alijs præscriptionibus non nisi a tēpore conditionis existentis currit præscriptio. ff. quādo actio de peculi. est annalis. l. 1. §. annus. & C. de præscript. xxx. anno. cum notissimi. §. illud. Sed obijcitur, hæc sententia nō cōtinet in se absolutionem vel condemnationem, ergo nulla est, vt C. de sen. ten. & interlocu. præses. ergo nec ab ea appellari est necesse, vt ī. ea. §. diffinitiua, ver. est autem qō. Rñ. licet modo nulla sit, speratur tamen & timetur, quod sit valitura; nam in conditionalibus obligationibus spes est debitum iri, vt ff. de uerbo. signi. cedere diem. insti. de verb. oblig. §. ex conditionali. vnde licet appellatio non inueniat quid extinguat, tamen conditione existente retrofingitur extitisse: vt ff. de sol. sub conditione debitor. & effectus sententiæ retrotrahitur quandoque, vt ff. de iis qui not. infa. furti.

e ¶ *Non profertur.*] vt in electionibus, & præsentationibus, vt extra de app. constitutis. & c. reprehensibilis. & extra de offic. deleg. super eo. & est hic arg. quòd a tempore electionis vsque ad decem dies potest appellari.

f ¶ *Excusatio.*] nota, quod quinquaginta dies dātur ad excusandum se illi, qui vocatur ad munus ciuitatis: similiter ad munus tutelæ, sed si excusatio non fuerit admissa, tunc poterit appellare, vt insti. de excu. tut. §. qui autem. ff. quando appella. sit. l. 1. §. si quis tutor. C. de excus. tuto. l. quinquaginta. nec tenetur tunc appellare cum nominat tutor, sed tunc cū excusatio eius non admittitur, vt ibidem dicitur. Sed cum aliquis eligitur ad dignitatem aliquam, statim tenetur appellare ante, quam se excuset, vt ff. quando appel. sit. l. 1. §. si quis tutor. nisi eligatur, vt sit defensor ciuitatis, ibi non habet locum appellatio, vt in Auth. de defen. ciui. §. item illud. coll. 3.

g ¶ *Suprema hora.*] videtur, quod iudices vsque ad supremam horam tenentur expectare partem aduersam, sicut totus dies, quo pecunia debetur, cedit arbitrio soluentis, Instit. de verbo. obliga. § 2. & dicit lex: Audient iudices vespere, mane, & meridie, vt in Auth. de iud. §. sedebūt. coll. 6. & qui ante calendas promisit, idem est ac si in calendis promisisset, vt ff. de verb. obl. qui ante. arg. contra. ff. de orig. iur. l. 2. §. & quia magistratibus. vbi dicitur, quod incongruum est, quod iudices vespere prædeant. sed distingue, vt dicitur extra de offic. iud. deleg. consuluit.

h ¶ *An imputetur.*] propter hoc verbum dicunt quidam, quod non possit appellari, nisi in præsentia iudicis: quia si eo absente potest appellari, ergo non refert siue subtrahat se iudex, siue non, & est arg. pro eis. extra eo. cum sit Romana. Sed cōtra extra eo. suggestum. extra de alie. iud. mutan. c. 1. C. quomodo & quando iudex. ab eo. & C. de iud. l. vlt.

i ¶ *Appellauit.*] id est, appellare voluit.

k ¶ *Libellos daret.*] ipse iudex, scilicet dimissorios. vel intellige de libellis appellationis, quos appellans vult dare iudici.

l ¶ *Quòd eum.*] facto enim sicut voce quis appellat, vt extra de appella. dilectis 6.

ET PALAM. CASVS. Illa causa dicitur propria alicuius, cuius damnum, vel emolumentum principaliter ad eum spectat. sed si sententia contra absentem lata sit, non currit ei tempus nisi a tempore scientiæ, nisi per procuratorem fuisset defensus: quia tūc difficile audiretur.

m ¶ *Palam est eam.*] potest enim damnum pertinere ad aliquem, & fieri non suo nomine. 12. quæst. 2. §. qui manumittitur. 14. q. 2. super prudentia.

n ¶ *Scit.*] simile extra de appella. super eo. ver. fin. C. quomodo & quando iud. ab eo.

a ¶ Diffi-

Excōicatio lata sub conditione tenet.

Non tamē nisi in euētū conditionis, vt in l. hic al leg. cedere, de hoc no. ī. ea. q. 5 quātū & ī. c. in glo. in obijs. Arch.

Sententia absolutionē aut cōdemnationem continere debet.

Cōcor. tex. ī l. 1. § biduū ff. quæ sētia sine appel. rescin.

Nā per appellationē extinguitur pronūtiatum. ff. ad Tur. l. 1. §. vlt.

Iudex vsque ad q̄ horā expectare dēt.

Hoc est verū in cōtractibus, sed in iudicijs secus, vt colligitur extra de offi. deleg. c. consuluit. iuxta fi. extra vt lite non contē. c. 1. & de dolo. prouo.

Appellāsse est iudice præsente.

Est ff quādo app. sit l. 1. & ideo dicebat Go. quod app. emissa i absentia iudicis bene excusat si non fit fraudulēter. hoc ipse not. in prædic. c. suggestum. Arch.

Cōcor. tex. in l. 1 §. libelli. & ibi Bar. ff. de appel.

Difficile dupliciter sumitur.

Absenti vtrū subueniatur.

a ¶ *Difficile.*]id est, nouatam alibi ponitur hæc dictio, difficile, pro vix. 47. dist. quantumlibet.

b ¶ *Audiatur.*]No. cum aliquis est absens post lit. contest. aut abest ex iusta causa, aut ex iniusta. Ex iusta tripliciter pōt abesse, quia aut abest ex causa necessaria & probabili, aut ex causa necessaria tātū, aut

bereretur, ostensum fuit exemplum litterarum litiganti; si tunc non appellauit, consensisse videtur, nec postea auditur appellans.

c ¶ *Deportandum.*]præses enim deportare nō potest, vt ff. de lega. 3. l. 1. §. deportatus. Sed relegare potest. ff. de iniu. rup. test. l. si qs. §. eius qui. & §. seq. & ff. de interdict. & releg. l. relegatorum.

al. quidem

In principio eiusdem legis primæ.

al. scripserit

non prouocauit, difficile[a] est, vt hic audiatur[b]. ¶ Siquem † in Insulam deportandum[c] adnotauerit[d] præses prouinciæ, & Imperatori[γ] scripserit, vt deportetur, videamus, quando sit prouocandum, vtrum cum Imperator rescripserit † vt deportetur, an cum ei scribitur. Et putem tunc esse appellandum, cum recipi eum præses iubet sententia[δ] prolata, Imperatori scribendum, vt deportetur. Ceterum verendum est, ne sero sit, vt tunc prouocetur, cum Imperator insulam ei assignauerit. Comprobata enim sententia præsidis, tunc solet insulam assignare. ¶ Rursus illud verendum est, si mendacijs apud principem onerauit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi uiam prouocandi. Quid ergo est? Recte dicetur humanitate suggerente, vt & hoc, & illo tempore non frustra prouocaretur: quia non aduersus principem, sed aduersus[e] iudicis calliditatem prouocauit.

l. vlt. eod. tit.

& infra. ¶ Illud quoque videamus, si cum Imperatori[f] scriberetur, exemplum litterarum litigatori editum sit, neque is appellauerit, & postea contra eum rescriptum sit, an appellare a litteris pridem sibi editis possit[ε]? quia, qui tunc[g] non appellauit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse videtur: nec est audiendus, si dicat euentum sacri rescripti se substinuisse.

α ¶ Vt cum quis.] *Hinc vsque ad ver.* non admittitur, *non sunt in Pandectis: sed quia superius in eadem lege sententia ipsorum exprimitur, non sunt expuncta, sed descripta alijs characteribus.*

β ¶ Vt et libellos daret.] *verba hac non sunt in Pandectis, sed ob glossam non sunt inducta.*

γ ¶ Imperatori scripserit.] *Sic est emendatum ex Pandectis. Antea legebatur,* Imperator rescripserit.

δ ¶ Sententia prolata.] *Hæc vsque ad vers.* Ceterum, *sunt addita ex Pandectis.*

ε ¶ Possit?] *In vulgatis codicibus sequebatur,* certe non potest: *quæ neque in vetustis, neque in Pandectis habentur.*

Item Vlpianus lib. 49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, le. prima.

C XXX.

NOn solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest,[h] vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox[i] ratum[k] habetur. Sed etsi mater[a] cum filij rem sententia versam animaduerteret, prouocauerit[l], pietati dans, dicen-

Metropolitanus de causa criminali episcopi cognoscere potest.

d ¶ *Adnotauerit.*]i. iudicauerit. Arg. quod metropolitanus potest cognoscere de causa criminali episcopi, & talem ferre sententiam, iudico te esse deponendum, sicut hic præses iudicat deportandum.

Appellans a grauamine, iuste appellat.

e ¶ *Aduersus*]Ergo qui appellat a grauamine, iuste appellat, licet remota sit appellatio in rescripto: quia non aduersus litteras principis, sed aduersus maliciam iudicis appellat. sic extra de of. iud. deleg. cap. sane. 10 si. ff. de cust. reo. l. diuus. C. de rela. l. 2.

ILLVD QVOQVE. Hęc est vltima lex istius tit.

f ¶ *Imperatori.*]consulendo ipsum, vel referēdo. H. & tūc litigatoribus edi debet consultatio, vt C. de relat. l. 2. ex tra de ap. ut inmatis.

Appellare aut iudicē recusare, non semp licet.

g ¶ *Qui tunc.*] Hic manifeste videtur, quod si quis non appellat a suspecto iudice cum recipit litteras iudicis, vel si quis nō protestatur causa suspicionis vel appellationis, quod postea non posset appellare vel recusare, vt arg. extra de sen. & re iud. quod ad consultationem. & extra. de of. deleg. gratum. sed contra petitis inducijs a iudice potest ipsum recusare etiam allegata causa absentiæ coram eo, vt extra vt lit. non conte accedens. immo & post præstitam cautionem standi iuri potest appellare, vt extra de eo qui mit. in pos. cum venisset. & 3. q. 3. §. offeratur. & non videtur consensisse in iudicem, qui postulat sibi edi genus actionis. ff. de iudi. non vi. & post receptas litteras iudicis, quas remittit Papæ, possem iudicem recusare, vt extra de of. delegat. cum olim 2. item arg. extra de rest. spol. ex conquestione. Dic quod semper potest a grauamine appellari, vt extra de appel. vt debitus.

1 Sed nō ad totā causam. & ita intelligitur. ff. ex qb. cau. maio. q. vbi dicit in integrum. aliàs esset cōtra ff. eo. sed & si. §. vl. Ar.

aut ex probabili tantū. Si abest ex causa necessaria & probabili, vt ex causa reipubli. tunc si est legitime defensus restituitur ad appellandū, vt ff. de in integ. resti. l. vlt. si vero nullo modo est defensus vel fuit minus legitime ad totam causam restituit, vt C. ex quib. cau. maio. l. 1. & C. de proc. quia. Si abest ex causa probabili tantum, vt ex causa peregrinationis vel studiorum, tunc si est legitime defensus, ad nihilum restituit: & ita loquitur hæc lex. ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. Si autem non est legitime defensus, tunc si constituit procuratorem, vel potuit constituere, ad nihilū restituit, nisi ille procurator quem reliquerat, mortuus sit, vel forte soluēdo non sit, vt ff. ex quib. cau. maio. sed & si. § 1. decie. tñ dicit indistincte retractandū quod factū est, si probat iusta causa absentiæ, vt extra de sent. & re iudi. cū Bertoldus. nec distinguit an potuerit constituere procuratorē, an non, vel an absuerit, ex probabili causa, an non. & est arg. ad hoc C. quomodo & qñ iudex l. ab eo. ibi enim vr quod non sit opus restitutione, sed quod de iure communi posit appellare, si abest ex causa necessaria tm, vt cum quis sit deportatus pp suum delictum, tūc si potuit constituere procuratorē, non subuenit ei, vt ff. de mino. Papinianus ait. sed si abest ex iniusta causa, nunquam audit appellans, nec subuenit ei, quia contumax non audit appellans, vt 24. q. 3. de illicita. & j. c. §. sunt quorū. nisi veniat iudice adhuc sedente pro tribunali, vt ff. de in integ. resti. diuus. sed si est absens ante lit. contestatione vel excommunicatur, vel fit missio in poss. vt distinguitur extra vt lit. non contest. nur. & c. quoniam frequenter.

SI QVEM IN INSVLAM. CASVS. Si præses iussit aliquem deportandum, rescripsit Imperatori, & Imperator rescripsit vt deportetur, quæritur qñ appellandum sit: & certe dr quod vtroque tempore appellandum est, scilicet cum præses præcipit eū recipi inter condemnatos, & cum rescribit Imperatori, nec appellat aduersus principem, sed aduersus calliditatem iudicis: quia forte eum mendacijs apud principem onerauit. sed si cum Imperatori scri-

NOn solent.]Hæc est quinta pars quæstionis, in qua ponit sex casus diuersos. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic, quod pōt appellare is ad quem negotium pertinet, vel verus eius procurator, vel negotiorū gestor. Similiter mater pro filio potest appellare: nec tunc intercedere videtur, licet ab initio eum defendere non posset.

h ¶ *Interest.*]sic extra de of. deleg. super eo. ff. de inof. testa. si suspecta. immo etiam si non interest, dummodo qualecumque timetur præiudicium fieri, vt ff. eo. a sententia. in princ. & extra de senten. & re iud. cum super.

i ¶ *Mox.*]id est, intra decem dies, quia ratum debeo habere quod meo nomine factum est, cum adhuc agere possim. ff. rem rat. hab. l. penul. Vel dicit, mox, id est, modico temporis spatio, quod magis intellectu quam locutione exprimi potest, vt ff. de sol. ratū. ff. rem rat. habe. quo enim.

Appellationē pro me factā an tenear ratificare.

k ¶ *Ratum.*]sed nonne si aliquis appellat pro altero, ille cogit habere ratā appellationem, cum negotium eius vtiliter sit gestū, vt ff. de neg. gest. Pomponius? Arg. contra quod tantum in criminibus appellatur iniusto condemnato, vt ff. de appel. non tantum.

Appellat cōiūctus pro coniuncto.

l ¶ *Prouocauerit*]pro filio condemnato vel pro consanguineo etiā possunt appellare aliqui, vt extra de reg. iur. cum in contemplatione. in parte decisa. melius de reg. cum sinus. in parte decisa.

EX PRAEMISSIS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua probat contrarium eius quod præmissum est: & hoc probat duabus auctoritatibus: sed non sunt contra; quia loquuntur specialiter de clericis Romanæ ecclesiæ. Io. de Fant. corum fuit statutum de omnibus clericis, qua cessante cessabit constitutio. Sed verius est, quòd propter malitiam hæreticorum vel malorum hominum statutum fuit de clericis Romanæ ecclesiæ, quibus hoc priuilegium datum fuit, quod non cessat causa cessante: & hoc innuit B.

Ex præmissis itaque colligitur, quòd duorum, vel trium testimonio episcopus conuinci, & damnari potest. Porro Siluester Papa in generali synodo residens e contra dixit. — In Epilogo côcilij Romani c. 3.

¶ Quot testibus episcopus, vel presbyter, vel reliqui clerici sunt conuincendi. C. II.

PRæsul [a] non damnabitur nisi cum † lxxij. testibus: nec præsul [a] summus à quoquam iudicabitur, quoniam scriptum est [Non est discipulus super magistrum.] Presbyter autem Cardinalis † nisi cum xliiij. † testibus non damnabitur: diaconus vero Cardinalis vrbis Romæ, nisi cũ xxvij. testibus † non condemnabitur. Subdiaconus, acolythus, exorcista, lector, [b] ostiarius, non nisi septem testibus non condemnabitur. Testes autem, & accusatores sine aliqua sint infamia. — In capitul. Hadriani c. 72. In côc. Magunt. 2. c. 12. cap. l. 2. c. 139. Pann. lib. 4. c. 91 Poly. l. 5. tit. 1. Deusdedit p. 3.

† al. in Matt. 1. & c. Luc. 6 † abest ab or. † al. lxxij † al. xxxvi. testibus

a ¶ Nec præsul summus.] *Ex concilio Romano sub Siluestro, & ceteris locis indicatis (excepta Panormia) addita sunt hæc vsq; ad ver.* presbyter. *Ac mirandũ est de auctore glossę, qui putauit Pontificem Maximum minore numero testium posse condemnari, quàm diaconum Cardinalem, atque ostiarium: cum tamen ipse Pontifex à generali saltem præsulis nomine minime esset excludendus.*

Item Leo quartus in epistola episcopis Britanniæ.

¶ Episcopi non nisi lxxij. testibus condemnandi sunt. C. III.

NVllam damnationem [c] episcoporum vmquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum [d] (qui fit per duodecim episcopos) aut certe probata sententia per lxxij. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint. ¶ Et prius ad sacra Christi quattuor Euangelia sacramenta præstent, quòd nihil falsum [e] depromant: sicut [a] nobis beatus Siluester tradidit, & Romana sancta videtur tenere ecclesia. ¶ Et, si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum definitiuam præsumat dare sententiam: sed omnino eum audiri decernimus. — Iuo p. 5. c. 116. Zepherin⁹ ep. 1

a ¶ Sicut nobis.] *Hinc vsque ad dictionem,* ecclesia *non leguntur in epistola Leonis manuscripta: habentur tamen apud Iuonem.*

Sed hoc vel speciali priuilegio de clericis Romanæ ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorumdam; qui cum non sint spectatæ vita, & scientia; in accusationem ministrorum Dei repente prosiliunt. Quorum vero vita adeo laudabilis est, vt omnibus imitanda appareat, de quorum assertione, nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum, vel triũ testium quilibet iure conuinci & damnari poterit.

QVÆSTIO VI.

SEquitur sexta quæstio, qua quæritur, quo remedio causa vitiata subleuetur: &, si remedium illud sit dandum ei, qui causa dilationis vocem appellationis exhibuerit. Causa vero vitiata remedio appellationis subleuari poterit.

Vnde Fabianus Papa ait ad Hilarium episcopum, epist. 3. cap. 3. — Et in decretis Sixti tertij c. 3.

[Praesul.] CASVS. Dicitur hic quot testes sufficiant ad condemnationem episcopi, Cardinalis, presbyteri, & aliorum clericorum Romanæ ecclesiæ. In fine dicitur q̃ testes sine infamia debent esse.

a ¶ Præsul.] idest Cardinalis episcopus. Sed numquid contra Papam duplicabuntur testes? non, immo duo sufficiunt. & in hoc est deterioris conditionis: quia ipse sine comparatione aliorum creatus est maior: & ideo sine spe veniæ condemnandus est vt diabolus. de pæ. dist. 2. principium. — Vide, quæ di cuntur in notatis ad [hoc capitulum.]

b ¶ Testes.] extra de testi. personas. & cap. super eo.

NVllam.] CASVS. Si episcopus Cardinalis de crimine accusatur, duodecim episcopi debent de causa cognoscere: nec potest conuinci nisi lxxij. testibus. In secunda parte dicitur qualiter testes iurare debent, & quid. In tertia parte dicit, quòd si appellauerit ad Papam, audiri debet: nec alius debet de causa cognoscere. Secunda pars incipit ibi, *Et prius*. Tertia pars ibi, *Et si inter.*

c ¶ Nullam damnationem.] episcoporum. Sed hoc non videtur posse stare: quia nullus potest iudicare clericos Romanæ ecclesiæ nisi solus Papa. Item quia episcopi episcopum deponere non possunt, vt 3 quæst. 6. quamuis. Respondeo quòd loquitur in eo casu quando Papa cõmittit alijs causam suorum clericorum, ne ipse suspectus habeatur, vel ne fauore pro eis, vel odio contra eos iudicaret. ff. de iurisdic. omnium iud. l. prætor. — Epi eps̃m deponere non possunt.

c ¶ Nullam damnationem.] infra 3. quæstio. 6. accusatus. & cap. quamuis.

d ¶ Episcoporum.] J. 5. q. 4. duodecim.

e ¶ Falsum.] Quinque capitula iurabunt testes: scilicet vt dicant veritatem, vt 3. quæst 9. hortamur. & quòd testentur pro vtraque parte veritatem, vt 14. quæst. 5. non sane. quòd non admisceant falsitatem, vt hic. quòd nec amore, nec odio, nec proprio commodo testentur, vt extra de testi. quoties. Item quinto requiritur, quòd dicant quidquid de re ipsa nouerint, siue fuerint interrogati, siue non, vt extra de accu. cum dilectus [1], quod non credo, nisi hoc liqueat ex forma iuramenti, vt infra. — Testes quinq; capitula iurare debent. [1] De hoc & not. extra de testi. fraternitatis. in glo. vlt. vbi addit Ho. aliam causam: scilicet quòd neutri parti manifesta sit dicta sua antequã fiet publicata. &c. 4. q. 3. itẽ q̃ falso. Arch.

SED HOC. Modo dicit quare de tot testibus fuit statutum: propter scilicet priuilegium clericorum Romanæ ecclesiæ. & hæc solutio est vera. vel propter malitiam hæreti-

SEquitur.] Hæc quæstio diuiditur in octo partes: in quarum prima probat per nouem auctoritates sanctorum patrum, quòd quandocumque quis grauatus fuerit, poterit appellare: & eius appellatio tenebit. Secunda ibi, *Cum ergo*. Tertia ibi, *Qui vero*. Quarta ibi, *Post datam*. Quinta ibi, *Non solent*. Sexta ibi, *Notandum*. Septima ibi, *Si vero*. Octaua ibi, *Diffinitiua*. Ioan. de Fantu.

CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, in qua quæritur quo remedio causa vitiata subleuetur: de quo non fecit in themate mentionem: & si remedium dandum sit ei qui causa dilationis appellat: de quo fecit in themate mentionem. Causa autem vitiata remedio appellationis subleuatur; & hoc probat per sequens cap.

Cod. Theod. l. 2.or. de appell. in inter. le. 15. Ans. l. 2.c.18. & l. 3.c.88. Lib. 7.ca.c.333. Burc. l. 1.c.148. Pann. l. 4.c.121. Statis ibidem. Poly. l. 1.tit. 7. Ans. l. 2.c.81.

¶ Causæ vitiatæ remedium appellationis subueniat. C. I.

LIceat appellatori vitiatã causam remedio appellationis [a] subleuare.

[*Idem paulo ante.*]

¶ De eodem. P A L E A. C. II.

APpellantem non debet afflictio vlla, aut detentionis iniuriare custodia.

Item Anacletus Papa, epist. 1. in fine.

¶ De eodem. C. III.

OMnis [b] oppressus libere [c] sacerdotum [d] (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur: sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem [e] sedem referantur. Et si illic facile discerni † non poterunt, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata congregatio [α], (quæ per singulos annos bis fieri solet, & debet) iuste, & Deo placite coram patriarcha [f], aut primate ecclesiastica [β] negotia, & coram patritio sæcularia [g] iudicentur negotia in commune [h] †.

† al. decerni

† al. communi.

α ¶ Congregatio.] *In vulgatis sequebatur,* sub metropolitano: *quæ sublata sunt, quia in nullo manuscripto neque in originali habentur, & in sequentibus verbis exponitur, coram quibus sit habendum concilium.*

β ¶ Ecclesiastica negotia.] *In epistola legitur,* primate ecclesiastico, & coram patritio sæcularia, &c.

Item Sixtus Papa epist. 2. omnibus rectoribus ecclesiæ scribit dicens.

¶ Quisquis pulsatus fuerit, Apostolicam sedem appellet. C. IIII.

Iuo p. 5.c. 3. Ans. l. 2.c. 8.

SI quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam, & Apostolicam [i] sedem appellet, & ad eam, qua-

a ¶ *Liceat.* ¶ *Appellationis.*] Appellatio est prouocatio iniquæ sententiæ querelam continens. ff. de mino. præfecti. tñ & io ijs q̃ extra iudiciũ agũtur, appellat, vt in electione, vt extra de appel. constitutus. Quis appellet, dicetur ĩ. ea. non solẽt. & hoc in ciuili causa. In criminali autem quilibet etiã inuito reo appellat. ff. de app. non tantum. & in causa liberali, vt ff. de libe. causa. l. 1. & 4. tione. nisi appellans suspectus sit, vel depopulator, vt infra ead. quoties. 2. In causa criminali reus custoditur: vel dabit fideiussorem, si est suspectus. C. de ap. eos. ver. super his. Iudicis officium est libellos dimissorios dare. infra ead. post appellationem. Iudex autem ad quem appellatur: si appellatur à sententia, secundum priores allegationes vel infirmabit, vel confirmabit sententiam, vt ĩfra ea. §. diffinitiua. in fi. potest tamen nouas allegationes audire. C. de appel. eos. §. 1. ff. de app. licio quæsitum. in fi. extra de fide instru. cum Ioannes. Quando autem non est necesse appellare, habes infra ea. §. diffinitiua. Inhibetur autẽ appellatio, q̃a à principe nõ appellatur. 9. q. 3. cuncta. nec à præfecto prætorio. C. de of. præfec. præto. l. 1. nec à senatu, vt ff. à quibus ap. nõ licet. l. 1. nec ab arbitro. C. de arbi. l. 1. nec appellat officiatus. infra ea. §. diffinitiua. ver. nulli. Item propter sceleris magnitudinem non appellatur. C. quorum app. nõ reci. l. 2. & extra de appel. cum sit Romana. Item in momentanea possessione, vt infra e. §. diffinitiua [1] ver. de possessione. secundum leges. sed per canones sic. extra de resti. significauerunt. & de resti. spol. cum ad sedẽ. Itẽ in re quæ non capit dilationem. ff. de app. re. l. vlt. & extra de rapt. in litteris. Arg. contra extra de appel. qua fronte. in fi. Ibi appellatio non retardat sententiam, nisi ad tempus. Item à sententia maioris partis capituli, extra de his quæ fiunt à maio. parte cap. c. 1. Item contumax non appellat, vt 24. q. 3. de illicita. infra ea. §. sunt etiam quorum. C. de iud. properandum. §. sin autem. Item ab executore non appellatur. infra ea. §. diffinitiua. ver. ab executore.

AD QVEM SIT APPELLANDVM. Appellatur autem à minori ad maiorem, & gradatim, vt ĩ. ea. anteriorum. C. de appel. præcipimus. excepto Papa, ad quem omnibus prætermissis appellatur, vt ĩ. ea. c. 3. 4. & 5. Et hoc verum est in iudicibus ordinarijs. In delegatis autem distinguitur, si ipsi alijs causam commiserint, si tota iurisdictio est delegata, appellatur ad primũ delegantem. extra de offi. delega. super quæstionũ. §. porro. ff. quis & a quo appel. l. 1. sed si non tota causa est delegata, tunc appellatur ad delegantem secundum, vt C. qui pro sua iurisdic. l. 1. ff. quis & a quo appel. l. si. & extra de offi. deleg. super quæstionum.

Appellãs à delegato ad quẽ appellare debet.

QVOMODO SIT APPELLANDVM. Iudice sedente pro tribunali potest viua voce appellari: sed extra iudiciũ in libello tantum appellabitur [2], vt ĩ. ea. §. iudicibus. ver. litigatoribus. ff. de appel. a sententia. §. vlti.

QVANDO APPELLANDVM SIT. Secundum leges appellatur tantum post diffinitiuam sententiam: nisi in casibus nota. ĩ. ead. non ita. extra de appel. super eo 2. Secundũ canones & ante litẽ cõtest. & post, vt extra de ap. cũ sit Romana. ĩ. ea. nõ ita. licet hoc sit correctũ per constitutionem nouã, extra eo. vt debitus. vbi dicit q̃ causa appellationis debet assignari. Item sm canones appellatur quoties superior iudex inuenitur, vt ĩ. ea. omnes. secundum leges bis tantum, vt infra ea. post secundam. Io. hoc pro certo teneas, quòd ante sententiam potest appellari quoties pars grauatur, & allegatur causa, vt extra eo. vt debitus. Sed post diffinitiuã sententiam tantum bis, vt dicunt leges prææallegatæ: nec assignatur tunc causa: sed dicit, appello ab iniqua sententia. Sententia tamen in causa matrimonij non transit in rem iudicatã, vt extra de sent. & re iud. lator. & c. consanguinei. B.

[2] Dicas q̃ siue appellet in iudicio siue extra: debet obseruari q̃d dicitur extra li. 6. de app. cordi. quæ est Innoc. iiij. & hoc cũ à iudice appellatur ad Papam: & hoc ibi intelligit. Ho.

INTRA QVOD TEMPVS SIT APPELLANDVM. Item appellatur vsque ad decem dies continuos, vt infra ead. anteriorum.

INTRA QVOD TEMPVS DEBET APPELLATIO PROSEQVI. Appellanti dat annus vel bienniũ, vt infra ead. si quis appellat. Tamen iudex potest moderari tempus recisum. extra eo. cum sit Romana. & c. reprehensibilis. Item appellatione pendente nihil innouandum est, vt infra ead. §. appella-

Appellatiõis tẽpus põt iudex moderari.

[1] Melius diceret. §. sunt etquorũ. ver. de pos. vbi de hoc.

Appellatio in multis casib. nõ admittitur.

OMnis.] C A S V S. Dicitur in hoc c. quòd si aliquis grauetur, a minori prælato ad sacerdotem, idest epm debet appellare: & si ibi propter aliquam difficultatem negotium non poterit terminari, metropolitanum appellet: & si ibi negotium non fuerit terminatum, vel grauabitur: ad concilium recurrat, in quo patriarcha vel primas præsidet, & in quo causæ maiores ecclesiasticæ tractari debent: & coram patritio sæculari iudice sæculares.

b ¶ *Omnis.*] Pone casum quòd appellatur à subdito episcopi [3] ad epm: deinde ad metropolitanũ, deinde ad conciliũ metropolitani.

c ¶ *Libere.*] idest, siue ante sententiam, siue post.

d ¶ *Sacerdotum.*] Ergo a sæculari iudice ad Papam potest appellari: quod verum est vacante imperio, vt extra de foro compet. licet. alias non, vt extra de appel. si duobus.

e ¶ *Ad maiorem.* ĩa. 17. dist. multis. §. 1.

f ¶ *Coram patriarcha.*] quæ vna dignitas est, vt 99. dist. prouinciæ.

g ¶ *Sæcularia.*] scilicet cum ambo sint laici: quia prælati nõ debẽt tractare sæcularia iudicia. 11. q. 1. te quidem. Vel dic quòd cũ laicus iudex non vult facere iustitiã, tunc appellatur ad ecclesiasticum vt ipsum corrigat: & si noluerit facere iustitiam, potest ipsum excommunicare, vt 23. q. 5. administratores. Vel dic quòd cum iudex sæcularis suspectus est, potest adiri iudex ecclesiasticus [4], vt in auth. vt diffe. iud. §. si vero. coll. 9. vel etiam si decesserit, vt ibi dicitur. Vel si habeatur querela contra ipsum, vt in ead. coll. §. vlt. sic extra de foro compe. ex transmissa. & extra eod. licet.

h ¶ *In commune.*] idest, publice.

[3] Idest, à minori prælato: nõ tamẽ officiali epi, quo casu & cõsuetudo contra hoc nõ valet. extra li. 6. de cõsue. nõ putamus. Ar.

Appellatur à iudice sæculari ad ecclesiasticum.

[4] Sed q̃ cũ eo cognoscerent & hoc est q̃d hic dicit. littera in fine. in cõe. secundũ Io. de Fant.

SI quis vestrum.] C A S V S. Ex his quinque c. colligitur q̃ appellari potest ad Papam omnibus medijs prætermissis. Dicitur ergo hic, quòd si aliquis aliqua aduersitate pulsatur, ad sedẽ Apostolicam quasi ad caput appellet.

i ¶ *Apostolicam.*] Ex hoc & seq. c. patet, q̃ ad Papam alijs prætermissis appellatur: sed in alijs secus est, vt infra ead. decreta. & q. 7. metro-

Appellat ad Papã omissi medijs.

si ad caput, suffugium habeat, ne ipse innocens damnetur, aut ecclesia sua detrimentum patiatur.

Item Grato[a], *epistola prima.*

a ¶ Grato.] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis (nam in vulgatis erat,* Item Gregorius) *quamquam in tomis conciliorum hæc epistola tribuatur Sixto secundo: illa vero, ex qua caput antecedens, Sixto primo.*

¶ In grauioribus causis pulsati Apostolicam sedem appellent. C. V.

OMnes episcopi, qui in quibusdam grauioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties[a] necesse fuerit, libere Apostolicam appellent sedem, atque ad eam, quasi ad matrem confugiant.

Item Marcellus Papa, epist. 1 ad episcopos Antiochenæ prouinciæ.

¶ Ab omnibus appelletur ad Romanam ecclesiam. C. VI.

AD Romanam ecclesiam omnes episcopi, qui voluerint[b], vel quibus necesse fuerit, quasi ad caput suffugere, eamque appellare debent, vt inde accipiant tuitionem, atque consecrationem[c]. Quod omnibus minime conuenit denegare episcopis: sed absque vlla custodia[d], aut excommunicatione[e], vel damnatione, vel expoliatione libere ire concedatur.

¶ Atque consecrationem.] *In originali est,* vt inde accipiant tuitionem, & liberationem vnde acceperunt informationem, atque consecrationem. *sed ob glossam non est mutatum.*

Item Victor ad Theophilum Alexandrinum, epist. 1. c. 3

Qui à proprio metropolitano se grauari putauerit, maiorem sedem appellet. C. VII.

SI quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud patriarcham, vel[f] primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem.

Item Zepherinus vrbis Romæ episcopus, epist. 1.

¶ Ad Romanam ecclesiam, quasi ad matrem appelletur ab omnibus. C. VIII.

AD Romanam ecclesiam ab omnibus, maxime tamen ab oppressis appellandum est, & concurrendum quasi ad matrem[g], vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus releuentur: quia non potest, nec debet mater obliuisci filium suum.

Item Iulius Papa in decretis, siue in rescripto ad orientales, c. 22.

metropolitanum. & 9. q. 3. conquestus. & 17. dist. multis. & 18. dist. de concilijs. Cum ergo hoc sit priuilegium Papæ, ergo ad legatũ non appellatur misso epo, vt 25. q. 1. puenit. Sed contra extra de offi. lega. cũ nõ ignoretis. Sed dicas ꝙ ille nõ fuit sãtũ legat[9], sed metropolitanus. Et si ille legat[9] nõ habuisset illud priuilegiũ, inutile fuisset officiũ legationis: sed ille q̃ simplex legat[9] est, nõ habet illud priuilegiũ, nisi ei specialiter sit datũ. Io. Quidq̃d dicat Io. omnibus pretermissis curriũ ad legatum, vt dicit illa decre. & quod facit legat[9], Papa facere videtur. 94. dist. c. 1. & ff. de admini. tut. ita autem. §. gessisse. B.

OMnes.] CASVS. Dicitur hic quòd quoties episcopi criminaliter accusantur, ad sedem Apostolicã quasi ad matrẽ recurrant, cum est necesse.

a ¶ Quoties.] Dum tamen nõ vltra secundã vicẽ: ne lites in infinitum extendantur. non em̃ licet tertio appellare super eodẽ capitulo, vt j. ead. si quis in quacũque. sic exponit hæc dictio, quoties. ff. de leg. 3. fideicõmissa. §. si qs decẽ. ff. de eden. veluti. in fi. simile quoties habes extra de ele. querelã. in parte decisa. secundum H. exponitur quoties siue ante litem contestatam, siue post. Alij dicunt quòd licet etiã ter appellare secundum canones, vt j. 31. q. 2. Lotharius. 2. ea. omnis. sed M. dicit quòd licet a grauamine quandocũq; appellare: sed bis post sententiam tantũ: & exponit, quoties, id est, ĩ omni grauamine: sed non nisi bis a sentẽtia, vt j. ea. si quis in quacumq; & extra de app. directe. G. dicit quòd in illo capitulo, omnis. tertio fuit relatum: & hoc non fuit per appellationem, sed per consultationem, vt s. dist. 18. c. 1. & extra eo. sua nobis.

AD Romanam ecclesiam.] CASVS. Dicitur quòd omnes episcopi qui volunt, vel quibus necesse est, libere sedem Apostolicam appellant absque excommunicatione vel impedimento aliquo damnationis, vel spoliationis, vel custodiæ.

b ¶ Qui voluerint.] Ergo frustratoria admittitur, vt extra eod. consuluit. ergo audiendus est qui causa dilationis appellat, vt extra de ap. cum sit Romana. & c. personas. sed contra, ius eũ punit, vt C. de ap. à proconsulibus. & C. quorũ ap. non reci. ab executore. in fi. vbi in 50. libris auri punitur frustratoriẽ appellans. ergo ius non debet eã admittere, vt 23. q. 4. qui peccat. immo non debet per eã negotium impedire. extra eod. pastoralis. Respon. dubia frustratoria est admittenda: sicut occultus peccator ad Eucharistiã. de cons. dis. 2. nõ prohibeat. Hodie autẽ ipso iure est inhibita appellatio ante sententiam, nisi tam euidẽs causa proponatur, quæ si probata esset, debeat appellatio legitima reputari, vt extra eo. vt debitus. Sed cũ hodie ipso iure sit inhibita appellatio, quid prodest scribere remota appellatione? Respond. si appellatio remouetur in litteris, tunc intelligitur remota etiam post sententiam. Alias etiam rationes assignaui super illa constitutione, vt debitus. sed si non apponitur in litteris, tantum ante sententiam est remota. Io. Ego credo ꝙ nihil prodest remotio appellationis nisi ad remouendã frustratoriam appellationem, vt dicit decre. expresse extra de ap. ex parte B. Hoc scias ꝙ nisi iudici euidenter pateat appellationem esse

necessariam: numquã deferat ei. vnde si non credit tenere appellationem, non deferat ipsi: licet superior possit retractare quod factũ est, vt extra eo. pastoralis. Sed pone ꝙ iudex dubitat de appellatione: aut defert tali appellationi, aut non. si defert, mentitur ergo cõstitutio & decretalis. Nã cõstitutio dicit, ꝙ nisi talis causa sit proposita, quæ si foret pbata, legitima esset appellatio, non est deferendũ appellationi. Itẽ decre. pastoralis. dicit, ꝙ in solis illis casibus deferendum est appellationi, vbi à iure indulgetur expresse, ꝙ possit appellari. Si dubitatur de appellatione: ergo nõ debet cognoscere de causa, cũ dubitet an sit iudex. argu. 11. q. 3. graue. Ad hoc dico, ꝙ si iudex dubitat de causa appellationis, sũmatim potest inquirere de causa: vel seorsum extra formã iudicij inquirẽdo de causa. Et si videtur causa pbabilis: & præterea talis quòd ea probata legitima iudicaretur, defert ei: vnde non sufficit appellanti pponere talẽ causam, quæ si probata esset, debeat appellatio legitima iudicari: sed etiam requiritur, ꝙ sit probabilis, & quòd iudici iusta videatur.

c ¶ Consecrationem.] si metropolitanus distulerit. 8. q. 3. Artaldus.

d ¶ Custodia.] Qui appellat, nec cogitur dare cautionem de prosequenda appellatione, nec custodiri debet: nisi sit causa criminalis, & suspectus sit, vt C. de appel. eos. §. super his.

e ¶ Excommunicatione.] pro alijs tamen bene potest excommunicari, vt extra de appel. ad hoc. & c. proposuit.

SI quis putauerit.] CASVS. Si grauatur aliquis à metropolitano suo, patriarcham appellet, deinde ad sedem Apostolicã recurrat.

f ¶ Vel primatem.] vel pro id est.

AD Romanam ecclesiam.] CASVS istius capituli & sequentis facilis est & planus: quia per superiora patet: & littera plana est.

g ¶ Matrem.] Nec præsumitur esse mater, nisi diligat filium, vt extra de præsumpt. afferte.

Appellare ter non licet

Su. & fiere mouetur qđ de iure cõi est re morũ. Sed cõtra hoc est C. de Thesa. l. 1. & ff. ad municip. l. 1. & ideo plus placet qđ dixit s. Io. dFS, nã si hęc clausula nihil operatur, quare dec. extra eo. Inquisitioni. fundat super e. ideo his eic dis, diu ple. no. Ho. I sõ. e. 11. §. quomodo decr. vt d bitus. ver. abs q; rationabili, &c, Arch.

Iulius Papa ep. 2. ad orientales c. 2.
Burch. l. 1. c. 144
Iuo p. 5. c. 257.
Pann. l. 4. c. 124.
Ans. l. 2. c. 12.
Poly. l. 1. tit. 7.

Ans. l. 2. c. 7.
Pan. l. 4. c. 125.

Iulius ibi. c. 4.
In cap. Hadriani c. 6.
Poly. ibidem.
Burc. l. 5. c. 144.
Pann. l. 4. c. 126.
Iuo p. 5. c. 257.

Ans. l. 2. c. 6.

a b Iu-

a [P]Lacuit.] ¶ Maior.] ff. de ap. l. 1. §. si quis infra ead. anteriorum.

[I]Deo huic sanctæ sedi.] Casus. Quærebatur quare priuilegia sedi Apostolicæ sint concessa: concilia cōgregare, & damnatos episcopos restituere: & de summis negotijs cognoscere. Et respondet.

Casus. Quia dictum est supra per Zepherinum quòd appellare possent maxime oppressi, in c. ad Romanam. & per Marcellum dictum est supra in c. ad Romanam. quod qui volunt appellare possunt: infert Gratianus quod siue quis grauatur, siue non in accusatione, appellare potest. Quidam tamen dicunt appellandum esse frustratorie: & distinguentes ita dicentes, quòd dictum est supra in c. ad Romanam. Vt volentes, &c. refertur ad eos qui volunt recipere consecrationem à sede apostolica. & si ab aliquo impediantur, appellabunt. Necessitatem patientes, refertur ad oppressos, & iniuste per sententiam condemnatos, vt isti defendantur & illi accipiant consecrationem. Eodem modo intelligitur illud Zepherini. Sed certe dicit Gratianus, quòd secundum primam interpretationem, idest, opinionem, quæ est in prin. §. quæ dicit, quod siue quis grauetur, siue non, appellare licet: oppressi intelliguntur aliqua iniuria affecti. Sed secundum secundam, qua dictum est, vt volentes ad consecrationem, necessitatem patientes ad tuitionem referatur, oppressi intelligunt per sententiā iniuste damnati. & secundū hanc vltimam opinioné nō licet frustratorie appellare.

d ¶ Cum ergo.] magister magis approbat opinionem, quæ dicit, quòd frustratoria admittitur. & probat hoc seq. 4. c. & suspenditur constructio vsque ad illum §. patet ergo. vnde in titulo cuiuslibet c. ponitur hæc dictio, cum.

¶ Quoties aliquis appellauerit, audientia sibi non denegetur. C. IX.

In epi. Lucij 1. & in cōc. Cart. 3. c. 10. In capitul. Hadriani. Ans. l. 3. c. 88. Iuo p. 6. c. 326. ex Lucio.

PLacuit, vt à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos (vbi est auctoritas maior a) fuerit prouocatum; audientia non negetur.

Item cap. 30.

¶ Iniuste damnati, restitutionem, & oppressi auxilium à Romana ecclesia debent habere. C. X.

IDeo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis concilijs b, & iudicijs, ac restitutionibus c episcoporum, quam & de summis ecclesiarum negotijs; vt ab ea omnes oppressi auxilium, & iniuste damnati restitutionem sumant: Et talia ab improbis ne præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque damnatione.

2 *Cum ergo d Zepherinus dicat ab omnibus esse appellandum, maxime tamen ab oppressis, & Marcellus scribat [Omnes episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, appellare debent;] patet, quod accusato (sine grauetur, siue non) vox appellationis non est deneganda. Quidam tamen ita distinguunt, vt [volentes] ad consecrandos, [necessitatem patientes] ad oppressos referant, vt sit sensus, omnes, qui voluerint à Romana ecclesia consecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare; & quibuscumque in suis oppressionibus necesse fuerit ad eam suffugere, similiter vocem appellationis exhibeant, vt isti tuitionem, & illi consecrationem ab ea accipiant. Similiter, & illud Zepherini distinguitur [Ab omnibus est appellandum ad Romanam ecclesiam;] intelligendum est, qui ab ea consecrationem voluerint accipere, vel qui à prælatis suis aliquam iniuriam passi fuerint, maxime tamen ab oppressis. Secundum primam interpretationem, oppressi intelliguntur aliqua iniuria affecti: iuxta secundam vero, oppressi dicuntur à iudice iniuste condemnati. Secundum hanc distinctionem, qui in aliquibus negocijs non ad releuandum, sed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.*

Sed cum Gregorius scribat omnibus per diuersas prouincias,

¶ De causa appellationis cognoscere non licet, nisi ei, ad quem appellatur. C. XI.

Poly. l. 1. tit. 7. Iuo p. 5. c. 349. Ans. l. 2. c. 19.

DEcreto nostro vestram rogantes charitatem mandamus, vt si aliquis (quod non optamus) suorum æmulorum e, Aldricum Cœnomanensis ecclesiæ episcopum accusare damnabiliter attentauerit; vt honoretur beati Petri apostolorum principis memoria, ecclesiæque Romanæ, cui præsedit, priuilegium, nostri nominis auctoritas; liceat illi post auditionem f primatum diœceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostra auctoritate aut ante nos, aut ante legatos

Decreto.] Casus. Aldricus Cœnomanensis episcopus timebat accusari coram suo primate, vel metropolitano: & timebat ne audiretur appellans si ad sedē Apostolicam appellaret. vnde Grego præcepit, quòd si Aldricus accusatus fuerit & appellauerit, audiatur: & causa coram summo Pontifice vel eius legato terminetur; interim autem contra eum nihil iudicetur: & qui contra hoc fecerit, puniatur: quia alij vocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

det, vt omnes oppressi & iniuste damnati auxilium habeant, & quòd iniuste non damnentur aliqui sine vltione.

b ¶ Conciliis.] Ergo patet quòd legatus non potest facere concilium, vt dixi 3. dist 3. §. porro. & dist. 17. regula. & c. huic soli sedi.

c ¶ Ac restitutionibus.] Arg. hic quòd solus Papa potest restituere clericum depositum. de pœni. dist. 6. qui vult. in fin & ff. de quæst. l. 1. in fin. & de pœn. l. diui. Argu. contra 11. quæst. 3. episcopus in synodo. & 46. dist. clericus maledicus. Ad hoc dicas, quòd si est solenniter degradatus, solus Papa potest eum restituere. secus si est verbo solo depositus.

Papa solus an clericum depositum restituat.

De hoc no 50 di. contumaces. ibi vi deas.

CVM ERGO ZEPHERINVS. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua quæritur an sit licitum frustratorie appellare. & vera est solutio quòd non: & quæ dicit, superficialiter dicit: & ad hoc probandum inducit vij. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

e ¶ Aemulorum.] Si æmuli erant, quomodo admittebantur ad accusationem: cum de iure hoc sit prohibitum, vt infra ead. q. 7. si qui sunt. & 3. quæst. 5. cap. 2. 3. & 4. Respon. omnes accusatores vulgo dicuntur æmuli. præsumitur enim quòd semper inuidiæ causa fiat accusatio. Vnde canon vocat accusationem illaudabilem intentionem, vt J. ead. q. 7. si quis episcopus. nam non solum videtur esse discordia inter accusatorem & accusatum: sed etiam inter domesticos & amicos accusatoris & accusati, vt ff. de legi. sciendum. §. 2.

Accusatio præsumitur semper inuidiæ causa fieri.

f ¶ Auditionem.] Videtur hic quòd non licet appellari ad Apostolicum omisso metropolitano, vt J. q. 7. metropolitanum. & J. ea. si

q[u]is

quis putauerit. & ff. de appel. Imperatores. Sed non tenet hoc in foro ecclesiastico. 3. ea si quis. Sed subaudi, maxime.

a ¶ *Legatos.*] Ad hoc destinatos. Vel dic quòd in legato Papæ speciale est secundum quosdam vt de crimine possit diffinire, vt 16. q. 1. frater. aliàs secus, vt ff. de off. proconsul. l. solent. & ff. de eo cui manda. est iurisdict. l. 1. immo nec dico legatum Papæ hoc posse facere sine mandato speciali, vt extra de offi leg. quòd translationem.

b ¶ *Actiones.*] Notandum actiones esse proponendas. 12. quæst. 1. experientiæ. & extra de mutuis pet. cap. 1. extra de iud. examinata. Argumentum, cōtra, extra eod. tit. dilectis. Ioan. Sol. secundum ius canonicum nō tenetur aliquis proponere actionem, vt extra de iud. dilecti. Sed si proponatur incepta, cadit à causa proponens, vt extra eod. titul. examinata. B.

c ¶ *Submotus.*] Ecce pœna illius qui non defert appellationi: sed secundum leges punitur in 30. pondo auri. C. de appel. quoniam.

Q *Vi se scit.*] C A S V S. Minores prælati obedire debent suo maiori: nec moleste hoc ferre. vnde quilibet potest recipere appellationem ad sedem Apostolicam factam: cum appellationes episcoporum & magna negotia ei referuntur: & qui contra hoc fecerit, deponatur.

d ¶ *Qui se scit, &c.*] 3. quæst. 6. quamuis. &c.

A D D I T I O. Et cap. multum. & c. dudum. Lau.

A *Rguta.*] C A S V S. Archiepiscopus Rhemēn. Rhot: dū ad sedem Apostolicam appellantem de facto deposuit, & incarcerauit. Dominus Papa hoc audito eum restituit: quo restituto, scribit illi archiepiscopo, & inuehitur contra eum, dicens quòd ideo eum restituit, scilicet episcopum, ne priuilegia sedis Apostolicæ violentur. Casus sequentis capituli facilis est: & per te ponere potes.

e ¶ *Continuatim.*] idest, iterum & iterum.

f ¶ *Et carcerali.*] Quod potest fieri in causa criminali, si con-

demnatus appellans est suspectus: nec potest dare fideiussorem, vt C. de appel. eos.

g ¶ *Honore.*] Vt sicut de facto fuerat depositus: sic de facto restituatur, vt de appella. ad hæc sicut. & cap. ad præsentiam. 2. & ad q. 1 primates.

Actio secūdū canones non est de necessitate proponenda.

a De hoc leg. & not. 8 dist. quo iure, ibi videas.

scilicet Rhotādus episcopus.

a ¶ Qui

gatos[a] nostro † ex latere missos iuxta patrum decreta suas exercere, atque diffinire actiones[b]: nullusque illum ante hæc iudicet, aut iudicare præsumat. Sed si quid (quod absit) graue, intolerandumque ei obiectum fuerit; nostra erit expectanda censura, vt nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ ecclesiæ Romanæ confugit, & eius implorat auxilium, decernatur; quàm ab eiusdem ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices suas ita alijs impertiuit ecclesiis, vt in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *& infra.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam secus præsumptum fuerit; ab officio cleri submotus[c], auctoritatis † Apostolicæ reus ab omnibus iudicetur: ne lupi, qui sub specie ouium subintrauerunt, bestiali sæuitia quosque audeant lacerare: & quod sibi fieri nolunt, alijs inferre præsumant.

† al. missos

† al. iniuriarum reus

a ¶ Vt honoretur.] *Hinc vsque ad ver.* auctoritas. *addita sunt ex ipsa epistola, quæ extat in bibliotheca Dominicana, & videtur esse Gregorij quarti, ex qua etiam sumptum est caput,* Nulli fas. *distinct.* 19. *& apud Iuonem vtrumque caput simul habetur. Istius autem Aldrici (vt ex catalogo episcoporum ecclesiæ Cenomanensis colligitur) mentio est in concilio apud Sanctum Medardum, quod paulo post Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defensio ipsi à Gregorio præstita profuit.*

Item cum Vigilius Papa in epistola ad Eutherium, cap. vlt. dicat.

¶ Iudicia appellantium ab eis sunt audienda, ad quos appellatur. C. XII.

QVi se scit[d] alijs esse præpositum, non moleste ferat aliquem esse sibi prælatum. Ipsa namque ecclesia, quæ prima est, ita reliquis ecclesiis vices suas credidit largiendas, vt in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde omnium appellantium Apostolicam sedem episcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia causarum eidem sanctæ sedi reseruata esse liquet; præsertim cum in his omnibus eius semper sit expectandum consultum: cuius tramiti si quis obuiare tentauerit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eamdem sanctam sedem nouerit redditurū.

Ans. l. 2. c. 10. Poly. l. 1. tit. 14.

¶ *Restitutum est caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antea vero tribuebatur Iulio, in cuius etiam epistola prima habetur prior pars huius capitis vsque ad ver.* ipsa namque. *(quemadmodum & apud Leonem epist. 84 quod refertur 3. dist. 23. c. quamquam. & in c. sequenti, qui sunt) & etiam sententia ceterarum partium.*

Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemensem archiepiscopum inuehatur, qui Rhotādum episcopum appellantem Apostolicā sedem damnare ausus est, ita dicens.

† al. Rothaldum

In appendice bibliothecæ sanctorū patrum.

¶ De Rhemensi archiepiscopo, qui appellantem Romanam sedem iudicare est ausus. C. XIII.

ARguta sapientia tua, vtinam in bono accepta, fomitem iudicij, & materiā depositionis aduersus Rhotandum assumpsit, & ab itinere Apostolicæ sedis remouit †, & continuatim[e] Apostolicam sedem appellantem damnauit, & carcerali[f] custodiæ mancipauit. *& infra.* ¶ Priuilegia tamen Apostolicæ sedis vos obliuioni tradere nullatenus debuistis; quibus venerandi canones iudicia totius ecclesiæ ad hanc deferri iubent. *& infra.* ¶ Hæc quippe nos in Rhotando idcirco noueritis operatos, vt priuilegia sedis Apostolicæ, quæ male à vobis violata videbantur, & à nobis tot impensis laboribus, vestra resistente contumacia, recuperari non poterant; auctoritate Apostolica, & cana patrum deliberatione pristino tandem genio, & proprio decorarentur honore[g].

Ans. l. 2. c. 67.

† al. reuocauit] orig.

Ans. l. 2. c. 85.

β ¶ Cana.] *Cum antea legeretur,* canonica, *emendatum sic est ex epistola ipsa, quæ habetur manuscripta & nuper est impressa in appendice bibliotheca: & in libro Ennodij pro Symmacho legitur,* cana miracula, *& canum genium. iuxta illud Virgilij.*

Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus, Iura dabant.

Item Leo Papa ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, epist. 2 al. 84.

¶ Quisque

Qvi scit.] Ita facit hoc capitulũ ad propositum, quia sicut episcopus vel alius prælatus ecclesiæ vult deferri appellationibus ad ipsum factis; sic & ipse tenet deferre appellationibus factis ad sedem Apostolicam. & est simile bonum C. de nf. p̃fec. vrb. l. 1. vbi dicitur, quòd est societas muneris, quòd magistratus gradum superioris agnoscat.

b Exigit.] simile 3. q. 6. c. 1. & 2. & 74. dist. quorumdam. & dist. 9. neque. in fi. ff. de adul. si vxor. §. iudex. Io.

PATEAT. CASVS. Ab illo cap. decreto. est suspensiua cõstructio vsque ad hunc §. Ex supradictis ergo infert, quòd appellari potest etiam frustratorie: si tamen frustratorie appellauerit a iudice appellationis, punietur. Postea dicit quod apppellari potest, quoties grauamen infertur. & ad hoc inducit capitula sequen.

c Condemnabitur.] si appellatio alicuius fuerit pronunciata frustratoria, tunc si prior iudex a quo est appellatum, non admisit appellationem in criminali negotio, lite perdita notatus abscedat. C. de appellat. a proconsulibus. sed si prior iudex admisit appellationem, pro arbitrio iudicis punietur, vt C. eo. l. eos. §. ne temere. Sed si in ciuili negotio per calumniam appellat, punitur in quinquaginta libris argenti. C. quorum appel. non reci. ab executore. l. fi. Si sine calumnia, non punitur nisi in expensis. extra de appel. sæpe. extra de eo qui mittitur in pos. causa rei seru. cum venissent.

Appellans p calumniam ad quid puniat.

Item remittitur ad eum a quo appellauit. extra eod. cum in ecclesia. Dicunt tamen quidam, quòd nisi euidens sit aliquem calumniose appellasse, non debet puniri in expensis. Arg. optimum. ff. de leg. 1. qui solidum. §. etiam. alioquin quilibet metu expensarum relinqueret ius suum indefensum, vt ff. de petitio. here. l. Iud. tunc autem præsumitur nõ fieri calumniose, cum iuratum est de calumnia, vt 2. q. 7 sancimus. sed hoc non credo, immo semper in causa appellationis condemno victum, vt j. ea omnino. & in constitutio. noua Inno. de app. vt debitus. & ff. de appellat. negotiorum. in princi. & j. eadem q. 2. in primis. Ioan.

Hãc sententiã sequitur Go qđ dic vt plene not. p Bal. Inno & Ho extra de do. & contu. in fi. Arch.

¶ Quisque eam obedientiam maioribus exhibeat, quam ab inferioribus desiderat. C. XIIII.

Matt. xi.

QVi scit [a] se quibusdam esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit [b], etiam ipse dependat: & sicut non vult grauis oneris sarcinam ferre, ita non audeat alij importabile pondus imponere. Discipuli enim sumus humilis, & mitis magistri dicentis [Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.]

Patet ergo, quòd nulli appellanti sunt induciæ denegandæ. Ceterum, si causa frustratoriæ dilationis appellauerit, à iudice, ad quem prouocatum fuerit, condemnabitur [c]. Tempus vero appellationis est ante datam, vel post datam sententiam. Quoties enim quis se grauari senserit, libere potest appellare.

Et Victor epi. 1. & Iul. 7. ea. c. si q̃s putauerit. 1. 8. c. 7.

Vnde Sixtus Papa II. epist. 1. ad Gratum episcopum ait.

¶ Qui grauatur a proprio metropolitano, primatem, aut vniuersalis ecclesiæ sedem appellet. C. XV.

Polyc. l. 1. tit. 6. Ans. l. 2. c. 9. & 11. Pann. l. 4. c. 126.

SI quis putauerit se a proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ Papam iudicetur.

Item Felix secundus ad episcopos in Alexandrina synodo congregatos, cap. 19.

¶ Romanam sedem appellet, qui iudicem suspectum habet. C. XVI.

Ans. l. 2. c. 60.

QVoties episcopi se a suis comprouincialibus, vel a metropolitano putauerint [d] prægrauari, aut eos suspectos habuerint; mox Romanam appellent [e] sedem, ad quam eos absque vlla detentione, aut suarum rerum ablatione libere liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellauerint ecclesiam, aut ab ea se audiri [f] poposcerint, nullus eos aut excommunicare [g], aut eorum sedes surripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præsumat, antequam eorum causa Romani Pontificis, auctoritate finiatur. Quòd si aliter a quoquam præsumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit.

Item Iulius Papa in rescripto ad episcopos orientales, c. 30.

¶ De eodem. PALEA. C. XVII.

j. ead. c. ideo.

IDeo huic sanctæ sedi præfata priuilegia specialiter concessa sunt, vt ab ea omnes auxilium oppressi, & iniuste damnati restitutionem sumant.

¶ *Est summa quadam capitis recitati supra ead. c. ideo. & habetur in vetustis exemplaribus, in quibus Paleæ esse non solent.*

Oppressi, & se prægrauari putãtes intelliguntur ante datam sententiam: iniuste damnati, post datam sententiam.

QVotiens.] CASVS. Si episcopus grauatur a synodo, vel metropolitano, vel eos suspectos habuit, sedem Apostolicam appellet, & non excommunicetur, nec res auferantur, vel vis fiat ei donec negotium per sedem Apostolicam terminetur. Casus sequentis capituli per se patet.

d Putauerint.] licet non grauentur, & sufficit quod putent hoc, & sufficit probare probabilem causam appellandi. extra de ap. bonæ, in fi. & ff. eo. appellanti. nisi sit remota appellatio: tunc enim requiritur quòd sit probabilis, & quòd sit talis, qua probata legitima sit appellatio, vt extra eo. vt debitus. Ioã. Ego credo indistincte quòd hodie debet esse causa probabilis & legitima, vt extra eod. vt debitus. quod intelligo ante sententiam. B.

e Appellent.] Nota quòd potest a iudice suspecto recedi per appellationem [h], vel etiã per recusationem, vt hic, & extra eo. postremo. & j. cap. proxi. & extra vt lit. non contest. accedens 1. & quid quid sit post recusationem, æque cassatur sicut here: post appellationem, vt extra de eo qui mit. in pos. cum sicut. in fi. Refert tamen cum dicitur, recuso iudicem vt suspectum, quo casu loquitur decre. extra de ap. secundo requiris. Vel si sic dicatur, habeo iudicem suspectum. quo casu non cogitur coram arbitro probare causam suspicionis: quia potest iudicem declinare per appellationem, vt dictum est.

Iudex su'pectus dupliciter deseritur.

[h] Dicit Inno. Nos concedimus. q̃ à iudice delegato vel ordinario possit appellari ex ea causa quia suspectus est, cum tunc habeat certum mediũ recusat onis 3. q. 5. q̃a suspecti. Arcid.

f Audiri.] Nota nihil interesse vtrum dicat, quis, quòd velit causam suam audiri a Papa, vel expresse ad ipsum appellauerit, sicut nec refert an appellet quis facto, vel verbo. extra eo. cap. dilecti. in parte decisa.

g Excommunicare.] potest tamen de facto ad cautelam petere absolutionem, vt extra eo. ad præsentiam. si vero appellatio non tenet, tunc potest talis excommunicari post appellationem: arg. extra eod. quæsitum. Ioan.

OPPRESSI. CASVS. Oppressi dicuntur prægrauati, ante sententiam, iniuste damnati post sententiam. Et ad hoc inducit seq. cap.

Ee Nonita

Appellare an te sententiã vtrum liceat.

N On ita.] Casvs. Aliud est in negotijs secularibus q̃ in ecclesiasticis, quia in secularibus non appellatur ante sententiam: in ecclesiasticis vero quandocumque grauatur, potest appellari. contumaces sunt puniendi secundum maius & minus: tamen grauatus semper poterit appellare: & hoc probat per tres auctoritates sanctorum patrum. Io. de Fant.

Casvs. Dicitur hic qualiter puniri debet contumax, & ad hoc inducit sequens cap.

a Non ita.] ſm leges ante diffinitiuam sententiam nõ appellatur, vt C. de iud. apertissimi. & j. ea. non solent. tñ clericus ante diffinitiuam sententiam appellat, vt C. de episc. aud. l. 1. & cum actorũ vel pnuntiationis editio negaẽ. C. vt lite pẽd. l. 2. & cũ ab iniuria appellaẽ, vt de mino. aut p̃tor. §. permittitur. Idẽ dico vbi appellaẽ a grauamine manifesto, vt C. de ap. si quis prouocationem. Item vbicũque iudex aliquid facit ꝯ legem negando dilationem, vel qd simile, vt. j. ea. non solent. Hodie autem ſm ius canonicũ nõ appellaẽ ante sententiam, nisi euidẽs fuerit causa grauaminis, vt in consult. Inno. vt debitus. & sic vr̃ idẽ iuris ſm leges, & etiam ſm canones, quod falsum est, vt dicunt doctores legum. & j. ea. non solent.

b Non licet.] Alia est ratio negotiorũ ecclesiasticorum, alia secularium, vt j. de consec. dist. 3. celebritatem. 10. dist. leges. 33. q. 2. admonere. arg. ꝯ. 11. q. 1. quicũque litem. sed hoc non tenet, vt extra de fo. cõpe. proposuisti. Quidã tñ dicunt, q̃ vbicumq̃ tam ſm leges q̃ secundum canones potest fieri appellatio a manifesto grauamine. Alij dicunt q̃ ante sententiã ſm leges non appellaẽ, nisi in casibus in iure expressis.

Quis-

Vnde Eutychianus vrbis Romanæ episcopus scribit episcopis per Siciliam, epistola 2. c. 1.

¶Ante exitum causæ per appellationem recedere licet. C. XVIII.

Ansl. 3. c. 73. Polyc. l. 5. tit. 1. Iuo. p. 6. c. 336. Pann. l. 4. c. 100.

N On ita[a] in ecclesiasticis agendum est negotijs, sicut in secularibus. Nam in secularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet[b] ei ante peractam causam recedere. In ecclesiasticis vero, dicta causa[c], recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægrauari viderit.

2 *Qui vero ex contumacia iudicibus obtemperare noluerit, communione priuetur.*

Vnde in concilio Mileuitano, c. 24.

¶Excommunicetur, qui iudicibus suis obtemperare non vult. C. XIX.

Pann. l. 4. c. 132.

Q Visquis[d] probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum[e], det litteras, vt nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet.

Item, quòd post datam sententiam appellari posit, Fabianus Papa testatur dicens Hilario episcopo, epist. 3. c. 2.

Cod. Theo. l. 11. tit. 30. in interpr. l. 20. Ansl. l. 2. c. 11. Burc. l. 1. c. 148. Iuo p. 5. c. 261. Pan. l. 4. c. 112.

¶Non denegetur appellatio ei, quem in supplicium sententia destinauit. C. XX.

L Iceat etiam in criminalibus[f] causis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio† sententia destinarit.

† in supplicium

Quod paulo ante idem affirmat eodem cap.

¶Ante datam sententiam licet alicui appellare. C. XXI.

Iuo p. 5. c. 248. Ansl. ibidem. Burch. ibidem. Pan. l. 4. c. 110.

S I quis iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat.

4 *Post datam verò sententiam, qui appellare voluerit, intra quinque dies[g] appellet, & intra eosdem, à quo prouocauit, litteras dimissorias acci-*

Appellatiõis causa vtrũ sit assignanda.

c Dicta causa.] id est, assignata causa appellationis, sed nõ oportet ibi pbari, sed corã iudice ad quẽ appellat, vt C. de ap. eo. & j. ea. q. in fi. nisi in casu. C. de preci. Imper. offe. anthen. quæ supplicatio. & extra de his quæ fi. a maio. parte c. cũ in cunctis. nec prius est audiendus appellans a iudice ad quẽ appellauit, quàm constet ipsum appellasse ab aliquo grauamine. Aliter em̃ remittendus est ad eũ, a quo appellauit, vt extra de appel. cũ in ecclesia. Videtur ergo q̃ quilibet teneẽ assignare causam appellãdi, vt hic, & extra de appel. cõstitutus 2. & ff. ne ap. appellãn. sicut in suspecto iudice causa est assignanda, licet alibi pbanda sit. sed q̃ nõ sit assignanda, pbaẽ: q̃a frustratoria appellatio ſm hęc iura est admittenda. Item nõ vr̃ esse necessariũ q̃ allegeẽ causa, q̃a põt ab ea recedi. ff. eo. scio quæsitũ. in fi. extra eo. ti. constitutus. Item quòd non sit necesse causam assignare, pbaẽ extra vt lit. non cõtest. accedẽs 2. Et dicit lex, q̃ cũ corã iudice appellaẽ, sufficit dicere, appello, vt ff. de app. l. 2. Dicas ergo, q̃ sem p appellans teneẽ assignare causã, vt extra eo. vt debit[h] tñ si causam nõ assignat, & postea ꝯ iudicem appellationis pbat iustã fuisse causam appellãdi, bene cassabiẽ qđ factum est, vt extra vt lit. nõ contest. accedens 1. Et ita prior iudex bñ facit non deferẽdo appellationi, cũ causa appellationis non sit expressa. Secundus similiter bñ excusat qđ factum est, cũ iusta causa subfuerit appellandi. Alij exponũt dictã cãm. i. lit. non contest. quia ante litẽ contestatã nõ est appellandũ, vt extra de ap. reprehensibilis. nisi fiat apertum grauamen, vt extra eo. consuluit 1. & c. cum sit Romana. Io. Hodie ante sententiam qui vult iudicem recusare, semper proponat causam, vt extra eo. vt debitus. & offerre debet proponens se velle eã pbare corã arbitris si iudex petit, alioquin eius appellatio non valet, vt extra de ap. interposita. Si vero non recuset iudicẽ, sed aliam causam pponat, alleget talem, quæ pbata sit legitima. & eã coram iudice offerat se probaturum si iudex petit. B.

[h] Hoc meliꝰ habeẽ eo. ti. cũ speciali. vbi Inn. not. q̃ sufficit ei q̃ recusat, cãs recusationis legitimas pponere. Arc.

QVI VERO. Hæc est tertia pars quæstio. in qua dicitur, q̃

Q Visquis.] Casvs. Si aliquis pcepto vel sententiæ iudicis parere nõ vult, significet hoc superiori, & ille excõicabit eũ, & faciet euitari donec pareatur sententiæ vel precepto.

d Quisquis.] Istud c. intelligunt qdã de delegatis iudicibus, quorum sententiam epũs loci teneẽ mandare executioni, vt extra de of. deleg. significasti. Alij intelligunt de iudicibus datis ab ipso epõ, q̃ suam sententiã non possunt mandare executioni: q̃a tantũ delegati a principe possunt mandare suas sententias executioni. ff. de re iud. a diuo. sed hoc nõ est verũ, q̃a subdelegati hoc possunt. vt extra de of. deleg. ex litteris. & extra de sen. & re iud. cum Bertholdus. Io. Fere omnes dicunt, q̃ subdelegatus non põt sententiam mandare executioni per legem ff. de re iud a diuo. & si excõicare possit, vt extra de of. deleg. ex litteris. quia iubere cauere, & in possessionem mittere, magis est imperij q̃ iurisdictionis, vt ff. de iurisd. om. iud. iubere. B. Sed q̃ potest mittere in pos. causa rei seruandæ habetur extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. 3.

Delegati inferiorũ suas sentẽtias exequi non possunt.

e Probatum] ergo q̃ dicit aliquem contumacẽ, hoc pbabit[i], sicut q̃ dolũ obijcit. arg. 3. q. 1. c. 1. & c. nemo. extra de restitut. spol. audita. Arg. contra ff. de re iud. contumacia. & 65. dist. c. vlti.

[i] Scilicet p testes, vel instrumẽta, vel citationes. q̃ in scriptis redigẽda sunt extra de probat. quoniã. Bernar.

f L Iceat etiam in criminalibus.] Immo potius in criminali quàm in ciuili, vt ff de appel. non tantum. & j. ead. non solent. & §. est autem quando. ver. nullus.

S I quis.] POST DATAM. Hæc est quarta pars quæst. in qua quæritur intra quod tempus sit appellandum, & dicas q̃ intra decem dies. j. ea. anteriorũ. Probat tñ magister in legibus Theodosianis, q̃ intra triduum sit appellandum. Sed illæ leges sunt correctæ per prædictam l. anteriorum. Io. de Fant.

Casvs. Dicit in hoc §. q̃ intra quinque dies appellari debet, & intra eosdem litteras dimissorias accipere, & iter arripere ad iudicẽ appellationis. Et ad hoc inducit leges abrogatas.

g Intra quinque dies.] olim statuti fuerunt duo dies. j. ead. biduum

duum. postea Theodosius dedit quinque, deinde Iustinianus decem, vt. ead. anteriorum.
a *Vnde in Theodosianis legibus.*] qui has leges allegat, falsarius est, vt C. de vete. iur. enuc. l. 2. §. hæc igitur omnia. & C. de nouo. cod. confirman. in fine.
P*ro-*

iter fuerit necessarium, dabitur ei.
b *Quo iter.*] vt semper viginti milliaria pro die computentur: & vt ff. si quis cau. l. 1. & si quid superent, hoc etiam pro die computetur, vt ff. de verb. sig. l. 3.
A*b eo.*] Dicitur hic, quòd litteræ dimissoriæ porrigi debent iudici ad quem appellatur, intra quinque dies, & intra eosdem peti & accipi: & si hoc appellans non fecerit, cadit à causa: & verba ista, scilicet *Ista iam*, vsque ibi, *Qui intra*, &c. non sunt de lege, sed Gratiani, vel alterius. *Superius*, id est, in codice Theodosiano. & hoc similiter est abrogatum.
c *Intra quinque.*] hodie xxx. vt infra ead. q. in §. 5. pen.
d *Statuta.*] sic & hoc hodie non tenet, vt C. eo. quoniam.

De hôc not. extra de ele. cú inter vniuersas. & de rescri. nó nulli. in glo. núquid, &c.

piat, & intra eosdem, ad quem appellauit, iter arripiat.

Vnde in Theodosianis [a] *legibus sic statutum inuenitur.*

[a] Theodosianis.] *Hoc & quatuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodosianis, habentur lib. 5. sententiarum Iulij Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani suo tempore has sententias coniunctas fuisse cum codice Theodosiano, seu breuiario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur se volumen illud non ex solo Theodosiano codice, sed ex varijs libris collegisse, & in legum collectione, atque interpretatione episcoporum præcipue opera vsum fuisse.*

In sététijs Iulij Pauli cú iterpt. Aniani lib. 5. tit. 33. c. 1.
Iuo p. 5. c. 281.
Pann. l. 4. c. 127.
al. prouocare

¶ Post latam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat. C. XXII.

PRopter superfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel reuocandis sententijs liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt; vt quicumque apud iudicem, qui causam eius audiuit, appellare, & ad alium iudicem appellare [b] voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipsis quinq; diebus ad iudicem, ad quem prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat: & ipse dies, quo accepit litteras, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spatium dierum, quo iter [b] agi possit, computetur.

C. XXIII.

ff. si quis cau. l. 1.

HAbita dinumeratione xx. millium diurnorum per singulos dies, computetur.

¶ *Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Iuone, & Panormia. In vno autem Gratiani valde emendato est in margine superioris capitis tamquam glossa quædam.*

Item ibidem tit. 34.

¶ A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimissoriæ litteræ dirigantur. C. XXIIII.

Iuo p. 5. c. 282.
Pann. l. 4. c. 128.
† al. quorum
al. faciendo
Sunt verba interpretis.

AB eo, quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoriæ litteræ dirigantur, quæ vulgo apostoli appellantur, quarum † postulatio, & acceptio intra quinque [c] dies ex officio finienda est. [Ista iam superius sub titulo de cautionibus, & pœnis appellationum interpretata sunt.] Qui intra statuta [d] tẽpora dimissorias non postulauerit, vel acceperit, vel reddiderit; præscriptione ab agẽdo submouetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

Item ibidem tit. 35. c. 2.

¶ De his, qui causa dilationis appellant. C. XXV.

Ex interpretatione.
Iuo p. 1. c. 283.
Pann. l. 4. c. 129.
antea legebatur, *abijciat*, vel *obijciatur*.

QVicumque [e] nõ confidentia iustæ causæ, sed causa afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus, ne addicatur [a], appellare voluerit; huiusmodi appellationes non recipiuntur.

Item ibidem tit. 36. c. 1.

¶ Cum possessor appellat, dum euentus causæ dubius est, possessionis fructus sequestreatur. C. XXVI.

Ex interptatiõe.
Iuo p. 5. c. 284.
Pann. l. 4. c. 130.

Ex Paulo ibidẽ.

QVoties post auditã causam iudici possessor appellat; fructus possessionis, de qua agitur, dum secundæ audientiæ euentus dubius est, merito sequestrantur [f]. Nam si petitor appellauerit, hoc ab eo postulari non potest: quia non potest sequestrari, quod non habet. Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, si de naui agatur, deponi solent.

Item ibidem tit. 37. c. 1.

¶ Iniuste appellans omnino puniendus est. C. XXVII.

Iuo p. 5. c. 285.
Pann. l. 4. c. 131.
Ex Paulo.

OMnino [a] puniẽdus est, vt quoties iniusta appellatio pronũtiatur,

Ca*sus.* Q*uicumque.*] Non auditur frustratorie appellans, vel qui in iure confessus fuit contra se.
e *Quicumque.*] quod obtinet in ciuili, vt confessus non audiatur appellans: in criminali aliud, vt infra eadem, sunt quorum, nisi alia probatio iudicem instruat. ff. de quæstio. l. prima §. diuus. secundo. Ioan.

[a] Sub. nisi vellet probare errorẽ. nã tunc auditur extra de confit. c. vlt. & not. extra de ver. si. ex parte. Arch.

Concor. l. 2. cũ gl. & ibi Bar. C. quorũ app. nõ recip. & l. creditor. §. iussus. ff. de appel.

Q*uoties post auditam causam.*] Dicitur hic, quòd si possessor rei immobilis confessus fuit, & condemnatus fuit ad restitutionem rei; si appellauerit, causa pendente fructus suot sequestrandi: quod in petitione fieri non posset, cum nihil possideat. Sed si propter prædia vrbana, id est, domus vel mancipia, vel iumenta fuerit appellatum, pensiones, mercedes & vecturæ debent sequestrari: quod intelligi debet. & si propter nauem naulum fuerit acquisitum, quod datur nautis propter aliqua in naue ferenda.
f *Sequestrantur.*] hoc non tenet hodie, vt infra 16. quæst. 4. volumus. infra ead. appellatione pendente. & extra de sequest. ad hoc. Vel tenet in casu qui est ff. de ap. Imperatores, scilicet quando possessor dilapidat fructus, vt ibi dicitur. hoc expresse patet de sequest. c. pen.

Casus. P*ropter.*] Si quis dixerit appellãdum, intra quinque dies appellet, & intra eosdem litteras accipiat dimissorias, & ad iudicem ad quem appellauit perueniat: & si maius spatium ad

& §. Vel dic, quod si appellatur ab executore, quod tũc sequestrantur fructus, sed nõ res ipsa, vt C. quorũ app. nõ recip. ab executore.
O*mnino.*] Si aliquem iniuste appellasse pronuntiatum

Appellatio ab executore facit fructus sequestrari.

tiatum fuerit, aduersario condemnabitur in expensis, non tantum in simplum, sed in quadruplum.

a ¶ *Sumptus.*] secundum canones punitur in expensis, vt hic, & extra eo. reprehensibilis. secundum leges punitur in ciuili causa. ff. su. libris argenti. C. quorum appel. non reci. ab executore. in criminali infamis est, & litē perdit, vt C. de app. à proconsulibus. nisi primus iudex admisisset appellationem, quia tunc arbitrio iudicis punietur. C. de ap. eos. §. nec temere.

b ¶ *Quadruplos.*] hodie simplos, vt C. de fruc. & li. expen. non ignorat. & l. terminato. Vel forte duplos, vt. j. q. 4. libellum. Dic vt extra de dolo, finem.

& etiam a tempore quo potest agere. J. ead. biduum. § palam verfic. si aduersus. extra de appella. ex ratione. H. tamen dicit hoc tempus esse continuum: sed postea dicit restituendum eum qui agere non potuit,

AD HOC SANCIMVS. Casus. Aliquis ad principem

Appellantis in esse punitio.

sumptus a, quos dum sequeretur aduersarius, impendit, reddere cogatur non simplos, sed quadruplos b.

a ¶ Omnino puniendus.] *In sententijs Pauli legitur*, omnimodo probandum est, &c. *Sed quia est sensum capituli, & de huiusmodi punitione multa sunt à doctoribus adnotata, non est mutatum. Tantummodo ductus orationis est emendatus, addita particula, vt.*

Præmissis auctoritatibus intra quinque dies post datam sententiam cuique appellare permittitur. Quod postea Iustinianus in constitutionibus suis corrigens intra decem dies appellationis remedium cuique dandum decreuit, dicens.

Imperat. Iustinianus Augustus.

Nouella 23. apud Iulianum antecessorem.

¶ Intra decem dies remedium appellationis conceditur. C. XXVIII.

PRÆMISSIS. Casus. Repetit supradicta Gratian. vt corrigat, & ad hoc inducit sequens authenticum, anteriorum legum.

Anteriorum. Casus. In lege veteri cauebatur, vt qui propriam causam per se agit, intra biduum appellet: qui vero per procuratorem, intra tertiā diem. Sed quidam legū ignari propter hoc decipiebantur putantes sibi licere semper posse intra triduum appellare, & sic à causa cadebant. quare hoc corrigit Imperator, & statuit, q cuilibet liceat appellare à sententia intra decem dies in quacumque causa, & a quocumque iudice, excepto præfectu prætorio.

c ¶ *Anteriorum.*] in Authen. de appel. & intra quę tempora debeat appella. coll. 4. in princip.

d ¶ *Dierum.*] sed numquid ille dies in quo appellatur, computabitur inter illos decem dies? Non videtur: quia dies illa in qua promissio aliqua fit, nō cōputatur cū illo tempore, nisi excipiatur, vt ff. si quis caut. l. 1. sed contra. dies in quo fit diuortiū, computatur inter sexaginta dies, qui dantur accusatori a tempore diuortij, vt ff. de adulte. pater. §. 1. Item licet dicat intra decē dies, tñ decimus dies cōprehenditur intra illud tēpus, vt ff. de successi. edi. l. 1. §. quod dicimus. & ff. de verbo. sig. si quis sic dixerit. immo idē videretur, si diceret ante decē dies, q adhuc in decimo die posset appellare, vt ff. de ver. ob. l. eum qui. qui ita. & facit ad hoc §. ead. propter. Respon. q si tantū superest de die, q potest deliberare condemnatus, tunc illa dies cōputatur pro vnu die. Io. Egu credo q semper computetur, & ita seruatur de facto. B.

e ¶ *A recitatione.*] numquid hoc tempus vtile est, sicut fuit tempus bidui? quod videtur, aliter enim videretur esse diminutū beneficium antiqui iuris, maxime cum lex noua nihil exprimat. de hoc ergo veteri iuri standum est. C. de appella. præcipimus. in fin. & quod non mutatur, quare stare prohibetur, vt C. de testa. sancimus. quare ergo dicit hic, a recitatione sententiæ, cum secundum legem antiquam a tempore sententiæ cōputentur, hi decē dies, vt j. ea. biduum? Dic ergo, q quantū ad sui initiū vtile est: sed continuū quantum ad sui progressum: quia tempus hoc cōputabitur a tempore scientiæ, vt C. quomodo & qn iudex ab eo. & ff. de ædili. edic. cum sex. & j. ea. c. biduum. Cum enim illi decē dies dētur ad deliberandū, an velint stare sententiæ, vel nō: qualiter posset ignorans deliberare? Currit ergo hoc tempus a tempore scientiæ.

Appellatiōis dies cōputatur in decendio, qđ datur ad appellandum.

Appellatiōis tēpus an sit vtile an continuum.

Sic & no. extra de app. super eo. §. vl. & de except. pia. in gl. sic dicit. Arch.

Nteriorum c legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maxime hæc circa appellationes facientes, & in præsenti ad huiusmodi beneficium peruenire duximus esse necessariū. Antiquitate etenim cautum erat, vt si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: sin autem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduū proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia inuenimus hoc fatis esse damnosum: Plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse prouocationes porrigendas, in promptum periculum incidisse, & biduo transacto causas perdidisse. Vnde necessarium duximus huiusmodi rei cōpetenter mederi: Et sancimus omnes appellationes, siue per se, siue per procuratores, seu per defensores, vel curatores, & tutores ventilentur, posse intra decē dierum d spatium à recitatione e sententiæ enumerandum, iudicibus ab his, quorum interest, offerri, siue magni, siue minores sunt, excepta videlicet sublimissima prætoriana præfectura, vt liceat homini intra id spatium plenissime deliberare, siue appellandum ei sit, siue quiescendum; ne timore instante opus appellatoriū frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia; quæ & indiscussos hominū calores potest refrænare. ¶ Ad hæc sancimus, si quando lis f speratur inferri in nostrum consistorium, si forte contigerit Imperatoriam maiestatem occupatam publicis causis ex mundanis prouisionibus, non posse conuocare patres, quatenus causa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium g est litigantium, si culmen Imperatorium occupetur? vel quis tantæ est auctoritatis, vt nolentem principem possit ad conuocandos patres, ceterosque proceres coarctare! Sed si quid h tale euenerit, causa intacta permaneat; donec Imperator i sua sponte motus, & conuocari pro-

pem appellauit: sed propter occupationes principis nō potuit causam prosequi intra tempus concessum appellantibus a lege. dicitur hic, q nō cadit a causa propter hoc: sed causa tractabitur cum placuerit Imperatori. Nullus enim potest compellere principem, vt de causa cognoscat, vel vt partes conuocet aut proceres.

f ¶ *Lis.*] extra eo. ex ratione.

g ¶ *Vitium est.*] ar. quod per me non stat, mihi non est imputandum. 43. dist. Ephesus. C. de condi. insert. l. vlti.

h ¶ *Sed si quid.*] vnde sic non potest terminus præfigi, vt dic tali sit appellans reuersurus, vt extra de app. ex insinuatione.

i ¶ *Imperator.*] idem est si alius iudex impediatur ad quē appellatur in Auth. vt sponsa. larg. §. hoc quoque. coll. 9. hoc verum est in causa appellationis: in principali enim causa secus est: quia ibi perit lis triennio. C. de iud. properandū. Itē quod dixi est, verū si ipse appellās impediatur, per causam necessariā: puta per vim fluminis, vel simile. extra de app. ex ratione. si autem alter impediret eū, hoc ei noceret: sed posset agere cōtra impedientem. ff. de dolo. l. arbitrio. §. si dolo. Sed si ille non esset soluēdo, tūc ei lis restituit. ff. de eo per quem factū erit, ex hoc edicto. argu. & extra de in integ. restit. ex literis. ibi enim non datur actio contra decipientē, sed restituitur contra sententiam. sed hoc fuit quia impediens non poterat soluere quod petebatur. Io. Hodie secundum canones non perit instantia iudicij, si propter impedimentum causa intra trienniū terminari non potuit, vt extra de iud. venerabilis. B.

Appellanti impedito quomodo succurratur.

Scilicet per principē, vel per iudicē, & sic intelligatur ista decre. ex ratione, & probatur eo. ti. ex insinuatione secundū Io. de Fā.

ILLVD ETIAM. Casvs. Iudicum quidam maximi sunt,& dicuntur illustres: quidam minores,& appellantur clarissimi: quidam medij, & spectabiles nuncupantur. Appellabant homines aliter quam antiquitus seruabatur. Nam pro minimis causis ad maximos iudices appellabāt,ita vt totius litis æstimatio vix ad

1.C.de appel.iubemus.& l.in offerendis.in Auth.de sanc. episco. §.si quis vero.coll.9.

f ¶Sacri cognitoris.] id est, principis.

ILLO VIDELICET. Casvs. Statuitur hic, vt a minori iudice ad maiorem appelletur. vnde a spectabilibus ad spectabiles non est appellandum in quacumque quantitate: sed ad illustrissimam præfecturam, qui simul cum quæstore cognoscant l ita tamen quòd a ducibus, vel a spectabilibus qui priuati sunt, id est, sine administratione, ad spectabiles non appelletur: licet habeant administrationem, & videantur maiores non habentibus, sed vbi delegatur causa præsidialis alij minori iudici non spectabili, ad spectabilem appelletur. Vbi vero causa a principe delegatur illustri vel spectabili qui habet ducatum, vel spectabili qui est sub ducatu, & si non est dux, in regiam vrbem ad competentem iudicem appelletur. Sic mihi Bart. videtur casus ponendus sine præiudicio hominis prudentioris, & prudens lector, si ei videbitur, casum in melius reformabit.

i Dicit L. quod ista lex corrigitur per aut. de defen.ciu. de hoc etiam no.ex. de appellationib. Arch.

† Concor. l. semper.ff. de iur.immu. & l.testamenta C.de testam.

ceres iussetit, & litem inferri patiatur, & omnia secundum morem procedere. ¶ Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas bene statuit, nouitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetustatis auctoritas † ita magistratus digesserit, vt alij maiores, alij medij, alij minores sint, & appellationes a minoribus iudicibus non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilium iudicum tribunal, quatenus & ipsi sacro auditorio adhibito litem exercerent, nouitas autem hoc dereliquerit; euenit, vt super minimis causis a maximi nostri iudices inquietentur, & homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendijs, vt forsitan totius litis æstimatio ad sumptus b iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Aegyptiaco tractu, vel adiūcta ei vtraque Lybia prouocatio speratur vsque ad decem c librarum auri d quantitatem; non in hanc regiam vrbem eam venire, sed ad præfectum Augustalem, qui audiat, & causam dirimat vice sacri cognitoris, nulla ei penitus post diffinitiuam e sententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Asiana diœcesi, vel Pontica tale aliquid emerserit vsque ad prædictam quantitatem decem librarum auri; appellationes ad viros spectabiles, comites forte, vel proconsules, vel prætores, vel moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputauimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis, vice sacri cognitoris f intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant decidendas: Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas, & vsque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spectabilem comitem orientis mittere, simili modo audientiam, & finem eis impositurum: Illo videlicet obseruando, vt viri spectabiles duces, vel alij spectabiles iudices non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus, quantæcumque sint quantitatis (cum non oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed à minori iudicio in maius tribunal ascendere): sed ad Illustrissimam præfecturam illorum appellationes, cuiuscumque sint quantitatis (vt dictum est) dirigantur, quæ g vnà cum h viro excelso pro tempore quæstore eas dirimat, vtroque h officio subministrante i, id est tam ex sacris scrinijs more solito, quàm præfectorio. Ita tamen a hæc sancimus, vt nec à ducibus, vel alijs spectabilibus iudicibus (quibus forte, & si priuati l sint, imperialis maiestas causas iniunxerit) appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat, ne causa non gradatim m procedere, sed perperam videatur: sed à præsidibus n quidem prouinciarum, & iudicibus à nobis datis o si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referetur p. Si autem vel illustres sint dati à nobis iudices, (quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt) vel duces, qui omnimodo spectabilitate sunt decorati, vel hi, qui à principe delegati sunt, spectabilem habeant dignitatem; eorum appellationes sub quacumque q quantitate in hanc regiam vrbem ad competentes r antiquo more iudices referuntur: omnibus alijs, quæ in appellationibus s statuta sunt, vel ab antiqua prosapia, vel ab auctoritate anteriorum con-

¶ qui] orig.

g ¶Quæ vnà cū.] scilicet præfectura illustrissima.

h ¶Vtroque.] scilicet prætoris & quæstoris. quæstor enim qui præest scrinijs imperatoris, audiuit causas appellationis.

i ¶Subministrante.] id est, cognoscente.

a ¶Ita tamen.] sensus est, non est appellandum a iudicibus qui sunt illustres, ad spectabiles qui sunt minores; nec a spectabilibus ad alios spectabiles, cum sint pares: sed a præsidibus, qui sunt minores, appellandum est ad spectabiles.

Appellare nō licet à maiori ad minorē.

ad sumptus iudiciales sufficeret. ideo statuitur hic, vt in Aegypto & in vtraque Lybia vsque ad decem libras auri non appelletur ad vrbem regiam, sed ad præfectum augustalē, qui cognoscat de causa, appellatione remota. In Asia vero & Ponto vsque ad prædictā quantitatem appelletur ad spectabiles, qui de causa cognoscant sine appellationis remedio. In oriente vero vsque ad prædictam quantitatem appelletur ad comitem orientis, virum scilicet spectabilem.

a ¶Causis.] quod fieri non debet, vt in Auth. vt omnes obed. iud. §.hoc considerantes.coll.5.

b ¶Ad sumptus.] id est, ad victualia, quæ dantur iudicibus, vt extra de vi.& honest.cle.cum ab omni.

c ¶Ad decem librarum.] no.x.lib.auri minimum quid dici.

d ¶Auri.] hic vocat minimam summam vsque ad x lib.auri: alibi vsque ad xx. marcas: alibi vsque ad duos aureos. ff. de dolo. si oleum. alibi quinquaginta solid. C.de defen.ciui.l.1.

e ¶Post diffinitiuam sententiam.] not. casus in quibus secundo non audiē appellans. C.de epis.aud.Auth.si quis litigantiū. C.de assess. vol. l.

Appellans secūdo, multis in casibus nō auditur.

l ¶Priuati.] quando delegatur eis causa: sed pendente iudicio fiunt spectabiles, vt C.de appell. præcipimus. in fin. & sic non semper consideratur principium accepti iudicij. sic 3.q.7.§.tria.in fin. sic ff.de pig.act.l.si rem.§.fin.arg. contra extra de prob. c. post cessionem. de elect. dudum.

Iudicij principiū nō semper consideratur.

m ¶Non gradatim.] C.de appel.præcipimus.

n ¶Sed a præsidibus.] qui sunt clarissimi & minores.

o ¶Datis.] non tamen delegatis.

p ¶Referetur.] appellatio ad iudices spectabiles.

q ¶Sub quacumque.] hoc verum est cum appellatur a spectabilibus: sed si a clarissimis, tunc non appellatur ad vrbem, nisi sit supra decem lib.auri, vt §.

r ¶Ad competentes.] per hoc not. appellationem ad alium fieri quàm ad delegantem, contra id ff. quis & a quo appella. l. secunda. & extra de offic. deleg. super quæstionum. sic infra ead. placuit, ut presbyteri.

s ¶Quæ in appellationibus.] id est, ad principem, vt C.de excus.tu to. quinquaginta. ff. quando ap. sic. l. 1. §. si quis.

Difficile dupliciter sumitur.

Absenti verò subuenitur.

† al. quidem

In principio eiusdem legis primæ.

† al. scripserit

non prouocauit, difficile[a] est, vt hic audiatur[b]. ¶ Siquem † in insulam deportandum[c] adnotauerit[d] præses prouinciæ, & Imperatori[γ] scripserit, vt deportetur, videamus, quando sit prouocandum, vtrum cum Imperator rescripserit † vt deportetur, an cum ei scribitur. Et putem tunc esse appellandum, cum recipi eum præses iubet sententia[δ] prolata, Imperatori scribendum, vt deportetur. Ceterum verendum est, ne sero sit, vt tunc prouocetur, cum Imperator insulam ei assignauerit. Comprobata enim sententia præsidis, tunc solet insulam assignare. ¶ Rursus illud verendum est, si mendacijs apud principem onerauit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi uiam prouocandi. Quid ergo est? Recte dicetur humanitate suggerente, vt & hoc, & illo tempore non frustra prouocaretur: quia non aduersus principem, sed aduersus[e] iudicis calliditatem prouocauit. *& infra.* ¶ Illud quoque videamus, si cum Imperatori[f] scriberetur, exemplum litterarum litigatori editum sit, neque is appellauerit, & postea contra eum rescriptum sit, an appellare a litteris pridem sibi editis possit[ε]? quia, qui tunc[g] non appellauit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse videtur: nec est audiendus, si dicat euentum sacri rescripti se sustinuisse.

L. vlt. cod. tit.

α ¶ Vt cum quis.] *Hinc vsque ad ver.* non admittitur, *non sunt in Pandectis: sed quia superius in eadem lege sententia ipsorum exprimitur, non sunt expuncta, sed descripta aliis characteribus.*

β ¶ Vt ei libellos daret.] *verba hæc non sunt in Pandectis, sed ob glossam non sunt inducta.*

γ ¶ Imperatori scripserit.] *Sic est emendatum ex Pandectis. Antea legebatur,* Imperator rescripserit.

δ ¶ Sententia prolata.] *Hæc vsque ad vers.* Ceterum, *sunt addita ex Pandectis.*

ε ¶ Possit?] *In vulgatis codicibus sequebatur,* certe non potest: *quæ neque in vetustis, neque in Pandectis habentur.*

Item Vlpianus lib. 49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, le. prima.

C. XXX.

NOn solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest,[h] vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox[i] ratum[k] habetur. Sed etsi mater[α] cum filij rem sententia versam animaduerteret, prouocauerit[l], pietati dans, dicen-

a ¶ *Difficile.*] id est, nonnam alibi ponitur hæc dictio, difficile, pro vix. 47. dist. quantumlibet.

b ¶ *Audiatur.*] No. cum aliquis est absens post lit. contest. aut abest ex iusta causa, aut ex iniusta. Ex iusta tripliciter pót abesse, quia aut abest ex causa necessaria & probabili, aut ex causa necessaria tantú, aut ex probabili tantú. Si abest ex causa necessaria & probabili, vt ex causa reipubli. tunc si est legitime defensus restituitur ad appellandú[1], vt ff. de in integ. resti. l. vlt. si vero nullo modo est defensus vel fuit minus legitime ad totam causam restituit, vt C. ex quib. cau. maio. l. 1. & C. de proc. quia. Si abest ex causa probabili tantum, vt ex causa peregrinationis vel studiorum, tunc si est legitime defensus, ad nihilum restituit: & ita loquitur hæc lex. ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. Si autem non est legitime defensus, tunc si constituit procuratorem, vel potuit constituere, ad nihilú restituit, nisi ille procurator quem reliquerat, mortuus sit, vel forte soluêdo non sit, vt ff. ex quib. cau. maio. sed & si. § 1. decre. tñ dicit indistincte retractandú quod factú est, si probat iusta causa absentiæ. vt extra de sent. & re iudi. cú Bertoldus. nec distinguit an potuerit constituere procuratoré, an non, vel an absuerit, ex probabili causa, an non. & est arg. ad hoc C. quomodo & qñ iudex. l. ab eo. ibi enim vr quod non sit opus restitutione, sed quod de iure communi possit appellare, si abest ex causa necessaria tñ, vt cum quis sit deportatus pp suum delictum, túc si potuit constituere procuratoré, non subuenit ei, vt ff. de mino. Papinianus ait. sed si abest ex iniusta causa, nunquam audit appellans, nec subuenit ei, quia contumax non audit appellans, vt 24. q. 3. de illicita. & l. e. §. iuste quoniam. nisi veniat iudice adhuc sedente pro tribunali, vt ff. de in integ. resti. diuus. sed si est absens ante lit. contesta. tunc vel excommunicatur, vel fit missio in poss. vt distinguitur extra vt lit. non contest. tuz. & c. quoniam frequenter.

[1] Sed nõ ad totá causam. & ita intelligitur. ff. ex qb. cau. ma. is q. vbi dicit in integrum. aliàs esset cõtra ff. eo. sed & si. §. vi. Ar.

SI QVEM IN INSVLAM. CASVS. Si præses iussit aliquem deportandum, rescripsit Imperatori, & Imperator rescripsit vt deportetur, quæritur quó appellandum sit: & certe dr quod vtroque tempore appellandum est, scilicet cum præses præcipit eú recipi inter condemnatos, & cum rescribit Imperatori, nec appellat aduersus principem, sed aduersus calliditatem iudicis: quia forte eum mendacijs apud principem onerauit. sed si cum Imperatori scriberetur, ostensum fuit exemplum litterarum litiganti: si tunc non appellauit, consensisse videtur, nec postea auditur appellans.

c ¶ *Deportandum.*] præses enim deportare nó potest, vt ff. de lega. 3. l. 1. §. deportatus. Sed relegare potest. ff. de inst. rup. test. l. si qs. §. eius qui. & §. seq. & ff. de interdict. & releg. l. relegatorum.

d ¶ *Adnotauerit.*] i. iudicauerit. Arg. quod metropolitanus potest cognoscere de causa criminali episcopi, & talem ferre sententiam, iudico te esse deponêdum, sicut hic præses iudicat deportandum.

Metropolitanus de causa criminali episcopi cognoscere potest.

e ¶ *Aduersus*] Ergo quod appellat a grauamine, iuste appellat, licet remota sit appellatio in rescripto: quia non aduersus litteras principis, sed aduersus malitiam iudicis appellat. sic extra de of. iud. deleg. cap. sane. in fi. ff. de cust. reo. l. diuus. C. de rela. l. 2.

Appellans à grauamine, iuste appellat.

ILLVD QVOQVE. Hæc est vltima lex istius tit.

f ¶ *Imperatori.*] consulendo ipsum, vel referédo. H. & túc litigatoribus edi debet consultatio, vt C. de relat. l. 2. extra de ap. ut nuntiati.

g ¶ *Qui tunc.*] Hic manifeste videtur, quòd si quis non appellat a suspecto iudice cum recipit litteras iudicis, vel si quis no protestatur causa suspicionis vel appellationis, quòd postea non posit appellare vel recusare, vt arg. extra de ten. & re iud. quod ad consultationem. & extra. de of. deleg. gratum. sed contra petitis inducijs a iudice potest ipsum recusare etiam allegata causa absentiæ coram eo, vt extra vt lit. non conte accedens. immo & post præstitam cautionem standi iuri potest appellare, vt extra de eo qui mit. in pos. cum venisset. & 3. q. 3. §. offeratur. & non videtur consensisse in iudicem, qui postulat sibi edi genus actionis. ff. de indi. non vr. & post receptas litteras iudicis, quas remittit Papæ, possem iudicem recusare, vt extra de of. delegat. cum olim 2. item arg. extra de rest. spol. ex conquestione. Dic quòd semper potest a grauamine appellari, vt extra de appel. vt debitus.

Appellare aut iudicé recusare, non semp licet.

NOn solent.] Hæc est quinta pars quæstionis, in qua ponit sex casus diuersos. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur hic, quod pót appellare is ad quem negotium pertinet, vel verus eius procurator, vel negotiorũ gestor. Similiter mater pro filio potest appellare: nec tunc intercedere videtur, licet ab initio eum defendere non posset.

h ¶ *Interest.*] sic extra de of. deleg. super eo. ff. de inof. testa. si suspecta. immo etiam si non interest, dummodo qualecumque timetur præiudicium fieri, vt ff. eo. a sententia. in princ. & extra de senten. & re iud. cum super.

i ¶ *Mox*] id est, intra decem dies, quia ratum debeo habere quod meo nomine factum est, cum adhuc agere possim. ff. rem rat. hab. l. penul. Vel dicit, mox, id est, modico temporis spatio, quod magis intellectu quam locutione exprimi potest, vt ff. de sol. ratũ. ff. rem rat. habe. quo enim.

k ¶ *Ratum.*] sed nonne si aliquis appellat pro altero, ille cogit habere ratá appellationem, cum negotium eius vtiliter sit gestũ, vt ff. de neg. gest. Pomponius? Arg. contra quod tantum in criminibus appellatur inuito condemnato, vt ff. de appel. non tantum.

Appellationé pro me factá an tenear ratificare.

l ¶ *Prouocauerit*] pro filio condennato vel pro consanguineo etiã possunt appellare aliqui, vt extra de reg. iur. cum in contemplatione. in parte decisa. melius de reg. cum sumus. in parte decisa.

Appellat cõiũctus pro coniuncto.

dum est & hanc audiri debere, & si litem[a] præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio[b] defendere nō potest, ¶ *Scæuola libro quarto regularum*. Ante sententiam appellari potest, si quæstionem[c] in ciuili negotio habendam iudex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges[d] hoc faciat. ¶ *Macer libro primo de appellationibus lege quarta*. Eius, qui[e] ideo causam agere frustratur, quòd dicit se libellum Principi dedisse, & sacrum rescriptum expectare, audiri desiderium prohibetur: & si ob eam causam prouocauerit; appellatio eius recipi sacris constitutionibus vetatur. lege. 2. ibidem.

a ¶ Mater.] *Antea breuius legebatur*, sed & si mater ex pietate prouocauerit, dicendum, &c. *Multa vero alia in hoc, & sequenti capitulo ex ipsis Pandectis sunt emendata.*

Itē Martianus lib. 2. de appellationib. tit. de libellis dimissorijs, l. vnica. lib. 49. dig. tit. 6.

¶ De dimissorijs libellis. C. XXXI.

POst appellationem[f] interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est ad eum, qui de appellatione cogniturus est, siue principem, siue quem alium: quas literas dimissorias, siue apostolos appellant. Sensus autem litterarum talis est; appellasse, puta, Lucium Titium a sententia illius, quæ inter illos dicta est. Sufficit autem petijsse intra tempus[g] dimissorias instanter[h], & sæpius; vt & si non accipiat, id ipsum contestetur. Nam instantiam repetentis † dimissorias, constitutiones desiderant. Æquum est igitur, si per eum steterit[i], qui debebat dare litteras, quominus det; ne hoc accipienti ‡ noceat. ¶ *Vlpianus libro quarto de appellationibus, titulo nihil innouari appellatione interposita, lege vnica*. Appellatione[k] interposita[l], siue ea recepta fuerit, siue non, medio[m] tempore nihil[n] nouari oportet.] & *infra*. ¶ Si quis[o] ex pluribus facinoribus condēnatus, propter quædā[p] appellauit, propter quædā nō, vtrū differenda pœna eius sit, an nō, quæritur. Et si quidē grauiora[q] sunt crimina, ob quæ appellatio interposita est, leuius autē id, propter quod non appellauit, recipienda est omnino appellatio, & differenda pœna. Si vero grauiorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum; omnimodo pœna imponenda est.

† al. petentis

eod. l. 49. tit. 7.

‡ Adde q̄ accipiens capit hic i. accipere volens. hm. l. 1. & ff. de mi. & in l. si creditores. ff. de pact.

a ¶ *Litem*.] appellationis: quia si ab initio defenderet, oporteret eam satisdare: quia in aliena re nemo idoneus est defensor, sine satisdatione. ff. de procu. qui proprio. sed hoc est virile officium. C. de procu. alienam.

b ¶ *Ab initio*.] pro filio non potest mater agere, vel ipsum defendere, quia hoc est virile officium. C. de procu. alienā. potest tñ postulare pro parentibus valetudine detentis. ff. de proc. feminas. sed aliena negotia pōt mulier gerere extra iudicium. ff. de neg. ge. l. 3. §. 1. Si tñ vis recipere mulierem intercedentem pro aliquo, facias ea renuntiare auxilio Velleiani, vt C. quādo mulier tutoris officio fungi. l. vltima.

Mater pro filio agere nō pōt.

Cautela ad obligandas mulieres.

ANTE SENTENTIAM Hic ponit tres casus. in duobus appellatio conceditur, qui satis sunt faciles, & in tertio prohibetur.

c ¶ *Si quæstionem*.] In criminibus tantum fit quæstio, vt 5. q. 5. illi. ff. de quæ. l. 1. in prin. sed in pecuniarijs causis non facile, nisi cum aliter veritas nō potest liquere. ff. de quæstio. Diuus pius. liberi etiā torquentur si facto intersfuerint, ff. eo. vnius. §. testes. al. ās. non. C. de quæst. decuriones.

Quæstio in q̄bus causis fit.

d ¶ *Si contra leges*.] id est, si vult torquere aliquem nulla præsumptione præcedente: qd̄ non licet, vt extra de re iur. cum in contemplatione.

e ¶ *Eius qui*.] Hoc intelligunt omnes cū nūtium misit. Sed aliud est si per se in propria persona & ante citationem iter arripuit, vt extra de ap. meminimus. & c. suggestum. Sed contra hanc distinctionem est arg. extra de of. dele. cum causa. vbi differtur causa propter missionē nuntij. & est hodie expressum in decr. de appel. ad hoc. sic non obstat eo. tit. vt debitus honor. illud enim intelligitur quando hoc tantum dicit, & non probat & ibi dicitur, quòd primo conuenit qui primo litteras dedit iudici. hodie statur decre. vt debitus.

POst appellationem.] CASVS. Dicitur q̄ iudex a quo appellat, debet dare litteras dimissorias appellanti ad eum ad quem appellauit, continentes qualiter appellauit. & si appellans instanter petat, licet iudex ei non dederit, non nocebit ei.

f ¶ *Post appellationem*.] similiter si appellationē nō recipit dabit litteras appellāti, vt eas det superior, in quibus significabit ei quare appellationem non recipit, vt ff. de appel. reci. vel non. sciendum.

g ¶ *Tempus*.] xxx. dierum, vt j. ea. §. vlt. in fin. & si intra id tempus non petierit, vr̄ renunciare appellationi, vt s. ea. ab eo. §. illa. & C. eo. quoniam. nec iudex ad quem appellauit, eum audiet; iudex tñ etiam non petenti tenetur offerre apostolos, vt C. eod. eos. in fine.

Apostolos nō petens intra tēpus 30. dierum videtur renuntiare appellationi.

h ¶ *Instanter*.] supra. 100. dist. prisca.

i ¶ *Per eum steterit*.] Ergo si per ipsum stet, hoc ei nocebit, vt iudex superior ipsum non audiat: sine apostolis. hoc autem hodie in paucis locis seruatur, tamen Inno. iiij. hoc idem statuit.

k ¶ *Appellatione*.] planus est iste casus, nec eget expositione.

Sequestratio fit in aliquibus casibus.

l ¶ *Interposita*.] ita quòd teneat.

m ¶ *Medio*.] dum tamen sit recipienda.

n ¶ *Nihil*.] nisi cum appellatur ab executione, tunc sine sit mobilis res, siue immobilis, fructus sequestrantur, C. quorum ap. non re. ab executore. Item in alio casu cū dilapidat fructus. ff. eo. Imperato res. extra de sequestra. po. c. vlt. & cum appellans est in notorio crimine. extra eo. cum si Romana. vel est inuasor ecclesiæ. j. ea. §. sunt etiam. Item si heres conuictus de legato vel fidei commisso præstando appellat, tunc non deferetur appellationi, cauebit tamen de eo restituendo. ff. vt legatorum, vel fideicom. nomine caueatur. l.

Sub. & res de qua agit, si sit mobilis amouetur à possessore secundum In. qui ita no. extra de appel. nonne.

iustam, vt extra de ap. cum in ecclesia. Cum ergo appellationi quādoque non deferatur, patet quòd differt a nuntiatione noui operis, quia post illam, siue ipsa sit iusta siue iniusta, nihil est innouandum, vt extra de noui operis nunt. cap. cum ex iniuncto iudex ergo a quo appellatur, si non recipit, superiori mādabit opinionem suam & causam, quare non recipit appellationem, vt ff. de appel. re. sciendum. Ioan.

Appellatio & nuntiatio noui operis, differunt.

SI QVIS EX PLVRIBVS. CASVS. Si quis de pluribus criminibus fuerit condemnatus, si propter grauiora appellauerit, non est mandanda sententia tunc executioni: si propter leuiora, est mandanda executioni.

o ¶ *Si quis*.] Hanc legem intelligunt quidam, q̄ crimina sunt connexa, vt ff. de mi. etiam si. sed hoc falsum est, q̄a nō potest q̄s simul accusari de criminibus pluribus descendentibus ex eodē facto. C. de accu. q̄ de crimine. Verum est ab vno, secus si a diuersis, item si ex diuersis factis, posset etiam ab vno. j. q. 8. §. libellorū. sed intellige quando minor pœna præiudicat maiori. Vel dic quòd si maior pœna includit in se minorem, vt depositio priuationem officij, deferetur etiam pœna in minori. nam satis est si punitur in maiori pœna: arg. ad hoc 23. q. 5. relegentes.

Accusari q̄s nō pōt simul de pluribus criminibus.

p ¶ *Quædam*.] Sententia ergo pro parte tenet, pro parte non, vt ff. de mino etiam si. §. ea causa. C. de transact. si ex falsis. extra de præb. dilectus. extra de testa. Raynuus. & c. Raynaldus. sed sententia arbitri non pōt pro parte tenere, & pro parte non. ff. de arb. diem quidam habent qualem pro lege § sed. & si licet contrarium inueniatur extra de arbi. cum tempore. Hoc tamen scias, q̄ iterum pluralitas non facit plures sententias, licet secus sic quandoque in stipulationibus ff. de verborum oblig. quod dicitur. & l. scire. & ff. familiæ ercis. in hoc iudicio. ff. ad exhi. Celsus §. item. Celsus. Ioan. Probabiliter potest dici, quòd tot sunt sententiæ, quot sunt articuli expressi. arg. ff. de verb. obli. l. scire. B.

Sententia potest pro parte tenere, & pro parte non.

q ¶ *Grauiora*.] quid si sunt æqualia? idem credo. Et sic patet hic, q̄ magis dignum trahit ad se minus dignum. sim. extra de conse. eccle. vel alt. quod in dubijs.

FORMA

FORMA. CASVS. Ponit hic magister qualiter formari debeant libelli appellationũ, dicens: Ego N. sanctæ Bononien. &c. Postea dicit, ꝙ huiusmodi libelli fieri debent in scriptis.
a ¶ *Mcxli.*] dicit Hugo, ꝙ hic est falsa littera: quia non sunt tot anni, ꝙ liber iste compositus fuit; fuit enim editus docente Iacobo Bo- Bononiensi in legibus, & Alexãdro in theologia, qui fuit postea Papa Alex. tertius, & fuit anno domini Mcl. vt ex chronicis patet.

co. l. 2. sed si appellat sine iudice, tũc scribet quis, & à quo, & contra quem appellet, & à qua sententia. ff. eo. l. 1. in fi. Idem videtur si à grauamine appellat immo sufficit si dicat, appello. extra e. cordi.
CAtholicum.] CASVS. Dicitur, ꝙ si catholicus condemnatus ad iudicem alterius fidei appellauerit, debet excommunicari.

Forma Apostolorum hæc est. Ego ille sanctæ Bononiensis ecclesiæ episcopus te presbyterum Rolandum capellanum sancti Apollinaris ad Apostolicam sedem, quam appellasti, ab obseruatione mei iudicij his apostolis dimitto. Forma vero appellantis ante sententiam hæc est. Ego Adelinus sanctæ Rheginæ ecclesiæ minister (licet indignus) sentiẽs me prægrauari à Domino Gualterio sanctæ Rauennatis ecclesiæ archiepiscopo, Romanam sedem appello, & apostolos peto. ¶ Si vero post datam sententiam appellare voluerit; hic erit ei modus appellandi. Ego A. sanctæ Rheginæ ecclesiæ minister (licet indignus) contra sententiam Domini G. S. Rau. ecclesiæ archiepiscopi iniuste in me latam pridie Kal. Maij, Anno Domini incarnationis Mcxli.[a] [a] *indictione quarta, Romanam sedem appello, & apostolos peto. ¶ Si autem vnus*[b], *vel duo pro pluribus appellare voluerint; sic appellabunt. Ego P. & G. syndici*[c] *canonicorum S. B. E. sententes nos prægrauari, vel contra sententiam, &c. Romanam sedem appellamus, & apostolos postulamus. Et huiusmodi appellationes in scriptis*[d] *fieri debent.*

a ¶ Mcxli] *In vulgatis erat.* Mclai. *qui numerus, vt recte in glossa dicitur, constare non potest. Quod hinc etiam confirmatur, quia quarta indictio, de qua hic est mentio, non conuenit cum anno illo. In manuscriptis autem cum varia sit lectio, hæc visa est melior, quę notarum tantum transpositione restitui potuit, & quarta indictio cum hoc anno concurrit.*

Ad iudicium autem alterius fidei, catholico appellare non licet. Vnde in concilio Carthaginensi quarto, c. 7.

¶ Excommunicetur catholicus, qui committit causam suam iudicio alterius fidei. C. XXXII.

CAtholicus, qui causam suam siue iustam, siue iniustam ad iudiciũ alterius fidei iudicis [e] prouocat, excommunicetur [f].

6 *Notandum vero est, quòd quidam iudices sunt, à quibus appellari non oportet. Vnde in concilio Mileuitano, c. 24. legitur.* — Et i Afric. c. 89.

¶ A quibus iudicibus prouocari non licet. C. XXXIII.

In epist. Nic. 1. Iuo p. 6. c. 365. Pann. l. 4. c. 132.

AIudicibus [g], quos communis consensus [h] elegerit, non liceat prouocare.

Quod de arbitris intelligendum est. Iudicum enim alij sunt ordinarij, alij arbitrarij. Ordinarij vero sunt, qui ab Apostolico, vt ecclesiastici; vel ab Imperatore, vt potestates sæculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarij sunt, qui nullam potestatem[i] *habentes, cum consensu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, vt eorum sententiæ stetur. Ho-*

e ¶ *Fidei iudicis.*] infidelibus enim sunt interdicta officia publica. C. de Iudæ. l. vlti. 17. q. 4. constitute.
f ¶ *Excommunicetur.*] nisi sit sub rege infideli, vt Paulus, qui appellauit ad Cæsarem. 23. q. 1. paratus. 10. distin. si in adiutorium. 11. q. 3. Iulianus.
NOTANDVM. Hæc est sexta pars quæstionis, in qua probat, ꝙ ab arbitris non est appellandum: & licet verum dicat, tamen superficialiter inducit canones, quia loquuntur in iudiciis ordinariis electis à partibus ex causa, excepto c. seq. quod intelligitur in arbitro, secundum Io. de Fant. CASVS. Modo dicit Gratianus à quibus appellari non licet. Et hoc probat per sequens c. cuius casus facilis est, & intelligitur de arbitris, vt dicit sequens §.
g AIudicibus.] si cõsensisti in iudicem aliquem, propter iniquitatẽ personæ nõ potes appellare, vt hic, & extra de off. deleg. insuper quæstionum. sed ab iniqua sententia potes appellare: quia licet reprobare dicta, sed non personam, vt 4. q. 3. si quis testibus. vnde appellatur si vocauerit litigatores ad inhonestũ locum. ff. de arb. si cum dies. §. si arbiter. vel ad periculosum locũ. extra de appel. ex parte 1. Dicas ergo, ꝙ nisi remota sit appellatio, bene appellatur a iudicibus de communi consensu electis: nisi sint electi, vt arbitri, vt ff. de appel ex consensu. vel etiam si sunt arbitri tales, qui electi sunt ex necessitate: quia à talibus appellatur, vt C. de iudi. l. vl. Item scias, ꝙ duo sunt genera arbitrorum. quidam sunt arbitratores, qui cõponunt inter partes, & talium arbitrium si est iniquum, est reducẽdum ad arbitrium boni viri, vt ff. pro socio. si societatem. Sed arbitrium illorum qui eliguntur sub pœna, licet sit iniquum, tamen tenet. ff. eo diem. §. stari. sed á superiori potest retractari, vt extra de arbi. non sine. Item si per dolum sententiam tulerunt, licet nõ retractetur per appellationem, tamen per exceptionem retractatur. ff. eo. ti. non distinguemus §. cum quidam.
h ¶ *Communis consensus.*] secus in causa criminali, vbi consensus rei sufficit. 15. q. 1. cap. 3.
QVOD DE ARBITRIS. CASVS. Not. ꝙ iudicũ alij sunt ordinarii, vt potestas dati à principe, vel a lege. Alij arbitrarij, in quos compromittitur, nullã tñ habẽt potestatẽ. sed ittorum arbitrorum alij sunt ordinarij & arbitrarij, vt potestas qui legitimam potestatem habentes, ad arbitrandum eliguntur. Alij arbitrarij tãtum. Ab his qui sunt ordinarij & arbitrarij appellari licet ratione ordinariæ potestatis, & iurisdictionis. Et ad hoc inducit cap. seq.
i ¶ *Potestatem.*] eius rei de qua est ordinarius iudex, potest amicabiliter componere, vt 23. q. 8. si quis membrorum. in Auth. collatio. 9. vt dif. iud. §. si vero. 5. q. 2. si primates. sed non potest in se recipere

Appellare à iudice cõtter electo in lei tum fit. Arbitrorum, duo sunt genera.

Decretũ fuit editũ anno Mcl.
Appellatio plurium.
Procuratores possunt esse plures.

b ¶ *Si autem vnus.*] si plures condemnati sunt, & volunt appellare, libellus appellationis omnium nomina continebit: sed si vnus est ex pluribus condemnatus, si vnum in libello non expressit, illi nõ nocebit, vt ff. eo. scio quæsitum.
c ¶ *Syndici.*] possunt ergo esse duo syndici, vel procuratores, vt hic, & extra de test. insuper. & extra de do. & cont. cũ dilecti. & extra de sen. & re iud. cum 1. & A. melior tamen erit cõditio occupantis, vt ff. de procur. pluribus, arg. tñ contra. ff. de admini. tut. decreto. in fi. & ff. de procura. si quis cum. Tu dicas, ꝙ bene possunt esse plures procuratores, sed tñ vnus aget causam; quia si ambo agerent, forte quod vnus concederet, alter negaret. immo & si plures sunt qui agũt, omnes debẽt cõstituere vnũ procuratorẽ, ne causa spargatur in plures aduersarios, vt ff. familiæ ercis. si familiæ. ff. de ædil. edic. quod si nolit. §. si plures. Melius potes distinguere: quia si plures sunt rei qui cõueniuntur, omnes tenentur dare vnũ procuratorem, ne causa spargatur in plures aduersarios. sed si plures sunt illi qui conueniunt aliquem, nõ habet necesse dare vnũ procuratorem. sic distinguit lex ff. iud. sol. iam tamen. §. vlti. Io. H. tamen dixit, ꝙ plures procuratores possunt simul agere, sicut notauit in distinctionibus suis. B.
d ¶ *In scriptis.*] si corã iudice appellat, sufficit si dicat, appello. ff.

Extra de procur. non iniuste. vbi d' hoc. & ibi nota. Gof. ꝙ ille dicitur occupare qui pri' ad litis cõtestationé peruenit. ff. de leg. 2. si plurib'. Archid.
Appellãs absente iudice, quid debet facere.

cipere arbitrium secundum unam lecturam, vt 3. quæst. 7. §. tria. circa finem. Ioan.

non debet remitti ad eum a quo appellauit. Et hoc probatur sequenti cap.

rum alij sunt ordinarij & arbitrarij, alij arbitrarij tãtum. Ordinarij[a] & arbitrarij sunt, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt sua ditioni suppositi. Ab his, etsi vt arbitrarij† sedeant, & non vt ordinarij, priuilegio tamen ordinariæ dignitatis grauatus aliquis appellare valebit[b].

Vnde in concilio Carthaginensi 3. c. 10.

¶ A iudicibus, qui eliguntur communi consensu, prouocare licet. C. XXXIIII.

SAne, si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm constitutum est, liceat[a c] prouocari.

a ¶ Liceat.] *Hunc canonem citat Gratianus (quod ipsemet aperte profitetur) vt ostendat ab huiusmodi iudicibus licere appellari. Verum in concilio Carthaginensi tam impresso, quàm manuscripto cum varijs exemplaribus collato, & vnico codice canonum etiam impresso, ac manuscripto, & græco, quod cum ipso concordat, & Africano, vbi hoc repetitur, & apud Iuonem legitur, nõ liceat. Et quæ in ipso canone antecedunt, & referuntur* J. ead. c. hoc etiam, *ostendunt omnino cum negatione legendum esse.*

Item ex concilio Mileuitano, c. 22.

¶ Qui de episcoporum iudiciis queruntur, à vicinis episcopis audiantur, vel ab alijs ex consensu eorum adhibitis. C. XXXV.

PLacuit, vt presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de iudicijs episcoporum suorũ questi fuerint[d], vicini[e] episcopi eos audiant, & inter eos quidquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu[f] episcoporum suorum. Quòd si & ab eis prouocãdum putauerint, non prouocent, nisi ad Africana concilia[g], vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

Nisi forte[β] Romanam sedem appellauerint. Is autem qui appellauerit, ad eum, a quo appellauit, remitti non debet.

Vnde in Sardicensi concilio, c. 7.

β ¶ Nisi forte.] *Hæc in antiquis codicibus scribuntur tamquam Gratiani verba. Et ad hanc sententiam demonstrandam affert sequens caput ex concilio Sardicensi.*

¶ De eodem. C. XXXVI.

SI quis episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cõgregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint; si appellauerit, qui deiectus fuerit, & cõfugerit ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum, & voluerit se[α] audiri, si iustum putauerit, vt[β] reuocetur[h], vel renouetur examen, scribere episcopis dignetur his, qui in finitima[i], & propinqua[k] prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidẽ veritatis definiant. Quòd[γ] si is, qui rogat causam suã iterũ audiri, deprecatione sua mouerit episcopũ Romanum, vt de latere suo presbyterum mittat, ...

a ¶ Ordinarij.] secundum canones credo, quod & ordinarius & delegatus possit esse arbiter. Quòd possit ordinarius, est extra de arbi. cum tempore. & extra de electio. causam. Quòd est delegatus, extra de præsumpt. litteras. extra de arbit. cum olim. extra de præben. nisi. Et licet non possit appellari à sententia arbitri, supplicari tamen potest: extra de arb. non fine.

b ¶ Valebit.] hoc falsum est: quia à compromissario numquam appellatur, siue alias sit iudex, siue non. C. de arbi. l. 1. & nisi exprimatur, quod eligitur vt arbiter, tenebit eius sententia, vt iudicis. C. de iurisd. omnium iud. l. 1. & appellatur, vt ff. qui satisd. cogan. l. arbitrio. Ioan.

Sane.] CASVS. Tres iudices erant electi a partibus; duo eorum tertio absente pronunciant, & forte contradicente. dicitur, quod ab illis duobus appellari potest. Vel pone, quod duo pronuntiabant de mãdato tertij. & casus est quasi idem.

c ¶ Liceat.] licet sit remota appellatio: tamen quia tertius deest, qui posset alios reuocare, potest appellari. extra de eo qui mit. in possessio. cum sicut. in parte decisa. Vel intellige quando vnus delegauit alijs vices suas. Tunc enim appellatur. extra de off. delegati. super quæstionum.

Placuit.] CASVS. Quidam clerici cõuenti coram episcopis suis, iusta de causa recusabant eos. Dicitur, quod vicini episcopi electi à partibus de cõsensu suorum episcoporum cognoscant de causa, a quibus non appellatur, nisi ad Africana concilia, vel primates. si ad cõcilia transmarina appellauerint, excommunicentur. sed dicit Gratianus, hoc verum est, nisi ad sedem Apostolicam appellauerint, vt in sequenti § dicitur.

d ¶ Fuerint.] recusando eos, & intra triduum alios eligendo. 3. q. 3. §. offeratur.

e ¶ Vicini.] forte non erat metropolitanus, & ideo prouinciales episcopi supplent defectum metropolitani.

f ¶ Consensu.] maxime. Vel ideo dicit, quia sine licentia eius non potest clericus renuntiare foro. extra de foro compet. si diligenti. sed de licentia episcopi potest adire iudicem ecclesiasticum, vt extra de foro compet. significasti. vel ideo dicit ex consensu, quia episcopus delegabit ei causam: tamen ille non cogitur eam recipere: quia par in parem non habet potestatem vel imperium. & est simile 6. q. 4. si quis episcopus.

g ¶ Concilia.] casus vbi non appellatur ad delegantem, hoc ideo fit, quia est suspectus. & est simile J. ead. anteriorum. in fine.

HIS AVTEM. CASVS Dicit Gratia. quòd appellator non debet remitti ad eum a quo appellauit. Et hoc probatur sequenti cap.

Si quis episcopus.] CASVS. Aliquis episcopus dãnatus fuit ab episcopis suæ prouinciæ: appellatum fuit ab eis ad Romanum pontif. Et certe dicitur hic, quod si Papa receperit appellationem suã, & æquam reputauerit, vt causa reuocetur vel renouetur, committat causam episcopis vicinæ prouinciæ, qui cognoscãt de causa cũ aliquo legato Domini Papæ, si ei placuerit aliquem destinare: alioquin soli episcopi procedent in causa.

h ¶ Vt reuocetur.] alia est ergo causa appellationis quàm principalis, vt 6. q. 4. Osius.

i ¶ In finitima.] non ergo remittitur causa ad eum a quo appellatum est, nisi partes hoc petant, vt extra de ap. accepta. &c. interposita. §. 1. nisi velit ei deferri a quo appellauit, vt reuocet, non vt cognoscat, vt extra de sen. exc. per tuas. & extra de matri. contracto contra interdictum ecclesiæ, litteræ. & quando frustratoria est appellatio, vt extra de appel. cum in ecclesia.

k ¶ Et propinqua.] vt non sit vltra duas dietas, vt extra de rescri. nonnullis. hic J. 3. q. 6. neminem. extra de off. deleg. prudentiam. §. sexta. & extra de app. c. vlt.

γ ¶ Audi-

Ordinarij & delegatus possunt esse arbitri.

Idẽ Spec. in tit. de arb. §. i. ver. arbitrator. & no. Bal. & Sal. in l. 1. C. de arb. & ff. de le. 2. l. cum quidã. in fecũ. & ibi per Im. & Bal. in l. si seruus plurium. §. fi. de le. 1. & Pe. de Anch. in cle. sæpe. de ver. si. per Pan. de Cæ. in l. nam & post ea. §. si minus. de iniurijs.

Sub. immo bñ dicit Gra. quia nisi, &c. secundum L.

Sub. maxime cũ appellatio fit tempore perituro. non debet expectare cõ iudicem. arg. ff. de admini. tuto. tutor q. §. 1. fin L.

Suffraganei qñq; supplẽt defectum archiepiscopi.

† al. arbitri

& Afric. c. 89.

Iuo p. 6. c. 363. Ans. l. 3. c. 123.

& Afric. c. 92.

11. q. 3. presbyteri.

Nicol. in epist. ad Michaelem, q̃ incipit [Proposueramus] & in epist. ad epos apud Cõuiciñũ congregatos. Iuo p. 5. c. 18. cõc. Afri. c. [illegible].

Appellatiõis causa nõ est ad iudicem à quo, remittenda.

¶ Id est, pars. extra de app. Interposita. §. 1. nisi pars appellata peteret, quod appellãs instructus, & cũ suis munimẽtis ad sedẽ Apostolicã accederet, vel lib. 6. c. si cordi. secundum Inno.

a ¶ *Auctoritatem*] Et sic videtur quòd epi vicinæ prouinciæ ordinario iure cognoscãt.ar. §.c.proximo. & sic ordinarius & delegatus simul poterũt cognoscere de causa. Quid ergo iuris est si illi dissentiant in sententia? Dic vt j.e.§.si plures.extra de sent.& re iudi.c.si. Iste §.diuiditur in duas partes. In prima di- mitur pro solo iudice, nisi hoc legitimis constiterit documentis, vt extra de proba. quoniam contra falsam.

e ¶ *Vel iniquo.*] Si iudex per suã imprudentiam iudicauerit male, punitur quatũ iudici videtur æquũ.ff.de var. & extraor. cog.l.vlt. sed si per imprudentiam assessoris,tũc assessor tantũ punitur,vt ff. quod quisque iur. l. 2.

Iudicis male iudicantis pœna.

tere suo presbyteros mittat, erit in potestate eius, & quid velit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent, vt etiam habeant auctoritatem [a] personæ illius, à quo destinati sunt; erit in eius arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos [d], vt negotio terminum imponant, faciat quod sapientissimo consilio suo iudicauerit.

α ¶ Se andiri.] *Græce est*, καὶ βουληθείη αὐτοῦ ἀκροᾶσθαι. *id est*, si Romanus episcopus voluerit ipsum audire.

β ¶ Reuocetur, vel.] *Hæc absunt à concilio tam impresso, quàm manuscripto cum varijs exemplaribus collato, & legitur tantummodo* renouetur; *quemadmodum Græce est*, ἀνανεωσάσθω, *& sic refertur à Nicolao, & Iuone, sed ob glossam non sunt inducta.*

γ ¶ Quod si is, qui rogat.] *Græce est*, εἰ δὲ τις ἀξιοῖ καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι. *id est*, Si quis autem postulet, & rursus negotium suum audiri, *vt sit secunda appellatio, quæ etiam significatur in capite*, Gaudentius. *quod apud Græcos proxime antecedit huic capiti.*

δ ¶ Episcopos.] *Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuscriptis quemadmodum & apud Iuonem* comprouinciales; *quæ vox non est in concilio, neque apud Nicolaum. Græce legitur* ἐκ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου. *id est*, & ipsius episcopi sententiam. *Balsamon tamen videtur legisse* τῶν ἐπισκόπων, *& primũ interpretatur de episcopis prouincialibus, deinde de alijs.*

1 Sed si iudex per dolum,vel per gratiam, vel odiũ,vel pro pecunia male iudicauerit, punitur in veram litis æstimationem: & etiã infamis fit. C.de pœna iudi. qui ma.iud.l.2.& instit. de obli. quæ ex quasi delic. nal.§.2. Si autẽ iudex non vult iudicare, facit litem suã, vt 3.q.1.dicit Dominus.dic vt ibi dixi.

1 Adde per Doc. de hac materia in l. argentarius. §. ñ. cum gl. ff. d'edẽ. & q no.in c 5. de re iud. lib. 6.

QVAERITVR. CASVS. Mouet hic Grat.q. an iudex a quo appellatur, possit esse testis in causa propter quam est appellatum ab eo:& probat q non, sequenti cap.

Arbitrarij [b] *tantum sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperunt, à quibus appellari non licet; quia eis imputandum est, quòd sibi tales elegerunt. Si vero sententia eorum, à quibus appellatur, soluta fuerit* [a], *nihil eis oberit; nisi forte vel inimicitia, vel pecunia deprauati iniustam probentur tulisse sententiam.*

Vnde in concilio Carthaginensi 3.c.10.legitur.

a ¶ Fuerit.] *Sequebatur in vulgatis*, per eum, ad quem appellatum est: *quæ sunt expuncta, quia in vetustis codicibus non habentur.*

¶ Cum per appellationem sententia soluitur, non debet obesse ei, qui non inique animo iudicauit. C. XXXVII.

Ino p. 6.c.361. Pann.l.4.c.133.

7 HOc etiam placuit, vt à quibuscumque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum; non eis obsit [c], quorum fuerit soluta sententia, si conuinci [d] non potuerint, vel iniquo † [e] animo iudicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratia deprauati.

† *inimico*] vera lectio.

Quæritur autem de eo, à quo appellatur, an sit euocandus in testimonium apud eum, ad quem appellatur, super negotio, cuius cognitionem suscepit. De hoc ita statutum est in concilio Carthaginensi, 5.c.1.

Et in Afric.c.26

¶ Clericus non deuocetur in testimonium illius causæ, cuius primum cognitionem suscepit. C. XXXVIII.

Ino p.6.c. 130.

† *al.Statuendũ*] orig.

STatutum † est, vt qui forte in ecclesia quamlibet causam iure Apostolico [f] ecclesijs imposito agere voluerit, & fortasse decisio [g] clericorum [h] vni parti displicuerit [i]; non liceat clericum in iudicium ad testimonium deuocari eum, qui præses [k] † vel cognitor [l]

† *al.cognitor, vel præsens*] orig.

CASVS. ¶ *Statutum.*] SAppellatum fuit à sententia iudicis: alter litigatorum coram iudice appellationis volebat ducere in testimonium iudicem, a quo appellatũ est: similiter assessorem vel aduocatum, quæritur vtrum possit? Rñdet q nõ. In fi. dicitur, q clericus ad testimoniũ cõpelli non potest.

f ¶ *Apostolico.*] idest, canonico.

g ¶ *Decisio*] idest, sententia.

h ¶ *Clericorum.*] idest, iudicum.

i ¶ *Displicuerit.*] & ideo appellauerit.

k ¶ *Præses.*] idest, præsidium ferens,i. aduocatus, vel assessor. præses enim dicitur defensor. 32.q.4.nemo.

l ¶ *Cognitor*] instrumento tamen iudicis creditur super his quæ acta sunt coram eo: & etiam dicto suo creditur, vt extra. de restit. spol.olim.in fi.& c. cũ ad sedẽ. & extra de sententen.& re iud. cũ super. & ca.sicut.& extra de eo qui mit.in pos.c. 0.& de testi. cũ a nobis. C.de contrahen. stipul. optimam.C. de fal. si quis decurio. Arg. contra.C.de reli.l.1.C.de arbi. ne in arbitris.ff.de custo.re. diuus. l.ea.biduum.in fi.extra de cõdi.appo.per tuas.extra de accus.cum dilecti. in fin. Creditur tamen iudici cum alijs adminiculis. extra de testi.cum à nobis.

2 4.q.3.testes. extra, l. 6.de test. c. Romana. & est Inn.iiij. Iudicis instrumento & dicto creditur.

dicitur, arbitrarij tantum sunt qui non habent potestatem, à quibus non appellatur: & imputet sibi qui tales elegit. Secundo dicitur, quòd si sententia iudicum à quibus appellatur, fuerit retractata, non obest eis nisi conuincantur iniustam tulisse sententiam inimicitia vel gratia deprauati:& hoc probat per sequens cap.

b ¶ *Arbitrarij.*] Hæc verba habes. ff.de arbi.l.diem.§.stari.nisi cõtra ius sit quod profertur j.ea.§ est autem quando.

HOc etiam.] Hæc est 7. pars q. in qua ponit a. diuersos casus in 2.cap. lo.de Fant. CASVS. Dubitabatur vtrũ iudices puniri debeant,quorũ sententia per appellationem fuit retractata? & statuitur in concilio quòd propter hoc puniri non debent, nisi conuicti fuerint odio vel gratia vel pecunia sententiam protulisse.

c ¶ *Obsit.*] nisi quantum ad hoc quòd in alijs causis possint suspecti recusari.extra de ap ad hæc.& c. proposuit.

d ¶ *Si conuinci.*] Argumentum, quòd contra aliquem ex officio suo facientem aliquid non sit malum præsumendum nisi conuincatur. 11.q.3.absit.& c.si episcopus forte.9.q. 2. Lugdunẽsis.extra de renuncia. in præsentia.de sen.& re iudi.sicut.Hodie non præsu-

Præsumit̃ p illo qui aliquid facit ex officio.

l ¶ *Vel cognitor*] Prohibetur ergo ne iudex, vel aduocatus, vel assessor fiat testis in causa illa: iudex enim offensus & suspectus est appellanti, vt extra ead. proposuit. item quia iudex semper vellet tueri suam sententiam: & ita non esset ex vtraque parte, quod est officium testis,vt 14.q.5.non sane. instruere tamẽ potest eum qui cognoscit de appellatione, vt 18.dist.c.1.licet sit arg.contra. ff. de iud.cum qui.Nec etiam assessor potest esse testis: quia ipse libellis & sententijs & cognitionibus præest. ff.de asses.l.1.licet sit arg. q possit.ff. quod metus cau.l.metum.§. sed quod prætor. in fi. item aduocatus, executor negotij non potest esse testis, vt ff.de testi.l. vlt.& 4.q.3.testes quos. circa mediu.sicut nec aduocatus iudex potest efficinetiũ aduocationis sug memor.&c.C.de assesso.nemo. lo.

Iudex aduocatus assessor & executor non possunt esse testes in causa appellationis.

1 Adde pro hoc tex.in l. d'ierre §.ijdẽ decreuerunt. & ibi Bart.& gl. ff. de iure fis.no. inn.& moder. in c. 2.de arbi.

Quidam

Quidam dixerunt, quòd in principali negotio non admittuntur hæ personæ: sed super his quæ acta sunt in causa, sic. extra de accusa. cum dilecti. hoc tenet Hug. Alij vero contra. B.

a ¶ *Ad testimonium.*] Regulare est, quòd in ciuilibus negotijs cogi potest quilibet testificari. c 1. q. 3. quisquis metu. C. de testi. si quando. sed clerici nō coguntur ad testimoniū: sicut nec ad alia officia publica, vt 16. q. 1. generaliter. quia clerici non de facili debent iurare. 2. q. 5. si quis pſbyter. Sed si aliter veritas non pōt manifestari: tunc per epm possunt cogi clerici ad testificandum. c 4. q. 2. quamquam. Item & si gratia, odio, amore vel timore se subtrahunt. extra de testi. cog. c. 1. & c. dilectorum.

b ¶ *Pulsetur.*] idest, cogatur.

potest recusare propter nouam causam superuenientem, vt extra de ofn. delega. insinuante.

g ¶ *Super eisdem.*] ī. ea. omnes. in prin.

h ¶ *Arbitro.*] idest, iudice delegato 2. Vel intellige de arbitro coram quo probanda est causa recusationis.

fuit, & nulla ad testimonium ᵃ dicendum ecclesiastici † cuiuslibet persona pulsetur ᵇ.

Ab eis quoque, ad quos prouocatum fuerit (sicut in Africano concilio, c. 63 legitur) vlterius prouocare non licet.

¶ Non liceat prouocari ab his, ad quos prouocatum fuerit. C. XXXIX.

SI autem ᶜ prouocatum fuerit, eligat qui prouocauerit, iudices, & cum eo & ille, contra quem prouocauerit; vt ab ipsis ᵈ deinceps nulli liceat prouocare.

Post secundam prouocationem intelligendum est: tertio enim in vna eademque ᵉ causa super eisdem capitulis prouocare non licet. Vnde in 7. libro Codicis, titulo, ne liceat in vna eademque causa tertio prouocare, lege vnica Imperator Iustinianus scribit. ¶[Si quis in quacumque lite iterum prouocauerit, non liceat ei tertio in eadem ᶠ lite super eisdem ᵍ capitulis prouocatione vti, vel sententias excellentissimorum præfectorum prætorio retractare; licentia danda litigatoribus, arbitro ʰ dato, ipsius audientiam qui eum ⁱ dedit, ante litis contestationem ᵏ inuocare ˡ, & huiusmodi petitione minime prouocationis vim obtinente.]¶ Cum autem in causa capitali, vel status interpellatum fuerit; non per procuratores, sed per seipsos appellantes causam suam agere oportet.

Vnde Hadrianus Papa ait in capitulis à se collectis, c. 44.

¶ Appellationem in causa capitali, vel status interpositam, per procuratorem exequi non licet. C. XL.

SI quando in causa capitali ᵐ; vel causa status ⁿ interpellatū fuerit, non per exploratores ᵒ †; sed per seipsos est agendum.

AB EIS. Casvs. Modo probat Gratianus quod non licet tertio super eodem negotio appellare.

SI autem.] Casvs. Quæsitū fuit vtrū ei qui bis appellauit super eodē articulo, liceat in per illo, tertio appellare. Et respondet quòd non: sed eligantur iudices de consensu partium, à quibus non prouocet. Et quod ita intelligi debeat c. probat Gra. §. sequenti. qui per se patet. & l. sequen.

c ¶ *Si autem.*] pone casum ī. ea. à iudicibus.

d ¶ *Vt ab ipsis.*] Si hæc dictio, vt, ponitur cōsecutiue, vt Gra. vult, tunc intelligas prout dixi ī. ea. à iudicibus. sed si ponit modaliter, nihil est hic iuris: quia taliter bene possunt eligi iudices, vt non liceat prouocari, vt C. de tempo. appel. l. vltima.

e ¶ *Eademque.*] Arg. contra aduocatos: quia eadem causa dicitur appellationis cum principali. sic ī. c. si episcopus. & 16. dist. habeo. Arg. contra. 6. q. 4. Osius. Sol. eadem est causa, idest negotium: sed non est idem iudicium: quia alij sunt iudices. Ioan. & pronunciat appellationem iustam vel iniustam, vt ī. ead. §. vlt. sed in priori causa pronuntiatur de ipso principali. & hoc notaui in quæstionibus meis. B.

SI QVIS. Casvs. Tria dicuntur in hac lege. Primū est, q̄ in vna causa & super eodem articulo nō licet tertio prouocare. Secundum est, quòd sententia præfecti prætorio retractari nō potest. Tertiū est, quòd si in causa in qua secundo appellatū est, datus fuit iudex delegatus: licet ab eo appellari non possit, recusari tamen potest ante lit. contest. & implorari audientia delegantis.

f ¶ *Tertio in eadem.*] Ergo qui bis appellauit, non auditur tertio appellans. hoc ideo, quia præsumitur quòd toties iuste condemnatus sit, & non grauetur. vnde idem potest dici secundum canones. extra de ap. sua nobis. Sed quid est quod dicit hic, aliquis potest recusari, non tamen appellari, ab eo: cum tamen a suspecto iudice possit appellari vt extra vt lit. non contest. accedens 2. ī. ead. quoniam. Item secundum decre. vbicumque inhibetur appellatio, & recusatio, vt extra ea. super eo 2. & c. consuluit. Sed dic q̄ inhibetur simplex & vaga recusatio vbicumque inhibetur appellatio: tamen expresso non potest inhiberi remedium recusationis, vt C. de senten. & interlo. om. iudi. l. vlt. Potest dici q̄ tertio appellatur nō a sententia, sed à suspecto iudice. Sed qualiter potest hæc lex stare: quia si ille qui appellauit, impetrauit iudices: ipse nō potest eos recusare, vt dixi ī. ea. à iudicibus. si aduersarius eos impetrat, aut ante terminū appellationis, aut post terminū: si ante terminū, tūc litteræ nō valent, vt extra de ap. oblatæ. & c. sæpe. sed si post terminū, stultus est impetrans si vtitur litteris illis, cū sententia iam teneat, vt ī. ea. ei qui. Dicas & intelligas quando aduersarius impetrat litteras: & ante terminum appellationis, non ante terminum datum ab homine: sed ante terminum appellationis datum a lege: quod facere potest, vt infra ead. appellatore. Vel intellige quando idē qui appellauit, impetrauit iudicem illum: quia cū

i ¶ *Qui eum dedit.*] Per hoc patet, quòd cum delegatus recusatur, & recusatio sit probata, statim euanescunt litteræ, & remittitur negotium ad delegantem. sed si ordinarius recusatur, tunc tenet illud quod est in illa constitutione speciali. extra ead. ad hęc c. & ī. 11. q. 1. peruenit. Ioan.

k ¶ *Litis contestationem.*] quia est dilatoria exceptio, vt 3. q. 6. §. exceptio. sic 3. q. 5. quòd suspecti. de hoc dicemus ī. 3. q. 3. §. oftocatur. Et sic patet quòd in causa appellationis est lis contestanda. extra de testa. Raynaldus. ergo & libellus est porrigendus: tamen aliter fit de consuetudine. Ioan. Certe immo de consuetudine porrigitur libellus talis: Peto sententiam confirmari vel infirmari latam inter me & talem. B.

l ¶ *Inuocare.*] & illum recusare.

CVM AVTEM. Casvs. Dicit Gratianus quòd causa status vel criminalis si appellatum fuerit, non agitur per procuratorem. Et hoc probatur sequenti ca. cuius casus planus est. H. tamen intellexit idem ante appellationem, vt dicit in summa.

m ¶ *SI quando in causa capitali.*] ī. 5. q. 3. in criminalibus.

n ¶ *Status.*] In causa status non constituitur procurator, nisi ille qui constituit, sit in possessione libertatis, vt 54. dist. frequens. & C. de asser. tol. l. 1. in prin.

o ¶ *Per exploratores.*] i. procuratores. sed in causa appellationis in his casibus admittitur procurator etiam in causa criminali, & in causa status, vt ff. de appel. non tantum. & ff. de libe. cau. l. 1. vbi filius pro patre, & econuerso, potest appellare, etiam ipsis inuitis: quia interest filiorum parentes habere liberos, & econuerso, vt ibi.

o ¶ *Per exploratores.*] Regulare est, quòd per procuratorem non agitur de crimine: sed fallit de crimine iniuriarum, vt 3. q. 9. §. nisi. Item quis se excusare potest de crimine conuentus & accusatus per procuratorem. 5. q. 3. reos. Item excipere. extra de accusa. veniens. & c. super his. Item in leuibus criminibus. ff. de accus. leuia. Item si crimen non excedit pœnam relegationis, vt ff. an per alium causæ appellationis exerceri possint. l. 1. Item si agatur ad pecuniariam pœnam, licet infametur reus, vt in eadem lege. Item in crimine suspecti. ff. de procu. non solum. §. vlti. Item vbi quis alium vult accusare de ingratitudine. ff. de procura. sed & hæ. §. 1. Item in actione populari interuenit procurator ad defendendum, sed non ad agendum, vt ff. de popul. act. qui populari. Itē secundum quosdam per nuntium potest agi in causa criminali, vt

Marginal notes:

Qui Su. dato casu in quo secūdo appellatū est, secundum B.

† al. ecclesiastici cuiuslibet ordinis

Tit. 70.

In Cod. Theod. in lib. 5. sententiarū Pauli, tit. 35. c. 1. in interpretatione. capit. l. 7. c. 357. Ans. l. 3. c. 88.

† *procuratores*] vera lectio.

Vt, dupliciter ponitur.

Appellatiōis causa est eadem cū principali.

† Q. venerea io. ē. & sespli, q̄ quæsituū in cā appellationis. vbi dicit q̄ scā appellationis iterū est iurādū. extra de ap. interposita. Ar.

Recusari pōt qs, s ō tñ ab eo appellari.

Libellus est in causa appellationis porrigēdus.

De hoc no. ff. de accu. l. vlti.

Procurator ī causis criminalibus interuenit quinque.

vt extra de rest.spol.litteras. Item cum causa non est pure criminalis, vt extra de procu tu&. Item per socium litis agitur in causa criminali, vt 3.q.6.hæc quippe.& extra de do.& contu.cum dilectis in princip.& 2.q.5.statuit.

TEMPVS. Casus. Modo ostendit, q annus vel biennium datur a l prosequendā appellationem. & hoc probatur l.sequenti.

ap.l.nemo.& l.vl.circa mediū:& i auth.de ap circa mediū. coll.8. Hoc aūt scias, q terminū statutū ab homine nō pōt: altera pars pręuenire, vt extra eo.sępe.sed terminum leg.item pōt præuenire, cū modicum superest de tēpore, vt hic dicitur, & extra eo.oblatæ. Secundū legē antiquā poterat & debebat elapsa medietate termini legalis, victor se exhibere iudici appellationis, vt C.de tem.ap.nemo, sed tamen (vt patet ex illa decre. oblatæ.) quęque ante terminū pōt altera pars psequi causam appellationis, dū tamen altera pars non præueniat diligentiam alterius.arg.16.q.3.placuit 2. & extra de ap. vt debitus.

C.de tēp. & repar. appellat. Authen et qui, lib.7.tit.63.

Tempus autem exequendæ appellationis annus est a, vel si iusta causa intercesserit, biennium.

Vnde in Authenticis constit.11.collatione 5. legitur.

¶ De eodem. C. XXI.

EI, qui appellat, impertitur annus, intra quem, secundum se, communiter cum aduersario litem exequatur; aut, si iusta causa intercesserit, alius b annus indulgeatur: quo transacto, lite non completa, rata manet c sententia. ¶ Appellatore cessante, cum vnus mensis d superest ex biennio, licet victori ingredi, vt reus quæratur: quo siue inuento e, siue non, suas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, omni casu f absente expensis ‡ condemnando secundum tempora fatalium dierum. Neutro vero concurrente post secundum fatalem permaneat sententia rata. *Constitutione secunda in collatione quarta.* ¶ Sed lis, quæ iperatur in consistorium principis inferri, absque damno moræ manet intacta, donec ipse faciat eam introduci, & a proceribus secundum morem dirimi.

al. in expensis

‡ ead. anteriorū C.eod.tit. Aut. sed & lis, l.a.

Si vero is, qui appellauit, pænitentia ductus g ab appellatione desistere voluerit, non prohibetur: sicut in 7.lib.Codicis, tit. de appellationibus lib.28.Impp. Archadius, & Honorius statuisse leguntur. ¶ *Si* ¹ *quis libellos appellatorios ingesserit; sciat se habere licentiam arbitrium commutandi h, & suos libellos recuperandi: ne iustæ pænitudinis humanitas amputetur.* ¶ *Est autem, quando appellationem interponi non est necesse. In eodem namque libro, & eodem titulo le.27. ijdem Impp. decreuerunt.* ¶ *Nominationes vero libellis, vel edictis facta citra concilium † publicum i non valent, de quibus nec appellare a necesse est, si solennitas deest.*

al. consilium

¹ Lib.3.Cod de sent. & interloc. ea le.3.

Diffinitiua l *† quoque sententia, quæ condemnationem, vel absolu-*

e ¶ *Inuento.*] Hic patet q etiam in causa ap. partes sunt citādæ, si tamen altera pars non venerit, iudex ea absente potest procedere, vt hic dicitur: quia priuilegium eius est qui de ap.cognoscit, q possit vna parte absente litē audire, vt C.de temp. ap.l.vlt.§. pe. Si tamen absens probat iustam causam absentiæ, bene retractatur qđ factum est, vt extra de sen. & re iud. cū Bertholdus.

Citandæ sūt partes in appellationis causa.

Ad idē extra de appel. p tuas & no. eo.ti. sæpe.in glo. istud no. &c.

f ¶ *Omni casu.*] idest, siue vincat, siue vincatur, vt extra de ap. reprehensibilis.& c. sępe. & C.de iud. properandum. §. si autem. & 3. quæst. 3.libellum.

SED LIS. Casus istius legis habetur ī.ea.c.anteriorum.§ ad hoc.

EI *qui appellat.*] Casus. Quæsitum fuit intra quod tempus debeat quis appellationem suam prosequi. Et certe respondetur quod intra annum, & iusta causa interueniente dabitur ei biennium. Sed si intra hoc tempus suam appellationem non fuerit prosecutus solus vel cum aduersario, rata manet sententia.

a ¶ *Annus.*] Idē beneficium dāt antiquæ decre. vt extra de appellatio. ex ratione.& c.cum sit Romana. Similiter nouæ extra eo.constitutus hoc idē tempus iudex pōt arctare.extra eod. reprehensibilis.& c.cum sit Romana.licet sit ar.cōtra ff de re iud.l.4.§.si quis. vbi dicitur quod iudex beneficium legis non potest diminuere.

ADDITIO. De hoc dic vt not.in prædictis cap cū sit Romana.

b ¶ *Annus.*] Si appellatur ad alium quā ad principem, tunc videntur sex menses dandi. Item si appellatur à delegato qui non recipit appellationem, dantur tres menses. C.eod si appellationē.sed si à delegato principis, tunc nouem menses C.de temp appel.l.2.§. quod si secundum. si à pedaneis iudicibus, tunc duo menses. in authen.de iud.§. audiant ergo collā 6.

Appellāti dāt vna sola tēporā spacē ad prosequendum.

c ¶ *Manet.*] quia fingitur non prouocasse, vt C. de temp. app. l.vlt.circa fi.fuit tamen extincta sententia per appellationem, vt ff. ad Turpil.l.1 in fin.sed ante sententiam appellans si non prosequatur appellationē, stabit iudicio eius à quo appellauit.extra eo.personas nec post auditur appellans, vt extra eo.reprehensibilis. & c. consuluit. & c.personas. Io. nisi iterum grauetur, vt extra eo. vt debitus.& c.directe. B.

APPELLATORE. Casus. Dicitur in hac lege, quòd si appellator non prosequatur intra biennium, victor in vltimo mense debet adire iudicē: & requisito reo, siue inueniatur siue nō, procedatur in causa, absente omnino in expensis condemnando. Si vero neuter adierit iudicem intra biennium, rata manet sententia.

d ¶ *Vnus mensis.*] Hic habes q victor pōt præuenire legalem terminum appellationis per mensem, vt C. de temp.appel.l.vlt.§.in his autē casibus.sed victa pars potest quattuor diebus pūenire, vt ea.l.§.pced. Et no.q triplex est terminus appellationis. quādoq; statuitur terminus ad iter arripiēdū, vt extra de sen & re iud cū ex causa.extra de ap.pertuenit.quāque statuitur terminus ad præsentandū se iudici appellationis, vt extra eo.cū sit.& c.significauit. tertius terminus est qui statuitur à lege, scilicet annus vel biennium: & intra illū debet esse finita causa appellationis, vt hic, & C. de tem.

Appellationis terminus est triplex.

Obtinuit in curia quod in suo tabernaculo minus est p. sis, à iudice, si etiam iudice ad quē appellauit constitutus non vult agere, non cogitur. Archid.

SI VERO. Casus. Modo ostendit Grat. q quilibet pōt suæ appellationi renunciare, etiā si libellos appellatorios receperit, & hoc probat lex sequens, quę satis plana est: & per te casū formabis.

g ¶ *Pænitentia.*] ff. de dona. qui saxum.ff.de repu.si pænituit. ff. locati.l.si in lege.§.penul.ff.de in ius voc. quamuis.ff.de mino. quod si minor.§ Scæuola.

g ¶ *Pænitentia ductus.*] Intellige si pænitet cum adhuc nihil interest aduersarij.ff.de cond.ob cau.si pecuniam potest tamen iterum appellare, extra de ap.directe.

h ¶ *Commutandi.*] Sic extra de ap.c.directe.quod tamen verum est re adhuc integra: quia si aduersarius iam recessisset, non posset istē mutare consilium in iniuriam alterius ff de reg.iur.nemo.

Si in alio nouo articulo grauetur. & ita loquitur ista dec. secundū Vin Tā. & Go. quis Lau. ibi not. q non erat decre.

EST AVTEM. Casus. Supra dictum est, q licite quis appellat. Nunc ostendit in quibus casibus non exigitur appellatio.

NOMINATIONES. Casus. Aliquis nominatur ad aliquam dignitatem præter publicum concilium dicitur hic q talis nominatio non valet, nec ab ea necesse est appellare.

i ¶ *Publicum.*] Et cleri & populi, vt 24. dist.episcopus. etiam absentibus ad xij.dietas vocatis, vt extra de elect.cum inter. si sine periculo possunt vocari, vt extra de elec.quod sicut. Hodie qui nō potest interesse, hoc iurabit, & sic potest cōmittere vices suas alicui de eccl.sia sua, vt extra de elect.quia propter. De hac materia notatur 7.q.1.factus est, & vocabunē qui sunt in prouincia, vt extra eo.cosā. Hodie statur consuetudini. extra de elect.in Genes. Item patet hic q licet omnes canonici elegerint aliquem seorsum non conuocato concilio, quòd electio non valet. 63.dist.c.1.

Intellige si à capitulo iuramentū requiratur: aliās non est necesse, prout ibi omnes nn.

a ¶ *Appellare.*] Appellatio tamen tuetur electionem minus bene factam, vt extra de elect.considerauimus.

DIFFINITIVA. Hæc est 8. pars, in qua ponit xx. casus diuersos. Ioan. de Fan.

Casus. Dicit hic, q sentētia quæ absolutionē vel cōdēnationē nō cōtinet, nulla est ipso iure. Idē dicit de sentētia lata cōtra solitū ordinē iudiciorū. Idē dicitur de sentētia lata contra sententiam à qua nō fuit appellatum: nec in his casibus appellatio necessaria est.

l ¶ *Diffinitiua.*] Diffinitiua sententia est, quæ finem imponit negotio ff.de arb.qualem.& 11.q.3.summopere.alia omnis est interlocutoria sufficit tamen proferre verba, quæ habent vim condemnationis vel absolutionis, vt extra de ver.si.in his.& ff.de arb.quid tamen.

Sententia est duplex.

mea. §. si arbiter. Item si continet condemnationem, sed tamen incertam, nõ valet, vt si iudex præcipiat solui debitum, vt C. de sent. quæ sine certa quantitate profertur. per totum. quandoque etiam tenet sententia, licet non contineat condemnationem vel absolutionem, vt in sententia sub conditione lata, vt j. ea. biduum,

Stat testamentum, libertas, coniugium, dos. Si sunt æquales qui producuntur vtrinque. Et hæc quæ supra dixi, vera sunt, quando omnes iudices sunt præsentes. si autem quis abest, & non per contumaciã sententia aliorum nulla est, vt hic, & ff. de arb. itẽ si. §. vlt. & l. seq. & extra de of. deleg. quamuis. & c. causam. Io. & ponit hodie dec. totam hanc distinctionem de sent. & re iud. c. vlt. B.

tionem non continet, pro nullo habetur. *Item sententio citra solitum ordinem iudiciorum à præside prolata, auctoritatem res iudicata non obtinet.* *Item si sententia lata fuerit contra res prius iudicatas; à quibus prouocatum non est; sententia auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non est necesse.* *Item si sententia contra ius scriptum feratur; veluti dum defunctus, & minor xiiij. annis fuisse, & testamentum iure fecisse dicitur, nullas vires obtinet; nec contro eam est necessarium auxilium prouocationis.* *Si vero contra ius litigatoris sententia dicatur, veluti dum minor xiiij. annis, annum xiiij. impleuisse, ac per hoc testamentum iure fecisse pronuntiatur; ad prouocationis remedium oportet confugere.* *Item si plures iudices dati sunt, & vnus tantum ex eis pronunciasse proponitur; non videtur appellandi necessitas fuisse, cum sententia firmitatem iure non obtineat.* *Item cum certa ratione, & fine iudices mulctare possunt; si aliter cõtra statutum legis modum mulctam irrogauerint; quod contra ius gestum videtur, firmitatem non tenet, & sine appellatione potest rescindi.* *Venales quoque sententias, quæ in mercedem à corruptis iudicibus proferuntur, etiam citra interposita prouocationis auxilium infirmas esse decretum est.* *Item si propter infirmitatem ætatis ad honorem, ad quem nominatus es, inhabilem te esse probaueris, prætermisso appellatione, iniqua nominatio remouebitur.* *Sunt etiam, quorum appellationes non recipiuntur. Non enim potest recipi eius appellatio, qui per contumaciam absens, cum ad agendam causam vocatus esset, negotio prius summatim perscrutato, condemnandus est.* *Nullus etiam homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis conuictus, testibus superatus, voce etiam proprio vitium, scelusque confessus † audiatur appellans] & hoc in notorijs: In occultis autem. [Si testibus productis, instrumen-*

Leg. prolata. C. de sen.

Le. 1. C. quã prouocare non est necesse.

Le. 2. si cũ ibidẽ

Ead. le. §. qđ si.

Le. 4. ibidem.

Le. 5.

Le. 7.

patet.

Le. 1. c. quorum appel. non recipia.

Le. obseruare. eod.

§. sicut. ead. le.

a *Citra solitum ordinem.*] scilicet generalem. nam si primum sententiarum fuerat de proprietate quàm de possessione: licet hoc fieri non debuerit, tamẽ nisi appelletur, sententia tenet. C. de ap. l. 1. T.

b *Iudicatas.*] nisi sint causa matrimoniali. 35. q. 9. §. quia ergo. Et in crimine falsi. C. de fal. l. querela. Et vbi negatur iudicatũ. ff. quæ sententiæ sine ap. re. l. 1. in prin. Et cũ dolo omisit exceptionẽ quæ cõpetebat ex prima sententia, vt extra de sen. & re iu. inter. quę huic legi videtur contraria. sed dec. intelligo cũ aliquis ex certa sciẽtia & ex dolo omisit exceptionem, volens decipere aduersarium. arg. ff. ad Vell. si decipiẽti. hæc autem lex loquitur cum ex ignorantia omisit exceptionẽ rei iudicatæ: vel etiã si ex certa scientia omisit. sed ideo omisit, quia non poterat eam tunc temporis probare. hoc enim non præiudicat, vt j. e. q. 7. plerumque. Itẽ fallit ff. de iureiur. admonendi. vbi retractatur prior sentẽtia propter periuriũ. Io. Ego intelligo decr. inter. cum prima sententia non valebat, vt ibi dicitur; quod poterat esse ex multis causis. H.

ITEM SI SENTENTIA. CASVS. Dicitur hic, quod si sententia lata fuerit contra ius scriptũ, nulla est ipso iure, nec ab ea necesse est appellari: veluti si pronunctietur defunctum fuisse minorem xiiij. an. & rite testamentum fecisse. Si autem fertur sententia contra ius litigatoris, tũc est appellatio necessaria: veluti si pronuntietur minorẽ xiiij. an. annum impleuisse. & rite testamẽtũ fecisse.

c *Contra ius.*] nisi iudex æstimet leges illas non iuuare causam, vt ff. de re iud. cũ prolatis. M. Sed hoc est falsum: quia error iudicis non debet excusare sententiam, vt ff. quæ sententiæ sine appellat. re. l. 1. in prin. & illa lex, cum prolatis, loquitur quando contra ius litigatoris sententiatum fuerit. Et sic patet quod sententia lata contra ius litigatoris quantum ad litigatores transit in rem iudicatam, vt hic, & extra de sen. & re iud. cum inter. in fi.

ITEM SI PLVRES. CASVS. Si plures iudices dati sunt, & vnus tantum pronuntiauerit, nulla est sententia ipso iure: nec exigitur appellatio ipso iure. Item si iudex punit aliquem vltra modum sibi à lege præfixum, pœnam maiorem quam debeat irrogando, talis sententia non valet: nec ab eo appellari oportet.

d *Iudices.*] Siue iudices sint ordinarij, siue delegati, siue arbitri, & oẽs sint præsentes: quicquid maior pars statuit, illud tenet, vt 65. dist. c. 1. & 2. & ff. de re iud. duo ex tribus. & ff. de arbitris. itẽ si. §. vl. & l. diem. § si plures. nisi in solo casu quem habes extra de rescri. pastoralis. Sed si impari numero dissentiãt, tũc si sint arbitri, neutra sententiarum tenet, vt ff. de arb. diem. §. si plures. & tũc iudex ordinarius coget arbitros aliquam personam eligere, cuius auctoritati stetur, vt ff. de arb. itẽ si. §. principaliter. In delegatis autem iudicibus tenet vtriusque sententia, sed suspenditur quousque altera cõfirmet à superiore. ff. de re iud. duo iudices. nisi velis dicere aliud esse in delegatis à principe, vt C. de ap. in offerendis vbi dicit quod si dissentiunt, eligant tertiũ. In ordinarijs vero si dissentiant in pari numero, tenet sentẽtia pro reo lata, nisi in causa liberali, vt extra de prob. ex litteris. ff. de re iud inter pares. similiter tenet sententia lata pro testamẽto. ff. de inof. testa. si pars. Tertius casus pro matrimonio, vt 33. q. 1. si quis acceperit. & extra de præsump. illud. Quartus in dote, extra de sentẽtia & re iud. c. fi. vnde versus.

e *Item cum certa.*] Quidam enim iudices possunt punire vsque ad duos aureos: quidam plus, vt C. de mo. mul. illustres. & l. seq. & tamen propter inopiam condemnati potest iudex sententiam moderari, vt ff. de of. præsi. illicitas. §. pen. & 13. q. 5. cap. 1. & C. eod. eos. in fi. Sed numquid vsque ad modum legitimum valet? non. arg. ff. fa. ercis. in hoc iudicio. arg. contra. C. de do. sancimus. & extra de præben. dilectus. 2. & c. nisi. & 12. q. 2. si quos.

VENALES. CASVS. Venales sententiæ, quæ à corruptis iudicibus proferuntur, nullæ sunt ipso iure. Similiter si aliquis nominatus est ad honorẽ decurionatus, qui esse non poterat propter infirmitatẽ ætatis, puta quia minor erat xv. annis, vel forte minus grãdæuus: citra appellationẽ si probauerit se inhabilẽ, excusatur.

f *Venales.*] Sed si arbiter tulit sententiam per gratiam, tenet: sed datur doli exceptio. C. de arb. l. 3. ff. ad Treb. seruo. §. cum prætor. sed si corrupte tulerit, nulla est sententia, vt hic. & C. si ex fal. all. l. vlt.

SVNT ETIAM QVORVM. CASVS. Modo ostenditur, qui nõ admittuntur ad appellandum: & enumerantur hic vij. personæ, quæ appellare non possunt: scilicet contumax: homicida: veneficus: maleficus: adulter: raptor publicus fur: similiter conuictus testibus, & confessus suũ scelus non auditur appellans. Si autẽ conuictus sit, & non confessus, vel confessus metu tormentorum, auditur appellans. Et sunt hæc omnia C. quorum ap. non reci. l. 2. hæc autem verba. & hoc in notorijs. in occultis autẽ, sunt verba Gratiani: postea quæ sequuntur, verba legis.

g *Per contumaciam.*] sic j. 24. q. 3. de illicita. nisi ueniant iudice sedente pro tribunali ff. de in integ. rest. diuus. Item bene audietur appellatio contumacis qui præsens est, ut ff. de appellatio. creditor §. missus.

h *Summatim.*] idest, semiplene inquiret iudex de negotio cum aduersarius abest. non enim statim absente aduersario mittet præsentem in possessionem: sed faciet ipsum iurare quòd credebat se iuste litigare: & sic intelligitur quod est extra ut lite non conte. quoniam frequenter. in fi.

NVLLI. Verba legis. C. quorum appel. non rec. l. 2.

i *Veneficorum.*] idem est in alijs, ut extra de spon. ex litteris. 2.

k *Et hoc in notorijs.*] Illud de suo ponit Gratianus, & male in notorijs enim non est opus testibus. supra eadem quæst. 1. de mani-

Sola contra res prius iudicatas quandoque valet.

Et bene secundũ Vin. & Ho. prout ibi not. nã deceptis & nõ decipientibus, &c. extra de rerũ permu. c. po. Arc.

Sententia cõtra ius litigatoris lata valet.

Iudices plures si in sententia discordẽt, quid iuris?

Non est in hoc vis, vt patet j. eo quod leg. & not. extra de re iud. c. fin. Sed quod sit in hoc vis videtur in eo quod no. j. 65. di. c. 1. in gl. fin. Archi.

† Cõcor. l. cõstitutiões. & ibi Bar. ff. de ap. & in l. ere ditor. §. iussus. eo. ne.

No. tñ quod si iudex minus iudicat quàm sit lege statutum: illud quod ẽ minus põt declarare. ff. de iuri. diuisi. quia pœnæ pro secutio nõ iudicis, sed legis auctoritati reseruatur. j. ea. q. 1. §. notandũ. ver. & quamuis, &c. Arch.

Missio in possessionẽ non est statim facienda.

Notorius nõ cõuincitur testibus: nec appellare põt.

manifesta. nec in notorijs appellari potest, vt extra eod. cum sit. & ca. peruenit. Si ergo hæc duo, conuictio & confessio concurrunt, non auditur appellans; quia sola confessio in criminali non nocet, nec etiam in ciuili secundum quosdam quin possit appellari. ff. de confes. cum fideicommissum. sed contra, supra, ead. qui- enim supersedebit executioni, vt extra de crimine falsi, super eo. & C. si ex falsis instru. indicati. & de tali executore loquitur lex C. de executione rei iud. si vt proponis. & extra de sententia & re iud. de cetero. Quandoque dicitur executor, qui habet mistam executionem: & talis potest recusari propter suspicionē. extra de offi. dele. super quæstionum. §. si vero. de tali loquitur 25. q. 2. & si non cognitio. & talis executor audiet & admittet exceptiones rationabiles, quantumcumque absolute ei scribatur, vt extra de of. dele. ex parte. & extra de æta. & qua. c. eam te. & extra de rescriptis, cum adeo. Itē licet. mistus sit executor, non potest appellari à grauamine vel iniuria, vt C. de ap. si q. Item videtur quod differēda sit executio si incontinenti volo probare sententiam iniustam, vt extra de test. veniēs 2. & ff. de iud. si prętor. De hac materia plene inuenies 25. q. 2. & si non cognitio.

tis prolatis, alijsque argumentis præstitis sententia contra eum lata sit, & ipse, qui condemnatus est, aut minime voce sua confessus sit, aut formidine[a] tormentorum territus contra se aliquid dixerit, prouocandi licentia ei non denegatur.

Le. 3.

¶ Nulli quoque officialium[b] à sententia proprij iudicis prouocatio tribuatur; nisi in eo tantum negotio, quod ciuili ratione super patrimonio forte apud proprium iudicem inchoauerit.

Le. 4.

¶ Quoties etiam fiscalis[c] calculi[d] satisfactio postulatur, aut tributum exposcitur, aut publici[e], vel etiam priuati[f] debiti euidentis, &[g] conuicti redhibitio flagitatur; appellatione exclusa necessario in contumacem vigor iudiciarius exercetur.

Le. 5.

¶ Ab executione sententiæ appellari non potest[h], nisi forte executor sententiæ modū iudicationis excedat.

Le. 6.

¶ Si quis etiam ausus fuerit prouocare, ne voluntas defuncti[i] testamento scripta referetur, vel ne ij, quos scriptos patuerit[k] heredes, in possessionem[l] mittantur, & is, cuius de ea re notio erit, appellationem receperit; & iudex, qui tam ignauam[m] conniuentiam adhibuerit, & litigator, qui tam importune appellauerit, viginti libris argenti mulctentur.

[s] Ar. ad hoc 61. dis. nullus inuitis. circa fi. Io. de Fan.

Le. un. C. si de momen. pos.

¶ De possessione etiam, & eius momento[n], si causa dicatur (qua sententia interlocutoria appellatur) quamuis prouocatio interposita fuerit; tamen lata sententia sortiatur effectum[o].

Le. 1. C. si unus ex plurib. appel.

¶ Quandoque vnam, & eamdem plures simul reportant condemnationem; nec diuersitas factorum separationem accipit: quo casu[p] si omnes appellauerint, & vno ex his agente, eorum appellatio iusta pronuntiata fuerit; emolumentum victoriæ etiam ad alios[q] pertinebit.

Le. 2. eo. tit.

Si autem vnus tantum appellauit, eiusque appellatio iusta pronuntiata est; ei quoque prodest, qui non appellauit.

Ibidem.

Quòd si ætatis[r] auxilio vnus contra sententiam restitutionem impetrauerit; maiori, qui suo iure non appellauit, hoc rescriptum non prodest.

Le. si appellatio nem in fin. eod.

Iudicibus autem non solum suscipiendæ appellationis necessitas videtur imposita; verum etiam xxx. dierum spatia ex die sententiæ definita sunt, intra quæ, gesta[s] vnà quicumque.

i ¶ *Defuncti.*] ar. § extra de ap. qua fronte. in parte decisa. sed ibi delictum erat liquidū: vnde ibi valebat appellatio ne corpus sepeliretur ante satisfactionē.

k ¶ *Patuerit.*] Nota, quod dicit, patuerit: ex hoc ē ar. quod satis est pro illo quod intentauit possessoriū, quod aliquā præsumptionē pro se habeat, licet non perfecte probet.

l ¶ *Possessionē.*] quia ibi non auditur appellans, vel aliqua exceptio, nisi prius fiat missio in possessionem, vt C. de edic. diui Hadria. tol. l. 2.

a ¶ *Formidine tormentorum territus.*] ī. 15. q. 6. c. 1.

NVLLI. CASVS. Officialis præsidis prouinciæ vel alterius præsidentis in administratione vel officio suo deliquit: de quo postea cōuictus & cōdemnatus à proprio iudice volebat appellare. Quæritur an possit? & certe dicitur quod non potest. si tamen condemnatus esset in causa ciuili super patrimonio suo, bene admittitur ad appellandum.

b ¶ *Officialium.*] vt executori, vel tabellioni quando delinquunt circa suam administrationem: quia præsumitur, quod iudicem offenderint: & quia non præsumitur quod iudex iniuste cōtra eum aliquid faciat. Item quia non potest abesse a curia.

QVOTIES. CASVS. Ponunt hic quatuor casus, in quibus nō appellat, scilicet cū nō computationis postulatur à procuratore fisci: vel cū petit tributū: aut cū debitum publicū, idest, fisci: vel priuatū, idest, Cæsaris, de quo aliquis est, vnde [illegible] conuictus, flagitat.

c ¶ *Quoties etiam fiscalis.*] idest, quoties ab aliquo ratio administrationis requiritur: & intellige quando [illegible] tributū: alioquin secus, vt C. de ap. quoniā nonnulli. Patet ergo quod in tributis nō appellat: ergo nec in decimis: cū decimæ sint tributa egentium animarū, vt 16. q. 1. decimæ. & est expressum extra de [illegible] in fi.

Appellari nō potest in tributis & decimis.

d ¶ *Calculi.*] idest, computationis.

e ¶ *Publici.*] idest fisci.

f ¶ *Priuati.*] idest, de proprio patrimonio Imperatoris: quod respectu fiscalium priuatum dicitur.

g ¶ *Et.*] pro, idest.

AB EXECVTORE. CASVS. Iudex mādat officiali suo vel alij vt mādetur sentētia executiōi. Quęrit vtrū à tali executore sit appellandū? Et certe dicitur quod nō, nisi modū in exequendo excedat. Similiter si aliquis appellat ne testamētū aperiatur, vel ne heredes scripti mittantur in possessione, nō auditur: & appellator & iudex qui recipit talē appellationem, puniuntur in xx. libris argenti.

h ¶ *Non potest.*] Distingue tamen: quia aut executor habet merā executionem, aut mistam. Si meram, non appellatur ab eo nisi mandati fines excedat, vt hic dicitur: & si suspectus est, nō appellat ab eo, vt extra de appel. nouit. nisi obijciatur crimen falsi corā eo: tūc

Executor an possit recusari, & ab eo appellari.

m ¶ *Ignauam.*] nota iudicē puniri, quod recipit friuolas appellatiōes.

Appellatiōes friuolas recipiens punit.

DE POSSESSIONE. CASVS. Si pronuntiatū fuit de aliquo mittendo in possessionem causa restitutionis, vel alia de causa, appellari non debet: & si fuerit appellatum, nihilominus mandabitur sententia executioni.

n ¶ *Momento.*] idest, de momentanea possessione. momentaneā possessionem vocat illam quæ restituitur ei qui spoliatus est, & vocatur momentanea, quia apta est per momentum durare, si aduersarius in momento probet de proprietate. Io.

Possessio momentanea.

o ¶ *Effectum.*] secundū canones tamen appellatur à momētaneæ possessionis sententia, vt extra de resti. significauerūt. vbi ab interlocutoria intra x. dies est appellandū, extra de elec. cū dilectus. extra de appel. super eo 2. & extra de resti. spo. ex conquestione.

QVANDOQVE. CASVS. Dicit in hac lege, quod si plures super eadem re vna sententia condemnentur, & omnes appellauerint: vno tantum illorum prosequente appellationem & obtinēte, prodest omnibus. Idē est si vnus illorū tantum prosequitur appellationem, & obtinet. Nam si appellatio iusta pronuntietur, victoria vnius prodest omnibus. Si autem aliquis illorū qui est minor xxv. annis, fuerit restitutus ratione minoris ætatis: hoc nō prodest maiori qui non appellauit, & qui cū minore simul fuerat condēnatus.

p ¶ *Quo casu.*] vt in duobus reis debendi.

q ¶ *Ad alios pertinebit.*] vt ī. e. q. 5. statuit. & c. interrogatum.

r ¶ *Ætatis.*] nisi sint connexa. ff. de minoribus, etiam. & l. tutor. & ff. quemadmodum seruitus amit. si communem.

IVDICIBVS. CASVS. Dicitur hic quod officium est iudicis ordinarij appellationem recipere, & intra xxx. dies a tempore sententiæ computandos gesta causæ litigatoribus præbere vnà cū relatione. Idem dicitur in iudice delegato. Et dicitur relatio ipsi apostoli quibus iudex eximit appellantē à sua iurisdictione: vel responsiones vtriusque partis. Dicitur etiā quod si litigator statim post sententiam voluerit appellare, hoc potest facere viua voce, & sine scriptis: & hoc tam in ciuili negotio quam in criminali.

s ¶ *Gesta.*] idest, allegationes. C. de rela. l. 2.

a ¶ Rela.

a ¶ *Relatione.*] idest, responsionibus partium.
b ¶ *Praestari.*] etiam non appetentibus. C. de ap eos. in fi. §. 1.
AB EO. CASVS. Dicitur hic, quod à iudice appellationis nō debet remitti causa ad iudicem à quo fuerit appellatum: cū iudex appellationis pronuntiare debeat appellationem esse iustā vel iniustam, qd vix faceret iudex à quo appellatur.
c ¶ *Pronunciare.*] Etiā ex prioribus instrumētis, vel etiam ex nouis, vt C. de tempo. ap. per hanc. C. de ap. eos. §. t. nouas enim causas appellationis potest audire iudex, vt extra de app. constitutis. 10 fio. ff. de app. scio 10 fi.
c ¶ *Pronunciare.*] Pone ergo quòd alicui sit commissa causa ap. iudex ille pronontiat appellationem iniustam; numquid incipiet de nouo cognoscere do pricipali negotio? & hęc lex videtur velle quod non, sed quòd possit, est arg. extra de testa. Raynutius. in fi. & C. de te cre. generaliter. §. fio autem. in fi. & in authen. de san. epi. §. si quis contra aliquem. coll. 9. & extra de app. v: debitus. in fi.

Iudex appellationis an possit de principali cognoscere.

eum relatione[a] litigatoribus conuenit praestari[b]. ¶ Similiter arbiter appellationem suscipere, & relationem dare compellitur, si delegatus fuerit. — L. e. litigator. eod.

¶ Litigatoribus vero copia est etiam non scriptis libellis illico voce appellare, cum res iudicata poposcerit, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis. ¶ Ab eo autem, qui de appellatione cognoscit, non potest fieri recursus ad iudicem, à quo fuerit prouocatum. Quapropter remittendi litigatores ad prouincias remotam sibi occasionem, atque exclusam penitus intelligant, cum super omni causa interpositam prouocationem vel iniustam tantū liceat pronūtiare[c], vel iustam. ¶ Hæc omnia in vij. lib. Codicis inuenies à tit. de appellationibus vsque ad tit. ne liceat in vna eademque causa. — L. hos, qui. eod.

a ¶ Si quis libellos.] *Hinc vsque ad finem huius capitis varias leges Codicis Gratianus refert, quarum non retulit eadem omnino verba, sed quę ad quæstionem suam facere iudicauit.*

QVÆSTIO VII.

Vòd vero[d] laici in accusatione episcoporum non sint audiendi, Euaristus Papa testatur dicens † episcopis per Aegyptum, epist. 2.

† Adde q. si cōtra iubabi lē accusatorē nō opponē, valenudicitū, l. hos accusa. re. §. lege Iul. & ibi Bar. & l. si placet. ff. de accu.

¶ Laici in episcoporum accusationem non sunt recipiendi. C. I.

NOn est à plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus: quia pro meritis[e] subditorum disponitur à Deo vita rectorum. *& infra.* ¶ Ideo ista dico, quia insidiator bona sæpissime solet conuertere in malum, & in electis ponit maculam. — Aos. l. 3. c. 11. Iuo p. 5. c. 140. Pann. l. 4. c. 37.

Item Siluester Papa in epilogo concilij Romani.

¶ Laicus clericum non accuset. C. II.

NVllus laicus audeat clerico[f] crimen inferre. — Burc. l. 1. c. 151. Ans. l. 3 c. 24. Iuo p. 5. c. 264.

Item Marcellinus Papa ad episcopos orientales, epist. 2.

¶ De eodem. C. III.

LAico non licet quemlibet clericum accusare. — 11. q. 1. clericū §. nec laico.

Item Iulius Papa in decretis, c. 36.

¶ Anathematizatus sacerdotes accusare non potest. C. IIII.

IN sancta Nicæna synodo statutū est, vt nemo anathematizatus †[g] in nostra suscipiatur accusatione: nec illi qui nos in sua nolunt recipere querela, vel accusatione: cum nos super illos[h] sciamus à Domino constitutos, non illos super nos: & sicut maior non potest à minore iudicari, ita nec obligari †[i], quia rarū est omne, quod magnū[k] est. Por- — † al. anathema — † al. colligari

d ¶ *Quod vero.*] Hæc q. diuiditur in 7. partes. In prima parte probat per auct. sanctorum patrū, quòd laici clericos accusare non possunt: & quia sunt minores: & quia ad eundem ordinem promoueri non possunt: & quia eos nō recipiunt in sua accusatione: & (quod est validus) quia oppido eis sunt infesti. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Tertia ibi, *Hanc oppositionem.* Quarta ibi, *De his.* Quinta ibi, *Item paruentes.* Sexta ibi, *Item cum Balaam.* Septima ibi, *Item aliud.* Ioannes de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 7. q. qua quæritur, an laici sint admittendi ad accusationem episcoporum, vel clerici inferiores, vel monachi: & allegat G. pro vtraque parte. & primo quòd non admittantur: & postea quòd admittantur, opi. plures faciendo, & inferendo solutiones. Quid autem iuris sit de hoc, in summa huius quæstionis inuenitur.

d ¶ *Quod vero.*] Secundum Baz. laici si sunt bonæ famæ, admittuntur ad accusationem clericorum. arg. j. c. clericos aut laicos. & G. dicit idem. Alij dicunt, quòd laicus proprium prælatum propter delictum accusare potest: quia sua interest habere prælatum bonum, vt dixi 23. dist. illud. Communior est opinio quòd non possit nisi suam iniuriam prosequatur, vt 4. q. 6. omnib. extra de testi. de cetero. 3. ea. q. 1. prohibentur. nisi in crimine hæresis. j. ea. sacerdotes. & c. oues. & in simonia. extra de si. tanta. & in crimine læsæ maiestatis. 15. q. 3. sane. C. de epis. & cle. si quemquam. & in crimine sacrilegij secundum quosdam. 17. q. 4. §. qui autem. & in crimine dilapidationis, vt 12. q. 2. non liceat. vt dixi 16. q. 1. constitutum. In his autem omnibus ita demum admittuntur, si bono zelo denuntient crimina. extra de simo. licet Hely. in fi. & si accusatus fuerit vitæ suspectæ. 3. ea. q. 1. in primis. quia si accusatus est suspectæ vitæ, admittuntur laici malæ vitæ. si autem bonæ vitæ, tunc tantum laici bonæ vitæ. extra de simo. per tuas. Clerici vero contra clericos admittuntur, nisi sint criminosi vel irregulares, vt j. ead. præsumunt. & c. lator. & cap. ipsi Apostoli. tales tamē qui sint eiusdem ordinis cum eis vel inferioris, vt j. eadem ipsi Apostoli. & cap. testes. similiter monachi audiuntur. extra de accusa. ex parte. & cap. olim. & hæc vera sunt de solenni accusatione. Sed in denuntiatione criminis (vt dicunt quidam) omnes admittuntur. arg. 24. q. 1. quisquis. & quia cuilibet dictū est hoc, Si peccauerit in te, & c. 2. 2 q. 3. hoc videtur. 24. q. 3. tam sacerdos. Arg. contra 35. q. 6. episcopus in synodo. & extra de accusatum oporteat. Quid iuris sit de hoc, not. supra eadem q. 1 si peccauerit.

Laici an possint clericos accusare.

Clerici clericos accusare possunt.

NOn est.] CASVS. Quærebatur hic, an laici possint accusare episcopum suum male & inordinate viuentem. Et respondetur quod non, duabus rationibus. Vna est, quia pro meritis subditorū quandoque dantur mali prælati: & quia diabolus quandoque infamat bonos, & bona conuertit in malum.
e ¶ *Pro meritis.*] j. 8. q. 1. audacter. & 6. q. 1. ex merito.
f ¶ *Nullus laicus.*] ¶ *Clerico.*] Vel moniali. extra de accusatio. dilectiminimus 1.
IN sancta.] CASVS. Quærebatur à Iulio Papa, vtrum excommunicati vel laici possunt clericum accusare. Et respondet quod non admittuntur excommunicati nec laici: & hoc probat pluribus rationibus. Vna, quia non recipiunt clericos in suam accusationem: & quia clerici sunt ipsis maiores: & quia portant onera omnium: & funguntur vice Apostolorum.
g ¶ *Anathematizatus.*] j. 3. q. 4. nullus. hoc proprie est, vel idest, separatus à conuersatione clericorum: quia laicus. infra, eadem laici & 24. q. 3. certum. & 6. q. 1. illi qui. & c. omnes.
h ¶ *Super illos.*] 3. dist. 10. certum. & c. suscipitis.
i ¶ *Ita nec obligari.*] idest, accusari. 21. dist. inferior.
k ¶ *Quod magnum.*] 3. dist. 93. legimus. lo.

Ista dec. lo. quis de laico inimico s & sic nō patitur cōtra fungitur ar. à contrario p batur cōtra- rnū, vt ibi no.

Laicos.

Laicos.] Casus. Dicitur hic q laici non admittuntur ad accusationem clericorum quatuor rationibus, qa non sunt eiusdem conuersationis cum clericis, & quia sunt clericis inimici, & quia nolunt imitari grauitatem eorum: quia nolunt accipere clericos in suam accusationem. ricus interesse non potest, vt 3 t.q vlti his ã quibus. sed si non irrogat pœnam sanguinis, bene potest. Alij dicunt q i nullo crimine clericus pōt accusare laicū. arg. 11. q 1. nullus qa non pōt i crimine testari contra ipsum. 11 q 1 testimonium, & hic fallit regula, quæ est 4. q. 6. omnibus. agat ergo clericus ciuiliter de crimine.

Lai-

tamus onera omnium, qui grauantur: quinimo hæc portat in nobis beatus Apostolus Petrus, cuius vice fungimur legatione, & cuius regula informamur, quatenus eius fulti auxilio ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur aduersis.

Item Eusebius ad episcopos Galliæ epist. 1.

¶ De eodem. C. V.

Clem. 1. epist. 1 LAicos [a] non accusare episcopos [b] hactenus obseruatum, & constitutum est: quia eiusdem non sunt conuersationis, & oppido eis quidam infesti existunt, quippe cum vita eorum, & conuersatio debeat esse secreta, & à laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum castitatem, & grauitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus.

Item Fabianus Papa ad episcopos Orientales, epist. 2.

¶ Nec clerici in accusatione laicorum, nec laici in accusatione clericorum sunt suscipiendi. C. VI.

Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 310. Pann. l. 4. c. 61. SIcut sacerdotes, vel reliqui clerici a sæcularium laicorum excluduntur accusatione; ita illi ab istorum sunt excludendi, & alienandi criminatione: & sicut isti ab illis, ita illi ab istis non recipiantur: quoniā sicut Domini sacerdotum segregata debet esse conuersatio ab eorum cōuersatione, ita & litigatio [c]: quia seruū Domini nō oportet litigare. 2. Tim. 2.

Item ex concilio Maguntino.

¶ De eodem. C. VII.

Burc. l. 16. c. 9. † al. plebesanos DEcretum est, vt presbyteri suos plebeios † & accusare, & attestimoniare possint. Si autem neglexerint, sui gradus periculo subiacebunt.

¶ *Caput hoc abest à plerisque antiquis exemplaribus Gratiani, neque hic recte collocatur: sed extat apud Burchardum, qui pro voce,* plebeios, *habet,* plebesanos.

Item Clemens ad Iacobum epistola prima.

¶ Laici clericos accusare non debent. C. VIII.

SAcerdotes, & reliqui ecclesiæ ministri, omnesque plebes episcopos suos diligere debent, & eorum præceptis obedire, etiam si ipsi aliter (quod absit) agant [d], nisi in fide errauerint.

¶ *In hoc, & sequenti capite non referuntur ipsa prorsus verba sancti Clementis.*

Item ad eundem epistola secunda.

¶ De eodem. C. IX.

Gen. 9. QValis condemnatio eis immineat, qui in patres peccant, scriptura diuina ostendit: Si enim Cham [e], quia non operuit pudenda patris, maledictus est; multo ampliori [f] condemnatione digni sunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Personæ inferiorum ordinum in superiorum accusationem recipiendæ non sunt.

capit. l. 1. c. 139. in conc. Maguntino sub Arnulpho, c. 12. *Vnde Siluester Papa in epilogo concilij Romani.*

¶ Minores non debent accusare maiores. C. X.

Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 151. Iuo p. 5. c. 264. CLericus [g] aduersus exorcistam, exorcista aduersus acolythum, acolythus aduersus subdiaconum, subdiaconus aduersus diaconum, diaconus aduersus presbyterum, presbyter aduersus episcopum accusationem dare, aut [a] testimonium ferre non valet.

a ¶ Aut testimonium ferre.] *Hæc non sunt in originali, neque in a ys locis indicatis, ac totus etiā ordo in enumeratione est immutatus: ita enim in concilio, & apud cæteros.* Fecit hos gradus in gremio synodi, vt non presbyter aduersus episcopum, &c.

b ¶ Non accusasse episcopus.] In hoc c. assignā tur tres rationes, quare laici non admittuntur ꝓ clericos. quarta assignat 2. q. 1. c. 2 qu ꝯta est, qa magnū est q clerici accusent ab eis, vnde debet esse ratum, vt ī ca prox. c. loan.

Vt Hu. & L. qui ita no. 3. c. 1. dicentes idem esse vbi etiā prosequitur propriā iniuriā prosequēdo: nec potest pelli eo prætextu q nō præuenerit aduersarium, vt arg. istius c. hoc allega. omnibus. h.

Sicut.] Casus. Sicut clerici remouētur ab accusatione laicorū, ita & laici remoueri debent ab accusatione clericorū: quia sicut discreti & separati sunt laici a conuersatione clericorū: sic etiam debēt esse clerici diuisi ab accusatione laicorū.

c ¶ Litigare.] extra de synod. c. vlt.

Sacerdotes.] Casus. In hoc c. dī q quilibet inferior prælato suo obedire debet, etiam si male viuit nisi erret ī fide.

d ¶ Agant.] si prælati sunt hæretici vel excōicati, vel non seruant canones, vel simoniaci, vel notorij fornicatores, tunc potest recedi ab eis ante sententiam. 19 dist. nulli. 6. q. vlti. sane. 32. dist. nullus. in alio crimine ante sententiam non est recedendum ab eis 8. q. 4 nonne. & 13. q. 6. cap. vlti. Ioann. hoc corrigit ꝓ parte, extra de temp. ordina. c. ho. B

Prælati criminosi ante sententiā derelinqui possunt.

Qualis cōdemnatio] Casus. Dicitur q quilibet obedire debet suo prælato, nec ei detrahere, & hoc probatur exemplo Cham, qui maledictus fuit, quia non operuit pudenda patris sui. sed multo fortius essent maledicti qui patribus suis spiritualibus detrahunt, & contumelias inferunt.

e ¶ Cha.] 24. q. 3. sed q.

f ¶ Ampliori.] Arg. q in eodem genere delicti plus peccamus ergo patres spirituales 3 q̄ carnales, vt 30. q. 3. 1. Iectacium.

s Ista gl. reputat singul. per docto. ad hoc q a suo episcopo nō seruante canones potest recedi vt an excommunicato.

Peccam⁹ pl⁹ erga patres spirituales q̄ carnales.

3 Dicit L. patres spirituales dicunt sacerdotes. 6. q. 1. ver. hi q̄ dē. alias est c. per se.

PERSONAE. Casus. Ostensum est ī q laici non admittuntur ad accusationē clericorū. modo ostendit q clerici inferioris ordinis no ad mittunē ad accusationem superioris, vsque ad §. his auctoritatibus.

a ¶ Laicos.] Certum est q laicus prosequens propriam iniuriā admittitur ad accusationem clerici coram clerico iudice, vt extra de test. de cætero. Numquid ergo & econuerso clericus admittitur ad accusationem laici coram laico iudice, si prosequatur suam iniuriā? Dicunt quidam q non, nā vbi crimen irrogat pœnam sanguinis, cle-

Clericus laicum accusare nō potest.

Clericus.] Casus. Quærebat a Siluestro vtrū minores clerici irregulares vel infames possunt accusare superiores, & certe rñ det q non, nec contra eos testificari possunt. Alia c plana sunt.

g ¶ Clericus.] hoc c. non tenet. Vel loquitur de his qui propter irregularita-

gularitatem non possunt ad altiora promoueri, vt bigami, & corpore vitiati. aliàs esset côtra omnem rationem, vt J.ea.lator. sic dic clericus, scilicet psalmista & ostiarius.

a Aiorum.] Hoc cap. similiter non tenet.

b Impetatur.] criminose, si de clericis intelligas.

c Sententia Chā, &c.

Prodūt.] tales deponuntur 45. dist. accusatores.

d Cen.] id est, sicut.

e Oves. Eam.] criminose, si de clericis intelligas, dic, hoc cum prelatus eorū est bonæ opinionis.

f Oris.] id est, locutionis.

g Gladio.] id est, lingua.

h Reprehendenda.] id est, reprehensibilia. J. ead. nos. si. ne sit côtra. J. 81. dist. nolite. J. 6. q. 1. oues.

cipit ibi, Et paulò post. Tertia incipit ibi, Hæ & alia.

k Suspicionibus.] Suspecti ab accusatione & testimonio repelluntur. J. ea. testes. 3. q. 5. accusatoribus.

l Sacerdotes.] id est, simoniacos.

m Aut praua vita.] Arg. q. nec etiā in excepto crimine laicus pur vitæ

Laicus etiā l exceptus criminibus nō ad mittitā ꝑ clericum.

Item Zepherinus Papa ad episcopos Siciliæ, epist. 1.

¶ De eodem. C. XI.

Maiorum a quispiam minorum accusationibus non impetatur b. — Iuo. p. 5. c. 245.

In originali, quemadmodum, & apud Iuonem est, nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut dispereat.

Item Anacletus Papa, epistola 3. — Isidor. l. 3. sent. c. 39.

¶ De eodem. C. XII.

Sententia Cham filij Noe damnātur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt c, ceu d Cham, qui Patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit. — J. ea. c. plerūq. Ans. l. 3. c. 37. Deusdedit p. 3. Iuo. p. 5. c. 239. Gen. 9.

Item Eusebius Papa ad episcopos Alexandr. epist. 2. — Et in 5. Synodo sub Symmacho & Greg. past. p. 3. c. 5.

¶ Oues pastorem suum (nisi à fide exorbitauerit) non possunt accusare. C. XIII.

Oues, quæ pastori suo comissæ sunt, eum e nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus accusare possunt †: quia facta pastorum oris f gladio g ferienda non sunt, quamquam rectè † reprehendenda h videantur. — Poly. l. 5. tit. 1. Ans. l. 3. c. 44. Burc. l. 1. c. 139. Iuo p. 5. c. 258. Pann. l. 4. c. 39. † al. recte.

† Côcor. x. in l. quēquā. & ibi doc. & bo. glos. C. de epi. & cle.

His auctoritatibus probatur, quòd subditi, siue sint laici, siue clerici, prælatos suos accusare non possunt. Vèrum de criminosis, & de infamibus hoc intelligendum est, qui vitam suorum prælatorum parati sunt reprehendere, non imitari: quod ex verbis Anacleti datur intelligi, qui ait.

¶ Quare laici in accusatione episcoporum non audiantur. C. XIIII.

Laici in accusatione episcoporum audiendi non sunt; quia oppido eis, quidam infesti sunt: & indignum est, vt ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari i.

Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen ferè verba habentur in epistola Eusebij. supra eadem c. laicos.

Idem Anacletus ad episcopos Italiæ, epist. 2.

¶ Sacerdotes non nisi à viris idoneis & probatis accusari possunt. C. XV.

Accusatio quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, nō nisi ab idoneis, & probarissimis viris, qui & suspicionibus k, & sceleribus carent, fieri debet: quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac nō idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes l a templo eiecit. Vnde liquet, quòd summi sacerdotes, idest episcopi a Deo sunt iudicandi, nō ab humanis, aut prauæ vitæ m hominibus lacerandi; sed potius ab omnibus fidelibus portandi: ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium vendentes, & ementes eiecit de templo. *& paulo post.* Nullus enim (vt reor) inuenitur inter nos, qui velit suum seruum n ab alio, quàm a se iudicari. Quòd si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius vltionem quærit super eum. *& infra.* Vnde & Dominus per prophetam inquit [Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.] *& paulo post.* Si detractores quorumcumque grauiter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt; multo magis laceratores, & detractores, — Deusdedit p. 4. Ans. l. 3. c. 31. Iuo. p. 5. c. 238. Pann. l. 4. c. 58. Io. 2. Zach. 2.

HIS AVCTORITATIBVS Hęc est 2. pars q. in qua vult probare, q laici si boni sunt, accusant clericos: sed huiusmodi allegatio superficialis est, quia aliter canones intelligūtur. hoc tñ probare nititur per 12. auctorita. Ioan. de Fant.

Modo concludit G. ex supradictis q subditi laici vel clerici non accusant suos prælatos: sed dicit G. q hoc intelligendum est de infamibus & criminosis, q parati sunt reprehendere suos prælatos: & hoc probat p sequentia.

i Aici. Nolūt imitari.] Propter hoc verbum inducit Grat. hoc c. Sed hic vacat ar. a ꝯrio secundum H. & Lau. vnde subaudi, maxime. Hic videas quod no. 81. dist. presbyter. in glos. cum capitur, & c. Archi.

Accusatio.] Quæsitum fuit ab Anacleto vtrū si epi possint accusari a malis hominibus & sceleratis. Et certe rñdet q non, sed a bonis & fide dignis, vel fidelibus sunt potius supportandi, & hoc ꝓbat exēplo Dñi qui per seipsum ementes & vendentes eiecit de templo. Et exemplo etiā dñi secularis fortiter indignantis cum videt seruum suū ab aliquo alio iudicari: & hoc in prima parte. In secunda parte, dicitur, q si detractores quorumcumque grauiter puniuntur, multo fortius detractatores famulorum Dei. In tertia parte dicitur, q Apostoli, & eorum successores talia considerantes statuerunt, ne facile quis attentet accusare vel lacerare prælatos, & si quis eos accusare vel conuenire voluerit, primo eos charitatiue admoneat: quod si non fecerit, excommunicetur. Secunda pars in-

vitæ est admittendus ꝯ clericū, qđ verum est, nisi prius clericus fuerit malæ famæ vel opinionis, vt 2. e. q. 1. in primis. in fi. & extra de simo. licet Hely &c. per tuas. vt dictum est supra in summa.

n Seruum suum.] Dñs est iudex i causa serui sui, vt hic, & hoc de consuetudine: aliàs falsum est, vt extra de fo. comp. cum côtingat.

Columna

a Columnæ.] sic & prohibet lex columnas cuiuslibet domus tolli. vt ff. de leg. 2. l. cætera. C. de ædi. priua. l. 2.

b Sed si quis.] Hæc para vsq; ad finē loquitur de causis ciuilibus vel criminalibus ciuiliter propositis. nā hoc c. de laicis loquitur. vnde nō pōt intelligi de criminalibus causis: q̄a in illis nō auditur laicus [illegible] hoc cap. in causa ciuili tantum, & de honestate.

f Actores.] Ac[illegible] constituitur à non domino, & auctoritate iudicis, & ad præsentes lites tātum. insti. de cura. §. vlt. ff. quod cuiusque vniuer. nem eorum. §. actor. & hoc ideo quia actor cum decreto fit: & decretum non extenditur ad futura. ff. de vsuris. l. 1. Sed procurator semper a vero Domino cōstituitur, & ab initio. & ad vnam litē, & ad plures, & ad p̄sentes, & ad futuras. ff. eo. l. 3. & C. de proc. neque. Syndicus ab vniuersitate & ad vnam, & ad plures causas cōstituitur præsentes, & futuras, & de auctoritate episcopi. C. de episc. & cler. omnes qui. §. & hoc nihilominus. Canon tamen omnes administratores ecclesiæ vocat procuratores. 11. q. 3. Saluator. secundū canones placuit & ante lit. cōte. & post procuratores cōstituit, vt extra de iura. calum. c. cū causam.

Actor, & procurator, & syndicus, differunt.

vadant] orig.

atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur; & in barathrum (nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pænitentiam) indubitanter cadūt [f], & vindicibus flammis exuruntur. & infra. ¶ Hæc & alia periculosa cōsiderantes Apostoli statuerunt, ne facile commouerentur, aut lacerarentur, uel accusarentur columnæ [a] sanctæ Dei ecclesiæ, quæ Apostoli, & successores eorum non immerito dicuntur. Sed si quis [b] aduersus eos, uel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius [c] ad eos recurrat charitatis studio, vt familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt; & charitatiue emendent, quæ iuste emendāda agnouerint. Si autem aliqui eos, priusquā hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur, & minime absoluantur, antequam per satisfactionem [d] (vt iam dictum est) condignam egerint pænitentiam: quoniam iniuria [e] eorum ad Christum pertinet, cuius legatione funguntur.

In ca. Hadriani c. 2. & l. 6. capitul. c. 287. Pann. l. 5. c. 34.

Item Alexander epist. 1. c. 3.

¶ Communione priuetur, qui publice ? aduersus episcopum conquestus, priusquam familiariter cum conuenerit. C. XVI.

al. primati. Refertur multis verbis omissis. Ans. l. 3. c. 85. Burc. l. 1. c. 132. & 144. Iuo p. 5. c. 242. Pann. l. 4. c. 35.

SI quis erga episcopum, uel actores [f] ecclesiæ quamlibet querelam iustam se habere crediderit, non prius primates, aut alios iudices adeat, quàm ipsos, à quibus se læsum æstimat, conueniat familiariter, & non semel, sed sæpissime [g], ut ab eis, aut suam iustitiam accipiat, aut iustam excusationem. & infra. ¶ Si autem secus egerit, ab ipsis & ab alijs communione priuetur [h], tamquam Apostolorum, Patrum que aliorum contemptor.

g Sæpissime.] id est, ter. 16. q. 7. omnes decimæ.

h Priuetur.] hic videtur, q̄ episcopus possit aliquem pro propria iniuria excommunicare, & punire, vt 45. dist. & qui emendat. & 23. q. 4. Guilisarius. contra est 23. q. 4. inter querelas. & q. 5. de occidendis. vbi videtur, q̄ iudex pro sua iniuria nō debet reū occidere cuius iudex est. Distingue quia si iniuria tāgit specialiter prælatum, non potest excommunicare aliquem pro tali iniuria: si tangit ecclesiam potest [3]. Nam episcopus potest esse iudex in causa suæ ecclesiæ [4], sicut procurator fisci est iudex in causa fisci, vt C. vbi causæ fiscales. l. 1. sic Imperator est iudex in causa fiscali [5]. ff. de his quæ in testa. delen. l. proxime. & tamen res fisci, Imperatoris dicitur. ff. ne quid in loco publi. l. 2. §. hoc interdictum.

Item Euaristus Papa episcopis per Ægyptum, epist. 2.

¶ Nisi opinione discussa, non audiantur accusatores episcoporum. C. XVII.

Pann. l. 4. c. 59.

SI qui sunt uituperatores [i], aut accusatores episcoporum [k], uel reliquorum sacerdotum, non oportet eos à iudicibus ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, uel opinio, qua intentione [l], qua fide, qua temeritate, qua uita, qua cōscientia [m], quoue merito, si pro Deo, aut pro uana gloria, aut inimicitia, uel odio, aut cupiditate [n] ista præsumpserint necne.

Item Calixtus Papa ad episcopos Galliæ, epist. 2.

¶ Maiores natu non accusent, nisi qui sint rectæ fidei, & conuersationis. C. XVIII.

Steph. 1. epist. 2. c. 10. Cō. Car. 4. c. 96. Burc. l. 1. c. 171. Pann. l. 4. c. 57. Iuo p. 5. c. 189.

QVærendum est [o] in iudicio, cuius sit conuersationis, & fidei

cus contra clericum, etiam si præmoneret eum. hoc ideo dico, q̄a non concedo, q̄ in accusatione sit præmittenda admonitio, vt extra de simonia, licet. & c. per tuas. & de accusa. qualiter. sed denunciationem semper præcedere debet canonica monitio, vt per eadē iura probatur. Nec obstat, extra de accusa. si quis episcopus. quia illa in denuntiatione loquitur. De hoc notatur 12. q. 2. indigne. Tamen vbi denuntiat̄ crimen simoniæ, nō est necessaria admonitio [1]; quia de illo nō potest quis pænitere retento ordine, vt 1. q. 1. si q̄s neque. & q. 7. requiritis. licet sit arg. contra. 1. q. vlti. patet. & extra de simo. licet. cui hodie statur scilicet, quia moneatur, vt dimittat beneficium, quo retento non posset pænitere. Vel dicas speciale esse in ecclesia, vt semper primo admoneatur q̄ proponatur querela contra eam, siue ciuiliter, siue alio modo agatur.

Admonitio præcedat denūtiationem.

1 Idē dicas in crimine hæresis, & læsæ maiestatis secūdum L.

c Prius.] ī. 23. q. 5. ad finem.

d Per satisfactionem.] quod videtur esse speciale in eo qui offendit ecclesiam, vt prius satisfaciat, quàm absoluatur, vt extra de verborum significa. ex parte. aliàs sufficit q̄ iuret, vt extra de senten. excom. per tuas.

e Iniuria.] vnde nec clericus potest remittere iniuriam factam ecclesiæ, vt 23. q. 4. si is qui. so.

Cleric. iniuriā ecclesiæ factā remittere nō potest.

SI quis.] CASVS. Si quis contra episcopum vel actores ecclesiæ querelam habuerit, non vadat ad iudicē, nisi prius episcopum vel œconomos ecclesiæ sæpissime commoneat, vt ab eis iustitiam consequatur, & ei satisfaciant: q̄ si contra fecerit, commu[nione priuetur.]

SI qui sunt vituperatores.] CASVS. Quæsitū fuit ab Euaristo, vtrum clerici indistincte sint admittendi ad accusationem episcoporum & aliorum clericorū. Et respondet q̄ nō, sed prius examinari debent accusatores vtrū sint bonæ famæ, vel nō, & qua intentione veniant ad accusandū: vtrum pro Deo, vel vana vel mani gloria, vel odio vel inimicitia, vel etiam cupiditate fiat ab eis accusatio. Idem fere dicitur in sequenti capitulo: eo tamen addito, q̄ ignoti & viles non recipiuntur ad accusationem.

i Vituperatores.] id est, cōuitiatores: qui depositi curiæ tradentur. 11. q. 1. si q̄s sacerdotum. nisi fecerint ex calore iracundiæ, vt ī. ea. q. 3. si quis iratus. Ioannes. Hoc hodie [6] falsum est, q̄ tradantur curiæ sæculari, nisi esset post excommunicationem contumax. extra de iud. c. cum non ab homine. fallit in casu speciali, de crim. fal. c. ad falsariorū. vbi depositus statim traditur curiæ sæculari. B.

Cleric. depositus nō stē est curiæ sæculari tradendus.

k Episcoporum.] hæc duo capitula loquuntur de suspectis vel ignotis, & de his qui suam iniuriam non prosequuntur.

l Qua intentione.] an faciat animo nocendi, vt 23. q. 5. p̄dest.

m Conscientia.] si sit conscius criminis.

n Aut cupiditate.] pecuniæ. ī. ea. q. 1. prohibentur.

o Quærendum est.] Hic dicitur idē quod in p̄cedenti capitulo. Et dic quærendum est, scilicet à iudice, etiam si aduersa-

Testis est de sua cōuersatione examinandus.

Ff iiii tius

is, qui accusat [a], & is qui accusatur; quoniã hi, qui non sunt rectæ conuersationis, ac fidei, & quorum vita est accusabilis, & quorum fides, vita, & libertas nescitur [b], non permittuntur maiores [c] natu accusare. Neque viles personæ in eorum recipiantur accusatione.

Item Sixtus Papa ij. ad episcopos Hispaniæ, epist. 2.

¶ Absque duobus, vel tribus testibus non recipiantur episcoporum accusationes. C. XIX.

ij ACcusatio episcoporũ non est facile [d] recipienda, dicente Domino [Non suscipies vocem mendacij] Et Apostolus inquit aduersus presbyterum inscriptionem non recipiendam absque duobus, vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris, vel ceteris fidelibus sunt præcauenda, quanto magis de episcopis?

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 8.

¶ Pro sola conuentione episcopi non submoueatur aliquis à communione. C. XX.

SI quis ab episcopo suo, vel de ecclesia, vel de proprio iure aliquid crediderit repetendum; si nihil conuicij [e], aut criminationis obiecerit, eum pro sola conuentione à communione ecclesiæ non liceat submoueri.

Item Euaristus Papa, epist. 2.

¶ Quare subditi prælatos suos reprehendere non possunt. C. XXI.

SVnt nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accusatione remouẽtur, qui non affectione charitatis, sed prauitate sua actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt. ¶ *Quòd verò præmissis auctoritatibus criminosi prohibeantur ab accusatione prælatorum, testatur Augustinus in lib. Soliloquiorum* [f] *ita dicens.*

¶ Non omnes subditi, sed criminosi tantum prohibentur accusare prælatos. C. XXII.

PRæsumunt prælati nõ debere se reprehendi, vel accusari [g], pro eo, quòd canones non eos passim constituunt accusandos. Quod tamen negatur solis criminosis [h], cum de reprehendendo [i] veritas ipsa constituat [Si male locutus sum, testimonium [k] perhibe de malo, &c.]

Opponitur [l] *huic distinctioni. Ipsi sacri canones distinguunt, in quo casu pastores sint accusandi à subditis dicentes* [*Oues pastores suos non accu-*

Mutatus est verborum ordo.

Exo. 23.
1. Tim. 5.

Ioan. 18.

J. c. oues.

rius non quærat. ff. de postu. l. quos prohib[...] & 30. q. 5. iudicãtem. & j. ea. alieni, & ar. C. de quæstionibus, [...] loquitur hoc c. & præcedens de ignotis, vel de notis & susp[...] quia tales personæ integri status esse debent. ff. de testi. quæsitum. Sed obiicio tibi, si iudex quærat de conuersatione huius testis, oportet quod quærat ab alijs. Similiter oportet, quod quærat de cõuersatione illorũ de quibus quæritur de conuersatione istius. & sic in infinitũ procedet iudex: quod reprobatur extra de rescri. cum in multis. lib. 6. Si autem iudex ab ipso teste quærat, an sit fur vel homicida, stulta esset quæstio, cum nemo illud fateretur, de se? Respondeo, si est ignotus, bene potest ab eo quærere an sit liber, vel seruus. Ab alijs autem notis inter quos est conuersatus, quæret de fama istius. Potest etiam iudex in genere quærere sic dicendo ei, es tu talis, vt possis esse testis? vt ff. de quæs. l. 9. qui quæstionem.

a ¶ *Accusat.*] in accusationibus ergo nõ præsumitur quis dignus nisi hoc probetur, j. ea. criminationes. Sic in oblatione Eucharistiæ, vt de conse. dist. 2. tribus gradibus. Et in ordinibus 24. dist. quando. & in eleemosyna. 42. dist. quiescamus. Item excõmunicatus quis creditur propter periculum vitandum potius, quàm nõ vt extra de sen. exc. per tuas. & c. cũ desideres. §. secũdæ quæstioni. sic in impetratione veniæ ætatis tenetur impetrãs probare instituta morũ suorum, & testimoniũ vitæ honestioris, & animi probitatem, id est, se esse idoneum, vt C. de his qui ve. æta. impe. l. 2. alias circa notos potius præsumitur quis dignus, quàm indignus, vt extra de præsumptio. dudum.

b ¶ *Nescitur.*] per hoc patet cap. hoc loqui de ignotis.

c ¶ *Maiores.*] id est clericos.

A *Ccusatio.*] CASVS. Quæsitum est a Sixto Papa qualiter recipienda sit accusatio episcoporum? Et respondet dicens, quod non est facile recipienda sine discussione accusatorum. Et hoc probatur auctoritate Domini dicentis non esse accipiendam vocem mendacij. Et auctoritate Pauli, qui dixit aduersus presbyterum inscriptionem non esse faciendam sine duobus vel tribus testibus. multo minus ergo contra episcopum.

d ¶ *Facile.*] id est, absque inquisitione.

ADDITIO scilicet accusatorum & testium. Hu. & Lau. & dic, inquisitione, scilicet quæ habetur supra c. proxi. secundum Ioan. de Fant.

S *I quis.*] CASVS. Quidam conuenit episcopum vel œconomum ecclesiæ in causa pecuniaria. quæsitum fuit vtrum propter hoc a communione ecclesiæ sit remouendus? Et respondetur, quod non, si nil conuicij vel criminationis obiecit.

e ¶ *Conuicij.*] non tamen ex hoc sequitur, quod propter conuicium ipsum possit excommunicare, vt 23. q. 4. inter querelas. vel hic nõ fuit tantum episcopi causa, sed ecclesiæ, vel propter hoc remouẽdus est a communione a metropolitano, sed non ab episcopo. Vel dic, si conuicium redundat tantum in personam episcopi: quia dicit, tu es filius rustici, tunc non potest. sed si dixit eum simoniacũ quia hoc redundat in ecclesiam, bene potest.

S *Vnt nonnulli.*] EX HIS OMNIBVS. Infert Grat. ex supradictis, quod illi remouentur ab accusatione, qui mala intẽtione veniunt ad accusandum, & non ex charitate, & quod criminosi similiter remouentur. Et hoc probat per sequens cap.

f ¶ *In libro soliloquiorum*] id est psalmorum, id est solius spiritus sancti eloquium: quia solo instinctu spiritus sancti ibi locutus est: de quo habetur de pœn. dist. 2. quærendum.

P *Ræsumunt prælati.*] CASVS. Quidam prælati dicebant se nullo modo esse accusandos, eo quod canones statuerunt eos non esse passim accusandos. Sed Aug. dicit hoc esse intelligẽdum de criminosis. Et hoc probat exemplo Domini esse verum, qui cum accusaretur, dixit: Si male locutus sum, testimoniũ perhibe de malo.

g ¶ *Vel accusari.*] arg. laicos posse accusare clericos. j. ea. clericos. & 24. dist. illud. & C. de offi. rec. prouin. iustissimos. sed corrigitur talium opinio extra de testi. decetero.

h ¶ *Criminosis.*] scilicet clericis.

i ¶ *Reprehendendo.*] supple, sed non debent præsumere. cum de se, &c.

k ¶ *Testimonium.*] cum debeat exemplificare de accusatione, exẽplificat de testimonio: quod ideo facit, quia quod admittitur ad vnũ, admittitur & ad reliquum. 4. q. 3. testes. 1o.

OPPONITVR. CASVS. Dictum est s. in §. ex his omnibus. & c. præsumunt. quod subditi criminosi suos prælatos accusare non possunt. Et sic videtur, quod illi qui non sunt criminosi, bene possunt accusare. Sed opponit huic dist. illud c. oues. &c. vbi dicitur, quod non admittũtur subditi, nisi à fide exorbitauerint prælati: & ita innuitur, quod ex eo solo casu admittantur subditi. Sed Gratianus soluit dicens, quod illud c. intelligitur tantũ de criminosis, & criminosi & infames, & serui contra quemlibet admittuntur in hæresi. Et hoc probat per sequentia.

l ¶ *Opponitur.*] dixerat in illo §. his auctoritatibus 3, quod subditi criminosi, siue clerici fuerint siue laici, non admittantur ad accusationem prælatorum. vnde colligitur à contrario sensu, quod alij admit-

Soliloquiorum est psalmus.

An aliter teneat respon. [...], vid. Gul. de Sus. in l. testiũ. C. de test. & p Bal. [...] quod obseruatur in vlt. col. C. de iura. calu. & aliquid per Bar. l. fi. cir[...] ea med. ff. de his q vt ind. sed pro communi opinio ne optime facit quod no. gl. in l. qui in [...] vers. acquisiti. ff. de iure iur.

Scilicet per aliquas litteras authenticarũ psonarũ quæ pro eis testimoniũ ferant, vel testimonium populi, vt legi. & no. in illo c. criminationes, secundum Inn. quod ita not. extra de accu. cum P. Arch.

Episcopus excõicat pp cõuicium sibi factum.

Vel dic, Dñ[...] sicut est §. ex his omnibus. & ca. Præsumunt. quod subditi criminosi, &c. secundũ B. Brix.

mittantur. Huic distinctio obijcit, & postea secundum suam opinionem soluit: quæ talis est, q laici non criminosi possunt accusare clericos; quod falsum est, vt extra de testi. decetero. nisi suã, vel suorum iniuriam prosequantur, & tunc non admittuntur ad testimonium.

gratia indignos à [illegible]ione remouet. ff. de postu. l. 1. in princ. & repellit militem, [illegible] aduersarius velit eum admittere. ff. de proc. filiusfamilias. §. m[illegible] & quos prætor prohibet, in totum & omnino prohibet, etiam si aduersarius consentiat, vt ff. de postu. quos prohibet. immo vbi aduersario non competit exceptio, iudex ex officio suo excipiet, vt extra de appel. constitutis. & ff. de per. her. l. vlt. Sed contra. nonne sic videtur iudicare secundum conscientiã? & scis quia nihil ea ingenio suo & domesticæ voluntatis motu facere debat, vt ⁊. c. pe. & 3. q. 7. iudicet? Respondeo iudicat in hoc casu ex his quæ percipit in exercitio causæ, q̃ ante eum agitur. nam cũ coram se videt infamem admitti, potest ipsum repellere: sicut cũ scit tẽpora appellationis elapsa esse, supplet de facto. C. de appel. l. a. in fi. sic tẽp. 28. di. priusquã. l. de facto quod constat iudici tãquã iudici. extra de postu. bonæ.

Adde ad hoc id quod leg. & no. extra de excep. c. exceptionẽ & li. 6. eo. tit. c. pia. Arch.

HVIC

sent, nec reprehendant, nisi à fide exorbitauerint.] *Ecce in quo casu sunt accusandi à subditis; in alijs autem minime.*

Huic oppositioni respondetur sic. Distinctio illa canonum de criminosis, & infamibus intelligitur: Omes enim criminosi, & infames pastorem suum accusare, vel reprehendere non possunt, nisi à fide exorbitaueris. Ceterum si à fide exorbitauerit, tanta est labes illius criminis, quòd ad eius accusationem, & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi, & infames aduersus quemlibet admittuntur.

Vnde Dionysius Papa ad Seuerum episcopum epist. 2.

¶ Infames & hæretici, homines bonæ famæ accusare non possunt. C. XXIII.

¶ *In multis vetustis exemplaribus rubrica huius capitis sic habet*, Infames accusare possunt hæreticos. *in alijs vero nonullis*, Infames non possunt accusare catholicos.

J. 3. q. 4. c. alieni.] in decretis Iulij. c. 15. Ans. l. 3. c. 65. Poly. l. 5. tit. 1.

ALieni erroris a socium, vel à sui voluntarie propositi tramite recedentem b, aut sacris Patrum regulis, & constitutionibus non obediẽtem c suscipere non possumus d, nec debemus; nec impetere recte credentes, vel sanctorum Patrum sanctionibus obtemperãtes permittimus: quia infames omnes esse censemus, qui suam aut Christianam præuaricantur legem †, aut Apostolicam, vel regularem libenter postponunt auctoritatem.

† Côco. tex. in auth. gaza ros. C. de hæ. & j. ea. causa & q. c. beati.

Item ex concilio Toletano quarto, c. 63.

¶ Christianos accusare, vel in eos testificari non possunt, qui fidem acceptam deseruerunt. C. XXIIII.

NOn potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidus. Iudæi ergo, qui dudum Christiani effecti sunt, & nunc Christi fidem præuaricati e sunt, ad testimonium dicendum admitti non debent, quamuis esse se Christianos annuntient: quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubij habentur. Infirmari f ergo oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docẽtur; nec eis est credendum, qui veritatis à se fidem abiecerunt.

Iuo p. 23. c. 96.

Item Caius Papa Felici episcopo.

¶ Hæretici, Iudæi, vel pagani Christianos accusare non possunt. C. XXV.

Ans. l. 3. c. 46. Pann. l. 4. c. 63.

PAgani, vel hæretici, siue Iudæi non possunt Christianos accusare g, aut vocem h eis infamationis i inferre.

¶ *Verba epistolæ sunt*, Primo quidem scias paganos, & hæreticos non posse Christianos accusare, &c.

In hoc capite decernitur, vt hæretici non impetant recte credentes. Vnde è contra intelligitur, quòd hæretici ab hæreticis impeti possunt.

N *On potest.*] Casus. Quidam Iudæi facti sunt Christiani, & postea iterum præuaricati sunt in fide. quærebat vtrũ essent admittẽdi ad testimonium contra catholicos? Et respondetur quòd non, licet Christianos esse se fateantur: quia sicut in fide suspecti sunt, ita in testimonio, nec potest apud bonos homines esse fidelis qui Deo extitit infidelis.

e *Præuaricati.*] ergo si non sunt præuaricati, videtur q sunt admittendi, non obstante præcedenti delicto, sicut & alius qui fuerit in mortali, vt 3. q. 1. diffinimus. quod quidã negant, cũ nec ad ordines admittatur q quandoque fuit criminosus, vt 25. distin. primum. & 6. q. 1. qui crimen. & ff. de ritu nup. palam. vbi dicitur, turpitudo licet intermittatur, non tamen deletur. sic ff. de fur. qui ea mente. Io. Quid iuris sit de hoc, dicitur extra de testi. testimonium. vbi corrigitur hoc. Ber.

Ad hoc 3. q. 5. pcpetu. vbi de hoc.

HVIC OPPOSITIONI. Hæc est 3. pars huius q. in qua probatur, q mali non possunt accusare prælatos suos, vel illi qui ad eamdem gradum peruenire non possunt: & hoc probat per 6. cap. Ioan. de Fan.

A *Lieni erroris.*] Casus. Dicitur in c. isto, q hæretici apostatæ, & schismatici nõ admittuntur ad accusandum (vt Dionysius dixit) q̃ recte credentes, & cõstitutionibus obtẽperãtes. Et inducitur hoc c. a c̃rio sensu, vt apparebit in §. seq. Et dr hic apostata qui recedit a proposito regulari vel clericali, vel a fide.

a *Alieni erroris.*] ex tribus locis istius c. argumentatur Gratianus a contrario sensu in sequenti §.

b *Recedentem.*] id est, apostatam.

c *Non obedientem*] id est, schismaticum, vt 19. distin. nulli. & 25. q. 2. violatores.

d *Non possumus.*] argu. q iudex potest infamem repellere, licet reus ipsum recipiat, vt 45. dist. licet. 30. q. 5. iudicantem. C. de q̃st. seruus. in prin. 4. q. 3. parentes. Item arg. q iudex examinabit accusatores sicut ordinandos, vt eos repellat. 24. dist. qñ. & Greg. præcipit Ioanni, vt inquirat de persona accusatoris. ⁊. e. q. 1. in primis. sic 23. dist. illud. & ⁊. e. criminationes. & præter suæ dignitatis tuenda

Iudex parte non petente mul'a potest facere.

†Sed cõtra ⁊. e. q. his ita §. ver. tũdẽ. in fin. ibi dictum. Arch.

f *Infirmari.*] ⁊. 19. dist. c. si. vel aliter arg. quòd non valet dictũ testis, si postea detegitur eius infamia.

g P *Agani.*] *Accusare.*] nisi suã iniuriã prosequantur, vt 4. q. 6. omnibus. sed hæretici nõ: q a excõicati sunt. extra de hær. vergentis. & c. excommunicamus. Sed nunquid isti, scilicet pagani & Iudæi audiuntur in exceptis criminibus? Dic q non. secundũ H. sic. sed q Iudæi possunt, videtur extra de Iudæ. c. Iudei. sed decr. expresse contradicit, quæ dicit, q testis debet esse fidelis, vt extra de testib. licet t. & ea ratione, quia sunt in peccato mortali, & sic non sunt audiendi, extra de testi. super eo.

h *Aut voce.*] oportet tñ clericos habere testimoniũ bonũ ab his qui foris sunt. ⁊. 8. q. 1. licet. de consec. dist. 5. iubemus.

i *Infamationis.*] vt se expurgare debeant.

IN HOC CAP. Dictũ est supra in c. alieni. q hæreticus non accusat catholicũ: apostata nõ accusat illũ, qui non est apostata, nec schismaticus põt accusare illũ, q nõ est schismaticus. Cõcludit ergo Gratianus a c̃rio sensu, q hæretici admittuntur contra hæreticos, schismatici cõtra schismaticos, apostatæ cõtra

Pagani & Iudæi ẽt in exceptis criminibus nõ sũt audiendi.

Idẽ tenet hic Io. de Fã. ad idẽ extra eo ti. testimoniũ. ff. eo tit. q̃ui. Se 1 cõtra hoc facit qđ le. & dixi i. eo. §. huic oppositioni. Arch.

tra apostatas, quia æqualitas fidei & conuer[illegible]is est seruāda inter accusantem & accusatum. Et hoc innuit [illegible]s capitulum, & al legando dicit, quod sufficit, quod aliquis sit bonu[illegible] hoc, vt possit accusare. Item hæreticus non admittitur, cum sit excōmunicatus, vt ī. 51.q.3. cum excommunicato.

a ¶ *Aequalitas.*] falsum dicit. sufficit enim quod accusator sit bonæ famæ, licet accusatus sit melioris, vt ī. ea. lator. Itē ī aliis falsum dicit, quia nec infamis infamē, nec criminosus criminosū accusat, vt 6.q.1. quod crimē, nisi prius eū tolerauit sciens eum talem. extra de accusatio. nulli. Sed pōt dici hoc esse speciale in episcopo, vt non possit remouere ab accusatione illos quos prius tolerauit. Item fallit in arenario, qui potest accusare arenariū, vt C. de inof. test. in arenam. Item fallit in casibus, in quibus socius criminis non repellit socium, quos habes notatos. 4.q.3. liberi. & C. de testib. qm. alias quilibet cuiuscumque conditionis, & quātumcumque criminosus viles & criminosos ab accusatione, vel testimonio repellit. vnde et socius a sua accusatione repellit socios viles, & criminosos. ff. de accu. hos accusare. §. si seruus. & 3.q.4.c. pen. quod falsum est i exceptis criminibus, vt ī. io princ. quæstionis notaui.

Infamis infamē regulariter accusare non potest.

Dic vt le. & no. extra d accu.c.i.Ar.

Item à tramite sui propositi voluntarie recedentes non possunt impetere seruantes limitem suæ professionis. Ex hoc datur intelligi, quòd recedentes à suo proposito, similiter recedentes criminari possunt. Item non obedientes sanctionibus sanctorum Patrum, non possunt accusare obtemperantes sacris constitutionibus. In quo similiter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accusare licet. Vnde generaliter colligitur, quòd in accusatione æqualitas[a] *fidei, & conuersationis inter accusantem & accusatum semper consideranda est, vt is qui accusat, vel par, vel superior inueniatur. Item nouellarum constitutionum, nouella 45. in fine.* Apud Iulianū antecess. 156.

¶ Hæreticus hæreticum accusare, & contra eum testificari potest. C. XXVI.

SI hæreticus[b] contra hæreticum[c] litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget; pro orthodoxo quidem etiam hæretici testimonium valeat: cōtra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. ¶ Orthodoxis autē litigātibus ad testimoniū nulli hæretico pateat aditus. Iuo p.16.c.131. Pann.l.5.c.28.

Sed quæritur[d], *si flagitiosissimus Catholicus possit conuenire hæreticū de alio crimine, quàm de hæresi? Huic quæstioni ita respōdetur. In quo hæreticus inferior est, videlicet in regula fidei, in eo à malo catholico accusari potest. In quo autem superior fuerit, videlicet in cōuersatione vitæ, in eo à flagitiosissimo conueniri non potest.* ¶ *Item quod dicitur, pastores*[e] *pro suis actibus magis sunt tolerādi, quàm corripiendi, dupliciter intelligitur, vel quia à criminosis tolerandi sunt, & non corrigendi: vnde ibi subinfertur, quia sæpe pro meritis subditorum deprauatur vita rectorum. Quorum ergo merito (Deo permittente) vita rectorū deprauatur, ab eis potius sunt tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia sunt quidam, qui sæpe deseruntur publicis documentis, & crimen, quod intendunt, probare non valent.* ī.c. nō est à plebe. & c. accusatio 1.

De quibus in homilia de pænitentia, c. 12. Augustinus ait. L.50. homil. ho. 50. c. 12. Beda 1.Cor.5.

Quæ publicis documentis probari non possunt, toleranda sunt. C. XXVII.

PLerumque[a] boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, & tacent[f]; quia sæpe deseruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipsi sciunt, iudicibus[g] probare non possunt.

a ¶ Plerumque.] *In aliquot vetustis codicibus legitur*, plerique, *quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cuius tamen non ipsa prorsus verba hic referuntur.*

4 *De his*[h] *etiam illud Anacleti*[i] *intelligitur* [*sententia Cham filij Noe* ī. ea. c. sentētia.

S I hæreticus.] Casus. In hoc capitulo tria dicuntur. Dicitur enim quod si hæreticus, litiget contra hæreticum, inter se admittitur testis hæreticus: sed si orthodoxus contra hæreticū litiget, testimonium hæretici pro orthodoxo valet. sed si inter se litigēt orthodoxi, testis hæreticus non admittitur.

b ¶ *Si hæreticus.*] Hæc authētica est falsa: quia nusquā hæreticus admittitur ad accusandū. vt ī. 4.q.1.c.5. forte loquitur de minoribus hæreticis, qui nō peccant in præcipuis articulis fidei, qui nō admittuntur in iudiciis, i. de his quæ acta sunt corā iudice: sed in aliis contractibus propter inopiā probationū admittuntur, nō tamen sine tormentis, vt 4.q.3.§. in criminali. ver. si res. & C. de hære. l. vlt. Io. Sed certe secundum canones non admittitur hæreticus, cū sit excōicatus, & debeat statim occidi. extra de hæret. excommunicamus. & c. pe. B.

hæretic⁹ nūquā accusat.

c ¶ *Contra hæreticum.*] arg. aliquid admitti pro aliquo quod non admittitur contra se. ff. 37. dist. c. si quid veri. arg. contra 4. q. 3. si quis testibus. Secundum est regulare, primum casuale propter odium hæresis.

SED QVAERITVR. Casus. Dictum est ī. in §. opponitur. in fi. quod quilibet criminosus pōt hæreticū accusare. modo incidentem quæstionem mouet, an pessimus catholicus possit accusare hæreticū de alio crimine, quàm de hæresi? Hanc quæstionem soluit Gra. dicens, quod in quo hæreticus est inferior, s. in hæresi, pōt à flagitiosissimo catholico accusari. In quo aūt hæreticus est superior, scilicet in conuersatione vitæ, non potest accusari a flagitiosissimo catholico. Postea dicit, quod illud quod dicitur in 1.c. huius quæstionis, & c. accusatio. & aliis multis. cap. s. quod pastores sunt potius tolerandi quàm corripiendi a subditis, intelligitur de criminosis, vel etiā de bonis qui crimina probare non possunt, & ad hoc inducit seq. cap.

d ¶ *Sed quæritur.*] hanc soluit Vrbanus. 15.q.8. scimus. vel aliter respicit illud quod dicitur ī. ea. §. opponitur. & mouet incidentem quæstionem, & diuiditur in duas partes.

e ¶ *Pastores.*] in princ. q. quæ tamen non sunt verba illius cap. sed sensus est eius.

P *Lerumque.*] Casus. Dicit hic Aug. quod boni viri quandoque sciunt occulta peccata aliorum, & tamen tacent: quia probare nō possunt ea iudicibus, vnde non imputatur eis.

f ¶ *Et tacent.*] dicat tamen ei qui potest prodesse, & non obesse. 25. q 5. hoc videtur. sed in publico nō debet dicere, vt 6. q. 1. si omnia. hæc ergo taciturnitas non obstat ei, quod non potest probare. Itē non nocet ei, qui non potest impedire, vt ff. de cōh. emp. l. rē alienā. vel et erubescit loqui, vt ff. de fur. l. pe. Itē nec nocet ei, qui scit suū ius durare. ff. qui. mo. pig. vel hyp. sol. sicut. §. nō vī. aliàs semper obstat taciturnitas, vt extra de his quæ fi. a prla. c. 2. & 54. dist. si seruus.

Taciturnitas quandoque nō obstat.

g ¶ *Iudicibus.*] iudici ergo facienda est probatio[a], non aduersario, vt 4. q. 3. §. itē in criminali. versi. sæpe. & C. de cond. ob turp. caus. l. 1. arg. contra 1. q. 1. si quis episcopus.

a Ad idē extra de probat. ex huius. §. 1. ver. quib⁹. & de ele. scriptū. §. verū. ī pun. Arch.

DE HIS. Hæc est iiij. pars huius q. in qua probat, quod subditi secrete & pacifice possunt suos prælatos redarguere, non autem palam, nisi peccassent in publico: & ita omnes auctoritates quas inducit, debent intelligi, & hoc probat per iiij. exempla, & per 2. auctoritates sanctorum patrum. Io. de Fan.

Casus. Qui soli sciūt, tamen accusant, & infamāt, intelligitur (vt dicit Grat.) quod dicitur ī. c. sententia. de Chā, qui pudenda patris nō operuit sed ridēda monstrauit. sed hac auctoritate non prohibentur subditi ab accusatione, sed à proditione: sicut fecit Chā per quem intelliguntur illi qui soli sciunt, alios tamen infamant.

h ¶ *De his.*] qui accusant prælatos de crimine quod nō pñt probare.

i ¶ *Anacleti.*] ī. ea. c. sententia.

ITEM

Gen. 9. *damnantur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit.] Hac enim auctoritate subditi non prohibentur ab accusatione, sed à proditione. Aliud est enim prodere, aliud accusare. Prodit, qui non probanda defert; accusat, qui reo præsente crimen indici offert probaturus quod intendit †. Cham solus vidit pudenda patris, & ideo per eum intelliguntur, qui cum soli sint conscij criminum suorum prælatorum, atque ideo accusare non possunt; vitam tamen eorum infamando alijs ridendam offerunt.* ¶ *Item obijcitur, quòd subditi etiam religiosi prælatos suos accusare non possunt. Legitur enim in Exodo* [a] *, quòd Maria soror Aaron, quæ prima post transitum maris rubri sumpto tympano hymnum cantare meruit, postea murmurans in Moysem, eo quòd Aethiopissam duxerat in vxorem, à Domino lepra percussa est.* ¶ *Item in libro Regum legitur, quòd cū David fugeret à facie Saul, latuit in spelunca, in quam cum Saul diuertisset ad purgandum ventrem, David præcidit oram chlamydis eius; quod se fecisse postea grauiter doluit, & vehementer pœnituit. Saul à Domino erat reprobatus, & ex inuidia David persequebatur, vt eum morti traderet. David erat vir humilis, & mitis Sauli à Domino substitutus per Samuelem vnctus in regem: sed tamen, quia præcidit oram chlamydis Saulis, grauiter fleuit, cum à Saule sola administratione vnctionis superaretur. Vnde datur intelligi, quòd subditi, quamuis religiosi sint, prælatos suos criminosos accusare non possunt. Nam per Saulem, qui ventrem purgabat, prælati intelliguntur, qui malitiam suam corde conceptam in opus producunt.* ¶ *Item legitur in libro Regum, quòd cum arca Domini reduceretur de Gabaa in Hierusalem, bubus recalcitrantibus arca inclinata est: cui dum Oza leuita manum adhiberet, vt eam erigeret, à Domino percussus* [b] *interijt. Per arcam prælati intelliguntur, per Ozam subditi, per inclinationem arcæ casus intelligitur prælatorum, per illum qui manum adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accusantes vitam doctorum, qui à Domino percussi intereunt.* ¶ *His* [c] *ita respondetur. Verum est per arcam significari prælatos, & per Ozam subditos. Illud vero falsum est, quòd per inclinationem arcæ casus significetur prælatorum.* ¶ *Aliud est enim inclinari, vel descendere, aliud cadere. Legitur enim quòd Saluator noster se inclinauerit, sicut quando digito scribebat in terra; & de montibus frequenter descenderit, in quos ascendebat, vel vt pernoctaret in oratione, vel vt discipulos in monte altiora doceret* [d] *præcepta, vel vt turbas fugiens, ex altitudine montis eas respicere, & libere posset docere. Inclinatio vel descensio humilitatem significat, qua spirituales nonnumquam carnalibus condescendunt, & eorum infirmitati compatiuntur, iuxta illud Apostoli. [Quis infirmatur, & ego non infirmor?]* [e] *Hos etiam significauerunt Angeli, quos Iacob vidit in scala descendentes. De his etiam per Prophetam dicitur, [Inclinauit cælos, & descendit.] Per arcam ergo inclinatam intelliguntur prælati, qui subditorum culpam misericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Vnde bene dicitur, quòd bubus recalcitrantibus arca inclinata est. Boues quippe recalcitrantes subditos significant suis doctoribus non obedientes; quibus dum prælati compatiuntur, quasi bubus recalcitrantibus arca inclinatur. Leuita qui manum adhibuit, significat illos, qui misericordiæ compassionem in prælatis suis reprehendunt, eosque in seueritatis amaritudinem erigere volunt. Vnde bene Leuita iste Oza dicitur. Oza quippe robustus dicitur. Illi enim robusti dicuntur, qui cum de sua iustitia præsumunt, misericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Vnde à Domino percussi intereunt; quia iudicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquentibus: Cui per Solomonem dicitur [Noli esse nimis iustus, quia est iustus qui perit in iustitia sua.] Sic & illud Moysi intelligitur. Per Moysem enim prælati intelliguntur, per Aethiopissam peccatores designantur. Moyses Aethiopissam vxorem ducit; cum quilibet prædicator peccatorem* [f] *sibi copulat, vt ex eo sobolem bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, idest subditi reprehendunt, lepra peccati inficiuntur: Vel per Mariam synagoga intelligitur, quæ in Moy-*

Margin references: Gen. 9. — Exo. 15. — Num. 12. — 1. Reg. 24. — 1. Reg. 16. — Glos. ordinaria 1. Reg. 24. — 2. Reg. 6. — Io. 8. — 2. Cor. 11. — Gen. 28. — Ps. 17. — Iac. 2. — Eccle. 7.

† Cōcor. tex. in l. libellorū ff de acco & de priu. de. bā. l. 1. cum concor.

ITEM OBIIITVR CASVS.

Opponitur adhuc, quòd subditi etiam religiosi prælatos suos accusare non possunt. Et hoc probatur quatuor obiectionibus. Prima est de Maria sorore Aaron, quæ lepra percussa est, quia murmurauit in Moysem, quia duxerat Aethiopissam in vxorem. Secunda obiectio est de David, qui cum fugeret a facie Saulis, & lateret in spelunca, abscidit orā clamydis Saulis purgantis ventrem; De quo idem David seipsum postea reprehendit. Tertia est de Oza, qui cum arca Domini reduceretur de Gabaa in Hierusalem, & bobus recalcitrantibus inclinaretur, manum apposuit. Quarta est, quòd infames efficiuntur qui accusant prælatos suos; & ideo accusare non possunt. Has obiectiones soluit, & dat cuilibet obiectioni suam solutionem Grat. concludendo, quod propter hoc non remouentur subditi ab accusatione prælatorum. Et primo soluit quod dictum est de arca, & innuit quòd per Mariam, David & Ozam, & per eos qui reputabuntur infames, intelliguntur illi, qui bonam fidem & bona facta suorum prælatorum reprehendunt, bonitatem eorum obfuscare volentes. Sed malos prælatos bene possunt accusare: quod probat sequenti capitulo, quia mali prælati non sunt prælati.

a ¶ *In Exodo*] melius in libro Nume. 50. d. §. econtra.

b ¶ *Percussus.*] quia ea nocte no se ab vxoris amplexu abstinuerat.

c ¶ *His ita.*] Incipit respondere his tribus obiectionibus, & primo respondet vltimæ.

d ¶ *Altiora doceret.*] Arg. quòd magister debet docere in alto.

e ¶ *Hos etiam.*] scilicet spirituales prædicatores.

f ¶ *Peccatorem.*] in hoc tamen non peccauit, quia adhuc non erat prohibitum [1], nec hodie est si sub hac conditione ducitur vt fiat fidelis. 28 q. 1. nō oportet. Ioan.

[1] Ar. ad hoc 32 q. 4 obijcitur. &c. dixit. vel dic secundū eius q̄ fecit instinctu Spiritus sancti. 28 15. q. 1. §. hæc ita que lo.

a¶ *Item*]ad hoc similiter tripliciter respondet,& vltimo male:
ADDITIO. Et est hic responsio ad secundam obiectionem. Arc.
b¶ *Per Dauid.*]secunda solutio.
c¶ *Saul.*]tertia responsio.
d¶ *Solus.*]& tamen cum socijs suis.
e¶ *Respondetur.*] quibus dicitur, q subditi non possunt accusare prælatos.

p¶ *Ethnicus.*]id est gentilis.
q¶ *Presbyteros.*]q condẽnauerũt Susanam.J.ea.§.item cũ Balaam.
r¶ *Infatuatum sal.*]id est,stulti prælati, insipidi in prædicando,fatui in delinquendo.
s¶ *Proijciatur.*] id est,deponatur.

sem, idest in Christum murmurauit, quia Aethiopissam, idest ecclesiã de gentibus sibi copulauit, quos lepra perfidia,& erroris sordidos fecit. Non ergo his auctoritatibus subditi prohibentur ab accusatione suorum prælatorum; sed monentur, ne reprehendant misericordem compassionem eorum. Gregorius past: p.3.c.5.

¶ *Item*[a] *per Saulem prælati intelliguntur, & per Dauid*[b] *subditi. Saul*[c] *purgans ventrem eos significat, qui malitiam corde conceptam foras in opus producunt. Sed in præcisione chlamydis nõ*[α] *significatur nisi reprehensio peccati. Per chlamydem enim regni potestas intelligitur. Hanc præcidit, qui prælatum sententia damnationis ferit: quod nulli subditorum licet. Facta enim pastoris, oris gladio, idest sententia damnationis à subditis ferienda non sunt. Hinc est, quòd Hieronymus ait super Marcum de Pontifice, qui scidit vestimenta sua. Scissio vestis scissionem significat sacerdotij, quod in proximo erat scindendum,& auferendum Iudæis. Vel per Dauid significantur, qui nequitiam suorum prælatorum videntes, maiora eorum peccata contemnunt, minima vero & leuia, quasi extremam oram chlamydis præcidentes reprehendere, & lacerare satagunt. Vel quia Saul solus*[d] *diuertit in speluncam, in qua Dauid*[β] *solus latebat.* Nicolaus in epistola 7. ad Michaelem. ¶ *Item super hoc potest intelligi, quod de Cham dictum est, qui solus vidit pudenda patris, quæ non cooperuit, sed ridenda monstrauit. Hac itaque auctoritate non inhibetur subditis accusare prælatos, si accusabiles fuerint. Item probatur, quòd subditi prælatos suos accusare non possunt, etiam si religiosi fuerint. Infames enim sunt eo ipso, quòd suorum doctorum vitam reprehendere conantur. Infames enim fiunt (vt canonum tradit auctoritas) omnes, qui in Patres armantur, & qui doctorum suorum vitam reprehendunt, vel accusant. Nullus autem infamis in accusatione prælatorum est audiendus, nisi forte à fide exorbitauerit, vt supra dictum est. Cum ergo subditi eo ipso, quòd in accusationem prælatorum prosiliunt, infames efficiantur, infamibus autem copia accusandi denegetur; patet, quòd subditi prælatos suos accusare non possunt.* ¶ *His ita respondetur*[e] *: non omnes prælati pro prælatis habentur. Nomen enim non facit episcopum, sed vita.*

§.c.oues. ad.c.14. §.c.sententia

α¶ Non significatur.] *In aliquot vetustis exemplaribus legitur*, non significatur reprehensio peccati: *in alijs vero nonnullis*, significatur reprehensio peccati.
β¶ Dauid solus.] *Primo regnorum,c.24.legitur*. Porro Dauid, & viri eius in interiore parte speluncæ latebant.

Vnde Gregorius Ianuario episcopo scribit lib.7 indict.2.epist.prima.

§ Quem ætas, non vita seniorem facit, grauiter est increpandus. C. XXVIII.

PAulus[f] dicit [Seniorem ne increpaueris.] Sed hæc eius regula[g] in eo† seruanda[h] est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum[i] est [Laqueus[k] iuuenum omnes vos,] & rursus Propheta dicit [Maledictus γ puer[l] centum annorum.]

Ioan. diaconus lib.3.num.32. 1.Tim.5. † al.tunc Esa.42. Esa.65.

γ¶ Maledictus puer.] *In codicibus B.Gregorij partim isto fere modo legitur,partim vero,*& peccator centum annorum maledictus est,*quẽadmodũ & apud Ioan.diaconum, & in vulgata,nisi quòd hæc habet non,*est,*sed,* erit. *Septuaginta autem, vt est apud B.Hieronymum, habuerunt,* & q moritur peccator centenarius, maledictus erit.

Item Hieronymus ad Heliodorum, epist. 1. de laude vitæ solitariæ.

¶Dignitas non facit episcopum, sed vita. C. XXIX.

NOn omnes episcopi sunt episcopi[m]. Attendis Petrũ: sed & Iudã considera. Stephanum suspicis: sed & Nicolaũ[n] respice. *& infra.* ¶ Non facit ecclesiastica dignitas Christianũ. Cornelius[o] centurio adhuc ethnicus[p] dono sancti spiritus mũdatur; presbyteros[q] Daniel puer iudicat. *& infra.*¶ Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium. *& infra.*¶ Infatuatum sal[r] ad nihilum prodest, nisi vt proijciatur[s] foras, & a porcis[t] conculcetur.

Act.10. Dan.13. §.dist.40.nõ est facile Luc.14.

P¶ *Aulus.*] CASVS. Ianuarius eps die Dominica ante Missã, & etiam post, exarauit messem cuiusdam laici violẽter. de quo reprehendit eũ Papa. Ille autẽ dicebat se nõ esse arguendum. Et hoc pbat auctoritate Pauli,q dicit, Seniorem ne increpaueris. sed Gre. rñdet & dicit hoc esse seruãdum cum seniores boni sunt,sed cũ suo exẽplo iuuenes corrumpũtur, increpandi sunt seniores:& hoc pbat duabus auctoritatibus.
f¶ *Paulus.*]f.in epistola 1.ad Timoth.5.
g¶ *Regula.*] Arg.quòd possumus interpretari & arctare gñralia verba Apostoli ,vt 33.q. quos Deus coniunxit. 32.q.5.hoc videt. & ff. de iur. vo.l. quãuis.& ff.de testi.quæsitum.
h¶ *Obseruanda.*]exempla em prælatorũ & se nũ facilios corrumpũt, & ideo magis sunt puniẽda.vt 11.q.3.præcipue.& 85.dist.tanta.
i¶ *Scriptum.*] scilicet in Esaia.
K¶ *Laqueus.*] scilicet malo exemplo.
l¶ *Puer*.] Canon pter malitiam aliquorum fingit aliquid esse quod nõ est , & conuerso.40.dist. multi sacerdotes.
N¶ *On omnes episcopi.*] CASVS. Heliodorus quæsiuit a Hieronymo,an prælati essent accusandi & eijciendi. Et respondet q boni,vt Petrus & Stephanus non sunt accusandi, sed honorandi: mali vero sunt accusandi & proijciendi sicut sal infatuatum, vt Iudas & Nicolaus , nec prodest ecclesiastica dignitas in hoc. Et hoc probatur exemplo Centurionis & Danielis.
m¶ *Non omnes episcopi sunt episcopi.*] id est, nõ omnes episcopi voce, sunt episcopi re.
n¶ *Nicolaum.*] qui fuit vnus de septem diaconibus quos Apostoli instituerunt,qui fuit reprobus.
o¶ *Cornelius.*]qui primus ex gentibus nomen Iesu Christi est secutus.26.dist.deinde.
t¶ *Et à porcis.*] id est, dæmonibus, qui dominantur malis prælatis quasi pecori suo.24.q.1.§.his auctoritatibus.

1 Arg.§ §.ea. q.cõsulusti. §1.q.1.q si dormierit.
Prælatorum exẽpla mala alios corrumpunt.
Et generaliter quicũqz publice peccat exemplũ peccandi cuilibet tribuit & io totã ecclesiam delinquit.36.q.2. sed illud.fm L.& Hug.
Dic q puerilis ætas durat vsque ad pubertatẽ,vt l.pueri. cum gl. ff.de ver. sig.
4 Et dicũt q iste fuit machomet quẽ colũt pagani Hu.& de hoc habet J. 24. q.3. quidam ver. Nicolaite.secũdum L.qui asserit q iste fuit machomet.
Dæmones malis prælatis dominantur.

Non

NOn omnis.] Casus. Dicitur hic, quod per columbam bonus prælatus intelligitur, qui est audiēdus. Per coruum autē malus prælatus intelligitur, qui est repellendus.

Presbyter malus coruo æquiparatur.

a ¶ Corui.] coruo æquiparatur malus prælatus vel presbyter in nigredine vitiorum, & in raucedine vocis, & in voracitate, scilicet mortuorum oblationū & in fœtore spiritus & in garrulitate, & in furto. 23. q. 4. tres personas. Io. de Fan.

dargutus fuit ab asina quam equitabat. Mali prælati comparantur Balaā, & fontibus sine aqua, & nebulis tenebrosis. Per asinam vero etiam subditi laici intelliguntur.

b ¶ Secuti sunt.] prælati & doctores mali.

c ¶ Balaam.] supple venientis.

Item Augustinus tractatu sexto in c. 1. Ioannis.

¶ Non episcopi nomen, sed vita reuerentiam meretur. C. XXX.

NOn omnis, qui dicit, pax vobiscum, quasi columba est audiēdus. *& infra.* ¶ Corui [a] de morte pascuntur. Hoc columba nō habet: de frugibus terræ viuit, innocens eius victus est.

Et ibi gloss. ord.

Item Beda ad c. 2. epistola secunda Petri.

¶ Docti ab indoctis, clerici a laicis quandoque merito reprehenduntur. C. XXXI.

2. Pet. 2. Num. 22. † al. mutum hominis

SEcuti sunt [b] viam Balaam [c] & Bosor [d], qui mercedem iniquitatis amauit: correptionem vero habuit suæ vesaniæ. Subiugale mutū in hominis † voce loquens prohibuit prophetæ insipientiam.] Plerumq; hæretici tā stulta dogmata, tā execranda proferūt sacramēta, vt etiā hæbetū sensus, & paganorū, & qui ratione diuinæ agnitionis omnimodis carēt, illorū detestetur insaniā, & illorū distorta, & Deo contraria itinera sanius sapiēdo redarguat. Et (quod peius quia frequētius est) nonnumquā multi catholicorū in tātum mercedem amant iniquitatis, vt etiam docti ab indoctis, à laicis clerici merito redarguantur † [e]: qui iure comparantur prophetæ, qui verbis asinæ contra naturam loquentis corripitur; nec tamen à proposito praui itineris retardatur. Quibus etiam aptissime nomē congruit ciuitatis, de qua Balaam venisse perhibetur. Bosor namque carneus, siue in tribulatione [*] interpretatur. Neque enim alia maior † causa luxuriosis existit, verbū veritatis amore pecuniæ, vel desiderio rerum temporalium adulterare; quam quòd carnis se concupiscentiæ mancipauerunt. *& infra.* ¶ Sed & nomen ipsius Balaam, qui vanus populus, siue præcipitans eos interpretatur, talibus conuenit. Qui enim agnitam veritatis viam sponte ipsi deserunt; quid nisi vanus sunt populus? Quid, nisi in præcipitium suos mergunt auditores; quibus non salutaria, quæ corrigāt, sed quæ illos delectant, erronea prædicant? de quibus bene subditur [Hi sunt fontes [f] sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur.]

† al. lacerentur

Ibidem

† al. magis

* ¶ Tribulatione.] *sequebatur, positus, quæ dictio sublata est, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum hebraicorum interpretatione habetur.*

d ¶ Et Bosor.] verba sunt Petri vsq; ad verb. plerūque. vbi Beda exponens verba Petri in canonica dicit, quod hæretici à gētibus reprehensi cōparātur Balaā correpto ab asina. cōparantur ēt & mali prælati reprehensi a laicis.

e ¶ Redarguantur.] nō dicit accusentur. vnde non pōt hic sumi ar. quod laici possint accusare clericos, vt. 2. 2. distin. nolite. in fi. contra. Sol. ibi, quod triplex est reprehensio: quod ibi vide.

f ¶ Fontes.] verba Petri.

QVIA. Casus. Cōcludit Gratianus ex supradictis cap. quod mali prælati possunt accusari a subditis, non excusante eos officio vel auctoritate, quia criminaliter peccans alteratur, & capite minuitur: quod probat sequenti cap.

g ¶ Quia.] iterū ex his tribus c. quod mali prælati cū criminaliter peccant, possunt à subditis accusari. & ad hoc inducit cap. sequentia.

h ¶ Alteretur.] id est, in alterius statū commutetur. transit enim de familia Dei ad familiam diaboli. 24. q. 3. si quis non recto.

i ¶ Vt ita dicam.] videtur ēt, quod infamis capite minuatur. ff. de va. & extraor. cogni. cognitionum. §. existimatio.

§. c. non omnes. & c. non omnis.

Quia ergo [g] non omnes episcopi sunt episcopi, presbyteri à Daniele puero indicantur, sal infatuatum à porcis conculcatur, & qui dicit, Pax vobiscum, plerumque non columba, sed coruus reputatur; patet quòd non semper pro officio, atque † auctoritate persona ab accusatione est cessandum: immo contra prauos est agendum, cum omnis persona criminaliter peccans alteretur [h], & (vt ita dicā [i]) legibus capite minor censeatur. Qui enim facit peccatum; seruus est peccati tam in pœna, quàm in culpa.

† al. vel

Ioan. 8.

Vnde Augustinus ait.

¶ Qui susceptum officium non administrat, non est episcopus, sed canis impudicus. C. XXXII.

Burc. l. 1. c. 203. Iuo p. 5. c. 319.

QVi nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta detersit, nec filiorum crimen [k] correxit; canis impudicus dicendus est magis, quàm episcopus.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum, ex quo citatur, non est inuentum, Burchardus & Iuo citant ex Gregorio, & eadem fere verba ipse quoque Gratianus* §. *dist. 83. subnectit capiti,* Nemo quippe. *quod est Gregorij. Simile quiddam Burchardus l. 1. c. 13. & Iuo p. 5. c. 67. afferunt ex Origene.*

QVi nec.] Casus. Dicit Aug. quod qui nec sua delicta nec filiorum corrigit, non est dicendus eps, sed canis impudicus.

k ¶ Crimen] talis. s. ad accusationē vel ad testimoniū non admittitur, vt 37. dist. legant. §. 6. q. 1. qui crimen.

Quibus ergo Hieronymus [l], Augustinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, episcopi, senioris, nonne & priuilegium est auferendum dignitatis, vt possint à subditis reprehendi? Vnde scriptura dissimulans [m] priuilegium praua senectutis, ait [Maledictus] non senior, sed [puer centum annorum] Apparet ergo, quòd hi ex accusatione prælatorum infames fiūt,

§. ea. Paulus.

QVIBVS ERGO. Casus. Concludit Grat. ex supradictis, & dicit, quod cū mali prælati amittunt nomen epi senioris & colūbæ, merito poterūt à subditis accusari & aduocari. Infames ergo sunt qui bonos accusant: qui vero malos, laudabiles fiūt. In fi. §. exponit quod dicitur §. c. maiorū. Et dicit, quod minor ibi intelligitur non dignitate, sed vita. Et hoc clare in seq. c. probatur.

* Quia ipsas oblationes sibi vsurpāt & rapiūt, qui ad hoc prædicāt vt viuant, secundum H.

S ¶ Secuti.] Casus. Beda ponit in hoc c. verba Petri in epistola canonica, & exponit ea intendens probare, quod prælati possunt accusari à suis subditis etiā laicis: quia Balaā malus propheta re-

l ¶ Hieronymus.] scilicet in tribus prox. cap.

m ¶ Dissimulans.] aufertur enim alicui nomen propter suam malitiam. 33. q. 2. admonere. §. 19. dist. secundum. & 2. q. 4. §. item pecc. cato. §. ea. q. 1. scelus.

Nomen aufertur à malitia.

P ...

P *Aulus.*] C A S V S. istius c. planus est. Et inducuntur 5. cap. ad probandum, quod licet aliquis sit in minori dignitate alio, maior tamen est eo vita & sanctitate.
a ¶ *Imparem.*] meritis: non tamen administratione, dist. 80. in illis.
b ¶ *Sciret.*] Ex hoc patet, quod aliquis scit se habere charitatem per reuelationem. Paulus alibi dicit: Scio quod neque mors, neque vita, neque aliquid aliud me poterit separare à charitate Dei. alibi th dicit, Nihil mihi conscius sum, &c. vt §. 4. dist. c. vlt.

si quis vxori. c. tit. non tamen potest eum conuenire de furto, sed actione in factum, vt C. de dolo malo, si superstite. Emancipatus autem potest agere ciuiliter contra patrem, sed venia impetrata, vt C. de in ius voc. l. vl. Sed in criminali causa non auditur contra patrem. 3. ea q. 1. prohibentur. nec pater contra filium nisi iniuriam in ipsum commiserit, vt C. de pa. po. l. 3. Ne

qui eorum vitam reprehendere, & lacerare conantur, qui locum sui regiminis non nomine tantum, sed vita, & moribus tenent. Alij autem potius laudabiles fiunt ex accusatione prælatorum suorum, quàm infames. Item, quod dicitur [Maiorũ quispiam minorum accusationibus non impetatur;] minores intelligendi sunt non dignitate, sed vita.

Vnde Hieronymus ait de Paulo super epistolam ad Galatas.

¶ Maiores & minores non dignitate, sed vita intelligi oportet. C. XXXIII.

PAulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem[a] sciret[b].

¶ *Caput hoc quod citatur in plerisque exemplaribus ex B. Hieronymo & in aliquot ex B. Augustino, in neutrius libris inuentum est: sed in glossa ordinaria ad ea verba ipsius epistolæ ad Galatas,* In faciem eius restiti: *additur hæc interlinearis explanatio*, quod non auderet, nisi se non imparem sentiret. *Et in commentarijs B. Ambrosii in illum eundem locum hæc leguntur.* Nam quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat?

Hoc non de officio[c] ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ, & sanctitate conuersationis intelligitur: solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat.

Hinc Augustinus ait ad Hieronymum epist. 19. prope finem.

¶ Non episcopi nomen, sed vita maiorem facit. C. XXXIIII.

QVamquam secundum honorum vocabula[d], quæ iam ecclesiæ vsus obtinuit, episcopatus maior presbyterio sit; tamen Augustinus[e] in multis rebus Hieronymo minor est.

Idem lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 1.

¶ Episcopi licet pares sint meritis, gradu tamen differunt dignitatis. C. XXXV.

PVto, quòd sine vlla sui cõtumelia Cyprianus episcopus Petro Apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam. Ceterũ magis vereri debeo, ne in Petrum cõtumeliosus existam[f]. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet[g] episcopatui præferendum? Sed etsi distat cathedrarum gratia, vna tamen est martyrum gloria. *Item infra.* ¶ Cum Petrus a Paulo posteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo custodito† ad martyrium promouetur†[h]; quanto[i] facilius, & fortius, quod per vniuersæ ecclesiæ statuta firmatũ est; vel vnius episcopi auctoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum est?

Idem tractatu 30. in Ioannem, in fine.

¶ Non in honore, sed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri. C. XXXVI.

QVeritur[k] pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre: Seruamus honorificẽtiam, quæ debetur patri à filio, quæ deficit a filio. Nõ æquamus[l] filium patri in honore, sed præponimus, si bonam causam habet: filium[m] æquamus patri in veritate: & sic tribuimus honorem debitum, vt non perdat æqualitas† meritum.

Item Ambrosius sermone 66. de natali Petri & Pauli.

¶ Aequales fuerunt meritis (licet gradu differentes) Petrus & Paulus. C. XXXVII.

BEati Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadã prærogatiua præcellunt: verũ inter ipsos, quis cui præ-

A D D I T I O. ista concor. respicit litterã, non imparẽ, secundũ Laud. Ad idem 21. q. 4. sicut excellentiam.
c ¶ *Hoc non de officio*] quod non possit esse impar Paulus Petro.
Q *Vamquam*] C A S V S. Aug. hic cõmendat Hiero. & dicit quod quãuis Aug. sit episcop. & Hieronymus presbyter, tñ Hierony. est maior Augustino vita & sanctitate.
d ¶ *Secundum vocabula*] quia eps est nomẽ dignitatis, presbyter nomen ætatis. 93. distin. legimus.
e ¶ *Augustinus.*] Aug. forte hoc credebat. nõ enim licuit ei mentiri pro humilitate. 22. q. 2. cũ humilitatis. & cũ Hieronymus fuit presby. et Cardinalis, patet quod quilibet episcopus est maior quam presbytero Cardinalis.
P *Vto.*] C A S V S. Probatur in capitulo isto, quod cõcilia vniuersalia præferuntur propter dignitatem statutis vnius epi, vel prouincialis concilii: quia licet Cyprianus & Paulus sint in martyrio Petro æquales: tamẽ Petrus maior est dignitate, & statuta eius sunt magis seruanda quam aliorũ. licet n. vna sit martyrii corona, tamen in cathedris est differentia.
f ¶ *Existam.*] sic dicã Cyprianum in omnibus æqualem.
g ¶ *Cuilibet.*] 3. 21. distin. in nouo. 3. 24. q. 1. loquitur contra.
A D D I T I O. Dic quod ratione ordinis Petrus fuit par aliis Apostolis & ceteris epis, sed rõe administrationis fuit maior.
h ¶ *Promouetur.*] ita vt in hoc videantur ipsi esse pares, & etiam statuta eorum.
i ¶ *Quanto, &c.*] & est hic argu. quod potius statur ei quod à pluribus, quam quod a paucioribus dicitur. & 19. dist. in canonicis.
Q *Veritur.*] C A S V S. Dicitur hic, quod licet pater corã iudice cõqueratur de filio, & econuerso, filius est patri præferẽdus in veritate, in honore tñ pater est filio præferendus, & sic honor debitus patri seruatur, vt æquitas non perdat meritum.
k ¶ *Queritur.*] secundũ canones ergo filius cõqueritur de patre: tam in ciuili quãm in criminali negotio: sed secundum leges non nisi ciuili, etiam in causa ciuili, vt ff. de in ius. l. nulla & ff. de furt.

l ¶ *Non æquamus.*] sic Celsus corrigit dicta patris sui. ff. de condi. cau. da. l. dedi. §. si quis quasi statuliber. Item arg. quod aliquis potest esse maior & minor altero diuerso respectu. 3. ea. quamquam. 25. dist. perlectis.
m ¶ *Præponimus filium.*] arg. quod veritas a quocumque prolata amplectenda est. Et est etiam arg. contra testimonium honorabiliũ personarum. simile dist. 9. ego.
B *Eati.*] C A S V S. Probat Ambro. in hoc cap. Petrum & Paulum fuisse æquales in passione, & fidei deuotione; quia eodẽ die, eodem loco, & sub eodẽ persecutore susceperunt martyrii coronã, vt vbi erat caput superstitionis, vigeret caput sanctitatis.

Pauli charitas magna fuit.

Eps maior est presbytero Cardinali.

1 Ista gl. reprobatur à doctoribus sin. ad hoc quod dicit epm maiorẽ presbytero Cardinali secundum dignitatis respectu ordinis episcopalis. vnde epi dicuntur summi sacerdotes vt c 1. post me. de sac. vnc. & æquiparantur illustrib. seu spectabili prætorio, vt in gl. in l. episcopali C. de epis. aud. & non habent maiorem dignitatem Cardinales quam epi sed habent maius officium vt in quib. Bal. in l. 3 § 6 qons. in 2 col. ff. de ap. facit tex in c. si abbate. de ele. lib. 6. & no. p Ab. in c ecclesia ve. stra. Lederius er. de elec. in pe & vlt. col.

Filius patrẽ conuenire potest.

2 De hoc et no 23 q 4 si ecclesia § gl. melius ibi vide.

§. ea. c. maiorũ.

Gal. 2.

Iuo p. 5. c. 24.

† al. custodito

† al. promouetur

† al. æquitas

a Cũ ex sequẽtia pseceutionis virtus vtriq claruerit in vtroque. Hug.

a ¶ *Pro virtute.*] scilicet vt parem virtutem & constantiam contra persecutionem in passione habuisse videantur.

ITEM PAENITENTES. Hæc est 5. pars huius quæst. in qua dicit, quid sit in hac quæstione tenendũ: & dicit q tales qui sacerdotes esse non possunt, nec eos accusare, nec in eos testificari possunt, nisi criminaliter agitur. Si enim ciuiliter agitur: aut crimen est occultum quod obijcitur testi, aut manifestum. si occultum, præsumo eum inde egisse pænitentiam: quia occultum in meliorem partem interpretamur. extra de sortilegijs. cap. ex tuarum. & extra de reg. iuris. estote. Si autem manifestum, probabit se egisse pœnitentiam per sacerdotem: quod facere potest, vt extra de simo. nemo. 50. dist. in capite. 2. q. 1. si peccauerit. in fi. nisi tale sit crimen, quod etiam post pænitentiam irroget infamiam, vt cum aliquis cõuictus est de periurio, vt 3. q. 7. §. porro. Si autem criminaliter agitur: siue sit occultum, siue manifestum: siue inde egerit pænitentiam, siue non, repello eum, vt 6. q. 1. qui crimen. Vel distingue sicut notaui supra illo cap. qui crimen. Ioan. & extra de test. testimonium. vbi distinguitur breuiter. B. circa hanc materiã cõsueuit quæri: si quis vinum nõ potest bibere, an possit promoueri? cum ipsum ministrantem oporteat communicare. de consec. dist. 2. episcopus Deo. & dist. 2. peracta? Dic quòd nõ. Nec etiã accusare potest, ille qui casu mẽbrum amisit. 55. dist. c. vlt. tamen inferiorem vel parem potest accusare: quia potest remanere in executione illius ordinis. dist. 55. præcepta. nam qui est intra xxx. annos, potest accusare sacerdotes. Itẽ clericus bigamus non potest accusare clericum coniugatũ qui viduam & virginẽ habuit vxorem: quia clericus coniugatus gaudet priuilegio clericali 32. dist. si quis vero. Hug. dicit quòd sacerdos depositus alium potest accusare. Sed hoc nõ placet nam ex quo est de crimine cõdemnatus, statim est delictum eius notorium. extra de co habi. cler. vestra. Item nec ille admittitur ad accusationem, cui crimẽ est in modum exceptionis probatũ, per quod est repulsus a testimonio, licet non sit infamis. arg. extr. de elec. super eod. & 2. q. 1. prohibẽtur. grauata est tamen eius opinio sicut illius q ancillã oppressit. C. de adul. & si stibdine. Nam inhonestũ est tales ad ordines admitti, vt dicit lex de his q supponũtur fustibus ab ędilib[g], licet nõ sint infames. ff. de decurio cos. nisi sit necessitas. ff. d mune. & hono. l. vt gradatim. & hoc ideo, q a opinio eius in nullo vacillabit, vt 33. dist. laici. & no 3. eadq. 1. in primis. in fi. Ioan. & probatur hodie tota hæc distinctio in decreta. de testibus, cap. testimonium. Quid iuris sit de ordinando, notaui supra 25. dist. primum. B.

f Vide quod not. 3. q. 7. § fine in fi.

Sacerdos nõ efficiatur q vinum bibere non potest.

g Hic add quod no. 3. e. in sũma ver tales.

Accusare nõ põt de crimine conuictus in modũ exceptionis.

g Idest, à custodibus ędiũ ab Icẽdio de nocte. ff. de of. præfe. vi. l. 1. & 2.

ponatur, incertum est. Puto enim illos æquales esse meritis, qui æquales sunt passione; & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam peruenisse. ¶ Non enim sine causa factum putemus, quòd vna die, vno in loco vnius tyranni tolerauere sententiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum pariter peruenirent; vno in loco, ne alteri Roma deesset; sub vno persecutore, vt æqualis crudelitas vtrumque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute[a]. Et in quo tandem loco ijdem martyrium pertulerunt? in Vrbe Roma; quæ principatum, & caput obtinet nationum: scilicet vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis; & vbi gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morarentur.

¶ *Sermo vnde hoc caput sumptum est, inter sermones B. Ambrosij est 66. inter sermones B. Augustini de sanctis, vigesimus septimus, & apud Maximum Taurinensem, quintus in festo eodem, qui num 54. est.*

§ *Item pænitentes*[b], *bigami sacerdotes accusare non possunt. Vnde generaliter colligitur, quòd quicumque sacerdotes non sunt, vel esse sacerdotes non possunt, in sacerdotes accusationem, vel testificationem proferre non possunt.*

Vnde Fabianus ait epistola secunda ad episcopos Orientales.

¶ Qui sacerdotes esse non possunt, sacerdotes accusare non valent. C. XXXVIII.

Ans. l. 3. c. 47. Poly. l. 5. tit. 1. Mutata est verborum series.

IPsi Apostoli, & eorum successores olim statuerunt, vt sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse[c] possunt.

Item Damasus Papa ad Stephanum archiepiscopum, epist. 3. c. 5.

¶ Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non valent, qui ad sacerdotium prohibentur eligi. C. XXXIX.

Poly. ibidem. Bu. c. l. 1. c. 172. Iuo p. 5. c. 290. Pano l. 4. c. 126. Ans l. 3. c. 41. §. ea. sacerdotes

TEstes[a] absque vlla infamia, aut suspicione[e], vel manifesta macula, & veræ fidei plenitudine[β] instructi esse debent, & tales, quales ad sacerdotium eligere iubet diuina auctoritas. ¶ Quoniam sacerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt prouehi honorẽ.

a ¶ Testes.] *Damasi verba hæc sunt*, Accusatores autem episcoporum, & testes, super quibus rogitatis, absque vlla infamia, aut suspicione, &c. *sicque referuntur à Burchardo & Iuone: Panormia autem habet vt Gratianus.*

β ¶ Plenitudine] *In epistola ipsa legitur*, pleniter. *Burchardus vero & Iuo habent*, vel a fide pleniter.

§. ead. nullus laicus.

Sic[f] *& illud Siluestri intelligitur* [*Laicus non accuset clericum, &c.*] *idest, qui in inferiori gradu constituti ad superiorem ascendere non possunt*[g], *in superioribus agentes accusare non debent.*

¶ *Ecce ostensum est, quid respondeatur auctoritatibus, & argumentis, quibus* sunt: redarguere tamen possunt occulte & pacifice: & hæc probat per tria exempla & v. auct. sanctorum patrum. in. de Fab.

CASVS. Probatum est s. in multis c. q criminosi accusare nõ possunt. Idem dicit Gratianus de pœnitentibus & bigamis. & ita colligitur, q qui non sunt sacerdotes nec dici possunt, in sacerdotes accusationem vel testificationem proferre non possunt. Et hæc probantur duobus capitulis sequentibus.

b ¶ *Item pænitentes.*] solenniter. j. 6. q. 1. qui crimen.

Ipsi Apostoli.] CASVS. Quæsitum fuit a Fabiano Papa qui repellantur ab accusatione in testimonio sacerdotum. Et respondet q illi remoueantur, qui non sunt sacerdotes, nec esse possunt, intellige ratione criminis vel irregularitatis.

c ¶ *Ordinis.*] in criminali. sed in ciuili possunt omnes. extra de testibus, tam litteris.

d ¶ *Nec esse.*] Ex his duobus c. a colligitur, q hæc tria, accusatio, testimonium, & ordo, pari passu ambulant, vt quicũque non admittitur ad vnum, nec ad reliquũ. Sed obijcitur: quicumque semel in peccato mortali fuerit, non admittitur ad ordines, vt 25. dist. primum. ergo nec ad testimonium. Item si crimen ciuiliter fuerit probatum, non admittitur ad ordines, vt dist. 24. quando. extra de accusationibus, super his. ergo nec ad testimonium: & secundũ hoc nullus inuenitur testis, cum nemo sine crimine viuit. 25. dist. § nomine autem. Tu dicas q regula quæ hic traditur, locum habet cõ-

a Scilicet ex isto c. & seq.

Testis an sit repellẽdus propter crimen sibi obiectũ.

Testes.] CASVS. Idẽ quærebatur in hoc c. quod quæsitũ fuit in superiori. & respõdetur q testes debent esse sine omni macula & suspicione: quia sacerdotes criminari non possunt, nec in eos testificari, q ad eundem honore prouehi nõ possunt. & sic intelligitur §. sequens.

e ¶ *Suspicione.*] Repellitur testis propter suspicionem[e], vt s. ea. accusatio prin. Arg. contra de conse. dist. 2. non prohibeat.

ADDITIO. Dic quòd assumptio corporis non nocet nisi sumenti: sed accusatio alij nocet.

f ¶ *Sic & illud.*] supra ea. nullus laicus.

g ¶ *Non possunt.*] qualiter hic intelligitur, habetur j. 4. q. 1. c. 2.

ECCE. CASVS. S probatũ est q subditi non possunt accusare

e Odij vel inimicitiæ, vel criminis occulti, secũdũ H. ad idẽ 5. q. 5. quasi p totũ. ibi videas. Arch.

bus ſubditi ab accuſatione prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonſtrandum eſt; quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contra reſpondeatur a prælatis. Chriſtus, qui erat paſtor paſtorum, ouibus ſuis, de quibus ait [Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, &c.] inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait [Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.] Item [Quis ex vobis arguet me de peccato?] At quicumque ad teſtificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur; ad eumdem accuſandum admitti poſſunt. Cum ergo oues, vt aduerſus paſtorem ſuum teſtimonium ferant, & vt ipſum (ſi poſſunt) reprehendant, admittantur; patet, quòd ſubditi poſſunt accuſare prælatos ſuos. ¶ *His ita reſpondetur. Chriſtus, quamuis eſſet paſtor ſuarum ouium, quas verbo & exemplo paſcebat; tamen quantum ad officiorum diſtributionem (ex qua hodie in eccleſia alij præſunt alijs, vnde quidam prælati, quidā ſubditi vocantur) in populo ſuo* † *paſtorale officium non gerebat. Myſtica enim & viſibili vnctione nec in regem* a*, nec in ſacerdotē vnctus erat: quæ ſola duæ perſonæ in populo illo prælaturæ nomē ſibi vēdicabāt.* ¶ *Non ergo ex hac auctoritate ſubditi probantur admittendi in accuſatione prælatorum; ſed tantum oſtenditur, quòd auditores eos reprehendere poſſunt, & in eos teſtificari, qui cum officia eccleſiaſtica non habeant, verbo tamen & exemplo quoſcumque valent, lucrari Deo ſatagunt. Reſpondetur & aliter. Aliud eſt, quod de rigore cogimur ſeruare diſciplinæ; aliud, quod admittitur ex perfectionis conſideratione. Chriſtus ad ſe arguendum Iudæos admiſit perfectione humilitatis, non ſeueritate iuris. Si enim legis rigore eſſent admiſſi; hac auctoritate criminoſi, & infames in accuſatione religioſorum eſſent recipiendi; cum eſſent ſceleratiſſimi, qui de Chriſti nece tractantes innocentem condemnare volebant. Hoc ergo exemplo prælati non coguntur recipere ſubditos in accuſatione ſui, ſed permittuntur.* ¶ *Item Paulus Petrum reprehendit, qui princeps Apoſtolorum erat. Vnde datur intelligi; quòd ſubditi poſſunt reprehendere prælatos ſuos; ſi reprehenſibiles fuerint. Sed hoc facile refellitur, ſi vnde ſit reprehenſus aduertitur. Petrus cogebat gentes iudaizare, & à veritate Euangelij recedere, cum Iudæis gregem faciens, & à cibis gentilium latenter ſe ſubtrahens. Par autem in ſe eſt, à fide exorbitare, & alios exemplo, vel verbo à fide deijcere. Ergo hoc exemplo non probantur prælati accuſandi à ſubditis; niſi forte à fide exorbitauerint, vel alios exorbitare coegerint.* ¶ *Item cum Petrus intraſſet ad Cornelium, conqueſti fratres ſunt, qui erant in Iudæa, & reprehenderunt eum, quòd ad gentilem diuertiſſet. Ecce, quòd prælati iure poſſunt reprehendi à ſubditis. Sed huic oppoſitioni B. Gregorius reſpondit dicens Theotiſtæ patriciæ, lib. 9. epiſt. 39.*

Matth. 15. Ioan. 18. Ioan. 8. † al. illo. Gal. 2. Act. 11.

¶ Petrus à fidelibus interrogatus cur ad gentes intraſſet, non ex poteſtate reſpondit, ſed humiliter rationem reddidit. C. XL.

PEtrus poteſtatem regni acceperat: & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intraſſet, non ex poteſtate officij (qua poſſet dicere, oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant:) ſed ex ratione diuinæ virtutis, qua gentiles acceperant ſpiritum ſanctum, reſpondit b. Act. 11.

¶ *Operæpretium fuerit ad ipſum B. Gregorium adire: copioſe enim exponit, quæ hic à Gratiano conciſe referuntur.*

2 *Cum ergo Petrus potuit ex officio repellere querelas, ſed noluit; non hoc exemplo prælati coguntur ſuſcipere reprehenſionem ſubditorum. Ex hac etiam humilitatis diſpenſatione intelligitur illud Leonis quarti Ludouico Auguſto dictum.*

¶ *Apud Iuonem huius capitis hæc eſt inſcriptio.* Quòd in præſentia legatorum Imperatoris Leo Papa cauſam ſuam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

¶ Imperiali iudicio Apoſtolicus ſe emendare promittit, ſi quid erga ſubditos iniuſte commiſit. C. XLI.

NOs, ſi incompetenter aliquid egimus, & in ſubditis iuſtæ legis tramitem non conſeruauimus, veſtro, ac miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam ſi nos, qui aliena Iuo p. 5. c. 22.

ſare prælatos: & reſpōſum eſt contrarijs auctoritatibus. Nūc ecōtra oſtendit, quòd ſubditi poſſunt accuſare prælatos: & hoc probatur exēplo Domini & Petri. Nā Dominus permiſit Iudæos contra ſe teſtificari: & ita per cōſequens eum accuſare potuerunt. Nā cui permittitur teſtificatio, & accuſatio. Sed ad hoc dupliciter reſpondetur. Prima reſponſio eſt, quòd licet Chriſtus ſit paſtor ouium: non tamen ſecundum legem veterem & nouam in regē vel ſacerdotem inunctus erat: quæ vnctio prælaturā cōfert. Vel dicas quòd Dominus hoc fecit ex humilitate, & nō de rigore iuris. Paul⁹ ſimiliter reprehendit Petrū, qui maior erat eo. Sed reſpondetur quòd non fuit mirum: quia cogebat gentes iudaizare, & à fide recedere: in quo caſu bene accuſantur prelati a ſubditis. Item Petrus fuit reprehēſus a fratribus: quia intrauit in domū Cornelij gentilis. Sed huic obiectioni reſpōdetur in ſequenti cap.

a ¶ *Nec in regem.*] immo nec regnum eius erat de hoc mūdo. 23. q. 3. §. 7.

P *Etrus.*] CASVS. Iudæi reprehēdebant Petrum, qui intrauit domum Cornelij gentilis: ſed dicit Gre. quòd Petrus bene poterat ſuos repellere ſubditos ex poteſtate ſui officij: ſed reſpondit ſe hoc feciſſe auctoritate diuinæ virtutis.

b ¶ *Reſpondit.*] Dicēs, eamdem Deus dedit gratiam eis ſicut nobis qui credimus in Ieſum.

CVM ERGO CASVS. Concludit Gratianus ex ſupradicto cap. dicens, quòd non coguntur prelati exemplo Petri recipere ſubditorum accuſationem, niſi faciant hoc ex humilitate, ſicut fecit Petrus, non coactus, ſed volens: & ita intelligitur ſequens cap.

N *Os ſi.*] CASVS. Quidam conquerebantur de Leone Papa apud Ludouicum de iniuria eis facta: Papa committit ſe imperiali iuriſdictiōi: & rogat

na ᵃ debemus corrigere peccata, peiora committimus; certe non veritatis discipuli, sed (quod dolentes dicimus) erimus præ ceteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc, quæ diximus, perquirenda missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria) diligenter exquirant: & non tantum hæc sola, quæ superius diximus, quærimus, vt examussim ᵇ exagitent; sed siue minora, siue etiam maiora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine; quatenus in posterum nihil sit, quod ex eis indiscussum, vel indiffinitum remaneat.

Num. 22. *6 Item, cum Balaam ariolus ᶜ iret ad maledicendum populum; Angelus Domini, asina, cui insidebat, in via se opposuit; euaginatoque gladio eam ab itinere compescuit; quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & propheta vesaniam redarguit. Si ergo animal mutum angelica virtute, prophetæ insipientiam reprehendit; multo magis subditi possunt accusare prælatos suos. ¶ His ita respondetur. Verum est, quòd per asinam subditi significantur; & per Balaam, prælati: non tamen hoc exemplo probantur prælati accusandi à subditis: sed subditis tantum forma datur humiliter renitendi prælatis; si forte eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque asinam vrgens, vt ad maledicendum populo Dei eum veheret, significat eos, qui verberibus, & cruciatibus à subditis exigunt, vt eis in malo fautores, & coadiutores existant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet prædicator, euaginato gladio aperte scilicet prædicato timore, & horrore futuræ vindictæ, à consensu alienæ malitiæ illos reuocat; licet eis in huiusmodi vocem conquestionis prorumpere, & prælatis suis dicere; cur nos verberibus affligitis? cur nobis iniuste irascimini? numquid vobis inobedientes aliquando fuimus? nisi nunc, cum ad malum cogimur? videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergo hinc prælati probantur accusandi à subditis.*

2. Reg. 12. *¶ Item cum Dauid adulterium, & homicidium commisisset; missus est à Deo Nathan propheta, vt eum redargueret. Ecce, quòd prælati sunt arguendi, & reprehendendi à subditis. ¶ Sed notandum est, quòd duæ sunt personæ, quibus mundus iste regitur; regalis videlicet, & sacerdotalis. Sicut reges præsunt in causis sæculi, ita sacerdotes in causis Dei. Regum est corporalem irrogare pœnam; sacerdotum spiritualem inferre vindictam.*

2. Reg. 6. *Dauid ergo etsi ex regali vnctione sacerdotibus, & prophetis præerat in causis sæculi, tamen suberat eis in causis Dei. Vnde reges à prophetis, & à sacerdotibus vngebantur; & eorum oblatione peccata regum expiabantur.*

2. Paral. 26. *¶ Sicut ergo Ozias à Domino lepra percussus est, quia sacerdotum officia vsurpare voluit; sic sacerdotibus, & prophetis regum vsurpare officia non licuit. Nathan ergo propheta cum regem redarguit, suum est executus officium; in quo erat rege superior; non vsurpauit regis officium, in quo erat rege inferior: monuit eum, vt per pœnitentiam peccata sua expiaret; non tulit in eum sententiam, qua tamquam adulter, & homicida morti addiceretur.*

Theodor. hist. eccl. l. 5. c. 17. Niceph. l. 13. c. 34. *¶ Sic & beatus Ambrosius Theodosium, & beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicauit, & ab ecclesiæ ingressu prohibuit.*

Ro. 13. 1. Pe. 2. *¶ Sicut enim non sine causa iudex gladium portat; ita non sine causa claues ecclesiæ sacerdotes accipiunt. Ille portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: isti habent claues ad exclusionem excommunicandorum †, & reconciliationem pœnitentium. Hoc ergo exemplo subditi probantur reprehendendi à prælatis; non prælati à subditis.*

† al. excommunicatorum

Dan. 13. *¶ Item, Daniel nulla legitima potestate functus iudices à populo constitutos de falso testimonio conuicit, & conuictos damnauit. Constat ergo, quòd nullam potestatem habentes possunt redarguere dignitatibus sublimatos. ¶ His ita respondetur. Miracula (& maxime veteris testamenti) sunt admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda ᵈ. Multa enim concedebantur tunc, quæ nunc penitus prohibentur.*

1. Reg. 15. *Tunc enim Samuel Agag pinguissimum regem Amalech in frusta diuidendo conscidit: nunc nulli ecclesiasticorum iudicium sanguinis ᵉ agitare licet.*

Num. 25. *Tunc Phinees Iudæum coeuntem cum Madianita interfecit, & reputatum est ei ad iustitiam: hodie sacerdotibus in perniciem sui officij verteretur. Exemplo ergo Danielis non so-*

gat Ludouicum Imperatorem, vt tales nuntios mittat ad hæc inquirenda, qui Deum timeant: & qui vicē imperialis gloriæ sic examinent & diffiniant, vt nulla possit in posterum dubitatio remanere, etiam si maiora opponantur ei quam ea quæ dicta sunt.

a ¶ *Aliena.*] Hic Papa se subijcit aliorum iudicio: quod facere potest, ¹ vt ff. de iuris om. iu. est receptum. non tamen eum possunt deponere. 9. q. 3. nemo, secundum H. possunt: quia & se ipsum potest deponere, vt 21. dist. nunc autem.

¹ Côcor. Ale. de Imo. in l. est receptū. ff. de iur. om. iud. in gl. 2. vbi dicit idē esse in rege Francorum, nō recognoscēte se superiorē: q pōt esse iudex in propria cā, quod intellige verū quoad subditos: non quo ad alios, vt petet I c. nouit. & ibi Ho. & Io. An. extra de iud.

b ¶ *Examussim.*] idest, regulariter vel indubitanter, vel perfecte: quia amussis est instrumentum plumbeum cum quo rectificantur parietes vel plūbantur.

ITEM CVM BALAAM. Hæc est 6. pars huius quæstio, in qua probat quod probatum erat, quòd subditi possunt prælatos reprehendere, & etiam accusare, si ad eumdem ordinem venire possunt: non tamē debent eos de occultis vel pene occultis diffamare, & hoc probat per vij. exempla & per x. auctoritates sanctorum patrum. Ioan. de Fant.

CASVS. Adhuc probat Grat. quinque exēplis, quòd subditi possunt accusare prælatos, s. exemplo Balaam: qui fuit ab asina reprehensus: & exemplo Dauid qui fuit a Nathan propheta reprehensus: & exemplo ini quorum presbyterorum qui fuerunt a Daniele reprehensi: & exēplo Damasi & Symmachi, qui fuerunt à suis subditis reprehensi & accusati. Sed singulis obiectionibus singulas ponit solutiones per ordinem respōdendo.

c ¶ *Ariolus.*] Ariolus dicitur qui circa aras idolis preces nefarias effundit: & fructum sibi in tristitia affert. 26. q. 3. igitur genus.

d ¶ *Trahenda.*] 22. q. 2. si quis per vetus.

e ¶ *Sanguinis.*] 23. q. vlt. his a quibus. & c. legi. & c. occidit. & extra, ne cleri. vel mo. sententiam sanguinis.

Si quis

a S*I quis.*] CASVS. Quidam redarguebant Grego. quòd multa faciebat contra rationem. Dicit Grego. vt veniant ad Apostolicam sedem, & ibi cognoscatur, vt ista inter eos feratur sententia. a *Si quis.*] quia actor forū rei sequi debet. extra de fo. cōpe. cum sit generale. & C. de iurisd. om. iud. l. iuris ordinem. vel quia causa fidei est, quæ in ecclesia est tractanda, vt 23. q. vlt. conueniar. & 8. c. q. 2. præceptum. 13. quæst. 1. quoties.

b *Confessionem.*] id est, scripturam.

EX HIS. CASVS. Concludit Gratia. ex supradictis, prælatos posse a suis subditos accusari, cum isti tres Apsici fuerint à suis subditis accusati. Sed respondet, quod illi Apostolici exemplo Domini non coegerunt alios prælatos recipere subditos in accusationem suam, sed permiserunt hoc fieri ex humilitate.

Forum rei se qui debet actor.

c *Prælatos.*] Et dabuntur eis expensæ ab episcopo, quem accusant si egeot, vt ext. de acc. c. ex parte. nam & dantur seruo agenti causam libertatis. C. de or. cog. l. vlt. similiter ei qui egit de inofficioso testamento, & obtinuit, si aduersarius appellet. ff. de inof. te. l. si instituta. §. penul.

Accusat' qñque dat expensas accusatori.

P*Aulus.* CASVS. Paulus Dyaclinæ ciuitatis episcopus fuit accusatus a subditis de lapsu carnis: deinde cō uictus depositus fuit episcoporum iudicio: & substitutus fuit ei postea Nemesiō: quod an fuerit factum volun tate vel necessitate, sequenti capitulo declaratur.

L*Ator.*] CASVS. Paulus episcopus deposit' fuit: & Nemesion fuit ei substitutus: qué Paulus more prædonis episcopatū igressus ab ecclesia pieecit, & ad necé fere pduxit, res ecclesiæ auferendo, deqoibus omnibus Nemesion conquestus est Papæ. Papa mādat Ioāni, episcopo, vt si dictus Paulus res ecclesiæ abstulit: eū reddere compellat. Si vero ipsi Ioāni cōstiterit eum tantum res proprias abstulisse: licet grauiter deliquerit (ne addatur afflictis afflictio) eas permittatur habere: ita tamen quòd si damnum ecclesiæ intulit, resarcire modis omnibus cōpellatur: & si de cetero ad episcopatum aspirare tentauerit, in monasterium ad agendam pœnitentiam perennem detrudatur.

d *In corporali.*] scilicet adulterio vel incestu, vt 30. quæst. 1. non debet. secus si de simplici fornicatione, pro qua hodie non deponitur, vt 82. distin. presbyter. & 34. dist. fraternitatis. nisi de rigore factum fuerit. 81. distin. si quis episcopus. & cap. presbyter aut diaconus[t].

Fornicatio simplex non est digna depositione.

t Adde ad hoc tex. in l. si adulterium cum ibi not. per Bar. ff. de adul. te.

e *Nemesion.*] Nota quod Papa non vocat eum fratrem, licet esset episcopus. hodie aliud esset. extra de cri. fal. quam graui.

f *Excusatione cessante*] ista tamen exceptio, vel excusatio admittitur. extra de offi. deleg. ex parte 2.

lum accusandi, vel redarguendi, sed etiam iudicandi potestatem subditi sibi in prælatos vendicarent; si illud in argumentum nostræ actionis liceret assumi, quod nullo vmquam auctoritate permittitur. Magis ergo ex hoc facto datur intelligi; quòd in nouissimis temporibus suscitaret Deus spiritum pueri iunioris, illius videlicet, de quo per prophetam dicitur [Puer natus est nobis] & iterum, [Ecce puer meus] qui iudices iniquitatis, scribas scilicet, & pharisæos falsis criminibus Susannam, idest ecclesiam accusantes, & ream adulterij pronunciantes, eo quod Christum sequeretur, conuinceret, & condemnaret. ¶ Item Hieronymus [a] *refert in libro virorum illustrium, quòd Damasus Papa a subditis de adulterio accusatus cum quadraginta*† *duobus episcopis se purgauit. ¶ Item Symmachus Papa in Romano synodo dignitate sua expoliatus prius statui suo reddi decernitur, vt tunc veniret ad causam; & si ita recte videretur, accusantium propositionibus responderet. Digna res visa est maximo numero sacerdotum, quæ mereretur effectum: & cum postmodum ordinaretur, quomodo esset accusandus; præfatus Papa, vt causam diceret, occurrebat: sed ab æmulis est impeditus.*

Esa. 9. & 42.

† al. XLIIII. Initio 4. synodi sub Symmacho

a ¶ Hieronymus.] *In catalogo B. Hieronymi, aut alijs ipsius libris nihil tale legitur: in vetustis tamen Pontificalibus in vita Damasi hoc refertur.*

Item Gregorius ait de se ipso.

¶ Redarguendi se licentiam beatus Gregorius alijs præstat. C. XLII.

S I quis [a] super his nos arguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit; veniat ad sedem Apostolicam, quò omnia ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, confluere iussa sunt: vt ibi ante confessionem [b] sancti Petri mecum iuste decertet, quatenus inibi vnus ex nobis sententiam suscipiat suam.

Poly. l. 1. tit. 18. Ansl. l. 2. c. 20.

¶ *Est Gregorij quarti in epistola citata 3. ead. q. 6. c. decreto nostro. & dist. 19. nulli fas. in qua epistola cum multa dixisset de priuilegijs, & primatu Romanæ ecclesiæ, ista adiungit.*

Ex his omnibus colligitur, quòd subditi possunt reprehendere, & accusare prælatos [c] *suos. Sed sicut de Christo dictum est, quando Iudæis dixit, [Si male locutus sum, &c.] ita de istis intelligendum est, quòd suo exemplo prælatis dederunt facultatem recipiendi subditos in accusationem sui, sed non coegerunt. Item.*

¶ De eodem. C. XLIII.

P*Aulus Dyoclinæ*† *ciuitatis episcopus accusatur à subditis de lapsu carnis; conuincitur, deponitur, alius loco eius substituitur. ¶ Hoc an ex dispensatione actum sit, an ex rigore iuris sit factum, ex regesto Gregorij ad Ioannem episcopum primæ Iustinianæ, lib. 10. epist. 35. potest deprehendi, vbi ait.*

Burc. l. 1. c. 182. Iuo p. 1. c. 398. † al. Docleatinæ

¶ *Verba sunt Gratiani, qui proponit summam sequentis capituli, quod sæpe facere solitum esse multis locis est notatum.*

¶ Paulus Dyaclinæ † ciuitatis episcopus subditorum accusatione conuictus deponitur. C. XLIIII.

† al. Docleatinæ

L Ator Nemesion ad nos veniens indicauit, quòd Paulus Dyaclinæ† ciuitatis episcopus inter alia mala in corporali [d] crimine lapsus à suis clericis accusatus, & conuictus, episcopali sententia depositus est; postea cum auxilio sæcularium veniens episcopatum more prædonis ingressus est: ablatisque rebus ecclesiæ dilectissimum Nemesion [e] latorem præsentium sibi substitutum, ab eo episcopatu proiecit, & ad summam iniuriam, ac necem pene perduxit. Fraternitas itaque vestra hæc omnia curet addiscere; & quæcumque ecclesiæ abstulit, omni mora, vel excusatione cessante [f] red-

Burc. l. 1. c. 182. Iuo p. 1. c. 398. † al. Docleatinæ

a ¶ *Reddere.*] Cum de mero iure deberet iste in exilium relegari centum milliaribus a ciuitate remotus. C. de epis. & cle. quicunque. Item cadere debuisset a iure suo. 1. C. vnde vi, si quis in tantam. 16. q. 6. placuit. sed melius est vt eum sua auferre sinat ecclesia, quam in perniciem ecclesiæ amplius incandescat, vt j. s. 7. q. vlt. §. vlt. admitti possunt, probat per sequentia cap.

e ¶ *Hoc edicto.*] Verba sunt Gratiani vsque ad illum locum, vt si vltra. & a loco illo ad locum illum, quem ergo, sunt verba Gregorij. Deinde sunt verba Gratiani.

f ¶ *Dispensatione.*] idest, voluntate.

Quòd iste nō fuit pauper, & miseri cordia factū est prout no. L. & Io. 16. q. 1. placuit.

Pro- dere [a] compellat. Si vero nihil ecclesiæ, sed proprium [b] se dixerit abstulisse (quamuis graue, & iniquum fuerit, vt non a vobis [c], vel à metropolitano eius hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumpserit) verumtamen si quid proprium tulit [d], sub fraternitatis vestræ debet examine constare, si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid male de rebus dilapidauit ecclesiæ; vt ex eo quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur.

In hoc capite non referuntur ipsa omnino verba Gregorij (quod à Burchardo & Iuone fit) sententia tamen satis expressa est.

† al. dicto

Hoc edicto † [e] non in accusatores, vel depositores vlciscitur, sed in depositum vlterius prosequitur, vt si vltra ad episcopatum aspirare tentauerit, modis omnibus repellatur, & ad agendam pænitentiam perennem in monasterium detrudatur. Quem ergo Gregorius ad episcopatum aspirantem omnibus modis repellit, quem graui pænitentiæ subijcit; patet non sua dispensatione [f], sed canonum censura a subditis esse accusatum, & conuictum. Et vt iam non exemplis, sed legibus agamus; videndum est, quid Gregorius scribat Innocentio [a], *& reliquis episcopis Sardiniæ, lib. 7 indict. 2. epistola 8. ita dicens.*

a ¶ Innocentio.] *In originali impresso est*, Vincentio, atque quamplurimis episcopis. *In vetusto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina episcoporum, ad quos hæc epistola scribitur hoc ordine.* Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori episcopis Sardiniæ.

¶ Quòd subditi prælatos suos accusare possunt. C. XLV.

METropolitanum [g] vestrum in aliquo [h] postponere non præsumatis; excepto si (quod non optamus) contra eumdem habere vos aliquid causæ contingat, vt ob hoc sedis Apostolicæ iudicium petere † debeatis.

† al. iudicium requiratis

Item vniuersis episcopis concilij Bizacij, lib. 10. epist. 37.

¶ [illegible] prælatos [illegible] C. XLVI.

† al. in eis

SIcut (inquit) laudabile, discretumque est reuerentiam, & honorem debitum exhibere prioribus; ita rectitudinis, & Dei timoris est, si qua inter † eos correctione indigent, nulla dissimulatione postponere; ne totum (quod absit) corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. Quædam [a] enim ad nos de Clementio primate vestro perlata [i] sunt; quæ quoniam ita grauia sunt, vt transire indiscussa vllo modo non debeant; fraternitatem vestram hortamur [k], vt cum omni solicitudine, ac viuacitate mentis indagare multis modis debeatis illata; & si sunt, vt audita sunt, vitione canonica resecentur. ¶ Admonemus autem, vt non cuiusquam personæ gratia, non fauor, non quodlibet blandimentum quemquam vestrum, vel ad discutiendum, quæ nobis nuntiata sunt, molliat; vel à veritate excutiat: sed sacerdotaliter ad inuestigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc piger, aut negligens esse præsumpserit; dictis criminibus apud Deū se nouerit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinoris non mouetur.

a ¶ Quædam.] *Et hic summatim referuntur verba B. Gregorij; Quare pauca tantum quædam sunt addita, quæ necessaria videbantur.*

g ¶ *Metropolitanum.*] Præcepit Grego. Inno. & alijs episcopis Sardiniæ, vt in causis suum metropolitanum non deserant, nisi velint agere contra eum: in quo casu ad Apostolicum recurrant.

g ¶ *Metropolitanum.*] Ex contemptu: alias omisso eo possunt adire Papam, vt s. e. q. 6. c. 2. & 3. Item intellige istud quando episcopi inter se litigant. nam si episcopus litigat contra clericum, tunc coram arbitris est litigandum. 11. q. 1. si clericus. Ex contemptu ergo intellige sicut, quando sine causa declinatur eius iurisdictio sicut: dico, quod sine causa non potest quis declinare iurisdictione episcopi etiam per querelam factam Papæ, vt plene dixi in constitu. vt debitus. extra de appella. arg. non esse appellandum omisso medio. sed hic non loquitur de apellatione.

Add. Alex. de Imol. in l. si videtur. §. hoc iudiciū. col. 4. ff. si quis ius dicen. non obtem.

Iurisdictio episcopi sine causa nō pōt declinari.

Hoc indistincte reprobatur, cū etiā legatus adeatur. extra de of. leg. c. 1. & ita habet consuetudo secū dū Gof. quæ est optima legū interpres. extra de cōsue. cū dilectus. Archid.

h ¶ *In aliquo.*] Episcoporum enim est iudex ordinarius primo loco metropolitanus. 11. q. 3. qa cognouimus. 11. q. 1. si clericus aduersus.

¶ *Sicut.*] Casus. Clementius patriarcha fuerat de quibusdā criminibus accusatus: quare Papa delegat causam episcopis concilij Bizacij, & præcipit illis, vt cū omni solicitudine ac viuacitate quæ dicta sunt inuestigētur, & si vera fuerint, canonice puniantur, & si quis in hoc fauore personæ, gratia vel quolibet blandimento negligens fuerit, apud Deū illorum criminum particeps reputabitur.

i ¶ *Perlata.*] a subditis, & sic facit ad propositum Gratiani [f], aliter hoc c. nihil facit ad propositum Gratiani. nisi velis dicere eo ipso quòd dedit alijs licentiam iudicandi, ergo & accusandi.

b ¶ *Proprium.*] Hic videt quod spoliator possit spoliato referre quæstionem proprietatis. extra de cau. pos. c. cum ecclesia [illegible] & seq. quod non est verum, vt extra de restit. spo. item cum quis. & c. in litteris. sed dispensatiue cum ipso actum est, vt patet in gl. præcedenti.

Ista decr. nō pbat hoc simpliciter: quia ibi verū qui ius fuit deductum in iudicium. Arc.

c ¶ *Vt non à vobis.*] Loquitur primati: quia apud metropolitanum prius est conueniendus, vt j. cap. prox. & 9. quæst. 3. nullus primas. & c. conquestus.

d ¶ *Tulit.*] Arg. contra. 16. q. 6. placuit. & cap. de lapsis. vbi dicitur, quòd monasterio traduntur res depositi. sed illud verum est quando detruditur in monasterium, sed hic non fuit depositus.

HOC EDICTO. Casus. Concludit Gratianus ex supradicto c. lator. quod cum accusatores episcopi vel depositores non puniuntur, sed contra depositum proceditur vt amplius ad episcopatum non aspiret: apparet quòd subditi admissi sunt contra suū prælatum, non ex dispensatione, sed ex censura canonum. Et quod

k ¶ *Hortamur.*] Nota quòd per verbum, hortamur, & monemus, mandatur iurisdictio. sic s. ead. q. 1. notum. ff. de offic. præsi. sæpe. videtur tamen quòd prouinciale concilium ordinarie cognoscat de primate, siue de metropolitano ino. nam cum concilium iudicet de Papa in his in quibus ipse potest iudicari: ergo concilium metropolitani potest iudicare de ipso. Ad hoc j. ca. si quis. ar. contra. 17. dist. multis. nam ibi appellatur a concilio ad metropolitanum: ergo cum concilium sit minus metropolitano, non potest ipsum iudicare. 21. dist. inferior. Sed potest dici, quod quantum ad ista negotia est minor metropolitanus concilio: quantum ad aliorum negotia est maior. Sed in c. multis. non appellat a concilio, sed a quadā congregatione eporū ad metropolitanū: sed adhuc obstat 21. dist.

Cū isti cognoscere debeāt ex delegatione Pa. pe. L. idē sentit. hic H. & Io. de Fant.

Cōciliū prouinciale, an possit de archiepiscopo cognoscere.

a 1. dist. none autem Sed potest dici, quod potest iudicare de ipso con silio, non tamen eum condemnare potest. Sed quod possit iudica ri à concilio, bene facit. 9. q. 3. saluo. & ca. si autem. & 63. dist. Salonitanæ. Sed est arg. contra. s. c. prox. Ioan.

HAEC SI QVIS. CASVS. Dicit Grat. quod quæ supra dicta sunt, quòd subditi possunt accusare prælatos, generalia sunt, & non specialia: & si quis dicat ea esse specialia, audiat quid dicit Gelasius de omnibus clericis generaliter cuiusque ordinis.

Q *Vapropter.*] CASVS. Hoc c. cōtinuatur illi c. 12. q. 2. quattuor. vbi dicitur, quod de redditibus ecclesiæ quattuor debent fieri portiones: prima episcopo: secunda clericis: tertia fabricæ: quarta pauperibus est assignanda. Dicitur ergo in hoc c. quod si quis clericus viderit prælatum suum in illis quattuor distribuendis peccantem & excedentem, statim debet Romano Pontifici nuntiare, & probare quod nunciat, vt puniatur excedens: quod si nō fecerit, deponatur.

a *Quapropter.*] Videtur hic specialis casus, in quo quilibet possit accusare suum episcopū, & hoc c. cōnonuit illi 12. q. 2. quattuor.

b *Protinus.*] Nonne necessaria est admonitio, certe sic. Ideo expone protinus, id est, post tertiā admonitionē: vt s. ead. q. 1. si peccauerit. sic extra de simo. licet.

Idem sentit hic H. & L.

c *Pontificis.*] vel alterius superioris. Ioa.

ADDITIO Idem sentit Hug. in suo casu huius cap.

d *Deferre.*] id est, denuntiare. Hic habes quod aliquis cogitur accusare, vt 3. q. 5. quisquis. & 3. q. 5. c. 1. extra qui fi. sint legit. c. causam. & 24. q. 3. tā sacerdotes.

Accusare quandoque cogimur.

Ad idē C. de agr. & mã. dissamari. C. de prima cat. l. 1. circa finē ... est speciale in dilapidatione vt quilibet clericus teneatur denūciare & est ratio quia in hunc simul debet administrare omnes sec. Sed cōtra quo ad hoc s. c. prox. sbi aut in his quæ sunt, &c. vnde dico quod quilibet clericus teneatur denūciare circa ... prælati secundū. L.

argu. contra extra de accu. licet. in fi. & 3. q. 2. si primates. & 3 q. 4. clericus. & C. vt nemo inuit. agere l. vna. Sol. ad denuntiationē quilibet tenetur, de qua hic loquitur. non autem ad accusationem, vt in contrar. ps.

e *Interdictio.*] forte speciale est in dilapidatione, vt quilibet teneatur denuntiare.

f *Sin vero.*] id est, si non fecerit quod dictum est de quattuor portionibus. 12. q. 2. quattuor.

g *Supprimenda.*] s. 3. q. 5. si primates. contra. sed illud de crimine intimatum, de quo potest episcopus cōponere cum clericis suis, siue inter partes.

S *I quid.*] CASVS. Præcipit Papa quibusdam clericis, vt si viderint pontificem suum damnificantem res ecclesiæ, vel facere contra prohibitionem, denuntient sibi, vt puniatur.

h *Relatione.*] ex hoc patet quod loquitur in denuntiatione, &c. sicut c. super. in. Ioan.

C *Lericos.*] CASVS. Videtur in hoc c. dici, quod clerici & laici qui proni sunt, & faciles ad accusandū alios, nō debent admitti ad accusandum episcopos vel clericos, nisi prius eorū opinio & vita discutiatur. Sed eum intelligas aliter, hoc modo scilicet, quod clerici vel laici nō admittantur, exceptis criminibus, nisi accusati sint de crimine

infamari. Sed prima positio magis cōsonat litteræ. & verior videtur.

i *Aut laicos.*] accusantes episcopos aut clericos decernimus nō esse recipiendos passim, & sine probatione, Ioan.

k *Eorum.*] id est, laicorum vel clericorum, si sunt ignoti, vt s. ea. quærendū. vel eorum, id est, episcoporum qui accusantur: quia si vita

Laici an possint clericos accusare.

Hac si quis specialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit; audiat quid Gelasius C. ^a *XXVIII. dicat omnibus clericis cuiuscumque ordinis, ita scribens.*

Gelasius episcopis p Lucaniā, & Brutium, & Siciliam constitutis, c. 1. c. 30.

a ¶ C. XXVIII. *Hic citatur numerus capitum, vt est in codice canonum; de quo in præfatione dictum est.*

¶ Clerici excessus sui episcopi auribus deferant Romani Pontificis. C. XLVII.

Q Vapropter ^a nec clericorum quispiam se Apostolicæ† offensæ futurum confidat immunem; si in his, quæ salubriter sequenda Apostolica deprompsit† auctoritas, siue episcopum, siue presbyterū, siue diaconum viderit excedentem, non protinus ^b ad aures† Romani Pontificis ^c deferre ^d curauerit; probationibus dumtaxat competenter exhibitis, vt transgressionis vltio fiat, & ceteris interdictio ^e delinquendi. Sin† vero ^f; ... modis omnibus erit vnusquisque pontificum ordinis, & honoris sui elisor, si cuiquam clericorum, vel ecclesiæ totius auditui hæc putauerit supprimenda ^g.

† al. huius

† al. promptissima

† al. nostras

† al. Sui vero modis omnibus erit vnusquisque pontificū ordinis, & honoris elisor

Idem.

¶ De eodem. C. XLVIII.

S I quid in ecclesia damni, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ auctoritate ^a prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione ^h significate, vt quid fieri debeat, cēseamus.

Iuo p. 3 c. 151. Ansl. 7. c. 161. Poly. l. 3. tit. 12. & lib. 4. tit. 18.

a ¶ Auctoritate.] *Abest ista dictio à plerisque vetustis exemplaribus, & ab aliis collectoribus qui etiam Gelasium citant.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 21.

¶ Clerici, aut laici sine examinatione ad episcoporum accusationem non admittantur. C. XLIX.

C Lericos, aut laicos ^i accusantes episcopos, aut clericos passim ^a, & sine probatione, ad accusationem non recipiendos decernimus, nisi prius eorum ^k discutiatur existimationis ^b opinio.

Ansl. 3. c. 115.

a ¶ Passim.] ἁπλῶς, καὶ ἀδοκιμάστως: *quæ Dionysius vertit* temere, atque indifferenter, *possuntque etiam coniungi cum sequenti membro. Id vero copiose exponitur in concilio Constant. 5. cap. 6.*

b ¶ Existimationis opinio.] *ἡ ὑπόληψις, id est, existimatio.*

Item ex synodo Romana.

In capi. Hadriani, c. 54. Caius in epi. ad Felicem c. 2. Sixtus 3 epis orientalis ca. 2. Lib. 7. capitu. c. 438.

¶ Qualibet persona episcopos, aut alios accusans, monstranda documentis inferat. C. L.

S I quis episcopus, presbyter, aut diaconus, vel quilibet clerici apud episcopos (quia alibi ^l non oportet) à qualibet persona fuerint accusati; quicumque fuerit ille, siue sublimis vir honoris, siue vllius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis ^m

vita eorum ante bona fuit, laici in nullo possunt eos accusare, vt s. e. q. 1. in primis. in fi. & extra de test. veniens. si vero mali, & laici & quilibet criminosi admittuntur ^s, nisi inimici & conspiratores. extra de si. licet Hely. & de sen. & re iud. cū 1. & A. Et ex hoc loco Baz. fundauit suam opinionem, vt dixi in summa: sed intelligas loqui in illis causis, in quibus laici possunt accusare clericos.

s Hoc intellige in exceptis criminibus. Ioan. de Fant.

S *I quis episcopus.*] CASVS. Dicitur hic quòd si quis accusauerit episcopum vel diaconum, vel alterius ordinis clericum, de quo vix aliquis commendatur accusator, cum ex odio fieri præsumatur, sciat se debere talia crimina inferre, quæ probationibus & documentis valeat plenarie demonstrare.

l *Quia alibi.*] arg. quod solus eps habet merū imperiū in sua diœcesi, vt 11. q. 1. de persona. 3. q. 6. delatori. hoc enim est merū imperiū, scilicet cognoscere de criminibus. ff. de of. eius cui man. est iuris. ^t & l. 1. ff de offi præsi. illicitas. §. qui vniuersas. & C. de proba. scire.

Imperij merum est de criminibus cognoscere.

t Sub. & ideo in generali commissiōe non transferuntur, vt in ista lege hic allegata. & ff. de pi. obligatio. e. & legatus & no. extra de of. leg. quod translationem. Arch.

m *Illaudabilis intentionis.*] Accusationem vocat illaudabilem intentionem: quia causæ materiam criminibus creare noscuntur. C. de iudi. properandum & præsumitur semper, quod inuidiæ causa fiat accusatio, vt 6. q. 1. si omnia. & quia vix sine culpa exerceri potest: ideo clerici ab ea abstinere debent, vt de pæ. dist. 5. qualitas. s. ea. q. 6. decreto. Vel dic illaudabilem quo ad vulgi opinionē. Nam

præsumitur

A ccusatio ex charitate debet prouenire.

præsumitur aliàs quis bono zelo accusare, vt extra de do. & cōtu. veritatis. in parte decisa. Ex charitate enim debet prouenire accusatio. extra de acc. si quis episcopus & qui accusat, publicæ salutis custodiam gerit, vt C. de famosis libel l. vna.

a Probationibus.] sic C. de proba. sciant. Ioan.

Cri-

arripuerit, non erit docenda [a] probationibus [b], monstranda documentis se debere inferre.

a Docenda.] Sic apud Sixtum tertiū, & in capitulari: apud Caium vero, & Hadrianū paulo aliter, quemadmodum & alijs locis huius capitis nonnulla, sed non magni ponderis, sunt varietates.

Item Damasus Papa, Stephano archiepiscopo, epist. 3. c. 38

E. ead. c. testes. vers. sacerdotes. Poly. l. 5. tit. n. Burc. l. 1. c. 172. Iuo p. 5. c. 290.

¶ Sacerdotes non accusent, qui ad eumdem ordinem prouehi non possunt. C. L I.

SAcerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eumdem non debent, nec possunt prouehi honorem.

Item Iginus Papa, epistola prima.

I. E Luci. Papa epist. vnica.

¶ Nisi irreprehensibiles in maiorum accusatione non recipiantur. C. L I I.

Iuo p. 6. c. 326.

CRiminationes maiorum natu per alios [b] non fiant, nisi per ipsos, qui crimina intendunt; si tamen ipsi digni, & irreprehensibiles apparuerint, & actis [c] publicis docuerint omni se suspicione carere, & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conuersationem ducere.

Colligitur itaque ex his omnibus, quòd subditi in accusatione prælatorum sunt admittendi. Nunc videndum est, an monachi in accusatione episcoporum sint audiendi. Hadrianus Papa in capitulis, c. 31. videtur eos ab accusatione remouere ita dicens.

Item Stephan. epi. 2. & Melciades. ep. vnica. capit. l. 7. c. 322. Ansl. l. 3. c. 88. Iuo p. 16. c. 332. Pann. l. 5. c. 45. Cod. l. penult. q. accusare nō possunt.

¶ Monachi sacerdotes accusare, vel in eos testificari non possunt. C. L I I I.

PLacuit [d] eorum accusandi sacerdotes & testificandi in eos vocem obstruere, quos non [a] humanis, sed diuinis vocibus mortuos esse [e] scimus: quia vocē funestam interdici [f] potius, quàm audiri oportet.

a Non humanis.] In epistola Stephani est, quos humanis, & diuinis vocibus damnatos, vel mortuos esse cognoscimus. In epistola autem Melchiadis est, quemadmodum hic restitutum est ex vetustis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani: sed subiungitur. Quoniam infidelis homo mortuus est in corpore viuente: & fortasse significatur locus Matt. 8. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: aut locus Pauli. 1. Tim. 5. viuens mortua est. Quamobrem quod proprie pertinet ad homines infames, maximisque flagitijs obnoxios (vt est infra, 3. q. 5. c. canonica) non bene videtur hoc referri ad monachos: sed minime id malitiose factum est, cum Gratianus monachus esset.

16. q. 1. qui vere.

Item in concilio Chalcedonen. c. 4. præcipitur, vt ecclesiasticas actiones monachi attrectare non præsumant.

Item Pelagius II. episcopis Italiæ.

¶ Monachi in accusatione non sunt audiendi. C. L I I I I.

Ansl. l. 3. c. 63. Poly. l. 4. tit. 34.

NVllus monachus talia vnquam arripiat, nec sæcularia [g], aut ecclesiastica [h] negotia perturbare præsumat: quia mortua in talibus vox est eorum.

Sed aliud est, quod ex præsumptione assumitur temeritatis; aliud, quod ex necessitate geritur charitatis. Monachi enim ex præsumptione episcopos accusare non possunt, ex charitate possunt. Vnde & in canonibus præcipitur, vt cubicularij episcopi sint vel religiosi clerici, vel electi monachi, vt de eius vita testimonium dicere possint. 7 ¶ *Item illud Eleutherij Papæ in epistola ad Galliæ prouincias, omnibus generaliter dicitur.*

3. c. cū pastoris

COLLIGITVR. CASVS. Grat. ex supradictis infert, quod subditi bene possunt accusare prælatos. Sed postea quærit an monachi possunt accusare episcopos, & videtur quod remoueantur. & hoc probat per sequen. cap.

PLacuit.] CASVS. Hoc c. intelligitur de monachis secundum Grat. Sic ergo pone casum. Quæsitū fuit ab Hadriano, an monachi vocem accusandi epōs, vel contra eos testificandi habeāt. Et rñdet quod non, quia mortui sunt non humanis actibus, quia loquūtur vt alij homines, vel qui intersunt contractibus, vt emptionis vel venditionis, sed diuinis, id est, accusationibus epōrū, quæ Dei timore fieri debēt. in concilio etiā Chalcedonen. præcipitur vt non præsumant ecclesiasticas actiones attrectare. Quidā tñ intelligunt hoc cap. de criminosis qui mortui sūt nō humanis vocibus, id est, malitijs, sed diuinis, id est, bonis operibus: vel humanis, quia vocem habent, vt alij homines. & secundum hoc non facit ad propositum Gratiani.

d Placuit.] Hoc cap. idem Hadrianus [*] intelligit de infamibus, vt infra 3. q. 4. hi qui. & infra 3 q. 5. canonica. Vel intellige eum Grat. de monachis, scilicet criminosis, nam certum est quòd monachi accusare possunt, vt extra de accusa. c. ex parte. & infra c. cum pastoris.

* Idē sentit hic L. sed nō videtur bona littera, cum nullum istorum capitulorū hic allegatorum sit Hadriani, vt patet ex ipsorū suprascriptione. Arc.

e Mortuos esse.] quantum ad ciuiles actus, & etiam ad diuinos: quia non possunt baptizare, sepelire, prædicare, pœnitentiam dare, vt 16. q. 1. c. 1. & c. qui vere.

f Quia funestam.] quia semper debent flere. 16. q. 1. placuit.

NVllus.] CASVS. Dicitur hic, quòd nullus monachus præsumat aliquem accusare, vel perturbare sæcularia negotia, vel ecclesiastica, quia in talibus mortua est vox eorū.

g Nec sæcularia.] id est, tutelam & procurationem.

h Aut ecclesiastica.] id est, baptizare, quod olim non licebat eis 16. q. 1. placuit.

SED ALIVD. CASVS. Soluit Grat. & dicit, quod monachi non admittuntur ad accusandum episcopos ex præsumptione temeritatis, sed necessitate charitatis bene admittuntur, vnde præcipitur, vt cubicularij epi sint clerici religiosi, vel monachi, vt de eius vita testimonium dicere possint. & quod possint admitti etiam monachi, probat per sequentia c. & primi c. casus est planus.

ITEM ILLVD. Hæc est 7. pars q. in qua probat, quòd vnusquisque tenetur obuiare peccantibus, & eos corrigere in quātum poterit salua pace, alias tenetur ipse. & ad hoc probandum adducit 6. aucto. Ioan. de Fant.

CRiminationes.] CASVS. Dicitur quod si aliqui sint ignoti, qui velint alios accusare, quod non sunt admittendi, nisi prius coram iudice se probent irreprehensibiles esse, & omni suspicione carere. Si intelligas c. de notis, dicitur, quod nō sunt admittendi ad accusationem sacerdotum nisi probent coram iudice, &c. quod probatur eo ipso quòd contrarium non probatur.

* Vñ dicit L. actis publicis vocat eorum bona opera publica, quæ manifeste docet quod ipsis carent, & illa habent. Arc.

b Per alios.] id est, procuratores. infra 3. q. 9. absens.

c Et actis.] id est, actionibus [*] vel litteris epōrū suorū, vt 19. q. 1. duæ & hoc si sunt ignoti & est sic infra 3. q. 5. canonica. vel tantū valet eis testimonium populi, quantum examinatio, vt 24. dist. ca. Ioan.

¶ Consentire conuincitur, qui cum possit, peruersis negligit obuiare. C. LV.

NEgligere, cum possis [a] deturbare [b] peruersos, nihil aliud est, quam fouere. Nec caret scrupulo [c] societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.

8. dist. 83. c. error. & dist. 86. c. facientis.

Item Hieronymus tam de se, quàm de alijs monachis in primo prologo bibliæ [a] scribit dicens.

Ad Paulinum.

a ¶ Bibliæ.] *In plerisque vetustis Gratiani codicibus legitur*, bibliothecæ.

¶ Quantum ex vitæ merito quis ecclesiam ædificat, tantum nocet, si destruentibus non resistat. C. LVI.

SAncta quippe [d] rusticitas [e] solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet [f], si destruentibus non resistat.

Item Gregorius.

¶ Subditi vitia prælatorum reprehendere studeant. C. LVII.

ADmonendi [g] sunt subditi, ne plus quàm expedit, sint subiecti: ne cum student plus quàm necesse est, hominibus subijci, compellantur vitia eorum venerari.

¶ *Collecta est hæc sententia ex verbis B. Gregorij tertia parte pastoralis, admonitione decima octaua, vbi de elatis & humilibus loquitur.*

Item generali synodo præsidens dixit, c. 2.

lib. 4. reg. c. 88. & post lib. 12.

¶ Clerici, siue electi monachi sint cubicularij episcopi. C. LVIII.

CVm pastoris [h] vita † esse discipulis semper debeat in exemplo, plerumque clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam, vt dictum est, sæculares pueri [i] sciunt. De qua re præsenti decreto constituo, vt quidam [k] ex clericis, vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur, vt is, qui in loco regiminis est, tales † habeat testes [l], qui vitam eius in secreta conuersatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant.

Ansel. 6. c. 134. Poly. l. 4. tit. 5.

† habent tales, & vitam] orig.

† Hoc statuit Greg. qui laicos omnes a suo ministerio remouit, vt testat. Anto in histor. p. 2. f. 160. fo. 69.

Idem Virgilio episcopo Arelatensi, lib. 9. epist. 49.

¶ Prauos in sua societate episcopus habere non debet. C. LIX.

PEruenit ad nos fratrem, & coepiscopum nostrum Serenum Massyliensem prauos homines omnino in societate [m] sua recipere; ita denique, vt presbyterum quemdam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod a vobis subtiliter requirendum est: & si ita constiterit, curæ vobis sit nostra hoc sic vice corrigere, vt & qui talem recipit, non familiaritate fouere, sed districtar potius vltione comprimere: & qui receptus est, idem discat cum lacrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare.

Malos non corrigere an sit peccatum.

a ¶ NEgligere ¶ Cum possis] videtur de prælatis tantum loqui.
b ¶ Deturbare.] id est, prohibere & remouere à malo, & hoc cum cõmode potest illud facere. alias non peccat qui sic non prohibet. 22. q. 2. primum. & c. faciat. & secundum hoc quilibet tenetur prohibere iniuriam a proximo. 23. q. 3. nõ in ferenda. Alij hoc c. intelligunt de prælatis, vt 23. q. 4. duo ista. & cap. ita plane. & q. vlti. præterea. Vel intellige de atrocibus, vt tunc quilibet teneatur. arg. extra de sen. ex. quantæ. 23. c. vlt. & de pœ. dist. 1. periculose. Vel dic quod quilibet tenetur prohibere proximum a peccato committendo. 22. q. 5. hoc vr. secus in commisso. 93. dist. diacono. Ioan.
c ¶ Scrupulo.] id est, suspicione.

Quia ad superiori dic vt 11. & not. 6. q. 1. illi qui. 50. dist. c. 6.

SAncta quippe] CASVS. Quidam monachi erant valde in se religiosi, sed circa correctionẽ aliorum erant tepidi & remissi. Tales reprehendit Hie. dicẽs quod sancta rusticitas tantum sibi prodest, & quantũ ex vitæ merito ædificat ecclesiam, tantum nocet si destruentibus eã non resistat.
d ¶ Quippe.] id est, cũ simpliciter & pie viuunt, & alios nolunt increpare. Et intelligunt de prælatis, qui ex officio tenentur resistere malis, & quorum taciturnitas est mortale peccatum, & magnum dãnum in ecclesia operatur, vt 83. dist. nemo. Et est hic arg. vitã actiuam esse præferendam contemplatiuæ, vt 7 q. 1. scias. & 8. q. 1. in scripturis. & habent se vt excedentia & excessa. contemplatiua, quantũ ad personam contemplantis magis est secura, & minus vtilis, actiua vero magis laboriosa, & minus secura, sed magis fructuosa, vt extra de renũ. nisi cũ pridẽ. & extra de reg. licet.
e ¶ Rusticitas.] id est simplicitas.
f ¶ Nocet] intellige hoc negatiue, id est non tantum prodest ædificando, quantum edocendo & resistendo. simile 44. dist. 1. §. debet 22. q. 2. primum. Ioan.

ADmonendi.] CASVS. Quidã subditi in bonis ac malis obediebant suis prælatis. Sed dicit Gre. quod admonendi sunt, ne plusquã expediat sint subiecti, vt vitia illorum non cõpellantur venerari.
g ¶ Admonendi.] bonũ mediocre quisque dimittit propter bonum obedientiæ. sed malũ numquam fieri debet, vt 11. q. 3. quid ergo. Ioã.

CVm pastoris.] CASVS. Quidã epi non habebant clericos cubicularios secum, sed pueros seculares, quorũ vita qualis esset in secreto, erat ignota clericis, secularibus autẽ pueris nota. Præcepit ergo Greg. vt epi secum habeant clericos vel monachos cubicularios, qui possint esse testes de vita & conuersatione aporum in secreto, & ea sedula visione exemplum profectus sumant.
h ¶ Cum pastoris] generaliter teneas, quod monachi possunt accusare & epos & alios, numquid hoc faciant de licentia abbatis. 18. q. 2. nõ dicatis. 16. q. 1. monachi. Et si suum abbatem accusare vult, habebit expensas a monasterio, vt extra de accusa. ex parte. & tunc non est necessarius consensus abbatis. sed si alium vult accusare, non habebit expensas a monasterio. Si sunt in scholis, possunt agere de his tantum quæ pertinent ad studium, vt extra de of. dele. præterea. ff. de re iud quæsitum. & ff. de iud. si longius.

Monachi accusare possunt.

i ¶ Pueri.] i. seruientes sic 22. q. 2. §. Abraham quoque. & ff. de ver. signi. pueri.
k ¶ Vt quidam.] duos habebit sacerdotes, & tres diaconos, vt de consec. dist. 1. iubemus. Sed numquid contradicente abbate pôt sumere monachum eps sibi in socium? Non vr, cum hoc sit priuilegium Papæ, vt 9 q. vlt per principalem. & 58. dist. c. 1. & arg. contra 16. q. 1. qui vere. Ioan. Sol. credo quod sic, nisi monasteriũ sit exemptũ: cum maiora possit, vt extra de excel. prla. sicut vnire. B. Sed nonne monachi numquam exibunt de claustro, vt 16. q. 1. placuit? Rñdeo quãdo perfecti sunt, fit hoc vt exterius fructificent, vel quãdo fiunt epi, & illi cubicularij possunt esse testes non solum de conuersatione episcopi, sed etiam de facto eius, vt 2. q. 1. manifesta. Io.
l ¶ Testes.] propter hoc inducit c. quia qui possunt testari, & accusare, nec tales episcopus potest ab accusatione repellere, vt extra de accus. nullus. & C. qui accus. non pos. iniquum. arg. contra specialè est in episcopo. Io.

Monachũ inuito abbate, sibi pôt epũs sociare.

Ad hoc facit quod no. 8. q. 1. per principalem. Sed ar. contra 16. q. 1. cũ pro vtilitate. Archid.

Ad hoc 4. q. 3. c. 1.

PEruenit.] CASVS. Episcopus Massylien. prauos homines habebat in sua conuersatione, & præcipue quemdã presbyterũ fornicatorẽ hoc peruenit ad notitiam Grego. quare præcipit Virgilio epo, vt Massylien. vltione compescat, & presbyterum fornicatorẽ cogat pœnitere. Casus autem sequentis c. planus est, quia nihil aliud dicitur, nisi quòd episcopi secum debent habere homines boni testimonij, vt irreprehensibiles appareant.
m ¶ In societate.] nota quòd præsumitur contra aliquem vel pro aliquo ex societate, vt 18. q. 1. sæpe. 81. dist. clericus. & 18. q. 2. vtfinimus. Ioan.

Episcopi

Item Paſchalis Papa.

¶ Viros boni teſtimonij ſemper epiſcopi ſecum habeant. C. I X.

EPiſcopi lectioni, & orationi vacent, & ſemper ſecum presbyteros. & diaconos, aut alios boni teſtimonij clericos habeant, vt ſecundum Apoſtolum, & ſanctorum Patrum inſtituta poſſint [a] irreprehenſibiles inueniri. (1.Tim.3.)

Item Ioannes [b] Baptiſta, cum duceret eremiticam vitam, ſcribas, & phariſæos, ſacerdotes, & leuitas Iudæorum ad ſe venientes aſpera increpatione redarguit. (Luc.3.) *¶ Item ex canonibus definitur [Illi, ſacerdotes accuſare poſſunt, qui ad eumdem gradum conſcendere valent.] Cum ergo monachi ad ſacerdotij gradum laudabiliter pertingere valeant; patet, quòd & ipſi, ſacerdotes libere accuſare poſſunt.* (ĩ. ea. c. ſacerdotes.)

QVÆSTIO VIII.

DE accuſatione [c] vero, qualiter fieri valeat, in canonibus aperte decernitur.

Ait enim Calixtus Papa ad epiſcopos Galliæ, epiſtola ſecunda. (Et Stephanus, epiſt. 2. c. 11.)

¶ Accuſatio ſemper fiat in ſcriptis. C. I.

ACcuſatorum perſonæ numquam recipiantur ſine ſcripto: nec abſente [d] eo, quem accuſare voluerint, quibuſlibet [e] accuſare permittatur. (3.q.9.c. abſẽtẽ. Burc.l.16.c.171. Iuo p.5.c.289.)

¶ *In epiſtola Calixti, itemque apud Burchardum, & Iuonem ſic habetur.* Rimandæ ſont enucleatim perſonæ accuſatorum, quæ ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem numquam recipiantur: quia per ſcriptoram nullus accuſare, vel accuſari poteſt: ſed propria voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, cuicumque [†] accuſatori credatur. *Quorum verborum bona pars refertur ĩ.3.q.9.c. abſente 2. quod ſumptum eſt ex hoc eodem epiſtola loco.* († al. quiſquã accuſator credatur.)

Cod. lib. 4. titulo de probationibus, lege fin.

¶ De eodem. C. II.

SCiant cuncti accuſatores eam ſe rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita ſit idoneis teſtibus, vel inſtructa apertiſſimis documentis, vel indicijs [f] ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

Item Eutychianus Papa epiſcopis Siciliæ, epiſt. 2. (Cod. de accuſationibus li. 9. ti. 2. le. vlt.)

a ¶ *Piſcopi lectioni.*] ¶ *Poſſint.*] ĩ. diſt. 93. diac oni.

ITEM IOANNES. CASVS. Per hunc §. probat Gratia. q ſubditi poſſunt accuſare prælatos, & dicit, q Ioan. redarguebat Iudæos ad ſe venientes.

b ¶ *Ioannes.*] probat cũ hic eremita accuſabat, q monachi poſſunt accuſare, qđ verũ eſt ſi habent ſpeciale mandatũ abbatis. 16. q. 1. quæ veres. niſi forte requiri non poſsit ſine magna difficultate. ar. ff. de iniu. ſed ſi vnius. §. filio. vt notatur 13. q. 1. non dicatus.

ITEM EX. CASVS. Nunc cõcludit Grat. ex ſupradictis. Dictum eſt ſupra, q illi poſſunt accuſare ſacerdotes, qui ad eumdem gradum aſcendere poſſunt: ſed monachi poſſunt proueh ad ſacerdotium, ergo poſſunt accuſare ſacerdotes. (a ¹ Et extra de poce. ex parte. vbi de hoc. Item vt ex canonibus. ĩ. e. q. ipſi. & c. teſtes. & c. ſacerdotes. 6. q. 1. c. 2. Lau.)

DE accuſatione.] Hæc quæſtio diuiditur in duas partes, in quarũ prima probatur, q accuſator debet eſſe præſens, & obligare ſe proprio ſcripto ad talionem. Secunda ibi, *Quæ vero.* Io. de Fant.

CASVS. Hic ponitur 8. q. qua quæritur, an accuſatio debeat fieri in ſcriptis, & probat primo, q ſic: poſtea probat cõtrarium, & poſtea ſoluit in § *ſed Calixtus.*

c ¶ *De accuſatione.*] Circa hoc notãdum eſt, quòd aliud eſt infamatio, aliud denuntiatio, aliud accuſatio. Infamatio prohibetur. ĩ. ea. q. proxi. accuſatio. 5. q. 1. c. 1. & 2. Secunda, ſcilicet denũtiatio præcipitur ĩ. ea. q. 1. ſi peccauerit. ĩ. q. proxi. quapropter. & fit ſine inſcriptione. 4. q. 4. §. aliquando. Tertia ſcilicet accuſatio permittitur: & in ea inſcribitur & ſubſcribitur, ĩ. ea. libellorum. Fallit tamẽ hoc in ſex caſibus. Non enim ſemper cogitur quis inſcribere, vt in leuibus criminibus. ff. de accuſ. leuia. & in crimine abigeatus 2. C. de abigeis. l. vna. & i caſu vbi mulier accuſ. 15. q. 3. de crie. & ſm quoſdã i crimine apoſtaſiæ, & vbi Chriſtianus Iudęã duxiſſe accuſatur. C. de apoſt. apoſtatarũ. C. de Iudæis. ne qs. & vbi maritus accuſat vxorem iure mariti. 4. q. 4. d. c. nullus. §. itẽ. C. de adul. ſi maritus. C. de adul. quamuis. & l. iure. Io. ſed hoc falſum eſt ſecundum ius canonicum, vt extra de procu. nuæ fraternitatis. Item qñ officium denuntiat crimen alicuius. C. de accuſa. ea quæ. 4. q. 4. §. aliquando. ii. Et cum crimen in modũ exceptionis proponitur, ſecundum q diſtinguitur extra de accu. ſuper his. Nunc videndum quid iuris ſit circa ſingulos modos agendi. Et quidem denũtiationem præcedet admonitio; alias remouetur denuntians a denuntiatione, ut extra de accuſ. ſuper his. & c. ſi quis epiſcopus. & ĩ. ea. q. 7. accuſatio. & cap. ſi qs ergo. Item criminoſi, infames, inimici, poſſunt à denuntiatione repelli, vt 3. q. 7. qui ſine peccato. & c. poſtulatus. & 35. q. 6. epiſcopus in ſynodo. & extra de teſti. cog. ꝑterea. extra de accuſ. cum oporteat. & dictum eſt ĩ. ead. q. 1. ſi peccauerit. & extra ea. qualiter 2. pœna ſic conuicti modica eſt, quia debet pœnitere de crimine, & credo eum non eſſe remouendum ab ordine, vel dignitate, niſi delicti qualitas aliud requirat, vt in ſimonia. 1. q. 1. ſi quis neque. & q. 7. requiritis. ſeu ſcandalum inde orietur, extra de noui oper. nunc. cum ex iniuncto. Si autem agatur in modum inquiſitionis, ſimiliter inſcriptio non eſt neceſſaria, & poteſt procedi ſine ipſo q impetrauit inquiſitionem, ſicut & cum ipſo, ſed fama debet præcedere inquiſitionem, non ſemel, ſed ſæpius, & apud bonos & graues, vt extra de accuſ. qualiter. & c. cum oporteat. & de ſimon. licet. Citari etiam debet infamatus, vt audiatur eius exceptio, vt eiſdem c. habetur. & extra de ſen. & re iud. cum I. & A. Et in hoc caſu poſſunt teſtes recipi lit. non conteſt. vt extra vt lit. non conteſt. quoniam frequẽter. §. 3. Pœna huius caſus eſt. prælati ſunt ab adminiſtratione remouendi, minores ſunt beneficio priuandi. extra eo. qualiter. & de ſimo. dilectus. Sed ſi in modum exceptionis obijcitur crimen, diſtingue vt extra eo. ſuper his. & extra de ord. cog. cum dilectus. & debet eſſe præſens. extra cod. qualiter. & in hoc caſu laici bonæ famæ admittuntur ad agendum, excipiendum, & teſtificandum. extra de teſtibus. tam litteris. & 23. diſt. Sed cũ crimen obijcitur in modum accuſationis, ſemper eſt neceſſaria inſcriptio, vt ĩ. ead. libellorum. fallit in ſex caſibus ſupra not. & in ſeptimo ſecundum quoſdam cum officialis accuſat. C. de accuſat. ea quæ. In hoc caſu pœna eſt depoſitio, vt ĩ. proxi. q. lator. & extra de ſimo. dilectus. (Accuſatio, & denuntiatio, & infamatio diuerſa ſunt. Accuſator non ſemper cogitur ſe ad pœnam talionis iſcribere. a Vbi agit ciuiliter 4. q. 4. §. ad acti. Denuntiati punis. Inquiſiti punitio. Accuſati punitio.)

ACcuſatorum.] CASVS. Quæſitum fuit à Calixto, an accuſatores recipi debeãt ſine ſcriptura, & accuſato abſente. Et certe reſpondetur q non.

d ¶ *Nec abſente.*] C. de pœ. ne diu. contra. Sed illud ſpeciale eſt in appariore ſic ĩ ea. q. 6. §. ſi ſunt quorum. & notaos. 1. q. 4. nullus.

e ¶ *Quibuslibet.*] ĩ. 5. q. 2. relatũ. Sed contra. 5. q. vlt. Epiphanium.

SCiant.] CASVS. Dicit in hac lege, q accuſatores accuſationem ſuã debent deferre in publicã notionẽ, quam poſſunt teſtibus & alijs probationibus iudici demonſtrare.

f ¶ *Indicijs.*] 32. q. 2. dixit & 35. q. 6. c. 2. Sed contra. ĩ3. q. 9. abſens. Sed ibi nõ accuſatur, ſed tantum libellus accuſationis propoſitus eſt contra abſentem. libellus tamen in abſentia rei proponitur. ff. de adulte. miles. §. ſexaginta. Hoc verum eſt niſi abſens ſit per contumaciam 3, vt 3. q. 9. decernimus. (3 Idẽ tenent B. & Lau. ad hoc 24. q. 3. de illicita. Archid.)

Q *Visquis.*] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q qui vult aliũ accusare, in iudiciũ veniat, & indicet nomen rei, ad pœnam talionis obligando, ita q ac cusator vel accusatus in custodia habeantur, considerata dignitate personæ: & si accusator non probauerit, puniatur pœna talionis. In secunda parte quæ incipit ibi, *Qui vero.* dicitur, quòd qui vadunt ad sortilegos, & magos, non admittuntur ad accusationem.

uitate, mense tali, in domo tali, talibus consulibus tunc existentibus. sed diem & horam commissi criminis assignare non compellitur. Et si libelli non sunt legitime concepti, nomen rei abolebitur, & iterum poterit accusari. præterea inscribere debet accusator, vel alius pro eo, si ipse nesciat litteras. & si aliud crimen obiecerit, debet

¶ Accusatio semper debet fieri in scriptis. C. III.

Q Visquis [a] ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomẽ rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat [b], custodiæ [a] similitudinem (habita tamen dignitatis æstimatione [c]) patiatur; nec impunitam fore sibi nouerit licentiam mentiendi, cũ calumniantes ad vindictam poscat similitudo [d] supplicij. *& infra.* ¶ Qui vero ad sortilegos, magosque concurrerint, nullatenus ad accusationẽ sunt admittendi.

Cod. Theod. l. 9. tit. 1. c. 18. In capitul. Hadriani. c. 6. Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 332. Pann. l. 4. c. 76. In capitul. Hadriani. c. 67. 3. q. 5. c. constituimus.

al. existimatione

Iuo par. 6. c. 333.

a ¶ Custodiæ similitudinẽ.] *In originali impresso est,* custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis æstimatione ponatur; nec forte sibi nouerit, &c. *itemque apud Hadrianum: nisi q̃ habet,* nec sibi fore nouerit. *itemque apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum vno est,* habitæ tamen dignitatis. *In Pannormia autem legitur,* custodiat similitudinem supplicij, habita tamen dignitatis æstimatione. Nec forte sibi nouerit, &c. *In codice est eadem lectio, quæ hic retenta est.*

Casus seq. cap. planus est.

a ¶ *Quisquis.*] hoc ponitur C. de accu. l. vlt.

b ¶ *Vinculum inscriptionis arripiat.*] id est, obliget se ad talionem. 4. q. 4. §. inscriptio Archi.

c ¶ *Dignitatis.*] q. pari iure censentur accusator & accusatus. 3. q. 9. c. vlt. C. de calu. re. l. vlt. Tamen ratio dignitatis in hoc habetur, q minus punitur constitutus in dignitate. §. alter. 24. q. 1. qui contra. & c. quisquis.

Dignitate s̃ ditus minus punit' quàm alius.

d ¶ *Simi. tudo.*] nisi in casibus exceptis. §. ead. q. 3. §. notandum. 2.

Item Sixtus iij. in epist. ad episcopos orientales, c. 4.

¶ De eodem. C. IIII.

Q Vi crimen obijcit, scribat se probaturum. Reuera [a] ibi semper causa agatur, vbi crimen admittitur. Et qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

Et Fabian. epist. 3. 3. q. 6. c. 1. 2. q. 3. c. 3. & 6. Burch. l. 16. c. 3. Ex concilio Arausican. Pann. l. 3. c. 75.

a ¶ Reuera.] *Addita est hæc clausula ex originali: quæ est etiam apud Fabianum infra 3. quæst. 6. cap. 1.*

Q *Vi crimen.*] *Sed Stephanus.* Casus. Probauit supra G. q accusatio debet fieri in scriptis, modo videtur probare cõtrarium, & probat superficialiter.

Sed Stephanus Papa contra videtur scribere dicens, epist. 2. c. 4.

¶ De eodem. C. V.

P Er scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce (si legitima, & condigna accusatoris persona fuerit) præsente videlicet eo, quem accusare desiderat; quia nullus absens [e], aut accusari potest, aut accusare.

Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 1. c. 177. Aut. l. 3. c. 55. Iuo p. 5. c. 293. & p. 6. c. 318. Pann. l. 4. c. 53. & 55.

P *Er scripta.*] Casus. Quæsitũ est, vtrum per epistolã possit quis alium accusare? Et respondetur q non, sed voce propria & accusato præsente, quia absens ab aliquo accusari non potest.

Sed Calixtus Papa præcipit, vt accusator præsente eo, quem accusat, in scriptis iudici accusationem offerat, & propria voce litteras suæ accusationis legat. Stephanus autem prohibet, ne absens aliquem per epistolam accusare audeat. 2 ¶ *Quæ vero sit forma accusationis, & quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digestis libro † de publicis iudicijs, titulo de accusationibus, & inscriptionibus lege 3. ostendit dicens.* [¶ *Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul, & dies* [f], *Apud illum prætorem, vel proconsulem Lucius Titius professus est se Maniam lege Iulia de adulterijs* ‡, *rea deferre, quòd dicat eam cum Caio Seio* [g] *in ciuitate illa, domo illius, mense illo, consulibus illis, adulterium commisisse. Vtique enim & locus designandus est, in quo adulteriũ cõmissum est †, & persona, cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum ‡ cauetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem* [h], *neque horam inuitus comprehendet. Quòd*

Lib. 48. ff. de accusat. l. 3. qui liber 48. in pandectis inscribitur [de publicis iudicijs]

‡ al. lege Iulia adulterij ream

In vulgatis legebatur, libro primo.

† Adde q instrũ est q a locus agg. ad at sem gestã. l. pecior. §. fi. ff. de instr. & l. aut facta §. locus. ff. de pœ.

‡ abest à pãdectis Florentinis

Accusato absente põt dari libellus.

e ¶ *Absens.*] potest etiã libellus dari absente accusato, vt 3. q. 6. Epiphanium. C. de calu. re. l. 2. & ẽ die feriato, vt ff. de adul. l. miles. § sexaginta. prius tamen denunciabit eũ accusator quem vult accusare ij. alias non audietur, vt ff. de adul. denunciasse. & C. de acc. absentẽ deinde det libellum iudici: iudex tamen non prius libellum recipiat, quàm inscriptio sit facta. & fideiussorem dederit de lite prosequenda. C. ad Turpil. l. 1. & C. qui accu. non pos. l. 3. Postmodum vocandus est reus, secundum legem. C. de exhi. re. l. 2. & nomen eius recipietur inter nomina reorum. & hoc fit cum lis est contest. ff. de adult. si maritus. §. præscriptiones. & ff. de iure fis. l. fiscus. & prius habebit inducias xx. dierum ad deliberandum, non trium tantũ, vt quidam dicunt, vt ff. de pub. iud. inter. habebit etiam inducias triginta dierum ad componendos moestos penates, vt C. de exhi. re. l. 2. secundum canones tamen non videtur, q necessaria sit denunciatio, vel talis solennitas, vt extra de accusat. licet. in fi.

Ad hoc C. de calu. non pone. ff. d. iu. si longius. & ita no. Vin. extra de ele. congregato.

Sed Calixtus. Casus. Grat. soluit contrarietatem hanc: quia quod dicit Calixtus, intelligitur, q accusator debet præsente accusato & in scriptis accusationem iudici offerre: sed Stephanus prohibet ne aliquis accuset alium per epistolam.

Libellorum. Casus. Dicitur in hac lege, qualiter libellos accusationis in adulterio cõcipi debeat: & debet fieri hoc modo. Lucius Titius tali die apud talem iudicem accusat N. mulierem de adulterio, quod dicit eam cum M. commisisse in tali ci-

bet in libello accusationis comprehendi. & si accusator decesserit, vel alia causa eum impedierit accusare, nomen rei abolebitur reo postulante, & ex integro intra triginta dies poterit ab eo accusari. Eodem modo secundum Decretalias formabitur libellus, excepto eo, q vbi ponitur nomen Imperatoris, ibi ponetur nomen Papæ, & vbi ponitur nomen Consulis, ponetur nomen Episcopi.

f ¶ *Consul & dies*] institutæ accusationis: quia de die commissi criminis loquitur, nam consul & dies sunt præponendi. hodie primo ponitur Imperatoris nomen postea consulis: postea indictio, postea mensis & dies. in Authen. vt præpo. nomen Imper. collatione quinta.

Instrumentũ multa habere debet.

g ¶ *Caio Seio*] ideo nomen exprimitur, vt secundum qualitatem personæ pu. iatur magis vel minus. Sed quid si ignoratur quæ sit illa persona? Videtur quòd nihilominus ipsum accusare possit, vt 5. q. 1. c. 2.

h ¶ *Neque autem diem*] commissi criminis, sed non concepti libelli, vt supra diximus. penitus contrarium est in ciuilibus actionibus, vt ff. de eden. l. 1. §. diem autem. A testibus autem quæritur dies,

Sub. an testes fuborna. ei videantur, secundũ l. ...

Testis an deponere debeat de die.

dies, vt 3. q. 9. nihilominus. & 35. q. 6. de parentela. De hoc plene dicemus 3. 4. q. 3. in testibus. 2. & etiam dicent in qua parte domus secundum Hug. dies est assignanda: quia non licet vagari cum discrimine alterius, vt ff. de iniur. l. prætor. Io. Tamen dic, quod non aliud tenetur dicere testis, quam accusator proposuit: quia nõ aliud iudican-

e ¶ *Quidam episcopus.*] Hic primum agitur, an spoliatus sit restituendus, sed supra causa 2. q. 2. agebatur an spoliatus esset in ius vocandus. Est autem regulare, quòd spoliatus ab alio, quàm à iudice, vel etiam si à iudice est spoliatus sine ordine iuris, semper statim est restituendus non obstante exceptione alicuius criminis, vel non canonicæ institutionis, vt extra de resti. spol. in litteris. & cap. item cum quis. & c. conquerente. & 6. quæst. 3. denique. Fallit in casibus hic notatis. Intrusio, scilicet quando aliquis occupauit sedem Apostolicam violenter, vt infra ead. §. patet. sed hoc speciale est in Papa. Dilapidatio, vt 3. q. 2. quia ea. sed hodie hoc non tenet, quia non est spoliandus aliquis nisi probata suspicione: vt extra de simo. licet. Criminis enormitas, vt 2. q. 5. super causa. Infamia & criminis euidentia, vt 2. q. 5. presbyter si. & q. 1. scelus. & c. manifesta. Item crimen simoniæ. extra de simo. accusatum. & c. tanta. Contumacia, vt 3. q. 9. decernimus. Scandalum, vt 3. q. 6. hæc quippe. Fornicatio notoria. extra de diuor. significasti. Item cum reus est absens. extra de of. iudic. delega. consultationibus. Cum incontinenti deiicit. extra de restit. spolia. olim. Item cum spoliatio est probata in modum exceptionis. extra de ordi. cog. cum dilectus. Item secundũ quosdam cum incontinẽti spoliator vult probare exceptionem. extra de restit. spol. litteras. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. Item cum à muliere obiicitur sæuitia viri, vt extra de restitu. spol. ex transmissa. Itẽ in casu quem habes extra de diuor. gaudem⁹, in fi. Item exceptio rei iud. 2. q. 6. §. diffinitiua. Item exceptio iurisiurandi, vel pacti secundum quosdam, vt extra de restit. spol. accepta. & capitu. solicite. Item si

Spoliatus est semper restituendus regulariter.

Spoliato in multis casib⁹ denegatur restitutio.

si libelli inscriptionum legitime ordinati non fuerint, rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fiet. ¶ Item subscribere debebit is, qui dat libellum† [a], se professum esse [a]; vel alius pro eo, si litteras nesciat. Sed etsi aliud [b] crimen obiiciat, veluti quòd domum suam præbuit, vt stuprum mater familias pateretur, quòd adulterum deprehensum dimiserit, quòd pretium pro comperto stupro acceperit, & si quid simile; idipsum † libello comprehendendum erit. Si accusator decesserit, aliave qua † causa eum impedierit, quominus accusare possit, etsi quid simile est; nomen rei aboletur, postulante reo [c], idque & lege Iulia de vi, & senatus consultis † cautum est, ita vt liceat alij ex integro repetere reum; sed intra quod tempus, videbimus [d]. Et vtique triginta dies vtiles obseruandi sunt.

† al. libellos

† al. & ipsum libellus

† al. aliqua causa.

† al. senatus consulto.

CAVSA TERTIA.

Qvidam episcopus [e] à propria sede deiectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tandem ad eius accusationem procedit quidam non legitime coniunctus, & duo infames, & tres religiosi; accusatores testes de domo sua producunt, & alios sibi inimicos extra suam prouinciam; reus criminoso iudici offertur ab vno tantum audiendus, & iudicandus. Quidam de accusatoribus & testibus absentes per epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt: cum multa capitula ei obiicerentur; in primo accusatores deficiunt: demum accusatio in accusatorem vertitur.

1 Hic primum quæritur, an restitutio danda sit quibuslibet expoliatis.

2 Secundo de inducijs, an post restitutionem tantum, an etiam post vocationem ad causam quibuslibet concedendæ sint.

3 Tertio, quo spatio mensium vtrique sint concedendæ.

4 Quarto, an infames, & non legitime coniuncti, ad accusationem sint admittendi.

5 Quinto, an testes de domo accusatorum sint producendi, vel inimicorum vox sit audienda.

6 Sexto, an extra prouinciam reus sit producendus.

7 Septimo, an sit audienda eius sententia, quem cum reo par inficit malitia.

8 Octauo, an ab vno tantum episcopus sit audiendus, vel iudicandus.

9 Nono, an accusatores, vel testes in absentem vocem accusationis, vel testificationis exhibere valeant.

10 Decimo, an deficientes in primo capitulo sint admittendi ad sequentia.

11 Vndecimo, an accusato liceat accusationem in accusatorem vertere.

dum est, quàm in libello cõprehensum sit. arg. extra de causa poss. cum super electione. de simon. licet Hely. vltra medium. Bart.

a ¶ *Se professum esse.*] id est, se velle prosequi accusationem, & subiturum talionem si non probauerit. Io.

b ¶ *Sed si aliud.*] id est, eodem modo est procedendum, si aliud crimen obiiciat.

c ¶ *Reo.*] hoc etiam fiat elapso biennio, vt C. vt intra certum tempus. l. vlt.

d ¶ *Videbimus.*] ff. ad Turpil. l. in senatus. 3. vlt.

Quidam episcopus.] CASVS. Supra in proxima causa tractauit de ordine iudiciorum, & de resti. spol. Sed quia non ad plenum dixerat, ideo supponit hanc causam tertiam, in qua plenius tractat de restit. spol. & de inducijs dandis, & an infames sint admittendi ad accusandum, & quales testes sint admittendi, & qualis debeat esse iudex, & de multis alijs: quæ oĩa, vt aptius pateant, thema proponit, de quo xj. elicit quæstiones.

sub conditione possedit, extra de restit. spoliat. olim causam. Item si ex gratia vel precario possedit. 3. 10. q. 3. quia cognouimus. & extra de exces. prælat. cum ad quorundam. Item si possedit, vt colonus. ff. de vi & vi ar. cum fundum. Hoc autem scias, quod quattuor sunt auxilia producta, per quæ petitur restitutio, actio, interdictũ, condictio ex canone, iudicis officium. Actione petitur restitutio, vt actione quod metus causa datur restitutio contra quemlibet possessorem. ff. quod metus. l. metu. §. volenti. Item actione de dolo petitur restitutio; & per illam non fit restitutio, nisi contra illum qui dolũ fecit. ff. de dolo. l. si plures. Item per interdictum restitutio datur contra illum solũ qui vim fecit, vt extra de rest. spo. cũ ad sedẽ, in fi. Per condictionẽ ex canone datur restitutio cõtra quemlibet possessorẽ, vt extra de ap. bonæ memoriæ. & extra eo. c. sæpe. & 3. ea. redintegranda. Itẽ per iudicis officiũ petitur restitutio, cum aliquis propter absentiã perdit rem suam, de qua agitur. ff. ex quib. cau. maio. l. 1. & per totum. & illa potest agi contra quemlibet possessorem, vt 16. q. 3. §. porro.

Restitutio pe nẽ quattuor auxilijs.

1 Nam per hanc actionẽ aduocatur res & ab eo qui metũ nõ intulit. ff. quod me. cau. si cũ exceptione. §. 1. C. eo. tit. non interest. Arch

uitate, mense tali, in domo tali, talibus consulibus tunc existentibus sed diem & horam commissi criminis assignare non compellitur. Et si libelli non sunt legitime concepti, nomen rei abolebitur, & iterum poterit accusari. praeterea inscribere debet accusator, vel alius pro eo, si ipse nesciat litteras. & si aliud crimen obiciatur, debet

¶ Accusatio semper debet fieri in scriptis. C. III.

Cod. Theod. l. 9. tit. 1. c. 18. In capitul. Hadriani. c. 6. Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 332. Pann. l. 4. c. 76. In capitul. Hadriani. c. 67. 3. q. 5. c. constituimus.

Quisquis [a] ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat [b], custodiae [c] similitudinem (habita tamen dignitatis aestimatione [c]) patiatur; nec impunitam fore sibi nouerit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo [d] supplicii. & infra. ¶ Qui vero ad sortilegos, magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

al. existimatione

Iuo par. 6. c. 333.

a ¶ Custodiae similitudinem.] In originali impresso est, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis aestimatione potiatur; nec forte sibi nouerit, &c. itemque apud Hadrianum nisi quod habet, nec sibi forte nouerit. itemque apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum vno est, habitae tamen dignitatis. In Panormia autem legitur, custodiat similitudinem supplicij, habita tamen dignitatis aestimatione. Nec forte sibi nouerit, &c. In codice est eadem lectio, quae hic retenta est.

Item Sixtus iij. in epist. ad episcopos orientales, c. 4.

Et Fabian. epist. 3. 3. q. 6. c. 1. & 2. q. 3. c. 3. & 6. Burch. l. 16. c. 3. Ex concilio Araurico. Pann. l. 3. c. 75.

¶ De eodem. C. IIII.

Qui crimen obijcit, scribat se probaturum. Reuera [a] ibi semper causa agatur, vbi crimen admittitur. Et qui non probauerit, quod obiecit, poenam, quam intulerit, ipse patiatur.

a ¶ Reuera.] Addita est haec clausula ex originali: quae est etiam apud Fabianum infra 3. quaest. 6. cap. 1.

Sed Stephanus Papa contra videtur scribere dicens, epist. 2. c. 4.

Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 1. c. 177. Ans. l. 3. c. 55. Iuo p. 5. c. 293. & p. 6. c. 328. Pann. l. 4. c. 53. & 55.

¶ De eodem. C. V.

Per scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce (si legitima, & condigna accusatoris persona fuerit) praesente videlicet eo, quem accusare desiderat; quia nullus absens [e], aut accusari potest, aut accusare.

Sed Calixtus Papa praecipit, vt accusator praesente eo, quem accusat, in scriptis iudici accusationem offerat, & propria voce litteras suae accusationis legat. Stephanus autem prohibet, ne absens aliquem per epistolam accusare audeat. 2 ¶ Quae vero sit forma accusationis, & quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digestis libro † de publicis iudicijs, titulo de accusationibus, & inscriptionibus lege 3. ostendit dicens. [¶ Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul, & dies [f]. Apud illum praetorem, vel proconsulem Lucius Titius professus est se Maeuiam lege Iulia de adulterijs ‡, ream deferre, quod dicat eam cum Caio Seio [g] in ciuitate illa, domo illius, mense illo, consulibus illis, adulterium commisisse. Vtique enim & locus designandus est, in quo adulterium commissum est †, & persona, cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Iulia publicorum iudiciorum ‡ cauetur, & generaliter praecipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem [h], neque horam inuitus comprehendet. Quod

Lib. 48 ff. de accusat. l. 3. qui liber 48. in pandectis inscribitur [de publicis iudicijs]

In vulgatis legebatur, libro primo.

‡ al. lege Iulia adulterij ream

† Adde quod tamen est, qui totus egg: adat rem gesti. l. pretor. §. fi. ff. de iniu. & l. aut facta §. 10 cus. ff. de pe.

‡ abest à pandectis Florentinis

Instrumentum multa habere debet.

Sub. an testes subornati videantur, secundum l. f.

Quisquis] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod qui vult alium accusare, in iudicium veniat, & indicet nomen rei, ad poenam talionis obligando, ita quod accusator vel accusatus in custodia habeantur, considerata dignitate personae: & si accusator non probauerit, puniatur poena talionis. In secunda parte quae incipit ibi, Qui vero, dicitur, quod illi qui vadunt ad sortilegos, & magos, non admittuntur ad accusationem.

¶ Casus seq. cap. planus est.

a ¶ Quisquis.] hoc ponitur C. de accu. l. vlt.

b ¶ Vinculum inscriptionis arripiat.] id est, obliget se ad talionem. 4. q. 4. §. inscriptio Archi.

c ¶ Dignitatis.] quod pari iure consentur accusator & accusatus. 3. q. 9. c. vlt. C. de exhi. re. l. vlt. Tamen ratio dignitatis in hoc habetur, quod minus punitur constitutus in dignitate & alter. 24 q. 1. qui contra. & c. quisquis.

Dignitate (?) ditus minus punitur quam alter.

d ¶ Similitudo.] nisi in casibus exceptis. 2. ead. q. 3. §. notandum. 2.

Qui crimen.] Sed Stephanus. Casus. Probauit supra G. quod accusatio debet fieri in scriptis, modo videtur probare contrarium, & probat superficialiter.

Per scripta.] Casus. Quaesitum est, vtrum per epistolam possit quis alium accusare? Et respondetur quod non, sed voce propria & accusato praesente, quia absens ab aliquo accusari non potest.

e ¶ Absens.] potest enim libellus dari absente accusato, vt 5. q. 6. Epiphanium. C. de exhi re. l. 2. & est de senato, vt ff. de adul. l. miles. §. sexaginta. prius tamen denunciabit eum accusator quem vult accusare: aliàs non audietur, vt ff. de adul. denunciasse. & C. de accu. absente deinde det libellum iudici: iudex tamen non prius libellum recipiat, quàm inscriptio sit facta & fideiussorem dederit de lite prosequenda. C. ad Turpil. l. 1. & C. qui accu. non pos. l. 3. Postmodum vocandus est reus ‡ secundum legem. C. de exhi. re. l. 2. & nomen eius recipietur inter nomina reorum. & hoc fit cum lis est contest. ff. de adul. si maritus. §. praescriptiones. & ff. de iure fis. fiscus. & prius habebit inducias xx dierum ad deliberandum, non trium tantum, vt quidam dicunt, vt ff. de pub. iud. inter. habebit etiam inducias triginta dierum ad componendos moestos penates, vt C. de exhi. re. l. 2. secundum canones tamen non videtur, quod necessaria sit denuntiatio, vel talis solennitas, vt extra de accu. licet. in fi.

Accusato absente potest dari libellus.

‡ Ad hoc C. de exhi. non prius ff d. ra. si longius. & ita no. Vin. extra de ele. congregato.

Sed Calixtus. Casus. Grat. soluit contrarietatem hanc: quia quod dicit Calixtus, intelligitur, quod accusator debet praesente accusato & in scriptis accusationem iudici offerre: sed Stephanus prohibet ne aliquis accuset alium per epistolam.

Libellorum. Casus. Dicitur in hac lege, qualiter libellus accusationis in adulterio concipi debeat: & debet fieri hoc modo. Lucius Titius tali die apud talem iudicem accusat B. mulierem de adulterio, quod dicit eam cum M. commisisse in tali ci-

bet in libello accusationis comprehendi. & si accusator decesserit, vel alia causa eum impedierit accusare, nomen rei abolebitur reo postulante, & ex integro intra triginta dies poterit ab eo accusari. Eodem modo secundum Decretalas formabitur libellus, excepto eo, quod vbi ponitur nomen Imperatoris, ibi ponetur nomen Papae, & vbi ponitur nomen Consulis, ponetur nomen Episcopi.

f ¶ Consul & dies] instituere accusationis: quia de die commissi criminis loquitur, nam consul & dies sunt praeponendi. hodie primo ponitur Imperatoris nomen postea consulis: postea indictio, postea mensis & dies. in Authen. vt praepo. nomen Imper. collatione quinta.

g ¶ Caio Seio] ideo nomen exprimitur, vt secundum qualitatem personae puniatur magis vel minus. Sed quid si ignoratur quae sit alia persona? Videtur quod nihilominus ipsum accusare possit, vt 5. q. 1. c. 2.

h ¶ Neque autem diem] commissi criminis ‡, sed non concepti libelli, vt supra diximus. penitus contrarium est in ciuilibus actionibus, vt ff. de eden. l. 1. §. diem autem. A testibus autem quaeritur dies,

si libelli inscriptionum legitime ordinati non fuerint, rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fiet. ¶ *Item subscribere debebit is, qui dat libellum* †., *se professum esse* [a] *; vel alius pro eo, si litteras nesciat. Sed etsi aliud* [b] *crimen obyciat, veluti quòd domum suam præbuit, vt stuprum mater familias pateretur, quòd adulterum deprehensum dimiserit, quòd pretium pro comperto stupro acceperit, & si quid simile., id ipsum* † *libello comprehendendum erit. Si accusator decesserit, aliave qua* † *causa eum impedierit, quominus accusare possit, etsi quid simile est, nomen rei aboletur, postulante reo* [c], *idque & lege Iulia de vi, & senatus consultis* † *cautum est, ita vt liceat aly ex integro repetere reum; sed intra quod tempus, videbimus* [d]. *Et vtique triginta dies vtiles obseruandi sunt.*

† al. libellos

† al. & ipsum libello

† al. aliqua causa.

† al. senatus consulto.

CAVSA TERTIA.

Qvidam episcopus [e] *à propria sede deiectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tandem ad eius accusationem procedit quidam non legitime coniunctus, & duo infames, & tres religiosi; accusatores testes de domo sua producunt, & alios sibi inimicos extra suam prouinciam; reus criminoso iudici offertur ab vno tantum audiendus, & iudicandus. Quidam de accusatoribus & testibus absentes per epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt: cum multa capitula ei obycerentur, in primo accusatores deficiunt: demum accusatio in accusatorem vertitur.*

1 *Hic primum quæritur, an restitutio danda sit quibuslibet expoliatis.*
2 *Secundo de inducijs, an post restitutionem tantum, an etiam post vocationem ad causam quibuslibet concedenda sint.*
3 *Tertio, quo spatio mensium vtrique sint concedenda,*
4 *Quarto, an infames, & non legitime coniuncti, ad accusationem sint admittendi.*
5 *Quinto, an testes de domo accusatorum sint producendi, vel inimicorum vox sit audienda.*
6 *Sexto, an extra prouinciam reus sit producendus.*
7 *Septimo, an sit audienda eius sententia, quem cum reo par inficit malitia.*
8 *Octauo, an ab vno tantum episcopus sit audiendus, vel iudicandus.*
9 *Nono, an accusatores, vel testes in absentem vocem accusationis, vel testificationis exhibere valeant.*
10 *Decimo, an deficientes in primo capitulo sint admittendi ad sequentia.*
11 *Vndecimo, an accusato liceat accusationem in accusatorem vertere.*

Testis an deponere debeat de die.

dies, vt 3.q.9. nihilominus. & 35.q.6. de parentela. De hoc plene dicemus j.4.q.3. in testibus. 2. & etiam dicent in qua parte domus secundum Hug. dies est assignanda: quia non licet vagari cum discrimine alterius, vt ff. de iniur. l. prætor. Io. Tamen dic, q non aliud tenetur dicere testis, q̄ accusator proposuit: quia nō aliud iudicandum est, q̄ in libello cōprehensum sit. arg. extra de causa poss. cum super electione. de simon. licet Hely. vltra medium. Bart.

a ¶ *Se professum esse.*] id est, se velle prosequi accusationem, & subiturum talionem si non probauerit. Io.

b ¶ *Sed si aliud.*] id est, eodem modo est procedendum, si aliud crimen obuciat.

c ¶ *Reo.*] hoc etiam fiat elapso biennio, vt C. vt intra certum tempus. l. vlt.

d ¶ *Videbimus.*] ff. ad Turpil. l. in senatus. §. vlt.

Qvidam episcopus.] CASVS. Supra in proxima causa tractauit de ordine iudiciorum, & de resti. spol. Sed quia non ad plenum dixerat, ideo supponit hanc causam tertiam, in qua plenius tractat de restit. spol. & de inducijs dandis, & an infames sint admittendi ad accusandum, & quales testes sint admittendi, & qualis debeat esse iudex, & de multis alijs: quæ oīa, vt aptius pateant, thema proponit, de quo aj. elicit quæstiones.

e ¶ *Quidam episcopus.*] Hic primum agitur, an spoliatus sit restituendus, sed supra causa 2. q. 2. agebatur an spoliatus esset in ius vocandos. Est autem regulare, quòd spoliatus ab alio, quàm à iudice, vel etiam si à iudice est spoliatus sine ordine iuris, semper statim est restituendus non obstante exceptione alicuius criminis, vel non canonicæ institutionis, vt extra de resti. spol. in litteris. & cap. item cum quis. & c. conquerente. & 6. quæst. 3. denique. Fallit in casibus hic notatis. Intrusio, scilicet quando aliquis occupauit sedem Apostolicam violenter, vt infra ead. §. patet. sed hoc speciale est in Papa. Dilapidatio, vt 3.q.2. quia ea. sed hodie hoc non tenet, quia non est spoliandus aliquis nisi probata suspicione: vt extra de simo. licet. Criminis enormitas, vt 2.q.5. super causa. Infamia & criminis euidentia, vt 2.q.5. presbyter si. & q. 1. scelus. & c. manifesta. Item crimen simoniæ. extra de simo. accusatum. & c. tanta. Contumacia, vt 3.q.9. decernimus. Scandalum, vt 3.q.6. hæc quippe. Fornicatio notoria. extra de diuor. significasti. Item cum reus est absens. extra de of. iudic. delega. consultationibus. Cum incontinenti deiecit. extra de restit. spolia. olim. Item cum spoliatio est probata in modum exceptionis. extra de ordi. cog. cum dilectus. Item secundū quosdam cum incontinēti spoliator vult probare exceptionem. extra de restit. spol. litteras. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. Item cum à muliere obijcitur seruitia viri, vt extra de restitu. spol. ex transmissa. Itē in casu quem habes extra de diuor. gaudem⁹, in fi. Item exceptio rei iud. 2.q.6. §. diffinitiua. Item exceptio iurisiurandi, vel pacti secundum quosdam, vt extra de resti. spol. accepta. & capitu. solicite. Item si sub conditione possedit, extra de restit. spoliat. olim causam. Item si ea gratia vel precario possedit. j. 10.q.3. quia cognouimus. & extra de exces. prælat. cum ad quorundam. Item si possedit, vt colonus. ff. de vi & vi ar. cum fundum. Hoc autem scias, q quattuor sunt auxilia producta, per quæ petitur restitutio, actio, interdictū, condictio ex canone, iudicis officium. Actione petitur restitutio, vt actione quod metus causa datur restitutio contra quemlibet possessorem. ff. quod metus. l. metu. §. volenti. Item actione de dolo petitur restitutio [1] & per illam non fit restitutio, nisi contra illum qui dolū fecit. ff. de dolo. l. si plures. Item per interdictum restitutio datur contra illum solū qui vim fecit, vt extra de rest. spo. cū ad sedē, in fi. Per condictionē ex canone datur restitutio cōtra quemlibet possessorē, vt extra de ap. bonæ memoriæ. & extra eo. c. sæpe. & j. ea. redintegranda. Itē per iudicis officiū petitur restitutio, cum aliquis propter absentiā perdit rem suam, de qua agitur. ff. ex quib. cau. maio. l. 1. & per totum. & illa potest agi contra quemlibet possessorem, vt 16.q.3. §. porro.

Spoliatus est semper restituendus regulariter.

Spoliato in multis casib⁹ denegatur restitutio.

Restitutio petit quattuor auxilijs.

[1] Nam per hanc actionē aduocatur res ēt ab eo qui metū nō intulit. ff. q̄d me. cau. si cū exceptione. §. 1. C. eo. tit. non interest. Arch

QVod restitutio.] Casus. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an restitutio sit danda omnibus expoliatis. Et probatur quod sic per cap. sequentia.

EPiscopis.] Casus. Quæsitum fuit visum crimē aliquod possit obiici episcopis reis suis expoliatis, vel de sedibus suis eiectis ante restitutionem? Et certe respondet Papa, quod non.

a ¶ Omnia.] etiā deposita, vt ff. depos. l. 1. §. qui autem & ff. de vi & vi ar. l. 1. §. quod aūt.

¶ Nullum crimen.] à spoliatore, vel gnaliter a nullo, cū sit inermis, vt j. e. q. 2. oportet.

b ¶ Nullum crimen.] pquā fuerunt spoliati secundum Hug. vel nec illud nec aliud pōt obiici a spoliatore. 2. q. 1. in scripturis. & c. nullus. Sed mirū est, si aliquis nō pōt eum de crimine illo accusare, vt j. q. 2. cum ecclesiæ. & c. prox. cū res inter alios acta alius nō præiudicet. Item numquid spoliator pōt eū accusare postq̄ est restitutus? Arg. quod nō, extra de restit. spol. uē cū quis. ar contra quod possit saltē ciuiliter; j. e. a. q. 2. audiuimus.

scopis & eiectis. Et respondet Ioan. Papa quòd omnia corporaliter sunt eis restituenda in eo loco vnde ablata sunt, quacumque conditione fuerint eis ablata, siue per dolum, siue per violentiam, uel quacumque alia iniusta causa.

f ¶ In eo loco.] etiā vltra mare, & sunt reuocanda sumptibus spoliatoris. ff. de rei vend. si vero.

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd restitutio quibuslibet danda sit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Gaius Papa, epist. vnica ad Felicem episcopum, c. 3.

¶ Expoliatis, vel eiectis omnia sunt redintegranda. C. I.

EPiscopis suis rebus expoliatis, vel à proprijs sedibus eiectis, omnia[a], quæ eis ablata sunt, legibus sunt redintegranda: quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen[b] eis obijci potest. — Mutatis verbis, sed incolumi sētentia. Ans. l. 3. c. 46.

Item Fabianus epist. secunda episcopis orientalibus.

¶ De eodem. C. II.

EPiscopi, si à proprijs sedibus, aut ecclesijs sine auctoritate * Romani Pontificis expulsi fuerint; antequàm ad synodum vocētur, proprius locus, & sua omnia eis redintegranda sunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel ecclesiæ, atque res ab æmulis, aut à quibuscumque detinentur, vt aliquid illis obijci debeat: Nec quicquam potest eis quoquo modo quilibet maiorum, vel minorum obijcere[c], dum ecclesijs, rebus, aut potestatibus carent suis. — Ans. l. 3. c. 50.

¶ Sine auctoritate Romani Pontificis.] *Sunt hæc verba etiam apud Anselmum, licet non sint expressa in originali: cuius hic sententia potius, quàm ipsamet verba referuntur vsque ad versic.* Nulla.

Sed notandum est, quòd restitutionis sententia sola non sufficit, nisi præsentialiter omnia iudicis officio restituantur, vt eiectus, vel spoliatus etiā naturalem[e] possessionem recipiat, siue animo suo, & corpore alieno, veluti per procuratorem; siue animo, & corpore suo. Cuncta quoque, quæ sibi ablata fuerant, quacumque conditione, in eodem loco, vnde surrepta fuerant, reuocanda sunt.

Vnde Ioannes vrbis Romæ episcopus scribit Zachariæ archiepiscopo, epistola 1. — Et Eusebius epist. 1 & in 5. synodo Romana sub Symmacho Ansel. l. 3. c. 51. & 44.

¶ De eodem. C. III.

REdintegrāda sunt omnia expoliatis, vel eiectis episcopis præsentialiter ordinatione Pōtificum, & in eo[f] loco vnde abscesserant funditus reuocanda, quacumque conditione temporis, aut captiuitate[g], aut dolo[h], aut violentia[†] maiorum, aut per quascumque iniustas causas, res ecclesiæ, vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante[γ] accusationem, aut regularem ad synodum uocationem eorum, & reliqua. — † al. virtute

β ¶ In eo loco.] *Apud Ioannem, & Symmachum legitur,* & in eorum vnde abscesserunt, potestatem, funditus reuocanda. *Apud Eusebium vero,* in eorum vnde abscesserunt, loca funditus reuocanda.

γ ¶ Ante accusationem.] *Hæc vsque ad finem addita sunt ex originali, quibus oratio absoluitur, & quorum pars in fine huius quæstionis à Gratiano repetitur.*

† Adde quod & criminaliter. cōcor. tex. in l. si C. de or. co & in l. si maritus C. de don. inter vi. & vxo.

EPiscopi.] Casus. Dicitur hic, quod non debent episcopi ad synodum vocari, vel eis crimen aliquod obiici, nisi prius res propriæ, vel ecclesiæ eis fuerint restitutæ: nisi spoliati essent auctoritate Romani pontificis.

Spoliatus à spoliatore reconueniri potest.

c ¶ Episcopi.] si tñ spoliatus velit agere cōtra spoliatorem, reconueniri pōt ab eo, vt arg. ff. de iud. l. a §. item. Sed hoc verū est, cū non agit de spoliatione. extra de or. cogn. cum dilectus. & melius in c. si. potest etiā cū reconuenire de alio spolio. extra de restitu. spoli. c. vlti.

d ¶ Obijcere.] quid si numquam velit petere restitutionē, vt sic non puniatur de crimine pro quo est spoliatus, cum tamen inde grauiorem pœnam meretur? Dicerem, quod in tali casu bene possit accusari ante restitutionem, ne fraus sit ei lucrosa. arg. extra de iud. intelleximus. & 11 q. 3. priuilegium. sed si minorem pœnam de illo crimine meretur, tunc non est accusandus de illo, cum satis sit punitus. ar. 2. q. 6. si quis ex pluribus. Dic tempus præfigendum, vt extra de restit. spol. frequens. lib. 6.

s Hoc hodie est intelligēdū cū determinatione & declaratione dect. lib. 6 de rest. spol. sic frequens. §. vlti.

SED NOTANDVM. Casus. Dicit Grat. in hoc §. quod nō sufficit, si restitutio fiat solis verbis, vel per iniam, nisi præsentialiter omnia restituantur officio iudicis, vt expulsus habeat ciuilem & naturalem possessionem per se, vel animo suo, & corpore alieno, vt per procuratorē. & in eodem loco vnde ablata sunt fiat restitutio, quod probatur per seq. cap.

e ¶ Naturalem.] nec sufficit dare pignora. extra de sent. & re iud. cum aliquibus. similiter in prætorium pignus est quis corporaliter mittendus. ff. de pigno act. non est mirum. secus in conuentionali. ff. ea. l. s & ff. de dolo. l. si plures.

Pignus prętoriū & conuentionale.

REdintegranda sunt.] Casus. Quæsitum fuit à Ioan. Papa per Zachariam qualiter debeat fieri restitutio expoliatis episcopis & eiectis.

g ¶ Captiuitate.] j. 16. q. 3. porro. & c. præcedenti.

g ¶ Captiuitate.] Si enim per vim aliquid ab eo extortum est, vel ablatum, intra annum potest agere contra detentorem in quadruplum: post annum in simplum. ff. de vi & vi ar. l. 1. Sed si per metū est extortum aliquid, tunc contra omnem possessorem, agitur intra annum in quadruplum cum non vult restituere. ff. quod met. causa. si cum exceptione. §. 1. 2. & 3.

Spoliatus per vim vel metum agit ad quadruplū.

h ¶ Aut dolo.] & tunc vsq; ad bienniū pōt cōueniri qui dolum committit, vt C. de dol. l. vlt. sed perpetuo pōt conueniri actione in factum de eo, quod ad eum peruenit, vel si dolo fecit quominus ad eum perueniret, vt ff. de dolo. in hæredem. & l. eatenus. & l. doloue. Cum autem canō æquiparet dolū, metū vel violentiā, videtur quod condictione ex hoc canone quilibet possidens possit cōueniri. arg. ad hoc extra de iud. quia & extra de transac. veniens. & extra de emp. & vend. peruenit. extra vt lit. penden. ecclesia & extra de ap. bonæ memoriæ. & est expressum, extra de rest. spol. sæpe.

Dolosus an possit in perpetuum conueniri.

h ¶ Aut dolo.] arg. quod restituendus sit qui dolo suo iuri renunciat, vt j.

vt ∫. 15. q. 6. c. 1. & ∫. 30. q. 1. dictum. & C. de inoffic. test. eum qui. ∫. respon. extra de his quæ vi metus ve causa fiunt, cum dilectus con tra. & 30. q. 3. constituit contra.

N Vll dubium est.] CASVS. Quidam episcopi iniuste fuerūt expoliati, & à suis sedibus eiecti. alij episcopi non iuuabant eos: immo (quod deterius est) ponebant insidias, diabolo instigā te, quos Alexander reprehendit dicens tales esse schismaticos: & Christum crucifigentes in ipsis expoliatis episcopis. & quod facere non debent, hoc probat, quia sæpe boni diabolo cooperante tribulationem patiuntur per malos.

a ¶ Auxilio) Episcopi sibi inuicem debent præstare mutuum auxilium, vt ∫. distinct. 50. præcipimus. & ideo inducit hoc cap. scilicet, quòd semper sit subueniendum spoliatis.

Item Eusebius Apostolicæ sedis episcopus, epist. 2. ad Ægyptios.

¶ De eodem. C. IIII.

Anselmus ibidē. § REdintegranda sunt omnia expoliatis, vel eiectis episcopis, &c. *vsque* funditus reuocanda *eodem modo, vt supra.*

Item Alexander Papa epistola 2. in principio.

¶ Non est sacerdos, sed schismaticus, qui fratrum se subtrahit obsequijs. C. V.

NVlli dubium est, quia boni a malis semper persequūtur, & tribulantur. Propter quod humiliemur sub potenti manu Dei, vt liberet nos in tempore tribulationis. Nam, sicut leo rugiēs circuit quærens quem deuoret; sic diabolus non cessat circumire, & quærere, quos ex fidelibus perdat, & maxime illos, quos ardentiores in seruitio Saluatoris, eique familiares inuenerit. Familiares dico eos, quos sibi sacrari, & in ordine Apostolatus constitui voluit. Ipsi enim pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis, & oblationibus ea delent; atque consumunt. *& infra.* ¶ Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio [a] vestro [b] se subtraxerit, magis schismaticus, quàm sacerdos esse probabitur. [Ecce (inquit Propheta) quàm bonum, & quàm iucūdum habitare fratres in vnum.] Illi vero in vnū non habitant, qui a fratrum solatio se subtrahunt, aut (quod deterius est) fratribus insidias præparant, aut laqueos ponunt. *& in fine epistolæ tertiæ.* Dominum crucifigunt, qui eum in sacerdotibus suis persequuntur, quia crux a cruciatu dicitur. Magnum vero cruciatum substinet qui vim patitur.

1. Petri. 5.

Osee. 4. ∫. 1. q. 1. ipsi sacerdotes. Burc. l. 1. c. 129. Iuo. p. 5. c. 219.

Psal. 132.

Item Fabianus Papa epistola secunda ad episcopos orientales.

¶ Excommunicentur, qui opprobrium, & calumniam inferunt sacerdotibus. C. VI.

DEus ergo, Fratres, ad hoc præordinauit vos, & omnes, qui summo sacerdotio fungūtur, vt iniustitias remoueatis, & præsumptiones abscindatis, & in sacerdotio laborantibus succurratis, opprobrijs, & calamitatibus eorum locum non præbeatis; sed ei qui calumniam, & opprobrium patitur, adiutorium feratis: illum vero, qui calumniam, vel opprobrium facit, abscindatis, & Domino in suis sacerdotibus opem feratis.

Patet ergo, quòd expoliati prius sunt præsentialiter restituendi, antequàm ad causam sint vocandi. Sed obijcitur vbi non fuit legitima institutio, ibi non potest esse restitutio. Non enim probatur destitutus, qui prius non fuit institutus: ac per hoc nec restaurationem postulare potest. Illi ergo, quorum electio vitiosa est, vel qui à clero non sunt electi, vel a populo expetiti, vel qui per simoniam irrepserunt; non sunt habendi inter episcopos: & ideo, si à sedibus, quas tenere videbantur, expulsi fuerint, non possunt restitutionem petere, antequàm vocentur ad causam. Vnde supra in tractatu ordinandorum. [Si quis pecunia [c], vel gratia humana, seu populari, vel militari tumultu, &c.] Sed hoc in eo tantum casu intelligitur, quo Apostolica sedes per violentiam occupatur: quo casu iudex non inuenitur, cuius officio ille Apostaticus possit excludi. In alijs autem locum non habet, cum violenta possessio, nisi per iudicis sententiam, violento detentori detrahi non possit. Si autem verus Dominus bello non continuato [d], sed renouato vi illum de possessione eiecerit, iudicis auctoritate prædoni possessionem restituet. Si ergo episcopi à sedibus, quas quoquomodo tenere videbantur, non per iudicem, sed violenter eiecti fuerint, post eiectionem restituendi sunt ante regularem ad synodum vocationem.

∫. dist. 79. si quis pecunia.

b ¶ Vestro.] argumen. quòd quilibet tenetur patrocinium pro sua ecclesia præstare. 95. distinctione, si Imperator [1]. & si contra ecclesiam suam præstaret, priuandus esset eo quod habet ab ea. 1. quæstione 7. cap. 1. C. hoc. milites. & est expressum extra de postul. c. vlti.

Ecclesiā suā quilibet defendere tenetur.

1 Vbi de hoc ∫. 1. q. 7. c. 1. ibi videas. & q̄ le. & no. 16. q. 1. nos autē. & 11. q. 3. quid ergo. Archid.

DEus ergo.] CASVS. Præcipit Fabianus Papa omnibus episcopis, quòd ipsi opem ferant & auxilium sacerdotibus expoliatis, eos restituendo, & eorum calumniatorē & persecutorē excommunicando.

PATET ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, quòd expoliati nō debent vocari ad cām, nisi prius fuerint corporaliter restituti. Huic conclusioni obijcit hoc modo. Nam vbi non fuit legitima institutio, restitutio esse non potest. Vnde si qui fuerint expoliati, quia canonice non fuerint electi, vel per simoniā fuerint electi, restitutionē postulare non possunt. Et hoc probat Gratia. per capitulum 79. distin. si quis pecunia. Postea soluit, & dicit quòd illud cap. intelligitur tantū in eo casu quo sedes Apostolica per violentiā occupat, & si talis expellatur, non fit restitutio: quia non esset iudex superior, sub quo restitutus conueniretur. Alij vero inuasores & iniusti detentores si spolient, debēt restitui, nisi continuato libello possessio fuerit recuperata: secus si nō continuato libello.

c ¶ Si quis pecunia] ∫. distin. 79. si quis pecunia. hoc tñ ibi non dicitur, sed melius posset induci quod est 23. distin. in nomine. vt etiam nulla ei audientia detur. De illo inuenies 14. q. 1. in princ. & in sum.

d ¶ Non continuato.] id est, si non interponitur contrarius actus. ff. de test. heredes palam. vel continuato cum primum poterit. ff. ad Tertul. l. 2. §. consestum.

2 Adde ad hoc q̄d le & not. extra de rest. spol. off. ver. præterea. & vide quod no. de homi. significasti. I gl. vl. in fine.

De induciis.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes, in quarũ prima probat per octo auctoritates, φ in durãte & post restitutionẽ sunt dãdę spoliatis & restitutis, vt diu gaudeant commodo possessionis ante quam spoliatoribus rñdeant: quæ tamen arbitrariæ sunt. Secunda ibi, Quod si mali. Io. de Fant.

d Portet. Nudi.] ecce ratio canonis quare spoliat⁹ nõ tenet' indicere, & est fucre ideo statu. ũ. q̃a cum est spoliatus, non põt sufficere ad sump:⁹ iudiciales, nec inuenit homines adeo fauorabiles, & per hoc vz φ nec spoliatori nec alij teneat' rñdere super aliquo quod ei obijcit. arg. 3. c. eo. cum ecclesiæ. & 5. q. 2. c. 2. 1ié vide

Spoliatus respondere nõ tenetur.

QVÆSTIO SECVNDA.

Hic intitulatur 2. qõ, qua quæritur an dandæ sint induciæ post restitutionem. & probat Grat. per seq. c. quòd sic.

a De induciis.] quinque sunt genera induciarum, restitutoriæ, præparatoriæ, citatoriæ, deliberatoriæ, & iudicatoriæ, siue ex. cutoriæ. In causa crimi[illegible] restitutoriæ non a rũt minores vj. mensibus, nec maiores anno, & habent locũ ante vocationem in ius in causa criminali. j. ca. eod. 3. vel veriùs est, φ sint arbitrariæ, vt j. ea. si eps. Citatoriæ erunt vnius vel duorum vel trium mensium, vt 4. q. 5. c. 1. & 5. q. 3. c. 1. & habent locũ post citationem & contestationem. illæ autem quæ habent 1. q. 2. c. præterea. sunt paternales adiectiones, de q̃bus mentiuntur quidã, φ sint clericorũ minorum vel laicorum, tñ arg. est pro eis 25. q. 7. si autem. Aliæ sunt presbyterorum vel diaconorũ, vt dicunt quidã. Præparatoriæ, erũt anni & dimidij, vel vnius anni, vel sex mensium, vt j. ea. q. 3. de inducijs. & hæ dant ante lit. cõtest. & post. 5 q. 2. si primates. In ciuili autem causa sunt induciæ deliberatoriæ xx. dierum, vt j. ea. q. 3. offerat. Citatoriæ xxx. dierum. in authẽ. ut liti. §. omnẽ. coll. 9. & per trinõ edictum, vt 24. q 3. de illicita. Iudicatoriæ quattuor mensiũ, quæ dant' iudicatis, vt extra de of. iu. deleg. quæ ēt. In criminali vero non dant' deliberatoriæ: q̃a certus debet esse reus vtrũ velit crimen confiteri, an negare, cum sciat se esse reum, vel non. Itẽ nec iudicatoriæ dantur, q̃a ibi poena non differtur nisi in casibus, vt 31. q 3. cum apud.

Induciarum quinq; sunt genera.

Dicta φ hęc appellatióes magistrales sunt, quæ nõ sunt contemnendæ extra de decr. tua. Idem no. se eundem L.

a Tu dic φ opi. cõtraria est verior, vt per doc. in c. n. de dila. & per Bal. & Sa. l. in ant. offeratur. C. de h. [illegible] & Alex. de Imo. in l. 1. ff. de eden. post glo.

2 De induciis[a] autem post restitutionem præstandis, & quo spatio temporis concedenda sint, scribit Ioannes Papa epistola prima ad Zachariam archiepiscopum dicens.

Et Eusebius epist. 2.

Secundum tempus expoliationis conceduntur induciæ restitutionis. C. I.

QVanto[b] tempore expoliati, vel expulsi esse videbuntur, antequam ad synodum conuocentur, sub eodem spatio temporis eis induciæ indulgeantur.

j. ead. c. prius ipsa prolus verba

Item Pelagius Papa secundus episcopis Italiæ.

Dum possessiones, vel res episcopi detinentur, aliquid sibi obijci non potest. C. II.

CVm ecclesiæ alicuius episcopi, aut possessiones, vel res ab æmulis eius, vel a quibuscumque alijs non sua sponte[c] detinentur, aliquid illi non debet aut potest a quoquam ante redintegrationem omnium rerum suarum obijci. Sed prius illi legibus redintegranda sunt omnia, & postea tempore a Patribus definito, sunt negotia ventilanda.

Ans. l. 3. c. 63.

Item Stephanus Papa quintus[*] Girardo Leodiensi.

* Quintus.] *Addita est hæc vox ex vetustis codicibus, & restituta vox, Leodiensi [illegible] legeretur, Laodicensi. Nam mansi, de quibus in subiectis sæpius agitur, ostendunt non ad græcum episcopum, sed germanum, vel gallum hæc fuisse scripta.*

Ante litem contestatam violenter ablata restituantur. C. III.

OPortet, vt primum vos tam de inuasis ciuitatibus. & monasterijs, & mansis, quàm de reliquis generaliter rebus redinuestiri faciatis: quia nec nudi[d] contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

Item Euaristus Papa epistola secunda.

Deijciantur à clero, & infames fiant, qui loca expulsorum adulterina foeditate inuaserunt. C. IIII.

AVdiuimus quosdam a vobis infamatos[e], & dilaceratos episcopos, ac e ciuitatibus proprijs pulsos (quia alibi[f] episcopi constitui non possunt, nisi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viuentibus constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, vt sciatis hoc fieri non licere, sed proprios reuocari, & integerrime restitui debere. Illos vero qui adulterina foeditate sponsas suas, (quas & vxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, eijci vt adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis[g], his peractis inquirendum erit, & auctoritate huius sanctæ sedis terminandum.

Polyc. l. 2. tit. xi. Burc. l. 1. c. 140. Iuo p. 5. c. 254. Ans. l. 3. c. 45.

Item Gaius† epistola prima ad Felicem.

† In vulga. legebatur, Gelasius.

QVanto tempore.] Casus. Dicitur in hoc cap. quòd tantum tempus dandum est expoliatis ante quàm ad synodum vocentur, quanto tempore fuerunt expoliati, vt sub eodẽ tempore eis induciæ dentur.

b Quanto.] id est, quali. i. si longo tempore fuit spoliatus, longo tempore erit restitutus. sic 90 dist. si quis monachus. in fi.

CVm ecclesiæ.] Casus. Dicit' hic φ nihil potest obijci spoliato, nisi primo ei oĩa fuerint restituta, q̃bus fuerat spoliatus, & nisi post restitutionem habuit tempus a patribus diffinitum. Casus autem seq. cap. facilis est, & per se videtur.

c Sponte.] arg. quòd spoliatus suo iuri potest renunciare arg. cõtra extra de restit. spol. solicite.

videt' φ si modicum esset ei ablatum, φ tunc quilibet & pro qualibet causa teneatur respondere, vt extra de rest. spo. frequens. li. 6.

AVdiuimus quosdam.] Casus. Quidam quosdam epos infamauerunt, & a proprijs sedibus expulerunt, & eis expulsis alios loco eorũ substituerunt expulsis viuentibus: quare Gregorius Papa reprehendit eos grauiter, & mandat deiectoribus vt deiectores restituant, & substitutos deiciant, quos præcipit infames fieri, & ab honoribus ecclesiæ arceri. Si autem isti deiectores aliquam querelam contra eos habuerint, eis restitutis apud Romanam sedem proponant. Casus autem sequentis cap planus est.

e Infamatos.] de facto, vel ab æmulis. alias enim non restituerentur si essent infames de iure, vt 2. q. 3 presbyter §. B.

f Quia alibi.] s. 80. dist. episcopi.

g Habueritis.] sed quam põt habere querelam criminalem non possunt.

Ista decretalis nō videt inhibere, nisi ante restitutionē, vt ibi no. Go. quòd post restitutionem bene potest, vt in hoc c. audiui in as. & ar. extra de or. co. ea. vlt. Arch.

possunt, cum sint inimici, extra de rest. spo. itē cum quis nō ciulem, quia ceciderunt à iure suo 16. q. 6. placuit. forte loquitur de his qui sub iniuriâ prosequuntur, vt 4. q. 6. omnibus.

a ¶ *Anniuersaria.*] ad plus, vel sex mensium ad minus.

mis mauratur perempt oriis, vt extra de dila. dilecti. quandoq; nō valet citatio ratione temporis, vt si fiat tēpore feriato, vt 15. q. 4. c. 1. & 2. & ff de ferijs. l. 1. quandoque non valet ratione loci, vt si citatur extra prouinciam; vltra duas dietas, vt extra de rescri. nonnulli. vel si citatur ad locum periculosum vel inhonestum, vt extra de app. ex parte. ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter. quandoque non tenet ratione iudicis, ut si euidēs est ipsū nō esse iudicē qui citat, ut extra de offi. iud. deleg. ex litteris. & extra de ap. si duobus. Itē nō ualet si rescriptū Apostolicū non inseritur, ut extra de dila. præterea. & extra de of. iud. dele. cum in iure. Itē si euidens est iudicē esse inimicū, ut 3. q. 5. quia. Itē non ualet si ille qui citatus est, spoliatus est, ut hic. Itē non ualet si ad querelam liberti citatur patronus. 4. q. 3. liberti & generaliter ubicumque euidenti exceptione reus se tueri potest. ff de iud. non uidetur. Sed si dubiū est, an citatio teneat, tunc tenetur uenire ad allegandu suum priuilegiu, ut extra de app. si duobus. & c. cum parati. ff. de iudi. si quis ex aliena. Inuenio tñ, q citatio q̃que nulla est, & tamen nisi defendatur citatus, procedatur cōtra ipsū, ut ff. iud. sol. si reus. Itē inuenio, q citatio est iniusta ex persona agētis, cum agēs agit calūniose, & tū nisi citatus uenerit ad iudiciū, punitur, ut extra de accus. uenies. & ar. ff. ne quis eum q in ius uocā. est, ut eximat. l. pe. lo. Tutius tñ est, q citatus uadat allegaturus priuilegium suū, uel appellaturus, si grauauerit, nisi constat eū nō esse suum iudicem. B.

De hoc no. 196 nemine. extra de app. ex parte tua. quæ glo. ibi posita fuit Io. & Vin. & Tan.

¶ Induciæ sex mensium eiectis, vel expoliatis præstentur. C. V.

Electis, vel expoliatis, post integram restitutionem anniuersariæ[a] induciæ, vel sex mensium indulgendæ sunt.

Item Eusebius Papa epist. secunda.

Et Io. 1. epist. 1. & ead. c. quanto. Iuo p. 5. c. 249. Ansl. l. 3. c. 44. Pann. l. 4. c. 50. ¶ al. suo

¶ Post restitutionem induciæ præstandæ sunt. C. VI.

Prius ergo oportet omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & ecclesias, quæ eis sublatæ sunt, cum omni priuilegio sibi ¶ restitui; & postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum conuocentur.

Item Felix Papa ij in rescripto ad episcopos Aegypti, c. 8.

¶ De eodem. C. VII.

Polyc. ibid. Ansl. l. 3. c. 53. Pann. l. 4. c. 52.

Tamdiu in sede propria pacifice, & potestatiue cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus, vel expoliatus suis carere visus est rebus.

Item Felix Papa primus epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Ante restitutionem aliquis ad causam vocari non debet. C. VIII.

Ansl. l. 3. c. 84. Iuo p. 5. c. 248. Pann. l. 4. c. 44.

Si episcopus suis fuerit, aut ecclesiæ sibi commissæ rebus expoliatus, aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) à sede propria eiectus, aut in detentione[b] aliqua à suis ouibus fuerit sequestratus; tunc[a] canonice ante in pristinū statum restituatur cum omni priuilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidijs inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus redintegrentur. ¶ Non enim cōuocari[c] poterit, vel præiudicari[d], nisi ipse pro sua necessitate (minime tamen iudicādus) aduenire sponte[e] elegerit. Nullatenus ergo à quoquam respōdere cogatur, antequàm integerrime omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur. Præsul vero cum omni honore statui pristino reddatur; & ipse dispositis, ordinatisque libere, ac secure diu[f] suis rebus, tunc regulariter intra quattuor, vel quinque, vel sex[g] aut septem menses, iuxta quod possibilitas ei fuerit, & non ante cōuocatus[h] ad tempus in cōcilio legitimo, & canonico veniat ad causam: etsi ita iuste[i] videtur, accusantium propositionibus respondeat.

Pann. l. 4. c. 48.

a ¶ Tunc canonice] *In originali sic legitur*, tunc canonice (antequam in pristino statu restituatur cum omni priuilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidijs inimicorum suorum ei ablata fuerunt, legibus redintegretur) nec conuocari, nec iudicari poterit, nisi ipse, &c. *Nec multo secus habent Iuo. & Pannormia, nisi quòd loco*, antequam, *legunt vt Gratianus*, ante.

2 *Quòd si male viuendo facultates ecclesiæ dispersit episcopus, ab eius patrimonio, quousque de dilapidatione rerum ecclesiasticarum cognoscatur, submouendus est: exemplo tutorum & curatorum, qui dum fuerint suspecti, à tutela, vel cura remouentur, donec de suspecto cognoscatur.*

Vnde Pelagius Papa Petro Presbytero.

d ¶ *Vel præiudicari.*] i. præiudicium fieri.

e ¶ *Sponte.*] hæc assignant quādā aliquē posse iuri suo renūciare. 7. q. 1. § periculosum. & C. de episc. & cle. si quis in conscribendo. Certe contrarium innuitur ex illo uerbo, minime, nec hoc refertur nisi ad illud uerbum, conuocari.

Prius ergo] Casvs. Hoc cap. idē dicit cū superiori c. cum ecclesiæ. Sequens vero c. idem dicit cum illo c. quanto.

Si episcopus.] Casvs. Aliquis eps erat spoliatus rebus suis, vel ecclesiæ, vel erat de ecclesia eiectus. Quæsitū fuit à Felice Papa, vtrum possit cōpelli venire ad synodū, & respondere obiectis ante restitutionem. Et respondetur, q non: nisi suo statui & honori primo fuerit restitutus, nec vocari poterit nisi sponte venerit pro suis negotiis: minime tamen iudicandus, cum propter hoc non venerit: post restitutionem vero gaudebit inducijs, prout iudices viderint expedire.

b ¶ *Detentione.*] si detines me ne possim intrare possessionē, competit mihi interdictum vnde vi. ff. ne vis fiat ei qui in poss. mi. l. 1. §. fiue aūt. & 92. dist. si quis. & in constōne extra de rest. spo. sæpe.

c ¶ *Conuocari.*] Sed nūquid veniet allegare priuilegiū, vt extra de app. cum parati. & c. si duobus? Respondeo non: cum constet eū esse spoliatū. sic ff. de pec. eo tēpore. Scias ergo, q vbi euidēs est citationem nō tenere, reus nō tenetur venire et ad allegandū suū priuilegiū. Scias ergo q q̃q; citatio nō valet, quia intra angusta tēpora fit, vt 5. q. 2. c. vlt. quandoque non valet: quia nō exprimitur causa quare fiat citatio, vt 5. q. 2. c. vlt. q̃que non valet: q̃a nomis manuratur

Vt 13. q. 8. conuenior. ubi de hoc. 11. q. 3. nulli episcopus.

Citatio in multis casib. nō valet, nec adstringit citatum.

f ¶ *Diu*] dicitur diu qđ est usque ad quattuor mēses. sic 63. dist. lectis. sic hæc dictio, mox, ampliatur 30. q. 2. c. 1.

g ¶ *Vel quinque vel sex.*] ar. inducias esse arbitrarias. extra de app. cū sit Romana. ff. de iud. nonnūquā. Sed arg. cōtra in Auth. de nup. §. sed hoc quidē 28. dist. de his. in fi. & ī. ea. q. 3. c. 1. §

Induciæ sūt arbitrariæ.

h ¶ *Ante conuocatus.*] quām possibilitas ei sit.

i ¶ *Si iuste.*] id est, si iustum crimen ei obijcitur.

Quod si male. Hæc est secunda pars quæstio. in qua probatur, q dilapidator remouebitur ex sola suspicione. Sed hoc hodie correctum est per decre. extra de simon. licet Hely. & de of. deleg. uenerabili. quia primo probari debet, & ea probata datur illi coadiutor usque ad finem litis. Io. de Fant.

§ Dic vt no. in præd. c. cum sit. extra de of. deleg. quærenti. extra de proca. c. dilectus. Arch.

Casvs. Supra dictum est generaliter expulsos esse restituendos, nec aliter cogi possunt respondere. Modo excipit Gratia. casum, in quo non uidetur restituendus ante causæ cognitionem, puta si suspectus est de dilapidatione: exemplo tutorum & curatorum. & hoc probatur seq. c.

Nā sīc ab ea pōt recedi, qđ dic, vt leg. & no. 2. q. 6. quoties. epi. Arch.

Quia

Quia ea.] Clerici quidam accusabāt Maximilianū de dilapidatione: quare Pelagius commisit causam Petro presbytero, cui præcipit, vt eū ab administratione rerū ecclesiæ remoueat, donec de ea cognoscat: q͠a si remaneret in administratione, non posset de facili veritas cognosci, cum multa per pecuniam fiant.

a Quia ea.] ideo forte remouetur suspectus ab administratione, q͠a forte timor est ne corrumpat iudices: & ideo nec creditores ei soluētes liberantur. ff. de sol. § si forte.

b Donec causa.] crimine dilapidationis speciale est, q͠ sequestratur possessio a possessore antequā sit conuictus, contra id 16. q. 4. volumus. nā & post appellationem sequestratur ab eo possessio. ff. de app. Imperatores. & 2. q. 6. quoties 2. quā cito ergo aliquis accusatur, statim ab eo remouenda ē administratio, vt hic, & C. de suspe. tut. l. cū. & sine accusatore pōt remoueri, si iudici l͠qat ex apertissimis argumētis eū suspectū. ff. de su spe. tut. l. 3. §. præterea. Suspectū autē dicimus illū qui moribus talis est, vt suspectus dici debeat, vt ff. de suspec. tu. suspectū. Nec audiref talis licet vellet satisdare, q͠ bene administraret, vt ms. de suspe. m. §. nouissime. Hod e tū videtur, q͠ non est remouendus ab administratione, nisi probetur suspicio, vt extra de simo. licet Hely. & de offi. deleg. venerabili. dic vt ibi. Item ad accusatioē quilibet admittit, vt in auth. de non alie. aut permu. in fin. C. de suspe. tut. l. cū. & l. pietatis. & absens pōt condemnari, vt C. de pæ. ne diu. nec enim aliquo debet gaudere priuilegio, qui suos contubernales afflixit, vt C. vbi de ratioci. agi opor. l. 1. tamen pbabilius videtur, q͠ soli illi admittantur quorū interest, vt 16. q. 7. filiis. & 2. q. 7. qua p.p. vel saltē soli clerici, vt 12. q. 2. nō liceat. nā in popularibus actionibus nō admittuntur infames, vt ff. de pop. ac populari. Itē nec ad accusationē talis iudex illum remouebit accusatū ab administratioe, sed summatim cognoscet an calūniose accusetur, an nō arg. ff. de præto. stip. l. 1. § vlt. & si qui sciuerint suspectum, & passi sunt eū per aliquod tēpus esse in administratione, nō videtur, q͠ tales possint dicere eū suspectū, vt ff. de priuij. credi. si creditores. & arg. extra de his q̃ fi a maio. parte ca. ea ore. & ar. extra de acc. nulli. Credo verū si scientes & negligentes, sed scientes & quærentes probationes, bene audirentur postea. 2. q. 7. plerumque. Qui aūt criminaliter conuictus est, remouetur ab ordine. si vero ciuiliter tantum, ab administratione. extra de simo. per tuas. in fin. & regulares prælati ex modicis causis remouentur ab administratione, vt in eadem decre. per tuas. in fi. Itē si ideo qs remouetur, q͠a dolose administrauit, infamis est factus. sed si p.p negligentiam remoueretur, nō fit infamis, vt C. de suspe. tut. l. vlt. Hoc aūt scias, q͠ quicunque administrat qs tēporalia, quicunq; spiritualia: & sm hoc remouetur ab istorū & illorū administratione. 12. q. 2. Vulteranæ, vnde licet quis sit remotus ab administratione temporalium propter suspicionem, adhuc tamen remanet prælatus quo ad obediendum sibi, vt 8. q. 4. nonne. & 15. q. vlt. c. vlt.

ris inducijs tam in criminali causa, vt in sequentibus c. quæm in ciuili, vt in l. seq. in §. spatium.

c Quod vero.] hæc quæstio loquitur de inducijs præparatorijs.

Cum accusatus.] CASVS. Quæsitum fuit à Felice Papa, an accusato sint præparatoriæ induciæ denegandæ, cum ad synodū venerit? Et respondetur q͠ non, si ipse eas postulauerit, & iudices quos elegerit, tribuantur sibi.

d A se electi.] s. causa proxi. q. 6. à iudicibus. cōtra sed illud forte obtinet in crimine, alias contra. ff. de iud. obseruādum. Quid iuris sit de hoc, quære 11. q. 1. c. 3. & 4.

¶ Ab administratione remoueantur, qui res ecclesiæ male viuendo dispergunt. C. IX.

Quia ea[a], quæ de fraudibus Maximiliani[a] flebili ad aures nostras supplicum relatione venerunt, non facile secundum veritatē agnosci poterunt, nisi facultas ecclesiæ, quam in vsus suos male conuertendo dispersit, ab eius potestate, donec causa[b] cognoscatur, seponatur: idcirco nos eum & à supradictæ ecclesiæ patrimonio volumus interim submoueri, & in vestro, discussionis ipsius tempore moderamine detineri.

a ¶ Maximiliani.] *In vulgatis sequebatur, presbyteri, quæ vox inducta est: quia in nullo vetusto codice Gratiani ex ijs, qui collati sunt, habetur. Gratianus autem caput hoc de episcopo, non de presbytero accepit.*

QVÆSTIO III.

Qvod verò[c] post vocationem venienti ad iudicium, induciæ neganda non sint, Felix Papa secundus in epistola ad Fratres Aegypti, c. 8. testatur dicens.

¶ Venienti ad iudicium, induciæ non negentur. C. I.

Cvm accusatus ad iudicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit[a], induciæ ei petenti à patribus constitutæ absque impedimento cōcedantur, & iudices à se electi[d] sibi tribuantur. Iuo p. 6. c. 335. Pann. l. 4. c. 98. Ans. l. 3. c. 55.

a ¶ Et necesse fuerit.] *Hæc addita sunt ex epistola ipsa, Iuone, & Pannormia, habenturque infra ead. c. induciæ 2.*

Item ex eadem epistola ad fratres Aegypti, c. 20.

¶ Quot mensium induciæ episcopis præstandæ sint. C. II.

De inducijs† vero episcoporum[e], super quibus consuluistis, diuersas à patribus regulas inuenimus institutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum † machinamenta, & suas præparandas responsiones[f], & testes confirmandos[g], & cōsilia episcoporū, atq; amicorū[h] quærēda annū, & † sex mādauerūt menses[i] cōcedi: Quidā[k] au Ansl. 3. c. 118. & 119. Poly. l. 5. tit. 3. Burc. l. 1. c. 180. Iuo p. 4. c. 196

† al. inducijs

† antea legebatur, impetitorū

†. aut sex] ori.

De inducijs.] CASVS. Duo epi Aegyptiorum quæsierunt a Felice Papa qualiter induciæ præparatoriæ, & quales essent episcopis concedendæ & videt q͠ quidā concedunt annu & dimidiū, quidā tū annum, alii vero sex mēses. & si hæ conceduntur laicis, multo fortius sunt sacerdotibus concedendæ. Nō enim sub angusto tēpore sunt eis induciæ concedendæ, sed sub longo, vt possint se præparare ad suos testes producendos, & ad quærenda amicorum consilia, vt resistere insidiatoribus valeant.

e Episcoporum.] eædem sunt presbyterorum, & diaconorum, & subdiaconorum. 15. q. 7. si autem.

f Responsiones.] id est, exceptiones quas probare tenentur, ff. de probatio. in exceptionibus.

g Confirmandos.] id est, comprobando eos honestos: quod forte post publicationem pōt facere. nō q͠ eos debeat instruere quid dicant: quia hoc esset subornare. vel potest confirmare illorum testimonium qui sunt probati criminosi, adducendo alias præsumptiones pro dictis illorum: quia & si debilitentur dicta talium, nō tū ex toto euacuant, vt extra de proba. licet. & extra de simo. per tuas. & c. licet Hely. in fin.

h Atque amicorum.] non facile tamē inuenitur, q͠ ob hoc sit danda dilatio. arg. ad id ff. de vsu. tenendū. sic in aduocato. ff. ex quibus cau. maio. ait prætor. in fi. & l. ab hostibus. in fi. extra vt lit. non cōtest. c. 1. alias prætextu absentiæ aduocati non potest quis petere inducias. extra de do. & contu. proinde.

i Annum & sex menses.] contra in Auth. vt cleri. apud proprios episco. §. si tamen. collatio. 6.

k Quidā aūt annū, in quo plurimi.] ergo illud est potiꝰ tenēdū, vt 26. dist. Isidorus. 19. dist. i canonicis. Sed obijcitur: non dant triñæ inducię. ff. de fer. l. vlt. ergo causa prorogatur vltra trienniū: quod esse nō debet, vt C. de iud. properandū. Sol. hic primo dabit annū

Quod vero.] Hæc q. diuiditur in tres partes. in quarum prima probat per tres auctoritates, quòd induciæ sunt dandæ post vocationem ad synodum. Secunda ibi, *Spatium vero.* Tertia ibi, *Offeratur.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic ponitur tertia quæstio, in qua quæritur, an post vocationem facta restitutione sint induciæ concedendæ. Et respondetur quòd sic, & hoc probatur per c. seq. & agitur de præparato-

a Immo præcedere debet suspicio, de qua prius summarie constare debet. vt Panor. in c. veritatis. de do. & contu.

Suspectus qs est.

Suspectus non possit ab omnibus accusari.

Clericus de crimine conuictus qualiter punitur.

Dicas, q͠ si iudex expirauit in sola, q͠ p.p fraudē est remouer, infamis est, sed si propter segnitiē, nō, ff. de suspec. tut. l. 3. §. qui ob animi segnitiē. inst. e. titu. §. suspectus. Arc.

a Hæc est vera lata sm P. ad hoc s. e. q. 8 accusatores. vñ istud, forte, nō est nota dubitationis. Archi.

Induciæ non dant ob aduocati absentiam.

ſed poſtea minus dabitur: vel hodie ſunt arbitrariæ. ȷ.ea.q.1.ſi epis.
a ¶ *Sex.*] in authen. de ſanc.epiſ.§.3.coll.9.
b ¶ *Communicatores.*] idest, epiſcopos †.
INducia.] CASVS. Dicitur in hoc c. q magnæ induciæ dandæ ſunt ne inordinate aliquid fiat: q multa fiunt per obreptionē.
iubemus. vbi habes q ad teſtes inducēdos tres dilationes ſunt concedendæ. Sol. licet plures ꝓductiones nō poſſunt dari: tñ ſub vna dilatione poſſunt mille fieri ꝓductiones. Alij intelligunt q de iure tres poſſunt dari dilationes ad teſtes ꝓducendos: & dicūt hanc legē loqui de dilationibus, quæ indulgentur à iudice: ſed authen. & decre. de dilationibus q̄ cōceduntur a iure cō. H. Dominus meus notauit ſuper legem illā de ferijs, q in pecuniarijs cauſis vna dilatio danda eſt tantum: ſed ſi impedimentū interueniat, dabitur alia cū cauſæ cognitione. & ita propter multa impedimenta multæ induciæ dantur. & auth. de teſti. §. quia vero. coll. 7. non eſt contraria: quia vna dilatione multæ poſſunt fieri ꝓductiones. Vel ſi dicas introductionē idest, dilationem, dic quòd vltra primam non habebit ſine cauſæ cognitione ſecūdam vel tertiā. Multi tamen dicunt, q authen. corrigit l. vlt. de fer. lo. ſed certe qđ dicit. H. non ſeruatur de facto: quia plures dilationes dantur: & plures quàm tres productiones fiunt. B.
m ¶ *Trahendi.*] idest, differendi.

Teſtes multi ſub vna dilatione poſsūt produci.

Tangit ſententiam aliorum qui dicunt, quòd in qualibet iſtarum dilationum poſſunt produci teſtes, quos quis voluerit. ſe ſignata tamē multitudine. Archid.

† Scilicet cō prouinciales, qui oēs communicet cauſæ intereſſe debent. ȷ.ea.q.6. ſi quis epiſcoporum.

Pann.l.4.c.102.

tem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero quàm ſex[a] menſes, non repperi: quia & laicis hæc indulta ſunt; quanto magis Domini ſacerdotibus? *& infra.* ¶ Induciæ namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, vt accuſati ſe præparare, & vniuerſos communicatores[b] in prouincijs poſitos conuenire, & teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe plenitter armare valeāt.

Item Eleutherius Papa in epiſtola ad Gallia prouincias.

¶ De inducijs præſtandis. C. III.

Burc.l.16.c.30. Iuo p.6.c.317. Pann.l.4.c.103. Anſ.l.3.c.56.

j INduciæ[c] non modicæ ad inquirendum dandæ ſunt, ne aliquid præpropere agi à quacumque parte videatur: quia per ſubreptionem[d] multa proueniunt.

Item Damaſus Papa, epiſtola 3. ad Stephanum archiepiſcopum.

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

† al. epiſcopis

Anſ.l.2.c.76. Iuo p.5.c.287. Pann.l.4.c.101. Lege prima, §. qđ hac ratione.

ij INduciæ accuſatis in criminalibus cauſis† ſex menſium, vel eo amplius, ſi neceſſe fuerit, concedendæ ſunt.

2 *Spatium vero dilationum, ſicut in tertio libro Codicis, titulo 11. de dilationibus inuenitur[e], hac ratione moderandum eſt, vt ſi ex ea[f] prouincia, vbi lis agitur, vel perſona[g], vel inſtrumenta poſcentur; non amplius quàm tres menſes indulgeantur. Si vero ex continentibus[h] prouincijs, ſex menſes cuſtodiri iuſtitia eſt. In tranſmarina autem dilatione nouem menſes computari oportebit. Iudicantes[a] autem hac ratione non ſibi conceſſum intelligant danda dilationis arbitrium: ſed eamdem dilationem (ſi rerum vrgentiſſima ratio flagitauerit, & neceſſitas deſiderata inſtructionis exegerit[i]) non facile amplius[k] quàm ſemel[l], nec vlla trahendi[m] arte ſciant eſſe tribuendam.* ¶ *Ei autem[n] dilatio penitus eſt deneganda[o], qui reſcriptum ad extraordinarium iudicem deportauerit†[p]. Illi autem qui in iudicium vocatur, danda eſt ad probanda † precum mendacia, vel proferenda aliqua inſtrumenta, vel teſtes; quoniam inſtructus eſſe non potuit, qui præter ſpem ad alienum iudicium trahitur.* ¶ *Cum vero ad appellationem, conſultationemue à principe reſcriptum fuerit; ſiue ſit primo iudicia petita dilatio, & ea tributa non ſit, ſiue nec petita quidem; eam dari cuiquam non licebit[q] eadem ratione, qua ne in iudicijs[r] quidem cognitionum imperialium dilatio tribui ſolet.*

Ibidem lege 5. ſed mutata eſt verborū ſeries. † improbanda] orig.

† al. reportauerit

Lege 5. mutatis quibuſdam vocibus.

EI AVTEM. CASVS. Aliquis impetrauit litteras ab Imperatore ad iudicem extraordinarium: poſtea petebat inducias. Quæſitum fuit ab Imperatore an debeant ei dari? Et reſpondet q non. Ei vero qui ad iudicium vocatur, dandę ſunt ad probanda mendacia precū, & ad proferendos teſtes & inſtrumenta: quibus inſtructus eſſe non potuit, qui præter ſpem ad iudicem trahitur alienum.

c ¶ *Inducia.*] ergo tam actori quàm reo dandæ ſunt induciæ. 15.q.7. ſi autem. ff. de fer. l. vlt. niſi in caſu, vt ȷ.ea.§. iudicantes.
d ¶ *Per ſubreptionem.*] ſic 98. diſt. tranſmarinos.
INducia. SPATIVM. Hæc eſt ſecunda pars quæſtio. Ioa. de Fan. & hic tractat de inducijs præparatorijs in cauſa ciuili, & etiam in criminali, quæ pares videntur. B.
CASVS. Hic tractat de inducijs præparatorijs in cauſa ciuili, & etiam in criminali, quæ pares videntur ſecundum leges.
e ¶ *Inuenitur.*] in l. 1.
HAC RATIONE. CASVS. Quæſitum fuit ab Imperatore ſub quanto ſpatio induciæ præparatoriæ deberent dari. Et reſpondet dicens, quod ſi inſtrumenta vel teſtes petūtur in ea prouincia vbi lis eſt, dantur tres menſes. ſi ex continentibus prouincijs, ſex menſes. ſi ex tranſmarina, dantur nouem menſes: nec has inducias putant iudices ſemper pro ſuo arbitrio tribuendas: ſed tūc demum cum neceſſitas exegerit: nec facile amplius quam ſemel, ne cauſa protrahendæ ulla dilatio tribuatur.
f ¶ *Vt ſi ex ea.*] hoc non eſt principium legis: quia lex incipit, quoniam plerumque.
g ¶ *Perſona.*] idest, teſtis vel aduocatus.
h ¶ *Ex continentibus.*] idest, quæ modico freto diſtant, vt ff. de verbo. ſignifi. notionem. §. 1.
i ¶ *Exegerit.*] vſque in finem litis.
k ¶ *Amplius.*] in cauſis pecuniarijs non datur amplius dilatio quàm ſemel: niſi inopinatum quid emergat: ſed in criminalibus dantur actori duæ, & reo tres, vt ff. de fer. l. vlt. ſed in crimine adulterij nulla datur dilatio. ff. de adul. in crimine. licet ſit arg. contra 33.q.2. ſiue de coniugij ſurdere.
l ¶ *Quam ſemel.*] hic habes q tantū ſemel danda eſt dilatio. & ſic eſt contra. extra de teſti. in cauſis. & c. ſignificauit. ſic. C. de in. auct.

Dilationes in cauſis dandę.
‡ Hoc ideo quia non eſt ſic procedendum in criminalibus ſicut in ciuilibus. arg. ff. de q. l. 1. §. diuus. C. de requiren. reis l. 2.

n ¶ *Ei autem.*] hoc eſt C. de dilat. ſi quando.
o ¶ *Deneganda.*] niſi forte caſus inopinatus emergat. ff. de iu. interdum. & de fer. oratione.
o ¶ *Deneganda.*] hic habes, q ſi petit actor inducias ad inducēdos teſtes, q non dabuntur ei: quidā hoc volunt intelligere de inducijs deliberatorijs: ſed littera eis contradicit: quia loquitur de præparatorijs. In hoc autem oneratur actor, qui petit reſcriptum ad extraordinarium iudicē. Itē & in alio oneratur, vt ȷ. ea. quod ſeri. tamē ſi reus excipiat, & actor replicet, benedicerē tunc actori dādas inducias: quia in tali replicatione nō potuit eſſe inſtructus. Itē tertiū ſpeciale hic eſt in eo, qui impetrat reſcriptū ad extraordinariū iudicem, q ſi ille iudex nollet procedere, tum ordinarius vtetur ſua iuriſdictione, vt extra de off. ord. ſignificauit. Sed illud in ſpeciali caſu propter periculum animæ. vnde contrarium tenet in alijs.
p ¶ *Deportauerit.*] Hic adiūge illā conſtōnē quod fieri non debet.
CVM VERO. CASVS. Quidquid Beneuentanus dicat, ego Bartho. Brixien. ſic credo caſum eſſe ponendum: & ſic intellexi per Hugo. dām meum. Cauſa appellationis commiſſa fuit iudici, qui plene de cauſa cognouit, renuntiatum fuit in cauſa. Cum autē iudex de ſentētia ferēda dubitaret, cōſuluit Imperatore ſuper hoc. Imperator reſcribit qualiter eſſet ſentētia differenda. Quærebatur vtrum induciæ ſint dandæ iterum. Et reſpondetur quòd non: ſiue in primo in iudicio datæ ſunt dilationes, ſiue non: quia & ſi princeps vellet ferre ſententiam, nulla daretur dilatio. Et ſecundū hoc dic ad conſultationem, ſcilicet appellationis. Idem etiam credo eſſe & ſi in principali cauſa eodem modo eſſet relatio facta.
q ¶ *Non licebit.*] actori, ſed reo, vt ſ. l. proxi.
r ¶ *In iudicijs.*] idest, ſententijs. & hoc intellige cum primo plene ſunt

Actori denegantur induciæ.

ne fuit cognitum de causa coram Imperatore, & noo restabat nisi ferre sententiam aliàs iniquitatem continet lex ista. nam iudex appellationis bene tenetur dare inducias.

A. VL. CE. Casvs. Dicit io hac lege, quod inducię peti oõ debẽt à iudice pcedẽte, et si vtraq; pte p̃sente tribui petant: cũ dari debeãt inducię à iudice sedẽte p tribunali, & etiã cũ causę cognitione, vt si dilatiõis petitio fuerit improbata, p sniam iudicis dirimat.

a ¶ *A iudice procedente.*] in via.

b ¶ *Tribuatur.*] idest, tribui petatur.

c ¶ *Causa*] idest, dandę dilationis.

d ¶ *Considente.*] Ar. quod ea quæ causæ cognitionẽ requirunt, debent iudice sedente p tribunali fieri, vt 2.q.3. p̃uaricator. & q.6. biduũ.

e ¶ *Constitutione.*] hæc est C. de litis contesta.

LIBELLVM. Casvs. Hæc auth. locũ habet ante litẽ cõtestatã. Dicitur hic, quod actor non debet per iudicem porrigere libellũ reo, nisi pri⁹ ipsi reo p̃stiterit cautionẽ, vel eius pcuratori, vel ipsi apparitori, quòd litem cõtestabitur itra duos menses: & si hoc non fecerit, omne damnũ ei contingens ex hoc ei restituet.

¶ *A iudice*[a] *procedente dilationem non conuenit postulari, etiam si vtraque parte præsente tribuatur*[b] *, cum non aliàs, nisi causa cognita, indulgeri queat; & cognitio causæ*[c] *non interpellatione planaria, sed considerante*† [d] *magis iudice legitime colligatur, vt si forte dilationis petitio fuerit improbata; suscepta quæstio per sententiam iudicis dirimatur*] Constitutione[e] septima in collatione septima. ¶ [*Libellum*[f] *vero non aliàs actor dirigat, nisi prius & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in negotij executorem*[g] *exponat cautionem*† *, se vel intra duos menses litem contestaturum, vel omne damnum ei, qui conuenitur, contingens restituturum*[h] *in duplum*] In coll. 5. const. 6.

Lege quarta.

† al. considente

Cod. de litis cõtest. auth. libellũ

† Concor. cũ hoc § tex. in aut. offeratur cũ ibi no. C. de lit. cõtest. Actor libellũ offerẽs duplicẽ cautionẽ præstare debet.

3 [*Offeratur ei, qui vocatur ad iudicium libellus, & exinde præbitis sportulis*[i] *, data fideiussione*[k] *xx. dierum gaudeat inducijs, quibus deliberet, cedat ne, an contendat; atque iudici ne alium sociari*†[l] *petat, an recuset eum: nisi ille*[m] *sit is, quem ipse alio recusato*[n] *iam petierit. Denique præsens interrogetur, an hoc tempus litis transierit: quod non modo*† *ex ipsius responsione; sed etiam ex libelli subscriptione manifestetur, quam in initio facere debet. Litis ergo contestatio contra hoc indultum*† *habita pro nihilo est*†[o] *.*] Ibidem. [¶ *Quod fieri*[p] *non debet, nisi actor satisdederit, certam promittens quantitatem se daturum, si litem non exequatur, aut exequens non vincat causam. Si igitur post tempus à se constitutum intra decem dies reo præsente non occurrat; dimittatur reus exacto*[q] *, eo quod promissum est: & si quid circa litem*

Cod. de litis cõtest. auth. offeratur.

Iulianus antecessor nouella 53. c. 3.

† al. associarẽ

† al. mox

† priuilegiũ] or.

† al. ducenda est] orig.

Cod. de dilationibus, authen. quod fieri.

f ¶ *Libellũ.*] libellus porrigẽdus est iudici ordinario & delegato, vt extra de libel. obla. ignarus. & extra vt lit. nõ cõtest. c. 1. & etiã corã arbitro: quia arbitria se habent ad instar iudiciorũ. ff. de arbi. l. 1. licet sit ar. ℨ. C. de epis. & cle. auth. generaliter. in fin. libellus iste tradẽdus est iudici: & iudex eũ porriget reo, vt C. quomo. & qñ iud. auth. qui semel. nec tenetur reus hunc libellum recipere nisi actor præstiterit duplicẽ cautionem: vnam quidem quod intra duos menses litẽ contestabitur: vel quod restituet reo omne damnũ in duplũ, vt hic dicit. Itẽ aliã p̃stabit, quod per se vel p legitimũ procuratorẽ cãm aget vsque in finẽ: & si conuictus fuerit iniuste litẽ mouisse, præstabit decimam partem rei petitæ in libello. Si autem cautionem istam dare non potest, super hoc præstabit iuratoriam cautionem. hoc totum habes C. de epis. & cle. authen. generaliter. Ioan. ista hodie de consuetudine non seruantur. B.

g ¶ *Executorem.*] i. iudicem vel officialem. & expone, & pro vel: & habes hanc auth. de executoribus. §. sancimus. colla. 7.

h ¶ *Restituturum in duplum.*] ita tamẽ vt cautio non excedat xxxvj. aureos, vt in authen. de execu. in prin. colla. 7.

OFFERATVR. Casvs. Hæc auth. loquit de inducijs deliberatorijs. Quæsitũ fuit à Iustiniano qualiter sit procedendum in causa, cũ induciæ deliberatoriæ postulantur. Et respondet quòd prius dari debet libell⁹ reo: deinde præbitis sportulis & data fideiussione habeat inducias xx. dierũ, in quib⁹ deliberet an cedat vel contendat, vel recuset iudicẽ suspectũ: nisi ille sit quẽ petijt alio iã recusato: vel petat aliũ sociari suspecto iudici: & cum reus ad iudiciũ venerit, interrogetur, an xx. dies transierint: qđ ea eius r̃sione & libelli subscriptione dignosci poterit, quàm reus facit cum recipit libellum: aliter autem litis contestatio facta pro nulla habetur.

Sportulæ iudicibus debitæ.

i ¶ *Sportulis.*] In iudicibus delegatis expressum est de sportulis, scilicet quod habebunt duos aureos in principio, & duos in fine causę. in auth. coll. 6. de iud. § ne autẽ. In ordinarijs nõ inuenimus nisi in clericis, qui præstãt quattuor siliquas. C. de epis. & cle. auth. sed hodie. debet autẽ vtraque pars soluere officialibus pro labore. 14. q. 5. non sane. de hoc dic vt extra de vit. & hone. cle. cum ab omni.

Fideiubere debẽt an sufficiat dare pignora.

k ¶ *Fideiussione.*] iudicio sisti, cum sit possessor rerũ immobiliũ. ff. qui satis. cog. l. cẽdũ. non autem iudicatum solui: quam cautionem nemo præstat conuentus suo nomine, insti. de satis. § sed hodie. Sed nunquid sufficit dare pignora? non videtur: cũ sit prętoria hæc satisdatio, vt videtur ff. de præto. stip. prætoriæ. Sed non est verũ, licet. n. nõ teneatur dare pignora, potest tamẽ si vult. ff. de coll. bo. l. 1. §. iubet. versic. an pignoribus. immo expresse dicitur ibi de sola fideiussione. in authen. de exhib. re. §. sancimus coll. 5. cũ tamẽ hæc authen. indistincte dicit dari debere fideiussorẽ, credo quod siue sit possessor rei mobilis siue imobilis, quod dabit fideiussorẽ. Io. Dñs H. & alij doctores legũ dicunt, quod authen. nõ corrigit legẽ. sed distinguit. B. Item hic habes, quod licet quis dedit fideiussorem standi iuri, quod adhuc potest recusare iudicem, sicut appellare potest, licet iurauerit stare iuri, vt extra de app. ad hæc 2. & ĵ. Sed quid est qđ dicit quod vsq; ad xx. dies debet iudex recusari: cũ exceptio talis sit dilatoria: & sic vsq; ad lit. cõtest. potest opponi, vt extra de sent. & re iud. cum inter? Sol. quidquid ab illis caueatur, ego credo quod proponenda est hæc exceptio vsq; ad xx. dies tantũ. nec dicit ideo dilatoria, quod vsq; ad litẽ contest. possit objici: sed ideo, quia semper ante lit. cõt. est objcienda. si enim posset quandocũque objci vsq; ad lit. conte. quare diceret lex, quod si iudex absens est qui est recusandus, debet reus protestari corã alijs quod habet iudicem suspectũ, vt C. de iudi. eũ specialis. vnde dico, quod si quis omittit exceptionẽ de suspecto iudice, & proponat alias exceptiones, amodo non potest reuerti ad istam. ar. optimũ ff. de iu. sed & si susceperit. Item cũ multas forte recepit sententias pro se¹, qualiter posset ipsum amodo recusare? ar. ad hoc extra de offi. dele. insinuante. ĵ. ead. q. 6. §. exceptio. Ioan. quia si probo aliquid corã iudice, scilicet aduersarium meũ esse excommunicatum, videor approbare iudicem, nec de cetero potero recusare eum. & ita semel Tancr. respondit in scholis. B.

Exceptio iudicis recusatoria est dilatoria.

¹ In hoc puncto sic distinguas: aut re⁹ prouocauit actorẽ p interlocutoriã; & tũc nõ pót iudicẽ recusare: Aut fuit prouocatus ab actore: & tũc sic. ar. ff. decõdi. fur. & iõ. in prin. Arc.

l ¶ *Sociari.*] quando ordinarius recusatur.

m ¶ *Nisi sit ille.*] 32. quæst. 5. horrendus. simile ff. de nego. gest. Pomponius. Io.

n ¶ *Alio recusato petiit.*] si quis ergo petijt iudicem aliquem, illũ non potest amodo recusare, vt hic. & extra de of. deleg. sup quæstionũ. immo si procurator alicuius petijt iudices, dominus nõ potest illos recusare, vt extra de cau. pos. cum olim. tamen appellare potest ab eo, vt not. ŝ. 2. q. 6. à iudicibus.

o ¶ *Pro nihilo est.*] quantum ad hoc ² quin possit adhuc recusari: quasi lis non sit contesta. vt in auth. de exhib. reis. §. illud. colla. 5. Reuera tamen tenet litis contesta. sic facta, vt ibi perpenditur.

² Adde quod leg & no, 17. q. 4. vxor.

QVOD FIERI. Casvs. Hæc authen. continuatur ei quod dicitur ŝ. ea. ei autem dilatio. vbi dicitur, quod quis qñq; trahit ad extraordinarium iudicem. Dicitur ergo hic, quod hoc fieri nõ debet, nisi actor prius satisdederit certã promittens quantitatem, si non exequatur causam, & exequens non vincat: & si post tẽpus statutũ a iudice intra decem dies reo præsente nõ occurrat, dimittatur reus exacto eo qđ promissum est. Et si quid circa litem plus impenderit, cum taxatione iudicis iuramento præstito exigatur.

p ¶ *Quod fieri.*] scilicet vt reus teneatur respondere coram ordinario iudice per rescriptum ad eum impetratum.

q ¶ *Exacto.*] i. reus exiget ab actore. quod tamen nũquã vidi. Hic not. duo specialia, vt certa quantitas promittatur, & tamẽ plus exigatur: & quod expectatur actor post terminum vsque ad decẽ dies. tñ coram ordinario iudice expectaretur per annum, & per tres menses secundum quosdam, vt C. quomo. & qñ iud. authen. qui semel. sed verius est quod hic loquitur, cum absoluitur à iudicio illius iudicis: & loquitur lex ista cum quis trahitur extra prouinciam per rescriptum principis, ut in auth. colla. 5. de exhib. reis. in princ. sed illa authen. qui semel. loquitur cum penitus absoluitur.

Ver. glorio sus. vbi de hoc.

a ¶ *Iurauerit.*] Nota quoties petitur intereſſe ex delicto alicuius, illud declaratur per iuramentũ, vt hic, & 2.q.1.in primis. C. vnde vi. ſi quis. C. de fide instr. l. vlt. ſed ſi petatur intereſſe ex contractu, illud probabit debito modo. ff. de mino. ſi in emptione. & ff. de præſto. ſtip. l. vlt. ff. de eden. l. argentarius. §. vlt. inſti. de verb. obl. §. vlt. quæſtio. 1. qui crimen.

A ¶ *Alieni.*] Caſum iſtum habuiſti 2.q. 7. alieni. & ibi videbis plenarie.

B ¶ *Beatus.*] Casvs. Quæſitum fuit ab Anacleto vtrum apoſtata ſit recipiendus ad accuſandum vel teſtificandum. Et reſpondet quòd non, immo omnis apoſtata refutandus eſt ante reuerſionem: quia hoc ſtatuit Clemens cum ſuis ſanctis collegis.

Quod ex cod. de excep. l. vlt. & l. 8. j. ead. q. 6. c. ſi qs epiſcoporũ.

plus impendiſſe cum taxatione iudicis iurauerit.] a *Exceptio* b *fieri dilatoria eſt, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones, vt ſunt præſcriptiones longi temporis, ſufficit in initio litis conteſtari.*

a ¶ Iudicantes autem.] *In codice Iuſtiniani legitur,* Quod ita conſtitutum iudicantes ſentire debebunt, vt in hac ratione, &c.

b ¶ Exceptio fori.] *poſtrema hæc pars abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus. In vno autem eſt in margine cum hoc titulo,* gloſſ. Ioannis. *Eadem autem verba leguntur infra ead. q. 6. c. ſi quis epiſcoporum. §. exceptio. & ibi ſunt in omnibus antiquis codicibus.*

QVÆSTIO IIII.

Q*Vòd vero* b *infames, & non legitime coniuncti ad accuſationem admitti non debeant, & qui generaliter ab accuſatione remouendi ſint, multorum auctoritatibus claret. Ait enim Iginus Papa, epiſt. 2.*

2. q. 7. c. alieni. ex Dionyſio. Iulius j reſcrip. ad Orient. c. 15.

¶ Infames eos, qui ſunt bonæ famæ, accuſare non poſſunt. C. I.

Poly. l. 2 tit. 19. Anſ. l. 3 c. 16. & l. 1 c. 9. Pann. l. 4. c. 70. & 88.

A Lieni erroris ſocietatem † ſectantem, vel à ſui propoſiti tramite recedentem, aut Apoſtolicæ ſedis iuſſionibus inobedientem ſuſcipere non poſſumus; nec impetere recte credentes, vel ſanctorum patrum iuſſionibus obtemperantes permittimus ‡; quia inter fideles & infideles magna debet eſſe diſcretio.

† al. ſectorum à ſuo propoſito, vel à ſue vetate morum vel à ſui

‡ al. permittimur] orig.

Item Anacletus Papa in prima decretali.

¶ Qui legem ſuam ſponte tranſgrediunt, ante ſuam reuerſionem recte agentes accuſare non poſſunt. C. II.

Anſ. l. 3. c. 9. Caſ. l. 4. c. 60.

B Eatus prædeceſſor noſter Clemens vir Apoſtolicus, & ſpiritu Dei plenus, vnà cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit dicens. Accuſandi, uel teſtificandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Tranſgreſſores enim ſponte legis ſuæ, eiuſque violatores, & recedentes, apoſtatæ nominantur. Omnis enim apoſtata refutandus eſt ante reuerſionem ſuam; non in accuſatione recte agentium, aut teſtimonio ſuſcipiendus eſt.

Item Pius Papa, epiſt. 1.

¶ A ſuo propoſito diſcedentes ſunt infames. C. III.

Anſ. l. 3 c. 4.

S I quis † vero à ſuo propoſito retrorſum exorbitauerit, & iuſſum Apoſtolicæ ſedis libenter tranſgreſſus fuerit, infamis c efficitur. Reprobari ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide ſuſpecti ſunt. Fides autem, & conuerſatio primũ ſcrutanda eſt, & deinde ‡, qui irreprehenſibiles apparuerint, ſunt recipiendi, & non prius.

† al. Si quis à ſuo vero propoſito

‡ al. deinde

Item Calixtus Papa ad epiſcopos Galliæ, epiſt. 2. c. 4.

¶ Inceſtuoſi & non legitime coniuncti, ſacerdotes & legitime coniunctos accuſare non poſſunt. C. IIII.

Burc. l. 7. c. 1. Iuo p. 9. c. 23.

C Onſanguineorum coniunctiones, nec legitimæ ſunt, nec manere poſſunt; ſed ſunt repellendæ. *& infra capite quinto.* ¶ Quiſquis ergo non legitime coniunctus, vel abſque dotali d titulo, ac benedictione ſacerdotis conſtat copulatus; ſacerdotes, uel legitime coniunctos criminari, uel in eos teſtificari minime poteſt; quoniam omnis inceſti macula pollutus, infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolum ergo hi reijciendi ſunt, & infames efficiuntur, ſed etiã omnes eis conſentientes e. ¶ Similiter de raptoribus, vel eis, qui ſeniores impetunt, fieri cenſemus. Hos ergo leges ſæculi interficiunt; ſed nos miſericordia præeũte ſub infamiæ f nota ad pænitentiã recipimus.

C ¶ *Si quis.*] Casvs. Dicitur hic quòd omnis apoſtata infamis efficitur, nec recipitur ad accuſandum. Secundo dicitur quòd primo fides & conuerſatio eſt perſcrutanda: & ſi irreprehenſibiles apparuerint, admittentur ad accuſandum.

c ¶ *Infames.*] Dic quòd infamis nõ admittitur ad accuſationẽ, niſi ſuã vel ſuorũ proſequatur iniuriã, vt 4. q. 6. omnibus. & 2. q. 1. prohibentur, niſi in criminibus exceptis, vt 6. q. 1. §. verũ. sec in hoc prout notaui 2. q. 1. in primis. in fi. & q. 7. in ſumma.

Infamis an poſsit accuſare,

C ¶ *Conſanguineorum.*] Casvs. Dicitur in hoc cap. quòd illi qui inceſtuoſe iunguntur, & qui ſine dotali titulo & ſine benedictione ſacerdotis, occulte iunguntur, non recipiuntur in accuſatione vel teſtificatione ſacerdotũ, vel legitime coniunctorũ, quia infames ſunt: & non ſolum illi repelluntur, ſed etiã omnes eis conſentientes. & hoc in prima parte. In ſecunda parte dicitur quòd raptores, & qui impetunt ſeniores ſuos, repelluntur ab accuſatione, cum ſint infames iure canonũ: & leges ſæculi eos interficiunt. Secunda pars incipit ibi, *Similiter.*

d ¶ *Dotali titulo*] Secundum quoſdam dos adeo requiritur in matrimonio, vt ſine ea matrimonium nõ teneat. arg. ad hoc 30. q. 5. nullum. ſed verius eſt quòd teneat. C. de nu. imperialis. §. his autem. tamen præſumitur non eſſe matrimonium, vt 30. q. 5. aliter.

Matrimoniũ ſine dote ualet.

e ¶ *Conſentientes.*] approbando, defendendo, patrocinium præſtãdo: quo caſu nõ minus peccat quàm faciens. 2. q. 1. notum. immo magis peccat 24. q. 3. qui aliorũ.

Dic ſecũdũ Go. quòd iſte §. ver. quæ ſequitur. & hoc c. ſ. e. q. hi qui ſe quãſi de infamia per ſententiam ſrogata: & hoc ipſe no. etc. de ſimo. ex diligenti.

Q Vòd vero.] Casvs. Hæc eſt quæſtio quarta, qua quæritur an infames vel non legitime coniuncti poſſint admitti ad accuſationem epiſcoporum, & etiam aliorum. Sed quòd remoueri debeant, multorum auctoritatibus probatur.

b ¶ *Quòd vero.*] maxime: nam etiam poſt admittuntur, vt ſ. ...

f ¶ *Sub infamiæ.*] j. 27. q. 1. ſi quis rapuerit. C. de rap. vir. l. vna. ſi. j. 33. quæſt. 2. quicumque.

Additio. Ad idem infra ea. q. vlt. ſi quis. ſecundum Hu.

f ¶ *Sub infamia.*] Qualiter ſit hoc intelligendum, dixi ſ. 2. q. 3. §. hinc colligitur 2. j. 4. q. 1. §. diffinimus. Item patet hoc quòd ſecundũ canones ipſum factum infamat. j. ea. q. 5. conſtituimus.

Conſs

Conspiratores.] Casvs. Dicitur hic, quod conspiratores & anathematizati non possunt aliquem accusare.
a ¶ Conspiratores.] 11.q.1. conspirationum. & c. coniurationum. nec ad denunciationem admittuntur. extra de accus. cum oporteat. & de simo. licet.

gus potest religiosum vel Christianum accusare, vel contra eũ testificari, quamuis Christianus ille sit vilis vel seruilis persona.
m ¶ Humilis.] ergo videtur, quod si infamis vult agere ciuiliter, quod nõ audiatur, sed intellige vel pro, idest, vel loquitur de excõicato.
n ¶ Seruilisque.] ergo loquitur de criminali causa: quia seruus in causa

Idem in eadem epistola.

¶ Qui non sunt recipiendi in accusatione. C. V.

Conspiratores [a] in nullius accusatione sunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox vllum nocere, vel accusare † potest. — Iuo p. 6.c. 346. — † *al. ledere*

Item Stephanus Papa, epist. 2.

¶ De eodem. C. VI.

Nullus anathematizatorum † suscipiatur, nec à quoquam credantur [b], quæ ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos † dico anathematizatos esse, quos episcopi suis scriptis [c] anathematizauerunt; aut eorum [d] statuta anathematizant [e]. — Pann. l. 4. c. 71. — † *al. anathema*] orig. — † *al. eos quoque dico*] orig.

Item Fabianus Papa, epist. 1. ad ecclesiæ ministros.

Anathematizati, fideles accusare non possunt. C. VII.

Omnes, quos sanctorum patrum statuta tam præteritis, quàm futuris temporibus anathematizant, submouemus †, & ab omni accusatione fidelium alienamus. — Ansl. 1.3.c.16. Poly. l. 1. tit. 1.

Item Stephanus Papa, epist. 2. c. 8.

¶ Clericus, qui episcopum accusauerit, infamis efficitur. C. VIII.

Clericus vero, qui episcopum suum accusauerit [f], aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus; quia infamis effectus est, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi [g] seruiturus.

Item Alexander Papa, epist. 1. c. 1.

¶ Infames, & exules fiant, qui episcopos persequuntur. C. IX.

Hi qui [h] episcopos suos [a] persequuntur, & amouere nituntur iniuste contra Apostolicam auctoritatem, etsi à morte prohibentur, dicente Domino [Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat;] perpetua tamen notantur infamia, & exilio [i] digni iudicantur finitimo: de quibus a temporibus Apostolorum, & infra ista tenemus, atque decreta habemus, quibus eorum accusandi episcopos, vel testificandi in eos uocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. — Ansl. l. 3. c. 79. — Ezech. 33.

a ¶ Suos.] *Vox ista abest a plerisque manuscriptis & originali; sed ob glossam non est sublata.*

Item Zepherinus Papa, epist. 1. ad episcopos Sicilien.

¶ Detractores, & inimicorum auctores episcopos non accusent. C. X.

Detractores [k] (qui diuina auctoritate eradicandi sunt) & auctores † inimicorum [l] ab episcopali submouemus accusatione, vel testimonio. — Ansl. l. 3. c. 35. Iuo p. 5. c. 245. — † *al. assertores*

Item Eutychianus Papa primus, epist. 2. ad episcopos Siciliæ.

¶ Infamis, vel sacrilegus religiosum Christianum accusare non potest. C. XI.

Nulli vmquam infami, atque sacrilego de quocumque negotio liceat aduersus religiosum Christianum, (quamuis humilis [m], seruilisque [n] persona sit) testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inscriptione Christianum impetere. — Ansl. l. 3. c. 25. Burc. l. 16. c. 11. Iuo p. 6. c. 333. Pann. l. 4. c. 92.

Notandum vero quòd aliud sit excommunicatio, & aliud anathematizatio. Vnde Ioannes Papa VIII. scribit cuidam episcopo.

¶ Aliud est excommunicatio, aliud anathematizatio. C. XII.

Engeltrudam vxorem Bosonis noueris non solũ excõmunicatione, — 11. q. 3. nemo episcoporum. Iuo p. 14. c. 51.

Nullus.] Casvs. Anathematizatus nõ recipitur in accusationem. Et dicitur anathematizatus quẽ episcopus suis litteris anathematizat: vel qui incidit in canonem latæ sententiæ. Casus seq. c. planus est.
b ¶ Credantur.] argu. contra, 23. quæst. 8. vt pridem.
c ¶ Scriptis.] idest, per scripta nunciant vitandos. & sic aliquis potest absentem excõicare per scripturam, vt ĩ. 2. q. 5. quanto. & arg. ff. de testa. seruus.
d ¶ Aut eorum.] sic de sent. excom. nuper.
e ¶ Anathematizant.] vbi est canon latæ sententiæ.

Clericus.] Casvs. Quæsitum fuit an clericus, qui suum episcopum per calumniã accusauit, vel insidiator ei extitit, repellatur ab accusatione? Et dicitur quod sic: quia infamis effectus est: & depositus tradi debet curiæ seruiturus.
f ¶ Accusauerit.] calumniose, ne sit contra, supra, 2. q. 7. quapropter.
g ¶ Curiæ tradi.] non statim, sed tunc cum est incorrigibilis, vt extra de iudic. cum nõ ab homine. 11. q. 1. si quis sacerdotum.

Hi qui] Casvs. Dicitur hic, quòd qui suos episcopos iniuste persequuntur, & per calumniam à suis sedibus remouere conãtur, nõ possunt suos epos accusare, vel in eos testificari: quia infames sunt, & exilio digni iudicãtur, licet à morte prohibeant, dicente Dño: Nolo mortẽ peccatoris, &c. Hoc autẽ verbũ, *quos non humanis*, &c. 2. 2. q. 7. fuit expositum in c. placuit eorum.
h ¶ Hi qui.] & si à morte corporali.
i ¶ Et exilio.] Ergo iudex ecclesiasticus potest in exilium mittere, vt 50. dist. accedens, 63. dist. in synodo. ĩ. prox. q. c. 3. in fi. vel ponitur exilium pro carcere monasterij, vt 2. q. 1. in primis.

Detractores.] Casvs. Dicitur hic quòd illi qui detrahunt alijs, & qui inter alios discordias ponunt, remouendi sunt ab accusatione & testimonio episcoporum.
k ¶ Detractores.] ĩ. 6. q. 1. deteriores.
l ¶ Inimicorum.] idest, inimicitiarum.

Nulli.] Casvs. Dicitur hic, quod nullus infamis vel sacrilegus potest religiosum vel Christianum accusare, ... ciuili se defendere non potest, sed in criminali potest, vt ff. de accusatio. seruos. & l. eos. §. seruus.

Notandum vero. Casvs. Supra in c. conspiratores. & c. nullus. & c. sequenti facta fuit mentio de anathemate. ideo Gra. ponit hic hunc §. vt assignet differentiam inter excommunicationem & anathema. & ad hoc inducit sequens cap.

Engeltrudam.] Casvs. Ad suggestionem Engeltrudæ vxoris Bosonis Lotharius dimisit Thebergã & superduxit Engeltrudam.

Excõicari potest absens per scripturam.

Ex toto, ita quod per ecclesiã iam non potest corrigi secundũ Hug. de hoc no. extra de iud. ad fi. in gl. vl.

Iudex ecclesiæ potest in exilium mittere.

Quod falsum est, vt 4. q. 6. omnibus.

† Ex isto tex. potest inferri constitutiones ad præsentia trahi. cõ cor. tex. in l. sancimus. C. de sacrosan. eccl. tex. est fin. l. c. aquæ. de cõse. ecc. vel altaris.

lam, propter quod Io. Papa remouit eā non solum à fraterna societate, idest, à communione sacramentorū, quæ minor excōicatio dicitur: sed etiam à corpore Christi, idest, à communione fidelium, quæ anathema, idest, maior excommunicatio dicitur.

a ¶ *Anathemate.*] anathema est maior excommunicatio. 11. q. 3. nemo

§ necesse. arg. contra. C. de q. l. 3. Item domestici sunt, qui sunt in eiusdem potestate, vt insti. de test. §. in testibus. Itē propter quos. C. de emend. ser. l. 1. Hoc etiā notandū, q amicus non pot esse testis, vt j. pro. causa. q. 3. §. item testium fides. nec cui imperari pot ratione patriæ vel dominicæ ptātis, vt 4. q. 3. §. itē in criminali. Itē inimicus capitalis numquā admittitur. sed si est inimicus[e] alia de causa, admittitur. sed tēpore disputationis aliquan̄ß, an sit ei credēdum. in authen. de testi. §. si vero odiosus. coll. 7. Itē cōsanguinei oēs secundum Alanum pñt admitti, si tales appareāt q veritatē gr̄æ præponāt 4. q. 3. §. cos testes. Sed hoc non credo verum; cū etiam iudex ppter hoc possit recusari. extra de ap. postremo. extra de offic. iud. dele. causam quæ. Sed in causa matrimonij admittuntur consanguinei. 35. q. 6. c. 1. & 2. & ar. ff. de pb. etiam matris. extra q mat. accus. pos. videtur: quod verū est vbi agitur de cōsanguinitate probāda, vel īprobāda. aliàs repellerētur quasi suspecti, vt extra de testi. super eo. Ioā. Sed certe male dixit Ioā. qm̄ parentes bñ admittuntur sup fœdere m̄rimonij, vt i illa decre. super eo. & in decre. videtur in fi. & ita seruat de facto B.

Anathema.

† Cum isto tex. iūcta sua gl. cōcor. Al. de Imo. in l. q iurisdictio ni. vt si. sedo fall. ... om. iu. per l. g̃n etiā. de arbitr. Pro declaratione tamen huius c. dic q in criminali nō potest esse iudex pater in causa filiorū & aliorū deg... bus hic si opponatur etiā absq; aliqua excusatiōe facta ione suspiciōis allegāde pbatur per tex. in l. 1. lex Corne. in ... de iniu. Sed in ciuili cā pōt esse iudex etiā vel dimati[e] dūmodo nō recusetur ptea. in l. in priuatis. ff. de iud. sed de hoc vide plene in l. a peetissimi. & ibi docto. maxime Salı. C. de iudi.

quæ à fraterna societate separat, sed etiam anathemate[a], quod ab ipso Christi corpore (quod est ecclesia) recidit, crebro percussam esse.

¶ *Epistola hæc Ioannis VIII. non est inuenta. Verum Nicolaus primus in concilio a se Romæ habito, de Metensi synodo penitus abolenda, vltimo narrat hanc Engeltrudam bis à se fuisse anathemate percussam. Cuius mulieris flagitia, ob quæ iustissime hanc pœnam tulit, refert Regino libro secundo chronicorum. Potuit autem tempore Ioannis octaui viuere hæc fœmina; quoniam Hadrianus secundus, qui inter Nicolaum primum, & Io. VIII interfuit, quintum sui Pontificatus annum non impleuit.*

2 *Vnde datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi sunt non simpliciter à fraterna societate, sed etiam à corpore Christi (quòd est ecclesia) omnino separati.*

QVÆSTIO V.

Q Vòd vero[b] testes de domo accusatorum producendi non sunt, & quòd vox inimicorum non sit audienda, multorum auctoritatibus probatur.

Ait enim Calixtus Papa, epi. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Consanguinei, & familiares aduersus extraneos testimonium non dicant. C. I.

† *accusatoris*] or. Ans. l. 3. c. 55. Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 1. c. 171. Iuo p. 5. c. 289. Pann. l. 4. c. 85.

CONsanguinei † accusatoris † aduersus extraneos testimonium non dicant, nec familiares[c], vel de domo prodeuntes[d]; sed si voluerint, & inuicem consenserint, inter se parentes[e] tantummodo testificentur, & non in alios.

Item Anacletus Papa, epist. 3. c. 5.

Ambrosius Syagrio, epi. 64. Ans. l. 3. c. 13. Burc. l. 1. c. 152. Iuo p. 5. c. 239. Pann. l. 4. c. 84.

¶ Nuper inimici, accusatores, vel testes esse non possunt, C. II.

ACcusatores, & testes esse non possunt, qui ante hesternum[f] diem

nemo eporū. Et est hic differentia inter maiorē & minorē excōicationē; vt 11. q. 3. audi. 5. q. 2. plerum. 17. q. 4. q̄ sigs. Est etiā hic arg. q sæpius quis potest excōicari. 11. q. 3. c. excellentissimus. & c. omnis. 12. q. 2. de viro. 87. dist. eos qui. extra de postu. præla. ad hæc, in parte decisa. & cōfirmatus potest amplius cōfirmari. 11. q. 3. qd̄ prædecessor. & qui in sordibus est, sordescat adhuc, vt 47. dist. c. pe. sed contra 24. q. 1. c. 1. itē nihil ad nos de his quæ foris sunt. 2. q. 1. multi. & vltra excōmunicationē ecclesia nō potest quid facere. extra de iud. cum non ab homine. Item qui mortuus est, interfici nō pōt, sed anathema est æterna mortis dānatio. 11. q. 3. nemo episcoporū. Itē qui est extra ecclesiā, non potest esse magis extra, vt 11. q. 3 omnis. Item ar. contra ff. de verb. oblig. qui bis. Item Meldendus dixit: qui semel est excommunicatus, nō potest amplius excommunicari: sed denūtiari potest excommunicatus, & sic intelligit omnia iura, vbi quis sæpius videtur excōicari. Sed obijcitur ei q secundū hoc excommunicatus erit melioris conditionis quam non excommunicatus. Instat in Iudæo: quia licet Iudæus non possit excōicari, non tamē est melioris cōditionis quam Christianus. Ego credo q excommunicatio duos habet effectus: vnū eijciendi extra ecclesiā: & alium detinendi extra. Et licet excōmunicatio nō possit consequi primū effectum in excōmunicato, tamē cōsequitur secūdū. Item numquid tot erūt absolutiones, quot fuerunt excōicationes? & videtur q vna absolutione omnes excōmunicationes tollātur, vt ar. ff. de acceptil. pluribus. & l. si ex pluribus. vel quod saltem vltima cōfirmet omnes præcedētes, vt ff. commu. præd. est receptū.

VNDE. CASVS. Concludit Gratianus ex supradictis, q anathematizati intelliguntur in superioribus c. non solum qui excommunicati sunt minori excommunicatione, sed etiam maiori.

QVod vero.] In hac quæstione probatur, q inimici, consanguinei, criminosi, grauiter, serui, liberti, familiares nō possunt esse testes, nec accusatores, nec iudices: & hoc pbatur p 14. auctorita. Io. de Fau. & nō diuidit. CASVS. Hic intitulat quintę quęstio, qua quærit an testes de domo accusatorū, & inimici sint audiendi. Et probat per sequentia c. q non, nisi in causa matrimoniali, vt 35. q. 6. c. 1.

b ¶ *Quod vero.*] Domestici sunt libertus, colonus, adscriptitius. C. de his qui ad eccle. cōfug. l. vlt. § sane. item mercenarius ff. de pœ. respiciēdū §. iuuētē. omnes qui sunt de familia alicuius, siue sint liberi siue non, domestici intelliguntur. ff. de ædil. edic. ædiles. §. familiæ. Large tamē dicuntur familiares omnes qui habitāt cū aliquo: vt extra de test. in litteris. extra de offi. deleg. insinuante. vnde cū vxor dicatur de familia, vt ff. ad Sylla. l. 1. si vir domestica est. & argu. C. de re mil. quicunque, lib. 12. & vxor dicitur domestica. 47. dist.

r De his excōicat. ōibus, s. maiori & minori, plene not. extra de sen. excō. quē & 11. q. 3. si inimicus. Archi. Excōicat[e] excōicari pōt.

a Idem tenet gl. opn. & ibi Cy. & Pe. in l. 1. C. qñ tu. vel cur. & gl. in l. aut dā nū. §. seruos. ff. de pœ. Excōicatiōis duo sunt effectus.

3 Adde no. p Bart. in l. ne pupillo. §. si pluribus. ff. d oper. nouæ nūc. Bal. in l. fi. C. de nup.

4 Vbi d̄ hoc. Vide qd̄ dixi 54. di. q ex sa cultio. sa psi.

C Onsanguinei.] CASVS. Dicitur in hoc c. q consanguinei accusatorum, vel familiares eorum, vel de domo sua prodeuntes contra extraneos testificari non possunt; si tamen partes consenserint, consanguinei inter se testificentur, & non in alios.

c ¶ *Nec familiares.*] ff. de verb. sig. pronunciatio. §. 1. & l. seq. & ff. de fur. si libertas. extra de test. in litteris.

d ¶ *Prodeuntes.*] tempore iudicij: quia ex hoc suspectus esset iudex. ff. ad leg. iul. de ambi. l. 1. in fin. similiter qui prodijt de domo iudicis, non potest esse testis alterius, vt 4. q. 4. c. vlt.

e ¶ *Parentes.*] j. 4. q. 3. §. parentes. contra. Sed illud intellige de remotis parentibus: illud de vicinis. Vel illud de collateralibus, illud de descendentibus vel ascendentibus[6]. cōtra collateralē enim nō cogitur quis testificari vsque ad quartum gradum, vt 4. q. 3. §. lege Iulia & hoc intelligunt quidā in criminalibus causis tantū. Sed in ciuilibus (vt d. cont.) licite admittitur contra fratrem frater, & pro ipso: quia nulla lege est prohibitū, & edictū de testibus est prohibitoriū, vt ff. de testi. l. 1. Item quia in priuatis iudicijs filius pot habere patrē iudicē, vt j. ea. q. 7. §. cognitores. & ff. de iud. l. in priuatis. Io. ego hoc non credo: quia propter consanguinitatē aliquis recusatur, vt extra de app. postremo. potest tamē dici, q collaterales admittantur post tertiū gradum, ea ratione: quia vsque ad gradum illū non coguntur inter se dicere testimonium. Dñs Hug. dicebat, q filius potest habere patrem iudicem, nisi recusetur: quia recusari potest, vt d. c. postremo. B. Sed quid si testis est consanguineus illius pro quo inducitur, & illius contra quē inducitur? Satis videtur quod tunc par affectionis causa suspicionē fraudis excludit. ff. de ri. nup. non solū. §. 1. Vel videtur q in ciuili causa admittuntur consanguinei siue ppinqui siue remoti in testimoniū: licet nō possint esse iudices. minor enim causa repellit iudicē quam testē, vt dicitur j ea. accusatores. hoc ideo, quia facilius haberentur mille iudices quam vnus testis. ad hoc facit extra de appel. postremo.

A Ccusatores.] CASVS. Quæsitum fuit ab Anacleto, vtrum illi qui ante hesternum diem vel nudiustertius fuerunt inimici, sint in testimoniū admittendi? Et respondetur q non: nec lædere valant vlciscique: quare quærendi sunt testes modesti, & non suspecti. Et dicit ante hesternum diem generaliter pro præterito tempore ponitur: nudiustertius pro die tertia, idest, nunc est tertia dies.

f ¶ *Hesternum.*] arg. q repellitur accusator & testis æque per præteritas sicut per præsentes inimicitias, sic 6. q. 1. qui crimen. & hoc in memoriam prioris offensæ, vt ff. de decurio. l. vlt. ff. de quæstionibus. l. vnius. §. tertius. Et est hic argu. ex recentia temporis aliquid præsumendum esse, vt 32. q. 1. si quis viuente. 50. dist. si qua

fœmi-

5 Ad hoc facit quod no. §. 29. di. c. 2.

Testificari contra collaterales nemo cogitur.

6 H. exponit hic parentes, idest, consanguineos: nā secundū eū hic vulgariter loquitur cap.

Inimicitiæ repellūt ab accusando & testificando.

fœmina. Sed numquid qualibet inimicitiæ repellant. Videtur quod tantũ criminales & capitales, vt extra de simo. per tuas. i fine [1]. & ioſti. de excu. tu. §. inimicitiæ. & ff. de arb. licet nã non quilibet amic[2] repellitur, ſed solũ ille qui maxima familiaritate coniunctus eſt. ff. de verbo ſign. l. ne. §. amicos. Itẽ lex dicit, quod propter leues inimicitias non extinguitur legatum, ſed propter graues, vt ff. de adimen. leg. l. 3. in fi. E contra videtur, quòd inimicitiæ non ſolum capitales, ſed etiam aliæ repellant: quia ab accuſatione repellitur quis propter ciuilem cõtrouerſiam. extra de reſtitut. ſpol. itẽ cum quis. occ etiam tales inimici admittuntur ad purgandum, vt extra de purgatio. cano. cum in iuuentute. in fi. Tu dicas, quod ſemper inimicus repellitur, niſi ſint leues & modicæ inimicitiæ ar. extra de ſimo. licet Hely. & hoc relinquitur inquiſitiõi iudicis quales inimicitiæ repellãt, vt in authent. de teſtib. §. ſi vero dicatur. coll. 8. & 4. quæſtio. 3. §. ſi quis teſtibus. De tali inimico dicit lex, quod non ſemper repellitur quis propter inimicitias: ſed iudex æſtimabit an ei credi debeat, vel nõ. ff. de quæſtionibus. l. 1. §. quæſtionem. in fi. Et eſt ſimile ff. de excuſatio. tuto. propter litem. l. oão.

[1] vbi de hoc & extra deac cu. cum opor teat. & extra vt li. non cõ. teſt. accedẽs. in gl. ſed nõ. ne. Arch.

A *Ccuſatoribus*.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quòd ſynodus prohibuit vt accuſatoribus inimicis, vel qui cũ inimicis morantur, vel de domo inimici prodeuntibus, uel ſuſpectis nõ credatur uolentibus accuſare: & ſi quis prohibita infringere tẽtauerit, ſi eſt clericus, deponatur: ſi monachus uel laicus, excõmunicetur. In ſecunda parte dicitur, quod qui põtificib[9] illatas ſecretas uel manifeſtas inſidias ad eccleſiaſticam notitiã pertulerit, puniendo & cõdemnandos, quę huiuſmodi ſententia cõplectitur, potiatur honore. Illi uero qui aduerſus eos moliuntur, & deponantur, & rebus ablatis perpetuo tradantur exilio.

c *Litigantes.*] id eſt, litigioſos: qui ſecundum Apoſtolum non promouentur 46. diſt. §. 1.

D *E accuſationibus.*] Casus. Epiſcopi Galliarum quæſiuerunt ab Euſebio Papa qui accuſatores non admittuntur contra clericos. Qui reſpondit dicens quòd illi non admittuntur à tempore Apoſtolorum in ciuitate Romana, quos leges ſæculi non admittunt: nec nos eos admittimus, veſtigia patrum ſequentes: dicit Euſebius: nec iudices tales recipiant.

aut nudiuſtertius inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe vlciſci uelint. Inoffenſus igitur accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, & non ſuſpectus.

Item Symmachus Papa in quinta ſynodo Romana ſub ipſo habita.

¶ De eodem. C. III.

ACcuſatoribus vero inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui eum inimicis [a] immorantur, aut ſuſpecti ſunt, non credatur; ne irati nocere cupiant, ne læſi vlciſci ſe velint. *& infra.* [b] Si quis hæc, quæ hodie in hac ſancta ſynodo prohibita ſunt, infringere præſumpſerit, aut voluntarie tranſgredi tentauerit; ſi clericus eſt, gradu proprio penitus careat: ſi vero monachus, aut laicus fuerit, communione priuetur: & ſi non emendauerit vitium, anathemate feriatur. Secretas vero inſidias, vel manifeſtas pontificibus à quibuſcumque illatas, vel ea, quæ huius ſanctæ ſynodi ſententia complectitur, ſi quis ad eccleſiæ pertulerit notitiam; potiatur honore: & hi, qui aduerſa eis moliuntur (ſicut à ſanctis patribus dudum ſtatutum eſt, & hodie ſynodali, & Apoſtolica auctoritate firmatur) penitus abijciantur, & exilio (ſuis omnibus ſublatis) perpetuo tradantur.

Item Pontianus ſancta & vniuerſalis eccleſiæ epiſcopus, epiſt. 2. omnibus Chriſtianis.

¶ Qui non poſſunt eſſe accuſatores, vel teſtes. C. IIII.

SVſpectos, aut inimicos, aut facile litigantes [c], & eos, qui non ſunt bonæ conuerſationis, aut quorum vita eſt accuſabilis, & qui rectã non tenent, & docent fidem, accuſatores eſſe, & teſtes, & anteceſſores noſtri Apoſtoli [a] prohibuerunt; & nos eorum auctoritate ſubmouemus, atque futuris temporibus excludimus. 3. q. 7. c. quærendum. Poly. ibidem. Anſ. l. 3. c. 16.

a *Apoſtoli.*] *Sic eſt emendatum ex Vaticanis codicibus. Antea enim legebatur* Apoſtolici. *originale autem impreſſum ſic habet,* & anteceſſores noſtri Apoſtolica repulerunt auctoritate, & nos ſubmouemus, atque futuris, &c.

Item Euſebius epiſcopis Galliarum, epiſt. 1.

¶ Ab accuſationibus clericorum repellantur, quos leges ſæculi non admittunt. C. V.

DE accuſationibus clericorum, ſuper quibus mandaſtis, ſcitote à tempore Apoſtolorum in hac ſancta Vrbe ſeruatum eſſe, accuſatores, & accuſationes, quas exterarum [d] conſuetudinum leges non aſciſcunt, à clericorum accuſatione ſubmotas. *& infra.* [e] Idcirco, & nos ſequentes patrum veſtigia pro ſaluatione ſeruorum Dei, quaſcumque ad accuſationem perſonas leges publicæ [e] non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam ſubmouemus, & nullæ accuſationes à iudicibus audiãtur eccleſiaſticis, quæ legibus ſæculi prohibẽtur. Anſ. l. 3. c. 26. 3. q. 1. nos ſequẽtes.

Item Pelagius Papa II. epiſcopis Italiæ.

¶ Alienigenæ, & quos diuinæ voces mortuos appellant, epiſcopos accuſare non poſſunt. C. VI.

CAnonica ſanctorum patrum ſtatuta (ne columnæ ſanctæ eccleſiæ vacillent) ſequentes, ac roborantes, omnes infames, cunctoſque ſuſpectos, vel inimicos, & eos, qui non ſunt eorum gentis, uel quorũ fi- Anſ. l. 3. c. 59.

a *Inimicis.*] C. de inoff. teſta. liberi. ubi filius exheredare poteſt matrem, ſi copulauerit amicitias cum ſuis inimicis, ut extra de accuſa. cum oporteat. extra de appel. ea inſinuatione.

b *Pertulerit.*] admonitione præmiſſa ſi in modum denuntiationis agitur: talias eſſet proditor criminis: 2. quæſt. 1. ſi peccauerit. ſi autem in modum accuſationis, non eſt neceſſaria admonitio. extra de ſimo. licet Hely. Et habes hic, quòd remuneratur accuſator. ſic 79. diſt. ſi quis Papa.

Filius matrẽ quandoque poteſt exheredare. Admonitio quandoque eſt neceſſaria: quandoque non. Cõcor. tex. in l. 1. & 3. & per totum ti. ff. & C. d ac.

S *Vſpectos.*] Casus. Hic enumerantur ſeptem genera perſonarum quas Apoſtoli & Papa ſtatuerunt eſſe remouẽdas ab accuſatione [b] & teſtimonio deferendo. quia teſtes eſſe non poſſunt.

d *Exterarum*] id eſt, Romanorum. Sed quare vocat eos exteros, cum eccleſia eos approbet, vt 10. diſt. per totum? Reſpondeo: quia Gallicis loquitur, qui leges illas non tenent. Sic 1. q. 2. cum deuotiſſimam. vbi Papa Reginæ Francorum Lombardam non Romanam legem inducit. Alia littera, exterarum conſuetudinem.

e *Publicæ*] id eſt, ſæculares.

C *Anonica*] Casus. Hic enumerantur viij. genera hominũ, qui omnino remouentur ab accuſatione epiſcoporũ, infames &c. ita quod iſta tria, fides, vita, & libertas, pro vno genere ponãt.

[f] Sub. quod præ ceteris de publicis iudicijs tractãt ſecundum Ha. & Leo.

a *Genti*

Su. profess. f. quorū vita & libertas nescit, nec fides secundū Hu. & Lau.

a ¶ *Gentes vel eorum fides.*]de ignotis .loquit, qui non promouentur. 24. dist. quando. 98 dist per totū. alias iniquū esset qđ hic di, ꝙ Theutonicus non posset testificari contra Gallicum.

b ¶ *Mortuos.*]in peccatis, vt 2. q. 7. placuit. §o.

A ¶ *Accusationes.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ lex diuina repellit om-

e ¶ *Superiores*] id est, clericos.

A ¶ *Ccusatores.*] CASVS. Dicit hic, ꝙ omnes remouet Stephan⁹ ab accusatione, quos leges sęculi repellunt, & Apostolici ꝓhibuerunt. & hoc in prima parte. In sa parte, quæ incipit ibi, *Nullus.* dicitur ꝙ nullus alienigena sit eporum accusator vel iudex: & hoc probat auctoritate veteris test. Item nullus seruus, nullus libertus, & nulla suspecta vel infamis persona accuset nostros.

f ¶ *Vt iudices.*]à dictis ergo malorum possumus argumentari. 37. dist. si quid veri.

g ¶ *Aut libertus.*] qui non potest ordinari, nisi pleno iure sit emancipatus. 54. dist. quicūq; ergo nec testari nec accusare, vt 2. q. 7. ipsi Apostoli. & c. testes.

des [a], vita, & libertas nescitur, & qui non sunt bonæ conuersationis, vel quorum vita est accusabilis, ab omni accusatione episcoporum funditus submouemus. Similiter & omnes, quos diuinæ leges mortuos [b] appellant, submouendos esse ab eadem accusatione, & publicæ pœnitentiæ submittendos iudicamus.

In capitulis Hadriani cap. 21. Concor. Damasus epist. ad Stephanum.

Item ex synodo Romana habita sub Hadriano Papa.

¶ *Caput hoc, &c. Nominem. infra ead q 6. quæ citantur ex synodo Romana, extant in capitulis Hadriani. ea autem expressius etiam appellantur synodi nomine, infra. 3. q. 3. in principio.*

¶ A clericis repelluntur accusationes, quas leges sæculi non asciscunt. C. VII.

Ansl. 3. c. 20. †ea] orig.

ACcusationes, & accusatores, atque eorum †negotia [c], quæ sæculares non asciscunt leges, diuina, ac synodica funditus [d] a clericis repelli auctoritate censemus: quia indignum est superiores [e] pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati despiciunt.

Conc. Telesphori ep. vnica c. 4. Iulius in rescr. ad orient. c. 5.

Item Stephanus Romanæ ecclesiæ episcopus omnibus episcopis, epist. 2. de accusationibus sacerdotum, c. 3.

¶ Nec seruus, nec libertus, nec infamis episcopos accusare præsumant. C. VIII.

Polyc. ibidem Ansl. 3. c. 18. Iuo p. 5. c. 257. & p. 6. c. 327. Gen. 19.

† Adde ꝙ natus in extraneo territorio ꝓprie dicit alienigena. l. 1. C. de emanc. libe.

ii ACcusatores, & accusationes, quas sæculi leges nō recipiunt, & antecessores nostri prohibuerūt, & nos submouemus. Nullus enim alienigena †, aut accusator fiat eorum, aut iudex. Vnde & de Loth scriptum est [Ingressus es vt aduena, numquid vt iudices [f]] Accusator autem nostrorū †nullus sit seruus, aut libertus [g], nullaque suspecta persona, aut infamis.

†vestrorum] or.

Et in capitul. Hadriani. c. 67.

Item Eusebius Papa, epist. 3. ad episcopos Thusciæ.

¶ Infames, qui ad sortilegos, & diuinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt. C. IX.

Polyc. ibidem Ansl. 3. c. 19.

COnstituimus iterum, firmantes cana patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt episcopis, sicut dudum decretum reperimus, vt homicidæ, malefici [h], fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum [i] testimoniū dixerunt, seu qui ad sortilegos †, diuinosque concurrerunt, similesque [k] eorum nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames [l] sunt; & iuste repellendi, quia funesta est vox eorum.

† al. sacrilegos. 2. q. 8. quisquis

Item Iulius Papa in rescripto ad orientales, c. 33.

¶ Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittantur. C. X.

Polyc. ibidem Ansl. 3. c. 21.

SImiliter in iam præfixa synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi [m] vel calumniatores, vel affines [o], aut scelerati, aut facile litigantes suscipiantur accusatores; sed tales, qui omni careant suspicione.

Item Felix Papa II. epist. 1. c. 14.

¶ Qui inimicitijs studet, vel facile litigat, nec accusator, nec testis esse potest. C. XI.

Ansl. 3. c. 62. †infidus] orig.

NVllus seruus, nullus libertus, nullus infidelis †, nullus criminibus irretitus, nullus calūniator, nullus qui inimicitijs studet, nullus qui frequenter litigat, & ad accusandum, vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur episcopos accusare.

C ¶ *Onstituimus.*] CASVS. In hoc cap. enumerant xv. genera hominum, q ab accusatione vel testimonio repelluntur, qa infames sunt, & vox eorum est funesta in talibus. Seq. c. patet, i quo enumerāt viij. genera hominū, q ab accusatione vel testimonio repelluntur.

h ¶ *Malefici.*] qui faciunt ne viri possint cognoscere vxores suas, vel q volunt futura scire. & hoc est crimē publicū. C. de paga. & sa. & temp. eo. l. 2. & vlti.

Malefici qui sunt.

i ¶ *Vel falsum.*] extra de ord. cog cū dilectus §. Sed ibi non fuit lata sententia ꝯ testem [n] sed contra reū. si vero contra testem, secus esset. contra testem enim pōt ferri, vt C. de test. nullum. in fi.

n Quod no. 5 q. 6. c. presbyteri.

k ¶ *Similesq.*] alij adducuntur ꝟ. 6. q. 1 §. quicumque. & c. infames.

l ¶ *Quia infames.*] hæc nō referas ad omnia supradicta, qa suspecti & domestici nō sunt infames. Et ita est ar. ꝙ verbū sequēs in priuilegijs nō referē ad omnia supradicta. ff. de consec. dist. 1. cū omne [p] ff. de in rem verso. l. si pro parte §. idē. ff de le. 1. l. talis scriptura. §. vlt. & l. si seru⁹ plurū. §. vlt. Ar. contra extra de do. cum dilecti.

p Ver. quamquam, vbi de hoc.

ADDITIO. Dic vt legit & nota. extra de appel. ſo regetis. & c. inquisitioni. Archid.

m ¶ *Similiter.* ¶ *Aut gratiosi.*] idest, adulatores. 46. dist. clericus si.

m ¶ *Aut gratiosi.*] vt ꝟ. ea accusatores. C. de transact. præses.

omnes accusationes & accusatores, & eorum negotia, id est, testimonia, quæ sęculares leges nō admittunt, & generaliter omnes laici repelluntur, cum sint inferiores, & a clericis nolunt accusari.

c ¶ *Negotia.*] id est, testimonia.

d ¶ *Funditus.*] Regulariter contra clericos non admittuntur laici. ꝟ. 2. q. 7. laicos. & c. sicut.

o ¶ *Vel affines.*] ꝟ. ea. q. 9. abstens. simile ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. tamen inter se bene admittentur affines: quia affinis potest accusare affinem. C. de abol. l. vlt.

N ¶ *Vllus.*] CASVS. In hoc c. enumerantur ix. genera personarum, quæ ab accusatione episcoporum repelluntur.

Accusatores.] Casvs. Quæsitum fuit à Calixto, vtrũ possint accusare vel testificari suspecti, vel familiares, vel de domo prodeuntes: vel verum cõsanguinei eius ad testimonium admittantur. Et respondet quòd non: quia propinquitatis, vel familiaritatis, vel donationis affectio veritatem impedire solet. Et carnalis amor & timor & auaritia sensus hominum consueuit hebetare.

vel suspectis, probatur duabus rationibus. vna est in princ. c. altera in fin. Item duobus exemplis. scilicet Chalcedonẽsis synodi, & Io. Chrysostomi, & tribus auctoritatibus Constantinopo. synodi, & Gelasij, Papæ, & Iustiniani Imperatoris.

e ¶ Exemplis.] a quibus licet argumentari. 10. dist. de quibus. C. de ædi

Item Calixtus Papa, epist. 2. ad episcopos Galliæ.

¶ Familiares, suspecti, de domo prodeuntes non recipiantur in accusatione. C. XII.

iij Accusatores vel testes suspecti non recipiãtur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiã consanguinei accusatoris aduersus extraneos testimonium dicant: quia propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis [a] affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor [b], atque auaritia plerumque sensus hæbetant humanos, & peruertunt opiniones, vt quæstum pietatem putent, & pecuniam, quasi mercedem prudentiæ.

Poly. ibidem Ansl. l. 3. c. 57. Burc. l. 1. c. 171. Iuo. p. 5. c. 289. §. ead. cõsanguinei.

1. Tim. 6.

Item Pelagius † Papa secundus, epist. 1. c. 4.

† Antea legebatur, *Gelasius* Proclus ad Domnũ in act. 14. conc. Chal. Ansl. l. 3. c. 6.

¶ Qui inimici, vel suspecti sunt, & qui odio quoslibet insequuntur, ab accusatione remoueantur. C. XIII.

Omnes, qui aduersus patres armantur [c], vt patrum inuasores, & mactatores, infames esse censemus. *& infra.* ¶ Horum ergo vitiorum auctores vel patratores, non sunt in accusatione pontificum recipiendi, sed penitus repellendi: quoniam iubent canonica decreta patrum, vt accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequũtur, vel qui inimici, aut suspecti habẽtur, nullo modo recipiãtur.

[*Item Paschalis Papa* .]

extra, de accus. c. nulli.

¶ De eodem. PALEA. C. XIIII.

Nulli episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos [a], antequam ab eis impeteretur, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

¶ *In vno peruetusto exemplari Gratiani, à quo pleræque Paleæ absunt, caput hoc habetur, non hic, sed supra, 2. q. post. c. Beati Petrus & Paulus. vbi etiam citatur ex Paschale 11.*

a ¶ Quos antequam.] *In eodem codice legitur,* quos & antequam ab eis impeterentur, a sua communi familiaritate neglexerunt separare. *In alijs vero nonnullis, in quibus hoc Palea habetur hoc loco, legitur* quos, antequam ab eis se impetendos cognoscerent, à sua, &c. *In decretalibus autem non multo secus* antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua, &c.

Quòd vero inimici ab accusatione prohibeantur, inde est, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi solet. Sed cum Athanasius † sua cathedra reddi præcipitur, quia de inimicitia sui Patriarcha conquestus est, patet quòd etsi manifesta crimina alicuius sint, non tamen condemnandus est accusatione inimici †.

† al. Anastasius

† Cõcor. text. in l. qui accusare. licet gl. videat dissentire cum ibi. no. per Doct. C. de accu.

Vnde Nicolaus Papa scribit Michaeli Imperatori in epistola, quæ incipit [*Proposueramus* .]

¶ Qui inimici sunt, iudices esse non possunt. C. XV.

Quòd † suspecti [d], & inimici iudices esse nõ debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis [e]. ¶ Nam quid [f] gratius, & amabilius dare quis inimico potest, quàm si ei ad impetendum [g] commiserit, quem lædere forte voluerit? Quod prouide [h] Constantinopolitana synodus canonum suorum sexto [*] dinoscitur [i] prohibere capitulo. *& infra.* ¶ Veniamus [k] ergo & ad sanctam Chalcedonensem synodum, & quid nobis de Athanasio Paræenorum episcopo referat, audiamus. Is enim antistes tertio euocatus ad synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonice [l] condemnatus ex-

† al. Quia

Iuo p. 5. c. 55.

a ¶ Ac dominationis.] dominus enim aduersarij non potest esse iudex. extra de of. deleg. causam. immo pp dominiũ tota familia declinat iurisdictionẽ alicuius, vt C. si quacumque præditus pot. l. 1. Scias tñ quod minor causa repellit aliquem à iudicio quam a testimonio. nã iudex recusatur si aduocatus partis aduersæ est commensalis iudicis, vt extra de app. ex insinuatione [1]. similiter si iudex est suffraganeus aduersarij, vel de terra aduersarij, vt extra vt lite non contestata, accedens. 2. Item si quandoque appellasti ab eo, vt extra de app. ad hoc.

Iudex facilius repellitur quam testis.

1 Hoc est falsum, vt ibi no. & probat extra de of. & iudi. c. 2.

b ¶ Timor] 11. q. 3. quattuor. Ioan.

Omnes.] Casvs. Statuit Gelasi⁹ in hoc cap. quod oẽs illi qui aduersus patres carnales vel spirituales armãtur eos calumniando, sint infames, nec recipiantur in accusatione eporum. Nec illi admittuntur qui ex odio vel ex amicitia vel mala suspicione ad accusationem prodeunt.

c ¶ Armantur.] contitiando vel infamãdo [2] vt 6. q. 1. sacerdotes. lo.

2 Su. vel verberando, per cutiendo, vel calumniose accusando, secundũ Hug.

QVOD VERO. Casvs. Reddit Grat. hic rationẽ quare inimici ab accusatione repelluntur, scilicet quia ipsorum calliditate innocẽs opprimi solet. Idẽ est de inimico iudice & suspecto, a quo nullus est condemnãdus, quamuis crimina sint manifesta, & si cõdenatus fuerit, debet restitui, sicut factum fuit de Anastasio, quod ab inimico patriarcha depositus fuit. Et quod inimicus iudex esse non debeat, probatur seq. cap.

Quòd suspectis.] Casvs. Ignatius Constantinopolitanus patriarcha a quibusdã suffraganeis sibi suspectis & inimicis fuit deposit⁹ auctoritate & fauore Michaelis Imperatoris eius inimici. Sed Nicolaus Papa hoc redarguẽs dicit ipsum Ignatium ab inimicis non debuisse iudicari. Et hoc probat duabus rationibus, & duobus exemplis, & tribus auctoritatibus. Prima ratio est circa principium, vbi dicitur, *Nam quid gratius.* Secunda ratio est circa finem, vbi dicitur, *Nam quodammodo* Primum exemplum incipit ibi, *Veniamus.* Secundum ibi, *Hinc sanctus.* Prima auctoritas est ibi, *Quod prouide.* Secũda ibi, *Venias.* Tertia ibi, *Et tamen.* Sequens §. per se patet.

d ¶ Quòd suspecti]quòd non sit quis condemnandus ab inimicis

ædif. priua. 10 in totum. & 10. dist. si in adiutorium.

f ¶ Nam quid.] prima ratio.

g ¶ Ad impetendum.] id est, ad puniendum vel iudicandum.

h ¶ Quod prouide.] prima auctoritas.

i ¶ Dignoscitur] hoc nescio vbi sit.

k ¶ Veniamus.] primum exemplum.

l ¶ Canonice.] Forte ideo dicit, canonice, quia tribus edictis citatus erat, vnde debuisset 3 misisse responsalem. Vel dic quod sufficit isti protestari suspicionem, & quidquid post illam protestationem fit, non tenet, sicut si post appellationem esset factum. extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. cum sicut. in fin. immo. licet non protestetur, tamen

3 De hoc no. §. ea. q. 2. episcopus.

tamen si postea probat suspicionem, cassatur quod fit cōtra eum, vt extra vt lis non contesta. accedens 2.
a ¶*Sed solum.*] ergo cū ordinarius recusatur, non est necesse probare causam recusationis, sicut nec causa appellationis assignatur tunc, licet hoc hodie corrigatur, vt extra de app. vt debitus. & c. cum speciali.
b ¶*Iudicabat.*] ar. ordinarium iudicem recusari posse, vt s. 2. q. 6. placuit. vt presbyteri. C. de iurisd. om. iu. nemo. & extra de fo. cōpe. si quis. quod negant quidā, & dicunt associandum episcopum, vt i. q. 3. offeratur. in Auth. vt diffe. iudi. §. si vero. coll. 9. C. de iudi. apertissimi.
c ¶*Et si manifesta.*] ar. q notorium crimen non obest petenti restitutionem: ad idē extra. de restit. spol. item cum quis. & q in notorio crimine & iudex recusatur. arg. cō extra de app. propoluit.
d ¶*Veniat.*] hæc est secunda auctoritas.
e ¶*Tunc ægrotantibus.*] id est debilibus in fide.
f ¶*Et testes.*] propter hoc inducit Grat. capitulum.
g ¶*Quòd si iudicio.*] verba Nicolai.
h ¶*Hinc Iustinianus.*] tertia auctoritas.
i ¶*Inchoetur.*] non tamen semper ante litis contest. vt dixi i. eod. q. 3. offeratur. vsque ad triduum autem cogitur alios eligere. C. de iud. l. vlt. Sed tamen illa lex loquitur, quando eliguntur iudices ad causam principalem audiendam. vnde secus videtur, si eliguntur ad probandam causam recusationis. Quid aūt iuris sit de suspecto iudice, dixi in constitutione illa extra de app. vt debit°. & c. cū speciali.
k ¶*Nam quodammodo.*] alia ratio.
l ¶*Hinc sanctus.*] hoc est secūdum exēplum.
m ¶*Intrare.*] nisi tamen excusatorem forte, vel ideo non venit, quia citatio non tenuit.

Actio. 24. in fi.

titerat: sed solum a, quia cum vocaretur ad synodum, quòd inimicus suus esset ipse, qui iudicabat b, clamauit, á sancta Chalcedonensi synodo ad causas illatas sibi, examinandas reseruatur: & nisi denuo conuincatur, recipere ecclesiam propriam iudicatur. Quòd si Athanasius a patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius cōquestus est, iterato ad iudicium renouandum dirigitur, et si ✠ manifesta c sibi officiant crimina; tamen suæ reddi ecclesiæ præcipitur; quanto magis Ignatius, qui non a patriarcha, sed ipse potius existens patriarcha, minime debuit ecclesia propria (inimicis, & suspectis iudicibus decernentibus) expoliari? *& paulo post.* ¶ Veniat d & facundissimus noster Papa Gelasius, hæreticorum expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis episcopis more solito tunc ægrotantibus e dixit, etiam nunc nobis edisserat. [Quæro, inquit, tamen ab his iudicium, quod prætendunt, vbi nam possit agitari? an apud ipsos? vt ijdem inimici sint & testes f & iudices? Sed tali iudicio, nec humana debent committi negotia.] Quòd si iudicio g, vbi ijdem sunt inimici qui iudices, nec humana debent cōmitti negotia; quāto minus diuina, id est ecclesiastica? Qui sapiens est, intelligat. ¶ Et re vera hinc Iustinianus h Imperator pius legibus suis promulgasse dinoscitur dicēs. [Liceat ei, qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoetur i, eū recusare, vt ad alium recurratur. Nam quodammodo k naturale est suspectorum iudicum insidias declinare & inimicorum iudicium semper velle refugere.] ¶ Hinc l S. Athanasius inimicorum sæpe declinauit insidias: Hinc S. Ioannes os aureum concilij contra se congregati renuit intrare m collegium.

In commonitorio ad Faustum.

Cod. de iudiciis, l. apertissimi.

✠ ¶Sexto.] *Hic canon est sextus concilij Constantinopolitani primi apud Græcos, qui in concilijs in quattuor volumina contractis (nam ab alijs editionibus abest) tomo primo bis affertur; primum in concilio ipso Constantinopolitano, deinde in libello synodicarum constitutionum. De quo capitulo, & alijs canonibus huius concilij s. distin. 22. est notatum, & j. 4. q. 1. c. quod autem, aliquid dicetur.*

✠ ¶Etsi manifesta.] *Vera lectio est,* & nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi ecclesiæ præcipitur, *atque idem, quod antea retulerat ex ipso concilio,* & nisi denuo conuincatur, recipere ecclesiam propriam iudicatur. *Verum non est emendatum ob glossam, & quia Gratianus in verbis sequentibus manifeste ostendit falsa lectione se vsum esse: qui etiam, quod hic dicitur de inimicitia iudicis, ad accusatores inimicitiā transtulit. Nec vero (quod ex tota illa actione 24. facile constat) Athanasius in ea causa erat alter, qui restitutionē peteret (quippe cum, licet in concilio Antiocheno depositus, postea tamen per Dioscorum episcopatum recuperasset, tuncque possideret) sed Sabinianus; qui post Athanasij depositionem in eius locum à metropolitano, & comprouincialibus episcopis suffectus, ab eodem Dioscoro eiectus fuerat, ideoque restitui sibi episcopatum petebat. In ipso autem concilio Chalcedonensi statutum fuit, vt (quando Athanasius diceret se ad concilium Antiochenum ter vocatum ideo non venisse, quòd Domnus eo tempore patriarcha Antiochenus sibi inimicus esset) Sabinianus quidē maneret in episcopatu, interim vero causa Athanasij apud Maximum tunc Antiochiæ patriarcham ageretur: atque intra octo menses cognosceretur, an Athanasius crimen depositione dignum commisisset: ac, nisi commisisse constaret, suus illi episcopatus redderetur. Ex quo toto facto Nicolaus partem illam accepit, quæ ad rem suam optime faciebat.*

Patet ergo quòd, etsi manifesta sint crimina alicuius, tamen accusatione inimici condemnandus non est.

QVÆSTIO VI.

s. r. E*Xtra prouinciam* n *autem reus nullatenus est producendus.*

Vnde Fabianus Papa scribit Hilario episcopo, epist. 3. cap. 4.

E*Xtra prouinciam.*] hæc est 6. q. in qua pbat magister, q vnusquisque debet à iudice proprio iudicari, nisi ex causa fuerit appellatum. probat etiam, q episcopus non debet deponi nisi à solo Papa. Et diuiditur in tres partes: quarum prima probat per 9. auctori. q vnusquisque debet à suo iudice iudicari. Secunda ibi, *Aliquando.* Tertia ibi, *Alias autem.* Io. de Fan.

CASVS. hic intitulatur sexta quæstio, qua quæritur, an reus sit extra prouinciam producendus, vt coram suo iudice nō puniatur, sed coram alio. Et certum est, q non, vt probatur per sequentia, nisi in casibus qui notantur in summa huius quæstionis.

n ¶*Extra prouinciam.*] regulariter quilibet coram iudice est conueniendus, vt j. ea. pulsatus. & 11. q. 1. experientiæ. alioquin pœnā patiatur r actor. 11. q. 1. inolita. & c. placuit. & C. de iurisd. om. iudi. l. in criminali. Sed fallit ratione possessionis. extra de for. compe. fane. & C. vbi de pos. agi oportet. l. 1. & C. de præd. minorum. l. si prædiū. Item ratione contractus. ff. de iud. l. heres. extra de foro compe. Romana. §. contrahen. es. lib. 6. Item ratione criminis conuenitur quis vel vbi deliquit, vel vbi inuenitur, vel vbi domicilium s habet. C. vbi de crimine agi oportet. l. 1. vel cum est quæstio de fide. 24. quæst. 1. quoties. Trahitur etiam propter loci opportunitatem ad aliam prouinciam. 34. quæst. 2. fine. Item propter appellationem. Item propter iussionem Papæ, vt j. ea. q. vnaquæque. & c. peregrina. vt patet in versibus hic notatis: *Contractus, crimen, reus, & res, religioque. Vt, ratio similis, vel prouocat, atque recusat. Excellit, iussus, vel si consentit vterque. Contractus,* ff. de iudi. hæres absens. *Crimen,* vt hic & C. vbi de crimine agi oportet. l. 1. *Reus:* quia actor debet forum rei sequi, vt j. ead. neminem. *Et res.* argum. extra de foro compe. fane *Religioque,* vt causa iurispatronatus & decimarum. extra de iud. quāto. & c. decernimus. Vir quia vxor forū viri sequitur.

Iudex ordinarius recusari potest.

s Ad hoc facit qđ no. In. extra de excess. prœla. in pr. in prin.

Forū sortitur quis multis modis.

r 11. q. 1. si quis clericus. & c. placuit. & c. quicūq.

s Vnde si clericus duorū episcoporum delinquat, & inueniatur ac alteri° episcopi, sub quo domicilium non habet extra illū episcopatū: tamē sub eo respōdere tenetur, quia ratione clericatus sortit fo. rum eius. C. de epi. & cle. auth. cleric°. & sic et not. Inn. extra de priui. ex ore.

tur.ff.de iuris.om.iud.l.pe. Ratio similis, in mutua reconuentione extra de mu.pe.ex litteris. Vel prouocat. ǰ.e.peregrina iudicia. Atque recusat, extra de fo.comp.si quis cōtra clericum excellit: quia eps non deponitur nisi à Papa. ǰ.e.quamuis.Iussus. ǰ.eo.vnaquęq; prouincia. & c. vltra prouinciarum. Vel si cōsentit vterque.ff.de iur.om.iud.est receptū. & 2.q.7.nos si. Item in feudo, extra de iud.ceterum. Item si sęcularis iudex est negligens. extra de for.cōp.licet. Item in scholaribus, vt in constitutione Friderici.C. ne fi. pro patre. Auth.habita de hoc inuenies per Azo. in summa.

da, & probanda, vt extra de sen. & re iu.inter monasterium. & C. de excep.l. vlti. Nisi exceptio illa de nouo ad notitiam eius peruenerit, vt extra de procura.in nostra. & extra de excep.pastoralis.vel nisi de nouo compe ere cœperit, vt extra de offi. deleg. insinuante. & ff.de arb.nō distinguemus.§.cū quidā.& de tali loquitur

¶ Vbi crimen admittitur, ibi causa ventiletur. C. I.

IBi† semper[a] causa[b] agatur, ubi crimen admittitur; & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

§. 2.q. 3. qui nō probauerit. & q. 8.qui crimen. & ǰ. ead.c. fi.

Idem eadem epist.c.2.

& Cyprianus l. 1.epist. 3.

¶ Accusatus non nisi in foro suo audiatur. C. II.

SI quis episcoporum super certis accusetur criminibus, ab omnibus[c] audiatur, qui sunt in prouincia sua, episcopis: quia non oportet accusatum alibi, quàm in foro suo audiri.

Poly.l.5.tit 1. Ansl.l.3.c 77. Burc.l.1 c. 147. Iuo p.5. c.200.

Exceptio[d] fori dilatoria est, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones (vt sunt prascriptiones longi temporis) sufficit in initio litis contestari.

Idem Fabianus ibidem.

Capit.l.7.c.367

¶ De eodem. C. III.

PVlsatus ante suum iudicem causam dicat; & ante non suum iudicem pulsatus, si uoluerit, taceat[f]. Pulsatis uero, quoties appellauerint, induciæ dentur.

Poly.l.1.tit.7. Iuo p.6.c. 323. Pann.l.4.c.123.

Hoc autem quod de loco dictum est, tunc intelligendum est, cum veritas causa non nisi in loco admissi criminis deprehendi potest; aut nisi altera pars iudicium maioris persona interpellauerit, siue declinando iudiciū, siue releuando sententiam.

Vnde Stephanus sancta & Apostolica, atque vniuersalis ecclesia Romana episcopus scribit omnibus episcopis, epist.2.c.7.

Io cod. Theod. lib.9.tit.1.l.x.

¶ Intra prouinciam, & à comprouincialibus tantum causa est audienda. C. IIII.

Ansl.3.c.47. Pann.l.4.c.33.

VLtra prouinciarum† terminos accusandi licentia non progrediatur: sed omnis accusatio intra prouinciam audiatur, & à comprouincialibus terminetur, nisi tantum† ad Apostolicam sedem fuerit appellatum.

† al. prouincia

† al. tamen

I Bi semper.] CASVS. Quæsiuit Hilarius episcopus vbi causa criminalis debet agi, & qualē pœnā calūniator patiatur. Et rńdet Papa, q cā semp debet agi vbi crimē cōmittitur, & calumniator debet pœna talionis puniri.

a Ibi semper.] vel vbi domicilium habet, vel vbi reperitur. C. vbi de cri.agi oportet, l. 1. sed si grauius est crimen, remittitur puniēdus ad iudicem vbi deliquit: si est leuius, ibi pōt puniri, vt in Auth. vt nulli iu.§.si vero cognoscat. coll. 9. & §. sed illud. & de re mili.desertorē. in prin. Nec admitto illud, quod quidam dicunt, q semper primo cognoscat iudex ex prouincia de qua reus est, an crimen commiserit: & postmodum remittat eum ad iudicē vbi deliquit: quia iudex vbi deliquit, cognosce: & puniet crimen. ff.de accu.l.vlti.potest tń si vult transmittere eū puniendum cum litteris suis ad suæ prouinciæ iudicem. quod tamen nō facit nisi ex causa. ff.de cust. & exhib. reo. non dubium. sicut Pilatus remisit Christum ad Herodem. Sed numquid idem in clerico, vt si clericus Mutinē. delinquat in diœcesi Bonon. sit iudicandus & deponendus à Bononsen. episcopo. Respon. vt extra.de for comp. postulasti. & c. 1. & ff. de custo. & exhi.re de militibus & ff de accu.l.vlt.

Criminosus vbi debet puniri.

b Causa.] Sed quid si metropolitanus, vel alter eps deliquit in alterius diœcesi, numquid ab illo pōt puniri? ar. q nō. 9.q.3. si autem. & 10 Auth de defen.ciuit.§.non habente.coll.3. 21.dist. inferiori & c.nolite.extra de sen.exc à nobis.ff.de arb.l.3.in fi. Sed cōtra.C.vbi de cri.agi oportet.Auth.qua in prouincia. & reatus omnē huiusmodi honorē excludit, vt C.vbi sena.vel clari.l.1.in fi. & 16.q.3.placuit.in fi. ¹ Itē pone, q sic tulerit eps sniam: Qui hoc fecit, sit excommunicatus. dicit Hu. etiam si archieps hoc fecit in diœcesi episcopi est excommunicatus non ab homine, sed à canone: quia snia sequitur factum iam damnat; 24.q.1.c.1.2.& 3. Sed contra extra de sen.exc.à nobis 1. Laurentius dicit, q archieps nō fit de foro illius, cum ipse sit iudex ordinarius totius prouinciæ 9.q.3 c.2. & 5.dist.quoniam. vnde cum non pōt excōicare, sed alium quemlibet epm potest excommunicare, non tamen deponere. Io. Ego credo H. bene dicere, quia propter crimen efficitur archieps subiectus episcopi propter rationes superius allegatas. B. ff.de offic.præ.l.3 de hoc per B. extra de sen.excom.à nobis 1. Ioan.

Metropolitanus delinquēs in aliena diœcesi, an possit ibi puniri.

¹ Huic parti cōtrariæ stādū est secūdū H. & Ber. vt not. extra de rapto.c.3. & idem ibi no. Gof. Ar.ff.de off.præs.l.3. & idē sentit hic I. de Fā.

SI quis episcoporum.] CASVS. Quæsitum fuit si episcopus accusatur super aliquibus criminibus, coram quibus debet accusari. Et respondet Papa, q coram episcopis eiusdem prouinciæ, & non alibi. Sequens autem §. patet.

c Ab omnibus.] sed minus a xxij. vt ǰ.ead.q. 8.suggero. 15.quest. 7. Felix.

d Exceptio.] exceptionum alia est dilatoria, alia peremptoria, alia media siue mista. Dilatoriarum alia declinatoria iudicii, alia dilatoria solōnis. Declinatoria iudicii in principio litis est ppone-tur hic. Dilatoria solutionis debet ante lit.cōtest. obiici, sed probari debet, postquàm actor fundauerit suam intentionē. C.de excep. si quidem. & C.de proba.exceptionem. Peremptoria dicitur, q potest opponi & probari quandoque, dum tamen ante sentētiam, vt C.sent.rescin.nō pos.peremptorias. C.de excep. præscriptione. Media dicitur exceptio, quæ in hoc habet similitudinē cū peremptoria, q post lit.cōtest. potest obiici. sed in hoc habet dissimilitudinē cum dilatoria, quia potest quādocumque ante sniam obiici, vt extra qui matri.accus.poss.c.per tuas. sed in hoc habet similitudinē cum dilatoria, quia ante lit.contest. potest obiici, vt extra de exce.exceptionem. Sunt adhuc aliæ exceptionēs anomalæ, quæ etiā post sententiam obiiciuntur, vt exceptio Velleiani, & Macedoniani, & armatæ militiæ, de quibus agitur. ff. ad Macedoni. tam etsi non. & C.de iur.facti ignoran.l.1.

Exceptiones sunt multiplices, & variis tēporibus opponendæ.

Quod ergo dicit, quæ annua sūt ad agēdū, ppetua sunt ad excipiēdum, vt ff. de doli exce.l. pure. §. vlti. C. de exce.licet. sic est exaudiendū. §. si exceptiones congruo tēpore proponantur secūdū Gof. qui ita no. in sūdic dec. extra de excep. pastoralis. in fine.

PVlsatus.] CASVS. Dicitur in hoc c. q si quis coram suo iudice fuerit vocatus, debet corā eodem respondere. sed coram alieno iudice vocatus nō respondeat nisi velit, sed suum priuilegium allegabit. Appellanti vero debent induciæ dari ad suam appellationem prosequendam.

e Si voluerit.] non tń à contrario sensu argumenteris, vt 11. q.1.placuit. & ǰ.ea.neminem 3. sed hic loquitur de eo qui habuit consensum sui episcopi, vt 11.q.1.clericum. & c. nullus. extra de foro compe significauit.

f Taceat] sed hoc forte cum habet consensum sui episcopi, vt 11.q.1.clericum. Nec obst. ǰ.ea. non liceat. extra de foro compe. si diligenti. & 6.q.3.denique.

Et c. non liceat. 6.q.3. denique. Ar.

HOC AVTEM. CASVS. Iste respicit illud c. ibi, vbi dicitur, q semper causa agitur, vbi crimen cōmittitur. Sed dicit Gratianus, hoc verum est, cum alibi de crimine liquere non potest. & hoc allegando dicit, vel nisi ad maiorem iudicem recurratur per appellationem, vel per recusationem primi iudicis.

VLtra.] CASVS. Dicitur in hoc c. q vltra suam prouinciam reus trahi non debet vel accusari, nisi ad Papam fuerit appellatum.

A ccusa-

A *Ccusatus.*] CASVS. Quidã eps accusatus fuit & condemnatus à comprouincialibus epis. Ille volebat appellare,& retractare iudiciũ:quæritur an possit? Et respondet,q̃ sic:& donec iudicium eius pẽdet,alius non substituatur: quò licet episcopi cõprouinciales possint causam criminalem episcopi examinare,non tamen possunt diffinire inconsulto Papa.

a *Loco.*] 8.q.4.nonne.

b *Non tamen diffinire.*] suspendere & excõicare potest metropolitanus. 12.dist.de his. 11.q.3.si quis eps.& 18.dist.propter. Itẽ absoluere potest secundum plerosque 1, si est innocens. C.vbi senã. vel clarissi.l. 3. Io. Ego contrarium credo, vt hic. & 5.quæs.4.c.2. & secundo. B. Sed obijcitur.6.quæst.3.denique & 21.q.5.si quis a proprio. vbi dicitur, q̃ primas vel conciliũ deponit episcopũ. Sed illud fuit de licentia Papæ. Vel loquitur secundum ea tempora quando causæ episcoporum non deferebantur ad sedẽ Apostolicã.19.dist.si Romanorum.

1 vt B.& H. & idẽ no,12. dist.c.2.

Et Iulius in rescr.ad oriẽt.c.3.

Item Sixtus Papa ij.epist.2 ad Gratum episcopum.

¶ A comprouincialibus accusatus, vel iudicatus, Apostolicam sedem appellet. C. V.

Poly. ibid. Ans.l.2.c.82. Burc.l.1.c.176. & 144. Iuo par.5.c.4. & 257. Pann.l.4.c.125.

ACcusatus,uel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa episcopus licenter appellet,& adeat Apostolicæ sedis Pontificẽ,qui aut per se, aut per uicarios suos eiusdem retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit,nullus alius in eius loco a ponatur, aut ordinetur episcopus: quoniam quamquam comprouincialibus † episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire b ‡ inconsulto Romano Pontifice permissum est.

† al.à cõprouincialibus.
‡ al.diffiniri

Item Damasus Papa Stephano Archiepiscopo,epist.3.c.2.

¶ De eodem. C. VI.

Ans.l.2.c.61.

DIscutere episcopos,& summas ecclesiasticorum negotiorum causas,metropolitano unà cum omnibus suis comprouincialibus (ita ut nemo ex eis desit,& omnes in singulorum concordent negotijs) licet: sed diffinire eorum,atque ecclesiasticarum summas querelas causarum,uel damnare episcopos absque huius sanctæ sedis auctoritate minime licet; quam omnes appellare, si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet.

Burc.l.1.c.179. Iuo p.5.c.195.

¶ *Caput hoc in aliquot vetustis exemplaribus non habetur,neque in ipsum adest glossa.*

Item Eleutherius Papa scribens ad Gallia prouincias,c.2.

Iuo p.6.c.316. Pann.l.4.c.134. & 136.

¶ Comprouinciales,& metropolitani episcoporum causam audire, sed diffinire non possunt. C. VII.

QVamuis liceat apud comprouinciales †,& metropolitanos, atque primates episcoporum ventilare accusationes,& criminationes;nõ tamen licet diffinire * sine huius sanctæ sedis auctoritate:sicut ab Apostolis,eorumque successoribus multorum consensu episcoporum iam diffinitum est. Nec in eorum ecclesiis alij aut præponantur,aut ordinentur, antequam hic eorum iuste terminentur negotia. Reliquorum vero clericorum causas apud prouinciales, & metropolitanos,ac primates & ventilare,& iuste finire licet.

† al.prouinciales

* Diffinire.] *In epistola ipsa sequitur*, secus quàm prædictum est:reliquorum vero, &c. *Superius vero hæc prædicta fuerant*, finitiua episcoporum tantum iudicia huc deferantur, vt huius sanctæ sedis auctoritate finiantur,sicut ab Apostolis, &c. *vsque ad verbum*, Reliquorum.

Item Leo episcopus vrbis Romæ Anastasio episcopo Thessalonicensi, epist.82.al.84.c.1.

¶ Ante Apostolicam censuram in causis episcoporum non est diffinitiua ferenda sententia. C. VIII.

MVltum stupeo frater charissime,sed & plurimum doleo,quòd in eum,de quo nihil amplius indicaueras †, quàm quòd euocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis c obtenderet,tam atrociter,& tam vehementer potueris commoueri; præsertim cum etsi tale aliquid mereretur,expectandũ tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. *& infra.* ¶ Sed etiam si quid graue, intolerandumque gessisset, nostra expectanda erat cẽsura,vt nihil prius ipse decerneres,quàm quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus charitati, vt in partem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde,sicut multum nos ea,quæ à te pie sunt curata,lætificant;ita nimirum ea,quæ perperam sunt gesta,contristant.

† al.indicaueris

Item Iulius Papa orientalibus episcopis,epist.1.

¶ Præter sententiam Romani Pontificis,nec concilia celebrari,nec episcopum damnari oportet. C. IX.

DVdũ à sanctis Apostolis, successoribusque eorũ in antiquis ‡ decretũ fuerat statutum,quæ hactenus sancta,& vniuersalis Apostoli-

‡ præfatis] ori.

Q *Vamuis.*] CASVS. Quæsitum fuit a Papa, vtrũ cõprouinciales epi, vel archiepi vel primates possent diffinire causas criminales eporum.& respondetur, q̃ non, sine auctoritate speciali Papæ; licet possint eas examinare. Sic statutum fuit a tempore Apostolorum, & eorũ successoribus: & donec Papa causas eorũ diffiniat, alij loco eorũ non ponantur. Causas vero aliorum clericorum, & diffinire & ventilare possunt.

M *Vltum.*] CASVS. Anastasius metropolitanus Thessalonicen. citauit quemdam suum suffraganeum, vt veniret aduersario responsurus, ille vero non venit, infirmitatis causam prætendens. cõsuluit Anastasius Papã quid de eo faciendum esset: sed tamen pendente consultatione ipsum deposuit, eo solo, q̃ vocatus non venit. Leo ergo commendat eum in benefactis, sed in hoc facto vehementer eum redarguit duabus rationibus. Vna est quia pendente consultatione nil debuit fecisse, sed expectasse quid Papa respondisset. Alia est quia & si peccatũ commisisset propter quod deponi deberet, a solo Papa erat deponendus.

c *Infirmitatis.*] hæc est iusta causa absẽtiæ, vt extra de procura. querelam. quid de hoc iuris sit, dicam 5.quæst. 3.c.1.

D *Vdum.*] CASVS. Orientales episcopi in duobus delinquebant, scilicet in congregandis concilijs vniuersalib', & deponẽdis episco-

episcopis absque licentia Papæ. Sed docet Iulius Papa, q hoc facere non debent; quia cõcilium & omnes maiores causæ solo Romano Pontif. reseruantur; qui vice Petri apostoli omnibus principatur, & caput est omnium aliorum.

a *Voluerunt.*] sic ergo concilia dederũt primatum Romanæ ecclesiæ: quod verũ est secundario: sed ipse Christus principaliter, vt 21. dist. quamuis. 17. dist. §. hinc etiam. & 9. q. 3. aliorum.

Christ° ecclesiæ Romanæ primatũ dedit.

ALIQVANDO. Hæc est 2. pars q. ĩ qua dicitur, q quãq; pro bono pacis, & pro vitãdo scandalo sustinet Papa epõrũ depositiones, dũ tñ alias causa subsit pro qua possent deponi à Papa. & hoc probatur per c. seq Io. de Fan.

CASVS. Dictũ est ĩ. in multis c q solus Papa debet epos deponere, alioquin qđ factum erit irritabitur: nunc ostendit Gra. q multoties Romana ecclesia ab aliis depositos, & alios loco eorum substitutos pro bono pacis toleratur quod probatur se. c.

H*Aec quippe.*] CASVS. Dolen. ecclesia dixit se esse archiepiscopalem, & oẽs epos Britanniæ suos esse suffraganeos. huius partẽ fouebat Salomon Rex Britonum. Sed Turonẽ. econtra dicebat, s. oẽs epos Britãniæ ad se spectare: cuius partẽ Carolus tuebatur. Contingit q Dolensis ad fauorẽ, & metũ regis Salomonis quoldã epos deposuit, & alios loco eorũ subrogauit. Turo. vero conquestus est de hoc Papæ, & super hoc priuilegia ostendebat, per quæ docebat prælatos epos sibi lcĩ subiectos. Præcipit igiť Papa Salomoni, vt oẽs epos sui regni non differat mittere ad Turoñ. archiepiscopum, maxime cũ videatur ad eum spectare quatenus corã ipso appareat, an ipsi epi quo ad delicta, & si nõ quo ad ordinẽ sint canonice destituti, & alii eis legitime substituti. qđ si hoc non vult, mittat Romã duos de expulsis, & duos de subrogatis cum legato ecclesiæ suæ, vt ibi veritas super hoc negotio cognoscatur: quæstione tñ de sede metropolitana reseruata, donec inter Salomonẽ & Carolũ pax reformetur. verũ si de hoc ipso velint cognosci, mittãt Romã quatenus Apostolico libramine, quæ sit archiepalis ecclesia indicetur, vt deinceps nulla possit dubitatio remanere.

ea tenet ecclesia, non oporteret præter sententiã [1] Romani Pontificis concilia celebrari, nec episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse voluerunt [a]; Et sicut beatus Petrus apostolus primus fuit omnium Apostolorũ; ita & hæc ecclesia suo nomine consecrata (Domino instituente) prima, & caput sit ceterarum; & ad eam, quasi ad matrem, atque apicem omnes maiores ecclesiæ causæ, & iudicia episcoporũ recurrant; & iuxta [1] eius sententiam terminum sumant: nec extra Romanum quidquam ex his debere decerni Pontificem.

His Capitul. l. 6. ca. 387.

[1] in vulgatis legebatur, *conscientiam.*

[1] *al. eiusque ipsa sententia*

2 *Aliquando inconsulto Romano Pontifice plerique episcoporum damnati inueniuntur, & alij in eorum locum subrogati, quorum damnationem, & subrogationem pro bono pacis ex dispensatione tolerasse legitur ecclesia.*

Vnde Ioannes Papa Salomoni tertio & vltimo Regi Britonum.

Regino lib. 2. Chron.

¶ Quorumdam episcoporum depositionem extra conscientiam Romani Pontificis factam pro pace tolerauit ecclesia. C. X.

HÆc quippe est ordinatio Dei patris tui, & hæc est lex ecclesiæ matris tuæ, videlicet, vt omnes episcopos regni tui ad Turonensem archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque iudicium postulare non dedigneris. Ipse enim est metropolitanus, & omnes episcopi tui regni, suffraganei [b] eius sunt: sicut conscriptiones prædecessorũ meorum euidenter ostendunt: qui prædecessores tuos, quia illos ab ipsius cura subtraxerant, forte inuectione corripere studuerũt, quamuis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur. Cumque coram designato Turonicæ ecclesiæ præsule, & integro numero collegarum, id est duodecim episcoporum celebrato conuentu fuerint electi episcopi regulariter examinari, apparueritque, quòd canonice fuerint electi, ipsis in sua deiectione manentibus, qui in locis eorum cõsecrati sunt, potuerunt vtique episcopatus honore potiri. Quòd si episcopi electi insontes fuerint declarati, his amotis [c], qui illis subrogati sunt, ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cum antecessores mei præsules electionẽ eorum episcoporum, qui ab ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserũt nec approbauerũt, nec ipsos, qui eis subrogati [d] post sunt, viuentibus illis legitimos episcopos dixerunt [e]. Sane, si ad Turonensem forte archiepiscopum mittere præfatos episcopos dedignaris, stude duos episcopos de expulsis [f], & duos de subrogatis vnà cum ecclesiæ tuæ legato ad Apostolicam beati Petri sedem transmittere: vbi digna examinatione præmissa, qui legitimi episcopi sunt, appareant, & suas ecclesias irregulariter non amittant: Nihil enim queo aliud in præsenti negotio diffinire. Quia vero magna, quis sit metropolitanus apud Britannos contentio est, licet nullius memoria teneat vos in vestra regione vllam habuisse metropolitanam ecclesiam; tamen si libet (postquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium nostrum Carolum regem gloriosum constituerit) facile hoc poteritis aduertere.

b *Suffraganei.*] id est, pro suffraganeis sunt habendi: quia ille fuit in possessione, & ita erit vsque ad sniam 16. q. 4. volumus. sz ita non est hic ar. interlocutoriam nõ obesse. Vel dic, q ideo non obest, q agebatur ad hoc. sed de hoc solum an episcopi essent iuste deiecti [1], an crimen ab ipsis cõmissum esset deiectione dignũ. arg ad hoc. ĩ. e. c. ibi, nihil enim quęro, &c. & q interlocutoria nõ obsit, habes ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt l. pen. [2] & extra đ or. co. cũ dilectus. Non enim quidquid iudex profert, est habendũ pro snia, vt C. de sen. & interloc. om. iu. ex stipulatione. & C. comminationes & epistolas. l. 1. tñ per interlocutoriã bene aliqd determinatur, & transit in rẽ iudicatã, sicut diffinitiua snia, vt extra de ele. cũ dilectus. in fi. & extra de test. significauerũt. fi. extra de sen. & re iu. cõ inter. & qñq; ius facit, vt ff. quod me. cau. metũ. §. sed qđ

Snĩa interlocutoria verũ obsit.

[2] Ad hoc Domin. de sancto Geminia. c. si Papa. in fi. de priuilegijs, in 6.

[3] Si iudex p̃nũtiat istum debere p̃stare

e *His amotis.*] Sed quare nocet snia pro destitutis lata ipsis substitutis, cũ res inter alios acta, aliis nõ p̃iudicet? vt extra de fi. instr. inter dilectos. & est 5 illud quod est ff. de adul. denuntiasse. & extra de adul. significasti, sed hoc est pp causæ cohærentiã. sic 7. q. 1 p̃sentiũ. & 81. dist. tantis. in fi. & 45. dist. disciplina. nã si pronuntiatũ est Petrũ esse viuũ Mariæ, per cõsequẽs probatũ est Martinũ non esse. extra de spon. ex parte. vides. n. q causæ eligentiũ, & electi sunt cõnexæ: quia lata snia p̃ electores p̃iudicat electo, licet absenti, vt extra de ele. dudũ. 2. in fi. nisi appelletur ab altero illorũ, vt extra de of. iu. dele. super eo. aliud vr̃ esse inter præsentantẽ & præsentatum. Nam tunc snia lata cõtra vnũ non nocet alteri absenti, vt extra de elec. q̃relã. hoc ideo est, q a illorum causæ ita sibi non cohærent. Vel dic, q numquam sententia præiudicat alij, nisi præsens fuerit. argu. 54. dist. si seruus.

Snĩa lata cõtra electores præiudicat electo.

d *Subrogati.*] arg. si aliqua duo sunt cõnexa, prohibito vno prohibitum est & reliquum. sic 31. dist. si laicus. 26. dist. deinde. 34. di. si quis viduam. & 8. dist. quo iure. 2. q 3. si quis obiecerit. extra de hæ. fraternitatis [4]. sic ecõuerso aliquid permittiť ratione connexionis, vt 81. dist. cum omnibus.

[4] Ar. 44. di. in princ. vbi de hoc no. T. ca. q. 3. §. 1. & 1. q. 1. sicut Christus. Ar.

e *Dixerunt.*] supple, nec ego dico.

f *De expulsis.*] sed qualiter poterit causa per procuratorem criminalis.

c *His amotis.*] ...

[2] fr. sic ergo semper est cõsiderandũ ad quid [1] agatur, & an iudex incidenter, vel tacite, vel expresse, vel diffiniendo, vel interloquendo aliquid dicat, vt extra de p̃sum. afferte. extra de test. veniens. C. de his qui not. infam. interlocutio. & 2. q 3. §. notandum 2. & 2. 2. q. 2. quæritur.

minaliter tractari: forte quia sic placuit Papæ, vel hic ciuiliter agebatur. non enim aliud agebatur hic, nisi an essent secundum ordinem iuris depositi: & licet fuerit ciuilis, tamen necessarij erant xij. epi. [3] sic 23. dist. illud. 24 dist. quondam. quia licet non fuerit causa criminalis, tamen fuit de crimine [5], vnde necessaria est subscriptio, vt extra de accusa. licet non debeat post motam controuersiam præsentare vel eligere.

b ¶*Incunctanter.*] id est, decetero. & sic planum est.

ADDITIO. Dicit H. quòd sensus est vt interim ei non denegent debitam reuerentiam, & postea incunctanter obediant ei, qui per sententiam eis fuerat assignatus. Archid.

Procurator quandoque causam criminalem potest tractare.

[3] De hoc nn. j. ca. quæ. 8. is sum.

[5] Nam licet talis cã esset ciuilis, spectabat tamen ad depositioné & condénationé eporum, si in ea constaret quod legitime essent conuicti de crimine, secundum Hug.

Quòd si adeo contentiose creditis agere, ad nostrum Apostolatum destinare contendite; quatenus nostro libramine, quæ fuerit apud vos antiquitus archiepiscopalis ecclesia, luce clarius innotescat: & deinceps omni ambiguitate recisa, quam sequi episcopi vestri debeant [a] incunctanter [b] agnoscant. Neque enim ecclesias Dei per discordias regum, diuisionis aliqua pati damna necesse est, cum (quantum ex se est) pacem, quam prædicant, seruare studeant inuicem, & in omnes.

a ¶Subrogati post sunt.] *Sic restitutum est ex aliquot vetustis & valde emendatis codicibus. Antea legebatur*, subrogari possunt.

ALIAS AUTEM. Hæc est tertia pars quæstionis, in qua probat quod probatum fuit in prima parte, scilicet quod vnusquisque debeat à suo iudice iudicari. Ioan. de Fan. & sic continuatur. Dictum est supra in §. aliquando, quod pro bono pacis Papa tolerauit depositiones eporum ab alijs factas. Nunc vero dicit Gratianus, quod alias nisi pro bono pacis toleraret, irrita esset depositio, vt in sequenti cap. dicitur.

9 *Aliàs autem irrita erit episcoporum sententia, & à synodo retractanda.*

Et in decretis Iulij c. 27. Cap. Hadriani c. 58.

Vnde Felix Papa I. epist. prima ad Paternum.

¶ Damnatio iniusta irrita est, & a synodo retractanda. C. XI.

11. q. 3. c. irritã. ex Carth. 4. c. 28 Ans. l. 3. c. 69.

IRritam [c] esse censemus & [a] iniustam episcoporum damnationem, & idcirco a synodo retractandam; ita vt oppressis ab omnibus, in cunctis subueniatur causis.

a ¶Et iniustam.] *Sic in originali, & antecedit vox*, aliter: *sed in decretis Iulij, & in concilio Carthaginensi quarto (vnde citatur infra 11. q. 3 c. irritam.) & in capitulis Hadriani, & apud Anselmum est*, irritam esse iniustam episcoporum damnationem, &c. *quæ lectio videtur magis conuenire cum rubrica huius capitis.*

Irritam esse.] CASVS. Quidam episcopi depositi fuerunt sine auctoritate Papæ, & ideo dicit Felix Papa irritam esse eorum damnationem, & a synodo retractandam, vt oppressis omnibus subueniatur plenarie.

c ¶*Irritam.*] factam sine auctoritate Romani Pontificis.

Et inter decreta Higini, c. 4 in epist. 2. Felicis inter decreta Iulij c. 16. In cap. Hadriani c. 19. in adiectis capitular. Poly. l. 5. tit. 1. Ans. l. 3 c. 77. Burc. l. 1. c. 147. Iuo p. 5. c. 260. & p. 6. c. 331.

Quòd autem metropolitanum suum contemnere, & aliorum iudicium alicui expetere non liceat, Sixtus Papa III testatur in epist. ad orientales episcopos, c. 3. dicens.

QVOD AVTEM. CASVS. Dictum fuit supra in cap. hæc quippe. quod suffraganei debent ire ad iudicium sui metropolitani, scilicet ad Turonensem. & ideo Gratianus vult modo ostendere, quod suffraganei iudicium sui archiepiscopi declinare non debent, & ad alium iudicem ire. Et hoc probat per sequentia capitula.

¶ Peregrina iudicia sunt submouenda. C. XII.

al. externis

PEregrina iudicia (salua in omnibus Apostolica auctoritate) generali sanctione prohibemus: quia indignum est, vt ab extraneis † [d] iudicentur, qui comprouinciales, & a se electos [e] debent habere iudices; nisi fuerit appellatum.

Peregrina iudicia.] CASVS. Quæsitum fuit a Sixto vtrum valeant illæ sententiæ quæ a iudicibus extraneis proferuntur. Et rndet quod non, nisi fuerit appellatum, vel Papa propria voluntate causam delegauerit: quia indignum est, vt qui comprouinciales electos debent habere iudices, ab alienis iudicentur.

Item Anacletus Papa, epistola prima, c. 3.

¶ De eodem. C. XIII.

Gen. 19.

LEges ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus. Vnde & Dominus mentionem faciens Loth, per Moysem [f] loquitur dicens [Ingressus es quidem (inquiunt) vt aduena, numquid vt iudices?]

Et Marcell. epi. 1. in codice canonum inter decreta Innocentij.

Item Innocentius Papa ad Victricium Rothomagensem episcopum, epistola 2. c. 3.

cusa. super his. Vel dic quod in causa criminali vnus consocius procurat causam aliorum, vt extra de do. & contu. cum dilecti. & 2. q. 5. statuit. Item hic habes, quod sententia lata à non suo iudice rata potest haberi. De hoc nota. 9. q. 2. nullus. & 2. q. 6. si quando.

a ¶*Debeant.*] Arg. pro obsequijs tempore litis non præstandis, vt 2. q. 6. quoties. & 11. q. 1. qa. Arg. contra 33. q. 2. sæculares. 35. q. 6. multorum. ff. de oper. liber. operis. Sed hoc ideo hic fuit, quia epi pro liberis se gerebant. aliàs illi debent obedire qui essent in possessione. 8. q. 4. nonne. extra vt lite pend. à memoria. Nec obst. C. de agr. & censi. libus. lib. 11. vbi dicitur, quod si est contentio inter colonum & dominum de fructibus, quod fructus sequestrantur. Sed illud obtinet cum dominus est suspectus. Dicas ergo quod possessor semper vtitur fructibus lite pendente, vt 16. q. 4. volumus. nisi in casu, vt extra de iure patrn. ex litteris. quod intellige verum nisi de hoc ipso quæstio sit, an possideat, vel non, vt extra de in integ. rest. cum venissent. in fi. extra de consti. cum M. in fi. & ff. de aqua quoti. & æsti. l. pen. vnde si post motam controuersiam canonici eligant, non ideo statim cassatur electio donec constet de iniusta electione, vt extra de in integ. restit. c. 2. in fi. & extra de cau. pos. & proprie. cum ecclesia. Idem dicerem de patrono, nis iudicentur.

Possessor lite pendente fructibus vtit.

d ¶*Ab extraneis.*] Arg. iudicem ad quem appellatur, non esse ordinarium [1]. 6. q. 3. scitote. & sic archiepiscopus est extraneus, vt ibi videtur, & extra de uf. iud. ord. pastoralis. H. Sed potius est hic arg. contra, quia dicitur hic, quod oportet habere iudices comprouinciales. & archiepiscopus est comprouincialis. Illa ergo exceptio, nisi, ad principium refertur. s. ad peregrina. & fuit intellectus Grat. quod si quis recusaret metropolitanum, ad comprouinciales iudices recurreret, non ad peregrinos, nisi appellaretur. & hoc est quod dicit, & cum causa extra prouinciam commissa fuerit. j. eo. non liceat [4].

e ¶*Electos.*] cum ordinarij sint suspecti. 2. q. 6. placuit. vel loquitur in causa criminali presbyteri vel diaconi, vt 15. q. 7. si autem.

Leges ecclesiæ.] CASVS. Anacletus in hoc capitulo confirmans constitutiones ecclesiæ dicit, quod alienigena iudex esse non debet. Et hoc probat exemplo Loth, cui dictum fuit a Sodomitis, Ingressus, &c.

f ¶*Per Moysem.*] quia ipse Moyses loquens per spiritum Domini introducit in Genesi Sodomitas ita loquentes.

[1] Id est, extraneum, & extraneus est quod de hoc dubitat, cum hoc sit certissimum. secundum Hug.

[4] Istam gl. signat H & L. sup verb. j. ca. nisi fuerit appellatum, & melius & clarius ponit ibi. Archid.

N On liceat cuiquam.] Casus. Quæsitum fuit verum episcopo liceat agere vel vendere sub iudice nõ suo. Et respondet quòd nõ, salua tamen in omnibus Romanæ ecclesiæ reuerentia: quod si facere præsumpserit, deponatur.

a Præiudicio.] Hoc ideo dicit, quia spretis omnibus ordinarijs ad eum potest appellari. arg. 9.1. q. 7. c. 1. 2. & 3. nam ipse est ordinarius omnium. extra de elec. cum nobis olim.

b Expetere.] Hic patet q clericus sine consensu sui epi nõ põt cõsentire i alium iudicẽ. nam sic posset euacuari iurisdictio eporum, si omnes consentirent in alium iudicem. ad idẽ facit 2. q. 6. placuit 2. & in auth de san. episc. §. œconom'. colla. 9. Arg. §. 3. ca. pulsatus. Sed extra de in. cõp. si diligenti expeditum est, q nõ potest per pactum renuntiare foro. De hac materia not. 11. q. 1. in o lita. Io. Quod dicit Inã. q expeditum est, in illa decre. extra de fo. cõpe. si diligenti, non est verum, quia illa decre. loquitur, q clericus non põt consentire in laicũ. sed hodie nec in clericũ consentire põt, nisi de cõsensu sui epi, vt extra de foro cõpet. significasti. B.

Clericus an possit foro renunciare.

Imo est verum, vt patet vel. cũ ergo. Archid.

REVERENTIA. Casus. Quia §. in c. nõ liceat. mẽtionem fecit de reuerentia Papæ; ideo Grat. dicit quæ sit illa reuerentia, scilicet cũ appellat ad eũ, vel cũ ab eo iudices extranei conceduntur.

V Naquæq.] Casus. Dicitur hic, quòd quælibet prouincia proprios debet habere iudices, ad quos comprouinciales recurrant, nisi sedes Apostolica aliter decreuerit.

N Eminem.] Casus. Hoc cap. diuidit i duas partes. In prima parte dr, q nullus debet trahi extra suã prouinciam vel comitatum, ita q actor semp forum rei sequatur, nisi fuerit appellatum ad maiorem iudicem, vel nisi ad missionem maioris iudicis datus fuerit iudex. In secunda parte dr, q in qualibet prouincia synodus causas audire debet, & terminare intra suæ prouinciæ terminos, & omnis accusatio fiat intra prouinciam, sicut in Niceno concilio continetur. Secunda Pars incipit ibi, *Illa quæ sunt.*

c Neminem.] Est autẽ hoc ideo statutũ, q alibi non possunt habere testes vel amicos, vt 33. q. 2. fine. 2. q. 2. præceptum. & in authen. vt oẽs obed. iud. §. 3. coll. 5. Vnde dico, q si aliquis impetrat rescriptũ ad iudicẽ alterius prouinciæ, non sufficit q vltra duas dietas nõ trahat aduersariũ, vt dicit illa cõstitutio, extra de rescrip. nonnulli. Sed etiam requirit q extra prouinciã a eum non trahat, nisi in literis fiat mentio de prouincia. Cum enim de iure extra prouinciam nemo sit trahendus, vt hic dr, ergo nisi rescriptũ principis de eo faciat mentionẽ, non potest auctoritate rescripti trahi extra prouinciam, licet minus sit spatium ad quod trahit, q duæ dietæ. cõ. tñ ar. contra extra de offi. iud. ord. significauit. Io. Certe tñ non nocet q: sed illi constitutioni, nonnulli. statur. Ista opinio hodie non habet locum, immo contrarium obseruat Romana curia.

Rescriptum nõ põt quis trahi extra suã prouinciam.

a Intellige vulgarẽ: vt di. 7. q. 1. §. fa ctus.

S I quis clericus.] Casus. Dicitur hic, q de quocũque crimine qs accusat, tñ in sua prouincia respondeat, nec accusator eũ ad aliã prouinciam trahere nitatur. Sequens c. planum est, & per se patet.

¶ Nulli liceat aliarum prouinciarum iudicium expetere. C. XIIII.

N On liceat cuiquam (sine præiudicio a tamen Romanæ ecclesiæ, cui γ in omnibus causis reuerentia, & auctoritas debetur) relictis his sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei ecclesias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum episcoporum iudicia expetere † b, vel pati. Quòd si quis præsumpserit; & ab officio cleri submotus, & iniuriarum reus ab omnibus iudicetur.

Capitularium l. 6. c. 187. Ans. l. 2. c. 52. & 3. c. 79.

† al. experiri

γ Cui.] *In epistola & Marcelli & Innocentij legitur,* sine præiudicio tamẽ Romanæ ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri: *quamuis à postrema conciliorum in quatuor tomos editione absint illa duæ voces,* sine præiudicio: *quemadmodum, & paulo inferius ista,* vel aliarum prouinciarum episcoporum iudicia expetere, vel pati: *quæ tamen habentur in alijs locis indicatis.*

† al. cuius

Reuerẽtia autem, quæ Apostolicæ debetur Ecclesiæ, & eius auctoritas intelligenda est, cum vel ad ipsam appellatum fuerit, vel ab ea iudices electi conceduntur. Vnde Sixtus Papa cum diceret [Comprouinciales & à se electos debent habere iudices] *statim subiungit,* [nisi fuerit appellatum.]

1. ca. peregrina

Item Anacletus Papa, epist. 1. c. 3.

¶ Absque Apostolicæ sedis decreto extraneos iudices adire non possumus. C. XV.

V Naquæque prouincia tam iuxta ecclesiæ, quàm iuxta sæculi leges, suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non extraneos †, nisi Apostolicæ sedis huius decreuerit auctoritas.

Ans. l. 3. c. 80.

† al. externos.

Item ex Romana synodo.

¶ Nisi per appellationem, alterius prouinciæ iudices adire non oportet. C. XVI.

N Eminem c exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem α fuerit appellatum, ita vt actor rei forum sequatur. *& infra.* ¶ Illa β, quæ sunt per vnamquamque prouinciam, ipsius prouinciæ synodus dispenset, sicut in Niceno constat decretũ esse concilio. ¶ Vltra prouinciæ terminos accusandi licentia nõ progrediatur. ¶ Omnis accusatio intra prouinciam audiatur, & a comprouincialibus terminetur, nisi γ prælatus sit, qui accusatur.

In capit. Hadriani, c. 5. 8. 10. Felix. 1. epist. 2. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.

3. ead. vltra.

3. q. 4. c. duodecim §. item Hadrianus

α ¶ Ad quem fuerit appellatũ.] *Hæc sunt addita ex Hadriano, epistola synodica Felicis, & Innoc.*
β ¶ Illa quæ.] *Hinc vsque ad finem in capitulis tantum Hadriani sunt inuenta.*
γ ¶ Nisi prælatus sit, qui accusatur.] *Verba hæc neque in capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur, in alijs vero, loco ipsorum, sunt hæc,* nisi ad sedem Apostolicam fuerit appellatum.

Eleutherius ad Galliæ prouin. Felix 1. epist. 1. in decretis Iulij, c. 25.

Item Sixtus.

¶ De eodem. C. XVII.

S I quis clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit; in prouincia in qua consistit ille, qui accusatur, suas exerceat † actiones: nec existimet † eum accusator suus alibi, aut longius ad iudicium pertrahendum †.

In capit. Hadriani, c. 7. Iuo p. 6. c. 318. & 329.

† al. exerat
† al. æstimet
† al. protrahendum.

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificis huius nominis est inuentum. In aliquot vetustis exemplaribus est tantum,* Item, *vt videatur citari eadem synodus Romana, quæ in superiori capite, idest quæ continetur in capitulis Hadriani. Iuo autem par. 6. c. 318. citat ex Eleutherio: cap. autem 329. citat ex Felice primo.*

Item ex decreto Hadriani Papæ.

¶ Vbi crimen admittitur, ibi causa ventiletur. C. XVIII.

Q Vi crimen obijcit, sciat † se probaturum. Reuera ibi causa agatur, vbi crimen admittitur.

In capit. Hadriani c. 52. & 3. ca. c. ibi semper. ex Fabiano. Burch. l. 16. c. 3. Iuo p. 6. c. 324. Pann. l. 4. c. 75.

† al. scribat.

QVÆSTIO VII.

QVòd iudex[a] esse non posit, quem cum reo par, aut maior macula inficiat, multis auctoritatibus probatur. Dicit enim sancta Romana synodus.

In capi. Hadriani c. 5. & in 2. epist. Felicis. Ansl. l. 3. c. 7. Poly. l. 5. ti. 1. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. c. 78.

¶ Infames, iudices esse non possunt. C. I.

INfamis[b] persona, nec procurator[c] esse potest, nec cognitor.

Ex le. cū prætor. ff. de iudicijs.

Tria sunt[d], quibus aliqui impediuntur, vt iudices non fiant. [Natura, vt surdus, & mutus, & qui perpetuo[e] furiosus est, & impubes; quia iudicio carent. Lege, qui senatu amotus[f] † est. Moribus[g] femina, & serui: non quia non habeant iudicium[h], sed quia receptum est, vt ciuilibus officijs non fungantur.]

† motus] orig.

¶ Prior pars huius capituli vsque ad versi. cognitor. habetur in epistola secunda Felicis primi: in qua refert synodum à se habitam: quod in principio epistola commemorat his verbis, Nos vero ad supplementum vestrum fratres, & coepiscopos nostros vocauimus amplius quàm septuaginta: Cum quibus hæc, quæ subtus habentur inserta, regulariter tractāda decreuimus. Eadem pars habetur in capitulis Hadriani; qua (vt superius ead. q. 5. c. accusationes, adnotatum est) nomine Romana synodi interdum citantur. Reliqua vero huius capitis videntur ipsi Gratiani; sumpta tamen fere ad verbum ex l. cum prætor. versi. quidam enim. ff. de iudicijs: quemadmodum & in sequenti capite multa colliguntur ex varijs legibus digestorum, & Codicis. Quamobrē in antiquioribus codicibus omnia hac vsque ad c. qui sine peccato, coniuncte habentur.

Verumtamen[i], si seruus, dum putaretur[k] liber, ex delegatione sententiam dixit; quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei iudicata firmitatem tenet.

lib. 3. tit. 1.

In digestis, tit. de postulando.

C. II.

INfames non possunt esse procuratores, vel patroni causarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui postulare[l] prohibentur. ¶ Est autem postulare, desiderium suum, vel amici sui in iure apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. ¶ Nam, vt præmisimus, non postulantium tres ordines sunt. Quidā prohibentur omnino[m] postulare, vel propter ætatem, vt minores decem & septem annis, vel propter casum, vt surdus, qui prorsus non audit[n]. Alij prohibentur, ne pro alijs postulent, vel propter sexum,

Ex l. 1. ff. de postulando, verbis alio modo aptatis.

QVòd iudex.] In hac 7. q. quæritur, vtrum criminosus posit esse iudex. & inde sumpta occasiōe ponit tres ordines infamiū vsque ad illā legē, ῾ıcé tur. Diuidas ergo quæstionem in tres partes. In prima parte ponitur quod dictum est. Secunda ibi, Arcentur. Tertia ibi, Qui sine. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 7. q. qua quæritur, an iudex esse posit, q pari delicto cū reo vel maiori inficitur, & q non posit iudicare, multis auctoritatibus probatur. Cōsueuit tamen dici, q donec iudex toleratur, q iudicare pōt ex officio suo: sed nō de iure mero, vt ῀J. ea. §. vlt. Mihi videtur, q repelli debeat, si crimen fuerit cōtra eū probatum in modum exceptionis, sicut contingit de teste, qui repellitur probato crimine in modum exceptionis, & sicut de electo ad dignitatem contingit, cum ei obijcitur aliquid, vt repellatur ab electione. Sequens capitulum planum est.

a ¶ Quòd iudex.] Hic quæritur an criminosi, vel infames possint esse iudices. Et quidem si non tolerantur ab ecclesia, non possunt: si tolerantur, bene possunt, & tenet eorū sniā [1], ipsi tamen peccāt iudicando [2]. Vel distingue an aliquis sit infamis per sententiam, vel ipso facto [3], vt tunc non possit, an alias, vt tunc possit. Illud tñ certum est, q si infamia obijcitur alicui, qui est electus in iudicē, q propter hoc bene remouetur, licet hucusque fuerit toleratus, vt extra de rescriptis, sciscitatus. & extra de exces. prælat. inter dilectos. & ff. ad leg. Iul. de vi priuata. l. 1. criminosi ergo possunt iudicare ex officio, sed non ex vitæ merito. 15. q. vlt. c. vlt.

[1] De hac materia tractat plene Il. Barbat. Philip. pen. & ibi per Bar. & alios. ff. de of. pro.

[2] Vi ῀J. ea. §. fi. i fi. de pe. di. 6 c. 1. 40. dist. c. vlt.

Infamis an possit esse iudex.

[3] De hoc & not. extra de iure. calum. Imperatorū. Infamis arbiter esse pōt.

b INfamis.] per sententiam.

c ¶ Nec procurator.] id est, aduocatus, vt ῀J. prox. §. Vel intellige de procuratore vero, vt infamis nō posit esse procurator secundum canones, vt ῀J. 5. q. 4. quia episcopus. nec obstat insti. de excep. §. vlt. quia loquitur hic de infami per sententiam: ibi de tali qui est alias infamis. si tamen iudex toleratur in officio, eius tenet sentenntia. 8. q. 4. nonne. Sed infamis potest esse arbiter, vt ῀J. ead. §. tria. versi. cognitores.

TRIA SVNT. CASVS Dicitur in hoc §. q tribus de causis repellitur aliquis ne iudex fiat. s. natura, lege, & moribus. Natura impeditur surdus, mutus, & perpetuo furiosus, & impubes. Lege, vt ille qui remouetur a senatu pp suā turpitudinē. Moribus, vt mulier & seruus: non ideo quia iudicare nō possunt: sed qa moribus obtētū est ne ciuilibus fungantur officiis. sed si delegatur causa seruo, q putatur liber, eius tenet sententia.

d ¶ Tria sunt.] hoc est sumptum à lege. ff. de iudi. cum prætor. §. non autem omnes.

e ¶ Et qui perpetuo.] secus si ad tempus, vt ff. de iud. cum furiosus.

f ¶ Amotus.] immo & si eius electio fuerit cassata propter eius vitiū, vt extra de elec. c. sup.

g ¶ Moribus.] id est, cōsuetudine. immo etiam lege, siue canone. 33. q. 5. mulierem. Nec obstat 15. quæ. 3. §. 1. dic vt ibi dixi.

h ¶ Iudicium.] id est, discretionem.

i ¶ Verumtamen.] §. & verba Gratia.

k ¶ Dum putaretur.] ecce quantum communis opinio operetur, vt extra de surrepa. consultationibus. extra qui filij sint legit. cum inter. & 1. q. 1. si q a simoniacis. C. de testa. l. 1. argu. contra extra qui fi. sint leg. per tuas. & 3. 24. di fin. c. vlt. 29. q. 2. si quis ingenuus. & dist. 8. veritate & ff. de iudi. l. 1. in prin. Sed nūquid idem est si excommunicatus ferat sniam, qui publice habetur pro non excommunicato? not. extra de sententia & re iu. di. ad probandum. Et est ratio quare aliud sit in seruo: quia seruus in multis casibus habet personam standi in iudicio, vt 15. q. 2. §. qui manumittitur. sed excommunicatus in nullo. Vel dic (quod verius credo) q nec snia serui teneret, nisi confirmata esset à principe. Ioan.

Opinio communis multū operatur.

INfames.] CASVS. In hac lege hoc ordine proceditur. Primo dicitur, q infames non possunt esse procuratores vel aduocati. Secūdo qd sit postulare. Postulare est. s. desiderium suū vel amici sui in iudicio exponere. Tertio ponit tres ordines hominū qui aduocare non possunt. In primo ordine ponuntur illi, qui nec pro se nec pro alijs possunt aduocare, vt minores xvij. annis. & illi q nihil audiunt. In secundo vero ordine ponuntur illi qui possunt pro se postulare: sed pro alijs non, nisi pro pupillis, vel adultis, quorum tutelam vel curam gerunt, in quo ordine sunt quinque genera hominum seu personarum, s. mulieres, & vtroque lumine orbati, & illi qui sponte muliebria passi sunt, vt Sodomitæ, vel qui de capitali crimine aut de calumnia sunt damnati. & ij qui locauerunt operas suas, vt cum belluis seu feris pugnarent in arena. In tertio autem ordine ponuntur alij infames, qui pro se & quibusdam certis personis possunt aduocare, quę infra continentur, & hoc propter quinque causas scilicet propter reuerentiam, vt in parente & patrono: propter consanguinitatem: propter affinitatē: propter misericordiam miserabilium personarum: propter tutelā, vel curam eis iniunctam. Secūda pars est ibi, Est autem. Tertia ibi, Nam vt præmisimus.

l ¶ Postulare.] postulare est pro tribunali petere, & non alibi. ff. de dam. infect. dies. §. hoc autem.

Postulare quid est.

m ¶ Omnino.] etiam pro se.

n ¶ Non audit.] nullus enim adeo surdus est quin aliquid audiat, vt C. qui cessa. sa. poss. discretus.

g vel

vt feminæ; vel propter casum [a], vt vtroque lumine orbati †; vel propter notam turpitudinis, vt ij, qui corpore suo muliebria passi sunt, nisi forte vi prædonũ [b], vel hostium stuprati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ † causa publico iudicio sunt damnati, vel qui operas suas locauerunt, vt cum bestijs depugnarent in arena [c], pro alijs postulare prohibentur. His personis pro se allegare permittitur, pro alijs postulare prohibetur; nisi forte tutelam impuberum, vel curam adolescentium non affectatam, sed necessariam administrent. Pro his enim quorum curam gerunt, eis postulare conceditur. Alii enim [d] omnes, qui vt infames [e] notantur, nisi pro se, & pro certis personis, postulare non possunt, nisi in integrum restitutionẽ acceperint.

† al. calumniæ publici iudicij

¶ Permittitur [f] autem eis postulare pro parente, pro patrono, patronaue, liberis, parentibusque patroni, patronæque: pro liberis etiam suis, fratribus, & sororibus, vxore, socero, socru, genero, nuru, vitrico, nouerca, priuigno, priuigna, pupillo, pupilla, furioso, furiosa, fatuo, fatua, muto, surdo, prodigo, & adolescente. ¶ Item pro ijs, quibus propter infirmitatem curatores dari solent, & qui negotijs suis aliquo perpetuo morbo superesse non possunt. ¶ Omnes autem, qui non sponte, sed necessario funguntur officio [g], sine offensa edicti postulare possunt, etiam si ij sint, quibus non nisi pro se ipsis postulare permittitur. Ex l. 2. & 3. cod. Ex l. 4. & 5. Ex l. 6.

¶ Affinitates uero non eas accipere debemus, quæ quondam [h] fuerunt, sed præsentes. Nurus & generi appellatione, & soceri, & socrus, & vlteriores, quibus [pro] præpositio [i] solet accedere, continentur. Ex l. 3. eod.

2. ¶ Arcentur etiam à professione aduocatorum *(sicut in secundo libro Codicis titulo de postulando inuenitur)* qui sub nomine honorariorum ex ipsis negotijs, quæ tuenda susceperint, emolumentũ sibi certæ partis [k], cum graui damno litigatoris, & deprædatione poscentes, inueniuntur. tit. 6. l. 5.

¶ Item si quis adeo procax fuerit, vt nõ ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ imminutionem patiatur. ¶ Præterea non licet aduocato vllum contractum [l] inire, vllam pactionem conferre cũ eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex industria [m] iurgium protrahere. ¶ Apud vrbem [n] Romam etiam honoratis [o], qui hoc putauerint eligendum [p], eousque liceat orare, quousque maluerint [q], videlicet, vt non ad turpe [r] compendium, stipemque deformẽ hæc arripiatur occasio. Nam si lucro pecuniaq; [s] capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur. ¶ Si vero [t] in vno auditorio duo tantum præ ceteris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilarior, in iudicantis officio sit, vt par [u] causidicorũ distributio fiat, & exæquetur partibus auxilium singulorũ. ¶ Si quis vero monitus à iudice, ea excusatione, quæ nequeat comprobari, cuicumque parti patrocinium denegauerit, careat foro [x], sciat etiam nũquam sibi ad agendum copiam posse restitui. ¶ Si quis autem ex litigatoribus detectus fuerit separatim tractasse cum plurimis, & aduersario suo tali fraude subtra- L. 6. eod. eod. L. 7. cod. eod.

a ¶ *Vel propter casum.*] digestis, de iud. cæcus. ? 55. q. 1. §. vlt.
b ¶ *Prædonum.*] tunc enim non est imputandum, vt ff. de adult. vim passam. 32. q. 5. ille.
c ¶ *In arena.*] nisi causa virtutis hoc faciant. ff. eo. l. 2. §. quod si.
d ¶ *Alij enim.*] notandum, quod omnes qui maiori infamia sunt notati, non nisi pro se & pro iis quorum sunt tutores, possunt postulare, & illi sunt de secundo ordine. Sed minori infamia notati possunt pro se & pro quibusdam certis personis aduocare, & illi sunt de tertio ordine postulantium, scilicet de minori.

Infames qui que postulare possunt.

e ¶ *Infames.*] minori infamia.
f ¶ *Permittitur.*] vt sunt illi de secundo ordine.
g ¶ *Officio.*] vt tutores & curatores.
h ¶ *Quæ quondam.*] ergo vno coniugum defuncto soluitur affinitas. insti. de nup. §. affinitatis. Sed contra. 35. q. 10. c. 1. Sed potes dicere, quod quan ad impedimentũ matrimonij nõ deletur, sed quo ad alia, aut quan ad beneficia bonis edicti.

Ver. porro. vbi de hoc.

i ¶ *Præpositio.*] scilicet patribus istorum, vel viris istarum, & dicitur prosocer, id est, pater soceri. progener, id est, maritus neptis. nã gener filiæ mei est mihi progener.

ARCENTVR. Hæc est secunda pars q. in qua ponit 12. articulos legales vsque ad §. qui sine. to. de Fan.

CASVS. Dicitur hic, quod illi qui paciscuntur de certa parte litis cum eo cuius causam defendunt, repellũtur ab aduocando.

k ¶ *Partis.*] de parte litis non licet pacisci, vt ff. de pact. sumptus. sed super certa re licet. ar. C. de sñiam passis, si debitor, licet M. dixerit, quod licet de aliquota re pacisci sine graui detrimento partis, vt hic: tamen vltra centum aureos non licet pacisci, vt ff. de va. & extraor. co. l. 1. §. in honorariis.

Secũdum Azo. Io. Bar. & L.

PRAETEREA. CASVS. Tria prohibet Imperator, vt aduocatus rationibus pugnet, non probris: alioquin erit infamis, vt nullum pactum ineat cum eo quem in propria cura susceperit, post lit. conte. quod intelligit H. si antea fecit pactum. alioquin secus. & vt iurgia ex industria non protrahat.

l ¶ *Contractum.*] ex postfacto, ab initio tamen pôt. 11. q. 3. non licet. sed si non fecit pactum, postea ei dabitur pro modo litis, & facundia aduocati, & pro consuetudine regionis, vt ff de va. & extraor. cog. l. 1. §. in honorariis. Vel loquitur de tali qui sponte se vinci sustinet in aliqua exceptione, vt si asserat se non posse fouere causam nisi augmentetur salarium, quod fieri non debet, argumento medici, vt ff. de var. & extraor. cog. medicus.

Aduocato qualiter sit satisfactio.

m ¶ *Ex industria.*] qd si fecerit, eum iudex puniat in duabus libris auri, C. de iudi. properandum. §. illo proculdubio.

Sic erit in medio. ff. de var. & extra ordin. cog. medicus.

Quæsitum fuit vtrum honorati qui Romæ sunt, id est qui honorem habent sine administratione, possint aduocare. Et respondet, quod sic, quamdiu volunt, dummodo tamen turpi lucro pecuniæ, vel alicuius alterius rei non corrumpantur.

n ¶ *Apud vrbem.*] de eadem lege est.

o ¶ *Etiam honoratis.*] etiam melioribus.
p ¶ *Eligendum.*] vt sunt aduocati.
q ¶ *Maluerint.*] id est, quousque tale officium voluerint exercere. vnde non est hic argumentum, quod aduocati tamdiu audiantur, quamdiu volunt allegare, quia iudex potest aduocatos remouere.

Aduocato quandoq; silentiũ imponendum est. Adde quod nõ debent esse verbosi in allegando. leg. Nec enim. cũ ibi no. ff. de neg. gest. ¶ Côcor. tex. in l. 1 § secũdo loco ff. de post.

re cum voluerit, vt ff. de iis quæ in testamento delentur. l. 3. in fin. & C. de iudiciis, Auth. iubemus.

r ¶ *Non ad turpe.*] id est, ad modicũ, & vile. Et est ar. quod bona dona danda sunt doctoribus, & ff. de admi. tut. cum plures. & ff. de origine iuris. l. 2. §. vlt.

Doctoribus bona dona danda sunt.

s ¶ *Pecuniaque.*] modica.

SI VERO. CASVS. Dicitur in hac lege, quod si duo vel plures in aliquo auditorio prætoris meliores fuerint aduocati, & alter litigatorum velit habere partem bonorum aduocatorũ: officio iudicis fiat æqualis distributio causidicorũ: & si quis aduocatus monitus noluerit obedire sine iusta excusatione, careat ipse officio aduocandi sine spe aliqua restituendi.

t ¶ *Si vero.*] C. eod. prouidendum.
u ¶ *Vt par.*] illud olim obtinuit cũ salaria dabant de publico: hodie vtraque pars sibi debet prouidere, vt C. de iud. l. properandũ. §. illo. Tñ pueris, & debilibus, & pauperibus prætor dabit aduocatum, vt ff. de postul. l. 1. §. ait prætor.
x ¶ *Foro.*] ff. de pœn. l. moris. §. 1.

¶ De hoc le. & not. extra de of. iu. c. 1.

SI QVIS AVTEM. CASVS. Quæsitum fuit ab Imperatore, si alter litigatorum subtraxerit aduersario copiam aduocatorum corrumpendo eos ne ipsum iuuarent, quam pœnam pati deberet. Et respondet, quod puniri debet extra ordinem, & ostendit se iniquam litem fouere.

iniquam

a ¶*Iniquam*.] sic extra de testi.c.intimauit. & extra de testib. cogend. peruenit.

QVAMVIS. Casvs. Quidã fuerũt aduocati fisci, postea volebant præstare patrocinium priuatis contra fiscũ. Quæsitũ fuit an possint. Et respondet q sic hodie, licet olim fuisset secundum modo declinent causam illam, in qua fuerunt aduocati pro fisco.

iurisdictionis. & sic sequeretur, q aliquid esset simile sibiipsi: sicut non simul possunt concurrere iura naturalia, & iura adoptionis, vt insti. de adop. §. 3. Io. Ego credo tamen q ordinarius possit esse arbiter, vt no. 2. q. 6. a iudicibus. numquam enim præcise inuenies, q ordinarius non possit esse arbiter. Sed vbique dicitur q non potest cogere partes vt in se compromittant: vnde licite compromittitur in eum volentibus partibus, vt ff. de tuto. & cura l. 4.

Ordinarius an possit esse arbiter.

xisse paris defensionis copiam; ostendet proculdubio iniquam [a] à se litem foueri, & auctoritatem iudiciariam à se elusam experietur. ¶ Item, quamuis [b] illi, qui causam fisci egissent, prohibeantur aduersus fiscum patrocinium præstare; tamen hodie [c] etiam aduersus fiscum patrocinium possunt exhibere priuatis †; dum eam causam [d] declinent suscipere, quam tractauerant, dum fisci aduocati fuerunt. ¶ Item, si contra patrem [e] pupilli causam egisti; tutor [f], vel curator datus eamdem causam defendere non prohiberis. ¶ Cognitores [g] vero ex officio intelliguntur, non ex arbitrio [h]. Nihil enim refert, is qui arbitriũ suscipit, an sit integræ famæ, an ignominiosus. ¶ Filius [i] etiam in re patris arbiter esse potest. Nam & iudicem [k] eum esse posse plerisque placet. ¶ Si quis vero iudex [l] sit, arbitrium recipere eius rei, de qua iudex est, & in se compromitti iubere prohibetur lege Iulia: & si sententiam dixerit, non est danda pœnæ persecutio: seruus arbiter esse non valet, libertinus potest. ¶ Porro infamia [n] multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, iniuriam fecisti, hereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere pœnæ [o]: sicut [p] illi, qui damnantur [q] in opus publicum; qui pristinum quidem statum [r] obtinent; sed damno infamiæ etiã post impletum tempus subijciuntur. Aliquando genere pœnæ, & delicti declarati [s] per sententiam [t].

Ex l. 2. cod. de aduocat. fisci.

† Cõcor. tex. in l. 2. & ibi Cy. C. de aduoc. fisci not. in l pe. & fi. ff. de postu.

L. hi, qui fisci. ff. de postul.

Ex l. Pædius. ff. de recept. arb. Ibidem le. 5.

Ex ea. l. Pædius.

L. Decuriões. C. ex quibus causis infa. irro.

L. 13. cod. eod.

L. 16. cod. eod.

L. 6. cod. eod.

L. 16. cod. eo.

SOKRO ... [m] Quia dictũ erat s. in c. infamis. q infamis persona non potest esse procurator vel cognitor: vel quia in multis locis fecerat Grat. mentionem de infamibus; ideo supponit hunc §. in quo ostẽdit, q ĩfamia quattuor modis irrogatur. Aliquando enim irrogatur infamia ex genere delicti per sententiam iudicis declarati, vt cum pronuntiat, iniuriam fecisti, &c. Aliquando ex genere pœnæ, vt cum aliquis in opus publicum condemnatur: qui remanet infamis etiam finito tempore. Aliquando etiam genere pœnæ & delicti declarati per sententiam, vt cũ dicit ei, Sycophantes, idest, calumniator es tu. Aliquando irrogatur ipso iure vel ipso facto: quod idem est, vt contingit cum aliquis exercet improbum fœnus: vel cum mulier nubit intra tempus luctus: vel qui sciens eam accipit in vxorem. H. tamen dicit quòd secundus modus non differt a tertio nisi in hoc quòd in tertio genere crimen fuit publice per sententiam declaratum: quod non fuit in secundo genere.

b ¶*Quamuis*.] uerba Gratiani.

c ¶*Tamen hodie*.] uerba legis.

d ¶*Causam*.] nisi suam, vel parentum suorum, vel pupillorum suorum iniuriam prosequantur. ff. eo. l. pen. §. vlt.

SECVNDVM. Casum sic pone. Ego quondam fui aduocatus contra patrem Petri. pendẽte causa mortuus est pater Petri, cui Petro datus sum tutor legitimus datiuus, vel testamentarius. Quæritur verũ possem defendere eamdẽ causam Petri pupilli mei? Et respondet, quod sic, quamuis olim ego fui contra patrem eius.

e ¶*Si contra patrem*.] male ponit litteram, quæ est ff. eo. l. vlt.

f ¶*Tutor*.] Arg. quod ratione officij licet quod alias non liceret, vt 94. dist. præcipimus. & C. de administrat. tuto. cum quidam. Itẽ argu. quòd si iudex succedat appellanti, quòd potest propriam sententiam impugnare. ff. de iudic. l. Iulianus ait. Item arg. q si iudex à quo appellatur, efficitur illius iurisdictionis cuius est ad quem appellatur, q possit cognoscere, vt 11. q. 3. si episcopus 2. quia iam videtur alia persona. ff. quando ap. sit. l. 1. §. sed & si præses. Ar. contra. ff. de iur. om. iud. prætor. Ioan. Sol. consueuit dici, q debet causam alicui delegare, vt ff. de iuris. om. iud. prætor. Vnde glossatur ibi, potest, idest, debet, alioquin posset recusari. B.

Iudex an possit quandoque propriam sententiam impugnare.

COGNITORES VERO. Casvs. Hæc sunt verba Gratiani, & respiciunt ad finẽ primi capituli huius quæstionis, vbi dictum est, q infamis persona no potest esse cognitor, i. iudex. Sed ne aliquis idem intelligeret de arbitro, dicit q arbiter põt esse infamis. Filius (vt lex dicit) potest esse arbiter de re patris.

g ¶*Cognitores*.] Exponit primum capitulum huius quæstionis.

h ¶*Non ex arbitrio*.] ff. de arb. Pædius.

i ¶*Filius*.] ff. de arb. quin etiam.

k ¶*Et iudicem*.] Sed contra. ff. de iuris. om. iu. q. iurisdictioni, vbi dicitur q iudex nec sibi nec liberis suis ius dicere potest. Sed illud intelligas in criminali causa: secus in ciuili: sed tamen in criminali causa potest vsque ad litis contestationem dicere ius suis, vt ff. de of. præsi. l. senatus. tamen delegatus iudex non potest esse filius in causa patris, vt extra de ap. postremo.

Iudex an possit suis ius dicere.

¹ Sub. vt colligitur à contrario sensu. ff. de iud. in priuatis. Ar.

SI QVIS VERO. Casvs. Dicitur hic, q iudex nõ põt cõpellere partes in se cõpromittere de illo negotio de quo ipse est iudex: & si sententiam dixerit, pœnæ persecutio non dabitur. Itẽ dicitur hic, q seruus arbiter esse non potest, sed libertinus sic.

l ¶*Si quis vero*.] uerba huius legis sunt ff. de arb. sed & si. §. si qs.

m ¶*Iudex*.] Quidam ita intelligunt, vt hæc duo prohibeantur hic, scilicet vt ordinarius vel iudex alter non possit esse arbiter de ea re de qua iudex fuit. Item & hic prohibetur ne subeat compromitti in se. Quare autem ordinarius non potest esse arbiter, triplex assignatur ratio. Vna quia secundum hoc ordinarius semper procuraret, vt eligeretur in arbitrum, ne ab ipso posset appellari. Alia ratio est quia ordinarius debet cogere arbitrũ vt procedat: & debet suam sententiam mandare executioni. extra de iu. cõp. si quis contra. ff. de arb. l. 3. Sed hoc non posset esse, cũ idẽ esset ordinarius & arbiter [a]. Tertia ratio est, quia arbitria sunt ad modum ordinariæ

ª Et hoc plene probatur extra de arb. ex parte. Ar.

n ¶*Infamia*.] Fama, opinio, & existimatio, idem est. Fama est illæsæ dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de va. & extra or. co. l. pe. §. existimatio. Infamia alia iuris [;] alia facti. Infamia facti est quando quis aggrauatur, vel infamatur apud bonos & graues: de qua agitur. ff. de obsequijs a libe. l. 2. & l. licet. & 6. q. 1. sunt plurimi. scilicet quando ĩgia est fama alicuius propter factum quod commisit, apud bonos & graues. Vtrum autem hæc infamia repellat ordinandum, dixi 2. q. 7. ipsi apostoli. & q. 8. in summa. Infamia est diminutio status alicuius. Hæc ĩfamia, quæ dicitur ĩfamia iuris, quandoque irrogatur ipso facto, & alijs modis, vt hic dicitur. Per sententiam infamatur quis, cũ de crimine publico conuincitur quis vel ciuiliter vel criminaliter, vt ff. de pub. iu. infamẽ. nisi in casu, vt ff. de publ. iud. l. vlt. In priuatis delictis si qs criminaliter sit conuictus & condemnatus. si sit tale crimen quod descendit ex actione famosa, tunc infamatur, vt ff. de ijs q no. infa. quid ergo. §. vlt. sed §. ille nõ bene dicit: sed hoc expresse habetur. ff. de publ. iud. l. infamẽ. Sed si ciuiliter agatur, non. ff. de cri. stel. l. 2. nisi in casibus, scilicet in actione furti, vi bo. rap. iniuriarum, & doli mali, vt ff. de ijs qui no. infa. Athletas. §. vl. Item fallit in crimine expilatæ hereditatis, vt C. de ijs qui no. infa. si te expilasse, & in crimine sepulchri violati, vt ff. de sepul. violato. l. 1. Et quando mulier calumniose se mitti facit in possessionem tamquam sit grauida, vt ff. eod. l. notatur. Sed pro actionibus quæ ex contractu descendunt, nemo fit infamis, nisi in quattuor casibus, vt ff. de ijs qui no. infa. furti. §. mandati. scilicet cum directe conuenitur actione tutelæ, mandati, depositi, & pro socio, vt ibi dicitur. Per sententiam arbitri nemo infamatur. ff. eo. l. quid ergo. §. ex cõpromisso. sed hæc distinctio non videtur habere locum secundum canones: cum omne mortale crimen infamet, vt s. ead. quæst. §. constituimus. & 6. q. 1. infames. & c. omnes.

Famæ definitio.

Infamia est duplex.

; Sub. ab canonica qua no. 6. q. 1. c. 2. & hic repete qđ dixi 2. q. 7. testes. Arc.

Actiones quæ fuor ex contractu infamant.

o ¶*Pœnæ*.] Hoc falsum est: q sola pœna nõ infamat. C. e. l. nullã.

p ¶*Sicut*.] aliqua euidenti causa præcedente: ex qua si esset condemnatus, infamaretur. ff. de ijs qui not. infa. ictus fustium. sicut est in furto, cum quis in manifesto furto deprehenditur.

q ¶*Qui damnantur*.] sine sententia: & sic non est hoc membrum superfluum.

r ¶*Pristinum quidem statum*.] scilicet libertatem.

s ¶*Declarati*.] Quoque etiam si non declaratur, vt cum militi detrahuntur insignia militiæ, licet non dicatur causa, vt ff. eo. l. 2. §. 2.

t ¶*Per sententiam*.] Illud non videtur differre à prædictis, nisi q duo membra coniunguntur in vnum: nisi velis dicere, q aliqd operantur

rantur ista verba cum dicitur ei, Sycophanteis, idest, calumniaris.
b ¶ *Intra tempus.*] Hoc tamen non tenet secundum canones, vt extra de secundis nup. super illa.

IDEM. CASVS. Hoc relatiuum, Idem, respicit primum capitulum huius quæstionis. Idem, scilicet quod Romana synodus. Cetera quæ sequuntur, plana sunt.

ADDITIO. & 23.q.4. vindicta, in prin. Hu. & dicit B. ad Eugenium: de vultu illius iudiciū meum prodeat, opto cui insit amor, error absit, & perturbatio.
h ¶ *Voluntatis.*] Sed nonne iudex potest iudicare secundum quod sibi iustum uidetur, ut ff. de arbi. qualem. & ex sententia sui animi esti-

veluti dum fustibus cæso per præconem dicitur *συκοφάντεις*, idest calumniatus es. Aliquando ipso genere facti, vt exercentes improbum fœnus, & illicite exigentes vsuras vsurarum; & mulier, quæ intra tempus [a], quo moris est lugere maritum, contrahit matrimonium; & qui sciens eam vxorem duxerit. L. 10. cod. eod. L. 15. cod. eod.

Idem [*] *testatur Felix Papa & eisdem verbis.* ¶ *Item in Euangelio, qui trabem gestat in oculo, probatur non posse educere festucam de oculo fratris sui.* ¶ *Item Dauid in libro psalmorum.* [*Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum? &c.*] ¶ *Item Gregorius: Cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio contemnatur* [b]. 5.q.5. nullus seruus, sed non eisdem verbis. Matth. 7. Ps. 49. Homil. 12. in Euang.

¶ *Caput hoc (quemadmodum in superiori notatione significatum est) in vetustioribus exemplaribus non est seiunctum à superiori, & est collectio variarum legum facta a Gratiano. Sed quoniam pleraque verba sunt ipsorum met auctorum, & in vulgatis est distinctum caput, ideo iisdem characteribus impressum est, quibus cetera auctorum capita.*

* ¶ Nihil enim refert.] *Verba legis, ex quibus hæc, & versiculum,* seruus arbiter, *Gratianus accepit, sunt hæc.* Pædius libro nono, & Pomponius libro trigesimo tertio scribunt, parui referre, ingenuus quis, an libertinus sit; integræ famæ quis sit arbiter, an ignominiosus. In seruum Labeo compromitti non posse, lib. undecimo scribit, & est uerum.

Idem in moralibus, lib. 14. in Iob. c. 15.

¶ Qui aliorum vitia puniunt, sua prius corrigere studeant. C. III.

3 QVi sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est, quòd cum tribus Beniamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel vlcisci [c] iniquitatē voluit; sed tamen semel, & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto enim † Domino, si ad vlciscendum ire debuisset, iussum est, [vt † iret,] qui iuxta diuinæ vocis imperium perrexit, & semel, & secundo perdidit; & tunc demum peccatricem tribum valde feriens pene [d] funditus [e] extinxit. Quid est, quòd in vltionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur? nisi quòd prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, vt ipsi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant. Io. 8. Iud. 20. *tantum*] orig. absunt istæ duę voces ab originali.

Item Ambrosius super [*Beati immaculati*] *sermone 20. ad vers.* [*Miserationes tuæ Domine.*]

¶ Ille de vita alterius iudicet, qui non habet in se ipso quod puniat. C. IIII.

IVdicet ille de alterius errore, qui non habet quod in seipso condemnet [f]. Iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit punienda: ne cum de alio iudicat, in se ferat ipse sententiam. Iudicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio [g], nulla offensione, nulla leuitate † ducatur. *& post pauca.* ¶ Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis [h]: sed iuxta leges, & iura pronuntiat; statutis † iuris obtemperat; non indulget propriæ voluntati; nihil paratum, & meditatum domo defert: sed sicut audit [i], ita iudicat; & sicut se habet negotij natura, decernit; obsequitur legibus, non aduersatur; examinat causæ merita, non mutat. Discite iudices sæculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. *& paulo post.* ¶ Qui iudicat, non voluntati suæ obtemperare debet, sed tenere quod legum est. *& post pauca.* Ans. l. 3. c. 34. *vel. nouitate*] or. *præceptis*] orig.

b ¶ *Contemnatur.*] idest, contemptibilis habeatur, non tamen contemni debet, vt 2.q.7. si fuerit. & c. multi. & 23.q. vlt. c. vlt.

QVi sine peccato.] Hæc est tertia pars quæ. in qua probat per quinq; anct. q criminosi iudices esse non debent: & q secundū allegata debent iudicare. Io. de Fant.

CASVS. Probat Gre. in hoc c. iniquum hominē iudicare non posse vel punire: & hoc ostēdit duobus exēplis scilicet iudæorū qui eū vellēt lapidare mulierem peccatricē, à Christo sunt repulsi, & redarguti, & populi Israel, qui cum vellent vlcisci iniquitatē, quam fecerat trib⁹ Beniamin, pstratus cecidit in prælio prima die & secunda: tertia vero die cum iam esset purgatus, deleuit tribū peccatricē.

c ¶ *Vlcisci.*] Arg. q si iudex non exhibet iustitiam de aliquo subdito, ipse conueniendus sit, vt 23.q.2. dominus noster. & in constitutione Friderici. C. ne filius pro patre. authē. habita. vbi dicitur q si iudex ciuitatis debitā iustitiam non exhibet, conueniri potest. Iudex de subditis iustitiā nō exhibens potest conueniri.

d ¶ *Pene.*] quia tantum sexcenti remanserunt, & sic hæc dictio, pene, ad magnā quantitatem refertur. sic ponitur 23. q. 5. quali [*].

e ¶ *Funditus.*] Arg. q post pænitentiam restituitur aliquis priori dignitati. 26.q.5. quicumque. & 50. dist. domino sancto. & c. quia sua sanctitas. Sed illud intellige quo ad iudicandum & prædicandum: non ad accusandum vel testificādum, vt 6.q.1. qui crimen. In prin. tā dicit, q hæc dictio ad modicā quātitatē refertur: & hęc dictio ponitur etiam 7.q.1. factus. in prin. Arc.

IVdicet ille.] CASVS. Docet Ambro. in hoc c. quòd nullus iudex, nisi bonus sit, debeat alios iudicare: cum iudex non debeat esse criminosus, nec leuitate vel odio debeat ad pronuntiandum adduci: & si rancorem vel amorem habeat aduersus alterum litigatorum in cuius partem voluntas sensualitatis declinaret, non obediat tunc propriæ voluntati: sed secundum leges, & sicut audit, & natura negotij se habet, decernere debet & iudicare. De domo, idest, de corde suo.

f ¶ *Condemnet.*] idest, dignum sit condemnatione.

g ¶ *Nullo odio.*] 11.q.3. quatuor.

æstimabit quid aut credat, aut parum esse probatum uideatur, ut 4.q.3. sæpe. & potius debet iudex sequi suam opinionē quàm consilium aliorum, vt extra de consue. ad nostram. Sed dico quòd tenetur sequi opinionem suam, sed non voluntatem. quandoque tamen sequitur opinionem aliorum potius quam suam, vt extra de app. cum cessante. Index opinionem suam potius quàm aliorum sequi debet.

i ¶ *Audit.*] Argu. quòd secundum allegata est procedendum, vt ff. de offic. præsi. illicitas. §. veritas. & 2.q.1. Deus omnipotens. §. 11.q.3. alia. & c. summopere. & c. ita. & c. nec vera. & 6.q.2. si tantum

num.& c. placuit. Sed contra. 30.q.5.nullum.& c.iudicantem.contra.j.c.postulatus.contra. Sed secundum H. delegabit causam, si conscientia non concordat allegatis. sed secundum alios potest determinare secundum allegata: quia aliud facit aliquis in eo quòd iudex est: aliud in eo quod homo est, vt 23.q.4. si ecclesia. & sic iudicare

b ¶ *Prouocatur.*]Ex vitæ merito non potest malus sacerdos dimittere peccata: sed ex officio potest. 15.q.vlt.c.vlt. Et est hic ar. orationes malorũ his pro quibus orant nocere. 1.q.1.fertur.& c.necesse.& c.nõ nocet. 61.dist. miramur. § sicut. Sed contra. 1.q.1. prophetauit.

Orationes malorum nocent.

c ¶ *Quid.*] quia Deus nõ considerat datum, sed affectu offerentis, vt 24.q.1.odi, & proiecti. quinque tamen considerat quid offeratur, vt 49.dist.c.vlt. quandoque considerat pro quo offeratur, vt 1.q.1.dictũ.

¶ In iudicando magis cordi sit veritatis custodia, quàm obedientia voluntatis.

Item Gregorius præfationis in Iob, c.3.al.6.

¶ Grauatus criminibus indicare non valet. C. V.

Past.p.1.c.11. IN grauibus [a] peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. ¶ Cuncti enim liquido nouimus, quia cum is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora prouocatur [b]. ¶ Scriptum quippe est [Victimæ impiorum abominabiles Deo sunt, vota iustorum placabilia.] Neque enim in omnipotentis Dei iudicio, quid † [c], sed à quo datur, inspicitur. ¶ Hinc est enim, quòd scriptum est [Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Caim autem, & ad munera eius non respexit.] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera; præmisit solicite, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens a muneribus, sed munera ab offerente placuerunt: ¶ [Dona [a] quippe iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes eorum; nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.] *Item* ¶ Longe est Dominus ab impijs, & orationes iustorum exaudiet.]

Prou 15. 14.q.5. scriptũ. est, ex epist. 126. l. 7. ad Recaredum Regem. † quid datur. Gen 4. Eccli 34. Prouer. 15.

a ¶ Dona.] *Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: sunt tamen Eccli.c.34. & repetuntur infra 14 q.5.c.scriptum.*

Item Beda in c.8. Ioannis de iudicio adulteræ.

¶ Primum nosmetipsos, deinde proximos debemus corrigere. C. VI.

POstulatus Dominus iudicare de peccatrice, non statim dat iudiciũ, sed prius inclinans se deorsum, digito scribebat [d] in terra; ac sic demum, quam obnixe [e] rogatur, iudicat; nos videlicet typice instituens, vt cum qualibet proximorum errata conspicimus, non hæc ante reprehendendo iudicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reuersi, digito eam discretionis solerter exculpamus; & quid in ea conditori placeat, quidue displiceat, sedula examinatione dirimamus, iuxta illud Apostoli; [Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto [f], &c.] & *infra.* ¶ Qui sine peccato est vestrum, idest, primo vos ipsi iustitiam legis implete, & sic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

Gal.6. Io.8.

Item Augustinus ad quemdam comitem.

¶ *In vetusta impressione epistolarum B. Augustini extat epistola longissima ad Iulianum comitem; in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo sub titulo de salutaribus documentis in cuius libelli cap.32. est hoc caput.*

¶ Sacerdos primum sua peccata, deinde aliena detergat. C. VII.

Ansl.7.c.101. † al. deliuere

SAcerdos [g], vt sapiens, & perfectus medicus, primum sciat curare † peccata sua, & postea [h] aliena vulnera detergere, & sanare; & non publicare [i].

Matth.5. 1.Reg 15. in sup.

Item in Euangelio sal infatuatum ad nihilum vtile esse dicitur, nisi vt projiciatur foras, & ab hominibus conculcetur. ¶ *Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminosus, alterius criminis iudex esse non potest; & seipsum condemnat, dum in alterius crimen sententiam profert. Sed obijcitur. Saul cum à Domino esset reprobatus, populum Dei iudicabat, & eius iudicium vniuersus populus expetebat. Item, Dauid cum esset adulter,*

P ¶ *Ostulatus.*] Casus. Iudæi quadã muliere in adulterio deprehensa postulauerunt a Christo, vt de ea iudicaret, an esset lapidãda ab eis, vel nõ: quos redarguere volẽs, & repellere ab accusando, scripsit in terra se inclinando: si quis sine peccato est, primus in illam lapidem mittat: vel terra terram accusat. Ipsi autem scripturã legentes confusi exiuerunt de templo vnus post aliũ. In quo facto nos figuraliter docuit, quod cum alios accusare vel reprehendere vel iudicare volumus, ad conscientiam recurramus: & quid in ea conditori placeat, examinemus: iuxta auctoritatẽ Apostoli dicentis: Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui spirituales estis, &c. Sequens c. planum est.

d ¶ *Scribebat.*] Hoc. s. terra terram accusat. vel hoc, si quis sine peccato, &c. & hic est arg. quod sufficit si sententia scribatur in pariete: nã & ibi edicta prætorum olim scribebantur in albo. ff. de iuris. om. iud. l. si quis.

Sententia potest in pariete scribi.

e ¶ *Obnixe.*] idest, instanter.

f ¶ *Delicto*] Vos qui spirituales estis, iudicate huiusmodi 50. dist. ponderet Arg quod mali non possunt iudicare.

g SAcerdos.] sic 42. dist §.1.

h ¶ *Et postea.*] Arg. presbyterum post pœnitentiam posse restitui. 50. dist. de his vero.

i ¶ *Et non publicare*] Ea quę quis ei in secreto dixerit, alias deponitur. j. de pæ. dist. 6. sacerdos. hodie ponitur in arctum monasterium ad agendam pœnitentiam perpetuam, vt extra de pæ. & remis. omnis, in fi.

Confessionẽ reuelãtis punitio.

care potest; secundum conscientiam, quam habet vt iudex, nõ vt homo. ar. extra de of. ord. si sacerdos. & extra de offi. deleg. pastoralis. §. quia vero. & extra de elec. quod sicut.

† Idest, debet, secundũ Inn. extra de offi. venerabili. 1 gl. 1. ver. respõdeo, quando, &c.

IN grauibus.] Casus. Dicit Greg. in hoc cap quod iudex ecclesiasticus donec peccato suo premitur, subiectorum delicta non potest diluere. Et hoc probat 5. rationibus. Prima est ibi, *Cuncti enim.* Secunda ibi, *Victimæ.* Tertia ibi, *Hinc est.* Quarta ibi, *Dona.* Quinta ibi, *Item longe est.*

a ¶ *In grauibus.*] Notandum quod imputatur alicui, si malũ nuntiũ vel stultum procuratorem misit, vt ff. commo. argentũ. ff. de mino. cũ mãdato. ar. ff. de pu. cũ si exhibuisset. & extra de ap. sæpe, i prin.

IN EVANGELIO. Casus. Adhuc probat Gratianus criminosum iudicem non posse iudicare, sed repellendum esse ad instar salis infatuati. Postea obijcit ostendendo, quòd iudices licet sint criminosi, tamen iudicare possunt. Quod probat quinque exemplis, scilicet Saulis, & Dauid, Salomonis, & Achab, & Pharisæorum vel scribarum: qui omnes licet mali essent & peccatores, tamen iudicabant. Ad vltimum dat solutionem, dicens quod iudicare possunt ex officio eis concesso: & sententiæ latæ ab eis valent donec ab ecclesia tolerantur.

a ¶ *Sic & Achab.*] 21. q. 2. vtilem.

Quod autem.] CASVS. Hic intitulatur 8. q. qua quæritur, an episcopus possit ab vno tantũ iudicari vel audiri. Et respondet quòd in ciuili potest, & in criminali à Papa vel eius delegato; alias non potest ab vno iudicari vel audiri. Sed in accusatione episcopi, debent esse duodecim episcopi præter metropolitanum: & in accusatione presbyteri sex: in accusatione diaconi tres, vt j. 15. q. 7. Felix. & c. si autem. Finis tamen causæ criminalis episcopi summo Pontifici reseruatur, vt j. c. 1. & s. ea. q. 6. quãtus, & c. dudum.

b ¶ *Quod autem.*] Ab omnibus episcopis prouinciæ debet audiri cã epi, vt s. ea. q. 6. si quis eporum, vel à xij. ad min, quos ipsemet metropolitan eligit, vel ipse reus si electos à metropolitano habet suspectos. j. e. q. 1. c. 1. & tales coepi non sunt iudices, sed assessores: sicut nec clerici sunt iudices, qui debẽt interesse, cum epi audit causam clerici. 15. q. 7. eps. arg. tamen est, q sunt ordinarij, vt 6. q. 3. scitote. & si Papa delegat causam epi, videtur q eodem modo interesse rerunt xij. epi. s. ea. q. 6. hæc quippe. & 34. dist. quorumdam.

Episcopi causa à quibus è audienda.
Ad idẽ 6. q. 3. scitote. & q. 4. c. 1. 2. 3. & 4. & 9. q. 3. salua. Arch.

sic. ff. de iurisd. om. iud. si idem. 1. responso Sed q nõ possit reconuenire, est arg. extra de iudic. decernimus. & c. quanto. Nam & quandoque cessat reconuentio, vt C. qui legi. perso. l. vlt. Item in criminibus cessat reconuentio, vt j. ead. q. 11. prius. Item in possessione repetenda. extra de restit. spolia. ex conquestione. extra de ordi. cog.

Reconuẽtio cessat in certis casibus.
Quia nõ relatiõe criminis: sed purgationis desinit esse accusatus. ff. de publ. iud. 10. q. & j. e. q. 11. neganda 2.

& homicida, interrogatus à propheta sententiam in diuitem dedit, qui ouem pauperis rapuit, dicẽs [Iudicium mortis est viro huic.] Item Salomon enim amore mulcercularum Deos gentium coleret, tamen vniuersa plebs Israelitica ad eius iudicium confluebat. Sic & Achab [a] *quamuis coleret Baal, tamen decem tribus iudicabat. Multi etiam alij tam in veteri testamento, quàm in nouo inueniuntur; quorum vita cum esset blasphemabilis, tamen eorum sententia, quia ex officio suo seruata iudiciarij ordinis integritate processit, inuenitur seruata. Vnde & Dominus ait in Euangelio [Super cathedram Moysi sederũt scribæ, & pharisæi, &c.] Hinc liquido constat, quòd mali pastores, dum sententia iusti examinis aliorum crimina feriunt, sibi ipsis nocent, dum sine exemplo suæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: subditis vero prosunt, si eorum increpatione correcti, vel sententia coerciti, vitam suam in melius commutare didicerint. Ac per hoc, dum ab ecclesia tolerati fuerint, eorum iudicium subterfugere non licet.*

3. Reg. 12.
3. Reg. 16.
Matth. 23.

QVÆSTIO VIII.

Quòd autem [b] *episcopus ab vno tantum audiri, vel* † *iudicari non debeat, Zepherinus Papa testatur epistola prima ad episcopos Siciliæ, dicens.*

† al. &

¶ Episcopus non nisi à pluribus audiatur, & iudicetur. C. I.

ACcusatores episcoporum omni careant suspicione, quia columnas suas Dominus firmiter stare voluit, non à quibuslibet agitari. ¶ Nullum [c] namque eorum sententia à non suo iudice dicta constringat; quia & leges sæculi id ipsum fieri præcipiunt. *vt codice* [a] *libro septimo, titulo de sententijs & interlocutionibus omnium iudicum lege penultima.* [Cuius in agendo [d] quis obseruat arbitrium, eum habere etiam contra se iudicem [d] in eodem [e] negotio non dedignetur.] ¶ Iudices duodecim quilibet episcopus accusatus (si necesse fuerit) eligat, à quibus eius causa iuste iudicetur. Nec prius audiatur, aut excommunicetur vel iudicetur, quàm ipsi per se eligantur [f], & regulariter vocato † ad suorum primo conuentum episcoporum per eos eius causa iuste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis vero eius causæ ad sedem Apostolicam deferatur, vt ibidem terminetur. Nec antea finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est.) quàm ejus auctoritate fulciatur. *& paulo superius.* ¶ Absens vero nemo iudicetur [g]. Nisi [β] ex contumacia absens fuerit: quia, & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

Ans. l. 2. c. 38. Iuo p. 5. c. 245.
5. q. 4. duodecim iudices. Ans. l. 3. c. 45.
f
† al. vocatur
j. ea. q. 9. absens Ans. l. 3. c. 62.
g

a ¶ Vt codice.] *Hinc vsque ad vers. Iudices non sunt in epistola Zepherini, neque in vetustis Gratiani codicibus.*
β ¶ Nisi ex contumacia absens fuerit.] *Hæc absunt à plerisque manuscriptis, & epistola ipsa, & Anselmo, & Iuone. Infra vero eadem q. 9. c. Absens. habentur tamquam Gratiani verba.*

A ¶ *Ccusatores.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima parte dicit Zepherinus, q accusatores eporum debẽt esse bonæ famæ, & sine suspicione. In secunda parte dicitur, q sententia à non suo iudice dicta, nullum ligat. In tertia parte dicitur, q in accusatione episcopi debent esse duodecim episcopi, qui ab accusando sunt eligendi: & isti simul cum archiepiscopo causam examinabunt: sed Papæ ipsius depositio reseruetur. In quarta parte dicitur, quòd absens iudicari non debet. nisi ex contumacia fuerit absens. Secunda pars incipit ibi, *Nullum namque.* Tertia ibi, *Iudices xij.* Quarta ibi, *Absens.*

c ¶ *Nullum.*] Magis. extra de iudi. at si clerici.

CVIVS IN AGENDO. CASVS. Hæc lex non est de cap. sed debet legi postea: inserta tamen fuit à Gratiano occasione illius verbi: nullum constringit sententia à non suo iudice dicta: quod verum est nisi reconueniatur. Nam si ego conuenio aliquem sub iudice suo, & ipse vult me reconuenire coram eodem iudice, non possum enim recusare in respondendo: cum in agendo elegerim ipsum: & eius sententia lata contra me valet in hoc casu, licet non sit meus iudex ordinarius. Nam *cuius in agendo, &c. Arbitrium*, idest, forum, vel examen vel iudicium.

d ¶ *Iudicem.*] Ex hoc videtur, q clericus possit reconueniri coram laicis etiam in spiritualibus: nisi clericus passus sit violentiam à laico, vt extra de iure pa. relatum, in fin. & ff. de iudic. l. a. §. item si extra. Nam qui aliter non potest esse iudex, ratione reconuentionis potest, vt extra de mu. pet. prudentiam. C. de ord. iud. aditæ. cog. c. 1. & C. de compen. l. vlt. quod concedo, & dico q laicus etiã incidenter non potest cognoscere de causa spirituali. extra qui filij sint legi. lator. Item videtur q non tenet sententia lata super altera quæstione tantum. ff. quando appel. sit. l. 1. in fin. ff. de var. & extraordi. cog. l. 1. nam iudex vna sententia vtramque dirimet, vt extra de ord. cogni. cum dilectus.

Clericus an possit recõueniri corã iudice sæculari.

e ¶ *In eodem.*] Sed nonne est alia causa reconuentionis quàm sit principale negotiũ? Vtique, vt extra de mu. peti. c. 1. & 2. Sed dicit eadem, quia jdẽ sunt iudices & litigatores: & q vna sententia determinãdũ est vtrũq; extra de or. cog. cũ dilecti. & q si inhibet appellatio in vna, & in alia. extra de mu. peti. c. 2. tamẽ Papinianus qui hanc legẽ edidit, intellexit, quia si tu me conuenis actione mandati, ego te possum recõuenire cõtraria mãdati: alias nõ. C. de sententia & interlocutio. cũ Papinianus. sed Iustinianus auxit intellectum eius per auth. ad omnes causas. C. eo. ti. authẽ. & cõsequẽter.

f ¶ *Eligantur.*] idest, conueniantur.

g ¶ *Iudicetur.*] sed propter contumaciam excommunicatur. j. e. q. 9. absens. & c. decernimus.

Causa reconuentionis est eadẽ cũ principali.
¶ Vnde si iudex pronuntiaret super causa conuẽtionis. & deberet pronũtiare in causa reconuentionis grauaret, & posset appellare. ff. de sen. si. appel. l. 1. §. vlt. secũdum Go. sed sententia tenet secundũ Vin. pronuntiat ipse no. extra de mu. pet. cap. 2.

SVggero.] Casus. Dicitur quòd si eps accusatus non potest cògregare omnes episcopos de prouincia:ne in crimine,idest, suspicione remaneat,causa eius à duodecim episcopis audiatur.
a ¶ Incurrerit.] Sed si non sint tot episcopi in prouincia,aduocabit vicinos,vt 65.dist.si forte.&c 6.q.4.c.1. & 2. Alioquin metropolitanus

† al. optinemus

Item Felix episcopus dixit in concilio Carthaginensi 2.c. 10.

¶ A quot episcopis audiatur episcopus, qui in reatum inciderit. C. II.

15.q.7. Felix.in conc.Triburien. c.10. Ansl.l.3.c.46. Burc.l.1.c.149. Iuo p.5.c. 262.

SVggero secundum statuta veterum conciliorum, vt si quis episcopus (quod non optamus †) in reatum aliquem incurrerit, & nimia necessitas ei fuerit non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim audiatur episcopis [a].

a ¶ Episcopis] *Quæ hoc loco in capite decimo concilij Carthaginensis secundi adduntur, referuntur infra 15.q.7.c Felix.& ibi notabitur varietas.*

QVÆSTIO IX.

DE accusatoribus [b] vero, vel testibus, quòd in absentem, vocem accusationis, vel testificationis exhibere non valeant; multorum auctoritatibus liquet †.

Ait enim Telesphorus Papa, epistola vnica.

† Cõcor.tex. in l. absenté. C.de accu.& in l. ne diu. C.de pœ.

¶ Nisi reo præsente, accusator non audiatur. C. I.

Ansl.l. 3. c. 12. & 97.

ACcusatori omnino non credi decernimus, qui absente [c] aduersario causam suggerit, ante vtriusque partis iustam discussionem.

Item Eleutherius Papa in epistola ad episcopos Galliæ.

In rescripto Iu lij c.24. In conc.Carth. 4.c.30. In capit. Hadr. c.53. In capitular.l.7 c.319. Burc.l.16.c.14. Ansl.l.3.c.27. Iuo p.6.c. 319.

¶ Absente aduersario sententiam ferre non licet. C. II.

CAueant [d] iudices ecclesiæ, ne absente eo, cuius causa ventilatur, sententiam proferant; quia irrita erit †: immo etiam & causam [e] in synodo pro facto dabunt [f], Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiatur.

† Cõcor.tex. in l.ea quę.& ibi gl.cũ con cor. C. quomodo & quã do iud.

Item Calixtus Papa, epistola secunda ad episcopos Galliæ.

tanus vel episcopus non posset audire causam criminalem clerici: cum non sint tot episcopi in prouincia 15.q.7. Felix.

DE accusatoribus.] Hæc q.diuiditur in quattuor partes: in quarum prima probat per xij.auct.sanctorum patrum, q absens non debet cõdemnari, nec absentes in eum testificari,nec illum accusare:nisi contumax fuerit. Secunda ibi, *De his*. Tertia ibi, *Semel autem*. Quarta ibi, *Nisi in crimine* Ioan.de Fan.

Casus. Hic ponitur 9.q.qua quæritur an accusatores vel testes vocẽ accusationis vel testificationis in absentẽ valeãt exhibere. Et certe q nõ valeãt,multorũ auctoritatibus cõprobat. & de hoc qd iuris sit,& in qbus casibus fallat, plene notatum inuenies in summa quæstionis.& H. plene de hoc tractat in summa sua in hoc loco. Primum capitulum huius quæstionis est planum,

Absens in criminali põ in bonis punitur.

b ¶ De accusatoribus.] Secundum leges de crimine numquã proceditur contra absentẽ lite non conte ff.de pœ.absentem.nisi 10 casu contra apparitores,vt C.de pœ.ne diu. pro contumacia autem adnotantur bona eius, & expectatur per annum:& si intra annum non venerit, postea bona deuoluuntur ad fiscũ:nec super bonis auditur,sed bene auditur sup crimine,vt C.de requi.reis.l.2.Si aũt intra annum veniat,bona recuperat si velit iudicio stare. Si autẽ lis est cõtest.& liquet de causa,in maioribus criminibus numquã proceditur contra absentẽ: immo auditur quantumcumque venerit, vt ff.de requi.reis,annus. sed in minoribus quæ pœnam relegationis vel damnum existimationis continent, bene proceditur contra absentem.ff.de poe. absentem. fallit C.de adul.quamuis.§.e.decernimus. Secundum canones distinguit H. an liqueat de causa, an non. Si liquet de crimine, potest condemnari absens 2.4.q.5. c.1.& 24.q.3.de illicita. Si non liquet, est excommunicandus, vt 11.q.3.rursus.& c.quicumque.in hoc tamen peccat H.quia nõ distinguit an lis sit conte.vel non:nam secundum eum non refert an lis sit conte.vel non.Ego tamen dico,q cum lis est conte.& liquet de causa, locum habet illud c.decernimus. Sed si lis non est conte. vel est conte.sed non liquet de causa,locus est illis c. rursus. & c. quicumque. nam ante li.cont. numquam sunt recipiendi testes in crimine.extra vt li.non cont.ad hoc Deus. nisi aliquid speciale dicamus de dilapidatione,vbi publica commoda periclitantur, vt 7. c.q.2.qui ex.& C.de pę.ne diu.Nullo enim priuilegio gaudere debet, qui male administrando suos contubernales affligit, vt C.vbi de ratioci.l.1. Idem est in causa inquisitionis: quia testes recipiuntur li.non cõt. vt extra vt li.non conte. quoniam frequenter. Item vbi quis infamatus deficit in purgatione. punitur li.non conte.vt extra de purg.c.cum Petrus.extra de si.de hoc. Item in hæresi post mortem,vt 24.q.2.sane profertur.Sed in causa ciuili non proceditur lit.non conte.nisi in casibus qui sunt extra vt li.non conte. quoniam frequenter. Item in causa appellationis,vt C.de tem.ap. l.vlt.extra de ap. sæpe. & 2.q. 6. ei qui. Item in absentia actoris, vt extra de do. & contu. causam. quæ est hodie correcta per decr. quoniam frequenter. sicut credo. C. quomodo & quãdo iudex.auth.qui semel. Item vbi agitur iudicis officio. C.si mi. se ab hæ. absti.i authé. ibi posita ff. de mu. in causæ.§.causa. Item in causa surreptionis. extra de sen.& re iud. cũ olim. Item secundum quosdam in causa libertatis.C.de ige.ma. diffamari. Item in petitione legati,vel fideicõmissi.At. C. de vsu.& fru.lega.vel fideicõ. l.2. Item in Trebellianica restitutione. C.ad Treb.l.pe.§. cum autẽ. Item cum electus non comparet.extra de electione dudum 1.an fin. Alias numquam ferenda est sententia ante lit.conc. sed proceditur contra absentem,prout traditur extra vt li. non conte. quoniam. in fi. Quod dicitur de officio iudicis, hodie certum est. extra de offi.iud c.vlt.

Sed ibi de li.cõtesta.nihil dicitur: sed ita intelligitur per doctõ. Bar.

Absens an possit condemnari.

Add adhãc quæstionem no. in l. ser uum.§.publi ce. ff.de proc. & 10 l. 2. C. de requi.re.

Testes lite non contesta ta posse quando recipi.

† hic sic debet intelligi extra de do. & cõt.veritatis, secundũ L. vbi plene de hoc. Archid.

c ACcusatori. † Qui absente.] quia merita causarũ,&c. & C. si per vim vel alio modo.l.vlt. nec etiam in causa restitutionis auditur quis volens de iure suo docere in absentia alterius partis, vt extra de offi.deleg consultationibus.

Additio Extra de in integ.rest.cum ex litteris.Archid.

CAueant.] Casus. Quæsitum fuit ab Eleutherio,an iudices possint sententiare contra absentẽ non ex contumacia. Et respondet q non:& si tulerit,irrita erit sentẽtia ipso iure:vel per sententiam irritabitur: & iudices pœnam sustinebunt: & eius qui semel calumniatus est, accusatio non audietur.

d ¶ Caueant.] Ar. est hic pro opinione illorum qui dicunt, q sententia nulla est cum peremptorio non venit ad notitiam absentis: C.quomodo & quando iud.l.ea quæ.& ff.quæ sen. sine ap. rescin. l.1.§.cum ex edicto.sed ibi non peruenit: quia nec propositũ fuit. vnde secundum plerosque bene tenet sententia,licet peremptoriũ non venerit ad notitiam rei. sed hic expones irrita,i.irritanda. Vnde satis videtur sufficere si absens sufficienter sit requisitus,ad hoc vt possit ferri sententia, licet non sit inuentus, vt extra de do. & cont.causam.extra de cler.non resi.ex tuæ.arg. ad hoc.7.q.1. præsentium.C.de iud.properandum.§.& si quidem.ff.de euic.si ideo. & l.si dictum.§.si præsente.& ff.loc.item quæritur.§.exercitu.Arg. contra extra vt li.non conte.quoniam.§.si vero. nam ibi dicitur, q etiam in causa matrimonij non est procedendum contra absentem, licet non inueniatur:quia potest esse q habeat iustam causam absentiæ. nec enim videtur contumax qui vocem præconis non audiuit.ff de in inte.rest.l.pe.& vlt. Hoc tamen certum est, q siue peruenerit ad eum citatio, siue non: si probauerit iustam causam absentiæ, retractatur id quod factum est,vt extra de sen.& re iud. cum Bertholdus. Io. Hoc teneas q sufficit si citetur aduersarius publice ad domum vbi consueuit morari, vt extra de do. & contu. causam.& c.vlt.& si non veniat li.nõ cont. fiat missio in possessionem, vel excommunicabitur,vt extra vt lite non conte.tuæ.lite vero contest. ad sententiam proceditur,vt C.de iud. properãdum. §.& si quidem. & §.sin autem. & si postea veniant assignando iustam causam absentiæ, retractabitur quod factum est, vt extra de sen.& re iud.cum Bertholdus. B.

Sententia lata contra eũ ad quem citatio non peruenit, an valeat.

† Vbi de hoc extra de exce. pasto. ex litteris. & videas qđ ibi not. Io. ad huius declarationẽ Archid.

† Hoc intellige vt no. extra de dolo. prout. & de appel. sæpe. & c.per tuas. & no.Go. in suma de iud. §.idẽ.& post. versi. sed. Archid.

e ¶ Causam.] idest, pœnam.

f ¶ Dabunt.] idest,sustinebunt.

a Absente.] CASVS. Quęsitũ fuit ab Eleutherio, an absẽs possit accusari: & an absens possit p epistolã accusari. Et respõdet q nõ: sed reo psente & voce ppria, & i scriptis: nisi i casib⁹ exceptis.
a ¶ Difficile.] idest, non, vt 2.q.6. biduũ. vel difficile, idest, vix: quia in casibus fit accusatio sine iscriptionis vinculo, vt no. 2.q.8. i prin.

Omnia.] CASVS. Quæsitum fuit vtrũ testes recepti contra absentem, vel sententia lata cõtra absentem valeat? Et respondet quod non: quia nulla lex damnat absentem.
b ¶ Absentes.] nõ per contumaciam, & in casib⁹ exceptis i sum. Io.
c ¶ Aguntur.] Nota ẽt q gesta, quæ fiunt absente altero, non valent, vt ĩ ea. charta. & s. ea. caueant.
d ¶ Addicit.] i. punit.

Non oportet.] CASVS. Dicitur hic q nullus debet damnari nisi legitimi appareant accusatores, & psentes: & tunc locus defendendi accusato pbeatur, idest, induciæ dentur ad delenda crimina. Idem dicitur in seq. cap.
e ¶ Locumque.] idest, inducias, vt ĩ. c. prox.

f Habetur.] ¶ Examinatos.] Hoc cum sint ignoti vel suspecti, vt 2.q.7. q̃credũ.
g ¶ Inducias.] Arg. sententiam nõ valere nisi præcesserint legitimæ induciæ. extra de dila. dilectis. & 5.q.2. vocatio.

Qui accusare.] CASVS. Dicit hic q qui vult aliũ accusare, debet præsẽs hoc facere, & non per procuratorẽ, vt reo reseruet copia defẽdẽdi.
h ¶ Præmissa.] Inscriptio enim semper præcedit accusationẽ 1. vt extra d acc. qualiter 2.

yDe hoc no. 2.q.8.I sum.

Dignum.] CASVS. Dicitur hic quòd non debet aliquis accusari nisi præsens fuerit accusator: quia examinari debet, si est idoneus ad accusandum.
i ¶ Innocentis.] Sanctius est enim nocentẽ impunitũ relinquere, quam innocentem cõdemnare, vt ff. de pœ. absentem.

Decernimus.] CASVS. Maximus Valentinę ciuitatis episcopus fuit de multis criminibus accusatus, post litẽ conte. multoties citat⁹ nõ venit, ita q causa nõ poterat terminari. præcipit ergo Papa epis Galliæ, vt añ calendas Nouẽbris synodo cõgregata illum citẽt: & si uenire noluerit, ferant sententiã in illũ tãquã in contumacẽ: nec curent si omnia delicta non cõprobentur cũ per suã contumaciã uideat de omnibus confiteri. Quidã tamen dicũt q ille fuerat infamatus & pcedebatur contra eũ in modũ inquisitionis. Sequens c. planum est.
t ¶ Decernimus.] quidam ponunt casum sic, q eps ille fuit infamatus: &

¶ Reo absente, accusator non audiatur. C. III.

Absente eo, quem accusare voluerit quispiam †, accusatori non credatur; quia sine scripto difficile a, per scriptum autem numquam recipiatur: quia per scripturam nullus accusare, uel accusari potest; sed propria voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, suam quisque agat accusationem. 2.q.8.c.1. Ansl.3.c.55. Burc.l.1.c.171. Iuo p.5.c.289. †al. cuicũque accusatori

Item Cornelius Papa ad Rufum, epist.2.c.2.

¶ Quæ in absentes geruntur, omnino euacuentur. C. IIII.

Omnia, quæ aduersus absentes b in omni negotio aut loco aguntur c, aut iudicantur, omnino euacuentur: quoniam absentem nullus addicit d, nec vlla lex damnat. Ansl.3.c.62.

Item Marcellus Papa ad Maxentium, epist.2.

¶ Non iudicetur, qui præsentialiter non accusatur, vel conuincitur. C. V.

Non oportet quemquam iudicari, vel damnari; priusquam legitimos habeat præsentes accusatores, locumque e defendendi accipiat ad abluenda crimina.

Item Damasus ad Stephanum archiepiscopum, epist.3.c.8.

¶ De eodem. C. VI.

Habetur quoque in decretis sanctorum patrum sancitum, non fore canonicum quemquam sacerdotum iudicare, vel damnare; antequam accusatores canonice examinatos f præsentes habeat, locumque defendendi accipiat, idest inducias g ecclesiasticas ad abluenda crimina. Ansl.l.2.c.39. Iuo p.6.c.347.

[*Idem Damasus ibidem continentur.*]

PALEA. C. VII.

Nec extra propriam * fiat prouinciam primo † discussionis accusatio, sine Apostolica præceptione; cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri: quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialiter pariter statuta concinunt. Criminum, inquiunt, discussio ibi agenda est, vbi crimen admissum est. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur [Quæcumque negotia in suis locis, vbi orta sunt, finienda sunt] & reliqua talia, & his similia: salua tamen in omnibus Apostolica auctoritate, vt nihil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur, qua omnes suffultos esse oportet. Ansl. & Iuo ibid. †al. primo Cod. ubi d cri. agi opor. l. 1. & in cod. Theo. l.9.tit.1.in expositione legis 1.

* ¶ Propriam.] *Sic est emendatum ex epistola ipsa, Ansolmo, & Iuone. Antea legebatur*, Nec extra patriam fiat prouincia. *Addita autem & nonnulla sunt ex epistola.*

Idem ad episcopos Italiæ, epist.6.

¶ De eodem. C. VIII.

Qui accusare alium elegerit, præsens per se, & non per alium accuset; inscriptione videlicet præmissa h. Neque vllus vmquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Ansl.l.3.c.51. Iuo p.6.c.348.

Item ex concilio Toletano 6.c.11. Et in Vuormaciensi, c.42.

¶ De eodem. C. IX.

Dignum est, vt innocentis i vita nulla maculetur pernicie accusatorum: ideo si quis † à quolibet criminatur, non ante accusatus supplicio detur †, quàm accusator præsentetur, atque legum, & canonum sententia exquiratur. Quòd si indigna ad accusandum persona inuenitur, ad eius accusationem non iudicetur: nisi * vbi pro capite regia maiestatis causa versatur. Burc.l.16.c.5. † al. quisquis † al. dedecetur] al. deputetur

* ¶ Nisi.] *Hæc sunt addita ex originali.*

Item Bonifacius Papa ad Gallos, epist.2.

¶ Sententia feriatur, qui causæ suæ neglegit adesse. C. X.

Decernimus † t vestram † debere intra prouinciam esse iudicium Ansl.l.3.c.38. Burc.l.1.c.161. Iuo p.5.c.271. & par.6.c.338. † al. Decreuimus † al. vestram

matus,& Papa cõmittit illis vt in modũ inquisitionis ꝓcedãt,& si non venerit vt se purget, vel si defecerit in purgatione, vt confiteri de crimine. vnde potest condemnari, vt extra de fi. de hoc. & c. insinuatũ. Vel intelliges ꝙ hic fuit lis conte. sicut in summa intellexi hoc c. Vel non loquitur de diffinitiua sententia, sed de interlocutoria.

Reuera.] Casus. Quidã rõquestus fuit de quodã ꝑsbytero absente forte ex iusta causa corã Gallione archiep̃o, q testib⁹ receptis sententiã ꝯ eum absentem tulit. & quia sententiæ parere nolebat, dictus archiep̃s excõicauit eum quare sacerdos ille appellauit ad sed. apo. sed impediebaẽ appellationem prosequi, vñ Pa. ipsum archiep̃m reprehẽdit, & præcipit ei, ꝙ si post excõicationẽ suã appellationem voluerit proseq̃ nullus eius iter impediat.

cium, & congregari synodum ante diem Calendarum Nouembrium: vt si adesse voluerit [a], præsens, si confidit, ad obiecta respondeat: si vero adesse neglexerit, dilationẽ sentẽtiæ [b] de absentia nõ lucretur. Nam manifestum est [c], confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato iudicio purgandi [d] se occasione non vtitur. Nihil enim interest, vtrum in præsenti examine non [*] omnia [e]; quæ dicta sunt, cõprobẽtur; cum ipsa quoq; pro confessione procurata toties constet absentia.

† Autem legebatur] professio ex procurata]

[*] Non omnia.] *In originali, & apud ceteros collectores, & in vno peruetusto Gratiani codice est omnia: sed quia idem sensus elicitur, & adest glossa, non est mutatum.*

& in capit. Hadriani c. 4. Poly. l. 5. tit. 1. Ans. l. 3. c. 7. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. c. 54.

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ epist. 2.

¶ Absentes nec accusari, nec iudicari possunt. C. XI.

ABsente aduersario non audiatur accusator, nec sententia, absente alia parte, à iudice dicta vllam obtineat firmitatem †.

† Concor. tex. in l. absentẽ. ff. de pœn. & in l. seruũ. § publice. ff. de procura.

† al. Senonensi

Item Nicolaus Papa Gallioni archiepiscopo Senensi †.

¶ Altera parte absente, diffinitiua non feratur sententia. C. XII.

Sententia habetur in epist. Nic. ad ep̃os, qui in Conuiciou conuenerãt, nuper impressa.

REuera iustus mediator non est, qui vno litigante, & altero absente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmissis, volumus & Apostolica auctoritate monemus [f], vt si presbyter, de quo agitur, post excommunicationem [g] suam, Apostolicam sedem adire voluerit, nullus iter eius impedire præsumat.

Item Zepherinus Papa ad episcopos Siciliæ epist. 1.

5. q. 8. c. 1. Burc. l. 16. c. 13. Ans. l. 3. c. 62. Iuo. p. 5. c. 245.

¶ In absentem non est ferenda sententia. C. XIII.

ABsens vero nemo iudicetur: quia & diuinæ, & humanæ hoc prohibent leges.

Nisi fuerit [h] absens ex contumacia. Pro præsenti namque eum contumacia [i] haberi facit.

† al. Senonensi

Item Nicolaus Papa Gallioni Senensi † archiepiscopo.

¶ De eodem. C. XIIII.

† al. Herimannum

INdicas Hermannum † [k] episcopum super quibusdam frequenter fuisse accusatum: pro quibus (quia [l] ex parte ipsius, persona deest) nos vni parti ad discrimen alterius credere proculdubio non possumus: quamuis [m] nec vsque adhuc, qui fuerint [n] illi excessus, dixeris, nec vtrum [o] sanæ mentis erat idem antistes, nec ne, cum ipsos excessus perpetrabat, euidenter ostenderis [p]: satiusque arbitramur, quamlibet interim infirmitatẽ ad pœnam peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum [q] sit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.

Item Calistus Papa ad episcopos Galliæ epist. 2.

Burc. l. 1. c. 171. Ans. l. 3. c. 55. Iuo p. 5. c. 289. Pann. l. 4. c. 93.

¶ Testes non dicant testimonium, nisi de his, quæ præsentialiter, & veraciter nouerunt. C. XV.

TEstes per quamcumque scripturã [r] testimoniũ non proferant, sed

f ¶ Monemus.] i. mandamus. 2. q. 1. notum sit. 28. q. 1. sic enĩ. & nõ. 2. q. 7. licet inquit.

g ¶ Post excõicationem.] nota, ꝙ excõicatus appellat. arg. extra de sententia excom. per tuas.

h ¶ Absens.] Nisi fuerit.] Hæc verba ponunẽ in auth. vt oẽs obe. iu. § si vero. coll. 5.

i ¶ Contumacia.] sic extra de testi. in nomine domini.

INdicas. Casus. Hermãnus ep̃s fuit furiosus, quod constabat apostolico, q post ea homicidiũ vel aliud scelus cõmisit, de quo cum sæpe corã Gallione archiep̃o accusatus fuisset, appellauit ad Papam. Archiep̃s autem indignatus rogauit Papam, vt de crimine cognosceret, & ip̃m condemnaret. Nicolaus vero dicit ꝙ non potest facere tribus ration. s. qa Hermãnus erat absens, & quia nõ dixerat ei qui fuerunt illi excessus super quibus accusabatur, nec vtrum tẽpore delicti fuerit sanæ mentis, vel nõ, & ideo donec ista probenẽ, potius est sibi compatiendum, quam sit sententia feriendus.

k ¶ Hermanũ.] iste i furore occiderat hoiem.

l ¶ Quia.] prima ratio est.

m ¶ Quamuis.] secunda ratio est.

n ¶ Fuerint.] & ita nõ tenebat venire, vt 3. q. 2. si primates.

ria, vel excõicationẽ [l], vel missione in possessionẽ. Videtur tamen ꝙ etiam lit. non conte. ferri possit diffinitiua sententia, sed non de crimine, sed depositionis pro contumacia, vt videtur colligi extra de do. & contu. veritatis. Ioan.

† Pro isto intellectu facit ꝙ no. 3. q. 9. c. 1. in gl. sed pro cõtumacia. sed hunc intellectum nullũ pato. Archid.

a ¶ Voluerit.] Maximus Valentinæ ciuitatis episcopus.

b ¶ Sententiæ.] ferendæ. contra ff. de poe. absentem. illud secundum leges.

c ¶ Manifestum est.] præsumptiue, vt ff. de re iud. cõtumacia. §. 1. sic 34. q. 3. de illicita. in fi. Sed vĩ ꝙ semper liqueat de causa, qa aut ꝓbat auctor quod asserebat, & tunc condemnandus est reus. aut nõ ꝓbat, & tunc est absoluendus reus, vt 6. q. vlt. auctor. R. istud obtinet cum vterq; est præsens & præterea ꝙ reus absoluitur, non procedit ex eo ꝙ de causa liqueat, sed quia partium iura sunt obscura, & in dubio ferẽ sententia pro reo, vt insti. de interdi. §. commodũ. extra de fi. instr. inter. in fi. nam qñque actor probat intentionẽ suã, & tamen iudici non liquet de causa. ff. de re iud. l. Pomponius.

Sententia in dubio fertur pro reo.

d ¶ Purgandi.] i. ostendendi innocentiã suã, vel causam absentiæ.

e ¶ Non omnia.] dum tamen illa quæ probata sunt, sufficiant ad cõdemnationem, & omnia simul obijciantur, vt 23. dist. illud. Arg. j. ea. q. 10. placuit.

o ¶ Nec vtrum] tertia ratio est.

p ¶ Ostenderis.] archiepiscopus bene fatebatur, ꝙ quandoque fuerat furiosus, sed tamen dixit eum modo esse sanum, & in sanitate occidisse hominem, aliàs tenetur ille potius probare, qui dicat aliquem in furore peccasse, vt extra de succes. ab intest. cum dilectus. & C. de codi. l. non codicillos.

q ¶ Consulendum.] quasi dicat satis ipso furore punit. sic 3. dist. 5. baptizari. ff. de offi. præsid. diuus. iudex tñ diligentissime inquiret, an fuerit furiosus quia multi fingunt furorem, vt sic excusentur, vt ff. de cur. fur. obseruare. & j. ea. hortamur.

TEstes.] Casus. Hoc c. introducitur pro alia parte quæstionis, s. ꝙ non debet quis testificari ꝯ absentem. Dicit ergo hic per Sene. ꝙ Calixtus fuit interrogatus vtrum in causa criminali testes absentes possent testificari per scripturam? & rñdet ꝙ non, sed præsentes debẽt dicere veritatem de iis quæ viderunt & nouerũt & nõ de aliis negotiis nisi de his, quę sunt acta in eorũ ꝓsentia. Potest etiã hoc intelligi in qualibet cã, qa semper debet esse præsens ille ꝯ quem inducunẽ testes. vnde testes absentes non possunt per scripturam testificari, sed in præsentia partium.

r ¶ Scripturam.] numquid literæ ep̃orum non valent? Non in fe-

 rendo

rendo testimonio, quia testibus, non testimonijs credendum est, vt extra de coha. cle. & mu. tua. De hoc notaui 3.11.q.3. curæ. [1] arg. ff. de cust. re. diuus. aliàs extra iudicium secus est, vt 11.q.3. curæ. 71. dist. extraneo

[v] Adde quod no. 12.q.6. statuendum. in glo. instrumentum, &c.

a [¶] *Sed præsentes.*] Fallit ff. de iureiur. ad personas. extra de test. si quis testium.

esse rogati, ut C. de test. auth. rogati. sed hoc uerum est cum contractus est in scriptis.

SI DEBITVM. CASVS. Debebant alicui pecuniam per scripturam. tempore procedendi in præsentia testium pecuniam sibi soluit, uel confessus fuit sibi esse solutam, quæsitum fuit ab Imperatore an solutionem illam uel confessionem possum probare per testes qui interfuerunt? Et respondet quod sic, si ad hoc fuerunt uocati, alioquin non. Idem est in eo casu quando debitor confitetur se debere pecuniam creditori, scilicet ut testes ad hoc probandum non ualeant, si ad hoc non fuerunt uocati.

præsentes[a] de his, quæ nouerunt, & viderunt [b] veraciter testimonium dicant. Nec de alijs causis, vel negotijs dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia [c] eorum acta esse noscuntur.

De his etiam, qui audierunt [d], si ad hoc conuocati sunt, in ciuili causa testimonium dicere possunt, vt in Autheticis coll. vij. tit. de testibus, legitur. ¶ Si debitum scriptum sit, & probatio solutionis proferatur à litigantibus per testes sine scriptura, tunc susceptibilem eam apud Iudicem esse volumus, dum ad hoc ipsum testes assumantur, vt perhibeant testimonium pro facienda solutione, aut pro memoria [e] alicui iam facta solutionis, & pro confessione [f] eius, qui pecunias accepit. Hæc autem inania, & ex transitu perhibita testimonia (vt si propter aliud opus adueniens audiuit aliquem dicentem se accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui) nulla ratione valere censemus.

& Nouella. 90. non ijsdem omnino verbis

Simul autem necesse est vt videant. Quòd si alius vno, alius alio tempore viderit, diuersitas temporum, eorum testimonium non admittit.

Vnde Leo Papa.

¶ Non admittuntur ad testimonium, quos non eodem tempore, negotio interfuisse constiterit. C. XVI.

NIhilominus quoque puniendi [g] sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum [h] quidem diuersitas simul [i] interfuisse prohibuit.

a [¶] *Sed præsentes.*] in causa criminali semper testes erunt præsentes, sed in ciuili seruetur consuetudo regionis, vt ff. de testi. l. 3. in fi.

b [¶] *Quæ nouerunt & viderunt.*] id est, aliquo sensu corporeo perceperunt [a]. large enim sumitur visus, vt ibi, Gustate & videte. & legitur in Exodo. Videbant voces, id est audiebant. vnde si auditu aliqui conscij sunt de aliquorum fornicatione, bene possunt de hoc testificari. extra de testib. præterea. & quod de auditu recipiantur testimonium, patet extra de testi. cum causa. nam sufficit qualitercumque aliquid sciatur. 22.q.5. hoc vr. Si ergo aliquis est mutus, dum tamen audiat, & scribere sciat, bene testificatur, vt C. qui testa. fac. pos. discretus. Similiter cæcus testificatur, si voces ꝯhentium habet notas. Nec obstat si dicas quod cæcus potest in voce decipi, vt 27.q.1. nec aliqua. nam in visu possumus decipi, vt 31.q.1. quomodo & in tactu. 34.q.2. in lectum.

[a] Sequitur Ale. de Imo in l. bonæ ad cognitionem. col. 6. ff. si cer. pet. Mutus & surdus testificari possunt.

b [¶] *Nouerunt*] ergo de ijs quæ pupillus vidit, non potest esse testis, quia hæc ætas ignorat quid videat. C. de falsa mo. l. 1. [3]

c [¶] *Præsentia.*] dum tamen intelligant. nam aliter non dicuntur præsentes, vt ff. de ver. si. coram. Non intellige præsentem prout ponitur 16.q.3. §. potest. sed intellige præsentem siue in eadem domo, siue alibi sit, dum tamen audiri possit, vt ff. ad Syl. l. 1. §. eo tecto.

[3] Sed contra de conse. dist. 3. placuit de infantibus. & c. se. vbi de hoc 37. dist. relatum. Arch.

DE HIS. CASVS. Supra in c. testes. dictum est quod testes testificentur de ijs quæ viderunt & nouerunt. Nunc autem vult ostendere casus in quibus etiam de auditu ferunt testimonium si vocati sunt ad hoc, sed certe si bene inspiciatur, in l. seq. non testimonium de auditu proprie, sed de confessione facta in oculis eorum, qui ad hoc vocantur.

d [¶] *Audierunt.*] plures possunt notari casus vbi fertur testimonium de auditu. Vnus hic. Alius cum probatur voluntas obmutescentis, vt 26.q.6. qui recedunt. & c. his qui. Alius in matrimonio, vt 35.q.6. de parentela. Alius in probatione periurij, 22.q.5. c. hoc vr. Alius in memoria facti operis, vt ff. de proba. si arbiter. Alius extra de testi. præterea. & extra eo. ti. cum causam. Sed certe non concedo, quod alicubi sit testimonium de auditu, nisi vbi testatur quis quod sic audiuit recitari a maioribus, vt dr extra de testi. quoties. & hoc tamen contingit in matrimonio, & in memoria facti operis, licet hodie circa matrimonium illud ex parte sit immutatum. extra de testib. licet 2. nisi quis velit dicere ibi ideo esse testimonium de auditu, quia melius in talibus comprehendimus per auditum quam per visum. Vnde si duo interessent contractui quorum vnus esset surdus, & alter cæcus, vnus audiret verba contractus, alter videret numerare pecuniam, per illos forte non probaretur contractus, quia singularis. extra de elect. cum dilecti. Sunt mihi hic alia duo specialia, l. quod ualet confessio extra ius, sicut & alibi. extra de exce. præla. quam sit graue. & in alio casu quando quis confitetur se debere pecuniam causa adiecta, ut C. de non nu. pec. generaliter. in casu qui habetur de secunda cautione quam mulier post biennium emisit. C. ad Vell. si mulier, & generaliter dicunt quidam ualere confessionem factam extra ius, ubi testes intersunt rogati. Item aliud speciale est hic quod non ualent testes nisi sint rogati, & ijdem requiruntur in testamentis, & in codicillis [4]. C. de testi. auth. rogati. & in matrimonio, ut ur 30.q.5. nostrates. & in diuortio. ff. de diuor. l. nullum. alias non requiritur quod testis sit rogatus, ut 3. prox. causa q.3. ad fi. 10. consueuit generaliter dici, & est uerum, quod confessio extra iudicium non præiudicat, nisi causa adijciatur, ut confiteor me tibi debere centum ex causa mutui, ut C. de non nu. pe. l. generaliter. B. & scias quod omnes illi testes rogati dicuntur interesse, quia rogati sunt audire, licet ad aliud uenerint, ut ff. de testa. hæredes palam. auth. tamen, generaliter. uidetur dicere quod testes debeant

Testimonium de auditu sæpe admittitur.

Confessio extra ius quandoque valet. Testes an debeant esse rogati.

[4] Hoc est falsum, vt C. de codicil. l. vlt. §. finali.

e [¶] *Pro memoria.*] tres hic ponit casus, quod testes rogati possunt testificari uel pro solutione quam uoluit facere creditori debitor, uel pro solutione ei facta, uel pro confessione creditoris.

f [¶] *Confessione*] Immo magis est pro debitore confessio creditoris quam si sit ei redditum instrumentum [5]. C. de solu. pecuniæ.

[5] Super hoc videas quod le. & no. 3.76. dist. c. hic nume rū. Archi.

SIMVL. Hæc est 3. pars, in qua probat quod testes debent se concordare, & nil falsi admiscere & hoc probat per tres auctoritates. Io. de Fan.

CASVS. Supra in c. testes. dictum est, quod testes debent ferre testimonium de ijs quæ viderunt. Dicit hic Gratianus, quod simul videre debent: & si diuersis temporibus viderunt, non valet eorum testimonium.

NIhilominus quoque] CASVS. Quæsitum fuit à Leone qualiter puniendi sunt testes qui falsum testimonium dicunt? Et respondet quod puniendi sunt sicut accusatores qui calumniantur, nec voces eorum sunt audiendæ tamquam plurium, quis diuersis temporibus aliquid vidisse testantur.

g [¶] *Puniendi.*] In criminali punitur testis capitali pœna. 33.q.5. hæc imago. hoc secundum leges veteres secundum canones infamis est 6.q.1. quicumque. 22.q.5. si quis. sed secundum legem accusatur de crimine falsi. ff. ad leg. Corn. de fal. eos qui. Non obst. ff. de ijs qui no. infa. Lucius. extra de ordi. cog. cum dilectus. quia ibi non est sententia lata contra testem.

h [¶] *Quos temporum.*] simile 4.q.3. in testibus. C. de cod. l. vlti. §. vlt. ff. C. de testa. si vnus.

i [¶] *Simul.*] Quidam dicunt hoc tenere in ijs quæ non nisi semel committuntur, vt homicidium alicuius. sed si sæpius aliquid potest committi, ibi non nocet temporum diuersitas. sed eis obijcitur de Susanna, 2.q.6. § item Daniel. sed illi respondent, quod ideo fuerunt illi testes reprobati, quia dixerunt quod in eadem hora & in diuersis locis commissum esset adulterium, sed non poterat committi in eadem hora & in diuersis locis, & hoc dicunt propter expressam similitudinem, & non propter identitatem, nam reuera aliud est adulterium quod hodie fit, aliud quod cras, sed est simile illi, quod non concedo, cum singuli sint in suis dictis singulares. Si tamen aliquem actum continuum viderent aliqui, licet diuersis horis, vr quod testimonium teneret, vt si successiue in vno foramine viderunt aliquos fornicari [6]. Vel si aliqui volunt testari quod aliquis excommunicatus celebrauit, & vnus audiuit finem missæ, alter principium, hoc casu concedo eos bene testari de vna re propter continuationem actus, sicut propter continuationem possessionis vna dicitur præscriptio, licet facta sit à diuersis personis. 16.q.3. §. potest [7]. versi. quod si ab eo. sicut etiam unus dicitur proconsulatus,

[6] Vide late de hac quæstio. Ia. Bur. in l. fi. C. de testi. Cin. & Pet. in l. testium. eo. titu.

[7] Melius §. præscriptionum. ver. quod si ab eo. Arch.

fulatus, licet diuersæ psonæ ipsum exercuerint, vt ff. de offi. procõ. meminisse. Item quid si cõueniant in tẽpore, sed discordant in officiis? vnus dicit de missa, alter dicit de vesperis? Eadem est quæstio si vis probare solutionem decimæ, & vnus dicit frumentũ soluturum, & alter dicit fabam. Et respond. ꝙ non valet testimonium: quia

e ¶ *Addendum.*] quia non præiudicaret hoc alicui, si de hoc non iurasset, vt extra de testi. c. de testibus.

A *Bsens.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ absens non potest accusare vel accusari per procuratorem, nec testis affinis recipitur.

Item Ambrosius in libro de Paradiso, c. 12.

Ans. l. 3. c. 58.

¶ Ad seriem gestorum, testis ex suo nihil adijciat. C. XVII.

PVra a, & simplex b testimonij series intimanda est. Plerumque testis, dum aliquid c ad seriem gestorum ex suo adijcit d, totam testimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum e est.

a ¶ Simplex.] *Integer locus B. Ambrosii est*, Pura, & simplex mandati forma seruanda, vel testimonij series intimanda est.

Item Felix Papa ad episcopos Galliæ, epist. 2.

Poly. l. 5. tit. 2. Iuo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.

† Adde textũ in l. pollu. C. de his qui. vt indi.

¶ Absens per alium nec accusare, nec accusari potest. C. XVIII.

ABsens per alium accusari, aut accusare † non potest, nec affinis f testis admittitur.

4 ¶ *Nisi in crimine iniuriarum, in quo illustris persona etiam per procuratorem g intendere, & excipere potest, seruatis ceteris solennitatibus, vt Cod. tit. de iniurijs l. vlt.*

Item Pelagius Papa Sindulæ 8 magistro militum.

8 ¶ Sindulæ.] *Iuo p. 8. c. 67. refert aliud quoddam caput epistolæ à Pelagio ad Sindulam magistrum militum scriptæ.*

¶ Reo h absente libellus accusationis frustra offertur. C. XIX.

CHartæ, quas dedit nobis Lucidius, si illo tempore aduersarius ipsius illic præsens fuisset, validæ erant. Sed quia aduersario absente i gesta, quæ nobis recensuit, facta leguntur, talia leges non recipiunt.

Idem Decorato patricio.

¶ Testes corporaliter præstito iuramento testimonium dicant. C. XX.

HOrtamur, vt sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quoque negotio conseruantes, omnẽ personis, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari k formidinem, & vestris præsentari l conspectibus, tactis sacrosanctis euangelijs, præbito etiam legaliter sacramento, quæ in veritate rerũ nouerunt m †, professione suæ testificationis aperiant, vt patefactis omnibus, quæ secundum leges, & iustitiam censenda sunt cognoscatis, & competentem † legibus, & veritati terminum detis.

† al. conuenientem

† Iste tex. solet allegari ꝙ notarius vel testis nõ debet apponere in acta suo nisi quę vidit & nouit. Istã opinionẽ tenet Pet. de Anch. l. c. fraternitatis, extra de testib. & Al. de Imo. in l. si ex fal. sis. col. vlt. C. de transf.

Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo.

¶ Accusator, & accusatus simul debent adesse. C. XXI.

NEcesse est secundum sacrarum scripturarum documenta, ac secundum iustitiæ tramitem & accusatum & accusatorem simul adesse, & vnam partem, quamtacumque n, & qualicumque prædita sit auctoritate, sic prorsus audiri, vt alteri parti nullum præiudicium o irrogetur.

f ¶ *Nec affinis.*] s. ead. q. 5. similiter.

1 Adde an & quãdo admittantur Barto. in l. ꝗ testamento. ff. de aud. 10. & in l. qui testamento. ff. qui ma. accu. po. Testibus est præstanda securitas.

NISI. Casvs. Excipit Gratianus vnũ casum i quo absens potest accusare per procuratorẽ, vt illustris persona in crimine iniuriarum.

g ¶ *Per procuratorem.*] de hoc dixi s. 2. q. 6. si quando.

h ¶ *Reo.*] hæc rubrica est falsa, quia non intelligitur de libello accusationis, sed de libello attestationum.

C *Hartæ.*] Casvs. Quidam accusatus fuit, vel conuentus coram Sindula magistro militum Domini Papæ. in absentia autem rei sunt testes recepti: reus statim cum sciuit, appellauit ad Papam. Sindula vero misit attestationes Papæ per Lucidium accusatorẽ vel actorem: quas cum audiuit a Lucido fuisse receptas absente reo dixit esse inualidas.

i ¶ *Absente.*] s. 2. q. 1. in primis. extra de test. in nomine domini. & capitulo de. ꝗ zero.

H *Ortamur.*] Casvs. Pelagius cõmisit quandam causam Decorato patricio. hortatur ergo vt sicut consueuit, ita pure procedat super hoc negotio, & faciat a testibus qui veritatem illius causæ nouerunt, omnem formidinem amputari, vt præstito sacramento dicant testimonium veritatis. & omnibus patefactis causam decidat.

k ¶ *Amputare.*] hic est arg. quòd iudex præstabit conductum & securitatem testibus. extra vt lit. non contest. accedens. & de electio. bonæ memoriæ. extra de appell. ex parte. 33. q. 2. sine.

l ¶ *Præsentari.*] sic s. ead. testes.

quia omnes sunt in suo testimonio singulares, vt extra de elec. cũ dilectus. diem forte non tenetur testis exprimere, sed mensem, vt s. 2. q. 8. libellorum.

P *Vra.*] Casvs. Quæsitum fuit ab Amb. si testis admiscet vero aliquid falsitatis, an eius testimonium valet? Et respondet, ꝙ non: quia pura & simplex est testimonij series intimanda.

a ¶ *Pura.*] id est, sine dolo.

b ¶ *Simplex.*] qualiter hoc intelligatur, dixi 4. q. 3. in testibus.

c ¶ *Aliquid.*] ar. vtile per inutile vitiari, vt 12. q. 2. si quos de seruis. s. dist. 37. si quid veri 2. Sed contra, ff. de excu. tu. qui testamento. s. dist. 9. si ad scripturas. Sol. vtile per inutile vitiatur, vbi i iure inuenitur expressum, aliàs non arg. 15. q. 3. §. cum autem.

d ¶ *Adijcit.*] vel suberabit, vt 5. q. vlt. presbyteri. extra de verb. signi. forus. 3. vlt. arg. 11. q. 3. quisquis metu. 25. q. 2. præscriptione. 22. q. 2. cum humilitatis. C. de testibus. testium.

2 Et s. 1. q. 3. sõne. vbi videas. & c. dñe vbi vide arg. pro, &c.

Vtile per inutile, quandoque viciatur.

m ¶ *Nouerunt.*] Testis enim pro vtraque parte testabitur, 14. q. 5. non sane. & iurabit, ꝙ nihil falsitatis dicet. 2. q. 4. nullam.

N *Ecesse.*] Casvs. Hincmarus, quæsiuit a Nicolao, verũ reo absente sit accusator audiendus? Et respondet, quòd non: sed vterque debet esse præsens, & quantęcumque auctoritatis sit aliquis, sic debet in iudicio audiri, vt alteri parti nullum præiudicium fiat.

n ¶ *Quamtacumque.*] Parilitas enim seruanda est in iudiciis. C. de proxi. sacrorum scrini. in sacris lib. 12. ff. de arbitr. si cum dies. §. si arbiter. arg. contra extra de dolo & contu. ex litteris 3. & est simile 1. q. 1. teneamus. s. dist. 9. ego. in sententia & in iudicio nulli est deferendum: sed in sedendo, & in similibus sic 2. q. 8. quisquis.

o ¶ *Præiudicium.*] sic 33. quæstio. 3. si quis vero. C. de statu. & imagi. l. 4.

3 Loquit in pœnis inferẽdis in quibus deferẽ. 90. di. contumaces extra de offi. dele. pastoralis. quod dic, vt not. extra de trãs. c. vlt. in gl. penul. Arch.

QVÆSTIO X.

Vòd[a] vero deficientes[a] in primo capitulo non sint admittendi ad sequentia; ex concilio Carthaginensi septimo confirmatur, in quo sic cap. tertio statutum legitur. Et Afric.c. 97.

a ¶ Deficientes.] *In vulgatis codicibus legebatur*, testes deficientes: *sed expuncta est vox*, testes, *quæ abest à plerisque vetustis codicibus. Quæ enim in hac quæstione afferuntur, non ad testes, sed ad accusatores pertinent. Et superius initio causæ in propositione huius quæstionis decima nulla est mentio testium.*

¶ Qui in primo capitulo deficit, ad cetera non admittatur. C. I.

PLacuit, vt quotiescumque clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & vnum ex his, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cetera iam non admittantur[b]. Rab. in pæn. c. j. Burc. l. 1. c. 198. Iuo p. 6. c. 271. Pann. l. 4. c. 64.

Probatur illud idem auctoritate Arelatensis concilij secundi, in quo sic c. 24. diffinitum est. Capitul. l. 6. c. 241. & Arelatē se 1. c. 14.

¶ Qui falsa fratribus obiiciunt, vsque ad exitum non communicent. C. II.

FOs, qui falsa fratribus capitula †obiecisse[c] conuicti fuerint, placuit vsque ad exitum non communicare, (sicut magna synodus ante constituit), nisi digna satisfactione pænituerint. † al. capitalia Arelat. 1. c. 14.

Item Felix Papa in secunda decretali episcopis Galliæ.

¶ Qui, quod obijcit, probare non valet, de cetero ad arguendum non admittitur, nisi propriam causam ciuilem dumtaxat asserere voluerit. C. III. ‡. 4. q. 6. si accusatorum. In capit. Hadriani, c. 4. Capi. l. 5. c. 241. Ans. l. 3. c. 86. Iuo p. 6. c. 418.

SI accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles[d] apparuerint, ad arguendum episcopos[β] de cetero non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen[e] criminales, vel ecclesiasticas[f]) voluerint.

β ¶ Episcopos de cetero.] *voces istæ absunt ab omnibus vetustis codicibus, & ceteris locis indicatis. Auctor tamen casus eas habuit, & ponderauit.*

Cum ergo qui falsa fratribus obijciunt, vsque ad exitum vitæ à communione prohibeantur, cum illi, qui in episcoporum iudicio culpabiles inueniuntur, ad arguendū de cetero admitti prohibeantur, apparet, quòd in primo capitulo deficientes, tamquam falsorum obiectores ad sequentia procedere non valent †. † Cõcoi. l. 6. crimē. & ibi Cy. C. q acc. nō pos. gl. in l. fi. C. d acc.

QVòd vero testes.] CASVS. Hic intitulatur decima quæstio, qua quæritur an deficientes in primo capit. sint admittendi ad sequentia capitula? Et rñdetur q nó. Vnde quidam dicunt, vt Bene. q qui deficit in maiori, vel minori, nó admittitur ad sequentia: quia præsumitur calumniator, vt ‡. e. c. 1. nisi in criminibus exceptis, in quibus quilibet admittitur ad accusandū. Alii vero dicūt, q nó admittitur ad accusandū postea ad leuiora, sed ad grauiora sic. Sed primū capit. huius quæstionis indistinctè loquitur, vnde verius dicitur quod dicunt primi.

Accusator desiciēs in vno, an admittatur ad alia.

a ¶ Quòd vero.] vbi qs simul de pluribus criminibus accusat, si in vno deficiat, bene admittitur ad alia, vt ‡. 2. q. 1. in primis [1] dummodo nō sit calumniator, vt 2. q. 3. Paulū. nā & condemnatus prosequitur crimen, de quo inceperat pendēte accusatione, vt ‡. e. q. prox. neganda 2. & ff. de pub. iudi. is qui. §. illud. Sed capitula hic posita loquuntur, vbi quis de calumnia cōuictus vult accusare aliquē, & deceptus fuit. secus si in promissione aliqua deceptus fuit, vt 2. q. 3. Paulū. H. & alii distinguunt vtrum defecerit in minori, vel maiori: & si in minori, admittitur ad sequentia, aliás nō. vt 2. q. 1. in primis. In ciuilibus autem causis cōuictus de calumnia, bene ad sequentia admittitur, vt C. de inoffi. test. eū qui. insti. de exc. tut. §. qui autem. extra de appel. constitutus 2. Quidam dicūt, q si qs accusauit de pluribus criminibus simul, & cō testatus est litem super omnibus, licet in vno deficiat, bene tamē admittitur ad sequentia tamquā iam incœpta. Sed si tñ super vno est litem cō testatus, & deficit in illo, non admittitur ad sequentia, quasi suspectus. ff. de acc. si cui. 6. q. 1. quicūque. Tu distingue an sit calūniatus, vel non, vt dñi: tñ si quis primo egit criminaliter, siue obtinuerit, siue succubuerit, pōt postea agere ciuiliter. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet, l. 1.

1 Ver. q si forte. pōt. n. qs de plurib' cōndēnari simul, vel absolui. 2. q. 6. si quis ex pluribus.

PLacuit.] CASVS. Quæsitū fuit in Carthaginensi concilio, si accusatores cū obiiciunt plura crimina, & in primo deficiūt, an sint admittendi ad sequentia? Et respondet q non. Sequens §. patet, sed sequēs c. nō probat bene quod dicitur in §. & c. pcedētí.

Quidā sic ponunt casum. Accuso te super pluribus criminibus simul, & eodem libello, & litem super his omnibus cōtestor: licet in vno deficiā, tamen admittor ad sequētia, licet iam sim infamis; & hoc est ideo: quia tēpore li. conte. fui bonæ famæ, vt ff. de pub. iud. is qui. & 2. q. 1. in primis. ibi, an grauiora, &c. Si autem te primum accusa de vno crimine, & deficio, non admittor postea ad alia. Io. Sed certe mirum videtur de istis opinionibus. nam si litē contestatus est accusator super pluribus criminibus, publicatis attestationibus postea nō admittitur ad probandum aliud: sed si super vno tantum litem contestatus est, & non probauit, videtur calumniari; & ita non admittitur postea ad sequentia, vt hæc capitula dicunt, quæ in hoc casu intelliguntur. B.

b ¶ Non admittantur.] sed vī, q huiusmodi exceptio non possit obiici post litē conte. vt ff. de adul. si maritus §. præscriptiones. maxime cū exceptio, scilicet tu es calumniatus, sit dilatoria: quia tñ declinatoria est iudicii. 3. q. 6. §. 1. quod ex hoc patet, nā ab alio adhuc accusari potest. Respondet quidam speciale esse in adulterio, vt & perēptoriā ibi aliquis nō possit obiicere post li. cōtest. s. h̄ic, tu per quinquennium tacuisti, vt C. de adulte. adulter. sicut & speciale est in illa exceptione, extra qui ma. accu. pos. cū in tua. Alii dicunt, q hæc exceptio, tu es calumniatus, bene potest obiici post litem cōtest. Sed melius dic, quòd hic lis non fuit cōtestata, nisi super eo in quo defecit. Vnde cum vult procedere ad alia super qbus lis nō est cōtestata, iuste admittitur huiusmodi exceptio contra illū. Vel dic, q illa exceptio de nouo cœpit cōpetere, vnde pōt ea vti post litem contestatam, vt extra de uffi. dele. insinuante.

FOs.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, q si qui conuincantur falsa crimina aliquibus obiecisse, debent excommunicari vsque ad mortem, nisi ante resipiscant.

c ¶ Obiecisse.] calumniose subaudi.

SI accusatorum.] CASVS. Quidam reperti sunt culpabiles in accusatione episcoporū, quæritur vtrum isti sint de cetero admittendi ad accusandum? Et rñdetur, q non, nisi in propriis causis ciuilibus: in criminalibus tamen vel ecclesiasticis nō admittuntur. Dicit hoc contra episcopos, sed contra alios bene agent proprias causas criminales, vel ecclesiasticas.

d ¶ Culpabiles.] id est, calumniosæ subaudi.

e ¶ Non tamen.] suam iniuriam non prosequendo, sed publico iudicio accusando, vel speciale est in calumniatore episcopi, ne sit contra. 4. q. 6. omnibus, & ‡. 2. q. 1. prohibentur.

f ¶ Ecclesiasticas.] hoc ideo dicit, quia causa ecclesiastica non est agenda nisi per hominem bonæ opinionis. 5. q. 3. quia 3. De hoc ns. ‡. ca. q. 7. c. 4.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex illo cap. eos. & ex illo, si accusatorum. q deficientes in primis non admittuntur ad sequentia.

B accusato.] Hæc q. diuiditur in tres partes: in prima quarum probat per tria c. q accusatus accusare non potest de minori vel pari prius quàm probauerit se innocentem: potest tamen libellum iudici porrigere. Secunda ibi, *Aliquando*. Tertia ibi, *Causa vero*. §. de F. Ca-

b *Neganda.*] nota in criminibus non habere locum reconuentionem, vt hic, & j cap. prius. vt no. s. q 8 c. 1.

c *Accusatis*] inter reos receptis, vt ff. de adulte. si maritus. §. præscriptiones.

d *Criminandi.*] etiam si suā iniuriam prosequatur, secundum Hu.] quia non relatione criminum, sed ioino cētra reus purgabitur, vt ff de pub iud. is qui. sed hoc non est verum, vt j.c. proxi. — Sub. & Hu. q ē idē sentit, & eadē ratione. & idē videtur sentire Io. vt dixi I.c.q. 8. c. 1.

e *Rei.*] id est, accusati.

f *Quemcumque.*] ergo contra, q quit accusatur, pdit legitima iura, vt ff. de mu. & hon. reus. 81. dist. tantis. extra de accu. Deus omnipotens.

QVÆSTIO XI.

A B accusato [a] vero accusationem in accusatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur.

Ait enim Stephanus Papa, epist. 2. c. 7.

¶ Accusati, nisi prius se purgauerint, alios accusare non possunt. C. I.

In cod. Theod. l. 9. tit. 1. leg. 12.

Burc. l. 1. c. 164. Ans. l. 3. c. 74. Iuo p. 5. c. 274. Pann. l. 4. c. 67.

j NEganda [b] est accusatis [c] licentia criminandi [d], priusquā se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non est credendū contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probauerint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei [e] aduersus quemcumque [f] professio.

titulo, qui accusare nō possunt, l. neganda.

Lib. 9. codicis titulo primo l. 19. Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, AAA.

¶ De eodem. C. II.

j. non est credēdum.

al. exequuntur

ij NEganda est accusatis (qui non suas [g] suorūque iniurias persequūtur [1]) licentia criminādi in pari, vel minori, priusquā se crimine, quo premuntur, exuerint, secundum scita veterum iuris conditorum: ita tamen, vt & ipsi inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint.

In capitul. Hadriani, c. 33.

Item ex decreto Hadriani Papæ, c. 33.

¶ De eodem. C. III.

Ans. l. 3. c. 92.

s. c. neganda 1.

al. confessio.

NOn est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se prius probauerint innocentes: quia periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quemcūque professio †.

Hoc autem intelligendum est in pari, vel minori crimine. Ceterum si de maiori crimine eum accusare voluerit (veluti, si accusatus de fornicatione, de periurio, de homicidio, vel simonia, vel quolibet alio huiusmodi crimine accusatorem suum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. Aliquando enim criminalis quæstio præiudicat ciuili. Aliquando [a] criminali. Vnde in lib. 3. codicis tit. de ordine iudiciorum lege quarta legitur. Ciuili quæstione [1] intermissa sæpe fit [h], vt de crimine iudicetur; quod, vt pote maius, minori merito præfertur.

tit. 8. l. 4.

[1] disceptatione] orig.

a Aliquando criminali.] *Antea legebatur*, aliquando ciuilis criminali, *expuncta est dictio* ciuilis, *auctoritate veterum codicum. Nam hic tantum agitur, quādo causa criminalis ciuilē, aut criminali præiudicat. In sequenti autem c. 5.* aliquando ciuilia, *exponitur, quando ciuilis, & ciuili, & criminali præferatur.*

tit. 1.

Item libro nono codicis, tit. Qui accu. non possunt, l. 1.

g *Suas.*] sed tunc nō permittitur, nisi ponas illum primum, qui accusat, similiter prosequi suam iniuriā: alioquin concederetur posteriori, quod aufertur primo. condemnatus autem non potest nisi suā iniuriam prosequatur. ff. de accu. qui iudicio. cum iam sit infamis. ff. de pub. iud. infamem. & hoc si post condemnationem accusationē inchoat in extraneū, nō in suum accusatorem; si enim in suum accusatorē, potest si non, perdit ex illo crimine ciuitatem, vel libertatem, vt ff de pub. iud. l. is qui. & hoc ideo, quia parcitur illi qui prouocatus vult se vlcisci. ff. de bo. lib. qui cū maior, §. si libertus. secundum canones autem cū quis est damnatus de crimine: amodo non potest accusare nec suum nec extraneū accusatorem, vt 11. q. 1. qui crimen. nisi suā, vel suorum iniuriam prosequatur. 4 q. 6. omnibus.

Cōdēnatus de crimine, an possit accusare.

NEganda.] CASVS. Quæsitum fuit ab Imperatore vtrum accusatus possit suum accusatorē reaccusare de pari vel minori crimine? Rñdetur, q non, prius q̄ se crimine quo accusatur exuerit nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam. potest tamen deponere inscriptionem apud iudicem pendente accusatione. Sequens c. planum est, quod habet eumdē casum cum primo c. huius quæstionis.

CASVS. Ponitur hic 11. q. qua quæritur an accusatus possit vertere accusationem suā in accusantem. & certū est, q nō, in aliquo crimine, si nomen accusati iam receptū sit inter reos. vt ff. de adul. si maritus. §. præscriptiones. si nō est receptū, non pōt illum accusare nisi de maior. crimine, vel nisi suam iniuriam prosequatur: si vero in modum exceptionis crimen obiicit, vt repellat accusatorē ab accusando, semper prius audiitur excipiens de quocumque crimine, vt C. de adul. quoniam Alexandrū. & 3 a q. 6. nihil iniquius.

Accusatus an pēdēte accusatione possit suū accusatorem reaccusare.

a *Ab accusato.*] Si accusatus crimen proponit contra suum accusatorem pendente accusatione, aut proponit in modum accusationis, aut in modum exceptionis. Si in modum accusationis, aut nomen accusati est receptum inter reos, aut nō, hoc est dicere si lis est contesta aut non. Si non, potest [1] eū accusare de maiori crimine, & audietur prius, vt j. ca. prius. & j. c. 2. Si est receptum, nō pōt, sed pendente accusatione potest cōtra eum inscriptionē deponere, & post finiam eā cōsummare, vt j. ca. c. 2. & ff. de pub. iud. is qui. Si aut suā iniuriā prosequitur, tunc & ante & post damnationem potest ipsum incipere accusare. ff. de accu. qui iudicio. 4. q. 6. omnibus. si vero in modū exceptionis pponitur crimē prius, semper auditur excipiens, vt C. de adul. quoniam Alexandrum. & 3 a. q. 6. nihil iniquius. C. de lib. cau. si filium. & extra de ord. cogni. cum dilectus [a].

[1] ff. de adul. l. si marit². §. scriptiones.

NEganda.] CASVS. Bersi. sic ponit casum hunc. Quidā accusatus volebat suū accusatorē reaccusare de pari, vel minori crimine ante lit. conte. vel post lit. conte. de maiori. Quæsitum est à Stephano an possit? Et respondet q non, quia nō est credendum accusatis contra alios, nisi prius probauerint se innocentes.

[a] De hac materia. no C. q accu. nō pos. l. prima.

NOn est credendum.] HOC AVTEM. CASVS. Exponit hic Grat. in quo casu intelligātur supradicta c. cū lege inserta, scilicet de pari vel minori crimine. sed si de maiori crimine ante lit. conte. velit accusatorem reaccusare, potest. verbi gratia, accusat aliquis de fornicatione alium, potest accusatus reaccusare illum de periurio, vel homicidio, vel simonia.

ALIQVANDO. CASVS. Supra in l. neganda. dictū est, q persecutio suæ iniuriæ, vel suorum præiudicat aliis criminibus vel præfertur. Nunc vberius de simili pıudicio prosequitur Grat. & dicit, q criminalis quæstio qñque præiudicat ciuili: & quandoque ciuilis criminali, & de vtroque ponit exemplum.

CIVILI. CASVS. Petebam ab aliquo hereditatē ex testamēto, in quo cōtinebatur, q ego erā institutus herēs. sed cū demōstrarē testamentū, aduersarius dixit illud esse falsum. q̄situm est ab Imperatore, quæ qō præcedere debet? respondet, q de crimine falsi prius est cognoscendum tamquam de maiori.

h *Sæpe fit.*] nam qōque aliter fit. extra de rest. spo. itē cum quis. C. de do. inter vi. & vx. si maritus. posset tamen illud intelligi, cum crimen in modū exceptionis obiicitur, vel directe fuit propositū, sed accepta pagina inscriptionis, vt C. de fal. satis.

PRius.] Casus. Ego Barth. Brix. sic audiui ab Hugolino casum hunc. Tu accusabas me de furto, ego te de homicidio reaccusabã. quærebatur ab Imperatore, quæ quæstio præcedere deberet, & certe quæstio homicidii præcedere debet, vt potentior maior, & postea ex euentu causæ apparebit verũ ille qui primo accusabat de furto, possit aduersarium reaccusare.

a ¶ Prius.] not. si duæ sunt quæstiones principales, & ambæ sint ciuiles, quæ prius proponitur, prius est determinãda, licet sint inæquales, dummodo se nõ contingant, & directe proponãtur, vt extra de ordi. cogni. cum dilectus. ff. de iud. qui prior. Si sint criminales & inæquales, & directe proponuntur, maior præponitur. sed si altera est criminalis, & altera ciuilis, de criminali prius agitur. Si vero non sunt ambæ principales, sed vna incidit alteri, de incidenti prius cognoscitur. Incidit aũt quãque criminalis criminali, quandoque ciuilis ciuili, quandoque criminalis ciuili, quandoque ciuilis criminali. Criminalis incidit criminali, vt si accusãti de adulterio obiicio lenocinium. & ponit aliud exemplum in hac l. prius. Ciuilis ciuili, vt si petenti hereditatem obiicitur quæstio status. Criminalis ciuili, vt si agenti per aliquod instrumentum obiicitur quæstio, excipiẽdo de falsitate. Ciuilis criminali, ut si accusanti obiicitur quæstio status.

b ¶ Causæ.] quia si prosequaris iniuriam tuã, bene potes, alias non. hoc non placet. quare enim diceretur, quod ex euentu causæ posset, nã et si esset condemnatus, bene admitteretur ad accusandũ volens prosequi iniuriam suã, vt ff. de accu. qui iudicio. multo magis ergo si fuerit absolutus, licet non prosequatur iniuriam suam. Vel aliter ex euentu si condemnatus es, non permittitur tibi. si absolutus es, bene permittitur. sed secundum hoc obstat. ff. de pub iudi. is qui. vbi dicitur, quod inchoatas accusationes bene potest postea perficere, vt infra e. negãda 2. Sed dic inchoatas contra alios, nõ cõtra accusatorẽ. Vel pone casum si cœpit te aliquis accusare, quod sibi eius seruũ surripuisti tali die, tu obiicies ei, quod ille seruum illum interfecit anteriori die, & tunc ex euentu causæ patebit an possit te accusare, vel nõ.

Ordo seruandus in pluribus quæstionibus.

C. LIII.

PRius[a] est, vt criminibus, quæ tibi, vt grauiora ab aduersario tuo obiiciuntur, cædis atque vulnerum respondeas; & tunc ex euentu causæ[b] iudex æstimabit, an tibi permittendum sit eumdem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti.

2 ¶ *Aliquando ciuilis præiudicat ciuili, aliquãdo criminali. Sicut enim in septimo lib. codicis, tit. de ordine cognitionum l. si de hereditate, legitur.* ¶ [*Si de hereditate, & libertate controuersia est, prius agi causa libertatis debet*] *Item lege sequenti.* ¶ [*Si crimen aliquod inferatur ei*[a]*, qui ingenuus esse dicitur, ante liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam præside præbente: quoniam necesse est ante sciri, si delictum probatũ fuerit, vtrum vt in liberum, an vt in seruum cõstitui oporteat iudicium*] *Item.* 3 ¶ [*Qui confitetur se pati controuersiam status, frustra postulat sibi dari potestatem accusandi eum: qui se suum dominum esse fatetur.* ¶ *Causa*[d] *vero liberali terminata; si seruus pronuntiatus fuerit, dominũ suum accusare non poterit.*] *Codicis lib. 9. tit. 1. l. penultima.* ¶ [*Si quis*[e] *ex familiaribus*[f]*, vel ex seruis cuiuslibet domus, cuiuscumque criminis delator, atque accusator emerserit, eius existimationem, caput, atque fortunas*[g] *petiturus, cuius familiaritati, vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, atque examinationem iudicii, in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, vltore gladio feriatur. Vocem enim funestam intercidi oportet potius, quàm audiri. Maiestatis autem crimen excipimus.*] *Similiter*[h] *l. vltima.* ¶ [*Si liberti accusatores*[i] *manumissorum, heredumue esse præsumpserint, eodem quo serui supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.*

tit. 19. l. 2.

Ibidem l. 3.

Ex l. 1. & 4. alio modo aptatis verbis.

Iuo p. 16. c. 61.

Iuo ibid. c. 62.

1 De hac materia no. ext. de ordi. cog. c. tuam.

a ¶ Ei, qui ingenuus esse dicitur.] *In lege ipsa est*, quam ingenuam esse dicis. *Mulierem enim alloquitur. Quare paulo etiam inferius, vbi apud Gratianum legitur*, vtrũ ut in liberum, & ingenuum, an vt in seruum, *in lege est*, vtrũ ut in liberam, & ingenuam, an vt in ancillam, *Duas etiam, quas proxime recitat leges, Gratianus suo modo in summam redegit.*

CAVSA QVARTA.

QVidam in excommunicatione[k] *constitutus episcopum accusare disponit, adalescentem infra decimum & quartum ætatis annum ad assertionem suæ causæ adducit: probibi-*

ALIQVANDO CIVILIS. Casus. Supra ostensum est, quod criminalis quæstio quãque præiudicat ciuili, & quãque criminali. Nunc vult Gratianus ostendere, quod ciuilis quandoque præiudicat ciuili, & quandoque criminali. & exempla de vtroque ponit.

SI DE HEREDITATE. Casus. Aliquis petebat à me hereditatem: obieci sibi, quod erat seruus meus: quæritur quæ quæstio debeat præferri? Respondetur, quod quæstio libertatis.

SI CRIMEN. Casus. Hæc lex & sequens sunt in codice de ordine cognitionũ li. 7. Hugolinus casum sic intellexit. Accusabã aliquẽ de crimine, alius dicebat cũ seruum suũ esse, quærebatur quæ causa præponi debeat? Et respondetur, quod causa libertatis: quia primũ scire oportet vtrũ sit liber, vel seruus, vt cũ crimẽ fuerit probatũ, iudex puniat eũ tãquã liberũ, vel tamquã seruũ. & hoc modo Hugolinus ponit casum. Ponit et alio modo sic. Accusabã aliquẽ de crimine, ille replicauit cõtra me, quod ego erã seruus suus, quæritur quæ causa prius agi debeat? & respõdetur, quod causa libertatis: quoniam ante scire oportet an ille qui accusat, sit liber vel seruus.

c ¶ In seruũ.] aliter n. punitur seruus, aliter liber, vt 2. q. 5. quod propulsus.

QVI CONFITETVR. Casus. Petebam aliquem in seruum coram iudice, qui lite pendente volebat me de crimine accusare, & bene confitebatur se pati controuersiam seruitutis: quæritur vtrũ danda sit ei potestas accusandi eũ, qui se suũ dominum dicit? Et respondet quod non, nisi prius causa liberali terminata, & si liber fuerit pronuntiatus, poterit accusare.

d ¶ Causa.] verba sunt Gratiani, sumpta ex lege C. eod. si status controuersiam. & l. cum ipse.

SI QVIS ENIM. Casus. Aliquis familiaris vel seruus accusabat dñm suũ de aliquo crimine, de quo si conuinceretur dñs infamaretur, vel decapitaretur, vel perderet bona sua. quæritur vtrum sit audiendus. Et videtur, quod non, sed ante lit. cont. debet decapitari excepto crimine læsæ maiestatis.

e ¶ Si quis.] C. qui accu non pos. l. penul. & l. iniquum.

f ¶ Ex familiaribus.] id est: nutricius 1. & sic intellige si accusat dñm de crimine propter quod infamari vel interfici vel proscribi potest. ff. de bo. lib. in seruitutem. contra. Sed illud intelligitur cum de minoribus criminibus accusabat, & ideo non sic punitur. sed hoc penitus contrarium est in familiaribus episcopi, extra de ac. nullus. sed hoc ideo est, quia religiosos viros debet episcopus tantum habere in familia, vt 2. q. 7. cum pastoris.

1 Id est, qui à prima ætate in domo fuerit. C. qui acc. non pos. iniquum. Laur. Eps à suis familiarib. potest accusari.

g ¶ Fortunas.] id est, bona.

SIMILITER ET SI LIBERTI. Casus. Hæc lex est eo. tit. cũ supradicta. Dicitur enim hic, quod si liberti volunt accusare patronos suos vel heredes eorũ, eodẽ supplicio sũt puniẽdi quo serui puniunt.

h ¶ Similiter.] hoc est verbum Gratiani, & l. C.

i ¶ Liberti accusatores.] quod hic dicitur, verũ est de priuatorum libertis: secus est de libertis ecclesiæ. nam tales reuocantur in seruitutem, vt 12. q. 2. episcopus qui mancipium. & c. octaua discussio.

QVidam.] Casus. Supra 3. q. 7. §. tria. dictum est, quod quidam repelluntur ab accusatione propter crimen, vel infamiam. Nunc supponit Gratianus quartam causam, in qua quæritur, an propter excommunicationem repellatur quis ab accusatione. Addit etiam in qua ætate admittitur quis vel non admittitur ad testimonium: qua occasione interserit legalẽ tractatum de testibus, & quærit an idẽ possit esse accusator & testis, & de inducijs expectatoriis. Vnde thema proponit, de quo sex elicit quæstiones.

k ¶ Quidam in excommunicatione.] De prima quæstione non est dubium,

dubium, scilicet q excõicatus non potest aliquẽ accusare, sed trãsfert se H. ad quæstionẽ illam, scilicet an excõicatus post absolutionẽ possit aliquem accusare. Secundũ H. excõicatus etiã post absolutionẽ non admittit ad actus legitimos. arg. 46. di. accusatores. Itẽ quia nemo est excõicandus nisi pp contumaciam. 11. q. 3. nemo. & c. certum. Præterea inobedientia grauissimum crimen est. 8. q. 1. sciẽdum. & q semel fuit criminosus, repellit [1] 6. q. 1. q crimen 15. dist. c. vlt. Item in veteri testamento puniebat contumacia capite. 11. q. 3. absit. ergo hodie repellit à promotione. 54. dist. multos. Itẽ grauissima est pœna cõtumaciæ 24. q. 3. corripiant. ergo grauissimum peccatum est [2]. 24 q. 1 non afferamus. immo est crimẽ idololatriæ inobediẽtia, vt 8. q. 1. sciendum ergo maxima pæna puniendũ. 14. q. 1. non afferamus. Sed hoc non credo, quia absolutio tollit quod indu cit excõicatio. 2. q. 3. §. notandũ extra de ele. quia diligentia Ioan. Fab. distinguit, si est excõicatus pro crimine & contumacia, tũc repellit etiam post absolutionẽ secus si pro contumacia tantum. Alij autem dicunt, aut crimen pro quo est excõicatus, infamat [3], aut nõ. & quod dr q inobedientia morte puniebat, hoc intelligo vbi quis erat præuaricator legis, vel cũ quis nõ obediuit iudici in ijs q spectãt ad vindictam malefactorum, vt 23 q 5. miles. quis enim diceret q talis contumax morte puniret, q nollet soluere pecuniam ad man datum iudicis? Conueniri autẽ põt excõicatus. extra de iud. intelleximus. & extra de sen. excõ. si vere. Sed an põt reconuenire aliquem excõicatus? Videt q nõ vt extra de here vergentis. & extra de sen. exc. per tuas [4]. Videt tñ q possit, quia qui alias non potest accusare, si accusatus fuerit, accusat. ff. de bo. li. qui cum maior. §. si libertus. Item quæritur an possit excipere? vr q sic, quia ex quo permittit ei rñdere ergo & omnia consequentia, vt extra de of. iud. deleg. præterea. ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Econtra vr q nõ, quia tunc cogeret iura re. sed non potest tangere sacramenta, cum ea non possit ingredi [5] ff. §. di. 5. a. l. ca' vero. vel cui prohibent alia sacramẽta. & illud, vt 95. dist. illud. Item quæri e an compensare possit? Videt, q sic: quia licet quis non possit petere, potest tñ compensare, vt in naturali debito. ff. de compen. l. etiã. Sed 3. per exceptionem repelleret si ageret, ergo non posset compensare. ff. de compen. quæcumque. Sed hæc quæstio est soluta extra de excep. cum inter.

Excõicat' an possit post absolutionem accusare.

Excõicat' an potest reconuenire & excipere & cõpensare.

[5] In versi. in alus euitari, & hoc verum est extra de exceptio. cũ sect. in fi. Ar.

[6] Hoc sane I tellige, quod dic vt notat. 1. q. 1. q si. in fidei. & 23. q. 4. vtr cum pro pria. Archid.

bitus ab accusatione adolescentem accusatorem, & se testem facit; adolescens personam accusatoris, & testis gerere cupit: die statuta ad iudicium electorum iudicum episcopus minime occurrit: à communione suspẽditur: tandem renouato iudicio accusator culpabilis in accusatione inuenitur: deinum ad assertionem propria causa procedit.

1 *Hic primum quæritur, an in excommunicatione constitutus alium accusare valeat.*

2 *Secũdo, an infra decimũquartũ annũ in criminali cã testari quis possit.*

3 *Tertio, an ab accusatione prohibitus, personã testificãtis possit assumere.*

4 *Quarto, an idem possit esse accusator & testis.*

5 *Quinto, an die constituta non occurrens à communione sit remouendus.*

6 *Sexto, si in episcoporum iudicio accusatoris persona culpabilis inuenta fuerit, an ad assertionem propria causa de cetero sit admittenda.*

QVÆSTIO PRIMA.

De prima quæstione sic statutum legitur in primo & secũdo capite concilij Carthaginensis septimi, cui interfuit Faustinus Romanæ ecclesiæ legatus.

In Africano, c. 95. & 96.

¶ Ad accusationem non admittatur, qui in excommunicatione perseuerat. C. I.

Iuo p. 14. c. 69. Pann. l. 4. c. 72.

Iuo p. 16. c. 64. C. 2. eiusdẽ vij. Cart. & c. 96. Africani.

Diffinimus eum recte ad accusationem non admitti, qui postquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excõicatione cõstitutus, siue sit clericus, siue laicus, accusare voluerit. ¶ Omnes etiã infamiæ maculis aspersi, id est histriones [b] ac turpitudinibus subiectæ personæ hæretici etiã, siue pagani † [c], siue Iudæi ab [a] accusatione prohibẽtur.

† cõcor. tex. in l. 1. C. de sum. trin & fid. cath. Gazaros. C. de hære.

a Ab accusatione prohibẽtur.] *A concilio absunt hæc verba. subintelliguntur enim illa ex principio capitis*, ad accusationem non admittantur.

Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium est [*Proposueramus.*]

¶ Hæretici probantur, qui schismate vel excommunicatione ab ecclesia sunt separati. C. II.

Ansl. l. 1. c. 71. Iuo p. 14. c. 70.

Quòd autem hi, qui à iam fatofratre, & comministro nostro Ignatio depositi, excommunicati, vel anathematizati fuerãt, nullam aduersus eum [d] damnationem intorquere potuerint, ex prolato [e] secundæ vniuersalis synodi capitulo declaratur, cum dicitur, [Si vero ecclesiasticum fuerit crimen, quod episcopo illatum extiterit; tunc probari oportet accusantium personas, vt primo quidem hæreticis non liceat accusationes contra orthodoxos episcopos pro ecclesiasticis negotijs facere.] Sed ne hos [f] hæreticos [g] esse denegetis, audite sequentia. [Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim [h] ab ecclesia proiecti sunt, quàm qui post hæc a nobis anathematizati sunt] Porro, si adhuc nec sic creditis, audite, quod subditur. [Præter hos autem (aiunt) & eos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schismaticos etiam, & eos, qui seorsum a communicantibus nobis episcopis collectas faciunt. Deinde vero, & si quidam ab ec-

[1] Sed contra 84. di. honoratus. vbi habetur, q prima contumacia non punitur Die vt ibi no. in l. 1. gl. arg. hic, &c.

[2] Concor. l. oẽ delictum. in prin & in ver. cõtumacia. ff. de re milit. & per Bar. & ibi est bona gl. I l. si filius. la. 1. ff. de inter. act. quã ad hoc allegat pro sing. Imo. in l. pẽ. §. ad crimẽ. I 24. col. ff. de publi. iud.

[3] Sub. & iũc tenet op. H. vt. 5. q. 4. I lo co. sm quosdam sub. nisi fuerit in integrũ restitut' 2. q. 3. §. vlti.

E prima.] Casus. Hic intitulatur prima q̃stio, qua quæritur an excõicatus possit aliũ accusare. Et dicendũ est indistincte q non potest siue iuste siue iniuste sit excõicatus, dũmodo excõicatio teneat, vt j. c. 1. & 2. nec potest etiam alium ciuiliter conuenire, vt S. 3 q. 4. nullis.

Diffinimus.] Casus. In hoc c. ponunt sex genera personarũ, quæ repelluntur ab accusatione, inter quas excõicati ponunt, qui accusare nõ possunt i excommunicatione perseuerantes.

a Adhuc.] ergo postea restituitur ad accusationem, vt 6. q. 1. illi. & c. omnes 2. 32. q. 5. præceptum. in fine. quod est contra H. sed secundum eum vacat hic argu. à contrario sensu.

b Histriones.] J. de conse. dist. 2. pro dilectione.

c Pagani.] 2. q 7 pagani.

Quòd autem. Casus. Ignatius patriarcha Constantinopoli. anathematizauit quosdam subditos suos, qui eumdẽ Ignatium postea accusauerunt, ad quorum accusationem depositus fuit. Sed Nicolaus probat q anathematizati eum accusare nõ potuerunt. Et hoc ostendit auctoritate concilij Constantinopolitani, in quo statuitur, q hæretici, à sacramentis eiecti, anathematizati schismatici, & illi qui ab alijs accusant, nõ possunt episcopos accusare. Et no. q quandoque ponuntur verba synodi, quandoque verba Nicolai, vt per te videbis.

d Vniuersalis.] scilicet Constantinopolitanæ, vt S. dist. 16. sancta. & 23 q. 4. ipsa pietas.

e Si vero ecclesiasticum.] vt simonia, hæresis, vsura. 11. q. 1. siqs cũ clerico. immo oẽ crimen est ecclesiasticum [6], vt ext. de iud. nouit.

f Sed ne hoc.] verba Nicolai.

g Hæreticos.] verba synodi.

h Ab ecclesia.] scilicet excommunicati. Not. q omnis excommunicatus dicitur hæreticus, vt J. 23. q. 4. ipsa pietas.

[6] Idẽ no. extra de of. or. c. 1. in gl. canones, & c & extra de foro co. pe. cũ sit.

a ¶ *Laicali.*] laici vero absoluti possunt clericos accusare, sed intellige de clericis depositis, quibus quandoque laica communio conceditur, vt 15.q.3. Thietgaudus

Secunda autem.] Hic intitulatur 2.q.& 3. Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes, in quarum prima determinat magister q.1. secundam & tertiam, & hoc per cap. seq. i prima parte cuius determinatur 3. q. scilicet quod nullus potest esse accusator, & testis. In secunda parte determinatur 2.q.scilicet quod minor xiiij. annorum non possit esse testis. Secunda ibi, *Item in criminali.* Tertia ibi, *Item lege Iulia.* Quarta ibi, *Item qui falso.* Ioan. de Fant.

CAPVT Hic intitulatur 2.& 3.q. secunda q. est an intra annos xiiij. possit aliquis testificari. Et respondetur quod non, vt infra. ea l. Iulia. post xiiij. potest in causa ciuili testificari, vt infra. ea. c. 1. ar. In criminali vero non admittitur nisi habeat xx. ann. vt infra. ea. §. in testimonium. Tertia quæstio est, an ille qui repellitur ab accusatione, repellatur a testimonio. Et respondetur quod sic, vt infra. c. 1. fallit tamen in casibus notatis in summa huius q.

clesia super causis quibusdam reprehensi fuerunt, & proiecti, aut excommunicati, siue ex clero, siue ex laicali ordine; nec his licere accusare episcopum, antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non ante esse acceptabiles in accusatione episcopi, aut aliorum clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum.] Quid autem periculi regulæ huius immineat côtemptoribus, nô ignoratis.

A ¶ Ex prolato.] *Nicolaus hic citat canonem, qui apud Græcos est sextus concilij primi Constantinopolitani, cuius canonis priorem partem paulo superius in eadem epistola recitarat, & significatur supra 3.q.5.c. fin. Eo autem loco Nicolaus de isto capitulo hæc verba addiderat:* Quod tamen nô apud nos inueniri, sed apud vos haberi phibetur. *Nam non modo hic canon, neque in versione Dionysii, neque in prisca habetur, sed de omnibus illius concilij canonibus hæc scribit B. Gregorius ad Eulogium lib. 6 epist. 31.* Romana autem ecclesia eosdem canones, uel gesta synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.

γ ¶ Olim ab ecclesia.] *Statuitur in hac parte canonis, perinde pro hæreticis habendos esse Macedonianos, & Eudoxianos, qui in isto primo Constantinopolitano concilio damnabantur, atque habendi erant Paulianistæ, & Arianos, quos olim Nicæna synodus à catholica ecclesia absciderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc sententia pronuntiatur, quod putauit auctor glossæ.*

Δ ¶ Schismaticos etiam.] *Ita in epistola Nicolai, & apud Ivonem. Græce autem est,* πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ, καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. *idest,* Præterea vero & illos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schisma autê faciunt, & aduersus regulares nostros episcopos conuentum habent: *vt nihil mirandum sit, istos etiam pro hæreticis censeri, quemadmodum & Balsamon interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.*

QVÆSTIO II. & III.

SEcunda autem b, & tertia quæstio c eodem concilio Carthaginensi septimo, vno eodemque capitulo quarto terminantur. Illud vero est huiusmodi. — & in Afric. c. 98. capit. l. 7. c. 101.

Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum xiiij. nondum peruenerint, testes esse non possunt. C. I.

TEstes autem ad testimonium non admittendos esse censemus, qui nec ad accusationem d admitti præcepti sunt, vel etiam, quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem e infra annos quattuordecim ætatis suæ non admittantur. — Rabanus in pœnit. c. 2. Burc. l. 16. c. 20. Iuo p. 6. c. 364. Pann. l. 4. c. 83.

[*Item ex concilio Maticensi* †, *c. 6.*] — † al. Matisconsi

¶ De eodem. PALEA. C. II.

PLacuit sancto conuentui, vt testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & vt quique optimi, & fideliores in testimonium assumantur: vt is, contra quem testimonium † ferre debent, nullam eis possit afferre † calumniam; & vt nullus testimonium dicat, nisi ieiunus. — extra de testibus c. 5. Burc. l. 16. c. 35. † al. testimoniare † al. inferre infamiam

2 *Item in criminali* f *causa.*

b ¶ *Secunda autem*] hic quæritur, an ante xiiij. an. aliquis sit admittendus ad testimonium. Et quidem in ciuili causa post xiiij. annos admittitur, vt infra. e. c. 1. sed in criminali nô ante xx. annos, vt infra. e. in §. in testimonium. Io. Hoc tamen scias, quod puella post xij. an. in ciuili causa recipitur ad testimonium, quia tunc tutela est finita, vt inst. quib. mo. tu. fi. circa mediũ. præterea tunc nubere potest puella, vt extra de despon. impu. c. vlt. tunc etiam potest intrare religionem, vt xx. q. 2. puella. Item post illam ætatem testamentum facere potest, vt ff. qui test. face. pos. qua ætate. In. Et agere causam matrimonij, vt extra de procu. tuæ. B.

c ¶ *Tertia quæstio.*] tertia q. est, an omnis qui repellitur ab accusatione, repellatur a testimonio? Et dicendum est, quod sic. sed nô in omnibus casibus in quibus quis repellitur ab accusatione, repellitur a testimonio. Nam in priuatis delictis non potest accusare ille cuius non interest, tamen bene potest testificari ibi. Similiter qui admittitur ad accusationem, admittitur & ad testimonium: sed nô vbicumque quis accusat, potest testificari, vt extra de testi. decætero. Fallit tamen prædicta regula in muliere: nam secundum legem mulier in paucis casibus admittitur ad accusationê, sed in multis admittitur ad testimonium, non tamen in testamentis, vt 15. q. 3. de crimine. 1. Item hæc regula, quod non admittitur ad accusationê, nec ad testimonium, intelligêda est in testimonio in criminalibus causis. Sed in ciuilibus causis bene admittuntur testes, sicut illi qui sunt irregulares, non ratione criminis, vt mutilati, bigami, vel alias irregulares, qui in criminalibus non testificantur côtra clericos, sed in ciuilibus bene. extra de testi. tam litteris. — Accusare prohibitus an à testimonio repellatur. — Ista ob correspicit primũ dictũ, sed illud ante dictum admittitur ad testimonium. Arc.

Testes] Hic tria genera hominum a testimonio repelluntur, scilicet illi qui ab accusatione repelluntur, & quos accusator de domo sua produxerit, & impuberes.

d *Accusationem*] nisi in casu, vt 15. q. 3. de crimine.

e ¶ *Ad testimonium autem.*] intra xiiij. annos impubes non recipitur ad testimonium, vt hic, & insti. de testa. §. testes. tamen quia talis ætas plena est periurijs, vt extra de deli. pue. c. 1. & quia nec iurare cogitur, 22. q. 5. pueri. & c. paruuli. & c. honestum. Nec obstat. infra. e. §. in testimonium. quia illud loquitur in criminalibus causis. Sed obijcitur, melius elicitur veritas a pueris, quam a senioribus, secundum Salomonem. Itê impubes ferula cæditur pro veritate dicenda. ff. ad Syl. l. 1. §. impubes. & ab impubere sumitur initium quæstionis, sicut a timidu, vt ff. de q. vnius. in prin. & impubes nô iurat. ff. de libe. cau. l. vlt. in fi. Rñ. ideo non iurat, quia non pôt peierare, vt ff. de iureiu. l. qui iurasse & quia hæc ætas nescit quid agat. C. de fal. mo. l. 1. & obtinent prædicta in contrarium allegata in exceptis criminibus, & in nece occisi domini, & in crimine læsæ maiestatis. arg. 6. q. 1. §. si quis cum. — Impuberes testificari nô possunt.

IN CRIMINALI] Hæc est 2a pars quæstionis, in qua ponit quattuor leges, in quibus probatur quæ sint attendenda in testibus, & hoc vsque ad l. illam, Item. l. Iulia. Ioan. de Fant.

CAPVT. Hæc sunt verba Gratiani, quæ autem sequuntur, sunt verba legis.

f ¶ *In criminali.*] Hoc verbum non est in lege. ff. de testi. produci. Quidam sic intelligunt legê istã, quod si aliquis testis inductus est semel contra aliquem, amodo ille testis nec in illa causa nec in alia potest esse testis contra illum. videtur enim esse suspectus, & eum odio habere qui toties vult contra ipsum testificari, & hoc intelligunt in criminali causa. sic & Gratianus intelligit, & est ar. ad hoc extra de app. ad hæc si in vna, — Testis qui semel contra aliquem deposuit an iterum côtra eundem testificari possit.

Sed

Sed tu dicas, quãdiu attestationes clausæ sunt, etiã in eadem causa, & iidẽ alijq; testes denuo possunt induci [1], vt ex. de testi. cũ causam. in fi. & C. de testi. l. vlt. sed post publicatas attestationes nõ possunt induci vel ijdẽ vel alij super eadem causa, & in eodẽ articulo, nisi id quod ego primo ꝓbaui in modum exceptionis, modo velim pro-

[1] Hoc est ꝓpter timorẽ subornationis. Archid.

antecessor. Idẽ potest dici de ꝯtrarijs instrumentis, vt extra de cõsue. cum dilectus. nisi manifesta sit contrarietas, vt 3. q. 9. nihilominus. 35. q. 6. de parentela. vbi ergo testes contrarij sunt, nec possunt concordari, semper testimonium plurium præualebit, nisi ex altera parte sit tanta dignitas, vt merito debeat præiudicare numero, vt extra eod. in nostra. vel nisi pauciores verisimiliora loquantur: vt hic, vel nisi per pauciores testes plura probentur, q̃ per plures. verbi gratia. Plures testes probant me possedisse rem aliquam per xl. annos: pauciores probant eam dem rem te possedisse per xl. annos, & præterea probant titulũ possidendi: tunc dicerem præualere testimoniũ paucorum, vt extra de proba. licet. & hęc vera sunt vbi testes de eodẽ tẽpore inducti sunt. Si

¶ [*Produci testis non potest, qui ante in eum reum testimonium dixit.*]

tit. 5. l. produci. *sicut in 22. lib. ff. tit. de testib. lege 23. inuenitur.*

Item titulo eod. l. ob carmen. §. si testes.

C. III.

SI testes omnes eiusdem honestatis, & existimationis sint, & negotij qualitas, ac iudicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnino [1] testimonia. Si uero ex his quidam eorum [a] [2] aliud dixerunt (licet in pari [b] [3] numero, credendum quidem est, sed quod naturæ negotij conuenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ suspicione caret: confirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis, & testimonijs [4], quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem [c] respici oportet; sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia quibus potius lux veritatis assistit. *Item lege secunda, ff. eod.*

¶ In testibus [5] fides, dignitas [d], mores, grauitas examinan-

[1] al. omnia
[2] abest ab ori.
[3] al. impari] or.
[4] testimonijs] or.

ꝓbare directe, vt extra eo. c. veniens 2. tunc autẽ ante publicationẽ testium possum eũdẽ iterũ testem inducere, si forte primo non habuit omnia in memoria, vt in auth. e. tit. §. quoniã vero multi. ff. de q. repeti. Item idẽ testis potest redire, & errorẽ suũ corrigere, vt extra de testi. cog. præterea. & 35. q. 6. de parentela. ibi, discordasse. Itẽ si testis aliquid obscure dixit [2], potest ab eo etiã post publicationẽ quæri interpretatio, vt ff. de testa. heredes. §. 1. licet sit ar. ꝯ extra de prob. in præsentia. sed ibi forte ex causa omisit iudex interrogare testem in fauorem religionis. Alij exponunt reum testimonium, id est, malũ testimoniũ & falsum. arg. ad hoc extra de elect. super eo. & 2. q. 1. prohibentur. De hoc autem non est dubium quin in alia causa idem testis possit induci denuo contra eumdem, ut extra de de testi. c. fraternitatis.

[2] Videas qđ not. j. e in testibus. l gl. 2.

PRODVCI. Casus iste dupliciter poni consueuit. Vno modo sic. Aliquis cõtra aliquẽ reum, id est, falsum testimonium dixit: postea in alia causa producebatur contra eum, quærebatur an recipi debeat? Et respondetur, q nõ. Alio modo sic. Aliquis fuit inductus in testimoniũ ꝯ aliquẽ in aliqua causa, modo quæritur, an possit in alia causa induci ꝯ eũ? Et videtur, q non, cũ videatur ex odio toties testificari cõtra eũ. & forte prima positio verior est.

SI testes.] CASVS. Inducti fuerũt testes in causa aliqua, quærebatur quorum testimonia iudex deberet sequi. & respõdet Iuriscõsultus, si omnes sint bonæ famæ, & sine suspicione, iudex debet sequi dicta omniũ, si omnes cõcordant, & dicunt naturæ negotij cõpetentia. Si aũt discordant, licet in pari numero; tamẽ iudex debet sequi eos qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt: & qui sunt sine omni suspicione, licet sint pauciores alijs: q2 nõ est semper ad multitudinem recurrendum; sed ad eos qui syncera testimonia dicũt. Et põt hoc intelligi de testibus vnius partis tñ, & de testibus vtriusque partis. Et qdquid hic dicatur ꝑ Ben. vel alios, ego Barth. Brix. hunc casum verum esse credo.

a [Eorum.] circa cõtrarietatẽ testiũ plene distinguas, vt si vnus testis ꝯ dicat sibi expresse, testimoniũ eius non valet, vt 3. q. 9. pura. 23. q. 7. quod autem. extra de ap. solicitudinem. C. de lib. cau. cũ precũ. nisi hoc fecerit corrigendo se, & incontinenti. extra de testi. cog. præterea. Idẽ videtur si quis testis pro parte inueniatur falsus, q tunc in nullo valet testimoniũ eius, vt 5. dist. 9. si ad scripturas. j. ea. itẽ qui falso. Si vero vnus testis ꝯdicit pluribus, talis contrarietas nõ obstat: quia testimonium vnius nec iustificat nec condemnat, vt 33. q. 2. admonere [3]. nisi ꝯdicat pluribus testibus cum quibus ipse scriptus est in aliquo instrumento. ff. quemad. test. ape. l. 1. in fin. Si vero plures testes contradicunt pluribus, distinguunt quidam, quia aut contradicunt testibus ex eadẽ parte productis, aut ex aduersa. Si ex eadem parte productis contradicant, nullius testimoniũ valet, vt 3. q. 9. nihilominus. & vr̃ hoc expressum extra de proba. licet. sicut cum diuersæ scripturæ ex eadẽ parte producũtur, q̃ sibi ꝯriæ sunt, ex illis nulla valet, vt C. de fi. instru. scripturæ. & extra de fide instr. imputari. Sed si ꝯdicunt testibus aduersæ partis, tũc præualet testimoniũ pluriũ testimonio paucorum: nisi illi pauciores meliores sint, vel magis verisimiliter loquantur, vt hic dr̃. Hãc distinctionem non approbo, licet enim testes vnius partis sibi contradicant, non dico, q in hoc casu testimonia omnium succumbant, licet ita sit in instrumentis, quia instrumẽta sua põt quis præuidere, an sibi contradicant. vnde imputet sibi si ꝯria instrumẽta exhibet: sed in testibus nescit qđ dicturi sint. Dicas ergo, q si testes ꝯdicãt testibus, siue ex eadẽ, siue ex altera parte productis, primo concordabit iudex cõtrarietatẽ illã si põt, vt extra de test. cũ tu fili. j. de pæ. dist. 1. periculose. extra de ver. sig. nihil obstat. 11. q. 3.

Testiũ depositiones contrariæ an fidem faciant.

[3] Extra de test. c. veniẽs 2. & c. licet. j. de hoc 3. q. 4. in princip. Arch.

vero testes alterius partis inducuntur contra testes alterius partis, vt si mei testes probassent me contraxisse cũ aliquo in aliquo loco, & tu induceres testes ad probandum, q ego non fuissem tũc temporis in illo loco, hic posset videri, q secũdis testibus potius esset credendum q̃ primis, vt extra eod. ex tenore. & c. series. extra de excep. denique. Sed hoc non credo, immo credo in tali casu, q si secundi debent reprobare dicta priorum, q ẽt plores debeãt esse testes, & longe melioris famæ, vt C. de contrahen. stip. optimã. hoc ideo, quia præsumitur magis subornatio post publicatas attestationes, q̃ ante. si autẽ testes ex omni parte sunt pares, & in numero & in dignitate: tunc fertur sententia ꝓ reo: vt extra de probat. ex litteris. ext. de fi. inst. inter dilectos. in fi. lo. nisi in matrimonio, & in causa liberali, & pro testamento, & in dote, vt extra de sent. & re iud. c. vlt. Si autem neuter possidet, sed vterque rem ab aliquo extraneo petit, tunc si testes vtriusque partis sunt pares, res diuidatur si potest, vt extra de præsump. afferte. Si est res indiuidua, potest iudex gratificari & dare cui vult. extra de paro. c. 1. vel res sorte diuidatur, vt 26. q. 2. c. sors. Si vero testes contradicũt instrumento, aut contradicunt instrumẽto proprio, aut extraneo. Si proprio, scilicet in quo sunt scripti, præualent testes instrumento. extra de probatio. tertio. extra de condit. appo. per tuas. ff. quẽad. test. ape. l. 1. in Auth. de fi. inst. §. si vero. coll. 6. Si vero contradicant alij instrumento, in quo nõ sunt scripti, dixerũt quidã, q semper præiudicat viua vox mortuæ, vt in Auth. de fide instru. §. si vero. coll. 6. Alij dicunt, q si factum est remotum ab hominũ memoria, potius creditur instrumentis, q̃ testibus. sed si factum est recens, potius creditur testibus q̃ instrumentis, tum ideo quia memoria hominum qũque non habetur vltra annum, vt ff. de proba. si arbiter: tum ideo q2 testes cõsueuerũt fidẽ suã variare ex tractu tpis. ff. de car. edict. l. 3. §. duæ. ff. de dam. inte. l. q bona. §. vlt. Ego credo q ꝯ quodlibet instrũm admittuntur testes, quantumcumque sit publicum, vt extra de præscri. ad audientiam. C. de proba. cum precibus. non tamen cõcedo, q testimoniũ duorũ vel trium præualeat instrumento. nã cum instrumẽtum obtineat uicẽ duorum testium, & preterea tabellio æquipollcat, vel maior est vno teste, oportet q ad minus per quattuor testes reprobetur instrumentum, vt extra de fide instru. cum Ioannes. fallit tamen hoc in duobus casibus, vbi vr̃, q cõtra instrumentum non admittuntur testes [4] sicut contra inuentarium publice confectum non admittuntur testes, vt Carbinarium tu. l. vlt. & in confessione quæ fit à muliere in instrumento in quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione, vt C. ad Velleia. antiqua. Quædam tamen sunt quæ melius probantur per instrumentum, quam per testes, ut sententia lata, & arbitrium & commissio facta iudicibus. 97. dist. nobilissimus. extra de offi. deleg. cum in iure.

b [In pari.] id est, q tot sunt ex vna parte, quot ex alia. Vel dic impari, ut in una pars, quod plus ualet.

c [Ad multitudinem.] arg. pro paucitate contra multitudinẽ [5] ut 31. dist. Nicęna. 24. q. 1. odi. ff. de pac. maiorem. nam maior pars est quæ maiori nititur ratione, ut 40. dist. multi. in fi.

IN TESTIBVS. CASVS. Dicitur hic, q i testibus quattuor sunt cõsideranda, scilicet fides, dignitas, mores, & grauitas. & ideo si qui eorum in dictis suis uacillant non ualent.

d [Dignitas.] uidetur ergo, q semper præualet testimonium eorum qui sunt in dignitate constituti [6], ut hic, & 97. dist. nobilissimus. & 40. dist. c. 1. & 11. q. 3. absit. & ff. de fi. instru. l. ult. Sed cõtra, non est quærẽdum quis uel qualis dicat, sed quid dicat, ut 19. dist. secundum. & 3. q. 9. c. ult & 2. q. 7. quæritur. & 6. q. 2. placuit. Solu

Sola pro reo ferẽda ẽ data paritate probationum. in fi. l quattuor casibus.

Testes si cõtradicũt instrumẽto, qđ iuris.

Testes cõtra quodlibet instrumentum admitti possunt.

[4] Hoc est ꝓpter nimiam ipsius solẽnitatẽ secundũ Goff.

[5] Ad hoc facit qđ leg. & no. 23. di. tales. Arch.

[6] Adde ad hoc glo. in §. scimus. in gl. in ver. per dignitatẽ. l Authen. de test. coll. 7. & in l. 3. ff. eo. tit.

Dignitatē hoc fallum secūdum Host. Panu. Fel. in c. in nostra. de te sub.

Solu. semper præsumitur pro multitudine contra dignitatem; nisi ex altera parte tanta sit dignitas, vt merito possit præpondera re, vt extra eo. in nostra. sed in electione etiam præiudicat numerus dignitati. extra de elect. dudum 1. sed hoc ideo, quia inter multos præsumendum est aliquos esse idoneos, vt 61. dist. nullus,

to patroni dicere testimonium aduersus conlibertos suos. idem dices de liberto patronæ. Hæc autem varijs modis exponuntur pro varietate doctorum, & hanc legem intelligunt doctores in causa criminali tantum, excepto eo, quod libertus contra patronum nō admittatur in causa ciuili. Sed Huguitio & Orthophagiensis intelligunt

Libertus contra patronū nō testificat.

Dic vt no. eo. ti. ecclesię s. & legi. eo. tit. in cōcilio Gre. si quando. Aich.

a *Examinanda.*] id est, inquirenda.

b *Vacillant.*] dubitādo talis tenetur crimine falsi. ff. de fal. eos q. & est s. 3. q. 9. pura. & ff. de q. de minore. in fi. & l. ex libero. in prin. & extra de accu. sup. extra vt eccle. benefi. vi nostrum.

TESTIVM. CASVS.

Dicitur in hac lege, quod nouē sunt in quibus iudex debet teste examinare, & demū si testis careat suspicione, vel pp personā a qua profertur vel pp: causam quia gratia, vel lucro vel odio non corrompere, recipiendus est. Personā suspectā, secundum se. causam, quæ in reb. & personis consistit secundum Isid.

c *Exploranda.*] à iudice, vt 2. q. 7. quærendum. 30. q. 5. iudicātē.

d *Quis decurio.*] arg. quod testimonium nobilis præualet. ar. 41. dist. nō cogantur. similiter electio, vt in Auth. de defen. ciui. §. 1. col. 3. & ar. extra de app. cōstitut.

e *Locuples.*] in Salomone legitur: Diuitias & paupertates ne dederis mihi, ne repletus mēdax fiam. & ne pauper periurē nomen Domini. sic 2. q. 1. prohibent. si tamen aliàs caret suspicione, bene admittitur, vt insti. de suspec. tuto. §. vlt.

Diues aut pauper fieri nemo appetat.

da^a est: & ideo testes, qui aduersus fidē testationis suæ vacillāt^b, audiē
di nō sunt. *Item l. 3.* ¶ Testium fides diligenter examinanda est: ideo-
que in persona eorum exploranda^c erunt in primis conditio cuiusq;,
vtrum quis decurio^d, an plebeius sit, & an honestæ, & inculpatæ vitæ;
an vero quis notatus, & reprehensibilis, an locuples^e, vel egens sit^f;
vt lucri causa quid facile admittat, vel an ei inimicus^g sit, aduersus
quem testimonium fert, vel amicus ei pro quo testimonium dat. Nā si
careat suspicione testimonium, vel propter personam, à qua fertur,
quòd honesta sit, vel propter causam, quod neque lucri, neque gratiæ,
neque inimicitiæ causa fiat; admittendū est. *Item eadem lege paulo inferius.*
¶ Lege Iulia^h de vi cauetur, ne hac lege in reum testimonium di-
cere liceat ei, qui se ab eo^i; parenteve eius liberauerit^k, quive impu
bes erit, quique iudicio publico^l damnatus erit, qui eorū in integrum
restitutus non erit, quive in vinculis^m, custodiave^n publica erit, qui
ve ad bestias, vt depugnet, se locauerit, quæve palam quęstum faciat, se
ceritve^o, quive ob testimonium dicendum, vel non dicendum pecu
niam accepisse iudicatus, vel conuictus erit. *Item l. quarta.* ¶ Lege Iu
lia publicorum iudiciorum cauetur; ne inuito^p denuntietur, vt testi
monium litis dicat aduersus socerum, generum, vitricum, priuignum,
sobrinum, sobrinam, sobrinove natum, eosve, qui priore gradu sint.
¶ Item, ne liberto ipsius^q, liberorumve eius^r, parentum viri, vxo-
risve.^s Item^t, vt nec patroni^s, patronæue aduersus libertos, neq;
liberti aduersus patronum cogantur testimonium dicere. ¶ Cū^t au-
tem excipitur, ne gener, aut socer inuitus testimonium dicere cogatur,
generi appellatione sponsum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item
soceri, sponsæ patrem. *Item lege sexta.* ¶ Idonei non videtur esse testes,
quibus imperari^t potest, vt testes fiant. *Item lege septima.* ¶ Serui^u re
sponso tunc credendum est, cum alia^x probatio^y ad eruendam ve-
ritatem non est. *Item lege octaua.* ¶ Inuiti testimonium dicere non co
guntur senes^z, valetudinarij, vel milites, vel illi, qui cum magistratu
reip. causa absunt, vel quibus venire non licet^a. *Item lege decima nona.*
¶ Publicani^b etiam testimonium non dicunt inuiti. ¶ Item is,
qui non detrectandi^c testimonij causa aberit. ¶ Item is, qui exer.

^s *Et*] orig. Ibidem ex l. 5.
^t *In legibus, quibus excipit, &c.*] orig.

l. inuiti 2.] mutata est enim verborum series.

f *Sit.*] supple talis vt, &c.

g *Inimicus.*] capitalis, vt extra de simo. per tuas. & de hoc notaui s. 3. q. 5. c. 2.

h *Lege iulia.*] hic incipit tertia pars huius quæstionis, quæ protenditur vsque ad l. j. eo. qui falso. in qua ponūtur certæ personæ, quæ nō coguntur dicere testimonium inuitæ, & quædam quæ accusare non possunt Io. de Fant.

CASVS. Hic continentur septem genera personarum, quæ à testimonio repelluntur, quæ in ipsa littera si volueris numerabis.

i *Ab eo.*] scilicet reo.

k *Liberauerit.*] 12. q. 2. episcopus qui mancipium.

l *Publico.*] secundum canonem, idem est de priuato. extra eo. super eo.

Hoc tñ intellige secundum dec. eo. tit. testimonij. Io. de F.

m *In vinculis.*] pro crimine, quod per sententiam infamaret, vt C. de infa. l. 1. extra de accu. super his. aliàs nomine vinculorum priuata vincula intelliguntur. ff. de ver. sig. vinculorum. Hic patet, quod secundum leges repellitur criminosus, et si nondum in eum sit lata sententia. & 10 s. idem innuitur vbi dicit, iudicatus, &c.

n *Custodiave*] donec sit purgatus.

o *Secerit.*] & sufficit si quique fecit, vt ff. de ritu nup. palam.

LEGE IVLIA. CASVS. hic nouem species hominum continentur, contra quos quis inuitus testificari non compellitur, scilicet contra socerum, &c. vt ibi dicitur.

p *Non inuito.*] volens ergo admittitur, vt s. proxi. q. c. 1.

NE LIBERTO. CASVS. Repete semper per singulos gradus hæc verba cum hoc datiuo, liberto. Item hac lege cauetur, ne denuncietur liberto ipsius, scilicet patroni accusati, vel liberto liberorū eius. s. rei accusati, vel liberto viri eius, scilicet vxoris, quæ accusatur dicere testimonium contra eum, vel liberto vxoris eius. s. viri qui accusatur, dicere testimonium contra eam. & ita suppleas semper in supradictis omnibus. Item cauetur hac lege ne denuntietur liberto patroni dicere testimonium aduersus patronam accusatam, vel econtra. Item cauetur hac lege ne denuntietur liber-

gunt eam in ciuili & in criminali. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ibi, *Inuiti.*

q *Ipsius.*] accusati.

r *Eius.*] scilicet accusati, vel liberto supple parentum rei. hic vult dicere, quod libertus alicuius non potest ferre testimonium contra ipsum, nec libertus filiorum suorum, nec libertus parentū suorum, nec libertus vxoris suæ. Et repete hanc dictionem liberto, cū quolibet genitiuo.

s *Nec patroni*] genitiui casus, & est sensus: Ne denūcietur liberto patroni eius, vel liberto, scilicet accusati uel rei, vel liberto, scilicet patronę eius, scilicet rei, vt dicat testimonium aduersus eū, s. reum, id est, vnus libertus aduersus conlibertum suum eiusdem patroni non cogitur testari. vel melius patronum, vel patronā hic vocat eum, qui est patronus alicuius liberti, & tamen idem est alterius libertus, & sic est patronus & libertus.

t *Imperari.*] fallit hoc in matrimonio, vt extra, qui matrimo. accusa. possunt. videtur. in fi. ergo vxor nō erit testis pro marito; quia ei subiecta est. 33. q. vlt. mulierem.

u *Serui.*] ff. de proba. cum probatio.

x *Cum alia.*] s. 14. q. 2. c. vlt. C. de hæreti. l. vlt. sic propter defectum admittuntur minus boni, vt 55. dist. cap. 1.

y *Probatio.*] plena nā præsumptio aliqua debet pcedere. non. n. a tormentis est incipiendū, vt extra de reg. iur. cum in contemplatione. & intellige cū de suo facto interrogatur seruus, vt j. ea. seruus. & illud dicitur responsum, non testimonium, nec creditur ei tunc sine tormentis, vt 15. q. 5. illi qui.

Præsumptio præcedat tormenta.

INVITI. CASVS. hic ponūtur nouē species hominum, qui ad testimonium dicendum cōpelli non debent, inter quos est ille qui abest non causa detrectandi testimonij, & qui conducit annonam exercitus, & etiam pupillus, qui testis esse non potest.

z *Senes.*] maiores lxx. an. ff. de excu. tut. l. 2. in prin. sed ad domū eorum est mittendum. extra eo. si qui testiom.

a *Non licet.*] pp turpitudinē: quibus interdictū est certo loco.

b *Publicani.*] id est, telonarii.

c *Non detrectandi.*] id est, euitandi, vt ille qui est in aliena prouincia

quæ quid exercitium præbendum conduxerit] or.

citui præbenda † [a] conduxerit. Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest. *Item l.* 20. ¶ In testimonium accusator citare non debet eum, qui in iudicio publico reus [b] erit; aut qui minor viginti annis erit. *Item l.* 21. ¶ Ob carmen famosum [c] damnatus, intestabilis fit. *Item.* ¶ Si res exigat, non tantum priuati, sed etiam magistratus [d], si in præsenti sint, testimonium dicant. Prætor quoque testimonium dare debet in iudicio adulterij causa. Si autem ea rei conditio [e] sit, vt arenarium [f] testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis [g] testimonio eius credendum non est. *Item l.* 24. ¶ Testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l.* 25. ¶ Patroni [h] quoque in causa, cui patrocinium [i] præstiterunt, testimonium non dicant; quod & in executoribus [k] negotiorum obseruandum est. *Item l.* 16. ¶ Qui falso † vel varie testimonia dixerunt, vel vtrique parti prodiderunt [m], à iudicibus competenter puniantur. *Item l.* 17. ¶ Pater & filius, qui in potestate eius est, item duo fratres, qui in eiusdem patris potestate sunt, testes vtrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi. *Item l.* 15. ¶ Hermaphroditus an ad testimonium † [n] adhiberi possit, qualitas incalescentis sexus ostendit. *Item l.* 9. ¶ Testis idoneus pater filio [o], aut filius patri non est. *Item l.* 10. ¶ Nullus idoneus testis in re sua [p] intelligitur. *Item l.* 11. ¶ Ad fidem [q] rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur †. *Item l.* 12. ¶ Vbi numerus testium non adijcitur, etiam duo [r] sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. *Item l.* 3. ¶ In testibus considerandum est, qui simpliciter [s] visi sunt dicere, vtrū vnum, eumdêque, & præmeditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore [t] verisimilia responderint [u]. *Item paulo inferius.* ¶ Sæpe [x] sine publicis monumentis cuiusque

Ibidē. sed paulo aliter.

† al. falsa, vel varia] orig.

L. Repetundarum.

† testamentum] orig.

† al. admittitur

L. testium. §. tu magis. sed paulo aliter.

uincia, vt extra de fide instru. constitutus. & C. de fi instr. iudices. nam ad tales est mittendum. Vel intellige quando iam per av. dies fuerit corā iudice. tunc enim licite recedūt, vt C. de testi. si quādo.
a ¶ *Præbenda conduxerit.*] v. benda.

IN TESTIMONIVM. CASVS. Ego accusabam aliquem, & contra ipsum inducebam condemnatum in publico iudicio ad testimonium quærebatur an possum? Et respondetur quod non: neque minorem xx. an. possum contra eum inducere. In lege dicitur, quod condemnatus in famoso crimine est intestabilis, idest, nec testis esse potest, nec facere testamentum.
b ¶ *Reus.*] idest, accusatus. si 81. dist. tanta.
c ¶ *Ob carmen famosum.*] ff. de iniur. lex Cornelia. nec ipse potest esse testis, nec testamentum facere: nec alius pro ipso est testis in testamento ff. qui testa. face. pos. cum lege.

SI RES. CASVS. Dicitur in hac lege, quòd si res exegerit: non solum priuati, sed etiā magistratus possunt testificari. Prætor etiam in causa adulterij testificari potest. Si autem ea sit conditio causæ, vt turpis persona sit inducēda in testem, vt puta in exc. pro crimine, ei non creditur sine tormentis.
d ¶ *Magistratus.*] qualiter iudex possit esse testis, dixi §. 2. q. 6. statuendum †.
e ¶ *Conditio*] scilicet in exceptis criminibus.
f ¶ *Arenarium*] qui pugnauit in arena, vel in loco tali.
g ¶ *Sine tormentis*] 5. q. 5. illi qui.

TISTES. CASVS. Tria genera personarum enumerantur hic, quæ à testimonio repelluntur: scilicet domestici, aduocati, & iudices in causis in quibus fuerunt aduocati & iudices. Vel intellige executores secundum quosdam, idest, apparitores. Sed partibus volētibus testes admitti possunt, vt in authen. de testi. §. quoniam vero. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad legem, Hermaphroditus.
h ¶ *Patroni*] qui non possunt simul esse testes iuris & facti. vt C. de assesso. l. nemo. possunt tamen testificari de transactione facta pro causa sua. extra de transac. ex litteris ‡.
i ¶ *Patrocinium.*] De hoc dixi 2. q. 6. statuendum.
k ¶ *In executoribus.*] idest, procuratoribus & curatoribus.
k ¶ *In executoribus.*] Sed nonne executor iudicis potest esse testis? quare enim destinaretur a iudice, si non crederetur dicto suo? nam & nuntio creditur ‡, vt extra de ap. cum parati. ff. de rebus eorum qui sub tu. l. magis. §. illud. & 63. dist. c. pe. in fi. nec de illorum actibus dubitandum est, qui ad officium tale admittuntur, vt 94. dist. valde. ff. de off. præfe. præt. l. 1. qualiter enim probaret quis se non citatum, vt extra de ele. bona? Respondeo: creditur eis donec probetur contrarium, saltem per suum iuramentum. argu. 82. dist. proposuisti. ff. de cust. & exhi. re. l. diuus.

QVI FALSO. Hæc est 4. pars q. in qua ponit quasdam leges, quibus probatur quales testes faciant fidem, & quales non. Ioan. de Faut.

§ Alibi incipit, statuendum.

‡ Adde ad hæc gl. quod no. Bar. in l. defecte § idē decreuerunt ff. de iure fis.

‡ Idē no. 82. dist. proposuisti, in glo. ex hoc. Arch.

l ¶ *Varie.*] Si. extra vt eccle. bene. si. vt nostrum. extra de conces. præb. post electionem.
m ¶ *Prodiderunt.*] dicta.

HERMAPHRODITVS. Quæsitū fuit vtrū hermaphroditus, idest, qui habet sexum maris & feminæ, possit esse testis in testamento? & dicitur quod si magis appetit ea quæ viri sunt, potest: alias non. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ibi, *in testibus.*
n ¶ *Ad testimonium.*] scilicet in testamento, vbi mulier non potest esse testis secundum legem, vt insti. de testa. §. testes. in iudicio autē esse potest. 15. q. 3. de crimine. Sed quid si in omnibus est paritas? Itē numquid talis potest ordinari. Item an contrahet cū viro, an cū muliere: & si prius cum viro contraxit, an possit eo mortuo cum muliere cōtrahere? so. sed certe in omnibus his respici debet sexus qui magis incalescit, de monstro possunt fieri monstruosæ quæstiones. Hug.
o ¶ *Filio.*] ff. de prob. etiam contra. vbi dicitur quod mater potest testificari pro filio: sed illud intellige quod potest pro ætate, vel etiam pro cognatione filij testificari. Itē pater testificatur pro filio in causa religionis. 20. q. 3. præsens.
o ¶ *Filio.*] siue emācipato, vel nō. i. castrēsi aūt peculio si filius ante missionē ‡ testamentū fecerit, pater pōt testis eis adhiberi. ff. de testa. q. testamēto. sed postquā missus est, nō. insti. de testa. §. in testib.
p ¶ *Sua.*] scilicet propria. itē nec in communi: quia quod commune est, vtriusque est. ff. de ritu nup. illud. nisi indirecte, vt in testamento: vbi quilibet legatariorū testis est. insti. de testa. §. legatarijs.
p ¶ *Sua.*] contra. s. 14. q. 2. super. sed illa non est sua, vt 12. q. 2. §. qui manumittitur. Res enim sua est cuius cōmodum vel emolumentū spectat ad aliquem suo nomine, vt 2. q. 6. biduū in ver. palam. Sed cōtra. ff. fiorum reg. l. j en. vbi vēditor pōt esse testis pro emptore.
q ¶ *Ad fidem.*] nisi in casibus notatis 3. q. 9. si debitum.
r ¶ *Duo*] Si. de cōse. dist. 1. hoc quoque. ff. de manu. test. libertas. §. vlt. arg. contra ff de opt. leg. l. 1.

IN TESTIBVS. CASVS. In testibus iudex debet cōsiderare vtrum sine fraude testimonium dicant: vel vtrū videatur meditatus sermo quem proferunt: & vtrum ex tēpore verisimilia respondeant: scilicet quia dixerunt de nocte, & non est verisimile quod factum sit de nocte, vel ex tempore, idest, statim respondeant, idest, sine deliberatione: quibus tanta fides non adhibetur.
s ¶ *Simpliciter.*] i. sine adiectione causæ. vel simpliciter. i. non obscure, vt 3. q. 9. pura sic ß. dist. 4. erit. 23 dist. quia eps. nā obscurus testis est suspectus, vt ff. de su. hi. non intelligitur. & obscure dictū pro nō dicto habetur, vt extra de prob. in præsentia. ff. de interrog. act. de ætate. arg. extra de accu. cum dilectis. & obscure scriptum pro non scripto habetur, vt ff. de ijs quæ pro non scrip. ha. l. 2.
t ¶ *Ex tempore.*] Ergo videtur quod testes sunt interrogandi de tempore, vt extra eod. ti. cum causam. 3. q. 9. nihilominus. sed non est verum, vt ff. de proba. si arbiter. 2. q. vlt. libellorū. nisi testes essent suspecti. tunc enim posset quæri de qualitate temporis & testium: & quocumque modo posset iudex inuestigare veritatē, vt C. de eden. is apud quem. 30. q. 5. iudicantem. Vel ex tempore, idest, ex mora quia prius cogitabit qualiter respondeat, vt 50. dist. ponderet. nam testimonium repentinum non valet, vt 3. q. 5. §. sed aliud.
u ¶ *Responderint.*] sponte. non enim de hoc sunt interrogandi, vt dixi. Ioan. sed certe de tempore in quo res dicitur facta, bene interrogantur, vt extra eod. cum causam. sed de qualitate temporis non, nisi sint suspecti. B.

SAEPE. CASVS. Quærebatur vtrū veritas in causis sine instrumentis possit deprehendi. Et respondetur quod sic quattuor modis: scilicet numero testiū, dignitate, auctoritate, & fama ꝓpetua.
x ¶ *Sæpe.*] Iudici enim facienda est fides, vt 2. quæst. 7. plerique. & C.

Hermaphroditus an possit esse testis in testamento: & verum possit ordinari.

Mater & pater quandoque pro filio testificari possūt.

‡ Quia tunc testatur iure militari, & ex priuilegio quod tūc pater potest esse testis, sed post missionem testatur iure cōmuni, & non pōt pater esse testis. Arch. Res sua quæ dicatur.

Testis obscurus est suspectus.

Testes an sint de tempore interrogādi.

& C. de condi. ob turp. cau. l. 1.

Fama per se nihil probat.

a ¶ *Fama.*] ergo per famam aliquid probatur, ut 2. q. 5. si mala fama. matrimoniũ etiam probatur per famam. extra de præsum. illud. 32. q. 4 dicat. Arg. contra. 35. q. 6. si duo. extra de eo q cognouit consan. uxo. suæ. super eo. Verũ est q fama per se nihil probat: sed si adesset testimonium vnius cum fama per illud probare potest. ar. extra de prob. sicut. C. de re. cre. in bonæ. & si iudex dubitat de fama, quærat à uicinis. ff. de magi. cõue. l. 1. §. si præses. & magis ualet fama quam un⁹ testis, ut extra de cõsan. & af. super eo. põt autẽ fama probari p duos testes, ut extra eo. cũ litteris.

Certe hoc sibi nõ dicit: nec credo verũ. l. Fan. sed sententia gl. approbat in spe de notorio eti. versi, sed qualiter. Arch.

b ¶ *Vnam probationis.*] extra de senten. & re iudi. causam.

ALIA. CASVS. Aliqui testificabantur per scripturam sine iuramento: vel sine causa & circũstantijs: cum de hoc essent interrogati, quærebat̃ vtrũ eis esset fides adhibenda. & respondetur q nõ: qa alia est fides testiũ, quæ valet: alia testimoniorum, quæ nõ valet.

c ¶ *Alia.*] Hoc est expositum ĩ causa prox. q. 9 c. testes.

d ¶ *Alia.*] extra de cohabi. cleri. mu.

SOLI. CASVS. Querebatur vtrũ solũmodo testes sufficiant ad probationẽ ingenuitatis: & respondetur q non: immo etiã instrumenta sufficiunt, & expone, soli, idest, solo modo. vel præpone negationem, non soli, &c & verba quæ posuit ibi Grat. nisi instrumentis, &c. non sunt de lege codicis. Vnde Gratianus non intellexit illam, ut intelligunt eam doctores legum.

e ¶ *Instrumentis.*] verba sunt Grat. & male intelligit. hoc enim vult lex dicere, quòd non tantum per instrumenta, sed etiam per testes potest probari libertas.

f ¶ *Domestici.*] fallit C. de repu. l. consensu circa fi. extra de testi. veniens. 1. in fi. extra qui ma. accu. pos. videtur.

SOLAM. CASVS. Quidam sine iuramento vel sine iudice testificati sunt, vel non allegauerunt causam dicti sui: cum de hoc essent interrogati, quærebat̃ vtrũ eorũ testimoniũ valeret. Et rñdet Imperator q nõ. Quæ sequuntur plana sunt vsq; ibi, *Qui intendit.*

g ¶ *Sola.*] idest, sine adiectione causæ.

g ¶ *Sola.*] aliter ponitur 3. dist. 8. si solus.

h ¶ *Attestatione.*] Causa à teste inquirenda est, vt extra eo. cum causam. si tamen nõ fuerit quæsita, & testis de causa nihil dixerit, nõ ideo minus valet testimonium: quia dixit omnia quæ nouit: licet non causam omnium. arg ad hoc. ff. de no. ope. nun. de pupillo. § qui opus. Arg. extra de sen. & re iudi. sicut

Testis nõ tenetur dicere causam suæ depositionis. Ar. contra 22. q. 5. c. 1. ver. sed forte. vbi de hoc.

i ¶ *Iudiciariæ*] idest, iudicis. No. q sufficit si iudici sit probatum, vt extra de rescrip. inter. ĩ. ea. sæpe.

k ¶ *Nec volentes.*] contra 4. 3. q. 5. c. 1. sed hic vocantur parentes ascendentes & descendentes, non collaterales: prout præsumitur ff. de in ius vocan. l. 4. §. 1.

QVI INTENDIT. CASVS. Quidam petebat ab aduersario suo vt demonstraret sibi instrumenta sua, per quæ suam intentionem fundaret; nunc quæritur vtrum sit audiendus? & respõdet̃ q non: sed suas debet habere probationes paratas.

l ¶ *Aduersarium.*] Actor non potest petere vt reus exhibeat sibi instrumenta sua, vt 6. q. vlt. c. vlt. extra de proba. ex epistolæ. nisi reus sit eis vsurus, vt extra de fide instr. contingit. Item cum instrumenta sint communia, vt C. de eden. procurator.

Reus in duobus casib⁹ tenetur edere instrumenta.

SERVI. CASVS. Dicit̃ hic q responso serui nõ est credẽdũ neque pro domino, neque contra dominũ: sed de facto suo põt interrogari, cum per eum res sunt depositæ, vel commodatæ alijs.

m ¶ *Serui.*] nisi in casu, vt 12. q. 2. §. in patronos.

n ¶ *Sed pro facto suo.*] quando per eum dicitur aliquid commodatum vel depositum, vt C. de quæst. interrogari. ff. de ædil. edi. quæro. & sic patet q viles psonæ recipiunt̃, vbi de ipsorũ facto agit̃. sic extra de ele. per inquisitionẽ. & extra de sent. & re iud. cũ L. & A.

rei veritas deprehenditur; aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs veluti consentiens fama [a] confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergo ad vnam probationis [b] speciem cognitionem statim iudex alligare debet; sed ex sententia animi sui existimare †, quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur. *Item paulo inferius.* ¶ Alia [c] est auctoritas præsentium testium, alia [d] testimoniorum, quæ recitari solent. *Item codicis lib. 4. tit. de testibus. l. 1.* ¶ Soli † testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt; nisi instrumentis [e], & argumentis adiuuentur. *Item l. 2.* ¶ Etiam iure ciuili domestici [f] testimonij fides improbatur. *Item l. 3.* ¶ Sola [g] attestatione [h] † prolatam, nec alijs legitimis adminiculis causam approbatam nullius esse momenti certum est. *Item l. 4.* ¶ Eos testes ad veritatem adiuuandam adhiberi oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem religioni iudiciariæ [i] debitam possint præponere. *Item l. 5.* ¶ Parentes, & liberi inuicem aduersus se nec volentes [k] ad testimonium admittendi sunt. *Item l. 6.* ¶ Qui intendit, suæ intentioni proprias debet afferre probationes, non petere aduersarium [l] cogi ad exhibitionem eorum, per quos sibi negotium fiat. *Item l. 7.* ¶ Serui [m] neque pro domino, neque aduersus dominum, sed pro facto suo [n] interrogari possunt. *Item l. 8.* ¶ Iusiurandi [o] religione testes prius, quàm perhibeant testimonium, coarctentur, & honestioribus potius testibus fides habeatur. Vnius [p] vero testimonium nemo iudicum in quacumque causa facile patiatur admitti: immo vnius testis responsio omnino non audiatur, etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l. 9.* ¶ Omnibus in re propria [q] dicendi testimonij facultatem iura submouerunt. † *Item l. 10.* ¶ Liberi testes ad causas postulantur alienas; si socij [r], & participes criminis non dicantur, sed fides [s] ab ijs notitiæ postuletur. Venturis [t] autem ad iudicium, per accusatorem, vel ab ijs, per quos fuerant postulati, sumptus competens ministrentur, etiam si in pecuniaria causa ab alterutra parte testes producendi sint. *Item l. 11.* ¶ Liberti aduersus patronos sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur. *Item l. 13.* ¶ Si quis testibus vsus fuerit, ijdemque testes aduer-

† al. æstimare

Tit. 20.

† Cõcor. Al. de Imo. in l. benc. ff. si cer. petu.

† testatione] or.

L. nimis graue] mutata verborum serie.

Paulo aliter.

Paulo aliter.

Le. quoniam liberi.

Paulò aliter.

† Cõcor. tex. in l. omnib⁹. C. de test. & in l. nullus. ff. eo.

L. libertorũ aliquibus verbis prætermissis.

IVRISIVRANDI. CASVS. Tria hic dicuntur: scilicet q testes prius iurẽt antequã testimoniũ dicãt: & q potius fides honestioribus testibus adhibeatur quàm alijs: itẽ q vni testi nõ credit̃, & si præsidiali honore præfulgeat. Sequens responsum planũ est.

o ¶ *Iusiurandi*] sic 3. quæst. 9. hortamur. nisi remittatur à parte, vt extra de test. tuis.

p ¶ *Vnius.*] 11. q. 1. quicũq; ꝑ. sed illud nõ tenet. sed fallit hoc extra de test. cog. peruenit 1. itẽ vni credit̃, vt C. de fal. si qs decurio. ff. de do plegata Theopõpus. & generaliter credit̃ vni quo ad præsũptionẽ: sed dictũ vnius nõ iustificat, neq; cõdẽnat, vt 33. q. 2. admonere.

Testi soli qñ que creditur.

q ¶ *Omnibus in re propria.*] Arg. contra. C. de fideicom. l. vlt. Sed ibi impropric ponitur iudex & testis.

LIBERI. CASVS. Dicitur hic q si aliquẽ accusamus de crimine, liberos debemus inducere testes cõtra eũ, si socij nõ sunt & criminis participes: sed causa & ratio facti debet ab eis qri. Vel hic vult dicere, q ipsi debent subijci tormentis ad veritatẽ eruendã: & quicumque testes postulauerit induci, eis sumptus necessarios exhibebit: siue in causa criminali siue in ciuili introducantur.

r ¶ *Si socij.*] sed fallit ĩ. 79. dist. si quis Papa. Item fallit in crimine læsæ maiestatis. 15. q. 3. nemini. & in crimine simoniæ. extra de simo. quamuis. Sed obstat extra de testi. veniens. 1. Sol. socius criminis & muneris repellitur: sed non criminis tantum.

Socius in crimine nõ semper repellit̃ à testimonio.

s ¶ *Sed fides.*] idest, causa.

t ¶ *Venturis.*] De hoc notaui quid iudici vel testi dandũ sit. 11. q. 3. non licet. videbatur q utraque pars debet prouidere testibus, q a pro utraque testantur. 14. q. 5. non sane. sed secus est, ut dicit G.

LIBERTI. CASVS. Dicitur hic q liberti cõtra patronos sponte testificari non debent, nec debent ad hoc compelli: & si uocati fuerint, non debent cogi uenire.

SI QVIS. CASVS. Induxi testes contra aliquẽ in aliqua causa: contra me ijdem inducebantur: uolebam eos repellere quæritur an possum? Et respondetur q non, nisi probem postea capitales inimicitias interuenisse inter me & illos: arguere tamẽ potero eorum testimonia ex dictis eorum, si contradicant sibi: uel si probauero eos corruptos promissione, vel etiam datione pecuniæ.

a ¶ *Pro.*

Quod approbo nó reprobo.

1 Cócor. tex. in l. Pomponius. ff. de neg. gest.

a ¶ *Producantur.*] Testem inductum pro me teneor recipere contra me, vt hic. Similiter illú qui fuit iudex pro me, teneor recipere contra me, vt 3. q. 8 cuius iu agendo 1. Item allegationem vel rationem pro me inductam, recipiá contra me. s. 19. dist. si Romanorum. Similiter instrumentú, extra de censi. cum olim. Itê iuramentum. causa appellationis inducunt testes super nouis articulis pendentibus ex veteribus. extra cap. fraternitatis. Legistæ secundum opi. Ioan. inducunt super nouis & super veteribus articulis. C. de appel. Leos. B.

c ¶ *Ostenderit.*] vel etiam infamiam postea contractam, vt extra de testi. cogen. præterea. simile s. dist. 19. si Romanorum. extra de accus. nulli.

sus eum in alia lite producantur ª, non licebit ei personas eorum excipere; nisi ostenderit inimicitias inter se & illos postea emersisse; ex quibus testes repelli leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere . Sed & si liquidis probationibus datione, vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit ᶜ, etiam eam allegationem integram ei seruari oportet.

¶ *In hoc capite varias leges digestorum, & codicis ita refert Gratianus, vt interdum eadem prorsus afferat verba, interdum vero mutet, ac transponat, & in summam redigat. At plura quidem sunt ex originali emendata, nisi, vbi Gratianus de industria mutauerat.*

a ¶ Per quos.] *In vulgatis legebatur,* per quæ. *Emendatum vero est ex manuscriptis, & lege ipsa, in qua agitur de exhibitione testium, non autem de editione instrumentorum.*

β ¶ Coarctentur.] *Sic in aliquot manuscriptis, quæ lectio cum his verbis legis,* arctari præcipimus, *magis conuenit, quàm vox,* coerceantur, *quæ erat in impressis.*

Sulpitius Seuerus l. 3. vitæ S. Martini.

Sed obijcitur illud beati Bricij, qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus est. Sed miracula diuina sunt admiranda, non in exemplum humana actionis trahenda.

SED OBICITVR. CASVS. Dictum est supra in c. testes autem, quòd intra xiiij. annum non possunt aliq testificari. sed côtra hoc obijcit Gratia. de puero triginta dierum. Nam cum de fornicatione accusaretur beatus Bricius, & diceretur filiú genuisse triginta dierum: in medio populi professus est ille puer Bricium suum patrem nó esse. Sed soluitur hoc, quòd miracula diuina non sunt trahenda ad consequentiam, nec in exemplum actionis humanæ.

QVÆSTIO IIII.

P̄s. DE quarta vero ᵈ *quæstione Fabianus Papa, epist. 2. ad episcopos orientales constituit dicens.*

¶ Accusator & testis, vel iudex aliquis simul esse non potest. C. I.

† Cócor. tex. in l. si. ff. q. me. cau. & in l. pe. ff. de arbi. & in l. si q. viri. & l. si quis in tátú. ff. de iu ri. om. iudi.

Ansl. 3. c. 75. Burc. l. 16. c. 15. Iuo p. 6. c. 322. Pann. l. 4. c. 81.

NVllus vmquam præsumat accusator ᵉ simul esse & iudex † uel testis: quoniam in omni iudicio quattuor ᶠ personas necesse est semper adesse; idest iudices electos, accusatores idoneos ᵞ, defensores congruos, atque testes legitimos. Iudices ᵟ autem debent vti æquitate ᵍ, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam ʰ causam.

γ ¶ Idoneos.] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Iuonem hic locus ita habet,* iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. *Verum, quia voces illæ,* idoneos, congruos, legitimos, *sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil est mutatum.*

δ ¶ Iudices autê.] *Hæc neque in epistola sunt, neque apud alios collectores, nisi in Pannormia,*

DE quarta vero.] Hęc quęstio diuiditur in tres partes. in quarum prima probat duabus auctoritatibus q nullus debet esse accusator & iudex & testis. Secunda ibi, *Inscriptio.* Tertia ibi, *De domo.* Io. de Fâ.

CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an idem possit esse accusator & testis. Et respondetur quòd non, vt j. c. 1. & 2. nisi forte in causa matrimonij: vbi dicunt quidam, q idem potest esse accusator & testis. argu. 35. quæst. 6. c. 1. & 2. & in summa ubi notauit Hug. & Io. hoc dicit.

Testis & accusator an possit quis simul esse.

rum. C. de reb. credi. generaliter. Arg. contra ista. 2. q. 7. si hæreticus. 37. dist. si quid veri. Sol. ista sunt specialia fauore fidei.

b ¶ *Arguere.*] Sed hoc non potest fieri nisi per alios testes: ergo visis attestationibus possunt induci alij testes: quod est côtra id extra eo. fraternitatis. Cósueuit responderi, q directe non pñt induci testes côtra testes: sed indirecte, vel probádo corruptioné, vt extra eo. feries. extra de prob. licet. Vel probádo testes ant personas fuisse in alio loco tunc temporis. extra eo. ex tenore. Sed côtra hæc est causa quare non admittantur testes post publicationé, quia timet subornatio: sed subornari possunt, licet testes indirecte inducátur. Itê si testes aduersarij volunt probare de alio têpore: ergo ego inducam testes ad probandú de eodem tempore. iniquum enim esset, q aliquid permitteretur impugnanti, & non permitteretur defendenti. ff. de reg. iu. nó debet cú dicta meorú testium possim côfirmare, vt dixi s. 3. q. 3. de inducijs. Ad hoc potest dici, q speciale est in causa matrimonij, vt inducantur testes quandocumque, etiam post sententiam: quia ibi non transit sententia in rem iudicatá 2. vt extra de sent. & re iud. lator. &c. consanguinei. Vel ideo mulier fuit admissa in illa decre. ex tenore. quia ignorauit de quo die testes vellent testari. sed si quis scit de quo die velit quis probare: & ante publicationé non protestatur, quòd die illo nó fuerat in loco tali, post publicationé eum nó admitteré. & quod hic dicit, q pôt obijci in dicta, verú est ostendédo eos esse contrarios sibi 3. Item instrumentú induci pôt post publicationem, vt extra de fide instr. cum dilectus. Si quæris quare viso instruméto induci possunt testes, vt C. de contrah. stip. optimá. & nó visis attestationibus? Rñ. ideo quia si vnus vult improbare instrumentú per testes, reliquus potest per testes instrumento fidem facere: quod nó est in testibus. Io. Ego credo q publicatis attestationibus super nouo articulo (sicut dicit T.) pñt induci testes: licet legistæ dicant contrariú. & hoc non solú est in causa matrimonij, sed etiam in alia causa, vt extra de fide instr. cú Ioánes. & extra de testi. ex tenore. & c. veniens. 2. In

2 Dic quod de hoc dixi 2. q. 6. § prin. in addit. sed contra extra &c. Archid.

3 Hæc sententia vera est, & habetur ex textu, cú dicit, ex ipsis depositionibus, &c. nó dicit, alienis deposinóibus, sed ipsis. Archid.

d ¶ *De quarta vero.*] Hic quærit, an aliqs simul possit esse testis & accusator? Et est dicedú q nó, vt j. ea. c. 1. & 2. q. 1. multi. nec enim simul debet quis fungi pluribus officijs, vt 16. q. 1. presbyteros. & 79. dist. singula. In matrimonio est speciale ut idem sit accusator & testis, ut not. 35. q. 6. c. 1. tamen improprie dicitur in matrimonio accusatio. nam mista dicitur inter ciuilé & criminalem, ut extra de procu. tuæ. In denuntiatione autem idem est denuntiator & testis, ut extra de testi. in omni negotio. & extra de simo. licet. sed ex quo semel quis apparuit inter accusatores, amodo non potest esse testis, ut extra de accus. cum P. Manconella.

NVllus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd nullus debet simul accusator esse & testis uel iudex: quoniam in omni iudicio quattuor debent esse diuersitates personarum: scilicet accusatores, rei, iudices, & testes; & ostenditur quod sit officium cuiuslibet eorum: quod in littera patet.

e ¶ *Accusator.*] nisi in causa matrimonij, ut 35. q. 6. c. 1.

f ¶ *Quattuor.*] extra de uerb. sign. forus. contra. Sed dic quòd quattuor sunt personæ, idest, quattuor genera personarum. uel dic q appellat ibi tres testes, idest, tria genera probationum, scilicet instrumentorum, testium, & famæ ᵠ. Sed obijcit de crimine notorio, ut extra de elec. uenerabilem. §. nos igitur. & ubi quis confitetur aliquid, & ubi iudex ex officio procedit. in his enim non est accusator. Sed loquitur hic cum ordinario iure proceditur: scilicet in forma iudicij.

ᵠ Idest, argumentorú siue confessioná, vt ibi no. T. & Ber. & sic nó ob. q d no. 8. c. q. 1. sæpe. in gl. t. Arc.

g ¶ *Aequitate.*] C. de iud. placuit. 45. dist. omnis qui.

h ¶ *Ad minuendam.*] non tamen ut falso inducat aliquod ius. Sed numquid tenetur aduersario dicere iura quæ pro ipso faciunt? nôt tamen in corporali bello licitum est decipere hostem, ut 22. q. 2. utilem. & 23. q. 2. dominus.

Nullus

NVllus.] Casvs. Dicitur hic q iudex in iudicio non debet vti acceptione personarũ inter accusatorẽ & reũ:sed æqualiter audiat vtrumque. & q per se debet esse accusator, per se reus, per se iudex, per se testis, & vnusquisque debet esse in suo officio. a ¶ Personaliter.] idest, cum acceptione personæ, vt 3.q.9.cap.vlt. quia honor vnius personæ non debet obesse alij, vt C.de digni.l.3. lib.12.15.q.3.si quis vero.C.de stat. & ima.l.4.iudex tamen magis dignum potest honorare, vt 2.q.7.quæritur. & q.8.quisquis.non tamen sedebit cum iudice cum agitur in causa vt C.de nf.ciui.iud l.1.

Personarum acceptio nõ debet esse in iudicio.

INSCRIPTIO. Hęc est secũda pars huius quæstionis, in qua ponit Gratia.quattuor casus, i qbus nõ est inscribi necesse. Io.de Fã.

Casvs. Dicit Gratianus q iscriptio semper in accusatione debet fieri, vt accusator obliget se ad pœnam talionis, vt probatur nono libro Codicis de accusationibus, &c. Hug. tamẽ videtur velle, q omnia supradicta verba sint de præcedenti capitulo, vsque ibi, Vt Codice. postea sunt verba Gratia. Idem videtur velle Beneuen. i casibus suis:sed ego habeo.§.ibi, Inscriptio &c. b ¶ Inscriptio.] Et si nõ fuerit facta, nihil valet quod actum est.2.q.1. in primis. ibi. quòd si forte hæc solemniter. Sed an obligabit se accusans ad talionem? ar.q sic, extra de accu. super his.C.de fide instru.l.2.contra.C.de aduo.diuer.iud.l.1. Dico q sic, licet quidam legistæ secus dicant. c ¶ Semper fiat.] Nisi in casibus notatis.2.q.7. in summa. d ¶ Vt codice.] Istud vt, respicit verba sequentia.

Adde an & qñ debent se inscribere 1 no.Cy.& do. in l. qui crimen.C. qui accu.nõ pos.

Item Damasus Papa, epist.3.c.7.

¶Quilibet in causa duas personas gerere non valet. C. II.

ij NVllus introducatur personaliter [a], sed accusatores, & accusati æqua audiantur ratione, iuxta quod gestorũ ordo exigit. Accusatores vero, & iudices non ijdem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine. ¶ Nã inscriptio [b] primo semper fiat [c], vt talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet iudicari, vel damnari; cum & sæculi leges hæc eadem retineant.

Poly.l.5.tit.1. Burc.l.16.c.31. Pann.l.4.c.80. Iuo p.6.c.337.

2 *Vt codice* [d], *libro nono, titulo de accusationibus & inscriptionibus l.7. & codice, eodem libro de adulterijs l.6. & titulo de Abigeis l. vnica.* ¶ *Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest. [Ea enim, quæ per officiales † [e] præsidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est.]* ¶ *Item codice de adulterijs l. 6. Si maritus iure mariti, hoc est intra sexaginta dies* [f] *vtiles adulterium vxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspicione* [g] *sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. Item c. de Abigeis l.vnica [Abacti* [h] *animalis accusatio non solum cum inscriptionibus* [i], *sed etiam sine obseruatione* [k] *proponitur]* ¶ *Item cod. de accus.l.8.[Si quis* [l] *se iniuriam ab aliquo passum putauerit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios* [m] *decurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos* [n] *offerens, aut querelas* [o] *suas apud acta deponens.]* ¶ *In* [a] *alijs* [p] *autem criminalibus causis dignũ est, vt inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempusque designent, vt alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas* [β].

† officium] orig. Ea quide C. de accus. & inscri.

a ¶ In alijs autem.] *Lex 16.cod.de accus. sic habet,* in causis criminalibus, *cetera vero eodem plane modo atque à Gratiano inferuntur.*

β ¶ Auctoritas.] *In vulgatis hic repetebatur versiculus.* Inscriptio, *ex capitulo Damasi: sed abest à vetustioribus codicibus, & frustra repetitur.*

De domo etiam iudicis accusator, vel testis produci non debet; ne in causam suspicionis incidat iudex.

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imp. epistola, cuius initium est [Proposueramus.

¶Suspicionis incidet in crimen iudex, de cuius domo, vel accusator, vel testis producitur. C. III.

COntra ritum ecclesiasticum, contraque venerandas leges ¶pro-

ALIQVANDO. Casvs. Dictum est s.in §.Gratiani, vel in c.secundum quod supra not. quòd in accusatione est inscriptio facienda semper. Nunc autem ponit Gratianus quattuor speciales casus, in quibus inscriptio non exigitur. Primus est quando per officiales nuntiantur præsidibus aliorum delicta. Secundus quando vir vult accusare vxorẽ suam de adulterio iure mariti intra sexaginta dies vtiles computandos à tempore diuortij. Tertius est quando quis de abigeatu accusatur. Quartus est in crimine iniuriarum. In alijs vero criminibus semper debent fieri inscriptiones, quæ crimen & tempus designent, vt alterutram partium legum auctoritas terrere possit. Sed in quibusdam male dicit Gratianus hic, vt dicit Hug. in summa, & vt Io.notauit in hoc loco.
e ¶ Per officiales.] Hoc exemplum non valet: quia ibi non fit accusatio. loquitur enim in notorio crimine ista lex, quod solum officiali denuntiant. si enim denuntiat officialis aliud crimen, ei non creditur: nisi probet legitime, vt C.de accus.ea quæ C.de curio.l.curiosi.lib.12.

Officiales solum notoria denũciare debent.

Additio. In hac lege non dicitur q inscribant:sed dicitur q si non probant, puniuntur vt calumniatores, secundum Lau.
f ¶ Sexaginta dies.] A tempore diuortij cõputandos, vt ff.de adul.l.is cuius ope.§.pen.sed iure extranei potest eam accusare post hos dies etiam: dum tamen causa non excesserit quinquennium, ff. eo tit.mariti.sed ad thori separationem etiam post septẽnium potest, vt 33.quæst.2.admonere. Consistit autem ius mariti in hoc, quòd ex suspitione violenta facit vxorem ream: & quòd præfertur alijs accusatoribus: & quòd non inscribit: & quòd non punitur quasi calumniator, secundum quosdam: nisi euidens sit calumnia, vt C.de adul.iure mariti.ff.eo.is cuius. Iure tamen nouo tenetur vir inscribere, vt in auth. vt lice.mat.& auiæ.§. causas.coll.9.& extra de procur.tuę.secundum canones non videtur, quòd sustineat pœnam talionis, vt 33.q.5.hæc imago. Sed hoc est verum, cum agitur ad thori separationem: secus si agatur ad pœnam legalem, vt extra de procu.tuæ.
g ¶ Quam ex suspicione.] 32.q.1.c.1.& 2.
h ¶ Abacti.] i.cum quis gregem abigit, vel partem gregis.
i ¶ Inscriptionibus.] i.cum agitur criminaliter.
k ¶ Obseruatione.] idest, cum agitur ciuiliter.
l ¶ Si quis.] C.de accus.si quis se.
m ¶ Non ad stationarios.] idest, non pedaneos iudices.
n ¶ Aut libellos.] Cum criminaliter.
o ¶ Aut querelas.] Cum ciuiliter.
p ¶ In alijs.] Male exemplificat magister vbi non cogitur quis inscribere. sed veros casus posuit supra 2.quæst.3. notandum. & quæst. vlt.in summa.

DE DOMO. Casvs. Iste §. respicit illa duo cap. supra posita nullus. & nullus. vbi dictum est q non debet esse idem accusator & testis & iudex. Nunc vero dicit, q de domo iudicis non debet produci actor vel testis, ne iudex habeatur suspectus.

COntra ritum.] Casvs Coram Imperatore accusabatur quidam de domo imperiali: & producebatur accusator & testis cui poterat imperari. sed Nicolaus reprehendit hoc dicens hoc esse contra legem: & ex hoc iudices suspecti fiunt.
q ¶ Leges.] Extra de offi.iud.deleg. causam.2.ff. de iurisdict. om. iud.

iud. qui iurisdictioni.

a ¶ *De imperialibus ædibus.*] idest, de domo cuiuslibet iudicis [1]. De hoc dixi 3. quæstio. 5. accusatores. iudex tamen suos domesticos cogitur recipere contra se, vt C. de asses. si post.

[1] Generaliter seruandū est, quod utilius iudex in omni causa, vbi quis de domo sua est actor, reus vel testis: quia videtur esse suspectus. si hoc contingat, deleget causa, secundū Hu. & Laur.

*De*ducitur accusator de imperialibus ædibus [a], & cui imperari potest, ad falsum dicendum testimonium adhibetur. Fiunt suspecti iudices, & mercenarij, & lupi custodes, qui videbantur esse pastores.

¶ *Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romæ impresso.*

QVÆSTIO V.

Et Felix epist. 2. ad epos Galliæ.

De quinta [b] *vero quæstione in concilio Carthaginensi 3.6.7. sic inuenitur definitum.*

¶ Non est à communione suspendendus, qui die statuta ad causam uenire non potuit. C. I.

Ansl. 3. c. 122. Burc. l. 1. c. 160. Iuo p. 5. c. 270. Pann. l. 4. c. 106.

QVisquis episcoporum accusatur, ad primatem prouinciæ ipsius causam deferat accusator. Nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam [c], electorum iudicum, die statuta, litteris euocatus minime occurrerit: hoc est intra spatium mensis [d] ex ea [e] die, qua eum litteras accepisse constiterit. Quòd si aliquas veras necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum [f] mensem integram habeat facultatem. Verum tamdiu post mensem secundum non cōmunicet [g], donec purgetur. Sin autem nec ad concilium vniuersale [h] occurrere voluerit, vt vel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam [h] dixisse iudicetur. Tempore sane, quo non communicat, nec [i] in sua ecclesia, vel parochia communicet. Accusator autem eius, si numquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non remoueatur. Si vero aliquando defuerit subtrahens se, restituto in communionem episcopo remoueatur à communione accusator † [k], ita tamen, vt nec ipsi adimatur [l] facultas causæ peragen-

j. 5. q. 3. si ægrotans.

† Concor. cū hoc te. & sua gl. iu est. & in Bar. ff. de accus.

DE quinta vero.] CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur an sit excommunicandus accusatus si die statuta non veniat ad causam. Et certum est, quod sic ex contumacia abest. & agitur hic de inducijs citatorijs siue expectatorijs.

b ¶ *De quinta.*] De iure ter est citandus quilibet, vt 24. q. 3. de illicita. si tamē ad primam citationē non venerit, delinquit: quia spernit mandatum iudicis, & punitur. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. 2. ff. si quis ius. dicen. non obtemp. l. vnica. & præstabit sumptus litis de illa factos, vt de iud. sancimus. Et agitur hic de inducijs citatorijs siue expectatorijs, quæ dātur epis: & eædē dantur p̄sbyteris & diaconibus, vt 15. q. 7. si autē. & dictū est de his s. 3. q. 2. in summa.

Citatio de iure debet esse trina.

QVisquis.] CASVS. Statutū fuit in concilio Carthaginensi vt epi apud primatē prouinciæ accusentur. Et si eps qui accusabatur, vocatus ad causā, die statuta, hoc est intra mensem computandū à die receptionis litterarū non venerit, debet excōicari: & si postea venerit allegaturus causas quare non venerit, dabitur ei spatiū alterius mensis: sed remanebit excōicatus donec probet iustū impedimentum: ita quòd nec suis nec alienis cōmunicet interim. si nō venerit finito secūdo mēse, cōdemnabitur. Si vero accusator die statuta nō venerit, excommunicetur reo vel epo præsente cōmunioni reconciliato. Si tñ postea iustū impedimentū probauerit: absoluat: & causam agere permittat: & expone post secundū mensem, idest, post principiū secundi mensis. Vel sic: Eps accusatus, si intra tēpus vnius mensis à tempore receptionis litterarum non venerit, excommunicatur. si allegat iustum impedimētum, datur ei alius mensis: sed remanebit excōmunicatus quousque probabit iustum impedimentum: & si non venerit secundo mēse, damnabitur. si vero accusator non venit die statuto, excōicandus est. sed si iustam probat absentiā, absoluetur, & postmodum aget. Ille est casus secundum Hug. & secundum eum exponitur post mensem secundum, idest, post principium secundi mensis.

ALIVS CASVS. Aliquis vult accusare epm, vadit ad primatem, vocatur eps: eligit iudices eps: deinde vocatur ab eis, vt sit tali die coram eis: & si tunc non venerit, suspendatur. Si autem miserit nuntium quia alleget iustam causam absentiæ, vel aliam iustam excusationē, datur ei alius mensis: & si in fine secundi mensis non venerit, tunc excōicatur. & secundum hoc expone post secundum mensem, idest, post finem secundi mensis. & sic non obstat j. causa prox. q. 3. si ægrotans, quia ibi datur tertius mensis ad conuincendam malitiam. extra de dolo & contu. cum olim.

c ¶ *Occurreris.*] Sed pone quòd iudex ita dixerit, si non veneris die illa, sis excōmunicatus [2]: & ille non venit, quia non potest venire, numquid erit excommunicatus? Videtur quòd non. nam & auditur hic causa absentiæ, & probata causa, [3] nō absoluitur nec enim extat conditio [1] quia non dicetur non venisse, ex quo casu nō venit, vt ff. de conditio n. & demonstra. l. 2. nec proposuit iudex excōmunicare ipsum in oī casu, sed in casu cōtumaciæ tantū. arg. ad hoc ff. de sol. si seru° decē. i si. & cū nō sit cōtumax, pœnam contumaciæ non patitur, si non venit, vt ff. de re iud. contum. Ioan. Sol. excommunicatus est, sed absoluitur sine expensis: quia excommunicatio tenet, nisi i duobus casibus, vt extra de sen. excom. per tuas. B.

[2] No. hic L. quòd talis citatus non est excōica. arg. extra de pign. significante. ff. de solu. si seruus. Arch.

[3] Qualiter autē probet impedimentum & casus fortuitus. vide An. & B. in l. quæsitū. & per Io. de Imo. plenius. ff. de re iu. habetur etiā p Bar. in l. contumacia. §. si. ff. de re iu. & C. de nautra. l. si quis per Spe. in ti. de dila. §. 1. ver. in sum. per Cy. & Bal. in l. n. C. de fide instr. & etiā per eumdem Bal. in l. qui accusare. C. de edē. & An. in l. n. de seru. tacis etiā qd̄ not. Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden.

d ¶ *Mensis.*] vel trium mensium, vt j. prox. q. 3 c. 1. & q. 2. c. 2. cōtra.

e ¶ *Ex ea.*] Nota quòd computandū est semper tempus à receptione litterarum, vt hic, & 56. q. 3. placuit 2. extra de ap. super eo. 2. & C. de excu. tut. l. quinquaginta. nec cōputabitur dies in quo recepit litteras, vt ff. si qs caut. l. 1.

f ¶ *Alterum.*] sed obijcitur, aut primus mensis fuit peremptorius: aut non. si non quare excommunicatur: contra illud 24. q. 3. de illicita? Si fuit, quare datur ei alius mensis postea? Item qualiter fuit hic missum peremptorium prima vice: contra illud extra de dila. c. dilecti. Si vis tenere casum Hug. dic quod hic ex causa fuit primo missum peremptorium, vt extra de in integ. rest. tum ex litteris. in fi. & ff. de iudic. nonnumquam. & sequens peremptorium datur ad conuincendā malitiam. sic j. 5. q. 3. c. 1. Secundum alium casum non est primus mensis peremptorius. secundum hoc dic quod non punitur hic sententia excommunicationis, sed suspensionis, vel alia. nam bene punitur quis in citatione non peremptoria, vt 5. q. 2. præsenti. C. de iudi. sancimus. ff. si quis in ius voca. non ier. l. 2.

g ¶ *Non communicet.*] in sacramentis.

h ¶ *Damnationis suæ sententiā.*] cū lis est contestata, vt dixi 3. q. 9. decernimus. vel legitur de sententia excommunicationis.

i ¶ *Communicet.*] arg. quod qui est suspensus in vna ecclesia, & in altera: quia cum sit tantum vna ecclesia, nō potest esse partim intra, & partim extra ecclesiam, vt 24. q. 1. loquitur & 6. q. 1. si quis presbyter. arg. contra 18. dist. si quis alterius.

Suspensus in vna ecclesia est in omnibus suspēsus

k ¶ *Accusator.*] sed quare cogitur iste accusare, cōtra illā regulam C. vt nemo inuitus agere vel accusare compellatur? Itē nōne primo accusator esset admonendus, vt C. qui accu. nō pos. q. crimen. Forte hoc est speciale in epo, sicut aliud j. causa prox. q. 2. c. 3. & hoc obtinet cū ex accusatione orta est infamia contra epm: & ideo cogitur accusator p̄cedere, vt j. prox. q. 1. quidam. & q. vlt. Epiphanium. Vel hic inscriptū fuit: & io cogebat̄ p̄cedere vt extra de accu. licet. in fi. Si autem nec accusator, nec accusatus venit: tunc neuter est puniedus [4]. ff. si qs in ius voc. nō ie. l. 2. §. ult. Itē habes hic: quod si accusator nō p̄bat iustā cām absentiæ, ammò non audit de illo crimine, ut extra de accu. licet. C. q. accu. nō pos. l. 3. Itē forte ubi de crimine agit̄ etiā ciuiliter. ff. de iure fis. l. 2. §. senatus. Idem ubi accusat̄ instrumentū falsum, ut extra de fide instr. accepimus. & c. cōtingit. Idē ubi accusatur matrimoniū, ut extra q. matri. accus. pos. c. per tuas. Idem ubi præfigitur terminus ad inducendos testes ut extra de prob. licet. Idem ubi proponitur terminus ad exceptiones proponendas, ut extra de exce. pastoralis. Idē ubi impetitur status alicuius, ut C. de inge. ma. diffamari. Secus autem in ciuilibus negotijs, ubi per triennium expectatur, ut C. de iud. properandum.

Accusare cogitur aliquis quandoque.

[4] Idē si actor venit & non reus, vel econuerso. iudex tamen suis impeditus & nō potuit ad esse causæ: p ut no. extra de dolo & cōtu. venerabilis. & l. 6. eo. tit. c. actor. & est q. B. Brixien.

l ¶ *Adimatur.*] ut C. qui accusa. non pos. si ea. & l. qui crimen.

¶ *Prob*

a ¶ *Probauerit.*] suum sacramentū sufficit in hoc casu, vt 11.q.1.c.1.C.de reb.cred.ĩ bonæ. 100.dis.optatū.extra de proc.ex insinuatione.non enim requiritur quòd plene probetur causa absentiæ, vt extra de sent. & re iud. c.cū Bertholdus [a].ar. contra extra de in integ. restit. capit. ex litteris [b]. vel laudandi. In fine repetit de pœna calumniatorum. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo sex elicit quæstiones.

De-

dæ, si se ad diem occurrere non noluisse†, sed non potuisse probauerit[a]. † al. voluisse

a ¶ Electorum iudicum.] *Istæ duæ voces absunt ab editione Coloniensi conciliorum in quatuor tomis.*

β ¶ Vniuersale] *In concilio ipso additur* anniuersarium. *quod in Africano concilio, c.62. esse n[...]detur de vniuersali concilio Africæ esse intelligendum.*

γ ¶ Nec in sua ecclesia.] *Sic in cæteris conciliorum editionibus, & codice canonum, & apud cæteros collectores. Sed in editione quatuor tomorū, est,* nec ĩ sua plebe cōmunicet. *Græcè, c.19. legitur.* μὴ δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μὴ δὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ, *idest,* neque in propria ecclesia, neque in parochia communicabit.

QVÆSTIO VI.

S*Exta vero quæstio eodem septimo capitulo concilij Carthaginensis tertij terminatur, in quo sequitur.*

¶ In ciuili, & proprio dumtaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in episcopi accusatione culpabilis inuenitur. C. I.

ILlud vero placuit, vt cum agere cœperit in episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum† non admittatur[b], nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, vel [α] criminales asserere† voluerit. Ansl.13. c.121. Burch. ibidem. Iuo ibidem. Pann. ibidem. † al. ad arguendum. vel agendum † al. dicere

α ¶ Vel criminales.] *abest hoc à concilio, & cæteris collectoribus, sed retentum est ob casum, & repetitur in c. si accusatorum.*

Item ex concilio Carthaginensi 7.c.2. prope finem.

¶ Propriam causam agere valet, cui accusare non licet. C. II.

OMnibus[c], quibus accusatio denegatur, in causis proprijs accusandi licentia non est deneganda. Iuo p.16.c.64.

Item Felix Papa omnibus episcopis per Galliæ prouincias constitutis, epistola secunda.

¶ In accusatione episcoporum deficiens ciuiliter tantum experiri poterit. C. III.

SI accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, non tamen criminales, vel ecclesiasticas voluerint. 3.q.10.c.fin. Iuo p. 6.c.418.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c.5.

¶ De eodem. C. IIII.

QVòd si accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas habuerint, non tamen criminales, vel ecclesiasticas.

CAVSA QVINTA.

I*N infamiā cuiusdam episcopi chartula accusationis occulte conscribitur: tandem accusator procedit in publicum. Episcopus autem semel litteris euocatus, causa sua die statuta adesse non valens, per procuratorem iudici se præsentauit: absque synodali audientia damnatur. Demum iudicio per appellationem renouato, de accusatoris inimicitia episcopus conqueritur: tandem in ipsa probatione deficit accusator.*

1 *Primo, quæritur, qua pœna sit feriendus, qui famosum libellum clanculo scribens, probare negligit, quæ litteris mandauit.*

2 *Secundo, quoties sit vocandus ad causam, antequam sententiam damnationis accipiat†.* † al. excipiat

3 *Tertio, an per procuratorem causam suam agere valeat, qui per se ipsum causa sua adesse non potest.*

4 *Quarto, an absque synodali audientia sit damnandus.*

5 *Quinto, an ideo aliquis habēdus sit inimicus, quia crimē alterius indicat.*

6 *Sexto, qua pœna sit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet.*

[a] Adde no. in l. seruū quoque. §. publicæ. ff. de pœn. & l. pen. §. ad crimē. ff. de publi. iud.

[b] Vbi de hoc & 86. di. tāta,

S*Exta ve-ro.*] CASVS. Hic ponit 6. q. qua quæritur an illi qui in accusatione episcoporū culpabiles inueniuntur, possint de cetero admitti ad sui vel suorū causæ prosecutionem. Et respondet quòd sic, si suam velint prosequi iniuriam vel suorū ciuiliter, & nō criminaliter: nec ĩ causis ecclesiasticis. Casum vero illorū c. illud. & si accusatorum, inuenies ĩ. 3. quæst. 10. c. si accusatorum. Aliud capitulum est planum est.

b I*Llud.*] ¶ *Non admittatur.*] istud est expositum ĩ. 3.q.10. si accusatorum. & capit. 1. & 2.

Accusare prohibentur aliqui.

b ¶ *Non admittatur.*] Quidā dicunt quod in nullo crimine admittatur contra episcopum.

c O*Mnibus.*] Excipiuntur excōmunicati, vt ĩ. 24.q.1.c.1. Itē serui & impuberes, vt ĩ. 3.q.7. §. tria. in prin. & minores, vt C. de autho. præstan. l. clarū. & in casu quem habes extra qui mat. accu. pos. cum in tua. Item fallit in vsurario, vt extra de vsu. quia frustra. Item fallit in liberis & parentibus, vt 2. q. 1. prohibentur. Item in muliere, vt 32.q.1.§. hoc in mulieribus.

I*N infamiam.*] CASVS. Supra dictum est de ijs qui manifeste accusant. Nunc supponit quintā causam in qua tractat de ijs qui occulte accusant, scilicet per libellum famosum quē clanculo scribūt in alicuius infamiam. Interserit etiam Gratianus de iudicijs: & qualiter quis sit vocandus ad causam: & an causa criminalis possit per procuratorem experiri siue expediri: & quomodo episcoporum iudicium debeat ventilari: & quomodo illi qui aliorum crimina detegunt, culpandi sunt

D E prima quæstione.] C A S V S. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur qua pœna debeat puniri qui famosum libellum in alterius iniuriam scribit. Et rñdet, si apparet & non probauerit quod conscripsit, s̃m canones verberatur, vt j.ea c.1. secundum leges deca-

b ¶ Publice.] id est, in publico loco.
c ¶ Flagelletur.] s̃m leges capite punit. j.ead. si quis. Nota pœnas corporales infligi secundum canones, vt 2.45. dist. cum beatus.
d ¶ Et qui.] sic C. de furtis, ciuile.
e ¶ Incurrere.] pôt tñ probare crimen, si vult. ff. de iniur. eũ q. Io.

QVÆSTIO PRIMA.

D E prima a quæstione Hadrianus Papa scribit in capitulis, cap.49. al.50. dicens.

Capit. l.7. c.365. Ans. l.3. c.88. Iuo p.4. c.156. & p.16. c.235.

¶ Flagelletur, qui scripta in alterius famam neglexerit probare. C. I.

QVi in alterius famam publice a b scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probauerit; flagelletur c: & qui d ea prius inuenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurrere e.

a ¶ Publice.] Hadrianus, Capitulare Caroli, & Iuo habent, in publico.

Item Gregorius l.5. epist.30. siue cap.130.

¶ De eodem. C. II.

Iuo p.6. c.381.

QVidam maligni spiritus consilio repletus, contra Castorium Notarium, ac responsalem nostrum nocturno silentio in publico a ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callide contradicentem γ. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare; oportet, vt publice exeat, & quæcumque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd si non exierit f neque publice g confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri Iesu Christi spiritu definimus, vt sancti eius corporis, ac sanguinis participatione priuatus sit. Si vero, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam † h non valet, si tanti mali conscius, etiã prohibitus, corpus, ac sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis vltione percussus δ sit, vt fallax, ac pestifer à sanctæ ecclesiæ corpore sit diuisus. *& infra.* ¶ Si autem in eadem ciuitate, egressus ad publicum potuerit i docere, quæ dixit, vel certe sciens se non posse, quæ scripsit, ostendere, errorem k suum fuerit aperte confessus; Dominici corporis, ac sanguinis participatione non sit priuatus; neque à corpore sanctæ ecclesiæ alienus existat.

† ¶ Ad disciplinam] orig.

a ¶ Publico.] *Hæc vox abest à manuscriptis, & originali, & Iuone: sed ob casum est retenta, & in aliquot vetustis est glossa interlinearis.*

γ ¶ Contradicentem.] *Quæ sequuntur vsque ad versiculum,* Quòd si, *addita sunt ex ipsa epistola, & referuntur etiam ab Iuone.*

δ ¶ Percussus sit.] *Antea legebatur,* percutiatur: *sed cum ea, quæ antecedunt, ipso facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc est, quemadmodum alia multa, ex epistola ipsa. Apud Iuonem vero legitur,* anathematis vltione percussus, ut fallax, &c.

capitular. lib.6. c.143. Poly. l.3. tit.21. Ans. l.3. c.89. Iuo p.3. c.251. & 4. c.154. Burc. l.3. c.199.

Item in concilio Eliberitano, c.52.

¶ Anathematizentur, qui famosos libellos in ecclesia ponunt. C. III.

SI qui inuenti fuerint famosos libellos in ecclesia ponere, anathematizentur.

Vidam.] C A S V S. Q Gregorius nitebatur quandam sedare discordiã per quẽdam notarium suũ nomine Castorium. Sed quidam maligni spiritus scripsit libellum in iniuriam Castorij, & cum nocte posuit in loco publico ciuitatis, in quo cõtinebatur, & Papæ significabaẽ, q̃ Castorius nolebat controuersiã terminare. Dicit Grego. quòd si ille non vult exire, sit a corpore Christi remotus. Si vero adhuc latere præsũpserit, anathema sit. si vero vult exire, & q̃d dixit probare, vel publice confiteri errorem suum, non sit suspensus a corpore Christi, vel anathematizatus. Seq. cap. patet.

f ¶ Non exierit.] nonne debuit admonitio præcedere excõicationẽ, vt 11.q.2. indigne. sed forte hic præcessit, & quia illud tempus hic non aducitur vsq; ad quod tempus teneatur exire, statim tenetur exire: q̃d si non fecerit, ex quo est in mora, statim incidit i excommunicationem: argu. 2.q.7. qua propter. 1.q.1. constat. ff. de manumis. test. libertas. Sed videtur q̃ quamdiu potest exire, non sit excommunicatus. ff de verbo. obliga. ita stipulatus. §.1. Petrus Hispanus dixit expectandum vsque ad quadraginta dies. extra. de purg. cano. c. vlt. Hęc tamen veritas est, quod cõditio affirmatiua aliter exponitur quam negatiua. cum enim dicitur, si intraueris capitolium, exponitur sic, id est, si cum primum potes intrare, intres, vt ff. de cond. & demon. conditio. sed conditio negatiua sic exponitur, si non intraueris, i. cum primum desinis posse intrare, ut ff. de uerb. obli. ita stipulatus. §.1. nisi in casu hic posito, & in casu libertatis, ut ff de manu. test. libertas. §.1.

Cõditio affirmatiua & negatiua diuersimode exponuntur.

g ¶ Publice.] contra j. de pæ. dist. 1. §. his auctoritatibus. ubi pænitenti dicitur, non tibi dico ut te prodas. sed illud est pro detestatione criminis. Vel ibi loquitur de occulto crimine, j. sed hic de manifesto, licet persona sit ignota.

Quod not. 50. di. de pænitẽtib᷑. Quidam dicunt, quod hic dr̃ speciale, & in fauorẽ infamati, & odiũ infamãtis sta tuiẽ. Vel illud de pœna: hoc de accusatione. Ar.

h ¶ Ad disciplinam.] id est, correctionem.

i ¶ Potuerit.] sed nunne reus hunc accusatorem posset remouere, quia cum non præmonuit, vel (quod uerius est) quia ei suspectus est. 6.q.1. qui crimen. sed forte de innocentia sua cõfidebat. sed certe licet ille sit infamis ipso facto & per sententiam. tñ in odiũ suũ & in fauorem rei admittitur ad accusationem, ut sic clareat de innocentia rei, & ut accusator non probans puniatur de calumnia. Et sic est speciale, q̃ aliq̃s criminosus admittitur ad accusationẽ, licet non prosequatur suam vel suorum iniuriam.

Criminosus q̃aq̃s potest accusare.

k ¶ Errorem.] j. di. 8. consuetudo. j. 2.q.3. §. notandum.

decapitatur, et j. ea. si quis famosum. Si vero non apparet, debet moneri vt appareat. Si vero celauerit se, excommunicari debet, vt j. ea. quidem.

Libellum famosum componens, qua actione puniatur.

a ¶ De prima.] hic quæriẽ qua pœna puniẽ qui famosum libellum vel falsum composuit occulte, & probare non vult quod scripsit, & distinguitur, aut certum est quis cõposuit, aut non. Si certũ est, aut est conuictus, aut sponte confessus. Si cõuictus s̃m leges decapitatur, vt §. ea. si qs. & fit intestabilis. 5. causa prox. q.3. §. ob carmen. s̃m canones vero subjiciẽ verberibus, vt j. eo. c. 1. Si vero sponte confitetur, cum non potest probare, mitius cum eo agitur, vt j. ea. c. 2. in fi. Si uô est certum, debet admoneri vt prodeat in publicũ, & probet quod scripsit: quod si non fecerit, primo priuabiẽ sacramentis, postea excõicabitur: & est hoc cum innocens aliquis infamatur, secus si reus fuerit q̃ accusatur: q̃s expedit peccata nocentium esse nota. ff. de iniu. cum qui nocen. in prin. Io.

Vbi no. H. q̃ illud sit verũ: nisi forte sit talis p̃sona, quæ actiõ p̃ non debet, puta ep̃s.

Q Vi in alterius.] C A S V S. Quæsitum fuit ab Hadriano quã pœnam debet ille pati qui libellum scribit famosum, vel alia turpia in alterius iniuriam. Et rñdet, si apparet, & non probat, debet verberibus flagellari, & quicumque talem scripturã inuenerit, rumpat, si non vult pœnam auctoris incurrere.

SI quis.] SI QVIS. C A S V S. Quæsitũ fuit ab Imperatore

sententia, & ipse postmodum probet iustã causam absentiæ, retractatur snia, licet nõ miserit procuratorẽ, vt extra de sen. & re iud. cũ Bertholdus. & 7. q. 1. præsentiũ. immo & si sub pœna ꝓmisisset aliqs stare iudicio ad certã diẽ, si probaret iustã causam absentiæ, subuenitur ei, vt ff. de arb. si cũ dies. §. si quis ex litigatoribus. Nã ægritudo iudicis vel partis prorogat diẽ. ff. de re iud. quæsitũ. immo etiã si probabili causa absit, nõ proceditur ꝯ eũ, vt extra de of. deleg. cõsultationibus. Itẽ ſm hoc nõ esset melior conditio illius, qui abest ex iusta causa, q̃ illius q abest ex iniusta causa, quia q nõ volt interesse, sufficit ei si mittat procuratorẽ, vt ff. de procu. l. s. & gñaliter traditur pro regula, quotiescumque quis abest ex necessitate, nõ ex voluntate, subuenitur ei, siue habeat procuratorẽ, siue nõ, vt ff. ex qb. cau. maio. sed & fi. 9. vlt. Itẽ sufficere debet talis qui alleget causam absentiæ, vt 65. dist. si quis. E cõtra probatur, q nõ sufficit mittere procuratorẽ qui alleget causam absentiæ, nisi alleget cãm causæ, vt 18. dist. eps. nã sicut quis potest mittere nũcium, sic & procuratorem, vt extra de app. cõstitutus, nec excusatur quis p iustam absentiã qui fiat missio in possessionẽ bonorũ suorũ, si non sit qui defendat eũ, vt extra de eo qui mit. in pos. ca. vlti. nec exuli subuenitur si non reliquit procuratorem, vt ff. de mino. Papinianus. nec ei qui appellationis causam prosequitur, vt ff. eum. qui ap. in prouincia debere defenda. l. 1. & 2. nec subuenitur absenti causa reipublicæ, vt C. de in integ. rest. ignorare. Ad hoc dicunt quidam, q actor semper tenetur mittere suum procuratorem, siue possit, siue non possit venire, per id quod legitur. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. reus aũt nõ tenetur. Melius põt dici, q siue sit reus, siue sit actor, si habet iustã causam absentiæ, nõ tenetur mittere, nisi sub hac forma sit citatus, vt veniat, vel procuratorem mittat, vt probatur extra de do. & cõtu. cum dilecti. in fi. alioquin sufficeret talẽ mittere qui alleget cãm absentiæ. 18. dist. placuit. & extra de sent. & re iud. tenor. tñ si diutino impedimento quis est detentus, si tale sit negotiũ, quod possit expediri [t] per procuratorẽ, ita vt plene iudex possit instrui per procuratorẽ sicut per dominum, bene tenetur mittere procuratorẽ talẽ sufficiẽter instructũ. Et ego credo, q decr. querelam, tales causas appellat graues, quæ ita intricatæ sunt & inuolutæ, quod non de facili per procuratorem possunt expediri, sed tamen non nego quin semper possit actor mitti in possessionem rerum absentis ex quacumque causa reus abest, vbi actio est tempore peritura. Io.

Vel dic ꝓ. ut in ipsa decre. querelã. no. Go. q cause graues sũt q̃bus procurator interueni re non potest est causa status cum quis vendicatur in seruũ. C. de asserti. tollẽ. §. 1. in princ. 54. dist. frequẽs. secus si quis clamat in libertatẽ 2. q. 6. si quando. Arch.

a ¶ *Nisi.*] id est, si non.

b ¶ *Aliena.*] vel quia vocatur à Rege, vt 18. dist. si eps. tñ canon alia tria excipit, ætatem, & ægritudinẽ & grauiorem necessitatẽ, vt 18. dist. placuit. Item si ad testimonium dicendum, vel adminicipales necessitates vocetur. ff. si quis cau. l. 2. in prin. Itẽ si occupatio propriorũ negotiorũ eũ vrgeat, vt ff. de re iud. cõtumacia.

Dicitur q si quis de capitali crimine accusatur, potest se excusare per procuratorem qui impedimentum alleget absentis.

c ¶ *Defendi.*] scilicet ad excusationes proponendas, & etiam ad exceptiones obuciendas, vt extra de acc. veniens, & c. super his. Melius est enim qualemcumque procuratorem admitti quam absentem, &c. ff. de procu. seruum. §. publice. C. de procur. exigendi. licet M. dicat per legem istam, q post lit. contest. potest interuenire procurator ad defendendum in crimine.

ECCE. CASVS. Concludit Gra. ex supradictis, q in causa criminali põt quis procuratorem mittere si est impeditus, non vt causam agat principalem, sed vt excuset absentẽ. Causam enim criminalem nullus per procuratorem agere potest, sed per seipsum, vt ꝭ. c. 1.

I *N criminalibus.*] CASVS. Hadrianus fuit interrogatus, an p procuratorem quis accusare possit, vel respondere in causa criminali, & rñdet dicens, q nõ: sed in propria persona sit accusator, & etiam accusatus.

d ¶ *In criminalibus.*] nisi in casibus no. 2. q. 6. si quando.

Q *Via episcopus.*] CASVS. Dicitur in hoc c. q vnusquisque eps vel sacerdos in ciuili causa propria, vel ecclesiastica debet habere procuratorem bonæ famæ, & vitæ laudabilis. in causa vero criminali non nisi per se agat, vel respondeat.

e ¶ *Quia episcopus.*] sed quid si ita pauper est sacerdos, q non possit constituere procuratorem? Tunc per se litigabit, sicut illustres pauperes, vt in Auth. de illustri. & qui super illustres sunt. coll. 5. Ideo autem iubentur sacerdotes constituere procuratores: quia nõ expedit seruos Dei litigiosos esse, vt extra de syndico ꝭ ca. vno. & 2. q. 7. sicut. & ne cogãtur recedere à diuinis obsequiis, vt C. de epi. & cle. oẽs. tũ ẽt qa causæ materiã criminibus creare nosciuntur, vt C. de iud. properandũ. in prin. habet ergo quælibet ecclesia œconomũ, vt 89. di. quia. & 9 q. 3. cũ simus. 16. q. 7. qm̃ in quibusdam. & constituetur auctoritate epi. C. de epis. & cler. oẽs. §. hoc nihilominus. Sed quid si canonici aliqui contra epm volũt agere, tunc a superiore [1] dandus est procurator ad litẽ, sicut cũ pupillus agit ꝯ tutorem. C. de in li. dãdo tu. vel cu. l. 2. & vlt. Sed ſm iura nr̃a canonici p se sine epo cõstituẽt ꝓcuratorẽ. Io. sed certe procuratorẽ ad agendum ꝯ aliũ ab epo non possunt constituere sine auctoritate epi, nec esse in iudicio, vt extra de tu. cãm. & extra de procu. c. 1. li. Item habes hic, q procurator nõ põt esse infamis, vt dixi 3. q 7. c. 1. Itẽ habes hic, q eps & sacerdos semper debẽt litigare per procuratores. Et sic patet, q ante litis cõtestationẽ & post, põt clericus ſm iura nr̃a cõstituere procuratorẽ, & p ipsum iurare de calũnia, vt probatur extra de iura. calũ. cũ cãm. nisi velis exponere ibi procuratorẽ. i. œconomũ. vt extra de iur. calũ. in pertractandis. Et lex dicit, q vbi cõuenitur monasteriũ, vel ecclesiastica persona, possunt constituere procuratorẽ, vt in Authen. de sanc. epis. §. si vero epi. coll. 9. Alij vero cõparant prælatos tutoribus: & dicunt, q sicut tutor vel curator nõ põt ante lit. contest. cõstituere procuratorem, vt C. de procu. neque. sic neque prælatus quod

[1] Scilicet ordinario nõ delegato quia hoc misti est imperij sẽcũdũ Io. & ii. qđ dic. vt no. extra de procurato. petitio. Arch.

Sacerdotes iubentur litigare p procuratores.

Canonici cõtra episcoporum agentes procuratorẽ constituere possunt.

munione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi [a] ad causam suam dicendam, electorum iudicum die statuta litteris euocatus minime occurrerit, hoc est (nisi aliena † [b] præoccupauerit necessitas) infra duorum, vel trium mensium spatium, & eo amplius, pro vt causa dictauerit.

4. q. 5. c. vnico.

† *alia*] orig.

Codicis lib. 9. tit. de accusat. & inscrip. l. 3. Imp. Alexander Aug. ¶ [*Reos capitalium criminum absentes etiam per procuratorem defendi* [c] *leges publicorum iudiciorum permittũt.*] *Ecce, quòd episcopus impeditus, & causa sua adesse non valens, legatum pro se iubetur ad synodum mittere. Sed legatus iste non ad causam agendam, sed ad necessitatem synodo exponendam mittitur, qua impeditus episcopus synodo præsentiam suam exhibere non valuit. Causam autem (maxime criminalem) nulli, nisi per se agere licet.*

Vnde Hadrianus Papa in capitulis, c. 38. ait.

¶ Criminaliter accusans, vel accusatus per se experiatur. C. II.

Ansl. l. 3. c. 88.
Pann. l. 4. c. 56.

IN criminalibus [d] causis nec accusator, nisi per se, aliquem accusare potest, nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur.

Item Anacletus Papa.

¶ *Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenij Papæ secundi, tempore Ludouici, ac Lotharij Imperatorum habito. c. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitũ. Ex quo canone Lotharius lib. 2. legum Longobard. tit. de aduocatis, & Vicedominis, illamum capitulare composuit.*

¶ In omnibus causis, præterquàm in criminalibus, episcopi, & sacerdotes pro se aduocatum habeant. C. III.

QVia episcopus [e], vniuersique sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorũque operum actiones constituuntur, debet vnusquisq; eorũ tam pro ecclesiasticis, quàm etiã pro suis actionibus (exce-

pro publico a videlicet crimine) habere aduocatum b non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inuentum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

QVÆSTIO IIII.

Quod autem absque synodali audientia damnari non debeat, auctoritate Iulij Papæ probatur, qui epist. 1. ait.

Et in capit. Hadriani. c. 3. capitular. l. 6. c. 287.

¶ Nisi in legitima synodo episcopus iudicari, vel audiri non debet. C. I.

NVllus episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tempore Apostolica auctoritate c conuocata super quibusdam † criminationibus pulsatus audiatur, vel ‡ iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumptum à quibusdā fuerit, in vanū deducatur, quod egerint, nec inter statuta a ecclesiastica vllo modo reputetur.

† al. quibusuis. ‡ al. deest.

a ¶ Statuta.] *Abest hæc dict. in ab originali, & ceteris locis indicatis.*

Item Zepherinus Vrbis Romæ Archiepiscopus, epistola prima episcopis Siciliæ.

¶ Episcopus accusatus à duodecim audiatur, causæ vero finis ad sedem Apostolicam deferatur. C. II.

3. q. 8. c. 1. Poly. l. 5. tit. 4. Ans. l. 3. c. 45. Iuo p. 5. c. 245.

DVodecim iudices quilibet episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus eius causa iuste iudicetur: nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur; quàm ipsi d per se eligantur, & regulariter vocatus † ad suorum primo cōuentum episcoporum, per eos eius causa iuste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis vero eius causæ ad sedem Apostolicam deferatur, vt ibidem terminetur: nec antea finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est) quàm eius auctoritate fulciatur.

† al. vocato

Quòd vero absque synodali audientia episcopus damnari prohibetur, sine præiudicio Romanæ sedis oportet intelligi, quæ sua auctoritate, quosque valet damnare, vel damnatos absoluere. Vnde Gelasius Papa [Ipsi sunt canones] infra causa nona, [Sententia † excommunicationis notatus.]

† est initiū causæ nonæ

¶ *Item Hadrianus, c. 8. [Saluo Romanæ ecclesiæ in omnibus primatu, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per vnamquāque prouinciā, ipsius prouinciæ synodus dispenset: sicut in Nicæno e constat decretum esse concilio.] Cum vero accusatus ad concilium venerit, quicquid cōsidentium consultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur, non contentiosis vocibus, sed mitissima verborum relatione proferatur.*

i. 3. q. 6. neminē.

Vnde in Toletano concilio XI. c. 1. legitur.

¶ In cognitione causarum contentiosi locum non habeant. C. III.

Ans. i principio Iuo p. 4. c. 245.

IN loco benedictionis f cōsidentes Domini sacerdotes nullis debēt aut indiscretis vocibus, perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari †, nullis etiam vanis fabulis, vel risibus agi, & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas uoces effundere. [Si quis enim, vt Apostolus ait, putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio:] cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicij obstrepentium turba † confundit, dicente propheta [Erit cultus iustitiæ silentium.] Debet ergo quidquid aut consultationibus † considentium agitur, aut ab † accusantium parte proponitur, sic mi-

† al. perturbare

Iac. 1.

† al. turbo. al. quando silentiū perit, & iudiciū obstrepentiū turba confundit.]

Esa. 32.

† al. collationibus.

† al. à causantium

Sic scripsit H. Al. & Lau. Ad idē 9. q. 3. nō initiati. secundū H.

Prælati non sunt tutoribus comparandi. quod nō concedo. Nulla est enim cōparatio inter tutores & prælatos, quia tutor est temporalis, prælatus est perpetuus. tutor non vtitur bonis pupilli, sicut prælatus bonis ecclesiæ. tutela est onus, sed prælatura est honor. prælatus habet liberam & generalem administrationem in bonis ecclesiæ, & dare pōt bona aliqua, si hoc habeat consuetudo ecclesiæ, sed tutor non. extra de dona. cap. ceterum.

Crimen publicum quod dicitur. a ¶ *Publico.*] publicum vocat hic crimen, de quo solēniter & publice potest quis accusari. idem enim est in priuatis criminibus, vt C. de iniu. l. vlt. quia nec in illis interuenit procurator, vt i. ead. in criminalibus.

b ¶ *Aduocatum.*] id est, procuratorem.

QVod autem absque.] CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an episcopus sit damnandus, sine synodali auctoritate. Sed hæc qō tractata fuit supra 3. q. 8. sed hoc solū aducitur hic, q̄ Romanus Pōtifex potest episcopum sine concilio damnare, vt i. ea. §. quod vero.

Vllus episcopus.] CASVS. Quæsitum fuit à Iulio vtrum episcopus sit condemnandus absque synodo episcoporum? Et respōdet, q̄ non: quæ debet congregari suo tempore, & auctoritate Papæ speciali. sed si aliter præsumptum fuerit, vanum erit.

c ¶ *Auctoritate.*] generali audiri enim potest causa episcopi sed non pōt terminari sine speciali mandato apostolicæ sedis, licet absolui posset, vt 3. q. 6. quamuis. & c. dudum. tamen hoc non credo, vt dixi 3. q. 6. accusatus. Et arg. i. c. prox. in fi.

Duodecim iudices.] CASVS. Dicitur hic, q̄ si necesse fuerit, episcopus accusatus duodecim habeat iudices à se electos, qui crimen examinabunt episcopi: sed Papa sniam dabit, si necesse fuerit, quod est si metropolitanus nō eligit, vel suspectos eligit.

d ¶ *Ipsi*] i. 9. q. 3. cuncta. & c. ipsi. & c. saluo.

QVOD VERO. CASVS. Dictū est in c. nullus. q̄ eps condemnari, non debet nisi sine synodo congregata, quod intelligi debet absque præiudicio Romanæ sedis. Nā Romanus Pōtifex quos liber pōt absoluere & condemnare absque synodo cōgregata, quod duabus auctoritatibus probat Gratia. scilicet Gelasii, & Hadriani, & sequenti §. dicitur, qd̄ in synodo vbi episcopus accusatur, non debet aliquis facere strepitum, vel tumultum, vel aliquid simile.

e ¶ *Sicut in Nicæno.*] i. 3. q. 6. neminem.

IN loco benedictionis.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod in synodo vbi episcopus accusatur, vel causæ difficiles tractantur, nullus debet facere strepitū, vel tumultum, nec contentiosis vocibus acclamare, & hoc probatur auctoritate Apostoli. & Esaiæ prophetæ, sed omnia debent humiliter proferri ne contentiosis vocibus sensus turbetur auditorum, & vigor iudiciarius eneruetur propter tumultum. & si quis fecerit strepitum, vel tumultum, eiiciatur velut irrisor auctoritate Salomonis dicentis: Eiice derisorem, &c. & sententiam excommunicationis per triduum patietur.

f ¶ *In loco benedictionis.*] id est synodi.

a Laicali.] laici vero absoluti possūt clericos accusare sed intellige de clericis depositis, qb⁹ quisq; laica cōīn pcedit, vt 11.q 3. Thietgādū

e Ad testimonium autem.] intra xiiij. annos impubes non recipitur ad testimonium, vt hic, & insti. de testa. §. testes. tū qa talis ætas plena est periurijs, vt extra de deli. pue. c. 1. & qa nec iurare cogit, a 2. q. 5. pueri. & c. paruuli. & c. honestum. Nec obstat. ī. e. §. in testimoniū qa illud loqtur in criminalibus causis. Sed obycit, melius eli-

Impuberes testificari nō possunt.

Secunda autem.] Hic intitulatur 2. q. & 3. Hæc quæstio diuidit in quattuor partes, in quarū prima determinat magister q. s. secundā & tertiam, & hoc per cap. seq. I prima parte eius determinatur 3. q. scilicet q nullus potest esse accusator, & testis. In secūda parte determinatur 2. q. s. q minor xiiij. annorum non possit esse testis. Secunda ibi, Itē in criminali. Tertia ibi, Item lege Iulia. Quarta ibi, Itē qui falso. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur 2. & 3. q. secunda q. est an intra annos xiiij. possit aliqs testificari. Et rñdetur q non, vt ī. ea. l. Iulia. post xiiij. potest in causa ciuili testificari, vt ī. ea. c. 1. ar. In criminali vero non admittitur nisi habeat xx. ann. vt ī. ea. §. in testimoniū. Tertia quæstio est, an ille q repellit ab accusatione, repellat a testimonio. Et rñdetur q sic, vt ī. c. 1. fallit tñ in casib⁹ notatis in summa huius q.

b Secunda autē] hic quæritur, an ante xiiij. an. aliqs sit admittēdus ad testimonium. Et qdē ī ciuili causa post xiiij. annos admittitur, vt ī. e. c. 1. sed in criminali nō ante xx. annos, vt ī. e. 10 §. in testimonium. Io. Hoc tñ scias, q puella post xij. an. in ciuili causa recipit ad testimonium, quia tunc tutela est finita, vt insti. quib. mo. tu. fi. circa mediū. præterea tunc nubere potest puella, vt extra de despon. impu. e. vlt. tunc etiam potest intrare religionem, vt xx. q. 2. puella. Item post illam ætatem testamentum facere potest, vt ff. qui test. face. pos. qua ætate. In. Et agere causam matrimonij, vt extra de procu. tur. B.

clesia super causis quibusdam reprehensi fuerunt, & proiecti, aut excommunicati, siue ex clero, siue ex laicali ordine; nec his licere accusare episcopum, antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non ante esse acceptabiles in accusatione episcopi, aut aliorum clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminū] Quid autem periculi regulæ huius immineat cōtemptoribus, nō ignoratis.

β Ex prolato.] *Nicolaus hic citat canonem, qui apud Græcos est sextus concilij primi Constantinopolitani, cuius canonis priorem partem paulo superius in eadem epistola recitarat, & significatur supra 3. q. 5. c fin. Eo autem loco Nicolaus de illo capitulo hæc verba addiderat* Quod tamen nō apud nos inuenit, sed apud uos haberi phibetur. *Nam non modo hic canon, neq; in versione Dionysii, neque in prisca habetur, sed de omnibus illius concilij canonibus hæc scribit B. Gregorius ad Eulogium lib. 6 epist. 31.* Romana autem ecclesia eosdem canones, uel gesta synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.

γ Olim ab ecclesia.] *Statuitur in hac parte canonis, perinde pro hæreticis habendos esse Macedonianos, & Eudoxianos, qui in isto primo Constantinopolitano concilio damnabantur, atque habendi erāt Paulianistæ, & Arriani, quos olim Nicæna synodus à catholica ecclesia absciderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc sententia pronuntiatur, quod putauit auctor glossæ.*

δ Schismaticos etiam.] *Ita in epistola Nicolai, & apud Iuonem. Græce autem est,* πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ, καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. *idest,* Præterea vero & illos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schisma autē faciunt, & aduersus regulares nostros episcopos conuentum habent: *vt nihil mirandum sit, istos etiā pro hæreticis censeri, quemadmodum & Balsamon interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.*

QVÆSTIO II. & III.

SEcunda autem b, *& tertia quæstio* c *eodem concilio Carthaginensi septimo, uno eodemque capitulo quarto terminantur.* &ī Afric. c. 98. capit. l. 7. c. 101.

Illud vero est huiusmodi.

Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum xiiij. nondum peruenerint, testes esse non possunt. C. I.

TEstes autem ad testimonium non admittendos esse censemus, qui nec ad accusationem d admitti præcepti sunt, vel etiam, quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem e infra annos quattuordecim ætatis suæ non admittantur.

Rabanus in pœnit. c. 1. Burc. l. 16. c. 20. Iuo p. 6. c. 364. Pann. l. 4. c. 83.

[*Item ex concilio Maticensi* †, *c.* 6.] †al. Matisconsi

¶ De eodem. PALEA. C. II.

PLacuit sancto conuentui, vt testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & vt quique optimi, & fideliores in testimonium assumantur: vt is, contra quem testimonium † ferre debent, nullam eis possit afferre † calumniam; & vt nullus testimonium dicat, nisi ieiunus.

extra de testibus c. 1. Burc. l. 16. c. 35. †al. testimoniare †al. inferre infamiam

2 *Item in criminali* f *causa.*

Accusare prohibitus an à testimonio repellatur.

c Tertia quæstio.] tertia q. est, an omnis q repellitur ab accusatione, repellatur a testimonio? Et dicendum est, q sic. sed nō in omnibus casibus in qbus quis repellit ab accusatione, repellit a testimonio. Nam in priuatis delictis non potest accusare ille cuius non interest, tñ bene potest testificari ibi. Similiter q admittitur ad accusationem, admittitur & ad testimonium: sed nō vbicumq; quis accusat, potest testificari, vt extra de testi. de cætero. Fallit tñ prædicta regula in muliere; nam ſm legem mulier in paucis casibus admittit ad accusationē, sed in multis admittit ad testimoniū, non tñ in testamentis, vt 15. q. 3. de crimine. 1. Item hæc regula, q non admittit ad accusationē, nec ad testimoniū, intelligēda est in testimonio in criminalib⁹ causis. Sed in ciuilibus causis bñ admittunt testes, sicut illi q sunt irregulares, non ratione criminis, vt mutilati, bigami, vel alias irregulares, qui in criminalibus non testificant cōtra clericos, sed in ciuilibus bene. extra de testi. tam litteris.

Ista est cor. respicit primū dictū, sed illud ante dictum admittitur ad testimoniū. Arc.

Testes] Hic tria genera hominum a testimonio repelluntur, scilicet illi qui ab accusatione repelluntur, & quos accusator de domo sua produxerit, & impuberes.

d Accusationem] nisi in casu, vt 15. q. 3. de crimine.

elicitur veritas a pueris, q̄ a senioribus, secundum Salomonem. Itē impubes ferula cæditur pro veritate dicenda. ff. ad Syl. l. 1. §. impubes. & ab impubere sumitur initium quæstionis, sicut a timido, vt ff. de q. vnius. in prin. & impubes nō iurat. ff. de libe. cau. l. vlt. in fi. Rñ. ideo non iurat, q non pōt peierare, vt ff. de iureiu. l. q iurasse. & qa hæc ætas nescit quid agat. C. de fal. mo. l. 1. & obtinent prædicta in contrarium allegata in exceptis criminibus, & in nece occisi domini, & in crimine læsæ maiestatis. arg. 6. q. 1. §. si quis cum.

IN CRIMINALI.] Hæc est 2a pars quæstionis, in qua posuit quattuor leges, in quibus probatur quæ sint attendenda in testibus, & hoc vsque ad l. illam, Item. l. Iulia. Ioan. de Fant.

CASVS. Hæc sunt verba Gratiani, quæ autem sequuntur, sunt verba legis.

f In criminali.] Hoc verbum non est in lege. ff. de testi. produci. Quidam sic intelligunt legē istā, q si aliqs testis inductus est semel ꝯ aliquem, amodo ille testis nec in illa causa nec in alia potest esse testis ꝯ illum. vr enim esse suspectus, & cum odio habere q toties vult ꝯ ipsum testificari, & hoc intelligunt in criminali causa. sic & Gratianus intelligit, & est ar. ad hoc extra de app. ad hæc si in vna,

Testis qui semel ꝯ aliquē deposuit an iterum cōtra eundem testificari possit.

Sed

¹ Hoc est ꝓpter timorē subornationis. Archid.

Sed tu dicas, quãdiu attestationes clausæ sunt, etiã in eadem causa, & jidē alijq; testes denuo possunt induci ¹, vt ex. de testi. cũ causam. in fi. & C. de testi. l. vlt. sed post publicatas attestationes nō possunt induci vel ijdē vel alij super eadem causa, & in eodē articulo, nisi id quod ego primo ꝓbaui in modum exceptionis, modo velim pro-

antecessor. Idē potest dici de ꝯtrarijs instrumentis, vt extra de cōsue. cum dilectus. nisi manifesta sit contrarietas, vt 3. q. 9. nihilominus. 35. q. 6. de parentela. vbi ergo testes contrarii sunt, nec possunt concordari, semper testimonium plurium præualebit, nisi ex altera parte sit tanta dignitas, vt merito debeat præiudicare numero, vt extra eod. in nostra. vel nisi pauciores verisimiliora loquantur: vt hic, vel nisi per pauciores testes plura probentur, q̃ per plures. verbi gratia. Plures testes probant me possedisse rem aliquam per xl. annos: pauciores probant eandem rem te possedisse per xl. annos, & præterea probant titulũ possidendi: tunc dicerem præualere testimoniũ paucorum, vt extra de proba. licet. & hęc vera sunt vbi testes de eodē tēpore inducti sunt. Si

¶ [*Produci testis non potest, qui ante in eum reum testimonium dixit.*]

tit. 5. l. produci. *sicut in 22. lib. ff. tit. de testib. lege 23. inuenitur.*

Item titulo eod. l. ob carmen. §. si testes.

C. III.

SI testes omnes eiusdem honestatis, & existimationis sint, & negotij qualitas, ac iudicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnino † testimonia. Si uero ex his quidam eorum ᵃ † aliud dixerunt (licet in pari ᵇ † numero, credendum quidem est, sed quod naturæ negotij conuenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ suspicione caret: confirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem ᶜ respici oportet; sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia quibus potius lux veritatis assistit. *Item lege secunda, ff. eod.*

† *al. omnia*
† abest ab ori.
† *al. impari*] or.

¶ In testibus † fides, dignitas ᵈ, mores, grauitas examinan-

† *testimonijs*] or.

ꝓbare directe, vt extra eo. c. veniens 2. tunc autē ante publicationē testium possum eũdē iterũ testem inducere, si forte primo non habuit omnia in memoria, vt in auth. e. tit. §. quoniã vero multi. ff. de q. tepeti. Item idē testis potest redire, & errorē suũ corrigere, vt extra de testi. cog. præterea. & 35. q. 6. de parentela. ibi, didicit dasse. Itē si testis aliquid obscure dixit ², potest ab eo etiã post publicationē quæri interpretatio, vt ff. de testa. heredes. §. t. licet sit ar. ꝯ extra de prob. in præsentia. sed ibi forte ex causa omisit iudex interrogare testem in fauorem religionis. Alij exponunt reum testimonium, id est, malũ testimoniũ & falsum. arg. ad hoc extra de elect. super eo. & 2. q. 1. prohibentur. De hoc autem non est dubium quin in alia causa idem testis possit induci denuo contra eundem, ut extra de de testi. c. fraternitatis.

² Videas qđ not. j. e. in testibus. in gl. 1.

PRODVCI. Casus iste dupliciter poni consueuit. Vno modo sic. Aliquis cōtra aliquē reum, id est, falsum testimonium dixit: postea in alia causa producebatur contra eum, quærebatur an recipi debeat? Et respondetur, q̃ nō. Alio modo sic. Aliquis fuit inductus in testimoniũ ꝯ aliquē in aliqua causa, modo quæritur, an possit in alia causa induci ꝯ eũ? Et uidetur, q̃ non, cũ videatur ex odio totiens testificari cōtra eũ, & forte prima positio verior est.

SI *testes.*] CASVS Inducti fuerũt testes in causa aliqua, quærebatur quorum testimonia iudex deberet sequi. & respōdet Iurisconsultus, si omnes sint bonæ famæ, & sine suspicione, iudex debet sequi dicta omniũ, si omnes cōcordant, & dicant naturæ negotii cōpetentia. Si aũt discordant, licet in pari numero; tamē iudex debet sequi eos qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt: & qui sunt sine omni suspicione, licet sint pauciores alijs: q̃a nō est semper ad multitudinem recurrendum; sed ad eos qui syncera testimonia dicũt. Et pōt hoc intelligi de testibus vnius partis tm̃, & de testibus vtriusque partis. Et q̃dquid hic dicatur ꝑ Ben. vel alios, ego Barth. Brix. hunc casum verum esse credo.

a *Eorum.*] circa cōtrarietatē testiũ plene distinguas, vt si vnus testis ꝯdicat sibi expresse, testimoniũ eius non valet, vt 3. q. 9. pura. 23. q. 7. quod autem. extra de ap. solicitudinem. C. de lib. cau. cũ precũ. nisi hoc fecerit corrigendo se, & incontinenti. extra de testi. cog. præterea. Idē videtur si quis testis pro parte inueniatur falsus, q̃ tunc in nullo valet testimoniũ eius, vt s. dist. 9. si ad scripturas. j. ex. itē qui falso. Si vero vnus testis ꝯdicit pluribus, talis contrarietas nō obstat; quia testimonium vnius nec iustificat nec condemnat, vt 33. q. 2. admonere ³. nisi ꝯdicat pluribus testibus cum quibus ipse scriptus est in aliquo instrumento. ff. quemad. test. ape. l. 1. in fin. Si vero plures testes contradicunt pluribus, distinguunt quidam, quia aut contradicunt testibus ex eadē parte productis, aut ex aduersa. Si ex eadem parte productis contradicant, nullius testimoniũ valet, vt 3. q. 9. nihilominus. & vr̃ hoc expressum extra de proba. licet. sicut cum diuersæ scripturæ ex eadē parte producũtur; q̃ sibi ꝯtriæ sunt, ex illis nulla valet, vt C. de fi. instru. scripturæ. & extra de fide instr. imputari. Sed si ꝯdicunt testibus aduersæ partis, tũc præualet testimoniũ pluriũ testimonio paucorum: nisi illi pauciores meliores sint, vel magis verisimiliter loquantur, vt hic dr̃. Hãc distinctionem non approbo, licet enim testes vnius partis sibi contradicant, non dico, q̃ in hoc casu testimonia omnium succumbant, licet ita sit in instrumentis, quia instrumēta sua pōt quis præuidere, an sibi contradicant. vnde imputet sibi si ꝯtria instrumēta exhibet: sed in testibus nescit q̃d dicturi sint. Dicas ergo, q̃ si testes ꝯdicāt testibus, siue ex eadē, siue ex altera parte productis, primo concordabit iudex cōtrarietatē illã si pōt, vt extra de test. cũ tu fis. j. de pœ. dist. 1. periculose. extra de ver. sig. nihil obstat. 11. q. 3.

Testiũ depositiones contrariæ an fidem faciant.

³ Extra de test. c. veniēs 2. & c. licet. j, de hoc 3. q. 4. in princip. Arch.

vero testes alterius partis inducuntur contra testes alterius partis, vt si mei testes probassent me contraxisse cũ aliquo in aliquo loco, & tu induceres testes ad probandum, q̃ ego non fuissem tũc temporis in illo loco, hic posset videri, q̃ secũdis testibus potius esset credendum q̃ primis, vt extra eod. ca tenore. & c. series. extra de excep. denique. Sed hoc non credo, immo credo in tali caso, q̃ si secundi debent reprobare dicta priorum, q̃ et plures debeãt esse testes, & longe melioris famæ, vt C. de contrahen. stip. optimã. hoc ideo, quia præsumitur magis subornatio post publicatas attestationes, q̃ ante. si autē testes ex omni parte sunt pares, & in numero & in dignitate: tunc fertur sententia ꝓ reo: vt extra de probat. ex litteris. ext. de fi. inst. inter dilectos. in fi. Io. nisi in matrimonio, & in causa liberali, & pro testamento, & in dote, vt extra de sent. & re iud. c. vlt. B. Si autem neuter possidet, sed vterque rem ab aliquo extraneo petit, tunc si testes vtriusque partis sunt pares, res diuidatur si potest, vt extra de præsump. afferte. Si est res indiuidua, potest iudex gratificari & dare cui vult. extra de paro. c. t. vel res forte diuidatur, vt 26. q. 2. c. sors. Si vero testes contradicãt instrumento, aut contradicunt instrumēto proprio, aut extraneo. Si proprio, scilicet in quo sunt scripti, præualent testes instrumento. extra de probatio. tertio. extra de condit. appo. per tuas. ff. quēad. test. ape. l. 1. in Auth. de fi. inst. §. si vero. coll. 6. Si vero contradicant alij instrumento, in quo nō sunt scripti, dixerũt quidã, q̃ semper præiudicat viua vox mortuæ, vt in Auth. de fide instru. §. si vero. coll. 6. Alij dicunt, q̃ si factum est remotum ab hominũ memoria, potius creditur instrumentis, q̃ testibus. sed si factum est recens, potius creditur testibus q̃ instrumentis, tum ideo quia memoria hominum q̃uque non habetur vltra annum, vt ff. de proba. si arbitrium ideo q̃a testes cōsueuerũt fidē suã variare ex tractu tp̃is. ff. de car. edict. l. 3. §. duæ. ff. de dam. infe. l. q bona. §. vlt. Ego credo q̃ ꝯ quodlibet instr̃m admittuntur testes, quantumcumque sit publicum, vt extra de præscri. ad audientiam. c. de proba. cum precibus. non tamen cōcedo, q̃ testimoniũ duorũ vel trium præualeat instrumento. nã cum instrumētum obtineat uicē duorum testium, & preterea tabellio æquipolleat, vel maior est vno teste, oportet q̃ ad minus per quattuor testes reprobetur instrumentum, vt extra de fide instru. cum Ioannes. fallit tamen hoc in duobus casibus, vbi vr̃, q̃ cōtra instrumentum non admittuntur testes ⁴ sicut contra inuentarium publice confectum non admittuntur testes, vt C. arbitrium tu. l. vlt. & in confessione quæ fit á muliere in instrumento in quo confitetur se recepisse pecuniam pro intercessione, vt C. ad Velleia. antiqua. Quædam tamen sunt quæ melius probantur per instrumentum, quam per testes, ut sententia lata, & arbitrium & commissio facta iudicibus. 97. dist. nobilissimus. extra de offi. deleg. cum in iure.

Snĩa pro reo ferēda ē data paritate probationum, in fi. I quattuor casibus.

Testes si cōtradicũt instrumēto, q̃d iuris.

Testes cōtra quodlibet instrumentum admitti possunt.

⁴ Hoc est ꝓpter nimiam ipsius solēnitatē secundũ Goff.

b *In pari.* id est, q̃ tot sunt ex vna parte, quot ex alia. Vel dic impari, ut sit una pars, quod plus ualet.

c *Ad multitudinem.*] arg. pro paucitate contra multitudinē ⁵ ut 31. dist. Nicęna. 24. q. 1. odi. ff. de pac. maiorem. nam maior pars est quæ maiori nititur ratione, ut 40. dist. multi. in fi.

⁵ Ad hoc facit qđ leg. & no. 23. di. tales, Arch.

IN TESTIBVS. CASVS Dicitur hic, q̃ i testibus quattuor sunt cōsideranda, scilicet fides, dignitas, mores, & grauitas. & ideo si qui eorum in dictis suis uacillant non ualent.

d *Dignitas.*] uidetur ergo, q̃ semper præualet testimonium eorum qui sunt in dignitate constituti ⁶, ut hic, & 97. dist. nobilissimus. & 40. dist. c. 1. & 11. q. 3. absit. & ff. de fi. instru. l. ulti. Sed contra, non est quærēdum quis uel qualis dicat, sed quid dicat, ut 19. dist. secundum. & 3. q. 9. c. ult & 2. q. 7. quæritur. & 6. q. 2. placuit.

⁶ Adde ad hoc glo. in §. scimus. in gl. in ver. per dignitatē. I Authen. de test. coll. 7. & in l. 3. ff. eo. tit.

Solu

Dignitatē hoc falsum secūdum Host. Pann. Fel. in c. in nostra. de te sub.

Solu. semper præsumitur pro multitudine contra dignitatem, nisi ex altera parte tanta sit dignitas, vt merito possit præponderare, vt extra eo. in nostra. sed in electione etiam præiudicat numerus dignitati. extra de elect. dudum s. sed hoc dico, quia inter multos præsumendum est aliquos esse idoneos, vt d 1. dist. nullus. to patroni dicere testimonium aduersus conlibertos suos. idem dices de liberto patronæ. Hæc autem varijs modis exponuntur pro varietate doctorum, & hanc legem intelligunt doctores in causa criminali tantum, excepto eo, quod libertus contra patronum nō admittatur in causa ciuili. Sed Huguito & Orthophagensis intelligunt

Libertus contra patronū nō testificat.

Dic vt nu. eo. ti. ecclesię s. & legi. eo. tit. in cōcilio Gre. si quando. Arch.

a Examinanda.] id est, inquirenda.

b Vacillant.] dubitādo talis tenetur crimine falsi. ff. de fal. eos q. & est si. 3. q. 9. pura. & ff. de q. de minore. in fi. & l. ex libero. in prin. & extra de accu. sup. extra vt eccle. benefi. vt nostrum.

TESTIVM. CASVS.

Dicitur in hac lege, quod nouē sunt in quibus iudex debet teste examinare, & demū si testis careat suspicione, vel propter personā a qua profertur vel propter causam quia gratia, vel lucro vel odio non corrumperet, recipiendus est. Personā suspectā, secundum se causam, quæ in rei & personis consistit secundum Isid.

c Exploranda.] a iudice, vt 2. q. 7. quærendum. 30. q. 5. iudicātē.

d Quis decurio.] arg. quod testimonium nobilis præualet. ar. 4 1. dist. nō cogantur. similiter electio, vt in Auth. de defen. ciui. §. 1. col. 3. & ar. extra de app. cōstitut.

e Locuples.] in Salomone legitur: Diuitias & paupertates ne dederis mihi, ne repletus mē dax fiam: & ne pauper periurē nomen Domini. sic 5. q. 1. prohibent. si tamen aliās caret suspicione, bene admittitur, vt insti. de suspec. tuto. §. vlt.

Diues aut pauper fieri nemo appetat.

da[a] est: & ideo testes, qui aduersus fidē testationis suæ vacillāt[b], audiēdi nō sunt. *Item l. 3.* ¶ Testium fides diligenter examinanda est: ideoque in persona eorum exploranda[c] erunt in primis conditio cuiusq;, vtrum quis decurio[d], an plebeius sit, & an honestæ, & inculpatæ vitæ, an vero quis notatus, & reprehensibilis, an locuples[e], vel egens sit[f], vt lucri causa quid facile admittat, vel an ei inimicus[g] sit, aduersus quem testimonium fert, vel amicus ei pro quo testimonium dat. Nā si careat suspicione testimonium, vel propter personam, à qua fertur, quòd honesta sit, vel propter causam, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ causa fiat; admittendū est. *Item eadem lege paulo inferius.* ¶ Lege Iulia[h] de vi cauetur, ne hac lege in reum testimonium dicere liceat ei, qui se ab eo[i], parenteve eius liberauerit[k], quive impubes erit, quique iudicio publico[l] damnatus erit, qui eorū in integrum restitutus non erit, quive in vinculis[m], custodiave[n] publica erit, quive ad bestias, vt depugnet, se locauerit, quæve palam quęstum faciat, feceritve[o], quive ob testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam accepisse iudicatus, vel conuictus erit. *Item l. quarta.* ¶ Lege Iulia publicorum iudiciorum cauetur; ne inuito[p] denuntietur, vt testimonium litis dicat aduersus socerum, generum, vitricum, priuignum, sobrinum, sobrinam, sobrinove natum, eosve, qui priore gradu sint. ¶ Item, ne liberto ipsius[q], liberorumve eius[r], parentum viri, vxorisve. ¶ Item[s], vt nec patroni[t], patronæve aduersus libertos, neq; liberti aduersus patronum cogantur testimonium dicere. ¶ Cū[t] autem excipitur, ne gener, aut socer inuitus testimonium dicere cogatur, generi appellatione sponsum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item soceri, sponsæ patrem. *Item lege sexta.* ¶ Idonei non videtur esse testes, quibus imperari[t] potest, vt testes fiant. *Item lege septima.* ¶ Serui[u] responso tunc credendum est, cum alia[x] probatio[y] ad eruendam veritatem non est. *Item lege octaua.* ¶ Inuiti testimonium dicere non coguntur senes[z], valetudinarij, vel milites, vel illi, qui cum magistratu reip. causa absunt, vel quibus venire non licet[a]. *Item lege decima nona.* ¶ Publicani[b] etiam testimonium non dicunt inuiti. ¶ Item is, qui non detrectandi[c] testimonij causa aberit. ¶ Item is, qui exer-

i. l. quarta.

s Et] orig. Ibidem ex l. 5.

t In legibus, quibus excipit, &c.] orig.

l. inuiti 2.] mutata est enim verborum series.

f Sit.] supple talis vt, &c.

g Inimicus.] capitalis, vt extra de simo. per tuas. & de hoc notatur. 3. q. 5. c. 2.

h Lege Iulia.] hic incipit tertia pars huius quæstionis, quæ protenditur vsque ad l. j. eo. qui fallo. in qua ponūtur certæ personæ, quæ nō coguntur dicere testimonium inuitæ, & quædam quæ accusare non possunt. Io. de Fant.

CASVS. Hic continentur septem genera personarum, quæ à testimonio repelluntur, quæ in ipsa littera si volueris numerabis.

i Ab eo.] scilicet reo.

k Liberauerit.] 12. q. 2. episcopus qui mancipium.

l Publico.] secundum canonem, idem est de priuato. extra eo. super eo.

Hoc tū intellige secundum dec. eo. tit. testimoniū. Io. de F.

m In vinculis.] pro crimine, quod per sententiam infamaret, vt C. de infa. l. 1. extra de accu. super his. aliās nomine vinculorum priuata vincula intelligunt. ff. de ver. sig. vinculorum. Hic patet, quod secundum leges repellitur criminosus, et si nondum in eum sit lata sententia. & in fi. idem innuitur vbi dicit, iudicatus, &c.

n Custodiave.] donec sit purgatus.

o Feceritve.] & sufficit si quandoque fecit, vt ff. de ritu nup. palam.

LEGE IVLIA. CASVS. hic nouem species hominum continentur, contra quos quis inuitus testificari non compellitur, scilicet contra socerum, &c. vt ibi dicitur.

p Ne inuito.] volens ergo admittitur, vt s. proxi. q. c. r.

NE LIBERTO. CASVS. Repete semper per singulos gradus hæc verba cum hoc datiuo, liberto. Item hac lege cauetur, ne denuncietur liberto ipsius, scilicet patroni accusati, vel liberto liberorū eius. s. rei accusati, vel liberto viri eius, scilicet vxoris, quæ accusatur dicere testimonium contra eum, vel liberto vxoris eius. s. viri qui accusatur, dicere testimonium contra eam. & ita suppleas semper in supradictis omnibus. Item cauetur hac lege ne denuncietur liberto patroni dicere testimonium aduersus patronam accusatam, vel econtra. Item cauetur hac lege ne denuntietur liber- gunt eam in ciuili & in criminali. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ibi, inuiti.

q Ipsius.] accusati.

r Eius.] scilicet accusati, vel liberto supple parentum rei. hic vult dicere, quod libertus alicuius non potest ferre testimonium contra ipsum, nec libertus filiorum suorum, nec libertus parentū suorum, nec libertus vxoris suæ. Et repete hanc dictionem liberto, cū quolibet genitiuo.

s Ne patroni.] genitiui casus, & est sensus: Ne denūcietur liberto patroni eius, vel liberto, scilicet accusati uel rei, vel liberto, scilicet patronę eius, scilicet rei, vt dicat testimonium aduersus eū, s. reum, id est, vnus libertus aduersus conlibertum suum eiusdem patroni non cogitur testari. vel melius patronum, vel patronā hic vocat eum, qui est patronus alicuius liberti, & tamen idem est alterius libertus, & sic est patronus & libertus.

t Imperari.] fallit hoc in matrimonio, vt extra, qui matrimo. accusa. possunt. videtur. in fi. ergo vxor nō erit testis pro marito; quia ei subiecta est. 33. q. vlt. mulierem.

u Serui.] ff. de proba. cum probatio.

x Cum alia.] si. 14. q. 2. c. vlt. C. de hæreti. l. vlt. sic propter defectum admittuntur minus boni, vt 55. dist. cap. 1.

y Probatio.] plena nā præsumptio aliqua debet præcedere. non. n. à tormentis est incipiendū, vt extra de reg. iur. cum in contemplatione. & intellige cū de suo facto interrogatur seruus, vt j. ea. sermo. & illud dicitur responsum, non testimonium, nec creditur ei tunc sine tormentis, vt 5. q. 5. illi qui.

Præsumptio præcedat tormenta.

L. XVIII. CASVS. hic ponūtur nouē species hominum, qui ad testimonium dicendum cōpelli non debent, inter quos est ille qui abest non causa detrectandi testimonii, & qui conducit annonam exercitui, & etiam pupillus, qui testis esse non potest.

z Senes.] maiores lxx. an. ff. de excu. tut. l. 2. in prin. sed ad domū eorum est mittendum. extra eo. si qui testium.

a Non licet.] propter turpitudinē: quibus interdictū est certo loco.

b Publicani.] id est, telonarij.

c Non detrectandi.] id est, euitandi, vt ille qui est in aliena prouincia

oincia, vt extra de fide iussori. constitutus. & C. de si instr. indices. nam ad tales est mittendum. Vel intellige quando iam per xv. dies fuerit corã iudice. tunc enim licite recedût, vt C. de testi. si quãdo.
a ¶ *Præbenda conduxerit.*] v. henda.
IN TESTIMONIVM. CASVS. Ego accusabam aliquem

qui quid exercitus præbendum conduxerit] or.

citui præbenda † a conduxerit. Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest. *Item l. 20.* ¶ In testimonium accusator citare non debet eum, qui in iudicio publico reus b erit; aut qui minor viginti annis erit. *Item l. 21.* ¶ Ob carmen famosum c damnatus, intestabilis fit. *Item.* ¶ Si res exigat, non tantum priuati, sed etiam magistratus d, si in præsenti sint, testimonium dicant. Prætor quoque testimonium dare debet in iudicio adulterij causa. Si autem ea rei conditio e sit, vt arenarium f testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis g testimonio eius credendum non est. *Item l. 24.* ¶ Testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l. 25.* ¶ Patroni h quoque in causa, cui patrocinium i præstiterunt, testimonium non dicant; quod & in executoribus k negotiorum obseruandum est. *Item l. 16.* ¶ Qui falso † vel varie l testimonia dixerunt, vel vtrique parti prodiderunt m, á iudicibus competenter puniantur. *Item l. 17.* ¶ Pater & filius, qui in potestate eius est, item duo fratres, qui in eiusdem patris potestate sunt, testes vtrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi. *Item l. 15.* ¶ Hermaphroditus an ad testimonium † n adhiberi possit, qualitas incalescentis sexus ostendit. *Item l. 9.* ¶ Testis idoneus pater filio o, aut filius patri non est. *Item l. 10.* ¶ Nullus idoneus testis in re sua p intelligitur. *Item l. 11.* ¶ Ad fidem q rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur †. *Item l. 12.* ¶ Vbi numerus testium non adijcitur, etiam duo r sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. *Item l. 3.* ¶ In testibus considerandum est, qui simpliciter s visi sunt dicere, vtrũ vnum, eumdẽque, & præmeditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore t verisimilia responderint u. *Item paulo inferius.* ¶ Sæpe x sine publicis monumentis cuiusque

Ibidẽ, sed paulo aliter.

† *al. falsa, vel varia*] orig.

L. Repetundarum.

† *testamentum*] orig.

† *al. admittitur*

L. testium. §. to magis. sed paulo aliter.

quem, & contra ipsum inducebam condemnatum in publico iudicio ad testimonium quærebatur an possum? Et respondetur quod non: neque minorem xx. an. possum contra eum inducere. In le. lege dicitur, quod condemnatus in famoso crimine est intestabilis, idest, nec testis esse potest, nec facere testamentum.
b ¶ *Reus.*] idest, accusatus. sic 81. dist. tantis.
c ¶ *Ob carmen famosum.*] ff. de iniur. lex Cornelia. nec ipse potest esse testis, nec testamentum facere: nec aliter pro ipso est testis in testamento ff. qui testa. face. pos. cum lege.
SI RES. CASVS. Dicitur in hac lege, quòd si res exegerit: non solum priuati, sed etiã magistratus possunt testificari. Prætor etiam in causa adulterij testificari potest. Si autem ea sit conditio causæ, vt turpis persona sit inducẽda in testem, vt puta in excepto crimine, ei non creditur sine tormentis.
d ¶ *Magistratus.*] qualiter iudex possit esse testis, dixi 7. 2. q. 6. statuendum †.
e ¶ *Conditio*] scilicet in exceptis criminibus.
f ¶ *Arenarium*] qui pugnauit in arena, vel in loco tali.
g ¶ *Sine tormentis*] 5. q. 5. illi qui.
TESTES. CASVS. Tria genera personarum enumerantur hic, quæ à testimonio repelluntur: scilicet domestici, aduocati, & iudices in causis in quibus fuerunt aduocati & iudices. Vel intellige executores secundum quosdam, idest, apparitores. Sed partibus volẽtibus testes admitti possunt, vt in authen de testi. § quoniam vero. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ad legem, Hermaphroditus.
h ¶ *Patroni*] qui non possunt simul esse testes iuris & facti, vt C. de assessio. l. nemo. possunt tamen testificari de transactione facta pro causa sua. extra de transac. ex litteris 2.
i ¶ *Patrocinium.*] De hoc dixi 2. q. 6. statuendum.
k ¶ *In executoribus.*] idest, procuratoribus & curatoribus.
a ¶ *In executoribus.*] Sed nonne executor iudicis potest esse testis? quare enim destinaretur a iudice, si non crederetur dicto suo? nam & nuntio creditur 3, vt extra de ap. cum parati. ff. de rebus eorum qui sub tu. l. magis. § illud. & 65. dist. c. pe. to si. nec de illorum actibus dubitandum est, qui ad officium tale admittuntur, vt 94. dist. valde. ff. de offi. præfe. præt. l 1. qualiter enim probaret quis se non citatum, vt extra de ele. bonæ? Respondeo: creditur eis donec probetur contrarium, saltem per suum iuramentum. argu. 82. dist. proposuisti. ff de cust. & exhi. re. l. diuus.
QVI FALSO. Hæc est 4 pars q. in qua ponit quasdam leges, quibus probatur quales testes faciunt fidem, & quales non. Ioan. de Faut.

† Aliàs incipit, statutũ.

3 Adde ad hãc gl. quod no. Bar. in l. defunc. § idẽ decreuerunt ff. de iure fis. } Idẽ no. 82. dist. propo. suisti, in glo. ex hoc. Arch.

l ¶ *Varie.*] Si. extra vt eccle. bene. si. vt nostrum. extra de conces. præb. post electionem.
m ¶ *Prodiderunt.*] dicta.
HERMAPHRODITVS. Quæsitũ fuit vtrũ hermaphroditus, idest, qui habet sexum maris & feminæ, possit esse testis in testamento? & dicitur quod si magis appetit ea quæ viri sunt, potest: alias non. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ibi, *In testibus.*
n ¶ *Ad testimonium.*] scilicet in testamento, vbi mulier non potest esse testis secundum legem, vt instit. de testa. §. testes. in iudicio autẽ esse potest. 15. q. 3. de crimine. Sed quid si in omnibus est paritas? Itẽ nunquid talis potest ordinari. Item an contrahet cũ viro, an cũ muliere? & si prius cum viro contraxit, an possit eo mortuo cum muliere cõtrahere? Io. sed certe in omnibus his respici debet sexus qui magis incalescit, de monstro possunt fieri monstruosæ quæstiones. Hug.
o ¶ *Filio.*] ff. de prob. etiam contra. vbi dicit quod mater potest testificari pro filio: sed illud intellige quod potest pro ætate, vel etiam pro cognatiõe filij testifica ri. Itẽ pater testificatur pro filio in causa religionis. 20. q. 3. præsens.
o ¶ *Filio.*] siue emãcipato, vel nõ. i castrẽsi aũt peculio si filius ante missionẽ 4 testamentũ fecerit, pater põt testis eis adhiberi. ff. de testa. q. testamẽto. sed postquã missus est, nõ. insti. de testa. §. in testis.
p ¶ *Sua.*] scilicet propria. itẽ nec in communi: quia quod cõmune est, vtriusque est. ff. de ritu nup. illud. nisi indirecte, vt in testamento: vbi quilibet legatariorũ testis est. insti. de testa. §. legatarijs.
p ¶ *Sua.*] cõtra. 1. 14. q. 2. super. sed illa non est sua, vt 12. q. 2. §. qui manumittitur. Res enim sua est cuius cõmodum vel emolumentũ spectat ad aliquem suo nomine, vt 2. q. 6. biduũ in ver. palam. Sed cõtra. ff. sinium reg. l. 4 en. vbi vẽditor põt esse testis pro emptore.
q ¶ *Ad fidem.*] nisi in casibus notatis. 3. q. 9. si deoitum.
r ¶ *Duo*] Si. de cõse. dist. 1. hoc quoque. & ff. de manu. test. libertas. §. vlt. arg. contra ff de opt. leg. l. 1.
IN TESTIBVS. CASVS. In testibus iudex debet cõsiderare vtrum sine fraude testimonium dicant: vel vtrũ videatur meditatus sermo quem proferunt: & vtrum ex tẽpore verisimilia respondeant: scilicet quia dixerunt de nocte, & non est verisimile quod factum sit de nocte, vel ex tempore, idest, statim respondeant, idest, sine deliberatione: quibus tanta fides non adhibetur.
s ¶ *Simpliciter.*] i. sine adiectione causæ. vel simpliciter. i. non obscure, vt 3. q. 9. pura sic ĩ. dist. 4. erit. 23. dist. quia eps. nã obscurus testis est suspectus, vt ff. de iu. fis. non intelligitur. & obscure dictũ pro nõ dicto habetur, vt extra de prob. in præsentia. ff. de interrog. act. de ætate. arg. extra de accu. cum dilecti. & obscure scriptum pro non scripto habetur, vt ff. de ijs quæ pro non scrip. ha. l. 2.
t ¶ *Ex tempore.*] Ergo videtur quod testes sunt interrogandi de tempore, vt extra eod. ti. cum causam. 3. q. 9. nihilominus. sed non est verum, vt ff. de proba. si arbiter. 2. q. vlt. libellorũ. nisi testes essent suspecti. tunc enim posset quæri de qualitate temporis & testium: & quocumque modo posset iudex inuestigare veritatẽ, vt C. de eden. is apud quem. 30. q. 5. iudicantem. Vel ex tempore, idest, ex mora: quia prius cogitabit qualiter respondeat, vt 50. dist. ponderet. nam testimonium repentinum non valet, vt 5. q. 5. §. sed aliud.
u ¶ *Responderint.*] sponte. non enim de hoc sunt interrogandi, ut dixi. Ioan. sed certe de tempore in quo res dicitur facta, bene interrogantur, ut extra eod. cum causam. sed de qualitate temporis non, nisi sint suspecti. B.
SAEPE. CASVS. Quærebatur vtrũ veritas in causis sine instrumentis possit deprehendi. Et respondetur quod sic quattuor modis: scilicet numero testiũ, dignitate, auctoritate, & fama pperua.
x ¶ *Sæpe.*] Iudici enim facienda est fides, vt 2. quæst. 7. plerique. & C.

Hermaphroditus an possit esse testis in testamento: & vtrum possit ordinari.

Mater & pater quandoque pro filio testificari possũt.

4 Quia tunc testatur iure militari, & ex priuilegio quia tũc pater potest esse testis. sed post missionem testatur iure cõmuni, & non põt pater esse testis. Arch. Res sua quæ dicatur.

Testis obscurus est suspectus.

Testes an sint de tempore interrogãdi.

& C. de condi. ob turp. cau. l. 1.

Fama per se nihil probat.

a ¶ *Fama.*] ergo per famam aliquid probatur, ut 2. q. 5. si mala fama. matrimoniū enim probatur per famam. extra de præsum. illud. 35. q. 4. dicat. Arg. contrà. 35. q. 6. si duo. extra de eo q cogno. consan. uxo. suæ. super eo. Verū est q fama per se nihil probat: sed si adesset testimonium vnius cum fama per illud probare potest. ar. extra de prob. sicut. C. de re. cre. in bonæ. & si iudex dubitat de fama, quærat à uicinis. ff. de magi. cōue. l. 1. §. si præses. & magis ualet fama quam un' testis, vt extra de cōsan. & af. super eo. pōt aūt fama probari p duos testes, ut extra eo. tā litteris |.

Certe hoc sibi nō dicit: nec credo verū. l. Fan. sed sententia gl. approbat in spe. de noto. sio cri. versi. sed qualiter. Arch.

b ¶ *Vnam probationis.*] extra de senten. & re iudi. causam.

ALIA. Casvs. Aliqui testificabantur per scripturam sine iuramento: vel sine causa & circūstantijs: cum de hoc essent interrogati, quærebat vtrū eis esset fides adhibenda. & respondetur q nō: qa alia est fides testiū, quæ valet: alia testimoniorum, quæ nō valet.

c ¶ *Alia.*] Hoc est expositum 3. causa prox. q. 9. c. testes.

d ¶ *Alia.*] extra de cohabi. cleri. ma.

SOLI. Casvs. Quærebatur vtrū solūmodo testes sufficiant ad probationē ingenuitatis: & respondetur q non: immo etiā instrumenta sufficiunt, & expone, soli, idest, solo modo. vel præpone negationem, non soli, &c & verba quæ posuit ibi Grat. nisi instrumentis, &c. non sunt de lege codicis. Vnde Gratianus non intellexit illam, vt intelligunt eam doctores legum.

rei veritas deprehenditur; aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs veluti consentiens fama [a]confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergo ad vnam probationis [b]speciem cognitionem statim iudex alligare debet; sed ex sententia animi sui existimare †, quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur. *Item paulo inferius.* ¶ Alia [c] est auctoritas præsentium testium, alia [d]testimoniorum, quæ recitari solent. *Item codicis lib. 4. tit. de testibus. l. 1.* ¶ Soli † testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt; nisi instrumentis [e] & argumentis adiuuentur. *Item l. 2.* ¶ Etiam iure ciuili domestici [f]testimonij fides improbatur. *Item l. 3.* ¶ Sola [g]attestatione [h] †prolatam, nec alijs legitimis adminiculis causam approbatam nullius esse momenti certum est. *Item l. 4.* ¶ Eos testes ad veritatem adiuuandam adhiberi oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem religioni iudiciariæ [i]debitam possint præponere. *Item l. 5.* ¶ Parentes, & liberi inuicem aduersus se nec volentes [k]ad testimonium admittendi sunt. *Item l. 6.* ¶ Qui intendit, suæ intentioni proprias debet afferre probationes, non petere aduersarium [l]cogi ad exhibitionem eorum, per quos [m] sibi negotium fiat. *Item l. 7.* ¶ Serui [m]neque pro domino, neque aduersus dominum, sed pro facto suo [n]interrogari possunt. *Item l. 8.* ¶ Iusiurandi [o]religione testes prius, quàm perhibeant testimonium, coarctentur [p], & honestioribus potius testibus fides habeatur. Vnius [p]vero testimonium nemo iudicum in quacumque causa facile patiatur admitti: immo vnius testis responsio omnino non audiatur, etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l. 9.* ¶ Omnibus in re propria [q]dicendi testimonij facultatem iura submouerunt. † *Item l. 10.* ¶ Liberi testes ad causas postulantur alienas; si socij [r], & participes criminis non dicantur, sed fides [s]ab ijs notitiæ postuletur. Venturis [t]autem ad iudicium, per accusatorem, vel ab ijs, per quos fuerant postulati, sumptus competens ministrentur, etiam si in pecuniaria causa ab alterutra parte testes producendi sint. *Item l. 11.* ¶ Liberti aduersus patronos sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur. *Item l. 13.* ¶ Si quis testibus vsus fuerit, ijdemque testes aduer-

al. æstimare

Tit. 20.

† Cōcor. Al. de Imo. in l. benc. ff. si cer. peta.

testatione] or.

L. nimis graue] mutata verborum serie. Paulo aliter. Paulo aliter.

L. quoniam liberi. Paulo aliter.

† Cōcor. tex. in l. omnib'. C. de test. & in l. nullus. ff. eo.

L. libertorū aliquibus verbis prætermissis.

e ¶ *Instrumentis.*] verba sunt Grat. & male intelligit. hoc enim vult lex dicere, quòd non tantum per instrumenta, sed etiam per testes potest probari libertas.

f ¶ *Domestici.*] fallit C. de repu. l. consensu circa fi. extra de testi. veniens 2. in fi. extra qui ma. accu. pos. videtur.

SOLAM. Casvs. Quidam sine iuramento vel sine iudice testificati sunt, vel non allegauerunt causam dicti sui: cum de hoc essent interrogati, quærebat vtrū eorū testimoniū valeret. Et rīdet Imperator q nō. Quæ sequuntur plana sunt vsq; ibi, *Qui intendit.*

g ¶ *Sola.*] idest, sine adiectione causæ.

g ¶ *Sola*] aliter ponitur 3. dist. 8. si solus.

h ¶ *Attestatione.*] Causa à teste inquirenda est, vt extra eo. cum causam. si tamen nō fuerit quæsita, & testis de causa nihil dixerit, nō ideo minus valet testimonium: quia dixit omnia quæ nouit: licet non causam omnium. arg ad hoc. ff. de no. ope. nun. de pupillo. § qui opus. Arg. extra de sen. & re iudi. sicut.

Testis an teneat dicere causam suæ depositionis.

Ar. contra 22. q. 5. c. 1. ver. sed forte, vbi de hoc.

i ¶ *Iudiciariæ*] idest, iudici. No. q sufficit si iudici sit probatum, vt extra de rescrip. inter. 3. ca. sæpe.

k ¶ *Nec volentes.*] contra 3. 3. q. 5. c. 1. sed hic vocantur parentes ascendentes & descendentes, non collaterales: prout præsumitur ff. de in ius vocan. l. 4. §. 1.

QVI INTENDIT. Casvs. Quidam petebat ab aduersario suo vt demonstraret sibi instrumenta sua, per quæ suam intentionem fundaret; nunc quæritur vtrum sit audiendus? & rēspōdet q non: sed suas debet habere probationes paratas.

l ¶ *Aduersarium.*] Actor non potest petere vt reus exhibeat sibi instrumenta sua, vt 6. q. vlt. c. vlt. extra de proba. ex epistolæ. nisi secus sit ex visu vsus, vt extra de fide instr. contingit. Item cum instrumenta sint communia, vt C. de eden. procurator.

Reus in duobus casib' tenetur edere instrumenta.

SERVI. Casvs. Dicit hic q responso serui nō est credēdū neque pro domino, neque contra dominū: sed de facto suo pōt interrogari, cum per eum res sunt depositæ, vel commodatæ alijs.

m ¶ *Serui*] nisi in casu, vt 12. q. 2. §. in patronos.

n ¶ *Sed pro facto suo.*] quando per eum dicitur aliquid commodatum vel depositum, vt C. de quæst. interrogari. ff de ædil. edi. quæsi. & sic patet q viles psonæ recipiunt, vbi de ipsorū facto agit. sie extra de ele per inquisitionē. & extra de sent. & re iud. cū 1. & A.

IVRISIVRANDI. Casvs. Tria hic dicuntur: scilicet q testes prius iurēt antequā testimoniū dicāt: & q potius fides honestioribus testibus adhibeatur quàm alijs: itē q vni testi nō credit, & si p. æsidiali honore præfulgeat. Sequens responsum planū est.

o ¶ *Iusiurandi*] sic 3. quæst. 9. hortamur. nisi remittatur à parte, vt extra de test. tuis.

p ¶ *Vnius.*] 11. q. 1. quicūq; §. sed illud nō tenet. sed fallit hoc extra de test. cog. puenit 1. itē vni credit, vt C. de fal. si qs decurio. ff. de do plegata Theopōpus. & generaliter credit vni quo ad præsūptionē: sed dictū vnius nō iustificat, neq; cōdēnat, vt 33. q. 2. admonere.

Testi soli quæ creditur.

q ¶ *Omnibus in re propria.*] Arg. contra. C. de fideicom. l. vlt. Sed ibi impropriè ponitur iudex & testis.

LIBERI. Casvs. Dicitur hic q si aliquē accusamus de crimine, liberos debemus inducere testes cōtra eū, si socij nō sunt & criminis participes: sed causa & ratio facti debet ab eis qri. Vel hic vult dicere, q ipsi debent subijci tormentis ad veritatē eruendā: & quicumque testes postulauerit induci, eis sumptus necessarios exhibebit: siue in causa criminali siue in ciuili introducantur.

r ¶ *Si socij.*] sed fallit 3. 79. dist. si quis Papa. item fallit in crimine læsæ maiestatis. 15. q. 3. nemini. & in crimine simoniæ. extra de simo. quamuis. Sed obstat extra de testi. veniens. 1. Sol. socius criminis & muneris repellitur: sed non criminis tantum.

Socius in crimine nō semper repellit à testimonio.

s ¶ *Sed fides.*] idest, causa.

t ¶ *Venturis.*] De hoc notaui qaid iudici vel testi dandū sit. 11. q. 3. non licet. videbatur q utraque pars debet prouidere testibus, qa pro utraque testantur. 14. q. 5. non sane. sed secus est, ut dicit G.

LIBERTI. Casvs. Dicitur hic q liberti cōtra patronos sponte testificari non debent, nec debent ad hoc compelli: & si uocati fuerint, non debent cogi uenire.

SI QVIS. Casvs. Induxi testes contra aliquē in aliqua causa: contra me ijdem inducebantur: uolebam eos repellere quæritur an possum? Et respondetur q non, nisi probem postea capitales inimicitias interuenisse inter me & illos: arguere tamē potero eorum testimonia ex dictis eorum, si contradicant sibi: uel si probauero eos corruptos promissione, vel etiam datione pecuniæ.

a ¶ *Produ-*

Quod approbo nō reprobo.
1 Cōcor. tex. in l. Pomponius. ff. de neg. gest.

a ¶ *Producantur.*] Testem inductum pro me teneor recipere contra me, vt hic. Similiter illū qui fuit iudex pro me, teneor recipere contra me, vt 3. q. 8. cinus in agendo 1. Item allegationem vel rationem pro me inductam, recipiā contra me. ☩. 19. dist. si Romanorum. Similiter instrumentū, extra de censi. cum olim. Itē iuramentum. causa appellationis inducunt testes super nouis articulis pendentibus ex veteribus. extra cap. fraternitatis. Legistæ secundum opi. Ioan. inducunt super nouis & super veteribus articulis. C. de appel. l. eos. B.

c ¶ *Ostenderit.*] vel etiam infamiam postea contractam, vt extra de testi. cogen. prætera simile ☩. dist. 19. si Romanorum. extra de accus. ouili.

sus eum in alia lite producantur a, non licebit ei personas eorum excipere; nisi ostenderit inimicitias inter se & illos postea emersisse; ex quibus testes repelli leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere b. Sed & si liquidis probationibus datione, vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit c, etiam eam allegationem integram ei seruari oportet.

¶ *In hoc capite varias leges digestorum, & codicis ita refert Gratianus, vt interdum eadem prorsus afferat verba, interdum vero mutet, ac transponat, & in summam redigat. Ac plura quidem sunt ex originali emendata, nisi, vbi Gratianus de industria mutauerat.*

α ¶ Per quos.] *In vulgatis legebatur,* per quæ. *Emendatum vero est ex manuscriptis, & lege ipsa, in qua agitur de exhibitione testium, non autem de editione instrumentorum.*

β ¶ Coarctentur.] *Sic in aliquot manuscriptis, quæ lectio cum his verbis legis,* arctari præcipimus, *magis conuenit, quàm vox,* coerceantur, *quæ erat in impressis.*

SED OBIICITVR. CASVS. Dictum est supra in c. testes autem, quòd intra xiiij. annum non possunt aliq testificari. sed cōtra hoc obijcit Gratia. de puero triginta dierum. Nam cum de fornicatione accusaretur beatus Bricius, & diceretur filiū genuisse triginta dierum: in medio populi professus est ille puer Bricium suum patrem nō esse. Sed soluitur hoc, quòd miracula diuina non sunt trahenda ad consequentiam, nec in exemplum actionis humanæ.

Sulpitius Seuerus l. 3. vitæ S. Martini.

Sed obijcitur illud beati Bricij, qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus est. Sed miracula diuina sunt admiranda, non in exemplum humana actionis trahenda.

QVÆSTIO IIII.

De quarta vero d quæstione Fabianus Papa, epist. 2. ad episcopos orientales constituit dicens.

¶ Accusator & testis, vel iudex aliquis simul esse non potest. C. I.

† Cōcor. tex. ¶ l. si. ff. q me. cau. & l l. pe. ff. de arbi. & in l si q viri. & l. si quis in cāsā. ff. de iu. om. iudi.

Ans. l. 3. c. 75. Burc. l. 16. c. 15. Iuo p 6. c. 321. Pann. l. 4. c. 81.

NVllus vmquam præsumat accusator e simul esse & iudex † uel testis: quoniam in omni iudicio quattuor f personas necesse est semper adesse; idest iudices electos, accusatores idoneos γ, defensores congruos, atque testes legitimos. Iudices δ autem debent vti æquitate g, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam h causam.

DE quarta vero.] Hęc quęstio diuiditur in tres partes. in quarum prima probat duabus auctoritatibus q nullus debet esse accusator & iudex & testis. Secunda ibi, *Inscriptio.* Tertia ibi, *De domo.* to. de Fā. CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an idem posit esse accusator & testis. Et respondetur quòd non, vt ☩. c. 1. & 2. nisi forte in causa matrimonij: vbi dicunt quidam, q idem potest esse accusator & testis. argu. 35. quæst. 6. c. 1. & 2. & in summa ubi notauit Hug. & Io. hoc dicit.

Testis & accusator an possit quis simul esse.

γ ¶ Idoneos.] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Iuonem hic locus ita habet,* iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. *Verum, quia voces illę,* idoneos, congruos, legitimos, *sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil est mutatum.*

δ ¶ Iudices autē.] *Hæc neque in epistola sunt, neque apud alios collectores, nisi in Pannormia.*

tum. C. de reb. credi. generaliter. Arg. contra ista. 2. q. 7. si hæreticus. 37. dist. si quid veri. Sol. ista sunt specialia fauore fidei.

b ¶ *Arguere.*] Sed hoc non potest fieri nisi per alios testes: ergo visis attestationibus possunt induci alij testes: quod est cōtra id extra eo. fraternitatis. Cōsueuit responderi, q directe non pnt induci testes cōtra testes: sed indirecte, vel probādo corruptionē, vt extra eo. feries. extra de prob. licet. Vel probādo testes aut personas fuisse in alio loco tunc temporis. extra eo. ex tenore. Sed cōtra hæc est causa quare non admittantur testes post publicationē, quia timetur subornatio: sed subornari possunt, licet testes indirecte inducātur. Itē si testes aduersarij volunt probare de alio tēpore: ergo ego inducam testes ad probandū de eodem tempore. iniquum enim esset, q aliquid permitteretur impugnanti, & non permitteretur defendenti. ff. de reg. iu. nō debet cū dicta meorū testium possim cōfirmare, vt dixi s. 3. q. 3. de inducijs. Ad hoc potest dici, q spale est in causa matrimonij, vt inducantur testes quandocumque, etiam post sententiam: quia ibi non transit sententia in rem iudicatā 2. vt extra de sent. & re iud. lator. &c. consanguinei. Vel ideo mulier fuit admissa in illa decre. ex tenore. quia ignorauit de quo die testes vellent testari. sed si quis scit de quo die velit quis probare: & ante publicationē non protestatur, quòd die illo nō fuerat in loco tali, post publicationē eum nō admitterē. & quod hic dicit, q pōt obijci in dicta, verū est ostendēdo eos esse contrarios sibi 3. Item instrumentū induci pōt post publicationem, vt extra de fide instr. cum dilectus. Si quæris quare viso instrumēto induci possunt testes, vt C. de contrah. stip. optimā. & nō visis attestationibus? Rñ. ideo quia si vnus vult improbare instrumentū per testes, reliquus potest per testes instrumento fidem facere: quod nō est in testibus. Io. Ego credo q publicatis attestationibus super nouo articulo (sicut dicit T.) pūt induci testes: licet legistæ dicant contrariū. & hoc non solū est in causa matrimonij, sed etiam in alia causa, vt extra de fide instr. cū Ioānes. & extra de testi. ex tenore. & c. veniens a. In

2 Dic quod de hoc dixi 2. q. 6. § prin. in addit. sed contra extra &c. Archid.

3 Hæc sententia vera est, & habetur ex textu, cū dicit, ex ipsis depositionibus, &c. nō dicit, alienis depositionibus, sed ipsis. Archid.

d ¶ *De quarta vero.*] Hic quærit, an aliqs simul posit esse testis & accusator? Et est dicēdū q nō, vt ☩. ea. c. 1. & 2. q. 1. multi. nec enim simul debet quis fungi pluribus officijs, vt 16. q. 1. presbyteros. & 79. dist. singula. In matrimonio est speciale ut idem sit accusator & testis, ut not. 35. q. 6. c. 1. tamen improprie dicitur in matrimonio accusatio. nam mista dicitur inter ciuilē & criminalem, ut extra de procu. tuæ. In denuntiatione autem idem est denuntiator & testis, ut extra de testi. in omni negotio. & extra de simo. licet. sed ex quo semel quis apparuit inter accusatores, amodo non potest esse testis, ut extra de accus. cum P. Manconella.

NVllus.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd nullus debet simul accusator esse & testis uel iudex: quoniam in omni iudicio quattuor debent esse diuersitates personarum: scilicet accusatores, rei, iudices, & testes: & ostenditur quod sit officium cuiuslibet eorum: quod in littera patet.

e ¶ *Accusator.*] nisi in causa matrimonij, ut 35. q. 6. c. 1.

f ¶ *Quattuor.*] extra de uerb. sign. forus. contra. Sed dic quòd quattuor sunt personæ, idest, quattuor genera personarum. uel dic q appellat ibi tres testes, idest, tria genera probationum, scilicet instrumentorum, testium, & famæ 4. Sed obijcit de crimine notorio, ut extra de elec. uenerabilem. §. nos igitur. & ubi quis confitetur aliquid, & ubi iudex ex officio procedit. in his enim non est accusator. Sed loquitur hic cum ordinario iure procedit: scilicet in forma iudicij.

4 Idest, argumentorū siue confessionū, vt ibi no. Tā. & Ber. & sic nō ob. qđ no. ☩. e. q. 1. sæpe, in gl. 1. Arc.

g ¶ *Aequitate.*] C. de iud. placuit. 45. dist. omnis qui.

h ¶ *Ad minuendam.*] non tamen ut falso inducat aliquod ius. Sed numquid tenetur aduersario dicere iura quæ pro ipso faciunt? nōt tamen in corporali bello licitum est decipere hostem, ut 22. q. 2. utilem. & 23. q. 2. dominus.

Nullus;

N *Vllus.*] Casvs. Dicitur hic quod iudex in iudicio non debet vti acceptione personarũ inter accusatorẽ & reũ, sed æqualiter audiat vtrumque. & quod per se debet esse accusator, per se reus, per se iudex, per se testis, & vnusquisque debet esse in suo officio. a ¶ *Personaliter.*] idest, cum acceptione personæ, vt 3.q.9.cap.vlt. quia honor vnius personæ non debet obesse alij, vt C.de digni.l.3. lib. 12. 14. q. 3. si quis vero. C.de stat. & ima. l.4. iudex tamen magis dignum potest honorare, vt 2.q. 7. quæritur. & q.8. quisquis non tamen sedebit cum iudice cum agitur in causa vt C.de of. ciui.iud l.4.

Personarum acceptio nõ debet esse in iudicio.

INSCRIPTIO. Hęc est secũda pars huius quæstionis, in qua ponit Gratia. quattuor casus, i quibus nõ est inscribi necesse. Io.de Fã. Casvs. Dicit Gratianus quod iscriptio semper in accusatione debet fieri, vt accusator obliget se ad pœnam talionis, vt probatur nono libro Codicis de accusationibus, &c. Hug. tamẽ videtur velle, quod omnia supradicta verba sint de præcedenti capitulo, vsque ibi, *Vt Codice.* postea sunt verba Gratia. Idem videtur velle Beneuen. i casibus suis: sed ego habeo. §. ibi, *Inscriptio &c.* b ¶ *Inscriptio.*] Et si nõ fuerit facta, nihil valet quod actum est. 2.q.1. in primis. ibi, quòd si forte hæc solemniter. Sed an obligabit se accusans ad talionem? ar. quod sic, extra de accu. super his. C.de fide instru. l. 2. contra. C. de aduo.diuer.iud.l.1. Dico quod sic, licet quidam legistæ secus dicant. c ¶ *Semper fiat.*] Nisi in casibus notatis. 2. q. 7. in summa. d ¶ *Vt codice.*] Istud vt, respicit verba sequentia.

t Adde an & qui debent se inscribere 1 no. Cy. & do. in l. qui crimen. C. qui accu. nõ pos.

ex suspitione violenta facit vxorem ream: & quòd præfertur alijs accusatoribus: & quòd non inscribit: & quòd non punitur quasi calumniator, secundum quosdam: nisi euidens sit calumnia, vt C. de adul. iure mariti. ff. eo. si cuius. Iure tamen nouo tenetur vir inscribere, vt in auth. vt lice. mat. & auiæ. §. causas. coll. 9. & extra de procur. tuę. secundum canones non videtur, quòd sustineat pœnam talionis, vt 33.q.5. hæc imago. Sed hoc est verum, cum agitur ad thori separationem: secus si agitur ad pœnam legalem, vt extra de procu. tuæ.

Maritus duplici iure po. est vxo em accusare.

· Immo & lex nunquam dicit quod omnia accusationis implere debet. ff. de adul. l. mariti. & quidam secundum. L.

Item Damasus Papa, epist. 3. c. 7.

¶ Quilibet in causa duas personas gerere non valet. C. II.

ij N Vllus introducatur personaliter a, sed accusatores, & accusati æqua audiantur ratione, iuxta quod gestorũ ordo exigit. Accusatores vero, & iudices non ijdem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine. ¶ Nã inscriptio b primo semper fiat c, vt talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet iudicari, vel damnari; cum & sæculi leges hæc eadem retineant.

Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 16. c. 31. Pano l. 4. c. 8. Iuo p. 6. c. 337.

2 *Vt codice* d, *libro nono, titulo de accusationibus & inscriptionibus l. 7: & codice, eodem libro de adulterijs l. 6. & titulo de Abigeis l. vnica.* ¶ *Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest. [Ea enim, quæ per officiales* † e *præsidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est.*] ¶ *Item codice de adulterijs l. 6. Si maritus iure mariti, hoc est intra sexaginta dies* f *vtiles adulterium vxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspicione* g *sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. Item c. de Abigeis l. vnica [Abacti* h *animalis accusatio non solum cum inscriptionibus* i *, sed etiam sine obseruatione* k *proponitur*] ¶ *Item cod. de accus. l. 8. [Si quis* l *se iniuriam ab aliquo passum putauerit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios* m *decurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos* n *offerens, aut querelas* o *suas apud acta deponens.*] ¶ *In* ᵃ *alijs* p *autem criminalibus causis dignũ est, vt inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempusque designent, vt alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas* ᴬ.

† *officium*] orig. Ea quide C. de accus. & inscri.

ᵃ ¶ In alijs autem.] *Lex 16. cod. de accus. sic habet,* in causis criminalibus, *cætera vero eodem plane modo atque à Gratiano inseruntur.*

ᴬ ¶ Auctoritas.] *In vulgatis hic repetebatur versiculus.* Inscriptio, *ex capitulo Damasi: sed abest à vetustioribus codicibus, & frustra repetitur.*

De domo etiam iudicis accusator, vel testis produci non debet; ne in causam suspicionis incidat iudex.

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imp. epistola, cuius initium est [Proposueramus.

¶ Suspicionis incidet in crimen iudex, de cuius domo, vel accusator, vel testis producitur. C. III.

C Ontra ritum ecclesiasticum, contraque venerandas leges q pro-

ALIQVANDO. Casvs. Dictum est s. in §. Gratiani, vel in c. secundum quod supra not. quòd in accusatione est inscriptio facienda semper. Nunc autem ponit Gratianus quattuor speciales casus, in quibus inscriptio non exigitur. Primus est quando per officiales nuntiantur præsidibus aliorum delicta. Secundus quando vir vult accusare vxorẽ suam de adulterio iure mariti intra sexaginta dies vtiles computandos á tempore diuortij. Tertius est quando quis de abigeatu accusatur. Quartus est in crimine iniuriarum. In alijs vero criminibus semper debent fieri inscriptiones, quæ crimen & tempus designent, vt alterutram partium legum auctoritas terrere possit. Sed in quibusdam male dicit Gratianus hic, vt dicit Hug. in summa, & vt Io. notauit in hoc loco. e ¶ *Per officiales.*] Hoc exemplum non valet: quia ibi non fit accusatio. loquitur enim in notorio crimine ista lex, quod solum officiati denuntiant. si enim denuntiat officialis aliud crimen, ei non creditur: nisi probet legitime, vt C.de accus. ea quæ C.de curio. l. curiosi. lib. 12.

Officiales solum notoria denũciare debent.

Additio. In hac lege non dicitur quod inscribant: sed dicitur quod si non probant, puniuntur vt calumniatores, secundum Lau. f ¶ *Sexaginta dies.*] A tempore diuortij cõputandos, vt ff. de adul. l. si cuius ope. §. pen. sed iure extranei potest eam accusare post hos dies etiam: dum tamen causa non excesserit quinquennium, ff. eo tit. mariti. sed ad thori separationem etiam post septẽnium potest, vt 33. quæst. 2. admonere. Consistit autem ius mariti in hoc, quòd

g ¶ *Quam ex suspicione.*] 32.q.1.c.1.& 2.
h ¶ *Abacti.*] i. cum quis gregem abigit, vel partem gregis.
i ¶ *Inscriptionibus.*] i. cum agitur criminaliter.
k ¶ *Obseruatione.*] idest, cum agitur ciuiliter.
l ¶ *Si quis.*] C.de accus. si quis se.
m ¶ *Non ad stationarios.*] idest, non pedaneos iudices.
n ¶ *Aut libellos.*] Cum criminaliter.
o ¶ *Aut querelas.*] Cum ciuiliter.
p ¶ *In alijs.*] Male exemplificat magister vbi non cogit quis inscribere. sed veros casus posui supra 2. quæst. 3. notandum. & quæst. vlt. in summa.

DE DOMO. Casvs. Iste §. respicit illa duo cap. supra posita nullus. & nullus. ubi dictum est quod non debet esse idem accusator & testis & iudex. Nunc uero dicit, quod de domo iudicis non debet produci actor uel testis, ne iudex habeatur suspectus.

C *Ontra ritum.*] Casvs. Coram Imperatore accusabatur quidam de domo imperiali: & producebatur accusator & testis cui poterat imperari. sed Nicolaus reprehendit hoc dicens hoc esse contra legem: & ex hoc iudices suspecti fiunt.
q ¶ *Leges.*] Extra de offi. iud. deleg. causam. 2. ff. de iurisdict. om. iud.

iud. qui iurisdictioni.
a ¶ *De imperialibus ædibus.*] idest, de domo cuiuslibet iudicis 1. De hoc dixi 3. quæstio. 5. accusatores. iudex tamen suos domesticos cogitur recipere contra se, vt C. de asses. si post.
De

causa prox. q. 3. si ægrotans. quia ibi datur tertius mensis ad conuincendam malitiam. extra de dolo & contu. cum olim.
c ¶ *Occurrerit.*] Sed pone quòd iudex ita dixerit, si non veneris die illa, sis excommunicatus 2: & ille non venit, quia non potest venire, numquid erit excommunicatus? Videtur quòd non. nam & auditur hic causa absentiæ, & probata causa, 3 nõ absolutur nec enim extat conditio: quia non dicetur non venisse, ex quo casu nõ venit, vt ff. de conditio n. & demonstra. l. 2. nec proposuit iudex excõmunicare ipsum in oĩ casu, sed in casu cõtumaciæ tantũ. arg. ad hoc ff. de sol. si seru° decẽ. i si. & cũ nõ sit cõtumax, pœnam contumaciæ non patitur, si non venit, vt ff. de re iud. contum. Ioan. Sol. excommunicatus est, sed absoluitur sine expensis: quia excommunicatio tenet, nisi i duobus casibus, vt extra de sen. excom. per tuas. B.
d ¶ *Mensis.*] vel trium mensium, vt j. prox. q. 3 c. 1. & q. 2. c. 2. cõtra.
e ¶ *Ex ea.*] Nota quòd computandũ est semper tempus à receptione litterarum, vt hic, & 16. q. 3. placuit 2. extra de ap. super eo. 2. & C. de excus. tut. l. quinquaginta. nec cõputabitur dies in quo recepit litteras, vt ff. si qs caut. l. 1
f ¶ *Alterum.*] sed obijcitur, aut primus mensis fuit peremptorius: aut non. si non, quare excommunicatur: contra illud 24. q. 3. de illicita? Si fuit, quare datur ei alius mensis postea? Item qualiter fuit hic missum peremptorium prima vice: contra illud extra de dila. c. dilecti. Si vis tenere casum Hug. dic quod hic ex causa fuit primo missum peremptorium, vt extra de in integ. rest. cum ex litteris. in fi. & ff. de iudic. nonnumquam. & sequens peremptorium datur ad conuincendã malitiam. hic j. 5. q. 3. c. 1. Secundum alium casum non est primus mensis peremptorius. secundum hoc dic q̃ non punitur hic sententia excommunicationis, sed suspensionis, vel alia. nam bene punitur quis in citatione non peremptoria, vt 5. q. 2. præsenti. C. de iudi. sancimus. ff. si quis in ius voca. non ier. l. 2.
g ¶ *Non communicet.*] in sacramentis.
h ¶ *Damnationis suæ sententiã.*] cũ lis est contestata, vt dixi 3. q. 9. decernimus. vel legitur de sententia excommunicationis.
i ¶ *Communicet.*] arg. q̃ qui est suspensus in vna ecclesia, & in altera: quia cum sit tantum vna ecclesia, nõ potest esse partim intra, & partim extra ecclesiam, vt 24. q. 1. loquitur & 6. q. 1. si quis presbyter. arg. contra 98. dist. si quis alterius.
k ¶ *Accusator.*] sed quare cogitur iste accusare, cõtra illã regulam C. vt nemo inuitus agere vel accusare compellatur? Itẽ uõne primo accusator esset admonendus, vt C. qui accu. nõ pos. q crimen. Forte hoc est speciale in epo, sicut aliud j. causa prox. q. 2. c. 3. & hoc obtinet cũ ex accusatioe orta est infamia contra epm: & ideo cogitur accusator ꝓcedere, vt j. pxi. q. 1. quidam. & q. vlt. Epiphaniũ. Vel hic inscripsit: & iõ cogebat ꝓcedere vt extra de accu. licet. in fi. Si autem nec accusator, nec accusatus venit: tunc neuter est puniẽdus 4. ff. si qs in ius voc. nõ ie. l. 2. §. ult. Itẽ habes hic q̃ si accusator nõ ꝓbat iustã cãm absentiæ, ammõ non audit de illo crimine, ut extra de accu. licet. C. q accu. nõ pos. l. 3. Itẽ forte ubi de crimine agit etiã ciuiliter. ff. de iure fisci. l. 2. §. senatus. Idem ubi accusat instrumentũ falsum, ut extra de fide instr. accepimus. & c. cõtingit. Idẽ ubi accusatur matrimoniũ, ut extra q matri. accus. pos. c. per tuas. Idem ubi præfigitur terminus ad inducendos testes ut extra de prob. licet. Idem ubi proponitur terminus ad exceptiones proponendas, ut extra de exce. pastoralis. Idẽ ubi impetitur status alicuius, ut C. de inge. ma. diffamari. Secus autem in ciuilibus negotijs, ubi per triennium expectatur, ut C. de iud. properandum.
l ¶ *Adimatur.*] ut C. qui accusa. non pos. si ea. & l. qui crimen.

1 Generaliter seruandũ est, q̃ nullus sit iudex in omni causa, vbi quis de domo sua est actor, re° vel testis: quia videtur esse suspectus. si hoc contingat, delegetur causa, secundũ. Hu. & Laur.

ducitur accusator de imperialibus ædibus a, & cui imperari potest, ad falsum dicendum testimonium adhibetur. Fiunt suspecti iudices, & mercenarij, & lupi custodes, qui videbantur esse pastores.

¶ *Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romæ impresso.*

QVÆSTIO V.

Et Felix epist. 2. ad epos Galliæ.

DE quinta b *vero quæstione in concilio Carthaginensi 3. c. 7. sic inuenitur definitum.*

¶ Non est a communione suspendendus, qui die statuta ad causam uenire non potuit. C. I.

Ans. l. 3. c. 122.
Burc. l. 1. c. 160.
Iuo p. 5. c. 270.
Pann. l. 4. c. 106.

J. 5. q. 3. si ægrotans.

QVisquis episcoporum accusatur, ad primatem prouinciæ ipsius causam deferat accusator. Nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam a, electorum iudicum, die statuta, litteris euocatus minime occurrerit c: hoc est intra spatium mensis d ex ea e die, qua eum litteras accepisse constiterit. Quòd si aliquas veras necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum f mensem integram habeat facultatem. Verum tamdiu post mensem secundum non cõmunicet g, donec purgetur. Sin autem nec ad concilium vniuersale 2 occurrere voluerit, vt vel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam h dixisse iudicetur. Tempore sane, quo non communicat, nec 3 in sua ecclesia, vel parochia communicet i. Accusator autem eius, si numquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non remoueatur. Si vero aliquando defuerit subtrahens se, restituto in communionem episcopo remoueatur à communione accusator † k, ita tamen, vt nec ipsi adimatur l facultas causæ peragen-

No. hic L. quòd talis citatus non est excõica. arg. extra d pign. significante. ff. de solu. si seruus. Arch.
3 Qualiter autẽ probet impedimentum & cases fortuitus. vide An. & B. in l. quæsitũ. & per Io. de Imo. plenius. ff. de re iu. habetur etiã p Bar. in l. contumacia. §. si. ff. de re iu. & C. de nautra. l. si quis per Spe. in ti. de dila. §. 1. ver. in sum. per Cy. & Bal. in l. si. C. de fide instr. & etiã per eumdem Bal. in l. qui accusare. C. d edẽ. & An. in l. si. de fer. in. facit etiã qd not. Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden.

¶ Concor. est hoc te. & sua gl. in eã. & ibi Bar. ff. de accus.

Citatio de iure ter debet esse facta.

DE quinta vero.] CASVS. Hic intitulatur quinta quæstio, qua quæritur an sit excommunicandus accusatus si die statuta non veniat ad causam. Et certum est, q̃ sic ex contumacia abest. & agitur hic de inducijs citatorijs siue expectatorijs.
b ¶ *De quinta.*] De iure ter est citandus quilibet, vt 24. q. 3. de illicita. si tamẽ ad primam citationẽ non venerit, delinquit: quia spernit mandatum iudicis, & punitur. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. 2. ff. si quis ius. dicen. non obtemp. l. vnica. & præstabit sumptus litis de illa factos, vt de iud. sancimus. Et agitur hic de inducijs citatorijs siue expectatorijs, quæ dãtur epis: & eædẽ dantur presbyteris & diaconibus, vt 15. q. 7. si autẽ. & dictũ est de his s. 3. q. 2. in summa.
QVisquis.] CASVS. Statutũ fuit in concilio Carthaginensi vt epi apud primatẽ prouinciæ accusentur. Et si eps qui accusabatur, vocatus ad causã, die statuta, hoc est intra mensem computandũ à die receptionis litterarũ non venerit, debet excõicari: & si postea venerit allegaturus causas quare non venerit, dabitur ei spatiũ alterius mensis: sed remanebit excõicatus donec probet iustũ impedimentum: ita quòd nec suis nec alienis cõmunicet interim. si nõ venerit finito secũdo mẽse, cõdemnabitur. Si vero accusator die statuta nõ venerit, excommunicetur reo vel epo præsente cõmunioni reconciliato. Si tñ postea iustũ impedimentũ probauerit: absoluat: & causam agere permittat: & expone post secundũ mensem, idest, post principiũ secundi mensis. Vel sic: Epa accusatus, si intra tẽpus vnius mensis à tempore receptionis litterarum non venerit, excommunicatur. si allegat iustum impedimẽtum, datur ei alius mensis: sed remanebit excõmunicatus quousq; probabit iustum impedimentum: & si non venerit secundo mẽse, damnabitur. si vero accusator non venit die statuto, excõicandus est. sed si iustam probat absentiã, absoluetur, & postmodum aget. Iste est casus secundum Hug. & secundum eum exponitur post mensem secundum, idest, post principium secundi mensis.
ALIVS CASVS. Aliquis vult accusare epm, vadit ad primatem, vocatur eps: eligit iudices eps: deinde vocatur ab eis, vt sit tali die coram eis: & si tunc non venerit, suspendatur. Si autem miserit nuntium qui alleget iustam causam absentiæ, vel aliam iustam excusationẽ, datur ei alius mensis: & si in fine secundi mensis non venerit, tunc excõicatur. & secundum hoc expone post secundum mensem, idest, post finem secundi mensis. & sic non obstat j.

Suspensus in vna ecclesia est in omnibus suspẽsus
Accusare cogitur aliquis quandoque.

4 Idẽ si actor venit & non reus, vel econuerso. iudex tamen fuit impeditus & nõ potuit ad esse causæ, p ut no. extra d dolo & cõtu. venerabilis. & l. 6. eo. tit. c. actor. & est q. si. Bettien.

k ¶ . Prob .

a ¶ *Probauerit.*] suum sacramentū sufficit in hoc casu, vt 2.q.1.c.1.C.de reb.cred.ī bonæ.100.dis.optatū.extra de proc.ex insinuatione.non enim requiritur quòd plene probetur causa absentiæ, vt extra de sent.& re iud.c.cū Bertholdus [r].ar. contra extra de in integ.rest.capit. ex litteris [a]. vel laudandi. In fine reperit de pœna calumniatorum. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo sex elicit quæstiones.

[r] Adde no. in l.seruū quoque.§ publice.ff.de pœn.& l. pen.§.ad crimē. ff. de publi.iud.

[a] Vbi de hoc & 86.di.sita.

dæ, si se ad diem occurrere non noluisse †, sed non potuisse probauerit [d]. † al.voluisse

a ¶ Electorum iudicum.] *Ista duæ voces absunt ab editione Coloniensi conciliorum in quatuor tomis.*

β ¶ Vniuersale] *In concilio ipso additur* anniuersarium. *quod in Africano concilio, c.62.esse videtur de vniuersali concilio Africæ esse intelligendum.*

γ ¶ Nec in sua ecclesia.] *Sic in ceteris conciliorum editionibus, & codice canonum, & apud ceteros collectores. Sed in editione quatuor tomorū.est,* nec ī sua plebe cōmunicet. *Græce, c.19.legit.* μὴ δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μὴ δὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ, *idest.* neque in propria ecclesia, neque in parochia communicabit.

QVÆSTIO VI.

Exta vero quæstio eodem septimo capitulo concilij Carthaginensis tertij terminatur, in quo sequitur.

¶ In ciuili, & proprio dumtaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in episcopi accusatione culpabilis inuenitur. C. I.

ILlud vero placuit, vt eum agere cæperit in episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum † non admittatur [b], nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, vel [α] criminales asserere † voluerit. Ansl.3.c.121. Burch. ibidem. Iuo ibidem. Pann.ibidem.

† al.ad arcusandum. vel agendum

† al.dicere

α ¶ Vel criminales.] *abest hoc à concilio, & ceteris collectoribus, sed retentum est ob casum, & repetitur in c.si accusatorum.*

Item ex concilio Carthaginensi 7.c.2.prope finem.

¶ Propriam causam agere valet, cui accusare non licet. C. II.

OMnibus [c], quibus accusatio denegatur, in causis proprijs accusandi licentia non est deneganda. Iuo p.16.c.64.

Item Felix Papa omnibus episcopis per Galliæ prouincias constitutis, epistola secunda.

¶ In accusatione episcoporum deficiens ciuiliter tantum experiri poterit. C. III.

SI accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas afferre, non tamen criminales, vel ecclesiasticas voluerint. 3.q.10.c.fin. Iuo p.6.c.418.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c.5.

¶ De eodem. C. IIII.

QVòd si accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas habuerint, non tamen criminales, vel ecclesiasticas.

CAVSA QVINTA.

IN infamiā cuiusdam episcopi chartula accusationis occulte conscribitur: tandem accusator procedit in publicum. Episcopus autem semel litteris euocatus, causa sua die statuta adesse non valens, per procuratorem iudici se præsentauit: absque synodali audientia damnatur. Demum iudicio per appellationem renouato, de accusatoris inimicitia episcopus conqueritur: tandem in ipsa probatione defecit accusator.

1 *Primo, quæritur, qua pœna sit feriendus, qui famosum libellum clanculo scribens, probare negligit, quæ litteris mandauit.*

2 *Secundo, quoties sit vocandus ad causam, antequam sententiam damnationis accipiat †.* † al.excipiat

3 *Tertio, an per procuratorem causam suam agere valeat, qui per se ipsum causa sua adesse non potest.*

4 *Quarto, an absque synodali audientia sit damnandus.*

5 *Quinto, an ideo aliquis habēdus sit inimicus, quia crimē alterius indicat.*

6 *Sexto, qua pœna sit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet.*

Ex ta vero.] CASVS. Hic ponit 6. q. qua quæritur an illi qui in accusatione episcoporū culpabiles inueniuntur, possint de cetero admitti ad sui vel suorū causæ prosecutionem. Et respondet quod sic, si suam velint prosequi iniuriam vel suorū ciuiliter, & nō criminaliter: nec ī causis ecclesiasticis. Casum vero illorū c.illud.& si accusatorum, inuenies ī.3.quæst.10.c.si accusatorum. Aliud cap. planum est.

b *Illud.*] ¶ *Non admittatur.*] istud est expositum ī.3.q.10.si accusatorum.& capit.1.& 2.

b ¶ *Non admittatur.*] Quidā dicunt quod in nullo crimine admittatur contra episcopum.

Accusare prohibentur aliqui.

c *Omnibus.*] Excipiuntur excōmunicati, vt ī.ea.q.1.c.1. Itē serui & impuberes, vt ī.3.q.7.§.tria. in prin. & minores, vt C.de autho.præstan.l.clarū. & in casu quem habes extra qui mat. accu. pos.cum in tua. Item fallit in vsurario, vt extra de vsu. quia frustra. Item fallit in liberis & parentibus, vt 2.q.1.prohibentur. Item in muliere, vt 32.q.1.§. hoc in mulieribus.

IN infamiam.] CASVS. Supra dictum est de ijs qui manifeste accusant. Nunc supponit quintā causam in qua tractat de ijs qui occulte accusant, scilicet per libellum famosum quē clanculo scribūt in alicuius infamiam. Interserit etiam Gratianus de iudicijs: & qualiter quis sit vocandus ad causam: & an causa criminalis possit per procuratorem experiri siue expediri: & quomodo episcoporum iudicium debeat ventilari: & quomodo illi qui aliorum crimina detegunt, culpandi sunt

De prima quæstione.] CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur qua pœna debeat puniri qui famosum libellum in alterius iniuriam scribit. Et rñdet, si apparet & non probauerit quod conscripsit, ſm canones verberatur, vt ĵ. ea c. 1. secundum leges decapitatur, vt ĵ. ea. si quis famosum. Si vero non apparet, debet moneri vt appareat. Si vero celauerit se, excommunicari debet, vt ĵ. ea. quidem.

b ¶ Publice.] id est, in publico loco.
c ¶ Flagelletur.] ſm leges capite punit. ĵ. ead. si quis. Nota pœnas corporales infligi secundum canones, vt ſ. 45. dist. cum beatus.
d ¶ Et qui.] sic C. de furtis, ciuile.
e ¶ Incurrere.] pôt tñ probare crimen, si vult. ff. de iniur. eû q. lo.

QVÆSTIO PRIMA.

De prima a quæstione Hadrianus Papa scribit in capitulis, cap. 49. al. 50. dicens.

¶ Flagelletur, qui scripta in alterius famam neglexerit probare. C. I.

Capit. l. 7. c. 361. Ans. l. 3. c. 88. Iuo p. 4. c. 156. & p. 16. c. 335.

QVi in alterius famam publice β b scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probauerit; flagelletur c: & qui d ea prius inuenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurrere e.

a ¶ Publice.] *Hadrianus, Capitulare Caroli, & Iuo habent*, in publico.

Item Gregorius l. 5. epist. 30. siue cap. 130.

¶ De eodem. C. II.

Iuo p. 6. c. 381.

QVidam maligni spiritus consilio repletus, contra Castorium Notarium, ac responsalem nostrum nocturno silentio in publico ψ ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callide contradicentem ɣ. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare; oportet, vt publice exeat, & quæcumque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd si non exierit f neque publice g confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri Iesu Christi spiritu definimus, vt sancti eius corporis, ac sanguinis participatione priuatus sit. Si vero, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam † h non valet, si tanti mali conscius, etiã prohibitus, corpus, ac sanguinem Domini percipere præsumpserit, anathematis vltione percussus δ sit, vt fallax, ac pestifer à sanctæ ecclesiæ corpore sit diuisus. *& infra.* ¶ Si autem in eadem ciuitate, egressus ad publicum potuerit i, docere, quæ dixit, vel certe sciens se non posse, quæ scripsit, ostendere, errorem k suum fuerit aperte confessus; Dominici corporis, ac sanguinis participatione non sit priuatus; neque à corpore sanctæ ecclesiæ alienus existat.

† à disciplina] orig.

β ¶ Publico.] *Hæc vox abest à manuscriptis, & originali, & Iuone: sed ob casum est retenta, & in aliquot vetustis est glossa interlinearis.*

ɣ ¶ Contradicentem.] *Quæ sequuntur vsque ad versiculum*, Quòd si, *addita sunt ex ipsa epistola, & referuntur etiam ab Iuone.*

δ ¶ Percussus sit.] *Antea legebatur*, percutiatur: *sed cum ea, quæ antecedunt, ipso facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc est, quemadmodum alia multa, ex epistola ipsa. Apud Iuonem vero legitur*, anathematis vltione percussus, at fallax, &c.

Vidam.] CASVS. Gregorius nitebatur quandam sedare discordiã per quẽdam notarium suũ nomine Castorium. Sed quidam maligni spiritus scripsit libellum in iniuriam Castorij, & cum nocte posuit in loco publico ciuitatis, in quo côtinebatur, & Papæ significabat, q̃ Castorius nolebat controuersiã terminare. Dicit Grego. quòd si ille non vult exire, sit a corpore Christi remotus. Si vero adhuc latere præsũpserit, anathema sit. si vero vult exire, & qđ dixit probare, vel publice confiteri errorem suum, non sit suspensus a corpore Christi, vel anathematizatus. Seq. cap. patet.

f ¶ Non exierit.] nonne debuit admonitio præcedere excôicationẽ, vt 11. q. 3. indigne. sed forte hic præcessit, & quia illud tempus hic non adijcitur vsq; ad quod tempus teneatur exire, statim tenetur exire: qđ si non fecerit, ex quo est in mora, statim incidit i excommunicationem: argu. 5. q. 7. quapropter. 1. q. 1. constat. ff. de manumis. test. libertas. Sed videtur q̃ quamdiu potest exire, non sit excommunicatus. ff. de verbo. obliga. ita stipulatus. §. 1. Petrus Hispanus dixit expectandum vsque ad quadraginta dies. extra. de pur. cano. c. vlti. Hęc tamen veritas est, quod côditio affirmatiua aliter exponitur quam negatiua. cum enim dicitur, si intrauerit capitolium, exponitur sic, id est, si cum primum potes intrare, intres, vt ff. de cond. & demonstr. ... conditio. sed conditio negatiua sic exponitur, si non intraueris, i. cum primum desinis posse intrare, ut ff. de verb. obli. ita stipulatus. §. 1. nisi in casu hic posito, & in casu libertatis, ut ff. de manu. test. libertas. §. 1.

Côditio affirmatiua & negatiua diuersimode exponuntur.

capitular. lib. 6. c. 343. Poly. l. 3. tit. 21. Ans. l. 3. c. 89. Iuo p. 3. c. 251. & 4. c. 154. Burc. l. 3. c. 199.

Item in concilio Eliberitano, c. 52.

¶ Anathematizentur, qui famosos libellos in ecclesia ponunt. C. III.

SI qui inuenti fuerint famosos libellos in ecclesia ponere, anathematizentur.

Libellum famosum componens, qua actione puniatur.

a ¶ De prima.] hic quærit qua pœna punit qui famosum libellum vel falsam composuit occulte, & probare non vult quod scripsit, & distinguitur, aut certum est quis cõposuit, aut non. Si certũ est, aut est conuictus, aut sponte confessus. Si cõuictus ſm leges decapitatur, vt §. ea. si qs. & sit intestabilis. ĵ. causa prox. q. 3. §. ob carmen. ſm canones vero subijcietur verberibus, vt ĵ. eo. c. 1. ¶ Si vero sponte confitetur, cum non potest probare, mitius cum eo agitur, vt ĵ. ea. c. 2. in fi. Si nõ est certum, debet admoneri vt prodeat in publicũ, & probet quod scripsit: quod si non fecerit, primo priuabitur sacramentis, postea excôicabitur: & est hoc cum innocens aliquis infamatur, secus si reus fuerit q̃ accusatur: qa expedit peccata nocentium esse nota. ff. de iniu. eum qui. in prin. 10.

a ¶ Vbi no. H. q̃ istud sit verũ: nisi forte sit talis p̃sona, quæ attingi non debet, puta eps.

QVi in alterius.] CASVS. Quæsitum fuit ab Hadriano quã pœnam debet ille pati qui libellum scribit famosum, vel alia turpia in alterius iniuriam. Et rñdet, si apparet, & non probat, debet verberibus flagellari, & quicumque talem scripturã inuenerit, rumpat, si non vult pœnam auctoris incurrere.

g ¶ Publice.] contra ĵ. de pæ. dist. 1. §. his auctoritatibus. ubi pœnitentis dicitur, non tibi dico ut te prodas. sed illud est pro detestatione criminis. Vel ibi loquitur de occulto crimine a; sed hic de manifesto, licet persona sit ignota.

a Quod not. 30. di. de pænitẽtib'. Quidam dicunt, quod hic dr̃ speciale, & in fauorẽ infamati, & odiũ infamãtis statuit. Vel illud de pœnas hoc de accusatione. Ar.

h ¶ Ad disciplinam.] id est, correctionem.

i ¶ Potuerit.] sed nonne reus hunc accusatorem posset remouere, quia eum non præmonuit, vel (quod uerius est) quia ei suspectus est. 6. q. 1. qui crimen. sed forte de innocencia sua confidebat. sed certe licet ille sit infamis ipso facto & per sententiam, tñ in odiũ suũ & in fauorem rei admittitur ad accusationem, ut sic clareat de innocentia rei, & ut accusator non probans puniatur de calumnia. Et sic est speciale, q̃ aliq̃s criminosus admittitur ad accusationẽ, licet non prosequatur suam vel suorum iniuriam.

Criminosus q̃nq; potest accusare.

k ¶ Errorem.] ĵ. dis. 8. consuetudo. ĵ. 2. q. 3. §. notandum.

SI quis.] SI QVIS. CASVS. Quæsitũ fuit ab Imperatore quid

quid fieri debet de libello famoso, quem quis in aliquo loco repe-rit: & rñdet q̃ q̃ eum inuenit, statim destruere debet, & nulli ipm manifestare. Si vero nõ destruxit, sed alij eum dolose reuelauerit, decapitari debet, sicut auctor ipsius libelli, ne talis libellus lædat opinionem eius contra quem factus est. vt ecclesiam non ingrediantur ad officia diuina audienda, postea per duos, pace & cõione ecclesiæ eis interdicta, postea per alios duos dies sub eadem pœna, deinde expectẽtur per vnum diẽ, quo elapso anathematizentur. hodie tamen quidquid hic dicatur, induciæ iudicis arbitrio relinquuntur.

Item Codice lib. 9. titulo de famosis libellis, lege vnica. Impp. Valentianus, & Valens AA. [¶ *Si quis famosum libellum domi, siue in publico, vel quocumque loco ignarus reppererit, aut corrumpat prius, quàm alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Sin vero non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestauerit; sciat se quasi auctorem huiusmodi delicti capitali* [a] *sententia subiugandum.*] & *infra.* [*Huiusmodi autem libellus alterius opinionẽ non lædat.*]

QVÆSTIO SECVNDA.

Vocatio autem eius, qui impetitur, non semel, sed bis & tertio per congruum spatium rationabilibus scriptis fieri debet.

Vnde Damasus Papa Stephano archiepiscopo epistola 3. scribit, dicens.

¶ Vocatio ad synodum eius, qui impetitur, & in scriptis, & per spatium fiat congruum. C. I.

Vocatio [b] ad synodũ iuxta decreta patrum canonica eius, qui impetitur rationabilibus [a] scriptis per spatium fieri debet congruũ, atque canonicum: quia, nisi canonice vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conuentum quacumque necessitate, nisi spõte voluerit, nullatenus suis respõdebit insidiatoribus. Polyc. l. 5. tit. 1. Ans. l. 3. c. 50. Burc. l. 1. c. 156. Iuo. p. 5. c. 266.

a ¶ Rationabilibus scriptis.] *In epistola Damasi loco horum verborũ legitur*, tam sua præsentia, quàm & scriptis, atque apocrisarijs; *verum Anselmus, Burchardus, auctor Polycarpi, & Iuo cum vulgata lectione conueniunt.*

Item Siluester Papa.

¶ Quibus temporum spatijs reus vocetur ad causam. C. II.

Præsenti [d] decreto censemus, vt in primis paternaliter †vocentur, & per septem dies expectentur, nullius ecclesiasticæ rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iterum addantur [e] septem dies, interdicta ecclesiam intrandi licentia, & omnia diuina officia audiendi. Post vero addantur duo dies, quibus a pace, & communione [f] sanctæ ecclesiæ sint suspensi. Deinde vero iterum alijs duobus diebus sub eadem expectatione deportentur [a]. Quibus vno die super addito, omni expectatione veluti iam desperata, reus mox anathematis gladio feriatur. Poly. l. 5. tit. 3. Ans. l. 3. c. 120. †*al. personaliter.*

a ¶ Deportentur.] *Antea legebatur*, expectentur. *Emendatum est ex Polycarpo, Anselmo, & vetustis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis has est glossa interlinearis*, id. est expectentur.

Item Damasus Papa ad episcopos Italiæ, epist. 6.

¶ Nullius accusatio per scripta suscipiatur. C. III.

Relatum est ad sedem Apostolicam, vos accusationes fratrum per Ans. l. 3. c. 48. Polyc. l. 5. tit. 1.

a ¶ *Capitali*] si capitale fuit crimẽ cõscriptũ, alias nõ, vt s. cà prox. q. 3. §. ob carmen.

Vocatio autem.] Casvs. Hic ponit secũda quæstio, qua quæritur quoties aliquis sit vocãdus ad cãm, & certum est q̃ semel, secundo & tertio, vel vno pro omnibus peremptorio, vt 24. q. 3. de illicita. & q̃d quid de citationibus dicatur ĩ. c. 1. & 2. hodie induciæ citatoriæ arbitrio iudicis relinquuntur, vt ĩ. ea. q. 3. si ægrotans.

Vocatio.] Casvs. Quæsitum fuit à Damaso qualiter debeat ad causam vocari q̃ accusat? Et rñdet q̃ debet citari per scripturã per spatium cõgruum & canonicum: etiam si ad synodum venerit pp̃ter alia negotia nõ citatus, nullo modo compellitur suis insidiatoribus rñdere, nisi velit.

b ¶ *Vocatio.*] si ter citetur quis, licet non dicatur peremptorie, tñ sufficit hoc, vt peremptorie sit citatus, vt C. quomo. & q̃n iud. l. contentaneum. & l. tres denunciationes. & l. cessante. illud tñ apponere debet iudex, q̃ peremptorie citet. & debet comminari parti si non venerit, q̃ procedet. ff. de iud. in peremptorio. & vel in prima, vel secunda, vel tertia citatione potest citare peremptorie, vt extra de in integ. restit. cum ex litteris. in fi. & ff de iud. nonnumquam. dummodo non maturetur peremptorium omnis, vt extra de dila. dilecti.

Index citans peremptorie hoc debet exprimere.

Exceptio reuocandi domum.

c ¶ *Venerit.*] si aliquis conuentus Romæ pro sua necessitate, vel ex causa delationis vel appellationis, non cogitur ibidem rñdere, sed potest domum reuocare, vt ff. de iud. l. 2. § ex quoq; ff. quibus ex cau. in pos. ea. l. ad cognitionem. & in auth. de sanc. epis. §. si vero epi. coll. 9. secus est si fit ibi ex voluntate, vt in auth. ea. § si qs. epi, aut clericus. C. de epis. & cler. omnes. §. in hac. Nam Roma cõis patria est, vt ff. ad mun. Roma. nã cum epi faciunt concilia, bene tenet ibi quilibet rñdere. extra de libel. obla. c. 1. nã illuc quilibet generali citatione citatur, vt dist. 18. per totum. Quare ergo dicit hic, q̃ non teneantur rñdere coram synodo? Dic q̃ appellat hic synodum aliquem conuentum epõrum, qui propter necessitatẽ aliquam fit, non tñ synodi causa conueniunt. Vel dic q̃ speciale est in accusatione vt accusatus non teneatur respondere coram synodo, nisi habeat inducias. secus in ciuilibus causis.

Præsenti.] Casvs. Quidam dicunt, q̃ hoc cap. loquitur de inducijs citatorijs inferiorum ordinum, vel laicorum, qui sunt in eadem ciuitate, vel in locis propinquis. Et est ergo casus. Siluester Papa statuit in hoc c. q̃ illi qui accusantur, citari debeant & expectari primo per vij. dies sine aliqua pœna, postea per alios vij. ita

d ¶ *Præsenti.*] vel intelligitur hoc c. de raptoribus rerũ ecclesiasticarum, pp̃ odiũ eorũ, vel de clericis in eadẽ ciuitate constitutis, quibus minores dãtur induciæ q̃ remotis, vt ĩ. ea. q. 3. si ægrotans, vel de laicis, vel sunt paternales adiectiones, vel per quas q̃s expectatur etiam postquam canonice, & per tempus legitimum citatus non venerit, vel non tenet per illud. ĩ 24. q. 3 de illicita.

e ¶ *Addantur.*] simile C. de iu. autheo. iubemus. extra de dolo & contu. cum olim.

f ¶ *Communione.*] sed nonne est eadem hæc pœna cum prima? nã cui interdicitur ecclesia, interdicta sunt sacramenta ecclesiæ, vt 15. q. 2. de viro. & 33 q. 2. latorem. Itẽ non potest intelligi de cõione fidelium, quia de illa loquitur in fin. Sed dic q̃ loquitur de cõmunione fratrum, id est, q̃ non communicabit alijs fratribus vel in choro, vel in mensa, vel in dormitorio.

† Hanc sententiam tenent secundum Lan. & Io. Nam illud intelligitur in causa ciuili habet ergo les inducias. 29. dicitur antequam condemnetur. secundum Io.

Relatum.] Casvs. Quidam iudices ecclesiastici accusationes & testes recipiebant in causa criminali p̃ epistolam, q̃d dicit Damasus nõ esse faciendũ i futuro, & q̃d nuper factum est, debeat emendari. Nã accusatus legitime citatus accusatorẽ & testes debet habere præsentes, & locũ defendendi, vel ad abluenda crimina, nec iudex ex iracundia damnat delinquentem.

Scripta.

a ¶ *Scripta.*] sic 2.q.8.per scripta.
b ¶ *Testimonium.*] iudiciale.nam per litteras potest aliquis phibere alii testimonium famæ suæ, vt 72.dist.extraneo.& c.hortamur. & de consecrat.dist.1.iubemus.Sed iudiciale non.
c ¶ *Ira.*] quia tempore iræ non discernit homo quod iustum est, vt

Testimoniū p litteras potest exhiberi.

HIS. Casus. Concludit Grat. ex supradictis cap. dicens, quod nisi quis canonice fuerit vocatus, & si pp alia negotia ad synodū venerit, nō tenetur rńdere. Quæ aūt sit canonica vocatio, dictū est §. in c. præsenti. quod est Siluestri, & per c. Felicis di i, quod accusatio debet significari quod ei obiicitur ab accusatore.

scripta a suscipere absque legitimo accusatore. Quod deinceps in omni terrarū orbe fieri Apostolica auctoritate prohibemus; & quod nuper factum est, absque ulla retardatione corrigere † curamus: nec vmquam prius per scripta eorum, qui accusantur, causam discutere liceat, quàm per querelantium institutionem † vocati canonice ad synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat, quæ ei obijciuntur. *& infra.* ¶ Leges enim sæculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Vnde canonica Patrum cōstituta non semel, sed sæpissime clamant, nec accusationes, nec testimonium † b, vllum per scripta posse proferre, nec de alijs negotijs quicumque testimonium dicant, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Similiter, & qui alium accusare elegerit, præsens per se, & nō per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa. Neque vllus vmquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque † est, ne ira c quemquam subripiat †, faciatque citius omne, quod non licet.

† corrigi rogamus] orig.
† al. institutiōes 1.q.3.c.eorum qui.
† testimonia] or.
3.q.9.qui accusare.
† al. quoque
† al. cuiquā subripiat]

Item Felix Papa ij. Athanasio, & omnibus orientalibus episcopis, epist. prima, c.3.

¶ Vi, aut timore eiecti, aut suis rebus expoliati ad synodum non vocentur. C. IIII.

Burc.l.1.c.221. Iuo p.5.c.335.

SI primates, accusatores episcoporum cum eis pacificare d familiariter minime potuerint; tunc tempore legitimo eos ad synodum canonice conuocatam, non intra angusta tempora canonice conuocent, & non prius, quàm eis per scripta significent, quid eis e opponitur, vt ad responsionem pręparati adueniāt. Nā si aut vi, aut timore eiecti, aut suis rebus expoliati fuerint; nec canonice vocari ad synodum possunt, nec respondere æmulis debent, antequàm canonice restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur.

His auctoritatibus euidentissime datur intelligi, quòd nisi quis canonice vocatus fuerit, etiam si aliqua occasione ad synodum veniat, suis nullatenus cogitur respondere insidiatoribus. Canonica autem vocatio est, quando seruato dierum interstitio, secundum auctoritatem beati Siluestri, causa sua litteris adesse iubetur, quibus, quid ei obijciatur, auctoritate Felicis Papæ significari oportet.

QVÆSTIO III.

Q Vòd autem f per procuratorem suum causam agere valeat, qui impeditus causa sua adesse non valet, auctoritate Romanæ synodi, quæ tempore Hadriani Papæ celebrata est, probari videtur, in qua c.5. sic statutum legitur.

In capitulis Hadriani.c.5.& Felix.1.epist.2. Poly.l.5.tit.1. Burch.l.1.c.51. Iuo p.5.c.161. Pano.l.4.c.19.

¶ Pro se legatum ad synodum mittat, quem grauis necessitas premit. C. I.

SI ægrotans fuerit episcopus, aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit; pro se legatum g ad synodum mittat; nec à com-

Vôd autē] Casus. Hæc est q. 3. in qua quæritur, an aliquis possit p procuratorē cām suā agere. Et certū est, quod nō in cā criali, vt j. e. in criminalibus. nisi in quattuor casibus, vt i crimine iniuriarū, in quo illustris psona agit p pcuratorē, vt 3.q.9.3. nisi & in crimine suspecti tutoris, vt ff. de proc. nō solū.§.vlt. Itē ad allegādū cās absentiæ, vt j. c. 1. & 2. Itē in minoribus criminibus, vt oot. Io. in hoc loco, vt ff. an per aliū cau. ap. l.1. quia in leuibus criminibus nō fit inscriptio, vt ff. de acc. l. leuia. In ciuili pōt, nisi in casibus aliquibus, vt in accusatione populari, in qua actor non agit per procuratorem: vt ff. de procu. licet. & in causa status, vt C. de asser. tol. l.1. Quidam ēt coguntur dare procuratorem, vt epi & sacerdotes, vt j. ea. quia epi. & illustres personæ, vt C. de proc. l. pe. De hoc plenius inuenies §. 2.q. 6.si quādo. in apparatu.
f ¶ *Quòd autem.*] In causa iniuriarum datur procurator. Itē in crimine suspecti, vt ff. de procu. nō solum. §. vlt. & in minoribus criminibus. ff. an per aliū causæ ap. l. 1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio. ff. an per aliū causæ ap. l. 1. quia in leuibus criminibus non fit inscriptio. ff. de ac. leuia. & ad allegādum causas absentiæ in ciuili dari pōt procurator. sed in actione populari non potest procurator dari. ff. de procu. licet. & in causa status, vt C. de asser. tol. l. 1. quidā etiam coguntur dare procuratorem, vt episcopi g, vt j. quia episcopus. & illustres personæ, vt C. de proc. l. vlt. De hoc plenius inuenies §. 2.q.6.si quando.

hoc loco habet in solēni accusatione, ad quā nemo cōpellitur nisi in casualiter. §. ea. q. 1. c. 2. & j. ea. q. 6. Epiphanius. Arch.

vt 11.q.3.illa.

S *i primates.*] Casus. Quidā accusabant epos prosequendo suā iniuriam vel suorū: quærit Anastasius à Felice, qualiter in hoc negotio sit procedendum? & rńdet, quod ipsi debent ad concordiam reuocari per transactionē, si fieri pōt: alioquin debent legitime citari, & eis primates debent quidquid obijcitur significare, ut parati venire possint ad rńdēdum. Si vero deiecti fuerint vi vel timore, aut suis rebus expoliati, accusatoribus respondere non debent, nisi prius restituantur.

d ¶ *Pacificare.*] potest ergo iudex componere inter partes, vt 90. dist. studendum. & 13.q.vlt. si quis mēbrorū. & q.4. si illic. ff. de no. ope. nū. l.1. §. pōt. & est simile. ff. de vsu. æquisitimū. Sed hoc verū est in crimine, qđ nō inducit depositionē: quia i aliis licet cōponatur, pōt iudex ex officio suo de crimine inquirere, vt extra de col. dete. c. 1. & 2. & C. de abo. l. 2. Similiter in denuntiatione non admittitur compositio, vt §. 2.q. 7. quapropter g. Vel intelligitur cū nō accusatur de iniuria facta ecclesiæ, sed psonæ. 13.q. 4. si is qui. & sic non ob. 2.q.7. qua propter. Vel melius ibi loquitur in denuntiatione, ad quā quilibet tenet. De hoc nota. §. 2.q.1.§ notādū 1. i fi.
e ¶ *Quid eis.*] sic 3.q. 9. indicas. extra de dila. præterea. extra de appel. significantibus.

Iudex an possit inter partes componere.

¶ In hoc cōtradicit, quia videtur nemine esse cogēdū ad accusandū, l. Sed

S *i ægrotans.*] Casus. Quæsitū fuit ab Hadriano, an eps accusatus debeat excōicari, qa citatus nō venit? & rńdet quod non, nisi p contumaciam die statuta venire cōtēnat, quod hoc est intra spatium duorū, vel triū mēsiū, vel eo amplius, pout causa dictauerit, & tūc nisi fuerit impeditus, debet excōicari: sed si ægritudinē, vel aliud graue impedimentū habuit, mittat legatū ad synodū, qui absentē accusatū excuset. Iste casus planus est & bonus, & sic ponēdo casum videbis punctuationē litteræ, quā p expositionē casus ppēdes. Vel pone casum sicut littera sonat. Statuit Hadrianus in synodo, vt si eps accusatus æger fuerit, vel aliud impedimētum habuerit, mittat legatū qui eū excuset. Sed si die statuta, hoc est intra spatium duorū, vel trium mensium, vel eo amplius prout causa dictauerit, citatus per contumaciā non venerit, debet excōmunicari: nisi aliena, id est, grauis eū necessitas præoccupauerit.
g ¶ *Legatum.*] sed numquid tenet infirmus vel absens ex iusta cā, ex necessitate procuratorem mittere rńsurum nomine absentis? non videtur, extra de procu. querelam. nā si cōtra absentē feratur

Procurator in causa populari nō potest dari.

Hoc est falsum, vt patet extra de iur. calum. capit. vlt. Arch.

Procuratorē nō tenet mittere habēs iustam causam absentiæ.

sententia, & ipse postmodum probet iustã causam absentiæ, retractatur sñia, licet nõ miserit procuratorẽ, vt extra de sen. & re iud. cũ Bertholdus. & 7 q. 1. præsentiũ. immo & si sub poena ꝓmisisset aliqs stare iudicio ad certã diẽ, si probaret iustã causam absentiæ, subuenitur ei, vt ff. de arb. si cũ dies. §. si quis ex litigatoribus. Nã ægritudo iudicis vł partis prorogat diẽ. ff. de re iud. quæsitũ. immo etiã si probabili causa absit, nõ proceditur ꝯ eũ, vt extra de of. deleg. cõsultationibus. Itẽ ſm hoc nõ esset melior conditio illius, qui abest ex iusta causa, q̃ illius q abest ex iniusta causa, quia q nõ vult interesse, sufficit ei si mittat procuratorẽ, vt ff. de proco. l. 1. & gñaliter traditur pro regula, quotiescumque quis abest ex necessitate, nõ ex voluntate, subuenitur ei, siue habeat procuratorẽ, siue nõ, vt ff. ex qb. cau. maio. sed & si. §. vlt. Itẽ sufficere debet talis qui alleget causam absentiæ, vt 65. dist. si quis. Ecõtra probatur, q nõ sufficit mittere procuratorẽ qui alleget causam absentiæ, nisi alleget cãm causæ, vt 18. dist. eps. nã sicut quis potest mittere nũcium, sic & procuratorem, vt extra de app. cõstitutus, nec excusatur quis p iustam absentiã qui fiat missio in possessionẽ bonorũ suorũ, si non sit qui defendat eũ, vt extra de eo qui mit. in pos. ca. vlt. nec exuli subuenitur si non reliquit procuratorem, vt ff. de mino. Papinianus. nec ei qui appellationis causam prosequitur, vt ff. eum. qui ap. in prouincia debere defendi. l. 1. & 2. nec subuenitur absenti causa reipublicæ, vt C. de in integ. rest. ignorare. Ad hoc dicunt quidam, q actor semper tenetur mittere suum procuratorem, siue possit, siue non possit venire, per id quod legitur. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. reus aũt nõ tenetur. Melius põt dici, q siue sit reus, siue sit actor, si habet iustã causam absentiæ, nõ tenetur mittere, nisi sub hac forma sit citatus, vt veniat, vel procuratorem mittat, vt probatur extra de do. & cõtu. cum dilectu. in fi. alioquin sufficeret talẽ mittere qui alleget cãm absentiæ. 18. dist. placuit. & extra de sent. & re iud. tenor. tñ si diutino impedimento quis est detentus, si tale sit negotiũ, quod possit expediri per procuratorẽ, ita vt plene iudex possit instrui per procuratorẽ sicut per dominum, bene tenetur mittere procuratorẽ talẽ sufficiẽter instructũ. Et ego credo, q decr. querelam, tales causas appellat graues, quæ ita intricatæ sunt & inuolutæ, quod non de facili per procuratorem possunt expediri, sed tamen non nego quin semper possit actor mitti in possessionem rerum absentis ex quacumque causa reus abest, vbi actio est tempore peritura. Io.

a ¶ *Nisi.*] id est, si non.

b ¶ *Aliena.*] vel quia vocatur à Rege, vt 18. dist. si eps. tñ canon alia tria excipit, ætatem, & ægritudinẽ & grauiorem necessitatẽ, vt 18. dist. placuit. Item si ad testimonium dicendum, vel admunicipales necessitates vocetur. ff. si quis cau. l. 2. in prin. Itẽ si occupatio propriorũ negotiorũ cũ vrgeat, vt ff. de re iud. cõtumacia.

Vel dic p. ut in ipsa decre. querelã. no. Go. q causæ graues sũt q bus procurator interuenire non potest est causa status cum quis vendicatur in seruũ. C. de assertione. tollẽ. l. 1. in princ. 54. dist. frequẽs. secus si quis clamat in libertatẽ 2. q. 6. si quando. Arch.

Casus. Dicitur q si quis de capitali crimine accusatur, potest se excusare per procuratorem qui impedimentum alleget absentis.

c ¶ *Defendi.*] scilicet ad excusationes proponendas, & etiam ad exceptiones obiciendas, vt extra de acc. veniens, & c. super his. Melius est enim qualemcumque procuratorem admitti quam absentem, &c. ff. de procu. seruum §. publice. C. de procur. exigendi. licet M. dicat per legem istam, q post lit. contest. potest interuenire procurator ad defendendum in crimine.

Ecce. Casus. Concludit Gra. ex supradictis, q in causa criminali põt quis procuratorem mittere si est impeditus, non vt causam agat principalem, sed vt excuset absentẽ. Causam enim criminalem nullus per procuratorem agere potest, sed per seipsum, vt s. c. 1.

In criminalibus.] Casus. Hadrianus fuit interrogatus, an per procuratorem quis accusare posit, vel respondere in causa criminali, & rñdet dicens, q nõ: sed in propria persona sit accusator, & etiam accusatus.

d ¶ *In criminalibus.*] nisi in casibus no. 2. q. 6. si quando.

Quia episcopus.] Casus. Dicitur in hoc c. q vnusquisque eps vel sacerdos in ciuili causa propria, vel ecclesiastica debet habere procuratorem bonæ famæ, & vitæ laudabilis. in causa vero criminali non nisi per se agat, vel respondeat.

e ¶ *Quia episcopus.*] sed quid si ita pauper est sacerdos, q non posit constituere procuratorem? Tunc per se litigabit, sicut illustres pauperes, vt in Auth. de illustri. & qui super illustres suot. coll. 5. Ideo autem iubentur sacerdotes constituere procuratores: quia nõ expedit seruos Dei litigiosos esse, vt extra de syndico. c. vno. & 2. q. 7. sicut. & ne cogãtur recedere à diuinis obsequiis, vt C. de epi. & cle. oẽs. tũ ẽt qa causæ materiã criminibus creare noscuntur, vt C. de iud. properandũ. in prin. habet ergo quælibet ecclesia œconomũ, vt 89. di. quia. & 9 q. 3. cũ simus. 16. q. 7. qm in quibusdam. & constituetur auctoritate epi. C. de epis. & cler. oẽs. §. hoc nihilominus. Sed quid si canonici aliqui contra epm volũt agere, tunc a superiore dandus est procurator ad litẽ, sicut cũ pupillus agit ꝯ tutorem. C. de in li. dãdo tu. vel cu. l. 2. & vlt. Sed ſm iura nrã canonici p se sine epo cõstituẽt ꝓcuratorẽ. Io. sed certe procuratorẽ ad agendum ꝯ alrũ ab epo non possunt constituere sine auctoritate epi, nec esse in iudicio, vt extra de iu. cãm. & extra de procu. c. 1. li. Item habes hic, q procurator nõ põt esse infamis, vt dixi 3. q 7. c. 1. Itẽ habes hic, q eps & sacerdos semper debẽt litigare per procuratores. Et sic patet, q ante litis cõtestationẽ & post, põt clericus ſm iura nrã cõstituere procuratorẽ, & p ipsum iurare de calũnia, vt probatur extra de iura. calũ. cũ cãm. nisi velis exponere ibi procuratorẽ. i. œconomũ. vt extra de iur. calũ. in pertractandis. Et lex dicit, q vbi cõuenitur monasteriũ, vel ecclesiastica persona, possunt constituere procuratorẽ, vt in Authen. de sanc. epis. §. si vero eps. coll. 9. Alij vero cõparant prælatos tutoribus: & dicunt, q sicut tutor vel curator nõ põt ante lit contest. cõstituere procuratorem, vt C. de procu. neque. sic neque prælatus quod

a Scilicet ordinat in eũdẽ nõ delegato: qa hoc misti est imperij se cũdũ In. & ii. qđ dic. vt no. extra de procurato. petitio. Arch.

Sacerdotes iubent' litigare p procuratores.

Canonici cõtra episcoporum agentes procuratorẽ constituere possunt.

munione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi [a] ad causam suam dicendam, electorum iudicum die statuta litteris euocatus minime occurrerit, hoc est (nisi aliena † [b] præoccupauerit necessitas) infra duorum, vel trium mensium spatium, & eo amplius, pro vt causa dictauerit.

4. q. 5. c. vnico.

† alia] orig.

Cadicis lib. 9. tit. de accusat. & inscrip. l. 3. Imp. Alexander Aug. ¶ [*Reos capitalium criminum absentes etiam per procuratorem defendi* [c] *leges publicorum iudiciorum permittũt.*] ¶ *Ecce, quàd episcopus impeditus, & causa sua adesse non valens; legatum pro se iubetur ad synodum mittere. Sed legatus iste non ad causam agendam, sed ad necessitatem synodo exponendam mittitur, qua impeditus episcopus synodo præsentiam suam exhibere non valuit. Causam autem (maxime criminalem) nulli, nisi per se agere licet.*

Vnde Hadrianus Papa in capitulis, c. 38. ait.

¶ Criminaliter accusans, vel accusatus per se experiatur. C. II.

Aos. l. 3. c. 88. Pann. l. 4. c. 56.

IN criminalibus [d] causis nec accusator, nisi per se, aliquem accusare potest, nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur.

Item Anacletus Papa.

¶ *Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenij Papæ secundi, tempore Ludouici, ac Lothary Imperatorum habito. c. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitũ. Ex quo canone Lotharius lib. 2. legum Longobard. tit. de aduocatis, & Vicedominis, ollamam capitulare composuit.*

¶ In omnibus causis, præterquàm in criminalibus, episcopi, & sacerdotes pro se aduocatum habeant. C. III.

QVia episcopus [e], vniuersique sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorũque operum actiones constituuntur, debet vnusquisq; eorũ tam pro ecclesiasticis, quàm etiã pro suis actionibus (exce-

Prælati non sunt tutorib⁹ comparandi.

quod nô concedo. Nulla est enim côparatio inter tutores & prælatos, quia tutor est temporalis, prælatus est perpetuus. tutor non vtitur bonis pupilli, sicut prælatus bonis ecclesiæ. tutela est onus, sed prælatura est honor. prælatus habet liberam & generalem administrationem in bonis ecclesiæ, & dare pôt bona aliqua, si hoc ha-

pro publico a videlicet crimine) habere aduocatum b non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inuentum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

QVÆSTIO IIII.

Et in capit. Hadriani. c. 3. capitular. l. 6. c. 287.

Vod autem absque synodali audientia damnari non debeat, auctoritate Iuly Papæ probatur, qui epist. 1. ait.

¶ Nisi in legitima synodo episcopus iudicari, vel audiri non debet. C. I.

NVllus episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tempore Apostolica auctoritate c conuocata super quibusdam † criminationibus pulsatus audiatur, vel † iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumptum à quibusdam fuerit, in vanû deducatur, quod egerint, nec inter statuta ª ecclesiastica vllo modo reputetur.

† al. quibusuis
† al. aliud

• ¶ *Statuta.*] *Abest hæc dict. in ab originali, & cæteris locis indicatis.*

Item Zepherinus Vrbis Romæ Archiepiscopus, epistola prima episcopis Siciliæ.

¶ Episcopus accusatus à duodecim audiatur, causæ vero finis ad sedem Apostolicam deferatur. C. II.

3. q. 8. c. 1.
Poly. l. 5. tit. 4.
Ans. l. 3. c. 45.
Iuo p. 5. c. 245.
† al. vocato

DVodecim iudices quilibet episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus eius causa iuste iudicetur: nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur; quàm ipsi d per se eligantur, & regulariter vocatus † ad suorum primo côuentum episcoporum, per eos eius causa iuste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis vero eius causæ ad sedem Apostolicam deferatur, vt ibidem terminetur: nec antea finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est) quàm eius auctoritate fulciatur.

Quòd vero absque synodali audientia episcopus damnari prohibetur, sine præiudicio Romanæ sedis oportet intelligi, quæ sua auctoritate, quosque valet damnare, vel damnatos absoluere. Vnde Gelasius Papa [*Ipsi sunt canones*] *infra causa nona,* [*Sententia † excommunicationis notatus.*]

est iniciû causæ nonæ

¶ *Item Hadrianus, c. 8.* [*Saluo Romanæ ecclesia in omnibus primatu, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per vnamquâque prouinciâ, ipsius prouincia synodus dispenset: sicut in Nicano e constat decretum esse concilio.*] *Cum vero accusatus ad concilium venerit, quicquid côsidentium consultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur, non contentiosis vocibus, sed mitissima verborum relatione proferatur.*

3. q. 6. neminê.

Vnde in Toletano concilio xi. c. 1. legitur.

¶ In cognitione causarum contentiosi locum non habeant. C. III.

Ans. i principio suo p. 4. c. 245.
† al. perturbare
Iac. 1.
† al. turbo. al. quando silentiû perit, & iudiciû obstrepentiû turba confundit.]
Esa. 32.
al. collationibus.
al. à causantium
Crimen publicum quod dicitur.

IN loco benedictionis f côsidentes Domini sacerdotes nullis debêt aut indiscretis vocibus, perstrepere, aut quibuslibet tumultibus per turbari †, nullis etiam vanis fabulis, vel risibus agi, & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas uoces effundere. [Si quis enim, vt Apostolus ait, putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio:] cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicij obstrepentium turba † confundit, dicente propheta [Erit cultus iustitiæ silentium.] Debet ergo quidquid aut consultationibus † considentium agitur, aut ab † accusantium parte proponitur, sic mi-

Sic scripsit H. Al. & Lau. Ad idê 9. q. 2. nô initiati, secundû H.

habeat consuetudo ecclesiæ, sed tutor non. extra de dona. cap. ceterum.

a ¶ *Publico.*] publicum vocat hic crimen, de quo solêniter & publice potest quis accusari. idem enim est in priuatis criminibus, vt C. de iniu. l. vlti. quia nec in illis interuenit procurator, vt §. ead. in criminalibus.

b ¶ *Aduocatum.*] id est, procuratorem.

¶ *Vod autem absque.*] CASVS. Hic intitulatur quarta quæstio, qua quæritur an episcopus sit damnandus, sine synodali auctoritate. Sed hæc qô tractata fuit supra 3. q. 8. sed hoc solû adijcitur hîc, q Romanus Pôtifex potest episcopum sine concilio damnare, vt j. ca. §. quod vero.

Vllus episcopus.] NCASVS. Quæsitum fuit à Iulio vtrum episcopus sit condemnandus absque synodo episcoporum? Et respôdet, q non: quæ debet congregari suo tempore, & auctoritate Papæ speciali. sed si aliter præsumptum fuerit, vanum erit.

c ¶ *Auctoritate.*] generali audiri enim potest causa episcopi sed non pôt terminari sine speciali mandato apostolicæ sedis, licet absolui posset, vt 3. q. 6. quamuis. & c. ducum. tamen hoc non credo, vt dixi 3. q. 6. accusatus. Et arg. j. c. proxi. in fi.

Vodecim iudices.] DCASVS. Dicitur hîc, q si necesse fuerit, episcopus accusat⁹ duodecim habeat iudices à se electos, qui crimen examinabunt episcopi: sed Papa sniam dabit, si necesse fuerit, quod est si metropolitanus nô eligit, vel suspectos eligit.

d ¶ *Ipsi*] j. 9. q. 3. cum ctâ. & c. ipsi. & c. saluo.

QVOD VERO. CASVS. Dictû est s. in c. nullus. q eps condemnari, non debet nisi sine synodo congregata, quod intelligi debet absque præiudicio Romanæ sedis. Nâ Romanus Pôtifex quos libet pôt absoluere & condemnare absque synodo côgregata, quod duabus auctoritatibus probat Gratia. scilicet Gelasij, & Hadriani, & sequenti §. dicitur, qđ in synodo vbi episcopus accusatur, non debet aliquis facere strepitum, vel tumultum, vel aliquid simile.

e ¶ *Sicut in Niceno.*] §. 3. q. 6. neminem.

N loco benedictionis.] ICASVS. Dicitur in hoc c. quod in synodo vbi episcopus accusatur, vel causæ difficiles tractantur, nullus debet facere strepitû, vel tumultum, nec contentiosis vocibus acclamare, & hoc probatur auctoritate Apostoli. & Esaiæ prophetæ, sed omnia debent humiliter proferri ne contentiosis vocibus sensus turbetur auditorum, & vigor iudiciarius eneruetur propter tumultum. & si quis fecerit strepitum, vel tumultum, eijciatur velut irrisor auctoritate Salomonis dicentis: Eijce derisorem, &c. & sententiam excommunicationis per triduum patietur.

f ¶ *In loco benedictionis.*] id est synodi.

a ¶ *Moestissima.*] vt C.de obseq. patrono præ. l.si manumissori & s.3.q.7.si quis adeo.lex punit talem vltimo supplicio, vt C.de his qui ad ecclesiam confug.denuntiamus.
b ¶ *Tumultu.*] sic præsumitur de iniusta electione illius, qui per clamorem est electus extra de elect. Ofius.8.q.2.si ergo. Et est simile de conse.dist.3.irreligiosa.
c ¶ *Excommunicationis.*] à consortio fratrum: sic s.distin.45.neminem.

cum ibi, *Noueris aliquando.*
h ¶ *Tollitur.*] non obst. 86. distin. pasce. quia illud de eo qui ad mortem esurit. sic 11.q.3.quoniam multos. Et est hic argu. quòd excommunicato non est danda eleemosyna. De hoc dixi 42. dist. quiescamus.

Potissima verborũ relatione proferri, vt nec cõtentiosis vocibus sensus audientiũ turbent; nec iudicij † vigorẽ de tumultu eneruent. Quicũq; ergo in conuentu concilij hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu [b], aut contumelijs, vel risibus concilium conturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum, quo præcipitur, [Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium,] & cum omni dedecore de consessione † abstractus à cõmuni cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis [c] sententiam perferat.

† al. iudicium
Prou. 22.
† in vulgatis legebatur, confessione.

Sub sed nõ sacramẽtorũ, vt dixi s. ea. q. 2. psenti. ibi videas. Archid.

QVÆSTIO V.

NVnc autem [d] quæritur, an sit aliquis iudicandus maleuolus, quia crimen alterius indicat. De hoc scribit B. Augustinus serm. 3. de communi vita clericorum, seu regula tertia dicens.

Idem epist. 109.

¶ Magis nocet, qui crimen celat, quàm qui amicabiliter indicat. C. I.

NOn vos [e] iudicetis esse maleuolos, quando crimen alterius indicatis [f]. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo [g] perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secari; non ne crudeliter à te siletur, ac misericorditer indicatur? quanto ergo potius debes † manifestare crimen, ne deterius putrescat in corde?

† cum debes manifestare, ne, &c. orig.

Idem ad Vincentium Donatistam, & Rogatistam, epist. 48.

¶ Nec qui parcit est amicus, nec qui verberat, inimicus. C. II.

23. q. 4. nimiũ. §. non omnis.
Prou. 27.
† Cõcor. tex. in l. latæ culpæ §. amicos cũ ibi not. ff. de ver. sig. facit l. verborum. eo. tit.

NOn omnis, qui parcit, amicus est †; nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quàm lenitate decipere. ¶ Vtilius esurienti panis tollitur [h], si de cibo securus iustitiam negligebat; quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat †. ¶ Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicũ excitat, ambobus molestus ambos amat. ¶ Quis nos potest amplius amare, quàm Deus? Et tamen nos non solum docere suauiter, verum etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpe etiã mordacissimum medicamentum tribulationis adiungens, exercet fame Patriarchas [i] etiam pios, & religiosos; populum contumacem pœnis grauioribus agitat; non aufert ab Apostolo stimulum carnis tertio rogatus, vt virtutẽ in infirmitate perficiat *& infra.* ¶ Noueris [a] aliquando furem auertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello [k] ad gregem pecora errantia reuocare.

† ∫. 33. q. 4. nimiũ. Pan. c. si vis de adulte.
Gen. 42.
2. Cor. 12.

a ¶ Noueris] *Apud B. Augustinum legitur*, & noueris, *pendetque hæc pars ex superiore periodi parte.* & putas nullam vim adhibendam esse homini, &c.

Item ex sermone 84. Ambrosii, qui sic incipit. [*Amarior fortasse.*]

¶ Non odio habetur, sed diligitur, qui castigatur, & corripitur. C. III.

NOn osculatur semper pater filium, sed & aliquando castigat. Ergo, quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas; quæ dulciores sunt, cum amarissime † [l] inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio, quàm blãda remissio. Vnde ait propheta [Dulciora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.]

† al. amarius
Prou. 27.

NVnc autem.] Hic intitulatur quinta quæstio qua quæritur, an aliquis sit maleuolus iudicandus, quia indicat crimẽ alterius. Et certe si bono zelo hoc faciat, præmissa admonitione, non debet maleuolus iudicari, vt 2.q.1. si peccauerit. dũ tamen indicet tali, qui possit prodesse, & non obesse, vt 22.q.5. hoc videtur. Item si crimen, quod proponitur, vult probare: si ex charitate hoc facit, auditur, vt ∫. c. 1. Si ex odio hoc facit, repellitur, vt s. 2. q. 7. si qui sunt.

Crimẽ indicãs nõ semp dicitur maleuolus.

d ¶ *Nunc autem.*] Si bono zelo quis indicat crimẽ illi qui põt prodesse, & non obesse, nõ est maleuolus. 22. q. 5. hoc videtur. & si pmonuerit eũ quẽ accusat. 2 q. 1. si peccauerit. Vel si crimẽ ppositũ vult probare 2. 2.q. 8. q crimen. s. ea. q. 1. c. 5. Sed si crimen tantũ proponeret, & non prosequeretur, puniendus esset tãquam proditor, vt 46. dist. accusatores.

In hoc casu si facit ex charitate audiatur ∫. ea. c. 1. Si ex odio hoc facit, repellitur. 2. q. 7. si qui sunt. Archid.

NOn vos.] CASVS. Quidam se putabant peccare, cum indicabant crimẽ alterius, sed Augu. dicit, quod non peccant: si hoc bona fide faciũt, immo magis delinquunt si tacent permittendo perire quos corrigere possunt. Et hoc probatur similitudine morbi corporalis, vel alterius.

e ¶ *Non vos.*] hoc c. loquitur de denuntiatione, & de secreta correctione. Et est arg. hic, quod quilibet ad denuntiationem tenetur.

Ar. 23. q. 5. nõ parum. vbi de hoc ar. ad hoc s. 3. q. 1. quisquis. 2. q. 7. sicut. & c. quod ppter. 24 q. 3. tam sacerdotes.

f ¶ *Indicatis.*] illis qui possunt prodesse.
g ¶ *Tacendo*] ∫. 8. q. 1. quid autem contra. sed hic de secreta correctione loquitur: ibi de manifesta.

NOn omnis.] CASVS. Vincentius hæreticus compellebatur flagellis ad fidem quam susceperat retinendam, de quo Vincentius conquerebatur. Augustinus vero dicit, quòd cogi potest: quia errantibus & malis non est parcendum, sed corrigendi sunt; & quia correctiones sunt meliores quàm alij: & hoc probat quinque exemplis, scilicet amici, & dispensatoris, medici, Dei, & pastoris. Primum exemplum est in principio. Secundum est ibi, *Vtilius.* Tertium ibi, *Et qui phreneticum.* Quartum ibi, *Quis potest nos.* Quin-

i ¶ *Patriarchas.*] Iacob & filios eius, qui per famem coacti iuerunt in Aegyptum.
k ¶ *Flagello.*] not. voluntatem potius spectandam, quàm factum, vt 23. quæst. 1. paratus. distin. 5. ad eius vero. & qualitas facti ex persona facientis præsumitur. 11. quæst. 3. absit. & 33. q. 4. ex vindicta.

Volũtas potius quàm factum attendi debet.

NOn osculatur.] CASVS. Probat hic Ambro. quod si ex charitate delinquentes corrigantur, bonum est. Et hoc probat exẽplo patris, & auctoritate Salomonis, dicentis Dulciora sunt, &c.
l ¶ *Amarissime.*] id est, amare.

X

EX HIS. Casus. Concludit Gra. ex supradictis. cap. q melius est aliorum crimina ex charitate iudicare, quàm celare. Sed Eusebius videtur dicere contrarium, qui sponte aliorum crimina confitentes repellit ab accusatione episcoporum. Et ad hoc inducit sequentia cap.

Illi

Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert vtilitati fraternæ, qui crimen accusando, vel indicando persequitur, quàm qui celando fouere nititur. Eusebius autem Papa contra statuere videtur, dum aliorum crimina sponte confitentes in episcoporum accusatione recipi prohibet dicens epist. prima ad episcopos Galliæ.

¶ Ad accusationem non admittantur aliorum crimina sponte confitentes. C. IIII.

Ans. l. 3. c. 15. ILli, qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt, ad pulsationem episcoporũ non admittantur: quia veritatem professionis infidelitas, & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina [a] confitentur. Et ideo replicanda est [b] solicite veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest. Hanc diuersis cruciatibus e latebris suis religiosus † [c] tortor exigere [d] debet, vt dum [e] pœnis corpora subijciuntur, quæ gesta sunt, fideliter, & veraciter exquirantur.

† rigorosus] or.

Item in prouerbijs, c. 11.

¶ De eodem. C. V.

QVi ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum. *Item infra cap. 25.* Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum.

Sed aliud est ex charitate aliorum crimina deferre, vt quos secreta admonitione corrigere non possumus, conuictos iudicis sententia corripiat: atque aliud, insidiando falsa obijcere, vel insultando vera facile exprobrare. Illud vero charitatis, hoc autem impietatis est officium. Vnde in eisdem prouerbijs c. 12. dicitur. [Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos] & infra [qui quod nouit, loquitur, index [α] iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.] Item. ¶ [Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus [f], concinnat linguam mendacij] Item c. 13. ¶ [Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsiderate † loquitur, sentiet mala] & infra. [Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur] Item Augustinus in ps. 37. [Si aliquando [β] humana infirmitate pedes nostri in aliquod peccatum mouentur, insurgunt linguæ iniquissimorum inimicorum, cum fuisset miserendum: irrident impij, vnde dolent pij.]

† inconsideratus est ad loquendũ] vulg. in vers. qa dixi

α ¶ Index.] *Sic in biblijs etiam Complut. & Antuerpiæ impressis. Sed in nonnullis manuscriptis habetur*, iudex: *Græcè autem* ὁ τὴν ἀλήθειαν ἐκφαίνων πίστιν ἀναγγέλλει δίκαιος, ὁ δὲ μάρτυς τῶν ἀδίκων δόλιος, *id est*, clarũ testimoniũ dat iustus, testis autem iniustorũ dolosus.

β ¶ Si aliquando.] *Hic versiculus videtur sumptus partim ex verbis B. Augustini, partim ex glossa marginali, & interlineari in eundem locum ex eod. B. Augustino, & Cassiodoro.*

ILli qui.] Casus. In hoc c. continẽtur tria genera personarũ, quæ repelluntur ab accusatione eporum, scilicet in fide catholica suspecti, inimici, & illi qui sponte aliorum crimina confitentur publice, scilicet detractores, quos si contingat recipi in excepto crimine ĩ accusationem vel testimoniũ contra eos, quia tales quãuis veritatem sciant, non est eis tñ sponte confitentibus credendũ sed elicienda est ab eis veritas per tormenta à iudice ecclesiastico, scilicet archiepiscopo cum reliquis episcopis, vt de suis latebris veritas eruatur. Sequens c. planum est.

a ¶ Sponte crimina.] id est, detractores. 3. q. 4. detractores. & 46. dist. accusatores. Vel aliter, id est sine discretione.

b ¶ Et ideo replicanda est.] id est, sæpius quærenda contra omnes supradictos, sm quosdam, quod non placet, sed contra confitentes tantum, quia inimici & infideles nunquam admittuntur.

c ¶ Religiosus.] sed qualiter exercet religiosus vir cãm sanguinis. ꝯ illud. 23. q. 8. his a quibus? Sed dic q ecclesiasticus iudex potest virga punire. vt 23. q. 5. c. 2. & hoc non est iudicium sanguinis, sed hic facit quæstiones in causa ciuili, quod fieri licet in defectum probationum. ff. de quæstio. diuus. & etiã in ecclesiastica crimina 11. s. q. 1. in primis. in fi. Quidam etiã ex hoc loco dicũt viles ꝯ clericos gñaliter admitti cũ tormentis: sed falsum est, q2 tantũ in exceptis criminibus admittunt viles, vt 3. 4. q. 3. §. si autẽ ea cõditio. c ¶ Religiosus.] illud obtinet in exceptis criminibus, in crimine læsæ maiestatis, vbi accusator torquetur, vt 6. q. 1. §. verum. C. ad leg. iul maie. nullus. in fi. sed in ciuili causa nũquam torquetur aliqs, nisi in defectum probationum, vt in auth. de testi. §. sancimus. coll. 7. Vel dic q prima pars loquitur de accusatore secunda de teste. viles enim testes bñ torquẽtur in exceptis criminibus, vt 4. q. 3. si autem ea. & etiã in ciuilibus negotijs in defectum probationũ, vt dixi.

Testes viles pñt torqri.

Iudex ecclesiasticus potest virga punire.

d ¶ Exigere.] non per se sed, per alios, vt 96. dist. non liceat. per clericos autem, non per laicos. extra de sen. excom. vniuersitatis. habes ergo hic, q prælatus potest subditos corporaliter punire, vt 45. dist. cum beatus.

e ¶ Vt dum.] hoc non refertur ad omnia prædicta, sed tantum ad illos qui sponte confitẽtur. inimicus enim nõ potest esse testis in aliquo crimine. extra de simo. licet Hely. potest tamen dici, q inimicus torqueri quãdo, potest, & æstimabit iudex an adhibebit ei fidem, vel non, vt ff. de quæstio. l. 1. quæstionis. in fi. Sed vtrum clerici debeant subditi verberibus pro testimonio dicendo dubitatur, quod videt. 1, vt hic, & ĩ ead. q. prõ. xi. quia. & cap. presbyteri. & 45. dist. cum beatus Dicunt tamen quidam minores clericos posse torqueri, sed nõ maiores. Alij dicũt omnes suspectos posse torqueri. nam & libere vacillantes torquentur, vt extra de accu. [a] super his. ff. de quæstio. de minore. & ecclesia virgis potest aliquos corrigere, 24. q. 5. cap. 1. hoc certum est, quòd minores clerici indistincte pro quolibet crimine verberibus subijciuntur. vt 35. dist. ante. Sed maiore non, nisi pro enormibus, vt dist. 45. in summa. tamen licet clerici torqueantur pro delicto, non tamen pro testimonio dicendo secundum plerosque qui dicunt non tenere istam legem. infra. ea. q. 6. presbyteri Vel dic quòd clerici suspecti possunt torqueri non a laico, sed ab episcopo.

Clerici an possint p testimonio torqueri.

[t] Dicit H. notandum esse, q clerici spõte aliorũ crimina confitentes indifferẽter subijciuntur verberibus si res exigat tales recipi in testimoniũ, vt in hoc c. illi qui. & ita ipse not. 45. dist. in summa. Archid.

a Al. de pœni.

QVi ambulat fraudulenter.] SED ALIVD EST. Casus. Soluit modo Gratianus dictam obiectionem dicens, q accusare aliquẽ ex charitate ad hoc vt corrigat a iudice, officiũ est pietatis, & ad bonos pertinet, sed falso accusare, vel falsa crimina alicui obijcere, officium est impiorum, & ad malos pertinet. Et hanc solutionem probat sex auctoritatibus, quarum quinque sunt de prouerbijs Salomonis.

f ¶ Repentinus.] Quale ergo erit responsum testis? nam si cito respondet, videtur mendax, si in mora, videtur dubius, vt 50. dist. ponderet

[t] Vel dic q hic repetit quæstionẽ vt demõstret, q in calumniatorem potest esse pœnæ cõmutatio secũdum L.

Qvi autem.] Hęc quæstio diuidit̃ in tres partes, in prima quarum probatur, q̃ qui calumniat̃, tenetur ad pœnam talionis, & hoc probat per tres auctoritates. Secunda ibi, *Presbyteri*. Tertia ibi, *Epiphaniã*. Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur sexta quæstio, qua quæritur qua pœna sit puniẽdus qui deficit in probatione criminis quod obiecit. Sed quæstio tractata est ſ. 2. q. 3. Sed Gratianus eam repetit, vt addat quędã c. de hac materia loquẽtia, & vt addat de commutatione & recompensatione pœnæ, vt q̃ nõ põt pati pœnam legitimam, patiatur aliã loco eius. Prima duo cap. sequentia per se patent.

a ¶ *Qui autem*.] hæc quæstio expedita est. 2. q. 3.

b ¶ *Omnis*. ¶ *Puniatur*] si conuict⁹ fuerit de calumnia, vt 2. q. 3. §. notandum a.

Quia.] CASVS. Quidam subdiaconus crimẽ cuidã diacono obiecit, sed defecit in probatione. Quæsitum fuit à Grego. qualiter debeat puniri? & rñdet q̃ pœna talionis puniri nõ põt, cum sit diaconus, sed careat promotione sacerdotij, quam habere poterat, & executione officij quod habet & tã quam reuera infamis verberibus castiget̃ velut laicus conuictus de crimine, & illud verbũ velut laico, Io. apparatu exponit̃ multipliciter, sed certe p̃ casum positum debes litterã intelligere.

QVÆSTIO VI.

1 Qvi autem [a], quod intulit, probare non valet, puniendus est.

Vnde Hadrianus Papa ait in capitulis, c. 41. capit. l. 2. c. 277.

¶ Puniatur, qui alijs falsa intulerit. C. I.

OMnis, qui alijs falsa intulerit, puniatur [b], & pro falsitate ferat infamiam. Ans. l. 3. c. 92.

Item Gregorius Papa.

¶ De eodem. C. II.

Qvi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus vtique sustineret.

¶ *Hic Gratianus partem sequentis capituli, quasi quandam per se sententiam, quod non raro solet, proponit.*

Item in regesto.

¶ Qua pœna feriatur, qui crimen illatum non probat. C. III.

QVia iuxta canonicas patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus vtique sustineret, ac per hoc, quia subdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impositionem manus [c] (qua carere potuisset) non habuit, non solum [*] sacerdotio [d], sed officio caruit, tam quam reuera infamis meruit verberibus castigari [e]. Nam cui cum tribus testibus, veluti [f] laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod obiecit dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ plenitudine caruisse. Io. diaco. lib. 4. vitæ. B. Greg. c. 31.

¶ *In regesto B. Gregorij hæc non sunt inuenta, sed habentur omnia in vita ipsius à Io. diacono scripta lib. 4. c. 31. Is enim postquam citauit epistolam 66. libri noni Anthemio subdiacono scriptam vnde ista colligit,* Idcirco Gregorius non probantem quod obiecerat subdiaconum officio iubet priuari, quia iuxta canonicas patrum sententias, qui calomniam, &c. *vsque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Io. diacono sumptum est, ita in Decretalibus caput primum tit. de calumniat. ex ipsa Gregorij ad Anthemium epistola est acceptum.*

* ¶ Solum.] *Vox ista abest ab originali, sed ob glossam non est indulla.*

Codice libro primo tit. de episcopis, & clericis l. 8. Imperator Theodosius. 2 ¶ *Presbyteri* [g] *citra iniuriam quæstionis testimonium dicant, ita tamen, vt falsa non simulent. Ceteri vero clerici, qui eorum* † *deinde gradum, vel ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges* [h] *præcipiunt, audiantur: vt salua tamen sit litigatoribus falsi actio, si forte presbyteri, qui suo* † [i] *nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem iniuriam sunt præcepti, hoc ipso, quòd nihil metuant, vera suppresserint. Multo magis enim pœna digni sunt, quibus quam plurimum honoris per nostram iussionem delatum est, si occulte* † *inueniantur in crimine* † ¶ *Item constitutione tertia coll. nona.*

† al. eum

† al. sub

† al. si ì occulto inueniatur crimen.

c ¶ *Manus*.] presbytero enim & diacono tãtum manus imponitur vt 23. dist. presbyter. & c. diaconus Sed ſ. 49. dist. c. 1. vbi & clerico iubetur manus imponi, sed illud de manu benedictionis, hoc de manu consecrationis. Vel dic quòd tempore Gregorij, subdiaconatus nõ erat sacer ordo. 31. dist c. 1.

Perdit quis quod numquã habuit.

d ¶ *Sacerdotio*.] quod habiturus erat arg. q̃ quis dr̃ perdere quod nũquã habuit. 30. q. 1. puellæ. 17. dist concilia. 23. q. 4. Guilisarius. 27. q. 2 § ex his [1].

1 Et 23. q. 1. c. quorundã vbi de hoc in fin.

e ¶ *Castigari*.] hic vna pœna commutatur aliam pœnam corporalem. sic. 12. q. 2. §. libertus. & 68. dist. presbyter. 14. q. vlti. c. 1. si ff. de accu. hos. §. omnibus. in fi.

f ¶ *Veluti*.] hic vult dicere. q̃ subdiaconus conuincitur veluti laicus quantum ad hoc, scilicet q̃ sicut causa laici ab episcopo vno audiri potest, sic causa subdiaconi, vt 15. q. 8. Felix. secus est in diacono. quidam etiam referunt hoc ad qualitatem testium, vt sicut bigami admittuntur contra laicum, sic contra subdiaconum, quia possunt ex dispensatione fieri subdiaconi, vt 34 dist lector. sed eadem ratione homicida admittitur contra sacerdotem, cum secum dispensari possit à Papa [2].

2 De hoc articulo nota. extra de homi. sicut dignum. §. vlti. Archid.

PRESBYTERI. CASVS Quæsitum fuit ab imperatore an presbyteri cum ferunt testimonium sint verberibus subijciendi? Et rñdet q̃ non propter prærogatiuam sacerdotij, hac tñ conditione, vt falsa non dicant. ceteri vero clerici prout leges præcipiunt, audiantur. sed si presbyteri falsitatem dixerint, licentiam habeãt litigatores de falso eos redarguere, & quanto in maiori honore sunt positi, tanto maiori pœna debent affici, si crimine reperiantur falsitatis & illud verbum, & leges præcipiunt, id est, forte in q̃bus casibus laici torquentur, & ipsi torqueantur.

g ¶ *Presbyteri*] bonæ opinionis, ſm H. secus si suspecti sunt. vt ſ. ea. q. 5. illi. sed hoc non placet [3]. minores ergo clerici possunt corã epõ torqueri non à laico, vel non credo tenere quod hic dicitur.

† Cõcor tex. in l. omne §. q̃ manus. ff. de re mili. & l. p̃sbyteris. C. de epi & cle. Crimen falsi qua pœna punitur.

h ¶ *Leges*] circa laicos infames.

i ¶ *Qui suo*] id est, propter suum honorem.

PRESBYTERI. CASVS. Quæsitum fuit a Iustiniano, qua pœna debent puniri presbyteri & diaconi, si de falso testimonio cõuincantur? Et rñdet, si in ciuili causa falsum dixerint testimonium, separati a ministerio duntaxat per tres annos detrudant̃ in monasterium. Sed in criminali primum degradentur, deinde pœnis legitimis subijciantur. Cæteri vero clerici sine delectu causæ legales pœnas patiantur.

3 Vnde generaliter intelligas litteram vt sonat secũdum B. Ilid.

Presby

a ¶ *Presbyteri.*] qualiter statuit hic imperator aliquid de rebus ecclesiasticis, contra id 96.dist. bene.quidem.nisi hoc fecerit aucto. Apostolica.97.dist.ecclesiæ.& c.victor. Sed hic instruit iudicē ecclesiasticum quid facere debeat.sic J.e.dilatori.

b ¶ *Legitimis pœnis.*] quæ sunt ff.de fal. l. 1.§. vlt. vbi dicitur, q pro

E *Piphanium.*] Hæc est 3. pars q. in qua vult probare qualiter sunt puniendi qui non probant quod obiciunt. & ad hoc ponit 2.c.Ioan.de Fant.

CASVS quidam absentes libellū accusationis, vt Epiphanium infamarent miserunt epo suo,s. Ianuario;qui cum libello accusationis prædictum Epiphanium ad Papā misit. tunc Papa examinata causa, & cognita innocentia Epiphanii, eum absoluit, & mandat episcopo, vt illos accusatores excommunicaret, nisi venirent & probarent crimē quod obiecerant. ita posuit Hugo casum. Beneuen. vero sic ponit casum, Epiphanius presbyter dicebatur rē cū quibusdam mulieribus habuisse: quod scelus quidā sermone tacito nomine suo significauit Dño Papæ Grego. quo audito præcepit Greg. Sabino defensori, vt mulieres illas quas presbyter Epiphanius dicebatur cognouisse, & alios qui euidē rei veritatem sciunt, Romam adducat: quo facto & omnibus in præsentia Papæ positis, cū nullū crimen in Epiphanio inueniret, remisit eum ad Ianuarium episcopum, coram quo si ille, qui talem epistolam misit, non appareret paratus quod obiecit probare, á communione remoueatur. Sed primus casus mihi magis placet. Quæ sequūtur, plana sunt vsque ad finē, quantum ad casus positionem.

Cod.eo.tit. Authentica sequen ti. Presbyteri Nouella 123. §. reuerēdissimis.

¶ *Presbyteri*[a] *, seu diaconi, si falsum testimonium dixerint; si quidem in re pecuniaria; diuino ministerio dumtaxat per tres annos separati, monasterio tradantur: Si in criminali, clericatus honore nudati legitimis pœnis*[b] *subijciantur. Ceteri vero clerici communi*[a] *iure ab officio ecclesiastico pulsi, sine delectu causæ legitime coerceantur.*

a ¶ Communi.] *Hæc omnia verba,* communi iure ab officio ecclesiastico pulsi, *absunt à manuscriptis; sunt tamē in tralatione, quæ habetur in codice. Nec vero Gratianus ipsa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Iuliani, aut Irnerij retulit. Quare operæpretium fuerit nouellā ipsam græcam & vulgatas interpretationes consulere: exstant enim aliquæ varietates non contemnendæ.*

Item Gregorius Ianuario episcopo lib.3.epist.24.

† al. mysterium

¶ Ad sanctæ communionis ministerium † non accedat, qui crimen illatum non probat. C. IIII.

† al. Sardorum

β EPiphanium[c β] presbyterum quorumdā sacerdotum † litteris[d] criminaliter accusatū[e]: cuius nos, vt valuimus, discutiētes[f] causam, nihilq; in eo obiectorū reperientes, vt ad locum suum reuertetur, absoluimus[g]. Criminis ergo eius auctores te volumus perscrutari: & nisi qui easdem transmisit epistolas, paratus[h] fuerit hoc, quod obiecit, canonicis, atque districtissimis probationibus edocere, nullatenus ad sanctæ ministerium † communionis accedat.

† al. mysterium

β ¶ Epiphanium.] *In epistola hæc antecedunt.* Præterea nolli latorem præsentium Epiphanium presbyterum quorumdam, &c.

In capitulis Hadriani. c. 49. Capit.l.7.c.360 Ansl.3.c.88.

Item ex decreto Hadriani Papæ, c.49.

¶ Qua pœna delator sit feriendus. C. V.

DElatori[i] autem lingua[k] capuletur, aut conuicto caput amputetur. ¶ Delatores autem sunt, qui inuidia produnt alios.

¶ *Habetur inter capitula Hadriani c.49. allatum, quantū coniicere licet, ex legibus sæcularibus. Nam in codice Theod.lib.10.tit.10.l.2. fere idem, in libro autem 7. capitul. c.360. prorsus idem habetur.*

Capitul.l.6. c. 244.

[*Item ex concilio Elberitano.*]

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

Burch.l.6.c.27. Iuo p.10.c.156

DElator si quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fuerit proscriptus, vel interfectus, placuit non[γ] nisi in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si cathecumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismum.

γ ¶ Non nisi.] *In concilio ipso, & capitularibus legitur,* nec in fine: *quod in multis eiusdem concilij decretis reperitur. Quomodo autem hic, & apud Burchardum, atque Iuonem legitur, conuenit canoni 13 Niceni concilij, in quo sic statutum est.* De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque seruabitur, ita, vt si quis egreditur è corpore, vltimo & necessario viatico minime priuetur. *Hanc controuersiam copiose explicat Inn.1.epist.3.c.2. Exuperio episcopo Tolosano.*

In regula Isidori.c.17.

Item ex octaua synodo.

¶ Qui innocentem falso crimine maculauerit, sacerdotis arbitrio pœna diuturna purgetur. C. VII.

SI quis falsum dixerit; vel personam innocentis falso crimine maculauerit; iuxta sacerdotis arbitriū diuturna pænitentia expurgetur.

¶ *Capiti huic in vulgatis erat propositum nomen paleæ, quod sublatum est auctoritate omnium vetustorum exemplariū, quotquot collata sunt. Extat autem in regula monachorū B. Isidori.c.17.*

Item ex concilio Agathensi.c.32.

Ansl 3.c. 116. Burc l.15. c.5. Iuo p.6.c. 367. & p.16.c.6.

¶ A communione coerceatur vel sæcularis, vel laicus, qui ecclesiam, vel clericum per calumniam fatigauerit. C. VIII.

† al. clericorum] or.

SI quis vero sæcularium per calumniam ecclesiam, aut clericum † fatigare tentauerit, & conuictus fuerit; ab ecclesiæ liminibus, & à catholicorum communione, nisi digne pænituerit, coerceatur †.

† al. arceatur

c ¶ *Epiphanium.*] de eo agitur extra de testi. quoniam.

d ¶ *Litteris.*] sed qualiter hoc fecerit, cum nō sit admittenda accusatio per litteras, vt 2.q. 8.per scripta & 3. q. 9. absente? sed hic nō plene examinauit causam.

e ¶ *Accusatum.*] id est, infamatum.

f ¶ *Discutientes.*] de plano, non in forma iudicii. extra de accusatio. olim.

g ¶ *Absoluimus.*] ab obseruatione iudicis. vnde postea admittitur accusatio.

h ¶ *Paratus.*] nōne potuit accusator pænitere, & dicere se errasse vt s.ea.q.1.quidā. & ante lit.contest. potest desistere accusator, vt extra de accu.licet[a]. in

Accusatorem & quādo potest desistere.

pro crimine falsi, si est liber, deportat, & omnia eius bona publicantur: si est seruus, patiatur vltimum suppliciū. Vel intellige de poenis canonicis, prout dī dist. 50. si eps. Vel dic cū iudex ex officio suo punit testē sm̄ suū arbitriū punit eū, vt C. de testi. nullum. secus si directe accusatur testis[a], vt 50.dist.si episcopus. & ff. de fal.l. 1.§. vlt.

si. sed istud est speciale in accusatione episcopi, vel cum orta est infamia, vt dixi s̄.4.q.5.quisquis.

i DElatori.] confesso.

k ¶ Lingua.] sed qualiter dat Papa iura de poena sanguinis contra illud 23.q.8.his a quibus. sed hic docet quid facere debeat iudex sæcularis. sic 17.q.1.si quis rapuerit. Io.de Fan.

a Et videas, qd̄ no. 2.q.1 in summa.in si. & qd̄ legi. & not. 15. q. 5. Rex debet. & 33. q. 5. hec imago. in si. Arch.

a Quod cōmuniter notant oēs do. in ista decre. licet solutio. nē. q̄ pro seq̄tur, vnde de canon cūtes, Arch.

D *Vo fornicatores.*] CASVS. Supra in 2. & 4. causis in multis capitulis docuit Gra. quod criminosi, & infames repelluntur ab accusatione & testimonio: sed quia quædam sunt crimina excepta in quibus criminosi vel infames admittuntur ideo annectit hanc causam, vt ostendat, quod in crimine excepto criminosi & infames admittuntur. Ostēdit etiam, quod simplici assertioni epi non creditur, cū vult aliū accusare, & quod episcop⁹ accusatus ad aliū archiepiscopum ire non debet, vt hæc & alia faciat, proponit thema, de quo quinque elicit quæstiones. Sunt autem crimina excepta (vt dicit H. crimen læsæ maiestatis: crimen perduellionis, quod est species criminis læsæ maiestatis, crimen hæreseos, crimen simoniæ, crimē sacrilegii, crimen fraudati census vel annonæ. Inter hæc est crimē simoniæ, quod magis in ecclesia frequentatur.

O *Mnes.*] CASVS. Dicit Hadrianus Papa, quod oēs dicuntur esse infames, quos leges sæculi infames appellāt, & isti tales & alii qui suis culpis nō possunt ad sacerdotiū promoueri, repelluntur ab accusatione: quia sicut maior à minori iudicari non potest ita nec accusari.

CAVSA SEXTA.

D*Vo fornicatores, & infamia notati, quemdam religiosum episcopum de simonia accusare nituntur: reus alterius prouinciæ archiepiscopi iudicium expetit: tandem in probatione deficit accusator: reus cogitur ad suæ innocentiæ assertionem.*

1 *Hic primum quæritur; an crimine irretiti, vel infamia notati ad huiusmodi† accusationem sint admittendi.* † al. huius

2 *Secundo, si episcopus in eos accusationem vertere voluerit, an simplici assertioni suæ sit fides habenda.*

3 *Tertio, si liceat sibi expetere iudicium archiepiscopi alterius prouinciæ.*

4 *Quarto, cuius iudicium sibi sit expetendum, si circa suam sententiam episcopos suæ prouinciæ discordare contigerit.*

5 *Quinto, si in probatione deficit accusator, an reus sit cogendus ad probationem suæ innocentiæ.*

QVÆSTIO PRIMA.

Q*Vòd a autem crimine irretiti alios accusare non possunt, Anacletus Papa testatur, epist. secunda episcopis Italiæ dicens,*

Q *Vòd aut.*] Hæc quæstio diuiditur in quatuor partes. In prima probatur per 16. auctoritates sanctorū, quod infames, excōmunicati, & inimici nō possunt alios accusare. Secunda ibi, *Cum itaque.* Tertia ibi, *Quicumque.* Quarta ibi, *Verum.* Io. de Fant.

¶ A criminosis sacerdos accusari non permittitur. C. I.

SI sacerdos sine crimine eligi præcipitur b, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accusari, aut calūniari permittitur, nec ab alijs, quàm ab ijs, qui sine crimine sunt, & iuxta a electionē sacerdotes ordinari possunt, & tales per omnia inueniuntur, quales sacerdotes eligi iubentur.

a ¶ Iuxta electionē.] *Sic in omnibus collatis manuscriptis codicibus, præterquàm in vno, in quo est,* iusta electione. *In vulgatis erat,* iuxta electionem canonicam, *In epistola autē ipsa sic legitur,* & iuxta electionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo Domino seruire elegerint, sacerdotesque sine crimine fieri, & ordinari possint, & tales per omnia fuerint, quales eligi sacerdotes iubentur.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 21.

¶ Infames, & qui culpis exigentibus ad sacerdotium prouehi non possunt, sacerdotes non accusent. C. II.

OMnes vero infames esse dicimus, quos leges c sæculi infames appellant, & omnes, qui culpis exigentibus ad sacerdotiū nō possunt prouehi. Indignum est enim, vt illi eos accusent, qui esse non possunt, quod ipsi sunt: quoniam sicut maiores à minoribus d non iudicantur, ita nec criminari possunt. Poly. l. 5. tit. 1.

CASVS. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an criminosi & infames repellantur ab accusatione? Et certum est, quod sic, vt 2. q. 1. in primis. nisi in crimine excepto, vt 89 dist. si quis Papa. & 15. q. 3. sane. & procedit hoc ordine Gra. in hac quæstione, Primo probat, quod criminosi & infames non debent admitti ad accusandū, vsque ad §. sed licet. Postea dicit, quod in crimine excepto & in crimine simoniæ bene admittuntur testes isti & similes.

a ¶ *Quòd autem.*] in simonia quilibet auditur accusans contra laicum, etiam meretrix, vt 89. dist. si quis Papa & extra de simo. tanta & hoc ideo, quia oīa crimina nulla reputantur respectu istius, vt s. q. vlt. patet. secus si accusatus sit clericus, & bonæ famæ, vt 2. q. 1. in primis. in fin. immo eadem est distinctio in laico. an prius fuerit bonæ famæ, an non, vt ff. ad leg. Iul. maie. famosi. Licet autem in exceptis criminibus admittantur criminosi, non tñ sine tormento, vt 4. q. 3. si ea Si ergo clericus est bonæ famæ nullo crimine suspectus, non auditur contra ipsum, vt extra de testi. veniens. Si est malæ, quilibet admittitur ad accusandum & testificandum, vt extra de simo. per tuas. Quidā tñ dicūt, quod licet viles admittantur ad accusationem, nō tñ ad testimoniū, quia tota vis negotij pēdet ex testimonio, sed non in accusatione. Vel dic, vt dixi 2. q. 1. in primis. in fin. — Criminosi in exceptis criminibus testificari possunt.

S *I sacerdos.*] CASVS. Quæsitū est ab Anacleto, an criminosi possunt accusare sacerdotes? & rñdet, quod nō; quia cū ab Apostolo pcipiat sacerdotē sine criē eligi, nūquā debet à criminosis accusari, sed ab illis tantum, qui possunt ad sacerdotium promoueri. — Et sic patet pceptum esse Apostoli ordinādo esse sine crimine, secūdū H u & Laur.

b ¶ *Præcipitur.*] ab Apostolo, vt 25. distin. primum. si tale est crimen quod est accusatione, & damnatione dignissimum: vt 81. distin. Apostolus.

c ¶ *Leges.*] Sed quod alios dicimus infames secundum canones, qui non sunt infames ſm leges, vt bigamos, & corpore vitiatos, sicut nec oēs dicimus infames secundū canōnes qui ſm leges sunt infames, vt mulier, q̃ nubit intra tempus luctus. Io. Sed certe bigami & corpore vitiati non sunt infames, & si sint irregulares, cū non deliquerint, B. Dicunt tñ quidam, quod infamia, quæ est irrogata per sniam, vel quæ contrahitur ipso facto, vt cū aliqua deprehenditur in adulterio, vel cū aliquis contrahit binas nuptias: de qua agitur ff. de his qui notā. infa. quid ergo. infamia hæc nō purgatur p quācumque pænitētiā, vt 2. q. 3. §. hinc colligitur. nisi restitutus sit ab illo q pōt restituere, vt a principe, vel à senatu, vt 2. q. 3. §. notādum 2. in fi. ff. de postu. l. 1. §. de qua. Alia est infamia facti, de qua agitur j. ea. sunt plurimi. & melius dr infamatio quæ inducit purgationem. & illa aboletur purgatione præstita, vt 15. q. 5. de crimine. Est ēt quædam infamia canonica, quæ irrogaī ex quolibet peccato mortali, vt hic, & 32. q. 5. præceptū. in fi. & abolentur per pœnitentiam, vt j. c. illi qui. tamen (vt dicunt quidam) talis nō admitteretur ad accusationem vel promotionē: qa nō sufficit, quod modo nō sit infamis: sed quod nūquam fuerit infamis. j. e. qui crimen. Itē infamia orta ex snia excōicationis tollitur per absolutionē, vt 3. q. 1. c. 1. sicut finito tēpore relegationis tollitur infamia orta ex sententia. ff. ad munici. ordine. — Infamia non potest per pœnitentiā purgari. — Quia pœnitentia, &c. vt not. 15. q. 5. presbyter. in gl. quia pœnitentia, &c. — Hoc determinat extra de tēpor. or. c. vlti.

d ¶ *A minoribus.*] Honestate morum, id est, criminosis, ne sit contra 2. q. 7. præsumunt & cap. lator.

ILli qui.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. Prima loquitur de peccatoribus nõ excõicatis. Secunda de anathematizatis. In prima ergo parte dicitur, ꝙ illi qui mortalia peccata committunt, non debent recipi ad accusandum: quia infames sunt, & in barathrum dilabuntur: nisi eis à sacerdotibus est subueniendum: unde

rum? Et respondet quòd quattuor genera hominum ab eorum accusatione debent repelli, sicut docuit beatus Petrus: scilicet criminosi & irregulares: scilicet qui ad eumdem ordinem non possunt promoueri: & infames, & laici omnes: qui debent sacerdotibus subesse: quia non debent maiores à minoribus iudicari vel accusari. Ab humano die, idest, carnali sensu.

Item Fabianus Papa, epist. 2. episcopis orientalibus.

¶ Infames sunt, qui regnum Dei consequi non valent. C. III.

Gal. 5. ILli, qui ᵃ illa peccata perpetrant, de quibus Apostolus ait [Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur] valde cauendi sunt, & ad emendationem, si voluntariè noluerint, compellendi ᵇ: quia infamiæ maculis sunt aspersi, & in barathrum delabuntur; nisi eis ᶜ sacerdotali auctoritate subuentum fuerit. ¶ Similiter, & illi, de

1. Cor. 5. quibus ipse ait [Cum huiuscemodi ᵈ hominibus nec cibum sumere:] quia infamia sunt notati, antequam sacerdotali auctoritate sanentur, & in gremio sanctæ matris ecclesiæ redintegrentur: quia, qui extra nos sunt, nobiscum communicare non possunt.

Item Fabianus, epistola prima.

¶ Ante satisfactionem excommunicati ad accusationem non admittantur. C. IIII.

Anf. l. 3. c. 1. 1. Cor. 5. OMnes illi sunt ab accusatione repellendi, quos Apostolus commemorat, dicens [Cum eis nec cibum sumere,] & ante satisfactionem ᵉ ecclesiæ non sunt suscipiendi.

Item Clemens Papa Iacobo Hierosolymorum ⁿ *episcopo, epist. 1.*

ⁿ ¶ Hierosolymorum] *Antea erat, metropolitano. Emendatum est ex plerisque manuscriptis codicibus. Nam & Clemens in epistola sic ipsum Iacobum vocat.*

¶ Sacerdotes non nisi à coæqualibus accusari debent. C. V.

Ioan. 8. An. Ibidem. † erraui] orig. † docente] orig. BEatus Petrus homicidas, & adulteros, & cunctos criminalibus negibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab episcoporum † vexatione, & accusatione docente † ᶠ Domino prohibebat, & non nisi coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat. *& paulo post.* ¶ Infames etiam omnes, & quos primates, & leges sæculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat ᵍ, & cunctos illis subditos esse præcipiebat: cunctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam a sæcularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales, ac laicos semper constituendos docebat; quoniam pro

1. Cor. 4. minimo ʰ nobis esse debet, vt à talibus ⁱ arguamur, & iudicemur, vel ab humano ᵏ die. Maiores vero à minoribus nec accusari, nec iudicari vllatenus posse dicebat: quoniam non solum hoc diuinas, sed & leges sæculi inhibere docebat.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 68.

¶ Qui criminosus fuerit, sacerdotes accusare non potest. C. VI.

Anf. l. 3. c. 88. 3. q. 11. negãda QVi crimen ˡ intendit, agnoscendum est, si ipse ante ᵐ non fiat criminosus; quia periculosa est, & admitti non debet rei ⁿ aduersus quemcumque professio. *& infra c. 72.* ¶ Testes autem sine aliqua sint infamia, vxores, & filios habentes, & Christum ᵒ omnino prædicantes.

f ¶ D. conte.] cum dicat, Qui sine peccato, &c. 3. q. 7. qui sine.
g ¶ Rogabat] idest, præcipiebat. sic 11. q. 3. rogo.
h ¶ Quoniam pro minimo] sic continua: quoniam & si boni sumus.
i ¶ Vt à talibus.] scilicet illis qui semper parati sunt reprehendere: de quibus ait 11. q. 3. sententias aliorum reprehensiones attendendæ sunt: qui licet mali non sint, tamen ideo reprehendũ, quia eos mal. esse credunt, vt 11. q. 3. non sunt. 2. quæst. 1. nolo.
k ¶ Ab humano die.] idest, qui tantum humana ² non diuina quærunt. 8. q. 1. sunt in ecclesia.

QVi crimen.] CASVS. Quæsitum fuit ab Hadriano qui repellantur ab accusatione & testimonio? Et respondet ꝙ qui à tempore baptismi fuit criminosus, repellitur ab accusatione: quia vox malorum nõ est admittẽda. Infames autem omnes à testimonio repelluntur: & qui nõ habent filios & vxorẽ fideles. Habentes, idest, si habuerint, habeant tales.
l ¶ Qui crimen.] Si uis dicere ꝙ qui peccauit post baptisma, potest promoueri si egerit pœnitentiam; tunc dicas illũ hic appellari criminosum, qui per sententiã ³ conuictus est. Vel de enormibus criminibus intelligas, quæ irrogant infamiã ipso iure: vel de illo intellige

de sunt ad pœnitentiam compellendi. In secunda parte dicitur, ꝙ anathematizati repelluntur similiter ab accusatione: quia infames sunt: nec possunt communicare nobiscum, nisi absoluantur secunda pars incipit ibi, *Similiter.* Sequens capitulum patet.
a ¶ *Illi qui.*] Secundũ quosdã prima pars loquitur de criminosis non excommunicatis. secunda de excommunicatis. Secundũ alios loquitur prima pars de occultis: secunda de manifestis criminosis.
b ¶ *Compellendi.*] Arg. existentem in mortali peccato cogendum esse ad pœnitentiam. 11. q. 1. prædicandum. 24. q. 3. tam sacerdos. Argu. contra 2. q. 1. multi.
c ¶ *Nisi eis.*] Arg. tolli infamiã per satisfactionem ecclesiæ, vt 22. q. 5. præceptum. 35. q. 6. si duo. Arg. contra 3. q. 4. consanguineorũ. & c. 2. qu. 7. ꝭ. e. quicumque. & 22. q. 5. paruuli. Sed dic ꝙ canonica infamia per pœnitentiam tollitur; sed nõ illa quæ irrogatur ipso facto, vel per sententiã. so. de ipso occulto crimine tollitur per pœnitentiã ¹, sed non de manifesto, vt extra de tẽpo. ordi. c. vlt. & pen.
d ¶ *Huiuscemodi.*] scilicet excommunicatis.
e ¶ *Ante satisfactionem*] vel iuramentum. extra de sententia excommu. per tuas.

OMnes.

BEatus.] CASVS. Iacobus episcopus Hierosolymitanus quæsiuit à Clemente, qui sint repellendi ab accusatione episcopo-

qui pendente accusatione qua & ipse fuit accusatus, voluit accusare alium: quod non licet 3. q. vlt. neganda. Baz. autem facit vim in hoc verbo, criminosus: scilicet plenus vitijs: sicut ille q est plurus, vt ꝭ. ea. quicumque. & licet quilibet criminosus etiam non conuictus repellatur, vt extra de testib. super eo. tamẽ si probat se egisse pœnitentiam, bene recipitur, maxime in ciuili. arg. 50. dist. sertiũ. & ff. de ædil. edic. quod sta. licet sit arg. contra, extra de simo. per tuas. vbi dicitur quòd in exceptis criminibus licet ciuiliter agatur, potius admittatur de æquitate quàm de rigore. so. Tu dicas breuiter, quòd si probatur crimen contra aliquem, semper repellitur in causa criminali, vt ꝭ. 2. q. 7. quærendum. & extra de testi. testimonium. nisi in exceptis criminibus, secundum distinctionem plures dictam superius. B.
m ¶ *Si ipse ante.*] licet de illo non sit condemnatus. arg. extra de testib. super eo. Et est hic argumentum, ꝙ post pœnitentiam accusatur quis de crimine. 33. q. 2. admoneere. 2. q. 7. si quis omnem. 50. dist. peruenit. 48 dist. quoniam multa ⁴
n ¶ *Rei.*] idest, accusati.
o ¶ *Christum.*] non tamen obest eis si eos instruxerint. 47. dist. quantulibet. & 43. dist. Ephesijs. Aliud si neglexerint eos corrigere, vt 37. dist. legant.

¹ Infamia canonica tollitur pœnitentia. De hac no. 3. ca. c. 2. ibi videas.

² Humanorum dies appellatur humana prosperitas. Arch.

³ Ad hoc facit qđ no 3. q. 5. c. 2. l gl. 1. & dapeatusin fin.

Testis repellitur ꝓbato crimine contra ipsum. Pœnitẽtia nõ impedit accusationem.

⁴ Cõcor. tex. in l. qui omenit. cũ ibi not. ff. de furtis.

Omni,

Non solum autem criminosi, sed etiam quelibet alij ab accusatione episcoporum repelluntur: Vnde Anacletus Papa, epist. 1 ait.

¶ Deo non placet, qui seruos suos accusat. C. VII.

SI omnia [a] in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina iudicia nõ haberent. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendijs, qui solem certat facibus adiuuare. Ideo si aliquis putat se Deo in hoc placere, quòd seruos suos accusat, & vt meliores fiant, dicit se hoc agere, in vanum laborat, & plus inuidiæ [b] stimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adiectione non indiget; nec vlla requirit commendationis augmenta.

Item Telesphorus epistola vnica c. 3. — Et Iulius in decret. c. 10.

¶ Populus sacerdotes arguere, vel increpare non valet. C. VIII.

SAcerdotes, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus se Domini populus benedici, saluari, & instrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est, & corripiendus, non ipsi ab eo: quia non est discipulus super magistrum. *& infra.* ¶ Dei ergo accusat ordinationem, qui eos, qui ab eo constituuntur sacerdotes, accusat, vel damnari cupit. *Idem infra.* ¶ Hi [*], qui non sunt idonei, non suscipiantur ad accusationem: omnes, qui aduersus patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi, aut insidiandi.

Aus. l. 3. c. 12. Iuo p. 6. c. 314. Matt. 10. Iuo p. 6. c. 315.

¶ Hi qui.] *In aliquot vetustis codicibus est caput distinctum à superiore.*

Item Pius Papa epistola prima. — Et Cornelius epist. 2.

¶ De eodem. C. IX.

OVes [c] pastorem suum non reprehendant; plebs episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat: quoniam non est discipulus super magistrum, neque seruus supra Dominum. Episcopi autem à Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à subditis, aut prauæ vitæ hominibus non sunt arguendi, vel accusandi, aut lacerandi. *& infra.* ¶ Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, vt dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult: quia omnis suspicio [d] potius repellẽda est, quàm approbanda, vel recipienda.

Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 5. c. 243. Pann. l. 4. c. 36. Lu. 6.

Ipsa autem detractio, licet ex vitio detrahentium, tamen iusto Dei iudicio nonnumquam aduersus bonos excitatur: vt quos vel domestica [e] præsumptio, vel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet.

Vnde Ambrosius ad c. 22. Lucæ.

¶ Ne quis de se præsumat, linguæ malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur. C. X.

¶ *Rubrica hæc non valde conuenit subiecto capiti, & pie est interpretanda: nam simili locutione vtitur Dauid 2. reg. 16. loquens de Semei.*

IMitare Petrum tertio alibi dicentem [Domine tu scis, quia diligo te.] Etenim, quia tertio [f] negauerat, tertio confitetur: sed negauit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideo dicta sunt, vt sciatis, ne- — Ioan. 21.

SI omnia. CASVS. Hoc c. loquitur de occultis peccatis, quæ soli Deo punienda relinquuntur. Est ergo casus. Quidã æmuli accusabant prælatos suos de occultis criminibus, quæ nullo modo probare poterãt: & dicebant se pro bono hoc facere: scilicet vt prælati sui fierent meliores. quæsitum fuit ab Anacleto an bene facerent? Et respõdet, quòd nõ: quia si omnia delicta occulta & manifesta accusarentur & vindicarẽtur in hoc sæculo, in futuro nil Deo reseruaretur: eis soli occulta relinquuntur: & illi qui talia dicunt in vanum laborant, qui Deũ volunt adiuuare: & plus stimulis inuidiæ, quam amore charitatis agitantur.

a ¶ Si omnia.] De occultis loquitur [1], quæ soli Deo reseruantur. 32. dist. erubescant.

[1] Alij dicũt, quòd intelligitur de eo qui malo zelo accusat & hæc capituli ad vtrũque intellectũ satis adaptatur. Arc.

b ¶ Inuidia.] Hic canon præsumit potius accusationem fieri causa inuidiæ quàm charitatis, vt dixi 2. q. 7. si quis episcopus.

SAcerdotes.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes: in prima parte dicitur, quòd populus .s. laici, non sunt admittendi ad accusationem sacerdotũ: quia subesse debent eis, & non præesse. In secũda parte dicitur, quòd accusatores non sunt recipiẽdi nisi sint idonei: & omnes illi qui armantur contra patres spirituales accusando eos calumniose, sunt infames secunda pars incipit ibi, *Hi qui non sunt.*

OVes.] CASVS. Quidam laici vel clerici criminosi accusabant & reprehendebant episcopos ex suspitione: quod dicit Pius Papa non esse faciẽdũ. Et hoc probat tribus rationibus. Prima est: quia nõ debet esse discipulus supra magistrũ. Secunda: quia episcopi à Deo sunt iudicãdi. Tertio: quia laici vel subditi à prælatis talia pati nolunt.

c ¶ Oues.] Sic 2. q. 7. oues.

d ¶ Suspicio.] Sic 2. q. 1. c. 1. Suspitioni temerariæ: non creditur. 11. q. 3. in cunctis probabilis inducit præsumptionem ff. quod met. cau. l. vlt. 7. q. 5. presbyter. violentã condemnationem. 32. quæst. 1. dixit. & C. de adulter. quamuis. licet sit argu. contra. extra de præsumptio. litera.

Præsumptio est triplex.

[2] Dic quòd hæc præsumptio est inualida & repellitur in iure, in casu enĩ debet moueri animũ iudicantis. 1. q. 1. primo. & in hoc capit. oues. Arch.

IPSA AVTEM. CASVS. Quia supra c. oues. & c. sacerdotes. & c. si omnia. facta est mentio de detractione: ideo subiungit, §. istũ, vt ostẽdat quòd quamuis detractio in se mala sit: tamẽ iusto Dei iudicio permittitur, vt qui nimis de se præsumunt propter bonum quod habent, & aliorum laudibus extolluntur in altum, per detractionẽ inuidorũ humilientur. Quod probat per duo capitula sequentia.

e ¶ Domestica.] idest, propria vel domesticorum persona.

IMitare.] CASVS. Quidam iactabant sed de bonis quæ faciebant, & putabant se cadere non posse. Sed Ambrosius ostendit, quòd nemo de se præsumere debet, nec multum per iacturam subleuari. Et hoc probat duobus exemplis: scilicet Petri, & Dauid: qui nimis de se præsumentes ceciderunt. Vel sic: Nemo debet se iactare de bonis, ne cadat, vt Petrus & Dauid.

f ¶ Tertio.] Hic videtur, quòd toties pænitentiam faciam, quoties cõmitto fornicationem etiã cum eadem muliere: & quòd quasi pro diuersis delictis sit mihi pænitentia indicẽda, vt de pæ. dist. consideret. & de pæn. dist. 1. mensuram [3]. Item si post primã fornicationem quis pænitet, iniungitur ei pænitentia. si secundo accedit ad eandem, secundo iniungitur ei pænitentia. talis ergo erit melioris conditionis si non pæniteat à principio, quàm si pæniteat postea. Item si secundo accedit ad aliã mulierẽ, æquale peccatũ cõmittit, sicut si secundo accederet ad priorẽ. sed pro illo secundo peccato quod facit cum altera, noua pænitentia sibi indicitur. ergo & noua pænitentia est indicenda sibi, si ad eandem denuo accedat: cum par

Delinquens pluries: pluries pæniteat. Cõcor. tex. §. I. seruos. C. ad leg. Iul. de vi. publ. & l. 4. C. de epi. audi.

par sit peccatum: & hoc concedi potest: ¶ licet secundũ leges qui sæpius rem contrectat, non cõmittit diuersa furta. ff. de fur. ei qui. ductores: apud quosdam habiti sumus veraces.

a ¶ *Petrus.*] Arg. à maiori. 3 2. q. 5. si Paulus.

b ¶ *In abundantia.*] idest, confidentia bonitatis meæ.

c ¶ *Laudant.*] hoc est veniale peccatum. 25. dist. criminis. sed qui cõmendant mortalia vitia, mortaliter peccant. 46. di. sunt nõnulli.

d ¶ *Inter infamiam.*] idest, quidam desipientes dicebant eos veraces: quidam non. 41. dist. quod dixit Dominus.

1 Ar. ad hoc extra de re iud. lib. 6. ad apostolicæ. versi. deiera uit, &c. Arch.

S*Vnt.*] CASVS. Dicit Greg. quod Deus permittit bonos à malis infamari & reprehendi, vt si qua nascitur elatio in corde bonorũ ab ore laudantium, per os vituperantium suffocetur. Et hoc probat exemplo Pauli, qui dicit: Apud quosdam habiti sumus vt seductores: apud quosdam habiti sumus veraces.

VERVM. CASVS. Hic ostẽdit Gratia. quod illud cap. scilicet oues, loquitur de malis & criminosis qui bonos prælatos accusare non debent vel reprehendere: quia hoc fit diabolo instigante, vt per tales reprehensiones prælatis languescẽtibus corruãt ipsæ plebes in ima: & sic periclitentur. & ostenditur quod detractores deterius delinquunt, quam illi qui bona rapiunt temporalia quia detractores rapiunt bonos mores & virtutes, quæ sũt intrinseca: illi autem rapiunt extrinseca. in eo. cap. s. inferiori parte eiusdem cap. Scriptum est, in Esaia.

e ¶ *Verum hac auctoritate.*] i. s. c. oues. hæc sunt verba eiusdẽ Pij: & cõiunuãt illi c. oues.

f ¶ *Sicut scriptum est.*] In Esaia.

Q*Viescite.*] CASVS. Docet Felix Papa in hoc c. quod boni plan nõ sunt arguendi: & hoc probat auctoritate Nicenæ synodi. Quiescite à vexatione & persecutione bonorũ plator ũ.

E*X merito.*] CASVS. Docet hic Grego. quod omnes homines seruare aures & oculos & linguam sine macula & vitio: & simplicitatem columbæ habere: nec debent alios & maxime prælatos infamare. & hoc probat auctoritate Dauid prophetæ dicentis: Sedens inquit, &c, quoniam propter mala merita plebis permittit Deus prælatos damnari & deprauari, vt qui sequuntur, procliuius corruant: & vt capite languescente cetera membra languescant: Seq. c. patet.

g ¶ *Deprauantur.*] i. praui epi constituunt. nõ enim propter aliorũ merita efficiunt mali, sed mali, propter malorũ merita prælati fiũt, vt 8. q. 1. audacter.

Regẽ imitantur subditi.

h ¶ *Cadant.*] Quia cõponitur orbis Regis ad exemplum arg. 11 q 3. præcipue.

i ¶ *Audiat.*] Sic infra, 11. q. 3. non solum.

k ¶ *Vnquam.*] Scilicet per detractores: ne fit contra §. 5. quæst. 5. non vos. Vel dic per eos, idest, per curiosos. vnde Iuuenalis: *Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.*

S*Vnt.*] ... minem iactare se debere. Nam si Petrus [a] lapsus est, quia dixit [Et si alij scandalizati fuerint in te, sed non ego,] quis alius iure de se præsumat? Denique & Dauid, quia dixerat [Ego dixi, in mea abundantia [b] non mouebor in æternum;] eam sibi iactantiam obfuisse profitetur dicens [Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.]

Mar. 14.

Psal. 29.

Item Gregorius lib. 9. epist. 39. ad Theotistam patriciam.

¶ Vt boni salubriter humilientur, linguæ malorum contra eos insurgunt. C. XI.

SVnt plurimi, qui vitam bonorũ amplius, quàm debent, laudant [c]: & ne qua elatio de laude surrepat; permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem, & obiurgationem prorumpere, vt si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur. Hinc est ergo, quòd doctor gentium se in prædicatione currere testatur per infamiam [d], & bonam famam, qui etiam dicit [Vt seductores, & veraces.]

2. Cor. 6.

Verum hac auctoritate [e] prohibentur spirituales à carnalibus accusari, non carnales à spiritualibus. Quod ex verbis eiusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo [a] subiunxit, dicens. [*Capite languescente, facilius reliqua corporis membra inficiuntur: sicut scriptum est* [f] [*Omne caput languidum, & omne cor merens, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas*] *Quapropter manifestum est diabolum, (qui sicut Leo rugiens circuit quærens, quem possit deuorare) cordibus plebium suadere, vt doctoribus, atque pastoribus suos detractiones irrogent, vel eos accusent, vt plebes languescentes (non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciuiant, atque in ima ruant, vt saltem sic periclitari possint. Multum vero distant damna morum à damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint; illa vero in nobis*] *& infra* [*Peius* [β] *malum fore non existimo; quàm Christianos suis inuidere sacerdotibus.*]

Eusebius in epistola ad Galliæ episcopos.

§. ead. c. ex merito.

Esa. 1.

1 Pet. 5.

paulo aliter in originali ipso.

α ¶ Capitulo.] *Quæ subiungit Gratianus,* capite languescente &c. *sunt in epistola 3. Anacleti, & apud Isidorum de summo bono lib. 3. c. 38.*

β ¶ Peius.] *Sunt in prima epistola Alexandri primi.*

Hinc etiam Felix II. ait episcopis in Alexandrina synodo congregatis.

¶ Deo recte famulantes persequi non licet. C. XII.

QViescite (inquit sancta, & magna Nicæna synodus,) & nolite persequi eos, qui recte † Deo famulantur, & sincera voluntate superni † Dei mandata custodiũt, & nostris legibus subiugãtur; quia nec decet, nec ordo patitur, vt iniqui, & carnales spirituales persequãtur.

† al. Deo perfecte ministrant

† al. superna

Item Anterus [γ] *Papa epistola vnica.*

γ ¶ Anterus.] *Sic restitutum est ex plerisque vetustis. Nam antea erat* Gregorius. *Confectum autem caput hoc est magnam partem ex Anacleti sententijs in epistola 3.*

¶ Subditi prælatos suos accusare non debent. C. XIII.

EX merito plebis nonnumquam episcopi deprauantur [g], quatenus procliuius cadant [h], qui sequuntur. Capite languescente cetera corporis membra inficiuntur. Deteriores sunt, qui vitam, moresq; bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Caueat vnusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, idest, ne aut ipse alijs detrahat, aut alios audiat [i] detrahentes. [Sedens (inquit) aduersus fratrem tuum loquebaris] detrahendo [Et aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum &c.] Parcant singuli detractioni linguæ, custodiantque sermones suos, & sciant, quia cuncta, quæ de alijs loquuntur, sua sententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert. Officij singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos seruare, sed & linguam, nec quid in cuiusquam domo agatur, alia domus per eos † vnquam [k] nouerit. Habeant omnes simplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidijs †.

Anacletus ep. 3. Isidorus l. 3. de summo bono c 38.

§. eadem, sunt plurimi.

§. ea. deteriores, & 9. q. 3. facta.

Psal. 49.

Hieron. ad Nepotianũ simile.

† eius] orig.

† Idẽ Hiero. §. 16. q. 1. si cupis.

Sapiens.] Ita ordina litteram. Omnis qui nocet non est sapiens, idest, nullus qui nocet est sapiens, sapiẽtia virtutis, idest, sapore virtutis: Sed forte est sapiens sapientia scientiæ, idest, sciẽs. sic enim & mali sunt sapientes: sed soli boni sunt sapientes sapore virtutis, qui sapientia dicitur. Et aliter ille qui nocet non est sapiens. Nam innocens dicitur qui ignorat quid noceat. 22. q. 4. innocens. H.

h ¶ Ad iracundiam.] extra de homi. sicut dignum. §. illi vero.
i ¶ Prouocant.] idest, delatores, vt 5. q. vlt. delatori.
k ¶ Anathematizatos.] supra 3. q. 5. constituimus.
l ¶ Legitimam.] idest, plenam. aliter enim non promouentur, nec aliquem possunt accusare, vt ĩ. sequitur.

Item Lucius Papa epist. vnica, episcopis Galliæ, & Hispaniæ scribens.

Ca. Et Cornelius Papa epist. 2.

¶ Sapiens nocere non cupit. C. XIIII.

Sapiens non est omnis, qui nocet. — Iuo p. 3. c. 140.

Item Anacletus Papa, epist. 3.

¶ Raptoribus deteriores sunt episcoporum detractores. C. XV.

Deteriores [a] sunt, qui doctorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, siue, qui aduersus nos armantur, proprie nos ipsos diripiunt [a]: & ideo iuste infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis sæpe pastores deprauãtur ecclesiæ, vt procliuius corruant, qui sequuntur.

3. c. ex merito. Burc. l. 1. c. 138. Deusd edit p. 3. Iuo p. 5. c. 239. Ans. l. 3. c. 11. Ans. l. 6. c. 137.

a ¶ Diripiunt.] *Antea legebatur*, nos ipsos decipiunt. *Emendatum est ex Isidoro lib 3 de summo bono, c 38. Anacleti verba, quantum conijci potest, referente; & optime conueniunt cum ijs, quæ antecedunt. Verum in duobus antiquis exemplaribus epistolarum Anacleti, altero Vaticano, altero Florentina bibliotheca, habetur*, non nos, sed proprie seipsos decipiunt.

Item Alexander Papa, epistola tertia.

¶ De eodem. C. XVI.

Summa iniquitas est, fratres detrahere [b], & accusare [c]. Vnde scriptum est [Omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est: & omnis homicida non habet partem in regno Dei.] — 1. Ioan. 3.

Patet ergo, vt præmissum est, quòd carnales prohibentur ab accusatione spiritualium, non spirituales ab accusatione carnalium.

2 *Cum itaque criminosi, & infames ab accusationibus prohibeantur, videndum est, quos canonum sacra auctoritas infames appellet. De his Stephanus Romanæ ecclesiæ episcopus scribit Hilario, epist. 1. c. 1. dicens.*

¶ Quæ personæ infames habeantur. C. XVII.

Poly. l. 5. tit. 1. Deusdedit p. 3. Ans. l. 3. c. 5. Burc. l. 1. c. 173. Iuo p. 5. c. 291. Pann. l. 4. c. 66.

Infames esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, idest omnes, qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt [d]: similiter fures [e], sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, atque successorum eorum, reliquorumque patrum statuta libenter violantes, & omnes, qui aduersus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur: similiter & incestuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis [f] † fugientes, & qui indigna sibi petunt [g] loca tenere; aut facultates ecclesiæ abstrahunt iniuste, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam [h] prouocant [i], & omnes anathematizatos [k], vel pro suis sceleribus, ab ecclesia pulsos, & omnes, quos ecclesiasticæ, vel sæculi leges infames pronuntiant. Hi nimirum † omnes, nec serui ante legitimam [l] libertatem, nec pœnitentes, nec bigami, nec illi, qui curiæ [m] deseruiunt, vel non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem [n] vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur [o], hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent prouehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, vel dignam conuersationem non habentes, summos sacerdotes possunt accusare [a].

† hæc vox abest ab orig.

† paulo aliter in originali

a ¶ Accusare.] *In vulgaris codicibus sequebatur*, nec ad accusationem, seu ad testimonium nullatenus iuste possunt recipi. *quæ sunt expuncta; quoniam absunt à manuscriptis, (vno excepto) & originali, & Burchardo, & Iuone. In Panormia tamen hæc postrema pars post verbum*, manifestantur, *sic habet*; Hi omnes nusquam nec ad sacros gradus debent prouehi, nec ad accusationem, seu ad testimonium vllatenus iuste possunt recipi.

Deteriores.] Casvs. Hic detractores reprehenduntur qui suos doctores & prælatos infamant, & dicitur quod sunt deteriores quàm illi qui bona rapiunt temporalia: quia raptores auferunt ea quæ extra nos sunt: detractores vero corrũpunt bonos mores nostros: & ideo merito sunt infames.

a ¶ Deteriores.] Peius est persuadere, quàm facere, vt ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere, & l. vt tãtũ & 86. dist. tãta.

Summa.] b ¶ Detrahere.] supra, dist. 46. accusatores.

c ¶ Et accusare.] supra 2. q. 7. si quis episcop⁹. de pœn. dist. 1. homicidiorum.

PATET. Casvs. Concludit Grat. ex supradictis dicens, quod carnales & peccatores nõ possunt accusare spirituales. Et quia facta est mentio de infamibus, qui ab accusatione repelluntur; ideo ostẽdit qui secundũ canones infames appellentur.

CVM ITAQVE. Hæc est secunda pars huius q. in qua enomerat omnes infames qui accusare non possunt. & hoc probat per cap. seq. Io. de Fant.

Infames.] Casvs. Quæsiuit Hilarius episcopus à Stephano Papa quæ personæ sint infames secundum canones. Papa vero Stephanus rescribit assignans xx. species infamium personarum & quasdam alias personas, quæ propter irregularitatem vel alias causas, nec ad sacros ordines ascendere, nec summos sacerdotes accusare possunt.

d ¶ Contemnunt.] ĩ. 19. dist. nulli.

e ¶ Fures.] Ex hoc c. patet, quod omne crimen infamat secundum canones. & ĩ. c. oẽs. & c. se. Item ex hoc c. videtur, quod omne crimẽ sit publicum secundũ canones. — Crimen quodlibet infamat.

f ¶ De bellis publicis.] Tales sunt rei læsæ maiestatis, vt ff. ad l. Iul. male. l. 3. & capite puniuntur: nisi qui dominum defendere non potuerint. ff. de re militari, omne. §. qui in acie.

g ¶ Petunt.] ambitiose, vt ĩ. 1. q. 6. sicut.

m ¶ Curiæ.] 54. dist. c. 1. & 2.
n ¶ Mentem.] vt furiosi.
o ¶ Manifestantur.] supra, 33. dist. maximum.

Quæ

Qvicumque.] Hæc est tertia pars, in qua ponit pœnam periurio: & specificat de infamibus. Io. de Fant.

Casvs. Quæsitũ fuit quã pœnã debeat pati qui sciens cõmittit periurium. Et respondetur ꝙ debet pænitere per quadraginta dies in pane & aqua, & septẽ sequẽtes annos, & in testimonium

Nos sequentes.] Casvs. In hoc cap. dicitur, quòd quæcumque personæ repelluntur ab accusatione secundum leges, eædem repelluntur, secundum canones.

Sed licet. Casvs. Dictũ est à principio causæ, ꝙ infames ab accusatione prohibẽtur. Nũc verò dicit Gra. ꝙ licet generaliter ꝓhibeant̃, nõ tñ prohibentur ab accusatione huius epi, qui simoniacus est. & hoc ꝓbat tali ratione, quia hæretic⁹ vel simoniacus minor est catholico: sed hoc an generaliter intelligat̃: scilicet vt hæreticus sit minor quolibet catholico. Augu. noluit definire.

Poly. l. 6. tit. 11. Burc. l. 12. c. 8. Iuo p. 12. c. 65.

Item Fabianus Papa.

¶ Infamis efficitur, qui sciens peierare præsumit. C. XVIII.

3 QVicumque sciens † se peierauerit a, quadraginta dies in pane, & aqua, & septem b sequentes annos pæniteat, & numquam sit sine pænitentia c, & numquam in testimonium d recipiatur e; communionem tamen post hæc percipiat.

† al. sciens peierauerit

Item Eusebius Papa, epistola prima ad episcopos Galliæ.

¶ Accusatores †, & personas, quas leges sæculi non admittunt, ecclesiasticæ quoque repellunt. C. XIX.

† al. Accusationes

3. q. 5. de accusatiõib. §. idcirco. Ans. l. 3. c. 25.

NOs sequentes patrum vestigia pro saluatione seruorum Dei, quascumque ad accusationem personas leges publicæ non admittũt, his impugnandi alterum & nos licentiã submouemus: & nullæ accusationes à iudicibus audiãtur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi ꝓhibẽtur.

Sed licet f infames ab accusatione episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab huiusmodi † g accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, vt supra patuit in ea † causa, vbi de accusatione minorum aduersus maiores h disputatum est.

† al. huius

† al. eadem 2. q. 7. per totũ.

Item.

C. XX.

CVm maiores scientia, & moribus à minoribus accusari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores à maioribus; ab huius a ergo accusatione non sunt hi prohibendi, cum hæreticus catholico minor sit. Sed hoc an generaliter accipiendum sit, Augustinus non † definiuit lib. 4. de baptismo contra Donatistas, c. 5. dicens.

† al. Aug. diffiniuit

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis exemplaribus coniunctum est superiori. Quare coniicere licet hæc esse verba Gratiani.*

a ¶ Ab huius ergo.] *Locus hic emendatus est ex manuscriptis. In impressis legebatur* ab accusatione huiusmodi sunt prohibendi: *ex qua lectione vix apta sententia elici poterat.*

2 ¶ Dubium est, an sciens auarus, an nesciens hæreticus grauius peccet. C. XXI.

QVæro ergo, quis peccet grauius, an qui nesciens i in hæresim incurrerit an qui sciens ab auaritia, idest ab idololatria non recesserit? Secundum quidem illam k regulam, qua peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur, auarus cum scientia vincit l in scelere. Sed ne forte hoc fiat, facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in auaritia scientis admissio, vt hæreticus nesciens auaro scienti coæquetur. *Item cap. 20. eiusdem libri.* Vtrum autem catholicum pessimis moribus alicui hæretico, in cuius vita, præter id, quod hæreticus est, non inueniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare m sententiam.

4 *Verum hoc Augustini, & illud de infamium accusatione de his intel-*

f ¶ Sed licet.] infert ex prædictis.

g ¶ Ab huiusmodi.] idest, simoniæ.

h ¶ Maiores.] vt 2. q. 7. per totum.

Quæro.] Casvs. Duæ sũt in hoc c. q̃stiones. Prima est, vtrum ille qui ignorãter incidit in hæresim, grauius peccet, quam ille qui scienter est auarus. Et respõdet Aug. secundum illam regulam, qua peccata scienter facta præponũtur peccatis ignorãter perpetratis: auarus ergo videtur grauius peccare. Sed si forte tantum facit hæresis magnitudo, quantum auaritia scienter admissa: æqualiter peccãt. Secũda q̃stio fuit, an pessimus catholicus illi hæretico præponatur, qui nullum habet peccatũ præter hæresim. Respõdet Aug. se nolle hanc quæstionem præcipitare. Gra. tamen hanc vltimam quæstionem determinat s. 2. q. 7 sed quæritur.

i ¶ Nesciens.] ille est ignoranter hæreticus, qui sequitur opinionẽ quam putat veriorẽ vt 24. q. 3. hæresis.

k ¶ Secundum illam.] de pœ. dist. 2. scientiũ.

l ¶ Vincit.] Vide qualiter arg. licet enĩ peccatũ sit maius peccato: quia hic scientia præponitur ignorantiæ: tamen facta compensatione scienter peccans potest æquiparari ignoranter peccanti. similis compensatio est 9. dist. in canonicis. Quòd autem minus sit peccatũ ignorantis quam scientis, habes 22. q. 7. quemadmodum. quandoque videntur plus peccare ignoranter peccantes quam scienter, vt 24. q. 1. schisma. quandoque parificantur, vt hic.

¶ Vnde hic loquitur de illo qui putabat illud credi ab ecclesia quod ipse credit, nihilominus peccat. 16. q. 1 si cupis. Peccatũ ignorantis minus est q̃ scientis.

m ¶ Præcipitare.] Gratianus tamen in simili quæstione præcipitat sententiam, vt 2. q. 7. §. sed quæritur. & Vibaous eamdem videtur soluere 12. quæst. 1. scimus.

nium numquã recipiatur: cõmunionẽ tñ post pænitentiã recipiat.

a ¶ Peierauerit.] s. 3. q. 5. constituimus.

b ¶ Septem.] 22. q. 4. qui sacramento. contra. Solu. ibi.

c ¶ Sine pænitentia.] interiori. s. 50. dist. clerico.

d ¶ Testimonium.] etiam post pænitentiam peractam, vt s. 22. q. 5. paruuli. Et hoc est verum in testibus: secus videtur in accusatore, vt 22 q. 5. si quis conuictus.

e ¶ Recipiatur.] alibi dicitur, ꝙ iuramentum solum Deum habet vltore, vt C. de reb. cre. l. 2. non ergo incurrit infamiam. Item alibi legitur, ꝙ periurium continetur sub crimine stellionatus, vt ff. de cri. stel. l. 2. sed crimen stellionatus non infamat, vt ff. de crim. stellio. l. 2. ergo nec periuriũ. Sol. vbi iuramentum non cedit in præiudicium alicuius, solũ Deum habet vltorem. Dicunt autem quidã, ꝙ si iuramentũ est de futuro, semper infamat: quia ibi frangitur fides Deo & homini: secus si est de præsenti, vel de præterito, vt C. de transac. si quis maior. Alij dicunt, ꝙ iuramentum quod interuenit in contractibus, non infamat: secus in iuramento quod fit in iudicijs: hoc est certũ, ꝙ omne iuramentũ infamat canonica infamia 2. Vtrum autem temerarium iuramentum repellat à legitimis actibus, dixi 85. dist. Florentinum. & extra de testi. & attestatio. causam quæ.

1 Extra de app. quæstioni. ibi videas. de pinm. literas. & de pur. c. 1. & de testi. testimonium. Arch. iuramẽtum verum infamet.

2 Cũ ista gl. concor. Bar. post glo. in l. Lucius. ff. de infam. & Al. de Imo. in l. si ex talis. C. de transact.

Vervm. Hæc est quarta pars quæstio. in qua quæritur, vtrũ infamis possit episcopum accusare de simonia, cum esset bonæ famæ: & primum dicit quòd nunquam & hæc est vera solutio: sed postea impugnat quod dixerat. Ioan. de Fant.

Casvs. Iste §. respicit quod dictũ est s. c. quæro. in fi. c. & s. ca §. licet. vbi videtur ꝓbatũ, ꝙ infames cõtra hæreticos & simoniacos admittuntur. Et dicit Grat. ꝙ de illis loquuntur, quos constat esse hæreticos per præsumptionem & in quibus criminosi & infames cõtra eos admittuntur. hic autẽ epis de quo in themate agit, in cuius religiosus apparet: & ideo infames ab eius accusatione repelluntur.

Vervm. Grat. sũ. illi ca. quæro. & illi §. sed licet. in quibus proba-

probauerat infames admittendos contra hæreticos: & ita contra simoniacum: & eius solutio durat vsque ad §. hæc licet ratione. & ibi incipit suam solutionem impugnare.

a ¶ *Constat.*] si constat, ergo non est necessarius accusator. expone ergo constat, idest, tale est crimen, quod constat esse hæresim. Vel dic quòd constat per famam: quia sunt malæ famæ.

b ¶ *Apparens.*] Hæc solutio est canonica: quia concordat cum Greg. 2. q. 1. In primis. & impugnatio quam punit in sequenti §. allegando ponitur.

posteà natos, non ad iam natos. sed littera eis contradicit.

h ¶ *Metuuntur.*] iuxta illud: *Sæpe solet similis filius esse patri. Et sequitur leniter filia matris iter.* 56. dist. si gens. vnde qui emit mancipia de genere eorum quærit, vt ff. de ædil. edict. quòd si nolit. §. qui mancipia.

ligendum est, quos constat [a] *esse hæreticos, non de his, qui se negant in hæresim lapsos. Hic autem in omnibus religiosus apparens* [b]*, dum se negat hæretica communionis aliquando macula infectum; infames, atque alios huiusmodi à sua accusatione ipse repellit.* ¶ *Hæc licet ratione niti videantur, exemplo tamen læsæ maiestatis vana intelliguntur, ad cuius accusationem dum socius initæ factionis admittitur; non quæritur, an cogitare contra animam principis sit maiestatem lædere; sed an aliquis de nece eius tractauerit* [c]*.*

Vnde Impp. Arcadius, & Honorius in nono libro Codicis, tit. ad legem Iul. maiestatis, le. 5. scripsisse leguntur.

C. XXII.

SI quis † cum militibus vel priuatis [d], vel barbaris etiam scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consilijs, & consistorio nostro intersunt, senatorum etiam (nam & ipsi pars corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo, qui nobis militat, cogitauerit (eadem enim seueritate voluntatem [e] sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt;) ipse quidem, vtpote, maiestatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco [f] nostro addictis. Filij vero [g] eius, quibus vitam imperiali specialiter lenitate concedimus (paterno enim debent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarij criminis exempla metuuntur † [h]) a materna, vel auita, omnium etiam proximorum hereditate, ac successione habeantur alieni; testamentis extraneorum nihil capiant; sint perpetuo egentes, & pauperes; infamia eos paterna semper comitetur; ad nullos umquã honores, nulla sacramenta perueniant; sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium, & uita [i] supplicium. Denique iubemus etiam eos notabiles esse sine uenia, qui pro talibus umquam apud nos interuenire [k] tentauerint. *& infra.* ¶ Sane, si quis ex his in exordio initæ factionis, studio ueræ laudis accensus, initam prodiderit factionem; præmio & honore a nobis donabitur. Ipse uero, qui usus fuerit factione, si uel † sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantum, ac uenia dignus habebitur.

† *Quisquis*] ori. & est initium legis.

† *al. metuentur*

† *al. si vero*

¶ *Hoc, & sequens caput in vetustis exemplaribus sunt coniuncta antecedenti: quare nec rubricas habent.*

Porro [l] *simoniæ accusatio ad instar publici criminis læsæ maiestatis procedere debet; sicut Leo Imperator in primo libro Codicis decreuisse legitur, titulo de episcopis & clericis, le. si quemquam. Quod de accusatione, non de pœna* [m] *intelligi oportet.* Tit. 3. l. 29

Vnde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. libro nono Codicis, titulo ad l. Iuliam maiestatis, l. nullus. Tit. 8. l. 4.

HAEC LICET. Casvs. Obijcit modo Gra. cõtra supradicta: & dicit quòd licet videantur quæ dicuntur in §. ratione niti; tamen exẽplo criminis læsæ maiestatis falsa intelliguntur; in quo non quæritur, an cogitare contra animam principis sit maiestatem lædere: sed an de eius nece tractauerit. eadẽ ratione nõ debet quæri, an simonia sit hæresis, sed an commiserit simoniam iste episcop⁹. & ad hoc inducit legẽ sequentẽ.

c ¶ *Tractauerit.*] Sic supple in simonia non est quærendum, an simonia sit hæresis. iste enim episcopus negauit simoniam esse hæresim, & male, vt 1. q. 7. patet. & sic concludit in si.

SI quis] Casvs. Statuerunt Imperatores Honorius & Arcadius, quòd si quis contra principem fecerit coniurationẽ, vel dederit vel susceperit sacramentum de morte, nõ solũ Imperatoris, sed etiã virorũ illustriũ & senatorum, vel de morte cuiuslibet militis, qui militat Imperatori, cogitauerit, sacramenta dando vel recipiendo, vel etiam aliud faciendo, gladio feriatur, omnibus suis bonis cõfiscatis. filij vero eius (quibus vita misericorditer reseruatur) sint remoti à consanguineorum, & etiam extraneorum successione: sint etiam perpetuo infames, & illi qui pro his intercedunt: nec vllos habeant honores, nec ad sacramenta perueniant militaria. Et si quis de coniuratoribus in initio produxerit factionem, præmium habeat & honorem: si vero sero, veniam habeat.

d ¶ *Priuatis.*] Not. milites non dici priuatos, vt 23. quæst. 1. qui contra.

e ¶ *Voluntatem.*] Not. quòd punitur hic sola voluntas, vt 19. dis. nulli. 32. dist. omnes. quia in maleficijs voluntas spectatur, non exitus. ff. ad le. Cor. de sic. diuus. Arg. contra. 32. dist. erubescant. de pæ. dis. 1. cogitationes. 32. q. 5. Christiana. Solu. regulariter voluntas non punitur nisi ad aliquem actum procedat.

f ¶ *Fisco.*] idem est in crimine hæresis, vt extra de hære. vergentis. alias bona damnatorum regulariter reseruantur filijs, vt C. de bon. damna. authen. bona.

g ¶ *Filij vero.*] in potestate constitui. si enim eos postea emancipasset, non valet, vt C. eo. l. perpenditur. argu. ff. de bo. damna. l. vlt. §. ex libertis. filij itaque emancipati non patiuntur hanc pœnam. Dicunt tamen quidam, quòd hæc pœna spectat ad filios

i ¶ *Et vita.*] supra 74. dist. quorumdam.

k ¶ *Interuenire.*] Sic supra 50. distinctio. miror. Et nota, quòd quandoque prohibetur supplicari pro aliquo. de pæ. dist. 1. prædixerat. & extra de hære. ad abolendam. & C. de transact. si quis maior.

PORRO. Casvs. Supra in §. *hæc licet.* posuit propositionem. in hoc §. ponit assumptionem sui argumenti, sic: Supra dictum est de accusatione criminis læsæ maiestatis. sed accusatio simoniæ procedit ad instar criminis læsæ maiestatis, quod de accusatione tantum, scilicet vt quilibet possit accusare, & non de pœna est intelligendum: & quòd crimen læsæ maiestatis differat in pœna à simonia, probat per legem sequentem.

l ¶ *Porro.*] Hic ponit assumptionem argumenti sui. præmiserat enim primo propositionem.

m ¶ *Pœna.*] In crimine enim simoniæ conuictus deponitur, vt 15. quæst. 3. sane. sed hic capite punitur. Qualiter illi puniuntur, nota 1. q. 3. sane. & cap. nemini. Sed numquid ordinatus simoniace potest ordinatorem suum conuenire de hoc: cum accusatores consequantur præmium, non credo, licet dicatur hic quòd omnes accusatores admittantur.

2. q. 1. de manifesta. extra de accu. euidẽtia. Ar.

Voluntas sola non punitur. Vbi plene de hoc: & 15. q. 7. in summa. ibi dicitũ, & videas: & idẽ est in intellectore clerici. extra de pœn. in quibusdam. Ar.

Simoniace ordinatus ordinatorẽ suũ cõuenire nequit.

Et hũ. ar. 3. q. 5. c. vl. secũdũ tu de F. In his ergo que sunt expressa, similis est accusatio: scilicet vt accusatores admittant: & solennitates seruẽtur. secundũ Ber. sũd.

M ullus.

NVllus.] Casus. Iudex in causa criminali volebat militem, vel nobilem aliquem, vel in dignitate constitutum verberib' subijcere. Quæsitū fuit ab Imperatore, an posset se tueri ratione militiæ vel generis vel dignitatis. Et rñdet q sic, non tñ in crimine læsæ maiestatis, in quo omnibus æqua est conditio.

Episcopus.] Casus. Dicit hic, [illegible] episcopus imposuerit crimen aliquod alicui clerico vel [illegible] probare debet illud in synodo, & conuentu clericorum. Et [illegible] dicitur de laico, intelligas de crimine ecclesiastico, vt est crimen vsurarū, hæreseos, simoniæ, adulterij, scilicet quo ad thori separationem, & omne crimen quod ad denuntiationem ad pœnitentiam.

C. XXIII.

NVllus omnino, cui inconsultis, ac nescientibus nobis fidicularum [a] tormenta inferuntur, militiæ [b] vel generis [c] aut dignitatis [d] vti defensione prohibeatur; excepta [e] tantum maiestatis causa, in qua sola omnibus æqua conditio est.

Sed cum omnes illi assumantur in hac accusatione simoniæ, qui possunt accusare de crimine maiestatis; constat, quòd sicut ibi non dubitatur de crimine maiestatis, sed an reus commiserit illud; sic & hic non negatur hæresis; sed impetitur accusatus, an commiserit hæresim.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autē [f] quæritur, si episcopus in accusatorē accusationē vertere voluerit, an suæ simplici assertioni fides sit adhibēda; facile soluitur, si sanctorū Patrum auctoritas diligenter inspiciatur. Vt enim sancti Patres definiunt, nullius persona quantumlibet exercitata confessioni fides est adhibenda, nisi competentes probationes adhibeat.

1.q.6.c.vlt.

Vnde in Carthag. concilio 4. c. 29. legitur.

¶ Episcopus alicui crimen objiciens in synodo probet, quod objicit. C. I.

EPiscopus, si clerico, vel laico [g] crimen impegerit, deducatur ad probationem in synodum [h].

Sed objicitur. Si se solum alieni sceleris conscium nouerit, probare illud testibus non valet. Quid ergo tunc sibi faciendum sit, ex concilio Vasensi primo, c. 8. sic diffinitur.

¶ Episcopus non proferat, quod probare non potest. C. II.

Iuo p.5.c. 364. SI tantum [i] episcopus alieni sceleris se conscium nouit, quamdiu probare non potest, nihil proferat [k]; sed cum ipso ad compunctionem eius secretis correptionibus elaboret. Quòd si forte correptus pertinacior fuerit, & se communioni publicæ ingesserit, etiam si episcopus in redarguendo illo, quem reū iudicat, probatione deficiat, indemnatus [l] (licet ab ijs [m], qui nihil sciunt, secedere ad tēpus [n] pro personæ maioris auctoritate iubeatur [o]:) ille tamē, quādiu nihil pro-

g ¶ Laico.] sed huic c. est ꝯ 11. q. 1. experientiæ & c. si quis cū clerico. Sed quod hic dr, intelligas de ecclesiasticis criminibus. Potest tñ clericus iudicare de omni crimine quantū ad iniungendam pœnitentiam. ß. ea. q. 1. illi q. & 22. q. 1. prædicandū. & extra de iud. nouit. [a] Vel loquitur ſm tempora Apostolorū, quando omnes causæ deferebantur ad ecclesiam, vt 11. q. 1. relatum.

Clericus an de omni crimine possit iudicare.

[a] Et optime extra vt eccl. bene. c. 1. ver. & ideo & nota extra de of. or. c. 2. licet aliter videat notari p Bar. & In. extra de pur. ga. can. nos inter.

h ¶ Synodum.] id est conuētum clericorum, qui cōcilium appellatur 12. q. 2. placuit. & c. ēpe 2. q. sine eorū præsentia non debet causas audire. 15. q. 7. episcopus nullus. & hoc intelligo de criminali negotio, sed in ciuili cā eliguntur arbitri, vt 11. q. 1. si clericus.

SED OBICITVR. Casus. Dictum est ß. in §. quod autem. q soli episcopo non est fides adhibenda. Nunc vero objicit, id est, incidenter quærit, quid sit faciendum cum episcopus sciat alicuius delictum, sed testibus probare non potest. & de hoc respondet per seq. cap.

SI tantum.] Casus. Quidam episcopus solus nouit crimen sui parochiani, vel quia solus vidit eum peccantem, vel quia peccator sibi dixit: nolebat corrigi, & ēps eum volebat remouere a communione aliorum; quæsitum fuit in concilio Vasensi quid iuris sit. respondet q episcopus debet eum secreto monere, vt resipiscat: sed non debet publicare crimen eius, cum probare non possit. Si autem ille factus pertinacior se ingerat publicæ communioni, quamdiu ēps probare non potest, indemnis erit quò ad ēpum, sed stabit in communione omnium, nisi in communione episcopi, supple priuata, vel si voluerit episcopus, tamen non vitabit eum in publico, sed in secreto. Quidam tamen vt Bene. intelligunt hoc c. de excommunicato, quem episcopus non potest probare fuisse excommunicatum: & ideoque publice communicabit ei, secreto autem vitabit illum.

a ¶ Fidicularum.] id est, chordarū, quæ ligantur circa frontem hominis, & stringit caput per eas, & est fides idem quod chorda, vt ibi, *Me fide sperspicuus Troia minister amauit.*

b ¶ Militiæ.] C. de quæstio. milites.

c ¶ Vel generis.] C. de pœ. l. decurionū.

d ¶ Aut dignitatis.] C. de quæstio. decuriones.

e ¶ Excepta.] vbi nullus potest se excusare aliquo priuilegio, tenet lex. 2. q. 2. quicumque.

SED CVM. Casus. Hic concludit Gratianus ex supradictis hoc modo. Cum simonia & crimen læsæ maiestatis paria sint in accusatione, ergo sicut in crīe læsæ maiestatis non dubitat, an sit crimē læsæ maiestatis, sed an commiserit illud: sic in crimine simoniæ non dubitat simoniam esse hæresim, sed an commiserit simoniam, licet neget hæresim esse. Sed nota, q Gratia. bñ soluit in illo §. verum. & illa solutio concordat cū Grego. 2. q. 1. in primis. & q. 7. accusatio. & q postea dñr in sequentib' §. sunt allegationes. hoc dicit In. & etiam Bene. H. tñ & Cardinalis non excusant eū, sed dicunt eum male dixisse, nisi in illo §. verum. Posset et ā dici, q ēps iste de quo agit in principio thematis, infamatus erat, licet religiosus appareret. tñ non prodest ei si negat simoniam esse hæresim, sed an commiserit. nā infames bñ admittuntur ꝯ ipsum, & ita secundum hoc bñ dixit Grat. per totum §. nisi in §. illo, verum. vbi loquitur allegando secundum hunc intellectum.

QVod autem.] Casus. Hic ponitur secūda q. qua quæritur, si ēps accusatus vertat accusationem suā in accusatorē, an sit suæ simplici assertioni credendū, scilicet sine testibus. Et rñdetur q non, vt ī ca. e. c. 1. 2. & 3.

f ¶ Quod autem.] numquam soli episcopo creditur. 4. q. 3. iurisiurandi. nec tenet lex. 11. q. 1. quicumque.

i ¶ Si tantum.] Hæc duo cap. intelligit H. de occulto peccatore, & dicit, q si scio aliquem esse in mortali peccato, licet sit occultum, debeo ipsum vitare occulte, sed non publice: nec possum eum de hoc accusare cum non habeam testes: sed illud est periuriū, vt omnē quem sciam peccatorem debeam euitare, & est illud ꝯ 2. q. 1. multi. Sed tu ponas casum hic. s. ēps aliquis solus scit aliquem in crimine incidisse [a], debet eum corrigere priuate: & si incorrigibilis sit, priuate vitabit eum, non publice, ne sit proditor criminis, vt extra de senten. excommu. cum non ab homine. in princip.

Criminosus occultus, an debeat vitari à scientib' ipsum esse talem.

[a] Hic fuit casus Ben. q cō probat p decreta, de sen. excō. cū non ab homine. sed G intellexit hoc c. si tatam de excōicato nō à iula, vt 11. q. 3. §. cui deter in si. Archid.

k ¶ Inferat.] accusando publice.

l ¶ Indemnatus.] hic ordina literam, ille tamen indemnatus, id est, non damnatus, in communione omnium permanebit.

m ¶ Ijs.] id est, quantum ad eos qui nihil sciunt de excōicatione illius, vel de crimine eius, vt extra de sen. excom. cum illorum.

n ¶ Ad tempus.] id est, dum est in peccato.

o ¶ Iubeatur.] iubere enim potest prælatus aliquē, vt abstineat à sua priuata communione, vel etiam a cōmunione sacramentorū:

quia in secreto potest [illegible] talia hominibus peccantibus. 93. dist. habuisse. tñ per [illegible] non potest aliquis aliquẽ secreto separare a participatio[ne sacra]mentorũ, vel etiam suspendere. potest etiam quis cum sciat aliquem criminosum, suo prælato dicere vt ipsum corrigat, vt 22. q. 5. hoc videtur. Vel expone, subeatur. ad

comedere. Hanc auctoritatẽ exponit Greg. dicens, q in alienã messem, id est, in alienũ iudicium non debes manũ extendere, sed prædicatione & bonis operibus debes homines à vitijs separare.

e ¶ *Mittere.*] nec ordinare, nec aliqua sacraméta dare potest in alterius episcopatu. 9. q. 2. cap. 1. & 2. secus de proconsulibus, qui insignia

bari potest, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanebit.

a ¶ Indemnatus.] *In originali legitur,* indemnatus licet, ab his, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona maioris auctoritatis iubeatur, illo, quamdiu probari nihil potest, in communione omnium, præterquam eius, qui eum reum iudicat, permanente.

Item ex concilio Africano, c. 99. & 100. — & Carth. 7. c. 5.

¶ De episcopo, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum. C. III.

Placuit, vt si quando episcopus dicit aliquem sibi soli [a] proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget †; non putet ad iniuriam suam episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare [a], quamdiu excommunicato [b] non communicauerit suus episcopus, eidem episcopo ab alijs non communicetur episcopis; vt magis caueat [c] episcopus, ne dicat in quemquam, quod alijs documentis conuincere non potest.

Bur. l. 19. c. 127. Iuo p. 5. c. 363. † *neget, & pœnitere noluerit, non putet, &c. Africanum.*

β ¶ Communicare.] *Sic in Carthaginensi septimo, c. 5. cui ad verbum respondet hoc caput. In Africano autem, hic sequitur,* secrete tamen † interdicat ei communionem, donec obtemperet, *quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba,* Quamdiu, &c. *sunt initium capitis centesimi.*

† *abest ab aliquot exemplaribus.*

QVÆSTIO III.

Iudicium [d] *vero archiepiscopi alterius prouinciæ alicui expetere non licet.*

Vnde Gregorius ait respons. ix. ad Augustinum Anglorum episcopum.

¶ Alterius parochianum alicui iudicare non licet. C. I.

Scriptum est in lege [Per alienam messem transiens, falcem mittere [e] non debet, sed manu spicas conterere, & manducare.] Falcem ergo iudicij mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum † boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis expolia, & in ecclesiæ corpus monendo [f], & persuadendo, quasi mandendo, conuerte.

Deuter. 23.

† *affectum*] orig.

Item Pelagius Papa secundus, epist. 1. omnibus episcopis.

¶ Quot ciuitates vnaquæque prouincia habeat. C. II.

Scitote certam prouinciam esse, quæ habet decem, aut vndecim ciuitates, & vnum regem, & totidem minores potestates sub se, & vnum metropolitanũ †, aliosque suffraganeos † x. vel xj. episcopos [g] iudices: ad quorum iudicium omnes causæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac ciuitatum referantur, vt ab his omnibus iuste, consona voce discernantur †, nisi ad maiorem auctoritatem fuerit ab ijs, qui iudicandi sunt, appellatum. Vnde non oportet vt degradetur, vel dehonoretur vnaquæque prouincia: sed apud semetipsam

Polyc. l. 5. tit. 2. Ans. l. 6. c. 107. Pann. l. 4. c. 24. † *episcopum*] orig. † *suffraganeos*] orig. † *al. decernantur*

est, moreatur. sic 31. q. 1. hac ratione. sm̃ præmissa patet, q non obstat ⁊. de consecra. dist. 2. nõ prohibeat. 93. dist. si inimicus. 7. q. 1. scire. & 11. q. 3. quibus epi. vbi dicitur, quibus epi non cõicant, nec nos communicare debemus, q illa c. de publice excõcatis intelliguntur:

Placuit.] Casvs. Bene. sic ponit hũc casum. Quidam confessus est suum delictum soli epo velut homini. postea cum suum delictum corrigere nollet, eps excõicauit illum [1], nec ei cõicare volebat. ille conquestus est in Africano concilio. eps replicabat, q ille sibi cõfessus crimẽ, sed non poterat testibus probare. quæsitum est quid super hoc sit faciendum. & rñsum est in concilio Carthaginẽsi, q eps ex quo non potest crimen probare, non doleat si ei nõ credatur, & quamdiu non vult cõicare illi in publico, tamdiu non cõicetur sibi ab alijs epis: Ego autem sic pono casum, Aliquis confessus fuit soli epo crimẽ suum, propter quod incideret in excommunicationem. episcopus vitabat eum in publico. quæsitum fuit in concilio Carthaginensi, an bñ faceret eps? & rñdetur q non: nec putet sibi ad iniuriam q ei soli non creditur, si dicat eum esse excõicatũ. & quamdiu non communicauerit ei tamdiu ab alijs episcopis non communicetur ei.

[1] Illud autẽ c. loquitur de tali delicto ꝓpter qđ de iure quis incidit in canonẽ latæ sñiæ: alias esset ⁊. 2. q. 1. multi. quia oẽs peccatores non possumus vitare vt ibi dr sm̃ Pe. Vel dic q loquitur de eo quem eps nulla manifesta cã nec ordinario iudicio habito à communione aliorum ꝑcipit separari secundum L. & ita no. in prædic. c. quibus. Arch.

a ¶ *Sibi soli*] non tanquam Deo, ne sit contra de pæ. dist. 6. sacerdos. ⁊. 11. q. 1. quicumque contra. Sed illud non tenet. sic ergo dicto solius epi non creditur, nec etiam scripto nisi adsit subscriptio, vt extra de testi. cũ à nobis. nisi hoc habeat cõsuetudo, vt extra de fide instru. cũ delictus. nã litteris suis credit quibus significat se aliquem excommunicasse, vt 11. q. 3. curæ.

b ¶ *Excommunicato.*] id est, quem dicit excommunicatum.

c ¶ *Caueat.*] ecce pœna illius qui iniuste vitat aliquem vel iudicat sic 2. q. 1. nemo.

Iudicium.] Casvs. Hic ponit tertia q̃stio, in qua quærit, an liceat sibi expetere iudiciũ alterius metropolitani: & rñdet q nõ, vt ⁊. ea. c. 1. 2. & 3. nisi de licẽtia sui metropolitani, vt 2. q. 6. placuit. & 11. q. 1. clerũ.

d ¶ *Iudicium*] Nulli licet habere iudicem alterius prouinciæ, nisi per appellationem, vt 3. q. 6. non liceat.

Scriptum.] Casvs. Docet hic Greg. q iudex iudicare nõ debet alterius parochiani ũ, & hoc ꝓbat auctoritate legis Mosaicæ, scilicet in Deutero. vbi præcipitur, q transiens per messem alienam falcem immittere non debet, sed conterere spicas manibus põt, &

signia sua extra prouinciam ferunt, & voluntariam exercent iurisdictionem. ff. de of. proconsu. l. 1. & 2.

f ¶ *Admonendo.*] non tñ publice eis prædicando tanq̃ ius in eis habens. 71. dist. hortamur. & 9. q. 2. epm. arg. 13. q. 1. c. 1. 16. q. 2. interdicimus. sed sine solennitate ad bonũ monendo [2], quod quilibet potest facere, & etiam monachus. 16. q. 1. c. 1. & c. quia iuxta. sm̃ alios possunt prædicare, non tñ concitando turbã. 16. q. 3. placuit [2]. quia illud non consistit in contentiosa iurisdictione. Nec refert quis prædicet, sed quid prædicet. 19. dist. secundum 10.

[2] Quidam dicũt hoc esse verũ si inuitetur. 7. q. 1. episcopi, vel ꝑbyteri. vbi de hoc. Arch.

Scitote certam esse.] Casvs. Docet hic Pelagius, quæ dicatur certa prouincia, scilicet quæ habet x. vel xj. ciuitates, & vnũ Regem, &c. & q ad iudicium comprouincialium omnes causæ eporum & reliquorum sacerdotum debent referri, vt ab eis voce cõsona discernantur, nisi appellatum fuerit ad maiorem.

g ¶ *Episcopos.*] Hoc ideo est statutum, quia causa episcopi coram xij. episcopis tractanda. 15. q. 7. si quis tumidus.

h ¶ *Omnes.*] Arg. archidiaconos non esse iudices.

Secundum

Appellandum non est omisso medio.

a ¶ *Secundum ordines.*] ergo medio prætermisso non est ad superiorem eundum, vt 2.q.6.c. anteriorum ver. illo videlicet. & c. decreto. & q.7. metropolitanum. Et sic est arg. quod omisso archidiacono non itur ad episcopum, vt extra de offi. arch. c.1. & 18.q.2. cognouimus. & arg. contra extra de præben. referente. q.1. non oportet. & c. eos. Vel dic, quod renuntiare potest ijs, quæ spectant ad onus, sed non iis, quæ spectant ad honorem. non enim subditus potest abdicare à se iurisdictionem sui episcopi. extra de foro compe. si diligenti. Ioan.

EST TAMEN. CASVS. ¶ in c. scriptum. dictum est, quod aliquis non debet mittere manum in messem alienam: sed quia casus est in quo potest quis alienum iudicare parochianum, ideo Gratia. ponit illum §. vt illum ostendat casum.

beneficiis iã quæsitis, sed secus in acquirendis, vt in præ. decr. ea ore. secundum Goffre.

habeat iudices, sacerdotes, & episcopos, singulos videlicet secundum[a] ordines suos; & quicumque causam habuerit, à suis iudicibus iudicetur, & non ab alienis; id est à suæ iustis iudicibus prouinciæ, & non ab extraneis[b] †, nisi (vt iam est prælibatum,) à iudicandis † fuerit appellatum.

† al. externis
† al. iudicatis

Item Nicolaus Papa.

¶ Non aliorum, sed primatis sui iudicio quisque se subiiciat episcopus. C. III.

Denique Suffredus, si tale in se crimen nouerat, quo recte posset episcopatu priuari, vel infirmitate[c] se sentiebat forsitan prægrauari, qua impeditus nullis posset proximis sua prælatione prodesse; primatis sui debuerat, & non aliorum diœceseos antistitũ præstolari iudicium. Quòd si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super eius examinatione vel episcopatus abrenuntiatione oborta fuisset contentio; ex more ad Apostolicam sedem referri conuenerat; & nostra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omissum ª hactenus dolemus; dilectissimam mihi gloriam vestram vehementer efflagito, vt iam dictus Suffredus episcopus proprio restituatur[d] episcopio: & si quid reprehensione dignum gessit; postea vel correctione, vel digna animaduersione definietur.

ª ¶ Omissum.] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.*

Est tamen casus, in quo episcopus alterius parochianum excommunicare valet. Vnde in concilio apud Compendium, c.5.

¶ Quando episcopus alterius parochianum excommunicare valet. C. IIII.

Burc. l. 1. c. 12. Iuo p.14. c.82.

Placuit pro communi vtilitate, & instante necessitate, vt nullus episcoporum grauiter ferat, si eius parochianum pro deprædationis causa alter episcopus excommunicauerit.

[*Item ex concilio Meldensi, c. 2.*]

¶ De eodem. PALEA. C. V.

Extra de raptor. c.1. Burc. l. 11. c.45. Iuo p.14. c.109.

De illis autem, qui intra parochiam beneficium, aut hereditatem habent, & alterius episcopi parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinã[f] † & deprædationes[g] peragunt, placuit, vt excõmunicentur[h]; nec ante ex parochia exeant, quàm, quæ perpetrarunt digne emendent. Quorum excõmunicatio seniori eorum, & proprio episcopo significanda est, ne eos recipiat †, antequã illuc redeant, vbi rapinam fecerunt; & ibi omnia pleniter emendent.

† al. rapinas
† al. recipiant

P ¶ *Placuit.*] CASVS. Statutũ fuit in cõc. vt nullus eps doleat, si eius parochianus excõicetur ab alio epo propter prædam quam fecit in suo episcopatu.
e ¶ *Parochianum.*] sed nõne eps potest punire exemptos, qui delinquũt in sua diœcesi? Videtur quod sic per c. illud. & 3.q.6.c.1. & extra de hæret. ad abolendam. in fi. vbi dicitur, quod nullũ priuilegiũ iuuat. & extra de priui. tuarum. in fin. Item negligentiam taliũ potest supplere, vt extra de supple. negli. præl. sicut. extra de priui. patentibus. Item quia ratione delicti perditur priuilegium. 11. quæst. 3. priuilegium. Item quia reatus omnem honorem excludit, vt C. vbi se. vel cla. l.1. Itẽ quia in prouincia qs deliquit, illic iuri subiaceat: nullo se excusaturus priuilegio. C. vbi de crimine agi oporteat. Auth. qua in prouincia. nõ enim præextu priuilegii concessi, flagitiorum crescet auctoritas, vt C. de priui. schol. l.2. li.12. ad idẽ in Auth. de mãda. prin. §. quod si delinquentes in generis. coll. 3. vbi dicitur: nõ priuitas nocẽtes aliquid vti priuilegiis. Ecõtra probatur, quòd nõ possunt puniri, vt extra de priuil. sane. & c. cum capella, 16.q.1. frater noster & expresse dicitur extra de sup. negl. præla. sicut. si enim tales possunt puniri sicut & alij, inutile esset eorum priuilegium. Item proconsul non potest se intromittere de causis fiscalibus; sic nec episcopi de istis, qui quodãmodo fiscales facti sunt per priuilegium. ff. de offi. proconsul. si in aliqua. §.1. Solu. quidam dicũt, quod pro occulto delicto à solo Romano põtifice possunt puniri: sed pro notorio possunt puniri ab episcopo loci, per id, quod legitur extra de priui. tuarum. Melius dicas, quod si priuilegiatus delinquit circa rem non exemptam, vt in cõtractu, vel in maleficio, occidendo hominem, vel adulterando cum aliqua, tale delictum potest punire episcopus loci: quia & si sit persona exempta, tamen res in quam delinquitur, non est exempta. Si vero deliquit circa rem exemptã, puta male gerendo se in officio suo, vel alienando res ecclesiæ suæ: in his à solo Papa punitur. vbi ergo factũ exempti præiudicium affert non exemptos, bene episcopus loci punit in his in quibus delinquens contingit suã iurisdictionẽ: secus si non afferat alicui præiudicium. & hæc dist. probat extra de priuil. cum capella. Et dicit, quod cũ delictũ eorũ publicũ ẽ, põt puniri ab epo, vt s. dictum est, & vt dicit decr. patentibus. & c. tuarũ extra de priui.

Exempti delinquẽtes in diœcesi episcopi an possint ab eo puniri.

ADDITIO Vbi de hoc, & extra de ap. dilecti, dic vt ibi Archi. De hoc etiam habes 35. dist. perlectis.

b ¶ *Ab extraneis.*] ergo metropolitanus est extraneus iudex. non est ergo iudex prouinciæ. Quid iuris sit de hoc, quære 9.q.3.c.2. Io.

D ¶ *Denique.* CASVS. Suffredus eps sentiens se criminosum, vel ita infirmitate grauatũ, quod nõ poterat prodesse subiectis, adiuit primatem non suum, vel epos alterius prouinciæ, & coram eis volebat epatui renuntiare. Illi aũt epi vel primas crimẽ eius examinauerũt, & renũtiationẽ receperũt. Quod quia male actũ est, nec debuit fieri sine auctoritate Papæ: ideo Papa cuidam cõmittit vt Suffredũ restituat, & si postea quid fuerit corrigendum, ab eo diffiniatur: vel ita restituatur, & postea de causa cognoscatur.

c ¶ *Vel infirmitate.*] vel malitia plebis, vel defectu scientiæ, vel irregularitate, vt extra de renun. nisi cum pridem.

d ¶ *Restituatur.*] sed nonne debuit perdere locũ suũ: quia sponte respondebat corã extraneo iudice. 11.q.1. placuit. & 3. q.6. non liceat? Sed dic, quod Papa pepercit ei. Et est hic argumentum de illicita renuntiatione, quod non teneat si fiat ignorante prælato suo, vel si fiat in manu alterius. 17.q.2. Gonsaldus. extra de renuntia. admonet. ff. de offi. præsi. legatus. Sed contra: quia & tacite quis renũciat iuri suo. extra de iis, quæ fiunt à ma. par. c. ex ore. & 7.q.1. eos. & extra de renun. quod in dubiis. & 32. q. 1. de beneficio. 7. q. 1. q. periculosum. Dico, quod ipse non potest repetere; quia renuntiatio tenet quantum ad ipsum: sed ecclesia potest eũ repetere 3. vt 7.

Renuntiatio illicita an teneat.

Dic hoc esse verum in prælatis &

f ¶ *Rapinam.*] quo ad res mobiles.

g ¶ *Deprædationes.*] quo ad res se mouentes, vt animalia.

h ¶ *Excommunicentur.*] scilicet ab ipsius loci episcopo, vel in cuius iurisdictione deliquerunt. Arch.

PORRO.] CASVS. Hic intitulatur 4. q. s. cuius iudiciū sit expetendum, si cōprouinciales iudices inter se discordant in causa vel sententia epi. Et certe cōsueuit distingui, vtrū sint iudices delegati, vel ordinarij, vel arbitri. & hæc distinctio consueuit notari 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. itē si plures. & in pluribus alijs locis, legibus s. & decretis, & decretalibus. sic (ut dixi) de consensu partium. Vel dic, q omnia ista specialia sunt in causa episcopi, ubi omnes debent concordare in sententia, ut j. c. 4. Ioan.

NISI EADEM. CASVS. Dictū est s. q archiepiscopus uicinæ prouinciæ debet uocari: sed dicit Gra. hoc esse uerum, nisi eadem

QVÆSTIO IIII.

PORRO[a] cuius iudicium sibi expetendum sit, si iudices electi inter se discordare cœperint, in concilio Antiocheno, c. 14. sic inuenitur diffinitum.

¶ A quo sit ferenda sententia, quando comprouinciales episcopi discordant. C. I.

Burc. l. 1. c. 150. Iuo p. 5. c. 263. ‡ al. de aliquib[9] causis criminalibus.

SI quis[b] episcopus criminaliter † in iudicio episcoporum fuerit accusatus, contingat autem episcopos prouinciæ[c], qui conuenerint, diuersas habere sententias[d], & alios quidem innocentem eū pronuntiare[e], alios reum; propter huiusmodi controuersiam amputandam placuit sanctæ synodo, metropolitanum[a] episcopum alterius prouinciæ vicinæ aduocari[f] †, & aliquantos cum eo episcopos alios; qui pariter residentes, quæcumque fuerint, dirimāt quæstiones: propter hoc, vt firmum sit iudicium, quod ab vnius prouinciæ episcopis fuerit promulgatum.

† Facit ad hunc tex. l. 1. & ibi glo. & Doct. ff. de var. & extraordin. cogni.

¶ *Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex concilio Laodiceno. In uno tamen peruetusto est ex concilio Antiocheno, in quo etiam exstat: & est antiqua versio.*

a ¶ Metropolitanum.] *Græcum exemplar hic valde dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur concilium vnius prouinciæ, in quo necesse est adesse proprium metropolitanum, posse aduocare vicinæ prouinciæ metropolitanum, cum aliquot episcopis. Quod Martinus etiā Bracharensis in sequenti capite, quod ex concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græce vero locus ita habet:* ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον. *Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in codice canonum, sic vertit,* Sanctæ synodo placuit, vt metropolitanus episcopus à vicina prouincia iudices alios conuocet, qui controuersiam tollant, vt per eos simul, & per comprouinciales episcopos, quod iustum uisum fuerit, approbetur. *Ac sane, quòd metropolitanus ad alterius metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem concilio duo metropolitani futuri essent, vix videtur conuenire.*

Item ex concilio Martini Papæ, [id est, episcopi Bracharensis, c. 13.

In capitulis synodo. græc. c. 13.

¶ Quando iudices electi de sententia inter se discordes exstiterint, de uicina prouincia archiepiscopus aduocetur. C. II.

SI quis episcopus in aliquibus causationibus iudicatur, & viderit ipsos episcopos, qui in prouincia sua sunt, inter se iudicio discrepare, & alij videantur eum, qui iudicatur, iustificare, alij cōdemnare; pro definitione huius dissensionis, hoc placuit sancto concilio, vt de prouincia vicina alter metropolitanus conuocetur episcopus, vt per eum cōfirmetur, quod secundum rectum placuerit canonem.

Nisi eadem prouincia primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per metropolitanum terminari non valent, referenda sint.

Vnde Bonifacius Papa, episcopis[a] Galliæ.

a ¶ Episcopis.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus, Burchardo, Iuone, & Polycarpo: Antea erat,* populis. *Simillima vero huic capiti legantur Nouella 123. c. 34. apud Iulianum antecessorem.*

¶ Primati deferantur negotia, quæ metropolitanus explicare non ualet. C. III.

Poly. l. 5. tit. 4. Burch. l. 1. c. 57. Iuo p. 5. c. 167. Pann. l. 4. c. 21.

SI inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de alijs negotijs[g]; primum metropolitanus eorum

a ¶ Porro.] Hæc q. expedita est 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. itē si plures.

SI quis.] CASVS. Epi xij examinabāt causam criminalē epi. Sex dicebant eum absoluendum: alij dicebant eum condemnandum, & sic dicebant eum remittendum ad Papam, diuersas sortas inter se, id est, opiniones habentes. Quæsitū fuit in Laodicensi concil. quid sit in tanta discordia faciendum. Et respōsum fuit, q archieps vicinæ prouinciæ cū aliquot epis vocari debet: qui pariter residentes dirimant quæstionem, vt eū absoluāt, vel iudicent condemnandum, & vt negociū ad Apo. sedem transmittatur. Idē est casus c. seq. sed in eo non fit mentio de episcopis vicinæ prouinciæ. Et intelliguntur ista duo c. de iudicibus ordinarijs sēm Ben.

b ¶ Si quis.] istud c. videtur continere iniquitatem, cum ex eo, q nō statur hic iudicio maioris partis, tum quia ex eo, q alienus iudex iudicat non suum subditum, sed expone prout hic notaui. Io.

Contra id ff. de re iud. duo.

c ¶ Episcopos prouinciæ.] in pari numero.

d ¶ Sententias.] id est, opiniones, quibusdam scilicet volentibus eum absoluere, quibusdam volētibus reseruare sententiam Papæ.

e ¶ Pronuntiare.] non sententiando, sed opinionem suam recitando: & ideo sic expone: ne sit contra ff. de re iud. duo. & l. inter pares. & 2. q. 6. item si plures. vbi dicitur, q si discordant delegati, ad delegantem est recurrēdū.

f ¶ Aduocari] per Papæ rescriptum, id est, Papa committat metropolitanis, & episcopis vicinæ prouinciæ negocium illud. sic exponitur sēm illos qui de iudicibus a Papa delegatis hoc intelligunt. vel etiam de episcopis ipsis qui sui iudices sunt, intelligas: & secundū hoc est speciale, q par pari potest causam delegare. Nam quandoque in defectum iudicia ordinarij par in parem habet imperiū, vt 65. dist. c. vlt. sic 2. q. 6. placuit 2. vel forte hoc fit de cōsensu partium. ar. 11. q. 1. iudices. est etiam hic aliud speciale, q si discordant iudices, non obtinet sententia plurimorum. sic C. de app. iubemus. in fi. & extra de rescri. pastoralis. alias secus. 65. dist. sane. Vel forte hoc tenet cum pares sunt hincinde iudices: sed contrarium est 21. dist. c. submittitur. vbi dicitur, q ad maiorem iudicem est eundum: sed hoc eadem prouincia primatē habeat, ad quē recurrendum est, ut seq. cap. patet.

Par pari potest causam delegare.

SI inter episcopos.] CASVS. Hoc capitulū loquitur in cā ciuili: & est casus talis. Controuersia mota est inter duos epos eiusdē prouinciæ de rebus spiritualibus, uel alijs negotijs: qsitū est qs debeat negotiū terminare? Et rñdetur, q metropolitanus eorū cū quibusdā epis debet negotiū terminare: & si alterutra partiū nō paueat sniæ, deferat cā per appellationē ad primatem, ut per eum negotiū diffiniatur: cuius sententiæ nullus valebit contradicere.

g ¶ Negotijs.] no. pro ciuilibus negotijs posse celebrari synodū, vt s. dist. 18. propter.

a ¶ Fuerit

a ¶ *Tunc prim as.*] arg. ꝙ maiora negotia prouinciæ non licet facere metropolitano sine auctoritate primatis.sic 66.dist.de persona.& 99.dist.c. 1.& 16.q.6.placuit.sed illud intellige si appellatur ad ipsum,vt 18.dist.c.1.& 9.q.3.conquestus.

b ¶ *Contradicere.*]ecce casus vbi non auditur secundo appellans, suos.Est ergo casus huius c.Aliquis eps accusatus fuit, & depositus concorditer ab episcopis prouinciæ. Dicitur hic, ꝙ de cetero ab aliis iudicari non potest † sed sententia firma permanebit, nisi appelletur,vt ꝟ.§.proxi.cuius casus planus est.

c ¶ *Ab omnibus.*]per hoc videtur,ꝙ speciale sit in episcopo,vt ab omnibus debeat absolui,vel condemnari.

cum alijs in concilio considerans rem dijudicet, & si non acquiescat vtraq; pars iudicatis,tunc Primas[a] regionis inter ipsos audiat,& quod ecclesiasticis canonibus,& legibus vestris consentaneum sit, hoc definiat,& nulla pars calculo eius valeat contradicere[b].

[*Item Alexander Papa.*]

¶ De eodem. PALEA. C. IIII.

Burch. l.1.c.59. Iuo p.5. c. 169.

SI metropolitanus à quocumque comprouinciali episcopo[a] in causa propria appellatus eum audire distulerit, in proxima synodo negotij sui habeat licentiam exercendi; & quidquid per† iustitiam, à comprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

† al. propter

a ¶ Episcopo.] *Burchardus,& Iuo addunt*,his fuerit in causa,&c.

Sed si omnium comprouincialium concordi sententia fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis censura.

Vnde in Antiocheno concilio,c.15.legitur.

¶ Episcopus, qui ab episcopis suæ prouinciæ consonam sententiam reportauerit, ab alijs iudicari non potest. C. V.

SI quis episcopus criminaliter accusatus,ab omnibus[c],qui sunt intra prouinciam,episcopis,acceperit † vnam,consonamque sententiam; ab alijs vlterius iudicari non poterit; sed manere circa eū oportet tamquam conuenientem,quæ ab omnibus prolata est,firmam, ratamque sententiam.

† al. exceperit

Subintelligendum vero est, nisi ad iudicem maioris auctoritatis fuerit prouocatum. Tunc enim per appellationem soluta sententia firmitatem non obtinet.

Vnde Nicolaus Papa ait in epistola ad Carolum regem, cuius initium [*Numquam dolorem generas.*]

¶ Semel definitum retractari non licet,nisi vbi maior auctoritas fuerit. C. VI.

Burch.l.9.c.49.

QVod bene semel definitum est[d], & interpositis iuramentis deliberatum, nulla debet iteratione (nisi fortassis, vbi fuerit maior[e] auctoritas) retractari.

Item ex concilio Sardicensi,c.4.

Nic.epis,qui in Concilium conuenerunt. Ansl.l.2.c.77.

¶ In renouatione iudicij,beati Petri memoria est habenda. C. VII.

OSius episcopus[f] dixit.Quòd si aliquis episcopus adiudicatus fuerit in aliqua causa,& putat se bonam causam habere,vt iterum iudicium renouetur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus,vt scribatur vel ab his[g],qui examinauerunt, vel etiam ab alijs episcopis.qui in prouincia proxima morantur, Romano episcopo †. Et,si iudicauerit renouandum esse iudicium,renouetur,& det iudices.Si autem probauerit talem causam, vt ea non refricentur, quæ acta sunt;quæ decreuerit Romanus episcopus,cōfirmata erunt. Si hoc ergo omnibus placet,statuatur:synodus respondit,Placet.

paulo aliter in græco.

† Adde ꝙ hic agit, an aduocat⁹ persona causæ teneat pro eo. dē salario defendere l cū ap. d quo dic vt per glo in l.ita demum. C. de procu. Hūc intellectū non sequit hic H. ꝙ exponit, valeat cōtradicere.su.nisi p appellationē; ꝟ.e.q d bū.& idē sentit L. dicent textū habere locū, nisi ad maiorē iudicē fuerit appellatū. & idē ēt tenet Petrus. Arch.

QVÆSTIO V.

QVòd autem[h] *deficiente accusatore non sit reus cogendus ad probationem,auctoritate Gregorij probatur, qui lib.5. epist.25.scribens Maximo,ait.*

Seu cap. 125.

¶ Onus probationis reo non incumbit. C. I.

QVòd autem postulas, vt illuc personam dirigere debeamus

¶ *Vod bene.*]CASVS. Quæsitū fuit à Nicolao, vtrum sententia semel bene lata iuramentis ēt interpositis possit retractari. Et respondetur,ꝙ non : nisi ad maiorem fuerit appellatum.

d ¶ *Definitum est.*]à iudice per sentētiam, vel ēt à quocūque. Et intellige de iuramēto quod iudex parti defert, non qd pars defert parti:ga illud non pōt retractari,vt C. de rebus credi. generaliter.& ff. de iureiur.admonendi. Item ar.ꝙ qui iurat stare vel parere sentētiæ vel mādato alicuius, ꝙ potest appellare.ff.rē ra. ha. L 3 §.falsus.ff.iudi.sol.cū apud.extra de appel.ad hæc 2.& c.præterea. & c.quæstioni.

Iuramētū an possit retractari.

e ¶ *Maior.*] extra de iureiur.veniens.

¶ *Sius episcopus.*] CASVS. Osius in conci. Sardicensi surrexit dicēs, si aliquis eps fuit cōdēnatus: si putat se bonā causam habere,appellet ad Papā, & hoc significetur Papæ, vel ab his epis,qui eū examinauerunt, vel ab episcopis vicinæ puinciæ;& si placuerit ei,renouetur iudicium,aut sententia confirmetur. Rūderunt oēs, placet. Casus tamen non facit mentionem de appellatione condemnan.& dicit H. *Adiudicatus*, id est,male iudicatus.

f ¶ *Osius episcopus.*] ar, aliam esse causam appellationis à principali. arg. contra. 31. q. 2. Lotharius. & notaui 2. q. 6 si episcopus. & §. post secundam.

g ¶ *Vel ab his.*] ille enī iudex,qui tulit sententiam,si non deferat appellationi, rescribet ei ad qué appellatur opinionem suam,& quare non deferat appellationi,vt ff de app.reci. vel non.l.sciendum.

Iudex à quo rescribere debet iudici ad quem.

vt dixi 2.q.6. anteriorum †.

SI metropolitanus.] SED SI OMNIVM.CASVS. Dictū est ꝟ.in præcedentibus c.ꝙ si prouinciales nō concordauerint, recurrendum est ad archiepiscopū vicinæ prouinciæ.Nunc ostendit Gratianus, ꝙ si concorditer sententiam ferant condemnationis,manebit sententia firma.

SI quis episcopus.]CASVS Hoc cap.de delegatis iudicibus loquitur,vt dicunt Bene.& H.& dicit etiā H. ꝙ prima duo capitula possunt similiter de delegatis iudicibus intelligi: possunt etiā intelligi de ijs qui bene habent priuilegium deponendi episcopos

QVòd autem.]CASVS. Hæc est quinta qō,qua q̄rit, an deficiēte accusatore reus sit cogēdus ad purgationé:& quidē si p hoc laborat infamia,cogit ad purgationé:aliās nō,vt ꝟ. 2.q.5.presbyter.& c.si mala fama.Eadē quæstio tractat ꝟ. 2.q.5.vbi de hac materia satis dr.Et nota,ꝙ sequentia duo capitula intelligūtur de illis qui non sunt de crimine infamati,& ideo nō cogūtur ad purgationē.

h ¶ *Quòd autem.*] Reus non est cogendus ad purgationem nisi laboret infamia,vt ꝟ.ea.quod autem.& 2.q.5.presbyter.vbi plene de hoc inuenies.Io.de Fan.

Q *Vòd autem.*] CASVS. Maximus dū accusaretur à quibusdā supplicauit Greg. vt mitteret aliquē Cardinalē vel Legatū ad eū, vt corā eo probaret se innocētē. Rñdet Greg. vt eum que esset excusabile, si ratio vlla cogeret reum ostendere se innocentē: sed quia hoc onus accusatoribus incumbit; ideo mandat ei, vt ad eum veniat sine mora, forte se defensurus. Sequens §. patet.

a ¶ *Qua.*] id est. per quā: sic 2. 4. q. 3. qui intēdit. & extra de prælum. cum in iuuentute.

y Vel dic id est, corā qua id est, in præsentia eius, secundū Laur.

A *Accusator.*] CASVS. Ad hoc vt lex faciat ad propositū Gratiani, debet hic esse accusator, vt videtur dicere Beneuē. licet in l. C. sit actor. & secūdū hoc sic pones casum. Quidā profitebatur coram iudice se nō posse probare crimen qđ obiiciebat, sed postulabat, ut reus cogeretur pbare ɔtriū. Quæsitū fuit ab Imperatore qd iuris esset. Et respondet, ꝙ per rerū naturam nulla est probatio illius, qui factum negat; vnde reus ad hoc cogi non debet. Et si sit ibi actor, idē est casus, sed intelligē in cā ciuili. Seq §. patet.

& C. de inoffi. testa. omnimodo.

c ¶ *Per rerum naturam.*] id est, per consuetudinē causarū. Itē iste intellectus perpenditur per id quod legitur 35. q. 5. c. vlt. in fin. sic extra de fide instru. inter dilectos. & sic extra de causa poss. & proprie. cum ecclesia. & extra de fide instr. c. 2.

qua † a de his, quæ dicuntur, possit esse probatio, esset utcumque excusabile, si umquam ratio ei, qui accusatur, necessitatem probationis imponeret. At postquam nō tibi, sed accusantibus hoc onus incumbit, ad nos, sicut præfati sumus, dilatione cessante uenire non desinas.

† Nequa præsente] orig.

Item accusatus non negationem, sed exceptionem probare debet. Codicis lib. 4. tit. de probationibus l. actor. tit. 19. l. 23.

¶ De eodem. C. II.

A Ccusator† b, quod asseuerat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi cōtrarium non adstringit; cum per rerum naturam c, factum negantis d probatio nulla sit.

† Actor] orig.

Hoc autem seruandum est, quando reum publica fama non vexat. Tunc enim auctoritate eiusdem Gregorij propter scandalum remouēdum, famam suam reum purgare oportet.

2. q. 5. c. quanto, &c. quæ de causa.

CAVSA SEPTIMA.

Q *Vidam episcopus longa ægritudine † grauatus aliū sibi substitui rogauit, cuius precibus summus Pontifex annuit; & quod rogauerat, ei concessit. Postea vero conualuit idem episcopus, & quod prius fecerat, cupit rescindi: aduersus eum, qui sibi successerat †: quæstionem mouet, suamque cathedram tamquam sibi debitam reposcit.*

† al. inualetudine

† al. accesserat

1 *Hic, primum quæritur, utrum uiuente episcopo alius possit in eadem ecclesia ordinari.*

2 *Secundo, an iste valeat reposcere cathedram, quam sua intercessione alter accepit.*

QVÆSTIO PRIMA.

Q *Vòd autem viuente c episcopo alius superponi, aut superordinari non possit, ex concilio apud Aruerniam a celebrato definitū est, in quo legitur [ut nullus viuen-*

In concil. Aurelianensi, 5. c. 12.

b ¶ *Accusator.*] ex hac lege duæ habentur regulæ. Vna, ꝙ nisi actor probet quod intendit, reus absoluitur 2. Secūda est, ꝙ negantis factū nulla est pbatio. Prior regula recipit exceptiones. Nā rōne psūptionis trāsfertur probatio ad reū 3, vt extra vt eccle. benefi. vt nostrum. & ext. de pc. ex insinuatione. i si & ff. đ don inter vi. & vxo. quius. Itē cū actor itentionē suā fundauit iure cōi, vt C. de prob. fine. 28. dist qa sunt culpę. & 100. di. ɔmorem. Itē cum reus sponte assumit sibi onus probandi, vt ff. de proba. circa. Item in cōibus iudicus vtriusq; probatio auditur, vt extra de proba. ex litteris. Item cum vterque cōtendit se possidere extra de proba. licet. Item in crimine falsi vtriusque testes audiuntur, vt C. de fal. vbi. Similiter in crimine læsæ maiestatis, & in sacramentis desertis, & in proditione patriæ, & in crimine peculatus vtriusque testes audiuntur, vt C. de abol fallaciter. in fin. Et de secunda regula notabis, ꝙ triplex est negatiua, facti, iuris, & formæ, siue qualitatis. Negatiua facti est, in qua negatur aliquid factū esse. hæc si non habet determinationem loci vel temporis, nūquā potest probari, vt si quis dicat se citatū nō esse, vel se non contraxisse cū Berta; tales improbari possunt, sed probari minime. de tali loquitur hic: & hoc ideo, quia negationum non sunt causæ. Si autem adiiciatur tempus vel locus, tunc potest probari, si probatum fuerit de alio tempore, & de alio loco, vt extra de testi. ex tenore. & C. de cōtrah. stip. optimā. Idem dico de hac negatione, ꝙ capitulum non fuit citatum: quod cū determinatione tēporis potest probari, licet ɔtriū innuatur extra de elec. bonæ. sed illud non est propter vim negationis, sed potius singularitatis. Quandoque tñ negatiua probatur sine determinatione temporis, vt extra de prob. tertio. Sed illa potius est præsumptiua probatio q̄ violenta. Et sic intelligitur quod est extra de testi. tam litteris. in fi. Item negatiua facti probatur cū habet implicitam affirmatiuam, vt extra de renun. super hoc. Item negatiua iuris bene probatur, vt ff. de proba. ab ea parte. quia qui negat aliquid iuste factum, dicit illud iniuste factum: & quia præsumitur aliquid potius iuste q̄ iniuste factū: ideo illud tenetur probare. Negatiua formæ siue qualitatis dicitur ista: iste non est idoneus, non est legitimus, non est soluendo. & talis est probanda 4 ab eo qui cā proponit, vt extra de præsump. dudum. & ff. de leg. 2. cum quidam. & l. cum pater. §. rogo.

Actore nō pbāte reus absoluitur regulariter.

2 Cōcor. l. q accusare. C. d edēdo. & ff. l. actor, ꝙ asseuerat. C. de proba.

3 Quādo contra à reo. s. in actorē trāsfertur probatio. ff. de pro. si pactū. & l. si chirographū. & l. cū de īdebito. l prin. §. j.

Negatiua est triplex.

4 Scilicet ab eo q ea obiicit secūdū B. qđ dic, vt oo. extra de ele. bonæ memoriæ maguntinensis.

d ¶ *Negantis*] sic extra de causa poss. & proprie. cum ecclesia. & extra de proba. quoniam.

Q *Vidam episcopus.*] CASVS. ī. 6. q. 3. c. denique. facta fuit mētio de renuntiatione episcopatus. Vnde Grat. nactus occasinoem subiicit causam istā, in qua tractat de renuntiatione, & an prælato viuēte alius sit ei substituendus, & de mutatione sedis, & quibusdā aliis, quæ omnia, vt competentius agat. thema proponit, duas inde eliciēs quæstiones. Est ergo casus. Ad preces cuiusdā ægrotantis episcopi Papa loco eius aliū substituit: postea cū conualuisset, volebat repetere cathedram cui renuntiauerat.

Q *Vod autem viuente.*] Hæc qō diuiditur in ix. partes. In prima probatur xv. auctoritatibus, ꝙ nullus debet priuari iure suo sine culpa sua: nec ēt pro infirmitate, nisi ipse renuntiauit. nec alius pōt eligi altero nō renūtiante, nisi de Papæ licentia speciali. Secunda ibi, *Ne autē*. Tertia ibi, *Ecce quid*. Quarta ibi, *Ambitionis*. Quinta ibi, *Quod vero*. Sexta ibi, *Hoc non solū*. Septima ibi, *Ecce in quibus*. Octaua ibi, *Item cum aliquis*. Nona ibi, *Hoc etiam totis obseruandum*. Io. de Fā.

CASVS Hic intitulatᷣ prīa qō, in qua quærit̄, an viuente epō alius possit loco eius substitui. & rñdet, ꝙ nō, nisi in casibus. s. nisi deponatur, vt 50. dist. postquā. & nisi renuntiet, vt ī. ea. q. qualiter. & nisi mutetur sedes de licentia Papæ, vt ī. ea. mutationes. & nisi p ambitionē trāstulerit se ad aliā ecclesiā: quo casu carebit vtraque, habita s. & ambita, vt ī. c. si quis eps. ad instar inuasoris, q amittit rē inuasam, & aliud tantumdē, vt C. vnde vi, si qs in tātā. vel nisi intrauerit monasteriū. vel canonicā regulā de licētia Papæ, vt ī. ea. hoc nequaquā. Probat ergo prīo p ɔciliū apud Aruerniā celebratum, ꝙ epō viuente alius substitui non debet, nisi depositus sit.

e ¶ *Quod autem viuente.*] Dicendum est, ꝙ non, nisi sit depositus. 50. dist.

Episcopu viuéte nõ posse alius subrogari.

su.dis.postquam.vel nisi renuntiauerit de licentia Papæ,vt j.ea.c. mutationes.vel nisi per ambitionem se transtulerit ad aliam, quo casu carebit habita,& ambita. j.e.si quis eps.ad instar inuasoris,q amittit rem innatam,& aliud tantũdem,vt C.vnde vi,si qs in tantum.In ægrotante autem distinguunt quidam,si ægritudo est incurabi.

a ¶ *Prima.*]id est, Salonitanæ, quia ibi Iustinianus primo resedit. Alij dicunt Rauennam, & non Salonitanam esse primam Iustiniani sedem.

b ¶ *Et adeo iniustũ.*] præesse enim intelligit, licet sit infirmos, sicut seruus seruire intelligitur,licet sit infirmus. ff.de sta.lib. cũ heres.

Burc.l.2.c.186. Iuo p.5.c.302.

te episcopo, alius superponatur, aut superordinetur episcopus, nisi forsitan in eius locum, quem capitalis culpa deiecerit.]

a ¶ Aruerniam.] *Burchardus etiam, & Iuo citant ex Aruernensi,c.13.extat autem in Aurelianensi quinto, c.12.*

Item ex regesto Gregorij Papæ,lib.9.epist.41.ad Anatolium Constantinopolitanum diaconum.

¶ Pro molestia corporis suo honore non priuetur episcopus. C. I.

Poly.l.2.tit.17. Ans.l.6.c.201. Burc.l.2.c.188. Iuo p.5.c.304. Poly.l.2.tit.19.

SCripsit mihi tua dilectio, pijssimum domnum nostrum reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ [a] Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis,quam patitur, præcipere succedi: ne forte, dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, (quod absit) ab hostibus pereat. Et quidem nusquam canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopo succedatur;& omnino iniustum [b] est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius depositione veniat. Sed suggerendum est, vt si is, qui est in regimine,ægrotat; dispensator [c] illi requiratur talis, qui possit eius curam omnem [d] agere, & locum illius in regimine ecclesiæ (ipso non deposito) ac in custodia ciuitatis implere,vt nec omnipotẽs Deus offendatur,neq; ciuitas inueniatur esse neglecta.

¶ *Caput hoc emendatum, & locupletatum est ex originali.*

Item libro secundo, epistola quinta ad Candidum episcopum.

¶ Flagellatis a Domino, afflictio addi non debet. C. II.

Ext. de clerico ægrot.c.1.

CVm percussio corporalis imminet,vtrũ pro purgatione [e] ,an pro vindicta cõtingat,Dei in hoc iudiciũ ignoratur:& ideo nõ debet à nobis addi flagellatis [f] afflictio [g] †: ne nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

† Cõtra tex. in l.si seruus ff de cust. & in auth.naufragia.cum glo. C. de fur.

¶ *In decretalibus tit.de cler ægrotan. c.1.afferitur initium tantummodo huius capitis, & ex ipso quid agendum sit, definitur.*

Idem Gregorius lib.3.epist.13.Maximiano [a] episcopo Syracusano.

a ¶ Maximiano.] *Sic est emendatum ex originali tam impresso, quàm manuscripto. Nam antea erat,* Clementino episcopo primati Bizanceno.

¶ Infirmitatis causa loco suo quis priuari non debet. C. III.

PRæsentium latoris Adeodati querelam, qui se à sui presbyteratus loco incongrue dicit expulsum, licet subditæ tibi textus petitionis explanet; tamen paulo latius indicauimus, apertiusque retexendam. Afferit namque à Quintiano fratre, & coepiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotijs relaxatum, ægritudinisque causa per duorum [h] mensium spa-

c ¶ *Dispensator.*] simile ff.de tute solet etiam. vbi dr q si tutor pp lõgã ægritudinẽ non potest adesse,datur ei curator, qui potius dicit administrator.

d ¶ *Curam omnem.*] id est,res eius administrare.sed quæ spectant ad pontificale officium,vicini epi supplebunt. j. ead.pontifices. Et est hic arg. q coadiutor & administratores vel visitatores debeant habere liberã & generalem administrationem, vt j.ea.quamuis. & extra de elect.cũ nobis olim. in fi.& 21.q.1.relatio. Sed quid si iste nolit habere coadiutorẽ? Dico eum cogendum per superiorẽ.extra de censi. Romana.versi. si vero. lib.6.& argu.ff. de mino.l.aut.§.1. multa enim bona præstant inuitis, vt 45.dist & q emẽdat.

Coadiutor debet habere liberã administrationẽ.

Multo fortius hoc obtinere debet si vero prælatos qd est verum vt no.5.q.3. c.vlti. Arch.

C ¶ *Vm percussio.*] CASVS. Calumniosus clericus corporalẽ patiebatur percussionẽ, cuius occasione Cãdidus eps de vrbe veteri ipsum beneficio ecclesiæ spoliauit. super quo cum Gre. querela pulsaretur, pcepit Cãdido, quatenus omnia sibi restitueret: quia si p ægritudine ecclesia priuaretur,& Deus offenderetur, & alij non inuenirentur, hoc exemplo deterriti,qui vellẽt ecclesiæ militare. Et iste casus colligitur ex hoc capitulo, & ex decre. quæ est extra de cle. ægro.cum percussio.

e ¶ *Purgatione.*] id est, probatione. j. ea. aduersitas.

rabilis, vt tunc alter substituatur,vel etiam si omnis senex est,ad instar iudicis.ff. de iud.si longius.C.de offic.præfect.orien.l.si quos. Sed hoc non admitto nisi in leproso,q à dignitate remouetur propter scandalum.extra de cle ægrotan.tua.Hoc etiam scias, q epileptici,& alij diuturno morbo laborantes non promouentur,vt 33. dist.cõtter & extra de elect. cum inter. sed promotũ morbus non deijcit, vt hic,& j.c.2.sed datur ei coadiutor,vt j.c.1.sed ex dispẽsatione magna quandoq; viuenti epo alter adiungit, vt j. ea. non autem.& idem de quolibet clerico intelligas.sed abbates facti inutiles remouentur penitus 18 q.2.si quis abbas.sicut etiam fit in iudice.C.de of præfect.orien.si quos.cũ etiã ex modicis causis remouean̄t [1] ,extra de si.per tuas.vbi aũt electus siue confirmatus ante ordinationem fit inhabilis,remouendus est,vt vr extra de æta. & quali.c.1.vita tamen necessaria recipiat. j.ea quamuis.

1 Dicũt quidã iuris ordine seruato, vt extra de accu.ad petitionẽ in fin.vbi d hoc. approbat Ho.licet Ber.ibi aliud Innuere videatur p eũ tit. cap. qualiter 2.in fi.

S ¶ *Cripsit mihi tua dilectio.*] CASVS. Ioãnes primæ Iustinianæ eps tanta ægritudine capitis laborabat, q epale officium exercere non poterat. Ne igitur ciuitas prælata dilaniaret ab hoste. Anatolius diaconus Constantinopolitanus supplicauit Gre. vt aliũ substitueret epum. Gregorius vero scribens ei dicit hoc non esse faciendum. Iniustum est enim, vt qs pro ægritudine sua suo priuet honore,sed coadiutor ei detur,qui vicem eius gerat, vt Deus non offendatur,& ciuitas non negligatur.

f ¶ *Flagellatis.*] sufficienter,sed non sufficienter afflictis addi potest,vt 21.q.5.si quis a proprio.& capit seq.& est arg. q post pænitentiam non potest quis accusari, de crimine:similiter nec duplici damno debet quis puniri.ff.de iu.do.tutæ. & ff. de cond. ob. cau.si pecuniam.§.vlt. similiter pœna non debet verti in culpam, vt s.dist.5.baptizari.& c.ad eius vero.

Afflictiu quæque datur afflictis.

g ¶ *Afflictio.*] s.3. q.9. iudicas. & extra de iud. at si clerici. & s. dist.5.cap.1.

Hoc at.nõ pcedit j.4.q. 1.admoneo. Quod dic vt no. extra de acc.de his.

P ¶ *Præsentiũ.*] CASVS. Adeodatus presbyter accepit à Quintiano epo suo licentiam,vt ad certum tempus abesset ab ecclesia sua pro quibusdam suis negotijs ordinandis: sed cũ pp ægritudinẽ stetisset vltra tẽpus pfixum ei eps eius,scilicet Quintianus alium sibi substituit. Gregorius autẽ cũ ea hoc querelam suscepisset, scribit Maximiano episcopo Syrac. vt inquirat veritatem huius rei, & si inuenerit quòd ægritudinis causa per duos menses abfuisset,restituat eum in loco suo:substitutũ vero presbyterum si nõ per simoniam fuit ibi presbyter ordinatus,in alia quacumque vacante ecclesia instituat:si vero per simoniam,degradetur.

h ¶ *Per duorum.*] idem forte si per unũ, ut j.e.si quis to clero hic fomit arg. M. q si eps indeterminate licentiauit clericum, non vr eum licentiasse ultra duos menses:sed tamen hoc est referendum ad arbitrium boni viri, considerato negotio,arg.ff.de uerb. obl.con-

De hoc plene no. extra vt lĩ.nõ cont. quotiens. in gl. de absentia,&c.& j.e. §. ambitiosis Archidia.

tium suæ se ecclesiæ defuisse: Cuius rei occasionem captantem prædictum fratrem nostrum, alium loco eius illic presbyterum ordinasse. Hortamur itaque fraternitatem tuam, vt causam eius solicite perquiras, districteque discutias; & si manifestæ ægritudinis, sicut dicitur, causa ecclesiæ suæ cum defuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius presbyteri permittas præiudicium generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. *& infra.* ¶ Illud autem charitatem tuam specialiter admonemus, vt si vera fuerit huius suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de presbytero, qui in loco eius, ordinatus est, subtiliter, districteque debeas esse solicitus. Et, si quidem sine datione aliqua ad eũdem ordinem peruenerit, vt in simoniacam hæresim non potuisset incidere; in alia [a] quacumque vacante ecclesia eum volumus ordinari. Sinautem in eo quippiam (quod auertat Dominus) fuerit tale repertum, ipso etiam presbyteratus priuetur ordine, quem non causa replendæ necessitatis ecclesiæ, sed sola comprobatur ambitione suscepisse.

Item Nicolaus Papa Aluino† Ianuensi archiepiscopo. ·*al. Albino Viennensi*

¶ Pro infirmitate, vel ægritudine Pontifices non sunt abijciendi, nec in eorum locum alij substituendi. C. IIII.

Iuo p. 5. c. 352.

PONtifices, qui aliqua occupantur infirmitate, vel ægritudine, abijciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quòd si de ministerio sibi concesso conqueruntur, quæ licita sunt[b], sacerdotes[c] expleant. In his vero, quæ his præsumere non licet[d], vicinorum[e] vsque[f] ad recipiendam sanitatem episcoporum auxilia subrogentur: & hoc cum cautelæ[g] studio peragatur, ne per necessitatis occasionem præsumptionis pullulet ambitio. Episcopos vero, qui Dominici gregis susceperunt curam, atque solicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, vt accepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine † eorum salubriter augeatur, & triplicetur fructus †.

† al. certamen
† abest a multis

Item ex libro quarto epistola secunda Cypriani episcopi, & martyris ad Antonianum.

¶ Viuente episcopo alius sibi succedere non valet. C. V.

Polyc. l. 7. tit. 4.
Ant. l. 6. c. 58.
Iuo. p. 5. c. 359.

FActus est Cornelius episcopus de Dei, & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc[h] affuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorũ virorum collegio[a],

---

obl. continuus. Ad hoc c. bene facit ff. de re mili. qui commeatus. nam ibi dr, q si aliquis abest vltra statutum tempus, pro desertore habetur. simi. bonum arg. 21. q. 2. placuit. potest tñ per modicũ tempus purgare moram. 88. dist. peruatum. Non enim festinabit iu dex ad sententiam, vbi quis iusta causa abfuerit [1], vt ff. de dam. in fa. si finita. §. si forte. etiam licet ad præfixũ terminum reus non veniat, sed habebit ratio viarum, temporis, & ægritudinis, & alterius impedimenti, vt ff. da vaca. mu. tempus ff. qui bus ex causis ma. si cui. §. s. potest enim absens iustam habere excusationem, vt extra vt lit. non conta. quoniã frequenter. Lex dicit, q si qui per licentiã abest, si vsque ad quinquannium non reuerit, punitur, vt C. de aduo. di. iu l. vlti. lo.

a ¶ *In alia.*] Arg. q si concedo alicui ecclesiam, quæ ab eo auincitur, teneor et aliam cõcedere, vt extra de præ ben. inter cetera. qa su uari nos beneficijs non decipi oportet, vt ff. cõmo. l. in cõmodato. §. pen. & ca. omnis. & 2. pastoralis. & est 3 id qd dicit lex, q donator nõ tenetur de euictione, vt C. de ædi. edic. ad res donatas. sed hic nõ dr aps donare: quia habet necesse concedere ecclesiam, & in necessitatibus nemo liberalis castit. ff. de adi. leg. l. tem legatam. Taman de dolo possum agere contra donatorẽ, si ms hi sciẽter det rẽ alienã, vt ff. de don. Aristo. §. vlt. Iiam si quis per violentiam expellit de ecclesia, no habet et recursum ad episcopum: sicut nec emptor ad vẽditorem in hoc casu, vt C. de actio. emp & ven. l. expulsos. Et no. q hoc c. semper consueuit ad hoc induci [2], q spoliatus a iudice non pulsus petere restitutionem [3], vt 2. q. 1. notum. Iudex enim nõ dicitur facere violentiam, vt 23. q. 2. c. 1 ff. quod me. cau. l. 3. Semper enim pro suo facto præsumitur, nisi possit de dolo argui, vt 2. q. 6. hoc autem. Ioan.

P ¶ *Ontifices.*] CASVS. Aluinus archieps duas fecit quæstiones Papæ Nicolao. Prima fuit, vtrum propter ægritudinem pontifices sint abijciandi a dignitate. Et respondet q non, nec alij dei ẽt loco eorum substitui, nisi prius de hoc sæculo migrauerint, & præsbyteri eorum defectũ supplere debent, & in quibus supplere nõ valent, suppleant vicini epi, qui debent cum cautela vocari, ne ecclesia præiudicium fiat. Secunda quæstio fuit, vtrum epi greges suos dimittere possint, & respondet quòd non.

b ¶ *Quæ licita sunt.*] vt Missam canere, & prædicare, vt 95. dist. ecce.

c ¶ *Sacerdotes.*] id est, archidiaconi vel decani, qui vicarij sunt episcopi, vt 25. dist. perlectis.

d ¶ *Non licet.*] in his quæ spectant ad officium episcopale, quod est 68. dist. quamuis.

e ¶ *Vicinorum.*] sic 65. dist. si forte.

f ¶ *Vsque.*] sic C. ne cura. furio. cum alijs.

g ¶ *Cum cautela.*] id est, præstabit cautionem da bonis ecclesiæ non vsurpandis. Ioan.

g ¶ *Cum cautela.*] id est, præstabit cautionem quòd ex hoc sibi nullum ius vendicabit. & arg. est q quis pro possessore habetur ex eo quod fuit in possessione, nisi protestatio præcesserit, vt hic, & ff. 24. dist. sicut. & extra de iure patr. consultationibus. argu. contra extra de testi. spol. olim 3. & 10. q. 3. quia. & extra de offi. deleg. consultationibus. Ioan.

F ¶ *Actus.*] CASVS. Hæc quinque c. loquunt de Nouatiano Papa schismatico, eiusque cõplicibus. Est ergo casus huius c. & sequẽtis. Defuncto Papa Fabiano, electus est Cornel' uere ab omnibus Cardinalibus, [...] habito suffragio plebis, & antiquorũ sacerdotũ, & bonorũ uirorũ cõsensu. postea Nouatian' electus est a paucis, q sic intrusus Cornelium molestando cœpit orbem peragrare, & catholicos deponere epos, & alios substituere. Scribit ergo Cyprianus martyr omnibus Christianis, q solus Cornelius est uerus Papa: sed Nouatianus Papa, qui post illum Cornelium est electus, profanus est & malus; nec dicitur secundus, immo potius nullus. & hortatur Christianos ne recipiant illum: quia licet nũc in initio seruetur, diu tamen durare non potest.

h ¶ *Quæ tunc.*] Hic uidetur q absentes nõ sunt uocandi ad electionem, ut 10. q. 2. hoc ius. & extra de sent. & re iud cũ olim. maxime, si sunt remoti, ut extra de elect. cum inter. immo & si i hortis sunt, non uidentur uocandi, ut 2. q. 6 §. biduum. sufficit enim ad citationem pulsatio cãpanæ, ut extra de offi. cust. c. 1. & 2. extra de elect. in causis. & extra da post. præla. c. pe. & antepe. & lex dicit illos solos uocandos qui sunt in urbe, ut C. de legatio. l. ult. li. 10. Quod autẽ uocandi sint absentes, probatur 63. dist. quanto. alioquin plus nocet contemptus unius, quam contradictio plurium, ut extra de ele. q sicut. & c. cum nobis olim. Nam remoti sunt uocãdi ubi tractatur publica utilitas, ut C. de decur. curiales a li 10. Sol. Semper uocandi sunt ubi commode uocari possunt, ut extra de ele. q sicut. sed si absentes non possunt interesse, reliqui possunt eligere, ut ibidem dicitur. itẽ si aliquis non potest interesse, si sub iuramento fidem de hoc fecerit, permittitur ei per procuratorẽ eligere, q sit de collegio, ut extra de elec quia propter. extra prouinciam in non sunt uocandi, ut extra de ele. coram. quia põt absens habere iustam excusationem, ut extra ut lit. non contest. qm frequenter. Hodie autem super illa uocatione sufficit consuetudo ecclesiarum, per decretalem, extra de elect. in Genes.

Absens non est festiua sententia condẽnandus.

1 Adde q tantis sola non præsumit so lennia gl. in l. 2. ff. de in ius vocan.

Ecclesia euicta an possit agi 3 tpum qui illam cõmisit.

2 Ad hoc facit q primo de causa cognoscitur, vt ibi patet.

3 Restitutionẽ. hoc verũ si citra & iuridice sit spoliat', aliàs secus. Panor. c. conquerente de restit. spolia & a iudice competenti habẽte potestatẽ, licet iniuste faciat. Panor. c. cũ causa. de off. deleg. Dẽt ergo appellare, vel restitutionẽ in integrũ verbis adumbratis petere, tes[?] sanitis seme dijs 3 primaros editis.

Illã infamẽ tenere Inno. extra de acti. spolia pe. in gl. ff. de iud. & c. 1 fin. ver Inn. plura videntur, & c. Archid.

Absentes an sint ad electionem vocandi.

Quæ co-

a ¶ Quo occupato.] idest, canonice sumpto.
b ¶ Confirmato.] Ergo electio Papæ est confirmanda.
c ¶ Ordinationem.] Arg. quæ ab intruso fiunt, non tenent, vt 12.q.2.alienationes.9.q.1.ordinationes.
Ad hoc no.extra de elec.nihil. in gl.in duobus casibus.

postea deficiunt. 23.q.4.displicet.& c.non inuenitur. & c. si ecclesia. immo à minimis est incipiendum, vt 4.dist.sicut.

S Cire debes.] Casvs. Scribit Cyprianus ad Puppianum, quod solus Cornelius est episcopus: & ei obedientes sunt in ecclesia. Nouatiani vero, qui cum sacerdotibus Dei pacē nō habent, & per obreptionē dignitatē arripiunt, non sunt in ecclesia. quæ tamen vna est, nec potest esse diuisa. Cum episcopo non sit: scilicet in communione episcopi.

Hoc tamē nō est verum. & speciale est in eo quod cum eligitur, cōfirmatur. & confirmando eligitur, vt 23. dist. in nomine Domini.

cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, idest cū locus Petri, & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret: quo occupato[a] de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato[b], quisquis iam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est: nec habeat ecclesiasticam ordinationem[c], qui ecclesiæ non tenet vnitatem. Quisquis ille fuerit, multum de se licet iactans, & sibi plurimum vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit; quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus[d] est.

α ¶ Collegio.] Sic legitur in codicibus Cypriani impressis, & manuscriptis, & Polycarpo. Ac similis fere locutio est in sequenti capite, & 23.q.8 si quis membrorū. Antea erat, consensu.

Item in eadem epistola inferius.

¶ Non est episcopus, qui in locum viuentis irrepserit. C. VI.

Ansl.6.c.59. NOuatianus[β] episcopus non est, qui Cornelio episcopo in ecclesia à sedecim coepiscopis facto, adulter, atque extraneus episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: & cum sit a Christo vna ecclesia per totū mundum in multa membra diuisa[e], itē episcopatus vnus, episcoporum multorū concordi numerositate diffusus; ille post Dei traditionem post connexā, & vbique coniunctā catholicæ ecclesiæ vnitatē, humanam[f] conatur ecclesia facere, & per plurimas ciuitates nouos Apostolos suos mittit, vt quædā recentia institutionis suę fundamēta constituat: cumque iampridē per omnes prouincias, & per vrbes singulas ordinati sint episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti; ille super eos creare alios pseudoepiscopos audet: quasi possit, aut totum orbem noui conatus obstinatione peragrare, aut ecclesiastici corporis compaginem[γ] discordiæ suæ seminatione rescindere; nesciens schismaticos semper inter initia[g] feruere; incrementa vero habere non posse: nec augere, quod illicite cœperint, sed statim cum praua sua æmulatione deficere. & infra. ¶ Qui ergo nec vnitatem spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ vinculo, atque a sacerdotum collegio separat; episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem; qui episcopatus nec vnitatem voluit tenere, nec pacem.

† conatur] orig.

β ¶ Nouatianus.] Recte optatum est a collectoribus hoc initium, ne superiora etiam afferenda essent. Nam apud Cyprianum sic legitur post multa: nisi si episcopus tibi videtur, qui episcopo in ecclesia, &c.
γ ¶ Corporis compaginem.] Sic emendatum est ex aliquot vetustis, & Anselmo, & ipso originali: antea autem legebatur, ordinis compagem.

Idem ad Florentium Puppianum, eodem l.4.epist.9.

¶ Non est in ecclesia, qui cum episcopo pacem non habet. C. VII.

Iuo p.5.c.360. SCire debes episcopum in ecclesia[h] esse, & ecclesiam in episcopo; & si qui cum episcopo non sit, in ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latentes apud quosdam communicare se credunt; quando ecclesia†, quæ catholica vna est, scissa non sit, neque diuisa.

† al. ecclesia catholica quæ vna

Idem ad Iubaianum.

¶ Suo iure quis cedere non debet. C. VIII.

QVàm[i] periculosum sit in diuinis[k] rebus, vt quis cedat iure suo, & potestate; scriptura sancta declarat, cum in Genesi Esau primatus[l] suos inde perdiderit; nec recipere id postmodum potuerit, quod semel cessit.

Gen.25.

Idem lib.1.epist.6.ad Magnum.

¶ Perditionem sibi acquirunt, qui ab episcopis recedentes vnitatem ecclesiæ scindunt. C. IX.

DEnique quàm sit inseparabile vnitatis sacramentum, & quàm si-

h ¶ In ecclesia.] 6.q.2. si inn. cōtra. sed ibi solutum est. hic dicitur ecclesia eps: alibi est idē quod ecclesiastici viri, vt ī.63.dis.c.1. alibi ponit pro maiori parte, vt ī.51.dist. Apostolica. quāque pro cōgregatione fidelium. ī. de conse. di.1.ecclesia. Et dic per exēpla varias significationes, vt extra de testa. relatū. & extra de verb.sign.cum clerici. extra de vsu pal.c.1.

Ecclesia multipliciter dicitur.

QVam periculosū.] Casvs. Cornelius Papa volebat renunciare papatui propter tribulationes, quas à Nouatiano sustinebat: sed Cyprianus dehortatur eū, & dicit hoc nō esse ei faciēdū: quia sibi esset periculosum, si in tanta tribulatione ecclesiā dimitteret: & præterea si modo renuntiaret, de cetero repetere non posset. Et hoc probat exēplo Esau, qui ius primogenituræ cui renunciauit, repetere non potuit.

i ¶ Quàm periculosū.] Arg. quod qui iuri suo renuntiat, illud repetere non potest. ī. ca. eos. 23.q.4.si.iuc. ff.de iuc. edi.l. 1 § qui semel. & C.de pac. postquā. ī.e. hoc nequaquā. & ff.de ædil.edi quæritur.§. si vēditor. vbi dr, quod renūtiētibus actiones suas nō est datus regressus ad eas. 9.2.dist. si quis eps. 18.q.vlt.audiū. & nota ut 6.q.3.denique.

Iuri suo renūtiās, illud repetere nō potest.

k ¶ In diuinis.] tempore periculi, vt ī. ca. suggestum.

Ius primogenituræ an sit spirituale.

l ¶ Primatus.] ius ergo primogenituræ (vt dicunt) est dignitas talis. quia primogeniti præ alijs in festis sacrificia offerebant, & quod sedebant ad dexterā patris, & quod cibos duplicatos recipiebāt. Et dicit Vgo. dulphus Esau commisisse simoniā: quia illud ius spirituale fuerat quod vendidit. sed est contra eum 1.q.1.qui studet. vbi dicit quod Giezi fuit primus qui commisit simoniam. Sed numquid peccauit Iacob emendo? Non: quia gratis hoc fuisset daturus: vel quia redemit id quod sibi diuinitus erat debitum. extra de diuor. gaudemus.

s Dicit Hu. hoc esse falsum, quod nullū spirituale vendidit: sed quia in tali venditiōe peccauerit: vt ex eo quod le. & no. de pæ. dis. 3 Iudas. Dicit L. quod in eo solo peccauit quia vile cibū cæstat. 41.di. quisquis, & idē Hug.

sibus. extra de schismaticis. c. 1. ibi videas.
d ¶ Sed nullus.] Arg. quod nullus est qui malus est. sim. extra de trāsla. inter corporalia. sic 2. q. 7. non omnes. & 19. dist. secundum. Arg. contra. 1. q. 1. quod quidam.
e ¶ Nouatianus.] ¶ Diuisa.] 24.q.1. loquitur.
f ¶ Humanam.] idest, non spiritualem.
g ¶ Initia.] Arg. contra nouitios magistros, qui primo feruent, &

D Enique.] Casvs. Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima parte ostēdit Cyprianus schismaticos graui pœna esse

esse puniendos. Et hoc probat tribus exemplis. s. exemplo decē tribuum, quas Dñs captiuauit, & retrusit vltra mōtes Caspios: quia segregato Roboā filio Salomonis, fecerunt sibi regem Hieroboā filiū Nabath. & exemplo Abdo prophetæ, qui necatus est a leone: quia comedit panē & bibit aquā in terra decē tribuum contra Dñi prohibitionē. Et exemplo Samaritanorū, quos Dñs voluit dimitti & præteriri quia ibi erāt schismatici. In secunda parte dicitur, q̄ nō prodest Nouatianis adorare vnū & eūdem Deū, quē Cornelius adorat: quia Core & Dathā & Abyrō adorabāt eūdē Deū cum Moyse & Aaron, tñ sunt percussi propter schisma, qđ fecerūt, & thuribula eorū cōflata in signū perpetuū affixa sunt altaribus. Secūda pars icipit ibi, *Quod vero*.

a ¶ *Rege suo.*] i. filio Salomonis. Et est hic arg. q̄ filii regū de iure debent esse reges arg. cōtra 8 q. 1. Moyses. & 93. dist. legimus.

Regū filij debent esse reges.

b ¶ *Quòd ijdem qui.*] arg. q̄ idē est populus qui fuit ante mille annos i. hic 16 dist. habeo. & ff de iud. proponebat. Sed cōtra illi fuerunt ante tēpus Christi vltra Caspios montes translati. Sed dic, q̄ adhuc multi sequebantur eos in vitiis suis: vnde illi iidem dicebantur esse cū eis. 3. q. 1. cito.

¶ Ad huius d. cā declaratione videas, quæstione B. § incipit Bonon. iurauerūt, &c & est cōdominica his & J. ea. similiter in gl. a. & qđ leg & not. 3 a. q. 4. sequitur. ver. quæ alii pepe rit. Arch.

c ¶ *Adæquari.*] 24. q. 1. nō afferamus. cōtra. vbi dicit schisma esse grauius peccatum, sed expōne, grauius, i. periculosius. 3 a. q. 4 nemo.

d ¶ *Memoriale.*] hæc quæ generāt materiam mali, iubentur publice exponi, vt aliis terror incutiatur, vt hic, & 19. q. 3 mandamus. q̄nq; iubentur destrui, ne resticent facti memoriam. 15. q. 1 mulier. lo.

e ¶ *Schisma*] ita magnum vt illi Nouatiani nouā fecerunt ecclesiā.

NOn furem.] Causa. Verno dux Britanniæ propter munera defendebat Gillandū, qui sedē Nanneticā vsurpauerat viuente prælato: vnde Leo monet ipsum ducem ne de cetero Gillādū defendat.

f ¶ *Non furem*] id est, nō inuasorem: furtum enim non committitur in re immobili, vt insti. de vsuc. §. qđ aūt s.

ne spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto episcopo aliū sibi foris pseudoepiscopum constituunt, declarat in libris regnorum scriptura diuina, vbi à tribu Iuda, & Beniamin decem tribus scissæ sunt, & relicto rege suo [a] † alterum sibi foris constituerunt. [Et indignatus est, inquit, Dominus in omne semen Israel, & dimouit eos, & dedit eos in direptionē, donec abiiceret eos à facie sua; quia dissipatus est Israel à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Hieroboam filium Nabat.] Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab vnitate dissipati essent, atque alterum sibi regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit aduersus illos, qui schisma fecerant, vt etiā cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque vltionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non custodisset; & contra præceptum Dei prandisset; statim diuinæ censuræ maiestate percussus est, vt inde regrediens impetu, ac morsu leonis in itinere necaretur. *& paucis interiectis.* ¶ Satiat [a] adhuc in Euangelio suo Dominus, & maiorem intelligentiæ lucem manifestat, quòd ijdem, qui [b] se tunc à tribu Iuda, & Beniamin sciderant, & Hierosolymis derelictis Samariam secesserant, inter profanos, & gentiles computarentur. Nam, cum primum discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandauit, & dixit [In viam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne introieritis.] Ad Iudæos prius mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addēdo autem & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, vbi erant schismatici, ostendit schismaticos gentilibus adæquari [c]. *& post pauca.* ¶ Quòd vero eūdem, quē & nos Deum patrem, eumdem filiū Christum, eumdem spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adiuuare tales potest. Nam & Core, & Dathan, & Abyron cum sacerdote Aaron, & Moyse eumdem Deum nouerant: pari lege, & religione viuentes vnum, & verum Deum, qui colendus, atque inuocandus fuerat, inuocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licentiam vendicauerunt, diuinitus percussi pœnas statim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia irreligiose, & illicite contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicite fuerat oblatum, ne in vsu de cetero essent sacerdotibus, sed potius indignationis, & vltionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent; iussu Domini conflata, atque igne purgata in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quòd loquitur scriptura diuina [Memoriale [d], inquit, filijs Israel, vt non accedat quisquā alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, vt non sit, sicut Core.] Et tamen illi schisma [e] non fecerāt, nec foras egressi contra Dei sacerdotes impudenter, atque hostiliter rebellauerant. Quod nunc hi ecclesiam scindentes, & contra pacem, atque vnitatem Christi rebelles, cathedrā sibi cōstituere, & primatum assumere, & baptizandi, atq; offerendi licentiam vendicare conantur.

3. Reg. 12.

† abest ab orig.

4. Reg. 17.

3. Reg. 13.

Matt. 10.

J. 24. q. 1. c. didicimus. §. quod vero.

Num. 16.

Ibidem.

a ¶ Satiat adhuc.] *Antea legebatur*, Sed adhuc. *Emendatum est ex vetustis codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco secuta est. Hoc verbo vtitur etiam in libro de opere. & eleemosynis sic scribens*, deprecationes solas parum valere, nisi factorum, & operum accessione satientur. *Ita enim habent vetusti codices, & ceteræ editiones præter Romanam, in qua operarum culpa, eius verbi loco, positum est* adiuuentur.

Item Leo quartus Vernoni Duci Britanniæ.

¶ Non est defendendus, qui viuentis locum inuadit. C. X.

NOn furem [f], nec latronem, qualem Gillandum † esse sentimus in Nannetica sede, qui viuentis (quod non licuit) locū non timuit vsurpare, pro cuiuscumque muneris donis vltra debes defensare.

† al. Gislardum

Item Euaristus Papa, epist. 2. omnibus episcopis.

¶ Non licet episcopo ecclesiam suam dimittere. C. XI.

SIcut vir non debet adulterare [g] uxorem suam; ita nec episco-

Poly. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 76. Ans. l. 6. c. 102. Iuo p. 5. c. 182.

a Q. d. legi. & not. extra de elec. dudum.

Sicut.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte notatur similitudo inter matrimonium spirituale, & carnale: quia sicut vir nō debet vxorem suam dimittere, ita nec episcopus ecclesiam suam absque ineuitabili necessitate, vel Apostolica mutatione. & sicut vxori non licet dimittere virum, & adhærere alii, licet fuerit fornicatus; sed aut ei reconciliari, aut innupta remanere: sic ecclesia suum non debet dimittere episcopum; & si dimiserit, aut sibi reconcilietur, aut innupta permaneat. In secunda parte dicitur, quòd episcopus debet docere & amare ecclesiam suam, & econuerso ecclesia episcopum suum. Secunda pars incipit ibi, *Episcopum vero.*

g ¶ *Adulterare.*] id est, dimittere vt adulteretur cum alia.

a ¶ Adul-

a ¶ *Adulteret.*] idest, dimittat fornicantem.
b ¶ *Fornicatus.*] Vxor potest dimittere virum ob fornicationem sicut vir vxorem: quia non ad imparia iudicantur. 32.q. 1. si quis vxorem. sed non potest eum dimittere, vt alij adhæreat. (Fornicatio separat côiuges.)
c ¶ *Adulterata.*] ergo ecclesia potest delinquere, & etiam vniuersitas. (Vniuersitas delinquere potest.)

e ¶ *Sed illud Gregorij*] s.ea.c.scripsit.
f ¶ *Si vero.*] Hoc habetur in originali vnde hoc extractum est.
g ¶ *Petierit.*] Ergo nulli infirmo dandus est coadiutor, nisi hoc petat. s.ea.qualiter.& cap.quamuis.& c. scripsit. Arg. contra extra de ec.ædifi.ad audientiam.

pus ecclesiam suam, idest vt illam dimittat, ad quam sacratus est, absq; ineuitabili necessitate, aut Apostolica, vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungat. Et sicut vxori non licet dimittere virum suum, vt alteri se, viuente eo, matrimonio societ, aut eum adulteret [a], licet fornicatus [b] sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta; ita ecclesiæ non licet dimittere episcopum suum, aut ab eo se segregare, vt alterum, viuente eo, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat: idest alterum episcopum, suo viuente, non accipiat, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Si vero adulterata [c] fuerit, idest, si se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit; pet acerrimam pœnitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. *& paulo post.* ¶ Episcopum vero oportet opportune, & importune, atque sine intermissione ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere, & amare, vt a vitijs se abstineat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reuerentia eius doctrinam debet suscipere, eumque amare, & diligere vt legatum Dei [d], & præconem veritatis.

1. Cor. 7.

Burc.l.1.c.189. Iuo p.5.c.305.

Ecce his auctoritatibus patenter ostenditur, quòd episcopo viuente alius superordinari non potest, nec etiam pro eius ægritudine. Sed illud Gregorij [e] *intelligendum est, quando ille, qui ægrotat, alium sibi substitui non rogat. Ceterum, quando aliquis vel senectute, vel infirmitate grauatus susceptum officium administrare non valet, si alium sibi substitui petierit, rationabiliter fieri potest. Vnde in eodem capitulo sequitur [Si* [a] *vero* [f] *idem Ioannes fortaßè pro molestia sua petierit* [g]*, vt ab episcopi honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est: aliter autem facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo non audemus.] Hinc etiam beatus Augustinus episcopo suo nondum defuncto, sed senectute grauato cathedram episcopalem suscepit. Vnde in epistola Paulini vnica ad Romanianum legitur.*

s.ea.c.scripsit.

L.9.reg.epi.41.

a ¶ Si vero idem Ioannes.] *Hæc sunt in regesto B. Gregorij lib.9.epist. 41. & sequuntur post c. scripsit. s.eadem.*

¶ Augustinus non tam successit, quàm accessit. C. XII.

B.Aug.epist.34. & 110.

NOn autem tantum hoc scribimus gratulandum, quòd episcopatum Augustinus acceperit, sed quòd hanc Dei gratia curam meruerint Africanæ ecclesiæ, vt verba cælestia Augustini ore perciperent; qui ad maiorem Dominici muneris gratiam nouo more [h] prouectus, ita consecratus est, vt non succederet [i] in cathedra episcopo, sed accederet [k]. Nam incolumi Valerio Hipponensis ecclesiæ episcopo, coepiscopus Augustinus est.

Hoc idem probatur auctoritate beati Gregorij, qui Ariminensi episcopo dolore capitis laboranti, alterum subrogauit, ita scribens in 7.lib.regesti sui indi.2.epist.49 ad Marinianum episcopum Rauenna.

NOn autem.] CASVS. Paulinus significauit Romano, quod Valerio episcopo Hippon. ecclesiæ viuo & incolumi postulante, coepiscopus factus est ei Aug. de cuius promotione & electione non solum lætatus est, sed etiam lætatur quod Africana ecclesia talem meruit habere pastorem.

h ¶ *Nouo more.*] Sed contra. in nullius persona est innouandum, quod statutis generalibus continetur. 61.dist. miramur. Sed illud nô fit propter vtilitatem personæ, sed ecclesiæ.

ADDITIO. Dicit Lau. quod istud fuit speciale ad ecclesiã Hipp. quod dicit littera.

i ¶ *Vt non succederet.*] Sic ergo vterque insolidum est eps. s. 21.q.1. relatio. & vterque potest hominẽ per se soluere & ligare. ff. de adm. tu. si plures. ff. de exer. l. 1. §. si plures. & ff. de of. procon. l. 1. Sed numquid quem vnus ligat, potest alter absoluere? & videt quod nô: quia pares sunt. vnde videt quod sententia pro reo teneat. ff. de reg. iu. inter pares. Itẽ si simul ferãt côtrarias sniãs, cuius sententia tenebit? Videt quod mutuo se ĩpediãt. ff. de vsuf. quoties. & hęc forte vera sũt vbi simul administrãt [1]. sed hic forte Valerius cessit administratione Augustino: quia facilius expeditur administratio per vnũ quàm per plures. ff. de adm. tu. l. 3. §. vlt. vel dic quod licet vterque habeat dñium & iurisdictionẽ insolidum, tñ vnus sine altero non potest iudicare, ad instar plurium iudicum, vt 5.q.6. §. diffinitiua. versic. si plures. extra de offi. dele. quamuis. & c. causam. nisi aliter fuerit eis concessum à Papa: sicut quandoque fuit in duobus legatis Alemaniæ. sed tamen ex hoc posset oriri discordia, vt quẽ vnus condemnaret, alter absolueret. Itẽ numquid eodẽ modo possunt esse duo Apostolici. ar. quod non. s. ea. factus. & dominus tantum vnum constituit. 24.q.1. ita loquitur. & cap. quicumque. quidam contra quod dispensari non potest. 25.q.1. sunt quidam. præterea quia vna est ecclesia catholica, & vnũ caput, & tamen plures Imperatores fuisse legimus. 21. dist. nunc autem, sed hoc non est ita, quia offenderetur illa regula, Vnam sanctã catholicam, &c. 23. dist. qui episcopus. Item numquid Papa potest renuntiare? Vnque. nam Marcellus renuntiauit. 21. dist. nunc autem. & Clemens Papa: sed post Linum & Cletum iterum recepit cathedram. 8.q.1. si Petrus.

Episcopi duo quidoq; possunt esse.

[1] Alij dicũt, quòd tenet sententia pro reo. vt in l. §. di. Iter pares. nisi in casib. quod dic vt le. & no. extra de re iu. duobus. Arch.

Papæ duo non possunt esse.

k ¶ *Accederet.*] Videtur tamen quod Aug. in administratione fuit in noc [3]. 40. dist. ante omnia. in fi. quia vt dicetur, in casu necessitatis erit vnus episcopus vicarius alterius: ne sit ibi monstrũ habens duo capita. extra de offi. iud. ord. quoniam in plerisque.

[3] Hoc asserit ne diceba L. dicẽs quia ip si Augustino datus est loc à Valerio.

HOC IDEM. CASVS. s. in §. ecce. in c. non autem. dictũ est, quod

sitas. ar. ff. de orig. iur. l. 2. illud. & est côtra illud. ff. de dolo, si ex dolo. vbi dicitur, quod municeps nô potest facere dolũ: supple de facili. Sed nũquid pôt ecclesia vel ciuitas excôicari? dico quod nô, vt 24.q.3. si habes. Sed maiores de ecclesia [1] possunt excôicari, vt extra de si. veniens. & ff. de cô. & demon. municipibus. & 44. dist. cômessationes. Dico enim quod si ecclesia vel ciuitas posset excôicari, sequeretur absurditas. nã omnibus illis mortuis, & alijs substitutis est eadẽ ecclesia: ergo adhuc esset excôicata, si priores canonici nô perijssent absolutionem adhuc. de hoc notatur 12.q.2. episcopus qui a.

Excôicari nequit ecclesia vel ciuitas.

[1] Ad hoc facit quod leg. & no. s. ea. q. de nique. & habes de hoc plures concor. extra de iu. pa. quoniã quibusdã. & gl. 1. vec. itẽ quod si, &c. & de consec. dist. 1. de fabrica. Arch.

d ¶ *Vt legatum Dei.*] Episcopus dicitur legatus Dei: & tamen est iudex ordinarius. vnde patet, quòd legatus Papæ est iudex ordinarius, vt proconsul.

ECCE. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis. & bene soluit dicens, quod propter ægritudinem non debet alius episcopo substitui, nisi ipse infirmus singulariter hoc postularet: & tûc licite fieri potest, si hoc in scriptis postulauerit. Et hoc probatur per capitulũ s. c. scripsit, & ad hoc inducit exemplũ de Aug. qui postulante Valerio senectute grauato, factus est episcopus, vt in eo. cap. not. s. Sed in originali quod sequitur postea planum est.

est quòd vno episcopo postulante potest alius substitui. Nunc vero probat idem auctoritate Greg. qui Ariminens. episcopo rogante alium sibi substituit.

Q Vamuis.] C A S V S. Quidam episcopus tantam passionem capitis incurrit, quòd factus erat mētis alienatæ. Ne ergo grex illius ecclesiæ læderetur, scripsit Greg. Etherio episcopo, & dicit, quòd ex quo infirmitas est in causa, & non crimen: nō potest ibi alius episcopus superordinari, nisi eo sponte renuntiante: & mandat ei vt vadat illuc, & si habeat lucida interualla, moneat eum vt renuntiet, & si renunti auerit, alius loco eius substituatur; ita tamen, vt episcopo donec vixerit debiti sumptus ex eadem ecclesia ministrentur. Si vero ad sanam mentem non redierit, eligatur ibi alius: & committatur ei omnis cura ecclesiæ: sed non consecretur eo viuente: sed eo mortuo consecretur.

Q Valiter.] C A S V S. Ariminensis episcopus molestia capitis oppressus, Romam iuit, vt ibi liberaretur: quē cum G. ad preces Ariminensium hortaretur, vt si se melioratū sentiret, ad ecclesiā suā reuerteretur: ipse supplicauit vt quadriēnio expectaretur, & datę sunt ei induciæ quadriennij: sed elapso quadriennio cū non conualesceret, & Gre. ad preces clericorū & ciuiū ipso instātius hortaretur vt rediret, renuntians supplicauit Papæ, quatenus ibi aliū ordinaret. Scripsit ergo Gregorius visitatoribus illi' ecclesię totā seriē rei gestæ: & sic admonuit clerū & populum, vt dignum eligerent, & præcepit eis vt illum examinent quem omnes elegerint sicut etiam ipsi postulauerūt: & si inuenerint eum dignum, mittant eū Romā cum decreto electionis ad ordinem suscipiendū: & ibi incipit cōstitutio: Dudum vestra fraternitas cognouit qualiter Ariminensis ecclesia pastorali hactenus ac sacerdotali sit regimine destituta, impediēte molestia corporis. Sacerdotes, i. epi ordinati à nobis.

a. Quadriennio.] Quadriēnium enim datur, vt possit abesse causa curationis: sed annus datur et tantum ad expetendum si possit celebrare. §. 33. dist. communiter. vel etiā xxx. dies, vt 7. q. 2. c. vlt. potius debuisset iste episcopus fugisse Romam pro sanitate recuperanda sicut communis filius, vt 23. dist. communis. & est hic arg. quòd Romæ est sanum morari. Ioan.

b. Data.] Ergo in scriptis facienda est renuntiatio: alias non tenet. 7. q. 1. §. ecce. Io. quod falsum est, cum etiā solo facto potest aliquis renuntiare, vt extra de ap. solicitudinem. & extra de ijs quæ fi. à ma. par. cap. ex ore. & etiam solis verbis, vt C. de pac. postquam. B.

c. Compulsi.] Absolute ponitur ille nominatiuus, & non habet verbum.

Aliàs compulsis, & tunc vnitur cum illa dictione, nobis. & tunc sic, visum est nobis compulsis precibus illorum, &c. secundum H. aliàs compulsi est genitiui casus secundum L.

Heptateuchum, quid dicitur.

d. Heptateuchi.] Heptateuchum ab hepta dicitur, quod est septē: & teuchos, quod est volumen. vnde heptateuchum, idest, volumē septem librorum. 8. dist. 49. hinc etenim sunt quinque libri Moysi, & liber Iosue, & liber Iudicum: qui ibi continentur.

e. Decreti.] in quibus testetur de examinatione & vita electi. 63. dist. Catinensis. & c. episcopum.

f. Triste.] Data petitione tempore infirmitatis, non tempore furoris: nam tunc non teneret renuntiatio. 17. q. 1. Gonsaluus.

g. Fateatur.] Iste æquitate suadente, licet ius deficiat, cogitur renuntiare ... cum alijs in hoc prosit, & sibi non noceat. argu. ff. de aqua plu. arc. in summa. §. idem Varus. & ff. loc. si quis domum.

Contra ve dici j. ead §. ecce quod. in verbo, senectus.

¶ Episcopo grauato infirmitate alius subrogari potest. C. XIII.

QValiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis, qua nostis, impediente molestia, Ariminensis ecclesia pastorali hactenus sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognouit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Domino reuerteretur ecclesiam; datis inducijs in hoc quadriennio a expectatus est. Quem, dum monitu cleri, ciuiumque illinc venientium, nosque precibus vrgentium † instantius hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet; data b in scriptis supplicatione nos petijt: vt quia ad eiusdem ecclesiæ regimen, vel susceptum officium pro eadem, qua detinetur, molestia assurgere nullatenus posset; ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde, quia cunctarum ecclesiarum iniuncta nos solicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, huiusque ex sui impossibilitate renuntiatione compulsi c, visum nobis est eidem Ariminensi ecclesiæ debere episcopū ordinari: & datis ex more præceptis, clerum, plebemque eiusdem ecclesiæ non destitimus admonere; quatenus ad eligendum sibi Antistitem concordi prouisione concurrant. Hortamur igitur, vt fraternitas vestra eum, quem vno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur, ad se faciat euocari: quem cauta ex omnibus examinatione discutite; & si ea, in eo, quæ in textu heptateuchi d a morte multata sunt, minime Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione eius vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti e pagina, vestræ quoque addita testificationis epistola destinate: quatenus eidem à nobis ecclesiæ Domino disponente consecretur antistes.

Burc. l. 1. c. 189. Iuo p. 5. c. 305.

† al. argentium

a Heptateuchi.] *Apud B. Gregorium in hac epistola, & in multis alijs locis legitur, Eptatici, sicut est etiam in Burchardo, & Iuone, & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum est 8. dist. 15. c. sancta Romana. in ver. Pentateuchum.*

Item ex eodem regesto, lib. 11. epist. 7. ad Etherium episcopum.

¶ De eodem. C. XIIII.

QVamnis triste f nobis sit valde, quod loquimur, atque fraterna nos compassio flere potius urgeat, quàm aliquid de auditis definire permittat; suscepti tamen solicitudo regiminis cor nostrū instanti pulsat aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, & ne qua earum possit utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo auctore, disponere. Peruenit igitur ad nos quibusdam referentibus quemdam episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore grex (quod absit) insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel ecclesiæ ipsius utilitates depereant; cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo, quia uiuentem episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis, nō crimen abducit, alium loco eius (nisi recusante eo) nulla sinit ratio ordinari: sed si interualla ægritudinis habere est solitus; ipse data petitione non se ulterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subuertente infirmitate posse fateatur g assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto, omnium solenniter electione, alter qui dignus fuerit episcopus, solenniter ordinetur: sic tamen, ut quousque eumdem episcopum in hoc

Burc. l. 1. c. 191. Iuo p. 5. c. 307.

a Mini-

Male meriti debẽt egere.

a ¶ *Ministrentur.*] sed pro crimine remoto non ministrantur sumptus: quia male meriti publica debent egestate laborare, vt ff. de positi, bona fides.

b ¶ *Eligenda.*] Arg. contra.j.dist. 79. si quis Papa.& extra de pac. accepimus.& extra de conces.preb.& ec.non va.nulla. sed omnia illa continent ius commune. Vel dic quòd ille fuit electus sub tali conditione, nisi superstes conualuerit: & tunc eo conualescente irritatur electio: eo mortuo, deinde confirmatur.ar.j.e. pastoralis. 61.dist.studij.ext.de ele.cum terra.85. dist. Florentinum. & est ff. C.de cu.fu.cum alijs. Quidam dicunt quòd modo tamquam administrator eligitur, sed eo mortuo in episcopum.

¶ I. AVTEM. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur, quod vbi fuerit copia sacerdotum, semper debent esse duo: ita vt si vnus ceciderit, & alius ieiunus incipiat vbi alter dimisit,& finiat. Io.de Fã. ... ã. in c. quamuis. facta est mentio de mentis alienatione: Sed quia hæc alienatio a officio sæpe contingit, ideo constitutum est, vt vnusquisque presbyter alios secum habeat, qui ministeria inchoata perficere valeant.

I *Llud diuini.*] CASVS. Constitutum fuit in concilio Toletano, vt vbi loci vel temporis vel cleri copia suffragatur, quilibet sacerdos habeat coadiutorem secum: quia si dum officium celebratur, casus inopinatus euenerit, qui corp*us* obrui faciat, mentem alienet, vel terrore confundat: eius vices exequatur. *Copia temporis*, i. opportunitas. Nam si guerra esset, non posset vel nõ auderet aliũ secum habere. *Loci*, vt si locus sit diues. *Cleri*, quia forte est ibi copia clericorum.

c ¶ *Adiutorem.*] j. 21. q. 2. sicut contra. Sed dicas talem coadiutorẽ vel socium, non prælatum. vel loquitur de ecclesijs conuentualibus, vel quando sufficiunt facultates. sic 93. dist. diaconi 2. & de cõse. dist. 1. c. hoc quoq; & c. episcopus Deo.

d ¶ *Elisus.*] Per hoc dicunt quidã loqui de infirmo: quod falsum est: quia infirmus nisi conualuerit, non celebrabit. j. ea. q. 2. in litteris.

Nihil contra.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod solennia Missarum ex quo sunt incœpta, inexpleta remanere non debẽt, sed perfici per eũ qui incœpit, vel per aliũ, scilicet episcopũ vel sacerdotẽ, si casus inopinatus cõtingat: quæ cõgruo ordine perfici debent. Nihil enim interest an per eum, an per aliũ compleantur. Nã cum omnes vnum corpus simus in fide Christi, nihil contrariũ format, idest, inducit diuersitas personarũ. In secunda parte dicitur, quod nullus cantet Missam nisi ieiunus, & quod nullus nisi propter impedimentum dimittat officium imperfectũ; & qui contra præsumpserit, excommunicetur. Secunda pars ibi, *Nullus post cibum.*

e ¶ *Soluantur.*] idest, ne inexpleta remaneãt.

f ¶ *Vel presbytero.*] Presbyter ergo potest supplere Missam ab episcopo inchoatam. arg. hic, & 25. dist. c. 1. vbi dicitur, quod archipresbyter supplet defectum absentis episcopi in cantando. Sed contra j. de consec. dist. 2. c. ult. Sed dic quod nouam Missam non potest incipere: sed priorem posset consummare. Incipiat ergo vnus vbi alius desiuit, nisi sit oratio Dominica cœpta: tunc eam alter reincipiat. Similiter vbi deficit in secreta: alter id in principio incipiat. Idem dic in baptismo, vt alter de nouo id reincipiat: quia hæc sunt sacramenta vnitatis. De ordinatione idem credo, 24. dist. quorumdam. Similiter iudex incipiet, vbi alter terminauit. ff. de iud. edictũ. Sed numquid pransus potest supplere id quod alter inchoauit, nõ. Itẽ vsque ad Nonam tantũ fit hæc suppletio. Sed Matutinis & Vesperis

sæculo vita tenuerit; sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrentur [a]. Enimuero, si nullo tempore ad sanæ redit mentis officium; persona fidelis, ac vitæ probabilis est eligenda [b], quæ ad regimen ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum vtilitate cogitare; inquietos sub disciplinæ vinculo restringere; ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum, atque efficacem se in omnibus exhibere: qui etiam si episcopo, qui nunc ægrotat, superstes extiterit; loco eius debeat consecrari.

2 *Ne autẽ huiuscemodi passionibus sacerdotibus subito occupatis cœptum officium inexpletum remaneat; institutum est, vt sacerdos siue psallens, siue sacrificans alios secum habeat, qui si huiusmodi casus interueniat, inchoata ministeria perficere valeant.*

Vnde in concilio Toletano xi. c. 14.

¶ Quisq. sacrificans sacerdotem sibi vicinum habeat, qui cœpta sacramenta expleat, si ei aliqua necessitas ingruerit. C. XV.

De cons. dist. 1. vt illud. Eccles. 4. Burc. l. 3. c. 73. Iuo p. 2. c. 126.

ILlud [a] diuini oraculi monentis singuli præcauentes, quo scribitur [Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem;] summopere verendum nobis est, & cauendum; ne horis illis, atque temporibus, quibus Domino psallitur, vel sacrificatur, vnicuique diuinis singulariter officijs insistenti perniciosa passio, vel corporis quælibet inualitudo occurrat, quæ aut corpus subito subrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes, necessarium duximus instituere, vt vbi temporis, vel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis † illic canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem [c]: vt si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit †, turbatus fuerit, vel ad terram elisus [d], à tergo semper habeat qui eius vicem exequatur intrepidus. *Sed si [β] hoc sacrificanti frequenter acciderit, tunc omnimodo ab oblatione prohibeatur.*

† al. ille

† al. accedet

a ¶ Illud.] *In concilijs impressis legitur*, Et illud. *In codice vero Lucensi regio*, Væ illud. *In duobus autem Vaticanis*, vt illud: *& sic est infra de cons. dist. 1. c. vt* illud. *& apud Burch. & Iuonẽ.*

β ¶ Sed si hoc] *Hæc sunt impressa alijs characteribus, quia non sunt in concilio Toletano, neque in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus. In codice perantiquo sunt glossa ad verbum,* vicem. *& post verbum* prohibeatur, *additur*, vt infra ead. q. 2. c. in litteris tuis. *Apud Burchardum vero, & Iuonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & j. de cons. loco citato, horum verborum loco leguntur hæc*, & officium incœptum adimpleat.

Item ex concilio Toletano septimo, c. 2.

¶ Si sacerdos necessitate præoccupatus fuerit, cœpta sacramenta per alium expleantur. C. XVI.

Burc. l. 3. c. 70. Iuo p. 2. c. 124.

NIhil contra ordinis statutum temeritatis ausu præsumatur; neq; illa, quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis actu [a] soluantur [e]; cum ad hoc [β] tantum fieri iussa sunt; ne interrupta noscantur, vel languoris prouentu robore salutis priuetur natura. Non ergo fragilitati solum consulitur humanæ; sed etiam sacro honori mysteriorum Dei prouida cauetur solicitudine. Censuimus ergo conuenire, vt cum à sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet euentus, quo cœptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero [f] alteri consecrationem exequi officij cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysterijs competit; quàm aut incipientis, aut subsequentis completa [δ] benedictio sa-

Missa per vnũ inchoata an possit per alterũ terminari.

Nõ obstat: q ibi loquit cum expleta fuit Missa ab episcopo: nec imminet necessitas. Ar.

ris non expletis vsque ad quod tempus posit fieri suppletio, dubitatur. Sed dic quod quandocumque expleri possunt ab alio. De sacerdote quid dices, qui dum venit ad consecrationẽ, memor est mortalis peccati. Dico quod perficere debet, licet peccet cõficiendo. extra de celebra. Missa. de homine. Itẽ est hic ar. quod duo imperfecta faciũt vnum perfectum. sic 4. q. 3. item in crimina. li. 5. sæpe. de pæ. dist. 1. tres sunt. C. de dona. sarcimus. in fi. 16. q. 3. §. potest. Arch. contra. 23. dist. quorumdã. & C. qui nu. tute. l. t.

Imperfecta duo faciunt vnũ perfectũ.

a ¶ *Compleantur.*] Ar. nihil credas actũ. &c. §. 38. dist. quæ ipsis. 23. dist. quorumdam. Itẽ ex eo quod dicit, ordine, est arg. quod ordo turbatus irritat factum, vt 62. dist. miramur. & 68. dist. sicut. quod votum est de ordine qui est de substantia rei.

ADDITIO Vt extra de rescri. cũ dilecta. & de resti. spo. Pisanis.

b ¶ *Minimum.*] Pranso nõ licet celebrare Missã, vt hic, & de cõs. di. 2. liquido nec baptizare nec signare. de cons. dis 5. vt ieiuni. & c. seq. sed est forte abrogatũ id quod est ∫. de conse. dist. 1. sacramenta. vbi dicitur, quod in cœna Domini pransus potest celebrare. & intellige si eodem die pransus est, vt dies a media nocte incipiat: & etiam si ante medium noctis comederet, & adhuc sentiret eructationes: quia nondum est cibus digestus: quamdiu sentiet cibum, abstinebit. ∫. de conse. di. 2. tribus. medicinã forte potest sumere: quia illa non cõnumeratur inter alimenta, vt ff. de penu. lega. l. non omne. quod no credo: sed nec aquã calidam potest sumere, vt extra de cele. Missa. ex parte.

Celebrare prãso non licet.

Q. d. no. 75. di. quod à patribus. in glo. quod si.

Celebrare nullus debet ante digestionem.

ECCE. Hæc est 3. pars huius q. in qua dicitur quod propter senectutem vel simplicitatem datur coadiutor: quod probat per duo cap. Io. de Fan.

CASVS ∫. in c. scripsit. & c. quamuis. dictum est, quod infirmitate grauato, nisi voluerit, alius subrogari non debet: sed ei coadiutor dabitur. similiter senectute grauato dabitur coadiutor. & hoc probatur per sequens capitulum.

P *Etijsti vt cum.*] CASVS. H. casum istum sic ponit. Iste archiepiscopus tria petijt à Papa, scilicet quòd sibi coadiutorẽ adiungeret, & quòd eligeret sibi successorem, & quòd ordinaret eum episcopum in eadem ecclesia, vt sic esset sibi coepiscopus in eadem ecclesia. Primum sibi concedit: quia de iure non potuit denegare, cum esset senectute grauatus. Secundum licet esset contrarium ecclesiæ, concedit tamen ei speciali priuilegio: si vt in articulo mortis eligat eum sibi successorem. Tertium autem quod similiter erat contra ius commune, ei ex toto denegat. s. vt ipso viuente in ecclesia debeat ipsum ordinare episcopum. Beneuen. vero sic ponit casum. Bonifacius archiepiscopus Moguntinus tria postulauit à Zacharia Papa, s. vt coadiutorem sibi habere liceret, cum esset senectute grauatus. Secundum, vt liceret sibi successorem eligere. Tertium, vt in vita sua liceret sibi illum consecrare in episcopum. Sed Zacharias primum & secundum sibi concessit: tertiũ vero concedere noluit. Sed quia littera videtur aliquantulum discordare, tu aptabis eam ad casum secundum, quod melius est *Ordinabis*, idest, facies & constitues illum episcopum, idest, superintendentem ijs quibus coadiutor debet intendere.

c ¶ *Præsentibus.*] 8. q. 1. c. 2. contra. sed illud est dispensatio. Et habes hic, quod licet Papa det aliquibus potestatem eligendi prælatum, tamen aliorum consensus est requirendus. sic 23. dist. in nouo. 8. q. 1. licet. & si. de ritu nup. generali.

d ¶ *Ministret.*] & ita ille episcopus erit vicarius huius archiepiscopi. vt extra de offi. iud. ordi. quoniam in plerisque.

* Certe id quod sequitur, ex textu nõ habet: cũ dicit tãrũ presentibus cũctis, &c. & nihil dici. de consensu vel sic continebatur informa gratur. Arch.

cerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur [a] †. Cum enim simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium personarum diuersitas format: vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici indiuiduum [e], sibi esse non ambigant: sed, vt præmissum est, præcedentibus libenter alij pro complemento succedant. Ne tamen, quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur; nullus post cibum, potumque quamlibet minimum [b] sumptum Missas facere, nullus absque prouentu patentis molestiæ minister, vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerare præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

† Tex est pro hoc in l. cum Syllanianũ. C. ad Syl. & inl. t. ff. de inius vocan.

α ¶ Actu.] *Sic est emendatum ex codice regio: nam in impressis conciliorum codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem est*, tactu.

β ¶ Cum ad hoc tantum.] *Magna est hoc loco varietas. In codice regio legitur*, cum ad hoc tantum quaqua fieri iussa sunt interrupta noscuntur, ne languoris, &c. *Apud Burchardum*, cum adhuc tantum fieri iussa sunt, nec interrupta noscuntur, ne languoris, &c. *Apud Iuonem*, cum ad hoc &, nec languoris *cætera eodem modo.*

γ ¶ Sed etiam sacro.] *Hic quoque magna varietas. In codice regio plenior est oratio*, sed etiam honori mysteriorum Dei prouidetur abunde, dum ab offensionis casu procuratur etiam caueri solicite.

δ ¶ Completa benedictio.] *Sic restitutum est ex codice regio, cum quo aliquot editiones conueniunt: multaque etiam alia in hoc capite emendata.*

ε ¶ Indiuiduum.] *In codice regio est*, indultum.

3 *Ecce, quòd episcopo petente, precibus etiam populi, infirmitate grauato alius posit subrogari, patenter monstratur. Senectute autem grauato, non successor, sed coadiutor dari debet, qui ei decedenti in locum regiminis succedat. Sic Augustinus dicitur accessisse, non successisse Hipponensium episcopo.* ∫. ead. c. nõ autẽ.

Hinc etiã Zacharias Papa scribit Bonifacio Moguntino archiepiscopo.

¶ Senectute grauato coadiutor est dandus, qui morienti succedat. C. XVII.

PEtijsti, ut cum nostro consulto pro superueniente tibi senectute, atque corporis imbecillitate, si poteris inuenire alium in eadem sede, in qua præes, pro tui persona debeas collocare. Nos uero, adiutore Deo, consilium præbemus tuæ sanctitati, ut pro salute animarum rationabilium, fautore Christo sedem, quam obtines, Moguntinæ ecclesiæ nequaquam relinquas. Sin uero Dominus dederit iuxta petitionem tuam hominem perfectum, qui possit solicitudinem habere; & curam pro salute animarum; pro tui persona illum ordinabis episcopum; eritque in Euangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans ecclesiam Dei. *Item ad eumdem epistola ultima.* ¶ Si eumdem diuina uoluerit clementia post tui diem transitus superesse, si eum aptum cognoueris, & in tua uoluntate fuerit diffinitum; ea hora, qua te de præsenti sæculo migraturum cognoueris, præsentibus [c] cunctis, tibi successorem designa, ut huc ueniat ordinandus. Hoc nulli concedi alij patimur; quod tibi charitate cogente largiri censuimus. *Item ibidem paulo superius.* ¶ De eo autem, quòd tibi successorem constituere dixisti, ut te uiuente in tuo loco eligatur episcopus; hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem ecclesiasticam regulam, uel instituta patrum esse monstratur: sed volumus, ut tibi ministret [d], & sit in Euangelium Christi adiutor. *& infra.* ¶ Nimis enim reprehensibile esse manifestum est, ut te uiuente tibi alium substituamus; sed hoc commonemus, ut quãdiu te diuina iuf-

Quia

ferit clementia supereſſe; ſine intermiſſione orare non ceſſes, vt tibi Deus illum ſucceſſorem concedat, qui ei poſſit eſſe placabilis, & populum irreprehenſibiliter regere valeat.

¶ *Prior pars huius capituli vſque ad verſ.* Item ſi eumdem, *ſumpta eſt ex epiſtola Zacharia Papæ cuius initium eſt,* Sacris liminibus: *quæ extat Romæ manuſcripta in bibliotheca Dominicana: quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B. Bonifacij, ſed ex codice parum emendato. Reliqua habentur in epiſtola vltima in tomis conciliorum.*

† al. Nauarienſi † al. Narnienſi

Item Pelagius Papa clero Narnienſi †.

¶ Non ſucceſſor, ſed coadiutor viuenti epiſcopo datur. C. XVIII.

QVia frater, & coepiſcopus noſter Ioannes eccleſiaſticæ vtilitatis ſtudio ſuadente, & naturæ ſuæ ſimplicitate [a] laudabili conſideratione tractata, ob hoc, quòd ſe in gerenda patrimonij gubernandi cura, vel in diſciplina eccleſiaſtica conſeruanda minime fatetur idoneum; Conſtituti [b] presbyteri ad hæc explenda ſibi expoſcit adhiberi perſonam: vt ea, quæ ſunt neceſſaria, competenti diſponente ſolicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præſenti vobis iuſſione præcipimus, vt ſeruata primo [c] in loco epiſcopo memorato reuerentia, quam vos conuenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad diuini cultus obſequium pertinent, vel quæ eccleſiaſticæ vtilitatis peragere cura ſuaſerit, præbeatis obedientiam [d] Conſtituto competentem, in nullo diſpoſitionibus eius ſpiritu contumaci reſultantes: immo competenti vigilantiæ veſtræ ſtudio, quæ pro eccleſiaſtica vtilitate gerenda Conſtitutus monuerit, adimplentes: vt his ita diſpoſitis, & conſueta vobis ſtipendia miniſtrentur, & quæcumque in præfatæ eccleſiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis [e] ſunt neceſſaria, compleantur.

ſ. c. factus. & c. Nouatianus. ſ. ead. ſicut vir.

Illud vero Cypriani [f], *de hæreticis intelligendum eſt, qui catholicorum eccleſias ſibi vſurpare contendunt.* ¶ *Illud vero Euariſti* [g] *Papæ tunc intelligendum eſt, quando nec ineuitabilis neceſſitas, (perſecutorum videlicet) nec Apoſtolica, aut regularis mutatio, ſed ambitio ſola epiſcopum de eccleſia ad eccleſiam tranſire cogit.* ¶ *Vnde cum in principio ſui capituli diceret;* [*Epiſcopus non debet dimittere eccleſiam ſuam;*] *ſubſequenter adiunxit* [*Abſque ineuitabili neceſſitate, aut Apoſtolica, vel regulari mutatione, & alteri ſe ambitus cauſa coniungere.*]

Ambitionis [h] *enim cauſa, quicumque eccleſia ſua mediocritate deſpecta ad maiorem eccleſiam tranſire voluerit, debet reuocari ad propriam* †. *Quòd ſi redire contempſerit, careat aliena, & propria.*

† Adde pro hoc tex. in l. iiij eorū. §. ſi decutiones. ſ. q. 6 cuiuſq; vaſ.

QVia frater.] CASVS. Ioan. epiſcopus Narnien. eccleſię adeo ſimplex erat, quod res eccleſiæ miniſtrare neſciebat. vnde petit à Pelagio quemdam presbyterum nomine Conſtitutum in adiutorem. præcepit ergo Pelagius clero illius eccleſiæ, quatenus principaliter Ioanni epiſcopo, ſecundario vero illi Cõſtituto obedientiam præbeant competentem: ita vt in nullo eius diſpoſitionibus contradicant: & eis conſueta ſtipendia miniſtrentur. Et ſuſpenditur conſtructio vſque ibi, *Conſtituto presbyteri.*

a ¶ *Simplicitate.*] ſ. diſt. 39. Petrus. contra. ſed illud de ordinando. tamen iſte affectare nõ debuit id in quo ſciuit aut ſcire potuit infirmitatem ſuã alij dãnoſam. ff. ad legem Aquiliã, idẽ iuris. in fine.

b ¶ *Conſtituti.*] proprium nomen.

c ¶ *Primo.*] ſ. diſt. 8. quæ contra. Vel aliter, huic obediunt in ſpiritualibus: coadiutori in temporalibus. 8. q. 1. ſi Petrus.

d ¶ *Obedientiam.*] Ar. quod ſi epiſcopus præcipit alicui pro vtilitate eccleſiæ ire Romam: quod illud tenetur facere 16 q. 1. vos autem [1].

1 Ar. 24. q. 1. c. vlt. in prin. vide de hoc.

e ¶ *Repetendis.*] Ergo qui adminiſtrat res eccleſiæ poteſt agere: & conueniri, vt extra de reſcrip. edoceri.

ILLVD. CASVS. Supra in c. quamuis. & c. qualiter. dictũ eſt, quod epiſcopo viuente alter poteſt ſubſtitui. Sed quia duo c. ſuperius poſita videbantur contraria, ſcilicet c. factus eſt & c. ſicut vir. in quibus videbatur dicere, quod non poſſet fieri ſubſtitutio: ideo Gratia exponit, & dicit quod illud c. factus. intelligitur de hæreticis, id eſt, ſchiſmaticis, qui eccleſias vſurpant. ſed illud c. ſicut vir. intelligitur de illo qui cauſa ambitionis ſuam vult eccleſiam deſerere, & non cauſa religionis, vel regularis mutationis: quod probat per litteram eiuſdem c. quam Gratianus de illo c. ſubtraxit.

f ¶ *Illud vero Cypriani.*] ſ. ea. factus. & c. Nouatianus.

g ¶ *Euariſti.*] ſ. ea. ſicut vir.

AMBITIONIS. Hæc eſt quarta pars huius q. in qua probat per 15. auct. quod nullus ſine licentia poſſit dimittere eccleſiam ſuam, & tranſire ad aliam: & ſi fecerit, reuocabitur. Hoc intelligo in epiſcopo, & ſ. in alijs autem credo, quod poſſunt renuntiare ſi volunt ſ. ea. quam periculoſum. extra de ſer. non ord. eo libentius, alias videntur ſerui. quod falſum eſt. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicit Grat. quod ſi quis tranſit cauſa ambitionis ad aliã eccleſiam, debet reuocari ad ſuam eccleſiam; & ſi redire contemnit, aliena careat & propria. Et ad hoc inducit ſequentia cap.

h ¶ *Ambitionis.*] Adhuc enumerat Gratianus cauſas propter quas fiunt mutationes: & quare clericus amittit eccleſiam ſuam. Sunt autem quinque cauſæ mutationum, ſcilicet cauſa leuitatis, cupiditatis, neceſſitatis [1], vtilitatis, & humilitatis. Cum cauſa neceſſitatis tranſit, neceſſitate ceſſante recuperat eccleſiam, vt ſ. ea. paſtoralis. Cum cauſa cupiditatis trãſit, tunc vtra que caret, vt ſ. c. e. eos. & ſi quis epiſcop⁹. ſed tamen eccleſia poteſt eum repetere, vt ſ. e. c. 1. & cogitur tunc redire, vt ſ. c. ſi qui vero. In cauſa leuitatis eſt vis aliquanta. H. dicit quod idem ſit in cauſa leuitatis, quod in cauſa ambitionis, quod ſ. ſine admõitione poteſt priuari ſi ea cauſa leuitatis adhæſerit alij: niſi prior eccleſia velit eũ repetere. ſi autem non adhæſerit alij: aut eccleſia habet eum pro derelicto, aut non. ſi habet, puta ſi contrahat matrimonium, vel ſit miles: tunc poteſt priuari. Item ſecundũ H. ſi defuerit per tres ſeptimanas vel duos menſes, & ſine iuſta cauſa, & abſque licentia prælati eſt in ſtudio vel in peregrinatione. in his omnibus ſine admonitione poteſt priuari, vt dicit: honeſtum tamen eſt, vt admoneatur, vt ſ. c. ſi quis presbyter. & c. ſi quis in clero. & extra de coha. cler. & mu. c. ſi quiſquam. verius credo quòd ſemper primo admonendus eſt, vt ext. de ap. peruenit 2. & ter admonendus eſt 2 vt extra de ſen. excom. in audientia. Item argu. ad hoc ſ. ea. peruenit. extra de cle. non reſi. ex parte. & extra eo. ex tuæ. Nec enim de facili credendum eſt aliquem habere eccleſiam ſuam pro derelicto. extra de renun. ſuper hoc. nec enim ex ſola abſentia præſumitur habere eccleſiam pro derelicto, cũ poteſt quis ex iuſta cauſa abeſſe, vt extra vt li. non conte. quoniam frequenter. ſi autem non inuenitur, fiat prout dicitur in illa decreta. ex tuæ. De vtilitate patet: quia cauſa vtilitatis tranſire poteſt ad aliam eccleſiam auctoritate maioris, vt ſ. ea. mutationes. Item ſi cauſa humilitatis tranſit ad monaſterium, non poteſt eam repetere, vt ſ. e. hoc nequaquam. Alio modo etiam conſueuerunt quidam diſtinguere, vt inuenies in illa gloſſa, cum quis.

h ¶ *Ambitionis.*] Cum quis ſine licentia prælati recedit de eccleſia, ſi quidem ex cauſa neceſſitatis, adhuc eã retinet, vt ſ. c. prætentum. ſi ex cauſa voluntaria, perdit eam. 1 r. q. 2. ſi quis iam tranſlatus. ſi autem ex vtili cauſa recedat, nõ perdit eam, ſed punitur alio modo a iudice. de conſ. diſt. 5. nõ oportet 2. & 91. diſt. clericus. Sed ſi accedit ad aliam eccleſiam, videtur renuntiare primæ 2 ſ. extra de

Clericus eccleſiam mutat quinque cauſis.

1 Quod eſt cum propter perſecutionẽ recedit. L.

2 Dic vt no. extra de cler. non reſi. ex tuæ. & 21. q. 1. clerici. & c. relatio. & extra de offi. vicar. c. 1. Arc.

de præb.de multa & de concess.præb.litteras. in fi. populus tamen eum si vult repetere potest. j.ea. non oportet. Si autem prælatus per tres septimanas abest, per triennium suspenditur. j.e. si quis in clero. Si per duos menses, priuatur ecclesia j ea.præsentium. Si per quinque annos, deponitur.extra de cle.non resi c. 2. prælatus vero si diebus solennibus defuerit ab ecclesia, punitur. j.ea. si quis in clero immo & clericus si vna hora defuerit. 92. dist.c.vlt.vbi deponitur.

dicitur. j. de consec.dist 5 episcopus.

i ¶ *Propria*] No. quòd prælatus non debet præponere suam vtilitatem vtilitati ecclesiæ. & si in hoc passa sit ecclesia damnum, illud de propriu resarciet. 12 q. 4 quicumque.

C *Onstitutum est.*] C a s v s. Quidam intercessores vel visitatores

N *On oportet.*] C a s v s. Omnia sequentia eloquuntur de transeuntibus ambitiose: quod ab initio semper præsumitur; cum sua auctoritate hoc faciunt. Dicitur ergo hic, quòd nec episcopus nec presbyter nec diaconus debet de ciuitate ad ciuitatem transire; & si quis presumpserit, ecclesiæ suæ restituatur.

a ¶ *Non oportet.*] Hoc cap. recipit primam partem.

b ¶ *Restituatur.*] ecclesiu, si ecclesia eum repetit. j. ea. si quis episcopus. & tunc cogitur redire, vt j. ea. si qui vero.

1 Et ita hoc statutũ est in fauorẽ ecclesiæ, scilicet quod pot eũ repetere, sed nõ cogit eũ recipere. Ar. 12. q. 1. de benedicto. Arch.

P *Eruenit.*] C a s v s. Pimenius Amalphitanæ ciuitatis episcopus non residebat in ecclesia sua: sed foris per diuersa loca vagabatur. Præcepit ergo Gre. Authemio subdiacono, vt illũ admoneat ad ecclesiã suã redire: & si contemnat, detrudat eũ i monasteriũ: & hoc Papæ significet, vt quid sit postea facturus agnoscat.

c ¶ *Episcopum.*] Episcopus ad plus secũdũ iura canonica per sex menses abesse, vt extra de cler. non residen. ex tuu. tamen dat annum, vt in auth. quomodo opo. episcopos. §. illud. colla. 1.

d ¶ *Interminationem*] Ergo ad monendus est.

Vnde in Nicæno concilio c. 15. legitur.

¶ Episcopus, vel quilibet clericus relicta sua ecclesia non debet ad aliam transire. C. X I X.

Et in Aquisgrã. c. 43.

NOn oportet [a] episcopum, vel reliquos ordines de ciuitate ad ciuitatem migrare; non episcopus, non presbyter, non diaconus transeat. Si quis autem post definitionem sancti, & magni concilij tale quid agere tentauerit, & se huiusmodi negotio mancipauerit; hoc factum prorsus in irritum ducatur, & ecclesiæ restituatur [b], cuius fuit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

Ans. l. 6. c. 112. Burc. l. 2. c. 97. Iuo p. 6. c. 174.

¶ *Ex duobus codicibus collectionis Anselmi in vno emendatiore caput hoc ita habet, vt verba hæc,* Quòd non oporteat episcopum, vel reliquos ordines demigrare, *sit rubrica, & capitulum hoc modo incipiat.* Vt de ciuitate ad ciuitatem, non episcopus, non presbyter, non diaconus transeat. *In altero vero eadem rubrica est nigris litteris scripta, & est initium capituli, vnde videtur caput hoc esse concinnatum, quemadmodum est apud Gratianum, salua sententia ipsius canonis.*

Item Gregorius Anthemio subdiacono, lib. 5. epist. 23. siue c. 123.

¶ In monasterio deputetur episcopus, qui in ecclesia sua residere contemnit. C. X X.

PEruenit ad nos Pimenium Amalphitanæ ciuitatis episcopum [c] in ecclesia sua residere non esse contentum; sed foris per diuersa loca vagari. *& infra.* ¶ Idcirco hac tibi auctoritate præcipimus, vt supradicto episcopo interminari non desinas, quatenus hoc de cetero facere non præsumat; sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si forte non emendari post tuam interminationem [d] cognoueris; in monasterio eum deputare [e], & nobis curabis modis omnibus indicare: vt quid facere [f] debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

Ans. l. 6. c. 178.

Item ex concilio Carthaginensi 5. c. 5.

¶ Episcopo nulli conceditur principalem cathedram relinquere, & ad aliam ecclesiam se transferre. C. X X I.

Et in Africano c. 83.

PLacuit, vt nemini sit facultas, relicta [g] principali cathedra, ad aliquam ecclesiam in diœcesi [h] constitutam se conferre, vel in re propria diutius, quàm oporteat, constitutum, curam, vel frequentationem propriæ [i] cathedræ negligere.

Ans. l. 6. c. 176.

Item ex eodem Carthaginensi 5. c. 8.

¶ Intercessori cathedram, cui datus est, tenere non licet. C. X X I I.

Et in Africano c. 41.

COnstitutum [k] est, vt nulli intercessori licitum sit cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studijs, vel seditionibus retinere: sed dare operam, vt intra annum [l] eisdem episcopũ prouideat. Quod si neglexerit, anno expleto [l] interuẽtor alius tribuatur.

l al. ex empto

e ¶ *Deputare.*] Hic subditus suspendit suum prælatum. sic 74. dist. honoratus. hoc etiam laicus potest. 32. dist. §. verum. & femina, vt 2. q. 5. Mennam. Sed certe in hoc non erat subditus; quia faciebat hoc ea delegatione domini Papæ. Idem est de alijs.

Prælatus quãdoque suspenditur à subdito suo.

f ¶ *Facere.*] Argu. quod si Papa mandat alteri vt excommunicet aliquem, idem non potest eum absoluere, vt arg. 27. q. 1. si homo. Sed hoc verum est, cum hoc alicui specialiter demandatur. si autem mandatur decisio causæ alicuius iudici, & alteram partem excommunicet, potest illam absoluere.

P *Lacuit.*] C a s v s. Statuitur in hoc c. vt nullus prælatus relicta cathedra principali ad aliã diœcesim se præsumat cõferre: ne propter propriam vtilitatẽ suã, curã ecclesiæ possit negligere.

g ¶ *Relicta*] Clericus inconsulto episcopo non potest dimittere ecclesiam suam. extra de renun. admonet. & si transit de vna ecclesia ad aliam de eodem episcopatu, ibi sufficit tacitus consensus episcopi: quia tacitus dissensus officiũ matrimonium carnale, vt 33. q. 1. qui vxorem. Sed si transiret ad aliam diœcesim, tunc quasi liberatur à patria potestate: quod non potest fieri nisi expresso consensu episcopi. C. de emanci. liber. l. 3. & expresse dicitur 70. dist. c. p. 1. & 19. q. 2. c. 1. & 21. q. 2. c. 1.

¶. De hoc no. 71. di. c. 3. & 21. q. 2. c. 1. & hanc sententiam sequit V. & Tan. in præd. cap. admonet.

h ¶ *In diœcesi*] nisi causa visitandi, vt 10. q. 1. placuit. seruato quod

res vacantium ecclesiarum nitebantur retinere illas ecclesias studijs populorum, vel seditionibus. Facta est ergo constitutio, vt hoc de cetero non fiat; sed det operam intercessor, quatenus intra annum episcopus eligatur. Si vero neglexerit, anno elapso remoueatur, & alius intercessor detur.

a ¶ *Constitutum.*] Curam debet habere visitator in electione 33 & ideo prohibetur eligi, ne possit malignari: sicut tutor prohibet ducere pupillam ante reddita ratiocinia, ne possit malignari. C. de interdict. ma. si tutor. sic nec creditori licet sibi pignus addicere. C. qui po. ced. pol. l. 4. Item visitator non debet sibi honorem assumere. 8. q. 1. in scripturis. & sic ratione officij aliquid prohibetur, vt 1. q. 2. hoc ius porrectum. in fi. & ff. de contrahen. emp. si in emptione. §. tutor. & est contra regulam illam quod nulli debet suum officium esse damnosum. extra de fide instrum. peruenit. ff. de fur. si seruus communis. Iste visitator mortuo episcopo constituitur: & iste debet admonere clericos ut eligant futurum episcopum, vt 61. dist. obitum. & c. Catinensis. & si plures eligantur, potest examinare, quis sit melior, ut 63. dist. Florentinum. Item custodit redditus ecclesiæ, ut 61. dist. quoniam. Quandoque tamen redditus ecclesiæ custodiuntur ab œconomis, si eos habeat ecclesia, ut 75. dist. quoniam quidam.

33 Et etiã eliger secundũ Hu. Alij contra de hoc no. 63. di. obitũ, Archidia.

Officiũ quãdoque est dãnosum.

l ¶ *Vt intra annum.*] j. 63. dist. obeuntibus.

Ss ij

SI qui vero] C A S V S. Dicitur hic q nullus clericus relicta sua ecclesia debet recipi in aliena ecclesia, sed cogi debet redire; quod si non fecerit, excommunicetur.
a Cogantur.]ff. ff. de decu. l. 1.
b Vt redeant.] si ecclesia vult eum repetere, ipse tamen nō potest.

te ad alienam transit ecclesiā. Et rñdet q si monitus ab epo suo non redierit, debet suspendi. & si postea contumax fuerit, debet deponi sine spe restitutionis. episcopus autem qui depositum receperit, a coepiscopis increpabitur.
c Spem.] Ergo restitui nō potest clericus depositus ab episcopo, & hoc verum, cum pro crimine deponit, secus si pro contumacia. 50. dist. contumaces.

Nō tñ cogitur. J. ea. si quis presbyter. & c. si qs eps. secundū Hug.

Item ex concilio Nicæno, c. 16.

¶ Excommunicentur clerici, qui relicta sua ecclesia ad eam redire noluerint. C. XXIII.

Ans. l. 7. c. 107. Burch l. 2. c. 98. Iuo p. 6. c. 175.

SI qui vero sine respectu agentes, & timorem Dei ante oculos non habentes, neque ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab ecclesia sua, siue presbyter, siue diaconus, vel in quocumque ecclesiastico ordine positi fuerint; hi non debent suscipi in alia ecclesia: sed cum omni necessitate cogantur [a], vt redeant [b] ad ecclesiam suam. Quod si permanserint, excommunicari eos oportet.

Item ex concilio Antiocheno, c. 3.

¶ De eodem. C. XXIIII.

& in Chalcedon. cap. 20. In Agatħ. c. 71. Ans. l. 7. c. 170.

SI quis presbyter, vel diaconus, vel quilibet clericus, deserta sua ecclesia, ad aliam transeundum esse crediderit, & ibi paulatim tentet, quò migrauit, perpetuo manere; vlterius ministrare non debet, præsertim, si ab episcopo suo ad reuertendum fuerit exhortatus. Quod si post euocationem sui episcopi, non obedierit, sed inobediēs perseuerauerit; omni modo ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem [c] restitutionis habere: si vero propter hanc culpam depositum, alius episcopus [d] susceperit; & ipse à communi synodo pœnam merebitur increpationis [a], tamquàm ecclesiastica iura dissoluens.

a ¶ Increpationis.] *Græce est* ἐπιτιμίας τυγχάνειν *quod in aliis versionibus est*, arguatur, *vel* coerceatur, *vel* puniatur.

Item ex eodem Antiocheno, c. 21.

¶ Non licet episcopo ecclesiam suam relinquere, & ad aliam transire. C. XXV.

9. q. 2. nullum. Burch. l. 1. c. 72. Iuo p. 5. c. 179.

† ἀναγκαζόμενον

EPiscopum de diœcesi ad diœcesim alteram nō debere transire, neque si seipsum ingesserit, neque si à populis fuerit violenter attractus, neque si etiam hoc ei ab episcopis suadeatur †: manere autē eum debere in ecclesia Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi demigrare, secūdum regulā super hoc olim a patribus cōstitutā.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 5.

¶ De eodem. C. XXVI.

PRopter eos episcopos, siue clericos, qui de ciuitate ad ciuitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis patribus habere propriam firmitatem.

J. ead. non oportet. ea Nicæna synodo. lib. capitul. 6. c. 336. Burch. l. 1. c. 64. Iuo. p. 5. c. 173.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 20.

¶ Alienæ plebes ab episcopo non vsurpentur. C. XXVII.

PLacuit [e], vt à nullo episcopo vsurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporum supergrediatur in diœcesi collegam suum.

Item Anacletus.

In Aurelian. 3. c. 15.

¶ Alienos clericos ordinare, & altaria consecrare episcopo non licet. C. XXVIII.

EPiscopus in diœcesim alienam ad alienos clericos ordinandos, vel consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit, amotis [f] his, quos ordinauit, altaris [g] tamen consecratione manente, transgressor canonum vno anno [h] à Missarum celebratione cessabit.

Item ex concilio Agathensi, c. 64.

¶ Diebus solennibus clericus ecclesiæ suæ deesse non debet. C. XXIX.

SI quis in clero [i] constitutus, ab ecclesia sua diebus solenni-

d ¶ Alium episcopus.] si ab vno epo quis suspēditur, vbiq; habendus est suspensus, vt hic, & 4. q. 5. quisquis. qa quātum ad officium sententia sua facit. Secus si est suspensus à beneficio. sed in excōicato idem est, quia cum sit extra ecclesiam, nihil potest possidere nomine ecclesiæ. 23. q. 7. c. 1. & 3. & 8. de quo iure. & ar. 11. q. 3. si quis à proprio. & 70. dist. sanctorum. & extra de appel. pastoralis. in fine.

Excōicatus nihil pōt possidere nomine ecclesiæ.

EPiscopū.] C A S V S. Dicit, q nullus eps sua auctoritate ad alienam migret ecclesiam, etiā si a populis fuerit violenter attractus, vel ei ab epis suadetur, sed i sua permaneat. Sequētia duo c. plana sunt.

Vbi de hoc in gl. q̄ enim ibi vide. & J. 32. q. 6. precepti. Arch.

e PLacuit.] 13. q. 1. cap. 1.

EPiscopus.] C A S V S. Statuit hic, q nullus eps debet in aliena diœcesi clericos ordinare, vel altaria consecraret quod si fecerit, clerici deponentur sed altaria manebunt consecrata, & ordinator eps vno anno cessabit a Missarum celebratione.

f Amotis.] J. 16. q. 5. c. 1. 9. q. 2. Lugdunen. 3. Sed ibi nomine alterius cōsecrauit, & ille ratū habuit, hic nomine proprio, vt 13. q. 1. c. 1. Vel ibi Dns ratam habuit ordinationem.

g Altaris.] si res inanimata fuerit cōsecrata Dño, nō restituit, vt 14. q. 6. comperimus. secus in re animata. 54. dist. frequens. quia animata delinquere potest, sed inanimata nō.

Res inanimata cōsecrata Domino, nō est restituenda.

h Vno anno.] 9. q. 2. nullū. 3. vbi p tali culpa deponit. Sed illud est ex dispensatione.

SI quis.] C A S V S. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dr, q si cleric[us] in minoribus ordinibus constitutus non ex iusta causa in diebus solennibus defuerit à sua ecclesia, scilicet in natiuitate Domini, Epiphania, Pascha, & Pentecoste, triennio ab officio suspendatur. In secunda parte dicitur, quò si presbyter vel diaconus per tres hebdomadas defuerit ab ecclesia sua, eādem pœnam patiatur. Secunda pars incipit ibi, Simi liter.

i ¶ In clero.] Maxime, qa laicis nō licet. J. de conse. d. 1. si quis. Al in. & dist.

test. extra de renun. qd in dubijs. 32 q. 1. de bene dicto. sic 33. q. 5. mulier. Sed nonne hodie ipso iure perdit priorem ecclesiam, vt extra de præb. de multa? Respon. perdit quantum ad se, sed non quā tum ad priorem prælatum.

SI quis presbyter.] C A S V S. Quæsitum fuit in concilio Antiocheno quam pœnam debet pati clericus ille, qui sua auctorita-

& d st.3 cap. nulli.

a ¶ *Sol omnibus.*] immo nullo tempore deerit, vt 92. dist. Eleutherius. & c. clericus & 92. dist. cap. vlt. Sed quid si plures habet ecclesias vel præbendas? Tunc dicas ecclesiam secum dispensasse, vt ad illud non cogatur.

QVOD VERO. Hæc est 5. pars q. in qua probare intendit, q. de licentia Papæ ex iusta causa bene possunt fieri mutationes, & q. vnus debet esse prælatus in vna ecclesia. & hoc probat per sex auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS ille §. respicit illum §. 3. eod. illud vero Cypriani. vbi sa-

bus [a] defuerit, id est Natiuitate Domini, Epiphania, Pascha, vel Pentecoste, dum potius sæcularibus † lucris studet, quàm seruitio Dei parere; conuenit, vt triennio à communione suspendatur. ¶ Similiter diaconus, vel presbyter, si per tres [b] hebdomadas ab ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat. † al. singulari lucro

Item Hilarius Papa episcopis Tarracon. c. 3.

¶ Remouendus est episcopus ab ecclesia, cui irrepserit, & ad suam cogendus est redire. C. XXX.

REmoto [c] ab ecclesia Barcinonensi, atque ad suam remisso Irenæo, episcopo, sedatis per sacerdotalem modestiam voluntatibus, quæ per ignorantiam ecclesiasticarum legum desiderant, quod non licet, obtinere; talis protinus de clero proprio Barcinonensibus ordinetur episcopus. qualem te præcipue frater Ascani oportet eligere & decet consecrare: ne si forte aliter † factum sit, non sine obiurgatione tui maxime nominis retundat nostra præceptio, quod ad iniuriam Dei (a quo specialiter sacerdotalium est gratia dignitatum) didiceritisius admissum. Ans. l. 6. c. 109. † al. similiter

Item Leo episcopus vrbis Romæ Anastasio Thessalonicensi episcopo, epist. 82. al. 84. c. 8.

¶ Qui alienam cathedram appetit, ab ea expulsus etiam propria careat. C. XXXI.

SI quis episcopus mediocritate ciuitatis suæ despecta, administrationem celebrioris loci ambierit, & ad maiorem [d] plebem se quacumque ratione transtulerit; non solum à cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria: vt nec illis præsideat, quos per auaritiam concupiuit; nec illis, quos per superbiam spreuit. Suis igitur terminis contentus sit quisque: nec supra mensuram iuris sui affectet augeri. Poly. l. 2. tit. 9. Ans. l. 6. c. 104. Burch. l. 1. c. 74. Iuo p. 5. c. 203.

Item ex concilio Meldensi, c. 30.

¶ Vtraque careat ecclesia, qui contemptu minoris ecclesiæ ad maiorem aspirat. C. XXXII.

SI quis de ordine sacerdotali, contemptu minoris ecclesiæ ambitiose, & improbe ad potiorem aspirauerit †; canonica erga eum definitio conteratur; hoc [a] est, vt vtraque careat. Burch. l. 3. c. 48. Iuo p. 3. c. 52. Pann. l. 2. c. 45. † al. aspirare contenderit

a ¶ Hoc est, vt vtraque careat.] *Hæc non sunt in Meldensi impresso, habentur tamen apud omnes quoque collectores.*

Qui vero pretio ecclesiam vacantem ingressus fuerit, ab officio suo deponendus est, sicut in Rothomagensi concilio legitur.

¶ Deijciatur à clero, qui muneribus ecclesiam acquisitam [illegible]. C. XXXIII.

SAncitum est, atque omnibus modis prohibitum, vt si quis presbyter inuentus fuerit alicui clerico, vel laico munera dare, vel dedisse, aut aliam [e] pecuniam tribuere, vt alterius presbyteri ecclesiam surripiat [f], aut vacantem pretio redimat; pro hac cupiditate, seu rapina, seu præsumptione turpis lucri gratia deiiciatur à clero, & alienus existat a regula. In capitular. l. 7. c. 106. Burc. l. 3. c. 114. Iuo p. 3. c. 90. Pann. l. 2. c. 49.

f ¶ Surripiat, aut.] *Addita sunt ista duo voces ex Burchardo. Nam viuente presbytero possessore non potest dici vacans ecclesia. In libro 7. capitulariorum, c. 106. est verbum*, surripiat, *sed deest alterum membrum*, aut vacantem pretio redimat. *Iuo, & auctor Pannormiæ habent vt apud Gratianum*, ecclesiam vacantem pretio redimat.

§ *Quòd vero communi consilio, atque aliorum vtilitate mutationes episcoporum fieri possint, & in ecclesiis, à quibus recesserint, eis viuentibus alij substitui valeant, Anterus Papa demonstrat epistola septima scribens episcopis Bætica, & Toletana prouincia.*

b ¶ *Per tres.*] i. e. præsentium. q. ibi dicitur de duobus mensibus. Sed ibi factum narrat, hic ius commune. Vel idem est in vtroque dũ tamen absit de licentia superioris.

REmoto.] CASVS. Irenęus eps p seditionem volebat Barcinonen. ecclesiã tenere; sed Hilarius Papa præcepit Ascanio archiepo, vt inde illum remoueat, & ad suam faciat redire ecclesiã, & in ecclesia Barcinonẽsi talem faciat eligi, qualẽ deceat illum cõsecrare: ne si aliter fiat pœnam patiatur, quod iniuriam Dei factum fuerit. *Retundat*, id est, puniat & emendet, vel corrigat.

c ¶ *Remoto.*] ab officio visitationis ‡. vel etiam ab ipso episcopatu, quem occupauerat.

‡ Hoc ideo dicit, vt tangat sententiã illo dicentia q. iste Ireneus eps factus erat visitator illa ecclesia Barcinonen. quem quidã volebant illũ eligere in episcopum, alij nolebãt. propter hoc scribit Papa metropolitano, vt cum faciat ad suã ecclesiam redire, & ibi aliam dignum eligi secundũ Ho-

SI quis.] CASVS. Anastasius Thessalonicensis eps quæsiuit à Leone, quam pœnam pati debeat eps, qui minore ciuitate deserta se transfert ad maiorem ambitiose. Et rñdetur q. suam perdere debet, & illam quam per ambitionem concupiuit. Idem est casus sequentis cap.

d ¶ *Ad maiorem.*] multo fortius si ad parem ‡ quia facilius dispensat in maiori quàm in para. extra de transla. licet ad minorem etiam difficilius quam ad parẽ. extra de transla. cũ ex illo. & est hic præsumptio canonis, quia eo ipso q. transit ad maiorẽ, præsumit esse ambitio potius quàm leuitas ‡ quia nullus transit ad minorem. extra de cler. non resíden. c. 1.

QVI VERO. CASVS. Dictũ est s. de ambientibus. Nunc vero dicit de his q. pretio vacãtem ecclesiam ingrediuntur, qui sunt deponendi.

SAncitum.] CASVS. Statutũ fuit in Rothomagensi cõcilio, vt quicumque pecuniam dederit, vel aliud munus clerico vel laico p aliqua ecclesia vacãte, ab officio suo repellatur.

e ¶ *Aut aliam pecuniam.*] Aliam bene dicit, quia quidquid habent homines, pecuniæ nomine censetur. 1. q. 3. per totum.

ADDITIO. Ad idem 38. q. 1. si infidelis in fine. Archid.

facta est mentio de mutatione episcoporum, quòd posset fieri auctoritate populi, & communi consilio episcoporum. probat hoc vsque ad §. *Hoc non solum.*

Mutationes

M*utationes.*] C a s v s. Docet Anterius Papa in hoc capitulo, quod mutationes episcoporum possunt fieri pro communi vtilitate, vel necessitate, & auctoritate sedis Apostolicæ: & hoc probat tribus exẽplis, scilicet Petri, Eusebii, & Felicis: qui de minoribus locis ad maiora sunt translati: nec dicuntur isti transire, vel sedem

chiepiscopus quæsiuit à Pelagio, verum bene dicerent. Et respondet, quod non: quia plurimorum vtilitas præferenda est vnius vtilitati vel voluntati. Nec dicuntur isti transire vel mutare, qui hoc non faciunt per ambitionem, sed potius mutari. Vnde male dicebant illi qui asserebant episcopos non posse sedes mutare causa necessitatis vel vtilitatis.

Poly. l. 1. tit. 9. Ans. l. 6. c. 94. Burc. l. 1. c. 77. Iuo p. 5. c. 183. Pann. l. 3. c. 69.

¶ Necessitatis, vel vtilitatis causa episcoporum mutationes fieri possunt. C. XXXIIII.

MVtationes episcoporum scitote communi vtilitate, atque necessitate fieri licere; sed non propria † cui usquam volũtate, aut dominatione. Petrus ᵃ sanctus magister noster, & princeps Apostolorũ de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset. Eusebius quoq; de quadam parua ᵇ ciuitate, Apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate, in qua ordinatus erat, electione ciuium propter doctrinam, vitamque bonam, quam habebat, [auctoritate * huius sanctæ sedis, &] communi episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem, nec transfertur ᶜ de minori ad maiorem, qui hoc non ambitu, nec propria volũtate facit; sed aut vi à propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitate loci, aut populi, non superbe, sed humiliter ab alijs translatus, & inthronizatus est. *& infra.* ¶ Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos, & reliquos sacerdotes; sic quoties vtilitas, aut necessitas coegerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent. [non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate & licentia.] *& infra.* ¶ Alia etenim † est causa vtilitatis, & necessitatis; alia auaritia, ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis.

† *al. non libet cuiusquam, aut dominatione*

Plura sunt verba in originali.

† *al. quoque*

* ¶ Auctoritate huius sanctæ sedis, &c.] *Hæc verba non leguntur in epistola Antori, neque in Panormia, neque apud Burch. & Iuonem. Sunt tamen apud Anselmum, & in Polycar. & vetustis Gratiani exemplaribus. Idem quoque est de verbis illis prope finem capitis,* non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate, & licentia: *quæ propter hanc causam virgulis sunt inclusa.*

Item Pelagius Papa secundus Benigno Archiepiscopo, epist. 2.

¶ Causa necessitatis mutationes episcoporum fieri possunt. C. XXXV.

Poly. l. 1. tit. 9. Ans. l. 6. c. 97.

SCias frater dilectissime, aliud esse causam necessitatis, & vtilitatis; aliud causam præsumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat sedem qui non mutat mentem, id est, qui nõ causa auaritiæ, aut dominationis, aut propriæ volũtatis, vel suæ delectationis † migrat de ciuitate ad ciuitatem; sed causa necessitatis, aut vtilitatis mutatur. Nam † plurimorum ᵈ vtilitas vnius vtilitati, aut voluntati præferenda est ᵉ. Aliud ᶠ est enim mutare, & aliud mutari. *& infra.* ¶ Nam aliud est sponte transire, & aliud est coacte, aut necessitate venire. Vnde non isti mutant ciuitates, sed mutantur: quia non sponte, sed coacte hoc agunt. *& infra.* ¶ Non ergo bene intelligunt ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel vtilitatis fieri posse, quoties communis vtilitas, aut necessitas persuaserit.

† *al. electionis*] *al. dilectionis*

† Cõco. tex. cũ gl. in ver. eo tempore, in l. actione, §. Labeo. ff. pro soc. & gl. in l. 1. & ibi Pet. Cyn. & Bar. ff. solu. matri.

Idem in eadem epistola paulo inferius.

¶ Christum negare conuincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam non impendit. C. XXXVI.

1. Reg. 22.

OMnis, qui gemebat, & vexabatur à Saul, fugiebat, & veniebat ad Dauid.] Si ergo pijssimus, atque iustissimus Dauid sciret ᵍ peccatum esse persecutionem fugientes, & transeuntes de loco ad lo-

d ¶ *Plurimorum.*] illuc potius accedat platus vbi plus lucri potest facere, licet maior sit ibi poena sua, vt J. e. c. 1. & hic apparet ratio, quare episcopus non debeat fieri monachus inuito Papa: quia ibi consulit propriæ vtilitati tantũ: vt 2. q. 7. sancta. sed hic communi & propriæ, quæ duo sunt præferenda propriæ tantum, vt 2. q. 7. sancta.

e ¶ *Præferenda est.*] nã cũ quis vocatur ad prælaturam, non præponet priuatum commodum communi, vt hic, & 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 6. vos autem. Et hoc intelligas cum per publicum non impeditur priuatum. aliàs enim suam vtilitatem potest præferre. ff. de iudi. si longius. ff. de arbi. licet autem. ff. ad legem Aquil. l. si quis fumo. ff. de præscri. ver. l. qui seruandarum. aliud tamen videtur in prælato, vt ille semper teneatur præponere vtilitatem ecclesiæ, suæ propriæ vtilitati, vt 12. q. 4. quicũq; † Cum ergo detrimentũ quis patitur pro publica vtilitate, potest suam præponere vtilitatem. 19. quæstio. 2. duæ. 14. distin. quod ait. quia ordinata charitas a se incipit. 23. q. 5. si non licet. de poe. distin. 6. qui vult. Vel dic, quod quando priuata vtilitas includitur in communi, tunc præponitur cõmunis, vt est in prælatura, vt arg. ff. pro socio. l. actione. §. Labeo. Vel distingue aut vtilitas in acquirendo cõsistit, aut in dãno vitando: tunc secus, vel econuerso.

A d d i t i o. De hoc no. extra de postu. præla. bonæ 2. de reg. licet. Archid.

f ¶ *Aliud.*] vt J. dist. 6. testamentum. & extra quod metus cau. sacris.

Vtilitatem suam an possit quis præferre publicæ.

† De hoc le. & no. J. e. 2. c. placuit.

dem mutare, cum hoc non faciunt per ambitionem, sed inspecta communi vtilitate vel necessitate hoc faciunt.

a ¶ *Petrus.*] 22. dist. sacrosancta.

b ¶ *Parua.*] scilicet Vercellina. & regulare est, vt à minori promoueatur ad maius, vt 93. dist. legimus. in fin. ff. de mune. & hono. vt gradatim. sed non econuerso.

c ¶ *Nec transfertur.*] præsumit enim canon locum non mutari, cum animus non sit mutatus: sicut virgo censetur, cum nõ sit animus corruptus, licet corpus sit corruptum. 32. q. 5. ita ne. sic propter animum bonum iudicat canon etiam iniustũ factum bonũ. 23. q. 8. occidit. & q. 7. quod autem. & 32. q. 5. proposito.

Virgo dici potest etiam corrupta.

S*ciat.*] C a s v s. Quidã dicebãt, quod nec causa vtilitatis, nec causa necessitatis poterunt epi mutare sedes. quare Benignus ar-

O*mnis.*] C a s v s. Quidã dicebant epos expulsos à ciuitatibus non esse recipiendos, & in alijs ecclesijs collocãdos. Itẽ asserebant, quod causa vtilitatis non debebant mutari de minori ciuitate ad maiorem. Sed docet Pelagius exemplo Dauid eos esse recipiendos, qui si sciret esse peccatum, expulsos à Saule non recepisset. non enim peccant expulsi: sed potius qui cogunt eos fugere. Similiter causa vtilitatis licite fit mutatio de minori ad maiorem, & qui contradicunt, misericordiam negant, scilicet qui nolũt mutare, id est, mutando tradere episcopum causa vtilitatis vel necessitatis, vel delectum recipere.

g ¶ *Sciret.*] arg. quod eo ipso videtur aliquid bonum & iustum, quod à bono factum est. 37. dist. qui de mensa. & 9. q. 2. Lugdunensis.

a ¶ *Coacte.*] precibus superiorum.sic I.e. qualiter. videtur enim, ꝙ nō posſit cogi,vt 74.diſt.vbi. Vel dic,ꝙ poteſt quis cogi, vt de nolente fiat volens, ,vt 23.q.4.diſplicet.& 74.diſt.placuit. Papa tamen abſolute poteſt aliquem cogere,vt 9.q.3. per principalem.
b ¶ *Minor.*] ſed nunquid tenetur minor populus ſuum epiſcopum maiori cōcedere. cum nemo cogatur de ſuo beneficium facere. 10.q.2. precariæ? Reſpon.ſic,ſi alium poteſt habere æqui idoneū: vel loquitur in eo caſu cū ibi magis vtilis erit, vt ff.locati. ſi domo.

Hoc no.ſupra 1.q.6. ſicut. ibi videas.

Arg.ff.ſol. mat.l.2 l pri ca.ff. de euic. in creditoré, cū ſuis ſimil. ſecundū Io. de Fan.

c ¶ *Doctiorem*] omnia coparatiua poſitiue hic ponuntur.
d ¶ *Et vtiliorem.*] ſcilicet illis.

E *Piſcopus.*] Casvs. Conſtituit Carthaginen.cōcilium, ꝙ nec epiſcopus nec clericus inferioris ordinis tranſeat de loco ignobili ad nobilē per ambitionē: ſed ſi vtilitas exegerit, epiſcopus tranſeat auctoritate Papæ, & in pſentia ſynodi, decreto clericorum & laicorū porrecto epis pro eo,ꝙ debet transferri. Alij vero clerici transferūtur de voluntate ſuorū epiſcoporum.
e ¶ *Gradus.*] quod verum eſt de iis qui ſubſunt epis nullo mediante,vt 71.di. clericos. & extra de renun. admonet.ſed ſi aliis ſubſunt, vt abbatibus vel aliis, eorum conſenſus requirendus eſt,vt 54.diſt.c.1.& 2.& 9.q.3.conqueſtus.& 63.diſt.quanto. Quid ſi clericus non vult tranſire de minori ad maiorem? Dico,ꝙ non poteſt cogi ab epiſcopo, quia nemo creſcere cogitur inuitus. 74.diſt.geſta.& 63 diſt. quanto.hoc autem Papa poteſt. Sed ſi ad aliū epiſcopatū vocatus eſt epiſcopus, neceſſarius eſt conſenſus epiſcopi. 71.diſt. per totum. 85. diſt. Florentinum. Ioannes.Ego credo, ,ꝙ epiſcopus pōt cogere clericum vt tranſeat ad maiorem locum,cum maiora facere poſsit,vt extra de excel.prel. ſicut. & ad hoc facit extra de æta.& quali. q̃ris.B...

Clericus an poſſit p epm cogi tranſire ad maiorē eccleſiam.

Et male.in prædic.c. geſta.ſecūdū H. & L.ſed compelli pōt à Papa ſolū, vt ſupra dicit̃ ſecūdū L. & H.

f E *Piſcopi.*] *In gradu.*] id eſt, honore.

cum, & de ciuitate ad ciuitatem recipere;tales nequaquam reciperet, nec ſecū teneret,nec in aliis ciuitatibus eos collocaret.Qui enim perſequuntur Domini epiſcopos, eoſque de ciuitatibus ad ciuitates trāſire compellunt;non eos tantum perſequuntur,quantum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,cuius legatione funguntur. Nec ipſi in hoc peccant epiſcopi,quoniā non ſponte, ſed coacte[a] hoc agunt; ſed illi, qui eos perſequuntur: nec ipſis epiſcopis hoc imputari poteſt,ſed illis qui eos hoc agere cogunt.& *infra.*¶ Qui autem negant miſericordiā faciendam fugientibus,ac neceſſitatem patientibus, ipſum Chriſtum negant,qui eſt miſericordia,& veritas.& *infra*¶ Negat miſericordiam neceſſitatē patientibus,qui populis indigentibus diuinis miniſterijs†, & non habentibus proprium epiſcopum,qui eos inſtruat,cauſa vtilitatis,atque neceſſitatis,ex alia ciuitate,licet minor[b] ſit, in eam,quæ nō habet epiſcopum doctiorem[c] ,uel vtiliorem[d] , meliori conſilio, non ſponte tranſeuntem,ſed maiorum exhortatione mutare† ,aut epiſcopum eiectum,& perſecutionem patientem cauſa vtilitatis, aut neceſſitatis inthronizari non permittit.

† *myſterijs*

† *al.mutari*

Item ex concilio Carthaginenſi 4.c.27.

¶ Non ambitione, ſed ſynodali auctoritate, de eccleſia ad eccleſiam epiſcopus tranſeat. C. XXXVII.

Iuo p.5.c.125. Pann.l.3.c.70.

EPiſcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non tranſeat:nec quiſquam inferioris ordinis clericus. Sane,ſi vtilitas eccleſiæ fiendum popoſcerit;decreto pro eo clericorum,& laicorum epiſcopis porrecto in præſentia ſynodi transferatur;nihilominus alio in locū eius epiſcopo ſubrogato. Inferioris vero gradus[e] ſacerdotes, vel alij clerici conceſſione ſuorum epiſcoporum poſſunt ad alias eccleſias tranſmigrare.

Item ex eodem Carthaginenſi, 4.c.33.

¶ In proprio gradu epiſcopi, vel presbyteri in aliena ſuſcipiantur eccleſia. C. XXXVIII.

EPiſcopi vel presbyteri, ſi cauſa viſitandi ad eccleſiam alterius epiſcopi venerint, in gradu[f] ſuo ſuſcipiātur;& tam ad verbum faciendum,quàm ad oblationem conſecrandam inuitentur[g].

Item Calixtus Papa omnibus Galliarum epiſcopis,epiſt.2.c.3.

¶ Eccleſia vnius epiſcopi ab alio diſponi non debet. C. XXXIX.

Polyc.l.1.tit.8. Anſ.l.6.c.103. Burc.l.3.c.49. Iuo p.3.c.53. & p.5.c.101.

SIcut alterius vxor nec adulterari ab aliquo,vel iudicari[h] ,aut diſpo
ni,niſi à proprio viro, eo viuente, permittitur; ſic nec vxor epiſco-
pi† ,quæ eius eccleſia,vel parochia indubitanter intelligitur,eo viuen
te,abſque eius iudicio,& volūtate alteri† iudicari,vel diſponi,aut eius
concubitu frui,ideſt ordinatione,conceditur. Vnde ait Apoſtolus [Al
ligata eſt vxor legi, quamdiu vir eius viuit: eo vero defuncto, ſoluta
eſt à lege viri.] Similiter & ſponſa epiſcopi (quia ſponſa, vxorque eius
dicitur eccleſia) illo viuente ei eſt alligata:eo vero defuncto ſoluta eſt.
[Et cui voluerit,nubat, tantum in Domino] id eſt regulariter[i]. Si
enim eo uiuente alteri nupſerit, adultera iudicabitur. Similiter & il-
le,ſi alteram ſponte duxerit,adulter exiſtimabitur,& communione pri
uabitur. Si autem perſecutus fuerit in ſua eccleſia; fugiendum illi eſt
ad alteram, eique eſt aſſociandus,dicente Domino: [Si uos perſecuti

† *al. epiſcopi,vel presbyteri.*]

Rom.7.

† *al.ab altero dijudicari.*]

Ibidem

Matt.10.

g ¶ *Inuitentur.*] aliàs non licet.9.quæſt.2.nullus.& 6. quæſt. 3. ſcriptum.

S *Icut alterius vxor.*] Casvs. Hoc cap.diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ ſicut vxor alicuius nō debet cognoſci vel diſponi niſi à proprio viro;ita eccleſia,vel parochia epi non debet iudicari vel diſponi niſi à proprio epo:& ſicut vxor (vt dicit Apoſtolus) mortuo viro ſuo pōt nubere cui vult;ita defuncto epo eccleſia pōt alteri cōcedi. In ſecūda parte dr,ꝙ ſi eps nō pōt permanere in ſua eccleſia,fugiat ad aliam.hoc probat auctoritate Chriſti. In tertia parte dicitur,ꝙ epiſcopus cauſa vtilitatis & ,fratribus

inuitantibus poteſt mutari:ſed hoc cum auctoritate ſedis Apoſtolicæ fiat. Secunda pars incipit ibi, *Si vos perſecuti.* Tertia ibi, *Si autem vtilitatis.*
h ¶ *Iudicari.*] ff.de iuriſdi.omn.iud.qui iuriſdictioni. contra. vbi dicitur, ꝙ nullus ſibi vel ſuis ius dicere poteſt. Reſpon. iudicare poteſt maritus vxorem corrigendo eam. 23.q.4. duo iſta. ſed non verberando eam,vt C.de repu.cōſenſu.quia illa aliena ſunt ab ingenuis,vt ibi dicitur: ſed temperate poteſt eam caſtigare;quia eſt de familia ſua.33.quæſt.5. hæc imago. ſicut dominus ſeruum inſtitu. de ijs qui ſui vel alieni iuris ſunt.§. fina. & etiam mercenarium ſuum.ff.de pœn.reſpiciendum.non autem in forma iudicij poteſt eam iudicare.
i ¶ *Regulariter.*] id eſt, homini ſuæ profeſsionis. 28. quæſtio. prima,caue. Vel ſine ſuſpicione turpitudinis. 32. quæſtio. 1. ſi quis vxorem.

Maritus vxorem caſtigare poteſt.

HOC

HOC NON SOLVM. Hæc est 6. pars q. in qua reprehendit eos qui occupant locum viuentis, cum duo simul esse non possunt. Io. de Fant.

CASVS. Dictum est supra in c. sicut. q episcopo viuente sua ecclesia non debet alteri nubere. Nunc dicit idem esse intelligendũ de quibuslibet ministris ecclesiæ, sicut de archidiacono, vt in c. proxi.

d Iudex vnus.] sed immo decẽ sunt iudices prouinciæ, vt 6. q. 3. scitote. sed hic appellat iudicem regem. alibi tamen vi, q vnus sit iudex prouinciæ præter regem, vt 23. q. 4. duo ista.

e Roma.] ff. de rer. diui. l. vlt. vbi dr, q ideo Romulus interfecit Remũ, quia muros transiluit: Rñdeo. Nam potuit hoc idem fecisse ex inuidia.

fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.] Si autem vtilitatis causa fuerit mutandus; non per se hoc agat, sed fratribus inuitantibus, & auctoritate huius sanctæ sedis faciat, non ambitus causa, sed vtilitatis, aut a necessitatis.

a Aut necessitatis.] *Hæc non sunt in ipsa epistola, sed habentur apud Anselmum. Necessitas autem præbet iustam causam translationi. supra ead. c. ictas.*

6 *Hoc non solum de episcopis, verumetiã de quibuslibet ecclesia ministris intelligitur, ne videlicet in locum viuentis alter obrepat.*

Vnde beatus Gregorius scribit Natali Salonitano episcopo de eo, qui in archidiaconatum alterius se promoueri consenserat, libro secundo indictio. 10. epist. 14 & 16.

Deponatur, qui locum alterius inuadere non timet. C. XL.

Iuo p. 6. c. 342.

EVm, qui contra iustitiæ regulam in archidiaconatum a alterius se prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus. Qui, si vlterius in loco eodem ministrare præsumpserit; se participatione communionis sacræ nouerit esse priuatum.

Item Hieronymus ad Rusticum monachum, epist. 4.

In vna ecclesia duo prælati esse non debent. C. XLI.

Iuo p. 5. c. 356. *principes sunt*] orig.

Gen. 25.

IN apibus princeps vnus est, grues vnam sequuntur ordine litterario: Imperator b vnus, iudex d vnus prouinciæ †. Roma e, vt condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & parricidio f dedicatur. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserunt: singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbyteri, singuli archidiaconi g, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

† Circa istud ca posset qri an Papa & Imperator sint supillustres, dic q non: imme sunt sup omnes grad' secũdũ Cyn. & Ray. in l. fin. C. vbi senat. vel cla. & Io And. in add. ad Spe. in tit. de iurisd. om. iu. & Albert. de Rosa. in l. imperiũ. ff. de iurisd. om. iu. & Alr. de Im. in l. quicunque. coll. 4. ff. de offi. eius cui mand. est iu.

7 *Ecce in quibus casibus episcopo viuente, alius potest ei substitui: quamquam secundum rei veritatem non viuente episcopo talis probetur succedere. Translatus enim ab vna ciuitate ad aliam desinit h esse episcopus illius ciuitatis, à qua transfertur: atque ideo, qui huic succedit, non viuente, sed defuncto i quodammodo episcopo, probatur substitui. Sed inter eum qui hostilitatis necessitate, & eum, qui vtilitatis causa transfertur, hoc interest; quòd ille, qui metu hostilitatis ad aliam transit, si priorem contigerit aliquando ab hostibus liberam fieri, ad eamdem illum redire oportet.*

Vnde Gregorius Papa scribit Ioanni episcopo Scyllatino † lib. 2. indict. 10. epistola 25.

† al. Squillaceno

l. 2n. diac. l. 3. c. 15.

Qui metu hostilitatis ad alium locum transierit, postea ad suam ecclesiam redire oportet. C. XLII.

Polyc. l. 5. tit. 8. & l. 2. tit. 14. Ansl. l. 6. c. 99. Borc. l. 1. c. 123. Iuo p. 5. c. 223.

PAstoralis officij cura nos admonet, destitutis ecclesijs proprios constituere sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant pastorali sollicitudine gubernare k. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuatæ Lissitanæ ciuitatis episcopum in Scyllatina ecclesia

ECCE IN QVIBVS. Hæc est 7. pars q. in qua probatur de mutatione causa necessitatis, & vtilitatis. Io. de Fan.

CASVS. Ostendit Grat. in quibus casibus viuenti prælato alius põt substitui. Nũc ostendit, q si veritatem inspiciamus, supradictis casibus nõ succedit quis viuo, sed mortuo. Nã ex quo quis renuntiat ecclesiæ vel trãsfertur in aliam ciuitatem, quodãmodo dr esse mortuus quo ad ecclesiam primam; quia in ea desinit esse prælatus. Ideoq; q succedit huic, nõ dr succedere viuo, sed defuncto. Et ostendit differentiã inter illũ qui necessitate hostilitatis, & illũ qui vtilitate transfert: quia qui in hostilitate transfertur, hostilitate recedẽte redit ad ecclesiã suã quã dimisit: secus si vtilitate.

f Parricidio.] large sumpto nomine, vt ff. ad legem Pompeiã de parricidijs. l. 1.

g Archidiaconi.] id est, in quolibet archidiaconatu erit vnus archidiaconus. nõ autẽ prohibet quin in vna ecclesia possint esse plures archidiaconi, vt 93. dist. diacones.

h Desinit.] 21. q. 2. si quis iam translatus.

i Defuncto.] cum enim loco eius succedit, pro mortuo habetur. ff. pro soc. l. actione. §. publicatione.

PAstoralis.] CASVS. Ioannes Lissitanæ ciuitatis eps ab hostibus ẽ repulsus, & ideo Gre. dedit ecclesiã Scyllatinã ei hac cõditione, vt cessante hostilitate ad suam ecclesiam reuertatur. Si verò continua prãmeretur captiuitate: perpetuo ibi permaneret.

EVm qui contra.] CASVS. Natalis episcopus Salonitanus iniuste repulit Honoratum ab archidiaconatu, & eo viuente alterũ sibi substituit. sed Gre. deposuit illum substitutum, & si præsumeret in eodem loco vlterius ministrare, sacra communione se nouerit esse priuatum.

a Archidiaconatum.] sed nonne iste debuit deponi, vt 3. q. 2. audiuimus. & 2. q. 1. in primis? Sed iste excusabatur auctoritate maioris, qui hoc fecerat. 14. q. 5. dixit Dominus. & 23. dist. diaconi.

IN apibus.] CASVS. Hieronymus probat hic sex similitudinibus plures prælatos non debere esse in eadem ecclesia: sed singuli prælati debent esse in singulis ecclesijs.

b Imperator.] arg. q omnes reges coronabit Imperator, vt dixi 63. dist. Hadrianus 2. cum plures sunt reges, vt 6. q. 3. c. 2. 10.

c Vnus.] tñ quandoque fuerunt duo Imperatores de facto, vt 25. dist. cuiusdam. Quid ergo dicemus de græculo z, videtur, q iste sit Imperator: quia Constantinus illuc transtulit imperium, vt 96. dist. Constantinus. & Imperator appellatur, vt extra de maio. & obed. c. solitæ. sed non est ita, quia Romana ecclesia trãstulit imperium ad Alemannos ab oriente. extra de elect. c. venerabilem. Ioan.

Hæc ratio nõ hic pbat Hu. dicẽs, q ideo excusat & dispẽsat cũ eo. & idẽ L.

Dic, q nõ est verus nec vniuersalis Imperator, sc eisdum Alex. in l. quicumque coll. 5. ff. de of. eius cui mand. est iurisd.

k Gubernare.] vt, q iste eps sub conditione 3, vel ad certum tẽpus fuerit institutus: sed beneficia sub conditione nõ dantur. 1. q. 2. §. pro. nec ad tps, vt s. e. quamuis. & 70. dist. sanctorũ. nec conuenit moribus nostris tẽporales filios habere. ff. de adoptionibus, quæsitũ. sic ff. de reg. iur. actus. sicut nec libertas ad tempus datur. ff. de manu. testa. libertas. nec hereditas. insti. de hered. insti. §. heres. nec matrimonium. 32. q. 2. solet. Potest dici puram esse institutionẽ, sed sub conditione resolutur, vt ff. de in diẽ addic. l. 2. simile extra de fil. presbyt. veniens. & simile extra de pignoribus. c. illo. vel dic, q iure postliminij restituitur ei prior episcopatus, sic 26. q. 3. prima. non enim potest dici, q maneat eps prioris ecclesiæ. Sic enim esset eps vtriusque: contra illud quod est 21. q. 1. relatio. & est simile C. de cu. fur. cum alijs. & tũc dices, q prior locus desinit esse religiosus, vt ff. de relig. cum loca. sed postea eam repetit iure postliminij, vt 24. q. 1. cum per bellicã. Vel dic, q Papa sub conditione vel ad certum tempus potest aliquem instituere prælatum: sicut miles sub conditione, & ad certum tempus instituit heredem. ff. de mili. testa. in fraudem. §. similes. Io.

3 Verũ est à iure reprobata, & sic loquitur ca. quàm pio. & extra de pactis. c. si. cũ similibus. Hic aũt loquitur quã est tacita cõditio à iure inducta. Arch. Bñficia sub cõditione nõ dantur.

a ¶ *Reuocari.*] Ar. quòd restituta re in pristinum statum, omnia iura restituuntur. vt extra de elect. quia diligentia. 16. q. 3. prima. & si quis peruenerit ad meliorem fortunam, tenetur ad pristinã obligationẽ. 16. q. 7. ab ĩfirmis. ff. quemadmodũ ser. amit. si locus. & C. qui bo. cedere pos. l. 2.

Arg. contra 30. q. 7. & hic diximus. vbi de hoc. & extra de vec. sig abbate. in fi. Eps duarũ ecclesiarum an possit aliquis esse.

b ¶ *Reuertaris*] cum ergo teneatur redire, nõ ergo desinit esse episcopus primæ ecclesiæ. & sic eps est duarũ ecclesiarũ cõtra illud 21. q. 1. relatio. Baz. vero dicit, q est eps vtriusq; sicut i matrimonio carnali dicit, q aliquis potest esse maritus duarũ, si vxor intrat religionẽ. Sed contra. nam ille locos dicit esse ecclesia per captiuitatẽ, vt ff. de relig. cum loca. Sed nõ est ita: quia ipsa sacramenta ecclesiæ vera dicimus esse apud hostes: vt prima quæstione prima, quod quidam. & quod dicit lex, quòd desinit esse sacer locus, intellige quia viduatus est sacris ministerijs. Ciuitas autem desinit esse inductione aratri. ff. qui. mo. vsusfru. amit. l. si vsusfructus. & collegium translatis personis. ff. de colle. illicitis. l. 3. Sed pone econuerso quòd episcopus sit captus, & non ciuitas. tunc bene constituetur alius, vt dicunt quidam, quia si tutor est captus ab hostibus, alius dandus est; & tamen si captus redierit, omnia recuperat iure postliminij, & ille alius desinit esse tutor: vt insti. de Attilia. tuto. §. ab hostibus. quod non concedo [1]. quia sic offenderetur illa regula. 16. q. 7. inuentum.

1 Et bene, vt satis colligit extra lib. 6. de sup. negli. prę la. si eps. Arc.

QVI VERO. CASVS. Dictũ est s. quid iuris sit, si cã necessitatis transfertur. Nũc vero ostendit, q si causa vtilitatis transfertur, non potest ad priorem ecclesiam redire. Est etiam alius casus, in viuente episcopo substituitur alius, scilicet cum ecclesia sua derelicta est causa ambitionis, & sua auctoritate transit ad aliam, quo casu licet non desinat esse prælatus prioris ecclesiæ, tamen substitutus eam habebit.

extra de renun. ex transmissa. extra de concess. præben. & eccle. non vacan. c. litteras.

d ¶ *Tamdiu vacet*] & sic videtur, q eo mortuo possit repetere ecclesiam; sed non est verum. sic ergo quod hic dicitur, in fauorem ecclesiæ dr; quia eũ non vult repetere. Vel ideo quia ecclesia post mor-

q ¶ no. 9 a distio. si q. episcopi. in gl. j. in quo. Arc.

Cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem: vt susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas: & licet à tua ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam, quæ pastore vacat, ecclesiam debes gubernare: ita tamen, vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem statum cõtigerit reuocari[a]; ad eam, in qua prius es ordinatus, ecclesiam reuertaris[b]: sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac in qua à nobis incardinatus[a] es, debeas ecclesia permanere.

a ¶ Incardinatus.] ↑. dist. 71. c. fraternitatem. *de huius vocis notione est adnotatum.*

Qui vero vtilitatis causa transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Est etiam alius casus, in quo episcopus viuenti episcopo substituitur. Cum enim aliquis relicta priori cathreda, sua auctoritate ad aliam transierit; si alius ei substitutus fuerit, licet ille prioris ecclesiæ episcopus esse non desierit, substitutus tamen episcopatum habebit.

Vnde Damasus vrbis Romæ episcopus scribit ad Paulinum Antiochenum, dicens.

¶ De sacerdotibus, qui relictis suis ecclesijs ad alias migrarunt. C. XLIII.

Poly. l. 1 tit. 9. Ans. l. 9. c. 95.

EOs sacerdotes, qui ab ecclesijs ad ecclesias migrauerunt, tamdiu à nostra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint ciuitates, in quibus primitus sunt constituti. Quòd si quis alius alio transmigrante, in locum viuentis ordinatus[c] est; tamdiu vacet[d] sacerdotij dignitate, qui suam deseruit ciuitatem, donec successor eius quiescat in Domino.

Episcopalium etiam sedium mutationes, metu hostilitatis interueniente nonnumquam fieri solent.

Vnde Gregorius scribit Ioanni Episcopo Vellitrano, libro secundo, epist. 11.

¶ Necessitate temporis episcopalium sedium mutationes fieri possunt. C. XLIIII.

Io. Diac. in vita B. Greg l. 3. c. 17. Ans. l. 6. c. 98. Burc. l. 3. c. 89. Iuo p. 3. c. 179. Pann. l. 2. c. 37.

TEmporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas ad alia, quæ securiora putamus, eiusdem diœcesis loca transponere[e]; quo et habitatores nunc † degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Ioannem fratrẽ coepiscopũ nostrum Vellitrensis ciuitatis, sedemque tuam in locò quondam † Arenata ad sanctum Andream apostolum præcipimus exinde transmigrari: quatenus ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinem[a] solennium festiue disponas.

† al. secure.

† al. quem Harenata ad s. Andream apostoli dicunt.

a ¶ Consuetudinem.] *Apud Ioannem Diaconum legitur*, consuetudine solenni festa disponas. *Apud Burchardum & Iuonem*, consuetudinem solennium festorum. *In varijs B. Gregorij epistolarum editionibus*, consuetudinum solennium festa disponas.

8 *Item cum aliquis causa humilitatis Apostolica concessione de episco-*

EOs sacerdotes.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q sacerdotes auctoritate propria de ecclesia sua migrantes ad aliam, tamdiu à cõione remoueantur, quãdiu ad suas redierint ciuitates. sed si alius iam est sibi substitutus: tamdiu vacet qui deseruit suam ciuitatem, donec substitutus quiescat in Domino.

e ¶ *Ordinatus.*] arg. q re integra potest repeti ecclesia, quæ habita est pro derelicto nam si cesset quis bonis rebus nondum distractis, potest eas repetere, vt arg. C. de repu. here. l. vlt. & argu. ff. de cel. bono. l. qui. simile ff. de decu. qui ad tempus. Sed quæro, cum iste substituebatur, aut vacabat episcopatus, aut non: si non vacabat, qualiter successit in locum viuentis? ar. ff. de ver. ob. l. 1. Nõ potest etiam dici, q vacabat, quia non fuit ecclesia adiudicata, maxime cum dicatur, q non ipso recessu perdat quis ecclesiam q. Sed breuiter potest dici, q ille fuit admonitus, & per sententiam fuit ecclesia adiudicata. Vel dic, q cum de iure debuit vacare, licet super hoc non esset lata sententia, potest alij adiudicari, vt ca-

Ecclesia pro derelicto habita, an possit repeti re integra.

Sub. contra id ↑. c. eũ qui. est simi. libus. Arc.

De bo. no. ↑. ca. §. ambitionis. & vid

mortẽ huius eum potest repetere. Sed pone, moritur substitutus, ecclesia repetit primum. ille nõ vult redire, pôt ne compelli? Nõ videtur. videtur enim ecclesia renuntiasse iuri suo nõ repetendo, cũ potuit eum repetere, & noluit, sed aliũ prælegit. immo vr, q ipse repetere possit ecclesiam viuo secundo: & si obijcitur ei, q habuerit ecclesiam pro derelicto, replicabit, q illa alij adhæsit, vt extra de diuor. significasti. quod non credo, vt 22. q. 6. nihil. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. idem ait. Ioan.

Substituto mortuo, an possit q renũtiauit ab ecclesia repeti.

EPISCOPALIVM. CASVS. ostẽdit Gratianus de mutatione episcoporum. Nunc vult ostendere, q ecclesia episcopalis motari potest hostilitatis metu & hoc probat seq. cap.

TEmporis.] CASVS. Ciuitas Vellitrensis multas patiebatur angustias à Barbaris, & ideo Grego. Papa præcepit Ioãni episcopo, vt sedem episcopalem transferret ad sanctum Andreã apostolum, vt barbaricum periculum facilius posset declinari, & diuina officia celebrentur festiue.

e ¶ *Transponere.*] ↑. de consec. dist. 1. tribus. ↑. 16. q. vlt. si quis. & q. 1. & temporis. vbi de hoc notaui plene.

ITEM. Hæc est 8. pars q. 10 qua quæritur de illis q causa pœnitentię relinquunt epatum, vtrum possint fieri episcopi. Quidam

pali sede ad monachalem descenderit subiectionem, alius loco eius subrogari poterit; ille vero ad pontificatum resurgere nequaquam vlterius valebit. Vnde in quinta [a] *actione Constantinopolitanæ synodi* CCCLXXXIII. *Patrum, sub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis episcopus Apocrisarij Papæ dixerunt.*

a ¶ In quinta.] *Apud Iuonem par. 7. c. 149. pro indice huius capituli leguntur hæc,* Ex actione quintæ synodi Constantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum sub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus episcopus, & Eugenius Ostiensis episcopus. *Initium vero ipsum capitis est,* Apocrisarij Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.

¶ Episcopus, qui causa humilitatis monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet. C. XLV.

Iuo p. 7. c. 149. HOc nequaquam apud nos habetur, vt quicumque de pontificali ordine ad monachorum, id est pœnitentium descenderit vitam, vlterius [a] possit ad pontificatū reuerti. *Item.* ¶. Præcepit sancta synodus, vt quicumque de pontificali dignitate ad monachorum vitam, & ad pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam iā ad pontificatum resurgat. Monachorum enim vita subiectionis habet † verbum, & discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.

† λόγον ἔχει

¶ *Hæc synodus sub Ioanne octauo extat græca in Vaticana bibliotheca. Cuius synodi tres tantum canones cū explanatione Balsamonis editi sunt Lutetiæ, & apud ipsum inscribitur, Synodus in templo sapientiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo autem trium illorum capitulo habetur sententia huius capitis. visum autem est, vt omnia melius percipiantur, locum hunc græce, & cum noua interpretatione esse adscribendum.*

Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπε, πῶς ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγόντων χώραν, ἆρα εἰς ὑποταγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες δύνανται ἔτι οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμαναρχίας ἔχεσθαι; οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης εἶπον, τοῦτο παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ σώζεται· ὅστις γὰρ ἐκ ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τουτέστι τῶν μετανοούντων καταριθμηθῇ χώραν, οὐ δύναται ἔτι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἑαυτῷ ἐκδικεῖν ἀξίωμα. Βασίλειος καὶ Ἠλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, οὐδὲ παρ' ἡμῖν ἐφωράθη τοῦτο ποτὲ γινόμενον, τοὐναντίον μὲν οὖν μονάζοντες πρόεισιν εἰς ἀρχιερεῖς, ἀπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχοὺς κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μένειν οὐ δύνανται. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν, ὁρισθήτω καὶ περὶ τούτου κανών, πολλάκις γὰρ καὶ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τῶν μὲν λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γινομένους τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ οὐ συνευδοκούντων ἐπὶ τούτῳ. οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, ἐκτεθήτω κανών. ἁγία σύνοδος εἶπεν, ἔτι δὲ ἀξιοῦμεν ἐκτεθῆναι κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας, καὶ ἀπονοίας ἐλθόντων λαϊκῶν, ὥστε ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς Θεοῦ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν. καὶ τὰ λοιπά.

Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπεν, εἰ κελεύει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες· καὶ λαβὼν Πέτρος ὁ θεοφιλέστατος διάκονος, καὶ πρωτονοτάριος ἀνέγνω, εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο, ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν ὥρισεν, ἵνα εἴτις ἐπίσκοπος ἢ ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσειε κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τούτου τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἔχουσι λόγον καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. διὸ καθὰ προείρηται, θεσπίζομεν, μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ, καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων, καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν καταβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσας πράξει μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκ ἔτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ διὰ τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπαναστρέψει. id est,

Photius Patriarcha dixit. Quid censetis de ijs, qui ex Antistitum ordine seipsos in monachorum locum conferunt? Num qui seipsos subiectos esse voluerunt, possunt adhuc

iuris sit, habes extra de renun. post translationem. Dicas tamen breuius, quod si fuerint polluti, poterunt fieri episcopi, o si pro crimine dimiserint episcopatū. Et hoc probat per v. c. Io. de Fant.

CASVS. Ostēdit Grat. alium casum, in quo viuente prælato potest alius substitui eps, scilicet quando ingreditur monasterium causa humilitatis de licētia Papæ, quia decetero non potest ad episcopatum resurgere. & ad hoc inducit sequens cap.

HOc nequaquam.] CASVS. Statutū fuit in synodo Constātinopolitana, vt quicūque episcopus descenderit ad vitam monachorum, decetero non possit ad pontificatū reuerti, quia monachus discere debet, & nō docere. Sed credo quod Grat. melius dixisset, si dixisset propter conscientiā criminis ad agendā pœnitentiam, vbi dicit causa humilitatis, quia tunc resurgere posset. Sed si vis eum saluare, dicas, quod causa humilitatis transiuit, & ideo nō potest redire ad episcopatum per se, sed de licentia Papæ. Idem est casus sequentis c. Hoc scilicet ingredi monasterium, quibusdam cōceditur ad agendam pœnitentiā, sed non ad quietem seruandam.

a ¶ *Vlterius.*] tamen monachus qui numquā fuit episcopus, bene potest esse eps, vt 16. q. 1. vos autem. & 8. q. 1. in scripturis. & 18. q. 1. c. vnico. Item si plebanus aliquis fit monachus, postea potest fieri plebanus, vt 16. q. 1. si quos a clericatu. Dicunt quidam, quod cum quis dimittit episcopatum vbi plus proficere potuit, præsumitur quod propter conscientiam criminis hoc fecerit. sed hoc nō est verum: quia sæpe ingreditur quis monasteriū propter merita augenda, vt 27. q. 2. sunt qui dicunt. Intelligo ergo hoc cap. de eo qui conuictus est de crimine, & detruditur in monasterium propter hoc [1], vt extra de renun. post translationē. Vel intellige de eo qui humilitatis causa transiuit, & de licentia Papæ. & talis per se nō potest redire ad epatum,

Eps semel monasteriū ingressus, an possit iterum redire ad episcopatum.

1 Sub. vñ repellit sicut quilibet pœnitens 50. dist. si illi. aliàs secus, vt extra, &c. vt sequens.

 sed

sed de licentia superioris. Sed numquid talis pôt esse abbas?rô vr, quia maioribus honoribus functo non licent inferiores recipere, vt C. de ijs qui ad ciuilia munera vocantur. l. maioribus. lib. 2. Secus tamen credo, quia etiã potest esse plebanus, vt extra de renun. ad supplicationem. & 16. q. 1. si quos. & c. in parochia. Ioan.

cendi. vnde Satanæ potestas nocendi Iob data fuit Omnia enim quæ fiunt in ciuitate, aut iusto Dei iudicio, aut eo permittente fiunt, vt 16. q. 5 nec mirum. Ioan.

f ¶ *Prodire.*] pugnando cum eis, quod in nullo casu pñt clerici, si aliás possunt euadere. 50. di. de clericis. Sed possũt alios hortari ad pugnam

adhuc ijdem idem in gregem imperium tenere? Sanctissimi locum tenentes antiquioris Romæ dixerunt. Id apud nos minime fit, neque in more est positum. Quicumque enim ex antistitum ordine monachorum, id est pænitentium ordini adnumeratus fuerit, is antistitis dignitatem nõ potest sibi amplius vendicare. Basilius, & Helias locum tenentes orientalium sedium dixerunt: neque apud nos id vmquam euenisse obseruatum est. Nam contra quidem monachi ad antistitum ordinem prouehuntur; at qui ex antistibus ad monachos descendunt, hi antistites manere non possunt. Sancta synodus dixit, de hac etiã re canon constituatur. Nam & apud nos sæpe hac de causa dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi antistites, quo minus cum monachi facti fuerint, antistitum muneribus fungantur: nonnullis vero hanc sententiam minime probantibus. Sanctissimi locum tenentes dixerũt, feratur canon. Sancta synodus dixit. Præterea vero æquũ ducimus ferri canones de laicis illis, q eò insaniæ, ac superbiæ deuenerunt, vt antistites vel sacerdotes Dei verberent, aut custodiæ tradant, & reliqua.

¶ Photius Patriarcha dixit, si vestra sanctitas iubet, legantur canones, eosque in manus sumens Petrus Deo amicissimus Diaconus, & protonotarius legit. Quamuis huiusque nõnulli antistites ad monachorum habitum descendentes conati sint in antistitum fastigio manere, cumque id facerent, ea res neglecta est: Sancta tamen, & œcumenica hæc synodus hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges, quæ de statu ecclesiastico sunt, reuocans statuit, vt si quis episcopus, siue quis alius antistitis dignitatem obtinens, ad vitam monasticam descendere, & pœnitentiæ locum implere voluerit, hic antistitis dignitatem amplius non retineat. Monachorum enim instituta ad obedientiæ, ac disciplinæ rationem pertinent, minime vero ad magisterij, vel prælectus; atque eorum sunt, qui non alios pascere, sed pasci profitentur. Quocirca quemadmodum dictum est, decernimus, ne quis posthac eorum, qui in antistitum catalogo sunt, atque in pastorum numero censentur, in eorum, qui pascuntur, ac pœnitentiam agunt, locum se transferat. Quòd si quis post promulgationem, ac notitiam huius, quæ nunc pronuntiatur, sententiæ, id facere ausus fuerit, quando ipse seipsum antistitis gradu priuauit, pristinam, quam factis contempsit, dignitatem amplius non recuperabit.

Hoc ad pænitentiam agendam, non ad quietem seruandam quibusdam conceditur.

Vnde Liberius Papa scribit omnibus episcopis, epist. secunda.

¶ Pro infestationibus malorum non licet episcopo gregem relinquere. C. XLVI.

SVggestum nobis est, quòd pro præteritis laboribus, & infestationibus, nonnulli vestrum assignatas sibimet, & à Deo commissas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, ecclesias, & pro ouibus sibi commissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti contradere festinent, & vacationem ab episcopatus laboribus eligere, & silentio, atque otio vitam degere magis appetant, quàm in his, quæ sibi commissa sunt, permanere, dicente Domino [Beatus, qui perseuerauerit vsque in finem.] Vnde namque est beata perseuerantia, nisi de virtute patientiæ? quoniam secundum Apostolicam prædicationem [Omnes, qui volunt in Christo pie viuere, persecutionem patiuntur.] Ideo fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Considerate namque, quanta pro absolutione nostra, & liberatione creator, dominusque, & redemptor noster pertulerit, quibusue se contumelijs afficiendum tradiderit, vt nos a vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos spiritus sanctus constituit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine: vt non sit, qui vos decipiat [a], aut seducat in subtilitate sermonis, vt plebes vobis commissas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & vt vos solummodo saluetis, & filios orphanos relinquatis.

Poly. l. 4. tit. 15.

Matt. 10.

2. Tim. 3.

Act. 20.

Item Nicolaus Papa Humifrido Morinensis ecclesiæ episcopo.

¶ In persecutionibus episcopus ecclesiam suam non deserat. C. XLVII.

SCiscitaris itaque per Guldagarium presbyterum, vtrum, cum a Normannis de episcopio depellaris, debeas de cetero in monasterio conuersari. In quo scias charissime frater, quòd, si periculosum est proretam [b] in tranquillitate nauim deserere, quanto magis in fluctibus? Vbi [c] non dicimus, quòd persecutorum non fugiamus [d] (maxime paganorum) insidias, cum ad tempus sæuiunt, & ob multitudinem delictorum nostrorum nocendi facultatẽ diuinitus [e] assequuntur: præterum cum eis prodire [f] vltro non debeamus, & multos

S ¶ *Vggestum.*] C. XLVI. Multi epi propter tribulationes extrinsecas monasterij quietẽ appetentes, greges sibi cõmissos relinquebãt, & plures in futuro relinquere volebãt: quod cum audisset Liberius Papa, scribit omnibus epis hortãs eos, ne greges sibi commissos derelinquant pp laborẽ vitandum, & quietem appetẽdam: sed potius perseuerent humiliter tribulationes sustinendo Et hoc probat duabus auctoritatibus, s. Domini, & Pauli, & exemplo Christi, qui p nobis redimẽdis passionẽ substinuit in cruce.

a ¶ *Decipiat.*] Arg. q si quis dolo renunciet, q tenet renũtiatio; quod non est verum, vt 3. q. 1. redintegranda.

S ¶ *Ciscitaris.*] C. XLVII. Humifridus eps expellebat a Normãnis à suo epatu: ideoque vt tribulationes declinaret, volebat in monasterio conuersari; & interrogauit Nicolaum Papam, vtrum hoc facere posset. Et rñdet q non: quia periculosum est i tribulationibus gregẽ deserere: sicut periculosum est, si nauta nauẽ in fluctib9 derelinquat: sed dicit ei, q fugiat psecutorum insidias, & & maxime Paganorũ, exemplo Apostolorum Prophetarum, & Christi, & reddita tranquillitate gregem requirat, & colligat in vnum; & doceat, vt quamuis bona temporalia perdant, tñ sperẽt gaudia percipere sempiterna.

b ¶ *Proretam.*] id est, rectorem nauis, a prora quę est anterior pars nauis.

Proreta est nauis rector.

c ¶ *Vbi.*] id est, quo exẽplo non dicimus, &c.

d ¶ *Non fugiamus.*] id est, fugere debeamus.

e ¶ *Diuinitus.*] Deus p pter peccata hominum mittit flagella & persecutiones. 56 dist. si gẽs. 26. q. 1. seueruminí. & 23. q. 4 si quos. & secũdum quosdam potestatem nocendi dat Deus quando permittit quosdam nocere, exẽplo q se non obijcit. secundum alios propriè dat potestatem, & ipse ex se habet potestatem no

Persecutiones pp peccata mittuntur.

pugnã iustam,& etiam interesse, vt 23 q.8 .igitur. & c.vt pridem.
a ¶ Arietes.] alibi dicuntur epi canes: .2.q.7.qui nec regiminis.

Adhoc 38. di. omo.

A Duersitas.]Casvs. Gregorius docet, q̃ in tribulationibus non debet qs pturbari:quia ipsa tribulatio est probatio virtutis,& non est iudiciũ reprobationis. & q̃ quis nõ debet pturbari pp

plis, scilicet Christi & Pauli: & tribus auctoritatibus, scilicet Aug. Christi, & Dauid. Cum autem quæritur non solum prælatus,sed tota ecclesia:tunc non debet recedere, sed opponere se debet pro populo suo, & animam suã ponere pro ouibus suis: & hoc de extrinseca p̃secutione. Est & alia p̃secutio intrinseca,quæ fit a subditis in occulto quando prælatus compati debet pro peccatis aliorum:& hoc probat quatuor auctoritatib°.
e ¶ Hoc.] scilicet quòd prælatus maneat cum subditis suis.
e ¶ Hoc etiam.]in hoc §. distinguitur quid iuris sit in extrinseca siue intrinseca persecutione. Extrinseca enim persecutio consistit in manifestis inimicis ecclesiæ,intrinseca in eis qui adhuc nõ sunt præcisi. In exteriori persecutione distinguitur: aut solus prælatus quæritur, aut totus clerus. Si sol° prælatus: aut eo recedente tuta est salus ecclesiæ, & tunc fugiet, & hoc probat exemplo Christi & Pauli, & tribus auctoritatibus, August. Domini, & Dauid. Si non est tuta, tunc ponet animam suam pro ouibus suis. Si totus clerus quæritur, indistincte se pro eis hostibus opponet. vt 43. dist. sit rector. sed si aliás põt consuli ecclesiæ: totus clerus fugiat cum prælato Si non potest, remaneant cum prælato vel omnes, vel quidam ex eis. si est altercatio inter eos de remansuris,res forte dirimatur. 26.q.2 sors. Circa intrinsecam distinguitur sic:aut omnes sunt mali, aut quidam. Si boni sunt cõmisti malis,eos non deserat. 23.q. 4. tu bonus. Si omnes mali sunt,aut spes est de correctione ,aut nõ. Si est, non sunt deserendi. Si non est spes, tunc sunt deserendi, vt].ea. c.vlti Et nota quòd loquit de extrinseca p̃secutione, vsq; ibi, Est & aliud genus. abinde mistim de extrinseca & intrinseca vsque ibi, Cum autem à vitiys. & abinde tantum de intrinseca.

Io. 8.

tos prophetas,& Apostolos, ipsumque Dominum huiusmodi fugisse insecutores luce clarius constet:sed,quòd præcipue nos,qui tamquam arietes a ducatum gregibus præbemus, immo qui & horum pastores sumus, Deo auctore cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conueniat:& cum tranquillitas reddita diuina fuerit pietate,sopitaque furentium infestatio;mox gregem requirere, & in vnum colligere,& eius animos cælestis patriæ pace,ac potissimum securitate prædicata sursũ erigere debemus. Et tãdiu super eorũ cautela oportet nos esse solicitos;vt si Dei iudicio p̃sentis tẽporis comoda fortassis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absq; ambiguitate percipere sempiterna.

Persecutio est duplex.

Item Gregorius lib.7.epist. 126. ad Recaredum regem.

¶ Non esse reprobatio,sed uirtutis probatio,bonorum aduersitas. C. XLVIII.

Prælatus an propter persecutionem licite possit ecclesiam deserere.

¶ al.indicium
Act. 27.

A Duersitas,quæ bonis b votis obijcitur,probatio c virtutis est, non iudicium ¶ reprobationis. Quis enim nesciat, quàm prosperum fuit, quòd beatus Paulus apostolus prædicaturus ad Italiam veniebat? & tamen veniens naufragium pertulit:sed nauis cordis d in maris fluctibus integra stetit.

e *Hoc tunc seruandum intelligitur, quando inter subditos aliqui inueniuntur,quibus prælatorum vita proficiat: quando nec specialiter prælatus quæritur, nec per alios tuta potest esse ecclesiæ salus;ne si deserere incipiat, quibus prodesse potest,dicatur de eo [Mercennarius autem,& qui non est pastor,cuius non sunt oues propriæ,videt lupum venientem,& deserit oues, & fugit.] Cum vero specialiter quæritur,fugiat exemplo Christi, qui à facie Herodis fugit in Aegyptum: fugiat exemplo Pauli, qui à fratribus per murum submissus est in sporta. Vnde Augustinus ait [Fugiat minister Christi, sicut ipse Christus in Aegyptum fugit: fugiat & qui specialiter quæritur,dum per alios firma est ecclesiæ salus.] Hinc etiam ait Dominus discipulis [Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.] Hinc etiã idem abscondit se,& exiuit de templo; quando Iudæi lapides tulerunt, vt iacerent in eum. Hinc etiam Augustinus ait de eodem in ps. f 54. [Ecce elongaui fugiens. illud tangit, quòd Christus vitabat persequentes;vt occasionem g iræ demeret, & manebat in desertis orans. in quo docebat nos in secreto conscientiæ orare,& quiescere,cum à malis premimur.] Cum vero non prælatorum tantum,sed totius ecclesiæ salus h quæritur, fides i impugnatur; necesse est, vt ex aduerso ascendant, & in die belli se ipsos murum opponant pro domo Domini,& animas suas ponant pro ouibus suis: vt exemplo suæ passionis accendant, quos sermone doctrinæ diutius confirmare non valent. Et hoc quidem de manifestis persecutionibus. Est & aliud genus persecutionis k, in quo Apostolus laborabat dicens [Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur,& ego non vror l? &c.] Hinc Augustinus in ps. m 101. [Ossa, id est, fortes, quorum frixorium sunt, qui scandalizantur: tantum enim frigitur n bonus, quantum amat.] Hinc idem in ps. xxx. o [Irascitur iustus pro peccatis palearũ p, nõ tamen odit q,*

Ioan. 10.
Matt. 2.
Act. 9.
Glossa ord.ad c. 11. 2.ad Corin. in fine,ex Aug. epis 180.ad Honoratum.
Matt. 10.
Io 8.
Glossa ordin.ex Cassiodoro.
Ezech. 13.
Io. 10.
2.Cor. 11.
Glossa ordin.ex Aug.ad ver [& ossa mea,sicut in frixorio] & Beda 2.Cor. 12.

Eadē ex Augu. ad versi. [Miserere mei Dne.]

De hac materia plene no. Ion. extra de renun. nisi cum pridē, § 1. vbi posita est ista glo. sicut hic iacet multa addit. & ibi de hoc per Host.

pp aduersitatẽ,probatur exẽplo Pauli, qui cũ veniebat in Italiã, naufragium passus est: & tamen in corde non fuerat turbatus.
b ¶ Bonis votis.] id est,proposito.
c ¶ Probatio] s.ea.cum percussio.
Anditur. Et dic p̃batio,id est,examinatio,& experimẽtũ virtutis,id est,constantiæ. Vel p̃batio virtutis, scilicet vt probatione melior quis efficiatur,& ita appareat, vt in prædicto c. cum percussio. secundum Hug.
d ¶ Nauis cordis] id est,constantia fidei.
HOC ETIAM. Hæc est 9. pars quæstio. in qua dicitur qñ debet prælatus relinquere subditos,& quando non. Io. de Fant.
Casvs. Dictum est s̃.in c.suggestũ.& c. scisciraris. q̃ prælatus perseuerare debet cũ subditis in t̃pe tribulationis,licet possit q̃que recedere ad tempus & fugere. Nunc vero ostendit hic tẽpus seruandum esse,qñ inter subditos aliqui boni reperiuntur,& prælatus nõ quæritur specialiter, nec per alios est tuta salus ecclesiæ, in quo casu si gregem sibi commissum deserat, dicetur mercenarius. Si vero persona prælati specialiter quærit, & salus ecclesiæ tuta est per alios,fugiat tunc prælatus. & hoc probat duobus exẽ

f ¶ In psalmo.] Exaudi Deus orationem.
g ¶ Vt occasionem] Et ita peccat quia eo q̃ dat aliis occasionem peccandi, vt 55.dist.si euangelica.& 23.q.4.inter.
h ¶ Salus.] Ergo videtur q̃ pro rebus temporalibus non debeat prælatus mori, vt 13.q.5.non est nostrum.
i ¶ Fides.] per hæresim aliquam.
k ¶ Persecutionis.] id est,compasionis.
l ¶ Non vror.] compatiendo.
m ¶ In psalmo.] Domine exaudi ibi, Quia defecerũt sicut fumus dies mei,& ossa mea sicut in frixorio confixa sunt.
n ¶ Frigitur.] id est,cõfl-gitur,id est,tantum dolet de malorum interitu,quantum salutem eorum diligit.
o ¶ Xxx.] In te Dñe speraui. vsque, Miserere mei Deus,quoniã tribulor,& conturbatus est in ira oculus meus,anima mea,& venter meus:quoniam defecit, &c.
p ¶ Palearum.] id est, malorum,qui sunt sine fructu.
q ¶ Odit.] supple id,in quo scilicet,odio extingueretur, oculus ratio

Sub in quã & per quam transire debemus tribulationes & pericula huius sæculi, sicut in mari mare trãseimus ad littora, iuxta illud Hoc mare magnum, & spatiosum,& sequit ibi naues perãrãsibũt. Psal 103. Archi.

Dic, id est, fortes. Fortes enim & robustiores fide dicuntur ossa: quia portant carnes. i. infirmos secũdum Hug.

Scilicet per mortale peccatũ. i. si odiret paleas, id est, malos in quantum homines sunt, secũdũ Hug.

rationis, si haberet illud odium. Vel dic, non odit homines, sed peccata eorum. 86. dist. odio.

a ¶Oculus.] id est, intellectus.

b ¶Venter.] id est, prælatus, qui quandoque ventrosus est.

c ¶Pro interioribus.] id est, subditus.

t ¶Lima] id est, persecutio.

u ¶Tu bonus.] j. 23. q. 4. hæc autem. & c. tu bonus,

x ¶Bonorum.] arg. quod si per aliquem non stat quo minus faciat, idem est ac si fecisset. 43. dist. Ephesiis.

y ¶Coniunctione.] fugimus enim malum in hoc, quod non coniungimur

d ¶Non clamat.] alte, sed intus ingemiscendo.

e ¶Defecit.] dices supple: quia defecit, quasi dicat, omnino conturbatus est oculus meus: quia defecit in dolore vita mea ex magna iniquitate malorum. & quasi dicat hoc, occulte subdit, videns non posse proficere, &c.

f ¶Lxix.] scilicet, Deus in adiutorium meum intende.

g ¶Tribulatorum.] id est, illa vox, Deus in adiutorium meum, est vox martyrum in manifesta persecutione, & etiam vox iustorum in occulta & intrinseca.

h ¶Sed de capite.] id est, Christo.

i ¶Præsumentium.] id est, confidentium.

k ¶Cum illis.] id est, martyribus. & hic innuitur intrinseca persecutio.

l ¶Vel à leone.] id est, à diabolo aperte sæuiendo.

ADDITIO. Sicut per Saracenos & apertos hæreticos. Archidia.

m ¶Dracone.] id est, à diabolo occulte persequendo, vel a falsis fratribus.

n ¶Omnes.] id est, tam illi qui extrinsecam, quam qui intrinsecam persecutionem patiuntur.

CVM AVTEM. CASVS. Supra in §. proximo tractatum est qualiter fiat persecutio intrinseca, scilicet a subditis malis, & per compassionem: Nunc vero distinguitur sic. Aut inter subiectos sunt aliqui boni, aut sunt omnes mali, & obstinati. Si sunt ibi aliqui boni, non debet prælatus deserere bonos propter malos, sed tolerare debet patienter. & hoc probat quatuor auctoritatibus. Si autem omnes sunt mali & obstinati, tunc licet prælato ab eis recedere, exemplo beati Benedicti, qui monachos suos deseruit: quia conspirauerant in necem eius.

in quo extingueretur oculus [a]: venter [b] *pro interioribus* [c], *qua turbantur, quando nec corripi possunt impij, quibus non* † *clamat* [d] qa defecit [e] in dolore vita, *videns non proficere quod prædicat.*] ¶ *Hinc idem ait in ps. 69.* [f] *vtrumque hoc genus persecutionis distinguens* [*vox tribulatorum* [g] *Christo, id est, martyrum inter passiones periclitantium, sed de capite* [h] *præsumentium* [i]. *Cum illis* [k] *vox omnis iusti, cui ex charitate, abundans iniquitas etiam Christianorum est passio: vt Loth corporalem persecutionem à nullo in Sodomis sustinuit, sed à malis factis eorum, cum* † *quibus habitabat. Est ergo persecutio iusti, vel à leone* [l] *in impetu, vel à dracone* [m] *in insidijs, vnde omnes* [n] *clament* Deus in adiutorium meum intende.] ¶ *Cum autem* [o] *vitijs subditorum prælatus affligitur, aliquando omnium est vna, & insatiabilis obstinatio, aliquando mali inueniuntur bonis admisti. Quando boni simul cum malis habitant, non sunt deserendi boni propter malos: ne peruerse malos euitando vincamus* [p], *quos fugimus, ad gehennam* †, *sed potius mali tolerentur propter bonos. Vnde Gregorius* [*Abel* [q] *esse renuit, quem Cain* [r] *malitia non exercet* [s].] *ferrum quippe nostræ mentis ad acumen non potest peruenire veritatis, nisi hoc alterius eraserit lima* [t] *prauitatis. Hinc etiam Augustinus* [*Tu bonus* [u] *tolera malum, & c. infra de tollerandis malis in prima causa* [β] *hæreticorum*] *Idem ait.* [*Maius malum in separatione bonorum* [x] *committimus, quàm in coniunctione* [y] *malorum fugimus.*] *& infra* ¶ *Tali non imputat Deus sua peccata, quia non fecit; non aliena, quia non approbauit; non negligentiam, quia non tacuit; non superbiam, quia in vnitate permansit*] ¶ *Hinc idem in ps. 54* [Quis dabit mihi pennas, sicut columbæ? *non ait, sicut corui. Columba à molestijs quærit auolare, sed dilectionem non amittit, & semper gemit. Sic bonus vult separare se corpore, non amore, ab his, quibus non potest prodesse.*] *& infra.* ¶ *Sed aliquando ligatur, non visco cupiditatis, sed cura, & officio, vt deserere non possit* [z], *nisi soluatur. Quòd si non soluitur, tunc dicat* Cupio dissolui, & esse cum Christo: Sed manere in carne necesse est propter vos: *& sic est meritum ex desiderio.* ¶ Ecce elongaui fugiens, *non loco, ne rumpatur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admiscet, vt Iudam Apostolis:*] *quem, quamuis sciret furem esse, tamen ad prædicandum misit, & ei Eucharistiam dedit, docens in ecclesia tolerari malos, nec obesse bonis malorum consortia. Quando vero omnium subditorum est obstinata malitio, nec prodest eis prælatorum præsentia, tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia semper in deterius proficiat, & isti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu possent inuenire. Sic beatus Benedictus deseruisse legitur, quos in necem suam vnanimiter viderat conspirasse. Hinc etiam beatus Gregorius Petro diacono interroganti, an liceat prælato gregem semel susceptum deserere, lib. 2. Dial. c. 3. respondit dicens.*

† non clamat vel alte, sed intus ingemiscit.] glossa ord. Eadem ex eodem in præfatione psal.

† cui non fuit dissimilis, vt non ibi habitares.] glo. or.

† al. veniamus ad gehennam. lib. 2. Mor. c. 29. & l. 9. re. epi. 39.

23. q. 4. tu bon.

Glossa or. in c. 6. 2. ad Corin. in fine ex Aug. sermo. 18. de ver. Domini.

Glossa ordi. ex Aug.

Philip. 1.

Glossa iterlinearis ex Augu. in ps. 54.

23. q. 4. tu bon.

α ¶Vnde Augustinus.] *Multa in hac disputatione citat Gratianus ex Augustino, quorum sententia quidem apud illum habetur, sed verba ipsa sunt in glossa ordinaria locis indicatis. De hac vero quæstione, quando liceat episcopo recedere ab ecclesia sua, disserit B. Augustinus epist. 180. Honorato episcopo scripta*

β ¶In prima causa.] *Indicat causam vigesimam tertiam, in qua primum de hæreticis ex proposito agitur: quo mos citandi habetur, etiam. 1. q. 7. necessaria. & alibi.*

¶ Quando liceat prælatis subditos deserere, vel non. C. XLIX.

IBi adunati æquanimiter portandi sunt mali, vbi inueniuntur aliqui, qui adiuuentur, boni. Nam vbi omnimodo de bonis fructus deest; fit ali-

o ¶Cum autem.] hic §. loquitur de intrinseca persecutione.

p ¶Vincamus.] i. magis sumus digni gehenna, quam ij quos fugimus.

q ¶Abel] i. similis Abel in patientia non vult esse, qui non potest tolerare consortium malorum. nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quod bonus non est, vt. 23 q. 4. hæc autem. & c. tu bonus.

Bonus non est qui malos non tolerat.

r ¶Cain.] id est, fratris Abel.

s ¶Non exercet.] i. malos non allicit. significat, vt illos corrigat.

mur malis: quia si essemus cum eis, possemus corrumpi cum eis: tamen maius malum committimus, ex hoc quod separamur à bonis: quia separando nos à bonis committimus schisma, quod facere maximum malum est, vt 24 q. 1. non afferamus.

Schisma committit qui se à bonis separat.

z ¶Non possit.] id est, non debeat propter hos quibus potest proficere ivan.

IBi adunati.] CASVS. Petrus diaconus quæsiuit à Gregorio, an liceret prælato deserere gregem semel susceptum: qui respondit dicens,

dicens, quod si subditi sunt boni malis admisti, tolerandi sunt mali propter bonos. si vero omnes sunt mali & incorrigibiles, recedere potest prælatus ad alium locum, exemplo Pauli, qui de Damasco fugit, vt alibi magis proficeret. Sequens §. patet.

Labor est remunerandus.

a ¶ *Laborem*] nota quod labor non debet esse sine mercede, vt 12. q. 2. charitatē. & in auth. de iud §. ne autē. coll. 6. vbi dicitur, quod labor nō debet esse sine fructu. vnde versus. *Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas*. iuxta illud. *Optat præmia quisque labor*.

b ¶ *Alibi.*] Idem fecit Cypria. vt 24. q. 1. aduocauit. §. multorum.

cum spumæ iactatione, & vocis confusæ emisione: & tunc nullo modo celebrare potest, vt j. ea. c. 2. aut vexatur sine spumæ iactatione, & sine vocis confusæ emisione: & tunc celebrare potest: ita tamen vt habeat iuxta se vicinis solaminis adiutorem, vt §. e. q. 1. illud. si plene est liberatus, nō est quæstio quin possit celebrare.

† vacuus] orig.

quando de malis labor superuacuus †: maxime si è vicino causæ suppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. *& paulo post.* ¶ Sæpe agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum nō est: quia cum laborem a suum sine fructu esse considerent, in locum aliū ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator, qui dissolui cupit, & cum Christo esse, cui viuere Christus est, & mori lucrum, qui passionum certamina non solum ipse appetijt, sed ad toleranda hæc, & alios accendit; Damasci persecutionem passus, vt possit euadere, murum, funem, sportamque quæsiuit, seque latenter deponi voluit. Numquid † Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro amore Iesu testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret; ad grauem † laborem se alibi b cum fructu seruauit: fortis etenim præliator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsiuit.

Philipp. 1. 2. Cor. 11. Act. 9. † al. num nam. † & graui labore ad laborē] or.

Multorum auctoritatibus apparet, quando viuentibus episcopis alij possint substitui, & quando non.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autem iste valetudine recepta suam possit repetere cathedram, nulla auctoritate ratum habetur. Celebrationem vero sacrificiorum, si † infirmitatis causa dimiserit, valetudine recuperata exequi non prohibetur.

† al. quam

Vnde Alexander secundus scribit Gebonardo Viuariensi † archiepiscopo.

† al. Viennensi

¶ De quodam presbytero, qui caduco morbo laborabat. C. I.

Iuo p. 6. c. 405.

IN tuis litteris continebatur sic. Hic clericus ordinem habet presbyterij: sed quia caduco morbo laborat, & ipsi in præsentiarum hoc agnouimus, non ausi fuimus concedere sibi, vt offerret, vel Missam celebraret. Quia vero languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberauimus. Consulimus itaque, vt si frequenter d hoc morbo tangitur, ab oblatione, & Missarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim est, & periculosum, vt in consecratione Eucharistiæ morbo victus epileptico cadat. Si vero Dei misericordia conualuerit (quandoquidem non culpa, sed infirmitas est in causa) eum sacrificare iam non interdicimus e.

Item Gelasius Rustico, & Fortunato episcopis.

¶ A regimine suspendatur ecclesiæ, qui in terram frequenter elidirur. C. II.

† al. Foropopiliensis

NVper Foropopulensis † ecclesiæ clerici, vnà cum Sabino episcopo, & Pelagio, & laicis propria suggestione referarunt, præsulem suum graui quadam necessitate vexari, cuius eum dicerent incursione frequenter elisum. Quod ne scandalum fidelibus videretur ingerere, & ecclesiam Dei vbique positam hac offensione turbare, præcipue, cū eodem ipso nolente huc se perrexisse firmarent, ad dilectionem uestrā scripta direximus, vt ecclesiæ, cuius rector tali casu tenetur adstrictus, uisitationem congruam reddatis. Verum, quia nunc idem ipse uenit huc pontifex, falsaque omnia de se iactata disseminat; sub diuini contemplatione iudicij, uestræque cōscientiæ, existimationisque respectu, rerum fide solertissime perquisita, si aliquando scilicet, uel in do-

c ¶ *Quòd aut.*] Si quis de licentia Papæ renuntiauit, & ad preces eius alter substitutus est: certū est quod ille nō potest repetere eam, licet cōualescat, vt §. ea. q. 1. hoc nequaquā. Et ideo magister aliam quæstionem tractat: verum ille qui abstinuerit à Missa pro ægritudine, recuperata sanitate possit celebrare? Et certū est quod potest 1. j. ea. c. 1. dummodo certum sit eū esse sanatum. Si aūt fuit dæmoniacus vel epilepticus, debet prius per annum esse liberatus. 33. dist. communiter. 55. dist. præcepta. & argu. ff. de redhibit. actio. quod ita. In ægritudine constituti Missas celebrare possunt §. e. q. 1. c. illud. nisi ita debiles sint, quòd corptum officiū nequeant adimplere: & nisi habeant morbū caducū. 33. dist. cōiter. Tamen cū distinctiōe an morbus iste sit cum spuma & clamore, vt tunc nō possunt. vel sine spuma & clamore, & tunc possint, vt ibi notaui. sed quidam 2 indistincte dicunt, quòd non debent celebrare infirmi.

1 Sub. nec distinguendum est quæ fuerit ægritudo dū modo. &c. vt sequitur.

Epilepticus an possit celebrare.

2 Vt Rayn.

IN tuis litteris.] CASVS. Quidā presbyter morbum patiebatur caducum: quare Gebonardus Viuarień. archiepiscopus ei celebrationem Missæ interdixit: & per illum presbyterum cōsuluit Alexandrum dictus archiepiscopus an ille presbyter posset Missarum solennia celebrare. Nunc Papa rescribit dicens, quomodo ei consulit quod ille cadebat. vnde mandat ei, quòd si ille presbyter frequenter cadit, & vexetur morbo caduco; non debet celebrare. si autem conualerit, non prohibeatur.

d ¶ *Frequenter.*] Ideo quidam 3 dicunt quòd si raro accidit, potest celebrare, dummodo habeat socium. §. e. q. 1. c. illud. vel supple, maxime. vel distingue, vt 33. dist. communiter.

3 Laur. & H.

e ¶ *Interdicimus.*] Sic ergo propter infirmitatem non repellitur quis ab officio diuino, vel a perceptione sacramentorum, vt j. dist. 5. ad eius vero.

Infirmitas nō repellit ab officio diuino.

QVod autem.] CASVS. Hæc est quæst. 2. qua quæritur verum recuperata sanitate possit quis repetere cathedrā cui renuntiauit. Et respondet quod nō: & transfert se G. ad aliam quæstionem incidentem: scilicet verū sacerdos qui dimisit celebrationem Missæ propter morbum caducum: recuperata sanitate possit celebrare? & respondet cum distinctione, scilicet vtrum quis vexetur morbo epileptico vel caduco frequenter, aut raro. si frequēter, omnino debet cessare à celebratione Missarum, vt j. e. c. 1. Si vero raro, aut vexatur

NVper Foro.] CASVS. Clerici Foropopulensis ecclesiæ vnà cum Sabino & Pelagio & laicis Romam venerunt, & dixerunt Gelasio, quod eps eorum lædebatur morbo caduco frequenter, asserentes se de eius volūtate venisse. quare Papa illi ecclesiæ duos dedit visitatores, scilicet Rusticū & Fortunatū. sed quia idem episcopus postea Romam pergens dixit omnia quæ de eo dicta fuerunt, falsa esse: ideo Papa præcipit eisdem visitatoribus narrando

prædicta

prædicta vt veritatem perquirant: & si prædictum episcopum inuenerint fuisse repente prolapsum cũ voce cõfusa, & spumas iactatione, cũ celebrare phibeant. si autem hoc inuenire non põt: præcipit Rustico vt faciat eum carnibus vti xxx. diebus indifferenter.

a ¶ *Segnius.*] Not. q in magnis rebus diligentior inquisitio est facienda, vt 42. dist. quiescamus. & 61. dist. miramur. Et sic hic actore nõ pbante, reo indicitur purgatio, vt extra de causa pos. & pprie. cum ecclesia. in fi.

b ¶ XXX.] contra 33. distin. cõter. Sed ibi certum fuit eum esse dæmoniacũ: sed hic dubiũ. & oẽs cibos ideo iubetur comedere, ne morbus possit occultari. qđ physicũ est. vñ signat cõtrariũ. J. de cõse. di. 5. cõtraria [1], 16 ...iudant oẽs carnes illi pter hœdinas, quæ prouocant dæmones.

S *I Petrus.*] CASVS. Petrus apostolus cum instare vellet verbo prædicationis & orationi, in temporalibus Linum & Cletum præfecit: sed solum Clementem sibi successorem elegit, cui potestatem tradidit ligandi & soluendi.

e ¶ *Si Petrus.*] si, idest, quamuis.

mo, uel in processione, uel in alio quocumque loco probatur repente collapsus, uocesque dedisse confusas, & spumas ore iactasse; quanta fieri potest examinatione quæratur. Quod tamen, siue non possit aliquorum factum testificatione firmari, siue numquam contigisse dicatur; non putandum est posse sufficere, sed certum, manifestumque documentum, quia de tanta re non segnius [a] agendum est. Faciat rem tua dilectio, frater Rustice, sui moris, & aptam magno pontifici; ut eũ triginta [b] diebus tecum esse constituas, eumque carnibus indifferenter uti necessaria probatione compellas.

¶ Triginta.] *In duobus vetustis codicibus legitur, octuaginta.*

CAVSA OCTAVA.

QVidam episcopus agens in extremis, successorem sibi ex testamento instituit: inde suorum amicorum patrocinio in eumdem episcopatum eligitur: post electionem pro indemnitate ecclesiæ canonicis iuramentum præbuit: accusatur de simonia, tamquàm munus ab obsequio præstiterit: ante tempus sententiæ à clericis suis derelinquitur: sine litteris Apostolicis † *ad ecclesiam suam reuertitur episcopus.* † al. Apostolici

1 *Hic primum quæritur, an liceat episcopo, sibi successorem instituere.*

2 *Secundo, an amicorum patrocinia in electione debeant conualescere.*

3 *Tertio, an sit habendus simoniacus, qui post electionem huiusmodi iuramentum canonicis præstat.*

4 *Quarto, an liceat clericis ante sententiæ tempus ab episcopo suo discedere.*

5 *Quinto, an sine litteris Apostolicis* † *debeat redire ad propriam ecclesiam.* † al. Apostolici

QVÆSTIO PRIMA.

QVòd autem [c] *episcopo successorem sibi instituere liceat, ex verbis Zachariæ Papæ conijcitur, quibus Moguntino archiepiscopo permisit adiutorem sibi statuere; qui ei defuncto in plenitudinem potestatis succederet.* 8. 7. q. 1. petijsti.

¶ Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis [*Si transitus Papæ inopinatus euenerit, ut de sui electione successoris non possit ante decernere* [d], *&c.*] *apparet, quòd episcopi successores sibi instituere possunt. ¶ Item exemplo beati Petri illud idem probatur, qui beatum Clementem sibi successorem instituit.* Dist. 79. si transitus.

Vnde Ioannes tertius scribit episcopis Germaniæ, & Galliæ, epistola unica, c. 2.

¶ Quòd Petrus Linum, & Cletum adiutores sibi asciuit, sed Clementem successorem. C. I.

SI Petrus [e] princeps apostolorum adiutores sibi asciuit Linum & Cletum; non tamen potestatẽ pontificij, aut soluendi, aut ligandi [f] eis normã tradidit; sed successori suo sancto Clementi: qui sedẽ Apo- Ansl. 1. c. 55. Poly. l. 1. tit. 1.

Carnes hœdi nr prouocant dæmones.

[1] Nõ est contra, q hic loquit de experimẽtis medicinæ, q bona sunt & necessaria, & hic ibi loquit de nimio vsu medicinæ q est phibitus vt q nõ tenetur vel aliud simile, qđ est cõtra legẽ diuinam. Arch.

Q *Vidam episcopus.*] CASVS. Quia in superiori causa in illo c. petijsti. fuit concessum priuilegiũ Moguntino de eligendo sibi successorem: ne aliqs dubitaret hoc esse licitũ de iure cõi: ideo Grat. hanc 8. causam supponit. in qua ostendit, q nulli licet eligere successorem, & q amicorũ patrocinia in electionibus cõualescere nõ debent: & q nõ ẽ simoniacus qui post electionem præstat canonicis iuramentũ de indẽnitate ecclesiæ: & alia plura, q omnia vt plenius elucescãt, ponit thema, de quo quinque elicit quæstiones.

Q *Vod autem.*] Hæc quæstio diuiditur in quattuor partes: in quarũ prima probat magister per 4. auctor. sanctorum patrum, q potest episcopus seu prælatus sibi eligere successorem: & hoc vsque ad §. *His omnibus.* vbi dat solutionem. postea quarda adiungit ad electionẽ pertinẽtia. Secũda ibi, *Omn.* Tertia ibi, *Oportet eũ.* Quarta ibi, *Audaliter.* Io. de Fant.

a Sed contra videtur expresse 26 q. vlti. c. vlti. Successorẽ sibi instituere nulli licet.

] Su. q aliud est q sibi successorẽ eligere, nam illud est licitũ, vt ibi. istud vero illicitum, vt hic. nam deliberare licet cuilibet prælato de suo successore cũ videt sibi mortẽ imminere. vnde ibi dĩ decernere, id est, deliberare: non eligere, secũdũ H.

CASVS. Hæc est 1. q. qua quæritur an liceat epo sibi eligere successorẽ: & certũ est q non, nisi per priuilegiũ hoc habeat. Primo tamen probat Gra. q sic, exẽplo Moguntini, & authoritate Symmachi contrario sensu, & exẽplo Petri. Postea probat cõtrarium in §. *Sed in Antiochena.* & in §. *His omnibus rationibus.* dat solutionem.

c ¶ *Quòd autem.*] Certum est q nõ licet nisi ei hoc specialiter permittitur, vt Moguntino. 7. q. 1. petijsti. nec obstat 79. dist. si transitus. vbi innuitur quòd Papæ licet sibi instituere successorem. sed dicitur ibi q potest cum fratribus deliberare de successore.

d ¶ *Decernere.*] idest deliberare.

f ¶ *Aut ligandi.*] Non intellige q isti prius nõ habuerint ptãtẽ ligãdi. sed hoc vult dicere, q illis non dedit Papa plenam potestatẽ ne sit contra 2. q. 1. nemo. 24. q. 1. quodcumque. vbi dicitur, q omnes presbyteri hanc habent potestatẽ. Habuerunt ergo prius hanc potestatem, sed non tantam. Isti autem duo temporalia pauperibus erogabant: ad quod officium Apostoli diaconos elegerant. 93. dist. legimus. quod hodie habet camerarius Papæ. & patet quòd Linus & Cletus nõ fuerũt Apostolici. & hoc est verũ, q post Petrũ statim nõ fuerũt Apostolici, sed Clemens fuit post eũ Apostolicus. videns autẽ Clemẽs q hoc esset perniciosum exẽplo, q aliqs sibi eligeret successorẽ, renuntiauit papatui: & tũc electus fuit Linus: eo mortuo

Clemens nõ fuit esse Papa stati post Petrum.

mortuo electus est Cletus; quo mortuo denuo fuit Clemens electus; & sic Clemens secundum vnam computationem fuit secundus; & secundum aliam fuit quartus. vnde versus. *Dispunas his mundus, quartus fuerit, secundus.*

a ¶ *Tradente.*] ad hoc inducitur capitulum. *V nde.*

b ¶ *Successorem.*] Verum est quod non potest de iure communi, sed de dispensatione Papae. 7.q.1. petijsti. nec obst. 20.q.3. praesens. vbi pater volebat quod eo mortuo filius eius fieret monachus. sed ibi nō erat successio iuris.

c ¶ *Episcoporum.*] Hoc requiritur in ordinatione: sed non in electione. 64. dist. per totum.

stolicam post eum, & potestatem pontificalem, tradente [a] sibi beato Petro, tenere promeruit. Linus vero, & Cletus ministrabant exteriora: princeps autem apostolorum Petrus verbo, & orationi insistebat.

PALEA. C. II.

Ansel. l. c. 3.
Clemens ep. 1.
Omittuntur hic aliquot verba.

VNde ipse Clemens in epistola ad Iacobum Hierosolymitanum missa, inter cetera scribit, quòd Petrus adhuc viuens Clementem in episcopum elegit. ¶ Simon Petrus in ipsis diebus, quibus vitae finem sibi praesensit, apprehensa manu mea repente consurgens in auribus totius ecclesiae, haec protulit verba: Clementem hunc episcopum vobis ordino; cui soli meae praedicationis, & doctrinae cathedram trado; quem prae ceteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem, & scientem ferre nonnullorum, etiam ex his, qui in verbo Dei instituuntur, iniurias.

Sed in Antiocheno concilio hoc omnino fieri prohibetur: in quo c. 23. sic statutum legitur.

¶ Episcopo successorem sibi constituere non licet. C. III.

Poly. l. 2. tit. 17.
Ans. l. 6. c. 57.
Burc. l. 1. c. 185.
Iuo p. 5. c. 301.

EPiscopo non licere pro se alterum successorem [b] sibi constituere, licet ad exitum vitae perueniat. Quòd, si tale aliquid factum fuerit, irritum sit huiusmodi constitutum. Seruetur autem ius ecclesiasticū id continens, non oportere aliter fieri, nisi cum synodo, & iudicio episcoporum [a], qui post obitum quiescentis potestatem habent, eum, qui dignus extiterit, promouere.

a ¶ Episcoporum.] *In codicibus Gratiani etiam manuscriptis sequebatur*, & electione clericorum: *quae sunt expuncta, quia neque in originali, neque apud ceteros collectores leguntur.*

Idest, in capitulis Martini Bracharensis, c. 8.
Burc. l. 1. c. 187.
Iuo p. 5. c. 303. vtrique ex concilio Spalensi.

Item ex concilio Martini Papae, c. 8.

¶ De eodem. C. IIII.

EPiscopo non liceat ante finem vitae alium in loco suo cōstituere successorem. Si quis autem hoc vsurpare tentauerit, talis cōstitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio, & iudicatu episcoporum [c], qui post exitum praedecessoris potestatem habent dignum eligere.

Item Hilarius Papa in synodo Romana, c. 5.

¶ De eodem. C. V.

Poly l. 2. tit. 18.
Ans. l. 6 c. 56.
Iuo p. 5. c. 104.

PLerique sacerdotes in mortis confinio constituti in locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare: vt scilicet non legitima expectetur electio; sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu. Quod, quàm graue sit, aestimate. Atque [a] ideo, si placet, etiam hanc licentiam generaliter de ecclesijs auferamus: ne, quod turpe dictu est, homini quisquam putet deberi, quod Dei est. Ab vniuersis acclamatum est [d]. Haec praesumptio numquam fiat. Quae Dei [e] sunt, ab homine dari non possunt.

a ¶ Atque ideo.] *Hac vsque ad vers.* Ab vniuersis *addita sunt ex ipso concilio, Anselmo, Polycarpo, & Iuone.*

In commen. ad ea verba [& constituas per ciuitates presbyteros]
Exo. 33.
Num. 27.

Item Hieronymus ad Titum, c. 1.

¶ De eodem. C. VI.

MOyses amicus Dei, cui facie [f] ad faciem Deus [g] locutus est, potuit [h] vtique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu [i] eligitur Iesus: ut sciremus principatum in populos, non sanguini [k] deferendum esse, sed uitae [l]. At nunc cernimus plures hanc rem beneficiū facere, ut non quaerant eos in ecclesia erigere columnas, quos plus co-

PLerique.] Casus. Quidam episcopi in mortis articulo constituti designabant sibi nominatim successores, vt nō legitima electio expectaretur: sed hoc prohibet Hilarius Papa in synodo: quia iura spiritualia nō possunt aliquo hereditario iure concedi.

d ¶ *Acclamatum est.*] ab vniuersis.

e ¶ *Quae Dei sunt.*] vt ecclesiasticae dignitates, vt 16.q.1. in canonibus. & 13.q.2. cōuenior. Io. — 7.q.1. remoto. in fin.

MOyses.] Casus. Hieronymus reprehendit hic illos episcopos qui instituebāt sibi successores consanguineos vel amicos, vel illos qui vt clerici fierent, muneribus impetrabāt. & docet hoc non esse faciendum, exemplo Moysi: qui filios potuit instituere successores in principatu: sed noluit, immo extraneum, & de alia tribu elegit, scilicet Iesum, qui Iosue & Iesus Naue dictus est.

f ¶ *Facie.*] idest, familiariter.

g ¶ *Deus locutus est*] secundum quod/ā apparuerat per Angelum in specie visibili, sicut dicitur descendisse per Angelos. 5.q.1. Deus. Ioan. autem dicit in canonica epistola: Deum nemo vidit vmquam. tamen ex eo quod dicitur Mosem vidisse posteriora Dei: dicunt quidam eum vidisse in specie visibili. — Deū nemo vidit vmquam.

h ¶ *Potuit.*] quia adhuc non erat prohibitum hoc simile 32.q.4. obijciuntur.

i ¶ *De alia tribu.*] Moyses enim erat de tribu Leui: Iesus naue siue Iosue fuit de tribu Effraim. de his tribubus habes 7.q.1. denique. — Moyses fuit de tribu leui.

k ¶ *Non sanguini.*] Ar. quod reges debent fieri per electionē. 93. dist. legimus. & j. ea. si ergo. nisi habeant ex priuilegio constituere successorem sibi, vt 63. dist. in synodo. aliàs etiam de iure omnes seculares potestates non debent succedere, vt C. vt omnes tam ciuium quam milit. iud. l. vnica. in princ. quod autem Dauid in vita sua Salomonem sibi successorem instituit, instinctu spiritus sancti est factum. Arg. tamen contra 7.q.1. denique. — Reges eligēdi sunt.

l ¶ *Sed vitae.*] i. 40. dist. nos qui.

VNde.] SED IN ANTIOCHENO. Casus. Hucusque probauit Grat. superficialiter episcopo licere sibi eligere successorem: nunc autem probat contrarium.

EPiscopo.] Casus. Statutum fuit in Antiocheno concilio, vt nullus eligat sibi successorem: & si factum fuerit, irritū sit: sed tantū eligatur à clericis eporum iudicio. Idē est casus sequentis c.

a ¶ Roga-

gnoscant ecclesiæ prodesse: sed quos, vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit [a], & (vt deteriora [b] taceam) qui, vt clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Item Innocentius Papa II. in concilio Romano, c. 16.

¶ De eodem. C. VII.

Pann. l. 8. c. 152.

Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis ecclesias, & præbendas [c], præposituras, capellanias [†], aut aliqua ecclesiastica officia hereditario iure valeat vẽdicare, aut expostulare præsumat. Quod si quis improbus, aut ambitionis reus attentare præsumpserit, debita pœna mulctabitur, & postulatis carebit.

† al. capellas

His omnibus auctoritatibus prohibentur episcopi, successores sibi instituere. Sed aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare: aliud est ex testamento, tamquam suæ dignitatis heredem sibi quærere. Illud fieri permittitur: hoc autem penitus prohibetur. Illud autem beati Petri apostoli ab illis valet in argumentum assumi, qui tales sibi substituunt, qualem sibi successorem beatus [d] Petrus quæsiuit. Verum, quia officium non vitæ, sed sanguini cœpit deferri, atque ad episcopatum tales quisque sibi successores quærere cœpit, qui vel odiosi populis, vel à plebe docendi inuenirentur; idcirco sacris canonibus statutum est, ne quisquam sibi sui officij quærat successorem: sed populi electione quæratur, qui eorum vtilitati digne deseruiat; qui illorum vtilitatem, non sua lucra quærat; qui Christo semen velit suscitare, non sibi diuitias congregare. Quod qui facere contempserit, iure ab ecclesia repudiatur.

Vnde Augustinus contra Faustum Manichæum, lib. 32. c. 10.

¶ Qui sibi, & ecclesiæ prodest, vtroque pede calceatus intelligitur. C. VIII.

Deuter. 25.

[ʃ] Olim iussus est frater præmortui fratris vxorem ducere, ut non sibi, sed illi sobolem [e] suscitaret, eiusque vocaret nomine [f], quod inde nasceretur. Quod si recusaret; discalceatus vno pede conspui solebat in faciem. Nunc Euangelij quisque prædicator ita debet in ecclesia laborare, vt defuncto fratri, id est Christo, suscitet semen, qui pro nobis mortuus est: & quod suscitatum fuerit, eius nomen accipiat. At vero qui electus ab ecclesia ministerium euangelizandi [ɑ] renuerit; ab ecclesia ipsa merito, digneque contemnitur. Qui enim & sibi prodest, & ecclesiæ, bene intelligitur vtroq; pede [g] calceatus. Vnde illud [Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantiũ bona.] Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, discalceati illius non figuratum [h] significauit, sed in se impletum portabit opprobrium.

Esa. 52. Rom. 10.

¶ *Hic verba B. Augustini, & in summam redacta, & interdum mutata sunt, quod alijs etiam locis est adnotatum.*

ɑ ¶ Euangelizandi.] *Sequebatur in vulgatis*, & baptizandi: *quæ sunt expuncta, quia in manuscriptis non leguntur, sicut neque in originali.*

Item Gregorius Papa in regesto, lib. 6. epistola 5. siue capite 169. Cyriaco episcopo.

Preces an inducant simoniam.

a ¶ *Rogauerit.*] Ergo videtur q preces inducant simoniã, vt hic, & 1. q. 1. sunt nonnulli. Et dici cõsueuit, q si preces fiũt pro digno, nõ inducũt simoniã, vt 1. q. 1. quibusdã. in fi. hoc verũ est si nõ sint cõsanguinei sui, vt extra de ætate & quali. cuã. in fi. Io. Nõ credo q preces cõsanguineorũ inducãt simoniã si fiãt p digno, vt 1. q. 1. latorem. & maxime cum quis possit pro se rogare si dignus est, vt extra de sim. ma. nec illa decre. tuam. contradicit si bene inspiciatur. B.

b ¶ *Vt deteriora.*] Color est rhetoric⁹, quando dicit quod dicit se velle tacere: & dicitur præoccupatio.

Apostolica.] Casvs. Statuitur in hoc c. ne quis iure hereditario sibi vendicet vel postulet ecclesias, præbendas, præposituras, capellanias, vel aliqua ecclesiastica officia: qđ si qs pręsũpserit, careat eisdem in perpetuum.

Filius sacerdotis ecclesiã paternã habere nõ potest.

c ¶ *Præbendas.*] Episcopo non licet filios instituere in paternis ecclesijs. extra de fi. presby. prælennũ. nisi per mediã personam, vt extra eo. ex transmissa. præbendam autem potest habere in eadem ecclesia, si est legitimus. extra eo. ti. ad hæc. sed licet sit legitimus, beneficiũ tñ paternũ non põt habere: sicut hic dicit. sed illegitimus in eadẽ ecclesia sęculari esse nõ potest canonicus, vt extra eo. tit. ad abolendã. tamen per illam constitutionẽ videtur q etiã legitimus non possit habere beneficium cũ patre. & hoc intelligas de omnibus descendẽtibus. arg. extra de iure pat. consuluit 1. extra de sollu. ad decorem. & ff. de verb. sig. filij. Forte aliud in collateralibus & ascendentibus. ar. de pæ. dis. 1. pœnæ. licet sit ar. cõtra extra de insti. ad decorẽ. Io. Sed certe potest probabiliter dici, q hoc non extenditur ad nepotes: quia pœnę sunt restringẽdæ. ff. de lib. & posthu. cum quidam. in fi. nec semper nomine filiorum nepotes intelliguntur, vt insti. qui dare tut. pos. in fi. tit. B. Sed quid de illo qui renunciat, vt detur alij forte consanguineo? Hanc renunciationem Papa approbat extra de offi. dele. ex parte 1. Sed dic q ibi fuit pura renunciatio.

ʃ Vbi secũdũ vetere cõpilationẽ erat illud verbũ, ne potum, quod hodie est sublatum. Arc.

His omnibvs. Casvs. Soluit Grat. dictam contrarietatem, dicens q tractare cum fratribus de electione successoris licet, sed eligere non licet. Exemplũ vero Petri non debet trahi ad consequentiam, nisi ab his qui talem vellent eligere successorem, qualis fuit Clemens. verum quia consueuerant eligere consanguineos & malos: constitutum est vt clerici vel patroni eligant prælatos tales qui Deo digne seruire valeant. quod si facere recusauerint: iure ab ecclesia repudientur, quod probat per seq. cap.

d ¶ *Beatus.*] Sed numquid adhuc Papa posset facere sibi successorem? Non: quia hoc esset immutare statutum ecclesiæ, vt 25. q. 1. quæ ad perpetuam. & quia statutum facit in id tempus, in quo nõ est futurus iudex. ff. de iuris. om. iudi. cum qui.

Olim.] Hæc est 2. pars. q. in qua redarguit electos & dignos q nolũt recipere prælationẽ: & hoc facit p 4. auctor. Io. de Fã. Casvs. In veteri lege præcipiebatur, q frater duceret vxorem fratris sui defuncti, vt ei sobolem suscitaret, quæ soboles defuncti fratris diceretur: quod si recusabat, in faciẽ eius conspuebatur, & discalceabatur vno pede. Exinde domus eius vocabaẽ domus discalceati. Sic vnusquisq; prędicator debet Christo, qui pro nobis mortuus est, filios suscitare: q Christiani à Christo vocent. Quod si recuset, respuit ab ecclesia tãquã vno pede discalceatus: & portabit opprobriũ illius non figuratũ, sed figurans: quia hoc significat opprobriũ illius. qui vero hoc adimplet, vtroque pede dicit calceat⁹.

e ¶ *Sobolem.*] tamen istius erat carnalis filius: sed erat filius mortui legalis, vt 56. di. Ismael. & Matthæus ponit carnales patres vbi dicit, qui genuit. Et Lucas ponit legales, cum dicit, qui fuit. duos enim habebat patres huiusmodi filius, carnalem & legalem.

Christi patres fuerunt duplices.

f ¶ *Nomine.*] idest, filium mortui.

g ¶ *Vtroque pede.*] quia & de se curat, & de proximo.

h ¶ *Non figuratum.*] Sed etiã signũ & figurã. & hoc est dicere, factum istius signũ est & figuræ & figurati. Vel hoc vult dicere, q factũ istius nõ significat factũ illius, sed factũ istius significauit factum illius. Vel ideo dicit hoc, qa in facto istius cõplet illa figura

Sub. quia factũ istius & res & significatũ, factũ illi⁹ figura & signũ & factũ istius, &c. vt sequitur.

IN scripturis.] C a s v s. Quidam cum eligebantur ad prælaturas, recusabant eas, dicentes se velle esse in cōtemplatione. Sed Gre. dicit, quod ex hoc se magis esse dignos ostendunt: quia sicut ambientibus magis est, dignitas deneganda: sic est renuentibus concedenda. Et docet quòd qui eliguntur ad dignitates, & ad officiū prędican-

b ¶ Fugientibus.] sic 40. dist. ante omnia. C. de epis. & cle. si quemquam. & i. 74. dist. episcopus. contra. Sed illud de penitus inuito: sed ab initio aliquis debet cogi vt consentiat: nam nullus eligendus est nisi ab initio dissentiat. 1. q. 6. c. vlt. tepide tamen debet dissentire, sicut femina. 32. q. 2. honorantur. alias si diceret, nolo, cum forte vellet: faceret cōtra conscientiam. extra de præsumptio. c. vlt. vel si forte diceret, nō sum dignus. licet Hug. dixerit quod possit simulare se nō esse idoneū. arg. 22. q. 2. vtilem.

Electiōi qualiter consentiendum est

c ¶ Scriptum est.] in epistola ad Hebræos.

d ¶ Et rursus.] in secunda epistola ad Corinthios.

e ¶ Minime.] Ergo qui se dignum credit, & prælaturam sibi oblatā non recipit, mortaliter peccat, vt i. ea. c. prox. & i. c. qui episcopatū.

f ¶ Opere.] Arg. diuersarū personarū sententiam vtramque tenere. 22. q. 2. beatus. & de consecra. dist. 2. quotidie. & 35. q. 5. ad sedem. Item arg. pro diuersis consuetudinibus. 12. dist. illud. 31. dist. aliter. & de consecra. dist. 4. de trina. Item arg. pro diuersitate testium, extra de verb. signi. nihil obest. & de pœni. dist. 1. periculosæ. 23. q. 7. quicumque. i. dist. 5. ad eius. & extra de testi. cum tu his.

g ¶ Plene.] Ecce responsio illius qui ad episcopatum petitur, non dicet expresse nolo: quia tunc mentiretur. 22. q. 2. cum humilitatis. nec debet se statim ingerere: sed dicat vt dixit Martinus episcopus, Nolens volo, & volens nolo. 16 quæst. 1. vos autem.

Electus per quæ verba consentire debet.

h ¶ Purgatum.] Argu. pro H. quod promouendus debet episcopo cōfiteri crimen, & episcopus debet eum purgare, idest, secum dispensare. Esaias enim adhuc immundus obtulit se: & postea fuit purgatus. Item est hic arg. quod si aliquis eligitur, qui adhuc est in mortali peccato, quod ideo non est vitiosa electio si ipse velit corrigi: vt i. 50. dist. quid est. Item est hic arg. quod duo simul possunt eligi, vt si vnus succumbat, alter obtineat, vt dixi i. 61. dist. sine.

Promouendus crimen suum confiteri debet.

† Ar. ad hoc 50 di. qd est. 24. q. 3. dixit.

¶ Locus regiminis sicut desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus. C. X.

Ino p. 5. c. 350.
† al. scriptis

IN scripturis † vestris vos magnopere requiem quæsisse narratis: sed per hoc ad pastoralem solicitudinem vos congrue venisse ª ostenditis: quia, sicut locus regiminis desiderantibus negandus est; ita fugientibus ᵇ offerendus. ¶ Et sicut scriptum est ᶜ [Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron:] † & rursus ᵈ idem prædicator egregius dicit [Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant; sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit:] & pastori sanctæ ecclesiæ dicitur [Simon Ioānis amas me? Pasce oues meas:] ex quibus verbis colligitur; quia si is, qui valet, omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit se pastorem summum minime ᵉ amare. Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omnium de secreto patris egressus est ad publicum nostrum; nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum præponimus vtilitati proximorum? ¶ Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponēda. Nam, sicut toto desiderio debemus occupationem fugere; ita, si desit, qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est humero † subire. Quod ex duorum prophetarum opere ᶠ docemur, quorum vnus prædicationis officium vitare conatus est, & alter appetijt. Nam mittenti se Domino Hieremias respondit dicens. [A, a, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum.] Et cum omnipotens Deus personam ad prædicandum quæreret dicēs [Quem mittā, & quis ibit nobis?] vltro se obtulit Esaias dicens. [Ecce ego: mitte me.] En ab vtrisque exterius diuersa vox prodijt: sed non à diuerso dilectionis fonte manauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis; Dei uidelicet amor, & proximi. Per actiuam igitur vitam prodesse proximis cupiens Esaias officium prædicationis appetijt †. Per contemplatiuam vero Hieremias amori conditoris sui sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter vnus appetijt; hoc laudabiliter alter expauit: iste, ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille, ne damna studiosi operis tacendo sentiret. sed hoc in vtrisque est subtiliter intuendum: quia & is, qui recusauit, plene ᵍ non restitit: & is, qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum ʰ vidit: ne, aut non purgatus adire quisquam sacrá ministeria audeat; aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat.

Heb. 5. Num. 25.
2. Cor. 5.
Io. 21.
† al. animo
Hier. 1.
Esa. 6.

† Cō cor. tex. in Emili. iol. itē cord. §. fi. decuriones. ff. q d cuiusq; vniuer.

† Cōcor tex. in l. 3. § fi. C. de primipi. libro 12. & l. 2. ff. ad municipa.

Et Aug. serm. 5. ad fratres in eremo.

Idem in Moralibus, lib. 35. c. 13. ad c. 42. Iob.

¶ Locus electionis in vita, dignitatis semper sit in necessitate. C. X.

Poly. l. 6 tit. 22.
† al. habeat

SCiendum summopere est, quòd obedientia aliquando si de ⁱ suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem, si de suo aliquid non habuerit † ᵏ, minima. Nam cum huius mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur; is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda hu-

dicandi, nō debent renuere, si digni sunt. Quod tribus rationibus vel auctoritatibus probat: & hoc in prima parte. In secunda parte ostendit quod quietē contemplationis debemus desiderare: sed cū necesse est, postponenda est propter multorū vtilitatē. Quod probat duobus exēplis, scilicet exēplo Hieremiæ, qui cum inuitaretur ad prædicādū, dixit: A, a, a, Domine, nescio loqui, quia puer ego sum. Et exēplo Esaiæ, qui de contēplatione obtulit se dicens: Ecce ego: mitte me. Sed sciēdū, quod ibi non fuerit cōtrarij: quia Hieremias non ex toto recusauit, sed timuit subire officium prædicandi. Nec Esaias ante missus est quàm se per altaris calculum purgatum vidit, idest, per carbonem sumptum de altari, vbi erat ignis perpetuus ad opus sacrificij. Prima auctoritas vel ratio est ibi, *Et sicut scriptum est*, &c. Secunda ibi, *Et rursus*. Tertia ibi, *Et pastori*. Secunda pars incipit ibi, *Quies itaque*, &c.

a ¶ Venisse.] per electionem. vel forte volebant recusare.

SCiendum.] C a s v s. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur quòd cum quis inuitatur ad dignitatem & ad prospera, & obediat, si anhelanter aspiret, nulla est talis obedientia, quæ non habet meritum: quia de suo proprio motu habet, & de ambitione. Si vero incitatur ad opprobria & contumelias, & non obedit libenter, nullum habet meritum ea obedientia. In secunda parte commendat Greg. obedientiam, eam victimis vitæ præponendo, & vituperat inobedientiam, eam idololatriæ comparando. Secunda pars incipit ibi, *Et paulo superius.*]

i ¶ Si de suo.] idest, ex ambitione. ponitur enim in mala significatione, vt 3. q. 9 pura.

k ¶ Non habuerit.] de propria voluntate.

a ¶ Pro-

a ¶ *Propria.*] Hic patet ratio quare episcopo inuito non potest clericus eius vocari ad episcopatum, vt 63. d. si litteras. sed inuito eo fit monachus. 19. q. 2. duæ. quia iste præsumitur facere ex ambitione, & facit ad suum commodum: ille nequaquam.

Clericus inuito episcopo nõ fit episcopus, sed bene monachus.

b ¶ *Inuitus.*] Arg. quod remunerari non debemus de eo quod inuiti facimus, vt 13. q. 2. quam præposterũ. 10. q. 1. illud. & 32. q. 5. ille.

ad eorum comparationem ceteri grex dicantur. & hoc probat per sex auctoritates. Ioan. de Fant.

CASVS. Petrus elegit Clementem sibi successorem: & docuit quod prælatus debet esse doctus, & irreprehensibilis ad instar Clementis, vt animas rudes docendo pro capacitate audientium possit

ius vitæ prospera libidini propriæ a ambitionis seruit. Rursus, cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci, & cõtumeliæ iubentur; nisi ex se ipso animus hæc appetat, obedientia sibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, inuitus b nolensque descendit. *& paulo superius.* ¶ Obedientia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra, ariolandi peccatum inobedientia c dicitur, vt quanta sit virtus obedientiæ, demonstretur. Ex aduerso d igitur melius ostenditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim [Quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere,] sola est e, quæ fidei meritum possidet, obedientia †: sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse videatur.

C. 12. 1. Reg. 15.

Ibidem.

† abest ab orig.

Item Augustinus lib. 19. de ciuitate Dei, c. 19.

¶ Qui præesse, & non prodesse desiderat, episcopari non debet. C. XI.

Ansl. 6. c. 28. 1. Tim. 3.

QVi f episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Exponere voluit, quid sit episcopatus: quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, quòd ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens. ἐπί, quippe, super; σκόπος vero, intentio, est. Ergo episcopos a, si velimus, latine superintendentes possumus dicere: vt intelligat non se esse episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque g à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus vero superior, sine quo regi populus non potest, & si ita teneatur, atque administretur, vt decet; tamen non decenter appetitur h. Quamobrem otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit percipiendæ; atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur; suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omnimodo veritatis delectatio deserenda est; ne subtrahatur illa suauitas i, & opprimatur β k iusta necessitas.

a ¶ Episcopos.] *Apud sanctum Augustinum, & Anselmum legitur* ἐπισκοπεῖν, si velimus latine, superintendere possumus dicere.

β ¶ Opprimatur.] *In originali est*, & opprimat ista necessitas: *sed ob glossam non est emendatum.*

Item Petrus,

In epist. 1. Clementis ad Iacobum.

¶ Pro ingenio discentium doctor moderetur verba doctrinæ. C. XII.

OPortet eum, qui docet, & instruit animas rudes, esse talem, vt pro ingenio l discentium semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipue apprime m esse eruditus, & doctus n, irreprehensibilis, maturus, pauidus † o: sicut ipsi probastis, † fore p hunc Clementem post me.

† al. impauidus. † al. probabitis.

Item eiusdem.

In eadem epist.

¶ Qui omnibus præest, singulos releuare contendat. C. XIII.

CLemens, tamquam qui omnibus præesse te noueris, singulos, prout potueris, iuua q; & singulos releua r, qui & singulorum onus & solicitudinem portas.

c ¶ *Inobedientia.*] In hoc patet quod inobedientia æquiparatur hæresi, vt dixi 4. q. 1. in sum.

d ¶ *Ex aduerso*] idest, ex eo quod vnum contrarium commendatur, aliud vituperatur, vt 3. de pæni. dist. s. §. econtrario & no. hic quod optima est probatio quæ fit per suum contrarium, vt hic, & 1. q. 1. c. 1. & 13. q. 2. animæ. & ff. de of. eius cui manda. est iurisdic. l. 1.

Probatio quæ fit per suum contrarium, est optima.

e ¶ *Sola est.*] idest, necessaria. sic 5. dist. 8. c. si solus.

QVi episcopatum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte ponit Aug. litterã Apostoli, Qui episcopatũ desiderat, &c. & dicit quod episcopatus est nomen laboris, & nõ honoris tantum, vt ille, qui præficitur, pro subiectis debeat laborare: & si præesse voluerit, & nõ prodesse, episcopum se putare nõ debet. In secũda parte dicitur quod otiũ contemplationis est desiderandũ: dignitas autem nõ est petẽda. sed si propter necessitatẽ imponatur, est suscipienda pro plurimorum vtilitate: ita tamen, vt ex toto contemplatio nõ deseratur. Secũda pars incipit ibi, *Itaque à studio cognoscendæ.*

f ¶ *Qui episcopatum.*] idest, episcopari, idest, præesse vt prosit, nõ vt præsit, vt 40. dist. multi. imperare ergo & desiderare possumus episcopatum, vt 59. dist. si officia. 72. distin. in singulis. & 1. q. 1. non est putanda.

Episcopatũ desiderare possumus.

g ¶ *Itaque.*] Dixit quod quis potest desiderare episcopatũ: modo dicit qualiter, scilicet vt nõ ingerat se. ff. de procu. l. quæ omnia.

h ¶ *Appetitur.*] Argu. quod aliquis seipsum non debet eligere si potestas in eum sit translata. 7. eo. in scripturis. & 16. q. 1. vos autem. quia inter conferentem & eum cui confertur, erit distantia, vt extra de bapt. debitum. simile extra de iure patro. per nostras. & extra de institu. cum ad nostram. tamen potest se coeligere. vt extra de elect. cum in iure.

Eligere seipsum nemo potest.

i ¶ *Suauitas.*] contemplationis.

k ¶ *Et opprimatur*] idest, vt contemplatio eum penitus non impediat, qui forte nimis vult esse intentus contemplationi.

OPortet.] Hæc est tertia pars q. in qua ostendit magister quales debent esse qui eliguntur vt præsint alijs, scilicet tales quod sit instruere. Sequentia duo cap. plana sunt.

l ¶ *Pro ingenio.*] simile 43. dist. sit rector.

m ¶ *Apprime.*] idest, valde.

n ¶ *Et doctus*] Quæ sacerdotes vel episcopi scire debeant, habes 38. dist. nulli. & c. seq. sufficit tamen mediocris scientia, vt extra de elec. cum nobis.

o ¶ *Pauidus.*] idest, timens peccare.

p ¶ *Fore.*] idest, futurum esse.

q CLemens.] ¶ *Iuua.*] largus enim erit. 86. dist. fratrem.

r ¶ *Releua.*] Ar. iudicẽ potius debere seruare misericordiã, quam rigorem

Item Hieronymus ad Titum, c. 1.

In comment. ad ea verba [& cõstituas per ciuitates.] Luc. 10.

¶ Contra Christum faciunt, qui gratia, non meritis gradum ecclesiasticum tribuunt. C. XIIII.

QVi vos spernit, me spernit. Ex quo manifestum est eos, qui Apostoli lege contempta, ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere; qui qualis in ecclesia presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est.

Origenes hom. 6 ad cap. 8. Leuitici.

Item Hieronymus in libro Leuitici.

¶ *In hoc & duobus sequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus harum homiliarũ interpres. Quod cur fieri potuerit, supra dist. 36. c. si quis, est adnotatum.*

¶ Ad sacerdotium non eligatur, nisi qui cæteris & sanctior, & doctior habetur. C. XV.

Leuit. 8. † al. attestante. 1. Tim. 3. † al. quæ

LIcet ergo Dominus de constituendo principe præcepisset [a], & Dominus elegisset; tamen conuocatur etiam synagoga. Requiritur enim in ordinando sacerdote, & præsentia populi [b], vt sciant omnes, & certi sint, quia qui præstantior [c] est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotiũ, & hoc astante † populo [d] ne qua postmodum retractatio [e] cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod & Apostolus præcepit in ordinatione sacerdotis dicens [Oportet autem illum, & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt.] Ego tamen, & amplius aliquid video in eo, quod dicit, [quia conuocauit Moyses omnem synagogam:] & puto, quòd conuocare synagogam hoc sit, colligere omnes animi, & in vnum congregare virtutes: vt cum sermo de sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, vt nihil in eis sapientiæ, nihil scientiæ, nihil desit industriæ: sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum: vt quid sit pontifex [f], quid vnctio, quid † indumenta [g] eius, conferens intra sacrarium cordis sui, possit aduertere.

Origenes hom. 22. ad c. 27. Nũ.

Idem ex libro Numerorum.

¶ Populi gubernatio diuina electione præfertur. C. XVI.

† al. permittitur

SI ergo tantus ille, ac talis Moyses non permittit † iudicio suo de eligendo principe populi, de constituendo successore,

---

1 Ad hoc facit q̃d le. & not. 1. 22 q. 4. innocens. in fine.

rigorẽ 1, vt 45. dist. licet. & 50. dist. ponderet. in fi. quia statim non debet punire, sed tenetur sæpius remittere, vt 45. dist. licet. & 26. q. 7. alligant.

LIcet.] CASVS. Hoc cap. diuidit in duas partes. In prima parte dr̃, q electio plati fieri debet in præsentia populi, ne aliqua postea retractatio fiat, & vt sciant oẽs quis sanctior & melior ad epatum eligit. Et hoc probat exemplo Moysi, q in electione Iosue totã congregauit synagogã, & auctoritate Pauli. In secunda parte dr̃, q congregare synagogam siue populũ est, qñ prælatus & electus congregat oẽs virtutes animi simul & sensus, & bonas cogitationes, scientiam & bonos mores, vt ille electus intra se conferens intelligere possit quid sit pontifex, quid vnctio, quid indumeta episcopi. Secunda pars incipit ibi, *Ego tamen.*

a ¶ *Præcepisset.*] Arg. q quãque licet iudici excedere fines mandati, dum tñ alias sua nihil contineat iniqui arg. extra de sent. & re iudi. cautam. Nam q datr ad eligendũ, põt postulare, vt extra de elec. in causis 2. & de renun. post translationẽ. in princ. Et procurator datus ad rem vendicandã, potest agere ad exhibendũ. ff. de procur. ad rẽ mobilem. sufficit enim q fiat id quod est vicinum mandato, licet ipsum non sit mandatum, vt ff. iud. sol. tam tñ. §. vlti. ff mand. l. vlti. Item arg. q licet contradicere rescripto vel mandato principis quandoque. extra de off. deleg. ea parte. quia licet mandet soli episcopo, quod det alicui præbendam: tamen non facit hoc sine consensu canonicorum, vt not. 7. q. 1. petijsti.

2 Vbi de hoc & 61. dist. nullus. in gl. 2. in fi. & 21. q. 4. inno. & in fine.

Principis mãdato. § de ce re licet.

b ¶ *Etiam populi.*] s. dist. 63. plebs Diotrensis. & c. nosse. & c. vlti. & 8. 1. q. 5. ordinationes.

c ¶ *Qui p. astantior*] Hic comparatiua temperat H. sm cum sufficit q bonus eligatur. est autem aliquis bonus eo ipso q non est malus, vt extra de præsump. dudũ. & ff. de leg. 2. cũ pater. § rogo. nec eñ maior bonitas vnius alij debet facere præiudicium, 21. 3. q. 9.

Electio facta de bono an valeat ubi melius est.

necesse. & 5. q. 1. teneamus. & C. de stat. & imag. l. vlti. Si autem aliquis de alia ecclesia eligitur, ipse debet optimus esse, sicut si tutor de eadẽ ciuitate sumitur, satis est si est bonus: si de alia, tunc erit optimus ff. de tut. & cur. dat. diuus. Alij dicũt 3 meliorẽ semper esse præferendum. vnde si pauciores volunt eligere optimũ, maior pars minus bonũ, si maior pars appellat, tenet eorum appellatio. nã iustam causam assignãt, vt extra de his quæ fiũt à maio. parte c. cum in cunctis. sed si illi elegerint, cassanda est eorũ electio, cũ semper optimum debuerunt eligere, vt 63. di. metropolitano. 61. dist. nec emeritus. 75. dist. cap. vlti. 74. dist. episcoporum. nõ obst. 16. q. vlti. monasterium. vbi dicitur, sufficit q nõ sit malus, quia illud intelligunt cum alius ibi melior non est. in monachis etiã obtinet quòd semper melior est eligendus. in auth. de mona. § vlti. coll. 1. ego magis adhæreo opinioni H. nam cum non sit vitiũ in eligentibus, nec in electo, quare erit electio cassanda? nam appellatio non debet cassare nisi ea quæ iniusta facta sunt. extra de re-stit. spol. audit. & extra de elec. cum nobis. Item si bonus nulle potest eligi, ergo contra illam electionem non admittitur appellatio: quia contra ea quæ perpetuo decreto sancita vel statuta sunt, non admittitur appellatio. ff. de appel. reci. vel non. l. penul. & vlti. non enim est quærendum de meritis personæ, cum maior sit numerus ex vna parte quam ex altera, vt extra de elec. audiũ. sic vides in simili. nam semper de eadem ecclesia debet prælatus eligi. si tamen maior pars eligat de ecclesia aliena, licet post appellationem, præualet electio maioris partis, cum altera pars nemiñem eligit, vt extra de elec. cum inter R. immo ex aliorum opinione sequeretur, quòd quilibet peccaret bene faciendo, quia bene posset meliorem rem facere: & magister peccat in legendo, quia posset melius facere, scilicet orare.

3 Secundum L. cuius fuit tota ista gl. vsque ibi, magis, &c.

d ¶ *Populo.*] ergo in his quæ publice facta sunt, non põt ꝫdici. 54. dist. nulli. 87. dist. si expositus. 16. dist. quod dicitis. & cum in principio electionis quis consensit, postea non auditur contradicens. 3. dist. 4 in istis. & J. ead. q. 2. dilectissimi.

e ¶ *Retractatio*] Per hoc vr̃, q populus possit retractare electionem, quæ fit in eius absentia, cum excipere possit ꝫ electum, vt 53. dist. illud. cu eis inuitis non sit dandus eps. vt 63. dist. c. vlti. Sed hoc non concedo, vt dixi 62. dist. cap. 1.

Electioni an possit populus contradicere.

f ¶ *Pontifex.*] vel eius officium. 36. dist. si quis vult.

g ¶ *Quid indumenta.*] 43. dist. sit rector discretus.

SI ergo.] CASVS. Probat Hierony. in hoc cap q nulli licet sibi eligere successorem. arg. à mi. nori, quia si non licuit Moysi, q tantus erat, multo minus licebit alijs, nisi Deus alicui aliquid reuelaret, sicut fecit Moysi, qui de præcepto Domini Iosue corã populo sibi successorem elegit. Et hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, q gubernatio populi tali debet concedi, qui spiritum Dei in se habeat, & præcepta Dei in conspectu suo, & qui sit notus & familiaris Moysi, id est, Deo, & instructus in lege Dei. Secunda pars incipit ibi, *Gubernatio populi.*

a ¶ *Quis erit.*] Argu. quòd non licet minori quod maiori non licet. 22.q.5. si Paulus.
b ¶ *Clamoribus.*] sic ergo electio quæ fit ad clamorem populi, nõ valet, vt hic, & extra de elec. Osi'. & est simile C. de poe. l. decurio num. sic 22.q.4. vnusquisq; . qui enim ad clamorem populi manu mittit aliquem, vĩ coactus manumittere. C. qui manumit. non pos. l. 2. & ff. qui & a quib. si priuatus. Quandoq; ad vocem populi aliquid fit. 28. dist. de Syracusanæ. 50. dist. constitueretur. attamen ad clamorem populi remittitur alicui poena. ff. de sica. l. penul. De hoc not. 61. dist. miramur.
c ¶ *Qui se idoneũ.*] Ar. nullus potest se eligere. ĩ. ca. in scripturis.
d ¶ *Acclamatio.*] ĩ. c. proxi. §. Sed ibi bonũ testimoniũ populi auditur: hic vero strepitus negatur. 5. q. 4. in loco.

vbi dicitur, q non est potestas nisi à Deo iubente vel sinente. 16. q. 5. nec mirum. sed non approbat ¹, sed permittit eos regnare. si. 6. q. 1. ex merito.
h ¶ *Et non per me.*] comprobantẽ, sed tñ iubentem. Et ita est arg. q quãque aliquid iubemus quod nõ approbamus & est arg. ꝯ ea quæ per improbitatem obtinentur, q illa dicuntur fieri inuito dante, vt extra de rescrip. si quãdo. & C. de pe. bo. subla. l. 1. & 7. q. 1. scias. vbi habes, q qui inuitus aliquid facit, potius dicitur pati quam facere, vt ĩ. dist. 6. testamentum.
i ¶ *Per consilium.*] id est, approbationem.

Electio ad clamorẽ populi non debet fieri.

¹ Vbi de hoc & 7. q. 5. sunt qui opes, in prin. ibi videas.

¹ Scilicet omnẽ potestatẽ: quia aliqua est mala. sed tñ permittit Deus regnare eã propter peccata populi. Vnde Iob. Facit Deus regnare hypocritã propter prouersitatẽ populi, subintelligitur puniẽdam vel vindicandam, secundum H. & Lau.

quis erit ᵃ, qui audeat, vel ex plebe, quæ sæpe clamoribus ᵇ ad † gratiã, aut ad pretium fortasse excitatis moueri solet; vel ex ipsis etiam sacerdotibus, quis erit, qui se idoneum ᶜ ad hoc iudicet, nisi si cui oranti, & petenti à Domino reueletur! sicut & Deus dicit ad Moysem [Assume ad temetipsum Iesum filium Naue hominem, qui habet spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum: & statues eum coram Eleazaro sacerdote: & præcepta ei dato in conspectu totius synagogæ, & præcipe de ipso coram eis: & dabis claritatem tuam super illum, vt audiant illum filij Israel.] Audis euidenter ordinationem principis populi tam manifeste descriptam, vt pene expositione non egeat? Nulla hic populi acclamatio ᵈ, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis, agrorum, & prædiorum relinquatur hereditas. Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit; homini scilicet tali, qui habet, sicut scriptum audistis, in semetipso spiritum Dei, & præcepta Dei in conspectu eius sunt, & qui Moysi valde notus, & familiaris sit: id est, in quo sit claritas legis, & scientia, vt possint eum audire filii Israel.

† *al. aut gratia, aut pretio fortasse excitata*

Num. 27.

Item Gregorius clero, & ciuibus Neapolitanis, lib. 8. ep. 40.

¶ Non ex fauore, sed ex iudicio debet venire electio. C. XVII.

NEe nonum ᵉ, nec reprehensibile ᶠ est in eligendo episcopo populi se vota in duas partes diuidere: sed graue est quando in huiusmodi causis non ex iudicio, sed ex solo fauore venit electio.

Ansl. 6. c. 9. Polyc. l. 2. tit. 1.

Cum autem gubernatio populi ei tradi iubetur, quem Deus elegerit; datur intelligi, quòd aliquando quibusdam traditur, quos Deus non elegit.

ĩ. si ergo.

Vnde Hieronymus.

¶ Non ex arbitrio Dei aliquando datur princeps ecclesiæ. C. XVIII.

Origenes hom. 4. in lib. Iudicum, & glossa ordin. ad c. 4. Iudic.

ᵃ AVdacter fortassis aliquid dicimus: tamen quod scriptum est, dicimus. Non semper princeps populi †, & ecclesiæ iudex per Dei arbitrium ᵍ datur: sed prout merita nostra deposcunt. Si mali sunt actus nostri, & operamur malignum in conspectu Domini; dantur nobis principes secundum cor nostrum. Et hoc tibi de scripturis probabo. Audi namque quod Dominus dixit [Fecerunt sibi regem, & non per me ʰ: principem, & non per consilium ⁱ meum.] Et hoc dictum videtur de Saul illo: quem vtique ipse Dominus elegerat, & regem fieri iusserat. Sed quoniam non secundum voluntatem Dei, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus; negat eum cum sua voluntate, vel consilio constitutum. Tale ergo aliquid intelligamus etiam in ecclesiis fieri: quòd pro meritis populi, aut in verbo, & opere potens à Deo tribuitur rector ecclesiæ: aut si malignum faciat populus, in conspectu Domini ᵃ; talis ecclesiæ iudex datur, sub quo famem & sitim populus patiatur, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.

† *al. populo*

Osee. 8.

Amos. 8.

ᵃ ¶ Domini.] *In vulgatis sequebatur*, & tales perseuerent, *quæ sunt inducta auctoritate manuscriptorũ, homiliæ ipsius, & glossæ ordinariæ. In vno autem manuscripto sunt glossa interlinearis.*

Item Augustinus tractatu 46. ad c. 10. Ioannis.

¶ Non sunt filij sed mercenarij, qui honorem ab hominibus appetunt. C. XIX.

SVnt in ecclesia quidam præpositi, de quibus Paulus apostolus dicit [sua quærentes, non quæ Iesu Christi.] Quid est [sua quæren-

Ansl. 7. c. 146.

Phil. 2.

N *Ee nonum.*] CASVS. Neapolitani non solum discordabant in electione archiepi, sed etiam eligebãt aliquos non cõsiderata bonitate, sed potius amore & cõsanguinitate. quare Greg. scribit eis dicens nõ esse nouũ nec reprehensibile vota eligẽtium se i duas partes diuidere; sed tunc est reprehensibile cum electio non prouenit ex iudicio, sed ex fauore.
e ¶ *Nec nonum.*] simile 63 dist. nosse. quia quot sunt hoïes, tot sunt sententiæ: quot sunt fines, tot sunt opiniones. ĩ. de consecr. dist. 4. sicut in sacramentis. & ff. de recep. arbi. itẽ si vnus. § principaliter.
f ¶ *Nec reprehensibile.*] si non est reprehensibile, quare ergo cassat electionẽ q̃ fit i schismate? vt extra de elec. quia ².

² Dic q tũc nõ est reprehensibile cũ vtraque pars mouetur bono zelo. arg. 65. di. c. 1. 70. di. si duo. Ar.

CVM AVTEM. CASVS. Supra in hoc cap. si ergo. dictum est, q gubernatio populi traditur illi quẽ Deus elegit, de quo colligit a sensu ꝯtrario, q aliquando traditur dignitas illis quos non elegit Deus, vt ĩ. c. proxi.

A *Vdacter.*] Hæc est 4. pars q. in qua dicit q quandoq; dat Deus malos prælatos propter peccatũ populi. & hoc probat per cap. illud & sequens. 10. de. Fano.

CASVS. Hieronymus docet in hoc c. q prælatus ecclesiæ quãq; dat bonus; quãq; malus propter meritis subditorũ. hic probat exẽplo Saulis, q non fuit electus Deo iubente, sed prout mala merita populi exigebant, fuit electus Deo permittente. Elegerat permittendo, & elegerat per Samuelem ad instãtiam populi petentis. Fieri iusserat non secundum voluntatem Dei spontaneam, sed extortam.
g ¶ *Arbitrium.*] approbatum, ne sit contra ĩ. 23. q. 1. quid culpat.

S *Vnt in ecclesia.*] CASVS. Augustinus dicit, q quidam prælati sunt in ecclesia, qui seruiunt Deo non propter Deũ, sed propter tempora-

tēporalia cōmoda, qui magis dicendi sunt mercenarii, quàm prælati. & ita datur intelligi, quòd Deo tantum permittente tales eliguntur. Sequens §. per se patet.

a ¶ *Propter hæc.*] arg. pro re temporali nō esse seruiendum alicui, nisi secundario, vt 75. dist. cap. vlti. & 61. dist. quid proderit. & 74. dist.

Qualis.] CASVS. Dicitur hic, quòd non solum episcopi, presbyteri, & diaconi, sed & quilibet clericus inferioris ordinis debet præcellere laicos in sermone, & vitæ conuersatione: quia vbi laici sunt meliores, nulla potest esse ædificatio.

d ¶ *Maiorem.*] sic s. 96. dist. quis dubitet. & s. dist. 61. statuimus. & c. quid proderit. vnde quidā discipuli in hoc decepti nimis festinant ad cathedrā, & dum delectātur in loco gloriæ, fiunt aliis auctores ruinæ, vt 48 dis. quoniam. cum magister faciat cathedram, non cathedra magistrum, vt 40. dist. c. vlt. magistri enim moribus, & scientia, & facundia debent alios præcedere, vt C. de profes. & medi. magistros. lib. 10. & erit talis magister cuius comparatione sui discipuli paleæ dicantur, vt 25. di. §. criminis.

Cathedra nō facit magistrum.

e ¶ *Meliores. &c.*] id est clericos esse deteriores quàm laicos. sufficit. n. clerico, si est bonus.

tes?] non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia cōmoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur a præposito, & propter hæc[a] seruitur Deo; quisquis talis est; mercenarius est: inter filios se non computet.

Non ergo qui præficiuntur, semper ceteris meliores intelliguntur. Vnde Hieronymus ad Titum, c. 1.

In comm. ad eū locū [Siquis est sine crimine]

¶ Ex electione non præficiuntur episcopi, sed comprobantur. C. XX.

ILlud inferendum est aduersum eos, qui de episcopatu intumescit, & putant se non dispensationem Christi, sed imperium cōsecutos: quia non statim omnibus his meliores[b] sint, quicumque episcopi non fuerint ordinati, & ex eo, quòd ipsi electi sunt, se magis existiment comprobatos: sed intelligant propterea quosdam à sacerdotio remotos; quia eos vitia liberorum impedierint. si autem peccata filiorum iustum ab episcopatu prohibent[c]; quanto magis vnusquisque se considerans, & sciens, quia potentes potenter tormenta patientur, retrahet se ab hoc, non tam honore, quam onere, & aliorum locum, qui magis digni sunt, non ambiet occupare?

Sap. 6.

Item eiusdem ad Titum, c. 2.

In comm. ad locum [Nemo te contemnat.]

¶ Pro gradu sui officij quemque meliorem esse oportet. C. XXI.

QValis enim ædificatio erit discipuli, si se intelligat magistro esse maiorem[d]? Vnde non solum episcopi, presbyteri, & diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui præsident, conuersatione, sermone, & sciētia præcedant; verum etiam, & inferior gradus, exorcistæ, lectores, æditui, acolythi[a], & omnes omnino, qui domui Dei seruiunt: Quia vehementer ecclesiam Christi destruit meliores[e] laicos esse, quàm clericos.

a ¶ Acolythi.] *Est hæc dictio in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, quæ tamen apud B. Hieronymum non legitur.*

Idem ad Titum, c. 1.

In comm. ad ea verba [Sed hospitalem.]

Matt. 12.

¶ Populus iudicabit episcopum sua officia non agentem. C. XXII.

VEreor[f], ne quomodo Regina Austri veniens à finibus terræ audire sapiētiam Salomonis iudicatura[g] est homines temporis sui, & viri Niniuitæ acta pœnitentia ad prædicationem Ionæ condemnabunt[h] eos[i], qui maiorem Iona saluatorem audire contempserunt; sic plurimi in populis episcopos iudicent[k] subtrahentes se ab ecclesiastico gradu, & ea, quæ episcopo non conueniunt exercentes.

Item Ambrosius in increpatione ad populum, serm. 83.

¶ Qui clericos suos non corrigit, populum corrigere non valet. C. XXIII.

QVid autem ego vos arguo, cum possitis me vno sermone conuincere[l]? conuincor enim, cum in hac parte clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim possum corrigere filios, cum fratres[m] emendare non possim? aut qua fiducia succenseam[n] laicis, cum à consortibus pudoris verecundia conticescam? Ego autem fratres non de omnibus loquor: sunt certe quidam dēuoti, sunt & alij negligentes. Ego neminem[o] nomino: conscientia sua vnumquemque conueniat.

VEreor.] CASVS. Dicit Hierony. se timere ne plures laicorum iudicēt episcopos male sua officia exercentes per comparationē melioris vitæ, sicut regina Austri, quæ venit de finibus terræ audire sapientiā Salomonis, iudicatura est homines sui temporis in die iudicii cōparatione melioris vitæ, & Niniuitæ conuersi ad prædicationem Ionæ, iudicaturi sunt illos Iudæos, qui Christum maiorem Iona contempserunt.

f ¶ *Vereor.*] id est, verecundor.

g ¶ *Iudicatura.*] non potestate iudicii, quia illius feminæ nō habet. 3 q. 7. §. tria. ff. de regulis iur. l. 2.

Dicit iudicaturam in die iudicij comparatione melioris vitæ.

h ¶ *Condemnabunt.*] melius viuendo.

i ¶ *Eos.*] s. Iudæos.

k ¶ *Iudicent.*] s. dist. 21. c. vlt. contra s. dist. 21. nolite. contra 6. q. 1. oues. contra. sed non dicuntur subditi corrigere siue iudicare prælatos potestate officii: sed vitæ comparatione, vt 2. q. 1. nonne.

QVid autem.] CASVS. Ambro. cum increparet populū delinquentē, dixit, quòd populus poterat eum conuincere vno sermone, & sibi pudorem inferre, cū clericos habeat incorrigibiles, quos emendare non possit, nec eos vult nominare, cum peccata eorum sint latentia, sed vnusquisque consulat suam conscientiam.

dist. consuluit. & 59. dist. c. si officia.

ILlud.] CASVS. Quidam putabant se esse vel effici meliores eo ipso, quòd eligebantur ad epatum: sed Hieronymus dicit, quòd propter hoc non sunt meliores. & ostendit, quòd si quis scit se esse indignū, non debet recipere dignitatem: quia quanto potentior est, tanto magis punietur. & quòd indignus dignitatem recipere non debeat, probatur exemplo patris, qui propter delicta filiorum repellitur à dignitate.

b ¶ *Meliores.*] arg. quòd non plus debet pro aliquo præsumi ideo quia habet dignitaté. 40. dist. nō loca. & c. multi. & 2. q. 7. quæritur. & di. 9. ego solus. ar. cōtra 11. q. 3. absit. & 61. dist. miramur. in fi.

Sub quòd fa sit peccatum proprium. arg. 7. q. 1. §. cum autem. ver. tali.

c ¶ *Prohibent.*] propter negligétiam, vt s. 47. dist. §. necesse.

l ¶ *Conuincere.*] & suborem incutere ex hoc, quòd laici meliores sunt clericis. non enim posset ob hoc reprehendi. 47 distin. quod ad nos. quia non criminis relatione, sed innocentia reus purgatur. ff. de pub. iud. is qui.

Reus innocētia purgatur.

m *Cum fratres.*] aliàs socii dicuntur. 10. q. 3. cauendum.

n ¶ *Succenseam*] id est, irascar.

o ¶ *Neminem.*] cōtra, s. 5. q. 5. nō vos. sed hic loquitur quādo crimen non potest probari, ibi quando potest. occulta enim crimina

non habent vindictam.6.q.1.si omnia.22.dist.erubescant.

N *Ec sufficere.*] Casvs. Quidam prælati putabant sufficere si adæquarentur laicis,& negligentibus in fide,vel in operibus: sed dicit Beda hoc non sufficere,nisi præcellant eos scientia & doctrina.

a *Credendi.*] Quantum ad articulos fidei. laicis tamen sufficit pictura pro doctrina. de conse.dist.3. perlatum.

Ne ergo. Casvs. Concludit Gratianus ex supradictis dicens: ne prælati malos sibi eligerent successores, ideo statutum est, vt nemo sibi eligat successorem.

Item Beda super Matthæum.

Simile qddã auctor operis imperf. in Matth. hom.40.

¶ Episcopo ad salutem non sufficit moribus,& vita populo adæquari. C. XXIIII.

NEc sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide, vel actibus adæquemur; quibus sacris litteris vnica est credendi [a] pariter & viuendi regula præscripta.

Ne ergo (vt supra dictum est) tales sui officij successores aliquis sibi quæreret; prohibentur episcopi alterum pro se successorem sibi statuere, ac designatis nominibus in locum suum alium subrogare. T.Apostolica.

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd autem amicorum patrocinia [b] in aliquorum electione conualescere non debeant, auctoritate beati Gregorij Papæ probatur, qui in secundo libro Regesti, indict. 11. epistola 22. sen. cap. 61. scribit Antonio subdiacono dicens.

Q *Vòd autem.*] Casvs. Hic ponitur secunda quæstio, vbi quæritur an amicorum patrocinia conualescere debeant in electione aliquorum. Et certe si consistant in pecunia vel obsequio, simonia est, vt s.1.q.1.sunt nonnulli. In precibus distinguitur. aut enim sunt carnales, aut spirituales. Carnales pro digno non inducunt simoniam, vt prima quæstione prima, quibusdam. pro indigno sic, vt prima quæstione prima, de ordinationibus. Spirituales vero valent, nec per eas inducitur simonia, vt prima quæstione prima, latorem. In obsequio etiam consuevit distingui, vtrum sit honestum vel non:& si honestum, vtrum exprimatur, vel deducatur in pactum, quod seruiat vt præbenda sibi conferatur.

¶ In electione episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia conualescant. C. I.

Polyc.l.2.tit.3. Iuo p.5.c.129.

ILlud quidem præ omnibus tibi curæ sit, vt in hac electione nec datio quibuscumque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia [c] conualescant. Nam, si quorumdam patrocinio [d] fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigente, compellitur [e]: sicque fit, vt & res illius minuantur ecclesiæ,& ordo ecclesiasticus non seruetur. Talem ergo, te admonente, personam debet sibi eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deseruiat; sed vita, ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inueniri.

Idem ad clerum Mediolanensem, lib.2. Indict.11. epist.29. sen.c.68.

¶ In electione antistitis communi vtilitati, non suo lucro quisque prospiciat. C. II.

Polyc. ibid. Iuo p.5.c.130.

DIlectissimi filij, officij nostri censura commoniti suademus, vt in hac suscipiendi antistitis causa nullus vestrum, neglecta vtilitate communi, suo lucro prospiciat; ne, si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur: quia nec libero [f] iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quã cupiditas ligat. Pensantes igitur, quæ cunctis expediunt, ei, quem vobis diuina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbete. Iudicari [g] namque à vobis vltra non debet semel prælatus: sed tanto nunc subtiliter iudicandus est, quanto postmodum iudicandus non est.

b *Patrocinia.*] patrocinia aut consistunt in pecunia, vel obsequio: & tunc sit simonia: aut in precibus:& tunc aut sunt carnales, aut spirituales. si spirituales, valent: nec per eas simonia committitur [1], vt prima quæstione prima, latorem. carnales etiã pro digno sunt recipiendæ, vt 1.q.1.quibusdam. in fi. sed preces carnales pro indigno factæ, inducunt simoniã.1.q.1.de ordinationib.& dic vt s.c. Moyses.

Simonia an inducatur per amicorũ patrocinia.

1 Ad idẽ 50. dist. clerico vbi de hoc.

I *Llud.* Casvs. Præcepit Gregorius Antonio subdiacono, cũ quædã episcopalis ecclesia vacaret, vt nullã personã eligi permittat per pecuniã vel per preces carnales amicorũ: quia qui taliter sublimantur, illis compelluntur obedire quorum preces, vel pecunia interuenerunt:& sic per eos res ecclesiæ dilapidantur. Talis ergo in illa ecclesia eligatur persona, quæ sit vita & moribus decorata,& tanto ordine digna.

c *Patrocinia.*] nisi dignus sit ille pro quo petitur, vt s. 1. q. 1. nullus itaque.& c.pueri.& c.quibusdam.in fi.

d *Patrocinio.*] sed nonne suffragium patris prodest filio. ff. quod cuiusque vniuersi.illud? Sed illud quantum ad numerum eligentiũ.

e *Compellitur.*] quia ad antidora tenetur, vt ff. de pet. here. sed & si 8.consuluit.& 83.dist. nihil.& extra de testa.cum in officiis. humanum enim est, vt quis exhibeat ei reuerentiam à quo percepit beneficium, vt 16.q.2.visis.

Beneficij collatori reuerẽtia debetur.

D *Ilectissimi filij.*] Casvs. Vacante ecclesia Mediolanen. vnusquisque clericorum nitebatur amicũ suum præficere inspectis tantum vtilitate propria,& neglecta communi. sed docet Gregorius, vt hoc nõ faciant, ne friuola æstimatione fraudentur, siue fallantur: quia mens quam cupiditas ligat, personã præferendam nõ examinat iudicio recto: quare præcipit, vt ante electionem subtiliter iudicantes talẽ eligant, cui debeant semper obedire: quia post electionem non poterunt iudicare de ipso.

f *Libero.*] sic 83. dist.nihil.sic 11.q.3.quattuor.

Additio. Et c.pauper.per quæ iura & hic habet arg. quod iudex pecunia vel alia affectione corruptus non potest recte iudicare secundum Hugo.

g *Iudicari.*] arg. quod electum quem semel comprobasti, non potes postea reprobare [2], vt j.3 2.q.5.hæredus.ar.extra de his, quæ fi.á maio.parte cap.ex ore.in fin.s.distin.4.erit.& c.in ulti.s.ead. quæst.proxi.c.licet.simile ff.de decur.l.pe. in fin.& arg.ff.de pact. dot. conuenire.ff.de neg. gest. Pomponius. argum. contra. C. de lib.causa.non idcirco.& l.non mutant.& C. de profes.& medi.l. grammaticos.lib.10. extra de elect. cum dilectus. contra vbi pœnitentia non æquiualet electioni, contra id quod est ff. de pup. s ego. §.1.Sol.electus semel approbatus non potest amplius reprobari ab eligentibus, nisi ex causa noua, vel de nouo ad eorum notitiam veniente. tunc enim bene potest ab eis reprobari, vt extra de offi.deleg.insinuante.& extra de excep.pastoralis.& ff. de mune.& ho.vt gradatim.§.reprobari.& ita intelligitur illa decret.& illa lex, grammaticos.

Electus semel approbatus, an possit postea reprobari.

2 Ar. ad hoc extra de despon. impu. de illis 1. §.vl ti. vbi de hoc. & extra de tu gu.ad nostrã. ibi videas in glo.ij. Ad idẽ extra à lib.6.6 cle.nulli.

Quid

Quòd autem] Hic intitulatur tertia quæstio, qua quæritur, vtrum sit simoniacum præstare canonicis iuramentum post electionem pro indemnitate rerum ecclesiæ. Et respondet quod non, nisi ante electionem pepigit, quod post electionem præstaret iuramentum, vt. ead. Artaldus. Si vero ante electionem iuret, vel pactum faciat, simonia est, vt j. ea. c. talia. & hæc vera sunt, cum minoribus & subiectis præstatur iuramentum. præstare autem superiori ante electionem, non videtur simonia: arg. s. 100. dist. optatum.

QVÆSTIO III.

Qvòd autem [a] *simoniacus habendus non sit, qui post electionem pro indemnitate ecclesiæ iuramentum præstitit; facile probatur. Aliud est enim ante electionem iuramentũ facere, vel se facturũ pacisci ad hoc vt eligatur: aliud est, nulla præcedente conuentione post electionẽ huiusce modi iuramentum offerre. Illud ab officio tamquam munus impensum deijcit: hoc autem consecrando nullum impedimentum generat.*

De priori casu scribit Pelagius Papa clero Catinensi.

Qui in episcopum eligitur, de rebus ecclesiasticis aliquam securitatem nulli faciat. C. I.

Ans. l. 6. c. 40. Polyc. l. 2. tit. 3.

TAlia quidẽ iam dudum ad fratrem, & coepiscopum nostrum Eucarpum de visitatione Catinensis ecclesiæ scripta direximus, vt in eis iudicium nostrum potuissetis agnoscere. Verumtamen, quia quosdam ibi non sana intentione, sed prauis studijs dissensiones suscitare, vestra etiam relatione, cognouimus, qui scientes se ad episcopatũ nec ætate, nec scientia, nec vitæ meritis posse perduci, ad hoc tantummodo inquietare ecclesiã volunt, vt sibi de his, quæ ex ipsa præsumpta sunt, impunitatem [b] futurus promittat episcopus, & fiat rapinæ securitas, episcopatus ambitio; hoc etiam vos duximus commouendos, vt decretum in Elpidium diaconum factum, & subscriptum ab omnibus, quos vestra relatio designauit, ad nos cum prædicti visitatoris epistola, & cum eodem diacono maturetis, Deo propitiante, perducere. *& post pauca.* ¶ Cum igitur huc filius noster magnificus uir Leo prætor venisset, retulit nobis de singulis, quæ ibi mota sunt, & quomodo vota prope totius ciuitatis in Elpidio diacono cõcordarent. Vnde quia de memorati viri [c] testimonio dubitare omnino non possumus; idcirco, sicut dictum est, Elpidium diaconum ad nos facite properare; nec expectetis vlterius, vt admonitio ad eũ nostra debeat destinari †. Quem tamen hoc per vestram dilectionem in præsenti iussione specialiter admonemus, ne cui se aliquid dare, vel daturum esse promittat: sed neq; de ecclesiasticis præteritis causis aliquam securitatẽ cuiquam audeat facere, siue promittere, aut quasi factus episcopus ea quæ direpta sunt non repetat; sed apud eos, à quibus direpta sunt, permanere libere patiatur: sciens, quòd si tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omnino permittitur valere ipsa promissio, & cum iudicij [d] nostri, quod de ipso habuimus, damno [e], pastoralis consecrationis ordinem promereri nõ poterit.

† al. iterari

Emendatus est hic locus ex Anselmo, & Polycarpo.

De secundo vero casu in gestis Vrbani secundi legitur.

Post electionem pro indemnitate ecclesiæ licet electo iuramentum præstare. C. II.

ARtaldus Arelatensis [*] episcopus, Narbonensis ecclesiæ suffraganeus Romam consecrandus ad dominum Papam Vrbanum venit: suus quippe archiepiscopus eum cõsecrare nolebat, quoniam post electionem suam propter bona ecclesiæ conseruanda canonicis iurauit. Consecratus itaque est à domino Papa Vrbano, ante purgatus huiusmodi iuramento [f]. De iuramento, quod canonicis nostræ ecclesiæ feci post electionem, nullam conuentionem ante, vt eligerer [g], feci.

*Obtinet vbi aliter non læditur: vel sformaiudicij nõ agit secũdũ Hu. Vel dic vt not. in gl. vnde non tenet, &c. de hoc 18. dist. placuit. & 80. dist. tanta. Arch.

a [Quòd autem] & ante & post electionem licite secũdũ quosdam petitur cautio, quæ habetur ex iure vel cõsuetudine. 63. dist. quia. 1. q. 3. quæsitum. extra de præben. significatũ. A superiore vero qualibet cautio peti potest. 18. dist. de Syracusanæ. 10. q. 3. c. vlt. 18. q. 2. Eleutherius. 100. dist. optatum. & e. contra morem. Quidã tamen dicunt, quod ante electionẽ nulla cautio põt peti, & si præstetur, simonia est; quia videtur eam facere, vt eligatur. j. ead. cap. 1. Idem est si promittat ante electionem se iuraturum post electionem, vt 1. q. 2. § pio. sed post electionem bene potest: quia tunc nihil sperat ab eis: sed à superiore, vt dixi, potest peti, & ei præstari tale iuramentũ, siue ante electionẽ siue post. 100. dist. optatum. 18. dist. de Syracusanæ. & 23. dist. quamquã. tñ id quod prius dixi uerius uidetur, maxime si quilibet canonicorum ita iurat: Ego iuro, quod si fuero factus eps, nihil alienabo de rebus ecclesiæ: quia iurator eligitur sub tali conditione, si satisdederit, ut ff. de rate. muto. §. s. extra de elec. significasti. nec tñ videt esse cõditio, sed potius admonitio quædam, ut dicit illa l. muto. tñ ex persona cõtrahentiũ præsumi debet cõtractũ siue promissionem esse simoniacam, uel non: sicut & præsumitur circa usurarum contractum ex psona cõhẽtis, vt extra de pig. c. illo. in fi. nec tunc peccat, nec ipsi possunt venire contra electionem siue sit confirmatus siue non, secundũ H. B. & Lau. extra de ele. publicato. Arc.

Cautio iuratoria an possit peti ab eligendo vel electo.

Scilicet quod stari iuramẽ[to] ab subditus.

TAlia.] Casvs. Pelagius facit Eucarpum uisitatorem Catinensis ecclesiæ. & ei significauit quid deberet fieri circa electionẽ epi: et quod postea Elpidius diaconus electus est sed ab oibus. pauci tñ eius electioni contendebant nisi iuraret se illi præstare impunitatem de rebus ecclesiæ quas usurpauerant. quod totũ cũ audisset Papa relatione clericorũ, & Leonis uiri magnifici, de cuius testimonio nõ erat dubitandũ, præcepit Pelagius clericis Catinensibus, ut Elpidiũ diaconũ cum decreto electiõis, & cũ visitatoris epistola Romam perducant, & monet eũ, ut clericis resistentibus sibi, nec iuramentũ nec promissionẽ faciat aliquã: quia si fecerit, tamquam indignus repelletur.

b [Impunitatem.] ut remitteret eis ea quæ abstulerant. illud enim est simonia. remittere enim est dare, ut extra de testibus, ucniés 1. ff. de calum. quinetiam.

c [Viri.] arg. testimonio unius credi, ut ff. de dote præle. Teof õpus. l. 97 d. ft. nobilissimus. s. dist. 86. tanta. j. 23. q. 4 inter querelas. 20. q. 3. præsens. argu. contra. 33. q. 2. admonere.

d [Iudicij.] id est, quod circa eum fecimus, nos mutabimus.

e [Damno.] quia retractabimus quod fecimus.

ARtaldus.] Casvs. Artaldus fuit electus in epm Arelaten. ecclesiæ, post electioné præstitit iuramentũ canonicis de indemnitate rerum ecclesiæ, propter quod archiepiscopus Narbonen. noluit eum consecrare, ideoque Romam iuit, & consecratus est ab Vrbano: prius tamen præstito iuramento, quod nullam conuentionem fecerat ante electioné ad hoc ut eligeretur, & quod propter nullum alium crimen ipsum repellebat. Et sunt uerba notarii scribentis gesta Vrbani.

f [Iuramento.] argumentum, quod solus episcopus sola manu se expurgat, ut 2. quæst. 5. quanto. sed illud obtinet cum non habet compurgatores.

g [Vt eligerer.] ar. contra, 18. dist. de Syracusanæ.

a ¶ *Noll. ut*] ex hoc verbo dixit Io. Fab. quòd infamatus de vno crimine, expurgabit se de omnibus aliis. sed certe hic non fuit generale iuramẽtum, sed solum iurauit, ꝙ nullius criminis cõscius erat, & ꝙ archiepiscopus ei aliud crimen nõ obiecerat. Sed quare Papa cõsecrauit istum pendente adhuc obiectione archiepiscopi? Sed dic, ꝙ archiepiscopus in forma iudicii nihil obiecit ei.

b ¶ *Me sciente.*] at. bonum ad interpretandũ negatiue dicta testium, vt cum testis iurat se non vidisse tale quid, intelligendũ est, ꝙ ipse sciat ı. sic in Auth. de hr. & fal. §. sancim⁹. i fi. §. & si vero. i fi. coll. ı.

Negatiua testis depositio est benigne interpretanda.

a Ad hoc facit qđ not. extra de ele. bonæ memoriæ i gl. sic esset, & c. an prin.

teger est. ff. nil inno. pen. ap. l. vnica. nec inter infames interim est habendus. ff. de his qui not. infa. furti. impedit tñ interim ab honoribus, vt 81. dist. tantis ,3. & extra de accu. Deus omnipotens. nec procurator esse potest. C. de procur. reum.

e ¶ *Priusquam.*] sic extra vt lite pend. c. 2. & 33. q. 2. seculares. & 33. q.

Adde ad hoc gl. op. in §. 6 qs autẽ. in gl 3. insti. de suspe. tu.

Narbonensis vero archiepiscopus, nullius [a], præter id, criminis causa, consecrationem nostram omisit, me sciente [b]; neque mihi criminis conscius sum, propter quod à sacra † me vnctione repellat.

† al. sacerdotio me repellat

α ¶ Arelatensis.] *In manuscriptis etiam sic habetur. Sed visum est subesse mendum, quia hic episcopus vocatur suffraganeus archiepiscopi Narbonensis: in concilio autem secundo Arelatensi Arelate refertur ad prouinciam Viennensem. Et quamuis Guglielmus Durandi in speculo de auctor. & vsu pallij hoc citet, vt ostendat Arelatensem archiepiscopum subesse Narbonensi; tamen Ioannes Andreæ in notis ad illum locum expressè scribit in hoc capitulo non agi de Arelatensi archiepiscopo. Et valde probabile est, pro Electensi, seu Elatensi, qui vere est suffraganeus archiepiscopi Narbonensis, corrupte scriptum fuisse, Arelatensis.*

QVÆSTIO IIII.

Vòd autem [c] clericis ante sententia tempus ab episcopo suo discedere non liceat, probatur auctoritate Symmachi [β] Papæ dicentis.

β ¶ Symmachi.] *Citatur libellus Ennodij nomine Symmachi Papæ, cuius rei reddita est ratio s. dist. 32. c. omnino. & 40. c. non nos.*

¶ Ante tempus sententiæ non licet clericis ab episcopo suo discedere. C. I.

NOnne directa sunt verba canonum [γ] [Quicũque clericorum ab episcopo suo ante sententiæ [d] tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram?] *& infra.* ¶ Lex ecclesiastica pontificem ab alijs accusatum, priusquam [e] sub luce obiecta constiterint, exigit non relinqui.

Ivo p. 6. c. 340. & 341.

γ ¶ Canonum.] *Sic emendatum est ex vetustis codicibus, Ennodio ipso, & Iuone, cum prius legeretur,* Decretu. *Citare autem Ennodius voluit canones, qui ante Symmachum de hac re editi erãt. Qui vero in glossa citantur, sunt ex epistolis Pontificum Symmacho posteriorum. In Carthaginensi quidem concilio inserto in codice canonũ est vndecimus canon, qui citatur s. 11. q. 3. c. si quis presbyter. & decimus nonus relatus s. 4. q. 3. c. quisquis episcoporum. & vigesimus quartus citatus ibidem. c. placuit. ad quos, & præcipue ad primum videtur spectasse Ennodius.*

QVÆSTIO V.

Ine litteris Apostolicis † episcopus accusatus, & à sancta sede vocatus, ad suam non reuertatur ecclesiam.

Vnde Sixtus Papa 1. ait epist. 2. c. 2.

† al. Apostolici

¶ A sede Apostolica vocatus episcopus ad domum non reuertatur, nisi purgatus, & Apostolicis litteris instructus. C. I.

QVilibet fratrum pulsatus, atque ab hac sancta sede vocatus, cum se nobis repræsentauerit [f], ad ecclesiam tamen suam nõ prius reuertatur, quàm litteris Apostolicis, vel formatis, pleniter instructus, atque purgatus sit; si fuerit unde: vt postquam domum reuersus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter suam, aliorumque causam hic finierit: quatenus eam absque ambiguitate [g] vlla nuntiare, & prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede à sanctis Apo-

Ansl. l. 2. c. 8.

Q *Vòd autẽ*] CASVS. Hic intitulatur quarta q̃stio, qua q̃ritur an prælatus sit deserendus ante sententiam condemnationis: siue feratur sententia ab homine, vel a canone. Et dicitur, ꝙ nõ, vt s. c. vno. & s. 17. q. 4. si quis suadente.

c ¶ *Quòd autẽ.*] clerici ante suspẽsionẽ vel depositionẽ plani n negabũt ei obedientiã. 16. q. 4. volumus. 15. q. vlt. c. vlt. Nec obstat 32. dist. nullus. 81. dist. si quis. & 26 q. vlt. sane. quia ibi de suspensis a canone loquitur. nã in illis tribus criminibus est speciale, scilicet in simonia, & in hæresi, & in notorio fornicatore [a]. sed de simonia occulta videtur correctũ extra de tẽpo. ordi. c. vlt. Sed nũquid statim post sententiam recedent ab ipso, cũ adhuc possit appellare, & appellatio extinguit pronunciatũ: item quia iniũ non est statim executioni mandanda, vt extra de sen. & re iud. quod ad consultationẽ. Econtra videtur, ꝙ statim per sententiam amittit dignitatem. ff. de pœ. qui vlti mo. & l. quod ad statũ. Item quid si pendente appellatione excõmunicat subditũ suum, an est ille excõicatus? Distingue quia si est prosecutus appellationẽ suã, tunc licet appellatio sit pronũciata iniusta, excõicatio tenet quã fecit. sed si tẽpora appellationis sunt lapsa. & nõ est prosecutus appellationẽ, idẽ est ac si non appellasset: & sm hoc non est excõicatus, vt distinguitur ff. de his qui no. infa. furti. §. 1. & ff. de iniusto rup. test. si quis. §. antepenul. Io. Ego credo, ꝙ pendente appellatione clerici debeant ei obedire, cũ pendente appellatione, vel lite nihil sit innouandũ, vt s. 2. q. 6. appellatione interposita & extra vt lite pen. nihil innouetur, per totũ. ff. ad Turpil. l. 1. in fi. & excõicatio tenet, cũ statim trahat secũ suam executionem, vt extra de appel. pastoralis. Bar.

a Ad hoc & e pn. 2. q. 7. sacerdotes. ibi vide.

Prælatus sententialiter depositus si appellauit, an interim possit subditum excommunicare.

N *Onne*] CASVS. Symmachus Papa docet in hoc ca. ꝙ nullus clericus debet deserere suum prælatum ante sententiã, quamuis sit accusatus: & qui contra fecerit, pœnam patietur.

d ¶ *Sententiæ*] sola ergo accusatio nõ constituit aliquẽ reum vel criminosum, vt 15. q. vlt. ca. vlt. vnde reo accusato pôt solui id, qđ ei debetur, vt ff. de sol. reo sola enim nominatio non sufficit, vt 2. q. 1. multi. & lex dicit, ꝙ si condemnatus appellauit, status eius in-

Solui potest reo accusato.

35. q. 6. multorum. & 15. q. vlt. c. vlt.

S *Ine.*] CASVS. Hic ponitur 5. quæstio, qua quæritur vtrum episcopus accusatus vocatus ad sedem Apostolicam si sententia pro eo feratur, debeat ad ecclesiam suam sine litteris Papæ reuerti. sic respondetur, ꝙ non, vt s. c. seq.

Q *Vilibet*] CASVS. Sixtus papa docet hic, ꝙ si episcopus accusatur coram Papa, si nõ pôt sibi crimen probari, nõ debet ad ecclesiã suã reuerti sine litteris Apostolicis, in quibus contineatur qualiter suam causam finierit, & post reuersionẽ suam vicini epi hoc cognoscere possint: quia epi sicut ab Apostolis sunt instituti dño disponẽte, ita à sancta sede Apostolica debẽt defendi, dispositioni cuius omnia maiora sunt iudicia reseruata.

f ¶ *Repræsentauerit.*] clericus ẽt se nõ repręsentabit Papæ sine litteris sui epi, vt C. de episco. & cler. si qua per calumniam. & in Auth. quo modo oportet episcopos. §. non aliter. coll. 1.

g ¶ *Ambiguitate.*] s. ext. de nat. ord. ex ptc. extra de fi. inst. qđ sup.

a ¶ *Eorum*

io ¶ *[...]torum.*] id est, Apostolorum.

Ententia excommunicationis.] C a s v s. Supra in viij. causa ostensum est de epis qui vsurpant sibi eligere successores. Nunc vero vult tractare de epis excõicatis, qui præsumunt clericos ordinare, & de archiepis.

finus tñ & Ioan. Fauentinus dicebant, q epis qui recepit vltimam manus impositionem extra ecclesiam, id est, ordinem epalem, qa post illum nullus est ordo, ordinem conferre non potest, & qui ordinatur à tali, nihil recipit: secus si intra ecclesiam recipiat vltimã manus impositionẽ. De corpore Christi dicebant, q nullus extra

stolis tueri, defendi, & liberari episcopi iussi sunt: vt sicut eorum [a] dispositione, ordinante Domino, primitus sunt constituti; sic huius sanctæ sedis (cuius dispositioni; eorum causas, & iudicia seruauerunt) protectione futuris temporibus sint ab omnibus peruersitatibus semper liberi. Vnde culpantur ij, qui aliter circa fratres egerint, quàm huius sedis rectoribus placere cognouerint.

CAVSA NONA.

Ententia excommunicationis [b] notatus quidam archiepiscopus aliquot clericos alterius metropolitani ordinauit: quemdam capellanum sui suffraganei, illo inconsulto, deposuit, atque alium in loco eius ordinauit.

1 *Hic primum quæritur, an ordinatio, quæ ab excommunicatis facta est, aliquo modo possit rata haberi.*

2 *Secundo, an liceat episcopo, archiepiscopo, primati, vel patriarchæ clericos alterius sine proprijs litteris ordinare.*

3 *Tertio, an archiepiscopis clericos suffraganei sui, illo inconsulto, damnare valeat, vel damnatos absoluere.*

QVÆSTIO PRIMA.

Vòd ordinatio [c], quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam consecratio appellanda sit, testatur Gregorius lib. 3. epist. 20. dicens.

¶ Non potest appellari consecratio, quæ fit ab excommunicatis. C. I.

Poly. l. 2. tit. 37. Iuo p. 14. c. 74. & p. 5. c. 134.

NOs consecrationem [d] dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis [e] hominibus est celebrata [f].

PALEA. C. II.

EXcõmunicati illicite manus imponunt: quia potestatẽ ordinandi nõ habent. Vbi autẽ illicita est manus impositio, vulnus infigitur. Vnde reiterari necesse est, quod minime probatur esse collatum.

¶ *Hæc & sequens Palea absunt a plerisq; vetustis exemplaribus: habentur tamẽ in vno valde emẽdato, in quo paucæ haberi solent. Prior autem hæc videtur esse summa quadam sequentis.*

[Vnde Damasus Papa epist. 4. ait.]

PALEA. C. III.

§. 1. q. 7. per illicitum.

PEr illicitam manus impositionem vulneratum caput illi, qui videbãtur aliquid accepisse, habebant: & vbi vulnus infixũ est, necesse est medicinã adhibere, qua infixa sanetur macula, id est, reiterari neces

ecclesiã constitutus cõficiebat. ar. 14. q. 5. schisma. & forte Gratia. fuit huius opinionis, vt §. ea. §. sed excõicati. & 1. q. 1. §. sed opponitur. Ibi tñ post hanc opinionem ponit Gratianus escholicam veritatem. Et vr hic primo probare Gra. q talis ordinatio non valet.

c ¶ *Quòd ordinatio.*] Hic quæritur an ordinatio facta ab excõicato sit rata. Excõicatus hic dr præcisus ab ecclesia propter heresim, vel schisma, vel aliquã aliam causam. Dicit Ioan. Fa. & Rufinus, q qui recipit vltimam manus impositionem, id est ordinem episcopalem in ecclesia, ordines confert, sed nõ executionem ordinis. Si autem extra, nihil confert nec ordinem nec executionem, cum tales nihil habeant. arg. 1. q. 7. Daibertum. 19. dist. c. propter. 1. q. 1. si quis cõfugerit. sed hæc opinio reprobatur. 1. q. 7. conuenientibus. §. ea. ordinationes [f]. Dicas ergo, q siue quis recipiat vltimã manus impositionẽ in ecclesia, siue extra, dũ tñ forma ecclesiæ seruetur in ordinãdo, semper ordinẽ cõfert, sed nõ semp executionem: & hoc siue scienter siue ignorãter ordinent ab eo. Sed in hoc solo est differẽtia, q ordinati ab epis, qui recipiunt vltimã man' impositionẽ in ecclesia siue ignorãter siue sciẽter, si aliàs digni fue-

epis, qui damnant clericos sui suffraganei inconsulto illosque omnia vs competentius ostendat, thema proponit, & tres inde elicit quæstiones.

b ¶ *Sententia excõicationis.*] In superiori causa dictum est, q epi quãque vsurpant sibi aliquid de iure suorum clericorũ, quãque sibi constituunt successorẽ: hic agit qualiter vsurpant quãque de iure vicinorũ epũrum, & ostendit hic q nemo ordinabit clericos alterios epo non requisito, nec etiam iudicabit, & q metropolitanus clericos sui suffraganei nõ põt iudicare. & vt hæc & alia, &c.

Qvòd ordinatio.] C a s v s. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, vtrum ordinatio facta ab excõicatis possit rata haberi. Et certe de hoc ita dicit H. q quilibet eps siue excõicatus siue non, siue catholicus siue non, siue vltimã manus impositionẽ recepit in ecclesia siue extra, ordinẽ confert, & ordinati ab eo ordines recipiũt, dũmodo in forma ecclesiæ hoc fiat: & si illi alios ordinauerint, ordinati erunt, & sic in infinitu, vt 1. q. 1. qd quidã. & §. c. ordinationes. idẽ dicit de corpore Christi. ar. de cõsec. di. 4. ostendit, sicut in sacramentis. 1. q. 1. Dñs declarauit. Sed in hoc est differentia, qa ordinati ab eo q recepit vltimã manus impositionem in ecclesia, siue scienter siue ignoranter, si digni sunt tolerant ex misericordia, vt §. c. 2. & 3. nisi in quattuor casibus notatis in apparatu. Sed si ab eo q non recipit in ecclesia, si scienter, non tolerantur. si ignoranter, & hoc probauerint, tolerant, vt §. ea. ordinationes. Kn

rint, possunt tolerari, vt §. ea. c. 2. & 3. nisi in quattuor casibus. Si sunt maculati iterata vnctione, vt 1. q. 7. saluberrimum. in fi. Vel si sunt ordinati simoniace a simoniaco, vt §. ea. ab excõicatis. Vel si sunt rebaptizati, vt de conse. dist. 4. cos. Vel si ad subuersionem fidei adhæserint hæreticis, & in contemptum ecclesiæ voluerint ordinari ab eis [g], vt 1. q. 7. conuenientibus. Si autẽ sunt ordinati ab epo, qui extra ecclesia recipit manus impositionem, si scienter, nũquam tolerant: si ignoranter, & hoc probauerit, tolerant, vt §. ea. ordinationes. Hæc ergo sit fides tua, q hæretici & excõicati & depositi vera sacramenta conferunt, & verum corpus Christi conficiunt, vt no. 1. q. 1. dominus declarauit. 10. Quod in. dicit de deposito, non credo esse verum, vt 50. dist. c. accedens. B.

NOs.] C a s v s istius capituli patet, & intelligit de eo q præter formam ecclesiæ ordinẽ confert, vel in odium consecrantium sicut dictum est. vel secundum Rufinum & Ioan. Fauen. & Gra. intelligitur de eo qui vltimam manus impositionem recipit extra ecclesiam.

d ¶ *Nos consecrationem.*] §. 1. q. 7. cõuenientibus. & capi. Daibert: si.

e ¶ *Ab excommunicatis.*] id est, hæreticis vel schismaticis. tales enim ipso iure sunt excommunicati.

f ¶ *Celebrata.*] præter formam ecclesiæ. Vel dic quòd in odium eorum hoc dictum est, sicut ecclesia per pactionem consecrata, potius dicitur execrata quam consecrata, vt 1. q. 4. ecclesia. 24. q. 1. pudenda.

Excõicatus prælatus, an possit ordines conferre.

[f] Quod leg. & not. §. 1. q. 1. §. opponit.

[g] Cũ possint ordinari à fidelibus. & istum casum ponit H. penitus alienũ à superiori c. 1. si ad subuersionẽ, &c. vt dicit H. 1. q. 7. cõueniẽtibus. & q. 1. si quis hæreticæ. vbi hoc notauit.

SED EXCOMMVNICATI. CASVS. Videtur hic Grat. ponere opinionē Rufi. & Io. Fauētini, dicēs q ordinationes eorū q numquā fuerunt catholici, irritę sunt: sed ordinationes eorum q fuerunt epi catholici, licet postea fuerint excōicati, misericorditer ab ecclesia tolerantur. & ad hoc inducit sequens cap.

forte necessitate sacri canones proprium robur obtineant. Secunda pars incipit ibi, Qui vero.

b ‹Hæresiarchis.› id est præcisis ab ecclesia, qui numquam catholici episcopi fuerunt. De alijs habes §. c. proxi.

c ‹Nisi probare.› illi forte erant pueri, cum illi erant præcisi. Vel forte

A excommunicatis. A CASVS. Quidā catholici epī excōicati fuerunt, & in tempore suæ excōicationis quosdam clericos ordinauerunt. Quæsitum fuit ab Vrbano vtrum possent in suis ordinibus tolerari. Et rńdet q sic, si sint bonæ vitæ, & non sunt ordinati simoniace, vel nō constat epos esse simoniacos: sed de cætero non ascendant ad ordines superiores, nisi necessitas vel vtilitas exegerit.

a ‹Quondam.› hic habuit Io. Fau. fomētum sui erroris, & p se inducit. 1. q. 1. si quis mgr. & 1. q. 7. Daibertum. & extra de schisma. c. 1. & 2. sed hoc ideo dr, qa facilius dispēsat cū ordinatis à talibus q vltimā manus impositionem receperunt in ecclesia. & capitula q inducit, intelligo cum nō fuit forma seruata: & 3 cum expresse est §. de cōsecr. dist. 4. ostēditur. & c. quomodo. & 1. q. 1. quod qoidā. Videtur autem hic q siue scienter siue ignoranter ordinet quis ab hæretico præciso & simoniaco, non debeat cū eo dispensari: quod verum est, nec obstat 1. q. 1. si qui a simoniacis. vbi inuenit si ignoranter à talibus quis ordinatur, q potest secū dispensari. sed illud intelligimus cū G. de prælato tolerato ab ecclesia, hic de præciso. vel ibi non fuit simoniacus & hæretic[us], hic aūt simoniacus & hæreticus. Si qs ergo est ordinatus à simoniaco etiā ignoranter, executionem nō recipit, cum simoniacus sit suspensus ipso iure, vt s. q. s. reperiuntur.

Vnde dicit Hug. q illud verbū, quōdā &c. additur potius vt ostendatur differētia in dispositione. nā cū ordinatis scienter ab illis qui nunquā fuerūt catholici, epī non dispēsant, vt §. c. proxi. secundū Hug.

Ordinatus à simoniaco caret executione.

sum est, quod legitime actum, aut collatum minime probatur; si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum.

Sed excommunicati hic intelligendi sunt, qui in ipsa sua ordinatione pœnam excommunicationis contraxerunt; qui numquam in numero catholicorum fuerunt. Ceterum, qui inter catholicos prius deputati sunt, si postea excommunicationis sententia notati fuerint; ordinationes tamen eorum ab ecclesia misericorditer tolerantur. §. c. nos consecrationem.

Vnde Vrbanus Papa secundus scribit dicens.

¶ Ordinationes ab excommunicatis non simoniace factæ, ex misericordia tolerantur. C. IIII.

AB excommunicatis, quondam [a] tamen catholicis episcopis ordinatos, si quidem non simoniace ordines ipsos acceperunt, & si ipsos episcopos simoniacos non fuisse constiterit; ad hæc, si eorum religiosior vita, & doctrinæ prærogatiua visa fuerit promiseri, pænitentia indicta, quam congruam duxeris, in ipsis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem conscendere non concedimus, nisi necessitas, vel vtilitas maxima flagitauerit, & ipsorum sancta conuersatio promeruerit. Ansl. l. 12. c. 74. Iuo p. 6. 406.

Sed & illud Gregorij de nominatim excōicatis intelligitur: quorum ordinationes sunt irritæ, si eorum damnatio nō erat ordinandis incognita. §. c. nos cōsecrationem.

Vnde idem Vrbanus ait in synodo Placentina, c. 9. & sequentibus.

¶ Qui nominatim excommunicati sunt, & qui aliorum sedes inuadunt, alios ordinare non possunt. C. V.

ORdinationes, quæ ab hæresiarchis [b] nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui catholicorum adhuc viuentium episcoporum sedes inuaserunt, irritas esse iudicamus; nisi probare [c] valuerint, se cum ordinarentur, eos nescisse [d] damnatos. ¶ Qui vero ab episcopis quondam catholice ordinatis, sed in schismate à Romana ecclesia separatis consecrati sunt; eos, nimirum, cum ad ecclesiæ vnitatem redierint, seruatis proprijs ordinibus misericorditer suscipi iubemus: si tamen vita, & scientia eos cōmendat. ¶ Amodo vero, quicumque à prædictis schismaticis, sanctæque Romanæ ecclesiæ aduersarijs se ordinari permiserit, nullatenus hac venia dignus habeatur. ¶ Quamuis autē misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus; nullum tamen præiudicium sacris canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset, quod pro necessitate † factum est. Vbi enim multorum [e] strages iacet, ibi subtrahendum est aliquid seueritati, vt [a] addatur amplius charitati. Poly. 7. tit. 16. & l. 5. tit. 38. C. 9. & 10. C. 11. C. 12. C. 13.

† Cōcor. tex. § l. liberorū. cū glo. ff. de his qui no in fam. & text. in l. s. § prin. C. de c. ad. tut.

a ‹Vt addatur, &c.› *Hæc sunt addita ex concilio ipso.*

Electio quoque, nisi à catholicis facta fuerit, irrita esse probatur.

extra de simo. tanta. Sed quid faciendum est hoic, si suus eps quem scit esse simoniacum, vult ipsum promouere. H. dicit q qui promouetur a simoniaco prælato suo adhuc tolerato, non peccat, & libere potest suum officium exequi. sed contrarium legitur extra de sim. o. per tuas. De hoc dicas s. 1. q. 1. si qui à simoniacis.

SED ET ILLVD. CASVS. Supra in §. sed excōicati. dr, q illud c. nos consecrationem. intelligitur de his qui numquā fuerunt de numero catholicorum. Nunc vero ostendit, q potest intelligi de nominatim excōicatis, quorum ordinationes scienter recepiæ non tolerantur quo ad executionem.

ORdinationes. CASVS. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima parte dr, q illi qui receperunt ordines ab epis ordinatis in hæresi vel ab intrusis, non tolerant in suis ordinibus quo ad executionē, nisi probent se nesciuisse in tempore ordinationis eos fuisse damnatos. In secunda parte dr, q illi qui receperunt ordines a schismaticis quondam tñ catholicis epis, ex misericordia in suis ordinibus tolerantur, si boni sunt, propter necessitatem: sed cessante

forte Romæ a Papa fuerant præcisi, & ante quam fama crebresceret, fuerunt aliqui ordinati ab eis, alias in his quæ publice fiunt, non potest quis ignorantiam allegare. 16. dist. quod dicitis. Et est hic arg. quod qui allegat ignorantiam, ipsam probabit 3. q. 9. in dicas. 1. q. 1. si qui a simoniacis. extra de ele. innotuit. 82. dist. proposuisti. & hic māifeste reprobat distinctio Io. & Rufi. hic enim distinguit inter ordinatos ab illis qui receperūt vltimam manus impositionem in ecclesia, & ordinatos ab illis qui receperūt vltimā manus impositionem extra ecclesiam, & tam hi, quàm illi recipiunt ordinem, scilicet characterem, sed non executionem. Ignorantiā allegans, illā pbare debet.

d ‹Nescisse.› ff. de probat. verius. contra. Sed hic præsumebat eos scire. sic 82. dist. proposuisti. in fi.

e ‹Multorum.› simile §. 44. dist. comessationes. & §. dist. 50. vt constitueretur.

ELECTIO. CASVS. Dictum est §. q ordinatio hæreticorum irrita est. Nunc dicit G. q electio facta a non catholicis irrita est, sicut habetur in seq. cap. cuius casus planus est.

N os

a Non.] Simile 24.q.1.aperte.& c.miramur.
b Eligitur.] constat q̀ suspensus non pôt eligere, vt extra de consue.cum dilectus.& extra de æta.& quali.cũ bonæ. Sed qd si maior pars fuerit excõmunicata, an possunt alii eligere sine ea? ar.q̀ non.extra de concess.præ.& ec.non va.quia diuersitatem. Itẽ quid q.7.nos si incompetenter.& in casibus vbi quis sortitur forum, a & cum quis negligis suum locum conuertere ad fidem.16.q.3.placuit a & cum episcopos solus est in vna prouincia, vt 65.dist. si forte.in fine.

a Qui no.3.q.6.in prin.

Vnde Gregorius scribit Mediolanensibus, lib.8.epist.65.

¶ Irrita sit electio, quæ non à catholicis facta probatur. C. V I.

Poly.l.2.tit.1.
† catholicis, & maxime à Langobardis] orig.

NOs in hominem, qui non à catholicis † eligitur b, nulla præbemus ratione consensum: nec, si alicuius præsumptionis vsurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem, illum sacerdotis suscipimus.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quòd autem c episcopus, vel quilibet superiorum clericos alterius sine proprÿs litteris ordinare non debeat; Calixtus Papa scribit epistola 2. ad episcopos Galliæ dicens.

¶ Alterius ecclesiæ parochianum nullus iudicare præsumat. C. I.

Ans.l.6.c.120.
Iuo p.14.c.72.& p.5.c.236.
† abest ab orig.

NVllus alterius terminos vsurpet, nec alterius parochianum iudicare d, vel ordinare †, aut excommunicare præsumat: quia talis iudicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio nec rata e erit, nec vires vllas habebit: quoniã, nullus alterius iudicis, nisi sui, sententia tenebitur, aut damnabitur. Vnde & Dominus loquitur dicens, [Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.]

Deut.19.
Prou.22.

[*Vnde* a *Vrbanus Papa.*]

a Vnde.] *Antea erat*, Idem, *hoc est* Calixtus: *quia, cum Palea hæc non dum esset inserta, sequebatur.* c. nullus primas, *quod est Calixti. Hanc autem paleam citat Gratianus ex Vrbano secundo, infra de pœnit. dist.6. c fin.*

PALEA. C. II.

sẽt.4.dist.21.g.
De pœnitentia. dist.6.c.fin.
† al. ignorãtia

PLacuit, vt deinceps nulli sacerdotum liceat quemlibet cõmissum alteri sacerdoti recipere ad pœnitentiã sine eius consensu, cui prius se commisit, nisi per ignorantiam † illius, cui pœnitens prius confessus est. Qui vero contra hæc statuta facere præsumpserit, gradus sui periculo subiacebit.

Item Calixtus epist.2.

¶ In alterius parochia, nisi eo vocante, nulli aliquid agere licet. C. III.

Poly.l.2.tit.24.
Burc.l.1.c.66.
Ans.l.6.c.119.
Iuo p.5.c.101.
Pann.l.4.c.28.

NVllus primas, nullus metropolitanus †, nullusque reliquorum episcoporum, alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionem ac-

† Tota. dic vt per Pann. c.vlt.de pœn.

Episcop⁹ electum alteri⁹ episcopi non ordinet.

e Rata.] Sed quæritur si vnus iudex sententiam excõicationis latam ab alio, ratam habere possit? ar. qđ sic ĩ. ca. Lugdunen.& 3.q.6. hæc quippe.63.dist. Salonitanæ. nam factum falsi procuratoris possum ratum habere. extra de offic.deleg. cum olim. ff. de iud.licet.& electionem quæ nulla est, possum ratam habere. extra de ele. q̀ sicut. Itẽ adoptio iniusta potest ɔfirmari.ff. ď adop. adoptio. Itẽ snia feminæ & serui ɔfirmať, licet nulla sit, vt 3.q.7.in famis.§.tria.ĩ pri.& ff. de off.præto. Barbarius. extra de arbit.dilecti.& est ar.ad hoc insti.de testa.milit.§.sed si quis, nam & per appellationẽ pôt cõfirmari, quod nullum est. ff. rem ratã habe.l.3.§.falsus. Sed ȝ ext.de consue.ad nostrã. Itẽ quod meo nomine gestũ non est, ratum habere non possũ, vt ff. de neg.gest. si pupillus.§.sed & si ego. Itẽ cuius præsentia desideratur, eius ratihabitione non pôt confirmari, vt instit.de aucto. tuto. in fin. Item si sententia excõicationis confirmaretur, retro esset quis excõmunicatus, quod esset absonum. Dicas ergo, q̀ sentẽtia quæ nulla est, non potest ratihabitione cõfirmari: quia sententia plus habet iuris, quàm facti. & ĩ illa l.ff.rẽ ratam habe. fuit sentẽntia lata a suo iudice, sed contra ius.& sufficit quòd litigator credat se condemnatum, ad hoc vt teneat iudicium. ff.famil. erciscun.cum putarem. solus tamen princeps potest sententiam, quæ nulla est, confirmare, vt 2.q.1.in primis.& 3.q.6. hæc quippe. qa & ipse mutat substantial.a rei. C.de rei vxo.act.in prin. sic intellige 3 q.6.hæc quippe. Alia autem quæ plus habent facti, quàm iuris, vt emptio, locatio, & traditio, possunt confirmari. ff. de cura. fur.consilio.§.vlt. vnde donationem factam à laico, & non nomine episcopi potest episcopus confirmare, vt 16.q.1.cap.vlt. & extra de iure patro.cura pastoralis. Si autem aliquis ordinat clericos alterius credens suum episcopum ratum habiturum, tunc potest talis ordinatio confirmari per ratihabitionem, vt ĩ ca. Lugdunensi. secus si non poneret spem in ratihabitione illius, vt ff.de solu. si quis offerenti. In sententia autem dici potest, q̀ si aliquis nomine alterius tulit sententiam, q̀ tunc posset ratificari. Io. Quid iuris sit de hoc, & de sent.ex com.notaui in quæstionibus. B.

Sentẽtia nulla an possit ratihabitione cõfirmari.

quid si vnus est excommunicatus, & eligit cum aliis, an tota electio vitietur? non, nisi ipsi communicent consentiendo. extra de sent.& re iud.ad probandum. vbi cassatur sententia iudicum, quia vnus iudicum fuit excommunicatus. Et arg.ad hoc extra de offic. dele.cum super.& ff.de recep.ar. Pædius.ar.contra ff. quod cũ fal. tu.l.1.§.1.vbi dicitur, q̀ non obest si tutor falsus interponit auctoritatem suam cum tutore vero. quia tenet quod actum est. suspensus autem hodie eligit, vt extra de cle.excommu.mi.si celebrat.

Quòd autem.] Hæc q. diuiditur in duas partes, in prima quasi quæritur si quis debet ordinari ab extraneo episcopo sine litteris? & respondet, q̀ non: & hoc probat 6. auctorit. Secunda ibi, *Nis auctoritatibus.* Ioan.de Fan.

CASVS. Hic ponitur 2.q. qua quæritur an episcopus vel archiepiscopus possit ordinare clericos alterius episcopi sine proprus litteris. Et respondet, q̀ non, vt probatur per sequentia cap.

c Quòd autem.] certum est, q̀ nullus episcopus debet ordinare, vel recipere clericos alterius episcopi sine litteris sui episcopi, vt 71.dist.per totum. nec sufficiunt ad hoc litteræ archidiaconi, vt extra de offi.archi.significasti.

NVllus.] CASVS. Calixtus Papa docet hic, q̀ nullus episcopus debet terminos alterius vsurpare, vel alterius parochianum ordinare, dãnare vel excõicare: quia talis ordinatio, dãnatio, & excommunicatio irrita erit: & q̀ hoc fieri nõ debeat, probatur auctoritate Deut.& Prou. dicentis, Ne transgrediaris, &c.

d Iudicare.] nisi ĩ casibus, vt de pœ.dist.6 placuit.ĩ.6.q.3.c.vlt. ĩ.3.q.6.peregrina.& c.1.& 10.q.3.nec dumerus.2.q.5.Mennã.&

NVllus primas.] CASVS. Cælestinus prohibet in hoc cap. q̀ nullus patriarcha vel archiepiscopus vel episcopus iudicet, vel ordinet vel disponat aliquid in parochia alterius nisi fuerit inuitatus. Si vero præsumpserit, damnabitur cum cooperantibus & consentientibus ei. Nam si ordinare non potest, nec iudicare poterit. idem dicitur de episcopo in duobus sequentibus cap. scilicet, q̀ irrita erit talis ordinatio, & ipse damnabitur.

f Metropolitanus.] Si metropolitanus non potest intrare diœcesim suffraganei sui, nisi uocatus, ut hic dicitur, qualiter ergo uisitat diœcesim, & recipit ibi procurationes, ut extra de censibus, ioprę.extra de præscrip.cum ex officii? Sed illud intelligo in eo casu quando per negligentiam deuoluitur ius ad metropolitanum,

uel

Maius nō licet, cui non licet minus.

vel etiam per appellationem.

a ¶ *Ordinare.*] argu. ex quo minus non licet, nec maius, vt 44. dist. nulli. 16. quæstio. 2. visis. & secūdum hoc minus est ordinare, quàm iudicare: quia solus potest ordinare, sed non solus iudicare ad depositionem, ī. 15. quæstio. 7. si autem. & c. Felix. & c. vlti.

b ¶ *Iudicabit.*] sæpe tamen iudicat qui non potest ordinare, vt archidiaconus, vt 25. distin. perlectis. & extra de tempo. ord. cum in distribuendis.

c ¶ *Vllum*] ¶ *A metropolitano.*] hoc intelligas in arduis negotiis, aliter sufficit voluntas episcopi. vt ī. c. proxi.

Et totam prouinciam contingentibus, vt dixi in littera.

d ¶ *Vacua.*] quantum ad executionē altaris, tamen consecratio manebit, vt 7. q. 1. episcopus in diœcesi.

e ¶ *Episcopum.*] ¶ *Ordinandum.*] si tamen suum subditum alibi excommunicaret, videtur, q̄ tenet. 11. q. 3. si episcopus. sicut Paulus absens excommunicauit Corinthium. & facit ad hoc 7. q. 1. si quis presbyter. & c. si quis vero. sine respectu tamen pro tribunali non potest ibi ferre sententiam, vt arg. extra de offic. leg. nouit. ff. de offi. præ. l. 3. ff. de iurisd. om. iud. l. vlt. ff. de offi. procons. & leg. l. 2. De hoc plenius dixi extra de offic. leg. nouit.

a ¶ Et

cedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius episcopi est parochiæ) super cuiusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cuius iuris esse dignoscitur, aut quidquam ibi disponat, vel ordinet, aut iudicet; si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumpserit; damnabitur, & non solum illi, sed coöperatores, eique consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & iudicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare ª non poterit, qualiter iudicabit? nullatenus proculdubio iudicabit ᵇ, aut iudicare poterit. ī. episcopum] vers. nam si.

Item ex concilio Nannetensi, c. 1.

§ De eodem. C. IIII.

IN Dominicis, vel festis diebus presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero ibi Missam velit audire. Quem si inuenerint; statim ab ecclesia abijciant, & ad suam parochiam redire compellant. ext. de paro. c. 2. Burc. l. 2. c. 92. Iuo p. 2. c. 122.

¶ *Hoc & sequens caput absunt à sex vetustioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In cæteris autem habentur sine nomine Paleæ, quemadmodum & in excussis. Extat autem vtrumque in concilio Nannetensi, & ex eo citatur hoc primū in Decretalibus tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo, & Iuone. sicque emendatum est, cum antea citaretur ex concilio Meldensi.*

Item ex eodem concilio Nannetensi, c. 2. Et in capitul. l. 1. c. 153.

§ De eodem. C. V. Burc. l. 2. c. 91.

NVllus presbyter, aut ª diaconus alterius plebanum † (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat. † al. plebesanū] al. parochianum

a ¶ Aut diaconus.] *Istæ duæ voces neque in concilio, neque in capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.*

Item ex concilio Antiocheno, c. 13.

¶ Ad ordinationem clericorum, vel ecclesiarum alterius episcopi, nisi ab eodem inuitatus, non accedat episcopus. C. VI. Burc. l. 1. c. 108. Iuo p. 5. c. 210. & simile p. 5. c. 180. ex epistola Bonifacij.

NVllum episcoporum audere debere ex alia prouincia ad aliā transitum facere, & ordinare aliquos in ecclesijs, aut proferre ad sacrum ministerium. Nec † ab alijs illuc trahatur episcopis: nisi forte per litteras rogatus abierit, nō solum a metropolitano, sed & ab his, qui cū eo sunt, omnibus ipsius prouinciæ episcopis. Quòd si nullo inuitante inordinate superueniat, & aliquos, vel ordinare præsumpserit, vel quoslibet actus illi ecclesiæ competentes, qui ad se minime pertinent, vsurpare tentauerit; vacua ᵈ quidem & inania erunt omnia, quæ gesserit: ipse vero huius indisciplinati ausus, & irrationabilis cœpti dignas causas expendat †, tamquam depositus à sancta synodo, & propter huiusmodi præsumptionem iam prædamnatus. † al. Nec alias illuc attrahat esse † al. excipiat

¶ *Hæc est prisca versio. Dionysii autem interpretatio, quæ & conciliorum tomis est inserta, & à Burchardo, & Iuone affertur, aptius exprimit sententiam canonis græci. Tamen, quoniam neque ipsa omnibus locis omnino respondet, visum est verba græca noua cum versione apponere.*

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Nullus episcopus audeat ab vna prouincia in aliam transire, & in ecclesia aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ †, nec si alios vnà secum adducat; nisi accitus venerit per litteras metropolitani, & eorum, qui cum illo, episcoporum, in quorum regionem accedat. Quòd si nemine vocante inordinate aduenerit, vt aliquos ordinet, ac negotia ecclesiastica ad se minime pertinentia constituat, irrita quidem sunto, quæ ab eo gesta fuerint: verum & ipse suæ impudentiæ, & iniqui incœpti iustam pœnam subeat, hinc iam a sancta synodo depositus. † id est, sacri ministerij

Item ex eodem Antiocheno, c. 22.

¶ Ad ordinationem ecclesiæ, quæ sibi commissa non fuerit minime accedat episcopus. C. VII.

EPiscopū nō debere in alienā irruere ciuitatē, quæ illi probatur nō esse subiecta, neq; in regionē, q̄ ad eius curā minime noscitur ptinere, ad aliquid ordinādū ᵉ, neq; presbyteros, aut diaconos cōstituere, ad alios ᵃ episcopos pertinētes, nisi forte cū volūtate, & testi- Burch. l. 1. c. 71. Iuo p. 5. c. 178.

monio

a ¶*Et testimonio.*] Numquid hoc testimonium sufficit isti vt non iterum examinetur ab illo episcopo? Ar. q. sic 19. q. 2. duæ. 47. dist. de Petro. & 16. q. 2. si quis episcoporum. sicut tutori dato in testamento sufficit testimonium patris, vt instit. de satis. tut. §. 1. Argu. cōtra 73. dist. sanctissimo. sed ibi de collocando in ecclesia secūda. Item numquid sufficiunt litteræ archidiaconi? non, vt extra de officio. archi. significasti. sed hoc verum est, vbi non est consuetudo præscripta. 7. ea. q. 3. conquestus.

Tutor testamentarius nō senetur satisdare.

E*piscopi.*] Casus. Statuitur in hoc c. quilibet episcopi suas regant ecclesias vel parochias, & ad alienas non accedant: sed quilibet in sua prouincia disponat quæ disponenda sunt.

b ¶*Diœcesim.*] idest, prouincia siue regionē. sic econtra nomen regionis pro diœcesi ponitur 1. c. prox. sic & 7 prox. quæst. per singulas 2. valet hoc cōsiderare ad instrumenta & diuisiones prouinciarum, vt 6. quæst. 3. scitote.

Diœcesis pro regiōe ponitur & contra.

N*On inuitati.*] Casus. Dicitur in hoc c. q episcopi nō debeant ire ad alienas parochias super ordinandis aliquibus vel disponendis ecclesiasticis causis: sed vnaquæque synodus ordinet intra suam prouinciam quæ disponenda sunt, sicut in concilio Niceno statutum est.

HIS. Hæc est secunda pars quæstio. secundum Ioan. de Fant.

Casus. Concludit Grat. ex supradictis, q nullus episcopus clericos alterius ordinare debet: & quærit incidēter, si contingat clericos ordinari ab episcopo non suo: an possint in suis ordinibus tolerari à suis episcopis. Et respondet quod sic, vt dicitur in prox. cap.

L*ugdunensis.*] Casus. Hu. Lugdunen. archiepiscopus quæsiuit ab Vrbano virum in suis ordinibus posset tolerare quosdam clericos suos ab alijs episcopis ordinatos, cum eis dispensando. Et respondet quòd sic ex misericordia, si bonæ vitæ sint: & si sine prauitate fuerint ordinati: iniuncta eis pœnitentia competenti. Et hoc probat exemplo Io. Chrysost. qui clericos suos ordinatos à sancto Epiphanio tolerauit, & in suis ordinibus recepit: quod nō fecisset si sciret eos nō recepisse ordines.

c ¶*Poterit.*] Argu q sequens ratihabitio cōfirmat quod primo fuit inutile, vt 63. dist. Salonitanæ. & 16. q. 1. cap. vlt.

d ¶*Quod sanctus vir.*] Sic i. 37. distin. qui de mensa. 7. q. 1. omnis. Sed nonne iste episcopus

---

Lauli. primas.

monio [a] [γ] propriæ regionis episcopi. Quòd si quispiam, horum quid tale facere voluerit; irrita quidem erit huiusmodi ordinatio: & quæ male [δ] vsurpauerit, à synodo arguantur. Nam [ε] si ordinare non potuerit, nullatenus ad alios pertinentes iudicare præsumat.

α ¶Ad aliquid.] *In hoc etiam canone Dionysii versio purior est: hic autem habet,* super ordinatione cuiusquam: *quod græce est,* ἐπὶ χειροτονίᾳ τινὸς, *idest,* vt quempiam ordinet.

β ¶Ad alios episcopos.] *eodem fere modo Dionysius. Græce legitur* εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους, *idest,* in locis alteri episcopo subiectis.

γ ¶Et testimonio.] *Græce tantum est,* μετὰ γνώμης *quod Dionysius vertit,* cum consilio, & voluntate.

δ ¶Et quæ male.] *Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, & ex veteris editionibus conciliorum, præter hanc postremam quatuor tomorum. Dionysius habet,* & ipse coerceatur à synodo: *quod Græce est,* καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν, *idest,* & ipse puniatur à synodo.

ε ¶Nam si.] *Tota hæc clausula in Græco canone, cuius tria exemplaria manuscripta collata sunt, minime habetur: sed & prisca versio, & Dionysiana habēt. Similis sententia legitur 1. aul. primas.*

Item ex synodo Constantinopolitana prima, c. 2.

¶ Non accedant episcopi ad ecclesias, quæ sunt extra eorum diœcesim. C. VIII.

EPiscopi, qui extra diœcesim [b] sunt, ad ecclesias, quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant, & permisceant ecclesias. Secundum [ζ] regulas statutas, Alexandriæ quidem episcopi ea, quæ sunt in Aegypto tantummodo gubernent. Orientales autem episcopi solius orientis curam gerant; seruatis tamen honoribus primatus ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis episcopi ea, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodo diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem episcopi Ponticæ tantum diœcesis habeant curam. Thraciæ vero, ipsius tantummodo Thraciæ.

ζ ¶Secundum.] *Mutata est interpunctio, vt magis respondeat Græco canoni,* ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. *quod Dionysius vertit,* sed iuxta canones Alexandrinos antistes, &c. *In editione autem conciliorum in tribus tomis deerant hæc verba,* ea quæ sunt in Aegypto tantummodo gubernent. Orientales autem episcopi.

Item ex eodem, c. 3.

¶ De eodem. C. IX.

NOn inuitati episcopi ultra diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, uel quibuscumque disponendis ecclesiasticis causis, seruata regula, quæ supra scripta est de unaquaque diœcesi. Manifestum namque est, quòd per singulas quasque prouincias prouincialis synodus administrare, & gubernare omnia debeat, secundū ea, quæ sunt in Nicæa definita.

† περὶ τῶν διοικήσεων

α ¶Seruata regula.] *Ita in omnibus editionibus huius priscæ versionis: sed in Græco canone hic est initium periodi, & quæ sequuntur ex ipso pendent, quemadmodum Dionysius vertit,* seruata vero quæ scripta est de gubernationibus † regula, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per vnamquamque prouinciam, ipsius prouinciæ synodus dispenset, &c.

§ *His auctoritatibus prohibentur quilibet episcopi clericos alterius ordinare. Sed quæritur, si contingat eos aliquibus sacros ordines distribuere, an ordinati ab episcopis suis in proprijs ordinibus recipi possint.*

De his ita scribit Vrbanus Papa Hugoni Lugdunensi archiepiscopo.

¶ Clerici ab episcopo alterius parochiæ ordinati à proprio in suis ordinibus recipi possunt. C. X.

al. ecclesiæ | Iuo p. 6. c. 412.

Socrates l. 6. Histo. c. 12. & 13. Triper. l. 10. c. 11. Nicē. l. 13. c. 13.

† al. eis

LVgdunensis parochiæ † clericos, quos contra statuta canonum ab alterius parochiæ episcopis ordinatos litterarum tuarum significatione mōstrasti, cum graduum suorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit [c], si eos aliàs canonice, & sine prauitate aliqua ordinatos constiterit: si tamen eorum probabilem uitam id indulgentiæ perspexeris promereri. Legimus quippe sanctum Epiphanium episcopum ex diœcesi sancti Ioannis Chrysostomi quosdam clericos ordinasse: quod sanctus [d] uir omnino non fecisset, si ei † detrimen-

pus deliquit ordinando clericos alterius: quomodo ergo sanctus fuit? Omissis multis solutionibus dic, quod excusatur ideo quia vtiliter gessit: & quia credebat hoc Deo placere: sicut non facit furtum qui credit hoc placere domino, vt institu. de obli. quæ ex qua.delic.nascuntur. §. 1.

vos. 7. q. 1. sicut vir. in fi.

d ¶ *Agere.*] Quod ad statum communem pertinet, vt ī.e. archiepiscopus. sic I. 80. dist. non debere.

P ¶ *Er singulas.*] Casus. In Niceno concilio fuit statutum, vt archiepiscopus per singulas prouincias curā gereret, & ad archie-

tū fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio [a] tua arbitrata fuerit; iniuncta, satisfactionis gratia, propter ecclesiam, quam offenderunt, congrua pœnitentia, miserationis intuitu in suo quemque honore recipies, salua in omnibus sanctorum canonum disciplina.

QVÆSTIO III.

Quòd autem [b] archiepiscopus clericos sui suffraganei illo inconsulto damnare valeat, vel absoluere; sic videtur posse probari. Sicut totius episcopatus ecclesiæ in potestate sunt episcopi; sic & ecclesiæ totius archiepiscopatus ad diœcesim pertinent archiepiscopi. Vocantur enim episcopi à metropolitano in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Sic quippe vices eis impertit, vt potestatem suam sibi non adimat. Vnde & sine eius consilio nihil eis agere licet, sicut in concilio Martini Papæ legitur, c. 4. In capitulis Martini Bracharensis, c. 4.

¶ Nec episcopi sine metropolitani consensu, nec ille sine eorum consensu aliquid agere debet. C. I.

i PEr singulas prouincias oportet episcopos cognoscere [c] metropolitanum † suum; & ipsum primatus curam suscipere: nihil autem agere [d] reliquos episcopos præter eum; secundum quòd antiquitus à patribus nostris constitutum continetur in canone. Propter quod metropolitanus episcopus nihil præsumptiue assumat ‡ absque consilio cæterorum. * al. primatum metropolitanum esse. Apost. can. 34. ‡ al. sibi assumat

Item ex concilio Antiocheno, c. 9.

¶ Sine metropolitani conscientia extra suam diœcesim nihil agat episcopus. C. II.

ii PEr singulas [e] prouincias episcopos singulos scire oportet, episcopū metropolitanum, qui præest, curam & solicitudinē totius prouinciæ [f] suscepisse. Propter quod ad metropolitanā ciuitatē ab his, qui causas habent, concurratur. Quapropter placuit eū, & honore præcellere, & nihil vltra sine ipso reliquos episcopos agere secūdū antiquum patrum nostrorum canonem, nisi hoc tantū, quod vnicuique ecclesiæ per suam diœcesim cōpetit. Vnumquemque enim episcopum oportet habere suæ diœcesis potestatē, ut regat, & gubernet secundū competētē singulis [g] reuerentiā, & prouidentiam gerat omnis regionis, quæ sub ipsius est ciuitate: ita ut etiā ordinare ei presbyteros, & diaconos proba Apo. can. 34.

a ¶ *Moderatio tua.*] Permittitur hic episcopo dispensatio canonis vel criminis pœnalis, sicut est I. 1. q. 5. c. vlt. in fi. sed non permitteretur si simoniace fuissent ordinati. 1. q. 1. erga. de pœnitentialibus nō est dubium, quia hoc potest quilibet sacerdos, vt 26. q. 7. tēpora pœnitudinis.

Quod aūt.] Casus. Hic intitulatur 3. quæstio, qua quęritur, an archiepiscopus posit absoluere vel damnare clericos sui suffraganei illo inconsulto: & certum est quod non, nisi cū appellatur ad eum: vel habetur de consuetudine: vel si eps decederet, & res arbitrio archiepi dispēsari voluerint clerici, vt ī c. conquestus. vel nisi episcopus sit negligēs, vt ī.e. cum simus. vel nisi cōtrouersia sit inter epm & suum clericum, vt ī. 11. q. 1. si clericus. vel nisi dissēsio est de electiōe episcopi, vt ī. 63. dist. si forte. Sed hoc hodie corrigit p cōstitutionē Innocentij Papæ. Sed quia cōmunia negotia puinciæ, vt synodū cōgregare, epm examinare potest facere: nō tamen sine cōsensu aliorū, vt ī. c. 1. 2. 3. & 4. & 5. Et procedit hoc ordine, Primo pbat superficialiter, quod archieps potest absoluere & dānare parochianos sui suffraganei illo inconsulto, vsq; ad §. *Sed cotra* deinde pbat cōtrariū vsq; ad §. *Sola.* in quo tractat de excellentia Papæ: & hoc vsque ad §. *vltimū.* in quo soluit cōtrarietatē. Dicit ergo quod sicut ecclesiæ totius epatus sont in potestate epi, sic ecclesię totius archiepatus sont in potestate archiepi: ita quod epo nō licet aliquid agere sine consilio metropolitani: sed intellige in ijs quæ pertinent ad generalem statū prouinciæ totius episcopatus.

b ¶ *Quod autem.*] Metropolitanus episcopo inconsulto nō potest iudicare clericos suos, nisi in casibus specialibus, scilicet quando causa per appellationē defertur ad ipsum, vt infra ea. conquestus. vel nisi causa sit inter episcopū & clericum, vt 11. q. 1. si clericus. Item cum dissensio est de electione episcopi, vt 63. dist. c. vlt. hoc vero non tenet hodie per id quod est extra de ele. quia propter 3. Item cum suffraganeus est negligens, vt ī. ea. cum simus. Item omnia male acta potest punire & retractare, vt 26. q. 5. quicumque. & 13. dist. de his. Item si de consuetudine aliquid obtinuit: aut si episcopus decesit, vt ī. ea. conquestus. Aliter de specialibus negotijs episcopatuum se non potest metropolitanus intromittere: sed communia negotia, quæ non magis pertinent ad vnum quam ad alium: sed ad statum totius prouinciæ, vt congregare synodum, examinare episcopum & ordinare, hoc potest; non tamen sine consilio aliorum episcoporum, vt infra ead. c. 1. 2. 3. 4. & 5.

P ¶ *Er singulas.*] Casus. Dicitur hic quod episcopi in singulis prouincijs debent recognoscere suum metropolitanum, sibi obediendo: & nihil agere de communibus negotijs sine metropolitani consilio. Similiter nec metropolitano licet sine consilio episcoporum aliquid facere de negotijs communibus.

c ¶ *Cognoscere*] idest, reuereri, idest, diligere, vt ibi. Non noui chiepm appelletur: sine cuius cōsilio episcopi nihil agere possunt nisi de his quæ ad proprias eorum parochias spectant: & econuerso metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agere potest.

e ¶ *Per singulas.*] Simile 2. q. 7. metropolitanum.

f ¶ *Totius prouinciæ.*] Hic videtur quod archieps est iudex ordinarius totius prouinciæ [4]. nam habet procurationem & visitationē totius diœcesis, vt extra de præscri. cū ex officij. & quia vnus est iudex prouinciæ, vt 7. q. 1. in apib'. ex quo enī archieps est iudex epi, ergo est iudex diœcesis suæ. arg. ff. de pecu. leg. si seruus meus. Nā ex eo quod vicarius est in peculio ordinarij, ergo & peculium vicarij, vt ibi dicit: & præterea hic dicit quod omnes qui causas habent, cōcurrāt ad metropolitanum. Itē quia determinat causas delatas ad ipsum per querelam, vt 10. q. 3. quia cognouimus. Sed licet posset dici quod sit ordinarius, se tamen nō potest intromittere de causis subditorū, nisi in casibus exceptis, vt extra de offi. ordi. pastoralis. in princ. si tamen ferat sententiā aliquam in subditos suffraganei sui, bene tenet: cum sit iudex ipsorū. arg. in authen. de defen. ciui. §. & iudicare. & §. seq. vbi dicitur, quod præses vel maiores iudices non possunt ferre sententiam vltra summam ccc. aureorum. si tamen tulerint, tenet. vt ibi innuitur. H. dicit non tenere talem sententiam, cum metropolitanus fert in subditos suffraganei: quia metropolitanus iudex alienus est respectu subditorū suffraganeorū, vt 6. q. 3. scitote. & 3. q. 6. peregrina. sicut absoluere non pōt nisi appelletur ad eum. extra de sniā excom. per tuas. extra de offi. deleg. cum contingat. Item quia dicitur quidquid fecerit, irritum est, vt ī. ea. nullus. Hoc scias quòd de causis episcopi potest per solam querelam cognoscere. 11. q. 1. si clericus aduersus. Ioan. quod dicit H. verum est, vt extra de of. ord. pastoralis. B.

g ¶ *Singulis.*] Potest ergo anathematizare aliquem inconsulto metropolita-

Quod not. ī.e. c. 1. in gl. 2. in fi.

Idem tenet Ber. in l. Item omnes. §. recte. ff. de iur.

Metropolitanus clericos suffraganei iudicare non potest.

Versi. vt in collatione habita eligat, &c. quasi dicat, licet cognitio electionū & electorum pertineat ad metropolitanū: non tamē ginstificatio: sed eū eliger in quem omnes, &c. vt ibi Archidia.

4 Hoc verū est secundum L. vt no. 3. q. 6. c. 3. in glo. a. vbi dixi de hoc. Archi. Archiepiscopus an sit iudex ordinarius totius prouinciæ.

tropolitano: immo & quilibet sacerdos inscio suo episcopo, vt extra de of. ordi. cum ab ecclesiarum. nec tenet quod legitur 11. q. 3. nemo episcoporum.

NISI FORTE. CASVS. Dictum est supra, quod archiepiscopo nihil agere licet sine consilio episcoporum. quod verum est, nisi.

cipue illa quæ præcipit œconomos debere esse in vnaquaque ecclesia: quod si metropolitanus facere neglexerit, licentiam habeant episcopi in sua ecclesia œconomum ordinare. & econuerso. Idem seruandum est in monasterijs.

a ¶ Oeconomos.] Oeconomus dicitur cui res ecclesiæ gubernanda mandatur, vt C. de sacrosa. eccle. iubemus. Oeconomus quid.

b ¶ Oeconomum.] qui clericus erit: & de proprio clero debet esse. 89. dist. cap. quia. & 16. q. 7. in nona actione. De hoc notatur 16. q. 7. quoniam.

c ¶ Episcopis.] Ergo sicut superiores inferiorum, sic inferiores superiorum supplent defectum, vt extra de concel. præben. & eccle. nõ vacan. nulla. & 89. dist. volumus.

bili iudicio liceat, & de singulis ipsius regionis causis cum moderatione, & pondere disceptare. Vltra autem nihil agere permittitur citra Metropolitani episcopi conscientiam [a]: nec metropolitanus sine ceterorum aliquid gerat consilio sacerdotum.

a ¶ Conscientiam.] Græce est, δίχα τοῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μὴ δὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης, itaque eadem voce γνώμης vtitur canon tam in consensu metropolitani, quàm suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba græca cum versione noua.

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἢ ταῦτα μόνα, ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις: ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου: μὴ δὲ αὐτὸν, ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

Episcopos, qui in vnaquaque prouincia sunt, nosse oportet eum, qui metropoli præest, vniuersæ quoque prouinciæ curam suscipere, eo quòd in metropoli vndique conueniunt omnes, quicumque negotia habent. Quapropter placuit, & honore ipsum præcellere, & reliquos episcopos nihil aliud † sine ipso facere (secundum veterem, qui viguit, patrum nostrorum canonem) quam ea sola, quæcumque ad cuiusque parochiam, subiectasque parochiæ regiones pertinent: In cuiusque enim episcopi potestate esse propriam ipsius parochiam, vt eam administret pro ea, quæ cuique conuenit, integritate, & vniuersæ regioni, quæ suæ ciuitati subiecta est, prospiciat, consulatque: ita vt & presbyteros, diaconosque ordinet, & singula quæque cum iudicio explicet: Præterea vero nihil quidquam facere aggrediantur, sine metropolitani episcopi, neque ipse sine reliquorum sententia.

† περιττὸν

PROBATVR. CASVS. Adhuc probat, quod archiepiscopus inconsulto suffraganeo suum possit parochianum absoluere, exemplo Pauli metropolitani Corinthiorum, qui Corinthium fornicatorem tradidit satanæ: & postea reconciliauit.

d ¶ Corinthium.] & in hoc suppleuit negligentiam Apollinis, vt j. ea cap. vlti.

Nisi forte episcopi ipsi œconomos in ecclesia sua ordinare cõtempserint. Vnde in septima synodo, c. xi. legitur.

SED CONTRA. Nunc probat Gratianus cõtrarium, scilicet quod metropolitanus nõ potest disponere de negotijs episcoporum sine cõsensu ipsorum. & omnia c. vsque ad §. Sola intelliguntur de communibus negotijs, vel de specialibus, cum epi nõ sunt negligẽtes, sed diligenter agunt quæ debet. H.

¶ Metropolitanus constituat œconomos, quos episcopus habere neglexerit. C. III.

Iuo p. 5. c. 374. Conc. Chalced. c. 26. j. dist. 89. quia in quibusdam. & j. 16. q. 7. quoniam in quibusdam.

CVm simus debitores omnes sacras regulas custodire; & eam, quæ dicit in vnaquaque ecclesia œconomos [a] esse debere, modis omnibus inuiolabilem custodire debemus. Et, si quidem vnusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit œconomum [b]; bene vtique est. Sin autem; ex auctoritate propria Constantinopoleos episcopis [c] licentia est præponendi œconomos in eius ecclesia. Similiter & metropolitanis, si episcopi, qui sub eis sunt, non sategerint œconomos statuere in suis ecclesijs. Id ipsum autem seruandum est etiam in monasterijs.

SALVO.] CASVS. Quæsitum fuit ab eugenio vtrum archiepiscopus possit cognoscere de causis criminalibus episcoporum sine consensu aliorum episcoporum, & respondetur quod non: saluo Romanæ ecclesiæ priuilegio.

1. Cor. 5. 2. Cor. 2.

Probatur illud idem exemplo Apostoli, qui fornicatorem Corinthium [d] impænitentem satanæ tradidit: postea pænitentem ecclesiæ reconciliauit, hæc tantum scribens Corinthijs in prima, & secunda epistola, vt excommunicato non communicarent, & reconciliato socia charitate copularentur. Sed contra probatur auctoritate multorum.

e ¶ Saluo.] Debet quis ius suum protestari, ne fiat ei præiudicium. sic 28. dist. diacon. & 7. q. 1. pontifices. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. si in venditione.

& Iulius c. 4.

Ait enim Higinus Papa, epist. 1. c. 2.

¶ Metropolitanus sine episcoporum consensu, vel præsentia alicuius eorum non audiat causas. C. IIII.

ADDITIO. Ad hoc facit C. de his qui spõ. mune. sub. l. 1. lib. 10. sed argu. contra. ff. de cond. insti. quod quis. ff. de act. & obli. obligationum. §. placet. de hoc le. & no. 28. di. c. 1.

Burch. l. 1. c. 65. Ivo p. 5. c. 99. & 174. † al. causas eorum

SAluo [e] in omnibus Romanæ ecclesiæ priuilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprouincialium episcoporum instantia [f], aliquorum [g] audiat causas † [h]: quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium uentilatæ; & ipse, si fecerit, coerceatur à fratribus.

f ¶ Instantia.] idest, præsentia.

nisi episcopi post annuntiationem contempserint in suis ecclesijs œconomos ordinare, vt probatur sequenti capitulo.

CVm simus.] CASVS. Statutum fuit in synodo Constãtinopolitana, vt omnes regulæ sanctorum patrũ custodiãtur: & præ

g ¶ Aliquorum.] scilicet episcoporum.

h ¶ Causas.] scilicet criminales, vt 3. q. 8. suggero. Et no. quod cum causa est inter clericum & episcopum, quod metropolitanus in synodo cõprouinciali tractabit causam. 11. q. 1. si clericus. nisi velis dicere, quod ho

Causa inter epm & clericum coram quo debeat tractari.

q hodie solus metropolitanus obtinet vicem synodi quantum ad illud. 18.dist.c.1.& 10.q.3.quia. De hoc dixi 6.q.2.episcopus.

A *Archiepiscopus.*] CASVS. Anicius Papa statuit vt archieps de causis episcoporũ aut cõmunibus, scilicet criminalib' nihil agat sine consilio suorum suffraganeorũ, nec epi sine consesu archiepiscopi aliqd agãt, nisi quantum ad suas parochias pertinet.

a *Archiepiscop'.*] Hoc cap. exponit præmissa.

S *I autem.*] CASVS. Quæsitum fuit si archiepiscopus superbe vult de causis criminalibus vel ciuilibus episcoporum cognoscere sine eorum volontate, vel eos in aliquo grauaret quid sit faciendũ, & respondetur, q corrigi debet a suffraganeis: & si fuerit incorrigibilis, significet Papæ, quatenus per ipsũ hic puniatur, vt ceteri timorem habeant.

Metropolitanus à suffraganeis reprehendi potest.

b *Inobediens.*] Hic habemus q metropolitanus potest coerceri à suffraganeis. sic ff.eo. saluo. in fi. simile 63. di. Salonitanę. Sed qualiter subditi possunt eũ coercere? Respondet. reprehẽdere † possũt ex charitate. 2.q.7. præsumunt. & c. sequitur. Iste autem qui defert querelam ad metropolitanũ, sine appellatione, patiatur dispendiũ litis arg. in authen. coll. 3. de defen. ciui. circa mediũ. §. non habente. in fi. hoc ideo, quia traxit aduersariũ suum ad alienom iudice, vt 11. q.1. inolita. lo.

† Dic q est triplex reprehensio; vt no. ff. 21. di. nolite. in fi.

copus non est archiepiscopi vicarius. Quid de hoc iuris sit, dixi 55. dist. perlectis.

e *Irritum.*] idest, irritandum. si dicas quòd habet iurisdictionem ordinariam prouinciæ, sed si fiet proprie, tunc erit hic argu. quòd metropolitanus non habet iurisdictionem ordinariam totius

Item Anicetus Papa episcopis Galliæ, c.1.

¶ De eodem. C. V.

ARchiepiscopus a nihil de episcoporum causis, aut de alijs cõmunibus, iuxta statuta Apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio; nec ille, nisi quãtum ad suas parochias pertinet, sine suo: quoniam tali gaudet concordia altissimus, & gloriatur in mẽbris suis. Can. Apost. 34.

Item in eadem epistola, c.3.

¶ De eodem. C. VI.

SI antem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omniũ comprouincialium præsentia, vel consilio episcoporum, aut eorum, aut alias causas, (nisi eas tantum, quæ ad propriam suam parochiam pertinent) agere, aut eos grauare voluerit, ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis, eisque inobediens b apparuerit, ad hanc Apostolicam sedem, cui omnia episcopornm iudicia referri † præcepta sunt, eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant.

Poly. l. 2. tit. 14. Burc. l. 1. c. 63. Pann. l. 4. c. 16.

† al. terminare

Item Calixtus Papa episcopis Galliæ, epist. 2. c. 3.

Concor. Lucius epist. 1. c. 3.

¶ De eodem. C. VII.

NVllus primas, vel metropolitanus diœcesani ecclesiam, vel parochiam, aut aliquem c de eius parochia præsumat excommunicare, vel iudicare, vel aliquid d agere, absque eius consilio, vel iudicio: sed hoc obseruet, quod ab Apostolis, ac patribus, & prædecessoribus nostris est statutum, & à nobis confirmatum: id est, siquis metropolitanus episcopus (nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam) sine consilio, & voluntate omnium comprouincialium episcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum e habeatur, & vacuum. Sed quidquid de prouincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarũ, & clericorum, atque sæcularium necessitatibus agere, aut disponere necesse fuerit, hoc communi † consensu comprouincialium agatur pontificum; nec aliquo dominationis fastu, sed humillima atque concordi administratione, sicut Dominus ait, [Non veni ministrari, sed ministrare.] & alibi [Qui maior est vestrum, erit minister vester.] Similiter, & ipsi comprouinciales episcopi cuncta cum eius consilio (nisi quantum ad parochias proprias pertinet) agant, iuxta sanctorum constituta patrum. *& infra.* Vt vno animo, vno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in sæcula.

Poly. ibidem. 6. Burc. l. 1. c. 60. Ioo p. 5. c. 10 & p 14. c. 72. Pan. l. 4. c. 17. Ansl. 3. c. 88.

† al. cum omniũ

Matt. 20. Matt. 23.

Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi archiepiscopo.

¶ In suffraganei parochia nihil absque eius consilio metropolitanus agat. C. VIII.

COnquestus est Apostolatui nostro frater noster Sigedodus archiepiscopus Narbonensis, quòd clericos suos eo inuito ad iudicium tuum venire compellas, & de rebus ad ecclesiam suam pertinentibus prouinciæ. Quid iuris sit de hoc, notaui ff. c. 2.

Iuo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29.

N *Vllus.*] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. Prima pars loquitur de specialibus negotijs suffraganeorum. Secunda pars de communibus. Dicitur ergo in prima, q nullus primas vel metropolitanus debet se intromittere de specialibus negotijs sui suffraganei absque eius licentia vel voluntate: quod si fecerit, irritum erit quidquid fiet, & ipse deponetur. In secunda parte dicitur, quòd primas vel metropolitaous non debet agere causas criminales, vel commonia negotia sine consensu episcoporum, nec ipsi sine consensu metropolitani vel primatis debeot aliquid agere, nisi de his quæ pertinent ad propriam parochiam, vt omnia concorditer fiant. Secunda pars incipit ibi, *Sed quidquid.*

c *Aliquem.*] Licet non possit iudicare de ecclesia suffraganei, potest tamen de episcopo iudicare. 11. q. 1. si clericus. Et sic fallit illa regula: Si vinco vincentem te, multo fortius vinco te. ff. de diuer. & tempor. præscrip. de accessionibus. §. 1. item fallit. ff. qui potio. in pigno. habeto. Claudius. & libertus liberti mei, non est meus libertus, vt ff. de verb. significat. Modestinus. & non omnes quæ sunt cũ sorore mea, sorores meæ sunt. 81. dist. legitur.

Si vinco vincẽtem te, vinco te: quandoque fallit.

d *Vel aliquid.*] Ergo nec absoluere potest excommunicatum à suffraganeo suo. extra de sent. excom. per tuas. episcopus tamen absoluere potest excommunicatum ab archidiacono: quia archidiaconus est vicarius episcopi, vt extra de of. archid. c. 1. sed episcopus non est archiepiscopi vicarius.

Archiepiscopus ab epo nõ absoluit excõis.

C *Onquestus est.*] CASVS. Archieps Narbonensis conquerebatur de Rodulpho patriarcha Bituricen. qui erat suus patriarcha, q ipse cõpellebat clericos suos eo inuito ad suum iudiciũ venire: & res ad suam ecclesiã pertinentes eo incõsulto disponebat. Præcipit ergo sibi Nicolaus vt de cetero hoc nõ faciat, nisi fuerit ad ipsũ appellatũ vel nisi mortuo epo clerici voluerint res ecclesiæ dispẽsari p ipsum: qa primates nil priuilegij super epos habẽt, nisi quantũ canones cõcedunt, vel cõsuetudo antiqua: vel nisi Romana ecclesia aliquẽ voluerit suo priuilegio decorare. *Epo scribit.* hæc sunt verba Bedæ. *Et angelo Ephesi, &c.* sunt verba Ioannis. Vnde melius esset ibi principium capituli, vt dicit Hug. Dicit ergo Beda exponens verba Ioannis, & dicit q Io. scribit illi epo de cuius manu Ioannes requirebat peccata subditorũ eius, vt esset diligens: ne sine eius consilio de suis subditis iudicaret, nisi esset negligẽs.

f *Archiepiscopus.*] Hic patet q archiepi subsunt primatibus & patriarchis, vt 21. dist. c. 1. & 65. dist. de persona. 17. dist. multis.

Archiepiscopi subsunt patriarchis.

a S *Primo-*

a ¶ *Prouocauerint.*] Hic patet ꝙ nec archiepiſcopus, nec primas poteſt cognoſcere de cauſis ſubditorum epiſcoporum, niſi per appellationẽ deuoluantur ad ipſum. 11. q. 1. peruenit. & extra de of. deleg. cũ non ignoretis. Idem dico in legato Papæ, vt dixi 2. q. 6. c. 3. præter hos caſus eſt alter 12. diſt. de his. Itẽ cũ abſolutus ab archie-

munia prædi. venditor. Argu. contra. 10. q. 3. quia. Item ratione diuturnitatis probatur negatiua: quia aliter non probatur. ff. de proba. ſi arbiter. Item diuturnitas conſtituit ius. ff. de aqua quo. & æſti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. & extra de his quæ fi. à præla. ſi. conſen. c. ea noſcitur. & arg. 3. q. 6. hoc quippe. Item conſuetudo dat iuriſdictionem, vt C. de eman. li. l. vlt. & ext. de arb. dilecti. Item cõſuetudo dat priuilegiũ [1], vt hic, & 64. diſt. quia. Arg contra. 93. diſt. illud. 100. diſt. contra mo rem. hoc proſecutus ſum. 8. diſt. 8. fruſtra.

Archiepiſcopus de cauſis ſubditorũ epiſcopi cognoſcere non poteſt.

1 Iſtud, itẽ, reſpicit textũ. nã in iſto caſu & ſequẽti bus archiepiſcopus eſt iu dex cõpetẽs.

bus, eo inconſulto, quaſi iure patriarchatus tui diſponas: cum hoc nec antiquitas (cui patres ſanxerunt reuerentiam) habeat; & auctoritas ſacrorum canonum penitus interdicat: niſi forte pro cauſis, quæ apud ſe terminare non poſſunt, ad te quaſi ad patriarcham ſuum prouocauerint [a]; vel ſi epiſcopus ſuus deceſſerit, res eccleſiæ ſuæ iudicio tuo [b] diſpenſare voluerint. Primates enim vel patriarchas nihil priuilegij habere præ ceteris epiſcopis, niſi quantum ſacri canones [c] concedunt, & priſca conſuetudo [d] illis antiquitus contulit, definimus: ita vt ſecundum Nicænas regulas ſua priuilegia ſeruentur eccleſijs: præterquam ſi Apoſtolica ſedes aliquam eccleſiam, vel ipſius rectorem quolibet ſpeciali [e] priuilegio decreuerit honorare.

Glo. ordi. ad eũ locum Apoc. 2.

Item Beda ſuper Apocalypſim [& Angelo [f] eccleſia Epheſi ſcribe.]

¶ De eodem. C. IX.

EPiſcopo [g] ſcribit, de cuius manu peccata ſubditorum requirit: ne ſine eius conſenſu, ſubditos iudicare debeat.

¶ *In gloſſa ordinaria ſic legitur,* & Angelo,] id eſt epiſcopo ſcribit: de mano cuius peccata ſubditorum requirit, & ſine cuius conſenſu ſubditos iudicare non præſumit ipſe Ioannes.

Sola enim Romana eccleſia, ſua auctoritate valet iudicare de omnibus; de ea vero nulli iudicare permittitur.

Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epiſtola, cuius initium [Propoſueramus.]

¶ Apoſtolicæ ſedis iudicium à nemine eſt retractandum. C. X.

Anſ. l. 4. c. 75. Iuo p. 5. c. 19. Pann. l. 4. c. 21.

PAtet [h] profecto ſedis Apoſtolicæ (cuius auctoritate maior non eſt) iudicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de eius licere iudicare [i] iudicio: iuxta quod [k] Innocentius Papa Ruffo, & ceteris epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens ait [Nemo vmquam Apoſtolico culmini (de cuius iudicio non licet retractare) manus obuias audacter intulit [l]: nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe voluit iudicari,] & beatus Papa Gelaſius. [Nec de eius iudicio: (id eſt Romanæ eccleſiæ) canones vmquam præceperunt iudicari: ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolui: cuius potius ſequenda decreta mandarunt.]

ſ. ea. ipſi ſunt [§. nec de eius.

¶ Caput hoc apud ceteros omnes collectores, multis verbis omiſſis in ſummam quamdã redactũ eſt.
¶ Innocentius.] In epiſtola Nicolai, & apud reliquos collectores eſt, Bonifacius. Verum neque in Bonifacij, neque in Innocentij epiſtolis inuentum eſt quod hic affertur. In ea vero epiſtola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epiſtola Bonifacij ad epiſcopos per Theſſaliam.

In tomis conc.

Item Athanaſius patriarcha Papæ Felici ſecundo.

¶ Ab alijs damnatos, vel excommunicatos Apoſtolica ſoluit auctoritas. C. XI.

Iuo p. 5. c. 15.

FVit ſemper veſtræ ſanctæ Apoſtolicæ ſedi licentia iniuſte [m] damnatos, vel excommunicatos poteſtatiue ſua auctoritate reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt, Apoſtolico punire priuilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognouimus actum temporibus.

Item ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. XII.

Leo ibidem.

† al. conſiſtens

ANtiquis regulis ſancitum † eſt, vt quidquid [n] (quamuis in remotis, aut in longinquo poſitis prouincijs) ſuper epiſcoporum querelis, aut accuſationibus ageretur, non prius tractandum, vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum,

e ¶ *Speciali.*] Ergo Papa in totum poteſt auferre priuilegium vni eccleſiæ, & alij concedere, vt 16. q. 2. frater noſter.

1 Aliàs, conſuetudo pacificatur priuilegio. extra de iu. nouit. vbi de hoc.

f ¶ *Et angelo.*] Hæc ſunt verba Io. in Apoc. & deberet eſſe initiũ c.

g ¶ *Epiſcopo.*] Hæc ſũt verba Bedæ.

SOLA. CASVS. Hactenus oſtenſum eſt ꝙ archiepiſcopi & primates ſubiectos ſuffraganeorum ſuorum iudicare non poſſunt illis inconſultis, niſi in caſibus conceſſis. ne autẽ credatur idẽ eſſe in Papa, dicit nũc aliud eſſe in eo. Sola enim Ro. ecc. põt de oĩbus iudicare: ſed nullus de ea põt iudicare. & ad hoc inducuntur c. ſeq.

PAtet.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ nullus debet tractare vel iudicare de iudicio ſe. Apo. quia firmũ debet eſſe quod ipſa iudicat. Et hoc probat Nicolaus duobus exemplis, ſ. Ion. & Gelaſij.

h ¶ *Patet.*] Ab hoc loco vſque in finem agitur de excellentia Papæ. & omnia cap. quaſi idem dicunt.

i ¶ *Iudicare.*] nam talis crimen ſacrilegij incurrit, vt 17. q. 4. §. qui autem.

k ¶ *Innocentius.*] Familiaris eſt hæc probatio, ꝙ vnꝰ Papa iducit alium in teſtem: ſed hoc ideo, quia de ipſorum teſtimonio non eſt dubitandum [3]: ſicut Dominus mala Sodomæ per angelos probauit. 2. q. 1. Deus.

Papa Papam inducit in teſtem.

3 Ad hoc 8. q. 3. talia.

l ¶ *Intulit.*] Qui manus intulit præpoſito, vel contumax eſt erga ducem vel præſidem, capite punitur. ff. de re mil. l. omne. §. 1. & 2. irreuerens miles, & contumelia parentis capite punitur. 86. diſt. non ſatis. in fi.

chieſpo non vult parere epõ. extra de of. ord. ad reprimendã. Itẽ cũ eſt cauſa inter epiſcopum & clericum. 11. q. 1. ſi clericus. & 3. 6. q. 2. cap. 2. & hoc cum epiſcopus eſt reus. ſed ſi eſt actor, non videtur quòd archiepiſcopus ſit iudex rei, vt ext. de offi. ord. paſtoralis. Item cum epiſcopus non vult abſoluere excommunicatum, vt extra de ap. qua fronte. Item cum archiepiſcopus prouinciam viſitat. extra de præſcrip. cum ex officij. ſed illud non dico eſſe generale, niſi vt dixi 3. ea. q. 2. nullus primas. Item cum euidens eſt ſententiã epiſcopi iniuſtam eſſe. extra de app. ſolicitudinem.

b ¶ *Iudicio ſuo.*] aliter enim non poteſt. 12. q. 2. non liceat.

c ¶ *Canones.*] ſic 18. q. 2. hoc tantum.

Conſuetudo multa tribuit.

d ¶ *Conſuetudo.*] Ergo ratione conſuetudinis poteſt aliquid peti, vt 18. q. 2. ſeruitium. ff. de pub. & vect. licitatio. §. cæſum. ff. com-

FVit.] CASVS. Dicitur in hoc quòd ſemper fuit licentia ſedi Apo. iniuſte damnatos vel excommunicatos reſtituere: & eos qui iniuſte damnat vel excommunicat punire.

m ¶ *Iniuſte.*] & iuſte. 35. q. 9. Gregorius.

ANtiquis.] CASVS. In regulis antiquis fuit conſtitutum, vt ſiue in prouincia remota ſiue in vicina quis appellet in cauſa ciuili vel criminali, nihil debeat innouari antequã cauſa ad Apoſtolicũ deferaẽ, vt p ipſũ ſentẽtia cõfirmetẽ vel infirmetẽ. Seq. c. patet.

n ¶ *Vt quidquid.*] id eſt, vt ſi appellatur Romã, vel à remotis vel à vicinis partibus: nil attẽtaretur ante ſentẽtiã Papæ. 3. di. 17. multis

a *Et euo*

a ¶ *Nemo*] Nisi se alicuius iudicio submittat, vt 2.q.7.nos si. & in causa hæresis. 40.dist.si Papa.& cũ submittit se cõfessori suo, tenetur ei parere:& ligabit eũ sententia illius. Ar.cõtra est qđ dicitur de dedicatione ecclesiarũ, extra de pœn.& remis. quod aũt. Item cum Papa peccat, potest eius peccatũ etiã ecclesiæ denũtiari secundum admonitionẽ Euãgelij, vt ĩ. 2. q. 2. si peccauerit. hoc determinatur: 40.dist.si Papa.

Papa confessori suo parere debet.

b ¶ *Neque ab omni clero*] Arg. ꝙ concilium nõ põt Papã iudicare, vt extra de ele. significasti. vnde si totus mũdus sententiaret in aliquo negotio contra Papam, videtur ꝙ sententiæ Papæ standum esset, vt 24.q.1.hæc est fides. Ar.contra: quia orbis maior est vrbe. 93. dist.legimus.

Aliorum.] CASVS. Quæritum fuit à Symmacho vtrũ causa sedis Apo. posset ab hominibus iudicari. Qui respondet, dicẽs ꝙ Deus aliorũ causas voluit ꝑ hoies terminari: sed Romanũ Pontificẽ suo examini reseruauit: apud quem non habebit aliquis de allegationis nitore subsidium: quia idẽ scilicet Deus erit iudex & testis. sed alij oẽs a Papa iudicãtur, cui per Petrũ datæ sunt claues ligandi & soluendi: cũ ipse sit caput omniũ, & auxiliũ omnium, vt dicitur p Isaiam prophetã. Seq. duo cap. plana sunt.

c ¶ *Formidinẽ.*] immo sine venia debet puniri, sicut diabolus, qui maximus cõparatione aliorũ creatus est, vt ĩ. de pœ.di. 2. principiũ.

Papa delinquẽs debet sine venia puniri.

d ¶ *Replicabo.*] hoc est dicere, cum ipse sit maior omnibus, grauius punitur cum peccat. 81.q.3.præcipue.

e ¶ *Sanctorum.*] idest, in sanctis concilijs cõfirmantur.

f ¶ *Prophetam.*] Esaiã.

g ¶ *Si hæc humiliatur.*] de arca foederis loquitur propheta quam Iudæi ferebãt ad bella.

h ¶ *Acta*] ¶ *Corrũpunt.*] 6.q.1.ex merito,& c.deteriores.

i ¶ *Ipsi sunt canones.*] sicut Imperator est lex animata in terris, vt in auth. de consulibus. in ꝓ.coll.4.

i De istis habetur supra 93.dist.§.ecce.2.q.7.§ de his etiam.24 q.1.quoniam in qua significabitur sedes Romana.

Cuncta.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, ꝙ ecclesia Romana de omnibus iudicat: ipsa vero a nemine iudicatur. Item ꝙ ad Papam de omni parte mundi appellatur: ab eo vero nullus appellat. In secunda parte dicitur, ꝙ ecclesia Romana semper habuit potestatem & habebat quoslibet absoluere & damnare nulla synodo congregata. Secunda pars incipit ibi, *Sed nec illa*. Seq.cap planum est.

k ¶ *De qualibet*] Ergo à legato appellatur, vt extra de sen.& re iudi.c.vlti. & extra de offi. leg. licet. Sed numquid a laico appellatur ad Papam? Non, nisi in his quæ spectant ad iurisdictionem ecclesiæ, vt extra de ap.si duobus.

l ¶ *Nemo.*] A principe enim & à senatu appellari non valet, vt ff. a quibus ap.non lil. 1.

vt huius auctoritate iuxta a quod fuisset faciendum, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur.

a ¶ Iuxta quod.] *Ino legis*, iuxta quod fuisset pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur. *In corpore conciliorum*, iusta quæ fuisset pronuntiatio,&c.

Item Innocentius Papa.

Siluester in cõc. Romano, c. 20.

¶ Prima sede, nullius iudicio subiaceat. C. XIII.

Poly.l.2.tit.16. Deusdedit p.3. Ansl.l.1.c.19.& l.4.c.39. Pann.l.4.c.5.

NEmo a iudicabit primam sedem iustitiam a temperare desiderantem. Neque enim ab Augusto, neque b ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur.

a *In omnibus vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed fere eadem habentur in concilio Romano sub Siluestro, c. 20. & ex ipso citant indicati collectores.*

a ¶ Iustitiam temperare desiderantem.] *Sic etiam in Pannormia ex Siluestro. Sed in vulgata conciliis editione est*, quoniam omnes sedes a prima sede iustitiam desiderant temperari.

Item Symmachus Papa.

In lib. Ennodij.

¶ De eodem. C. XIIII.

Poly.ibidem. Ansl.l.1.c.24. Iuo p.5.c.10. Pann.l.4.c.8.

ALiorum hominum causas Deus voluit homines terminare; sed sedis illius præsulis † suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit beati Petri apostoli successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam exhibere conscientiam. Nolite æstimare eas animas inquisitionis † non habere formidinem c, quas Deus præ ceteris suo reseruauit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quando ipsorum factorum vtitur eo teste, quo iudice. Dicas fortitan, omnium animarum talis erit in illa disceptatione conditio: replicabo d, vni dictum, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælis.] Et rursus sanctorum e voce patet, Pontificum dignitatem sedis eius, factam toto orbe venerabilem: dum illi, quidquid fidelium est vbique, submittitur: dum totius corporis caput esse designatur. De hac mihi videtur dictum per prophetam f [Si hæc humiliatur g; ad cuius confugietis auxilium? & vbi relinquetis gloriam vestram?

† al. præsulem

† al. de inquisitoribus

Matt. 16.

Isa. 10.

Item Anterus Papa ad episcopos prouinciarum Batica, & Toletana.

¶ De eodem. C. XV.

Poly.ibidem. Ansl.l.1.c.53. § 6.q.1.c. 10.ex merito cũ seq.

FActa subditorum iudicantur à nobis: nostra vero iudicat Deus. *& infra.* ¶ Deteriores sunt qui vitam, moresque bonorum corrumpunt h, his, qui substantias aliorum prædiaque diripiunt.

Item Gelasius Papa ad Faustum legatum.

Nicolaus ad Michaelem, epist. 7.

¶ De eodem. C. XVI.

Ansl.l.2.c.56. Iuo p.5.c.9.

IPsi sunt canones i, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sedis examen voluere deferri. Ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare; ipsam ad nullius commeare iudicium: nec de eius vmquam præceperunt iudicio iudicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius decreta sequenda mandarunt.

§.ea.patet in fin.

Idem omnibus episcopis.

In epist. ad epos per Dardaniam constitutos.

¶ De eodem. C. XVII.

Poly.l.1.tit.8. Ansl.l.1.c.47.& l.2.c.16 & 24. Pann.l.4.c.9

CVncta per mundum nouit ecclesia, quòd sacrosancta Romana ecclesia fas de omnibus habeat iudicandi: neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet k mundi parte appellandum est; ab illa autem nemo l est appellare permissus. ¶ Sed nec illa prætermisimus, quòd Apostolica sedes sine vlla synodo præcedente, & soluendi, quos synodus inique damnauerat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & ho

FRatres.] Casus. Episcopi Hispaniæ auctoritate regū quosdam iniuste damnauerant, quos Sixtus Papa restituit, & præcepit eis, vt omnia eis integre reddant, nisi ipsi & principes eorum velint ab ecclesia separari.

NVnc vero] Casus. Gualbertus patriarcha antistitem Cumen-

Romam venerit, consecrabit eum.

a ¶ Priuilegium.] Rescriptum Apostolicum sic interpretaberis, vt nullū afferat præiudiciū, vt hic & extra de consue. cum olim. in fi. 63. dist. quanto. hic 99. dist. ecce. C. de eman. nec auus [1].

PEr principalem.] Casus. Dicitur in hoc c. q Apostolicus habet potestatē de qualibet parte mundi monachos vel clericos seculares ad se vocare, & opportunitatib. exigentibus inuitare ad ordinem vel dignitatem vel officium aliquod.

nimirum pro suo principatu, quem beatus Petrus apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

¶ *Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epistola Gelasii ad episcopos per Dardaniam, sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa huius ipsius capitis verba continentur, in eadem epistola eodem prorsus modo habetur. Itaque fieri potest, vt ex alia epistola caput hoc sumptum sit, quæ non extat: aut Gratianus hæc duo tanquam diuersa capitula referat, quòd apud antiquiores etiam collectiones distincta reperiret. In epistola etiam Nicolai ad episcopos Galliæ, quæ nuper est impressa in appendice bibliothecæ, hoc citatur ex Gelasio.*

Idem episcopis per Dardaniam constitutis.

De eodem. C. XVIII.

CVncta per mundum nouit ecclesia, quoniam quorumlibet sententijs ligata pontificum, sedes beati Petri apostoli ius habeat resoluendi; vt pote, quæ de omni ecclesia fas habeat iudicandi, &c.

Item Sixtus Papa secundus Hispanorum episcopis, epist. 2. c. 4.

¶ De eodem. C. XIX.

Ans. l. 2. c. 15. Polyc. l. 1. tit. 8. Burc. l. 1. c. 192. Iuo p. 5. c. 247.

FRatres, quos timore terreno iniuste damnastis, scitote à nobis iuste esse restitutos: quibus ex sancti Petri & Apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata sunt, integerrime reddi præcipimus, si non vultis & vos, & principes vestri à collegio nostro, & membris ecclesiæ separari.

Item Stephanus episcopus Gualberto Patriarchæ.

¶ Cuiuslibet ecclesiæ clericos Papa valet ordinare. C. XX.

Ans. l. 6. c. 31. Iuo. par. 5. c. 13.

NVnc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicuius ecclesiæ priuilegium [a] infringere, licet Apostolica prærogatiua possimus de qualibet ecclesia clericum ordinare: desine iam cuiuspiam zelo Cumensis [¶] ecclesiæ antistitem protelare: quia si protelaueris, & eum consecrare iam toties monitus non maturaueris; proculdubio ad nos veniens, consecratus abibit.

¶ Cumensis.] *Sic etiam Anselmus, sed apud Iuonē plenius,* Desine iam cuiuspiam zelo electum à clero, & expetitum à populo Liutuardum Cumensi ecclesiæ antistitem protelare.

Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epistola, cuius initium [Proposueramus.]

¶ De eodem. C. XXI.

8. i. q. 1. Ans. l. 1. c. 72. & l. 2. c. 14.

PEr principalem [b] beatorum apostolorum Petri & Pauli, de qua supra partim exposuimus, potestatem, ius habemus, non solum monachos, verum etiam quoslibet clericos de quacumque diœcesi, cum necesse fuerit, ad nos [c] conuocare, atque ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare.

Sed aliud est, quod ex temeritate assumitur præsumptionis: aliud quod ex necessitate geritur charitatis. Cum suffraganei archiepiscoporum, subditis suis ad malum fauere cœperint, atque circa eorum correctiones, negligentes [d] extiterint; tunc licet metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos absoluere. Cum vero episcopi zelo diuinæ charitatis accensi, bonos verbo & exēplo ædificant, & malorum vitia aspera increpatione redarguunt, absque talium consilio non licet metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel disponere. Vnde in fine capituli Martini Papa non simpliciter dictum est [nihil agat] sed cum determinatione [nil præsumptiue assumat absque eorum consilio] vt vitium præsumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apostolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, sua auctoritate illum damnauit. Ioannes vero, quia episcopum Ephesiorum vidit paratum ad corrigenda vitia subditorum, sine eius auctoritate illos corrigere noluit: sed illum tantum de eorum correctione admonuit.

§. ead. per singulas 1.

§. cum simus. §. probatur.

§. episcopo.

b ¶ Per principalem.] Hoc cap. est 8. i. q. 1. c. per principalem. post principium.

c ¶ Ad nos.] sicut Papa priuat aliquem clerico suo, eadem ratione potest Imperator aliquē priuare seruo suo. C. qui ex cau. seru. pro præ. liber. accipi. l. 1. Item alicui potest rem suam auferre, vt C. de quadr. præ. bene. Similiter auferre potest & Papa beneficium. 59. dist. in memor. am. Itē pōt alicui auferre ius præsentandi, etiam legatus Papæ, vt extra de off. leg. dilectus. & extra de concess. præb. & ec. nō va. quia dimericatē & episcopum deponere. Sed nūquid omnes simul à Nou., quia sic vniuersalem ecclesiam turbaret, quod esse non debet. 2. q. 7. & si illa.

SED ALIVD. Casus. §. probauit Gra. q archiepiscopus potest iudicare parochianum sui suffraganei eo inconsulto: postea probauit contrarium. Nunc autem soluit dicens, q quando suffraganei fauent subditis suis ad malum, & circa eos sunt negligentes in corrigendo, potest tunc archiepiscopus soluere vel ligare à suis suffraganeis. quādo vero sunt solliciti circa subiectos, non potest tunc eis inconsultis. Et hanc solutionē probat auctoritate Martini & duobus exēplis, scilicet Pauli & Ioan.

d ¶ Negligentes.] Magister dicit, q quam cito negligens est prælatus in corrigēdo, sine omni admonitione auferetur ei iudicium [4] vel iurisdictio. hic §. ea. cum simus. hic extra de ac. sicut olim. & ex eo q non valet iudex procedere, videtur quod statim expirauit sua potestas, vt extra de off. deleg. cum super. & C. de appel. ex eo. & C. de of. præfec. orien. si quos. & extra de fo. compet. ex transmissa Arg. contra §. ead. nunc vero. & extra de stat. monac. in singulis.

mensis ecclesiæ consecrare nolebat, sed Stephanus scripsit ei vt eū consecraret. & quia eum adhuc non consecrabat, iterum scribit ei præcipiens vt eum debeat consecrare: & si non fecerit, dicit q si

[1] Ad idē 85. dist. c. 1. in fi. vbi de hoc & 25. q. 2. ita nostrum. in princ. ibi videas.

Beneficium potest auferre Papa.

Prælato negligenti auferatur iurisdictio.

[4] Sed Ho. intelligit post admonitionem.

Vidam laicus.] CASVS. In superiori causa dictū est quid iuris habet archiep̄s super suffraganeis suis. Nunc vero supponit x. causam, in qua ostendit Grat. qd iuris habeat ep̄s in ecclesijs sui ep̄atus. Et vt hoc competētius agat, proponit thema, de quo tres elicit quæstiones.

b Sub monasterij.] i. quasi ibi vellt monasterium construere.
c Vbi congregatio.] sed quot homines faciunt collegium monachorum? Respond. duo vel tres, vt extra de elect. c. 1. secundum leges tres. ff. de uerb. sig. Neratius. Sed decem homines faciunt populum, ut 10. q. 3. unio. ff. ui bono. rapt. prætor. §. 1. & decem oues gregem, licet quattuor uel quinque porci gregem faciant. ff. de abigeis, oues. Sed duo non faciunt familiam, ut ff. de uerb. signi. si detestatio. in fi.

CAVSA DECIMA.

Vidam laicus[a] basilicam à se factam à diœcesana lege segregare quærit: episcopus ecclesiam cum omni dote sua ad suam dispositionem pertinere contendit: tandem euincit episcopus, & per parochias militibus comitatus crudeliter desæuit: quæ ecclesiæ sunt, tanquam sibi debita, vsurpare contendit.

1 Modò primum quæritur, an basilica cum omni dote sua ad episcopi ordinationem pertineat.
2 Secundo, an res ecclesiarum episcopis vsurpare liceat.
3 Tertio, quid nomine cathedratici à suis sacerdotibus exigere valeat.

QVÆSTIO PRIMA.

De prima quæstione sic definitur in concilio Ilerdensi, c. 3.

¶ Basilica, quæ consecratur, à diœcesana lege non segregatur. C. I.

SI ex laicis quispiam à se factam basilicam consecrari desiderat: nequaquam eam sub monasterij[b] specie vbi congregatio[c] non colligitur[a], à diœcesana lege audeat segregare.

a ¶ Colligitur.] In concilio impresso, at manuscripto sequitur, vel regula ab episcopo non constituitur.

Item ex concilio Toletano 3. c. 19.

¶ Ecclesiæ cum dotibus suis in episcopi potestate consistant. C. II.

SIc quidam contra omnem† auctoritatem ecclesias, quas ædificauerint, postulant consecrare, vt dotem, quam eidem ecclesiæ contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere[d]. Quod factum taliter in præterito corrigatur, vt & in futuro, ne fiat prohi-

Et in Vormatien. c. 6. & 55. & in Moguntino sub Arnulpho, c. 4. In Trosl. c. 6 Burch. l. 3. c. 20 Iuo p. 3. c. 23. Pann. l. 2. c. 12.

† al. canonū

a ¶ Quidam laicus.] Lex dioecesana consistit in recipiendo vel cathedraticum, vel tertiam partem decimarū, vel quartam, vel hospitiū. Lex iurisdictionis, cōsistit in conferendo. potest enim cōferre sacramēta, coercere delicta, de causis cognoscere. Quinque lex diœcesana comprehēdit etiā legē iurisdictionis, vt extra de præscri. auditis. quātum ad legem iurisdictionis subsunt ep̄o & ecclesiæ, & monasteria omnia. 18. q. 2. hoc tantum. & c. monasteria. & c. cognouimus. & 16. q. 1. interdicimus. quantū ad legem diœcesianam solæ sæculares, vt ī. ea. d. his. & c. antiquos 16. q. 2. statuim. sed regulares ecclesię vel monasteria nō, vt hic & c. 4. & 16. q. 1. cū p vtilitate. & 18. q. 2. q̄ sit necessariō. cathedraticū enim non soluunt. ī. ea. q. 3. inter cetera. nec partē decimarum. 16. q. 1. cū pro vtilitate. c. q̄m & c. decimas. nec ep̄ūm ad missas publicas recipiunt. 18. q. 2. luminoso. & c. dudum. præstant tñ seruitium ep̄o, vel ex prima institutione, vt 18. q. 2. Eleutherius. vel etiam ratione visitationis, vt extra de præscrip. cū ex officij. vel quod debetur ex cōsuetudine, vt 18. q. 2. seruitium. Capellæ vero monachorum subsunt episcopo quantū ad vtramque legem. 16. q. 2. sane. & extra de priui. cum & plantare in ecclesijs. nisi pleno iure fuerint monasterijs collatæ. sed de hoc dicemus 16. q. 1. in prin.

Lex diœcesana & iurisdictionis in quibus consistant,

De prima quæstione.] Hæc q. diuidit in 4 partes, in quarum prima probat magister per 2. aucto. q ecclesia cū omnib⁹ suis rebus debet esse sub potestate ep̄i & de rebus ecclesiæ, s. decimis, & primitijs, & de quib⁹ debet ep̄s habere tertiam vel quartam, vel mediam secundum diuersas consuetudines. Secunda ibi, Si autem. Tertia ibi, Visitantes. Quarta ibi, Quia sacerdos. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatē prima quæstio, in qua quæritur, an ecclesia cum omni dote sua pertineat ad dispositionem ep̄i. Et est dicēdum q omnes ecclesiæ præter monasteria subsunt ep̄o quo ad legem diœcesanam, & quo ad legem iurisdictionis, vt ī. ea. q. fere per totum. & 16. q. 7. omnes basilicæ. sed monasteria exempta sunt a lege diœcesana, vt ī. ead. c. 1. & q. 3 inter & 16. q. 1. cum pro vtilitate. & hoc ī fauorem religionis. sed nō sunt exempta a lege iurisdictionis, vt 16. q. 1. interdicimus. Idem est de capellis monasteriorum. Est autem lex diœcesana qua episcopus recipit cathedraticum[1], tertiam s. vel quartam partem decimationum secundum diuersas consuetudines, & qua vocat clericos ad synodum vel exequias. Lex iurisdictionis est qua ep̄i potest clericos ordinare, altaria & ecclesias & virgines consecrare, corrigere, suspendere, cognoscere de causis ciuilibus & criminalibus, & generaliter ad suā iurisdictionem pertinet omnia sacramenta conferre.

1 Quod non præscribitur secundum id quod not. 15. q. 7. quiscumque. in gl. 1. in fi.

SI ex laicis.] CASVS. Quidam laicus capellam quandam cōstruxit, & cum peteret eam consecrari, volebat eam non subesse episcopo quantum ad legē diœcesanam, sicut nec mon. steria. Quæsitum fuit in concilio Ilerdeñ. an hoc fieri posset. Et respōdetur q non, sine voluntate episcopi.

SIc quidam.] CASVS. Quidam postulabant ecclesias, quas ædificauerant sic consecrari, ut dos earum ad episcopi ordinationem non pertineret. quare quæsitum fuit in concilio Toletano qd super hoc fieri debeat Et respondetur, q si tale quid factum est in præterito, corrigatur; & statuitur ut decetero non fiat, sed omnia sint in potestate episcopi.

d ¶ Non pertinere.] hic habes q contractus tenet, sed pactum oppositum in contractu contra naturam contractus non tenet. sic extra de cond. appo. c. 1. & 16. q. 1. si quis laicus. & extra qui cle. uel uo. insinuante. sic ī. de conse. dist. 1. si quis basilicam. Sed obijcitur, nonne quilibet in traditione rei suæ potest ponere legem quam uult, etiam cum tradit rem ecclesiæ, ut extra de cond. appo. uerum. 18. q. 2 Eleutherius. Item laicus potest prædium dare ecclesiæ, & in eo censum retinere. 11. q. 1. si tributū. 23. q. ult. tributū. Similiter patronus potest petere seruitium quod institutum est sibi ab episcopo ante consecrationem. extra de iu. pa. cap. præterea. Quidam dicunt, q hic loquitur in eo casu quando primo dedit pure, sed postea uoluit adducere conditionem, quod non licet, quia perfecta donatio non recipit conditionem, ut C. de don. quæ sub modo. l. perfecta. & 32. q. ult. c. unico. in fin. Alij dicunt, q dos ecclesiæ spectat ad ius publicum, ut s. 1. dist. ius publicum. sed ius publicum pacto priuatorum tolli non potest[a]. ff. de pact. ius publicum. extra de fo. compe. si diligenti. Tu breuiter dicas, quòd illud pactum est contra naturam illius contractus, & est contra leges. nam secundum iura res omnes ecclesiasticæ ad ordinationem episcopi spectant, ut ī. ea. nouerint. aliàs si non obuiat honestati uel iuri, licite potest pactum quod approbatum est præmissis canonibus apponi, ut in præmissis casibus. nam quilibet in traditione rei suæ potest apponere legem quam vult. ff. de pa. l. in traditionibus.

Ecclesiæ concedens aliquid non possit illud ab episcopi administratione eximere.

a Sub. & sic nō obstat lex prædic. In traditionibus quæ loquitur q pactū iuri publico non derogat arg. ff. de pact. in traditionibus. Acc.

a ¶ Ad

a ¶ *Ad episcopi.*] in ecclesiis autem monachorum abbati presbyteri respondebunt in temporalibus, episcopo in spiritualibus, vt 16. q. 2. sane. & extra de cap. mo. in ecclesiis. prælati, vt extra de offi. ordin. cum ab ecclesiarum. & J. q. 2. c. pen.

c ¶ *Quæcumque*] *Animæ*] 12. q. 1. præcipimus. & 18. q. 2. cognouimus.

d ¶ *Nouerint.*] *Nullam*] J. 17. q. 4. sunt qui. J. 16. q. 7. decreuimus. §. Sed ibi habent potestatẽ tñ defendendi ecclesias.

¶ *Decretum.*] CASVS. Hoc c. cum tribus sequẽtibus fere eudẽ habẽt casum, s. q̃ ecclesiæ cum omnibus suis rebus debent esse in potestate episcopi, vt de eis disponat & ordinet secundum quod fuerit disponendum & ordinandum, visitando eas tempore opportuno.

b ¶ *Cum dotibus.*] nihil tamẽ de eis disponet citra consensum prælati, vt extra de offi. ordin. cum ab ecclesiarum.

beatur: sed omnia secundum constitutionem antiquam ad episcopi ordinationem, & potestatem pertineant.

a ¶ Taliter.] *Sic est in antiquioribus editionibus, & duobus vaticanis conciliorum codicibus: sed in Coloniensi quattuor tomorum editione, & in codice Lucensi Regio, & in concilio Vormaciensi, & Moguntino, & in Panormia hoc modo*, quod factum, & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur.

Item ex concilio secundo Cabilonensi.

¶ Ecclesiæ, & omnia iura earum ad ordinationem episcopi pertinent. C. III.

Burc. l. 3. c. 146. Iuo p. 3. c. 211. DEcretum est, vt omnes ecclesiæ cum dotibus [b] suis, & decimis, & omnibus suis [a], in episcopi potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

a ¶ Suis.] *in vulgatis sequebatur*, iuribus, *quæ vox abest ab omnibus collatis manuscriptis. Apud Iuonem, & Burchardum est*, omnibus rebus suis.

Item Leo Papa quartus in epistola ad episcopos Britanniæ, c. 2

¶ Vnaquæque parochia, episcopi prouisione regatur. C. IIII.

REgenda est vnaquæque parochia sub prouisione, ac tuitione episcopi per sacerdotes, vel ceteros clericos, quos ipse cum Dei timore prouiderit, cui iure pertinere videtur, & circumire, vt sibi necessariũ visum fuerit ecclesiastica vtilitate cogente.

Item ex concilio Antiocheno, c. 24.

¶ Iudicio & potestate episcopi res ecclesiasticæ gubernentur. C. V.

12. q. 1. præcipimus.] ex can. Apost. 41. QVæcumque [c] res ecclesiæ sunt, conuenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia prouidet, atque iudicat, gubernari, & dispensari cum iudicio & potestate episcopi, cui totius plebis animæ [c] videntur esse commissæ.

a ¶ Quæcumque.] *græce significantius*, τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι δεῖν καλῶς ἔχειν, *idest*, recte habet, quæ ecclesiæ sunt, ipsi ecclesiæ seruari oportere.

Item ex concilio Toletano 4. c. 32.

¶ Basilicarum conditores in rebus ecclesiarum nullam potestatem se habere cognoscant. C. VI.

Poly. l. 3. tit. 12. Burc. l. 3. c. 203. Iuo p. 3. c. 255. Pann. l. 2. c. 4. NOuerint conditores basilicarum, in rebus, quas eisdem ecclesijs conferunt, nullam [d] se potestatem habere: sed iuxta canonũ instituta, sicut ecclesiã, ita & dotẽ eius ad ordinationẽ episcopi pertinere.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 17.

¶ De eodem. C. VII.

Poly. l. 3. tit. 11. Burc. l. 3. c. 136. Iuo p. 3. c. 202. Pann. l. 2. c. 61. DE his, quæ parochijs in terris, vineis, mãcipijs, atque peculijs quicumque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta seruentur, vt omnia in episcopi potestate consistant: De his tamẽ, quæ altario accesserint, tertia [e] pars fideliter episcopis deferatur.

Item ex eodem, c. 16.

¶ De his, quæ altario deferuntur, medietatem sibi vendicet episcopus. C. VIII.

ANtiquos canones relegentes, priora statuta credimus renouanda: vt de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem [f] sibi episcopus vendicet, & medietatem sibi dispensandam secundum gradus clerus accipiat; tam de proprijs prædijs, quàm de omni commoditate in episcoporum potestate durantibus.

Item ex concilio Toletano.

¶ *In libro manuscripto priuilegiorum ecclesiæ Toletanæ refertur hoc, tamquam caput 15. quarti concilij Toletani: sed in duobus ipsius exemplaribus ex Hispania missis non habetur; Burchardus, & Iuo citant ex concilio Triburiensi tempore Arnulphi regis.*

¶ *De his.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̃ oia bona ecclesiarũ mobilia & immobilia i eporum potestate cõsistunt; ita q̃ tertia pars oblationũ episcopo reseruetur. Quid autẽ iuris sit de hoc, in apparatu dicetur.

e ¶ *Tertia.*] alibi dicitur, q̃ nihil habeat præter cathedraticum, vt J. ea. q. 3. c. 1. alias de medietate, vt J. c. prox. No. ergo q̃ tẽpore primitiuo cum pauperes essent episcopi, statutũ fuit vt episcopi de episcopalibus ecclesijs, & omnibus bonis ecclesiæ sumerent medietatem, vt in cap. seq. sed in omnibus parochialibus ecclesiis tertiã. 16. q. 1. cõstitutum. procedente tẽpore ea parochialibus tñ tertiam oblationum & decimarũ haberent, vt J. ea. c. decreuimus. postmodũ quartã. 12. q. 2. vobis. & c. concesso. & c. quattuor. Hodie autem nec tertiã partẽ parochialiũ habebunt nisi ad fabricã reparandã, nec illam habebunt nisi velint fabricam reparare, vt J. q. 3. c. 1. & 3. Vel dic. q̃ secundum consuetudinem ista dantur, vt extra d̃ sepul. certificari. hodie autem cũ sint diuites, nihil habebunt præter cathedraticum, vt J. q. 3. c. 1. Ioan. parochialis ecclesia tantum habet quartã decimarum, & eps aliam p̃ se, alias quartas duas retinet episcopus pro fabrica & pauperibus, vt 12. q. 2. concesso. & c. seq. de aliis redditibus nihil habet de consuetudine generali & p̃scripta episcopus, licet prædicta c. & alia videãtur dicere contrarium, & ita fuit sententiatũ pro episcopo Bononiẽsi cõtra ecclesiam sancti Io. in Persiceto. & hoc videtur expressum 12. q. 2. vobis. B.

¶ *Antiquos.*] CASVS. Statutum fuit in Aurelian. concilio, vt eps habeat medietatẽ oblationũ matricis ecclesiæ, & clerici eiusdẽ ecclesiæ aliã medietatem habebunt. Idem est de fructibus prædiorũ, & in omni vtilitate ecclesiæ, ita quòd prædia & bona ecclesiæ in episcopi potestate consistant.

f ¶ *Medietatem.*] secundum distinctionem decre. extra de testa. requisiti.

1 Sub. hoc autem dicit, q̃ non habẽt potestatẽ dilapidationis. secũdum L. & hic adde quod no. 16. q. 7. præ meatis. in gl. vlti. de cõsec. dis. 1. si quis basilicam.

2 De hac mano. extra de cẽsi. cũ olim. vbi Hn. de hoc notando ponit hãc sententiam, & eam attribuit Bart. pro. ain. q̃ ita ad litteram sensit sicut hic dĩ per Bar.

R *Elata.*] CASVS. Quidam epi negligebant suas parochias visitare singulis annis ad prædicandũ, vel confirmandos pueros: procurationes tamen exigebant ac si ecclesias visitarent. quod ex auaritia & negligentia procedebat. & ideo statutum fuit in concilio Toletano, vt hoc de cetero non faciant epi, sed solicite & diligenter suos greges visitent, cupiditatem vitantes, & negligentiam dimittentes.

a *Aliquo pretio.*] si isti parochiales ita soluerunt aliquos denarios aliquot annis, nũquid eps postea potest ad procurationẽ petendã redire? & sic, extra de cẽs. olim. ar. ℥. ff. quemadmodum seru. amit. si communẽ. vbi dicitur, ꝙ qui vna seruitute vtitur pro alia, perdit primam. Sed quid si partẽ procurationis recepit ali quos annis, nũquid per partem intelligitur retinuisse totum? videtur ꝙ sic. ℥. de pœ. di. 1. vulgatis. ff. quemadmodũ ser. amit. si stillicidiũ. §. vlt. & l. seq. vbi dicitur, ꝙ per partem retinere totũ videtur. ff. de ser. rusti. præd. vna est via. ar. cõtra. extra de præscr. auditis. extra de capel. mo. dilectus. Breuiter respondeas, ꝙ in procuratione nulla currit præscriptio. extra de præsc. cum ex officii. vnde siue partem soluerit, siue nihil, semper potest petere procurationem, vt no. in prædi. c. cum ex officii.

Præscribi nõ potest procuratio.

b *Redimant.*] tamen redimi potest procuratio, vt ℥. ea. q. 3. relatũ.

c *Parare.*] vel præparare.

Sed loquitur de ea visitatione, quam habet episcopus in re sua, vel secundum consuetudinem loci dicitur.

VISITANTES Hæc est tertia pars q. in qua dicitur vt hic & in seq. c. continetur. Io. de Fan.

CASVS. Dictum est ℥. ꝙ epi debent ecclesias visitare. Nunc au-

sup verbo presbyteros. & ita eam ponit. Io. de Fant.

¶ De episcopis, qui diœcesim suam visitare contemnunt, & ad redimendas mansiones, quæ visitantibus debentur, clericos cogunt. C. IX.

Burc. l. 1. c. 229. Iuo p. 5. c. 341.

R Elata † est coram sancta synodo querimonia plebium, quòd sint quidam episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandũ suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt, vt mansiones, quibus in profectione vti debuerant, aliquo † pretio a redimant b, qui parare c debebãt. Quæ duplex infamia, negligentiæ, & auaritiæ, sanctæ synodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque, ne quis vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt solicitiores sint episcopi de suis gregibus visitandis.

† al. Delata

† al. alio

Item ex concilio Tarraconensi, c. 8.

¶ Annuis vicibus ecclesiæ ab episcopis visitentur. C. X.

Burc. l. 3. c. 33. Iuo p. 3. c. 38.

D Ecreuimus, vt antiquæ consuetudinis ordo seruetur, & annuis vicibus ab episcopo diœceses visitentur; &, si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatori a d eius reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, vt accipiatur ab episcopis, nouimus esse statutum.

a Ordinatori.] *In exemplaribus concilij impressis, & manuscriptis, apud Burchardum, & Iuonem legitur*, ordinatione ipsius: *sed ob glossam non est mutatum. Reliqua vero ex ijsdem sunt emendata. Burchardus autem, & Iuo addunt præterea in extremo*, ex principibus nouimus statutum.

2 *Si autem episcopus inualetudine impeditus diœceses suas per semet ipsum visitare non poterit, visitationis officium committat alijs.*

Vnde in concilio Toletano quarto, c. 35. legitur.

¶ Inualetudine grauatus episcopus, visitationis officium alijs committat. C. XI.

Burc. l. 1. c. 87. Iuo p. 5. c. 193.

E Piscopum per cunctas diœceses, parochiasq; suas per singulos annos e ire oportet, vt exquirat, quo vnaquæque basilica in reparatione sui indigeat. Quòd si ipse aut langnore detentus, aut alijs occupationibus implicatus id explere nequiuerit; presbyteros probabiles, aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparationes, & ministrantium vitam inquirant.

3 *Visitantes autem episcopi, quid à clericis suis exquirere debeãt, & quid eos docere, in concilio Bracharensi secundo, c. 1. sic statutum legitur.*

¶ Quæ visitantes episcopi à clericis suis exquirere debeant. C. XII.

Burc. l. 1. c. 85. Iuo p. 1. c. 75. & p. 5. c. 191.

P Lacuit omnibus episcopis, ut per singulas ecclesias episcopi, & per diœceses ambulantes primum discutiant clericos, quomodo ordinem baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in ecclesia peragant. Et, si recte quidem inuenerint, Deo gratias agant; sin autem minime; docere debent ignaros f, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui canones iubent, ut ante uiginti dies g baptismi, ad purgationem h exorcismi concurrant catechumeni, in quibus uiginti diebus omnino † catechumeni symbolum, quod est [Credo in Deum patrem omnipotentem] specialiter doceantur. Postquam ergo in his suos clericos discusserint, uel docuerint episcopi, alia die i, conuocata

De conf. dist. 4. Ante viginti.

† al. omnes

D *Ecreuimus.*] CASVS. Statuitur hic vt episcopi singulis annis suas ecclesias visitent, & si qua basilica fuerit destructa, præcipiatur ordinatori suo, vt eã debeat reparare. de omnibus autem reditibus episcopus tertiam tollat.

d *Ordinatori.*] id est, sacerdoti. & hoc verum est si partem fabricæ recepit. ℥. ea. q. 3. vnio. aliter non tenetur: sed tamen conferre debet cum aliis, vt 16. q. 1. si monachus. extra de ec. ædi. de his.

SI AVTEM Hæc est secunda pars q. 3. in qua dicitur, vt hic & in seq. c. continetur. Io. de Fan.

CASVS. ℥. in cap decreuimus. & c. relata. dictũ est, ꝙ epi debent suas parochias visitare. sed nũc Gra. dicit, ꝙ si est valetudine impeditus, officium visitationis alijs iniungat.

E *Piscopum.*] CASVS. Statutum fuit in concilio Toletano, vt epi suas parochias visitẽt: qđ si nõ pñt, presbyteros bonos vel diaconos mittãt, qui omnia diligenter inquirant, scilicet basilicarum reparationem, & vitam sacerdotum.

e *Annos.*] cum necessaria causa subest, tunc singulis annis põt visitare, vt hic, & ℥. e. q. 3. cauendũ. immo tunc qñcumque & quotiescumq; opus est, potest omnes ecclesias visitare, vt extra de of. arch. mandamus. sed si nõ est necessitas, de triennio in triennium visitabit, vt extra de of. arch. vt archidiaconus. vel hodie bis in anno, vt extra de censi. cum venerabilis. Sed qualiter i istud mandatur alijs, cum istud sit officium archidiaconi, vt 25. dist. perlectis?

autem dicit Grat. quid episcopi debent docere, & quid à presbyteris requirere cum suas parochias visitant.

P *Lacuit.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In j. parte dicitur, ꝙ epi suas parochias visitantes, prima die debent à clericis exigere, qualiter baptisma & Missam & cetera officia peragant: & si bene inuenerint, Deo gratias agant: alioquin ignaros instruant. Ordinent etiam, vt catechumeni ante xx. dies baptismi ad purgationem exorcismi veniant, in quibus discant, Credo in Deum. In secunda die debent docere laicos, vt fugiant idololatriam, & omnia mortalia crimina; & quod sibi nolunt fieri, alijs ne faciant, vt fidem rectam teneant, & hoc facto ad alium locum pergant.

f *Ignaros.*] ar. contra illos qui statim suspendunt simplices sacerdotes, ut 38. dist. sedulo 3. & c. quando. item ar. pro illo qui cõsecutus est præbendã dũ finxit se sciolum. i. simulatorẽ scientiæ.

g *Dies.*] Pascha.

h *Purgationem.*] non tamen statim purgantur uitia: sed sunt signa futuræ purgationis. ℥. de conse. dist. 4. sicut.

i *Alia die.*] ℥. ea. q. 3. contra. inter cetera. in fi. ubi dicitur, ꝙ tantum

i D hoc no. eo. tit. c. 1. & 18. q. 2. quatuor. Arch.

Visitatio quoties fieri debet.

i Ista qđ melius esset gl. per se signata

i Ad idem 19. q. 2. † gallicanũ. magis enim monendo q̃ cõminando, &c. 45. dist. licet. 3. & 2. & 44. dist. comessationes. 17. q. 1. d̃ viduis. Archid.

tantum per unam diem morabitur in qualibet basilica. sed dic, quod uno die erit cum sacerdote, altero cum populo.

Q *Via.*] Hæc est quarta pars q. in qua dicitur, & probatur quòd laici non debent accipere oblationes de altaribus vel crucibus, quæ deferuntur sacerdotibus ratione officij, cum laici pro

nymo quid de his deberet fieri. Et rñdet, quod debent excõicari, vt ceteri metu terreantur: quia cum non orent pro populo, oblationes populo comedere non debent.

a ¶ *Comedere.*] hic habes decimas appellari non solum ipsa iura, sed etiam ipsos prouentus, & quod etiam prouentus nõ possunt concedi laicis. ar. contra extra ne prælati vices suas. c. ult. Sed dic vt dicitur 1. q. 3. si quis obiecerit. quod ad tempus potest decima laicis cõcedi, non tamen in perpetuum.

plebe ipsius ecclesiæ, doceant illos, vt errores fugiant idolorum, vel diuersa crimina, id est, homicidium, adulterium, periurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera; & quod nolunt sibi fieri, alteri ne faciant, & vt credant resurrectionem omnium hominum, & diẽ iudicij, in quo vnusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea episcopus de ecclesia illa proficiscatur ad aliam.

Tomo. 4.

Item Hieronymus in epistola ad Damasum Papam de oblationibus altaris.

¶ Oblationes ecclesiæ laicis vsurpare non licet. C. XII.

Polyc. l. 3. tit. 9.

Q Via sacerdotes pro omnibus orare debẽt [a], quorum eleemosynas, & oblationes accipiunt; qua fronte præsumũt laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere [a], vel alijs concedere, cum ipsi non debeant ex [β] officio suo pro populo orare? Ob hoc Papa gloriose mittere oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, vt & ceteri metum habeant, & amplius hæc in ecclesia ne fiant.

α. ¶ Debẽt.] *In vulgatis, & in epistola impressa legitur,* solent: *sed in plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo,* debent. *Sic etiã Lupus in regula Monachorũ ex Hieronymi scriptis collecta, c. de contemplatione, oratione, & lectione,* sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum eleemosynas, oblationesque recipiunt.

β ¶ Ex officio suo.] *Hæc absunt à plerisque codicibus Gratiani, & epistola ipsa, & Polycarpo.*

Item Calixtus Papa secundus [γ].

γ ¶ Secundus.] *Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque vero primus esse potest, cuius tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud beatæ Mariæ, & omnibus sanctis dicauit.*

Minime auferantur a laicis oblationes altaribus, vel crucibus factæ. C. XIIII.

Poly. l. 3. tit. 9.

S Anctorum patrum canonibus consona sancientes, oblationes [b] de sacratissimo & reuerendissimo altari beati Petri, & Saluatoris, & sanctæ Mariæ rotundæ, aut alijs ecclesiarũ altaribus siue crucibus, à laicis auferri penitus interdicimus, & sub districtione [c] anathematis prohibemus, & ecclesias a laicis incastellari [d], aut in seruitutem redigi auctoritate Apostolica prohibemus.

Item Damasus Papa.

¶ Ecclesiarum oblationes sub laicorum dominio non detineantur. C. XV.

Poly. ibidem. al. vigere

H Anc consuetudinem, quæ contra sanctam ecclesiam catholicam augeri † videtur, omnino interdicimus; vt nullo modo vmquam oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus, qui quotidie Domino seruire videntur, liceat comedere, & bibere: quia in vetere testamẽto prohibuit Dominus panes sanctos comedere [e] filijs Israel, nisi tantummodo Aaron [f], & filijs eius: qui panes longe erãt ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur: quia illi sub vmbra legis erant; qui vero modo sub gratia spiritus sancti, toto mundo Euangelio coruscante lucidiores esse videntur. Qua fronte, aut qua conscientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro alijs Deo preces offerre? quia prauum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur. Quia omnibus sanctis patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri; & nos similiter in eisdem persistere volumus, vt nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetua damnatione noluerit persistere. Si quis vero contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum cccxviij. patrum, qui in Niceno concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cetero oblationes de sacris ecclesijs auferre molitus fuerit; sub anathematis uinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, fiat, fiat.

1. Reg. 21.

Præmissis auctoritatibus, ecclesia cum omnibus rebus suis ad episco-

S *Anctorum.*] Casus. Calixtus Papa duo in hoc c. prohibet, s. ne laici de altari alicuius ecclesiæ oblationes auferant, & vt ecclesiæ à laicis non incastellentur, vel in seruitutẽ redigantur.

b ¶ *Oblationes.*] laici ergo possunt cogi ad oblationes. 16. q. 1. statuimus. sicut ad decimas & primitias. 16. q. 1. reuertimini.

c ¶ *Et sub districtione.*] de hoc dic vt 63. dist. Salonitanæ.

d ¶ *Incastellari.*] vt inde fiãt propugnacula. Additio. Hoc intellige, secũdum quod habetur extra de cust. Euch. c. 2. & ad hoc 12. q. 1. necessaria. & c. nulla. Archid.

H *Anc consuetudinẽ.*] Casus. Damasus prohibet in hoc c. ne Romani auferant oblationes d' altaribus, & comedant: sed solũ sacerdotibus relinquãt, qui quotidie pro nobis orãt. & hoc probat exẽplo veteris testamenti, vbi solum sacerdotibus permittebãt panes propositionis comedere. Si quis vero contra cõstitutũ cccxviij. patrum Niceni cõcilij venerit, anathematis vinculo sit obligatus.

e ¶ *Comedere.*] arg. quod clerici concubinarij nõ debent comedere bona ecclesiæ. 32. dist. præter hoc. Arg. contra 32. distin. si qui vero. & 32. dist. omnino.

f ¶ *Aaron.*] illi uero sacerdotes sem per comedebant panem aureũ: quia quolibet sabbato ponebantur eis illi xij. panes quod fuerũt dicti panes propositionis. Sed nũquid de illo pane poterant pascere familiã suam, uel etiam canes suos? non: sed tantum in necessitatibus poterant, quia tunc etiam alijs licebat comedere eos. unde Dauid & Abimelech excusantur, ut 25. Panes propositionis.

pro se vix orare possint. Ioan. de Fant.

Casus. Laici in ciuitate Romana auferebant oblationes de altaribus, & comedebant. quare Damasus Papa quæsiuit a Hieronymo quid de his deberet fieri. Et rñdet, quod debent excõicari, vt ceteri metu terreantur: quia cum non orent pro populo, oblationes populo comedere non debent.

q. 1. §. si ergo. & §. his ita responderur.

PRÆMISSIS. Casus. Infert Gra. ex supradictis, quod ecclesiæ, & oblationes, & res ecclesiæ in episcopi potestate consistunt.

S *Ed cum in episcoporum.*] Hæc q. diuiditur in 4. partes: in quarũ prima probat, q res ecclesiæ non sunt alienandæ nisi in casibus quos ponit Secunda ibi, *Perpetua*. Tertia ibi, *Episcopus habeat*. Quarta ibi, *Si vero*. Ioan. de Fant.

d ¶ *Hoc ius.*] quod est. C. de sacrosan. eccl. iubemus. quod loquitur tantum de Constantinopolitana ecclesia.
e ¶ *Immobilibus.*] consensu tamẽ Imperatoris possunt alienari. ∫. e. præcaria. in Auth. de alie. & emphy. §. sanctissimas. coll. 9.
f ¶ *Ab imperiali.*] ecce casus vnus in quo in nullo casu possunt alie-

Ecclesiæ res aliquãdo nullo modo possunt alienari.

pi ordinationem pertinere mostrantur, & tam ecclesia, quàm oblationes, & facultates earum, à laicorum dispositione probantur esse immunes.

QVÆSTIO SECVNDA.

1 pa S *Ed cum*[a] *in episcoporum potestate facultates ecclesiæ constituta esse dicantur; potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.*

Vnde in Agathensi concilio, c. 7. legitur.

¶ Res ecclesiæ aliquo modo episcopis alienare non licet. C. I.

C Asellas, vel mancipiola ecclesiæ, episcopi (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vel vasa ministerij, quasi commendata fideli præposito, integro ecclesiæ iure possideant: id est, vt neque vendere, neque per quoscumque contractus res, vnde pauperes[b] viuunt, alienare præsumant[a].

a ¶ Præsumant.] *In aliquot melioribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur §. q si necessitas. vsque in finem, (qui nunc habetur. ∫. ead. ad finem Palea, huiusmodi.) & sic legit, qui casum scripsit.*

Codicis lib. 1. titulo de sacrosanctis ecclesiis, lege [sancimus nemini.] tit. 2. le. 17.
Imp. Iustinianus [exceptá videlicet causa captiuitatis.]
Impp. Leo & Anthemius. tit. 2. le. iubem⁹, ver. scientes.

¶ De eodem. C. II.

E A enim, quæ ad beatissimæ ecclesiæ iura pertinent, vel post hac forte peruenerint, tamquam ipsam sacrosanctam, & religiosam ecclesiam, intacta conuenit venerabiliter custodiri.

Constitutio noua.

Hoc ius[d] porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia constituit, vt nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuo seruetur in his rebus immobilibus[e], quæ ab imperiali[f] domo prædictis locis applicantur. In ceteris eatenus excipitur, si debitũ vrget. ¶ Præterea, si habeat superflua vasa, eũ debitrix sit, nec aliunde soluere valet, ne quid immobile alienetur, vel distrahatur; ea gestis habitis coram eo, cuius est loci ordinatio, integra, vel alijs locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata[g] cuilibet alij vendantur. Qui autem hæc acceperit contra† hanc obseruationem; ijsdem pœnis subiaceat, quæ in rebus immobilibus proditæ sunt: si autẽ debitum ex mobilibus solui non ualet; primo res immobiles specialiter dentur pignori, quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem[h], quàm in vsuras, vsq; ad quartã centesimæ[i]. Quòd si nolit creditor ita accipere; tũc ordinator domus apud eum, à quo ordinatur, habitis absq; dispẽdio[k],

eo. tit. auth. hoc ius, Iulian⁹ antec. const. 7. c. 1.
auth. præterea] eod. tit. Iulianus const. 120. §. fin.
† al. citra Auth. hoc ius] ∫. citat.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur an epõ liceat auferre, distrahere, vel dilapidare res ecclesię. & certe dilapidare non põt, nec etiã alienare, nisi in casibus cõcessis à iure. & hoc probatur p seq. c.
a ¶ *Sed cum.*] quæritur an liceat episcopo vsurpare res ecclesiæ. Hæc q. non habet dubitationem: quia cõstat, q nõ potest vsurpare.

C *Asellas.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, q omnia bona ecclesiarũ mobilia & immobilia debent esse in potestate eporum, ita vt non liceat eis vendere directa venditione, vel indirecta: nisi immin̄ẽte necessitate vel vtilitate ecclesiæ, qua primitus comprobata fiat vẽditio coram duobus vel tribus vicinis episcopis subscribentibus vẽditioni cum alijs clericis. Si vero aliter fiat, irrita erit venditio. In secunda parte dicitur, q episcopus potest peregrinis, vel clericis concedere in vsum possessiones minus vtiles saluo iure ecclesiæ. Secunda pars ibi, *Minus vero vtiles*. Indirecta est quando solus vsusfructus alienatur. Et scias, q hodie coram proprio episcopo põt fieri alienatio.
b ¶ *Pauperes.*] q2 quidquid habet ecclesia, pauperum est. 16. q. 1. quoniam quidquid.
c ¶ *Excepta.*] 12. q. 2. sacrorum.

E *A enim.*] CASVS. Lex ista loquitur tantum de possessionibus ecclesiæ Constantinopolitanæ, cuius possessiones habitæ, vel habendæ debent intactæ custodiri sicut propria ecclesia.

. HOC IVS. Casus. ∫. in I. antiqua iubemus. cuius pars hic ponitur. I. ea enim, dictum fuit, q possessiones Constantinopolitanę ecclesiæ alienari non possunt. Sed Iustinianus hoc ius extendit ad omnẽ locũ venerabilem super rebus immobilibus donatis ab Imperatore loco venerabili, quę nullo modo possunt alienari. In alijs aũt rebus hæc forma seruetur, vt si debitum vrget, vendantur primo mobilia. I. granum & huiusmodi[1], deinde vasa non consecrata, postea consecrata vendantur locis venerabilibus, vel conflata cuilibet, gestis omnibus habitis coram epõ. aliter autem facta vẽditio irrita erit. Si vero de rebus mobilibus debitum solui nõ põt, obligentur res immobilis pignori creditori, qui reputet fructus tã in sortem, q̃ in vsuras vsque ad quartam centesimæ. quod si creditor nolit recipere, iurabit œconomus coram episcopo, & maiori parte clericorum ibi seruientiũ consentiente, q debitũ ex mobilibus solui nõ potest. postea per viginti dies prædiũ exponatur venale: et si nullus emere velit, detur creditori in solutum re districte æstimata, addita in pretio decima parte totius æstimationis, & hoc fiat cũ consensu epi & maioris partis capituli. Illud aũt prædiũ sit mediocre, & creditor sit talis qui probare possit pecuniam esse versam in vtilitatem ecclesiæ, & aliter venditio facta non tenet, neque valet. Sed hodie ex toto hoc nõ seruatur de consuetudine.

1 Adde q prohibitus alienare, põt res ecclesiæ alienare quæ seruari non possunt. not. gl. hic in c. 1. de cler. ægro. lib. 6. & in l. lex quæ tuto res. in fi. C. de adm. tuto.

alienari res, itẽ in alio casu non possunt alienari ob aliquam causam. I. cum sub ea conditione datæ essent ecclesiæ, vt non alienentur, in Auth. de alie. & emph. §. sanctissimas. coll. 9. & extra de cõdi. appo. c. verum. sed hoc non est verum. non enim valet hoc pactum, cum sit contra legem[a] Dei, vt 12. q. 2. aurum.

a Sub. & priuata dispositio, vt extra de test. requisisti.

g ¶ *Conflata.*] quia ad profanos vsus non debent redigi, vt ∫. de consec. dist. 1. in sancta. & 12. q. 2. aurum. tamen in necessitate potest obligari ad tabernam, & sub eadem forma, vt extra de pig. c. 1. Dicunt tamẽ quidam, q nec obligari possunt, cum sint res sacræ. C. quæ res pign. obli. non pos. l. 4. & dicunt ibi non esse nexum pignoris, sed solum detentionem habet quousque reddatur ei sua pecunia, sicut alias pignus detineri potest pro ea pecunia pro qua non est obligatum, vt C. etiam ob chirographariam pec. l. vnica. Idem potest dici de libero homine qui obligatur, vt no. 23. q. vlt. vt pridem.
g ¶ *Conflata.*] extra de pigno. nullus. ∫. 12. q. 2. aurum.
h ¶ *In sortem.*] litteræ est præposteratio. prius enim computat in vsuram, quam in sortem, vt ff. de sol. in his. §. vlt. nisi dicas, q hoc aliter sit in fauorem ecclesiæ.
i ¶ *Centesima.*] vsura dicitur centesima, quæ æquiparatur sorti in anno.

Vsura centesimæ.

e ¶ *Absque dispendio.*] id est, quòd ecclesia nil dat tabellioni, sed solus emptor, sicut est in contractu dementis & furiosi. Cod. de episc. aud. l. penul.

a ¶ Ser.

a ¶ *Seruientium.*] Arg. contra. 63. dist. quanto.
b ¶ *Vt plus*] quid si offerat plus quàm valet? tunc tantū iustum pretium recipiet, licet lex dicat q contrahentes possunt se inuicē fallere ff. de minori. in causæ. sed ecclesia in suis contractibus non debet dolum facere, vt extra de dona. per tuas.

SED ET PERMVTARE. CASVS. Dicit hic q ecclesia potest permutare cū principe pro re maiori vel æquali, imperiali rescripto super hoc pcedente. Itē potest & cū alia ecclesia cū vtriusque indemnitate, habito consensu eorum qui supra leguntur.
i ¶ *Recte.*] si prædium vnius alij est vicinum, vt in authē. de eccle. titu. §. si autem. coll. 9. & extra de rerum permu. ad quæstiones.

Di-

Ial. scribere

gestis, iuret (maiore parte ibidem seruientium [a]consentiente) & debitum vrgere [b] nec ex mobilibus solui posse. Quo subsecuto, per viginti dies rem ecclesiæ venalem esse publice notum sit, vt plus [b]offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur, & hoc inscribatur, nihil esse factum in ea re ad damnum diuinæ domus. Emptore vero non inuento, res æstimata districte [c] creditori detur in solutum [d], addita [e]in pretio vniuersæ æstimationis decima parte, & accedēte cōsensu ordinatoris, & maioris partis ibidem seruientium. Sit tamen ea res mediocris inter ceteras, inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere. Et is creditor hic intelligatur, qui quod credidit, probat [f]in vtilitatem diuinæ domus processisse [g]. ¶ Sicut autē alienatio rerū ecclesiæ interdicitur, ita prohibetur, ne qua sterilis ei detur possessio, aut alioquin onerosa [h], veluti fiscalium nomine, vel onere. ¶ Item prædium propter onus fiscale inutile alienatur, gestis, vt supra, conficiendis, eodem iuramento præstito: id est, quòd alia de causa nō alienatur, nisi, vt immunitas eiusdem venerandæ domus seruetur. ¶ Sed & permutare principi licet pro re maiore, meliore, vel æquali, si resp. hoc exposcit, & pragmatica forma super hoc præcedente. ¶ Item sibi inuicem recte [i]permutant cum vtriusque indemnitate, eorum scilicet consensu interueniente, qui supra referuntur. 2 ¶ Perpetua quoque emphyteusis in his permittitur rebus [k], si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc adsignatur lege, iurantibus his, quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem diuinæ domus effici: solito reditu ipsius rei, qui fuit, cum diuino iuri dedicaretur, non minuendo [l], nisi in sextam [m] partem: aut si ob cladem deminuta fuerit, tunc pro constante nunc pensione [n]in emphyteusim detur. Quòd si res pretiosa quidem est, parum tamen, aut nihil præstat pensionum, res subtiliter [o]æstimanda est, vt ex hac pensio iusta constituatur. Ea tamen sola dentur in emphyteusim, quæ ad hoc congrua videntur œconomo, & alijs gubernatoribus. ¶ Qui rem huiusmodi conductam, vel in emphyteusim acceptam fecerit deteriorem, aut emphyteuticum canonem per biēnium [p]non soluerit, hac lege repelli potest, vt tamen soluat totius temporis [q]pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit [r]nomine meliorationis. ¶ Si quas vero ruinas habent memoratæ diuinæ domus, quas reædificare non valent; & hæ in emphyteusim dentur perpetuam, emphyteuta viuo materia habitationis depositæ domus, vt pensio deminuatur in tertiam partē ab ea, quæ stantibus adhuc ædificijs colligebatur, aut prius eo reædi-

Authen. sequēti

Authen. Item prædium.

Authen. sed & permutare.
Burc. l. 3. c. 165.
Iuo p. 3. c. 184.
Authen. sequēti
Iul. nouel. 54.
Iuo. p. 3. c. 189.
Authē. ppetua.

Authē. qui rem. eod. tit.

Authen. si quas.

PERPETVA. Hæc est 2. pars q. i qua loqt de emphyteusi, & ponit quid iuris sit, & similiter, de precarijs, & ponit hic s 2. articulos. Ioan. de Fant.

CASVS. Dicit hic, q possessio ecclesiæ pot dari in emphyteusim pperpetuā si fiat in pñtia epi, & clericorū, oeconomo iurante nihil ad læsionē diuinæ domus fieri, nec pensio diminuat nisi in sextā partē de eo qd poterat haberi, cū res sit donata ecclesiæ. sed si res sit diminuta pp cladē, accipiatur pensio quanta potest haberi. si vero res sit pretiosa, de qua parū vel nihil pēsionis habeat, re subtiliter æstimata, iusta pēsio tribuatur s & ea tñ res det i emphyteusim, quę vr idonea ad hoc œconomo, & alijs gubernatoribus ecclesiæ.

PERPETVA. vl que ad xxx. an. insti. de ppe. & tēp. ac. i prin. vel perpetua, i. quā diu viuit. ff. p locio. l. 1. & §. e. precariæ. vel perpetua, i. quādiu pēsio soluit, vt insti. locati. §. adeo. sicut excōicatio dr ppetua, i. quousq; pænitet, vt §. ea. q. 1. q. 2. & 17. q. 1. de viduis. vel vsq; ad tertiā generationē, vt in authē. de non alie. aut permu. §. emphyteusim. & §. quia vero Leonis. coll. 2.

Perpetuū dr multipliciter.

c ¶ *Districte.*] s. vt consideretur quantum inde posset colligi in xxv. annis, & pro tanto vendatur, vt in authen. de ecc. tit. coll. 9. §. si autem hæres.
d ¶ *In solutum.*] hic inuito creditore aliud pro alio soluitur, cō. ff. si cer. pet. l. 2. Item datur ei res mediocris in solutum cum optima dari debeat. C. de sol. authē. nisi. Item q tenet probare pecuniā versam esse in vtilitatē ecclesiæ. & sic in tribus onerat creditor: & ideo ei additur decima pars, licet hoc aliter alij intelligāt, vt si res valebat decem, q ei vendenda sit pro vndecim.
e ¶ *Addita.*] hoc est fauore ecclesiæ, sicut aliàs fauore libertatis quis cogitur rem suam vendere. 54. dist. fraternitatem.
f ¶ *Probat.*] Sed nūquid creditor ita curiosus erit, vt semp teneatur scire ad quem vsum cōuertatur hæc pecunia: sed sm hoc nullus inueniet qui cum ecclesia ɔtraheret, vt ff. de mino. verum, §. si locuplet. & l. q si minor. Sed dic q sufficit pbare q ecclesia tūc tēporis [1]egebat pecunia, vt ff. de exerci. Lucius. ne si nimia subtilitate circa res ecclesiarum laboremus, illa subtilitas eis in perniciem vertatur, vt C. ad Treb. l. penul. in prin. C. de verb. signi. l. 3. in fi. est tamen arg. contra. ff. de in rem verso, q si seruus. §. penul.
g ¶ *Processisse.*] si. extra depositi, grauis.
SICVT. CASVS. Dicitur hic, q sicut res ecclesiæ alienari non debent, sic etiam prohibetur ne sterilis possessio vel tributaria ecclesiæ tribuatur.
h ¶ *Onerosa.*] quæ plus habet incommodi quàm commodi. res enim transfertur cum onere suo, vt 16. q. 1. si quis laicus.
PRAEDIVM. CASVS. Dicit hic, q si ecclesia habet pdiū inutile pp onus fiscalium, potest illud alienare habitis gestis, vt supra dictum est, scilicet præstito iuramento, q non alienet nisi vt immunitas ecclesiæ seruetur. Immunitas, id est, indemnitas.

Creditor aliqñ oneratur.

[1] Idē sentit hic L. dicens q in hoc casu sic est procedendū cōtra ecclesiam sicut contra minorem, vt dicitur super illa l. C. si aduer. cre. l. 1. ne si nimia, &c. vt sequit in gl. secundum L.

alie. aut permu. §. emphyteusim. & §. quia vero Leonis. coll. 2. [2]
k ¶ *In his permittitur rebus.*] id est, in rebus non multum vtilibus.
l ¶ *Non minuendo.*] i. si est minuenda, non est plus minuenda.
m ¶ *Sextam.*] non remouet quin plus possit dari.
n ¶ *Nunc pensione.*] i. quanta pensio nunc potest [3]haberi.
o ¶ *Subtiliter.*] i. vt cōsideret quantū in viginti annis inde colligatur, vt in authē. de non alie. aut permu. §. quia vero Leonis, coll. 2.
QVI REM. CASVS. Aliquis rem ecclesiasticam conductam vel in emphyteusim acceptam fecit deteriorē, vel pensionē per biēnium non soluit. quærebatur quam pœnam pati debeat. Et respondetur q expelli potest de possessione, ita q soluat totius præteriti temporis pensionem, & damnum rei restituat, non petiturus si quid impenderit nomine meliorationis.
p ¶ *Per biennium.*] hoc est enim priuilegium ecclesiæ, vt statim expellat colonum non soluentem pensionem, vt arg. extra de iureiu. peruenit. & c. querelā. idem est in colono fisci. ff. de pub. & vec. l. vectigalia. inter priuatos requiritur trienniū [4] C. de iure emphy. l. 2. in locatione biennium, vt ff. loca. quærn. §. inter.
q ¶ *Temporis.*] præteriti, secundum alios futuri in odium istius, & in fauorem ecclesiæ.
r ¶ *Impendit.*] sed huic obstat 54. dist. generalis. & extra de in integ. resti. c. 1. sed ibi bona fide fecit sumptus, hic mala fide. 12. q. 2. c. Vulteranæ.
SI QVAS. CASVS. Ecclesia domos habet ruinosas, quas qdam in emphyteusim vult recipere. Quærit pro quāta pensione debeant dari. Et rñ. q si cōductor vult vti materia destructæ domus, s. lapidibus & lignis, pēsio nō debet minui nisi in tertiā partē ab ea q̄ extantibus adhuc habitationibus haberi poterat. Si vero vult domos reædificare, dabit ea pensio, quæ inde poterat haberi

[2] Hæc glo. sicut iacet ponunt Go. & H. extra de reb. ec. el. nō alié. c. nulli.

[3] Scilicet eo tempore quo debet dari in emphyteusim. Hug.

Emphyteuta nō soluēs canonem, expellitur.

[4] De hac materia plene not. extra de dila. litteræ, & de loca. & condu. potuit. & de reli. do. constitutus.

ante reædificationē, & ex eo ꝙ modo plꝰ inde haberi potest quàm antiquitus dabit medietatem arbitrio boni viri. ita vꝫ sentire H. & etiam Ben.

a Ex additis.] de nouo, id est, medietas quæ accrescit, dabitur cū antiqua pensione. Alij dicunt ꝙ medietas antiquæ & medietas nouæ dabitur.

b Medietas.] eius q̄ accrescit.

QVI VERO C. Casvs. Hic tractatur de quattuor generibus hominum recipientiū res ecclesiæ citra legis formā, scilicet de emptore, donatario, creditore, & emphyteuta, qui omnes debent res restituere cum omni incremēto medij temporis, & pretiū quod dedit, ab ecclesia nō repetet, sed ab eo qui alienauit. Donatarius autem rē cum omni causa restituat, & aliud tantūdē. Creditor rē restituet, & pecuniā suam nō recuperabit. Emphyteuta vero cadet à re conducta, nec quod dedit repetet, & soluet pēsionem temporis præteriti, & quod soluere in præsenti tenebatur ac si iure contraxisset.

SED MELIVS. Hæc verba nō sunt de auctoritate, sed Guarnerius apposuit ea de lege. C. de sa. san. eccl. sancimus nemini. Sed hoc corrigitur hodie per cap. 12. q. 2. Vulteranæ. & in authē. de nō alien. §. quia vero Leonis, coll. 2.

c Non gratuito.] vt emptor.

d Incremento.] i. omnes fructus perceptos medio tempore. 12. q. 2. non liceat.

e Venerabilem.] vt 12. q. 2. diaconi. & cap. si qs. & c. qquid. C. de res vendi. si mancipiū.

f Aliud.] contra. 12. q. 2. diaconi. vbi sufficit ꝙ tantūdem restituatur, sed ibi loquitur de alienatore, hic de eo cui est alienatum.

g Sed melius.] hoc apposuit Guarnerius de lege quę est C. de sa. san. ec. sancimus nemini. sed corrigit. in authē. coll. 2. de no. alie. §. qa vero Leonis. & per canonē 12. q. 2. Vulteranæ. vñ siue bona fide siue mala accepit, habet regressum ad auctorem suum, vt ex. de reb. ecc. nō alie. ad audientiā. licet sit arg. ꝫ C. de euic. si fundum. vbi dr̄, ꝙ malæ fidei possessor nō aliter habet regressum ad suum auctorem, nisi sit sibi cautum de euictione. Dicunt tñ quidam, ꝙ si est malæ fidei possessor ille q recipit, tunc nec aduersus ecclesiam nec aduersus alienantem habet actionem, vt 16. q. 3. vniuersas. si est bonæ fidei possessor, habet actionem aduersus eum tantum qui alienauit, vt 12. q. 2. Vulteranæ. melius est vt dicas siue bona fide siue mala contraxerit, semper habet actionem aduersus alienantem.

Et sic si valebat x. cū erat ruinosa, & modo valet xl. additio est in xxx. & sic habebit xxx. pro pensione. Pe.

x Idē sentit B. in casu, & per eadē iura hic. ꝫ. proxi. allega. Arg.

y Vt Marti. q ī hoc casu est secutus Guar. & idē sentiūt L. & Go. B. & In. q omnes ita no. ī prædic. decre. ad audientiā. Arg.

ficante, ex additis[a] illis per æstimationem pensionibus, medietas[b] detur religiosæ domui. Nam priore casu, ab initio emphyteusis præstanda est pensio. ¶ Qui vero res iam dictas non gratuito[c] alienationis titulo citra formam legis accepit, rem quidem cum omni incremento[d] medii temporis restituat: eius autem quod dedit, nullam actionem contra venerabilem[e] locum, sed aduersus eum, qui alienauit, habet. Donatarius autem & rem cum omni causa, & fructum restituat, & aliud[f] tantumdem. Creditor quoque restituta re pignorata, crediti actionem contra solum pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor, & ab ea cadat, nec, quod dedit, repetat: immo statim soluat, quod soluturus esset vnoquoque anno, si iure contraxisset. ¶ Sed melius[g] dicitur omnimodo denegandas esse actiones huiusmodi acceptori, Imp. Leo. ¶ Si œconomus ecclesiæ prospexerit expedire, vt desideranti cuiquam certarum possessionum, atque prædiorum (urbanorum scilicet, siue rusticorum) ad ius ecclesiasticum pertinentium, temporalis vsus fructus possessio pro ipsius petitione præstetur[h]: tunc eius temporis, quod inter vtrosque conuenerit, siue in diem vitæ suæ ab eo, qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat œconomus, atque conscribat, per quæ & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuatur, & manifestum sit, quod quisque acceperit ad inuicem.

Authē. qui res. Iuo p. 3. c. 185.

eod. tit. le. iubemus. §. sane ne omnis.

PALEA. C. III.

Huiusmodi beneficii gratia, præstando quidem ecclesiastici prædij pro tempore vsum fructum, post statutum autem tempus, & placitum[†] ipsorum redituum proprietate ad dominium & ius ecclesiasticum recurrente firmiter: ita scilicet, vt siue completo spatio, quod fuerit inter eos constitutū, seu mortis suæ tempore (si hoc quoque conuenerit) is, qui possessionem ecclesiasticam, & certorum reddituum vsum fructum habendi gratia interueniēte pacto susceperit, nō minus, quàm alterius tantæ quantitatis, quantam acceperat, reditus cum ipsorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorumque colonis, & mancipijs ecclesiæ derelinquat. Nisi enim hac conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus nō valere. ¶ Nam[i] hæc vsus præstatio locum habet in omni domo religiosa. Quo finito res vtraque pleno iure perueniat in domum iam dictam; nec tributis quidem grauata maioribus sit ea res, quæ datur inuicem; & eiusdem reditus sit. ¶ Quibuscumq; modis hoc ius alijs permittitur; interdicitur certis personis res huiusmodi accipere, vt œconomo eiusque cognatis[k]. Quòd si necessitas compulerit, vt pro ecclesiæ necessitate, aut vtilitate, vel in vsufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur; apud duos[l], vel tres comprouinciales, vel vicinos episcopos causa, qua necesse sit vēdi, primitus cōprobetur, vt habita discussione sacerdotali, eorū subscriptione[†] quæ facta fuerit venditio, vel transactio[m], corroboretur. Aliter facta venditio, vel transactio nō valebit.[n]

Ibidē continuo

† al. placitum tēporū proprietate

Auth. Hæc vsus eod. tit.

Auth. quibuscūque

In conc. Agatēsi, c. 7.

† al. proscriptione

SI OECONOMVS. Casvs. Aliquis volebat habere vsum fructum in domo vel agro ecclesiæ vsque ad certum tempus, vel toto tempore vitæ suæ; quærebat qualiter hoc fieri deberet? Et rñdetur si œconomus hoc viderit expedire ecclesiæ, pacta cum eo ineat vtrum ad certum tempus vel toto tempore vitæ suę rem ecclesiæ velit habere, & hoc redigetur in scripturam; & secundum ꝙ conuenerit, dabit sibi œconomus rē ecclesiæ. & ille qui accipit rem ecclesiæ, debet facere pactum vt finito tempore vsque ad certum tempus, vel vsque ad mortem suam. nō potest hoc facere nisi statim prædium suum æque bonum per omnia cōferat ecclesiæ quo ad proprietatem, & sic vsque ad statutū tp̄s remanebit vtrumque prædium quo ad vsum fructum. postea vtrumque perueniat ad ecclesiam pleno iure. Sed primus casus quem posui melius litteram exponit, & sensum comprehendit.

h Præstetur.] si. extra de his quæ fiunt à præla. sine consen. c. cum Apostolica. & c. seq. ibi, Perpetua firmitate.

NAM HAEC VSVS. Casvs. In hac authen. dr̄ ꝙ pcaria de qua fit mētio ī. ca. si œconumꝰ. pōt fieri à qualibet ecclesiastica vt tp̄e finito res vtraq; pueniat ad ecclesiā pleno iure; & res quę datur inuicē, nō debet eē grauata tributis maioribus, quam precariam œconomus non potest facere sibi nec consanguineis suis.

k Cognatis.] Et sic damnosum est alicui officium suum, vt 7. q. 1. constitutum.

l Duos.] Hodie sufficit solus consensus ep̄i cum canonicis. 12. q. 2. fine. & si res venalis est in parochia alterius, ille interponet decretum, vt C. de præd. & alijs reb. mino. l. si prædium. & ex. de fo. cop. sane. Io. quod non credo verum, cum sufficiat consensus episcopi cum capitulo 12. q. 2. sine exceptione. B.

l Vel transactio.] id est, permutatio.

m Non valebit.] arg. non valere contractū nisi adsit subscriptio. extra

extra de his quæ fi. à præl.c.1.96.dist. bene quidem. 12. quæst. 2. sine exceptione.

a ¶ *Saluo iure.*] id est, vt non intelligatur esse perpetua donatio; sed temporalis 1, vt no.16.q. 1. possessiones. sed si ecclesiæ daretur: tunc intelligeretur esse perpetua, vt extra de his quæ fi. à præla. sine consen. cap. cum Apostolica. in fi. & c. seq.

P *Recariæ.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quod precariæ debẽt fieri hoc modo: Si rusticus dat proprietatem sui fundi tm, & retinet vsumfructũ sibi, accipiat ab ecclesia vsumfructum duorũ fundorũ suo nomine tm, & nõ filiorum. Si vero dat ecclesiæ proprietatem statim pleno iure, accipiat ab ecclesia vsumfructũ trium fundorum nomine suo tm, & nõ filiorum. In 2. parte dicit, quod nulla potestas debet cogere ecclesiã precariã facere, cum nemo debeat cogi de suo facere beneficium. In tertia parte di, quod sine licentia Regis non debet fieri commutatio rerum vel seruorũ ecclesiæ. Secunda pars incipit ibi, *Decreuit.* Tertia ibi, *Nec commutationes.*

† Vt scilicet cessante inopia ad ecclesiã reuertatur, vt dixi 16. q. 1. possessiões.

& infra. ¶ Minus vero vtiles possessiones peregrinis, vel clericis saluo iure [a] ecclesiæ in vsum præstari permittimus.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt paleæ, continenter post vltima verba superioris capitis sequuntur sine vlla distinctione verba huius; quemadmodũ & in ipsa lege codicis. In duobus autem vetustissimis, in quibus fere nulla sunt palea, deest prior pars huius capitis vsque ad vers.* completo spatio: *cetera vero leguntur coniuncte cum superioribus, vsque ad vers.* quòd si necessitas. *Nam hic versiculus in iisdem exemplaribus, non hoc loco, sed supra ead. c.* casellas, *habetur, vt ibi est notatum.*

a ¶ Nam.] *Hæc vox non est in authentica; & in vetustis Gratiani codicibus pro illa vox est N.C. & significatur, nouella constitutio.*

In concilio Meldensi, c.22. Io à diectis capitul. c.37. Poly.l.3.tit. 14. Burc.l.3.c.167. Iuo p.3.c. 228.

Item ex concilio Mediomatricis.

¶ Ecclesiasticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant. C. IIII.

PRecariæ [b] à nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumãtur: nisi quantũ de qualitate conuenienti datur ex proprio; duplũ [c] accipiatur ex rebus ecclesiæ, in suo tantum, qui dederit, nomine, si res proprias & ecclesiasticas vsufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit; ex rebus ecclesiasticis triplũ fructuario vsu in suo tantum quis † nomine sumat: quia sic eas quemque tractare oportet, vt rerum ecclesiasticarum dispensatorem, non vt propriarum largitorem [β]. ¶ Decreuit etiam sancta synodus, & imperialis auctoritas denuntiauit, vt à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus proprie Deo & sanctis eius dicatis: cum ratio & vsus obtineat neminem, cui † non vult contra vtilitatem, & rationem cogi [γ] [d], de proprio facere beneficium. ¶ Nec commutationes [e] rerum, vel mancipiorum ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia, & consensu regio † facere præsumat.

† al. quisque

Burc.l.3.c.168. Iuo p.3.c. 220.

† al. qui

Burc.l.3.c. 172. Iuo p.3. c. 233.

† religionis] Iuo

b ¶ *Precariæ.*] precariæ hic dicuntur quã præstationes vsusfructus, in recompensationẽ eius proprietatis, quæ datur ecclesiæ. præterea precaria est quidã cõtractus affinis emphyteusi: sed in hoc differt, quod de quinquennio in quinquennium renouatur, vt in palea seq. & extra de eo. c. 1. quãdoque est precarium quod precibus ad vtendu alicui datur, & illud reuocari potest quãcumque, non obstante aliquo pacto, vt ff. de preca. cum precario. & extra eo. c. vlt.

Precariæ precaria, & precarium, differunt.

¶ *Citatur hic canon ex concilio Mediomatricis, à Burchardo autem & Iuone ex concilio Belluacensi, præter vltimum versiculum,* Nec commutationes, *quem citant ex Matisconensi. In concilio et Meldensi, c.22. refertur ex eodem concilio Belluacensi. Extat in capitularibus editis anno quarto regni Caroli regis, & Ludouici Imperatoris filii in villa Colonia, c.37. non est autem mutatum titulus, quia potius idem in omnibus illis conciliis repeti: quod in Germanicis & Gallicis, quæ extãt, sæpe factum cognoscitur. Aliquid etiam de precariis habetur in concilio Rhemensi, c. 36. & 37. & in concilio Moguntino sub Arnulpho, c.20.*

β ¶ Largitorem.] *In concilio Meldensi, & capitularibus post hoc verbum sequitur continenter,* & à nulla potestate quis cogatur, &c. *sine verbis illis hic interiectis, quorum tamen similia asseruntur à Burchardo & Iuone ad versi.* Nec commutationes.

γ ¶ Cogi.] *Sic in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & adest glossa: sed in concilio Meldensi, & capitulari, & apud Burchardum, & Iuonem est,* præsitum.

c ¶ *Duplum.*] videtur contradicere illi. 2. ea. si œconomus. vbi dicitur quod tãtũdem dari debet; sed lex illa benignior ẽ canone [1]; vel canon loquitur in eo casu cum senex est vel debilis, quod recipit rem ecclesiæ.

1 Vel dic, quod loquit, quã ecclesia dat, quod pôt facere in duplum, & non vltra; ibi quã ipse dat ecclesiæ, vbi nõ cogit vltra tantumdẽ, & ita canon benignior est. Vel dic, vt sequitur in gl. secũdum Io. de Fan.

d ¶ *Cogi.*] sed fallit, vt 7.q.1. omnis. & vbi aliquis alius prodest, & sibi non nocet, vt ff. de aqua plu. ar. in summa. §. item varus. & 86. dist. palce.

e ¶ *Nec commutationes.*] hoc intelligas de rebus collatis ecclesiæ ab Imperatore, vt 2. ca. hoc ius. in princ. vel loquitur secundum sua tẽpora.

In Meldensi, c. 22 in fine. ex. d' pcariis, c.j. Burc.l.3.c. 169. Iuo p 3.c. 230.

Item ex concilio Belluacensi.

¶ De eodem. PALEA. C. V.

ij PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundum antiquã consuetudinem, & auctoritatem renouentur.

[*Item ex concilio Carthaginensi* [δ].]

δ ¶ Carthaginensi.] *Etiam in Decretalibus tit. de precariis, citatur ex concilio Carthaginensi: sed in nullo ipsorum est inuentum. potuit esse alicuius illarum prouinciarum concilii. extat autem in legibus Longobardicis. lib.3. tit.8. l.2.*

¶ De eodem. PALEA. C. VI.

ext. de precariis

DE precarijs, quæ a rectoribus ecclesiarum irrationabiliter fiebãt, & se, suosque successores pœna graui obligabant, ut facta ipsorum nequiuissent dissoluere; præcipimus, ut nemo successor in antecessoris sui pœna sit obligatus: sed suæ prouidentiæ sit cõcessum, ut si antecessor eius res ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad ius ecclesiæ eiusdem reuocentur.

In capitul. Martini Bracharẽsis ex cõc. Antioch. c.25.

Item ex concilio Martini Papæ, c.16.

¶ Res ecclesiæ dispensandi potestatem habeat episcopus. C. VII.

12. q. 1. eps ecclesiasticarum,

3 EPiscopus habeat potestatem in rebus ecclesiæ, ut dispenset necessitatem habentibus cum omni reuerentia, & timore Dei. Parti-

E *Piscopus habeat.*] Hæc est tertia pars huius quæstionis. CASVS. Statutũ fuit in concilio Martini Papæ, quod eps debet dispensare res ecclesiæ cũ reuerentia & timore, & ĩ de suscipiat quantũ sibi & suis fuerit necessariũ: si vero res ecclesię vsurpauerit, vel cõsanguineis dederit, eas pauperibus subtrahendo, sit obnoxius cõcilio, & corrigatur. Sequẽs §. patet.

a ¶ *In-*

cipare etiam eum oportet, quæ necessaria sunt: Si tamen ipse, aut qui cum eo sunt, fratres indiguerint[a] aliquo: vt necessitatem nullo modo patiantur secundum sanctum Apostolum dicentem [Victu[b], & tegumento, his contenti sumus.] Si autem res ecclesiasticas episcopus in suas voluntates vsurpare voluerit, & loca ecclesiæ, & fructus agrorum non cum presbyterorum, vel diaconorum consilio contaminauerit † aut fratribus[c], vel filijs, vel quibuscumque propinquis suis dederit potestatem, vt per eos latenter lædantur res ecclesiæ; tunc oportet obnoxium esse concilio. sinautem[α] episcopus, vel qui cum eo sunt, presbyteri[d], aut diaconi accusentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu[β] ecclesiæ veniunt, in sinus suos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt; hos corripi oportet, secundum quod ordinatum fuerit à sancto concilio.

5.Tim.6.

† ita minauerit] codex regius

α ¶ Sinautem.] *In capitulis habetur, similiter; sed melior videtur lectio duorum vetustorum Gratiani codicum, sin aliter: propius enim accedit ad græcam concilij Antiocheni, c. 25. vnde hoc sumptum est:* εἰ δὲ καὶ ἄλλως, *id est, si autem & aliter, vt* ꝭ. 12. q. 1. c. episcopus.

β ¶ Actu.] *Hæc vox in simili re habetur.* ꝭ. 12. q. 2. *vulteranæ.* Vulteranæ ecclesiæ actus, vel patrimonium, *græce est,* ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς. *id est*, vel etiam ex qualibet alia causa, & occasione ecclesiastica.

4 *Si vero[e] contra hanc prohibitionem, aliquam † de rebus ecclesiæ episcopum vendere contigerit & res ipsæ ecclesiæ restauranda, & ipse gradu suo deijciendus decernitur.*

† al. aliqua

Vnde in eodem concilio Martini Papæ, c. 14. legitur.

In iisdē capitu.

¶ De episcopo, qui nulla necessitate res ecclesiæ vendit. C. VIII.

SI quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in clero[γ] suo, aut vbi forte nō est[f] presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere; & res ipsas ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditus, &[δ] conuictus, & tamquam furti, aut latrocinij reus suo priuetur honore[g].

Burc. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 151. Iuo p. 3. c. 172. & 242. & p. 5. c. 319.

γ ¶ In clero suo.] *In codice Lucensi regio legitur,* inscio clero.

δ ¶ Et conuictus.] *hæ duæ voces non sunt in capitulo Martini, neque apud Burchardum, neque apud Iuonem parte tertia. Parte autem quinta abest præterea vox,* auditus: *vetustis tamen omnibus Gratiani codicibus conuenit cum vulgatis.*

QVÆSTIO III.

QVid vero[h] nomine cathedratici episcopus exigere debeat, in secundo concilio Bracharensi, capitulo secundo legitur.

¶ Præter honorem cathedratici nihil episcopus per dioeceses exigat. C. I.

PLacuit, vt nullus episcoporum per suas dioeceses ambulans, præter honorem cathedræ suæ, id est duos solidos[i], aliud aliquid per ecclesias tollat: neque tertiam[k] partem ex quacumque oblatione populi in ecclesijs parochialibus requirat: sed illa tertia pars pro luminaribus ecclesiæ, vel reparatione seruetur, & singulis annis epi-

a ¶ *Indiguerint.*] no. qualiter exponitur hoc verbū, indiguerint. vt arctetur tantum ad victum & vestitum [1], argu. contra extra de præben. de monachis.

b ¶ *Victu.*] qui tamen melior vel peior dandus est secundum qualitatem personarum, vt 41. distin. non cogantur. Et nomine cibariorum non intelliguntur vestimenta; sed nomine alimentorum intelliguntur vestes [2] & habitatio, vt ff. de alimen. le. l. vlt. & l. antepe.

c ¶ *Aut fratribus.*] præsumitur enim, quod hoc carnali amore faciat, vt 89. distin. decenter. sic ꝭ. ead. nam hæc visa. sic extra de app. postremo. sic econuerso consanguinitas quandoque elidit suspicionē, vt extra de coha. cle. & mu. à nobis.

d ¶ *Presbyteri.*] æque puniuntur illi qui non resistunt, scilicet officiati, sicut ipse episcopus, vt C. de app. quoniam. & 2. q. 7. qua propter.

e ¶ *Si vero.*] quarta pars, in qua dicitur, vt in c. sequen. cōtinetur. Io. de Fan.

SI quis episcopus.] CASVS. Quæritum fuit quam pœnam debeat pati episcopus, qui alienat rem ecclesiæ nulla necessitate cogente, vel qui alienat res vacantis ecclesiæ, quod intelligit Hug. nulla necessitate cogente. Et respondet, quod conuictus debet rem restituere, & postea deponi.

f ¶ *Non est.*] quis forte mortuus est: quia sede vacante non potest alienari res ecclesiastica, ita. 12 q. 2. si qua de rebus. & melius extra ne se. va. nuuit [3], tamē H. dicit, quod sede sacerdotali vacā:e, auctoritate episcopi pōt fieri alienatio, vt 71. dist. fraternitatem. & ꝭ. ea. q. 1. decretum. & est argu. pro ipso. C. qui admi. ad bo. pos. bonorum. Sed ecclesia episcopali vacante, clerici nihil possunt alienare. Item pater hic, quod episcopus nihil potest alienare sine consensu sacerdotis. 12. q. 2. placuit. & c. abbatibus.

g ¶ *Honore.*] pœna enim alienatoris indebite, est depositio. 12. q. 2. Vulteranæ. & c. abbatibus. & c. Apostolicos. 18. q. 4. nullus.

QVid vero.] Hæc q. diuiditur in duas partes. In 1. ponit 5. aucto. per quas probat de cathedratico, & de alijs. Secunda ibi, *Cathedraticum.* Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 3. q. qua quæritur, quid episcopus exigere debeat nomine cathedratici. & respōdet, quod duos solidos, ut ꝭ. ead. illud. præterquā à monasterio, ut ꝭ. ead. inter cetera. hi autem duo solidi erunt illius monetæ, quæ frequentatur in regione, ut ff. de leg. 3. nummis. Item procurationes potest petere tempore visitationis, ut ꝭ. ead. q. 1. relata. Item collectas imponere, ut ext. de cen. cum Apostolus. Item præter cathedraticum medietatem uel tertiam partem oblationum, ut ꝭ. ea. §. cathedraticum.

h ¶ *Quid vero.*] duos solidos a qualibet ecclesia potest epūs petere [4] nomine cathedratici pterquā a monasterio, ut ꝭ. ea. inter. pōt pō in necessitate a clericis collectā petere. extra de cen. cū Apostolus. appellatur & quandoque synodaticū, ut extra de cen. olim. qm frequenter in synodo dantur. isti aūt denarij erūt secundū cōem monetā regionis, ut ff. de le. 3. nummis. & si plures monetæ sunt forte, meliores dabuntur. extra de iureiu. quanto. in fi. uel saltem mediocres, ut extra de censi. ex parte. Itē præter cathedraticum potest episcopus petere moderatam procurationem, ut ꝭ. c. inter.

PLacuit.] CASVS. Tria prohibētur in hoc c. s. quod epūs nihil debet tollere a parochialibus ecclesijs pter duos solidos noie cathedratici, neqꝫ tertiam partem oblationū tollat, sed seruetur reparationi ecclesiæ: neque cogat clericos sibi in aliquibus operibus seruili more seruire; quia legitur in epistola Petri prima, neque ut dominantes, &c.

i ¶ *Duos solidos*] ad plus [5], minus enim quandoque datur, ut extra de cen. olim. & ꝭ. ea. nec numerus. Et forte solidus hic appellatur aureus, ut C. de sportu. l. 2. & insti. de pœna temere litigantium. in fine.

k ¶ *Tertiam.*] ꝭ. ea. q. 1. de his. & c. decreuimus. ꝭ. ꝭ. 12. q. 3. c. ult. & ꝭ.

[1] De hoc & lag. & no. 12. q. 1. epaccclesiasticarum. Alimētorum nomine cōprehendūtur vestes & habitatio.

[2] Adde quid veniat appellatiōe alimētorū. gl. in l. cū hi. §. qui tā sigit. ff. de trā sa. Bar. in l. la gatis. ff de ali. & ciba. le. Cōsanguinitas elidit suspicionem.

[3] Et extra de re. eccl. non alien. dudū, vbi est expressum. Archi.

[4] Cathedratici nomine quid exigēdū est. De hoc no. extra de offi. ord. cōquerēte, ibi videas.

[5] Infra ea. inter cetera. sic extra de off. ord. cōquerēte. ibi aut. quare dicat cathedraticū & quare synodaticum.

&.J.ea vnio.Solu.tertiam habet, cũ vult hoc onus fabricæ subire.
a ¶ *Episcopo inde ratio fiat.*] per archidiaconũ de redditibus & possessionibus ecclesiæ, vt 25. dist. perlectis.
P *Riscis*] CASVS. Antiquitus episcopus tollebat tertiam de parochianis ecclesijs, cui etiam suæ plenissime sufficiebant, & ideo statutum fuit in concilio Emeritensi, vt nullus episcopus Lusitanæ prouinciæ cui sua sufficiant, illam tertiam auferre præsumat: sed relinquat reparationi ecclesiæ.
b ¶ *Tertiam.*] Potest hoc intelligi de tertia, quæ debetur ipsi fabricæ. Alij dicunt de tertia illa, quæ debetur ipsi episcopo, vt illã nõ debeat habere, ex quo abundantissimè velit onus fabricæ subire.
V *Nio.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, q si epi volunt recipere tertiã partem oblationũ vel decimationum à parochianis suis, subire debent onus fabricæ reparandæ. si vero eas relinquat ecclesijs sollicitudine episcoporũ reparent basilicæ a presbyteris. si autẽ ecclesiæ nulla indigent reparatione, accipiant epi illas tertias si volunt: sed vltra nihil. In secunda parte dicitur, q plures ecclesiæ non committantur vni presbytero. In tertia parte dicitur, q ecclesia quæ habet x. parochianos, habeat propriũ sacerdotẽ: illa vero quæ minus habet, alijs coniungatur ecclesijs: & qui hanc constitutionẽ despexerint, per duos mẽses excommunicentur. Secunda pars incipit ibi, *Sed & hoc necessarium.* Tertia ibi, *Ea scilicet ratione.*

scopo inde ratio fiat [a]. Nam si tertiam partem illam episcopus tollat, lumen, & sarta tecta abstulit ecclesiæ. Similiter & parochiales clerici seruili more in aliquibus operibus episcopo † seruire non cogantur: quia scriptum est [Neque vt dominantes in clero.]

† al. episcopi
1. Pet. 5.

Item ex concilio Emeritensi, c. 16.

¶ Basilicarum reparationi proficiat tertia, quam episcopus accipere consueuerat. C. II.

† al. quippe
† al. parochitanis
† al. sequeretur] oct.

PRiscis quidem † canonibus erat decretum, vt episcopus de parochianis † ecclesijs tertiam [b] consequeretur †, cui sua plenissime sufficere [*] possunt. Placuit huic sancto concilio, vt nullus prouinciæ Lusitanæ episcopus sententiæ huius terminum excedat, nec à qualibet parochiana ecclesia tertiam auferre præsumat: sed quæ [#] exinde consequi poterat, totum in reparatione ipsarum basilicarũ proficiat.

¶ *Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuscriptis corrupte citabatur ex concilio Merech. Est autem in Emeritensi, c. 16. cuius concilij duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. missa sunt. Huius concilij, & capitis meminit Innocentius tertius in epistolis Romæ impressis, lib. 2. epistola Petro Compostellano scripta, his verbis,* Emeritense vero concilium authenticum esse multis rationibus astruebas, tũ quia cum alijs cõcilijs continetur in libro, qui corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobauit; tum quia de ipso concilio sumptum est caput [Priscis quidem canonibus.] quod cõtinetur in corpore Decretorum.
* ¶ Sufficere possunt] *Sublata est negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab vtroque exemplari concilij & à vetustis Gratiani codicibus abest: & hoc modo magis communis cum ratione legit.*
¶ Sed quæ exinde.] *In exemplaribus concilij legitur.* Sed quæque exinde consequi poterat; totum in reparatione ipsarum basilicarum proficiat.

Item ex concilio Toletano 16. c. 4.

¶ Non accipiant episcopi tertiam partem, nisi dirutas ecclesias reparare voluerint. C. III.

† al. adunationis

VNio nostræ congregationis † decernit, atque instituit, vt tertias [c]; quas antiqui canones de parochijs suis habendas episcopis censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab ipsis episcopis dirutæ ecclesiæ reparentur. Sin vero eas maluerint cedere; ab earumdem ecclesiarum cultoribus sub cura & solicitudine sui pontificis, reparatio eisdem est adhibenda basilicis. Quòd si omnes ecclesiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint; secundum antiquorum canonum instituta, si tertias sibi debitas vnusquisque episcopus assequi voluerit, facultas illi omnimoda [d] erit: ita videlicet, vt citra ipsas tertias nullus episcoporum quidpiam pro regijs [e] inquisitionibus à parochianis † ecclesijs exigat, nihilque de prædijs ipsarum ecclesiarum cuiquam causa stipendij dare præsumat. ¶ Sed & hoc necessario instituendum deligimus, vt plures ecclesiæ vni nequaquam committantur [f] presbytero: quia solus per totas ecclesias nec officium valet persoluere, nec populis sacerdotali iure occurrere; sed nec rebus earum necessariam curam impendere: ea scilicet ratione, vt ecclesia, quæ vsq; ad decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem; quæ vero minus decem, mancipia [g] habuerit, alijs coniũgatur ecclesijs. Si quis sane episcoporum hanc nostram constitutionem paruipenderit, ipatijs duorum mensium se nouerit excommunicatione mulctari [y].

† al. parochitanis

¶ *Caput hoc est pars quarti canonis concilij 16. Toletani, cuius duo exemplaria missa sunt ex Hispania: ex quibus nonnulla sunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum vero est concilium hoc Æra DCCXXXI. cum illud Emeritense habitum fuerit Æra DCCIIII.*
y ¶ Mulctari.] *In concilio sequitur,* ita nempe, vt postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeauerit locum, cunctas huius canonis sanctiones modis omnibus studeat adimplere.

c ¶ *Tertias.*] H. intelligit hoc de tertia oblationũ, nõ de tertia decimationũ. sed contra eũ est tex. extra de præscrip. de quarta. Alij dicũt q episcopus hodie nullã habebit tertiã, nisi in duobus casibus. vnus, si vult reparare ecclesiã: & alius, si incumbit onus regale, vt hic dicitur. Sed verius est, q eps ad suum cõmodũ hẽt vnã tertiã per se: & aliam quã põt tenere si vult subire onus fabricæ: habebit præterea partẽ oblationũ tẽpore dedicatiõis, vt j. c. nec numerus. & 18. q. 2. Eleutherius. Sed quid si episcopus partem fabricæ recepit: deinde cũ egueat ecclesia reparatione, velit ecclesiæ cedere tertiã illã? dicu q nõ potest [1]: Io. sicut nec vsufructuarius potest in tali casu vsufructum cedere ff. de vsufruct. sed cũ vsufructua r°. & l. seq. ff. de aqua plu. arcen. si cum quo. Male dicit Io. quoniam reparare debet episcop' ecclesiam, postquã habet quartam fabricæ: quia res transit cũ onere suo, vt 16. q. 1. si quis laicus.

Tertia oblationũ an pertineat ad episcopum.

[1] Sub. sed eps cõpellit debet reparare, vt in l. hic alleg. secundum L. nisi forte necessitate coegisset. ff de aqua plu. arc. l. cau.

d ¶ *Omnimoda.*] Hic apparet q illam tertiã potest episcop' in suos vsus conuertere, cum ecclesia non eget reparatione. sed forte contrarium est 7. q. 3. vobis. vbi dicitur q annuatim reseruabitur. Sol. ibi loquitur de illa parte, quæ pertinet ad reparationem ep'alis ecclesiæ: hic vero de tertia parochialis ecclesiæ.
e ¶ *Pro regijs*] Arg. q pro itinere ad Papam, vel ad Regem, non possunt episcopi vltra statutum petere, vt extra de cens. cum Apostolus. & 16. q. 1. § placet.
f ¶ *Committantur.*] Hic est casus vbi aliquis potest habere plures ecclesias. Alij casus sunt notati 21. quæst. 1. in summa quæstionis. & cap. relatio.
g ¶ *Mancipia.*] Cum ergo decem faciant plebem, patet intellectus illius cap. 3. 2. q. 5. presbyter si a plebe.

Illud

Illud.] CASVS. Præcepit Pelagius Cresconio illustri defensori Siciliæ, vt non permittat episcopis Siciliæ petere à parochijs suæ diœcesis vltra duos solidos nomine cathedratici: nec conuiuia nimis magna sibi per eos fieri.

Quia.] CASVS. Quidam eps visitando parochias suas in clericos crudeliter sæuiebãt eos angarijs & indictionibus fatigãdo. sup hoc vero facta q̃rimonia in cõcilio Toletano cõstitutũ est, vt de cetero talia nõ faciãt, & q̃ hactenus præsumpta sunt, in futurũ denegẽtur. si vero cõtra hoc venire præsumpserint, apud metro-

Item Pelagius Cresconio illustri.

¶ De eodem. C. IIII.

ILlud te volumus modis omnibus custodire, ne qui episcoporum Siciliæ de parochijs ad se pertinentibus nomine cathedratici amplius quàm duos solidos præsumant accipere; neque cõpellere presbyteros, aut clerum parochiarũ suarũ supra uires [a] suas eis cõuiuia præparare. Iuo p. 3. c. 136.

Item Gelasius Papa Fabiano episcopo.

¶ Baptizandis numerus non imponatur: nec cathedraticum vltra vetustum morem exigatur. C. V.

NEc numerus [b] baptizandis iuste creditur imponendus; cum quanti petierint, vel ad regenerationem festinauerint, non sint pro alterius voluntate repellendi. Et ideo frater carissime huiusmodi superfluam cõstitutionem modis omnibus remouebis, vt vnusquisque, aut in vicina sibi ecclesia, aut in electa [c] pro suę mentis baptizetur arbitrio. Cathedraticum etiam non amplius quàm vetusti moris esse constiterit, ab eius loci presbytero noueris exigendum: & de his, quæ die dedicationis fuerint offerentium deuotione collata, consuetudinem [d], quę generaliter omnibus ecclesiis est præscripta, seruabis.

Cathedraticum, quod his auctoritatibus episcopis permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem oblationum, quæ etiam pro varia ecclesiarum consuetudine ex præmissis auctoritatibus episcopo debetur, intelligendum est: nec illa pars oblationum omnium generaliter intelligenda est; sed vel anniuersaria dedicationis, vel quorumdam etiam solennium dierum, prout inter episcopum & sacerdotem tempore dedicationis conuenerit. De his vero episcopis, qui per parochias suos crudeliter desæuiunt, sic est statutum in tertio concilio Toletano, c. 20.

¶ Vltra morem antiquum à parochianis presbyteris episcopi nil exigant. C. VI.

QVia cognouimus episcopos per parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter desæuire, & dum scriptum sit. [Forma estote gregi, neque vt dominantes in clero;] exactiones diœcesi suæ, vel damna infligant: Ideo censemus (excepto quod veterum [e] constitutiones a parochijs habere iubẽt episcopos) vt alia, quæ illis hucusque præsumpta [f] sunt, denegẽtur; hoc est, neque in angarijs presbyteri, aut diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus: ne videamur in ecclesia Dei exactores potius, quàm Dei pontifices nominari. Hi vero clerici, tam locales, quàm diœcesani, qui se ab episcopo grauari cognouerint, querelas suas ad metropolitanum deferre non differant, & metropolitanus non moretur eiusmodi præsumptiones coercere †.

Iuo p. 3. c. 137. 1. Pet. 5.

† al. districte coercere

a ¶ Supra vires.] ne victũ longi temporis breuis hora consumat. extra de censi. cũ Apostolus. & secũdũ quosdã à pauperibus nil petet, vt 1. q. 2. placuit. ar. ꝯ. e. cauẽdũ. sed hoc nõ est verũ: quia si aliquis vltra vires fuerit grauatus, fiet collectio ab alijs vicinis ecclesijs, vt extra de censi. cum instantia. & c. procurationes. non autem dabit epo nisi lac ad bibẽdũ: ne ieiuniorum doctrinã iubentibus buccis prædicet, vt 35. dist. ecce. & c. ecclesię. Nec bibet vltra tertiam vicem, vt 44. dist. in illa palea, quando presbyter. & comedet lardũ vel carnes vaccinas vel vervecinas cum aceto, vt C. de ero. mili. an. l. 1. lib. 12. arg. ꝯ. 41. dist. nõ cogantur. & c. eps.

Episcopo visitanti, dandũ est lac ad bibendum.

NEc numerus.] CASVS. Fabian⁹ episcopus quæsiuit de tribus a Gelasio Papa. Primo, vtrum certus numerus pecuniæ sit imponendus baptizandis. Et respondet q; nõ: ne baptizandi a baptismi gratia repellantur. Secundo, vtrum sit exigendum pro cathedratico vltra antiquã consuetudinem. Et respondet q; non. Tertio quã partẽ debeat recipere episcopus de oblationibus, quæ offeruntur in die dedicationis. Et respondet q; consuetudo illa debet seruari quæ omnibus ecclesijs est præscripta.

b ¶ Nec numerus.] Forte consuetudo fuerat q; secundum numerũ baptizandorum tantũ vel plus recipiebatur: quod erat iniquum, vt 1. quæst. 1. baptizandis. & cap. placuit. Ioan.

c ¶ Aut in electa.] contrariũ est ꝯ. 13. q. 1. c. 1. vbi dicitur, q; ideo parochiæ sunt distinctæ, ne aliquis iura alterius vsurpet. Ad hoc dicunt quidã, q; hoc capitulũ loquitur secundum ea tẽpora quando nõdum parochiæ erant distinctæ. sed hoc stare non potest [1] quia Dionysius qui distinxit diœceses, diu præcessit Gelasium cuius istud c. est. Dicas ergo q; loquitur de Iudæis & paganis, & transeuntibus, & talibus qui non habent certum domicilium. q; enim hic de pueris non loquatur, patet ex eo quod dicitur, aut in electa. ipsi enim non possunt eligere.

Diœceses sunt tũ à Dionysio distinctæ. [1] Ad hoc qđ not. gl. supra 99. dist. c. 1.

d ¶ Consuetudinem.] Secundum quod conuenitur cum episcopo tempore dedicationis. 18. q. 2. Eleutherius.

CATHEDRATICVM. Hæc est 2. pars q. in qua loquitur de pcurationibus & de exactionib⁹. & dicit q; pcuratio vna sola dicit esse in anno: & exactio nulla, nisi a iure pmissa. extra de cẽs. cum Apostolus. & hoc probat per v. auctoritates. Ioan. de Fan.

CASVS. Gra. dicit q; eps accepit cathedraticum præter medietatẽ vel tertiã partẽ oblationũ q̃ offerunt in die anniuersariæ dedicationis, vel alteri⁹ solẽnitatis, put cõuenerit inter epm & sacerdotẽ.

DE HIS VERO. Dictum est s. de visitatione episcoporũ. Sed quia quidam crudeliter sæuiendo parochias visitabant, ideo nunc ostendit Grat. quid super hoc tenendum sit.

tropolitanũ clerici cõquerãtur: qui sine mora præsũptiones debet remouere. Angariis. Angariæ sũt onera q̃ psonis imponũt: pangariæ possessionib⁹. Indictionibus. i. illicitis exactionib⁹ vel cõditiõib⁹.

e ¶ Quod veterũ.] nihil ergo potest eps petere ab aliquo, nisi ostendat per canones illud sibi debitũ [2], vt 9. q. 3. cõquestus. 18. q. 2. c. 1.

f ¶ Præsumpta.] No. q; longinqua vsurpatio nõ facit ius, vt 93. dis. illud. 100. dis. cõtra morẽ. 24. q. 1. schisma. extra de sim. cũ in ecclesia & c. nõ satis. 1. q. 1. nullus eps. 2. extra de præscrip. causam. Item ar. no. q; sua auctoritate qs potest detinere quod de iure nõ præstitit, licet illud diu soluerit, vt C. đ agri. & cẽsib⁹. l. 1. tẽpus enim nõ inducit obligationẽ. extra de cẽs. peruenit. ff. de act. & obli. obligationũ fere. §. placet. prætor enim nõ tuetur iniquã possessionẽ. ff. de publ. cum spolus. [3] si res. non enim sufficit possedisse nisi causam possessionis pbet. extra de præscri. si diligenti. ff. de itin. actuq; priua. l. vlt. licet enim longissimo tẽpore aliquid gratis prestitũ sit, in hoc nõ currit præscriptio, vt 16. q. 3. clerici. & c. si eps. C. de præscrip. xxx. vel xxxx. an. male. Arg. contra. 18. q. 2. seruitiũ. nã libertas non dandi decimã præscribitur [3], extra de præsc. de quarta. Item ar. cõtra. 1. q. 3. quæsitũ. nec cogitur quis causam possessionis probare. ff. si ser. ven. si quis diuturno. Sol. nec in lõga nec in lõgissima præscriptione sufficit allegare diuturnã possessionem, nisi aliquã causam possidendi alleget. Sed allegata causa, cũ de tẽpore cõstat, præsu-

[1] Ar. cõtra ad hoc 25. q. 2. amputato. Ar. ad hoc ꝯ. 16. q. 1. nullis epotũ. vbi de hoc. Arch.

[2] Obligatio nõ inducitur tempore.

[3] Sub. cũ aliquali titulo. qđ dic vt no. extra de p̃scr. si diligẽti. in gl. ex hoc videtur. Arch. Possessio sine causa possidẽdi nõ sufficit ad præscriptionem.

præsumitur esse debitum.arg. 12.dist. illa. tamen non tenetur probare causam siue titulum possidendi: quia potest esse q; non habet de hoc instrumenta nec testes, nec est hoc in memoria hominum, vt 3.q.6.hæc quippe.lo. T. dicit contra: quia sufficit si dicat, præscripsi, nisi præsumptio sit contra eum 1.

1 De hac materia no. eos 16.q.3. dilectis Archi.

b ¶ Socios.] Hic dicuntur clerici socij episcopi, alibi fratres, vt 95.dist. olim.& 8.q.1.quid autem.

c ¶ Scandalizent.] exigendo vltra licitum, vt 11.q.3.nolite.

d ¶ Sumptus.] Videtur ergo q; si habet sumptus vnde possit expendere, non debet alios grauare.nam potius videntur hæc peti ex gratia quam de iure, vt extra de cen. cum Apostolus. & ea quæ domi consueuit expendere, debet expendere cum est in via 2, vt in auth.de man.princ.§.illud.colla.3. & in auth. vt iud. sine quoquo suffraga.§.nulli.coll.2. sed non est ita, vt extra de simo.cum sit Romana. in parte decisa.

2 Sed Go.parat cōtra q & in ciuitate manēs,& visitās potest exigere procurationes. extra de censi.venerabili, Arch.

Item ex concilio Cabilonensi 2.c.14.

¶ A parochianis stipendia non nisi cum charitate episcopi exigant. C. VII.

CAuendum est, ne cum episcopi parochias suas peragrant, quamdam damnosam erga subditos a, seu erga socios b tyrannidem exerceant, nec(quod absit)cum charitate, sed cum quadam iudiciaria inuectione † stipendia ab eis exigant. Obseruandum etiam modis omnibus, ut si quando eis peragrandæ parochiæ necessitas incumbit; in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione uerbi Dei, in lucris animarum potius, quàm in deprædandis, & spoliandis hominibus,& scandalizandis fratribus operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus, aut subditis aliquid accipiendum est; hoc summopere obseruare debent, ne quem scandalizent c, aut grauent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & uerbi Dei prædicator, ubi proprij sumptus d desunt, à fratribus accipiat, & item fratres, illius potentia non grauentur, exemplo apostoli Pauli, qui, ne quem grauaret, arte & manibus uictum quærebat.

† gl. inuentione

2. Thess. 3.

Item ex concilio Toletano septimo, c.4.

¶ Vltra duos solidos à parochianis ecclesijs episcopus non præsumat accipere. C. VIII.

INter cetera denique, quæ communi consensu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialiū † presbyterorum Galliæ a prouinciæ solertissime discernere decuit, quas contra pontificum suorum rapacitates necessitas, ut comperimus, tandem compulit in publicum examen deferri. Hi enim pontifices, ut euidens inquisitio patefecit, indiscreto moderamine parochianas † ecclesias prægrauantes, dum in exactionibus superflui † frequenter existunt, pene usque ad exinanitionem extremæ uirtutis quasdam basilicas perduxisse probantur. Ne ergo fiat de cetero, quod constat hactenus inordinate præsumptum; non amplius quàm duos solidos unusquisque episcoporum præfatæ prouinciæ per singulas diœcesis suæ basilicas iuxta synodum Bracharensem annua illatione sibi expetat inferri: monasteriorū e tamen basilicis ab hac solutionis † f pensione seiunctis. ¶ Cū uero episcopus diœcesim uisitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec umquam quinquagenariū g β numerum euectionis excedat, aut amplius, quàm una die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. Quicumque uero pontificum eorumdem aliter, quàm decernimus, agendum præsumpserit, correptioni proculdubio canonum subiacebit, tamquam constitutorum synodalium transgressor, & priscorum patrum edictorum † corruptor.

† al. parochianorū
Ans. l.7.c.196.
† al. parochitanas
† al. superfluis frequentes
s. ead. placuit.
† al. solutione pensionis
Burc. l.1.c.86.
Iuo p.5.c.192.
† al. edicti

a ¶ Galliæ.] *In conciliis impressis, & aliquot Gratiani exemplaribus legitur,* Galliciæ. *In aliis autem, & emendatioribus, atque in codice conciliorum Lucensi regio habetur,* Gallicanę prouinciæ. *Nam eo tempore archiepiscopus Narbonensis, & eius prouinciæ episcopi ad synodos Toletanas conueniebant; quod ex subscriptionibus Toletani tertii apparet. In eo enim Nigetius Narbonensis metropolitanus, Sergius episcopus Carcassonensis, & Nebridius episcopus Agathensis, & procuratores Magalonensis & Nemausensis episcoporum subscribunt. Eiusdem quoque metropolitani, & ipsius prouinciæ episcoporum subscriptiones in quarto & sexto Toletanis conciliis impressis leguntur, ut illa, quæ in manuscriptis habentur, omittantur.*

β ¶ Quinquagenarium.] *In variis editionibus huius concilii legitur,* quinarium. *Verum in codice Lucensi regio, uno Vaticano, & altero Bibliotheca Dominicanæ manuscriptis, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Iuone est,* quinquagenarium. *Et hanc lectionem secutus est Innocentius iii. in concilio Lateranensi, c.cum Apostolus. extra de censi. & exact.*

Item Gregorius episcopis Siciliæ, lib. xi. epist. 20.

¶ Sacerdotes ab episcopis suis vltra modum non grauentur. C. IX.

REl atum est nobis sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus per seruum Dei diaconum, qui tunc ecclesiastici patrimonij curā ges-

[Glossa marginalis:]

INter cetera.] CASVS. Episcopi Galliæ cum visitabant parochias suas, sæuas rapacitates in suos subditos exercebāt, centum vel ducentas equitaturas secum ducendo:& ab eis vltra duos solidos pro cathedratico, & prandia nimis magna exigebāt: & in ecclesia per duos vel per plures dies morabant, ita quod ecclesias vsq; ad exinanitionem perducebāt:& ideo statuit conciliū Toletanū, ne vltra duos solidos exigant pro cathedratico, a quo monasteria sunt exēpta.& vltra quinquagīta equitaturas nō ducant: nec amplius quam vna die in basilica morentur. episcopus vero qui cōtra hoc fecerit, correctioni canonum subiacebit.

e ¶ Monasteriorum.] J. 16 q.2.cap. & 2.contra j. 16.q. 1. cum pro vtilitate. j. 18.q.2 q̄ fit. & cap. seruitiū. cōtra.

f ¶ Solutionis.] Ipsa enim monasteria à lege diœcesana sunt exempta, vt hic.& 16.q.1.cū pro vtilitate.& 18.q.2. quā in fit. sed eorum capellæ non, vt extra de capel.mona.c.vlt.& penul.& extra de præbēdis, de monachis.

Monasteria sunt exēpta à lege diœcesana.

g ¶ Quinquagenariū.] Hodie numerus singulorum in euectionibus est taxatus, vt extra de censi. cum Apostolus. nec numerus ibi taxatus recipiendus est si ecclesia grauet, vt ibidem dicitur, & ex. de exc.pl.cū ad quorūdā. extra de pœnis.c.pe. 3

Visitatio sit cōtentus euectionibus à iure taxatis.

CAuendum.] CASVS. Quidam epi dum visitarēt ecclesias suas, siue parochias pro confirmandis pueris,& pro delictis corrigēdis: intendebant potius dominationi & spoliationi, quam lucris animarum: & in stipendijs exigendis sacerdotes scandalizabant. quare Cabilonense concilium statuit vt de cetero episcopi non faciant hoc: sed si proprij sumptus desint eis, à clericis cum charitate accipiant: nec grauent aliquem vel scandalizent. & hoc probat auctoritate Apostoli.

a ¶ Subditos.] scilicet laicos.

los ergo q superflui sūt pōt remouere sacerdos 3: q.x si habēs serui tutē adaquādi certū numerū pecorū: si plus ducis ad aquam q̄ debeas, superflua possunt a domino remoueri, vt ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. Trebatius. Itē si causa ꝓprij cōmodi venit ad ecclesiā, de ꝓprio viuat, vt C. de sta.& ima. l. vl. Hęc allegatio forte hodie nō tenet: q si aliqs fuerit supra vires grauatus, alij vicini sacerdotes tenentur conferre, vt dixi ī.c. illud.& extra de censi. procurationes.

3 Etiā & episcopū potest remouere. ar. ff. de aqua quotid. & æsti. l. 1. §. item quæritur. Ar.

REl atum.] CASVS. Episcopi Siciliæ graues & onerosi erant ecclesiis suis cū eas visitabant, tandem mediante legato antecessoris

cessoris Greg. qui in Sicilia ecclesiasticum patrimonium gubernabat, facta est compositio inter episcopos & clericos, vt certa summa daretur episcopis quolibet anno cũ ecclesias visitarent: quam quia episcopi non seruabant, præcepit Gregorius vt omnia seruentur, nec subiectis suis graues in aliquo existant.

cimis & primitijs, & de iur. pat. & de vsuris. In quibus omnibus causis numquam clericus debet conueniri sub iudice. nisi sub iudice ecclesiastico, vt ĩ. e. nullus eps. & c. clerici. nisi in causa feudi, vt extra de iud. ceterũ. & nisi sit incorrigibilis, vt dist. 17. non licuit. & in causa reconuentionis, vt ĩ. 3. q. 8. cuius in agendo. & nisi Papa de-

sit, fuisse dispositum, vt sacerdotes per vniuersas vestras diœceses constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum grauari minime debuissent. Summa [a] enim præfixa fuerat, uobis, ut audio, consentientibus, quæ ab eisdem sacerdotibus pro labore [b] clericorum [c] dari debuisset. Atque hoc, quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minime custoditur. Vnde fraternitatem uestram admoneo, ut subiectis uestris non graues studeatis existere.

Item Pelagius Crescentio Illustri.

¶ Secundum loci mediocritatem episcopis conuiuia parentur. C. X.

Illud magnitudinem tuam minime uolumus ignorare, quòd Syracusanæ ciuitatis episcopus inter alia, quæ in cautionum suarum pagina spopondit, hoc etiam specialiter sub interpositione pœnæ [d] legitime promisisse legitur; numquam se à quolibet suæ diœcesis presbytero ultra duos solidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occasionem quidquam in eius se dispendio esse gesturum. Quod magnitudo tua, non solum à prædicto episcopo, sed de omnium episcoporum Siciliæ personis competenti sollicitudine custodire non desinat; nec ipsa quoque prandia enormia fieri, sed secundum mediocritatem uniuscuiusque loci episcopo ad consignationem uenienti susceptionis præparari conuiuium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna uolumus, aut qualibet ratione permittimus.

Ansl. 6. c. 171. Poly. l. 4. tit. 21.

CAVSA VNDECIMA.

Clericus aduersus clericum quæstionem de prædijs agitauit, quem ad ciuilem iudicem producere uoluit: reus non nisi ante iudicem ecclesiasticum stare volebat; actor vero potentia ciuilis iudicis illũ à possessione sua deiecit. Quo audito episcopus eũ ab officio suspendit: ille contempto episcopi sententia officium suum administrauit. Hoc comperto episcopus, sine spe restitutionis in eũ sententiã dedit.

1 *Hic primũ quæritur, utrũ clericus ante ciuilem iudicẽ sit producẽdus.*
2 *Secundo, si producendus non est, an hac culpa sit digna suspensione.*
3 *Tertio, si digno non fuerit, an contemptorem sententiæ sui episcopi irreparabiliter oporteat deponi.*

QVÆSTIO PRIMA.

Quòd clericus [e] apud sæculares iudices accusandus non sit, Caius Papa, epist. ad Felicem episcopum, cap. 2. scribit dicens.

Pactio en in spiritualibus interueniente, potest. Verum est hoc, dũmodo sit licita, vt 28. quæst. 2. Eleutherius. secũdũ L. de hoc dixi 1. q. 2. quàm pio. de hoc not. 300. di. in ca. Archid.

a ¶ *Summa.*] ĩ. ea q. 1. relata. ar. q pactio interuenire põt in spiritualib9, vt hic, & 18. q. 2. Eleutherius. 12. q. 2. c. quicumque. extra de deci. ex multiplici. quandoque enim prohibetur trãsigi vel paci sci. si tamẽ fiat auctoritate iudicis, tenet, vt extra de præben. nisi ff. de his qui no. infa. furti. §. pactus. ff. de transactio. cũ hi. §. si cui. Sed quare recipitur pecunia pro actu cõsecrandi, vt hic dicitur, & extra de simo. cum sit Romana. & non pro actu baptizandi? ideo dico, ne aliqui propter paupertatem vel auaritiã se subtrahant a baptismo, vt 1. quæst. 1. baptizandis.

b ¶ *Pro labore.*] ĩ. 1. q. 3. c. vlt. ĩ. 12. q. 2. charitatem.

c ¶ *Clericorum.*] qui laborant cum episcopo in visitatione.

Illud.] Casvs. Syracusanæ ciuitatis episcopus cum à Papa ordinabatur, sub interpositione legitimæ pœnæ promisit specialiter quòd ab aliquo clerico suæ diœcesis vltra duos solidos pro cathedratico nihil esset petiturus. Præcepit ergo Gre. Crescentio illustri vt faciat hoc obseruari, nõ solum ab episcopo Syracusanæ ciuitatis, sed etiam ab omnibus alijs Siciliæ epis: nec ipsa prandia enormia fieri sinat, sed secũ(dum) mediocritatem cuiuscumque loci visitanti episcopo ea faciat præparari: ne sub hoc prætextu damna pauperibus inferantur.

d ¶ *Pœna.*] Nota q aliquis sub pœna potest obligari in spiritualibus, vt 23. dist. quamquam. 16. q. 1. statuimus. 1. q. vlt. quoties.

Clericus.] Casvs. In superiori causa ostensum est, quòd ecclesiæ cum omnibus suis possessionibus ad dispositionẽ pertinent episcoporũ: sed quia posset aliquis dubitare sub quo iudice clerici debeant conueniri, sub ecclesiastico, s. an sub sæculari: ideo Grat. hanc 11. causam subnectit, in qua ostendit clericos sub ecclesiastico iudice esse conueniendos: quod vt competentius ostendat, thema proponit; de quo tres elicit quæstiones.

Quod clericus.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima probat per 24. auctoritates, q epũs & quilibet cleric9 per clericos est iudicandus, & nõ per laicos, nisi forsan esset incorrigibilis: quia actor debet sequi forum rei. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Econtra.* Io. de Fan.

Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur, an cleric9 ante ciuilem iudicẽ sit producendus. Et distinguas q causarũ alia est criminalis, alia ciuilis, alia spiritualis. Criminalis est vbi de crimine agitur. Ciuilis, vbi de possessionibus & pecunia agitur. Spiritualis, vbi tractatur de rebus spiritualibus. s. de electione, de de-

delegaret causam spiritualẽ, vel aliã laico, vt ĩ. 10. q. 3. illud. Laicus vero sub iudice sæculari debet conueniri, vt ĩ. ea. experientiæ. nisi in sex casibus, Vel si conueniat epm sup rebus spiritualibus, vt extra de deci. quoniam. & 35. q. 6. eps. Vel si conueniatur laicus de crimine ecclesiastico, vt ĩ. ea. si quis cũ clerico. & 6. q. 2. c. 1. Vel nisi sint rusticæ ecclesiæ, vt 89. dist. indicatum. Vel si iudex sæcularis est negligens, vt 23. q. 5. administratores. & q. 2. dominus noster. Vel nisi sit raptor rerum ecclesiæ, vt extra de fo. com. cum sit generale. Vel si suspect9 fuerit iudex sæcularis. Vel si habeatur querela contra episcopum, vt in auth. vt diffe. iudi. coll. 11. §. 1. & 2. Et procedit hoc ordine in hac quæstione. Primo probat, q clerici non sunt conueniendi coram iudice sæculari, vsque ad §. *Cum ergo his.* Deinde probat contrarium, scilicet q in ciuili causa corã sæculari iudice sunt conueniendi, in criminali coram ecclesiastico: quod allegando dicit. Tandem dat solutionem in §. *Quia ergo.* in fi. Primum ergo cap. huius q. planum est.

e ¶ *Quod clericus.*] Causarum alia ecclesiastica, alia sæcularis. Ecclesiasticarũ alia spiritualis, alia criminalis, alia ciuilis. Spiritualis est vbi agitur de decimis vel matrimonijs. Criminalis vbi agitur de crimine ecclesiastico, scilicet hæresis vel vsurarũ: cuius examinatio spectat ad iudicẽ ecclesiasticũ, vt ĩ. ea. si quis cũ clerico. & 6. q. 2. c. 1. Alia est ciuilis siue pecuniaria, vbi agitur de rebus temporalibus.

Causa est duplex.

Causa secularis est duplex.

poralibus. arg. ad hanc dist. 16. q. 1. frater. Item secularium alia est ciuilis, alia est criminalis, in his omnibus numquam conuenitur clericus, nisi sub ecclesiastico iudice, vt ℥. ca. nullus episcopus. nisi in tribus casibus, vt in causa feudi, vt extra de iud. ceterum. & nisi sit incorrigibilis, vt 17. dist. nec licuit. Item & in causa reconuentionis. 3. quitur cum talis nõ vult gaudere priuilegio clericali: quia forte sit maritus viduæ nam tunc perdit priuilegiũ, vt 84. dist. quisquis clericus. Idem dico de seruientibus & mancipijs clericorũ, vt 89. dist. indicatum & idem priuilegium habet familia quod dominus, vt extra de Iudæ. ad liberãdã. quia libertus forũ patroni sequitur.

Idem dicit hic L. cuius fuit maior pars huius glo. & hoc dicit motus canone eodẽ, scilicet indicatum. Vxor sequitur forũ viri.

¶ Apud sæcularem iudicem nullus clericus conueniatur. C. I.

† al. reliquos

NEmo vmquam episcopum apud iudicem sæcularem, aut alios † clericos accusare præsumat.

P A L E A. C. II.

Extra de foro compet. c. 2. Capit. l. 6. c. 154. & l. 7. c. 139. Burc. l. 16. c. 22.

† al. minores † al. seniores † al. permissu

NVllus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum vllum, aut iuniores † ecclesiæ, sine licentia † pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab ecclesia, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousq; reatum suum agnoscat, & emendet.

¶ *Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex ijs, qui hanc paleam habent, & in Decretalibus tit. de foro competenti, c. 2. citatur ex concilio Parisiensi c. 10. Verum in concilio Rhemensi Trosleiano, c. 6. refertur ex capitularibus: in quibus habetur bis, idest lib. 6. c. 154. & lib. 7. c. 139. Simile quid legitur in concilio Aurelianensi 4. c. 10. & Antisiodorensi c. 43.*

Item Marcellinus Papa, epist. 2.

¶ De eodem. C. III.

Et in conc. Aurelian. 3. c. 31. Ans. l. 3. c. 22. Pann. l. 4. c. 31. † al. secularem iudicium 2. q. 7. laico.

CLericum [a] cuiuslibet ordinis absque pontificis [b] sui permissu nullus præsumat ad sæcularem † iudicem attrahere: nec laico quemlibet clericum liceat accusare.

a ¶ Clericum.] *In epistola Marcellini secunda, & concilio Aurelianensi 3. vbi hoc repetitur, & in Panormia sic legitur,* clericus cuiuslibet ordinis absque pontificis sui permissu nullum præsumat, &c. *Verum ob glossas, & citationes doctorum nihil est mutatum.*

Item ex Nicæno concilio.

¶ *In concilio Niceno hodie canon hic non habetur: sed fuisse olim plures canones illius concilij supra dist. 16. c.* septuaginta *est adnotatum. Quorum partem refert Iulius in rescripto contra orientales, vbi numero 34. habetur hoc caput. & ex eo citatur in Polycarpo.*

¶ Ab eis quisque iudicandus est, quos sibi iudices elegerit. C. IIII.

Poly l. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 109.

IVdices autem alij esse non debent, quàm quos ipse, qui impetitur [c], elegerit; aut quos suo cum consensu hæc sancta sedes, aut eius primates [d] auctoritate huius sanctæ sedis delegauerint.

Item Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imppp.

¶ Ad sæcularia iudicia nullus clericus est pertrahendus. C. V.

In cod. Theodo. l. 16. tit. de episc. audien. c. vlt. Ans. l. 3. c. 109. Poly. l. 3. tit. 19. 12. q. 1. futuram. & 11. q. 1. sacerdotibus. Hist. ecclesiast. lib. 10. c. 2. Rufino auctore.

† al. quia Dei solius iudicio reseruamini

COntinua lege sancimus, vt nullus episcoporum, vel eorum, qui ecclesiæ necessitatibus seruiunt, ad iudicia, siue ordinariorum [e], siue extraordinariorum iudicum pertrahatur. Habent illi suos iudices; nec quidquam his, publicis est commune cum legibus [f], *item.* ¶ Cõstantinus Imperator præsidens [a] in sancta synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cum querelam quorumdam conspiceret coram se delatam, ait. Vos a nemine diiudicari potestis: quia ad † Dei [g] solius iudicium reseruamini.

a ¶ Præsidens.] *quàm humiliter ibi se gesserit Constantinus, docent Eusebius 3. lib. de vita ipsius c. 10. Socrates l. 1. c. 5. Theodoretus l. 1. c. 7.*

[*Item ex concilio Matisconensi primo, c. 8.*]

¶ De eodem. P A L E A. C. VI.

Burc. l. 16. c. 21.

NVllus clericus alium clericum ad iudicem sęcularem accusare, aut ad causam dicendam trahere quocumque modo præsu-

[gloss continues:] rũ ad muni. assumptio. 12. q. 1. ecclesiarum seruos. Item vxores clericorum: quia sortiuntur forum vxor ex persona viri, vt ff. de iuris. om. iudi. cum quædam. & eodem gaudet priuilegio vxor & filius quo clericus, vt C. de epis. & cle. l. 1. & 2. sed illa quæ non est legitima vxor, non sortitur forum à persona viri. ff. ad muni. de iure. §. vlt. Ioan. quod dicit de cõiugato, falsum est, vt extra de cle. coniug. Ioannes. & forte idem est in deposito, cum sit exauctoratus, vt 50. dist. accedens. B.

b ¶ *Absque pontificis.*] Hodie nec cũ consensu epi potest, vt extra de fo. compe. si diligenti, alias ab officio suspẽditur, vt 3. q. 6. non liceat. præterea causam perdit, vt j. ea. molita. & cap. placuit.

IVdices.] C a s v s. Reus & actor contendebãt de iudicibus eligendis quæritur est in Nicæno concilio ad cuius petitionem debeant dari? Et respondet, q illi iudices debẽt dari quos reus elegerit, supple cum consensu alterius partis, vel illi quos sedes Apostolica vel eius primates delegauerint.

c ¶ *Qui impetitur.*] Arg. iudices esse dandos ad arbitrium rei, vt hic, & 15. q. 7. si autem. & 3. q. 6. peregrina. & 4. q. 1. quisquis. Sed contra. ff. de iud. obseruandum. vbi dicitur, q ille iudex non est dandus quem altera pars nominatim petit. Sed potes ibi illud, altera, intelligere de actore, non de reo ℥. Vel dic. si non possunt concordare actor & reus, tunc dabuntur secundum petitionem rei, vel supple in omnibus illis illud, & actoris. Vel dic q hoc c. loquitur in criminali causa. tunc enim ex pluribus episcopis potest eligere reus quem vult, vt 3. q. 8. accusatores.

Iudex an possit dari ad arbitrium rei.

[1] Huic solutiõi ob. extra de of. dele cũ B. vbi eligit actor.

d ¶ *Primates.*] idest, episcopi, qui concilium celebrant auctoritate Papæ [4].

[4] Vnde non intelligas in hoc demonstrare Nicęnã synodum: illa enim non habuit primates: vel cũ dicitur, hæc sancta sedes, intelligitur de sede Romana. Arch.

COntinua.] C a s v s. Valentinianus, Theodosius, & Arcadius constituerunt hac lege præsente, vt nec episcopus, nec clericus protrahatur ad iudicem sæcularem ordinarium vel delegatum. Similiter Constantinus Imperator præsidens in Nicæna synodo, cum quidam coram eo de clericis conquererentur, ait clericos a nullo laico, sed ab ecclesia iudicandos.

e ¶ *Ordinariorum.*] idest, ad ordinarios, vel delegatos ab Imperatore.

f ¶ *Cum legibus.*] quæ dicunt clericum posse trahi ad ciuilem iudicem, vt j. ea. si quis cum clerico.

g ¶ *Quia ad Dei.*] idest, clericorum, qui dij appellantur, vt j. ea. sacerdotibus.

Laicus non cõuenitur coram iudice ecclesiastico nisi in quinque casibus.

3. q. 8. cuius in agendo. Alios casus posui j. e. clericũ nullus. Similiter nec laicus potest conueniri sub ecclesiastico iudice nisi in casibus v. vt si conueniat ipsum super rebus spiritualibus, vt extra de iud. c. 2. & 3. Vel nisi iudice eccle hæ conueniantur, vt 89. dist. iudicatum. extra de app. si duobus. Vel vbi aliquis rapuerit res ecclesiæ. tunc potius ex consuetudine quam de iure conuenitur sub clerico. extra de fo. compe. cum sit & c. si clericus. Ite si iudex laicus est negligens. extra de fo. compe. ex transmissa. & 13. q. 5. administratores. Vel si suspectus fuerit iudex secularis. Vel si haberetur querela cõtra ipsum, potest adiri ecclesiasticus iudex, vt in authe. vt differ. iud. colla. 9. §. 1. & 2. & §. pe. Non tamen propter negligentiam ecclesiastici iudicis clericus potest conueniri coram laico iudice, vt extra de iud. qualiter. in fi.

1 Cũ adhuc habeat characteré. ar. 32. q. 7. licite.

CLericum] C a s v s. Duo in hoc c. prohibentur: scilicet vt nullus clericum ad iudicem sæcularem trahat, maxime sine consensu sui episcopi. Item q nulli laico liceat clericum accusare.

a ¶ *Clericum.*] etiam depositum [1], vt 81. dist. dictũ. Nec enĩ coniugatum. j. e. dist. si qui vero. Nec ob. extra de apostata. c. 1. quia ibi loquitur

Nullus

N *Vllus episcopus*] C a s v s. Statuit Bonifacius Papa, vt nullus episcopus producatur in ciuili vel criminali causa ad ciuilem iudicem vel militarem. si vero iudex hoc iubere audeat, amittet omnia bona sua, & à dignitate repelletur siue deponetur. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ibi, *Episcopus non flagitetur*.

Honore, idest, iure prætorio: vel honore iudicis, vel litigatoris. *Excepta*, idest, priuilegiata: vel excepta ab hac necessitate per leges.

Citatio nulla non arctat citatum. c ¶ *Vel exhibeatur*.] Sed numquid tenetur venire, & allegare forum, vt certa de ap. cum paratis? non: quia citatio nulla est. Nam vbi quis citari non potest vel ratione personæ, vel ratione temporis vel causæ: non tenetur venire, vt notaui 3. q. 2. si episcopus. & quæst. 1. cap. 2. & ff. de fer. l. 2.

b ¶ *Cinguli*.] Nota quod ecclesiasticus iudex priuat etiam laicum sua dignitate, vt 32. q. 5. præceptum. in fi.

c T ¶ *Estimonium*.] ¶ *Recipiat*.] in causa criminali, vt extra de testi. de cetero.

d ¶ *In publico*.] scilicet foro sæculari: ne fit contra dist. 23. c. illud & 15. q. 5. c. 1.

¶ Præcipue est ista cap. de se expurgante loquitur, hæc aute de teste loquitur. Arch.

e ¶ *Nec honore*.] idest, iure prætorio.

f ¶ *Ad testimonium*.] a iudice sæculari.

g ¶ *Excepta*] ab hac necessitate.

Episcopus iurans non tenetur sacra tangere. h ¶ *Iureiurando*.] Hæc sunt verba Gratiani: nec dicit uerum. nam episcopi bene tenentur iurare, ut 2. quæst. 4. nullam. & 3. quæst. 9. hortamur. sed hoc est priuilegium eius, quòd non tangit Euangelium, sed tantum a longe manu eleuat versus ipsum. uidetur tamen quòd secundū canones tenetur tangere Euangelium, ut 2. q. 7. quoties. Ioan. Quod non debeat tangere, hodie determinatur extra de iur. calu. c. ult. B.

EPISCOPVS NON FLAGITETVR. C a s v s. Statuit Iustinianus in hoc cap. ut iudex mittat aliquem de suis ministris ad episcopum, ut propositis sacrosanctis Euangelijs dicat ueritatem prout nouerit secundum quod decet sacerdotes. Et a principio usque ibi, *Sed iudex*. uerba sunt Gratiani: qui credidit quod episcopus non debet iurare: sed certe iurat, sed librum non tangit manibus: sed manibus extensis super librum iurat: sicut feci fieri in causa patriarchæ Gradensi. & episcopi Venetorum, qui iurauerunt de ueritate dicenda: in qua assessor fui.

i ¶ *Iudex mittat*.] Extra de testi. qui testium. ff. de iureiuran. ad personas.

mat: sed omne negotium clericorum, aut [a] in episcopi sui, aut presbyterorum cum archidiaconi præsentia finiatur. Quód si quis clericus hoc adimplere distulerit, si minor fuerit, vno minus de quadraginta ictus † accipiat: si vero honoratior, triginta dierū inclusione mulctetur. †al. ictibus

a ¶ Aut in episcopi sui.] *In concilio Matisconensi legitur*, aut in episcopi sui, aut in presbyteri, aut in archidiaconi præsentia finiatur. *verum in prima collectione Decretalium Bernardi, tit. de foro competenti, c. 2. caput hoc refertur eodem modo atque in hac palea*.

Item Marcellinus [a] *epistola secunda, ad episcopos orientales*.

a ¶ Item Marcellinus.] *In vulgatis citabatur ex Bonifacio ad episcopos Galliæ, sed in aliquot vetustis legitur* Marcel. *Est enim hoc caput in secunda epistola Marcellini, & ipsi tribuit Iuo: frequentius autem est, quod in vetustis Gratiani exemplaribus, & à Burchardo & Iuone citatur ex Bonifacio ad episcopos Gallos; vt ibi etiam dicitur*.

¶ De eodem. P A L E A. C. VII.

QVæcumque contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur. Et si [7] obedire noluerint, quousque obediant, à liminibus ecclesiæ excludantur. Burc. l. 3. c. 139. Iuo p. 3. c. 105.

7 ¶ Et si obedire.] *Hinc vsque ad finem non leguntur in ipsa epistola: sunt tamen apud Burchardum & Iuonem*.

Item Bonifacius ad episcopos Galliæ.

¶ *Hoc adscribebatur Marcello: sed, vt dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Iuonem parte 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Fere eadem habentur apud Iulianum antecessorem nouell. 123. c. 10. quod in alijs, quæ nomine Bonifacij citantur, solet euenire. Et Iuo eadem parte, c 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis, quæ sunt apud Iulianum*.

¶ Neque pro ciuili, neque pro criminali causa episcopus apud ciuilem iudicem producatur. C. VIII.

iij NVllus episcopus neque pro ciuili, neque pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem, siue militarem producatur, vel exhibeatur [a]. Magistratus enim, qui hoc iubere ausus fuerit, amissionis cinguli [b] condemnatione plectetur. Authē. null⁹ epis cod. de epis, & clericis. Burc. l. 2. c. 168. Iuo p. 5. c. 278. & 369.

Item Siluester Papa in synodo Romana, c. 14.

¶ Qui libet clericus non est in publico examinandus. C. IX.

TEstimonium clerici aduersus laicum nemo recipiat [c]: nemo enim † clericum quemlibet in publico [d] examinare præsumat, nisi in ecclesia. Burc. l. 2. c. 204. Iuo p. 6. c. 278. Pann. l. 4. c. 89. †al. etiam

¶ *In Synodo Romana sub Siluestro, c. 14. & in Pannormia legitur eodē modo atq; apud Gratianū, ac propterea nihil est mutatum. Verum in epilogo eiusdem concilij habetur*, Testimonium laici aduersus clericum nemo recipiat. *Et eodem modo legitur in capitulis Hadriani, c. 72. in concilio Triburiensi, c. 4. & ex ipso apud Burchardum & Iuonem*.

Item codicis lib. primo, titulo de episcopis & clericis. Imperator Theodosius [*Nec honore* [e], *nec legibus episcopus ad testimonium dicendum flagitetur.*] ¶ *Item dixit.* [*Episcopum ad testimonium* [f] *dicendum admitti non decet. Nam & persona dehonoratur* †, *& dignitas sacerdotis excepta* † [g] *confundetur.*] Tit. 3. le. 7. & in cod. Theodos. li. 11. tit. 39. Ibidem. †al. subhonoratur †al. exempta

Nouella constitutio.

[*Episcopus non flagitetur ad testimonium iureiurando* [h], *sed Euangelijs tantum coram positis.*] ¶ *Item* [*Sed iudex mittat* [i] *ad eum ex suis ministris, vt propositis sacrosanctis Euangelijs, secundum quod decet sacerdotes, dicat quæ nouerit.*] Nouella 123. §. præterea nulli] apud Iulianū nouel. 123. c. 9. Iuo p. 5. c. 369. Auth. sed iudex cod. de epis & clericis.

h ¶ Iureiurando.] *Dictio hæc non est in nouella. Et verba græca, quæ ad hoc faciunt, sunt hæc*, οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέσται τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγγέλλειν ἐπὶ τῷ δοῦναι μαρτυρίαν. *idest*, Præterea nulli magistratuū licebit Dei amantissimos epos cogere, ut perhibendi testimonij causa in ius prodeant.

Item Siluester in epilogo concilij Romani.

¶ Clericus ad ciuilem iudicem clericum perducens anathema sit. C. X.

SI quis clericus accusans clericum in curiam introierit, anathema sit.

Subaudiendum est, si publicorum iudiciorum cognitionem petierit: episcopale namque iudicium nihil obest ab Imperatore postulare.

Vnde in Carthaginensi concilio octauo legitur. In Mileuitano c. 19. & in Afric. c. 91.

¶ *In antiquis etiam codicibus citatur Carthaginense octauum, quo nomine videtur significari concilium Mileuitanum, in quo caput hoc extat c. 19*.

Placuit.] CASVS. Dicitur hic quod si aliquis ingreditur ad Imperatorem vt ibi contra aliquem clericum causam tractet criminalē, deponi debet: si vero rogat Imperatorem vt scribat episcopo quod sibi iustitiam seruet, non punitur.
a ¶ Petierit.] ergo ex sola porrectione libelli perdit quis causam . . & co. nisi coram clericis fiat conueniendi clerici, sic, &c.

Christianis.] CASVS. Hoc c. & sequēs de eadē materia loquunt. Quidā manumisit duos seruos, scilicet, Faustinianum & Siluestrū in pueritia sua, & eo viuente facti sunt clerici, post mortē cuius manumissoris Theodora & filij sui cōabant trahere illos ante iudicē sæcularē per archidiaconū Grumentinū, quod hoc a rege impetrauerat, vt ī seruitutem redigerent, super quo cū conquesti fuissent, præcepit Pa. Ezec. comiti in hoc c. Christianis, vt si aduersarij eorum ad iudices delegatos à Pa. venire contēpserint, eos à violentia tueat. Depenso, i. transmisso. In c. sequenti delegat cām Crispino & Sabino epis, narrando eis totū factum, & præcepit eis vt citēt ad suū iudiciū quosquis illos volūt erit conuenire. Per eorum absentiam, i. dum essent absentes. Moderatoris, i. iudicis sæcularis. Promisit, iste archidiaconus quod ipsi starent iudicio sæculari. Calcatis, id est, spreto iure ecclesiastico & humano.
d ¶ Cælestem militem.] Clerici enim milites Christi sunt 2.23.q. vlt. reprehensibile.
e ¶ Contempserint.] si non veniunt ad iudiciū isti actores, in optione rei est an velit vt circūducat edictum, vel quod admittant probationes suæ, sed iudex auditis probationibus suis nō pronunciabit eum liberū, sed seruū illius non esse, nisi euidentissimas probationes habeat, vt ff. de li. cau. diui fratres. vel iudex potest imponere actoribus perpetuum silentium. C. de ing. ma. l. diffamari.
f ¶ Refugit.] sic 74. dist. honoratus. & 3. q. 9. decreuimus.
g ¶ Siluester. Viuente.] hoc multum facit pro eis cum pater eos non reuocauit, vt filij non possint reuocare, vt ff. de prob. Procula.
h ¶ Patris.] sm legem antiquam heres qui non adimplebat voluntatē defuncti, omni successione priuabat C. de fideic. l. vlt. hodie autem hoc tenet in extraneo herede: sed si filius institutus heres non implet voluntatem defuncti, priuatur successione, relicta tū sibi legitima, vt C. de fideicō authē. amplius. & forte lex præualet in hoc casu huic canoni. Innoc. tū idem dicit qd hic dr, extra de vot. & vo. redem. licet. in fi. vnde potest dici quod canon iste corrigat authenticam.

Quod præcedit non bene colligitur ex textu, licet dicat quod priuetur honore: & secūdū hoc non ob. qd seq.

¶ Proprio priuatur honore publici iudicij cognitionem ab Imperatore postulans. C. XI.

Placuit, vt quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit a, honore proprio priuetur. Si autem episcopale b iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei obsit.

Sic & sequentes c auctoritates intelligendæ sunt, quibus clericorum causas non nisi clerici cognoscere iubentur.

† al. Zeio.

Vnde Gelasius Papa scribit Ezechia † comiti.

¶ A sæculari iudice clericus non est iudicandus. C. XII.

ĵ. ead. Siluester.

Christianis gratum semper debet esse quod ab eorum poscitur dignitate præstandum: quia Deo seruientibus beneficium negare non conuenit. Siluester itaque atque Faustinianus, qui se à cunabulis clericos confitentur, à Theodora se opprimi per violentiam conqueruntur: quia dicūt se ingenuos, atque Deo auctore, pristinæ conditionis nexibus absolutos, in sortem deterrimæ iterum seruitutis addici, & per auctoritatem regiam contra leges publicas, cum clericali cingulo tenerentur adstricti, per archidiaconum vrbis Grumentinæ esse conuentos; cum constet eum, qui cælestem d militem pulsat, non nisi eius forum debere sectari. Et ideo dilecte filii depenso salutationis affatu, supradictos clericos tibi commendo, vt si ad delegatorum iudicium, eorum aduersarij † venire contempserint e, sublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut surreptio, aut inimica legibus violentia necessitatis imponat: quia, qui iudicium refugit f, apparet eum de iustitia diffisum.

† al. aduersaria venire cōtēpserit

a Vel ecclesiæ. 50. di. clericum.

† al. Crisp.

Idem Crispino †, & Sabino episcopis.

¶ Non nisi ad episcoporum iudicium clericus vocetur. C. XIII.

Iuo p. 6. c. 58.

Siluester, & Faustinianus ecclesiæ Grumentinæ clerici lacrymosa nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi domini sui benignitate concessam, heredum eius oppressione pulsari, sibique in clericatus officio pene à cunabulis seruientibus, etiam manumissore viuente g, in eodem actu nihilominus constitutus, diuinis ministerijs † impendere seruitium non licere, cum (si petitionem veritas subsequatur) contra patris h, & auctoris sui factum venientibus, vt indignis, hereditas legibus auferatur: nec eis liceat hereditatem capientibus contra auctoris sui prosilire iudicium. Et ideo, fratres charissimi, quoniam se etiam ab archidiacono dictæ ecclesiæ queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris iudicium promisit eos esse secuturos, calcatis omnibus rationibus †, & contra leges diuinas, & publicas pulsatis forum suum putauit auferri; in vestro i iudicio, quis quis ille est qui clericum lacessit, adueniat: vt ecclesiæ iura quæ vetusti principes assidua sanctione firmauerūt, impetitis clericis nō negētur.

† al. mysterijs

ĵ. ea. Christianis

† abest à multis

b Quibus se probarent ingenuos. ff. de li. cau. ordinata. sed idē l.

Item Alexander omnibus orthodoxis per diuersas prouincias Christo Domino famulantibus, epist. 1. c. 1.

¶ Ante iudicem ciuilem sacerdotes non accusentur. C. XIIII.

Polyc. l. 5. tit. 2.

Relatum est ad huius sanctæ & Apostolicæ sedis apicem (cui summarum dispositiones causarum, & omnium negotia ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente principi apostolorum Petro [Tu es Petrus, & super hanc petram

Matt. 16.

& sic est cōtra. ff. de in ius vo. si libertus. & ff. rem ra. ha. l. amplius. vbi habes quod nō incidit in pœna si desistat ab agēdo. Sic ergo videtur quod quandoque confugitur ad sæcularem iudicem propter desidiam ecclesiastici iudicis, vt 16. q. 7. filius. sicut econuerso recurritur ad ecclesiasticum iudicem à sæculari, vt ĵ. 23. q. vlt. sæpe. & c. his. & c. si vobis. & extra de foro comp. licet. & c. ex transmissa. sed non est hoc verum, vt extra de iud. qualiter. in fine.
b ¶ Episcopale.] in his quæ spectant ad iudicium Imperatoris, vt extra de foro cōpe. verum. Vel intellige quod Imperator rogat episcopum cognoscere de causa.
SIC ET SEQVENTES. CASVS. Superiores auctoritates prohibent clericum ante iudicem sæcularem protrahendum sic & sequentes auctoritates sunt intelligendæ.
c ¶ Sic & sequentes.] id est, sicut præmissæ auctoritates dicunt, quod

Iudice ecclesiastico negligente nō recurrit ad sæcularem.

Heres non adimplēs defuncti voluntatem qualiter punitur.

i ¶ In vestro] auctoritate enim episcopi voluntas defunctorum mandatur executioni. extra de testa. si heredes.

Relatum.] CASVS. Apostolus præcepit causas Christianorū ad ecclesias deferri: sed relatum fuit ad Apostolicam sedem, quod quidā æmuli Christi, & insidiatores ecclesiæ sacerdotes apud sæculares iudices accusabant: quare etiā Papa scripsit omnibus Christianis, quòd tales accusatores præuaricantur in Deum, & nō obediunt præceptis eius.

Vbi de hoc & intelligūt quidā hoc tātum in testibus ad pias causas, vt possit tet in eo qd legi. & no. ex tra eod. tit. c. cum. vers. cū igit. & c. non g ié. in fi. At.

a ¶ *Christianorum.*] hoc obtinuit scđm primitiuum statū ecclesiæ: vt 2. q. 5 si quis presbyter & 95. dist. ecce. Vnde adhuc secundum legem si iudex secularis est suspectus, eps ei adiungitur, vel causa transfertur ad iudicē ecclesiasticum, vt in auth. vt diffe. iu. § si ibi. coll. 9. in criminalibus causis tñ scilicet sanguinis, non sunt clerici iudices. 23. q. vlt. his à quibus.

vel clericus conuictus fuerit, deponi debet, & curiæ tradi, id est, à seculari potestate capi permittitur, vt recipiat pœnam prout inique gessit.

f ¶ *Si quis.*] In his tribus cap. ponit q clericus à laico potest iudicari, cum est incorrigibilis.

Con-

ædificabo ecclesiam meam]) quòd quidam æmuli Christi, eiusque sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei ad iudices publicos accusare præsumant: cum magis Apostolus Christianorum.[a] causas ad ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter præuaricantes præuaricati sunt in Deum suum, & non obediunt præceptis eius. 1. Cor. 6.

Item Pelagius Benegesto Defensori.

¶ Actor forum rei sequatur. C. X V.

EXperientiæ tuæ præsenti auctoritate mandamus, vt in causis, in quibus quælibet ecclesiastici officij persona loco petitoris existit, quemquam laicum pulsatura apud suæ prouinciæ iudicem suas proponere actiones nō deserat †. In ijs vero negotijs, in quibus ecclesiastici officij persona pulsatur, totius submoto pulsationis obstaculo, ad episcopi, vel presbyterorum[b] in loco, vbi quæstio vertitur, constitutorum occurrat indifferenter examen.

† Tex. est p hoc in l. 1., & l. in criminali. C. de iurisd. om. iud. & l. fi. C. vbi in rē act. non deb.

Item † Sergio cancellario.

† al. Idem

¶ De eodem. C. X V I.

SI quisquam clericus, siue inferioris, siue potioris gradus petitor extitat. & contra laicam personam suas dirigat actiones; iste modis omnibus non alibi, quam apud prouinciæ iudicem negotium suum dicturus occurrat. Si quis autem laicus clericum cuiuscumque gradus duxerit esse pulsandum, ad episcoporum iudicium in eadem ciuitate, vel territorio constitutorum proponat eas, quas se habere existimat, actiones Quem ordinem legibus per omnia conuenientem; atque consentaneum demonstrari illa regula[c] manifestat, quæ præcepit actorem forum semper sequi pulsati. Clericis vero pulsatis in episcopali iudicio forum competere, principalium quoque sanctionum designat auctoritas.

3. q. 6. neminē.

Item in concilio Agathensi, c. 32. legitur.

¶ Episcopo non permittente apud sæcularem iudicem clericus pulsari non debet. C. X V I I.

ij CLericum nullus præsumat apud sæcularem[d] iudicem, episcopo non permittente, pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel † proponat[e]: nec audeat criminale negotium in sæculari iudicio proponere.

Iuo p. 6. c. 367. J. ead. clericum nullus.

† al. nec

¶ *In concilio Agathensi c. 32. in prima parte legitur,* clericus nec quemquam præsumat, &c. *& posterior eiusdem capitis pars (quæ habetur supra 5. q. 6. c. fin.) in qua quasi ex aduerso, agitur de laicis, qui ecclesiam, vel clericum vexant, ostendit in priore dictum esse de clericis, qui sine permissu episcopi suo laicos pulsarent, & cum originali concordat Iuo.*

Item Pius Papa epistola secunda.

¶ Clericus suo inobediens episcopo depositus curiæ tradatur. C. X V I I I.

ij SI quis[f] sacerdotum, vel reliquorū clericorum suo episcopo inobediens fuerit, aut insidias ei parauerit, aut contumeliā[g], aut calumniam, aut[α] conuicia intulerit, & conuinci potuerit; mox[h] depositus[β] curiæ tradatur, & recipiat[γ] quod inique gessit.

Poly. l. 4. tit. 34. Ans. l. 8. c. 17. Iuo p. 5. c. 243.

α ¶ Aut conuicia intulerit.] *Sic etiam in vetustis, & apud Anselmum, & Polycarpum: sed in epistola ipsa, & apud Iuonem non habentur illa verba.*

β ¶ Depositus.] *abest ista dictio ab originali, & Iuone.*

γ ¶ Et recipiat.] *In epistola, Polycarpo, & apud Anselmum legitur.* Qui autem facit iniuriā, recipiat hoc, quod inique gessit.

E ¶ *Xperientiæ.*] CASVS. Dicit in hoc cap. q si aliqs clericus vult laicum couenire, apud iudicem prouinciæ seculare, suas accusationes proponat. & si laicus vult clericū conuenire, ad epm propriū recurrat, vel ad synodū constitutam, vbi quæstio vertitur, id est, vbi est res de qua agit, vel vbi crimen quod intenditur, est cōmissum. Idē dr in sequenti cap. in quo supradicta probantur per regulam legis præcipientis actorem sequi forum rei.

b ¶ *Presbyterorū.*] hoc intelligit H. cum causa his delegatur, ab epo: alias eps solus iudex est ordinarius, vt j. eade persona. Vel expone vel pro &, vt 15. q. 7. epi. vel dic q prælatus quilibet, qui ex electione habet prælaturam, habet etiam iurisdictione, vt extra de offi ord. cum ab ecclesiarum. extra de elect. c. 1. sed qui non est electus ab vniuersitate vel collegio, non est iudex ordinatus. iudicem enim facit aut consensus populi, vt 93. dist. legimus. in fi. & in auth. de defen. ciui. § interim. collā. 3. aut consuetudo vt 9. q. 3. cōquestus. C. de eman. l. 1. & l. fi.

Iudicem duo faciunt.

c ¶ *SI quisquam.* ¶ Regula.] quę est 3. 3. q. 6. neminem. C. de iurisdictione omnium iudicum. iuris ordinem.

C ¶ *Lericum.*] CASVS. Statutum fuit in concil. Agathēs. vt nullus conueniat clericū apud iudicem sęcularem. & si conuentus fuerit, non respondeat vel proponat excipiendo, nec causam criminalē crimir aliter agendo coram iudice sęculari proponat clericus.

Clericus coram sęculari quandoque conuenitur.

d ¶ *Secularem.*] nisi in casibus exceptis in tum ma. Item excipitur si Papa delegat laico causam spiritualē, vt 10. q. 3. illud. item forte cū succedit clericus laico, vt ff. de iud. heres absens. quod falsum est. Item fm quosdam cū tenetur de euictione, sequitur forū emptoris ff. de iud. venditor. sed hoc nō est verū: 18 quia per hoc non fit de foro illius, licet praestet ei auctoritatem.

e ¶ *Vel proponat*] id est, excipiat.

Illi°. Immo licet non sit ex° principalis, tñ q2 eū in eodē foro defendit, sic de illius foro quantum ad hoc. Adde Pe. Anch. reper. cap. ca q. de regul. iur. in 6.

S ¶ *I quis sacerdotum.*] CASVS. Quia fecit G. mentionem de clerico non conueniendo coram iudice sæculari ideo Grat. ponit casum in his tribus capitulis, in quibus potest à laico iudicari. I. cum est incorrigibilis. Est ergo casus huius cap. Quinque maleficia commerat Papa in hoc cap. super quibus si sacerdos

g ¶ *Contumeliam.*] si illa non tantum episcopum, sed etiam ecclesiam eius tangat, alias non posset cum pro sua contumelia excommunicare, 23. q. 4. inter.

h ¶ *Mox depositus.*] si sit de nouo contumax, vt extra de iud. cum non ab homine. Vel dic q iste casus est specialis vbi aliquis statim traditur curiæ, sicut est in falsario, vt extra de fal. ad falsariorum. Vel dic, traditur curiæ, id est, permittitur tradi, ita quòd ecclesia non tenetur eum defendere. Item in tertio casu, traditur curiæ, scilicet in crimine hæresis, vt in constitutione Innocentij, excommunicamus. Qualiter hoc verbum exponatur, habes extra de verb. sig. nouimus.

Etiam de hoc no. 3. q. 7. si quis ab episcopo.

Clericus statim traditur curiæ secula ri in aliquib° casibus.

P Etimus.] Casus. Quidam episcopus multoties monitus nolebat reddere plebem quam inuaserat: quare quidam episcopi petebant in concilio Carthaginensi, vt per rectorem prouinciæ expellatur. Et respondet Aurelius episcopus: Nulla fit ei iniuria si per sæcularẽ potestatem expellatur, ex quo admonitus nõ desistit. Postea

Et in Africano, c. 15.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 38.

¶ Principali cogatur auctoritate, qui plebem inuasam non vult deserere. C. XIX.

al. quoniam — PEtimus, vt dignemini dare fiduciam[a], qua † necessitate ipsa cogēte liberum sit nobis rectorem prouinciæ secundum statuta gloriosissimorum principum adnersus illum adire, qui [*] plebem, quam inuaserat, vsque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere contemnit: vt qui miti admonitioni sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum, auctoritate iudiciaria protinus excludatur[b]. Aurelius episcopus dixit. Seruata forma disciplinæ, non æstimabitur appetitus[c], si à vestra charitate modeste † cõuentus, recedere detrectauerit; cùm fuerit, suo contemptu, & contumacia faciente, etiã auctoritate iudiciaria conuentus. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet. Ab vniuersis episcopis dictum est Iustum est, Placet.

al. modestius

* ¶ Qui plebem.] *Hæc vsque ad vers. contemnit, sunt à collectore ex verbis in eodem capite præcedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda essent.*

Item Gregorius Papa.

¶ A principibus corrigantur, quos ecclesia corrigere non valet. C. XX.

Ans. l. 12. c. 42. Poly. l. 1. tit. 15. — ISTud est[d], quod à vobis popoſcimus, & nunc iterum postulamus, vt Paulinum Aquileiensem, pseudoepiscopum, & illum Mediolanensem episcopum ad clementissimum principem sub digna custodia dirigatis; vt & iste, qui episcopus esse nullatenus potest, quia cõtra omnem canonicam consuetudinem factus est, alios vltra non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præsumpsit, canonum vindictæ subiaceat.

¶ *Hoc capitulum in Polycarpo refertur sine auctoris nomine. In libro autem septimo, titulo quinto simile quiddam refertur ex Gelasio ad Ioannem magistrũ militum: sed in eo libro sæpe pro Pelagio scribitur Gelasius. Anselmus quidem integram epistolam, Pelagij refert, cuius prior pars est hoc caput, posterior vero cap. nec licuit ĩ dist. 17.*

Et in Vormaciẽ. si, c. 74. — *Item in concilio Chalcedonensi, c. 18.*

¶ Proprium gradum amittant clerici coniurantes, vel conspirantes. C. XXI.

COniurationum[e], & conspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur φρατρία[f]) publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi. Hoc multo magis in sancta Dei ecclesia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui vero clerici, vel monachi inuenti fuerint coniurantes, aut conspirantes, aut phratrias, vel factiones componentes aliquas suis episcopis, aut clericis alijs; omnino cadant de proprio gradu.

7. ca. si q clerici.

Item Calixtus Papa episcopis Galliæ, epist. 2.

¶ Clerici conspirantes, proprio amisso gradu, retrudantur in carcerem, ceteri excommunicentur. C. XXII.

Poly. l. 4. tit. 30. Ans. l. 8. c. 18. Burc. l. 10. c. 64. Iuo p. 12. c. 85. & p. 6. c. 346. — COnspirationum crimina vestris in partibus vigere audiuimus, & plebes contra episcopos suos conspirare nobis manifestum est: cuius criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcirco huius criminis reos non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculi damnant leges: & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores vero nostri cum plurima turba episcoporum, quicumque eorum in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt clerici, honore quo vtuntur, carere† præceperunt: ceteros vero communione priuari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt, omnesque simul vtriusque ordinis viros infames esse censuerunt; & non solum facientes, sed & eis consentientes.

al. cadere

flea Honoratus & Vrbanus epi dixerunt: Hoc omnibus placet. *Fiduciam.* i. licentiam & auctoritatem. *Appetitus.* i. iniuste expulsus, vel appetitus nomen, id est, cupiditas nocendi.

a ¶ *Fiduciam.*] id est, auctoritatem.

b ¶ *Excludatur.*] arg. q si quis auctoritate iudicis mittitur in possessionem, & aduersarius eum non admittat, qui nec attendit excommunicationẽ, videtur, q manu militari ei possit auferri res, vt 23. q. 5. principes. 24. q. 3. de illicita. 17. distin. nec licuit. & est expressum. ff. ne vis fiat ei qui in possess. si quis mitlus. ff. de rei vendi. qui restituere. hodie tamen talis efficitur possessor post annum, vt extra de do. & contu. contingit, & cõcordat leg. ff. de bo. auct. iud. pos. quamuis.

c ¶ *Appetitus.*] id est, iniuria lacessitus.

I *Stud est.*] Casus. Mediolan. & Aquilegien. nisi se adinuicẽ consecrabant, ita quod ordinator semper deberet ire ad ecclesiam ordinandi, & ibi eum ordinare, & cum vterque esset schismaticus, Mediolanensis Aquilegien. ordinauit contra consuetudinem antiquam & comprobatã a Papa: quia eum ad se vocauit. quare Greg. præcepit cuidam nobili, vt vtrumque illorum capiat, & ad pijssimum principem sub digna custodia dirigat puniendos.

d ¶ *Istud est.*] Casum huius cap. etiam habes 24. q. 1. pudenda.

C *Oniurationum.*] Casus. In hoc c. prohibetur per leges sæculares, & multo fortius per ecclesiasticas, ne coniuratio vel conspiratio fiat cõtra suos prælatos vel alios: & qui fecerit, si clericus est, deponatur,

e ¶ *Coniurationum.*] hæc quattuor c. idẽ dicunt, q coniuratores deponuntur si clerici sunt; si laici, excommunicantur.

f ¶ *Phratrias.*] A phares, quod est diuisio: inde Pharisæi. ĩ. 46. distinct. seditionarios. & 3. q. 4. conspiratores. & 7. q. 1. denique.

C *Onspirationum.*] Casus. Dicitur in hoc c. q conspirationes abominabiles sunt non solum inter Christianos, sed etiam inter ethnicos; quas leges sæculi & ecclesiasticæ dãnant, & eis consentientibus. Sequens c. planũ est. Similiter illud c. si qui clericorum. de eadẽ materia loquitur. & per te videbis casum, qui planus est. Et eandem pœnam imponit Beneuen. etiam in istis quattuor c. vnum pro omnibus. & breuem ponit casum. *Labatur.* id est, elidatur, vel multa relinquatur. Supra sacras leges, id est, contra sacras.

Militari manu potest ꝗque alicui res auferri.

a S*I qui clericorum.*] [a] *Aut sacramento.*] Coniurationes, quæ fiũt super licita re, licitæ sunt ad probandũ malũ, & illicitũ, ut 36. q. 7. sane. 1. q. 1. concussionis. 22. q. 1. c. 1. sed super re illicita non teneat: ut hic. Quidam tñ dicũt q omnis cõiuratio si est occulta, est illicita. prohibentur ergo fraternitates, quæ sunt ad malum. sic C. de monopo. l. vnica. sed bonæ fraternitates admittuntur. 42. dist. si quis despicit.

b [b] *Præsumptio*] id est, temeritas. Quidam tñ hic scripserunt, q hæc præsumptio sit iuris, cõtra quam non admittitur probatio. secus si præsumptio sit facti.

agri ecclesiæ non soluant tributum, q possit Imperator vendicare agros illos, vt hic, & C. de episco. & cle. de his. nam omnia bona illorum qui tenentur alicui soluere tributum, sunt illi iure pignoris obligata. C. in quib. cau. pig. ta. cõtra. l. 1. Sed istud non est verum: quia tantum intelligitur de proprijs prædijs patrimonialibus

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 18.

¶ Clerici aut monachi coniurantes, proprio priuentur honore. C. XXIII.

SI qui clerici, aut monachi reperti fuerint cõiurantes, aut cõspirantes, aut insidias ponẽtes episcopis, aut clericis †; gradu proprio penitus abijciantur.

¶ *Hic canon est pars canonis 18. concilij Chalcedonensis, qui paulo aliter de coniuratione, integer ex alia refertur versione.*

Item ex concilio Toletano.

¶ De eodem. C. XXIIII.

SI clerici, aut monachi inuenti fuerint conspirantes, aut per coniurationem calumniam machinantes episcopis, vel clericis; proprium amittant gradum.

Iuo etiam & auctor Polycarpi citat ex Toletano: sed in nullo est inuentum, & est idem canon cũ priore, verbis tantum mutatis.

Item ex concilio Aurelianensi 3. c. 21.

¶ De eodem. C. XXV.

SI qui clericorum (vt nuper multis locis per superbiã, diabolo instigante, actum fuisse perpatuit) rebelli auctoritate se in vnũ cõiuratione intercedente collegerint, &c, aut sacramenta [a] inter se data, aut chartulam conscriptam fuisse patuerit; nullis excusationibus hæc præsumptio [b] elabatur †: sed re detecta, cum in synodum ventum fuerit, in præsumptores iuxta personarum & ordinum qualitatem, à pontificibus, qui tunc in vnum collecti fuerint, vindicetur: quia sicut charitas ex præceptis diuinis † corde, non chartulæ conscriptione, vel coniurationibus est exhibenda; ita quæ † supra sacras admittuntur scripturas, auctoritate & districtione pontificali sunt reprimenda.

Item Innocentius Papa ad Victricium Rhothomagensem, epist. 2. c. 3.

¶ Inter clericos & laicos causæ exortæ ab episcopis audiantur. C. XXVI.

SI quæ causæ [c], vel contentiones inter clericos, vel [a] inter laicos & clericos, tã superioris ordinis, quàm etiã inferioris fuerint exortæ; placuit, vt secundum synodum Nicænam congregatis omnibus † eiusdem prouinciæ episcopis iudicium [β] terminetur.

a ¶ Vel inter.] *Sic in editione conciliorum tribus tomis. In illa autẽ quatuor tomorũ absunt hæc,* vel inter laicos & clericos. *In Gratiani codicibus legebatur,* q cẽtiones inter clericos & laicos.

β ¶ Iudicium.] *In aliquot editionibus ipsius epistolæ, apud Anselmum, in capitularibus, & in epistola Nicolai episcopis Galliæ in appendice bibliothecæ sanctorum Patrum, in qua caput hoc refertur, legitur,* iurgium.

Cum ergo his omnibus auctoritatibus clerici ante ciuilem iudicem denegentur producendi, cum (nisi prius depositi, vel nudati fuerint) curiæ nõ sint repræsentandi; patet, q ad sæcularia iudicia clerici nõ sunt pertrahẽdi.

2 *His ita respondetur. Clerici* [d] *ex officio, episcopo sunt suppositi: ex possessionibus prædiorum, Imperatori sunt obnoxij. Ab episcopo vnctionem, decimationes, & primitias accipiunt: ab Imperatore vero prædiorum possessiones nanciscuntur. Vnde Augustinus ait super Ioannem [Quo iure villas defendis? diuino, an humano?] require in principio: vbi differentia signatur inter ius naturale, & ius constitutionis. Quia ergo, vt prædia possideantur, Imperiali lege factum est; patet, quòd clerici ex prædiorum possessionibus Imperatori sunt obnoxij.*

Item Ambrosius cõtra Auxẽtium in oratione de tradendis basilicis.

¶ Imperatori tributum ecclesia denegare non debet. C. XXVII.

SI tributum petit Imperator, non negamus; agri [e] ecclesiæ soluunt † tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem [f] habet vendicandorum. *Ac paucis interiectis.* ¶ Tollant eos, si libitum est: Imperatori non dono, sed non nego [g].

S*I quæ causa.*] Casus. Dicitur in hoc c. q si causa vel cõtẽtio vertitur inter laicos actores, & clericos reos, recurrendum est ad synodum eporum, vt ibi terminetur, sicut synodus Nicæna diffinit. & hoc intellige cũ causæ sunt difficiles, vel intellige hoc de causis spiritualibus, vel de crimine ecclesiastico, vbi quilibet debet conueniri coram iudice ecclesiastico tñ.

c [c] *Si quæ causa.*] hoc c. loquitur de crimine ecclesiastico, vel de rebus spiritualibus, & de causis gñalibus ad totam prouinciam pertinentibus 3.

CVM ERGO HIS. Casus. Vsque ad locum istum probauit, q clerici sunt conueniendi sub iudice ecclesiastico. Nunc vero concludit q clerici ad sæcularia iudicia non sunt ptrahẽdi, cum prædictæ auctoritates negẽt eos ante ciuilem iudicẽ cõueniendos, nec sunt tradendi curiæ, nisi depositi sint primo. Postea respondet sophistice, l. q clerici qui ex possessionibus sunt Imperatori subiecti: ex spiritualib9 debent epo respõdere. & ad hoc probandum inducit auctoritatẽ Augustini. & ad hoc etiam inducit sequẽtia capitula, quorũ primũ patet.

HIS ITA. Hæc est 2 pars q. in qua probat magister superficialiter. s. allegando, q in spiritualibus causis debet tñ clericus coram clerico respondere: in alijs autẽ ciuilibus coram iudice sæculari. & hoc probare videtur p q. canones. Io. de Fan.

d [d] *Clerici.*] allegando hoc dicit.

e S*I tributum*] [e] *Agri.*] s. 23. q. vlti. secundum. contra. Sed ibi loquitur de his prædijs, in quibus fundata est ecclesia vel officinæ eius, quæ debent esse liberæ, vt extra de censi. sancitum.

f [f] *Potestatem.*] de facto, non de iure: nã si sine auctoritate principis vel alterius quis detineat res ecclesiæ, sacrilegus est nisi restituat. 12. q. 2. quisquis. 16. q. 1. in canonibus. Videtur tamen, quòd si bus aliquorum, vel clericorum, vel laicorum. Licet enim prædia ecclesiæ cessent á tributo, non ideo possunt vendicari, vt 16. q. 1. §. nouarum.

g [g] *Non nego.*] corporaliter me opponendo: quia pro temporalibus me morti opponere non debeo: pro altaribus libenter immolabor. 23. q. vlt. conuenior.

Coniuratio an sit licita.

Adde an & quales coniurationes, vel conspirationes prohibeantur, not. in l. non dubium. ff. de capti. & in l. 1. ff. de collegiis. Bar. 11. hac edictali. §. consuetudinis. de pa. se. col. 9.

Hanc opinio. alij colligunt ex eo, qd j. in text. dicitur, quia si charitas, &c. & ex verbis in eradicẽte. Arch.

9. q. 3. archiepiscopus cum c. seq.

Ecclesiæ prædia, de quib9 tributum nõ soluitur, an possint ab Imperatore vendicari.

Et videtur, qd dicã in §. dic. l. 16 q. 1. placet. Arch.

§. ead. coniurationum.
Poly. l. 4. tit. 34.
Burc. l. 10. c. 68.
Iuo p. 12. c. 87.
† al. conclericis

Poly. ibidem
Burc. l. 10. c. 69.
Iuo p. 12. c. 88.
Ans. l. 8. c. 18.

† al. præualeat]
al. præualeatur]
† al. Dominicis
† al. quod admittitur, est reprimendum.
Capi. l. 6. c. 187.

Ans. l. 2. c. 53.
C. 5. conc. Nic.
† abest a nonnullis conciliorũ editionibus

dist. 8. quo iure.

l. 5. epistolarum post epist. 32.

† al. soluunt

a ¶ *Magnum.*] Casvs. Ambro. in hoc c. ostendit, quod tributum est soluendum sublimioribus potestatibus exemplo Christi, & duabus auctoritatibus, vna scilicet Apostoli, & alia Petri.

a ¶ *Subiecti.*] tributũ est probatio subiectionis. extra de censi. c. 2. Sed arg. contra extra de priuil. recepimus. verum est, quod est signum subiectionis, licet non plena probatio.

b ¶ *Soluit.*] non ex debito, sed ne scandalizaret alios, vt 28. q. 1. iam nunc.

c ¶ *Omnis anima.*] subdita peccato. Christus enim nemini fuit subiectus. 23. q. 3. in prin.

d ¶ *Sine regi.*] hæc verba interpretatur Innocen. extra de maio. & obed. solitæ.

e ¶ *Epistola prima Clementis.*] i. missa Clementi à Petro: sicut dicitur instrumentum meum quod mei causa factum est. ff. de eden. prætor. §. 1. & dicitur etiam epistula illius cui est missa: tamen cum dist. ff. de fur. eum qui. §. ult.

Te quidem.] Casvs. Casum hunc sic intelligit Hugo: Petrus misit epistolam ad Clementem, in qua docet eum, vt irreprehensibiliter viuat, & vt sæcularia negotia vitet, non fideiussor, non litium aduocatus, non iudex sæcularium negotiorum fiat, sed tantũ insistat verbo Dei, laici vero sæcularia negotia tractẽt. vnde H. sic exponit illud verbũ, *ex epistola Clementis*, id est, missa ad Clementem. Alij dicunt, quod missa fuit ad aliquẽ episcopum, vnde Beneuẽt. sic ponit hunc casum. Clemens Papa misit ad Iacobum Hierosolymitanum archiepm quandã epistolam, cuius pars est hoc c. in qua Clemens ostendit qualiter Petrus sibi Clementi loquebatur. s. vt irreprehensibiliter viueret: & sæcularia negotia uitaret, nõ fideiussor, non aduocatus, nõ iudex sæcularium negotiorũ esset, sed tñ insisteret verbo Dei, laici vero sæcularia negotia expedirent.

Idem in commentarijs ad c. 5. Lucæ, lib. 4. c. penultimo.

¶ Potestatibus tributa non sunt deneganda. C. XXVIII.

MAgnum quidem est, & spiritale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti [a]: ne quis constitutionem terreni regis putet esse soluendam. Si enim censum Dei filius soluit [b], quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum?

Matt. 17.

Item Apostolus [*Omnis anima* [c] *sublimioribus potestatibus subdita sit.*]

Rom. 13.

item Petrus apostolus generaliter omnibus fidelibus scribit, [*Estote subditi dominis vestris, siue regi* [d], *quasi præcellenti, siue ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vere bonorum.*]

1. Pet. 2.

Item ex epistola prima Clementis [e] *ad Iacobum fratrem Domini.*

Inducit Petrus loquẽs Clemẽti

¶ De sæcularibus negotijs episcopus cognoscere non debet. C. XXIX.

TE quidem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias: ne fideiussor [f] existas: ne aduocatus [g] litium fias: neve in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris mundialis negotij occasione perplexus. Neque enim iudicem [h], aut cognitorem sæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus: ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo Dei vacare, & secundum veritatis regulam secernere bonos à malis. Ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inuicem uacantes [a] laici: & te nemo occupet ab his studijs, per quæ salus omnibus datur.

a ¶ Vacantes laici.] *In epistola Clementis legitur, dicentes, id est, laici: sed Gratianus etiam j. post paleam, clericus nullum. eodem modo legit atque hic.*

Item ibidem continenter.

¶ In his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, laici sibi inuicem opitulari debent. C. XXX.

SIcut enim tibi impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studijs, sollicitudines suscipere sæculares; ita & vnicuique laicorum peccatũ est; nisi inuicem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ vsum [i] pertinent, operam fideliter dederint. Te vero securum facere ex his [k], quibus non debes insistare [l], omnes communiter elaborent. Quod si forte à semetipsis hoc laici non intelligunt; per diaconos [m] edocẽdi sunt, vt tibi solius ecclesiæ sollicitudines derelinquant.

vacare] orig.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd in ciuili causa clericus ante ciuilem iudicem conueniendus est. Sicut enim ecclesiasticarum legum ecclesiasticus iudex est administrator; ita & ciuilium non nisi ciuilis debet esse executor. Sicut enim ille solus [n] *habet ius interpretandi canones, qui habet potestatẽ condendi eos; ita ille solus ciuiliũ legũ debet esse interpres, qui eis ius, & auctoritatem impertit. In criminali vero causa non nisi ante episcopum est clericus examinandus. Et hoc est illud, quod legibus & canonibus supra definitum est: vt in criminali videlicet causa ante ciuilem iudicem nullus clericus producatur, nisi forte cum consensu episcopi sui velut si: quando incorrigibiles inueniuntur, tunc detracto eis officio, curiæ tradendi sunt.*

f ¶ *Ne fideiussor.*] clericus regulariter nõ debet fideiubere, vt hic, & extra de fideius. clericus. nisi necessitas sit. tũc n. ex pietate tenetur subuenire alij, vt 86. di. non satis. Itẽ clerici possunt fideiubere pro ecclesiis suis, vt in Auth. de sanc. episc. §. alium autem. coll. 9. Item inter se mutuo fideiubẽt cũ percutiunt, vt C. de epi. & cle. l. oẽs. §. i hac. Item nec adscriptitius ex ne potest fideiubere. C. loca. curialis. & si clericus fideiuberet, pñt dici, quod non tenet fideiussio nisi tali priuilegio suo renũciet: nã fideiussor pro nõ dato habeñ, nisi priuilegio suo renũciet, vt ff. si qs i ius voc. non ierit. l. 1. Vel dic, quod licet nõ debeat fideiubere, si tñ fideiusserit, tenet obligatio, vt extra de fideiu. c. peruenit. & c. constitutus.

Clericus an possit fideiubere.

g ¶ *Ne aduocatus.*] quod prohibetur sacerdotib. vt j. 14. q. 5. denique. & 15. q. 2. c. 1.

h ¶ *Iudicem.*] contra j. 13. q. vlti. c. sæpe. & c. his a quibus. sed dic, quod possunt tractare de illis temporalibus quæ spectant ad ecclesiam.

Sicut enim.] Casvs. Docet Petrus, quod sicut impiũ est si Clemẽs neglecta prædicatione suscipiat curas sæculares: ita pctũ est si in sæcularibus laici vicissim sibi nõ subueniant: quod si p se nõ intelligant, p diaconos edoceantur.

i ¶ *Usum.*] arg. quod peccat qui non recipit arbitrium, & qui non cõponit inter partes. 90. dist. præcipimus.

Forte non est verum in seruo, quod non potest esse arbiter. vt 3. q. 7. si quis vero. & idẽ forte in monacho, cum seruus dicatur, vt no. 12. q. 1. nõ dicatis. in gl. nunquid pauper, &c.

k ¶ *Ex his.*] id est, ab his.

l ¶ *Insistare.*] id est, intendere. j. 90. dist. præcipimus.

m ¶ *Per diaconos.*] arg. quod diaconi debent laicis exponere, & instruere modum viuendi. 25. dist. audire.

EX HIS OMNIBVS. Casvs. Concludit Grat. ex supradictis, quod clericus in ciuili causa corã sæculari iudice est conueniendus; quia sicut iudex ecclesiasticus legum ecclesiasticarum est executor, & eas solus facit, condit & interpretatur; sic iudex ciuilis leges ciuiles exequitur, & eas solus facit & interpretatur. In criminali vero causa clericus apud ecclesiasticum iudicem est tantum conueniendus, nisi de consensu episcopi sui ad sæcularem iudicem pertrahatur cum incorrigibilis reperitur. & hoc allegando dicit Gratianus, nisi forte hoc vltimum, ad quod inducit sequens capitulum.

n ¶ *Sicut enim ille solus.*] nam vnde ius prodiit, ab eo interpretatio requiritur, vt extra de sent. excom. inter. quiq; legatus Papæ interpretatur rescriptum Papæ. extra de postu. prælato. ad hæc, vltra medium. & extra de sequestra. ad hoc. iudex etiam interpretatur

Interpretatio est triplex.

Christus nemini fuit subiectus.

Quod sic debeat exponi patet ex sequẽ. c. vbi Petrus loquitur Clementi & è de eadem epistola, sm Hu.

tatur legẽ. vt ff. de legi. nam vt ait. sed non potest interpretari sententiam suam, nisi sit præses prouinciæ ff. de app. ab executore. similiter consuetudo interpretatur legem, vt extra de uerb. sig. abbate. Interpretatio quædam est probabilis, & non necessaria, vt magistri, vt C. de profes. qui in vrbe Cõstantinopo. l. vnica. Quædam est necessaria, sed non gñalis, vt iudicis, vt ff. de legi. nam vt ait. Quędam est probabilis, necessaria & gñalis; sed non est in scriptis redigẽda, vt ꝯsuetudinis, vt ff. de leg. si de interpretatione. & extra de verbo. sig. abbate. Quædam probabilis necessaria & in scriptis redigenda, vt principis, vt C. de legi. l. 1. & l. vlt.

d ¶ *Omnia mihi licent.*] tunc non expedit id, quod licitum est, qñ vsus ipsius aliis infert impedimentum, vt 28. q. 1. sic enim. Licet quod fidelis discedat ab infideli, sed non expedit, vt ibi dicitur. Vel aliter. mihi licet mea repetere, sed non expedit ad vitam consequendam, quia scandalizantur illi à quibus repetuntur. vel

Omnia licet, sed non expediunt.

† Ar. ad hoc 14. q. 1. §. 4.

Vnde Fabianus Papa ait epistola 2. episcopis orientalibus.

¶ Qui episcopo insidiatur, semotus á clero curiæ tradatur. C. XXXI.

STatuimus, vt si quis clericorum suis episcopis infestus, aut insidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut cõspirator fuerit; mox ante examinatum iudiciũ submotus à clero, curiæ tradatur; cui diebus vitæ suæ deseruiat, & infamis absque vlla restitutionis spe permaneat. Ansl. 9. c. 159. Poly. l. 4. tit. 31.

Quia ergo iste non in criminali, sed in ciuili causa clericum ante ciuilem iudicem produxit; non est iudicandus transgressor canonum, nec est dicendus pertraxisse reum ad iudicem non suum; quia de ciuili causa non nisi iudex ciuilis cognoscere debet.

Econtra ea, quæ in actoris defensione dicta sunt, verisimilia quidem videntur, sed pondere † carent. Sacris enim canonibus, & forensibus legibus, tam in ciuili, quàm in criminali causa clericus ad ciuilem iudicem pertrahendus negatur. Vnde in epistola prima Clementis ad Iacobũ legitur.

† al. pondere veritatis

¶ Fratres apud presbyteros iudicentur. C. XXXII.

iii SI qui ex fratribus [b] negotia habent inter se, apud cognitores sæculi non iudicentur: sed apud presbyteros ecclesiæ, quidquid illud est, dirimatur. Poly. l. 5. tit. 1. Iuo p. 6. c. 341. Ans. l. 6. c. 158.

Item Siluester Papa in epilogo concilij Romani.

Et in concilio sp... 10. c. 16.

¶ Nullus clericus propter aliquam causam intret curiam. C. XXXIII.

iiij NVllus clericus, vel diaconus, vel presbyter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante iudicem ciuilem [a] causam dicere præsumat. Pann. l. 4. c. 30.

a ¶ Ciuilem.] *In epilogo synodi Romanę sub Siluestro, vnde hoc videtur sumptum, legitur, cinctum: cingulo enim milites, ac magistratus ab Imperatore donabantur.*

Item Leo Papa ad Rusticum, epist. 90. al. 92. c. 9.

¶ Ecclesiasticum non forense iudicium pænitens expetat. C. XXXIIII.

ALiud quidem est, debita iuste reposcere; aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorũ veniã postulantem [c] oportet etiam à multis licitis abstinere, dicente Apostolo [Omnia mihi licent [d], sed non omnia expediunt.] Vnde si quis pænitens [e] habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum [f] quàm forense iudicium. ꝗ. de pæn. dist. 5. c. aliud. 1. Cor. 6.

Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet [g] causam, tam ciuilem, quàm criminalem intelligens.

Vnde Theodosius Imperator †.

† Cod. Theodos. l. 16. de epali iudicio, le. 1. §. quicumq; ext. de iudic. e. nouit, Capitul. l. 6. c. 281. Ans. l. 3. c. 108. Iuo p. 16. c. 12. a.

¶ Cuicomque licet sacrosanctæ sedis antistitis iudicium eligere. C. XXXV.

QVicumque [h] litem habens, siue possessor, siue petitor fuerit, vel

Tatuimus.] C A S V S. Quæritum est á Fabiano quam pœnã debet pati clericus, si infestus fuerit epo suo, vel insidiator. Et rñdet, ꝙ ante examinantẽ iudicem debet deponi, & cunctis diebus vitæ suæ curiæ tradi seruiturus, & infamis permaneat absque vlla spe restitutionis. Vel ante examinatum iudicium, id est, ante ꝗ̃ causa examinetur. & hoc quando notorium erat.

a *Mox ante.*] non intelligas, ꝙ hæc dictio, ante, ibi notet aliquod tẽpus: sed est sensus, ante, id est, ante examinantẽ iudice, siue coram examinante. Vel loquitur cum est notoriũ crimẽ. sic C. de desen. ciui. defensores.

Sic fumis ... procidamus ... Deo, id est, coram Deo, secũdũ Reg.

QVIA ERGO. C A S V S. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte concludit Grat. sophistice ostendens, ꝙ ille clericus de quo facta est mentio in themate, non est transgressor canonum, si & alium clericum non in criminali, sed in ciuili ad iudicem trahat sæcularem. nam tantum ciuilis iudex de ciuili eã cognoscere debet. In secunda parte dat veram solutionẽ dicens, ꝙ ea quæ dicta sunt pro actore, quamuis videãtur verisimilia, tñ pondere carent, quoniam ẽm canones & leges seculares clericus nec in ciuili nec in criminali causa ad sæcularem iudicẽ sit pertrahendus. quod probat per oĩa sequentia cap. vsq; ad §. *Ex his omnibus.* Secunda pars incipit ibi, *Ecclesia.* Sequentia duo capitula patent.

ECONTRA. Hæc est tertia pars quæstio. in qua probatur, ꝙ in omni causa, siue ciuili siue criminali per proprium epm clericus iudicetur. & hoc probat per 14. ca. in quibus punit etiam cõtemptores. Io. de Fant.

b *Si quis ex fratribus.*] Fratres hic vocat clericos, vel etiã omnes Christianos [a], & loquitur secũdum antiqua tempora, vt §. ca. relatum.

a Infra ead. q. 3. ad mentem.

A *Liud quidem.*] C A S V S. Quidã laicus solẽniter pænitẽs causã habebat cũ alio laico. Quæsitũ est a Leone Papa vtrũ petere debet iudicem ecclesiasticum, vel sæcularem? Et rñdet, qui vult de illicitis veniam postulare, vt sit perfectus, debet a multis illicitis abstinere: verumtñ si causam non vult negligere, melius recurret ad ecclesiasticum iudicem, quàm forensem. Intellige si reus cõsentit, vel intellige cum pænitens solenniter conueniebatur.

c ¶ *Postulantem.*] pænitentes. n. sub regula ecclesiastica viuere debẽt, vt hic, & ꝗ. ea. de psona. & ꝗ. de pæ. dist. 5. cõtrariũ. & c. falsas.

vel sic: Omnes cibi liciti sunt, sed non expediunt propter infirmos fratres, qui tñc quosdam cibos reprobabant. vel sic. Licitum est prædicatori sumere sumptus ab illis quibus prędicat: sed non expedit propter Corinthios qui auari erant.

e ¶ *Pænitens.*] scilicet solenniter, & loquitur de actore pænitente, & cum est de voluntate rei, vel loquitur cum ipse pænitens conuenitur.

f ¶ *Ecclesiasticum.*] supple vel reus: quia de actore minus videbatur.

g ¶ *Quamlibet.*] ꝗ. in c. nullus episcopus.

Q *Vicumque.*] C A S V S. Hæc lex diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, ꝙ quicũq; litẽ habet siue actor, siue reus, põt appellare à iudice sæculari ad epm ante lite cõtestatam vel sniam, etiam aduersario refragãte cui debent apostoli dari cũ gestis causæ. In secunda parte dicitur, ꝙ causæ terminatæ per epos retractari non debent. In tertia parte dicitur, ꝙ vbi vnus solus eps fert testimonium, alius contra ipsum nõ audiatur: sed habeatur firmũ & incorruptũ quod per os epale profertur. Secunda pars est ibi, *Omnes.* Tertia ibi, *Testimonium.* Et not. ꝙ hæc lex est tota abrogata, nec habet locum hodie.

h ¶ *Quicumq;.*] ꝗ. in hac lege quinq; notantur, Primũ, ꝙ a iudice sæculari appellatur ad epm. Secundũ ꝙ ante sentẽtiã appellatur. Ter-

Tertiũ, q ab eporũ snia non appellaẽ. Quartũ, q vnius epi testimonio fides adhibeẽ. Quintum, q alij non audiunẽ post testimonium epi. Prima pars tollitur per id extra de appel. si duobus. Secunda per id. 2.q.6. non ita. Tertia per id. 2.q.6. omnis oppressus. Quarta per id 6.q.2. si tantum. & cap. placuit. Quinta per id qd testimonium solius epi non valet. 4.q 3.§. iurisiurandi. Et licet hæc lex sit abrogata, sm Inno. arg. ea ea extra de iud. nouit. non vt cõfirmet eam, sed vt ostendat quantam affectionem Imperatores habuerunt erga sacerdotium.

sui Imperij vt legẽ illã teneant quã ad interrogata Ablauij ducis illi & omnibus transmisit, extractã de 17. Theodosij Imperatoris libro, hanc inquam sententiã. *Quicumque litem habens, &c.* Et nota q talis confirmatio nulla est, cũ per legem istam Longobardam quæ est inualida, aliam confirmet inualidã. vnum enĩ inualidum aliud inualidũ confirmare non põt. & non loquiẽ de Longobarda, quæ nũc est, quia in ea hoc non inueniẽ, sed in ea quæ est in Gallia.

Ial. inter initia — In †initio litis, vel decursis [a] temporum curriculis, siue cũ negotium peroratur, siue cum iam cœperit promi sententia, iudicium elegerit
Ial. legis — sacrosanctæ sedis †antistitis; illico sine aliqua dubitatione, etiam si
Ial. epi cum — alia pars refragatur, ad episcoporum † iudicium cum [b] sermone litigantium dirigatur [a].

a ¶Dirigatur.] *In cod. Theodosiano, lib. 16. tit. de episcopali iudicio, l. prima, quæ repetitur lib. 6 capitul c. 281. & in concilio tertio Valentino sub Lothario, & apud Iuonem, & Anselmum sequuntur hæc,* Multa enim quæ in iudicio captiosæ præscriptionis auricula non patiuntur, inuestigat, & promit sacrosanctæ religionis auctoritas, *ac statim adnectitur cap. sequens,* omnes itaque causæ.

Item ibidem.

Capitul. ibidem
Ans. ibidem
Iuo ibidem
Pann. l. 5. c. 23.

C. XXXVI.

OMnes itaque causæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, episcoporum sententijs terminatæ, perpetuo stabilitatis iure firmẽtur; nec vlterius liceat retractare negotium, quod episcoporum sententia deciderit. ¶ Testimonium etiam, ab vno licet episcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant; nec alius audiatur,
Ial. testimonio — cum testimonium †episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus: hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes.

Hæc si quis antiquata contendat, quia in Iustiniani codice non inueniuntur ita inserta; per Carolum renouata cognoscat, qui in suis capitularibus [c] *l. 6. c. 281. ait inter cetera.*

C. XXXVII.

Ans. ibidem — VOlumus, atque præcipimus, vt omnes ditioni nostræ, Deo auxiliante, subiecti, tam Romani, quàm Franci, Alemani, Bauari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Frisones, Galli, Brittones, Longobardi, Guascones, Beneuentani, Ghoti, Hispani, ceterique nobis subiecti omnes quocumque videantur legis vinculo constricti, vel consuetudinario [d] more connexi, hanc sententiam, quam ex sextodecimo Theodosij Imperatoris libro, capitulo videlicet vndecimo, ad interrogata Ablauij Ducis illi, & omnibus rescriptam [a] sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenendam consultu omnium fidelium nostrorum tam clericorum, quàm & laicorum posuimus, lege † cuncti perpetua teneant, id est, Quicumque litem habens, siue possessor, siue petitor fuerit, & c. [vt supra.]

¶lege cunctis perpetuo tenendam] orig. l. ea. c. qcumq;.

a ¶Rescriptam sumpsimus.] *Sic est emendatum ex capitulari. Antea legebatur,* per scriptutam misimus.

Item Gregorius lib 11. epist. 54. Ioanni defensori eunti in Hispaniam monendo dicit.

¶ Presbyter apud episcopum tantum iudicari debet.

C. XXXVIII.

Ans. l. 3. c. 95. — DE persona [e] presbyteri hoc attendendum est; quia, si quam causam habuit, non ab alio [f] teneri, sed episcopus ipsius adiri debuit: sicut nouella constitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis, & Deo amabilibus, ac reuerentissimis episcopis, clericis, & monachis [Imp. Iustinianus Augustus Petro gloriosissimo præfecto [a] prætorio. Si quis contra aliquem clericum, aut monachum [g]

Nouella 123. §. si quis contra. Apud Iulian. cap. 32.

c ¶Capitularibus.] id est, in Longobarda, non tamen inuenitur quæ in ea nunc est, sed in Gallia.

d VOlumus. ¶ Vel cõsuetudinario.] extra de eo qui mit. in pos. c. 3.

DE persona.] CASVS. Quidã presbyter Hispanus accusatus fuit coram iudice sęculari, & cõuictus ab aduersario, expulsus est ab ecclesia sua, & i exilium missus. quod cum significatũ esset Greg. delegauit hanc causam In. defensori suo in Hispaniã, docens, q non debuit accusari nisi coram epo suo. Et ad hoc pbandum inducit legẽ Iustiniani, in qua cauetur, q quæcunq; sit persona ecclesiastica, non nisi sub proprio epo debet coueniri: cuius sententiæ si altera partium non acquieseat, iudex sęcularis eã debet executioni mandare. & si quis obijciat q lex hæc loquiẽ de clerico, & nõ de presbytero, sciat q noĩe clericorũ presbyteri & diaconi continẽtur, sicut superius in eadem constitutione legitur, cuius verba infra ponuntur.

e ¶De persona.] de hac habes 2.q.1. in prin.

f ¶Non ab alio.] id est, non a contrario. quandoque enim ab inferiori potest iudicari [1]. H. tn huic litterę adhæsit, qui dixit solum epum esse ordinarium iudicẽ clerici: & p hoc quod dicit, doceat prius, &c. Sed tu dicas q prælati ecclesiæ collegiatæ habene iurisdictionẽ, vt 15.q.4 cap. 1. extra de immu. eccle. non minus. extra de iud. c. 2. C. de iurisdic. om. iud. l. vlti. extra de of. ord. cum ab ecclesiarum. sed quod hic dicitur, prius doceat, &c. dicas priusquam sęcularem. Hug. tamen dixit solum episcopum habere potestatem excommunicandi, vt 26.q.2. visis. in fi. vbi dicit quòd excommunicatio sit mucro episcopalis. & quòd solus episcopus debeat de causis matrimonialibus cognoscere 35.q 6. multorum. & melius dicit noua constitutio. extra de excel. prælat. accedentibus. consuetudo tamen in talibus dat iurisdictionem, vt 9.q.3. conquestus. C. de eman. lib. l. 1.

Presbyter an possit ab inferiori episcopo iudicari.

1 Sed contra 16 q 2 visis. l fine. qđ dic vt plene no. Inn. extra de offi or. quãto & de præbẽ. I Lateranẽ. & no. per B. extra de prænil. cũ & plãtare. §. in ecclesijs.

a ¶Decursis] id est post litem contestatam [2].

b ¶Cum sermone.] id est allegationibus.

2 Sub. Ante conclusionẽ secundũ In. Vel ante diffinitiuã sententiam quã docuimq; secundũ Hug.

OMnes itaque.] HAEC SI QVIS. CASVS. Ne forte aliquis opponeret Grat. dicens supradicta esse antiquata: ideo Grat. rñdet dicens q Carolus ea per legem sequentem confirmauit, in qua præcepit Romanis & Francis, & omnibus hominibus

g ¶Aut monachum.] conuentum nomine monasterij ratione alicuius successionis, quæ obuenit monasterio per eum. alias non cope

tit actio ꝯ monachum, cum nihil habeat. vel intellige q̃ fideiussit de mandato ecclesiæ suæ, vel etiam sine mandato: sed pecunia est conuersa in vtilitaté ecclesiæ, vt noua constitutio dicit, q̃ quibusdā. extra de fideiuss. Si aūt monachus ꝯ aliquē deliquit, ipse monach⁹ conueniendus est, non ecclesia, vt 18.q.2.hoc tm̄. sicut seruus conuenitur q̃ deliquit, non eius dn̄s. C. de no xa. l. penul. & vlt. in fi. Primo autē loco castigatio monachi spectat ad abbatem, vt 24.q.3. corripiant. & extra de of. ordi. quāto extra de ap. reprehensibilis. vbi autem procedendū est sm̄ ordinem iuris, tunc solus ep̄s est iudex sm̄ H. vt hic dr̄. Alij dicunt q̃ abbas habet ordinariam iurisdictionem super monachos suos, & excōicare eos potest, vt extra de maio. & obed. cum in ecclesiis.

eam saltem habebunt coërctionem subdelegati. C. de sportul. l. 2. & ff. de of. eius cui manda. est iurisd. l. vlt. in fi.

g [g] *Interponere.*] hoc verum est in modicis vel minimis causis: nā maiores causæ episcoporum ad metropolitanum deseruantur, vt 6.q.4. si inter. 9.q.3. conquestus. & 80. dist. c. 1.

[1] Idē sentit In. extra de priuile. cum olim pp. in gl. & male. & i talicasu monachus etiā constituit ꝓcuratorē, vt ipse not. extra de rescri. cum dilecta. in princip.

aut diaconissam, aut monastriam, aut ascetriam [a] habeat aliquam actionem; doceat [b] prius sanctissimum episcopum, cui horum vnus quisque subiacet †. Ille vero causam inter eos diiudicet. Et si quidē vtraque pars his, quæ iudicata sunt non acquieuerit [β], iubemus per loci iudicem hæc † executioni perfecte mādari, &c.] Ne vero obijciatur, quia de clerico hoc loquitur, non de presbytero, sciendum est, quia superius in eadem constitutione lib. † cod. 1. legitur appellatione clericorum, etiam presbyteros, & diaconos contineri. Verba autē legis ista sunt [Presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos appellamus, & reliqua.]

† *adeat*] orig.

† *al. hoc*

In eadem Nouella §. presbyteros. apud Iulianum, c. 30.

al. Lt. c. idest, c. 51. nouellæ. Authē. de sāctissimis episcopis, Presbyteros

† Adde ad istud c. an epi fiot illustres & dic q̃ isti similes illustribus, vt ꝓbatur in l. ad similitudinē. & ibi Bal. C. de epis. & cle. proprie tamē sunt spectabiles secūdum Ale. de Imo. in gl. ru. col. a. ff. de iurisd. om. iu.

α [α] Præfecto prætorio.] *Græce est*, μαγίστρῳ θείων ἡμῶν ὀφφικίων *id est*, magistro diuinorum nostrorum officiorum.

β [β] Non acquieuerit.] *In Authentica de sanctiss. episcopis, & apud Iulianum abest negatio.*

Idem Gregorius lib. 9. epist. 32. Romano defensori Siciliæ.

¶ Clericus clericum ad publica iudicia non pertrahat. C. XXXIX.

PEruenit ad nos, quòd si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum episcopis eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum; hac tibi auctoritate præcipimus, vt denuo hoc facere non præsumas: sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat; vt aut ipse cognoscat, aut certe ab eo iudices deputentur: aut si forte ad arbitros eundum est, partes ad eligendos† iudices ab ipso executio [f] deputata compellat. Si quis vero clericus, vel laicus contra episcopum causam habuerit; tunc te interponere [g] debes, vt inter eos, aut ipse cognoscas, aut certe te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua vnicuique episcopo iurisdictio non seruatur; quid aliud agitur, nisi vt per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?

† *eligendum iudicem*] orig.

Idem Ianuario episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.

¶ A laicis iudicibus clerici non sunt opprimendi. C. XL.

FRatris & coepiscopi nostri Felicis & Ciriaci abbatis relatione cognouimus, quòd in insula Sardinia sacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri sui despiciant: dumque solum simplicitati [h] à vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur.

Idem Gregorius Mauricio Imperatori, lib. 4. epist. 31. seu c. 75.

¶ Sacerdotes à Regibus sunt honorandi, non iudicandi. C. XLI.

SAcerdotibus autem non ex terrena potestate dominus noster citius indignetur; sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impēdat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotes aliquādo Dij, aliquando angeli vocantur. Nam & per Moysem de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur [Applica illum ad Deos] id est ad sacerdotes. Et rursus scri-

Nicolaus epist. 7. ad Michaelē Imp. c. 35.

Exo. 22.

a [a] *Aut ascetriam.*] i. inclusam, quæ semper assidue moratur ibi.

b [b] *Doceat.*] id est, adeat.

c [c] *Iudicem hoc.*] si ipsemet nō potest. & est simile C. de epis. audi. episcopale.

d [d] *Ne vero*] hæc sunt originaliter verba Gregorij.

PEruenit.] CASVS. In Sicilia erat quidam defensor Papę, nomine Roman⁹, q̃ despectis ep̄is cōpellebat clericos in suo iudicio laicis sedere. quod cum Grego. audiuit, præcepit ei ne decetero hoc faceret, sed sub proprio ep̄o conueniant, vt vel ipse cognoscat, vel det iudices delegatos, vel per executorem ipsius partes arbitros eligere compellantur, si alicui partium ep̄s fuerit suspectus. Si vero laicus vel clericus ꝯ ep̄m causam habuerit, tunc se interponere debet ille Roman⁹, vt vel ipse cognoscat, vel eo admonente iudices eligant. & si aliter fiat, ordo ecclesiasticus confunditur.

e [e] *Aut si forte.*] extra de foro cōpet. si q̃s ꝯ.

f [f] *Executio.*] id est, executor ad hoc deputatus, scilicet archidiaconus, vt 25. dist. perlectis. & extra de fo. comp. nullus [1]. Cum autē iudex accusatur, in optione actoris erat an vellet q̃ recusatus delegaret cām alijs, vel q̃ ptes cogerent ad eligendos iudices, vt extra de foro compe. licet. & c. si quis. Hodie autem si iudex recusatus fuerit, & probata fuerit causa recusationis, ad arbitrium recusatoris ipse qui recusatus fuerit, dabit iudices, vel transmittet negotium ad superiorem, vt in constit. cum speciali. extra de appel. Sed quæro an iudices delegati ab episcopo possint partes punire, si non venirent ad iudicium? Non videtur, quia solus delegatus à principe potest citare, vt in authen. de litig. §. omnem. coll. 8. nec alij possunt suas sententias mandare executioni, quam ordinarij vel delegati à principe, vt C. de bo. aucto. iud. possi. authē. & qui iurat. ff. de re iud. à diuo. & solus delegatus à principe potest mittere in possessionem. ff. de iurisd. om. iud. iubere. Potest tn̄ dici q̃ secundum iura nostra subdelegatus habet coërctionem, quia potest interdicere ecclesiam, vt extra de of. deleg. ex litteris. in fi. & secundum legem, modi-

Iudice recusato qd fiet.

[1] Ista decre. hodie est remota, & fuit in prima cōpilatione: & erat secunda dec. eiusdem ti. & est palea §. c. nullus clericus.

[1] Delegatus episcopi an possit citare.

FRatris.] CASVS. Ianuarius ep̄s Carolitanus intantū erat simplex, q̃ clerici sui eū despiciebant, & sacerdotes in Sardinia à secularibus iudicibus opprimebant. Quod cum Gregorius audiuisset per ep̄m Felicem & Ciriacum abbatem, præcepit ei vt hoc fieri nō permittat, ne dum simplicitati studet, disciplina negligat.

h [h] *Simplicitati.*] supra 39. dist. Petrus.

SAcerdotibus.] CASVS. Mauricius Imperator cōpellebat clericos sub se ridere: & eis debitam reuerentiam non impendebat. quare Grego. scribit contra ipsum, docens quòd omnes sacerdotes debet generaliter honorare, cum nesciatur qualis quisq; sit futurus in futuro iudicio: & q̃ ipsos debeat honorare, probat vna ratione, scilicet quia Deus vocauit eos deos, & Malachias propheta ipsos Angelos appellauit: & duobus exemplis, scilicet Constantini, & paganorum imperatorum, qui sacerdotibus sui temporis reuerentiam exhibuerunt. Ratio incipit ibi, *Nam in diuinis eloquijs.* Exemplum Constantini ibi, *Ecclesiastica quoque.* Exemplum paganorum est ibi, *Ante enim.*

a ¶ *Casus*

a ¶ *Custodiunt.*] id est, custodire debent, vt ¶. ea. q. 3. nolite.
b ¶ *Appellas.*] ergo ex sola appellatione nominis aliquis consequi tur ius: sic 2. q. 4. dicat. C. de lati. lib. tol. §. penul. extra de ꝑbum ptio. illud. insti. de ado. §. viti. arg. contra. 2. q. 1. multi. in fi. vbi dicit, ꝙ sola nominatio non sufficit. C. de prob. non epistolis. & l. fi. sis contestationē desistit, non incidit in pœnā, vt ¶. ea. c. proxi. & ff. rem rat. hab. amplius. & ff. de in ius voc. ¶. ius. licet sit arg. cōtra. C. de trāsac. si quis maior. ¶. ead. placuit. Et qđ dicit, quod causam perdit, dicunt quidam ipso iure, verius credo, ꝙ per sententiam, & hoc innuit hoc verbum, conuentus.

Ar. ad hoc ¶ 3. dist. dñs. vbi đ hoc. ar. contra. C. de test. ne q. C. de libe. cau. iubemus. Ar.

Ibidem.
Malach. 2.

ptum est [Dijs nō detrahes] scilicet sacerdotibus. Et propheta ait [Labia sacerdotis custodiunt[a] scientiam, & legem requirent ex ore eius; quia angelus Domini exercituum est.] Quid ergo mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut Deos ipse etiam appellat[b] Deus? Ecclesiastica quoque historia testatur; quia cum piæ memoriæ Constantino principi, scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdē, qui accusati fuerant, episcopos conuocans, in eorū conspectu libellos, quos acceperat, incendit[c], dicens. Vos Dij estis, à vero Deo constituti. Ite, & inter vos causas vestras discutite: quia dignum non est, vt iudicemus Deos. In qua tamen sententia sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impēsa. ¶ Ante eum quippe pagani in rep. principes fuerūt, qui verum Deum nescientes, Deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dū pagani, vt prædiximus, principes, honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui Dijs ligneis & lapideis seruiebant? Hæc[a] ergo non tantum specialiter[d], quantum generaliter pro omnibus asserimus sacerdotibus: quoniam adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit: [Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, & reliqua.] Nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet; & quæ uos reprehenditis, ille laudabit.

¶. ea. c. cōtinua. §. item Constantinus.
B. Aug. epist. 66.

1. Cor. 4.

a ¶ Hæc ergo.] *Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum in epistola, cuius initium*, proposueramus: *sed in originali pro istis hæc leguntur*, Hæc ergo pietati dominorum nō pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. *Et multis interiectis, quæ hic non referuntur, subdit*. Nam adhuc nescimus, quis sibi, qualis sit. & Paulus egregius prædicator, &c. *perspicuè omnino integrum illum locum legere Apostolicæ libertatis plenum.*

Item ex concilio Mileuitano.

¶ *In concilio Mileuitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio 3. in c. si diligenti extra de foro compe. Habetur autem in Toletano. 3. c. 13.*

¶ Qua pœna feriatur clericus clericum ad secularia iudicia pertrahens. C. XLII.

In Tolet. 3. c. 13

INolita[e] præsumptio vsque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, vt clerici conclericos suos, relicto pontifice[f] suo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de cetero nō præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, conuentus[g] & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

g ¶ Conuentus.] *dictio ista in nullo concilij exemplari aut impresso, aut manuscripto est inuenta.*

Et in côc. apud Palatiū Vermis habito, c. 18.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 9.

¶ Clericus apud ciuilem iudicem iudicari non debet. C. XLIII.

Iuo p. 6. c. 362.
§. item placuit.

ij PLacuit, vt quisquis episcoporum, presbyterorum, & diaconorum, seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen fuerit intenta-

f ¶ *Pontifice.*] hic manifeste habes, ꝙ in causa ecclesiastica neuter pōt adire alium iudicē, siue in ciuili, siue in criminali negotio: laici autem siue contentis ordinarii eligunt alium iudicē in ciuili negotio, vt ff. de iud. l. 1. C. de iurisd. om. iud. l. 1. sed nō in criminali, vt C. de iurisd. om. iud. in criali. ¶. ea. c. si quis cū clerico. sed in clerico requiritur cōsensus epi, & ēt proprius consensus. ar. hic, & 9. q. 2. c. 1. & ¶. e. clericū. & nullus. & c. inolita. & 6. q. 3. denique. & 3. q. 6. non liceat. extra de fo. comp. significasti. Et est triplex ratio quare laicus pōt, & non clericus: quia laicus pōt iurare sine licētia sui iudicis, sed clericus nō, vt extra de iur. cal. inhærentes. Sed nō posset coram laico litigare, nisi ibi iuraret. Itē ab alio epo nō pōt ordines accipe, ergo nec iudicium, quod maius est, vt 9. q. 2. nullus primas. Item nō pōt ab alio, q̄ a suo pīatu petere iudicium animæ, qđ est occultū, ergo multo fortius nec manifestū, vt de pæ. dist. 6. placuit. Item incouueniēs sam esset, ꝙ vnus eps iudicaret clericos alterius epi, qđ esse non debet, vt 9. q. 2. per totum. & sic omnes de vno epatu possent sibi aliū episcopū eligere in iudicē: nec renuntiare pōt clericus huic iuri. extra de fo. compe. si diligen. credo tñ, ꝙ licet non possunt renuntiare expresse, ꝙ tñ sponte, id est tacite possunt consentire in aliū iudicē[4], nā arbitrum sponte eligunt & iudicē delegatum, alioquin exsufflatum erit priuilegiū clericorū, ꝙ clericus pōt eligere coram quo iudice velit litigare. in cōsti. Fed. Auth. habita. C. ne fil pro pa. Item multa possum facere sponte, ad quæ nō possum me pactu adstringere. nam possum instituere aliquē hæredē, non tñ pacto ad hoc me adstringere possum, vt C. de pac. l. vlt. Itē tacite possum renuntiare foro, licet nō expresse, sicut tacite Papa renuntiat priuilegio suo, vt 2. q. 7. nos si. & q. 5. mandastis. Sicut tacite possum renuntiare exceptioni procuratoriæ cōtra militē, sed nō expresse, vt ff. de proc. filiusfa. §. veterani. similiter tacite possū renūtiare iuramētu cal. sed nō expresse. C. de iur. cal. l. 2. in fi. & ꝙ sponte possit tēdere, habes 3. q. 6. pulsatus. Io. Quidquid dicat Io. hoc tene, ꝙ in laicū nullo modo cōsentit clericus, vt extra de for. comp. si diligenti. nec in clericum sine consensu episcopi, vt extra de fo. comp. significasti. B.

Idē Bart. Bal. An. Cy. & Pau. de Castro in d. l. in criminali. in gl. alleg.
Clericus non possit in iudice non suū consentire.

4 Hoc non puto verū secundū Go. vt 3. q. 6. non liceat, vt ibi dixit Arch.

c ¶ *Incendit.*] hic vides, ꝙ iudex debet destruere libellum, qui nō est legitime compositus, vt 2. q. vlt. c. vlti.
d ¶ *Specialiter.*] pro bonis. sed etiā gñaliter pro bonis & malis[a], vel nō tm̃ pro præsentibus qui nunc accusantur, & non conuincuntur, sed etiam pro omnibus alijs. 15. q. 2. non æstimemus.
INolita.] CASVS. Relatum fuit in Mileuitano concilio, ꝙ clerici clericos suis episcopis relictis ad secularem iudicem trahebant; quare statuit concilium, vt hoc decetero non fiat: & si quis decetero præsumet, super hoc conuictus causam perdat, & etiam à communione repellatur. *Inolita*, id est, cōsueta. Et loquitur hoc capitulum de actore, sequens de reo.
e ¶ *Inolita.*] hoc c. de actore, & sequens de reo loquitur. Et no. ꝙ si actor traxerit reum ad iudicem non suum, perdit causam. sed si reus traxerit actorem, pro conuicto habetur, vt C. de iurisdic. om. iu. in criminali. hoc tamen intelligas lite contestata: quia si ante li-

a Secūdum H. bene inducitur auctoritas Apostoli, sed qđ sequitur fuit sola M. & B. I. si. secundū L.

Actoris punitio reum ad iudicē nō suum trahētis.

PLacuit.] CASVS. Aliquis clericus accusabatur de crimine, vel cōueniebatur ciuiliter coram iudice ecclesiastico: lite contesta-

stata maluit accusari vel cōueniri corā iudice sæculari: quærebatur in cōcilio Carthag. quā pœnā pati debeat. Rñdet, q in crīali causa, siue fuerit cōdemnatus siue absolutus, locū suū amittat. i. deponatur. In ciuili vero causa perdat, qđ euicit, id est, id in quo fuit absolutus, perdat: quia male de ecclesia sentit qui de sæculari iudicio auxilium poscit. Et nota, q Hug. & Beneuen. & Io. itelligūt hoc c. cum lis erat contestata corā ecclesiastico iudice. Sed certe ego credo, q posset intelligi cū nondum erat lis contestata coram eo. Sequēs vero c. planum est.

suos clericos. Similiter in modicis causis nō requiritur scriptura, vt in Auth. de man. prin. §. si tibi. coll. 3. Non obst. ā. 2. q. 1. in primis. vbi dicitur sñia nulla, quæ sine scripto profertur. illud enim tantum tenet in criminalibus & maioribus negotiis.

i Duorum.] hoc non tenet, vt 3. q. 3. §. spatium.

tum [c], vel ciuilis causa fuerit commota, si derelicto ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari [b] voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum [c] suum amittat. Et hoc in criminali actione. In ciuili vero perdat quod euicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem [a] ad eligendos iudices inique [d] de ecclesiæ consortio iudicat, qui de vniuersa ecclesia male sentiendo, de iudicio sæculari poscit auxiliū: cum priuatorum Christianorum causas Apostolus etiam ad ecclesiā deferri, atque ibi determinari præcipiat. 1. Cor. 6.

a Siquidem.] *In ceteris conciliorum editionibus, & vno Vaticano codice legitur,* siquidem ad eligendos iudices sibi de ecclesiæ consortio dubitat, vtleque ecclesiæ consortiū iudicat, qui de vniuersa, &c. *In recentiore autem quatuor tomorum editione hoc modo,* cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat, qui de vniuersa, &c. *eodemque fere modo est in codice Lucensi Regio, & refertur in concilio apud Palatiū Vormis habito, c. 18.*

Item ex eodem.

¶ Clericus non accusetur, nisi ante ecclesiasticum iudicem. C. XLIIII.

DE diuersis ordinibus ecclesiæ seruientibus, si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium ecclesiasticum; debet periclitari [e]. Iuo ibidem initio capitis

¶ *Est summa capituli præcedentis, & in cōcilijs olim Coloniæ ac Lutetiæ impressis, duobus exemplaribus Vaticanis, & codice canonū omnino est loco summæ, nec multo aliter apud Iuonē p. 6. c. 362.*

Item constitutione 74. c. 1. Nouella 83. apud Iulianum.

¶ Qui cum clerico litigium habet, episcopum ipsius adeat. C. XLV.

ij SI quis cū clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopū, cuius iudicio clericus suppositus est. Ille enim sine damno [f], & sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sinautem noluerit [β] [g] episcopus litem dirimere; tunc ad ciuilem iudicem disceptatio causæ perueniat. Vbi autem episcopus causam dirimere vult; sine scriptura [h] omnia procedant, & diffinitiua sententia sine scriptis ab eo proferatur [γ]. ¶ Quòd si de criminali [δ] causa litigium emerserit; tunc competentes iudices in hac ciuitate, vel in prouincijs interpellati, consentaneum legibus terminum causæ imponant: ita tamen, vt disceptatio litis duorum [i] mensium spatium non excedat, à litis contestatione numerandum [ε]. *Item.* [¶ In criminalibus vero causis numquā sine scriptura procedere debet.] Non aliter autem puniatur [k] clericus, nisi obnoxius repertus, sacerdotio nudatus fuerit ab episcopo suo, vel clericatus honore. Sinautem crimen ecclesiasticum est; tunc secundum canones ab episcopo suo causæ examinatio, & pœna procedat, nullam communionem alijs iudicibus in huiusmodi causis habentibus. Iuo p. 6. c. 417. & p. 16. c. 150.

β Noluerit.] *Ita etiam apud Iulianum, & Iuonem, & sic legit auctor glossæ: sed in nouella ipsa Iustiniani additur*, vel non potuerit.

γ Proferatur.] *In nouella ipsa sequuntur hæc*, nisi forte partes voluerint, vt in scriptis ea inferatur. Quòd si, &c. *Apud Iuonem loco dictionis,* proferatur, *est,* inferatur; *quod suspicionem facit intermedia scriptoris vitio deesse.*

δ De criminali.] *In nouella Iustiniani additur*, ciuili tamen.

ε Numerandum.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* Non aliter, *neque in nouella, neque apud Iulianum, aut Iuonem, neque in vetustis Gratiani codicibus habentur: sed ob doctorum citationes non sunt expuncta.*

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 9.

¶ Clericus aduersus clericum negotium habens, sæcularia iudicia non exerceat. C. XLVI.

SI clericus aduersus clericū habeat negotiū, nō relinquat suū episcopum, & ad sæcularia iudicia non concurrat: sed prius negotium agi- ext. de foro cōpet. c. 1. Poly. l. 4. tit. 31. Burc. l. 2. c. 183. Iuo p. 6. c. 328.

a Inuentarum.] id est, obiectū. Et sic loquitur cū lis sit contestata. ADDITIO. Sic etiā intelligūt H. B. & Lau. Sed Bar. Brixien. dicit, Ego credo, q possit intelligi cū nondū lis fuerit cōtestata corā eo.

b Purgari.] per hoc patet, q loquit de reo: sed qđ dicit postea, euicit, intellige id in quo est absolutus.

c Locum suum amittat.] id est, deponatur.

d Inique.] contumeliam enim facit iudici, qui eo relicto vadit ad alterum, vt ff. de arbit. l. litigatores. similiter si q's rē deducit corā vno iudice & deducit postea corā aliogdit litē [*]. C. de asser. tol. l. 1. in fi.

e DE diuersis.] Periclitari.] i. dpōi.

SI quis cum clerico.] CASVS. Duo dicuntur in hac lege. Primo dicitur, q in pecuniaria causa actor debet clericū cōuenire coram epo suo: qui cām debet examinare sine damno sportularū, & sine dilatione. Sed si episcopus nō vult causam pecuniariam dirimere, ad sæculares iudices recurratur. Si vero vult eā dirimere sine scriptura oīa procedere debet, nisi ptes velint, q ipsa acta redigantur in scriptis. Secūdo dicitur, q in causa crīali de ciuili crimine recurrendū est ad iudices sæculares, q intra duos menses à tēpore litis cōtestatæ causam crīalem decidant, non tñ clericū puniāt, nisi pri⁹ ab epo suo fuerit degradatus. & hæc particula nō tenet. pro crimine vero ecclesiastico iñ ed iudicem ecclesiasticū recurratur. Secunda pars incipit ibi. *Quod si de criminali.*

* Idē tenēt Guli. de Cu. & l. nemo. post gl. C. de iuri, omni. iud. & Ang. in l. cū procurator. §. dominus. ff. de ope, no. nun. & l. quā uis. de damno infecto.

† Vt patet extra de iu. qua liter. in fin. Sed cōtra in Auth. đ sau. epis. §. si quis autē pro pecunia. vbi de hoc.

f Damno.] sportularum, ad quas clerici non tenentur, vt in Auth. de sanctis. epis. §. sportularum. coll. 9. ergo nec aduersarii ipsiorum teneri debent, vt C. de fruct. & lit. expen. l. vlti. §

g Noluerit.] illud nō tenet. Vel dic noluerit, id est, nō potuerit, quia forte talem causam non potest audire.

h Sine scriptura.] sine scriptura procedit eps cum iudicat inter

k Puniatur.] nec illud tenet, vt extra de iud. cū nō ab homine.

SI clericus.] CASVS. Quattuor articuli cōtinētur in hoc c. Primus est, q si clericus litē habeat aduersus clericum, coram suo epo cōqueratur. Secundus est, q si episcopus litem habeat contra suum clericum, coram arbitris ab vtraque parte electis negotium terminetur. Tertius est, quòd si clericus habeat causam aduersus suum

suum aut alium episcopum, recurrat ad synodum prouinciæ. Quartus est, quod si episcopus vel clericus litem habeat contra metropolitanum, pergat ad primatem, vel ad vrbem Constantinopolitanam. Secundus articulus incipit ibi, *Vel certe*. Tertius incipit ibi, *Et si clericus*. Quartus ibi, *Si vero contra ipsius prouinciæ*.

spol. conquerente. & extra de concess. preben. & eccle. non vacan. post electionem. Sed quis coget eum eligere arbitros? R. ponatur, episcopus, licet sit ei suspectus, vt extra de ap. secundo requiris. Item in alio casu cogit ipsum eligere arbitros, scilicet cum recusat eum vel delegatum ab eo, vt s. ea. peruenit.

Arbitros eligere quandoque cogûtur litigantes.

al. iudicetur

tetur apud proprium episcopum: vel certe ª si fuerit negotium ipsius episcopi, apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur ᵇnegotium. Si quis vero contra hæc fecerit, canonum subiaceat correptionibus. ¶ Et si clericus aduersus suum, vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam synodi ᶜ prouinciæ eius conquiratur. ¶ Si uero contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis primatem, aut certe ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium exquiratur †.

al. terminetur

ª ¶ Vel certe si fuerit.] *Græcè est* ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω, *id est*, vel certe ex ipsius episcopi sententia, apud eos, quos utraque pars voluerit, ea quæ ad iudicium pertinent, agitentur. *Nec longe aliter vertit Dionysius, cuius versionem attulerunt Burchardus, & Iuo, & Innocentius, extra de foro compet. c. 1. sententia vero, quæ hoc loco ex prisca versione affertur, habetur paulo post in ver.* Etsi clericus aduersus suum. *Quare non bene hæc inculcatur: sed ob glossam non est mutatum.*

[*Item ex concilio Agathensi, c. 32.*]

PALEA. C. XLVII.

§. ead. clericum nullus. Iuo p. 6. c. 367.

iij CLericum nullus præsumat apud sæcularem iudicem episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio sæculari proponere.

¶ *Abest à plerisque vetustis exemplaribus; & frustra bis repetitur, quòd plane idem habetur supra eadem c. clericum nullus. De lectionis autem varietate ibi notatum est.*

Ex his omnibus datur intelligi, quòd clericus ad publica iudicia nec in ciuili, nec in criminali causa est producendus: nisi forte ciuilem causam episcopus decidere noluerit, vel in criminali, sui honoris cingulo eum nudauerit. ¶ *Illud autem quod in epistola Clementis dictum est,* [*Non cognitorem sæcularium negotiorum te vult Deus esse,*] *ex episcopali vnctione intelligendum est. Non enim in episcopum vngitur, vt cognitor sæcularium negotiorum resideat, sed vt procurator animarum, & distributor spiritualium existat. Prohibetur ergo sæcularibus negotijs occupari, non ad tempus sequester fieri. Vel sæcularia iudicia, non de rebus sæcularibus, sed sæcularium virorum intelligenda sunt. Iudicia de rebus sæcularibus sæcularia appellantur, iuxta illud Apostoli* [*Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, constituite.*] *Iudicia vero sæcularium, sæcularia appellantur, iuxta illud Apostoli in epistola Clementis: quod ex subsequentibus datur intelligi, cum dicitur.* [*Hæc opera, quæ tibi minus congruere diximus, exhibeant sibi inuicem vacantes laici.*] *Prohibentur ergo clerici à cognitione negotiorum sæcularium virorum, non sæcularium causarum. Negotia quippe clericorum, siue criminalia, siue ciuilia fuerint, non nisi apud ecclesiasticum iudicem ventilanda sunt.*

§. ea. te quidem.

1. Cor. 6.

§. ea. te quidem.

In capit. Hadriani, c. 31.

Vnde Hadrianus Papa ait c. 35.

¶ Non nisi in foro suo audiatur clericus. C. XLVIII.

Ans. l. 3. c. 88.

CLericus, siue laicus, si crimine, aut lite pulsatus fuerit, non alibi, quam in foro suo prouocatus audiatur.

Idem ibidem, c. 40.

¶ De eodem. C. XLIX.

Ans. ibidem. Deusdedit p. 3.

IN clericorum ᵈ causa, huiusmodi forma seruetur, ne quemquam eorum sententia a non suo iudice dicta constringat.

Res vero in litigio posita ante legitimum cognitionis euentum in nullam debet omnino transferri personam.

Vnde Gelasius Papa Quingesio ª *episcopo.*

ª ¶ Quingesio.] *In antiquis exemplaribus partim est ista vox, partim* Lucio, *partim* L. *partim* quinqu. g. lin. o.

b ᵇAudiatur.] supra 6. q. 2. episcopus. côtra, sed ibi soluitur.

c ᶜSynodi.] Ergo si habetur ciuilis causa contra episcopû, solus metropolitanus nô potest audire, vt hic, & 6. q. 4. si inter. sed forte hoc non tenet in maioribus causis: vel loquitur secundum antiqua tempora, quando pro singulis causis debeat concilium, vt j. ca. 4. q. 3. cap. 2. & 3.

EX ALIS OMNIBVS. Casus. Iste §. diuidit in duas partes. In prima parte concludit ex supradictis dicens, q ad sæcularem iudicem nec in ciuili, nec in criminali causa est clericus producendus, nisi episcopus ciui è causam decidere nolit, vel nisi in criminali clericus prius ab episcopo fuerit degradatus. sed male excipit Gratianus dicat allegando. In secunda parte respicit illud c. te quidem. & exponit duobus modis illud verbum: scilicet, non cognitorem sæcularium negotiorû te vult De⁹. & primo sic: non vult Deus te ordinare cognitorem sæcularium negotiorum, id est, nô vult te iungi in episcopatû ad hoc tantum vt sis cognitor sæcularium negotiorum: sed vt potius animarum lucris intendas: Non tamen prohibetur ad tempus negotia sæcularia terminare. Secundo exponit ita, vt sæcularia negotia intelligantur sæcularium virorum, quæ vacantes laici sibi debent ad inuicem exhibere. negotia vero sæcularia de rebus sæcularibus ecclesiæ & clericorum, siue sint criminalia siue ciuilia, non nisi apud episcopum sunt ventilanda. Secunda pars incipit ibi, *Illud autem*. Sequentia duo cap. patent.

d ᵈIN clericorum.] Supra 2. quæst. 1. in primis. in fi. extra de iudi. at si.

RES VERO. Casus. Quia supra in multis c. facta est mentio de rebus litigiosis, ideo Gratianus nûc docet, quòd res litigiosa non debet transferri ad aliquam personam ante sententiam diffinitiuam.

a ªArbitros.] Et hæc est ratio: quia metropolitanus non est iudex clericis: vnde sub eo non debet conueniri, nec coram episcopo debent conueniri: quia non potest esse actor & iudex, vt extra de resti. spol.

¶ In nullam transferatur personam res in litigio posita ante cognitionis euentum. C. I.

QVia [a] res in litigio [b] posita in nullam transferri potest omnino personam, donec legitimæ cognitionis euentu, cui potius debeatur, iudiciaria disceptatione possit agnosci; ex eadem re quispiā non sinatur exigere [c] pensiones: sed in eodem statu, re eadem posita, in quo videtur (sicut dictum est) ante constituta †, quisquis sibi putat quidpiam posse competere, iuridico pulset examine, præiudicijs omnibus inde submotis.

† al. consistentem litem

QVÆSTIO SECVNDA.

QVòd vero [d] culpa illa suspensione digna sit, ex capitulo illo Mileuitani concilij liquido constat. Si enim communione priuandus est, qui clericum ad ciuilem iudicem crediderit pertrahendum; multo magis suspensione dignus est, qui sui episcopi iudicium interpellantem ad iudicium sæculare pertrahere nō dubitauit.

§.q.1.inolita.

QVÆSTIO III.

SEd ponatur [e], quod hæc culpa suspensione digna non fuerit; quæritur, vtrum sit deponendus, qui officium contra prohibitionem episcopi celebrare ausus est. Sed quòd sententia episcopi siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda sit, Gregorius homilia 26. in Euangelia testatur dicens.

¶ Timenda est sententia pastoris. C. I.

SEntentia pastoris, siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda est [f].

Ipsa prorsus B.Gregorij verba leguntur infra ead. c.Non solum.vers. vtrum iuste.

Item ex concilio Antiocheno †c.6.

† Et ī Aquisgrā. c 72. Burc.l.11.c.37. Iuo p. 14 c.a7. & 101. Pann l.5.c.101. Deusdedit p. 4.

¶ A suo episcopo excommunicatus, non est ab alio recipiendus. C. II.

SI quis à proprio episcopo excōmunicatus est; non eū prius ab alijs [g]

QVia res.] CASVS. Iste dupliciter poni solitus est. Et primo sic. Reus possidebat rem litigiosam; quæsitū est à Gelasio, vtrū actor possit exigere pensiones. Et respondetur q non ante legitimæ cognitionis euentum: sed res debet apud reum permanere, donec apparuerit cui res potius debeatur: & si quid factū fuerit lite pendente in præiudicium alterius partis, nihil valeat: & secundū hoc expone, *Ni finiatur*, supple nisi sit possessor. Potest etiā alio modo poni, vt Beneuentanus ponit. Cū de quadā re inter actorem & reū litigiū verteretur, nec aliquis eorum esset in possessione illius rei: quæsitum fuit quis debeat de illa re recipere & exigere pensionem. Et respondet Gelasius Papa, q nec actor, nec reus: sed res debet permanere in eodem statu, in quo posita est, vsque ad sententiam diffinitiuam: cassatis omnibus priuilegijs, vel rescriptis, quæ contra hoc possunt dari lite pendente.

a ¶ *Quia res.*] Nec etiā actionem potest quis cedere alij, postquam res est deducta in litigium, vt C.eo.l.2. nec valet priuilegiū impetratum tempore litis, vt extra de resc.causam. 16. q. 6. placuit. C. vnde vi. authoritatem C. de fund. & salutibus reipub.lib. 12 l. si qua. nec res litigiosa potest dedicari. ff. de litt. l. vlt. qui autem rem litigiosam alienat: & alienatio nulla est, & præterea punitur vēditor & emptor si sciuit rem litigiosam, vt extra vt lite penden. ecclesia. C.eo.l.vlt. In casibus tamen licite alienatur res litigiosa, scilicet ex causa dotis, vel transactionis, vel donationis propter nuptias, vel ex causa legati, vel diuisionis rerum hereditariarum, vt C. de litig l.vlt. Item licite alienatur res litigiosa, quæ seruari non potest. ff. famil.erciscun.alienationes. & ff. de peti.hered.diuus.

Litigiosa res certis in casibus alienari potest.

b ¶ *In litigio.*] Res dicitur litigiosa, de cuius dominio vel quasi causa vertitur inter petitorem & possessorem, vel iudiciaria conuentione, vel precibus principi oblatis, & per eum aduersario cognitis, vt in authen.de litig.in prin.colla.8. [1]

Litigiosa res quæ dicatur.

c ¶ *Exigere.*] Hoc intellige cum possessor est suspectus, alias possessor semper vtitur fructibus pendente lite. vt 16.q.4. volumus. extra vt lit.penden. à memoria.

1 Et uo quan ihē. q ponit C. de litig. authē. res litigiosa. in corporalib⁹ locū habet, vt pa ret in authē. de litigio. §. ad hoc. Hic adde qd not. extra vt lit.pen.c.2. I gl. pen. & de alie.iud.mu. cau.fa.c.1.& de resti.spol. turpe.Arch.

Quòd vero.] CASVS. Hic intitulatur secunda quæstio qua quæritur, an hæc culpa quòd clericus clericum aliquem inuitum trahit ad iudicem sæcularē, digna sit suspensione. Et respondetur q sic: nam si dignus est priuari communione, vt ī.ead.q.1. inolita. multo magis dignus est suspensione.

d ¶ *Quòd vero*] & est certum quòd sic.ī.ead.inolita.

Sed ponatur.] Hæc q. diuiditur in x. partes, in quarum prima probat per xx.cap. q sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est. Secunda ibi, *Verum hoc.* Tertia ibi, *Sed hoc.* Quarta ibi, *De his.* Quinta ibi, *Si ergo.* Sexta ibi, *Cum ergo.* Septima ibi, *Idem est.* Octaua ibi, *Quod autem.* Nona ibi, *Excommunicationis.* Decima ibi, *Presbyteris.* Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur tertia quæstio, vbi quæritur, si hæc culpa digna non sit suspensione, scilicet quòd propter hoc non debeat suspendi, quòd traxit clericum ad iudicem sæcularem; si tamen suspensus sit propter hoc, & post suspensionem diuina celebrauit: vtrum debeat deponi? Et respondet q sic, vt ī.ead. si quis presbyter. & cap. si quis episcopus. Et procedit hoc ordine Grat. in hac quæstione. Primo probat, q sententiæ episcopali parendum est, siue iusta, siue iniusta: & hoc vsque ad §. *Premissis.* Deinde probat contrarium, & respondet allegatis: tandem dat solutionem. Primum autem c.huius quæstionis planum est.

e ¶ *Sed ponatur*] Hic quærit an ille sit dignus depositione, qui excommunicatus vel suspensus celebrat? Et certe sic, vt ī.ea. si quis presbyter. & extra de cle.excō.mi.cap. 1. 2. & 3. & beneficio poterit priuari. eo.tit.c.fraternitati. nisi dispensetur cum eo, vt 63.dist. Salonitanæ. Magister tamen prosequitur aliam quæstionem, scilicet, vtrum sententia teneat siue iusta, siue iniusta. Tribus autem modis dicitur sententia iusta siue iniusta, vt ī.e.§. si ergo. scilicet ex animo, cum malo vel bono actu sententiat. Ex causa, scilicet cum certa causa subest vel non subest. Ex ordine cum seruatur vel prætermittitur ordo iuris. Item sententia [1] alia est condemnationis, alia excommunicationis, alia suspensionis, alia præcepti: quæ tamen impropriè dicitur sententia. Sententia condemnationis, semper tenet, nisi sit iniusta ex ordine: tunc non valet, vt 2.q. 6.diffinitiua [2] alias semper tenet, nisi appelletur ab ea. Item sententia excommunicationis ordinem requirit, & etiā causæ cognitionem, vt 2.q.1.nemo episcopus.extra de app.reprehensibilis.extra de sent.excom.sacro. siue tamen sit iniusta ex causa vel ex animo vel ex ordine, semper tenet, vt ī.ca. si episcopus. Forte nec releuatur per appellationem, nisi quo ad cognitionem, vt extra de sent.excom per tuas. Sententia autem mandati vel præcepti non ligat, nisi id quod præcipitur spectet ad officium præcipientis. 7.q. 1.quia frater noster. Primo autē probat Gra. vsque ad §. *Premissis.* ī.in c. si eps. q sententiæ episcopi etiam iniustæ sit parendum: deinde probat eam quemquam apud Deum non ligare. de hac materia plenius habetur 2.q. 1.in summa.

Sententia dicitur iusta vel iniusta tripliciter.

Sententia est multiplex.

[2] Sub. excepto etiam casibus positis sub ea. §.diffinitiua.

f ¶ *Sententia.*] ¶ *Timenda est.*] nisi in duobus casibus, scilicet cum sententia est post appellationem lata: & cum continet intolerabilem errorem. extra de senten. excomm. per tuas. tertium casum apponunt quidam, cum pro indebitis exactionibus aliquis excommunicatur, vt extra de excel. præla. cum à quorundam.

Excommunicationis sententia in duobus casibus non est timenda.

[3] Hanc sententiā sequitur Go. I hac decre. cum a quorundā. dicens q hic est casus specialis, in quo nō tenet sententia à suo iudice lata. Sed B Brix. ibi notat ꝯ intelligēs cū Ala. q illa decre. continet in dign. cuā.

Si quis à proprio.] CASVS. Quæsitū fuit in Niceno concilio, vtrum clerico à proprio epō excōmunicato sit ab alijs communicandum? & respondet q non: nisi à proprio episcopo fuerit absolutus, vel nisi in synodo satisfaciens fuerit reconciliatus: quod non solum circa clericos, sed etiam circa laicos est obseruandum.

g ¶ *Ab alijs.*] similiter q suspēsus est ab vno, suspensus est quan-

cum

tum ad omnes, vt 7. q. 1. ſi quis presbyter. & 4. q. 5. quiſquis.
b ¶ *Concilio.*] Hodie ſolus metropolitanus cognoſcit de cauſa excommunicationis, vt extra de ſent. excom. per tuas.
b ¶ *Quod ſtatuerit.*] ſcilicet ſynodus.
P *Recipue.*] Casus. Lotharius dimiſſa Theberga vxore legitima,

prælati quàm alij: quia grauius peccant: quia per eorum delicta exẽpla perditionis magis tranſmittuntur ad ſubditos, quàm per alios.
c ¶ *Puniuntur.*] infra 25. q. 1. nulli fas.
d ¶ *Duos.*] Ergo in cauſa denuntiationis idẽ poteſt eſſe iudex, accuſator & teſtis. extra de ſim. licet. itẽ é hic ar. quòd Euãgelica admonitio non ſolum habet locum in occultis, ſed etiam in manifeſtis. 2. q. 1. ſi peccauerit.

debere ſuſcipi, niſi aut à ſuo fuerit receptus epiſcopo, aut concilio facto epiſcopis [a] occurrat, & reſpõdeat, & ſi ſynodo ſatisfecerit, quòd ſtatuerit [b] ſub alia ſententia eum recipi. Quod etiam circa laicos, & presbyteros, & diaconos, & omnes, qui in clero sũt, cõuenit obſeruari.

(Marg.: *al. ſatisfecerit, ſtatuimus*)

a ¶ Epiſcopis.] *Apud auctores indicatos prior tantum pars huius canonis refertur, & ex verſione Dionyſii: quæ etiam in toto hoc loco longe melior eſt.* aut certe (*inquit*) ad ſynodum, quæ congregatur, occurrens pro ſe ſatisfaciat, & perſuadens concilio, ſententiam ſuſcipiat alteram. *Græce enim eſt,* πείσας τε τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν.

Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epiſtola, cuius initium [Audito.]

¶ Excommunicationis meretur ſententiam, qui excommunicatis communicat. C. III.

(Marg.: Anſ. l. 3. c. 66. Regino chron. l. 2.)

PRæcipue Gualdradæ pellicis tuæ, & iamdudũ à te repudiatæ communionem declina: excommunicata eſt enim, & vſque ad præſentiam noſtram ab omni Chriſtianorum contubernio ſequeſtrata. Quãobrem cauendum eſt, ne cum ea pari mucrone percellaris ſententiæ, ac pro vnius mulierculæ paſſione vinctus, & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis prælati delinquunt: ac per hoc ipſi crudelius, quàm ceteri puniuntur [c] †, vt ait beatus Gregorius [Scire etenim prælati debent, quia ſi peruerſa vnquam perpetrãt, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Vnde neceſſe eſt, vt tanto ſe cautius à culpa cuſtodiant, quanto per praua, quæ faciunt, non ſoli moriuntur.] *& infra.* ¶ Ceterum præcaue, ne quando nobis ſecundum Domini præceptũ duos [d], aut tres teſtes adhibeamus, immo vero, ne hoc ſanctæ eccleſiæ dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis ſicut ethnicus, & publicanus.

(Marg.: † Cõcor. tex. in l. moris. §. iſte fere. ff. de pœn. & in l. iiciuo. C. de ſum. tri. — Paſtor. p. 3. c. 5. — Matt. 18.)

¶ *Sumptum eſt caput hoc ex epiſtola Nicolai, quæ incipit,* Audito reuertente miſſo veſtro. *& extat Romæ in monaſterio Dominicanorum. eſt autem quaſi in epitomen redactum, multis verbis omiſſis. Huius epiſtolæ bonam partem refert Regino libro ſecundo chronicorum.*

(Marg.: Et in Afri. c. 101.)

Item ex concilio Sardicenſi, c. 17.

¶ De eodem. C. IIII.

(Marg.: Poly. l. 7. tit. 1. Aut. l. 3. c. 71. Iuo p. 14. c. 15. Pann. l. 5. c. 117.)

SI epiſcopus quis forte iracundus [e] (quod eſſe non debet) cito [f] & aſpere [g] commoueatur aduerſus presbyterum, ſiue diaconum ſuum, & exterminare eum de eccleſia voluerit; prouidendum eſt, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habet poteſtatem [h] is, qui abiectus eſt, vt epiſcopos finitimos interpellet [i], & cauſa eius audiatur, ac diligentius tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille epiſcopus, qui aut iuſte, aut iniuſte eũ abiecit, patienter accipiat, vt negotium diſcutiatur: vt vel probetur ſententia eius à plurimis, vel emendetur. Tamen, priuſquam omnia diligenter, & fideliter examinẽtur; eum qui fuerit a communione ſeparatus, ante cognitionem nullus alius debet præſumere, vt communioni ſociet.

¶ *Canon hic eodem fere modo refertur in concilio Africano, c. 101. vſque ad verſ.* Tamen. *Sed Græcus Sardicenſis, qui eſt decimusquartus, paulo copioſior eſt, & aliquot locis diuerſa etiam ſententia. Propterea viſum eſt verba græca cum verſione noua apponere.*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ δὲ πάντοτέ με κινοῦν ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερεῖσθαι. πάντες εἰρήκασιν. ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κατα-

S *I epiſcopus quis forte.*] Casus. Quidã eps iracundus iniuſte ſuũ clericũ excõmunicauit. quẽadmodũ ſtatuit in concilio Sardicen. quid ſit per hoc ſit faciendum? & reſpondet quod excommunicatus vicinos epiſcopos debet interpellare, vt cognoſcatur verum iuſte vel iniuſte ſit excommunicatus: & epiſcopus qui excommunicauit, patienter ferat, vt eius ſententia probetur vel reprobetur. ſed ante quam cauſa diligenter examinetur, nullus excõicato communicet. Hoc autẽ hodie per nouas conſtitutiones corrigitur: quia excõicatus ſtatim abſoluitur per metropolitanum, & nõ recurrit ad ſynodũ: ſed ad metropolitanũ.
e ¶ *Iracundus.*] idest, vt ex animo ſit iniuſta.
f ¶ *Cito.*] idest, non ſeruato ordine iuris.
g ¶ *Et aſpere.*] quia non adiit cauſa.
h ¶ *Poteſtatem.*] auctoritate huiꝰ canonis.
i ¶ *Interpellet.*] Secundum hæc iura quilibet excommunicatus audiebatur, qui volebat ſe probare iniuſte excommunicatum: hodie ſecꝰ, niſi ſit poſt appellationẽ excõicatus, vel niſi dicat errorẽ expreſſũ i ſentẽtia, vt extra eo. tit. per tuas. Si quis ergo conqueritur metropolitano de iniuſta excõmunicatione: aut appellauit ad eum, aut non. Si appellauit, primo præſtabit cautionem abſoluendus quòd ſtabit iuri: deinde in optione habet, an velit eum abſoluere, vel remittere abſoluendum ei à quo appellauit, vt extra de ſenten. excom. per tuas. Si nõ appellauit ad eũ: ſecundum priora iura debet remittere abſoluendũ: & ſi ille noluerit abſoluere, tunc metropolitanus poterit eũ abſoluere, vt extra de of. ord. ad reprimendã. ſi tñ viderit iniam excõicatiõis euidẽter iniuſtã, poteſt pronuntiare ipſam iniuſtã, licet nõ ſit appellatũ ad eũ, vt extra de app. ſolicitudinem. Itẽ ecõuerſo, ſi eſt appellatũ ad eũ, & viderit iuſtã eſſe cauſam excõicationis, tenet eũ remittere abſoluẽdũ, vt extra de ſent. excõ. p tuas. i ſi. hodie aũt licet non appellet ad ſuperiorẽ: ſi tñ eſt periculum in mora, põt eũ ſtatim abſoluere, vt extra ead. ſacro.

(Marg.: Hic dicit Io. de Fan. quòd ex iſta littera datur intelligi, quòd vbi dictũ eſt, ſi peccauerit in te frater tuus, &c. dictũ eſſe de notorijs. Nam prout ipſe not. 2. q. 1. ſi peccauerit. delictum iſtius erat notoriũ, vt ea. q. 1. Lotharius Accu.)

(Marg.: Excommunicatus cõquerens metropolitano, an poſſit ab eo abſolui.)

ma, Gualdradam ſuperduxit, quã legitimam eſſe dicebant vxorẽ. ſed lata ſententia diuortij inter eos, cũ Gualdrada nollet ſententiæ parere, fuit excommunicata. poſt quã excommunicationẽ ferebatur Lotharius ei occulte communicare. ſcribit ergo Nicolaus & monet Lotharium, vt eius cõionẽ declinet: quod ſi nõ fecerit, duobus vel tribus teſtibus adhibitis cũ ea pari mucrone ſentẽtiæ percelleretur: & quòd debeat abſtinere, probat: quia fortius puniuntur

S *I quis presbyter.*] C. v. c. Quidam episcopus suspendit quendam suum presbyterũ ab officio & sacramentis quæsitũ fuit qualiter super hoc sit procedendum? Et respondet q suspensus apud vicinos episcopos conqueri debet, vt per eos suo episcopo recõcilietur. si vero inflamatus schisma faciens diuina contra suspensionem præsumpserit celebrare, anathematizetur, & postea deponatur.

a *Correptus.*] idest suspensus vel excommunicatus minori excõmunicatione, vt patet per id quod sequitur, anathematizetur.

S *I quis episcopus.*] C. v. Dicitur in hoc c. q si episcopus presbyter, vel diaconus fuerint excõmunicati, nõ audeant in excommunicatione manentes diuina officia celebrare: quod si præsumpserint, spem restitutionis non habeant: communicantes vero cum eis scienter, debent ab ecclesia separari. Idem est casus sequentis c. sed in eo additur, q si talis incorrigibilis manserit ecclesiam concitando, expelli debet per secularem potestatem tamquã seditionarius ab omni plebe: & intellige, *maxime*, idest tantum.

b *In alia.*] Ergo episcopi non possunt dispensare cum talibus qui post excommunicationem celebrant, cũ nec concilium hoc possit. Argu. contra 2. q. 5. quæ de causa. posset tamen dici, q episcopus cum talibus posset dispensare: & expone q spem, &c. idest ipsi sic delinquentes non debeant habere spem restitutionis, quia sibi incluserunt. sic 7. q. 1. si quis presbyter. & 82. dist. plurimos. in fi. cõstat tamen q ipse potest in casibus talibus dispensare.

c *Maxime.*] idest tantum. sic 12. dist. illud. 18. dist. peruenit. 16. q. 3. per singulas.

d S *I quis.*] Videtur q isti clerici qui communicant excommunicato in diuinis officijs, pari excommunicatione ligentur, vt extra de sententia excommunicationis significauit.

Excommunicatum celebrantem nõ absoluit episcopus.

φυγεῖν. εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν, καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετ' ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσι. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν:

Osius episcopus dixit. Quod autem me vndequaque commouet, tacere non debeo. Si quis episcopus existat ad iracundiam procliuis (quod quidem à tali viro longe abesse debet) & cito aduersus presbyterum, vel diaconum commotus, ex ecclesia quemlibet eijcere voluerit, prouidendum est, ne is repente condemnetur, & communione priuetur. Omnes dixerunt. Qui eijcitur, facultatem habeat confugiendi ad episcopum metropolis eiusdem prouinciæ: si autem metropolitanus absit, finitimum adeundi, ac rogandi, vt ipsius causa diligenter cognoscatur. Minime enim decet aures non præbere rogantibus. Et ille vero episcopus, qui iure, vel iniuria istum eiecit, generose ferre debet causam cognosci, ipsiusque sententiam vel confirmari, vel corrigi. Verum, priusquam diligenter, ac fideliter singula quæque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante causæ cognitionem non debet suo sibi iure communionem vendicare.

Item ex concilio Carthaginensi secundo, c. 8.

¶ De eodem. C. V.

ij SI quis presbyter ab episcopo a suo correptus fuerit; debet vtiq; apud vicinos episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificiũ Deo obtulerit; anathema habeatur, & locum amittat. At β si querimoniam γ iustam habuerit aduersus episcopum, inquirendum est †. Burc. l. 2. c. 194. Iuo p. 6. c. 239. Ansl. l. 12. c. 33. Poly. l. 7. tit. 1.

† ad. serie

α ¶ Episcopo.] *In secundo Carthaginensi, c. 8. cum Alipius proponit, ita legitur*, Si quis forte presbyter ab episcopo suo correptus, aut excommunicatus, &c. *Sed cum ab vniuersis episcopis canon fertur, loco episcopi affertur nomen præpositi. & ita in Carthaginensi codicis canonum, c. 11. legitur*, à præposito suo correptus. *Græce est*, ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ κατεγνώσθη. *idest*, in † sua vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Iuoni conuenit cum Gratiano.*

† al. in sua conuersatione condemnatus

β ¶ At si.] *In codice canonum, & Carthaginensi græco, & apud collectores nihil hic est interiectum. Verum in exemplaribus concilij impressis, & manuscriptis ante istam clausulam, hæc inferuntur.* Nihilominus, & de ciuitate, & de congregatione, in qua fuerit, longius repellatur: ne vel ignorantes, vel simpliciter viuentes serpentina fraude decipiat: quoniam secundum Apostolum ecclesia vna est, vna fides, vnum baptisma. Et si querimoniam, &c. Ephe. 4.

γ ¶ At si querimoniam.] *Locus hic ita habet apud Burchardum, & Iuonem*, Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit. *Græce est.* σκοπουμένου, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχει δικαίαν *idest*, hoc considerato, numquid aduersus episcopum iustam habeat expostulationem.

Item ex concilio Antiocheno, c. 4.

¶ De his qui damnati à synodo sacra ministeria contingunt. C. VI.

iij SI quis episcopus damnatus a à synodo, vel presbyter, aut diaconus à suo episcopo ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, siue episcopus iuxta præcedentem consuetudinem, siue presbyter, aut diaconus; nullo modo liceat ei, nec in alia b synodo, restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: sed & communicantes ei omnes abijci de ecclesia oportet †, & maxime c, si postquam didicerint aduersum memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint.

Et Aquisgran. c. 47. extra de cler. exc. depo. c. 1. & 2. Nic. Papa epi. 8. Poly. ibidem. Burc. l. 1. c. 199. Iuo p. 5. c. 362. Ansl. l. 12. c. 26.

† abest à multis.

a ¶ Damnatus.] *Græce est*, καθαιρεθεὶς *idest*, depositus.

Item ex concilio Martini Papæ, c. 37.

In capitulis Martini Bracharẽsis.

¶ Sine spe sit reconciliationis, qui excommunicatis communicare præsumit. C. VII.

iiij SI quis d episcopus in concilio excommunicatus fuerit, siue presbyter, aut diaconus à suo episcopo, & post excommunicationem præsumpserit, siue episcopus ille aut presbyter, aut diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut vespertinum sacrificium, quasi in officio suo agere sicut prius; non liceat ei nec in alio concilio spem reconciliationis habere, nec vltra recolligi †: sed etiam eos, qui ei communicauerint, omnes ab ecclesia respui; maxime eos, qui sciebant eum esse deiectum. Si autem permanserit turbans, & concitans

† al. in conciliari

a ¶ *Per forinsecam.*] i. manu laicali. simile ſ. 17. diſt. nec licuit.

E *Piſcopi: ſi ſacerdotali*] Casus. Quidam epiſcopi quoſdam innocentes vel pro minimis cauſis culpabiles excõicauerunt: & ad baptiſmum feſtinantes recipere neglexerunt: quæſitum fuit quã pœnã propter hoc patiatur? Et videtur q ſi à vicinis epis cõmo-

b ¶ *Minimis.*] Ergo pro minoribus cauſis non eſt quis excommunicandus: quod verum eſt, vt ſ. ea. nullus. Sed contrarium ne pro ſola contumacia eſt quis excommunicandus, vt ſ. ea. certum 1. ergo ſiue crimen ſit magnum, ſiue paruum, numquam eſt excommunicandus aliquis niſi ſit contumax? Ad hoc dicunt quidam, q ab homine non ſit aliquis excommunicandus niſi pro contumacia, ſed à canone bene, vt 17. q. 4. ſi quis ſuadente. hoc non eſt verum: quia quandoque excommunicatur aliquis pro contumacia: quandoque pro crimine, vt extra de verbo. ſigni. ex parte. Ioan. Sed certe illa decre. dicit, q pro offenſa ſit aliquis excõicandus, cum non vult ſatisfacere: & ita pro contumacia. quare alia diſtinctio ẽ melior.

Excommunicatio an pro ſola cõtumacia ferıur.

¹ Et ſupra 5. q 2. c. 2. ſed forte hic loquitur de excommunicatione quæ pro diuerſis cauſis infertur. arg. 86. diſt. tanta.

citans eccleſiam per forinſecam a poteſtatem; oportet eum ſicut ſeditionarium ab omni plebe expelli.

a ¶ Forinſecam.] *In aliquot Gratiani & conciliis codicibus eſt*, foraſticam. *In canone quinto concilii Antiocheni, vnde hoc ſumptum eſt, legitur* διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας: *quæ Dionyſius vertit*, per poteſtates exteras.

Et in Vormac. c. 14.

Item ex concilio Agathenſi, c. 3.

¶ De epiſcopis, qui innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicant. C. VIII.

Burc. l. 11. c. 32. Iuo p. 14. c. 16. & 81. Pann. l. 5. c. 128.

EPiſcopi, ſi ſacerdotali moderatione poſtpoſita innocentes, aut minimis b cauſis culpabiles excommunicare præſumpſerint, aut ad gratiam baptiſmatis a feſtinantes fortaſſe recipere noluerint; à vicinis epiſcopis eiuſdem † prouinciæ, litteris moneantur: & ſi parere † noluerint; communio illis vſque ad tempus ſynodi a reliquis epiſcopis denegetur γ: ne forte propter excommunicationis † peccatum c excommunicati longo tempore morte præueniantur.

† al. parere

† al. cuiuslibet 6. q. 2. c. fin. pauſo aliter apud Burch. & Iuonem, c. 81.

† al. excommunicatori] vera lectio.

a ¶ Baptiſmatis.] *Sic etiam in manuſcriptis: & doctores eam vocem agnoſcunt. Verum ab omnibus editionibus conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, tam in concilio Agathenſi, quam in Vormacienſi, c. 14 (vbi caput hoc repetitur) & à Burchardo, & Iuone abeſt ea dictio. Et cum hic de excommunicatis agatur, videtur eſſe locus iis tantum, qui ſunt baptizati, & ad gratiã, id eſt, ad reconciliationem cum ſuo epiſcopo feſtinant.*

γ ¶ Denegetur.] *Sic habet Iuo, & Pannormia, & antiquiores conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque hunc ſenſum, quod legitur 6. 6. q. 2. c. fin. ſed in recentioribus editionibus eſt*, non denegetur.

c ¶ *Peccatum*] Arg. q citius moritur quis propter peccatum, vt 12. q 1. c. 2. & tollit Deus malos de medio ne peccatum eorum augeatur. 23. q. 4 ad vindictã. & tollit bonos ne malitia malorũ immutet intellectũ eorũ. de pe. diſt. 4. ſiex bono.

Moriuntur boni & mali, idest de hac vita 13. q. 4. hæc autem vita.

Item ex concilio Africano.

¶ De his qui tempore ſuæ excommunicationis communicare præſumunt. C. IX.

Burc. l. 11. c. 200. Iuo p. 5. c. 314. Anſ. l. 12. c. 27. Poly l. 7. tit. 2.

PLacuit vniuerſo concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu d, ſiue epiſcopus, ſiue quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communicare † præſumpſerit; ipſe in ſe damnationis iudicetur ſententiam protuliſſe.

† al. electionem

¶ *In concilio, quod hodie inſcribitur Africanum, caput hoc non habetur: ſed in Carthaginenſi poſterio in codice canonũ, & in Græco c. 29. & refertur in quinta ſynodo, ſeſſione 7. in epiſt. Vigilii.*

d ¶ *Placuit*] ¶ *Neglectu*] videtur ergo q pro negligentia aliquis excommunicetur, ſicut pro negligentia aliquis deponitur, vt 81. diſt. dictum eſt.

Sic neglectus culpa geminatur 27. q. 1. ſi cuſtos. in fine.

In ſynodo Romana, c. 2.

Item Nicolaus Papa.

¶ Deponantur epiſcopi, qui excommunicatis communicant. C. X.

† al. Thietgandũ Iuo p. 2. c. 206. † al. ſuggeſtorum

TEugualdum † Treuerenſem, & primatem Belgicæ prouinciæ, & Guntharium Agrippinæ coloniæ archiepiſcopos, nunc coram nobis, & ſancta ſynodo ſub geſtorum † inſinuatione, qualiter cauſam Lotharij regis, & duarum mulierum eius, Theibergæ ſcilicet, & Gualdradæ, recognouerint, & iudicauerint e, ſcriptum ſuper hoc proprijs manibus roboratum offerentes; nihil ſe plus, vel minus, aut aliter egiſſe ore proprio multis coram poſitis affirmantes, & ſententiam, quam à ſede Apoſtolica in Engeltrudem vxorem Butonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis archiepiſcopus Thado, & ceteri coepiſcopi noſtri petiuerant emittendam, & nos diuino ſuccenſi zelo ſub anathematis atteſtatione canonice protuleramus, publice ſe viua † voce violaſſe confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apoſtolicas, atque canonicas ſanctiones in pluribus exceſſiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni iudicamus ſacerdotij officio manere penitus alienos, ſancti ſpiritus iudicio, & beati Petri per nos auctoritate, epiſcopatus exutos regimine conſiſtere definientes. Prædictis autem depoſitis licentiam concedimus eccleſiam ingrediendi, & communicandi, ſicut laici, & loquendi ſuas vtilitates f, non autem turbas concitandi, vel ſcandalum ſolicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad epiſcopale miniſterium ſpecialiter pertinet, nulla eis ſit licentia contingendi: ſicut nos cum ſancta ſynodo iam decreuiſſe conſtat.

† al. vna

¶ *Caput hoc Iuo citat ex Nicolao epiſcopis & archiepiſcopis per Galliam, Italiam, Germaniam atque per vniuerſas prouincias conſtitutis. In qua epiſtola videtur retuliſſe, quod in concilio à ſe*

T *Eugualdum Treuerenſem.*] Casus. Nicolaus Papa delegauit cauſam inter Lotharium & Theibergã & Gualdradam Teugualdo & Gunthario archiepiſcopis: qui amore Lotharij corrupti Gualdradam pellicem adiudicauerunt legitimam vxorem eius eſſe, & a petitione Theibergæ eumdem Lotharium abſoluerunt: & Engeltrudã excommunicatam, quia fauebat Gualdradæ cõtra Theibergam, iniuſte abſoluerunt. poſtea cum citati a Papa Romam venirent, hæc omnia proprio ore coram ſynodo ſunt cõfeſſi: & quia Nicolaus Papa dictos archiepiſcopos inuenit in hoc & in alijs pluribus exceſſiſſe, ideo eos ab epali depoſuit officio: ita tñ, q eis liceat eccleſiã ingredi, & cõmunicare ſicut laici: ſed non liceat eis eccleſia perturbare: & debet ſic ordinare conſtructionem. Nos iudicamus Teugualdũ & Guntharium archiepos, &c.

moniti parere noluerint, ab aliorũ epõrum cõione vſque ad tempus ſynodi ſeparentur: & non maiori tempore: ne in excommunicatione diu manentes, morte præueniantur. Sequens cap. patet.

e ¶ *Iudicauerint.*] ſic patet q punitur iudex qui male iudicat, vt dixi 2. q. 6. hoc etiam.

f ¶ *Vtilitates.*] quod nulli prohibetur, vt 4. q. 6. omnibus.

S *i autem.*] Casus. Docet hic Clemens, ꝙ omnes clerici & principes & populi si episcopis non obediant, infames erunt: & ab ecclesia repelluntur. Sequens c. patet.

a *Principes.*] Ergo Imperatores subsunt episcopis, & ab eis possunt excõmunicari 96.dist.duo. mitius tamen cum eis, agendum est quam cũ aliis, vt 12. q. 2. de rebus. & si in pluribus episcopatibus habet Imperator domicilium: quilibet potest eũ excommunicare. ff. ad munic. assumptio.

Imperator ab episcopo excommunicari potest.

Adde arg. cõtra. 5. ea. q. precipue. ver. deterius. 25. q. 1. nulli. Ac.

lam confabulationem interpretatur in deteriorem partem, vt 27. quæst. 1. nec aliqua.

f *Aut gladio.*] Hic habes ꝙ olim inobedientia capite puniebatur: ergo & hodie repelleret a promotione. 54. dist. multos. non tamen quælibet inobedientia capite puniebatur: sed sola illa quæ schisma

Inobedientia an si capite punienda.

S *i quis.*] Casus. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, ꝙ nullus debet superbire cõtra suũ epm se exaltando: nec aliquid facere simulando, vt eius auctoritate obũbret: quia regula veritatis est, vt nullus faciat aliquid commendandi sui causa, vt alius vituperetur. In secunda parte dicitur, ꝙ improbus defendi non debet, nec improbo sãcta debent cõmitti. In tertia parte dicitur, ꝙ iterum redargui & impugnari nõ debet cuius crimen est incognitum. Secũda pars icipit ibi, *Non defendas improbũ*. Tertia ibi, *Neque iterũ*.

b *Commendandi.*] nã aliorum honores aliis non debent esse occasio nocendi, vt C. de sta. & ima. l. vl. nec aliquis debet illud appetere per qd honor aliorum minuatur, vt 99. dist. nullus. nec tibi debes consulere cum alterius iniuria. 22. q. 2. primum. nec aliquid facias in domo tua, quod vicino noceat, vt ff. de reg. iur. domũ. si si tamen facias aliquid eo proposito, vt tibi psit, licet alii noceat: nõ peccas. ar. ff. de aqua pluuia arcen. l. 1. §. *Denique*. ff. de damno infecto, fluminum. §. vlt. & l. seq.

c *Ad deformationẽ.*] C. de sta. & ima. l. vlt.

d *Iterum arguas.*] idest, multoties.

Romæ habito de Metensi synodo penitus abolenda, & depositione Thietgandi, & Guntharii statutũ fuerit. De quo quidem concilio, & horum episcoporum depositione Regino lib. 2. chronicorum accurate hæc scribit. Interea Thietgandus, & Guntharius archiepiscopi Romam profecti sunt, ea animi intentione, vt Regem innoxium in prædicto facto demonstrarent, ac se cum ceteris coepiscopis Ecclesiastica, atque Apostolica exercuisse decreta: stultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri sedem aliquo prauo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hæresi vnquam falli potuit. Itaque cum in præsentiam Nicolai Papæ venissent, libellum obtulerunt, in quo continebantur gesta synodalia, quæ in Mediomatrico Vrbe, & Aquis ab eis statuta fuerant. Qui cum a notario coram omnibus recitatus esset, interrogauit Pontifex, si hæc scripta verbis confirmarent? Responderunt inconueniens videri, vt quod propriis manibus roborauerant, verbis infirmare mallent. Et sic nec repulsa, nec admissa eorum assertione iussi sunt ire ad hospitia sua, quousque reuocarentur. Paucis interpositis diebus ad synodum, quam Papa congregauerat, sunt accersiti: vbi eorum damnata, & anathematizata sunt scripta, & ipsi omnibus adiudicantibus episcopis, presbyteris, & diaconis, sunt depositi, & omni ecclesiastica dignitate priuati.

a *Consistere.*] *In secundo capite concilii locus hic ita habet,* consistere: Diffinientes, quòd si iuxta præcedentem consuetudinem tamquam episcopi ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes eis omnes abiici de ecclesia; & maxime, si postea quam didicerint aduersus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint, *& sunt verba sumpta ex capite, si quis episcopus damnatus. 5. eadem ex concilio Antiocheno.*

Item Clemens epistola tertia omnibus coepiscopis.

¶ Clerici & laici, qui non obediunt episcopis, infames efficiuntur. C. XI.

SI autem vobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes a tam maioris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi; non solum infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fidelium, ac a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt.

Item Petrus in ordinatione Clementis.

Clemens epist. ad Iacobum. & Alexãder epi. 1.

¶ In Christum peccat, qui veritatis doctorem contristat. C. XII.

QVicumque contristauerit doctorẽ veritatis, peccat in Christũ, & patrem omniũ exacerbat Deũ; propter quod & vita carebit.

Item Ambrosius libro secundo de officiis, c. 24.

Et in cõc. Aquisgran. c. 9.

¶ Simulata virtutum affectione †, obedientia episcopo non denegetur. C. XIII.

† al. affectatione

SI quis vero non obediat episcopo, extollere atque exaltare sese desiderans, quærens etiam obumbrare merita episcopi simulata affectione † doctrinæ aut humilitatis, aut misericordiæ; is à vero deuius superbit: quoniam veritatis ea est regula, vt nihil facias commendandi b tui causa †, quò minor alius fiat: neque si quid boni habeas, id ad deformationem c alterius, & vituperationem exerceas. ¶ Non defendas improbum, & sancta indigno committenda † non arbitreris. ¶ Neque iterum d arguas †, & impugnes eum, cuius crimen non deprehenderis.

† al. affectatione

† Concor. cũ hoc tex. iuncta sua gl. 1. l. nã hoc. ff. de cõdi. indebi. & l. nec auus. C. de emã. li.

† al. committẽda arbitreris

† al. vrgeas

Item Anterus Papa episcopis Hispaniæ.

Hieronymus ad Heliodorum.

A *bsit.*] Casus. Quidam subditi propter suspicionem delictorum suis episcopis non obediebant. vnde quæsitum fuit ab Anterio Papa, quam pœnam pati deberent. & respõsum est, ꝙ in veteri lege tales lapidabantur vel decapitabantur. sed in nouo testamento debent anathematizari.

¶ Episcopo non obediens, dæmonum ore discerpitur. C. XIIII.

ABsit, vt quidquã sinistrum e de his arbitremur †, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt: per quos nos etiam Christiani sumus: qui claues Regni cælorum habentes, ante † iudicii diẽ iudicant. Veteri quidem lege habetur: quicumque sacerdotibus non obtẽperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio f ceruice subiecta cõtemptũ expiabat cruore †. Nũc vero inobediens spiritali animaduersione † truncatur, & eiectus ab ecclesia rabido dæmonum g ore discerpitur.

† loquar] orig.

† quodammodo ante] Hier.

Deuter. 17.

† mucrone] Hier.

† Adde ad huc tex. in l. 3. §. qui statio nis. & §. in bello. ff. de re militari.

e *Sinistrum.*] Hoc est verum in his quæ possunt trahi ad bonum & ad malum: vbi semper in meliorem partem est interpretandũ, vt 42. dist. cap. 1. & extra de reg. iur. estote. Si ergo clericus amplectitur mulierem, interpretabitur quòd causa benedicendi eam hoc faciat, vt 96. dist. in scripturis. tamen quandoque canon so-

Clericus amplectens mulierem præsumitur bene agere.

schisma inducebat, vt 7. q. 1. denique. in fi. & de hoc notaui 4. quæst. 1. in princ.

g *Dæmonum.*] Hoc olim fiebat ad litteram a. hodie tamen satanæ traditur vt citius conuertatur, vt 5. c. audi. in prin. & cap. omnis Christianus.

Vt 45. dist. §. Salomon.

S *I inimicus.*] C a s u s. Dicit hic, q si Papa est alicui inimicus, omnes debent eum vitare, nec debent expectare vt ipsi moneãtur a Papa, Hoc c. planius habetur s. 93. dist. si inimicus.
a *Si inimicus.*] ab hoc loco incipit tractare de duplici excõicatione. Et no. q quædam excõicatio est simplex siue minor, quæ separat

Excõicatio duas habet species.

pœnæ eũ vult pænitere, q̃nq̃ a canone, f. cum quis cõicat excõicato. in his duobus casibus est necessaria reconciliatio, vt j. ea. excellentissimus. 50. dist. in capite. Si ergo quis sit excõicatus, semper a suo excõicatore est absoluendus, nisi vel si appellatum ab eo, vel ipse sit negligens, vt dix s. ead. si eps forte. Sed si a canone est excõicatus, potest absolui a suo sacerdote, secũdum distinctionem, extra de sent. excom. nuper. Hæc autem pœna est nõ seruantis excõicationẽ. Si clericus est, deponitur, vt s. ea. si qs presbyter. si laicus, tardius absoluitur. j. ea. q iubente.

Excõicatus s quo est absolui nadus.

Clemens epi. 1.

Item Petrus in ordinatione Clementis.

¶ Quibus Papa est inimicus, his nec loqui debemus. C. XV.

Ansl. 1. c. 6. Iuo p. 14. c. 82. dist. 93. si inimicus.

SI inimicus a est iste Clemens alicui pro actibus suis; vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat, &c. *vt supra in tractatu ordinandorum: vbi agitur de obedientia minorum erga maiores.*

Item Fabianus episcopus, epist. prima.

¶ Excommunicatus est, qui excommunicatis communicat. C. XVI.

can. Apost. 11. Burc. l. 11. c. 35. Pane. l. 5. c. 95. † al. auertendo

SIcut Apostoli b statuerunt dicentes [Cum excommunicatis non est communicãdum: & si quis cum excõmunicatis, auersando † c regulas, scienter saltem a d in domo e simul locutus fuerit, vel orauerit f; ille communione g priuetur.]

a ¶ Saltem.] *In epistola Fabiani est,* scienter psallat in domo, aut simul locutus, &c. *Sed lectio Gratiani videtur magis consentire cum canone Apostolico* εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ, συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω. *quæ Dionysius vertit,* Si quis cum excommunicato, saltem in domo simul orauerit, ille communione priuetur.

Item Calixtus Papa epistola secunda, c. 2.

¶ De eodem. C. XVII.

Polyc. l. 7. tit. 1. Ansl. l. 12. c. 14. Burh. l. 11. c. 38. Iuo par. 14. c. 23. & 102. Pano. l. 5. c. 94. can. Apost. 11. † al. quosque

EXcommunicatos quoscumque † à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque h partis iustam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet: nec aue i eis dicat: quia quicumque in his, vel alijs prohibitis, scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit.

Item Isidorus in regula monachorum, c. 18.

¶ De eodem. C. XVIII.

Polyc. ibidem Burch. l. 11. c. 31. & 32. Ansl. l. 12. c. 16. Iuo p. 14. c. 95. & 96.

CVm excommunicato neque orare neque loqui (nisi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent) nec vesci liceat. Si quis β enim cum eo aut palam, aut absconse locutus fuerit; statim k cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.

α *Prior pars huius capituli vsque ad vers.* Si qs enim *habetur in regula sancti Isidori (quæ missa est ex Hispania) c. 18. ex qua citat hoc Smaragdus in expositione regulæ sancti Benedicti, c. 26. excepta tamen ista clausula,* nisi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent, *quæ neque in regula B. Isidori legitur, neque apud Smaragdum. Est tamen apud Burchardum, & Iuonem.*
β ¶ Si quis enim.] *Hæc vsque ad finem refert Smaragdus ex quodam magistro monachorũ, quod notabitur infra ead. c. si quis frater.*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 73.

¶ De eodem. C. XIX.

Polyc. ibidem Ansl. l. 12. c. 18. Burc. l. 11. c. 44. Iuo par. 14. cap. 28. & 108. Pano. l. 5. c. 99.

QVi communicauerit, vel orauerit cum excommunicato; si laicus γ est, excommunicetur l; si clericus, deponatur.

γ ¶ Si laicus.] *Ita apud Burchardũ, & Iuonẽ par. 14. c. 108. & in Pannormia. Sed in concilio ipso cum varijs codicibus collato, & apud Iuonem eadem parte, c. 28. legitur,* siue clericus, siue laicus, excommunicetur.

Item ex decreto Honorij Papæ.

¶ *Burchardus etiam, Anselmus, & Iuo par. 14. c. 113. citant ex decretis Honorij. Sed idem Iuo eadem parte, c. 69. hoc ipsum tribuit Ioanni octauo in concilio apud Rauennam.*

S *Icut Apostoli.*] C a s u s. In hoc cap. & tribus sequentibus fere idem dr̃, scilicet q cũ excõicatis scienter non cõicetur. si quis vero eis cõicauerit vel palã, vel occulte, si clericus est, deponatur; si laicus est, excõicetur.
b ¶ *Sicut Apostoli.*] Paulus statuit 2. q. 1. multi. & Ioan. 24. q. 1. omnis.
c ¶ *Auersando.*] id est, contemnendo.
d ¶ *Saltem.*] nedum alibi.
e ¶ *Domo.*] id est, sub eodẽ tecto, vt 35. q. 6. eps in synodo. largius sumitur domus. ff. ad Sill. l. 1. s. e.
f ¶ *Vel orauerit.*] si ergo excõicatus intrat ecclesiam, omnes exibũt, vt 24. q. 1. omnes qui. sacerdos tñ si incepit Missam, non exibit, qa nõ relinquet officiũ inceptũ, vt 7. q. 1. nihil.
g ¶ *Communione.*] scilicet maiori, quia iam inciderat in minorẽ s. ea. q. si quis presbyter.

Excõicatus non intret ecclesiam.

E *Xcommunicatos.*
h ¶ *Vtriusque.*] scilicet, excommunicantis, & excommunicati. Per hoc cap. dixerunt quidam, quòd ignorante aduersario non posset excõmunicatus absolui 1 quod falsum est, vt extra de ap. quia fronte. nisi pro crimine sit excõmunicatus. tunc enim oportet vt primo satisfaciat, vt extra de verb. sig. ex parte 2. in fi. Vel dic, quòd si iudex ad querelã alicuius excõicauit aliquem, tunc non absoluet eum anteq̃ã ab aduersario intelligatur, an sit pro manifesto delicto excõicatus, vel non, vt j. c. sequitur. si autem iudex non ad alicuius querelam excommunicauit aliquem; tunc superior ipsum statim potest absoluere, vt in consti. Innoc. extra de app. eum specialis.
i ¶ *Nec aue.*] 24. q. 1. omnis qui recedit.

Excõicatus an possit absolui aduersario ignorãte.

1 Ar. ad hoc extra, li. 6. de appel. Romana. §. sententia. qa merita causarum, &c. extra de in integ. rest. tum ex litteris. Arch.

rat à sacramentis, & ab ingressu ecclesiæ. Alia solennis, quæ proprie dr̃ anathema, quæ separat etiam a cõione fidelium. De vtraque istarum habes 3. q. 4. Engeltrudã. Maior excõicatio imponitur vel pro maiori crimine, vel pro contumacia. Minor infligit pro quolibet mortali, vt j. ea. audi. & imponi siue pænitenti, siue non pænitenti, vel a seipso 2, vel a suo sacerdote loco pœnæ: pænitens tñ melius facit si auctoritate sacerdotis abstinet a sacramentis, vt de pæ. dist. 1. in actione. Impœnitenti autem imponit q̃nq̃ a Deo: s. qñ est in mortali peccato, tunc enim quantũ ad Deum priuatus est sacramentis, vt j. ea. audi. q̃nq̃ a seipso, & male, s. cũ non vult pænitere, & cessat a sacramentis, qa hoc sibi putat sufficere ad pœnã sine pænitentia, vt de pæ. dist. 1. sunt qui arbitrantur. sed si non putat sibi sufficere, sed abstinet quia putat se indignũ, bene facit, vt de conse. dist. 2. q scelerate. q̃nq; infligit a sacerdote loco

2 Vt de pæn. dist. 1. porro. aliàs incipit, facilius. j. e. § euidenter. Archid.

k ¶ *Vm excommunicato.* ¶ *Statim.*] Ergo est canon iste latæ sententiæ minoris excommunicationis 3. præterea si ob corrigi se, excommunicatur per sententiam, vt j. ea. c. proxi.
l ¶ *Vi communicauerit.* ¶ *Excommunicetur.*] Si communicat in crimine & criminoso, est pari excommunicatione cũ ipso ligatus, nec põt absolui nisi ab excõmunicatore: sed si communicat ei, sed non in crimine, tunc potest a solo sacerdote absolui. extra ea. nuper.

3 Sic j. sic qs frater. Arch.

CVra.] CASVS. Dicitur hic q epi' nomina excōicatorū debent tam vicinis epis q̃ suis parochianis indicare, vt eis non cōicent: debent etiam ea p̄ foribus ecclesiæ ponere, vt nec sui parochiani nec extranei possint aliquo modo prætēdere ignorantiā, & excommunicatis ecclesiasticus aditus excludatur.

Litteris epi an sit credendum.

a ¶ Episcopus.] hic habes q litteris epi creditur. & habes expresse extra de proba. post cessionem. & instrumētis aliorum principū creditur, si cōsuetudo regionis hoc habet, vt extra de fi. instr. cū dilectus. Sed obijciē, cum viua vox potior sit q̃ mortua, quare non creditur verbo epi in talibus, vt 6. q. 2. si tū. & cap. placuit. nec Papa epo credit, qui dicit se excōicasse aliū, vt extra de testi. cum tu filij. q̄nque enī elogia ex mala fide scribunt, vt ff. de custo. & exhi. re. diu'. nec scripturæ tabellionis creditur, nisi habeat testiū subscriptionem, vt in authen. de hære. & fal. §. sancimus. coll. 1. nec instrumento procuratoris. extra de procu. c. 1. nec instrumento iudicis, vt extra de testibus, cū à nobis: . Et H. dicit q semper statur sigillo epi. quia obtinet vicē publici instrumenti. extra de fide instru. scripta. & de fideius. p̄uenit. Alij dicunt, q nō creditur ei nisi redactū sit in publicam formā, vt in auth. vt nulli iud. §. si vero. colla. 9. & C. de dona. in donationibus. Vel nisi habeat subscriptionem testiū, & si non sit per publicam manum factum: quia forte ibi nō sunt publicæ personæ, vt 26. q. 2. §. potest. Hodie expeditū est circa ordinē iudiciorum, q non præsumit pro iudice nisi quātum alias probari potest. extra de p̄ba. quoniā p̄. in omnibus alijs præsumo pro sententia iudicis, scilicet, q sit iusta ex animo & ex causa, & quantum ad ius litigatoris, vt in constitutione, cum speciali. extra de appel.

¶ Hęc decre. loquitur l ei uitate Beneuentana, vbi notarij dicūtur iudices, & hoc est veritas secūdum Innocen.

¶ Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palam, & publice annuntientur. C. XX.

Polyc. ibidem. Ans. l. 12. c. 32. Burh. l. 11. c. 49. Iuo p. 14. c. 65. & 113.

CVræ sit omnibus episcopis[a] excommunicatorū omnino† nomina tam episcopis vicinis, quam suis parochianis pariter indicare †, eaque in celebri loco posita præ† foribus ecclesiæ cunctis cōuenientibus inculcare: quatenus in vtraque diligentia, & excommunicatis[b] vbique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

† al. omnium

† al. pro

¶ Côcor. tex. in l. monumētorū. cum gl. C. de religio. & sump. fu. & l. instrumēta. & l. ratiocinia. C. de probatio.

2 *Verum hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim pœnam dupliciter subimus, & dum reatum incurrimus, & dum sententia notamur.*

Vnde Hieronymus in librum Iudicum, homilia secunda.

Origenes hom. 2. ad c. 2. Iudicum.

¶ *In hoc & sequenti capite citatur B. Hieronymus, quod ipse has Origenis homilias Latinas fecit, sicut etiam supra dist. 36. c. si quis. est adnotatum.*

¶ Duobus modis aliquis satanæ traditur. C. XXI.

AVdi denique Apostolum dicentem de eo qui peccauerat: [Tradidi, inquit, huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat.] Vides ergo, quia non solum per Apostolos suos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum; sed & per eos, qui ecclesiæ præsident, & potestatem habent non solum soluendi, sed etiā ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et vt mihi videtur, dupliciter etiam nunc tradūtur homines de ecclesia in potestatem zabuli. Vno modo quo superius diximus, cum delictum eius manifestum fit ecclesiæ, & per sacerdotes de ecclesia pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat: & conuerso conueniat illi illud, quod sequitur [vt spiritus saluus fiat in die Domini nostri Iesu Christi.] Alio autē modo quis traditur zabulo, cum peccatum eius manifestum non sit hominibus: Deus autē qui videt in occulto, perspiciens eius mentem, & animam, vitijs ac passionibus seruientem, & in corde eius non† se diligi, sed aut auaritiam aut libidinem, aut iactantiam, vel alia huiusmodi; istum talem ipse Dominus tradit satanæ[c]. Quomodo eum tradit satanæ? Discedit à mente eius, & auertit se, & refugit à cogitationibus eius malis, & desideriis indignis, & relinquit domum cordis eius vacuam.

1. Cor. 5.

Ibidem.

† non solum amorem seculi, sed] orig.

Cum ergo per sententiam quis nominatus fuerit; cum eo communicare non debemus. Cum autem solo reatu, occulte excommunicationis contraxeris pœnam; non est ab eius communione cessandum. Vnde Dominus in Euāgelio tunc demum peccatorem dixit habendum sicut ethnicum & publicanum, cum ecclesiam audire contempserit. Apostolus quoque non ait; si quis frater est fornicator, sed [si quis frater nominatur fornicator, &c.] sententia nominationem intelligens. Hinc etiam Vrbanus Papa II. Guitmundo episcopo. [Sane quod super Ricardo] Require in causa. [Quidā[d] episcopus in hæresim lapsus.] Hinc etiam Christus in Euangelio zizania dixit esse toleranda vsque ad messem.

Matt. 18.

1. Cor. 5. Vide ꝟ. ead. c. Ad mensam.] in notatione. 24 q. 2. sane qđ. Matt. 13.

Hinc etiam Hieronymus.

Origenes hom. 21. ad c. 15. Iosue.

¶ Mali à bonis penitus separari non possunt. C. XXII.

NOlite recedere, à Domino in hodierno† die:] hoc est, donec se-

† al. vsque in hodiernum diem

b ¶ Excōicatis.] Arg. q ꝫ ea quæ publice facta sunt, nemo postmodum audiendus est, vt 8. q. 1. licet. 54. dist. nullus. 16. dis. quod dicitis. 12. q. 2. q & humanis. Arg. contra 82. dist. propositum. in fi.

VERVM. Hæc est secunda pars q. in qua vult probare, q nō tenemur vitare omnes excōicatos, sed illos solos q sunt excōicati nominatim, & ponit multos modos excōicationis, & hoc probat per 7. auctoritates sanctorum patrum. Io. de Fant.

CASVS. Dictum est ꝟ. q excōicatis non est cōicandum. Nunc vero dicit hoc esse intelligendum de nominatim excōicatis, q̄bus non est cōicandū. Et ostendit Gra. q dupliciter quis excōicatus sit, scilicet a cōmunione fidelium, cui numquā est cōicandum, & a corpore Christi p̄p mortale peccatum quod egit, cui quandiu toleratus sine peccato communicamus, quod probat p̄ sequens c.

AVdi denique.] CASVS. Ostendit Hieron. in hoc cap. q duplicter dicitur quis excōicari, & tradi satanæ. Primo quando quis anathematizatur, sicut fecit Paulus de fornicatore Corinthio, quem tradidit satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius in die iudicij saluaretur, quod non solum per Apostolos, sed per eos qui in ecclesia præsident, fit quotidie: & dicuntur homines tradi satanæ, cum à tota ecclesia separantur. Secundo modo excommunicatūr quis vel traditur diabolo, cum per occultum peccatū qđ sol' Deus in abscondito videt, separat̄ à Deo. Vacuā, à gratia Dei.

c ¶ Satanæ] satanæ dr̄ tradi, quia diabolus in eo habet potestatē quasi in pecore suo, vt 24. q. 3. ꝑ. his auctoritatibus. in fine.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis c. q cum nominatim excōicato cōicare non debemus. quod p̄bat duabus auctoritatibus, scilicet Euangelij, & Pauli apostoli. cum eo vero qui p̄p mortale delictum quod cōmisit est excommunicatus possumus communicare; & hoc probat auctoritate Vrbani.

d ¶ Quidam.] infra 24. q. 2. c. 3.

NOlite recedere.] CASVS. Hiero. ostēdit in hoc c. q peccatores occultos non possumus euitare: & p̄bat hoc auctoritate veteris testamenti, vbi legit̄ q filij Iuda non potuerūt eijcere Hiebuseos de Hierusalem, siue de terra p̄missionis vsq; ad hodiernū diem, q spiritualiter significant malos Christianos, quibus ecclesia cōicat. Et auctoritate Euangelij, vbi dr̄, q zizania no sunt eradicanda vel

da vel eruenda à frumento, ne simul eradicetur & triticũ, p quã zizaniã designatur, q occulti pctõres debent ab ecclesia tolerari, de quibus dr: Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas ante porcos. Manifesti aũt peccatores si incorrigibiles sunt, nõ debẽt in ecclesia tolerari. *Patiamini*. tolerando malos manifestos. *Patiatur*.

a ¶ *Ostendat*.] supple qui hoc ad litteram vult intelligere.
ADDITIO. Nec semper etiam ad litteram intelligendæ sunt auctoritates. de conse. dist. 2. accesserunt. 17. dist. relatum. 33. q. 4. ecce arg. extra de verbo. sign. præterea. ff. de leg. 3. non aliter. 26. q. 5. nec mirum. Archid.

culum stat: ostendat [a] ergo mihi, quomodo Hiebusæus, donec sæculum stat, habitet cum filijs Iuda in Hierusalem: quippe cũ ne ipsi quidem filij Iuda habitent in Hierusalem. Ideo ergo nec istud verum esse poterit, quòd Hiebusæi cum Iudæis habitent in Hierusalem, quandoquidem ne ipsi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc spiritaliter, assumentes Euangelij parabolam, quæ dicit de zizanijs [b] [Sinite vtraque [c] crescere: ne forte cum vultis eradicare zizania, eradicetis simul cum ipsis etiam triticum [d].] *& infra*. ¶ Audi ergo scripturam dicentem; quia non potuerunt filij Iuda disperdere Hiebusæos: sed habitauerunt cum ipsis vsque in hodiernum diem in Hierusalẽ. Vnde deprecor vos, qui fideles estis, vt ita vitam vestram, & conuersationẽ seruetis, ne in aliquo vel ipsi scandalum patiamini, vel alijs scandalum faciatis: sed sit vobis summi studij, summæq; cautelæ: ne quis in hanc sanctam congregationem vestrã pollutus introeat: ne quis Hiebusæus habitet vobiscum. Vides ergo, quia dicit scriptura, quòd non potuerunt eijcere filij Iuda Hiebusæos de Hierusalem. Hiebusæus autẽ interpretatur conculcatio. Ergo, quia non possumus eijcere istos, qui nos conculcant, eos saltem, quos possumus, quorũ peccata manifesta sunt, eijciamus. Vbi enim peccatum non est euidens; eijcere de ecclesia neminem possumus: ne forte eradicantes zizania, eradicemus simul cũ ipsis etiã triticum. Mouet me tamen quod dixit; quia nõ potuerunt eijcere Hiebusæos, id est eos, qui interpretantur cõculcatio: & ideo videamus, qui sunt in ecclesia conculcantes. Illi sine dubio, de quibus dicit Dominus in Euangelijs. [Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas [e] vestras ante porcos, ne forte cõculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant vos.] Iste est ergo Hiebusæus cõculcatio: qui indigni † audiũt verbũ Dei; & cũ audierint, neque vt infideles discedũt, neq; permanent, vt fideles: sed percepta mysteriorum notitia, & fidei nostræ secretioribus scrutatis, conuersi postmodũ impugnant nos, & cõtradictionibus suis corda nostra dirumpunt, conculcantes verbi Dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De istis ergo dicitur; quia non potuerunt filij Iuda eijcere Hiebusæum de Hierusalem vsque in hodiernũ diem.

Margin: *Matt. 13.* — *Ios. 15.* — *Matt. 7.* — † *al. indigne*

Item idem super duodecim prophetas,

Margin: Hiero. in Amos prophetam, c. 5. circa medium.

¶ Porcis & canibus sancta non sunt committenda. C. XXIII.

QVando [f] ergo vir ecclesiasticus, & prudens, atque intelligens, multas impietates in ea, quæ vocatur domus Dei, esse cognouerit, & non solum multas, sed & fortes, & quæ opprimere possint iustitiam, & in tãtum doctorum rabiem processisse, vt accipiant [g] pretium in iudició, & omnia pro muneribus faciant pauperes quoque deuitẽt in portis, & audire contemnant; taceat in illo tempore, ne det sanctum canibus, & ne mittat margaritas ante porcos; qui conuersi conculcent eas, & imitetur Hieremiam dicentem [Solus sedebam, quia amaritudine repletus sum:] & illud in psal. [Singulariter sum ego, donec trãseã.]

Margin: *Matt. 7.* — *Hier. 15.* — *Psal. 49.*

Item Ioannes Chrysostomus hom. 25. ad c. 11. epist. ad Hebræos.

¶ Cum pagano comedere, sed cum excommunicato minime licet. C. XXIIII.

AD mensam quippe paganorum si volueris ire, sine vlla prohibitione permittimus [h]. *& infra*. ¶ [Si enim quis frater, inquit, nominatur inter vos.] fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non monachum tantum. Quid autem est quod facit fraternitatẽ, nisi lauacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum patrem? *& infra*. ¶ [Si quis, inquit, nominatus [a] fuerit frater fornicator, aut auarus, aut ebriosus; cum huiusmodi nec cibum sumere.] Cum autem de paganis ageret; non ita: sed [Si quis vos vocauerit ex infidelibus (paganos significans), & vultis ire; omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebriosus, &c.] O quanta integritas †. Nos autem non solum non fugimus ebriosos; sed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

Margin: *1. Cor. 5.* — † *al. diligentia*, ἀκρίβεια

a ¶ Nominatus.] *Gratianus putauit Chrysostomum eo modo interpretari istam vocem, quo supra interpretatus est Augustinus 2. 2. q. 1. c. multi. Locus integer græce sic habet.*

b ¶ *De zizanijs*.] idest, de occultis pctõribus.
c ¶ *Vtraque crescere*.] id est, malos esse cum bonis.
d ¶ *Triticum*.] arg. ad quæstionem vbi vnus interfectus est ab vno de tribus, si dubitatur à quo: quòd ratione dubitationis omnes debeant promoueri: quia ratione dubitationis vitiosa & superflua tolerantur. 23. q. 2. non æstimemus. extra de sepul. sacris. simile 14. q. 5. denique. & sanctius est impunitum, &c. ff. de pœ. absentem. arg. 3 de pæn. dist. 5. si quis vero. ff. ad leg. Aqui. ita vulneratus. 6. quæ. 2. si tantum & c. placuit. Item est hic arg. quòd ratione connexionis permittitur, quod alias non licet. sic 81. dist. tantis, & c. cum omnibus. & ff. de mi. denique. & l. verum. & l. etiam. & quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B.

Margin: Dubitatio facit vitiosa tolerari.

e ¶ *Neque margaritas*.] 3. 43. dist. in mandatis.
QVando.] CASVS. Docet Hieron. in hoc c. quòd quando multitudo est in scelere, ita vt etiam judices pro pretio iudicent, & pauperes vitẽt, & audire contemnãt, quia non habent quid offerant: taceat tunc prælatus, ne det sanctũ canibus, & mittat margaritas ante porcos: sed imitetur potius Hiere. dicentem, Solus sedebam: quia amaritudine repletus eram.
f ¶ *Quando*.] argu. ex hoc c. q non nocet taciturnitas, quando non prodest contradictio, vt notaui 28. distinct. diaconi.
g ¶ *Accipiant*.] 3. 43. dist. in mandatis.
AD mensam.] CASVS. Ioan. Chrysostomus ostendit hic, quòd cum paganis, licet sint peccatores, & à Deo separati, comedere possumus, & alias communicare: sed cum Christianis anathematizatis non possumus, & hoc vtrumque probat auctoritate Apostoli. O quanta, ironice loquitur.

sis. eijciendo malos occultos. Beneuent. tamen dixit in casu suo, q occulti & manifesti peccatores sunt tolerandi: sed litera contradicit. Beneuent.

h ¶ *Permittimus*.] ad hoc, vt eos lucremur. 23. quæstio. 4. infideles. cum Iudæis tamen non possumus comedere, vt 28. q. 1. omnes. sed nec hodie cum paganis licitũ est comedere, cũ & ipsa

Q q 2 dilec-

discernant cibos sicut Iudæi. Hæc ergo est causa, quare possumus communicare paganis, & non excommunicatis; cum tamen & illi sint membrum diaboli, vt eos lucri faciamus: tamen ideo quia non multum curarent, licet eos vitaremus: sed excommunicati erubescunt, si non communicatur eis, vt s. ea. c. audi denique.

Excommunicatis cõmunicare non possumus, sed bene paganis.

Scilicet pagani.

tantum est separatus a sacramẽtis, & ab ingressu ecclesiæ: nec obstat ille canon si quis suadente, 17. q. 5. quia anathema ibi est idem quod separatio: hoc tamen non tenet ecclesia, & contra eum est extra de app. peruenit. .Io. Fauen. voluit eum corrigere, & dixit talem esse excommunicatum, sed non vitandum ante q̃ denũtiet. sed

Vbi Vin. idem not. q hic dicitur. Arch.

EVIDENTER VE. Casus.

Concludit Grat. ex supradictis, q eorum peccatorum communionẽ vitare non cogimur, qui non sunt sententia notati. Et ostendit, q notatio tribus modis intelligitur. Primus modus est, quando aliquis committit mortale delictum, propter quod sentit se indignum cõmunione corporis & sanguinis Christi: iste notatus est conscientia teste. Secundus modus est, quando iniungitur alicui pœnitenti vt vsq; ad certum tẽpus a corpore Christi abstineat, vt postea recõcilietur: & cum istis duobus generibus hominum possumus communicare. Tertius modus est, quando aliquis anathematizatur, cum quo non est communicandum; & ad hanc triplicem sententiam excommunicationis siue notationis probandam inducunt quædam capitula, quæ iam habuimus, & quædam quæ infra habentur. Si autem ab omnibus excommunicatis abstineamus, iam esset falsum quod dicitur s. 6. q. 2. c. si tantum. & c. placuit. Primus incipit ibi, *Aliquando enim.* Secundus ibi, *Vel sñia.* Tertius ibi, *Est & alia.*

a *Vel teste.*] ergo aliquis contra seipsum fert sententiam, vt 22. d. si. nunc autem. argu. contra quia nemo sibi imperare potest, vt ff. de arbit. l. pen. melius tamen est, si hoc faciat auctoritate superioris, s. de pœ. distin. 1. in actione. B.

Imperare sibi nemo potest.

b *Quæstione.*] id est, distinctione. nam tractatus de pœ. per distinctiones diuiditur.

c *De pœnitentia.*] s. de pœ. distin. 1. §. item sicut.

d *Tempore præfinito.*] in cœna Domini.

1 Vt 50. di. in capite. de cõse. dist. 2. § cœna aliàs incipit, à quibusdã. Arch.

e *Sententia.*] sic index secularis potest aliquem excommunicare, id est, a legitimis actibus prohibere, vt ff. de pœ. l. minutis.

f *Engeltrudem.*] s. 3. q. 4. ca. vlti.

g *Si quis domum.*] 17. q. 4. quisquis. §. si quis domum s. 5. q. 2. c. 2. Ioan.

h *Ab ingressu.*] G. videtur hic sentire, q qui clericum verberat sed expresse cõtra eũ est, extra de sen. excom. cum nõ ab homine.

i *Vrbani.*] s. ead. quibus episcopi.

καὶ οὐδὲ τὸν Παῦλον δέδοικας, εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαν, εἰ βουλοίμεθα, ἀκωλύτως συγχωροῦντα ἀπελθεῖν, εἰς δὲ τὰς τῶν πλεονεκτῶν οὐδὲ βουλομένους ἐῶντα; ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ φησι. ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μονάζοντα. τί γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν ἀδελφότητα; τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, τὸ δυνηθῆναι καλέσαι πατέρα τὸν θεόν. ὥστε ὁ μὲν κατηχούμενος, κἂν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφός. ὁ δὲ πιστός, κἂν κοσμικὸς ᾖ, ἀδελφός ἐστιν. ἐάν τις φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. οὐδὲ γὰρ ἴχνος τότε μονάζοντος ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικοὺς διελέγετο ὁ μακάριος οὗτος. ἐάν τις φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ᾖ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων οὕτως, ἀλλ᾽ ἐάν τις ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τοὺς ἕλληνας λέγων) καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ φησι μέθυσος. βαβαί πόση ἡ ἀκρίβεια. ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐ φεύγομεν τοὺς μεθύσους, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτούς, μετέχοντες τῶν παρ† αὐτῶν. idest,

† In Veronensi est πρὸς

Et neque Paulum veritus es; ad mensam quidem græcorũ si voluerimus ire, non prohibentem: ad mensam autem auarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem. [Nam si quis, inquit, qui frater nominatur inter vos] fratrem hoc loco dicens omnem fidelem simpliciter, non monachum tantum. Quid autem est, quod facit fraternitatem? lauacrum regenerationis, id quòd possumus Deum vocare patrem. Proinde, qui catechumenus est, etiam si monachus sit, non est frater: qui vero fidelis est, etiam si sæcularis sit, frater est. [Si quis, inquit, qui frater nominatur.] Neque enim vestigium tunc monachi erat: sed omnia ad sæculares loquebatur tunc beatus Paulus. [Si quis, inquit, qui frater nominatur, fuerit fornicator, aut auarus, aut ebriosus, cum huiusmodi nec cibum sumere.] Cum autem de græcis ageret; non ita, sed [Si quis vocat vos infidelium] græcos significans [& vultis ire; omne, q̃d vobis apponitur, manducate.] [Si quis, inquit, qui frater nominatur, sit ebriosus.] Papæ quanta diligentia. Nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam abimus ad eos, vnà sumpturi quæ ab ipsis.

1. Corin. 5.

1. Corinth. 10.

Euidenter itaque ex præmissis apparet, quòd eorũ communionẽ vitare non cogimur, qui sententia notati nõ sunt. Sed ipsius sententiæ notatio multipliciter intelligitur. ¶ *Aliquando enim arcetur quis à liminibus ecclesiæ, & à cõmunione corporis & sanguinis Christi, vel teste* [a] *conscientia, iuxta illud Apostoli, [Probet se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indigne manducat & bibit, iudicium sibi manducat & bibit.] Item illud Prosperi [facilius sibi Deum placabunt, &c.] require infra causa xxxiij. Maleficijs impeditus, quæstione* [b] *prima de pœnitẽtia* [c]*. Vel sententia ecclesiastica: sicut pœnitentes, quibus tempore præfinito* [d] *beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententia* [e] *excõmunicatio vocatur: quia à communione corporis & sanguinis Christi notatũ prohibet: sicut & Adã ab esu ligni vitæ excommunicatus est, Domino dicente. [Videte, ne forte sumat is de ligno vitæ.] Qua sententia non separatur quis à consortio fideliũ. Est & alia sententia, quæ anathema vocatur: qua quisq; separatur à cõsortio fidelium, de qua supra [Cum excõmunicatis nolite cõmunicare.]* ¶ *Hanc distinctionẽ licet cuique aduertere ex auctoritate Ioannis Papæ. [Engeltrudem* [f] *vxorẽ Bosonis, &c.] requirẽ supra in causa [Quidam episcopus à propria sede deiectus.] Item ex auctoritate eiusdem [Si quis domum* [g] *Dei violauerit, &c.] require infra in causa xvij. [Quidã presbyter infirmitate grauatus.]* ¶ *Itẽ ex auctoritate Siluestri Papæ [Præsenti decreto censemus, &c.] require supra in causa [In infamia cuiusdã episcopi.] Iuxta igitur hãc distinctionẽ intelligenda est illa auctoritas Innocẽtij Papæ secundi [Si quis suadente diabolo, &c.] vt infra in causa [Quidam presbyter,] vt iuxta etymologiã vocabuli anathemati, id est separationi subiaceat, qui in edictũ illud inciderit, qui à corpore & sanguine Christi, & ab ingressu* [h] *ecclesiæ se alienũ facit: qui impias manus in clericum inijcere ausus fuerit: qui etiam à nullo episcoporũ absolui, id est more pœnitentium reconciliari poterit, nisi primum Apostolico conspectui se repræsentare curauerit.* ¶ *Illud autẽ Petri de Clemẽte [Si inimicus est iste Clemens, &c.] de sententia notatis intelligendũ est, sicut & illud Vrbani* [i]*. [Quibus episcopi non cõmunicãt, &c.]*

1. Corin. 11.

Gen. 3.

s. ead. multis capitibus habetur sententia. 3. q. 4. c. fin.

17. q. 4. quisquis §. idem. si quis domum.

5. q. 2. c. 2.

17. q. 4.

s. ead.

a ¶ Cete-

a ¶ *Ceterum.*] quasi dicat bene distinguo inter excõicatos simpliciter, & anathematizatos, vt scilicet isti sint vitandi, isti non.
b ¶ *Si tantum.*] s. 6. q. 2. placuit. c. 2 & vlt.
c ¶ *Item Grego.*] cõtra id quod dixerat simpliciter excõicatos nõ esse vitandos, modo ostendit omnes excõmunicatos esse vitãdos, Rogo.

personam. j. ea. quoniam multos. nec ob. 19. dist. Anastasius. quia ibi communicabant ei in crimine hæresis.

S *I quis laicus.*] CASVS. Statutũ fuit in concilio Toletano, q si ue clericus siue laicus sit anathematizatus, nullus ei cõicare p̃sumat. si vero ꝙ fecerit, et ipse excõicet. & hoc verũ est de p̃sentibus, vel et̃ de absentib⁹ q nouerunt clericũ vel laicũ anathematizatũ. *Excõicetur.* i. pro excõicato habeatur, quo ad sacramenta ecclesiæ.

f ¶ *Episcopi.*] isti enim non poterant ignorare sententiam sui epi, vt 12. q. 2. qui humanis.

g ¶ *Commoniti.*] arg. q sufficit, si alicui dictũ est de excõicatione alicuius, vt ipsum teneat vitare, vt extra de elect. venerabilem. vltra mediũ, in parte decisa. & de postu. prælat. ad hæc. ar. ꝙ extra de cler. excõmuni. illud? Respon. prima sñia vera est, qñ excõicatio alicuius peruenit ad aliũ per famã publicam, alias forte secus esset, vt in contrario.

SED HOC. Hæc est tertia pars q. in qua dicitur, q hæc regula de vitandis excõicatis habet locũ i excõicatis nominatim, & ad hoc probandũ inducit ix. c. Ioan. de Fane.

CASVS. Supra dictũ est i c. rogo. q clericus Salonitanus non cõicaret sacerdotibus cõicãtibus Maximo nominatim excõicato, pp qđ videtur, vt et̃ ab illis q non sunt noiatim excõicati, sit abstinẽdũ. Soluit aũt hoc Gra. & dicit, q illi sacerdotes n fuerũt noiatim excõicati cum Maximo. ita dicit Hug. Gra. sentire. vel secundũ Ben. illud c. rogo. intelligunt de illis sacerdotibus, qui licet non fuerint nominatim excõicati, fuerunt tñ anathematizati pariter cũ Maximo nominatim excõicato. sic enim dixit Greg. excõico Maximũ cum omnibus sibi fauẽtibus. & ad hãc solutionem probandã inducit duas concordantias. Sequẽtia duo c. plana sũt. *Excommunicationis.* id est, suspensionis á sacramentis, & ingressu ecclesiæ. ita dicit Hug.

verba accipiũtur contra p̃priam significationẽ. ff de eunc. Lucius, in fi. ff. loca. & condu. l. ex conducto. §. Papinianus. vbi de hoc. Arch.

vt infra in eadem causa. Ceterũ [b] *falsum esset illud Vasensis concilij secundi* [*Si tantum* [b] *episcopus alieni sceleris se conscium nouit.*] *Item, & illud* [*Placuit, vt si quando episcopus, &c.*] *require supra in causa* [*Duo fornicatores, & infamia notati.*]

6. q. 2. — Ibidem.

Item Gregorius [c] *clero, & populo Salonitano* [a].

a ¶ Salonitano.] *In regesto B. Gregorij, lib. 5. c. 148. leguntur hæc verba in epist. 48. scripta clero, nobilibus, ac populo Iaderę consistentibus,* al. Iadertino.

¶ Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant. C. XXV.

ROgo [d], hortor, & moneo, vt á prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis: ne cuiquam sacerdoti, suprascripto Maximo communicanti [e], contra animam suam quisquam vestrum communicare præsumat.

Excommunicatus vitandus est.

Item ex concilio Toletano primo, c. 15.

¶ Nullus clericorum, vel laicorum ad domum excommunicati accedat. C. XXVI.

Iuo p. 14. c. 30.

vj SI quis laicus abstinetur; ad hunc, vel ad domũ eius, vel clericorũ, vel religiosorũ nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur; á clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui, aut conuiuari fuerit deprehensus; etiam ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui eiusdem episcopi [f] sunt, & ad omnes, qui commoniti [g] fuerint de eo, qui abstinetur, siue laico quolibet, siue clerico.

3 *Sed hoc* [h] *specialiter in his, qui excommunicatis nominatim communicant. Vnde Vrbanus* [*Sane quod super Richardo, &c.*] *infra in causa.* [*Quidam episcopus in hæresim lapsus* [i].] *Item Nicolaus Papa in cap.* [*Excellentissimus* [k] *Rex Carolus, &c.*] *infra circa finem huius causæ.*

24 q. 2.

Item Vrbanus omnibus episcopis, c. 5.

¶ Sententia pastoris timenda est, licet iniuste liget. C. XXVII.

Poly. l. 6. tit. 1. Ans. l. 6. c. 145. & l. 12. c. 25. Burc. l. 11. c. 1. Iuo u. 14. c. 74.

QVibus episcopi non communicant, non communicetis [l]: & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim est timenda sententia episcopi, licet iniuste liget [m].

Item ex octaua synodo.

¶ Excommunicationis contrahit pœnam, qui excommunicatis communicat. C. XXVIII.

l. ead. cum excõmunicato. Burc. l. 11. c. 32. Iuo p. 14. c. 96.

vij SI quis frater aut palam, aut absconse cum excõmunicato fuerit locutus, aut iunctus communione; statim cum eo excommunicationis contrahat pœnam.

¶ *Canon hic neque habetur in octaua synodo, quæ habita fuit tẽpore Nicolai primi, neque in alia, quæ & ipsa nominatur octaua sub Ioanne octauo celebrata, quæ in bibliotheca Vaticana seruatur. Multa vero quæ à Gratiano ex octaua synodo citantur, in regulis Basi y. Isidori, & alijs scriptis ad monachos pertinentibus inuenta sunt. Hoc quidem* s. ead. cum excommunicato, *fuit tributum Isidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, & Iuone. Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, c. 26 cum antea egisset de monacho, à suo præposito excommunicato, hæc scribit valde similia,* Hinc quidam magister Monachorum ait [Si quis vero frater aut palam, aut absconse cum eo fuerit locutus, aut coniunctus, communem cum eo excõmunicationis contrahat pœnam.] *quæ lectio conuenit cum lectione Burchardi & Iuonis.*

Item ex concilio Carthaginensi secundo, c. 7.

Poly. c. 7. tit. 1. Burc. l. 11. c. 43. Iuo p. 14. c. 28. & 107. Pano. l. 5. c. 98.

¶ Idem. C. XXIX.

QVi merito facinorũ suorũ ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo epo,

R *Ogo.*] CASVS. Maximus nominatim excõicatus erat, sicut dicitur 63. dist. Salonitanæ & 93. dist. c. miratus. sed quidam presbyteri ei cõicabãt. Præcepit ergo Greg. clero & populo Salonitano, vt illis sacerdotibus non cõicent: & intellige, q cõicabant ei in crimine, vel erat excommunicatus cum omnibus suis fautoribus ille Maximus.

Rogo, qualiter ponitur.

d ¶ *Rogo.*] verbum rogandi hic præceptiue [1] ponitur. monemus enim quos habemus charos, vt 28. q. 1. sic enim. & alibi, rogo, nõ ponitur deprecatiue. ff. de neg. gest. si seruus mei rogatu sed ponitur rogare pro mandare. sic ponitur mandare pro rogare. 23. quæst. 4. Guilisarius.

1 Et ita ponitur cõtra propriã significationẽ ipsius verbi. sic aliàs ex æqualita. in contractu,

e ¶ *Communicanti.*] in sacris, secundum Hug. Vel dic, q Maximus fuit excõicatus cũ omnibus suis fautoribus. Vel illi cõmunicabãt ei in crimine: aliàs excõicatio non descenderet vsque ad tertiam

h ¶ *Sed hoc.*] vult dicere, quòd Maximus fuit excommunicatus cum omnibus suis fautoribus. Nec obst. j. 24. quæst. 2. c. 3. & j. ea. excellentissimus.

i ¶ *Lapsus.*] 24. q. 2. c. 3.

k ¶ *Excellentissimus.*] j. ea. excellentissimus.

l Q *Vibus episcopi.*] ¶ *Non communicetis.*] sim. 7. quæst. 1. scire debes. 93. dist. in. cap. 1. Nec ob. 6. quæst. 2. si tantum. quia hic loquitur cum constat de sententia [1] sed scitur eam esse iniustam.

1 Sab. quæ est iusta ex ordine iudicario.

m ¶ *Liget.*] dumtamen error non sit expressus in sententia. extra ead. per tuas.

Q *Vi merito.*] CASVS. Quæsitum fuit in concilio Carthagin. quã pœnam pati debeat episcopus presbyter, vel clericus si

se sen

scienter cõicet excommunicatis. Et respondetur, q pari crimine obnoxius teneri debet. quod intelligit H. quo ad sacramenta, & ingressum ecclesiæ. Sequentia duo cap. plana sunt.

a ¶ *Pari*] quid ergo si eps cõicat alicui excõicato á simplici sacerdote: qui ligatus est á canone. Sed á quo absoluetur? Decre. dicit,

gis timere, q separari á corpore Christi, qđ est ecclesia: quia si ab eo separatur, non est membrum eius, nec ab eo vegetatur. Et hoc probat duabus auctoritatibus, Pauli scilicet, & Hieronymi. *Sic* id est, tantum.

g ¶ *Quàm separari.*] iuste, aliâs non obest, vt extra eo a nobis. ȝ. ea.

aut presbytero, vel clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens [a] [b] sui episcopi regulare iudicium.

a ¶ Refugiens.] *In concilio cum multis impressis, & manuscriptis codicibus collato legitur, refugientes, apud Burchardum vero, & Iuonẽ,* refugientibus, *quod conuenit cum canone græco, qui est nonus: omnia vero hæc verba,* refugientes sui episcopi regulare iudicium, *in recentioribus conciliorum editionibus non sunt hoc loco, sed post vers.* suscepti. *A Bornensi autem codice regis catholici omnino absunt.*

Item ex concilio Carthaginensi quarto, c. 66.

¶ Qui sententiam episcopi putat esse iniustam, recurrat ad Synodum. C. XXX.

CLericus [c], qui episcopi circa se districtionem iniustam putat, recurrat ad synodum.

Item Ioannes Chrysostomus, hom. 4. ad c. 2. epistolæ ad Hebræos.

¶ Vincula ecclesiastica non sunt contemnenda. C. XXXI.

NEmo contemnat vincula ecclesiastica. Nõ enim homo est, qui ligat, sed Christus [d], qui nobis hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris. Iuo p. 14. c. 48. Pann. l. 5. c. 11.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 68.

¶ *Sic etiam citat Iuo p. 14. c. 50. sed p. 2. c. 94. contendit cum multis alijs verbis videtur citare ex libris de vnico baptismo.*

¶ Satanæ traditur, qui ab ecclesia excommunicatur. C. XXXII.

OMnis Christianus, dilectissimi, qui á sacerdotibus excommunicatur, satanæ [e] traditur †: quomodo? scilicet, quia extra ecclesiam [f] diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos, quos tunc Apostolus satanæ esse traditos prædicat, excommunicatos a se esse demonstrat. Iuo p. 2. c. 94. & p. 14. c. 50. † *al. tradi dicitur* 1. Tim. 1. 1. Cor. 5.

Idem tractatu 27. ad c. 6. Ioannis.

¶ De eodem. C. XXXIII.

NIhil sic debet formidare Christianus, quàm separari [g] á corpore Christi. Si enim separatur á corpore Christi; non est membrum eius. Si non est membrum eius; nõ vegetatur spiritu eius. Quisquis autem inquit Apostolus, spiritum Christi non habet; hic non est eius. Rom. 8.

Item Hieronymus [a] [*Quorũ remiseritis peccata, &c.*] *id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint; ipsis ianua regni cælestis clausa erit.* Matt. 16. Iuo p. 14. c. 53.

a ¶ Hieronymus.] *Hæc non sunt inuenta apud B. Hieronymum, sed in epist. 2. Eusebiani, quem citat Iuo.*

Item ex concilio Milenitano, c. 22. Et Afric. c. 92.

¶ Vicini episcopi audiant eos, qui de iudicijs episcoporum suorum queruntur. C. XXXIIII.

PResbyteri [h], diaconi, vel ceteri inferiores clerici, in causis, quas habuerint, si de iudicijs episcoporum suorũ questi fuerint, vicini episcopi eos audiant, & inter eos, quidquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quòd si & ab eis prouocandum putauerint non prouocent; nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putauerit appellandũ; a nullo intra Africam in communione suscipiatur. 2. q. 6. placuit, vt presbyteri.

¶ *Huic capiti in vulgatis codicibus præpositum erat nomen Palea: sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem 2. q. 6. c. placuit.*

Ex communicato communicans á quo absolui debet.

q cõicans excõicato, á suo plato est absoluendus. extra de pæn. & remis. quod autem. & ita á metropolitano. Sed dicas, q á simplici sacerdote potest absolui nisi cõicet ei in crĩe, vt extra ea. nup. videtur tñ, q sicut in suspẽso á iure post pœnitẽtiã nõ requiritur aliqua absolutio, sic nec in excõicato á canone: quod non est verum, vt in c. nuper. in fin. Sed quid si Papa cõicet excõicato? ille non est ligatus: quia non ligat ipsum canon. 25. q. 1. §. his ita.

b ¶ *Refugiens.*] id est, contemnens.

c C *Lericus.*] intellectũ huius c. habes. ȝ. e. q. si eps forte.

d N *Emo.*] ¶ *Sed Christus.*] ex hoc c. dicit P. Hispanus haberi causam, quare non possit appellari á sñia excõicationis, cũ Christus enim liget, á cuius sñia nõ potest appellari. Alia est ratio, quia nemo excommunicatur nisi pro contumacia; ȝ. ea. nemo. & non auditur contumax appellans, vt 2. q. 6. §. est autem qñ. ver. sunt etiam quorum. Quidã autem illam assignant rationem, quia excommunicatio secũ trahit executionem sñiã. extra de ap. pastoralis. vnde sicut ab executore non appellatur, ita nec ab hac sñia. Sed hoc non valet: quia qñq; appellatur ab executore, cũ scilicet excedit modũ, & sñia qua qs absoluitur ab alio, secũ trahit executionẽ, tñ appellatur ab ea. extra de app. qua fronte.

Appellari nõ potest ab excommunicatione.

De hoc no. ȝ. ea. episcopi si.

O *Mnis.*] CASVS. Dicitur in hoc c. q omnis qui excõicatur, satanæ traditur: quia sicut extra ecclesiã est diabolus, ita in ecclesia Christus. vnde qui ab ecclesia remouetur, quasi diabolo traditur. & sic exponit ecclesia de traditis satanæ ab Apostolo.

e ¶ *Satanæ.*] Dum tamen iusta de causa excommunicetur, vt 13. quæstio. 3. si quis non recto.

f ¶ *Extra ecclesiam*] argu. quòd qui semel excommunicatus est, amplius excommunicari non potest; quia qui extra ecclesiam est, non potest magis esse extra eam. arg. contra. 3. q. 4. Engeltrudam. De hoc ibi notatũ.

N *Ihil.*] CASVS. Dicit hic Aug. q Christianus nihil debet magis timere,

ea. quid obest. tñ si contemnitur, statim incipit ligare, 24. q. 3. notandum in fi. sed ideo maxime est timenda, quia maxima est pœna, vt 24. q. 3. corripiantur.

Ad hoc facit ea. §. cum ergo. in fi.

P *Resbyteri.*] CASVS. Require casum huius c. ȝ. 2. q. 6. placuit. Sequens capitulum planũ est. *Irrita*, i. irritanda de facto, si est ipso iure irrita. sed non facit hoc c. directe ad propositum Gratiani.

h ¶ *Presbyteri.*] hoc c. habetur ȝ. 2. q. 6. placuit.

i irritam

3.q.6. Irritam ex Felice.

Item ex concilio Carthaginensi 4.c.28.

¶ Iniusta episcoporum damnatio, irrita esse censetur. C. XXXV.

al. & iniustam

IRritam esse iniustam † a episcoporum damnationem, & idcirco à synodo retractandam b.

Et in Africano. cap 46. & Vormac.c.71.

Item ex concilio Carthaginensi 5.c.12.

¶ Qui causæ suæ adesse, & innocentiam suam asserere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat. C. XXXVI.

Polyc.l.7.tit.1. Burc.l.2.c.182. Iuo p.6.c.232.

RVrsus c constitutum est, vt quoties clericis conuictis, vel * confessis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter ecclesiæ opprobrium aut insolentem insultationem hæreticorum, atque gentilium, si forte causæ suæ adesse voluerint, & innocentiã suam asserere; intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum causam suam purgare contempserint; nulla eorum vox postea penitus audiatur.

* ¶Vel.] *In omnibus locis indicatis legitur, &. Sed manuscripta Gratiani exemplaria concordant cum vulgatis. In aliquibus tamen est*, conuicti clerici, vel confessi. *Apud Iuonem vero legitur*, vt aliquoties clerici conuicti, & confessi; *& vocem*, aliquoties, *habet etiam Burchardus.*

Item Gelasius.

¶ Audientiam sibi negat, qui excommunicationis suæ causam agere intra annum differt †. C. XXXVII.

† al. dissimulat
Poly.ibidem.
Ans.l.12.c.24.
Burc.l.11.c.47.
Iuo p.14.c.111.
Pann.l.5.c.136.
24.q.2.c.1.

QVicumque intra anni spatium ciuiliter, siue publice d causam suam coram suis excommunicatoribus e non peregerint; ipsi sibi aditum audientiæ clausisse f videantur. Quòd si obstinato animo sine communione defuncti fuerint; nos eorum causam, iuxta beati Leonis g prædecessoris nostri sententiam, diuino iudicio reseruantes, quibus viuis non communicauimus †, nec mortuis communicare debemus.

† al. mortuis communicare non possumus.

PALEA. C. XXXVIII.

Poly.ibidem
Ans.ibidem.
Burc.l.11.c.48.
Iuo p.14.c.112.
ex eiusdem Gelasij decretis.

QVi vero excommunicato scienter communicauerit, & amodo saltem in domo simul orauerit, atque latebras †, quominus ad satisfactionem perducatur, præbuerit; donec ab excommunicatore pænitentiam accipiat, corporis & sanguinis Domini communione priuatum se esse cognoscat.

† al. latebras defensionis

Item ex concilio h Hilerdensi.c.10.

¶ Tardius recipiatur ad veniam, qui sacerdote iubente de ecclesia exire contemnit. C. XXXVIIII.

QVi iubente sacerdote pro qualicumq; culpa ab ecclesia exire cõtempserit; pro noxa contumaciæ † tardius i recipiatur ad veniã.

† al. contumelia

Sed quæritur, si ante damnati absolutionem episcopum mori contigerit; vtrum damnatus postea valeat absolui.

a ¶Irritam. iniustam.] i. irritandam. Vel prout sonat.

b. ¶Retractandam.] de facto si est, ipso iure irrita, vt extra de app. ad præsentiam.

c ¶Rursus.] CASVS. Beneuentanus sic ponit húc casum. Quidam clerici fuerunt de quibusdã criminibus accusati: citati noluerũt venire, pp qđ fuerunt excõicati. quæsitũ fuit in concilio Carthaginensi qualiter vlterius sit procedendũ? Et rñdet φ quamuis cõtumacia faciente sint conuicti vel cõfessi, tñ vt eorũ parcat verecundię, ad euitandã insultationẽ hæreticorũ, vel gentiliũ, intra annũ expectant, intra quẽ si venerint, causam suã defendant: si vero non venerint intra annũ, postea nullo modo audient. Idẽ sentit H. & Io. qa qui stat in excõicatione p annũ, iuris interpretatione p cõuicto habet de crimine sup quo accusat, nec de eo audit vlterius: sed de excõicatione vel cõtumacia qñcumque voluerit satisfacere, audit, iuxta illud. In quacũque hora peccator, &c. 26.q.6. c.cognouimus. *Purgare*, id est, venire ad iudicium, vt de causa cognoscatur, vt sic purgetur vel condemnetur. Qoidã tñ intelligũt hoc cap. de clericis infamatis qui se purgare contemnunt.

c ¶Rursus]id est, post alia statuta. Sic pone casum. Quidam accusatus; † de crimine, legitime fuit citatus, noluit venire, excõicatur pro contumacia. si intra annũ venerit, auditur super crimine, postea non: qa habet pro conuicto vel cõfesso iuris interpretatione. nã qui excõicatus est pro suspicione hæresis, post annũ pro hæretico habet, vt extra de hære. excõicamus. circa prin. nõ ob. 3.q.9. decernimus. qa ibi loquitur cu lis est cõtestata. Vel ibi nõ punit de crimine, sed pro contumacia. Sed P. Hispanus propter hoc verbum purgare, intellexit hoc c. de clerico infamato, qui si citatur vt se purget, & contumax fuerit, iuris interpretatione pro conuicto habetur. 24.q.3. de illicita. Vel dic φ temperat rigorem illorum canonũ qui dicebant, φ si clericus contemnit excõicationẽ, statim deponendus est. ĩ.ea. si quis presbyter. & cap. seq. sed hic propter insultationem hæreticorum datur eis annus ad probandum innocentiam suam. sed si per annum steterit excommunicatus, tunc primo deponitur. Vel dic φ etiam post annũ potest audiri de crimine quantum ad hoc vt ostendat innocentiã suam: sed non quantum ad hoc vt recuperet bona sua, C. vt de regren. reis.l.2. quod tamẽ hic dicitur de anno, videt correctum extra de cle. n. non resid. ex tuæ. Sed dic φ non habetur pro conuicto spatio minori quam anno, vt hic dicitur: sed tamen in minori spatio põt priuari beneficijs, vt ibi. Et not. quòd sequens cap. loquitur de ciuili negotio & criminali, hoc autem in criminali tantum.

† Ita φ directe agatur de crimine, in quo casu loquit hoc c. & seq. & 3.q.9. decernimus. & ista c. loquuntur lite contestata secũdum B. qđ dic vt not. extra de dolo & cõtu. veritatis. in glo. hoc patet. & 3 q.9. I summa Arch

QVicumque.] CASVS. Dicitur in hoc c. φ quicũque fuerint excõicati pp ciuilem vel criminalem causam, si intra annũ causam nõ peregerint coram suis excõicatoribus, postea nõ audiantur: si vero in excõicatione fuerint mortui, iuxta sentẽtiã beati Leonis, eis mortuis cõicare nõ debemus, sicut eis viuis non cõicauimus. sed diuino iudicio reseruentur.

d ¶Siue publice.] id est, siue criminaliter.

e ¶Excommunicatoribus.] excõicandus est reus, cũ talis est causa φ actor non põt mitti in possessione, vt extra vt lit. non contes. tuæ.

AUDIENTIÆ. Et intelligitur hoc c. quando non liquet, nec liquere potest de causa; alias est dispensatio secundum Hugo.

f ¶Clausisse.] quantum ad causam possessionis. sed non proprietatis. vnde minus agitur in ciuili quam in criminali causa, vt dictum est ĩ.c. prox. & extra vt lit. nõ contest. qm frequenter. Vel loquitur de actore contra quem bene proceditur lite non contest. vt extra de dolo & contumacia, causam.

g ¶Leonis.] 24.q.2. sane. & c. de communione.

h ¶Item ex concilio.] hæ sunt paleæ. B.

i ¶Vt iubente. ¶Tardius.] hoc in laico: clericus enim deponitur. ĩ. ead. si quis episcopus. & iudex potest alicui negare salutiam propter delictum suum, vt ff. ex quib. cau. ma. sed & ff. §. actio. immo quandoque duplicatur alicui pœna propter contumaciam suam, vt ff. de pœ. authẽ. damnũ. §. quisquis. & est simile. ĩ. 18. dist. si quis autem.

SED QVÆRITVR. CASVS. Supra in cap. quicũq; dictum est, φ mortui in excõicatione soli Deo reseruantur. Nunc vero quæritur, si quis episcopus excõicator primo moriatur, quis debeat absoluere excommunicatum? Et respondetur φ successor: quod probat seq. c. cuius casus patet.

Successor factum antecessoris cōfirmare tenetur.

a S *I episcopus.*] *Successori.*] Huic est simile ff. de iu. mortuo. Est ergo hic ar. q successor potest corrigere, & tenet cōfirmare factum antecessoris sui. 35. q. 9. quod quis. extra de precar. c. 2. & 16. q. 9. illud. 12. q. 2. quicumque. & in authē. vt nulli iud. §. & hoc vero iubemus. successor autē delegati non pōt absoluere vel restituere possessionē adiudicatā, nisi succedat in honore & onere, extra de offi. ordi. pastoralis. §. præterea.

PRAEMISSIS. CASVS. Hactenus pbauit, q sententiæ excōicationis siue iustæ siue iniustę parendū est. Modo allegat 9nū, & rńd. illis duobus cap. sentētia pastoris. & cap. quibus epi non cōicant. & dicit, q loquuntur de sentētia iniusta, quæ non est seruanda, sed timenda, quod allegando dicit. Alia vero cap. intelligunt de cōtumacibus & negligentibus qui licet peccata de quibus impetuntur non commiserint, tñ excōicationis sentētia licite feriunt: quod probat p sequentia c. Sequens §. planus est. *Hos si solos*, scilicet, contemptores vel negligentes.

b *Sic & Vrbanus.*] supra ea. qbus episcopi.

N *Emo.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q nullus eps debet suum parochianum excōicare, nisi pp manifestam causam peccati. In secunda parte dr, q nullus debet anathematizari ab epo, nisi pp contumaciam mortalis peccati, nec sine consciencia archiepi vel suffraganeorum.

c *Communione.*] sacramentorum.

d *Sine conscientia.*] hoc est verum, cū illud delictum tangit totam prouinciam, alias nō tenet, vt 9. q. 3. c. 2. &c. archiepiscopus.

e *Mortis.*] sed cū sit perpetue damātio, quare iter est medicinalis, vt 2. q. 1. multi & Respondetur cōtemnitur, est dānatio, alias non, vt 24. q. 3. notandum. in fi. Itē videtur hic q nemo sit excommunicandus nisi pro contumacia, vt 45 dist. sed illud. & 24. q. 3. tam sacerdos. & c. ecclesiæ. sed hoc non est verum, vt extra de verbo. sig. ex parte. Vel dic q tunc demum quis potest excommunicari pro crimine, cum est incorrigibilis, cum aliter non possit corrigi. 24. q. 4. forte. Ioan.

h *Tribus.*] id est, pro contumacia istorum. idem est de quolibet alio crimine.

i *Ante finitam.*] sic j. de consecra. dist. 1. missus.

DE HIS. Hæc est quarta pars quæstio. in qua pbare intendit magister superficialiter, q sniæ iniustæ nō sit parendū, scilicet q ne-

De his ita statutum est in in concilio Epaunensi, c. 28.

¶ A successore soluatur, qui post mortem episcopi remanet ligatus. C. XL.

ij S I episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correctum aut pænitentem successori [a] licebit absoluere. Borc. l. 11. c. 50. Iuo p. 14. c. 114. Pan. l. 5. c. 121.

Præmissis auctoritatibus, quibus iniustæ sententiæ vsque ad examinationem vtriusque partis parere iubemur, ita respondetur. Gregorius non dicit sententiam iniuste latam esse seruandam, sed timendam, sicut & Vrbanus [b]. Timenda est ergo, id est non ex superbia contemnenda. Reliqua vero auctoritates de excommunicatis loquuntur; qui vel vocati ad synodum venire contempserunt, vel calliditatibus aduersantium occurrere nescientes, iniustam sententiam à iudice reportauerunt; vel qui neglecta sua vita sinistram de se opinionem nasci permittētes, sententiam in se exceperunt. Hos si quidem solos excommunicationis sententia ferire licet.

Vnde in Meldensi concilio, c. 56.

¶ Quibus culpis exigentibus aliquis sit commonione priuandus. C. XLI.

Et in adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici. Burc. l. 11. c. 10. Iuo p. 14. c. 80. Pan. l. 5. c. 93.

ij N Emo episcoporū quemlibet sine certa & manifesta peccati causa cōmunione priuet ecclesiastica. Sub [a] anathemate autem sine conscientia [d] archiepiscopi; aut coepiscoporum nullum præsumat ponere, nisi vnde canonica docet auctoritas: quia anathema est æternæ mortis [e] damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

¶ Sub anathemate.] *In cōcilio Meldēsi, & adiectis capitularibus Caroli filij Ludouici legitur.* Anathema autem sine consensu archiepiscopi, aut coepiscoporum, prælata etiam euangelica admonitione, nulli imponat. *cæteri autem collectores partim à Gratiano discrepant.*

Item ex concilio Aruernensi.

¶ *In concilio Aruernensi, quod extat, non habetur, sed in Aurelianensi 4. c. 2. & in Vormaciensi, c. 23.*

¶ Pro paucis, & leuibus causis nullus communione priuetur. C. XLII.

N Vllus sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro paruis, & leuibus [f] causis à communione suspendat: præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri [g] ab ecclesia iusserunt cōmittentes.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ Pro his tribus criminibus quilibet communione priuetur. C. XLIII.

Polyc. l. 7. tit. 1. Burc. l. 11. c. 74. Iuo p. 14. c. 122. Pan. l. 5. c. 112. al. Decreti

C Ertum † est pro his tribus [h] criminibus aliquem excommunicari debere: cū ad synodum canonice vocatus venire cōtemnit: aut si postquā illuc venerit, sacerdotalibus respuit obedire præceptis: aut si ante finitā [i] causæ suæ examinationem à synodo abire † præsumit. † al. profugus abire

De his [k] inquam, & huiusmodi, præmissæ auctoritates loquuntur, non de iniuste suspensis. Quòd autem iniustæ sententiæ parendum non sit, multis auctoritatibus probatur. Quarum prima est illa Hieronymi super Matthæum libro tertio. In cōm. ad c. 16.

¶ Sententia pastoris reum, vel innocentem non constituit, vel facit. C. XLIIII.

Polyc. l. 7. tit. 3. Ans. l. 7. c. 130. Iuo p. 14. c. 7. Pan. l. 5. c. 86.

Q Vomodo [l] sacerdos mundum leprosum non facit, sic episcopus,

f *Vllus.* ¶ *Et leuibus.*] Simile s. ea. epi. Vel intellige de venialibus, vt j. de conse. dist. 2. quotidie. & c. panem de altari.

g *Arceri.*] id est, excōicari. Baz. tamen intelligit, q quicumque est in mortali peccato, non debet ingredi ecclesiam, per id qđ est 33. q. 4. vir cum propria. sed non est verum, vt ibi dixi, & j. de pœnit. dist. 5. talias. & 2. q. 1. qui studet. Ioan.

Ad hoc j. c. qui merito de consec. di. 2. si nō sunt. ibi de hoc. & pot. s. c. epi. s. j. ea. excōicatos. & 17. q. 4. de presbyterorum. Archidia.

C *Ertum.*] CASVS. Quidam clerici vocati ad synodum venire contemnebant, aut si veniebant, nō obediebant, vel si obediebant ad tempus, ante finē causæ a synodo recedebant. quæsitū fuit de illis, vtrū pro his tribus criminibus sint excōicādi. Et rń. q sic.

nemine ligat apud Deū, supple nisi contēnentē, alias § 24. q. 3. notandum. Hoc tñ intendit probare p 19 cap. quæ aliter intelliguntur, quàm in sententia excommunicationis. Io. de Fant.

CASVS. Nunc dicit Gra. q de talibus cōtumacibus loquunt supradictæ auctoritates, qbus non est cōicandum: sed non loquunt de iniuste suspensis, cui iniustæ sententiæ pbat sophistice nō esse parendum multis auctoritatibus, quarum prima est, &c.

k ¶ *De his.*] id est, de contumacibus.

Q *Vomodo.*] CASVS. Ostendit hic Hierony. q sicut sacerdos veteris test. mundū non faciebat leprosum: sic hodie prælatus nō ligat per suā sniam insontes, nec soluit noxios; sed ex officio suo scire debet quis ligandus sit, & quis soluendus.

l ¶ *Quomodo.*] si quis enim dicebat leprosus, ducebat ad sacerdotē, & si ille iudicabat illū leprosum vel mūdū, ita habebat, vt j. de pæ. dist. 1. §. ex his itaqs. Et sic patet, q snia non dat nouū ius, sed Sententia nō dat nouum ius.

veritas declarat. vt ff. si ser. ven. sicuti. §. 3. tamen si snia fuerit lata p eo. p hoc nō tollitur obligatio, vt ff de cond. inde. Iulianus sed si pro actore feratur, dat ei nouā actionē, vt C. de reb. cred. actori.
a ¶ *Non alligat.*] quantum ad Deum, sed quantum ad ecclesiam, vt 24. q. 3. si quis non recto.
Nec

C*vi.*] CASVS. Dioscorus hereticus Alexādrinus patriarcha quosdam excōicauit, qui eius sententia credebant se esse ligatos, quæritur à Gelasio, vtrum à tali sententia sint ligati, & respondet, q non, nec indigent absolutione, sed deponant illam opinionem, & erit sententia nulla.

vel presbyter, non alligat[a] eos, qui insontes sunt, nec soluit[b] noxios: sed pro officio suo eum peccatorum varietates audierit, scit[c] qui ligandus sit, qui soluendus.

¶ *Varie hic locus legitur apud collectores. Apud B Hieronymum sic habet,* Legimus in Leuitico de leprosis, vbi iubentur, vt ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quo sacerdotes, leprosos faciant, & immundos; sed quo habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immundum facit, sic & hic alligat, vel soluit episcopus, & presbyter: non eos qui insontes sunt, vel noxijs sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive soluendus.

[*Item Augustinus super Matthæum.*]

PALEA. C. XLV.

RIdiculum est, vt eum mundum esse dicamus, qui vinculis peccatorum suorum ligatus est, propter hoc solum, quòd episcopus dicitur habere huiusmodi potestatem, vt soluti ab eo, soluti sint in cælo, & ligati in terris, ligati sint in cælo. sit ergo irreprehensibilis qui alterum ligat, aut soluit.

Sententia habet aliqua ex parte in tomo Gelasij de anathematis vinculo.

Item Gelasius Papa episcopis orientalibus de damnatione[a] *Dioscori.*

a ¶ Damnatione Dioscori] *Sic etiam in manuscriptis. Apud Iuonem est*, de communione Achatij vitanda. *Et Dioscorus quidem in Chalcedonensi synodo, & à sancto Leone primo damnatus est, Achatius autem à Felice tertio, & Gelasio ipso.*

¶ Non est petenda absolutio, cum iniquè fertur sententia. C. XLVI.

Iuo p. 14. c. 8. CVi est illata[d] sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si iniusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & ecclesiam eius neminem potest iniqua grauare sententia. Ita ergo ea se non absolui desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.

l. 3. de natura boni, c. 39. *Item Augustinus de summo bono.*

¶ Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur iniuste. C. XLVII.

Iuo p. 14. c. 9. SEcundum catholicam fidem, & sanam doctrinam, & intelligētibus perspicuam veritatem, nec naturæ Dei[e] nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere[f] iniuste cuiquam, vel nocere iniuste † patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apostolus) recipiet, illud quod nocuit.

impune] vera lectio. *Colo.* 3.

Idem sermone 16. de verbis Domini.

¶ Iniusta vincula derumpit iustitia. C. XLVIII.

Iuo p. 14. c. 5. Pann. l. 5. c. 13. COepisti[g] habere fratrem tuum tamquam publicanum, ligas illum in terra: sed vt iuste alliges, vide. Nam iniusta vincula dirumpit iustitia. Cum[a] autem correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, soluisti illum in terra: eum solueris[h] in terra, solutus erit & in cælo.

a ¶ Cum autem.] *Emendatus, & locupletatus est hic locus ex originali, Iuone, & Panormia.*

Idem de sermone Domini in monte, lib. 2. c. 29.

¶ Temeritas iudicandi non ei, qui iudicatur, sed iudici nocet. C. XLIX.

Iuo p. 14. c. 10. TEmerarium[i] iudicium plerumque nihil nocet ei, de quo temere indicatur. Ei autem, qui temere iudicat, ipsa temeritas necesse est, vt noceat[k].

Idem ad clerum Hipponensem, epist. 137.

¶ Non obest homini iniusta sententia. C. L.

Poly. l. 7. tit. 1. Iuo p. 14. c. 11. QVid[l] obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro viuorum non eum delet iniqua conscientia?

Item in libro contra Secundinum Manichæum, c. 1.

¶ De eodem. C. LI.

Iuo p. 14. c. 12. SEnti[m] de Augustino, quidquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

d ¶ *Illata.*] à Dioscoro hæretico, cuius sententia nulla fuit. Sed qd si aliam tulisset sententiam in suos subditos? Dico, q tenet: quia illi qui sunt extra ecclesiā, bene habent iurisdictionem, vt 23. q. 5. si propterea. & 3. q. 7. c. vlt. Alij contra sentiunt, vt 24. q. 1. audiuim⁹. sed illud non tenet cum excommunicatus est, vt extra de sent. & re iud. ad probandum.

S*ecundum.*] CASVS. Dicitur hic quòd naturæ Dei, scilicet homini, non potest aliqs iniuste nocere: nec ipsa potest iniuste & sine causa nocere: qa Deus non patitur quemquā iniuste nocere. Sequentia capitula plana sunt vsque ad c. in cunctis.

e ¶ *Nec Dei.*] id est, Deo.

f ¶ *Nec natura Dei nocere.*] qa punit malefactore, vt 32. q. 4. nemo.

g C*oepisti.*] ¶ *Dirūpit.*] vt 15. q. 6. auctoritatem.

h ¶ *Solueris.*] quasi dicat, si iuste ligas, erit ligatus & in cælo, & econuerso, vt de pæ. di. 1. quem pœnitet.

i T*emerarium.*] ¶ *Plerumque.*] nocet enim si contemnatur.

k ¶ *Vt noceat.*] quia si per imperitiam iudicat facit litē suā, vt insti. de obli. quæ ex quasi delicto. §. 1. sed si per dolū, incurrit infamiam, & præterea punitur in eo iā litis æstimatione. C. de pœ. iu. qui male iu. l. 2. eodem modo ad interesse punitur, qui iniuste excommunicauit aliquem, nisi errauerit ex causa probabili, vt extra de senten. excom. sacro.

Iudex male iudicans qualiter punitur.

1 De hoc no. 2. quæ. 6. hoc etiam. & extra li. 6. de re iud. cū æterni. quæ ē in no. 4.

l Q*uid obest.*] ¶ *Tabula.*] 2. q. 1. c. nomen.

m S*enti.*] ī. ead. non sunt contra. 12. q. 1. nolo. de conse. dist. 1. iubemus. in illis c. dicitur, q non sufficit conscientia: sed requiritur bona fama quātum ad alios. sed illa c. loquuntur quando sumus inter tales, qui parati sūt imitari, & non reprehendere, vnde ne tales corrūpamus exēplo, nti debemus vt fama nostra luceat corā eis. sed hic loquitur cum sumus inter tales, qui non curant imitari, sed reprehendere: et tunc sufficit nobis quantum ad eos conscientia bona.

Fama bona cum conscientia requirit.

b ¶ *Nec soluit noxios.*] talis absolutio non prodest quantum ad eum, qui quærit indiscretum sacerdotem, vt eum per imperitiam absoluat, vt ī. de pæ. d. st. 6. qui uult.

c ¶ *Scit,*] id est, scire debet, vt iudex Io. de Fan.

Item.

IN cunctis.] CASVS. Constantius archieps Mediolan. infamatus erat à quibusdã maledicis super quibusdã criminibus,& ideo corrigere subiectos prætermittebat; nec etiam prædicabat; quia credebat vera esse quæ dicta sunt de eo. Papa vero scribit ei, vt propter hoc nõ dimittat vtilitatem subditorũ, sed solã cõscientiã mundam retineat apud Deũ.& dicit se talia nũquam credidisse, cum sacri eloquii testimonia dicant mala non esse credenda nisi probentur.

a ¶ Lingua.] ablatiui casus,i. vt propter nullius linguã credat se aliquis implicitũ & reũ.

b ¶ Accusatione.] interiori.

c ¶ Addicit] id est,cõdemnat.

d ¶ Maledicorum.] ar. φ infamia orta ab inimicis nõ inducit purgationẽ.extra de pur.can. cum in iuuentute. & 2.q.5. omnibus. nec etiã a leuibus personis, nec ab illis qui de facili credunt.

e ¶ Nisi probata.] ſ.30.q.5.nullum ante.

f ¶ Probata.] aliàs ꝑlata.

g ¶ Vlcisci.] id est, puniri, q̃ citius fieri põt, vt 23.q.4.cum quisq.

ET si ad tempus.] CASVS. Dicit Augu. φ quamuis homo damnetur in hoc sæculo iniuste a terrena ptãte, vt Cyprianus martyr: nõ est tñ curandũ,qm a superiori iudice recipiet coronã. Et ſm H. est in litera. Proconsul. & ſm hoc erit ibi, Addixerit.

h ¶ Cyprianum.] Martyrem.

i ¶ Sella.] id est, sedes iudicis.

k ¶ Coronam.] si sententiam patiẽter ferat, vt ſ.ea.qui iustus.

CVstodi.] CASVS. Dicitur hic, φ licet falsum testimoniũ faciat alicui iusto præiudiciũ apud sæculares, nõ tñ apud Deũ præualebit, cũ Deus erit iudex, & sola conscientia testis:& ideo in aĩa debet innocentia custodiri,vbi causa iusti nõ opprimitur.

l ¶ Custodi.] quia corpori vis põt ferri, non aĩæ.32.q.5.ſ.1.23.q.6.in prin. lo.de Fant.

INter verba.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit, φ siue laudamur, siue vituperamur,semper est ad mentem recurrendum.& si bonum quod dicit,nõ est in nobis, tristari debemus.Si vero malum,qđ homines de nobis loquũtur, non est in nobis, multum gaudere debemus.nam licet mala de nobis dicantur; conscientia tamen apud Deum nos liberos esse demonstrat:quod probat duabus auctoritatibus, scilicet Pauli & Iob. Stulti vero bonis detrahentes, puluerem peccati in oculos suos insflant: quia magis sibi nocent quàm alii: sicut in puluerem sufflans magis nocet sibi q̃ alij. In secunda parte dicitur, φ infamantibus est satisfaciendum, si parati sunt recipere satisfactionem: ne forte scandalizentur:qđ probat exẽplo Christi,qui ne Iudæi scandalizarentur,soluit tributum.si aũt nolunt satisfactionẽ recipere, de ipsorum scandalo non est curandum. Et hoc probatur duabus rationibus, scilicet exemplo Christi, qui cum audisset Pharisæos scandalizatos,eo φ docebat cibos non discernendos, nõ curauit; sed ait: Sinite illos: quia cæci sunt,& duces cæcorum. Et auctoritate Pauli,qui præcepit Romanis,vt quantum in eis esset, cum omnibus hominibus pacem haberent, licet scandalizati sint de hoc. Secunda pars incipit ibi, Vocandi tamen.

m ¶ Ne forte.] hæc fuerũt verba Christi, cum peteretur ab eo tributum.

Vbi de hoc videas.14.q.4.non inuenitur. iuxta. S.Arch.

Item Gregorius Constantio Mediolanensi episcopo, libro 6. episto. 14. seu c. 178.

Nic. epist. 2. ad Michaelẽ Imp.

¶ Quos conscientia iustificat, aliorum maledicta non timeant. C. LII.

IN cunctis,quæ in hac vita aduersa proueniunt, sola est,sicut nostis, omnipotentis Dei districtio pensanda,atque ad cor semper propriũ recurrendum:vt nullius nos ibi lingua [a] implicet, vbi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit; & inter accusationes liber est;& liber,vel sine accusatione [b] esse non potest, si sola, quæ interius addicit † [c], conscientia accuset. De vestra igitur sanctitate absit à Christianorum iudicio,ea quæ maledicorum [d] hominum rumoribus conficta credimus,in qualicumque modulo suspicionis adduci:quia ex sacri eloquij testimonio tenemus,vt maiora [a] mala,cum forsitan dicuntur, nisi [e] probata, credi non debeant;sed probata [f] citius vlcisci [g]. & *infra*. ¶ Hæc igitur dixi,vt nimiæ esse leuitatis ostenderem; si quis mala grauia credere studeat,quæ probari non possunt. Vnde sanctitas vestra debet mentem suam à maledicorum hominum rumoribus,atque obtrectatione disiungere,& sola,quæ æternæ vitæ sunt, atque ad vtilitatem subditorum proficiunt, cogitare.

† al. audit

a ¶ Maiora mala] *Sic emendatum est ex originali, & Nicolao: & sæpe in hac epistola repetitur*, mala grauia. *Antea legebatur*, mala maiorum.

Item Augustinus in psal. 36. concione 3. ad ver. [Nec damnabit eum.]

¶ Frustra damnatur ab homine, quem Deus iustificat. C. LIII.

Iuo p.14. c. 13.

ET si ad [a] tempus damnaris ab homine, & si dixit sententiam proconsul in Cyprianum [h]; alia est sella [i] terrena, aliud tribunal cælorum. Ab inferiore accepit sententiam, à superiore coronam [k].

a ¶ Et si ad tempus. *Apud B. Augustinum de diuino iudicio agentem sic legitur*. Quando ergo ventum fuerit ad illud iudicium, non eum damnabit: & si ad tempus videtur damnari ab homine, & si dixit sententiam, &c.

Idem in psalmum 37. ad ver. [Quoniam in te speraui.]

C. LIIII.

Iuo p. 14. c. 14.

CVstodi [l] intus innocentiã tuam, vbi nemo opprimit causam tuã. Præualebit † in te falsum testimonium, sed apud homines. Numquid apud Deum valebit, vbi causa tua dicenda est? Quando Deus iudex erit; alius testis, quàm conscientia tua non erit. Inter iustum iudicem, & conscientiam tuam noli timere, nisi causam tuam.

† al. præualuit

Item Gregorius Papa Palladio presbytero, lib. 8. epist. 45.

Et in epistola Sixti iij.

¶ Non hominum linguas, sed conscientias curare debemus. C. LV.

INter verba laudantium, siue vituperantium ad mentem semper recurrendum est: & si in ea non innenitur bonum, quod de nobis † dicitur; magnam tristitiam generare debet: & rursum si in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur; in magnã debemus lætitiam prosilire. Quid enim, si homines † laudent, & cõscientia nos accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia liberos nos esse demonstret? Habemus Paulum dicentem [Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.] Iob quoque dicit [Ecce in cælo testis meus.] Si ergo est nobis testis in cælo, testis in corde; dimittamus stultos foris loqui, quod volunt. Quid aliud detrahentes faciũt, nisi in pulnerẽ sufflant, atq; in oculos suos terrã excitant? vt vnde plus detractionis perflãt, inde magis nihil veritatis videãt. Vocãdi tamẽ etiã sunt ipsi, & tranquille admonẽdi, eisque satisfieri modis omnibus debet: scientes, quid de Iudæis veritas dicit [ne forte [m] scandelizemus eos.] Si aũt satisfieri sibi ex veritate noluerint; habes cõsolationẽ, quã in sancto Euangelio cõspicias. Cum enim Domino dictũ fuisset [Scis,

† al. vobis

† al. omnes

2. Cor. 1.

Iob. 16.

Matth. 17.

Christus tributum soluit.

burū, dixit Petro: Vade ad mare, & piscē qui tibi prius occurrerit, tolle: & quod inueneris in ore piscis, des pro me & pro te, vt 28. q. 1. iā nūc. Et est ar. q aliqd omittit rōne scādali. di. 50 ꝯ his vero.
a ¶ *Verbo.*] non quod intrat in os, sed quod procedit ex ore coinquinat hominem: tunc dixerunt discipuli: scis quia pharisæi audito

Matt. 15.

quia Pharisæi audito verbo [a] hoc scandalizati [b] sunt:] respondit [Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum.] Paulus quoque apostolus admonet, dicens. [Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.] Dicturus quippe [Cum omnibus pacem habentes,] quia hoc difficile esse prospexit, præmisit [c] [si fieri potest.] Sed tamen adiunxit, quod possit fieri, cum dixit [quod ex vobis est.] Quia si nos in mente charitatem erga odientes seruare cupimus, & si illi nobiscū pacē non habent; nos tamen cū illis [d] sine dubio habemus.

Rom. 12.

a ¶ Quid enim.] *Addita sunt nonnulla ex epistola B. Gregorii, & partim etiam Sixti tertij: in qua idem fere repetitur.*

Hoc inter eos obseruandum est, qui parati sunt suspicari, quod non vident; parati semper reprehendere, numquam imitari. Apud alios autem conscientia est necessaria nobis, fama illis.

Vnde Augustinus libro de bono viduitatis, c. 22.

¶ Conscientia nobis, & fama proximis est necessaria. C. LVI.

12. q. 1. nolo, vt aliquis.

NOn sunt [e] audiendi siue viri sancti, siue feminæ, quando reprehensa in aliquo negligentia sua, per quam fit, vt in malā veniant suspicionem, vnde suam vitam longe abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam; existimationem hominum non solum impudenter, verum etiam crudeliter contemnentes, cum occidant [†] [f] animas aliorum, siue blasphemantium viam Dei [g] (quibus secundū suam suspicionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita sanctorum) siue etiam cum excusatione [h] imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, alijs f ma nostra.

† al. occidunt

Ad locū [Gratias ago Deo meo.]

Item Hieronymus super epistolam Pauli ad Philemonem.

¶ Apud Deum maledicitur, qui moribus dissonam profert sententiam. C. LVII.

Ino p. 24. c. 6. Pann. l. 5. c. 84. Prou. 17. sm 70.

viij SI quis [i] dixerit [k] iustum [l] iniustum, & iniustum iustum; abominabilis vterque apud Deū est. Similiter, qui sanctum dicit esse non sanctum, & rursum non sanctum asserit sanctum; abominabilis [m] apud Deum est.

Idem ibidem paulo superius.

¶ Christum violat, qui sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit. C. LVIII.

ix SI quis hominē, qui sanctus non est, sanctum esse crediderit [n], & Dei eum iunxerit societati; Christū violat, cuius corporis omnes membra sumus. *& infra.* ¶ Omnes credentes, secundum Apostolum, Christi corpus efficiuntur. Qui in Christi corpore errat [o] & labitur, asserens membrum eius vel sanctum esse, cum non sit, vel non sanctum esse, cum sit, vide quali crimini obnoxius fiat. [Væ (ait Esaias) qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.] Dulce puto esse sanctimoniam: amarum, quod sanctimoniæ contrarium est.

Rom. 12.
1. Cor. 6.
Esa. 5.

Item Esaias, c. 5.

¶ Aeternum væ maledictionis inueniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit. C. LIX.

Eod. c.

VÆ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucē, & lucem tenebras. *& paulo superius.* ¶ Propterea ca-

tia & fama est necessaria: quod probat sequens cap.

NOn sunt audiendi.] CASVS. Quidam sancti viri vel feminæ cum infamarentur à quibusdā, nō curabant, dicentes solā cōscientiā mundā sibi sufficere apud Deū. quæsitū fuit ab Aug. vtrū bene dicerent? & respon. q non: quia conscientia nostra nobis est necessaria: alijs vero fama nostra. Vel etiā cū excusatione. verbi gratia: Videbāt mali iustū ex causa īfirmitatis frāgere ieiunia: qui nesciētes causam reprehēdebāt. vnde nō debēt hoc facere in publico. vel forte platus malum parochianū propter scandalū tolerat in peccato, qd alij nesciētes reprehēdūt: & ideo causa debet eis dici. Sequens capitulum patet.
e ¶ *Non sunt.*] infra 2. q. 1. nolo.
f ¶ *Cum occidant.*] exēplo, vt 2. q. 7. Paulus.
g ¶ *Viam Dei.*] idest, Christianā religionē [†].
h ¶ *Cum excusatione.*] vt si viderent aliquem soluere ieiunium iusta de causa, ipsi idem faciunt exemplo eorum: cum tamen ignorent causam quare ille faceret: & sic se excusant per alium.

† Sub. in quantum isti viui sūt, qui tamē casta faciunt: vel qui veniūt in malam suspicionem: sicut si aliquando homo iret solus ad publicas meretrices, vt eis prædicaret, & eas corrigeret. Arch.

i SI quis.] Hic reuertitur Gra. ad propositum, ad ostendendum scilicet q sententia iniqua nocet ei, qui eam protulit, non autē ei contra quem prolata est. potest etiam hoc intelligi de rebus ipsis, idest, si quis vitia dixerit esse virtutes, vel econuerso.
k ¶ *Dixerit.*] iudicando.
l ¶ *Iustum.*] absoluēdo.
m ¶ *Abominabilis.*] quia mortaliter peccat: & concordat ei quod dicit Aug. super primam epistolam ad Corinth. q errare in rebus, est mortale peccatum, scilicet cum putat quis id opus esse bonum quod est malū, vel ecōuerso. nā quilibet adultus tenetur scire hoc esse bonum, illud malum. Vel dic, dixerit, idest, firmiter asseuerauerit, cum non sit certus.

Error quandoque est peccatū mortale

SI quis hominē.] CASVS. Redit Grat.

to hoc verbo scandalizati sunt? pharisæorum enim erat religio in cibis discernendis.
b ¶ *Scandalizati sunt.*] idest, indignati sunt.
c ¶ *Præmisit.*] Arg. ex ordine verborum argumentandum. arg. 43. dist. c. 1. in fi. extra de rescrip. cum dilecta.
d ¶ *Cum illis.*] Arg. q fides est illi seruanda, qui eam non vult seruare. 33. q. 5. quod Deo. 22. q. 4. innocens. cōtra. ar. extra de iureiu. peruenit. in fi. & est huic simile ff. de arbi. Celsus. §. idem.
HOC INTER EOS. CASVS. Dictum est s. in c. inter verba. q dimittendi sunt stulti foris loqui: nec est curandū de detractionibus malorū. Sed dicit Gra. q hoc intelligendū est de illis, qui parati sunt reprehendere, & non imitari, apud quos sola conscientia sufficit: apud vero illos qui parati sunt audire, conscien-

† Forte meliꝰ diceret dedignati: secūdū id qđ leg. & no. 45. dist. ve iustitia. Ar.
2 Ad idē 95. di. esto. vbi de hoc.

ad propositum suū, scilicet ad probandum iniquam sententiā nocere ei qui eā tulit: & nō illi cōtra quē lata est: & ita non esse ei parcendum. Est ergo casus huius cap. Quidam dicebant iustū hominē esse iniustū: alij dicebant iniustū esse iustū. quæsitum fuit a Hiero. vtrum isti sint mali? & respondet q sic: & hoc probat auctoritate Esaiæ dicentis. Væ his qui dicunt dulce amarum.
n ¶ *Crediderit.*] idest, asseuerauerit.
o ¶ *Errat.*] non opinando, sed stulte asserendo.
VÆ qui dicitis.] CASVS. Esaias docet in hoc c. q qui dicit malum esse bonū, & econuerso, habebit pœna temporalē & æternam & hoc probat exēplo Israelitici populi, qui non solū captiuus ductus est in Babylonē, sed etiā infernus dilatauit animam suā, vt eos reciperet: & os suū absq; termino aperuit: quia in hoc descendo-

descenderunt. *Ad eum*, idest, ad infernum. Et possunt hæc duo c. intelligi non solum de personis, sed etiam de rebus, scilicet de vitijs & virtutibus, vt si aliquis dicat vitium esse virtutem, vel econuerso. Sequentia duo cap. plana sunt.

communicationis esse iniustam, non est cogendus ad aliquam satisfactionem. extra de offi. ordi. ad reprimendam. arg. s. ea. cui est. sed hoc non est verum, vt i. ea. si episcopus forte. & c. seq.

Concludit Grat. ex supradictis, quod iniusta sententia nec apud Deum nec apud ecclesiam quemquam ligare potest.

Sed hoc sophisticum est, quia illud ca. cui est. intelligitur de sententia quæ ipso iure nulla est: quia data à non suo iudice: quia ab hæretico damnato. Hug.

Ex HIS ...

... ptiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam: & nobiles eius [a] interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatauit [b] infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino: & descenderunt fortes eius, & populus eius, & sublimes, gloriosique eius ad eum: & incuruabitur homo [c], & humiliabitur vir [d], & oculi sublimium deprimentur: & exaltabitur [e] Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur [f] in iustitia.

Item Gregorius homilia 26. in Euang.

¶ Ligandi soluendique potestate se priuat, qui hanc iniuste exercet. C. LX.

Ipse ligandi atque soluendi potestate se priuat [g], qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subiectorum moribus exercet.

J. ead. plerumque. Poly. l. 7. tit. 1. Iuo par. 14. c. 3. Pann. l. 5. c. 79.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ De eodem. C. LXI.

Iudicare de subditis digne nequeunt, qui in subditorum causis sua [h] vel odia, vel gratiam sequuntur.

Iuo ibidem. Pann. l. 5. c. 80.

Idem ibidem paulo inferius.

¶ Non est vera præsidentis absolutio, nisi sequatur arbitrium interni † iudicis. C. LXII.

† al. æterni

Tunc vera est absolutio præsidentis, cum interni † [i] sequitur arbitrium iudicis [k]. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus suscitauit, & viuificauit dicens [Lazare veni foras:] & postmodum is, qui viuens fuerat egressus, à discipulis est solutus, sicut scriptum est.

J. ead. plerumque. Iuo ibidem. Pann. l. 5. c. 81. Io. 11.

† æterni] ot

Idem in regesto.

Simplicius Papa epist. 2.

¶ Priuilegio meretur carere, qui eodem abutitur. C. LXIII.

Priuilegium [l] omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate †.

Ans. l. 4. c. 3. Burc. l. 1. c. 29. Iuo p. 5. c. 140.

† Concor. l. Christianos. C. de paga. sac. & temp. & l. liberam. ff. de pec.

In regesto B. Gregorij, ex quo citatur, non est inuentum. Habetur autem in epistola secunda Simplicij Papæ, cui etiam Nicolaus primus in epistola ad Hincmarum, cuius initium est, Epistolam beatitudinis tuæ, & Burchardus, & Iuo, & aliquot vetusta Gratiani exemplaria tribuunt: supra etiam dist. 74. c. vbi. l. nam priuilegium. citatur ex eodem Simplicio. Simile est quod S. Augustinus sermone de tempore 247. scribit. Iudicio enim legum, iure ab obtenta dignitate deijcitur, qui priuilegio sibi concesso abutitur.

Item Gregorius Antonio subdiacono lib. 2. indict. xi. epist. 9.

¶ Is, in quem canonica non fertur sententia, pœnam non debet ferre canonicam. C. LXIIII.

Non debet is pœnam [m] substinere canonicam, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia.

Ex his datur intelligi, quòd iniusta sententia nullum alligat apud Deum: nec apud ecclesiam eius aliquis grauatur iniqua sententia, sicut ex Gelasii [n] capite habetur. Non ergo ab eius communione abstinendum est, nec ei ab officio cessandum, in quem cognoscitur iniqua prolata sententia. Cur ergo capitula Carthaginensis [o], & Africani [p], atque aliorum conciliorum, prohibent iniuste damnatum in communione recipi ante iudicij examinationem? cur & illud in concilio Moguntinensi statutum est?

I. ead. cui est.

I. ead. si eps] & [Placuit.]

In Toletano 4. c. 27. Burc. l. 2. c. 92. Ans. l. 8. c. 27. Poly. l. 2. tit. 36. Iuo p. 5. c. 367. & p. 6. c. 237. Pann. l. 3. c. 80.

¶ Qui damnatur a synodo, quomodo in secunda innocens reperitur. C. LXV.

Episcopus, presbyter, aut diaconus à gradu suo iniuste deiectus, si ...

a *Eius.*] idest, Hierusalem.

b *Dilatauit.*] loquitur humano more.

c *Homo.*] i. minor.

c *Homo.*] i. superbia.

d *Vir.*] idest maior.

d *Vir.*] i. superbus.

e *Exaltabitur.*] idest, altus apparebit.

f *Sanctificabitur.*] idest, sanctus apparebit. vt ibi, *Sanctificetur nomen tuum.*

g *Ipse*] *Priuat.*] idest, meretur priuari. sic 11. q. 3. sæpe sit. vel proprie, quia priuilegium non conceduntur ad abusum.

Idest, facit propter quod debet priuari, & est ii. 55. distin. præterea tes in fin. 82. disti. plerimos. iuxta fi. 4. q. 5. quisquis.

h *Iudicare.*] *Sua.*] vt j. ea. quattuor.

i *Tunc vera est.*] Inducit hoc c. Gratianus, quod etiam iniusta absolutio non prodest: & à contrario sensu, nec iusta condemnatio. Est ergo casus. Ostendit Gratianus quod prælatus non debet absoluere delinquentem, nisi prius videat à Domino peccatum sibi esse remissum. Et hoc probat exemplo Lazari mortui quatriduani quem discipuli non absoluerunt prius quam viderint ipsum à Christo viuificatum. Seq. duo cap. patent.

i *Interni.*] idest, conscientiæ, vel Dei.

k *Iudicis.*] idest, Dei. hic vult dicere, quod sacerdos neminem absoluet, nisi præcesserit absolutio Dei, idest, contritio.

Priuilegium.] Hæc est pars illius s. dist. 74. vbi ista. & capit. gesta.

l *Priuilegium.*] Perditur priuilegium propter abusum, vt hic. Propter delictum 25. q. 2. ita nos. Item propter contrarium factum. extra de priuile. si de terra. & extra de consti. cum accessissent. Item propter negligentiam. ff. de nundinis. l. 1. Item propter enorme damnum superueniens. extra de deci. suggestum. Sed nunquid ecclesia perdit priuilegium si delinquant canonici vel monachi? Videtur quòd sic: quia & ciuitas perdit, si deliquerint ciues. 25. q. 2. ita nos. Item nauis ecclesiæ publicatur propter delictum. C. de sacrosanct. eccle. iubemus. argu. extra de pri. l. cum & plantare. in fin. Sed dicas quòd non, argu. extra de arbi. capi. cum tempore.

Contra tex. in l. liberam. ff. de pecu. & in l. qui si ne. ff. de neg. gest.

m *Non debet.*] *Pœnam.*] Si ergo constet ibi, quod sententia iudicis est iniqua, potes iudici violenter resistere. extra de appel. significauerunt. 61. dist. cap. nullus inuitis. Est ergo hic arg. quod si quis celebrat post excommunicationem iniuste latam, quod non debet substinere aliquam pœnam: quia qui probat sententiam ex... potest. Et ad hoc probandum sophistice inducit c. Gelasij Papæ. s. ea. cui est illata. & ideo dicit ab eius communione non esse abstinendum. Sed postea huic solutioni obijcit duo c. scilicet Carthaginensis concilij, & Africani. s. c. clericus. & c. placuit. obijcit etiam c. Moguntinen. concilij, vt j. ea. c. proxi.

Excommunicatus iniuste celebrans, an sit puniendus.

n *Ex Gelasij.*] supra ead. cui est.

o *Carthaginensis.*] supra ead. si episcopus.

p *Et Africani.*] supra ead. cap. placuit.

Episcopus.] Quidam eps vel presbyter vel diaconus iniuste fuit degradatus. quæsitum fuit in concil. Moguntin.

vtrum

verum posſit exercere officium ſuum ſicut prius faciebat? Et reſpõdetur ꝙ non, niſi inſignia graduũ recipiat corã altari de manu epiſcoporũ, ſicut prius amiſerat. Idem eſt de reliquis clericis, hodie ſolus Papa reſtituit depoſitos, vt I. 2.q.6.ideo.2. vnde hoc cap. eſt correctum. Vel loquitur ſecundum antiqua tempora: vel de delega-

ſcopus. licet ſit arg. contra. 15. diſt. epiſcopus.

SI ERGO. Hæc eſt 5. pars, i. qua facit diſtinctionẽ, &c. Io. de Fã.

CASVS. Concludit Gra. ex c. ſ. prox. dicens, ꝙ ſi iniuſte degradati nõ poſſunt eſſe qđ fuerunt, niſi de manibus epiſcoporũ recipiãt quod iniuſte amiſerũt, apparet ꝙ iniqua ſentẽtia excõicationis ligat. Sed ſtatim reſpondendo facit trimẽbrẽ diuiſionẽ iniuſtæ ſententiæ: dicẽs ꝙ ſententia quandoque iniuſta eſt tantum ex animo: quandoque tantũ ex ordine: quandoque tantum ex cauſa. Et ad probandũ iſtam diuiſionẽ ſequẽtia cap. inducit: & dicit ꝙ in oĩbus caſibus illis eſt parendũ ſententiæ.

[^a] inueniatur

in ſecunda ſynodo [a] innocens reperiatur †, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altari de manibus epiſcoporum: ſi epiſcopus eſt, orarium [b], annulum, & baculum; ſi presbyter, orarium, & planetam [c]; ſi diaconus, orarium, & albam; ſi ſubdiaconus, patenam, & calicem. Sic & reliqui [d] gradus in reparatione ſua recipiant ea, quæ, cum ordinarentur, perceperant.

¶ *Hoc habetur in concilio Toletano 4.c.27.ex quo citant Iuo par.5.c.367.& Polycarpus l. 2. tit. 36. Idem tamen Iuo par. 6.c. 337. & Burchardus tribuunt concilio Moguntino: auctor autem Panormiæ & Moguntino, & Toletano.*

§ *Si ergo iniuſte deiecti, nec etiam per epiſcopos reparari poſſunt, niſi de manibus eorum recipiant quæ amiſerant; quomodo ſua auctoritate cuique licet iniuſte ligatis communicare, & eis, non petita abſolutione, ſua celebrare officia, ſicut Gelaſius videtur ſentire? Ad hoc reſpondendum eſt, quòd ſententia aliquando eſt iniuſta ex animo proferentis, iuſta vero ex ordine & cauſa: aliquando eſt iuſta ex animo & cauſa, ſed non ex ordine: aliquando iuſta ex animo & ordine, ſed non ex cauſa [e]. Cum autem ex cauſa iniuſta fuerit; aliquando nullum in eo omnino, qui accuſatur, delictum eſt, quod ſit damnatione dignum: aliquando non eſt in eo illud, ſupra quod fertur ſententia: ſed ex alio notandus eſt. Ex animo eſt iniuſta, cum aliquis ſeruata integritate iudiciarij ordinis in adulterum, vel in quẽlibet crimi noſum, non amore iuſtitiæ, ſed liuore odij, vel pretio, aut fauore aduerſariorum inductus ſententiam profert. Vnde Beda ſuper epiſtolam Iacobi ait. ¶ [Ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur:] quia qui iratus in aliquem ſententiam profert, & ſi ille, quantum [f] ad ſe iuſtam reportet ſententiam; iſte tamen, qui non amore iuſtitiæ, ſed liuore odij in eum ſententiam dedit, iuſtitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.*

Mutatis verbis, ſed ſalua ſẽtẽtia Iac. 1.

Item Gregorius.

¶ Sententia iuſtitiæ non eſt pro præmio ferenda. C. LXVI.

Iſidorus ſententiarũ de ſummo bono, l.3.c.58. Beda in ſcintil. 15,c.71. Burc.l.16.c. 28.

QVi recte iudicat, & præmium inde remunerationis expectat [g]; fraudem in Deum perpetrat: quia iuſtitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis male vtuntur, qui iuſte pro temporali lucro iudicant. Tales quippe ad veritatem non iuſtitiæ defenſio, ſed amor præmij † prouocat: quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim à iuſtitiæ defenſione recedunt. Acceptio nummorum †, præuaricatio veritatis eſt. Vnde & pro iuſto dicitur. [Qui excutit manus ſuas ab omni [h] munere, iſte in excelſis habitabit.]

† al. pecuniæ

† al. munerum Iſa. 33.

¶ *Apud B. Gregorium non eſt inuentum: ſed apud Iſidorum lib.3.de ſum.bono, c. 58. quem citant Burchardus, & Beda in ſcintillis.*

Item Gregorius lib.8.epiſt.12.ad Guidiſcalcum.

¶ In præpoſitorum operibus ſibi totum ratio vendicet. C. LXVII.

Burc.l.15.c. 29. Iuo p.16.c.30.

ILla præpoſitorum ſolicitudo vtilis, illa eſt cautela laudabilis; in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt: nec quidquam agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis [i] tempore iuſtum omne † putat, quod fecerit.

† al. ira

e ¶ *Ex cauſa.*] ff. de li. & poſthu. ſed etſi. & l. ſi poſthumus. §. vlt. & l. idem. & ff. de condi. & demonſt. cum talo. §. falſũ. & §. ie. & l. falſa.

IRA. CASVS. Quidam ſeruato ordine iudiciario quemdã delinquentem ex odio condemnauit; quæſitũ fuit an recte iudicauerit? Et reſpondetur ꝙ ſic quantum ad condemnatum: ſed tamen condẽnans Dei iuſtitiã non imitabit, in quem nõ cadit perturbatio, cũ hoc ex odio fecerit.

f ¶ *Quantum ad ſe.*] Not. ſententiam quo ad vnum tenere, quo ad alium non, vt 23.q. 5.miles. & c. cum miniſter. ſic 49.diſt.c.vlt.

QVi recte.] CASVS. Quidam iudex ordine iudiciario ſeruato iuſtã tulit ſententiam, pro pretio tamen. quæſitum fuit à Greg. vtrum talis iudex debeat dici bonus? Et reſpon. ꝙ non: quia non amor iuſtitiæ, ſed pecunia illud ad veritatem prouocauit: cui ſi ſpes nummi non adeſſet, à iuſtitiæ tramite deuiabit: ſed bonus iudex ab omni munere excutit manus ſuas: qui pro recto iudicio vitã accipiet ſempiternam.

g ¶ *Expectat.*] Arg. ꝙ licet non interceſſit pactio, peccat tamen qui expectat remunerationẽ, ſicut fœnerator, vt 14.q.3.c.1. Sed nũquid peccat qui iudici dat pecuniã vt iuſte iudicet? Dicũt quidã: ſi dãs hoc exprimit, ꝙ iõ det pecuniã vt ꝓ eo ferat ſentẽtiã, turpiter facit: nec tũc repetet qđ dedit. ſed ſi ſimpliciter det ei vt iuſte iudicet, vel vt iuſte teſtef, nõ peccat: & tũc repetet qđ dedit, 14.q.5.nõ ſane. Pleriq; doctores legũ dicũt: qualitercũque det, nõ repetit: quia voluit corrũpere iudicẽ, vt ff. de condi. ob tur. cãm. l. 2. & venales iniæ nulliꝫ sũt 2.q.6.§.venales.

h ¶ *Ab omni.*] ſ. 1.q.1. ſunt nonnulli.

ILla.] CASVS. Mauricius Imperator furioſe delinquentes feriebat quandoque. quare Greg. ex hoc eũ redarguit: quia tẽpore cõmotionis iudex putat eſſe iuſtũ quod facit: & tamen eſt iniuſtũ. vnde iudex iudicare nõ debet, niſi mente tota trãquilla & pacifica.

i ¶ *Commotionis.*] Iudex ergo cum offenditur, debet dare inducias. arg. 23.q.5.c.2. & 5.q.2. relatum, in fin. & q.5. qui ambulat.

Iudici dãs pecuniam vt iuſte iudicet an peccet.

legatis à domino Papa.

a ¶ *Synodo.*] Hodie concilium non deponit epiſcopum, ſed ſolus Papa: nec concilium reſtituit epiſcopum, ſed ſolus Papa, vt 2.q.6. ideo. Et hic eſt ar. ꝙ eps poteſt reſtituere clericum depoſitũ: qđ verum eſt cũ dicit depoſitionem nullã: quia per falſos teſtes, vel per allegationes eſt conuictus: licet ſit ar. cõtra. ff. de quæſt. l. 1. in fine.

ADDITIO. Vbi habetur ꝙ præſes prouinciæ illum quem damnauit, reſtituere non poteſt: ſed illud intellige cum petitur reſtitutio officio iudicis: ſecus vbi iure actionis. Archid.

b ¶ *Orarium.*] ideſt, ſtolam.

c ¶ *Planetam.*] ideſt, caſulam.

d ¶ *Reliqui.*] Hic patet, ꝙ æque deponitur aliquis à minoribus ordinibus, ſicut à maioribus, vt 24. diſt. c. vlt. & 26.q.1. ſi quis epi

Epiſcopus deponitur & reſtituitur à ſolo Papa.

Ad hoc ff. de condi. ob turpem cau. l. 3 & l. ſi ob turpem. Acc.

Ira.

IRa.] Casus. Docet hic Ambro. q prælatus in corrigendo delinquentes, iram debet à se remouere. Et hoc probat duabus auctoritatibus, scilicet Christi, & Pauli.

a ¶ Coercere.] Iudex non debet plus iusto incãdescere in eos quos malos putat. ff. de offic. præsi. obseruandum.

b ¶ Vindicantes.] repercutiendo. 23. q. 1. §. 2. alias possumus vi vi repellere. ff. de iust. & iu. vt vi. & C. vñ vi. l. 2. †

Vel. 1. dif. ius naturale. & sic hoc verbum Apostoli est consiliũ: sed subtilius intuentibus videtur esse preceptũ, secundũ Lau.

CVm apud.] Casus. Quidã miles impetu furentis populi apud Thessalonicã fuit interfectus: quo audito Theodosius Imperator atrocitate sceleris commotus, ad ludos Circẽses iussit populum conuocari: & præcepit militibus vt populum indifferenter obtruncarent. Super quo facto cum ab epis Italiæ redargueretur, in conspectu ecclesiæ indumentis regalibus depositis publicã pœnitentiam egit: & statuit vt sententiæ principũ super capitali causa prolatæ, ab executoribus vsque ad dies triginta differantur, vt locus esset misericordiæ, si videretur expedire, vel æquitati condonare.

c ¶ Animaduersione.] In ciuilibus causis si actio est personalis, vsque ad quattuor menses non mandatur sententia executioni. extra de offi. de leg. quærẽtis. si est realis, statim mandatur executioni, vt instit. de offi. iud. §. 1. Sed si sententia sit lata super crimine, statim mandatur executioni, vt 2. q. 1. sicut. C. de pœnis, cũ reis. nisi in casibus, s. cũ princeps ex iracundia tulit sententiã, vt hic, & C. de pœnis, si vindicari. Itẽ cũ sententia lata est cõtra mulierẽ prægnãtẽ, differtur executio vsque ad tẽpus partus. ff. de pœ. prægnãtis. Itẽ si est lata in seruũ, differt executio quousque dño reddiderit ratiocinia. C. de bo. proscrip. l. 1. Itẽ differtur quando insula est assignanda à principe. 2. q. 6. biduum. §. si quidem. Item differtur cũ quis est confessus de crimine[a] donec appareat an velit in confessione perseuerare. C. de custo. re. l. 2. Hæc habentur in his versibus:

In personali post menses quatuor, in re
Protinus est omnis sententia perficienda.
Sic in criminibus: sed casus excipe quinque
Confessus, prægnans, iratus, & insula, seruus.

Sententis in tra qđ tẽpus mãdetur executioni.

Sententia super crimine lata statĩ mãdatur executioni præterquã in casib9 quinque.

Hoc ideo quia non statuit cõfessioni, nisi confitens perseuerat. ff. de quæstio. l. 1. §. diuus. & §. si qs vlsto. Arch.

SVmmopere.] Casus. Quidam rectores ecclesiæ vel sæculares iudices ex leuitate vel furore sententias proferebant. Sed Greg. docet hoc non esse faciendũ: sed re pleniter inuestigata, sine acceptione personarũ secundum leges & canones dicit esse definiendum: & hoc probat exemplo Moysi, qui querelas populi ad Deũ referens iuxta Domini præceptum iudicabat: nos instruens vt nõ ex corde nostro, sed ex præcepto Dei condemnationis & absolutionis sententiam proferamus. Seq. duo cap. plana sunt.

d ¶ Qui publica.] idest, sæcularia.

e ¶ Aut furore.] 2. q. 1. Deus omnipotens. ꝧ. 30. q. 5. iudicantem.

f ¶ Resoluatur.] idest, aperiatur.

g ¶ Et tunc secundum.] Tamen bene tenetur iudex iudicare secundum quod sibi videtur, vt in auth. iusiuran. quod præstatur ab his. §. 2. coll. 2. ff. de arb. qualẽ. Et est argu. q scđm allegationes potius q̃ secundum conscientiam sit procedendum, vt 3. 3. q. 7. iudicet.

Iudex an secundum cõscientiam debeat iudicare.

h ¶ NOn licet.] ¶ Iniustum.] multo magis iniustum. 14. q. 5. non sane. Gan. dixit q aduocatus vel iurisperitus non debet vẽdere vel consilium vel patrocinium: quia si causa est iniusta, non debet iudex eam assumere: immo semper acceptam vel assumptã deserere debet. C. de iudi. rem non nouam. si est iusta, gratis tenetur consulere vel patrocinari. & dicit Augustinum hic loqui secundũ leges. Sed tu dicas q tales operas bene potest locare quis[a], nemo enim de suo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precariæ. Tamen dico, q si sine labore possunt dare consilium non reuoluendo libros, nec laborando in perlegendis allegationibus: tunc gratis tenentur subuenire. De iudice delegato dicas, q nihil potest petere nisi expensas. extra de vi. & hone. cleri. cum ab omni. modica tamen xenia potest petere vel accipere: dum tamen talia sint quæ iudicantis

Aduocatus an possit operas suas locare.

[a] Adde in & quãdo aduocatus possit pacisci de salario. glo. 2. ꝧ l. sumptus. ff. de pac. & l. si qui aduocatorum. & ibi Cy. C. de post.

Contrariũ tenet Io. An. in Mercuri. Frã. Purpur. in l. si mu & Titiũ. 1 pri. si certũ pet. Hier. Cagnochar. 46. col. 2 de offi. assess. nisi pauperi. Alber. l. 1. C. de postul.

Item Ambrosius libro de sancto Ioseph, c. 13.

¶ Grauiter delinquit, qui ex ira sententiam profert: C. LXVIII.

IRa sæpe etiam innocentes in crimen abducit: quia, dum iusto amplius irascimur, & volumus alienum coercere[a] peccatum, grauiora peccata committimus. Ideo Apostolus ait. [Non vos ipsos vindicantes[b] charissimi: sed date locum iræ.] hoc est, declinemus eam: ne nos illa corripiat. Vnde Dominus Iesus dimittens ad Euangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga: idest, vt & incentiua litis, & instrumenta eriperet vltionis. Rom. 12. Luc. 9.

Item ex libro vndecimo ecclesiasticæ historiæ Rufini, c. 18.

¶ Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum est. C. LXIX.

CVm apud Thessalonicam seditione exorta quidam vir ex militaribus impetu fuisset populi furentis extinctus, Theodosius repentini nuntij atrocitate succensus ad ludos Circenses inuitari populum, eique ex improuiso circumfundi milites, atque obtruncari passim vt quisque occurrisset, gladio iubet, & vindictam dari non crimini, sed furori: ob hoc, cum à sacerdotibus Italiæ argueretur, agnouit delictũ, culpamque cum lacrymis professus, publicam pœnitentiam in conspectu totius ecclesiæ egit †; & in hoc sibi tempus adscriptum absque regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adiecit. Lege sanxit in posterum, vt sententiæ principum super animaduersione[c] prolatæ, in diem vigesimum ab executoribus differrentur; quò locus misericordiæ, vel, si res tulisset, pœnitentiæ non periret.

† al. exegit

Item ex † dictis Gregorij.

† al. Gregorius

¶ In dictandis sententijs rectores nullo furore ducantur. C. LXX.

SVmmopere præcauere debent rectores ecclesiarũ, & qui publica[d] iudicia exercent, vt in dictandis sententijs nullatenus leuitate, aut furore[e] ducti sint præcipites: sed causis prius diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit; tunc diuina, & humana lex resoluatur †[f]: & tunc secundum[g] quod ibi constitutum est, remota personarum acceptione, definitiua proferatur sententia. Hinc est, quod Moyses querelas populi semper ad Dominum tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat, iudicia proponebat: nimirum nos instruens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino condemnationis, vel iustificationis sententiam proferamus.

Burc. l. 16. c. 1. Ans. l. 13. c. 25.

† resoluitur

Exo. 33.

¶ De non præcipitanda sententia leguntur nonnulla apud B. Gregoriũ lib. 19. Mor. c. 23. ad ea verba Iob, Causam, quam nesciebam, diligẽtissime inuestigabã, & lib. 12. regesti, epi. 26. & alibi.

Item Augustinus ad Macedonium epistola 54.

¶ Iustum iudicium vendi non potest. C. LXXI.

NOn licet iudici vendere iustum[h] iudicium, & si liceat aduocato vendere iustum patrocinium, & iurisconsulto rectum consilium.

3. 14. q. 5. c. fin.

¶ Propria verba B. Augustini referuntur infra 14. q. 5. c. fin. vers. sed non ideo.

iudicantis an imum non immutent. arg. extra de simo. & si quæstio nes. quia illa non computantur inter lucra ff. de offi. proconsul. l. solet. §. vl. nec huiusmodi xenia debēt excedere i anno. 100. aureos. ff. ad l. Iuliam repetun. Lex. in fin. testis etiam sumptus petit. vt 4. q. 3 venturis. Ordinarius autem iudex non potest expensas petere, cum

Item Isidorus lib. 3. de summo bono, c. 58.

¶ De eodem. C. LXXII.

Burc. l. 16. c. 28.

PAuper [a] dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra ueritatē opprimitur †. Cito violatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat [b].

† Adde au pauperi tenetur aduocatus impendere gratuitum patrocinium & dic q sic, vt not. Albe. de Rosa in l. 2. C. de post.

Huic itaque sententiæ, quæ non amore iustitiæ, sed ex alia qualibet causa fertur in quemquam, humiliter obediendum est.

Vnde in Niceno concilio, c. 5.

Et in Aquisgrā. c. 42.

¶ Non recipiantur ab alijs, qui suorum episcoporum contrahunt offensam. C. LXXIII.

Burc. l. 11. c. 36. Iuo p. 14. c. 100. Polyc. l. 7. tit. 1.

† al. excommunicati συνάγω-γοι

† μικροψυχίᾳ † ἀηδίᾳ

SEruetur ista sententia, vt hi, qui ab alijs excōmunicantur, ab alijs [c] ad communionem non recipiantur. Requiratur sane, si forte ex aliqua indignatione † animi, aut contentione, aut qualibet tali commotione † episcopi [d] sui abstenti † sint [e]. & infra. Vt ita demum hi, qui ob culpas suas episcoporum [f] suorum offensas merito contraxerunt, digne etiam a ceteris excōmunicati similiter habeantur, quousque episcopo [a] suo visum fuerit humaniorē circa eos ferre sententiā.

a ¶ Episcopo suo.] *In prisca versione, quæ est in collectione Isidori, & huic valde similis est, legitur*, quousque in communi, vel ipsi episcopo suo: *nec multo aliter in altera vulgata versione. Græce est* μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ *id est*, quousque communi episcoporum videatur.

Item sententia est iniusta ex ordine, quando non seruato iudiciali ordine quilibet pro sua culpa damnatur.

Vnde Gregorius scribit Constantio Mediolanensi episcopo, lib. 8. ep. 30.

¶ Res dubia non definiatur certa sententia. C. LXXIIII.

† al. dicatur † al. prænuntiatur dicenda

GRaue [g] satis est, & indecens, vt in re dubia certa detur † sententia.

Item Augustinus in libro de pænitentia †, c. 3.

¶ Non credantur, quæ certis indicijs non demonstrantur. C. LXXV.

30. q. 5. si qs diuinis.] ea Sixto.

Iuo p. 5. c. 247. Pann. l. 4. c. 114. † facile sunt] nc. Aliquot verbis mutatis.

QVamuis vera sint quædam, non tamen iudici [h] sunt † credenda, nisi certis indicijs demonstrentur.

Item Damasus Papa epistola sexta.

¶ Antequam examinentur, aliqui non iudicentur. C. LXXVI.

Ansl. l. 3. c. 51.

† al. veritatem

Eccl. 11. sm. 70.

† al. deputati

EOrum, qui accusantur, causas discutere non licet, priusquam canonice vocati ad synodum veniant, & præsens per præsentē agnoscat veraciter †, & intelligat [i] quæ ei obijciuntur. Quod bene, & per sapientiam Salomonis [β] dicitur [Antequam scruteris, ne reprehendas. Intellige [k] prius, & tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.] Et licet apertissima [l] sit contrariorum [m] reprehensio, verumtamen oportet ab his, qui dati † sunt ad eorum examinationem, ordinem seruari.

β ¶ Salomonis.] *Citat librum sapientiæ Sirach, idest Ecclesiasticum, nomine Salomonis. Et sic citatur etiam à B. Gregorio 1. q. 1. non est putanda. & à Cypriano libro 3. ad Quirinum, c. 20. & à Clemente Alexandrino Stromatum lib. 7. & ab Origene hom. 12. in Numeros. & ab Hilario in psal. 67. & ab alijs patribus: cuius rei rationem reddidit B. Augustinus l. 2. de doctr. Christiana, c. 8. & alibi.*

Isidorus l. 3. de sum. bono c. 59.

Item ex octaua synodo.

¶ Qui falsum de alio profert, & is qui crimina credit, vterque reus est. C. LXXVII.

NOn solum [n] ille reus est, qui falsum de alio profert, sed & is, qui aurem cito criminibus præbet.

¶ *De hac inscriptione octauæ synodi, notatum est ī. eadem q. 3. si quis frater.*

† Si vis de ista materia plenam habere notitiam videas quod no. I Spe. lib. 2. de salarijs. §. 1. & de assess. §. salariū. Archid.

cum ei certi sunt reditus statuti, 23. q. 1. militare [†].

a P ¶ Auper.] 23. q. 4. ne amisso.

b ¶ Existimat.] simile dist. 50. si lapsis.

HINC ITAQVE. Casus. Concludit Gratianus ex supradictis cap. dicens quòd quamuis sententia non feratur amore iustitiæ, tamen ei humiliter est obediendum.

S Eruetur. Casus. Quæsitum fuit in Niceno concilio, vtrum illi qui sunt excōicati ab epis suis, sint ab alijs epis recipiendi? Et respon. q non: sed requirēdū est vtrū iuste vel iniuste sint excōicati, vt si iniuste fuerint excōicati, absoluātur. Illi vero q iuste fuerint excōicati a ceteris epis habeātur excōicati quousq; resipiscāt.

c ¶ Ab alijs.] licet etiā priuilegiati sint aliqui: tamen tenentur vitare excommunicatos.

d ¶ Episcopi] extra de sent. excom. nulli.

e ¶ Abstenti sint.] idest, excōicati sunt.

Additio. sic ī. ea: si quis laicus in princ.

f ¶ Episcoporum.] Ergo si ex iusta causa episcopus aliquē excōicauit, superior non debet absoluere eum: sed debet eū remittere absoluendū ad epm, & si appellatū sit ad ip. ū: qd verū est, cū euidens est ipsā sentētiā esse iustā. extra de sen. ex. c. c. per tuas. in fine. alioquin secus, vt eadem decre. ī. ea. si episcopus forte.

ITEM SENTENTIA. Casus. Hic Grat. ostendit secundū membrū dist. s. q sentētia tūc est iniusta ex ordine, quādo iudiciario ordine non seruato aliquis propter culpā suā condēnatur; qd nō est faciendū: & hoc pbat per seq. cap. Duo sequētia cap. plana sunt.

g G ¶ Raue.] ī. distin. 33. cap. vlt. de hoc notatū est. sed vbi ius dubiū est, bene ferē sentētia certa 30. q. 3. c. vl. q̄nque ēt in dubio facto certū ius statuit. extra de spon. iuuenis.

h Q ¶ Vamuis.] ¶ Iudici.] Ar. q iudicandū est secūdū allegata, & non secundum opinionem iudicis.

E ¶ Orum.] Casus. Quæsitū fuit à Damaso Papa, vtrum crimina aliquorum sint examinanda vel puniēda antequam canonice vocentur ad synodum. Et respōdet q non: qd probat auctoritate Salomonis: & quamuis obiecta crimina sint manifesta, non tamen iudici tamquā iudici: & ideo semper est examinatio facienda.

i ¶ Intelligat.] nā nisi intelligat, non dicitur fieri eo præsente. ff. de verb. signific. coram.

k ¶ Intellige. aliàs dicitur: sicut praue intellexisti, sic praue respondes. de consec. distin. 2. c. 1.

l ¶ Apertissima.] idest, aperta & manifesta: non tamen vt iudici notoria. Vel intellige cum iudici est manifesta.

m ¶ Contrariorum.] idest, aduersariorum.

n N ¶ On solum.] supra 86. dist. si quid. ī. ea. q. c. in cunctis. & cap. si quis dixerit.

CVM ERGO. Hæc est sexta pars q. in qua probat, quòd si sententia excommunicationis ex ordine nulla fuerit; tamen seruanda est, etiam si sit ex causa iniusta: quia ligatur propter contemptũ. & hoc probat per 22. auctor. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, quòd licet sententia sit iniusta ex ordine: et tñ est obediendum. & allegando quandã falsam rationẽ assignat, dicẽs aliquando cõtingere, q aliquis ligatus est apud Deũ pro aliquo reatu: & tamẽ pro reatu alio quẽ non fecit, condenatur: velut si adulter de crimine sacrilegij quod nõ fecit, nõ seruato ordine iudiciario cõdẽnatur: quæ tamẽ sentẽtia tenet non sacrilegij ratiõe qđ nõ fecit, sed ratione adulterij pro quo iãdiu apud Deũ fuerat excõmunicatus. Et ad hoc probandũ inducit c. Greg. s. e. sentẽtia. & exponit cap. illud qualiter intelligi debeat.

a ¶ Pro sacrilegio.] G. male intelligit illud c. s. e. c. 1. innuit enim hic, q etiã est tunc timẽda sentẽtia pastoris quãdo vel illud crimẽ pro quo est excõicatus, vel aliud est in eo: alias si nullũ est in eo crimẽ, nulla est vel non est timẽda sententia. & fuit deceptus ex illo verbo, siue ex alia culpa mereat. sed Greg. vocat aliam culpam quã de nouo quæritur contẽnendo scilicet excõmunicationem, vel dicas eum allegando, boc dicere.

b ¶ Non habet.] Sic 24. q. 3. notandum. in fine vbi dicitur, q iniusta excõmunicatio nõ nocet nisi contenatur. sic extra de sent. excõ. per tuas. sic nec denunciatio iniusta est cõtemnenda. extra de noui operis nunciatione. capitulo ex iniuncto.

ALIQVANDO. CASVS. Hic prosequitur tertium membrum, s. quando sentẽtia est iniusta ex causa: s. quando nullũ crimẽ subest: sed odio iudicis vel machinatione aduersariorũ seruato ordine iudiciario condẽnatur, quod probat sequenti cap.

[Margin:] a Et hoc patet in si §. ibi sat culpa. Ad hoc dictum facit s. ea. § hæc et si. & vbi patet q ita intelligatur vt dictum est. Archid.

6 *Cum ergo sententia ex ordine iniusta est; nec tunc ab ea recedendum est: quin etiam, antequam sententia daretur in eum; pro qualitate reatus sui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando, vt adulter sententiã pro sacrilegio a reportet, cuius reatum in conscientia non habet b. Hac sententia & si iniusta sit, quia non est in eo crimen, super quod lata est sententia; tamen iuste ab eo reportata est, quia ex reatu adulterij iamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gregorij [Sententia pastoris, &c.] Iustam sententiam vocat, quando crimen subest, super quod fertur: iniustam, quando illud non subest; quæ tamen timenda, vel seruanda est; quia ex alia iam dudum damnandus erat. Vnde, cum præmisisset Gregorius [Vtrum iuste an iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est,] subsecutus adiecit [Ne is, qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniuste; nec pastoris sui iudicium temere reprehendat: ne, & si iniuste ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.] ¶ Aliquando nullum subest crimen: & tamen vel odio iudicis, vel factione inimicorum oppositam sibi sententiam damnationis in se excipit.* [Margin: S. ead. c. 1.] [Margin: Hom. 26. in Eua]

Vnde Gregorius ait. [Margin: Isidorus l. 3. de sum. bonn. c. 58.]

¶ Quot modis humanum iudicium peruertitur. C. LXXVIII.

QVattuor c modis peruertitur humanum iudicium: timore d, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus; cupiditate, dum præmio animum † alicuius corrumpimus: odio, dum contra quemlibet aduersarium † molimur: amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus. [Margin: Burc. l. 16. c. 28.] [Margin: † al. muneris alicuius corrumpitur. Isid.] [Margin: † al. aduersa]

¶ *Apud Gregorium non est inuentum: sed apud Isidorum (quem citat Burchardus) & paulo etiã plenius: & sequuntur nonnulla interiecta post caput qui recte. supra ead.*

Quàm vero graue sit vel odio, vel amicitia, vel metu, vel munere, vel quolibet modo iudicium peruertere, testatur Hieronymus in Amos, cap. 6. dicens. [Margin: Similia apud Isidorum eod. l. 3. c. 57. & apud B. Hier. in Amos, c. 6. ad illud [Qui conuertistis in amaritudinẽ iudicium.]]

¶ De ijs, qui aliquo modo iudicium peruertunt. C. LXXIX.

QVicumque aut consanguinitate, aut amicitia, & econtrario vel hostili odio, vel inimicitijs f in iudicando ducitur; peruertit iudicium Christi, qui est iustitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

Item Augustinus ad Casulanum. [Margin: Isid. ibid. c. 59.]

¶ De ijs, qui metu potestatis veritatem occultant. C. LXXX.

QVisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat g; iram Dei super se prouocat: quia magis timet hominem, quàm Deum, *& post pauca.* ¶ Vterque reus est, & qui veritatem occultat h, & qui mendaciũ dicit: quia & ille prodesse i non uult, & iste nocere desiderat. [Margin: Deusdedit p. 1. Burc. l. 16. c. 12.] [Margin: Extra de crim. falsi. c. 1.]

¶ *Caput hoc non est inuentum apud B. Augustinum, cuius posteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Augustini. similima leguntur in eodem libro tertio Isidori, c. 59.*

Item.

QVattuor.] CASVS. Docet hic Gre. q quattuor sunt, quibus humana iudicia peruertuntur: scilicet timor, cupiditas, odium, & amor: & de quolibet ponit exemplum.

c ¶ Quattuor.] Est & quintus modus, quado iudex pauperibus mi seretur, vt 23. q. 4. est iniusta. & cap. ne amitto. Item sunt alij duo modi: nimia seueritas & nimia remissio, vt 45. dist. disciplina. non enim est constans iudex cuius animi motũ vultus detegit. ff. de off. præs. obseruandum. Itẽ est & alius modus quando per imprudentiam male iudicat. instit. de obli. quæ ex quasi deli. nas. §. 1.

d ¶ Timore.] Sed si aliquid tenet sentẽtia, quã iudex per metũ tulit? sic: sed elidi potest per exceptionẽ, 15. q. 1. omne. ff. de iure. interdi. §. 1 A g. & ff. de acqui. hære. l. 6. §. vlt. sententia autem quæ per p. mũ lata est, nulla est, vt 2. q. 6. §. venales. sed si odio vel amore

minori causa recusat iudex q̃ testis, vt dixi 3. q. 5. accusatores. sed ideo, q facilius habẽt mille iudices q̃ vnus testis. extra de ap. postremo.

QVisquis.] CASVS. Docet Aug. q excusari nõ debet qui metu alicuius potestatis celat in iudicio veritatẽ: quia vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodesse non vult: & iste nocere desiderat.

g ¶ Occultat.] tunc scilicet cum inducitur in testem: aliás bene potest: & etiam debet quandoque quis occultare veritatem, vt 23. q. 2. primum. ver. septimum. & c. ne quis. & 43. dist. in mandatis. & cum á Christo quæreretur quid est veritas, non respondit.

h ¶ Occultat.] ff. de fal. si quis obrepserit.

h ¶ Occultat.] contra 22. q. 2. ne quis arbitretur.

i ¶ Prodesse.] Aliquis ergo cogitur alij prodesse, cum sibi non obest. ff. de aqua pluuia arcend. l. 2. §. Item Varus.

[Margin:] Recusatur iudex facilius quàm testis.

[Margin:] Subau. & sic debet intelligi s. e. in iustũ. vbi de hoc secundũ Io. de Fant.

[Margin:] Adde hoc quod dicam 22. q. 2. §. iti quod dicitur. Archid.

N*Emo.*] Casus. Quæritur quis magis peccet, an qui mentitur, an qui sanguinem effundit? Et ri. quod æqualiter peccant. vnde non debet aliquis mentiri: sed melius est pro veritate pati supplicium: quam pro mendacio beneficium. *Melius*, electiue ponitur. Sequens cap. planum est.

A*bijt Iudas.*] Casus. Beda in hoc c. primo ponit verba Marci euangelistæ, quæ durant vsque ibi, *Multi*. Postea dicit, quòd multi hodie abhorrent scelus Iudæ, quod Deú pro pecunia vendidit: & tamen idem cómittunt. Nam qui dicit falsum testimoniú pro pecunia, Deú negat, qui est veritas. Similiter qui fraternam societatem discordat & cómaculat, Deú qui charitas est prodit, maxime cú nó ex infirmitate vel ignorátia hoc facit, immo faciendi opportunitaté quærit.

¶ De eodem. C. LXXXI.

iij NEmo peritorum, aut prudentiú putet, quòd minus sit periculum in verbis, lingua [a] mẽtiendo, quam manibus sanguinem fundendo. Melius [b] est autem pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione recipere beneficium.

Item Pelagius Papa II. epist. 2. Benigno archiepiscopo.

¶ De eodem. C. LXXXII.

VNicuique prouidendum est, ne aliquem iniuste persequatur, iudicet, vel puniat; ne lesum persequatur, iudicet, vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur.

Et ad c. 26. Matthæi. *Vnde Beda ad c. 14. Marci.*

¶ Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, sceleris Iudæ participes fiunt. C. LXXXIII.

Mar. 14. Matt. 26. ABijt Iudas ad summos sacerdotes, & constituerunt ei pecuniam se daturos.] ¶ Multi hodie scelus Iudæ, quia Dominú, ac magistrum, Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane, & nefarium exhorrent: nec tamen cauent. Nam eum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt; profecto, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecuniæ vendunt [c]. Ipse enim dixit [Ego sum veritas.] Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant; Deum produnt: quia Deus charitas est [d]. Qui ergo charitatis, & veritatis iussa spernunt; Deum vtique, qui charitas est & veritas, produnt: maxime cum non infirmitate [e], vel ignorantia peccant, sed in similitudinem Iudæ quærút opportunitatem, qualiter arbitris [f] absentibus mendacio veritatem, virtutem crimine mutent.

Io. 14. 1. Io. 4. Matt. 26.

Item Hieronymus in epistolam ad Titum, c. 1 in extremo.

¶ Christum negat, qui peruersis se socium facit. C. LXXXIIII.

EXistimant quidam in eo tantum Christum negari, si in persecutione quis a gẽtilibus comprehẽsus, se renuerit esse Christianum. Sed ecce Apostolus omnibus, quæ peruersa sunt, factis [g], Deum asserit denegari. Christus sapientia est, iustitia, veritas, sanctitas, fortitudo. Negatur per insipientiam sapientia, per iniquitatem iustitia, per mendacium veritas, per turpitudinem sanctitas, per imbecillitatem animi, fortitudo. Et quotiescumque uincimur à uitijs atque peccatis; toties Deum negamus: & e contrario, quoties bene quid agimus; Deum confitemur. Nec arbitrandum est in die iudicij, illos tantum à Dei filio denegandos, qui in martyrio Christum denegarunt, sed † & illos omnes, quorum opere, uel sermone, uel cogitatione Christus negatus negat [h], uel confessus confitetur. De hac puto confessione, & discipulis præcepit dicens [Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad extremum terræ.]

Tit. 1. Matt. 10. † al. sed per omnia opera, sermones, cogitationes Christus vel negatus, &c.

Item Augustinus tractatu 113. ad c. 18. Ioannis.

¶ Qui Christianum se negat, Christum negare conuincitur. C. LXXXV.

ij NOn solú abnegat Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ille etiam, qui cú sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait [i] Petro, discipulum meum te negabis: sed [me negabis.] Negauit ergo ipsum, cum se negauit esse eius discipulum. Quid autẽ aliud isto modo, quam se negauit esse Christianum? *Item* [a] *tractatu 66.* Timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum; tanta mors est negare [k] Christum. An Apostolus Petrus (sicut eum quidam fauore peruerso excu-

Luc. 22. Lu. 11.

d ¶ *Vendunt.*] quantú in se est. nam ipse vẽdi nó pót. 1. q. 3. Saluator. Vel vendút, id est, à se separát sicut venditor rẽ venditá à se separat & alienat pretio accepto: ita illi Deum a se aliená: pro accepto. & sic dr per similitudinem.

Deus vendi non potest.

e ¶ *Infirmitate.*] Corporis 1. nam infirmus nescit quid faciat. 17. q. 2. cap. Gontaldus.

c Vt 15. q. 2. §. itaque.

f ¶ *Arbitris.*] id est, bonis viris, sicut Iudas cæpauit absentiam Apostolorum.

E*Xistimát*] Casus. Quidam putant quod Christus tunc tm negaret, cú a paganis quis captus se negaret Christianú esse. Sed probat Hiero. auctoritate Apostoli, quod non solum Deus verbis negatur, sed etiá prauis factis, sicut etiá bonis factis Deum confitemur. & ostendit quod nó solú illi sunt a Deo reprobádi, qui in martyrio ipsum negát, sed & alii quorú sermone, opere, & cogitatione, Christus negat. & omnes illos confitebitur Christus corá Patre, quorú opere bono & sermone Christus est cófessus. Passiue ponit hæc dictio *Confessus*, & *Vel*, ponit pro id est, potest etiam proprie poni.

g ¶ *Factis.*] No. quod ipso facto negatur Christus, vt hic. & ipso facto mẽtimur. 22. q. 5. cauete. ipso facto appellamus. extra de ap. dilecti. ipso facto habemus ratú. ff de inoffi. testa. si proponas. l. si, st. se. ra. hab. l. 5. ipso facto eligim⁹. extra de ijs quæ fiunt a maio. par. cap. ex ore.

Ipso facto multa fiunt.

h ¶ *Negat.*] quidá habent, negatus negans vt hic.

a Et sic habes hic argu. quod quis opere negat loquitur, confitet. prædicat. 14. q. 5. cauete. 46 dist. habet hoc. & 8. q. 1. cum annis. Arch.

N*On solú.*] Casus. Quæsitum est ab August. vtrum ille qui timore mortis negaret esse Christianum, Christú negare dicatur? & respondet quod sic, quia non solú negat ille Christú qui dicit eum non esse, sed etiam qui negat se Christianum, quod probatur exemplo Petri, qui Christú negauit eo ipso quod se eius discipulum esse negauit.

a ¶ *Lingua.*] mentiendo de aliquo pp quod ipse perdit vitam. talis enim est homicida. j. de pæ. dist. 1. periculose. 50. dist. si qs viduá.

b ¶ *Melius.*] electiue, vt j. ca. multum. 22. q. 1. considerat.

c ¶ *Nunquam.* ¶ *Ne lesum*] 7. q. 1. omnis qui gemebat.

V HIC QVOQVE. Casus. Dictum est s. in præcedenti cap. quod qui iniuste aliqué condemnat, Deum negat. Dicit núc Gratianus, quòd sic Deum negat, qui veritatem occultat pro pecunia, vel falsum testimonium dicit, quod probat per seq. cap.

i ¶ *Non ait.*] Ar. hic & ex præsenti c. quod qui vnu dicit, & omne id quod sequit ex illo dicit, vt j. eod. s. quo iure extra de do. & contu. cum dilecti, in fin. extra de offic. dele. cum super ff. quod met. caus. l. 2.

k ¶ *Negare Christú.*] id est quando aliqs coact⁹ negat Christú ore, sed

Christum negás etiá solo ore, peccat.

Et cordi:

corde non negat? non vſ peccare: nam ex corde procedunt vitia. 15.q.6.c.1.& Deus cor interrogat. 14.q.5 ſi quid. tñ dico ꝙ mortaliter peccat: quia nulla conditione debet ad hoc adduci. 12.q.2. primum. Nam etſi non vult negare Christum, vult tamen istud ꝓpter quod negat, ſcilicet vitam. 15.q.1.merito.

communicat, puniatur. ſ ea.temerarium.
d ¶ *Immeritam.*] id eſt, ſine cauſa. nam ſine culpa ſæpe aliquis punitur temporaliter. 45 diſt. ſed illud.
e ¶ *Pax.*] id eſt, ſpiritus ſanctus.
f ¶ *Petra.*] id eſt, Christus.

N ¶ *Olite timere eos.*] CASVS. Hoc c. diuidit i duas ptes. In prima dr̃, ꝙ timore mortis non debet aliquis veritaté tacere. In ſa parte tractat de tribus proditoribus veritatis. ſ. de eo qui pro veritate mēdaciū loquit, & de eo qui per timorem negligit veritatem prædicare, & de eo qui veritaté auditā nō defendit: Nā ſicut ſacerdos veritaté quam audiuit à Deo, debet libere prædicare: ſic laicus veritatem quā audiuit à ſacerdotibus, debet libere defendere.
a ¶ *Nolite timere.*] nō remouet naturalem timoré mortis. naturale enim eſt quēlibet timere & horrere mortem: vnde Ieſus eā timuit, ſicut legit: Cœpit Ieſus pauere & tædere. & alibi. Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. ſed dicit ne io tātum timeamus eā, vt per eius timorem aliquid ꝓ iuſtitiam agamus, vel qđ nobis per ſcripturā, vel magiſtros, vel ꝓ reuelationem diuinam reuelatum eſt, ſubticeamus. Vnde ſuodit quaſi exponendo, ne forte, &c.
b ¶ *Proditor.*] proditor eſt qui loquitur mendaciū, vel non libere pronunciat veritaté, vt hic. ꝙ ſibi crimē cognitum maliciose publicat. 2.q. 1.ſi peccauerit. qui aliū circumuenit, & eū in periculū trahit. & 24. q. 3. tranſierunt. ꝙ res vel munitiones hoſtib⁹ tradunt. 22.q.5. de forma. qui ſecreta ſibi commiſſa reuelat. de pœ. diſt. 6. ſacerdos.

Mortē timere naturale eſt.

HAEC SENTENTIA. CASVS. Supra in §. aliquando. dictum eſt, ꝙ iudex quādoque ex odio condemnat non delinquenté. Nunc vero dicit G. ꝙ talis ſententia potius iudicem lędit, quam condemnatum: quod probat ſequenti capitulo.

ſare nituntur) Christum non negauit: quia interrogatus ab ancilla, hominem ſe neſcire reſpondit?

a ¶ Item.] *In duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus hoc eſt aliud caput, & rubricā habet,* De eodem. *eſt enim ex tractatu 66. in Ioannem.*

Item Ioannes Chryſoſtomus, [*ideſt, Auctor operis imperfecti, in Matt. hom.* 25.]

¶ Veritatem prodit non ſolum qui pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam, quī veritatem non libere prædicat. C. LXXXVI.

NOlite timere[a] eos, qui occidunt corpus:] ne forte propter timorem mortis non libere dicatis quod audiſtis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure ſoli audiſtis. Sic ergo ex his verbis oſtenditur, quòd non ſolum ille proditor[b] eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur: ſed etiam ille, qui non libere veritatem pronuntiat, quam libere pronuntiare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere conuenit; proditor eſt veritatis. Nam ſicut ſacerdos debitor eſt, vt veritatem, quam audiuit à Deo, libere prædicet; ſic laicus debitor eſt, vt veritatem, quam audiuit quidem à ſacerdotibus probatam in ſcripturis, defendat fiducialiter. Quod ſi non fecerit, proditor eſt veritatis. [Corde enim creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutē.]

Matt. 10.

Rom. 10.

Hæc ſententia potius iudicem lædit, quàm eum, in quem temere fertur. Vnde Auguſtinus ait.

¶ Iniuſte aliquem anathematizans ſibi, non alijs nocet. C. LXXXVII.

ILlud plane non temere dixerim, quòd ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus iniuſte; potius ei oberit, qui facit, quam qui hāc patitur iniuriam[c]. ſpiritus enim ſanctus habitans in ſanctis, per quē quiſque ligatur, aut ſoluitur, immeritam[d] nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas in cordibus noſtris, quæ non agit perperam. Pax[e] eccleſiæ dimittit peccata, & ab eccleſiæ pace alienatio tenet peccata, non ſecundum arbitrium hominum, ſed ſecundum arbitrium Dei. Petra[f] enim tenet, petra dimittit: columba[g] tenet, columba dimittit: vnitas tenet, vnitas dimittit.

Anſ.l.12.c.67. Polyc.l.7. tit.1. ſine auctoris nomine.

Rom. 5.

Aug. de baptiſmo cōtra Donatiſtas l.3.cap.18

e ¶ Pax] *Hæc pars (nam ſuperior non eſt inuenta apud S. Auguſtinum) ex ipſo eſt emendata, & nonnihil aucta.*

Item Salomon [*ſicut auis in incertum volans*[h], *& paſſer quolibet vadens: ſic maledictum fruſtra prolatum veniet ſuper eum, qui miſit illud.*

Prou. 26. ſed paulo aliter.

Item Gregorius Papa homilia 26. in Euangelia.

¶ Cuius vita officio non congruit, alios ligatus ſoluit. C. LXXXVIII.

PLerumque contingit, vt hic iudicis † locū teneat, cuius ad locum vita minime concordat: ac proinde ſæpe agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſoluat; ſæpe in ſoluendis, ac ligandis ſubditis, ſuæ voluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequatur. Vnde fit, vt ipſe †[i] ligandi, aut ſoluendi poteſtate ſe priuet, *& infra.* ¶ Sæpe fit, vt erga quemlibet proximum odio, vel gratia moueatur paſtor. Iudicare autem digne de ſubditis, &c. Vnde recte per prophetam[k] dicitur [Mortificabant animas, quæ non moriebantur: & viuificabant animas, quæ non viuunt.] Non morientem quippe mortificat; qui iuſtum damnat: & non victurū viuificare nititur; qui reum à

Iuo p.14.c.3. Pann.l.5.c.78. & 79.& 80.

† al. iudicij

† al. hac ipſa ſ.ea. ipſe ligādi. ſ. ead. iudicare

Ezech. 13.

I ¶ *Llud.*] CASVS. Quidam prælatus iniuſte quendam ſuum parochianum excōicauit. quæſitū fuit ab Auguſtino cui talis ſententia potius obſit. Et rñdet quod prælato. Et hoc probatur vna ratione, ſ. quia ſpiritus ſanctus nulli ingerit pœnam immeritam, & peccata tenet, vel dimittit ſm arbitrium Dei, & non hominum. Similiter probat vna ſimilitudine Salomonis dicētis, ꝙ ſicut paſſer vel auis alia redit illuc vñ volauit: ſic maledictū iniuſte prolatum reuertitur ſuper maledicentem. Et expone, *tenet,* id eſt, nō dimittit.
c ¶ *Iniuriam.*] poteſt ergo agere contra excōicatorem actione iniuriarum: qđ verum eſt cum dolo excōicauit, aliás non. ff. vt bo. ꝑ. l. 1. §. ſi ꝑublicanus. Lau. Immo ſemper poteſt eū conuenire ad intereſſe, niſi iudex probabiliter errauerit, & etiā agere vt alias puniatur. extra de ſen. excom. ſacro. 2. q. 1. nemo. ſit ꝑ temerarie ex-

g ¶ *Columba.*] id eſt, eccleſia.
h ¶ *Volans.*] ſupple reuertitur quandoque.
P ¶ *Lerumque.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte reprehēdit Greg. illos ꝑlatos, qui iniuſte vel indiſcrete ſubiectos ligant vel abſoluunt. In ſecunda parte oſtendit, ꝙ prælatus debet cautas conſiderare, quibus peccator ſit ligādus vel abſoluendus. Vnde ſi viderit peccatoré interius, id eſt, in mente à domino viuificatum, abſoluat eum exterius: quod probat exemplo Lazari. Si vero viderit illum impœnitentem, non abſoluat: cum ſ hoc remedium ei conterat. Secunda pars incipit ibi, *Cauſa ergo.* Hæc ſolutionis verba ſunt Greg. & non Grat.
i ¶ *Vt ipſe.*] repetit hic tenorem illorum cap. ſ. ea. ipſe. & cap. iudicare. & capi. tunc vera.
k ¶ *Per prophetam.*] Ezechielem 13. cap.

Ad idē de conſec. di. 5. ſ ſancta. vbi de hoc ſ.1.q. 4. in prin.

Iniuſt-

INiustum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quod sententia lata per metum regis vel alterius, nõ valet. In secunda parte dicitur, quod parũ est religioso homini inimicitias nõ exercere, nisi eas extinguere conetur. In tertia parte dicitur, quod melius est mala humiliter confiteri, quàm de bonis superbe gloriari. Secunda pars est ibi, *Homini religioso.* Tertia ibi, *Melior est in malis factis.* Seq. c. per se patet.

alijs inimicitias, nisi studeat & alijs eas extinguere. 22. q. 5. § forma. c ¶ *Vt iustus est.*] *Præmium.*] In hoc quod patienter sustinet.

QVI iustus. CASVS. Dictũ est supra in duobus membris distinctionis sententiæ excõicationis esse parendum. Nunc dicit Gratianus, quod etiã sententiæ excõicationis est parendum secundũ tertium membrum. s. quã apud Deum ligatus nõ erat, ne ex superbia sua ligandus videatur: postea ostendit, quod si prælatus præcipiat aliquid mali subditis suis, subditi ei obedire non debent. quod probat per seq. ca. vsque ad §. cum ergo.

IDEM EST. Hæc est 9. pars q. in qua intẽdit probare per 14. aucto. quod in malis non est obediendum prælatis. s. vbi iussio eorũ continet errorẽ intolerabilẽ. extra de offi. deleg. cum contingat. & extra de sent. exc. per tuas. q̃ de hoc loco tractæ sunt. Ioan. de Fant.

d ¶ *Aequitatem.*] ab hoc loco ostendit quid iuris sit de sententia p̃cepti. & dicas, quod semper parendũ est iudici in rebus licitis dũ tamẽ illa spectent ad officiũ eius præcipere, vt 7. q. 1. quã. & ff. de reg. iur. factũ & si dubium est an sit licitum, parendum est ei. 23. q. 1. quid culpatur.

SI quis episcopus.] CASVS. Quæsitũ fuit ab Eutychiano si epũs aut abbas, præcipiat presbytero, vel monacho Missam pro hæreticis cantare, vtrum ei sit obediendum? Et respond. quòd non. Sequens c. patet.

e ¶ *Pro hæreticis*] mortuis, quod non licet speciali oratione, vt 13. q. 2. non æstimemus. sed pro viuis hæreticis, & alijs malis etiam speciali oratiõe licitũ est orare, vt 13. q. 2. pro obeuntibus. sed generali oratione pro omnibus defunctis licitum est orare, vt de pœnit. dist. 5. falsas. & 24. quæst. 3. corripiantur.

Oratiõe speciali pro hęreticis orare licet.

f NOn semper.] *Præcepto.*] nõ solum iniusto, sed et inhonesto. vel etiã si à iudice præcipitur aliquid quod sit inhonestum, vel incommodum, vt ff. de recep. si cum dies. §. compromisso. & 2. q. 2. præceptum. & ff. de iudi. si longius. & 3. q. 9. hortamur.

SI dominus.] CASVS. Dicitur hic, quod si dñs præcipiat ea quæ bona sunt, ei est obediendũ: si vero mala p̃cipiat, Deo cæli potius q̃ terreno est obediendũ. Idẽ dicit de seruis, vxoribus, & filiis, qui in bonis tantum debent obedire. Sequentia duo cap. plana sunt.

g ¶ *Si dominus.*] ff. de re iudi. ad ea quæ.

q. 1. § primis. 15. q. 6. cap. 2. 33. q. 5. no tificasti. ext. lib. 6. de his quæ vi met. cau. si absolutionis Anca.

supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi, atque soluendi potestas exercenda. Videndum est, quæ culpa præcessit †, & quæ sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio, &c. *& infra.* ¶ Ex qua consideratione intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem auctoritatem soluere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam viuificare. *& infra.* ¶ Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem vero foras soluant discipuli: vt pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amouere: quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. ¶ Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, vt sub magno moderamine pastores ecclesiæ, vel soluere studeant, uel ligare.

† abest ab orig.

§. ea. tunc vera

Item Calixtus Papa epist. 1. ad Benedictum episcopum.

¶ Viribus caret sententia iniuste prolata. C. LXXXIX.

25. q. 1. omne. §. iniustum. ex Marcellino in c. Hadri. c. 78. capitul. l. 5. c. 251. Burch l. 15. c. 8. Ansl. 3. c. 84. Iuo p. 5. c. 235. & p. 16. c. 9.

Aug l. cõfes. 2. c. 9.

INiustum iudicium, & definitio iniusta regio metu, aut iussu, aut cuiuscumque episcopi, aut potentis a iudicibus ordinata, uel acta non ualeat [a]. ¶ Homini religioso parum esse [b] debet inimicitias aliorum non exercere, uel non augere male loquendo; nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. ¶ Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio.

Item Augustinus super psal. 111. ad vers. [Faciens misericordias Dominus.]

¶ Præmium meretur, qui iniuste maledicitur. C. XC.

QVi iustus est, & iniuste maledicitur; præmium [c] illi redditur.

Hic, & si, vt dictum est, non teneatur ligatus apud Deum; sententia tamen parere debet: ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur.

7 *Idem est, quando contra æquitatem [d] sententia fertur: veluti quando subditi non possunt cogi ad malum, scientes obedientiam non esse seruandam prælatis in rebus illicitis.*

Vnde Eutychianus [a] Papa ait.

a ¶ Eutychianus] *Burchardus, & Iuo referunt ex Eutychiano simul caput hoc, & c. si quis. 24. q. 1 quod tamen Gratianus citat ex Iulio.*

¶ Non est obediendum episcopo, qui pro hæreticis Missam canere iubet. C. XCI.

Polyc. l. 7. tit. 5. Bur. l. 19. c. 105. Iuo p. 15. c. 117.

SI quis episcopus, aut abbas presbytero, aut monacho suo insserit Missas pro hæreticis [ß] [e] cantare, nõ licet, & nõ expedit obedire eis.

ß ¶ Hæreticis.] *Caeteri collectores addunt,* mortuis, *quam vocem hic auctor glossæ suppleuit.*

Item Augustinus.

¶ Præceptis non obedire multoties expedit. C. XCII.

NOn semper malum est non obedire præcepto [f]: cum enim Dominus iubet ea, quæ sunt contraria Deo; tunc ei obediẽdum nõ est.

¶ *Huius capitis partim verba ipsa, partim sententia habentur apud B. Ambrosium lib. de paradiso, c. 6.*

Item Hieronymus in epist. ad Titum [γ], c. 2. versi. [Serui dominis suis subditi.]

γ ¶ Titum] *Sic est emendatum ex Polycarpo, cum antea citaretur,* ad Ephesios, *emendato etiã, & non nihil locupletato ipso capite ex originali.*

¶ De eodem. C. XCIII.

Ansl. l. 13. c. 26.

Poly. l. 1. ti. vlt.

SI dominus [g] ea iubet, quæ non sunt aduersa scripturis sanctis; subijciatur seruus domino. Si uero contraria præcipit; magis obediat spiritus, quàm corporis domino. *& infra c. 3.* ¶ Si bonum

a ¶ *Non valeat.*] arg. quod sententia per metũ lata, nulla [1] est ipso iure, vt hic, & 31. q. 2. Lotharius. 25. q. 1. omne. Sed dic, quod tenet nisi elidatur per exceptionem.

1 Arg. de pœnit. di. 1. quẽ pœnitet. ver. dicis enim. s.

b ¶ *Parũ esse.*] i. nõ sufficit ei, quod ipse nõ sit inimicus, vel nõ gereret

est, qnod præcipit Imperator,& præses;inbentis obsequere voluntati: si vero malum; responde ei illud de actibus Apostolorum [Obedire oportet Deo magis,quàm hominibus.] Hoc ipsum & de seruis intelligamus apud dominos,& de vxoribus [a] apud viros,& de filijs apud parẽtes: quòd in illis tantum debeant dominis,viris,parentibus esse subiecti,quæ contra Dei mandata non veniunt. Act. 5.

Item Ambrosius. ʃ.ead.Imperatores.§.Iulian⁹.

¶ Non sunt audiendi,qui contra Deum aliquid iubent. C. XCIIII.

IVlianus Imperator, quamuis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites:quibus cũ dicebat,producite aciem pro defensione reipublicæ;obediebant [b] ei.Cum autem diceret eis,producite arma in Christianos;tunc cognoscebant Imperatorem cæli.

¶ *Infra eadem c.* Imperatores.§.Iulianus. *habetur hæc sententia: forsassque ex eo loco mutatis verbis, confectum est hoc capitulum.*

Item Fabianus Papa, epist. 2. omnibus episcopis.

¶ Non iubet aliquid iniustum,qui Deum timere probatur. C. XCV.

QVi omnipotentem Deum metuit; nec contra Euangelium, nec contra Apostolos,nec contra prophetas, vel sanctorum patrum instituta aliquid vllo modo agere consentit.

Item Nicolaus Papa Lothario regi.

¶ Et qui peccat,& qui peccanti consentit,vterque reus est. C. XCVI.

ITa corporis tui cedere motibus consensisti,& relaxatis voluptatum habenis temetipsum in lacum miseriæ, & in lutum fecis prohibitũ deiecisti;vt qui positus fueras ad gubernationem populorum, effectus sis ruina multorum.Probat [c] hoc Thiegualdi,& Guntharij dudum episcoporum legitimus casus: qui pro eo,quòd te minime competenter erudierunt; quinimmo quia præuaricationẽ tuam tegere argumentis suis, & sub quadã iustitiæ specie fucatis quibusdã exquisitis adinuentionibus æquitatẽ obruere studuerunt;nostra sunt Apostolica depositi auctoritate,& ab omni episcopatus regimine regulariter sequestrati. Iuo p.8.c.227. Psal.39. ʃ.ead. Teugualdum.

Item Augustinus sermone 6. de verbis Domini. ʃ de Rom. 13. Poly.l.1.tit.27. sed si orig.

¶ De eodem. C. XCVII.

QVi resistit potestati [d],Dei ordinationi resistit. Sed quid † si illud iubeat,quod non debeas facere? Hic sane contemne potestatẽ timendo potestatem.Ipsos humanarum legum † gradus aduertite.Si aliquid iusserit curator; nonne faciendum est? tamen, si contra proconsul † [e] iubeat; non vtique contẽnis potestatem, sed eligis maiori seruire.Nec hinc debet minor irasci, si maior prælata est. Rursus si aliquid ipse proconsul iubeat,& aliud iubeat Imperator;numquid dubitatur illo contempto,illi esse seruiendum? Ergo,si aliud Imperator, & aliud Deus;quid iudicatis? Solue tributũ: esto mihi in obsequium: recte;sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Maior potestas.Da veniam:tu carcerem;ille gehennam minatur.Hic iam tibi assumenda est fides tua tamquam scutum;in quo possis omnia ignita iacula inimici extinguere. Rom. 13. † al. v rum † al. proconsuli Eph. 6.

§ *Emendatum & locupletatum est caput hoc ex ipso originali.*

Item Donatistis, epist. 166.

§ De eodem. C. XCVIII.

IMperatores,si in errore essent (quod absit), pro errore suo contra veritatem leges darent: per quas iusti & probarentur, & corona- ʃ.dist.9.c.1. Polyc.ibidem

Votum vxoris potest maritus impedire.

a ¶ *De vxoribus.*] 33.q.5.manifestum.contra, vbi dicitur, quod licet vir præcipiat vxori,quod non seruet votum, licet ipse peccet; ipsa tamen tenetur ei obedire.Sed dic,quod licet vir præcipiendo peccat, non tamen præcipit id,quod est peccatum:quia præceptum domini est, vt in tali casu obediat vxor viro,vt 33.q.5.noluit. Itẽ adhuc obiicitur, quod seruus quo ad quid à periurio excusat, propter mandatũ domini. 22.q.5.qui cõpulsus, &c. & quis coactus. Rñ. tamen excusatur à pœna pro parte,sed nõ a peccato.ẽ.dist.4.denique.

Excõicatio domini non liberat vasallum à sacramento.

b ¶ *Iulianus.*] § *Obediebant.*] ʃ.15.q.6.nos sanctorum. & c. iuratos.contra ibi enim dicit, quod si dominus est nominatum excommunicatus, vel hæreticus, statim vasallus eius absolut⁹ est a sacramẽto. Resp. Iulian⁹ adhuc tolerabatur ab ecclesia,ne suscitaret scãdalum aduersus Christianos [1]. hoc autem verũ est, quod excõicatio non tollit obligationẽ,qua est vasallus obligatus domino, sed tantum effectũ obligationis, vnde domino absoluto statim tenet ei obedire, vt 15.q.6.nos sanctorum.

1 Sub. ideo ei obediebatur arg. 1.q.7.c.vlt. in fi. 27.q.4.§.vlt. Arch.

ITa corporis.] Casus. Nicolaus Papa i hoc c.redarguit Lotharium regem, qui fornicabatur cum Gualdrada, & subiectis pbebat exẽpla similia faciendi, & quod ipse deliquerat in hoc probat p Thiegualdum & Guntharũ episcopos, q depositi sũt: quia crimen ipsius approbauerũt,et obedientes in malo.

c § *Probat.*] arg. quod sententia lata contra vnũ, præiudicat alii. sic 3.q.6.hæc quippe. 81.dist. tantis. extra de sent. & re iud.cũ super. vbi alter appellans cogitur probare causam appellationis.

QVi resistit.] Casus. Dicit hic Aug. quod si aliquis non obedit potestati in bonis,Deo resistit.Si vero potestas malum iubeat,potius est obediendum domino cæli,quàm domino terreno. & hoc probat exemplo sæcularium potestatum, in quibus si maior præcipiat contra minorem, maiori est obediendũ.

Monachus abbati potius quàm episcopo obedire debet.

d ¶ *Potestati.*] hæc regula vbique fallit. nam potius tenemur obedire episcopo,quàm metropolitano,vt 9.q.3.per totũ. Item & monachus potius obedit abbati [2] quàm epo,vt 58.dist. c.1.& 2.& potius statur excõicationi plati,quàm absolutioni epi. extra de offi.or. cũ ab ecclesiarũ. nisi intelligas in eo casu loqui quando minor habet iurisdictionẽ à maiore,secundũ quod loquitur.ff. de iudi.l.iudicium.Vel loquitur in eo casu, cum appellatur ad maiorẽ tunc potius maiori,quàm minori parendũ est. Itẽ adhuc obiicitur de epo,qui potius obedit regi quàm suo metropolitano. 18.dist.in.si quis episcopus.sed ibi loquitur cum præuenit mandatum regis. Item obiicitur de vxore,quæ potius obedit viro quàm Deo,vt 33.q.5.manifestum.sed solutum est.ẽ.ca.si dominus.

2 Nõ potius quàm monachus sub abbate, quàm vxor sub viro,vt no.33.q.5.noluit. Archid.

e ¶ *Proconsul.*] 8.dist.8.quæ contra mores. & loquitur hic in eo casu quando in eadẽ ciuitate sunt plures iudices,quorũ vnus maior est alio,vbi maior iudex potest punire minorem, vt C. de offic. rec. prouin.potioris. H.

IMperatores.] Casus. Donatistæ dicebant,quod cum Imperatores Christiani iubebant aliquid contra eos, subditi obedire non debebant.sed Aug.scribit contra eos,docens quod si Imperatores in errore essent,& iuberent iustos affligi, eis nõ esset obediẽdũ:quia Deus hoc prohibet. & hoc probat exẽplo Nabuchodonosor, qui cum præciperet auream statuam adorari, qui non obedierunt, placuerunt

runt Deo. Si vero Imperatores contra hæreses, & cõtra hæreticos ꝑ veritate aliquid iubent, q non obedierit, peccat: & hoc probatur exemplo Nabuchodonosor, qui præcepit, vt quicumque blasphemaret Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, iret in interitum, & domus eius iret in perditioné. Post miracula præcepit Nabuchodonosor vt Sidrac, Misac, & Abdenago, adorarent statuam auream, & quia facere noluerunt, præcepit eos mitti in fornacẽ ardentem: sed quia ignis non nocuit eis, ideo postea præcepit, vt nullus Deum eorum blasphemaret. *Exsufflari*, & a vobis, & ab illis quos rebaptizatis.

a *Exsufflari.*] Sicut enim nostri sacerdotes exsufflant in baptismo diabolum: sic sacerdotes hæreticorum Christum, vt 23. q. 4. quando. & de consec. dist. 4. postea.

IVLIANVS. CASVS. Iulianus Imperator, & apostata habebat sub se milites Christianos, qui si præcipiebat eis, vt idola colerent, vel alia mala facerent, non obediebant: si vero præcipiebat eis vt contra hostes pro republica dimicarent, obediebãt ei.

Dan. 3. rentur, non faciendo quod illi iuberent; quia Deus prohiberet. Sicut iusserat Nabuchodonosor, vt aurea statua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerũt. Quando autem Imperatores veritatem tenent; pro ipsa contra errorem iubent. Quod quisquis contempserit; ipse sibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum frontem † non habebit; quia hoc facere noluit, quod ei per cor regis ipsa veritas iussit: sicut ipse Nabuchodonosor postea miraculo salutis trium puerorum commotus, atque mutatus pro veritate contra errorem, edictum proposuit, vt quicũque blasphemarent Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitũ irent, & domus eorum in dispersionem. Et non vultis, vt aliquid tale contra vos iubeant Imperatores Christiani; cum sciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Christum exsufflari.ᵃ *Idem in psalmis.* ¶ Iulianus exstitit infidelis Imperator. Nõne exstitit apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani seruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi; non agnoscebant, nisi illum, qui in cælo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent; præponebant illi Deum. Quando autẽ dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem; statim obtemperabant. Distinguebant dominum æternum à domino temporali: & tamẽ subditi erant propter dominum æternum etiam domino temporali.

† al. frontem

¶ ead. Iulianus. Iuo p. 5. c. 7. — In psal. 124. ad vers. Qui nõ derelinqu. s) Beda ad Ephesios. 6.

Item Gregorius, c. 12. libri 35 in Iob.

¶ Per obedientiam bonum deserere, malum vero numquam facere licet. C. XCIX.

QVid ergo mirum, si homo peccator, se obedientiæ in præsentis vitæ breuitateᵇ subiicit; quando hanc mediator Dei & hominum tenuitᵃ, & tenendam præcepit; & cum obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum uero est, quod numquam per obedientiam malum fieri; aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermittiᶜ. Neque enim in paradiso arbor mala exstitit; quam Deus homini, ne contigeret, interdixit: sed, ut melius per obedientiæ meritum homo bene conditus cresceret; dignum fuerat, ut hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tanto uerius hoc, quod ageret, uirtus esset; quanto, & à bono cessans auctori suo se subditum humilius exhiberet.

a ¶ Tenuit, & tenendam præcepit.] *Hæc absunt à plerisque manuscriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Augustinum sermone 5. ad fratres in eremo.* Nec mirum, inquit, si nos peccatores obedientiæ subiicimur, quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte non deseruit, & ei se subiecit, qui per omnia erat patri æqualis.

Smaragd. c. 69. *Item Isidorus.*

¶ Apud Deum maledicitur, qui peccantibus consentit. C. C.

Ansl. l. 12. c. 5. Burc. l. 11. c. 46. Iuo p. 14. c. 110.

QVi consentitᵈ peccantibus, & defendit alium delinquentem; maledictus erit apud Deum, & homines, & corripietur increpatione seuerissima. Hinc etiam quidã sanctissimus pater ait. Si quis peccãtem defendit, acriusᵉ quàm ille, qui peccauit, coerceatur. Hinc & alius pater ait. Si quis alterius errori consenserit, & illi consilium dederit, vt se tardius humiliet; sciat se cum illo simili modo iudicandum culpabilem.

¶ *Prima pars huius capituli vsque ad vocem*, seuerissima, *habetur in regula B. Pachomij Romæ edita. Totum vero extat apud Smaragdum in expositione regulæ B. Benedicti, c. 69. Citat autem Basilium quemadmodum & Burchardus & Iuo: & sensus est in regulis ipsius Basilij breuioribus, regula septima.*

Item Isidorus.

¶ Non est obediendum, quod contra Deum præcipitur. C. CI.

SI is, qui præest, fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitũ est,

QVid ergo.] CASVS. Docet in hoc cap. Greg. q homo peccator in hac vita præsenti debet suo prælato in bono obedire: & hoc probatur exemplo Christi, qui vsque ad mortem patri obediuit. Docet etiam quòd bonum mediocre debet subditus propter obedientiã dimittere: quod probat exemplo Adæ, cui Dominus præcepit, vt ab esu arboris paradisi abstineret: non quia arbor mala esset, sed vt à bono mediocriter prohibitus, per obedientiæ meritum cresceret. Si vero prælatus malum præcipiat, numquam est ei obediendum.

b ¶ *Breuitate.*] breue enim dicitur tempus vitæ huius. 23. quæst. 4. ipsa pietas. & de pœn. dist. 5. consideret.

c ¶ *Intermitti.*] nota ꝑ obedientia omitti bonum, vt hic, 11. dist. denique. & ff. de re mil. l. 3. §. in bello. & 16. q. 1. monachi. Item pro obedientia bonum est pati etiam quod iniustum est. ff. 100. distin. contra morem. & licet ille iniuste facit præcipiendo: ille tamẽ iuste facit parendo. 23. q. 1. quid culpatur. in fin. & adimplere tenemur præceptum, licet uix tolerabile. 19 distin. in memoriam. sed quid si episcopus præcipiat alicui, vt eat Romam, & ille se excusat, ideo quia alij inueniuntur meliores? Hæc excusatio nõ valet: quia in legationibus ordo non est seruandus, vt ff. de leg. secũdum. §. penul. & est hic arg. quod si clericus vouerit iter peregrinationis, q nõ põt ire inuito episcopo. de cõsec. dist. 5. non oportet.

Obedientia est summe necessaria.

e Ad idem quod leg. & not. 23. q. 1. c. vlt. vbi de hoc vide. & q leg. & no. 16. q. 7. nos autem. Archid.

QVi consentit.] CASVS. In hoc c. tractatur de duobus generibus consensus in malum, scilicet de consensu cooperationis, & de consensu illius, qui hominem in malo defendit. Primus consensus pariter cum faciente punitur, secundus magis. Et hoc probat duabus auctoritatibus sanctorum patrum, quæ sunt in libro qui dicitur vitas patrum.

d ¶ *Qui consentit.*] per cooperationem, & auctoritatem, vt 2. q. 1. notum sit. in hoc.

ADDITIO. Alias est consensus per negligentiam. 1. q. 1. quidquid. alias per consilium, siue per approbationem. Arch.

e *Acrius.*] 1. 24. q. 3. qui aliorum. & 86. dist. tanta.

SI is qui.] CASVS. Dicitur in hoc c. q nullus ex præcepto

prælati debeat aliquid facere quod sit contra Dominū: & hoc pro bat auctoritate Pauli dicentis, Et si nos, &c. Seq. duo c. plana sunt.
a ¶ *Etiā si nos.*] ergo aliq̄s seipsum vel sibi parē excōicare pōt, vt hic, & 12. q. 2. non liceat. 21. dist. nunc autem. Sed cōtra: par in parem non habet imperium, vt 21. dist. inferior. extra de elect. innotuit. nec aliquis in seipsum habet imperiū, vt ff. de arbi. l. pen. Sed dic q̄ p hæc verba nō anathematizauit, sed tātum dixit eū esse anathematizatum, id est, separatū ab eis, vt ei nō esset credendum, vel ostendit p hæc verba qd fieri debeat. Et est simile, q̄ nō semper est credendum viro sancto. 50. dist. si quis præpostera.

Excommunicare seipsum nemo potest.

cessitas et voluntate, vel ex simulatione processerit. sponte vero communicantes non absoluat, nisi digna satisfactione interueniēte absoluantur de facto: quia reuera excommunicati non sunt, vt j. cap. proxi. Vel potest dici, q̄ antiquo iure excommunicati erant, sed hoc corrigitur per c. proxi. quoniam multos.

facere iusserit; vel, quod præceptum est, præterierit, aut præterire mandauerit; sancti Pauli apostoli sententia ei ingerenda est, dicentis [Etiā si nos ᵃ, aut angelus de cælo euangelizauerit vobis, præterquam quod vobis euangelizauimus, anathema sit.] *Idem.* ¶ Si quis ᵃ prohibet vobis, quod a Domino præceptum est, vel rursus imperat fieri, quod Dominus prohibet; execrabilis sit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem.* ¶ Is, qui præest, si præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat; tāquam falsus testis Dei, aut sacrilegus habeatur. — *Gal. 1.*

¶ *In regulis breuioribus B. Basilij, c. 114. & 303. simillima leguntur hisce omnibus, quæ in hoc capite continentur.*
a ¶ Si quis prohibet.] *In lib. B. Basilij de institutis monachorum, Rufino interprete, fere eadem habentur, c. 14. quemadmodum vltimus vers. is qui præest, ibidem c. 16.*

Cum ergo subditi excommunicantur ideo, quia ad malum cogi non possunt ᵇ*, tunc sententia non est obediendum: quia iuxta illud Gelasij [Nec apud Deum, nec apud ecclesiam eius quemquam grauat iniqua sententia.]* — *S. ead. cui est illata.*
§ Quòd autem supra, communicantes excommunicatis de ecclesia abijci iubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum est.

Vnde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum archiepiscopo.

¶ De his, qui cum excommunicatis communicant. C. CII.

EXcellentissimus rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltrude sæpe damnata femina communicant ᶜ: quoniam eam cum communicatoribus suis, & fautoribus pari vinculo anathematis constat esse adstrictam. Quapropter nūc beatitudini tuæ iniungimus, vt super hoc nostra auctoritate fretus curam de his sumere studeas: & quia docta diuinitus sanctitas tua valde nouit aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex studio delinquitur, istudque posterius duobus prioribus districtius esse puniendum; idcirco solerter inuigilet, & cauta discretione singulorum modos dijudicet: quatenus, qui ex necessitate, aut ignorātia delinquunt, auctoritate nostra per te absoluantur ᵈ: si tamen ipsa eorum ignorantia, vel necessitas vera, & non simulata, vel non ex uolūtate ᵉ processerit: quia, ut bene nosti, plerique sunt, qui possunt quidem, sed nolunt recta nosse. Vnde psalmista de huiusmodi [Noluit, inquit, intelligere, ut bene ageret]. Illos autem, qui studio suo obligantur, & contemptu interdicta nostra postponūt; non nisi digna satisfactione præueniēte uolumus à te prorsus absolui.

Iuo p. 14. c. 46. Pann. l. 5. c. 106.
B. Greg. l. 34. mor. c. 16.
Psal. 35.

Item Gregorius vij. lib. 5. Registri, in concilio Romæ habito.

¶ De ijs, qui sine culpa cum excommunicatis communicant. C. CIII.

QVoniam ᶠ multos peccatis nostris exigentibus pro causa excom-

Iuo p. 14. c. 41. Pann. l. 5. c. 125.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis ca. dicēs, q̄ si subditi excōicētur a prælato: quia non obediunt ei in malo, tali sententiæ non obediendum: quia iniqua sententia non grauat quēquā apud Deū. Et ostendit, q̄ in prædicta cap. in quibus communicantes excommunicatis ab ecclesia separari iubentur, non intelliguntur de quibuslibet cōicantibus. quod probat sequentibus cap. Sententiæ excōicationis, vt ob hoc faciat malū quod præcipitur, ei nō est obediendum: quia se debet gerere pro excommunicato, & petere absolutionem, vel sententiæ preceptis.
b ¶ *Cogi non possunt.*] Quid si episcop⁹ dicat, excōico te, & absoluo te, an potius sit excōicatus, q̄ absolutus? Duæ hic sententiæ videntur, sicut plura sunt præcepta iudicū, vt extra de dolo & contuma. cum estote. sicut plures sunt stipulationes cum promittitur hoc & illud. ff. de verb. ob. scire debemus. & l. qd dicitur ᵍ. Dic, q̄ nulla est excōicatio, propter sui contrarietatem. Si aūt diuersis sententiæ ex interuallo proferuntur, valet vtraque. Itē quid dices si dicat, excōico te vel absoluo? Dic q̄ si ante non erat excōicatus, modo est excōicatus: sed si fuit ante excōicatus, modo est ab solutus. Io. Ego dico, q̄ talis prælatus præsumitur fatuus, & pro eodem habetur ac si non tulisset sententiam, vt extra de success. ab intest. cum dilectus. B. Itē pone, mandatum est duobus vt excōicēt aliquem, & vnus dixit, excōico te, si ille nō excommunicat te. Dic q̄ si ambo illa verba proterunt, non est excommunicatus. Io. cōtrarium credo. B. Item quid si indeterminate dico, excommunico alterum illorum, numquid ambo sunt vitandi? videtur q̄ sic, quia in genere potest ferri excōicatio. extra de offi. ordi. si sacerdos.
QVOD AVTEM. Hæc est 2. pars q. in qua excipit quasdā personas quæ non sunt excommunicatæ, quamquam excommunicatis communicent, cum tamen in crimine non communicent eis: & hoc probat per quattuor aucto. Io. de Fant.
EXcellentissimus. CASVS. Engeltruda fuit excōicata cū omnibus suis cōicatoribus & fautoribus: cum quibus fautoribus quidam communicabant ex necessitate: quidam ex ignorantia: quidam ex voluntate. vnde Carolus quæsiuit a Nicolao, quid de his faciēdū sit. Nicola⁹ vero scribit non Carolo, sed Hincmaro Rhemorum archiepiscopo, & præcipit, vt cōicantes ex necessitate vel ignorantia, absoluat auctoritate Apostolica, nisi ignorantia illa, vel ne-

Excommunico te & absoluo te, an sit vel absoluat.

ᵍ Sub. & sic habetur pro absoluto, & eum absolutio vltima facit, secundum P. & idē sentit Io. de Fant.

c ¶ *Qui communicant*] non intelligas, q̄ hæc excommunicatio transit in tertiam personam: quia ipsa cum suis communicatoribus omnibus fuit excōicata. vnde illi cōicantes intelliguntur nominatim excommunicati, vt extra de sen. exc. quod in dubiis.
d ¶ *Absoluantur.*] i. absoluti iudicentur ᵍ. sic 24. q. 1. audiuimus.
e ¶ *Vel non ex voluntate.*] sic ff. quod metus cau. si mulier.
QVoniam multos.] CASVS iste tripliciter ponitur ab H. qui notatur etiam in apparatu. Sed ego Barth. Brix. sine præiudicio melioris sententiæ hunc casum sic intelligo. Quidam communicabāt excommunicatis tēpore Gre. vij. vel ignorantia iuris, vel propter nimiam simplicitatem: quidam timore vel necessitate, nec curabāt postea petere absolutionē: quos cū videret Gre. fide absolutione decedere, antiquū rigorem excōicationis tēperauit, excipiēs ab hac excōicatione quasdā psonas, s. vxores & filios, seruos & ancillas, mancipia, rusticos & seruientes excōicatorum & eorū curiales: dūmodo supradictorū consilio scelera non perpetrentur excipit etiam qui ignorantia facti participant excōicatis, & eos q̄ transeunt per terram excōicatorum. In fine dicitur, q̄ non prohibetur aliquid dari excommunicato intuitu pietatis, Ben. etiam hunc casum sic ponere uidetur. *Ad tempus*, id est, pp tempus futurum, vel propter defectum nostri temporis.
f ¶ *Quoniam.*] quidam sic ponunt hunc casum: Aliquis propter enorme crimen fuit excōmunicatus, & propter enormitatē criminis pro

ᵍ Sub. quia reuera excōicati nō sunt, vt j. c. proxi. vel potest dici, q̄ antiquo iure excōicati erant, sed corrigitur p capi. j. proxi. quoniam. secundum B.

nis prohibebatur tẽpore Gregorij, q nec filius, nec vxor, nec aliqs de familia ei cõicaret: & hoc licite potuit fieri, vt dicunt, per id quod est 24. q. 3. si habes. ibi, *Nisi grauissime commouerer*. sed cum Gregorius videret eos contemnere talem excõicationem, temperauit sententiam circa familiam. & secundum hoc expone, *perire*, pro-

e ¶ *Ad tempus*.] scilicet futurum.

f ¶ *Temperamus*.] id est, temperata esse ostendimus. Est ergo hoc verũ, q nũquã familia excõicanda est pp delictũ dñi, nisi forte vt dixi, pp enormitatẽ sceleris, vt 24. q. 3. si habes. vbi dicit Aug. Nisi grauissime cõmouerer, nũquã excõicarem filiũ pro delicto patris. Sed nõne tota familia Bonifacij fuit p eo excõicata, qa oblationes familiæ suæ nõ recipiebant, vt 17. q. 4. miror. Sed dic q tantũ in rubore domini nõ recipiebant oblationes familiæ: sicut non recipiunt oblationes raptorũ, & discordantiũ & impœnitentium, licet nõ sint excõmunicati, vt 90. distin. oblationes.

Familia pro domini delicto non est excõicanda.

municationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia [a], partim nimia simplicitate [b], partim timore, partim etiam necessitate [c]; deuicti misericordia anathematis [d] sententiam ad tempus [e], prout possumus, opportune tẽperamus [f]. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet vxores [g], liberos, seruos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos seruientes, & omnes alios, qui non adeo curiales sunt, vt eorum consilio scelera [h] perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis commmunicant, siue illos qui communicant cum eis qui excommunicatis communicãt. Quicumque autem orator, siue peregrinus [i], aut viator in terram excommunicatorũ deuenerit, vbi non possit emere, vel non habeat vnde emat; ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non [†] in substentationem superbiæ, sed humanitatis causa dare [k] aliquid voluerit, non prohibemus.

† al. in substentationem, non superbia

g ¶ *Vxores*.] sed nũquid vir excõicatus põt petere debitum ab vxore? dicit H. q non: sed ipse tenetur reddere: quod cõcedo. Sed si petat vir mulierẽ i iudicio, & ipsa obijcit ei excõcationẽ, iudex tenet ex suo officio restituere ei mulierẽ, cũ i hoc casu possit ei cõicare. vnde credo q tenet ei debitum reddere. Hoc tñ scias, q si filius est excõicat. vel seruus, non debet pater vel dñs cõicare ei, vt 17. q. 1. de filia. si filius sit in potestate patris, tenet filius cohabitare ei. sed si est emancipatus, tunc tenetur filius vitare patrẽ. huic tñ obstat 22. q. vlt. de forma. vbi eacẽ ñde est superior iferiori adstrictus, qua e cõtrario. ea tñ quæ hic dicuntur, non tenent in clericis, quia semper debent vitare suum epũm excõicatũ, vt 93. dist. in natus. qa non sunt ita adstricti episcopo vinculo naturæ sicut filius patri.

Excõicatio nẽ opponere viro vxor nõ potest.

Item Bonifacius Martyr Zacharia Papæ in epist. quæ incipit [Paterna.]

¶ De Bonifacio, qui excommunicatis, & [a] pseudoepiscopis se non communicaturum iurauit. C. CIIII.

a ¶ Et pseudoepiscopis.] *Hic in aliquot vetustis antea legebatur*, excommunicatis a pseudoepiscopis.

Iuo p. 2. c. 95.

ANtecessor prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus misit; sacramento [l] me constrinxit, vt canonicis, & iustis episcopis, & presbyteris in verbo, facto, consensu adstipulator [m] fierem, & adiutor (quod cum diuina gratia adimplere studui): falsos autem sacerdotes, hypocritas, & seductores populorum vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, & abstinerem à communione ipsorum: quod ex parte seruaui, & ex parte custodire, & implere non potui: sed spiritaliter [n] impleui sacramentum, quia in consensum, & in consilium eorum non venit anima mea: corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui. Dum enim venissem ad principem Francorum cogente ecclesiarum necessitate; non tales ibi repperi, quales volui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicaui.

Gen. 49.

¶ *Epistola, in qua habetur capitulum hoc, edita est per Laurentium Surium in vita sancti Bonifacij legati Germaniæ, & martyris. Emendatior autem extat manuscripta Romæ in bibliotheca monasterij Dominicani.*

Item Zacharias Papa Bonifacio martyri in epistola, cuius initium est [Benedictus Deus.]

propter contemptum: quia non petebant absolutionem.

a ¶ *Ignorantia*.] facti crassa & supina.

b ¶ *Simplicitate*.] iuris errore.

c ¶ *Necessitate*.] quæ vitari poterat, vel etiam ineuitabili. sed certe Inno. ponit hanc quæstionẽ, & eã non soluit. s. vtrũ pro enormi delicto tota familia sit vitanda. extra de sen. exc. inter alia. in fi. & pterea hoc statutũ non esset generale, sed tantũ in vno casu qñ quis cõmitteret crimẽ enorme. Alij sic ponunt casum. Apostolus ait: si qui fratres nominant. cũ his nec cibũ sumere licet. & illa sentẽtia ad omnes fideles extẽdebat, vt ĩ. ea. ad mensam. vnde vsq; ad tẽpus Gregorij tenebat, q familia excõicatorum videbatur saltem in sacramentis. hunc nimiũ rigorem temperat hic Greg. nec enim quò ad ecclesiã triũphantẽ ligatæ erant tales psonæ, nec etiã credendũ est Apostolũ voluisse vxorẽ separandã esse a viro. & ẽm hoc expone, perire, id est, puniri ab ecclesia in sacramẽtis. Tertius casus melior vr. Ante tẽpus Gregorij omnes q in hoc c. cõtinentur, ipso iure erant exempti ab excõicatione, licet cõicarent excõicatis: sed qdã simplices credebant se excõicatos, si cõicarent dñis suis, vel vxores maritis, nec tñ petebant absolutionẽ: & sic peccabant mortaliter pp conscientiã læsam, qa omne quod fit ꝯ conscientiam, ædificat ad gehennã. 28. q. 1. §. ex his. & melius extra de simo. cap. per tuas 2. Dat ergo hic Greg. constitutionẽ, q tales non sunt excõicati habendi: & expone perire pp conscientiã ignorãtia facti, id est, ignorauerunt eos fuisse excõicatos, & tñ eis ignoranter cõicauerunt: & credebant se teneri, nec petebant absolutionem.

Excõicatis sine periculo cõicat eorũ familia.

d ¶ *Anathematis*.] improprie ponitur. i. simplicis excõicationis.

h ¶ *Scelera*.] id est, si tales sunt qui non seruiunt ei in crimine, in quo nec filius nec vxor excusatur, vt extra de sent. excom. inter alia.

i ¶ *Siue peregrinus*.] extra eo. si vere.

k ¶ *Dare*.] dummodo non sit ecclesiasticum stipendium [†], vt extra de cle. excom. mi. postulasti. & est si. 42. dist. quiescamus. quia eleemosyna nulli est deneganda. 86. dist. pasce.

† No. cõtra id qđ notat Ber. cõpostella. extra de elec. quod sicut.

ANtecessor.] C A S V S. Gregorius misit Bonifacium martyrẽ ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus, sed eũ sacramento adstrinxit, vt verbo & facto bonis sacerdotibus cõicaret; illos vero & hypocritas vel corrigeret, vel declinaret: quod ex parte seruauit, & ex parte seruare non potuit. nã cum venisset in Franciam, non potuit facere quin excõicatis cõicaret necessitate cogente, nõ tñ in sancta cõione corporis Christi illis cõicauit, de quo cum putaret se obligatum, consuluit Papam Zachariam. Zacharias vero rescribit sibi sequens c. quod pdecessor. in quo supradicta narrat, dicens q ex tali communione necessitatis nullũ contraxit detrimentum: ex quo anima eius consilio vel consensu iniquitatis eorum non est coinquinata.

l ¶ *Sacramento*.] sacramentum forte ideo requisiuit ab eo, quia habuit eum suspectum, vel ad cautelam.

m ¶ *Adstipulator*.] id est, confirmator.

n ¶ *Sed spiritaliter*.] Arg. q sufficit, q quis non faciat ꝯ mentem rescripti, licet faciat ꝯ verba. sic 22. q. 2. ne quis. & q. 5. humanæ. ff. de in ius voc. quamuis. Hic enim verbotenus excedit fines mandati: & habemus hic q iuramentum pro parte valet, & pro parte nõ 22. q. 4. inter. sic donatio. 32. q. 2. si quos.

Rescriptum quarum ad verba quandoque non seruatur.

¶ Excommunicatis non communicat, qui eis animo non consentit. C. CV.

Quod[a] prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius huius sanctæ sedis Apostolicæ præsul, dum ad prædicandum verbum Euangelij tuam misisset fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante esse munitam †:ita vt orthodoxos episcopos, presbyteros, vel quoscumq; reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos[b], amplius confirmares, & eis communicares(quod & factum est:) si quos vero seductores episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deuiantes reperisses; nulla tibi cum eis esset communio: quod te solatiante Deo vsque ad præsens spiritualiter seruasse confessus es: vel si omnino propter principalem, & humanum fauorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente ecclesiarum Dei necessitate; & tamen in eorum consilio, & consensu communionis anima[c] tua non est coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis conuersatus es non consentiens iniquitati eorum; nullum tibi est detrimentum coram Deo. Iuo p.2.c.96. † al. monitam

¶ *In epistola præcedunt hæc verba,* Suggessit itaque sancta fraternitas tua in suis apicibus, quòd præcessor noster, &c.

9 *Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic est.*

¶ Modus, & forma excommunicationis. C. CVI.

Debent[d] duodecim sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare[e] pedibus: deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis. Burch. l. 11. c. 3. Iuo. p. 14. c. 76.

¶ *Apud Burchardum, & Iuonem ea, quæ in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex concilio Rothomagensi. In collectione vero canonum incerti auctoris manuscripta, ijsdem verbis, quibus hic, refertur ex Zacharia Papa.*

Item ex concilio Arausico.

¶ De eodem. C. CVII.

Canonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, ecclesiarum Dei violatores[a] † auctoritate Dei, & iudicio sancti spiritus à gremio sanctæ matris ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque resipiscant, & ecclesiæ Dei satisfaciant. Burch. l. 11. c. 7. Iuo p. 3. c. 126.

a ¶ Violatores.] *In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duabus vetustis Gratiani codicibus sequitur N. Ab alijs tamen Gratiani exemplaribus, & ab Iuone abest nota ista.*

Item ex eodem.

¶ Modus reconciliationis excommunicatorum. C. CVIII.

Cum aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pænitentia ductus veniam postulat, & emendationem promittit; episcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas ecclesiæ venire debet, & duodecim[g] presbyteri cum eo, qui enim hinc inde circumstare debent. Et si ille terræ prostratus veniam postulat, & de futuris[h] cautelam[i] spondet; tunc episcopus apprehensa manu eius dextera, in ecclesiam illum introducat, & cōmunioni Christianæ reddat, & septem Burch. l. 11. c. 8.

a Quod] supple scripsisti nobis.

b ¶ Perfectos.] hic habes quòd perfectum amplius potest perfici. vnde licet matrimoniū dicatur perfici per carnis copulam, non ideo prius fuit imperfectum. Et ex hoc est arg. q̀ excommunicatus amplius potest excommunicari. Perfectum amplius perficitur.

c ¶ Anima sua] sufficit ergo mentaliter aliquid impleri, etiam si non corporaliter adimpleatur, vt 23. q. 4. recedite. Item arg. q̀ in obligationibus bonæ fidei plus est intelligendum q̃ verbis exprimatur. 23. q. 5. si non licet. 32. q. 4. meretrices. Item argu. q̀ si iuraui amodo non accedere ad concubinā meam, q̀ per hoc non excluditur mihi licitus matrimonialis coitus. arg. 31. q. 1. illud. nam si liberta iurauit nō nubere, de illicitis nuptiis intelligitur. ff. de iure patr. ad gere. §. vlti.

EXCOMMVNICATIONIS. Hæc est nona pars quæstionis, in qua quæritur qualiter quis debet anathematizari, & absolui, & de hoc ponit quatuor capitula Ioan. de Fant. CASVS. Supra facta est mentio de excōicatione, quæ quia indiget reconciliatione, ideo Gratianus ostendit quę sit forma vel modus reconciliationis: prius tñ ostendit quæ sit forma excommunicationis.

Debent.] CASVS. Dicitur hic q̀ qñ eps facit solennem excōicationē, duodecim sacerdotes debent epū circunstare, tenentes candelas ardētes in manibus suis, & i fine anathematis eas debent piicere, & pedibus conculcare: & postea epistola per parochias debet mitti continens nomina excōicatorum, & causam excōicationis.

d ¶ Debent.] sed cum dicit excommunico tot videtur q̀ de minori sit intelligendum. arg. extra de censi. ex parte. ff. de leg. 3. nummis. ff de reg. iu. semper in obscuris. & ff de pœnis, si pr̃ses. Nam maior semper specificanda est. arg. 3. q. 4. Engeltrudam. Ioā. sed certe à verbis non est recedendum, vt ff. de leg. 3. non aliter.

e ¶ Conculcare.] nec postea sumentur ad aliquem vsum, sed foras proiicientur, vt sal infatuatum. 1. q. 7. non omnes.

Canonica.] CASVS Hic docet concilium Arausicum, qualiter episcopus sententiam excommunicationis formare debeat & proferre, scilicet hoc modo: Tales violatores ecclesiarum auctoritate Dei & iudicio sanctæ synodi à gremio sanctæ matris ecclesiæ, & a consortio totius Christianitatis excludimus donec resipiscant, & ecclesiæ satisfaciant. & dicit H. & Beneu. q̀ sacrilegi non sunt ipso iure excōicati arg. 12. q. 2. indigne. 17 q. 4 quisquis. Sed tunc temporis erant quidam sacrilegi & violatores ecclesiarū quos concilium excommunicauit.

f ¶ Violatores.] videtur hic q̀ omnes sacrilegi sint ipso iure excōicati, vt extra de sen. excom. cum pro causa. secundum hoc est contra. 17. q. 4. quisquis. 12. q. 2. indigne. Dicas q̀ violatores ecclesiarū sunt ipso iure excommunicati: alij non †, vt extra de sen. excom. conquesti. & 17. q. 4. omnes. & hic de illis loquitur †. Sacrilegi an sint ipso iure excōicati. † Ar. ad hoc 13. q. 2. clerici. Archid.

Cum aliquis.] CASVS. Hic docetur qualiter & cum quibus solennitatibus episcopus anathematizatum debeat reconciliare. Plana est tota littera, & per te videbis.

g ¶ Et duodecim.] Arg. q̀ in restitutione epi vel clerici tot intererunt epi. quot fuerunt in depositione. de hoc 35. q. 9. veniam.

h ¶ Et de futuris] si extra de sent. excom. ex tenore.

i ¶ Cautelam.] similiter ab hæretico reuertēte requiritur iuramētū q̀ decetero non labetur, vt 1. q. 7. quoties. & ab incendiario, vt 23. q. 8. pessimam. similiter in quolibet horrendo crimine iurabit penitens

De hoc no. 12. q. 2. cū de notissimā. & extra de sen. excō. tua & ibi videas. Archidia.

Excõicatus an simplici verbo possit absolui.

Hoc sane intellige, ne contradicat extra de sen. exc. cum medicinalis. Ar.

pænitens se numquam simile commissurum. 2 2.q. 5. de viro non tamen idē credo faciendū in quolibet mortali peccato. Sed cū hodie simplici verbo quis põt excõicari, vt extra de eo qui fur. or. re.c. 1. videtur ergo, q hodie simplici verbo põt absolui quis; qa omnis res per quascumque causas contrahitur, per easdem dissolui-

à vino & carnibus ieiunent; & vltra lugenda non committant.

a ¶ *Statuerunt.*] ī. c. 1. si quis episcopus. cõtra vbi eis negatur spes restitutionis, sed non negatur quin à Papa possint restitui.

b ¶ *Saginati.*] pingue verbū de pingui itellectu pcessit. 44. di. S. si.

QVI AVTEM CASVS hic docet Grat. q cõicantes excõicatis p mõ peccati maioris vel minoris debēt pænitere, qđ pbat seq. c.

Sub. nõ ab alio. 2. q. 5. quanto. in f. 23. q. 4. est iniusta. Lau.

psalmos pænitentiales decantet cum istis precibus, Kyrie eleyson, Pater noster, Saluum fac seruū tuum, *Oratio*, Præsta quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pænitentiæ fructum; ut ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate deuiauerat peccando, admissorum ueniam consequendo reddatur innoxius. Per, &c.

a ¶ Debent.] *Apud Burchardum, qui etiam ex concilio Aransico citat, hæc sequuntur.* Vbi etiā adesse debent illi, quibus iniuria, vel damnum illatum est, *& multa alia, quæ omnino perlegenda sunt.*

10 *Presbyteris vero, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt, quæ pænitentia sit imponenda, Ioannes octauus clero, & ordini Salonitano* † *scribens definit dicens.*

† al. Salernitano

¶ Quæ sit pænitentia sacerdotum, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt. C. IX.

Iuo p. 14. c. 35. Pann. l. 5. c. 104.

† al. mysterium

DE illis presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri domini Papæ Nicolai excommunicati sacrum ministerium † cõtingere præsumpserunt; ipsi in se damnationis (sicut sacri canones statuerunt [a]) sententiam intulerunt. Tamen, quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis; ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus: vt sancta communione saginati [b] studeant tribus continuis annis per hebdomadā omni [a] secunda, & quarta, & sexta feria à [b] vino, & à carne penitus ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere.

a ¶ Omni secunda.] *Apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur,* omni secunda, & sexta feria: *in vno autem,* omni quarta, & sexta feria.

b ¶ A vino.] *In Pannormia est,* aut à vino, aut à carne, *apud Iuonem* à vino, aut aceto.

Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati pænitentiam accipiant.

† al. Gebehardo

Vnde Vrbanus ij. Genebaldo † *Constantiensi episcopo.*

¶ Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant. C. CX.

Iuo p. 14. c. 45. Pann. l. 5. c. 105.

† al. ipsi

SAnctis quippe canonibus cautum constat, vt qui excommunicatis communicauerit, excommunicetur. Ipsius † tamen pænitentiæ, atque absolutionis modos eo moderamine decernimus, vt quicumque seu ignorantia [c], seu timore [d], seu necessitate negotij cuiusquam maximi, & maxime necessarij, eorum se conuictu, salutatione, oratione, osculatione † contaminauerit; cum minoris pænitentiæ medicina societatis nostræ participationem † sortiantur. Eos vero, qui aut sponte, aut negligenter [e] inciderint; sub ea volumus disciplinæ coercitione † [f] suscipi, vt ceteris metus incutiatur.

† al. osculo
† al. participatiū
† al. coercitionem

SAnctis.] CASVS. Quidam cõicauerūt excõicatis ex ignorātia, vel timore, necessitate vel volūtate: quare q̄ siuit Genebaldus eps Cõstantiēsis ab Vrbano secundo, qualiter puniri debeant, vel ad satisfactionē recipi. Et rńdet, q nisi resipiscant, anathematizari debent. Si vero satisfacere velint, illi qui ignorātia timore, vel necessitate excõicatis participauerunt, sub minori pænitentia sunt recipiendi. Qui vero voluntate, vel negligētia cõicauerūt, ita districte sunt recipiēdi, vt ceteris metus incutiat.

c ¶ *Ignorantia.*] crassa: qa vere ignorās nõ esset excõicatus. vnde lex dicit, Sciētiā, nõ ignorātiā volumus obligari.

d ¶ *Timore.*] extra qđ metus caus. factis.

e ¶ *Aut negligenter.*] no. negligentiam compara ri volūtati. ff. de reg. iur. l. latæ culpæ.

f ¶ *Coercitione.*] sed pone, q aliquis laicus iniurauit se alij laico satisfacere: post absolutionem vult ei satisfacere corā sæculari iudice. nūquid iudex ecclesiasticus potest cognoscere de illa satisfactione, cū illa sit causa ciuilis? sic, argu. extra de dona. inter virum & vxorē, de prudētia. extra de consu. ser. c. licet. vbi iudex ecclesiastic9 de libertate siue de hæditate cognoscit, & pnūtiat, & iudex ecclesiasticus & causa natiuitatis cognoscit, extra q fil. sint legi. c. lator.

CAVSA DVODECIMA.

QVidam clerici propria [g] relinquere volunt; de suis & ecclesiæ rebus testamentum conficiunt: de rebus ecclesiæ nonnulla largiuntur.

1 *Modo primum quæritur, vtrum liceat clericis proprium habere.*

2 *Secundo, an res ecclesiæ, quæ ab eis data sunt, possint constare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt.*

soluitur, vt extra de regulis iuris, omnis res.

PRESBYTERIS. Hæc est 10. pars. q. in qua ponitur q̄ pænitentia debet imponi illis, q excõicati celebrauerūt. Io. de Fant.

CASVS. Supra facta est mentio de presbyteris excommunicatis, qui diuina celebrare præsumunt. Nunc vero docet Gratia. quæ pænitentia sit eis iniungenda.

DE illis.] CASVS. Tempore Nicolai quidam presbyteri dum essent excõicati, præsumpserunt diuina officia celebrare; quo mortuo cū ipsi pænitētiam agere vellent, quæsiuit clerus Salonitanus à Papa Ioanne quæ pænitentia sit illis sacerdotibus imponenda. Et rńdet, q de iure deberent deponi; de misericordia tñ sedis Apostolicę in sancta cõione permittuntur, ita vt tribus continuis annis in vnaquaque hebdomada in secūda & quarta & sexta feria

Quidam cleri- C. I. CASVS. In 11. causa q. 1. c. inolita. & c. placuit. introduxit magister Gratia. clericos litigantes de rebus proprijs. Sed quia posset dubitari, an clerici debeant habere propria, quia prædecessores eorū omnia habebāt communia, de quibus dicitur, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna; nec quisquam eorum aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia: ideo supponit hanc 12. causam, in qua ostendit an clerici possint propria habere, & annectit de alienatione rerum ecclesiæ, & vtrum clericis liceat condere testamenta. Vt autem hæc omnia melius pateant, præponit thema, de quo quinq; elicit quæstiones, in hunc modum dicens: *Quidam clerici, &c.*

g ¶ *Propria.*] i. proxi. causa, q. 1. in illo c. inolita. & c. placuit G. induxit clericos litigātes de proprijs rebus. Sed quia dubitari posset, an possint clerici habere propria: ideo ponit hanc causam, in qua

quæ-

quærit an clerici possint propria possidere, & an possint res eccle siæ alienare, & an possint condere testamentū, & vt hæc & alia, &c.
a ¶ *An vtrique.*] id est, ecclesiæ & sacerdoti.

neraliter. quæ hic pro 3rio signantur. Sed dic tutela, id est, prote- ctione. Io. Credo, quod sint de foro vtriusq; B. vnde ecclesia tales tue- ri, id est, nutrire non tenetur: sed tueri, id est, protegere tenetur.

D *Ilectissimis.*] CASVS. Hierosolymis erant quidam qui pro- prius renuntiauerūt cum ipsis Apostolis: sed non bene serua- bant.

3 *Tertio, si ante tempus ordinationis suæ, qui nihil habere videbantur, & post ordinationem aliqua inuenisse noscuntur, an possint ea relin quere quibus voluerint, an non.*

4 *Quarto, si de suis & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscūtur, an vtri- que communiter, an singulariter ecclesiæ, vel sacerdoti, iure pro- ueniant.*

5 *Quinto, si testamenta liceat eis conficere.*

QVÆSTIO PRIMA.

C*Lericos* [b] *nihil possidere, multis auctoritatibus in- betur* †. † al. approbatur

Ait enim Toletanum concilium quartum, c. 23.

¶ Impuberes, & adolescentes in vno conclaui manentes probatissimo seniori deputentur. C. I.

Ans. l. 7. c. 5. Gen. 6. & 8. Prou. 30.

OMnis ætas ab adolescentia [c] in malum prona est. Nihil enim incertius, quàm vita adolescentium †. Ob hoc constituere opor tuit, vt si qui in clero impuberes †, aut adolescentes existunt, omnes in vno conclaui atrij commaneant †, vt lubricæ ætatis annos non in lu- xuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo [d] se- niori, quem & magistrum [e] disciplinæ, & testē vitæ habeant. ¶ Quòd si aliqui ex his pupilli [f] existunt, sacerdotali tutela foueantur: vt & vi- ta eorum à criminibus intacta sit, & res ab iniuria improborum. Qui autem his præceptis resultauerint, monasterijs deputētur, vt vagantes animi, & superbi seueriori regula distringantur.

† al. puberes † al. commorentur

† Cōcor. gl. in ver. auct- tic. §. his igi- tur. aliàs, his itaque. insti. de iust. & iu- re.

Item Clemens in epistola quinta.

¶ Omnibus clericis communis est vita seruanda. C. II.

Ans. ibidem.

DIlectissimis [g] fratribus, & cōdiscipulis, Hierosolymis cum dilectis- simo fratre Iacobo coepiscopo habitantibus, Clemēs episcopus. Communis vita, fratres, omnibus necessaria est, & maximè his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eo- rumque discipulorum imitari volunt. ¶ Communis enim vsus om- nium [h], quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem [i] alius hoc suū esse dixit, & alius illud; & sic inter mortales facta diuisio est. ¶ Denique Græcorum quidam sapientissi- mus hæc ita sciens esse, ait, communia debere esse amicorum om- nia. [In omnibus [*] autem sunt sine dubio, & coniuges [k].]

C*Lericos.*] Hæc q. diuiditur in duas partes. In prima probat magister per 17. aucto. quod nullus clericus de- bet habe- re propriū quod tamen de regularibus intelligi tur, qui propriis renun tiauerunt. Secunda ibi, *His omnibus.* Io. de Fāt. CASVS. Hic intitula tur prima quæstio, qua quæritur an clericis li- ceat habere proprium. & hoc ordine procedit Gratianus. Primo pro- bat, quod clerici non debēt habere propriū. Postea contrarium. Et scias, quod clerici qui non abrenū- tiant propriis, possunt habere propria. j. ea. q. episcopi. manifesta. sint manifestæ. Si vero abre nuntiauerunt tacite vel expresse, non possunt habere propria. tacite 19. q. 3. nūc autem. ex- presse cū viua voce hoc exprimunt. & hoc te- neas quicquid Gra. dicat.
b ¶ *Clericos.*] in hac prima q. scilicet an cle- rici possint propria ha- bere, Grat. alleg. pro & contra: deinde soluit in illo §. cum ergo. & ma- le. Dic ergo, quod possunt habere propria nisi re- nūtiauerint [1] propriis, j. ea. q. 1. sint manifestę. Sed hoc nota. quod in pri- mitiua ecclesia omnes credētes siue clerici si- ue laici nihil proprij pos sidebāt: sed communia erant omnia. secūdū quod loquitur j. ea. c. 2. & si qua capitula 3rium di- cant, loquuntur de con silio, vel secūdum tem pus primitiuæ ecclesiæ, vel de iis qui tacite, vel expresse renuntiauerunt propriis.

Clerici pos- sunt habere proprium.

1 Scilicet ta cite vel exp[r]es se: tacite vt 19. q. 3. nūc aut[em] expresse cū viua voce hoc expri munt. B.

O *Mnis ætas.*] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima loquitur de impuberibus clericis & adolescētibus: quorū vita quia semper ad malum prona est, ideo in vno cōclaui oēs manere debent, deputati probatissimo seniori, qui magister sit doctrinæ, & testis vitę eorū. In secunda parte loquitur de laicis pu pillis ecclesiæ cōmendatis, quos prælatus ecclesiæ debet in omni- bus custodire. Si autem aliqui eorum cū adulti fuerint, luxuriose viuere voluerint, si aliter corrigi noluerint, ponantur in monaste- riis, vt ibi districtius viuant. Secunda pars incipit ibi, *Quòd si ali- qui.* Et nota, quod oīa c. quæ dicunt, quod clerici nō possunt habere pro- prium, intelligunt de illis qui renūtiant propriis tacite, aut expsse.
c ¶ *Ab adolescentia.*] in clericis expectantur xviij. anni, & tūc quæ- ritur an velint in sæculo perseuerare, vt s. dist. 28. de his. In mona chis xiiij. vt j. an. q. 1. illud.
d ¶ *Probatissimo.*] pupillus enim apud tales educari debet, qui nō insidientur eius pudicitiæ, vt ff. vbi pu. edu. de. l. pe. Vel dic, seniori, id est presbytero. 84. dist. porro.
e ¶ *Magistrum.*] no. quod magister perhibere debet testimoniū de vi ta discipuli, similiter de eius doctrina, vt C. de aduoc. diuer. iud. l. nemini. sic domestica testimonia quãque admittuntur. sic & pater perhibet testimoniū de filio. an q. 3. præsens. sic & aliàs 2. q. 7. cū pastoris & j. ea. q. manifesta. 2. q. 1. Deus omnipotens.
f ¶ *Pupilli.*] hic de laicis loquitur, qui sunt commēdati ecclesiæ.
f ¶ *Pupilli.*] pupilli, orphani, viduæ, liberti, miserabiles psonę [a] spectant ad iudicium ecclesiasticū, vt 88 dist. c. 1. & 2. & C. quan- do Imperator inter pu. & vid. l. vnica. §. quod si pupilli. & 16. q. 1. ge-

Pupillus vbi debet educa- ri.

a Idem Ale xād. de tmo. in l. 1. ff. de

iur. om. iud. col. 2. vbi di- cit, quod pro mi serabilibus p sonis iudex pōtest inter- ponere offi- cium etiam nō implora- tū per l. 1. C. quādo imp. inter pupil. & vid.

bant. & ideo Clemens Papa scribit Iacobo & secum habitātibus, & primo salutans eos docet, quod omnia debent esse communia. Et hoc probat sex rationibus, Prima est, quia de iure naturali à prin- cipio omnia fuerunt communia: sed per iniquitatē est proprietas inducta, vt dicatur, hoc est meum, illud tuum. Secundo auctorita- te Platonis dicentis omnia debere esse communia, etiam vxores. Tertio, auctoritate prophetæ. Quarto, exemplo Apostolorū. Quin to, exemplo Christianorum primitiuæ ecclesiæ, qui vendebant a- gros, & pretia eorum dabant Apostolis. Sexto, exēplo Ananiæ & Sapphiræ, qui mortui sunt ante pedes Petri: quia mentiti sunt de pretio agrorum. In fine hortatur eos, vt ab Apostolicis regulis nō recedant. Prima ratio incipit ibi, *Communis enim vsus.* Secunda ibi, *Denique.* Tertia ibi, *Ecce quàm bonum.* Quarta ibi, *Istius enim.* Quin ta ibi, *Omnes vero.* Sexta ibi, *Ananias.* Breuius repete. probat sex ra- tionibus, quod omnia debent esse communia.
g ¶ *Dilectissimis.*] sex rationibus probat omnia esse communia. Et nota, quòd Papa hic se postponit, sic postponitur supra 97. distinct. victor.
h ¶ *Omnium.*] vnde Tullius: Dulcissima rerum possessio commu nis est. & dicit Philosophus, Quietissime viuerēt homines in hoc mundo, si de medio sublata essent duo verba, scilicet meū & tuū.
i ¶ *Sed per iniquitatem.*] id est, per consuetudinem iurisgentium æquitati naturali contrarium: nec sit cōtra. s. dist. 8. c. 1. Vel per ini- quitatem, id est, per solicitudinem, vt ibi, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia, quæ per solicitudinem est quæsita. 14. q. 5. §. sed hoc multipliciter.
k ¶ *Et coniuges.*] nō quo ad vsum carnis, sed quo ad vsum obse- quij.

Meū & tuū turbant hu- manū otiū.

Amicos face re de mam mona iniqui tatis qd est.

quij, vel quo ad dilectionem 31. dist. omnino. Et est arg. quod verbū generale generaliter intelligendum est. 19. dist. si Romanorum. i. a ¶ *Aer*] Aer communis dicitur quo ad vsum, vt insti. de rerum diui. §. 1. sed quo ad ius ædificandi cuius est solum, eius est aer vsque ad cælum, vt ff. quod vi aut clam l. vlt. in fine. potest enim ædificare

b ¶ *Cor vnū & anima vna.*] scilicet vt fine vniti vinculo charitatis. c ¶ *Possidebat.*] Ergo aliquis potest possidere rem, cuius non potest habere proprietatē. Arg. contra, extra de præscrip. causam. Sed dic possidebat, idest, detinebat sicut seruus dicitur possidere. ff. de acquirend. pos. quod seruus.

Cōcor. tex. in l. 1. & fina. C. quæ res pigno. obli. pos. & in l. 2. §. cum vrbē. ff. de offi. præfec. vrb.

Et sicut non potest, inquit, diuidi aer [a], neque splendor solis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debere; sed habenda esse communia. Vnde & Dominus per prophetam loquitur dicens [Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, &c.] ¶ Istius enim consuetudinis more retento etiam Apostoli, eorumque discipuli, vt prædictum est, vnà nobiscum, & vobiscum communem vitam duxere. Vnde, vt bene nostis, erat multitudinis eorum cor vnum, & anima una [b]: nec quisquam eorum, aut nostrum de his, quæ possidebat [c], aliquid suum esse dicebat: sed omnia illis & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. ¶ Omnes autem, qui domos, vel agros possidebant, uendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant ponentes ante pedes Apostolorum (sicut nobiscum quidam uestrum cognouerunt, & uiderunt:) & diuidebantur singulis, prout cuique opus erat. ¶ Ananias autem uir austerus, & Sapphira [d] uxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos uendiderant, nobis præsentibus, in conspectu omnium circumadstantium à conspectu Apostolorum propter peccatum [e] eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati sunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognouimus, & uidimus, nec recordatione [f], nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc uobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apostolorum obedire præcipimus [g]: quia hi, qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum uobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt. *& infra.* ¶ Vnde consilium dantes, uestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis: sed communem uitam ducentes, & scripturas sacras rectè intelligentes, quæ Domino uouistis, adimplere satagatis.

Psal. 132.

Act. 4.

Act. 5.

a ¶ In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges.] *Verba hæc absunt ab originali in recentioribus conciliorum editionibus impresso, & duobus ipsius manuscriptis codicibus, uno Vaticano, altero bibliothecæ sancti Marci Florentiæ, & ab Ansolmo. Hanc vero sententiam à Platone ortam hæretici quidam volebant in Christianam religionem inuehere. Ita enim scribit Epiphanius hæresi 32.* Primum quidem, quòd ipse Epiphanes cum patre suo, & sectæ antistite Carpocrate, ac sodalibus eius, communes esse hominum vxores sanciuit, ex Platonis de repub. libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. *Verum apud veteres etiam Christianos hanc vxorum communionem vehementer damnari solitam Tertullianus in Apologetico euidenter testatur his verbis.* Omnia indiscreta sunt apud nos præter vxores. In illo loco cōsortium solumus, in quo solo ceteri homines consortium exercent: qui non amicorum solummodo matrimonia vsurpant, sed & sua amicis patientissime subministrant, ex illa credo maiorum & sapientissimorum disciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communicauerunt, &c.

Item Eugenius Papa II. & Leo quartus, c. 7.

¶ Iuxta ecclesiam, clericorum claustra constituantur. C. III.

Ansl. 7. c. 5. & l. 4. c. 2.

NEcessaria [h] etenim res exigit, vt iuxta ecclesiam claustra [i] constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus vnum sit refectorium, ac dormitorium, seu ceteræ officinæ [k] ad vsus clericorum necessariæ. Ministri vero post episcopum super eos eligantur; quorum vita, atque doctrina illos potius exornet, quàm dehonestet.

¶ *Est caput septimum concilij Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IIII. innouati. Antea citabatur Leo nonus.*

Nec in atrio ecclesiæ alia ædificia, nisi clericorum ponantur.

In concil. Salegunst. c. 12.

Vnde Nicolaus Papa.

¶ Nec in atrio ecclesiæ, nisi clericorum ædificia ponantur. C. IIII.

Iuo p. 15. c. 178.

NVlla ædificia in atrio [l] ecclesiæ ponantur, nisi tantum clericorum.

¶ *Fere eadem leguntur in concilio Salegunstadensi, c. 12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Iuone par. 15.*

Item Hieronymus ad Nepotianum.

ficare homo quàm alte velit: tamen non excedat vsitatum modū altitudinis, vt C. de ædi. priua. l. 1.

peratoris non est priuatorum parietibus opē. publi. quecunque.

d ¶ *Et Sapphira.*] j. 13. quæst. 8. legi. & c. Veterum.
e ¶ *Propter peccatum.*] propter peccatum moritur quis citius, vt 1. 3. q. 4. ea vindicta.
f ¶ *Recordatione.*] aliàs retractatione.
g ¶ *Præcipimus.*] idest, monemus. simile 18. q. 2. sic eum. videtur tamen quod hoc fuit præceptum: quia primitiua ecclesia hoc potuit præcipere: sicut continentiam. sed si hoc hodie præciperetur, deformaret statum ecclesiæ vniuersalis: quod non debet esse. 1. q. vlt. & si illa. Vel dic quod præceptū erat eis qui tunc renuntiauerant proprijs, non alijs. 17. q. 1. c. 1.

NEcessaria.] CASVS. Hic reprehenduntur quidam regulares, qui communiter viuere nolebāt, nec volebāt habere prælatos. præcipiunt ergo duo Papæ, scilicet Eugenius & Leo, quod communiter viuant, & prælatos habeā. tales, qui eos exornent, & non dehonestent. *Ministri*, idest, plebani, vel archipresbyteri, vel œconomi, vel huiusmodi. Sequens §. cum cap. planus est.
h ¶ *Necessaria.*] idest, vtilis & honesta.
i ¶ *Claustra.*] idem dicitur de conse. dist. 5. in omnibus. & dist. 32. præter.
k ¶ *Officinæ.*] 5. dist. 32. si qui vero. contra. 2. 2. q. 2. sacerdos. contra, j. ea. quia tua. sed ibi loquitur de ecclesijs collegiatis: hic non. vel consuetudo diuersarū ecclesiarum solum contrariatur.
ADDITIO. Quia prouidetur eis vt pauperibus, non vt clericis, secundū H. hic autē loquitur quando viuunt in communi, & de communi, secundum Lauren.
l ¶ *Vlla.*] ¶ *In atrio.*] idest, in cœmeterio, quod habebit xl. passus in circuitu ecclesiæ maioris capellę, vel minoris eccleæ xxx. vt j. 17. q. 4. sicut antiquitus. sic palatium Imperatoris non est priuatorum parietibus coarctandum. C. de ope. publi. quecumque.

Peccatum vitam abbreuiat.

Cōtra hoc facit littera consilium, &c. & hortamur, &c. sed sæpe quæ sunt præcepti colorantur & monētur, vt in præd. c. sic tenet Archid.

Atrium est cœmeterium.

Clericus.

Clericus.] C. a. V. s. Nepotianus rogauit Hier. vt dictaret sibi libellum de clericorum vita. quod Hier. fecit. hoc ergo cap. quod est pars illius libri, tria ostēdit, s. q clericus debet nomē suū interpretari: & iuxta interpretationē viuere. Secūdo ostēdit, q clericus nō debet habere diuitias: quia cū is q talia possidēt dominus esse dedignatur, nec vult fieri pars eorum. Tertio ostendit, q cleric' de decimis & oblationibus viuere debet, & relinquere hereditatē parentibus. Hoc vltimū est de consilio, quod datur perfectis. Vel secūdū vetus testamentū qō leuitæ de decimis & oblationib' contenti erant, sicut dicit H. cum hodie etiā monachi ab hereditate paterna vel materna non excludantur, vt 18. q. 2. statutum. & 19. q. 3. præsens.

17 q. 4. quisquis. & verberans talē incidit in canonē. extra de sent. excō. non dubiū. & habebunt habitū illorum cum quibus conuersantur, vt 16. q. 7. in nona. & licet cōuersi hic dicātur Deo deuoti, non tñ tenētur continere. nā quidā taliū profitentur, quidā non, vt 27. q. 1. vt lex. nam acolythi sunt ecclesiasticæ personæ, & tamē nō te- | Conuersum verberans incidit in canonem.

¶ Clericus nihil sæculare possideat. C. V.

Clericus, qui Christi seruit ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum: & nominis definitione prolata nitatur a esse quod dicitur. Si enim κλῆρος græce, sors latine appellatur; propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus sors, idest pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominū partem habet; talem se exhibere debet, vt & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit [Pars mea Dominus,] nihil extra Dominum habere potest. Quód si quidpiam aliud habuerit præter Dominum; pars eius non erit Dominus: Verbi gratia, si aurum b, si argentum, si possessiones, si variā supellectilem; cum istis partibus Dominus fieri pars eius non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus c hereditatis eius; nec accipio d partem inter ceteras e tribus: sed quasi leuita, & sacerdos viuo de decimis; & altari seruiens, altaris oblatione substentor. Habēs victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucē nudus sequar.

Deusdedit p. 3. Aos. l. 7. c. 2. luo par. 6. c. 2.

Psal. 15.

Psal. 15.

1. Tim. 6.

Item Ambrosius de fuga sæculi, c. 2.

¶ Nihil præter Deum debet curare, qui in eius sortem eligitur. C. VI.

Cui portio Deus est, nihil debet curare, nisi Deum: ne alterius impediatur necessitatis f munere. Quod enim ad alia officia g confertur; hoc religionis cultui, atque huic nostro officio decerpitur h. Hæc enim vera est sacerdotis fuga, abdicatio i domesticorū, & quædā alienatio charissimorum: vt suis se abneget, qui seruire Deo elegerit †.

† *gessit*] orig.

Item Hieronymus ad quemdā suum leuitā de duobus generibus hominū.

¶ Clericis, & Deo deuotis nec causas agere, nec aliquid proprium habere licet. C. VII.

Dvo sunt genera Christianorum. Est autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare conuenit: vt sunt clerici, & Deo deuoti, videlicet conuersi k, κλῆρος enim græce, latine sors. Inde huiusmodi homines vocantur clerici, idest sorte electi. Omnes enim Deus in suos elegit. Hi namque sunt reges, idest se, & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romanæ ecclesiæ in signum regni, quod in Christo expectatur. Rasio vero capitis, est temporalium omnium depositio l. Illi enim victu & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem m habentes, debent habere omnia cōmunia. Aliud vero genus est Christianorum, vt sunt laici. λαὸς enim græce, est populus latine. His licet temporalia possidere, sed non nisi ad vsum n. Nihil enim miserius est, quàm propter nummum Deū contemnere. His concessum est vxorem ducere, terram colere, inter virum & virum iudicare, causas agere, oblationes o super altari apponere, decimas reddere: & ita saluari poterunt, si vitia tamen benefaciendo euitauerint.

Augu. ser. 21. ad fratres i eremo.

a *Nitatur.*] Argu. à nominis interpretatione 16. q. 1. si cupis. nomina enim debent esse consona rebus. instit. de dona. §. est & aliud.

Diuitias habere peccatū non est.

b *Si aurum.*] non tamen est peccatum habere diuitias, si adsint bona opera, vt 35. dist. hæc autem scripsimus. sed tunc est peccatum, si propter eas iustitia deseritur. j. ea habebat. vel cum homo in eis spem suam ponit, vt 8. q. 1. sunt in ecclesia.

Funiculus quid sit.

c *Et funiculus.*] Funiculus hic dicitur mēsura quædam, qua diuidebatur hereditas post funus defuncti, secundum illud: Funes ceciderunt mihi in præclaris. & dicitur à funere.

d *Nec accipio.*] Monachus tamē succedit in hereditatē, vt 19. q. 3. non liceat. & ecclesia nomine eius recipit, vt 18. quæst. 1. c. 1. Vnde Ouidius.

Alterius vires subtrahit alter amor.

e *Inter ceteras.*] sed singulariter: & est arg. q clerici non debent partiri hereditatem cū fratribus.

Vnde.] C. a. V. v. Quidam rogauit Ambro. vt scriberet sibi qualiter posset sæculum fugere, & Deo seruire: cui Ambro rescribit dicens, q sæculum duobus modis fugitur, scilicet renuntiando rebus proprijs & sæcularibus curis: & abdicando se à domesticis personis & consanguineis, vt suis se abneget, q Deo seruire eligit.

f *Necessitatis.*] idest, solicitudinis.

g *Officia.*] scilicet sæcularia.

h *Decerpitur.*] idest, subtrahitur. sic 99. dist. ecce.

i *Abdicatio.*] quo ad carnalem affectum, vel copulam.

Duo sunt.] C. a. V. a. Quidam leuita rogauit Hiero. vt assignaret sibi differentiam inter clericos & laicos: & quod esset officium vniuscuiusque. Hiero. ergo rescribit ei assignādo duo genera hominū, scilicet clericos & laicos. clericorū est officium diuina contemplari, orationibus & diuinis officijs insistendo: & ab omni strepitu tēporaliū cessare. illi dicūtur reges: quia se & alios regere in virtutibus debent. & in signū huius rei gestant coronā in vertice. Laicorū vero officiū est ducere vxorē, terrā colere, & ea quæ continentur in s. cap. & ostendit qualiter vtrique interpretentur.

k *Conuersi.*] Conuersi omnes dicuntur ecclesiasticæ personæ, vt tenentur continere, vt 32. dist. si quis eorū. quia possunt contrahere matrimoniū legitimū. Itē licet templarij sint ecclesiasticæ personæ, tamen possunt mouere arma ex permissione ecclesiæ.

l *Depositio.*] sic 8. dist. 23. prohibere. & capilli qui remanent, designant q aliqua debemus retinere ad substentationem.

m *Proprietatem.*] rerum ecclesiasticarum tamen bene concedēdum est, q clericus sit dominus fructuum collectorum. sed licet proprietas fructuum sua sit: tamen non potest eam in morte eius alicui largiri ratione testamenti, sed intuitu eleemosynæ sic, vt extra de testa. ad hæc, sicut heres licet sit dominus rerum quas tenetur per fideicommissum restituere alij: tamē nihil potest inde alienare. ff. ad Trebel. deducta. §. vlt. & l. quidam. §. si quis.

n *Ad vsum.*] Prohibetur etiam laicis ne seruent pecuniam, vt 47. dist. sicut hi. hoc ideo ne quis in auaritiam incidat: alias bene licet: quia non debet quis omnia bona sua statim effundere, vt 86. dist. non satis. & dic non nisi ad vsum, idest, non ad abusum. bene enim possunt habere proprium. | Pecuniā seruare verum licitum sit.

o *Oblationes.*] immo præcipitur eis oblationes dare, vt 16. q. 1. statuimus. j. de cōs. dist. 1. ōis Christianus. 10. q. 1. quia sacerdotes.

QVia tua.] Casus. Tres quęstiones fecit Aug. Gregorio: quibus quæstionibus Greg. tres dat responsiones. Prima fuit, an clerici Anglorũ debeant proprijs renuntiare, & communiter viuere. & respondet q sic, vt habetur in principio c. Secunda fuit, an clerici cõiugati, & in minoribus ordinibus cõstituti debeãt habere stipendia ecclesiastica. Et respondetur q sic, sicut est à patribus scriptum q diuidebãt, &c. qui sub regula ecclesiastica sunt tenẽdi. Tertia fuit si quid superest cõmuniter viuẽtibus de annuo reditu, quid debeat inde fieri. Et respõdet q debet pauperibus erogari: & hoc ꝓbat auctoritate Christi dicẽtis, Quod superest, &c. Secũda pars ibi, *Si qui vero sunt.* Tertia ibi, *Cõiter autem viuentibus.*

a ¶ *Seorsum.*] Ergo monachus episcopus factus non potest habere proprium. sed si hereditas aliqua deuoluitur ad eum, erit ecclesiæ, vt 18.q.1.c.1.in fi.

b ¶ *Si qui vero.*] ĩ.dist.32.si qui vero.& cap.placuit.hoc hodie nõ tenet [1], extra de cle.coniuga. Ioannes.& cap.1.

c ¶ *Vxores.*] si sint clerici, numquid ergo dormiunt cum alijs, vt ĩ.ea.necessaria.non: quia esset inhonestum in vxorato. Item, cantabunt ne cum clericis? quod videtur: quia non aliter perciperent stipendia. & quod hic dicitur, speciale est in Anglicis: nec enim simul habebit quis ecclesiasticum beneficium & vxorem. extra de cleric.coniuga.diuersis.& cap. Ioannes.

d ¶ *Sub ecclesiastica regula.*] Hic patet, q si aliquis in minoribus ordinibus constitutus ducat vxorem, non tamen potest more laicorum viuere: nec potest conueniri coram sæculari iudice: nec verberari sine sacrilegio, vt 20.q.3.eos.& 81.dist.dictum. Io., quod falsum est, vt extra de cle.coniug. Ioannes. B.

Monach' factus episcopus propriũ habere non potest.

[1] Hæc est vera sententia secũdũ Vin. & Inn. & qd̃ hic dicitur ẽ ius vetus: & statur hodie ei qd̃ dicitur in decre. hic alle.de cle.cõiug.capit. 1. Archidia.

Ioan.diac.in vita l.2.c.37.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, responsionum, c.1. & 2.

¶ Clerici nihil propium possideant. C. VIII.

Ansl.l.7.c.3.
† al. viuere

QVia tua fraternitas monasterij regulis erudita seorsum [a] non debet fieri † à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est; hanc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex ijs, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. ¶ Si qui vero [b] sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se non possunt continere, sortiri uxores [c] debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, [quòd diuidebatur singulis, prout cuique opus erat.] De eorum ergo stipendio cogitandum, atque prouidendum est: & sub ecclesiastica [d] regula sunt tenendi: ut bonis moribus uiuant, & canendis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent. Communiter † autem uiuentibus iam de faciendis portionibus [e], vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquẽdum? cum omne, quod superest, in causis pijs, ac religiosis erogandum est: Domino & magistrõ omnibus dicente. [Quod superest [f], date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis.]

32.dist.si q vero.
Resp. 2.
Act. 4.
† al. Cõmuni autem vita
Luc. 11.

e ¶ *Portionibus.*] idest, dandis decimas. monachi enĩ cõiter viuentes nõ dant decimas, vt ĩ.16.q.1.decimas. extra de deci. fraternitatem.

Monachi nõ tenentur ad decimas.

f ¶ *Quod superest.*] Videtur ergo q si aliquis ita pauper est: q ei nõ sufficiant sua, videtur q non teneatur dare decimas: quia nullo præcepto sibi aliquis tenetur subtrahere necessaria, vt 86.dist.non satis.in fi. quod non est verum.

Decimas soluere pauper non tenetur.

Item Vrbanus Papa omnibus catholicis, epistola unica, c.1.

¶ Clericis omnia communia esse debent. C. IX.

Ansl.l.7.c.4.
Iuo p 3 c. 139.
† al. bonos

SCimus uos non ignorare, quia hactenus uita communis inter omnes † Christianos uiguit, & adhuc gratia Dei uiget: & maxime inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, idest clericos: sicut in actibus legitur Apostolorum [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.] *& infra.* ¶ Quicumque uestrum communem uitam susceptam habet, & uouit se nihil proprium habere; uideat, ne pollicitationem [g] suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satius est non uouere; quàm uotum, prout melius potest, non perficere. Grauius enim puniuntur, qui uotum fecerunt, aut fidem [h] perceperunt, & uotum nõ persecerunt, aut in malis uitam finierunt; quàm illi, qui uitam sine uoto finierunt; aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.

Act. 4.
In ead.epist.c.6.

SCimus.] Casus. Quidam clerici catholici vouerant se nihil propriũ velle habere: quod votum male seruabant. hortatur ergo Papa Vrbanus illos omnes ad communem vitam habendam, exẽplo Apostolorum, quibus erant omnia communia: & vt votũ qđ fecerũ: Domino, fideliter custodiãt, ne damnationem, sed præmiũ sibi acquirant: quoniá melius est non vouere, quam votũ prout melius potest non adimplere: grauius enim puniuntur qui votum vel fidem non seruauerũt, quàm illi qui nũquam votum fecerunt, & sẽper sine fide fuerunt.

g ¶ *Pollicitationem.*] Nota q ex nuda pollicitatione, quam quis facit Deo, potest conueniri. 22.q.5.c. iuramenti. sic ex nuda pollicitatione facta reipublicæ, vt ff.de pollici.l.1.

Pollicitatio nuda quãdoque obligat.

h ¶ *Aut fidem.*] Hic videtur Vrbanus soluere quæstionem Aug. 6.q.1.quæro.in fin. Dicunt tamen quidam magis puniendum esse illum, qui semper fuit infidelis: quam illũ qui quandoque fuit bonus. nam illius opera quãdoque viua fuerunt. tamen hæc littera contradicit eis [a].

Serm.52.ad fratres in eremo. in cõc. Aqsgrã. c 112.

Item Augustinus in sermone de communi uita clericorum.

¶ De eodem. C. X.

Ansl.l.7.c.6.
Rom.12.& 2. Cor.8.

Beda 2. Cor. 8.
11.q.3. non sũt audiendi.

NOlo [i], ut aliquis de uobis inueniat male uiuendi occasionem. Prouidemus enim bona, ut ait Apostolus, non solum corã Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis: propter uos fama nostra non pollui, sed pollere debet in uobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt consciẽtia, & fama. Conscientia necessaria [k] est tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est. *& infra.*

NOlo.] Casus. Ad euidentiam huius c. nota q Augu. fecit tres constitutiones. Primo constituit nullum ordinare clericũ, nisi proprijs renuntiet: sed quidã vt clerici fierent, proprijs renuntiabant: qđ postea male seruabant. quare Aug videns hoc esse multis occasionẽ peccãdi, primã constitutionẽ retractauit, vt ĩ.c. certe. volẽs potius habere claudos q̃ mortuos. Tertio iterata voluntatẽ suorũ clericorũ primã constitutionẽ cõfirmauit, sicut cõtinetur in hoc c. in quo statuit, vt nullus clericus habeat ꝓpriũ. Qđ multipliciter ostẽdit, rõnes plures assignãdo. & si habuit, nõ potest facere testamẽtũ: imo deponetur. facit etiã mentionem de prima constitutiõe, & ei' retractatiõe. ĩ.c.certe. Sequẽs § Qui non vult. patet.

[a] Arg. Teuth. de lit. §. si vero spud. insi. Archid.

i ¶ *Nolo.*] Aug. fecerat tres constitutiones: prima fuit, q clerici nõ possent habere propria: sed illa male seruabat. & plurimi erãt trãsgressores: ideo secũdo reuocauit eã, vt ĩ.ea. certe. Tertio de cõsẽsu clericorũ suorũ confirmauit primam constitutionem, vt in hoc c.

k ¶ *Necessaria.*] 11.q.3.sentit contra hoc ibi solutum est.

a ¶ *Aurum.*] 86. dist. fratrem. quod loquitur de illis qui ante tetra ctationem renuntiauerant proprijs, & tamen volūt habere ꝓpriū.
b ¶ *Dixeram.*] in secunda constitutione, quam feceram.
c ¶ *Non illis tollerem.*] idest, non præcluderem eos fieri clericos.
d ¶ *Claudos.*] quia adhuc temporalibus non renuntiauerant.
e ¶ *Mortuos.*] idest, qui renuntiauerūt proprijs, & tamen volunt habere proprium.

abbatis, quia hoc iure ius conceditur. extra de accus. ex parte.

E *Exemplum.*] C. a s e s. Dictum est s. q clerici non debent habere propria. Sed quia posset aliquis dicere, q ecclesia nō debet habere propria eadem ratione, quia si haberent clerici nō possent ea possidere: ideo Gratianus ab hoc loco vsque ad §. his omnibus

¶ Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium: sed si forte aliqui † habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. *& infra.* ¶ Enthecam nobis habere non licet. Non enim episcopi est seruare aurū a, & à se reuocare mendicantis manū. Quotidie tā multi petunt, tā multi gemunt, tā multi inopes nos interpellant: vt plures tristes relinquamus: quia, quod possimus dare omnibus, non habemus. Nō habeamus ergo entheca. *& infra.* ¶ Qui habere voluerit propriū, & de proprio viuere, & contra ista præcepta facere; parum est vt dicā, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram b enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere vitam socialem mecum; non illis tollerem c clericatum: sed seorsum manerent, seorsum viuerent: quomodo nollent, Deo viuerent; & tamen ante oculos posui, quantū mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cœcos, vel claudos d, quàm plangere mortuos e. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo, quicūque voluisset extra manere, & de suo viuere, non tollerem ei clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt inde faciat testamentum; sed delebo eum de tabula clericorum. *Item supra.* ¶ Qui a non vult mecum manere, & in communi viuere, habeat libertatem; sed videat, vtrū habere possit felicitatis hereditatem †.

† *aliquid*] orig.
J. 2. q. vobis eni.
Serm. 53.
Serm. 52. in extremo.
† *al. æternitatē*

¶ *Initium huius capitis vsque ad vers.* Qui habere voluerit. *legitur in sermone 2. de communi vita clericorum, siue 52. ad fratres in eremo: cetera vero partim in sermone 53. ad fratres in eremo, siue serm 3. de communi vita clericorum, partim in eodem 52. siue 2. de quibus sermonibus adnotatum est s. dist. 86 Partem huius capitis refert Beda in comment. 2. Cor. c. 8. sub hoc titulo,* Ex sermone de vita & moribus clericorum.

a ¶ Qui non vult.] *In sermone ipso præcedit, c. certe ego. infra eadem, & paucis interiectis sequitur,* qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.

Idem sermone tertio de communi vita clericorum.

Et epist. 109. ad monachas.

¶ Non licet habere proprium ijs, qui suis renuntiant, & communiter viuere spondent. C. XI.

NOn dicatis f aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia. *& infra.* ¶ Quicumque autem in tantum progressus fuerit malum, vt occulte ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipiat; si hoc vltro confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque conuincitur; secundum arbitrium presbyteri, vel præpositi grauius emendetur. *& infra.* ¶ Cum a huius nostræ congregationis fratres nō solum facultatibus, sed voluntatibus proprijs in ipsa ordinationis susceptione renuntiauerint, & se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati, & imperijs in Christo, & pro Christo subdiderint; certum b est eos nihil habere, possidere g, dare, vel accipere debere sine superioris h licentia. Quod si propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit; primo quidem priori insinuetur: & sic suscipiatur, si ipse mandauerit. De quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod priori placuerit.

In prima regula, c. 4.

¶ *Caput hoc sumptū est ex sermone 3. de communi vita clericorum, in quo regula B. Augustini continetur, ac repetitur epistola 109. sed in ea ad monachas oratio conuertitur.*

a ¶ Cum huius nostræ.] *Hæc vsque ad vers.* certum est. *non sunt inuenta apud B. Augustinum.*

b ¶ *Hæc habentur in prima regula, c 4.*

Idem tractatu 50. ad c. 12. Ioannis.

¶ De eodem. C. XII.

EXemplum i Domini accipe conuersantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli ministrauerunt; nisi quia ecclesia ipsius, loculos suos habitura erat? Quare furem admisit; nisi vt eius ecclesia fures k patienter toleret?

f ¶ *Non dicatis.*] extra de accu. ex parte. extra ne cleri. vel mona. non magnopere.

Dicit Aug. in hoc c. q qui renuntiauerunt mundo, proprium habere non possunt: & si litteras vel munus aliquod occulte receperint: si sponte confiteantur, parcetur illis. si autē de hoc conuicti fuerint, secundū arbitriū sui præpositi vel presbyteri punientur. Tales enim nihil possunt habere vel possidere, vel dare vel accipere sine licentia superioris. & si de eius licētia aliquid receperint, de accepto fiat quod superiori placuerit.

g ¶ *Possidere.*] Numquid pauperi famę morienti tenentur subuenire sine licētia: hīc nec obstat 1. q. 1. nō est putanda. quia in hoc casu quilibet ei subuenire tenetur. res enim quæ nobis superabundant, pauperū sunt, vt 47. dist. sicut hi. Si autem est in scholis, de licētia agere potest, & mutuare sicut filius familias, vt C. ad Mace. l. vl. ff. de iudi. si lōgius. §. filius familias. ar. extra de offi. iudi. delega. pterea. ff. de iurisd. om. iudic. l. 2. Sed nūquid vestis est sua, quam habet? vel nūquid dicitur possidere res temporales, vel vestem? nō videtur: quia vestis quā semper vtitur seruus, de peculio dñi est. ff. de peculio, id vestimentū. sed seruus nō possidet eaq sunt in peculio. vt ff. de acqr. pos. quod seruus. Item qui ab alio possidet, ipse nihil possidet, vt ff. de adulte. l. sic eueniet. Sed dicas q ex pmissiōe prælati sui possunt possidere, vt extra de sta. mona. c. monachi. Et nota q monachꝰ ratione ꝯctus nec agere potest, nec cōueniri 1 sicut ille qui cessit bonis, vt ff. de arbi. item si vnus, in prin. Sed hoc notatur 1 1. q. 1. de persona. Item cū monachus dicatur seruus, vt 54. dist. multos. ergo non habet liberum arbitrium, vt 32. q. 3. cap. vnico. nec enim velle videtur qui ex necessitate obtemperat. ff. de reg. iur. l. velle. Item agere non potest de iniuria sibi illata 2 sed tamen eius prælatus potest agere, 3 ois prælatus absit, nec reliquerit procuratorem, ad instar filij familias. ff. de iniu. sed si vnus. §. ait prætor.

h ¶ *Sine superioris*] extra de of. ord. quāto. habet tñ ius eligendi 3 & ius accusādi suū platū siue abbatē: & aliud pōt facere sine licētia

Religiosus etiā in veste proprietatē non habet.

1 Extra de ꝯdeiuſ. de qui buldā. vbi de hoc.

2 Quod dic vi not. extra de seni. excō. parochianis.

3 V t extra. de rescrip. cum dilecta. de cō sue t. cū dilectus. Archi.

nibus. probat q ecclesia potest habere propria, & possessiones, & q clerici nomine ecclesiæ possidere possunt, etsi nomine suo nihil possideant. Probatur ergo in hoc cap. q ecclesia loculos & possessiones habere potest: & hoc probat exemplo Domini, qui loculos habuit, & qui furem admisit, vt ostenderet, q quando ecclesia persecutionem patitur a furibus, idest, malis, patienter ferat. B.

i ¶ *Exemplum.*] Ab hinc ostēdit q ecclesia possit habere propriū: & hoc vsque ad §. econtra.

k ¶ *Fures.*] idest, occultos peccatores. s. 23. q. 4. tu bonus. extra de tempo. ordi. cap. vlti.

& expedit

EXpedit.] Casus. In hoc cap. ostendit Prosper, quòd ecclesia potest habere possessiones. & hoc probat duobus exemplis. scilicet Paulini, qui sua pauperibus erogauit: nihilominus tamen factus episcopus, possessiones ecclesiæ possedit & dispensauit. Et Hilarij, qui omnia reliquit pauperibus: qui factus episcopus non solum res ecclesiæ possedit, sed etiam acquisitis innumerosis hereditatibus fidelium possessiones ecclesiæ augmentauit, qui episcopi si sciuissent esse peccatum ecclesiam habere possessiones, numquam eas dispensandas suscepissent.

Sit in cōc. Aquisgran. c. 35.

Item Prosper de vita contemplatiua, lib. 2. c. 9.

¶ Ecclesiarum præpositi, rerum dispensatores efficiuntur. C. XIII.

EXpedit facultates ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes [a] ecclesiæ facultates: & ideo quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditus fit rei suæ contemptor; cum præpositus [b] fuerit factus ecclesiæ; omnium, quæ habet ecclesia, efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, vt ipsi melius nostis, ingentia prædia, quæ fuerunt sua, vendita pauperibus erogauit: sed cum factus esset episcopus, non contempsit ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensauit. Quo facto satis ostendit & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis posse ecclesiæ facultates, quæ [c] sunt profecto communes, possideri. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen, cum merito perfectionis suæ fieret ecclesiæ Arelatensis episcopus; quæ illa tunc habebat ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliauit. Isti ergo tam sancti, tam perfecti pontifices, factis euidenter clamant posse, & debere fieri quod fecerunt. Qui vtique homines tam sæcularium, quàm diuinarum rerum sine ambiguitate doctissimi, si scirent res ecclesiæ debere contemni, numquam eas debuerant, qui omnia sua reliquerant, retinere.

Margin: ¶ quæ sunt profecto communes] oc. — Addita ex orig. hæc clausula. — ¶ al. suscipere

Item Gregorius Felici episcopo de Acropoli, lib. 2. epist. 29.

¶ Diaconi, vel quælibet religiosæ personæ regularem vitam ducere cogantur. C. XIIII.

Ans. l. 7. c. 7.

QVoniam Velina [d], Buxentina, & Blandana ecclesiæ, quæ tibi in vicino sunt constitutæ [e], sacerdotis noscuntur vacare regimine; propterea fraternitati tuæ earum solenniter operam visitationis iniunximus: illud præ omnibus commonentes, vt vbi præfatarum ecclesiarum, siue diœceseos earum, vel diaconi, vel religiosæ personæ inuentæ fuerint; districte, canoniceque viuant.

Item Melchiades [f] Papa.

¶ Quare in primitiua ecclesia prædia vendebantur. C. XV.

Poly. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 20. & 3. Iuo p. 3. c. 4. & 7 Pann. l. 2. c. 3.

FVturam ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant: idcirco prædia in Iudæa minime sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos egentes. At vero, cum inter turbines, & aduersa mundi succresceret ecclesia; eousque peruenit, ut non solum Gentes, sed etiam Romani [g] principes, qui pene totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus uir religiosissimus Constantinus, primus fidem ueritatis patenter adeptus, licentiam dedit per uniuersum orbem, sub suo degentes imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricare ecclesias, & prædia tribuere posse constituit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa contulit, & fabricam templi primæ [h] sedis beati Petri principis Apostolorum instituit: adeo, ut sedem imperialem, quam Romani principes possederant, relinqueret, & beato Petro, successoribusque [a] suis profuturam concederet [i]. Idem uero præsidens in sancta synodo [k], quæ apud Nicæam congregata est, cum querelam quorundam conspiceret coram se delatam, ait; Vos a nemine dijudicari potestis: quia solius Dei judicio reseruamini. Dij etenim uocati estis: & idcirco non potestis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tempore, & deinceps, uiri religiosissimi non solum possessiones, & prædia, quæ possedebant ...

Margin: ¶ al. suisque profuturis

a ¶ Communes.] quæritur quis sit dominus rerum ecclesiasticarũ, numquid pauperes dicunt esse dominos arg. q. sic. 16. q. 1. quoniam quidquid. Potest dici, q ecclesia sit domina, vt 16. q. 3. inter memoratos. sicut hereditas est domina, vt ff. de acq. re. do. hereditas.

Ecclesiastica rũ rerum dominiũ apud quem est.

Alij dicunt q ipse Deus, vt 7. ea. q. 2. qui Christi. & c. qui abstulit. Vel dic dominium esse apud clericos, sicut dominium rerum vniuersitatis apud ciues. insti. de re. di. §. vniuersitatis. dicuntur etiã pauperes domini, quia inde sustentantur. Abbas. De hoc etiam no. extra de verb. sig. causa. & per Innoc. & Hostien. extra de causa pos. cũ super. & ibi videas. Arch.

Et cum omnia eis or sint: hoc tamen specialius f. 1. q. 3. Salua tos. versi. q. quis. c. res q. 16. q. 1. ro ca nonibus. vers. si qs. & hoc verum secundum Ray. & Vin. Arch.

b ¶ Cum præpositus.] & confirmatus. nam ante non potest administrare, nisi sit valde remotus, vt extra de elect. q sicut. & c. nihil.

c ¶ Sunt fuerunt.] simile 7. q. 1. omnis qui ar bonum pro illis qui sua renũtiauerunt, q semp præsumitur illos multã cautam & lite fouere. & est bonum. sim. extra de no. oper. nun. c. 1.

d ¶ QVoniam. ¶ Velina.] Not. plurũ ecclesiarum visitationẽ vni committi. Et est arg. q ratione propinquitatis aliquid statuitur cõtra ius. sic extra de postul. ad hoc. & sic rõne remotiõis. 63 di. cũ lõge.

e ¶ Constitutæ.] 7. q. 1. constitutum. & ff. 61. dist. obitum.

f ¶ Melchiades.] falsus est titul. quia Melchiades fuit proximus ante Siluestrũ, & eius tẽpore est Cõstantinus conuersus. 96. dist. in illa palea, Cõstantinus.

FVturam.] Casus. Dicebant quidam, q ecclesia non debeat recipere prædia: & hoc probant exemplo Apostolorũ, qui in Iudæa prædia nõ recipiebãt; sed pretia prædiorũ, vt pauperes sustentarẽt. quibus Melchiades Papa respondet dicens, q ideo Apostoli in Iudæa prædia non recipiebãt, quia præuidebant ecclesiam ad Gentes transituram. quod cũ factũ esset, principes Romanorũ facti sunt Christiani: de quibus Cõstantinus fuit vnus, qui legẽ dedit, vt quicũque vellet fieri Christianus, & ecclesiã fabricaret, & prædia ecclesiæ donaret. & ipsemet multa donauit: & ecclesiã beati Petri instituit: & sedem imperialem ei reliquit & ab illo tẽpore cœpit ecclesia possessiones habere: & Christiani cœperunt ecclesias ædificare, & seipsos consecrare.

Ad hoc facit ca. ipse ff. 3. q. 6. dudũ, vbi L. approbat istam sententiam. Alij contra quia ecclesia Lateran. ẽ patriarchalis, sed ecclesia beati Petri nõ. nec etiam episcopalis, sed est de episcopatu Portuensi. & ideo exponũt vt sequitur, & hoc tenet Hugo.

g ¶ Romani.] ergo Imperator est dñs tot. mũdi ff. 7. q. 1. in apib.

h ¶ Primæ.] Videtur ergo q ecclesia beati Petri sit prior ecclesia beati Ioannis Apostoli Lateranen. 10. q. 1. sanctorum. sed expone primæ beati Petri, idest, Apostoli: vel primæ, idest, Apostolicæ.

i ¶ Concederet.] ergo imperium est apud ecclesiam Romanam, vt 96. dist. in illa palea, Constantinus.

k ¶ Synodo.] nam ante eum non fiebant generales synodi congregatæ, vt 15. dist. cap. 1.

a ¶ Basilicã.

a ¶ *Basilicas.*] de consec. dist. 1. nemo.

V *Identes.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in quattuor partes. In prima parte ostenditur ratio, quare ecclesia habet possessiones, scilicet quia plus vtilitatis cõfert ecclesiæ de possessionibus quàm de pretio: cũ ex his plura possint fidelibus ministrari. In secunda parte dicit, quòd res ecclesiæ debẽt esse in potestate epõrũ: ex quibus debẽt communiter viuentibus necessaria ministrare. In tertia parte dicitur, quo nomine cẽseantur res ecclesiæ. scilicet hoc nomine, oblationes. In quarta parte cõtinetur pœna vsurpãtis res ecclesiæ. Secunda pars incipit ibi, *Ipsæ vero.* Tertia ibi, *Ipsæ enim.* Quarta ibi, *Ideo.*

C *Erte.*] CASVS. Aug. fecerat constitutionẽ quamdã, scilicet, quòd nullũ ordinaret clericũ nisi cõmuniter viuere, & proprijs renũtiaret. & si inueniretur transgressor, deponeret. Postea clerici renuntiabãt, & fiebant transgressores. quare Aug. cõuocatis omnibus clericis suis mutauit constitutionẽ, quam fecerat, volẽs potius

rant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt, ædificantes basilicas [a] in suis fundis in honorem sanctorum martyrum per ciuitates, ac monasteria innumera: in quibus cœtus Domino seruientiũ cõueniret.

¶ *Cæteri etiam collectores Melchiadem citant: quod constare non posse recte animaduertit auctor glossæ. Est enim in hoc capite mentio Nicænæ synodi: quo tempore (vt ex ipsa synodo, Eusebio, & cæteris historicis apparet) iam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in scripto de primitiua ecclesia, & munific. entia Constantini: quod in collectione Isidori, Lutetiæ bis impressa, sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum s. dist. 88. ad c. decreuit. adnotatum est.*

Item Vrbanus Papa, epistola vnica, c. 1.

¶ Quare prædia fidelium hodie ab ecclesia non alienentur. C. XVI.

V Identes autem summi sacerdotes, & alij, atque leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis posse conferre, si hereditates, & agros, quos vendebant, ecclesijs, quibus præsidebant, episcopi traderent; eo quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura, & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam † ducentibus, quàm ex pretio ipsorum: cœperunt prædia, & agros, quos vendere solebant, matricibus [b] ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorum viuere. ¶ Ipsæ vero res in ditione singularum parochiarum episcoporum (qui locum tenent Apostolorum)[c] erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere uolentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur. ¶ Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infra c. 3.* ¶ Memoratis ergo augmentationibus, ac cultibus in tantum ecclesiæ, quibus episcopi præsident, Domino adminiculante creuerunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus; ut nullus sit in eis communẽ gerens † uitam, indigens: sed omnia necessaria ab episcopo [d], suisque ministris percipit. ¶ Ideo, si aliquis extiterit modernis, aut futuris temporibus, qui hæc auellere nitatur; iam dicta damnatione feriatur.

Ansl. 7. c. 6. Burch. l. 3. c. 3. Iuo par. 3. c. 5.

† al. *fidem*

† al. *eligens*] al. *degens*

Item Augustinus tractatu 62. in Ioannem.

¶ De eodem. C. XVII.

Et Beda ad c. 13. Io. & ibi glossa ordin.

H Abebat Dominus loculos: & à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & alijs Indigentibus [e] tribuebat. Tunc primum ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta: ubi intelligeremus, quod præcepit, non cogitandum [f] esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ seruetur à sanctis; sed ne Deo pro ista seruiatur, & propter inopiæ timorem iustitia deseratur.

Ansl. 5. c. 32. Poly. l. 3. tit. 24.

Matt. 6.

a *His omnibus auctoritatibus claret, quòd clericis nullo modo licet habere quid proprium: quòd si habuerint, non clerici erunt; non tamen clericatus eis tollendus est.*

Vnde Augustinus in serm. 2. de communi vita clericorum.

al. 52. ad fratres in eremo.

¶ Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium. C. XVIII.

C Erte ego sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum uellet manere: aut si nellet recedere [g] à proposito; recte illi tollerem [h] clericatum: quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce [i] in conspectu Dei, & uestro, muto consilium. Qui nolunt habere aliquid pro-

Ansl. l. 7. c. 8.

Ecclesiasticæ res facilius possunt alienari hodie quàm olim.

b ¶ *Matricibus*] videtur ergo quòd tantũ matrices ecclesiæ olim habuerunt prædia & possessiones. vnde videtur quòd illa solẽnitas quæ in alienatione rerũ ecclesiæ seruari præcipitur. 10. q. 2. casellas. alias hoc ius tantũ de maioribus ecclesijs intelligatur. cum enim olim ecclesiæ erant tenues, maior erat inquisitio adhibenda in alienatione. sed cũ hodie augmentatæ sunt possessiones ecclesiæ: sufficit cõsensus capituli ecclesiæ ad alienationẽ faciendã, vt j. ea. q. 2. fine.

Apostolorũ locũ tenent viri ecclesiastici diuersimode.

c ¶ *Apostolorum*] Episcopi tenent locũ Apostolorum, vt hic, scilicet quo ad dignitatem, monachi quo ad renũtiationẽ propriorũ, & cõmunẽ vitã. 16. q. 1. ex auctoritate omnes sacerdotes quo ad sacramentorũ dispensationem. 11. q. 3. absit. 21. dist. in nouo. 68. dist. quorum vices.

d ¶ *Ab episcopo.*] extra de præb. c. episcopus. ADDITIO. Et sic habes hic, quòd episcopus per se vel per aliũ tenetur prouidere cuilibet clerico indigenti. 70. dist. sanctorum. H.

H *Abebat.*] CASVS. Probatur in hoc cap. exemplo Domini, quòd ecclesia potest habere possessiones: quia Dominus loculos habuit & quòd dixit, nõ est cogitandũ de crastino, non ita intelligendum est, vt nihil habeamus, sed ne Deo propter mundana seruiatur. Sequens s. patet.

e ¶ *Indigentibus.*] argu. de eleemosyna fieri eleemosynam. 16. quæst. 1. decimæ tributa.

f ¶ *Cogitandum.*] supra 1. q. 7. conuenientibus. contra, vbi dicitur, de futuris inquiremus: & futuris casibus debemus occurrere, 23. dist. in omnibus. Solutio. cautela non prohibetur, sed solicitudo nimia, per quam cultus diuinus minuatur. 47. dist. cap. omnes hi ut. & cap. sicut hi.

Solicitudo nimia est prohibita.

HIS OMNIBVS. Hæc est secunda pars q. in qua probat quòd possunt habere proprium tam clerici, quam episcopi, & ecclesiæ. & hoc probat per 11. aucto. loan. de fant.

habere claudos, idest, propria habentes, quàm hypocritas, idest transgressores: quia si habet propria, dimidius cadit, idest, imperfectus est: sed si renunciat proprijs, & habet postea propria, totus cadit: quia perfectionem non seruat exterius nec interius in anima.

g ¶ *Recedere.*] idest non assumere propositum, renuntiandi vt ibi: Cadent a latere tuo.

h ¶ *Tollerem.*] idest, non admitterem.

i ¶ *Ecce.*] Arg. aliquem venire contra factum suum. 17. q. 2. Gonsaldus. 35. q. 9. quod quis. 22. q. 4. in malis. &c. iurauit. 55. dist. præsentes. ff. de ijs quibus vt indig. tutorem. Contra, 32. q. 5. horrendus. Argu. contra, 7. q. 1. quam periculosum. 8. q. 2. dilectissimi. 17. q. 4. sunt qui opes. C. de transact. ea causa. C. de cap. & postlim. recen

Non habet proprietas nõ .n. inde cadit qui non suscepit secundum Hug. Facto proprio potest quis cõtrauenire.

nec nos. C. de remissio. p̄ig. debitū. ff. de acqui. here. q superstitis. ff. de adopt post mortem. ⁊ ff. de serut. rustic. præ. per fundum. Ioan. Solu quilibet potest venire contra factum suū, vbi est expressum in iure, aliàs non. 55. dist. pænitentes B.

a ❡ Mali.] id est, occasio mali: qa rei familiaris cura sine peccato vix

sæ, vt extra de testa. quia nos.

f ❡ Habent.] de hoc dicemus ī. ea. q. 4 cap. 2.

g ❡ De prouisione.] clerici de rebus mobilibus nihil in vltima voluntate possunt dare, nisi talis sit ecclesiæ consuetudo, vt extra de testa. ad hæc. & c. relatum §. licet.

prium, quibus non sufficit Deus, & ecclesia sua; maneant vbi volunt, & vbi possunt: non eis aufero clericatum; nolo habere hypocritas. Malum [a] enim esse quis nesciat? Malum [b] est cadere [c] à proposito: sed peius est simulare propositum. *& post pauca.* ❡ Si non [r] seruat sanctitatem [d] foris; dimidius cecidit: si vero intus habuerit simulationem; totus cecidit. Nolo vt habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere.

❡ Si seruat] or.

Econtra sunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere, non solum alijs, sed etiam episcopis.

Vnde in concilio Agathensi, c. 48. legitur.

❡ De rebus proprijs, vel acquisitis episcopi heredibus suis derelinquant. C. X I X.

EPiscopi de rebus proprijs, vel acquisitis [e], vel quidquid de proprio habent [f], heredibus suis, si voluerint, derelinquant. Quidquid vero de prouisione [g] suæ ecclesiæ fuerit, siue de agris, siue de fructibus [†] [h], siue de oblationibus; omnia [i] in iure ecclesiæ reseruare censuimus.

† al. frugibus
‡ al. omnia iure

Item ex concilio Martini Papæ, c. 15.

In capitul. Martini Brachareñ. ex can. 4. conci. Antiocheni mutatis verbis, sed salua sententia.

❡ De eodem. C. X X.

MAnifesta [i] autem debent esse, quæ ad ecclesiam pertinent, his qui circa [k] ipsos sunt, presbyteris, & diaconis; vt si episcopo contigerit inopinatus transitus, res ecclesiæ nullo modo possint minui, & perire; neque res propriæ episcopi importunitatem patiantur pro rebus ecclesiæ: vt nec ecclesia incurrat damnum, nec episcopus in suis rebus pro rebus ecclesiæ proscribatur.

Idem statutum est in canonibus Apostolorum, c. 40. vbi legitur.

❡ De eodem. C. X X I.

Ansl. l. 6 c. 167.

SInt manifestæ [l] res propriæ episcopi (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ [m]: vt potestatem habeat de proprijs moriens episcopus sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec sub occasione ecclesiasticarum rerum ea, quæ episcopi esse probantur [n], intercidant. Fortassis enim aut vxorem habet, aut filios [o], aut propinquos, aut seruos [p]. Et iustum est hoc apud Deum & homines; vt nec ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum pontificis; nec episcopus, vel eius propinqui sub obtentu ecclesiæ proscribantur, & in causas [q] incidant, qui ad eum pertinent, morsque [a] eius iniurijs malæ famæ subijciatur.

[a] ❡ Morsque eius.] *Antea legebatur*, mortisque eius iniurijs infamentur. *Restitutus est locus ex prisca versione, cui totum reliquum caput consentit. Græce est*, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις † περιβάλλεσθαι. *id est*, & eius mors maledictis vndique appetatur.

† al. δυσφημίᾳ

h ❡ De fructibus.] nondū perceptis. arg. ff. quemadmo. vsusfruc. amit. l. si vsufructuarius, in fine. Immo etiā de perceptis nō possunt cōdere testamentū. extra de testa. qa nos admonet.

Clerici nihil possunt dare in vltima voluntate.

❡ Manifesta.] Dicitur, q manifestum debet esse ijs q circa epos morantur, quæ sunt res ecclesiæ. & q sunt res ppriæ eporum, ne si transitus inopinatus emergat, pp confusionem res epi p rebus ecclesiæ, vel econuerso detrimentum patiantur.

i ❡ Manifesta.] facit ergo inuentarium, vt 28. dist. de Syracusanæ.

k ❡ his qui circa] idest, vicedominis, vt 89. dist. volumus. & cap. sequē. qui erit testis administrationis suæ. alij erūt testes vitæ suæ. ī. 2. q. 7. cum pastoris.

❡ Sint manifestæ.] Dicitur q res propriæ epi, & res ecclesiæ debent esse separatæ, vt eps i obitu suo sine interdictione vel ɔdictione quibus voluerit, propria relinquere possit. iustum enim est, vt nec ecclesia nec ppinqui epi detrimentū patiantur, & in causas incidant vel lites. Sequens c. planum est, & inducitur a ɔtra sensu, quasi non sufficiant ei sua propria.

l ❡ Sint manifesta.] id est, distinctæ.

m ❡ Dominica.] id est, ecclesiæ.

n ❡ Probantur.] ex hoc c & in auth. de eccl. titu. §. interdicimus. colla. 9. ff. de dona. inter virum & vxor. Quintus Mutius. C. e. tit. etiam videtur q semper res acquisitæ præsumūtur esse de bonis ecclesiæ, nisi probetur ɔtrium. Arg ɔ̄. C. arbi. tut. si defunctus. ibi enim dicitur, q tutor qui nihil ante habebat, postea per industriam suam multa potuit fuisse lucratus. vnde pupillus cogitur probare illas suas esse. Tu dicas, q si eps vel alius prælatus permiscuit vsitur rebus suis & ecclesiæ, cum non sit facta distinctio, cogent heredes epi probare illas res non esse ecclesiæ: sicut vxor cogitur pbare res aliquas non esse mariti: quia promiscue vtitur rebus mariti vel suis. Vel aliter distinguas. Si certum est, q episcopus ante epatum habuit proprium, tunc incumbit ecclesiæ onus probandi res acquisitas esse tantū de rebus ecclesiæ. arg. ī. q. 4. c. 1. & 2. Vel dic q si post mortē episcopi ecclesia inuenitur in possessione rerum, tūc heredibus incumbit probatio. Sed si heredes sunt in possessione, tunc ecclesia probabit, vt ī. ead. q. 5. c. 1. in fine.

Clericorum bona an præsumantur esse de bonis ecclesiæ.

Arg. cōtra ī. ea. q. c. 2. & seq. Dic q licet illo tempore primitiuo nō liceret clericis habere ppria: tū Apostoli tū sancti spirit[us] sancti ... decreti ecclesiæ ... & clerici possessiones habentiā ... & sic potest esse ... canon Apostolorum. Archid.

vix pōt exerceri. 25. dist. qualis. Vel intellige pprie. peius enim est per hypocrisim peccare, q̄ manifeste, vt extra de hære. cū ex iniuncto. ff. de ritu nupt. palam, & plus est veneno occidere q̄ gladio. C. de malefi. l. vnica. & plus est persuadere q̄ compellere. ff. de ser. corrup. l. 1. § vlti. & sic non obstat 32. q. 4. nemo.

Hypocrita plus peccat q̄ manifeste delinquens.

b ❡ Malum.] hoc scilicet.

c ❡ Cadere.] id est, non assumere.

d ❡ Sanctitatem.] id est, minus periculum est esse manifestū quam occultum. & sic non est contra 32. q. 4. nemo. vbi dicitur quòd tolerabilior est culpa, si lateat.

ECONTRA. Amodo vult Gratianus, q clerici possint habere propria. quod verum est ijs qui nō renuntiauerūt proprijs: in quo casu loquitur vsque ad §. *De rebus.*

EPiscopi.] Statuitur in hoc c. q si epi habent aliquid de rebus proprijs, possunt relinquere cui velint. Sed quidquid de rebus ecclesiæ habuerunt, totum ecclesiæ reseruetur.

e ❡ Acquisitis.] de proprio. Vel dic, acquisitis non occasione eccle-

o ❡ Aut filios.] ī. 28. dist. de Syracusanæ. contra. Sed hoc permittebatur tempore Apostolorum, quorum canon ille est.

p ❡ Aut seruos.] quos potest facere heredes & liberos.

q ❡ In causas incidant.] id est, litigare cogantur.

a ¶ *Quod*] supple scripsisti nobis.

Perfectum amplius perficiatur. b ¶ *Perfectos*.]hic habes quòd perfectum amplius potest perfici. vnde licet matrimonium dicatur perfici per carnis copulam, non ideo prius fuit imperfectum. Et ex hoc est arg. quod excommunicatus amplius potest excommunicari.

quos concilium excommunicauit.

f ¶ *Violatores*.]videtur hic quod omnes sacrilegi sint ipso iure excommunicati, vt extra de sen. excom. cum pro causa. secundum hoc est contra. 17. q. 4. quisquis. 11. q. 2. indigne. Dicas quod violatores ecclesiarum sunt ipso iure excommunicati: alij non [1], vt extra de sen. excom. con- | Sacrilegi an sint ipso iure excómunicati.

[1] Ar. ad hoc 13. q. 2. clerici. Archid.

c ¶ *Anima tua*] sufficit ergo mentaliter aliquid impleri, etiam si non corporaliter adimpletur, vt 13. q. 4. recedite. Item arg. quod in obligationibus bonæ fidei plus est intelligendum quam verbis exprimatur. 23. q. 5. si non licet. 32. q. 4. meretrices. Item argu. quod si iuraui amodo non accedere ad concubinam meam, quod per hoc non excluditur mihi licitus matrimonialis coitus. arg. 31. q. 1. illud. nam si liberta iurauit nó nubere, de illicitis nuptiis intelligitur. ff. de iure patr. ad gere. §. vlti.

EXCOMMVNICATIONIS. Hæc est nona pars quæstionis, in qua quæritur qualiter quis debet anathematizari, & absolui, & de hoc ponit quatuor capitula Ioan. de Fant. CASVS. Supra facta est mentio de excómunicatione, quæ quia indiget reconciliatione, ideo Gratianus ostendit quæ sit forma vel modus reconciliationis: prius tamen ostendit quæ sit forma excommunicationis.

Debent.] CASVS. Dicitur hic quod quando eps facit solennem excómunicationé, duodecim sacerdotes debent epm circunstare, tenentes candelas ardétes in manibus suis, & in fine anathematis eas debent proijcere, & pedibus conculcare: & postea epistola per parochias debet mitti continens nomina excómunicatorum, & causam excómunicationis.

d ¶ *Debent*.] sed cum dicit excommunico te: videtur quod de minori sit intelligendum. arg. extra de consti. ex parte. ff. de leg. 3. nummis. ff de reg. iu. semper in obscuris. & ff de pœnis, si proses. Nam maior semper specificanda est. arg. 3. q. 4. Engeltrudam. Ioã. sed certe a verbis non est recedendum, vt ff. de leg. 3. non aliter.

¶ Excommunicatis non communicat, qui eis animo non consentit. C. CV.

QVod[a] prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius huius sanctæ sedis Apostolicæ præsul, dum ad prædicandum verbum Euangelij tuam misisset fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante esse munitam †: ita vt orthodoxos episcopos, presbyteros, vel quoscumque reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos[b], amplius confirmares, & eis communicares (quod & factum est:) si quos vero seductores episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deuiantes reperisses; nulla tibi cum eis esset communio: quod te solatiante Deo vsque ad præsens spiritualiter seruasse confessus es: vel si omnino propter principalem, & humanum fauorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente ecclesiarum Dei necessitate; & tamen in eorum consilio, & consensu communionis anima [c] tua non est coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis conuersatus es non consentiens iniquitati eorum; nullum tibi est detrimentum coram Deo. | Iuo p. 2. c. 96. † al. munitam

¶ *In epistola præcedunt hæc verba*, Suggessit itaque sancta fraternitas tua in suis apicibus, quòd præcessor noster, &c.

§ *Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic est.*

¶ Modus, & forma excommunicationis. C. CVI.

DEbent[d] duodecim sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare[e] pedibus: deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis. | Burch. l. 11. c. 3. Iuo. p. 14. c. 76.

¶ *Apud Burchardum, & Iuonem ea, quæ in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex concilio Rothomagensi. In collectione vero canonum incerto auctoris manuscripta, ijsdem verbis, quibus hoc, refertur ex Zacharia Papa.*

Item ex concilio Arausico.

¶ De eodem. C. CVII.

CAnonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, ecclesiarum Dei violatores[a] [f] auctoritate Dei, & iudicio sancti spiritus à gremio sanctæ matris ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque resipiscant, & ecclesiæ Dei satisfaciant. | Burch. l. 11. c. 7. Iuo p. 3. c. 126.

a ¶ Violatores.] *In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetustis Gratiani codicibus sequitur N. Ab alijs tamen Gratiani exemplaribus, & ab Iuone abest nota ista.*

Item ex eodem.

¶ Modus reconciliationis excommunicatorum. C. CVIII.

CVm aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pænitentia ductus veniam postulat, & emendationem promittit; episcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas ecclesiæ venire debet, & duodecim [g] presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent. Et si ille terræ prostratus veniam postulat, & de futuris [h] cautelam [i] spondet; tunc episcopus apprehensa manu eius dextera, in ecclesiam illum introducat, & cõmunioni Christianæ reddat, & septem | Burch. l. 11. c. 8.

e ¶ *Conculcare*.]nec postea sumentur ad aliquem vsum, sed foras proiicientur, vt sal infatuatum. 2. q. 7. non omnes.

Canonica.] CASVS Hic docet concilium Arausicum, qualiter episcopus sententiam excommunicationis formare debeat & proferre, scilicet hoc modo: Tales violatores ecclesiarum auctoritate Dei & iudicio sanctæ synodi à gremio sanctæ matris ecclesiæ, & á consortio totius Christianitatis excludimus donec resipiscant, & ecclesiæ satisfaciant. & dicit H. & Beneu. quod sacrilegi non sunt ipso iure excómunicati arg. 12. q. 2. indigne. 17 q. 4. quisquis. Sed tunc temporis erant quidam sacrilegi & violatores ecclesiarum conquesti. & 17. q. 4. omnes. & hic de illis loquitur [2].

Cum aliquis.] CASVS. Hic docetur qualiter & cum quibus solennitatibus episcopus anathematizatum debeat reconciliare. Plana est tota littera, & per te videbis.

g ¶ *Et duodecim*.] Arg. quod in restitutione epi vel clerici tot intererunt epi. quot fuerunt in depositione. de hoc 35. q. 9. veniam.

h ¶ *Et de futuris*]si extra de sent. excom. ex tenore.

i ¶ *Cautelam*.] similiter ab hæretico reuertẽte requiritur iuramẽtũ quod decetero non labetur, vt 1. q. 7. quoties. & ab incendiario, vt 23. q. 8. pessimam. similiter in quolibet horrendo crimine iurabit pænitens

[2] De hoc no. 12. q. 2. cũ de notissimé. & extra de sen. excó. tua & ibi videas. Archidia.

Excõicatus non simplici verbo possit absolui.

Hoc sane intellige, ne contradicat extra de sen. exc. cum medicinalis, &c.

pænitens se numquam simile commissurum. 12. q. 2. de viro non tamen idẽ credo faciendũ in quolibet mortali peccato. Sed cũ hodie simplici verbo quis põt excõicari, vt extra de eo qui fur. or. re. c. 1. videtur ergo, q hodie simplici verbo põt absolui quis; qa omnis res per quascumque causas contrahitur, per easdem dissolui-

à vino & carnibus ieiunent; & vltra lugenda non committant.

a ¶ *Statuerunt.*] ã ea. si quis episcopus. cõtra vbi eis negatur spes restitutionis, sed non negatur quin à Papa possint restitui.

b ¶ *Saginati.*] pingue verbũ de pingui ĩtellectu ꝓcessit. 44. di. §. fi.

QVI AVTEM CASVS hic docet Grat. q cõicantes excõicatis ꝓ mõ peccati maioris vł minoris debẽt pænitere, qđ ꝓbat seq. c.

psalmos pænitentiales decantet cum istis precibus, Kyrie eleyson, Pater noster, Saluum fac seruũ tuum, *Oratio*, Præsta quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pænitentiæ fructum; ut ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate deuiauerat peccando, admissorum ueniam consequendo reddatur innoxius. Per, &c.

a ¶ Debent.] *Apud Burchardum, qui etiam ex concilio Arausico citat, hæc sequuntur.* Vbi etiã adesse debent illi, quibus iniuria, vel damnum illatum est, *& multa alia, quæ omnino perlegenda sunt.*

10 *Presbyteris vero, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt, quæ pænitentia sit imponenda, Ioannes octauus clero, & ordini Salonitano † scribens definit dicens.*

† al. Salernitano

¶ Quæ sit pænitentia sacerdotum, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt. C. IX.

Iuo p. 14. c. 35. Pann. l. 5. c. 104. † al. mysterium

DE illis presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri domini Papæ Nicolai excommunicati sacrum ministerium † cõtingere præsumpserunt; ipsi in se damnationis (sicut sacri canones statuerunt [a]) sententiam intulerunt. Tamen, quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis; ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus: vt sancta communione saginati [b] studeant tribus continuis annis per hebdomadã omni [a] secunda, & quarta, & sexta feria à [b] vino, & à carne penitus ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere.

a ¶ Omni secunda.] *Apud Iuonem, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur,* omni secunda, & sexta feria: *in vno autem,* omni quarta, & sexta feria.

b ¶ A vino.] *In Panormia est,* aut à vino, aut à carne, *apud Iuonem* à vino, aut aceto.

Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati pænitentiam accipiant.

Vnde Vrbanus ij. Genebaldo † Constantiensi episcopo.

† al. Gebehardo

¶ Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant. C. CX.

Iuo p. 14. c. 45. Pann. l. 5. c. 107. † al. ipsi

SAnctis quippe canonibus cautum constat, vt qui excommunicatis communicauerit, excommunicetur. Ipsius † tamen pænitentiæ, atque absolutionis modos eo moderamine decernimus, vt quicumque seu ignorantia [c], seu timore [d], seu necessitate negotij cuiusquam maximi, & maxime necessarij, eorum se conuictu, salutatione, oratione, osculatione † contaminauerit; cum minoris pænitentiæ medicina societatis nostræ participationem † sortiantur. Eos vero, qui aut spontanee, aut negligenter [e] inciderint; sub ea volumus disciplinæ coercitione † [f] suscipi, vt ceteris metus incutiatur.

† al. osculatione † al. participatiõ † al. coertione

SAnctis.] CASVS. Quidam cõicauerũt excõicatis ex ignorãtia, vel timore, necessitate vel volũtate: quare q̃ sinit Genebaldus eps Cõstantiẽsis ab Vrbano secundo, qualiter puniri debeant, vel ad satisfactionẽ recipi. Et rñdet, q nisi resipiscant, anathematizari debent. Si vero satisfacere velint, illi qui ignorãtia timore, vel necessitate excõicatis participauerunt, sub minori pænitentia sunt recipiendi. Qui vero voluntate, vel negligẽtia cõicauerũt, ita districte sunt recipiẽdi, vt ceteris metus incutiat.

c ¶ *Ignorantia*] crassa: qa vere ignorãs nõ esset excõicatus. vnde lex dicit, Sciẽtiã, nõ ignorãtiã volumus obligari.

d ¶ *Timore.*] extra qđ metus caus. sa. c. sacris.

e ¶ *Aut negligenter.*] no. negligentiam comparari volũtati. ff. de reg. iur. l. latæ culpæ.

f ¶ *Coercitione.*] sed pone, q aliquis laicus iurauit se alij laico satisfacere: post absolutionem vult ei satisfacere corã seculari iudice. nũquid iudex ecclesiasticus potest cognoscere de ista satisfactione, cũ illa sit causa ciuilis? sic, argu. extra de dona. inter virum & vxorẽ, de prudẽtia. extra de consti. ser. c. licet. vbi iudex ecclesiastic⁹ de libertate siue de hr̃ditate cognoscit, & pnũtiat, & iudex ecclasticus đ causa natiuitatis cognoscit, extra q fil. sint legi. c. lator.

1 Sub. nõ ab alio. 2. q. 5. quanto. in fi. 23. q. 4. est iniusta. Lau.

CAVSA DVODECIMA.

QVidam clerici propria [g] relinquere volunt; de suis & ecclesiæ rebus testamentum conficiunt: de rebus ecclesiæ nonnulla largiuntur.

1 Modo primum quæritur, vtrum liceat clericis proprium habere.

2 Secundo, an res ecclesiæ, quæ ab eis datæ sunt, possint constare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt.

Quidam clerici.] CASVS. In 11. causa q. 1. c. inolita. & c. placuit. introduxit magister Gratia. clericos litigantes de rebus proprijs. Sed quia posset dubitari, an clerici debeant habere propria, quia prædecessores eorũ omnia habebãt communia, de quibus dicitur, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna; nec quisquam eorum aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia: ideo supponit hanc 12. causam, in qua ostendit an clerici possint propria habere, & annectit de alienatione rerum ecclesiæ, & vtrum clericis liceat condere testamenta. Vt autem hæc omnia melius pateant, proponit thema, de quo quinq; elicit quæstiones, in hunc modum dicens: *Quidam clerici, &c.*

g ¶ *Propria.*] ĩ. proxi. causa, q. 1. in illo c. inolita. & c. placuit G. induxit clericos litigãtes de proprijs rebus. Sed quia dubitari posset, an possint clerici habere propria: ideo ponit hanc causam, in qua quæ-

soluitur, vt extra de regulis iuris, omnis res.

PRESBYTERIS. Hæc est 10. pars. q. in qua ponitur q̃ pænitentia debet imponi illis, q excõicati celebrauerũt. Io. de Fant.

CASVS. Supra facta est mentio de presbyteris excommunicatis, qui diuina celebrare præsumunt. Nunc vero docet Gratia. quæ pænitentia sit eis iniungenda.

DE illis.] CASVS. Tempore Nicolai quidam presbyteri dum essent excõicati, præsumpserunt diuina officia celebrare; quo mortuo cũ ipsi pænitẽtiam agere vellent, quæsiuit clerus Salonitanus à Papa Ioanne quæ pænitentia sit illis sacerdotibus imponenda. Et rñdet, q de iure deberent deponi; de misericordia tñ sedis Apostolicæ in sancta cõione permittuntur, ita vt tribus continuis annis in vnaquaque hebdomada in secũda & quarta & sexta feria

quærit an clerici possint propria possidere, & an possint res ecclesiæ alienare, & an possint ꝯdere testamentū, & vt hæc & alia, &c.
a ¶ *An vtrique.*] id est, ecclesiæ & sacerdoti.

C *Lerici &c.*] Hæc q. diuiditur in duas partes. In prima probat magister per 17. aucto. q nullus clericus debet habere propriū: qđ tamen de regularibus intelligitur, qui propriis renunciauerunt. Secunda ibi, *His omnibus*. Io. de Fāt.

C A S V S. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur an clericis liceat habere proprium. & hoc ordine procedit Gratianus. Primo probat, q clerici non debēt habere propriū. Postea contrarium. Et scias, q clerici qui non abrenūtiant propriis, possunt habere propria. J. ea. q. episcopi, manifesta sunt manifestæ. Si vero abrenunciauerunt tacite vel expresse, non possunt habere propria. tacite 19. q. 3. nūc autem. expresse cū viua voce hoc exprimunt. & hoc teneas qđquid Gra. dicat.
b ¶ *Clericos.*] in hac prima q. scilicet an clerici possint propria habere, Grat. alleg. pro & contra: deinde soluit in illo §. cum ergo. & male. Dic ergo, q possunt habere propria nisi renūtiauerint[1] propriis. J. ea. q. 1. sunt manifestę. Sed hoc nota. q in primitiua ecclesia omnes credētes siue clerici siue laici nihil ꝓprij possidebāt: sed communia erant omnia. secūdū q loquitur J. ea. c. 2. & si qua capitula ꝯtrium dicant, loquuntur de consilio, vel secūdum tempus primitiuæ ecclesiæ, vel de iis qui tacite, vel expresse renunciauerunt propriis.

Clerici possunt habere proprium.

1 Scilicet tacite vel exꝑsse: tacite vt 19. q. 3. nūc autem expresse cū viua voce hoc exprimunt. B.

neraliter. quæ hic pro ꝯtrio signantur. Sed dic tutela, id est, protectione. Io. Credo, q sint de foro vtrioq; B. vnde ecclesia tales tueri, id est, nutrire non tenetur: sed tueri, id est, protegere tenetur.

D *Ilectissimos.*] C A S V S. Hierosolymis erant quidam qui propriis renuntiauerūt cum ipsis Apostolis: sed non bene seruabant.

iur. nm. ind. col. 1. vbi dicit, q pro miserabilibus ꝑsonis iudex potest interponere officium etiam nō imploratū per l. 1. C. quādo imp. inter pupil. & vid.

3 *Tertio, si ante tempus ordinationis suæ, qui nihil habere videbantur, & post ordinationem aliqua inuenisse noscuntur, an possint ea relinquere quibus voluerint, an non.*

4 *Quarto, si de suis & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscūtur, an vtrique[a] communiter, an singulariter ecclesiæ, vel sacerdoti, iure proueniant.*

5 *Quinto, si testamenta liceat eis conficere.*

QVÆSTIO PRIMA.

1 pa. C *Lericos*[b] *nihil possidere, multis auctoritatibus innbetur*†.

† al. approbatur

Ait enim Toletanum concilium quartum, c. 23.

¶ Impuberes, & adolescentes in vno conclaui manentes probatissimo seniori deputentur. C. I.

Aug. l. 7. c. 1. Gen. 6. & 8. Prou. 30.

OMnis ætas ab adolescentia[c] in malum prona est. Nihil enim incertius, quàm vita adolescentium †. Ob hoc constituere oportuit, vt si qui in clero impuberes†, aut adolescentes existunt, omnes in vno conclaui atrij commaneant†, vt lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo[d] seniori, quem & magistrum[e] disciplinæ, & testē vitæ habeant. ¶ Quòd si aliqui ex his pupilli[f] existunt, sacerdotali tutela foueantur: vt & vita eorum à criminibus intacta sit, & res ab iniuria improborum. Qui autem his præceptis resultauerint; monasterijs deputētur, vt vagantes animi, & superbi seneriori regula distringantur.

† al. puberes
† al. commorentur
† Côcor. gl. in ver. auctēt. § his igitur. aliàs, his itaque insti. de inst. & iure.

Item Clemens in epistola quinta.

¶ Omnibus clericis communis est vita seruanda. C. II.

Ans. ibidem.

DIlectissimis[g] fratribus, & cōdiscipulis, Hierosolymis cum dilectissimo fratre Iacobo coepiscopo habitantibus, Clemēs episcopus. Communis vita, fratres, omnibus necessaria est, & maxime his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. ¶ Communis enim vsus omnium[h], quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem[i] alius hoc suū esse dixit, & alius illud; & sic inter mortales facta diuisio est. ¶ Denique Græcorum quidam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait, communia debere esse amicorum omnia. [In omnibus[a] autem sunt sine dubio, & coniuges[k].]

O *Mnis ætas.*] C A S V S. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima loquitur de impuberibus clericis & adolescētibus: quorū vita quia semper ad malum prona est, ideo in vno cōclaui oēs manere debent, deputati probatissimo seniori, qui magister sit doctrinæ, & testis vitę eorū. In secunda parte loquitur de laicis pupillis ecclesiæ cōmendatis, quos prælatus ecclesiæ debet in omnibus custodire. Si autem aliqui eorum cū adulti fuerint, luxuriose viuere voluerint, si aliter corrigi noluerint, ponantur in monasteriis, vt ibi districtius viuant. Secunda pars incipit ibi, *Quòd si aliqui*. Et nota, q oīa c. quæ dicunt, q clerici nō possunt habere proprium, intelliguntur de illis qui renūciant propriis tacite, aut exꝑsse.
c ¶ *Ab adolescentia.*] in clericis expectantur xviij. anni, & tūc quæritur an velint in sæculo perseuerare, vt 8. dist. 28. de his. In monachis xiiij. vt J. 20. q. 1. illud.

Pupillus vbi debet educari.

d ¶ *Probatissimo.*] pupillus enim apud tales edocari debet, qui nō insidientur eius pudicitiæ, vt ff. vbi pu. edu. de. l. pe. Vel dic, seniori. id est presbytero. 84. dist porro.
e ¶ *Magistrum.*] ōo. q magister perhibere debet testimoniū de vita discipuli, similiter de eius doctrina, vt C. de aduoc. diuer. iud. l. nemini. sic domestica testimonia q̄que admittuntur. sic & pater perhibet testimoniū de filio. 20 q. 3. præsens. sic & aliàs 2. q. 7. cū pastoris & J ea. q. manifesta. 2. q. 5. Deus omnipotens.
f ¶ *Pupilli.*] hic de laicis loquitur, qui sunt commēdati ecclesiæ.
f ¶ *Pupilli.*] pupilli, orphani, viduæ, liberti, miserabiles ꝑsonę[1] spectant ad iudicium ecclesiasticū, vt 88 dist. c. 1. & 2. & C. quando Imperator inter pu. & vid. l. vnica. §. q si pupilli. & 16. q. 1. generaliter.

1 Idem Ale xād. de Imo. in l. 1. ff. de

bant. & ideo Clemens Papa scribit Iacobo & secum habitātibus, & primo salutans eos docet, q omnia debent esse communia. Et hoc probat sex rationibus. Prima est, quia de iure naturali à principio omnia fuerunt communia: sed per iniquitaté est proprietas inducta, vt dicatur, hoc est meum, illud tuum. Secundo auctoritate Platonis dicentis omnia debere esse communia, etiam vxores. Tertio, auctoritate prophetæ. Quarto, exemplo Apostolorū. Quinto, exemplo Christianorum primitiuæ ecclesiæ, qui vendebant agros, & precia eorum dabant Apostolis. Sexto, exēplo Ananiæ & Sapphiræ, qui mortui sunt ante pedes Petri: quia mentiti sunt de precio agrorum. In fine hortatur eos, vt ab Apostolicis regulis nō recedant. Prima ratio incipit ibi, *Communis enim vsus*. Secunda ibi, *Denique*. Tertia ibi, *Ecce quàm bonum*. Quarta ibi, *Idem enim*. Quinta ibi, *Omnes vero*. Sexta ibi, *Ananias*. Breuius repete. probat sex rationibus, q omnia debent esse communia.
g ¶ *Dilectissimis.*] sex rationibus probat omnia esse communia. Et nota, quòd Papa hic se postponit, sic postponitur supra 97. distinct. victor.
h ¶ *Omnium.*] vnde Tullius: Dulcissima rerum possessio communis est. & dicit Philosophus, Quietissime viuerēt homines in hoc mundo, si de medio sublata essent duo verba, scilicet meū & tuū.
i ¶ *Sed per iniquitatem.*] id est, per consuetudinem iurisgentium æquitati naturali contrarium: ne sit cōtra. 8. dist. 8 c 1. Vel per iniquitatem, id est, per solicitudinem, vt ibi, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia, quæ per solicitudinem est quæsita. 14. q. 5. §. sed hoc multipliciter.
a ¶ *Et coniuges.*] nō quo ad vsum carnis, sed quo ad vsum obsequij,

Meū & tuū turbant humanū otiū.

Amicos facere de mammona iniquitatis q. d. est.

quij, vel quo ad dilectionem 31. dist. omnino. Et est arg. quod verbũ generale generaliter intelligendum est. 19. dist. si Romanorum. a ¶ *Aer*] Aer communis dicitur quo ad vsum, vt insti. de rerum diui. §. 1. sed quo ad ius ædificandi cuius est solum, eius est aer vsque ad cœlum, vt ff. quod vi aut clam l. vlt. in fine. potest enim ædificare

1 Côtor. tex. in l. 1. & fin. C. quæ res pigno. obli. pos. & in l. 1. §. cum vrbẽ. ff de offi. præfe. vrb.

b ¶ *Cor vnũ & anima vna.*] scilicet vt sint vniti vinculo charitatis. c ¶ *Possidebat.*] Ergo aliquis potest possidere rem, cuius non potest habere proprietatẽ. Arg. contra, extra de præscrip. causam. Sed dic possidebat, idest, detinebat sicut seruus dicitur possidere. ff. de acquirend. pos. quod seruus.

Et sicut non potest, inquit, diuidi aer a, neque splendor solis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debere: sed habenda esse communia. Vnde & Dominus per prophetam loquitur dicens [Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, &c.] ¶ Istius enim consuetudinis more retento etiam Apostoli, eorumque discipuli, vt prædictum est, vnà nobiscum, & vobiscum communem vitam duxere. Vnde, vt bene nostis, erat multitudinis eorum cor vnum, & anima una b: nec quisquam eorum, aut nostrum de his, quæ possidebat c, aliquid suum esse dicebat: sed omnia illis & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. ¶ Omnes autem, qui domos, vel agros possidebant, uendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant ponentes ante pedes Apostolorum (sicut nobiscum quidam uestrum cognouerunt, & uiderunt:) & diuidebantur singulis, prout cuique opus erat. ¶ Ananias autem uir austerus, & Sapphira d uxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos uendiderant, nobis præsentibus, in conspectu omnium circumadstantium à conspectu Apostolorum propter peccatum e eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati sunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognouimus, & uidimus, nec recordatione f, nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc uobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apostolorum obedire præcipimus g: quia hi, qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum uobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt. *& infra.* ¶ Vnde consilium dantes, uestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis: sed communem uitam ducentes, & scripturas sacras rectè intelligentes, quæ Domino uouistis, adimplere satagatis.

Psal. 132.

Act. 4.

Act. 5.

d ¶ *Et Sapphira.*] j. 23. quæst. 8. legi. & c. Petrus.

e ¶ *Propter peccatum.*] propter peccatum moritur quis citius, vt 23. q. 4. ex vindicta.

Peccatum vitam abbreuiat

f ¶ *Recordatione.*] alias retractatione.

g ¶ *Præcipimus.*] idest, monemus. similiter 18. q. 2 sic enim. videtur tamen quod hoc fuit præceptum 1, quia primitiua ecclesia hoc potuit præcipere: sicut continentiam. sed si hoc hodie præciperetur, deformaret statum ecclesiæ vniuersalis: quod non debet esse. 1. q. vlt. & si illa. Vel dic quod præceptũ erat eis qui tunc renunciauerant propriis, non aliis. 17. q. 1. cap. 1.

1 Côtra hoc facit littera consilium, &c. & hortamur, &c. sed sæpe quæ sunt præcepta consulũtur & monẽtur, vt in p. ar dic. c. hic causa Archid.

■ ¶ In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges.] *Verba hæc absunt ab originali in recentioribus conciliorum editionibus impresso, & duobus ipsius manuscriptis codicibus, vno Vaticano, altero bibliothecæ familiæ Marci Florentiæ, & ab Anselmo. Hanc vero sententiam à Platone acceptam hæretici quidam volebant in Christianam religionem inuehere. Ita enim scribit Epiphanius hæresi 32.* Primum quidem, quòd ipse Epiphanes cum patre suo, & sectæ antistite Carpocrate, ac sodalibus eius, communes esse hominum vxores sanciuit, ex Platonis de repub. libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. *Verum apud veteres etiam Christianos hanc vxorum communionem vehementer damnari solitam Tertullianus in Apologetico euidenter testatur his verbis.* Omnia indiscreta sunt apud nos præter vxores. In illo loco cõsortium soluimus, in quo solo ceteri homines consortium exercent: qui non amicorum solummodo matrimonia vsurpant, sed & sua amicis patientissime submittant, ex illa credo maiorum & sapientissimorum disciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores suas amicis communicauerunt, &c.

Item Eugenius Papa II. & Leo quartus, c. 7.

¶ Iuxta ecclesiam, clericorum claustra constituantur. C. III.

Ansl. 7. c. 5. & l. 4. c. 2.

NEcessaria h etenim res exigit, vt iuxta ecclesiam claustra i constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus vnum sit refectorium, ac dormitorium, seu ceteræ officinæ k ad vsus clericorum necessariæ. Ministri vero post episcopum super eos eligantur; quorum vita, atque doctrina illos potius exornet, quàm dehonestet.

¶ *Est caput septimum concilij Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & postea à Leone IIII. innouati. Antea citabatur Leo nonus.*

Nec in atrio ecclesiæ alia ædificia, nisi clericorum ponantur.

In concil. Salegunst. c. 12.

Vnde Nicolaus Papa.

¶ Nec in atrio ecclesiæ, nisi clericorum ædificia ponantur. C. IIII.

Iuo p. 15. c. 178.

NVlla 1 ædificia in atrio l ecclesiæ ponantur, nisi tantum clericorum.

¶ *Fere eadem leguntur in concilio Salegunstadiensi, c. 12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Iuone par. 15.*

Item Hieronymus ad Nepotianum.

N ¶ *Necessaria*] C. 3. Hic reprehenduntur quidam regulares, qui communiter viuere nolebãt, nec volebãt habere prælatos. præcipiunt ergo duo Papæ, scilicet Eugenius & Leo, quod communiter viuant, & prælatos habeãt. tales, qui eos exornent, & non dehonestent. *Magistro*, idest, plebani, vel archipresbyteri, vel œconomi, vel huiusmodi. Sequens §. cum cap. planus est.

h ¶ *Necessaria.*] idest, vtilis & honesta.

i ¶ *Claustra*] idem dicitur de conse. dist. 5. in omnibus. & d. dist. 3. præter.

k ¶ *Officinæ*] 5. dist. 32. si qui vero. contra, 2. q. 2. sacerdos. contra, j. ea quia tua. sed ibi loquitur de ecclesiis collegiatis: hic non. vel consuetudo diuersarũ ecclesiarum soluit contrarium.

Additio. Quia prouidetur eis vt pauperibus, nõ vt clericis, secundũ H. hic autẽ loquitur quando viuunt in communi, & de communi, secundum Lauren.

l ¶ *Vlla.*] ¶ *In atrio.*] idest, in cœmeterio, qd habebit xl. passus in circuitu ecclesiæ maioris capelię, vel minoris ecclesiæ xxx. vt j. 17. q. 4. sicut antiquitus. hic palatium Imperatoris non est priuatorum parietibus coarctandum. C. de

Atrium est cœmeterium.

ficare homo quàm alte velit: tamen non excedat vsitatum modũ altitudinis, vt C. de ædi. priua. l. 1.

peratoris non est priuatorum parietibus ope. publ. quicunque.

Clericus,

C *Lericus.*] Casus. Nepotianus rogauit Hier. vt dictaret ſibi libellum de clericorum vita. quod Hier. fecit. hoc ergo cap. quod eſt pars illius libri, tria oſtēdit. ſ. q clericus debet nomē ſuū interpretari: & iuxta interpretationē viuere. Secūdo oſtēdit, q clericus nō debet habere diuitias: quia cū is q talia poſſidēt dominus eſſe dedignatur, nec vult fieri pars eorum. Tertio oſtendit, q clericus de decimis & oblationibus viuere debet. & relinquere hereditatē parentibus. Hoc vltimū eſt de conſilio, quod datur perfectis. Vel ſecūdū vetus teſtamentū qn̄ leuitæ de decimis & oblationibus contenti erant, ſicut dicit H. cum hodie etiā monachi ab hereditate paterna vel materna non excludantur, vt 18. q. 2. ſtatutum. & 19. q. 3. præsens.

17 q. 4. quiſquis. & verberans talē incidit in canonē. extra de ſent. excō. non dubiū. & habebunt habitū illorum cum quibus conuerſantur, vt 16. q. 7. in nona. & licet cōuerſi hic dicātur Deo deuoti, non tñ tenētur continere. nā quidā taliū profitentur, quidā non, vt 27. q. 1. vt lex. nam acolythi ſunt eccleſiaſticæ perſonæ, & tamē nō te-

Conuerſum verberans incidit in canonem.

¶ Clericus nihil ſeculare poſſideat. C. V.

C Lericus, qui Chriſti ſeruit eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum: & nominis definitione prolata nitatur [a] eſſe quod dicitur. Si enim κλῆρος græce, ſors latine appellatur; propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Dominus ſors, ideſt pars clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominū partem habet; talem ſe exhibere debet, vt & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum propheta dicit [Pars mea Dominus,] nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum; pars eius non erit Dominus: Verbi gratia, ſi aurum [b], ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variā ſupellectilem; cum iſtis partibus Dominus fieri pars eius non dignatur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus [c] hereditatis eius; nec accipio [d] partem inter ceteras [e] tribus: ſed quaſi leuita, & ſacerdos viuo de decimis; & altari ſeruiens, altaris oblatione ſubſtentor. Habēs victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucē nudus ſequar.

Deuſdedit p. 3. Anſ. l. 7. c. 2. Iuo par. 6. c. 2.

Pſal. 15.

Pſal. 15.

2. Tim. 6.

Item Ambroſius de fuga ſeculi, c. 2.

¶ Nihil præter Deum debet curare, qui in eius ſortem eligitur. C. VI.

C Vi portio Deus eſt, nihil debet curare, niſi Deum: ne alterius impediatur neceſſitatis [f] munere. Quod enim ad alia officia [g] confertur; hoc religionis cultui, atque huic noſtro officio decerpitur [h]. Hæc enim vera eſt ſacerdotis fuga, abdicatio [i] domeſticorū, & quædā alienatio chariſſimorum: vt ſuis ſe abneget, qui ſeruire Deo elegerit [t].

t *geſſit*] orig.

Item Hieronymus ad quemdā ſuum leuitā de duobus generibus hominū.

¶ Clericis, & Deo deuotis nec cauſas agere, nec aliquid proprium habere licet. C. VII.

D Vo ſunt genera Chriſtianorum. Eſt autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit: vt ſunt clerici, & Deo deuoti, videlicet conuerſi [k], κλῆρος enim græce, latine ſors. Inde huiuſmodi homines vocantur clerici, ideſt ſorte electi. Omnes enim Deus in ſuos elegit. Hi namque ſunt reges, ideſt ſe, & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc deſignat corona in capite. Hanc coronam habent ab inſtitutione Romanæ eccleſiæ in ſignum regni, quod in Chriſto expectatur. Raſio vero capitis, eſt temporalium omnium depoſitio [l]. Illi enim victu & veſtitu contenti, nullam inter ſe proprietatem [m] habentes, debent habere omnia cōmunia. Aliud vero genus eſt Chriſtianorum, vt ſunt laici. λαός enim græce, eſt populus latine. His licet temporalia poſſidere, ſed non niſi ad vſum [n]. Nihil enim miſerius eſt, quàm propter nummum Deū contemnere. His conceſſum eſt vxorem ducere, terram colere, inter virum & virum iudicare, cauſas agere, oblationes [o] ſuper altari apponere, decimas reddere: & ita ſaluari poterunt, ſi vitia tamen benefaciendo euitauerint.

Augu. ſer. 21. ad fratres i eremo.

a ¶ *Nitatur.*] Argu. à nominis interpretatione 16. q. 1. ſi cupis. nomina enim debent eſſe conſona rebus. inſti. de dona. §. eſt & aliud.

Diuitias habere peccatū non eſt.

b ¶ *Si aurum.*] non tamen eſt peccatum habere diuitias, ſi adſint bona opera, vt 35. diſt. hæc autem ſcripſimus. ſed tunc eſt peccatum, ſi propter eas iuſtitia deſeritur. ī. ea habebat. vel cum homo in eis ſpem ſuam ponit, vt 8. q. 1. ſunt in eccleſia.

Funiculus quid ſit.

c ¶ *Et funiculus.*] Funiculus hic dicitur menſura quædam, qua diuidebatur hereditas poſt funus defuncti, ſecundum illud: Funes ceciderunt mihi in præclaris. & dicitur à funere.

d ¶ *Nec accipio.*] Monachus tamē ſuccedit in hereditatē, vt 19. q. 3. non liceat. & eccleſia nomine eius recipit, vt 18 quæſt. 2. c. 1. Vnde Ouidius.

Alterius vires ſubtrahit alter amor.

e ¶ *Inter ceteras.*] ſed ſingulariter: & eſt arg. q clerici non debent partiri hereditatem cū fratribus.

C *Vi*] Casus. Quidam rogauit Ambro. vt ſcriberet ſibi qualiter poſſet ſeculum fugere, & Deo ſeruire: cui Ambro. reſcribit dicens, q ſeculum duobus modis fugitur, ſcilicet renuntiando rebus proprijs & ſecularibus curis: & abdicando ſe à domeſticis perſonis & conſanguineis, vt ſuis ſe abneget, q Deo ſeruire eligit.

f ¶ *Neceſſitatis.*] ideſt, ſolicitudinis.

g ¶ *Officia.*] ſcilicet ſecularia.

h ¶ *Decerpitur.*] ideſt, ſubtrahitur. ſic 99. diſt. ecce.

i ¶ *Abdicatio.*] quo ad carnalem affectum, vel copulam.

D *Vo ſunt.*] Casus. Quidam leuita rogauit Hiero. vt aſsignaret ſibi differentiam inter clericos & laicos: & quod eſſet officium vniuſcuiuſque. Hiero. ergo reſcribit ei aſsignādo duo genera hominū, ſcilicet clericos & laicos. clericorū eſt officium diuina contemplari, orationibus & diuinis officijs inſiſtendo: & ab omni ſtrepitu tēporaliū ceſſare. illi dicūtur reges: quia ſe & alios regere in virtutibus debent. & in ſignū huius rei geſtant coronā in vertice. Laicorū vero officiū eſt ducere vxorē, terrā colere, & ea quæ continentur in fi. cap. & oſtendit qualiter vtrique interpretentur.

k ¶ *Conuerſi.*] Conuerſi omnes dicuntur eccleſiaſticæ perſonæ, vt tenentur continere, vt 32. diſt. ſi quis eorū. quia poſſunt contrahere matrimoniū legitimū. itē licet templarij ſint eccleſiaſticæ perſonæ, tamen poſſunt mouere arma ex permiſſione eccleſiæ.

l ¶ *Depoſitio.*] ſic ī. diſt. 23. prohibete. & capilli qui remanent, deſignant q aliqua debemus retinere ad ſubſtentationem.

m ¶ *Proprietatem.*] rerum eccleſiaſticarum tamen bene concedēdum eſt, q clericus ſit dominus fructuum collectorum. ſed licet proprietas fructuum ſua ſit: tamen non poteſt eam in morte eius alicui largiri ratione teſtamenti, ſed intuitu eleemoſynæ ſic, vt extra de teſta. ad hæc, ſicut heres licet ſit dominus rerum quas tenetur per fideicommiſſum reſtituere alij: tamē nihil poteſt inde alienare. ff. ad Trebel. deducta. §. vlt. & l. quidam. §. ſi quis.

Pecuniā ſeruare verum licitum ſit.

n ¶ *Ad vſum.*] Prohibetur etiam laicus ne ſeruent pecuniam, vt 47. diſt. ſicut hi. hoc ideo ne quis in auaritiam incidat: aliàs bene licet: quia non debet quis omnia bona ſua ſtatim effundere, vt 86. diſt. non ſatis. & dic non niſi ad vſum, ideſt, non ad abuſum. bene enim poſſunt habere proprium.

o ¶ *Oblationes.*] immo præcipitur eis oblationes dare, vt 16. q. 1. ſtatuimus. ī. de cōſ. diſ. 1. oīs Chriſtianus. 10. q. 1. quia ſacerdotes.

Qui

Q Via *tua.*] Casus. Tres quæstiones fecit Aug. Gregorio:quibus quæstionibus Greg. tres dat responsiones. Prima fuit, an clerici Anglorũ debeant proprijs renuntiare, & communiter viuere. & respondet ꝙ sic, vt habetur in principio c. Secunda fuit, an clerici cõiugati, & in minoribus ordinibus cõstituti debeãt habere stipendia ecclesiastica. Et respondetur ꝙ sic, sicut est á patribus scriptum ꝙ diuidebãt, &c. qui sub regula ecclesiastica sunt tenẽdi. Tertia fuit si quid superest cõmuniter viuẽtibus de annuo reditu, quid debeat inde fieri. Et respõdet ꝙ debet pauperibus erogari: & hoc ꝓbat auctoritate Christi dicẽtis, Quod superest, &c. Secũda pars ibi, *Si qui vero sunt.* Tertia ibi, *Cõiter autem viuentibus.*

a ¶ *Seorsum.*] Ergo monachus episcopus factus non potest habere proprium. sed si hereditas aliqua deuoluitur ad eum, erit ecclesiæ, vt 18.q.2.c.1.in fi.

b ¶ *Si qui vero.*] ī.dist.32.si qui vero. & cap. placuit. hoc hodie nõ tenet, extra de cle. coniuga. Ioannes. & cap. t.

c ¶ *Vxores.*] si sint clerici, numquid ergo dormiunt cum alijs, vt ſ. ea. necessaria. non: quia esset inhonestum in vxorato. Item, cantabunt oẽ cum clericis? quod videtur: quia non aliter perciperent stipendia. & quod hic dicitur, speciale est in Anglicis; nec enim simul habebit quis ecclesiasticum beneficium & vxorem. extra de cleric. coniuga. diuersis. & cap. Ioannes.

d ¶ *Sub ecclesiastica regula.*] Hic patet, ꝙ si aliquis in minoribus ordinibus constitutus ducat vxorem, non tamen potest more laicorum viuere: nec potest conueniri coram sæculari iudice: nec verberari sine sacrilegio, vt 20.q.3.eos. & 81. dist. dictum. Io. quod falsum est, vt extra de cle. coniug. Ioannes. B.

Monach° factus episcopus propriũ habere non potest.

1 Hæc est vera sententia secũdũ Vin. & Inn. & qđ hic dicitur ẽ ius vetus 1 & statue hodie eã qđ dicitur in decre. hic alle. de cle. cõiug. capit. 1. Archidia.

Ioan. diac. in vita l. 2. c. 37.

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo, responsionum, c. 1. & 2.

¶ Clerici nihil proprium possideant. C. VIII.

Ansl. 7. c. 3. † al. viuere

Q Via tua fraternitas monasterij regulis erudita seorsum [a] non debet fieri † á clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est; hanc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex ijs, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. ¶ Si qui vero [b] sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se non possunt continere; sortiri uxores [c] debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, [quòd diuidebatur singulis, prout cuique opus erat.] De eorum ergo stipendio cogitandum, atque prouidendum est: & sub ecclesiastica [d] regula sunt tenendi: ut bonis moribus uiuant, & canendis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conseruent. Communiter † autem uiuentibus iam de faciendis portionibus [e], vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquẽdum? cum omne, quod superest, in causis pijs, ac religiosis erogandum est: Domino & magistro omnibus dicente. [Quod superest [f], date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis.]

32. dist. si q. vero. Resp. 2.

Act. 4.

† al. Cõmuni autem vita

Lu. 11.

Item Vrbanus Papa omnibus catholicis, epistola unica, c. 1.

¶ Clericis omnia communia esse debent. C. IX.

Ansl. 7. c. 4. Iuo p. 3 c. 139. † al. bonos

S Cimus nos non ignorare, quia hactenus uita communis inter omnes † Christianos uiguit, & adhuc gratia Dei uiget: & maxime inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, idest clericos: sicut in actibus legitur Apostolorum [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.] *& infra.* ¶ Quicumque uestrum communem uitam susceptam habet, & uouit se nihil proprium habere; uideat, ne pollicitationem [g] suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satius est non uouere; quàm uotum, prout melius potest, non perficere. Grauius enim puniuntur, qui uotum fecerunt, aut fidem [h] perceperunt, & uotum nõ perfecerunt, aut in malis uitam finierunt; quàm illi, qui uitam sine uoto finierunt; aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.

Act. 4.

In ead. epis. c. 6.

Item Augustinus in sermone de communi vita clericorum.

Serm. 52. ad fratres in eremo. In cõc. Aqsgrã. c. 112.

¶ De eodem. C. X.

Ansl. 7. c. 6. Rom. 12. & 2. Cor. 8. Beda 2. Cor. 8. t 1. q. 3. non sũt audiendi.

N Olo [i], ut aliquis de uobis inueniat male uiuendi occasionem. Prouidemus enim bona, ut ait Apostolus, non solum corã Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis: propter uos fama nostra non pollui, sed pollere debet in uobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt consciẽtia, & fama. Conscientia necessaria [k] est tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est. *& infra.*

e ¶ *Portionibus.*] idest, dandis decimis. monachi eni cõiter viuentes nõ dant decimas, vt ī. 16. q. 1. decimas. extra de deci. fraternitatem.

Monachi nõ tenentur ad decimas.

f ¶ *Quod superest.*] Videtur ergo ꝙ si aliquis ita pauper est: ꝙ ei nõ sufficiant sua, videtur ꝙ non teneatur dare decimas: quia nullo præcepto sibi aliquis tenetur subtrahere necessaria, vt 86. dist. non satis. in fi. quod non est verum.

Decimas soluere pauper non tenetur.

S *Cimus.*] Casus. Quidam clerici catholici vouerant se nihil propriũ velle habere: quod votum male seruabant. hortatur ergo Papa Vrbanus illos omnes ad communem vitam habendam, exẽplo Apostolorum, quibus erant omnia communia: & vt votũ qđ fecerũt Domino, fideliter custodiãt, ne damnationem, sed premiũ sibi acquirant: quoniã melius est non vouere, quam votũ prout melius potest non adimplere: grauius enim puniuntur qui votum vel fidem non seruauerũt, quàm illi qui nũquam votum fecerunt, & sẽper sine fide fuerunt.

g ¶ *Pollicitationem.*] Nota ꝙ ex nuda pollicitatione, quam quis facit Deo, potest conueniri. 22. q. 5. c. iuramenti. sic ex nuda pollicitatione facta reipublicæ, vt ff. de pollic. l. 1.

Pollicitatio nuda quãdoque obligat.

h ¶ *Aut fidem.*] Hic videtur Vrbanus soluere quæstionem Aug. 6. q. 1. quæro. in fi. Dicunt tamen quidam magis puniendum esse illum, qui semper fuit infidelis: quam illũ qui quandoque fuit bonus. nam illius opera quãdoque viua fuerunt. tamen hæc littera contradicit eis 2.

N *Olo.*] Casus. Ad euidentiam huius c. nota ꝙ Augu. fecit tres constitutiones. Primo constituit nullum ordinare clericũ, nisi proprijs renuntiet: sed quidã vt clerici fierent, proprijs renuntiabant 1 qđ postea male seruabant. quare Aug videns hoc esse multis occasionẽ peccãdi, primã constitutionẽ retractauit, vt ī. c. certe. volẽs potius habere claudos ꝗ mortuos. Tertio iuxta voluntatẽ suorũ clericorũ primã constitutionẽ cõfirmauit: sicut cõtinet in hoc c. in quo statuit, vt nullus clericus habeat ꝓpriũ. Qđ multipliciter ostẽdit, rõnes plures assignãdo. & si habuit, nõ potest facere testamẽtũ: imo deponetur. facit etiã mentionem de prima constitutiõe, & eius retractatiõe. ī. c. certe. Sequẽs § *Qui non vult.* patet.

2 Arg. † auth. de heri. §. si vero apud. inst. Archid.

i ¶ *Nolo.*] Aug. fecerat tres constitutiones: prima fuit, ꝙ clerici nõ possent habere propria: sed illa male seruabat. & plurimi erãt trãsgressores: ideo secũdo reuocauit eã, vt ī. ea. certe. Tertio de cõsẽsu clericorũ suorũ confirmauit primam constitutionem, vt in hoc c.

k ¶ *Necessaria.*] 11. q. 3. sentit contra. hoc ibi solutum est.

a ¶ *Aurum.*] 86. dist. fratrem. quod loquitur de illis qui ante retractationem renuntiauerant proprijs, & tamen volūt habere ꝓpriū.
b ¶ *Dixeram.*] in secunda constitutione, quam feceram.
c ¶ *Non illis tollerem.*] idest, non præcluderem eos fieri clericos.
d ¶ *Claudos.*] quia adhuc temporalibus non renuntiauerant.
e ¶ *Mortuos.*] idest, qui renuntiauerūt proprijs, & tamen volunt habere proprium.

abbatis, quia hoc iure ius conceditur. extra de accus. ex parte.
E *Exemplum.*] ¶ a b c d e. Dictum est s. q clerici non debent habere propria. Sed quia posset aliquis dicere, q ecclesia nō debet habere propria eadem ratione, quia si haberent clerici nō possent ea possidere: ideo Gratianus ab hoc loco vsque ad §. his omnibus

¶ Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium: sed si forte aliqui † habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. *& infra.* ¶ Enthecam nobis habere non licet. Non enim episcopi est seruare aurū [a], & à se reuocare mendicantis manū. Quotidie tā multi petunt, tā multi gemunt, tā multi inopes nos interpellant: vt plures tristes relinquamus: quia, quod possimus dare omnibus, non habemus. Nō habeamus ergo entheca. *& infra.* ¶ Qui habere voluerit propriū, & de proprio viuere, & contra ista præcepta facere; parum est vt dicā, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram [b] enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere vitam socialem mecum; non illis tollerem [c] clericatum: sed seorsum manerent, seorsum viuerent: quomodo nollent, Deo viuerent; & tamen ante oculos posui, quantū mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cœcos, vel claudos [d], quàm plangere mortuos [e]. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo, quicūque voluisset extra manere, & de suo viuere, non tollerem ei clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt inde faciat testamentum; sed delebo eum de tabula clericorum. *Item supra.* ¶ Qui [a] non vult mecum manere, & in communi viuere, habeat libertatem; sed videat, vtrū habere possit felicitatis hereditatem †.

Right margin: † *aliquid*] orig. — j. 2. q. vobis eni. — Serm. 53. — Serm. 52. in extremo. — † al. æternitatis

¶ *Initium huius capitis vsque ad vers.* Qui habere voluerit. *legitur in sermone 2. de communi vita clericorum, seu 52. ad fratres in eremo: cætera vero partim in sermone 53. ad fratres in eremo, siue serm. 3. de communi vita clericorum, partim in eodem 52. siue 2. de quibus sermonibus adnotatum est s. dist. 86. Partem huius capitis refert Beda in comment. 2. Cor. c. 8. sub hoc titulo,* Ex sermone de vita & moribus clericorum.
a ¶ Qui non vult.] *In sermone ipso præcedit, c. certe ego. infra eadem, & paucis interiectis sequitur,* qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.

Idem sermone tertio de communi vita clericorum.

Right margin: Et epist. 109. ad monachas.

¶ Non licet habere proprium ijs, qui suis renuntiant, & communiter viuere spondent. C. XI.

NOn dicatis [f] aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia. *& infra.* ¶ Quicumque autem in tantum progressus fuerit malum, vt occulte ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipiat; si hoc vltro confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque conuincitur; secundum arbitrium presbyteri, vel præpositi grauius emendetur. *& infra.* ¶ Cum [β] huius nostræ congregationis fratres nō solum facultatibus, sed voluntatibus proprijs in ipsa ordinationis susceptione renuntiauerint, & se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati, & imperijs in Christo, & pro Christo subdiderint; certum [γ] est eos nihil habere, possidere [g], dare, vel accipere debere sine superioris [h] licentia. Quod si propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit; primo quidem priori insinuetur: & sic suscipiatur, si ipse mandauerit. De quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod priori placuerit.

Right margin: In prima regula, c. 4.

¶ *Caput hoc sumptū est ex sermone 3. de communi vita clericorum, in quo regula B. Augustini continetur, ac repetitur epistola 109. sed in ea ad monachas oratio conuertitur.*
β ¶ Cum huius nostræ.] *Hæc vsque ad vers.* certum est. *non sunt inuenta apud B. Augustinum.*
γ ¶ *Hæc habentur in prima regula, c. 4.*

Idem tractatu 50. ad c. 12. Ioannis.

¶ De eodem. C. XII.

EXemplum [i] Domini accipe conuersantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli ministrauerunt; nisi quia ecclesia ipsius, loculos suos habitura erat? Quare furem admisit; nisi vt eius ecclesia fures [k] patienter toleret?

N ¶ *On dicatis.*] C a s u s. Dicit Aug. in hoc c. q qui renuntiauerunt mundo, proprium habere non possunt: & si litteras vel munus aliquod occulte receperint: si sponte confiteantur, parcetur illis. si autē de hoc conuicti fuerint, secundū arbitriū sui præpositi vel presbyteri punientur. Tales enim nihil possunt habere vel possidere, vel dare vel accipere sine licentia superioris. & si de eius licētia aliquid receperint, de accepto fiat quod superiori placuerit.
f ¶ *Non dicatis.*] extra de accu. ex parte. extra ne cleri. vel mona. non magnopere.
g ¶ *Possidere.*] Numquid pauperi famę morienti tenentur subuenire sine licētia? ita. nec obstat 1. q. 2. nō est putanda. quia in hoc casu quilibet ei subueniret. res enim quæ nobis superabundant, pauperū sunt, vt 47. dis. sicut hi. Si autem est in scholis, de licētia agere potest, & mutuare sicut filius familias, vt C. ad Mace. l. vl. ff. de iudi. si longius. §. filius familias. ar. extra de offi. iudi. delega. ꝓterea. ff. de iurisd. om. iudic. l. 2. Sed nūquid vestis est sua, quam habet? vel nūquid dicitur possidere res temporales, vel vestem? nō videtur: quia vestis quā sēper vtitur seruus, de peculio dñi est. ff. de peculio, id vestimentū. sed seruus nō possidet ea q sunt in peculio. vt ff. de acqr. pos. quod seruus. Item qui ab alio possidet, ipse nihil possidet, vt ff. de adulte. l. sic enim. Sed dicas q ex ꝑmissiōe prælati sui possunt possidere, vt extra de sta. mona. c. monachi. Et nota q monach[9] ratione ꝯtus nec agere potest, nec cōueniri [1] sicut ille qui cessit bonis, vt ff. de arbi. item si vnus, in prin. Sed hoc notatū 51. q. 1. de persona. Item cū monachus dicatur seruus, vt 54. dist. multos. ergo non habet liberum arbitrium, vt 32. q. 3. cap. vnico. nec enim velle videtur qui ex necessitate obtemperat. ff. de reg. iur. l. velle. Item agere non potest de iniuria sibi illata [2] sed tamen eius prælatus potest agere [3], nisi prælatus absit, nec reliquerit procuratorem, ad instar filij familias. ff. de iniu. sed si vnus. §. ait prætor.
h ¶ *Sine superioris*] extra de of. ord. quāto. habet tñ ius eligendi [3] & ius accusādi suū prælatū sine abbatē: & illud pōt facere sine licētia

nibus. probat q ecclesia potest habere propria, & possessiones, & q clerici nomine ecclesiæ possidere possunt, etsi nomine suo nihil possideant. Probatur ergo in hoc cap. q ecclesia loculos & possessiones habere potest: & hoc probat exemplo Domini, qui loculos habuit, & qui furem admisit, vt ostenderet, q quando ecclesia persecutionem patitur a furibus, idest, malis, patienter ferat. B.
i ¶ *Exemplum.*] Ab hinc ostēdit q ecclesia possit habere propriū: & hoc vsque ad §. econtra.
k ¶ *Fures.*] idest, occultos peccatores. s. 23. q. 4. tu bonus. extra de tempo. ordi. cap. vlti.

Left margin: Religiosus etiā in veste proprietatē non habet.
1 Extra de iudicijs. de quibusdā. vbi de hoc.
2 Quod dic vt nor. extra de sent. excō. parochianis.
3 Vt extra. de rescrip. cum dilecta. de cō sue t. cū dilectus. Archi.

E expedit

Et in cōc. Aquisgran. c. 35.

Item Prosper de vita contemplatiua, lib. 2. c. 9.

¶ Ecclesiarum præpositi, rerum dispensatores efficiuntur. C. XIII.

EXpedit facultates ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes [a] ecclesiæ facultates: & ideo quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis fit rei suæ contemptor; cum præpositus [b] fuerit factus ecclesiæ; omnium, quæ habet ecclesia, efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, vt ipsi melius nostis, ingentia prædia, quæ fuerunt sua, vendita pauperibus erogauit: sed cum factus esset episcopus; non contempsit ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensauit. Quo facto satis ostendit & propria debere propter perfectionem contemni; & sine impedimento perfectionis posse ecclesiæ facultates, quæ † sunt profecto communes, possideri. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen, cum merito perfectionis suæ fieret ecclesiæ Arelatensis episcopus; quæ illa tunc habebat ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliauit. Isti ergo tam sancti, tam perfecti pontifices, factis euidenter clamant posse, & debere fieri quod fecerunt. Qui vtique homines tam sæcularium, quàm diuinarum rerum sine ambiguitate doctissimi, si scirent [c] res ecclesiæ debere contemni; numquam eas debuerant, qui omnia sua relinquebant, retinere †.

† quæ sunt professio communia] ut.

Addita ex orig. hæc clausula.

† al. suscipere

Item Gregorius Felici episcopo de Acropoli, lib. 2. epist. 29.

¶ Diaconi, vel quælibet religiosæ personæ regularem vitam ducere cogantur. C. XIIII.

Ansl. 7. c. 7.

QVoniam Velina [d], Buxentina, & Blandana ecclesiæ, quæ tibi in vicino sunt constitutæ [e], sacerdotis noscuntur vacare regimine; propterea fraternitati tuæ earum solenniter operam visitationis iniunximus: illud præ omnibus commonentes, vt vbi præfatarum ecclesiarum, siue diœceseos earum, vel diaconi, vel religiosæ personæ inuentæ fuerint; districte, canoniceque viuant.

Item Melchiades [f] Papa.

¶ Quare in primitiua ecclesia prædia vendebantur. C. XV.

Poly. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Iuo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 1.

FVturam ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant: idcirco prædia in Iudæa minime sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos egentes. At vero, cum inter turbines, & aduersa mundi succresceret ecclesia; eousque peruenit, ut non solum Gentes, sed etiam Romani [g] principes, qui pene totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & baptismi sacramenta concurrerent. E quibus uir religiosissimus Constantinus, primus fidem ueritatis patenter adeptus, licentiam dedit per uniuersum orbem, sub suo degentes imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricare ecclesias, & prædia tribuere posse constituit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa contulit, & fabricam templi primæ [h] sedis beati Petri principis Apostolorum instituit: adeo, ut sedem imperialem, quam Romani principes possederant, relinqueret, & beato Petro, successoribusque † suis profuturam concederet [i]. Idem uero præsidens in sancta synodo [k], quæ apud Nicæam congregata est, cum querelam quorumdam conspiceret coram se delatam, ait; Vos à nemine dijudicari potestis: quia solius Dei iudicio reseruamini. Dij etenim uocati estis: & idcirco non potestis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tempore, & deinceps, uiri religiosissimi non solum possessiones, & prædia, quæ possede-

† al. suisque profuturam

EXpedit.] CASVS. In hoc cap. ostendit Prosper, quòd ecclesia potest habere possessiones. & hoc probat duobus exemplis. scilicet Paulini, qui sua pauperibus erogauit: nihilominus tamen factus episcopus, possessiones ecclesiæ possedit & dispensauit. Et Hilarij, qui omnia reliquit pauperibus, qui factus episcopus non solum res ecclesiæ possedit, sed etiam acquisitis innumerosis hereditatibus fidelium possessiones ecclesiæ augmentauit, qui episcopi si sciuissent esse peccatum ecclesiam habere possessiones, numquam eas dispensandas suscepissent.

Ecclesiasticarum rerum dominiū apud quem est.

a ¶ Communes.] quæritur quis sit dominus rerum ecclesiasticarū, numquid pauperes dicunt esse dominos arg. q. sic. 16. q. 1. quoniam quidquid. Potest dici, q ecclesia sit domina, vt 16. q. 3. inter memoratos. sicut hereditas est domina, vt ff. de acq. re. do. hereditas. Alij dicunt q ipse Deus, vt 7. ea. q. 3. qui Christi. & c. qui abstulit. Vel dic dominium esse apud clericos, sicut dominium rerum vniuersitatis apud ciues. insti. de re. di. §. vniuersitatis. dicuntur etiā pauperes domini, quia inde sustentantur.

ADDITIO. De hoc etiam no. extra de verb. sig. causa. & per Innoc. & Hostien. extra de causa pos. cū super. & ibi videas. Arch.

Et cum omnia eius sint: hoc tamen specialius s. 2. q. 5. Saluator. vers. q s. quis. c. res q. 16. q. 1. in canonibus. ver. si qs. & hoc verum secundum Ray. & Vin. Archid.

b ¶ Cum præpositus.] & confirmatus. nam ante non potest administrare, nisi sit valde remotus, vt extra de elect. q sicut. & c. nihil.

c ¶ Si scirent.] simile 7. q. 1. omnis qui ar do num pro illis qui sua renūtiauerunt, q semper præsumitur illos sultā cautam & litē fouere. & est bonum. sīms. extra de no. oper. nun. c. 1.

d ¶ Quoniam. ¶ Velina.] Nota plurium ecclesiarum visitationē vni committi. Et est arg. q ratione propinquitatis aliquid statuitur cōtra ius. sic ex. a de postul. ad hoc. & sic rōne remotiōis. 63 di. cū lōge.

e ¶ Constituta.] 7. q. 1. constitutum. & s. 61. dist. obitum.

f ¶ Melchiades.] falsus est titul^o. quia Melchiades fuit proximus ante Siluestrū, & eius tēpore est Cōstantinus conuersus. 96. dist. in illa palea, Cōstantinus.

FVturam.] CASVS. Dicebant quidam, q ecclesia non debeat recipere prædia: & hoc probant exemplo Apostolorū, qui in Iudæa prædia nō recipiebāt, sed pretia prædiorū, vt pauperes substētarēt. quibus Melchiades Papa respondet dicens, q ideo Apostoli in Iudæa prædia non recipiebāt, quia præuidebant ecclesiam ad Gentes transituram. quod cū factū esse, principes Romanorū facti sunt Christiani: de quibus Cōstātinus fuit vnus, qui legē dedit, vt quicūque vellet fieri Christian^o, & ecclesiā fabricaret, & prædia ecclesiæ donaret. & ipsemet multa donauit: & eccl siā beati Petri instituit: & sedem imperialem ei reliquit & ab illo tēpore cœpit ecclesia possessiones habere. & Christiani cœperunt ecclesias ædificare, & seipsos consecrare.

Ad hoc facit ex psse s. 3. q. 6. dudū. vbi L. approbat istam sententiam. Alij contra quia ecclesia Lateran. ē patriarchalis, sed ecclesia beati Petri nō. nec etiam episcopalis, sed est de episcopatu Portuensi. & ideo eapōnūt vt sequitur, & hoc tenet Hugo.

g ¶ Romani.] ergo Imperator est dñs tot^o mūdi s. 7. q. 1. in apib^o.

h ¶ Prima.] Videtur ergo q ecclesia beati Petri sit prior ecclesia beati Ioannis Apostoli Lateranen. 12. q. 1. sanctorum. sed capone primæ beati Petri, idest, Apostoli: vel primæ, idest, Apostolicæ.

i ¶ Concederet.] ergo imperium est apud ecclesiam Romanam, vt 96. dist. in illa palea, Constantinus.

k ¶ Synodo.] nam ante eum non fiebant generales synodi congregatæ, vt 15. dist. cap. 1.

a ¶ Basilicas.

nec nos. C. de remissio. p'g. debitu. ff. de acqui. here. q superstitis. ff. de adopt post mortem. §. ff. de seruit. rustic. præ. per fundum. Ioan. Solu quilibet potest venire contra factum suũ, vbi est expressum in iure, aliàs non. 55. dist. pænitentes B.

a ¶ *Malũ.*] id est, occasio mali: qa rei familiaris cura sine peccato vix [...]

fiæ, vt extra de testa. quia nos.

f ¶ *Habent.*] de hoc dicemus ĩ. ea. q. 4 cap. 1.

g ¶ *De prouisione*] clerici de rebus mobilibus nihil in vltima voluntate possunt dare, nisi talis sit ecclesiæ consuetudo, vt extra de testa. ad hæc. & c. relatum § licet.

Clerici nihil possunt dare in vltima voluntate.

prium, quibus non sufficit Deus, & ecclesia sua; maneant vbi volunt, & vbi possunt: non eis aufero clericatum; nolo habere hypocritas. Malum [a] enim esse quis nesciat? Malum [b] est cadere [c] à proposito: sed peius est simulare propositum. *& post pauca.* ¶ Si non [r] seruat sanctitatem [d] foris; dimidius cecidit: si vero intus habuerit simulationem; totus cecidit. Nolo vt habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere.

¶ Si seruat] or.

Econtra sunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere, non solum alijs, sed etiam episcopis.

Vnde in concilio Agathensi, c. 48. legitur.

¶ De rebus proprijs, vel acquisitis episcopi heredibus suis derelinquant. C. X I X.

EPiscopi de rebus proprijs, vel acquisitis [e], vel quidquid de proprio habent [f], heredibus suis, si voluerint, derelinquant. Quidquid vero de prouisione [g] suæ ecclesiæ fuerit, siue de agris, siue de fructibus [† h], siue de oblationibus; omnia [‡] in iure ecclesiæ reseruare censuimus.

† al. frugibus
‡ al. omnia iure

Item ex concilio Martini Papæ, c. 15.

In capitul. Martini Brachareñ. ex can. 4. conci. Antiocheni mutatis verbis, sed salua sententia.

¶ De eodem. C. X X.

MAnifesta [i] autem debent esse, quæ ad ecclesiam pertinent, his qui circa [k] ipsos sunt, presbyteris, & diaconis; vt si episcopo contigerit inopinatus transitus, res ecclesiæ nullo modo possint minui, & perire; neque res propriæ episcopi importunitatem patiantur pro rebus ecclesiæ: vt nec ecclesia incurrat damnum, nec episcopus in suis rebus pro rebus ecclesiæ proscribatur.

Idem statutum est in canonibus Apostolorum, c. 40. vbi legitur.

¶ De eodem. C. X X I.

Ansl. 6 c. 167.

SInt manifestæ [l] res propriæ episcopi (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ [m]: vt potestatem habeat de proprijs moriens episcopus sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec sub occasione ecclesiasticarum rerum ea, quæ episcopi esse probantur [n], intercidant. Fortassis enim aut vxorem habet, aut filios [o], aut propinquos, aut seruos [p]. Et iustum est hoc apud Deum & homines; vt nec ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum pontificis; nec episcopus, vel eius propinqui sub obtentu ecclesiæ proscribantur, & in causas [q] incidant, qui ad eum pertinent, morsque [*] eius iniurijs malæ famæ subijciatur.

* ¶ Morsque eius.] *Antea legebatur*, mortisque eius iniurijs infamentur. *Restitutus est locus ex prisca versione, cui totum reliquum caput conuenit. Græce est*, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις † περιβάλλεσθαι. *id est*, & eius mors maledictis vndique appetatur.

† al. δυσφημία

h ¶ *De fructibus.*] nondũ perceptis. arg. ff. quemadmo. vsusfruc. amit. si vsufructuarius, in fine. immo etiã de perceptis nõ possunt cõdere testamentũ. extra de testa. qa nos admonet.

MAnifesta.] Dicitur, q manifestum debet esse ijs q circa epos morantur, quæ sunt res ecclesiæ. & q sunt res ppriæ eporum, ne si transitus inopinatus emergat, pp confusionem res epi p rebus ecclesiæ, vel econuerso detrimentum patiantur.

i ¶ *Manifesta.*] facit ergo inuentarium, vt 28. dist. de Syracusanæ.

k ¶ *Iis qui circa*] id est, vicedominis, vt 89. dist. volumus. & cap. sequẽti. qui erit testis administrationis suæ. alij erũt testes vitæ sui. 8. 2. q. 7. cum pastoris.

SInt manifesta.] Dicitur q res propriæ epi, & res ecclesiæ debent esse separatæ, vt eps i obitu suo sine interdictione vel cõdictione quibus voluerit, propria relinquere possit. iustum enim est, vt nec ecclesia nec ppriæ epi detrimentũ patiantur, & in causas incidant vel lites. Sequens c. planum est, & inducitur a cõtrario sensu, quasi non sufficiant ei sua propria.

l ¶ *Sint manifesta.*] id est, distinctæ.

m ¶ *Dominica.*] id est, ecclesiæ.

n ¶ *Probantur.*] ex hoc c. & in auth. de eccl. titu. §. interdicimus. colla. 9. ff. de dona. inter vi rum & vxor. Quintus Mutius. C. e. tit. etiam videtur q semper res acquisitæ præsumũtur esse de bonis ecclesiæ, nisi probetur cõtrium. Arg. cõ. C. arbi. tut. si defunctus. ibi enim dicitur, q tutor qui nihil ante habebat, postea per industriam suam multa potuit fuisse lucratus. vnde pupillus cogitur probare illas suas esse. Tu dicas, q. si eps vel alius prælatus permistim vtitur rebus suis & ecclesiæ, cum non sit facta distinctio, cogent heredes epi probare illas res non esse ecclesiæ: sicut vxor cogitur pbare res aliquas non esse mariti: quia promiscue vtitur rebus mariti vt suis. Vel aliter distinguas. Si certum est, q episcopus ante epatum habuit proprium; tunc incumbit ecclesiæ onus probandi res acquisitas esse tantũ de rebus ecclesiæ. arg. ĩ. q. 4. c. 1. & 2. Vel dic q si post mortẽ episcopi ecclesia inuenitur in possessione rerum, tunc heredibus incumbit probatio. Sed si heredes sunt in possessione, tunc ecclesia probabit, vt ĩ. ead. q. 5. c. 1. in fine.

Clericorum bona an præsumantur esse de bonis ecclesiæ.

Arg. cõtra ĩ. ea. q. c. 2. & seq. Dic q licet illo tempore primitiuo nõ liceret clericis habere ppria: tñ Apostoli instinctu spiritus sancti, puiderunt ecclesiã & clericos possessiones habituros ĩ. e. futurũ. & sic potuit esse iste canon Apostolorum. Archid.

o ¶ *Aut filios.*] ĩ. 28. dist. de Syracusanæ. contra. Sed hoc permittebatur tempore Apostolorum, quorum canon ille est.

p ¶ *Aut seruos*] quos potest facere heredes & liberos.

q ¶ *In causas incidant.*] id est, litigare cogantur.

vix põt exerceri. 25. dist. qualis. Vel intellige pprie. peius enim est per hypocrisim peccare, q manifeste, vt extra de hære. cũ ex iniuncto. ff. de ritu nupt. palam, & plus est veneno occidere q gladio. C. de malefi. l. vnica. & plus est persuadere q compellere. ff. de ser. corrup. l. 1. § vlti. & sic non obstat 32. q. 4. nemo.

Hypocrita pl' peccat q manifeste delinquens

b ¶ *Malum.*] hoc scilicet.

c ¶ *Cadere.*] id est, non assumere.

d ¶ *Sanctitatem*] id est, minus periculum est esse manifestũ quàm occultum. & sic non est contra 32. q. 4. nemo. vbi dicitur quòd tolerabilior est culpa, si lateat.

ECONTRA. CASVS. Amodo vult Gratianus, q clerici possint habere propria. quod verum est ijs qui nõ renunciauerũt proprijs: in quo casu loquitur vsque ad §. *De rebus.*

EPiscopi.] CASVS. Statuitur in hoc c. q si epi habent aliquid de rebus proprijs, possunt relinquere cui velint. Sed quidquid de rebus ecclesiæ habuerunt, totum ecclesiæ reseruetur.

e ¶ *Acquisitis.*] de proprio. Vel dic, acquisitis non occasione eccle

Item in eisdem canonibus, c.41.

¶ Ex rebus ecclesiæ episcopus, si indiget, sibi, & suis necessaria sumat. C. XXII.

EX his autem, quibus episcopus indiget (si tamen indiget [a]) ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum vsus & ipse percipiat, vt nihil ei [a] possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, vt qui altario deseruiunt, pascantur de ipso. 1.Cor.9.

a ¶ Ei possit.] *Legitur etiam*, eis possit. *Nam & in græcis codicibus partim est* αὐτοῦ, *partim* αὐτοὺς

Item ex concilio Antiocheno, c.25. Et in Parisiensi conc.l.1.c.15.

¶ Res ecclesiasticas episcopus dispenset. C. XXIII.

EPiscopus [b] ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reuerentia, & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget (si tamen indiget) tam in suis, quàm in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessarijs vsibus [c] profuturis: ita vt in nullo qualibet occasione fraudentur, iuxta sanctum Apostolum sic dicentem [Habentes victum, & tegumentũ, his contenti sumus.] Quòd si contentus istis minime fuerit, conuertat autem res ecclesiæ in suos vsus domesticos, & eius commoda, vel agrorum fructus [d], non cum presbyterorum conscientia [e], diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis [f] aut fratribus, filijsque committat, vt per huiusmodi personas occulte [a] res lædantur ecclesiæ; synodo prouinciæ pœnas iste persoluat. Si autem & aliter accusetur episcopus, aut presbyteri, qui cum ipso sunt, quòd ea, quæ pertinẽt ad ecclesiã, vel ex agris, vel ex alia qualibet ecclesiastica facultate sibimet vsurpent; ita vt ex hoc affligantur quidem pauperes; criminationi vero, & blasphemiis tam sermo prædicationis, quàm ij, qui dispensant, taliter exponantur; & hos oportet corrigi, sancta synodo id quod condecet, approbante.

Ansl.l.6.c.163. — 1.Tim.6. — † al.cetera lædantur ecclesiæ.

a ¶ Occulte res.] *In versione Dionysii legitur*, vt per huiusmodi personas occulte ceteri lædantur fratres ecclesiæ, *& concordat cum alia antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis conciliorum*, vt per eorum secretam diligentiam ecclesiastici lædi videantur. *Græce in codicibus, qui lecti sunt, habetur* εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λανθανόντως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας *id est*, vt ex his rationes ecclesiæ latenter lædantur.

Item in canonibus Apostolorum, c.41.

¶ Res ecclesiæ sint in episcopi potestate. C. XXIIII. Ansl.6.c.160.

PRæcipimus, vt in potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominũ pretiosiores † [g] illi sunt creditæ †, multo magis [h] oportet eum curam pecuniarũ gerere, ita vt potestate eius, indigentibus omnia dispensentur per presbyteros [i], & diaconos, & cum Dei timore, & omni solicitudine † ministrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c. *vt supra.*

† pretiosa] orig. † πολύτιμοι i.credendæ † εὐλαβείας i.integritate ¶.ea. c.ex his autem.

Cum ergo [k] *in concilio Agathensi, & Martini, & canonibus Apostolorum dicatur [Sint manifestæ res propriæ episcopi,] cum in eisdem canonibus, & in concilio Antiocheno præcipiatur, vt episcopus participet res † ecclesiæ, si tamen indiget; nonne patenter ostenditur, quòd episcopus habeat libere proprio? Dicendo enim [si indiget rebus ecclesiæ] notat eum habere propria, quæ fortasse suis necessitatibus non sufficiunt. Quomodo ergo* [l] *clericus, si proprium habere voluerit, clericus non erit? & episcopus habens propria, non solum non desinit esse episcopus, verumetiam cunctas ecclesiasticas facultates in sua iubetur habere potestate? ¶ Sed notandum est* [m] *episcopos orientales vxores habere, & filios: quosdam autem ex nostris partibus, cum in laicatu, siue in minoribus ordinibus constituti haberent vxores, & filios, siue morte vxoris interueniente, siue continentia pari voto seruato, ad sacros ordines accedere. His omnibus conceditur ha-*

† al rebus

a EX his ¶ Indiget] quia de rebus ecclesiæ non debet quis pasci, si habet propria, vt 1.q.2.clericos. & c.pastor. E Piscopus.] CASVS. In concilio Antiocheno super quattuor querimonia facta fuit de epis. Primo, q res ecclesiæ vertebãt in suos vsus. Secundo, q res ecclesiæ sine conscientia clericorum pertractabant. Tertio, q domesticis & cõsanguineis & propinquis de rebus ecclesiæ potestatem dabant, vt per huiusmodi psonas res ecclesię lęderent. Quarto, q quidã ex eis pauperibus alimoniã subtrahebant. vnde sermo prædicationis, & hi qui res ecclesiæ dispensabant, infamabant: quare statutum fuit in cõcilio Antiocheno, vt epi habeant rerum ecclesiasticarum potestatem ad sui & fratrum suorum victum & vestitũ, si indigent. si vero sup prædictis quattuor accusati & conuicti fuerint, pœnas sustineant.

b ¶ Episcopus] hoc c. habes 10.q 2.epi.

c ¶ Vsibus.] hic ostenditur qua necessitate clerici debent esse cõtenti, scilicet vt habeant victũ & vestitũ: & ius refert hic necessitas ad naturę necessitatem. & est arg. cõ illos, q dicunt se pp necessitatem habere plures ecclesias.

d ¶ Fructus.] ergo res mobiles nõ potest dare sine cõscientia [i] clericorum. extra de do cap.2.

e ¶ Conscientia.] s.e.q.1.fine. & c.alienationes.

f ¶ Propinquis.] s. 89. dist.decenter.

[i] Hoc nõ verum. extra de dona. ceterum. vbi de hoc. & s.e. c. vlti. 16.q.1. possessiones. in glo. in fi. Archid.

P Ræcipimus.] CASVS. Quæsitũ fuit, an epi debent habere potestatem de rebus ecclesiæ. Et rñdetur q sic ad dispensandũ eas per presbyteros & diaconos cum timore & solicitudine. Et hoc probatur argumẽto a maiori, qa animæ hominum multo pretiosiores rebus sunt illis commissis.

g ¶ Pretiosiores.] sic s. 16.q 7.cap.1.

h ¶ Multo magis.] simile est quod ostẽdit ius. ex quo mulier credit se viro de corpore, dignũ est vt eredat de dote restituenda. vnde non tenet vir dare fideiussorẽ de dote restituẽda, nisi vir laberet in facultatibus, extra de don. inter vir. & vxo. per vestras. C.ne fideiui.do.dẽ.l. 1.

Vir pro dote non tenetur fideiussorem dare.

i ¶ Presbyteros.] s. 89. dist.cap.volumus.

CVM ERGO. CASVS. Cõcludit Gra. ex c.epi. & ex c.manifesta. & ex c.sint manifestæ. & ex c.eps. q epis licet habere ppria. sed ex hoc mouet quandam q̃stionem, cum eps habeat propria, quare clericus habens propria nõ erit clericus? cui re dĩ s.in c. nolo. q clericus habens propria nõ erit clericus? cui quæstioni rñdet Gratia. pro suo arbitrio, dicens quosdam epos in oriente habere vxores & filios. & quosdam clericos in occidente in minoribus ordinibus habere vxores & filios, quibus licet habere ppria: alijs vero clericis q ab infantia clerici facti sunt, nõ licet habere propria nisi retinendo sua, à sumptibus ecclesiæ abstineant. & ad hoc inducit sequens capitulum.

k ¶ Cum ergo in concilio.] cõcludit q clerici possunt habere ppria.

l ¶ Quomodo ergo] modo quærit de contrarietate illorum capitu. s.cap.nolo. & s. ead. expedit.

m ¶ Sed notandum est.] male soluitur [i]. Sed dic vt dixi s. ead. in princip. quæstionis.

[i] quod nulla nititur ratione, nulla fulcitur veritate. Lau.H.

Cum

Illi au-

Illi autem.] Casus. Quidam clerici proprijs renūtiare nolebāt quæsitū est à Prospero, an sine peccato possint hoc facere? Et respondet q̄ sic, si præbendā dispensatori relinquant: quia quodammodo sua relinquunt, quando contenti rebus proprijs nihil de rebus ecclesiæ accipiunt.

bus cap. seq. Sequens cap. patet.

e Res ecclesiæ] Propria.] si ergo de rebus ecclesiæ emisti equū vel aliud, illud nō est tuū: sed dicas, q̄ illud solū clericorū est, qd̄ probabili rōne colunt, vt s. ea. expedit. & j. ea. si priuatū. & j. e. q. 2. sine exceptione. Quidquid. n. habes supra illud qd̄ sufficit tibi, illud violenter detines, vt s. dist. 47. sicut.

Clerici quæ bona habēt.

Ad hoc facit quod leg. & no. 44 dist. in prin. ver. si sacerdos. & 47. dist. c. sicut hi. ver. propriū & s. ca. epi. ver. quid. vbi de hoc. Arch.

Iu-bere propria ad suos, & suorum vsus. Qui autem ab infantia sacræ militia traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortaßè res inuendo sua, à sumptibus ecclesiæ abstineant. Quod fieri posse Prosper de vita contemplatiua, l. 2. c. 12. testatur dicens.

De ijs, qui tam infirmi sunt, vt suis rebus renuntiare non possint. C. XXV.

ILli autem, qui tam infirmi [a] sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea, quæ accepturi erant, dispensatori [b] relinquāt nihil habentibus [c] conferenda; sine peccato [d] possident sua: quia & ipsi quodammodo sua relinquunt; quando proprijs contenti rebus, nihil eorum, quæ labori, uel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.

De rebus vero ecclesiæ quæritur, an liceat eas per prebendas diuidi, vt annuos reditus quisque sibi specialiter vēdicet. Hoc nō posse fieri, argumento, & auctoritate probatur: clerici successores eorum sunt, de quibus dicitur [Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.] Act. 4.
Necesse est ergo, vt eorum sequantur vitam, quorum in ecclesia gradum administrant. Non ergo aliquid proprium sibi vendicabunt, sed erunt eis omnia communia.

Item Vrbanus Papa ait in epistola vnica, c. 2.

Res ecclesiæ quasi communes episcopus dispenset. C. XXVI.

Ans. l. 5. c. 35. Poly. l. 6. ti. 15.
RES ecclesiæ non quasi propriæ [e], sed vt communes, & Domino oblatæ, cum summo timore non in alios, quam in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ.

Item ex synodo habita Roma ab Eugenio Papa II. c. 16.

Non liceat episcopo res ecclesiarum in proprios vsus convertere. C. XXVII.

NVlli episcoporum liceat res mobiles, aut immobiles de subiectis plebibus, alijsque pijs locis in proprio usu habere: ne maiores enormiter [f] locupletentur, & minores tali facto pauperes inueniantur. Contra agens, canonica auctoritate coarctatus existat.

Si ergo res ecclesiæ, nō quasi propria, sed quasi communes habendæ sunt, cum de communi nullus dicat, hoc meum est [g]: nec de rebus ecclesiæ, hæc est mea, potest aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium; sed erant illis omnia communia. His ita respondetur. Sicut perfectione charitatis manente, secundum discretionem ecclesiarum, distributio fit ecclesiasticarum facultatum, dum alijs possessiones huius ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licet res ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primum tamen sibi, & suæ ecclesiæ deseruientibus necessaria subministret [*], reliqua, quæ supersunt, fidelium vsibus ministraturus: ita & præbendæ ecclesiarum, eadem charitate manente, pie & religiose possunt distribui: nec tunc rebus ecclesiæ, vt proprijs, sed vt communibus vtilitatibus deseruituris: vt ex his, quæ sibi assignata sunt, primum sibi necessaria percipiat: si qua vero suis necessitatibus supersunt, in communes vsus ecclesiæ expendat [h].

Act. 4.

[*] al. est subministret.

Nulli.] Casus. Præcepit Eugen. ī synodo habita Romę, vt nullus eps res mobiles vel immobiles de ecclesiis sibi subiectis in proprios vsus assumat, ne maiores eccl'æ locupletent, & minores pauperes hant. & q̄ ꝯ hoc fecerit, canonica sentētia feriatur.

f. Enormiter.] arg. q̄ eps de iure vnius ecclesiæ pōt detrahere, & alij conferre, dummodo alij ecclesiæ grauia damna non infligat, vt j. ea. q. 2. bonæ. Quid iuris sit, dicemus ibi, & 16. q. 1. §. quod autem.

Si ergo. Casus. Concludit Grat. ex supradictis duobus cap. dicens: si res ecclesiæ sint habendæ tāquā communes, & non tāquam propriæ, cum de communi nullus dicat, hoc est meum, ergo de rebus ecclesię nō potest q̄s dicere, hæc est mea: quia si diceret, non videretur imitari Apostolos, q̄bus nihil proprii erat, sed omnia cōmuniter possidebant. Postea huic cōclusioni respondet, dicens q̄ sicut possessiones diuisæ sūt per vniuersum orbem, & aliæ sunt assignatæ vni ecclesiæ, & aliæ alii ex q̄bus licet res ecclesiæ debeāt esse communes omnibus, dispēsator tā ecclesiæ sibi & suis p̄mo necessaria ministrabit, & reliqua quę supersunt, fidelibus ministrentur, ita & præbēdæ & prædia ecclesiarū inter canonicos diuidi possunt, vt ex his nō tāquam proprius, sed cōmunibus primo sibi necessaria percipiāt, & residua in cōmunes vsus ecclesiæ expendant.

a Infirmi.] scilicet animo.
b Dispensatori.] scilicet suo: vel dispensatori, id est, episcopo.
c Nihil habentibus.] id est, pauperibus. 16. q. 1. c. si.
d Sine peccato.] hic patet, q̄ si clerico sufficiāt propria, non habebit ecclesiastica, vt 16. q. 1. qm̄ quidquid. 1. q. 2. clericos. & c. pastor. & j. ea. si priuatū. 10. q. 3. cauēdū. Sed ꝯ, nemo suis stipēdiis cogitur militare. extra de simo. cū sit Romana. & q̄ altario deseruit, &c. vt s. ea. ex his. Solu. hoc c. de consilio loqtur, vel de clericis vagabundis, vel loquitur de oblationibus quæ illis non sunt communicandæ: vel possunt habere dona ecclesiastica, non vt ibi referuent, sed vt distribuant pauperibus. 16. q. 1. c. fin.

De rebus. Casus. Hic Grat. mouet quādam quæstionem incidentem, an possessiones ecclesiæ possint diuidi per præbendas. Et primo probat, q̄ non, exemplo Apostolorum, & duo-

g Hoc meum est.] falsum dicit. nā res q̄ communis est aliq̄bus, omnium illorum est [a], vt ff. de ritu nupt. illud. vnde hoc verbum, suum, ambiguum est pro toto, & pro parte. & qui iurat suum non esse, iurabit etiam sibi commune non esse. ff. de ver. sigo. pupillus. §. vlti. & cum quis legat seruos suos, tam illi qui ex toto sui sunt, quam qui pro parte, intelliguntur legati, vt ff. de leg. 3. si quis seruos. Si autem est aliquid vniuersitatis vel ciuitatis, illud non est cuiuslibet. j. ead. quæstio. 2. qui manumittitur.
h Expendat.] mirum est quare Gratianus non inducit cap. quòd possessiones ecclesiæ possunt diuidi, quæ longe melius faciunt ad propositum, vt j. quæstio. 2. quisquis. & cap. sæpe fit. 10. quæst. 2. casellas. in fin. & 16. quæstio. 1. possessiones. & quæst. 3. clerici. argum. contra j. quæstio. 2. vobis. 10. quæst. 3. vnio. & s. ead. quia tua. & cap. necessaria.

[a] Arg. extra de vsu pal. c. 1. & de præben. pro illorū. in prin. & de priuileg. pastoralis. in p̄ꝫin. arg. s. & cōtrah. emp. qui tabulas. Arch.

a S *I priuatum*] Potest intelligi si, id est, quamuis priuatum, separatum aliquid ecclesiasticum possidemus: non tamen illud est nostrum. quorum procurationem, id est, quia tantum illius procuratio nobis est commissa. Vel dic, priuatum, id est, proprium.

sunt[r] . & olim quidē duo de vicinis epīs intererāt, & de causa alie nationis cognoscebāt, & subscribebāt, vt 10.q.2.casellas.in fi.J.ē. quicūq; suffragio.& 17.q.4.nullus.sed hodie sufficit cōsensus capituli & epi, vt J.e.c.fine. & si res sit modica, & necessitas magna, nō est necessarius cōsensus capituli, vt J.ca.terrulas. In rebus mo-

r Adde quæ solennitates requiruntur in alienatione rerū ecclesiæ no. in authen hoc ius porrectū. quæ est canonizata 10.q.2.C. & sac.san.ec.

Vnde Augustinus ad Bonifacium comitem, epist. 50.

¶ De eodem. C. XXVIII.

SI priuatum † a possidemus, quod nobis sufficiat; non illa nostra sunt b, sed pauperum: quorum procurationem c quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili uendicamus.

† *priuatim, quæ nobis sufficiant. possidemus*] ori. & J.23. q. 7. quod autem.] §. si aūt priuatim.

Ostensum est, quomodo liceat clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res ecclesiæ per præbendas diuidi possint.

QVÆSTIO SECVNDA.

NVnc quæritur d, si sacerdotes aliqua de rebus ecclesiæ dedisse noscuntur, an his, qui eas acceperunt, aliqua firmitate constabunt. Quòd res ecclesiæ nullo modo distrahi possunt, & distracta possideri, multis auctoritatibus probatur.

Ait enim Stephanus Papa.

¶ Ecclesiæ pecunias auferens velut homicida damnatur. C. I.

Anacletus epi.1.c.2. Lucius.c.6. Incōc.Trib.c.7. Burc.l.11.c.18. Iuo p.14.c.88.

QVi Christi pecunias e, & ecclesiæ aufert, fraudat f, & rapit g; ut homicida h in conspectu iudicis deputabitur.

¶ *In epistolis Stephani primi, quæ extant, caput hoc non habetur: sed in epistola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo, & Iuone, & in concilio Triburiensi, & infra ead. c. qui abstulerit. Idem etiam legitur apud Lucium Papam.*

Item Pelagius Hostilio episcopo.

¶ Quicquid de sacratis vasis, vel ministerijs à quolibet clerico usurpatum fuerit, ecclesiæ restituatur. C. II.

AVgustino i nostræ sedis notario suggerente didicimus, quòd ei dilectio tua directis apicibus indicasset, quoddā de clero tuo, & maxime parochiarum ad te pertinentium non pauca sacrata uasa, uel ministeria distraxisse, & aliqua huiusmodi perpetrasse, quæ à religioso aliena sunt proposito. Charitatem uero tuam (ut hoc competenti sollicitudine debeat insequi, uel ulcisci) nostræ præceptionis auctoritate cupis communiri k. Qua de te præsentibus mandamus afflatibus; ut competentis uiuacitatis instantia, quidquid de sacratis uasis, uel ministerijs a quolibet clericorum usurpatum, uel distractum fuisse compereris; sine cuiusquam moræ interuentu exigere non dimittas, & ecclesiasticis usibus reformare.

6.capitul.c.303. † al. *Ex decretis Bonifacij Papæ.*

Item Bonifacius † Papa.

b *Non illa nostra sunt.*] id est, a nobis recipienda & retinenda.

c *Procurationem.*] ergo prælati dicuntur procuratores rerum ecclesiasticarum, vt hic, & 14.q.1.§.1. quandoque domini dicuntur. 16.q.1.& temporis. quandoque defensores. 16.q.1.in canonibus. quandoque patres, vt 68.distin. quorum vices. non tamen habent liberam & generalem administrationem sicut procurator Cæsaris, vt ff. de offic. proc. Cæsaris. l.1. modicum tamē donare possunt. extra de donat. ceterum. tamē loco domini habentur, cum bene administrant; loco prædonis, cum male, vt ff. pro emptor. qui fundum. §. si tutor.

Prælati dīr procuratores rerum ecclesiasticarum.

N *Vnc quæritur.*] Hæc quæstio diuiditur in nouē partes: in quarum prima probat magister p 16. canones, q res ecclesię vendi non debent, vel alienari in casu non concesso, & ponit pœnas diuersas alienantibus, & vendentibus eas quoquo modo. Secūda ibi, *Quæ vero.* Tertia ibi, *Monemus.* Quarta ibi, *Vobis enim.* Quinta ibi, *Statuimus.* Sexta ibi, *Terrulas.* Septima ibi, *Item si re(l)ictores.* Octaua ibi, *Ad si seruus.* Nona ibi, *Ne uero.* 10. de Fane.

CASVS. Supra dictū est, quomodo liceat clericis habere propriū, & quomodo non, & qualiter res ecclesię possint diuidi per præbendas Nunc aūt in hac 2.q. quæritur, an res ecclesiæ alienatæ possint apud alios remanere quibus alienatę sunt. & certum est, q nō, nisi sint alienatæ in casibus concessis a iure, vt J.ca.aurum.& c.sine exceptione. in quo c. dicitur, q pro vtilitate possunt res ecclesiæ alienari, vt 10 q. 2. hoc ius porrectū. & procedit hoc ordine Gra. primo probat, q res alienari nō possunt, nec alienatæ possideri, vsque ad §. his omnibus auctoritatibus. postea supponit quosdam casus speciales, in quibus licite res ecclesiæ alienantur. Primum autem cap. huius quæstionis planum est.

d *Nunc quæritur.*] Alienatio est omnis actus per quē dominiū transfertur, vt C. de fun. do. l. 1. sed hic largius sumitur alienatio; quia nec obligari pōt res ecclesiæ. Quid aūt sub se contineat hoc nomen, alienatio, dicitur extra de reb.ec. nō alie.c. nulli. in auth. de nō alie. vel permu coll. 2.§. nos igitur. prohibentur res ecclesiæ alienari, vt J e. fine.10.q. 2. hoc ius. & res Cæsaris ff. de leg. 1. apud Iulianū.§. vlt. Sed excipiūtur quattuor casus. Causa necessitatis, vt si debitū vrget, vt in illa l. hoc ius. Causa pietatis pro redēptione captiuorum, vel alimonia pauperū, vt J.e. aurū. Causa necessitatis vel vtilitatis, vt J.c. fine exceptione. Causa incōmoditatis vel minoris vtilitatis, vt J. ea. terrulas. aliæ causæ possunt assignari; sed ad has possunt oēs canones reduci: res tamen ecclesię q seruando seruari nō possunt, citra aliquā solēnitatē alienantur, vt C. de admin. tut. l. lex, quæ. §. vlt. C. quando decre. non est opus. l. vlt. & 96. distin. bene. Sed aliæ res ecclesiæ cum solennitate alienandæ

Alienatio qd cōprehendit.

Ecclesiasticæ res in quattuor casibus licite alienātur.

Ecclesię bona cum qua solennitate sunt alienanda.

nasteriorū alienādis reqritur cōsensus abbatis & capituli & epi. J. ea. abbatibus. 17.q.4. in venditionibus. Idē in ecclesijs parochialibus, vbi & cōsensus sacerdotis requiritur. J. ea. placuit. 10. q. 2. si quis eps. Facta alienatio contra dictā formam, est nulla, licet sit in casu licito ², vt J.e. fine. sed cum præscripta forma facta, & ē in casu non concesso, tenet ipso iure. arg. extra de his quæ fi. à præla. sine consensu c. cum nos. extra de emp. & ven. cum dilecti. sed si damnosa fuerit ecclesiæ, restituitur. extra de rest. in integ. c. 1.

e Q*Vi Christi pecunias.*] large sumitur, vt J. q. 3. per totum.

f *Fraudat.*] occulte.

g *Et rapit.*] vi.

h *Homicida.*] & est sacrilegus, vt J.c. prox. & 16. q. 1. decimas.

A*Vgustino.*] CASVS. Hostilius eps significauit Augustino notario Papæ, q quidam clerici sui distraxerāt illicite multa sacra vasa vel ministeria suarū ecclesiarū, pp quæ reuocāda cupiebat auctoritate Apostolica cōmuniri. Augustinus ergo illud Papæ significauit. quo audito Pelagius scripsit Hostilio epo, vt Apostolica functus auctoritate, sine mora omnia reuocet ad vsus ecclesiarum, per quemcumque clericum fuerint alienata.

i *Augustino.*] alias incipit, Notario nostræ sedis Augustino suggerente, &c.

k *Communiri.*] cū tñ & illud de iure cōi posset facere ³. & sic est contra id quod dicit lex, superfluū est postulare quod lex indulsit. C. de thesau. l. 1. sed fit ideo, quia plus timetur qd singulariter pollicet, q quod generali sponsione fit, vt 23. dist. quamquam.

² Licito. Cōtrariū ex diametro ad hāc gl. no. doct. in l. cū his. §. cū trāsactione ff. de transl. vide Aur. Corf. in sing. ver. alienatio. & qd melius tenet gl. pen. J. ead. q. c. sine exceptione.

³ Siml. est huic extra de off. ord. licet. & cap. graue. 11. dist. c. fin. in fi. Archid.

Nulli.

NVlli.] CASVS. Docet Bonifacius Papa in hoc ca. quòd quicquid fuerit semel ecclesiæ oblatum, Domini est, & ad ius pertinet sacerdotũ. vnde quicũque illud inuaserit vel vsurpauerit, sacrilegiũ committit: & si nō emendauerit, debet excōicari. *Cōsecratur*, id est datur vel deputatur vel offertur. *Sanctũ.* i. ecclesiæ deputatũ erit.

g *A quocumque.*] ille ergo conueniendus est, qui rem ecclesiæ qualēcũq; detinet, licet exhibeat auctorē suũ, vt J. 16. q. 2. in canonibus. Sed distingue, an rē mobilē detineat, vel jmobilē, vt C. vbi in rē act. l. 2. extra vt lit. nō cōte. qm. & hoc intelligas qñ quis suo noīe aliquid possidet, vt tūc semper possessor sit cōueniendus, & tūc nō est necesse vocare illũ cuius auctoritate possidet. secus si alieno noīe. vt extra vt lit. nō contest. qm. Itē hoc scias, q licet cōuentus res vendicatione posset dñm nominare, non tñ conuentus possessorio iudicio, vt hic.

Possidens rē ecclesiæ siue suo siue alieno nomine an semp sit cōueniendus.

Possidens ab Imperatore non est semper tutus.

¶ Quidquid Domino consecretur, ad ius pertinet sacerdotum. C. III.

Poly. l. 6. tit. 15.
Burc. l. 11. c. 17.
Iuo p. 14. c. 87.
Pano. l. 5. c. 113.

NVlli [a] liceat ignorare, omne, quod Domino cōsecratur [b], siue fuerit homo, siue animal [c], siue ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum [d] Domino erit, & ad ius pertinebit sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino, & ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, inuadit [e], vel eripit, & vsq; ad emendationem, ecclesiæque satisfactionem, vt sacrilegus iudicetur: & si emendare noluerit, excommunicetur [f].

Item Gregorius vij lib. 6. Regesti, in concilio, c. 1.

¶ Excommunicationi subiaceat, qui ecclesiastica prædia inuadit. C. IIII.

Poly. l. 6. tit. 15.

QVicumque militum, vel cuiuscumque ordinis, vel professionis persona, prædia ecclesiastica à quocumque [g] rege, seu sæculari principe, vel ab episcopis inuitis, seu abbatibus [h], aut aliquibus ecclesiarum rectoribus [i] susceperit, vel inuaserit, vel de rectorum deprauato, seu vitioso consensu [k] tenuerit; nisi eadem prædia ecclesijs restituerit, excommunicationi subiaceat.

Item Pius Papa, epist. 2.

¶ Sacrilegij crimen incurrit, qui prædia ecclesiastica vexat. C. V.

Poly. ibidem.
Ans. l. 5. c. 36.
Iuo p. 13. c. 39.
[1] al. suis vsibus

PRædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicant vsibus, & Domino, cui tradita sunt, ea subtrahunt, vt sibi [1] inseruiant. Quapropter ab omnibus illius vsurpationis contumelia depellenda est: ne prædia vsibus secretorum cælestium [l] dicata à quibusdam irruentibus vexētur [m]. Quod si quisquam præsumpserit; vt sacrilegus [n] habeatur.

Et in episto. Lucij, c. 6.

Item Anacletus Papa, epist. 2.

¶ De eodem. C. VI.

Poly. ibidem
Burc. l. 11. c. 18.
Iuo p. 14. c. 88.

QVi abstulerit aliquid patri [o], vel matri, dicitque hoc peccatũ non esse; homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creauit †: mater vero nostra, ecclesia, quæ nos in baptismo spiritaliter regenerauit. Ergo, qui Christi pecunias, & ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudat; homicida est.

† Cōcor. Alexād. de Imo. ff. l. cū alienā. C. de lega.

J. ea. q. Christi.

Item Ioannes Papa primus ad Zachariam archiepiscopum.

Et in epist. 2. Eusebij Papæ ad Aegyptios, & in decre. Iulij c. 4. & Symmachus in 5. synodo.

¶ Quadruplum restituat, qui res ecclesiæ inuadit. C. VII.

Burch. l. 11. c. 25.
Iuo par. 3. c. 149. & 13. c. 1 & par. 5. c. 249.

Luc. 19.
J. ea. in legibus.

IN antiquis ecclesiæ statutis decretum est, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus: sed cum multiplicatione [p] omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptum est [Quòd si aliquid defraudaui, reddo quadruplum]. Et in legibus sæculi cautum habetur [Qui rem surripit alienam, & c.] *vt infra in auctoritate* [q] *Eusebij Papa.*

Item Gregorius ad Constantiam reginam Galliæ, libro. 4. epistola 33. sen. c. 77.

erit. *Sanctorũ*, id est, sacerdotũ. & *Domino*, id est ad honorē Domini. sic construe, q omne sanctũ quod cōsecratur Dño, erit sanctũ.

a *Nulli.*] quod semel est consecratum Deo, etiam licet sit alienum, postea non fiet profanũ, vt J. 17. q. 4. quæstio. ff. de re. diui. in tantum. arg. contra s. dist. 54. ex antiquis. & c. frequens.

b *Consecratur.*] id est, datur.

c *Siue animal.*] aliud ab homine. aliàs sequeretur quòd homo non esset animal.

d *Sanctum sanctorum.*] i. ad vsum sanctorũ sacerdotũ pertinet.

e *Inuadit.*] ergo qui seruum ecclesiæ inuadit, sacrilegus est, sed forte non est: sed reputatur. ff. s. c. c. 2.

f *Excommunicetur.*] ergo nō omnis sacrilegus ipso iure est excommunicatus, vt J. cap. prox. De hoc dixi 11. q. 3. canonica.

QVicumque.] CASVS. In hoc cap. dr, q quicumq; prædia ecclesiastica à rege, vel ab alio principe sæculari susceperit, nisi restituat, debet excōicari. Idē statuitur de eo qui ab inuitis prælatis bona ecclesiæ susceperit, vel inuaserit, vel de consensu eorum retinuerit.

h *Seu abbatibus.*] inuitis.

i *Rectoribus.*] inuitis.

k *Consensu.*] consensus enim prælati nō obstat clericis repetētibus res ecclesiæ, vt J. ea. nō liceat. Sed quare nō est ille tutus q ab Imperatore possidet. C. d quadri. præscrip. bene. cum iuste possidet q auctore prætore possidet, vt ff. de acq. poss. iuste. Sed dicas [1] illud obtinere i rebus priuatorum: quia nec ecclesia tuta est, si rem recipit ab Imperatore, nisi eam præscripserit, vt 16. quæst. 3. placuit 2.

1 Dicas gl. sing. fm Ludo. Rom. sin. 612. lib. 7. Alexā. consi. 52. lib. 7. Fely. c. quæ in ecclesiarum. col. 12. de constitu.

PRædia.] CASVS. Significatũ fuit Pio Papæ, q quidā prædia ecclesiarum vsurpabāt, & Deo eis tradita sunt subtrahunt. quare Pius Papa statuit, vt quicumque hoc præsumpserit, debeat vt sacrilegus iudicari.

l *Secretorũ Cælestiũ.*] id est, ecclesiæ.

ADDITIO Vbi tractātur secreta cælestia. de consec. dist. 1. cap. 1. Archid.

m *Vexentur.*] iniuste. nam ad tributa & seruitia tenentur. 11. q. 1. si tributum. vel expone, vt ibi dixi.

n *Sacrilegus.*] alia pœna sacrilegi est secũdum legem. ff. ad leg. Iuliam pecul. sacrilegii. Alia secundum canones. 17. quæst. 4. per totum.

QVi abstulerit.] CASVS. Dicit Anacletus in hoc cap. quòd Deus est pater noster, & ecclesia mater: & ideo qui Dei, & ecclesiæ pecuniam aufert, vsurpat & fraudat, homicida est: sicut ille qui patri vel matri carnali abstulit aliquid iniuste, dicitur homicida.

o *Patri.*] homicida enim est, qui non pascit patrem vel matrem [2], vt 22. q. 4. inter cetera. & 86. dist. non satis. in fin.

2 Arg. cōtra ista. s. 93. di. diaconi sunt. in princ. sed ibi aliter exponitur.

IN antiquis.] CASVS. Quæsitum fuit à Io. Papa, quam pœnam debeat pati qui inuadit aliena. & respondet q secundum antiqua statuta quadruplum debet reddere. Idem probat duabus auctoritatibus, scilicet Euangelij & Eusebij Papæ.

p *Multiplicatione.*] argum. pœnam pecuniariam posse ab ecclesia infligi. 12. quæst. 5. si quis cuiuslibet. 23. distin. quamquam. extra de arbi. dilecti. in fin. extra de relig. domi. constitutus. in fin. argum. contra infra ead. fraternitas. vbi de hoc dicitur. & extra de pœnis. suam [3]. Sed illud potest intelligi de æquitate canonica, hoc de rigore iuris.

Pœna pecuniaria an possit infligi ab ecclesia.

3 Et ca. licet vbi de hoc 14. q. 2. q̃ debetur. in princ. vbi de hoc. Arc.

q *In auctoritate.*] J. ead. in legibus.

Pro tenore sæcularium legum puniantur inuasores rerum ecclesiasticarum. C. VIII.

Burc. l. 11. c. 26. Iuo p. 13. c. 36.

Cvm deuotissimam † [a] dominam sciam de cælesti vita †, atque remedio animæ suæ sedulo cogitare; culpam me committere vehementer existimo, si ea, quæ pro timore omnipotētis Domini sunt suggerenda, siluero: & te sanctissimam de ecclesiastica pace sedulo non commonuero. Nimis me Iuliani fratris, & coepiscopi nostri proclamatio nuper contristauit, maxime cum villæ suæ, videlicet ecclesiæ à nequissimis prædonibus sint deprædatæ, atque nocturnis incendijs more furum combustæ: & dum ijdem maligni iuxta nostri prædecessoris Bonifacij decreta pro uiolata [a] emunitate [b] illud emendare noluerint: dum & sæculi leges [c] hæc eadem ita se habere uoluerint, lege uulgari [d] teste, in qua sic scribitur [Si quis manu armata usque ad quattuor homines in uicum alterius ad malefaciēdum uenerit; ille, qui prior est [e], pro illicita præsumptione componat [f] solidos nongentos: sequaces uero eius, unusquisque solidos octuaginta. Si uero incendium [g] fecerint, ibi nonies tantum componant: si prædam uero, in quadruplum restituant.

lib. 1. legū Longobard. tit. de aggress. in vic. fact. leg. 1.

† *al. patria, atque animæ suæ vita sedulo*

† *serenissimam*] orig.

Initium huius capitis usque ad versi. siluero, est acceptum ex epistola indicata. Reliqua non sunt inuenta.

a Violata.] *hæc dictio abest à plerisque vetustis & his, & in sequenti capite, ubi in vulgatis est,* emunitas violata.

Item.

De eodem. C. IX.

Burc. & Iuo ibi. Luc. 19.

SI sæculi leges talem iustitiam habere uoluerunt; lex diuina cur inferior esse debebit? cum in ipsius ueritatis præsentia à Zachæo collaudatum sit, ut si aliquem defraudarat, in quadruplum restitueret? Et quia summum in rebus bonum est iustitiam colere [h], ac sua cuique iura seruare, & in subiectos non sinere quod potestatis est, fieri, sed quod æquum est, custodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus studere); ea propter excellentiæ vestræ, mense Nouembri præsentis anni, secunda indictione, Petrum fratrem & coepiscopum nostrum à gremio sanctæ Romanæ ecclesiæ transmittemus, vt fratribus eiusdem prouinciæ in vnum cōgregatis, emunitas violata, & præsumptio, & sacrilegium canonica auctoritate, & vestra regia [i] dignitate talem terminum accipiant; ne posthac membra diaboli, filij nequam, in sancta ecclesia, te etiam ibi regnante, talia præsumant.

In plerisque vetustis codicibus, & apud Burchardum, & Iuonem caput hoc est coniunctum superiori.

Item Eusebius Papa epist. 2.

Ecclesiæ res surripiens in decuplum restituat, quod abstulit. C. X.

Et Symmachus in 5. synodo, & Ioannes 1. ep. 1. §. ea.in antiqu. Poly. l. 8. tit. 15. Ans. l. 5. c. 41. Burc. l. 11. c. 27. Iuo p. 13. c. 37. & p. 5. c. 249. & p. 3. c. 149. Pann. l. 4. c. 47.

IN legibus sæculi [k] cautum habetur [Qui rem surripit alienam, illi, cuius res direpta est, in vndecuplum †, quæ sublata sunt, restituat]. Et in lege diuina legitur [Maledictus omnis, qui transfert terminos [l] proximi sui, & dicet omnis populus, Amen]. Talia ergo nō præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque sua damnatione. Proinde [a], si quis ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecra-

† *al. decuplū*

Deut. 27. In decret. Inlq. c. 1.

Cvm deuotissimam.] Casvs. Iulianus episcopus conquestus est Papæ de quibusdā, qui de nocte quasdam villas suæ ecclesiæ cōbusserūt, & prædam inde exportauerunt: tñ sæpe admoniti dānū emendare noluerunt. Scribit ergo Papa Constantiæ Reginæ Galliæ, & ei primo applaudit commendando ipsam, & hoc in prima parte. In secūda parte ostendit, quod damnum illud debent cum multiplicatione pœnæ restituere. & hoc probat per legē Lombardam, & per exemplum Zachæi dicētis in præsentia Christi se velle restituere quadruplum si aliquem defraudauit, vt continetur in Euangelio secundum Lucam. In tertia parte insinuat ei, quod in mense Nouembris præsentis anni, mittet in Galliam Petrum episcopū, & monet ipsam Reginam, vt cum eo, & cū alijs episcopis eiusdem prouinciæ congregatis sic faciat damnū emendari, vt ceteri terreantur. Secunda pars incipit ibi, *Dum & sæculi.* Tertia ibi, *Ea propter.*

a Cum deuotissimā.] Intercedit Papa pro ecclesia apud Reginā, sicut alibi apud pricipē, vt 97. dist. ecclesiæ.

Emunitas ecclesiæ quæ est.

b Pro violata emunitate.] & dicitur emunitas priuilegium quo gaudet ecclesia, vt in ambitu suo non fiat pugna vel insultus, vel rapina per quadraginta vel triginta passus, vt 17. q. 4. sicut antiquitus. Quæ autem pœna pro emunitate ecclesiæ læsa sit soluenda, habes 17. q. 4. si quis contumax.

c Leges.] scilicet Lombardæ.

d Vulgari.] scilicet Lombarda. 23. q. 8. si quis membrorum. & c. pessimam.

e Qui prior est.] nam tot sunt iniuriæ, quot sunt iniuriātes, vt ff. de iniur. si plures. & ideo pœna vnius nō liberat alios. ff. ad legē Aquil. itē Mela. §. sed si plures.

Pœna an possit excedere quadruplū.

f Componat.] instit. de actio §. omnes contra. vbi dicitur, quod nulla pœna debet excedere quadruplū. Sol. quidā dicunt, quod pœna legalis non potest excedere quadruplum, sed conuentionalis pōt: melius dicas, quod legalis & conuentionalis in infinitum potest extendi sm qualitatem negotii vel delicti. sed si habetur respectus pure ad rē ipsam, tunc sufficit pœna quadrupli. ar. C. de ser. fug. quicumque. & l. si quis seruum. & licet hæc lex non teneat, tamen ex ea argumentatur hic Grego. sic extra de ind. nouit.

Incēdiarius an sit ipso iure excommunicatus.

g Si vero incendium.] incendiarius est ipso iure excommunicatus, nec prius absoluitur, quā satisfaciat, & iuret se id amodo non facturum. 23. q. 8. si quis membrorum. & cap. pessimam. & si fuerit denuntiatus, amodo nō potest absolui nisi à Papa, vt extra de sen. excom. tua. secundum leges capite punitur. ff. de pœn. capitalium. §. nōnumquam. vbi dicitur, quod si quis intra oppidum vel per inimicitias, vel ob prædam aliquid exusserit, igne crematur. sed si villam cōbussit, leuius punitur. ff. de incen. rui. nau. qui ædes. Io. non inuenio, quod incendiarius sit ipso iure excommunicatus, nisi incendiarius ecclesiæ, vt extra de rap. cap. in litteris.

h Iustitiam colere.] insti. de iusti. & iur. §. præcepta iuris.

i Regia.] ergo femina potest esse iudex, vt hic, & 13. quæst. 4. si quos. & 15. q. 3. c. 1. argum. contra 33. quæst. vlt. mulierem. C. de arbit. l. viti. Sed dic vbi consuetudo est, bene possunt iudicare. extra de arbit. dilecti.

Additio. Vbi not. onn. quod si femina habet regimē vel comitatum, de iure potest iudicare, vt hic patet. Archid.

† Hoc fuit ex commissione Papæ.

IN legibus.] Casvs. Quæsitum fuit ab Eusebio, quantam pœnam debeat pati raptor rerum ecclesiarum: & respondet, quòd secundum leges sæculi, scilicet Goticam & Salicam, in decuplum debet emendare. dicit enim in fin. cap. vt sacrilegus iudicetur, & quadruplum restituat, & canonicæ pænitentiæ subiciatur.

k In legibus sæculi.] in Lombarda & Gotica, & Salica, non in Romana.

l Terminos.] secundum leges punitur talis pœna quinquaginta aureorum, vt ff. de termi. moto. l. 1. & a

a Quo-

a ¶ *Quadruplū.*]vt in illo quadruplo rei persecutio cōputet, vt in ff. vi bon. rap. l. 10 prin. sed ī furto est rei psecutio pter pœnā furti, vt insti. de oblig. quæ ex delic. in fi. & est simile 79. dist. decenter.

CONTRA GREGORIVS. CASVS. Supra in quibusdā c. dictum est, q res ecclesiæ vsurpatæ cum pœna debent restitui. Nunc vero probat contrarium per sequens cap.

tum est rapuerit, vel consenserit facientibus; vt sacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum a restituat, & canonice pæniteat.

a ¶ Protinde.]*Hinc vsque ad finem non sunt in epistola Eusebij, neque apud Ioannem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum, & Iuonem par. 13. c. 37. & in Polycarpo interpositis etiam aliquot verbis, quæ in epistola habentur post vers.* damnatione.

Contra Gregorius scribit, c. 4. responsionum ad Augustinum Anglorū episcopum de his, qui furtim auferunt aliquid de ecclesia.

¶ Sine augmento sibi ablata ecclesiam recipere oportet. C. XI.

Poly. l. 6. tit. 16. Iuo par. 13. c. 5. FRaternitas tua ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia, furtum perpetrāt: & sunt alij, qui hac in re ex inopia b delinquūt. Vnde necesse est, vt quidam damnis, quidam vero verberibus c, & quidā districtius, quidam vero leuius corrigantur. Et cum paulo districtius agitur; ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. *& infra.* ¶ Addis etiam quo augmento ea, quæ furto de ecclesiis abstulerunt, reddere debeant. Sed absit, vt ecclesia cum augmento d recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

† al. istud *Verum illud Eusebij de legum seueritate: illud † Gregorij de ecclesiastica mansuetudine dictum intelligitur.*

† al. Deodato *Idem Gregorius lib. 10. epist. 42. Deusdedit † episcopo Mediolanensi.*

¶ Non sunt alienanda in episcopatu acquisita. C. XII.

3. e. q. 5. c. nulli. REs in episcopatu acquisitas e sacerdotibus nulla est alienandi licentia.

Item ex octaua a synodo vniuersali, c. 15.

a ¶ Octaua.]*Sic est emendatum ex Anselmo, cum antea legeretur*, sexta. *Est autem canon decimusquintus synodi octauæ habitæ tempore Hadriani Papæ secundi contra Photium, ex versione Anastasij bibliothecarij.*

¶ Vasa sacra, nisi pro redemptione captiuorum, non sunt alienanda. C. XIII.

Ans. l. 6. c. 171. APostolicos, & f paternos canones renouans hæc sancta, & vniuersalis synodus diffiniuit neminem prorsus episcopum vendere, vel vtcumque alienare cimelia †, & vasa g sacrata, excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata, videlicet h pro redemptione captiuorum: sed nec tradere salaria ecclesiarum in emphyteutica pacta, nec alias rusticas possessiones venumdare, ac per hoc ecclesiasticos reditus lædere: quos ad propriam vtilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum substentationem esse decernimus a. *& paulo post.* ¶ i Quisquis autem apparuerit post hanc diffinitionem nostram contrarium quid huic sanctæ, ac vniuersali synodo agere; deponatur vt præuaricator diuinarum legum, & præceptorum: cassata uidelicet omnino, quæ facta est in scriptis, uel sine scriptis ab episcopo, uenditione, uel emphyteutica traditione, uel alia qualibet alienatione, cimeliorum scilicet, & salariorum locorum. Qui uero emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimelijs, uel salarijs, & non restituerit ecclesiæ iterum, quæ ecclesiæ sunt, uel non dederit ad incidendum chartam uenditionis, uel emphyteu-

† κειμήλια Græce thesauri dicuntur, opes, pecuniæ repositæ, instrumēta pretiosa, aurea vasa, elenodia. in de cimeliarchis. C. de agri. & censi. l. titibus. libro 12.

---

inopes, vt ff. de iurif. om. iud. si quis id. §. in seruos. & ff. de in ius uocan. l. ulti. ī. ea q. §. libertus. 14. q. 6. si res aliena. Alio etiam modo puniuntur nobiles quam ignobiles, ut 24. q. 1. qui contra.

d ¶ *Cum augmento.*]scilicet innaturali & illegitimo, ne sit ꝯ ī. d. ff. 89. decenter. 17. q. 4. quisquis. ī. ea. q. 5. c. pen. & s. ea. q. 1. ī antiquis. Ad hoc tridēt quidā, si uult libere fur uel ꝑdo restituere rem antequā conueniat, pœnā euitat: hoc falsum est, qa non sufficit raptori restituere rē ad euitādā pœnā, ut ff. ut bo. rap. l. non prodest. Vel dic q ecclesia nō petet pœnam, sed iudex ex officio suo eam infliget, & dabit ecclesiæ, cui sanctitas ignoscendi gloriam derelinquit. C. de episco. & cler. si qs. & est ad hoc bonum arg. 23. q. 3. §. 1. in fi. Vel dic q potest petere naturale augmentum, id est, interesse, sed innaturale non pōt. Vel dic, q non potest petere interesse quod est extra rē. uel si forte occasione rei sublatæ familia uel pecora mortua sunt, illud non potest petere, sicut nec emptor, ut ff. de act. emp. & uē. si sterilis. §. cū per uenditorem. Vel ponas casum sic. Quæsitū fuit si aliqs confessus fuit se furtū fecisse sacerdoti suo, an ī pænitētia debeat ei iniungi, ut illam rē restituat cum pœna, ? Rñdit q nō a: & sic ꝯria non tangunt casum.

VERVM. CASVS. Determinat Gratia. in hoc §. qualiter intelligunt duo proxima præcedentia cap. dicens q primum ex rigore, 2m ex mansuetudine intelligi. Sequens cap. patet.

e ¶ *Res acquisitas.*] R occasione ecclesiæ, vt ī. ea. q. 5. §. fin.

Apostolicos.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima pte statuit, q si qs clericus alienat quocumque titulo alienationis possessiones vel reditus vel vasa ecclesiæ in casu non concesso, depoui debet, alienatione rescissa: tune sit facta in scriptis, siue non: & emptor debet rem restituere, & chartam ad incidendum; quod si non fecerit, excōicetur. In secunda parte dicitur, q si eps construxerit monasterium de reditibus ecclesiæ, eidem ecclesiæ monasterium subijciat. Secūda pars incipit ibi, *Si autem eps. Salaria*, id est, reditus. iterum habeat sicut prius habebat. Et interserit Grat. tria sequentia cap. præter principale ꝓpositum, vt ostendat casum in quo licite res ecclesiæ possunt alienari, quorum primum patet.

Ecclesia an possit petere rem suam cū augmento.

a Istam gl. dicit esse sing. Alex. de Imo. in l. si pe tur. ff. de con di. indeb.

e Tenet tñ damnū restituere, vt extra de iniu. & iniuria. & duobus c. seq. & extra de rap. c. 1. 2. & 3. &c. in litteris. in fine.

Raternitas tua.] CASVS. Augu. Anglorum eps de duobus q̄siuit à Grego. Primo qua pœna sit puniendus fur: rñdet dicēs, q qdā furanť pp cupiditatem, quidam pp inopiam: & ideo q eu pditate furantur, damnis: q inopia, verberibus sunt corrigendi, & cū districtius agiť, in verberibus ex charitate agendū est. Secundo quæsiuit sub quo augmēto ecclesia suum debeat recipere. Et rñdet sub nullo augmento. Secunda pars incipit ibi, *Addis etiam.*

b ¶ *Ex inopia.*]in delictis nō excusat inopia, vt hic, & 32. q. 4. sicut latius ff. de rit. nup. l. palam. 32. q. 5. ita ne. 22. q. 2. faciat. Arg. ꝯ de conse. dist. 5. discipulos. & dist. 1. sicut ꝯ. extra de furt. si qs pp necessitatem. Quidam dicunt, q potius debet homo mori q̄ furari. Humanius est dicere, q summa necessitas excusat. extra de reg. iu. quod non est. vnde hic non fuit tanta necessitas q̄ posset excusare.

c ¶ *Verberibus.*]hoc generale est, vt verberibus castigenť qui sunt

Paupertas in delictis non excusat.

f ¶ *Et*]pro, id est.

g ¶ *Vasa.*]ī. 10. q. 2. hoc ius. contra.

h ¶ *Captiuorum.*]& alijs causis.

i ¶ *Deponatur.*]hæc est pœna male alienantis res ecclesiæ, vt ī. ea. q. quis. & c. nō liceat. & c. statuimus. Sed ꝯ extra de reb. eccl. nō alie. si qs pbyterorū. extra de elec. q sicut. in fi. ff. de alie. iud. mut. cau. l. ex hoc edicto. §. si qs alienauerit. Ex quibus omnibus habes, q sup-

Ecclesiasticas res male alienans qualiter puniť.

Et c. diaconi. 17. quęst. 4. potest tñ eps dispensare cum prælato sibi subdito, vt nō deponaf, vt 50. dist. si quis pbyter, Ar.

q sufficit si statim reddat ecclesiā indēnem. Posset dici hoc verū esse, quò ad hoc vt exinde non possit vlterius conueniri: sed non quò ad hoc ne p huiusmodi mala electione ab administratione remoueat. Arg. ℥. ff. vi bo. rap. non prodest. vbi habes q non sufficit prædoni ad pœnam euitandam rem restituere. Item sufficit se mel dolum cōmisisse, vt de depo l. 1. § si rem depositam. Ioan. Ego sto illi decr. si quis presbyterorum. B.

de quolibet capto verum est ita. Sed numquid de capto in malefi cijs? qd vr 86. dist. non satis. 23. q. 5. c. 1 & c. reos. & 14. q. 6. si res. Arg. contra 1. q. 1. iubemus. Tamen si priuatus det pecuniam pro redemptione alicuius, bene eam repetit, vt C. de cap. l. vlt.

d ¶ *Suos.* ¶ *Suos.*] Suis potius q̄ alienis subueniat, subueniat tñ &

1 Quod videtur. Idem Fely. in c. significauit, de Iudæis. Philip. Dec. I c. quæ in ecclesiarū de cōstit. Ludo. Gomes su p 6. cha. 100. in paruis.

seos; sit anathema vsque dum fecerit, quod ab hac sancta, & vniuersali synodo confirmatum est. ¶ Si autem episcopus conuictus fuerit construxisse a monasterium de reditibus ecclesiasticis; tradat b ipsum eidem ecclesiæ monasterium.

a ¶ *Construxisse.*] lædēdo ecclesiam priorem. potest tñ cōstruere, dū tñ non lædat ecclesiam J. c si eps. & cap. bonæ rei. Tradet ergo ecclesiæ, vt habeat in ipsa ius patronatus, quod habet ea ædificatione seu fundatione. 16. q. 7. quicumque & c. decernimus. & c. filijs. extra de eccle ædi. ad audientiam. vel aliquod honestum seruitiū. extra de iure pat. præterea. vel ab alia temporalia. extra de capel. mo. in ecclesijs. 16. q. 2. sane. Et est arg q acquisita de rebus ecclesiæ potest ecclesia vendicare. J cad. q. 4 sacerdotes. & q. vl. suum. Sed quid si clericus de peculio ecclesiæ in proprio solo ædificat tunc vr ædificium solo cedere. ff. de re. diui. in tantū. Sed dicas in fauorem ecclesiæ solū ædificio cedere 17. q. 4 c. quæsti. & hoc est speciale in ecclesia, q si res comparat de bonis ecclesiæ, statim est facta ecclesiæ, vt hic, & extra de pecu. cle. c. 1. & cap. si quis. Idem est in milite. C. de rei vēd. si vt proponis. & in pupillo. C. arbi. tut. l. 3. & in vxore. ff. de dona. inter vir. & vxo. vxor.

Aedificium d pecunia ecclesiæ factū an acquirat ipsi ecclesiæ.

1 Dicas hæc gl. seq. Spec. de empt. & vēd. §. tertio loco. 1. versi. qd si cleric. & ibi p Ioan. And. in addi tio. Bal. in l. in tantum. de rerum diuis. Phil. Fran. in cap. semel. de reg. iur. l. 6.

b ¶ *Tradat.*] id est, subijciat. J. 14. q. 6. comperimus. 17. q. 4. quæsti. p. vbi habes q res consecrata non debeat restitui. sed supple laicis, & ad profanos vsus. & licet hic dicatur q debet subijci priori ecclesiæ: nihilominus tñ eps potest vnam ecclesiam alij subijcere cui vult: arg. extra de exces. præla. sicut vnire.

a ¶ Videlicet pro redemptione.] *In concilio ipso, & apud Anselmū legitur*, quæ accipiuntur in redemptionem captiuorum.

β ¶ Decernimus.] *In ipso canone sequuntur hæc.* Omnem vero ecclesiasticā si rerum potestatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: ecclesiastica loca, quæ per reditus fiunt, & insuper propriam rerum dispositionem distribuere, ac committere, seu conferre quibuscumque voluerit, & iudicauerit, iuxta propriam potestatem, ac dominatum. Quisquis autem apparuerit, &c.

Item Gregorius lib. 8. epist. 35. seu c. 199. domino episcopo Messanensi.

¶ Pro redemptione captiuorum sacra vasa non prohibentur alienari. C. XIIII.

Le. Sancimus, cod. de sacros. eccl. Ans. l. 5. c. 48.

ET sacrorum canonum, & legalia statuta permittunt ministeria ecclesiæ pro captiuorum esse redemptione vendenda.

Idem Demetrio, & Valeriano clericis Firmanis, lib. 7. indict. 2. epist. 14.

¶ Res ecclesiæ licite impenduntur pro redemptione captiuorum. C. XV.

Iuo. p. 3. c. 145.

SAcrorum canonum statuta. & legalis permittit auctoritas licite res ecclesiasticas in redemptionem captiuorum impendi. Et ideo, quia edocti à vobis sumus ante annos fere xviij. virum reuerentissimum quemdam Fabium episcopum ecclesiæ Firmanæ libras xi. argenti de eadem ecclesia pro redemptione vestra, ac patris vestri Passiui, fratris, & coepiscopi nostri, tunc vero clerici, nec non matris vestræ, hostibus impendisse, atque ex hoc quamdam formidinem vos habere, ne hoc, quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur; huius præcepti auctoritate suspicionem vestram præuidimus auferendam; constituentes nullam vos exinde, heredesque vestros quolibet tempore repetitionis c molestiam sustinere: nec à quoquam vobis aliquam obijci quæstionem.

Idem libro 6. epist. 35. ad Domnum episcopum.

¶ Res ecclesiæ desolatæ non præponantur captiuis. C. XVI.

Iuo p. 3. c. 196.

SIcut omnino graue est frustra ecclesiastica ministeria venumdare, sic iterum culpa est, imminente huiusmodi necessitate res maxime desolatæ ecclesiæ captiuis suis præponere, & in eorum redemptione cessare.

2 *Quæ vero pænitentia huiusmodi inuasoribus, atque prædonibus, qui vasa sacra, & reliqua diuino cultui dedicata arripiunt, & quasi profana contrectant, sit indicenda; Nicolaus Papa definit scribens Frontario archiepiscopo Burdegalensi.*

¶ Inuasoribus rerum ecclesiasticarum quæ pœnitentia sit imponenda. C. XVII.

DE viro nefando, Burgando nomine, qui rabie insana commotus diabolicis se irretire laqueis non dubitauit, atque genti-

Sacrorum.] CASVS. Fabius Firmianæ ciuitatis eps dedit xj. libras argenti de sua ecclesia pro redēptione quattuor persona rū, s. Passiui tūc clerici, & vxoris, & duorum suorū filiorū, scilicet Demetrij & Valeriani, quo pfato epo mortuo Passiuus factus est eps, post cuius obitum filij timebant ne ille xj libræ argenti ab eis vel heredibus eorū repeterent. & ideo à Papa sup hoc postulauerunt securitatē. Papa igit eis plenam securitatem cōcedit, ita vt de cetero super hoc nulla quæstio eis moueatur. Sequens cap. patet.

c ¶ *Repetitionis.*] quia quod ex causa pietatis impenditur, nō repetitū. C. de nego. gest. alimenta. nisi forte fuerit protestatus. ff. de reli. & sū. fu. l. si quis. §. hæc actio. & in alio casu. C. de nupt. patrē. hic tñ non valet, p̄testatum: quia ecclesia tenenē redimere, vt J. c. proxi. si vero priuatus redemisset, pretiū datum repeteret sine distinctione, sm quosdam. Et hic redemptus operas præstabit ecclesiæ p quinquennium, si nō possit soluere. C. de cap. l. 2. & vlt. Item numquid hoc

Redēptus ab ecclesia, illi seruiat per quinquēniū.

& extraneis. 86. dist. nō satis. 42. dist. quiescamus. Sed qui dicuntur hic captiui? Dic q si ab hæreticis vel gentilibus capti sunt, vel à talibus vbi timetur periculū corporis 1 vel animæ, tales tenetur redimere ecclesia, & etiam quilibet priuatus, vt 86. dist. non satis. J. ea. aurum. 13. q. 3. non inferenda.

Redemptio quandoq; est necessaria.

QVAE VERO. Hæc est secunda pars quæstio. I qua ponit pœnam sacrilegij, & hoc per capit. seq. Io. de Fan.

1 Id est, mortis, vt leg. & no. J. ea. aurū ver. cur tot. Archid.

CASVS. Supra facta est mentio de inuasoribus rerum ecclesiæ. Nunc vero docet Gratia. quæ pœnitentia sit huiusmodi inuasoribus imponēda, qui sacra vasa & alia Deo dedicata pollutis manibus quasi profana rapiunt, & contrectant.

De viro.] CASVS. Frontarius Burdegalen. archieps cū vellet beati Petri limina visitare, & i quadā villa suę ecclesiæ celebraret diuina, & populū saluberrimis dogmatibus erudiret, quidam nomine Burgandus vir nefandus insidians ei, cum complicibus suæ malitiæ venit ad villam prælatam, & sacra vasa dominici corporis

corporis, & sanctum chrisma pollutis manibus accipere psumpsit. quare dictus Frontanus quæ fuit a Nicolao, si aliquo tempore ad gremium matris ecclesiæ redierint, quæ pœnitentia sit eis indicenda. Qui respondet dicens, quod primo debent iurare, quod talia non faciãt decetero, & postea pœniteant iuxta modum in c. expressum. Et quam simile facturos. sic 23. q. 8. pessimam. & cap. si quis membro rum, vt dixi 12. q. 3. cum aliquis.

M [Onemus.] Hæc est tertia pars q. in qua reuertitur ad principale, & probat per v. c. quod res ecclesiæ non sunt alienandæ in casu non concesso. Io. de Fant.

linum more per abrupta itinera, & compita[a] insidians uobis in nostræ ecclesiæ uilla, unà cum clericis uestris manentibus, & populum salubribus instruere dogmatum monitis decertantibus, paneque spiritualis uerbi uacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ salutis desiderium habentibus, sancta apostolorum Petri, & Pauli limina uisitare, collectus malitiæ suæ sequacibus, & iniquitatis complicibus nefarias inuasiones, & deprædationes uiolentas inferre dæmoniaco ausu præsumpsit: &, ut epistolæ nostræ textus eloquitur, sacrum altare, sacraque Dominici corporis & sanguinis uasa, insuper & sanctum chrisma pollutus arripere manibus, quasi uilia, & ad usum communem apta præsumpsit; dilectio uos uestra consuluit[b] (si ipse, uel qui cum eo in tam impio, & iniquo scelere fuerunt, ad pœnitentiam quandoque gratia tracti † diuina uenire uoluerint, quo eos pœnitentiæ uinculo constringatis, nostræ institutionis censuram exposcere curastis. De quibus (si tamen ita est) iubemus, cum ad pœnitentiam reuerti accelerauerint, uno anno extra ecclesiam Dei consistere, cuius sacratissima uasa, extra ritum fidei Christianæ, diripiendo auferre non dubitauerunt. Secundo uero anno ante fores[c] ecclesiæ sine communione maneant. Tertio uero anno ecclesiam Dei ingrediantur, & inter audientes[d] adsistent sine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes uinum, præter Natalis, & Resurrectionis Dominicæ dies. Quarto præterea anno (si his prioribus tribus eorum fructuosus fuerit pænitentiæ labor) communioni fidelium restituantur: totaque mentis intentione spondentes[e] talia se ulterius numquam facturos, corpus & sanguinem Domini suscipere mereantur, & usque ad septimum annum tribus in hebdomada diebus sine esu carnium, & uini potatione maneant pœnitentes.

† al. tacti

¶ Caput hoc alibi non est inuentum, quàm in collectione canonum incerti auctoris.

Item in concilio Leonis Papæ quarti.

¶ Res ecclesiæ episcopus vsurpare, vel alienare non præsumat. C. XVIII.

Deusdedit p. 4. Poly. l. 4. tit. 19.

3 MOnemus, & irrefragabiliter affirmamus, ut nullus episcoporum uel sacerdotum, rem tituli[f] sui usurpare præsumat: sed neque salarium à Christianis, sanctis locis oblatum causa amicitiæ, uel timoris, aut muneris pertentet auferre: ne ecclesia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præsumpserit episcopus, uel sacerdos; canonicã sine dubio subeat ultionẽ, & quod ecclesiæ iniuste ablatum est, reddere[g] compellatur; ita ut deinceps nullas uires pro his ad litigandum[h], uel possidendum habere possit.

Item ex septima synodo, c. 12.

¶ Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anselmum citabatur, ex historia Eusebij episcopi Cæsariensis. *Ivo verum auctorem citauit. Versio autem est Anastasii Bibliothecarij, ex cuius codicibus manuscriptis nonnulla sunt emendata.*

¶ Episcopo, vel abbati res ecclesiæ alienare non licet. C. XIX.

Poly. l. 6. tit. 15. Ans. l. 6. c. 184. Ivo p. 5. c. 375.

QVisquis episcopus, uel abbas inuentus fuerit de salarijs episcopij, uel monasterij transferre quidquam in principum manus, uel etiam alij personæ conferre; irritum sit, quod datũ esse constiterit, secundum canonem sanctorum Apostolorum, qui dicit [Omnium ecclesiasticarum rerum episcopus habeat solicitudinem, & dispenset eas, tamquam Deo contemplante. Non liceat autem ei frau-

Can. Apost. 39.

CASVS. [Quæsitũ fuit à Leone Papa quã pœnã pati debeat eps. vel sacerdos, qui causa amicitiæ, timoris vel muneris rẽ suæ ecclesiæ vel salariũ à Christianis oblatũ auferre vel vsurpare præsumit. Et respõdet, quod debet deponi, & qđ iniuste abstulit, reddere cõpellatur, & pro his nullas deinceps vires habeat ad litigandũ vel possidendum.

f [Rem tituli.] id est, spectantem ad ecclesiã suã non aufert alis propria auctoritate. Nã & tutor & curator punitur qui aufert aliis rẽ pupilli sui, vt C. vnde vi. meminerint. in fi.

g [Reddere.] ipse ergo qui alienauit, potest cõueniri, vt hic, & j. ead. statuimus. & duobus c. sequentibus. Itẽ & possessor potest conueniri, vt j. e. Augustino. & no, j. ead. quicumque. & j. ea. Apostolicos. cum. n. ecclesia habet in optione quẽ velit cõuenire, si primo cœpit vnũ cõuenire, & postea velit aliũ conuenire, nõ bet ei præiudiciũ aliquod per electionẽ, vt C. si tutor vel cura. l. vlt. Sed quid si eccl'a est cõsecuta ius suũ à possessore, nũquid adhuc potest cõuenire ipsum qui alienauit? non videtur: quia bona fides non patitur, vt bis idẽ exigatur. ff. de reg. iur. bona fides. Quòd autẽ possit ipsum cõuenire. ad hoc est arg. j. ea. Vulteranæ. & c. statuimus. & c. quicumq;. & ff. de peti. hære. nec vllam. §. vlt. Respondeo, aut ecclesia agit ad pœnã, aut ad interesse. si ad pœnã pôt agere adhuc contra alienatẽ: quia pœna vnius non liberat aliũ, vt j. e. cum deuotissimam. si agit ad interesse, nõ potest. Item quæritur si ecclesia consecuta est suũ ius a possessore, an teneat cedere actionẽ quã habet contra alienantẽ? Respondeo, quod nõ: quia qua fronte potest petere cessionem qui ex contumacia sua condemnatur, vt ff. de administ. tuto. si plures. & ff. de tuto. si plures. & ff. de tute. & ratio. distra. l. 1. §. nunc tractemus.

h [Litigandum.] arg. est hic, quod qui male alienauit rem ecclesiæ, non potest eam repetere.

* Nam pro tali excessu videtur deponendus. L.

Ecclesia ab vno suum ius cõsecuta est, an possit aliũ conuenire.

* Hoc ideo quia iã suum consecuta est, & ita interesse desiit. ff. de eo per quẽ factum est. l. 1. §. plures.

a [Et compita.] Compitum est locus vbi plures viæ concurrunt. 48. distin. sicut.

ADDITIO. Et dicitur à con, quod est simul, & pita, quod est via, secundum Hug. & Lau.

b [Consuluit.] quæ sit pœna talis qui inferunt iniuriam clericis dum insistunt diuinis officiis & obsequiis, habes 17. q. 4. §. qui autem. & c. si quis suadente. C. de epis. & cle. si quis in hoc genus.

c [Ante fores.] sed nonne in primo anno est extra ecclesiam? Sed dic quod in primo anno stet extra cœmeterium quod violauit, & secundo anno iuxta fores ecclesiæ.

d [Audientes.] non communicantes, vt 33. q. 2. latorem.

e [Spondentes.] sacrilegos argue promittere cogendos se numquam simile facturos.

Q [Visquis.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quod episcopus, vel abbas de salarijs episcopij, vel monasterij principi vel aliæ personæ in casu non concesso nil dare debeat, & si dederit, irritẽ. Et ad hoc probandũ inducitur canon Apostolorũ, qui dicit, quod de rebus ecclesiæ non debet aliquid defraudari. In secunda parte dr̃, quod si eps dicat agrum

oculum

nullum fructum ecclesiæ reddere, immo potius damnum, pp hoc principi concedere nō debet, sed clericis vel colonis. In tertia parte dicitur, q si princeps callide à colono vel clero agrum ecclesiæ emerit, venditione rescissa ager restituatur episcopo, vel monasterio. Episcopus autem vel abbas hoc faciens deponatur. Secunda pars icipit ibi, *Quòd si excusationē*. Tertia ibi, *Quòd si calliditate*.

a ¶ *Cognatis.*] nisi victum & vestitū, vt 86. dist. nō sani. & 16. q. 1. si cupis. 10 si.

b ¶ *A colono.*] licet enim colonus tradat alii possessionem, nō ideo perdit ecclesia possessionē. C. de acq. poss. l. vlt.

c ¶ *Abijciatur.*] mitius cū eo agitur, j. ea. si qs qualibet. & c. 5. si eps 1.

si fundū. nisi ita sit, q ille titulus habeatur pro non titulo [a], vt cū quis emit 3 interdicta legis, vt C. de agric. & censi. quemadmodū. lib. 11. & alios casus habes notatos ff. qđ met. cau. sed & partus.

I *Ndigne.*] CASVS. In hoc cap. notantur tria genera hominum qui 3ctant res ecclesiarum, scilicet inuasor, & iniuste posidēs sua

[a] Nam tunc etiam de pcipiendis tenetur. ff. de his quæ in fraud. cred. aut præter. §. p hāc. Laur.

dare [b] quidquam ex illis, vel cognatis [a] proprijs donare, quæ Dei sunt. Quòd si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur: sed non sub horum occasione, quæ sunt ecclesiæ, defraudētur.] ¶ Quòd si excusationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum existere; nec sic principibus, qui per loca illa sunt, tribuatur ager, vel locus: sed clericis, vel agricultoribus. ¶ Quòd si calliditate vsus fuerit, & à colono [b], vel, à clerico emerit princeps agrum; irrita sit vēditio, & restituatur episcopio, vel monasterio; & episcopus, vel abbas hoc faciens abijciatur [c]: episcopus [γ] quidem ab episcopio; abbas autem à monasterio, tamquam qui dispergit quæ non collegit.

α ¶ Salarijs] *græce est*, ἐκ τῶν αὐτουργιῶν, *pro qua voce in Parisiensi græcorum canonum editione legitur in rubrica*, ἐκ τῶν προαστείων, *id est*, ex suburbanis, *quasi suburbana vocentur autourgia, quòd ipsius possessoris manibus colantur. Balsamon tamē eos agros interpretatur, qui per se ipsi sine magna cultura fructum ferre possunt, vt silua, & alia huiusmodi.*

β ¶ Fraudare. σφετερίζεσθαι, *id est*, sibi uendicare, & suum facere.

γ ¶ Episcopus quidem ab episcopio, abbas autem à monasterio.] *Hæc ad sententiæ integritatem addita sunt ex ipso canone.*

Item Symmachus Papa in synodo tertia, c. 4. & sequentibus vsque ad nonum. Et in conc. Parisiensi, l. 1. c. 17.

¶ Prædia ecclesiæ non liceat Papæ alienare. C. XX.

NOn liceat Papæ [d] prædium ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in vsumfructum [δ] ruta dare: nisi tantummodo domos, quæ in quibuslibet [e] vrbibus nō modica impēsa substētantur. Qua lege omnes custodes adstringantur; vt donator, accēsator, venditor honorem perdat. Et qui subscripserit, anathema sit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere, & cū fructibus [f] alienata reposcere. Quod [ε] non modo in Apostolica seruandum est ecclesia, verumetiam vniuersis ecclesijs per prouincias quidem dicitur conuenire. Ans. l. 4. c. 29.

[a] De hoc legit & no. S. c. Apostolicos. secūdū Hug. illæ intelligūtur cum actū fuit ab initio non loco eius ipsius ecclesiæ. Arch.

N *On liceat.*] CASVS. Symmachus Papa statuit in hoc c. vt Papæ nō liceat prædia ecclesiæ alienare, quo ad pprietatē vel vsumfructum, nisi tantū domos q in vrbibus modica impensa non sustētātur, sub qua lege omnes prælati ecclesiarum constringantur. Contra quam cōstitutionem si aliquid fuerit alienatū, donator vel venditor, & mediator deponantur. Subscribentes sint anathematizati cum eo qui dedit, & cum eo q recipit, nisi restituat quod alienatum est. Sit licentia cuilibet ecclesiasticæ personæ contradicēdi, & reposcere cū fructibus alienata. hoc intellige, nisi alienatio facta esset in casu licito & concesso.

d ¶ *Papa.*] Symmach. Papa successori suo legem imponit vt imperator suo. j. 16. q. 1. quia iusta. Sed qualiter hoc potuit, cum nullus mortalium Papā possit iudicare. extra de elect. innotuit. 40. dist. si Papa. nec inferior superiorē. 21. di. inferior. sed certe licet sit solutus legib., tamen secundum leges viuere debet. ff. de legi. princeps.

Papā nullus mortaliū iudicare potest.

e ¶ *Quibuslibet.*] Videtur ergo q ad hanc accusationē quilibet admittatur. extra de reb. eccl. non alie. si quis. & Auth. de non alie. aut permu. in fin. coll. 3. & not. 16. q. 7. filus. & quæst. 3. constitutum.

f ¶ *Et cum fructibus.*] hic aduerte, q fructus possunt peti. Sciēdū est, q si agitur per interdictum aliquod ad petendū rem cū fructibus, tūc restituetur oēs fructus percepti à tpe eo quo est propositū interdictū, nisi in interdicto vnde vi: in quo veniūt fructus oēs pcepti à tēpore deiectionis, vt ff. de interdic. l. interdictis. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. ex die. Si autem agitur rei vendicatio, aut possessor fuit bonæ fidei, aut malæ. Si bonæ restituet oēs fructus perceptos à tpe litis cotest. vel qui culpa sua nō sunt percepti, sed ante litē contestatā perceptos non tenetur restituere, sed tm extātes, vt C. de rei vendi. certū est. Instit. de offic. iud. §. post inchoatā. Si fuerit possessor malæ fidei tam perceptos, q quos percipere potuit, tenetur restituere, vt ext. de rest. spo. grauis. & ff. de rei vēdi. si nauis. §. gñaliter. & C. de rei vend. certū est. Si vero malæ fidei possessor titulum habuit, tunc excusatur à percipiendis pp titulū, vt C. de rei vend.

Fruct. an ab omni possessore sint restituendi.

δ Caput hoc collectum est ex pluribus capitibus synodi Romanæ tertiæ sub Symmacho, in epitomen tamen redactis.

δ ¶ In vsumfructū.] *In conciliorū editionibus partim legitur*, sed nec in vsufructuario iure aliquibus dare liceat, *partim*, sed nec in vsuf. uelū iura aliquibus, &c. *quēadmodū & in codice canonum impresso. Nam in vetusto manuscripto est*, sed nec vsufructuario aliquibus dati liceat. *Idem vero significare vsufructuarium, & vsumfructū scribit Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti. c. 59. his verbis.* Vsumfructum dicit, quod nos dicimus vsum fructuarium.

ε ¶ Quod non modo.] *In ipsa synodo longe aliter habetur.* Huius autem constitutionis legē in Apostolica tantum volumus sede seruari, vniuersis ecclesijs per prouincias secundum animarum considerationem, quem proposito religionis conuenire rectores earum viderint, more seruato.

Idem in synodo sexta.

¶ Qui res ecclesiasticas vendit, ad altare non audeat accedere. C. XXI.

INdigne ad altare [g] Dei properare permittitur; qui res ecclesiasticas audet inuadere, aut iniuste [a] possidere, aut iniqua, vel iniusta defensione in eis perdurat. *& paulo post.* ¶ Debet tamen esse prouisio, vt vindictam admonitio [h] præcedat, & res vsurpa- Ino p. 3. c. 182.

sua auctoritate, & qui iniuste possidet auctoritate alterius; & isti omnes nisi cito se correxerint male ablata restituendo, debent anathematizari etiam cum admonitione. Valde enim iniquum est, vt ab aliquo maxime Christiano vsurpetur quod ecclesiæ relinquitur vel confertur.

g ¶ *Ad altare.*] quia nec oblatio eius recipitur, vt 3. ea. de uiro. & etiam à sacramentis ecclesiæ suspensus est, ut 17. q. 4. quisquis.

h ¶ *Admonitio.*] arg. q admonitio semper præcedat uindictam ut hic, & 2. q. 7. accusatio. & ca. sequent. 11. q. 3. petimus. Sed uerū est cum agitur ad pœnam excommunicationis: quia nemo excommunicādus est nisi præcedat admonitio trina, ut 16. q. 7. omnes decimæ. & 17. q. 4. presbyterorum. & extra de senten. excommu. cap. sacro. Item & in illis criminibus præcedet admonitio ubi ad brachium sæculare est recurrendum, ut 5. q. 7 patet. Item ubicumque non agitur ad depositionē. Et generaliter ubicūque agitur ad denuntiationē, ut extra de simo. licet Hely. sed ubicūq; agetur ad depo-

Admonitio semper vindictam pcedat. Sed cōtra 24. q. 3. ca. 1a. ne. vet. impersinem. vbi de hoc in gl. & dicitur, &c.

depositionem, non præcedat admonitio. extra de accusat. qualiter. ad quid enim admoneretur tunc, cum sufficit ad depositionem quod homo semel deliquerit. 25. dist. primum. Non ob. extra de accusat. si quis. quia loquitur in denunciatione. Item non obst. 2. q. 7. si quis erga. quia loquitur ibi de alijs causis, quæ non inducunt depositionem, vt 5. quæstio. 4. in loco.

diaconi. & 63. di. Salonitanæ sed nō est hoc verū, vt ī. ea. quicūque. & licet hic dicatur, quod princeps sit redarguendus: bene tamē potest excōmunicari. 11. q. 3. si autem nobis. Sed qualiter agi potest contra illum, qui recipit possessionē vel à principe vel ab alio: cū scriptum sit in lege, Non videor vi possidere si recipio possessionem ab illo quem scio esse in possessione. ff. vti possi. si duo. §. non videor. & ar. extra de resti. spol. cū ad sedem? Sed hæc quæstio hodie exsufflata est per id quod est hodie extra de resti. spol. sæpe contingit.

tas iniuste qui abstulit, aut iniuste ablatas retinet, æquitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit; demum prædonem sacerdotalis districtio maturata [a] percellat. & infra.

16. q. 1. in canonibus. §. valde.

¶ Valde iniquum ergo & ingens sacrilegium est, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certe reliquerit; ab ijs, quibus hæc maxime seruari conuenit, idest, Christianis, & Deum timentibus hominibus [γ], & super omnia à principibus, & primis regionum in aliud transferri, vel conuerti permittatur. Propterea, qui hæc non præuiderit, & aliter quàm scriptum est, prædia ecclesijs tradita petierit, vel acceperit, aut possederit, vel [δ] iniuste defenderit, aut retinuerit; nisi cito se correxerit, quo iratus Deus animas percutit anathemate feriatur: sitque accipienti, & danti, & possidenti anathema, & institutæ [b] pœnæ contubernium assiduum. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit.

α ¶ Aut iniuste.] *In synodo legitur*, aut iniuste, idest sine licentia episcopi possidere.
β ¶ Admonitio.] *In synodo additur*, manifesta.
γ ¶ Hominibus.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* in aliud *addita sunt ex synodo.*
δ ¶ Vel iniuste deuerint, aut retinuerint.] *Addita sunt & ista: sicque omnia, quæ in vsurpatione huiusmodi rerum accidere solent, exponuntur.*

Item Nicolaus Papa Adoni Viennensi archiepiscopo in epistola, cuius initium [Quia sanctitatis vestra.]

¶ Excommunicentur, qui principum auctoritate res inuadunt ecclesiæ. C. XXII.

Iuo p. 3. c. 152.

DE rebus, quæ semel Deo contributæ, atque dicatæ sunt, & postea sub occasione concessionis principum à quibusdam inuaduntur, atque diripiuntur; sancimus, vt prius [c] consulatus principem ad resecandam tam præsumptiuam factionem, & cognoscendum, vtrum illius sit concessio, an inuasoris præsumptio. Quod si principis inordinata fuerit largitio; ipse sit princeps pro emendatione redarguendus. Si autem inuasoris declaratur præsumptio; vsque ad emendationem, excommunicationis sit vindicta coercendus.

¶ *Extat epistola hæc in libro sæpe citato bibliothecæ Dominicanæ: in qua respondet Nicolaus ad nonnullas quæstiones ab Adone sibi propositas.*

¶ al. Odone

Item Gelasius Iustino archidiacono, & Faustino [‡] *defensori.*

‡ al. Fausto

¶ De rebus ecclesiæ non est aliquid alienandum. C. XXIII.

Deusdedit p. 3. c. 98.

VObis enim, & famæ vestræ consultum duximus, vt pontificis [d] vestri loco, vobiscum ab eodem [e] aliquis subrogetur, qui eius nomine pariter vniuersa disponat: quatenus omnia prædia ad uestrum reuocetis studium, nec cuiquam clerico pro portione sua aliquod solum ecclesiæ putetis esse deputandum: ne per incuriam, & negligentiam minuatur: sed omnis pensionis summam ex omnibus prædijs rusticis, vrbanisque collectam ad antistitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad causas [f], vel expensas accidentium necessitatum opus esse perspicitur, vt de medio sequestretur: & quattuor portiones [g] vel de fidelium oblatione, uel de hac fiant modis omnibus pensione: ita, ut unam sibi tollat antistes, aliam clericis pro suo iudicio, & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omni [‡] conscientia faciat erogari: fabricis uero quartam, quæ competit, ad ordinationem pontificis erogatione uestra decernimus esse pensandam. Si

‡ al. omnium

Ohn.] Hæc est quarta pars quæstionis, in qua probat quod ecclesiæ facultates debēt diuidi in quattuor partes: & hoc probat per 9. auctorit. Ioa. de Fā.

C. XXII. Quidā episcopus suspectus remotus fuit ab administratione rerū ecclesiæ: remāsit tamē in officio & administratione spiritualiū. committit ergo Gelasius curam rerum ecclesiasticarum duobus, scilicet archidiacono Iustino, & Faustino defensori: & ne episcopus iste infametur, præcepit Gelasius, vt ab ipso epo tertius eligatur qui nomine episcopi vniuersa dispoạt, & vt omnia prędia praue alienata ad vsum ecclesiæ reuocent: nec alicui clerico pro sua portione aliquod prædiū assignent: & omnem pensionem prædiorum vrbanorum vel rusticorum ad episcopum deferant, vt sequestrando de medio quod ad causas & expensas superuenientium necessitatum esse opus prospicitur, de reliquo, & de fideliū oblatione quattuor inde fiat portiões. Primā habeat episcopus. Secundā canonici. Tertiam pauperes. De quarta ecclesiæ fabrica reparetur: & si aliquid fuerit residuū, idoneo custodi ab vtraque parte electo tradat, vt vel inde in futuro fabrica reparetur, vel emat inde possessio pro vtilitate communi. *Ad nostrū studium*, idest, per nostrum studium.

d ¶ *Pontificis vestri.*] Episcopus iste remotus fuit ab administratione temporalium: sed non spiritualium.

e ¶ *Ab eodem.*] Isto enim remoto ab administratione reseruatur, vt ipsius auctoritate administratores eligantur.

f ¶ *Quid ad causas.*] scilicet, vt expensæ prius deducantur, quæ factæ sunt in colligendis fructibus, quod ius deductionis nullius casus potest impedire. ff. fami. ercis. fundus. ff. de pet. heredi. si a domino. §. fructus. in decimis secus, vt extra de deci. cum homines. sed cum distinctione, quam habes extra de deci. pastoralis.

g ¶ *Portiones.*] Ar. quod prædia ecclesiarū non debent diuidi per præbendas, vt not. s. q. prox. §. vlt. hoc non est verum: hic autē prohibentur

a ¶ *Maturata.*] idest, mature prolata. J. 16. q. 1. in canonibus.
b ¶ *Et institutæ.*] idest, destinatæ a talibus.

E rebus.] C. XXII. Quidam inuadebant vel rapiebant res ecclesiarum, & dicebant se habere a principibus concessionē. quare Adon Vienēsis archiepiscopus quæsiuit a Nicolao quid esset super hoc faciendum. qui respondet dicens, quod si princeps concessit, redarguatur super hoc. si autem inuasor sua auctoritate facere præsumpserit, excommunicetur donec resipiscat.

c ¶ *Vt prius.*] sit hic arg. quod auctoritas maioris excusat. 28. dist.

Maioris auctoritas non semper excusat.

Hoc argu. sumitur ex eo quod dixit textus: ipse princeps sit redarguendus. q. d. non ille qui eius auctoritate accepit secūdum. Hug.

Intelliges suo omni: & hoc colligitur J. vbi dicit quod omnes reditus debent ad ipsum deferri, vel ab eo diuidi. Archid. Expensæ semper sunt deducendæ.

¶ Hoc colligitur ex illa littera, ne p in curiã, &c. vnde ibi annus videtur a contrario. quod si illa causa cessaret. s. quod essent diligentes clerici quod possunt diuidi secundum H. & Laur.

bentur diuidi ideo quia clerici fuerunt suspecti 1. sed vbi nõ sunt suspecti, bene diuidẽtur vt meliorẽtur per eos possessiões, vt ¶.ea. sæpe fit.nã diligentius tractantur res propriæ quam communes, vt 47.dist.§.necesse est.& C. qñ & q. quarta pars debe.l.vlt. lib.2. a ¶ *Vt si maior.*] optimum arg. contra prælatos ecclesiarũ, vt non possint allegare sterilitatẽ tẽporis, vel incursum hostium, si præcedentibus annis fuerũt vberes anni: sicut nec colon⁹.ff.l.loca.ex cõducto.§.si vno, huic cõtrarij signatur. 10.q.3. vnio. sed ibi soluitur.

Q ¶ *Vi & diuinis.*] Casvs. Serenus episcopus conquestus est de quibusdam, qui cõtẽptis diuinis & humanis legibus ecclesiastica priuilegia õprimebãt, siue dstruebãt, pauperes opprimẽtes, nec cõmoniti res ecclesiæ ablatas restituere volebãt: quos a cõmunione corporis Christi suspẽderat pp hoc: quibus supradict⁹ Cælestinus presbyter cõtra interdictũ proprij epi sacrã præbuit cõmunionem. Cõmisit ergo Gelasius Maiorico, & Sereno, & Ioanni episcopis mandans eis, vt illos vsurpatores participatione corporis Christi priuent. Cælestinus vero presbyter qui sentẽtiã sui epi, nec d'buit nec potuit ignorare, ab ecclesiastico repellatur officio, vt ceteri metũ habeãt. Ego Bartho. sic puto casum ponẽdũ: licet Bene. aliquantulũ minus dixerit. *In ciuili*, idest, non ciuili, sed praua & incongrua. b ¶ *Inciuili.*] idest, impia. c ¶ *Ignorare.*] sic supra 36.dist. quod dicitis. ¶. 1.q.1. si quis a simoniacis. & 36.q.2. nullus. ¶. dist.20. si decreta. ¶. 87 dist. c. vlt. & 17.q.2.c. vlt. audiretur tamẽ iste si vellet ꝓbare se ignorasse. 82.dist. proposuisti. in fi. & 1.q.1. si quis a simoniacis. & extra de ele. innotuit. in fin. Sed qualiter probabit se ignorasse? Respondeo, probabit quod fuit in alia prouincia, vt extra de testi. ex tenore. & C. de contrah. stipu. optimam. vel etiam proprio iuramento, vt 34.quæst.2. in lectum.

Ignorantia probatur dupliciter.

Sed ¶. 16.q.3. vniuersas. C. de euic. si fundus. Solu. hoc c. loquit de possessore bonæ fidei: ꝯria de possessore malæ fidei. sed ad hæc obuicitur: male fidei dicitur, qui contra legum interdicta mereatur. C. de agri. & censi. quemadmodum. l. 11. Respondeo: quantũ ad hoc est malæ fidei possessor, quia non vsucapit: sed quantũ ad hoc est bonæ

quid forte sub annua remanebit expensa; electo idoneo ab vtraque parte custode tradatur enthecis: vt si maior [a] emerserit fabrica; sit subsidio, quod ex diuersi temporis diligentia potuerit custodiri: aut certe ematur possessio, quæ vtilitates respiciat communes.

Idem Maiorico, Sereno, & Ioanni episcopis.

¶ Diuini muneris participatione priuentur, qui ecclesiastica priuilegia calcant. C. XXIIII.

QVi & † diuinis, & humanis legibus inciuili [b] damnatione calcatis, & reuerentia religionis abiecta, vel ecclesiastica priuilegia calcare contendunt, vel vbilibet in pauperum proslire dispendium, nec huiusmodi, saltem commoniti, conuictique, nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire; merito diuini muneris participatione sunt priuandi: vt huius perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere despectui. Cælestinus vero presbyter fratris & coepiscopi nostri Sereni, qui contra pontificale iudicium, contraque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit; cum nõ potuerit ignorare [c] sententiam proprij sacerdotis, ab officio protinus ecclesiastico pellatur: vt nullus ecclesiæ ministrorum contra pontificalia instituta venire contendat. Iuo p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185. †*Qui & humanis*] plerique exempp. & Iuo.

Idem eisdem Iustino [a] *archidiacono, & Fausto defensori.*

a ¶ Iustino, &c.] *Antea legebatur*, Idem eisdem. *Emendatum est, & posita istorum virorum nomina ex Iuone: ad quos etiam scriptum est superius penultimum caput, vobis enim. Nec vero hæc, quæ nunc afferentur, pertinere posse ad episcopos, quibus proximo præcedens caput scribebatur, indicant non modo quæ a Gratiano hic referuntur, sed etiam apertius verba, quæ apud Iuonẽ post vltima huius capitis sequuntur.* Si quis vero in ecclesiæ vestræ damnum, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, &c.

¶ De eodem. C. XXV.

VVlteranæ † ecclesiæ actus, vel patrimonium, quod hactenus competimus destitutum, post damnationem Eucharisti, quo fuerat depræuante dispersum, curæ vestræ decreuimus esse delegandum: vt diligentia (qua vos pro vtilitatibus ecclesiæ existimamus esse vigilantes) prædia culturæ restitutis antiquæ; & reuocetis, si qua sunt vendita, aut donata mancipia. Possessiones etiam, quas ab Eumancio, & Opilione episcopis, vel ceteris quouis iure videritis teneri (quia contra constituta synodi ab episcopis prædia alienari nullo potuerũt commento;) nihilominus reuocentur [d]. Sit emptoribus [e] ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de ecclesiæ rebus illicita venditione distrahere: ita vt pensiones annuas ad pontificem deferatis: cui priuilegia sua integra conuenit omni ratione seruari, vt eius dispensatione portiones proueniant consuetæ: ita vt portionem quartam, quæ ad eos pertinet, sua pontifex ordinatione distribuat, prout cuiusque locum [f] meritumque cognoscit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum est, vt clericis quartam eroget pro consideratione suæ electionis antistes. Fabricarum etiam portio episcopo sciente, & disponente, vestra erogatione pendatur: quatenus nihil penitus in detrimentum alicuius rei patiamini generari. Iuo p. 3. c. 151. † *al. Volaterranæ*

Idem clero, & ordini, & plebi Brundusij.

¶ Redituum, & oblationum duæ portiones clericis committantur. C. XXVI.

COncesso vobis, quem petistis, antistite fratre iam & coepiscopo meo Iuliano, necessariũ fuit (eodem ad ecclesiam suã mox remis- Ansl. 6. c. 43.

V ¶ *Vlteranæ.*] Casvs. Post damnationem episcopi Eucharisti quantũ ad administrationem temporaliũ, qui patrimoniũ ecclesiæ Vulteranæ dissipauerat, cõmisit Papa quibusdam episcopis vt reuocent prædia & mancipia male alienata, similiter & possessiones quas Eumancius & Opilio episcopi, vel ceteri quocumque modo detinẽt, reuocent: & emptores recursũ habeant ad venditores. Pensiones vero vel oblationes deferant ad episcopum: de quibus fiant quattuor portiones, vt dictum est in c. supra dicto, vobis. d ¶ *Reuocentur.*] C. si tu. vel cu. inter. l. vlt. e ¶ *Emptoribus.*] ¶. 10.q.2. hoc ius porrectũ. in fi. §. qui vero res. bonæ fidei possessor, quod habet recursum contra suum venditorem. f ¶ *Locum.*] Arg. quod secundum priorem locũ & maius meritũ conferendæ sunt dignitates, vt ¶. c. prox. & ¶. dist. 1. ius militare. & 2. q. 2. clerici. & 75. dist. c. vlt. & ille gradus ceteros antecedat, quẽ stipendia longiora & labor prolixior fecerunt anteire, vt C. de off. ma. offi. l. nemo. 61. dist. c. 1. & c. miramur, & stipendiorum ratio habenda est, vt ff. de re mili. l. non omnes. in prin. Arg. contra 16. q. 7. omnes decimæ. & c. 1. in fin. & extra de consti. cũ omnes 3.

C ¶ *Oncesso.*] Casvs. Clerus & populus Brundusij petierunt a Gelasio episcopum Iulianum, quẽ eis concessit: & cũ eũ illis destinaret, significauit eis per scripta sua, quòd duo sibi præceperat,

Dignitates conferantur secundum merita. 2. Aliàs, 74. 3 Vbi d' hoc etiam & plenius extra de ma. & obe. statuimus. Archid.

peræ, scilicet q numquam faceret illicitas ordinationes: & reditus & oblationes in quattuor diuideret portiones. Primã haberet antistes: secundam clerici: tertiam fabrica: quartam pauperes.

a ¶ *Sedulitate.*] Arg. contra clericos existentes in scholis, vt non debeant percipere ecclesiastica stipendia, vt 16. q. 1. generaliter. & J.

sit episcopi: secunda clericorũ: tertia pauperum: quarta vero est fabricæ applicanda: ita q clerici vltra quartã non expetant: & manifestum fit qualiter duæ quartæ fint in vsum pauperũ, & in vsum fabricæ conuersæ, vt de hoc bona fama inter homines oriatur.

b ¶ *Doceat.*] Arg. per vnũ factũ probari aliud: & causam probari per effectũ: quia per reparationẽ fabricarum probatur, q bene fit expẽsa quarta fabricæ: & sic 18. dist. puenit. sic C. de admi. tut. l. lex quę. ĩ fi. Itẽ ex omnibus his capitulis collige laicos non esse compellẽdos ad reparationem fabricæ: sed tantũ clericos 10. q. 1. decernimus.

c ¶ *Testificatione.*] Ar. q res semper sunt gerendæ in illorum præsentia quorũ interest, vt 8. q. 1.

so) ad vos nostra scripta pariter destinari: quibus agnosceretis eidem fuisse præceptũ, ne vmquam ordinationes præsumat illicitas. *& infra.* ¶ Reditus, & oblationes fidelium in quattuor partes diuidat: quarũ vnam sibi ipse retineat: alterã clericis pro officiorũ suorum sedulitate[a] distribuat: fabricis tertiã: quartã pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogãdam: quarum rationem diuino est redditurus examini.

¶ *Epistola Gelasii, in qua est hoc caput, missa est cum aliis ex Hispania. Eadem vero inter epistolas Gregorij II. impressas est tertia clero, & plebi Turingia scripta. Talis quędam epistola, sed breuior, refertur in libro, qui inscribitur Ordo Romanus, & formata episcopo danda nuncupatur.*

Et in conc. Parisiensi, l. 2. c. 15.

Idem in epistola ad episcopos per Lucaniam, & Brutios, c. 29.

¶ De oblationibus fideliũ quot portiones fiant, & quæ cuiq; proueniat. C. XXVII.

Poly. l. 3. tit. 11. Ansl. l. 5. c. 68. Burc. l. 3. c. 137. Iuo p. 3. c. 203. Pann. l. 2. c. 7.

QVattuor autem tam de reditu, quàm de oblatione fideliũ, prout cuiuslibet ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretum) conuenit fieri portiones: quarum sit vna pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatem; sic clerus vltra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendum. Ea vero, quæ ecclesiasticis ædificijs attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat[b] instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his deputata conuertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamquã diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur; tamen iuxta quod scriptum est [Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est] oportet etiam præsenti testificatione[c] prædicari, & bonæ famæ præconijs non taceri. Quapropter nec clericorum quispiam, &c.

Matt. 5.

2 q. 7. quapropter.

Item Simplicius Papa Florentio, & Equitio, & Seuero episcopis, epi. 3.

¶ De reditibus oblationum, & redituum ecclesiæ quattuor portiones presbytero dispensandæ credantur. C. XXVIII.

Ansl. 5. c. 66.

DE reditibus ecclesiæ, vel oblatione fidelium quid deceat nescienti nihil licere permittat: sed sola episcopo ex his vna portio remittatur: duæ ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, a Bonagro † presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur: vltima inter se clericis pro singulorum meritis diuidatur. *& infra.* ¶ Cui, *idest Gaudentio*, hoc specialiter præcipimus, vt tres illas portiones, quas triennio †[d] dicitur sibi tantummodo vendicasse, restituat.

† al. ab Onagro

† al. per triennium

¶ *Addita sunt in hoc capite aliquot verba ex originali, quę ad sententiã facere aliquid videbant.*

Ioannes diac. l. 4. num. 34.

Item Gregorius Maximiano episcopo Syracusano, lib. 3. epist. 11.

¶ De reditibus ecclesiæ etiã nouiter quæsitis quarta pars clericis erogetur. C. XXIX.

Ansl. 5. c. 70.

COgnouimus de reditibus ecclesiæ nouiter acquisitis canonicã dispositionem quartarum minime prouenire: sed episcopos locorũ distribuere tantummodo quartam antiquorum redituum; nunc vero quæsita suis vsibus retinere. Quam rem † prauam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua viuaciter emendare festinet: vt siue de præteritis reditibus, siue de his, quæ obu enient †[e], vel obuenientibus quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est vnam, eamdemque ecclesiæ substantiam dupli ci[f] quodammodo iure censeri, idest † vsurpationis, & canonum.

† al. ob rem.

† al. nunc obuenerunt, vel obuenerunt

† addita ex or.

Idem Augustino episcopo Anglorum in respon. ad primã interrogationẽ.

¶ De stipendio ecclesiæ quattuor debent fieri portiones. C. XXX.

Ansl. l. 5. c. 64. Pann. l. 2. c. 8.

MOs est Apostolicæ sedis ordinatis episcopis præceptum tradere, vt de omni stipendio, quod accedit, quattuor fieri debeant portiones, vna videlicet episcopo, & familiæ eius propter hospitalitatem, & susceptionem, alia clero, tertia vero pauperibus, quarta ecclesijs reparandis.

D ¶ *E reditibus.*] Casus. Gaudẽtius episcopus non diuidebat reditus & oblationes in quattuor portiones, sed eas sibi vẽdicabat ex toto. quare Simplicius Papa præcepit Florentio & Equitio epis, vt vnã tãtũmodo portionẽ de reditibus & oblatiõibus cõcedãt episcopo: alia diuidãt clericis pro meritis singulorũ: reliquas duas fabricis & pauperibus pro futuris: & cõpellãt ipsum Gaudentiũ epm illas tres portiones restituere: quas per tres annos sibi tantum illicite & indebite vendicauit.

d ¶ *Triennio.*] licet iste episcopus per trienniũ possederit res ecclesiæ mobiles, non tamen vsucapiebat eas. quia furtum cõmisit in eis, vt 10. q. 2. cap. vlt.

C ¶ *Ognouimus.*] Casus. Quidam episcopi faciebant quattuor partes tantum de antiquis reditibus: sed nouos omnes sibi retinebant. pręcepit Greg. Maximiano episcopo Syracusano, vt tam de antiquis reditibus, q de nouis quattuor faciat fieri portiones: cũ antiqui & noui non debeant diuerso iure censeri: quia incõgruũ est eamdẽ substantiam ecclesiæ duplici quodã modo iure censeri. Sequens cap. planum est. Aliud quod postea sequit, est palea, scilicet sancimus. est tamẽ eius casus planus per se.

e ¶ *Obuenient.*] Argu. contra. ff. de iure dot. cum in fundo. §. si fundus. ff. de pac. do. inter socerum. §. 2. fi. C. de allu. l. 2.

Clerici soli ad reparationem fabricæ cõpellantur. ¶ Arg. quòd etiam principes tenentur ad hoc 96. dist. c. vlt. L.

.e. ch aritatem. Arg. contra, 32. dist. si qui vero.

Q ¶ *Vattuor.*] Casus. In hoc c. statuitur, vt de reditibus & oblationibus ecclesiæ quattuor fiant portiones: quarum vna

f ¶ *Duplici.*] No. duplicitatẽ a canone reprobari. 16. q. 7. in nona. & 18. q. 2. in nullo. sic ff. de vsuca. eum qui ædes. Item ar. q idem iuris est in

Duplicitas reprobatur.

est in veteribus quod in nouis. extra de cen. cum olim. &c. cum in ecclesijs. Ar. ℨ de deci. tua. nã licet veteres decimæ sint cõcessæ laico, nõ ideo nouæ vt ibi dicit; quãque tñ eadẽ res duplici iure cẽsef. extra de rel. domi. quia. & ff. de pecul. hinc quærit. § 1. vbi habes q peculiũ qñque duplici iure cẽsetur: sed isti sunt casus speciales.

bent esse heres defuncti: & q ecclesia posit cõuenire filiũ defuncti de eo quod male alienauit defunctus. nã si ecclesia est heres defuncti, etiã si defunctus aliquid indebite alienauit, illud non potest reuocare ecclesia, vt C. de re. alie. nõ alie. l. 3. & C. de lib. cau. l. si ab eo. & C. de rei ven. cũ à matre. tenetur enim sequi voluntatẽ defuncti, vt

Quod sumptum hic dicitur regulare est. de hoc &c. & no. extra de deci. cũ in tua Iñ.

a Ancimus.] Dona.] secundum distinctionem, extra de testa. requisiti.

b Titulorum.] idest, ecclesiarum, ad quas intitulati sunt.

[Item ex concilio Toletano.]

¶ De eodem. PALEA. C. XXXI.

SAncimus omnibus episcopis curam laicorum instare, vt si quos in fide Christi inuenerint, nimio affectu diligant. Insuper confirmamus, vt si aliqua ab ipsis accipiant dona [a]; statim in quattuor diuidant partes: ita, vt prima pars secundum [a] Apostolorum præcepta, titulorum [b], necnon cœmeteriorum restaurationibus diligenter attribuatur, secunda clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta vero aduenis.

Caput hoc (quod in omnibus vetustis exemplaribus, exceptis duobus, & sine Paleæ nomine habetur, & glossam habet) in nullo Toletano concilio aut impresso, aut manuscripto inuentum est. In collectione canonum incerti auctoris, quæ asseruatur in Vaticana bibliotheca, tribuitur Siluestro: quamuis in synodo Romana sub ipso habita, c. 4 paulo aliter hæ partes assignentur, idest, vt in præcedentibus huic capitibus.

a Secundum Apostolorum præcepta.] In ea collectione non sunt hæc verba. In vno vetusto Gratiani codice est, secundum Apostolicorum præcepta.

Item ex concilio Agathensi, c. 22.

¶ Omnes presbyteri secundum iussionem episcopi res ecclesiæ dispensare studeant. C. XXXII.

STatuimus (quod omnes canones [β] iubent) vt ciuitatenses, siue diœcesani presbyteri, vel clerici, saluo iure ecclesiæ, rem ecclesiæ, sicut permiserunt episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant. Quod si fecerint, vel fecerunt; & facta venditio non valebit, & de facultatibus, si quas habent proprias, indemnem [c] ecclesiam reddant, & communione priuentur. Poly. l. 3. tit. 12.

β Canones.] Restituta est hæc vox ex originali. Antea legebatur, episcopi. In Polycarpo autem tantum est, quod omnes iubent.

STatuimus.] Hæc est 3. pars q. in qua magister reuertitur & probat per 20. c. q res ecclesiæ nõ sunt alienandæ, nisi in casu concesso: aliás alienatio non tenet; & alienatores quocumque casu debent puniri. Ioã. de Fã.

Casus. Relatũ fuit in Agathẽsi cõcilio, q clerici existẽtes in ciuitate vel extra, res ecclesiarum suarũ nõ gubernabat secundũ episcoporũ suorũ dispositionem, sed vindicabant vel donabant sicut eis placebat; quare cõcilio statuit, vt hoc de cetero nõ faciãt: & si fecerint, priuẽt. & de proprio si quod habent, ecclesiã reddant indẽne, & cõmunione priuentur.

c Inde mnem.] De hoc dixi 5. ca. monemus.

SI quis.] Casus. Quidã absconde bant vel denegabãt instrumenta ecclesiarũ: aut ea aduersarijs dabant. quæsitũ fuit quã pœnam pati debeant. Et respondetur q omne damnum ecclesiæ illatũ per absentiam instrumentorum, debent restituere de proprijs facultatibus: & communione priuent. Qui vero talia documenta recipiunt, eadem pœna debent puniri.

Item ex eodem concilio, c. 26.

¶ De clericis, qui documenta ecclesiæ supprimunt, aut aduersarijs tradunt. C. XXXIII.

SI quis de clericis documenta [d], quibus ecclesiæ possessio firmatur, aut supprimere [e], aut negare, aut aduersarijs fortasse tradere, damnabili, & punienda obstinatione præsumpserit; quidquid [f], per absentiam documentorum, damni ecclesiæ illatum est, de proprijs facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi etiam, qui in damno ecclesiæ impie solicitati, à traditoribus aliquid acceperint; superiori † sententia teneantur. 3. ead. si quis de clericis. Burc. l. 3. c. 183. Iuo p. 3. c. 156. † al. pari & in Hispalensi. c. 1.

d Documenta.] Idẽ esset si testes aliquos impediret dicere veritatem, vt extra de test. cogen. peruenit.

e Supprimere.] quia crimen falsi incurrunt. ff. de fal. l. 1. §. is qui deposita.

f Quidquid.] Argu. quod ecclesia potest petere interesse, quod est extra rem [a]. sed illud non est extra rẽ: quia instrumento traditio possessionis, & possessio tradi videtur, vt C. de dona. l. 1.

Idem L. & Idem no. extra de iniur. in nostra. de sent. excõ. sacro. in glo. 2. Archid.

Item ex eodem, c. 33.

¶ Episcopus heredem non habens, non alium, quàm ecclesiam sibi heredem instituat. C. XXXIIII.

EPiscopus, qui filios, aut nepotes non habuerit [γ]; alium [g] quàm ecclesiam non relinquat heredem. Si quid de ecclesia non in ecclesiæ causa, aut necessitate præsumpserit; quod distraxit, aut donauit, irritum habeatur. Qui vero filios habet; de bonis, quæ reliquit, ab heredibus [h] eius, indemnitatibus ecclesiæ consulatur. Poly. l. 3. tit. 12.

γ Non habuerit.] In originali impresso, & manuscripto & in Polycarpo legitur, non habens alium, quàm ecclesiam relinquat heredem; si quid, &c. & ad hanc lectionem propius accedunt verba Hispalensis concilij primi, c. 1. sed ob glossam non est mutatum.

Item ex eodem, c. 49.

¶ Qui in clero constituti sunt, de rebus ecclesiæ nihil alienare præsumant. C. XXXV.

DIaconi, vel presbyteri in parochia constituti de rebus ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res sacratæ Deo esse noscuntur. Similiter & sacerdotes nihil de rebus ecclesiæ sibi commissæ (vt superius comprehensum est) alienare præsu- Iuo p. 3. c. 161.

EPiscopus.] Casus. Statutũ fuit in cõcilio Agathensi, vt eps q nõ habet filios vel nepotes, nõ instituat alium heredẽ q ecclesiã suã. si vero illicite de reb' ecclesiæ aliqd alienauerit, alienatio talis irrita habeat: & ad ecclesiã qd alienatu ẽ reuocet. si vero filios habet qb' sua bona relinqt, de bonis illis indẽnitati ecclesiæ cõsulat.

g Alium.] hoc est consilium, quia etiam vxorem & seruum suũ posset instituere heredem, vt ¶. ead. q. 1. sunt manifestæ.

h Ab heredibus.] Hic duo cõtraria dici videntur, s. q ecclesia debeat esse heres defuncti

vt 12. q. 1. Siluester. ideo sic exponas. ecclesiã sibi relinquat heredẽ. sed si ecclesiã non instituit heredẽ, supple tunc si quid de ecclesia. &c. Generaliter enim omnis heres tenetur ad omnia onera defuncti, nisi fecerit inuentariũ, vt C. de iur. deli. sancimus. hoc tamen teneas q secũdũ canones in contractibus & in delictis siue aliqd puenerit ad heredẽ, siue nõ: siue lis sit cõtestata cũ dfũcto, siue nõ, heres sẽp tenet insolidũ, vt 16. q. 6. si epm 3. ĩ si. extra d rap. ĩ litteris.

Heres onera defuncti sustineat. § Vbi de hoc & supra 1. q. 4. §. item peccato ciuium vt ibi satis dixi. Arch.

DIaconi.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas partes. in prima parte dr, q diaconi, presbyteri vel episcopi de rebus ecclesiæ nihil

nil debēt illicite alienare: qđ si fecerint, de hoc cõuicti deponãtur, & de suo proprio tantũdẽ restituãt. In secũda parte dicitur, quòd liberti ecclesiæ negotia ecclesiæ ꝓsequi debent: qđ si cõtẽpserint, in seruitutem adducentur. Secunda pars incipit ibi, *Libertos etiã*. a ¶ *Fecerint*] æstimatione seruorum reddita de proprio: alioquin reuo-

re oondum euicta? quia venditor non ad aliod tenetur, nisi ut faciat emptorem habere rem: non enim tenetur rem eius facere: ut ff. de act. empt. l. ex empto. §. si sciens. sed hic cõtractus est nullus.

A *Lienationes.*] Casus. Hoc cap. diuiditur in duas partes. in prima parte dicitur, quòd alienationes, quæ fiunt ab episcopis vel abbatibus intrusis, vel canonice electis, similiter ordinationes factę sine cõsensu clericorũ, vel per simoniã, irritę sũt. In secũda parte dicitur, quòd si quis clericus suã præbendã alienare præsumpserit olim, vel modo præsumat alienare, irritũ erit, & canonicæ subiacebit vltioni. Secũda pars incipit ibi, illud etiam.

mant. Quod si fecerint [a]; conuicti in cõcilio, & ab honore depositi, de suo aliud [b] tãtum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse [a]. *& infra.* ¶ Libertos tamen, quos sacerdotes, vel diaconos de ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus [c] ecclesiæ prosequi iubemus. Quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium.

a ¶ Præsumpsisse.] *Si hic interponas. c. si quis qualibet. infra eadem, habebis integrum canonem 49 ipsius concilij Agathensis.*

& in Epaunensi, c. 7.

Item ex eodem, c. 53.

¶ De possessione ecclesiastici iuris quidquid à presbytero distrahitur inane habeatur, & vacuum. C. XXXVI.

Ino p. 3. c. 162.

QVidquid parochiarum presbyter de ecclesiastici iuris possessione distraxerit; inane habeatur & vacuum vendicatione [d] [β] cõparantis, & actione vendentis.

β ¶ Vendicatione.] *Sic etiam in recentioribus conciliorum editionibus. In alijs, & duobus etiam Vaticanis codicibus legitur,* venditore comparantis. *apud Iuonem*, venditione comparantis. *In Epaunensi, vbi hoc videtur repeti,* in venditorem comparantis actione vertenda.

Item Vrbanus Papa.

¶ Alienationes factæ ab intrusis, & ordinationes sine consensu clericorum irritæ sunt. C. XXXVII.

ALienationes [e] omnium per intrusionem, seu canonice electorum sub episcopi nomine, aut abbatis, qui secundum ecclesiæ suæ vsum consecrandus [f] est; alienationes dico quocumque modo factas, necnon & ordinationes [g] personarum ab eisdem sine communi consensu clericorum ecclesiæ, siue per simoniam itidem factas, irritas iudicamus. ¶ Illud etiam per omnia interdicimus, vt nullus clericus præbendam [h] suam, seu beneficium aliquod ecclesiarum aliquo modo alienare præsumat. Quod si præsumptum olim fuit, vel aliquando fuerit; irritum erit, & vltioni canonicæ subiacebit.

¶ *Post collectionem Anselmi in codice peruantiquo, habetur fragmentum cuiusdam concilij Vrbani secundi: in cuius initio hæc leguntur.* Alienationes, quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Hictemiam, seu forte Philippum vbilibet de possessionibus Rauennatis exarchatus factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem, seu canonice electorum sub episcopi nomine, vel abbatis . . . ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, *& cetera vsque ad finem huius capitis sine vlla varietate.*

e ¶ *Alienationes*] hoc ad canonice electos referas: quia intrusi vel schismatici, nec etiam cũ cõsẽsu capituli possunt aliquid alienare. ȷ. cap. precariæ. extra de schisma. quod à prędecessore. 7. q. 1. factũ. 25. q. 2 omne. ff. de rebus eorum, qui sub tu. vel cu. l. quicũque. arg. §. ȷ. de consec. distin. 2 & distin. 1. q. 1. si qs à simoniacis. 3. q. 7. tria, in prin. [1]

f ¶ *Consecrãdus.*] idest, benedicendus. abbas. n. nõ consecratur, nisi cũ ordinatur in sacerdotẽ: sed tamen dicitur, quòd ei manus imponuntur ab episcopo 69. dist. quia videmus. vnde abbas si ne benedictiõe põt modo actos benedicere. extra de sup. ne. prela. ita tenemus.

g ¶ *Ordinationes.*] hoc non potest facere sine consensu capituli sui: vt 24. dist. c. vlt. & pe.

h ¶ *Præbendã*] fructus potest. extra ne prælati vices suas. c. vlt. ad instar fructuarij ff. de vsu fru. arborib'. sicut fructus decimarũ & oblationum possunt vendi, licet hoc non sit honestum: quia prohibitum nõ inuenitur, sed tantum cum cõsensu epi. extra de re. ec. nõ alie.

[1] Et extra de ele. nihil est in gl. in duobus casibus, &c. ibi videas. Sed per hæreticũ deuenit acquirit loco religioso siue ecclesię arg. 12. q. 4. recusat. vers. quomodo ergo. vbi de hoc. Arc. Abbas non consecratus.

Beneficij fructus vendi possunt.

Item ex concilio Ilerdensi, c. 16.

¶ Episcopo defuncto, vel adhuc in supremis agente, de rebus ecclesiæ nihil est vsurpandum. C. XXXVIII.

Concor. concilium Valẽt. c. 2.

HÆc huius [i] placiti [k] constitutione inter nos censura placuit custodiri; vt defuncto antistite, vel etiam adhuc in supremis agente, nullus clericorum cuiuslibet ordinis, officij, gradusve sit, quidquam de domo præsumat, vel quod de vtilitate instrumẽti domus esse agnoscitur, idest mobilis & immobilis rei ecclesiasticæ conetur inuadere; nihil furto [a], nihil dolo supprimens, auferens, atque abscondens. Sed

Liberti ecclesiæ differunt à libertis priuatorum.

reuocarentur, vt ȷ. e. & si illi nisi sint bene meriti, vt ȷ. e. si quos de seruis. Et est in hoc dura cõditio libertorũ ecclesiæ, quòd propter operas nõ præstitas reuocantur in seruitutem. aliud in liberto priuati, vt C. de lib. cau. l. solo obsequij. qđ est hic speciale. 1 ẽ aliud speciale, quòd filij istorũ libertorũ sũt obnoxij ecclesię. ȷ. e. de libertis. secus in alijs, vt C. de li. & eorũ li. l. ȷ. & ij. Itẽ aliud speciale quòd liberti tenẽtur seruire ecclesię nulla eis opera iposita, vt hic, & ȷ. e. liberti. hodie tamen distinguitur, vt extra de seruis nõ or. eo. libentius.

b ¶ *Aliud*] i. ipsam rẽ restituet, & aliud tantum de suo. sic 89. di. decenter. & 10. q. 2. hoc ius. uer. qui uero res.

c ¶ *Actus*] idest, negotia.

Q*Vidquid.*] Casus. Dicitur in hoc c. quòd si presbyter illicite alienat aliquã possessionem ecclesiæ, irrita sit talis alienatio: ita vt emptor nullã habeat actionẽ ad possessionẽ petendam: nec venditor ad pretium habendum.

d ¶ *Vendicatione.*] in emptorem enim non transfertur dominium. vnde non potest rẽ vẽdicare: habet tamen cõtra venditorẽ actionẽ ex empto, ut s. ea. Vulteranæ. in authen. de non alie. aut permu. ȷ. quia vero iconis. colla. 2. Sed nonne venditor potest petere pretiũ

nulli. nisi ad modicũ tẽpus. arg. extra de cen. pterea. & extra de trã sa. de cetero. Sed quid si obligauit ad quinquẽniũ: nũquid stabit successor cõtractui? ita, si nõie ecclesię ꝓtit, & cũ epi auctoritate. extra de sol. c. 2. secus si nomine suo. ff. de pi. l. lex vectigali. ff. qui. mo. pi. vel hy. sol. si res distracta. ff. loca. si quis domũ. § hic subiũgi solet. Io. Sed certe quidquid dicat Io. ego credo, quòd sicut clericus põt uẽdere fructus præbendę suę sine cõsensu epi, ita obligare, maxime ad modicũ tẽpus: sicut tutor vendit fruct' sine auctoritate iudicis, vt C. de admi. tuto. lex quæ. nec aliqua decre. contradicit legi. [2]

H*Aec huius placiti.*] Casus. quæ testimonia facta sunt in concilio Ilerden. de clericis, qui post obitũ epi omnia bona defuncti antistitis vsurpabãt. facta est cõstitutio ne hoc de cetero fiat: sed œconomus adiũcto sibi vno vel duob' fidelib' viris pascat ex illis bonis clericos, si qui sũt in domo episcopali: vel seruet ad usũ successoris, qui vti debet bonis illis cũ clericis sui antecessoris. clericus aũt contra hanc constitutionem faciens, anathematizetur.

[2] Hoc plane olim probatur extra de empt. & vẽ. c. 1. vbi habẽtur ista verba hic posita per Ioan.

i ¶ *Hæc huius.*] sic cõstrue, hæc cẽsura placuit custodiri placiti cõstitutione. & secundum hoc verbum, placuit, est personale verbũ.

k ¶ *Placiti.*] i. decreti.

a ¶ Con-

a Conseruare.] Ar. successori omnia seruāda à morte prędecesso ris. extra de ol. & po. iu. or. cū vos plerique. & extra de test. relatū. Itē ar. q mobilia pdecessoris ptinēt ad successoré, vt j ea. d laicis.
b Et vix.] Quod vix fit, tamen fit. s. dist. 19. in memoriam. arg. contra ff ad Vell. tutor. in prin.

i Subscriptione episcopi.] licet abbas non posset sine consensu episcopi alienare rem ecclesiæ, vt hic. & j. 17. q. 4. in venditionibus. & extra de rebus ec. non alie. nulli. tamē si cōsuetudo loci habet, bene põt dare modicū. extra de do. c. 2. & 3 & infeudare põt. extra de rebus ec. nō alie. ad nostrā. & hoc potest epi uel abbas sine cōsensu capi-

is, cui domus commissa est, subiūctis a sibi vno, vel duobus fidelissimis clericis omnia vsque ad tempus pontificis substituendi debeat conseruare a; & his, qui in domo inueniuntur, clericis consuetam alimoniā administrare. Substitutus autem antistes susceptæ γ sedis commoda ordinabit, uelut Deus imperabit: ut eis uti cum his debeat, quos cognouerit disciplinæ, & charitati prædecessoris sui fideliter paruisse. Quòd si quisquam post hæc cuiuslibet ordinis (ut superius dictum est) clericus quacumque occasione de omni facultate quidpiam probatus fuerit abstulisse, uel forsitan dolo aliquo suppressisse: reus sacrilegij prolixiori anathemate condemnetur, & uix b quoque peregrina ei communio concedatur: quia c durum est, ut hi, quos constat in seruitio Domini cum primæ sedis antistite desudasse, ab his, qui suarum rerum incubatores †, uel utilitatibus seruientes, atque uacantes fuisse noscuntur, despecti aliquatenus crucientur. († al. scubitatores, atque vagantes fuisse)

Nihil furto.] In codice Lucensi regio sequitur, nihil ut.
β Subiunctis sibi.] In conciliorum editionibus sequitur, cum consilio: & in codice regio additur, clerici: fortasse autem legendum, cum consilio cleri.
γ Susceptæ sedis.] In eodem regio codice est, suscepta ea, prout decessor suus ordinauit, uel ut Deus imperauit.

Item ex concilio Toletano 4. c. 66.

¶ Episcopi, qui nihil ecclesiæ conferunt, famulos eius libertate non donent. C. XXXIX.

ET, si illi, qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt d, æterni iudicis uoce in futuro condemnabuntur; quanto magis e ij, qui auferunt pauperibus quod non dederunt? Quapropter episcopi, qui nihil ex suo proprio ecclesiæ Christi compensauerunt, hanc diuinam sententiam metuant, & liberos † ex familia ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium enim est, ut qui res suas ecclesiæ Christi non contulerit f, damnum inferat, & ius ecclesiæ alienare contendat. Tales ergo liberos † successor g episcopus absque ulla oppositione ad ius ecclesiæ reuocabit h: quia eos non æquitas, sed improbitas absoluit. (Burc. l. 3. c. 189. Iuo p. 3. c. 249. † al. libertos ex famulis † al. libertos)

Item ex concilio Aurelianensi.

Hoc idem citatur i. ead. si quis de clericis. ex concilio Agathensi, in quo habetur. Non est autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianensi, quod non extet, esse repetitum.

¶ De clericis, qui documenta ecclesiæ supprimunt, aut negant, aut alijs damnabiliter tradunt. C. XL.

SI quis de clericis documenta, quibus ecclesiæ possessio firma tenetur, aut supprimere, aut negare, aut auertere, aut fortasse tradere, damnabili, & punienda obstinatione præsumpserit; quidquid pro absentia documentorum damni ecclesiæ illatum est, de proprijs facultatibus reddat. (Iuo p. 3. c. 156.)

Item ex concilio Aurelianensi 3. c. 23. (lib. 7. ca. c. 275.)

¶ Ministris ecclesiæ de rebus eiusdem ecclesiæ absque episcopi permissu nihil alienare licet. C. XLI.

ABbatibus, presbyteris, ceterisque ministris de rebus ecclesiasticis, uel sacro ministerio alienare, uel obligare absque permissu, & subscriptione episcopi i sui nihil liceat. Quod qui præsumpserit, degradetur communione concessa: & quod temere præsumptum, aut alienatum est, ordinatione episcopi reuocetur. (Poly. l. 3. c. 12.)

Item ex synodo Ancyrana, c. 15.

¶ Res ecclesiæ, quæ absente episcopo distrahuntur, ad ius ecclesiasticum reuocentur. C. XLII.

SI qua a de rebus ecclesiæ, cum episcopus non est, presbyteri uendi- (Ans. l. 6. c. 162)

c Quia.] hoc refertur ad id quod s. dixit.

ET si illi.] Casus. Quæsitū fuit in cōcilio Toletano, an successor possit reuocare in seruitutē illos quos antecessor manumisit, q nihil de rebus suis ecclesiæ cōtulerat. Et respōdet q sic. & ideo q hoc faciūt, i futuro dānabūtur. & hoc probatur vna ratione: quia si illi qui nihil pauperibus erogant, in futuro damnabuntur; multo magis illi qui pauperibus auferunt quod nō dederunt: cū iniquum sit, vt illi qui nihil ecclesiæ cōtulerūt, ius ecclesiæ alienare cōtēdāt.
d Distribuunt.] necessitatis articulo. de hoc notat 47. dist. sicut hi.
e Quanto magis.] innuitur hic q magis sit auferre quàm non dare: cum tamen quandoque æquiparētur, & sic est contra 67. di. sicut.
f Non contulerit.] sic videtur, q si res suas contulerit ecclesiæ, q tūc alienare possit. arg. j. ca. si quis qualibet. extra de rebus eccle. non alie. episcopus. ad hoc dicunt quidam, q nullo casu potest alienare, nisi communi consensu canonicorū. sed hoc nihil est: quia si habet consensum cleri, quare restituet tantūdem de suo: cum nec alienare posset, licet adesset omnium cōsensus, nisi esset communis vtilitas ecclesiæ, vt j. ea. fine. Sed intellige cum ille manumissus nō erat benemeritus: & sic erat malæ fidei possessor, alias posset præscribere libertatem, vt C. de præscrip. lōgi tēpo. l. 2.
g Successor.] vel ipsemet. 35. q. 9. quod quis. & est ar. q successor reuocat malefactum sui antecessoris, vt 16. q. 3. si sacerdos. extra de precar. c. 2.
h Reuocabit.] nisi per decē annos steterint in libertate. ff. qui & à qui. ma. sicut. §. Aristo. sic ergo restituitur contra libertatem ecclesia: quod non est in minore, nisi ex magna causa, vt ff. de mino. si ex causa, in fi.

Episcop' seruum ecclesię an possit manumittere.

Dum tamē toleretur in administratione aliàs secus vt s. ead. monemus. & de hoc no. extra de reb. eccle. non alie. si quis presbyterorum. Archid.

SI quis de clericis.] casum illum habes s. ead. in ca. si quis de clericis. & ideo ibi videbis.

ABbatibus.] Casus. cōstitutum est in concilio Aurelianē. ut abbates, presbyteri, uel alij prælati nil de rebus suarū ecclesiarum alienare præsumant sine licentia & subscriptione episcopi: & cum hoc præsumpserit, deponatur & quod temere alienatū est, per episcopum reuocetur.

capituli, si subest necessitas, & res est modica. j. e. c. terrulas. 10. q. 2. fallum est, nisi in paruis rebus.

a SI qua de rebus.] Casus. Vacante episcopali ecclesia, quidā pbyter vēdidit ecclesiasticā possessionē: tpe pcedēte epi est substitutus. quæsitū est in synodo Ancyrana, utrū talis uenditio possit rescindi. Et rñdet q sicut in arbitrio sui epi erit, vtrū ptium recipiat, uel recuperet possessionem: quia quandoque magis expedit habere pretium quàm possessionem. Sequens c. planum est, & per se patet.
Presbyteri.] idest, canonici.

a q Rescisso

Sede vacante non possunt clerici de rebus ecclesiæ disponere.

a Rescisso.] hic patet quod sede vacante clerici nihil disponere possunt de rebus ecclesiæ, vt 10 q. 2 si quis eps. & 75 dist. quoniam. immo potius sede vacante nō possunt immutare statū eius. extra, ne sede vacā. c. i. quid. tñ si est magna necessitas, clerici possūt aliqua alienare, sm H. vt dixi 71. dist. fraternitatem. & arg. j. ea. precariæ. expedi: epo repetere fructus perceptos, quàm retinere pretium.

d On liceat. Post mortem.] Narrat quod contingere solet. vnde sub. maxime s. ea hæc huius.

e Rapere] vsurpa. no. j. ea. de laicis & c. illud. ea. q. 5. sicubi. H.

Precariæ.] Casus. Statuitur in hoc c. vt precariæ, & cōmutationes, quę factæ sunt ab intrusis vacantibus ecclesiis, rescindantur: & si expediat, fiant secundū canones, vel secundum leges.

f Precariæ.] ergo clerici possunt alienare ec clesia vacante, quia capitulū supplet defectū epi. extra de hære. ad abolendam. Ioā. quod falsum est, vt extra ne sede vacan. c. 1. B.

g Vel ciuili.] j. 96. di. bene. in fi. vel dic ciuili, id est, principis: cuius auctoritas requirit in rebus ab ipso collatis. 10. q. 2. precariæ.

Charitatē.] Casus. Hoc cap. duas habet partes. In prima parte Gregor. Maximiano epo Syracusano, quē fecerat in Sicilia legatū, vt si quis eps moriat vel deponat, cōuenientes œconomus & clerici ecclesiæ & prælati: & in præsentia eius de rebus eccl. faciant inuētarium: pro quo neque species, neque pretiū aliud scriptori tribuat. In sa parte præcipit ei, vt cum visitatores parochias vacantium ecclesiarū, visitant, eo dispo nente, ipsi & clericorū q̃ cum eis visitant, aliquod emolumentū p̃ suum labore percipiant, vt illis consequantur stipēdium, &c. Subjicit. Dicit Hug. quod nomine subsidij intelligit procurationem, licet posset etiam aliter intelligi. Secunda pars incipit ibi, Visitatores.

h Pro faciendo.] hoc intellige cū habet salarium de publico, vt 23. q. 1. militare. in fi. & 1. q. 3. si quis epi. alias secus. 10. q. 2. precariæ.

i Stipendiū.] ar. quod ad quam onus spectat, & emolumētū. j. e. qcunq. 7. q. 1. pontifices. 10. q. 6. de lapsis. Itē est hic arg. quod iudices licite possunt petere sumptus à partibus, vt dixi 11. q. 3. nō licet. & est simile quod dicitur alibi, quod labor non debet esse sine fructu, vt 7 q. 1. alibi.

al. si constitutum pretiū — * ἀναβαλῶσι τὸ χωρίον

...derint, placuit rescisso a contractu ad ius † ecclesiasticū reuocari. In iudicio autem erit episcopi constitutum †, si pretium debeat recipi b, nec ne: propterea quod c sæpe contingit distractarum rerum reditus ampliorem summam pro accepto pretio reddi *.

* Reddi.] Sic in quibusdam exemplaribus priscæ versionis. In alijs vero est, redd disse Græce legitur: διὰ τὸ πολλάκις πλεῖον τὸ ἐκ τῶν πιπραγμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τοῖς πλείονα τῆς τιμῆς, id est, propterea quod sæpe rerum venditarum reditus maius pretiū his ipsis reddiderit. Sed ob glossam non est mutatum.

Et in Aqsgrañ. cap. 88.

Item ex concilio Chalcedonensi, c. 22.

¶ Post mortem episcopi res ad eum pertinentes clerici non rapiant. C. XLIII.

NOn liceat clericis post mortem d episcopi sui rapere e res pertinentes ad eum: sicut iam præcedentibus regulis constitutum habetur. Si vero hoc fecerint, periclitari se nouerint in proprio gradu.

In Meldēsi c. 22.

Item ex concilio Mediomatricis.

¶ Rescindantur precariæ, & commutationes ab inuasoribus factæ. C. XLIIII.

Borc. l. 3. c. 166. Iuo p. 3. c. 227. ex Belluacensi.

PRecariæ f, & commutationes tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporum occupauerant, rescindantur: & cum auctoritate ecclesiastica, vel ciuili g, si faciendæ sunt, fiant.

Quod hic ex concilio Mediomatricis citatur, in concilio Meldensi refertur ex concilio Belluacensi, ex quo etiam citat Borchardus & Iuo. Sed quia in concilijs Galliæ, & Germaniæ sæpe eadē repetuntur, non est mutata inscriptio. In additis capitularibus quæ ex Gallia sunt habita, inter cetera leguntur quædam capitula excerpta à domino Rege Karolo & Principibus suis ex hoc capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderunt episcopi in synodis, & e quorum capitulorum vnum est hoc, vt precariæ & commutationes tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporum occupauerunt, rescindantur, & cum auctoritate ecclesiastica, vel ciuili denuo si fienda sunt.

Ioan. Diaconus lib. 3. c. 23.

Item Gregorius Maximiano Syracusano episcopo, lib. 3. epist. 11.

¶ Pro labore inuentarij nihil accipiant œconomi de rebus ecclesiæ. C. XLV.

CHaritatem tuam commonere curauimus; vt si quispiam episcoporum de hac luce migrauerit, vel (quod absit) pro suis fuerit remotus excessibus; conuenientibus œconomis *, cunctisque clericis † prioribus, atque in sui præsentia inuentarium ecclesiæ rerum facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nec (sicut antea fieri dicebatur) species quædam, aut aliud quodlibet de rebus ecclesiæ, quasi pro faciendi h inuentarij labore tollatur. *& infra.* ¶ Visitatores ecclesiarum, clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium. Iustum namq; est, vt illi † consequantur stipendium i, qui † pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

† al. cl. rō — † al. illi — † al. quo

* Oeconomis.] Sic etiam in omnibus vetustis: sed in originali tam impresso, quàm manuscripto legitur, hierarchicis. Ioannes Diaconus habet, hieraticis.

Item ex concilio Vrbani Papæ Aluernia celebrato.

¶ Excommunicentur laici, qui morientium clericorum audent bona diripere. C. XLVI.

DE laicis quæstio facta est, qui morientibus episcopis, siue alijs clericis res defunctorū inuadunt, ecclesiæ, pauperibusque subripiunt.

Videtur contra extra. li. 6. de reb. ec. non alien. da dum. sed pōt intelligi quod ibi dr̄ cū hac determinatione: & ita hoc non contingeť ad hīc j. ea. p̃ cariæ. Arch. d.

tū de auctoritate superioris. Nam & iudex præstat auctoritatem facto minoris eo tépore, cū non habet curatore, vt C. qui admit. ad bon. poss. l. bonorū. Item in minoribus ecclesiis potest eps aliqua alienare mortuo facerdote tépore necessitatis, vt 10. q. 2. si qui epi. & not. quod Ӡctus ipso iure tenet, quē faciunt clerici mortuo prælato, sed restituit ecclesia si poat se læsam, sicut est in Ӡctu minoris, quod nō habet curatore, vt C. de in integ. rest. si curatore. & ideo bene dicit hic, rescisso contractu, scilicet per in integrum restitutionē.

b Recipi.] ab emptore.

c Propterea quod.] id est, quia sæpe contingit ampliorē summā reditus distractarū rerū reddi, tēporis pretio accepto, hoc est dicere, quod emptor amplius sæpe percipit de redditibus, q̃ sit pretium qđ dedit, vel quam ecclesia inueniat pro pretio quod accepit: & ideo magis

De laicis.] Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, quod in Aluernia erat quædam praua consuetudo, scilicet, quod morientibus episcopis siue alijs clericis laici res defunctorum inuadebant. Statuit ergo Vrbanus Papa in concilio Aluerniæ congregato, vt si quis deccetero talia præsumpserit, excommunicetur donec resipiscat. In secunda parte dicitur, quod res episcoporum defunctorum per archidiaconos, archipresbyteros & secundū defunctorum iudicium pauperibus erogentur, aut successoris reseruentur. Idem etiam seruari debet de rebus aliorum clericorū defunctorum: & qui contra fecerit, anathema sit. Secunda pars incipit ibi, Episcoporum vero.

a ¶ *Cognitionem.*] non ligat cōstitutio nisi à tempore scientiæ. 82. dist. proposuisti. in fi. ff. de decre. ab ordi. fa. l. vlt.
b ¶ *Res.*] proprias. s. quia de rebus ecclesiæ non possunt testari, vt extra de tes. quia. sed morientes possunt aliqua dare, si hoc habet ecclesiæ consuetudo. extra de te. ad hæc.

prædictis c. q plati res ecclesiasticas alienare non debent: & si alienatæ sunt, restitui debent: quod verū est si illicite alienētur. Nunc vero dicit, q ex causa necessitatis vel vtilitatis licite possūt res ecclesiæ alienare. De necessitate probat per c. prima. De vtilitate probat per tria sequentia c. s. sine exceptione. item domus & terrulas. Seq.

Contra quos commune totius concilij anathema prolatum est, ipso Papa huiusmodi sententiam promulgante. Si quis post interdicti præsentis cognitionem[a] episcoporum, seu presbyterorum, aut aliorum clericorum res[b] inuaserit; vsque ad satisfactionem excommunicetur. ¶ Episcoporū vero deficientiū res per archipresbyterorū[c] seu archidiaconorum manus, aut secundum mortuorum iudicium[d] pro ipsorum salute in eleemosynas dispensentur; aut successori, qui futurus est, reseruentur. Idipsum de presbyterorum, seu clericorum aliorum rebus per episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autem aduersus ista præsumpserit, anathema sit.

¶ *In titulis capitularum concilij Claromontensis (quod Aluernæ celebratum est) titulo penultimo hæc leguntur ad caput hoc spectantia.* Ne aliquis clericus res episcoporum, vel clericorū, vel in vita, vel post mortem eorum diripiat, vel in vsus proprios conferat. Quod si quis fecerit, anathema sit: & dictum est ab omnibus, fiat.

Item Innocentius Papa secundus in concilio Lateranensi, c. 4.

¶ De eodem. C. XLVII.

ILlud, quod in sacro Chalcedonensi concilio constitutum est, irrefragabiliter conseruari præcipimus: vt videlicet decedentium bona episcoporum à nullo omnino hominum diripiātur: sed ad opus ecclesiæ, & successoris[e] sui in libera œconomi[f], & clericorum permaneāt potestate. Cesset igitur decetero illa detestabilis, & sæua rapacitas. Si quis autem amodo hoc attentare præsumpserit; excommunicationi subiaceat. Qui vero morientiū ⁎ presbyterorum, vel clericorum bona rapuerunt, simili sententiæ subiaceant.

⁎ ¶ Morientium.] *In vulgatis sequebatur,* episcoporum: *quæ vox & à vetustis, & ab ipso concilio manuscripto abest, & frustra repeteretur. Sunt autem ex originali addita paulo superius aliquot verba.*

Hoc non solum de laicis, verumetiam de metropolitanis, & quibuslibet alijs clericis intelligendum est: sicut in sexta synodo, c. 35. legitur.

¶ Res episcopi morientis metropolitano non licet inuadere. C. XLVIII.

NOn liceat alicui metropolitano, mortuo episcopo, qui sub eo est, aut res eius, aut ecclesiæ suæ auferre: sed sint sub custodia cleri ecclesiæ defuncti episcopi, vsque dum alius ordinetur episcopus. Si vero clerici in ecclesia non fuerint; tunc metropolitanus illibata omnia episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Sicut autem res ecclesiæ nulli vsurpare licet; ita ecclesiæ aliena inuadere non permittitur.

Vnde Gregorius, lib. 2. epist. 43. ad Bonifacium episcopum.

¶ Aliena, ecclesiæ non licet inuadere. C. XLIX.

SIcut ecclesia proprias res amittere non debet; ita eam rapacitatis ardore inuadere alienas[g] non oportet.

His omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, quòd nulli sacerdotum res ecclesiasticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu sacerdotis facultates ecclesiæ acceperit, nullo iure eas vendicare poterit: sed potius cogeretur restituere quod illicite accepit. Sed notandum[h] est, quòd quibusdam causis exigentibus res ecclesiæ distrahi possunt. Causa enim necessitatis cum consilio clericorum, vel vt meliora prospiciant, res ecclesiæ à sacerdotibus distrahi possunt.

Vnde in Africano concilio legitur.

¶ Nisi causa necessitatis nec episcopo rem ecclesiæ suæ vsurpare licet. C. L.

NOn habenti † necessitatem nec episcopo licet matricis ecclesiæ rem sui tituli[i] vsurpare[k].

c ¶ *Per archipresbyterorum.*] si defunctus nihil de his disposuit, tūc si habet heredem, ei tradetur: si nō habet, ecclesia succedit sicut collegiū succedit in hereditatē decurionis. C. de her. decur. l. 1. & 3. & j. e. q. 5. c. vlt. & s. e. eps q.
d ¶ *Iudicium.*] pōt enī moriens suam voluntatem committere iudicio alterius, vt extra de testa. cum tibi.

ILlud quod.] CASVS. In cōcilio Chalced. statutū fuit, vt nullus rapiat bona defunctorum epōrū, vel aliorū clericorum: sed omnia p œconomos ad opus ecclesiæ & successoris reseruent. Innocentius vero modo confirmat illud, & statuit q si qs contra hoc fecerit, excommunicetur.
e ¶ *Successoris.*] hoc teneas, q moriente epō vel sacerdote successori eius reseruant bona eī, vt hic dī, & s. c. hæc huius. sed moriente canonico nihil reseruatur successori, sed diuidūt inter canonicos, vt extra de testa. relatum.
f ¶ *Oeconomi.*] si ecclesia habet œconomū, in ptāte eius erūt res ecclesiæ decedentiū eporum, vt hic, & 75. di. qm̄ quidem. si non habet, erunt in potestate maiorū ecclesiæ, vt s. c. proxi. si illi non sunt idonei, tunc erūt in potestate aliorum clericorū, vt j. c. proxi. omnibus deficiētibus erunt in potestate metropolitani, vt j. ead. nō liceat. nisi ibi visitator sit, q tunc ille custodiet eas. 61. dist. obitum.

HOC NON SOLVM. CASVS. Supra dictum est, q laici bona clericorū defunctorum inuadere non præsumant: nunc vero docet idē Grat. de metropolitanis, & de quibuslibet alijs clericis, & ad hoc inducit se. c.

NOn liceat.] CASVS. Constitutū est in sexta synodo, vt moriente epo, res illius vel ecclesiæ suæ nō præsumat auferre metropolit. sed seruent à clericis eiusdē ecclesiæ. si vero clerici non sunt ibi idonei, metropolitanus futuro epo omnia illibata reseruet. Seq. §. cum c. seq. per se patet.
g ¶ *Sicut.* ¶ *Alienas.*] Rem alienam semper tenetur restituere: nisi illa iam sit consecrata, vt 17. q. 4. §. quia nihil, & c. 54. dist. generalis. & 14. q. vlt. comperimus.

HIS OMNIBVS. CASVS. Infert G. ex omnibus fere supra-

Seq. c. patet. *Vt meliorari.* vt causa vtilitatis.
h ¶ *Sed notandum.*] nunc incipit ostendere quando possunt alienari res ecclesiæ.
i NOn habenti. ¶ *Sui tituli.*] id est, ecclesiæ. vel sui tituli, id est, ad suum commodum, vt s. ea. monemus.
k ¶ *Vsurpare.*] id est, alienare. & ponitur in mala significatione, cum non subest necessitas.

Placuit.

y Id est, dispensationē rerū suarum, secū dū Inno. & H.

Episcopi morientis bona cui sunt reseruanda.

a Quidquid dicat hic gl. dic q œconomus & clerici cathedralis ecclesiæ gubernabūt bona ipsius ecclesiæ, vt s. ea. charitatē. qui c. standū est. & hoc habetur expresse, vt patet ex tex. huius cap. cui standum est secū dum Inno. p ut hoc not. extra de of. ord. cum vos. & vt ee. bene s. c. 1. Archi.

s. ead. nō liceat Pann. l. 8. c. 241.

Et in Moguntino sub Rabano c. 8.

Burc. l. 3. c. 178. Iuo p. 3. c. 239.

† habet for.

P *Lacuit.*] Casvs. Statuitur in hoc c. vt sine cõsensu eporum presbyteri non vendant res ecclesiarũ, sicut nec epi vendere possunt prædia ecclesiarum inconsulto concilio. & inducit hoc c. à contrario sensu. *Concilio*, hoc quo ad res matricis ecclesiæ. *Vel cuncto presbyterio*, hoc quo ad res aliarũ ecclesiarũ quarũ prædia alie-

S *ine exceptione.*] Casvs. Leo Papa præcipit episcopis Siciliæ, vt res suarum ecclesiarum aliquo modo non alienent nisi causa vtilitatis hoc faciant, & cum tractatu & consensu totius capituli & subscriptione. & si aliter facta fuerit alienatio, irrita erit & vacua. Sequentia duo c. patent.

¶ *Gratianus citat hoc ex concilio Africano, & sequens ex Carthaginensi. Sed in vnico Carthaginensi inserto in codice canonum hoc quidem est pars posterior, sequens vero prior capitis eiusdem, quod est vltimum, id est .xxxiij. & Burchardus, & Ivo integrum caput referunt ex Carthaginensi.*

a ¶ Ecclesiæ.] *In codice canonum, & apud Burchardum sequitur*, nec presbyterorum: *apud Iuonem vero legitur*, nec episcopo liceat rem matris ecclesiæ ignorante concilio, vel presbyteris, suis titulis vsurpare. *Post sequens autem caput apponetur integer canon græce vnà cum versione.*

Item ex concilio Carthaginensi vnico, c. vltimo.

¶ Nec presbyteri ignorantibus episcopis, nec episcopi ignorante concilio rem ecclesiæ vendant. C. L I.

Burch. ibidem. Iuo ibidem.

PLacuit, vt presbyteri non vendant rem ecclesiæ, vbi sunt constituti, nescientibus episcopis suis; quomodo nec episcopis liceat vendere prædia ecclesiæ inconsulto concilio[a], vel ✝ cuncto presbyterio[b] sine vlla necessitate[c].

✝ ¶ Vel cuncto.] *In canone vnici Carthaginensi legitur*, vel presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, & c. *vt proximo superiore capite, quemadmodum apud Burchardum etiam, & Iuonem, licet ipsi legant*, habente; *Græce autem ita totum canon habet.*

ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται. ἔν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μηδεμιᾶς τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μητρικῆς.

Similiter placuit, vt presbyteri præter suorum episcoporum sententiam non vendant rem ecclesiæ, in qua cõsecrantur: quemadmodum neque episcopus licet prædia ecclesiæ vendere inscieute synodo, vel proprijs presbyteris. Ergo, nisi adsit necessitas, neque episcopo liceat abuti re aliqua ex titulo ecclesiasticæ matricis.

Item ex epistola Leonis Papæ, vniuersis episcopis per Siciliam constitutis.

¶ Nisi, vt meliora prospiciat, rem ecclesiæ non licet distrahere episcopo. C. L I I.

Aos. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.

SIne exceptione[d] decernimus, ne quis episcopus de rebus ecclesiæ suæ quidquam donare[e], vel commutare, vel vendere[f] audeat; nisi forte aliquid horum faciat, vt meliora prospiciat, & cum totius[g] cleri tractatu[h] atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum[i] ecclesiæ. *& infra.* ¶ Episcopus rebus ecclesiæ tamquam commendatis, non tamquam proprijs vtatur. Irrita enim episcoporum venditio, & commutatio rei ecclesiasticæ erit absque conniuentia ✝[k], & subscriptione clericorum.

In conc. Carthaginen. 4. c. 31. ibidem. c. 32. & ext. de his, quæ fiunt à præl. c. 1. Iuo p. 3. c. 232. Pann. l. 2. c. 86.

✝ ¶ Conniuentia.] *Antea legebatur*, absque omnium conniuentia. *Inducta vero est dictio*, omnium, *quia neque in vetustis exemplaribus, neque in Decretalibus. c. 1. de his, quæ fiunt à præl. neque apud ceteros collectores habetur. Apud Iuonem, qui citat concilium Carthagin. 4. & in Pannormia, qui Leonem ex concilio apud Valentias, loco istius vocis*, conniuentia, *est*, collaudatione.

Item domus vrbium, vel castrorum, quæ ecclesiæ plus incommodi, quàm vtilitatis afferunt, licet rectoribus ecclesiarum (sicut in superiori capitulo Symmachi [Non liceat Papæ, & c.] continetur) vendere, vel commutare.

ſ. eod.

Item, sicut in Agathensi concilio, c. 45. legitur.

¶ De eodem. C. L I I I.

Iuo p. 3. c. 160.

6 TErrulas ✝, aut vineolas exiguas[l], & ecclesiæ minus vtiles, aut

---

alienantur. & sic concilium dicitur collegium matricis ecclesiæ, presbyterium dicitur collegium aliarum ecclesiarum.

a ¶ *Concilio.*] scilicet clericorum, vt ſ. c. proxi.

Additio. Et vide quod not. 17. dist. in sum. 33. dist. quando. in glo. vlt. vbi hoc c. placuit allegatur. Arch.

b ¶ *Presbyterio.*] hic habes, quod epi requiret consensum sacerdotum in alienatione, vt 10. q. 2. si quis episcopus.

c ¶ *Necessitate.*] ergo in necessitate possunt eis inconsultis, vt ſ. ea. terrulas.

d ¶ *Sine exceptione.*] & tamẽ possunt aliqui casus excipi. & sic est arg. quod licet Papa præcipiat nullam audiendam exceptionẽ, tamen est admittẽda, vt extra de offi. deleg. ex parte. & extra de rescrip. si quãdo. & c. cum adeo.

e ¶ *Quidquam donare*] nisi modicum[2], extra de don. ceterum.

f ¶ *Vendere.*] vel obligare, vt extra de reb. eccle. non. l. he nulli.

g ¶ *Totius*] 65. distin. sane.

h ¶ *Tractatu.*] quis debeat esse tractatus, habes 10. q. 2. hoc ius.

Additio. Extra de iis quæ fiunt à pla. tua. & de reb. ecc. dudũ. C. de vend. re. ciui. l. si lib. t. 1. Arch.

i ¶ *Profuturum.*] sed nõne sufficit, quod vtiliter ceptũ est, licet nõ sit inde secutus effectus, vt ff. de ne. ge. sed an vltro? Rñ. quod non: quia cũ ecclesiã cõparemus pupillo, non sufficit vtiliter ceptũ, nisi eccl. sit facta locupletior, vt ff. de ne. ge. si pupilli, in prin. nisi ita sit, quod res illa naturaliter, vel terræ motu perierit, vt ff. de min. vetũ. §. si locuplet. Sed quid si ecclesia ex illo contractu non est locupletata vel damnificata? Tũc dicã cõtractũ tenere[3], quia sufficit, quod nihil ad læsionẽ diuinæ dom. sit factũ, vt 10. q. 2. hoc ius. nam eo ipso, quod nõ est pauperior facta, intelligitur locupletior. ff. de solu. l. in pupillo. Hoc scias, quod licet oẽs clerici cõsentiant, si tamẽ nõ obseruatur forma alienationis, alienatio nulla ẽ[4], vt C. de sac. san. ec. iubemus. 10 si. & hic idẽ dicit. Itẽ si fiat alienatio in casu nõ cõcesso, dũmodo seruetur forma alienationis, tenet alienatio, vt extra de iis quæ fi. à præla. cũ nos. & extra de emp. & ven. cũ dilecti. & c. cũ causa. sed restituitur ecclesia si probat se læsam.

k ¶ *Conniuentia.*] sufficit tñ eorum taciturnitas. extra de iis quæ fi. à præla. continebatur. & est hic arg. quod nulla sit alienatio nisi adsit subscriptio, vt 96. dist. bene quidem.

T ¶ *Errulas.*] Hæc est 6. pars q. in qua proponit seu pponere intendit casus in quibus possit alienatio fieri capitulo inconsulto, credo tñ. quod nõ in omni casu capitulum sit consulẽdũ. extra de iis quæ fi. à ma. parte c. per totũ. Io. de Fan. sed hic contra dicit.

l ¶ *Exiguas.*] forte exiguas vocat nõ valẽtes vltra xx. solidos, vt ſ. e. si quos. varijs enim modis di aliqd esse modicũ, vt dixi 2. q. 6.

[Right margin:] lienare potest. arg. ff. de adm. tut. §. 1. ff. de pet. hæ. l. diuus. dummodo id geratqđ de iure reprobari nõ debeat. arg. ff. de titia nu pe. si filius.

2 Intellige ex causa, vt j. sequitur. arg. §. 44. dist. in prin. Arch.

3 Tenere. quod est æquissimum & tenent Doc. in l. cum hi. §. eam transactionem. de transact.

4 Adde Bal. & Alexan. de Imol. in l. cũ alienam. C. de lega.

5 Tenet. Idẽ gl. ſ. c. 1 summa. sed obtinet reprobantã à Docto. possũt tamẽ saluari, secundũ Ant. Bu. in c. cum Apostolica. de his, quæ fi. à prælatis sine consen. p gl. sbi. ver. profuturum. quia in alienatio cõmuni opinione reputabatur vtilis ecclesiæ, licet non esset. Ar. in. Cors. in singu. ver. alienatio.

6 Ista fuit sentẽtia Lau. vel dic meli⁹ sm Host. cõsuetudinẽ terræ & facultates eccl. & rei vẽditæ vel dicte facultatẽ attẽdẽdam. vt in dicto hic in ſ. gl. allego & hoc ipse Host. not. I lam. de his q̃ fiunt à prela. §. vlt. l. pis. & hoc etiam tenet Goff. vt no. in sum. e. tit. §. in summa notandũ est, &c. Arch.

[Left margin:] ✝ Ca. 45. & hoc c. terrulas. seruatur in praxi. & ita consuluerũt Io. Cal. cõs. 21. de re. iu. cõs. 7 de reb. ecc. e. nõ alie. Bal. cõs. 156. lib. 1. Soc. cõs. 203. col. 3. lib. 1. Guid. Papæ decis. delphin. 156. Idẽ Pann. c. vt sup. de reb. eccl. nõ alie. Phi. Frã. c. j. col. 6. co. in 6 Fabia. de Mõte, in tractat. de emp. & vend. q. 5. in principali in fin. Franc. Curtij, tract. feudo. parte 2. q. 21.

a Dic quod si nõ sit imminens necessitas, quod concilium canonicorũ expectari non possit, tũc epũs a-

anteriorũ.vbi dicitur,q̃ fine decreto non possunt alienari res exiguę,vt si de reb.ec. q̃ sub tu.l.vlt. in prin. 17.q.4.quicũq; & ff.de transact.cũ hi.§.si in annos singulos.qd̃ cõcedo, dum tñ sint viles.nec insit necessitas,vt alienẽtur:aliàs secus. & hoc verũ est, nisi consuetudo sit contraria.arg.contra,extra de dona.ceterum.

ad xx.soll.poterit reuocare.vltra vero datũ reuocabit.

d ¶ *Bene meritos.*] sed qui dicũtur benemeriti? Sunt tales qui aliquod insigne seruitiũ fecerũt ecclesiæ. & ponas exẽplũ 79.dist.si quis Papa. Nã pro præmio remuneradus est seruus libertate, vt J. e.§.in criminali,C.de ser. qui pro pr̃ę. li. ac per totũ:large tamen be-

Benemeritus quis dicitur.

longe positas paruas,episcopus sine consilio fratrum(si necessitas fuerit)distrahendi habeat potestatem.

¶ *Capitulum hoc in aliquot vetustis codicibus est coniunctum superiori.*

Seruos quoque fugitiuos,qui reuocati retineri non possunt,similiter episcopis distrahere licet.

Vnde in eodem concilio,c.46.legitur.

¶ Alienentur fugitiui,qui retineri non possunt. C. LIIII.

FVgitiui [a] domos suas, aut familias deserentes, qui etiam si reuocati fuerint,non possunt teneri, simili ratione ab episcopo, si uoluerit,aut si ita illi meruerint [b], distrahantur.

[Item ex Concilio apud Tansiacum †,c.2.

† al.Carisiacum

PALEA. C. LV.

INiustum uidetur,& impium,ut mancipia,quæ fideles uiri,seu feminæ pro redemptione †animæ suæ Deo, & sanctis eius consecrauerint,cuiuscumque muneris pretio,vel commutationis commercio iterum in sæcularem seruitutem redigantur:cum canonica auctoritas seruos fugitiuos tantummodo distrahi permittat. Et ideo omnes rectores ecclesiarum summopere caueãt,ne vnius eleemosyna,alterius peccatum fiat:& est absurdum,vt ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanæ obnoxius sit seruituti.

ext.de rerũ permu.c. insultum. Burc.l.3.c.174. Iuo p.3.c.235.

† al.remedio

¶ *A Burchardo,& Iuone citatur ex concilio apud Carisiacum,in Decretalibus vero tit.de rerum permut.ex concilio apud Syluanectum. Et habetur hęc palea in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.*

Item si rectores ecclesiæ de rebus propriis tantumdem ecclesiæ restituere voluerint; ecclesiasticas facultates libere dare possunt: & constabunt his, quibus data fuerint, perpetua firmitate.

Vnde in Agathensi concilio,c.49.legitur.

¶ Alienatio de rebus ecclesiæ,quomodo rata esse poterit. C. LVI.

SI quis qualibet †cõditione de rebus ecclesiæ aliquid alienare præsumpserit; si de suo proprio tantum ecclesiæ contulerit [c], quantũ visus est abstulisse;tum demum illud stare licebit.

Iuo p.3.c.161.

† al.pro qualibet

Item si seruos ecclesiæ libertate episcopus donauerit;ea,quæ in manumissione data illis fuerint,perpetua firmitate tenebunt: si tamen quantitatem canonibus præfixam data non excesserint.

Vnde in eodem concilio,c.7.legitur.

¶ De eodem. C. LVII.

SI quos de seruis ecclesiæ benemeritos [d], sibi [a] episcopus libertate donauerit; collatam libertatem [e] à successoribus placuit custodiri cum hoc,quod eis manumissor in libertatem contulerit.Quod tamen iubemus viginti solidorum numerum †,& modum in terrula, & uineola,uel hospitiolo tenere. Quod amplius [f] datum fuerit,post manumissoris [g] mortem ecclesiæ reuocetur.

Iuo p. 16.c.50.

† al. numeri modum

a ¶ *Sibi.*] *Sic etiam legitur in editionibus conciliorum,& duobus codicibus Vaticanis. Sed apud Iuonem,& in vno vetusto Gratiani exemplari abest dictio,sibi.*

Sed notandum est,quod serui ecclesiarum manumitti nõ possunt non retento ecclesiastico patrocinio: nisi forte manumissor duos eiusdem meriti,& eiusdem peculij ecclesiæ conferre voluerit.

F *Vgitiui.*] C. A S V S. Quidã serui ecclesiarũ fugitiui erant, & si reuocentur siue vocabantur,non poterant teneri.Statuit ergo conciliũ, vt ab epis si voluerint distrahãtur tales fugitiui. Idem poterunt episcopi facere,si illi serui meruerint aliàs. Vel forte de aliis seruis, & non fugitiuis loquitur quod dicit c.in fi.

a ¶ *Fugitiui.*] sed quando diu est in fuga, vẽdi nõ potest. C.ad legem Flauiã de plag. in fuga. Itẽ potest fugitiuus vendi sub ea conditione, si apprehendatur. ff.eod.l.2. ideo autem prohibetur vendi seruus fugitiuus: q̃a fuga est quædã species libertatis. ff. d ædil. edict. quis sit fugitiuus. §.idem recte.

b ¶ *Meruerint.*] in alio.

I *Niustum.*] PALEA. Hæc est 7. pars q. in qua dicit,q̃ si alienator reddat ecclesiam indẽnem,s. ipso re, euadet depositionẽ.Io.de Fan.

SI quis. Ponit quartũ casum Gra.in quo possunt prælati ecclesię res alienare licite, s.si tantumdem velint de propriis facultatibus recõpensare,quod probatur sequenti ca.cuius casus patet.Qualiter tamẽ illud c.intelligatur, melius dicitur i apparatu.

c ¶ S *I quis.*] ¶ *Contulerit.*] Ergo si de suo tñ eccl'æ dedit,euadit pœnã depositionis, & sic est cõtra i.e. monemus.& c. statuimus. & c.diaconi.vbi nõ euadit pœnã depositionis, licet tñ de suo det. sed hic loquitur i eo casu, qñ prius habitus est tractatus cũ clericis, q̃ de suo tñ vellet dare, vt posset rẽ illã alienare, & clerici hoc permiserũt. Vel dic, q̃ si eps primo aliquid dedit ecclesiæ,sed postea tantũdẽ alienat ab ecclesia, hoc intelligitur fecisse ex voluntate ecclesiæ.arg.ff.sol.mat.dotẽ.

Ad hoc fuit sententia H. qui credit sufficere consensum clericorum in genere. fatetur sententia.L.

ITEM SI SERVOS. Hęc est octaua pars q. in qua ponit qd̃ iuris sit de libertis ecclesiæ: & hæc est sũia,q̃ serui benemeriti possunt manumitti,& de rebus ecclesiæ habere vnde viuant, &c. Ioan.de Fant.

CASVS. Ponit hic Gra.quintũ casum,in quo prælatus põt aliqd de rebus ecclesiæ alienare. Nã cũ manumittit seruũ, põt ei donare vsque ad xx.solidos,& nõ vltra:& ad hoc inducit sequens cap.

S *I quos.*] CASVS. Quidã eps quosdã seruos suæ ecclesiæ benemeritos manumisit,& eis quædã de rebus eccl'ę donauit, quos successor eius voluit in seruitutẽ reuocare, & ea q̃ eis donata fuerãt.quare q̃rũ fuit i cõcilio Agathẽ.vtrũ hoc facere posset. Et rñdetur,q̃ nõ põt eos in seruitutẽ reuocare,nec qd̃ datum est vsque

bene meritus dicitur quicumque non demeruerit, vt ff.de manu.testa.seruos.sic quilibet dicitur dignus,qui nõ est indignus, vt extra de præsum.dudum.

e ¶ *Libertatem.*] s.e.q.& si illi.ar.§.ff.si quid in frau.pa.vnius.

f ¶ *Amplius.*] & ita donatio pro parte valet,& pro parte non. Itẽ est hic arg. quòd vtile non vitiatur per inutile.fi. C.de don. sancimus.j̃ de consec.dist.4.si non sanctificatur. j.17.q.4.quesiti. & J. ea.q.5.quia.Ioan.

g ¶ *Post manumissoris.*] & ante posset, sed postea magis commode reuocare posset.

SED NOTANDVM EST. CASVS. Supra dictum est q̃ serui ecclesiarum possunt manumitti quandoque. Nunc vero docet,q̃ ipsa manumissio non est facienda nisi retento patrocinio,

tuſi manumiſſor recompenſet eccleſiæ alium ſeruum eiuſdem meriti, & eiuſdem peculij. tamen dicit c de duobus.

E *Piſcopus qui mancipium.*] CASVS. Quidam eps quẽdã ſeruum eccleſiæ ſuæ manumittere deſiderabat nullo patrocinio in ipſo retento: quæſitũ fuit in concilio Toleta. qualiter hoc fieri poſ-

lex illa ff. de dolo, ſed ſi ex dolo. quia quod ibi dr, nõ põt committere dolũ, ſupple de facili. & videmus, q̃ ſæpe capitulũ accuſatur, & excõicatur conciliũ vniuerſitatis. Et delictũ quod maiores de vniuerſitate cõmittunt, ad omnes refertur. ff. de re iu. l. aliud. B.

e *Vt ſtante.*] ergo pœna ſoluta remanet contractus in ſua firmitate. 15. q. 2. quæcumq;. quod alias non eſt verũ niſi ſit hoc dictum, vt ff. de tranſa. qui fidem. Nã iniquũ eſt, q̃ ſimul habeatur pœna & res. ff. de doli excep. apud. Labeo. extra de pœ. ſuã.

no. T. 7. q. 1. ſicut vtr. ver. ſi vero. Arch.

Vnde in concilio Toletano 4. c. 67. legitur.

¶ De epiſcopo, qui non retento patrocinio ſeruos eccleſiæ manumittit. C. LVIII.

Poly. l. 3. tit. 13. Burc. l. 3. c. 176. Iuo p. 3. c. 237.

EPiſcopus, qui mancipium iuris eccleſiæ non retento eccleſiaſtico patrocinio [a] manumitti deſiderat; duo meriti eiuſdem, & peculij coram concilio eccleſiæ, cui præeminet, per commutationem ſubſcribentibus ſacerdotibus offerat: vt rata, & iuſta inueniatur diffinitio [b] commutantis. Tunc etiam liberam manumiſſionem ſine patrocinio eccleſiæ concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere diſponit, iam iuri proprio [c] acquiſiuit. Huiuſmodi autem liberto, aduerſus eccleſiam, cuius iuris extitit, accuſandi [d], vel teſtificandi denegetur licentia. Quod ſi præſumpſerit, placet, vt ſtante [e] commutatione in ſeruitutem propriæ eccleſiæ reuocetur, cui nocere conatur.

Iuo p. 16. c. 65.

Libertus enim (niſi venia [f] impetrata) patronum in ius vocare non permittitur. Vnde in ſecundo libro digeſtorum, tit. de in ius vocando. l. fin.

tit. 4. le. 5.

¶ *[Si ſine venia edicti impetrata libertus patronum in ius vocauerit; ex querela patroni, vel* † *ſupradictam pœnã, id eſt quinquaginta aureos* [g] *dat: vel à præfecto vrbis quaſi inofficioſus* [h] *caſtigatur, ſi inopia* [i] *dignoſcitur laborare.]* ¶ *Si vero à collegio quis manumiſſus fuerit, non ſingulis, ſed vniuerſitati reuerentiam debet. Vnde in eodem libro, tit. eodem, le. ſed ſi hac.* ¶ *[Qui manumittitur à corpore aliquo, vel collegio, vel ciuitate; ſingulos* [k] *in ius vocabit. Nam non eſt illorum libertus; ſed reip. honorem habere debet.* ¶ *Et ſi aduerſus remp. vel vniuerſitatẽ velit experiri, veniam edicti petere debet; quamuis actorem* [l] *eorum conſtitutum in ius ſit vocaturus]. Si vero ingenuum* [m] *princeps facit, patrono reuerentiam non debet.* ¶ *In criminali vero cauſa, ſi libertus patronum in ius vocauerit, caput eius, & fortunas petiturus; ante litis exordium capite puniendus eſt. Crimen vero læſæ maieſtatis excipitur, vel ſi patronam illicito ſerui concubitu vti deprehenderit: quo caſu, etiam ſeruo cum munere libertatis dominam accuſare permittitur:*

† al. vel quinquaginta aureorũ pœnam dat]

† al. vbi

le. 10. §. qui manumittitur.

ex le. ſi quis ex familiaribus. Cod. qui accuſ. non poſſ.

LIBERTVS. CASVS. Supra dictũ eſt, q̃ libertus ſuũ patronũ accuſare nõ põt, vel contra ipſum teſtificari. Nũc vero docet G. q̃ in ciuili cauſa non põt eũ in ius vocare, niſi venia impetrata à maiori.

f *Niſi venia.*] id eſt, licentia agendi.

SI SINE. CASVS. Quidam libertus licentia nõ impetrata patronum ſuum i ciuili cauſa in ius vocauit. quæſitum fuit quã pœnã libertus ille pati debeat. Et reſpõdet q̃ ſi patronus conqueritur, punietur libertus pœna aureorũ. 50. ſi fuerit diues. ſi fuerit pauper, tãquã inofficioſus verberibus caſtigabitur.

g *Quinquaginta aureos.*] niſi pœniteat ante litis conteſta. vt ff. de in ius voc. quamuis.

h *Inofficioſus.*] id eſt, impius.

i *Si inopia.*] pauperes enim ſemper puniũtur verberibus. ff. ead. fraternitas.

poſſet. Et rñdetur, q̃ ſi manumiſſor conferat eccleſiæ duos ſeruos eiuſdem meriti & eiuſdẽ peculij de conſenſu canonicorum ſubſcribentium in cõmutatione, rata erit cõmutatio & manumiſſio talis: quia quem epiſcopus manumiſit, iam iuri proprio acquiſierat: ita tamen vt præfatus libertus non habeat licentiam accuſandi, vel teſtificandi contra eccleſiam. quod ſi præſumpſerit, cõmutatione manente reuocabitur in ſeruitutem.

a *Patrocinio.*] tali, ſcilicet, quod conſiſtit in faciendo, ſ. in ſeruiẽdo: ſed patrociniũ quod conſiſtit in nõ faciẽdo, ſcilicet, q̃ eũ non uocet in ius, illud nõ põt remittere, vt patet per id qd ſequitur. verũ aũt patronus ex toto poſſit remittere ius patronatus, notatur 54. di. ſtin. quicũque. Sed q̃ritur quare pro vno ſeruo dantur duo ſerui, & nõ pro vna re eccleſiæ dantur duæ res, vt ſ. e. c. ſi quis. Rñdeo: quia ſi ſeruus eſt bonus, diligenter gerit res eccleſiæ & negotia, & non permittit fieri fraudem. ſi eſt malus, per eũ põt extorqueri veritas. hanc rationem aſſignat lex C. de admi. tut. lex quæ in prin.

Patrociniũ à liberto debitum an poſſit remitti.

b *Diffinitio.*] id eſt, voluntas.

c *Iuri proprio.*] id eſt, ſeruus ipſe proprij iuris eſt factus.

d *Accuſandi.*] ergo videtur, q̃ alter quàm libertus poſſit accuſare eccleſiã, vt ſi accuſet, q̃ ſimoniace elegit aliquẽ, vt extra de ſi. veniẽs. vel q̃ metum intulit alicui, vt ff. quod met. cau. metum. §. a. Sed cõtra, vniuerſitas nõ poteſt dolum committere, vt ff. de dolo, ſed ſi ex dolo. ſic nec dicitur aliquid poſſidere. ff. de acq. poſſ. l. 1. §. vlt. Nec ciuitas põt excõicari, vt 24. q. 3. ſi habes. Item vniuerſitas per actorem vel procuratorem ſuũ debet ſe defendere: ſed in crimine non interuenit procurator. ergo vniuerſitas nõ põt de crimine cõueniri. quod verũ eſt. Dicas ergo hic ponit verbũ accuſandi pro verbo agẽdi [†]. Vel intellige cũ eps accuſatur de crimine, quod commiſit de conſilio vniuerſitatis [†], vt 16. q. 6. placuit. Itẽ per modum inquiſitionis põt agi cõtra vniuerſitatẽ, prout legitur extra de ſi. veniẽs 2. Vel dic, q̃ nõ proceditur cõtra vniuerſitatẽ, ſed potius cõtra ſingulos. Io. ego credo, q̃ vniuerſitas (niſi ſint infantes & ſimiles perſonæ) accuſari põt: quia dolũ cõmittere põt, nec ob.

Vniuerſitas an poſſit accuſari.

† Ad idẽ qđ hoc. C. de inoffi. teſt. l. 2. ff. eo. poſthumus §. ſi quis.

† quæ delinquere poteſt ſicut & eccleſia, vt legi &

SI VERO. CASVS. Supra dictum eſt, quid iuris ſit cũ ſeruus ab vno manumittitur. Nunc vero docet G. quid iuris ſit cum manumittitur a collegio: quia tunc non ſingulis, ſed vniuerſitati reuerentiam debet.

QVI MANVMITTITVR. CASVS. Dicitur hic, q̃ ſi quis manumittitur à corpore aliquo, i. à ſocietate cerdonũ vel pelliparorũ, vel a collegio clericorũ, vel à ciuitate, ſingulos de vniuerſitate in ius vocabit ſine venia impetrata: quia non eſt libertus ſingulorum, ſed vniuerſitatis tm. ſed ſi aduerſus ciuitatem vel vniuerſitatem aliã cuius eſt libertus, habeat actionẽ, nõ poteſt in ius vocare rectores vel actorẽ ipſius ciuitatis vel vniuerſitatis, niſi venia impetrata. Sed ſi princeps aliquẽ faciat ingenuũ, nullã reuerentiã debet patrono. *Corpore.* Corpus dicitur ſocietas hominum non habitantium ſimul. Collegium vero ſimul habitantium dicitur.

k *Singulos.*] ſed cõis libertus duorũ neutrũ põt in ius vocare. ff. de in ius vo. communis libertus. quia res communis omnium eſt. ff. de ritu nuptia. illud.

l *Actorem.*] gloſſauerũt aũt quidam hæc in propria cauſa, non in cauſa vniuerſitatis: hæc gloſſa falſa eſt: quia bene poteſt conueniri procurator [†] patroni, licet non ipſe patronus, vt ff. de obſeq. l. licet. ff. de in ius voc. ſed & ſi. §. vlt. ſed ipſe patronus ſiue ſuo ſiue alieno nomine agat, non poteſt conueniri à liberto, vt per eãdẽ legẽ probatur. ſed econuerſo eſt in liberto: quia licet libertus ſuo nomine non poſſit conuenire patronum: tamen nomine alterius poteſt, vt ff. eod. quæſitum.

m *Ingenuum.*] reſtituẽdo eũ natalibus, vt ff. de natalib' reſt. l. 2.

IN CRIMINALI. CASVS. Dictum eſt ſ. in l. ſi ſine. quid iuris ſit cum libertus uocat patronum in ius ſine venia in cauſa ciuili: Nunc uero docet Gra. q̃ ſi uult patronum accuſare de crimine, de quo patronus caput & diuitias perderet ſi probaretur, ante litis conteſtat. debet decapitari libertus: niſi in crimine læſæ maieſtatis, & niſi patrona cum ſeruo ſuo concubuerit: quo caſu cum munere libertatis ſeruo permittitur accuſare, & ad hoc inducit l. ſeq.

† Id eſt tutor vel curator. & eſt p cauſa patroi, ſed l ſimplici p. curatore ſec' ſm quoſdã. ff. de obſeq. honori. & quia tunc ſemper patronus cõuenit, & habet iurare de calũnia. C. de iura. calum. l. 2. Arch.

Patronus à liberto non poteſt cõueniri.

SI QVA CVM SERVO. Casvs. Quędã mulier cũ seruo suo concubuit, quæsitũ fuit quã pœnã debeat pati vterque? Et respondetur, φ femina debet decapitari, seruus aũt cõburi debet, & datur licentia omnibus accusandi de hoc crĩe, & officialib[9] copia nuntiandi. Seruus etiam poterit de hoc crimine accusare, & si crimen probauerit, pro munere libertatem habebit.

g [Nsolitum.] [Matrem.] Nam mater quandoque gerit tutelã filiorum, vt C. quando mu. tut. offi. fungi. l. 2. & finita tutela potest agi contra eos, qui non habentur loco dominorũ, cum pupillum spoliant. ff. de vsucap. pro emptore. qui fundum. §. si tutor.

SI VERO. Casvs. Dictum est ĩ. in c. eps qui. φ libertus à pa-

sicut Codi. libro nono, titulo de mulieribus, quæ se proprijs seruis iunxerunt. leg. vnica Imperator Constantinus constituisse legitur. tit. 11. le. vnica.

[Si qua cũ seruo suo occulte rem habere detegitur, capitali [a] sententia subiugetur †, tradendo ignibus verberone [b]. Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: sit officio copia nuntiandi: sit etiam seruo licentia deferendi; cui probato crimine libertas dabitur.] ¶ *In patronos etiam testificari non possunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus etiam serui in dominos torqueri iubentur.*

Vnde in libro eo. Codicis, tit. de quæstionibus. l. prima. Impp. Antoninus & Verus. tit. 41. l. 1.

¶ De eodem. C. LIX.

QVæstionem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati census [c] accusationibus, & crimine maiestatis, quod ad salutem principis pertinet. ¶ In ceteris autem, quamquam ea, quæ seruus contra dominum dixit, indicaturi sententiam formare non debeant; tamen, si alijs [d] quoque probationibus fides veritatis inuestigetur, præscriptionis [e] inuidia euanescit. ¶ In pecuniarijs vero causis ex • inopia probationum seruos contra dominum posse interrogari [f] manifestum est.

¶ *In aliquot vetustis codicibus caput hoc coniunctum est superiori.*

• ¶ Ex inopia.] *In antiquis codicibus Gratiani legitur,* nec inopia. *& sic videtur etiam legisse auctor glossæ. In antiquiore etiam editione codicis Iustiniani tit. de quæstionibus, l. quæstionem. eodem modo habet, eamdemque lectionem secutus est auctor illarum glossarum, & in Basil. tit. 50. de quæstion. eadem est lectio Sed quia in codice ab Haloandro edito legitur,* ex inopia. *& in l. Diuus ff. de quæstionib. videtur statutum, ex inopia probationum etiam in causis pecuniarijs posse torqueri seruos, nihil est mutatum.*

Item ibidem. l. secunda.

¶ De eodem. C. LX.

INsolitum est, & graue exemplo, audiri seruos aduersus tutores, vel matrem [g] dominorum suorum, nisi tutelæ agatur.

Si vero libertus sua auctoritate à patrocinio ecclesiæ recesserit, si admonitus redire contempserit, in seruitutem reuocabitur.

Vnde in eodem concilio Toletano quarto, c. 70. legitur.

¶ De libertis ecclesiæ, qui ab eius patrocinio discedunt. C. LXI.

LIberti ecclesiæ, qui ab eius patrocinio discedẽtes quibuslibet personis adhæserunt; si admoniti redire [h] contempserint; manumissio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ † contemptum ingrati actione [i] tenentur. Burc. l. 3. c. 184. Iuo p. 3. c. 244. † al. obedientiæ.

Item ex concilio Hispalensi 2. c. 8.

a ¶ *Capitali.*] hodie adultera verberatur, & detruditur in monasteriũ, vt C. de adul. auth. sed hodie. Vel dic, φ auth. intelligitur qñ nõ adulteratur cũ proprio seruo. Sed nũquid seru[9] põt accusare dominam suã si cum alio seruo adulteratur? Rñ. φ non: quia hic loqtur de proprio tñ seruo. similiter nec dña virũ suũ põt accusare, si cũ ancilla sua iacet vel cũ aliena, cũ hoc cautũ nõ inuenio, hoc ideo, quia detestabilius est hoc crimẽ in muliere, q̃ in viro. Io. Male dicit Io. quia accusari potest mulier, & vir si cũ ancilla sua fornicetur, aut femina si adulterium committat, vt extra de diuor. ex literis. B.

Dña adultera an possit à seruo suo accusari.

Adde qđ no. glo. Bar. Pe. & Cy. in l. 1. C. de adul. Spec. in tit. de adult. versi. sed aliquid.

b ¶ *Verberone.*] id est, seruo qui post verbera comburitur.

IN PATRONOS. Casvs. Supra dictũ est φ liberti patronos suos accusare non possunt. Nunc vero dicit, φ contra eos testificari non possunt, nisi in casibus quibusdam, in quibus serui contra dominos, & liberti contra patronos verberari iubent.

QVæstionem.] Casvs. Lex ista diuiditur in tres partes. In prima dicit, φ serui ɔtra dños ĩ criminibus nõ admittunt sine indicijs alijs, nisi in exceptis criminibus, in quibus serui contra dominos torquentur etiã soli, & si alia indicia nõ præcedant. In secunda parte dicitur, φ in certis criminibus non creditur solis seruis contra dños, sed eis fides cũ alijs probationibus adhibetur. In tertia parte dicitur, φ in pecuniaria causa, nec soli, nec cum alijs probationibus cõtra dominos admittuntur. Secunda pars incipit ibi, *In ceteris autem.* Tertia ibi, *In pecuniarijs.* Sequens cap. patet per se.

c ¶ *Census.*] reipub. vel etiam ecclesiæ: quia ecclesia comparatur reipub. vt C. de sac. san. eccl. l. vt inter diuinum.

d ¶ *Si alijs.*] dicunt quidã, φ nec in exceptis criminibus seruus ɔ dñm admittitur, nisi aliqua præsumptio pcedat. nã serui & viles psonæ semper quæstionibus subduntur, vt 4. q. 3. si aũt ea i ei cõditio sit. Sed a quæstionibus nũquã est incipiẽdum, nisi pcedant indicia, vt extra de reg. iur. cũ in cõtẽplatione. sed littera ista hoc non patitur[a], Dico ergo hoc speciale, vt initiũ sumatur à tormẽtis. similiter cũ maritus dr̃ vxorẽ occidisse. C. ad le. Cor. de sic. l. vlt. & cũ agitur de occiso dño. ff. ad Sylla. & si certus sit percussor.

Initiũ quandoque sumitur à tormentis.

a Dicit quidã quòd de facto hoc accidit hic. s. φ fortes fuerũt quia sufficiẽter fuit aliàs probatũ. vn-

e ¶ *Præscriptionis.*] id est, exceptionis talis, scilicet iste est seruus meus, & ideo non audietur contra me.

f ¶ *Interrogari.*] nisi cum de facto suo interrogatur, vt 4. quæst. 3. item serui.

à patrocinio ecclesiæ recedere potest, si eps duos seruos eiusdẽ meriti & peculij pro eo dederit. Nunc vero dicit Grat. φ si sua auctoritate à patrocinio ecclesiæ recedat, nisi admonitus resipiscat, reuocetur in seruitutem: & hoc probat per seq. cap.

L*iberti.*] Casvs. Constitutum fuit in Toletano concilio, vt si liberti ecclesiæ ab eius patrocinio decesserint: si commoniti ad ecclesiam non redierint, reuocẽtur in seruitutẽ. *Ingrati actione*, id est, actione intentata propter ingratitudinẽ. s. actione in factum.

h ¶ *Redire.*] sed quare coguntur isti redire, cum nullæ operæ sint eis impositæ; libertus enim nõ tenetur præstare operas, nisi sint eis impositæ. C. de ope. lib. l. 1. licet honorem eis exhibere teneatur. & etiã alere ipsum, vt C. de ope. lib. l. 1. & l. mater. Sed dicas aliud esse in libertis ecclesiæ, vt ĩ. ea. diaconi. tamen licet liberti ecclesiæ teneantur ei præstare operas, non tamen tales quales serui. aliqua enim debet esse differentia, vt ff. de ope. lib. si libertus.

Libertus an teneatur ad operas.

i ¶ *Ingrati actione.*] id est actione in factum, quæ datur propter ingratitudinem. non enim est hoc proprium nomen actionis. sic dicitur actio oneris auersi, id est, quæ datur propter onus auersum, vt ff. loc. in naue.

de licet dñs dicat non debere torqueri seruum contra eum, & verũ dicat: non tamen p hoc absoluit, cũ aliàs sufficiẽter sit probatum: & sic domini exceptio nulla ẽ. arg. extra de re iudi. cum Io. &c. Arch.

† Concor. tex. in l. quoniam Alex. & in l. castitati. cum ibi not. C. de adul.

O [Omne.]

OCtaua.] CASVS. Elisæus seruus Agabren. ecclesiæ, statim cum fuit ab epo manumissus, nõ solum voluit ipsum epum interficere, sed etiam patronam ecclesiam in quadam causa ciuili, vbi arbiter residebat, iniuste damnauit, vel eius bona pp rapinam vsurpauit: quare quæsitum fuit de isto in Hispalensi concilio in vsnaua telligit Hu si manumissi fuerãt pleno iure, vel quò ad onus indebitum, vel in casu nõ cõcesso. Sed ego intelligo sicut littera sonat, q licet sint ecclesiæ cõmendati, non tñ sunt liberti ecclesiæ. & ideo eos eps donare non potest. Secunda pars, ibi, *Ab alijs quoque.*

e ¶ *Ab eis progeniti*] ergo filij libertorum debent obedientiã præstare ecclesiæ patronæ suæ, sicut & patres eorum, vt hic, & C. de libe. & eorum liber. libertinæ. Sed ꝯ, quod ex liberta nascit, ingenuum est, vt C. de ope. liber. quod ex liberta. Sol. quidam intelligunt legẽ illam libertinæ. de filiis manumissis cum patre & ante manumissionẽ natis. leges ꝯtias intelligunt de natis post manumissionem. sed hoc stare non potest, qa hic dicitur: tam ipsi, quàm ab eis progeniti. Item ea sequen. c. ĩ. ea. liberti. patet q intelligit de filijs natis post manumissionem, vbi dicit de futura prole, q ab ecclesiæ patrocinio se nõ potest subtrahere. Ideo quidam dixerunt illud speciale esse in libertis ecclesiæ, vt filij nati post manumissionẽ patrum suorum sint liberti ecclesiæ. Tu dicas q filij nati post manumissionẽ sunt ingenui: sunt tñ obnoxij ecclesiæ quo ad quaidã operas, quæ cõsistunt in honore, in assurgendo, & in salutando: item q non vocabũt eam in ius. aliás reuocantur in seruitutem, vt in c. seq. Ioan.

Libertorum ecclesiæ filij sunt ecclesiæ obnoxij.

f ¶ *Non recedant.*] hic habet locum distinctio decre. extr. de ser. non ordi. ex libertus. Est tñ hoc speciale in libertis ecclesiæ, q etiã licet facti sint sacerdotes, q pp ingratitudinem reuocantur in seruitutẽ, vt 54. dist. qui ex famulis. secus tñ in famulis priuatorum.

¶ Reuocentur in seruitutem ecclesiarum liberti, qui contra eius libertatem superbiunt. C. LXII.

OCtaua discussio [a] agitata est de quodam Helisæo ex familia Agabrensis ecclesiæ: qui ab episcopo suo traditus libertati, de libertate confestim ad contumaciæ morbum transiliuit; sicque per superbiam non solum eiusdem episcopi veneficis † artibus salutem lædere voluit, sed etiam patronam ecclesiam libertatis immemor prædamnauit [b]. Aduersus quem ingrati actio, canonum, & legum auctoritate, iuste dirigitur: scilicet, vt immeritæ libertatis damno mulctatus ad seruitutis nexum reuocetur [c]. Talium enim status, qui contra episcopum suum, vel patronam ecclesiam nituntur; decidi potius quàm conseruari conuenit: vt quorum libertas perniciosa est, sit salutifera seruitus: & qui superbire nouerunt adepta [a] libertate, proditi [d], discant obedire subiecti.

† al. maleficis

Iuo p. 16. c. 66.

a ¶ Adepta libertate.] *Magna hoc loco est varietas in vetustis Gratiani codicibus. Nã partim concordant cum hac vulgata, partim habent,* adempta libertate proditi, *partim,* adepta libertate præditi, *vt concilium ipsum impressum, & manuscriptum, etiam in codice Lucensi regio. Apud Iuonem vero legitur,* adepta libertate elati, perdita discant obedire subiecti.

Item ex concilio Toletano 3. c. 6.

¶ A patrocinio non discedant ecclesiæ liberti ad sacros ordines promoti. C. LXIII.

DE libertis autẽ hoc præcipit sancta synodus, vt si qui prebyteri [a], vel diaconi ab episcopis facti sunt secundum modum, quo canones antiqui dant licentiam; sint liberi: & tamen a patrocinio ecclesiæ tam ipsi, quàm ab eis progeniti [e] non recedant [f]. ¶ Ab alijs quoque libertati traditi, & ecclesijs commendati, patrocinio episcopi † colligãtur: & ne cuiquam donẽtur, à principe hoc episcopus postulet.

† al. episcopali regantur

a ¶ Presbyteri, vel diaconi.] *In concilijs Colonia quatuor tomis impressis, & in codice Lucensi regio legitur.* De libertis autem id Dei præcipiunt sacerdotes, vt si qui ab episcopis, &c. *nulla presbyterorum, aut diaconorum mentione facta.*

Ne vero longinquitate temporis obscuretur conditio originis, tempore suæ manumissionis scribant liberti professionem, qua se profiteantur de familia esse ecclesiæ, & ab eius obsequio se numquam recessuros.

Vnde in concilio Toletano 6. c. 9. legitur.

¶ Professionem suæ conditionis liberti ecclesiæ faciant. C. LXIIII.

LOnginqnitate [g] sæpe fit temporis, vt non pateat conditio originis. Vnde iam decretum est in anteriori [h] † vniuersalis concilij canone, vt professionem suã liberti ecclesiæ debeant facere: qua profiteantur se & de familijs ecclesiæ esse †, & eius obsequium nũquam relicturos. Vnde his quoque nos adijcimus; vt quoties cursum vitæ sacerdos impleuerit, & de hac vita migrauerit; mox cum successor eius aduenerit, omnes liberti ecclesiæ, vel ab eis progeniti chartulas

ĩ. c. proximo

† al. manumissos

octaua die ipsius cõcilij, quam pœnam debeat pati iste libertus. Et respondet q debet in seruitutem reuocari, vt cuius libertas erat perniciosa, sit seruitus salutifera: & qui adepta libertate voluit superbire, discat obedire subiectus. & dicit H. *damnauit*, id est, damnificauit, vel ad damnificandum ecclesiam alios instigauit, vocando ecclesiam in ius sine venia.

a ¶ *Discussio.*] id est, quæstio.

b ¶ *Prædamnauit.*] id est, valde damnificauit.

c ¶ *Reuocetur.*] hic habes q pp ingratitudinem reuocet libertus in seruitutem. & intelligas ingratitudinẽ graue offensam, qa non nisi pro graui offensa reuocat libertus in seruitutem, & pp easdẽ causas, pp quas reuocat donatio. in authen. vt liber. de cetero. colla. 6. §. illud. ẽm leges veteres sufficit leuis offensa. C. de libe. & eorũ li. l. 2. Item hic habes, q siue cõmittat libertus ecclesiæ ingratitudinem ꝯ ecclesiam, siue contra epum, reuocatur in seruitutem. secus si contra alium de ecclesia. s. ead. qui manumittitur.

Libertus pp ingratitudinem reuocatur in seruitutem.

d ¶ *Proditi*] id est, de inobedientia conuicti.

DE libertis. CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dr, q si liberti ecclesiarum facti sunt presbyteri, vel diaconi, iuxta modum quẽ canones antiqui docent, sint liberi tñ a patrocinio ecclesiæ, nec ipsi, nec eorum filij recedere debent. In secunda parte dicit, q libertos ecclesiæ commendatos debet eps tueri, nec põt eps impetrare a principe, vt eos alicui donet. quod i

NE VERO. CASVS. Supra dictum est, q liberti ecclesiarũ non debent ab eorum patrocinio recedere: sed qa factum sæpe longinquitate tẽporis obscurat: ideo hic docet, vt liberti tempore suæ manumissionis scribant professionẽ, qua confiteant se esse libertos ecclesiæ, & ab eius obsequio numquam recessuros: & ad hoc duo c. seq. inducuntur.

LOnginquitate.] CASVS. Statutum fuit in cõcil. Toletano, vt liberati ecclesiarũ professionẽ facere debeãt, qua cõfiteant se esse libertos ecclesiæ, & ab eius obsequio non recessuros. Sed cum idem conciliũ fuit iterum congregatũ, adiecit vt cum eps ecclesiæ fuerit defunctus, & ei alius substitutus: oẽs liberti ecclesiæ, vel ab eis progeniti substituto pontifici intra annũ a tẽpore suæ ordinationis chartulas suas in conspectu ecclesiæ debeãt publicare & renouare: quatenus illi suũ statũ teneant, & ecclesia eorũ obedientia non careat. si vero hoc contemnent, reuocentur in seruitutem.

g ¶ *Longinquitate.*] quia si per decẽ ann. steterit in libertate, amodo liber habetur, vt extra de coniu. ser. licet. ff. qui & a qui. ma. si. cũ. §. Aristo. Vel si mater alicuius tempore mortis eius se pro libera gesserit, & filius eius per quinquennium vixerit vt liber, amodo liber erit, vt C. ne de sta. defun. l. 2. & 3. sed licet seruus fugitiuus se pro libero gesserit, non ideo est in possessione libertatis, vt C. de agri. & cens. cum simus. in fi. lib. 11. & ff. de acqui. pos. l. per eum, in fi.

h ¶ *In anteriori.*] non determinat hic de quo dicat.

MISERATIONIS QVOQVE. CASVS. Ponit hic Gratianus vij. casum, in quo serui ecclesiarum miserationis intuitu libertati donari possunt, & sic quodam modo alienantur.

C *Vm redemptor noster.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quod Greg. intuitu pietatis duos seruos Romanæ ecclesiæ, s. Montanũ & Thomam ... gillũ Papæ non facit chartã authẽticã, nisi adsit subscriptio. Io.

ITEM SERVI. CASVS. Dictum est s. ea. q. 2. c. pdta. quod possessiones ecclesiarum non debent a laicis fatigari. Idem nunc dicit Gratianus de seruis ecclesiarum.

E *Cclesiarum seruos*] CASVS. Relatũ est in cõcilio Toleta. quod quidam iudices & administratores publicorum officiorũ seruos ecclesiarũ vel epõrũ, vel aliorũ clericorũ diuersis angarijs fatigabant. Quare cõciliũ postulauit a Greg. vt tales præsumptores prohiberet, & statuit conciliũ, vt si quis decetero talia præsumeret, ab ecclesiastica cõrone repelleretur.

e ¶ *Clericorum.*] ar. quod eodẽ priuilegio gaudet seruus clericorũ quo ecclesiæ. j. 16 q. 1. similiter. s. 87. dist. eos qui. & 89. di. indicatũ. Clerici enim & eorũ mancipia sunt exempta ab omnibus muneribus ciuitatum, nisi subsit magna necessitas. extra de immu. eccle. nõ minus. C. de epis. & cler. l. 2.

Miserationis quoque intuitu serui ecclesiarum libertati donari possunt.

† al. Montano

Vnde Gregorius Montana † *& Thomæ lib. 5. epist. 12. seu c. 112.*

¶ Miserationis, & pietatis intuitu serui ecclesiarum possunt manumitti. C. LXVIII.

C Vm redemptor noster totius conditor creaturæ ad hoc propitiatus humanam voluerit carnem assumere, vt diuinitatis suæ gratia, dirupto, quo tenebamur captiui, vinculo seruitutis, pristinæ nos restitueret libertati; salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & ius gentium ᵇiugo substituit seruitutis, in ea, in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideo pietatis intuitu, & huius rei consideratione permoti vos Mõtanam †, atque Thomam famulos sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui, Deo adiutore, deseruimus, liberos ex hac die, ciuesque Romanos efficimus; omnemque vestrum vobis ᶜrelaxamus seruitutis peculium ᵃ. *& infra.* ¶ Hanc autem manumissionis paginam Paterio notario scribendam dictauimus, & propria manu vnà cum tribus ᵈpresbyteris prioribus, & tribus diaconis pro plenissima firmitate subscripsimus, vobisque tradidimus. Actum in vrbe Romana.

† al. Montanum

ᵃ ¶ Peculium.] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorij bibliotheca Vaticanæ legitur*, periculũ.

Item serui ecclesiarum publicis angarijs non debent fatigari.

Vnde in concilio Toletano 3. c. 21. legitur.

¶ Serui ecclesiarum publicis angarijs non fatigentur. C. LXIX.

lib. 6. capitul. c. 190. Iuo p. 3. c. 138.

E Cclesiarum ᵇ seruos, & episcoporum, vel omnium clericorum ᵉ à iudicibus, vel actoribus publicis in diuersis angarijs fatigari dolemus. Propter quod omne concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit, vt tales deinceps ausus inhibeat: sed serui suprascriptorum officiorum in eorum vsibus, vel ecclesiæ laborent. Si quis vero iudicum, aut actorum, clericum, aut seruum clerici, vel ecclesiæ, in publicis, ac priuatis negotijs occupare voluerit, à communione ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

ᵇ ¶ Ecclesiarum.] *In cæteris huius concilij exemplaribus impressis, & manuscriptis, quæ collata sunt, & apud Iuonem legitur quemadmodum apud Gratianum, præterquam in editione quatuor tomorum, & codice Lucensi regio: in quibus initium capitis 21. sic habet.* Quoniam cognouimus in multis ciuitatibus ecclesiarum seruos, & episcoporum, vel. o. c. a. i. v. a. p. in diuersis angarijs fatigari, omne concilium, &c. *Et hoc quidem nulla facta est mutatio: alia vero, in quibus omnes conciliorum codices concordant, sunt emendata.*

Item pro alimonia pauperum, pro redemptione captiuorum res sacræ distrahi licet.

Vnde Ambrosius ait lib. 2. de officijs, c. 28.

¶ Res sacræ quibus ex causis alienari debeant. C. LXX.

Poly. l. 6. tit. 10. Iuo p. 3. c. 150. Ansl. l. 13. c. 28. 4. Reg. 24.

A Vrum ecclesia habet, non ut seruet, sed ut eroget, & subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus, quantum auri, atque argenti de templo Domini, Assyrij ᶠ sustulerunt? Nonne melius conflat sacerdos propter alimoniam pau-

ITEM PRO ALIMONIA. CASVS. Ponit hic Grat. viij. casum in quo res ecclesiæ licite distrahi possunt, s. pro alimonia pauperũ & redẽptione captiuorum. Et ad hæc sequentia cap. inducũtur vsque ad §. item largitate.

A *Vrum.*] CASVS. Abscuenũ hunc casum sic posuit. Amb. in hoc c. ponit tria genera largitionis. Primum est, cũ res ecclesiæ pauperibus vel captiuis largiuntur. Secundum est, cũ alienantur pro templo ædificando. Tertiũ est, cum largiuntur pro cœmeterio emẽdando vel ampliando. In istis tribus generibus docet aurũ & pecuniã ecclesiæ nõ esse seruãda, sed eroganda tẽpore necessitatis: quod si prælatus non fecerit, asportauit hostis: sicut Assyrij aurum & argentum de tẽplo Dñi sustulerũt. Et hoc primo debet fieri de auro & argẽto, qđ nõ consistit in vasis diuino officio deputatis. Si vero sunt vasa diuinis officijs deputata, primo nõ consecrata sunt largienda, deinde etiã ea quæ sunt consecrata, in pios vsus sunt expendenda: ita tamen, vt forma calicis in sua forma non remaneat, nisi alij ecclesiæ distrahatur: laicis vero confracta & conflata. H. hunc casum sic posuit. Ambro. intendit ostendere, quod res ecclesiasticæ debent dari & alienari tempore necessitatis. Et ponit quinque casus, quibus licite alienantur res ecclesiæ, s. pro alimonia pauperum, pro redẽptione captiuorũ, pro loco religioso ędificãdo, pro cœmeterijs ampliãdis, pro sepulturis mortuorum extruendis. In his quidem vasa pretiosa & sacrata debent alienari alij ecclesiæ in eadem forma, alijs cõfracta & conflata. *Tribus.* Quinque posuit, non dicit tribus, sed duos primos ponit sub vno membro, & duos vltimos sub alio, medium vero sub tertio.

Circa istã materiam, an notarius possit omittere in instrumẽtis suũ solitũ signũ & apponere aliud, de quo vide per Arc. hic, cui add. G. de Cu. in cõparatione & ibi Bal. in vlt. col. C. de fide instru. & per Bald. in princ. C. col. 2. & Ang. in Auth. de instru. cau. & fi. in prin.

Clerici sunt à muneribus ciuilibus exempti.

mam manomisit, & eis omne peculiũ quod habebant relaxauit: & hoc fecit ad instar Iesu Christi, qui venit in mundum, vt vinculũ diabolicæ seruitutis rũperet, quo tenebamur adstricti. vnde præcipit Paterio notario, vt scriberet instrumentũ, cui Greg. Papa propria manu subscripsit cũ tribus presbyteris & tribus diaconis.

a ¶ *Cum redemptor.*] hic habetur forma sub qua fiunt manumissiones, & planum est.

b ¶ *Ius gentium.*] alibi dicitur, quod iure diuino est inducta seruitus. Sed de hoc dixi s. dist. 1. ius gentium.

c ¶ *Relaxamus.*] Sed nonne eo ipso, quod aliquis inter viuos manumittitur, videtur ei peculium datum, nisi expresse hoc adimatur. C. de pe. eius qui li. meruit. l. vnica? Sed dicas, quod aliud est in libertis ecclesiæ. nã eis in manumissione non licet dari vltra summam viginti solidorum, vt s. ea. q. quos.

d ¶ *Cum tribus.*] ergo nõ requiritur consensus omniũ vbi libertas datur, ᵍ & hoc in fauorem libertatis fit, vt C. de cõi seruo ma. l. 1. arg. cõtra. 54. dist. c. 1. s. ea. episcopus qui. Itẽ videtur hic, quod si-

ᵍ Scilicet à Papa, vt hic fuit: qđ nõ obtinet in alijs prælatis secundum L. & Hug.

f ¶ *Assyrij.*] id est, Babylonij, qui cum Nabuchodonosor ceperunt Hierusalem, & abstulerunt vasa de templo Domini. j. de consecra. dist. 1. vestimenta.

a ¶ *Mini-*

a ❡ *Miniſtraſſes.*] id eſt, miniſtrare debuiſſes.
b ❡ *Occiſi ſunt.*] ergo tũc demum eum timeatur mors, redimi debent captiui, vt no. l. ea. ſicut omnino.
c ❡ *Quid.*] id eſt, ſimile illi.
d ❡ *Timui.*] ſic forte ſe excuſabat.
e ❡ *Spatia laxata.*] id eſt, ampliata.

ſacis. 47. diſtinct. ſicut.
p ❡ *Peccatorum.*] venialiũ: quia cæremonialia tollebãt tm̃ venialia peccata, ſicut hodie aqua benedicta, vt ĩ de conſe. diſt. 3. aqua.
q ❡ *Crucem*] ſuſtinendo contumelias.
r ❡ *Vel cautum.*] cum ideo fit quia expectatur maior neceſsitas. *Timi*

perum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis. Nonne dicturus eſt Dominus, cur paſſus es tot inopes fame emori? Et certe habebas aurum, vnde† miniſtraſſes[a] alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium† ſunt, nec† redempti, ab hoſte occiſi ſunt[b]? Melius fuerat, vt vaſa viuentium ſeruares, quàm metallorum. His nõ poſſet reſponſum referri. Quid[c] enim diceres? Timui[d], ne templo Dei ornatus deeſſet? Reſponderet, aurum ſacramenta non quærunt: neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captiuorum eſt: & vere illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur quod ſanguis eius operatus eſt. *& poſt pauca.* ❡ Nemo enim poteſt dicere, cur pauper viuit? nemo poteſt queri; quia captiui redẽpti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia templum Dei ædificatum eſt. Nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquijs ſpatia laxata[e] ſunt. Nemo poteſt dolere, quia in ſepulturis Chriſtianorum requies defunctorum eſt. In his tribus[f] generibus vaſa eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. opus eſt, vt de eccleſia myſtici[g] poculi forma non exeat: ne ad vſus nefarios ſacri calicis miniſterium trãſferatur. Ideo intra eccleſiam primum quæſita ſunt vaſa, quæ initiata non eſſent; deinde comminuta; poſtremo conflata, per minutas erogationes diſpenſata egentibus, captiuorum quoque pretijs profecerunt. Quòd ſi deſunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur; in huiuſmodi vſus, quos ſupra diximus, arbitror omnia pie poſſe conuerti.

† al. vt
† in vulgatis legebatur, *in captiuitatem ducti*]
† *nec redempti Cur tot ab hoſte*] orig.

f ❡ *In his tribus.*] in alimonia pauperum, in redemptione captiuorum, in ædificatione templi, vel augmentatione cœmeterij.
g ❡ *Myſtici.*] i. in forma calicis, in quo myſti cum poculũ ſanguinis Chriſti cõficitur. Et qđ dixi de eccleſia, intelligunt quidã de eccleſia in qua eſt: quia cum ſit res ſacra, non poteſt vẽdi etiã alij eccleſiæ. Et de hoc notaui 10. q. 2. hoc ius.

v Scilicet corporis, ibi vbi timetur mors animæ, vt ſ. e. c. veri. & vera. velut ſi cogeretur adorare idola, 23. q. 4. ip ſa pietas. ſecundum ... l. an. & ca. di ſplicet. & 24. q. 1. ſi habes. ſecũdum H.

Item Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum. epiſt. 2.

❡ Non parietes templi ornare, ſed pauperibus prouidere, gloria epiſcopi eſt. C. LXXI.

GLoria epiſcopi eſt pauperum inopiæ† prouidere; ignominia ſacerdotis eſt proprijs ſtudere diuitijs. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio, & cibario[h] pane rugientem[i] ſaturare ventrem poteram; nunc ſimilam, & mella faſtidio. *Item paulo inferius.* ❡ Multi ædificant parietes[k], & columnas[l] eccleſiæ ſubtrahunt[m]†, marmora nitent, auro ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur: & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Neque vero mihi aliquis opponat[n] diues in Iudæa templum, menſam, lucernas, thuribula, patellas, ſcyphos, mortariola, & cetera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur[o] a Domino; quando ſacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio† peccatorum[p]: quamquam hæc omnia præceſſerint in figura: ſcripta autem ſunt propter nos; in quos fines ſæculorum deuenerunt. Nunc vero, cum paupertatem domus ſuæ pauper Dominus dedicarit; portemus† crucem[q], & diuitias lutũ putabimus. *Item ibidem in extremo.* ❡ Amico quidpiam rapere furtum eſt: eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt: accepiſſe, quod pauperibus erogandum ſit; & eſurientibus plurimis, vel cautum[r] eſſe velle, vel timidũ[s], aut, quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. *Item eiuſdem ad Paulinum de inſtitutione monachi.* ❡ Crates ille Thebanus homo quomdam ditiſſimus, cum ad philoſophandum Athenas pergeret; magnum auri pondus abiecit: neque putauit ſe ſimul poſſe & virtutes, & diuitias[t] poſſidere. Nos ſuffarcinati auro Chriſtum pauperem ſequimur: & ſub prætextu eleemoſynæ priſtinis opibus incubantes, quomodo poſſumus aliena[u] fideliter diſtribuere, qui noſtra timide reſeruamus? Plenus venter[x] facile de ieiunijs diſputat. Non Hieroſolymis[y] fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudandum eſt.

† al. opibus
† *ſubſtruunt*] vera lectio
† al. redemptio
1. Cor. 10.
† al. cogitemus
epiſt. 13.

GLoria epiſcopi] a ſvs. Hoc cap. diuiditur in quattuor partes. in prima parte Hie. reprehendit epoſ, q cũ pauperes erant, vili cibo libenter reficiebantur: cum vero facti ſunt diuites, vel delitijs incũbentes, cibos delicatos abhorrent. & vt eos liberius redarguat ſemet ipſum talibus cõnumerat. In ſecunda parte reprehẽdit epiſcopos, qui ornant templum gemmis & lapidibus ad inſtar ſacerdotum veteris teſtamẽti: ſed de clericis per quos eccleſia gubernatur, nullam curã habent. & dicit, q in veteri teſtamento factum fuit ex præcepto Domini ornatus in tẽplo. In tertia parte dicit, q amico aliquid rapere, furtũ eſt: eccleſiam vero fraudare, ſacrilegium eſt. & de his quæ pauperibus ſunt erogãda ſubtrahere ꝓdonis ſuperat crudelitatẽ. In quarta parte inuitat nos ad cõtemptum diuitiarum exemplo Cratis, qui cũ Athenas pergeret ad philoſophandum, aurũ proiecit quod portabat, cũ nõ crederet ſe poſſe virtutes ſimul & diuitias poſsidere. Secũda pars incipit ibi, *Multi ædificant.* Tertia ibi, *Amico rapere.* Quarta ibi, *Crates ille Thebanus.*
h ❡ *Cibario.*] ſcilicet familiæ.
i ❡ *Rugientem.*] id eſt, famelicum.
k ❡ *Parietes.*] id eſt, imperitos. ſic 46. diſtin. ſunt nonnulli.
l ❡ *Columnas.*] id eſt, peritos.
m ❡ *Subtrahunt.*] id eſt, non recipiunt.
o ❡ *Opponat.*] arg. ab exemplis non eſſe argumentandum.
n ❡ *Hæc probantur.*] ſed nonne hæc hodie probantur a Domino. infra de conſecra. diſtinct. 1. & calia? ſta: ſed non in ſuperabundantiam, vt non habeatur delectus perſonarum. 86. diſtin. non

a Scilicet eos promouẽdo ad beneficia, contra illud extra de ꝓbẽ. graue. & c ſa per inordinata. Arch.

ſ ❡ *Timidum.*] ſi ideo facit, quia timet ne ſibi deficiat.
t ❡ *Diuitias.*] nam vere philoſophantes contemnunt‡ pecuniã. ff. de vaca. mu. l. in honoribus. §. penult.
u ❡ *Aliena*] id eſt, res eccleſiæ.
x ❡ *Plenus venter.*] id eſt, prælatus plenus diuitiis.
y ❡ *Non Hieroſolymis.*] id eſt, non tantum eſſe prælatum: ſed opera prælati facere laudabile eſt. 27. q. 1. cauete.

‡ Ideſt, non ponũt amorem, ſine animũ ſ diuitijs cũ bonis operibus nõ abijcimus. 30. di. ca. pe. Arch.

ITEM

ITEM LARGITATE. Casus. Ponit Grat. nonū casū, in quo ep[s] res ecclesiasticas possunt alienare quo ad usumfructum, dan[do] eas clericis sub nomine precariæ: & ad hoc probandum inducit seq. cap.

Sæpe fit.] Casus. Quidam episcopus volebat cōcedere prædium ·

Item largitate etiam episcopi stipendium de rebus ecclesiæ clericus dare licet: cuius professio sub precaria nomine fieri debet.

Vnde in concilio Toletano 6. c. 5.

¶ Qui beneficium ab ecclesia accepit, eius professionem nomine precariæ faciat. C. LXXII.

Iuo p. 6. c. 372. Sæpe fit, vt proprietati originis obsistat [a] lōginquitas temporis. Quapropter prouidētes decernimus, vt si quis clericorum [a] stipendium de rebus ecclesiæ, cuiusquā episcopi [b] pcepit largitate [c] sub precariæ [d] nomine debeat professionem scribere: vt nec per tentionem † diuturnam præiudicium afferat ecclesiæ; & quæcumque in vsu perceperit, debeat vtiliter laborare [e] vt nec res diuini iuris videantur aliqua occasione negligi; & subsidiū ab ecclesia, cui deseruiunt, percipere possint clerici. Quod si quis eorum contempserit facere; ipse se stipendio suo uidebitur priuare [f].

† al. retentionem

a ¶ Clericorum.] *In codice conciliorum Lucensi regio sequitur*, vel aliarum quarumlibet personarum.

Religionis quoque intuitu ea, in quibus ecclesia detrimentum non patitur, monasterijs tradi possunt.

Vnde in 3. Toletano concilio, c. 4. legitur.

¶ Licet religionis intuitu res ecclesiæ alienare. C. LXXIII.

Iuo p. 3. c. 168. Si episcopus [g] vnam de parochianis ecclesijs suis monasterium dicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio viuat; hoc de consensu concilij sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum [h] ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit; sit stabile. Rei enim bonæ statuendæ sanctum concilium dat consensum [i].

Item ex Toletano 9. c. 5.

¶ Non vltra quinquagesimam partem rerum ecclesiæ, monasterio, quod construit, episcopo licet conferre. C. LXXIIII.

Iuo p. 3. c. 170.
‡ al. consilium

Bonæ rei dare consultum ‡, & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque episcoporum in parochia sua monasterium construere forte voluerit, & hoc ex rebus ecclesiæ, cui præsidet, ditare decreuerit; non amplius ibidem, quàm quinquagesimam [g] partem dare debebit: ut hac temperamenti æquitate seruata, & cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, dàmna grauia non infligat. Ad ecclesiam vero quæ monasticis non informabitur regulis, aut quam pro suis magnificare † voluerit sepulturis; non amplius quàm centesimam partem

† al. munificare

dium ecclesię cuidam clerico quo ad vsumfructum. Quæsitū est in concilio Toleta. qualiter ei concedere posset, ne ecclesia præiudiciū patiatur propter diuturnam retentionē. Et respondet, sub precario nomine debet clericus ab ecclesia recipere, & professionem suā scribere, & qđ ab ecclesia recepit, fideliter colere: ne res deteriorentur: quod si quis facere contempserit, à precaria repelletur.

a ¶ Obsistat.] de facto, non de iure, vt ī. ea. cap. longinquitate.

b ¶ Cuiusquam episcopi.] infra 16. q. 3. si episcopus. & c. clerici.

c ¶ Largitate.] Sed quomodo est largitas, si dicitur precaria: cū de precaria certa pensio statuatur. 10. q. 2. precariæ? respon. non est precaria, sed donatio gratuita quoad vsumfructum: & ideo dicit, q interueniet scriptura, ne possit allegare pscriptionē. nā per quantūcunque tēpus possideret, nunquā pscriberet, vt 16. q. 3. clerici. Fructuarius. n. non potest prescribere. insti. per quas perso. no. acqri. §. fructuari⁹. nec ille qui alieno nomine possidet, vt extra de præscrip. si diligenti. C. de præscri. triginta annorum, male.

Fructuarius nō pscribit.

d ¶ Sub precarię.] id est, sicut solet fieri in precaria. non enim est hic contractus precariæ: sed donatio vsusfructus epi. 16. q. 3. si episcopus. & c. clerici.

e ¶ Laborare.] id est, colere.

f ¶ Priuare.] ar. clericū posse remoueri ab ecclesia si negligit agros, vel alias vtilitates ecclesiæ. sic ff. de pe. here. ei qui partes. §. cum prædia. & C. loca. l. 3. nam propter negligentiam aliquis deponitur, vt 81. dist. dictum.

RELIGIONIS. Casus. Ponit hic Grat. decimū casū, in quo pōt eps aliquid alienare de rebus ecclesiæ suæ tradēdo eas monasterijs causa religionis: dūmodo ecclesiā suā non lędat enormiter. Et ad hoc inducit sequentia cap.

Si episcopus.] Casus. Quidam episcopus volebat facere monasterium de quadam ecclesia parochiali: & aliquid de rebus episcopalis ecclesię ei, conferre volebat. Vnde quæsitum fuit in concilio Toletano vtrum hoc facere posset? Et respōdet q sic, dūmodo de cōsensu c. hoc faciat. & ecclesiæ suæ detrimentū nō exhibeat.

g ¶ Si episcopus.] hic habes q de sęculari ecclesia potest fieri ab epo monasteriū, vt extra de eccle. ædi. ad audiētiā. sed e conuerso nō potest, vt 19. q. 3. quæ semel. extra de reli. do. inter quatuor. nisi fiat auctoritate Papæ, vt extra de censi. cū venerabilis. & extra de cleri. vel mona. cap. relatum. vel vbi aliter nō possit locus reformari, nisi p canonicos sęculares, vt extra in eadem decre. inter quatuor.

Ecclesia sęcularis potest conuerti in monasteriū, sed non e cōtra.

h ¶ Detrimentum.] graue. si enim læderet ecclesiam grauiter, posset reuocari, vt ī. ea. Apostolicos. i fi. & ī. c. pxi.

i ¶ Consensum.] quæro de quorū clericorū cōsensu hoc intelligas, an de clericis episcopalis ecclesiæ, an de clericis parochiæ illius? respōdet de clericis ecclesiæ cathedralis. Nā cōsensus clericorū ecclesiæ cathedralis requiritur circa ordinationem & depositionē clericorū, vt 24. dist. episcop⁹. 67. dist. reliqui. ī. ea. alienationes. Lau. tñ. & H. intelligunt etiā requirendū ɔsensum clericorū parochialis ecclesiæ. Nā isti sine culpa non debent priuari suis stipendijs. 16. q. 7. inuentum. videt; tñ sufficere, si eps eis prouidet necessaria, vel ibi uel alibi: vt extra de eccle. ædifi. ad audientiā. & sic videt q eis inuitis possit hoc facere. arg. extra de exce. præ. sicut vnire.

Episcopus cōsentiens ecclesiam sęcularē in regularem quorū clericorum consensum requirere debeat.

Bonæ rei.] Casus. Quidam episcopus volebat ędificare monasteriū in parochia sua, vel aliquā ecclesiā sęcularē magnificare: apud quā forte sepeliri volebat, & desiderabat ditare monasteriū vel ecclesiā de reb⁹ ecclesiæ suæ. q̄situm est in cōcilio Toletano quātum monasterio vel ecclesiæ dare posset? Et rńdet, q monasterio dabit quinquagesimā partē de reb⁹ ecclesiæ suæ. dūmodo ei dāna grauia nō isligat: ecclesiæ vero sæculari nō ampli⁹ q̄ centesimā dabit partem, & in arbitrio episcopi erit vt vel monasteriū tantum, vel ecclesiam tantum debeat de rebus ecclesiæ ditare.

g ¶ Quinquagesimam.] Sed nunquid episcopus potest dare centesimā vel quinquagesimā sine cōsensu canonicorum? videtur q sic. extra de iis quæ fi. a præla. sine cōsen. ca. pastoralis. & nō obstāte iuramēto de nō alienādis reb⁹ ecclesiæ, vt extra de ecc. ędi. tua. nemo enim pōt accusare episcopum, q tēplū Dei ędificauerit, vt ī. ea. aurū. Itē qa sufficit semel a iure esse cōcessū: vnde nō est necesse requirere nouū cōsensū. ff. de cōdi. insti. quæ sub cōditione. §. vlt. sed cōtra de do. pastoralis. extra de iis quæ fi. a præla. cū vos. Tu dicas, q licet à iure permittatur ei talis donatio, tñ facit eandē de consensu clericorū: vt ī. ea. c. prox. ī. ea. Apostolicos. vehementer tñ obuiat illa decre. pastoralis. nisi uis fiat litteræ. Vnde dic. illis decret. standū est. Sed quid si episcopus plures donationes fecit, ita q omnes simul excedāt quinquagesimā: an dices ultimā reuocari, uel omnes? Videtur quòd tantum ultimam: quia sola illa fuit nociua

t Allegando dicit: quoniā non est necessariū secūdū Lau. Vin. Gof. & B. si ipsi nota. extra de rebus ecc. non alie. possessiones. de hoc not. in decre. ad audientiā. & alle. in gl. Archidia.

Episcopus potest dare quinquagesimam, vel cētesimā.

Quæstio singularis.

vt l.ea. si quos.& 17.q.4.questi.e contra videtur, quod de qualibet donatione est detrahendum: vt C. de inof. do. si mtas. ff. ad leg. Fal. pœnales §. annua. Hæc quæstio soluitur extra de dona. Apostolicæ. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B.

ADDITIO Quæstio venerialis est,& incipit, esto quòd episcopus,&c. vbi dicit quòd Tan. dicebat, quòd tantum vltima reuocatur: quod verum credit ipse B.Brix. nam non restituitur minor, nisi in quo decipitur. ff. de mino. eadem quæstione. Nó obst. lex. præd. si totas. quoniam intelligitur in Falcidia, licet quidam flent illi legi. Archidiaconus.

persona, l. ex donatione amicorũ, vel successione ex testamẽto vel ab intestato, possunt de hoc facere quidquid volũt, dũmodo à suo proposito nõ recedãt, scilicet tali pecunia abutẽdo, vt negotiãdo vel fœnerãdo: quod si fecerint, indigni honore ecclesiastico iudicent in eũ.

d ¶ *Habentes.*] Ergo propter paupertatem nec impeditur nec excusatur

census [a] ecclesiæ, cui præsidet, ibidem conferre licebit: ea tamen cautela seruata, vt vnam tantummodo, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem † assumat.

† al. remunerãdi

Item Gregorius lib. 2. indict. 11. epist. 17. Gratioso subdiacono.

¶ Iure proprietatis res ecclesiæ monasteriorum ædificijs tradere licet. C. LXXV.

Ansel. 5. c. 3.

REligiosam [b] vitam eligentibus congrua nos oportet consideratione prospicere, ne cuiusquam necessitatis occasio, aut desides faciat, aut robur (quod absit) conuersationis infringat. Idcirco præsenti tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac vrbe, regione quarta, iuxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum iuris sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui auctore Deo præsidemus, in qua Campana quondam vxor [a] Patritij mansisse dinoscitur, simul & hortum, atque hospitia, quæ intra eamdem domum ianua concludir, Floræ † abbatissæ debeas tradere proprietatis iure proculdubio possidendam: in qua domo monasterium virginum (vbi cum congregatione sua habitare possit) Christo queat adiuuante construere: & † tam ipsa, quàm quæ in eius loco, honoreque successerit, prædictã domum, & hortum cum omnibus ad se pertinentibus (sicut diximus) quieto, inconcussoque iure à nobis pietatis consideratione concessa valeat possidere.

† antea legebat, eodem

† al. vt] orig.

a ¶ Vxor.] *In aliquot epistolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non est illa dictio. In vetusto autem Vaticano epistolarum codice legitur,* quondam patritia.

Ecce ostensum est, quomodo res ecclesiæ sine culpa dari possint, & constare his, quibus data fuerint.

QVÆSTIO III.

NVnc quæritur [c], *si ante tempus suæ ordinationis nihil habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ post ordinationem suam inuenisse noscuntur.*

De his ita statutũ est in cõcilio Carthaginẽsi 3. c. 49.

Et in Moguntino sub Rabano, c. 8.

¶ De his, qui primum nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquirunt. C. I.

PLacuit, vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes [d] ordinantur, & tempore episcopatus, vel clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo [e] comparant; tamquam rerum Dominicarum inuasionis crimine teneantur †; nisi admoniti ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicuius, vel successione cognationis [f] obuenerit; faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitauerint; honore ecclesiastico indigni tamquam reprobi iudicentur.

Burc. l. 3. c. 120. Iuo p. 3. c. 96. Panor. l. 2. c. 52.

† al. teneatur obnoxij

Item ex concilio Toletano 9. c. 4.

¶ De ministris, qui nulla ecclesiæ occasione, sed sui vtilitate aliqua acquirunt. C. II.

QVicũque de sacerdotibus, vel ministris pro sui vtilitate, atque amicitia, vel præstatione, aut quocũque modo, aut per scripturæ se-

a ¶ *Census.*] propter hoc verbum, cẽsus, dicit L. & H. quod de censu posset episcopus dare partem, sed non de possessionibus ecclesiæ: alias reuocaretur vel eo viuo, vel post mortẽ suã: vt 16. q. 3. si sacerdotes. Sed hoc falsum est: quia decre. dicit etiã de possessionib⁹. extra de do. Apostolicæ.

REligiosam.] CASVS. Quædã abbatissa postulauit a Gregorio. ut quẽdam locum sibi concederet, in quo uolebat construere monasteriũ: quæ forte expulsa erat de suo monasterio cũ sua congregatione: quare Gregorius precibus suis annuit. Vnde mãdat cuidã (forte suo procuratori) vt tradat sibi & successoribus suis iure perpetuo possidendã quandã domũ & hortũ & hospitia quæ intra eãdẽ domũ ianua cõcludir, vt ipsa abbatissa sibi monasteriũ construat, vt ibi cũ sua habitet cõgregatiõe.

b ¶ *Religiosam.*] Ergo qui dat domũ vel aliã rem, non videtur dedisse ea quæ sunt annexa ei, nisi expressa fuerint. sic 63. di. ego Ludouicus. Ar. contra. ff. si ser. ven. testatrix. ff. de act. emp. creditor. in fi. 1

1 Dicas quod quod dat domũ, videtur ei donasse annexa. ff. de contrah. empt. creditor. §. vlt. C. de bo. vacan. l. 2. li. 10. licet hic sit ar. contra Lau. ad hoc facit quod le. & not. supra 1. q. 1. sicut Christus. Archid.

NVnc quæritur.] Hæc q. diuiditur i duas partes: in prima quarum probat per duo cap. quod si nihil habebat episcopus cum fuit promotus: in morte sua totum debet ecclesiæ dimittere. Secunda ibi, *Sed quæritur.* Io. de Fan.

CASVS. Hic tractatur 3. q. in qua connectuntur dicta dicendis: vbi quæritur quid fieri debeat de rebus illis, quas clerici acquisiuerunt de rebus ecclesiæ, qui ante suam ordinationẽ nihil habebant. & certũ est quod quidquid clericus acquirit de rebus ecclesiæ, & intuitu ecclesiæ, totũ debet ecclesiæ relinquere. si vero intuitu personæ aliquid acquisierit, potest relinquere cui velit, vt J. ea. c. 1. 2. & 3.

c ¶ *Nunc quæritur.*] Habeas pro summa quæstionis quod dicit in c. 1.

PLacuit.] CASVS. Statutum fuit in conc. Carthag. vt episcopi, presbyteri, diaconi, & alij clerici, qui nihil habebant anteq̃ ordinarentur, & postea de rebus ecclesiæ tantũ suo nomine possessiones cõparauerint, puniantur tamquã inuasores rerũ dñicarũ: nisi suæ ecclesiæ cõmoniti eas restituãt. Si autẽ aliquid acquisierint intuitu

cusatur etiã quis à prælatura. secus est in tutore, vt instit. de excu. tu. §. sed & propter paupertatem.

e ¶ *Suo.*] Hoc speciale est in ecclesia, quod licet sacerdos aliquid suo emat nomine de pecunia ecclesiæ, quod res illa stati facta est ecclesiæ. aliud est i rebus priuatorũ. vt C. de rei vẽd. si vt pponis. & de hoc notaui s. ea. q. 2. Apostolicos. idẽ quod hic dicit. habes extra de pecu. cle. c. 1. inquirendũ. & c. si quis. Verũ autẽ præsumatur de rebus ecclesiæ, vel de rebus suis cõparasse, dicitur s. ea. q. 1. sint manifestæ.

f ¶ *Cognationis.*] vsque ad quartũ gradũ 1. C. de epi. & cle. auth. licentiã. Vel vsque ad 7. defertur successio. Arg. cõtra 35. q. 2. c. 1.

QVicumque.] CASVS. Quidã sacerdotes aliquid acquisierũt ex artificio suo, vel ex donatione amicorũ, vel ex institutiõe facta in testamento. quæsitum est in concilio Toleta. vtrũ ecclesiæ suæ relinquere teneãtur. Et respon. quod nõ, sed dabunt cui voluerint: si vero post mortem suam remanserit inordinatũ, ecclesiæ sua

1 Sacerdos emens aliquid, ecclesiæ acquirit. 1 Ista est vera sententia secundam Gof. & Ho. de hoc not. extra de test. requisitis. §. si vero relinquatur. & ibi no. Archid.

fua in perpetuum vendicabit suæ vtilitati, idest, suo vtili officio.
a ¶ *Vendicabit.*] i. defendet, qñ ecclesia inuenitur in possessione. sed si heredes essent in possessione, oporteret ecclesiã probare de iure suo, vt j. ea. q. 5. c. 1. in fi. sicut not. s. ea. q. 2. sunt manifesta. Vel intellige quod hic dicit, cũ nõ habet sacerdos heredes. in auth. de eccle.

du. ciuibus. Hoc tamẽ scias, ꝙ aliud est dicere, relinquo hoc canonicis istis: & aliud, relinquo hoc ecclesiæ isti. In priori casu relictum intelligo eis, & non ecclesiæ. In secũdo casu ecclesiæ, & ad vsum eorũ: & licet sit ar. j. ff. de re. du. ciuibus.
ABOLISIO. Potest dici, ꝙ si exprimit propria nomina, vera est prima opinio: si autem non exprimit, valet vltima opinio. arg. ff. ad Trebel. quoties. 1. resp. Arch.

† Adde Alexan. de Imol. in l. cum fundus § seruũ. ff. si cer. pe. extra fin. di ...

riem aliquid meruerint à quolibet percipere †; in rebus ecclesiæ non poterit numerari: Sed quod exinde voluerint facere, ipsorum uoluntatis arbitrio subiacebit. Quòd si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit; ecclesia, cui præfuit, uel minister extitit, hoc sibi in perpetuum uendicabit [a].

Ecce quòd illa, quæ non ex officio ecclesiastico, sed ex aliqua præstatione suæ vtilitatis lucratus est, potest dare quibus voluerit.

2 *Sed quæritur de his, quæ sibi communiter cum ecclesia, vel sequestratim pro remedio animæ offeruntur, vel de tertia parte, quam de rebus parochialium ecclesiarum sibi debitam accipit; si ea poterit dimittere quibus voluerit. De his ita diffinitur in concilio Agathensi, c. 6.*

¶ De pontificibus, quibus ab extraneis, uel cum ecclesia, uel sequestratim aliquid dimittitur. C. III.

vel extraneis dimittatur

extra de testamẽtis c. requisisti. Burc. l. 1. c. 217. Iuo p. 5. c. 331.

PONTIFICES [b], quibus in summo sacerdotio cõstitutis ab extraneis † [c] aliquid aut cum ecclesia, aut sequestratim aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis offerre probatur) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesiæ inter facultates ecclesiæ computabunt: quia iustum est, ut sicut sacerdos habet [d] quod ecclesiæ dimissum est; ita & ecclesia habeat [e] quod relinquitur sacerdoti. ¶ Sane quidquid per fidei commissum aut sacerdoti, aut ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicumque alij postmodum profuturum; id inter facultates suas ecclesia computare, aut retinere non poterit [f].

Item ex concilio Toletano 9. c. 6.

¶ Episcopus tertiam partem sibi debitam ecclesiæ relinquere poterit. C. IIII.

Iuo p. 3. c. 171.

EPISCOPUS, si tertiam partem, quam de rebus parochialium ecclesiarum sanctione paterna sibi debitam nouit, aut ipsi ecclesiæ, cuius res esse patebit, aut alteri ecclesiæ, quam elegit, conferre decreuerit; & licitum maneat, & irreuocabile [g] robur eius sententia ferat.

QVÆSTIO IIII.

QVod autem [h] quæritur, si de suis, & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur, cui proueniant; ita diffinitur in eodem concilio Toletano 9. c. 4.

¶ De his, qui de suis & ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur. C. I.

Iuo p. 3. c. 169.

SAcerdotes [i], vel quicumque illi sunt, quibus ecclesiasticarum rerum cura commissa est; quæcũque administrationis suæ tempore emerint; si de rebus proprijs vel uile, uel charum habuerint; ad ecclesiæ nomen, cui præsunt, chartarum conficere instrumenta procurent [l]: nõ enim conuenit, vt ecclesia, quem suscepit extraneũ, efficiat in alieno [a]

d ¶ *Habet.*] quo ad vsum.
e ¶ *Habeat.*] quo ad proprietatem.
f ¶ *Non poterit.*] Tamen si est heres instituta, & rogata restituere alteri hereditatem illam, potest detrahere quartam, vt insti. de fideicom. hered. §. sed quia. Sed si ecclesiæ legaretur aliqd. vt illud ecclesiæ restituat, de hoc dubitari cõsueuit, an tunc possit partem de tali legato retinere, vt C. communia de leg. l. 1. respon. 1.

Legata ecclesiæ, an possit detalcari.

EPiscopus.] CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ episcopus potest dare tertiam partem, quã recipit de parochianis ecclesijs irreuocabiliter, vel ecclesiæ à qua recipiebat; vel alteri ecclesiæ cui voluerit. quod intellige H. si velit subire onus fabricæ reparandæ.
g ¶ *Irreuocabile.*] Cũ de consensu canonicorũ hoc facit: alias successor potest illud reuocare, vt 16. q. 1. possessiones. & hic est ar. ꝙ si episcopus simpliciter dedit aliquid ecclesiæ, intelligitur illud perpetuo dedisse, vt 16. q. 3. quoniã quidquid. Argu. contra 16. q. 1. possessiones. & dixi 10. q. 2. hoc ius. i. ij.

Istis. Et sic demonstrando aliquos, sec[us] si simpliciter & sub solo nomine appellatiuo legaretur canonicis, quia idẽ est ac si dicatur, canonicis ecclesiæ, uel ecclesiæ. adde Bart. Soc. in l. cum bus. de leg. iur.

QVod autem.] ... hic ponit 4. q. in qua quæritur cui debeant dari res acquisitæ communiter ex rebus prælati & ecclesiæ, & qualiter debeant diuidi. & respondet ꝙ pro rata pretij dati debent diuidi inter ecclesiam & heredes prælati.

eccle. tit. §. si quis autem episcopis. coll. vlt. & j. q. 3. cap. vlt.
ECCE. CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ ea quæ dantur clericis intuitu personæ, dare possunt cui volunt.
SED QVAERITVR. Hæc est secũda pars huius q. Io. de Fan. Et mouet Grat. incidentem quæst. vtrum ea quæ dantur episcopo cõmuniter cum ecclesia vel sequestratim pro remedio animarum, vel tertiã partẽ quã accepit de parochianis ecclesijs, possit relinquere cui velit. Et de hoc quid iuris sit, in c. seq. diffinitur.
POntifices.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit, ꝙ si aliquis relinquit aliquid põtificũ ecclesiæ vel separatim pro redemptione animæ suæ: totũ inter ecclesiæ facultates cõputabitur. In secunda parte dicitur, ꝙ si aliquid relinquitur ecclesiæ vel sacerdoti alij restituendũ, nõ debet inter facultates ecclesiæ computari. Secunda pars incipit ibi, *Sane quidquid.*
b ¶ *Pontifices.*] idem in alijs.
c ¶ *Ab extraneis.*] Si aliquid datur tantum epõ, illud non tenetur diuidere cũ ecclesia. sed licet aliquid detur tãtũ ecclesiæ, illud diuidendũ est cum episcopo: & distingue an à propinquo vel extraneo sit relictum epõ, vt habes distinctum extra de testa. requisisti. Si autẽ simplici canonico aliquid est relictũ, illud nõ tenetur diuidere cũ ecclesia. semper enim præsumitur ꝙ id quod datũ est prælato, sit intuitu ecclesiæ datũ. & est si. ff. de an. le. annua. in §. 1. ff. de re.

Ecclesiæ data, cũ episcopo diuiduntur.

h ¶ *Quod autẽ.*] si de vtriusque pretio empta est res, pro rata pretij diuidẽda est inter ecclesiã & heredes prælati, ut j. e. c. 1. uer. hi uero. Io.
SAcerdotes.] CASVS hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte loquitur de rebus quas prælati emũt, & de pecunia ecclesiæ, & tantũ suo nomine: in quo casu si de rebus proprijs aliquid vile vel charũ habuerint, curẽt cõficere instrumẽta nomine ecclesiæ, cui præsunt. In secũda parte loquitur de reb[us] emptis cõiter ex pecunia prælati & ecclesiæ, quæ debet æqualiter diuidi inter ecclesiã & decedentis heredes, si te vtriusq; rei quantitas exæquauerit. Secũda pars incipit ibi, *Hi vero.* vile uel charũ ideo dicit, quia si constaret eos nihil habere: siue suo nõie siue nomine ecclesiæ emerint, totũ ecclesia vẽdicabit. Et licet c. videatur loqui in prælato tantum, tamẽ ego Bar. Brix. idẽ intelligo in quolibet clerico, vt s. ea. q. 3. placuit.
l ¶ *Procurent.*] vt faciant quantum habent de rebus ecclesiæ, & quantum de proprijs rebus.
... Sed pone prælatũ fuisse confessum plus esse in bonis ecclesiæ quã esset in ueritate: numquid ei præiudicaret? dicit Lau. quod non. nam hoc scriberet. C. de arb. tut. l. ulti. Ar.
a ¶ *In alieno.*] id est, in rebus proprijs ipsius sacerdotis, quæ sunt

diuitem, & in suo [a] retineat fraudatorem. ¶ Hi uero, qui suarum rerum noscuntur habere compendium; ex omni re, quam post ordinationis suæ diem usi sunt acquisisse, siue nulla, siue aliqua sint instrumenta confecta; compensatione [b] tam iuris sui, quàm ecclesiasticarum rerum habita, si se vtriusque rei quantitas exæquauerit; inter ecclesiam & decedentis heredes æquo iure conquisitio [c] pertinebit.

[a] Compensatione.] *In concilio ipso cum vetustis exemplaribus collato legitur* cõpensata tam iuris sui, quàm ecclesiasticarum rerum habitudine.

Si quis vero pro compendio suarum rerum, ecclesiæ rebus detrimentum intulerit, vel si occasione rerum ecclesiasticarum in rebus proprijs detrimẽtum passus fuerit; vicissim qui lucrum sentiunt, detrimentum patientibus resarcient.

Vnde in concilio Bracharensi 3. c. 8. legitur.

¶ Resarciantur detrimenta sacerdoti, uel ecclesiæ, quæ alterius occasione alter sensit. C. II.

QVicunque sub hoc neglectu [d] res diuinas laborare [e] distulerit; placito speciali distringendus est: qualiter si de rebus, seu augmentis ecclesiæ quæstum laboribus suis proprie [f] auxit, & ex hoc ecclesiasticis rebus aut neglectum [g] laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit; quidquid in rebus ecclesiæ minuit, illi restituat; ex cuius rebus, atque suffragijs suos conuictus fuerit ampliasse labores. Quòd si alquid pro vtilitatibus ecclesiæ, aut substantiæ expendit, aut dispendij, vel perditionis quidpiam pertulerit; si hoc comprobari potuerit, totum illi à rebus ecclesiæ eiusdem reformabitur †, pro cuius vtilitate id expendisse probatur.

Si vero de rebus ecclesiæ tantummodo aliqua acquisisse noscuntur; & ad nomen ecclesiæ instrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare.

Vnde in Agathensi concilio, c. 54. legitur.

¶ De his, quæ sacerdotes emunt, ad ecclesiæ nomen scripturam faciant. C. III.

PResbyter, dum diœcesim tenet, de his, quæ emerit, ad ecclesiæ nomen scripturam faciat, aut ab eius, quam tenet, ecclesiæ ordinatione discedat.

¶ *Caput hoc ab Iuone etiam, & auctore Panormiæ citatur ex Agathensi: in quo extat. In decretalibus vero tit. de pecul. cler. ex concil. Arelatensi: & apud Burchardum, & in prima collectione decretalium ex concilio Arausico.*

QVÆSTIO V.

TEstamenta [i] vero non licet eis conficere, nisi de rebus proprijs.

Vnde Gregorius scribit Deusdedit [a] † *episcopo, lib. 10. epist. 42.*

[a] Deusdedit.] *Antea legebatur* Lucidio. *Restituta est inscriptio ex originali: quæ inscriptio integra est 3. eod. q. 2. vers. in episcopatu. Illud enim caput in hoc continetur.*

---

sunt alienæ ecclesiæ, vel propriæ intelligas poni.

a *Et in suo.*] idest, rebus ecclesiæ.

b *Compensatione.*] idest, computatione, vel comparatione, vel collatione. hoc vult dicere, quod computabit quantum de iuris rebus, & quantum de rebus ecclesiæ dedit pro re empta, vt secundum hoc diuidatur inter ecclesiam & heredes defuncti. Sed pone, postquam adeptus est ecclesiam: nullos sumptus voluit facere de patrimonio proprio: sed quidquid emit, emit de patrimonio proprio tantum: & solis redditibus ecclesiæ fuit vsus. Videtur quod computandi sunt illi sumptus, quos facere consueuit, vel quos facturus fuisset de proprio patrimonio, ac si non haberet ecclesiam, vt ff. de pe. her. sed & ff. §. adeo autem. in fi. Et sic proprie ponitur hoc verbum cõpensatione. Item non debet negligere lucrũ ecclesiæ propter lucrũ suum, vt j. cap proxi. Vel intellige quod hic dicit, quando dubium est, an de rebus ecclesiæ, an de suo patrimonio emerit. nam tunc diuidi deberet secundum quantitatem sui patrimonij, & rerum ecclesiæ. quid. nec enim præponere debet vtilitatem suam vtilitati ecclesiæ, sicut nec tutor vtilitatem suã vtilitati pupilli. ff. de admi. tu. tutor. §. 1. ff. commo. si vt certo. §. commodatum. in fi. & 7. q. 1. præsentium & cap. placuit.

h *Pro omnes.*] Sic extra de pro. cum procul causa

c *Conquisitio.*] idest, conquisitũ. sic C. communi diuidundo, ad officium. ff. de vsufruct. sed & si quis. §. interdum.

SI QVIS. CASVS. Supra ostensum est quid iuris sit de rebus proprijs clericorum, & de rebus ecclesiæ. sed quia occasione rerum ecclesiasticarũ clerici in rebus proprijs patiuntur detrimentum, vel econuerso: ideo dicit Gratianus, quòd vicissim debent sibi restituere detrimẽtum. & ad hoc inducit seq. cap.

QVicunque.] CASVS. Docet in hoc c. cõcilium Bracharense, quòd si prælatus res proprias augmentando, aliquod detrimentum vel damnum rebus ecclesiasticis intulerit: totum debet ecclesiæ resarcire. Si vero aliquid de rebus proprijs pro vtilitatibus ecclesiasticis expenderit, vel occasione ecclesiæ in rebus proprijs passus est detrimentum: si hoc probare poterit, totum sibi de rebus ecclesiæ restituatur. Quæ autem sequuntur plana sunt vsque ad quæstionem.

d *Neglectu.*] idest, quia negligit res ecclesiæ, augendo suas.

e *Laborare.*] idest, periclitari uel colere.

f *Proprie auxit.*] idest, in rebus proprijs locupletatus est.

g *Aut neglectum.*] Hic habes, quod si prælatus aliquid negligit acquirere ecclesiæ suæ cum posset, & maluit sibi acquirere: quod hoc imputatur ei. & de hoc tenetur ad instar tutoris. vt C. arbi. tu. quid.

Testamenta vero.] Hæc q. diuiditur in duas partes. In prima probat per 5. c. quod presbyter vel alius clericus potest de rebus proprijs facere testamentum. Secunda ibi, *Sed si episcopus.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 5. q. qua quæritur an liceat clericis condere testamentũ: & certũ est quod si habẽt propria, qui non renuntiauerũt proprijs, de rebus proprijs possunt cõdere testamẽtũ, vt j. c. 1. & 2. minus autẽ idoneos heredes nõ possunt instituere, vt 24. q. 2. sane. de rebus autẽ ecclesiæ testari non possunt, nisi tantũ de suo ecclesiæ recõpensent, vt j. c. si episcopus.

i *Testamenta.*] nec aliquid dare, nec testamentum condere licet de rebus ecclesiæ. si tamen consuetudo habet, potest mobilia aliqua dare, vt extra de testa. ad hæc. & c. quia.

Acquisita de bonis ecclesiæ & de bonis clericorũ ad quos pertinebunt. Et qui plus dedit, maiorem partem habebit. ff. de vsufruct. sed & si qs. §. sacerdotũ. secundũ Lau.

[b] Ecclesiæ. Panor. l. c. vl. de pecu. cler. Clau. vers. clericus.

† Idem Pan. consi. 10. li. 2.

Extra de pecul. cler. c. presbyter. Burc. l. 3. c. 159. Iuo par. 3. c. 97. Pana. l. 2. c. 51.

† al. Deodato

Prælatus tenetur acquirere ecclesiæ suæ.

NVlli dubium.] Casus. Lucidius episcopus conquestus est Greg. quòd Constantius suus antecessor reliquit Luminosæ ancillæ & fratribus suis in testamento & nomine legati quædam mobilia, quæ ipse Constantius acquisierat post tempus suæ ordinationis. Et respon. Greg. quòd sicut res in episcopatu acquisitas

pacior verior est, & magis videtur literæ consonare.

a ¶ Vesshoc.] ideo episcopo incumbit probationis onus, quia ille erat in possessione, vt dict. 3. ea. q. 1. sint manifesta.

OBitum.] Casus. Significatum fuit G. quod Theodorus episcopus in obitu suo de rebus ecclesiæ testamentum condiderat. quare Papa præcepit cuidam, vt subtiliter inquirat, an de rebus ecclesiæ testamentum condiderit: quod si inuenerit, omnia de rebus ecclesiæ alijs relicta modis omnibus restituantur ecclesiæ.

b ¶ Interest.] s. vt heres vniuersia restituat, vt 16. q. 6. si episcopũ. & 3. ead. quæst. 2. si episcopus.

Idem Bal. I antheo. ex testaméto, I 7. col. in ver. 18. c. d col. facit qđ not. Bar. in l. si inter. ff. de rebus dubijs. & Io. An. in addi. ad Spe. in tita. de te. §. f. super verbo. sed quid si dubitatur. & moderni legista in l. cũ fundus. §. ser uũ. circa fi. ff. si cer. petatur.

QVia Ioannes.] Casus. Ioannes archiepiscopus Rauennas quoddam monasterium construxerat iuxta ecclesiam sancti Apollinaris in ciuitate Rauennæ: & supplicauit Greg. vt bona quæ illi monasterio contulerat confirmaret. postea in mortis articulo constitutus testamentum condidit de rebus ecclesiæ: & præcepit in testamento, vt quæ præfato monasterio contulerat irreuocabiliter apud ipsum remanerent, quo mortuo successor eius Marianus volebat omnia reuocare. Sed cum fuisset significatum Gregorio, confirmauit ea quæ illi monasterio fuerant per Ioannem collata: non quòd eius sequatur vltimam voluntatem: sed quia promiserat hoc sibi viuenti. vnde Grego. mandat Mariano archiepiscopo, vt omnia illa firma studeat stabilitate seruare: sed omnia illa quæ ratione testamenti sunt data, vel facta in damnum ecclesiæ suæ, nullam habeant firmitatem.

c ¶ Supremam.] Nota quòd licet sit magnus fauor vltimæ voluntatis: tamen potius sequitur hic voluntatem viuẽtis quàm morientis[a]. Item argu. quòd licet aliqua voluntas non valeat tamquam testamentum: valet tamen tamquam simplex donatio: quod est contra l. 1. ff. de iure codi. Sed videtur quòd post mortem episcopi non possit rata haberi donatio facta ab ipso, quia oportet scilicet quòd eo tempore rata habeatur, quo potest donatio fieri, vt ff. de acqu. here. si quis alicui. ff. de bo. poss. l. 3. §. acquirere. & l. vlt. sed secus est: quia nec mors nec furor, nec petentis pœnitentia impedit ratihabitionem, vt ff. rem ratam hab. bonorum.

[a] Hoc ideo quia ipsa vltima voluntas fuit illegitima: aliàs nihil est quod sta debeatur, &c. C. de sac. san. eccle. l. 1. secundum L. qui dicit, quod hæc volũtas est deambulatoria sicut & circa depositum. ff. de po. l. 1. §. penuin. Sed arg. cõtra. ff. de lega. 3. si quis. in princi. Archid.

d ¶ Monasterio.] Sed nonne canon permittit ei legitimam portionem dare monasterio ad construendum monasterium? sic: sed non ad dandum. Vel fuit hic vltra legitimam portionem datum. 3. ea. q. 2. bonæ. & c. si quos.

¶ Quomodo de rebus ecclesiæ liceat testari sacerdotibus. C. I.

3. ead. q. 2. res in episcopatu. Poly. l. 4. tit. 19.

NVlli dubium est, quia sicut sacerdotibus res in episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia; ita de his, quas ante habuerint, quidquid iudicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem tuam tempore, quo ad nos fuit, questam esse recolimus, quòd quædam mobilia[a], quæ Constantius decessor vester Luminosæ ancillæ Dei filiæ fratris sui, testamenti serie, legati titulo reliquit, iam episcopus acquisisset, decreuisseque nos, vt si hoc[a] constaret, nullum ex his ecclesia vestra præiudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & molestiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei sine cognitione de his, quæ possidet, quidquam auferre.

a ¶ Mobilia.] *In originali impresso, & manuscripto est, immobilia: sed non est mutatum propter doctorum scripta: nonnulla vero alia sunt emendata.*

Idem lib. 4. epist. 22. seu c. 66. Cypriano diacono.

¶ De eodem. C. II.

† Adde an & quando subtilitas sit approbanda vel nõ: no. in capi. inter corporalia. de translat. præla. ff. de ver. bo. obliga. l. si seruom. §. sequitur.

OBitum Theodori episcopi dilectionem tuam iam credimus cognouisse. Sed quia ipse testamentum dicitur condidisse, subtiliter † te (ne quid de rebus ecclesiæ suæ consumpsisset) oportet inquirere. Et siquidem eum exinde aliquid incongrue minuisse didiceris; ita age, vt res ipsæ ab eo, cuius interest[b], modis omnibus reparentur.

Idem Gregorius Mariniano episcopo Rauennati, lib. 5. episto. 1. seu c. 101.

¶ Quæ monasterijs ab episcopo conferuntur, reuocari non debent. C. III.

QVia Ioannes[a] quondam decessor tuus, dum viueret, sæpius à nobis expetijt, vt ea, quæ in monasterio illo contulerat, quod iuxta ecclesiam sancti Apollinaris ipse construxerat, nostra debuissemus auctoritate firmare, & nos facturos hoc esse promisimus; fraternitatem vestram necessario duximus adhortandam, vt nihil de his, quæ illic contulit, atque constituit, aliquo modo patiatur imminui; sed omnia firma studeat stabilitate seruari. Huius igitur monasterij, & collatarum illic rerum quia in testamento, quod condidit, fecisse noscitur mentionem; sciendum vobis est, non ea nos ideo confirmasse, quoniã supremam[c] eius sequimur voluntatem: sed quia ei hoc (sicut diximus) viuenti promisimus. Hæc itaque sic sollicitè fraternitas vestra implere festinet: quatenus & quæ in suprascripto monasterio[d] constituit, & à nobis sunt firmata, seruentur; & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per testamentum suæ decreuit ecclesiæ, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

a ¶ Ioannes quondam decessor tuus.] *Hæc verba non sunt hoc loco apud B. Gregorium, sed ex superioribus huc comportata.*

Item ex concilio Hispalensi.

¶ *Sic etiam citant Burchardus, & Iuo: & in Hispalensi primò habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Sed integrum caput habetur in concilio Parisiensi, lib. 1. c. 14. & in capitularibus lib. 5. c. 175. refertur inter alia decreta concilij Parisiensis.*

sitas alienare non potest prælatus: sic res proprias potest relinquere cui vult. Vnde propter hoc ecclesia non debet præiudicium pati, si potest constare res legatas post ordinationem acquisitas. ipse autem reuersus Luminosam illam super his rebus inquietabat. præcipit ergo Grego. sibi, quòd sine causæ cognitione nihil de his quæ possidet Luminosa, auferre præsumat. H. vero sic casum breuiter ponit. Constantius episcopus testamentum fecerat: in testamento legauerat quædam Luminosæ, quæ dicebantur fuisse ecclesiæ. Lucidius eius successor volebat ea reuocare. scribit ergo ei Gregorius vt de hoc cognoscatur ordine iuris: & si constiterit illa fuisse ecclesiæ, ordine iuris reuocentur. Nam ex quo illa est in possessione, non debet ei auferre sine iudiciali cognitione. sed

Idem

F *Ixum ab hinc*] C A S V S. Quæsitũ fuit in concilio Hispalen. cui debeat episcopus relinquere res, quas ante episcopatũ vel postea acquisiuit hereditaria successione? Respondetur q̃ potest relinquere cui vult: illa vero quæ de rebus ecclesiæ suo nomine vel alterius comparauit, in iura suæ ecclesiæ tantum deueniant. Sequens §. cum c. seq. per se planus est.

a ¶ *In episcopatu.*] cõtra in authen. de ecc. titu. §. iterdũ.cũ.⁹.coll. vlt. vbi dicitur, Quocũque modo res aliquas acquisiuit post episcopatũ, nisi iure cognationis ad eũ peruenerint, nõ potest eas relinquere alij quam ecclesiæ. sed illud non tenet.

c ¶ *Si episcopus*] ¶ *Legauerit.*] Licet enim heres teneatur redimere rẽ legatã à defuncto, vel dare eius æstimationẽ, vt institu. de leg. § non solũ. secus tamen est cum legatur res ecclesiæ, vt extra de testa. filius.

Vide Bal. & Alexand. de Imol. in l. cũ a. .. nam.

c ¶ *Nisi tantumdem.*] vt 12.q.2. si quis quælibet.

SED SI EPISCOPVS. Hæc est 2. pars huius q. 10. de Fã. CASVS. Dictum est 8.q̃ episcopus vel clericus res proprias potest reliquere cui vult. Nũc vero ostẽdit Gra. q̃ si episcopus vel clericus abintestato decedat, nec aliquos habeat consanguineos, qui ei succedant, sua ecclesia omnia vendicabit, vt 3.c. 1. & 2.

S *Icubi.*] C A S V S. In concilio Tarraconen. statutum fuit, vt si episcopus decesserit ab intestato, presbyteri & diacones ipsius ecclesiæ de rebus ipsius faciant inuentarium à minimo vsque ad maximum: ita vt si quis aliquid de illis fuerit furatus, & de hoc cõuictus, secundũ tenorẽ furti restitutionẽ faciat.

Q *Vicumque*] C A S V S. Dicitur q̃ si quis clericus sine cognatione ab intestato decesserit, hereditas eius deuoluatur ad ecclesiam.

d ¶ *Deuoluatur.*] Ecclesia enim est ei proximus heres, vt extra de prę. presbyteri, contrarium tamen est huic extra de success. ab intestato. cap. 1. & 2. sed illud fuit locale. Vel illud intelligitur secundum illud.

e ¶ *De sanctimonialibus.*] Argu. est hic pro sanctimonialibus Theutonicæ, quòd possunt habere propria: quia vestem religiosam potest quis habere in domo propria. 27. q. 1. de viduis ad id facit 27. q. 1. si quis rapuerit. tamen talium monialium vita condemnatur. 18. q. 2. perniciosam. Ioan.

a Arg. huius decr. presbyteri. & huius c. quicũque dicũt quidã q̃ si ab intestato decedit, & habet vxorem, q̃ vxor non præfertur eccl. ær. sed arg. contra. C. de epis. & cler. si q̃s presbyter. supra c. 4. to ... manifesta. secũdum L...

¶ Quæ ante suam ordinationem, vel post, hereditaria successione acquisiuit episcopus, cui vult, derelinquat. C. IIII.

Burc. l. 8. c. 114. Iuo p. 5. c. 318.

F Ixum ab hinc, & perpetuo mansurum esse decreuimus, vt episcopus res sui iuris, quas aut ante episcopatum, aut certe in episcopatu a hereditaria successione acquisiuit, secundum auctoritatem canonicam quidquid vult, faciat, & cui vult, conferat. Postquam autem episcopus factus est; quascumque res de facultatibus ecclesiæ aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparauerit; decreuimus, vt non in propinquorum suorum, sed in ecclesiæ, cui præest, iura deueniant.

De rebus vero ecclesiasticis testari licet episcopo, si tantumdem de proprijs restituat.

Vnde in Agathensi concilio, c. 51. statutum est.

Et in Epaunẽsi, c. 17.

¶ Quomodo possunt esse rata, quæ de ecclesiæ proprietate testamento legantur. C. V.

Burc. l. 8. c. 112. Iuo p. 5. c. 320.

S I episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici iuris proprietate legauerit b; aliter non valebit, nisi tantumdem c de iuris proprij facultate suppleuerit.

2 *Sed si episcopus, vel quilibet ex gradu ecclesiastico intestatus defunctus fuerit, nec aliqui inuenti fuerint, qui iure cognationis ei succedant; ecclesia sua ei succedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus eius præsumere.*

Vnde in Tarraconensi concilio, c. 12. statutum est.

¶ Episcopo intestato ecclesia succedat in integrum. C. VI.

S Icubi defunctus fuerit episcopus intestatus; post defunctionem a eius à presbyteris, & diaconis de rebus ipsius inuentarium fideliter conscribatur à minimo vsque ad maximum, idest de vtensilibus, vel de omni supellectile: ita tamen, vt si quis exinde vel præsumpsisse aliquid, vel occulte fuerit tulisse conuictus; secundum furti tenorem restituat vniuersa.

a ¶ Defunctionem eius.] *Antea legebatur*, hanc diffinitionem. *Emendatum est ex varijs conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, quemadmodum & nonnulla alia. In codice autem Lucensi regio legitur*, post depositionem eius.

Item ex concilio Triburiensi.

¶ De eodem. C. VII.

Burc. l. 2. c. 107. Iuo p. 6. c. 182.

Q Vicumque ex gradu ecclesiastico sine testamento, & sine cognatione decesserit; hereditas eius ad ecclesiam, vbi deseruiuit, deuoluatur d. Similiter de sanctimonialibus e.

¶ *Burchardus etiam, & Iuo citant capitulum hoc ex concilio Triburiensi, cui præfuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Simillima legitur apud Iulianũ antecessorẽ nouella.* 131. c. 18.

Decessor,